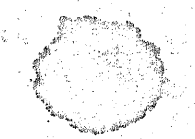
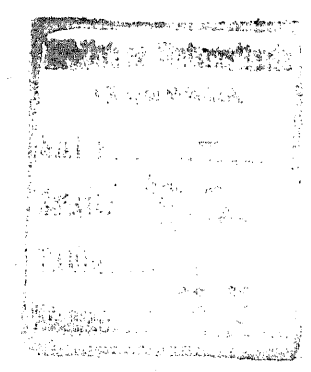

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

7 400 40
Teflon
MADE IN SWITZERLAND

R. 1123

**M O P E R U M
M O R A L I V M**

T O M I I . P A R S I I .

H O C E S T

**E X P E R I E N T I A R U M
T H E O L O G I C A R V M .**

S E P T E M S A C R A M E N T I S

C A S I B V S P L V S S E P T I N G E N T I S

F A C T I S N O N F I C T I S

I N O R D I N E A D P R A X I N E X P L I C A T I S

T R A C T A T V S T R E S

P O S T E R I O R E S

**D E O R D I N E , E X T R E M A U N C T I O N E
E T M A T R I M O N I O .**

Q u i b u s a c c e s s i t

A L P H A B E T V M Q V A D R V P L E X ,

D E V O T I S , J U R A M E N T I S ,

B L A S P H E M I I S E T S U P E R S T I T I O N I B U S

C U M Q U A D R U P L I C I I N D I C E

**U n o A x i o m a t u m : A l t e r o Q u æ s t i o n u m N o v a r u m : T e r t i o
P r æ c i p u o r u m C a s u m . Q u a r t o R e r u m & V e r b o r u m
L o c u p l e t i s s i m o .**

A U T O R E

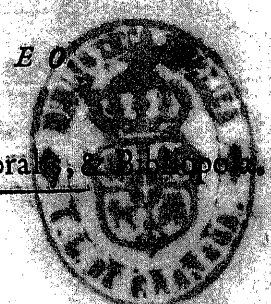
**R . P . G E O R G I O G O B A T O , S O C I E T A T I S
J E S U T H E O L O G O .**

C U M P R I V I L E G I O C Æ S A R E O

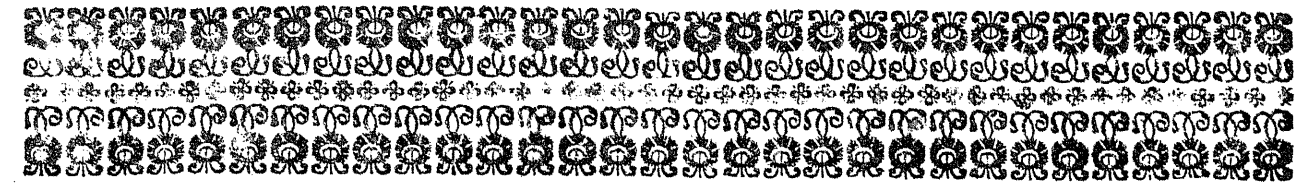
M O N A C H I I ,

T y p i s & I m p e n s i s , J O A N N I S J Æ C K L I N I , T y p o g r . E l e c t o r a t u s , & C .

A N N O M . D C . L X X X I .

Handwritten signature or scribble, possibly 'J. G. G.' or similar, in cursive script.

FLORILEGIUM THEOLOGO-
JURIDICUM.

S E U

Elenchus Axiomatum Regularum, Acroamatúmque Theo-
logicorum, & Juridicorum, quæ in hoc opere
usurpantur.

Primus numerus d. signat Tractatum: Secundus numerum marginalem ejusdem Tract.

A.

NUllum argumentum est validius, quàm
ab *Absurdo* vitando. VIII. 705.
Sublato principali, submovetur *Ac-
cessorium*. XI. 88
Proximè *Accingendus* habetur pro jam accincto.
VIII. 609. in *App. 2. lit. h.*
Actio non oritur ex facto à Legibus improbato.
X. 166. in *App. lit. b.*
Fraus præsumitur ex vicinitate *Actuum*. VIII.
420.
Dans facultatem ad aliquem *Actum* removet o-
mnia impedimenta ad illum. VIII. 447. in *App. lit.*
d. ad finem.
Actore non probante, absolvendus est reus. X.
95.
Actus præsumitur factus secundùm suam natu-
ram. XI. 82.
Actus præsumitur in dubio ita esse gestus, ut sit
gerenti quàm minimè onerosus. XI. 376.
Contra *Actum* solenniter gestum nullæ præsum-
ptiones valent. X. 43.
Actus agentium non extenduntur ultra inten-
tionem ipsorum. VIII. 775.
Actus semper ita interpretandus est, ut non sit
inanis. IX. 659.
Actio minorennis infirmum est Jùdicium. XI.
851.
Affectio propinquitatis veritatem impedire solet.
X. 143.
In his quæ pendent ab *Animo* statur potiùs de-
claratione expressâ, quàm facto contrario. VIII.
296.
Allegans legem, intelligi debet secundùm legem,
quam allegat. III. 111 §. *Quod.*
Allegans suam turpitudinem, audiendus non est.
IX. 145.
Amoris furore nihil est vehementius. X. 26.
Quorum unum corpus est, debet esse & *Animus*.
X. 104.
Agitur non de lana, sed de *Anima*. IX. 357. in
App. lit. d.

Appellatio vulgaris pro Lege habetur. IX.
708.
Appellatio est theriaca contra venenum Jùdicum.
X. 242. in *App. lit. l.*
Appellatio est tam necessaria, quàm sol mortali-
bus. *Ibid.*
Inducta in *Augmentum*, non debent parere di-
minutionem. VIII. 328.
Auxilio Legis dignus non est, qui se ulcro in ne-
cessitatem conjecit. X. 313.

B.

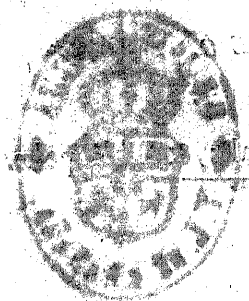
ADjuvari nos, non decipi *Beneficio* oportet. VIII.
599.
Nihil horribilius est *Blasphemia*. XI. 792.
Par *Blasphemia* pœna ab hominibus inveniri non
potest. XI. 828.
Blasphemi anima est planè faxea. XI. 829.
Non minùs peccant, qui *Blasphemant* Christum
regnantem in cœlis, quàm qui crucifixerunt am-
bulantem in terris. XI. 831.
Lingua *blasphemi* est vehiculum Diaboli. XI.
831.
Si omnes *blasphemi* decapitarentur, pauci essent,
qui blasphemare possent. XI. 835.
Pacem non impetrabis, *Roberte*, priusquam
blasphemos ex Regno exturba veris. XI. 863.
Blasphemi ea cantica discunt in mundo, quæ ca-
nent in inferno. XI. 891.

C.

SCriptum sequi, *Calumniatoris* est. X. 184. in
App. 2. lit. i.
Summopere in omnibus *Castitas* procuranda est,
& defendenda. XI. 974.
In mulieribus ingenuis *Castitatis* observatio præ-
cipuum debitum est. *Ibid.*
Reliquæ virtutes utcumque dissimulari à sceminis
possunt: *Castimonia* eis gloriandum. XI. *Ibid.*
Causa & modus implendus in favorem tertii, præ-
sumitur *causa finalis*. IX. 707.
Cessante *Causa*, cessat effectus. X. 142.

(2

Ubi

Florilegium Theologo-Juridicum.

Ubi majus imminet malum, ibi majore opus est *Cautela*, IX. 357. §. *Quod*.
 Omnis *Cautela*, quæ talibus (impotentibus) adhiberi potest, adhibenda est propter periculum Animæ. IX. 436.
 Quæ propter *Charitatem* instituta sunt, contra *charitatem* militare non debent. XI. 432.
 Discant Judæi, & Gentiles, quod civitatis Salvatores sunt *Christiani*. XI. 794. *ad finem*.
Clausula nulla est frustra, sed debet aliquid operari. IX. 333. *lit. c.*
 Judicem semper Commendat *Clementia*. XI. 854.
 Nemo pro alieno *Commodo* debet jacturam sentire. VIII. 609. *in App. I. lit. b. §. Periculum*.
 Non immerito præferimus speciali utilitati *Communem*. XI. 514.
Concesso uno, conceduntur omnia ad illud unum necessaria. VIII. 447. *in App. lit. d.*
 In generali *Concessione* non veniunt ea, quæ quis non esset in specie concessurus. XI. 114.
Conditio subintellecta, non reddit actum Conditionatum. IX. 150. *lit. a.*
Conditio quæ de jure inest, non facit actum Conditionatum. IX. 150. *lit. a.*
 Omnis actus sine *Conditione* requisitâ exercitus est nullus. IX. 706.
Conditione deficiente, deficit conditionatum. IX. 706.
 Paria sunt: Non fieri, & fieri sine *Conditione* requisitâ. *Ibid.*
 Perfecta *Donatio Conditionem* postea non recipit. X. 137.
 Jure civili receptum est, quoties pereum, cujus interest, *Conditionem* non impleri, stat, quo minus impleatur, perinde esse, ac si impleta fuisset. X. 272.
 Consensus *Conditionatus*, positâ *Conditione* transit in absolutum. X. 455.
 Non debet alteri per alterum iniqua *Conditio* adferri. XI. 40. *ad finem*.
 Cadente *Conditione* cadit conditionatum. XI. 287.
Confessionem adversarii admittens, debet & admittere qualitatem. X. 183.
 In claris non est opus, nec locus *Conjecturis*. VIII. 751. §. *Ceterum*.
Conjectura petita ex communiter contingentibus est efficacissima. X. 27.
 Quod fit contra *Conscientiam*, ædificat ad gehennam. XI. 966. *ad finem*.
 Ad *Consensum* sufficit cogitare in genere. XI. 123.
Consuetudo diuturna pro lege observari solet. IX. 25.
Consuetudo si sit rationalis, & legitime præscripta, juri positivo præjudicium generare potest. IX. 25.
Consuetudo, ex qua dirumpitur nervus *Discipline* Ecclesiasticæ, irritanda est. IX. 42.
 Qui *Contemunt* me erunt ignobiles. XI. 886.

Contractus veri nequeunt claudicare. IX. 31 *lit. a.*
 In *Contractibus* voluntas factio magis, quam verbis declaratur. X. 394.
Contrarius sibi nemo præsumitur. IX. 47.
 Argumentum à sensu *Contrario*, est fortissimum. X. 142.
Contrariorum contrarii sunt effectus. XI. 12.
Contrariorum eadem est scientia. XI. 121.
 Prævum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscerit illud? XI. 912.
Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsentem fecisse, nisi is intelligat. IX. 492.
 Incompositio *corporis* inæqualitatem indicat. XI. 1017.
 Dispositum de uno *Correlativorum* censetur & dispositum de altero. XI. 56.
 Sublato uno *Correlativorum*, tollitur & reliquum. X. 501. *in App.*
 Rem quæ *culpâ* caret, in damnum verti non convenit. VIII. 447. *in App. lit. f. ad finem*.

D.

MAjus *Dammum* in unius Animæ amissione est quam mille corporum. XI. 888.
Dammum patitur, qui perdit lucrum. VIII. 72 *lit. c. & d.*
 Tale *Dammum* tali lucro compensandum non est. VIII. 394.
Dammum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare. X. 361.
 Qui occasionem *Damni* dat, *Dammum* dedisse videtur. X. 122. *in fine*.
 Nullum est tam grave crimen, in quo sit deniganda *Defensio*. XI. 858.
 Rarè in corpore *deformi* nobilis formosusq; animus insidet. XI. 1017.
 Cujus facies *deformis*, vix potest habere bonos mores. XI. 1017.
 Quod semel statuendum est, diu *deliberandum* est. XI. 162.
Delicta tanto sunt graviora quanto diutius animam detinent alligatam. IX. 397.
 Vah! portio terræ, vilis homo, tantum spernit iniquè, *Deum*? XI. 792. *ad finem*.
 Nemo præsumitur *Dicere* quod mente non agit. VIII. 761.
Dies posterior est discipulus prioris. XI. 323.
Dignus trahit ad se minus dignum. VIII. 787.
 Probatio *Dilectionis* exhibitio est operis. XI. 87. *ad finem*.
 Quod quis non eligit, non *diligit*. X. 104. *ad finem*.
 Non debet quis *dispendium* inde pati, unde videtur præmium meruisse. VIII. 739.
 Potestas *dispensandi* est amplè interpretanda. IX. 700.
Dissimulans pro tacente habetur. X. 184. *in App. III. lit. m. ad finem*.
 A *Diversis* non valet illatio. VIII. 195.
 Redemptio animæ viri *divisia* ejus. XI. 434.

Diffi;

Florilegium Theologo-Juridicum.

Difficillimum est, justum *dolorem* temperare. XI. 349.
 Quod sine *Dolo* consequi possumus, ad id *Dolo* non nitimur. VIII. 738. *ad finem*.
 Inimici hominis *domestici* ejus. XI. 162.
Dubia in meliorem partem interpretanda sunt. XI. 661.
 In *dubio* respiciendum est id, quod fit in pluribus. XI. 390.
 In *dubio* turior pars est eligenda. XI. 377.
 In *dubio* votum non obligat formaliter loquendo. XI. 378.

E.

Non est dignus, qui *Ecclesiæ* benignitatem experiatur cujus salubria monita contempsit. IX. 55 §. *Verum*.
Episcopus est suorum *Diocesanorum* parens. IX. 501. §. *Respondi*.
 Quoties aliquid *Episcopo* conceditur, *Personæ* Vicarii eadem dispositione comprehensa videtur. X. 503.
 Errare non licet in rerum suarum qualitate. VIII. 413.
 Error in nomine non vitiat actum. VIII. 740.
 Errantis nullus est consensus. IX. 105.
 Error *personæ* conjugii consensus non admittit. IX. 107.
 Qui me *erubuerit*, *erubescet* illum filius hominis. XI. 609.
 In jure paria sunt non esse, & non apparere. X. 295.

F.

Facies omnium intentionum speculum est. XI. 1018. *ad finem*.
 Paria sunt, mentem declarare *Facto*, vel Verbis. X. 148.
 In dubio præsumitur *factum*, quod de jure erat faciendum. X. 136. §. *VI*.
Factum contra jus, pro *Non-facto* habetur. IX. 211. *in App. lit. c.*
Factum infectum fieri nequit. *Ibid.*
 Ex *Facto* legibus vetito non oritur obligatio. X. 165. *in App. lit. b. prope finem*.
Facta non præsumuntur, sed probari debent. XI. 375.
Favore alicujus introductum, non debet in ejus incommodum redundare. X. 381.
Fictio commendatur ad cautelam, dummodo vitetur mendacium. VIII. 235.
 Nihil est tam congruum *Fidei humane*, quam ea servare, quæ placuerunt. XI. 541.
 Frustra quis sibi *Fidem* postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat. X. 273. XI. 541.
 Infamis est, qui *Fidem* non servat. XI. 541.
 Dicitur etiam illud fieri non posse, quod commode facere non possumus. IX. 658. §. *Sanè*.
 Paria sunt non fieri, & non legitime fieri. IX. 49.

Credendum est, eum, qui ex justis nuptiis natus

est, justum *filium* esse. IX. 449. *in Append. lit. gg.*
 Natura hanc mortalibus legem posuit, ut *filiis* parentibus illatam injuriam vindicent. XI. 795. & 1054.
 Fiscus est semper solvendo, & immortalis. XI. 628.
 Idem est *Judicium Fori* interni, quod externi, quando hoc non nititur falsa præsumptione. X. 546.
Fraus qua Reus facile illaqueetur, debet procul abesse à *Judice*. XI. 536.
Frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus. IX. 449. *in Append. lit. x. & XI. 48.*

G.

Generalis dispositio omnes species comprehendit. IX. 731.
 In *Generali* concessione non veniunt ea quæ quis verosimiliter non esset in specie concessurus. VIII. 701. *in App. 2. lit. h.*
Ecclesiæ Dei Gladium non habet nisi spiritualem. XI. 836.
Gratia quantumvis amplæ intelliguntur sine præjudicio tertii. VIII. 701. *in Append. II. littera. h.*

I.

Ignorantia est mater cunctorum errorum. VIII. 370.
Ignorantia juris obscuri & controversi excusat. XI. 152.
 Ea *ignorantia* tollit obligationem juramenti, quæ tollit voti. XI. 506.
Ignorantia nulla est voluntas. XI. 99.
 Turpe est *Patritio ignorare* jus, in quo versatur. VIII. 371.
Ignoranti non currit tempus. X. 242. *in App. lit. o. ad finem*.
Illudere Sedi *Apostolicæ* non oportet. X. 548. §. *Duo*.
 Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet. X. 363.
Impossibilia censentur ea, quæ impleta pietatem, existimationem, & verecundiam nostram lædunt. XI. 495.
Indignum est, ut quod sua voce quisque protestatus est, id in eundem casum infirmetur. IX. 449. *in App. lit. o.*
Industria *Personæ*, quando est electa, non potest subdelegari. IX. 709.
 Homo est *Infinitæ* potentie ad peccandum, *infinitæ* impotentie ad aliquid boni ex se agendum. XI. 775.
Inhabilis ad solvendum, est etiam *inhabilis* ad promittendum. X. 547.
 Tanto est *Injuria* major, quanto is, cui infertur. XI. 870.
 Verba deservire debent *Intentioni*, non *Intentioni* verbis. IX. 713.
 Tenetur quisque *Intentionem*, in qua se fundat, probare. X. 183. *lit. a.*
Interpretatio quæ fit pro valore actus, est Regina aliarum Interpretationum. VIII. 735. *ante append.*

(3

In

In his quæ ad divinum cultum faciunt, benigna est Interpretatio facienda. VIII. 390.

Impedit Ira animum, ne possit cernere verum. XI. 848.

Duo infensissima rectæ menti celeritas & Ira, I-bidem.

Irregularitas nulla incurritur, nisi in casibus in Jure expressis. VIII. 660.

Judex debet esse perpensior ad liberandum, quam ad condemnandum. X. 94.

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur. VIII. 520.

Per Judicium injuriis aditus patere non debet. XI. 534.

Juramentum est maximum medium extinguendarum litium. X. 90. in fine.

Juramentum promissorium admittit omnes conditiones actus, cui adjicitur. X. 171.

Juramentum promissorium fortitur omnes conditiones quas simplex promissio. XI. 504.

Cum de conscientia alicujus queritur, statur Juramento ipsius. XI. 147.

Juramentum est instar medicinae, & torturae spiritualis. XI. 457.

Juramentum non debet esse vinculum iniquitatis. XI. 495.

Juramentum regulatur secundum naturam actus, cui adjicitur. XI. 504.

Juramentum auget obligationem intensivè non extensivè. XI. 504.

Juramentum regulariter non extendit contractum. Ibid.

Juramentum servandum est, quando sine dispendio æternæ salutis servari potest. XI. 514.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum Juramentum. XI. 531.

Frequens Juramentum est blasphemiae tyrocinium. XI. 887.

Jurationi non assuescat otium, multi enim casus in illa. XI. 459.

Jure suo utens nemini facit injuriam. XI. 434.

In re à Jure determinata non licet arbitrari. VIII. 583. in App. lit. c.

Jura posteriora non derogant prioribus, nisi in casibus expressis. X. 144.

Cum Jura partium sunt obscura, reo potius favendum est quam actori. XI. 850.

Discite Injustitiam moniti, & non temnere divos. XI. 693.

L.

Nemini Laqueum injicere debemus. XI. 373.

Legitima non accipit ullum gravamen. XI. 435.

Lex Generalis non derogat Concilio Generali, vel privilegiis. VIII. 408.

Lex non debet esse vinculum iniquitatis. XI. 277.

Lex publica non obligat ad actionem inutilem. XI. 303.

Cessante Legis causa totali, cessat & Lex. IX. 382.

Committit in Legem, qui verba Legis completens, contra Legis nititur voluntatem. X. 184. in App. 2. lit. i.

Frustra Legis auxilium invocat, qui committit in Legem. IX. 43. & X. 334.

Legis auxilio dignus non est, qui se ultro in necessitatem coniecit. X. 333.

Ratio Generalis Legis refringitur ex fine, & mente Legis. VIII. 378.

Patere Legem, quam ipse tulisti. IX. 51.

Legibus potius, quam exemplis judicandum est. XI. 853.

Omnes naturaliter nascimur Liberi. VIII. 435.

Libertas rebus omnibus favorabilior est. XI. 205.

Cui Licet quod est plus, licet utique, quod est minus. IX. 619. in App. explicatur. Ibid.

Ejusdem est solvere, & ligare. IX. 603.

Lingua oris est tuba cordis. XI. 482.

Cui binas dedit ergo manus, linguam dedit unam, unde manus simplex est tibi, Lingua duplex? XI. 681.

Magnæ Sapientiæ est revocare hominem, quod malè Locutus est. XI. 520. ad finem.

Non queritur cum quo quis loquatur, sed ad quem loquens intentio dirigitur. XI. 15.

Qui contra omnes loquitur non bene loquitur. X. 707.

Semper sunt favorabiliores partes damnum declinantis, quam Lucrum captantis. VIII. 721. lit. d.

M.

Longè gravius est æternam, quam temporalem offendere Majestatem. XI. 871. ad finem.

Maleficos non patieris vivere. XI. 1040.

Semel malus semper præsumitur esse malus. XI. 680.

De malo homine semper malum præsumimus. X. 242. in App. lit. e. in fine. & 432.

Matrimonium non concubitus, sed consensus facit. IX. 105.

In Matrimonio contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attenditur. X. 711. §. Respondeo.

Satius est in morbo desperato uti Medicinâ dubiâ quam nulla. IX. 720. in fine.

Dic petis à Medico surgant quibus artibus ædes? Quæve leves podagram, consulis, arte, Fabrum? XI. 162.

Mendacium instar blasphemiae habetur à puero. XI. 598.

Mendacis plena sunt omnia, & tamen nolimus vocari mendaces. XI. 676.

Mendax id lucri habet, ut etiam vera dicenti non credatur. XI. 680.

Mendax semel in uno judicatur mendax semper & in omnibus. XI. 680.

Vir bonus præstare debet, ne mentiatnr, prudens ne mendacium dicat. XI. 584.

Lo

Locum non habet consensus, ubi metus intervenit. IX. 244.

Nihil consensui tam contrarium est, quam vis & Metus. XI. 136.

Eundem effectum operatur suspicio de cruciati, quem metus cruciatus. XI. 144.

Malum non causet Metum, nisi apprehensum. XI. 137. ad finem.

Contractus Metu initus, indignus est omni favore. XI. 145. & 138. ad finem.

Matrimonium metu Contractum, indignum est omni favore. XI. 145.

Semper in contractibus ad id, quod minimum est, redigenda summa est. XI. 89.

Fas non est, ut divini muneris Ministri temporarium potestatum subiciantur arbitrio. XI. 301.

Qui spernit modica paulatim decidet. XI. 96.

Cessante mora, cessat culpa. X. 242. in Append. lit. m.

Mos Papæ est sequendus inferioribus. XI. 395.

Mutatio Animi non præsumitur, sed probanda est. XI. 99.

N.

Naviga de ventis, de tauris narrat arator. XI. 160.

Negantis nulla est per rerum naturam directio probatio. XI. 149.

Qui è duobus propositis unum asserit, altero, tacito, videtur hoc tacitum negare. IX. 740. XI. 150. ad finem.

Negotia in quibus nihil amittendum timetur, sed potius lucrum speratur, audacter tractanda sunt. VIII. 824.

Non-entis nulla sunt accidentia. X. 249.

O.

Nemo se obligat, qui se obligandi voluntatem non habet. XI. 7.

Obligans se ad finem, obligat se etiam ad media necessaria. XI. 202.

Ex facto à Lege improbato, nequit oriri obligatio. X. 165. in App. lit. b. prope finem.

Tunc cessat obligatio, quando in eum casum incidit à quo incipere non potuit. XI. 339.

Obligaciones præsertim gratuita, sunt potius refringendæ, quam ampliandæ. XI. 85.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur præsentis die debetur. X. 358. XI. 87.

In obscuris inspicit solet, quod plerumque fieri solet. X. 156.

Nemo debet alterius Odio prægravari. VIII. 735.

Non præsumitur quisquam voluisse sibi imponere Onus, nisi manifestè constet. XI. 376.

Quod operatur, propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito. XI. 123.

Indignissimum est, proflire in illius opprobrium, qui probra nostra portavit. XI. 792. circa finem.

Ubi Ordo Juris non est servatus, non potest condemnari reus. XI. 537.

Major ut in dictis constantia, quam sit in actis, Os idcirco tibi, non dedit Ora Deus. XI. 681.

P.

Placitum rei turpis vel impossibilis nullam obligationem inducit. X. 98. & XI. 543.

Par in parem non habet potestatem. X. 242. in Append. lit. q.

Parum distans nihil distare videtur. VIII. 531.

Pastor nec nomen Pastoris meretur, si non personaliter attendat suo gregi. IX. 715. in Append. lit. c.

Non potest esse Pastoris excusatio, si lupo oves comedit, & pastor nescit. XI. 1050.

Si non pavisti, occidisti. XI. 886. ad finem.

Instruunt nos Parvulari non solum docentes, sed etiam errantes. XI. 598.

Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. XI. 833.

Pro mensura peccati erit & plagarum modus. XI. 786.

Ubi est majus periculum, ibi est plenius consulendum. XI. 277.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest. IX. 107. lit. d.

Omnis poena si iusta est, peccati poena est. X. 164. & XI. 31. ad finem.

Interpretatione legum poena molliendæ sunt potius quam asperandæ. X. 363.

Ah! miser! & si quis primo perjuriam celat, Sera tamen tacitis poena venit pedibus. XI. 793.

Judex poenam metiatur ex culpa. XI. 786.

Convenit poenam conformem esse delicto. XI. 856.

Dicitur illud fieri non posse, quod commode facere non possumus. IX. 658. §. Sanè.

Illud solum posse dicimus, quod de Jure, & honestè possumus. XI. 495.

In dubio melior est conditio possidentis suam libertatem. XI. 374.

Quæ geruntur à Prælatiis facile trahuntur à subditis in exemplum. XI. 129. ad finem.

Secundum præsentis temporis jus æstimari debet Stipulatio. X. 186.

Præsumptio est liquida probatio, donec contrarium appareat. X. 142. ad finem.

Præsumptio, quod actus ita sit gestus, ut valeat, & nullitas removeatur, superat omnes alias præsumptiones. X. 394. §. Ex hisce.

Præsumptio cedit veritati, VIII. 720. §. Dicòs III.

Præsumptio, quæ in naturæ affectibus fundatur, raro fallit. X. 95. in App. lit. i.

Præsumptio habetur pro ipsa veritate, nisi elidatur alia præsumptione. XI. 384. ad finem.

Nulla probatio admittitur adversus præsumptiones Juris, & de Jure. X. 394. circa finem.

)(4

Con

Contra Tractatum solennem nullæ *presumptio-*
nes valent. X. 430.

Nemo *presumitur* jactare rem suam. X. 184. in
App. 3. lit. n.

In dubio *presumitur* id factum, quod de jure erat
faciendum. X. 136.

Nemo *presumitur* dicere, quod non habet in
mente. XI. 387. *ad finem.*

Papa accommodat se *precibus* Oratoris. XI.
141.

Qui habet *Primum* esse, habere debet *Primum*
frui, & gaudere. X. 326.

Quid faciendum sit *Principi*, judicent multi:
quid facturus sit, sciant pauci. XI. 576.

Privilegium Personale extinguitur cum persona.
XI. 38.

Privilegia in sua forma servari debent. VIII. 617.
in *App. lit. b.*

Privilegia intelligenda sunt sine præjudicio ter-
tii. VIII. 609. in *App. 1. lit. b.*

Non debemus dissimulare illius opprobria, qui
probra nostra deleverit. XI. 864.

Culpa caret, qui scit, sed *prohibere* non potest.
X. 135.

Impia est *promissio*, quæ scelere impletur. XI.
543. & 547.

Illa *promissio* perse labe caret, quæ sine labe im-
pleri potest. XI. 547.

In omni *promissione* subintelligitur hæc con-
ditio: Si res in eodem statu permaneant. XI.
501.

Aliud in malis *promissis*, aliud in malè *promissis*.
XI. 279.

In malis *promissis* rescinde fidem. XI. 543.

Est etiam contra officium nonnunquam solvere
promissum. XI. 543.

Inhabilis ad solvendum, est etiam inhabilis ad
Promittendum. X. 547.

Propositum non infringit, qui in melius mutat.
XI. 356.

Quæ sunt *proximi* tui, intellige ex te ipso.
XI. 870.

In *pulchro pulchra* residet anima. XI. 1017.

R.

EX iis, quæ *rard* accidunt, jura non constituun-
tur. XI. 727.

Id quod non est, *ratificari* non potest. XI.
152.

Ratio Legis restringitur ex fine Legis. VIII.
348.

Ratio Legis est anima Legis. VIII. 841.

Altissimus est patiens *redditor*. XI. 979.

Qui habet *Regulam* pro se, habet fundatam
intentionem. X. 548. in *Appendice. III. lit. d.*

Summa ratio est, quæ pro *Religione* facit. VIII.
390.

Res transit cum suo onere. XI. 38.

Res una & eadem, non debet diverso jure cen-
seri. IX. 449. in *App. lit. i.*

Res inter aliquos gesta aliis nocere non debet. X.
251.

Res non judicatur ex eo quod erit, sed ex eo quod
est. VIII. 609. in *Append. 2. lit. g.*

Res suæ quisque modum ponere potest. VIII.
583. & XI. 291.

Par non est, ut quis suam *rem* emat. X.
267.

Rem suam jactare nemo *presumitur*. X. 184. in
App. 3. lit. n.

Quisque est *rerum* suarum moderator, & arbiter.
XI. 433.

Rescriptum quantumvis gratiosum non est ex-
tendendum ultra omnem verborum proprietatem.
VIII. 617. in *App. lit. a.*

Rescripta intelligenda sunt juxta mentem ab O-
ratore expressam. VIII. 571. in *Appendice. lite-
ra. i.*

In omni *Rescripto* Principis subintelligitur clau-
sula: *Sine præjudicio Tertii*. IX. 382. *litera. e.*

In omni *Rescripto* intelligitur hæc conditio: *St
ita est*. VIII. 46.

Reus suam exceptionem probare debet. X.
183.

Cum jura partium sunt obscura, *reo* favendum est
potius quam *Actori*. XI. 850.

Æterni tribunal *Judicis* illum *Reum* non habet,
quem injustus *Judex* condemnat. IX. 449. in *App.
lit. nn.*

Est *rogare* Ducum species violenta jubendi. XI.
859. *ad finem.*

S.

Nemo in extremis constitutus *presumitur* esse
immemor suæ *Salutis*. XI. 231.

Qui derogat alicui *Sanctorum*, derogat & cæte-
ris omnibus in Regno cælorum. XI. 777.

Scientia est Mater virtutum. VIII. 370.

In totum omnia, quæ animi destinatione agenda
sunt, non nisi verà & certâ *scientia* perfici possunt.
IX. 323. §. *In hunc.*

Sententia per lubricationem obtenta est nulla. X.
242. in *App. lit. m.*

Sententia nulla nullum producit effectum. X. 242.
in *App. lit. m.*

Juvenis potest quidem cito mori, sed *senex* non
potest diu vivere. VIII. 557. *ad finem.*

Nemo est ad certam *Solutionem* adigendus pro
debito incerto. XI. 380.

Totum inter homines *Spebus* agitur. X. 95. in *Ap-
pend. lit. i.*

Species Corporis simulacrum est mentis. XI.
1017.

Quod non est SS. Patrum Decreto Sancitum, non
est *Superstitiosus* ad inventionibus *presumendum*.
VIII. 108. in *App. lit. b.*

Sylus Curia pro lege habetur. IX. 611.

T.

T.

IN odiosis contra *Tacentem* lex interpretatur. X.
83.

Qui *tacet* consentire videtur. X. 83. *Explicatur.*

Res magnæ ab eo *prestari* non possunt, cui *tace-
re* grave est. XI. 576.

Taciturnitas habetur pro assensu, quando inter-
venit actus positivus. X. 83.

Character prudentis & *Taciturnitas* est silenti-
um. XI. 564.

In dubio spectandus est mos *Testatoris*. XI. 101.

Nemo in propria causa est idoneus *Testis*. I X.
310. & X. 186.

Testis argumentans nihil probat. IX. 491. *prope
finem.*

Testis de suo facto deponenti habetur plena fides.
IX. 449. in *Append. lit. d.*

Inoffensus *Testium* affectus quærendus est, &
non suspectus. X. 143.

Testimonium legitimum *presertur* privilegiato.
VIII. 504. *lit. d.*

Varium & mutabile *Testimonium* semper scemina
producit. X. 186.

Omissum in *Transactione* pro omisso habendum
est. XI. 553. *circa finem.*

Æterni Tribunal *Judicis*, illum reum non habet,
quem injustè *Judex* condemnat. IX. 449. in *Append.
lit. nn.*

Cui *Tributum*, *Tributum*. XI. 631.

Comburam *Tunicam* meam, si meorum esse con-
filiorum conficiam scivero. XI. 576.

V.

Presumitur talis animus, qualia sunt *Verba*. X.
430.

Verba dispositionis sunt intelligenda secundum
naturam actus, ad quem diriguntur. IX. 659.

Verba legum penalium debent intelligi cum ef-
fectu. IX. 180.

Verba Rescripti non sunt ad alium casum exten-
denda nisi de intentione concedentis aliud expres-
sè appareat. IX. 639.

Non Mens verbis, sed *Verba* menti deservire de-
bent. XI. 17.

Verba repetita indicant enixam loquentis volun-
tatem. XI. 130.

Divina judicia talia *Verba* nostra audiunt, qua-
lia ex intimis proferuntur. XI. 711.

Humanæ aures *Verba* nostra talia judicant, qua-
lia foris sonant. *ibid.*

Non aliter à *Verborum* significatione recedi o-
portet, quam cum manifestum est aliter sensisse te-
statores. VIII. 609. in *Append. 2. lit. e.*

Peccata *Verborum* maximè sunt ex intentione di-
centis dijudicanda. XI. 711.

Vicinitas actuum gignit *presumptionem* fraudis.
VIII. 420. §. *Censur.*

Vim vi repellere licet. X. 721.

Mea est *Vitio*, & ego retribuam. XI. 539.

Secundum quod excessus accidit, *Vindicta* proce-
dit. XI. 786.

Præsumitur *Vritas*, ubi non probatur pluralitas
IX. 167. *lit. g. in fine.*

Voluntas in omnibus dominatur. VIII. 744. &
XI. 646.

Voluntas non fertur in incognita. IX. 383. *lit. d.*

Ultima defuncti *Voluntas* modis omnibus servari
debet. VIII. 609. in *App. 2. lit. c.* & XI. 435.

Cum *Votum* voveris Domino, Deo tuo non tar-
dabis reddere. X. 1. 87.

Non est dicendus *Voti* transgressor, qui quod vo-
vit auctoritate Apostolica distulit implere. XI.
87.

Votorum tunc maximè locus, cum spes vitæ nul-
la est. X. 1. 162. *ad finem.*

Omnes expetimus *vtilitatem*, & ad eam rapi-
mur. X. 95. in *Append. lit. i.*

Vtile per inutile non vitiatur. VIII. 732.

SYLLABUS QUÆSTIONUM NOVARUM
DECISARUM IN SEQUENTIBUS
TRACTATIBUS.

Illas quæstiones appello NOVAS, quas vel nullus Theologus, quem legem, legiffève meminerim, vel nonnisi unus, altèrve aut attigit, aut satis explicavit.

Tractatu VIII.

An sit reus gravis delicti, & restitutioni obnoxius, qui Tirocinium Religiosum ingreditur sine animo persistendi in Ordine? 29. & 30.
Cur nunc sit alia materia Diaconatus, quàm olim fuerit? 51.
An reordinandus, qui sine urceolis est creatus Subdiaconus? 54.
Aut cum calice pleno vini? 56.
Aut Acolythus, qui solùm extendit digitos versus candelabrum? 58.
An Diacono, qui est Parochus, sit fas concionari sine ulteriore facultate? 77.
Quo sensu dicatur non esse uniformis in tota Ecclesia materia, & forma Ordinationis? 97.
An peccent contra justitiam, qui celebrant prostipendio, scientes, se fuisse ordinaros sine vino in calice? 98. prope finem.
Quantum aqua infusa calici presbyterandorum viriet valorem Ordinis? 99. in App. lit. c.
An sit, omnibus consideratis, practicè probabile, illum esse rursum ordinarum, qui fuit creatus Presbyter sine tactu hostiæ? 104. & 108. in App. lit. b.
An id sit superstitiosum & temerarium? 108. in App. lit. b. & c.
An reordinandus, qui tetigit aut solum parergum Calicis, aut uno solo digito madente ex Chrismate? ibid. lit. m. & seqq.
An cui Episcopus imposuit manus tectas Chirotheca, ibid. lit. t.
An reordinandus qui tetigit hostiam at non patenam? 110.
An peccaret mortaliter Episcopus, si verba consecrationis Sacerdotis omnia proferret ante, vel post præbitionem calicis? 116.
An, qui ob supervenientem agritudinem non accepit impositionem manuum Episcopaliū, possit celebrare primitias ante suppletionem illius defectus? 120.
An teneantur Neomyta sub mortali consecrare cum Ordinatore? 132.
An reordinandus Sacerdos, qui fuerat baptizatus, solo panno madido applicato ejus corpori? 181.

An liber Pontificalis pro libro Epistolarum porrigi possit novis Lectoribus? 193.
An necessariò debeat reiterari inauguratio illius, qui creatus fuit Presbyter, formà aliquantùm præbitionem materiam in numero plurali prolata? 209.
Quo sensu fuerint olim pronuntiata irrita Ordinationes, quas fecerunt excommunicati, aut heretici? 246.
Sitne absolutè necessarium, ut Episcopus ordinans Sacerdotes, faciat etiam Sacrum. 257. & 259.
An Capitulum possit quandoque Sede vacante, dare Suffraganeo potestatem conferendi Ordines? 273.
An possit Episcopus initiare juvenem natum quidam, & baptizatum in aliena Diocesi, sed genitum ex parentibus spectantibus ad suam? 282.
An licitè ordinetur, cujus origo, & ætas ignoratur? 286.
An Episcopus ordinans privatim debeat habere sandalia. 321.
An Abbas hac ætate licitè conferat ex facultate Ordinarii Ordines Minores secularibus? 326.
An hodièque Generalis Abbas Cisterciensis validè conferat Diaconatum? 329.
An, si Ordo collatus ab Abbate sine licentia Episcopi, non valeat collatus cum illa? 342.
An Abbas celebrans in pontificalibus extra diocesi incurrat suspensionem? 345.
An Abbas, qui renuntiavit dignitati, possit licitè, & validè in necessitate conferre Minores Ordines? 347. & seqq.
Quale jejunium debeat Episcopus continuare, quando vult die Dominica continuare Ordinationem? 355.
An recens ordinati teneantur sub mortali communicare ex manu Ordinatoris? 358. & 359.
An non jejunus possit creari Sacerdos? 350. & 360.
An sumptio Sacra Hostia vino ablutionis madide tollat rationem jejunii naturalis? 363. & seqq.
An cuivis Sacerdoti sit necessum scire formulam Absolutionis. 382.
An præstans muscus, destitutus tamen scientiâ necessariâ, ad Presbyteratum possit inaugurari? 368. & 391.
An Episcopus Diocesanus opponatur Episcopo originis? 411.
Quinam Religiosi dicantur positi in hac, vel illâ familia? 415.

An

An possit promotionem ad ordines, & Beneficia petere occultus illegitimus, cum quo fuit per errorem dispensatus à Papa, quoad sola beneficia? 447. in App. lit. d. & f.
Quid exprimentum, quando petitur dispensatio in Natalibus? ibid. k.
Quomodo intelligenda aliqua clausula talium dispensationum? lit. m. & n.
An simplex Sacerdos, subdelegatus Nuntii Apostolici possit dispensare ut Nuntius? 455.
An Monachus habeatur in materia Ordinum pro Beneficio Ecclesiastico? 459.
An queant uno die conferri uni & eidem primatonsura, quatuor minores, & subdiaconatus, contra morem Diocesani? 463. in App. lit. a. & seqq.
An Episcopus possit totam Ordinationem transferre in diem Dominicam? 467.
An per festum de præcepto intelligatur in Bullis dispensationis festum, prout opponitur festo ad libitum? 482.
Quid si festum celebraretur in uno solo Monasterio? 486.
Quanti faciendum sit pro Ordinibus testimonium patris de ætate filii? 503. in App. lit. b. & seqq.
An etiam conceptionis dies sit quandoque attendendus in judicio de ætate? 533.
An sit in æstimanda ætate pro Ordinibus habenda ratio Annorum Bisextilium? 546.
An, quando Presbyteri Iubilares volunt celebrare suum Sacrum Iubilare? 557.
An Germania tota accenseatur in jure locis valde remotis ab Urbe? 571. in App. lit. f.
Ad quid prosit resolutio hujus quæstionis? ibid. lit. g.
An Episcopus licitè ordinet dimissum cum clausula Dummodo pro decem dies dederit in aliquo feminario specimen suæ vocationis, si hoc non dedit ob impossibilitatem? 583. in App. lit. b.
Abbas pollens jurisdictione quasi Episcopali, an det dimissorias? 574.
An dimissus ad recipiendos Ordines ab Episcopo A. possit eos petere ab Episcopo B.? 598.
An possit ab executore testamentario conferri stipendium illi, qui nondum est Magister Philosophia, eum testator apposuerit conditionem de Magisterio? 609. in App. lit. a. & seqq.
An sit satis de Beneficio provisum illi, cui promissa est indeterminatè sustentatio sufficiens? 615.
An sit irregularis, qui nequit dextra manu præbere sacram hostiam? 701. in App. I. lit. a.
An & is, qui nequit sacram sanguinem sumere, nisi tenendo calicem utraq; manu? 701. in App. II. lit. d.
An Testis, dans ex necessitate testimonium in causa sanguinis, incurrat Irregularitatem? 659.
An fiat Irregularis, qui monet carnificem, ut citò expediat venam? 661.
Quid ratione periculi incurrenda irregularitatis sit peculiariter observandum ministris egrorum? 672.
An licitè celebret Sacerdos, qui ex reliquiis morbi nequit elevare Hostiam, nec Calicem? 675.
Et is, qui nequit celebrare sine berruca? 680.
An natus ex Ministro Hæretico sit Irregularis? 688.
An & Sacerdos, qui suum sclopetum oneratum reli-

quit supra scammum, quo sclopeto exploso ab alio, fuit nonnemo occisus? 697.
Et ille, cujus minis territa mulier occidit se ipsam? 700.
Et ille, qui Missam defunctorum legit ideo pro aliquo vivo, ut hic tanto citius moriatur? 701.
An validè ordinetur Irregularis, se ingerens contra Episcopi publicam protestationem de voluntate non conferendi Ordines ulli Irregulari? 704.
An suspensus evadat ille Irregularis, qui die suæ Ordinationis cantat Epistolam? 713.
Sitne differentia inter Vicarium generalem & Officium? 718. lit. e.
An Episcopus possit ordinare occultum irregularem occultè dispensatum, si ei constet de utroque? 719. §. Tirims.
Virum obnoxius Irregularitati, licitè hanc dissimulet, ne faciat jacturam magni lucri? 721. lit. a.
An Prælati Regulares dispensent cum externis in illegitimitate? 719. & 721. in App. 2.
An quando in dispensatione pro ætate ponitur clausula De Diaconatu jam suscepto, valeat illa dispensatio, si nondum susceptus sit Diaconatus? 728. & seqq.
An fervens desiderium Sacerdotii sit sufficiens causa dispensationis? 731. & 733.
An subsistat dispensatio, quam Dominus impetravit pro suo mancipio ignorante, & non volente? 745.
An possit uti beneficio dispensationis ille qui prudenter judicat, esse jam dispensatum? 751. §. Cætorum.
An Subdiaconus dispensatus ad Matrimonium sub conditione: Si actum Ordinis non exercuisti, possit frui hoc beneficio, postquam quòd in sua Ordinatione cecinerit Epistolam? 766.
Quando Regulares promittunt in sua Ordinatione obedientiam, quomodo est intelligenda illa obedientia? 774.
Cujus diei Nocturnum possit injungere Ordinator? 772.
An pro Oleo Infirmorum licitè adhibeatur Chrisma? 785.
An ager prorsus undique oblitus variolis sit capax hujus Sacramenti? 798. lit. a. & b.
An formula extrema Unctio, quæ valet Constantia, valeret etiam Romæ? 809.
Quid propriè intelligatur nomine infirmitatis, quando quis est extreme unguendus? 835. & seqq.
An fractis rotis, & adhuc viventibus sit danda extrema Unctio? 848.
An si Parochus nolit parochianum ungere, teneatur quivis alius id præstare? 861.
An, si quis secularis vacans in Collegio Societatis Exercitiis Spiritualibus, corripitur morbo lethali, possit extreme ungi à Sacerdote Collegii? 864.
Et an ille, qui judicatur quidem esse obnoxius apoplexiæ, attamen nullo adhuc morbo lethali laborat? 875.
An & ille integrè sanus, cui Medicus prædicit, nihilominus moriturum intra decem horas? 874. in App. lit. e. f.
An valeat unctio correpti deliqui minimè lethali? 894.

An

In hoc Opere Decifarum.

An Parochus licite afferret domi Sacrum oleum ea intentione, ut si de nocte evocetur ad agrum, habeat illud in promptu? 930.
 An idem licite oleo unget agrotantem non lethaliter ad recuperandam valetudinem? 932. ad finem
 An idem licite praebeat mulieribus oleum infirmorum volentibus illo uti pro puerperis? 933. Remissive
 An ad tollenda Maleficia? 933. in Append. lit. a. & seqq.
 An Minister hujus Sacramenti prudenter stet iudicio domesticorum dicentium abesse periculum mortis? 934. & 936.

Tractatu IX.

Possitne Archiepiscopus irritare Matrimonia inita sine sua facultate, & denuntiationibus? numero. 19.
 An Statutum locale, ut filia nubens extraneo, privetur dote, sit illicitum? 20.
 An Magistratus loci licite inibeat Parocho, ne assistat alienigenis, nisi hi prius pendant Magistratui certam taxam? 21. in App. lit. a. & seqq.
 An consuetudo possit tollere illa impedimenta Matrimonialia, quibus contrariam consuetudinem damnant Canones? 23.
 An novum impedimentum possit inducere consuetudo? 25.
 An Leges Ecclesiasticae de Impedimentis Matrimonii ligent etiam Haereticos? 27. 49. & 52.
 An exceptio Legis non recepta patrocinetur etiam Haereticis? 50.
 An contrahens Matrimonium cum Impedimento admittat sacrilegium? 60.
 An, si plebejus fingat se pranobilem, subsistat Matrimonium inicum cum Nobili? 119.
 Aut si quis fingat se natum de stirpe semper Christiana? 21.
 An puella ignorans, quid sit copula carnalis, contrahat verum Matrimonium? 128.
 An mulier, quae alteri suppositit alienam prolem, teneatur manifestare crimen? 129. in App. lit. g.
 An Restituenda dos post cognitam nullitatem Matrimonii? ibid. lit. n.
 Sine permittendum, ut Matrimonio adjiciatur aliqua conditio? 138.
 An, quando pubes init sponsalia cum impubere, reservans sibi jus resiliendi: Si quando poeniteret, possit cum patre impuberis contrahere obtenta dispensatione, at non facta mentione adhuc superstitis impuberis, nec consensus praestito ab hoc cum auctoritate Tutoris? 381. & seqq.
 Virum Recentior Thomista recte scripserit, Statum Religiosorum Societatis IESV ante Professionem esse Statum duntaxat conditionatum? 149.
 An consuetudo possit inducere Impedimentum Cognationis Spiritualis? 171.
 Virum Ordinarius possit interdicare omne Matrimonium illi, qui alienam uxorem duxit? 194.
 Sine probabile, ad incurrendum Impedimentum ratione adulterii exigi scientiam hujus Impedimenti? 201. 202.
 Quae cautio usurpanda Catholicis, volentibus contrahere cum Haereticis? 222.

An Haeretici communiter separent Sacramenti rationem a ratione contractus Matrimonialis? 231.
 An Matrimonium Haeretici cum Catholicis sit communiter nullum ex defectu intentionis? 235.
 An, quando Haereticus contrahit cum Catholica sub conditione dissolubilitatis, semper invalide contrahat? 239.
 An, & quomodo contrahens ex metu, det alteri potestatem sui corporis? 259. & seqq.
 An sit hodie probabile, Impedimentum Publicae Honestatis per mutuum recessum a sponsalibus tolli? 358. & 362. & seqq.
 An movendus scrupulus illis, qui contraxerunt cum tali impedimento? 377.
 Virum mulier licite transeat ad secunda vota, si Testes deponant, ejus maritum esse visum a se decumbentem ex morbo certo lethali? 330.
 Quid agendum eunuchis, cum quo imperite dispensavit, quoad Matrimonium, Episcopus? 419. in App. lit. b.
 An alius eunuchus, qui contra propositum cognovit suam carnaliter, hoc ipso acquisiverit jus pergendi in illo commercio carnali? ibid. lit. h.
 An possint esse simul duo unius Parochiae Parochi? 501. in App. 2. lit. n. & o.
 An facultas contrahendi coram alieno Parocho valeat, si petita fuit assumendo aliud nomen & cognomen? ibid. in App. 3. lit. p. & seqq.
 Sintne compellendi ad perpetuo cohabitandum, qui primo negarunt in actu soleanni, & iudicio impotentiam, deinde asserunt eandem in iudicio, nullam deprehendente medico? 449. in Append. lit. g. & seqq.
 An fides habenda primo neganti copulam, deinde asserenti, tertio rursus neganti? ibid. lit. tt. & seqq.
 Dua haecenus intactae quaestiones occasione dubii de impotentia viri proponuntur, & solvuntur. 448.
 An quando Haeretici habent commune templum cum Catholicis, contrahant valide coram Praedicante? 459.
 An Catholica nupta Haeretico contrahat licite, aut renovet licite Matrimonium coram Praedicante? 472. & 474.
 An hodie subsistat Matrimonium, si de loco, ubi est receptum Tridentinum, eas studio ad alium, ubi non est receptum? 480.
 Sine absolute verum, quod Concilium non sit receptum in Gallia? 485.
 Sine etiam verum, quod Parochus affectans non intelligere, quid agant sponsi, hoc ipso satis intelligat? 491.
 An Parochus teneatur quandoque ex charitate dare alteri licentiam assistendi? 501.
 Quatenus dispensatio cum sponso extendatur ad sponsam? 589.
 An Nuntius Apostolicus valide sua dispensationi addat hanc clausulam: Sublata spe alterius Matrimonii? 500. in App. lit. d.
 An valide contrahas coram alio, quam nominaverat tuus Parochus? 525.
 An valide coram Parocho Sacrum faciente, & te contrahentem audiente? 538.

Quid

In hoc Opere Decifarum.

Quid agendum Magistratui seculari, deprehendenti Impedimentum? 562.
 An valide copulentur impediti ante receptam Bullam dispensationis? 570.
 Quatenus P.P. Capucini in Helvetia dispensent in Impedimentis? 724.
 Vniti Apost. In quibus Impedimentis dispensent? 587. & seqq.
 An postquam supplicatum est Papa pro dispensatione in uno Impedimento, possit interim Nuntius dispensare in alio? 588.
 An Episcopus in eodem, si urgeat necessitas? 576. & seqq. 581. & seqq.
 An quid si non suppetant expensae? 591.
 An allegatio angustiae loci habeat locum, etiam respectu masculi? 646.
 An Magistratus Ecclesiasticus possit adigere conjuges ad cohabitandum sine spe mutationis sententiae, quando impotentia non fuit satis probata? 449. in App. lit. y.
 Quid si intra propriam Parochiam reperitur idonea sponsa? 649.
 An donnam censeatur aliter esse pauper? 656. & 658.
 An singulariter in Diocesi Constantiensis? 658. §. In hac.
 An, quando solum alteruter sponsorum est pauper, censeatur esse pauperes? 659.
 An dispensatio ob paupertatem supponat utramque partem esse pauperem? 666.
 An, quando Episcopo datur facultas dispensandi cum clausula: Dum in actuali visitatione existis, debeat ipsemet visitare? 699. & 714.
 Quid juris competat Religiosis circa dispensationem Matrimonii? 718.
 An racula viva vocis an sint revocata respectu Capucinarum? 731.
 An in actu secundo sint revocata respectu Mendicantium? 736. & 739.

Tractatu X.

N sponsalia contrahantur per hanc formulam: Propino tibi in Matrimonium, si altera subdat: Proficiat? num. 1.
 An Episcopus possit irritare sponsalia clandestina? 12.
 An iudex credat alleganti, se praestitisse libidinis nescivisse, quid loqueretur, quando suo scorto promittebat Matrimonium? 26.
 An promittat Matrimonium dicens: Te non deseram? 38. & 81.
 An qui dicit: Promitto tibi amorem, & fidelitatem? 65.
 An Statuta in causa Matrimoniali sint etiam statuta in sponsalibus? 74. & 76.
 An opinio singularis pro valore Matrimonii praeferenda sit communi contra valorem? 74. ultra medium.
 An sponsalia esse contracta, quomodo probetur? 89. & seqq. accurate.
 Quid requiratur, ut possit alicui deferri iuramentum in suppletionem probationum? 94.
 An tale iuramentum habeat locum in sponsalibus? 95.
 An iurari possit verisimilibus depositionibus puella, asserentis, esse sibi promissum Matrimonium a Cajo, praesens nunc dicente, se ignorare, an promiserit? 95. in App. lit. m.
 Sciens se cum aliqua soluta concubuisse circiter duodecim mensibus antequam ea pareret, an teneatur credere, se esse patrem? ibid. lit. n.
 Quid ager Confessarius, quando audiet, sponsam esse paratam ad cogendum sponsum, ut stet promissis? 134.
 Quid si alteruter pars juravit constantiam in servando pacto sponsalibus? 135.
 Virum frater possit a Iudice compelli, ut ferat testimonium contra fratrem? 140.
 An apud Germanos habeat practice locum questio de vi conditionum impossibilium adjectarum sponsalibus? 155.
 Virum iudex licite compellat illum, qui ferit adjectit turpem conditionem? 159.
 Cur oporteat Dataria Romana pendere magnam taxam, cum conceditur dispensatio Matrimonialis? 164.
 Quatenus obliget promissio sub conditione: Si Deo placuerit? 169.
 An iudex credat honesta alia puella juranti, se impregnata a Cajo? 188.
 An Advocatus scribat probabiliter, denuntiationes esse de substantia Matrimonii? 478.
 An iudex possit parti refractaria minari sub disjunctione multae, aut excommunicationem? 178.
 An pars lesa licite petat compensationem, lucri proventuri ex alio Matrimonio, quod ipsa neglexit? 182.
 Sponsus dicens, promisi tibi quidem Matrimonium, sed adacta hac aut illa conditione, teneat tunc probare se addidisse, an sponsa, non addidisse? 184. in App. 2.
 Quomodo probabit corrupta, se fuisse ab hoc, aut illo alio defloratam? 185. & 187.
 An iudex addicat prolem neganti adversus matrem, se esse patrem illius prolis? 295.
 Causa educationis quanti fiat a Theologis? 196.
 Stylus Curiae Constantiensis circa deflorationem? 208. in fine.
 Sponsus deserente sponsam impregnata, quis alet prolem? 242. in App. lit. a. & d.
 Sponsus fuga ex arresto probatur, cum verè promississet Matrimonium? ibid. lit. b.
 Si Appellans non prosequatur impeditente paupertate appellationem, an experient fatalia? ibid. lit. m.
 An deferendum appellationi introducta à Regulari reclamante post quinquennium professionis? ibid. lit. o.
 An ortus ex patre spurio det causam resiliendi? 309.
 An superveniens magnus horror a sponsa? 337.
 An opes magna, aut magna paupertas superveniens? 339. & 340.
 Curiosa questio, an sponsa sit quadratura sponso? 359.
 An impregnata ab alio teneatur id manifestare sponso ignorantis, & urgenti executionem promissionis? 374.
 An, si ante Matrimonium cognoscatur sponsa, censeatur

serentis, esse sibi promissum Matrimonium a Cajo, praesens nunc dicente, se ignorare, an promiserit? 95. in App. lit. m.
 Sciens se cum aliqua soluta concubuisse circiter duodecim mensibus antequam ea pareret, an teneatur credere, se esse patrem? ibid. lit. n.
 Quid ager Confessarius, quando audiet, sponsam esse paratam ad cogendum sponsum, ut stet promissis? 134.
 Quid si alteruter pars juravit constantiam in servando pacto sponsalibus? 135.
 Virum frater possit a Iudice compelli, ut ferat testimonium contra fratrem? 140.
 An apud Germanos habeat practice locum questio de vi conditionum impossibilium adjectarum sponsalibus? 155.
 Virum iudex licite compellat illum, qui ferit adjectit turpem conditionem? 159.
 Cur oporteat Dataria Romana pendere magnam taxam, cum conceditur dispensatio Matrimonialis? 164.
 Quatenus obliget promissio sub conditione: Si Deo placuerit? 169.
 An iudex credat honesta alia puella juranti, se impregnata a Cajo? 188.
 An Advocatus scribat probabiliter, denuntiationes esse de substantia Matrimonii? 478.
 An iudex possit parti refractaria minari sub disjunctione multae, aut excommunicationem? 178.
 An pars lesa licite petat compensationem, lucri proventuri ex alio Matrimonio, quod ipsa neglexit? 182.
 Sponsus dicens, promisi tibi quidem Matrimonium, sed adacta hac aut illa conditione, teneat tunc probare se addidisse, an sponsa, non addidisse? 184. in App. 2.
 Quomodo probabit corrupta, se fuisse ab hoc, aut illo alio defloratam? 185. & 187.
 An iudex addicat prolem neganti adversus matrem, se esse patrem illius prolis? 295.
 Causa educationis quanti fiat a Theologis? 196.
 Stylus Curiae Constantiensis circa deflorationem? 208. in fine.
 Sponsus deserente sponsam impregnata, quis alet prolem? 242. in App. lit. a. & d.
 Sponsus fuga ex arresto probatur, cum verè promississet Matrimonium? ibid. lit. b.
 Si Appellans non prosequatur impeditente paupertate appellationem, an experient fatalia? ibid. lit. m.
 An deferendum appellationi introducta à Regulari reclamante post quinquennium professionis? ibid. lit. o.
 An ortus ex patre spurio det causam resiliendi? 309.
 An superveniens magnus horror a sponsa? 337.
 An opes magna, aut magna paupertas superveniens? 339. & 340.
 Curiosa questio, an sponsa sit quadratura sponso? 359.
 An impregnata ab alio teneatur id manifestare sponso ignorantis, & urgenti executionem promissionis? 374.
 An, si ante Matrimonium cognoscatur sponsa, censeatur

Seatur hoc ipso esse consummatum Matrimonium? 404.

Quibus verbis contrahatur Matrimonium per procuratorem? 405.

An quis possit Matrimonium de presenti contrahere cum muliere per sacerdotem tanquam procuratorem? 405. lit. b. & c.

Quomodo probetur intervenisse fictionem in Matrimonio? 440.

Sine turpis hac conditio testamentaria: Lego meo filio quinque millia, si manserit in sæculo, mille, si non manserit? 470.

Recte Stephans à S. Paulo arguat erroris Autorem in materia denuntiationum omittendarum ob Benedictiones? 509. in App. tota.

An res Consilii sint quandoque preferenda rebus præceptis ibid. lit. f. & g.

Quid agat Confessarius cum sponso impotente, at volente vivere cum sponsa instar fratris & sororis? 546.

In dubio de quarto, & quinto gradu consanguinitatis quid presumendum? 548. in App. 3. tota.

Discutitur ratio licentia tacita ad assistendum Matrimonio. 549. 550. & seqq.

An quando propter invalerudinem viri semen non est prolificum, liceat petere debitum? 606. §. Theologi. & seq.

An uxor possit effundere semen futurum sibi noxium? 646. in App. I. tota.

An liceat debiti redditio solùm imperfecta? 576. 589. in App. & 597.

Virum proles concepta, lite pendente, sit legitima? 645. §. Observavi.

Quid agat Confessarius, quando à nova nuptia interrogabitur, quid sit licitum, vel illicitum, in commercio conjugali? 648.

An sit hodie probabile, oscula inter sponso habita ob delectationem venerem carere mortali noxia? 672.

Virum osculans puellam presumatur id facere ex amore venerere? 673.

Possitne jam absque contumelia Sedis Apostolica negari, Pontificem habere potestatem dirimendi Matrimonii Rati? 691.

An Matrimonia Hæreticorum sint verè communiter dissolubilia? 699. & 708.

An separanda Matrimonia iuncta ab Hæreticis cum Impedimento juris Ecclesiastici? 711.

An quando uxor non seminat cum marito, hic licitè digitis provocet illam seminationem? 589. in App.

An, qui puellam impregnavit, licitè ingrediatur Religionem, conscia puella, at ignorante Prælato Regulari? 727.

Virum ebrietas præbeat jus ad divortium, quoad totum? 731. Remissivè.

An subsistat Matrimonium contractum coram Sacerdote, qui solùm probabiliter est Parochus? 734.

An & illud, quod falso, probabiliter tamen, putabatur carere Impedimento? 744.

Quid si tota Communitas falsò credat, Tridentinum non fuisse promulgatum in sua Parochia? 748.

Quid si Testis erat surdus, & tamen putabatur esse probe auritus? 749.

An nactus uxorem ebriosam, licitè præbeat ipsi pharumacum ad tollendam appetentiam vini? 774.

An uxor, inscio marito, licitè sua sorori egenæ suppediret notabilem partem sustentationis? 801.

An sit incapax absolutionis conjugatus, qui non conatur extirpare vehementissimum in alienam amorem, ortum ex solis dotibus natura, absque ulla morali periculo illius impudicitia? 804. 810.

Traçtatu XI.

An Fiscus teneatur persolvere, aut possit commutare Realia vota Rei læsæ Majestatis? 47.

Quæ Regula statuenda ad dignoscendum, quisnam finis voti vitiet, vel non vitiet hujus valorem? 63.

An, & quatenus subsistat votum nunquam peccandi venialiter? 73.

Aut semper faciendi id, quod erit perfectum? 74.

An voto non bibendi vini ligatus, peccet mortaliter tunc solùm, quando bibit plus, quàm solet bibi in sobrio prandio? 92.

An, qui vovit abstinentiam à vino, ut se privaret hujus suavitate, licitè bibat, si desinat percipere suavitatem? 95.

Illi, qui vovit, se quavis feria sexta fore contentum solo pane, & rursum vovit, se semper in vigilia Sancti N. Abstenturum pane, contentumque fore aliis edulitiis, quid faciendum, si hujusce Sancti vigilia incidat ex improviso inferiam sextam? 98.

Ad quid obligetur Cajus, qui in periculo naufragii constitutus, educit à perâ nummum aureum, & ratus esse argenteum, dicit: Voveo, me hunc nummum missurum in gazophylacium, si evasero naufragium? 102. & 120.

Quid S. Franciscus senserit de illa controversia: Sitne Deo gratius edere carnes feria sexta, in quam incidit Natalis Domini, quàm tunc jejunare? 116.

An ignorans, quid repugnet castitati, possit vovere castitatem? 121.

Et an validè ineat conjugium puella, ignorans necessaria ad generationem prolis? n. 122.

Quomodo intelligenda, & probanda sint Clausula dispensationis factæ cum Subdiacono in ordine ad Matrimonium? 140. & seqq.

Et singulariter illa de probanda nullitate Ordinis? 141.

An metus sufficienter probetur juramento? 142.

An is possit dici metu adactus, cui nemo est quidquam minatus? 143.

An Subdiaconus conseatur ratificare suum Ordinem, dum percipit emolumenta solita dari solis Subdiaconis? 151.

Quid si priori beneficio addat aliud, ad quod admittuntur soli Subdiaconi? 153.

An allegans, se nec ratificasse Subdiaconatum, nec in eo ministrasse, debeat hoc probare? 149.

An subsistat votum ingrediendi Religionem, editum ad impetrandum privilegium asyli iniquè negati? 155.

An liberi prudenter agant, suos parentes consulendo circa statum vitæ deligendum? 159.

An parentes S. Catharina Senensis deliquerint, repugnantes voto ejus adhuc impuberis? 219.

Quid

Quid agendum adolescenti Catholico, habenti patrem Lutheranum, ac volenti irritari votum castitatis, editum à se adhuc impubere? 220. & 222.

An subsistat vota, quæ filii hæreticorum adhuc impuberes edunt ritu catholico? 223.

An subsistat votum uxoris dicentis: Si meus maritus redierit vivus è bello, faciam hoc, aut illud ad honorem Dei, redeat autem hic vivus quidem, ac lethaliter ager? 229.

An Superior conseatur irritare votum præcisè dicendo inferiori: Bene potuisses superfedere hoc voto? 231.

An, si vovisti ceream statuam ad locum pium constitutam, 50. Florensis, præfectus autem loci pii sit contentus, 40. In parata pecunia, satisfacias voto dando illos 40. Florenos? 237. & 261.

Resolvuntur quinque quæstiones circa vota Oettingana peregrinationis. 254. & seqq.

An filius teneatur ratum habere votum, quo parens illum mortuum devoverat Deo, si reviviscat? 267.

Sitne practicè probabilis sententia tenentium, votum castitatis desinere obligare, quando superveniunt gravissima tentationes carnis? 272. & 280.

An conjux voto non petendi debiti absolvat, quando cogitur cubare in eodem lecto cum altero conjuge? 281.

An valeat votum ducendi Bertham, & postea, si hæc premoriatur, intrandi religionem? 288.

An deserens rationabiliter causa Novitiatum, potiatur Legatò destinatò eis sub conditione, si fiat Religiosus? 292.

An post stuprum ingressus Religionem, licitè mulctetur pœna statuta in hoc crimen à Magistratu seculari? 300.

An valuerit B. Stanislaus Kostke votum de non cessando, donec reciperetur in Societatem? 309.

An votum ex se reservatum valeat, si vovens putabat non esse reservatum? 321.

An & illud reservatum, quod emisisti ante pubertatem, at parentes sunt ante confirmationem mortui, desinat esse reservatum post horum fata? 324.

Quomodo intelligendum Votum de pio opere cum addito: Ubi evasero hoc periculum? 369. 370.

Sitne fas vota nuncupare in honorem defunctorum, nondum relocatorum in syllabum Beatorum? 401.

An mulier, quæ obligata voto Religionis ingrediendi illam Religionem, si maritus eam hortetur ad ingressum? 408.

An subsistat votum, quod quis valde pretiosum edit, & postea liberos suscepit, eo non persoluto, impleta autem conditione, sub qua voverat? 410.

An Josephus Patriarcha revera peccavit jurando per salutem Pharaonis? 477.

An Index licitè utatur dolo, ut à Reo extorqueat confessionem? 533a 534.

An obliget Catholici Principis juramentum præstitum ad instantiam Acatholici, de plebendis, qui obirent peregrinationem Eremiticam? 546.

An instrumentum Pacis faciat Catholico Laico jus acquirendi, vel retinendi possessionem Beneficii Ecclesiastici? 550.

An juramentum nec usurpandi, nec docendi artem curanda podagra subsistat? 556.

An juramento reddendi pecunias mutuo acceptas satisfiat, remittendo creditori debitum æquale? 558.

Juramentum Vasallorum an obliget ad vitam exponendam pro salute Domini? 571.

An obliget ad prodendam machinationem susceptam à suamet civitate? 575.

An Catholicus interrogatus à Lutheranò, utrum sit Religio Evangelicæ, aut Reformatæ, licitè respondeat affirmativè? 609.

An quis jussus pendere stauram, seu collectam, licitè cum equivocatione juret, se habere tantum 20. florenos, cum habeat 60? 625. & seqq.

Quid de illo, qui subicit 6000. florenorum? 632.

An complementa verborum, quibus utuntur Gallizantes, sint accensenda mendaciis? 669.

An Concionatores peccent mortaliter, non rectè citantes Sacram Scripturam, 674.

Quid censendum de Germanis, in ira præponentibus, aut postponentibus nominationi Sacramenti voculus nihil, aut aliquid significantes? 736.

An blasphemia propriè dicta committatur etiam in illos, qui nondum sunt canonizati, sed solùm renuntiati Beati? 782.

An & in illum, qui necdum est Beatificatus, imò adhuc mortalis? 789.

Quis primus blasphemus? 781.

Quis Index in causa blasphemie? 800.

An excusandus Confessarius, qui confitenti horrificas blasphemias dixit: Tantum exue calceos, & perge ad Cacodæmonem? 815.

An reus inauditus possit quandoque affici supplicio corporali? 858.

Quæ argumenta meritò inducant Principem Secularem æque ac Ecclesiasticum, ut omnem conatum adhibeat extirpandis blasphemis? 870. & seqq. proxime.

Quibus modis possint revera extirpari? 882. & seqq.

Sitne Superstitionis damnandus Titius, qui, ut prægnans edat vivam prolem, mandat, ut hæc ex suis vestibus faciat indusolum pro infantulo IESU, & gestet inter ubera radicem præbitam à Titio, benedictam à Parocho, atque imminente partu radat radicem, abrasam materiam mixtam aquæ, aut vino ebibat? 893. 895.

An & ejusdem criminis damnandus judex, in vincula rapiens illum, coram quo coepit sanguine manare cadaver occisi? 918.

An & Medici præbentes semper pilulas in numero inæquali? 930.

Et is, qui filo cannabis, quod puella virgo neverat, submurmuratis quibusdam precibus, utebatur ad morbos sanandos? num. 932.

Et scõpas invertens, ut iis inversis cogatur veneficæ gradi more cancrino? 941.

Et solæ equi per maleficium occisi comburens ideo, ut maleficus sentiat etiam ignem, etsi loco distans? 942.

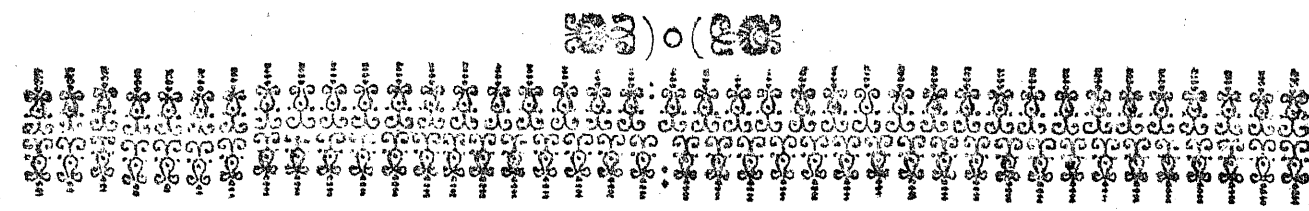
Et illi Gallie Episcopi, qui ad suum tribunal citant animalculam vitibus infesta, constituunt iis procuratorem, & denique sententiam excommunicationis fulminant in ea non se sustentia? 955.

Aut peculiarem numeri Novenarii rationem habens in operibus pietatis? 956.
 Aut prœgnans, quæ pia opera facit, ut fœtus, quem gestat, sit masculus? 958.
 Aut, ut honoret Doctorem Angelicum scribens, nec Pontifices, nec Concilia posse desciscere ab ejus doctrina? 959.
 Aut suas omnes satisfactiones transferens in defunctos? 960.
 Aut Clericus utens pulvere certo ad sanandos illos, quorum sanguinem miscuit illi pulveri, esto illic procul distans? 961.
 Aut suber ferrarius tunc sanans equum, dum ejus uxor lavat alibi frœnum equi? 965.
 Aut mulier Desipram instituens heredem omnium suorum operum, ac proprii nominis? 968.
 An fugiens ob denunciationem Demonis reddat se suspectum? 974.
 An qui philtro pellexit honestam virginem ad libidinem, sit puniendus amputatione membri, quo abuti volebat? 973. 974.
 An & is graviter puniendus, qui inimicum citat ad divinum tribunal? 975. & 982.
 Quid censendum de illo verbo superstitioso Abrocutabra? 983.
 An sit reus superstitutionis, qui pecora tabe laborantia curat appenso ad collaligno, exciso ex feretro prœgnantis, unâ cum prole mortua? 991.
 Aut seram omnino novam injicit in vas lactarium, ut conficiat butyrum? 994.
 Aut gestans lapidem fulmine dejectum, ut hoc munus sternat tres, vel quatuor viros robustos? 997.
 Aut ex metu mortis acceleranda nolens assidere mensæ, in qua jam duodecim sedent? 999.

Aut cum certis caeremoniis recitans orationem S. Erasmi, ad obtinendum felicem exitum negotii litigiosi? 1001.
 Aut graveolentiam oris pellens virgis è salice, ductis per os, ac postea suspensis in camino? 1002.
 Aut curans strumam dicendo: Quod video crescat, quod tango decrescat? 1003.
 Aut sanans colicam dicendo: Quàm verè passus est Christus similia, ita certò auxilium tibi feratur? 1004.
 Aut puerpera eo sine primum obvium eligens in patrum, ut hac electione pariat vivam prolem? 1008.
 Aut tempore Sacri sub elevatione recitans Pater & Ave, ut liberetur dolore dentium? 1010.
 Aut equus gestans nummum S. Georgii ad evitandum periculosum lapsum ex equo? 1014.
 Aut alens serpentem domesticum ad obtinendam prosperitatem in domo? 1020.
 Aut gallum gallinaceum edens in gratiarum actionem pro preservatione ab igne? 1021. 1022.
 Aut gestans tres cruculas ad sistendum sanguinem? 1025. & 1028.
 Aut preces fundens ad glivres avertendos ab edibus? 1030. & seq.
 Aut verrucas curans piscis in clibanum injectis? 1032.
 Aut infantem pedibus captum immittens in pastam & c? 1034.
 Quas pœnas in superstitiosos statuat jus Bavaricum? 1046.
 Ad quod forum spectet punitio superstitiosorum? 1048.
 An excusandi Magistratus, prætexentes ignorari a se, has aut illas superstitutiones passim vigere in sua diitine politica, vel Ecclesiastica? 1050.

ELEN-

E L E N C H V S
 R A R I O R U M , A C R A R I S S I M O R U M
 C A S U M .

In hoc Opere Propositorum, & Resolutorum.

In Tractatu VIII.

Casus puniti divinitus, qui indignè suscepit Ordines Sacros. num. 17.
 Promoti ad Subdiaconatum cum calice pleno vini. 35. & 58.
 Diaconi concionantis sine licentia Episcopi. 75.
 Ordinati Sacerdotio sine vino in calice. 90.
 Dubitantis an nimis multum aquæ esset affusum tali calici. 99. in Append. lit. a.
 Nobilis Sacerdotis plurimum adjuti doctrinâ de tactu hostiæ. 108. in Append. lit. a.
 Alterius Religiosi similiter respirantis ex doctrina de tactu calicis. Ibid. lit. l. & seqq.
 Ordinari sine tactu patenæ, attamen Hostiæ. 109.
 Tangentis materiam post formam integrè prolattam. 113.
 Cogitantis ob ægritudinem non expectare impositionem manuum pro Sacerdotio. 128.
 Neomystræ honorati à suo Angelo Custode. 134.
 Episcopi non uncti in sua Ordinatione. 136.
 Episcopi soliti formam Ordinationis proferre post materiam pluribus exhibitam. 164.
 Obfetricis baptizantis lacte. 174.
 Religiosi senis rebaptizati ob causam ancipitem. 175.
 Alterius ob materiam non aptè adhibitam. 180.
 Plurium ordinatorum in Lectores per tactum Pontificalis. 193.
 Unius per saltum uncti in Sacerdotem. 194.
 Episcopi dormituriens sub Ordinatione. 199.
 Duorum scrupulosè dubitantium de sua inauguratione. 221. & 222.
 Mirabiliter initiati Ordinibus. 227.
 Dolosi cum responso ingenui. 233.
 Suffraganei ordinantis cum dubia potestate. 243.
 Episcopi non valentis præ senio Missam dicere, quando initiabat Candidatos. 254.
 Perentis ordinari immediatè post generalem Ordinationem. 260.
 Ecclesiæ Cathedralis spoliata suo capite in ipsis angariis. 265.
 Capituli Cathedralis facientis rem insolitam. 275.
 Ordinati in loco di putabili. 277.
 Et in loco paternæ Originis. 282.
 Et ignorantis, quo loco natus, & cujus ætatis esset. 286.
 Volentis initiari in loco, in quo parens obtinebat officium publicum. 302.

Confessarii prærigidi circa Episcopum Pontificalia exercentem in aliena Diœcesi. 14.
 Sæcularis ordinati ab Abbate. 322.
 Ordinari non jejuni. 350.
 Minoristæ communicantis post jam sumptum cibum. 361.
 Sacerdotis fumentis ante secundum Sacrum Natalis Domini particulam immisam in vinum purificationis. 363.
 Musici indocti, & tamen aspirantis ad Sacerdotium. 368.
 Fabri ferrarii præstantis Sacerdotium. 402.
 Religiosorum adferentium dubias literas dimissorias. 404. & 414.
 Et non rectè dimissi aliò. 420.
 Accingentis se ad Ordines, & tunc primum audientis ex matre, se esse illegitimum. 427.
 Matris ingeniosè consulentis filio illegitimo. 431.
 Legitimi paradoxo. 438.
 Illegitimi licitè promoti contra verba Pontificiæ dispensationis. 447. in Append.
 Volentis justa ex causa suscipere eodem die Minoris, & Subdiaconatum. 448.
 Perentis ordinari pridie Pentecostes. 488.
 Multiplicis quæstionis de ætate pro Ordinibus. 496. & 527.
 Recurrentis pro ætate ad tempus conceptionis. 533.
 Et antequam adesset dispensatio, jam tamen expedita Romæ. 751. §. Caterum.
 Dimissoriarum facientium Examinatoribus negotium. 571. in Append. lit. a.
 Et aliarum. 583. in Append.
 Allegantis pro ætate Annos bissextiles. 534. & 537.
 Dimissi sine dispensatione in interstitiis, & tamen initiati. 592.
 Habentis dimissorias à Vicario incompetente. 593.
 Ordinari ab alio, quàm erat expressum in dimissoriis. 598.
 Patrimonii multum controversi. 610.
 Mentiti sufficere Patrimonium, quod offerebat Ordinatori. 624.
 Alumni Pontificii non admissi absque alio titulo mensæ. 609. in Append.
 Organædi offerentis pro patrimonio redditus suæ artis Musicæ. 626.
 Alius offerentis Officium Capellani Aulici. 628.
 Alius offerentis Beneficium litigiosum. 641.
 Sacerdotis habitus pro irregulari ob erectionem agræ, quam secuta fuit mors illius. 646.

) () () Juve

Elenchus Casuum Rariorum.

Juvenis, qui nequibat dextrâ manu porrigere hostiam. 701. in *Append. 1. lit. a.*
 Carthusiani non valentis Sacrum Sanguinem sumere, nisi tenendo utraq; manu calicem. 701. in *App. 2. lit. d.*
 Extraordinarie charitatis. 662.
 Parris Josephi Anchietae timentis Irregularitatem, ubi alii non timerent. 663.
 Aliorum viginti trium clarè, vel dubiè Irregularium. 673. & seqq.
 Litigiosè ordinati ab Abbate. 702.
 Ordinati contra protestationem Ordinatoris prohibivam. 704.
 Prælati Religiosi dispensantis cum sæculari illegitimo. 719.
 Dispensationis pro solo foro interno imprudenter notificatæ ipsi judici fori externi. 721. in *App. 3. lit. p.*
 Alterius involutæ multis dubiis. 721. in *App. 2. lit. l.*
 Parochi nolentis ungere moribundum variolis undique contactum. 728.
 Ordinati post falsò insertam ejus dispensationi penuriam Sacerdotum. 734.
 Ordinati cum dispensationis clausula: *Cursum Philosophiæ absolvisti*, cum tamen deessent quinque menses. 739. *lit. a.*
 Et cum clausula: *Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Augustini Professori*, Pro: *Augustana Diocesis Clerico*. 742.
 Domini petentis dispensationem pro maacipio nequaquam petente. 745.
 Dispensati cum clausula: *In animam tuam*. 752.
 Subdiaconi dispensati in ordine ad Matrimonium. 765.
 Decanirualis benedictis Oleum infirmorum. 790.
 Differentium ex causa ridicula extremam Unctionem. 813. & 815.
 Puellæ deliræ ab anno decimo ætatis, postea adductæ in discrimen vitæ. 828.
 Ebrii habitus pro morituriente. 831.
 Puerperæ periclitantis ex puerperio sine alio morbo. 842.
 Extremè Uncti, priusquam afficeretur extremo supplicio. 847.
 Sanctæ Hedwigis petentis extremam Unctionem ante omnem morbum. 855.
 Rotâ fracti extremè ungenti. 849.
 Extremè uncti non apparente signo morbi. 872. & 874.
 Ruperti Imperatoris differentis extremam Unctionem ex falsa opinione. 881.
 Mulieris per sæpe extremè unctæ. 891.
 Anus ebrizæ, & unctæ. 892.
 Uncti in deliquio minimè lethali. 894.
 Puniti in altera vita ob neglectam extremam Unctionem. 883.
 Deliri, & desperabundi sanati extrema Unctione. 905.
 Puellæ consanata corpore. 920.
 S. Malachiæ extremè ungentis mulierem post morbum depulsum. 934.

Tractatu IX.

Casus Neocatholici volentis ducere alteram uxorem, vivente priore, quam duxerat cum Im-

pedimento Juris Ecclesiastici, *num. 1.*
 Archiepiscopi irritantis matrimonia inita sine sua facultate, & denuntiationibus. 19.
 Judicis sæcularis immiscens se causâ impedimenti. 64.
 Fictè promittentis nuptias variis. 69.
 Puellæ volentis post votum castitatis transire ad nuptias. 81.
 Alterius emittentis in periculo pudicitiz votum Religionis. 98.
 Meretriculæ fingentis se Comitissam, hâcque ratione impetrantis insigne Matrimonium. 103.
 Jacobi Patriarchæ decepti. 110.
 Juvenis plebeji fingentis magnam Nobilitatem. 119.
 Doli ingeniosi. 121.
 Amoris cæci. 125.
 Erroris flagitiosi. 126.
 Matrimonii irriti ob ignorantiam conditionis servilis. 130.
 Nubentis, & tamen ignorantis, quid esset actus conjugal. 128.
 Mirabiliter supponentis alienam prolem. 129. in *Append.*
 Apponentis Matrimonio conditionem cum eventu infelici. 140.
 Et cum alio tristi. 144.
 Monialis, non Monialis. 146.
 Dubitantis de Impedimento Cognationis absque sufficiente fundamento. 151.
 Deposcentis in Matrimonium sororem tuâ avâ. 164.
 Petentis in uxorem suam filiastram, quam in pueritia levarat è Sacro fonte. 169.
 Mariticiidii patrati ad præveniendum periculû. 182.
 Adulterii cum multis circumstantiis. 188.
 Alterius non benè resoluti. 194.
 Mulieris æquivocè respondentis adultero. 205.
 Adulteræ prius nuptæ bona fide, at malâ permanentis in Matrimonio invalido. 209.
 Catholicæ nuptæ hæretico, à quo deinde repudiata ob adulterium voluit alteri nubere. 212.
 Allegantis metum, & arctitudinem post Matrimonium. 243.
 Jussi dimittere mulierem, quam duxerat Subdiaconus. 268.
 Confessarii malè resolventis casum cognationis ipsi ritualis. 177.
 Rati, votum continentiz esse annexum Minoribus Ordinibus, quos susceperat. 274.
 Mulieris frustra allegantis pro alio Matrimonio mortem mariti. 276.
 Mulieris volentis nubere post mariti absentiam per 24. Annos. 329.
 Alterius probantis, maritum fuisse visum morti proximum. 330.
 Sponsi inducentis falsum de morte sponsæ Testem. 333.
 Jurantis, prius suum Matrimonium fuisse invalidum, & ideo adspirantis ad secundum. 344.
 Mortis probatæ per duos Testes de solo auditu. 353. & 355.
 Mariti comparentis octennio post novas nuptias uxoris. 356.

In Toto Operè.

Tractatu X.

Alterius comparentis tunc, cum celebrarentur pro ipso funebria. 357. §. *Et cum.*
 Contrahentis cum præsumpta morte mariti. 357. in *App.*
 Matrimonii initi cum sorore sponsæ post sponsalia mutuo consensu dissoluta, & reprobati à Papa. 358.
 Publicæ Honestatis resolutus Casus aliter, ac debebat. 371.
 Patris ducentis viduam, cujus duas filias eodem die desponsabant sibi duo filii ipsius. 387.
 Impotentis tracti per tribunalia. 410.
 Eunuchi malè dispensati ab Episcopo. 419. in *App. lit. a.*
 Impotentis maleficiati. 449. in *App. lit. oo.*
 Negantis bis, fatentis semel in judicio copulam fornicariam. *ibid. lit. tt.*
 Impotentis valde importuni. 449. in *App. lit. b. & c.*
 Alterius valde perplexi. *ibid. lit. g.*
 Sponsi nati in Gallia, & volentis in Belgio copulari sine Parocho. 451.
 Parochi obligati dare alteri licentiam assistendi. 501.
 Decipientis assistentem Matrimonio. 501. in *Append. 2.*
 Nobilis invitantis ad cœnam Parochum, & sub cœna contrahentis coram ipso nihil tale suspicante cum sua sponsa. 506.
 Religiosi assistentis Matrimonio vagorum. 513.
 Contrahentis coram Parocho A. cum tamen solum accepisset à suo proprio Parocho facultatem contrahendi coram Parocho B. 525.
 Contrahentis coram Parocho multum dubio. 531.
 Migrantium pro copulatione ad locum, ubi non erat receptum Tridentinum. 535. & seqq.
 Duorum obruentium suum Parochum Sacris operantem. 538. & 539.
 Et decumbentem in lecto. 539. §. *Confirmatur.*
 Profugientis clam cum sponsa. 540.
 De Impedimento malè resoluti à Parocho. 548.
 Aperientis Confessario, se intra decennium nequissime semen immittere in vas. 566.
 Laborantium Impedimento, sed copulatorum à Parocho ante acceptam Bullam dispensationis. 570. & 600.
 Novæ difficultatis inter Papæ & Nuntii forum. 588.
 Non habentium sumptus pro dispensatione. 591.
 Volentis ducere suammet nurum. 603.
 Petentis dispensationem, postquam falsò juraverat sponsam non fuisse cognitam à se. 627.
 Helvetii prædivitis dispensati sub titulo paupertatis. 660. 661. & 667.
 Cognoscentium se carnaliter ante executionem dispensationis. 629.
 Erroris commisi circa ætatem in materia dispensationis. 642.
 Nobilium allegantium paupertatem. 663.
 Mulieris allegantis eandem ob deformitatem. 664.
 Peccantis gratis. 694.
 Rogantium contrahere ante allatam Bullam dispensationis. 741.

Casus juvenis propinantis puellæ poculum in Matrimonium. *num. 1.*
 Sponsi percutientis Clericum turpiter agentem cum sponsa. 5.
 Defectum libertatis allegantis ob estum libidinis. 23.
 Utentis in contractu sponsalium hac formula: *Non te deseram.* 38.
 Promissionis muliebriter clausulatæ. 85.
 Fœminæ non valentis, nisi juramento, probare factam sibi promissionem. 93.
 Valde dubiæ promissionis matrimonialis. 95. in *Append. lit. b.*
 Alterius non satis credibilis. *Ibid. lit. g.*
 Sponsalium contractorum, invitatis parentibus, & tamen approbatorum. 96.
 Casus sponsonis matrimonialis fati intricatus. 118.
 Nolentis solvere sumptus dispensationis. 166. in *App.*
 Falsò nominantis patrem suæ prolis illegitimæ. 191.
 Fugientis ex arresto post citationem ob promissionem matrimonialem & copulam. 242. in *App.*
 Introducentis appellationem post fatalia decursa ob pauperiem. *Ibid. lit. i.*
 Nolentis dimittere sponsam sine pacto pecuniario. 243.
 Perjuri divinitus puniti. 255.
 Sponsæ multum inconstantis. 271.
 Sponsæ confugientis ad Monasterium, ut declinaret nuptias. 316.
 Erroris in antiquitate Nobilitatis. 343.
 Sponsæ imprægnatæ ab alio, & dubitantis, an licitè pareat sponso urgenti copulationem solentem. 365.
 Casus propè metaphysicus de ipso contractu Matrimonii. 385.
 Parochi ridiculè interrogantis copulandos, & ita dantis occasionem petendi divortii. 394.
 Contrahentis cum muliere per procuratorem Sacerdotem. 405. in *Append. lit. b.*
 Matrimonii dubiè facti. 408.
 Mendacii utiliter adhibiti in causa Matrimoniali. 425.
 Sponsi multum fraudulentis. 427.
 Matrimonii conditionati non benè resoluti. 447.
 Sponsi volentis dimittere sponsam imprægnatam, nisi remitterentur denuntiationes. 474.
 Matrimonii contracti coram Parocho aliquo modo alieno. 510.
 Habentis cognitum sub secreto Impedimentum, at dubitantis, an renereur revelare. 527.
 Incestus tragici. 538.
 Denuntiantium Impedimentum, post ipsas nuptias, & ipsammet mortem impeditæ. 543.
 Et denuntiantis, cum jam deducerentur sponsi ad Ecclesiam copulandi. 544.
 Aperientis Confessario Impedimentum impotentiz cū animo convivendi instar fratris, & sororis. 546.
 Parochi conjugentis alienos in aliena Parochia ex tacita licentia valde controversa. 549.
 Testantis Sponsos esse junctos quarto vel quinto gradu cognationis. 548. in *Append. 3.*
 Volentium haberi pro illegitimis natos ex Matrimonio non benedicto. 569.

Elenchus Casuum Rariorum in toto Opere.

Parochorum duorum litigantium de jure benedicensi sponlas, 571.
 Petentis, & reddentis debitum cum imperfecta copula ad vitandam multiplicationem prolis, 576.
 Voventis non reddere primo triduo nuptiarum, 608.
 Mariti immittentis semen noxium uxori, 626. in App.
 Conjugatæ mirificè declinantis Copulam conjugalem, 640. in Append. lit. b.
 Novæ nuptæ quarentis ex Confessario, quomodo conjuges possint peccare circa materiam castitatis, 647.
 Matrimonii inter plebejos Rati, dissoluti tamen à Papa, 676.
 Neocatholici permitti ducere Catholicam, vivente adhuc uxore hæretica, 695.
 Alterius volentis id ipsum facere, ac non permitti, 708.
 Suum amorem conjugalem testantis inhumanâ verberatione conjugis, 714.
 Mulieris lepidè ulciscantis ferociam mariti, 720.
 Ingressi Monasterium, relicta, quam imprægnaverat, puellâ, 727.
 Matrimonii causantis Septem quæstiones, 731. in app.
 Parochi assistentis ex opinione solum probabili aliquibus Matrimoniis, 732.
 Mariti cogitantis uxorem merobibam reddere abstemiam, 774.
 Neocatholicæ volentis tres ob causas dissolvere Matrimonium initum cum hæretico aduitero, 712.
 Mariti mirificè amantis alienam, 804.

Tractatu XI.

REi læta Majestatis ligati obligatione votorum realium, num. 46.
 Matronæ voventis non spueri in templo, 50.
 Canonici Cathedralis pro Matrimonio dispensati cum variis clausulis, 140.
 E Lutherano facti Catholici, & petentis irritationem voti, patre hæretico adhuc vivente, 220.
 Vicini, onerantis obligatione voti suum Vicinum, si hic ex amente fieret sanæ mentis, 264.
 Ingressus Religionem post stuprum commissum, & postulati ad pœnam à Judice Laico, 300.
 Edentis votum ex cæco amore in Amasium, 314.
 Sacerdotis nondum soluti voto peregrinandi in veste Eremitica, & gestandi crucem ad Limina Apostolorum, quod votum emiserat ante clericatum, 332.
 Ferdinandi, II. Ambiguâ clausulâ nuncupantis votum, 369.
 Uxor ante Matrimonium obstrictæ voto ingrediendi Religionem, cui maritus facit ultro facultatem exequendi suum votum, 403.
 Uxoris inficio marito promittentis quidquid peteretur ab ipsa, 416.
 Nobilis voventis facere sumptus in futuram Canonizationem Patris Bernardi Colnagi, 430.
 Castigati à Deipara ob fraudem in voto, n. 436.
 Graviter puniæ ob non servatum votum rei parvæ, 443.
 Docti ab equo servare votum, 447.
 Solymani exotice jurantis, 448.

Juramenti Germani non Germani, 509.
 Judicis dolo extorquentis à Reo confessionem criminis, 533.
 Principis Catholici promittentis Acatholico, & puniendum exercentes opera Religionis Catholica, 540. & 546.
 Laici volentis Præposituram retinere prætextu Instrumenti Pacis, 550.
 Medici Podagricis non sat æqui, 556.
 Senatoris lepidè regentis secreta Senatûs, 560.
 Steuram non integre solventis, 577. & 632.
 Judicis iniquissimè usi Æquivocatione, & justissimè puniti, 606.
 Catholici eâ usi in causa Religionis, & quidem absque peccato, 609.
 Ducis Bernardi Weinmari non stantis pactis, 614.
 Caroli IV. Etiam inique abusi jure æquivocandi, 616.
 Sancti Felicis sanctè usi reservatione mentali, 623.
 Ferdinandi II. Severè plecentis aulicum dolosum, 636.
 Puellæ ex incestu imprægnatæ, & per æquivocationem celantis nomen veri patris, 639.
 Rudolphi, I. Cæsaris vindicati à mendacio, 658.
 Barbæ amissionem divinitus puniti ob perjurium, 692.
 Medici jurantis per centum millia Sacramentorum, in bonum infirmi, 704.
 Accipitris vindicantis votifragum, & blasphemum, 751.
 Religiosi puniti subitanea submersione post petulantiam dictum in S. Ignatium licet tunc nondum canonizatum, 763.
 Concionatoris horriffica morte multati, ob convitium jactum in B. Stanislauum Kostkam, 766.
 Equitis Religiosi, ob blasphemias in frustra cultro dissecti à Cacodæmone, & vorati à duobus aliis Cacodæmonibus, 782.
 Confessarii tractantis præfervidè blasphemum pœnitentem, 815.
 Constantiensis Senatûs clementer plecentis blasphemum hæreticum, 837.
 Judicis multantis linguæ abscissionè blasphemum inauditum, 857.
 Mulieris blasphemæ in frustra coram toto populo disceptæ à Cacodæmone, 867.
 Blasphemi à Cacodæmonibus ipfis affati, præsentibus quinque sceleratis capitibus, 868.
 Crudelissimæ vindictæ exercitæ ob irrisionem, 874.
 Rustici superstiosè succurrentis mulieribus aborturientibus, 893.
 Clerici recenter utentis medicina agente (ut apparet) in distans, 951.
 Fabri ferrarii superstiosè sanantis equos, 965.
 Mulieris mirabiliter instituentis hæredem B. Virginem, 968.
 Fugam corripientis ob energumena testimonium contra se, 973.
 Tremendum exemplum injuriantis, citati ab injuriato ad divinum tribunal, 978.
 Arte Cabalistica utentis ad pellendas febres, 983.
 Magni Principis gestantis eo fine Nummum S. Georgii, ne periculose cadat ex equo, 1014.
 Cacodæmonis obeuntis officium Subulci, 1037.

TRA-

TRACTATUS OCTAVUS,
 S E U
 ALPHABETUM
 ORDINIS, ET EXTREMÆ
 UNCTIONIS.

Quo

XXIII. Præcipuis Casibus, atque aliis plus
 LXXX. FACTIS, non FICTIS, declaratur
 univerſa materia.

Sacrae Ordinationis, & Extremæ Vnctionis.

DISPOSITIO TRACTATUS.

Hujus Alphabeti usu i dico.
 Quid sit Ordo, & quis effectus? 2. Quæ dispositio ad illum? 3. Quæ materia, & forma sex inferiorum? 4. Quæ Presbyteratus? 5. Quæ Episcopatus? 6. Quando iterandi? 7. A quo Episcopo conferendi? 8. An ab Abbate? 9. In jejuno? 10. An illiterato? 11. Quomodo Re-

gulari, & illegitimo? 12. An extra tempora? 13. Quæ aetate? 14. Quibus dimissoriis? 15. Quo patrimonio? 16. Quo beneficio instructis? 17. An irregulari? 18. Male ordinati pœna, 19. Dispensatus in aetate, 20. Ordinati obligationes, 21. Extrema Unctionis essentialia, 22. Necessitas & subiectum, 23. Effectus & accidentia.

ORDO QUID? QUOTU-
 PLEX? QUID EFFI-
 GIAT?

C A S U S I.
 Antiquitatis testis.

S U M M A R I U M.

Quomodo S. Ambrosius fuerit Sacris Ordinibus initiatus? Num. 1.
 Ordines majores erant jam in primitiva Ecclesia, sicut interstitia temporum, 2. & 3.
 Ordo quid sit? 5.
 Duplex ejus significatio notanda, 6.
 Prima Tonsura an sub Nomine Ordinis intelligatur in jure? 8.

Cur majores Ordines vocentur sacri? 12.
 Quanam generatim sint de substantia alicujus Ordinis? 13.
 Ordo est unum de septem Sacramentis, 14.
 Ordinis effectus quadruplex, 16.

Ambrosius Ambr-sii civis Romani filius, iussu Probi Præfecti Mediolanum venit, ingressusque Ecclesiam, ut sedaret seditio-nem populi, de Episcopo deligendo dissentientis, cum multa de tranquillitate reipublicæ præclare dixisset, derepente puero Ambrosium Episcopum exclamante, universi populi vox erexit, Ambrosium Episcopum deposcentis. Itaque cum ad populi desiderium Imperatoris voluntas accessisset, Ambrosius baptizatus (erat enim catechumenus) sacrisque intia-

A
 tia=

status, ac servatis omnibus ex instituto Ecclesie Ordinum gradibus octavo die Episcopale munus, quod populi precibus resistens recusaverat suscepit.

2. Contraxi in hos paucos versus ea, quae Brevarium Romanum pluribus proponit ad septimum Decembr. quo die colitur annua memoria huius sapientissimi Ecclesie Doctoris. Voco autem hanc narratiunculam, seu Casum Antiquitatis testem. Et quidem duplicis. Prima est, quod jam antiquitus fuerit non solum cognita, sed etiam usurpata diversitas sacrorum Ordinum; cum enim S. Ambrosius fuerit in Episcopum unctus An. Christi 374. ut probat Cardinalis Baronius in Annalibus illius anni, vel hinc ostenditur errare Calvinum, cum Lib. 4. Institut. cap. 19. §. 27. apud Cardinal. Bellarmin. Lib. De Clericis, cap. 12. scribit, Ordines, praecipue Minores, incognitos fuisse primitivae Ecclesie, & multis postea annis excogitatos. Saem nec saeculo S. Ambrosii, nec eo, quo floruit S. Cyprianus, scilicet circa Annum 240. excogitata est diversitas Ordinum, ut videre est apud eundem in Epistolar. Lib. 2. cap. 10. ergo jam fuit nota primitivae Ecclesie; ut etiam inde liquet, quod & S. Ignatius Martyr, & S. Clemens Romanus meminerint Ordinis Lectorum, Ostiatorum, Exorcistarum, ut leges apud P. Vasquez Tom. 3. in 3. p. Diss. 237. num. 20.

3. Altera Antiquitas, cui testimonium perhibet praesens primus Casus, est haec, quod nimirum primis saeculis soliti sint impertiri Ordines, etiam Minores, non uno, sed diversis diebus; etenim S. Ambrosius fuit consecratus in Episcopum octavo die, ut scribit Paulinus in eius vita; ergo septem dies praecedentes illam consecrationem, fuere impensu singuli recipiendis singulis Ordinibus, conformiter legi a S. Cajo Pontifice, (qui rexit Ecclesiam Anno Christi 284.) statuta, & relatæ a Gratiano in c. 1. dist. 77. hoc enim innuunt illa verba Brevarii Romani: Servatis ex instituto Ecclesie Ordinibus.

4. His breviter, nec planè extra rhombum, insinuat.

Quæritur 1. Quid sit Ordo? de quo differemus primis XX. Casibus hujus Alphabeti. 2. Quotuplex? 3. An Sacramentum? 4. Quis effectus? Supponitur autem, sicuti omnia reliqua Sacramenta sunt immediate instituta à Christo, ita & illos Ordines, quos certum est, esse Sacramenta; secus de illis, qui non sunt Sacramenta.

Dico I. Ordo, de quo Theologi disputant, quando differunt de Sacramentis, rectè definitur à S. Thoma in supplem. 3. Part. quæst. 34. art. 2. post Magistrum, esse signaculum quoddam Ecclesie, quo spiritualis potestas traditur Ordinato. Quasi dicas: Ordo est caeremonia sacra, qua ordinato traditur potestas spiritua-

lis circa Eucharistia in Missa tractationem. P. Henriquez in Summa lib. 10. cap. 1. ex communi; nam Ordinis Sacramentum refertur per se, & praecipue ad Eucharistia tractationem. S. Thom. loc. cit. quæst. 37. art. 2.

Ubi nota, Ordinem generatim accipi dupliciter. 1. Pro qualitate, & statu hominum. Quo sensu dicimus, hunc esse Ordinis Senatorii, Ordinis, seu status Religiosi. 2. Pro digestionem, & collocationem rei cuiusque in suo loco. Unde illud Ciceronis in Paradox. Quidquid peccatur, perturbatione peccatur regionis, atque Ordinis, id est, quia non servatur digestio, & collocatio debita; ut proinde ordo in prima significatione sit quasi effectus ordinis sumpti in secunda; nam status Equestris, Senatorius, Religiosus oritur ex digestionem, distributionem, collocationem facta. Et quidem Scriptores sacri differentes de Sacramento Ordinis utuntur nomine Ordinis sumpti jam in priore, jam in posteriore significatione. Etenim cap. Cum contingat. De atate, & qualitate. presc. dicitur, per Primam Tonfuram conferri Ordinem Clericalem, adeoque per tonsuram fieri, ut quis sit non jam amplius in saeculari gradu, seu statu, sed in Clericali, ut rectè explicat hunc textum P. Ferdinand. de Castro Palao Tract. 27. punct. 2. num. 5.

At verò quando quæritur, utrum Ordo sit Sacramentum, non sumitur nomen Ordinis in prima illa significatione; constat enim, ipsum statum Sacerdotalem, Episcopalem, & generatim Clericalem non esse Sacramentum, quandoquidem iste status est aliquid permanens: Sacramentum verò Ordinis est aliquid transiens, seu Sacramentum in fieri, ut loquitur P. Dicastillo De Sacram. Tract. 6. num. 60. sicuti Baptismus, Confirmatio, Extrema Unctio. Item Ordo, quatenus est Sacramentum, efficit statum Clericalem, Sacerdotalem, ergo non est ipse Status. Igitur Ordo, prout principaliter de illo differitur in hac materia, est digestio, & collocatio hominum in certo loco, seu statu; seu id, quod exterius geritur cum ordinato, S. Thom. in Supplem. quæst. 37. art. 2. Hinc rectè observat subtilis Scotus in 4. d. 24. art. 1. Ordinem, prout est Sacramentum, rectius dici Ordinationem, quam Ordinem, ideoque ab ipso etiam Concilio Trident. Sess. 23. De Sacram. Ordinis cap. 4. Can. 3. vocatur expressè Ordinatio.

Quando ergo in definitione dicimus cum S. Thoma, Magistro Sentent. Scoto, & aliis communiter, Ordinem esse signaculum quoddam Ecclesie, quo spiritualis potestas traditur ordinato, est perinde, ac si dicamus, esse quandam signationem, seu obsignationem, actionemque sacram, qua impertitur jus quoddam spirituale circa sacram Eucharistiam, eo modo, qui indicabitur, quando de singulis Ordinibus tractabitur.

Ex

9. Ex qua descriptione, & explicatione communiter recepta sequitur I. Primam Tonfuram non esse propriè Ordinem, ut rectè notant, docentque post S. Thomam in Supplem. Quæst. 40. art. 2. ubi Primam Tonfuram non aliter vocat, quam Coronam, passim Theologi Scholastici, & Morales cum Navarro Canonista, contra ceteros communiter Canonistas in cit. Cap. Cum contingat. quos inter doctus Barbosa in cit. Cap. expressè addit contra S. Thom. ibidem ad 2. & ceteros Theologos, per Primam Tonfuram imprimi characterem. At refutantur inde, quod nulla spiritualis potestas quidquam agendi tribuatur per Primam Tonfuram, sed sola segregatio à Statu saeculari, & aptitudo ad recipiendum beneficium Ecclesiasticum, atque propriè dictos Ordines. Ita ut tonsuratus se habeat, respectu Ordinatorum, ferè sicut Novitius familiae Religiosae, respectu Professorum.

10. Censet nihilominus idem Navarrus Consl. Lib. 1. De Temp. Ordin. Consl. 11. cum Barbosa, & ceteris Canonistis contra Cardin. Tolerum. Lib. 1. cap. 49. Suarium De Censuris Disp. 31. Sess. 1. num. 58. Bonaciam De Censur. Disp. 3. Punct. 5. §. 1. num. 11. nomine Ordinis, & Ordinationis posito in Bullis Pontificiis, & Conciliis intelligi etiam Primam Tonfuram. Adeoque iis, quibus est sine limitatione veritum conferre, vel accipere Ordines, hoc ipso vetitam esse Primam Tonfuram. Exemplum adfert Navarr. loc. cit. itemque Garcias De Benef. Part. 7. cap. 1. num. 6.

11. Sequitur II, Merito à Theologis communiter, esse septem Ordines, scilicet quatuor Minores, & tres Majores. Etenim illis omnibus, & singulis convenit definitio Ordinis allata, sicuti patebit, cum differemus de singulis. Imò quia hæc ipsa descriptio convenit Episcopatu, idcirco docebitur Casu V. Episcopatum esse Ordinem.

12. Licet autem omnes Ordines sint aliquid Sacrum, deputatumque ad cultum Divinum, at tamen soli tres Majores nuncupantur Sacri, ut exprimit Innoc. III. Cap. A multis. De atate, & qual. presc. ideo videlicet, quod corpora initiatorum uno ex his Ordinibus sint consecrata Deo, per votum castitatis, ut innuitur in eodem capitulo. Unde, quando in Conciliis, & Bullis Pontificiis statuitur aliquid de constitutis in sacris, intelliguntur illi soli, qui sunt initiati aliquo ex tribus Majoribus Ordinibus, ut patet vel ex Concilio Basil. Sess. 21. §. quosunque, ubi pronuntiat, constitutos in sacris teneri ad Horas Canonicas; qui quidem idcirco appellantur Majores, quod habeant majus officium, quam qui dicuntur Minores, scilicet celebrandi Missam, vel immediate serviendi, seu ministrandi celebranti solenniter, nullus quippe Minoritarum ministrat immediate celebranti solenniter.

13. Sequitur III. Falsam, ac prorsus tam practicè, quam speculativè, & improbabilem esse doctri-

nam Raym. Astenf. Angeli, & Gofr. apud Silvest. verb. Ordo q. 11. pronuntiantium, omnia illa esse de substantia Ordinis, quæ in jure, aut Pastoralis, ut addit Angelus, præcipiuntur fieri, seu observari in Ordinatione. Etenim illa sola sunt de substantia, quæ indicantur in definitione Ordinis, quia definitio explicat essentiam; multa verò præcipiuntur hæc fieri, quæ nullo prorsus modo indicantur in definitione superius allata. Quia verò in decursu descensuri ad specialia, dissentimus toto cælo à quibusdam Canonistis, ideo observa hic in antecessum sapientissimi Silvestri verillimam censuram de Canonistis in Materia Ordinis scribentis: Adverte, quod Canonista in hac parte non plene satisfaciunt ingenio, sed materiam involvunt, & multiplicant scrupulos sine casu, quia non habent clavem.

Dico II. Ordo est propriè unum è septem Sacramentis Ecclesie. Ita definitur à Concilio Trident. Sess. 23. de Sacram. Ordinis c. 4. Can. 3. etenim generalis definitio Sacramenti convenit ipsi ad amissum.

Ergo est de fide, Ordinem Acolyti e. g. esse Sacramentum? Resp. negando consequentiam, est enim solum de fide, quod saltem unus ex septem, seu Octo Ordinibus sit Sacramentum; an verò singulis competat hæc dignitas, est quæstionis ancipitis, de qua quid videatur verosimilius sentiendum, aperiam tribus sequentibus Casibus, interim indicando, non posse salvè religione Catholica negari, quin saltem Sacerdotium sit verum Sacramentum. P. Tannerus Tom. 4. Disp. 7. q. 2. n. 39. tum quia id satis aperte traditur in Concilio Florent. in Decreto Visionis; tum quia si Sacerdotium non est propriè Sacramentum, non suppetit ratio dandi ulli è ceteris Ordinibus locum inter Sacramenta.

Dico III. Ordinis effectus est præcipue quadruplex. Primus, spiritualis potestas & jus faciendi aliquid circa sacram Eucharistiam, ut exponetur, quando explicabitur ratio singulorum. Alter est Character, seu qualitas spiritualis indelebilis, impressa animæ; ita quidem, ut certum sit, eum imprimi per illos Ordines, qui sunt propriè Sacramenta, sicuti desumitur ex Trident. Conc. loc. cit. Can. 4. non autem imprimi per illos, qui non sunt Sacramenta; nec enim suppetit ulla ratio asserendi. Tannerus cit. q. 2. dub. 5. n. 108. Tertius effectus est gratia habitualis prima, aut secunda; omnia quippe Sacramenta hanc, per se loquendo, conferunt, ut norunt omnes, Quartus est collocatio in certo statu, & gradu, sicuti notavi supra num. 6. Porro quæ dispositio requiratur ad tres priores effectus recipiendos, dicam Casu sequenti. Sit itaque

A 2 DE

DE DISPOSITIO- NE ORDINANDI.

C A S U S II.

Tremendus, horrendus.

S U M M A R I U M.

Punitus divinitu, qui indignè suscepit Ordines sacros. num. 17.

Dispositio necessaria ad. susceptionem Ordinum. 10. & seqq.

An requiratur pro Ordinibus Minoribus status gratia? 26.

Quid si quis ideo suscipiat, ut declinet forum seculare? 27.

Aut cum proposito deserendi statum Clericalem? 28.

Quid de ingrediente Novitiatum Religiosum sine intentione emittendi vota? 29.

An talis teneatur satisfacere pro vitio? 30.

An hermaphroditi sint ordinandi? 31.

17 **B**erengarius Clericus clam suffuratus fibulam auream à quadam Comitissa, ad nostrum Monasterium ex toto missam, et si tanti sacrilegii conscius, nullà tamen id neque Confessione, neque penitentia expiavit, sed confidenter nobiscum ad Sacros Ordines in Quadragesima proficiscens Diaconus ordinatus est, non attendens, quod scriptum est: Mundamini, qui portatis vasa Domini. Absoluto dein Sacrificio, & precibus vespertinis, nos ad hospitium imus producta jejunia soluturi. Ibi inter cenandum confrater noster cadit, frendet dentibus, mire, ac misere collisis, nosque admirabilitate stupefactos cogit laboranti sibi adesse. Mox à mensa surgimus, permulta remedia summa benevolentia adhibemus. Sed frustra omnia, Divino iudicio in eum jus sibi diabolo vendicante. Tota nocte discruciamur animis, & valde affligimur. Tandem benignus Deus nolens apud externos tam fixum casum nobis cedere ad ignominiam, prosligato demone praestitit, ut nobiscum incolomis rediret, sed cum facinus suum nollet confiteri, acrius à demone corripitur, & brachium dextrum, quo rapuerat aurum, penitus exarescit, tandemque, licet pudibundus, suam culpam agnoscit, & pure confitebitur, &c. Revalescit frater, restituitur brachium, demon prorsus ab eo eliminatur.

18 Fidem integram, & ex fide, credulitateve

salutarem timorem, ac tremorem commere-tur hic, ut etiam vocat ipse Historiographus, Casus, etenim qui has omnes circumstantias, & adhuc alias, studio brevitas praeteritas, mandavit literis, extitit omnium testis oculatus Notkerus è Monacho Episcopus Leodien-sis, scriptor gravis, & pius Lib. 2. de mi-raculis S. Remacli Episcopi Leodien-sis apud Laurent. Sorium ad diem 3. Septembr.

Quæritur jam I. *Quanam dispositio necessa-ria sit ad percipiendos effectus Ordinis, indicatos Casu superiore, num. 16?* Resp. sequentes:

I. Baptismus; ita ut non solum illicitè, sed etià invalidè conferatur quicumque Ordo nondum regenerato in Christo Baptismus enim est janua, & fundamentum Sacramentorum, text. in cap. Veniens. De presbyt. non baptiz. Quid ve-rò faciendum cum Sacerdote dubio de suo Bap-tismo, dicam Cas. VI.

II. Confirmatio: ita ut mortaliter secun-dum nonnullos, venialiter secundum alios delinquat, qui Primam etiam Tonsuram suscipit nondum confirmatus. Authores pro & contra retuli in Alphab. Baptizant. & Confirmant. Cas. XXII. num. 732. Et verò assentior posterioribus, quia verba illa Trident. Concilii Sess. 23. cap. 4. De Ref. Prima Tonsura non iniititur, qui Sacramentum Confirmationis non suscep-erint, non indicant obligationem mortalem. Vide plura cit. Cas. XXII. num. 733. & Iorda-num Elucubr. Vol. 1. lib. 3. tit. 8. num. 198.

III. Ut superior Ordo non suscipiatur ante inferiorem cap. unic. de Cler. per salt. promot. & nullus ante Primam Tonsuram. Tridentin. Concil. Sess. 23. cap. 2. Ut proinde graviter peccet non servans hunc ordinem. citat. cap. unic. De Cler. per salt. promot. P. Palaus Traët. 27. punct. 9. num. 8. licet utique valeat ejus-modi Ordinatio cit. cap. un.

IV. Ut conferatur non per veram coactio-nem. Licet enim vere, valdeque sit ordinatus, ac proinde insignitus Characterè sacerdotali, qui metu justo, aut injusto, gravi, vel levi ad-actus permittit circa se fieri, quæ circa alios fiunt, tangitque, quæ tangenda sunt, si vide-licet hæc permittat, & tangat cum intentione suscipiendi Ordinem; si tamen solum fingat, se velle suscipere Ordinem, revera non susci-pit: quod enim Innocentius III. cap. Majores. De baptiz. pronuntiavit nominatim de bapti-zato cum fitione: Ille adultus, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec Characterem suscipit Sacramenti, id ipsum de Ordine dicendum est, ac proinde intentio, quam in Alphab. Bapt. & Confir. Cas. X. n. 293. & 294. dixi necessariam esse ad Baptismum, necessaria quoque est ad Ordinem. Vide, si pla-cet, Casum recentissimum subdiaconatu ini-tiati ex meru, permissique ducere uxorem, quem discutio in Alphab. Quadrupl. P. 1. num. 140. & seqq.

At suffi-

23 *At sufficitne ad Ordinem omnis, quæ ad Ba-aptismum adulti?* Resp. Omnis. Nec enim ap-paret ratio faciendi discrimen. At inquires: *Baptismus est Sacramentum necessarium?* Resp. Ex hoc antecedente inferitur, non omnem, qui habet habitualem voluntatem suscipiendi Ba-aptismum, habere quoque habitualem recipiendi Ordinem. At malè inde inferes: Ergo intentio habitualis, quam cit. Cas. X. num. 295. dixi esse sufficientem ad valorem Baptismi, non est sufficiens ad valorem Ordinis. Rectius con-cluderes, sicut saltem habitualis exigitur pro Baptismo adulti, ita & pro Ordinatione exigi. Vide dicta Traët. 1. n. 244. & 245.

24 *Quid verò sentiendum de parvulis?* Resp. Id explicatum iri Cas. XIII. Vide Jordan. num. 221.

25 V. Requiritur ad Ordinem dignè, seu sine sacrilegio suscipiendum immunitas à pec-cato mortali. Ita quidem, ut certum sit, peccare mortaliter, qui conscius criminis le-thalis nec contritione, nec Confessione delicti suscipit, animum ex Ordinibus illis, quos certum est esse Sacramenta. Constat enim id ex gene-rali doctrina de ponentibus obicem gratiæ per Sacramenta infundendæ. Confirmat commu-nem doctrinam noster Casus tremendus, horren-dus, referentem insuper Navarro in Consil. Lib. 1. De Temp. Ordin. Consil. 35. calum alterius, quem subreptitiè promorum ad Subdiaconatu-m invasit, infeditque genius Tartareus.

26 At verò quia Prima Tonsura non est Sacra-mentum, ideo non delinquit graviter, qui permittit se attonderi in Clericum, non præ-misso ullo dolore de suis peccatis. Quia eti-àm probabile est, quatuor Minores Ordines esse extra numerum Sacramentorum, ut videbi-mus Casu sequenti, ideo non damnarem crimi-nis mortalis, qui permittet se initiari uno il-lorum Ordinum, conscius lethalis delicti, modo confiteretur ante Communionem. Possit enim sic ratiocinari: Possim licitè me exponere periculo sacrilegii duntaxat materialis, quando verè probabile est, abfuturum re ipsa illud sa-crilegium, ut patet vel exemplo illius, qui non confiteretur ea peccata, quæ verè probabilis sen-tentia negat esse mortalia: atqui verè probabi-le est, abfore sacrilegium materiale, licet sulci-piam quatuor Minores conscius noxæ lethalis. Consentit P. Quintanadavenas Singul. Traët. 6. Singul. 17. num. 1. post hæc à me lectus.

27 VI. Qui suscipit Clericalem Tonsuram tantum ideo, ut declinet tribunal seculare, delinquit mortaliter juxta Dominicum Bann. Arag. Rodriq. & alios apud P. Ferdinandum de Castro Palao Traët. 27. punct. 8. n. 6. eò quòd Concil. Tridentin. Sess. 23. cap. 4. videatnr id graviter prohibere. Ego post Sanchez De Matrim. Traët. 6. disp. 31. P. Coninck in 3. Part. disp. 20. dub. 10. Palaum loc. cit. num. 7. Bonacinam, & Laymannum apud eundem Pa-laum, etiam à veniali excuso, nisi fortè crimen

aliquod prius commississet, & pœnam fugiens curaret se initiari, cum Ecclesiæ perturbacione. Nec enim est indecens, petere rem sacram ob privilegium illi annexum. Utrum verò, qui illo crimine patrato, convolat ad sacros Or-dines solo animo subtrahendi se potestati sæ-culari, & utrum hic animus sit præsumendus in dubio, edisserunt Menochius De Præsumpt. Lib. 6. quest. 76. Bonacina De Legib. Disp. 10. punct. 1. §. 1. n. 16. P. Layman. Theol. Moral. Lib. 4. Traët. 9. cap. 4. n. 12. Diana Part. 1. Traët. 2. Res. 26. atque alii, dissentientes in-ter se.

Infero autem cum iisdem Doctoribus, esse etiam immunem, saltem à gravi culpa, qui suscipit Ordines Minores cum sola intentione fruendi aliquamdiu privilegiis Clericalibus. Quis enim damnet Doctorem, aut Comitem, qui, ut possit creari Rector Universitatis, petit coronam Clericalem, cogitans interim de conjugio post unum, alterumve Annum incun-do?

Ergo, inquires, *nec ille erit rem gravis deli-cti, qui subit Novitiatum Ordinis Religiosi, sine animo emittendi vota Religiosa?* Resp. Negan-do consequentiam. Talis quippe graviter decipit Superiorem, à quo susceptus est. Nec enim fiunt sumptus in illos, aut admittuntur ad se-creta Ordinis cognoscenda, nisi qui sperantur fore constantes in vocatione, quam præ se fe-runt. Unde post hæc ipsa scripta literis è cele-bri Monasterio à viro pererudito interrogatus de

Verò Casu cujusdam

Novitius, qui etiam ultra ordinarium tem-pus Novitiatu fuerat in probatione sine votis (& quidem licitè, sicut etiam interro-gatus respondi ex Sanchez Lib. 5. Moral. Cap. 4. num. 21.) cum magnis molestiis Mona-sterii, expectantis morum emendationem, re-tentus, postea tamen ob incorrigibilitatem di-missus.

Respondi, omnino fuisse obligatum face-re restitutionem aliquam, si fide permansit in Tyrocinio. Secus, si sincero animo se reddendi aptum, per ea, quæ tradit Layman. Lib. 4. Traët. 10. cap. ult. §. 4. num. 39. vers. Tertia pars. Vide hac de re Casum Factum, non Fictum, quem ventilo in Alphab. Quadrupl. Part. 1. Cas. 9. n. 301. & 302.

VII. Sexum femineum excludi ab ipsa quoque Prima Tonsura, certum est ex præxi Ecclesiæ. Imò est de fide, quòd Presbyteratus sint inepaces mulieres, Valquez Disp. 245. Nec obest, quòd constet, fuisse olim in Eccelesia Diaconissas. Etenim Casu III. declarabo, quamvis illa fuerint.

A 3

Quid

32 Quid verò sentiendum de hermaphroditis, illis scilicet, in quibus aliquando foemineus, aliquando virilis sexus prævalet, nolo disputare, ne cum exiguo fructu dem Lectori ansam cogitandi non cogitanda. Si aliquando Casus contingat, poterit Episcopus, vel ejus Vicarius (hos enim spectat ultima decisio) consulere vel Vasquezium cit. *Disp. 245. Tom. 3. in 3. Part. vel Sanchez, De Matrim. Lib. 7. disp. 106.* vel singulariter Cardinalem de Lugo in *Consl. Moral. Lib. 1. dub. 3.* ubi ex professo disputat *De hermaphroditis varii generis*, addens n. 4. hermaphroditum illum, qui, quando in eo prævalebat sexus virilis, *validè* inauguratus erat in Sacerdotem, si postmodum in eo prævaleat sexus foemineus, retinere quidem Characterem sacerdotalem animæ impressum, non tamen posse *validè* consecrare, vel à peccatis absolvi quæquam. Cæterum hermaphroditos esse jure *positivo* irregulares, etiam si in iis prævaleat sexus virilis, tradunt Suarez *De Censur. Disp. 51. Sect. 2. Bonacina De Censur. Disp. 7. quest. 2. num. 15.* & alii contra Toletum & Fornar.

33 De aliis dispositionibus necessariis ad susceptionem differam inferiùs, scilicet de domicilio *Cas. VII.* de jejunio *Cas. IX.* de scientia *Cas. X.* de tempore *Cas. XI. & XII.* de interstitiis *eod. Cas. XII.* de ætate *Cas. XIII.* de patrimonio *Cas. XV.* de Titulo beneficii *Cas. XVI.* de irregularitate *Cas. XVIII.* & aliis *Cas. XX.*

34 Quæres II. *Quanto crimine se alliget suscipiens aliquem Ordinem, carens debita dispositione?* Resp. Mortali. Nam Leges Ecclesiæ exigentes hanc, aut illam qualitatem, seu conditionem, & dispositionem in Ordinando, tametsi secundum corticem verborum non indicent semper obligationem mortalem, sunt tamen usi communi receptæ tanquam graviter obligativæ. Excipe probabiliter illum, qui non est Confirmatus juxta dicta supra n. 20.

ORDINES MINORES, ET DUO MAJORES.

CASUS III.

Geminatus.

SUMMARIUM.

Casus promoti ad Subdiaconatum sine debita materia. num. 35.

35 *Cæcilio Episcopo datus fuit pro iis, quos ad Subdiaconatum promovebat, calix plenus vino & aqua, coopertus etiam patena, cum darsi debuisset calix vacuus cum pa-*

tena. Tabitatum fuit de valore hujus? At verò die 2. Martii, Anno 1660. Cosmas promovendus in Subdiaconum non tetigit urceolos, quos Magister ceremoniarum ex prescripto Pontificalis porrexit aliis, & ipsimet Cosma tangendos. An repetenda fuit Ordinatio?

37 Testis prioris Casus est Cardinalis de Lugo in *Resp. Moral. Lib. 1. dub. 30.* posterioris ego, at non major omni exceptione, quia sum testis non de visu, sed de auditu, illo enim ipso die convenit me Vir Clarissimus, qui a cætu illi interfuerat, & serid quæsit. Quid judicarem de valore hujus Ordinationis.

38 Priùs, quàm exponam meum judicium, expediã primam ex seqq. quæstionibus: 1. *Quæ sit materia singulorum horum Ordinum?* 2. *Quæ forma?* 3. *Quod officium?* 4. *Quam ex iis sint Sacramenta?* 5. *Dicam quam fuerint olim Officia; Diaconissa, Presbytere, Episcopissa.* Duas priores quæstiones expediã Sectione primâ, tres posteriores secundâ.

SECTIO I.

Materia, & Forma sex inferiorum Ordinum explanantur.

SUMMARIUM.

Singuli Ordines constant materia proximâ, & remotâ: num. 39.

Quæ remota? Quæ proxima? 41.

Et singulariter Minorum. 42.

Quæ Subdiaconatus, & Diaconatus? 43. & 44.

Proponuntur Theologorum lites de materia Subdiaconatus, & Diaconatus. 41. & seqq.

Cur nunc sit alia materia Diaconatus, quam fuerit in primitiva Ecclesia? 51.

An Calix pro Diaconatu debeat esse consecratus? 52.

An repetenda Ordinatio illius, qui fuit ordinatus cum materia solè probabiliter apta. 53.

An, quando sine urceolorum tactu est quis factus Subdiaconus? 54.

Casus ordinati in Subdiaconum per præbitionem Calicis vino pleni. 56.

Tactus physicus materia remota an essentialiter requiratur? 57.

Quid si Acolythus solùm extendat manus versus candelabrum? 58.

Cur in Sacramento non liceat sequi opinionem minus probabilem? Ibid.

Quid si materia tangatur manu operâ strophilo? 60.

Quid si solo ungue? 62.

Quæ sint forma singulorum Ordinum? 64.

Dico

39 **D**ico I. Singulorum horum Ordinum duplex est materia, scilicet *Remota, & Proxima.* *Remota* est res aliqua palpabilis, quæ traditur ordinando. *Proxima* est ipsa traditio materiæ *remota*, sicut docent passim Theologi, & Canonistæ, patebitque ex nominatione materiæ pro singulis adferenda. Ubi etiam apparebit, aliquos ex his Ordinibus requirere solum simplicem materiæ *remotam*, aliquos duplicem. Supponitur autem, esse quatuor Ordines, qui vocentur *Minores*, scilicet Ollariatum, Lectorum, Exorcistatum, & Acolythatum, uti inter Theologos cæteros loquitur P. Joannes de Dicastillo in 3. *Part. de Sacrament. Tr. 6. Disp. unic. num. 47.* & inter Canonistas D. Pax Jordanus Episcopus *Elucubratur. Vol. 1. Lib. 3. tit. 6. num. 4.* Sicuti unversim numerantur tres *Majores*, scilicet Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus, quibus quartus, scilicet Episcopatus additur ab iis, qui asserunt, Episcopatum esse Ordinem distinctum à Presbyteratu, de quo infra *Cas. V.* Cur verò illi quatuor nuncupentur *Minores*, cæteri *Majores*, dixi *num. 12.* sicuti etiam ibidem attuli causam, cur soli *Majores* appellentur *Sacri.*

41 I. Itaque, generatim loquendo, illa res dicitur esse materia *Remota* singulorum Ordinum, per cujus traditionem confertur Ordo, inquit expressè Concil. Florent. in *Decret. unionis. §. sextum Sacramentum*, & assignatur ministerium ad illum Ordinem pertinens, ut paulò post ibidem subditur. Forma verò sunt illa verba, quibus Ordinatio tradens, seu exhibens materiæ utitur, ad significandum ministerium, ad quod assumitur ordinandus. Ita idem Concilium.

42 II. Igitur Ollariatus materia *Remota* sunt Claves, quas porrigens Episcopus dicit: *Sic agite* (quando plures iniciantur) *quasi reddiduri DEO rationem pro iis rebus, quæ his clavibus includuntur.* Lectoratus materia est liber Lectorum traditus cum hac formula: *Accipite, & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter & utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene administraverunt ab initio.* Per librum Epistolarum intellige, etiam libros Prophetarum, item Homiliarum, seu Sermonum, qui & quæ solent è SS. PP. legi in Ecclesia Dei. Tannerus *Tom. 4. Disp. 7. q. 2. num. 48.* Exorcistatus materia est liber Exorcistorum cum hac formula: *Accipite, & commendate memoria, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos.* Acolythatus materia est duplex, scilicet Ceroferarium, ut vocatur in Pontificali Romano, ex quo describo has omnes formulas, id est, candelabrum cum cereo, & urceolis, ita ut Ordinatio præbens candelabrum dicat: *Accipite ceroferarium cum cereo, ut sciat, vos ad accendenda Ecclesia luminaria mancipari in nomine Domini.*

III. De materia, & forma Subdiaconatus sic loquitur Pontificalis, *Pontifex accipit, & tradit omnibus calicem vacuum cum patena vacua superposita, quem successivè manu dexterâ singuli tangunt, Pontifice dicente: Videte, cujus ministerium vobis traditur, ideo vos admono, ut ita vos exhibeat, ut DEO placere possitis.* His verbis subjunguntur hæc: *Et Archi-Diaconus accipit, & tradit eis urceolos cum vino, & aqua, ac bacile* (id est, pelliculam) *cum mantergio, quæ omnia similiter tangere debent.* Rursum paulò inferiùs referuntur verba, quibus utitur Pontifex, dum supra caput Subdiaconi ponit Amictum, seu Albam, dumque immittit Manipulum, & induit Tunicâ. Denique subjungitur: *Postea accipit & tradit omnibus librum Epistolarum, manu dextera ipsum simul tangentibus* (si plures ad sint) *dicens: Accipite librum Epistolarum, & habete potestatem legendi eas in Ecclesia Sancta Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis. In nomine Patris, &c.*

De Diaconi Ordinatione sic statuit idem Pontificalis: *Pontifex &c. Stulam, quam singuli in manu habent, imponit successivè super humerum sinistram dicens singulis: Accipe Stulam candidam de manu DEI, adimple ministerium tuum, potens enim est Deus, ut auget tibi gratiam suam: Qui vivit, & regnat in secula seculorum.* Post hæc Pontifex accipiens Dalmaticam induit eam quemlibet successivè usque ad humeros, & sic fit usque ad ultimum, quem ea totaliter induit, & hoc, si una tantum sit. Dalmatica, si verò quilibet suam habet, tunc singulos suâ totaliter induit dicens: *Induat te Dominus indumento salutis, & vestimento letitiae, & Dalmatica iustitiae circumdet te semper. In Nomine Domini.* Postremò Pontifex accipit, & tradit omnibus librum Evangeliorum, quem manu dexterâ tangunt, dicens: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, iam pro vivis, quàm pro defunctis. In Nomine Domini.*

Hæc omnia volui verbis Pontificalis idcirco repræsentare, tum quia existimo fore, ut complures è Venerabilibus Dominis Sacerdotibus libenter sint in memoriam revocaturi Formulam, modum ac rationem, quibus ante 20. 30. 40. Annos adscripti sunt in hæc classes Ministrorum Ecclesiæ, tum quia hæc ratione intelligentur faciliùs nonnulla ex jam jam dicendis: Materiæ, & Formam Presbyteratus, & Episcopatus proponam *Casu sequenti.*

IV. Ex hisce patet, videri assignari pro aliquibus ex his Ordinibus duplicem, aut etiam triplicem materiæ, ut pro Diaconatu. Et verò Theologi non conveniunt inter se in assignanda præcisâ materiæ singulorum. Referam brevissimè opiniones singulorum, indicando, quæ mihi præplaceant, & supponendo, pro fundamento, quod de essentia cujuslibet Ordinis sit materia illa, per cujus traditionem confertur Ordo, & assignatur ministerium pertinenti ad illum Ordinem, sicuti supra descripsi

A 4.

ex Con-

- 47 ex Concilio Florentino. Quod quia loquitur in genere de ministerio, non autem specificè de Principali ministerio, idcirco multiplican- tur lites inter Theologos, dum alii pro mate- ria necessaria habent illam omnem, per cuius traditionem designatur aliquod ministerium Ordinis: alii cum S. Bonaventura, Durando, Comitolo mox citando, & legendo, & Vasquez Tom. 3. in 3. Part. disp. 238. cap. 5. n. 50. illam solam, per cuius traditionem significa- tur præstantior actio, seu præstantius ministe- rium illius, qui insignitur Ordine. At neque hi ipsi inter se conveniunt in assignando ubiq; præstantiore ministerio, licet sine dissidio fa- ceantur omnes, materiam inferiorum Ordinum esse illam ipsam, quam descripsi supra ex Pontificali, & communior opinio S. Thom. atque aliorum ferat, tam candelabrum cum cereo, quam urceolos, seu urceolum esse materiam necessariam quarti Ordinis, seu Acolythatus à Græco nomine ἀκόλυθος, significante idem, quod sequens, seu pedisequus.
- 48 V. Subdiaconatum quod atinet, Viguerius, Fornarius, Tannerus, Dicastillo Tom. 2. in 3. Part. Tract. 6. disp. 1. dub. 12. censent, ejus materiam esse librum Epistolarum, itémque calicem vacuum cum superposita patena vacua. Vasquez Disp. 238. cap. 5. n. 50. & apud P. Comitolo. Lib. 1. Respons. Moral. quæst. 52. fortissimè pugnantem, plerique Scholastici negant, librum spectare ad materiam hujus Ordinis. De calice nullum potest esse dubium propter autoritatem Concil. Florent. ubi Eugenius Papa id expresse definiit. De Epistola id ipsum non omnino improbabili- ter asserunt citati, cum per ejus traditionem conferratur nobile ministerium. Urceoli non sunt materia, quia non traduntur ab Episcopo, sed ab Archidiacono: multo minùs vestimenta, ut notant citati contra Medinam, quia per ea non denotatur ulla potestas.
- 49 VI. Pro Diaconatus materia assignat Durandus solam manuum impositionem. Vasquez loc. cit. Bonacina, Palaus cit. punct. 4. solam traditionem libri Evangeliorum. Henricus, Bellarmin. Laymann. Lib. 5. Theolog. Moral. Tract. 9. cap. 5. tam manuum impositionem, quam traditionem Evangelii. De traditione libri Evangeliorum non dubito, idcirco maxime, quod Eugenius I V. in Concil. Florent. expresse dicat: *Diaconatus per libri Evangeliorum dationem confertur.* De impositione manuum nil determino. Licet non assentiat Vasquezio cit. Dispat. 138. num. 35. inirenti notam temeritatis, & erroris sententia Laymanni, assentior autem Lugoni mox citando, assententi, idem Missale, quod præbetur Diacono, posse tradi Subdiacono.
- 50 Objicies: *Euerunt creati Diaconi, ut Sanctus Stephanus, antequam scriberetur liber Evangeliorum. Quo igitur jure assignatur hic liber pro materia necessaria Diaconatus?*

Resp. Cum Cardinali Bellarmino De Ordine Cap. 9. in fin. Comitolo Lib. 1. Respons. Moral. Quæst. 52. Petro Marchantio in Tribunal. Tom. 1. Tract. 6. Titul. 5. quæst. 2 Scildere De Conscientia Tract. 2. num. 114. Cardin. de Lugo Disp. 2. De Sacrament. Sect. 5. Dicastillo referendo infra num. 97. Bosco De Sacram. Part. 4. disp. 10. sect. 2. num. 111. & 134. postque Bonaventuram, & alios triginta (quorum nomina exprimit, & vestigia sequitur partim Diana Part. 10. Tract. 11. Resol. 65. partim & maxime Verricelli De Apostol. Mission. Titulo 10. quæst. 168. sect. 1. adversus S. Thomam, Suarium, Vasquezium) Christum Dominum non determinasse in particulari, seu individuo materiam singulorum Ordinum, sed aliquorum tantum in genere, mandando Apostolis, ut in particulari usurparent caeremoniam exteriorum, qua pro diversitate temporum significaretur munus, atque officium cujusque Ordinis, ut magis declarabitur infra. Ergo Apostoli contulerunt ab initio Subdiaconatum, & Diaconatum cum materia nobis nunc ignota. Scriptis autem Epistolis, & Evangelio Matthæi, cum libro Epistolarum, & Evangelii, Evangeliorumque.

Confirmatur illa S. Bonavent. Alensis, Richardi, Paludani, & hoc sæculo communior doctrina, tum iis, quæ addam infra num. 97. tum inde, quod sit certum apud omnes, teste Verricelli loc. cit. num. 8. Christum Dominum non determinasse quoad speciem preces consecrationis Chrismatum, cum tamen consecratio Chrismatum & olei infirmorum spectet ad essentialem rationem materiae Confirmationis, & Extræmæ Unctionis: tum quia formula Confirmationis approbata ab ipsomet Concilio Oecumenico, ut testatur omni fide dignus Bessaricus Cardinalis apud Verricelli cit. Quæst. 168. num. 12. est præcisè hæc: *Signaculum domini Spiritus Sancti, sicut & S. Ambrosius Lib. 2. De Sacram. Cap. 41. refert hanc pro eodem Sacramento formam: Deus Omnipotens, qui te regeneravit ex aqua, & Spiritu Sancto, ipse te regat in vitam æternam,* quæ duæ formæ, quantum materialiter differant ab ea latina Ecclesiæ, quam protuli Tract. II. Casu 22. n. 748. facile quisque videt.

Nec hinc sequitur, Christum Dominum non instituisse omnia omnino Sacramenta, sicut enim rectissime ex sensu omnium Theologorum creditur solus Christus dare jurisdictionem Papæ recens electo, tamen electores immediatè determinent subjectum jurisdictionis activæ, ita & idem, sique solus nuncupatur. Auctor omnium Sacramentorum, licet Prælati tanquam executores divinæ voluntatis, atque ex potestate sibi ab eodem tradita determinent materiam, aut formam qua à se approbatâ, possitque conferat ipse gratiam Sacramentalem. Vide P. Didacum Avendanno Problemat. Theolog. Tom. 2. sect. 30. n. 1266. consentientem.

At Ca-

52 At Calix, qui traditur tangendus, debet esse consecratus? Resp. Debere esse consecratum, patet tum ex eo, quod Palaus cit. punct. 4. num. 16. cum aliis contra Henriquez, Bonacina, Filliucium Tr. 9. Cap. 2. alios probabilis dissentientes censet, non conferri validè Ordines Majores, nisi calix, qui traditur, sit consecratus: Idem asserit de patena pro Presbyteratu.

53 Ex his resolvendus est duplex Casus, quem proposui initio. Et quidem ad primum quod attinet, responderet (dissentiente P. Avendanno in Problem. Tom. 2. sect. 30. num. 1316.) Cardinalis de Lugo cit. dub. 30. num. 2. minùs probabile esse, quod debuerit repeti Ordinatio illa, eò quod, licet in Presbyteratu, & Episcopatu non esset sustinenda Ordinatio probabilis, sed reiteranda sub conditione, propter gravissimam inconvenientiam, quæ afferretur invalida collatio Sacerdotii, vel Episcopatus, in Subdiaconatu tamen non videtur necessaria repetitio conditionata, etiam si solùm probabilis sit ejus valor. Porro probabile esse valorem talis ordinationis, probat idem Cardinalis, tum aliis rationibus, tum hac, quod utile per inutile non vitiatur. Ergo calix, qui est legitima comparatio materiae pro Subdiaconatu, non vitiatur per præsentiam, & continentiam vini impertinentis. Cum Episcopi intentio sit, tradere sola vasa sine materia in iis contenta. Hic discursus totus totus mihi probatur, eique acquiesco: & quoad omissionem iterationis pluribus explicabo Cas. VI.

54 Alterum Casum quod atinet, respondi tunc, & nunc quoque respondeo, nihil scrupuli esse, aut fuisse movendum illi Subdiacono, quandoquidem superius ex communi sententia dixi, urceolos non spectare ad materiam Subdiaconatus, cum in non tradantur ab Episcopo.

55 Hæc omnia, sicuti hic jacent, jam descripta erant ab amanuensi, cum à Veterano Professore Theologiæ, quem rogaveram, ut locupletaret hoc Alphabetum commemoratione aliquorum exploratorum Casuum, accipio tum narrationem, tum etiam doctam, sequentemque elucidationem expressas verbis, quibus constat hic

Casus Neotericus.

56 Superiore Anno, cum duo extra tempora Ordinandi essent, unus ad Subdiaconatum, alter ad Presbyteratum. N. pro Ordinatione Sacerdotis vino replevit Calicem, superpositâ patenâ, quem sic Operum Ordinando Subdiacono Episcopus porrexit, idque primum post finitas Ordinationes, post Missam, & abibat Episcopi notatum fuit. Statim dubitatio exorta: An Ordo Subdiaconi validè collatus, & an repetendus, cum saltè dubius es-

set? Ratio dubitandi erat, quod intercesserit essentialis error in materia, qualis pro Subdiaconatu est calix cum patena vacua, juxta Concil. Florent. calix verò cum vino non est Subdiaconatus, sed Presbyteratus materia, consequenter fuisset iterandus. Contra verò alii videbatur validus, quod error ille non fuerit substantialis. Ordinatus enim accepit totam materiam Subdiaconatus, nempe calicem & patenam, et si plus acceperit, quam necesse erat, hoc enim additamentum nec demere, nec vitare materiam, cum per accidens in calice fuerit, sicut E. C. in Baptismo, si aqua addatur aqua rosacea, vel alius liquor, vel vino consecrationis etiam alius liquor, non vitat Sacramentum. Sed cum error iste saltè dubiam reddat Ordinationem, manet altera quæstio: An sit iteranda? Ego, salvo meliori judicio Reverentiæ Vestrae, quia posterior sententia mihi vera videtur, puto, non esse iterandam. Quam confirmare licet 1. Quia si Episcopus notato errore effudit, sit vinum, sine dubio validè ordinasset, licet aliquid vini, & aliqua gutta remansissent in calice sufficientes ad Sacrificium, & in rigore ad Presbyteratum. Ergo similiter, licet aliquanto plus vini in calice fuerit. 2. Pro Subdiaconatu est alia materia, nimirum liber Epistolarum, & ramen ordinariè datur aliud quod Missale, in quo præter Epistolas continentur Evangelia, & idem Missale pro Evangelii præbetur etiam Diacono.

Hactenus arbitrium illius Doctoris, sanè limatum, & concordans quoad primam dubitationem cum Cardinalis de Lugo, nostraque resolutione. Quoad alteram cum ea, quam dabimus cit. Cas. VI.

Dico II. Communior quidem sententia S. 57 Thom. in 4. d. 24. Bonacinae, Palai, Sancti galensium tradit, ad essentiam Ordinis pertinere tactum aliquem physicum materiae remota, ac verò perquam probabile est, nullum planè tactum requiri in collatione, seu receptione cujuscunque Ordinis. Esse hoc valde probabile patet inde, quod hanc sententiam post Albertum M. Franc. Victoriam, Cajetanum, Armilam teneant multi Recentiores, ut Henriquez, Zambranus, Filliucius, Bosco hic n. 164. fufè, Laymannus cit. Cap. 5. n. 4. Diana Part. 3. Tr. 3. Resol. 185. Dicastillo dub. 14. num. 208. Reginald. l. 30. n. 8. atque alii nonnulli, & horum antesignanus Vasquez Disp. 246. Cap. 2. n. 20. probans simul ac defendens hanc sententiam, in quam me, needum lectis hisce Scriptoris, pertraxit, & propè rapuit hæc ratio, quod ipsemet S. Thom. ac plerique omnes alii, ut vide-

ut videbimus *Caf. XIII.* doceant, etiam infantes unius diei valide consecrari in Diaconos, Presbyteros, Episcopos. Quis, a nabo, tactus reperietur in his respondens verbis Ordinationis: *Accipe &c.* Adde, quod Eugenius Papa in Concil. Florent. pro materia proxima Ordinis assignet non modò Traditionem, Dationem, sed etiam Porrectionem, Assignationemque. Idcirco nullo modo est dubitandum, quin hæc sententia sit probabilissima. Licet sine dubio delinquat mortaliter, qui omittit tactum *physicum*, saltem quando vult suscipere Presbyteratum, vel Episcopatum, quandoquidem & delinquit graviter contra morem universalis Ecclesiæ, & suscipit Sacramentum verè dubium. Proinde repetenda est Ordinatio taliter facta, sicuti explicabo in *Caf. VI.* Vide Sancti Gallenses *Tom. 10. pag. 403.*

58 *Quid si antem Ordinatus in Acolythum non tangat quidem, autamen manus extendat versus candelabrum?* Ita factum est alicubi, & postea mihi relatum scripto, quæsitumque, an esset iteranda Ordinatio. Ad quam quæstionem respondebo etiam *Caf. VI.* Interim fateor, esse mihi difficile, damnare peccati mortalitatem, qui infra Presbyteratum omittunt aliquid, quod probabilis sententia negat, esse de essentia, modò ab sit scandalum, & alia extrinseca. Hoc enim ipso, quod negent aliqui tactum e, g. *physicum* esse de essentia, negant quoque, esse graviter præceptum, ut apparet ex eorum argumentis, solutionibusque argumentorum. Accedit satis recepta doctrina P. Vasquezii, quod causa unica, cur non liceat semper sequi in Sacramentorum receptione, vel administratione sententiam minus tutam, esto probabilem speculationè, sit obligatio iustitiæ, aut charitatis erga alium. Atqui hæc ratio cessat in proposito; Ergo non est opus, sequi P. Franciscum Bardi de *Conscient. discept. 6. Cap. 11.* damnantis de mortali talem Acolythum. Alia est ratio Sacerdotii, quo *invalidè* collato sequuntur gravissima incommoda, esto processum fuerit ex sententia etiam probabiliori.

59 At supponendo tutiorem, communioremque sententiam, quod requiratur aliquis tactus *physicus*, exigiturne *immediatus*? An *sufficit mediatus*?

Resp. I. Certum est, non exigi *immediatum* tactum omnium omnino materialium necessariorum ad essentiam Sacramenti. Nam vinum in calice existens pertinet ad materiam substantialem Presbyteratus. Infrà *Caf. seq.* nemo autem hæc docuit verbo, vel facto, vinum illud debere contingi *immediatè*. Id ipsum *ibid.* dicam de tactu hostiæ positi supra patenam.

60 II. Si quis claves, cetero ferarium, calicem, &c. tangeret manu obvoluta strophilo, superpelliceo, aut chirotheca, non ideo esset irritus Ordo. Palas post Vasquez, Coninck,

Bonacinam addens, videri id sibi ferè certum, nec scio, qui de hoc dubitet. Ratio est, quia communissimè, & rectissimè dicimur tangere, & etiam palpare hominem, si apprehendamus, trahamus illum manu vestita chirotheca brumali, ac pellicea. Vide circa hoc Casum singularem apud Petrum Marchantium *loc. cit. q. 3 Coroll. 2.* Vide & Boicum de *Sacram. Part. 4. Disp. 10. totà sectione septimâ*, ac Dom. Rending *Tom. 6. quæst. 10. art. 2. Controvers. 3. num. 9.* consequenter qui tangit continens, censetur tangere contentum. Censetur autem calix, cui superimposita est patena, & hostia, continere hæc duo, ideo qui tangeret talem calicem, judicaretur sufficienter tangere patenam, atque hostiam, sicuti de hostia debere indubitatum nunc esse, videbimus *num. 103.* & de patena faterur idem Palas *ibid.* cum *Reginal. Lib. 30. num. 9.* etiam affecta sententia exigentis tactum *realem*.

Observant verò DD. non esse opus, ut manu utraque tangatur id, quod tangendum est, quia nulla lex id exigat. Imò sufficit, si tangas uno digito. P. Sanchez *Confil. moral. l. 7. cap. 1. dub. 2. n. 3.* nam ibi verificatur tactus.

Quid si antem solo ungue? Resp. Ungues, 62 si sint animati, siue inanimati, ita sunt manus, & digitorum pars, ut quando manu, vel digitis aliquid apprehendi debet, satis sit, si unguibus digitorum tangatur. Sic Sacerdos in sua Ordinatione, qui tangeret debet, cuppam calicis digitis mediis, sufficit, si unguibus eorum digitorum tangat, quia ii pars digiti censentur. Ita in terminis loquitur Cardinalis de Lugo in *Resp. moral. l. 1. dub. 1. num. 8.*

III. Tactum necessarium non debere necessariò fieri illo ipso momento, quo proferuntur verba formulæ ab Episcopo, ostendam *Caf. seq. n. 114.*

IV. Materias tangendas præbere debet ipse Ordinans. Jordanus *Elucubratur. Vol. 1. l. 3. tit. 6. num. 498.* asserens, hoc esse indubitatum, si loquamur de materiis Ordinum Sacrorum. At communiter id negari de materia ceterorum, quam ab Archidiacono posse tradi, censent multi.

Dico III Formæ singulorum è prædictis Ordinibus, seu Ordinationibus sunt ex verbis, (quæ superius retuli,) illa, quæ Episcopus profert, dum tradit illas res, quæ vel ex certa, vel ex probabili sententia sunt partes, aut partes materię. Ita docent omnes propter generalem doctrinam allatam *n. 41.*

Dices Cardinalis de Lugo *cit. dub. 30. n. 7.* ait, posse quem *valè* ordinari in Subdiaconum, & Diaconum, accipiendo simul utriusque Ordinis materiam: Atqui differunt formæ horum duorum Ordinum.

Resp. Tantum indicat, si, postquam Episcopus protulit formulam pro Subdiaconatu, statim proferat respectu ejusdem hominis formulam

mutam Diaconatus, fore hunc verè Diaconum, licet non fiat ulla mutatio materia.

SECTIO II.

Quæ officia singulorum Ordinum inferiorum Presbyteratu? Quinam ex iis Sacramenta? Quænam olim Ostiaria, Diaconilla, Presbyteræ, Episcopissæ?

SUMMARIUM.

Officia Minoristarum quæ? 65. & seqq.

An puer Exorcista licitè fungatur hoc officio? 68.

Subdiaconi Officium quod? 71.

Diaconi quod? 73.

An hujus sit solenniter baptizare, & solenniter præbere Eucharistiam? 74.

Casus Diaconi prædicantis sine facultate Episcopi. 75. & 78.

Quid sit talis sit Parochus? 77.

Quo sensu dicatur in Pontificali, esse Diaconi Officium prædicare? 80.

Explicatur sanctio Pontificalis circa hoc. 82.

Minores Ordines forte non sunt Sacramenta. 83. At Subdiaconatus probabiliss, Diaconatus ferè certò. 84.

Presbyteratus certissimò. 85.

Episcopatus probabilissimè. 86.

Chorepiscopi qui fuerint olim? 87.

Diaconissa quæ olim? 88.

Presbyteræ, & Episcopissæ quæ? 89.

65 Dico I. Ex veteri instituto Ecclesiæ Officia Minoristarum, itémque Subdiaconi, atque Diaconi sunt seqq.

I. Ostiariorum munus est, res, & deposita Ecclesiæ fideliter custodire, inter dignos, & indignos discernere, ut illos admittant, hos inde ejiciant. P. Tannerus *Disp. 7. q. 2. num. 48.* citans Canones, & addens, *accidentarium* munus esse, aperire, & claudere ostium Ecclesiæ, & pulsare campanas.

66 II. Lectorem oportet legere ea, quæ prædicat, & lectiones cantare. Ita loquitur Pontificalis, addens: *Et benedicere panem, & omnes fructus novos.* Hæc benedictio est proflus *accidentaria* huic Ordini, prior actio *principalis*. At hodie non usitata, sicuti nec actiones, quas assignavimus Ostiariis.

67 III. Officium Exorcistarum esse expellere demones è corporibus hominum, ut sic eos faciant aptos ad interessendum Sacrificio Missæ, liquet ex formula hujus Ordinis supra relatæ, & communi sensu DD.

68 Dices: Ergo, si quis aut puer, aut adolescens insignitus solis quatuor Minoribus Ordinibus exorcizaret demones, qui virum, aut feminam insidet, non esset reprehendendus? Resp. Per se

loquendo non esset. At verò per accidens esset ideo reprehendendus, quod ob copiam totius Sacerdotum, quibus nunc abundat Ecclesiæ Dei, non permittat Magistratus Ecclesiasticus ejusmodi Exorcistis usum suæ potestatis.

Porro quia longè difficillimum est cognoscere, utrum aliqua persona sit verè infesta à stygio hospite, necne: Quia etiam communiter multi menses, ne dicam, Anni impendendi sunt exorcismis, interveniuntque interea multi valde perplexi casus, suadeo imprimis, ne quisquam hoc muneris suscipiat, nisi ex consilio plurium virorum sapientum, piorumque, & singulariter, ne sine præcitu Superioris. Deinde ne quis Capellanus etiam Curatus id auspicetur, sed potius relinquat suo Parocho, huic enim præcipuè incumbunt hæc extraordinaria, & majorem prudentiam exigentia ministeria. Atque ita primum nuper respondi cuidam ejusmodi Capellano, cui tamen dixi, posse aliquos exorcismos usurpare ante Confessionem energumeni, si expertus est, solere à Cacodæmone tunc turbari. Ulus quippe docuit, haud rarò prodesse ejusmodi res sacras.

IV. Acolythi Officium est duplex. Unum 70 est, præparare vasa vini, & aquæ, & ea dare Subdiacono in Missa. Alterum est, ferre cereum ante Sacerdotem, & cum legitur Evangelium in Missa. Ita R. Fornarius de *Ordine Cap. 7. num. 5.*

V. Subdiaconum oportet aquam administrare 72 sterium Altaris præparare, Diacono ministrare, Pallas altaris, & Corporalia ablueri, Calicem, & patenam in usum Sacrificii eidem offerre; Oblationes, quæ veniunt in altare, panes propositionis vocantur &c. Palla, quæ sunt in substratorio altaris, in alio vase debent lavari, & in alio corporales palla. Ubi autem corporales palla lotæ fuerint, nullum, aliud linteamen debet lavari, ipsaque lotio- nis aqua in baptisterium debet vergi.

Hæc omnia ad verbum habentur in Pontificali sub titulo: *De Ordinatione Subdiaconi.* Quibus adde alterum præcipuum munus Subdiaconi, quod indicatur per traditionem libri Epistolarum, & formulam verborum, scilicet Epistolæ lectionem solennem.

VI. Denique Diaconi Officium est, in Sacro Missæ Sacerdoti panem, & vinum in vasis tradere, sanguinem populo propinare, cum esset dandus: imò etiam perferre Corpus Christi in patena, non tangendo illud, at verò illud tangere, aliisque tradere jussu Episcopi, vel Presbyteri, legere Evangelium in Missa cum stola. Ita Fornar. de *Ordin. cap. 7.* ex communi.

At quæres, *An non etiam sit Officium Diaconi baptizare solenniter, & solenniter ministrare Eucharistiam?* Resp. Esse huic utrique quæstioni copiosè à me satisfactum in *Alphab. Baptiz. Caf. IV. & in Alphab. Communi. Caf. XXII. n. 445. edit. 3. &c.* quibus addo, à Toletò in *Sum. Lib. 2. Cap. 24.* ita absolute scribi: *Quantum ad ne-*

do necessitas esset, ut si quis infirmatur, & Sacerdos non adest, vel non potest, licet Diacono soli etiam corpus ministrare.

75 Quares 2. Quid respondendum ad hunc

Casum Casisticum.

Contribens casuum conscientia studiosus simul, & Diaconus quandoque se offert Parocho ad concionandum ejus loco, quandoque hoc munus obit invitatus, at sine ulla peculiari facultate concessa à D. Vicario Generali, an est laude, an verò pœnâ dignus?

76 Nonnulli è meis olim in Theologia Morali discipulis hoc factitarunt in pagis non multùm remotis ab hac urbe Constantia. Ratio dubitandi ex una parte est, quia Pontifex ordinatus Diaconos legit altâ voce: *Provehendi filii dilectissimi ad Leviticum Ordinem, cogitate magnopere, ad quantum gradum Ecclesia ascenditis. Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, & predicare*: Atqui Diaconus non eget peculiari facultate Ordinarii ad ministrandum, sicuti nec ad baptizandum, ergo nec ad predicandum. Ex altera autem parte obstant Constitutiones Synodales hujus Diocesis, quæ *Part. 1. tit. 18. num. 3.* sic sanciant: *Concionandi munus nemo sibi usurpet, nisi legitime vocatus, & per Vicarium, & Examinatores nostros pravo examine approbatus.* Et paulò inferiùs *n. 5.* vinculo excommunicationis innodantur, qui aliter prædicationis Officium usurpare presumpserit.

77 Resp. Si talis studiosus Theologiæ effectus Parochus, uti nonnullos habui, posset, spectato jure communi, absque ulteriori facultate concionari in propria Parochia. Navarr. *Consil. Lib. 1. conf. 7.* incipit: *An predicare, adedente Panormitano in cap. Inter cetera. De Offic. Ordin.* quemlibet rectorem Ecclesiæ habere potestatem prædicandi in sua Ecclesia, quia scilicet incumbit pastori, pascere etiam verbo suas oves.

78 11. Spectato jure communi, potest talis studiosus, etsi non sit Parochus, verbum Dei prædicare in aliqua Ecclesia, accedente consensu Parochi, vel rogatu. Silv. *verb. Ordon. 7.* Navarr. *loc. cit.* ubi sic loquitur: *Communis usus totius orbis Christiani videtur habere, ut Parochi rogent frequentissimè Theologos doctos nondum Sacris Ordinibus, vel solum Subdiaconatu initiatos, ut prædicent solemniter Parochiis.* Contentit aperte Glossa in *cap. Adjicimus. 18. q. 1.* quia scilicet omnia spectantia ad jurisdictionem sunt delegabilia. Gloss. in *cap. Pervenit. dist. 95.* Imò censet P. Palau *Tr. 27. punct. 4. n. 11.* expressè, traditione libri Evangelii designari, munus Diaconi esse, legem Evangelicam prædicare sive in sacrificio, sive extra. Esse tamen munus prædicandi generaliter in-

terdictum Diaconis, eò quòd Ecclesia abundet Episcopis, ac Presbyteris. Sed ego adhæreo in utroque puncto Doctoribus, quos citavi, & jam citabo.

III. Nemini, nisi animarum curam gerenti, licet propriâ autoritate concionari. Ita communiter DD. patet *ex cit. cap. Adjicimus.* Est enim concionari actus jurisdictionis. Aded ut Navarr. *loc. cit.* asserat, Diacono non magis competere ratione suæ Ordinationis jus prædicandi, quàm Subdiacono, & alii civis.

Nec obstat, quòd in *c. Perlectis dist. 25.* & in Pontificali dicatur, Officium Diaconi esse prædicare. Etenim Gloss. *cit. c. Adjicimus.* Navarr. *loc. cit.* Petrus Sotus *de Ord. lect. 2.* Jordan. *Elucubrat. Vol. 2. Lib. 6. tit. 1. num. 83.* & alii communiter observant, per prædicare intelligi lectionem, vel cantationem Evangelii ad Missam.

Inquis: *Hæc explicatio est valde torta.* Resp. Ita quidem mihi videtur, sed in re tanta non est secedendum à sensu communi, quia integrum est judicium, quòd plurimorum sententiis confirmatur *cap. Prudentiam. De Offic. Ind. deleg.* Porro cùm dixi, nemini, nisi pastori animarum, licere prædicare, intellexi prædicationem in Ecclesia ex pulpito, seu ad populum in publico, eorum. Nam Abbatisa e. g. licet prædicat in Refectorio, aut Capitulo suis Monialibus, Jordanus *loc. cit. n. 82.* cum DD. in *cap. Dilecta. de majori, & obed.* Sicuti etiam Tann. *q. 2. num. 66.* notat post Sa, esse Officium Diaconi, solenniter per modum Catechismi exponere fidei articulos.

IV. Sanctio Constantiensis, de qua supra, non est recepta eo rigore, quem præ se fert. scio quippe, non solere à Dominis Examinatoribus examinari Diaconos, volentes quandoq; conscendere exedram. Imò ne quidem omnes accedunt D. Vicarium Generale, quem tamen adiri suasi, & omnino suadeo saltem ab iis, qui vel Constantiæ, vel propè incolunt. Quòd si quis auderet, vel sine cujusquam Parochi facultate semel iterumve prædicare verbum Dei è suggestu in Ecclesia, vel cum facultate Parochi obire ordinariè tale Officium, profecto jure timeret gravem pœnam in hoc Episcopatu. An in aliis, docebit usus & statuta peculiaris.

Dico II. Incertum est, utràm quatuor Minores Ordines sint vera Sacramenta, necne? Stant enim pro utraque parte graves, pique DD. in hoc tamen concordēs, quòd prima Tonsura non sit Sacramentum. Cùm non tribuat ullam potestatem spiritualem. Contra communiorem asserentem, quatuor Minores esse vera Sacramenta, objicit E. Lessius inclinans in negativam in *3. Part. de Sacram. Ordin. c. 4. dub. 4.* hoc argumentum, quòd Ecclesia esset procuratura, ut initiandi Minoribus præmitterent Confessionem Sacramentalem, si ipsa censeret illa esse vera Sacramenta.

Subdia-

84 Subdiaconatum Sacramentis annumerat major pars Theologorum, præsertim Recentiorum, quidni adhæreas? Et firmius id ipsum asserentibus de Diaconatu? cùm Palau *Tr. 27. punct. 3. n. 6.* velit, id pro certo haberi, & gravium censurarum parcellimus Dom. Abbas Reding *Tom. 6. Theolog. Scholast. q. 10. art. 1. Controvers. 3. n. 9.* temeritatis damnet adversantem huic responso nostro, subscribens etiam *n. 9.* illi communi opinionem, de qua supra *n. 83.* eò quòd omnes Theologi, exceptis duobus præstantissimis, Durando, & Cajetano, aded unanimiter, atque asseveranter id tradant, ut Vasqu. *d. 238. Cap. 2.* scribat non videri, posse id negari absque errore in fide, eò quòd Concil. Trident. *Sess. 25. can. 6.* definiat, esse in Ecclesia Hierarchiam constantem ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris. Ergo saltem Diaconi designantur nomine Ministrorum. Ergo saltem ii sunt pars constitutiva hujus Hierarchiæ, seu Status, & Ordinis Ecclesiastici.

85 Presbyteratum esse unum è septem Sacramentis, credimus fide Divinâ, quandoquidem constat, nulli Ordini magis, & certius convenire hanc dignitatem, quàm Sacerdotio. Unde in Trid. Concil. *Sess. 13. Can. 4.* definitur, per Ordinationem Presbyteri communicari Spiritum Sanctum, imprimique characterem.

86 Denique de Episcopatu, quatenus est incompletè distinctus à Presbyteratu, plerique Recentiores, intrèque hos D. Reding. *n. 4.* contra alios graves DD. pronunciant, illum, seu administrationem illius esse etiam Sacramentum, quòd sanè est verosimillimum propter necessitatem Divinæ gratiæ, qua speciali eget Episcopus ad sua munia ritè peragenda. Vide plura infra *Cas. V. n. 137.* & adde, à D. Reding *loc. cit. Controvers. 4. n. 20.* & seqq. latè probari, attento Philoprophorum proprio loquendi modo, videri consecrationem Episcopalem convenientius dici non tam Sacramentum absolute sumptum, quàm complementum Sacramenti.

87 Chorepiscopi, de quibus sæpe meminere Canonistæ, & alii, erant propriè Episcopi, sed similes iis, quos vocamus *Titulares*, ita tamen, ut ordinariè consecrarent solos Diaconos. Vel erant solum simplices Sacerdotes, participant tamen de jurisdictione Episcopi. Vide Cardinalem Bellarminum *Lib. 1. de Cleric. cap. 17.* aut P. Suarez *de Censur. disp. 11. Sect. 2. num. 7.*

88 Dico III. Diaconissæ, quarum frequentio fit in historia Ecclesiastica, ipsique aded Conciliis, erant mulieres ideo ita dictæ, quòd vel essent legitimæ uxores Diaconorum, sed separata à toro conjugali, (sicut etiam Presbyteræ, vel Episcopissæ, nuncupantur eæ, quas mariti promoti ad hanc dignitatem deferuerant continentiæ servandæ causâ) vel ministrarent (Diaconi enim è Græco Latinum nomen significat Ministrum) in templo tum instruendo alias mulieres in iis rebus, de qui-

bus debebant agere cum Diaconis, & Episcopis, tum assistendo ad ostium templi, ut dignas intrmitterent, indignas arcerent. Tum abstergendo mulieres (quarum frontes oleo Sancto in Baptismate ungebantur) ne aspicerentur à viris. Vel ab Episcopo mittebantur ad domos mulierum, cùm aliquod munus eliceret ibi peragendum. Vide de his fundamentaliter P. Vasquezium *hic disp. 246. cap. 3.* & post, atque ex illo Laymannum *hic cap. 11.* Palaum *hic punct. 6.* & alios plures.

89 Ex his palam est, Presbyteras, & Episcopissas fuisse olim ita nuncupatas. Longè alio, atque utique honestiore titulo, quàm sub initium superioris sæculi pluribus in locis fuerint appellata *Domina Prapostita, Domina Decana,* quæ reipsa nihil aliud erant, quàm concubinæ Prapostorum, Decanorum, & quas ut his liceret in uxores ducere va de instanter à Pio IV. & Patribus Concilii Tridentini postulavit Ferdinandus Primus Rex Romanorum, atque etiam alii pii Principes Germani, ut legere est non semel apud Cardinalem Pallavicinum in præclara Historia Concilii Tridentini.

Quares fortè: *Virum, si quis ex indicatis Ordinibus sit malè collatus, oporteat repetere?* Sed ad hanc quæstionem respondebo *Cas. VI.*

DE ESSENTIA, ET PROPRIETATIBUS PRESBYTERATUS.

CASUS IV.

Cribratus.

SUMMARIUM.

Casus ordinati in Sacerdotem sine vino in calice. 90.

Qua materia Presbyteratus in Ecclesia Romana? 93.

Qua in Græcica? 94.

An defendi queat illa Ordinatio Græca? 95.

Quo sensu non sit uniformis in tota Ecclesia materia & forma Ordinationis? 97.

Verène fuerit Ordinatus Sacerdos, cui præbitus erat calix, vacuum? 98.

Refertur casus recentissimus de hac re celebrantis pro stipendio. Ibid.

An ipse, & alii peccarint contra justitiam? Ibid.

An incurrerit suspensionem celebrando post talem Ordinationem? 99.

Tactus calicis est materia Presbyteratus. 100.

Quid si fiat solis unguibus? 101.

Casus Presbyterandi, tangentis calicem cum patena, at non hostiam. 102.

Alius huic similis recentissimus. 103.

Est moraliter certum, valuisse illam Ordinationem. 104. & seqq. accurate.

Respondetur ad Autoritates verè, aut in speciem contrarias. 106. & 107.

B

Ansal-

An saltem sub gravi peccato sit tangenda hostia? 108.
 Peccaret mortaliter, qui levis, qua supra sunt adducta, peteret rursus ordinari. Ibid.
 Cuius tangenti hostiam, at non patenam. 109.
 Est certum, talem fuisse ritè ordinatum. 110.
 Respondetur ad auctoritatè Concilii Florentini. Ibid.
 Et ad Dianam. 111.
 Cuius aliquem auctorem intelligendus est secundum sensum citati. Ibid.
 Forma Sacerdotii. 112.
 Cuius tangenti materiam post integram formam prolatam ab Ordinatore. 113.
 An valuerit Ordinatio? 114.
 An imitandum exemplum? 116.
 Ad Sacerdotium substantialiter perfectum requiritur impositio manuum. 117.
 Cuius cogitantis ob egritudinem non expectare impositionem manuum. 118.
 An fuerit obligatus cum petere ante suas primitias? 120.
 Ratio digitorum non spectat ad substantiam Presbyterii. 128.
 Cuius, quo pro tali unctione fuit prabatum Sacramentum. 129.
 Neomystra quomodo debeant pronuntiare cum suo Ordinatore formulam Consecrationis? 131.
 An revera teneantur eam proferre? 132.
 An ii consecrent verè, si absolvant formulam ante Ordinatorem? 133.
 An validè applicent alicui talem Missam? Ibid.
 Cuius Neomystra honorati à suo Angelo Custode 134.

90 **D**amaso Episcopo in quadam celebratione, & collatione Ordinum extra Germaniam facta Ordinem Sacerdotii conferente contigit, Magistri ceremoniarum inadvertentià, ut in calice vinum non fuerit. Unde ex illis, qui tunc Sacro Presbyteratus Ordine initiati sunt, alii opinati, Characterem Ordinis huiusmodi impressum non fuisse, & in ea opinione persistentes, rursus se eodem Ordine ab aliis Antistitibus initiari curarunt. Alii verò contrarium tenentes, & sententia Episcopi, qui idem tenebat, inhaerentes, ab ipsius Ordinis reiteratione prorsus abstinerunt. Quapropter quaesitum fuit 1. An in isto casu repetitio Ordinis sit necessaria, necne? 2. Si necessaria non sit. An illi qui repetierunt, censuris propterea inmodati absolute Sedis Apostolica indigeant? 3. Si repetitio ejusmodi Ordinis requiratur. An illi, qui eà prætermittunt ad alios Ordines ascenderunt, & in illis ministrarunt, teneantur ob id absolute, & dispensationem à dicta Sede obtinere, & nihilominus dictos Ordines repetere? Ad hunc casum Anno 1617, consultus, salvo meliori iudicio, in hunc modum respondi I. &c.

Admensus sum verba P. Adami Tannerii 91 quæ cum responsionibus ad tres illas quæstiones reperies Tom. 4. Disp. 7. q. 2. dub. 4. n. 90. & seqq. Casum autem indigita vi Cribratum, eò quòd Cardinalis de Lugo referens illum ipsum in Resp. Moral. Lib. 1. dub. 3. num. 2. resert, fuisse circa illum multa à multis dicta, & scripta. Imò ab ipsomet Ordinatore Episcopo Hispano compositum librum, ad defendendum illius valorem Ordinationis.

Priusquam respondeam ad tres quæstiones 92 motas à P. Tannero, propono alias quatuor expediendas. 1. *Quæ sit materia remota Sacerdotii?* 2. *Quæ proxima?* 3. *Quæ forma?* 4. *Quæ alia huc facientia?* Ubi expedivero primam harum quatuor, respondebo ad illas tres.

Dico primò. Calix cum vino, superposita 93 petenà cum hostia est ultra impositionem manuum, de qua n. 117. (saltem in Ecclesia Latina) essentialis comparis, & materia remota Sacerdotialis Ordinationis. Ita plerique Theologi, huius & superioris sæculi, à quibus dissentiens Petrus Marchantius, tum in *Tribun Sacram. Tom. 3. Tr. 3. q. 3.* tum rursus in *Resolutionib. notabil. Cas. I. De Sacram. Ord.* in contingentià facti non modò resolvit, omissionem vini in Calice, aut hostiæ super patenam esse tantùm omissionem partis integralis, ideòque non repetendam Ordinationem abtque iis factam, sed etiam absolute contra P. Tannerum, graviter (sed immeritò, quia illum legit sine perspicillio, ut loquitur Boscius loc. cit. n. 122. Minorita de Minorita) à se reprehensum, negat, tam calicem, quàm patenam esse materiam essentialem, affirmans, esse certum, quòd in Ecclesia multo tempore, adeòque usque ad atatem S. Stephani Papæ (qui vixit An. 117.) vigerit, mos in universali Ecclesia, ut solà impositione manuum conferretur Ordo Sacerdotialis, idque probari à Francisco Hallier accuratissimo scrutatore antiquorum Rituum. Successu tamen temporis factum, ut impositioni manuum succederet traditio calicis cum patena, vino & hostia, jungereturque ab Ecclesia tanquam materia integralis. & necessaria ex solo præcepto, & sub peccato adhibenda. Sed refutatur hæc opinio tum communissimo sensu Theologorum, quos nominabo explicitè, & implicitè in App. Nobilis Sacerdotis annectenda n. 108. à quo sensu in re tanti momenti recedere, non est tutum. Tum singulariter ob auctoritatem Concil. Florent. ubi Eugenius Papa sic loquitur: *Sextum Sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur Ordo. Sicut Presbyteratus traditur per calicem cum vino, & patena cum pane porrectionem.* Et quidem censet Palauus Tr. 27. punct. 5. num. 16. repugnante comuniore, calicem, & patenam debere de necessitate Sacramenti esse consecrata. Quod etsi puto asseri sine sufficiente ratione, interim

interim tamen nequit dubitari, quin Presbyteratus possit saltem inadequate conferri per traditionem rerum indicatarum, ita ut eæ res sint saltem idoneæ, & aptæ ad Ordinationem Sacerdotalem. *At non necessaria?* Resp. Non absolute necessariæ, ut convincit hic

Casus Græcicus.

94 **D**osibeus Episcopus Cracus in ipsa Urbe Roma, vidente, audiente P. Joanne de Lugo nondum tunc exesto, contra suam voluntatem, ad Cardinalitiam dignitatem, ordinavit aliquos suæ gentis homines in sacerdotes, nihil cogitando de calice, vel patena sed solum imprenendo manus super capita eorum, ac dicendo: *Divina gratia, quæ semper i. firma sanat, & quæ defunt, supplet, creat seu promovet N. venerabilem Diaconum in Presbyterum, Oremus igitur pro eo &c.* An tales accensendi sunt veris Presbyteris, necne?

95 Resp. Clarè demonstrari à nostro P. Nicolao Serario, in propria disp. de Ordine Græcorum, itémque à Cardinali Joanne de Lugo Tom. 2. in 3. part. seu de Sacram. in gen. disp. 2. sect. 5. n. 85. ac seqq. & insigniter à P. Dicastillo Tom. 1. in 3. part. Tr. 1. disp. 1. de Sacr. in gen. dub. 20. & præterea à P. Amico, & P. Francisco de Lugo, quorum longos discursus describit, ac sequitur Diana part. 8. Tr. 1. Resol. 42. immeritò à quibusdam, atque inter hos à P. Tannero loc. cit. quem sat acriter refutat Marchant, loc. cit. revocari in dubium, utrùm hæc Ordinatio valeat, necne? 1. Quia certum est, ita hodièque ordinari Romæ Sacerdotes Græcos, ut omni exceptione major testatur ille Cardinalis, asserens, sciente, & consentiente Pontifice, ita consuevisse ordinari Græcos, sèque semel interfuisse ejusmodi ordinationi. Imò Petrus Marchantius loc. cit. conclus. 4. post sanctum Bonaventuram, & Franciscum Hallier tenet, Romanam Ecclesiam fuisse olim usam solà impositione manuum. 2. Quia DD. & alii plures testantur, Græcos ita ordinatos, haberi ab omnibus Romanis, ipsisque Pontificibus pro legitimis Sacerdotibus, & inter hos Besario-nem eruditissimum Cardinalem, qui Florentino Concilio interfuit, & qui non aliter inauguratus Sacerdotio. 3. Quia Clemens VIII. ut videre est apud Dicastillo loc. cit. num. 303. edidit Constitutionem, qua sanxit, *Roma habendum esse Episcopum Græcum Catholicum, qui Græcos, Episcopis Latinis Italia, & Insularum adjacentium subjectos, ab Episcopo Græco ordinari volentes, cum illorum dimissoriis, ad id tantùm concedendis, ritu Græco ordinaret.* Igitur non videtur posterationabiliter negari, quin Presbyteratus validè conferri queat sine calice, & patena.

Dices: *Hoc autem apparet mihi valde mirabile, & paradoxum. Ego enim semper credidi contrarium, præsertim quia nonnulli Episcopi, dum ordinant Presbyteros, solent dicere; Tangite bene: Tangite diligenter.*

Resp. Novi omnino, sed jam pridem vitæ functum, & quidni cœlo receptum? optimum D. Suffraganeum, qui ita monebat suos dilectissimos filios (ut nominat ex Pontificali) & meritò. Quia plurimi Theologi arbitrantur, tactum physicum calicis, & patenæ esse necessarium, ut videbimus inferius. Et verò sunt calix & patena necessaria ex hypothesi, non tamen absolute. Non absolute, ut jam ostendi auctoritate Ecclesiæ Græcicæ, attamen ex hypothesi, posito scilicet, quòd impositio manuum super caput fiat sine prolatione formulæ significantis potestatem sacerdotalem, sicuti apud nos Latinos Episcopus non profert ulla verba, quando statim sub initium Ordinationis imponit manus super capita singulorum. At verò profert, quando præbet tangendas illas res. Ergo earum præsentia est, ut sic, necessaria.

Instabis: *Ergo non est in tota Ecclesia uniformitas, neque quoad materiam, neque quoad formam tanti Sacramenti. Quis credat? Imò sequitur, materiam huius Sacramenti posse mutari ab Ecclesia, & fieri, ut materia, quæ est nunc valida, sit postea invalida.* Resp. Concedendo, non esse unam ubique materiam physicam, esse tamen unam moraliter, ajo. Christus enim Dominus, ut jam monui n. 15 & pulchre explicat P. Dicastillo cit. dub. 20. itémque P. Amicus apud Dianam loc. cit. solùm instituit, & ordinavit, ut istud Sacramentum, conferatur tali usui alicujus rei, ut per verba adjuncta significaretur potestas Ordinationi annexa. Quænam autem debeat esse illa res, non determinavit, sed commisit iudicio Ecclesiæ, ut pro diversitate temporum, ac locorum uteretur jam hac, jam illà materià, adhibendo verba, quæ cum respectu ad eam materiam prudenter indicarent ministerium, ad quod assumendus esset is, quem illa verba respicerent, adeò ut, si Ecclesia, (aliud est de homine privato, cuius non est, mutare significationem publicorum signorum) nunc vellet per solam traditionem calicis, & patenæ sine pane, & vino, aliquem ordinari, & eà intentione tradi hæc vacua instrumenta, foret valitura, & sufficiens illa traditio. Dicastillo num. 378. post Amicum, non immeritò subjiciens iudicio Ecclesiæ hanc speculationem, qua omiſſa, transiit jam ad solutionem nostri Casus Cribrati, &

Dico II. Licet P. Tannerus num. 94. rectè 98 pronuntiet, esse speculativè probabile, quòd illa Ordinatio, de qua supra num. 90. fuerit valida, re enim verà non datur potestas consecrandi hostiam sine potestate consecrandi vinum, præsertim tamen loquendo, omnes, quos ordinavit Damasus, debuerant iterum ordinari.

Ita contra Henriquez *Lib. 10. cap. 6.* Barbosam *de offic. Episcop. alleg. 14. num. 9.* Petrum Marchantium, fufè & doctè tractantem hoc dubium loco mox citando idem Tannerus *loc. cit. num. 98.* & Lugo *cit. dub. 30. in Lib. 1. Resp. Moral.* qui testatur, eos, jussu Cardinalis Sandovalii, Toletani Archiepiscopi, fuisse rursus consecratos. Adstipulantur apud Mathiam à Corona *de Dignitate & potest. Episc. Tr. 2. cap. 15. §. 10. num. 10.* consentientem Turrianus, Campanile, Villalobos, Joannes Crucius. Quibus malè jungit Barbosam. Ratio est, quia omnes sunt iterum ordinandi, quos probabile est, fuisse *invalidè* ordinatos, ut ex instituto probabo *Casu VI.* est autem probabile, illos fuisse *invalidè* ordinatos, tum quia ita censuerunt Tanner. Lugo, ille Archiepiscopus, & plures alii viri doctissimi apud Dianam *part. 3. Tr. 4. Resol. 105.* recentissimisque Boscius *loc. cit. n. 111.* tum quia verba Eugenii superius relata non exprimerent, Ordinationem Presbyteri fieri per traditionem calicis cum vino, nisi judicasset Papa, vinum esse tam necessariam materiam, quam est calix. Dicitur quidem in Pontificali, aquam debere esse immixtam illi vino, sed utique illa mixtio non tangit essentiam Sacramenti, sicuti & Lugo *in Resp. Moral. Lib. 1. dub. 40. num. 6.* observat, gutt. s, quæ vino effuso remanent in calice, suffecturas in rigore ad valorem ordinationis. Communis doctrina nostra confirmatur recentissimo facto, cujus testes sunt

Hæ Literæ.

Profusit R. V. opusculum de Ordine nupero Paschate Illustrissimo Domino Episcopo Viennensi. Ordinaverat is Sacerdotes, non assusâ per incuriam N. materia calicis. Recursum est ad P. N. Hic cum pervolvisset auctores aliquot, nec casum reperire, ad me, qui tunc inibi eram, recurrit. Ego casum in terminis à R. V. suo Tractatui de Ordine insertum docui. moxque reperi, & juxta eius decisionem Illustrissimus, qui non nihil exhorruerat, processit.

Ita ad me 25. Octobr. Anno 1665. R. P. Nicolaus Avancinus eruditissimus Theologiæ olim Professor Viennæ, nunc Provinciæ Austriacæ Præpositus. Ob quem eventum, qui utique sapius accidere potest, confirmo superiorem doctrinam tum autoritate P. Ludovici Scildere *de princip. formandæ conscient. Tr. 2. cap. 9. num. 114.* expressè consentientis, & etiam mirantis, quod Petrus Marchant. *in Tribus Tom. 3. Tr. 6. Tit. 6. q. 3. Concl. 5. & in Resolut. Notabilibus tit. de Ordine Cas. I.* negarit necessitatem reordinationis, tum eâ ratione, quod (suprà *num. 51. & 97.* tradiderimus, materias Ordinum non fuisse omnes à Christo

Domino determinatas in particulari, sed aliquas solum in genere, mandando Apostolis, & Ecclesiæ, ut determinarent, quas pro loco, & tempore judicarent maximè idoneas ad indicandum proprium finem hujus, aut illius Sacramenti. Atqui constantissima praxis Ecclesiæ Occidentalis demonstrat, tactum calicis cum vino esse nunc maxime idoneum, & necessarium signum collatæ Presbyteralis potestatis, esto in Orientali, seu apud Græcos nec sit, nec fuerit signum necessarium, ut vidimus suprà *num. 95.* Quapropter Sacerdos ita inauguratus peccaret contra justitiam quoque, si accepto stipendio sacrificaret pro aliquo. Nam generatim loquendo, iniquè decipit homines, qui non habens *moralem* certitudinem de validitate sui Ordinis Presbyteralis petit, accipitque stipendium ab ignavis deficientis hujus certitudinis. Diana *Part. 10. Tr. 16. Resol. 88.* cujus si autoritate ductus credas, hanc ipsam de stipendiato doctrinam tradi à Cardinali de Lugo *in Consil. Lib. 1. Consil. 1. num. 11* itémque Tannero *Tom. 4. Disp. 7. q. 2. dub. 1. n. 14.* decipieris. Hi enim duo Doctores non tangunt hoc dubium *practicum.* Tangit autem, ac Dianæ saltem consentit quoad illum, qui tetigerit *immediatè* calicem solum, Dicastillo *Tom. 1. in 3. part. Tr. 6. disp. 1. dub. 14. n. 205.*

Porro pœnas Suspensionis, & Irregularitatis quod attinet, nullas incurrerunt prædicti Sacerdotes sacrificantes, quandoquidem excusabat illos ignorantia tum *facti*, ut est manifestum ex ipsa narratione, tum etiam *juris*, si quidem probabile est, talem ordinationem esse *validam*, ut paulò antè dixi ex Tannero, nec reperitur Canon, qui infligat pro tali casu ejusmodi pœnam.

APPENDIX. NOVI DUBII.

Literæ datæ ad me 19. Junii hujus decurrentis Anni 1672. dederunt aniam annectendæ hujus Appendixis de qualitate vini necessariò infundendi, seu potius infusi calici, qui destinatis Sacerdotio tangendus est. Siquidem Deicola jam ab annis propè triginta insignitus caractere sacerdotali, lectis, ut scribit, us, quæ hoc loco conclusi de necessitate dicti vini, valde anxius quæsit ex me multum remoto ab ipso, quid sibi nunc agendum sit, quandoquidem ea lectio revocavit sibi in mentem verba nonneminis, jam penitus delati ex sua memoria, reddentia hunc sensum: *Satis multum aqua imposui calici, qui præbitus fuit vobis tangendus, prolata autem statim post peractum totalem actum solennis inaugurationis. Quid si igitur plus aqua infudisset, quam Ecclesiæ admittat? An valeret nihilominus Ordo Presbyteratus? An quia de hoc dubio, teneor (ajebat ille) petere saltem sub conditione iterationem?*

Hæc ipsa quæstio excitat propè sopitas memorativas species alterius affinis quæstionis, etiam

etiam anxie propositæ mihi abhinc complures Annos, à viro bono, cui dixerat is, à quo infusum vinum in similem calicem, se non multum attendere, infunderetur parum, an multum aquæ, quandoquidem ibi non fiat consecratio. Dubitabat igitur, essetne in conscientia obligatus, monere ea de re Superiores, aut illum, vel illos, qui erant tunc promoti? Hi duo Casus dant causam opinandi, ejusmodi inconcinnam permixtionem contingere toties, ut videatur non penitus prætereunda hæc hæcenus

Illibata, intacta Quæstio.

AN, & quantum aquæ infuse calici, tangendo à presbyteratus, vitiet valorem Ordinationis, cum obligatione procurandi repetitionem?

Resp. I. Frustra proponi hoc dubium, si stetur judicio eruditi Petri Marchantii, utpote, qui *cit. quæst. 3. Coroll. 2.* resolverit, quatuor Religiosos, quibus erat præbitus calix planè vacuus, non debere esse ullo modo sollicitos de ulla iteratione postulanda, eò quod sit *moraliter* certum, & extra omne dubium *practicum*, quod appositio vini sit pars solum *integralis*, non autem *essentialis*. Verùm autoritastas tot, tamque sapientum virorum, quos in contrarium nominavi, tollit illam certitudinem, gignitque dubium *practicum*, si planè nihil vini sit in eo calice.

At quantum in comparatione ad aquam? An tantum, quantum exigitur essentialiter ad ipsam consecrationem? At, unde probatur hæc necessitas? An sufficit, modo permaneat substantia vini, esto nullo sensu percipi queat?

Respondeo II. Videri mihi id sufficere. Ratio est, quia correctio juris vitanda est, quoad fieri potest. *Argum. Leg. Præcipimus, Cod. De appellat. in fin.* atqui primis sæculis non erat necessarium aut vinum, aut calix, ut Petrus Marchantius *loc. cit. conclus. 4.* probat. Ergo Ecclesiæ inducendo correctionem, seu mutationem ritus antiqui, seu similis illi, quo adhuc utuntur Græci, de quibus suprà *num. 94.* non requisivit ad substantiam materiæ plus, quam ut reverâ inesset in illo calice vera vini substantia, cum præsertim per hanc qualem qualem quantitatem possit absque dubio sufficienter indicari potestas consecrandi. Accedit, quod illud vinum infundatur quandoque è laicis sæpe cum tanta distractione, & turbatione ob multitudinem initiandorum à Clericis, ut pronum sit immittere tantum aquæ, ut nec gustu, nec odoratu, aut visu percipi valeat ulla, ut scilicet, vinositas.

Hoc videtur mihi certum, modò queat aliquo sensu percipi dicta vinositas, nihil prorsus habendum scrupuli, esto sciatur, fuisse in calice plus aquæ, quam vini. Certum quoque videtur, nullum Episcopum repertum iri, qui

etiam *sub conditione* vellet rursus porrigere calicem alterutri eorum, de quibus suprà *lit. a. & b.* præsertim *primo*, cum verba relata non sufficiant ad dubium *morale* gignendum, ego autem summi, ut par est, facio commune iudicium sapientum, summorumque virorum, si quidem in eos singulariter illud pernunciatum Innocentii: *Integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Cap. Extra. dist. 64.* eam ob rem nollem esse autor ullius in alterutro Casu repetitionis, sicut nec est facienda, quando calici nulla aqua infusa est. Avendanno *Problem. Theolog. Tom. 2. n. 1337.*

Dico III. Materia *proxima* hujus Sacramenti est tactus calicis, & patenæ. Ita omnes assertores *primæ* conclusionis.

At debetne ille tactus esse *physicus*? Jam respondeo *Cas. III. num. 57.* esse id controversum. Interim tamen certum est, mortalissimè peccaturum, qui non tangeret *physicè*, quia scilicet exponeret suam Ordinationem discrimini nullitatis, cum periculo infinitorum sacrilegiorum, invalidarum consecrationum, absolutionum. Et si Filliucius *Tr. 9. n. 43.* Bauny, & Petit apud Dianam *Part. 6. Tr. 8. Resol. 19.* item P. Escobar *Theolog. Moral. Lib. 23. problemat. 31 num. 184.* Wigers *q. 34. num. 13.* & Sanctgallenses, post Henriquez, & multos alios apud eundem Dianam *Part. 10. Tr. 16. Resol. 88.* rectissimè negent, ad essentiam spectare tactum *immediatum* patenæ, esto idem Filliucius requirat *immediatum* Calicis.

Quid si autem solis unguibus tangat patenam? Erit perinde, ac si totâ manu. Cardinalis de Lugo *Resp. Moral. Lib. 1. dub. 1. num. 8.* utrique enim se mutuo (ut rudi exemplo utar) tangunt pueri, quando unus unguibus lacerat vultum alterius. Vide suprà *n. 62.*

Sed quid respondebis ad hunc

Catum Dianæum?

Quidam Diaconus, cum Ordinem Sacerdotalem sumeret, tetigit calicem cum patena, sed non tetigit hostiam. Quæsit à me postea, an talis tactus sit de necessitate Sacramenti?

Casum hunc appello Dianæum, quia & fuit propositus Dianæ, famosissimo hæc ætate casuum resolutori, & à Diana resolutus, ut videbis *in 2. p. Tr. 2. miscell. Resol. 3.* ubi non modò respondet *negativè*, sed etiam tradit, esse prorsus tenendum, quod ne quidem sit opus tangere hostiam. Utraque responsio est quidem apud me certa. Quia tamen mensè Junio Anni 1663. non nemo mihi asseverantissimè dixit, fuisse quendam virum bonum, ac doctum, qui adhuc vivat, aliquando summè perplexum, idcirco quod in sua Ordinatione non contigisset hostiam, & hæc ipsa perplexitas fortè nonnullos alios tenet, demonstrabo breviter dno.

duo. *Primum*, esse prorsus improbabile, tactum *immediatum* hostiæ spectare ad valorem Ordinationis Sacerdotalis. *Alterum*, illum non peccare, qui omittit *deliberatè* talem tactum. Unde inferemus, haud esse iterandam Ordinationem peractam absque tactu hostiæ.

104 *Primum* probo inde 1. Quia nullâ ratione, speciem probabilitatis habente, potest probari talis necessitas. Atqui oportet probare, & non dicere: Sufficit Gloss. v. *dicatur, loc. cit. ff. Si Quadrupes*. Quia in Rituali, & in Pontificali Romano, in quibus traduntur exactissimè necessaria ad essentiam hujus Sacramenti, fit mentio tactus solius calicis, & patenæ, ut de Rituali (fortè Pontificali) testantur Sorus, & Coninck mox citandi. Sed non ego, quia in meo exemplari nulla fit mentio hujusce argumenti. At de Pontificali possum testari, & testor. 3. Quibus natura dedit breves digitos, persæpe nequeunt tangere hostiam ligatis manibus. 4. Non est opus tangere vinum calicis ergo nec panem. 5. Bonacina *hic disp. 8. q. un. p. 2. num. 10.* testatur, illos, qui cum ipso censent, ad essentiam hujus Sacramenti requiri tactum *physicum* rerum, quæ porriguntur, nullo modo exigere, ut tangatur *immediatè* hostia, quod etiam P. Hurtadus *Tr. de Ordine diffic. 15.* diserte asserit. Insuper testes sunt Diana *P. 3. Tr. 3. Resol. 85. in fin. & P. Dicastillo de Sacram. Ordine. Disp. 1. num. 205.* autores tam asserentes, quàm negantes necessitatem tactus *physici* convenire in hoc, quòd hostia non sit necessariò tangenda *immediatè*.

105 Hinc sapientissimus Dominicus Sorus *in 4. dist. 24. quest. 1. art. 2.* opinionem, qua ordinatus sine tactu hostiæ putat, se non ritè ordinatum, vocat *scrupulum*, sicut & Valentia *Tom. 4. d. 9. q. 1. p. 5. in fin. Palaus hic punct. 4. n. 20.* pronuntiat, esse pro certo habendum, quòd non requiratur tactus hostiæ. Coninck quoque *Tom. 3. in 3. part. disp. 20. n. 71.* etiam judicat, esse certum, ut patet ex ejus discursu. P. Georgius de Rhodes recentissimus Scripserat *Tom. 2. disp. Theolog. Tr. 12. in 3. part. sect. 4. de Sacram. Ordine. §. 13.* rotundè sic definit: *Certum est, non esse necessarium contactum hostiæ, patenæ superpositæ, sicut non requiritur contactus vini.* Idiplum esse *moraliter* certum, scribit Diana *Part. 10. Tr. 16. Resol. 88.* post Palaum, Dicastillum, & Præpositum, cujus discursum describit. Consentit recentissimus Stephanus à S. Paulo *in Theolog. Moral. Tr. 5. disp. 7. n. 9.* mihi citato subscribens.

106 Denique hunc tactum non esse necessarium, tradunt ultra citatos in terminis plurimi DD. apud Palaum *loc. cit.* Dianam *loc. cit. & Part. 2. Tr. 2. Miscell. Resol. 3.* Imò omnes, quos habeo DD. vel ita sentiunt, vel nihil hac de re dicunt. Quod silentium est mihi pro negatione necessitatis, nam dicentes, tactum patenæ esse necessarium, exprimerent hoc ipsam de hostia, si hoc ipsum censerent de ea. *Argum. Cap. Nōne. De præsumpt.*

Accedit, quòd P. Coninck *loc. cit.* testetur, 107 Episcopos ordinantes, & ministros iis assistentes non solere esse sollicitos, ut tangatur *immediatè* hostia, & P. Valent. scribat, eam solere tangi *communiter*. Non ergo semper. Insuper habeo penes me chirographum cujusdam viri integerrimi L. V. Licentiat, atque Sacerdotis, qui ex officio interfuit Ordinationi multorum centenorum Sacerdotum, à Sapientissimis, Doctissimis, Religiosissimis Antistitibus creatorum. Eo chirographo exprimit hæc verba: *Alii physice attingunt hostiam supra patenam: alii tantummodo patenam.* Hæ rationes demonstrant, planè errare Fernandez, & Fabrum, ratos apud Dianam *cit. Resol. 185.* ad dentem *cit. Resol. 88.* his duobus nostrum P. Bernal. cum rationibus Fabri infirmis, *immediatum* contactum hostiæ esse de necessitate Sacramenti.

Dices: *Vtique auhoritas Fabri, Fernandez, & Bernal contraria gignit rationabile dubium cum reddat opinionem illorum probabilem?* Resp. Nego, prorsus nego, horum trium, etsi doctorum virorum, autoritatem sufficere ad gignendum infirmum gradum probabilitatis ejusmodi opinioni, quia propositio contraria certè nihil probabilitatis obtinet. Ostendimus autem, nostram responsonem esse certam. Adde, quòd Lugo *Resp. Moral. Lib. 1. dub. 33. n. 4.* rectè asserat, ad dubium *moralè* Ordinationis non sufficere, quòd aliqui autores dixerint, illam non esse *validam*, si tamen constet, eos absque fundamento sufficienti id dixisse. Dicunt autem Faber, & Fernandez sine fundamento id, quod de iis testatur Diana.

Urgebis. Coninck *loc. cit.* scribit, aliquos censere, esse tangendam *immediatè* hostiam. Sanchez *cit. dub. 2. n. 4.* testatur, quòd Sorus dicat, esse fortè verum, quòd non sit opus tangere hostiam. Victorellus quoque in Em. Sa. *verb. Ordo n. 4. indicat, haberi P. Gregorio de Valentia pro probabiliorè, quòd requiratur tactus hostiæ. An non tantorum virorum autoritas reddat dubiam illam Ordinationem?*

108 Resp. Illi, de quibus testatur P. Coninck, non loquuntur de necessitate tactus ex vi valoris, sed ex vi consuetudinis, quia ante Coninck non nominatur ullus, qui requisiverit illum tactum, tanquam *essentialem*. Verba Sanchezii, & victorelli sunt intelligenda de tactu *physico* calicis. Certum enim est, neque Sorus, neque Valentiam stare pro imaginatione Fabri, ut fatebitur, qui leget. Unde rectè concludit Wigers *loc. cit.* non esse movendum scrupulum iis, qui juxta illam praxin fuerint ordinati, quod etiam scribit Scildere *de princ. consc. Tr. 2. Cap. 9. n. 116.* atque indicat Stephanus à S. Paulo *in Theolog. Moral. loc. cit.*

Etsi autem illi, de quibus P. Coninck, arbitrentur, quem tēneri sub gravi peccato tangere *immediatè* hostiam, ego tamen id nego cum P. Palao *cit. num. 20.* quia nulla aut con-

aut consuetudo ad id graviter, obligat, multò minùs periculum, ne, si non tangatur, Ordinatio reddatur irrita; etenim tam parum, ejusmodi periculi imminet hinc, atque imminet, si Neomyta veritus, ne habeatur pro quadrato rustico, si immitat digitos in calicem, abstineat hæc immisione. Quare rectè scripsit Valentia in hunc modum: *Modò non scrupulose fiat, consultum est, hostiam quoque ipsam attingere, sicut etiam solet communiter fieri. Sed ista ita nosentur, ut non detur locus magnis scrupulis qui solent aliquando remanere in hoc genere post Ordinationem.* Ita ille, addente P. Lellio *in 3. Part. De Sacramento Ordine. n. 17.* *Bonum est, esse diligentem in tangenda hostia, Bonacina loc. citat. Tutius est tangere hostiam.* Hæc accuratius, quàm mei antecessores, conscripsi in gratiam scrupulorum.

Ex quibus infero, peccaturum mortaliter, qui hæc lectis, peteret iterari in se Ordinationem Sacerdotalem ex ea sola causa, quòd sciret, non fuisse tactam à se hostiam; est quippe sacrilegium, iterare Ordinem sine prudenti dubio de valore, ut declarabimus *Caf. VI.* Quid ergo dicemus de illo, qui non scit, hostiam non esse tactam à se, sed solum putat, vel timet? præsertim si sit scrupulosus. Hæc planè omnia jam erant commissa *secundo, tertioque* prælo, hujus Alphabeti, cum iis lectis, dedit literis ad me exaratis Prælati, sapientiæ, (quam libri defæcatissimi ab ipso in lucem editi contestantur,) dignitatèque summâ notissimus Urbi & Orbi, occasionem, imò causam annectendi hanc

Appendicem Nobilis Sacerdotis.

1 *Scripta R. V. legi cum magna delectatione, siquidem nemo clarius ipsâ explicat, ad Ordinem sacerdotii recipiendum sufficere contactum calicis, & patenæ sine contactu hostiæ; qua doctrinâ penitus respiravit Nobilis sacerdos. Si quid hac super rescribet confirmando, qua impressit, inscribat literis N. Datum N. 10. Martii Anno 1674.*

Ita literæ & suggerentes prædicatum, seu epitheton præsentis Appendicis, & subdentes calcar ad corroborandam illam doctrinam in solidissimam non unius duntaxat, sed plurimum, seu nobilium, seu ignobilium aujmi quietem;

Dico igitur 1. atque scribo: Nequit nunc absque nota superstitionis asseri, tactum *immediatum* hostiæ, requiri ad valorem Sacerdotii, ac proinde iterandam esse ordinationem, peractam absque tali tactu. Probo ex *cap. 2. De trans. Episc. §. Romani*, ibi: *Quod non est SS. Patrum Decreto sancitum, superstitionis N.B. ad inventionibus non est præsumendum.* Quo

loco Innocentius III. conditor illius prolixi, adeoque sapissime allegari soliti Canonis, loquens de re spiritali. seu Canonica, jureque sacro, atque utens phrasi Capituli *Con. ulvisi 2. q. 5.* afficit notâ *superstitionis* illos, qui absque rationabili causa asserunt, esse à Pontificibus circa jura sacra aliquid statutum, cum non sit à parte rei statutum.

Et verò tactum hostiæ, factum ex opinione, quòd sit necessarius ad substantiam Sacerdotii, iterandusque actus exercitus absque tali tactu, annumerandum esse superstitionibus *rheologicè, proprièque* dictis, & consequenter esse ex genere suo noxam lethalem, evadit manifestum ex iis, quæ in *Alphabet. Quadrupl. part. 4. Caf. XXII. sect. 1.* refero ipse ex S. Thomæ, communique Theologorum, quòd videlicet, superstitio sit vitiosus cultus veri, aut falsi Numinis; tactus autem hostiæ procedens ex opinione, quòd sit necessarius ad recipiendum characterem sacerdotalem, gratiamque *abitualem* annexam ex ordinatione divina, atque repetitus, si fortè sit prætermittus, est vitiosissimus, utpote nixus falsâ, temerariæque, ut paulò post demonstrabo, imaginatione, repetitio quoque est verè sacrilega.

Confirmatur inde, quòd alii atque alii Theologi, quos nomino in eodem *Caf. XXII. sect. 2.* superstitionis damnant exercentes ad honorem Dei opera, quæ tamen non cedunt ad honorem Dei, ut quando votetur res indifferens, manens indifferens, collocatur fides & spes in aliquo certo numero precationum, circuituum &c. Jejunatur festo Natalis Domini, aut Paschatis, recitatur in Missa hymnus Angelicus, aut symbolum, cum non deberet. Et utique damnandæ superstitionis reus esset, qui, ut tantò sit certior de valore consecrationis, Baptismi, Absolutionis, repeteret bis, tēre formulas absque rationabili dubio, an prius rectè pronuntiasset, quemadmodum ostendit *Tract. 1. & 2.* suis locis, igitur & ille est superstitionis accensendus, qui contra mentem totius venerabilis Antiquitatis, ipsiusque adeò Ecclesiæ, ut esse hunc, mox videbimus, centet, illum contactum esse ad rem, ter, quaterque, sacratissimam necessarium, atque ductus hæc vanâ, falsaque persuasione tangit hostiam, vel si non tetigit, postulat consecrationem repeti. Hoc sanè non est Sanctorum Patrum Decreto sancitum, imò potiùs contrarium, ergo superstitionis ad inventionibus annumerandum.

Dico II. Est, hac saltem ætate, temerarium, docere, aut sentire, prædictum tactum exigi ad substantiam Sacramenti Ordinis; siquidem opinio ut minimum temeraria est, quæ in re, gravis momenti, & religionis aliquid affirmat, absque gravi ratione, vel autoritate, contra sensum communem, & Theologorum, & rotius antiquitatis, ipsiusque adeò Ecclesiæ; sic enim, ut minimum, sententias temerarias describunt Theologi, atque in his P. Vasquez

in 1. 2. disp. 62. num. 13. & P. Tannerus Tom 3. disp. 1. de sac. q. 8. Dub. 5. num. 991. opinio autem de necessitate tactus in presenti materia est talis. Nam in primis desinitur omni etiam verosimili ratione, est quippe infirmissima, minimèque probabilis hæc ratiocinatio Philippi Fabri apud Dianam Part. 1. Tract. 16. Ref. 88. Pontificale præcipit tangi materiã porrectam, porrigitur autem hostia, ergo.

f Respondeo enim, ab eodem Pontificali determinari, quænam materia sit tangenda, dum expressè dicit: *Cuppam calicis, & panem simul tangant.* Ubi quia æque nulla fit mentio hostiæ, ac vini, de qua tamen vult maximè dubitari poterat, locum planè hinc habet saltem respectu hostiæ illud Innocentii in cit. cap. 2. De transl. episc. Si fieri voluisset, poterat (id est debebat) exprimere. Nec etiam subsistit altera ratio Fabri: Christus dedit Apostolis in ultima cena panem in manus, ergo cum præscripserit materiam hujus Sacramenti, sequitur, tactum hostiæ esse necessarium. Negatur enim meritissimè hæc consequentia. Tum quia Faber suum antecedens intelligit de pane vel nudo, & sic sapit hæresin, *Christus enim commendans* (in ultima cena Apostolis) *corpus suum, ferebat illud corpus in manibus suis*, inquit Augustinus in Psal. 33. concl. 1. ex sensu omnium Catholicorum. Vel jam consecrato, & sic inferam: Ergo sicut Christus tradidit in manus Apostolorum panem jam consecratum, ita & Neomythis præbenda est necessariò hostia consecrata. Tum quia non subsistit illatio à valde diversis, est autem magna disparitas inter factum Christi, & Pontificis iniciantis, Christus enim præbuit hostiã manducandam, ergo necessariò tangendam *immediatè*. Hæc puto si expendisset Faber, non fuisset conatus in scholas, & mores inducere suam novam speculationem. Sed neque esse quidquam deferendum hac in re auctoritati contrariæ, jam dixi, probavique n. 107.

g Tertiò: Illa ipsa nova doctrina repugnat sensui communi Theologorum, siquidem ultra eos, quos præcedentibus §§. expressos jam nominaveram in prioribus editionibus, ita sentiunt S. Bonaventura, cum & apud Petrum Marchantium supra num. 93. Ioannes Wigers in Supplementum tertiæ partis q. 34. n. 13. resolvens, non esse hinc locum scrupulis, Escobar Theolog. Moral. Lib. 23. sect. 2. n. 191. referens num. 189. complures alios, interque hos Ludovicum de S. Iuan, P. Didacus Avendanno Tom. 2. Problematum n. 1342. Mathias Corona De dignit. & potest. Episcop. Tr. 2. cap. 17. §. 9 num. 10. Theologi Illustrissimi Monasterii ad S. Gallum in suo insigni Cursu Theologico, Tom. 10. Tract. 3. quest. 1. dub. 3. num. 3. citantes pro nostro dogmate Victorjam De Sacram. Ordinis num. 230. sicut ultra hætenus nominatos, pro hac eadem sententiã stat etiam Boscius loc. cit. num. 175. & num. 178. asse-

rens, haberi ab omnibus pro indubitata. Præ illa ipsa habent tum Lezana in summa Verb. Ordines Sacri: tum allegati à Palao Valquezio, à Diana verò Part. 2. Tract. 2. Ref. 3. Miscel. Zambranus, Summa, Corona, Valentia, Boacina, Fornarius, Pugnus, Chameroza, Ledesma, Vega, Victorellus, quibus addit idem Diana in Part. 10. Tract. 16. Refol. 88. Leandrum de SS. Sacram. Tom. 2. Tr. 6. disp. 3. q. 24. allegantem plures alios. Postremò Illustrissimus dignitate, sapientiã, profundã eruditione Princeps Dom. Augustinus Reding. de Biberegg toties hætenus nominatus, & porro nominandus Tom. 6. Theolog. Scholast. disp. decima, art. 2. Controvers. 3. num. 9. tanquam irrationabiliter vocatum in dubium supponit, *immediatè* tactum hostiæ esse haud magis necessarium, quàm vini. Est autem hic sextus Tomus ipso Autore presente luci datus novissimè, scilicet Anno millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto.

Ex quibus apparet, hanc sententiam esse certò communissimam Ecclesiæ Doctorum, & adeò quidem, ut, licet Sancti Gallenses videantur inclinare in contrariam de valore, attamen *absolutè* scribant, non esse repetendam inaugurationem illius, qui hostiã non tactã *immediatè*, fuit consecratus. Ego tamen insistendo principio supra n. 98. posito, & probato, nego omnem veram probabilitatem dictæ sententiæ, alioqui deberem concedere, esse *morale*, & prudens dubium, an talis sit verus sacerdos, exque hoc *moralè* dubio certissimè inferrem: Ergo repetat, seu petat repeti sacram Ordinationem.

Ad hæc hanc eandem sententiam, quam impugno, adversari sensui Matris Ecclesiæ, liquet inde primò, quòd valde sit absurdum cogitare, omnes Doctores, Italos, Hispanos, Gallos, Germanos, exceptis tribus Neotericis, dissentire in re omnium propè sacratissima à sensu Ecclesiæ. Secundo quòd usus non unius, vel alterius Prælati, sed communis eorundem demonstret, illam communem sententiam comprobari consensu Ecclesiæ, ut argumentatur P. Præpositus. Equidem certum est, haud semel, sed sæpe, ut liquet ex dictis n. 207. fuisse omissum illum tactum, de quo lis præfens, est tamen inauditum à sæculo, & in Ecclesia Dei, factam fuisse repetitionem, sicut è diverso non uno, sed pluribus exemplis supra indicatis, & aliis duobus apud Boscium loc. cit. num. 118. manifestum est, factam fuisse iterationem Sacerdotii collati per tactum calicis vacui. Sanè non dissimulassent Theologi omnes hanc iterationem, si facta fuisset. Tertiò, quòd certissimum sit, ordinationem Græcorum peractam absque præbitione, tactive instrumentorum, haberi ratam ab iis, qui totam præsentant Ecclesiam, summis Pontificibus, Cardinalibus, Prælatibus Romanis, ut vidimus supra num. 95. Similiter verissimum est, quod supra

Sex molestissimos scrupulos, & Dubia.

PRimò, quòd *iniciandus sacerdotio non tetigerit superiorem partem cuppæ planam, & solum inauratam, sed inferiorem, qua vestita est, ut persape fit, argenteo, ita ut tetigerit solum aliquem nodum, aut prominentem, asperamque particulam illius adjecti parergi argentei.* Secundo, quòd *solo unico digito.* Tertiò, quòd *illà parte digiti, quæ adhuc madebat ex oleo, tetigerit.* Quarto, an *practicè tutum sit, quòd Ordo per saltum collatus valeat?* Quintò, *vel collatus per impositionem manus Episcopalis rectè chirothecã?* Sextò, *an sit certum, quòd subsistat Ordo sacerdotalis, quem quis accepit ab alio Episcopo, quàm à quo Diaconatum?*

Respondeo, certum esse, nullum ex his defectibus obesse valori ordinationis. Ad primum enim quòd attinet, adeò indubitatum est, tactum *immediatè* illius argentei nodi, aut fortè spurie gemmæ suffecisse, ut quamvis doctrinæ odiosa sint restringendæ, attamen ea, tum quæ de veniali damnat laicum temere tangentem calicem vacuum, tum quæ de mortali tangentem tunc, dum est in eo sanguis Christi, extendatur certò ad illos, qui consecratum calicem temere apprehenderent illis argenteis lamellis, striis, figuris variis cinctam cuppæ partem. Consequenter dicendus est & ille tangere propriè, qui uno tantum digito unam particulam ejusmodi parergi. Ratio desumitur tum ex communi modo loquendi, cuius summam rationem habendam esse, toties in hoc Volumine repeto. tum ex iis, quæ Doctores notant, dum explicant seu Regulam: *Accessorium*, ut nominatim Peckius, Strenius, Barbosa *Axiom. 4.* seu vulgatum *Axioma: Dignus trahit ad se minus dignum, Leg. Quæ Religiosis ff. De rei vindicat.* seu doctrinam §. *Si quis autem Insti. De rerum divis.* ut Mynsingerus, & Manzius: Ea, quæ habent diversam naturam, si accessoriè annectantur rei diversæ, tum res annexa recipit naturam principalis, cui est annexa, Barbosa loc. cit. n. 9.

Addo, quòd Boscius Part. 4. De Sacrament. n. disp. 10. sect. 2. n. 174. post P. Ioannem Præpositum ita firmiter credat, tactum *mediatum* instrumentorum sufficere ad valorem, ut asserat, esse *moraliter* certum, quòd valeat ordinatio (qua de re vide plures autores supra n. 100.) illius, qui patenam tetigit mediante solo tactu calicis, cui imposita sit, adeò ut opinio exigens *immediatè* tactum patenæ non sit, eo iudice, probabilis. Qui autor n. 176 præmiserat, ex sententiã Præpositi, sustinentis valorem tactus *mediati* (& quam ipsemet approbat. quid diceret de illo, de quo movetur prima scrupulosa quæstio? Cum rectissimè dici queat, ipsum-

suprà ex Marchantio, atque Hallier retuli de primo, alteròque sæculo Christianitatis, quòd videlicet fuerint usque ad tempora S. Stephani Papæ & Martyris, creati sacerdotes per solam Chirotoniam, dicunt autem omnes Theologi cum Jureconsultis, mutationem præsertim in re Sacramentorum, communi toti Ecclesiæ non esse præsumendum, sed validè probandam, correctionem quoque jurium cavendam. Suprà in Append. Lit. b. Rescripsit idem S. Stephanus: *Nil innovetur, nisi quòd traditum est*, id est, stetur traditione majorum, nihilque novi in rebus summi ponderis innovetur agendo, vel docendo; innovetur, inquam, à personis privatis.

Postremò obligatio repetendi ordinationem est magnum onus, non igitur asserenda sine gravissima ratione, ut toties repeto. idoneaque autoritate probo in hoc toto volumine; re autem verã, quas producent rationes illi triumviri, carent vero pondere, & gravitate, tametsi apparenter turgeant. Ex quibus infero, cum Soto, & Wiggers, opinionem de invaliditate ordinationis, absque *immediatè* tactu hostiæ peractæ, esse merum scrupulum, cum Diana, & Avendanno loc. cit. contrariam esse *moraliter certam*; cum Rhodes esse *absolutè certam*: cum Ferdinando de Castro Palao esse pro certa habendam, cumque hac certitudinis asseveratione impono finem huic dissertationi mutuatã phrasi S. Augustini Epist. 208. ad Maximinum: *Rebaptizare* (reordinare) *Catholicum* (sacerdotem non tactã hostiã iniciatum) *immanissimum scelus est.*

Sed ecce: hisce jam descriptis ab amanuensi, redduntur mihi literæ Prælati, cui petenti transmisseram hoc meum de sententiã Fabri iudicium, his formalibus conceptæ.

Appendix, quam R. V. inclusit suis ad me datis 16. Aprilis digna est &c. plenissime Reverentia Vestra, satisfecit fluctuanti sacerdoti, qui anchoram fixit in sua doctrina, qua se sperat, perpetua tranquillitate in posterum fruiurum. Omnia graviter & clarissimè explicata sunt ex eo Theologia fundamento, ut omnis conscientie stimulus viro optimo, & Nobili exemptus penitus sit. Gratias ille agit plurimas pacatori sui cordis. Roma 12. Maji Anno 1674.

Quod rescriptum refero non ea ex causa, quam mihi affingit Anonymus confutatus in Apologia ad calcem Tract. præcedentis, sed ea sola de causa, ut hujus viri optimi & Nobilis exemplo inducam ad omnem scrupulum deponendum, si quis fortè initiatus absque tactu hostiæ legerit ea, quæ produxi in medium.

At quo pacto succurrendum erat illi, jam multis abhinc annis quotidie ad aram Saerificanti, & quidem Theologia Moralis plurimum supra vulgus perito viro, qui binis literis efflictim me rogavit, ut sibi eximerem hosce, ut laquatur.

ipsummet calicem esse tactis parergis argenteis *immediatè, physicèque* tactum) sequi, quod etiam calix sufficienter tangatur, tacta (quam à se tactam fateatur ille vir optimus simul & Doctissimus) patenà solà, quia quando duo præbentur per modum unius tangenda, tacto uno illorum *immediatè*, censetur alterum sufficienter tactum. Denique P. Præpositus apud eundem Boscum testis est, semet interfuisse Romæ ordinationi peractæ ad Episcopo Græco, per solam, ut contulerunt, manuum impositionem duntaxat *mediatam*, ita scilicet ut Episcopus illam Ordinationem exequatur mediante pallio, quo tegit verticem presbyterandi. Accedit his tum autoritas illorum, qui apud P. Didacum Avendanno in *Problem. Theolog. Part. 1. sect. 30. num. 1336.* asserunt, tactum (*mediatum*) solius vini, aut solius hostiæ sufficere ad valorem, tum ea, quæ hujus ipsius *Tract. VIII. Cas. XXI.* proferemus in *Append. I. doctorali*, de renuente extreme ungere corpus pueri variolis prorsus undique obfusi.

Ad alterum dubium *lit. l.* propositum respondeo, meritò ab Avendanno *loc. cit. num. 1342.* post Sanchez relatum supra *num. 61.* & P. Præpositum, haberi pro vera doctrinam de sufficientia (ad valorem) tactus facti unicâ manu, & ratio est, quia nos non debemus asserere, quidquam spectare ad essentiam Sacramenti, nisi ad id nos adigat autoritas Scripturæ, aut Ecclesiæ, quando aliunde subsistit vera forma Sacramentalis. Boscum *cit. sect. 2. n. 164.* Atqui ex una parte liquet, subsistere illam veritatem, tametsi tactus fiat unâ solâ manu; aut uno solo digito: ex altera nec Scripturæ, nec Ecclesiæ mos indicat illam necessitatem. E quidem in Pontificali, in quo fit tam frequens, reflexâque mentio Rituum necessariorum, & etiam non necessariorum ad substantiam inaugurationis, nec verbulo innuitur usus utriusque manus. Vide de tactu supra *num. 61.*

Ad tertium. Scrupulus ille est inanissimus, tum quia aliàs graviter delinqueret Ecclesiâ mandando fieri illam functionem; sic enim daret perpetuam occasionem impediendi tactum necessarium, cum vix possit calix aliter tangi, quam particulâ digiti deliburâ oleo, tum quia nulli sano venit hæc in mentem, dubitare, quin propriissimâ, & omnibus familiarî locutione dicatur quis alterum *immediatè* tangere, qui tangit totâ manu illitâ atramento, butyro &c. Et quando olim in ludis Olympicis Athletæ nudi, totòque corpore peruncti luctabantur. An non ita propriè se tangebant, ut si tactus alterius nudi fuisset sub pœna capitis veritus, tales fuerint certò minuendi capite? Quare immeritò ille Sacerdos, de quo hîc sermo, alteris literis me *summo opere rogat*, ut etiam ab hac ambiguitate se liberem.

Ad quartum, est utique id tutissimum, nam ita sentiunt Glossa, alique omnes Canonistæ

scribentes in *capit. Vnic. de Cleric. per salt. promot. & Avila de Censur. part. 7. disp. 9. sect. 1. dub. 2.* disertè scribit, esse supponendum tanquam certum, quòd quis recipiat verum Ordinem, quamvis de laico *immediatè* fiat sacerdos, probaturque inde manifestè, quòd Innocentius III relatus *cit. Capit. univ. ad Casum*, quo P. Presbyter Diaconatus ordine prætermissio, ad sacerdotii ordinem promotus fuerat, solummodo respondeat, esse in itinendum Diaconatu, & sic NB, permittendum esse ministrare in ordine sacerdotis: illa enim dictio sic est demonstrativa ad oculum, quoad formam, & modum servandum. Barboza *dict. 305.*

Quare non est dicendum cum Bosco *cit. disp. 10. num. 121.* esse communionem & veriorum sententiam, quòd Ordo Sacerdotalis nec à Prima Tonsura, nec ab ullo Ordine essentialiter pendeat, sed eam sententiam esse unicè, certòque veram, alioquin Innocentius III, quem Cardinal. Bellarmin. *De Scripior. Eccles. testatur*, fuisse virum multa pietatis, & doctrinæ, nec minoris prudentiæ, graviter impegisset in Regulas prudentiæ, providentiæque, si non expressè mandasset reiterari sacerdotium, si quidem particula sic concessionem restringit ad præcedentia. Barboza *loc. cit.*

Ad quintum, scripsi superius, Episcopos Græcos imponere presbyterandis manus interjecto pallio, addidi ex Bosco tactum *immediatum* nusquam præscribi, addo, nunc esse certissimum, quòd Censuram Canonis; si quis suadente incurrit, qui manus etiam chirothecâ rectas iniecit injuriotè in sacerdotem, hæcque censuram incurrendam, tametsi canon diceret: qui *immediatè* manus iniecerit.

Ad sextum: Scrupulosi idcirco sæpe insaniunt, quòd non faciant reflexionem ad ea, quæ publicè peraguntur ab, & coram viris sapientissimis, ut sanè quotidie contingit cum candidatis Ordinum, qui jam hunc Ordinem hîc, jam alium alibi suscipiunt, nemine ullam faciente difficultatem, moventèque scrupulum. Repetant scrupulosi sententiam auream sententiam, quam supra *lit. b.* ponderavi, scilicet non esse superstitiosas ad inventionibus præsumendum, quòd non est Sanctorum Patrum Decreto sancitum, & singularissimè nihil, planè nihil cogitandum est pertinere nunc ad valorem ullius sacri Ordinis, nisi clarè, & irrefragabiliter probetur autoritate Canonum, Pontificiorumque responsum, cum enim salus æterna infinitorum hominum pendeat à valore Sacerdotalis, Episcopalisque Ordinis, capita Ecclesiæ haud satis providè post tot sæcula Christianitatis occurrissent variis, gravissimisque erroribus, si non determinassent ea, quæ vel essentialiter, vel saltem sub gravissimo præcepto exiguntur ad illos duos Ordines.

Quòd si Lector nôsse cupiat, quid emolumenti spiritualis attulerint superiores resolutiones, discet ex literis, quas 9. Januarii hujus Anni

Anni 1675. ad me dedit is, cujus singulari commodo eas conscripseram: sic ergo ille: *Literis R. V. quas rependam gratias, ignoro, fateor enim, tanto per eas me cumulatum esse beneficio, ut ejus predicandi, etsi voluntas minime desit, facultas me penitus destituit. Rediit animo tranquillitas, medicante charitatis plenissima R. V. manu. Doleo quidem, quòd meâ causâ labore molesto onerata fuerit; rogo tamen, ut nullam illius pœnitentiam in animum admittat, cum ego quidem fructum exinde referam multiplicem, sua autem Reverentia meritum coram Deo non mediocriter auxerit.*

Vellem, ut in actu secundo mererer (accipere nullatenus opto) parem gratiarum actionem pro responso ad hunc

Alterius Scrupulosi Casum.

Udovi, qui hoc de se dubium proponeret: *Sum Sacerdos & Curator animarum, aliquo modo tamen dubius circa meam Sacerdotalem Ordinationem, licetne mihi sine scrupulo & impedimento bonâ conscientia pergere in administratione Sacramentorum, exempli gratiâ Eucharistiæ, Confessionum &c. Dubium autem in his quantum ego scio, & memini consistit. Ille Sacerdos, cum in Clericum ab Episcopo attonderetur, non dixit illa verba: Dominus pars hæreditatis meæ & Calicis mei; tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Ignorans nempe, illa debere cum Episcopo pronuntiari ab ordinando. Et ita putat, se nullum Ordinem superiorem bene suscepisse, quia dubitat de Prima Tonsura, quæ est janua ad reliquos Ordines sacros (uti Baptismus ad Sacramenta) Et sicet non sit Matrimonium validum, nisi utraque pars sensibiliter consentiat, ita iste putat, se non satis consensisse in susceptionem Clericatus, quia illa verba nullo modo protulit, quæ ex sensu quasi naturali Matrimonium Spirituale & Clericale significare videntur. Secundò putat, aut timet idem ipse, valde, uti credit, rationabiliter, ne candelabrum, & urceos, cereum &c. tetigerit, vel nimis serò post prolata ab Episcopo verba, vel etiam omnino non, alterutrum saltem, sed tantum unum, ac proinde materiam tantum acolythatus inadæquatam. Videbatur mihi esse utcumque sollicitus circa hæc. Ideo Reverentiam vestram pro eo rogo, ut nodum bene nobis solvat, ne eum amplius premere possit.*

Ita nonnemo ex Dicecesi Bisuntina. Cui respondi, eum aliquando clarè cogniturum ex his, quæ hîc proximè scripsi, non posse ob illos

defectus, etsi poneremus, esse revera commissos, in dubium revocari vel ordinationem in Presbyterum, vel Sacramenta postmodum administrata: nec est de ratione contractus aut in genere, aut in specie matrimonialis, ut consensus manifestetur verbis propriè dictis; locum verborum supplebat sufficienter corporalis presentia, quam ibi, & tunc præstabat ille scrupulosus dubitanti, siquidem animus magis factus, quam verbis declaratur. *L. Regprehendenda, & ibi Gloss. C. De instr. & subst.*

Sed quomodo pellendus erat scrupulus, quem exhibet sequens

Casus oppositus priori?

Priori inquam, proposito supra *num. 102.* cum Diodorus ordinandus Sacerdos tetigit quidem *immediatè* hostiam, fuitque contactus tangere etiam *immediatè* patenam, sed magnopere dubitavit, an revera contingerit hanc *immediatè*, eamque ob rem subiti, pulsavitque aliquot annis animum hæc anxiosa cogitatio: Fortè non es ritè ordinatus Sacerdos. Quomodo huic medendum?

Novi hunc Diodorum, quem levasset omni scrupulo P. Ioannes Præpositus, nisi Diana, & Busenbaum obtitissent. Etenim, referente eodem Diodoro, P. Præpositus in 3. Part. asserit, esse ferè certum, valere talem Ordinationem, nec repertum iri Episcopum, qui propter ommissum *immediatum* tactum patenæ esset cuiquam rursus impositurus manus. Certè non imposuisset Petrus Marchantius relatus supra *n. 106.* nec Sanctgallenfes *cit. dub. 3. pag. 421.* addentes tamen, patenam quoque esse ex præcepto Ritualis Romani tangendam. At verò Diana in *Summa* inducit scribens, valere quidem probabiliter illam Ordinationem; at nihilominus iterandam esse. P. Hermannus Busenbaum in *Medulla Lib. 6. Tract. 5. c. 2. dub. 1.* sic scribit: *Contactum physicum, & immediatum materia remotæ, etsi, non esse essentialem, aliqui probabiliter doceant, contrarium tamen communius est, ac tutius, ut alterâ saltem manu tangatur, imò ex præcepto ad scrupulum vitandum utraq; manu, & quidem omnia, v. g. calix cum patena, hæc cum hostia, ut docet Fillius. Ita Busenbaum, satis clarè indicans, esse communius, tutius, & in præcepto, ut *immediatè*, & *physicè* tangatur & patena, & hostia.*

Ego tamen, salvo meliori iudicio, & assentiente mihi quoad substantiam Stephano *loc. cit.* arbitror, nihil prorsus probabiliter habere opinionem de necessitate essentiali tangendi *immediatè*, & *physicè* patenam simul, & hostiam, sed sufficere, si præter calicem tangatur *immediatè* hostia imposita patenæ; quia nullus apex scripti juris indicat, seu patenam; seu ho-

hostiam esse *immediatè* tangendam, cum enim ostenderimus, tactum hostiæ nullò modo esse necessarium casu, quo patena tangitur *immediatè*, non potest cum ulla verisimilitudine, exigi tactus *immediatus* patenæ, quando fuit *immediatè* tacta hostia; etenim necessitas hujus *immediatè* tactus nequit provenire, nisi ex voluntate Ecclesiæ. Suprà n. 57. non potest autem ullo probabili argumento ostendi, Ecclesiam induxisse hanc necessitatem, siquidem unica cautela, ob quam præcipitur tactus instrumentorum, est, ut illo tactu significetur, potestas, & ministerium. Suprà n. 41. significatur autem multò aptius per tactum hostiæ, quam patenæ, si ergo sufficit, ut verè sufficit, tactus patenæ solius, casu, quo hostia est illi superposita, potiori jure sufficit tactus *immediatus* hostiæ superpositæ patenæ. Propter quod aliquid est tale, illud est magis tale, tactus patenæ continentis hostiam est sufficiens propter hostiam superpositam, ergo tactus hostiæ est magis sufficiens. Denique tactum *immediatum* solius calicis sufficere, tradunt in terminis Henriquez, Filiucius, Bauny, Petri, relati suprà num. 100. cum Nugno in *Additionib.* ad 3. *Part. quæst.* 34. *art.* 5. *difficultat.* 2. *sub fin.* P. Escobar, & alii.

Non obest, quod Concil. Florent. suprà n. 41. tradat, materiam esse illam, per cujus traditionem confertur Ordo, confertur autem per traditionem patenæ. Nam respondeo, conferrì per traditionem patenæ cum hostia, adeoque sufficere tactum vel patenæ vel hostiæ.

111 Ad auctoritatem Dianæ quod attinet, nihil ejusmodi habet Diana in *Summa Colonienf. Verb. Ord. materia.* n. 3. Imò hic Doctor *Part. 6. Tr. 8. Ref. 19.* interrogatus ab aliquo Illustrissimo Antistite, an *validè* ordinatus esset, qui in Ordine Sacerdotii tetigerat calicem tantum, non autem patenam, testatur, se respondisse *affirmativè*, non factâ ullâ mentione iterationis, quam certè mentionem facere debuisset, si existimasset, esse repetendam Ordinationem; ille quippe Antistes erat sine dubio magis sollicitus de *practica*, quam *speculativa* responsione, & in fine ejusdem resolutionis nihil aliud pro *praxi* dicit, quam quòd sit curandum, ut tam calix, quam patena *immediatè* tangatur, graviterque proinde peccaturum, qui secus faceret cum advertentia. Verum quidem est, quòd idem Diana *Part. 10. Tr. 16. Ref. 68.* exprimat, repetendam esse inaugurationem, illius, qui tetigit calicem, & non patenam, sed non loquitur de casu, quo una cum calice est tacta *immediatè* hostia posita supra patenam, sicut neque P. Dicastillo *Tom. 2. in 3. Part. Tr. 6. Disp. 1. dubio 14.* aut P. Tannerus *Tom. 4. Disp. 7. quæst. 2. num. 14.* E diverso tradit in terminis P. Scildere *De principiis Conscientiæ formandæ Tract. 2. cap. 9. num. 116.* non videri reordinandum sub conditione eum, qui in Or-

dinatione Sacerdotali *immediatè* cuppam Calicis, & hostiam attigit, non autem patenam; hostiæ superpositam, nisi mediante hostiâ, nam talis saltem *mediatè* tangit patenam, & infra digitos concludit, licet ex una parte calix sit interjectus, ex altera hostia; nec solida ratio potest afferri, cur vinum sufficienter tangatur, mediante calice, non sufficienter mediantibus eodem calice, & hostiâ, patena, quæ his duobus est comprehensa pro verè, & sufficienter tacta habeatur. Quin imò P. Præpositus in *3. Part. quæst. un. De Sacram. Ordinis num. 89.* censet, ac rationibus probat, fore illum verè Sacerdotem, cui Episcopus præberet ultra Calicem tangendam hostiam separatam à patena, adeoque potestatem *immediatè*. Verba ejus describit Diana *cit. Ref. 88.*

Quod spectat Patrem Busenbaum, hoc ipso quòd citet Filiucium, indicat, se non docere aliud, quam doceat Filiucius, sicuti qui aliquam legem citat, intelligi debet secundum legem, quam allegat. Coccinus in *Decis. Rotæ Decis. 291.* post Bartol. in *L. Non solum. ff. De libert. n. 7.* Atqui Filiucius non exigit *immediatum* tactum patenæ, ut fatebitur, qui legitur, quæ de hoc argumento conscripsit *Tr. 9. num. 38. & 43.* Unde etiam præmiserat *n. 35.* si quis ordinatus sit per tactum duntaxat *moralem*, non esse necessariò repetendam Ordinationem.

Dico IV. Forma, qua datur potestas consecrandi, est hæc: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missæque celebrare tam pro vivis, quam defunctis in nomine Domini. Amen.* Cujus formæ postrema verba: *In nomine Domini. Amen.* utique non sunt de essentia, quod etiam puto (tacentibus hic cæteris Theologis) esse negandum de reliquis, exceptis primis: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo.*

At quid videtur pronuntiandum, de hoc

Casu impediti sui muneris?

113 **D**ominus, dum accederet ad Sacerdotium accipiendum, prohibitus fuit à Magistro ceremoniarum parum muneris sui merito, ne tangeret calicem, & patenam, dum Episcopus verba illa forma proferret: *Accipe potestatem &c. Sed immediatè post formam totam prolatam jussus fuit tangere: dubitavit postea de valore, & securitate sue Ordinationis, & an posset, vel deberet iterum sub conditione ordinari?*

Ita omnino loquitur Cardinalis de Lugo *Respons. Moral. Lib. 1. dub. 33. n. 1.*

Resp. 1. Tam Minister ille, quam Episcopus egerunt contra Rubricas Pontificalis Romani, quod ita sonat: *Cuppam calicis, & patenam simul tangant* (Presbyterandi) Pontifice singulari dicente: *Accipe potestatem &c.*

2. Illa Ordinatio fuit *valida*, licet forma non

non fuerit pronuntiata tunc, cum reipsa tangebatur calix. Lugo *loc. cit.* testans, esse hoc *moraliter* certum, licet nonnulli dissentiant. Et Palaus *cit. Tract. 27. punct. 4. num. 20.* ait, esse pro certo habendum, afferens hanc in rem Sa, Henriq. Bonacinam, Laymannum. Et testatur Lugo, fuisse quidem multos Episcopos à Domino, de quo hic Casus, rogatos, ut eum iterum ordinarent, constanter tamen recusasse, non audentes, ob levissimum illum scrupulum, sacram Ordinationem etiam, *sub conditione*, reiterare. Probatur responsio *in primis* à simili, quia de facto, quando multi in una Ordinatione accipiunt Subdiaconatum, aut etiam Diaconatum, Antistes proferunt tantum semel formulam, in numero plurali, ut vidimus *Casu III. num. 44.* & tamen præbet uni post alterum tangendam materiam necessarias. Deinde nullâ probabili ratione ostenditur, debere in hoc Sacramento conjungi *physicè* simul materiam *proximam*, & formam. Quia tamen Cajetan. in *Opuscul. Tract. 26.* & Navarrus in *Man. cap. 22. num. 17.* loquentes in specie de Ordine, tanti, inquam, viri post Paludanum, apud, & cum Silvestro *Verb. Unct. §. 7.* exigunt in hoc etiam Sacramento *physicam* conjunctionem formæ cum traditione, tanquam *essentialem*, idcirco nolim illam nostram sententiam vocare *moraliter* certam.

115 3. Utrum, spectatis omnibus principiis *intrinsicis*, & *extrinsicis*, fuerit repetenda, an potuerit repeti illa Ordinatio dicam *Cas. VI. num. 209.*

116 4. Si quis ex Sacratissimo Ordine Reverendissimorum Dominorum Episcoporum ex me sciscitaretur, utrum posset sine peccato mortali initari Ordinatorem Domini, dicerem ego post Bardi *De Conscient. Discip. 6. cap. 21. p. 6. §. 2. n. 5.* non posse, nisi interveniente causâ gravi. Ratio est, quia saltem charitas debita proximo exigit observari hac in re Rubricam Pontificalis, nec enim dubito, quin plerique ferrent agerrimè, & gravibus scrupulis cruciarentur, si viderent se ita ordinari, & ordinatos, ut apparet exemplo illorum, de quibus in simili loquemur *Cas. VI. num. 164.* Certè non reor, vivere multos Episcopos, qui non valde graviter sensissent, si tali ratione fuissent inaugurati in Sacerdotes; ergo utantur eâ lege in alios, quam vellent erga se adhiberi *Argument. leg. Quod quisque. ff. eod.* Postremo minister Sacramentorum teneret generatim sequi sententiam tutiorem, saltem si conformis ea sit communi consuetudini loci. DD. in *materia de conscientia probabili.*

117 Dico V. Licet conclus. 1. dixerim, sacerdotium saltem *inadequatè* conferri per traditionem calicis, & patenæ, non confertur tamen *adequatè* per illam, sed ad sacerdotium *substantialiter* perfectum exigitur probabilitèr impositio illa manuum, quam facit Episcopus post Communionem, dum ait singulari: *Acci-*

pe Spiritum Sanctum, quorum remiservis peccata, remittuntur eis. Est hæc sententia multò magis communis in Ecclesia, inquit P. Dicastillo *Tract. 6. De Sacram. Ordin. dub. 10. n. 145.* citans multos pro ea, & alios addens P. Tannerus *cit. quæst. 2. num. 73.* ostendensque, S. Thomam non fuisse alienum ab hac sententia, etfi absque dubio dissentiant Silvester, Sotus, Valentia, alii, rati, rotam planè materiam, & formam *essentialem* hujus Sacramenti consistere in traditione calicis, ac patenæ, cum vino, & pane, ac formâ superius relatâ. Ratio nostra est, tum quia & Patres, & antiquissima Concilia persæpe scribunt, sacerdotes creari *per manuum impositionem*, ipsum quoque Concilium Tridentinum *Sess. 23. Can. 4.* apertè dicit anathema iis, qui dicunt, per Sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde Episcopos frustra dicere: *Accipe Spiritum sanctum.* Ude existimat Petrus Marchantius *cit. quæst. 3. concl. 2.* hanc doctrinam esse de fide. At cauti Sanctgallenenses *loc. cit.* meritò abstinent tali censurâ, inferunt tamen inde, non posse quem extremè ungi ab eo, cui defuisset ejusmodi impositio manuum, seu Chirotonia, quod etiam mihi probatur.

Dices: *Ergo potest quis realiter consecrare Corpus Christi, antequam possit absolvere à veniali constitutum in extremo agone?* Resp. Optima illatio. *At quid censet de hoc*

Casu formidato, & formidando?

Didacus aliquantulum malè habens corpore, accessit Ordinationem publicam, sed peractis traditione, tactuque debito Calicis, ac Patenæ, ita aucta fuit debilitas, ut prope desperaret, posse à se expectari impositionem manuum Episcopaliū. Intulit tamen vim sibi ipsi, atque subjecit verticem manibus Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Ordinatoris. Quæsitum postea ex me fuit, quid censerem fuisse faciendum casu, quo revera nequisset persistere usque ad illum articulum temporis, & sanctissimæ actionis?

Narro, quod contigit hic loci, & respondeo. 1. Certum est, talem, si suas Primitias solennes celebrasset, non petita illâ impositione manuum, fuisse *validè* consecraturum. Etenim omnes fatentur, Neomyrtam, si habeat intentionem consecrandi materiam, quam Episcopus ipsum ordinans tenet in manibus tempore consecrationis, revera consecrare, posito, quòd formulam absolvat ante omnes alios, nec dubium est, quin S. Thom. ita senserit. 2. Non video ullum *per se*, seu spectato solo jure *Divino*, peccatum, tametsi Didacus suas illas Primitias celebrasset, ante impositionem

- nem manuum, licet enim potestas absolvendi supponat essentialiter potestatem consecrandi, cum prius sit, habere potestatem in Christi Corpus verum, quam in Myisticum, attamen nec accidentaliter quidem dependet prior a posteriore. 3. Fuisset nihilominus per accidens, seu ex jure positivo obligatus ille Sacerdos petere impositionem manuum ante suas Primitias. Nam cap. Pastoralis. De Sac. non reitet, expresse decernit Pontifex, esse in Diacono, qui acceperat impositionem manuum, cautè supplicandum, quod fuerat incautè prætermisum. Confirmatur ex iis, quæ dicam Cas. VI. n. 226, cum Sanchez Lib. 7. Conf. Moral. cap. 1. dub. 13.
- 121 4. Et absque omni dubio peccasset mortalissimè, si tentasset excipere Confessiones, non acceptà impositione. Etsi enim probabile est, potestatem absolvendi impertiri cum traditione calicis, & patenæ &c. contraria tamen sententia est, si non probabilior, saltem probabilis, ergo extra casum extremæ necessitatis non est practicanda prior, sine consensu penitentis expresso. 5. Prætermisissimè impositio manuum debuit suppleri non quocunque die, sed die, & tempore præscripto pro Ordinibus. Habetur expresse in cap. Presbyter. De Sacram. non iter. Ubi est sermo expressus de corporali impositione manuum omnia in Diaconatu, & Presbyteratu. Qua decisione confirmatur nota 123 infra tertia responsio. 6. Si Didacus cecidisset, in deliquium in ipso templo, potuisset, durante deliquio, fieri illa impositio, nec enim deerat tunc Didaco voluntas sufficiens ad recipiendam illam partem Sacramenti hujus. 7. Si ægritudo durasset eo die, potuisset, meo iudicio, ordinari Dominicâ proximè sequenti. Etenim Cas. XII. ostendemus, posse iusta ex causa Ordinationem Sabbatinam protrahi in sequentem diem.
- 125 At quid si interea prandisset, seu cenasset uterque? Resp. Nihil obfuisset, quia impositioni manuum non debet præmitti jejunium naturale, constat enim ex Pontificali, illam actionem solere exerceri primum post sumptam abluitionem. Hæc de isto Casu, ab omnibus, quantum novi, præterito, videntur mihi dicenda, salvo meliori iudicio.
- 126 Constat autem ex hæcenus dictis, juxta nostram sententiam esse triplicem materiam proximam Presbyteratus, scilicet traditionem calicis, traditionem patenæ, & manuum impositionem.
- 127 Utrum verò possit valide consecrare, qui tetigisset solam patenam, aut solum calicem, & utrum Character Sacerdotalis imprimatur, in traditione illorum duorum instrumentorum, videri potest inter alios P. Dicastillo cit. dub. 10. num. 147. num. 154. & seqq.
- 128 Constat quoque, nos dissentire à Cardinali Hosio, arbitrato, Unctionem sacerdotium digitorum spectare ad substantiam Ordinationis, nam nec Concilia, nec Patres, aut alii

Theologi quidquam tale insinuant. Quia tamen certum est, esse ceremoniam antiquissimam, nec posse omitti sine scelere, quæres quid faciendum fuerit in hoc

Casu inadvertentiæ Naturalis?

129 **I**N quadam Urbe Gallicana, in qua sui annis ab hinc 56, contigit per inadvertentiam naturalem magistri ceremoniarum, ut is Pontifici uncturo digitos jamjam creandorum sacerdotum, porrigeret ampullam sacri Chrisimatis, dum debuisset olei catechumenorum, ut liquet ex Pontificali: illo igitur Chrisimate usus fuit consecrator. Quid ei agendum errore comperto?

Resp. Si supererant adhuc aliqui ungenti, debebat utique abstinere Chrisimate respectu illorum: & propter dispositionem cap. Presbyter. De Sac. non iter, rursus bene ungere male unctos, non tamen opus erat reperere formam, quia nihil iterandum est. cit. cap.

Si verò errorem comperisset, peractâ jam integrâ Ordinatione, censeo, non fuisse adhibendam aliam unctionem, cum & in Chrisimate contineatur oleum catechumenorum, & certum sit, diversitatem ejusmodi unctionis nihil prorsus facere ad substantiam hujus Sacramenti, & idcirco non videatur Ecclesia petere, ut cum tam multorum, ut solent esse, perturbatione, & nova Ordinatoris defatigatione corrigatur error sanè non magnus.

Aliud pronuntiarum de casu, quo fuisset vice verâ per errorem in administratione Confirmationis adhiberetur oleum catechumenorum, aut infirmorum, ut unâ cum Quintanadvenna, testante id factum esse in Hispania, trado in Alph. Baptiz. & Confirm. Casu XXI. n. 704.

Claudo hanc de Neopresbyteris materiam, monitione duplici. Prima, ut, in quibus locis, sicuti ferè ubique, juxta Pontificale Romanum, solet à talibus proferri cum Episcopo Missam celebrante, formula Consecrationis, illam ita proferant, ut non præveniant Episcopum, sicut inter ceteros monet providè P. Suarez Tom. 3. in 3. Part. Disp. 6. 1. sect. 4. in fin. Secunda, ut forment expressam intentionem proferendi illa, eo sensu, quem perit Ecclesia. Ita idem cum cæteris communiter. Huic duplici monitioni subijcio duplicem quæstionculam.

Quæres enim I. An revera teneantur tales Neomystra proferre illa verba Consecrationis?

Resp. P. Dicastillo Tom. 1. in 3. Part. Tract. 4. Disp. 3. num. 231. asserit teneri, & ut addit P. Quintanadvennas. Singul. Tract. 6. Sing. 17. sub mortali, at hoc nego. 1. quia nullâ lege, nullâ generali consuetudine probatur hæc

hæc severitas. 2. Quia P. Tannerus Tom. 4. disp. 5. quest. 9. dub. 3. num. 62. testatur, hanc consuetudinem non fuisse suo tempore observatam (etsi nunc observatur) in Diocesi Eichstadiana, in qua tunc vivebat, dum ea scribebat, neque in Archidiecési Moguntina, cui subest Eichstadiana. P. Laymannus quoque Lib. 5. Tract. 2. cap. 7. num. 5. solum dicit, id fieri ex consuetudine ubique ferè recepta, & denique hanc consuetudinem (licet immeritò) reprehendunt tacitè, vel expresse Durandus, Gabr. Sotus Palatinus apud Suarez loc. cit.

133 Quæres II. Utrum Sacerdotes illi novi revera consecrent, si ante Episcopum absolvant formulam?

Resp. Duplex est sententia: una absolutè negans, altera ex hypothesi affirmans. Etenim Magni DD. ut Richard. Angel. Cajetan. apud Suarez loc. cit. tradunt, illa verba proferri à Neomystris solum materialiter, & recitativè, id est, eo sensu, quo recitentur in aliqua pia Comœdia, seu in eo sensu, quo ea proferunt, quando privatim Missam siccam coram aliquo instructore legunt, ad sese exercendos, & probandos, priusquam publicè sacrificent primâ vice, tamen mens Ecclesiæ inducentis illam recitationem est, ut proferant in signum potestatis verè consecrandi sibi concessæ, & in memoriam Cœnæ ultimæ, in qua Christus coram Apostolis Missæ Sacrificium instituit, sicuti loquitur Laym. loc. cit. num. 6. vocans hanc sententiam valde probabilem, pro qua illam etiam habent Suarez loc. cit. ac Tann. num. 65. tamen Cardinalis de Lugo De Euchar. Disp. 1. 1. sect. 8. num. 163. pronuntiet, nullo modo posse defendi.

Alterâ, & communior sententia S. Thomæ dicit, ea proferri à Neomystris formaliter, seu in persona Christi, & ita quidem, ut, si unus Neomystrarum finiat totam formulam ante Episcopum, ipse revera solus consecret, non autem vel Episcopus, vel alii posterius absolventes, dummodo habuerit intentionem faciendi Sacramentum, casu, quo finiret prius aliis. Quia verò esset maximum absurdum, si Episcopus tunc revera non consecraret, ideo monent, esse cavendum, ne finiatur à Neomystris formula ante Antistitem, formeturque intentio non consecrandi, si casu præveniat Antistes. Alii cum Quintanadven. loc. cit. addunt, omnes novos Sacerdotes unâ cum Episcopo facere unum integrum Consecratorem, etsi fortè absolvant post Episcopum. Qui vollet videre exactè tractatam hanc materiam, consulat nominatim Cardinalem de Lugo, & P. Dicastillum ll. cc. Cæterum, an Neomystra teneantur sub gravi peccato communicare in illo sacro, apertam Cas. IX. num. 359. sicut in Tract. 3. Cas. IV. n. 117. resolvit, an iidem validè alicui applicent Missam, quam celebrant cum Ordinatore.

134 Interim ut excellentiam suæ novæ dignita-

tis & melius agnoscant, & sanctis moribus ornare studeant, juvabit memoria hujus

Casus Anglicæ reverentiæ.

S. Franciscus Salesius Ordinationem habuit Sabbato Quatuor Temporum Quadragesima, cum Ordinandorum numerus magnus esset, repertus unus, homo peregrinus, ignotusque, ceterum cui Deus id contulerat prærogativa, ut eum suo conspectu Angelus Custos dignaretur. Deprehensum id ex eo, quod, cum novus ille Sacerdos secundum Ordinationem ex ade sacra exiturus basisset ad templi januam, quasi primas officiosè alicui eidem exire paranti deferens, & privatim ex homine ad se accedere iussu, quæstus Episcopus, quid id tandem rei esset? Fassis est ingenuè servus Dei, ideo se in limine substituisse, quod, cum jam diu frueretur familiari consuetudine Angeli custodis sui, ille haud cunctanter ad eam diem, dum talia incidebant, prævisisset, ubi primum Sacerdos creatus esset, iussus esset ab eodem antecedere. Id verò, cum novum sibi accidisset, & insolens, non potuisse facere se, quin cunctaretur. Oblectavit mirum in modum famulum Dei ob servantia ista S. Angelorum erga Sacerdotes; proinde quoties deinceps Ordinationes habebat, factum inculcabat Sacerdotii candidatis, quo dignitatem ipsi suam cognoscerent, animadverterentque, quantâ demum veneratione dignum sit Sacerdotium.

Jam descripto, ad primam editionem, toto hoc libello, nactus sum editam Colonia Anno 1663. Vitam Excellentissimi Præfulis Francisci Salesii Episcopi, & Principis Gebennensis, seu Genevensis Anno 1661. in Beatorum numerum solenniter ab Alexand. VII. deinde in Sanctorum à Clement. IX. relati autore Illustrissimo D. Maupas Episcopo Aniciensi, in cuius Part. 4. cap. 4. legere est hoc præclarum testimonium Dignitatis Sacerdotalis, & simul stimulum ad sectandam puritatem Anglicam.

ORDO EPISCOPATUS.

CASUS V.

Authenticus, & Dogmaticus.

SUMMARIUM.

Casus Episcopi non uncti in sua Ordinatione. 136: Ordinatio Episcopi est verum Sacramentum. 137.

Qua materia, & forma? *Ibid.*

Qui ritus? 139.

Episcoporum epitheta. 142.

Eorum Ordinatio supponit essentialiter Presbyterium. 142.

Abbas non proprie consecratur. 144.

Episcopi Titulares sunt veri Episcopi. 145.

A quibus ordinandus sit Episcopus? 146.

Describuntur varia officia, & dignitates personarum Ecclesiasticarum. 149. & seqq.

Quid sit Dignitas Ecclesiastica? Quid Officium?

Quid Personatus? *Ibid.*

Qui Archidiaconi, Decani, Prepositi, Plebani? 150. & seqq.

Quomodo olim fuerint electi Episcopi? 155.

De Archiepiscopis, Patriarchis, Primatibus. 157. & seqq.

De Pallio solito mitti Archiepiscopis. 159.

Sunt quatuor Patriarchae. 160.

De Cardinalibus nonnulla. 163.

Quando ceperint eligere soli Pontificem? *Ibid.*

136 **P**iscopo Bracarense, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos non consueverunt Pontifices, cum consecrantur, inungi, veniente ad Apostolicam sedem, Nos, quod illi defuerat, mandavimus suppl. ri, facientes caput ejus, & manus per Episcopum albanensem (assistentibus ei duobus Episcopis) & secundum morem Ecclesiasticum sacro Chrismate deliniri.

137 Est haec phrasis, doctrina, decisio *Cap. Vnic. De Sac. Vnt.* tradita, & facta ab Innoc. III, circa quam, & caetera pertinentia ad Ordinem Episcopalem, noto breviter has receptas doctrinas.

I. Ordinatio Episcopi est verum Sacramentum. Ita contra Scorum, Sotum, alios, tenent Medina, Valentia, alii apud, & cum Palao *Tract. 27. punct. 3.* addente, esse tantum inadaequatè distinctum à Sacerdotio, cum essentialiter includat hoc. Ratio conclusionis est, quia Trident. Coacilium *Sess. 23. cap. 3.* definiens Ordinem esse Sacramentum, probat id solum ex Epistola 1. ad Tim. cap. 4. & ex 2. ad eundem cap. 1. in qua tamen non fit mentio ulla Ordinationis, nisi illius, per quam Timotheus fuit consecratus in Episcopum. Vide plura *Cap. III. n. 86.* Ejus materia juxta P. Vasquez *Tom. 3. disp. 240. cap. 5.* & alios plures est impositio manus facta à tribus Episcopis, forma autem sunt haec pauca, sed energetica verba: *Accipe Spiritum Sanctum.* Quae quidem proferunt simul omnes tres Episcopi, ut patet ex Pontificali. Addunt alii, ad essentialem materiam quoque spectare Evangeliorum impositionem supra cervicem, & scapulas electi. *Dicaftillo Tom. 1 in 3. Part. Tract. 6. De Ordin. Disp. 1. num. 120.* Unctio verò illa, de qua fit mentio in nostro Casu Dogmatico, non spectat ad essentiam, alioquin Graeci, (nam illam Bra-

caram fuisse urbem Graeciae, notat Glossa in cit. cap. Vnic. De Sac. Vnt.) caruissent veris Episcopis.

II. Ordo Episcopatus est jure Divino praestantior Ordine Presbyteratus. Omnes Catholici post Trident. Concil. *Sess. 23. can. 6. & 7.* ita tandem definiens post longissimam disputationem descriptam à Cardinali Pallavicino *Part. 3. Historia ejusdem Concilii.* Ratio est, quia jure Divino Episcopus potest consecrare Sacerdotes, & Episcopos, potest etiam insignire Sacramento Confirmationis, non autem simplex Sacerdos.

III. Quando Episcopus consecratur, adfunt tres Episcopi, quorum unus vocatur Consecrator, duo alii dicuntur Assistentes, exercentur verò haec caeremoniae. 1. Consecrator, accepto libro Evangeliorum, illum apertum, adjuvantibus Episcopis Assistentibus, nihil dicens imponit super cervicem, & scapulas Electi. 2. Consecrator, & Assistentes Episcopi ambabus manibus caput consecrandi tangunt dicentes: *Accipe Spiritum Sanctum.* 3. Consecrator pollicem dextrum intingit in factum chrisma, & caput electi inungit formans signum crucis, & dicens: *Ungatur & consecratur caput tuum celesti benedictione in Ordine Pontificali.* 4. Consecrator Chrismate inungit ambas manus simul junctas Electi dicens: *Ungantur manus istae &c.* 5. Consecrator benedicit Baculum pastoralem, & benedictum tradit Electo in manus, dicens: *Accipe Baculum pastoralis officii, ut sis in corrigendis vitiis pie sapiens &c.* 6. Idem Consecrator benedicit Annulum, aspersumque aqua lustrali immittit in digitum annularem manus dexterae, dicens: *Accipe Annulum fidei, scilicet signaculum, quatenus Sponsam Dei, Sanctam videlicet Ecclesiam intemeratam fide ornatus, illibate custodias. Amen.* 7. Consecrator accipit librum Evangeliorum de scapulis consecrati, & adjuvantibus Episcopis Assistentibus tradit eum clausum consecrato, tangenti illum sine apertione manuum, dicens: *Accipe Evangelium, & vade; predica Evangelium populo tibi commisso &c.* 8. Denique Consecrator recipit consecratum ad osculum pacis, similiter, & Assistentes Episcopi dicentes ipsi consecrato, *Pax tibi,* & ipse responderet singulis: *Et cum Spiritu tuo.*

Placuit haec omnia describere ex ipsomet. Pontificali, cum ut facilius intelligatur, in quonam consistat essentialis ratio Ordinationis Episcopalis, tum ut Venerabiles DE I sacerdoties, qui mea Alphabeta lectitant, recognoscant, quam multis, quamque augustis caeremoniis Supremo Pontifici Christo IESU consecrantur ii, à quibus fuere ipsimet initiati, summam, infimam reverentiam eos prosequantur, atque non ut homines, sed ut verè Unctos Domini considerent. memores, illos merito nuncupari summos Sacerdotes *cap. Vn. de Sac. Vnt.* Principes Sacerdotum *c. Cleros, disp. 21.*

San-

Sanctissimos. *Authent. De Sanctiss. Episc. coll. 9.* Legatos Christi *c. Accusatio quoque 2. quest. 7.* Fratres Summi Pontificis. *Cap. Quam gravi. 6. De crim. fals. Altra Coeli à S. Greg. Lib. 4. Ep. 38.* Referentes imaginem Christi à S. Ignatio Martyre in *Epist. ad Smirnaenses.* Honorandos, ut Christum, ab eod. Sanct. *ibid.* Terrestris Deos à S. Clement. *Constit. Apostolic. Lib. 2. cap. 30.* Secundum Deum Parentes nostros, ab eodem *ib.* Ob quos titulos, horumque fundamentum, longè plurimum, sanctissimi simul & doctissimi Viri repudiârunt oblatas Episcopales Tiaras, horum nonnullos exprimit August. *Barbosa. De potest. Episc. pag. 88.*

A P P E N D I X.

AD Confirmationem supra dictorum de necessitate, per se loquendo, trium Episcoporum, pro consecratione Episcopi refero ex teste omni exceptione majore, D. Reding *cit. Tom. 6. quest. 10. art. 2. Controvers. 1. num. 10.* fuisse ex delegatione Innocentii X, Episcopum Lausanensem (Iodocum) consecratum quidem ab uno solo Episcopo, & Abbatibus Sancti galensis & Einsidensis (quorum hic posterior, Illustrissimus, inquam, D. Placidus suam infulam laudatissimè gestatam transtulit post fata in eundem Dominum testem, subtiliter defendentem valorem talis delegationis.) At quia haec delegatio non fuerat expressè, sed tantum praesumptivè facta respectu Episcopi N. idcirco fuit inauguratio inde secuta habitapro dubia ab Illustrissimo Domino nuntio Apostolico N. mandataque iteratio; nec immeritò mandata propter ingentia mala, quae consequi solent Episcopi in validam (qualis probabilissimè fuit ea, quam hic refero) consecrationem, trahentem secum obligationem repetendi collationem saltem majorum Ordinum, Consecrationem Chrismatis & Calicis, benedictionemque Olei infirmorum, ut liquet ex iis, quae suis locis retulimus de necessitate talis consecrationis, & benedictionis. Circa actus merè jurisdictionis, nihil scrupuli fuerat habendum, cum hi non pendeant à characterè.

IV. Ordo Episcopatus supponit essentialiter Sacerdotalem, ita ut, si quis non ritè ordinatus sacerdos reciperet omnia, quae supra enumeravimus, non esset futurus verus Episcopus. Palao *cit. Tract. 27. punct. 3. n. 4.* ex communi; addente tamen P. Ludovico de Scildere in *Synopsi de Sacramentis cap. 7.* Sicut ad sui valorem Episcopatus non requirit essentialiter Confirmationem, aut Diaconatum, ita etiam non omnino improbabiler nec Sacerdotium; ita ut sicut Episcopus non Confirmatus valide confirmat, ita ipse non Sacerdos valide ordinat. Sed de hoc judicent alii; ego non velim ita loqui.

V. Ejus munus est, Ordines conferre, chrismate signare Christianos, consecrare chrisma,

olea infirmorum, & catechumenorum, templa, calices, & universim omnia, ad quae adhibetur chrisma, quamvis multa horum possint per Pontificis voluntatem delegari simplicibus Sacerdotibus.

VI. Porrò quando quis in Abbatem consecratur, non consecratur proprie, sed solum benedicatur. Afcanius Tambur. *Tom. 1. De jure Abb. disp. 11. q. 1.* quia videlicet non usurpatur chrisma in ejus creatione, sed tantum alia varia caeremonia, quae habentur etiam in Pontificali, & propter quas meritò DD. Abbates afficiuntur honore peculiari. Solus igitur Episcopus proprie consecratur.

VII. Episcopi Titulares sunt verissimè, propriissimè Episcopi, etenim eodem prorsus ritu consecrantur, quo illi, qui sunt praediti actuali jurisdictione, & hoc nomen esse nomen non solum Officii, seu jurisdictionis, sed vel maximè Dignitatis, certum est ex Trident. Concil. *Sess. 23. Can. 6. & 7.* ut proinde tituli expressi n. 141. conveniant iis. An verò vice versa sint proprie Episcopi illi, qui habent quidem veram jurisdictionem in totum Episcopatum, non tamen consecrati sunt? Dubitabit quispiam. Certè vocantur absolute, & sine modificatione Episcopi ab ipsis Summis Pontificibus, itémque doctis, & indoctis. Nec dubium est, quin etiam hic titulus iis comperat, si attendatur ad derivationem vocis Episcopus. Ea enim vox Graeca significat inspectorem, seu superintendentem *cap. Cleros. disp. 21.* Ergo dic, vocem Episcopus ex usu communissimo significare æquè officium, ac significat dignitatem.

VIII. Episcopos consecrari debere à tribus Episcopis patet est nostro Casu Dogmatico, idque est juris Divini. juxta Valq. *Disp. 243.* & alios contra alios cum Diana *Part. 12. Tr. 1. Res. 29.* ita tamen, ut ex dispensatione Pontificis possit fieri per unum Episcopum, & duos simul sacerdotes simplices. Idem ex communi. Constat enim id non semel factum, & quidem bis ab Innocent. X. ut videre est supra n. 141. in App. & apud P. Scildere *De princ. form. conscient. Tr. 2. c. 9. n. 117.* contra nonnullos id negantes. Factum quoque ab Alexandro Septimo apud P. Terillum *Tract. De conscientia probabili fol. 384.* At verò negat P. Azor. *Part. 2. Lib. 3. cap. 30. quest. 4.* contra Gl. posse per ullam Pontificis demandationem fieri, ut à tribus simplicibus sacerdotibus impertiatur valide consecratio talis. Illud singulare, & illustrè, quòd S. Stephanum è Venerabili Ordine PP. Carthusianorum assumptum propemodum per vim in Episcopum Diensem Anno 1208. consecrârunt non solum tres Episcopi, sed tres Archiepiscopi. Surius in ejus Vita *ad 7. Sept.*

147 Dices: *Quandoquidem scis, & scribis, tua Alphabeti veri manibus precipue Parochorum, & Cooperatorum, his autem non suppetunt libri manuales, aut familiares, qui exhibeant aliquam notitiam variorum officiorum, seu dignitatum*

Ecclesiasticarum, de quibus tamen multa partim in Breviario, partim in suo (& utinam semper suo!) Laymanno legunt, aut in familiari colloquio audiunt, fac id officii ipsi, ut hoc loco, quo de Episcopatu disseris, aliquid etiam memores eorum, quae circa indicata officia existimas fore ipsis cognitius gratiora.

148 Resp. Faciam. At non merebor magnam gratiarum actionem, quia praeter morem describam permulta ad verbum, & quidem ex unico auctore, scilicet ex P. Ioanne Azor *Institut. Moral. part. 2. lib. 3.* quo per plura capita collegit, ac suo Tomo secundo inseruit longè plurimas quaestiones de officiiis, ac dignitatibus Ecclesiasticis. Quia tamen officium, quod praestare volo meis assiduis Lectoribus, non spectat huc propriè, ideo tractationem insignio nomine Appendicis Exorbitantis. Sit igitur

APPENDIX EXORBITANS.

De Dignitatibus, & Officiis Ecclesiasticis.

147 Quæres I. Quid sit Dignitas Ecclesiastica? Quid Officium? Quid Personatus?

Resp. Dignitas est administratio rerum Ecclesiasticarum cum iurisdictione conjuncta. Personatus verò habet prærogativam quandam sine iurisdictione in Ecclesia, ut puta, cum quis in choro, in confesso, in collegio, in præcedendo, suffragio ferendo habet sedem, & locum honorabiliorem, ac digniorem: Officium verò est administratio rerum Ecclesiasticarum sine iurisdictione. P. Azor *cit. Lib. 3. cap. 13.* Adeoque illi, qui in Ecclesiis Cathedralibus vocantur Custodes, aut Sacristæ, aut magni Thesaurarii, ut Vespontione, si (ut plerumque fit) non sint præditi iurisdictione verà, in Subcustodes, & alios sibi subordinatos, dicuntur habere duntaxat Officium, non Dignitatem. E diverso Priores Reverendorum PP. Augustinianorum, Carmelitarum, Carthusianorum, Prædicatorum, Servitarum &c. Guardiani RR. Patrum ex Ordine Seraphico, & nostri PP. Rectores obtinent veram Dignitatem, utpote quibus convenit descriptio superius allata; ut proinde merito dicatur, eos posse officio, & munere. Conservatorum Apostolicorum (hi sunt iudices à Papa dati ad defendendos aliquos contra manifestas injurias, judiciali non utentes indagine c. *Stavimus. De off. jud. del. in 6.*) fungit, eisque delegari causam à Pontifice Romano. Proinde, quando pro executione, vel Vidimatione literarum Pontificiarum fit mentio personæ in Ecclesiastica Dignitate constitutæ, poterit pauper P. Guardianus Ordin. Mendicantium, æquè ac dives D. Abbas Religionum Monasticarum id præstare.

150 Quæres II. Quis sit Archidiaconus, Archipresbyter, Decanus, Præpositus, & Plebanus?

Resp. I. Archidiaconus est quasi primus, seu princeps Diaconorum, utpote & Diaconorum antiquissimus. Azor. *cap. 15. q. 1.* & cui olim præcipuè incumberebat onus dandi operam, ut cæteri Diaconi obirent rite sua munera. At verò ita postmodum excrevit ejus dignitas, & potestas, ut fuerit, sitque Vicarius Episcopi c. *1. De Offic. Archidiacon. & proinde iurisdictionem ordinariam in foro externo, etiam in Sacerdotes, obtineret, licet ipse non esset necessarius Sacerdos.* Azor. *cap. 14. quaest. 2.* subdens q. 7. aliquas Ecclesias Cathedralis habere quatuor, alias sex Archidiaconos. Nostra Constantinensis, & vicinæ Augustana, & Basileenfis nullos habent, at tantò plures Salisburgensis Archidiaconatus.

II. Archipresbyter, quasi primus, seu antiquissimus Presbyterorum, est proximus dignitate post Archidiaconum, præditus iurisdictione in Presbyteros constitutos in singulis pagis, & castris, c. *De offic. Archipresb. Azor. cap. 15.* Habet quidem Italia multos Archipresbyteros, Germania nostra paucos. Etenim Illustrissimi nostri Domini Episcopi transferunt plerique in suos Vicarios Generales omnem iurisdictionem Archidiaconorum, & Archipresbyterorum.

III. Nullus quidem extat in jure titulus de Decanis, sicut extat proprius de duobus prioribus, ipsorum tamen fit mentio in *cap. Dilectis. De appell.* illos in Francia, & Hispania nominari Decanos, qui præsumt toti Canonorum Collegio in choro, confesso, comitiis, & suffragiis ferendis, ita & vocantur in Germania Ecclesiis Cathedralibus. Collegiatarum plurimæ nullos habent Decanos, sed Præpositos. Et si autem Azor. *cap. 17.* testetur, Decanum Ecclesiæ Cathedralis posse in multis locis ferre sententiam excommunicationis, suspensionis, & interdicti, habereque propriam curam animarum respectu suorum Canonicorum, id tamen non ubique obtinet, etsi enim prima correctio Canonicorum spectet ad Decanum, secunda ad Episcopum, non scio tamen, utrum illa se extendat ad excommunicationem, suspensionem &c. Clerici deservientes Ecclesiæ Cathedrali subsunt immediatè Decano, non Vicario Generali, saltem in delictis minoribus. Sicuti, & Decanis ruralibus in hac Diocesi faciunt Constitutiones jus corrigendi *minores excessus* suorum Capitularium, & mandant, ut ii singulis annis unà cum Camerario visitent Ecclesias, sacristias &c. Item beneficiariorum, & beneficiariorum aedes, atque libros (*utinam diligentissime!*) baptizatorum.

IV. Præpositus olim erat idem, qui Oeconomus, administrans videlicet proventus Ecclesiasticos, & post Episcopum præsidens plebi. Azor. *cap. 18.* Communiter autem in Germania Præpositi Ecclesiarum Cathedralium sunt, qui primam dignitatem obtinent post

post Episcopum, ante ipsum Decanum, at nullam iurisdictionem habent in Canonicos, imò nec spectant semper ad Capitulum. Qui verò præest cum parva, vel magna iurisdictione Ecclesiæ Collegiatæ, sæpe honestatur nomine Præpositi, & talem Præposituram esse dignitatem Ecclesiasticam, dicam ex occasione *Tr. seq. n. 21. in App.* in qua quæro, an sit compatibilis cum Suffraganeatu? Est autem notum Præfectos Collegiis Canonicorum Regularium, S. Augustini indigitari in Bullis Pontificiis, & ipsis illorum Regulis Præpositos. Quamquam nonnulli eorum etiam nuncupantur Abbates, sicuti Reverendissimi Domini Creuzlingenses ad mœnia urbis nostræ Constantiæ, quos in Concilio Constantiensi ad Abbatialem dignitatem jure merito evexit Joann. XXIII. confirmante mox Martino V. Papâ laudatissimo. Item Reverendissimi Domini Wetenhusani in Episcopatu Augustano, & alii communiter in Lotharingia, Aquitania, reliqua Gallia.

154 V. Aliquorum sententiâ dicuntur Plebani illi, quibus committitur cura animarum in pagis, & parvis oppidis, & urbibus. Rectius vocaveris Plebanum illum, qui est Præfectus Ecclesiæ, sive plebis habitis in sua iurisdictione, & potestate Capellas, seu minores Ecclesias, quibus Vicarii in perpetuum, vel ad tempus præficiuntur. Azor. *cap. 21.* subdens, Plebanos propriè vocari, qui in majoribus, celebrioribusque oppidis constituuntur, quibus præter Ecclesiæ propriæ curationem certarum quoque Ecclesiarum, & certorum Presbyterorum, qui minoribus Ecclesiis præsumt, inspectio, & observatio committitur. In Constitutionibus nostris Synodal. *Pari. 2. titul. 5.* Plebani accipiuntur pro Parochis. Sicuti, & passim in Bullis, & Rescriptis Papalibus per Rectores Ecclesiæ intelliguntur ii, quibus est immediatè, vel mediatè demandata procuratio illius, ut sunt Parochi, & eorum absentium Vicarii &c.

155 Quæres III. Quomodo sint intelligenda, quæ de electione Episcoporum tam diversa traduntur in Breviario de Sancto Nicolao 6. Decemb. S. Ambrosio 7. ejusdem, itæque in historiis Ecclesiasticis? Resp. ex P. Azor. *cap. 18.* habuisse quidem Apostolos singulos jus constituendi Episcopos, at post omnium mortem totum jus refedisse penes Successores Petri, quorum partim tacito, partim expresso consensu factum, ut diversis locis, ac temporibus Episcopi nominarentur à plebe, eligerentur à Clero, ut vice versa nominarentur à Clero, eligerentur à plebe. Aliquando autem à plebe, & simul à Clero, sicut fuit electus S. Ambrosius, aliquando ab Episcopis totius Provinciæ, ut Sanctus Nisolus. Aliquando à solo Clero civitatis, cui præesse debebat Episcopus. Etenim olim quælibet urbs propriam habebat Episcopum. Imò temporibus Apostolorum, & aliquamdiu post plerique omnes Presbyteri erant Episcopi simul. Aucto autem numero Presbyterorum il soli, qui

præerant toti alicui urbi, fuerunt insigniti dignitate Episcopali.

Porrò consuetudo, qua juxta *cap. Nulla, & cap. Episcopus, dist. 63.* plebs simul, & totus Clerus eligebant Episcopum, duravit, teste Azorio *cap. 18. quaest. 3.* usque ad tempora Caroli Magni qui vixit Anno 800. & seqq. Postea jus Cleri, & populi translatum fuit in Imperatores, ab Imperatoribus rursus ad plebem, & Clerum, & deinde ad solum Collegium Clericorum usque ad tempora Clementis V. qui Ecclesiam rexit Anno 1305. & seqq. At post Clementem rursus concesserunt Pontifices Romani Regibus, ut Episcopos designarent, eligerent, investirent, offerrent Pontifici instituendos. Illa porrò Investitura fiebat dato Annulo, & porrecto Baculo. Hoc jure utuntur adhuc Reges Galliæ, Hispaniæ, Poloniæ, licet cum aliqua diversitate, & non præbendo Annulum, vel Baculum. At Germani Imperatores tum ante, tum maximè post Concordata inter Imperatorem, & Pontificem, permittunt liberam electionem Collegio Canoniorum.

157 Quæres IV. De Archiepiscopis, Patriarchis, & Primatibus, & eorum potestate.

Resp. I. Propriè Archiepiscopus, seu Princeps Episcoporum est, qui præest alicui primariæ urbi alicujus provinciæ tanquam matri, & capiti cæterarum, unde etiam solet vocari Metropolitanus. Azor. *cap. 33.* Quomodo nihilominus differat à Patriarcha, dicam paulò post, sicuti, & quomodo à Primate. Communiter 158 habet sub se alios Episcopos, qui vocari solent Suffraganei ipsius *cap. Suffraganeis. De Elect.* distinctissimi ab iis, quos Germaniæ nostræ Illustrissimi DD. Episcopi solent habere suos in Pontificalibus Vicarios, atque simul Titulares unius alicujus Episcopatus siti in Asia, Africa, & partibus Europæ subjectis Turcæ Tyranno. Illorum suorum Suffraganeorum judex ordinarius, & immediatus est ipse Archiepiscopus, at illorum qui subsunt ejus Suffraganeis, judex non est communiter, nisi per appellationem. Azor. *cap. 34. q. 9.* Unde nec valet absolvere, excommunicatos à Suffraganeo, nisi hi appellaverint ad ipsum. *Cap. Venerabilibus. De sentent. excom. in 6.* ubi distinctè de hoc puncto.

159 Dices: *Audivi toties, mitti à Summis Pontificibus Pallia Archiepiscopis, & tamen in meo Breviario ad diem 12. Martii lego, S. Gregorium M. negasse Syagrio Augustodunensi Episcopo Palliam, nisi Neophytos hæreticos expelleret à Gallia. Quomodo quæ legi, concordant cum iis, quæ audivi? Et quid ibi intelligitur nomine Pallii?* Resp. Communiter quidem mittitur pallium solis Archiepiscopis, ut liquet ex c. *Nisi. De auctor. & usu Pallii.* Ubi dicitur: *In pallio Pontificalis Officii plenitudo cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur.* Attamen nonnullis Episcopis ex privilegio solet mitti, ac nominatim è nostris Germanis Bambergensi, Azor.

Azor. *cit. cap. 34. q. 3. observans q. 11. pallium esse vestem candidam ex lana alba contextam, habentem circulum humeros constringentem, & duas lineas ab anteriori, & posteriori parte pendentes, & quatuor Crucis signis purpureis (jam sunt nigra, ut ipse vidi) distinctas, quorum unum habet in pectore, alterum in humero sinistro, tertium in dextro, quartum in scapulis. Et proinde pallium non est multum ab simile illo uesti, cum qua depingi solent SS. PP. Græci.*

160 Patriarcha propriè differt ab Archiepiscopo, estque hoc major, quia Archiepiscopus præest solum uni urbi, quæ sit caput aliarum habentium Episcopos, adeoque solum uni Provinciæ. At verò Patriarcha pluribus Provinciis; exercens proinde potestatem in Archiepiscopos. Licet verò secundum jus Canonicum Patriarcha, & Primas non differant, attamen usus obtinuit, ut quatuor, præter Summum Pontificem, præcipui Patriarchæ nominentur, scilicet Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus, Constantinopolitanus, cæteri verò minorum gentium Patriarchæ dicuntur, aut Primates, aut minores Patriarchæ. Azor. *cap. 35.*

Nos in Germania nostra non habemus ullum Patriarcham. At Pimatè olim habuit Episcopum Bremensem, jam nec Episcopum quidem illic, urbe videlicet, ac provinciâ totâ corruptâ Lutheri dogmatis. Porro tam Patriarchæ, quam Primates omnes subsunt de jure Successoribus Petri, utpote universalissimo omnium Christianorum Pastori. *Ioan. ult.*

161 Quæres V. *Quinam fuerint olim Chorepiscopi?* Resp. Id esse à me expressum supra n. 87.

162 Quæres VI. *de S. R. E. Cardinalium. dignitate, Officio &c.*

Resp. I. Cardinalatus non est Ordo, sed, *per se loquendo*, solum nomen Officii. Cardinales quippe sunt Consilarii Summi Pontificis, & habent quidem omnes Officium, aut Episcopale, aut Presbyterale, aut Diaconale, non tamen idcirco insigniti his ordinibus. P. Sanch. *Lib. 7. moral. cap. 1. dub. 10.* Eorum porro nomen coepit jam tempore S. Sylvestri I. adeoque circa Annum Christi 330, usurpari. Azor. *Part. 2. Lib. 4. Cap. 1. II.* Est penes Summum Pontificem, augere, vel minuere numerum Cardinalium. Unde licet superioribus sæculis fuerint solum 28. nunc tamen solent esse ultra sexaginta. Non habet autem certam auctoritatem, quod quidam tradiderunt, Pontiani tempore extitisse Cardinales ducentos triginta sex. Azor. *loc. cit.*

163 III. Etsi olim fuerit penes Clerum, populūque Romanum eligere Summum Pontificem, isque mos duraverit ultra mille Annos. Azor. *loc. cit. cap. 2. q. 2.* attamen tempore Alexandri III. qui Ecclesiæ præfuit Anno 1160, & seqq. tota potestas eligendi Pontificem erat ad Cardinales redacta, Azor. *loc. cit. q. 2. in fin.*

Hæc videntur sufficere pro hac Appendice. Plura de Cardinalibus dabit Diana *Part. 5. toto Tract. 2.* sicut & recentissimus Mathias Corona de Patriarchis & Archiepiscopis *Tr. 2. de Dignit. Episcopi. cap. 2. & 3.* de plerisque verò Superioribus recentior illo P. Ernicus Pirhing *Tom. 1. in Jus Canonicum Tit. 31.* Nunc redeamus ad semitam.

ORDO DUBIUS, ET ITERANDUS.

C A S U S V I.

Dubius, & Certus.

S U M M A R I U M.

Casus Episcopi formam Ordinationis pronuntians post materiam porrectam pluribus. 164. Inducantur varia quæstiones circa Ordinationes dubias tractanda. 165.

Fernandez Episcopus Iberiæ considerans 164. *magnum numerum initiandorum cum cæteris Ordinibus, tum singulariter Presbyteratu. Quò se, atque hos citius expediret, ubi venit ad primum è Presbyterandis porrigendo ipsalicem, ac patenam pronuntiavit in numero plurali formulam dicendo: Accipite potestatem offerre &c. Eandem repetit, non quando pervenit ad secundum, sed solum quando ad sextum vel octavum, & sic deinceps, interjectis videlicet morulis, ne nimis distaret prolatio formæ à contactu materiæ, & si bene meminimus, P. Luisius ab Alcazar doctissimus in Apocalypsin interpres narravit mihi, se ita de facto Sacerdotem fuisse ordinatum, nec potuisse Episcopum adiaceri, ut iterum sub conditione formæ repeteret, & materiam porrigeret, constanter asserens, id sine ullo proorsus fundamento exigi.*

Dignus utique est Cardinalis de Lugo, cui fidem habeamus, referenti hunc Casum in Resp. *Moral. Lib. 1. Arb. 33. num. 2.* Dignus quoque est, cui credamus indubitanter (per intrinseca principia) neganti, fuisse necessariò repetendam illam Ordinationem. Et eam ob rem hunc Casum voco *Certum*, appello tamen etiam *Dubium*, quia ex ipsa narratione constat, illos neomystras, & utique alios magnopere dubitasse. An non velliceret vel etiam opereretur iterare. Et verò non fuisse necessariò repetendum, liquet inde, quòd nihil sit communius inter homines, quam ut primum, postquam est illis dictum: *Accipe has pecunias: hanc vestem: hoc poculum: accipiant re ipsa* aut

aut etiam tunc primum, cum integre jam est pronuntiata illa oratio, porrigant manum ad accipiendum. Ergo non est credibile, requiri ad essentiam Diaconatus, ut Diaconandus jam re ipsa librum tangat tunc, cum ipsi dicitur: *Accipe potestatem legendi Evangelium &c.* Cæterum, ut ad manus habeatur plena doctrina de re tanti momenti, & planè non infrequentissima, quanta est certò, vel probabiliter invalida collatio, atque iteratio Ordinum, expediatur hæc quæstiones. 1. *Vade solet provenire invaliditas Ordinis?* 2. *An sit repetendus omnis, quem constat fuisse invalidè collatum?* 3. *An iridem omnis, quem esse invalidè collatum, est duntaxat probabile?* 4. *An rursus omnis, de quo propriè dubitatur, an sit validè collatum?* 5. *An supplendi necessario defectus non essentielles?* 6. *Vbi, quando, quomodo supplendi sunt accidentales, tum essentielles defectus?* 7. *Quid agendum Episcopo, qui exercuit multos actus sui Ordinis, & Confessario, qui multos absoluit, quando uterque vel alteruter habet certitudinem, opinionem, vel dubium de invaliditate sui Ordinis?* 8. *Quid ididem Sacerdoti Religioso?* 9. *Quid iis, qui ab Episcopo, & Confessario talibus sunt ordinati, vel absolvi?* Triplici Sectione dissolvam has quæstiones: primà quidem tres priores. Alterà quartam, & quintam. Terriâ cæteras quatuor.

S E C T I O I.

Respondetur ad tres priores quæstiones de invaliditate Ordinis collati.

S U M M A R I U M.

Dicta de necessitate rebaptizandi sunt etiam intelligenda de necessitate reordinandi. 166. & seqq.

An omnis initiatus aliquo Ordine teneatur petere hujus repetitionem, quando rebaptizatur? 169. & seqq.

Casus obstericus baptizantis saliva. 173.

Et alterius baptizantis lacte. 174.

Et Religiosi senis rebaptizati ideo, quòd, qui verisimillimè eum baptizarat, plurimos tinxerat in nomine diaboli. 175.

Et Monialis rebaptizate. 179.

Et Religiosi Sacerdotis rebaptizati idcirco, quòd fuisse pro baptismo ipsi duntaxat applicatum linteam madidum. 180.

Repetendus necessario Ordo, quem constat esse invalidè collatum. 182.

Et Presbyteratus, quando est solum probabile, esse validè collatum. 185.

Quid sitalis velis privatim facere Sacrum? 186. & 187.

Quid si publicè? 189.

Quid de Ordinibus inferioribus Presbyteratu? 191.

Quid de illo, qui solum extendit manum versus librum tangendum? 192.

Casus plurium, quibus ordinandis in Leæores porrectum fuit Pontificale tangendum. 193.

Casus promoti per saltum ad Presbyterium, omisso Diaconatu. 194.

Moraliter certum quid dicatur? 196.

An supplendus defectus substantialis, quem aliqua probabilis sententia dicit, non esse suppleendum? 197.

An fieri possit, ut aliqua sententia, negans validorem Sacramenti hoc aut isto modo collati non sit revera probabilis, & tamen probabilis sit sententia asserens necessitatem iterandi Sacramentum hoc aut illo modo collatum? 198.

Supponendum, atque notandum est I. Ple- 166. *S*ratque è septendecim Regulis, quas in *Alph. Baptiz. Cas. XIII.* trado, declaro, & probò circa necessitatem, aut licentiam rebaptizationis, habere etiam locum circa necessitatem, aut licentiam reordinationis, quia æquè est ex una parte *per se* gravissimum sacrilegium, iterare eundem Ordinem, ritè collatum, atque repetere Baptismum rectè susceptum. Ex altera autem parte sequuntur ex Ordine malè collato etiam incommoda gravissima, sicut ex Baptismo. Licet enim malè ordinatus possit utique salvari per actum attritionis junctum Sacramento Pœnitentiæ, imò, & extremæ Unctionis, ut videbimus *Cas. XXIII.* nequeat autem invalidè baptizatus, attamen æquè inutiliter sumit hostiam à se apparenter sacramentam, atque irritè baptizatus verè consecratam. Et insuper Sacramenta Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, Confirmationis, atque Ordinationis (si fortè unctus fuit in Episcopum) quæ contulit, cedunt in summum incommodum plurimarum animarum. Quare applicabo nunc huic materiæ nonnullas ex prædictis regulis, sed sine probatione, aut declaratione, nisi quatenus est disparitas aliqua inter Baptismum, & Ordinem quoad necessitatem iterationis.

Supponendum itaque, & notandum ex iis 167. II. Sicut Baptismus ritè collatus nequit sine sacrilegio iterari idcirco, quòd per eum imprimatur Character, ita nec Ordo semel legitime impertitus, cum etiam imprimat Characterem. Et sicut graviter peccat, qui etiam sub sola conditione repetit Baptismum, non habens rationabile dubium de ejus valore, ut ibidem ostensum *num. 378.* ita etiam judicandum est de repetente Ordinem, non inducto saltem dubio rationabili. His suppositis

Dico I. *Opinio*, aut dubium de validitate 168. Ordinis, oritur generatim vel ratione Baptismi, vel ratione formæ, materiæ, aut ministri ipsius Ordinis. Etsi enim quandoque oriatur ratione textus. Ut quando prius prævalebat virilis, & postea prævalet foemineus, jam monui tamen *Cas. II. n. 32.* me nolle hæc de re disputare. Licet etiam nonnulli putent, de esse sentia

fentia Ordinis esse, ut conferatur & à celebrante Missam, & à jejuno. Neutrum tamen quidquam probabilitatis obtinet, ut videbimus *Cas. VII. num. 257. & Cas. IX. num. 352.*

169 At verò loquendo de Baptismo, quoties tenetur, juxta Regulas in *cit. Alphab.* traditas, quis petere rebaptizationem ratione certitudinis, probabilitatis, aut dubii de nullitate Baptismi, toties tenetur is, si sit promotus ad Ordines Presbyteralem, vel Episcopalem, vel itaque in iis ministrare, petere illorum iterationem. Ita singulariter Quintanad, *singul. Tr. 1. singul. 10. num. 2.* Ratio est, quia si certum sit, Baptismum fuisse nullum, nemo penitus volet Sacramenta Pœnitentiæ, vel Ordinis accipere à tali. Nemo quoque communiter à tali, si solum sit, probabile, Baptismum fuisse legitimum. Nemo denique extra summam necessitatem, si Baptismus sit propriè dubius. Ergò saltem ratione Charitatis, & Fidelitatis obligatur post repetitum Baptismum repetere Ordinationem sine conditione, si Baptismus fuit *absolutè* iteratus. Sub conditione, si sub conditione Baptismus.

170 Dixi 1. *Ordines Presbyteralem, aut Episcopalem.* Si enim est Baptismus tantum idcirco repetitus, quòd esset non quidem ullo modo certum sed solum probabile, fuisse irritum, erit consequenter probabile, Ordinem Diaconalem e. g. fuisse *validè* collatum, si aliunde non oriatur aliquid dubium, ergo non necessariò iterabitur juxta dicenda *n. 191.* At verò quia *n. 185.* dicam, quando solum probabile est, Ordinem Presbyteratùs esse *validè* susceptum, debere necessariò peti aliam Ordinationem, ideo, quando est probabile, Baptismum non subsistere, repetendus Ordo Sacerdotalis, & Episcopalis.

171 Dixi 2. *Si velit in iis ministrare:* Qui enim est reductus ad aquas Jordanis ob certitudinem de nullitate prioris Baptismi, non incumbit ei necessitas postulandi correctionem ullius Ordinis, nisi velit eo uti: nec enim est ratio, cur dicamus, teneri suscipere statum Clericalem, fecus, ut dixi, quando cogitat exercere officia Sacerdotalia, vel Pontificia supponentia Characterem.

172 Unde inferes, huc applicari posse omnes illos Casus, quos in *cit. Alphab. Cas. XIV. XV. & XX.* ex fide digna relatione verbali, scripta, aut impressa descripsi, & judicavi continere necessitatem iterandi Baptismi. Quibus addo quatuor sequentes, quos comperi primùm; postquam ille liber sudaverat aliquot hebdomadis sub prelo. Duos priores solum tribus verbis indicabo, duos alios pluribus.

Casus I. Baptismalis.

173 *Est Catholica obstetricis, qua suã salivã baptizavit infantem heretica puerpera, non permittentis usum aqua, licet videret, suum factum agere animam, ut mox egit.*

Casus II. Baptismalis.

174 *Est alterius, qua, cum non haberet in promptu aquam, abluit lacte infantem proximum morti, sed superveniens, D. Parochus, qui utrumque hunc Casum mihi ipsi narravit. Supplevit defectum, ac celo transmissit infantem; sicut fuit prior in limbum deportatus, matrem impiam expectante Tazaro.*

Hos duos eventus etiam idcirco memoro, ut rursus, sicuti feci in *cit. Alphab.* excitem DD. Curiones ad instituendum solertissimum examen, quando fuit infans ablutus ab aliqua muliere, & ad repetendum *sub conditione* lavacrum, si non sit omnino certum, nihil substantiale omisum.

Casus III.

175 *Religiosus Sacerdos à Ministerio celeberrimo, & satis remoto, ne accessit proximo vere, referens, esse in suo illo monasterio Fratrem Conversum, ut vocant, jam grandem natu, virum optimum, & pro sua conditione prædictum judicio bono, qui dicat: Cum abhinc quinquennium facerem iter cum Sacerdote vetulo, notissimo mihi olim, & omnibus perquam charo ob singularem probitatem, atque animi candorem, inter cetera mihi asseverantissimè dixit, constare sibi, Cajum quendam Cooperatorem, & Capellanum pagi N. fassum esse coram legitimis testibus, quòd in eo pago baptizavit trecentos infantes in nomine cacodæmonis, eamque ob rem fuisse &c. Natus autem sum eo in pago atque ad Sacrum fontem deportatus eo ipso tempore, quo Cajus ibidem fungebatur officio Cooperatoris. Virum sicut ablutus ab illo, prorsus ignoro, nec suppetit ulla planè ratio cognoscendi veritatem, cum nec patris superesset, nec liber Baptismalis. Interim certum est, me tempore Tyrocinii Religiosi, seu Novitiatùs perpeccum fuisse infestationes genii Avernalis prorsus extraordinarias, & aliis etiam manifestas. Cum probissimus ille Sacerdos horrificum illud flagitium Cooperatoris mihi narraret, nulla Religio de Baptismo me incescit. At verò dum reminiscor loci ac temporis, quo sum editus in lucem, & revoco in mentem illas infernales tentationes, magnopere timeo, ne sim unus ex illis trecentis. Quare humillimè postulo, ut mihi consulatur optimo, quo fieri potest, modo.*

Hæc

Facille Religiosus ex ore F. Conversi flagitans meum consilium.

176 Quæri hinc potest, an si Frater ille esset hætenus habitus pro verò Sacerdote, oporteret, eum rursus consecrari?

Ego nixus rationibus, & tot exemplis, quæ produxi in prædicto libello, seu tractatu, sine cunctatione respondi, videri mihi rursus *sub conditione* abluendum Sacro latice. Consequenter ajo, denuo initiandum Sacris, si hætenus fuisset habitus pro Sacerdote, utpote palam ordinatus.

177 Sanè non est ratio cogitandi, aut Fratrem illum, aut senectã, moribùsque Venerabilem Sacerdotem aliquid fingere, seu finxisse. Sicut nec timor ejusdem Fratris potest dici vanus. Est quippe, vel probabile, vel saltem non improbabile, fuisse è numero illorum 300. miserabilium infantum, ergo non est *moraliter* certum, quòd sit in nomine SS. Trinitatis ablutus, ergo rursus abluendus, per ea, quæ ibidem *n. 364. & seqq.* dissero.

178 Porro ibidem *Cas. XV.* tractans de Religioso vitiosè baptizato, tango illam quæstionem, an scilicet ejusmodi Religiosus *sub conditione* rebaptizatus teneatur habere ratam suam professionem? Atque in robur *affirmativa* sententiæ refero declarationem Cardinalium, quam, teste Joanne Gallemart, in *Tridentin. session. 25. cap. 16. De Regul. Verb. Ad profitemdum admittunt.* dedere verbis expressis hoc

Casu Religiosæ.

179 *Fuit dubitatum, an Monialis, qua emiserat Professionem, & deinde probabiliter dubitans, se non fuisse baptizatam, denuo ad cautelam baptizata fuit, debeat de novo emittere Professionem, & dato, quòd sic, an debeat expectare per Annum? Fuit resolutum sub die 10. Decembris, 1588. Professionem ligare, verum debere ad majorem cautelam iterum emitte Professionem, expectato alio Anno. Ita Sacra Congregatio.*

Casus IV. Baptismalis.

180 *Flavia obstetrix non sine ratione verita, ne fetus exanimaretur, priusquam totus ederetur in lucem, intinxit pannum in aquam eoque non asperxit, sed solum involvit, involvumque, seu contextum extraxit ex utero infantem, pronuntians debitam formam. Nec postea fuit quidquam repetitum à quocumque. Vbi adolevit infans, narravit ei mater, quo ritu esset baptizatus, Ille oblitus consulere peritos presavit Ordinem Religiosum, promotus in eo fuit ad Presbyteratum,*

exceptit multa millia Confessionum. Morti vicino redit in mentem suus heteroclitus Baptismus. Postulat Regularem, & Ordinarium. Creditur ejus narrationi, & satisfcit petitioni, qua exaudita migrat à vita. An, si supervixisset, oportuisset illum rursus subjicere manibus Episcopi?

Narro rem certam de hoc secundo (Sacerdotis è Societate nostra probè mihi noti, & pauculis post Sacerdotium Annis defuncti) Baptismo, probabilem de primo, ac proinde infero, primum Baptismum fuisse habendum pro rationabiliter dubio. 1. Quia nescitur, utrum caput, an pedes prostiterint ex utero. Si pedes prostiterunt, tunc secundum S. Thom. in *4. dist. 68. a. 11. ad 3.* Silvestrum *verb. Bapt. 4. q. 2.* & alios apud hunc, talis Baptismus est valde dubius. 2. Quia præcisè applicare manui, vel brachio pannum madidum, non est abluere, seu lavare manum, vel brachium, cum tamen Baptismus debeat fieri per modum propriè dictæ ablutionis, ut ex communi dictum *cit. libello, seu Alphab. n. 43.* Etsi verò illa narratio prædicti Sacerdotis fundata fuerit originaliter in sola fide matris, quia tamen unicus oculatus testis de modo Baptismi sufficit ad gignendam saltem opinionem, aut dubium, per dicta ibidem *num. 369. & 370.* ideo fuit meritò correctus primus Baptismus, & consequenter repetenda Ordinatio.

APPENDIX EXTRAVAGANS.

181 *Extravagans utique, utpote spectans ad Tractatùs secundi Casum XVI. ubi & num. 505. tradidi ex communi, caeremonias in privato baptismo omittas debere suppleri, & num. 516. addidi ex Laymanno, & Chapeville, eos, quibus illa non fuerunt adhibitæ, per sepe magis à cacodæmone infestari, quàm alios. Refertur hanc in rem in vita sapientiã, morumque excellentiã nostri celeberrimi Patris Petri Cotoni Lib. 1. Cap. 14. exemplum parochis probè expendendum, translatum autem in hunc locum satis alienum, ideo verò translatum, quòd & hic resolverim ex causa indicata, num. 172 quatuor Casus Baptismales, & Vitam Patris Cotoni fuerim nactus jam excusis tribus primis Tractatibus hujusce voluminis. Recenset autem P. Petrus Roverius loco allegato hæc verbis illum*

Casum innocentissimo nocentissimum.

182 *Familia non ignobilis quinquennis fuerat raptore occulto, minimeque aspectabili repente de familiarium conspectu abreptus, nunc in vinariam cellam, nunc in obscurum damus*

nis barathrum deportabatur. Mæsti parentes ac trepidi, consilii, opisque causâ puerum ad Coronum adducunt, quem cum deprehendisset innocentissimum, ad Parentes versus investigare institit, num quæ familiarium, aliorumve maleficia suspicarentur? Quod cum illi negassent, intulit, vereri se, ne in Sacramento, quæ suscepit, quidpiam resideret vitii, quo ista Dæmonis adversus eum potestas fulciretur. Hic parentes quasi expergesti narrare incipiunt, nondum ipsum Baptismo lustratum. Quod nescio cuius optimatis adventum adhuc præsolarentur, qui celebriori Baptismo susceptor esset. Exhorruit Coronus negligentiam, quod privato solummodo ritu puerum non lustrasset, & magnopere urfit, ne vana fortasse celebritati tantum tribuerent, ut pueri incolumitati totam in vitam obessent. Illi etsi Baptismum privatim illi accurrarunt, tamen humanis plerumque cogitationibus ad celebritatem illam suam respicere dilatis eò Baptismi ceremoniis non desisterunt. Sed cum paucis post diebus multo quam unquam antè inclementius ac periculosius abreptus esset puer de medio, regustarunt Parentes Coronæ verba, acceleratisque illico Baptismi ceremoniis, Filium deinceps extra incommodum, periculumque omne posuere. Quod exemplum in urbe, ubi plurimi spreto hæreticâ negligentia Ecclesiæ vetustis ritibus lustrati Baptismo fuerant, & memorabile fuit & perquam utile.

Ita Roverius merito hoc exemplum appellans perquam utile, eamque ob rem hic à me descripsit.

182 Dico II. Repetendus est omnis Ordo, quem constat esse invalidè collatum, siquidem quis velit in eo ministrare. Ita omnes, propter varios Canones, & apertam rationem. Sicut enim apud Jure-Consultos æqualia sunt non citare legem, & citare quidem, sed ineptam, ita paria sunt ministrare sine Ordine, & cum Ordine, sed invalidè collato.

183 Dixi: Si quis velit in eo ministrare. Si enim nolit, est in ejus arbitrio positum, permanere in statu annexo illi Ordini. Nec enim dubium est, quin possit licitè à statu Cœlibatûs recedere, quem constat esse invalidè initiatum Subdiaconatu, modò non susceperit Diaconatum, aut Presbyteratum. Hi enim duo Ordines habent sine dubio annexam obligationem castitatis servandæ. Porrò duo testes omni exceptione majores, si sint de visu, efficiunt certitudinem. Si verò non sint majores omni exceptione, aut si sint tantum de auditu, vel sit tantum unus de visu, efficiet illorum testimo-

nium affirmans defectum, ut Ordo habeatur pro solum probabili, vel verè dubio.

Dico III. Est quoque supplendus defectus, quando est non quidem certum, sed probabile tamen, Ordinem Presbyteratûs aut Episcopatus esse invalidè collatum, & taliter ordinatus vult facere Sacrum, excipere Confessiones, creare Sacerdotes &c. Ita Cardinal. de Lugo in Resp. Moral. Lib. 1. dub. 33. Quintanady Sing. Tr. 1. Sing. 10. Granadus apud Dianam Part. 5. Tr. 12. Ref. 47. pronuntians, ita esse sine dubio tenendum. Ratio, præcipua, & generalis est, quia oportet in administratione Sacramentorum sequi opinionem tutiorem ut tradunt passim DD. tractantes de Conscientia; eò scilicet, quòd vel justitia ex tacito pacto orta, sicut post Joan. Sanch. in select. d. 44. num. 14. & 15. cenet P. Franc. Oviedus in 1. 2. Tr. 5. conirov. 3. p. 4. num. 43. vel saltem charitas debita proximo id exigat. Nec enim vellet quisquam (extra necessitatem) confiteri illi, aut accipere Ordines Sacros ab illo, quem non esse legitimum Sacerdotem, aut Episcopum, probabile est, esto oppositum sit probabilius.

Dices: Volo facere Sacrum in meo Sacello domestico, nemine presente, nisi ministro. Volo quoque excipere Confessiones, at prius indicare destinantibus confiteri, me non esse omnino certum de mea Ordinationis valore. In his duobus Casibus non peccabo contra charitatem, multò minus contra justitiam. Cum volenti non fiat injuria. Ergo non tenebor petere aliam Ordinationem, si nec velim, nec debeam hac Sacramenta aliter conficere.

Resp. Quia ego in Scholis, & Opusculis meis sæpius docui ex P. Vasq. Tom. 2. d. 63. Sanch. l. 1. moral. cap. 9. & pluribus aliis, unicam causam, ob quam non liceat in administratione Sacramentorum sequi quamlibet sententiam de valore, & speculativè probabilem, esse hanc, quòd scilicet sequendo minus tutam delinquatur contra vel justitiam, vel charitatem, & fidelitatem proximo debitam, non autem agis contra has virtutes, si celebres in loco secretissimo, aut Confessiones excipias volentium tibi post talem informationem aperire suas conscientias, idèò consequenter excipio ab illa generali doctrina nostra hosce duos Casus licet fatear, me destitui autoritate loquente de talibus Casibus. Nondubito tamen, quin Patres Vasquez, Sanchez, alii plerique fuissent ita resoluturi, si fuissent interrogati.

Hi ipsi DD. ut puto, concederent, posse à tali Sacerdote celebrari publicè Sacrum in festis de præcepto, quando alioquin deberent auditores Sacri carere omni Sacro. Etenim malent hi interesse Sacrificio talis Mystæ, quam omnino nulli. Ergo non peccaret contra charitatem.

Quin P. Oviedus loc. cit. n. 45. post doctissimum Lorcam scribit hæc verba: Sacramentum celebrare, relicta opinione tutâ, secundum opinionem

Casus.

192 Non ita pridem, cum quinque Ordinandi advocarentur ad tangendum librum, ultimus similiter jubere tur tangere, non posset tamen ob distantiam, extendit solùm dexteram, ac recessit eum aliis. Quod advertebat Magister ceremoniarum, jubet eum moderare, ac realiter contingere librum. At orta est questio, an necesse fuerit revocare. Aliis affirmantibus. Aliis negantibus. Resolutio pendet ex questione, si ne tactus physicus de essentia.

Ita ad me ille ipse Theologus, de quo supra num. 55. Et commendo quidem sedulitatem Magistri ceremoniarum, ea singulariter de causa, quòd tunc revocavit. Nam, quòd parum distat, nihil distare videtur. Censebatur ergo moraliter ille postremus esse adhuc in loco, & quasi actu Ordinationis: videbatur ergo æquè conveniens esse, ut suppleret, quam ut ab initio tangeret. Est nihilominus ob auctoritatem Doctorum paulò antè nominatorum & ob rationem allatam ex P. Vasquez num. 57. probabile; potuisse absque peccato omitti illam repetitionem, qua tamen posita oportebat, vel certè conveniebat repeti formam, propter doctrinam Cajetan. & Navarri relatum num. 144. & rarissimum Casum num. 878. producendum ex Patre Tamburino.

At ecce: Eodem ex loco successor prænotat minati Theologi Episcopalis triennio post

Ita ad me.

193 Est, in quo judicium R. V. scire vehementer expeto. Casus est iste: Contigit in nupera Ordinatione, ut, cum ordinarentur Lectores, quidam ex presentibus Sacerdotibus Reverendissimo D. Suffraganeo nostro ordinanti pro libro Lectionum porrigeret Pontificale. Hoc igitur porrectum fuit ab Ordinatore, tactumque ab ordinandis. Quæritur nunc utrum rite sint ordinati hi Lectores? Pergratum mihi &c.

Censui ego, censeoque inprimis, si omnes illi Lectores erant tunc adhuc in loco consecrationis, cum animadversus fuit error, fuisse sub incudem, ut ita loquar, revocandos, adeoque saltè sub conditione rursus initiandos. Omnis quippe Ordo dubius est, ut retuli supra num. 205. ex P. Sanchez, per se loquendo, repetendus sub conditione. Est autem valde dubium, utrum Pontificalis liber jure annumeretur iis, quos num. 42. nominavi pro materia hujus Ordinis. Si autem jam diffluerant, non videbatur mihi discurrendum per urbem ad eos

190 nionem probabilem non est semper contra charitatem, sed tantum, quando penitens, aut alius existit, vel exiturus præsumitur in gravi periculo suæ damnationis, à quo liberandus non erit, si Sacramentum invalidè celebratum fuerit, aut suum non fortitutum effectum. Ratio est, quia præceptum charitatis obligat tantum pro tempore, quo proximus est in periculo gravi constitutus, ut ab eo liberetur, non autem censetur necessarius valor Confirmationis, Ordinis, Subdiaconatus, & Diaconatus, ut homo possit liberari à damno aeterno. Et ideo non censeo, esse contra misericordiam in his Sacramentis uti probabili opinione, tutiori relicta. Idem dicere, si semel, aut iterum præstaret in Sacramento Penitentia, & Eucharistia respectu hominis, qui aliquoties in Anno hæc Sacramenta frequentat. Ita ille. Interim n. 45. asserens, tales peccare contra justitiam.

Dixi rursus in conclusione inprimis: Si talis Presbyter, vel Episcopus velit ministrare, si enim iusta de causa nolit uti illo Ordine, non est, cur obligetur ad corrigendum defectus. Quod enim nullâ lege statuitur, id nos asserere non debemus. Cap. Legatur. 24. q. 2. Censet autem P. Quintanady, Tr. 1. Singul. 10. teneri velle, tum propter scandalum, quòd daret, si nunquam uteretur suo Ordine. Tum quia accepisset in vacuum Characterem Sacerdotalem, & Episcopalem, si revera acceperat. Tum denique, quia actiones, quæ ex jurisdictione Episcopali emanant, verbigratiâ assignationes Parochorum, facultates ad Confessiones audiendas, Beneficiorum, & Cappellaniarum collationes, & innumera alia jam malâ fide autor. Ita hic autor, cui non acquiesco in hac tertia ratione, siquidem istæ actiones minimè pendent à Characteris Episcopali, cum etiam ab Abbatis soleant exerceri, imò possint ab Episcopo nondum Sacerdote, nondum consecrato. Consentit lectus à me his scriptis P. Bardi De conscient. disceptat. 6. cap. 21. Part. 6. §. 2. num. 7.

191 Dixi deinde: Presbyteratus & Episcopatus. qui enim est juxta sententiam solum probabilem validè creatus Diaconus, aut Subdiaconus, ut quia e.g. non tetigit physice symbola, probabiliter non tenetur ad quidquam repetendum. Lugo relatus Cas. III. num. 53. Bardi loc. cit. Oviedus loc. cit. itèmq. P. Granadus expressè apud Dianam Part. 5. Tr. 13. Ref. 47. consentientem. Tum quia si iste homo insignitus est Ordine Presbyterali, hoc ipso jam habet inclusum Subdiaconatum, & Diaconatum. S. Thom. 3. p. 9. 33. a. 5. Si verò non est Presbyter, functiones, quas obit, nemini sunt noxiæ, esto ponamus, fuisse commissum in ejus inauguratione defectum substantialem.

Approbo tamen factum illud Magistri ceremoniarum, quòd memoratur sequente

ad eos revocandos, quandoquidem id fieri nequibat absque notabili seu incommodo, seu obmurmuratione, & scandalo. Quid igitur faciendum? Judicabam ego, & nunc quoque judico, futurum fuisse consultius, si, quando erant redituri pro Subdiaconatu, vel Acolythatu, totus ille Ordo repeteretur, quia ex una parte non censetur iteratum, quando suppletur, quod ignoratur esse factum *cap. 1. & ult. De Sacram. non iter.* ex altera ignorabatur esse facta legitima Ordinatio, quia nescitur, an liber Pontificalis sit idonea materia Lectoratus. Nihilominus tamen etiam arbitraber, posse verò similiter omitti omnem suppletionem, eò quod sit verosimile, Pontificale posse assimilari, quoad ejusmodi calum, libro Homiliarum, quem incunctanter approbat P. Tannerus supra relatus etiam Pontificale continet plurimos Psalmos, dignos utique in Ecclesia legi à constituto in Ordine Lectoratus, complectitur præterea multas exhortationes perquam graves, æquiparandas quoad intensionem, si non quoad extensionem, prædictis Homiliis, & utique dignissimas, quæ in Ecclesia recitentur animo, atque intentione docendi, movendi Candidatos Ordinum. Unde ego non pronuntiarem ream suspensionis lætæ in promotos per saltum, qui compertum habens, fuisse sibi pro Lectoratu præbitum librum Pontificalem, pro libro Lectorum seu Epistolarum petiisset, accepissetque seu Acolythatum, seu omnes tres Majores. Siquidem, quando probabile est, defectum Minoris Ordinis non esse *substantiali*, potest emendatio omitti sine crimine. *Su prænum. 53.*

194 Sed forte objiciet quis contra nostram responsionem, de probabiliter non necessaria iteratione, authenticum rescriptum ad sequentem

Casum satis mirabilem, & puerilem.

TUa litera continebant, quod [sic] ex relatione quorundam receperas, P. Presbyter Diaconatus Ordine prætermisso, se fecit ad Sacerdotii Ordinem promoveri. Ipse tibi quoque secreto confessus est, se pro certo nescire, si res taliter se haberet, sed ex quo boni viri hoc asserbant, inter quos fuerat conversatus, credebat assertioni eorum, eo quod tempore, quo Ordines inferiores susceperat, infra Annos discretionis, fuerat constitutus. Mandamus, quatenus condignam poenitentiam pro hujusmodi negligentia injungas eidem, quæ peracta ipsum in Diaconum ordinare procuret.

Ita Innoc. III. rescripsit Episcopo Bononiensi, ut refertur *cap. Veniens. De Cler. per saltum promov.*

195 Nomino hunc Casum satis mirabilem, quod scilicet ex specie facti manifestè colligatur, fuisse ante Annos discretionis creatum Subdia-

conum, at nonne jurè vocabimus etiam *puerilem*, quod fecerit hanc consequentiam: *Fui ordinatus in Subdiaconum circa Annum ætatis septimum, ergo etiam in Diaconum.* Ergo licitè peto Sacerdotium? Etenim *secunda* consequentia rectè inferitur (si adsint alia requisita) ex *prima*, at *prima* non rectè inferitur ex antecedente, quia à diversis non valet illatio, ut docent I. C. ex *Leg. Papinianus. ff. De min. & quæ à jurè communi exorbitant*, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. *Reg. 28. in 6.* Resolutio autem hujus Casus firmat aperte doctrinam traditam supra n. 132. de Ordine quocunque iterando, quando certum est, fuisse *invalidè* collatum. At non officit doctrina de non repetendo aliquo ex inferioribus Presbyteratu, qui fuit collatus *validè* juxta probabilem sententiam, etenim descriptio præsentis Casus demonstrat, fuisse non modò probabile, sed *moraliter* certum, quod ille Presbyter non fuerit initiatus Diaconatu. Illud quippe est *moraliter* certum, de quo prudens homo dubitare non potest, ut explicio in *cit. Alphab. Baptiz. n. 365.* Nemo autem prudens poterat dubitare, quin ille Presbyter non fuerit in sua infantia ordinatus Diaconus, cum & aperta juris præsumptio, & viri boni inficiarentur esse ordinatum, & nulla ratio, vel autoritas suppetet contra horum testimonium. Quia verò in illo ipso *Alphab. n. 369.* docui, illum esse *moraliter* certum (si non occurrunt contrariæ conjecturæ, testimonia &c.) de suo Baptismo quem verè baptizatum esse asserit oculus testis, minimè suspectus de mendacitate, ita etiam certus erit Sacerdos e. g. se tetigisse *physicè* patenam, si dubitanti dicat unus aliquis: *Ego omnino vidi te tangentem.* At si alius æquè oculus, æquè præsens id negaret, tum sanè foret dubium, vel sola probabilitas de tactu *physico*, eamque ob rem esset repetenda Ordinatio ob doctrinam traditam *num. 185.*

Dico IV. Licet supplendus sit necessariò (per se loquendo) in Sacerdotio, & Episcopatu defectus *substantialis* probabiliter commissus, sicuti probatum est *conclus. præced.* non tamen est necessariò supplendus is, quem aliqua sententia probabiliter negat esse necessariò supplendum, esto alia fortè probabilior pronunciet, esse sub mortali emendandum. Ita singulariter Cardin. de Lugo de *pæn. Disp. 7. sect. 13. num. 273. & seqq.* repetens, & inculcans utrumque membrum hujus conclusionis in *Resp. moral. Lib. 1. dub. 33.* Est quippe Regula generalis, & sine exceptione, inquit ille Doctor *cit. dub. 33. n. 4.* quod possumus sequi in præxi opiniones probabiles, & sufficere ultimum iudicii probabile, quò judico probabiliter, me hîc, & nunc nullam habere obligationem. Quam generalè Regulam quoad primam partem, confirmat P. Terillus relatus à me in *Quinario Tr. 1. n. 3.* autoritate plus centum octoginta Theologorù, & exemplis declarabo infra n. 209. & seqq. Sed

198 Sed quæres: *Virum fieri queat, ut aliqua sententia negans valorem Sacramenti hoc, aut isto modo collati non sit revera probabilis, & tamen sit probabilis, sententia asserens obligationem reiterandi Sacramentum hoc, aut illo modo collatum.* Resp. Id quidem aperte asseri à Card. de Lugo *cit. dub. 33. num. 3.* ubi ait: *Potest contingere non esse probabilem sententiam negantem valorem, & tamen probabilem esse sententiam affirmantem obligationem reiterandi Baptismi sub conditione.* At ingenuè fateor, mei ingenii tenuitatem esse tantam, ut non perspiciam veritatem hujus doctrinæ, Certum quippe est, iterari non posse Presbyteratum e. g. nisi sit saltem *moralè* dubium de valore illius, ut liquet ex dictis de receptione Baptismi in *Alphab. Baptiz. cit. Cas. XIII. num. 378.* sicuti vice versa non est probabile, sed certum, debere, repeti, quando prudenter, & *moraliter* dubitatur de ejus valore, ut mox dicam, ergo si non est probabile fuisse *invalidum*, debet, ut licitè reiteratur, esse saltem *moralè* dubium de ejus valore. Si *moralè* dubium est, tum non est probabile sed certum, debere corrigi.

SECTIO II.

De iteratione Ordinis propriè dubii, & Cæremoniarum.

Casus rarissimus.

SUMMARIUM.

Casus Episcopi dormituriensis sub Ordinatione. 199.
Saltem Presbyteratus, & Episcopatus est in dubio repetendus. 201.
Refutatur quadam ratio P. Tamburini de Privilegio possessionis. 203. & 204.
Traduntur præctica doctrina de dubitantibus, an sint rite ordinati. 206. & 207.
An necessariò, aut saltem licitè petierit P. Alcazar iterum ordinari, postquam cognoverat, se fuisse Presbyterio donatum ab applicante materiam post prolationem totius forma? 209.
Aut ille, qui non tetigit physicè calicem? 212.
Aut qui fuit inauguratus ab hæretico Episcopo, qui habebatur pro Catholico? 213.
Aut à potorio Calvinista? 215.
Aut Baptizatus ab obstetrica venesica? 216.
Aut generatim è laico? 217.
Casus duorum obstetricum Baptizantium dubiè. 218.
Inanibus scrupulis locus dandus non est. 220.
Casus duorum scrupulosorum ordinatorum. 221. & 222.
Supplendi defectus Ordinis accidentales. 226.
 199 **F**laminius Episcopus solebat ob aliquam infirmitatem habituales somno infestari,

imò & repente opprimi inter loquendum, & operandum. Igitur Titius ab eo promotus suspicatus fuit ex quibusdam indicis, num tempore prolationis forma dormierit Flaminius, atque adeò, an prolatio illa fuerit necne actus liber, & humanus. Quæritur, utrum stante hac suspitione, ac dubio potuerit, aut etiam debuerit Titius petere aliam administrationem Sacramenti?

Casum hunc desumpsit ex P. Bardi de *Conscient. discept. 6. cap. 11. part. 6. §. 2. n. 7.* testante, fuisse sibi olim ita de somnolentia cujusdam Episcopi relatum. Ac resolvit his verbis: *In tali eventu, & aliis similibus, qui adduci possent, homo prudens jure ambigere debet de valore Ordinis suscepti. Quare tenetur vel abstinere se à functionibus soli Sacerdoti convenientibus, si aliunde ex Beneficio, aut Capellania adillas non adstringatur, vel sub conditione iterum ad hunc Ordinem promoveri.*

Ita Doctor ille Siculus de hoc speciali Casu propriè, & strictè dubio, quam resolutionem mihi quoque probatam, ut unà cum similibus roborem.

Dico I. Saltem Presbyteratus, & Episcopatus debent iterari, quando prudenter, ac rationabiliter dubitatur, an non intercesserit defectus *essentialis* in collatione illorum. Ita omnes. Nominatim illi, quos nominavi pro *Conclus. 3. Sectionis præcedentis.* Ratio hujus conclusionis est eadem, quæ illius *tertiæ*, imò magis stringit hîc, quàm ibi. *Sed talis non vult obire officia Presbyteri, & Episcopi?* Resp. Ergo est ei applicanda doctrina tradita n. 190.

Suscipit autem bonâ fide Sacerdotium. Ergo 202 *in dubio debet esse melior conditio illius.* Respondet P. Tambur. in *Decal. Lib. 1. Cap. 3. §. 7. verb. Ordo n. 1.* implicite ad hoc Argumentum, negando consequentiam. Tum quia prius est, hominem carere Ordine, quàm eo gaudere, ergo prævalet carentia. Tum quia jus ipsius Sacrificii, & jus fidelium, ad accipiendum certam, non dubia Sacramenta, requirit hominem certò, & non dubiè ordinatum.

At *prima* ratio mihi non placet, quia funditus evertit illud axioma: *In dubio est melior conditio possidentis.* Etenim etiam prius est, hominem carere equo, quàm eo gaudere, ergo prævalet carentia? Ergo, qui bonâ fide emit equum, tenetur in dubio illum iterum emere? Idem ipse P. Tamburinus eod. §. 7. verb. *Etas sic scribit: Si ad Beneficium, Ordineque admiffus fuisti, & post eorum possessionem incipis dubitare de Annis (an scilicet attigeris vigesimum secundum) sanè tunc prævalet possessio Beneficii, Ordinisve.* Sic ille, & rectissimè quidem.

Sed nec probò rationem, quam petit ipse à jure Sacrificii, quia privilegium possessionis inchoatæ bonæ fide hîc æquè patrocinatur adversus debitam Sacrificio reverentiam, atque patrosi.

patrocinatur adversus reverentiam debitam Sacramento Matrimonii, quando quis, post Matrimonium bonâ fide contractum, (ortu dubio de valore, eoque non seposito, quia nequit,) utitur matrimonio non sollicitus de revalidatione per novum consensum, aut dispensationem. Ergo unica ratio, ob quam tali interdicitur celebratio, est charitas (aut etiam justitia juxta Joann. Sanch. & Oviedum *relatos supra num. 185.*) debita proximo. Unde consequenter infero, fas esse tali Sacerdoti sacrificare, quamdiu per ipsum non stat, quò minus iterum ordinetur *sub conditione*, privatim profecto. Nam si velit aut coram aliis, aut pro aliis, accepto stipendio, debeat illos praeconere de dubio. Ita sanè mihi videtur, libentissimè correcturo meum iudicium, si discrepet à Superiorum, aut communi eruditorum.

205 Dixi: *Presbyteratus, & Episcopatus*. Nam si fermo sit de Diaconatu, & aliis inferioribus, cum ex eorum ministerio obito à non ordinato nullum notabile damnum deriverit in quemquam, erit fortè, qui dicat de iis propriè dubitantibus, quod diximus supra de solùm probabiliter credentibus. Verùm P. Tambur, *cit. §. 7. verb. Ordo disertè negat*, talem dubitantium Subdiaconum obligari ad pensum Canonicum, dicitur fortè idem de obligatione ad castitatem. Et P. Sanch, *Lib. 7. Consil. mor. Cap. 1. dub. 13.* generatim docet, Ordines collatos cum dubia materia esse iterandos.

206 Concludo tamen, dubium, de quo hîc principaliter tractamus, debere proponi Superiori, ejuisque standum sententiâ hæc in re, qui quidem habebit præ oculis in eventu dubiorum Ordinum observationem P. Francisci Bardi *loc. cit. num. 3.* sic monentis: Quando similia insurgunt dubia, valde rarò solent esse rationabilia, atque adeò sæpius sunt spernenda. Et ratio est, quia cum plures in hujusmodi solennitate adsint personæ ex officio assistentes, ut ipsum promovendum instruant, & quæ in his actionibus non parum sint versatæ, facillimè animadvertetur defectus ab aliqua ex illis. Proinde non videtur probabile in Episcopo, in assistentibus, aut in ipso promovendo adeò casu extitisse negligentiam, ut errorem non adverterint, & quanto magis error fuerit gravis, tantò minus est de eò timendum, quia minus credibile erit, gravem defectum à tot personis adeò versatis non adverti. Debent igitur hujusmodi dubia, ut irrationabilia expelli, & conscientia deponi, ob rationem allatam, quæ est satis efficax. Ita ille, cui jungit Dianam *Part. 5. Tr. 13. Resol. 47.* sic instruentem. Tandem pro scrupulosis notandum est, hîc oportere hac in re distinguere, scrupulum, aut nimium timorem à verò dubio, & opinione. Non enim, qui timet, an ordinatus sit, aut quia præcisè non recordatur, tetigisse vasa sacra, aut non tetigisse, imaginatur sibi, illico ordo iterandus est. Solus enim timor, aut oblivio non est sufficiens ad

verum dubium, aut probabilitatem. Multa enim obliviscimur, quæ verè fecimus. Et timor ipse, ac nimia sollicitudo tangendi instrumenta, in quorum porrectione imprimitur Character, facit videri oblivioni traditum, quod revera memoramus. Ita Diana sapienter, ut Bardi.

208 Ex his petes resolutionem sequentium Ordinum dubiorum, dubiorum, inquam, vel *frivile*, quando nulla ratio occurrit sufficiens ad eliciendum consensum, de quo genere locuti sumus in hac tota conclusione, vel *late*, quando scilicet occurrunt utrinque rationes intrinsecæ, sufficientes ad gignendum prudentem assensum, de quo dubio locuti sumus *conclus. 3. sect. 1.*

I. P. Alcazar, & alii ordinati ab Episcopo Fernandez eo modo, quem expressimus *num. 164.* non tenebatur, spectatis omnibus principii, petere aliam Ordinationem, poterat tamen bonâ conscientia. Non tenebatur quia plerique omnes Theologi negant, adesse obligationem iterandi Ordinem collatum, quando nullus alius defectus occurrit, quàm quòd forma tota fuerit prolata paulò ante, vel paulò post contactum materiam *remota*. Arqui *supra num. 197.* ostendi, posse quem sibi persuadere, se non teneri ad petendam iterationem, quando aliqui Theologi probabiliter negant ejusmodi obligationem. Poterat tamen bonâ conscientia, ut fecit ipse, & alii, quamvis frustra, petere aliam Ordinationem, esse quippe procurandam, censuerunt Cajetan, atque Navarrus *relati Cas. IV. num. 114.*

His addit Card de Lugo *cit. dub. 33. n. 5.* Scotum *in 4. d. 6. q. 2.* & Richardum, ac Zambrianum, sed Scotus loquitur expressè de solo Baptismo, & ratio, quam adfert, est potius contrà, quàm pro Navarro. Rectius adderet Paludanum, & Silvestrum *relatos cit. num. 114.* Rectè quoque referret Granadum pro *licita* iteratione, sicut ipse etiam addit expressè hæc verba: *Hæc omnia procul dubio licitam reddunt ad minus reiterationem, saltem per principia extrinsecâ, ex auctoritate horum Doctorum. Quæ quamvis non reddant probabilem sententiam negantem valorem illius Ordinationis, reddunt tamen probabilem licentiam illius reiterationis conditionatam.* Ita ille.

211 Sed contra: Si illi quatuor autores priores non reddunt probabilem sententiam de nullitate Sacramenti, ergo nec reddunt probabilem de permissione iterationis, quomodo enim fieri potest, ut & ratio, quantum tunc pro priore membro, & illorum auctoritas non sit sufficiens ad gignendam probabilitatem pro nullitate, sit autem sufficiens pro permissione iterationis? cum certum sit, nullius Doctoris auctoritate effici aliquam sententiam *præcisè* probabilem, nisi supponatur, seu præsumatur, illum niti ratione probabili. Censeo igitur, sententiam Cajetani, & Navarri de necessitate

coexistentiæ formæ cum materia, etiam in Presbyteratus Sacramento, esse per extrinsecâ principia probabilem, & consequenter petere hodie cum P. Alcazar iteratam Ordinationem, si compertum haberem, primam fuisse peractam eo modo, quo peregit Ordinator Alcazaris.

212 II. Quod dixi de hoc individuo Casu, dicendum quoque de Casu imperiti Ministri, *relato Cas. IV. num. 113.* etenim eadem est ratio utriusque, licet ille Antistes aliquantò magis conjunxerit formam, & materiam, quàm Episcopus Fernandez.

III. Repetenda quoque (licet neget in terminis Fumus *V. Ordo n. 4.*) Ordinatio illius, qui non tetigit *physicè* calicem, propter auctoritatem DD. nominatorum *num. 57.* sicut & illius Sacerdotis, in cujus Ordinatione calix ab eo tactus non continebat vinum. *Supra num. 90.* nequaquam verò illius, qui non attigit hostiam impositam patene, cum nullum *morale* dubium possit esse de valore hujus Ordinationis. *Supra num. 103. & seqq.* sicut nec illius, sub cujus Ordinatione non fuit Missa cantata. *Cas. VII. n. 257.* contra Silvest. nec illius, qui non jejunos, aut à non jejuno fuit creatus Presbyter. *Cas. IX. num. 352.* contra aliquos Canonistas.

213 IV. P. Bardi *cit. §. 2.* vult iterari Presbyteratum impertitum ab Episcopo, qui habebatur Catholicus, ac postea deprehensus est fuisse hæreticus. *Etenim potest*, inquit Bardi, *talis rationabiliter ambigere tum de Ordine Episcopatus in illo, tum de probatione (prolatione) debuit imprimi vera forma.* Ego potius ambigerem de intentione, saltem si mihi constaret, illum Episcopum fuisse verè Lutheranum, Calvinistam, aut Zwinglianum, cum enim ex professo execerentur Missæ Sacrificium, nequit prudenter credi, formam hujus Sacramenti proferri ab iis seriò, & cum debita intentione. Aliud censerem de Episcopo, qui adhuc imbutus esset hæresi Janenisticâ, nec enim scitur, quentquam errasse circa essentialia Ordinis.

214 Sicut autem in *Alphab. Baptizant. Cas. XIII. num. 330.* retuli autores asserentes, rebaptizandos esse vel omnes, vel ferè omnes quos constat fuisse ab hæretico Baptizatos, ita etiam valet hæc consequentia: Ergo similiter sunt aliis Ordinibus initiandi omnes, aut ferè omnes, qui fuerunt promoti ab hæretico Episcopo: Nisi fortè experientia doceret contrarium.

215 Unde Sacerdos, qui intelligit, se fuisse Baptizatum ab aliquo Calvinista, poterit, aut etiam debet petere novam inaugurationem si juxta dicta in *cit. Cas. XIII. sect. 2.* impetret alteram Baptismi: postulat enim rectè alteram impositionem cum nova potestate sacrificandi, non autem postulat, si non impetravit emendatum lavacrum, cum totum jus postulandi fundetur in dubio de Baptismo, quod dubium si habeatur pro irrationabili, corrumpit fundamentum illius postulationis, & obsecrationis.

V. Quandoquidem in *cit. Alphab. Cas. XX. num. 683.* ratione, & auctoritate demonstravi, omnes ferè esse Sacro latice sub conditione tingendos, quos constat à venefica, vel venefico tinctos, consequenter ferè omnes tales erunt iterum sacrandi in Minoristas, & Majoristas.

217 Et quia in eodem *Tract. Cas. V. n. 177.* ostendi, esse de plerisque Baptizatis à laicis utriusque sexûs, etsi non malæ famæ, pronuntiantium, quod de Baptizatis à sagis, idè etiam dico, plerisque ab his ablutos debere iterum consecrari ab Episcopo.

218 Casus tres recentissimi, quos indicavi *supra num. 173. 174. 180.* firmant opinionem, quam habeo de multiplicibus ineptiis committi solitis in ejusmodi lavacro. Hos duos Casus jungo pluribus in *cit. Cas. V. recensitis*, & mecum senties. Adde his exemplum illius Getulii sexagenarii, qui ex meo consilio fuit rursus regeneratus, ut recensio *ibid. Cas. XV. num. 457.* itèrque Urbi Sacerdotis, qui, ut refero *ibid. Cas. XX. num. 656.* fuit reapse secundo ordinatus, uterque autem fuerat Baptizatus ab obstetrice, primus à merobibula, alter à suspecta de sagacitate, ut loquuntur per joicum nonnulli, seu quòd esset saga.

219 Porro sicuti superius dixi, non esse circa reordinationem, ut ita loquar, dandum locum inanibus scrupulis, ita etiam memoranda est aurea sententia sapientissimi Pontificis Leonis *Epist. 73. cap. 1.* sic scribentis: *Inprimis providere debemus, ne, dum speciem quandam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incurramus animarum. Præferim quia non reverentia intervenit presumptionis, ubi est diligens pietatis.* Ut addit idem Pontifex *relatus c. Nulla. De consecr. dist. 4.* Tene certum, dimitte incertum, monet M. Augustinus *relatus c. Si autem. De penit. dist. 7.* Certum est, alteram Ordinationem prudenter susceptam non fore noxiam tuæ, aut alienæ animæ. Incertum, an prior sit profutura. Cavendum tamen, ne detur aut occasio, aut benigna auris scrupulis tum aliis, tum similibus illorum, quos exhibent hi

Duo Casus Scrupulosorum.

220 PRIMUS. *Dubitat A. Presbyter, an verè Ordines susceperit, quia, cum Ordinaretur, dubitabat, an per illos Ordines, & verba Episcopi conferrentur Ordines cum sit aliis valde scrupulosus, licet conaretur resistere, & expellere tentationem. Et quia aliqua ex solitis vestibus in illa Ordinatione ex aliqua incuria defuerunt.*

221 Secundus. *Regularis accessit ad Ordines recipiendos, & antequam eos acciperet, insurrexit dubium volendi, & volendi illos, licet in partem affirmativam potius inclinaret. & cepit tentari, quamvis à principio resistit illi ten-*

li tentationi de doctrina, & opinione falsa significationis Mitrae, & tunc forius dubitavit, utrum acciperet Ordines, & deinde quietus nihil recordatus prae terita tentationis accessit, & Ordines accepit. Quæritur, an sit verè ordinatus?

223 Quis facilè credat, potuisse quem sane mentis hominem ita pertinaciter angihisce, infanis scrupulis, ut nec Confessarius, nec Superior Religiosus potuerit eis mederi, sed oportuerit consilium, medicinamque petere à peritissimo suæ ætatis medico Martino Navarro, qui in *Lib. 1. Consil. tit. de Sacrament. non iterand. conf. 5. & 6.* narrat descriptis verbis utrumque hunc Casum, meritò respondens, primum debere pro certo putare, se esse ordinatum. Religiosum quoque illum censendum esse habuisse sufficientem intentionem recipiendi Ordines, & proinde neutrum debere eos repetere.

224 „Primo nihil obfuit illud dubium, quia nihilominus expressè voluit ordinari, & recipere, quod S. Mater Ecclesia iudicat in tali Ordinatione dari, & accipi. Nec obfuit defectus vestium, cum sit certum, non esse mentem Ecclesiæ, ut, qui sine illis ordinatur, invalidè ordinetur.

225 „Secundus turbari non debuit, quando quidem voluntariè ivit ad Ordines, & recepit illos voluntariè sine metu mortis. Ergo propterea, quòd habuerit scrupulum nolendi, & volendi, & quasdam trepitationes scrupulosas, & de more scrupulosorum, non est censendus non accepisse Ordines, imò iudicandum, quòd accepit eos, calcatis scrupulis injectis à dæmone, transformante se in Angelum lucis. Et quia resistit à principio tentationi de doctrina falsa significationis Mitrae idèc, quòd ait, se dubitasse, non est intelligendum de vero dubio, sed de scrupulo, quòd longè diversum est à vero dubio. Hæc & plura sapientissimus Canonista.

226 Dico II. Supplendi sunt defectus Ordinis non solum substantiales, sed etiam accidentales. Patet ex *cap. Presbyter. de Sacram. non iterand. tradantq; Dominicus Sotus in 4. dist. 24. q. 1. Silvest. verb. Irregularitas. quest. 12. & alii Summistæ cum aliis Canonistis, & Theologis unanimiter.* Ad eò ut delinquat lethifere, qui anre suppletionem ministrat in illo Ordine, si defectus fuit unius è præcipuis, ut est manuum impositio, vel unctio manuum, secus si sit quid minimum, inquit Sanchez *l. 7. Consil. moral. cap. 1. dub. 13.* post alios, ut e. g. si quis Canonem non legit cum Episcopo. Tunc enim non oportet supplere, sicut nec orationes, quæ non sunt de essentia, & nec de solemnitate. Ita rursus Sanchez post Abbat. in *cap. Presbyter.* Silvestrum *verb. Ordo. 2. quest. 10.* Tabienam *cod. verb. 2. q. 5.* Qui Sancti cum aliis contra *Jord. Elucubr. Tom. 1. l. 3. tit. 6. n. 462.* meritò negat, incurri etiam in primo casu ullam irregularitatem.

SECTIO III.

Demodo iterandi Ordines dubios.

Et quid Episcopus, ac Confessarius tunc agere debeant.

Casus Sacrilegi.

SUMMARIUM.

Casus mirabilis initiari Ordinibus. 227.

Quis modus servandus in reordinandis? 229.

Casus ex jure Canonico. 230.

Explicatur obscurus textus illius Canonis. 231.

Quo tempore iteranda Ordinatio? Ibid.

Casus dolosum responso ingeniosi. 233.

Quid agendum Episcopo de sumer Ordinis valore dubitanti, postquam alios ordinavit? 236.

Quid similiter Confessario, qui post dubium Ordinem excepit Confessiones? 239.

Quid pœnitentibus confessis tali? 241.

Fabius suscepturus Ordinem Diaconatus non tetigit librum Evangeliorum. Postea curavit se insigniri Sacerdotio dicendo expressè: Nolo, ut valeat hæc Ordinatio, si non valuit Ordinatio, Diaconatus. Tertio post Presbyteratum functus non semel est officio Diaconi, & Sacerdotis, pœnitens tamen facti quæsit ex Romanae urbis oraculo Navarro, ut leges in ejus Consil. Lib. 1. de Sacram. non iterand. conf. 3. quid censeret de valore illorum Ordinum, & de modo supplendi defectus, si qui intercessissent substantiales?

Responsum Navarri subjiciam huic generali quæstioni.

Quæritur enim I. Quomodo? Quando? Ubi sint supplendi defectus, quos supplendos constat ex dictis præcedente sectione?

Respondit Navarrus illi Fabio, debere se gerere cum magna prudentia, curando scilicet, ut acciperet illos denuo in aliquo loco ita remoto, vel secreto, vel à tali Episcopo, ut non possit probari, eum accepisse illos bis in foro exteriori, alioqui puniretur graviter. Observat verò Fax Jordan. *Elucubr. Volum. 1. Lib. 3. Tit. 6. n. 472.* illam tantam cautelam non fuisse superfluum in eo casu, at verò non esse communiter necessariam, & utrique est nimia, quando scitur, vel præsumitur defectus accidisse absque culpa ordinari. Sed distinctè respondendo ad tres quæstiunculas hæc à me propositas.

Dico I. Ad modum iterandi quod attinet, 229 præ oculis habenda est generalis doctrina, & intellectus verus *cap. Pastoralis. De Sacram. non iterand.* comprehensio hoc

Casu Canonico.

230 Nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad Ordinem Subdiaconatus assumptus, & si Confirmationis Sacramentum debeat in eo iterari, qui in eo fuit non Chrismate, sed oleo delinitus? Ad quod breviter duximus respondendum, quòd in talibus non est aliquid iterandum. Sed cautè supplendum, quòd incausè fuerat prætermisum.

Ita rescripsit Innocentius III. Itaque quando una aliqua pars, aut caremonia Sacramenti est vel penitus omisa, vel perperam acta, debet ea sola repeti, non aliæ, sicut in Casu isto Canonico debuit repeti sola impositio manuum.

231 Dices: Subdiaconis non imponuntur manus, ut liquet ex usu, & Pontificali. Resp. Vel pro voce Diaconatus est mendosè impressum nomen Subdiaconatus, Barbosa in *cit. cap.* vel per impositionem manuum intelligitur benedictio. Idem cum communi. Quando autem suppletur aliquis actus, debent iterari orationes annexæ illi actui. Silvester *Verb. Ordo. 1. quest. 10.* Unde si facta est inunctio, & non dicta oratio, vel contra, est utrumque repetendum, quia non sunt actus divisi, cum in oratione fiat mentio de utroque, sed se habent sicut materia, & forma. Silvest. *Ibid. 2. quest. 12.* P. Sanchez *Lib. 7. Consil. Moral. cap. 1. dub. 13.* adeòque quando est omisa prolatio formæ, tradita tamen materia, debet rursus hæc tradi, quando suppletur forma. Si autem sit inuncta solum una manus cum prolatione formæ, inungatur altera repetendo formam in numero singulari. Silvest. *Ibid. quest. 10.* post Abbatem in *cap. Presbyter. De Sacram. non iterand.* fat distinctè. Si denique pars orationis, vel forma omisa, oportet totam repetere. Sanchez *Ibid.* post Abbatem, Silvest. Tabien. si videlicet defectus non confestim emendetur. Addunt iidem Scriptores, suppletionem debere fieri ab illo, si queat, Episcopo, qui cæteros ritus adhibuit, cum illud supplementum pertineat ad perfectionem Sacramenti ab ipso administrati.

232 De tempore verò, & loco iterationis differens P. Quintanadvennis *Sing. Tract. 6. sing. 1.* & accuratè tractans hoc argumentum docet cum communi DD. hæcenus citatorum, propter auctoritatem *cap. Tua* descripti supra n. 194. quando certum est, Ordinem aliquem, aut caremoniam fuisse penitus omisam, debere, per se loquendo, repeti eo tempore, quo solent, & debent ordinari administrari Ordines, at verò, quando ob solum dubium iteratur Ordo, aut caremonia, & proinde sub conditione, posse iterari quovis die, & in privato sacello, & quidem uno, eodemque die omnes

simul, tam Majores, quàm Minores Ordines eidem conferri, nec necessariò adhibendas ulas solemnitates, præter necessarias ad valorem: citat pro se Granadum, cito ego P. Thomam Tamburinum *De Sacram. Tract. De Ordine cap. 5. §. 3.* addentem expressè, posse à quolibet Episcopo administrari hosce conditionatos actus. Scio equidem, Canonistas supra relatos cum P. Sanchez absolute scribere, iterationem esse faciendam tempore ordinario, at non loquuntur de conditionali, sed de absoluta. Vide Abbat. in *cit. cap. Presbyter.* vel potius Butrium, qui ibi substituitur Abbati.

Dixi superius: Per se loquendo, etenim ratio infamiae, scandali, & alia extrinseca incommoda faciunt, ut aliquando locum habeat sequens

Casus Dolosi, & Responso Ingeniosi.

233 Frobenius initiatus Ordinibus, sed fictè, quia sine vera intentione eos suscipiendi, deponit postea fictionem, velleque in iis religiosè ministrare, sed nec potest, utpote revera non consecratus, nec audeat accedere aliam Ordinationem, metu ne accusetur accepisse bis eundem Ordinem, declareturque irregularis. Quid consilii dandum ipsi?

Martinus Navarrus, ut videre est in *Lib. 2. 234. consil. tit. De Sacram. non iterand. conf. 7.* subministravit hoc ingeniosum consilium, ut scilicet accederet suum Ordinarium. Eique aperiret in confessione Sacramentali suum crimen, peteretque ab eo licentiam suscipiendi Ordinem illum, à quocunque vellet Episcopo. Eà obtentà contenderet ad locum remotissimum, ubi esset ignotus, ac virtute dimissiorum, ob quas fuerat antè ordinatus, reciperet Ordinem, quo carebat. Ita Navarrus.

235 At quid si fuisset ordinatus, sine dimissoria, utpote ab ipso met suo Ordinario? Debuit, iudice Navarro, petere à Summo Pontifice dimissorias sine consueta clausula: *De consensu sui Ordinarii.* Sed non video, quomodo potuisset impetrare, non manifestando suum prius peccatum, sicut nec video, quomodo in similibus repetitionibus facile locum habeat illud pronuntiatum Abbatis in *cap. Presbyter. n. 3. in fin. Commendatur fictio ad cautelam, dummodo vitetur mendacium, cap. In mandatis, dist. 43. & cap. Utilem. 22. quest. 2.*

236 Quæritur II. Quid agendum Episcopo, & Confessario, qui, postquam exercuerunt actus proprios sui Ordinis, sunt certi, vel dubii de nullitate proprii Ordinis, & consequenter actuum exercitorum ex vi illius ipsius Ordinis?

Resp. Quid Episcopus talis facere teneatur, quando certò comperit, esse à se aliquos Sacerdotes malè ordinatos quoad substantialia, aperui

- aperui meum sensum in *Alphab. Baptiz. Cas. XIV. num. 442.* Si error sit admissus quoad sola *accidentalit*a parvi momenti, dissimulet; si magni, & nequeat sine suo probro supplere, publicè, suppleat privatim, memor Regulæ traditæ à Navarro: *Qui non potest aliquid facere eo modo, quo debet, faciat eo, quo potest.* Si verò dubitet de *accidentalibus*, non censeo, esse mentem Ecclesiæ cum obligare ad illam iterationem, cum enim hæc nunquam fiat sine plurium turbatione, non est hoc certum incommodum suscipiendum propter incertum, & nemini noxium defectum *cap. Ubi periculum. De elect. in 6.* Sicut nec Quintanadvennas *Singul. Tract. 6. Singul. 3. num. 6.* vult repeti Confirmationes impertitas ab eo, licet sciat, se non fuisse verè consecratum, eò quòd istud Sacramentum non sit necessarium ad salutem, ergo non iterandum cum tanta perturbatione. Oleum, quod pro baptizandis, unguendisque, confirmandisque ad illum annum consecravimus, consumi faciat, & aliud etiam ante feriam V. in Cœna Domini consecret, mittatque per Diocœsin, inquit *ibid.* ille Author, subdens, reliquas functiones non dependentes à
- 238 *Charactere Episcopali* fuisse validas propter ritulum coloratum, & errorem communem. Calicum, & altarium consecrationem iterandam poterit omittere nixu auctoritate DD. à me in *Alphab. Sacrific. Cas. VII. IX. & X. citatorum*, & me non approbante, dicentium, quando quis bonâ fide celebravit in altari, cum calice, & cum veste nec consecratis, nec benedictis, non indigere aliâ consecratione, aut benedictione.
- 239 *Eodem Casu XIV. num. 439. Alphab. Baptizantium. seu Tract. 11.* expressi etiam, quid iudicem faciendum Confessario post cognitam suam Ordinationem irritam ob defectum Baptismi, illic dicta habent utique locum, undecunque provenierit ea invaliditas. Si solum dubitet, (esto valde prudenter,) aget imprudenter refricando suis poenitentibus memoriam peccatorum detectorum.
- 240 *Rursum in eodem Alphab. Baptiz. Cas. XV. num. 459. & seqq.* tractatur de Religioso perperam baptizato, illic dicta, & huc facientia non repeto, sicut nec Declarationem Sacræ Congregationis descriptam suprâ *num. 179.* & æquè ad hunc, quàm ad illum locum pertinentem.
- 241 *Postremò in illo ipso Alphab. Baptiz. Casu XIV. num. 441.* aperui meum sensum de obligatione poenitentium certò cognoscentium, suum Confessarium non fuisse verum Sacerdotem. Si autem solum dubitent rationabiliter (nulla enim est etiam hîc ratio habenda dubiorum irrationabilium) videri queat, non esse repetendas Confessiones, utpote summè modestas, ergo in dubio non injungendas. Verùm, quia Sanchez in *Summa Lib. 1. cap. 10. num. 71. Ingo De poenit. Disp. 16. num. 607.* & alii plu-

res tradunt generatim, Confessionem esse repetendam, de qua dubitatur, an fuerit valida, idcirco nolim absolute negare necessitatem repetitionis. Vide dicta *Tract. 6. n. 563. & 564.*

De Sacerdotibus scientibus, aut dubitantibus, an suus Ordinator fuerit verus Episcopus, quid sentiendum, patet ex dictis suprâ *n. 201.* quandoquidem utique rationabiliter dubitat, an sit verè ordinatus, si dubitent, utrum ipso- rum Ordinator fuerit ornatus Characterè Episcopali. Et hæc sufficiant de Ordinibus dubiis, & iterandis.

ORDINIS MINISTER EPISCOPUS.

CASUS VII.

Lituanicus.

SUMMARIUM.

Casus de Suffraganei potestate dubia. 243:

Gregorio Episcopo Vilnensi datus fuit Episcopus Suffraganeus à Summo Pontifice, qui in suo Diplomate ad illum Suffraganeum directo sic loquitur: Concedimus tibi facultatem, Pontificalia officia in Civitate, & Diocœsi Vilnensi de expressa licentia Venerabilis, & pro tempore existentis Episcopi Vilnensis consensu, & speciali licentia exercendi, & rursus postea. Tè- que in Suffraganeum dicti moderni, & pro tempore existentis Episcopi Vilnensis constituimus, & inferius addit: Et ut omnia, & singula ad hujusmodi Suffraganeatus officium quomodolibet pertinentia, in Ecclesia, Civitate, & Diocœsi Vilnensi facere, & exercere possis, dicti moderni, & pro tempore existentis Episcopi Vilnensis ad id expressè accedente consensu, facultatem damus. Postea Episcopus Vilnensis Suffraganeum illum admisit, eoque facultatem dedit exercendi, quidquid ipsemet posset, qua facultate usus Suffraganeus, vivente Episcopo, ipso autem mortuo dubitavit, an vi illius facultatis à Capitulo non revocata posset Pontificalia exercere, & conferre Ordines habentibus dimissorias legitimas suorum Prælatorum, præsertim si Capitulum id videat, & non contradicat, an verò necesse sit, petere Capituli consensum expressum? Quod idem queritur respectu Episcopi successoris, an oporteat ab eo expressum consensum obtinere, an verò sufficiat sac-

cultus præcessoris, quamdiu à successore non revocatur.

- 244 *Hic Casus, quem ut resolveret Cardinalis de Lugo, rogatus fuit, quemque ipse recitavit verbis à me exaratis in Resp. Moral. Lib. 1. dub. 22.* subministrat seu directè, seu admodum indirectè, non tamen importunè occasionem faciendi sequentibus quæstionibus. 1. *Sitne solus Episcopi conferre Ordines sacros? 2. An cuiuslibet Episcopi? 3. An quibuslibet? 4. An quovis loco, & habitu? Prioribus duabus faciam satis sectione primâ, posterioribus secundâ.*

SECTIO I.

An solus, & quilibet Episcopus sit Minister Ordinationis?

SUMMARIUM.

Per se loquendo, solus Episcopus confert Ordines. 245.

Quo sensu fuerint olim pronuntiata irritæ Ordinationes, quas fecere Episcopi Hæretici, vel Schismatici? 246. & seqq.

Casus Episcopi non valentis præ se suo facere Sacramentum, quando conferebat Ordines. 252.

Refutatur error Silvestri circa necessitatem sacrificandi tempore Ordinationis. 257.

Casus, quo potest fieri Ordinatio sine Sacrificio. 259.

Casus potestis ordinari immediate post generalium Ordinationem. 260.

Solius Diocœsanus Episcopus est conferre Ordines. 262.

Casus Episcopi mortui in ipsa angaria. 265.

Potestas Capituli circa commissionem Ordinationis, sede vacante. 266. & 268.

Explicatur locutio arceps Concilii Tridentini. 267.

Potestas Vicarii, sede vacante. 269.

Archiepiscopi beneficio quid liceat primo anno Sedis vacantis? 272.

An per Episcopiam possit Capitulum, sede vacante, dare licentiam ordinandi? 273.

Casus singularis refertur circa hanc rem. 275. Episcopo non licet, per se loquendo, ordinare, nisi suos subditos. 276.

- 245 **D**ico I. Est, per se loquendo, solus Episcopi conferre Ordines, seu Majores, seu etiam Minores. Tridentin. Concil. Sess. 13. *Can. 4. & cap. 7. S. Thomas in Suppl. q. 65. a. 2.* fundaturque hæc potestas in Characterè Episcopali, ita, ut ne quidem per mortem auferrî queat, proindeque potuisset S. Dionysius, qui demessum sibi caput tulit ipse suis manibus ad notabile spatium, Sacerdotes creare, si illud ipsum caput cætero corpore iterum univisset Deus. Vide Bonacin. *De Sacram. disp. 3. punct. 4. num. 1.* & Barbosa *De Offic. & pot. Episc. allegat. 3. num. 3.* Et adde, etiam Primæ Tonsuræ Ordinarium, & per se, ministrum esse

solum Episcopum, alios per solum privilegium. D. Pax Jordanus *Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. tit. 8. num. 11.* post Barbos. *loc. cit.* & alios contra alios, nec valori Ordinationis obesse ullam censuram, aut hæresin, siquidem hoc, & alia Sacramenta confert potius dignitas, quàm persona, inquit Abbas *cap. Veritatis. De dol. & contum. num. 46.*

Objicies: Ego tamen sæpe nec sine admiratione, vel dubitatione legi, fuisse ab ipsis Summis Pontificibus, & aliis Patriarchis irritas habitas Ordinationes eorum, quos Hæretici, vel Schismatici, vel Antipapæ initiaverunt sacris. Quin lego ex S. Gregorio apud Gratianum *cap. Nos. q. 1. r.* hæc verba: *Nos consecrationem dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis hominibus est celebrata.* Et ibid. *c. 5.* ex Papâ Urbano: *Ordinationes, quæ ab Hæresiarcho nominatim excommunicatis factæ sunt & c. irritas esse judicamus.* Et ut alia omittam, Innocentius II. in Concil. Romano ita sanxit: *Ad hæc Ordinationes factæ à Petro Leone (Antipapâ) & aliis Hæreticis, & Schismaticis evocamus, & irritas esse censemus.* Baronius ad Annum Christi 1139. *in fin. num. 5.*

Resp. Et ego olim legi cum admiratione, sed factus doctior didici, ejusmodi locutiones esse intelligendas de sola executione Ordinum, non de potestate; id est, fuisse talibus interdicitum usum Ordinum, non autem negatam potestatem. Sanè Paschalis II. in Syn. Guastalensi apud eundem Baronium *ad Annum Christi 1106. num. 28.* ita pronuntiavit, *Patrum nostrorum exemplis, & scriptis instructi, qui diversis temporibus Novatianos, & Donatistas in suis Ordinibus susceperunt, præfati regni Episcopos in Schismate ordinatos (nisi aut innovatores, aut criminosi sint probati) in officio Episcopali suscipimus.* Explicationem datam reperies apud Gloss. *in cit. cap. Nos.* & apud P. Suarez *De Cens. Disp. 11. sect. 2. n. 4. & seqq.* ac Dianam *Part. 8. Tract. 2. Resol. 2.*

Quid si autem Episcopus ipse fuit invalidè ordinatus in Diaconum, an validè efficiet alios Diaconos? Resp. *Negative*, si stetit communi sententiâ S. Antonini, Silvest. Henrici, aliorum apud Dian. *cit. Tract. 2. Resol. 4. Affirmative*, si audiatur Vasquez, Præpositus, alii apud, & cum ipso Diana. Eò quòd potestas ordinandi pertinet non ab aliis Ordinibus, sed à Characterè Episcopali. Si tamen Episcopus ille haberet perspectum suum defectum, deberet emendare; cum generatim veritum sit ministrare in Ordine superiori, si cui desit inferior.

Dixi suprâ: *Per se loquendo.* Etenim Pontificis auctoritate potestas ordinandi aliis communicari potest, ut videbimus *Cas. VIII. X.* & maxime *XIV.* Sicuti & posset nondum consecratus, cui tamen de jure communi ne quidem licet ante Confirmationem administrare hoc Sacramentum, esto jam fortè sit insignitatus coronâ Episcopali.

251 Dico II. Tametsi quis verè consecratus Episcopus conferat *validè* Ordines, non tamen quis *licite*.

252 I. Namque debet esse immunis ab omni peccato mortali, censura, & irregularitate &c. præditus quoque omnibus Ordinibus inferioribus Episcopatu, ut patet ex paulò antè dictis, sicuti & jejunos juxta dicenda *Cas. IX.*

253 II. Ordines Majores non potest conferre, nisi inter Missarum solennia ab ipsomet celebrata. *Gloss. in cap. Quod sicut. 28. De elect. Verb. Dividatur.* Qua de re audi, mi Lector, duplicem curiosum Casum, ad quorum *primum*, ut responderem, rogatus fui literis, ex ipsa Silesia datis die 30. Sept. Anno 1659. ad alterum autem coram, hic Constantiæ.

Casus Primus.

254 **G**ermanus Episcopus senio, & invaletudine gravatus nequit, nisi difficillimè, vacare Missa dicenda, & ordinandus, qui sese offerunt, tametsi utrumque facile valeat Ordines conferre. *Queritur igitur, an non queat ita sublevari, ut alius Sacerdos simplex faciat Sacrum, Germanus verò sub illo fungatur officio Episcopali, adscribendo militia Clericali, qui se presentant?*

255 *Videri possit esse id permissum in his circumstantiis. 1. Quia nulla lex Divina, aut humana præcipit illam circumstantiam Sacrificantis. 2. Esto aliqua præciperet, at tamen secuti plurima alia non obligant cum magna difficultate, ita nec ista. 3. Scribebat, qui me consuluit, alicubi factitari illud ipsum, de quo hic queritur, an sit licitum.*

256 Partim respondi, partim respondeo nunc I. Illam sublevationem esse, *per se loquendo*, illicitam. Tum quia est expressè, & contra consuetudinem Ecclesiæ indicatam *cit. cap. Quod sicut. §. super eo.* & contra Rubricas Pontificalis. Tum quia *Gloss. loc. cit.* expressè scribit: *Questum fuit à me Bernardo Parmensi in consecratione D. Octaviani Episcopi Bonon. nràm Archiepiscopus posset consecrare, & alius Missam cantare? Responsum fuit à Papa (ut Glossam explicat Jordanus mox citandus) quòd illud fieri non debebat, cum illud esset contra ordinationem Ecclesiæ in hoc cap. Quod sicut, & nunquam audivi, nec legi, quòd hoc aliquando factum fuerit.* Tum denique, quia omnes Canonistæ scribentes in illud *cap. itémque Summistæ in Verb. Ordo absolutè* docent, Missam ab Episcopo Ordinatore celebrandam. Multos nominat P. Sanchez *Lib. 7. Conf. Moral. cap. 1. dub. 4.* ad dentè expressè Jordano *Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. tit. 6. num. 447.* non posse aliter fieri sine gravi *sansa.*

Quamquam sine omni prorsus dubio erravit doctissimus cateroquin Silvester, dum *Verb. Ord. 2. quest. 9. dist. 2.* sic scripsit: *Si Missa non præmittatur, nihil fit, sed totum est iterandum, & si unus dicat Missam, alius ordinet, tenet Ordo in Minoribus, non in Sacris, sed est de substantia.* Certè nullum Concilium, nullus Pontifex unquam quidquam scripsit in favorem hujus sententiæ, licet *primam* ejus partem post *Gloss. cit. Verb. dividatur* doceant Antonius de Butrio, Reinerus, & Angelus apud eundem Silvest. & apud Sanchez, at sine specie ullius probabilitatis, cum de essentia cujusque Sacramenti sit sola materia, forma, minister cum debita intentione.

II. Itaque si Germanus non habuit Suffraganeum, debuit à Summo Pontifice petere dispensationem, quam, ut existimo, non negasset.

III. Si Germanum, aut alium Episcopum invaderet hebdomadà quatuor temporum, aut Sanctà ejusmodi debilitas, ut nequiret, nisi cum ingenti difficultate, perficere utrumque munus ordinandi, & celebrandi, nec adesset alius Episcopus, qui sacram Ordinationem obire veller, vel posset, tunc existimo, sive Epiikiam, sive generalem interpretationem communis consuetudinis permissuram, ut propter tam magna incommoda, quæ evenirent, si domum remitterentur nudi, qui se non absque grandiore corona redituros sperabant, sine omni scrupulo curaret Sacrum fieri per alium. Cum enim tam multæ leges, & consuetudines Ecclesiasticæ admittant utramque hanc exceptionem in circumstantiis non majoris momenti, quam sit hic indicata, quidni, & hæc admittat? Consentit Iordanus supra admittens gravem causam. Consentit, & Ioannes Præpositus *De Sacram. Ordinis num. 150.* ex quo mihi, erarenti hoc libro, misit nonnemo Romæ ex eruditissimis hæc verba: *Non tamen requiritur, ut ipse Episcopus celebret, cum id nullo jure caveatur.*

IV. Non tamen censui, hanc responsonem habuisse locum in isto

Casu secundo repentino.

Gabriel Subdiaconus tridui itinere Anno 1663. venit Constantiam, ut promoveretur ad Ordinem Diaconatus Sabbato Quatuor Temporum Quadragesima, & Presbyteratus in Sabbato Sidentes, si in interstitiis dispensaretur (ut factum fuit) à Reverendissimo Domino Ordinario, in etate verò à sua Sanctitate, à qua in horas singulas præstolabatur illam gratiam, quam etiam attulit proprius tabellarius, sed paulo serius, scilicet, immediatè post, quam finita erat jam generalis Ordinatio, absolutumque Sacrum, Accur-

Accurrit tamen ille Candidatus Presbyteratus illico ad me, scire percipiens, an posset illo ipso adhuc antemeridiano tempore ungi à Sacerdote à Reverendissimo Domino Suffraganeo sub Missa alterius (qui jam constitutus erat) sacerdotis, se supplicaturum pro ea gratia, dammodo censerem, posse præstari.

261 Respondi, non videri esse sufficientem causam agendi contra triplex (juxta sententiam multorum) præceptum Ecclesiæ, quæ scriptum, quæ consuetudinarium, *primum* de Missa celebranda ab ipsomet Ordinatore; *alterum* de jejuniis præmittendo Ordinationi, solverat autem ille Reverendissimus, & de quovis etiam infimæ fortis Clerico bene, ac gratiosè mereri solitus Dominus jejunium naturale per summationem purificationis, ablutionisque in Missa, sub qua contulerat Sacramentum Ordinis plus quam 40. Gandidatis. *Tertium* de non celebranda nisi una Ordinatione una die. Accedebat, quòd superessent solùm 14. dies usque ad Sabbatum Sanctum, ut proinde tantilla dilatio non esset allatura incommodum, par dispensationi in hoc triplici more Ecclesiæ. Acquivit ille D. Consulens facilè responso.

262 III. Non est cujusvis Episcopi, conferre Ordines. Patet tum ex variis Canonibus, tum ex Casu nostro Lithuanico, ubi Suffraganeo Vilnensi non est facta potestas inaugurandi sacrosanctas, nisi cum licentia Ordinarii. Unde Cardinalis de Lugo ad quæstionem motam, circa prædictum Suffraganeum, sic respondet; Ego, cum prædictus Suffraganeus me de hoc comsulisset, rem totam detuli S. Congregationi Eminentissimorum DD. Cardinalium Tridentini Concilii interpretum, cum totum penderet ex intelligentia dicti Decreti Trident. *Sess. 6. cap. 5. De Reform.* ubi cavetur, quòd nulli Episcopo liceat cujusvis Privilegii prætextu Pontificalia in alterius Diocesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, præsertim cum nomine Ordinarii loci intelligatur etiam ibi Capitulum, Sede vacante, ut sæpius responsum fuit in eadem Congregatione. In hoc casu Eminentissimi Cardinales postquam semel, atque iterum hac de re cogitarunt, responderunt die 22. Febr. 1631. his verbis: *Sacra Congregatio Concil. Trident. censuit, secundum eam, quæ proponuntur, prædictum Suffraganeum non posse.*

263 Nec obest, inquit idem Cardinalis *num. 3.* communis doctrina Thomæ Sanchez *Lib. 8. De matrim. Disp. 26. num. 72.* quòd licentiæ, & facultates concessæ à præcessore durent, etiam post hujus mortem, quamdiu non revocantur à successore, nam causa, ob quam Congregatio ita declaravit, est reverentia debita Ordinario in sua Diocesi, cui opponi videtur, si alius, eo non annuente, se ut Epi-

scopum gerat, sicut si hospes in aliena domo, ut dominum se gerat sine domini consensu. Hæc, & plura petita ex Regulis Civilitatis sapienter Cardinalis.

Sicut autem non potuit ille Suffraganeus Vilnensis obire functiones Pontificales sine permisso Ordinarii, ita nec potuit, sede vacante, eas, *per se loquendo*, tunc peragere de consensu Capituli, ut ostendo responsonem ad

Casum ob Occasum.

Sapientissimi, & meritisimi Præsulis Eispalensis D. Petri de Castro, & Quinones, quo Anno 1622. ferià sextâ quatuor Temporum vitâ functo, quæstium fuit, an Capitulum, Sede vacante, posset hanc concedere licentiam Episcopo Titulari, vel alteri ejus Diocesis, ut Sabbato sequente Ordines celebraret,

P. Antonius Quintanadvenn. *Sing. Tract. 6. 265* *ing. 6.* relator, dirigitorque hujus eventus respondet, partem affirmativam esse prorsus tenendam, eò quòd Congregatio Cardinal. apud Garciam *De benef. p. 5. cap. 7. numero 39.* & Barbosam in *Trident. Sess. 7. cap. 10.* ita declarat. Probat etiam autoritate Garcia, Barbosa, Bellarmini, Villalobos, Molfesii, Quarantæ. Et quidem Sanchez *Lib. 7. Conf. Moral. cap. 7. dub. 26. num. 2.* sentit omnino idipsum, quod Quintanadvenn. Barbosa verò in locum citat, *Tridentini*, itémque Quaranta *Verb. Capitulum Sede vacante. vers. Undecimò* quæro, prorsus contrarium, reliqui nihil planè favent illi illimitatæ responsoni, & meritò, nam verba Tridentini Concil. *loc. cit.* ita habent: *Non liceat Capitulis Ecclesiarum, Sede vacante, infra annum à die vacationis ordinandi licentiam, aut literas dimissorias, seu reverendas, ut aliqui vacant; tam ex juris communis dispositione, quam etiam cujusvis Privilegii, aut consuetudinis vigore alicui, qui beneficii Ecclesiastici, recepti, sine recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere, si secus fiat; Capitulum contraveniens Ecclesiastico subiaceat interdicto, & sic ordinari &c. in majoribus &c. sint suspensi &c.*

264 Declaratio verò, qua nititur ille sanè doctus autor, refertur non à Barbof. ut scribit Quintanadvenn. sed à Gallemart in hoc ipso Caput Tridentini his verbis: *Capitulum, Sede vacante, potest concedere etiam licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia in eorum Ecclesia, & Ordines conferendi, tam Clericis illius Diocesis, quam exteris habentibus dimissorias suorum Episcoporum, juxta tamen formam hujus Decreti.* Itaque Declaratio. Cujus postrema verba exprimentia, eam esse intelligendam, juxta formam hujus Decreti, id est, citati Capituli decimi, manifestè indicant, non esse in ea sermonem, nisi de arctatis, hæc enim est unica

unica forma hujus Decreti: Item illa verba: *Clericus illius Dioecesis* intelligenda sunt de Clericis Dioecesis spectantis ad Episcopum, cui Capitulum facit potestatem. Quod verò ajunt Sanch. & Quintanaadv. verbum illud *Ordinandi*, quo utitur Tridentinum, accipi passivè pro: *Ut Ordinari possit*, adeoque idem esse, quod dandi dimissorias, ut possit ordinari, est explicatio prorsus aliena à stylo Trident. Concil. & repugnat apertè Declarationi citatæ.

268 Resp. Itaque I. Capitulum, Sede vacante, nequit infra primum annum à die vacationis dare cuiquam, nisi qui arctatus sit beneficio, literas dimissorias, potest autem post primum annum, si fortè Sedes adhuc vacet. *Prima* pars est communis Jordani *num. 131*. Barbofæ *alleg. 7. num. 10.* & aliorum contra Sanch. & Quintanaadv. jam primum refutatos. *Altera* pars est omnium, patèrque ex verbis Trident. Concil. loquentis expressè de primo anno solo, & proinde relinquentis annos sequentes in terminis juris antiqui, quo *in cap. Cum nullus. De temp. Ordin. in 6.* fit generatim potestas Capitulo, ut Episcopo in remotis agente (longè potiùs mortuo) possit literas dimissorias impertiri. Intelligitur autem hoc Decretum etiam pro *Prima* Tonsura, Barbofæ *loc. cit. n. 2.* nisi quis sit præsentatus à Laicis ad Beneficium Ecclesiasticum. Idem *ibid.* quanquam Garcias *loc. cit. num. 95.* sentiens cum Barbofæ, referat. *n. 93.* Declarationes duas, quæ indicant satis clarè, verba Tridentini non extendi ad primam Tonsuram, Flura de dimissoriis vide *Casu XIV.*

269 II. Neque Vicarius Generalis potest eas illo primo Anno concedere. Barbofæ *in cit. cap. 10. Concil. Trident.* nam Vicarius non habet tunc quidquam potestatis, nisi quantum conceditur ipsi à Capitulo. Est enim tunc, & vocatur Vicarius Capituli. Cum enim ejus, atque Episcopi Sedes sit una, atque eadem, Episcopo è vivis sublato, tollitur etiam ejus Vicario omne Vicarium jus, exceptis causis jam coëptis.

270 III. Dimissoria, quas arctatis dedit infra primum Annum, profunt etiam, finito illo Anno, aut electo novo Episcopo. Barbofæ *loc. cit. num. 1.*

271 IV. Nequit Capitulum, durante primo Anno, dare licentiam Episcopo commoranti in Dioecesi, ut ordinet Regulares, etiam prævio examine. Barbofæ *num. 3.* licèt possit permittere, ut ille Episcopus suosmet, aut aliorum Episcoporum subditos instructos dimissoriis ordinet. Patet ex Declaratione supra relata. Addente Barbofæ *num. 5.* id ipsum licere, respectu illorum, qui obtinuerunt à Sede Apostolica facultatem, ut possint de licentia sui Ordinarii promoveri à quovis. Addente rursus *ibid.* id ipsum de subditis ipsiusmet Capituli, si habet distinctos à Dioecesanis, sicut etiam potest Dioecesanis impertiri testimonium idonei-

tatis. Barbofæ *num. 4.* & scio, ita factum ab hinc triennium, sede vacante, à Capitulo Curienfi, at pro ipsis Ordinibus oportet accedere Sedem Apostolicam. Barbofæ *num. 5.*

V. Arctati beneficio, quos à suo juris anti- qui correctivo Decreto excipit Sacra Synodus, dicuntur illi, vel qui reipsa habent, vel quibus offertur beneficium requirens, ratione foundationis, aut consuetudinis, ut, qui id obtinet, intra annum habeat Ordinem illum, pro quo supplicat primo anno Sedis vacantis. Barbofæ *ibid. num. 16.* post Garciam. Vide infra *n. 456.*

VI. Si contingeret (utinam non nisi post feros annos!) Constantiæ ille Casus Hispalensis, de quo supra, tunc responderem, posse per epiiskiam à Reverendissimo Capitulo concedi licentiam Reverendissimo Domino Suffraganeo celebrandi Ordinationem generalem. Ratio est, quia solent in quatuor Temporibus huc confluere 50. 60. 70. juvenes, ac viri, interque hos multi ex locis biduo, triduo distitis, atque examinari plerique ante feriam sextam, quis credat, esse mentem Pontificis, ut tam multi per nives, & asperos montes, post tot sumptus remittantur domum vacui Septiformi Gratiâ per Ordinationem acquirendâ? Cum præsertim Sanctio Tridentini corrigat jus antiquum, & proinde velut odiosa restringi debeat, ut non includat casus repentinos, improvisos, junctos magnis incommodis.

Eam ob rem videtur mihi verosimile, id potuisse etiam fieri Hispali, & in plerisque, si non omnibus aliis locis. Etenim ad pleraque civitates destinatas Ordinationibus contendunt tam multi, & à quibusdam tam longa curritur via, ut loquar cum Thoma Campensi, ut nequeat sine valde notabili incommodo negari honor, quem petunt. In hoc consensio Patri Quintanaadv. dissentio, quatenus arbitratur, posse id ipsum facitari non tantum postridie illius mortis Episcopalis, sed qualibet sequente angariâ. Verùm huic doctrinæ adversatur praxis, ni fallor, Ecclesiarum Germanicarum, & vel maximè factum illius Nuntii Apostolici, de quo accipe

Hunc Casum.

Cum Illustrissimus & Reverendissimus NN. Episcopus Constantiensis diem extremum obiisset Anno N. in ipsa angaria mensis Decembris, Capitulum Cathedrale dedit Suffraganeo potestatem ordinandi omnes, qui aderant magno numero, & ex locis distitis itinere tridui. Ubi hoc rescit Illustrissimus Dominus Nuntius Apostolicus Lucernensis pronuntiavit, omnes DD. Canonicos esse suspensos, eosque adegit ad petendam absolutionem. Quid pronuntiandum de his, & de illo?

Resp.

Resp. Nec damnari à me illud factum Canonicoꝝ propter rationem allatam *n. 273.* præsertim, cum non sit mihi dubium, quin eam potestatem fecerint, consultis, approbantibusque aliis viris doctis, nec etiam incurari à me severitatem illius Domini Nuntii, qui fortè non aberat procul, ac proinde consuli poterat, & verò poterat intervenire aliqua circumstantiâ, quæ ipsum impulerunt ad hanc severitatem. Adde, quòd sit tantum probabile, nullo autem modo certum, posse licèt id fieri, quod scripsi *cit. num. 273.* igitur oppositum est etiam probabile, solent autem Judices fori externi procedere juxta opiniones probabiles, quibus sunt ipsi imbuti, nec facile permittere, ut subditi propter aliquam difficultatem recedant publicè, propriâ auctoritate, à jure claro simul, & vigente in usu.

276 Dico III. Episcopo non licèt, per se loquendo, promovere, nisi proprios subditos. Patet ex cap. *Cum nullus. De tempor. ordin. in 6.* ita statuente: *Cum nullus Clericum Parochia aliena præter Superioris ipsius licentiam debeat ordinare. Superior intelligitur in hoc Casu Episcopus, de cujus Dioecesi est is, qui ad Ordines promoveri desiderat, oriundus, seu in cujus Dioecesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet (licèt alibi natus fuerit) domicilium in eadem.* Ita Bonifacius VIII. Ut proinde nemo, per se loquendo, queat ordinari, nisi ab Episcopo vel originis, vel domicilii, vel Beneficii, sufficiat, autem quilibet horum titulorum; de quibus ordine agam hac alterâ Sectione.

SECTIO II.

Quibus, quo loco, quo habitu conferendi Ordines ab Episcopo?

Casus Floridus.

SUMMARIUM.

Casus Ordinati in loco disputabili. 277.
Quis dicatur Episcopus Originis? 279.
An Episcopus loci, in quo es baptizatus? 280.
Casus recens circa hanc rem. 282.
Alius casus suscipiens Ordines in loco paterna Originis. Ibid.
Filius illegitimus sequitur Originem matris. 284.
Casus ignorantis, quo loco natus, & quot sit annorum, & tamen Ordinibus insigniri vult. 286.
Episcopus ordinat sibi subditos ratione domicilii 289.
Domicilium habitationis acquiritur tribus modis. Ibid.
Explicantur illi modi. 290. & seqq.
Impuberes habent domicilium, ubi Pater. 299.
Ubi habeant, qui plura fœnda possident? 304.

Et officiales obtinentes perpetua officia hujus, aut illius loci? 201.

Casus volentis suscipere Ordines in loco, ubi patrens agebat Praefectum non perpetuum. 302.

Casus alterius utrunque intricatus. 305.

Locus Beneficii Ecclesiastici an aptus pro Ordinibus petendis? 309.

Archiepiscopus illicitè ordinat subditos suorum Suffraganeorum. 312.

Casus Confessarii rigidi circa Episcopum, Pontificalia obtinentem in aliena Dioecesi. 314.

De irregulari accipiente Ordines post Episcopi edictum prohibitivum. 316.

An Ordines possint extra tempora dispensatis conferri in Oratorio privato? 318.

An Episcopus alienus licèt, sine facultatè Ordinarii, conferat Ordines in loco exempto? 320.

An Ordines conferens in loco privato debeat esse indurus omnibus solitiis paramenti? 321.

Gregorius cum matre Venetias advehitur. Illic decem annos consistit, à Patriarcha Primâ Tonsurâ decoratur. Indidem cum matre, & sorore sese commovens aliam deligit urbem, ut illic figat sedem. Hanc urbem postquam tres annos cuncta ejus familia incoluit, omnes sacros Ordines sine aliqua Veneti Patriarchæ concessione suscepit. *Quæsitum fuit, num in suspensionis: & celebrando in laqueum irregularitatis se ipse induerit? Homines non defuerunt qui etiam literati, probique viri habebantur, quorum suffragiis hujus Clerici videbatur causa damnata, cui succurri censui oportere.*

Repræsento P. Pauli Comitoli *Lib. 6. respons. 278 Moral. quæst. 45.* phrasin floridæ Latinitatis. Eiusdem responsum exprimam, & sequar. *num. 304.* Interim respondendo ordine ad tres titulos subjectionis, indicatos in calce præcedentis Sectionis.

Dico I. Omnis ille Episcopus dicitur Episcopus tuæ originis, in cujus Dioecesi natus es non casu, & fortuito, seu per transennam, ut loquitur Barbof. *De Offic. Episc. alleg. 4.* Communis apud, & cum Diana *Part. 8. Tractat. 2. Resol. 11.* contra P. Hurtadum *Diffic. 17.* & Leonardum apud Escobar *in Theolog. Moral. Lib. 23. sect. 2. problem. 74.* ratos, & quidem probabiliter, teste eodem P. Escobar, sufficere ad acquirendum domicilium originis in hoc oppido, si tua mater habens alibi domicilium habitationis te enixa est in eo, cum illic esset itineris, vel negotii causâ. Sed in retanti momenti standum est communi sensu Canonistarum, & Legistarum, quòd scilicet ille transitus, aut parva mora non sufficiat ad domicilium originis contrahendum, sed debeat esse domicilium ipsius patris, adeoque si tuus pa-

E

rons

rens est Civis Romanus, tua verò mater te effudit in auras Mediolani, diceris quidem physice natus Mediolani, moraliter autem, seu per juris fictionem Romæ oriundus. Valascus apud Dianam, Barbof. De Offic. Episc. alleg. 4. numero 8.

280 II. Proinde licet sis baptizatus Mediolani, non tamen ideo te poterit provehere ad dignitatem Clericalem Archiepiscopus Mediolanensis. Pax Jordanus *Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. tit. 6. n. 30.* contra alios, nisi forte esses Turca, vel Judæus, nam tales infideles illic fortiuntur domicilium originis, ubi regenerati sunt. Jordan. *Ibid. nu. 41.* ut proinde fiat civis Romanus, aut Mediolanensis, qui Mediolani baptizatur, natus alibi è parentibus infidelibus. Jordan. *ibid.* Quod tamen nolim dicere de illo adolescente, qui natus patre Calvinista, & factus Catholicus rebaptizatur Monachii e. g. idcirco, quòd deprehendatur error substantialis in ejus priore Baptismo. Hinc deduces resolutionem Casûs propositi mihi, post primam evulgationem hujus Alphabeti, scripto

His verbis.

Quid Reverentia Vestra videtur ad hunc Casum respondendum? Petrus à Parentibus tempore belli in Helvetiam profugus, & istic per septennium circiter habitantibus, est natus in Cormond, Diœcesis Lausann: ibidem baptizatus, & per annum educatus, postmodum cessante bello ad patriam solum deportatus est. Queritur, an sit originarius Lausannensis, adeoque ab eodem Reverendissimo Ordinario possit ordinari? Resolutionem hujus non possum satis evidenter colligere ex illa asseritione, quæ in Alphab. Ordinis habetur n. 279. Reverentia Vestra mentem libenter intelligam, utpote profuturam pluribus nostratibus ad evitandum iter oppido carum, & operosum.

Partim rescripti, partim nunc dico, Barbofam, Dianam, & Escobar, quos cit. num. 279. allego, requirere unà cum Jordano loc. cit. n. 38. Antonio Cotonio celebrior. *controversiar. Lib. 3. contr. 1. cap. 6. num. 135.* atque aliis, ut tunc solum profuturam Ordinationem loci propriæ originis, seu nativitatis, quando in illo loco pater tuus (si sis legitimus, seu mater si sis illegitimus) fixit domicilium: quod & ego tanquam probabilis sensus eod. num. 279. quia tamen P. Escobar, ut refero ibidem, habet pro probabili opinionem doctissimi Patris Casparis Hurtadi, atque Leandri censentium, sufficere, modò revera sis ibi in transitu natus, quia insuper Glossa cap. 1. De usuris. Verb. Alienæ in 6. atque ibidem Joannes Andreas absolute tradunt, inde censerem quem oriundum, ubi

natus est, & Piascius in Praxi Episcopali Part. 1. cap. 1. §. 2. num. 9. (malè à Cotonio loc. cit. nominatus pro communi doctrina) sine ulla limitatione dicit, illum fieri subditum, & Diœcesanum Episcopum, qui natus est in hujus Diœcesis, sicuti & qui baptizatus, ideo non possum negare, quin ille Petrus, de quo est sermo in casu proposito, possit valde probabiliter dici acquisivisse domicilium originis in Episcopatu Lausannensi, utpote qui non solum ibi natus, sed & conceptus, & quidem natus post sexennem parentum commorationem in eo loco, & quia huic tali nativitati fuit junctus Baptismus, quem, teste Jordano cit. num. 39. plurimi, interque hos Rebuffus, & Piascius, absolute scribunt, sufficere ad tribuendum titulum originis hinc requisitum, quia etiam in specie facti asseritur, non potuisse illum Petrum sine molestia oppidò magna accedere locum originis, seu domicilii paterni: eam ob rem respondi, respondeoque nunc, potuisse bonâ conscientia dari locum mitiori sententiæ, cavendo tamen, ad evitanda varia incommoda, ne quidquam ea de re deferretur ad proprium Episcopum. Non recedo libenter à communi sensu Doctorum in actionibus ex se publicis, amplectens contrariam minùs probabilem opinionem, nisi ob accidentalem circumstantiam inducar ad hunc recessum, qualis quidem circumstantia est allegata molestia non levis.

Similiter potes à Mediolanensi Episcopo accipere sacros Ordines, si tuus pater fuit ex avo tuo illic domicilium habente natus, nam domicilium originis paternæ, est etiam domicilium tuæ Originis. Diana Resol. 12. & Pax Jordanus Vol. 1. Lib. 3. Tract. 6. num. 42. cum multis contra multos, siquidem Congregatio Cardinal. Anno 1599. 1628. 1629. ita declaravit, teste eodem Dianâ Part. 4. Tract. 4. Resol. 148. Vide Barbofam in Trident. Sess. 23. De Reform. cap. 8. numero 17. referentem easdem Declarationes, & plurimos DD. & nota pro praxi eventum hujus

Casus veri, & frequentis.

Gerontius homo Helvetius natus in diœcesis Friburgensi, Diœcesis Lausannensis, in eaque educatus proficiscitur in Galliam, & aliquot annis transactis ducit uxorem satis divitem, figit ibidem domicilium sine animo redeundi in patriam. At in hanc patriam venit Nicolaus ejus filius, natus ipse in Gallia, dat operam literis, dubius verò, an velit in Helvetia vitam claudere, an in Gallia, certus autem suscipere Sacerdotium. petit Primam tonsuram cum quatuor Minoribus ab Episcopo Lausann. Confert hic illos ipsi sine scrupulo, et si probè informatus de re tota, an excusandus?

Resp

Resp. Imò laudandus, quòd nullam, ut forte alius fecisset, moverit difficultatem, quia nimirum domicilium originis paternæ censetur esse tuæ quoque originis domicilium, atque ita practicatur hic Constantiæ.

283 At quid si Gerontius fuisset, sicuti & Nicolaus genitus quidem in Gallia, parens verò Gerontii: avus Nicolai in Helvetia?

Resp. Nil profuisset Nicolao, nec enim ex avi, sed patris origine dicitur quis originarius. Barb. cit. alleg. 4. num. 13. cum aliis communiter contra Leandrum apud, & cum Escobar. cit. sect. 2. problem. 76. Sanè si attendetur avita origo, inquirendus esset ager Damasce-nus, ubi Adam creatus est, inquit lepidè Joan. Andr. in cap. 1. De usur in 6.

284 Quid si verò non pater, sed mater habuisset Friburgum Helvetiorum pro natali solo? Resp. Filius sequitur originem patris, non matris. L. 3. Cod. De municip. & orig. ergo frustra petiisset hoc titulo ordinari Friburgi, seu Solodori, Barbofa *ibid. num. 14.* Excipe, nisi fuisset illegitimus, seu naturalis, nam talis filius quoad hoc sequitur ventrem. Barbofa num. 15. Escobar loc. cit. quia illegitimorum mater, & consequenter hujus patria est notior, quàm patris. Palas Tract. 27. p. 15. Tunc quoque domicilium tuæ matris habetur pro tuo, quando ignoratur paternum. Barbofa num. 16.

285 Dices: Est locus in Germania, in quo Quatuor Episcopi possunt ita assidere uni, eidemque mensæ, ut quisque illorum propriè sedeat in loco sua Diœcesis. Quid si reperiat in infans expositus in, seu supra illam mensam, nec sciatur, quis genus, unde domo? Resp. Si reperiat in eo latere mensæ, quod spectat ad Episcopatum A. erit Diœceseos A. nam expositus, cujus parentes ignorantur, non solum judicatur municeps, & civis loci, in quo natus est; sed etiam loci, in quo est expositus. Barbofa n. 17. addente Dom. Reding cit. quæst. 10. art. 4. *Controvers. 2. n. 3.* ex Stephano Gratiano, si tam patris, quàm matris origo respectu filii sit incognita, veluti accidit in filiis expositis, tunc horum expositionem subrogari origini maternæ, quæ singularis doctrina est probè notanda. At quid ad hunc

Casum non imaginarium.

286 Glycerius filius militis, nunc studiosus Casuum, natus est in Gallia patre milite, versante in Gallia, sed nec ipse, nec sorores ejus sciunt, in qua civitate, vel Episcopatu natus sit, pater, & mater obierunt, nec pater ullibi fixit domicilium, deinde nescit Glycerius, quot sit annorum. Queritur, quid cum hoc homine incipiendum, cum petat ordinari?

287 Ita mihi scripsit solers Theologiæ Moralium Professor, aliquot mensibus antè mihi testatus, hujusmodi Glycerium fuisse in Diœcesi B. cum

hisce circumstantiis promotum ad Sacramentum Ordinis. Et verò aratem quòd spectat, aperiam Cas. XIII. quid mihi videatur. De domicilio negaret Pax Jordan. num. 118. potuisset ordinari ab Episcopo B. scribit enim hic Doctor post Piasc. in praxi p. 1. cap. 1. num. 10. esse à Concil. Trident. Sess. 14. cap. 2. De Reform. vetitum, ne ordinetur is, qui nullius est Diœcesis. At revera hoc non dicit illa Synodus, sed tantum, ne Episcopus Titularis etiam in loco nullius Diœcesis resederit, ordinet alienum subditum, sine expresso consensu proprii Prælati. Interim tamen hæc ipsa verba Tridentini Concilii videntur improbare factum Episcopi B. cum præsertim idem Piascius *ibid.* sic scribat: Vicinior Episcopus, quem semel locus carens suo Diœcesano elegerit, tales ordinare, & dimissorias concedere possit, ut etiam respondit Congregatio Concil. Anno 1587. Ecce: Congregatio eos; qui nati sunt in loco non habentē Episcopum; non permittit ordinari à quovis; ergo non permisisset Glycerium promoveri à quovis, ergo non ab Episcopo B. ergo debuisset Glycerius petere à Sede Apostolica facultatem eligendi aliquem Ordinatorem. Et omnino puto, fuisse, per se loquendo, faciendum; adeoque vel eam petierit Glycerius, vel habuerit in animo vitam claudere in illo Episcopatu; in quo operam dabat literis, & in quo promotus fuit, quæ sanè conditione posita potuit titulo domicilii propriè dicti petere Ordinationem, ut patebit ex dicendis.

Dico enim II. Episcopus potest Ordines conferre iis, qui sunt ipsi subditi ratione domicilii habitationis. Ita omnes, & patet ex cit. cap. Cum nullus. De temp. ord. in 6. Ubi nota, domicilium dividi in domicilium Originis, de quo in præcedente Conclusionē, & in domicilium habitationis, ubi quis habitat, & quod plerumque intelligitur, quando vox domicilium absolute profertur.

Acquiritur hoc domicilium tribus modis, origine, lege, habitatione. Origine: quia censetur puer habere domicilium istud eo in loco, in quo habet pater, sive sit ibi propriè natus ille puer, sive non. Suprà num. 281. Lege: ut per Principis privilegium, Statutum, adeptionem Dignitatis, aut Prælaturæ in loco, Monachatum, Clericatum, Lecturam, aut Professuram publicam, matrimonium &c. Jordanus Vol. 3. Lib. 13. tit. 8. num. 230. testans Vol. 1. Lib. 3. cit. tit. 6. num. 5. majorem partem quindecim modorum, quibus acquiritur lege domicilium, & quos *ibid.* recenset, valere ad effectum pro Ordinibus. Tertio, ut dixi, domicilium acquiritur habitatione, de quo modo valde frequenti, & sæpe controverso notò seqq.

I. Ut domicilium habitationis alicubi à jam pubere acquiratur per habitationem adeoque per modum distinctum à duobus nunc primùm descriptis, requiruntur generatim duo. Primum est;

E 2

mum est;

- num. est, ut quis re ipsa versetur ibi. Alteri, ut versetur cum animo manendi illic perpetuo. DD. citati, & citandi in decursu. Censuris autem habere animum degendi perpetuo Romæ e. g. si cogites illic permanere, donec te aliquid aliud advocaverit. Laym. *Lib. 5. Tract. 9. cap. 9. num. 10.* aut in dubio, quando illic habitasti decennio. Sanchez *Lib. 4. Conf. Moral. cap. 2. dub. 19.* aut quando identidem supplicas pro consequenda civitate illius loci, tunc enim jam acquisis domicilium cum jure petendi illic Ordines, cæteris concurrentibus. Jordan. *cit. tit. 6. n. 71.* Et proinde fit crebro, ut quis duplex domicilium habitationis habeat, sicuti fulè ex jure demonstrat P. Comitulus *Respons. Mor. Lib. 6. quæst. 45.* & consentiunt Farinacius, Barbosa, Jordanus, infra citandi, ac nominatim, quando ita constanter jam in hoc, jam in illo loco moraris, ut cogites totam vitam partim in hoc, partim in illo transigere. Si tamen non habites æqualiter in utroque, putat Gl. in *cap. Cùm nullus. De temp. ordin. in 6.* ibi esse domicilium tuum, ubi est major pars tuorum bonorum, exprimente Jordano *cit. tit. 6. num. 65.* quando quis parat domum, & cum effectu habitat in ea, & in pluribus locis conversatur, præsumi velle constituere plura domicilia, & posse à quolibet talium domiciliorum Episcopo promoveri, secus, si absque habitatione possideret bona in diversis locis, aut sine bonis aliquando alicubi versaretur. Porro Diana *Part. 8. Tract. 2. Ref. 14.* rectè notat, si habeas duo domicilia, etsi non habites in utroque æqualibus mathematicis temporibus, sed propè æqualibus, posse te ab utriusque Episcopo promoveri. Lege Cardinalem de Lugo *Lib. 1. consil. dub. 37.* late differentem de hac æqualitate, & adde ex P. Sanchez *cit. dub. 19.* eum, qui alicubi habitat, verum domicilium habitationis, dici etiam in materia stricta, *originarium*, & *naturalem* illius loci. Consentit Lugo *De justitia Disp. 24. sect. 2. num. 295.* Vide exemplum legari facti originariis apud Sanch. *loc. cit.* ubi in contingencia facti resolvit, illud legatum potuisse obtingere alienigenæ quidem, seu alibi nato, at nato hinc domicilium habitationis.
- 294 II. Primo horæ quadrante, quo incipis habitare in aliquo loco cum animo claudendi illic vitam, acquisis ibi domicilium habitationis, quod non deperdes, donec & re ipsa inde abeas, decernasque, nunquam amplius illic constanter commorari. P. Sanchez *Lib. 3. De Matr. Disp. 23.* cum aliis.
- 295 III. Quod si venisti huc Angustâ, ubi domicilium tam *originis*, quam *habitationis* habebas, emisti que, vel constituisti domum ad inhabitandum, declarasti que, te velle hinc domicilium habere, seu hinc perpetuo manere, etsi non transfuleris huc majorem partem tuarum forrunarum, poterit tamen statim crastino die filius tuus petere Ordines ab Illustrissimo Con-

stantiensis. Barbosa *De Offic. Episc. alleg. 4. num. 41.* Jordanus *cit. tit. 6. num. 53. & 54.* & alii. Idque verum est, licet tuus hic filius fuerit ab Episcopo Augustano promotus ad aliquod beneficium exigens residentiam. Jordanus *num. 55.*

IV. E diverso si venias Constantiam cum omni tua substantia, hicque constanter moreris mille annis, prius tamen declarasti, te nolle hinc figere domicilium, revera non contraxisti illud. Jordan. *num. 56.* post Farin. Menoch. Navarr. In iis enim, quæ pendunt ab animo nostro, statim potius declaratione expressâ, quam facto contrario. Itaque non poteris ordinari Constantiæ, nisi mutata voluntate disponas hinc acquirere domicilium.

V. Quando non constat de certa declaratione animi per verba, recurritur ad conjecturas, inter quas est hæc receptissima, si quis decem annis alicubi habitavit, præsumitur enim in dubio voluisse illic figere sedem perpetuam. Menoch. *De arbitr. jud. cent. 2. Cas. 86. num. 11.* plenè, Farinacius in *praxi crim. Verb. domicilium. num. 204.* Barbosa *loc. cit. num. 28.* talis enim ibi contrahit forum civiliter, & criminaliter. Jordan. *num. 57.* Imò sufficit brevius tempus, quoties ex aliis circumstantiis constat de voluntate persistendi. Menoch. *loc. cit.* e. g. quando quis aliquod transfert majorem partem suorum bonorum, præsumitur in dubio id facere constituendi domicilium causa. Menoch. Farinac. Jordan. *ll. cc.* uti & quando secum transtulit suppellectilem, aut familiam. Piafec. in *praxi p. 1. cap. 1. num. 9.* sicut, nec sufficit spatium longius decennio, quando ad sunt indicia excludentia præsumptionem contrahendi domicilium, indicantiaque potius animum remeandi in patriam. Ita citati.

VI. Hinc certum est, studiosos literarum, qui hærent in aliqua Academiâ 10. aut 12. (Jordanus exprimit quingentos) annos, solo animo illic absolvendi studia, non contrahere illic domicilium. Quod si in dubio simus, elapso decennio intrat præsumptio, quod non amplius studiorum causa, sed contrahendi domicilium permancant. Menoch. *n. 12.* Jordanus *num. 60.*

VII. Impuberes censentur habere idem domicilium, quod pater, quia ii non possunt sibi ullum eligere. Navarrus *Lib. 1. conf. De temp. ordin. conf. 3.* & quando mater, sub cujus potestate sunt, commigrat aliud, lique cum ipsa, fortiuntur maternum domicilium. Comitulus *Lib. 6. quæst. 45. num. 5.* at post pubertatem, possunt facere illam electionem, licet adhuc sint filii familias. Idem *ibid. ex L. Placet, & seq. ff. Ad municipalem.* Quamdiu autem filius non constituit proprium domicilium, gaudet paterno. Ita citati.

VIII. Barones, & Nobiles censentur cives omnium locorum, in quibus possident feuda, pos-

possuntque eorum filii illic Ordinibus insigniri. Expressè Barbosa *cit. alleg. 4. n. 32.* & Jord. *num. 66.* post Campanilem, testantem ita decisum à Rota Romana, esto pater non habitet in loco illius feudi. Diana *Part. 8. Tr. 2. Ref. 16.* & Pasqualigus *commentar. in Franchis p. 1. n. 1162.* edit. Colonienf. Et quia idem Jordanus *ibid.* testatur, Nobiles Venetos, qui simul sumpti sunt veri domini totius imperii Veneti, posse (hanc consequentiam negat Pasqualigus *loc. cit. num. 1161.*) ob hoc domicilium promoveri in quolibet Episcopatu Venetæ ditionis, sit à fortiori, ut filius Regis, aut Ducis possit suscipere Ordines in quavis Diocesi sita intra fines Regni, vel Ducatus paterni. An verò possit Princeps inire Matrimonium coram quolibet Parocho, aut sui Principatus, aut Civitatis, in qua revera habitat, vide Card. de Lugo *cit. dub. 37. num. 10. & 11.* Negantem utrumque, sicut & nos *Tract. seq. seu in Alphab. Matrim. Part. 1. Cas. XVIII.*

IX. Officiales suscipientes officia perpetua alicujus loci, quamquam non efficiuntur cives illius, acquirunt tamen domicilium pro se, & filii, & proinde libere poterunt à Diocetano ordinari Barb. *num. 34.* Rebuff. in *praxi Part. 1. tit. De Cler. num. 34.* Jordan. *num. 67.* testans, ita prædicatum, & rectè subdens hoc non habere locum, quando officia sunt tantum temporaria, id est, ut interpretor, non solent alicui relinqui ad vitam.

Ex his deducuntur resolutiones ad hos Casus, quorum primus est

Fictus, & Factus.

Gaudentius filius Senatoris Lucernensis, gerentis Præfecturam Lugani, Comensis Diocesis, ac scholasticæ Theologiae in inclyto Lyceo Lucernæ quadriennis auditor, proficiscitur sub initium vacationum Autumnalium animi causâ ad parentem, atque ob causam justam repente oblatam decernit dare nomen statim militiæ Clericali, eamque ob rem Communitatem vicinam urbem petit, accipitque Præmiam Tonsuram cum 4. Minoribus, an ritè &

Resp. Ritè, quia DD. Lucernenses sunt jure quam optimo Condomini Præfecturæ Luganensis. Licet igitur Præfecti soleant esse duntaxat biennes, attamen ex doctrina sapientissimi Episcopi Jordani de Nobilibus Venetis supra *num. 300.* sequitur manifestè, talem Præfectum habere illic domicilium, & consequenter habet etiam ejus filius per dicta supra *num. 299.* Porro appello hunc Casum Fictum, quia nescio, an ipse in individuo contigerit. Factum, nec enim dubito, quin similis in substantia evenit, sicut Diana *Part. 8. Tract. 2. Resol. 13.* refert consimilem de filio civis Ulyssiponæ, & Consiliarii Regiæ, missi Portugallam,

ut fungeretur officio Cancellarii, nam hujus filius, etsi natus Ulyssiponæ, suscepit tamen Ordines Portugallæ, propter doctrinam allatam *num. 301.*

Hinc patet, Comitolum rectè resolvisse, Gregoram, de quo supra *num. 278.* potuisse Venetiis attonderi in Clericum, ut liquet ex dictis *num. 299. & 292.* secundo loco ungi in sacerdotem propter doctrinam eandem junctam *num. 289.* sicut & potuit utrumque fieri circa alium Venetum, de quo idem Scriptor *ibid.* Hinc quoque refutantur Barbosa, Riccius, & Quaranta apud Dianam *Part. 9. Tract. 8. Resol. 4.* rati, illum, qui habens plura domicilia accepit Ordines Minores ab Episcopo unius domicilii, non posse absque facultate istius petere Ordines ab Episcopo alterius domicilii sui, etenim prorsus gratis hoc dicitur, ut rectè Diana *ibid.* post Trullenck, Zippæum, & Aversam relatos ab ipso partim illic, partim *Part. 8. Tract. 2. Resol. 9.*

Casus II. Augustano-Constantiensis.

Gallus natus, educatus, conjugatus in Diocesi Augustana migrat cum prole, atque omnibus mobilibus in Diocesi Constantiensem. Nactus illic militare officium ex more perpetuum, aliquot post annis redit in avitum solum, ducit illic aliam uxorem, cum qua habitat ibidem quinquennium propter lites aliquas, revisens tamen subinde locum sui officii, ubi liberos reliquerat, & constanter eundem inhabitare cogitans, postquam lites expedisset. Verum ante earum finem evocatur à statione vite, filiorum unus Pelagius etiam in Augustana Diocesi natus, at plus decennio moratus in Constantiensi ferè inter studia literarum petiit Constantiæ Sacros Ordines, an potuere impertiri?

Ego interrogatus die 19. Sept. 1662. respondendi, potuisse duplici titulo. 1. quia ex dictis *num. 301.* constat, Gallum acquisivisse domicilium in Episcopatu Constantiensi, & consequenter etiam Pelagium ex dictis *num. 299.* nec illud domicilium deseruit Gallus ex dictis *num. 294.* cum præsertim reliquisset ibi partem liberorum, & plerumque suppellectilem in pristina domo conductâ. 2. Quia Pelagius habuit animum permanendi constanter in hoc Episcopatu, si offerretur, ut merito sperabat, honestus sese alendi modus, ergo statim post adeptam pubertatem acquisivit in hoc eodem Episcopatu domicilium per dicta *num. 295. & 299.* cum præsertim haberet in eo omnes suas fortunas.

Nec oberat, quod in Constit. Synod. Constant. *Part. 1. tit. 15. num. 7.* exigatur, ut ordinandus sit origine, decennali domicilio, aut beneficio

beneficio Diocesano. In primis enim hic articulus nihil officit titulo primo, & licet officisset secundo, si Gallus nondum fuisset per decennium puer, poterat tamen in hac Constitutione Episcopali dispensare ex causa D. Ordinarium, fuit igitur admittus ad sortem Clericalem.

308 Casum similem huic quoad primum titulum, reperies apud Navarrum *conf. Lib. 1. conf. 3. De temp. Ordin.*

309 Dico III Circa tertium titulum Ordinandi, qui est Beneficium Ecclesiasticum, notanda sunt sequentia ex Jordano in *Tom. 1. Lib. 3. tit. 6. ubi a num. 73. ad num. 103.* post Barbosam *alleg. 3.* perquam enucleatè sequitur hanc materiam.

310 Clericus possidens beneficium dicitur habere domicilium, & esse civis loci, in quo id beneficium situm est. *num. 73.* esto illud beneficium sit vel tenuissimum, non præbens sufficientem sustentationem *num. 74.* cum Bonac. *De Sacram. Disp. 8. punct. 4. num. 14.* contra Quarantam; vel 2. non requirens residentiam *num. 75.* post Barbosam, *De Offic. Episcopi alleg. 4. num. 47.* ex communi; vel 3. duntaxat præstimonium *num. 76.* & *seqq.* post Barb. *n. 48.* vel 4. licet habeat illud Beneficium non in titulum, sed solum in commendam perpetuam. *num. 81.* vel 5. licet habeat Clericus ille plura in diversis Diocesis Beneficia, poterit enim in singulis ordinari *num. 83.* post Barbosam, *num. 51.* contra Felinum, & Diaz distinguentes inter pinguius, & maerius, inter requirens, & non requirens residentiam; vel 6. licet beneficium non exigat illum Ordinem, quem petit beneficiatus *num. 85.* post Garciam *De ben. p. 2. cap. 4. numero 14. & 13.* vel 7. licet illud Beneficium sit solum manuale. *num. 87.* post Garciam, & Rebuff. non autem si sit aut Cappellania non Collativa, scilicet non fundata auctoritate Episcopi, ad nutum amovibilis, aut beneficium verum quidem, & possessum, sed nondum cum titulo *n. 101.* contra Garciam, & Barbosam, merito ratos sufficere possessionem ad hunc effectum. Vide plura infra *num. 630. & seqq.*

311 Dico IV. Mortaliter peccat tam Ordinarius non subditum, quam faciens se ordinari ab alio, quam à suo proprio Episcopo. *cap. Eos, qui. De temp. ordin. in 6. & Tridentinum Sess. 23. cap. 8. De reform. Suarez De cens. Disp. 31. sect. 2. num. 18.* Quam verò pœnam incurrant, videbimus *Cas. XVIII.* ubi etiam de ratihabitione.

312 I. Itaque ne quidem Archiepiscopus licite ordinat, seu extra, seu intra visitationem, subditos suorum Suffraganeorum, sine horum licentia. Iordan. *num. 119.* Sicut nec Titularis Episcopus quenquam sine facultate Ordinarii, nec Nullatenensis, ut loquitur Jord. *num. 177.* de quo vide Trident. *Sess. 14. cap. 2. De Reformatione,* & ne quidem in loco exempto

de licentia solius Superioris illius loci Barbosam, *De Offic. Episc. alleg. 4. num. 12.* Palaus *Tract. 27. punct. 15. num. 10.* Diana *Part. 9. Tr. 8. Resol. 29.* contra Vasq. *disp. 243. cap. 5. num. 43.* extendentes hanc doctrinam ad quodlibet exercitium Pontificalium, & adferentes hanc in rem ex Riccio Declarationem Congreg. merito tamen restringentes ad locum exemptum, qui sit sub aliqua Diocesi, secus, si esset extra omnem. Idem dic de Abbate Infulato, sicut declarabo *Cas. VIII.* peculiari eventu, Sed vide infra *num. 320.*

II. Potest tamen Episcopus loci Ordinarius ad Ordines promovere alienæ Diocesis hominem, postquam hic fuit per triennium ejus familiaris, & ipsi eo tempore commoratus. Trident. *Sess. 23. cap. 9. De Ref.* id est, continuo triennio serviens ipsi. Palaus *loc. cit. num. 6.* Debet tamen statim ipsi providere de beneficio. Trident. *Ibid.* Vide Navarr. *conf. Lib. 1. De temp. Ordin. conf. 11. & 12.* Ex his resolvens hunc

Casum sat rigidi Confessarii.

Quidam Episcopus abhinc aliquibus annis in aliena Diocesi Pontificalia exercuit sine licentia illius Ordinarii, consecrando scilicet semel calicem, vel corporalia, idque bona fide, non considerans, id sibi non licere, post idem temporis Missas celebravit, atque alia Pontificalia exercuit in propria Diocesi, nihil ad hoc respiciens. Queritur, an in aliquas pœnas incidit?

Contigisse asserit Navarrus *Conf. Lib. 5. De Cler. excom. conf. 12.* hos tres errores, respondetque, incurrisse in foro externo suspensionem statutam à Trid. Concil. *Sess. 16. cap. 5.* & consequenter irregularitatem. Si tamen fuisset à supremo Pœnitentiario ille Episcopus commissus arbitrio, & potestati ejusdem Navarrus, sustulisset statim irregularitatem, suspendisset tamen illum 10. diebus ab exercitio Pontificalium, in junxissetque, ut intra illos 10. dies diceret decies Coronam Virginis, & decies largiretur elemosynam, quæ sibi videretur; & duobus aliis diebus non præceptis jejunaret. Ita loquitur, & ex hypothesi datæ sibi facultatis sententiat Navarrus: *Nunquid satis severè?* Quandoquidem supponit ipsemet Navarrus, illum Episcopum non peccasse coram Deo. Equidem si hac ætate injungeretur alicui sacerdoti infimæ conditionis ejusmodi pœnitentia Sacramentalis propter Sacramentum Baptismi, aut Matrimonii ex bona fide, sine tamen necessaria licentia administratum, necesse est, an non esset quaesturus de rigore.

Hanc materiam de Episcopo, ministrante hoc Sacramentum, claudio resolutione trium quaestionum, quarum duæ posteriores pro-

positæ mihi fuerunt 14. Sept. 1659. ab Infulato vertice.

316 Prima quaestio. An, si Episcopus ante inchoatam Ordinationem edicat publicè: Nemo alienigena, aut illegitimus, aut falsis testimoniis instructus &c. accedat. Ego enim tales non intendendo ordinare, consecratur nihilominus ordinatus validè, qui laborans ejusmodi vitio accessit? Hanc quaestionem Navarr. in *Conf. Lib. 1. De Temp. Ordin.* distinctè in utramque partem discutit. ac rectè resolvit in hunc sensum. 1. Si revera intendit, animo, ut verbis edixit, non valet Ordinatio. Quia de essentia Sacramenti cujuslibet est intentio ministri. Secus, si ejusmodi protestatio fuit facta solo ore ad terrendos id genus homines. 2. Graviter peccaret Ordinatio, si revera intenderet non conferre Sacramentum talibus hominibus: tum quia ageret contra consuetudinem optimorum quorumque Episcoporum, tum quia daret occasionem gravium peccatorum, gravisque infamiae: tum quia ipsi non est, punire secreta. 3. In dubio, utrùm Episcopus ita loquens habeat omnino illam intentionem, præsumendum est, non habere, quia dubia interpretanda sunt in meliorem partem. *Cap. 2. De Reg. jur. in 5.* Et licet fortè inferres: Ergo debeo presumere, quòd talis Episcopus loquatur contra mentem. Attamen minus est malum, loqui tunc contra mentem, quam habere talem intentionem. Vide plura in hanc rem infra *n. 704.* & plures Auctores apud P. Escobar in *Theol. mor. Lib. 23. problem. 360. n. 199.*

317 Secunda quaestio. An Sacri Ordines possint extra tempora habentibus dispensationem conferri in quavis Ecclesia, aut oratorio privato?

Resp. I. Si alicubi faveat consuetudo, possunt. Nam hæc consuetudo nunquam reprobat. At olim potuisse Episcopos de consuetudine, ubi vellent, conferre Ordines etiam Majores, testantur Guiliel. Hostiens. S. Antonin. apud Silvest. *verb. Ordo 2. q. 8.* & apud Barbosam, *De offic. alleg. 14.* Quin hanc consuetudinem hodieque vigere, testes sunt Henric. *Lib. 10. Cap. 11. num. 3.* Filliuc. *Tr. 9. num. 10.* loquens de qualibet Ecclesia, Palaus *Tr. 27. punct. 13. num. 9.*

319 Resp. II. Etiam abstrahendo à consuetudine præscripta potest id fieri. 1. Quia Escobar in *Summa Theol. mor. Tr. 7. Exam. 8. n. 72.* ita expressè loquitur: *Locus in solenni Ordinum collatione Cathedralis Ecclesia esse debet, in privata autem Sacellum, & Capella.* Consentit aperte Palaus *loc. cit. 2.* Quia Concil. Trident. *Sess. 23. Cap. 8. De Reform.* statuens, ut Ordinationes celebrentur in Ecclesia Cathedrali, absque dubio loquitur solum de Ordinationibus generalibus, sicut optimè interpretatur Escobar verbis descriptis, & patet ex eo, quòd disponat de solis Ordinationibus, ad quas Canonici vocentur, est autem contra o-

mnem consuetudinem, ut ad inaugurationem unius Diaconi, vel Presbyteri convocentur Canonici. Nec potest illa Ordinatio dici generalis, in qua initiantur solum unus, aut duo, Masconius de *Majestate Ecclesie Lib. 1. Part. 2. Cap. 1.* aut solum tres, quatuorve. Gloss. Innoc. Abbas in *c. De eo. De Temp. Ordin.* Adde, quòd, cum sanctio Tridentini Concilii sit contraria communi consuetudini, oporteat eam potius restringere, quam ampliare, quia correctio juris vitanda. *cap. Cum expediat. De Elect. in 6.*

Occasione hujus ipsius quaestionis repeto, quòd dixi *num. 313.* Episcopum alienum non posse etiam in exempto Monasterio conferre Ordines ullos sine facultate Ordinarii, juxta opinionem Palai *Tr. 27. p. 15 num. 10.* & Diana *Part. 9. Tr. 8. Res. 29.* contra Vasquez. *hic disp. 243. cap. 3.* cui sine dubio adherent, quos in simili de Abbatibus referam infra *num. 344.* adheret & Prosper Fagnanus, qui, cum prius fuisset ejusdem mentis, cujus Diana, postea se correxit in *cap. Quia nos. De auctor. & usu Pallii Edit. Venetæ tamen non extet in Colonienfi Anno 1677. edita, propter expressam Declarationem Congregationis approbatam à Clemente VIII. quam verbatim ipse exhibet in ultimo folio post quintum Decretalium. Caveamus nos exempti, ne nostras exemptiones nimis ferventer defendamus contra Illustrissimos Dominos Ordinarios, quando his favent aut Bullæ Apostolicæ, aut magni Doctoris. Vide dicta *num. 312.* & infra *n. 345. in App.**

322 Tertia quaestio. An, quando Episcopus consecrat in Capella privatim unum, vel alterum, debeat esse indutus omnibus paramentiis, præscriptis in Pontificali?

Resp. Episcopus Pax Jordanus *Elucubr. vol. 1. Lib. 3. Tit. 6. à n. 445.* exprimens conditiones servandas ab Ordinatore subjicit inter cætera *n. 453.* hanc: *Quarto, ut ornatus sit omnibus Pontificalibus indumentis, ab Ordinario Romano præscriptis, nimirum pro Prima Tonsura, & reliquis Minoribus, quando extra Missam sit ab Ordinario, Rochetto, & Stola, ac Mitrâ simpliciter, & loco Rochetti, Cottâ, si Episcopus sit Regularis. Pro Sacris autem Pontificalibus omnibus indumentis, etiam si privatim, & sine cantu Missa celebranda sit, debetque recitare psalmum: Quam dilecta &c. ac aliqua præscripta in Pontificali sub Rubrica. De Ord. conf. veif. Quando autem &c.* Ita hic Episcopus Dalmata. Qui si tacite excepit Sandalia, habebit me assentientem. Sicuti enim Rubrica Breviarii de genuflexione, statione, intelligitur de sola publica recitatione, ut dictum in *Alphab. Breviarii num. 695.* ita probabiliter Rubrica Pontificalis de Sandaliis restringitur ad publicam Ordinationem.

ORDINIS MINISTER
ABBAS, ET ALII.

CASUS VIII.

Dubius.

SUMMARIUM.

- Casus hominis secularis ordinati ab Abbate. 322.
An, & quales Abbates habeant jus conferendi Ordines? 324.
An licitè suis Novitiis? Ibid.
An hodie licitè externis cum facultate Ordinarii? 326.
Nova circa hac quaestio. 328.
An nonnulli Abbates validè conferant Diaconatum? 329.
An Abbas conferens Minores sine requisita facultate conferat invalidè? 330.
Refertur hanc in rem decisio authentica, 333.
Applicatur ea casui particulari. 338.
Probat, ex prohibitione ordinandi non sequi irritationem actus. 342.
Abbas illicitè ordinat extra suam Ecclesiam. Ibid.
An illicitè exerceat Pontificalia in Ecclesia exempta? 344.
Et nominatim in Diocesi Constantiensi? 345.
An Abbas, qui renuntiavit Dignitati, possit in aliqua necessitate conferre Minores? 347.

322. **H**eron adhuc secularis accipit, nescio qua de causa, à quodam Abbate Ordines Minores. Ingressus postmodum Religiosam familiam, ac deinde suo tempore missus ad locum competentem pro Ordine Subdiaconatus jungendo Minoribus, debuit redire domum vacuus & inanis: Etenim ubi loci Vicarius cognovit, eum fuisse initiatum ab Abbate, noluit eum referre in syllabum Candidatorum, nisi pateretur prius in se repeti Ordinationem peractam ab illo Pralato. Quaritur 1. Quo jure potuerit D. Vicarius Generalis exigere hanc iterationem? 2. An, & quo jure possint Clerici inferiores Episcopo, seu Minores, seu Majores Ordines conferre?

323. Hunc Casum ideo singulariter voco *Dubium*, quia ipse dubito, an, sicut ex fide refero, ita etiam referam ex veritate, siquidem in una mearum chartarum reperio ita integre descriptum ex ore unius, qui mihi narravit, at in altera etiam mearum chartarum non fit mentio petita iterationis, sed solum repulsa. Sed ut ut sit, fuerat ille Religiosus revera sub manibus, & fornice cujusdam D. Abbatis, atque idcirco non admittus ad Ordinem superiorem. Ubi autem, & quot abhinc Annis tota res per-

acta, tacent mea adversaria, & quidem sine ullo detrimento veritatis, cujus tamen integrius intelligendæ causâ fortè

Quæres I. An, & quales Abbates habeant 324 jus conferendi Ordines non Sacros, aut Sacros?

Resp. I. *Abbatibus, ac aliis quibuscunque, quantumvis exemptis non liceat infra fines aliqujus Diocesis consistentibus, etiamsi nullius Diocesis, aut exempti esse dicantur, cuiquam, qui Regularis subditus sibi non sit, Tonsuram, vel Minores Ordines conferre.* Verba sunt Trident. Concil. sess. 23. c. 10. de Reform. Possunt ergo Abbates Minores Ordines conferre Regularibus sibi subditis, per hos intelligendo etiã Novitios suos, ut placet Suarezio Tom. 4. De Relig. Tr. 8. Lib. 2. cap. 29. num. 13. P. Pirhing. Tom. 1. in Jus Canonicum Tit. 11. num. 45. post Gloss. & alios Canonistas contra Palaum Tr. 27. p. 14. Jordan, vol. 2. Lib. 5. Tit. 6. num. 30. Afcanium Tamburin. de jure Abbat. Tom. 2. disp. 2. quaest. 10. num. 3. non enim solum certum est, nomine Regularium venire etiam Novitios, in materia favorabili, qualis est hæc, sed etiam eos intelligi nomine Regularium subditorum, ut patet ex Privileg. Innoc. II. relato à Suarez. loc. cit. Et sine dubio Novitii sunt magis subditi suo superiori Religioso, præsertim Ordinis exempti, quam Episcopo loci, in quo situs est Novitiatus, si fortè Novitius illuc venit ex alia Diocesi, & tamen voluit Palaus, Jordan. & Sanchez Libro 6. Summa cap. 10. num. 21. eum posse ordinari ab illo Episcopo. Sed de hoc puncto rursus Cas. XI. num. 421. Interim observabis, Congregationem Cardinal. teste Gallemart in cit. cap. 10. Trident. declarasse, Abbatem posse ex speciali (nam generalem sufficere non vult) commissione Episcopi Diocesani dare Minores Ordines subditis Diocesanis, sicuti, dum hæc primo prelo mandabam, fecit Reverendissimus D. Guilielmus Abbas antiquissimæ, & Imperialis Monasterii Petersthusiani, ex singulari delegatione Reverendissimi, & Celsissimi Domini Episcopi Constantiensis, tunc infirmi, & absente ejus in Pontificalibus Reverendissimo D. Vicario Generali, idque jam multis antè annis non semel fuerat peractum, sicut est repetitum Anno 1676.

II. Nominè Abbatum intelliguntur hæc omnes Pralati Regulares, præditi tribus conditionibus. 1. Si sint Sacerdotes. 2. Benedicti. 3. Habeant Jurisdictionem. P. Suarez Tom. 4. De Relig. Tr. 8. Lib. 2. Cap. 29. num. 4. aded, ut P. Palaus Tr. 27. p. 14. n. 15. asserat, ne valere quidem Ordinem, si conferatur à non benedicto Abbate. Afcanius tamen Tambur. de Jure Abb. vol. 2. disp. 2. quaest. 3. refert varia Privilegia non requirentia benedictionem.

III. Licet ante Annum hujus sæculi quadragesimum primum fuerit *speculativè*, & *practice* probabile, verbis Concilii Tridentini nunquam primùm relatis non damnari illos Abba-

tes, qui

tes, qui habentes usum Pontificalium, conferbant Ordines Minores alterius Monasterii Monachis, aut etiam secularibus habentibus legitimas dimissorias, & specialem consensum Episcopi localis, id enim juris faciebant iis aperte Declarationes Cardinalium, quas refert Gallemart ad cit. decimum Caput Tridentini, & quas secuti sunt P. Suar. loc. cit. num. 21. P. Tambur. loc. cit. quaest. 7. ac plures alii nominati etiam à Mathia Corona De dignit. Episc. Tract. 2. cap. 15. §. 5. attamen ea sententia nihil jam habet ex se probabilioris, esto adhuc eandem defendat idem Corona excusis Anno 1671. Ratio est, quia productas in favorem illius sententiæ Declarationes vel improbavit tanquam non authenticas, vel irritavit Congregatio Cardinalium. Siquidem fide dignissimus Diana Part. 7. Tr. 11. Ref. 42. describit formalia verba novissimæ Declarationis factæ 23. Novemb. Anno 1641. ubi expressè dicitur: 327 *Abbatibus Regularibus, Benedictis Congreg. Casinensis, seu alterius Congregationis, Ordinis, aut Instituti habentes etiam Intra Episcopalia, seu quasi Episcopalia, usumque Mitre, Baculi, & benedicens, ac facultatem Primam Tonsuram, Minoresque Ordines conferendi, non posse dictam Primam Tonsuram, ac Minores Ordines conferre, nisi suis subditis Regularibus, non autem Regularibus alterius Congregationis, Ordinis, aut Instituti, etiamsi habeant literas dimissorias suorum Regularium, & consensum Ordinarius, intra quorum Dioceseon fines ipsi Regulares ordinandi existunt, & multò minus personis secularibus etiam habentibus literas dimissorias à suis Ordinariis. Ac propterea inhibuit Archiepiscopus, Episcopus, & aliis inferioribus Pralatis Secularibus, ac Regularibus, ut in futurum concedere non audeant supradictas literas dimissorias hujusmodi Abbatibus directas, nec ab illis recipi. quòd si fecerit fiat, tam recipientes, quam Ordinantes à collatione Ordinum suspensi maneam, præter alias penas eidem Congregationi reservatas.*

328. Hactenus verba formalia Congregationis, & Declarationis. De cujus fide ideo non est dubitandum, quia idem Diana Romæ An. 1642. scripsit, ac testatus est, hanc ipsam Declarationem esse sibi à suo amicissimo D. Francisco Paulucio Secretario ejusdem Congregationis missam, & 17. Januarii ejusdem Anni 1642, ab Urbano VIII. approbatam, justamque inviolabiliter observari. Verùm patet ex consuetudine Constantiensis, de qua supra n. 324. eam Declarationem non esse ubique *adequatè* receptam. Hæc cum legere dignatus esset quidam Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Abbas, & Princeps, dedit per unum è suis Conventualibus literas ad me, quibus petebatur resolutio hujus

Tunc recentissimi Casus.

Venit huc N. obtento prius in scriptis consensu ab Ordinario, ut, per quemcunque

Episcopum, seu Abbatem mallet, filio suo Primam Tonsuram procuraret. Ad id exaravit Reverendissimum & Illustrissimum nostrum, ut Primam Tonsuram suum filium initiaret. Quaritur, an hunc nullo modo subditum ordinare potuerit? Hic Casus etsi videatur solutus in Alphab. Ordin. n. 328. quod illa Declaratio descripta n. 327. non ubique *adequatè* sit recepta, tamen remanet dubium, an Abbati Exempti Monasterii, atque immediate subiecti Summo Pontifici, qui quidem in Diocesi ejusdem Ordinarii, non tamen de Diocesi existat, provocari possit potestas alieno Primam Tonsuram conferendi, cum talis Abbas magis teneatur Summi Pontificis auctoritatem, & consequenter statuta, ut num. 324. & 327. tueri, atque strictius observare, quam Episcopi.

Ad hæc literas respondi, si ille N. erat instructus dimissorialibus Reverendissimi & Illustrissimi Episcopi Constantiensis, potuisse Reverendissimum & Illustrissimum Dominum Abbatem vi carum æquè conferre ipsi Primam Tonsuram, atque potuit aliis Reverendissimus Dominus Abbas, de quo supra num. 324. Exemptio enim non impedit usum gratiæ Episcopalis, inducta enim in augmentum, non debent parere diminutionem. DD. ex cap. Quod ob gratiam. De Reg. jur. in 6. Nec obest, quòd exempti videantur obligari ad strictius observandas leges Pontificias, quàm Diocesanas consuetudines. Non enim quaritur hic, utrum Abbas exemptus teneatur præferre consuetudines Episcopales legi Pontificiæ, sed utrum licitè præferat per benignam concessionem Episcopi in Casu favorabili? Quod quidem censo esse tenendum ob allatam rationem. Quòd si ille dimissus spectabat ad aliam Diocesim e. g. vicinam Curientem, & hujus quoque Illustrissimus Antistes per consuetudinem legitimam, privilegiumve gaudet jure committendi in tali casu suas vices cuilibet Abbati, jus Pontificalium habenti, potuit sane committere tali Abbati habitanti extra suam Diocesim. Nam de similibus est idem judicium habendum cap. 2. de Transf. Episc. potestas autem delegandi alteri Episcopo est similis potestati delegandi Abbati: atque potestas delegandi Episcopo extenditur utique ad Episcopum situm extra Diocesim.

IV. Etsi probabilissimum est, per ea, quæ differit Afcan. Tamburin. de jure Abbat. Volum. 2. disp. 2. quaest. 5. & Alviset de Privileg. Reg. Sect. 3. cap. 20. imò certum, ut loquitur Suarez loc. cit. n. 24. contra Navarrum Consil. Lib. 5. cons. 54. & alios, Abbatem Generalem Illustrissimi Ordinis Cisterciensium, aliòsque quatuor primarios Coabbates potuisse per Privilegium Innocentii VIII. promovere ad Sa-

crof

eros Ordines Subdiaconatus, & Diaconatus suosmet subditos Regulares, id tamen Privilegium, utrum hodie valeat, non satis perspicio. Revocatum esse, si aliquando valuit, censet (pronuntiantem Dom. Reding, a. 4. *Controvers. 1. num. 11.* ex Navarro, sublatum esse consuetudine, & usu, quod utique negant Caramuel & Alvisei ll. cc.) Navarrus *loc. cit.* itemq; Vivaldus, & Camerota apud Caramuelem in *Theolog. Regulari disp. 129. n. 16. & 26.* improbabilius id asseri ab eis pronuntiantem, & sic loquentem: *Hoc privilegium est in praxi, & hodie superfluum, qui ad Majores Ordines ab ipsis Abbatibus fuere promoti.* Et paulo inferius repetit. *Haec praxis hodie permanet.* Scripsit autem haec, vel certe scripta approbavit Anno 1645, eo quippe Anno Librum illum inscripsit Electori Moguntino, & Abbati Aldersensi, dignissimus sane, cui plenissima fides habeatur, restanti de praxi. An vero etiam approbanti illam praxin, judicent, quorum interest. Ego cum Diana *cit. Ref. 42.* dico: *Sententiam meam non promam, sed resolutionem dubii ad Sacram. Congregationem remitto.* Adde, quod non expressit, forte tamen subintellexit Diana, scilicet mihi difficillimum accidere, dammare e jusmodi praxin, eam quippe damnando, agereos sacrilegii tum Praelatos adeo praestantes virtute, & doctrina: tum Episcopos ipsos, qui promotos ab iis unguunt in Sacerdotes. Joan. Praepol. in 3. *Part. De Sacram. Ord. num. 120.* apud eundem Dianam *cit. Part. 8. Tr. 1. Resol. 34.* sic loquitur: *Reverendus Adm. Dominus Abbas de Nizella in Brabantia Gallicana mihi retulit, se vidisse Reverendissimum Dominum eorum Generalem uno die conferentem Ordinem Subdiaconatus quinque Religiosis Monasterii Crambronensis in Hannovera Cisterciensis. Equidem videntur probabilitatem illi sententiae conciliare, tum Abbas illius Monasterii, tum ipsummet Monasterium, atque candidati Ordinum. Abbas quidem & Monasterium, dum non procurant ita Ordinatis aliam Ordinationem, hi autem, seu candidati, dum non ultro exigunt aliam.*

330 V. Controversum est, utrum, quando Abbates conferunt Minores Ordines contra Tridentini dispositionem, non solum peccent, sed etiam *invalidum* actum exercent? P. Suarez *cit. cap. 29. num. 8.* sic loquitur: „Si Abbas „ordinet laicales, vel Religiosos non sui Ordinis, aut sibi non subditos, Ordinatio non „tenebitur ex defectu potestatis, ut sentiunt „communiter Doctores in cap. *Quoniam*, & „in cap. *Cum contingat. De atar. & qual. Ord. „din.* Ratio est, quia, licet haec potestas sit ad actum Ordinis, & ideo late actus Ordinis dicitur, tamen non est ex *intrinsicca*, quasi Divina extensione, sive characteris Sacerdotalis, qui solus in Abbate supponitur, sed est ex quadam veluti extensione *extrinsicca* per Pontificis voluntatem. Ergo haec extensio non

excedit terminos a Pontifice praescriptos. Ita ille ibi. At *num. 21.* putat, supposita veritate hujus antecedentis: *Abbates Insulati possunt, de licentia Episcopi Minores conferre Diocesanis secularibus habentibus dimissorias, evidentem esse hanc consequentiam: ergo valebit ordinatio impertita sine dimissoriis, quia Episcopus dat solam licentiam, at non dat, sed supponit potestatem, P. Palaus quoque „Tr. 27. punct. 14. num. 15. sic dixerit: Si Abbas conferat Minores Ordines non subditis, vel extra suam Diocesim, nulla est Ordinatio, quippe limites suae potestatis excedit. Secus, esset, si potestate concessa usus valebit, hiberetur, uti solum prohiberi videtur in Trident. *Session. 23. capit. 10.* cum Abbatibus, non permittitur Ordines Minores concedi alteri, quam Regulari subdito. Etenim Concilium non tollit potestatem, sed ulum prohibet, ut indicat verbum: *Non liceat*, quo utitur. Denique Ascan. Tambur. *loc. cit. q. 8.* sic resolvit: Si Abbas ordinet laicales sibi, vel Episcopis subditos, vel Regulares non sibi subditos etiam sine dimissoriis, & licentia Episcopi loci, hujusmodi Ordinatio valida esset, quia per hujusmodi Ordinationem Character imprimitur. Idem tenet Joan. Andr. in *Cap. Abbates. De Privileg. 6.* & Rodrig. *quest. Regul. t. 1. q. 18. a. 1.* Potest haec doctrina confirmari illo*

Casu deciso.

331 *Q*uidam Laicus Annis elapsis Primam Tonuram suscepit, & Ordines Minores ab Abbate Cassinensi, ejus in temporalibus, & Spiritualibus Superiore, credens, illum habere potestatem. Sed cum videatur esse contra dispositionem hujus capituli, dubitatur, an ipse indigeat dispensatione, vel necesse habeat capiendi esse Clericus, iterum ordinari ad dictos Ordines tanquam nulliter collatos? Congregatio Concilii sic respondit: indigebat dispensatione, sed non est necessarium, ut ordinetur iterum.

Ita ad verbum refert Gallemart in *cit. cap. 10. Trident.* quod Capitulum innuitur verbis Congregationis.

334 VI. Quia vero, sicut non habeo rationem credendi, hanc Declarationem esse authenticam, id est, verbo facto cum Summo Pontifice signatam manu Cardinalis Praefecti, atque Secretarii. Ita etiam non video, cur dubitem, an revera emanarit ab ipsa Sacra, id est, gravissimorum virorum Congregatione, ideo subscribo verbis Tamburini, & universim dico, Ordinationes ab Abbatibus factas contra praescriptum legum Canoniarum, esse quidem pro illicitis habendas, non tamen pro *invalidis* nisi verba prohibentia illas clare indicent etiam irri-

am irritationem, quia scilicet valori actus, generaliter loquendo, magis quam nullitati favent jura, quando subjectum habet *absolutè* aliquam potestatem, & capacitatem. Etenim pro valore actus stat praesumptio DD. *ex. L. Si Pars. ff. De inoff. testam. & L. 1. ff. De Jur. Codicill.* Nec obest, quod Declaratio Cardinalium descripta ex Diana supra n. 327. exprimat, Abbates non posse conferre Minores ullis laicalibus. Etenim nihil est communius, quam quod dicamur ea facere non posse, quae licite non possimus.

335 VII. Hinc deduco responsum ad nostrum Casum *Dubium*, atque dico in primis, Heronem illum potuisse repellere a Subdiaconatu, quia incurrerat suspensionem accipiendo Ordines ab illo Abbate, juxta dicta supra *num. 327.* a qua an esset absolurus legitime, ignorabat ille D. Vicarius, qui tamen, ut puto, potuisset absolvere, seu dispensare, etsi forte Religiosus esset exemptus, aderat enim sine dubio voluntas Superiorum, & in actibus voluntaria, favorabilisque jurisdictionis possunt exempti sese submittere Ordinariis.

336 Dico deinde, stante illa Declaratione, non debuisse urgeri illum Religiosum Heronem, ut sese curaret iterum initiari Minoribus, hanc enim necessitatem disertè negat illa Declaratio. Haud tamen idcirco damno illum D. Vicarium, tum quia rationes, quas addero pro me non sunt certae, sed tantum probabiles, tum quia forte legerit Declarationem descriptam ex Diana, ponderarique clausulam: *Non possunt.* & autores loquentes rigidius de illa. Si ergo in re ipsa erravit, tunc erravit solum (ut solent tales) doctè. His omnibus & scriptis, & a Revisoribus pro altera editione approbatis, scribit mihi ex Urbe vir gravissimus in haec verba: *Nuper in facti contingentia sub hoc ipso Pontifice (Clemente IX.) Ordines Minores, collati ab Abbatibus suis non subditis, habiti sunt pro validis.*

337 VIII. Potest quoque verosimiliter ex dictis decidi quaestio, quam Theologiae quidam Professor, atque Episcopalis Theologus, ingenii perquam vividi proposuit mihi literis datis ad me 27. Martii Anno 1663. hisce verbis: *Licet, oro, a R. V. petere resolutionem sequentis, & in his partibus non raro accidere soliti, nuperque propositi*

Casus Monachalis.

338 *Abbas quidam Monasterii exempti Tonsuram, & Minores Ordines contulit secularibus, non subditis, non raro sine, quandoque cum licentia Ordinarii sui. Queritur, an Ordines illi validè collati sint, non obstantè Trident. Concil. Sess. 23. c. 10. de Refor. & novà Declaratione Cardinalium apud Dianam Part. 7. Tr. 11. Resol. 2. & iussura*

gante I. Barbarius, ff. De Offic. praetor. & c. Infamis. 3. quaest. 7. vers. Verum tamen. *Certè si validi non sunt, nec licentiam dare potuit Ordinarius, quam tamen saepe dedit. Nec alii Episcopi ad ejusmodi Abbatem literas dimissorias concedere, quae tamen concessae sunt. Quid igitur dicendum est?*

339 Respondi ego mox, me in praesenti Alphab. declaraturum, quid ego sentirem, interim posse legi Suarium, Palaum, Alcan. Tamburinum *locis supra citatis.* Igitur, ut fidem liberem, ajo, videri illos Ordines validè fuisse collatos, ob rationem, & autoritates indicatas.

340 Censeo quoque, huc non improbabilius applicari legem, & Canonem indicatum ab illo P. Theologo. Interecessit enim etiam hic error communis. Siquidem ipse Abbas, ejus Monasterium, Candidati Ordinum, Episcopi non subicientes eos alteri Ordinationi, illorum eorumdem Episcoporum Consiliiarii Ecclesiastici censuerunt utique, nihil defuisse valorum talium Ordinum. Potuerunt autem prudenter id existimare, quandoquidem fieri potuit, ut legerint Declarationes illas, quas innuimus supra n. 326. Quid si & Ascanium Tamburinum ille D. Abbas?

341 Accedit, quod P. Suarez *cit. Cap. 29. num. 22.* affirmet, illam generalem consuetudinem conferendi non solum Lectoratum, de quo solo loquitur c. *Quoniam dist. 69.* sed etiam Minores, quae nunc viger inter Abbates cujusque Ordinis, niti potius jure antiquo consuetudinario, quam scripto. Si per consuetudinem potest praescribi id genus, quidni per errorem publicum diuturnum? Nam tali errori jungitur quoque consuetudo. Accedit factum, quod retuli supra *num. 336.*

342 Quod verò addit ille Pater: *Si non valet Ordo collatus sine licentia Ordinarii. Ergo nec cum licentia,* consequentiam admittet Suarez *cit. num. 21.* ut liquet ex verbis supra recitatis. Possit tamen in rigore negari. Nemo quippe inficiabitur, illam Ordinationem fore nullam, quam Abbas perageret post editum à Papa sequens Decretum: *Si quis attentaverit cuiquam seculari conferre Ordines Minores, sine licentia Ordinarii, (secus, si cum licentia) decernimus fore nullos.* Nec enim de hac doctrina dubitare fas est, cum possit Papa dicere alicui Abbati, aut alteri simplici Sacerdoti: *Poteris toto proximo triennio ministrare cuiusvis Minoris Ordines, at postea expirabit hac nostra gratia.* Ergo manifestum est, non esse omnino firmam illam consequentiam: Si non valet Ordinatio Minorum Ordinum facta sine licentia Episcopi, ergo neque cum licentia valebit. Sed post haec omnia in prima editione lecta instabat idem, de que memini supra *num. 337.* literis ad me scriptis. 30. Sept. Ann. 1664. in hunc modum: *Potest conferendi Ordines extraordinaria, qualem*

lem habent Abbates, ita est revocabilis, ut, si eam Pontifex de facto revocet, validè non Ordinent, quantumvis vel revocationem illam ignorent, vel contrariâ consuetudine antiquum sum jus (si quod habuerunt) ordinandi etiam non subditos tueri conentur, cum tota illa commissio pendeat unico à voluntate concedentis. De facto autem revocata est ab Urbano VIII. hoc ipso, quod eandem Declarationem jussit inviolabiliter servari, quod velle non potuit, nisi volendo, ut posthac Abbates validè non ordinent non subditos, adeoque revocando factam antecessorum suorum commissionem. Neque locum hic habet lex Barbarius. Cum ob communem vulgi errorem valeant quidem actus Jurisdictionis, non autem Ordinis actus, qualis est Ordinum collatio, atque hoc est dubium meum.

Respondi ego, atque respondeo in primis, tametsi P. Laymannus in Theolog. moral. Lib. 1. Tr. 4. Cap. 3. post P. Suarez scribat, leges irritativas actionum, in quibus P. a libera disponendi potestate habet, obtinere vim suam statim post promulgationem Romæ factam, ac proinde eandem vim exercere adversus ignorantes quoque, attamen nego, Declarationem Urbani VIII. descriptam supra num. 327. esse irritativam: tum quia nullo verbulo fit ibi mentio irritationis: tum quia argumentum à prohibitione ad irritationem est apud Theologos nullius roboris, ut videre est apud eundem Laymannum cit. Tr. 4. Cap. 26. tum denique quia Alexander VII. facto suo ostendit, illam ipsam Declarationem Urbani non esse irritativam, & Congregatio sub Clemente IX. ut vidimus supra num. 336. Deinde licet Lex Barbarius præcisè sumpta non habeat locum in actibus Ordinis, habet tamen tunc locum in iisdem, quando cum errore communi concurrat longæva consuetudo. Potest enim hæc fundare titulum legitimæ præscriptionis, sicuti re ipsa juxta Suarez supra num. 341. potestas conferendi Ordines Minores, qua gaudent Abbates, nititur potius jure antiquo consuetudinario, quam scripto. Et in Tract. 3. seu Alphab. Sacrific. C. XI. num. 364. retulimus auctores scribentes, plerosque Abbates jus benedicendi vestes sacrificales acquisivisse titulo legitimæ præscriptionis. Unde arbitror, esse jam satisfactum rationi, ac fundamento allatis in illa epistola familiari, & ad familiarem.

343 IX. Non licet, per se loquendo; Abbatem extra suam Ecclesiam conferre Ordines Minores. Ascan. Tambur. de jur. Abbat. Tom. 1. d. 21. quest. 3. cum communi: tum quia Cap. Quoniam. Dist. 69. dicitur, quod Abbates possint tantummodo in proprio Monasterio Lectores ordinare: tum quia eis, per se loquendo, non licet extra loca suæ jurisdictionis vel deferre Mitram, aliâque Pontificalia Insignia. Idem ibid. num. 1. & nos supra, vel etiam exercere quæcunque Pontificalia, ut sunt consecratio altarum, valorum, campanarum, populi solennis

benedictio, Corporalium, aliorumque altarum paramentorum benedictio. Idem num. 11. post Laymann. inqq. Canonico, De Prælat. Eccles. Eleet. q. 24. Indigent ergo ad hoc licentiâ speciali Episcopi loci.

At verò sicuti potest in Ecclesia exempta invitatus à Prælato exercere alia Pontificalia. Ascan. Tambur. loc. cit. quest. 4. ita & Ordines Minores conferre. Gloss. in cit. cap. Quoniam. verb. Monasterio, Dominicus in cap. Abbat. de privil. in 6. Tambur. Vol. 2. dist. 2. quest. 19. addens Grassis, & Sairum, dicentisque, vel per posteriora Privilegia, vel per consuetudinem fuisse ita ampliata decisionem citati Canonis: Quoniam. Verùm hanc doctrinam negabunt Diana, & Palau in simili de Episcopo alieno relati supra num. 320. cum Barbosa De Offic. Episc. alleg. 6. n. 12. post Riccium, & alios, referentes ita decisum. Quòd si ejusmodi consuetudo non vigeat in aliquo Episcopatu, nec toleretur, locum illic non obtinebit doctrina illa Glossæ. Unde elicies responsum ad hunc

Calum exempti Abbatis.

344 **H**elladius abbas Ordinis, seu Monasterii exempti rogatus à Parochis quibusdam, celebrat in eorum Ecclesiis Missam Pontificalem. Idem factitavit in Ecclesiis quorundam exemptorum Regularium. Vtrumque irrequisito consensu Ordinarium loci, qui postea venit utrumque. Queritur, quo jure factum, quo jure vetitum?

Resp. Primum potuit fieri vi alicujus Privilegii, si forte aliquod est circa hoc concessum illi Ordini, interdici tamen ab Episcopo, si in ejus Diocesi est præscriptum contra tale Privilegium. Sicuti & propter eandem causam veteri in secundo casu permissio à tot DD. negato tamen ab aliis. Ergo neuter damnari potest, utpote nixus uterque ratione intrinsecâ, & extrinsecâ: majori tamen, ut fieri solet, cedendum fuit. Vide dicta n. 312.

APPENDIX ABBATIALIS.

345 **A**dde dictis hoc num. 345. & num. 320. me 11. Maji Anni 1673. literis à quodam Principe insulato interrogatum, an Prælati, sive Abbas utens Pontificalibus in aliena Diocesi, sine licentiâ Ordinarium, non incurrat suspensionem ab exercitio Pontificalium? Respondisse me, non reperiri à me textum juris, statuentem ejusmodi penam, non igitur præsumendam cap. 2. de Transl. Episc. Equidem Navarrus in Manuali Cap. 27. num. 154. & segg. Toletus in Summa Lib. 1. Cap. 47. & 49. Filiucius Tract. 17. Cap. 8. & segg. atq; alii, tametsi accuratè enumerantes suspensiones, jure latas in diversos, attamen nullam faciunt mentionem

346 **t**ionem de objecto quæstionis præsentis. Quamvis autem mortalis delicti reum pronuntiare Abbatem, qui exerceret seu in sua, seti aliena (absque legitima facultate) Ecclesiam, illos Pontificales actus, qui à Trident. Synod. Sess. 6. Cap. 5. inhihentur sub pena suspensionis Episcopo extra suam Dioccesin, fortè tamen erit, qui non auit damnare de mortali (nisi fortassis ratione scandali) ejusmodi Abbatem, qui extra suam Ecclesiam, extraneæ suam Dioccesin uteretur, absque ulteriori facultate, ita Pontificalibus, ut præcisè cantaret Officium ornatu Pontificio. Ratio potest hæc adferri, quod Cardinalis Toletus cit. cap. 49. sub init. suspensionem à Tridentini Patribus latam contra Episcopum utentem extra Dioccesin Pontificalibus (abstrahendo ab actibus jurisdictionis) intelligit solum de pertinentibus ad Ordinem Episcopalem, & ipsius consecrationem, idque declarans instanti ait. *Vi Ordinare, Chrisma consecrare, Clericos deponere, Virgines benedicere, Ecclesias & altaria consecrare, & similia.* Quæ clausula: *Et similia* denotat solos illos actus Pontificales, qui exercentur circa personam, aut rem subjectam per se dispositioni Ordinarii, adeoque tales, qui non sint merè personales, sed reales, siquidem dictio: *similia*, denotat similitudinem respectu facti, modi, & qualitarum, absque ulla difformitate. Barbosa diction. 367. num. 5. atqui præcisè sacrificare in Pontificalibus, non est actus nisi merè personalis, non habens cum illis realibus, de quibus Toletus, similitudinem respectu facti, modi, & qualitarum.

347 **V**erùm ego nolim cuiquam suadere hanc praxin, quandoquidem est communi calculo recepta doctrina Ascanii Tamburini relata supra num. 343. quod Abbatem non liceat mitram, & cetera insignia Pontificia deferre (citra peculiare aut privilegium, aut potestatem) præterquam in locis suæ jurisdictionis, & dignitatis, cum ne quidem sit fas Archiepiscopo, pallium gestare in aliena provincia Cap. Ad honorem, & cap. Ex tenore. De usu & autor. pall. Equidem ejusmodi praxin satis clarè improbat P. Henricus Pirhing post hæc à me scripta editus in Lib. 1. Juris Canonici. De Tempor. Ordin. num. 128. quem ego librum singulari æstimatione dignum cenfeo.

APPENDIX ABBATIALIS. II.

348 **H**anc Appendicem subnecto priori ob materia cognationem. Etenim die 23. Julii Anno 1677. me convenit, mandato Superioris sui, Religiosus certa de causa querens. I. An si cui Religioso Canonico Regularium concessa sit à Sede Apostolica facultas, ut accepta Benedictione Abbatiali, & cum virga (seu baculo, ut vocatur in Pontificali) obeat hoc; aut illud Officium, possit vi hujus concessionis gestare mitram; hoc enim jus videri designari nomine Benedictionis

349 **Abbatialis. II. An, si forte hæc quidem interpretatio sit falsa, attamen bona fide fuerit ex vi ejusmodi interpretationis inductus mos mitragestanda, qui duraverit plus integro seculo, fuerit tam diuturna usurpatione comparatum veterum jus mitra? III. Quid si post illam tam diuturnam usurpationem est ab eo desitum, adeò ut per Annos jam 30. nullus fuerit usus illius reverentia, an idcirco interit illud jus?**

350 **R**esp. ad primum: Nominè Benedictionis illic intelligi id, quod in Pontificali, etenim voces intelligendæ sunt secundum subjectam materiam. In Pontificali verò Titulo de Benedictione Abbatis, non modo intelliguntur solæ preces, de quibus agitur in Parisiensi Exemplari de Anno 1615. à folio 78. Sed etiam postquam omnes illæ preces sunt peractæ additæ folio 90. Quæ Benedictione data, si Abbas sit de mitra, id est mitra donandus. Ergo certum est illum D. Præpositum non gaudere jure mitræ, si stetur solis verbis mihi in extracto privilegii exhibitis. Vide etiam Ascanium, Tambur. de Jur. Abb. Tom. 1. quest. XI.

351 **A**d secundum: Minimè dubitandum est, quin mitra acquiri possit vi longavi usus. Est enim solennis, & generalis doctrina Navarri, & aliorum, quòd, quidquid per privilegium potest obtineri, possit etiam per longissimam, (ut est utique centenaria,) consuetudinem acquiri.

352 **A**d Tertium: Sicut generatim loquendo, privilegii valor non extinguitur per merum non usum. Suarez. Lib. 7. De Legib. Cap. 24. num. 17. ita nec jus acquiratum, præscriptione longissima. Cùm præsertim illud usus fuerit tam diu intermissus, partim ob aegritudinem Prælati, partim ob tumultus bellicos, partim ob paucitatem Religiosorum tantam, ut Abbates, sive Præpositi tales nequiverint cum decoro, seu sufficiente ministrorum numero pontificaliter celebrare. Et hanc ob rem potest ille non usus phasi Suareziana appellari non usus merè negativus; ideòque profus nihil officiens privilegio. Hoc parergon non profus alienum ab argumento præsentis Casus VIII. æqui boni consulat Lector.

353 **Q**uerens II. Quinam alii præter Episcopos, & Abbates, seu Prælatos Religiosos, de quibus supra, habeant jus conferendi Ordines?

354 **R**esp. Quinam de facto fruuntur Privilegio conferendi Primam Tonsuram, aut Minores præter Abbates, itémque Cardinales non Episcopos, de quibus hoc Privilegium asserit Diana Part. 8. Tr. 1. Ref. 33. ignoro. Sicuti & sine dubio nullus, præter quinque Abbates Cistercienses, de quibus supra, pollet potestate delegatâ impertiendi seu Subdiaconatum, seu Diaconatum. Quod ne quidem per Pontificis indulgentiam possit quis non Episcopus consecrare Sacerdotem, ita est receptum apud S. Thom. & alios Theologos, ut Granadus, (re-

ferente Dianâ loc. cit. Ref. 37.) neget, quemquam id docere. At verò idem Diana refert in contrarium Valquezium in 3. Part. Tom. 3. Diff. 243. cap. 4. Ochagaviam, & Hurtadum. Qui quidem Hurtadus de Ord. diff. 18. addit complures alios DD. Episcopus nullo jure valet, cuiquam simplici Sacerdoti dare jus conferendi etiam Primam Tonfuram, ut tradunt passim DD. Huic rei merè speculatiuè non inhæreo, sed potiùs transeo ad hunc

Practicum Casum simul, & Curiosum.

347 **H**ilarion Abbas iusta de causa renuntiavit Abbatiæ. Eius successore postmodum vel ægritudine, vel longâ absentia impedito, admittitur ex legitima delegatione ad Professionem Novitius, qui cum de more esset attendendus in Clericum, rogatur Hilarion, ut attondeat, sed se excusat causatus resignationem. An fuit hæc legitima excusatio?

348 Resp. Interrogatus, imò fuisse necessariam, quia potestas ista non conceditur, nisi habentibus jurisdictionem, ut vidimus superius. Et Superiores Ordinum Mendicantium pollebunt quidem jure benedicendi paramenta suarum Ecclesiarum, ut declaravi in Alphab. Sacrif. Cas. XI. num. 358. attamen, ut primùm quis desit esse Prior, Guardianus, Rector, definit illud jus, ut docet praxis.

349 Quia tamen Episcopus, qui dignitati renuntiavit, non potest quidem conferre Ordines Majores quoad usum Cap. 1. De Ordin. ab Episcop. qui renunt. potest autem Minores, teste Dianâ Part. 8. Tr. 2. Ref. 7. post Candidum, ideo fortè erit, qui idem sentiat de illo Abbate resignato, ut loquuntur. Maneo tamen in data resolutione, eò quòd credam, seu à jure, seu à consuetudine concessam esse illam potestatem solis Abbatibus præditi jurisdictione, quandoquidem non habent ullum alium Characterem, quàm alii Superiores Regulares, aut Decani Ecclesiarum Cathedralium. Certè nemo assereret, Reverendissimum D. Abbatem Cisterciensem, de quo supra, validè collaturum Diadonatum cuiquam, si fortè cederet Officio. Sed vide omnino distinctionem, quam inter Episcopum renuntiantem solùm loco, & renuntiantem loco simul & dignitati, adferunt interpretes Cap. 1. De Ordin. ab. Episc. qui renunt. atque inter hos P. Ernicum Pirhing. in Lib. Decretal. Tit. 13. his jam impressis editum.

ORDINANS AUT ORDINATUS NON JEJUNUS, AUT NON COMMUNICANS.

CASUS IX.

Molestissimus.

SUMMARIUM.

Casus Ordinati non jejuni. 350.

Falsum est, jejunium Ordinantis, & Ordinati esse de substantia Ordinis. 352.

Debent autem uterque jejunio naturali esse jejunio ipso die Majorum Ordinum. 354.

Quale jejunium debeat continuare ipse Episcopus, quando vult die Dominico IV. temporum continuare Ordinationem ceptam pridie? 355.

At pridie Ordinationis neuter tenetur jejunare. 357.

Ne quidem Diaconi tenentur sub mortali communicare die sua Ordinationis. 358.

Imò nec novus Sacerdos. 359.

Novi Sacerdotes non tenentur habere intentionem consecrandi cum Ordinatore. 359.

Declaratur casu novo. Ibid.

Potuit non jejunus creari quis Sacerdos. 360.

Casus Minorista debeat continuare ex consilio Theologi post solutum jejunium. 361.

Casus Sacerdotis sumentis ante secundum Sacrum Natalis Domini particulam immixtam in vinum purificationis. 364.

An debuit abstinere utroque Sacro? 365. & 366.

350 **V**lavianus Diaconus ex febre laborans, cupiens tamen in Sabbato Sancto inaugurari in Sacerdotem, sumit manè huius ipsius diei de more aliquid medicinale, prorsus nihil cogitans de instante tempore Ordinationis, Vix autem deglutiverat, cum animadvertit suum errorem, accurrit ad me rectâ, petit consilium. Ego non ex meo solius, sed ex aliorum doctorum virorum à me consultorum iudicio respondi, posse saltem à D. Vicario declarari, hic, & nunc non obligare Rubricam Pontificalis de Communionem percipienda à recens creatis Presbyteris. Caterum non videri accedendum ad Ordines sine ejusmodi seu interpretatione, seu etiam dispensatione, sicuti etiam intellectâ meâ animi sententiâ, factum est. Quæret Lector, quo jure seu palliare, seu prudenter defendere possim hoc responsum?

351 Appello Casum molestissimum, quia non solum magnopere angebatur bonus ille vir, timens, ne ego juberem ipsum deponere spem Prelbyteri.

Casum objurgatorium?

Literas vestras accepimus super inordinatione Imolensis electi, quem Bonon. Episcopus precedenti Sabbato in Diaconum, & sequenti die Dominico (continua-to jejunio) in Presbyterum ordinavit &c.

Hoc epitheto condecorat illam Ordinationem Innocentius III. cit. cap. literas. De Temp. Ord. in quo facit ter mentionem jejunii continuandi, quando Episcopus, qui nequit die Sabbati ordinare omnes presentes, partem illorum differt in sequentem Dominicam, ut explicavimus Cas. XII. Quæritur autem hic, Vtrum illud jejunium debeat esse Naturale? An sufficiat, sicut Ecclesiasticum? Respondeo, licet P. Laymannus Lib. 5. Tr. 9. cap. 8. num. 5. asserat, esse illi Episcopo servandum Naturale jejunium, ita ut ne quidem ablutionem sumere liceat in Sacro Sabbati, ut exprimit Abbas in cit. cap. Literas n. ult. Hentiq. Lib. 10. Cap. 10. n. 2. lit. p. Diana, & P. Ernic. Pirhing. Tom. 1. in Decretal. Tit. XI. num. 85. rectius tamen id negat Sanch. Lib. 7. conf. mor. Cap. 1. dub. 51. n. 5. post Silv. verb. Ordo 2. q. 6. & Tabienam cum Jordano Lib. 3. Tr. 6. num. 422. dicente: Jejunium verò istud (tam ordinandi, quàm Ordinantis, ut præmittit n. 420.) sit Ecclésiasticum, nec requiritur Naturale. Ita etiam loquitur Sanchez, & Silvester.

352 Ergo, inquires, poterit talis Episcopus die illo Sabbati sumere horâ undecimâ prandium, seu cœnam, & vesperti consuetam collationem? Resp. Id planè sequitur, hoc enim est jejunium Ecclesiæ. Et tamen P. Sanchez n. 4. atque Jordan. num. 421. dicunt, jejunium illud, quod in eo casu observandum est, esse magnum, ut loquitur Sanchez, & ut ait Jordanus indiscretum, & periculosum, ideòque non esse absq; necessitate dividendam Ordinationem. Hæc sanè adjectiva non cadunt in ordinarium jejunium Ecclesiasticum. Ego puto cum Gloss. in cit. cap. Quod à Patribus, verb. Sabbati non servari de consuetudine aliud jejunium, quàm quale solet aliis diebus Quadragesimæ. Quin P. Escobar in Theol. Mor. Lib. 23. n. 436. ita rotundè scribit: Dum indicitur tam Episcopo, quàm Ordinandis jejunium, clarum est, non de naturali geri servationem, & laudat pro se Marchinum, atque Leonardum. Categoricè respondendo, censo esse tunc abstinendum prandio, seu justâ refectio-ne, per hanc enim solvitur jejunium juxta phrasin Sumistarum. At permitto collatiunculam vespertinam, alioqui non subsisteret doctrina Silvestri, & asseclarum. Hoc certum est: quòd, quando nostri Ordinis Religiosi ex singulari Privilegio Apostolico tres Sacros Ordines tribus diebus festivis continuè accipiunt, non jejunent ullo illorum dierum, nisi vel ex devotione mera, vel in aliquem eorum cadat jejunium commune Ecclesiæ.

F 2

Sed 2.

Presbyteratus cum magno suo incommodo, sed ego quoque peragre dimissurus eram molestum, vix minùs ægre resoluturus è stapede, aut in arena Casum tam inusitatum. Cum ex una parte non videretur adesse sufficiens ratio quidquam agendi adversùs leges, aut consuetudines Canonicas hac in re notas. Ex altera parte si agendum esset, tum necessariò esset transgrediendam vel illam, quæ Communionem præcipit recens ordinatis Sacerdotibus. Vel illam, quæ arcet non jeunos à participatione Corporis Christi. Difficilem autem esse seu hujus, seu illius transgressionem. Priusquam mei facti rationem promam, expediam duas quæstiones. Primam: An, & quanto jure Ordines, & ordinandus debeant esse jejuni? Secundam: An, & quo jure ordinari teneantur communicare?

352 Dico igitur I. Episcopus collaturus, Clericus suscepturus Ordines Sacros (nam Minores sæpe conferuntur post prandium) debet esse jejunus, c. Quod à Patribus. d. 75. Est autem mihi mirabile, quòd tam sapiens, & scientiâ quoque Theologicâ excellens Episcopus D. Pax Jordan. Elucubr. Vol. 1. Lib. 5. Tit. 1. num. 44. non nisi trepidè dissentiat ab Hostiensis, & Butrio, quos citat, satis, jejunium tam ordinandi, quàm Ordinantis esse de substantia Ordinis, ac proinde n. 40. junct. n. 39. censet, repetendam Ordinationem, si alteruter non fuit jejunus. Etenim nulli Theologo venit unquam in mentem hoc dicere, nec ulla umbraveritatis favet illis duobus, aut tribus Canonistis. Quandoquidem Cap. Literas. De Temp. Ord. Cap. 1. distinet. 67. & citat. cap. Quod à Patribus, quæ capitula loquuntur de hac materia, nihil simile innuunt, nec ullus sapiens dicet, esse à Christo Domino hanc conditionem tantquam necessariam præceptam, multò minùs Ecclesiam habere jus eandem conditionem velut essentialem injungendi.

353 Quare meritò pronuntiavit Armilla verb. Ordo n. 9. esse certum, quòd jejunium non fit de substantia, & consequenter est certo certius, non esse repetendam Ordinationem peractam à, vel cum non jejunò, nec enim quidquam seu practica, seu speculativa probabilitatis obtinet illorum pauculorum contraria opinio, cum destituatur omni specie rationis, & repugnet certæ persuasioni omnium Theologorum, quorum potiùs, quàm Canonistarum est, pronuntiare de essentialibus partibus, & conditionibus Sacramentorum. Repete hic censuram de Canonistis, quam superius ex Silvestro retuli Cas. I. n. 13.

354 Jejunium autem illud debet esse Naturale, id est, tale, quale præmittendum est licite Communioni. Sic enim intelliguntur à Theologis, & Canonistis citati Canones. Et Ratio est, quia saltem Communioni, si non ipse Ordo, hoc requirit. At quid dicendum ad hunc

- 357 Sed, *estne necessarium jejunandum Episcopo pridie Ordinationis?* Resp. Fuisse mihi quidem notum doctissimum Episcopum Lausanensem, D. Jodocum, qui id faciebat, seque putabat teneri facere. Verum, quia nec reperio textum in jure, qui id imperet, neque DD. hoc loco nominati, neque Navarrus, Bonac. Filliuc. Tannerus, Paläus à me ultra prius citatos lecti quidquam tale indicant, ideo neque Ordinatus, neque ordinandus tenentur præmittere pridie jejunium.
- 358 Dico II. Neque Minoristæ, neque Subdiaconi, aut Diaconi obligantur sub mortali sumere Sacram hostiam. Ita singulariter (aliis tacentibus) docet P. Quintannadv. *Sing. Tr. 6. Singul. 17. num. 2.* etenim nulla lex scripta, nulla consuetudo habens vim legis graviter obligantis id imperant.
- 359 Dico III. Licet idem autor *ibid. n. 3.* atque P. Thom. Tamburinus *de Ord. cap. 2. §. 6.* peccati mortalis damnet novum Sacerdotem non communicantem, ego tamen hoc non a summo dicere, utpote memor illius sententiæ, quam leges apud Arragonium *in 2.2. q. 83. a. 12. concl. 3.* his verbis: *Certe videtur valde durum, & à pietate Christiana alienum, mittere aliquem in infernum, aut dicere, quod peccet mortaliter sine evidenti, & certa ratione.* Atqui non adferunt hi duo DD. nisi hanc rationem, quod omnes Neomytæ consecrent cum Episcopo, ergo sub mortali teneantur sumere hostiam, quandoquidem sumptio est *de essentia*, aut *substantiali integritate* Sacrificii. Sed respondetur, hanc rationem nullo modo esse aut evidentem, aut certam, cum nusquam extet lex, quæ obliget saltem graviter Neomytæ ad consecrandum, ut dicitur *Cas. IV. n. 134.* & deinde sacrificans non tenetur sumere, nisi hostiam à se consecratam, ut deduces ex iis, quæ *in Alphab. Sacrif. Cas. XXIII. n. 834. edit. 2. dixi.* Atqui non obligantur Neomytæ habere intentionem etiam *virtualem*, aut *implicitam* consecrandi particulas, quæ ipsis præbentur, cum sine dubio licite possent iis præberi jam præconsecratæ, et possent etiam absque omni peccato restringere suam intentionem ad hostiam principalem, non ad alias appositæ Episcopo ad consecrandum. At ponamus, opinionem P. Tamburini, quam impugnamus, esse veram, fuitne extendenda ad hunc

Casum Constantiensem?

Cum scilicet N. N. vel ignarus, vel certe immemor consuetudinis, de qua nobis sermo, adiit in nostra Constantiensis Collegii Ecclesia Divinam mensam, unâ horâ ante suam promotionem ad Sacerdotalem Dignitatem. Cum verò porrigeretur postmodum ipsi, sicuti & aliis recens initiatis Sacerdotio, Sacra hostia. Remittit accipere, fassus se jam factum ejus participem in alio templo.

Respondeo, neque Patrem Tamburinum, neque Patrem Quintannadvennam videri mihi fuisse tuam doctrinam expoſituros ad hunc casum. Etenim propter unum præceptum non omnino clarum, non sunt transgredienda duo alia gravissima, clarissima, scilicet præcepta de Eucharistia percipienda à solis jejunis, & percipienda tantum semel in die. Quapropter etsi probrum, atque objurgationem non immerito formidabat ille N. N. qui jam pridem fatis concessit, fatendo publicè suam vel ignominiam, vel oblivionem, ex eaque obitum alieno tempore, & loco Synaxin, ob hoc tamen malum, etsi junctum illi legi, pro cujus severitate pugnat P. Tamburinus, non habuisset jus dissimulandi suum factum, faciendique, quod alii sui novi Symmytæ. Nec enim videtur posse ipsi applicari resolutio, quam *in Tract. 4. seu Alphab. Communic. num. 320.* tradidimus ex communi Theologorum de Laico, qui proximus altari recordatur, se non esse jejunum. Verè enim non poterat timeri tantum probrum, seu tantum malum, quantum metum exigerent Theologi non nimis laxi. Et verò si præscriptum fuisset, illum bis communicasse uno die, idque non jejunum, fuisset utique punitus.

Ex his decidendum est, utrum resolutio data *num. 350.* illi Juliano subsistat. Subsistere existimo adhuc hodie, idcirco *fundamentaliter.* Quod ille Julianus, si non fuisset promotus ad Sacerdotium, non leve incommodum pati debuisset. Inprimis enim venerat ex loco distante itinere hodie, idcirco *fundamentaliter.* quem locum repetere debuisset sine Ordine, cum tamen jam essent indistinctæ primitiæ in Dominicam in Albis. Deinde hoc ipso, quod laborabat febricitante, timere poterat prudenter, ne ea ipsum esset impeditura, quò minus in Sabbato ante Trinitatis posset inaugurari Sacerdos. Certe debuisset huc redire non sine magnis sumptibus, nec sine incommodo beneficii, quo arcabatur. Hæc sanè sunt non levia incommoda, sed majora, aut certè æqualia aliis quibusdam, ob quæ tamen fas est agere contra statuta humana, & præsertim ea, quæ non obligant ad mortale, sicuti non obligat Communicatio sub Sacro Episcopali. Sciebam, autem, posse sine omni scandalo omitti propter magnum numerum ordinatorum, ita ut posset, sicuti re ipsa factum est, se subtrahere Communioni, nemine advertente. Suasi tamen, ut pro majori securitate, atque observantia erga Superiores, peteret Declarationem à D. Vicario Generali, etsi enim Episcopus, ejusque Vicarius nequeunt, communiter loquendo, dispensare in legibus Pontificiis, nisi gravissimâ causâ urgente, possunt tamen declarare, illas hîc, & nunc non obligare, ait Quintannadv. *Singul. Tr. 6. Singul. 12. num. 7.*

Dices: Cur non potius suassisti, ut hostiam Sacram sumeres non jejunus?

Resp.

Resp. Quia non lubuit sequi judicium, quod exhibet hic

Casus improvisus.

Justinus adolescens, initiandus manè in templo Minoribus Ordinibus unâ cum aliis tam ad hos, quàm ad altiores promovendis, comedit quidpiam domi, minime cogitans de Communione, quam erat de more sumpturus publicè cum cæteris. Accurrit igitur ad quendam Theologia Doctorem non sana infimi subfelli, ejusque consulti responso fretus excepit Corpus Christi.

362 Hoc, inquam, judicium, quod scio fuisse latum ab illo viro, nolui sequi. Quia, ut intellexi, censebat ille Dominus Doctor, omnibus consideratis, non potuisse Synaxin omitti sine seu scandalo, seu Justinii infamia, quam quidem causam, (quando revera subest,) seu tale periculum, ego haberem pro legitima per ea, quæ ex communi trado *in Alphab. Communic. num. 319.* at tunc non habui, quia, ut dixi, aberat tale periculum.

363 Quia verò hic sermo est de jejunio præmittendo Communioni, audi, quæso, mi optime Lector, hunc recentissimum

Casum Natalitium.

Subjungo Casum lepidum, quem R. V. præ N. N. decidere dignetur. Legit is nocte sacræ Natalis Domini primum Sacrum, atque vel ex incuria, vel cæcutiente oculo in appositum calicem immisit etiam particulam Corporis Christi, quam etiam deinde videns exemit è vino ablutionis, jam utique imbibitam vino. Hinc propter securitatem conscientie abstinnit secundo, & tertio Sacro, utpote non amplius jejunus ob guttas vini admixtas particula Christi Corporis. Num bene fecit?

364 Est hæc appendix literarum à quodam Superiore Religioso ad me exaratarum 24. Januarii Anni 1663. Respondi verò inprimis, fuisse illam sacratissimam particulam relinquendam in vino perfusionis digitorum, ut sumeretur in tertio Sacro unâ cum illo vino. Addidi deinde, illum Patrem non Parum meriti apud Deum acquisivisse; quòd se privaverit fructu duplicis Sacrificii ob reverentiam Sacrificii, si tamen se privavit, nam inducta ad augmentum gratiæ (ob humilem reverentiam) non debent parere diminutionem, ut loquuntur Jureconsulti ex *Leg. Legata inutiliter. ff. De Legatis 1.*

365 Et verò debuisset abstinere, inde ego crededam, quòd ex communi Doctorum sensu dixerim *in cit. Alphab. Communic. num. 261.* tunc

censeri aliquem non esse jejunum jejunio naturali, requisito ad Communionem, quando & quantitas, & qualitas materiæ post mediam noctem in os immisitæ, quæ trajicitur, & modus trajiciendi illam sufficit in *moralis* estimatione, ut censetur quis edisse, vel bibisse. Atqui si particulam hostiæ non consecratæ immerſam, seu intinctam in vinum, aut lac sumeres, & ederes, sanè diceremus; te unâ cum illa particula comedisſe (liquida enim dicuntur quidem communiter bibi; edî tamen tunc, quando sumuntur permixta cibis solidis (lac, & vinum).

366 Quia tamen eodem loco *num. 260.* retuli Tannerum ita loquentem: *Sumere aliquid per modum cibi, & potus est aliquid ore ab extrinseco sumptum per se actione vitali in stomachum demittere edendo, vel bibendo.* Ille autem Sacerdos non sumpsit ullo modo *per se*; sed solum *per accidens*; illud vinum, quod adhererat hostiæ, & videtur esse quoddam genus irreverentiæ, si aliquot horis relinquatur particula consecrata in vino profano, (nam tunc ita diffunditur particula, ejusque accidentia ita corrumpuntur, ut probabiliter desinat Christus esse sub iis,) ideo posset alicui probabile videri; potuisse ad hanc irreverentiam vitandam sumi talem particulam, eaque sumptâ fieri alterum Sacrum. Quod enim pro charitate (veneratione Sacramenti) institutum est, contra charitatem (venerationem ejusdem Sacramenti) militare non debet; inquit S. Bernardus à me alibi laudatus. Sed sicuti priorè responso;

367 Hoc tamen mihi videtur probabilissimum, quòd potuerit optimâ conscientia facere alterum Sacrum; si nemò alius aderat; qui solennem Missam de more cantaret. Nec dubitandum de Parocho non habente Capellanum, vel habente quidem, sed solito in tam solennibus festis cantare Officium. Huc faciunt, quæ *in Alphab. Sacrif. Cas. XIII.* disputo de Neoprebytero; qui manè diei; quò erat sumum primum Sacrum celebraturus; deglutiit integram hostiam illius siccæ Missæ; quam privatim manè peregerat probandi, experiendique causâ. Fortè autem alibi aperiam, quid responderim ad quæſtionem, propositam mihi literis à quodam Reverendissimo D. Præposito; duobus mensibus prius, quàm inchoaretur impressio hujus Alphabeti, quæ quidem

Erat hæc

Quidam Abbas nocte Natalis Domini sumpsit unâ cum Sacro Sanguine etiam guttas, quæ discontinuè adhærebant interiori superficie calicis. An, postò, quòd ea non sint conversâ in sanguinem, potuit de die cantare Officium solennissimum, seu Missam Conventualem?

Inclinò in partem affirmativam.

F 3

ORDI

ORDINANS ILLI-
TERATUM.

CASUS X.

Cantorum.

SUMMARIUM.

Casus Musici imperiti Theologia, & tamen cœpi-
entis promoveri ad Ordines. 358.
Que literaturæ requiratur ad Ordines? 370. &
seqq.
Illiteratus quis dicatur? 370.
Quis intelligens linguæ Latinæ? 377.
Que hujus intelligentiæ postuletur pro Diacona-
tu? 370.
Que pro Sacerdotio? 380.
An cuiusvis sacerdoti sit necessum, scire formam
Absolutionis? 382.
In Germania non tam facile admittuntur imperi-
ti, quam alibi. 383. & 384.
Causa, cur quandoque admittantur minus docti?
484. & 388.
Practica Resolutio circa indoctum Musicum. 391.
Casus Idiote periti. 393.
Casus imperiti, subrogantis sibi alium in exami-
ne. 397.
Pœna dantium, aut accipientium aliquid pro Exa-
mine. 401.
Casus fabri ferrarii ambientis Sacerdotium. 402.
368 **K**ilianus Musicus bonus, vocalis, & in-
strumentalis, moribus itidem bonis,
valde desiderat fieri Sacerdos, & susci-
pere beneficium simplex in templo Cathedra-
li, sed valde parum studuit. Transiit per
sestras scholas magis Musica, quam literis in-
tentus. Latine vix potest loqui, sed intelli-
git utcumque communia, quæ ipsi dicuntur
Psalms & Lectiones in Breviario sat com-
modè legit, errat tamen saepe in quantitati-
bus. D. Decanus libenter illum haberet, nec
alienus est D. Vicarius Generalis, sed quidam
Examinatores adherentes verbis Concilii
Tridentini Sess. 23. cap. 11. 13. & 14. no-
lunt illum admittere ob ignorantiam. Alii
volunt, licet enim Rubricas Breviarii, &
Missalis non satis intelligat. Si tamen pri-
vatim informetur, & Rubricæ ipsi explicen-
tur, sufficienter poterit instrui. Ut satis com-
modè possit legere Breviarium, & Missam,
praesertim post aliquod exercitium in Choro,
dum cum aliis cantat, & quia est satis corda-
tus, & homo non simplex, si per dimidium an-
num fuerit sacerdos, putatur sat commodè
ad R. V. confugio in hoc casu, & iudicium i-

pfus intelligere percipio. Constantia die 27.
Ianuarii. Anno 1652.

Ita ad me Ratiobonam scripsit quidam 369
Theologiæ Moralis Professor, ingenii limp-
idissimi, & qui sine dubio potuit ferre iudicium
aptius, quam ego. Cur autem meum exqui-
siverit, intelligam, ubi per Summam Dei Mife-
ricordiam illum convenero in cœlis, ad quos,
uti spero, jam emigravit sedecim abhinc Annis.
Ut autem responsum, quod dedi, mereatur ap-
probationem Lectoris, explicabo, quæ, quan-
tæque scientia exigatur ad Minores, Majorè-
que Ordines.

Dico igitur I. Illiteratos nullus presumat ad 370
Clericatus Ordinem promovere. Quia literis ca-
rens sacris non potest esse aptus officii. Est hæc
Gelafii Papæ dist. 36. cap. 1. sancta sanctio, ve-
ra ratio. Illiteratus verò dicitur secundum
subiectam materiam. Nam vulgus vocat illite-
ratum, qui nescit legere. Literatum, qui pe-
ripus est legendi, ut notat Menoch. de arbitr.
jud. Cas. 425. In materia jurisprudentiæ lite-
ratus, qui jura novit. Illiteratus, qui non no-
vit. Felin. in c. Sciscitatus. De rescript. n. 11.
Inter oratores, & eruditos illiteratus nuncu-
patur, qui excusa Latinitatis non est. Menoch.
loc. cit. num. 16. In materia scientiæ literarum
Sacrarum respectu Divinorum Officiorum lite-
ratus dicitur, qui novit idioma, quo Sacra litera
utuntur in Divinis Officiis, Latinum apud La-
tinos, Græcum apud Græcos, Illyricum apud Il-
lyricos. Jordan. cit. tit. 6. num. 228. At in Ca-
none Gelafii descripto illiteratus dicitur, qui
prima Grammaticæ rudimenta non didicit.
Barb. de Offic. & pot. Episc. alleg. 36. atque adeo
qui nec scribere, nec legere novit. Sanè sicut
scientia est mater virtutum. Menoch. de præ-
sumpt. Lib. 6. q. 1. num. 20. ita ignorantia ma-
ter est cunctorum errorum, text. c. Ignorantia.
dist. 38. ideo summè vitanda Clericis.

Porro alia scientia hic requiritur jure natu- 371
rali. Alia Ecclesiastico. Jure naturali omnis il-
la, & sola, quæ necessaria est obeundis Offi-
ciis annexis Ordini, quem quisque vult susci-
pere. Nam & generatim singuli tenentur ea
scire, quæ ad eorum statum, vel Officium spe-
ctant. S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 2. & Speciatim,
sicut turpe est Patrio ignorare jus, in quo ver-
tatur. l. 2. ff. De Orig. jur. sicut etiam jure na-
turæ judiciaria potestas hoc postulat, ut, quod de-
bet quis judicare, discernat. text. c. 1. De penit.
dist. 6. §. Caveat. Ita omnibus Clericis ignoran-
tibus ea, ad quæ obeunda accipiunt Characterem,
jure naturali spectato, applicaveris illam
Regulam in ff. Imperitia culpe annumeratur.

At verò jure Ecclesiastico exigitur major 372
scientia, quam jure naturali. Nam Tridenti-
num Concilium Sess. 23. cap. 4. De Reform. sta-
tuit, ut Primæ Tonfuræ non initientur, qui fidei
rudimenta edocti non fuerint, quique legere, &
scribere nesciant, & cap. 11. non vult conferri
Ordines, nisi qui Latinam linguam intelligant.

De scientia necessaria ad Subdiaconatum, &
Diaconatum sic loquitur eadem sacra Synodus
loc. cit. cap. 13. ut non requiratur ab iis, nisi ut sint,
literis, & iis, quæ ad Ordinem exercendum per-
tinent, instructi.

373 At de his extat impressa hæc Sanctio Syno-
dalis Constantiens. Part. 1. tit. 14. num. 11. Ad
examen pro Subdiaconatu nullus omnino admit-
tatur, qui in aliqua publica, & Catholica Uni-
versitate, aut Gymnasio Rhetoricam, & Diale-
cticam non absolvit, & Casu Conscientia per duos
annos integros non audivit. Jam tamen usus
obtinuit, ut hæc scientia, & studium sufficiant
pro Presbyteratu, exigantur tamen etiam ex
novo Decreto Reverendiss. & Celsissimi Princi-
pis, at conditionalis clausula de iisdem studiis
cum fructu absolutis inferatur Dimissoriis lite-
ris. De Sacerdotibus eadem Trident. Syn. Sess.
23. cap. 14. De Reform. sic: Qui ad Presbyteratu
Ordinem assumuntur, hi sint, qui ad populum
docendum ea, quæ scire omnes necessarium est
ad salutem, ac administranda Sacramenta dili-
genti examine precedente idonei comprobentur.

374 Denique de Episcopo ita statuitur cap. Om-
nes. 6. dist. 38. ex Synodo septima: Qui ad Epi-
scopatus promovendus est gradum, in promptu
habeat, legere scrutabiliter tam Sacros Canones,
& Sanctum Evangelium, quàm omnem Divinam
Scripturam: Adeoque deberent omnes DD. Epi-
scopi, spectato hoc Canone, esse digni lau-
reolâ Doctorali tam Theologiæ, quàm juris
Canonici. Vide, si placet, quæ de scientia ne-
cessaria Episcopo scripti in Vindiciis Theologi-
cis, seu Tract. 2. Quinarii num. 422. & seqq.

375 Dico II. Eruditio illa, quæ in citatis Cano-
nibus postulat, non debet esse necessariò
magna in illo genere, sed sufficit mediocri.
Quod enim Gloss. in cit. Can. Illiteratos. tradit,
ad Minores Ordines sufficere mediocrem sci-
entiam, adeoque mediocrem intelligentiam
linguæ Latinæ, id ipsum potest proportionali-
ter, seu in suo genere dici de Presbyterando,
sufficere scilicet mediocrem scientiam docen-
di necessaria scitu, ministrandique Sacramenta.

376 Dico III. Licet omnino illiteratus, seu le-
gendi, scribendique imperitus sit irregularis
ex defectu animi, adeoque nequeat ab Episco-
po promoveri ad Primam Tonfuram; Toletus
in Summa Lib. 1. cap. 50. Jordanus Lib. 3. tit. 6.
num. 231. & graviter peccat, per se loquendo,
Episcopus, admittens ad Ordines illum, qui
ita rudis est Latinitatis, ut nequeat ob hujus
defectum exequi sine gravibus defectibus ca-
officia, ad quæ per se obeunda deputatur per
susceptionem Ordinis, talis quippe Episcopus
est infidelis dispensator Mysteriorum Dei, con-
tra Apostoli Pauli doctrinam, attamen pote-
runt pro praxi, & pro intelligentia majore ob-
servari, quæ concessit noster P. Quintanady,
cit. Tract. 6. ubi omnium, quos vidi, minutissi-
mè, & accuratissimè prosequitur materiam
literaturæ necessaria suscepturo Ordines,
praesertim sequentia:

I. Ille solus dicitur linguam Latinam intel- 377
ligere, qui animo percipit sensum verbis La-
tinis indicatum. Quæ quidem intelligentiæ
non exigitur pro duobus, inquit Quintanady.
Singul. 14. num. 1. seu etiam pro tribus prio-
ribus Ordinibus, sed pro quarto, seu Acoly-
thatu, nam Trident. Concil. cit. Sess. 23. cap. 13.
De Reform. hoc indicat, dum contentum est,
ut Minoristæ ascendant de gradu in gradum.
Sufficiet itaque Osiario, & Lectori, si nōrit
legere Latine, & scribere: Exorcistæ, si decli-
nare nomina, & conjungere, Acolytho, si ali-
quam sententiam brevem, & facilem queat è
Latino in patrium sermonem vertere, ut e. g.
hanc: *Beatus vir, qui timet Dominum.* Si ne-
quidem possit transferre aliquam ejusmodi sen-
tentiam, nequit, per se loquendo, insigniri
quarto Ordine, re enim verà non potest ullo
proprio sensu dici intelligere Latinam lin-
guam, potest verò, dummodo queat facillimas
sententias ita interpretari. Ergo non est
opus, ut Minorista possit quidquam è vulgari
idiomate vertere in Latinum, sed ut saltem
facillimas sententiolas Latinas possit efficere
Germanicas, Gallicas &c. Si nec istud queat,
nequit De jure communi, seu per se, ordinari,
si tamen sit bonæ indolis, ac docilis, poterit
Episcopus legem Tridentinam interpretari in
ejus favorem. Diana Part. 3. Tract. 2. Resol. 86.
Quintanadvannas Singul. 12.

II. Minor intelligentia linguæ Latinæ re- 378
quiritur in eo, qui antequam præsentet se or-
dinandum, jam alicujus instructione, usu, &
exercitio didicit ea, quæ necessaria sunt ad to-
lerabilem functionem officiorum annexorum
Ordini, ad quem adspirat, quàm qui nihil dum
usu ullo didicit. Vivaldus in Candel. Part. 2.
§. 5. De irregul. num. 94. Quintanad. Sing. 9.
& alii. Nam ratio generalis restringitur ex fi-
ne & mente legis. Navarrus in Summa cap. 17.
num. 131. finis autem legis requirentis intel-
ligentiam linguæ Latinæ est decens executio
ministeriorum factorum cit. cap. Illiteratos.

III. Eam intelligentiam Latinæ linguæ in- 379
approbando ad Subdiaconatum, & Diacona-
tum exigent examinatores, quæ sufficiet, ut
communes libros, in quibus continetur Gram-
matica, intelligant, seu ex Latino in vulgare
idioma vertere possint Ciceronis Epistolas, Ora-
tiones de Officiis, Catechismum Romanum, Con-
cilium Tridentinum, Breviarii lectiones, Sacra
Bibiæ textum, Novum testamentum, Missale,
Prophetias, Epistolas, Evangelia, & similia. Ita
loquitur Quintanadvannas Singul. 14. qui ju-
re poterat omittere illos libros Ciceronis, sic-
ut & Prophetias, utpote non ita faciles intel-
lectu. Si ritus, & defectus, atque alia, quæ in
Rubricis Breviarii inveniuntur, excusa sunt,
linguâ patriâ, aut habeat socium, vel alium,
à quo condiscat Rubricas, si fortè nequeat eas
Rubricas Latine intelligere, poterit, si cætera
F 4 ad-

ad sunt, admitti ad illos duos Ordines. Quintanadv. *Singul. 10, num. 2.*

380 IV. Ad Sacerdotium ultra dicta requiritur, ut Sacrificium intelligat, & sic requiritur, ut bene legat contenta in Missa, & mediocriter intelligat, & ut habeat mediocrem scientiam, ut possit rite servare ea, quae spectant ad Missam faciendam, ut quod sciat defectus in Missa occurrentes, materiam, & formam consecrationis, dispositionemque animae, & corporis. Ita in terminis Sanchez *Consil. Moral. Lib. 7, cap. 1, dub. 45.*

381 Dices: Concilium Tridentinum exigit indiscriminatim à Sacerdotibus, ut sciant necessaria ad Sacramenta administranda, Deum immortalem! quam multos Capellanos Ecclesiarum Cathedralium reperire est, qui prorsus ignorant formam Extreme Unctionis, & ignorarent aliqui Absolutionis, nisi nanciscerentur quandoque Confessarios valde intelligibili voce proferentes: *Absolve te à peccatis tuis.* Resp. Si hos examinasset P. Quintanadvennas, rejecisset à Sacerdotio, per se loquendo, adeo, ut dissentiat *Singul. 14, n. 8.* à P. Hurrado *De Ordine diff. 12.* negante formulam absolutionis esse scitu necessarium iis, qui non examinantur pro cura. Ego quoque perpenis solis verbis Synod. Trident. omnes tales repellerem, aut darem ferium mandatum ediscendi.

382 At urgebis: Sacramentum poenitentiae est summè necessarium, ergo saltem hujus forma est condiscenda sub mortali omnibus Presbyteris, quia omnes habent jus administrandi illud moribundo. Resp. Ita quidem Quintanadv. contra Hurradum, at non ita ego, non enim censeo, charitatem obligare, ut ego me reddam idoneum ad succurrendum corporaliter vel spiritualiter extremè laborato fortè post 10, aut 20, annos, ut in simili dixi in *Alphab. Baptiz. Cas. V, num. 168.*

383 V. Communis sententia Doctorum fert, posse Episcopum (sive per dispensationem, sive per interpretationem Tridentini id fiat) ad Ordines sacros etiam Presbyteratus admittere illos, qui in officiis Divinis, Ordinumque functionibus periti rectè legunt, & cantant, in Grammatica verò parùm sunt versati. Nondum enim orationes necere sensumque eorum, quae in Epistolis, Evangelis, & Missis leguntur, rectè intelligere didicerunt, quia tantummodo rudimenta Latinae linguae attigerunt, aliquasque nominum declinationes, & verborum inflexiones, & vocabulorum significationes rudi, ut ajunt, Minervae assecuti sunt. Sic plures DD. apud Emman. Rodriq *Tom. 1, quæst. 24, art. 7.* Et hoc intelligendum est, etiam si in his nulla spes amplius appareat proficiendi in lingua Latina, dummodo sint in sacrorum Ordinum functionibus strenui.

384 Reprensio mentem, & verba P. Quintanadvennae *Singul. 13.* quae etsi fortè in Hispania, aut Italia locum habeant, utpote quibus

in provinciis reperire sit multa millia Sacerdotum, qui Latine loqui nesciant, ideoque à tam multis edita est vernaculo idiomate Theologia Moralis, attamen in provinciis septentrionalibus, praesertim Germania, Polonia, & Ungaria non censeo, habere reipsa, aut posse habere locum illam doctrinam, utpote scandalosam, probrosam nostrae Religionis in his provinciis, cum propter alias causas, tum propter haereticos, inter, aut juxta quos vivimus.

VI. Proinde nec ullo modo est in his partibus practicanda opinio ejusdem Doctoris cit. *Singul. 13, num. 4.* sic concludentis: Si adit causa gravis, vel urgens, potest Episcopus cum ignaro omnino Grammaticae, seu qui nunquam primis (ut ajunt) labris degustavit Grammaticam, sed in Divinis officiis valde strenuus sit, dispensare, ut etiam ad Presbyteratus Ordinem promoveatur. Gravis verò causa, & urgens (ait ille *Autor num. 5.*) tunc occurrit, quando Ecclesia alicujus Oppidi, aut Parochiae eget Presbytero, qui Divinis officiis, & Missae celebrationi vacet, vel cum quis Ecclesiae in aliquo officio rectè inserviret, v. g. Sacrista, aut Organista, & hujus stipendio non posset congruenter sustentari, ac ideo Missarum eleemosynas ad sustentationem indigeret, addito, quòd hic multum diutius in discenda Grammatica laborasset, nec spes esset in posterum aliquantulum proficiendi, si tamen ordinandus in iis casibus ad omnium Ordinum functiones rectè obeundas Latinae linguae ignorantia minimè impediretur. Item causa esset sufficiens Ecclesiae alicujus utilitas, imò & ordinandi utilitas, & necessitas, est enim pauperimus, ac habet matrem, aut sorores, quibus ad sustentationem necessariò succurrere tenetur, poteritque, si illa Capellania, quae offertur, conferatur, & haec Capellanum sacris initiatum omnino requirit; aliter, si non initietur, amittet. Porro haec facultas Episcopi non est ad dispensandum, sed ex ratione, probabiliter enim credere potest, Pontificem attentis circumstantiis personae, temporis, loci, necessitatis, aut utilitatis, & praecipue scientiae, qua initiatus ad sacra officia polleturatum habiturum, quòd sacris initiatur, qui Grammaticam omnino ignorat.

Haecenus ille autor, cujus iudicio non existimò dandum locum in Germania, tum propter scandalum; praesentia enim tempora id non permittunt, ut loquar cum Constitut. Synod. Constantiens. *Part. 1, tit. 14, num. 11.* tum quia nescio, an quis Germanus, qui nullum verbum Latinum intelligit, possit, ac velit ita (extra Casum propè metaphysicum) doceri, ut sacrificet sine maximis erroribus.

VII. Quando tamen adest una ex causis indicatis ab hoc autore, adestque praedicta peritia, vel ipso quotidiano exercitio addisci potest,

test, existimo, etiam in Germania habere locum doctrinam praedicti auctoris respectu illorum, qui ita intelligunt linguam Latinam, ut solent, qui consueverunt in Germania promoveri è suprema Grammatices, seu Majoris Syn-taxi, ut vocamus, ad Poësin. Existimo quippe, posse Episcopum tunc uti episcopi, cum enim ipsi demandata sit executio Ordinum, consequenter spectat ad ipsum declarare, quae concernunt hanc executionem. At verò nulla ratio permittit, ut Episcopus utatur dispensatione, vel interpretatione respectu illorum, qui non nisi cum maximis erroribus, iisque diuturnis functuri sunt officiis Ordinis, ad quem assumuntur, nisi fortè Capellano e. g. ita ordinato inhiberetur, ne intra duos, tresve menses praesumat litare ad aram, sed interim navet diligentem operam alicui quotidiano quasi instructori, juxta monitionem Patris Suarez *Tom. 5, in 3, Part. Disp. 51, sect. 1.* Sicut generatim assentior Barbosa *alleg. 46, num. 13.* & communi DD. teste Jordano *248.* quòd possit Episcopus (saltem praescripto jure) dispensare cum defectu scientiae requisitae à Tridentino, & aliis Conciliis, quando ordinandus versatur in studiis, estque spes, fore, ut acquirat necessariam scientiam: & subest peculiaris causa ordinandi talem.

389 Ex his deducitur. 1. Responsio ad nostrum Casum de Kiliano Musico, cum enim magna ratio sit habenda publici cultus Divini, summa quippe ratio est, quae pro Religione facit. *Text in L. Sunt persona. ff. De Relig. & sumpt. fun.* & proinde in his, quae ad Divinum cultum facere dignoscuntur, benigna est interpretatio faciendae *Cap. In his. De privil. cantus verò Musici insigniter facit ad cultum Divinum, ut liquet vel ex eo, quòd Rex David 1. Paralip. cap. 23.* creaverit quatuor millia Psaltas canentes Domino in Organis, quae fecerat ad canendum, sit sanè, ut bonus Vocalista, simulque Instrumentista mereatur gratiam peculiarem.

390 Propter hanc rationem censui, & censeo hodieque, potuisse dictum Kilianum admoveri aris, at cum his conditionibus. 1. Si sit bonis moribus, & praesertim non nimis diligit illos humores, quos amant Cantores. 2. Si, priusquam creetur Hypodiaconus, condiscat recitare utcumque mediocriter Breviarium, & facere Sacrum: Moniales penitus rudes Latinitatis noverunt optime perfolvere pensum Canonicum, quidni tolerabiliter addiscat juvenis tam ingeniosus, & docilis, quam oportet esse eum, qui ferat laudem boni vocalistae simul, & instrumentistae? & si nequit studio acri trium, vel quatuor mensum operam diligentem instructoris pervenire ad indicatam mediocritatem,

391 quis speret, perventurum aliquando? 3. Appetente, seu praesente tempore Ordinationis generalis committat D. Vicarius illum alicui fideli Sacerdoti, coram quo faciat siccam Missam, ac praesertim ostendat, se utcumque gra-

rum recitandi Horas Canonicas. Si in utroque satisfaciatur utcumque, referatur in numerum majorum Clericorum cum mandato, ut sese magis perficiat ante Diaconatum, similiter ante hunc examinandus, si in utroque deprehendatur esse plurimum rudis, ac proinde vel indocilis, vel nimis negligens disciplinae, dimittatur sine petito Ordine, tunc enim applicanda erit sententia, quam Constitutiones nostrae Synodales *Part. 1, tit. 14, num. 11.* promunt his verbis: *Magis praestat, in Ecclesia Dei habere paucos, & doctos, quam plures indoctos, & imperitos ministros, idque ratio nostrorum temporum maximè exigere videtur.*

Deducitur 2. resolutio ad hunc

Casum Idiotæ periti.

392 Ego vidi in Archi-Episcopatu Tolitano quendam, qui nunquam Latinus operam dederat literis, propter insignem in officiis Ecclesiasticis administrandis, & officiandis peritiam (erat enim insignis, diligentissimusque sacrista) fuisse ad sacros Ordines admissum. Nec mirum, cum sacerdotes innumeros literatos invenies, perfectum autem in caeremoniis Ecclesiasticis, Divinisque officiis celebrandis expertum vix unum inter mille, ut experientia docet.

Sunt haec testis oculati, laudatoris non frigidum verba, nimirum Vivaldi in *Candel. anr. De irregular. specie secunda §. 6, num. 6.* cujus tamen autoritas non facit, ut dissentiam à doctrina tradita *num. 387.* Censeo enim, saltem in Germania, majora incommoda timenda, si Charactere Sacerdotali insigniatur, qui nihil intelligit in lingua Latina, quam qui sacrista non sit excellentissimus. Tale damnum tali lucro Ecclesia Germanica compensare non vult. *Text. cap. 1. De convers. infidel.*

Deducitur 3. Meritò fuisse à nobis in *Alphab. Breviarii Cas. XXIII, num. 564.* judicatum, non licuisse, per se loquendo, ad Sacerdotium promovere quendam ita imperitum linguam Latinam, ut ego ipse annis abhinc quadraginta, postquam jam aliquot annis publice litaverat, admiserim illum ad secundum ordinem Grammaticae, quia scilicet fuerat eadem conditione inauguratus Sacerdotio, ut adhuc daret operam Grammaticis studiis.

Deducitur 4. Vera esse, quae in eodem *Alphab. phabeto, seu Tract. 5, num. 552.* dixi de imperito Rubricarum Breviarii, aspirantes tamen ad Hypodiaconatum, & singulariter, quando amitteret beneficium, si non ordinaretur.

Deducitur 5. Quid censendum de hoc

Casu filii hujus saeculi.

393 Petrus in Latina lingua parùm versatus Joannem subrogavit, ut ficto nomine pro-

se examen ad sacros Ordines subiret, & approbato Joanne pro Petro immediate ante Ordinis receptionem hoc propalavit Confessario: dubitatum est, an absolvi possit, vel quid ei consulendum?

Hunc eventum his planè verbis exhibet P. Quintanadvennas cit. Tract. 16. Singul. 16. & respondetur ex dictis, talem graviter deliquisse, cum sine aut dispensatione, aut declaratione, & per tantam fraudem voluerit Ordines suscipere non satis peritus linguæ Latinæ, & proinde non fuisse absolvendum à Confessario, si noluit desistere à malo proposito, aut saltè dare Confessario potestatem accedendi Episcopum, proponendi (tacito nomine penitentis) casum, petendi facultatem ad illum examinandum, & approbandum, si ipse Confessarius dignum judicet, reprobandi, si indignum. Sicut re ipsa factum fuit Hispali, optimèque res cessit, teste eodem Doctore. An non fuit filius hujus seculi ille Petrus prudens in generatione sua? Præsertim si etiam cum illa intentione accessit Confessarium.

Porro, quia de examine incidit hic quæstio, de eo noto breviter sequentia.

398 I. Licet ex dispositione cap. Quando. dist. 24. & Trident. Concil. Sess. 23. cap. 7. De Reformat. Episcopus ipse examini interesse deberet, mos tamen Germaniæ permittit, ut ejus Vicarius etiam in hoc negotio vices ejus agat, & rectè quidem, si perpendantur omnes circumstantiæ.

399 II. Examen scientiæ requisitæ diligens esse debet, ac rigorosum, non autem perfunctorium, & ut dicitur, pro forma. Cap. Nihil. De elect. Silv. Verb. Ordo 2. quæst. 2. Piafec. & Barbosa alleg. 10. Quod, quæso, attendamus Domini mei Episcopi, & Examinatores, quia rigor iste dissolvit ab Ecclesia Dei tenebras ignorantie, malorum omnium matris, illorumque sententiam potius amplectamur, quam Campanis, ubi suadet, propensiores esse ad pietatem, quam ad rigorem, eò quod defectus nostrorum temporum, quibus non solum materia, sed etiam corpora ipsa hominum defecerunt, distractionis antiquæ minime patiantur manere mensuram, hæc, inquam, non attendamus, sed pro nostro posse satagemus, eos, qui altissimum dignitatis Ecclesiasticæ gradum cupiunt ascendere, qualitates pariter secum afferre, quæ ab ipso gradu requiruntur.

400 Est hæc parænesis piissimi simul, & doctissimi Pacis Jordani Episcopi Dalmatæ Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. tit. 6. num. 279. omnibus fatentibus, gravissimè peccari, si repertus in examine inhabilis admittatur nihilominus. Legantur Constitut. Synod. hujus Diocesis Part. 1. tit. 14. num. 11.

III. Utrùm dans dimissorias, an verò is, ad quem dantur, examinare debeat, dicam Cas. XIV. num. 577.

401 IV. Tam Examinatores, quam examinati simoniam committunt, si sive ante, sive post

examen pecunia, aut munus ut pretium accipiatur. Quintanadv. cit. Tractat. 6. singul. 15. post Barbofam alleg. 6. & alios. Potest tamen, per se loquendo, accipi munus pro labore, saltem extraordinario. Unde Synod. Constitut. hujus Diocesis p. 1. tit. 13. num. 4. statuunt, ut Parochi mutantes beneficia se sistant examini, & si non compareant feriis designatis, pendant aliquot Reales.

V. Ex his inferes, quid pronuntiandum de 402 sequente

Casu Ridiculo.

O Librius faber ferrarius, legendi tamen Latine, scribendique sat peritus, cætera idiota, ratus, Breviarium, & Missale leviora esse malleo, molliora incude, offert se unà cum aliis examini, referendum in syllabum Clericorum, sed repellitur ab omnibus Examinatoribus, præterquam à rigidissimo omnium, qui amice, & publicè interrogatus, cur præter morem esset planè justo benignior in Olibrium? Respondit: Vos, mei Domini, tot asinos, me nequidquam contradicente, mandastis initiari facris, ut egeant fabro ferrario, qui soleas inducat, ne mox claudicent.

Nihil hic fingo, sed narro id, quod factum 403 audi annis abhinc plus quinquaginta, & habeo adhuc in recenti memoria cognomen illius rigidioris, laudandi idcirco etiam, quod ingeniosâ hac allegoriâ suaviter monuerit suos Dominos Collegas, ne in posterum admitterent tam imperitos.

ORDINATUS REGULARIS, ET ILLEGITIMUS.

C A S U S X I.

Rari Solatioli.

SECTIO I.

Ordinatus Regularis.

S U M M A R I U M.

Casus Religiosi adferentis dimissorias controversas. 404.

Decretum Clementis VIII. de dimissoriis Religiosorum. 405.

Et Tridentini Concilii. 407.

Abbatibus testimonio creditur. 409.

Allegans Privilegium debet id probare. 410.

An

An Episcopus Diocesanus opponatur Episcopo Originis? 411.

Casus Religiosi adferentis dimissorias adhuc magis controversas. 414.

Quinam Religiosi dicantur esse positi in hac, aut illa familia? 415.

Pater Provincialis etiam validè dat dimissorias. 418.

Casus Religiosi non rectè dimissi aliò. 420.

Abbas an licet det Minores Novitio? 421.

Ad quem Episcopus det dimissorias pro Novitio? Ibid.

Regulares non tenentur esse tam docti, quam secularares. 422.

Episcopus potest non examinare Religioses, quos Superior censuit idoneos. 424.

Multi Religiosi Ordines gaudent privilegio mittendi suos ad quemlibet Episcopum. 426.

404 **L**eanter Canonici Ordinis Præmonstratensis Professus in Monasterio N. Diocesis Augustana, habitans autem ad rempven in Diocesi Curvensi, vicina Constantiensi, venit Constantiam 13. April. Anno 1661, ut hic inauguraretur Sacerdotio, idque tribus ex causis. 1. Quod instructus esset dimissoriis sui Domini Abbatis, facientibus ipsi potestatem suscipiendi Constantiæ illum Ordinem, & ideo facientis, quod suus Ordo habeat à Sede Apostolica Privilegium mittendi suos Religiosos ad quemcumque Episcopum, habentem communionem cum Sede Apostolica. 2. Quod esset natus, educatus Constantiæ. 3. Quod vellet suo optimo parenti septuagenario seni adferre id rari omnino solatii, ut suis oculis cernebat ipse quatuor filios Sacerdotes, quorum tres iidem Religiosi assisterent, ministrarentque quarto filio offerenti solenni ritu primam Hostiam Supremo Numini, & quidem in ipsa Ecclesia Cathedrali. Quæsitum ex me fuit à dicto D. Leandro, an revera posset promoveri Constantiæ ad illum Ordinem?

405 Ratio unica dubitandi erat, quod Congregatio Cardinalium, approbante postea Clem. VIII. ita sanxerit: Congregatio censuit, Superiores Regulares posse suo subdito iidem Regulari, qui prædictis qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, literas dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diocesanum, nempe illius Monasterii, in cujus familia ab eis, ad quos pertinet, positus fuerit &c. Hanc declarationem describunt ad longum inter cæteros Afcann. Tamburin. De jure Abbat. Tom. 2. Disp. 2. q. 25. Piafecius in praxi Episcopi, cap. 1. num. 14. Diana Part. 2. Tract. 2. Misc. Resol. 15. Jordan. Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. tit. 16. num. 24. testans, esse usâ receptam,

Respondi nihilominus illi Religioso, ipsum 406 posse fieri Constantiæ competentem sui voti, pro cuius veritatis probatione.

Suppono I. Multos Ordines Religiosos obtinuisse à Sede Apostolica Privilegium quo ipsi liceret suscipere Ordines, à quocumque malent Episcopo Catholico communionem, & gratiam Sedis Apostolicæ habente. Augustinus de Virgine Maria Carmelita Anno 1663, misit in lucem librum, cui titulus: Privilegium omnium Religiosorum, in quo verbo Ordinatio nominat prope viginti quæ integras Religiones, quæ particulares Congregationes, quæ etiam loca singularia, quibus impertita fuit illa gratia Apostolica.

Verùm Concil. Trident. Sess. 23. De Reformat. 407 mar. mandans, ut unusquisque à proprio Episcopo ordinetur, revocando quælibet in contrarium Privilegia, videri potest derogasse etiam huic. Attamen non derogasse, certum est ex Bulla B. Pii V. incipiente: Etsi Mendicantium, quam præter Cherubinum totam describit Rodriguez in Bullar. Regul. estque hujus Pontificis Bulla 6. in qua num. 19. sic loquitur: Sessionis verò 23. cap. 8. (neminem nisi à proprio Episcopo ordinari posse,) statutum in Regularibus locum non habere, declaramus. Qui etsi videri queat de omnibus Regularibus loqui, certum tamen est, vel loqui de solis Mendicantibus (nam tota Bulla est conscripta in ipsorum solorum favorem) vel de illis solis, qui gaudebant Privilegio generali suscipiendi Ordines à quolibet Episcopo, sicuti in terminis explicat Rodriguez Tom. 3. qq. Regul. q. 24. art. 1. post Barall.

Suppono II. Licet Afcann. Tamburin. cit. 408 Disp. 2. quæst. 18. existimet, hoc Privilegium esse sublatum Anno 1596, per Declarationem supra descriptam, attamen id negandum est cum Jordano cit. tit. 6. num. 27. illud quippe Decretum Clement. VIII. non derogat quidquam aut Concilio Tridentino, aut Privilegiis, cum non faciat horum mentionem, atqui Lex generalis non derogat quidquam de Concilio generali. P. Laymann. Lib. 1. Tract. 4. cap. 21. n. 2. vel Privilegiis, P. Sanchez Lib. 7. Summ. cap. 25. num. 191. nisi faciat mentionem illorum. Licet verò derogaret, posset nihilominus nostra Societas libere, sicut etiam facit, hodièque uti. Siquidem Paulus V. ut etiam notat P. Palauus Tract. 29. p. 13. num. 12. innovavit omnia Privilegia, à quibuscumque Pontificibus impertita Societati.

Suppono III. Quamvis inter illas circiter 409 20. Religiones, Congregationes, & loca, quæ nominat prædictus Augustinus de Virg. Maria, non reperiam Ordinem Canonicorum Præmonstratensium, quia tamen antiquitate, amplitudine, rebus præclarissimè gestis exsuperat complures ex illis Congregationibus, & Domibus, ne dicam Religionibus & tam aperte ille D. Abbas testatus est suo chirographo

pho, ac literis id Privilegii collatum esse sua Religioni, viris autem adeò gravibus meritò creditur *c. Nobilissimus vir. dist. 97.* ideo non habebam, cur non prudenter crederem, ita se rem habere. Et verò his jam tertium prelum expertis, comperio de hac communicatione id, quod hanc in rem retuli *Tr. 7. in Append. n. 66. lit. C.* singulariter de Cruzio, cujus assertionem, tamen non credo esse veram, si intelligatur de omnibus omnino privilegiis, adeòque etiam de concessis cum clausula vetante, ne etiam ii, qui sua privilegia cum nostra e. g. Societate participant, utantur illis, non habeo tamen, cur integre negem fidem aut alleganti Cruzium, aut ipsimet Cruzio. Junge his ea, quæ hanc in rem de iisdem Præmonstratensibus singulari ex causa protuli *Tractat. preced. Caf. VIII. num. 424. in Append. lit. H.*

410 Quamquam etiam, quia alleganti Privilegium incumbit onus id probandi, cum sit res facti, facta autem non præsumantur, sed probanda sint *cit. Lib. 2. cap. 2. De Constit. & ibi DD. atque possit Episcopus, ad quem mittitur alienæ Diocæses Regularis, in rigore postulare exhiberi sibi Privilegium, habent tamen Illustrissimi Domini Episcopi Germaniæ jure merito tam bonam opinionem de synceritate, ac fide Prælatorum Religiosorum, ut fidem adhibeant ejusmodi attestationibus, si nemo se opponat, nec fuerit lis mota de allegata gratia Pontificia.*

411 Suppono IV. Non esse certum, quòd nomine Diocæsani, de quo fit mentio in Decreto Congregationis supra descripto, intelligatur Diocæsanus, prout opponitur etiam Episcopo Originis, & non potius solum, ut opponitur aliis Diocæsani, qui fortè ante illud Decretum eligebantur ad libitum. Etsi enim accipi primo sensu, indicet ipse cortex verborum, quia tamen jura, ac DD. relati *Casu. VII. num. 279. & seqq.* sine ulla limitatione tradunt, posse quemque suscipere Ordines in loco suæ Originis, non censetur autem derogatum juribus communibus, præsertim Conciliorum, nisi formula derogativa faciat illorum expressam mentionem. Laymann. *cit. num. 2.* quam certè non facit illa Declaratio, idcirco censeo, posse rationabiliter dubitari, an non sit vera expositio Decreti, quam secundo, loco attuli. Tamburinus, Jordanus, Pfafecius, Barbosa, & alii, quos vidi, utuntur solâ voce: *Diocæsani,* sicut illud Decretum.

412 Accedit, quòd plerique Religiosi, promovendi ad Ordines, habitant diutius in loco Originis, quam in Monasterio, possunt ergo esse Episcopo Originis æquè noti, ac sunt Episcopo Monasterii, cum præsertim longè plurimi Religiosi ante sacerdotium operam literis dent in locis extra suam Diocæsin sitis. Et generatim quia sicut qui ordinare potest, etiam dimittere potest *cap. 3. De temp. ordinat. in 6.* ita & qui dimittere potest, ordinare quo-

que (*per se loquendo*) potest. Barbosa *in citat. cap. 3.* Potest autem dimittere Episcopus Originis *cod. cap. 3.* ideo vera est data resolutio.

Hinc deduco, illum R. D. Leandrum fuisse 413 meritò in expressis circumstantiis decoratum. Coronâ Sacerdotali: nam & rationabiliter credebatur verbis Reverendissimi D. Abbatis, testantis de Privilegio, siquidem non licet in rerum suarum qualitate errare. *text. in l. Quisquis major. C. De resc. vendit. & non irrationabiliter dubitatur de vero sensu Decreti Clementini, & denique aderant illi DD. fratres, profecti huc è locis non parùm distitis, tota agnatio, & affinitas erat extra omne dubium, Candidatus prebyterii non poterat sine notabili incommodo, constitutus tamen extra omnem culpam, carere diutius Ordine concupito, ergo poterat Illustrissimus D. Ordinarius Constantiensis ex Episkia procedere, atque Leandrum admittere ad Sacerdotale decus, sicuti intellectis hisce meis rationibus factum fuit. Sed hunc Casum disputabilem præcessit alicubi alius*

Casus adhuc magis controversus.

414 **L**adislaus Monachus professus in Monasterio A. Diocæsani B. commorans autem cum facultate legitima jam per annum in Clarissimo Monasterio C. Diocæsani O. ac brevè rediturus ad summæ cænobium A. mittitur à Reverendissimo Domino Abbate Monasterii C. cum suismet dimissoriis ad Illustrissimum D. Ordinarium Episcopatus O. referente oneratus illo Religioso, qui Candidatum præsentabat, suum Reverendissimum D. Abbatem esse Vicarium Generalem Ordinis in districtu Monasterii A. aliòque patentiore, ac proinde dimissorias ab illo, datas equipollere iis, quas scripsisset D. Abbas Monasterii A. si interrogatus fuisset. Queritur, an potuerit ille R. D. Ladislaus creari Sacerdos Altissimi?

Postulatus ego meum judicium censebam 415 potuisse, alii non potuisse. Vera decisio dependebat 1. à vero intellectu clausulæ. *In cujus familia positi sunt.* 2. Ab intellectu clausulæ: *Superioris,* cujus utriusque mentio decisiva fit in Decreto Clementino. 3. A cognitione potestatis, qua circa Ordines pollet Vicarius Generalis in certo districtu Ordinis alicujus. 4. Denique à praxi.

Primam clausulam quòd attinet, non dubito quidem, quin probabilissimum sit, illam clausulam: *In cujus familia positi sunt:* valere tantundem, quantum hæc: *De cujus familia sunt.* Dicuntur autem, ni fallor, Religiosi esse de illa sola familia, cujus membra existunt, & adeò-

adeòque Monachi de illa, in qua emitere professionem, cum voto, ut vocant, stabilitatis, Mendicantes autem de illa, ad quam mittuntur non ut hospites, sed ut proprii inquilini, fructus proinde juribus activæ, & passivæ vocis, quibus cæteri domestici ejusdem gradus, antiquitatis &c. Etenim videtur non esse realis differentia inter has duas locutiones. Quia tamen, si eæ probè expendantur, videntur propriè ita differre, ut prima sit latior, quam secunda, ideo alio modo respondendum, & non sine probabilitate dicendum: Si Clemens VIII. volebat restringere ad secundam, poterat exprimere *cap. 2. De elect.* cum præsertim sanciret Decretum, ut sic sanè molestum Regularibus, quibus non est integrum, mittere in tempore dimissorias suis subditis, alio in Monasterio degentibus, ideo interpretandum, ut minus lædat, sicut de hoc ipso Decreto loquitur Afcian. Tambur. *loc. cit. quæst. 18. num. 3.* ideo non abludet à principiis communibus juris, qui per postros in aliqua familia Religiosa intellexerit illos, qui cum benedictione sui ordinarii, seu per se Superioris Religiosi commorantur studiorum, melioris disciplinae, sustentationis necessariæ causâ in alio Monasterio, atque ita videtur omnino supponere Jordanus *cit. tit. 6. num. 24.* dum reprehendit illos solos Superiores, qui suos ad aliquod tempus mittunt ad Monasterium alterius Diocæsani, habentis Episcopum faciliorem, & benigniorem, & ubi aliquamdiu illic morati, ordinati que sunt, revocant eos dotum.

417 Altera Clausula, adeòque vox: *Superior;* profectò non incongruè applicatur Prælato, in cujus domo per unum, alterumve annum hospitatur professus alterius Monasterii sui Ordinis, quandoquidem debet ejusmodi hospes ex sententia P. Francisci Suarez *Lib. 3. De legibus cap. 33. num. 5.* Bonacina *De leg. punit. 6. num. 37.* & aliorum contra alios observare statuta propria Monasterii, quod tunc incolit, atque admittere castigationem, qua in ipsum vult animadvertere Abbas, vel Prior, quidni sentiens hoc onus sentiat & commodum, per jura vulgaria? tamen Barbosa *De Offic. Episc. alleg. 7. num. 31.* scribat, nomine Superioris Regularis intelligi hoc loco Prælatum Ordinarium.

418 Item nomine Superioris intelliguntur etiam in hac materia, & in nostro Ordine non solum immediati, sed vel maxime mediati, ut Provinciales, atque Generales. Quod etiam de cæterorum Ordinum Provincialibus, Generalibus intelligi vult Miranda *in Manuali Prælat. Tom. 1. quæst. 39. art. 3.* ubi consuetudine est receptum, ait ego cum Barbosa *loc. cit.* reor, esse id verum, modò consuetudo Diocæsana non repugnet positivè, & aperte, re quippe verissimâ Præpositus Provincialis est propriè Superiorem omnium Monasteriorum, Collegiorum, & Personarum suæ Provinciæ,

An verò id censendum de omnibus Vicariis 419 Generalibus, quos nonnullæ Religiosæ familiæ habent respectu Monasteriorum, seu Conventuum, sitorum intra fines alicujus amplæ Provinciæ, vel Regni, planè ignoro, quamvis non dubitaverim de Reverendissimo, Amplissimo D. Abbate O. utpote non minus conscientioso, quàm conscio suorum jurium, & generatim videatur esse multum consonum rationi, ut communicetur his non minor circa præsentem materiam potestas, quam Provincialibus Ordinum Mendicantium. Quia tamen Monachi sunt ratione voti affixi uni loco, videtur consensus immediati Superioris exigere majore jure, quam in Religionibus Mendicantibus; quæ solent dicere uni subditorum: *Valde (illuc) & vadit* sine tergiversatione, quia ex ratione suæ Religionis, sed neque defuisse in præfenti casu consensus Ordinarii, & immediati Prælati, asseverabat præsentator Ladillai, dignus utique fide. Denique tamen relatam fuit mihi, in Episcopatu, in quo Casus ille agitabatur, vigere praxin, ut Regulares non Mendicantes commorantes in aliquo Monasterio, solum ut hospites, non ut verâ membra, non admittantur ad Ordines sacros, nisi instructi dimissoriis Prælati, de cujus familia propriè sunt, & ob hanc præcipuè causam R. D. Ladislaus tulisse repulsam.

Hæc circa illos duos Casus, quibus consimiles contingere valent, dixi fuisse, ac destinaveram, ergo brevissimè subjungam cætera spectantia ad Ordinationem Regularium; prius tamen proponam sententiam Congregationis Concilii Tridentini contra hunc

Superiorem Religiosum.

Qui unum è suis subditis Religiosum, receptum ab Episcopo proprio propter imperitiam, intra eadem tempora Ordinationis mist ad aliud Monasterium alterius Diocæsani, faciendo illum fratrem localem illius ejusdem Monasterii, & curando confestim ordinari ab illo Diocæsano.

Censuit autem Congregatio, referente Riccio *in Decisionibus Curia Neapolitana decis. 159.* incurrisse in poenas statutas à B. Pio V. contra Superiores Regulares facientes sine privilegio suos ordinari ab alio, quam à proprio Diocæsano, ideo autem incurrisse, quòd egerit infraudem, etenim vicinitas actuum habet præcipuum locum inter conjecturas, ad fraudem inducendam, inquit Riccio ex Cravefa *Consil. 113. num. 6.* addente apud eundem Riccium, Bartolo, neminem posse dubitare, quin fraus præsumatur ex vicinitate actuum. Sicut & Menochius *Lib. 5. Præsumpt. 19.* ait, præsumptionem à vicinitate loci non esse levis momenti, addo ego ea, quæ me subjunctorum dixi paulò antè.

I. Licet;

I. Licet, quando Episcopus Diœcesanus non est habiturus Ordinationes, vel Sedes vacat, possint Prælati Regulares mittere suos subditos ad alium quemvis Episcopum cum dimissoriis exprimentibus causam, cur mittantur, sic enim statuit expressè Clemens VIII. in toties citato Decreto, peccant tamen juxta Afcan. Tamburin. *Tom. 2. cit. Disp. 2. quæst. 8. n. 6.* si suorum Ordinationem differant deditâ operâ ad mortem, vel absentiam sui Diœcesani, nisi forte ille Diœcesanus sit nimis morosus, & rigidus. Verùm ego non video causam gravissimam, tales quippe Prælati suo utuntur jure, ergo non rectè asserit hic autor, illos præjudicare Diœcesano.

421 II. Abbas nequit suos Novitios initiare Minoribus, teste Afcan. Tambur. *loc. cit. quæst. 10.* post Henric. *Lib. 10. cap. 23.* Mirandam, & alios plures, quia non sunt propriè ejus subditi Religiosi, judice eodem, quod tamen exigit Trident. *Sess. 23. cap. 10. De Reform.* ergo spectat id ad Episcopum loci, in quo est Novitius, quia præsumitur quisque Novitius habere propositum permanendi in Ordine. Idem *ibid. n. 6.* post Sanchez in *Decalog. Lib. 6. cap. 10 n. 20.* contra alios, consequenter pertinet etiam ad hunc Episcopum dare dimissorias Novitio. Idem Tambur. *loc. cit. quæst. 27.* cum Henric. *loc. cit. cap. 23.* & aliis. Verùm non discedo à sententia tradita *Caf. VIII. num. 324.* & in omnem eventum habet nostra Societas expressè Privilegium pro Novitiis. Notat verò Tambur. & alii, non esse extra necessitatem Novitios promovendos ad Ordines.

422 III. Communis sententia Summistarum, imò, & Scholasticorum Theologorum fert, minorem scientiam linguæ Latinæ exigì à Regularibus, Confessiones non audituris, quàm à sæcularibus Sacerdotibus similiter illas non audituris, Quia continuatio instructionis privatim verbis, publicè exemplis efficit peritiores illos, quàm factuæ. Ergo modo bene legant, & bene cantent, licet non bene Latinâ linguâ polleant, poterunt tunc conscientia præsentari à suis Superioribus. Ita Tamburinus *cit. Disp. 2. quæst. 21.* post Henric. *Lib. 10. cap. 16. n. 2.* Mirandam in *Manual. Prælat. Tractat. 2. quæst. 8. art. 7.* & alios, quos refert ipse Quintannadv. *Singul. Tract. 6. Singul. 11.* quos inter Glossa in *cap. Legi. 16. quæst. 1.* rotundè scribit: *Sufficit Monacho, quòd tantùm bonus sit, licet sit illiteratus.* Et Sorus in *4. dist. 25. quæst. 1. art. 4.* scribit: *Inter Regulares, qui animarum curam non habent, non requiritur alia scientia, quàm ut mysterium Sacramenti intelligant.* Sanè hoc sæculo viget in Germania nostra tantus Latinæ linguæ usus inter nigros, albòsque Monachos, ut phrasi Pontificiâ utar, interque cæteros Religiosos, tantus in iis timor Dei, ut non arbitrer, esse verendum, ne Prælati præsentent ad Ordinem etiam Presbyteratus quenquam è nunquam excepturis Confessiones, qui non sit

instructus sufficiente scientiâ. Sentio quoque, ab iis Regularibus, qui approbandi sunt ad Confessiones audiendas, non esse exigendam tantam scientiam Theologicam, quanta ab iis sæcularibus Sacerdotibus, qui curant Parochias celebres peregrinationibus, etenim assidua lectio librorum spiritualium, conferentiæ cum domesticis &c. plurimùm excolunt Regulares.

IV. Tamen Episcopo competat jus examinandi etiam Regulares circa scientiam necessariam, præsertim Ordini Sacerdotali, functionibusque Confessarii, Tridentin. Concil. *Sess. 23. cap. 12.* non tamen circa mores, & alia. P. Henric. *Lib. 10. cap. 23. n. 4.* & Afcan. Tambur. *cit. Disp. 2. quæst. 29. num. 4.* potest tamen absque ullo scrupulo suam conscientiam conformare cum conscientia Prælatorum, attestantium de idoneitate suorum in literis dimissorialibus. Ita Afcan. Tambur. *cit. quæst. 20. num. 5.* nam Prælati sunt viri graves, ergo fide digni. *cap. Nobilissimus. dist. 97.* Exciperem casum, quo experientia docuisset inhabiles mitti ex hoc, aut illo Monasterio, hac, aut illa Religiosa familia.

Sed, & Privilegia concessa Societati nostræ à Gregor. XIII. in Bulla; *Pium.* Itémque à Paulo V. tantum valent apud plerosque omnes Illustrissimos Germaniæ Antistites, ac nominatim apud Constantienses, ut nunquam nos examini suo subjiciant. Præsentavi ipse haud semel hic & alibi, attamen fuit semper statum testimonio nostrorum Superiorum.

V. Quantum juris qualibet Religio ex Pontificum indulgentia habeat circa interstitia, & tempora constituta pro Ordinationibus, continetur in libris Privilegiorum, quos utique ad manus habent singuli Superiores. Privilegiorum, quibus gaudet nostra minima Societas in hæc materia, communicationem prohibet Gregorius XIII. in *cit. Bulla; Pium.* & *utile,* etiam illis Religionibus, quæ sua Privilegia nobiscum copiose participant. Utrum verò nihilominus hoc Beneficio participationis possint in isto puncto frui Ordines illi sat multi, qui apud August. De Virg. Maria *verbo Communicatio* obtinuerunt, ex indultis Pontificiis, communicationem omnium Privilegiorum, aliis Ordinibus concessorum, & concedendorum, viderint sapientiores me, ubi expenderint omnino specialem participationem, quam Urbanus VIII. Anno 1634. apud eundem Augustinum *num. 66.* impertit Discalceatis Ordini. SS. Trinitatis extendentem se etiam ad alia, quæ speciali notâ digna, difficilliquè concessionis sunt, & qua in generali concessione non veniunt. Scio authenticè, non fuisse exauditum quendam Religiosum nobilissimi Monasterii, Ordines petentem extra tempora & solùm, ideo petentem, quòd affirmaret, suum Monasterium habere communicationem cum Societate Jesu. Me quod attinet, dico cum Moysè: *Quis det, ut omnis populus propheta?* Et addo

ex D. Reding *cit. quæst. 10. art. 4. Controvers. 2. num. 20. & 21.* tum Gregorium XIV. apud Rodriquez, & Castropalana expressè fecisse illam extensionem ad alios quoque Ordines, tum Alexandrum VI. & Eugenium IV. diu ante Gregorium XIII. fecisse aliis Regularibus id ipsum Jus, quod Societati nostræ speciatim impertivit idem Pontifex. Porro illi privilegio de non servandis temporibus & interstitiis ordinum nihil planè derogatum esse per Concilium Tridentinum, rectè observat idem Reverendissimus Dom. Abbas *cit. art. 4. Controv. 4. num. 13.* causamque ex eodem generalem attuli suprâ *Tract. 7. Caf. III. in longa Appendice ad num. 424. lit. T.* ubi alia depromo ex eodem Doctore Infulato.

Ordinatus Illegitimus, SECTIO II, Casus improvisus.

SUMMARIUM.

Casus accingentis se ad Ordines, & tunc audientis ex matre, se esse illegitimum. 427.

Episcopus potest secundùm nonnullos dispensare cum illegitimo occulto. 429.

An filius teneatur credere matri, dicenti se esse illegitimum? 432.

Casus hanc in rem ingeniosus. 431.

In dubio, an quis reputandus sit legitimus? 435.

Tractatus à marito matris ut legitimus, censendus est legitimus. 436.

An infans expositus reputabitur legitimus? Ibid.

Natus septimo mense post nuptias, aut decimo tertio post mortuum maritum matris, an habendus legitimus? 437.

Casus paradoxus de legitimo. 438.

Illegitimitas tollitur per subsequens matrimonium. 439.

Legitimitas proprie quid sit? 440.

An Comites Palatini tollant illegitimitatem respectu Ordinum? 441.

Quatenus Episcopus dispense cum illegitimo? 442.

Dispensatus ad Ordines Minores, non ideo est dispensatus ad Beneficium simplex. 443.

Dispensatio est strictè interpretanda. Ibid.

Quid exprimentum ab illegitimo, quando petit dispensationem? 444.

An Episcopus, qui suo Vicario subdelegavit suam potestatem, possit alteri eandem subdelegare? 447.

Declaratur specie facti. 446.

427 **L**ucilio accingenti se itineri ad primos Ordines, atque Subdiaconatum suscipiendos dicit nihil ejusmodi expectanti mater. *Mi fili, te quidem ego, aliique omnes habuimus adhuc pro legitimo, sed quia sæpe audivi,*

grande scelus patrari ab illo, qui natus tota non conjugali petit sacris initiari, ne ego arguar coram Divino tribunali rea, atque particeps hujusce criminis, pando tibi non sine pudore, patrem, qui te genuit, nunquam fuisse mihi junctum Matrimonio, ergo etiam atque etiam perpende, quid factò sit opus, feci ego nunc, quod mihi præstandum esse censui. Attonitus hac narratione Lucilius convenit virum gravem, doctum, & sapientem, exponit trepidus, quæ audierat à matre. petit consilium. Respondet consultus, nihil esse cur angatur, primò enim si revera ita se res haberet, ut mater asserit, posse ab Episcopo dispensari. Secundò, nec opus esse ullâ dispensatione, cum nulla lex humana, vel Divina ipsi imperet, ut fidem habeat verbis matris.

Ita mihi coram recensuit Anno 1663. ille ipsissimus, qui consultus dedit hoc responsum, dedit autem in Diœcesi alia ab hac, nec sine oprato magis, quàm sperato eventu; dispensavit quippe cum Lucilio, ceu verè illegitimo, sed occulto, Episcopus, seu Episcopi Vicarius. Meritò igitur quæret meus Lector, quid pronuntiandum de utroque hoc responso?

Dico I. Primum responsum nititur sufficienti 429 ti autoritate, & ratione; etenim posse Episcopum dispensare cum illegitimo occulto defendit prolixè Ioannes de Avila *De Cens. Part. 7. Disp. 3. dub. 7.* consentientibus Peyrino, & Barbolâ *De jurè Pontificio.* apud Dianam *Part. 4. Tract. 2. Resol. 64.* habentibus eam apud eundem Dianam pro probabili Coninck, Laymanno, Præposito, ipsomet Diana *Part. 7. Tract. 2. Resol. 24.* & Petro Cornejo *Tom. 2. Tract. 5. De irregul. Disp. 14. dub. 2.* ubi fusè probat, defenditque illam sententiam; atque ita ipsemet suavi in contingentia facti, inductus etiam aliâ peculiari causâ. Vide intrâ *num. 446.* Casum singularem hanc in rem, & adde illius doctrinæ hanc rationem, quòd Episcopus possit ex vi Trident. Concil. *Sess. 24. cap. 6. De Reform.* dispensare in irregularitatibus omnibus, ex occulto delicto provenientibus, excepto homicidio &c. atque irregularitas ob defectum natalium occultum propriissimè provenit ex delicto occulto, ergo.

Me quidem non fugit, contrariam opinionem esse adeò comunem, ut P. Suarez *De Cens. Disp. 50. sect. 5. num. 4.* dicat, illam priorem esse sine dubio improbabilem, Marchinus apud Dianam *cit. Res. 24.* ab aliis ut falsam omnino eliminari, eò quòd irregularitas ex illegitimitate statuta sit non propter delictum parentum, sed propter indecentiam, & contemptibilitatem solitam adherere natis extra Matrimonium. Hæc tamen fundamentalis ratio non est tam clara, & fortis, ut auferat mitiori sententiæ probabilitatem, præsertim in casu præsentis, in

quo non poterat Lucilius discedere sine probro, etenim jam advenerat ad urbem Episcopalem tunc, cum interrogavit illum, de quo supra. Accedebat, quod nullo modo esset certum, ipsum esse ortum natalibus illegitimis, propter responsum, quod magni DD. dant ad sequentem

Casum solertiæ plusquam muliebri.

431 *Avenionensis mulier, cum plures filios haberet, quorum unus esset adulterio conceptus, eis accersitis ad mortem veniens dixit: Filii mei, unus ex vobis natus est ex adulterio, & ideo bona mei mariti defuncti detinet indebitè, ego verò, priusquam ex hac vita migrem, ne moriar in hoc peccato, cum vobis nuncupare volo, nisi vos remiseritis jus omne, quod habet alter adversus alterum. Tunc filii, cum quilibet de se dubitaret, mutuo seipsos ab hoc onere absolverunt, jussuque invicem remiserunt.*

432 Ita testatur, loquiturque Covarruvias re-
latus à me in *Theologia Juridico-Morali*, seu *Tr. V. Quinarii, cap. 28. num. 73.* cum Alciato, Menochioque referentibus hoc ipsum specimen mulieris planè sagacis. Addunt tamen, filios illos non fuisse obligatos credere assertioni matris, etsi jurejurando firmasset suum illud dictum, quod etiam tradunt Theologi *ibid. n. 72.* nominari, & omnes intelligendi in casu, quo filius fuit semper tractatus, habitusque ut legitimus, illa quippe continua tractatio efficit præsumptionem tam fortem, ut non elidatur contrariâ assertionem quantumvis juratâ matris, tamen si constituta in extremo agone. *Mares saepe ob varias causas mentiuntur in similibus casibus*, inquit Navarr. *Consil. Lib. 1. De filiis Presbyt.* respondens uni, qui per 12. annos fuit tractatus, ut legitimus, ac deinde mater ipsi asseveravit, eum esse furto genitum. Vide plura hanc in rem in Casu verè Mirifico, quem referam *Tract. seq. num. 129. in Append. lit. l.*

433 Igitur nemini dubium esse debet, quin poterit Episcopus ad Ordines admittere Lucilium, seu dispensando, seu potius declarando, eum nequaquam habendum esse pro illegitimo, ac proinde non indigere hac ex parte ullâ dispensatione.

434 Et hæc quidem dicta sunt directè ad duos illos Casus. Quia verò crebrius, quàm leges Christianæ permittant, fatigantur ratione vitiatorum natalium tribunalia sacra tam interna, quàm externa, indicabo hoc loco complura particularia quæ de illegitimis partim tradidi in citato libro, partim alii scripsere.

435 I. Quoties dubium est, utrùm aliquis sit legitimus, necne, reputandus est pro legitimo,

sive de suscipiendis Ordinibus sacris agatur, Beneficiisque Ecclesiasticis, sive de adeunda possessione Regni, exclusis, quos constat, esse legitimos. P. Vasq. & alii relati *cit. cap. 28.* quia in dubio non præsumitur vitium, & omnes naturaliter nascimur legitimi, sicut, & liberi. §. *Illud. Authent. Quibus mod. nat. efficit. sui. Collat. 6.* Vide tamen limitationem, quam ibidem *n. 53.* addidi ex P. Palao.

II. Quando maritus aliquem puerum tractavit ut suum, nominavit suum filium: orto dubio, utrùm sit revera ab ipso genitus, an ab adultero, præsumit Jus, esse genitum ab illo, ac proinde esse legitimum. *Ibid. num. 50.* post Mascard. & Covarr.

III. Infans expositus, cujus nec pater, nec mater resciri potest, debet haberi pro legitimo juxta opinionem Palai *De Censuris, disp. 6. punct. 9.* post Sairum, Coninck, Laymann, & alios, quos magno numero citat, & sequitur Corona *De Dignit. Episc. Tract. 2. cap. 15. §. 13.* Debet haberi pro illegitimo juxta alios, eò quòd, qui exponuntur, longè sapius sint furto geniti, quàm ex Matrimonio vero. Verùm quia irregularitas nulla incurritur, nisi in casibus jure expressis *cap. Is qui. De sent. excomm. in 6.* in jure autem non statuitur, incurri irregularitatem ob illegitimitatem dubiam, & controversiam, non est talis reputandus pro illegitimo, adeòque non indiget dispensatione. Palao *ibid.* cum Anania, Felino, Suarez *De Cens. Disp. 58. sect. 4.* Coronâ, & aliis contra Covarr. *in cap. Si furiosus. p. 1. n. 9.* Certè si bonâ fide suscepit Ordinem sacrum, non debet ullo modo angì, etsi postmodum intelligat, se fuisse expositum. P. Henriquez *Lib. 14. cap. 8. num. 10.* & alii, favet enim ipsi aperitissimè possessio.

IV. Quamvis natus sis septimo mense post nuptias tuorum parentum, vel duodecimo, mense post mortem mariti matris tuæ, non, ideo tamen dicendus es esse furto genitus. Rationem attuli *in cit. Lib. cap. 28. n. 97. & seqq.* Sicut etiam *ibidem num. 88.* dixi, licet certum sit, matrem tuam commississe adulterium cum Sempronio, tuncque lineamentis corporis referas Sempronium, haud tamen idcirco esse te collocandum in classe illegitimatorum.

V. Quando vel utraque, vel alterutra pars ignara impedimenti dirimentis contraxit, proles inde nata non indiget dispensatione, utpotè verè legitima, ex communi DD. quam doctrinam extendit Silvester ad hunc

Rudioribus mirabilem Casum.

Quidam in facie Ecclesie contraxit cum quadam, factâ denuntiatione, utroque vel altero ignorante parentelam, seu impedimentum, & postea accusati de parentela, & peremptoriè citati, venire noluerunt, ac tandem

dem excommunicati in excommunicatione tres filios genuerunt, quibus deinde reconciliatis (Ecclesie) & probatâ parentelâ, divortium celebratum est. Queritur igitur, an dicti filii sint legitimi?

Quæsit Silvester *Verb. Filii. quæst. 11. n. 11.* & relatis pro affirmativa sententia tribus Doctoribus, tacet ipse, more suo approbans tacite authores, quos à se allegatos non refutat; approbat autem expresse Majolus apud Dian. *Part. 10. Tract. 11. Resol. 62.* citans pro ea Zabarell. & Abbat. quibus addit Diana Covarruviam, Barbosa, atque alios, insuper exprimentes, etiam si proles nascatur contra interdictum, & prohibitionem Ecclesie, verbi gratiâ si fiat tori separatio de consensu conjugum, Episcopo approbante separationem, ac sub pœna excommunicationis ventante, ne commisceantur carnaliter, si tamen commisceantur, prolem fore legitimam. Quæ resolutio mihi probatur idcirco, quòd *in cap. Cum inter. Qui filii sint legit.* expressè jubentur filii, qui ante sententiâ divortii latam nati sunt ex matrimonio à parte rei invalido, haberi pro legitimis, si videlicet matrimonium fuit initum bonâ fide. Hunc autem Casum ideo etiam refero, ut confirmem praxin illorum judicum, qui, quoad ullo modo possunt, in causâ Filiationis favent legitimitati, propter meliorem proles educationem, & favent etiam in puncto hæreditatis, ut primùm nuper præfati

439 VI. Illegitimitas tollitur i. per subsequens Matrimonium, si videlicet parentes erant tempore conceptionis habiles ad contrahendum invicem. *cap. Tanta. Qui filii sint legit.* Silvester. *Verb. Illegitimus. quæst. 3.* Unde, quando quis solutus imprægnavit aliquam viduam, vel puellam, ac postmodum incidit in periculum mortis, est ipsi suadendum fortiter à Confessario, ut eam ducat uxorem, priusquam exhalet animam, ut hac scilicet ratione proles in utero latens, aut fortè jam nata evadat notam illegitimitatis. Sicut etiam evadit natus ex Matrimonio invalido; modò vel pater, vel mater ignorarit, esse invalidum. Ego *in eod. Lib. cap. 37. num. 247.* ex communi.

440 Tollitur 2. per legitimatorem factam à Papa, ille quippe solus potest legitimare ad jurâ Ecclesiasticâ. P. Suar. *De Censuris, disp. 50. sect. 5.* Est autem legitimatio nihil aliud, quàm restitutio, aut constitutio personæ in eo statu primævo, ac si nunquam fuisset illegitima. Differet ergo à dispensatione, quia hæc non reponit in primævum statum, sed relinquendo corruptum, facit jus ad aliquam, ad quæ persona est cæteroaquin inhabilis, permittentè illo statu. P. Palao *loc. cit. num. 5.* Plura de vi legitimatorem dixi, & dicam in *Theolog. Juridico-Morali*, seu *Quinario Tract. 5. cap. 37. num. 249. & seqq.* sicut & infra *Cas. XVII.* agam singulari-

ter de potestate dispensandi in illegitimitate competente Regularibus. Porrò quia dixi, legitimatorem fieri à solo Papa, ideo nequeunt saltem communiter Comites Palatini legitimare ad Ordines, & Beneficia. Navairus *Conf. 2. De filiis Presbyt.* ex hoc fundamento respondens, quendam Titium, qui à tali Comite legitimatus acceperat Ordines Minores, & simplex Beneficium, fuisse malè ordinatum.

Tollitur 3. per dispensationem, ita quidem, ut solus Papa dispense quoad Ordines Majores, Dignitatem, & Beneficium curatum, Episcopus verò quoad Ordines Minores, & Beneficium simplex. DD. *in ex Cap. 1. & 2. De filiis Presb.* (sub quo intelligi etiam Canonicatum Cathedralium, tradit Avila *fol. 327.* & Wangnerneck *in Decretales fol. 119.*) adeòque etiam Capitulum, Sede vacante, urpote quod succedit in totam jurisdictionem Episcopi. Quanquam, si ignarus prædicti vitii es bona fide promotus ad Ordines sacros, poterit deinde comperit veritate tecum dispensare Episcopus. Diana *Part. 7. Tract. 2. Resol. 24.* post Henric. *Lib. 14. cap. 8.* & alios, atque ita factum esse semel in hac Diœcesi, sum certus.

Porrò dispensatus ab Episcopo ad Ordines Minores, non ideo censetur dispensatus ad Beneficium simplex. P. Avila *De Cens. Part. 7. Disp. 3. dub. 6.* post Navar. Henric. & alios communiter, contra Sairum, & P. Emman. Sa, apud Dianam *Part. 8. Tract. 3. Resol. 37.* sicut etiam dispensatus à Papa ad Ordinem Presbyteratus non censetur dispensatus ad Beneficium curatum, secus de simplici. Diana *l. c. Tract. 3. Resol. 38.* post Palaum, nisi exprimat. Avila *loc. cit.* & Palaus *Disp. 6. De cens. p. 5.* Diana *loc. cit. Resol. 40.* post Barbosa *alleg. 45.* & alios communiter, quia scilicet, quamvis potestas dispensandi commissa alicui sit latè interpretanda, ipsa tamen actualis dispensatio, cum sit odiosa, seu contraria juri, strictè interpretanda est; unde nec dispensatus simpliciter ad Ordines potest vi hujus dispensationis accipere nisi Minores, & dispensatus pro uno certo Canonicatu, una speciali Parochia, non censetur dispensatus ad aliam Parochiam, si fortè resignet priorem, secus; si in literis dispensationis exprimat. *Possit promoveri ad Beneficium etiam Curatum.* Ita citati. Nominatim P. Avila *cit. dub. 6. not. 5.* quamvis P. Palaus *n. 6.* meritò pro probabili habeat, quòd etiam in priore casu possit quis, relicto uno Beneficio, accipere aliud. Qui etiam *num. 7.* subdit, si Beneficio simplici, pro quo es dispensatus ab Episcopo, sit annexum Parochiale, te posse vi illius dispensationis accipere utrumque, quia accessorium sequitur naturam principalis, ac dispensatus ad Beneficium simplex non habet jus ad Canonicatum Cathedralium, nisi hic exprimat. Avila *loc. cit.* post Navarrum, ob declarationem Rotæ, & patet ex rescripto referendo infra *num. 447.*

444 Ceterum quando petis dispensationem, exprimere debes, utrum sis progenitus ex utroque parente soluto, an ex alterutro conjugato, in sacris constituto &c. alioqui non valebit dispensatio. Palauus *loc. cit. num. 17.* post Sanchez *De Matrim. Lib. 8. Disp. 14. n. 3. & 5.* non valebit, inquam, nisi exprimantur ista deteriores, & aggravantes circumstantiæ, si revera adsint.

445 Ex his omnibus deduces resolutionem dubii, super quo me consulere dignatus est quidam Prælati Religiosus, quodque exhibet hic

Casus occultus.

446 **L**udgerus credit, semperque credidit matri dicenti, se esse ab ipsa soluta Matrimonio conceptum ex soluto, nemine tamen præter ipsam conscio hujus macula. Postmodum navans operam Theologia impetrat à Sede Apostolica dispensationem ad Majores Ordines, etiam Presbyteratus, at nulla mentione Beneficii ullius facta, vel in petitione, vel in rescripto. *Quæsitum ergo fuit ex me literis. 1. Utrum executio illius dispensationis immediate delegata Episcopo A. non posset subdelegari Episcopo B. propter majorem commoditatem Oratoris? 2. An sit peculiaris dispensatio petenda Romæ pro Beneficio? 3. An non aliquis Comes Palatinus posset legitimare Ludgerum?*

447 Respondi ad 1. quandoquidem Episcopus A. jam subdelegarat suam potestatem Vicario suo Generali, eam non posse rursus subdelegari. *Gloss. in cap. Super questionum. §. Porro. Verb. Transfert. P. Sanchez De Matrim. Lib. 3. Disp. 31. n. 9.* nisi quoad meram executionem, aut nisi revocaretur potestas subdelegata Vicario, quod utique non deceat. Ad secundum patet solutio ex dictis *num. 443.* & ad tertium ex dictis *num. 441.*

APPENDIX CASUS ÆQUE RARI AC RECENTIS.

a **L**eofridus genitus ex patre, & matre solutis etiam curata, quam quoad Ordines minores, & majores. accipit autem hujus tenoris: *Vite & morum honestas, aliisque laudabilia probitatis, & virtutum merita, super quibus apud nos fide digno commendari testimonio, nos inducunt, ut te specialibus favoribus, & gratiis prosequamur. Hinc est, quod nos te asserentem, tecum alias, ut defectu natalium, quem ex Presbytero, & soluta genitus pateris, non obstante, clericali charactere insigniri, & ad quatuor minores, nec non omnes sacros, & Presbyteratus Ordines promoveri, & promotus in illis etiam in altariu Ministerio ministrare libere, & licite valeres, Apostolicâ auctoritate dispensatum fuisse, prout in literis Apostolicis desuper expeditis, & debita exe-*

cutioni demandatis, quarum vigore tu ad omnes etiam sacros, & Presbyteratus Ordines rite promotus fuisti, plenius continetur, præmissorum meritorum tuorum intuitu specialis gratia favore prosequi volentes, & à quibusvis excommunicationis &c. si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum presentium tantum consequendum, harum serie absolventes, tuis in hac parte supplicationibus inclinatis, tecum, dummodo vita, ac morum probitas, & idoneitas, aliisque virtutum merita, alias tibi suffragentur, nec aliud tibi obstet canonicum impedimentum, quacunque, & qualiacunque, cum cura, & sine cura Beneficia Ecclesiastica, etiam si Canonicatus, & Præbenda, Dignitates, Personatus, Administrationes & Officia, seu Parochiales Ecclesie, vel earum perpetua Vicarie fuerint, & ad Dignitates, Personatus, Administrationes, & Officia hujusmodi consueverint per electionem assumi, eiusque cura immineat animarum, si tibi alias canonicè conferantur, aut tu eligaris, presentibus, vel alias assumaris ad illa, & insinuaris in eisdem, dummodo Beneficia hujusmodi recipienda non sint Dignitates, ac Canonicatus, & Præbenda, in Cathedralibus, & Metropolitanis, ac Dignitates principales in Collegiatis Ecclesiis, ipsaque in Ecclesiis, in quibus tuus genitor beneficiarius existerit, seu existat, non consistant, illorum fructus, redditus, & proventus, valorem annum centum & quinquaginta aureorum de Camera non excedant, accipere, dummodo Beneficia ipsa plura simul non sint, quoad vixeris, retinere ac quascunque pensiones annuas super similibus, non tamen patrum, aut per tuum patrem obtentorum beneficiarum Ecclesiasticorum, fructibus, redditibus, & proventibus Apostolicâ auctoritate tibi reservandas, & assignandas percipere, exigere, leuare, ac in tuos usus, & utilitatem convertere libere, & licite valeas, Apostolicâ auctoritate tenore presentium dispensamus, non obstantibus defectu prædicto, ac Pictavi. Concilii contra illegitimos, aliiisque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non Ecclesiarum, in quibus Beneficia conferenda, hujusmodi sita fuerint, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quavis firmitate aliâ roboratis, statutis, & consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum &c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ 1674. sexto Idus Januarii, Pontificatus nostri anno quarto.

Hoc exemplum dispensationis cum illegitimis ex sacrilega fornicatione natis petita re ipsa, ob illegitimitatem ortam ex simplici, non autem sacrilega (ut per errorem scribæ Romani rescriptum fuit) pro habilitate duntaxat ad Beneficia curata, & Canonicatus Ecclesiarum Collegiatarum, volui representare, non solum in gratiam illorum, qui nihil unquam ejusmodi legerunt, sed singulariter propter ingens dubium ortum ex prima parte hujus Bullæ. Siquidem in ea exprimitur, jam fuisse

fuisse cum illo Leofrido dispensatum quoad Ordines, extarèque literas testes hujus dispensationis, cum tamen ille ipse, qui nomine Leofridi supplicavit, mihi asseverantissimè dixerit, se dilertè supplicasse, cum in primis pro Ordinibus omnibus, tum deinde pro beneficiis curatis &c. cui viro non possum non habere fidem integerrimam, utpote & gravissimo, & perquam perito styli, cum insuper sit id ipsum mihi testatus is, qui literas supplices descripserrat, juvenis maturæ ætatis, & harum rerum bene intelligens, notissimumque habens illum Leofridum, omni Ordine Sacro nudissimum.

Quæsitum igitur ex me fuit. *Quid agendum censerem, cum præ foribus esset Quadragesima, destinata suscipiendis à Leofrido tribus majoribus Ordinibus, nec posset absque magno incommodo ipsius peti, exspectarique nova dispensatio?*

Respondi, videri posse succurri duplici modo. Primo recurrendo ad illud, Theologis æquè ac Jureconsultis, familiare principium: *Qui dat jurisdictionem, dat omnia necessaria ad illam. Leg. 2. ff. De jurisdic. om. jud.* quam legem Doctores ita extendunt, ut absolute dicant: *Cui conceditur unum, conceduntur omnia ad illud unum necessaria.* Barbofa *Axiom. 156. n. 2.* & singulariter in materia favorabili. Idem ibid. in unius enim talis actus concessione veniunt ea omnia, quæ faciliorem, & commodiorem executionem actui præstant. Baldus, Alciatus, Menochius *conf. 14. num. 8.* testans, Doctores uno ore ita sentire, & insuper applicans speciei facti, concernentis meram commoditatem, facilitatèmq; majorem. Palam autem est, omnes majores Ordines esse non modo summe commodos, sed etiam necessarios ad Parochiale Beneficium saltem. Trid. *Concil. Sess. 24. Cap. 12. De Reformat. in Declarat.* Multarum quoque Ecclesiarum statuta habent, ut nemo, insignitus Subdiaconatu, aut etiam Diaconatu, hoc aut illud beneficium obtinere valeat. Atqui descripta Bulla fit Leofrido potestas admittendi Canonicatus collegiales, & Beneficia curata. Huc facit, quod Diana *Part. 9. Tract. 9. Res. 6.* resolvat, hoc ipso, quod Pontifex dat Clerico potestatem pugnandi, tollere periculum irregularitatis, hoc argumento probans: *Qui facultatem præbet ad aliquem actum, amovet omnia impedimenta ad illum.*

Cum igitur supponatur in specie facti nostri, non solum fuisse supplicatum pro habilitate ad Ordines, sed ipsummet summum Pontificem vel expressè concessisse per solennem formulam: *Fiat, ut petitur,* incuriã autem scribæ irrepsisse illum errorem: vel eundem Pontificem certò concessurum fuisse, si fuisset ipsi præsentatus libellus talis, qualis fuit hinc (Constantiã scilicet) missus, roboratur vis principii à nobis adducti. Confirmatur inde ipsa resolutio, quod cum sua Sanctitas asserat, fuisse dispensatum circa Ordines, manifestè hoc

ipso indicet, se facturam fuisse expressè illam gratiam, si fortè nondum facta fuisset. Ac proinde exerunt potenter suam vim illa duo alia principia juris: *Taciti & expressi est eadem vis: Statuens statuisse videtur id tacite, quod statuisse expresse, si interrogatus fuisset.*

Causa verò, seu occasio duplicis erroris in rescripto commissi, fuerit probabiliter hæc, quod ego ipse eodem cursore acceperim similem dispensationem pro aliquo ex Sacrilego concubitu nato, jam dispensato quoad Ordines, ideòque in formando libello expresserim, esse jam creatum indulto Pontificio Presbyterum, supplicari autem pro capacitate ad Beneficia. Quæ mea attestatio exprimebatur in Bulla iisdem, si unum, alterumve demas, verbis, quibus illud, quod hic offero Lectori legendum. Aut fortè ille ipse, qui utrumque libellum exhibuit Romæ, sicuti revera fuit uterque ab uno, eodemque oblatu eodem tempore, per errorem fecerit alterum similem meo. Unde unde proveniret error, maneo constans in allata applicatione comunissima Regule, seu principii à me producti. *Rem quæ culpâ caret, in damnum verti non convenit,* ait *Canon Cap. 2. De constitut.*

Nec obest rationi productæ ex *Leg. 2. ff. de Jurisd. om. Jud.* quod ipsemet Papa apponere restrictivam clausulam: *Dummodo non obsit tibi aliud Canonicum impedimentum:* hæc enim restrictio rectissime intelligitur de alio impedimento distincto ab illo, cujus fit mentio in ipso rescripto. Siquidem dictio *Alius* diversitatem à supra expressis, & diversa ab expressis includit. Clarus textus in *L. Si fundum. §. Si libertus. ff. De Legat. 1. Barbof. Diction. 26. n. 17.* valde mendosè (vicio typhotetæ) allegans hanc legem, Socinum juniorem, Cornejum, & Menochium. Atqui fuit hoc rescripto facta expressa mentio Ordinum majorum.

Alter Oratori succurrendi modus petitur ex alio moraliter certo (ducentos quatuordecim autores generatim & verè allegavi in *Appendice Apologetica* annexa calci præcedentis Tractatus) principio, quod usus sententiarum verè probabilium practice, sit licitus saltem tunc, quando singularis aliqua necessitas compellit ad ejusmodi usum, abestque omne periculum invaliditatis, proindeque sit Episcopus Leofridi futurus immunis omni culpâ, si hunc iniet omnia Ordinibus Sacris. In primis enim esse probabile, quod possit, liquet ex rescripto, quos supra *num. 429.* retuli pro hac sententia, & inter quos potest, instar plurimum aliorum esse Augustinus Barbofa, utpote suâ singulari eruditione, & fervore defendendi jura Pontificia notissimus, qui quidem de Jure Ecclesiastico *Lib. 1. cap. 11. num. 156.* non solum probat, sed etiam defendit illam sententiam de Episcopali potestate dispensandi circa irregularitatem ex occulta illegitimitate, sicuti est occultissima nostri Leofridi.

Habemus igitur auctoritatem, imò & rationem

nem (siquidem illa irregularitas essentialiter fundatur in delicto parentum occulto (sufficiens gignendæ probabilitati. Necessitas est jam supra insinuata, & declaratur magis, quod videlicet, si postulanda sit dispensatio alia, cogendus sit Leofridus susceptionem Prelbyteratus differre ad decem menses, cum possit. (stante dispensatione Episcopali, intra sex hebdomadas nancisci eam gratiam. Atqui tanta dilatio Presbyterii est summè incommoda ejusmodi homini, utpote pauperrimo. Quæ ejus paupertas novam ei incommoditatem pariet, si novos sumptus facere oporteat, cum illos octodecim ducatos, quos pro literis Romanis expendit, difficillimè potuerit corrogare, etiam mendicando.

k His, aliisque perpenſis, judicatum fuit, opus non esse Episcopali dispensatione. Quibus addo, fuisse me ex Urbe monitum, esse diligentem exprimendum in libello, utrum illegitimitas provenerit ex utraque, an solum ex alterutra parte soluta: utrum ex adulterio simplici, an duplici: utrum ex Sacrilego concubitu, nec ne: & si ex Sacrilego cum beneficiato, exprimat locus & qualitas Beneficii, tantò majorem taxam exigì, quantò detestabilior fuit ille concubitus. Nihilominus non fuerunt nisi sedecim ducati postulati pro meo Cliente, etsi nato ex soluta quidem, sed commixta cum Sacerdote Capellano. An verò falsitas, aut taciturnitas circa qualitatem fornicationis irritet dispensationem, indicavi supra *num. 444.* Meo iudicio nil obfuisse Leofrido, tametsi falsò scripsisset, se natum ex concubitu Sacrilego, secus si natus ex Sacrilego expressisset dedità operà simplicem, ut deduces ex Palao, quem refero *num. 444.* & fortè etiam, si id fecisset per meram subreptionem, cum natales sacrilegi, atque alii profecti ex concubitu legibus damnato, ut loquuntur Jureconsulti, sint longè probrosiores, quam non infecti hac maculà. Equidem Petrus Rebuffus in *Praxi Beneficior. Titul. Dispensat. super defectu natalium num. 67.* absolute scribit, exprimentas esse species spurietatis.

l Sed & hisce jam descriptis, alius etiam dispensatus cum clausula: *Dummodo proventus annui non excedant centum quinquaginta Ducatos de Camera*, quaesit alteris literis ex me. **1.** *Quantum Ducatus auri de Camera differat à Ducato Germanico, seu, ut vocant, Ungaro.* **2.** *An expensa faciendâ in servos, equos, similia necessaria colligendis illis centum quinquaginta Ducatis, sint etiam accensenda redditibus?* **3.** *An hinc quoque parum pro nihilo reputetur?*

m Respondi ad *primum*, sedecim Julios sufficere ad Ducatum de Camera, sicut ad scutum Romæ sufficiunt decem Julii, æstimando Julium decem crucigeris, ut mihi asseruit vir gravissimus diu Romæ commoratus.

n Ad *secundum*, lucrum, adeoque proventum non intelligi nisi deducto damno, seu expensis. *L. Alarius. ff. De Soc. Leg. 36. ff. De hered. petit.*

Ad *tertium*, parum & nihil æquiparari apud Jureconsultos. Barboſa in *Diction. 246.* favente apertè Gloss. in *L. Si pupillus. §. 2. ff. Ad Leg. falcid.* & damna non gravia tolerantur. Bonustextus *c. Bone. 12. quest. 2. & cap. Pastoralis. De his, qua sunt à Prelatis &c. & L. Scio. ff. De integ. restit.* & qui tantum aliquid per abest, non videtur abesse. Concil. Trident. *Sess. 23. Cap. 1. De Reform. & denique modicitas, est quasi nihilitas.* Beja in *Respons. Part. 4. Cas. XII. ex Arist. 2. physic.*

At quidnam hoc loco habebitur pro *parum*, aut *parvo*? Respondio. Non certè si Ordinariè viginti, aut plures Ducati adjiciantur illis centum quinquaginta, secus si ferè ordinariè decem, nam & denarius est in nostro casu solum decima quinta pars totius, quæ censetur haberi pro parva respectu totius. Et rescripta gratiæ sunt potiùs benignè, quam rigidè intelligenda, saltem in materia poenali, involventeque prorsus innocentem, sicut & secundum subjectam materiam, & hujus qualitatem. *Gloss. in Clement. De suppl. Verb. Monasterium.* Materia autem hujus Rescripti sunt redditus annui, qui comunissimè sunt incerti secundum quantitatem arithmeticè sumptam. Ne igitur aperiat porta perpetuis scrupulis, dicendum est, tametsi Beneficium, de quo hic sermo, referat persæpe centum sexaginta Ducatos (deductis expensis) ita tamen, ut nonnunquam solum centum quadraginta, aut centum quadraginta quinque, non acturum contra benignam, veràmque interpretationem Pontificis, si dispensatus admittat talem præbendam, quam & ipsi, utpote perquam digno, precor.

Aliud fortè pronuntiandum esset, si ipse, Papa, vel ejus Legatus conferret dispensato Beneficium, cum onere præstandæ Annatæ, etenim Regula LV. Cancellariæ Apostol. quam inter alios describunt Antonius Gomez in *Regul. Cancell. pag. 243.* & Henricus Wangnereck *Commentar. in Decretales pag. 528.* mandat, ut verus NB. Annuus valor secundum communem æstimationem exprimat per florenos auri, aut Ducatos &c. nihil autem in nostrâ dispensationis literis præscribitur de vero, seu præciso secundum communem æstimationem valore, sed solum de valore, adeoque moraliter, & benignè sumpto. Quandoquidem si respiciatur Beneficium, Persæpe & ferè communiter adferens centum sexaginta Ducatos, magnum periculum sit, ne cogatur admittere tale, ex quo vix centum viginti, aut centum triginta sit percepturus.

Porro qui plura de illegitimatorum irregularitate, ac dispensatione desiderat, consulat nostrum P. Ernicum Pirhing, in *Lib. 1. Decretalium, seu Jus Canonicum Tit. 17.* accuratè, ut solet, explicantem hanc materiam illegitimatorum, non solum cum respectu ad Ordines, sed etiam quoad beneficia Ecclesiastica, atque legitimacionem.

ORDI-

ORDINATUS EXTRA
TEMPORA.

CASUS XII.

Benignæ Resolutionis.

SUMMARIUM.

Casus volentis justa ex causa suscipere eodem die
Minores, & Subdiaconatum. 448.

448 **M**arianus Regularis ex Ordine Carmelitano venit e suo Conventu Straubingano feriâ sextâ quatuor temporum Ratisbonam, ubi celebranda erat postridie solennis Ordinatio. Venit autem feriâ, quàm ut posset illo die insigniri quatuor Minoribus Ordinibus, quos petebat: differendâ ergo facere in diem sequentem, at percipiebat illo die sequenti promoveri ad Ordinem Subdiaconatus. Interrogatus igitur ego tunc ab ipsomet Reverendissimo D. Vicario Generali, an possent illo Sabbato quatuor Minores conferri unâ cum Hypodiaconatu? Respondi (pro meo in illum aliisque Ordines Religiosos pronostuatio) intrepidè, posse de jure, & verò faciendum videri. An hoc responsum fuit conforme aut juri stricto, aut aequitati hinc, & nunc sequenda?

449 Priusquam rationes illius meæ resolutionis exponam, observo, ad Titulum *De Temporibus Ordinationum*, (quem tangit titulus hujusc. duodecimi Casus,) reduci, has quaestiones **1.** *Quantum tempora, seu dies deputati sint Ordinationibus?* **2.** *An plures Ordines uno die conferre liceat?* **3.** *An die non festo fori?* **4.** *An non servatis interstitiis?* Duas primas quaestiones expediam hac Sectione. Reliquas alterâ.

SECTIO I.

Qui dies deputati pro Ordinibus.

Et an plures Ordines valeant conferri uno die?

SUMMARIUM.

Tempora Ordinationum qua? 450.
Possunt Noctè Sabbati Sancti conferri Ordines. 451.
Minores in Germania conferantur feriâ sextâ quatuor temporum, in Italia feriâ quartâ. 452.
Die festo possunt pluribus, quàm uni conferri extratempora Minores. 454.

Quibusnam extratempora conferat Nuntius Apostolicus? 455.

An ejus subdelegatus, si non sit Episcopus, possit dispensare? Ibid.

Quinam dicantur arctavi beneficio? 456.

Quale beneficium intelligatur tunc? 458.

Quis dicatur competenter Beneficiatus? 459.

An Monachus, sit habendus in hac materia pro Beneficio Ecclesiastico? Ibid.

Multi Ordines Religiosi possunt facere suos ordinari extratempora. Ibid.

Nefas est, uno die suscipere duos Ordines Sacros. 460.

An liceat uno die Minoribus jungere Subdiaconatum? 461.

An quando in literis dispensationis de tribus diebus festivis non exprimitur: Interpolatis, debeat hæc clausula subintelligi? 464.

Papa quandoque, etiam respectu secularium, dispensat circa interpolationem. Ibid.

Potest quis eodem die creari Sacerdos, & Episcopus. 469.

Quomodo Episcopus, qui non potuit Sabbato totam Ordinationem perficere, possit sequenti Dominicâ die peragere? 466.

An possit totam transferre in Dominicam? 467.

Declaratur Casu practico. 470.

Cur meritis sint adhuc plures Libri de rebus moralibus scribendi? 471.

Dico I. Grave peccatum est, Ordinare, vel Ordinari extratempora statuta à jure *cap. Cum quidam. De Temp. Ordin.* & ibi Gloss. Extravagans, Pii II. *Cum ex Sacrorum*, quam totam describit Barboſa *De Offic. & potest. Episc. alleg. 17. num. 10.* Tempora autem illa determinata sunt pro Majoribus quidem Ordinibus sabbata quatuor Anni temporum, ante Dominicam Passionis, & Hebdomadâ Sanctâ, ut etiam ostendit praxis, quantum pro Episcopatu debet esse dies Dominica, vel Natalitium Apostolorum, vel etiam festiva, si summus Pontifex hoc specialiter indulerit. Ita loquitur Pontificale Romanum *Tit. de Consecr. Electi in Episcopum in Rubr.* statim sub initium *Vers. Statutâ die.* De Sabbato sancto observat singulariter Jordanus *Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. Tit. 6. num. 396.* non intelligi solum de hora, qua consuevit fieri Missa, sed etiam de nocte subsequenti, quoniam si quis juxta *priscum usum Ecclesie celebrare vellet in ipsa nocte, posset quoque Ordines conferre, quod non conceditur in aliis noctibus.* Ita ille. Monens tamen, ut non recedatur de facili à consuetudine horum temporum. Prima tonsura quocunque die, horâ, & loco conferri potest. Minores verò Ordines possunt dari singulis Dominicis, & festivis diebus duplicibus, ubicunque, manè tamen. Ita loquitur idem Pontificale *Tit. De Ordin. confer. in Rubr. Vers. Clericatus, & Vers. Minores* editum Anno 1615. Licet autem Pax Jordanus *loc. cit. num. 411.* neget

neget, se unquam vidisse, Minores Ordines conferri ferè sextà quatuor temporum, & ideo non esse de facili id faciendum, si tamen præfuisse ipse Episcopatu alicui Teutonico, sicut rexit Dalmaticum, fuisset, reor, secutus morem Antistitum Germanorum, imò Hispanorum facitantiū id, quod ipse negat facile practicandum. De Germanis ego testor, de Hispanis testatur Quintannadvennis *Singul. Tr. 6. Sing. 7. num. 1.* & Henrici, *Lib. 10. Cap. 12. num. 2.* addens expressè, ab Episcopis conferri vespere illius ferè sextæ, testatur id ipsum Escobar *num. 430.* mox citandus. Hic Constantiæ conferuntur manè illius ferè sextæ.

453 Explicationem clausulæ: *Festivis diebus* dabo *num. 472.* hinc autem noto, posse non uni soli, sed pluribus simul conferri Minores Ordines die Festo, vel Dominico, dummodo non tor, ut videatur esse generalis Ordinatio. Jordanus *loc. cit. num. 414.* P. Henrici, *Lib. 10. cap. 12.* qui Doctor *ibid. num. 2.* addit, Episcopum posse quatuor Minores ferè quartà quatuor temporum conferre non modò ex consuetudine, sed etiam ex jure antiquo. Videtur consentire Barbosa *Alleg. 11. num. 17.* consentire aperte P. Emmanuel Sa. *Verb. Ordo num. 13.* & fuisse in aliquo Episcopatu hinc quatuor distito id observatum cum quodam Eunucho, scripsit mihi vir optimus.

454 Denique P. Escobar in *Theol. Moral. Lib. 23. Cap. 18. num. 419.* refert Zerolam, Rebuffum, Marchinum, Petrum de Ledesma, & Ludov. de S. Joanne tanquam docentes, posse Minores dari quacunq̄ ferè. Sed in primis Zerola non rectè citatur. An rectè ceteri, ignoro. Deinde illa opinio repugnat manifestè Pontificali.

455 Et hæc dicta sunt de jure communi. De speciali autem est in primis repetendum, quod diximus *Cas. precedente*, scilicet multas familias Religiosas gaudere Privilegio Apostolico accipiendi Ordines quòvis die Dominico, & festo. Deinde addendum, quando Episcopus non potuit absolvere die Sabbati quatuor temporum totam Ordinationem, posse die Dominico imponere illi finem, ut explicabo *num. 466.* Sicut etiam addendum est, solere ab Illustriss. DD. Nuntiis Apostolicis dispensari, ut extra tempora à jure statuta licitè quis Ordinetur. Non dispensant autem, nisi cum iis, qui sunt arctati Beneficio. Quare frustra petes ab Illustrissimo D. Nuntio illam gratiam, si in tuo libello supplici non exprimas, te arctari Beneficio. At verò vidi Breve S. D. N. Clem. X. in quo nulla mentio fiebat Beneficii, sed solum, quod Orator esset Doctor. I. V. Vide etiam infra *n. 495. in App. 1.*

Quia verò iidem Illustrissimi Domini Nuntii suam dispensandi potestatem quandoque generatim, sine limitatione subdelegant ad tempus quibusdam alijs, idcirco unus ex talibus subdelegatis, qui non nisi Sacerdotali Cha-

ractere insignitus erat, quæsit literis ex me. An esset capax prædictæ subdelegationis, etiam respectu actuum tendentium, ad habilitationem pro Ordinibus, sicuti tendit utriq̄ is, de quo nunc disserimus. Respondi autem, esse utriq̄ capacem, quandoquidem actus dispensandi non est actus *Ordinis*, sed *Jurisdictionis*, ut liquet vel ex eo, quòd Capitulum Cathedralæ, Sede vacante, dispenseret in omnibus iis, in quibus Episcopus.

At, quid est, inquires, arctari Beneficio? Et 456 quale Beneficium hic intelligitur?

Resp. I. Arctari Beneficio est arctari, seu urgeri occasione Beneficii Ecclesiastici vel accepti, vel accipiendi. Accepti, quando obtines Beneficium requirens Officium personale, ratione cujus de jure, consuetudine, statuto, vel fundatione teneris te promoveri facere intra Annum. Garcias *de Benef. Part. 5. Cap. 7. num. 97.* (ubi *num. 103.* exhibet communem formulam hinc dispensandi) Barbosa in *Trid. Sess. 7. Cap. 10.* in quo capitulo fit expressa mentio hujus clausulæ. Accipiendi, quando Beneficii occasione arctaris, si habeas jus, seu vocatus sis ad aliquod Beneficium vacans, seu Capellaniam, quæ tamen adu requirit certum Ordinem, quo cares, seu si sis Primà Tonfurà insignitus, & præteritis ad Beneficium. Idem Barbosa *ibid. num. 17.* post Garciam, Monezam, Riccium. Secus, si quis tibi velit resignare Beneficium requirens Ordinem, quo cares. Garcias *loc. cit. num. 101.* estque haud dubiè verissima hæc doctrina, quando in dispensatione exprimitur; *Dummodo verè, & competenter Beneficiatus, & arctatus existas*, sicuti videbis infra *n. 480.*

458 Resp. II. Tamen non ignoro, non neminem theoria simul, & praxi præstantem fuisse hujus opinionis, quòd nomine Beneficii intelligatur in ejusmodi dispensationibus duntaxat Curatum, & Duplex, & possit inde roborari hæc opinio, quòd *præced. Cas. XI. num. 443.* dixerim, illegitimum dispensatum ad Beneficium non posse vi hujus vocis admitti, nisi Beneficium simplex, dissentio tamen ab illo præstanti virò idcirco, quòd Garcias, Ugoletus, Riccius, Barbosa, viri usu peritissimi, ponant in explicatione præsentis Clausulæ *absolutè*, & sine ulla qualificatione tum Canonice, tum Capellaniam, requirentes Officium personale. Atqui nomine Canonice, aut Capellaniam non venit Beneficium Curatum.

459 Quia tamen vocula *Beneficium* intelligitur ab hisce Canonistis, & merito quidem proprie, (excluso proinde *Manuali*, ut mihi ex sensu Nunciaturæ Lucernenis rescriptum in specie facti 19. April. Anno 1668. & rursum 17. Septemb. Anno 1675.) quandoquidem recedendum non est absq̄ue causa à propria, communiq̄ significatione vocum *L. Non aliter 69. ff. De Legat. 3.* fit, ut probanda sit resolutio, quam instantè

instantè (erat enim periculum in mora) rogatus dedi ad

Casum,

460 *Quo Illustrissimus D. Nuntius dispensavit cum Titio extra Tempora, cum solenni formula: Dummodo sis competenter Beneficiatus, & arctatus. Dixi enim, non futuram ipsi dispensationem, sed non haberet aliam Capellaniam, quam sit ea, de qua erit sermo Cas. XVI. num. 628.*

Addo verò clausulæ: *Competenter Beneficiatus* factum iri latius, si ex Beneficio perciperet tantum, quantum sufficit sustentando Clerico in *stata* sortis. Adeoque tantum, quantum mos Diocæsanus exigit ab Ordinandis ad Titulum *Patrimonii*, dicemus enim *cit. Cas. XV.* illud patrimonium debere præbere competentem sustentationem: sicut & pridie illius diei, quo hæc descripta relego, fuit negata promotio cuidam ex Ordine Monastico, exhibenti dispensationem *extra tempora*, munitam illà clausulâ: *Dummodo sis competenter Beneficiatus, &c.* existimantique nomine *Beneficii* comprehendit hic Monachatum. Sed revera non comprehenditur Monachatum, nisi habeat Monachus jus exigendi fructus expendendos à se in usus honestos. Filliuc. *Tr. 41. num. 11.* post Abbat. & Azor, contra Gl. & Rebuffum reputantes in specie. Etenim definitio Beneficii exigit hanc qualitatem. Unde patet, quid fuerit à me respondendum ad hanc novam quæstionem D. Felicis Paradisi

Vice-Nuntii Apostolici.

461 *Aliud etiam quero super illis verbis, quæ sunt in Brevis Apostolico, exprimente facultates Nuntii Apostolici, videlicet: cum Beneficiatis, & arctatis dispensandi. Consequuntur enim aliquando ad Nuntiaturam Religiosi, petentes dispensari extra tempora, asserentes, esse penuriam Sacerdotum in Monasterio, nec posse obligationibus satisficere, adeoque se arctatos dicunt. Sed cum non habeant Beneficium, remissæ sunt sine effectu. Libenter scirem, quidnam P. V. sentiat, & an conjunctim, vel separatim possint illa verba intelligi?*

Respondi, jam editis in lucem iis, quæ de Monachatu hic expressi, verba illa esse conjunctim intelligenda, & non separatim, id est, esse hunc sensum eorum: *Dispensandi cum illis Beneficiatis, qui sunt arctati*, non autem hunc: *dispensandi cum Beneficiatis, & alijs arctatis.* Patet hoc evidentè tum ex communi formula pro *extra tempora*, quam integram exhibet Garcias relatus supra *num. 456.* tum ex illa

particulari, quam describo infra *num. 480.* cui simillimas vidi persæpe. Et consentiunt omnes DD. quos congerunt Garcias *loc. cit.* ac Barbosa in *Trid. Sess. 7. Cap. 10. De Reformat.* ubi fit mentio de *arctatis Beneficio.* Unde crebrò evenit, ut & Scriptores, & Curiales utantur solo vocabulo: *Arctati*, sub eo intelligentes Beneficium receptum, sive recipiendum, ut loquitur Tridentina Synodus *cit. Cap. 10.* Quapropter nequeunt Religiosi, quorum occasione movetur illa quæstio, appellari voce, & significatione Canonice *Arctati*, nisi vel probent Monachatum esse Beneficium Ecclesiasticum, vel iis oblatum, concessumve fuerit aliquod Beneficium à Monachatu distinctum. Porro voculam: *Arctatus* esse hic intelligendam juxta phrasia Canonice, & non quamlibet Grammaticalem, liquet ex iis, quæ de significatione usuali præferenda ipsi verborum proprietati Grammaticali tradunt Bartolus in *L. Non dubium. Cod. De Leg. & Const. Abbas in proæmio Decretalium*, & etiam ibidem Felinus copiosè. Quia tamen frequentissimè accidit, ut Religiosi obligationibus Monasticis ad petendam extra tempora dispensationem æquè, ac sæculares obligationibus propriè dictorum Beneficiorum arctentur, adiganturque, eam ob rem, si qua ex talibus Monasteriis paterentur, crebrò inopiam Sacerdotum, necessariorum ad onera supportanda, haberent justam causam supplicandi Sedi Apostolicæ, pro gratia simili arctatis. Et verò complures Religiosi Ordines gaudent Privilegio dispensandi hæc in re cum suis, ut reliquos inter enumerat August. à Virgine MARIA in *Tract. De Privileg. Regul. Verb. Ordinatio Clericorum*, sicut, & ego infra *Tract. 9. Cas. XXIII. num. 699.* indicabo, quandoque concedi Episcopo, visitanti Diocæsin, facultatem dispensandi in ætate, & extra.

462 Dico II. Nefas est, uno die conferre unum plures Sacros Ordines, *c. Literas. cap. Dilectus. De Tempor. Ordin. Trid. Concil. Sess. 13. Cap. 23. De Reform.* ubi cassantur omnia Privilegia in contrarium concessa. Quia verò hi Canones, & alii, quos congerit Silvest. *Verb. Ordo 7. num. 3.* non loquuntur nisi de Ordinibus Sacris, ut patet legenti, quatuor autem Minores non veniunt appellatione Ordinum Sacrorum. Suprà *(Cas. I. n. 12.)* & prohibitio circa Sacros non debet extendi ad non Sacros, quandoquidem à diversis non valet illatio, *L. Papianus. ff. De minor* præsertim in materia ordi-
diola, & habente adjunctam penam suspensionis, sicut habent illa Capitula, ideo mihi semper placuit sententia negantium, esse ullo jure scripto, aut generali consuetudine vetitum, ne cui conferatur uno die Subdiaconatus unà cum Minoribus Ordinibus. Negant autem Vasquez *Tom. 3. in 3. Part. Disp. 246. Cap. 5. Palas Tr. 27. p. 13. num. 5.* Henrici *Lib. 10. Cap. 11. in fin.* Dicastillo *De Ordine Disp. 5. dub. 23. num.*

23. num. 354. Eicobar in Theol. Moral. Lib. 23. Cap. 6. num. 70. Caspar Hurtad. Tr. de Ordine difficult. 23. recentillimus Corona loc. cit. §. 9. num. 8. & apud. Dian. Part. 9. Tract. 6. Resol. 58. Prapostius, Baunius, Molfesius, Leo, & Villanomos contra alios multos non adferentes ullum pro se jus nisi summè dubium.

462 Imò testatur Vasq. se aliquando: Palaus, & Dicastillo, qui vixerunt in diversis Provinciis, se sepe vidisse ita practicari, sicut, & Stephan. à S. Paulo Tr. 5. Disp. 7. n. 28. testatur, seipsum, & plures alios ita fuisse initiatum ab Episcopo Gandavensi. Itaque res eo, quæ pendet jam à consuetudine, quam esse ita generalem & strictè obligatoriam, ut Episcopus, seu ejus Vicarius nequeat in ea ex causa rationabili, etsi non gravi, dispensare, nemo rectè asseruerit, sicuti me citato scribit etiam Stephanus ibid. imò contrariam vigere in Hispania, tradunt implicitè Palaus, & Dicastillo, Explicite Eicobar loc. cit. Unde passim DD. utriusque partis agnoscunt, in locis, in quibus viget consuetudo conferendi uno die illos quinque, eam tolerari posse, cum nullum jus damnet, talem consuetudinem, si Episcopus dispenset ratione interstitiorum.

463 Hinc apparet responsum, quod dedi de Mariano, nixum fuisse autoritate, & ratione sufficiente ad id, ut ille D. Vicarius Generalis, seu per interpretationem, seu per dispensationem acquiesceret petitioni illius Religiosi, utpote qui Religiosus debuisset cæteroquin illud iter non sine sumptibus molestis suo Conventui alià vice relegere, & cujus operâ Sacra debuisset carere ille conventus numerans paucos Regulares. Ac proinde generatim dico, Episcopum posse id facere, quoties suppetit aliqua peculiaris, rationabilisque causa; ut verò sine peculiari causa id fiat, ubi non est moris, non fit autor.

APPENDIX CASUS RARI.

a Fuit die 18. Martii Anni 1673. ablegatus ad me ab iis, quorum intererat, nonnemo, qui suscepturus eodem die Subdiaconatum, debebat pridie de more hujus Diocesis initiari, quibus carebat, Tonsurâ, & Minoribus, at nullo modo potuisse se satis mature sistere. Quærebatur igitur, utrùm videretur adesse sufficiens causa conferendi ipsi, præter morem Diocesanum, Ordines illos, ac Subdiaconatum illo eodem die?

b Resolvi autem, esse utique causam sufficientem, debuisset enim aliàs ille bonus juvenis, magno cum suo, nonnullo suæ Ecclesiæ carentis Capellano, incommodo differre susceptionem Presbyterii, usque ad Angarias, seu Quatuor Tempora Septemb. Certè hoc incommodum sufficit ad licitè sequendam illam probabilissimam opinionem Valquezii, quam retuli num. 461. & quam fuisse Eichstadii abhinc aliquot Annos redactam in praxin, asseveravit mihi Prælaus fide dignissimus.

Nec operat 1. mos Diocesanus, quia quatenus est Diocesanus, poterat in eo dispensare Vicarius Generalis, sicut in aliis statutis Diocesanis. Quatenus autem asseritur, esse juris communis, non valebat quidem dispensare Vicarius sed tamen poterat interpretari Canones, pro eo more citari solitos in partem mitiorem, nixus autoritate tam magnorum Doctorum, & rationibus, quas in nostro *Clypeo Clementium Judicium* proferimus in commendationem Judicium, communiter sectantium clementiores, certò autem probabiles sententias. Equidem capitulo secundo *De eo, qui furivè*, quod dno recentiores Canonistæ adducunt contra nostram sententiam, reprehenditur Clericus H. solum idcirco, quòd furivè, id est præter conscientiam Episcopi, & exprimit Glossa & Abbas ibidem, Subdiaconatum junxerit quatuor Minoribus. Etenim fraus, qua circumvenit Episcopum, sola fecit, ut excessus illius collocaretur sub Rubrica, & Titulo: *De eo, qui furivè Ordinem suscepit*. Nec debet responsum illius capituli extendi ultra sensum Rubricæ, ut notant passim Jureconsulti. Quare nec Abbas, nec Silvester locis citatis adducunt hunc Canonem ad firmandam suam nobis contrariam opinionem, sed alios. Unde si quis alius sine consensu Episcopi susciperet illos Ordines simul, diceretur Ordinatus furivè, & feriretur poenâ, in tales decretâ illo eodem capitulo.

Nec obstat 2. quòd jura tam antiqua, quam Tridentinum statuunt tempus interstitiorum, hætenus autem in hac Diocesi vigerit eateenus sanctio Tridentini, ut saltem unus dies inter susceptionem Minorum, & Subdiaconatus interjiciatur, & proinde sanctioni Tridentini nihil sit derogatum quoad interpolationem. Respondi ad hæc à sapientissimo Præsule Domino Georgio Sigismundo Suffraganeo non semel motam objectionem, privilegium, atque gratiam non perire per solum non illum. Laymannus & Ascan. Tamburin. quos in simili retuli supra Tr. 3. Cas. IX. num. 270. atque Concil. Trident. ut referò infra num. 490. expressè permittit Episcopis, ut dispensent, saltem quando utilitas Ecclesiæ id exposcit, exposcebat autem utilitas Ecclesiæ Arbonensis, ut ille candidatus promoveretur citius ad sacerdotium, functurus Officio Capellani vacante Capellania.

Adde quòd aut absolute generali, aut ferè generali consuetudine Germaniæ sit receptum, ut Domini Ordinarii, quoad interstitia dispensent ex quavis rationabili causa, & nominatim in hac Diocesi. Habet autem P. Palaus loc. cit. meritò pro rationabili & sufficiente causa ad Subdiaconatum jungendum uno eodemque die quatuor Minoribus, primæque, ut exprimit etiam P. Dicastillo, Tonsuræ, procurationem Capellaniam, ad quam est quis præsentatus.

Propter

f Propter has, aliàsque causas fuit ille, de quo noster Casus Rarus, & hæc loci rarissimus potitus petitâ gratiâ, sicuti alius (meo judicio priùs requisito) eisdem ob causas die 29. Bilextilis Febr. 1676. qui etiam nequiverat pridie insigniri Tonsurâ & Minoribus, & tamen erat præsentatus ad Capellaniam destitutam ministro.

464 Sed & quando in literis dispensationum extra tempora fit copia accipiendi tres Ordines tribus diebus festis, intelligitur de interpolatis, sicuti quandoque exprimitur in illis Brevibus. Et licet non exprimat, subintelligendum est. Ideoque in Privilegiis nostræ Societatis ponitur tanquam gratia præfusa singularis hæc clausula: *Tribus diebus festis etiam continuis*, estque hæc gratia incommunicabilis cæteris Ordinibus Religiosis, etsi de cætero habentibus communicationem nobiscum P. Eicobar tamen loc. cit. Cap. 6. num. 88. nominat alias Religiosas Familias, quibus etiam est directè præfusa hæc gratia.

Quin vidi ipse dispensationem, cuidam Helvetio è plebe impertitam ab Alexand. VII. die 10. Julii Anno 1660. hæc formalibus: *Ve à quovis Episcopo &c. ad Sacros Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus Ordines tribus Dominicis, seu aliis festis diebus continuis, vel interpolatis, etiam extra tempora ad id à jure statuta, & interstitiis non servatis, annique curriculo non expectato ad titulum patrimonii, seu perpetui Beneficii Ecclesiastici, dummodo illud pacifice possideas, illiusque redditus ad congruam sustentationem sufficiant, libere, & licitè promoveri valeas, & indulgemus*. Porro causa unica hujus tantæ gratiæ (in qua nulla mentio ætatis) exprimebatur hæc: *Qui, ut asseris, ut parentibus tuis solatio esse possis, & fervore devotionis accensus &c.* In qua dispensatione, cui consimilem etiam legi, cernis in primis gratiam de festis non interpolatis, deinde eandem gratiam fuisse impertitam ob causam minimè urgentem, re enim verâ parentes illius dispensati nullo modo egebant operâ filii. Hæc autem tam facillè dispensandi consideratio me multum confirmat in eo, quod observo n. 737. videlicet, modò bonâ fide procedatur in petenda dispensatione super ætate, atque adit à parte rei aliqua causa, ob quam soleat impertiri Breve dispensationis, certò illam reapse concedi, & proinde non esse multum scrupuli habendum in executione, quando executor apprehendit, revera subfuisse tunc justam causam, quando fuit Romæ expedita gratia, eandemque fuisse propositam, & adhuc subsistere.

465 Aliquibus ex dictis hoc Cas. XII. lucem adferent ea, quæ legere est infra in Append. subjicienda huic XII. Casui post n. 495. Interim

A conclusione superiore excipie Episcopatum. Etenim si creeris die Dominico Sacerdos poteris eodem die ungi in Episcopum. Siquidem ad Episcopatum non extenduntur Cano-

nes supra relati. P. Palaus loc. cit. n. 4. contra P. Suarez, testans esse communem. Ratio est, quia Episcopatus non distinguitur, nisi inadæquate à Sacerdotio. Suprà Cas. V. Intelligitur autem hæc doctrina, ut notat Palaus, in Casu, quo creaberis illo die Dominico Sacerdos, vel ex dispensatione, vel sine dispensatione, ob causam nunc adferendam.

Etenim quando Episcopus nequit Sabbato 466 4. temporum abolvere totam Ordinationem, permittitur ipsi in c. Literas. De Temp. Ordin. ut partem differat in Dominicum diem, ita tamen, ut illo die Dominico non conferat illum Ordinem Sacrum iis, quibus die Sabbati contulit aliquem Sacrum. Si enim ei, quem die Sabbati creavit Diaconum, conferret (continuatò diei Sabbati jejuniò) die Dominico Presbyteratum, conferretur uni & eidem contulisse duos Majores, seu Sacros Ordines uno die, eò quòd dies Dominicus reputaretur unus, idemque dies cum Sabbatino, idque propter continuationem jejunii. Sicuti expressè traditur in illo cap. & ab omnibus Summistis, ac Theologis aliis differentibus de materia hujus Casus duodecimi. Porro quale jejunium observandum tunc sit Episcopo Ordinatori, & Ordinandis, dixi Cas. IX. num. 355.

467 Quibus addo, sicuti permissum est Episcopo, partem Ordinationis transferre in Dominicum, quando nequit totam abolvere in Sabbato Cap. Literas. De Temp. Ordin. & omnes DD. singulariter mox citandi, ita etiam fas est ipsi, totam omnino transferre in eandem Dominicam, si nequit inchoare præcedendi Sabbato, modò continuet jejunium. Ita sentiunt, si attentè legantur Silvester V. Ord. 2. q. 6. Laymannus cit. Tr. 9. Cap. 8. n. 5. Palaus cit. Tr. 27. punct. 13. n. 3. Jordanus n. 421. Villalobos apud Dianam Part. 2. Tr. 2. miscellam. Resol. 30. Eicobar. cit. Lib. 23. n. 433. dicens: *Potesse Episcopum. Majores Ordines exhibere manè diei Dominicæ, si ob gravem infirmitatem non potuit. Sabbato gerere Ordinationem generalem*. Nec dissentiant, sed potius inclinant Sancti Gallens. Tom. 10. Tr. 3. q. 2. conclus. 3.

Et meritò sic sentiunt illi DD. etenim in Cap. Quod à Patribus. dist. 75. absolute dicitur, esse ejusdem observantia, si manè ipso Dominico continuatò jejuniò celebretur Ordinatio.

468 Porro censetur tunc non posse Episcopus inchoare die Sabbati, quando intervenit vel infirmitas, ut loquuntur omnes citati, vel *qualecunque impedimentum*, ut exprimit Jordanus loc. cit. vel quando generatim habet rationabilem causam differendi, ut loquuntur P. Laymannus, & P. Palaus, si videlicet tam ipse Episcopus, quam Ordinandi continent jejunium, de quo supra Cas. IX. hanc quippe conditionem exigit expressè citatus Canon *Quod à Patribus*. Gloss. ibid. Silvest. & omnes alii. Ut videlicet per continuationem jejunii dies Dominicus retrotrahatur quodammodo in diem Sabbati-

Sabbatinum, fiatque *fictione juris* dies unus cum Sabbato. Ergo, quod licet Sabbato, licebit quoque Dominico. Etenim una eademque res non debet diverso jure cenferi, inquit passim Juriconsulti. Et de similibus (quantò magis de duobus in unum conflatis?) simile est iudicium habendum *Cap. 2. De Transl.* Et si omnium sententiã Ordinatio cepta die Sabbati valeat continuari die Dominicã, cur non & inchoari, si nequit die Sabbati? Et sic suasi primùm hodie in eventum infirmitatis formidatã.

469 Quòd si non continuetur tam ab Ordinatore, quàm Ordinando jejunium Sabbatinum, tum nequeunt absque speciali Privilegio conferri die Dominico Majores Expresse Suarez *de Conf. Disp. 31. sect. 1. num. 42.* concordantibus Canonibus, & Doctoribus supra nominatis, cum Barboza *in cit. c. Literas.* Nisi enim jejunium continuetur, cenferitur dies Dominicus aequè secundùm jus Canonicum, atque politicum dies distinctus à Sabbato.

Excipe hinc Episcopatum, omnes enim, teste Abbate *in cit. cap. Literas.* fatentur, illum, qui die Sabbati quatuor temporum promotus est ad Ordinem Presbyteralem, posse, non continuato jejunio, die consequenti sublimari ad Episcopalem.

470 Notanda est illa superior doctrina, quia potest esse usui, nominatim quando Episcopus ob paroxysmum febrilem triduanã vel quadriduanã febris nequit fungi Officio Episcopali, quid enim tunc licitè differat totam Ordinationem in Dominicam diem? si enim adsint multæ candidati, iique ex locis remotis profecti, quidni tunc suppetat justa causa sectandæ *practicam* doctrinam Silvestri, Jordani, aliorum supra n. 355, relatam de sufficientia jejunii *Ecclesiastici*? Quam sufficientiam defendit reflexè P. Escobar *loc. cit. n. 435.* addens Marchinum, & Leandrum.

471 Ex quibus omnibus infero, illum, de quo *Causa nonus num. 350.* potuisse (si nihil aliud obtitisset, quàm defectus jejunii *naturalis*) creari Sacerdotem die Dominico. At inquit: *Cur ergo id non suggestisti?* Respond. I. Quia non aderat sufficiens causa rogandi Reverendissimum D. Suffraganeum, etsi de cætero perfacilem ad sua Officia Pontificalia præstanda Clericis, ut sequeretur illam Doctrinam Silvestri de jejunii *Ecclesiastici* sufficientia. II. Quia nondum conscripseram hoc Alphabetum. Fortè neq; tu in arena responderes, si non arãsses in *visula mea*, ut loquar cum Samsonè, nisi videlicet legissem hunc tractatum. Doctrinæ non nisi obiter, & quasi per transennam, ut hæc, tradita à Scriptoribus, & non solitè proponi in tribunali Sacro, vel occurrere in exteriore foro, non consueverunt in subitanis eventibus succurrere memoriæ. Jam ultra viginti Annos impenderam docendã Theologiã, & plerisque omnes Morali, cum hæc commentarer, attracta non repereram Scriptores, qui *directè*, aut

clarè dissolvant permulta dubia *practica* non levis momenti, quæ mihi suboriuntur componenti hosce tractatulos, quemadmodum tunc fateberis, si diligenter eos evolveris. Reminiscimur in tempore ea, quæ explicata, non quæ implicata legimus. Quare autor sim, ut tot libris de materiis rerum Moralium jam editis addantur adhuc plures, ut de Thesaurio Casistico partim nova (non tamen adversantia receptis principiis) proferantur, partim vetera, sed quæ subobscura sunt, donentur luce.

SECTIO II.

An festo, & servatis interstitiis conferendi sint Ordines?

SUMMARIUM.

An per dies festivos, quibus conferuntur quædamque Ordines, intelligantur festivi? 472.

An Episcopi sequenda sit mitior circa hanc rem sententia? 477.

Declaratur casu vero. 478. (482.)

Nova explicatio clausula: festo de præcepto: Quid si festum celebretur in solo Monasterio? 486.

Quid si ex sola devotione in foro? 487.

Causa volentis ordinari pridie Pentecostes. 488.

Quod interstitium temporis sit interponendum inter singulos Ordines? 490.

In Germania communissimè dantur uno die omnes Minores. 492.

Circa interstitia dispensat Episcopus, dans dimissiones 493.

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

Salubris Constitutio Constantiensis circa servantes interstitia. 494.

Refertur dispensatio Papalis continens varias gratias circa promotionem. 495, in App. 1.

Quomodo intelligenda clausula: Dummodo alicui Ecclesiæ te adscribas? *Ibid. lit. d.*

473 tum quia Urbanus VIII. in nova recognitione Pontificalis in titulo de *Ordinibus conferendis* mandavit expressè addi, Minores Ordines posse conferri omnibus diebus Dominicis, & diebus *festivis ex præcepto*, ut nemo amplius possit prætere, ibi non comprehendit etiam dies, qui in Breviario appellantur festa. Ita Lugo *loc. cit.* Cujus explicationem secuta est in praxi non semel Curia Illustrissimi & Reverendissimi D. Federici Borromæi (postea Cardinalis Eminentissimi (dum fungeretur Officio Nuntii Apostolici ad Helvetos. Vidi enim haud semel dispensationes inde pro *extra* expeditas cum expressione festorum *de præcepto*. Quas haud dubiè tenebantur exequi, & re ipsa executi sunt ad literam ii, quorum intererat, atque etiam habet modernus stylus nostræ Curie Constantiensis, & S. D. N. Clementis X. ut non semel expertus sum.

474 Abstrahendo autem à Casu, quo est inserta clausula *de præcepto*, contrariam Cardinali de Lugo sententiam esse *practicè* probabilem, liquet inde, quòd in terminis eam doceat Rodriq. *Tom. 3. q. 23. a. 5.* testans, & probans, Clementem VIII. ita declarasse, extendendo etiam ad festa Semiduplicia, quam extensionem admittit etiam Escobar *num. 469.* sed solum respectu Ordinum Minorum. Eandem de quovis duplici sententiam tenent apud Dianam *Part. 5. Tr. 13. Resol. 77.* Joannes Præpositus, Fagundez, Homobonus, ipsèmetque Diana ac recentissimus Corona *de Dignit. & potest. Episcop. Tr. 2. Cap. 15. §. 9. n. 17.* Et rectè quidem pro hac sententia referuntur à Diana Præpositus, atque Fagundez. An autem rectè Homobonus, ignoro. Quia non repræsentat Diana verba illius, Tannerus *Tom. 4. disp. 7. q. 3. num. 44.* solum describit verba Pontificalis, relata supra n. 451. Est autem questio, utrum per dies festivos intelligantur soli *festivi in foro externo*? Ergo Dianæ non favet, nisi dubiè, Tannerus, sicuti nec Gavantus, vel Hallier, quos succenturiat ipse Tannero. Nihilominus tamen hæ tres ambigunt auctoritates, & quatuor, vel quinque aliæ claræ pariunt huic mitiori sententiæ probabilitatem *practicam*, loquendo etiam cum Diana, Præposito, Fagundez, Rodriq. de festo Duplici *ad libitum*, ut etiam agnoscit Tamburin. *de jur. Abbat. vol. 2. disp. 2. quest. 13. n. 7.* adduntq; in conscientia turum esse Episcopum, qui eam sequitur, nec timenda est ulla poena, ubi nulla subest culpa.

475 *Speculativam* probabilitatem gignit tum Declaratio Clementis VIII. de qua Rodriq. & quem apud Escobar *loc. cit. problem. 123.* admittunt Villalobos, & Ludovicus de S. Joanne, sicuti & R. P. Yson Pflaw *in Collectario Privileg. p. 1. Sect. 3. §. 1.* tum quia generatim Leges, præsertim habentes adjunctam poenam, mitius interpretandæ sunt. *text. Leg. Benignus. ff. De Reg. jur.* Unde testatur Escobar *loc. cit. problem. 108. num. 423.* homines nostræ Societatis gaudentis Privilegio, de quo supra n.

464. fuisse à non paucis doctissimis Episcopis Ordinatos festis Duplicibus in solo choro. Et alumnis Pontificiis eadem gratia consuevit præstari Augustæ Vindelicorum.

Ad primum argumentum Cardinalis respondetur, exprimi in Pontificali dies festivos *Duplices.* Ad auctoritatem Pontificalis respondetur, Gavantum *in Rubr. Missal. p. 1. Tit. 7. lit. N.* testari, se scire, quòd sine auctoritate Superiorum fuerit in Missali impresso Romæ Anno 1651. positum, quòd in Missis votivis pro gratiarum actione prima Oratio sit terminanda suã conclusione: *Per Dominum nostrum &c.* Quid si etiam sine auctoritate Urbani fuit superius addita clausula: *De præcepto?* Adde, quòd illa clausula: *De præcepto*, sit controversa, ut paulò post mirabundus videbis. 477

Vnde nescio, quare quidam Episcopi Theologus cum ipso olim de hac opinione in praxi servanda nimium scrupulis agitaretur. Est enim hac opinio satis probabilis, & ideo, me consulente, ne timeant Episcopi illam in praxin adducere. His omnino verbis aliquantum ambiguus (sed tamen re ipsa indicantibus, illum Theologum cum ipsomet Episcopo fuisse nimis scrupulis agitatum) concludit illam *Resolutionem* 97. Diana. Ita & ego concluderem, si is essem, cui fas esset suggerere Consilium Terrestribus Diis, sicuti Dominos Episcopos nuncupat S. Clemens Rom *Constit. Apost. Lib. 2. Cap. 30.* ita, inquam, concluderem in simili huic

Casui frequenti.

Maurus nostræ Cathedralis Ecclesiæ Canon. 478. Anno 1659. deduxit ad me Honorium, nunc quidem ejusdem Cathedralis etiam Canonica, at tunc Juvenem literis Philosophicis, Theologicis, & Canonicis non tinctum duntaxat, sed & probissimè imbutum, origine quidem Constantiensis Diocesis, at verò procul inde commorantem, cupidum verò suscipiendi Minores Ordines hic Constantiæ, & quidem die S. Calli Abbatis, soliti per totam Diocesis coli officio Duplici, non tamen in foro. Ideo autem id cupientem, quòd iusta de causa nollet abire Constantiã, nisi Clericus effectus, non tamen posset sine incommodo peculiari expectare diem Dominicum. Quæsit ergo ex me uterque: An, salvus Ecclesiæ legibus, posset id peti?

Respondi, posse. Motus rationibus, autoritatibus adductis, & consideratã tum præcipuè rationabili causã Oratoris, tum etiam aliquantum illã, quòd dies S. Galli festivissimè celebraretur in parte hujus Episcopatus. Unde videri queat Ecclesiæ nostræ Cathedralis, quæ omnium Dioecesanarum mater est. *Argument. Cap. De iis d. 12.* gaudere aliquatenus gratiis suarum filiarum. Quanquam, ut verum fatear, hæc

ar, hæc ratio me parum movit, licet Barbofa de Offic. Episc. alleg. 11. num. 18. & Palaus Part. 13. num. 2. absolute scribant: Sufficit, si in sua Diocesi sit solemnitas diei festi. Et Coron. loc. cit. recte scribat, sufficere pro Religiosis, si in eorum Monasterio, aut Religione celebratur solemniter aliquod festum, esto non alibi. Quidquid sit, fuit, sed post longam tergiversationem, admissus ille D. Maurus, sicut & Anno 1678. facile, me etiam suadente, alius ob imminens, aliquale periculum, ne non perveniret re ipsa ad Beneficium, ob cuius intuitum Illustrissimus D. Nuntius, Lucern dispensaret cum eo, expressâ quidem clausula: Tribus diebus festis: at omissâ alterâ: De præcepto. Sed audi inexpectatam fortè responsum ad hunc

Casum satis novum.

480 **M**artialis accepit Anno N. ab Illustrissimo D. Nuntio Apostolico dispensationem constant in his verbis: Diaconatus, & Presbyteratus Ordines in diebus Dominicis, vel aliis de præcepto festis diebus extra tempora à jure statuta, minùque servatis à Concil. Trident. designatis interstitiis libere, & licite suscipere possis, & valeas &c. dummodo verè competenter Beneficiatus, & arctatus existas &c. Me convenit ille Martialis, querens, an stante hac clausula, posset petere, & accipere Presbyteratum die quarto Julii, quo per totam Diocesim in Choro celebratur ritu Duplici festum S. Vdalrici Episcopi Augustani. Conventus etiam fuit quidam a. ius vir sanè doctus, & ingeniosus. Fuerunt duorum capitum licet amicorum due sententiae. Respondi ego non videri licitam petitionem. Iudicavit alter licitam petitionem, conc. ssonemque. Mitioris huius iudicii causa unica adferebatur, quod scilicet clausula illa: Festis de præcepto videatur opponi duntaxat festis devotionalibus, & ad libitum, sicuti opponitur in Breviario, nominatim in Rubrica præfixa festo S. Alexii Confessoris die 17. Julii. Festum verò S. Vdalrici sit Constantiae festum non ad libitum, non merè devotionalè sed ex præcepto Diocesano, tamen sit in solo Choro.

481 Potuisset idem vir doctus in robur suæ explicationis adducere Dianam Part. 5. Tr. 13. Resol. 97. Verf. sed his non obstantibus ita loquentem: Aliqui tenent, dies festivos tam in Ordinibus Minoribus, quam in Majoribus sumendis sufficere, ut sint de festo Duplici, licet non serventur Ecclesie præcepto, neque in illis abstineant ab operibus servilibus. Ita ille. Sed clariùs ad-

huc Ascan. Tambur. de jure Abb. Vol. 2. disp. 2. quæsto 13. qui cum absolute conclusisset num. 6. dies festivos, quibus oportet conferre Ordines, debere esse de præcepto, mox tamen num. 7. scribit: An autem nomine diei festi intelligatur dies in quo à laboribus servilibus populus cessat, an verò sufficiat, quod sit dies Duplex, licet non sit feriatas, non parva dubitatio est. Ecce! quàm clarè hic autor distinguit festum de præcepto à festo vacuo laboribus servilibus

Hic tamen non obstantibus, fuit ille D. 482 Martialis, sicuti & Anno superiore in Diocesi N. ut mihi post hæc scripta significatum fuit, unus alius, iussus expectare diem Dominicum, & meritò. 1. Quia Cardinalis de Lugo loc. cit. dub. 43. num. 3. supponit tanquam ab omnibus admissum, quod per festa de præcepto non intelligantur, nisi illa, quibus ex præcepto debet populus abstinere à laboribus servilibus. Id etiam aperte supponit Suarez de Re. sig. Tom. 1. Lib. 2. de festis Cap. 10. num. 1. Supponunt quoque omnes Summistæ, & Theologi, quando quærentes, quibus diebus obliget præceptum audiendi Sacri, ajunt, omnibus Dominicis, & festis, quæ sunt de præcepto. Vide inter cæteros Silvestrum verb. Missa 2. quæst. 1. & Fumum eod. verb. num. 29. Neque huic generali loquendi modo derogare potest anceps modus loquendi Dianæ, iusto clariùs Tamburini, haud rectè jungentis Suarium Rodriquezio, & Stephano Fagundezio.

2. Quia rescripta non debemus in praxi 483 redigere juxta interpretationem unius tantum Scriptoris, aut alterius, sed secundum communem doctis, & indoctis, Cap. Literis De spons. L. Laqueo, ff. De supell. leg. non videtur autem quisquam doctus, aut indoctus hæc tenus in ejusmodi dispensationum literis per Festum de præcepto intellexisse illud, quod celebratur in solo Choro.

3. Quando nostri Germani dicunt: Eini 484 gebottner Seyrtag & Galli: Vne feste de commendement, semper intelligunt festum chori, & fori, sicut & Itali per la festa di precetto. Quid ergo hic fingamus novas explicationes?

4. In communi Bulla pro Oratoriis privatis, quam totam exhibeo in Alphab. Sacri, & Breviarii Casu XVI. num. 347. ponitur hæc clausula: Volumus, quod familiares &c. ibidem Missæ interesse ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur. Manifestum est, hæc per festa de præcepto intelligi sola, quæ sint chori, & fori.

5. Censetur quisque præsertim Princeps, Principique suppar intelligere, & intelligi velle sua verba eo sensu, quo exponeret, si interrogaretur. Argumento communis doctrinæ, quod statuens præsumatur statuisse id, quod statuisset, si interrogatus fuisset. Atqui si fuisset interrogatus Illustrissimus D. Nuntius de sensu

sensu illius Clausulæ, prompsisset illum nostrum. Denique si valeat allata explicatio, fas erit, quolibet festo Simpliciter notato in Breviario præstare illud ministerium.

485 Ad rationem petitam ex modo loquendi in Breviario, responderetur, omnia verba esse intelligenda secundum subjectam materiam, ut sæpe inculcantur Jurisconsulti. Esto ergo per festa de præcepto intelligantur in Breviario festa opposita devotionalibus, seu ad libitum, non tamen ita intelligantur in materia de temporibus Ordinationum.

Eam ob rem cum R. P. Rector Collegii N. mihi scripsisset die 2. Augusti Anno 1667. Reverendissimum Dominum Proepiscopum N. meorum amatorem libellorum, cupere scire meum sensum, an scilicet sibi liceat in Duplicibus, quæ in foro non celebrantur festivè v. g. S. Augustini, & similium, Ordines conferre, existimare enim illum, hoc sibi licere tantum in Dominicis, & Duplicibus, quæ etiam in foro celebrantur festivè. Respondi, imprimis videri mihi unice veram illius Reverendissimi Domini existimationem, si sermo sit de dispensatione, in quorum scilicet literis dispensationis ponatur clausula: Festis de præcepto. Respondi deinde licet in nostris, aliorumque Ordinum Mendicantium Privilegiis de nostris promovendis ad Sacros Ordines tribus diebus festis, etiam non continuis omittatur clausula: De præcepto, non tamen mihi videri utendum extra aliquam necessitatem hoc privilegio, nisi in festis de præcepto. Cum enim hoc Privilegium sit tam magnum, ut Pontifex nolit extendi ad eos Regulares, qui cæteroquin amplissimâ participatione gaudent nostrorum Privilegiorum, par omnino est, ut eo perquam moderatè utamur, cum spectet actum adeo solemnem, ut proinde videatur raro occurrere sufficiens causa ad petendam illam gratiam pro duobus diebus festis solius Chori, ac crebrius pro uno. Respondi tertio, quod attinet ad alios, qui nisi solo jure communi petunt extra tempora Ordines Minores, sentire me hodieque id ipsum. Quod scripsi supra n. 474. & 477.

486 At inquires: Quid si festum celebretur solemniter in solo Monasterio, poteritne Abbas illic conferre Minores?

Resp. cum Ascan. Tamburino cit. quæst. 13. n. 6. & Coronâ relato supra n. 479. affirmative:

Ergo poterit Episcopus ibidem creare etiam Sacerdotem?

487 Resp. Poterit, quia est Privilegium locale. Inquires rursus: Quid si festum celebretur quidem in choro, & foro, sed tamen in foro ex sola devotione?

Resp. Quia Papa videtur habere potius rationem ipsiusmet solennitatis publicæ, quam qualitatis præcepti, ideo censere etiam tunc fas esse, uti gratiâ Pontificiâ, Quod ipsum absque controversia dices, quando festum observatur quidem de præcepto in tota urbe, sed ta-

men solum ante prandium, ut quandoque Lucernæ Helvetiorum.

Hanc satis prolixam disputationem de 488 temporibus Ordinationum claudio hoc

Casu quæstionis multum

Novæ.

Anno 1660. 13. Maji vir Clarissimus gradus & virtute D. Joann. Resslerus, cum Longino agnato suo, adepto dispensationem accipiendi Ordines extra tempora, vehementer cupiebat ex me cognoscere, an hic sum agnatus non posset prædie Pentecostes initiari Minoribus Ordinibus, quandoquidem avebat die Pentecostes imminente suscipere Subdiaconatum.

489 Respondi, Licet Vigilia Pentecostes celebretur quoad Missam ritu Duplici, non tamen quoad Breviarium. Et deinde illam Vigiliam esse reverè duntaxat feriam, non autem festum Semiduplex, Duplex, aut Simplex, à me autem non lectum (licet aliquos referat Eusebius supra n. 454.) autorem, qui permittat collationem Minorum Ordinum ullâ feriâ nisi quartâ, sextâ, & Sabbato 4. Temporum &c. Si causa urgeat, esse potius uno die jungendos Minores Ordines Subdiaconatui, juxta disputata superius. Ac quævit uterque responso.

Dico II. Licet non sit jure determinatum, 490 quantum temporis debeat intercedere inter susceptionem unius à Minoribus, & alterius, & proinde omnes unâ cum Primâ Tonsura conferantur, attamen Concil. Trident. Sess. 23. Cap. 11. De Reform. statuit, ut non nisi post Annum à susceptione postremi gradus Minorum Ordinum ad Sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesie utilitas aliud exposcat. De Subdiaconandis Cap. 11. tit. (Minoribus) non nisi post Annum à susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad Sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesie utilitas aliud exposcat. De Diaconandis Cap. 13. sic: Promoti ad Sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per Annum saltem in eo non sint versati, ad altiorum gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur. Denique de Presbyterandis Cap. 14. sic: Hi sunt, qui non modo in Diaconatu ad minus Annum integrum, nisi ob Ecclesie utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videatur, ministraverunt, sed etiam &c.

491 Ubi vides, imprimis rem totam committi quidem arbitrio (prudenti, non autem mero. Jordan. loc. cit. n. 432. Barb. De Offic. Episc. alleg. 18. n. 4. & alii.) Episcopi, sed cum consideratione vel utilitatis, vel necessitatis Ecclesie disjunctivè respectu Subdiaconatus & Diaconatus: respectu verò Presbyteratus copulativè, ut scilicet adsit tam necessitas, quam utilitas. Rodriq. qq. Regul. q. 24. n. 6. Bonac. De Ordin. punct. 6. Barb. loc. cit. Jord. n. 436. patetque ex litera. H 3 Nihil

492 Nihilominus tamen videtur generali consuetudine Germaniæ plurimum derogatum his Decretis. Quia nusquam observantur, ut jacent, sed nihil communius, quam ut omnes planè (nisi intercedat defectus doctrinæ, morum &c.) intra dimidium Annum, & quibusdam in locis intra sex hebdomadas Quadragesimæ ascendant ab infimo ad supremum. Ita ut non putem, quemquam rejici, seu retardari ea sola de causa, quòd non servet interstitia. Quamquam nostræ Constitutiones Synodales Part. 2. Tit. 23. num. 13. ita habeant: *Conetur Vicarius noster, ut quantum fieri potest, saltem aliqua ex parte observentur interstitia.* Quorum quidem ea est adhuc reverentia, ut hodiè que locum habeat resolutum hujus

Casus.

493 *M*aro Subdiaconus è Diocesi Lausanenſi venit ad Diocesiſm Constantienſem cum dimissorius, facientibus quidem jus recipiendi Ordines à quovis Episcopo Catholico &c. At non facientibus mentionem dispensationis super interstitiis, ideòque Reverendissimus D. Vicarius Generalis renuit illum ulterius promovere, cum nequaquam expletum esset tempus interstitiorum. Me igitur convenit ille Maro petens consilium, vel auxilium.

Respondi, nullum posse à me præstari. Etenim Pax Jord. loc. cit. n. 440. loquens de interstitiis respectu dimissi, sic in terminis scribit: In concedendis dimissorius semper opus est dispensatione expressa, vel quòd Ordinatore specificè facultatem concedat. Talis enim dispensandi potestas pertinet ad concedentem dimissorias, non ad Ordinantem, Sacra Congregatio Conc. Trident. teste Piaſcio in praxi P. I. Cap. 1. num. 11. licet in reliquis possit Ordinator dispensare, sicut possit Ordinarius. Quia concessa Ordinandi potestate, videntur concessa quoque illa, sine quibus non potest Ordinatio expediri. Arg. Cap. Præterea. De Offic. deleg. Ita Jordanus in terminis consentiente etiam quoad primum membrum Navarro de Temp. Ordin. conf. 6. Barbosa alleg. 18. & Miranda apud ipsum.

494 Ego quidem minimè dubito, quin is, qui Maroni dedit dimissorias, fuisset additurus dispensationem, quoad interstitia, si venisset in mentem, sed video, Dominos Ordinarios non libenter uti in ejusmodi Casibus præsumptà voluntate dimittentis, nisi habeant claram auctoritatem. Regula 16. in 6. Non est sine culpa, qui rei alienæ se immiscet, plus habet in recessu, quam multi putent. Illud annoto ex citatis Conſtit. Diocel. num. 9. Ad Diaconatum, & Presbyteratum promovendi adferant etiam testimonia à Parochis, in quorum Parochiis interea manserunt, quòd sapius Ordinem susceptum exercuerint frequenter confessi fuerint, atque in Moribus Clerico dignam vitam duxerint. An non est hoc saluberrimum statutum?

Porrò ubi solet ita generaliter cum omnibus Diocesanis dispensari, non audeo sequi Jordanum num. 437. damnantem de mortali illum, qui sine ulla particulari dispensatione suscipit Ordines, non servatis interstitiis & præsertim tunc non peccat, quando Ordinario ostendit tuas, ut vocant, formatas, in quibus exprimitur tempus, quo suscepit ultimum Ordinem. Hoc enim ipso, quòd Ordinarius talem non repellat, censetur dispensare cum illo. Barb. alleg. 18. num. 7.

APPENDIX I.

NONnulla ex dictis hoc Casu XII. illustro gratioso Rescripto Alexandri VII. dato die quartâ Augusti, Anno 1665. at mihi tradito in Originali: in, & ex quo observavi sequentia. t. Dispensatum fuit cum Oratore, ut posset à quovis Episcopo insigniri omnibus Ordinibus, tum extra tempora, tum tribus diebus etiam non interpolatis. Hujus autem triplicis gratiæ exprimitur solum hæc duplex causa: *Cum sicut nobis exponi fecisti, tu ex fervore devotionis, ac ob solatium parentum tuorum jam senio confectorum plurimum cupias, &c. 2. Potestas accipiendi Ordines ab alio, quàm Ordinario, limitatur hac clausulâ: Ab Ordinario tuo, vel de ejus, cujus testimonio vita, mores que tui commendentur, licentiâ, à quocunque alio, quem malueris, Catholico Antistite &c. 3. Licentiâ accipiendi quatuor Minores Ordines sit cum permissiva clausula. Omnes unicâ festiva die. At licentiâ suscipiendi Majores exprimitur his verbis: Nec non deinde ad omnes Sacros, etiam Presbyteratus, Ordines tribus Dominicis, seu aliis de præcepto Ecclesiæ festivis diebus continuis, vel interpolatis, etiam extra tempora ad id à Iure statuta, sub dicto (Beneficii, vel Patrimonii) Titulo, dummodo ad id reperiaris idoneus, & servitio alicujus Ecclesiæ te adscribas, si nondum sis adscriptus, & constituto prius, quòd tu Patrimonium, seu Beneficium hujusmodi verè, realiter, ac pacificè possideas, illiusque fructus ad congruam tui sustentationem sufficiant, promoveri valeas, concedimus &c.*

Circa primum membrum illius Rescripti (cui aliud per omnia simile datum die 3. Augusti Anno 1673. vidi) observo: Sicuti petenti dispensationem in, seu super ætate, sufficit pro causa impetrationis fervor devotionis, & solatium parentum senio confectorum, sicuti explico infra Cas. XIX. ita etiam sufficere Romæ ad dispensationem pro extra. Et quidem parentes, quorum solatium intenditur, non est necesse, esse pauperes, aut indigentes ope filii, id quippe non exprimitur seu in hoc, seu in aliis Indultis: ergo nec nos exigere debemus. Cap. Legatur 24. q. 2. equidem parentes illius, cui facta est præfens gratia, erant, suntque fortunæ sat lautæ.

Circa secundum membrum noto, non esse necesse, ut dimissorius taliter dispensati inferatur

retur testimonium de doctrina, sed sufficit, si de moribus, qui enim è duobus unum exprimit, altero tacito, præsumitur negare, seu non recurrere id, quod tacuit. DD. Ex Cap. Nonne. De præsumpt.

Unde confirmatur mos Germanorum Episcoporum, qui, ut refero in hoc Tract. Oltavo Cas. IV. n. 577. per sæpe expediunt dimissorias sine testimonio de doctrina, sed examen doctrinæ committunt Ordinario, ad quem dimittitur quis.

Circa tertium animadverto, quandoquidem Alexander Papa exigit pro collatione Ordinum Minorum diem festivum sine addito: De præcepto, at pro collatione Majorum exprimit disertè clausulam De præcepto Ecclesiæ, minimè dubitandum videri, quin permiserit impertitionem Minorum pro quovis festo Duplici, etsi non celebrato in foro. Cum enim in primo ex duobus tam vicinis paragraphis omiserit illam clausulam: De præcepto, in altero expresserit, habet hic, si in ulla alia materia, locum Acroama, seu Regula paulò antè desumpta ex cap. Nonne. De præsumpt. sicut & illa, quòd ex vicinitatè actum magna desumatur præsumptio. Unde ulterius infero, confirmari hoc etiam exemplo probabilitatem doctrinæ tradentium, per dies festivos sine adjecto: De præcepto, designari generatim illos etiam, qui non sunt de præcepto. Vide dicta supra n. 472.

Circa idem tertium membrum fuit à me magnopere dubitatum, in primis quomodo intelligenda esset illa clausula: Dummodo servitio alicujus Ecclesiæ te adscribas, si nondum sis adscriptus. Deinde: an eadem importet conditionem sine qua non? etenim ad interpretationem quod attinet, quid est adscribi servitio alicujus Ecclesiæ? Estne fieri illius Ecclesiæ Beneficiatum propriè, aut amovibiliter ad nutum? Estne fieri cooperatorem Parochi sine ullo jure percipiendi ullos fructus ex Ecclesiâ, sed ex Parochi patrimonialibus, vel quasi? sufficitne esse illius Ecclesiæ sacristam, cantorem, organcedum cum solo jure percipiendi mercedem, eò titulo, quo percipiuntur merè Laici? Rursum quid est? Te adscribas? Estne perinde, ac si diceretur: Da operam, ut adscribaris? an: Efficias, ut sis reipsa adscriptus, antequam fruarè Beneficio dispensationis?

Hæc ego dubia proposui illi dispensato, atque, omnibus perpensis, judicavi per servitium, de quo in Rescripto, non necessariò intelligi functiones proprias, annexaque Beneficio Ecclesiastico, licet enim, quando Nuntii Apostolici dispensant cum arctatis Beneficio, intelligant Beneficium propriè dictum, excludendo proinde manuale. Suprà num. 458. non tamen videtur esse intelligendum in præfenti Brevi dispensationis, cum ipse Pontifex diffinitivè exigat ab eo vel patrimonium, vel Beneficium Ecclesiasticum. Accedit, quòd gratiæ, quas ipse Papa immediatè impertitur, soleant

esse ampliores, quàm quas ipsius Nuntii Apostolici, ut docet usus: nihil ergo nos cogit, ut verba generalia Pontificis restringamus ad particularia ejus Nuntiorum. Itaque existimavi ego, impletum iri eam conditionem servitii, dummodo Orator susciperet obligationem præstandi aliquod aliud servitium, e. g. cantandi, certis diebus concionandi, habendive Catechesin, administrandi hoc, aut illud Sacramentum pro libitu Parochi, esto nullum salarium pro his officiis, seu servitiis acciperet ab Ecclesiâ, sed à solo Parocho. Vide, quod in simili dixi Tract. 3. Cas. XVI. num. 647.

At: Debitne esse illà obligatione oneratus, priusquam fruatur gratiâ Pontificiâ? Ita quidem visum mihi fuit, at non perinde quibusdam aliis sapientibus, & eruditis viris. Impellebat ad id credendum, quòd ex una parte, clausula: Dummodo, sive modum, sive conditionem importet, narrata autem in gratia sint justificanda ab eo, qui habet intentionem suam fundatam in gratia. Martia De clausulis Part. 1. clausul. 34. post Joann. Andr. Cap. 1. De lit. contest. in 6. ex altera autem parte videretur mihi illa justificatio debere præmitti usui, frustrationique gratiæ: tum quia clausulâ tam immediatè præcedens, quàm immediatè sequens eam, de qua est hic lis, absque omni dubio importat onus conditionis impendendæ ante actualem usurpationem gratiæ: quidni ergo & illa, quæ ponitur in medio? tum quia clausula: Si nondum es adscriptus. Omnino videtur designare Pontificis enixam voluntatem adscriptionis ante promotionem ad Ordinem Sacrum extra tempora suscipiendum: tum denique, quia, si menti Pontificis satisfacta adscriptione post sacerdotium, ergo sufficere adscriptio facta decennio post, & sic reddetur frustranea appositio illius conditionalis, cum è centum secularibus, imò forsan è mille non sis reperitur unum, qui Ordines Sacros suscipiat sine positiva intentione nanciscendi intra brevè tempus aliquod Beneficium Ecclesiasticum, & consequenter servitium alicujus Ecclesiæ, atqui nulla clausula debet esse frustranea. Omnes Doctores.

Quia tamen is, de quo loquimur, fuit antè omnem adscriptionem promotus etiam ad Presbyteratum, ego autem valde agre improbo facta Superiorum Ecclesiasticorum, idcirco subijcio meum superiorem discussum judicio eruditi Lectoris, atque addo, illam clausulam: Et constituto prius, quòd tu patrimonium &c. non videri mihi referri ad immediatè præcedentem, quasi Pontifex velit, ut dispensatus habeat Patrimonium, aut Beneficium pacificum, antequam adscribatur servitio alicujus Ecclesiæ, quandoquidem potest quis alicui tali servitio etiam nullo Ordine sacro insignitur adscribi, ergo ea clausula refertur immediatè vel ad præcedentem clausulam: Titulo, vel ad sequentem: Promoveri.

Quin imò Anno 1673. fuit alicubi resolutum, taliter dispensatum, sufficienter adscriptum esse Ecclesie, si post susceptum Presbyteratum ingrederetur Novitiatum Religiosum cum animo sincero probandi. Quam ego resolutionem non possum non probare, quandoquidem ex una parte certum est, Papam non petere, ut ea adstrictio sit perpetua, ex altera autem parte favor Religionis, proprietateque verborum admittit illam explicationem.

ORDINATUS ANTE LEGITIMAM ÆTATEM.

CASUS XIII. Multiplicis quæstionis.

SECTIO I.

Generalia de ætate.

SUMMARIUM.

Casus multiplicis quæstionis de ætate pro Ordinibus. 496.
Etiam ignoranter ante legitimam ætatem ordinatus Sacerdos debet, priusquam celebret primitias, expectare requisitam ætatem. 497.
Liber baptizatorum scriptus à Parocho est magne autoritatis ad probandam ætatem. 499.
Magna quoque testimonium parentum. 500. & 503.
Innocenter ordinatus ante legitimam ætatem, non incurrit pœnam nullam. 501.
Ideoque post adeptam illam ætatem licite ministrat in Ordine ita suscepto. 502.
Abbas præditus jurisdictione quasi Episcopali licite absolvit à censuris occultis. Ibid.
Occultum crimen quod dicitur? Ibid.
Distinctè agitur de autoritate testimonii patris circa ætatem. 503.
Declaratur Casu: ex Diuina. 504.
Qua ætate suscipiantur valide Ordines? 505.
An puer consecratus valide in Episcopum? 506.
Quæ voluntas in adultis requiratur pro Ordinibus? 507.
Qua ætate licite suscipiatur Prima Tonsura? 508.
Declaratur Casu: pratico. 509.
Qua ætate reliqui Ordines? 511.
Casus pueri tredecennis ordinati in Diaconum. 512.
Privilegia Regularium circa ætatem sunt revocata. 514.
Sufficit, si anni ætatis præscripti à Tridentino sint inchoati per momentum. 516.
Declaratur pratico. 517.
Quæ ætas exigatur pro variis dignitatibus Ecclesiasticis? Ibid.

Monentur Parochi, ut diligenter annotent horam natiuitatis, si possint. 518.
Annus ætatis præscriptus debet esse saltem moraliter inchoatus. 519.
Imò probabilissimè physicè. 521.
Contraria tamen opinio est etiam probabilis. Ibid.
Declaratur Casu: vero. 522.
Itali quid intelligant per horam vigesimam tertiam? 525.
Casus disputabilis de defectu ætatis. 527.
Ætas quibus particularibus modis probetur? 529.
In dubio, an adsit ætas, quid agendum? 530.
Episcopus an dispense, quando desunt duo dies? 531.

Casus, quo iudicium de ætate fundabatur in die conceptionis, non autem natiuitatis. 532.
Testi vero similiora deponenti est credendum. Ibid.

Nicostratus Religiosus è celebri Monasterio N. secutus fidem, & Calendarium, seu Ephemerides sui parentis viri Nobilis, cum non posset tempore natiuitatis testimonium de ætate à Parocho loci, in quo fuerat aquisustralibus ablutus, exhibuit D. Vicario Generali dimissorias sui D. Abbatis, testes legitimæ pro Presbyteratu ætatis, quibus, ut par erat, cum plenam fidem adhibuisset D. Vicarius Generalis, admisit illum ad sacrum Presbyteratus Ordinem. Vix domum redierat, cum redduntur literæ à Parocho Ecclesia Baptismalis, quibus deprehenditur, deesse Nicostrato quinque septimanas de legitima ætate. Datur ergo mandatum à Reverendissimo Abbate viro cuidam Clarissimo recitandi mihi literas contentes illam speciem facti, atque unâ cum aliis ad me postea directè exaratis, sequentes quæstiones. 1. An Nicostratus ille posset, stante illi discordiâ testimoniorum de ætate, celebrare suas Primitias, ad quas erant ante illam discordiam invitati complures, non sanè infirmi subsellii? 2. An, posito, quod revera esset erratum in supputanda ætate, habendus esset Nicostratus pro suspensio? 3. An post complementum legitimæ ætatis absque ulteriore dispensatione libere, liciteque celebrare, atque actum exercere posset Ordinis iam suscepti? 4. An saltem pro maiore securitate sit petenda dispensatio, & à quo? 5. An Nicostratus, suspensus à suo Ordine, saltem per accidens, & consecrative sit suspensus à jurisdictione?

Ad primam quæstionem respondi, & respondendo I. Si supponatur, esse absolute standum testimonio libri baptizatorum, non potest absque dispensatione Pontificis Nicostratus vel immolare ad Aram, vel Confessionem exci-

excipere ante complementum legitimæ ætatis, ita enim ex communi Glossæ in Clementinam generalem de ætat. & qual. ordin. tradunt Jordan, *Elucubr.* Vol. 1. Lib. 3. tit. 6. num. 216. Avila *De Censuris Part. 3. Diss. 5. dub. 7. Notand.* 10. P. Suarez *Tom. 5. in 3. Part. Diss. 31. D. Reding, Tom. 6. Theolog. Scholastica quæst. 10. art. 3. Controvers. 2. num. 7.* contra Machadum, & Ledesnam apud Escobar *cit. Lib. 23. Theolog. Moral. probl. 59.* meritò dissentientem ab iis, quia scilicet inhibitiō suscipiendi Ordines ante annum ætatis XXV. facta est propter executionem munium promanantium ex illo Ordine. *Argum. cap. Illiteratos, dist. 36.* ergo executio est tamdiu verita, quamdiu deest ætas. Bona fides excusat quidem à peccato ignorantem, non tamen confert illum jus comperto errore. Addo nunc, quia ille Clarissimus Ordo gaudet Privilegiis Mendicantium, posse Superiorem dispensare, ut Nicostratus sacrificet ante legitimam ætatem, sicuti offendam in hoc ipso Casu num. 514. Sicut & addo ex eodem Dom. Reding & Suarez, licet taliter initiatus sacrificaret ante legitimam ætatem, haud tamen idcirco incursum ullam censuram, nec enim ulla est pro tali casu statuta in iure Pontificio.

II. Licet ille liber faciat plenam fidem de ætate, ut probò in *Alphab. Baptiz. Cas. XVII. num. 590.* inde cupiens persuadere Dominis Curionibus, ut fidelissimè annotent nomen, cognomen horam, patris Baptismi, & baptizati, attamen admittit probationem in contrarium, qualis probatio est autoritas patris, nam in *L. Etiam matris. ff. De prob. dicitur: Etiam matris professio filiorum recipitur.* Unde etiam Navarr. *consil. Lib. 2. de tempor. ordin. cons. 8.* resolvit, quendam N. qui ob testimonium parentum de legitima ætate fuerat ordinatus ante legitimam, habuisse justam causam credendi, & denique Mascard. *De probationibus concl. 669.* sic loquitur: *Efficacissimum testimonium probanda ætatis filiorum convincitur ex libro parentum, in quo solent describere diem, & horam natalis filiorum, probatque tum rationibus, tum multis autoritatibus.* Et præsertim potuit testimonium patris viri Nobilissimi præferri post Ordinem bonâ fide susceptum, & concordante libro Monasterii, in quem relatus erat annus, & dies professionis unâ cum ætate, ut solet. Potuit itaque Nicostratus cum bono Deo offerre primam hostiam, non expectato ulteriore tempore. Plura hanc in rem dicam paulò post.

Ad secundam quæstionem ultra ea, quæ D. Confusus tam ad hanc, quam ad sequentes doctè, & sapienter profert, dico: *Rem, quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit. cap. 2. De consensu.* caruit autem omni culpâ factum illud Nicostrati, ergo non est, cur scrupulis angatur ob suspensionem, Navarrus *loc. cit. in terminis.*

Ad tertiam. Potest Nicostratus adeptus legitimam ætatem sanctè, & licitè celebrare, quia nullam incurrit suspensionem. Rursum in terminis Navarr. Barbosa *De Offic. Episc. alleg. 16. num. 23.* & alii. Unde nec opus est petere dispensationem pro maiore securitate. *Argum. Regule XXXI. in 6. Eum, qui certus est, ulterius certiorari non oportet.* Et casu, quo peteretur dispensatio, posset eam impertiri Reverendissimus D. Abbas, si habeat jurisdictionem quasi Episcopalem. Ita sentiunt apud Barbolam in *Trident. Sess. 24. cap. 6. De Reform. num. 7. & 8.* Henriq. Rodriq. Sayrüs, Avila, Sanch. in *decal. Lib. 2. cap. 11. num. 5.* Palaus *Tract. 4. Diss. 4. §. 1. num. 4.* alii, & ipsemet Barbosa *De Offic. Episc. alleg. 39. num. 18.* contra permultos, quos idem Barbosa utroque loco refert, sicut & Alcan. Tambur. *De iure Abb. Tom. 2. Diss. 15. quæst. 4. num. 4.* adherens illis, Ratio est, quia, ut rectè docet Rodriq. & alii, quos hic sequor, facultas absolvendi à peccatis, & censuris concessa Episcopis à Trident. *cit. cap. 6. De Reform.* competit omnibus habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem, cum non probetur ullo iure, esse dignitati potius impertitam, quàm officio. inter illas autem censuras est ea (si quam ponamus contra factam) cujus reatum contraxit Nicostratus, ut pote occulta, per ea, quæ tradunt DD. innumeri relati à Barb. in *cit. cap. 6. Tridentini n. 26.* asserentes; illud hic vocari occultum, quod non est divulgatum & quod aliqua tergiversatione celari potest. Videri possunt Suarez *Tom. 5. in 3. Part. Diss. 41. sect. 2.* Bonacina *De cens. Diss. 1. quæst. 3. p. 2.* alii.

Ad ultimam dico, in suspensione ab Ordine nullo modo involvi actus independentes à Characterè, sicut non dependent actus jurisdictionis extra forum Sacramentale.

APPENDIX DECLARATORIA.

Quandoquidem etiam postquam in publicum prodierunt ea, quæ hæcenus expressi de probatione ætatis pro Ordinibus, sapiusculæ sui rursus interpellatus in quibusdam Casibus particularibus, indeque confirmor ea in opinione, quod præsertim in aliis quoque locis exoriantur dubia, ac difficultates ratione huius probationis, censui, ea, quæ hæcenus dixi, esse quæ declaranda, quæ confirmanda.

Et imprimis testimonium libri Baptismalis quod attinet, Joannes Mauritius IC. *Tract. De integ. restitut. cap. 321.* apud Dianam *Part. 11. Tract. 3. Resol. 21.* tanti illud facit, ut appellet testimonium certissimum, quod quidem credo propter ea, quæ in *Tract. 2. sem. Alphab. Baptizant. num. 590.* dixi. Ita autem credo, ut censeam, illius testimonii vim multum minui, tum quando constat, vel verosimile est, annum, mensem, & diem non fuisse notata ipso die Baptismi, sed alio tempore, sicuti semel in contingentiâ facti respondi, tunc enim, licet illa

illa dilatio nihil adimat præsumptioni de bona fide Parochi, injicit tamen metum non planè inanem, ne intercesserit lapsus memoria, tum quando deprehenduntur in eodem libro aliqui manifesti errores, confutati testimonio duorum omni exceptione majorum testium, tum denique quando parentis Ephemerides discordant ab illo libro. Quamvis enim lex *Etiam matris. ff. De probat. quam retuli num. 499.* cuique omnino concordat. *Lex. 1. Cod. Si minor se majorem dixerit.* non adeò multùm faveat Ephemeridibus, & Calendariis, quandoquidem utraque ea lex intelligitur de professione ætatis, quam parentes pro suis filiis coram iudice faciebant intra diem trigessimum à Nativitate liberorum, sicuti observavit Diana *cit. Resol. 27.* attamen in *Leg. 2. §. 1. ff. De excusat.* scribit IC. Modestinus, ætatem probari natalis diei, seu, ut vulgaris lectio habet, *ex natiuitatis scriptura, aut aliis demonstrationibus legitimis.* Ubi cum utatur nomine Græco ἀπόδειξις quod Aristoteli est vera demonstratio, satis indicat, scripturam natalis diei, adeoque librum, in quem parens retulit diem natalem filii, accenseri à se firmissimis probationibus, seu haberi à se pro efficacissimo testimonio probandæ ætatis, ut loquitur Mascardus relatus supra *num. 500.* adferens quidem *num. 17.* limitationem, sed præteritam à plerisque aliis.

d Certè Marianus Socinus *Consil. 3. Part. 2.* in facti contingentia respondit, scripturam ejusmodi rectè probari, aliquem nondum fuisse Majorennem. Diana quoque *loc. cit.* post Joann. Maurit. *absolutè* scribit, eo plenè probari ætatem filii, sicuti & permulti DD. apud Mascardum *loc. cit.* & apud Menoch. *Lib. 2. præsumpt. §. 1.* consentiente Barbolâ *in cap. Super eo. 22. De testib. num. 16.* Et ratio ultra legem secundam superius adductam est hæc, quòd, tametsi testimonium patris in plerisque aliis rebus non admittitur *Leg. Testes. ff. De test.* attamen, quando pater statim post natiuitatem filii refert in chartam, aut tabulas diem ortus, absit omnis planè suspicio, & metus, ne propinquitatis affectio veritatem impediat, quæ est ratio unica, & fundamentalis, cur *cap. Accusatores 3. caus. 3. q. 5.* Calixtus Papa repellat testimonia propinquorum adversus extraneos. Quæ tamen affectio sanè prudenter timeretur, si parens tunc primum scripto traderet ætatem filii, quando agitur de promovendo eo ad sacros Ordines.

e Quam ob rem cenfeo inprimis, esse plenè, & non tantùm præsumptivè, ut vult Menochius *cit. præsumpt. §. 1.* fidem habendam tabulis scripturis, factis statim, ut solet, post prolem luce donatam, nisi contradicat liber Parochi, vel duo testes, at si contradicat liber Parochi, certò scriptus sub natiuitatem illius, de cujus ætate agitur, esse hunc alteri præferendum, quia & ita habet praxis, ut reor, omnium tribunalium, & Parochus habetur pro tali actu instar Notarii publici.

f Ideoque abhinc triennium literis interrogatus, quid censerem de Cajo, cujus Parochus scripserat, esse natum 12. Maji, parens verò vir probata vitæ, & accuratus scripserat secundo, *putarémne, posse, dissimulatà coram Episcopo hac discordantiâ, peti Ordines?* Respondi non posse. Et utique fuisset inutilis dissimulatio, quia Episcopi non stant testimonio parentum, nisi aut nullum testimonium Parochi possit haberi, aut non nisi summè dubium, dubitate examinatà ab ipsis.

g Si tamen testimonium Parochi editum est primum, postquam ex vi testimonii paterni est quis jam promotus, non dubito, quin multi jurisperiti sint pronuntiaturi, posse stari testimonio paterni, utpote quod & sit in possessione & habeat pro se legem insertam corpori juris, qua tamen careat testimonium Parochi.

Ex quibus patet, fuisse rectè à Diana *loc. cit. 504.* responsum ad hunc

Italo-Constantiensem Casum.

Olim interrogatus, an, qui in loco Dominicilii volebat suscipere sacros Ordines. Et nimis distabat à loco originis in quo natus erat, pro habenda fide Parochi de ætate, an, inquam, Episcopus potuisset illum ordinare, si ejus parentes de necessaria ætate deposuissent? Et affirmativè respondi.

a Ita testatur de se Diana, cui integre, & absque difficultate adtipulor, si vult, suam resolutionem intelligi de solo casu, quo & testimonium illud parentum petatum est ex libro, seu charta, de qua hætenus principaliter egimus, & nequit sine notabili incommodo expectari, donec adveniat Parochi testimonium, si verò possit absque notabili incommodo differri Ordinatio, differendam cenfeo propter pœnam suspensionis, quam fortè Nuntius Apostolicus, in cujus Nuntiatura contigisset, hæc properatio, declararet esse incursum, si ex libro Parochi produceretur testimonium contrarium paterno. Si autem parentes deponunt ex sola reminiscencia, non merentur magnam fidem, partim quia reminiscencia est valde fallax, partim quia affectio, de qua loquitur Calixtus Papa, supra relatus, reddit eos suspectos. Si tamen unà cum ejusmodi testimonio concordaret filii vultus, vox, & alia ejusmodi Physiognomica, tunc sustinerem patrocinium talis Candidati.

b Hunc porrò Casum appello Italo-Constantiensis, quia illum resoluit Diana in Italia, seu Sicilia, ego ex parte hic Constantiæ, ipse enim procuravi ex Austria testimonium Parochi, pro Dioecesi Constantiensis promotione ad Sacerdotium, tametsi parens exhiberet Calendarium, in quod retulerat olim, & debito tempore natalem filii. Quia tamen tota

cor-

corporis constitutio examissimè conspirabat, cum Calendario parentis, fuit etiam ex meo consilio insignitus Subdiaconatu, & ni me fallit memoria, Diaconatu, priusquam adesset illud testimonium. Huic properationi, seu præventioni suffragabatur magna parentis inopia, cui filius nequibat opitulari, nisi constitutus in sacris.

APPENDIX CASVS DVPLICIS.

c Sicut & fuit Anno 1675. habita fides depositioni ex sola reminiscencia patris & matris, postquam duo omni exceptione majores testati sunt, quòd illum, de cujus ætate disceptabatur, viderint ante viginti duos annos discurrentem in togula ante ædes, fuit enim rectè præsumptum pro ætate tunc bienni juxta depositionem parentum.

d Similiter ego ex altera Dioecesi aliquando interrogatus, quid arbitrarer de ætate Caji, quem liber Baptismalis prodebat esse baptizatum 20. Augusti anno 1672. at Ephemerides paternæ, atque duo testes idonei assignabant diem itidem vigesimum, at non Augusti, sed Aprilis, rescripti, esse haud dubiè standum hoc secundo testimonio, tum propter alias rationes hætenus indicatas, tum singulariter idcirco, quòd testimonia legitima (id est legibus, & Canonibus alterutro Jure comprehensis approbata) præferenda sint privilegiatis. Mascardus *De Probation. Vol. 3. Conclus. 1132. n. 16.* post Gloss. Joan. Andream, alios. Atqui testimonium duorum, aut trium est probatum omni jure scripto, & ipsomet divino, testimonium verò libri Baptismalis est merè privilegiatum, utpote munitum robore adversus illa juris communis pronuntiata: *Vnius testimonio non est credendum L. Maritus. ff. De quaest. & : Nulla NB. est causa, qua unius testimonio quantumvis legitimo terminetur. Text. in Capit. Ex literis. De test.* quod proinde privilegium eò solùm valet, ut plena fides tali libro habeatur, quamdiu ejus vires non infringuntur contrariis, validioribusque testimoniis, aut probationibus.

f His, occasione Casus multiplicis quaestiois, quem recensui supra *num. 496.* observatis & decis, elucidandæ sunt duæ sequentes quaestiones. 1. *Quæ sit ætas singulis Ordinibus præfinita?* 2. *An in computandis annis ætatis habenda sit ratio annorum dissexilium?* Primam quaestionem expediam hac sectione: *Alteram sequente.*

505 Quæres igitur 1. *Quæ ætate Ordines suscipi valide possint?*

Resp. P. Ferdinandus de Castro Palao *Tractat. 27. punct. 7. num. 1.* scribit, esse contra Durandum certam S. Thomæ *in Suppl. quest. 39. art. 2.* S. Bonavent. Soti, atque Recentiorum sententiam, docentium Sacramentum Ordinis validè conferri etiam infanti, etenim *in cap. De Cler. per salt. promor.* quod totum descripti

Cas. VI. sect. 1. n. 94. manifestè supponitur, posse quem validè infra annos discretionis ordinari, & lex Divina non reddit infantem incapacem Sacramenti. Quod capitulum, licet loquatur de solo Subdiaconatu, extenditur tamen à DD. communiter ad Presbyteratum.

Inquies cum Petro Soto *De Ordin. lect. 5. 506* *Nimis ridiculum videretur credere, puerum esse Presbyterum.* Resp. Ipse quidem Heraclitus rideret, si puerum cerneret Sacerdotem, non tamen hinc sequitur, fieri non posse. Ergo poterit infans in cunis vagiens creari Episcopus? Resp. Consequentiam admitti à Dominico Soto, Valquezio, Filliucio, aliis, quos citant, ac sequuntur Bonac. *De Sacram. Disp. 8. punct. 5.* Palaus *loc. cit. num. 5.* Dicastillo *De Sacram. Tract. 6. dub. 2. num. 317.* Sanctgall. *Tom. 10. fol. 473.* licet non possit ipsi concedi jurisdictione. Diana *Part. 8. Tract. 1. Resol. 32.* fuscè cum aliis. Rationes pro, & contra adferre longè est à meo instituto, qui conor explanare facta, non divinare de merè possibilibus.

507 Utrum verò talis infans perductus ad nos pubertatis teneatur castitatem servare, dicam *Cas. XX. n. 762.* Interim inferes ex communè doctrina S. Thomæ *num. 505.* exhibita, voluntatem suscipiendi hoc Sacramentum, non esse dispositionem generatim necessariam ad valorem, at verò, speciatim loquendo de adulto, est omnino in tali ad valorem hujus Sacramenti necessaria intentio positiva recipiendi illud, hanc enim in adultis generatim ad omnia Sacramenta exigunt DD. relati *Tr. 1. num. 230.* & speciatim pro Sacramento Ordinis P. Coninck, ac F. Dicastillo ibidem. *n. 244.* sed non integre à nobis approbati, ibidem quippe *num. 245.* satis ostendimus, sufficere intentionem actualem implicitam, nec essentialiter requiri expressam, ut volunt illi duo Authores.

Quæres II. *Quanam ætas præscripta sit singulis Ordinibus?*

508 Resp. I. Corona, ut vocat S. Thomas, seu Prima tonsura nemini conferenda est ante primum septennium expletum. *Cap. Nullus, juncti. Gloss. Verb. Infantii. De tempor. Ordin. in 6.* at post septennium potest tam hæc, quam 4. Minores conferri scientibus legere, & scribere; quia Concilium Tridentinum, nihil de his disposuit, sicut nec clari quidquam Sacri Canonis. Jordanus *Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. tit. 6. num. 204.*

At quid sentiendum de hoc

Casu infantili?

509 Norbertus nondum septennis jam scit doctrinæ Christianæ rudimenta, nec non legere saltem in vulgaris lingue libris typò excussis, atque rudibus characteribus scribere, an potest initiari Primæ tonsuræ? Etenim jam pervenit ad usum rationis.

Pater

§10 Pater Quintanadvennas *Singul. Tractat. 6. Singul. 21.* rectè respondit, potuisse. Cum enim jus non determinet hic punctum ætatis, potest omnis jam compos rationis admitti, illum autem Norbertum, etsi necdum septennem, jam tamen ad usum rationis pervenisse, supponit species facti. Ergo poterant attonderi in Clericos illi sapientes pueruli, quorum mentionem feci in *Alphab. Commun. Cas. VI. num. 104.* Et verò Rev. & Celsissimus Episcopus Constantiensis hinc lætis initiavit ob gravem causam die 3. Septembris, Anno 1669. Primâ Tonfurâ duos fraterculos ex Comitum de Furstenberg familia multò Illustrissima, quorum major natu necdum expleverat septennium.

§11 At verò quod attinet Ordines Sacros, multi antiqui Canones, ut videre est apud P. Vasq. *Tom. 3. in 3. Part. Disp. 246. cap. 4.* veterunt, ne quis Subdiaconus ante vigesimum quintum: Presbyter ante trigessimum ætatis annum crearetur. Postea tamen Clemens V. in *Clement. Generalem. De ætat. & qual. Ordin.* permisit, ut quis in decimo octavo ad Subdiaconatum, in vigesimo ad Diaconatum, in vigesimo quinto ad Presbyteratum promoveri posset. Denique Concil. Tridentin. abrogatis, majori ex parte, prioribus Canonibus, *Sess. 23. cap. 12. De Reform.* statuit pro Subdiaconatu annum ætatis vigesimum secundum, pro Diaconatu vigesimum tertium, pro Presbyteratu vigesimum quintum, sicut & aliqua jura pro Episcopatu annum trigessimum primum.

§12 Quàm verò turpe fuerit olim reputatum, & vel maximè nunc reputari debeat, si quis fecutus *speculativam* de possibili doctrinam præcedentis quæsti initiaretur Ordine Diaconi, discas ex hoc

Casu acriter objurgatorio.

Vel non est compos sui Episcopus *Conventrensensis*, vel nimis videtur à se scientiam repulisse, qui M. puerum latorem præsentium adhuc *tredecim annorum*, contra *Sacrorum Canonum instituta*, inordinatè in Diaconum dicitur ordinasse, in ludibrium Ordinis Clericalis.

§13 Hæc censurâ, atque insuper suspensionem multavit illum Episcopus Honorius III. ut leges in *cap. 14. De temp. ordin.* & meritò quidem: cedit quippe in ludibrium Ordinis, seu status Clericalis, si pueri, vel etiam adolescentuli initiarentur sacris.

§14 II. Licet Innocentius VIII. concesserit viginti quinque Professoribus Ordinis Eremitarum S. Augustini, qui nunc sunt, & pro tempore perpetuo erunt, ut, postquam vigesimum secundum annum ætatis attigerint, possint ad Presbyteratû ordinem assumi, itémque toti Ordini FF. Minorum, ut, postquam pervenerint ad vigesimum tertium annum, dum tamen

sufficientes sint, possint promoveri ad Sacerdotium, Missâque celebrare, ut videre est apud Augustin. à Virg. MARIA *De Privilegiis Religiosorum, verb. Ordinatio num. 18. & 19.* attamen hoc, & alia ejusmodi Privilegia revocata sunt à Concil. Trident. *cit. cap. 12.* Et quamvis B. Pius V. vivæ vocis oraculo concesserit, ut Religiosi possint Privilegiis per Tridentin. Concil. revocatis uti in foro conscientie. P. Palaus *n. 9.* quia tamen nequit hoc Privilegium deduci ad executionem, nisi Guardianus, vel Provincialis dispenfer in ætate, & in suis ad Ordinatorem dimissoriis testetur de hac dispensatione, & sic res non remanet intra forum conscientie, idcirco illud oraculum non obtinet hinc ullum robur. Sed videt, quæ ex Alviset in hanc rem retuli supra *num. 471.* & nihilominus adhære Domino Reding *cit. quest. 10. art. 3. Controvers. 2. n. 4.* expressè sequenti P. Castropalano.

Quid si autem est bonâ fide promovus ad Sacerdotium? An non erit locus Privilegio? Resp. Erit vel maximè, ut singulariter notavit P. Vasq. *Tom. 3. in 3. Part. Disp. 246. num. 45.* quia si Superior clam dispenfer, dicitur propriè dispensare in foro conscientie solius, etsi taliter dispensatus celebret suas Primitias coram viginti millibus spectatorum, ut solebat S. Antonius de Padua habere auditores suarum concionum.

III. Anni à Synodo Tridentina præscripti non sunt necessariò completi, sed sufficit, si sint inchoati. Navarrus in *Summa cap. 25. n. 116.* P. Henriq. *Lib. 10. cap. 19. num. 2.* alii communiter cum P. Sanch. *Consil. Moral. Lib. 7. cap. 1. dub. 33.* atque ostendit praxis communissima. Sufficit verò, dummodo ille sit inchoatus per unicum diem, Sanch. *loc. cit. n. 4.* citans multos, imò si per dimidium diem. Sanchez *loc. cit. num. 7.* Bonacina *Disp. 8. De Sacram. p. unct. 5. num. 12.* P. Coninck *De Sacram. Disp. 20. num. 102.* Diana *Part. 2. Tract. 16. Resol. 29.* contra aliquos apud P. Escobar mox citandum. Imò sufficit, si per dimidium quadrantem. Leander apud Dianam *Part. 9. Tr. 9. Res. 50.* contra Narbonam, & Basilium de Ponte apud Escobar exigentes cum Diana *ibid.* unam horam. Et quidni, si per momentum? Ratio est, quia tunc nihilominus propriè dicitur, quòd non sit ordinatus ante annum ætatis 25. e. g. Unde autores communiter scribunt, sufficere, si attigeris illum annum. Garcias *De Benef. Part. 7. cap. 1. num. 11.* citans Declarationem Cardin. Franciscus Leo, alii. Consentit P. Antonius de Escobar in *Theolog. Moral. Lib. 23. problem. 55.* citans Leandrum. Favet apertè Sanch. *cit. num. 7.* & Diana *Part. 5. Tract. 5. Resol. 17.*

Unde si fuisti natus Anno 1640. die 12. Aprilis horâ octavâ marutinâ, potuisti Anno 1664. in Sabbato Sancto creari Sacerdos, quia eo anno lætissimus dies Paschalis cecidit in diem April.

Casum non utique iterandum.

Quidam Monachus, cum nondum haberet 24. annos completos, & deessent ei 30. dies, iussus à Præbato, dicente, parum pro nihilo reputandum, assumpsit Presbyterium. Quæritur, an per suspensionem illius fuerit suspensus, & celebrando post suspensionem factus irregularis? Respondeo, quòd sic. Quia licet dies cæptus habeatur pro completo regulariter, Annus tamen cæptus non habetur regulariter pro completo. DD. in *Clement. Generalem de ætate, & qualitate.*

Ita resolvit ad verbum Navarrus *Conf. 4. 1. 520 Conf. 9. De temp. Ordin.* Cuiquidem assentior absolute, quoad rationem responsionis, at quoad responsionem ipsam non absolute, sed solum ex hypothesi, quòd illi Regulari constituerit, suum Prælatum errare, si enim bonâ fide (ut debent boni Religiosi, quando contraria veritas ipsis non apparet) credidit, suum Prælatum haud errare, utique non incurrit pœnam pœna, quæ Petrus Peckius adfert in explicatione *Reg. 24. in 6. Quod quis mandato judicis* (domini, aut patris, ut probat idem Peckius *facit, dolo facere non videtur*, ergo nec obnoxius esse pœna.

V. Oportet deinde, juxta probabiliorè, 528 physicè attigisse Annum 25. e. g. Michaël Ferro Manrique *Question. Vicarial. Part. 2. Quest. 23.* post Navarrum *loc. cit.* Villabos, Sanch. *l. 7. conf. moral. c. 1. dub. 33. num. 6.* Pasqualigum apud Dianam mox citandum, contra alios mox citandos. Etenim quando in jure pro forma, & de præsentì requiritur aliqua qualitas, seu attingentia, non valet axioma: *parum pro nihilo reputatur*, vel. *Quòd parum distat, nihil distat*, & quando tempus incipit à die determinata, computatur (nisi fiat expressa exceptio) de momento ad momentum. *L. 3. §. Minorem. ff. De minor. P. Sanchez De Matrimonio Lib. 2. Disp. 24. n. 16.* Gomez, & alii. Atqui tempus 25. Annorum hinc incipit à die nativitatìs. Quia tamen contraria opinio est probabilis, idcirco nota pro praxi resolutionem ad hunc.

Casum Dianæum.

Quidam Religiosus inchoabat Annum vigesimum tertium horâ vigesimâ tertiâ diei, sed manè in eodem die recepit Ordinem Diaconatus. Quæritur, an peccaverit, & suspensionem incidere, tanquam ordinatus ante legitimam ætatem?

Appello Casum Dianæum, quia Diana bis illum proponit, scilicet *Part. 2. Tr. 2. Miscellan. Res. 29.* & rursum *Part. 9. Tract. 9. Resolut. 50.* at non constanter resolvit. Nam primo loco sic loquitur: *Ex his apparet, dictum Religiosum non*

April. decimum tertium. Et hinc Constantiæ primum circa horam nonam fit actualis consecratio Sacerdotum. Et verò post hæc scripta datus est locus meo responso de quodam, qui natus 7. Junij Anno 1640. mediâ octavâ marutinâ, postulabat etiam 7. Junij Anno 1664. quo primum imprimebatur hic Tractatus, Anno priori conscriptus, promoveri ad Ordinem Presbyteralem.

Etsi autem, quæ dixi de ætate ad Ordines Episcopatu inferiores, vera sunt, & huc sufficientia, placet tamen plenioris doctrinæ ergo referre ex Diana *Part. 10. Tract. 16. Res. 86.* breviter nonnulla (plura suggerit P. Pirhing in *I. Decretalium Tit. 14. n. 7. & seqq.*) de ætate respectu dignitatum Ecclesiasticarum. 1. Nulla certa ætas pro eligendo Summo Pontifice determinatur à jure, sed si cætera adsint, sufficet, esse electum à duabus partibus Cardinalium. Sicuti ex concordatis inter Leonem X. & Regem Galliarum sufficit in Gallia, novum Episcopum esse constitutum in Anno ætatis XXVII. cum tamen ex jure communi *cap. Cùm in cunctis. De decim. & Bullâ Gregorii XIV.* debeat jam exegisse, id est, implèsse Annum trigessimum. 2. Pro Abbatibus, Decanis, Præpositis, Archipresbyteris, aliisque dignitatibus curam animarum habentibus exigitur Annum 25. inchoatus. Trident. Concil. *Sess. 24. Cap. 12. de Reform.* Quæ decisio extendenda est ad dignitates omnes Regulares, etsi Beneficia sint manualia. *Clement. Ne in agro §. Ceterum. De stat. Regular. 3.* Ad cæteras dignitates, vel Personatus, quibus nulla animarum cura subest, oportet, & sufficit, cæptum esse annum XXII. Trident. Concil. *cit. c. 12.* Quamvis multi velint esse completum propter Declarationes Card. & rursum multi hanc decisionem intelligi velint de Dignitatibus, & Personatibus Ecclesiæ non tantum Cathedralis, de qua disertè loquitur Synodus, sed etiam Collegiatæ.

§18 Si cui autem meorum Lectorum reipsa (ut fieri potest) profuerit ad unum, alterumve Ordinem impetrandum hæc legisse, obsequatur velim monitioni, qua in *Alphab. Baptizant. Cas. XVII. num. 588. 589. 590.* moneo Reverendos Dominos Parochos, ut etiam horam Baptismi, imò si comperire valeant, ipsiusmet nativitatìs, notent in libro baptizatorum. Et proderit hæc notatio etiam respectu Beneficiorum Ecclesiasticorum, sive dicamus cum communiiori Theologorum, & P. Reginaldi *Lib. 30. Tract. 3. C. 12. num. 163. & seqq.* Annos, qui pro iis exiguntur à Sacris Canonibus, intelligi etiam inceptos: sive intelligi de solis consummatis asseramus cum Garcia *De Benefic. Part. 7. Cap. 4. num. 68.* & aliis suam doctrinam restringentibus ad solas Dignitates, & Personatus.

§19 Sicuti sufficit, attigisse vel uno momento illos Annos, ita oportet in primis attigisse moraliter, ut declarat resolutio ad hunc.

non incurrisse suspensionem illam. At secundo loco sic: *Puto sententiam* (Ledesmæ rati, potuisse tunc ab illo Religioso suscipi Diaconatum) esse probabilem. At contrariam (Pafqualigi) existimo probabilioverem. Pro Religioso adducit idem Diana Petrum Ledesnam, Marchinum, & Leandrum, quibus ego addo Ascanium Tambur. De jure Abbat. Tom. 2. Disp. 2. Quas. 15. num. 4. loquentem de hoc ipsissimo Casu, & profitentem se adhærere primæ responsioni Dianæ, quam etiam Trullenck apud Dianam cit. ref. 50. vocat probabilem, tamen si P. Sanchez loc. cit. iudicet nullo modo practicandam, & Pafqualigus apud Dianam pronuntiet, eam carere omni probabilitate. Sed ego negare nequeo, quin tantorum DD. autoritas sufficiat gignendæ probabilitati illi sententiæ. Equidem Leander pronuntiat, illum improbabiliter loqui, qui negat, esse probabilem, & recentissimus P. Escobar l. c. probl. 56. expressè illam amplectitur, tum quia parum pro nihilo reputatur, tum quia vespera illius diei ad mane retrahitur. Unde censeo, posse ex causa gravi redigi ad praxin. Et in facti contingentia sua die 25. Martii Anno 1673. respectu unius, cui deerant solum octo horæ, quique erat arcatus Beneficio. Accedebat doctrina de Annis Bissextilibus referenda infra num. 537. & 538. Singula quæ non profunt, multa collecta juvant. Barbosa Axiom. 209.

525 At inquit: *Quid amabo intelligit Diana per horam vigesimam tertiam? Certè nos Germani non novimus ullam ultra duodecimam.* Resp. Diana, dum loquitur Latinè, loquitur etiam Italicè. Itali enim incipiunt horas numerare ab occasu Solis ascendendo in numero usque ad sequentis diei vespertinum tempus. Et quia dies naturalis constat 24. horis, ideo hora vigesima tertia cadit in illud tempus, quod unâ horâ antecedit occasum solis. Ergo voluit Diana dicere, illum Religiosum fuisse Diaconum factum mane illius ipsius diei, quo erat vesperi impleturus Annum 22. & inchoaturus Annum 23. Si ergo ille Religiosus fuit tribus horis ante meridiem ordinatus ad Evangelium: idque in ætate, tum sanè saltem decem horis prævenit Annum 23. physicè loquendo. Solum verò sex horis, si hieme.

526 Inquit II. *Quid ergo respondebis ad hunc*

Casum Constantiensem?

*N*ardus cupidus primi Ordinis sacri me accessit dicens: *Possim probare, completum iri proximo die Sabbati quatuor temporum Annum ætatis meæ vigesimum primum, at nescio, utrum ante, an post prandium sum editus in lucem. An est mihi fas petere Subdiaconatum?*

Respondi, posse quidem peti, at probabiliter frustra. I. Quia non habebam in prom-

ptu illas probationes. 2. Quia rationabiliter timebam, ne Domini Examinatores non essent daturi locum sententiæ mitiori, cum præsertim Constitutiones Synodales cit. p. 1. tit. 14. num. 3. expressè dicant, illos annos, quos exprimit Synodus Tridentina, debere esse ad minus cæptos, si nondum plene absolutos. Ergo in hoc est, aut fuit apud nos receptum illud Decretum Tridentinum.

Inquit III. *Quid rursum de hoc alio*

527

Casu Constantiensi?

*N*icasius Diaconus ex Ordine Seraphico vir egregiè doctus, consilii causâ mihi dixit, deesse sibi unicum planè diem de Anno ætatis vigesimo quinto. An non igitur defestus illius unius diei reputari posset pro nihilo?

Respondi I. Non esse lectum à me Scriptorem, qui hoc diceret de integro die. 2. Si Conventus æge careat ejus ministerio in Sacris faciendis, posse tentari, an sit concedendus locus sententiæ defendenti, dies bissextilis rectè adijci Annis juxta dicenda seq. 3. Lustrari posse Privilegia sanctissimæ suæ Religionis, an non fortè vel directè, vel per viam communicationis permittat, Ordines accipi extra tempora, adeoque proximâ Dominicâ die. His auditis, discessit ille quidem, at dilata fuit ejus promotio, qua de causa ignoro, etsi sciam, fuisse haud invitum, utpote bonum Religiosum.

VI. Si quæras, quomodo sit probanda ætas, dicam imprimis: stando nostris Constitutionibus Synodalibus cit. num. 3. probanda est scripto testimonio Magistratûs loci, & Parochi ex libro baptizandorum. 2. Probari potest vel per aspectum, Mascard. de probation. totâ conclus. 667. Vel per testes. Idem conc. 668. Vel ex scriptis, & libro parentum. Idem concl. 669. Vel per annotationem alicujus officialis. concl. 671. Vel maximè per librum Plebani, seu Curati. concl. 672. Vel denique per conjecturas, & indicia. concl. 675. Vide dicta suprâ n. 499. 500. & 503.

VII. Quando non potest ullâ probabili ratione ostendi, te esse adeptum ætatem legitimam, sed tota res manet planè dubia, nequis ordinari. P. Sanch. De Matrimon. Lib. 2. Disp. 41. num. 38. quia præceptum est in possessione, & factum non præsumitur, sed probandum est.

VIII. Cuperem, esse veram doctrinam Zanardi apud Dianam cit. Resol. 50. asserentis, Episcopum posse dispensare super ætate, quando defunt tantum duo, vel tres dies ad ætatem præscriptam, parceretur enim & sumptibus, & molestiis satis multis. Verùm me latet, quis assentiatur Zanardo. Diana usurpat hîc suam solen-

solenne: *Sed tunc cogita.* Non semel audivi, ne ipsos quidem Illustrissimos DD. Nuntios dispensare, quoad unum diem, quantò minus DD. Episcopi? P. Sanch. l. 7. cons. moral. cap. 1. dub. 33. num. 18. absolutè negat, Episcopum posse hîc dispensare, citans Silvestrum, Tabienam, Armillam, Navarr. S. Antoninum. Equidem ignoratur Constantiæ in praxi illa opinatio.

Objicit Zanardus: *Quod parum distat, nihil distare videtur.* Verùm, qui legit doctum opusculum Tiraquelli de iudicio in rebus exiguis, deprehendet longè plurimas exceptiones, ab hoc Axiomate: unam attuli ex Manrique, & Sanchez paulò superius. Addo tamen, me in Tract. Nono hujus operis, seu prima parte Alphabeti Matrimonialis num. 699. relaturum esse facultatem dispensandi circa tres menses ætatis, imperitam cuidam Episcopo cum clausula: *Dum in actuali visitatione existis.*

532 IX. Quia tam in legibus, & Canonibus, quàm in aliis libris sæpè occurrit sermo de annis ætatis, placet in gratiam Lectoris, describere explicationem diversarum locutionum, quam ex Bartolo in L. Si cui. ff. De leg. 1. repræsentat Emm. Rodriguez qq. Reg. tom. 3. q. 23. a. 7. his verbis: Quando ætas profertur in casu genitivo, requiritur, quod sit completa. In ablativo cum præpositione *In*, sufficit, quod sit inchoata. Sine præpositione requiritur, quod sit completa. In accusativo autem cum verbo significante rem perfectam, ut præpositio *Per*, vel cum futuro conjunctivi requiritur, quod sit completa. Sine tali verbo autem, si de favore agatur, sufficit inchoasse. Si de odio, requiritur complementum. In accusativo autem cum præpositione *Ad*, sufficit inchoasse. Ita Bartolus approbatus à Rodriguezio, & à Miranda in *Manuali Pralat.* Tom. 1. q. 39. a. 2. Atqui, quando Synodus Tridentina lancit: *Nullus imposterum ad Presbyteratûs Ordinem ante annum ætatis vigesimum quintum promoveatur*, est perinde, ac si dicat. *Nullus promoveatur, donec pervenerit ad vigesimum quintum.* Ergo sufficit inchoasse.

533 Ex dictis in resolutionibus superiorum Casuum petes solutionem sequentis.

Multum rari Casus.

*N*umidius Diaconus Regularis, conceptus Anno 1641. die 17. Septembris desiderabat initiari Sacerdotio die 19. Junii, Anno 1669. pridie Trinitatis. Patiebatur autem difficultatem inde, quod, licet authentico testimonio constaret, fuisse conceptum vel dicto die 17. Septembr. Anno 1641. vel ante illum diem, attamen non haberetur ulla certitudo de die Nativitatis, imò ne quidem de mense. Nihil quippe probationis peti poterat ex libro vel parochiali, vel paterno, sed tota proba-

tio consistebat in depositione testium, quorum nonnulli asserbant, esse natum mense vel Aprilis, vel certè Majo Anno 16. 2. Unus autem unicus deponebat, esse natum Majo, vel Junio. Querebatur igitur 1. *Utrum esset aliqua fides habenda hisce testibus, utpote & contraria dponentibus: & titubantibus?* 2. *Si alicui, seu aliquibus: cui, aut quibus?* 3. *Si ultimo, an tunc procedi posset ad consecrationem Numidii.*

Censui ego primò, testes illos non esse penitus repellendos. Etsi enim testes rejiciantur, quando deponunt simpliciter contraria L. Optimum. Cod. De contrah. & commit. stipul. Alexand. cons. 44. vol. 4. Jac. Ayer in Processu Historico p. 1. c. 9. observ. 4. hi tamen non erant absolutè contrarii, quia conveniebant in substantia, quòd scilicet Numidius jam fuisset saltem mense Junio extra uterum maternum. Atqui testes, etsi in accidente discordes, si tamen in substantia conveniant, probant plene, Ayer loc. cit. a. 5. & pulchre Alex. Cons. 88. n. 17. vol. 5. nec propriè dicendi erant titubare, adeoque indigni fide. Gabriel. de testib. lib. 7. concl. 29. n. 1. quia nullus eorum variabat suam depositionem, sed constanter asserbant, esse natum mense Majo, aut certè Junio. Ad secundum difficultè respondebatur idcirco, quòd, quando testes discordant, videatur ex una parte esse potius pluribus, quàm uni credendum. Castrensis consil. 65. lib. 2. Alexand. consil. 99. lib. 5. Tufchus lit. T. concl. 240. & singulariter, quando discordant in tempore. Everhardus Loc. 119. n. 4. ex altera autem parte sint in discordia præferendi pluribus pauciores testantes verosimiliora. Peckius in cap. Inspicimus. De Reg. jur. in 6. n. 4. Everhard. loc. cit. atqui testis de mense Junio testabatur verosimiliora. Illud quippe habetur pro verosimiliore, quod plerumque fieri consuevit. Petrus Peckius loc. cit. n. 1. fit autem plerumque, ut proles hereat in utero novem menses, computandos à die conceptionis, quos novem menses reperimus, si dicamus, Numidium, qui certò erat conceptus ante diem xvij. Septemb. An. 1641, fuisse natum xvij. Jun. aut certè xix. Igitur meritò videbatur credendum nominanti mensem Junium. Et quamvis fieri potuerit, ut, quando die xix. Jun. Anni 1666. fervore devotionis accensus avebat insigniri Charactere Sacerdotali, deesset fortè una, alterâve hora, quia tamen ex una parte erat valde incertum, an deesset vel momentum, ex altera autem parte constabat, Monasterium, in quo degebat Numidius, laborare magnâ penuriâ Sacerdotum, quæ autem instituta sunt pro cultu Divino, ut determinatio ætatis, non debent militare contra cultum Divinum, sicut nec instituta pro charitate debent contra charitatem militare. S. Bernardus De Consid. constat quo-

que ex communi sensu etiam rigidiorum Theologorum, posse sententiis mitioribus verè probabilibus dari locum, quando aliqua necessitas urget, sicut urgebat paucitas Missantium, ut loquar cum Mart. Navarro, existimavi ego, consideratis tum testimoniis, quæ sola unà cum allegatione penuriæ Sacerdotum preferantur, tum rationibus, quas ipse produxi, potuisse omnino in tali casu in praxin deduci opinionem P. Pellizarii, & aliorum, qui, ut videbimus num. 538. arbitrantur, meritò in promotione ad Ordines Sacros haberi rationem annorum bissextilium.

SECTIO II.

An in ætate ordinandorum habenda sit ratio dierum bissextilium?

Casus indiffusus, discussus.

SUMMARIUM.

Casus in Germaniâ resolutus per annum bissextilium 534.

Alius etiam ita resolutus in Italia. 537.

Probabilius est, non esse habendam rationem dierum bissextilium, quando computatur ætas pro Ordinibus. 539.

Annum bissextilem quomodo appellent Germani? 540.

Unde à Latinis dictus bissextilis? 541.

Quando est sermo de uno solo anno, si ille sit bissextilis, probabilius est, posse in materia odiosa intelligi de diebus trecentis sexaginta quinque. 545.

In materiis, in quibus sit mentio multorum annorum, probabilius est, esse illos annos omnes computandos perinde, ac si nullus inter eos esset bissextilis. 546. & seqq.

Respondetur ad fundamentum contrariæ opinionis improbabilis. 553. & 554.

Quid si autem imperetur tibi, ut quatuor annis totis jejunes in pane, & aqua? licitè ne omittes diem bissextilem? 555.

534 Notkerus natus 24. Januarii, Anno 1040. & munitus dispensatione Pontificiâ pro decem, ut dari solet, mensibus, vult ordinari Presbyter hic Constantiæ die 23. Decembris Anno 1062. allegans hanc rationem, quod illi tredecim menses computari possent cum diebus bissextilibus, qui supra numerum reliquorum Annorum, quibus hucusque vixit, currerunt, ut adeo illi dies bissextilis quarto semper Anno recurrere soliti, tredecim dictis mensibus juncti faciant Notkerum omnino 24. Annos implevisse, & vigesimum quintum de facto inchoasse, ante vigesimum tertium De-

cembris hujus Anni 1061. quo Ordinatio fiet. In computatione enim Annorum ad suscipiendos Ordines requisitorum Annus ex probabilibus doctissimorum virorum, ut Barbosa de offic. Episcop. part. 2. alleg. 16. num. 2. P. Henriquez L. 10. cap. 19. num. 2. & aliorum sententia solet accipi pro 365. diebus, quorum scilicet 365. dierum revolutionem unà cum suppletionem 13. mensium per dispensationem implebit ætas Notkeri 23. hujus anni vicies quater, & præterea etiam numerabit sex vitæ eò usque transactæ dies bissextilis, supra numerum viginti quatuor annorum, cum beneficium dispensationis Apostolicæ completorū.

Ita hunc Casum resolverunt nonnulli præstantes Theologi alicubi, aliis Theologis, & Canonistis alibi repugnantibus, sicuti intellexi, cum res non esset ampliùs integra, sed Norkerus iustus expectare Quadragesimam.

Postea interrogatus ego, quid sentirem de resolutione affirmativa? Respondi, videri mihi probabilem speculativè propter allatam rationem, practicè propter autoritatem tum singulariter Theologorum, qui eam dedere, & quos scio, esse idoneos gignendæ probabilitati alicui sententiæ dubiæ, tum illorum, quos indicat sequens.

Casus Mantuanus.

Nicephorus natus Annos viginti tres, mensibus undecim, & dies viginti novem, cupiebat promoveri ad Presbyteratum. Consultus ego Ferraria, quid sentirem? Respondi posse promoveri. Quia scilicet Nicephoro supererant quatuor dies bissextilis, qui additi illis viginti novem non solum complent annum vigesimum quartum, sed faciunt, ut ordinandus propterea attingat Annum vigesimum quintum per duos dies. Fuitque hoc meum consilium approbatum Ferraria à viris doctis, imò & practicatum Mantuæ, nec improbabiler attendit doctrinà modo traditâ, nimirum pro legitima ætate Ordinis non debere computari diem bissextilem, nec de eo curandum esse, cum Annus à jure determinatus intelligatur ex 365. diebus continuis.

Factum, testimonium, judicium, rationes, 538 denique verba P. Francisci Pellizarii in Manuali Regularium tr. 8. c. 2. n. 170. hic cernis, mi Lettor, ac simul novum robur ad firmandam probabilitatem practicam superioris sententiæ, siquidem vides, non ab uno, sed à pluribus viris doctis approbatam illam eandem doctrinam, imò & redactam ad praxin Mantuæ, loco, inquam, culto viris eruditissimis,

Re-

539 Respondeo tamen 2. contrariam opinionem longè magis mihi placere, propter autoritatem majorem, rationem à priori, & consuetudinem.

540 Priusquam hæc probem, noto discrimen inter Doctores loquentes de ipsomet Anno bissextili, & loquentes de spatio plurium Annorum, conflatorum ex Annis tum communibus, tum bissextilibus. Per Annum Bissextilem (interpretor hoc vocabulum propter rudiores, qui etiam legent hoc Alphabetum) intelligitur ille annus, quem Germani vocant communiter Schatz Jahr (per sarcasum Schatz Jahr / seu nequam, & dolosum, ut observat Mathias Faber in Auctario de Circumcisione, them. 2.) à schalten / quod significat: Promovere. Promoveretur autem, & extenditur ille annus, haber quippe 366. dies, cum alij communes consentent solum 365. Latini verò nuncupant Intercalarem, & Bissextilem, seu Bissextilem: Intercalarem quidem à die interjectio, interpositio, ut loquitur ipse Calepinus, eò quòd interponatur, seu inseratur ipsi, apponaturque unus dies supra numerum cæterorum communium annorum. At verò appellatur Bissextilis, seu Bissextilis à die Bisexto, seu Bisexto inde dicto, quòd bis, hoc est duobus diebus continuis numeremus, seu nominemus in Martyrologio Romano, dicamúsque: Sexto Calendas (id est, sexto die ante Calendas, seu primum diem) Martias, duos nimirum dies pro uno computantes. Ita ut, quando est Annus Bissextilis, sicut occurrit quarto quoque anno, adeòque isto ipso 1664. quo prodit in primam lucem hic libellus, mensis Februarii habeat à parte rei dies viginti novem, more tamen Ecclesiastico solum viginti octo, idcirco quòd vigesimus quartus, & vigesimus quintus pro uno computentur, dum in Martyrologio, & in literis virorum sectantium eruditionem, dies vigesimus quartus, & vigesimus quintus reputantur pro uno. Quando enim venit ad diem vigesimum quintum, hic dies non vocatur vigesimus quintus, sed aequè ac præcedens appellatur vigesimus quartus, & consequenter ille, qui à parte rei est vigesimus nonus, atque ultimus Februarii, nuncupatur vigesimus octavus, postremúsque ejusdem mensis.

542

543 Est igitur lis inter Theologos duplex. Prima, an, si alicui permittatur, aut præcipiatur facere quidpiam uno integro anno, ille autem annus sit bissextilis, possit, aut debeat illo anno numerare dies 366. quibus revera constat ille annus, an sufficiat, si numerus 365. quibus solent alii anni communiter constare. Atque adeò quia tempus Novitiatus Religiosi debet esse unius Anni completi, aliqua etiam poenæ injunguntur perferendæ toto anno. Quaritur, an si tuus Novitiatus, tua poenæ suspensionis e. g. incidit in annum hunc 1664. qui est bis-

sextilis, debeas manere Novitiatus, & suspensus per 366. dies, an verò sufficiant 365.

544 Altera quaestio, utrùm, quia nemo potest licitè fieri Sacerdos, nisi impleverit ætatis annos 24. debeas illos 24. annos accipere, sicut vulgus hominum accipit, scilicet non cogitando de interjectis bissextilibus, sed solum attendendo ad Calendarium, adeòque illos 24. annos computando e. g. ab ultima hora Anni millesimi sexcentissimi quadagesimi, quo natus es, usque ad primam horam Anni millesimi sexcentissimi sexagesimi quinti. An verò liceat illos accipere numerando pro singulis dies solum 365. si enim leges permittant pro singulis numerari dies duntaxat trecentos sexaginta quinque, tum sanè tu, qui supponeris editus in lucem ultimo die Anni 1640. poteris, si vivas, primo die Anni 1665. dicere: Habeo annos ætatis 24. completos, & insuper sex dies, quia inter hosce annos 24. scio, fuisse quarto quoque anno unum diem bissextilem, adeòque sex annos, quorum singuli constabant 366. diebus P. Pellizarius conformiter illi suo responso existimat, posse revera numerari isto posteriore modo. Unde quia Concilium Tridentinum non plus exigit pro Sacerdotio, quam ut sit completus annus vigesimus quartus, concedit Pellizarius, ac permittit tibi, ut suscipias Ordinem Presbyteratus sex diebus ante primum Anni 1665. scilicet 26. die Decembris Anni 1664. posito, quòd per dispensationem habeas jus curandi te extra tempora ordinari. Hoc observato.

545 Dico I. Est quidem probabilis sententia Panormitani, quam citat, sequiturque Silvester Verb. Etas. 3. & quorundam aliorum referendorum num. 554. ac verosimilis opinio, quòd, quando est sermo de uno duntaxat anno, si fortè ille annus est bissextilis, possit in materia odiosa intelligi de diebus 365. esto in favorabili intelligatur de 366. non tamen inde sequitur: Ergo, quando est sermo de spatio 20. 30. 60. annorum comprehendentium in se multos annos bissextilis, seu constantes 366. diebus, possum singulis ex illis 60. annis attribuire dies solum 365. Ratio, cur hæc consequentia non valeat, petitur inde, quia à diversis non valet illatio. l. Papinianus. ff. De minoribus, fieret autem in proposito illatio à multum diversis, scilicet ab acceptione in sensu communi, & vulgari ad non communem, non vulgarem. Quando enim loquimur de uno tantum anno, solemus intelligere, dies 365. at verò, quando de multis, simul sumptis, præsertim continuis, intelligimus annos, sine respectu ad 365. dies, sed prout occurrunt in illa simultate, seu complexo, & spatio continuo, ut jamjam probo. Quin P. Lessius Lib. 2. de Just. c. 59. dub. 7. sic resolvit: Hinc sequitur, si ætas annorum 16. compleatur anno bissexto 24. Februarii, non sufficere vigesimum quartum

I 3

prio-

priorem, sed addendum esse alterum (bis enim tunc vigesimus quartus numeratur, & bis dicitur sexto Kalendas, (unde etiam Annus Bifsextus nomen accepit) quia hic est necessarius ad complendum quadriennium præcedens, cum senæ horæ singulis annis defuerint. Ita in simili docet Molina *disp. 573*. Hæcenus Lessius.

546 Dico II. In materiis, quibus fit mentio multorum annorum e. g. 16. 20. 30. 40. &c. *explicitè*, vel *implicitè* continuorum, semper sunt intelligendi anni secundum supputationem nihil cogitantium de interjectis annis bifsextilibus. Ita contra Pellizarij resolutionem *practicam* sentiunt in primis ipse P. Pellizarius, ut mox dicam. Deinde P. Dicastillo *To. 1. de Sacramentis. Tr. 6. Disp. 3. n. 328*. dicens, neminem concessurum id, quod concedit Pellizarius. Item Bonacina *de Sacram. Disp. 8. p. 1. n. 5*. addens, se putare, eam doctrinam repugnare usui, & praxi Ecclesiæ Mediolanensis, in qua non admittitur ad Sacerdotium, qui eadem hora, in qua habetur Ordinatio implet 24. annum, non habita ratione bifsextilium. Item Rodriq. *99. Regul. Tom. 3. q. 15. a. 5*. asserens generatim, annum esse accipiendum *civiliter*, & *politici*. Item Marchin. Molf. Leander, Diana *Part. 10. Tr. 11. Ref. 67*. quos citat, sequiturque P. Escobar. in *Theol. Moral. lib. 23. probl. 63. n. 285*. Item P. Thom. Sanch. Majolus, Oddo, P. Tiberius, quos nominat ipse Pellizarius *loc. cit.* habens hanc opinionem pro probabiliore, alteram solum pro non improbabili, quam fuerit semel secutus consulendo.

Probatur autem hæc conclusio 1. ex *L. 3. §. Minorem. ff. De minor.* in qua K. tractans de completo anno vigesimo quinto requisito ad id, ut quis desinat esse Minorænnis, ait. *Sibifsextus natus est, sive priore, sive posteriore die, Celsus scripsit, nil referre. Nam id biduum pro u-*

547 *no habetur.* Quo loco Celsus manifestè vult, illum annum bifsextilem, quo quis lucem aspexit, esse, quando agitur de 25. annis, numerandum cum suis 366. diebus. Ergo etiam voluit ita numerari omnes reliquos bifsextiles usque ad annum, 25.

548 Probatur 2. hac ratione, quia æquipollentium est eadem ratio, *L. finali. ff. Mandati.* Idemque sensus propositionis exponentis, & exponibilis, seu expositæ, ut didicimus in Logica. Atqui ex una parte certum est, æquipollere has duas propositiones: *Decem anni continui, & Decennium continuum.* item has: *Viginti, triginta, & Vicennium, tricennium &c.* Ex altera autem parte non minus certum est, illis verbis: *Sexennium, octennium, vicennium continuum* intelligi annos juxta supputationem nihil scientium, nihil cogitantium de annis bifsextilibus.

549 Probatur 3. Ex communissimo sensu Doctorum æquè, atque indoctorum. Etenim omnes tam docti, quam indocti dicentes, se aut alios esse annorum 20. 34. 60. nullam pror-

sus habent cogitationem de bifsextilibus, etiam quando dicunt: *Sum 30. annorum, & 4. dierum: Post biduum implebo annum ætatis vigesimum, trigessimum.*

Probatur 4. quia sunt in jure diversis locis 550 *latæ Leges, & Canones* circa numerum annorum requisitorum ad certas actiones, certaque jura, ut e. g. ad Professionem requiruntur 16. anni, ad usucapionem 10. 20. 30. 60. 100. anni. Ad Episcopatum 30. ad alias functiones alii anni, ut inter Theologos collegit P. Reginaldus *Lib. 30. Tr. 3. C. 12. Sect. 1.* & inter Canonistas Garcias *de benef. part. 7. cap. 4.* nõque supra *n. 517*. nemo autem, cum est obcunda, aut suscipienda illa functio, vel qualitas, probandumve legitimum jus, seu titulus præscriptionis, habet rationem bifsextilium. Et in nostra Societate, qui per Dei gratiam est susceptus in illam, seu ejus tyrocinium Galendis Anni 1664. non admittitur (ita scribebam Anno 1664. pro prima editione hujus tractatus) ab ullo Superiore ad vota primo die Anni 1666; sed primùm secundo die, quamvis hac ratione futurum sit, ut uno die diutius detineatur in Novitiatu, quam detineretur, si subiret tyrocinium primo die Anni 1665. admittitur enim ad vota die 2. Anni 1667. postea dicere, se egisse tyronem septingentis triginta diebus, & aliquot horis: at verò in primo casu deberet dicere, se inter tyrones versatum diebus septingentis triginta uno, & aliquot horis. Nec puto, esse ullam Religionem, quæ unquam ullum, aut ullam adscribat Professis ante annum decimum sextum, sumptum in sensu communi, quidquid dicat Martinus de San-Iuan apud Dianam *cit. ref. 67.*

551 *Quintò.* Ad quinquennium, novennium, decennium conferuntur varia officia politica, & Ecclesiastica: elocantur prædia. Constituantur servitutes; emuntur census, expresso die, quo hæc omnia inchoantur. Horum aliqua juramento firmantur. Quis autem unquam audivit, in hisce talibus fieri ab alterutra parte, sive sit favorabilis, sive odiosa materia, admittive vel minimam mentionem annorum bifsextilium?

552 *Postremò.* Certissimum est, frequentissimè occurrere in materia Ordinum, & Beneficiorum occasionem procedendi re ipsa, & in *alio secundo*, juxta sententiam P. Pellizarii, & tamen reperire erit alia Consistoria Episcopalia, in quibus nihil unquam fuerit auditum de ea supputatione. Alia, in quibus fuerit quidem facta mentio, sed vel explosa, vel non nisi ob causam valde gravem admittita. Certè hic Constantia, quo loco ipsemet Reverendissimus & Celsissimus Princeps (ut nihil dicam de ejusdem Reverendissimo Domino Suffraganeo) suo ore creavit Hypodiaconos, Diaconosque multò plures bis mille, Sacerdotes ad mille ducentos, nullus fuit in illis inaugurationibus usus, nisi communis, vulgarisque numerationis.

Con-

553 Confirmantur hæc omnia respondendo ad rationem fundamentalem, quòd scilicet sex dies superfuerint illi Notkero, & dicendo, à parte rei non superfuisse. Ille enim dies intercalaris, qui adicitur Februario quarti cujusque Anni, nullo modo est supernumerarius, sed prorsus necessarius ad complendum quadriennium. Deerant enim sex horæ unicuique ex tribus præcedentibus Annis, ut singuli possint in rigore dici constare 365. diebus, respondentibus cursui Zodiaci. Complementum autem non multiplicat rem, sed perficit.

554 Citantur à Pellizario, Escobar, & aliis pro contraria sententia Abb. Silv. Henriq. Fornar. Barbosa. Sed Abbas, sicut & Henriq. loquuntur solum de unico Anno bifsextili. Et quia Barbosa allegat Henriquezium, ideo non est censendus docere plus, quam hic. Imò contrarium sibi ipsi scripsit Barbosa in *Opuscul. verb. Annu.* In P. Fornarii editione de Anno 1623. nihil prorsus extat de hac materia. Unde credo, nullum posse nominari autorem classicum, qui non habeat pro probabiliore nostram conclusionem.

555 Dixi autem in ea conclusione: *Continui explicitè, vel implicitè.* Si enim tibi hodie imperetur, ut 4. Annis jejunes in panè, & aqua, satisfacias jejunando Anno 1665. 1666. 1667. & 1669. transfiliendo 1668. utpote intercalarem. Sicuti vice versa si Papa faciat tibi hanc gratiam, ut sex Annis in vita possis quotidie sacrificando liberare animam purgatorio, poteris eligere merè bifsextiles, & sic uno senario plures dies. Porro quando Synodus Tridentina dicit: *Nullus ad Presbyteratum promoveatur ante Annum 25. ætatis*, loquitur utique de 25. Annis continuis, nec enim vidi unquam quenquam, qui interrupserit Annos vitæ.

556 Ex his deduces, verum esse id, quod scripsit Dicastillo *loc. cit. n. 327*. his verbis: Si quis natus die 23. Febr. post 24. Annos completos velit ordinari 23. Febr. in Anno bifsextili, non tenetur computare 23. horas, & amplius, quæ adhuc supperaddendæ sunt intra paucos dies, sed illa poterit ordinari, si natus fuit ante 24. Annos paulò post mediam noctem, & horà nonâ, vel decimâ ordinandus sit, quia nondum Ecclesia connumerat illum ferè integrum diem, quem post paucos dies (scil. primo Martii.) numerabit. Ita ille.

557 Hæc sufficiant de hoc argumento, quod appellavi *Indiscussum*. Nec enim legi, qui de eo scripserit proferendo in medium rationes in utramque partem, atque ad contraria respondendo. Quod tamen mihi faciendum censui, cum centies, millies sit usus hujus argumenti. Et nominatim sæpe cum senibus celebrantibus Annum quinquagesimum sui Sacerdotii, Monachatus, Matrimonii cum eadem uxore, Servitii cum eodem Hero seu Domino, de quibus, eorumque nonnullis privile-

giis, haud ingrata lectu memorat ex ore, seu verbali relatione clari scriptis Arnoldi Wionii Dominus Rutilius Benzoni *Lib. 1. de Jubilæo Cap. 4.* & singulariter de quinquagenariis Sacerdotibus Sæcularibus scribit eos, post celebratam Missam Anni quinquagesimi à suscepto Sacerdotio liberos existere ab omnibus Chori obligationibus, nihilominus tamen frui omnibus præbendæ suæ æmolumenti perinde ac si personaliter convenirent ad Chorum.

At verò de Regularibus Monachis, aliorumque Ordinum, Anno Professionis suæ quinquagesimo ita liberos effici, ut quodammodo videantur exempti ab Abbatis, sive Prælati sui obedientia, licentia exeundi foras excepta. Nam cum cæteris Monachis ad Chorum non conveniunt, in refectorio non comedunt, non dormiunt in dormitorio, sed deputato illis ab Abbate servo uno, & camera separata intra Monasterii claustrum, sibi solis vivunt, patresque *Jubilarii* in posterum appellantur, idemque, qui ipsis Abbatibus honor omnino illis exhibetur ab omnibus. Ita per calamum Benzoni testatur de Gallis & Germanis quinquagenariis Sacerdotibus Wionius. Cui tametsi non suffragetur praxis horum temporum, referre tamen volui hoc ipso Anno millesimo sexcentesimo septuagesimo nono, quo & hæc ipsa Editio hujus Alphabeti quintum prælum expeditur, & maximo Dei Beneficio agito Annum quinquagesimum, ex quo fui Sacerdotio inauguratus. Certè nec ego, nec ullus, ut reor, illorum, quos generatim indicavi, cogitavit, aut cogitat de duodecim diebus Bifsextis, qui in lapsu quinquaginta Annorum intercurrerunt. Et tamen omnibus septuagenariis, octogenariis nota est (si non formidat) veritas (si non phrasis illius sententiæ, quæ Cerealem Consulem, dictitantem: *Posses & senes diu vivere, & juvenes citò mori*, excepit non sapienter minus quam argutè Marcella Sanctissima vidua: *Juvenis potest quidem citò mori, sed senex diu vivere non potest*, ut refert S. Hieron. in *Epistola ad Principiam Virginem*.

Ad hunc Casum seu Caput XIII. refer ea, 558 quæ infra Casu XIV. disputo de literis dispensationis super ætate. Et quia tam multa de Annis Bifsextilibus attuli in medium, accipe etiam aliquid

De Annis Romanis.

559 Anno 1678. die 28. Januarii migravit vita *Canonici A. pro cujus præbenda nanciscenda mox sua Sanctitati supplicavit B. fidelissimè exprimendo illum Annum millesimum Sexcentissimum Septuagesimum octavum.* Et ecce accipit quidem rescriptum ex Vrbe, quale petebat at expeditum his formalibus. *Roma apud S. Petrum Anno incarnationis Dominica. Millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo. Decimo Calendas Aprilis.* Ubi vides exprimi mensem

I 4

Anni

Anni septuagesimi septimi, non autem septuagesimi octavi, quo mortuus fuerat Canonicus A. ut proinde fuerit plerisque visum irreplisse errorem at folius scribæ Romani, ac proinde nihil habendum scrupuli, cum ex una parte posset testibus duobus omni exceptione majoribus probari, fuisse in precibus expressum. Annum octavum, certumque esset suam Sanctitatem re ipsa annuisse supplicationi Domini B. Nihilominus tamen placuit indubitata sequi. Eam ob rem fuit Agens Romanus, qui impetraverat Breve, monitus de illo, ut putabatur, vicio. Qui mox rescripsit hæc formulis: *Advertendum est quod à summo Pontifice tam in Dataria, quam in Secretaria Brevium Annus sumitur à die 25. Martii, non autem à primo die Januarii, ut nos servamus, unde cum in nostra Bulla memorata provisionis legatur data apud S. Petrum Anno Incarnationis millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo decimo Calendæ Aprilis, intelligitur esse data die 23. Martii 1677. dum Annus Incarnationis sub data 23. Martii nondum advenerat, & durabat Annus ille millesimus sexcentismus septuagesimus septimus, & Annus millesimus sexcentismus septuagesimus octavus incipiebat die 25. diei mensis Martii. Ita ille Romanus Quibus adde ea, quæ in Quinario, Tr. 3. num. 16. Editionis rertæ expressi de Anno incipiente (abstrahendo à Bullis Datarie, & Brevium) numerari Romæ à die Natali Christi, seu 25. Decembris, in quibusdam autem aliis locis etiam ab eodem die, in aliis ab Incarnatione. Ut proinde si qua Pontificia Bulla universam concernens Ecclesiam loquatnr expressè de aliquo die Anni sequentis NB. sequaturque vigesimus quartus Decembris, intelligendus sit dies non illius ipsius Anni, quem nominat Bulla sed immediate præcedentis. Vice versa, quando literæ expeditæ in Dataria, vel Cancellaria Brevium exprimunt diem, aut mensem intercedentes inter Christi Circumcisionem & Incarnationem, & simul, ut solet, faciunt mentionem. Anni, quo ille mensis, aut dies occurrebat, intelligendus sit à Germanis, Gallis Polonis &c. non ille ipse grammaticaliter Annus, in quo dicitur occurrisse unus è diebus, aut mensibus fluentibus inter primum Januarii & vigesimum quintum Martii, sed posterior, sicut in nostro Casu debuimus per Annum septuagesimum septimum, positum in literis, & rescripto Datarie intelligere septuagesimum octavum.*

ORDINATUS CUM, AUT SINE DIMISSORIIS.

CASUS XIV.

Mixtus.

SUMMARIUM.

Casus mixtus ex materia de dimissoriis, & patrimonio, 560.

Referuntur verba Tridentini Concilii loquentia de dimissoriis. 565.

Dimissoria quatenus necessaria Religiosis? 566. & 574.

Quis eas det ipsis, & secularibus? 567.

Casus dimissoriarum datarum à Papa. 569.

Nuntii Apostolici quatenus eas concedant. 572. Non tenentur Superior eas dare, nisi ex causa rationabili. 574.

An Abbas exemptus, & pollens jurisdictione quasi Episcopali possit concedere suis subditis secularibus? 574.

Dimissoria quid debeant continere? 575. & seqq. In Germania dantur dimissoria sine testimonio de doctrina. 577.

Quis circa hoc stylus Curie Constantiensis? 579.

Possitne rursus subdi examini ab Ordinatore is, quem esse sufficiente doctrinâ præditum testantur dimissoria? 580.

Casus Paduanus de hoc argumento. 581.

Religiosi in Germania habentur ab Ordinariis benignius, quam alibi. 584.

Quamdiu duret valor dimissoriarum? 587.

In Germania admittitur pro dimissoriis taxa pecuniaria. 590.

Casus Ordinari, non servatis interstitiis, cum tamen literæ dimissoria non dispensarent in iis. 592.

Item habentis dimissorias à Vicario incompetente. 593.

Item habentis eas à Nuntio Apostolico. 594.

Item fabricantis falsas dimissorias tunc, cum vera, & legitima essent iam in via. 595.

Item Abbatis, dantis eas famulo suo seculari. 597.

Item illius, qui curavit se ordinari ab Episcopo alio, quam erat expressum in dimissoriis. 598.

Oldradus obtinuit à suo Ordinario dimissorias, ut à quocunque Episcopo communionem Sedis Apostolica habente ad Subdiaconatus Ordinem se promoveri facere possit. Verum quia in iisdem dimissoriis nulla fiebat mentio tituli, ad quem esset Ordinandus, ad id pro supplemento eundem Ordinarium adiit, qui Oldrado iussit indicari, ne Ordines ab alio Episcopo acciperet, quia ipse in secundis proximis Ordinationibus eas volebat tenere, et scipismet ordinasset Oldradum. Hic autem impatiens dilationis quamprimum cum dictis dimissoriis adiit alium Ordinarium, qui edoctus extrajudicialiter, sicuti Oldradus erat filius persona divitis, & qui habebat patrimonium, uti verè habebat, à Patre in mobilibus, utpote, qui nulla immobilia possideret, constitutum successore, alias tamen rite Oldrado Subdiaconatus Ordinem simpliciter contulit. Demum Oldradus tanquam Subdiaconus ab eodem suo Ordinario obtinuit alias dimissorias, ut à quocunque Antistite commu-

564.

communione Sedis Apostolica habente ad reliquos Majores Ordines posset se facere promoveri. Nescit autem, an, quando Ordinarius concessit secundas dictas literas, meminerit per ipsum, ut præmittitur, responsionis antea datæ. Et quia ab aliquibus Oldrado injectus fuit scrupulus, quod incidere in pœnas Extravag. Pii II. quia sine legitima licentia sui Ordinarii videretur Ordinatus, quia licentia ipsa, ut præmittitur, fuit revocata, ita quia Ordinatus contra formam Concilii Trident. quo statuitur, patrimonium debere constitui in rebus non alienabilibus, supplicat, ut Excellentia Vestra unico verbo dignetur respondere, an Oldradus egeat aliquâ dispensatione.

562. *Respondet, nobis videri, prædictum D. Consulentem non egere aliqua dispensatione: curare autem debet, ut quamprimum dictus titulus bonorum mobilium convertatur in bona immobilia ad mentem Concil. Trident.*

563. *Mixtus est hic Casus ex materia spectante directè ad præsentem titulum, aliâ pertinente ad sequentem titulum de patrimonio. Ad quem proinde differremus hanc secundam materiam, at verò circa ea, quæ involvuntur priorè materiâ, scilicet de literis dimissoriis, breviter proponam, quæ de iis reperio in meis Theologis, & Canonistis, ac nominatim in excellentissimo Doctore Martino Navarro, in cuius Consistorum Lib. 1. Consil. 34. De Tempore Ordinari, licet legere hæc omnia verba, excepto nomine Oldradi, atque adeo ipsammet resolutionem, quam dedit hic Doctor, brevissimam quidem illam, sed sufficientem, utpote in quem conveniebat illud elogium, Pythagoræ tributum: *ἀντὶ τῆς ἐπιπέδου ἵππε δίδωται.**

564. *Queritur autem de dimissoriis præcipuè 1. An, & cui sint necessaria? 2. A quo danda? 3. Quid continere debeant? 4. Quando expirent? 5. An licitè aliquid accipiatur, aut etiam detur pro dimissoriis?*

565. *Antequam resolvam hæc quæstiones, præsentem verba Sacri Concilii Tridentini. Sess. 23. Cap. 8. De Reform. quæ de titulo hujusce Casus XIV. sic loquuntur: *Vnusquisque à proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, aut specialis rescripti, vel privilegii prætextu, permittatur, nisi ejus probitas, ac mores ejusdem Ordinarii testimonio commendentur. Si secus fiat, Ordinans à collatione Ordinum per Annum, & Ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.**

566. *Dico jam I. Dimissoria literæ, quæ etiam nuncupantur Reverende sunt necessariae tum Religiosis omnibus volentibus ordinari ab E-*

piscopo, aut alieno Prælato, tum sæcularibus volentibus suscipere Ordines ab alio, quam à proprio Episcopo. Patet ex descriptis verbis Concilii, & clariùs ex capite 10. ejusdem Sessionis. ac nominatim de Religiosis jam ostendi, & declaravi Casu XI. ubi plenè tractavi de spectantibus ad Ordinationem Regularium. Hic autem trado sæcularibus sequentia.

I. Dimissoria pro sæcularibus dari debent, à proprio sæculari Episcopo, ut patet ex citatis juribus, sicut etiam Regularibus dandæ sunt à proprio Superiore Regulari mediato, vel immediato, prout explicavi eodem Casu XII. num. 405. & num. 418. quemadmodum Casu VII. num. 266. declaravi, quomodo Capitulum Cathedralæ per suum Vicarium expediat primo Anno dimissorias suorum sæcularium. Quibus adde, quod, licet nequeat tunc dare quibuslibet dimissorias, possit tamen commendatitias, & testimoniales de moribus. Barbosa mox citandus. Porro per proprium Episcopum intelligitur hic vel Originis, vel Beneficii, vel Domicii, seu Habitationis. Navarr. De Temp. Ordin. Conf. 26. Riccius in praxi P. 2. Resol. 235. ille quippe habet jus dimittendi, qui Ordines dandi. Dist. 62. cap. 1. Barbosa De officio & potest. Episc. Alleg. 7. num. 4. Et quia Casu VII. num. 281. ostendi, Episcopum originis paternæ censeret etiam proprium, ideo consequenter dicendum est, posse ab Episcopo tali expediri dimissorias propter allatam paulò antè rationem. Licet autem notent passim DD. non competere per se Vicario Generali concessionem dimissoriarum, & proinde Anno 1671. non fuerit hic Constantiæ datus locus expeditis solo nomine D. Officialis Bisuntini, re ipsa tamen eâ potestate pollent per Germaniam illi Vicarii, ac nominatim Constantienses, etsi expediantur nomine ipsiusmet Episcopi, ut olim factitabat D. Denichius Ratibonæ, suo Principali residente Osnaburgi, plurimum distit,

II. Vel maxime Papa concedit dimissorias, utpote Episcopus Episcoporum, & Pastor universalis, de quo quidem simul & Episcopo observandum

Casum Navarreum.

Episcopus dedit literas dimissorias cuidam Nicolao, ut à quocunque vellet Episcopo Ordines assumeret. Etiam extra tempora, si Papa concederet, etiam si totum negotium sibi Papa remitteret. Papa verò concessit Ordinari extra tempora ab Ordinario tantum. Queritur, an possit Ordinari ab alio, quam ab Ordinario?

Quæsitum fuit hoc ex Navarro, ut testatur ipse loc. cit. conf. 25. & respondit, posse, eò quod vocula taxativa, seu exclusiva Tantum non excludat ea, quæ secundum æquitatem Canonum,

Canonum, & legum includenda sunt. Sicuri in nomine *Ordinarii* includitur etiam ille, cui Ordinarius delegat suas vices. Equidem poterat ille Ordinarius post acceptam dispensationem impertiri validas dimissorias illi suo subdito. Hoc enim permittit ipsi jus commune, cui nullo modo præjudicavit tunc Papa. Ergo etiam valent illæ, quæ fuerint prius datæ, quia diversitas temporis non mutat valorem.

571 III. Licet, qui à Sede Apostolica Privilegium obtinuit accipiendi Ordines à quocunq; Antistite Catholico, non indigeat dimissoriis sui Episcopi, indiget tamen ejusdem testimonialibus literis de vita & moribus. Liqueat ex descriptis supra verbis Concil. ac notant P. Henriquez *Lib. 13. cap. 28. num. 2.* & Barbosa *cit. allegat. 7. num. 15.* observans, summos Pontifices rectissime agere, quando brevibus suis nominatis: *Extra Tempora* aliisque indigitatis: *In Temporibus*, mandant apponi Clausulam: *De licentia sui Ordinarii.* Hæc enim cautela prodest ad multas fraudes vitandas.

APPENDIX NOVISSIMI, ET RARO PATRATI HIC CASVS VALLESIANI.

a De decimo nono Decembris Anno 1673. exhibuit mihi Odilo Sedunensis Diæcesanus, Candidatus Ordinum, literas dimissoriales, constantes clausulis, passis non unam difficultatem. Primum quia Illustrissimus & Reverendissimus Dominus Episcopus dimittens vocabat se, ut verè erat, Electum, ergo non competebat ipsi jus expediendi Reverendas ante confirmationem. Capit. Nihil. 4. extra, De Elect. 2. Quia præcisè restabatur sufficientis patrimonii titulo esse juxta Trident. Concil. Decretum provisum Odiloni, cum tamen mos Diæcesis Constantiensis, ubi petebat initiari minoribus, & uno è majoribus Ordinibus, atque vicinarum ferat, ut omnes & singuli exhibeant talem patrimonii specificationem, qualem proprii Diæcesani. 3. Quia idem Illustrissimus Sedunensis addiderat clausulam: Dummodo Illustrissimus Dominus Nuntius Apostolicus approbet hæc dimissoriales, quas quidem approbavit, sed verbis aliquantum ambiguis, ut dicam inferius.

b Existimavi ego, valori dimissionis nil obfuisse defectum confirmationis in dimittente. Licet enim nondum confirmatis inhibeat, *cit. cap. Nihil. & cap. Avaritia. De Elect. in 6.* (& quidem sub pœna nullitatis, imò & privationis,) omnis administratio Beneficii ante confirmationem, attamen *in cit. cap. Nihil* excipiuntur Prælati valde remoti, videlicet extra Italiam constituti, quemadmodum Innocentius III. conditor illius Decretalis semetipsum explicat. Sedunum autem constitutum est extra Italiam.

c Licet verò non vigeat in hac, & plerisque

aliis Germaniæ Diæcesibus usus exceptionis adjectæ ab Innocentio, ut testari ipsemet possum, testanturque P. Henricus Wangereck, & P. Laymannus, uterque suis Commentariis in allegatum *cap. Nihil*, attamen uterque fatetur, posse nihilominus usurpari ab omnibus etiam Germaniæ Prælati, & merito, quia nimirum privilegium nulli præjudiciosum (sicuti foret in præsentia materia, si Capitulum Cathedralæ, Conventuale præscripsisset jus administrandi usque ad confirmationem, tunc enim oporteret habere consensum Capituli) non amittitur per non usum. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. Allegat. 26. num. 1. & seqq.* Suarez *de Legib. Lib. 8. cap. 34.* alii relati supra *Tr. 3. Caf. IX. num. 270.*

d Et verò cum Episcopus non solum expediret illas dimissorias, sed insuper expressè dispensaret in interstitiis, atque de utroque hoc actu fecerit certiore Superiorem, videlicet Nuntium Apostolicum, severum, ut par est, custodem legum Pontificiarum, est non una, sed multiplex, validaque præsumptio, de ejus potestate jurisdictionali ante confirmationem, ideo etiam legitimâ, quòd illius Sedis Episcoporum confirmatio differri soleat. (ut asserbat Odilo) ad longum tempus, & quandoque ad plures Annos ob impotentiam solvendi taxam Romanam, adeoque habent Episcopi Sedunenses gravem causam usurpandi privilegii Innocentiani. Atqui Laymannus *loc. cit.* expressè, ac meritissimè scribit, transmotos etiam, quorum antecessores noluerunt ad praxin redigere dictum privilegium, posse saltem ex gravi causa exercere usum illius.

e Aliud pronuntiandum foret, si idem Princeps non fuisset propriè electus, sed ob defectum Canonicum v. g. ætatis competentis, solummodo postulatus. Cum enim sit penes Papam annuere, aut non annuere postulationi *cap. Bone 1. De Postul.* nullum planè jus actuale administrandi competit postulato non confirmato. Auditis, quas protuli, rationibus, habitæ fuerunt illæ literæ pro concessis ab instructo jurisdictione sufficiente etiam respectu nostræ Diæcesis, adeoque fuit Odilo facile initiatus Tonsurâ & quatuor minoribus, De Subdiaconatu dicam infra *lit. g.*

f Occasione autem hujus Casus observo, Germaniam nostram vel maxime accenseri locis valde remotis ab Urbe Roma, cum Germania æquè ac Valleſia, cujus caput est Sedunum, constituta sit extra Italiam, ac proinde Oenipontani, Brixinenses, & Bolsanenses quoque (Tridentum, tamenſi alens concionatorem Germanicum, locatur etiam in Historia Concil. Trident. *Part. 1. Lib. 4. Cap. 17. num. 9.* autore Cardinale Pallavicino intra spheram Italiæ) rectissime dicuntur esse valde remoti à Regina Urbium Roma, fruique illis gratis, quas

quas Theologi ajunt obtingere non habentibus facilem recursum ad sedem Apostolicam, nemo enim rectè dixerit, recursum pro absolute à casibus Papalibus, voto reservato, vel dispensatione in impedimento matrimoniali v. g. è loco valde remoto esse facilem.

g Notent, amabo, hanc observationem Confessarii, quam si legissem alibi, semperque habuissem in præsentem memoria, fuisset aliquoties benignior in resolvendo, quàm fuisse me fateor. Nec de ejus veritate dubitent, ut dubitare visus est unus, altèrve vir doctissimus de ea apud me lecta. Siquidem Cardinal. Hostiens. in *Summ. De Elect. & Elect. potest. V. extra Italiam* adeò latè intelligit illam explanationem Pontificiam de Italia, ut scribat, si Pontifex, & ejus Curia habitaret extra Italiam e. g. Taurini, futurum ut vicinissimi Turino Episcopi cledi gauderent privilegio *cit. Canonis Nihil*, eò quòd revera essent extra Italiam, longè magis est, & esset id pronuntiandum de Germanis. Sed rectius meo judicio, appositè tamen ad nostram de Germania observationem, scribit doctissimus noster P. Ernicus Pirhing. *Tom. 1. in Jus Canonicum* luce donato, postquam illum meum discursum conscripseram *Tit. 6. seu De Elect. & Elect. potest. num. 296.* in hunc modum. *Probabilius est, decisionem hujus cap. Nihil locum habere in omnibus Diæcesibus, ubicunque ea sint, quæ tam longè distant à Curia Pontificia, quantum Urbs Romana distat à finibus Italia, ita ut ea censeri debeant valde remota à Curia, & earum Prælati, etiam ante Confirmationem potestas administrandi competat. Quia verba legis, seu dispositionis debent adaptari intentioni legislatoris, quæ colligitur ex ratione, seu causa finali legis, præsertim si illa in ea expressa sit, principalis autem intentio Pontificis, & ratio principaliter motiva hujus institutionis fuit, ne Ecclesia valde remota à Curia Romana, dum diu expectatur confirmatio electionis (dico ego ad meum propositum de absolute: dum diu expectatur absolvendi, dispensandi commissio) interim detrimentum in spiritualibus (dico ego: ruinam spirituales) patiantur, ut patet ex illis verbis: Dispensativè propter necessitates, & utilitates &c. verba autem legis intelligenda sunt secundum rationem expressam in illa lege, quare verba illa: Videlicet extra Italiam constituti potius exempli causâ adjecta fuisse censendum est. quia cum de facto Curia Papa existat Roma, omnes Ultramontani, seu qui ultra Italiam degunt, valde remoti à Curia censentur: exempla autè non restringunt Regulam, seu legem, nec ejus rationem universalem, quò minus ad similia, in quibus illa locum habet, extendi possit. Gloss. in *Cap. 1. Verb. Pauca. Ne Clerici vel Monach. Et hinc si Curia Pontificis ultra Montes transferretur v. g. in Galliam, vel Germaniam, etiam ii, qui Roma degunt, vel in alio loco Italiae, censeri deberent valde remoti à Curia Papa, & consequenter non solum privile-**

gio administrationis, sed etiam aliis privilegiis, quæ ob valde remotam distantiam à Curia Pontificis concessa sunt, gaudere deberent, cum in ista dem ratio etiam eadem concessio, seu dispositio locum haberet, & consequenter idem jus. Abbas *hic num. 7. & 8.* Ita P. Pirhing post navatam in sæculo diligentissimam (càmque plus quadriennem) Juri utrique discendo operam admotus Cathedralæ Canonica.

h Jam quod attinet de patrimonio nostri Odilonis Sedunensis, fuisset illud sufficiens, si staretur solâ decisione capituli *Si Episcopus, De præbend. in 6.* referendâ infra *num. 607.* at quia hæc nemo fuit, quemadmodum mihi asseritur, exterorum promotus Constantiæ ad Subdiaconatum, nisi exhibitis literis patrimonialibus, similibus earum, quas indicabo *num. 602. & 615.* & quidem idcirco nemo sine iniuncto inauguratus majoribus, quòd non immeritò timeatur, ne dimissi postea redacti ad incitâ facessant magnas molestias ipsi Reverendissimo Domino Ordinario, hanc ob rem fuit ipsi primitus negata promotio ad Subdiaconatum, at postea concessa, sicut & quatuordecim hebdomadis post alteri Sabaudo.

i Sed objiciebat, ante factam gratiam, Orator chirographum Illustrissimi Domini Nuntii expressè approbantis eas dimissoriales, declarantisque eas habere debere *suum robur.* Verùm replicatum fuit, hanc approbationem non referri ad dimissorias integre sumptas, sed quatenus erant concessæ cum clausula: *Si Illustrissimus Dominus Nuntius dispensaret super irregularitate, sicuti & re ipsa dispensavit, nec annutus Domini Nuntii fuit necessarius Episcopo Sedunensi, nisi respectu irregularitatis, consequenter non videbatur petitus nisi ad hunc effectum argumento cap. Qui certus est. De Regul. jur. in 6.* Cum igitur præsumatur Princeps se in suo rescripto conformare precibus, intentionique supplicantis, prudenter creditum fuit, dictam approbationem, & roboris sui confirmationem dirigi ad dictas dimissorias, solum quatenus fundabantur in conditione impertiendæ dispensationis. Hoc fundamento si nixi fuerunt Domini Examinatores, nequeo improbare tergiversationem.

k Irregularitas autem illa, de qua sermo, præsumebatur contracta in bello Cretensi, seu Candiensi contra Turcas, in quo Odilo aliquot trucidarat Turcas; sed non fuisse re ipsâ contractam, liquebit ex resolutione Casus Hungarico-Turcici, exhibenda infra *num. 701.* Si quidem illud bellum Creticum fuit æquè ex parte Venetorum propriissimè & justum, & defensivum, ac id, quòd LEOPOLDUS I. gessit contra eosdem Turcas Anno 1663. de quo in Appendice ad *cit. num. 701.*

IV. Domini Nuntii Apostolici habent inter ceteras facultates licentiam tribuendi quibusvis in ætate legitima constitutis, & aliis ad idoneis, Sacerdotali militia adscribi volentibus, qui competen-

competenter Beneficiari, & arctati fuerint, ut ad omnes etiam Sacros, & Presbyteratus Ordines à suo Ordinario, vel cum eisdem, aut Vicarii sui testimonio, à quocunque alio maluerint Catholico Antistite, gratiam, & communionem Apostolica Sedis habente, extra Curiam Romanam, & in propria Diocesi residente, tribus etiam Dominicis, & aliis festiuis, extra tempora à jure statuta, ad Sacros, etiam Presbyteratus Ordines promoveri, & in illis promoti etiam in Altaris ministerio ministrare possint.

573 Ita describit ex literis facultatum Nuntii Hispani Garzias De Benef. Part. 5. Cap. 7. num. 105. inde deducens num. 104. Nuntium talem non posse, etiam Sede (Episcopali) vacante, facere talem dispensationem, nisi cum arctatis. Sed P. Molina Tr. 5. de iustitia Disp. 11. num. 4. quem de Legato à Latere loquens sequitur P. Escobar in Theolog. Moral. Lib. 23. Cap. 17. n. 400. tam frequenti praxi, quam rationibus probat, posse Nuntium absolute dare dimissorias, Sede vacante, modò adlit testimonium probitatis, & idoneitatis traditum à Capitulo, vel Provisore Episcopatus. Quod quidem ita displicet Garciae, ut reprehendat num. 104. & 105. tam illos Nuntios, qui dimissorias dederunt habentibus commendatitias Capituli, quam non habentibus. Equidem cum abhinc duodecennium vacaret Sedes Episcopalis Curienfis, Illustriss. Princeps D. Federicus Borromæus Patriarcha Alexandrin. & Sedis Apostolicæ Nuntius ad Helvetios, ad Rhætos, postmodum in Collegium Cardinalium magno suo merito adscitus, probavit ipso facto sententiam Molinae, cui & ego subscribo.

574 V. Porro quid sit arctari beneficio, explicavi num. 456. sicuti & num. 459. quid sit esse, competenter Beneficiatum. Et qui dies intelligantur per festivos Cas. eod. XII. & nominatim, quando additur festiuis de precepto. Ibid. num. 480.

VI. Non tenetur autem vel Episcopus, vel Vicarius largiri dimissorias, nisi petentes ex causa multum rationabili, quando quidem nec ea suffragari debent, nisi habentibus causam legitimam, ob quam à propriis Episcopis ordinari non possint. Concil. Trident. Sess. 7. cap. 11. nec ipsi Episcopi eas concedere præsentibus, nisi impediti, quo minùs ipsimet conferant Ordines. Concil. Trident. Sess. 23. cap. 3.

VII. Abbas dat suis subditis Regularibus dimissorias eo modo, quo explicavi supra Cas. XI. n. 408. & 418. nec dubitari debet, quin illi Religiosi Superiores, qui potiuntur expresso Privilegio Pontificio curandi suos ordinari à quocunque Episcopo, habente communionem cum Sede Apostolica, licet mittant eosdem suos subditos Regulares Professos ad quemcunque talem Episcopum. Quam doctrinam extendit Barbosa in Trident. Sess. 23. Cap. 10. De Reform. num. 12. cum aliis etiam ad Novitios. At controversum est, utrum Abbates exempti

habentes jurisdictionem in Parochos, & parochianos privative ad Episcopum, in cuius Diocesi sua loca sita sunt, & qui faciunt Synodum, possint dare dimissorias subditis suis secularibus, ut alius Episcopus eos ordinet? Etenim Flores Diez Quæstion. practicar. Lib. 3. quæstion. 24. proponens hanc controversiam, disserensque fufè, atque pereruditè in utramque partem, concludit, in primis num. 32. stando solis iuribus antegressi Concilium Tridentinum, responsum affirmativam videri veriorum. Deinde num. 33. addit, expensis verbis Tridentini Concilii cit. cap. 10. vetantis ne ipsi Abbates, & alii exempti literas dimissorias aliquibus Clericis secularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, non obstantibus quibusvis privilegiis, prescriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus, eandem responsum affirmativam, quatenus comprehendit prædictos Abbates generatim, esse admodum dubiam, etsi probabilis videatur. At si illa ipsa responsio affirmativa, comprehendat solos Abbates Jurisdictionem Episcopalem habentes, Episcopo excluso, & habentes proprium districtum, & facientes synodum, & omnia ut Episcopi gerentes, ut sunt Abbas montis Casinensis in Italia, Cluniacensis in Gallia, & alii per pauci Ordinis S. Benedicti, tunc resolvit idem Diez num. 34. tam illam ipsam affirmativam, quam negativam responsum esse probabilem, addens, se ideo non plus dicere, quòd tunc cum, scribat, ea quæstio delata esset ad Congregationem Concil. Tridentini, censeo ego, standum longè cujusque loci consuetudine.

Dico II. Literæ dimissoriæ debent secundum jus commune continere sequentia. 575

I. Causam, ob quam Episcopus dimittit Concilium Trident. Sess. 7. Cap. 11. Jordanus usus obtinuit, ut non exprimitur. Abbas loc. cit. num. 14.

II. Dispensationem super interdictis. Etenim nequit super iis dispensare Episcopus, ad quem mittitur Ordinandus, ut jam dixi Casus XII. num. 429. ubi tamen addidi, si dimissus labore aliquo impedimento dispensabili per Episcopum, posse in eo dispensare illum, ad quem dimittitur, esto non sit facta specialis ipsi permissio

At, quid si dimissoria contineant hanc Clausulam: Si tamen aliàs nullum tibi obstat impedimentum Canonicum. Poteritne nihilominus dispensare Ordinator? Equidem hæc Clausula exprimitur in formula communi Dimissoriarum Constantientium impressa: censeo nihilominus, ea non arctari potestatem Ordinantis, sed solum indicari, non esse mentem dimittentis, tacere gratiam ulli indigno, aut inhæbili canonicè. Illa enim arctatio posset creare magnum incommodum dimisso, nullum commodum dimittenti. Et sicut leges communes benignius interpretandæ sunt. L. Benignius.

nigrius. ff. De Leg. ita & particularia rescripta cap. Ex Literis. De Constit. Adde, quòd, qui majorem Anni partem commorantur in uno loco, possint ab Episcopo loci obtinere dispensationem, absolutionemque à votis, juramentis, censuris, irregularitatibus juxta P. Sanchez De Matr. Lib. 3. d. 23. n. 12. & 13. aliisque plurimos. Ergo hæc doctrina proderit saltem iis, qui cupiunt ordinari ab Episcopo urbis, in qua navant operam literis. Ita videtur mihi posse probabiliter (tacentibus aliis) dici, salvo meliori iudicio.

577 III. Testimonium de sufficienti doctrina: Nec enim dimitti debent, nisi examinati. Trident. Concil. Sess. 13. Cap. 3. De Reform. & Sess. 7. Cap. 11. junct. Declaratione, quam addit ibid. Gallemart. Nec erit tutus in conscientia Episcopus, si fortè admittatur destitutus scientiâ requisitâ, licet literis dimissoriis inferuerit clausulam gravatoriam conscientie Ordinantis. Jordanus loc. cit. num. 15. post Barbosa Alleg. 7. num. 20. citantem etiam Vivaudum, & Majolum. Verum illa Sanctio Tridentini non est ita rigidè recepta in Germania, quin sapissime, imò communiter expediatur ejusmodi literæ sine ullo examine. Et quidem fortè ideo, quòd & Germani multò sapius, quam Itali e. g. dent literis operam in locis valde distitis à Residentia Episcopali, imò extra Diocesim, Provinciamque sitis, ut proinde non possent hi candidati Clericatus nisi cum magnis sumptibus, atque studiorum suorum jactura sese sistere examini. Et in hoc Casu fas sit committere examen alteri Episcopo. Barbosa ipse num. 29. referens, esse ita decisum.

578 Causa autem illius distantia est partim ingens amplitudo Episcopatum Teutonicorum, quorum unus æquat longitudine, & latitudine 6. aut etiam plures Italicos, partim genius gentis solita peregrinari. Quod autem illi Doctores addunt de periculo conscientie Episcopalis, refutatur in primis ex eo, quòd & Germani Episcopi committant curam examinis suis Vicariis, & sint tuti in conscientia, etsi ipsi non examinent Regulares circa doctrinam, ut declaravimus Casu XI. num. 424. aut circa mores, cum ne quidem liceat ipsis instituire tale examen. Suprà ibid. Celsissimis Episcopis Constantiensibus patrocinatur hæc peculiaris ratio, præsertim hoc tempore, quòd non tradant dimissorias, nisi cum & sub conditione: Si tamen prius in publica aliqua, & Catholica Universitate, aut Gymnasio studiis Rhetorica, & Dialectica absolutis, saltem Theologia Morali, seu Casibus, ut vocant, conscientie duos integros Annos cum fructu impenderit, ac in examine, quòd eidem Antistiti committimus, dignus, ac idoneus fueris reperitur. Item negantur in hoc eodem Episcopatu dimissoriæ non exhibitibus authentica testimonia de honestate morum.

580 Quæres fortè: An, si literæ expriment, di-

missum esse examinatum, approbatumque possit nihilominus, aut teneatur Ordinator examinare eundem?

Resp. Possit tradunt Bonacina De Sacram. Disp. 8. p. 4. num. ult. Barbosa cit. alleg. 7. num. 22. Jordanus num. 17. pronuntians esse id certum post Concil. Trident. Sess. 7. num. 11. imò teneri, censent idem Barbosa, Campanilis apud Jordanum, & ipse Jordanus, favente aperte Tridentino Concilio cit. cap. 11. in fin. & clarissimè Declaratione, quam describit idem num. 20. suffragante praxi Mediolanensi, Neapolitanâ, multorum aliorum locorum, teste eodem Jordano, confirmatque suum iudicium hoc

Casu Paduano.

581 Dum morarer Padua de Anno 1628. pro Sistentibus, concurrerunt multi Ordinandi vicinarum, imò etiam remotarum Civitatum, habentes dimissorias literas, cum testimonio examinis, & approbationis. Nihilominus Episcopus mandavit illos rursus examinari, & majorem illorum partem reprobavit, Ceteros cum Paduanis de Licentia ejusdem Episcopi ordinavit.

582 Hic sanè Casus, ut & plures alii, efficiunt, ut, præsertim accedente illâ Declaratione Cardinalium, summopere suadeam subijci examini illos dimissos. Et absque omni dubio debent illi, qui obtinuerunt dimissorias similes Constantiensibus supra descriptis.

583 At rursus quæres. Vtrum alienus Episcopus possit ordinare dimissos cum Clausula simili Constantiensis quoad qualitatem, & duritiam studiorum? Mihi quippe aliunde scriptum est, fuisse alicubi nullam rationem habitam hujus clausulæ, sed solius sufficientie in doctrina Morali. Sed certè nequeo probare hoc factum. Nam & fines mandati diligenter custodiendū sunt L. Diligenter. ff. Mandati, & quisque potest rei suæ modum ponere, cui alter acquiescere tenetur. L. Intraditionibus. ff. De pact. & iniquum est, ut, cui facta est singularis gratia dimissionis, utatur illâ gratiâ ad promotionem citius obtinendam, quam potiretur, si versaretur in propria Diocesi. Et Denique dispensatio est strictè, non autem late contra omnem proprietatem verborum interpretanda.

APPENDIX ITALO-GERMANICI CASVS.

584 Episcopus Italus dedit Titio suo subdito literas dimissoriales, ut possit Sacros Ordines à quocunque Episcopo, dummodo ante quemlibet Sacrum Ordinem (ita moris est in Italia) per decem dies in aliquo seminario det specimen suæ vocationis ad Sacerdotium. Quæritur an possit Titius ordinari Friburgi Brisgoia, ubi studet Theologia, prætermissa tamen exercitatione? Ratio dubitandi patet ex Casu,

Casu, & crescit ex hisce verbis, quae ponuntur ad finem litterarum dimissorialium: Non aliter. (subintellige, datus facultatem alteri Episcopo) onerantes super hoc conscientiam Episcopi ordinantis. Respondi videri quid possit. 1. Quia abunde dedit aliunde specimen sine vocatione ad Sacerdotium, adeoque cessat causa finalis probandi, aut petendi aliud experimentum. 2. Quia hic loci neque instrata est ea exercitatio: nec superpet occasio, aut locus eam praebeandi. 3. Quia ea conditio videtur potius apposta ab amanuensi, & Secretariode scribente dimissoriales ex aliqua certa formula, usitata in Italia, quam ex interpretativa voluntate Episcopi. 4. Quia Episcopus censetur velle Titio gratificari, modo id fiat sine detrimento Ordinis Ecclesiastici, & gloria Dei. 5. Quia particula, Onerantes super hoc videtur limitare oppositam conditionem ad casum necessitatis. Placeat R. A. V. unico verbo &c.

Ita ad me mense Decembri Anno 1673. Vir profundè doctus. Respondi nihilominus, videri mihi, non potuisse illum dimissum in augurari absque eiusmodi exercitatio. Huic meo responso applicavi rationes productas in isto ipso n. 582. cui subtexui Italo-Germanicum Casum. Confirmo inde 1. quod nequeat prudenter dubitare, quin Episcopi Italiae optime norint, illam conditionem de specimine in aliquo seminario non consuevisse ubique extra Italiam observari. Cum igitur Casus de difficultate observandi alibi hanc conditionem non sit ullo modo improvisus Antistitibus Italiae, & tamen nullam prorsus restrictionem, explicationemve adjungant, argumento minime dubio est, eos ne tacite quidem excipere solitos Casum difficultatis praebeandi nominatum specimen in aliquo seminario, sed velle, ut in Casu necessitatis ad se recurratur pro gratiosa dispensatione, unde arbitror, habere hic locum illam ex Cap. 2. De Transl. Episc. desumptam gnomen: Si voluisset, expressisset.

Confirmo 2. iis, quae supra Tr. 3. num. 643. ex communi persuasione Jureconsultorum proruli de vi & efficacia clausulae: Dummodo. Confirmo 3. ex eò, quod clausula: Non aliter, indicet praecisam necessitatem. Barbofa de clausulis claus. 81. & quidem ita praecisam, ut non recipiat aliam interpretationem. Idem ibid. cum aliis. Accedit, quod absque dubio experientia docuerit, non posse in Italia sufficienter occurri gravibus incommodis, nisi dimissoriales inferatur illa expressa conditio impediens, ne facile extra Italiam promoveantur subditi Episcoporum Italicorum.

Ad primam rationem in contrarium respondetur, clausula: Non aliter, excludi aequipollentiam, seu suppletionem per aliud, ut liquet tum ex secunda doctrina allata ex Barbofa, tum quia illa eadem clausula inducit formam. Tuschus lit. E. conclus. 311. & Marta de clausulis Parr. 1. claus. 74. Eadem clausula excludit etiam casum impotentiae, quia est limitativa po-

testatis, & limitativa sui juris in Casu contrario. Barbofa loc. cit. num. 15 post parisiis, & alios. Unde liquet responsio ad secundam quoque rationem.

Ad tertiam dicitur, sicut in re à Jure determinata non licet arbitrari. Garcia de Benefic. Part. 7. Cap. 4. num. 84. & in re aperte nulla est deliberatio. S. Cyprianus apud S. Augustinum in Sermon. De hoc S. Martyre. Ita nec in re clara locum esse divinationibus, nec debere praesumi absurdum, imò argumentum ab absurdo vitando esse omnium validissimum, a-junt, quos referam infra num. 705. foret autem absurdissimum absurdum, si Episcopus suo chirographo muniret instrumentum vitiosum, imitatus Theodosium juniorem, subscribentem libello, quo continebatur. Eum suam uxorem Atheneidem vendere Pulcheriae sorori, fabricatrici hujus tropae ad emendam ordinariam incuriam fratris. Et si dimissoriae sunt descriptae ex certa formula, seu formulari, inferitur, esse scriptas secundum Curiae Episcopalis stylum, stylus autem Curiae facit jus. Ad quartum & quintum rursus negatur, quidquam tribuendum conjecturae, & divinationi in verbis tam perspicuis.

Hisce ob affinitatem materiae addo ex P. Bartolo nostro in Vita S. Fundatoris nostri Lib. 1. num. 18. fuisse à S. Carolo Borromeo in Synodo Provinciali saluberrime decretum, ne quis initiaretur Sacris, & Sacerdotio, nisi aliquot dies primis saltem Exercitiis (S. P. N. Ignatii) meditationibus purgatus.

Ceterum quia facta est mentio examinis, observo, Religiosos in nostra Germania experiri, & quidni? benigniores, & clementiores Dominos Episcopos, quam circa publicam, & praeproperam citationem ad examen se se praestiterint illi, de quibus Illustrissimus eruditione, ac dignitate D. Pax Jordanus Episcopus Tragurienis, in toris allegato, allegandoque Lib. 3. Tit. 6. suum iudicium prompsit. num. 260. his formalibus: Id parum rationale videtur. Sed multi imponunt libentes alios onera gravia, & importabilia, maxime qui sedent super cathedram Moysi, & praesertim, quando agitur de Regularibus. Ita ille. Nos Religiosi exhibeamus sincere, humillimè omnem observantiam intra limites nostrorum Privilegiorum. Illustrissimis, & Reverendissimis Dominis Ordinariis. Sentiemus illos non Dominos, sed Patres.

IV. Eadem litterae dimissoriae debent exprimerè, esse jam provisum dimisso de titulo mentae. Nam dimittens obligaretur ad providendum de Beneficio, & interim, quantum ad condignam sustentationem, quando dimissoriae daret non habenti patrimonium. Ita loquitur idem Jordan. ibid. n. 15. post Campanilem etiam Episcopum, propter apertum textum c. Si Episcopus. De praeb. in 6. proinde subdens num. 370. post Quarantam, & Barbofam alleg. 7. n. 20. haec verba: Obligatio requirendi titu-

di titulum spectat ad Episcopum, qui licentiam, seu dimissoriae concedit, non ad Ordinatore. Unde puto, hanc doctrinam esse de jure veram. Admittuntur tamen passim ab Episcopis Germaniae proximis, & remotis dimissoriales Constatientes impressae, & expressae hac clausula: Etiam Majores Clericorum Ordines ad titulum competentis patrimonii, vel Beneficii juxta Sacrosancti Concilii Tridentini Decreta &c. suscipere possunt. Quae certe verba nullo modo testantur, esse provisum de titulo, sed totum examen rite committitur, & remittitur examini Dominici Ordinantis. Verum sicuti consuetudo excentis derogat juri communi in aliis materiis, ita & in hac. Quae tamen non videtur ullo modo derogasse sanctioni citati Capituli: Si Episcopus ita mandantis: Si certas commissi alteri ordinare personas, tu (qui providere hoc Casu, an haberent titulum, debuisti) taliter Ordinat ad praedicta, donec per te Beneficiatus fuerit, obligatus existis. Ratio est, quia alienus Antistes summo jure recufaret promovere non suum, si in eum recideret illud grave onus. Verum non est opus huius materiae diutius inhaerere, cum non habeat ullam in praxi difficultatem. Procuravi ipse multas literas dimissorias hujus ipsius tenoris praesentatas Dominis Ordinariis Basileensibus, Lausannensibus, Augustanis, Frisinganis, Salisburgensibus, Viennensibus &c. nulla tamen mota lis circa hanc, aut de examine clausulam.

Dico III. Dimissoriae semel concessae semper valent, tum vivente, tum defuncto concedente. Barbofa cit. alleg. 7. num. 23. citans multos, & inter hos P. Henriquez Lib. 10. cap. 22. & Rodriguez Tom. 1. qq. Regul. q. 9. a. 1. quia scilicet dimissio est gratia facta, non facienda, & proinde non expirat morte concedentis, per ea, quae ex communi differit F. Laymannus Lib. 1. Theolog. Moral. Tr. 4. Cap. 23. num. 18. Estque haec doctrina vera. etiam si illae dimissoriae datae fuerint à Capitulo, Sede vacante, quia per ingressum moderni Episcopi non expirat. Barbofa loc. cit. post Quarantam, Gutierrez, & alios.

Excipe à Conclusionè: Nisi revocet, vel qui dedit, vel Successor hujus. De successore exprimit Barbofa post Rebuffum. De ipsomet concedente patet ex cap. Novit. De judic. Gloss. in Reg. 16. in 6. Silvest. Verb. Privil. q. 10. dist. 7. Debet autem illa revocatio fieri verbis claris, & expressis, alioqui non censetur esse facta, utpote haec valde odiosa, & quia mutatio, correctioque non est praesumenda, sed probanda.

His omnibus adde tria. Primum. Sicut mortaliter peccat, & suspensioni subjacet, qui sine dimissoriais ullis facit se ordinari ab alieno Episcopo, ut videbimus Cas. XIX. ita quicum dimissoriais vel confectis, vel veris quidem, sed revocatis. Siquidem talis revera ordinatur absque consensu sui Ordinarii, adeoque incurrit

poenas statutas, seu renovatas à Concilio Tridentino, & à Pio II. Navarrus Lib. 1. Conf. De Temp. Ord. Conf. 30.

Alterum. Non esse in Germania receptam, sanctionem Tridentini Concilii Sess. 21. Cap. 1. De Reform. anathemate ferientis tam dantes, quam accipientes aliquid pro dimissoriais, vel quocumque praetextu, etiam si sponte oblatum, exceptis Notariis, qui, si constitutum salarium non habeant, licite accipiunt decimam partem Aurei, seu Ducati. Etenim certum est, non solum accipi, sed peti in aliquibus Dioecibus dimidium, in aliis integrum Aureum, seu Ducatum. In aliis adhuc plus. Ut proinde sint in conscientia excusati in primis & maximè dantes, quia nequeunt communiter aliter impetrare, tum etiam ipsi accipientes, si, ut fieri & potest, & solet, nitantur vero jure. Vide de hoc breviter Barbofam loc. cit. num. 27. fuscè P. Suarez De Relig. Tom. 1. Lib. 4. De Sim. Cap. 53. brevius, sed nervosè P. Lessium Lib. 2. De justit. cap. 35. dub. 10.

Tertium. Expedit ut Episcopus dimittens pro omnibus Ordinibus, etiam majoribus, exprimat haec verba: Etiam Presbyteratus.

APPENDIX OB RECENTEM CASVM.

Quam utile sit hoc Tertium documentum, de exprimentis verbis: Etiam Presbyteratus, discet ex recenti hoc

Casu simili sequenti.

Etenim Dioecesanus Constantiensis, navarrus in recens confirmata, ammissis privilegiis exornata à summo Pontifice atque Imperatore Leopoldo Vniversitate Oenipontana operam Theologiae, atque Brixinam profectus, ut illic vi suarum Reverendarum ungeretur etiam in Sacerdotem, non fuit admittendus, nisi ad Subdiaconatum, & Diaconatum, idcirco quod mos Brixinensis ferat, ut quamvis Dimissoriae faciant potestatem accipiendi omnes etiam Majores Ordines, attamen Presbyteratus non conferatur ulli, nisi fiat huius expressa mentio.

Quare literis decimo nono Aprilis hujus ipsius Anni 1678. datis Oeniponto interrogor de stylo nostrae Constantiensis Curiae, accipioque ab ipsomet Reverendissimo Domino Vicario Generali, qui mandaverat expediri illas Dimissorias, responsum hisce formalibus: In Curia Constantiensi hunc stylum observari, ut si quis ad omnes majores Ordines dimittatur ad alium Episcopum, etiam Presbyteratus Ordo conferatur, etiam si expresse non specificetur, hoc propria sua manu testatur Constantiae 26. April. 1678.

Josephus ab Ach. J. U. L. Vicarius Generalis.

K 2 Praxis

b Praxis Brixinensium, quatenus inferit Presbyteratum, est quidem conformis stylo Dominorum Nuntiorum Apostolicorum, solitorum exprimeret illum Ordinem, ut vidimus supra num. 572. attamen reor illam expressionem non esse de jure communi necessariam, adeoque posse quemvis Episcopum dispensare in rigidioris stylo circa hoc vigente in sua Diocesi. Notum enim est, dispensandi jus circa stylum & consuetudines particulares suae Diocesis competere Episcopo, siquidem eadem est potestas ligandi, atque solvendi, cap. *Cum inferior. De majorit. & obed.* & ibi notata.

c Porro quia animadverto Doctores non convenire in judicio de necessaria specificatione Ordinum, ad quorum receptionem licitam petuntur, expediunturque literae dimissoriae, refero ego verba formalia diversorum, quae Theologorum, quae Jure consultorum.

d Primò itaque omnium, quos habeo, antiquissimus Ignatius Lopez de Salzedo in Practica criminali Canonica cap. 16. lit. C. sic loquitur. Literis dimissoriis oportet, ut exprimat, qui Ordines illarum (dimissoriarum) ratione sint ministrandi, quia concedendo solum recipi minores, vel Ordines tantum, majores Ordines minimè comprehenduntur cap. 1. De Tempor. Ordin. Ita ille, quem verbatim describiturum P. Sanchez Lib. 7. Consil. moral. cap. 1. dub. 20. num. 9. nihil superaddens nisi Rebuffum, de quo paulò post, tum P. Ernicus Pirhing Lib. 1. in Jus Canon. Tit. 11. Sect. 1. n. 66. superaddens hanc rationem, quòd illa facultas sit stricti juris, Argument. Cap. 1. De Tempor. Ordinatus.

e Secundo Petrus Rebuffus in Prax. Benef. in formula dimissoriarum literarum n. 5. sic scribit: Concedendo recipi minores, vel Ordines tantum, non intelligitur concedere de majoribus cap. 1. De Tempor. Ordin. ideo oportet & Sacros exprimere, ut in literis dimissoriis exprimi est solitum, ibi: *etiam Subdiaconatus &c.* per quae ultima verba se remittit ad formulam communem dimittendi, quàm n. 1. expresse hinc verbis. *Primum tonsuram accipere Acholythatum, ceterosque minores etiam Subdiaconatus, Diaconatus & Presbyteratus Sacros Ordines.*

f Tertio Joannes Boscius in Theologiae Sacramental. Parte quarta Disputat. 10. Sect. 3. dissentiens ab his autoribus sic differit: Sub ly Ordines absolutè positum non comprehendit Ordines majores, haud facile credidero, nisi jure aliquo positivo, videro expressum, quod jus cum Sanchez non afferat, displicet ejus sententia quoad hanc partem, praesertim cum scriptum sit. Beneficium Imperatoris, quod à divina scilicet Indulgentia proficiscitur, quàm plenissimè interpretari debemus. Leg. 3. ff. De constit. Ita ille, cui sanè repugnat commune judicium, & praxis Episcoporum. At verò arbitror, quando dimissoriae expediuntur more Constantiensis paulò superius descripto,

presbyteratum sufficientissimè contineri sub illa formula. *Omnes majores Ordines.* Qui enim dicit *omne* nihil excipit. Et quia illud dicitur Expressum, tum quod sub expresso continetur, Barbosa *Axiomat.* 89. n. 5. post Parisium, Rolandum & alios, tum quod ex natura verborum inducitur. Idem Barbosa ex Bartolo, & aliis. Presbyteratus autem continetur sub expresso nomine omnium Ordinum majorum, induciturque ex natura eorundem, idcirco juri communi consentaneè loquitur, qui clausulam. *Omnes Ordines etiam majores* expressè extendit ad Presbyteratum, nec existimo huic doctrinae repugnare Doctores superius citatos. Si tamen alicubi vigeat alia consuetudo, debet dimissus subijcere se illi. Etenim Episcopus loci non tenetur à sua consuetudine recedere propter extraneum. Quamvis revera Christiana charitas suadeat, ut gratificetur singulariter, quando nequit sine notabili incommodo Oratoris expectari, donec è propria Oratoris Diocesi adveniat declaratio.

Nec ullo modo dubitandum est, quin, quando in dimissoriis exprimitur clausula: *Ad omnes Ordines, etiam majores,* intelligatur etiam Presbyteratus, quandoquidem omne gratiosum rescriptum intelligendum est secundum proprietatem simul, simul & usum communem, nisi aliud statuat in Jure. Atqui nihil prorsus peculiare in Jure statuitur circa hanc specialem ampliationem.

Nec obest, quòd dicatur ejusmodi Reverendas esse strictae interpretationis. Ad servandam enim naturam strictae interpretationis nequaquam necessarium est, ut verba improprietur, aut contra suam naturam restringantur, sed per se loquendo sufficit ut non improprietur per extensionem factam ob paritatem rationis argumentationem à majori ad minus, & alia, ob quae alia Beneficia, seu merè gratiosa dispositiones extrahuntur extra limites sui proprii significati.

Receptum est in Scholista Theologicis, quàm Juridicis, tamen dispensandi delegata facultas sit late interpretanda, ipsam tamen actualem dispensationem esse strictè sumendam, & nihilominus, ut declarem exemplo huc apprimè faciente, optimi Doctores, ut P. Coninck *disp.* 33. De Sacramento. dubio 2. n. 29. & apud Dianam Parte 8. Tr. 3. Resolut. 36. Texeda in Theol. morali Tom. 2. Lib. 4. Tr. 3. n. 29. tradunt, si Pontifex dispenset cum aliquo ut Ordines recipiat talem dispensationem extendi posse ad Ordines majores. Cujus doctrinae contrarium licet communiter teneant alii, attamen ei favent Calderinus, Decius, Rebuffus, Navarrus, & Covarruvias apud Dianam *loc. cit.* dicentes, dispensationem non esse ita restringendam, ut non extendatur ad omnia, quae sub rigorosa verborum significatione continentur.

Ex haecenus quae indicatis, quae explicatis, 591 & probatis deduces resolutionem horum.

Casuum

Casuum septenorum.

Primus est nostri Oldradri, qui fuit usus literis dimissoriis, etiam postquam suus Episcopus iussit ipsi indicari, ne Ordines ab alio Episcopo acciperet.

Etenim illa indicatio non fuit ullo modo habenda pro revocatione gratiae prius concessae. Sed praecise pro prohibitione utendi gratiae concessae, permanentique, vel potius pro interruptione simplici, quod non esset necessarium Oldrado, se conferre aliò. Atqui dicere: *Non est necesse, ut Privilegio concessio utaris,* non est dicere: *Revoco Privilegium concessum.*

592 Secundus illius: qui cum legitimis dimissoriis sui Episcopi suscepit ab alieno Episcopo feria sexta 4. temporum 4. Minores, & Sabbato post Subdiaconatum, cum tamen non esset iis literis inserta dispensatio super interstitiis. Respondet enim Navarrus Lib. 1. conf. conf. 6. De Temp. Ord. peccasse in secundo Casu propter causam allatam num. 493.

593 Tertius illius, qui dimissorias, ut à quocunque Episcopo ad omnes Sacros Ordines promoveri posset, à quodam Prolegato constituto Vicario obtinuit, & postea à diversis Episcopis Sacros Ordines cum dictis dimissoriis suscepit.

Nam rectè respondet idem Navarrus *loc. cit. conf.* 26. illum incurrisse poenas jure statutas, eò quòd ille Vicarius nec esset Episcopus, nec Vicarius Episcopi Originis, nec Beneficii, nec Domicilii, nec etiam Vicarius Praelati Religiosi, esto fuerit Vicarius Anconitanus.

594 Quartus illius, cui primo Anno vacantis Ecclesiae Burgensis Nuntius Apostolicus Hispania dedit adhuc puero literas dimissorias, ut posset ordinari ab aliquo Antistite cum testimonio idoneitatis, quarum vi accepit Primam Tonsuram in eadem Ecclesia vacante.

Licet quippe Navarrus referens hunc Casum *loc. cit. conf.* 27. damnet tam Ordinatum, quàm Ordinantem, quia tamen probabile est ex dictis supra num. 573 Nuntium posse expedire tales literas, Sede vacante, & suam gratiam non limitavit excludendo tempus Sedis vacantis, imò potius videtur respexisse hoc tempus, idcirco fati credibile est, potuisse, utrumque excusari.

595 Quintus illius Hispani, qui commorans Romae petiit dimissorias à suo Episcopo, quae & concessa fuerunt, sed priusquam pervenirent Romam, fabricavit ille falsas dimissorias, quarum virtute insignitus fuit quatuor Minoribus.

Etenim sapienter resolvit Navarrus *conf.* 33. illum peccasse mortaliter suà illà fraude.

596 Addit rectè idem Navarrus, illum hominem non fuisse incursum poenam statutam, in promotos sine licentia sui Episcopi, esto suscepisset etiam Subdiaconatum. Etenim erat jam data licentia ante Ordinationem. Licet.

ergo non fuerit Ordinatus ex vi verarum dimissoriarum, fuit tamen verè Ordinatus cum dimissoriis veris.

597 Sextus Abbatis, qui nondum Presbyter concessit dimissorias famulo suo seculari.

Talis quippe peccavit mortaliter, non quia dedit eas nondum exornatus charactere Sacerdotali, sed quia Abbates non habent univèrsim jus dandi dimissorias, nisi Religiosis sibi subditis. Suprà num. 567. Sic etiam respondit Navarrus *loc. cit. conf.* 37.

598 Septimus illius rursum Hispani, qui accipit dimissorias sui Episcopi Granatensis, ut posset ordinari ab Episcopo Giennensi, reliquit hunc, & curavit se initiari à Cordubensi. An licitè?

Placet mihi distinctio P. Quintannadvenae *Singul. Tr. 6. Singul. 19.* ratiocinantis hoc modo: Vel Episcopus Granatensis habuit ex se specialem rationem dimittendi suum illum, subditum ad Episcopum Giennensem potius, quàm ad quemcunque alium, hácque ratione inductus concessit dimissorias, non concessurus eas ad alium. Et tunc malè fecit ille, Orator accedendo Cordubensem. Aut non habuit ex se, & motu proprio ullam ejusmodi rationem specialem sed fortè tantum ideo, quòd esset vicinior, & tunc non deliquit ille Orator. Qui tunc singulariter est tutus, quando suus Episcopus concessit ipsi non motu proprio, sed ad instantiam ipsiusmet Oratoris, qui expetivit ejusmodi limitatam gratiam. Quod enim ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium, & incommodum retorquendum, ut habet *Regula 61. in 6. & adjuvarinos*, non decipi Beneficio oportet, inquit Paulus Jureconsultus *L. in commodato. ff. Commodati, vel contra. §. Sicut.*

ORDINATUS CUM, AUT ABSQUE PATRIMONIO.

CASUS XV.

Navarrus.

SUMMARIUM.

Casus Patrimonii multum controversi. 600. Describitur Sanctio Tridentina de Patrimonio. 602.

Quale Patrimonium exigatur generatim? 603. Episcopus tenetur sustentare eum, quem promovit sine Patrimonio. 603. & seqq.

An singens Patrimonium incurrat poenam? 604.

Sufficiencia Patrimonii unde estimanda? 610.

Casus Alumno Pontificii frustra allegantis privilegium promotionis absque Patrimonio. Ibid. in App.

Quantum exigatur Constantia? 610.

Quantum alibi? 611.

Patrimonium debet consistere in immobilibus. 613.

K 3

Constan-

Constantia sufficit, si nobilis, qui constituit Patrimonium, promittat, se ex suis bonis suppediaturum victum. 615.

Littere dimissoriales Constantienses, quæ continent, dimissum esse instructum tali Patrimonio, admittuntur alibi. 616.

Consuetudo loci spectanda in qualitate Patrimonii. 617.

Quid si Papa dispenset cum clausula: Constito prius, quod tu Patrimonium ejusmodi verè, & realiter possideas. Ibidem App. lit. a.

Quatenus non liceat alienare Patrimonium? 618.

Casus alienantis post Subdiaconatum Patrimonium suum. 623.

Et illius, qui mentitus fuit, sufficere Patrimonium, quod offerebat Ordinatori. 624.

Et alterius Ordinati cum titulo Patrimonii subjectioni restrictioni. 625.

Item Organadi, offerentis pro Patrimonio reditus suæ artis Musicae. 626.

Etiam Doctor Theologiae repellendus est, si careat Patrimonio. 627.

600 **P**atrophilus accepit justum Patrimonium à Patre, ut Sacros Ordines acciperet, & possedit illud multo tempore, & adivit bellum, in quo diu militavit, & Pater putans, illum esse mortuum, donavit illud Patrimonium suæ sorori, si mortuus esset in bello, Sororius ejus donavit ei prædium ferè æquivalens ad se Ordinandum, sed antequam se ordinaret, obligavit se ad solvendam certam pecuniam sorori suæ nuptiæ, & postea cum dimissoriis Ordinarii ad titulum donationis præfati prædii datus suscepit omnes Ordines. *Quæritur, an suspensionis pœnam incurrit, & celebrando sit factus irregularis?*

601 Par est, ut & hunc Casum insigniam nomine sapientissimi Martini Navarri, quandoquidem hætenus tam multos mutuatus sum ab illo, æquè atque hunc expressum hæc verbis *De Temp. Ordinari. conf. 18.* Hujus solutioni præmittam cum alia complura, tum sanctionem Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ *Sess. 21. Cap. 2. De Reform.* apprimè facientem ad huic & *XVI. Casum*, sic enim decernit.

602 *Cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem questum exercere &c. statuit Sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus secularis, quamvis sit alias idoneis moribus, scientiâ, & ætate, ad Sacros Ordines promoveatur nisi prius legitime constet, eum Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere. Id verò Beneficium resignare non possit, nisi factâ mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quod aliunde vivere commode possit. Et aliter facta alienatio nulla*

sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi prius perspeto, Patrimonium illud, vel pensionem verè ab eo obtineri, aliâque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque deinceps sine licentia Episcopi alienari, extingui, vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint, antiquorum Canonum pœnas super his innovando.

Hætenus Synodus, circa cujus Decretum 603 notanda sunt sequentia.

I. Pro secularibus licet Ordinandis debet adesse titulus verus vel Beneficii Ecclesiastici, vel Patrimonii, aut pensionis Ecclesiasticæ, ut liquet ex verbis Concilii. At pro Regularibus sufficit titulus paupertatis, quem cum titulo Beneficii explicabimus sequenti *Cas. XVI.* Ita autem requiritur unus ex hisce titulis, ut, si Episcopus quempiam Ordinet sine legitimo titulo, teneatur illum sustentare. *Cap. Cum secundum. De præbend.* cujus sunt hæc verba: *Tandem per Ordinatos & Successores eorum provideri volumus Ordinatis sine titulo, donec per eos Ecclesiastica Beneficia conferantur.* Hæc autem pœna tunc solum habet locum, quando ille Ordinator scivit, aut scire potuit, alterum carere legitimo titulo. Secus, si hic alter confinxit falsas literas, quarum fraudem nequius deprehendere Ordinator, ut rectè Jordan. *Elucubr. Vol. 1. Lib. 3. Tit. 6. n. 363.* Nemo enim alterius dolo, aut malignitate prægravandus est, ut constat ex juribus vulgaribus. Quo in Casu licet hic fraudulentus homo non incurrat facto ipso ullas pœnas, Garcias de *Benef. Part. 2. Cap. 5. Barbosa de Offic. Episc. Alleg. 20. n. 27. Jordan. loc. cit.* ita quippe declaravit Congregatio, ut testantur hi, aliique DD. attamen potest, deprehensa fraude, graviter puniri ab Episcopo. Qui Episcopus, licet, ut dixi, graviter peccet, atque sustentare teneatur illum, quem sciens Ordinavit sine titulo, non tamen incurrit ipso Jure ullam aliam pœnam. Ita citati propter expressam Declarationem Cardinal. apud ipsos. Ut proinde illa ultima verba, quæ ex Concil. Trid. descriptimus n. 602. in fine de renovatione pœnarum, intelligantur de renovatione solum pœnæ expressæ in *cit. 6. Cum secundum*, id est, pœna alendi sic promotum. Ita Congregat. Cardin. & citati DD. contra Navarr. Sanch. Suar. Bonac. *De Sacram. Diss. 8. Punct. 24. Palaum Tr. 27. Punct. 12* qui fortè non viderunt illam Declarationem.

604 II. Titulus ille non requiritur pro Minoribus Ordinibus, sed solum pro Majoribus. Et ita quidem, ut si quis suscepto Subdiaconatu, amisisset suum titulum, nondum suscepto Diaconatu, deberet pro Diaconatu esse omnino provifus de alio, quia verba Tridentini Concil. generaliter inhibent promotionem ad Sacros Ordines sine titulo, Bonacina *loc. cit.* & alii communiter.

III. Ca-

606 III. Cæterum, cum est sermo de pœna Episcopi Ordinantis sine titulo, intelligitur Episcopus, partim qui ex officio, partim qui ex sola commissione ordinat. In primis enim, qui suosmet subditos ita ordinat, absque dubio teneatur alimentare taliter ordinatos. Id quippe singulariter, & præcipuè intendit Synodus Tridentina, & *cit. capitulum. Cum secundum*, itemque *cap. Si Episcopus. De præb. in 6.* At verò de illo, qui alienis, ac proinde ex sola commissione, & delegatione confert Ordines, est hæc dispositio *cit. cap. Si Episcopus. De præb. in 6. Si Episcopus, cui, nullis personis expressis in genere, commissi, ut vice tuâ Ordines in tua Diocesi celebraret, ad sacros Ordines promoverit quempiam, ritum non habentem, ei (cum in culpa fuerit taliter ordinando eundem) tenebitur vita necessaria ministrare, donec &c. si verò certas commissi eidem ordinare personas, tu taliter ordinatio ad prædicta obligatus existis.* Quæ decisio cum etiam post Tridentinum vires obtineat, teste Jordano n. 371. apparet, an, & quibus teneantur Reverendissimi Domini suffraganei prospicere de necessariis, si quibus destitutis titulo legitimo impoluerunt manus. Verum standum est hac in re potiùs jure consuetudinario, quam scripto.

608 IV. Nomine successoris intelligitur in verbis capituli *Cum secundum* in primis Capitulum, Sede vacante, deinde is, quem postea elegerit vel Capitulum, seu alius, sicuti & quando Capitulum, Sede vacante, hic peccat, teneatur Episcopus postea electus. Jordan. n. 36.

609 V. Obligatio alendi promotum sine titulo non urget, quando promotus nihil quidem habet in propriis bonis, attamen habet patrem divitem. Licet enim peccaret Ordinator, admittens talem ad Ordines, ut liquet ex verbis Tridentini, & notat Jordan. *num. 333.* onus tamen alendi non incumbit Episcopo, quia pater jure naturali tenetur alere filium, estque compellendus ad alendum. Barbosa *l. c. n. 4. & seqq.* Urget autem, si vel patrimonium non est, nec fuit sufficiens. Teneatur quippe Ordinator supplere defectum. Barbosa *loc. cit. n. 20.* post Henriquez *Lib. 10. c. 17.* & Grassis. Vel fuit quidem initio sufficiens, sed alluvione perit. Idem Barbosa *num. 11.* restringens ad Casum, quo parens nequit tali filio prospicere.

APPENDIX I.

605 **S**ed nec, *per se loquendo*, incumbit alendi obligatio illi Ordinari, qui initiat similem illi, quem exhibet.

Casus hic hodiernus.

Hodie quippe convenit Pontificius in *Universitate Dilingana Alumnus*, petens ordinari in Subdiaconum sine titulo Beneficii, patrimonique, idque idcirco, quod sa-

les Alumni potantur privilegio Apostolico, cujus vigore possint à quolibet Episcopo initiari absque utroque titulo, & quidem extra tempora, modo à Rectore illius Academia (qui, & Collegii nostri Rector est) obtineant communicationem dictæ gratiæ, quam etsi exhibuit hic Dominis Examinatoribus, atque etiam ipsimet Reverendissimo & Illustrissimo D. Episcopo, passus tamen fuit repulsam utrobique, partim quod non modo non constet, fuisse hætenus datum in hoc Episcopatu locum huic privilegio, sed etiam extet unius saltem exemplum, cui fuit negata inauguratio. Partim quia videtur subesse periculum, ne si taliter ordinatus postmodum nequeat se alere, molestia faceatur ipsi Ordinatori juxta Concil. Tridentinum. Partim denique, quia adest Novum Statutum Episcopale, vetans, ne promoveatur etiam patrimonio instructus, si non sit provifus de Beneficio, particularibus autem Statutis non deroget illud Papale indulgentum.

Hæ rationes partim adferebantur, partim adferri poterant, ac proinde judico, potuisse consideratis omnibus, repelli illum Candidatum, non potuisse autem consideratis earum duntaxat nonnullis.

In primis enim non oberat non usus præcise talis privilegii. Notum est enim, privilegia juri tertii non præjudicantia non evanescere per non usum. Quare sicut *per se loquendo* deliquerunt Episcopi, qui exhibitio hoc privilegio, cum esset recens, noluerit suos Diocesanos (secus de exteris, nec enim tenetur loci Ordinarius initiare alienos, etsi instructos dimissoriis, sicuti erat is, de quo hic sermo dimissus à Papa) eo donatos promovere re enim verè hoc privilegium præbet Diocesanis tale jus petendi promotionem (abstrahendo à periculo molestationis, de quo paulò post) quale foret, si nulla lex præscriberet exhibitionem tituli mensæ, ita & delinquerent, qui ei locum non darent idcirco præcise, quod non constaret de ullo usu, sicuti patet etiam in illo, qui est dispensatus in ætate. At verò si fuit bis, tervè negatus locus tali privilegio, nunquam autem datus, dici poterit conformiter stylo plurimorum tribunalium Ecclesiasticorum, civiliumque esse præscriptum contra illud.

Periculum alendi talem in necessitate nullum subest, quandoquidem id onus suscepit in se Papa privilegians tales, atque dimissoriis instructus, ut liquet ex *c. Si Episcopus*. quod descripti hoc ipso n. 607. Et noverat utique Pontifex, qui id impertitus est, neminem pro alieno commodo debere jacturam sentire. *L. Si quando. C. De testib.* privilegiaque esse intelligenda sine præjudicio tertii, nisi id exprima-

K 4

tur.

tur. Calderinus *consl.* 525. aliàs *consl.* 11. Fa-
teor tamen, subesse, subfuisseque periculum a-
liquale molestationis, atque litis in casu inop-
piæ intentandæ, vel quasi, quod periculum
multis possit videri subministrare causam suf-
ficientem ad repulsam, præsertim respectu
extranei. Denique omnino credo ob ratio-
nem allatam, eo privilegio non derogari sta-
tuto particulari de non ordinando non Benefi-
ciato, quod etsi conditum est propter solos
Diocæsanos *directè*, potest tamen, accedente
consuetudine, extendi ad extraneos.

APPENDIX II.

Quandoquidem facta est in *precedente* Ap-
pendice mentio Alumnatus, facile igno-
scet Lector attententi illum, qui Alumnatus si-
milis hoc Anno 1674. vix dum inchoato con-
tingit,

Casum stipendiati.

Exstat in Universitate N. stipendium, cu-
jus collatio spectat alternatim ad Episco-
pos A. & B. Ita tamen, ut in fundatione cau-
tum sit, quod studiosus ad id promovendus
debeat esse Magister Philosophiæ, & auditor
Theologiæ. Vacante nunc hoc stipendio ad
interventum Episcopi A. presentatur ab Epi-
scopo B. (utpote, penes quem est pro hac vice
collatio) Titius, juvenis à Magnifico P. Re-
ctore N. & suis Professoribus tam de insigni
doctrina, quam morum integritate commen-
datissimus, semulque pauper, & ad proficien-
da studia sua promotionis hujus summè indi-
gus. Verum expresse inseritur presentationi,
quasi jam sit Philosophiæ Magister, & studio-
sus Theologiæ, quod tamen utrumque prædi-
catum presentato competet primùm post quin-
que menses. Quæritur, utrum defectu hoc
non obstante, subsistat presentatio in ipsius
personam facta, possitq. hic usurpari illud vul-
gatum: Proximè accingendus habetur
pro accincto, vel utrum necessario recurrere
debeat ad Episcopum B. presentan-
tem pro facta sue presentationis declaratio-
ne, aut si quæ opus sit dispensatione, cujus sit
in presenti Casu dispensare, an Episcopi B.
tanquam pro nunc collatoris, an potius Epi-
scopi A. tanquam loci, in quo stipendium ex-
stat fundatum, Ordinarii?

Hicce verbis rogatus, lite pendente, sen-
tentia. Respondi non subsistere *per se loquen-
do*, presentationem, utpote manifestè repu-
gnantem verissimæ quidem, at, pro dolor, tam
facilè violari solitæ monitioni simul & præce-

ptioni Gregorianæ in cap. *Ultima* 13. q. 2. con-
ceptæ his verbis: *Ultima voluntas defunctio-
nibus modis servanda est*, atque habenda pro
Lege. *Authent. Secundum verò, De nupt. Coll. 4.*
fuisse autem ultimam voluntatem testatoris, ut
non valeret presentatio ita defectuosa, proba-
tur variis rationibus. 1. Eam repugnat in omni
sensu, adeoque proprio, communi, legali, verbis
testatoris, ergo & menti, cum sit talis mens, qua-
lia verba sumpta in uno ex his tribus sensibus.
Doctores in *L. Labeo. ff. De supell. Negat.* Unde il-
lud Baldi à me alibi laudati effatum: *Tuba cor-
dis sunt verba oris.*

Accedit, quod, cum Casus similes presenti
sint frequentissimi, eos utique præviderit te-
stator, fundatorque talis stipendii, ergo si vo-
luisse excipi, excepisset, per ea, quæ in simili
dixi in *precedente* Appendice. Et verò nihil sta-
bilitatis inesse ejusmodi non minus piis, quam
sapientibus dispositionibus, si eas subiceremus
hoc genus interpretationi, cum tamen summè
interfit boni publici, propugnare omni pos-
sibili modo tam sanctas, tamque proficuas Ec-
clesiæ fundationes. Eas enim acriter propu-
gnando, non solum educantur personæ magis
idoneæ regendis animabus, sed insuper inci-
tantur alii viri opulenti ad sequenda laudatissi-
ma exempla jam vitæ fundatorum, sicuti vice
verâ avertuntur à faciendis piis fundationi-
bus, quando vident, audiunt, tam facilè agi
contra disertissima verba instrumentorum so-
lennissimorum.

2. Omnes juris, aut Theologiæ periti pu-
gnantes pro interpretatione legum, statuto-
rum, contractuum, & pactorum ad literam
observandorum, promunt pro Achille, & prin-
cipali argumento decantatissimam legem:
Non aliter. ff. De legat. 1. ita sonantem: *Non al-
liter à significatione verborum recedi oportet,*
*quàm cum manifestum est, aliter sensisse testa-
torem,* ita ut hæc lex habeat tot patronos, & as-
seclas, quot universæ Bibliothecæ continent
defensores legum, statutorum, contractuum,
& pactorum, in genuina significatione intel-
lectorum. Exstant autem innumeri ejusmodi
defensores.

3. Omnes nôrunt, statuta & sententias
esse strictæ interpretationis, ab his autem ar-
gumentum valere ad ultimas voluntates, docet
post alios Everhardus *Loco* 52. Tuschus *lit. a.*
conclus. 196. Barbosa in *Loco* 105.

4. Contractus particulares, pacta particu-
laria, adeoque ultimæ etiam voluntates intel-
ligenda sunt in dubio juxta communes leges a-
liquid statuente de simili re. P. Ferdinandus
à Castro Palao, & alii alibi à me nominati. At-
qui Leges exigentes certam ætatem, certas qua-
litates pro Ordinibus sacris, aut Beneficiis Ec-
clesiasticis, e. g. volunt, ut ad sint tunc actu il-
læ qualitates, quando est re ipsâ conferendus
Ordo, aut Beneficium, ut ex communi deela-
ravi in ipso hoc *Tract. 8.* suis locis, quia vide-
licet

licet res non judicatur ex eo, quod erit, sed ex
eo, quod est. Felinus in cap. *Cum adeo. De Re-
scrip. n. 4.* non enim secundum futuri temporis
jus, sed secundum præsens æstimari debet sti-
pulatio. *L. Continuus 137. ff. De verb. oblig.*
nec destinatio attenditur, aut habetur pro fa-
cto. Felinus *n. 5.* ubi etiam Brocardicam appel-
lat materiam destinationis post Alexandrum.
Et rectè, atque appositè ad nostrum Casum sti-
pendiarii præmiserat, hoc ipso, quod jura sta-
tuunt, ut solis Clericis conferantur beneficia
ecclesiastica, horum incapacem esse, qui de
proximo est Clericus, nisi sit actu Clericus,
quantumvis incedat in habitu, & tonfurâ jam
jam promovendus. Atqui de similibus simile
ferendum est judicium. *Cap. 2. De Transl. E-
pisc.*

Et verò illa Felini doctrina non solum est
observata per se in Reverendissima Curia
Constantiensi, sed etiam apprime quadrat no-
stræ responsioni, ostenditque, illud pronun-
tatum: *Accingendus de proximo, habendus est
pro accincto*, non solum esse intelligendum in
sensu improprio, & ficto, sed etiam habere lo-
cum in iis solis casibus, in quibus jura, & con-
suetudines obtinuerunt, ut proximè accingen-
dus pro accincto habeatur. Vide Cardinalem
Tuschum in *Pract. qq. lit. A. conclus. 8.* & Bar-
bos. *Axiom. 4.* observantes, dictum Axioma
tunc singulariter non habere locum in causâ
favorabili, quando spes est fallibilis: spes au-
tem Magisterii obtinendi primùm post quin-
que menses est fallibilis ex non uno capite,
præsertim his bellicis temporibus, Palladi in-
festis.

5. Cum Episcopi debeant esse forma gregis
ex animo, minimè convenit, ut contravenien-
do illi fundationi confirmet intolerandum
pruritus, ne dicam libidinem, pessimè inter-
pretandi, corrupendi, evertendi ejusmodi
ultima elogia. Expertus loquor, quàm sæpe,
& indignè molestentur Patres Rectores hujus
Collegii nostri Constantiensis, qui cum ex an-
tiquo habeant jus ultro concessum à piis fun-
datoribus quæ nominandi, quæ instituendi con-
similes alumnos, patiuntur identidem impor-
tunas preces, aut etiam vexationes, partim à
propinquis eorum, pro quibus sunt instituta
stipendia, partim ab iis, penes quos est census
annuus, dum jugiter instant ii, ut agarur con-
tra clarissimam fundationem, comminantes
interpretamenta alienissima à mente piorum,
sapientum fundatorum, & interdum obru-
dentes alienum, seu extraneum pro stipendio
fundato in favorem alicujus certæ familiæ.

Imò primùm nuper ausus est nonnemo pa-
trocinari uni, qui, cum ratione fundationis
obligatus fuerit operam dare Theologiæ, de-
derat Jurisprudentiæ. Patrocina batur autem
idcirco, quod reperiantur multi Parochi, & Ca-
nonici, qui licet nunquam frequentarint scho-
las Theologicas, attamen æque, imò magis

profint Ecclesiæ, quàm qui Theologicas. Sanè
poterat retorqueri: Ergo licet fundator ex-
presserit, stipendium esse dandum iis solum,
qui ex tua cognatione nati sunt, poterit ni-
hilominus concedi alteri. Etenim reperiun-
tur multi ex alia familia æque, imò magis apri
gubernandis, regendis Ecclesiis, quàm tui fi-
lii, aut cognati, agnati. Hæres non potest
venire contra factum defuncti. *L. Cum à ma-
tre. C. De rei vindic.* ergo nec legatarius, nec ex-
ecutor licet, aut validè contraveniunt.

Ad 2. quæstionem respondeo, esse omnino
recurrendum ad Episcopum B. qui præsentavit,
docendumque de nullitate sui actus, ac
proinde rogandum, ut vel alium nominet præ-
ditum duabus requisitis qualitatibus, dummo-
do non judicetur futurus notabiliter minùs i-
doneus bono publico, quàm Titius, vel sequa-
tur doctrinam, quam apud Barbosam *cit. Axi-
om. 6.* suggerunt Flaminus, Paris, & Mallo-
brius, ut scilicet dicat: *Presento Titium proximi-
mè insigniendum laurea Magistrali, & peto ei
dari reale jus ad stipendium, ut primùm fuerit
creatus Magister &c.* Qui præsentandi modus
est utique validus *per se loquendo*, at hic non u-
surpandus, si fundator sanxit, ut quàm pri-
mùm vacaret stipendium, sufficeretur alter.
Hoc enim casu non video, cur si alius idoneus,
& secundum tenorem qualificatus supplicet
pro illa conditione, repelli possit. Quod si ne-
mo alius preset, poterunt, meo judicio, redi-
tus cursuri usque ad impletionem conditionis
de Magisterio, donari Titio pauperi, cum in-
telligam, eos esse hoc tempore dimidia ex par-
te accisos, ac proinde tenues.

Ad 3. quæstionem respondeo, si est locus dis-
pensationi, hanc fieri debere ab Episcopo loci,
in quo asservatur fundatio, alter enim est me-
rus, executor, executori autem nullum planè
jus competit dispensandi. *Argum. Trident. Sess.
22. Cap. 6. de Reform.* imò nec huic, aut ulli
Episcopo; nulla enim lex, aut canon tribuit
Episcopo talem potestatem, sed duntaxat *com-
mutandi. DD. in cit. cap. 6.* Tridentinæ Synodi:
commutandi autem ex causa duntaxat *justa, &
necessaria.* Trident. *ibid.* Erit autem causa justa
commutandi in proximè accingendum, seu fu-
turum proximè Magistrum, si non sit, qui am-
biat, nec enim testator imposuit alterutri Epi-
scopo onus sollicitè quærendi, an hic aut ille
Magister, qui presat, sit notabiliter infe-
rior ingenio, probitate &c. Titio, & insuper
gaudens bono patrimonio.

Theologiam quod attinet, cum intelli-
gam Titium re ipsâ operam dare Morali, certò
dicendus est explere conditionem de Theolo-
gia, Moralem quippe esse propriissimè Theo-
logiam, liquet ex iis, quæ profero in *Quinario
Tract. 2. Cap. 6.* seu in Vindiciis Theologicis
adversus Jureconsultos.

Casus alter Stipendiarii.

Nemesius exigit ab Illustrissimo, ac Principali Cœnobio N. compensationem annuorum censuum, debitorum ab Annis plus triginta. Debitorum autem, ut pretendit Nemesius, ob octingentos Imperiales Thaleros mutuo (ut loquimur in Germania, cum tamen non sit propriè contractus mutui, sed censualis) datos illi Cœnobio à Nicolao Parocho, consanguineo Nemesii, cum onere, ut prædictum Cœnobium annuos illorum octingentorum imperialium census penderet uni post alterum, ac deinceps filiis, nepotibusque descendantibus Nemesii, qui aptus foret literis condiscendis, ac proinde in stipendium literarium. Hactenus autem nihil planè cuiquam è Cœnobio, huiusve officialibus secularibus innotuit. Hoc verò debitum, haud aliter probat Nemesius, quàm instrumento munito tum subscriptione duarum Monialium, tum apprehensione sigilli Monasterii, Monialium, inquam, testantium, se audivisse ex ore nominati Nicolai Parochi, cui, utpote sanguine juncto, diu inserviverant in longa egritudine, è qua etiam is extinctus sit, quod illam summam pecuniariam curaverit, ipse ab officiali N. tradi prædicto Cœnobio, cum oere, ut præmissum annuæ pensionis præstandæ deinceps uni è descendantibus Nemesii navaturo operam studiis literarum.

P Quaritur igitur 1. Utrum sint in foro conscientia compensandi illi præteritorum Annorum census? 2. An saltem in futurum persolvendi in foro iridem conscientia? Respondi ad primum negativè, idcirco quòd in foro etiam conscientia steretur (quando res est dubia) præsumptionibus, probationibusque ac stylo fori externi. P. Sanchez De Matrimon. Lib. 7. Disp. 37. n. 12. Et aliis locis ab ipsomet citatis ibidem, atqui una ex parte dubium est, an Cœnobium N. revera debeat refundere illos antiquos census. Ex altera, si hæc causa deferatur ad forum Ecclesiasticum, sicuti deberet supposita communione doctrina Tiraquelli Tr. De privileg. pia causa. Vers. Item relictum, quod causa stipendii pro studiis literarum accensenda sit piis, utpote spectans bonum commune. Si, inquam, hæc controversia decidenda esset à iudice Ecclesiastico, diceret in primis: Nullius testimonio, quantumvis Religiosus NB. existat, nisi juratus deposuerit, in alterius præiudicium debet credi. Cap. Nuper. De testib. Atqui illæ duæ Moniales nullum præstitere iuramentum.

Quòd si fortè objiciatur, apprehensionem sigilli unius communitatis ex praxi multorum tribunaliū supplere vices iurijurandi, saltem

tunc, cum testes jam excessere è vivis, probò datam resolutionem in primis textu citati Cap. Nuper, quandoquidem Parochus ille nullo iuramento firmavit suam assertionem. Probo deinde textu notando Legis Nullus ff. De test. pronuntiantis: Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. Parochus autem Nicolaus edicit, se curasse illam summam Cœnobio tradi per officialem N. ergo est testis in propria causa. Palàm enim est, eam esse propriam causam, cuius emolumentum vel damnnum ad aliquem suo nomine pertinet, ut loquitur I. C. in L. 1. §. In propria ff. Quando appell. Equidem si officialis N. interpellatus negasset illi Plebano ad huc superstici, se quidquam unquam ab eo accepisse pro Cœnobio, jactura illius summæ pertinuisset ad Parochum, utpote qui fraudatus fuisset grata, piæque sui memoriæ procuranda per realem nepotum, abnepotumque promotionem ad literas humaniores, & severiores. Sed esto, testetur Angelus de celo, eas pecunias fuisse à Parocho traditas Titio, ut deferret ad Cœnobium, non idcirco legitime probaretur, fuisse re ipsa traditas, nec enim officialis ille amplius vivit. Et licet viveret, non tamen esset ipsi necessariò fides habenda sine iurejurando affirmanti factam esse à se illam numerationem, imò quamvis non uno, sed pluribus iuramentis id contestaretur, hæc tamen infirmerentur in primis vi citatæ legis Nullus, deinde argumento à consuetis Cap. Inspicimus de Reg. juris in Sexto. Est autem consuetissimum, ut quando celebratur ejusmodi contractus, petatur, tradaturque Antapocha, ut cum multis loquitur P. Pirhing, Tom. 2. in Ius Canon. tit. 22. seu de fide instrument. n. 5. Id est testimonium acceptæ pecuniæ. Item ut referatur in Codicillos, seu Registra, quid, à quo, quo die, & ob quid sit tam notabilis, & ob tam specialem finem accepta summa. Atqui nec umbra horum omnium reperitur.

Ad hæc credibile non est, quòd nemo ex nunc supersticibus incolis illius Cœnobii quidquam sciret de illa summa accepta, si verè accepta fuisset. Sicuti nec facile quis adducetur, ut credat Nemesio fortè opponenti fuisse illam Parochi dispositionem incomptam tamdiu, quoad in lucem protraheretur illud scriptum testimonium sanctimonialium. Si compertum habuit, cur siluit tamdiu? Sanè non videtur posse reddi ratio tam diuturni silentii circa tantam summam, ac temporibus tam iniquis, quàm fuere circa Annum 1652. ac deinceps, quo Anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo conscripserunt illud instrumentum indicatæ Moniales.

Ex quibus omnibus infertur, in primis nihil cogitandum esse de obligatione compensandi Census Annorum præteritorum. Infertur deinde nec in posterum posse iure illos exigere, quandoquidem rationes in medium adductæ non minus virum habent respectu præteritorum, quàm

quàm futurorum. Quia verò intelligo, illud Illustrissimum Cœnobium libenter esse in posterum pariturum, velleque teneri obligatione foundationis stipendiariæ expressæ in instrumento memorato, idcirco non immoror ulteriori probationi, sed magnopere commendo illam optimam resolutionem, seu propositum.

Videri quidem poterat, utrumque meum responsum fulciri posse titulo præscriptionis tantit temporis, quo nihil solutum, nihil petitum. Verùm, qui ex una parte supra indicavi, placere mihi opinionem censentium, fundationes pro stipendiis literariis annuerandas esse causis piis, ex altera verò illum titulum non patrocinari, nisi post quadraginta Annos à cœpta præscriptione, sicut ex communi observat L. sius de Jure, & Iustitia L. 2. Cap. 6. n. 25. post Covarruviam, ignoro autem, utrum jam effluxerint illi Anni quadraginta, & si effluxerunt, an non fuerint interrupti bello Suecico, aut sanctionibus Imperialibus, quibus, ut audio, fuit aliquot à finito illo bello Annis inhibita omnis actio respectu veterum debitorum, eam ob rem abstinui hoc probationis usitatissimo argumento.

Sed ecce! nec dum erat integrè descriptum responsum meum ad præcedentem Casum studii, cum me convenit Proculus, ac rogavit resolutionem dubii de hoc

Quasi legato.

Soror mea famulara est, inquit ille, multis Annis alicui viduo ferè omnibus membris capto, & quidem ita servavit ipsi, ut famuli simul, & ancilla vices ageret per quinque Annos, etiam curam equorum habuerit, totamque œconomiam administravit, tamque sedulo adfuerit illi diu notis, & in morbo molestissimo, ut propter somni defectum, aliisque molestias morbum contraxerit. Qua de causa suus Herus illam valde, honeste tamen, amabat. Porro ille ipsius Herus videns appetere mortem, priusquam advocaret rebellionem, qui in chartam referret suas facultates, atque ultimam voluntatem, convocavit ad se sororem meam, ac mandavit, ut ex quadam cista acciperet sacculum pecuniæ, si quisque adferret. Attulit, dixitque Hero. Quid, amabo, vis facere cum ista pecunia? Respondit is: Utrique tu libenter haberes hocce nummos. Expecta, nondum sum mortuus, ito & sacculum pone infra lectum, & cave ne quidquam cuiquam de hoc sacculo aut pecuniis unquam dicas. Paulo post moritur viduus, nullos habens necessarios heredes. Referatur ipsius ultima dispositio, ac deprehenditur omnia, præter illum sacculum legasse ad diversas piæ causas. & simul centum florenos meæ sorori, & nulla prorsus mentione facta abscondita pecunia. Scitatur nunc soror mea, quid sibi faciendum illo sacculo, possit eum servare bona conscientia? Ita ille proculus. Cui ego respondi videri mihi posse omnino servare.

Primò, & fundamentaliter, quia sicuti nemo præsumitur absolute intestatus decedere saltem in locis, in quibus communis est usus testamentorum, ut videre est apud Mascardum De probationibus Vol. 3. conclus. 1352. n. 7. præsertim cum non adsunt necessarii heredes. Ita etiam nemo præsumitur, nullam fecisse dispositionem de aliqua parte suorum, bonorum, in recenti memoria existentium, siquidem argumentum à toto ad partem valet. Everhard. in Topicis loc. 80. præsertim cum Jus Civile non patitur, ut quis partim testatus, partim intestatus decedat L. Ius nostrum. 7. ff. De Reg. juris. Fuit autem Viduus testatus de aliis suis bonis. Igitur certò præsumendum est, illud etiam de his pecuniis disposuisse per ultimam voluntatem, atque hanc declarasse verbis, aut factis, nequit autem, ut suppono, nominari quisquam, qui possit ullo verbo, aut facto probare verosimiliter, esse sibi legatum illud peculium, probat autem verosimiliter de se illa ancilla. Primò, quia sicut argumentum & præsumptio à vicinitate loci est non levis momenti, Menoch. Lib. 5. Præsumpt. 10. ita vel maxime præsumptio à vicinitate actus magnas vires habet apud Jureconsultos, ut non semel observavi in hoc opere. Prius autem quàm Viduus vetaret, ne ancilla verbum ullum unquam faceret de his pecuniis, fuit facta expressa mentio dispositionis de illis, quando videlicet pronuntiavit ea verba, quæ superius retuli, & quorum illa; Nondum sum mortuus, satis clarè indicabant, nummos, de quibus erat sermo, cessuros post sua fata in jus ancillæ, nec enim videntur admittere alium aptum sensum.

Secundò, quia disertè vetuit, ne ancilla cuiquam loqueretur de eodem parvo Thesaurò. Quid ergo illo faciet ancilla? An relinquet eo loco, quo abdidit mandato sui Heri? At cui bono? Erogabitne in piæ causas? quis eam constituit dispensatricem? Et cum sit, ut esse solent ancillantes, tenuis fortunæ, causâ quoque dotis accenseatur piis. Tiraquellus De privileg. pia causa in præfat. fol. 6. §. Item cum, an non saltem hoc titulo applicabit sibi licitè? Et nunquid in tam accipiti negotio privilegium bona fide possidentis, vel quasi, itémque primò occupantis bonum derelictum favebit ipsi?

At inquit: hoc ipso quòd Herus expressè legaverit ipsi notabilem summam pecuniariam, satis indicavit, se nolle quidquam ulterius obvenire ipsi ex suis facultatibus. Ita quidem replicabat vir doctus, cum quo hunc ancipitem eventum contuli. Verùm, quia species facti satis indicat, illud legatum non excessisse terminos remunerationis debitæ ex gratitudine, non difficulter intelligitur, occultatam illam pecuniam, fuisse illi relictam ex mera benevolentia, atque amore, de qua ipsa species facti. Cum præsertim, si manifestasset illam summam, potuisset venire in suspicionem inhonesti commercii, cum tam diuturna

- apud se habitatione junctâ manifestato a-
mori.
- 610 VI. Porro sufficientia tituli æstimari debet
juxta qualitatem personæ, atque loci consue-
tudinem, inquit Barbosa n. 3. cui non assentior
quoad qualitatem personæ, non enim spectat-
ur hic, utrum quis sit Nobilis, Doctor, filius
Principis, ut rectè Jordanus n. 298. & prius illo
Garcias Part. 2. Cap. 5. n. 114. & seq. cum aliis
contra Ignatium Diaz, Siquidem solet in qua-
que Dioecesi determinari quantitas patrimonii
una, atque eadem respectu omnium Dioecesa-
norum, varia tamen pro varietate Dioeceseon.
Et quidem in hac nostra Constantiensis extat
hæc Synodalis Constitutio Part. 1. Tit. 14. n.
12. Patrimonia contineant mille, aut ad minus
octingentos communes Imperiales florenos, ut vi-
delicet in omnem eventum Clericus pro sui su-
stentatione quinquaginta, aut quadraginta an-
nuos florenos habere possit, ne cum Clericalis Or-
dinis de core mendicare cogatur. Hi annui 50.
floreni non efficiunt plus, quam viginti se-
ptem Scuta Romana, ac tres Reales, quæ sanè
summa non sufficit ad alendum competenter
nullum etiam infirmæ sortis sacerdotem, quan-
do quidem nomine victûs comprehenditur et-
iam vestitus, & habitatio L. 43. & 44. ff. De
611 Verb. significat. Quia tamen eadem summa suf-
ficit ad vitam tolerandam, & sine dubio mul-
tæ aliæ Dioeceses, & nominatim Basileensis
Constit. Part. 1. art. 11. contentæ sunt hujus-
modi annuâ pensione, videtur posse non in-
congruè dici, citatum Capitulum Cùm secun-
dum non esse aliter usu receptum, quam ut in
casu tituli ab Episcopo requisiti, aut neglecti
enascatur obligatio prospiciendi de solo victu
necessario vitæ conservandæ. Equidem testa-
tur Garcias loc. cit. n. 120. decretum esse in
Dioecesi Hieracensi, ut sufficiant in patrimonii
titulum 25. Ducati annui, etsi Neapoli exigan-
tur 36. & P. Palaus Tr. 27. punct. 11. num. 1. sic
scribat: Crederem, nullius patrimonii, vel Bene-
ficii redditus sufficientes esse, nisi valorem centum
Scutorum attingerent. Sed certum est, huic
credulitati non dari locum in Germania, in
qua fortè Domini Episcopi, docente experien-
tiâ, didicerunt, sæculares, qui titulum submi-
nistrent, esse ita alienos à prodigalitate, ut no-
lint assignare plusquam annuos 50. 60. flore-
nos, seu 20. Ducatos.
- 612 VII. Quod si patrimonium solum non suf-
ficiat, sufficiat autem juncto tenuissimo, & seor-
sim insufficienti Beneficio, recusari non de-
bet. Bonac. Disp. 8. De Sacram. punct. 5. num.
29. & alii.
- 613 VIII. Licet verò Patrimonii nomine veniat,
quidquid Clerico obvenit ex bonis paternis,
aut aliunde, debet tamen consistere in bonis
immobilibus certis, determinatis, ut cogno-
scî queat, an sit sufficiens ad congruum susten-
tationem, nec in consulto, ut mox dicitur, E-
piscopo alienari possit, priusquam Beneficium,

aut aliud quid acquiratur ad sustentationem
sufficiens. Ita loquitur Jordan. 337. post Na-
varrum supra n. 561. relatum, P. Azor Part. 2.
Lib. 5. c. 4. q. 7. Garciam n. 105. & Barbosa
alleg. 19. cum P. Palaus Tr. 27. P. 11. n. 8. ex-
plicantes, quomodo patrimonium possit fun-
dari in censu redimibili, sicut & P. Pirhing Lib.
1. in Jus Canonic. Tit. XI. n. 73. declarat qua-
tenus sufficiat pensio assignata, & præstanda à
Laico.

IX. Infert autem ex supra dictis Jordanus 614
n. 336. non sufficere, quòd quispiam promit-
tat ordinando, se omnia necessaria victui sub-
ministraturum, etiam si fortè urgeret penuria
sacerdotum. Ita etiam declaravit Pontifex,
teste Gallemart. in Trid. Sess. 21. C. 2. Barbosa
tamen l. c. n. 73. sentit contrarium, quando
adest talis penuria, fortè quia tunc videtur
minus damnum timendum, si admittatur tale
patrimonium, quam si, eo non admissio, de-
beat Ecclesia carere perutili, aut necessario mi-
nistro, cum præsertim sit in tali circumstantia
spes moralis obtinendi brevi Beneficium. Et
denique Garcias cit. c. 5. n. 126. referat aliam
Declarationem contrariam relatæ à Galle-
mart. Unde doctrinam Barbosa confirmat
hic

Casus Constantiensis, & Quoti- dianus.

615 Nos Consul, & Senatus urbis N. hisce li-
teris promittimus, si predictus NN. post
adeptam primam Ordinationem, qua sub-
diaconatus nuncupatur, ob supervenientem
corporis infirmitatem non possit amplius fun-
gi Clericalibus officiis, aut alia ex causa ca-
reat necessariis ad sustentationem, priusquam
Beneficio Ecclesiastico legitime investiat, nos
tunc ex bonis nostri Hospitalis (aut com-
munitatis) prospecturos ipsi de cibo, potu,
vestitu, aliisque statui suo convenientibus,
juxta formam S. Concil. Trident. Datum N.
Anno N. die N.

616 Ejusmodi literas patrimoniales habui per-
multas in manibus, interrogatus, an ex subsiste-
rent. Et primò quidem imbutus communi,
fundatæque in Concil. Trident. doctrinâ mul-
tùm dubitavi, utrum ejusmodi constitutio pa-
rimonii esset probanda? Quia tamen, decisio
pendebat unicè, & ultimatè à judicio Reve-
rendissimi D. Ordinarii, respondi, esse explo-
randum, standumque illo. Postmodum lectis
ipsismet Constitutionibus Synodalibus reper-
i, in Part. 4. Tit. 9. esse in iis præscriptam typò
Germanico hanc ipsam formulam, ita ut, licet,
quando parentes plebei constituunt suis libe-
ris patrimonium, exprimat suis nominibus,
aut adjunctis fundum, vel fundos, in quibus
illud situm sit, attamen, quando Monasteria,
Comi-

Comites, Communitates laicæ, aut etiam u-
nus aliquis Nobilis offert titulum patrimonii,
non exprimat aliud, quàm quòd ex suis bonis,
seu bonorum redditibus sit provisorius tali aut
tali, & ad id se astringat, donec, &c. quo ta-
lium Personarum more standum esse, notat P.
Pirhing loc. cit.

- 617 Video quidem, hanc formulam adversari
plerisque Doctoribus nominatis, ipsique Con-
cilio Tridentino postulanti, ut patrimonium
verè obtrineatur ab ordinando, quia tamen hæc
Constitutiones Synodales jam abhinc Annos
plus sexaginta observantur, ut sonant de-
scripta verba, certumque est, esse conditas, at-
que approbatas à viris piis, doctis, prudenti-
bus, nec repugnant ullo modo juri naturali,
& faretur Barbosa relatus n. 614. pluresque a-
lii, patrimonii qualitatem esse definiendam
consuetudine loci, atque arbitrio, seu judicio
Episcopi, ut exprimitidem Barbosa in Trid. Sess.
21. c. 2. De Reform. cum plurimis, quos ad-
denfat, Et Diana P. 5. Tr. 10. Ref. 4. cum Fla-
minio, Zechio, Leandro, quos citat, sequitur-
que P. Escobar Theol. Moral. L. 12. probl. 88. &
denique credibilissimum est, eos, qui prædi-
ctas Constitutiones considerant, approbâ-
runt, fuisse prius expertos sinceritatem, ac fi-
delitatem providentium de titulis in eam for-
mam conceptis, idcirco nemò meritò dubita-
bit, quin mos iste possit, & hoc ipso, quòd sit
omnino inveteratus, inque Cancelliarum ta-
bularia relatus, debeat tolerari, idque ab-
sque metu peccati ab hac, aut illa parte incur-
rendi per se. Eam ob rem quoties mihi offer-
runtur ejusmodi Patentes literæ, eas approbo,
& approbatum iri respondeo.

A P P E N D I X. III.

- 618 AT, quid si Pontifex dispenset pro extra, vel
super ætate, adjiciendo illam ultimam
clausulam, quam descripsi in Appendice ad
num. 495. hanc scilicet: Constito prius, quòd tu
patrimonium ejusmodi verè, realiter, & pacificè
possideas, poteritne Constantiensis Dioecesanus,
non instructus alio patrimonio, quàm quale
descripsi ex Constitutionibus Synodalibus,
promoveri ad Sacros Ordines? Ratio est, quia
ne quidem gratiosum Rescriptum extenden-
dum est ad Casum nulla proprietate, usive ver-
borum significatû. L. Non aliter, §. Titius, ff. De
legat. 3. Laymannus in Theol. Moral. Lib. 2. Tr.
4. Cap. 23. nam etiam privilegium in sua for-
ma servari debet. Gloss. in cap. Porro. De privil.
atqui nulla verborum proprietas, nullus eo-
rum usus designat per veram, & actualem pos-
sessionem patrimonii jus ad fructus ex bonis
indeterminatis, iisque alienis percipiendos.
- 619 Quapropter in primis non dubito, quin fal-
tem in iis Dioeceseibus, in quibus non est usu le-
gitimo recepta formula constituendi Patrimo-
nii, quam ex stylo Cancellariæ Constantien-
sis exhibui supra n. 615. sit inhabilis ad fruen-

dum beneficio dispensationis, cui non est pro-
spectum de patrimonio diverso ab eo, quòd ex-
primit eadem formula Constantiensis, Deinde
addo, esse mihi verosimilius, quòd ne quidem
in locis, in quibus usitatissima est illa clausula
Constantiensis, valeat provisio patrimonii si-
gnificati prædictâ formulâ, quando in dispen-
satione exprimuntur verba, quæ exhibet Breve
nostrum. Ratio est, quia sic Privilegiarum (di-
spensationum) servare tenorem debemus, quòd
eorum metas transgredi minime videamur. Text.
in Cap. Porro. De Privil.

Nihilominus tamen, si longævus usus Con-
stantiensis Dioecesis e.g. solitus esset etiam Bre-
via dispensationum moderari juxta normam
exemplaris, quam descripsi cit. n. 615. repe-
terem, & verba, & sensum, & efficaciam no-
tissimæ Decretalis: Longæva consuetudinis non
est levis auctoritas.

620 Necdum erant ab Amanuensi descripta, quæ
proposui de illa formula patrimonii, cum me
convenit Candidatus Sacrorum Ordinum, ex-
hibens ipsum autographum patrimonii imperi-
titi sibi ab Abbate, & Conventu Monasterii N.
superioris Austria, atque interrogavit, utrum
censerem, esse hoc loco admittendum vigore
prædicti patrimonii, cujus hæc verba exscripsit:
Hunc N. ad debitè petitum Canonica provisionis
titulum in Ecclesia, & Monasterio nostro N. pro
Nobis, & Successoribus nostris assumimus. Ita
ut nostro gratiosè elargito titulo præmunimus ad
omnes Sacros Ordines ritè promoveri, ac dein-
ceps provisione nostrâ frui possit juxta necessita-
tem, & causam in suis Reveralibus expres-
sam. Datum in Monasterio nostro N. Anno
1668. die 14. Julii. Porro in dictis Reveralibus
nihil huc faciens aliud continebatur, quàm
quòd Orator promitteret, fore, ut se gra-
tum pro occasione ostensurus sit, si Monaste-
rium sibi præstare velit necessaria ad sustenta-
tionem.

621 Respondi autem primò, admissum iri Con-
stantiæ, quandoquidem formula Constanti-
ensis, quam superius descripsi, non differt
realiter ab hac. At verò addidi, non admissum
iri in locis, in quibus viget usus, & forma
Concilii Tridentini cum Declaratione indica-
ta n. 614. multò minùs, ubi consuetudo servat
sensum verborum, paulò superius expresso-
rum. Verè & realiter possideas. Quia tamen ille
Orator mihi asseverantissimè dixit, literas pa-
trimoniales illâ ipsâ clausulâ conscriptas ad-
mitti absque difficultate in Archidiecesi, Salis-
burgensi, Dioecesi Passaviensi &c. idcirco est
in dies facienda minor difficultas circa patri-
moniales Constantiensis.

622 X. Nomine alienationis patrimonii inter-
dictæ à Tridentino intelligitur venditio, divi-
sio, permutatio, hypotheca, & reliqua omnia,
quæ continentur sub lato vocabulo alienatio-
nis. Jordanus l. c. n. 341. ita ut hæc omnia sine
non solum illicita, sed etiam invalida. Idem n.

340. ex communi etiam Theologorum apud, & cum P. Palao Tr. 27. p. 17. n. 11. contra Suarez De Cens. Disp. 31. Sect. 1. id quippe indicat particula: *Nullatenus*, quæ actum reddit nullum; Glossa in *Clement. 1. Verb. Nullatenus. De sequenti. possess.* Idque verum putat idem Jordanus cum Maurique *question. Vicarial. Part. 2. Quest. 33.* & Barbofa *cit. alleg. 19. n. 39.* contra Garciam: *De benef. P. 2. C. 5. num. 185.* latè, ob voculam: *Donec*, repugnantem cum Palao *loc. cit.* & Barbofa in *cit. text. Tridentini n. 63.* aliisque, etiam si quis obtineat alia bona æquipoſſentia, aut etiam majora ipſo patrimonio, vel Beneficio, sed tamen agnoscat idem Jordanus n. 345. praxin contrariam suæ doctrinæ passim observari. Sicut, & n. 344. testatur, non æquè apud omnes Principes observari, quòd patrimonium ejusmodi frui debeat privilegiis bonorum Ecclesiasticorum ex communi doctrina, à qua tamen quoad decimarum præstationem dissentit Barbofa l. c. n. 91. cum Riccio, quem citat. Vide Palaum n. 17. explicantem hanc doctrinam communem, & insuper disputantem in utramque partem, utrum patrimonium à patre assignatum pro titulo debeat computari cum legitima?
- 620 XI. Nefas esse, accipere donationem patrimonii cum pacto redonandi etiam ante aliam provisionem factam, constat ex verbis, & mente Concilii Tridentini. An verò promotus cum tali pacto teneatur illo stare, explicat P. Palaus l. c. n. 19.
- 621 Ex his omnibus licet petere responsum legitimum ad sequentes, quæ jam indicatos, quæ nunc iudicandos

Sex Casus.

- P**rimus est Oldradi, qui, ut vidimus n. 561. fuit ordinatus cum patrimonio consistente in solis mobilibus. Egreditur enim Episcopus Ordinatus contra mentem Tridentini Concilii, & DD.
- 622 **S**ecundus est Patrophili, de quo supra num. 600. Nam in primis pater non deliquit donando suæ filie patrimonium assignatum filio. Ut pote qui nondum erat ordinatus ad titulum illius patrimonii, quando donavit pater filie. Ob quam ipsam causam excusandus. Est etiam fororibus, dum loco illius patrimonii dedit sine fraude, aut coactione prædium aliud ferè æquivalens. Denique nec deliquit Patrophilus, quòd, postquam obligavit se ad solvendam certam pecuniam forori, curaverit se ordinari ad titulum illius patrimonii, fortè non valentis plus eâ pecuniâ, quam promiserat forori. Re enim verâ nihil egreditur contra verba Tridentini Concilii. Unde infert Navarrus, non incurrisse ullam suspensionem, aut irregularitatem, ut patebit ex dicendis *Cas. XIX.*
- 623 **T**ertius illius, qui Ordine Subdiaconatus ordinatus sine Beneficio ad titulum patrimonii, renun-

navit illud in favorem parentum, & postea fecit se ad superiores Ordines ordinari ab Ordinario, cui facta fuerat fides de titulo patrimonii, cum ordinaretur ad Subdiaconatum, ignorantem prædictam renuntiationem. Respondendum enim est cum Navarro *De Temp. Ordinatus. Conf. 21.* referente descriptis verbis illum Casum, talem non fuisse sine patrimonio promotum ad Presbyteratum, quia renuntiatione facta patri non valuit juxta dicta n. 618. peccavit tamen mortaliter, sicut idem Navarrus *Consil. 21.* mortaliter damnavit illum, qui, antequam promoveretur ad Presbyteratum, promissit, se hoc adepto esse renuntiatum in favorem concedentis. Si quidem intendebat facere renuntiationem *aliquam* contra doctrinam traditam num. 618.

Quartus illius, qui obtulit quidem Ordinario 624 titulum patrimonii mentiens sufficere, cum non sufficeret. Respondet quippe Navarrus *loc. cit. Conf. 33.* non incurrisse quidem pœnas decretas in promotos sine patrimonio, attamen peccasse mortaliter, si decepit in summa notabili. *At, quanam censetur hic notabilis?* Respondet, quinque respectu viginti cenſeri notabilem. Quod ego reor esse verum in hac Diocesi, & in aliis, in quibus Domini Ordinarii sunt contenti exiguo patrimonio. Est enim graviter abuti eorum bonitate, si adhuc minus assignetur à parte rei, & tamen negetur, esse minus

Quintus illius, qui promotus fuit proprio 625 in sui Episcopi ad titulum patrimonii subiecti reſtitutioni dotis matris suæ, quæ tunc erat Monialis, & septuagenaria. *Quaritur, an peccavit, esto revera possideret tunc illa bona. licet forsas non omnino sufficerent ad sustentationem congruam.* Respondet Navarrus, *conf. 36.* de sufficientia, & insufficientia; sicut in *Casu precedenti.* Et redè: Quia tamen ponitur in *Casu*, illa bona fuisse obnoxia reſtitutioni, si fuit morale periculum, ne ea repeterentur, priusquam nancisceretur Beneficium Ecclesiasticum, videtur decepiſſe in re gravi Episcopum, sicut & Patrophilus, de quo supra, si fuit similiter morale periculum, ne præmaturè cogereſſet repræſentare summam pecuniæ promissæ forori.

Sextus illius, qui fungens officio boni Organi 626 di, atque accipiens per honestam sustentationem, petit sine ullo alio titulo initiari Subdiaconatu. Meritò enim est repulſam paſſus propter doctrinam relatam num. 603. Et verò testatur Gallemart in *cit. cap. 2.* Concilii Tridentini, Congregationem Concilii ita declarasse: *Non potest promoveri, qui ex industria, vel labore honesto lucratur (puta, quòd sit musicus, magister Grammaticæ, pictor, vel alterius licitæ professionis) sufficienti ad sustentationem vite.*

Hinc communior doctrina cum, & apud 627 Barbofam in *cit. 2. Cap. Trid. numer. 50.* contra Henriq. *Lib. 10. cap. 19.* Avilam & alios negat, esse quem etiam Theologiæ Doctorem admittendum ad Ordines sine ordinario titulo. Equidem

dem Synod. Trident. verbis relatis num. 602. expresse statuit, ut nullus secularis, quamvis sit aliis idoneus scientiâ, promovetur ad Ordines sine uno ex tribus titulis. Rationes plures acervat Escobar *cit. l. 23. numer. 397.* habens tamen sententiam Avila pro probabili negante autem D. Reding *Tom. 6. Theolog. Scholast. q. 10. a. 3. Controvers. 3. numer. 7.* cum Castropalao contra Henriq. posse ab Episcopo in hac obligatione dispensari etiam cum doctissimis, probissimis.

ORDINATUS CUM TITULO BENEFICII, VEL PAUPER-TATIS.

CASUS XVI.

Bis Propositus.

SUMMARIUM.

- C**asus offerentis pro titulo patrimonii Officium Capellani Aulici. 628.
- B**eneficium in titulum patrimonii debet esse propriè Beneficium Ecclesiasticum, & quo sensu dicatur esse jus perpetuum? 631.
- A**n sufficiat presentatio ad illud? 633. & 634.
- A**n commoditas vivendi ex solis sacris votivis? 635.
- A**n alumnatus Pontificis? 637.
- B**eneficium pro titulo assignatum nequit resignare, nisi facta mentione tituli. 638.
- C**asus promoti tunc ad Ordines, cum Beneficium erat litigiosum. 641.
- T**itulus paupertatis quomodo patrocinetur Religiosis? 644.
- D**ecem primi Patres Societatis fuerunt ad titulum paupertatis promoti, priusquam essent Religiosi. 645.

628 **Q**uadratus fungens honesto famulatu apud Illustrissimum Comitem N. aspirat ad sacros Ordines, destitutus quidem titulo patrimonii, attamen certus, se, ut primum fuerit initiatus, receptum iri in Aulicum Capellanum prædicti Domini Comitis, atque ratione hujus Capellania habiturum victum, atque amictum congruentem statui Clericali. Porro illa Capellania pendet prorsus à nutu D. Comitis, siquidem erecta non est interveniente auctoritate Episcopali. *Quæsitum fuit, an esset ea sufficiens ad verum titulum pro Sacris Ordinibus?*

629 Ego bis interrogatus respondi bis, non esse sufficientem. Ratio petetur ex dicendis in prima duarum sequentium questionum de titulo Beneficii, & Paupertatis.

630 **Q**uaritur enim I. *Quanam sint observanda*

circa Beneficia, quatenus conferuntur in titulum? Resp. *Sequentia, præter ea, quæ indicavi num. 310.*

I. Beneficium, quod pro legitimo titulo conceditur, debet esse Beneficium Ecclesiasticum propriè dictum. Ita DD. citandi in decursu. Ratio est, quia non est recedendum à proprietate verborum sine manifesta causa. *Non aliter ff. De legat. 2.* Est autem Beneficium Ecclesiasticum jus perpetuum percipiendi redditus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesie institutum. Ita definiunt Lessius *De Just. Lib. 2. c. 34. dub. 1.* Reginaldus *L. 19. n. 78.* Filliuc, *Tr. 41. c. 2.* Laym. *Lib. 4. Tr. 2. c. 1.* ex antiquis Canonistis, nec dissentiunt Navarrus *Tr. De reſtit. Eccles. q. 1. mon. 69. num. 4.* & præsertim *Consil. L. 5. De simonia conf. 42.* Rodriq. *Tom. 1. qq. regul. q. 34. a. 4.* Sanchez *L. 7. Summa c. 29. num. 106.* Suarez *De Hæres. Canon. L. 4. c. 22. n. 11.* & 12. ac demum Garcias *De Benef. Part. 1. c. 2. §. 1.* consentiens n. 79.

Dicitur verò Jus perpetuum, vel 1, quia datur ad totam vitam, ita ut non possit beneficiatio invito auferri, *per se loquendo.* Lessius, Suarez, Sanch. Reginald., *ll. cc.* post Abbat. & alios. Vel 2, quia non datur ad tempus certum, sed in perpetuum, donec revocetur ab eo, qui contulit. Lessius, Laymann. Filliuc. Garcias *ll. cc.* Azor *Part. 2. L. 3. c. 1.* adeoque sit perpetuum aptitudinaliter, ut loquitur Garcias & alii, asserentes Beneficia Manualia data ad tempus indeterminatum esse verè Beneficia. Vel 3, quia beneficiarius nequit Beneficium resignare sine voluntate Superioris, Navarrus *cit. conf. 42. n. 8.* Vel 4, quia semper debet ab aliquo possideri, ita ut, quando ab uno deseritur, transferatur in alterum. Hanc explicationem innuit Navarrus *De reſtit. Eccles. mon. 55. num. 4.* & de *prob. conf. 5.* & 6. exprimit Saprana in *Tr. De pension. cap. 1. q. 8.* & defendit, negans primum modum perpetuitatis, etsi non sciam, qui neget necessitatem hujus quartæ perpetuitatis.

II. Debet illud Beneficium præbere sustentationem, sufficientem eo modo, quo de patrimonio diximus supra n. 610. exprimuntque DD. addentes cum Ignatio Diaz in *praxi crimin. cap. 18. n. 6.* Garcia *De Benef. Part. 2. c. 5. n. 130.* Barbofa *De offic. Episc. alleg. 19. n. 28.* atque aliis, non sufficere electionem, aut præsentationem ad illud Beneficium, quandoquidem Tridentina Synodus exigit possessionem, & quidem pacificam, & sine omni dubio legitimam, quia illegitima possessio non quadrat ullo modo fini intento à Concil. Trident.

Quamquam Jordan *Elucubr. Vol. 1. L. 3. Tit. 632* c. n. 30. cenſet, non esse improbabilem opinionem Sayri, & Campanilis existimantium, si post præsentationem, electionem &c. facta sit collatio, seu institutio, atque sincère existimetur, non impeditum iri possessionem, posse quem etiam ante possessionem ordinari, Dicitur

tur autem possideri pacificè, quando quis possidet sine lite, nec patitur controversiam juris, vel facti in iudicio, vel extra. Jordan. n. 303. præmittens n. 302. ex Declaratione Congreg. patere tibi aditum ad Subdiaconatum, etsi primum post sacerdotium susceptum sis percepturus fructus tui Beneficii. Et seqq. num. subdens plura de litigioso Beneficio.

634 III. Nec Vicaria temporalis, nec Capellania ad nutum auferibilis sufficit pro titulo Beneficii. Diaz, Barbosa, Jordan. loc. cit. tum quia nec Vicaria temporalis, nec talis Capellania est propriè Beneficium. Tum quia hac ratione non prospiceretur periculo probrosæ mendicitatis. Quod tamen omnino caveri vult Concil. Trident.

635 IV. Hinc Musicus Ecclesiæ, in qua propè quotidie possit Sacra votiva legendo stipendium mereri, non censetur habere sufficientem titulum. Quia jus ad illa Sacra legenda non est illo modo Beneficium. Quare est omnino peculiare Privilegium Sixti V. quod promoveantur Venetiis Sacerdotes desituti quidem Beneficio, sed tamen in perpetuum ita adscripti, & attributi alicui Ecclesiæ, ut ex Sacris quoridianis, quæ faciunt ad instantiam piarum mentium, possint honestè vivere.

636 Vide Breve Sixti V. apud Jordan. num. 313. & adde ex citatis, etiam non sufficere Alumnatum Pontificium, ut declaravit Gregorius XIII. teste Garcia n. 104. nec etiam assignationem super fructibus mensæ Episcopalis. Garcia n. 93. testans, ita declaratum. Vide tamen id, quod de Alumno Pontificio retuli supra num. 609.

637 V. Vice verâ cum Vicariæ perpetuæ conveniat definitio Beneficii supra allata, non autem Coadjutoria cum futura successione, fit, ut illa sufficiat ad titulum, non autem hæc. Ita citati. Limitantè Garcia n. 132. ad Casum, quo Coadjutor non habet tunc jus percipiendi fructus congruos.

638 VI. Beneficium, ad cuius titulum ordinatus, resignare non potes, nisi factâ mentione, quod ad illius titulum sis promotus, & nisi confitro, quod aliunde vivere commodè possis, & aliter facta alienatio nulla sit. Ita statuit expressè Trident. Synodus cit. c. 2. ut proinde, corruente alterutra ex his duabus conditionibus, corruat & valor resignationis. Palausl. c. n. 10. rarus contra Navarrum, & Rodriq. hoc verum esse, licet reserves in ea; resignatione pensionem sufficientem tibi sustentando. Extendens quoque hanc decisionem cum Garcia, Barbosa, & aliis ad permutationem etiam in æquivalens Beneficium, ea quippe non valet, nisi Episcopo, cum cuius facultate permutasti dixeris, illud tuum Beneficium fuisse tibi datum in titulum.

639 Ex his desumenda est resolutio Casus de nostro Quadrato. Certum quippe est, ejusmodi Capellaniam nullò modo competere descrip-

tionem Beneficii Ecclesiastici, quandoquidem prima Regula Juris in 6. exprimit, Beneficium Ecclesiasticum sine institutione Canonica non posse obtineri, & talis Capellanus non habet jus percipiendi redditus ex bonis Ecclesiasticis, sed secularibus illius Domini Comititis. Et denique Capellanus ejusmodi est ad nutum amovibilis. Ex quibus etiam per accidens inferes, ejusmodi Capellaniam nullatenus sufficere iis, qui à Dominis Nuntiis Apostolicis accipiunt dispensationem pro Ordinibus extra tempora. Etenim, ut observavi Cas. XII. num. 455. non conceditur dispensatio, nisi cum arctatis Beneficio.

Deduces quoque ex præmissis, quid fuerit 640 judicandum de hoc

Casu.

N Triginta Annos natus fuit legitime provivus de quodam Beneficio Ecclesiastico, ad cuius titulum, antequam possessionem adipisci posset, impeditus à seculari potestate, bonâ fide, ac cum legitimis literis dimissoriis ad omnes Ordines promotus fuit.

Interrogatus Navarrus De Temp. Ord. Conf. 641 15. an hic incurrisset aliquam poenam? Respondit quidem, non incurrisse. At hæc quæstio, ac responsio sunt extra præsens propositum. Etenim omnes quæstiones de poenis differemus ad Cas. XVIII. innuit tamen n. 3. & merito quidem Navarrus, peccasse illum bonum virum, quod, lite pendente, suscepit Ordines, munus titulo solo illius Beneficii. Et poterat quidem utcunque excusari autoritate Sayri relati n. 633. si Subdiaconatum suscepit, non suspicatus fore, ut quisquam impediret aditionem possessionis, at si lis mora fuit inter Subdiaconatum, & Presbyteratum, nihil potuit ei patrocinari in foro externo, nihil præter ignorantiam in interno. Nec enim ullus Doctor ei favet, damnat verò aperte phrasia Concilii Tridentini.

Casus triplicis difficultatis.

Cum videlicet Quintianus promovendus a sacros Ordines allegabat pro Titulo mensæ Canoniatum, cuius in primis solam primam possessionem acceperat, & è quo deinde ante lapsum sedecim mensium nullos fructus erat percepturus, facientibus illum eorum incapaces Statutis Capitularibus. Et quo denique poterat videri paulo post spolians ob ademptionem alterius Beneficii, ad quod erat iam presentatus. Alteri ex illis Reverendissimis Dominis videbatur neutrum beneficium sufficere ad Titulum: alter autem censebat salutem Canoniatum sufficere.

Roga-

Rogatus ego sententiam: Respondi, nullam ex indicatis circumstantiis obesse, quo minus ille Canoniatum offerretur in titulum. Non primam, quia leges gravamen actui ex se licito, honestoque apponentes, interpretandæ sunt potius benignè, quam rigidè. Doctores ex capit. Oria De Reg. Jur. in 6. Atqui Synodus Tridentina, dum exigit ab initiando majoribus disjunctivè possessionem Beneficii, aut Patrimonii, adjungit magnum gravamen susceptioni Ordinum, quæ tamen susceptio est actus honestissimus. Ergo possessio, quam exigit dicta Synodus, est benignè intelligenda. Baldus in L. In fraudem ff. De testament. milit. Et cui conveniunt verba Legis in sensu vulgari, conveniat & ipsa lex. Tiraquell. in L. Si unquam Verbo libertis Cod. De Revoc. donat. Atqui verbum possideo ex communi modo loquendi convenit fruenti prima possessione. Unde si quis ex rescripto Pontificio habens jus ad vacantem Canoniatum illius Ecclesiæ, in qua dictam primam possessionem obtinet Quintianus, deprecetur ut illius rescripti præbendam Quintiani, merito exploderetur Adde, quod Doctores relati supra num. 632 rejiciant illos solos, qui sunt duntaxat præsentati, vel electi.

Videbatur deinde mihi non obesse alteram rationem, seu circumstantiam de incapacitate percipiendi fructus ante menses sedecim, siquidem & lex Tridentina loquitur de sola possessione actuali, non de jure percipiendi mox fructus. Et fundus, qui in Titulum Patrimonii assignatur ex dispositione ejusdem Concilii Tridentini, atque antiquorum jurium tam licitè, quam validè assignari videatur, etsi nullos fructus ante biennium allaturus sit. Equidem stando jure communi debet inter susceptionem Subdiaconatus & Presbyteratus intercedere biennium supra num. 490. & tamen Congregatio Concilii supra n. 633. declaravit, posse quem ornari Subdiaconatu, tamen si primum post sacerdotium percepturus sit fructus sui Beneficii titularis.

Supposita veritate) de qua non est cur dubitem) hujus Declarationis factæ, non video, cur intercapedo 16. vel 18. mensium, decurrendorum ante plenam possessionem, videri debeat nimia. Certè necessitatem exhibendi actualem titulum, non esse ad literam intelligendam, etiam inde infertur, quod P. Pirhing noster in suo præstat. Tom. 3. in Jus Canonium Tit. XI. num. 71. testetur, non servari illam Tridentinam Sanctionem, modò mox post promotionem ad Subdiaconatum obtineatur possessio, adeoque ante investituram.

Illam consideratio de Canoniatu amittendo per realem possessionem Cooperaturæ, capiendam statim post promotionem ad sacerdotium, certò nihil officiebat. Etenim, ut alia taceam, constantissima consuetudo hu-

jus Diocesis, & aliarum Germanicarum habet, ut fruente sola prima possessione alicujus Canoniatûs, seu Collegiata, seu etiam Cathedralis Ecclesiæ, possint ante adeptam secundam possessionem, & retinere pristina, & nancisci nova Beneficia etiam curata. Et verò posse consuetudine acquiri jus, ut nonnulla Beneficia, etiam integre, perfectèque possessa non vacent per acquisitionem alicujus alterius, observat inter reliquos idem, de quo paulò antè, noster P. Ernicus Pirhing cit. Tom. 3. Tit. De præbend. n. 142.

Quæres II. Quanam scienda circa titulum Paupertatis? Resp. Hæc paucula, & sufficientia.

I. Cum Religiosa paupertas longè præstat thesauris omnium Regum, meritò fuit in Canon. Sanctorum, dist. 70. sancitum, ut Religiosis esset sua paupertas loco omnis tituli.

II. Nomine Religiosorum intelliguntur soli verè Religiosi, adeoque non Novitii. Barbosa ex communi De offic. Episc. alleg. 19. n. 4. Imò, per se loquendo, soli verè professi.

III. Excipe tamen Religiosos nostræ Societatis. Ii enim possunt ex vi privilegii Apostolici Gregor. XIII. & Gregor. XIV. confirmati à Paulo V. & à praxi omnium Episcopatum, post emissâ tria substantialia vota Religionis, scilicet post biennem Novitiatum ante professionem, promoveri ad omnes etiam sacros Ordines, ut videre est apud Vasquez Tom. 3. in 3. Part. Disput. 246. Cap. 6. aliòque nostros Scriptores, itémque apud Barbosa, Garcia, Jordanum locis citatis in præcedenti quæsto. Sicut illud etiam satis singularare est, quod decem primi P. P. Societatis nostræ fuerint variis in locis ad titulum paupertatis ordinati, priusquam sese stitissent Summo Pontifici pro obtinenda approbatione suæ novæ Religionis, utpote quam necdum propriè inchoaverant. Sicut singulariter de Sancto Francisco Xaverio Venetiis sacerdote creato leges in Relatione pro Canonizatione fol. 8.

ORDINATUS IRREGULARIS, IRREGULARITAS QUOMODO INCURRATUR.

CASUS XVII.

Responsi inexpectati.

SUMMARIUM.

Casus Sacerdotis pro irregulari habitu, quod mortuus esset ager, dum, suavis illius Sacerdotis, attollebatur ab aliis. 646.

At alii negant illam irregularitatem. 647.

L 3

Ruper-

646 **R**upertus pius Sacerdos, Doctorique laurea ornatus, atque in Christiani officii rationibus evolvens exercitatus, hominem in via jacentem conspicitur, comitiali morbo arreptum suspicatur, oculos, cervicemque inflectens, cruce respersum illum videt, ferro sauciatum fuisse suspicatur, ad JESU nomen promentem hortatur, hortantis Sacerdotis vocibus commoti non pauci ad corpus vulnerati accurrunt, Sacerdos iis, qui auxilio venerant, suadet, ut jacentem erigant. Miser ille, qui vulneribus confectus erat, dum suscitatur, agit animam. *Quaestio fuit, Sacerdos ille irregularis fuerit, necne, quod suo consilio celeris interitus causa existisse videretur. In quinque Theologorum caetu, in quo ipse intererant, controversia disceptata est. Excepto uno omnes censuimus, in irregularitatem, quae est ex homicidio non voluntario, lapsus esse Sacerdotem.*

647 **P**ater Paulus Comitulus Resp. moral. Lib. 6. *Quaest. 52.* scriptis mandavit omnia, quae hic legis, mi Lector, dicturus, si sis Germanus, hoc responsum accidere tibi planè inexpectatum, secundum se, inexpectatissimum, quod è quinque Theologis non nisi unus steterit pro opinione, quam Germani sacerdotes hausserunt immediatè, vel mediatè ex Germanis Theologis, P. Valentia (scripsit enim ipse Hispanus, ac typis vulgavit suos quatuor tomos Theologicos non solum in Germania, sed multis Annis, postquam ceperat eam illustrare docendo) Tom. 4. *Disp. 6. Quaest. 3. punct. 3.* Patre Tannero Tom. 4. *Disp. 6. Quaest. 10. num. 216.* P. Laymann, Lib. 3. *Tract. 3. Part. 3. Cap. 10. num. 4.* P. Busenbaum Lib. 7. *Cap. 5. dub. 4. num. 4. & 6.* hi verò Theologi, quos nomino, & quos praecipuè, & frequentissimè, praesertim duos posteriores legunt Germani sacerdotes, tradunt, Irregularitatem ex homicidio casuali non incurri, saltem à dante operam rei non illicitè, nisi intervenerit gravis culpa, quali caruit hic Rupertus, ut agnoscit ipse Comitulus, atque ex ipsa specie facti deducitur.

648 **V**erùm priusquam proferam meum de hoc particulari Casu iudicium, enumerabo imprimis species Irregularitatis, deinde pleraeque breviter explicabo, vel indicabo, ubi jam explicarim, & hoc quidem praestabo primà Sectione. *Secundà* producam 23. Casus de Irregularitate Factos, non Filios.

SECTIO I.

Enumerantur, & breviter explicantur species Irregularitatis.

SUMMARIUM.

Quid, & quotuplex Irregularitas? 649.

Quomodo incurritur ob defectum Sacramenti? 650.

Quomodo ob defectum corporis? 651. & seqq. distinctè.

Nonnulli defectus animi, & corporis impediunt promotionem ad Ordinem, non impediunt à ministerio jam promotum. 654.

Ob defectum animae qui incurritur Irregularitas? 655.

Quid singuliter censendum de Haereticis jam conversis? 656. & 657.

Quomodo contrahatur Irregularitas ex defectu perfectae lenitatis? 657. & seqq. distinctè.

Quis dicatur instructus publicè potestate ad homicidium? 658.

An testis dans in necessitate testimonium causativum mortis fiat Irregularis? 659.

Proponitur; explicatur, & variis Casibus applicatur illa Iuris Regula: Nulla Irregularitas incurritur, nisi in casibus jure expressis. 660. & seqq.

An incurrat monens carnificem, ut cito expediat reum? 661.

Declaratur illa quaestio notabili circumstantià interveniente in impia nece P. Edmundi Campaniani. 662. & 663.

Et factò Patri Josephi Anchieta. 663.

Quot, & quae sint delicta, ob quae incurritur Irregularitas? 664.

Delictum illud debet, excepto homicidio, esse secundum multos notorium. 665.

Et sciri debet, esse ei annexam poenam Irregularitatis. 666. & 667.

In specie loquendo, Irregularitas ex homicidio (extra defectum lenitatis) non contrahitur, nisi cum peccato coram Deo contra justitiam mortali fiat occiso, vel mutilatio. 668.

Esto des operam res illicitè. Ibid.

Practicè declaratur illa generalis de peccato mortali doctrina. 669.

Diviso homicidii in voluntarium, & casuale est aliter, ac multis placet intelligenda. 670.

Non contrahit Irregularitatem ille, de quo est supra num. 646. tractatum. 671.

Quid peculiariter notandum de iis, qui inserviendo agris timent, ne accelerent mortem, sicutque ideo Irregulares? 672.

Quaeres I. Quid, & quotuplex sit Irregularitas? 649.

Resp. Est impedimentum à jure Canonico inductum, quo quis inhabilis fit primario quidem ad Ordines suscipiendos, secundario autem ad

ad

ad

ad

ad Ordinum usum. Dividitur imprimis in totalem, qua quis inhabilis est ad omnes Ordines, omnemque horum usum, atque in partialem, qua stante est quis nihilominus aptus ad unum Ordinem, non ad alterum, ad Missam e. g. celebrandam, non ad Confessiones excipiendas. Deinde dividitur in Irregularitatem ex proprio delicto, & in Irregularitatem ex alio defectu. Multi enim sunt Irregulares sine ulla proflus sua culpa, ut illegitimi, & caeci nati. Ceterum Navarrus in *Ench. Cap. 27. num. 192.* non incongruè constituit quinque species Irregularitatis, ad quas caeterae omnes revocantur, & petitas ex quinque generibus defectuum, scilicet *Sacramenti, corporis, animae, lenitatis perfectae, & delicti.* Eandem divisionem sequitur P. Tannerus *cit. q. 7. n. 177.* & nos quoque.

650 **Q**uaeres igitur II. *Quomodo ob defectum Sacramenti, corporis, & animae incurritur Irregularitas?*

*Resp. I. Incurritur ob defectum Sacramenti quando initur Matrimonium tase, ut per illud non tam perfectè significetur Christi conjunctio cum Ecclesia, quam communiter solet significari. Tale impedimentum est bigamia vel proprie dicta, quando nimirum quis successivè ducit duas legitimas uxores, consummans Matrimonium cum utraque: vel interpretativa, ut vocat Tannerus *cit. q. 10. numero. 183.* cum communi, cum scilicet habet quis copulam carnalem cum legitima uxore, postquam fuit ab alio carnaliter intra, vel extra conjugium cognita. Aut *Similitudinaria*, ut nuncupat idem Tannerus, quando scilicet quis jam Sacerdos initiatus contrahit *invalidè* cum aliqua, cognoscitque eam carnaliter. De qua, sicut & de duabus prioribus differit distinctè P. Josephus Gibalinus *Tract. de Irregularitate cap. 3. q. 4. n. 9.* observans *num. 12.* contra communem, *interpretativam* emergere non ex defectu Sacramenti, sed ex infamia duntaxat uxoris adulterae, cognita post adulterium. Quae singularis doctrina potest saltem in Casu necessitatis esse usui, & addi, ad defectum Sacramenti *Grammaticaliter loquendo*, reduci posse defectum Sacramenti Confirmationis, de quo supra *Tr. 2. n. 772.* quamvis P. Pirhing in *2. Decretal. Tit. 11. n. 20.* meritò non repugnet Navarro agnoscenti culpam solum ventalem in eo, qui non confirmatus suscipit Ordines Sacros*

651 **II.** *Ob defectum corporis, eumque septuplicem, 1. Natalium, sicut explicavi *Cas. XI. Sect. 2. 2.* Alicujus membri. Qui defectus, quando est per mutilationem ex culpa propria, ut quia illicitè tibi abscidisti aliquod membrum, inducit Irregularitatem, etsi sit membri occultissimi, nec officientis (ut non officit abscissio membri virilis, de qua vide inter alios Tolerum *Lib. 1. cap. 63. Regul. 4. & ultimà*) ministerio sacro. Quando autem provenit sine culpa propria (ut si cui ob vitæ conservationem abscindantur virilia) non facit Irregularem, nisi re-*

spectu Ordinis, cujus usum impedit, aut nisi inducat gravem deformitatem. Hinc carnis oculo sinistro, qui vocatur Canonicus à Canone Missae, in cujus lectione ipse potissimum adhibetur, aut eo nihil videns, est quidem Irregularis, non tamen Irregularis, si ille oculus sit integer, id est, non erutus, non effossus cum gravi deformitate. Et dexter sit sufficiens ad legendum Canonem, qua in re potest esse usui accommodatio libri, ut post Molinam *Tr. 3. d. 70. num. 6.* inquit Laymann *Lib. 1. Tr. 1. Part. 5. Cap. 7. n. 2.* testante Lominico Soto in *4. dist. 13. q. 1.* apud Gibalinum *De Irregular. cap. 3. n. 9.* se vidisse hominem, planè cæcū, qui ex dispensatione Pontificia sacrificabat.

Subdit porò Laymannus *loc. cit. num. 5.* si pollex mutilatus, vel truncatus sit ita firmus ut unà cum indice hostiam frangere vel elevare queat, posse quem promoveri ad sacerdotium. At nequit mutilatus naso, vel auribus, nisi deformitas capillaturâ tegi queat. Neque & ille, qui est unipes, aut turpiter claudicans, aut facie valde ustulata, aut deformi gibbo, aut nanus, 3. Valetudinis, vel impediens executionem Ordinis, vel habens adjunctam deformitatem, Nam & leprosi, & morbo caduco, & epileptico obnoxii sunt irregulares, prout explicavi in *Alphab. Sacrif. Cas. XXXIII. n. 829. & 851.* sicut & teste Navarro *Consilior. Lib. 1. conf. 35.* qui vel semel infessus fuit à Cacodemone. Observante è contra Dianâ *Part. 4. Tr. 2.* (in quo habet de sola Irregularitate Resolutiones 103.) *Ref. 73.* Praetatum posse dispensare cum Sacerdote sibi subdito, & maximè in occulto, etsi ob manus tremulas, chiragram, aut aliud ejusmodi impedimentum labore aliquâ inhabilitate observandi omnes caeremonias dummodo non oriatur grave scandalum, possitque sine periculo complere ministerium, & maximè sine effusione sanguinis, de quibus defectibus corporis vide duos novos Casus in duplici Appendice ad finem totius hujus XVII. *Casus. 4.gratis juxta dicta *Casu XIII. 5.* Liberatis, nec enim possunt mancipia adscribi Clericali sine Dominorum consensu. (Herma- phroditorum, de quibus *Cas. 1. num. 32. Septimus* defectus, qui saltem ex parte, ut inquit Tannerus *cit. quaest. 10. num. 192.* ad hoc caput spectat, est infamia, quae partim contrahitur ex natalibus, seu probro, & crimine alieno, seu ex conversatione propria. Irregularitatem enim facit infamia juris, & facti, sicut bene explicat Laymannus *cit. art. 5. Cap. 4.* Si tamen sis à civili magistratu notatus aliquâ infamiâ, & hic postmodum restituat te pristinae famae, quod Germani vocant: *Widerumb redlich machen* / desinet Irregularitas. Eiusdem enim est absolvere, cujus ligare. *L. Nemo. ff. De Regul. jur. Laymann. loc. cit. num. 10.* Suarez de *Censur. Disp. 48. Sect. 2.* Et sic res solvia iquando in contingentiâ facti.*

653 **Nota** autem diligenter, & pro praxi, contingere

tingere plures in individuo defectus tam corporis, quam animi. Qui, si superveniant jam ordinatis, non impediunt, quò minus hi ministrent in Ordine jam suscepto, saltem privatim, ac si præcedant. efficiunt Irregularitatem. Ratio est, quia turpius ejicitur, quam non admititur hospes. cap. *Quemadmodum*, §. 1. *De jur. jur.* ergo longè major. causa exigitur, ut ab altaris repellatur ministerio is, qui sæpe, & legitime ad aram sterit, quam qui nunquam, e. g. penitus surdus. P. Enricus Pirhing *Tom. 1. in jus Canonic. Tit. 20. num. 5.*

655 III. Ob defectum animæ incurritur Irregularitas, tum ratione infirmitatis, de qua supra *Casu X.* tum ratione puerilis iudicii, aut stultitiæ, tum ratione paganismi, Judaismi, aut hæresis publicæ. Nam si fuisti occultè hæreticus, ac deinde legitime absolutus, non es irregularis PP. Tannerus *num. 200.* Laym. *cit. cap. 4. num. 12.* uterque notantes post P. Sanchez *Lib. 2. Summa Cap. 27. num. 28.* Henriquez, & Sayrum, Emmanuelem Sa contra Navarr. & alios, filium hæretici parentis ad fidem orthodoxam conversum non esse pro irregulari habendum in iis locis, in quibus hæresis non parit infamiam, sicut non parit in Germania. Vultque Gibalinus *de Irreg. Cap. 5. num. 13.* haberi hoc pro certo, & certò ita hic Constantiæ practicatur, tamen uno, aut altero Domino Nuntio Apostolico factum improbant, & ad cautelam dispensante, jam factà ordinatione.

656 Ut proinde Laymann. *loc. cit.* ad stipulante P. Pirhing in *1. Decret. Tit. 11. num. 19.* rectissime approbet praxin Episcopatum septentrionalium, promoventium ad Ordines illos, qui ab hæresi respuerunt, subjiciens, esse debere certum, quòd cum talibus dispensari possit per privilegium dispensandi super Irregularitatibus omnibus, præter eas, quæ ex voluntario homicidio, mutilatione, bigamia, Natalium defectu contractæ sunt. Est verò aperte decisum in *Cap. Statutum, §. 2. De hæret. in 6.* posse ordinari jam catholicum filium hæretici ante mortem convergi, idque in specie observant citati cum Suarez *Disp. 43. Sect. 3.* & Azor. *Part. 2. Lib. 6. Cap. 4. quest. 3.* & etiam in hac Diocesi factitatur. Vide plura infra *num. 688.*

657 Quæres III. *de Irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis, quam illa sit, & quomodo contrahatur?*

Resp. I. Est ea, quæ contrahitur ob deformationem justam publicâ autoritate factam. Quæ enim fit injustè, aut privatâ autoritate, spectat ad dicenda infra. Nomine *deformationis* intelligitur vel mors actu secuta, vel mutilatio, seu truncatio alicujus membri (non autem debilitatio etiam totalis. Gibalin. *cap. 4. num. 5.* post Suar *De censur. disp. 47. Sect. 1.* & alios contra Silv.) non decreta duntaxat, sed actu facta. Diana *P. 12. Tract. miscellan. Res. 6.* cum communi contra nonnullos non requi-

rentes executionem sententiæ. Dicitur porro, hanc Irregularitatem oriri ex defectu *perfectæ lenitatis*, quia iudex, ferens sententiam sanguinis in aliquem, non imitatur perfectè lenitatem, & mansuetudinem Christi Domini, qui noluit pronuntiare dignam morte mulierem, quæ in adulterio deprehensa erat. Quique pro sceleratissimis Judæis Patrem oravit.

II. Hanc irregularitatem incurrit omnes illi, qui ad deformationem publicâ autoritate in vindictam justè factam concurrunt. sponte & instructi publicâ autoritate. Ita sentiunt unanimiter DD. propter textus juris, quos citavi in *Alphab. sacrificant. Cas. XV. n. 452. & 453.* aliisque plures. Dicitur autem concurrere tanquam instructus publicâ autoritate in primis ipse iudex ferens sententiam deformationis. Tum assessores. Tabellio, seu Notarius scribens sententiam sanguinis, aut is, qui dicitur, vel signat ejusmodi sententiam, vel eam exequitur, ut carnifex, ministrique ipsius, & lictores. Satellites comitantes, seu deducentes reum. Ante hos autem omnes accusatores, & testes, ob quorum testimonium, vel accusationem secuta est deformatio. Quandoquidem dicuntur omnes enumeratæ personæ deformationem causasse instructæ publicâ autoritate, quia scilicet acceperunt à magistratu potestatem pronuntiandi, exequendive sententiam, ut iudex, carnifex, ejusque ministri, vel eam promoveri non potuissent, nisi præditi certis conditionibus, aut qualitatibus per leges publicas, aut per voluntatem magistratus concessis, vel requisitis, quia nec denunciator quidem admittitur, si sit hostis denunciati.

Addidi particulam: *Sponte*, ut indicarem, esse mentem Gibalini *cit. cap. 4. num. 5. & seq.* contententis, quando testis e. g. non potest sine peccato non testari in causa sanguinis, haud fieri irregularem, eò quòd Ecclesia non velit inducere ad peccandum. Induceret autem, si Irregularitate notaret illum, qui sub reatu peccati teneretur ferre testimonium, citatque pro hac sententia Coninck *Disp. 18. dub. 10.* Bonacinam *de cens. d. 7. q. 4. P. 3. num. 8.* & alios ex Diana *P. 4. Tract. 2. Resol. 31.* Ersi autem iudex, dum est iudex, nequeat absque peccato omittere supplicium hominum noxiorum reipublicæ, quia tamen sponte admisit illud Officium, idcirco etiam dicitur sponte inferre mortem talibus. Ita ille Autor, cujus doctrina negata ab Hurtado *De censur. Disp. 11. Diff. 11.* digna est, quæ per otium examinetur, cum ex ea dependeant permultæ resolutiones quotidianæ. Certè pluribus in locis saltem parsatellitum deducentium reum ad supplicium adigitur imperio magistratus, ut nihil dicam de quibusdam aliis huc concurrentibus.

III. Soli illi, de quibus sum locutus *num. 658.* incurrit Irregularitatem ob defectum perfectæ lenitatis. Covar. in *Clement. Si furiosus §. 3.* & alii apud, & cum Tannero *loc. cit. num.*

num. 209. atque Hurtado *loc. cit. num. 39.* contra Cajetan. Navarr. alios. Ratio fundamentalis hujus, & aliarum resolutionum plurium est hæc, quia nulla Irregularitas incurritur, nisi in Casibus jure expressis. *Text. express. in cap. Is, qui, De Sent. excomm. & quidem ita clarè expressis, ut merito dubitari non possit, quin ipsamet verba juris extendant se ad illos Casus.* Suarez *de Censur. disp. 40. Sect. 4.* aliique plures. Atqui nulla verba ullius Canonis proferri possunt, quorum significatio in materia defectus lenitatis extendatur ad alios Casus seu alia genera personarum, quam indicaverimus.

658 VI. Porro hunc defectum perfectæ lenitatis contrahunt milites omnes militantes in bello justo *offensivo*, si quem propriâ manu mutilent. Tale enim bellum suscipitur in vindictam injuriæ. At qui in *defensivo licitè* quem occidunt, sunt immunes Irregularitate. Suarez (limitans ad bellum necessarium defensionis Patriæ) *De Censur. disp. 47. Sect. 5.* post Navarr. & alios. Patebit ex ratione adferenda *num. 659.* Sicut nec contrahit Confessarius, qui veritus, ne, si diu durerit carnificina homicidæ frangendi rotâ, inducatur in desperationem reus, rogat carnificem, ut valido ictu perdat pectus. Aut ut bonum, & beneficium pulverem apponat collo illius, qui est vivus exurendus.

662 Hanc ultimam doctrinam in Germania nostra non planè ignotam, aut inusitatam illustro

Casu insolitæ charitatis.

P Edmundus Campianus sæpius repetitâ equulei laniena in arce Londinensi *savissimè dilaceratus, nec mitiores dolores peressus, quam suus commilito P. Alexan. Briantus* (de quo quidem crudelissimus Nortonus *questionibus, seu tortura præfectus, iactavit olim per barbarum jocum, equulei vi Briantum uno, quam ferret natura, pede factum esse a se longiorem*) denique capite in orthodoxæ religionis odium damnatus vimine acuti imponitur, raptatur è carcere ad infamem supplicii locum jubetur currum conscendere, collum inserere laqueo. Subducitur aliquantò post currus, cui superastabat. Eoque subducto pendet paulisper, faucibus laqueo compressis. Abscindere funem carnifex cum prope vellet, ut spirantem adhuc, aut semivivum, quod in Catholicorum supplicii consuevit hæresis Anglicana, dissecaret Campianum: magnorum, qui adstabant, Virorum imperio prohibitus est. Exanimis, præciso fune, cum decidisset, spoliatur. Pectore disse-

cto præcordia palpitanti evulsa; in ignemque conjecta, corpus in partes dilaceratum quatuor. Ea ferventi aquâ elixa consuevis urbis locis spectaculum præbuere Anno Christi 1581.

Hoc crudelitatis Calvinianæ exemplum descripsi è Philippi Alegambe libro, cui titulus: *Mortes illustres eorum de Societate Jesu, qui in odium fidei necati sunt. fol. 99. & 105.*

Quæret fortè piè curiosus lector, utrùm hi magni Viri non sint effecti Irregulares. Afferent quidem complures è Canonistis. Ego autem innixus doctrinæ traditæ *num. 660.* inficior in primis, incurrisse Irregularitatem, ob defectum perfectæ lenitatis. Nego deinde, contraxisse illam, quæ infligitur ob homicidium injustum. Nemo enim jure pronuntiabit, ipso quidquã peccasse adversus leges justitiæ, quin imò exercuerunt insigne opus Christianæ pietatis, quòd, non sine discrimine gravis poenæ, aut multæ irrogandæ sibi à magistratu, effecerint, ut longissimâ, sed liberâ vitâ dignissimus Campianus eriperetur morte leniore, celeriorique. Ergo non est, cur demus hîc locum ullum Irregularitati. Vim, & veritatem hujus consequentiæ petes ex Regula practica tradenda infra *n. 669.* Sed prius notabis, & saltem in necessitate imitaberis

Factum Brasili Thaumaturgi.

Id est, R. P. Josephi Anchietæ, miraculis clarissimi in Brasilia, qui comitatus ad supplicium hominem paulo ante à se traditum in ovile Petri, ingenii autem ita ferocis, ut ipse Pater Josephus prudenter formidaret, ne impatientiâ cruciatuum, quos producebat imperitia carnificis, minus commodè sua ministeria exequentis, induceret reum in gravia peccata, carnificem castigatum monet, quæ ratione expeditè illo munere fungeretur, inquit P. Sebastianus Beretarius in vita Josephi *Lib. 2. fol. mihi 139.* At interrogatus postea Josephus, qui non esset veritus Canonium impedimentum? Respondit: quia impedimentum illud, à Divina offensione sejunctum, suis remediis non caret. Anima illa se extremo illo tempore, quod erat in proclivi, à sua salutis statu excidisset, nulla spes supererat illam in omnem æternitatem reparandæ, quam ut in ea retinerem, non me pigeret illà notatum labe (Irregularitatis) vitam omnem agere. Hæcenus Historicus.

Hoc factum, inquam, imitaberis in necessitate, cum scilicet obtinget tibi talis, qualis Patri Anchietæ: Nam in primis, iudice hoc sapientissimo viro, non delinques, ipsum imitando. Deinde mihi verosimillimum apparet, te pot-

te potius mortaliter peccatum, si non fueris imitatus, quisque enim sub peccato lethali tenetur constituto in gravi periculo salutis succurrere cum aliquo, si non extremo, certè medicri incommodo suo. Commentatores in S. Thomam 2. 2. q. 26. a. 5. Irregularitas autem, si quam ponamus ex Navarri, aliorumque mente hic contrahi, non est nisi perquam mediocre malum, cum possit per facile tolli. Ego autem persuadere mihi non possum, esse ullo modo indecens, ut, qui ex Divino charitatis præcepto exercet aliquam actionem, eâ piè, & sanctè obitâ, fungatur Sacerdotali, adeoque sacrificiali officio, cum potius habeam ejusmodi actionem pro insigni præparatione ad Sacrificium, institutum in robur etiam moriturientium. Quare sicut assentior Patri Henriquez Lib. 14. Cap. 12. num. 9. atque P. Avila Part. 7. Disp. 5. Sect. 2. dubit. 12. negantibus incurri Irregularitatem à teste, quando vi præcepti naturalis testatur in causa sanguinis, ita assentientur & mihi in hoc casu.

664 Quæres IV. Quot, et qua sint delicta, ob qua contrahitur Irregularitas?

Resp. Decem. Irregularis enim est 1. committens homicidium autoritate privatâ. 2. suscipiens Ordinem Sacrum (non autem Tonsuram, aut 4. Minores) tunc, cum est irretitus aliquâ censurâ. 3. suscipiens eundem ab excommunicato, hæretico &c. 4. suscipiens duos Ordines Sacros uno die. Non autem, si uno die suscipiat. 4. Minores, & Subdiaconatum, juxta magis probabilem sententiam indicatam supra num. 460. 5. Faciens se promoveri per saltum, id est, transfiliendo unum Ordinem. 6. Utens solenniter Ordine, quo non est initiatus. 7. Violans Censuras Ecclesiasticas, id est, exercens Officium Ordinis, à quo est suspensus, aut si sit excommunicatus. Vide infra num. 766. 8. Rebaptizans, aut rebaptizatus scienter, quando videlicet scitur prior Baptismus non fuisse nullus, & tamen iteratur: 9. Permittens se baptizari ab hæretico: 10. Patrans quaecumque crimen enorme, si sit notorium, & depositione dignum. Explicationem singulorum reperies apud omnes tractantes de Irregularitate. De solo homicidio dicam aliquid seorsim, prius tamen exhibeo has tres Regulas.

665 Regula I. Nullum crimen quantumvis enorme inducit Irregularitatem, nisi sit notorium, excepto homicidio. Ita expressè loquuntur Avila de Censur. Part. 7. Disp. 4. dub. 7. conclus. 1. Nicolaus Garcias de Benef. Part. 7. Cap. 8. n. 68. Diana 2. Part. Tr. 17. sen. misc. 3. Resol. ult. citatque Garcias pro hac sententia Henriquez Toletum, Sayrum, Valentiam, Philiarech. Lopezium, & etiam Navarrum in summa Cap. 27. num. 248. Est hæc Regula probabilis ob autoritatem, at absolurè rectius negatur à Suarez loco, quem in simili referam infra num. 712. probaturque textu Tridentini Concilii, quem allego infra n. 716.

Regula II. Nullum crimen inducit reipâ, & in foro conscientie Irregularitatem, nisi, qui illud patrat, sciat, Irregularitatem esse illi annexam. Ita in terminis, & fulè contra communiorem Canonistarum Diana p. 4. Tract. 2. Resol. 85. post Navarr Peregrin. Reginald. Meroll. Sanchez, Cornejo Tom. 2. Tr. 5. De Irreg. Disp. 6. dub. 3. legendum, Coninck, Portell. Bonacinam, alios, quos ipse refert, ac Palaus de Censuris Disp. 6. p. 6. habens pro probabili, atque Quintanadvena Singular. Tract. 9. sing. 7. num. 4. Et extendit Diana ad ignorantem ex crassa negligentia, excipiens tamen (nec sine firma ratione, ac praxis autoritate) ab hac Regula homicidium contra Portell. & Hieronymum Garciam, quem citat Part. 12. Tr. 1. Resol. 104. Ratio Regulæ est, quia nec excommunicatio, nec suspensio incurritur, nisi à scientibus, ad quos, quem exercent, esse eam poenam impostam. Ergo idem dicendum de Irregularitate statuta præcisè ob peccatum, qualis non est ea, quæ statuitur in homicidio, Diana loc. cit. contra Portell.

Regula III. Quando dubitas, utrum aliquod ex iis criminibus revera admiseris, potes, stante illo dubio, te gerere, ac si scires, te non patrâsse illud. Suarez De cens. disp. 40. Sect. 6. & Bonac. De cens. disp. 1. q. 1. punct. 15. citans plures. Ratio est, quia nulla Irregularitas incurritur, nisi in Casibus jure expressis, ut jam paulò antè dictum ex cap. Is, qui, De sent. excomm. nusquam autem in jure exprimitur, delicto dubio gigni Irregularitatem. Excipe dubium facti de homicidio, ut, si scias, te commisisse actum mortaliter injustum, ex quo potuerit sequi mors, dubitas autem, utrum sit secuta ex tuo facto, necne. In hoc enim Casu (secus, si dubites de sola mutilatione, D. Rending Tom. 2. a. 7. Controv. 2. n. 6.) debes te pro irregulari gerere, donec scias, non fuisse secutam, quia scilicet ita expressè de homicidio deciditur in cap. Significasti, & in cap. Ad audientiam. De homic.

668 Quæres V. Specialiter de homicidio, quomodo ob illud contrahatur Irregularitas distincta ab incurfa ob defectum perfectæ lenitatis, quam supra explicavimus?

Resp. Brevissimè, expeditissimè. Tunc solum, quando cum peccato mortali injustitiæ perimis aliquem, vel mutilas. Autoritate Gomerii, Laymanni, Lugonis, Palai Tanneri, Hurtadi, Turriani, Vasquezii, atque ratione probavi hanc doctrinam in Clypeo Clem. Ind. Part. 2. num. 321. Edit. 2. Authoribus ibi citatis jungo Socinum, Ancharanum, Francum, Villadiego, & à Castro, quos citat, sequiturque Covarruvias in Clement. Furiosus Part. 2. §. 4. num. 10. Jungo & summè à Censoribus laudatum Patrem Cornejum Tom. 7. De Irregularitat. q. 5. disp. 3. dub. 1. num. 1. junct. dub. 3. Item Dianam Part. 4. Tr. 2. Resol. 10. jungo quoque nostrum Josephum Gibalinum in erudite

666 Deo Tract. De Irregular. Cap. 4. num. 5. alios addentem, & fundamentaliter hoc dubium edifferentem. Atque aded licet des operam rei illicitæ, si tamen actio, quam exerces, non sit hæc & nunc ita periculosa, ut pecces contra jus nature, præcisè ratione periculi occidendi, mutilandi, non fies irregularis. Expressè Gibal. loc. cit. num. 6. Diana loc. cit. post Covarruviam, Valentiam Tom. 4. Disp. 7. q. 19. p. 3. Tannetum Tom. 4. d. 7. q. 10. num. 216. Coninck Tom. 2. in 3. Part. d. 18. num. 80. alios. Ideoque quocumque laicus, aut Clericus privatâ autoritate deformando, aut causam deformationi privatâ autoritate factæ dando mortaliter non peccat, non incurritur Irregularitas. Ita in terminis Tannerus loc. cit. num. 211. Ratio est, quia, quidquid dicant Navarri, & alii non potest adferri ullus textus juris, qui exprimat hanc inhabilitatem induci per homicidium, vel mutilationem privatam, nisi interveniat noxa lethalis contra justitiam. Vide Gibalinum loc. cit. num. 12. expendentem omnes textus contrarios in speciem.

669 Ideo, quando quis haud ignarus, esse ex sua aliqua actione bona, mala, aut indifferente secutum aliquam necem hominis, aut mutilationem, te interrogat, utrum sit reus Irregularitatis, quare, amabo te, confestim exilo, utrum ea deformatio peracta sit autoritate publicâ, an privatâ? Si publicâ respondebis illi ex doctrina superius num. 658. allata. Si privatâ, utrum putaverit, se peccare mortaliter (ut sanè peccat exercens actionem sibi prohibitam ob periculum deformationis) contra quivis præceptum, exercendo illam actionem? Asserenti dic: Ergo ex communiore Canonistarum sententia es irregularis, etsi ignorares à se contrahi Irregularitatem. Neganti dic: Ergo non es irregularis, sed potes bonâ conscientia peccare sacerdotium, aut in jam obtento facere omnia annexa illi Ordini. Irregularitas ex homicidio non incurritur ob concursum ad illud, nisi aut factum à ministro publico, quamvis justè, aut factum à persona privatâ injustè, inquit laudatus à nervosa brevitate sermonis Hurtadus loc. cit. num. 39.

670 Ex quibus deduces 1. Quando homicidium dividitur in Voluntarium, & Casule, per Voluntarium in materia Irregularitatis intelligi illud solum, quod committitur ex intentione formali. Per Casule autem illud, quod committitur quidem scienter, at præter directam intentionem, non autem intelligitur hic illud, quod per inadvertentiam non mortalem patrat, ut volunt multi, illud enim non inducit Irregularitatem, ex dictis supra.

671 Deduces 2. Resolutionem Casus de Ruperto Patris Comitoli. Dicendum enim est, eum nullo modo contraxisse Irregularitatem. In primis enim non contraxit decretam ob defectum perfectæ lenitatis, quia mors illi non fuit allata ex autoritate publicâ, ut per se constat.

Deinde fatetur ipse Comitolus, esse præsumendum ex circumstantiis etiam personæ, quòd non cogitavit de ullo periculo mortis accelerandæ ille probus sacerdos, ergo non peccavit coram Deo mortaliter, ut agnoscat idem Comitolus. At debuisse cogitare, inquit ille Autor. Replico ego: At non debuisse cogitare. Quia non debuit facere, quod non potuit. Non potuit autem cogitare, quia prima de re aliqua cogitatio non est in nostra potestate, ut alibi ex Aristotele, & S. Thoma post Vasquez ostendo, refutando illam complurium nimis generalem phrasin: *Esse non venerit iis in mentem, debebat tamen venire. Debebat recordari.*

Deduces 3. generatim de iis, qui assistunt, aut intersunt ægris, eos non debere quidquam prorsus apprehendere de Irregularitate, ejusve periculo, quando, vel ipsimet, vel eorum hortatu alius charitatis causâ, eos, cum debita circumspectione, movet in lecto, ut vel cibus eis ministraretur, vel quietius, aut tolerabilius cubent. Expressè Laymannus Lib. 3. P. 3. Tract. 3. Cap. 9. num. 4. citans multos, quibus jungo Cornejum loc. cit. dub. 1. num. 4. expressè quoque Busenbaum Lib. 7. Cap. 5. dub. 4. n. 4. loquens etiam de transfereute ex uno lecto in alterum, & rectè citans Dianam Part. 5. Tr. 3. Resol. 117. qui ex Avila, Suarez, Bonacina sic loquitur: *Sacerdotes, & Religiosi possunt servire infirmis, etiam constitutis in ultimo vita, & eos volvere in lecto, & reliqua exhibere cum prudentia, qua in hujusmodi conjuncta est. Nam quidquid in hoc licet laicis, licet Clericis.* Ita ille. Præmittens, non esse in hoc casu facile formandum scrupulum.

Deduces 4. ex omnibus dictis de Irregularitate responsa ad sequentes Casus viginti tres.

SECTIO II.

Casibus XXI. Factis, & non Fictis declaratur materia Irregularitatis.

- I. Casus mancipii promoti sine præscitu Domini. 673.
- II. Casus Sacerdotis laborantis vertigine. 674.
- III. Sacerdotis, ob reliquias morbi, non valentis elevare hostiam, nec Calicem. 675.
- IV. Volentis promoveri post unguem avulsam ex pollice. 676.
- V. Sacerdotis non valentis pollicem dextre manus applicare, nisi secundo Articulo indicis. 677.
- VI. Sacerdotis habitantis cum leprosis, & missam facientis pro iis. 679.
- VII. Presbyteri volentis cum berruca celebrare ob debilitatem capitis. 680.
- VIII. Surdi ob falsas dimissorias promoti. 681.
- IX. Alterius ordinati idem cum falsis dimissoriis, sine tamen ministerio in Ordine suscepto. 683.

- Irregularitas non incurritur propter Minores Ordines.* 684.
- X. Regularis promoti ante legitimam aetatem, & interea obeuntis varia Officia. 685.
- XI. Diaconi solenniter baptizantis sine vera facultate. 686.
- XII. Nati ex Lutherani verbi ministro, & post conversionem aspirantis ad Ordines. 688.
- XIII. Permittentis se castrari ob solam vocem. 689.
- XIV. Sacerdotis pungentis jumentum, quo vehatur reus captivus. 692.
- XV. Sacerdotis Casu occidentis perticâ puerum. 693.
- XVI. Sacerdotis equo, cui insidebat, & quem cohibere non poterat, proterentis puerum. 694. In materia Irregularitatis non valet argumentum à contrario, ibid.
- XVII. Casus studiosi Academici exonerantis solopectum in alium, ignorans esse oneratum. 695.
- XVIII. Sacerdotis globo perimentis pratercunctem puerum. 696.
- XIX. Sacerdotis relinquentis solopectum oneratum supra scannum, quo solopecto laxato ab alio occisus fuit tertius, prater utriusque omnem voluntatem. 697.
- XX. Militis jussu Magistratus comitantis cum armis ad patibulum reum captivus. 698.
- XXI. Dominicani pronuntiati Irregularis, eo quod contra consilium medici agrum imposuisset curru, paulo post mortuum. 699.
- XXII. Clerici praevidentis fore, ut suis minis moveretur aliqua mulier ad ebibendum venenum. 700.
- XXIII. Sacerdotum Hispanorum legentium pro vivis Missam Defunctorum idcirco, ut illi vivi citè morerentur. 701.
- Vocula:** plerique sepe accipitur pro: Aliqui: & plerumque pro: Interdum. Ibid.
- Irregularitas in Casu homicidii dubii incurritur tunc solum, quando constat, esse secutum homicidium, at dubitatur, utrum ex tua actione certa, & ex se iniqua. Ibid.**
- Casus non valentis porrigere dextrâ manu hostiam, & tamen aspirantis ad Sacerdotium. Ibid. in App. 1.**
- Casus alterius jam Sacerdotis, ac non valentis sumere Calicem nisi adhibita utraque manu. Ibid. in Append. 2.**
- 673 **A** Natus mancipium concessit à patria cum parentibus peregre. Factus cum iis civis loci, habitusque ultra 20. Annos pro homine libero, petiit Promoveri ad Ordines Sacros. An potuit absque consensu Domini?
- Respondi interroganti me, potuisse, si Annis viginti existimavit, se esse liberum. Etenim libertatem praescribi ab eo, qui 20. Annos putavit, se esse liberum, nec interim tractatus fuit ut mancipium: constat ex Leg. 1. Cod. de long. rem. praescript. traditque Lessius Lib. 2. de iust. Cap. 6. dub. 9. num. 26. secus, si vel non,

fluxit tantum temporis, vel sciebat, se esse mancipium, quia mala fidei possessor ullo tempore non praescribit, Cap. Possessor. De Reg. jur. in 6. B. Pralatus Ordinis N. ita graviter laborat 674. vertigine, ut nequeat stare ad aram, nisi jugiter altari innotatur, vel utraque manu, vel alterutro brachio, vel cubito. An habendus in numero Irregularium?

Literis ab eodem interrogatus rescripti, posse celebrare privatim, non verò publicè sine necessitate. Non publicè, ob murmur. Privatim verò, quia, licet talis non esset fortè promovendus ad Presbyteratum sine dispensatione, jam tamen Presbyter licitè fungetur saltè ad tempus officio, ad quod licitè fuit promotus, cum defectus iste non sit tantus. Rationem discriminis vide supra num. 654. Adde, quòd idem B. potuerit, utpote Pralatus Religiosus dispensare cum aliquo suorum subditorum, per ea, quae cum Diana cit. Tr. 2. Resol. 73. dixi num. 672. ergo, & secum, saltem mediante Confessario, juxta alibi dicta.

C. Presbyter ex gravi infirmitate contractus 675. ita convalescit, ut omnia spectantia ad sacrificium peragere possit, exceptè elevatione tam hostiae, quam calicis. Quid de hoc?

Respondi idem, quod primo loco ad priorem Casum. Addidi tamen, si illa infirmitas sit diuturna, aut perpetua, rem deferendam ad D. Ordinarium. Licet enim hic non dispenseret in ejusmodi Irregularitate, Navarrus de Corp. vitiat. conf. 1. ejus tamen est judicare, an sine scandalo possit sacrificari. Idem ibid. Imò potest in Casibus, quibus dubium est, an sit opus dispensatione, dispensare ad cautelam. Infra num. 718. Gibalinus n. 678. referendus n. 678. videtur habere talem pro verè irregulari.

D. Monachus cum in Annis puerilibus esset 676. constitutus, quadam barra ferrea supra dextra ejus pollicem fortuito casu cadens, ungulam avulsi ab eo. Quocirca mandamus, quatenus, si ad frangendam hostiam sit in pollice ipso potens, propter deformitatem ejusmodi non dimittas, quin eum ad Ordinem promoveas Sacerdotis.

Est hæc tota phrasîs, atque responsum Honorii III. Cap. fin. De corp. vitiat.

E. Prior Monasterii N. incurrit ex morbo 677. tam contumacem contractionem membrorum, ut licet possit stare, ambulare, manibus libere uti, nequeat tamen pollicè dextrae manus perfecte applicare primo articulo indicis, sed duntaxat secundo, ut valeat hostiam tenere, & frangere sine ulla periculo irreverentiae. Potest licitè sacrificare?

Quodam Reverendissimo Domino petente, ut scripto traderem meum iudicium, scripsi 678. posse. Rationem desumpsi ex precedente cap. fin. & primo. De Corp. vitiat. itemque ex dictis supra num. 652. & in omnem eventum poterat ejus D. Abbas dispensare cum ipso. Infra, n. 720. Aliter respondi de quodam Parocho, qui incurabili debilitate, & contractione laborans nequit sinistram atollere ultra pectus. Nequit etiam,

etiam, vel eâ manu quidquam apprehendere, vel pollicem dextrae manus jungere indici, sed cogitur frangere hostiam aliis digitis; talis enim est etiam jure naturali Irregularis, quia nequit sine magnis irreverentiis tractare Sacram hostiam. Et generatim dicit Gibalinus de Irregular. cap. 3. num. 11. Qui habet ita debiles manus, ut hostiam frangere, calicem elevare non possit, aut non sine periculo, Irregularis est; quia perinde est, cerere aliquo membro, & habere illud, sed ineptum ad opus faciendum. E diverso notat P. Pirhing Lib. 1. in Ius Canonicum Tit. 20. De corpore vitiat. n. 4. ubi perbene (more suo) negat esse irregularem etiam illum, qui integrum digitum, qui tamen ad hostiam frangendam necessarius non sit, amittit v. g. in duello, dummodo absque scandalo celebrare, atque hostiam frangere possit.

679 F. Religiosus correptus leprâ post Sacerdotium relegatur ad publicum leproscodium, estne ipsi fas, Eucharistiam & conficere, & alius praebere?

Doctore Theologo multum dubitanti dixi, me de neutro dubitare, atque adeò posse tum privatim, tum coram ipsis leprosis sacrificare, ut rectè Tannerus cit. quest. 10. num. 182. etenim lepra superveniens Ordini non adfert inhabilitatem Canonicam. Licet autem ille Religiosus esset Ordinis Mendicantis, facultas tamen praebendi in aliena Ecclesia ordinariè Eucharistiam erat petenda à loci Parocho; at verò in Oratorio potuit absque alia facultate per ea, quae tradidi in Alphab. Sacrifi. Cas. VII. n. 255. edit. 2. ex communi cum Diana.

680 G. Nequit ob debilitatem capitis facere Sacrum nudo capite, potest verò, si rectum sit capillitium assumptum, quod vocant Bernocam. An aspirans ad Ordines tenetur aperire hunc defectum?

Alicui evenisse, scriptum mihi est; ego non ignarus, tale capillitium haberi eo loco, quo naturales capillos, atque adeò non deponi coram ullo Rege terreno, nec coram Rege sacculorum, quando hic vel attollitur, vel sumitur in Sacramento, eam ob rem si ita conformatum sit, ut ab aspicientibus habeatur pro naturali, non censo, fuisse necessariò quidquam dicendum ulli Superiori Ecclesiastico; uni tamen alteri licentiam impetravi pro majore securitate à quodam Reverendissimo D. Vicario Generali.

681 H. Clericum 4. Minorum, cum esset factus surdus, & secrete, quòd propterea non initiaretur Sacerdotis à suo Ordinario, cum falsis literis dimissoriis à se confectis suscepit ab alieno Episcopo duos Majores, & cum testimonialibus de his duobus, cumque suis falsis dimissoriis fecit se ab alio promoveri ad Presbyterium. An potuit facere Sacrum?

682 Navarrus de big. conf. 7. consultus respondit, imprimis vix defendi posse, quin peccarit mortaliter, etiam ex eo titulo, quòd omnino surdus susceperit Sacerdotium, etsi possit cum difficultate exculari à mortali, ideo, quòd nullus Canon prohibeat Ordinationem surdi, cum

possit facere Sacrum sine ministro respondente; fore quidem utile, si peteret à Pontifice facultatem faciendi aliquoties in Anno Sacrum, eam tamen ideo non esse necessariam, quòd habeat justam causam non celebrandi. Hic totus discursus mihi probatur. Nihil dico de suspensione incurfa ob falsas dimissorias; nam spectat hæc res ad Cas. XVIII.

I. Ordinatus sine literis dimissoriis sui Episcopi, sed dum falsis, & ad omnes etiam Presbyteratus Ordines promotus ab alieno Episcopo, non ministravit in iis. An incurrit Irregularitatem?

Respondet Navarrus De temp. ordin. conf. 16. incurrisse, nam qui suscipit aliquem Ordinem Sacrum, dum est innodatus vinculo excommunicationis, vel suspensionis facit se reum Irregularitatis. Supra num. 664. secus, si fuissent quidem missæ ipsi dimissoriæ, aut iis nondum acceptis scripsisset falsas. Supra num. 595. At nonne ille incurrit quadruplicem Irregularitatem? Nam & quatuor Minores, & tres Majores accepit absque dimissoriis, & denique fecit Sacrum cum suo Ordinatore. Resp. Non incurrit propter Minores, quia propter illos nulla lex est statuta, etiam si ministrasset in iis solenniter, quia hac ætate solenniter obeunt officia Minoritarum, etiam qui carent Primâ Tonsurâ. Et sic respondi consultus die 26. April. 1658. cum Suarez De cens. d. 40. sect. 2. non etiam incurrit propterea, quòd fecerit Sacrum cum suo Ordinatore; quia & nescitur, utrum revera consecravit, & lex tam odiosa, quàm est Irregularitatis, non est intelligenda de isto actum extra ordinario. Argum. L. Nam ad ea, ff. De legib. Consentit Comitulus Resp. moral. l. 6. q. 43. contra Navarrum De cler. excom. conf. 8. Denique potest dici, quòd triplicem incurrit Irregularitatem, in petitione tamen dispensationis satisfecit dicendo; Peto mecum dispensari super Irregularitate incurfa ob non servatas censuras. Bonacina punct. ult. Quamquam absoluit rectius dices, primam Irregularitatem continuari in secundo, & tertio actu, quàm oriri secundam, & tertiam. Suarez loc. cit. Filliuc. Tr. 19. n. 60.

K. Regularis ex Ordine N. ante legitimam aetatem Sacros Ordines suscepit, electionibusque, statione, & sessione inter Sacerdotes usus est, & interfuit actibus propriis illorum duntaxat, qui in Sacerdotio constituti sunt. An est annumerandus Irregularibus?

Resp. Si ante legitimam aetatem operetur Sacris, fiet Irregularis, utpote celebrans in censura, non item, si exerceat solos actus sessionis &c. quia illi actus non sunt officia Divina: atqui Irregularitas ob non servatas censuras incurrit solum ob exercitium Divinorum officiorum, & deputatorum ab Ecclesia alicui Ordini certo. Ita Navarrus De cler. excomm. conf. 9. dicens illud dubium esse sibi satis novum. Sed de priorè responso videbimus infra num. 704.

683 **A** Regularis ex Ordine N. ante legitimam aetatem Sacros Ordines suscepit, electionibusque, statione, & sessione inter Sacerdotes usus est, & interfuit actibus propriis illorum duntaxat, qui in Sacerdotio constituti sunt. An est annumerandus Irregularibus?

Resp. Si ante legitimam aetatem operetur Sacris, fiet Irregularis, utpote celebrans in censura, non item, si exerceat solos actus sessionis &c. quia illi actus non sunt officia Divina: atqui Irregularitas ob non servatas censuras incurrit solum ob exercitium Divinorum officiorum, & deputatorum ab Ecclesia alicui Ordini certo. Ita Navarrus De cler. excomm. conf. 9. dicens illud dubium esse sibi satis novum. Sed de priorè responso videbimus infra num. 704.

686 L. Diaconus ad firmandam pacem inter propinquos suos ex una parte, & quosdam ex altera, rogatus infuntem solemniter, (credens se posse, prout à quodam Sacerdote id licere, & alias ab eodem factum fuisse audierat,) baptizavit, petiit etiam prius licentiâ ab Archiepiscopo loci, qui etiam dista actioni, ne in aliquo erraret, adstitit, & quia postea ad Presbyteratus Ordinem se promovet fecit, & ministravit, dubitavit, an esset Irregularis?

687 Respondit Navarrus loc. cit. conf. 3. De Cler. non ordin. ministr. non contraxisse Irregularitatem in foro conscientiae, quia prudenter crediti illi Sacerdoti, & Archiepiscopo dicentibus, id sibi licere in tali casu, incurrisse tamen in foro externo, per se loquendo; quandoquidem Ordinem Presbyteratus suscepit in suspensione incurta ob talem actum; nihilominus etiam in foro externo non incurrisse, si potuit (& verò potuit, sicuti patet ex specie facti) probare, se bonâ fide processisse.

688 M. Natus patre Lutheranus, & eo quidem verbi Ministro, conversus ad fidem Orthodoxam petiit Sacris Ordinibus initiari. An potuit absque dispensatione?

Egi non semel cum hoc M. Omnibus consideratis, iudicatum fuit præcipuè ab aliis, esse habendum pro Irregulari ratione infamiae, ac proinde indigere dispensatione. Ratio erat, quòd, licet Lutherani, Calvinistae, & Zwingliani non habeantur in Germania pro infamibus, tum ob pacem publicam, tum quia longè plurima millia eorum sunt solum materialiter hæretici, præsertim juxta definitionem pertinacitatis, ad rationem hæresis formalis spectantis propositam, ac defensionem à Cardinali de Lugo in Opere de Fide, disp. 20. n. 174. & seqq. aliisque multis, attamen est de Prædicantibus præsumptio juris quòd sint formales hæretici; & proinde infames in foro Ecclesiastico, & saltem respectu Ordinum; quam infamiam transfundunt in liberos; sicuti etiam apostata à fide, aut Ordine Religioso, ut bene notat Gibalinus De Irregular. cap. 6. num. 4. Accedebat, quòd in Curia hac Constantiensi non libenter prædicetur, (quam tamen, salvo cuiusque aliter sententis iudicio, arbitror esse veram) sententia Sánchezii, & aliorum relatorum num. 656. ac negantium generatim, irregulares esse filios hæreticorum in his locis, in quibus nulla ipsis ob crimen paternum infamia aspersa est. Quare fuit ille M. missus ad D. Nuntium Apostolicum distantem tunc solum unius diei itinere; tamen Laymannus in fin. cit. cap. 4. affirmat, potuisse ab alio dispensari cum tali. Vide supra n. 656.

689 N. Cum esset iam undecim natus Annos, permisit se castrari, ut vocem, qua excollebat pro cantu, conservaret. Proventum ad aetatem juvenilem incesit gravis cupiditas status Clericalis amplectendi. Dubitatum fuit, an absque dispensatione? Davique itum in sententiam mitiorem, adeoque

promotus ad omnes Ordines absque ulla dispensatione. An salvis Sacris Canonibus?

690 Scio locum, ubi abhinc pauculos Annos id resolutum, id factum. Et quia libenter defendo, quoad alma veritas permittit, facta Dominorum Ordinariorum, etiam hoc defendo; tum quia non est improbabilis opinio Salonii, & aliorum apud Tanacrum Tom. 3. d. 4. q. 8. dub. 5. num. 101. contra Cardin. de Lugo De justit. disp. 10. sect. 1. num. 21. & P. Raynaudum de triplici Eunuchismo (uti Pasqualigum Saloniana sententia acriter inherenter appellat emasculationem puerorum) verosimilius, & fortiter repugnantem, docentium, fas esse permittere se castrari ad conservandam vocis tenebritudinem: tum quia Irregularitas statuta in abscindentes sibi, vel abscindi facientes membrum aliquod non infligitur, nisi illis, qui vel ex indignatione; vel ex zelo indiscreto castitatis id faciunt. Palauscit. d. 6. p. 12. n. 4. Turrianus apud Dianam Part. 4. tr. 2. resol. 60. & alii explicantes Canones tractantes hac de re: tum quia nullus textus hanc Irregularitatem indicens, loquitur de eo, qui virilia sibi abscidit, sed solum de eo, qui virilia sibi abscindi fecit, ut loquitur Palaus loc. cit. Imò apertè negat Gibalinus cit. cap. 4. num. 10. Canones loqui de faciente se castrari, sed de illo solo, qui sibi ipsi infert hoc mali; qui proinde docet, non videri improbabile, quòd in illo casu non incurratur Irregularitas. Denique non dubito, quin Itali, ut erat ille N. id facitantes putent, esse sibi licitum, cum habeant Doctores pro se; ergo excusat illos bona fides, per ea, quæ dixi supra. Consentit P. Tambur. de Irregular. c. 8. §. 2. n. 16.

Vnde ego interrogatus de

Hoc Casu.

Quis juvenis esset Clericus, qui sine culpa sua castratus, tacito hoc corporis defectu, relatus fuit in syllabum initiandorum; et audiens, Magistrum Ceremoniarum alia voce intonantem: Nullus à jure prohibitus accedat, dubitavit, essetne sibi fas accedere; hoc autem dubio insuper habito fecit, quòd alii. Postmodum verò convenit Confessarium; hic me, ex illius permissu

Interrogatus, inquam, ego quid opis ferendum huic homini timenti, ne reus esset tum Irregularitatis, tum suspensionis latæ in irregulares suscipientes Ordinem Sacrum, respondi, esse solandum, eò quòd neque Irregularitatem, neque suspensionem incurrisset. Non Irregularitatem, ut liquet ex modò dictis: non suspensionem; est hæc quippe poena propriè dicta; ubi autem nullum delictum, ibi nec poena. S. August. Retract. Lib. 1. cap. 9. S. Tho. 2. 2. q. 108. a. 4. Nec obest, quòd is, de quo agitur

agitur hic, fortasse accesserit Ordinationem cum dubio prædicæ practico, an id liceret sibi, necne, etiam enim, ut sic peccaverit absque dubio, siquidem nefas est operari cum conscientia practice dubia. Vasquez Tom. 1. in 1. 2. disp. 65. cap. 1. ex communi, attamen hoc peccatum non efficiebat, ut ipsa Ordinis susceptio esset materialiter, seu in se peccaminosa, sed tantum ut formaliter, & planè per accidens; ergo illa malitia tam parum subjiciebat illum hominem poenæ suspensionis, quam re excommunicationis, si lanionis humeros fuste defricet, rarus esse Clericum. Vide in simili D. Franciscum de Arauxo De statu Ecclesiast. Tract. 3. q. 31. num. 16. post hæc scripta lectum à me;

692 O. Confessarius quidam, ut audivi de illo, cum vesum quendam ad paribulum comitaretur, & casu jumentum, quo ille utebatur, pepulisset, inde scrupulum Irregularitatis concepit, quòd sua causâ properantius eum morti obtulisset. At verò hæc ridicula sunt.

Sic refert, sic judicat Dom. Sotus De just. Lib. 5. q. 1. a. 9. post med. ego cum ipso; quia nec autoritate publicâ id egit ille. O. nec privatâ cum culpa mortali.

693 P. Ex literis tuæ Fraternalitatis accepimus, quòd, cum H. Presbyter suum vellet de curru deponere, pericam superius alligatam projecit in terram, & cum feno insisteret, deponendo, quidam puerum quendam juxta currum reperit semivivum, in quo præter modicum livoris in fronte nihil potuit inveniri læsionis. Nos autem ab eodem quæsitimus Sacerdote, si priusquam projecisset pericam, circumspexisset sollicitè, an aliquis esset apud currum? Qui, quòd diligenter circumspexisset, asseruit, sed quòd vidisset aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem mandamus, quatenus, si res ita se habet, nisi per eundem grave scandalum sit exortum, vel tantâ labore infamia, quòd deficiente accusatore oporteat eidem Canonicam purgationem in dici, ipsum permittas libere officium exequi Sacerdotis.

Est hoc oraculum Innocent. III. cap. Ex lit. De homicid. Rationem verissimam hujus responsionis fumes ex Regula, atque instructione data n. 669.

694 Q. Dilectus filius A. Capellanus proposuit, quòd, cum quadam corporis molestiâ gravaretur, ut comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutrebat, ascendit, qui cum bene non pareret habentis, sed præter sefforis arbitrium saltibus lasciviret, ipse (ut ejus refranaret imperium) calcariibus stimularit, cumque fracto frano equus proprio arbitrio relictus curreret festinanter, quadam mulier veniens ex obliquo infantulum bajulans obviam; in quam equus irruens (procul abjecto seffore) puerum prædictum oppressit. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, cum idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit ope-

ram rei illicita, non impediatis, quò minus Divina possit officia celebrare.

Ita idem Pontifex, ibid. cap. Dilectus.

Ergo, inquit, si dedisset operam rei illicita, non licuisset officia celebrare Divina?

Resp. Hanc consequentiam obviis quidem ulnis excipit Navarrus, & alii fat multi, sed neque ego, neque alii plurimi, quia in materia Irregularitatis non valet argumentum à contrario. Fule Gibalinus loc. cit. cap. 4. n. 11. & breviter recentissimus Canonista P. Henr. Wangnereck Commentario in Decretales Lib. 5. in hoc ipsum Capitulum Dilectus, addens tamen, esse præsumptionem juris, quòd dans operam rei illicita, non adhibuerit diligentiam; quam tamen, si se adhibuisse probaverit, futurum immunem ab irregularitate etiam in foro externo, quòd probè nota.

695 R. Studiosus Academicus Anno 1622, exercens se Ingolstadtii (ubi tunc literis navabam operam) in armilustrio, quòd adornabatur ad celebrandam Canonizationem SS. Ignatii & Francisci Xaverii, dixit jocabundus cuidam Illustrissimo Comiti propè astanti: D. Comes attendat sibi, eni jaculor in ipsum. Optimus ille, atque animi ceteroquin heroici D. Comes, instigante bono Angelo, atque, ut presentes non vanè interpretabantur, duobus illis Celitibus, recipit se post arborem, ante quam prius stabat; vix se movet à loco, cum Academicus ille laxat rotulam, ejaculaturque est fistula virgam, seu bacillum, quo solet glans intrudi in fistulam, qui impactus in arborem probabilissimè peremisset illum D. Comitem, si stetit in priore vestigio. An, si non se moventem peremisset ille jaculator, incurrisset in Irregularitatem?

Resp. Minimè; erat enim illius studiosi probitas, & in illum D. Comitem observantia ita perspecta, ut nulli adstantium fuerit mota vel tenuissima suspicio ullius, vel malæ voluntatis, vel negligentiae in circumspiciendo culpabilis. Ergo patrocina batur ei Regula nostra generalis.

696 S. Presbytero vite honestissima projiciente ex atrio globum in conos collocatos in herreo, Domicellus illustri genere natus profilit è loco, in quo videri non poterat, sed tam infausto omine, ut globus impactus in ejus caput vitâ spoliaverit; an Sacerdoti tanquam irregulari erat nefas operari Sacris?

Resp. In foro interno non erat, ob regulam propositam n. 669. quia tamen factum erat notorium, meritò se ultro stitit D. Ordinario, qui sine omni dubio habebat jus eum citandi. Audivi tamen, fuisse ab eodem Ordinario ad cautelam dispensatum cum illo. Sunt Annii plures viginti, ex quo tempore contigit hic illatrabilis Casus in Dicecesi Tridentina.

697 T. Presbyter tormentum manuale, seu archibussum (quòd gestaverat propter Hugonotos omnia cadibus miscens) super quodam camno

posuit, gallitro non flexo, & quidam puer, nescitur, quo spiritu ductus, fibulam rotæ retigit, unde alius puer occisus fuit, inscio omnino, & nolente eodem Presbytero. Super quo sententiam reportavit à suo Ordinario, à quo, donec absolutio-nem à Sede Apostolica obtineret, ab altaribus ministerio suspenditur, & ad Ecclesiam B. M. V. montis Serrati pedestri proficisci, ac ab officiali Ceritanie per Annum exulare, elemosinas largiri, & patri pueri triginta aureos dare iussus est, ut in sententia dicti Officialis continetur; quæ omnia prædictus Presbyter adimplevit. Quibus præmissis, queritur à D. V. R. utrum Orator sit irregularis?

Ad hanc quæstionem his verbis sibi propositam respondit Navarr. De homicid. conf. 40. incurrisse Irregularitatem ex homicidio casu-ali, ob negligentiam commissam in non flectendo rotam, quando depoluit super scamno bombardulam prædictam.

Nec potuit aliter ipse respondere juxta sua principia expressa in Man. c. 27. n. 219. & 230. Nos verò, quia profus aliis insitimus, non possumus assentiri ipsi. Non videmus hic ullum peccatum mortale, ergo nec tantam pœnam, Suprà n. 669.

698 V. Studiosus literarum, ferens tamen arma pro patriarubra à perduellibus, jussu sui Centurionis comitatus fuit ad patibulum nonneminem è perduellibus. An potuit sine dispensatione initiari Sacris?

Non potuisse, ostendi in Alphab. Sacrif. Cas. XV. num. 451. edit. 2. contra nonnullos, pro quorum opinione reperies ibi rationes non planè spernendas. Sed pro nobis stat communis, ut testatur Gibalinus De Irreg. cap. 4. num. 67. sententia, quia post pacem factam fuit ille miser à affectu extremo supplicio. At quid si durante bello, fuisset sumptum illud supplicium?

Resp. Quia erat bellum defensivum, in bello autem defensivo nemo justè occidens incurrit Irregularitatem; suprà num. 661. Idcirco forsitan erit, qui adhuc magis patrociniabitur illi V. At certe considerandum, an sit defensio, quando hostis captus necatur juxta formam juris?

699 X. Quidam Religiosus Dominicanus alium fratrem ejusdem Ordinis extra Conventum moribundum invexit, & contra medici judicium eum in curru imposuit, & misit ad Conventum, quò perveniens statim mortuus fuit. Inquisitum est, utrum infirmum moribundum tali periculo exponens, scilicet in curru, ex quo ejus mors accelerata fuit, contraxerit Irregularitatem ex homicidio?

Sunt hæc omnia verba Francisci de Arauxo Tract. 3. quæst. 21. cas. 10. respondentis affirmativè, eò quòd ille Religiosus non adhiberit diligentiam, quæ communiter à prudentibus eminere solet circa tam debiles, credens illum curru, & famulo contra medici consilium: Ita ille; at, quoad forum internum, non ii,

quos num. 668. produxi; quis enim suspicetur, nedum opinetur, Religiosum illum patrâsse crimen morte æternâ dignum, dum ex mera, etsi indiscreta charitate imposuit illum curru, destitutus læticâ, & omnibus medicinis necessariis prorogandæ vitæ? Idem Doctor loc. cit. Cas. 9. absolutè pronuntiat irregularem illum, qui ense nudo, & acuto perstrinxit, seu percussit suum socium, ex mero quidem joco, sed ita infeliciter, ut præter omnem opinionem ipsum vulneraverit, & quidem lethaliter, morte videlicet inde secuta. Verùm etsi non damnarem de ini-quitate judicem, qui illum percussorem de Irregularitate condemnaret; in foro tamen conscientie stare verbis negantis, esse à se animadversum ullum profus periculum, sèquè libentiùs moriturum fuisse, quàm ut fidissimum Achatem illum adduceret in vitæ discrimen.

T. Clericus carnaliter cognoscebat quandam 700 feminam nuptam, ac Zelo commotus ex suspitione, quam habuit, quòd illa tertium alium adamaret, comminatus ipsi est dicens, se revelaturum ejus lasciviam marito. Quòd illa timens muliebri fragilitate ait: Si id feceris, illico me veneno sumpto sum occidura, Statimque emptum venenum ostendit Clerico dicens: Isto veneno me sum occidura, si marito reveles hæc fragilitatem. Tunc Clericus imprudenter, & temerario persistens in dictis comminationibus dixit: Faciam sine dubio; & ad puerum præsentem ejusdem mulieris filium, aut, si fallor, famulum ait: Vade puer: dic patri, vel Domino tuo hæc, & hæc &c. Illaque assumpto veneno intra duos dies mortem incurrit. Inquiritur, an iste Clericus incurrit Irregularitatem?

Rursum descripsi verbatim Illustrissimum Dominum Franc. de Arauxo ex Illustrissima Divi Dominici familia evectum ad Insulam Segoviensem, atque eâ post aliquot Annos deposita reversum (exemplo sanè laudando) ad pristinum paupertatis Religiosæ statum, ferentemque sententiam Irregularitatis in dictum Clericum, eò quòd dans operam rei illicitæ fuerit saltem indirecta causa hujus homicidii; quòd & ego existimo, perpensis, quæ proponuntur, circumstantiis, ideòque arbitror, peccasse non solum contra charitatem, sed etiam contra justitiam eosentiu, quo adversus hanc virtutem delinquit, qui alteri est directè auroi propriae necis; eo, inquam, sensu, non eo modo, cum & sit causa solum indirecta, & juxta nonnullos occisio indirecta differat specie à directâ.

Habes, mi Lector, hic integrum Alphabetum Hebraicum, id est, numerum viginti duorum Casuum de Irregularitate Factorum (maxima ex parte) non Factorum, è quorum resolutionibus poteris expedire tot alios, quot characteribus constant Alphabetum Latinum, & hoc longius Græcum, præsertim factâ reflexione super doctrina exhibita, probata n. 668. & 669. quam elucidabit hic vigesimus tertius

Casus

Casus antiquus, & (Deo sint laudes) Antiquarius.

701 P. Lericque sacerdotum sauciati inimicitia dolo Missam, pro requie defunctorum promulgatam fallaci voto, pro vivis student celebrare hominibus, non ob aliud, nisi ut is, pro quo ipsum offertur Sacrificium, ipsius sacrosancti libaminis interventu mortis incurrat periculum. Proinde nostræ elegit unanimitatis conventus, ut si quis deinceps talia perpetrâsse fuerit detectus, à proprii depunatur Ordinis gradu, & tam ipse sacerdos, quàm ille, qui cum ad talia peragenda incipisset perpenditur, exilii perpetui erga sulo relegentur.

Hunc Casum appello Antiquarium, quia profus inusitatum hisce posterioribus sæculis. Appello, & Antiquum, siquidem evenit intra Annum Christi sexcentessimum, & septingentesimum, utpote hac pœnâ, his verbis castigatus à Concilio Tolitano decimo septimo cap. 5. ut videre est apud Gratianum Cap. Quicumque. 26. q. 5. Fuit autem ea Synodus celebrata Anno Christi 694. testibus Baronio ad illum Annum, & Binnio Tom. 3. Concilior. ubi superiori pœnæ additur privatio Sacrae Communionis, excepto mortis articulo.

Querret fortè Lector curiosus, fuerintne illo ævo plerique Sacerdotes Hispani adeò scelerati, ut solerent consciscere tam detestabile sacrilegium! Querret & studiosus, an imitator eorum esset incurfus Irregularitatem? Ad primum respondeo, cum illo sæculo rexerint Tolitanam Ecclesiam sanctissimi, vigilantissimi Episcopi, Eugenius, Ildefonsus, & Iulianus secundus, alique plurimi per Hispaniam Antistites optimi, ut videre est apud Baronium, atque Binnium, non esse ullo modo credibile, quòd plerique, id est, ferè omnes, aut plurimi sacerdotes obnoxii fuerint sacrilegio tam sathanico. Igitur vocula plerique accipitur illic pro: nonnulli, sicut & memini, me non semel legere in S. Gregorio ac nominatim Homil. 24. in Evangel. & autor Thesauri linguæ Latinæ observat, quandoque ita usurpari à Latinis scriptoribus; atque doctissimus Menochius De præsumpt. Lib. 5. præsumpt. 30 num. 19. & 20. idem asserit de adverbio: plerumque, scilicet sumi etiam pro: interdum, nonnunquam.

Ad alteram quæstionem, cujus solius causâ inferni huic renoyato quater Operi præsentem Casum, respondeo, tamen non incurritur Irregularitas per tam nefarium Ordinis abusum, si non sequatur mors illius, ad quem è vivis tollendum tam impiè immolatur author Vitæ Christus, sicuti contra Majolum rectè observat Gibalinus noster De Irregularit. c. 5. q. 1. n. 34. cum Synodus Tolitana nil tale in-

dicet. Si tamen constaret, Cacodæmonem motum illâ sathanicâ intentione intulisse, permitte-ntem singulariter Deo, per se immediatè, aut per veneficium necem homini illi, quem destinârat detestabilis, execrabilis mysta, tunc non video, cur hic non esset accensendus iis, qui alterius mortem procurant prece, vel pretio: quos quidem veris homicidis annuerant leges Canonicae, atque Civiles. Quòd si dubitetur, utrum mors illam Missam, pro requie defunctorum promulgatam, sit aut re ipsâ secuta, aut secutura non merè naturaliter, sed vi ejusdem præ intentionis diabolus ita potenter permoventis, cum illa intentio sit ex se tam inefficax, & fortè centies repetita vix semel potiat effectum, nolim ad eam extendere communem doctrinam desumptam ex cap. Significasti 2. & cap. Ad audientiam. De homicid. præsertim cum multi magni DD. quos nominat Gibalinus loc. cit. Cap. 4. q. 1. nu. 16. & sequitur n. 22. insipientur, Irregularitatem in casu homicidii dubii contrahi, quando dubitatur, utrum mors sit actu secuta, sed solum, quando scitur, esse secuta, dubitatur verò, utrum ex tua de se periculosa actione; quam certò exercuisti, an verò ex alterius? In quo secundo casu etsi omnes DD. conveniant, quia tamen: ut dixi, tam rarò sequitur actualis mors impiam illam intentionem, potest ob tantam raritatem præsumi, dictam intentionem fuisse inefficacem juxta Leg. Ea qua rarò. ff. De reg. jur. & ibid. not. per DD.

APPENDIX I.

Iam excusis superioribus, convenit me, præsentente iam angaria mensis Decembris, nonnemo laborans ejusmodi defectu dextri pollicis, ob curvitatem aliquanto brevioris, ut possit quidem eo frangere Sacram hostiam, ac eam præbere communicantibus non valeret sine aliqua partim inconcinnitate, partim vero periculo lapsus è manu; quòd tamen periculum erat abscurum, si eam præberet manu sinistra. Quæsit ergo ex me, an oporteret eum defectum manifestare Domino Vicario Generali.

Respondi, non esse manifestandum, perinde ac si dubium aliquod foret de irregularitate, cum indicata brevitatis pollicis non affimiletur iis defectibus corporis, quos seu generatim, seu in particulari habent Theologi producentibus inhabilitatem ad sacerdotium. Navarrus De corpore vitæ, Consil. 1. loquens speciatim de pollice, Addidi quoque, si esset futurus Canonicus, aut Capellanus talis ecclesie, cujus Canonicis, aut Capellanis non incumbit onus distribuendi Sacram Eucharistiam, ne tunc quidem fore necessariam detectionem impedimenti digitalis, ubi enim deficit generatim intentio legis, deficit & ipsa lex; intentio autem legis statuentis inhabilitatem ob defectum corporis, est, ut caveatur

M 3

peri-

periculum vel irreverentiæ notabilis circa Sacrificium, vel scandalii, & probri, quod quidem periculum generatim definit in Canonici, & Capellanis, de quibus est hic sermo. Consentit Navarrus *loc. cit.*

Respondi tamen 2. quando quidem confu-
lens aspirabat ad Beneficium parochiale, seu
curatum, cui solet annexa esse obligatio per
femet distribuendi Sacramentum, nunc par-
væ, nunc magnæ multitudini, per sepe invol-
venti aliquos ineptius æquo accommodantes
se ad excipiendum in os divinum hospitem,
non posse nisi vel planè temere fungi tunc of-
ficio sacerdotis, si uteretur manu dextrâ, vel
cum perturbatione, murmurationeve com-
municantium, si adhiberet sinistram, repug-
nante communi omnium usu. Quapropter te-
mere acturum, si nihil de suo defectu diceret,
quandoquidem est, ut superius dixi, Episco-
pi, judicare in dubio, utrum quis sit ob hunc,
vel illum defectum corporis admittendus ad Sa-
cros Ordines, eorumque omnia ministeria,
& cum hoc responso dimisi illum nonnemi-
nem.

APPENDIX II.

SED & erat jam relata in chartam præcedens
Appendix, cum accipio ex Religiosissima
Carthusia N. duplicem Epistolam: alteram
ab ipso Adm. Reverendo & Clarissimo Patre
loci Priori, alteram ab eisdem Eremita, ut vo-
cant, Sacerdote Annis, meritisque gravi,
quorum uterque exquirebat meum judi-
cium de

Casu impossibilitatis rite celebrandi.

Occurrit mihi (scribebat ille venerandus,
viribusque fractus senex, 23. Jan. hu-
jus. n. 1671.) dubium, utrum mecum dis-
pensari possit, ut Sacrum calicem, quando in
Missæ Sacrificio sumendus est, ambabus ma-
nibus comprehendere auserem, saltem eo tempo-
re, quo cum sine periculo alicujus effusionis (ob-
via de notabilem tremorem manuum, ut ex-
primebat Clariss. Pater Prior) exhaurire ne-
queo unâ solummodo utens manu, quando
verò ambabus arripio, ac teneo, possum absque
periculo erroris ebibere, patenâ super aram
collocatâ è regione menti meâ, in quam pate-
nam collabi posset guttula, si qua, quod Deus
avertat, è calice inter bibendum casu effun-
deretur. Peto à V. R. hujus dubii resolutionem,
expecto que resignatè ad majorem Dei
gloriam.

Ita literæ illius Stylitæ Mysticæ, quibus et-
iam inferebat rationes, ob quas credebat,

posse secum dispensari, Primam, quòd Apo-
stoli potuerint utique statuere, ut liceret cele-
brare sine patena supposita calici; ergo, &
moderni Prælari Ecclesiæ possunt per dispensa-
tionem id permittere, Alteram, quòd ego ipse
in *Alphab. Sacrificant.* seu *Tract. 3.* hujus volu-
minis, in variis locis, quos ipse digito demon-
strabat, exprimam varias Ceremonias Missæ,
in quibus tametsi præscriptis dispenses non ra-
rò Pontifex, quid ni ergo etiam in hac dispen-
sari queat? Tertiam, quòd sit minus periculi ef-
fundendi aliquid supra casulam, barbam, al-
bam &c. quando sumitur calix capite versus
patenam in altari accommodè positam inflexo,
quàm si bibatur capite erecto, aut etiam
versus dorsum, retracto, ac patenâ sub men-
ti longa barba immediatè detentâ, sicut mo-
rise est, apud Missas sæcularium in Helvetia.

Hiscè verbis hanc tertiam rationem propo-
nebat ille optimus senex; subjiciebatque:
Cum hæc tres rationes ostenderent, posse secum
dispensari, videri sibi exercendam erga se hanc
potestatem, quandoquidem si non permittatur
Sacris operari, sibi sint recitandum psalterium
(Monachatum vocant totum psalterium
Davidicum cum versiculo *Requiem* claudente
singulos psalmos) tam multi, partim à Statutis
Superioribusque vivis decretis; partim ex con-
federatione cum duabus aliis Carthusiis debi-
ti; ut sit sibi valde difficile, si non moraliter im-
possibile, eos persolvere, quorum tamen ma-
gnâ parte liberaretur, si fas esset sacris Aris as-
sistere.

Itaque quærentur hic duo; Primum, *An*
& à quo possit dispensari circa Rubricam Missalis
mandantem, ut dum sacrificans Sacrum sangui-
nem sumit, supponat ipse patenam Calici? Alter-
rum, An moralis impossibilitas persolvendi om-
nes Monachatus sit sufficiens causa ad impe-
trandam reipsa gratiam dispensationis?

Ad Primum respondeo, haud dubiè posse
saltem à Pontifice dispensari circa illam rubri-
cam, id quippe demonstrant tum duæ priores
rationes adductæ ab illo piissimo Patre, tum
hæc generalis, quòd quivis possit in sua, suo-
rumve antecessorum lege dispensare, tum hæc
specialis, quòd tot sæculis, quibus fuit Laicis
permissus usus calicis, non fuerint hi usi paten-
nis. At verò cenfeo, Episcopo non competere
jushic dispensandi: tum quia nequit Episcopus
dispensare in lege Pontificia, nisi in casibus
permissis à Papa, usive longo receptis, ut te-
nent omnes Theologi, & Canonistæ, ac no-
minatim Navarr. *De corp. vitiar. conf. 1.* loquens
de vitiis corporis: tum quia nominatim lo-
quendo de Rubricis Missalis non conve-
runt Episcopi dispensare in iis.

Prælatos Religiosos quod attinet, tametsi
Patres Carthusiani per communicationem pol-
leant tam amplâ dispensandi (deklarabunt in
casu necessitatis tum ipsi, tum vel maxime E-
piscopi) potestate, quàm competere Ordini-
bus

APPENDIX III.

Casus Hungarico-Turcicus.

ACCIPIO die decimo Decembris an-
ni 1673. literas hujus argumenti:
Sempronius è studioso literarum factus miles
Anno 1663. in ultima expeditione Vngarica,
sub Bavaricis signis contra Turcas pugnavit,
& aliquot occidit. Finito bello rediit ad studia,
quibus absolutis petit tonderi in Clericum sed
patitur repulsam eo tenore: donec sententiam
exhiberet, vi cujus se à contracta irregularitate
immunem declaret. Consilium ultimum à
R. V. pendet, num fortè ostendi possit, quod
eo ipso milites, qui contra Turcas pugnando
occidunt, ab irregularitate excipiantur.

Ita literæ, ad quas paucis (nec enim otium
ad plura scribenda permittebat abiturus ve-
redarius, & imminens tempus conferendis
Ordinibus destinatum) respondi, non ad ge-
neralem thesin, sed ad hypothésin, Calúmque
individuum, scilicet Sempronium pugnasse in
bello justo, proprièque defensivo, ac proinde
non incurrisse irregularitatem. Nunc ergo ple-
nioris doctrinæ ergò, & quia hoc tempore, id
est Anno 1675. vel maxime fuit, pro dolor
Mars Germanicus, Suecicus, Hispanicus, Gal-
licus, Polonicus, Moscoviticus, Tartaricus,
Turcicus, Siculus, Danicus, Ungaricus, atque
Belgicus, offerens innumeras occasiones incur-
rendæ certæ, aut dubiæ irregularitatis, brevif-
simè proponam ea, quæ directè & proxime fa-
ciunt ad solidam resolutionem Casus Sempro-
niani, supponendo, resolutionem non pende-
re necessariò à responso ad hanc generalem
quæstionem. *An scilicet quis sit ab irregulari-*
tate immunis eo ipso, quòd pugnando contra Tur-
cam necaverit unum, aut plures? etenim suffi-
cit ad propositum, si declaretur I. An laicis
quempiam perimentes in justo bello, merè defen-
sivo, evadant irregulares? II. An bellum Turci-
cum Anno 1663. gestum auspiciis gloriosissimi
Leopoldi Primi Victoris fuerit propriè, merèque
defensivum, & justum?

Dico igitur primò. Laicus interficiens quem-
piam in bello justo defensivo pro salute reipub-
licæ, non incurrit irregularitatem. Josephus
Gibalinus in solido *Tract. De irregularitate cap.*
4. difficult. 6. fol. 255. in terminis, testans, ferè
omnes, præsertim recentiores ita sentire. Et
verò ita sentiunt Suarez *Tom. 5. in 3. part. Disp.*
47. sect. 6. Filliuc. *Tract. 19. cap. 10.* Coninck
De Sacram. Part. 2. Disp. 18. n. 97. idque est ve-
rum, tum quando ille laicus non potest aliter
evadere, quàm occidendo, ut limitat Sylve-
ster, *verb. homicidium quest. 6. n. 2.* tum quan-
do illius laici, & similibus præsentia, & opera
est necessaria ad conservationem boni publici,
sicuti videtur limitatè Coninck, & Filliucius

M 4

166.

bus Mendicantibus dixi, retulique supra *num.*
719. & 720. non ausim tamen asserere, eâ ge-
nerali concessione comprehendi eam præ-
sentem, eò quòd in generali concessione non
veniant ea, quæ quis non esset in specie conce-
surus, si interrogaretur. *Reg. 18. in 6.* atqui non
videtur Pontifex esse in specie concessurus o-
mnibus Ordinibus Mendicantibus facultatem
generalem dispensandi in ejusmodi Casu. Tum
quia per usum illius induceretur manifestè no-
vus Ritus, cum tamen Bullæ præfixæ Missali-
bus, & Breviariis, detestentur hanc inductio-
nem: tum quia etiam quando Principes serio
pollitentur, se huic, aut illi donaturos, quid-
quid ab ipsis petiverit, nihilominus tamen hanc
generalitatem restringunt ad ea, quæ Princi-
pes donare solent. Joannes Streinius in *cit. Reg.*
18. in 6. declarans id exemplo Regis Asturi-
æ, utentis tam illimitatâ promissione erga Esthe-
rem. Atqui non ausim ego asserere, quòd Pon-
tifices soleant impertiri jus dispensandi in no-
stro casu, qui videlicet continet periculum ef-
fusionis, & consequenter irreverentiæ erga
Christum. Gratia autem tametsi amplæ intel-
ligatur sine injuria, & præjudicio tertii. An-
char. *Consil. 34.* quod incipit: *In hac causa.*
Nec istud periculum arceat inclinatio, quam
pro se allegat Rever. ille Pater. Est quippe per-
difficile, parvum vitrum, ne dicam calicem vi-
tro mediocri profundiorum exhaurire sine ali-
qua effusione, si caput non erigatur, aut in
tergum non retorqueatur. Tenentes patenam
sub prolata barba non probo, deberent quip-
pe tenerè sub mento.

Impossibilitas persolvendi Monachatus,
fortè non movebit Pontificem, cum possint,
atque etiam debeant Superiores Religiosi dis-
pensare in statutis, præceptis, foederibus, in-
dicatis, & intra cellam implendis. Quia ta-
men carere in perpetuum Missæ Sacrificio, est
piis Sacerdotibus molestissimum, eamque ob-
rem S. Franciscus Borgias inscriptus nuper Fas-
tis Ecclesiasticis per sepe longa, per molestiaque
itinerà conficiebat, solum, ut nancisceretur
copiam quotidie litandi, eam ob rem suadeo,
ut hæc infirmitas literis proponatur vel Illu-
stris. D. Nuntio Apostolico, vel ipsimet Reve-
rendis. P. Generali, quorum uterque utique
novit, quid potestatis sibi competat in hoc
eventu, & an non sit consultius, ut alius sacer-
dos, aut Diaconus assistat illi optimo Patri, te-
neatque ipse patenam sub calice. Interim po-
terit, assistente Diacono, semel iterumve in
mense, aut fortè hebdomadè celebrare juxta
ea, quæ tradit Suarez *loc. in hanc rem allegato*
à me in cit. Alphab. Sacrif. seu Tract. 3. Cas.
XXXI. num. 743.

In hunc ferè modum respondi ad utram-
que epistolam. Corrige me lector, si erravi:
certè Theologi Ingolstadtenses à me consulti
negarunt etiam Episcopo, & Provinciali jus
dispensandi, sed nec fuit ille bonus senex per-
missus sacrificare,

loc. cit. tum denique sine hisce duabus limitationibus. Suarez, Laymannus in *Theol. Moral. Lib. 3. Tract. 3. p. 3. cap. 9.* & maxime Gibalinus loc. cit. Ratio est, quia nulla irregularitas incurritur, nisi in casibus in jure expressis. *cap. 15. qui. De sentent. excommunicat.* in terminis, & quidem ita clarè expressis, ut meritò dubitari nequeat, quin ipsamet verba juris extendant se ad tales casus. Suarez relatus hoc ipso *Tract. 8. n. 660.* & declaratus multis Casibus *num. 673 & seqq.* Atqui nulla verba juris canonici se clarè extendunt ad laicos occidentes pro salute reipublicæ tempore justì belli *defensivi* hostes, & consequenter nec ad eos, qui perimunt infestissimos toti Christianitati, ad quos mactandos essent præmio proposito invirandi à Pontifice laici, potius quàm metu seu pœnæ, seu inhabilitatis absterrendi. Hoc ipso quòd Papa de Clerico potestatem pugnandi, tollit periculum irregularitatis, inquit Diana *Part. 9. Tr. 9. Ref. 6.* quæ doctrina non omnino incongruè huc transfertur.

d Nec obstat decisio capit. *Petitio. De homicid.* ubi Clericus, qui in defensione castri invasi ab infidelibus, aliquos præsumptivè occiderat, jubetur abstinere ministerio altaris. Etenim & non valet argumentatio à Clericis ad laicos, & rectè observat Laymann. *loc. cit.* ideo latam fuisse hanc sententiam, quòd ejusmodi actio (exercita à clerico) non fuerit necessaria ad vim repellendam, si enim fuisset necessaria pro defensione arcis, seu patriæ, non fuisset is Clericus reus irregularitatis. Barbosa in *cit. cap. Petitio* post Covarr. Molin. & Henriquez.

e Porro censetur quis hostem occidere in bello, non solum quando illum necat in prælio, sed etiam quando extra prælium, siquidem nomine belli intelligitur non solum actualis conflictus, sed generatim discordia hostium cum præparatione utrinque ad conflictum. Coninck ex communi mox referendus. Unde dicimus, hoc aut illud bellum durasse decem, viginti &c. Annos, & eleganter scripsit Livius: *Populus Romanus nullo bello, multis verò præliis superatus fuit.*

f Dico secundò. Bellum anno 1663. bellatum in Ungaria contra Turcas, fuit & justissimum, & verè, proprièque *defensivum*. Certum enim est, fuisse jure summo ab Augustissimo Leopoldo susceptum *primario* atque *principaliter* ad reprimendam vim à Turca injustissimè actu illatam, occupatis multis locis, atque aliis constitutis in præsentì discrimine. Atqui bellum *defensivum* est id, quo solum, aut *principaliter* conatur quis repellere vim sibi, aut rebus suis actu illatam ab aliquo invasore. Coninck *De actib. supernat. Diss. 3. 1. dub. 2. n. 220.* ex communi, ubi per appositè subdit: *Et quamvis in eo sæpe necesse sit, aliquam vim hosti inferri, aut etiam occidi, quia tamen non fit, nisi quia necessarium est, ut vis actu illata repellatur, ideo illa actio habet rationem merè defensionis.* Ita Coninck.

Unde infero, Sempronium fuisse liberum, ab irregularitate, non modò si illos aliquos de quibus species facti, trucidavit in prælio, aut velitatione, de quo non dubitant Gibalinus, & Laymannus, sed etiam si idem Sempronius unà cum decem, aut viginti commilitonibus, offendit in via, vel pago aliquot milites Turcicos, fugam capessentes, aut sedentes, eosque Cerbero in coenam misit, quandoquidem illa actio fuit & justissima, & exercita potius *defensive*, quàm *offensive*, ut liquet ex singulari observatione Patris Coninck. Si tamen illi Turcæ voluissent sese dedere, puto, Coninck, & omnes Canonistas cum plerisque Theologis agnituos tunc irregularitatem, & meritò.

Nec obest nostro principali responso I, quòd ille Sempronius ultro dederit nomen militiae, etenim rectè observat Gibalinus *loc. cit.* ad effugiendam irregularitatem sufficere, quòd ratione necessitatis & periculi, in quo versatur publica res, liceat (Principi) bellum *defensivum* gerere, etiam si quilibet (gregariorum, & Ducum) in particulari se à militia potuerit retrahere.

Nec obest 2, quòd Sempronius fortasse non fuerit subditus Imperatoris, nam in primis fuit sufficienter subditus, si Bavarus, omnes quippe subditi Principum Imperii agnoscunt Imperatorem pro suo summo in temporalibus capite. Deinde causa fidei, & Religionis summe periclitantis est causa communis fidelibus, unde judicandi sunt singuli, tum in communi, tum in privata causa, seu pro communi & privato bono capessere arma, quando illa corripunt Galli, Hispani, Poloni & longè magis Germani pro tuitione Religionis Catholice, ædiùmque sacrarum, infestatarum ab exercitu Turcico, Calvinistico &c. siquidem summa ratio est, quæ pro religione facit, inquit Christianè Papinianus relatus in *L. Sunt persona. ff. De relig. & sumpt. fun.*

Propter hæc, & alia dedi illud, de quo supra, benignum responsum, quia tamen non reperio, qui ita specificè de hac re loquatur, atque ego, volui id subijci censuræ duorum Theologorum versantium in loco, unde consulebar, qui & probaverunt, ut postea didici.

Proposui hoc toto capite, seu Casu XVII. varia exempla irregularium, addam *num. 710.* irregulares ex communiore sententia Doctorum esse ipso jure incapaces Beneficiorum Ecclesiasticorum, ac proinde sequitur inde, graviter delinquere, quotquot ad ejusmodi præbendas promoveant manifestè obnoxios irregularitatibus. Quam ob rem videtur discutienda hoc in loco hæc

APPENDIX. IV.

Mira exteris, usitata Germanis.

Die 26. Jul. Anno 1677. erat pro more his a locis receptissimo Minister sectæ Zwigniana

gliana à nostro Reverendissimo Capitulo Cathedrali presentandus Magistratui etiam Zwigniano, ut hic illum ministrum institueret Parochum pagi B. olim Orthodoxi, nunc hæresi corrupti. Paulo antequam convenirent Domini Capitulares, unus ex illis me convenit, suscitatur, an absque peccato posset suffragium ferre in favorem presentandi, cum hæc suffragatio sit jure Divino & Naturali vetita?

b Resp. Ita quidem se rem habere per se loquendo, quia tamen certum sit ejusmodi præsentationes, imò collationes, & institutiones factas esse innumeras hoc toto, & superiore sæculo, factitatas autem non à solo Capitulo Cathedrali, sed & ab aliis Collegiatis, imò & Monasteriis Sanctgallensi, Einsidensi, ac proinde à plurimis doctissimis, sapientia, virtutèque clarissimis viris, posse illum Reverendissimum Dominum consulentem formare sibi conscientiam per principium extrinsecum rectam hic & nunc, & proinde dare suum suffragium protestando in animo, quòd illud eo solo modo, quo potest salvà conscientia, det. Idcirco autem ita respondi, quòd & Reverendissimū Capitulum jamjam esset ad eundem, & mihi non statim occurreret modus refellendi, retundendiq; rationes, quæ mihi adversus adeò informem, heteroclitamque præsentationem occurrebant.

c In primis enim tales ministri sunt multiplices ex capite irregulares, utpote meri laici, uxorati, hæretici, infames juxta id, quòd dixi hoc ipso *num. 688.* & propter quod hanc Appendicem statuo potius hoc loco, quàm alio, has autem irregularitates tollere vel in iis dispensare jure ordinario potest solus Papa. Infrà *num. 716.* Secundò, postulantur hæc Beneficia ad pessimum finem, videlicet ad confirmandas hæreses, ad ministranda indignissimè Sacramenta, singulariter Baptismi, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, illud illicitè, hæc duo etiam invalidè, in iis locis, in quibus habentur hæc duo pro Sacramentis, Tertio, qui talem præsentat Magistratui Acatholico usurpanti jus instituendi, incitat hunc ad faciendum id, quòd sine sacrilegio nequit, scilicet ad instituendum & invalidè, & illicitè, atqui talis actio est propriè scandalum, adeoque actio vetita jure divino, humanòque.

d Hæ tres rationes pariunt difficultatem sanè non modicam circa talem præsentationem, quia verò gaudet illi Prælati, de quibus supra, non solo jure presentandi hæreticos, sed etiam quandoque tum instituendi presentatos ab heterodoxis, tum etiam libere conferendi, eadem opera dicam, qua ratione mihi videatur, posse hoc triplex genus actionum innoxie obiri. De confirmatione nihil dicam, quandoquidem confirmatio propriè est concessio Beneficiorum electionis facta à Prælato. Abbas in

cap. *Autoritate. De institut. n. 7.* talia verò non habent acatholici, carent enim Collegiis, quorum membra potiuntur jure suffragii, tum singulariter activi, tum etiam passivi, sicut plerumque istud jus est conjunctum, sicut observabo Tract. sequent. *num. 25.* lit. R.

Ut verò adductis rationibus satisfaciam ordinatiùs, observo, posse in istis præsentationibus, collationibus &c. intervenire duplex genus, seu duplicem modum, *permissivè* inquam, seu *negativè*, item *activè*, & *positivè*. *Permissivè* duntaxat se habet, & convenit Canonice Capituli, potentis jure presentandi, quando præcisè dicit: *Per me licet, si vultis hunc presentare*: merè *negativè*, si diceret: *Nolo me immiscere huic periculoso negotio, facite, quòd vobis collubatum erit.* At verò se habet *activè*, & *positivè*, quando huic, aut isti do meum suffragium, aut dico: *Puro hunc presentandum*, humiliter possumus considerare ipsum corpus Capituli immediatè presentantis hæretico Magistratui instituendum, potest enim in literis ad ipsum datis scribere vel: *Hunc Stichum presentamus pro tali Parochia*, id est: *Volumus hunc institui Parochum talis loci*, vel: *Non prohibemus, quo minus hunc instituat.*

Qui solum *permissivè*, aut *negativè* se habent, longè faciliùs evadunt iram divinam, quàm qui *activè* & *positivè*, nec enim est communiter tanta obligatio impediendi malum, quàm non patranda, quamquam sine dubio per sepe delinquitur non impediendo secundum illam à S. Leone prolatam sententiam. *Qui alios, cum possit, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat.* Hisce præmissis.

Dico I. Habens jus vel totale, ut e. g. Princeps, aut ipsum corpus Capituli, vel partiale, ut singuli Canonici, seu Capitulares presentandi ad Parochiale Beneficium, peccat mortaliter per se loquendo, etiam si merè *negativè* se habeat, quando agitur de presentando hæretico ministro. De concurrente *activè* res est sole meridiano clarior. De *permissivè*, aut *negativè* probatur. Nec enim minùs dispensatores Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ sunt bona, seu res Dei. *Trident. Concil. Sess. 25. cap. 1. De Reformat.* quàm mysteriorum Dei oporteret esse fideles *1. Corinth. 4.* fidelitas autem consistit non in eo solum, ut servus nullum suo Domino damnum inferat; sed etiam ut inferendum impediatur. Unde per sepe graviter divinam Majestatem offendunt Capitulares, senatores, aliique habentes jus aliquid faciendi decernendi ex communi consensu, quando ob respectus humanos tacent, si videant taciturnitate multiplicatum iri, seu prævalitura suffragia, in rem iniquam tendentia. Dixi, *per se loquendo*, etenim apud illos quoque locum habet monitio Ecclesiast. *cap. 32.* *Ubi auditus non est, non effundas sermonem.* Si igitur videant se nihil effecturos, tamen declamarent adversus nominationem tam inepti subjecti, erunt extra culpam, Dico

h Dico II. Longè manifestius delinquit per se loquendo, qui se habet in ejusmodi suffragationibus merè permittive dicendo: *Non prohibeo, quò minus & tu petas à tuo Magistratu te institui, & ipse Magistratus te instituat.* Ratio est, quia jus præsentandi est Patronis ab Ecclesia datum, non ad destructionem, sed ad ædificationem beneficiorum Ecclesiasticorum, destruantur autem illa beneficia, quando committuntur hæreticis, tunc enim corrumpitur finis, ob quem sunt instituta. Nihilominus tamen potest illa permissio justificari, quando res sunt eo loco, ut vel Magistratus hæreticus sit ipsemet illum, qui præsentatur, aliumve institutus, aut Parochiam relicurus sine omni pastore. Ratio est prima, quòd è duobus malis eligendum sit minus, S. Thomas 1. 2. *quæst. 19. art. 6. ad 3. cap. Super eo. De usur.* atque omnes Theologi, & Canonistæ, est autem minus malum, tunc permittitur, quia si non fiat permissio, alterutrum è duobus malis eveniet, ut videlicet Parochiani relinquuntur sine omni Parocho, & tunc paulatim evadant Athei, aut femiathæi, aut Magistratus A catholicus constituet, quem maluerit, alterutrum autem ex his duobus malis est majus, quàm permissio, tum quia illa ratione perdit omne suum præsentandi jus Capitulum præditum potestate præsentandi, atqui melius est antè jura servare, quàm post vulneratam causam remedium quærere. Tuschus *lit. P. Conclus. 648.* quale certè remedium frustra quæreret Capitulum, si fortè fiat mutatio Religionis, aut velit promovere aliquem è singulari modestia, moderationeque commendatum.

i Accedit quòd saltem Episcopi, aut magni Prælati, quando illis se sinit præsentandus, possint haud rarè iis modis suos illos clientes hortari ad articulos fidei communes utrique Religionis Christianæ proponendos, explicandòsque plebi: ad abstinentiam ab infestatione directa Sacerdotum, Religiosorum: ad Sacramentum Baptismi cautissimè, & diligentissimè per se, atque obstetrices ab iis probè edocuis administrandum, ut hac ratione plurimum boni enascatur, plurimum mali impediatur. Unde fit, ut quidam ex illis, quos doctissimos, sibi & Germaniæ semper educavit Illustrissimum Monasterium ad S. Gallum, gravissimus Theologus à me super hac ipsa controversia consultus, meritò responderit, laudandum esse procuratorem, qui, cum non possit sui Domini totam substantiam conservare, conservat tamen partem, Et præmiserat: *Quibusdam locis illos ministros, qui à Catholicis Præsulibus præsentantur, vel instituuntur, debere præstare juramentum, de fide Christiana prædicanda, seditionis concionibus cavendis, item nonnullos ab iisdem Præsulibus puniri, quandoque etiam loco moveri.* Et verò memini abhinc paucis Annis quemdam prædicantem, quem sibi à Magistratu A catholico præsentatum institue-

rat Illustrissimus Episcopus Constantiensis, fuisse gravissimè increpitum, & sub poena exautorationis, ni se corrigeret, communitum propter librum Catholicis contumeliosum in lucem editum. Denique videmus ab ipsis Romanis Pontificibus permitti positivè tum Lupanaria, tum Judæorum Synagogas, & in his observationem rituum judaicorum.

k Dico III. Quod dixi de permissione in præsentatione, idem dico de institutione, & collatione libera, adeoque potest Prælati Catholicus illi, qui ipsi propriè præsentatur instituendus (nam institutio propriè est collatio Beneficii Ecclesiastici facta præsentato à Patrono P. Laymann. *Lib. 4. Tract. 2. cap. 10. n. 13.*) ad aliquam præbendam, dicere: *Permitto, ut adeas, possideas hoc Beneficium,* potest, inquam, quando videlicet interveniunt ex causæ, quas exposui pro licitè permittitæ præsentatione. Ratio est, quia, sicut una, eademque res debet eodem iudicio, seu jure censeretur. *Leg. Eum, qui ff. De usurpation.* ita & de similibus simile iudicium ferendum est, ergo in casu & necessitate, quam ponimus, excusabitur Prælati pollens jure instituendi dum dicit: *Permitto hisce literis, ut capessas hoc Beneficium,* potest & iisdem verbis uti, quando habet potestatem liberè conferendi.

l Dico IV. Vix apparet Casus, quo Prælati licitè concurrat activè ad tales promotiones, per activum concursum intelligendo in proprio sensu hæc verba: *Te presento: Te instituo,* quia tenemur non solum abstinere à malo, sed etiam à specie mali. 1. *Thessalon. cap. 5.* id est ab iis, quæ habent speciem mali, etiam si per se non sint mala. S. Thomas 2. 2. *quæst. 43. art. 1. ad 2.* atqui vix reperietur Casus, quo illa positivæ actiones non sint & malæ, & præferentes speciem mali. Quòd sint ex se malæ, pessimæ & sacrilegæ, ostendit supra *lit. e.* estque evidens ex se, unde fit, ut etiam præferant speciem mali, quam speciem non amittent, etiam si Canonicus dans suffragium positivum, aut Prælati dicens: *Te instituo: Te presento, Tibi confero hoc Beneficium,* idcirco quòd non possim non conferre, non instituere, intelligat solam permissionem, re enim vera potest communissimè occurrere malis imminetibus, etsi non utatur illis verbis ex se indicantibus activum concursum, siquidem communissimè sufficere uti sola permissione, seu abstinentiâ à contradictione. Quod si ponamus oriri in Catholicum Prælatum, & A catholicum Nobilem aut Magistratum de jure litem hic & nunc præsentandi, instituendi &c. ita ut non sufficiat, si Catholicus dicat: *permitto, seu non prohibeo,* quò minus hic Stichus adeat hoc Beneficium, poterit dicere, vel: *Non consentio, nec quantum in me est, permitto, ut alius præter hunc Stichum accipatur in Parochum,* poterit inquam, hæc locutio tolerari in foro Dei, & æque, finietur lis, ac si aperè dicat Prælati: *Volo*

Volo huic, non alteri competere jus ad hoc Beneficium, & tamen Prælati sic loquens non utitur illis verbis: *Presento: Instituo: Confero,* atqui nullus fingetur casus, qui moraliter loquendo exigat plus, quàm hic ultrò concedo, ergo absolutè dicendum est, in nullo casu fas esse uti illis verbis tam clarè indicantibus formalem actum volendi, & positivè consentiendi, cum ne quidem tunc sit necessarius ille actus, quando fortasse oportebit (ad tuendum jus) armis uti, armataque manu tradere actuale possessionem, sufficere enim dicere: *Has claves accipe, nulli nisi tibi hic & nunc permitto usum omnium jurium Parochialium seu haberi pro Parocho.*

n Neque dicas, hæc subtilitates esse nimias, & posse in ejusmodi casu dici: *Tibi & non alteri rado claves Ecclesie: Te & non alium esse volo hujus loci Parochum,* quandoquidem tam multi Doctores tradunt, fas esse parato facere grandius malum, (suadere minus, Minister autem, qui præsentatur, ait cum superbissima Junone:

Flectere si nequeam Superos (Episcopum) Acheronta movebo:

rem, inquam, deferam ad meum Magistratum, qui etiam armis extorquebit consensum, & ubi fuero adeptus id, quod peto, quidquid poterit, moliar in Clerum Papisticum.

o Resp. Neminem docere illam suasionem esse licitam, quando potest ratione remotiore, à specie mali impediri peccatum, potest autem, etsi non utatur his verbis positivum actum indicantibus, ut fit, quando præcitè dicitur: *Sum contentus, seu permitto* (quia impedire nequeo) *ut tu, & nemo alius sit Parochus.* Quòd si ponamus hæreticos nolle esse contentos verbo permittendi, sed exigere verba: *Consentio: Creo: Presento te,* & nisi hoc obtineant petitum, moturos seditiones, tunc poterit cedi minis, ita tamen, ut subaudiatur modalis clausula: *In quantum possum,* potest autem Episcopus, Abbas, Capitulum dare positivè ministro hæretico potestatem, ut saltem in extrema necessitate baptizet, laborantes ignorantia articulorum ad salutem necessariorum doceat tunc, quando nemo alius adest, imminetque mors corporis, & animæ.

p Et omnino desiderarem hanc doctrinam notam & familiarem esse omnibus, certè non committerentur illa peccata, quæ verosimiliter sunt commissa ab iis, qui non attendentes ad irregularitates, quibus sunt obnoxii Prædicantes, nihil ad Sacrilegam injustitiam, quam iisdem admittunt, & volunt extorquere consensum ad possidenda sine ullo vero titulo, dissipandaque bona Ecclesiastica, absolutè dicunt in Capitulo: *Do huic meum suffragium, vel extra Capitulum. Te creo, seu instituo Pastorem hujus loci.*

q Verùm quia viri sapientissimi, qui ex officio expendunt hanc totam Appendicem, existi-

mant, revera nunquam esse utendum verbis consensum positivum ex communi usu significantibus, idcirco nec censeo ego utendum, ea etiam de causa, quia nunquam licet parere petenti quidpiam in Religionis contemptum, ut declaravi *Tract. 1. num. 276. & seqq.* videntur autem hæretici postulantes ejusmodi verba, id facere in contemptum Religionis, cum ex una parte non sint necessaria, ex altera videantur ipsi illa exigere eo fine, ut habeantur pro talibus, qui verè possint circa spiritualia mandare rem tantam Catholico Clero, igitur non satis tutum est in foro Dei ipsis acquiescere.

MALE ORDINATI POENA, ET ABSOLUTIO.

CASUS XVIII.

SUMMARIUM.

Casus hominis secularis insigniti quatuor Minoribus ab Insulato Abbate, ac ab alio Episcopo non admitti ad Subdiaconatum, sed rejecti, tanquam si esset ipse, & Ordinatus Abbas suspensus. 702.

Censuram non incurrit ignorans, suam actionem notari Censura. 704.

Validè ordinatur irregularis, furtivè suscipiens Ordines, etiam post protestationem publicam, quòd Episcopus non intendat conferre Ordines ulli irregulari. Ibid.

Suspenditur ordinatus sine dimissoriis ab alieno Episcopo. 707.

Et qui ante legitimam etatem. 708.

Et qui extra tempora. 709.

Et fingens titulum Beneficii. 710.

Adeo ut multi habeant pro irrita collationem Beneficii factam irregulari. Ibid.

Promotus per saltum, aut in excommunicatione, est suspensus. 711.

Illæ suspensiones incurruntur per peccata etiam occulta. 712.

Sicut & irregularis audit, qui suspensus, vel excommunicatus fungitur solemniter ministerio sui Ordinis. Ibid.

Non autem is, qui in suspensione celebrat cum Ordinate, vel cantat solemniter Evangelium eo die, quo obnoxius censuræ curavit se ordinari. 713.

Declaratur casu Romano-Burgensi. Ibid.

An suspendatur Abbas, qui absque privilegio confert Minores Ordines? 714.

Quis tollat prædictas suspensiones? 715.

Quis Irregularitates? 716.

An etiam Prælati Religiosi? 717. & 719. Et singulariter in App. ad finem hujus Casus.

Quis singulariter in bigamia & defectu natalium? 718. Et singulariter in Append.

Episcopi est declarare, utrum defectus corporis, incurrens in sensus, adferat irregularitatem. 718.

An dispenset in irregularitate ex defectu personae & lenitatis? *Ibid.*

Casus rarus, quo indagatur privilegium, cuius vi legitime dispensari Praelatus Regularis cum seculari irregulari ob defectum natalium. 719. Praelatus Regularis an dispenset cum subdito laborante morbo caduco, & mania? 720.

An in dubio possit declarare adesse, vel non adesse irregularitatem? *Ibid.*

Utrum obnoxius Irregularitati possit, hanc dissimulata, suscipere Ordinem Sacrum, si non suscipiendo pateretur grave damnum? 721. Proponitur Casus multiplicis quaestio. *Ibid.*

702 Ervatus à Diocesi Curienfis profectus studiorum causâ ad Diocesim A. cum legitimis dimissoriis, accepit ibidem postmodum 4. Minores Ordines à quodam insulato Abbate, asserente, se potiri privilegio conferendi illos etiam laicis. Ita attonsus in Clericum pergit suo tempore ad Sedem Episcopalem A, petiitque Subdiaconatum. At repellitur dicendo: tam ipsum, quam ejus Ordinatorem contraxisse poenam suspensionis, cum Ordinator male alleget suum privilegium. Quapropter contendit in Diocesim B. tentaturus aleam, quam & tentavit tam felici fidere, ut absque difficultate ulla fuerit admîssus ad omnes sacros Ordines, etiam postquam exhibuit testimonia D. Abbatis, à quo fuerat in classem Clericorum relatus. Queritur, an aequè justè ac benignè egerit Ordinarius B?

Hic, aliaque Casus de poena malè ordinatum habebunt expeditam resolutionem ex iis, quae breviter referam 1. De poenis Ecclesiasticis, quibus obnoxii sunt promoti vitiose. 2. De potestate relaxandi has poenas.

703 Quaes igitur 1. Quanam poene sint jure statuta in eos, qui contra praescriptum sacrorum Canonum sunt initiati Ordinibus?

Supponitur autem 1. Non esse statutas poenas in omnes omnino, qui cum peccato etiam mortali sunt ordinati, sed tantum in aliquos, licet tales ita displiceant Deo, ut eos aliquando plectat immisione mali genii in eorum corpora. Casum proponit, & resolvit Navarrus *Consil. Lib. 1. Cons. 35.*

Supponitur 2. Esse in praxi probabilissimam opinionem plurimorum tradentium, probantium non incurri in foro conscientiae reatum ullius censurae gravis, nisi ab eo, qui & peccavit mortaliter, & scivit, censuram esse statutam in facitantes tale opus. Autores nominantur PP. Sanch. *De matr. Lib. 9. d. 32. n. 31.* Ferd. de Cast. Palao 1. *Part. Tract. 2. Disput. 1. punct. 17.* & alii in materia *De Censuris*, Vide etiam supra *num. 666.*

704 Supponitur 3. Subsistere valorem Ordinationis, etsi quis obnoxius alicui impedimento

Canonico, subdolè, vel ignoranter dissimulato, se immisceat, contra expressam prohibitionem Ordinatoris, turbæ legitime initiatorum. Quae suppositio est omnino, seu absque limitatione certa in aliquo casu, in alio certa cum aliqua limitatione. Est illimitatè certa, quando seu Magister caeremoniarum, seu alius mandato Reverendissimi Ordinatoris recitat immediatè ante initium Ordinationis verba, quae in Pontificali Romano praemittuntur titulo, seu paragrapho: *De Clerico faciendo*, videlicet hæc? *Reverendissimus in Christo Pater &c. mandat sub excommunicationis Poena, ne quis forsan irregularis &c. aut aliàs à jure prohibitus &c. nullo modo audeat ad suscipiendos Ordines accedere.* Ratio hujus certae suppositionis est, quia in poena excommunicationis non includitur poena nullitatis, cum nec mandata poenalia sint amplianda, sed potius restringenda, nec sit ullius prorsus Ordinatoris intentio, à qua valor dependet, velle tales privare effectu formæ Sacramentalis. Ad do quasi per parenthesis, ne quidem excommunicationem praedictam incurri à laborantibus uno, alteròve ex impediendis Canonici prorsus ignorato, etenim ignorantia facti excusatur. *cap. Ignorantia, De Reg. jur. in 6.* sed ne quidem ab iis, qui sciunt se obnoxios huic, aut illi vitio, at probabili ratione, vel autoritate ducti credunt, ab eo vitio non permanere impedimentum, Ratio est, quia etiam juris ignorantia, quando est probabilis excusatur ab incurrenda tanta poena, quanta est excommunicationis. DD. in materia de censuris.

Rursum illa nostra tertia suppositio est certa in alio casu, sed cum limitatione; casu, inquam, illo, quo Magister caeremoniarum, seu quis alius, mandante Ordinatore, non solum praegit valde seria verba, superius descripta, sed insuper addit, & nomine Ordinatoris protestatur, non esse intentionem istius ullum ordinare, qui labore impedimento Canonico, cujusmodi protestationi prorsus inusitatae in hac Diocesi Constantiensi se interfuisse, testatur P. Dicastillo *Tom. 1. in 3. Part. Tract. 1. Disput. 3. dub. 9. n. 187.* testante insuper Patre Henriquez in *Summa Lib. 2. cap. 8. num. 5.* visum à se Pontificale, in quo exprimebatur illa protestatio, atque etiam addente in Commentario *lit. E.* Canonistas, ac Theologos sensisse id, quod diximus paulò antè, sicut sentit & Dicastillo *loc. cit.* sed multum ambigente, & ejusmodi protestationem valde improbante Cardinali de Lugo *Tom. 1. in 3. Part. Disput. 8. num. 119.* & meritò, Sanè nec umbra illius extat in Pontificali impresso vel Lugduni An. 1544. vel Parisiis An. 1615. Nihilominus tamen probatur nostra responsio inde, quòd, licet Ordinator praecipiat fieri talem protestationem, attamen communiter vel eà utatur solum ad terrendos impeditos. Dicastillo *loc. cit.* vel esto caruerit tunc, quando stebat clarâ voce praedicta

dicta protestatio, intentione conferendi realiter Ordines irregularibus, attamen in ipso actu Ordinationis induat illam intentionem. Henriquez *loc. cit.* Causam sic divinandam defumo ex principio valde efficaci in scholis Canonistarum, & Legistarum, scilicet ab absurdo vitando, adeò ut Riminaldus apud Barbosam in *opusculo. De locis probation. verb. Ab absurdo n. 1.* Leges, & Doctores aggerentem scribat, nullum argumentum esse eo validius, sequentur autem gravissima absurda, si Ordinator, à cujus intentione pendet essentialiter valor, revera constanter careret voluntate imperitiendi characterem omnibus, qui inhabiles se se praesentarent, quæ absurda deducunt Dicastillo, atque Lugo. Limbo tamen hanc doctrinam, excipiendo cum Dicastillo casum, quo Episcopus meritò retinet intentionem non ordinandi efficaciter illos inhabiles, ut si e. g. intellexisset, unum, aut plures Hussitas latere inter Candidatos Ordinum, volunt enim Hussitæ, & Schismatici habere Sacerdotes à Catholicis initiatos, ut sint certi de valore consecrationis, possit quippe tunc Episcopus validè, & licitè dicere: *Nemo Hussita, vel Schismaticus accedat, nec enim est, aut erit nostra intentio talibus conferendi Characterem Sacerdotalem.* Vide, & junge his ea, quæ supra *num. 316.* ex Navarro retuli de ingentibus se furtivè.

706 His suppositis observandum est, censuras à malè promotis incurri in Casibus sequentibus, quos ex jure Canonico inter ceteros collegit, sed præ ceteris accuratè explicavit P. Suarez *Tom. 5. in 3. Part. Disput. 31. sect. 1. & seqq.* ordinem illius sequar.

I. Suscipiens unum ex Majoribus Ordinibus ab Episcopo, qui cum facultate Pontificis (aliter enim non valet) renuntiavit non tantum loco, sed ipsimet dignitati Episcopali, sciens renuntiâsse, suspensus est officio, & ministerio sui Ordinis. *cap. 1. De ordinat. ab Episcop. qui renunt.* Suar. *loc. cit. sect. 1.*

707 II. Suspenditur & is, qui sine dimissoriis suscipit Ordines Majores ab alieno Episcopo Pius II. *Extrav. Cum ex sacrorum*, secus, si Minores, nam Pontifex loquitur expressè de Ordinibus Sacris, Suarez *sect. 1.* cum aliis multis, dissentiente tamen Palao *De cens. Disput. 4. p. 10. §. 1. num. 4.* quoad Ordines Minores, consentiente contra Escobar in *Theol. Moral. Lib. 23. num. 314.* & alios, quoad Primam Tonsuram. Porro suspensio praedicta durat, quoad proprius Episcopus permittat ipsi usum Ordinis. Excipe, nisi ex prudenti spe ratihibitionis id fecerit, tunc enim non incurrit ullam poenam. Suarez, & alii cum Escobar *loc. cit. probl. 87.* post Marchin Mandos. alios contra Bonac. *De Sacram. Disput. 8. p. 4. num. 28.* Barbosam *De Episcop. alleg. 8. num. 4.* & alios. Sicuti nec peccat, qui ab alio Episcopo petit tunc Ordines, cum suus proprius est vel suspensus, vel excommunicatus. Porro praedicta poena extenditur ad

illum, qui, Sede vacante, sine dimissoriis facit se ordinari, aut aliàs à suo proprio Episcopo accipit Ordines in alia Diocesi. Suarez *cit. sect. 1. num. 20. & 21.*

III. Suspensionis sententiæ actu ipso incur- 708 sa subiacet, qui ante legitimam aetatem fulcipit Ordinem Sacrum. Pius II. in *Extrav. Cum ex sacrorum*, & alii Pontifices. Suarez *cit. sect. 1. num. 25.* si videlicet scienter id fecit; secus, si fuit bonâ fide secutus fidem parentum. Escobar *probl. 58.* ex communi, nam talis excusatur ab omni peccato. Suprà *n. 500.* Peccabit tamen mortaliter, si actum Ordinis sacri exerceat ante legitimam aetatem. Suprà *num. 497.* at non fiet idcirco irregularis juxta Escobar *loc. cit.* & Laymann. *Lib. 5. Tract. 9. cap. 10. num. 3.* contra Navarrum, & Marchinum, cum enim non incurrit suspensionem in susceptione Ordinis, cur dicitur ministrare in censura? Vide supra *num. 501.*

IV. Idem Pius II. ferit suspensionem permit- 709 tentes se ordinari extra tempora, ita ut non liceat ipsis uti illo Ordine sacro, quem tunc acceperunt illicitè, liceat tamen inferiore. Suarez *cit. sect. 1. num. 32.* Huc refer illum, qui duos sacros Ordines suscipit uno die *cap. Literas. De temp. ordinat.* incurrit enim suspensionem sententiæ ferendæ, non verò latae. Suar. *num. 14.* suspensionem, inquam, à posteriori, non priori Ordine, hunc enim suscepit legitime. At si quatuor Minores unâ cum Subdiaconatu suscipiat, sciens Episcopo nullâ prorsus poena timenda est. Suprà *num. 460.* Sicuti nec statuta est in eos, qui non servant intercapedinem Ordinum explicatam supra *num. 491.*

V. Qui fingit, se habere titulum Beneficii, 710 quem non habet, vel exhibet quidem Episcopo verum titulum, attamen est cum eo, qui illum ipsi dedit, pactus, quòd velit statim illum resignare, seu reddere ipsi, habendus est pro suspensio, teste Suarez *num. 35.* Laymann. *loc. cit. num. 8.* & aliis ob *cap. 1. & 2. dist. 7.* non habendus, arbitris Henrici. *Lib. 1. cap. 37.* Avilâ, aliis multis, quos refert Escobar. *loc. cit. probl. 89.* non omnino improbabiler.

Et quia est hic sermo de Beneficio, noto, esse quidem communiorem sententiam, quòd collatio Beneficii facta irregulari sit ipso jure irrita, attamen, si loquamur de Irregularitate proveniente ex mero jure humano, plurimi DD. censent, collationem esse tunc non irritam jure ipso, sed solum irritandam. Vide P. Gibalinum *De irregul. cap. 2. quaest. 3. n. 9. & seqq.* fuisse hoc probantem, atque referentem Autores.

VI. Qui per saltum est promotus, id est, 711 aliquem superiorem Ordinem suscepit ante inferiorem, nequit vel obire officia Ordinis ita suscepti, vel ascendere ad alium superiorem. Palao *cit. Disput. 4. p. 10. §. 1. num. 9.* post Navarr. Suarez, alios contra Turrecrematam,

Bern. Diaz, & alios. Priori sententiæ favet Tridentinum *Sess. 23. cap. 14. De Reform. n. 4.* sicut & ille est suspensus, qui vel excommunicatus, vel ab excommunicato, aut suspensio ordinatus, qui verò innodatus præsumit suscipere Ordinem sacrum, novum vinculum suspensionis contrahit. Ita citati ob textus juris varios.

712 VII. Prædictæ pœnæ incurruntur, etiam si peccatum sit occultum. Suar. *cit. sect. 1. n. 68.* ex communi contra Alphonsum à Castro. Incurruntur quoque ab Episcopo, qui scienter impertit Ordines iis, quos hæcenus damnavi-mus de suspensione. Vide Bonacin. *De Censur. Diss. 3. q. 2.* & Palaum *cit. punct. 10. §. 5.* enu-merantes omnes censuras, quas Episcopus incurrit peccando in Ordinum administratione.

VIII. Qui suspensus, aut excommunicatus fungitur solemniter ministerio proprio plerisque casibus facit se reum suspensionis, est quoque obnoxius Irregularitati. Ita jam dixi ex communi *Casu XVII.* Vide Palaum *loc. cit. p. 6. num. 4.* & apud P. Franc. De Arauxo *De Ecclesiastico sicut Tract. 3. q. 31. Cas. 7.* resolutionem hujus

Causa Romano-Burgensis.

713 Quidam studens existens in curia Romana, absque licentia Diœcesani, promotus est ad omnes Ordines, & postea venit ad suam Diœcesim, qua est Burgensis, & petit licentiam ab illius Ordinario ad celebrandum, & usum Ordinis Sacri exercendum. De quo duæ se obtulerunt difficultates. Prima est, an iste sic promotus manserit suspensus dumtaxat, aut etiam irregularis? Secunda difficultas est, an Ordinarius possit ei talem licentiam concedere, & cum à suspensione, quam incurrit, absolvere?

Ita Arauxus, rectè respondens, solam suspensionem esse ab illo studente incurram, eò quòd Irregularitas non sit statuta à jure adversus talem, nec obitare, quòd ille Scholaris fortasse exercuerit solemniter actum Ordinis tunc, quando ipse initiabatur, ut e.g. quia tunc publicè cecinit vel Epistolam, vel Evangelium, aut creatus Sacerdos celebravit, consecravitque cum ipso Ordinatore; etenim Regula tenens, quemcunque irretitum censuræ Ecclesiasticæ celebrando fieri irregularem, intelligitur de illo solo, qui celebrat extra actum ipsum susceptionis Ordinis, ob quam manet suspensus, computatur enim pro eodem actu susceptionis totum illud officium, quod Episcopus obit, dum Ordines celebrat. Ita Arauxus, ita & Gibalinus *De Irregular. cap. 5. quest. 2. num. 10.* citans etiam Sayrum, Suarium,

Laymannum, quam doctrinam applicabo alii peculiari Casui infra *num. 765.*

Ex his patet responsio ad Casum nostri Servatii, videlicet posito, quòd ille D. Abbas non habeat Privilegium actuale insigniendi Minoribus externos, probabiliter fuisse, probabiliter non fuisse suspensum, aut ipsūmet D. Abbatem, aut Servatium. Potuit ergo uterque Episcopus sequi opinionem sibi magis placitam. Utrūm verò tale Privilegium illi Præ-lato competat, ignoro, cum sit quæstio facti. Videri possunt, quæ in hanc rem attuli *n. 338. & seqq.*

Quæres II. Quis prædictas suspensiones, & irregularitates tollere queat?

Resp. I. Suspensiones quod attinet, potest Episcopus absolvere ab omnibus occultis, & non deductis ad forum contentiosum, id quippe juris facit iis Concilium Trident. *Sess. 24. c. 6. De Reform.* sicuti & possunt Confessarii Societatis deputati à Superioribus ob privilegium Gregor. XIII. cujus etiam meminit Palaus *cit. punct. 9. num. 7.* Potiori jure hoc faciunt Præ-lati omnes Religiosi respectu suorum subditorum, vi Privilegii à Clement. IV. concessi, & Bullati pronuntiantes: *Prælatos Regulares, etiam locales, posse non solum proprios subditos Regulares absolvere à qualibet excommunicatione, suspensione, interdicto, à jure, vel ab homine generaliter promulgatis, sed etiam dispensare in irregularitate, quam ii forte incurrunt, sive celebrando; Divina officia in loco interdicto, sive suscipiendo Ordines, nisi fuerit adeo gravis & enormis excessus, quòd sint ad Sedem Apostolicam merito destinandi;* qualis gravis excessus non est suspensio in Ordinibus. Ita loquitur Pellizarius in *Manuali Regularium Tract. 8. cap. 2. sect. 3. num. 187.* addens imprimis, hoc Privilegium non esse revocatum à Concilio Trident. Deinde si illa suspensio sit deducta ad forum externum, recurrendum esse ad Data-riam.

Irregularitatem quod spectat, potest in foro conscientiæ Episcopus dispensare in omni illa, quæ provenit ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. Trid. Conc. *Sess. 24. cap. 6. De Reform.* per delictum occultum intellegendum illud, quod non est divulgatum, seu notorium notorietate juris, aut facti, aut fame, esto sit patratum coram tribus, aut quatuor, ita ut possit legitime probari in judicio, etenim hanc voculam: *Occultum* ita intelligunt gravissimi quique Scriptores, & nominatim citat ad quadraginta Barbosa in *cit. locum Trident. num. 26.* subdens *num. 27.* cum aliis, licet illud delictum sit notorium, & publicum materialiter, non autem formaliter in ratione delicti, posse nihilominus dispensare Episcopus. Unde si occultè excommunicatus celebret sacrum seu privatim, seu publicè, absolveret, seu dispensabit cum eo licet, & validè Episcopus. Idem Barbosa *loc. cit. num. 29.* post Navar-

Navarrum, Zechium, alios. Sicuti & quando homicidium occultum non fuit directè voluntarium, sed tantum Casuale. Idem Barbosa *n. 30. & 31.* post Navarr. Covarr. Ugolinum, Riccium, Bonacinam, alios permultos, tribuentes idem jus respectu mutilationis directè voluntariæ, modò sit occulta.

717 III. Religiosi, qui gaudent privilegio absolvendi ab omni censura excommunicationis, suspensionis, interdicti, & aliis pœnis Ecclesiasticis, possunt dispensare in irregularitate orta ex delicto. Gibalinus *De irregul. cap. 6. n. 4. & seq.* fultè probans, defendentique hanc sententiam post plerosque Thomistas, contra Molinam *Tract. 3. De just. disp. 80.* & alios multos ab eo relatos. Ratio est, quia ejusmodi irregularitas est propriè pœna Ecclesiastica. Excipit meritò idem Gibalinus *num. 12.* homicidium, cum enim Papa soleat sibi illud specialissimè reservare, non comprehenditur generali concessione.

APPENDIX PLAVSIBILIS.

Quin imò censet idem Gibalinus, atque fultè probat, defenditque, veram esse communem opinionem Thomistarum, à qua tamen præter alios ab ipso citatos, latè dissentit Barbosa in *cap. Quærenti. De verb. signif. negantium,* ullam irregularitatem decretam ob delictum, ut est e.g. scienter rebaptizari, vel rebaptizantis validè baptizatum, esse propriè dictam censuram, & proinde scribentium, posse omnem talem (præter contractam ob homicidium) in foro interno tolli per quemvis præditum potestate in qualvis censuras, nisi concedens illam potestatem expressè excipiat irregularitates, sicut solent hæc ætate excipi in Jubilæis. Nec potest huic sententiæ, perbene à Petro Cornejo *Tom. 2. Tract. 5. quest. 1. Diss. 1. dub. 2.* defensæ adversus allegationem *cit. cap. Quærenti,* magnis rationibus, maximis auctoritatibus nixa negari probabilitas practica singulariter in casu, quo parochus irretitus aliquà censurâ administravit aliquod Sacramentum, aut celebravit, nec patet, ut sæpe non patet in partibus Septentrionalibus continentibus Episcopatus longissimos, facilis aditus ad Episcopum, Vicarium, aut Penitentiarium. Sed & in solatium talium, aliorumque noto, eundem Cornejum *cit. Tract. 5. De irregularitat. Diss. 6. dub. 3.* statuere hanc conclusionem: *Ignorantia invincibilis tam præcepti, quam facti excusat ab irregularitate, quæ propter peccatum incurritur, sive sit censura, sive non. Hac est communis, & quantum ad irregularitatem, quæ est censura, satis probata fuit supra diss. ult. De censuris, de irregularitatibus, quæ censura non sunt, est eadem ratio, nam cum hujusmodi ignorantia excuset à culpa, consequenter excuset à pœna.* Ita doctus Cornejus inferens, ex homicidio patrato à furioso, dormiente, ebrio (qui nullo modo prævidit peri-

culum homicidii) non exurgere irregularitatem.

At quid censendum de casu qui contigit

Anno M. DC. LXXVIII.

Cum Sophronius post non enormem, mortaliter tamen malam, & notoriam percussorem Clerici, hujusque peccati absolutio-nem in foro conscientia impertitam à Religioso Ordinis Mendicantium, fecit Sacrum publice, planè ignorans esse annexam irregularitatem celebrationi in excommunicatione.

Respondeo primò, Sophronium in foro interno non incurrisse irregularitatem, tum quia Confessarius Ordinis Mendicantium absolvit illum validè à vinculo excommunicationis in foro conscientia, ut liquet ex privilegiis talium Ordinum, tum quia irregularitas ex delicto probabiliter non incurritur ab ignorante esse annexam huic, aut illi delicto. Suprà *num. 666.* At verò quia Episcopus in rigore non tenetur stare absoluteione data à Confessario, juxta relata superius *Tract. 7. num. 645.* sicuti nec stare opinione de ignorantia excusante, ab incurso irregularitatis, quandoquidem communior sententia Canonistarum, ut vidimus *cit. num. 666.* est in contrarium, eam ob causam potuit illum plectere poenitentia aut multa, quam existimabat omnibus consideratis esse infligendam, habito etiam respectu ad circumstantias multum aut parum scandalosas, quæ comitatae erant illam violentam manuum injectionem.

IV. Quoad bigamiam propriè dictam rarissimè dispensat Papa, nunquam Episcopus, at in improprie dicta, seu similitudinaria dispensat, etiam Episcopus. Henriquez *Lib. 14. c. 6.* Tannerus *Tom. 4. Diss. 6. quest. 10. num. 185.* egoque in contingentia facti primùm nuper respondi, sicut & in irregularitate ex defectu natalium, pro simplici Beneficio, & Minoribus Ordinibus. *cap. 15. qui defectum. De fil. Presb. in 6.* at non in irregularitate orta ex defectu membri, nisi esset occultus (necessitatem hujus conditionis negat contra Palaum Pater Tamburinus *De irregul. cap. 8. §. 2. num. 19.*) & propriè culpâ contractus, si enim alienâ, non foret irregularis ob occultum defectum. Etsi autem non dispensat Episcopus in defectibus corporis manifestis, seu incurrentibus in oculos hominum, ejus tamen est judicare, utrum ii sint tanti, ut allaturi sint, aut grave scandalum contemp-tumve, aut graves irreverentias, aliòve defectus non leves circa caeremonias reales, aut verbales. Idem Episcopus non dispensat in ullo momento ætatis, tamen possit ex rationabili causa sequi mitiorem sententiam de bis-sextris sex diebus, de quibus *Cas. XIII. tota sect. 2.* & fortè illam, quam ex Zanardo retulimus

num. 531. Potest & dispensare in irregularitate contracta ex defectu perfectæ lenitatis juxta Gibalinum supra citatum, & alios, favente Covarruvia in *Clem. Si furiosus*, p. 2. §. 3. num. 7. sed contra communem, & praxin hujus Diœcesis.

APPENDIX VICARIALIS.

a Quia hoc loco tanquam proprio differui de potestate dispensandi circa irregularitates, concessa, vel non concessa Ordinariis locorum, propono difficultatem recenter in hac materia notam, occasione Vicarii Generalis amandati, publicorum negotiorum causâ, ad Sedem Apostolicam, qui proinde sibi necessariò substituit alium, & quidem committendo ipi omnes functiones sui officii, quas inter est etiam dispensatio cum illegitimis quoad suspensionem Ordinum Minorum, & Beneficii simplicis. *Dubitatum igitur, & ex me quaesitum fuit, utrum eâ generali subdelegatione comprehendatur, etiam respectu substituenti potestas illa dispensandi?*

b Respondi ego, quandoquidem illam commissionem Dominus Vicarius Generalis fecit, autore potiùs, quàm approbatore ipsomet Illustrissimo D. Ordinario, seu principali, videri esse simul delegatam dictam potestatem, unâ cum toto officio, nihilominus tamen ad tollendum omnem scrupulum, cum facillimè tolli possit, petendam esse declarationem, quandoquidem in generali commissione facta Vicario Generali non venit facultas dispensandi. Expressè Garcias *De Benef. p. 5. cap. 8. n. 47. & 50* inde inferens num. 48. Non posse Vicarium, vi generalis commissionis, dispensare in irregularitate, & suspensione ex occultis delictis. Consentit Barbofa *De offic. & potest. Episc. allegat. 14. n. 121*.

c Nihilominus tamen, quia Suarez *Tom. 5. in 3. p. Disp. 41. sect. 2. n. 8.* & apud Garciam, Henriquez, atque Genuens, absolute tradunt, facultatem dispensandi exerceri posse etiam per quemcunque, cui est generalis facta delegatio, & stylus hujusce Diœcesis habet, ut Vicario Generali, unâ cum Vicariatu concedatur expressè facultas dispensandi, & proinde hæc potestas videatur jure Diœcesano annexa generali potestati, jurisdictionique Vicarii in spiritualibus Generalis, eam ob rem potest hinc sustineri illa prima nostra responsio, atque observari id, quod Laymann. *in Conclus. Canon. De jurisdictione*, n. 74. per appositè notat, scilicet illum, cui impertita est facultas dispensandi, primò quidem cum solis natis ex adulterio, deinde cum natis ex incestu, posse vi harum duarum facultatum dispensare cum nato ex adulterio incestuoso, idcirco quòd in favorabilibus appellatione simplicium veniant etiam mixta, ita tamen, ut tunc exigatur major causa dispensandi.

d Nota rursum ex eodem Laymanno *Tom. 1.*

in jus Canonic. cap. 1. De offic. Vicarii n. 10. & 11. licet Vicarius Generalis non possit absolute loquendo officium suum absque expressa licentia Episcopi, committere alteri, nisi à lege id concessum esset, attamen posse ex causa necessitatis propter absentiam, vel infirmitatem sibi substituere (ad breve tempus, ut limitat Pirhing *De Offic. Vicarii n. 63.*) Vicarium, simili jurisdictione præditum, substitutio autem differt à delegatione, nam substitutus ad modicum tempus idem tribunal, & eandem jurisdictionem obtinet, inquit Laymannus n. 14. at delegatus habet jurisdictionem delegatam, & distinctam à jurisdictione delegantis, ut proinde, quando excommunicatur Vicarius Generalis, statim expiret potestas substituti, sicut & Vicarii, mortuo, vel excommunicato Episcopo, non autem subdelegati, inquit idem cit. num. 14.

e Et si autem Barbofa *De Offic. & Potest. Episcopi allegat. 54. n. 53.* post alios, quos refert, expressè scribat, Vicarium, & Officiale esse in jure idem, differreque solis elementis Grammaticalibus, & illum ipsum, quem Curia Romana scribens ad loca transmontana vocat Officiale, ab eadem scribente ad loca cis-montana, adeòque Italiæ &c. appellari Vicarium, attamen idem P. Laymann. *in cit. cap. 1. num. 4.* sicut & P. Wangnereck (Patre Pirhing *loc. cit. num. 26.* sequente Barbosam) *Commentar. in Decretales Lib. 1. tit. 28. De Offic. Vicar. cap. Licht in 6. not. 5.* statuunt discrimen inter illa officia, sicut & Ignatius Lopez ex instituto in *Pract. Criminal. cap. 3.* exprimens, spiritualia, & pœnas spectare ad solum Vicarium. Certè in Germania fit non rarò, ut idem Episcopus habeat simul & Vicarium, & Officiale, attamen nec Laymannus, nec Wangnereck adferunt reciprocam descriptionem horum duorum officiorum, quæ quidem fuerunt in hoc ipso Episcopatu divisa in duo abhinc Annos 26. at postmodum conjuncta in eodem subjecto, partim ob aliam causam, partim, ut audio, propter controversias inde ortas, quòd Vicarius nonnulla sibi vendicabat, quæ Officialis esse sui juris censebat, & vice versa. Post hæc tamen Anno 1673. fuit rursum facta divisio propter impossibilitatem moralem rectè explendi utrumque officium, & quantum possum ex ipsa praxi conjicere, Vicarii est, expedire omnia, & ferè sola, quæ ex officio sunt expedienda, sed Officialis illa duntaxat, quæ ad instantiam partium, & ad dispensationes Papales matrimoniales (etenim quæ concernunt Ordines, expedit D. Vicarius) pertinent. Unde fit, ut Vicariatus multùm antecellat Officialatui, adeò, ut nequeat, teste Wangnereckio *loc. cit.* Officialis esse delegatus Sedis Apostolicæ, nisi habeat aliam dignitatem, vel sit Canonicus Ecclesiæ Cathedralis. Erit autem, meo judicio, sufficienter talis, si gaudeat titulo simul & possessione ejusmodi Canonica-

nonicatus, esto ex statutis suæ Ecclesiæ fiat, ut primis tribus, aut etiam quinque (ut hinc Constantiæ) annis, nec percipiat ullos redditus, nec habeat locum, seu in choro, seu in Capitulo. Cum enim talia statuta repugnent juri communi, ut alibi ostensum, quæ autem à jure communi exorbitant, nequaquam sint ad consequentiam trahenda *Regg. 28. in 6. fit*, ut casus in his omisus, habeatur pro omisso, *l. Commodissime. ff. De Lib. & postb.* nec in iisdem valeat illatio unius ex alio. Peckius *in cit. Regg. 28.* latè declarans, eam ob rem habeo intactam hanc ab aliis doctrinam pro vera.

719 V. Religiones habentes communicationem cum Societate JESU possunt cum suis subditis Regularibus dispensare in omni irregularitate, præterquam eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, aut præstatione favoris, vel auxilii hujusmodi homicidii, aut ex bigamia, hoc quippe Privilegium concessit Societati Paulus III. Hanc ipsam gratiam fecerunt directe alii Pontifices variis Ordinibus, ut videre est apud Augustinum à Virg. MARIA *De priv. Relig. Verb. Dissensatio num. 7. & seq.*

Dixi: *Cum suis subditis Regularibus*, nec enim reperio in compendio Minorum, Rodriquezio, Miranda, Ascanio Tamburino, Pellizario, Ysone Pfavv, Augustino à Virg. MARIA, qui omnium, quos habeo, & præsertim hi duo postremi, minutissimè proponunt Privilegia Regularibus concessa circa dispensationem ex irregularitatum, ullam seu Bullam, seu vivæ vocis Oraculum, cujus expressâ (de implicita vide dicta n. 717.) virtute valeant Religiosorum Prælati dispensare cum aliis, quàm cum Regularibus subditis. Unde factum, ut me utnunquæ fatigârît hic

Casus multiplex Reflexionis.

Titius illegitimus occultus, & externus, absolutis studiis suis, Regularem Prælatum adit consilii causâ, quòd, cum statum sacerdotalem ambiret, ipse pauperculus modum petenda dispensationis super irregularitate non haberet. Prælatus hominem bono animo esse jussit, ac redire postredie. Cùmque unum, & alterum Theologum super ea re consulisset, dispensavit cum Titio super irregularitate, quam incurrerat ex defectu Natalium, idque in foro conscientie. Deinde chirographo suo testatus est, Titium esse legitimum &c. 24. Annorum. Itaque apud Ordinarium impossibilitatem acquirendi literas natalitias causatus, exhibita Prælati illius attestacione, est ordinatus, & Beneficio Curato donatus. Nunc angitur scrupulis conscientie, querit, an tunc sit coram Deo an adeundus Summus Pontifex. Quid, oro, judicat R. V. faciendum?

Feci multiplicem reflexionem, priusquam responderem ad propositam jam pridem præsentem quæstionem. Consistebat, consistitque etiamnum illa reflexio in his punctis 1. Quid si ille Prælatus fuit olim in sæculo Comes, ut nuncupant, Palatinus, donatus extraordinariâ potestate legitimandi? Quid si Protonotarius Apostolicus *De numero Participantium*, ut vocant? hi enim possunt spurios legitimare ad quosvis honores, publicaque officia. Joan. Baptista Sacchettus *De Protonotar. Privileg. §. Spurios*, & quidem quinquennio post quàm resignârunt dignitatem, Idem §. *Si per decennium* addens §. *Utrâ prædicitos* cum Barbofa in *Reperitorio*, Protonotarios extraordinarios gaudere iisdem privilegiis, quibus ipsi participantes. Quæ additio etsi non habeat usum in hac Diœcesi Constantiensi, habet fortè in loco, in quo Prælatus, qui dispensavit cum Titio, domicilium habebat. Quid si in eo districtu, seu provincia, in qua facta dispensatio, omnes Prælati ejusdem Ordinis gaudeant Apostolico privilegio efficiendi in foro conscientie legitimos? Sicuti in *Alphab. Confess. Cas. III.* retuli, Reverendissimos Dominos Prælatos Benedictinos per Helvetiam, Reverendos PP. Capucinos itidem per Helvetiam, potiri, ex indulgentia recentiorum Pontificum admodùm specialibus facultatibus in foro interno, & externo. Quid si non poteratur ullâ quidem habituali jurisdictione, an non error, natus ex responsò duorum Theologorum, tribuit illam pro eo actu jurisdictionem? Quid si ille D. Prælatus obtineat jurisdictionem quasi Episcopalem, adeòque fori etiam externi in locum, in quo natus Titius? sanè potuit, ut sic, dare legitime testimonium ætatis. Quid si Titius ipse non absolute asseruit, se esse illegitimum, sed solum attulit rationes dubitandi, quas ille Prælatus cum suis Theologis judicavit, non esse sufficientes gignendo rationabili dubio, aut non nisi propriè dubio? quo in casu potuit dictus Prælatus respondere juxta sententiam, quam retulimus supra num. 435. & ad pacandum fortè nimis scrupulosum Titium usurpare verbum: *dispenso*, pro verbo: *declaro*. Quid si sola mater dixit, eum esse illegitimum, an non potuit applicari ipsi doctrina, quam num. 433. retuli ex Alciato & Menochio? Quid si fuit ille Prælatus secutus in praxi opinionem Urbani referendam n. 731. in *Append. 2. lit. c.* Quid si dispensatio fuit invalida? an debuit, aut debebit Titius, cognitâ invaliditate, resignare hoc Beneficium? an denique, quia est possessor bonæ fidei, & valde res gravis est, revocare in dubium factum Prælati, præsertim nixum responsò duorum Theologorum, poterit rem totam dissimulare, præsumendo de scientia, & conscientia horum trium? Hæ reflexiones, circa quas vide plura in *Append. post n. 721.* justificant quidem epitheton nostri Casus, at non expediunt, ergo expediendus restat.

720 Dico I. Si Prælatus ille non fuit præditus aliâ potestate, quàm communi Ordinibus Mendicantibus, nequit dispensare cum Titio. Ratio est, quia nullum Privilegium, etsi maximè favorabile, sicut est potestas dispensandi in Casibus Pontificiis, debet ultra omnem proprietatem, usumque verborum exporrigi ad personas verbis non expressas, Suarez *De legib. lib. 8. cap. 10. num. 4.* nominatim, quando id Privilegium, & sine illa extensione habet insignem effectum, sicut revera habet, quando valet respectu subditorum Religiosorum, & personarum in eo nominatarum involvunt ex communi usu exclusionem aliorum, sicuti nomen *Subditi* excludit non subditum, & *Regularis* sæcularem. Atqui personarum sæculares, & non subditæ non exprimentur in verbis præsentis Privilegii sumptis secundum proprietatem, usum communem, dispositionemve juris, quia omnes formulæ, quas legi, legi autem non paucas, loquuntur de subditis expressè, iisque Religiosis, seu Regularibus.

Dico II. Etsi fortè illi duo Theologi responderint, posse in materia tam favorabili, atque in casu tantæ paupertatis Privilegium illud extendi ad Titium, eique similes, non tamen idcirco valuit ea dispensatio. Tunc enim solum opinio tribuit jurisdictionem *actualem*, deficiente *habituali*, quando est verè probabilis. DD. relati à nobis in *Alphab. Confessar. Cas. III. num. 113.* atqui explicatio illorum duorum Theologorum non videtur probabilis, cum & sit destituta omni similitudine veri, & certò repugnet iudicio omnium Superiorum, inferiorumque. Vide tamen id, quod in contrarium refero (his jam excusis) infra. *num. 721. in Append. 2. lit. b. & c.* ex Bonagratia, non omnino improbabile.

Dico III. Ergo ut Titius sit tutus in conscientia, debet prudenter ipse judicare, Prælatus vel *improprie* dispensasse, vel *proprie* dispensasse, at instructum aliâ potestate, quàm profectâ ex Privilegio Mendicantium. Si candidè aperuit rationes, ob quas iudicabat, aut dubitabat, se esse illegitimum, nec ullæ aliæ majoris momenti succurrunt, prudenter stabit iudicio Prælati, suffulti assensu unius alteriusve Theologi, quia, generatim loquendo, quisque in rebus dubiis, saltem non summi momenti, meritò stat duorum, triumve prudentium iudicio. At verò si & ipse Titius, & Prælatus non dubitavit de necessitate dispensationis, tunc censo, Titium esse obligatum investigare, qua potestate secum dispensarit. Prælatus: cum enim non possit credere, illum *validè* dispensasse, nisi præsumat, præditum fuisse alio jure, quàm communi omnibus Prælatis Mendicantibus, præsumptio autem cedat veritati *L. fin. ff. Quod met. causâ.* certè si potest comperire veritatem, tenetur investigare. Interim tamen poterit & sacris operari, & fructibus Beneficii frui, tum quia id juris ipsi fa-

cit bona fides, qua adiit possessionem Beneficii, tum quia probabilissimum est, posse utique ad sententiam iudicis declaratoriam retineri, juxta dicta supra *num. 710.* Si denique nequeat certior fieri de potestate Prælati illius, tunc esset quidem consultissimum, petere à Sacra Pœnitentiaria, aut Dataria dispensationem, sicut ego ipse certò peterem pro Titio, si ipse me consuleret: quia tamen videtur mihi esse tam incredibile, quòd ille Prælatus cum suis duobus Theologis dispensarit sine titulo, aut certo, aut verè probabili, quàm est credibile, illum non fuisse instructum alio, quàm sit Privilegium commune Mendicantibus, idcirco non negarem absolutionem Titio, si mihi in sacro tribunali aperiret totam seriem facti supra descriptam, negaretque, se habere propositum petendi Româ dispensationem.

Dico IV. Testimonium ætatis quod attinet, si Prælatus dedit non atunde informatum, quàm à Titio, peccavit graviter, utpote fallens in re magni momenti Examinatores, qui meritò repellunt omnes, qui sunt in propria causa testes, exposuitque se periculo testandi falsum. Sed absit, ut hoc suspicer de ullo Prælato, potius iudico, fuisse aliunde sufficienter informatum, etsi in suis literis non expresserit *unde, & quomodo.*

Porro quia illi soli duo Casus, quos expressi *in initio præcedentis num.* (sicuti & mutilatio apud eundem August. *cit. num. 7. n. 18. & 27.*) excipiuntur, hinc infert Pellizarius in *cit. Manuali Tract. 8. cap. 2. num. 190.* posse dispensare in provenientibus ex defectu corporis, & aliis similibus, atque aded cum illo, qui laborat morbo caduco, amentia, aut infessione demonis, idque tum ante, tum post jam susceptos Ordines, ut apud eundem voluit Molina *Tr. 4. d. 70. & Avila Pars. 7. Disp. 3. dub. 4.* sed neuter ipsi favet. Rectius præmiserat eodem *num. 190.* assentiente P. Tamburino *cap. 8. §. 3. n. 3.* quando dubium est, an vitium corporis pariat tantam deformitatem, aut indecentiam, ut dubium sit, num revera adsit impedimentum irregularitatis, esse Prælati Religiosi ferre sententiam, qua tamen non teneatur stare Episcopus, ut etiam observat Suarez *De Censur. Disp. 51. sect. 2. n. 16.*

Impositurus colophonem huic pro altera 721 editione dissertationi, incido in literas à quodam novo Moralis Theologiæ Professore ad me abhinc sexennium datas, & sciscitantem. quid censerem de quæstione illi eidem ab alio privatim proposita, atque ad me percripta

His verbis.

Leges positivæ, maximè humanæ, non obligant cum gravi incommodo, etiam temporali, nec enim teneris audire Sacrum, si per auditionem facias jacturam bis mille aureorum. Intulit ille; Ergo nec is tenetur petere dispen-

dispensationem ob defectum ætatis, qui facit jacturam bis mille aureorum, nisi statim ordinetur in his Angariis; quia ubi cessat obligatio Legis, non opus est ulla dispensatione; atqui in hoc casu cessat obligatio Legis, quia adest incommodum extrinsecum grave, ergo cum lex illa Ecclesiastica non sit irritans (uti est de impedimento dirimente Matrimonium) sed similis aliis legibus, aliquid speciale prohibentibus, non obligabit, idcirco non erit opus dispensatione. Video equidem argumentum non convincere, quia est contra præx ordinariam, nullam tamen solutionem invenio aliam, nisi quòd lex illa sit taliter recepta juxta mentem legislatoris, ut etiam obliget cum tali incommodo. Non desidero aliud, quam ut R. V. dignetur paucis annotare Auctores, apud quos solutionem reperire possim.

b Vides, mi Lector, in primis dubium, quod hic movetur de irregularitate ob defectum ætatis, moveri quoque posse de quacunque alia irregularitate, ad eoque resolvendum generatim, an irregularis tutâ conscientia se ingerat in Ordinationem, quando ob dilationem Ordinationis adiret jacturam magni temporalis boni, nec adest, qui dispenseret. Vides deinde non sanè futilem rationem pro parte *affirmativa*, aliam valde urgentem pro *negativa*, pro qua equidem nullum reperio autorem *directè* facientem, quia non invenio, qui vel *expresse* proponat, vel *directè* resolvat illud generale dubium, quod occasione illius de ætate particularis movi, imò nec *implicitè*, aut per claram consequentiam, quicquam expedit. Inter omnes enim, quos consului, consului autem plurimos, atque inter hos Silvestrum, Navarrum, Toleum, Henriquez, Sayrum, Avilam, Bonaciam, Filliucium, Gibalinum, Palaum, atque Suarez, qui undecim DD. inter eos, quos habeo, omnium exactissimè sunt executi rationem, atque accidentia irregularitatis, horum ipsorum tamen nullus propius tangit fundamentum resolutionis, quàm P. Suarez *De Censuris Disputat. 40. Sect. 2. num. 2.* sic loquens: *Ex accidenti potest homo ab hac culpa* (mortali, quàm, per se loquendo, irregularis contrahit ex ejus, communique doctrina suscipiens Ordinem quemcunque) *excusari, circa quod videntur; quæ de Censuris in communi diximus, & ad irregularitatem applicanda, nam eadem ratione, & proportionem in ea locum habent.* Ita hic Doctor, *implicitè*, & consequenter remittens me, & alios ad sextam disputationem ejusdem Libri, in cujus *Sectione 3. num. 7.* tradit, ad vitandum grave damnum, quod *moraliter* timeatur, per externam coactionem, seu comminationem, fieri posse sine peccato id, quod per censuram prohibitum erat; & *num. 13.* exten-

dit hanc doctrinam à fortiori, ut ait, quando non ex metu extrinsecus illato, sed aliunde oritur simile detrimentum, aut infamia, & nota totius populi; ut ibidem loquitur, vel grande scandalum aliorum, sicut subdit *num. 14.* Qui tam multum in rem nostram scribat, ac Suarez, quive eidem Suariorum assentiarum clarius, quàm Sayrus *Lib. 6. Theauri. cap. 2. num. 21.* & Gibalinus *De irregular. cap. 2. Consect. 1. num. 12.* non vidi; quamquam hi neque aperte consentiunt Suariorum, neque ejus mentionem faciunt.

c Et videt quidem meus Lector, manifestè deduci ex discursu Patris Suarez, fore immunem à culpa irregularem illum, qui non petit dispensationem, casu, quo si petat, seu quo non statim ordinetur, faciet jacturam bis mille aureorum; etenim & hic Doctor loquitur non solum de bonis animi, atque famæ, sed etiam de fortuna; atqui jactura bis mille aureorum, seu per aureos intelligas florenos monetæ Imperialis, seu ducatos, quorum unus æquivaleret nunc tribus florenis, est sine dubio damnum grave, etiam respectu prædicitis. At imprimis non video, quomodo facile possit contingere Casus, quo per dilationem Ordinationis adeatur propriè jactura, seu damnum *positivum* tanti boni temporalis; nec deinde scio, an Pater Suarez velit, suam doctrinam extendi ad evenum, in quo non agitur de damno *positivo*, sed de lucro duntaxat, ut e. g. si occasionem præsentem obtinendi mox pinguem Canoniarum cogatur negligere, nisi absque dispensatione in irregularitate suscipiat mox Primam Tonfuram, aut aliquem ex majoribus Ordinibus: Et verè extendendam esse, inde quis probabit, quòd damnum pati, & lucrum perdere paria sint. Expressè Barbofa *Axiom. 63. n. 4. citans Rolandum à Valle Confil. 21. num. 58. vol. 2.* sed hæc ratio non subsistit, nec rectè citatur Rolandus, cum totum contrarium exprimat, sic enim *loc. cit.* ait: *Non sunt paria lucrum perdere, & damnum pati, facilisque tollitur jus querendum quàm questum, & radicatum.* Ita Rolandus, ex communi sensu Jurconsultorum, apud quos semper favorabiliores partes damnum declinantis, quàm lucrum captantis; tamen Glossa in *l. Non amplius §. Verbum. ff. De Legat. 1.* expressè scribat: *damnum patitur, qui perdit lucrum, quæ locutio est impropria, si non intelligatur de perditione, & jactura lucri, quod quis jam re ipsa fecit, seu percepit.* Quo sensu fortè etiam locutus est Barbofa. Equidem non ausim sine majore auctoritate, firmiorve ratione patrocinari illi, qui irregularitatem in prædicto casu dissimulat, ne excidat Beneficio certò obventuro; patrociniorum autem dissimulanti, si dissimulatio esset necessaria ad conservationem jam adepti Beneficii, aut alterius magni boni temporalis, aut si Beneficium speratum foret necessarium ad sustentationem ipsiusmet irregularis, vel

filiorum, parentum, fratrumve; quia necessaria ad sustentationem suam suorumve equiparantur requisitis ad vitam conservandam.

Videoque quidem, Doctores plerisque ex iis, quos in *Tract. 5. seu Alphab. Sacri audiendi Cas. XX. num. 492* retuli excusantes eum, qui Sacrum negligit ob bonum temporale, exigere ad justificationem talis hominis spem majoris lucri, quam sit damnum propriè dictum, & positivum, ob cuius metum excusant talem; verum quia iidem sunt denique contenti spe notabilis admodum lucri, est autem pinguis præbenda lucrum admodum notabile, ideo nequeo inficiari, hanc spem præbere justam causam dissimulandi irregularitatem, nisi dicam, quod & dicendum cenfeo, legitimam, sequendamque praxin ob stare, & ideo etiam ob stare, quod irregularitas habeat tractum successivum; permanet enim in tota continuatione possessionis Beneficii, & consequenter efficit, ut continuè agatur contra præceptum Ecclesiæ, at impedimentum Sacri non solet esse ita continuum.

APPENDIX I.

Ita resolveram illud dubium sine autoritate perspicua, cum reperio in *Respons. Moral. Cardinalis de Lugo Lib. 2. dub. 10.* responsum ad hunc.

Casum suspensi.

Ante legitimam ætatem fraudulenter Presbyteratum accepit, nec potest ab Episcopo petere dispensationem, celebrat tamen quotidie, ad se, & matrem egentem alendam. Quæsitum fuit, an id sine periculo irregularitatis incurrere facere posset, & cum sit suspensus ipso facto ob Ordinem malè susceptum.

Respondit autem, titulum alendi se, & matrem egentem non sufficere ad vitandam irregularitatem, si suspensus celebret: tum quod si aperiatur porta tam lata, censura Ecclesiastica, sint suum rigorem maxima ex parte amissura: tum quod, licet metus damni imminens persæpe excuset ab observatione legis, non tamen ita frequenter, & facile spes lucri, quod pluribus declarat eo sensu, quo ego

APPENDIX II.

Proposui *num. 719*, varios modos, quibus videri poterit Prælati Religiosus valuisse dispensationem impertiri in irregularitate super defectu Natalium occulto, in homine seculari. Occurrit mihi postmodum unus valde particularis, alter communis Ordinibus Mendicantibus. Particularis, specialisque est valde singulare privilegium, quo gaudent Reverendiss. Domini Abbates antiquissimi, utpote

ab ipso S. Bernardo delecti, & positione primi lapidis honorati Monasterii Lucellensis, seu Lucicellensis Ordinis Cisterciensis. Etenim possent ii privilegio ab antiquissimis Comitibus Ferretensibus concessio. legitimandi omnes Ferretenses subditos, sicuti refert in sua curiosa, rarisque privilegiis prægnante Epitome Fastorum Lucellensium Reverendiss. Domin. Bernardinus loci Abbas. Quid si igitur ille Tuus noster fuit unus è talibus subditis?

Generalis modus potuit esse, quem P. Bonagratia Franciscanus Capucinus in sua *Summula Verb. Irregularitas. num. 269. edit. 2.* refert ex Chassain *De privileg. Tract. 5. cap. 4. prop. 1.* quod scilicet Regulares in partibus infidelium, & hæreticorum (partibus hæreticorum accenseret idem Bonagratia alibi totam Helvetiam, & Sueviam, eò quod hæ duæ Provinciæ consent longè plurimis oppidis, dominiisque acatholicis) dispenserent super omni irregularitate ad formam facultatis Legati à latere. Item, quod Minoritæ dispenserent absolute cum Clericis in defectu Natalium non proveniente ex adulterio, incestu, copula cum Regulari. Item quod Prædicatores dispenserent in omni irregularitate, præterquam proveniente ex bigamia. Verum magnopere ambigo, utrum hodie sit locus talibus privilegiis tam illimitatè sumptis, præsertim respectu externorum, de quibus etiam loquitur Chassain.

Potuit & alius generalis, isque probabilior modus, actitulus suffragari dicto Prælati, quod scilicet Prælati Regulares dispenserent etiam cum secularibus super omnibus irregularitatibus occultis, super quibus Episcopus ex concessione Tridentini dispenserat, sicuti rationibus, & auctoritatibus præter citatos à Bassæo *Verb. irregularitas num. 10. & 11.* ex instituto latè confirmant Urbanus ab Ascensione *Theol. moral. Tr. 2. Par. 2. dist. 2. cap. 4. Reg. 4.* & Chassain *loc. cit.* apud Bonagratiam *loc. cit. num. 26.* Atqui potest Episcopus vigore Tridentini dispensare in irregularitate proveniente ex occulto defectu Natalium, etiam pro majoribus Ordinibus, & beneficiis curatis, sicuti censent Doctores relati à me supra *Cas. XI. num. 429.* atque in his Barbofa *De iure Pontificio Lib. 1. c. 11. num. 156.* probans, ac defendens; quam doctrinam etiam nondum habeo pro absolute vera, attamen prudenter ei datur locus saltem post factum, & factum optimè fide; quo quidem casu posse dispensare Episcopum, dixi supra *n. 442.* eamque doctrinam, atque priorem Barbofa applico huic

Casui multiplicis Quæstionis.

Ejus belli natus, habitusque publicè semper ut legitimus, tandem paulo antequam se accingeret ad Sacros Ordines, intelligit ex matre,

matre se esse natum ex soluta & soluto. Quare petii dispensari à Nuncio Apostolico, ad omnes Ordines Sacros etiam presbyteratus, ac pro more Sacerdotum ruralium, his quippe terminis fuit usus, at non expressit habilitatem ad Beneficia curata, bonà fide ratus, expressenem illam non esse necessariam; impetravit autem sine mentione majorum Ordinum, aut Beneficii curati, cum hac tamen obfusula: Ne finis tuæ bonæ voluntatis remaneat inanis. Instructus hæc gratiâ, quam habuit pro sufficientissima, presentat se insigniendum majoribus instruendumque beneficio, quo & quibus potius aliquando post inaudit, dispensationem fuisse subreptitiam, eò quod in rescripto non fieret expressa mentio Ordinum majorum, aut Beneficii. Quare quæsitum: An valuerit collatio tum Ordinum majorum: tum Beneficii? 2. An valuerint actus Ordinum, & cura, quos exercuit bonà fide? 3. An post cognitam illam subreptionem possit interire pergere in ministerio Ordinum, beneficiisque donec impetretur alia dispensatio? 4. An revera sit opus supplicare Ordinario Seji, hunc enim posse in tali casu dispensare, videtur deduci ex verbis *R. V. in Alphab. Ord. Cas. XI. n. 442.*

Ita ad me quidam superior Religiosus, perspicuus utique, non fuisse dubitandum de valore tum ipsorum Ordinum, tum actuum postea independentem à jurisdictione executorum; at loquendo de collatione beneficii, indeque secuta absolute à peccatis, potest quidem, imò debet censerì, omnes absolute, aliisque actus dependentes à jurisdictione fuisse validos, utpote exercitos ab habente titulum saltem coloratum, juxta dicta *Tr. prac. seu 7. Cas. III. num. 106. & seqq.* at potest merito (consideratis præcisè verbis rescripti, quæ superius retuli) dubitari de valida collatione beneficii Parochialis, cum stylus curiæ, & communis opinio DD. ferat, dispensationem ad beneficia curata non censerì extendi ad ista, nisi exprimentur. Nihilominus tamen probabile est, fuisse reipsa dispensatum à Domino Nuntio etiam quoad ista; tum quia rescripta intelligenda sunt juxta intentionem ab oratore expressam *c. Inter dilectos. §. Caterum. De fid. instrument. & ibi Felinus*, sufficienter autem suam intentionem expressit Sejus, dum petiit dispensari more Sacerdotum ruralium, qui sanè vel omnes, vel propè habent beneficia curata, tum quia Nuntius expressit hæc verba: *Te à tali vinculo irregularitatis absolvimus, & liberum declaramus.* Unde hic locum obtinet doctrina communis cum Diana *Part. 8. Tr. 3. Resol. 38.* pronuntiante, quando cum illegitimo dispen-

satur absolute, dispensationem extendi etiam ad curata Beneficia. Denique si sola mater dixit, ipsum esse natum ex fornicatione, non tenebatur ei fidem habere, juxta dicta ad Casum Lucilii propositum supra *num. 427.* Unde sequitur, potuisse absque scrupulo pergere in usu Ordinum, beneficiique administratione, quoad dispenseret ad cautelam Reverendiss. D. Ordinarius.

Et verò Reverendiss. D. Vicarius Generalis auditis iis, quæ tum hic, tum paulò ante descriptionem hujus Casus produxi de potestate Episcopi, singulariter post promotionem inculpabiliter factam, non fuit alienus ab opinione Barbofa, indicata etiam paulò ante relationem hujus Casus, & fuscè probato ab Avila *De Censur. Part. 7. Disp. 3. dub. 7.* quod videlicet Episcopus valide dispenseret etiam quoad curata beneficia, quando illegimitas est occulta, esse verò pro occulta habendam, quando non est publicè nota, dixi *cit. Cas. XVIII. num. 716.* Supponunt autem omnes hæc responsiones, veram esse communem opinionem DD. adversus Alphonsum à Castro apud Dianam *Part. 10. Tract. 13. Resol. 30.* quod scilicet illegimitas etiam occulta inducat irregularitatem. Quia tamen Gerunda apud eundem Dianam habet pro probabili doctrinam dicti Alphonsi, eam ob rem probabiliter eam applicasset idem Gerunda huic, aut præcedenti Casui.

APPENDIX III.

Sed quid agendum fuit Episcopo, vel ejus Vicario in hoc

Casu & hodierno & singularissimo?

Hodie quippe, id est die 8. Decembris hujus Anni 1674. quæritur ex me, utrum Sergius, munus pro solo foro interno dispensatione Pontificiâ super irregularitate, possit hic admitti ad Sacros Ordines, quandoquidem Sergii Patronus in literis ad ipsummet Dominum Vicarium Generalem, aliisque ad alium datis scribebat, suum quidem existentem laborare impedimento irregularitatis esse tamen cum ipso dispensatum à Summo Pontifice, proinde rogare se, ut daretur locus illi dispensationi.

Ego, qui ex legitima delegatione sustuleram illud impedimentum pro foro interno, memor eorum, quæ in *Quinario Tract. 5. cap. 37. num. 44. & 47.* scripsi post Sanchez, Gutierrez, Bonacinam, alios illic relatos, censui, Dominum Vicarium non quidem teneri admittere ejusmodi dispensatum, posse tamen optimè conscientiâ gratificari ipsi. Non tenebatur, quia

quia & ejusmodi dispensationes non urgent in foro externo, ut patet ex litera, & ex iis, quæ describo *Alleg. cap. 37. num. 44. ac 264.* & scientia, quam de impedimento nactus erat idem Dominus Vicarius, cum ex illis ad se, aliisque ad alium literis commendatitiis, tum ex ultro-nea (quantumvis incauta confessione ipsiusmet Oratoris) suppeditabat ipsi sufficientem causam negandi promotionem, quandoquidem acquiserat jus instituendi inquisitionem, curandique examinare testes compertam habentes illam inhabilitatem.

Nihilominus tamen, quia ex una parte noverat D. Vicarius, sublatam esse irregularitatem, adeoque abesse periculum, ne indigno, inhabilitate conferrentur Ordines: ex altera notitia, quam de prædicta inhabilitate acquiserat ex literis, propriæque confessione, non adigebat ipsum ad repellendum supplicem, si cuti debuisset utique repellere, si quis per modum denuntiationis vel accusationis manifestasset ipsi eam inhabilitatem, siquidem forum contentiosum excludit vim illarum occultarum gratiarum, idcirco judicavi, potuisse absque Juris Canonici transgressione admitti ad omnes Ordines. Confirmatur inde, quod omnes scriptores, quos cit. *cap. 37. num. 43. & seqq.* produco loquentes de paroco & Episcopo, habentibus cognitum impedimentum matrimoniale, ejusque dispensationem occultam, non censeant, hos obligari tunc usu illius cognitionis, nisi casu, quo quis denuntiet, seu accuset Matrimonium, ut loquar cum Pontifice c. 1. & seqq. extra. *Qui Matrim. accus. poss.* Atqui nullus in nostro Casu singularissimo apparebat vel denuntiator, vel accusator. Sed hiæ non obstantibus, fuit Sergius passus repulsam, nec immeritò ea de causa, quod subesset (ignorabam id ego) verum periculum, ne unus alius quispian, quem non latebat irregularitas Sergii, faceret oppositionem.

EXPLICANTUR LITERÆ DISPENSATIONIS SUPER ÆTATE.

CASUS XIX.

Intricatus, extricatus.

SUMMARIUM.

Casus intricatus ratione dispensationis super ætate, 722.

Recensentur tituli, ob quos solet dispensari in ætate, 726.

Recensentur clausula solita inserta in dispensationibus, 727.

Describitur Rescriptum Nuntii Apostolici, circa errorem commissum, in dispensatione ipsa non curandum, 728.

Fervens desiderium Sacerdotis est sufficiens causa dispensationis super ætate. 731. 733. & 734. Si ex duabus causis allegatis una sit vera, subsistit dispensatio. 732.

Casus, quo falso inserta fuit penuria Sacerdotum, & tamen valuit dispensatio. 734.

Datur generalis Regula, qua tunc proceditur ad executionem Bullarum, etsi continentium errorem substantialem. 734.

Modò adfit honestas morum, subsistit dispensatio in ætate. 735.

Modò in Oratore adfit causa dispensandi sufficiens juxta stylum Curie, tunc utetur literis dispensationis laborantibus gravi subreptione. 737.

Casus dispensati cum clausula: Cursum Philosophiæ absolvisti, cum tamen desessent quinque menses. 738.

Casus, quo vocabatur in literis Clericus is, qui erat adhuc laicus. 739.

Error in nomine non vitiat actum. Ibid.

Sicut probabiliter nec tunc, cum erratur in nomine Diocesis. 741.

Casus, quo in literis dispensationis scribebatur: Ordinis fratrum Eremitarum S. Augustini Professori: Augustinæ Diocesis Clerico. 742. & 743.

Voluntas in omnibus dominator. 744.

Casus, quo Dominus petiit pro mancipio ignavo dispensationem cum clausulis non subsistentibus. 745.

Clausula: Si preces veritate nitantur, semper subintelligitur in rescriptis Gratia. 746. & 747.

Impetratio Beneficii pro aliquo sine ejus mandato valet. 748.

Ratihabitio quomodo retrotrahatur? 749.

Clausula: Ut parentibus solatio esse possis, quomodo intelligenda? Ibid.

Ex communi doctrina, quod causa dispensationis adesse debeat tunc, cum Papa ipse dispensat, excipit casum, quo in rescripto ponitur hæc clausula: Quia petis. 750.

Aquipollentium est eadem ratio. Ibid.

Rescriptum, quo asseritur sufficere, ut causa dispensationis tunc adfit, quando dispensatio est exequenda. 751.

An possit uti beneficio dispensationis sciens, aut conjiciens, literas esse jam expeditas. Ibid.

Tobias petit per procuratorem à sua Sanctitate dispensationem super ætate, allegando hanc solam causam; quod & sit Philosophia Magister, & jam quartum Annum impendat Theologia. At accipit rescriptum hujus tenoris: *Alexander PP. VII. Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. Vita ac morum honestas, aliæque laudabilia probitatis, & virtutum merita, super quibus apud Nos fide digno commendaris testimonio, Nos inducunt, ut te specialibus favoribus, & gratiis prosequamur. Cum itaque sicut Nobis*

Nobis exponi fecisti, tu, qui, ut asseris, in Ordine Diaconatus existis, & fervore devotionis accensus ad sacrum Presbyteratus Ordinem quanto cyus promoveri, & propterea tibi de infra posita dispensatione provideri sumopere desideras: Nos te pramissorum tuorum meritorum intuitu spiritualibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, à quibusvis excommunic. &c. absolventes &c. supplicationibus tuo nomine Nobis super hoc porrectis inclinatis, Tecum, ut si, & quando tredecim menses tantum tibi de ætate ad id à Sacro Concilio Tridentino requisita defuerint; defectu hujusmodi non obstante, si nullum aliud tibi obstitit impedimentum, & dummodo tu ad id idoneus reperiaris, servatis aliis servandis, ad dictum Sacrum Presbyteratus Ordinem promoveri, & promotus in illo, etiam in altari ministerio ministrare libere, & licite possis, & valeas, Apostolicâ autoritate, tenore presentium, dispensamus. Non obstantibus Constitutionibus &c. Datum Romæ. &c.

723 Hunc Casum vocito *Intricatum*: tum quia spectatis principiis vulgò noris habet difficilem resolutionem: tum quia facit junctis aliis similibus multas tricas; appello autem *Extricatum*, quia damus plenam, certam expositionem. Scienda igitur, & supponenda sunt sequentia.

724 I. Tobiam, de quo præsens Casus, ne quidem Minoribus Ordinibus fuisse iniciatum, quando petebat dispensationem, & in suo supplicii libello nullam fecisse mentionem Ordinis; ergo causa, quæ in rescripto exprimebatur de Diaconatu, non subsistebat; ergo nec dispensatio; quandoquidem quælibet expressio falsi moventis Principem ad gratiam, vitiat rescriptum. Navarrus in *Man. cap. 22. num. 86.* » Et omnino certum esse debet, si in rescripto apponatur unica causa, illa finalis, & non motiva censenda est, ac proinde si falsa sit, vitiat rescriptum, quia semper censetur Princeps Privilegium (Dispensationem) velle concedere, allegatâ causâ. Ita in terminis P. Castropalae *Tract. 7. Disp. 6. punct. 16. §. 3. numero 1.*

725 II. Complures ejusmodi dispensationis formulas esse concessas iis, qui neque scripserant, se esse Diaconos, neque verè erant; eaque de causa fuerunt hic Constantiæ superioribus Annis (jam viget alius stylus) repulsam passi, id est, non admissi ad Presbyteratum, & quidem nominati unus, qui nondum quidem erat in ordinem Levitarum promotus, quando Romæ signabatur dispensatio, erat tamen, antequam exhiberetur exequenda. Ra-

tio adferebatur, quia in cap. *Si eo. De reser. in d.* traditur, illum, qui ætatem legitimam pro Beneficio curato non habebat tunc, cum Papa jubebat ipsi provideri de illo, non posse frui hac gratiâ Pontificiâ, etiam post ætatem idoneam.

III. Romani pontifices, qui omnino solè dispensant quoad ætatem pro Ordinibus. Super n. 531. solent hanc gratiam impertiri (communiter pro 13. extraordinariè pro 14. mensibus) propter unam ex sequentibus causis; scilicet 1. ob penuriam Sacerdotum. 2. quia orator habet parentes pauperes. 3. quia arctatur Beneficio. 4. quia est Magister in artibus. 5. quia studet Theologiæ. 6. pro solatio parentum senio confectorum, & similia, quæ hic admittuntur, & sine quibus, vel eorum aliquo non est spes gratiæ; vel si est jam Subdiaconus, vel Diaconus, admittitur titulus devotionis. Ita scripsit Romæ in Februar. A. 1661. nonnemo, qui plurimas in hoc, aliòque genere dispensationes impetravit; quamquam sumus visuri in decursu, non hæc omnia ita rigidè observari.

Quin imò Rebuffus in praxi beneficiorum in *Formula* (quam etiam describit) dispensationis super ætate tradit, exemplòque probat *num. 1. tamen Gloss. in Extrav. Execrabilis* Joan. XXII. dicat, Nobilitatem generis comparari Nobilitati Itæcoris, at tamen Nobilibus deferri, præsertim in dispensationibus, adeoque sufficere veram allegationem Nobilitatis, etsi sit ex parte tantum. Cum etiam tales appellentur Nobiles, L. *Parrum*, ubi *Gloss. Cod. De rei vendic.* An autem sit in pœnis infligendis, & mitigandis, habenda ratio Nobilitatis? Vide Haunoldum nostrum *Tom. 6. De justit. Tr. 3. n. 542. & seqq.*

IV. Clausulæ illæ: *Vita, & morum: Fervore devotionis accensus: Præmissorum tuorum meritorum intuitu: Si, & quando tredecim menses* exprimuntur in omnibus læcularium, & Regularium dispensationibus, quas vidi; in plerisque verò omnibus illa: *In Sacro Diaconatus Ordine*; in quibusdam illa: *In Minoribus Ordinibus constitutus*; in aliquibus: *Ut parentibus solatio esse possis*; & denique in una: *Cum tibi de Beneficio jam sit provisum.*

V. Postquam adeò fuit frequenter Clausula de Diaconatu, & etiam aliquando aliæ Clausulæ rescripto insertæ contra mentem Oratoris, seu supplicis imò & præter ipsam veritatem, tandem fuit pro tribus particularibus Casibus diverso tempore recursum ad Illustrissimum D. Nuntium Apostolicum ad Helvetios, atque ab eo responsum hiæce formalibus: *Cum Nobis constet ex parte D. N. ipsius Diocesis Clerici porrectam Sanctissimo supplicationem pro obtinenda dispensatione super ætatis defectu, minimè representasse ipsum Diaconum, qui verè non erat, sed errorem ex eo irrepsisse, quod consuetas sit illa formula Romana, cum præsertim in Dia-*

Diaconatus Ordine constituti similes dispensationes petere consueverint, ideo D. V. indicandum censuimus, posse ipsam tunc eandem dispensationem à prefato Clerico porrigendam admittere, ea etiam de causa, eam alia fuerint rationes, quæ Sanctissimum ad eiusmodi gratia concessionem moverint. Deus omnipotens Dominationem Vestram diu seruet incolumem. Lucernæ c. O. Eobris. 1660.

729 Prorsus simile responsum dedit idem Illustrissimus & Sapientissimus D. Nuntius Federicus Borromæus Patriarcha Alexandr. postmodum purpurâ donatus, cuidam è Diocesi Curienti 13. Martii. cum & hic pateretur difficultatem, ob infertam qualitatem Diaconatus, qua carebat, & quam non indicârat in sua petitione. De tertio faciam mentionem *num. 734.*

730 VI. In Rescripto pro illo D. N. non exprimebatur ulla causa dispensationis, nisi quòd Cursum Philosophiæ absolvisset, Diaconus jam esset, magno desiderio teneretur suscipiendi quantocyus Presbyteratum, & quamvis esset omnino laicus, inscriptio tamen ostendebat hunc titulum: *Clerico Constantiensi.*

731 VII. Licet fervens desiderium Presbyteratus possit videri non esse aut iusta, aut sufficiens ratio dispensandi, quandoquidem eiusmodi desiderium facillimè oriri potest ex causis nullo modo spiritualibus, sed prorsus humanis, & mundanis, attamen re ipsâ dicendum est contrarium, cum hæc clausula adjungatur omnibus, quas vidi, dispensationibus; imò illa sola (ultra primam de morum honestate omnibus communem) fuerit exarata in literis pro uno Helveto Subsilvano.

732 VIII. Vera est doctrina Sanchezii *De Matrim. Lib. 8. d. 27. n. 32.* atque aliorum, quòd, quando in literis dispensationis exprimuntur duæ causæ, una vera, altera falsa, falsitas nihil obstat valori, dummodo vera causa sit eiusmodi, ut eâ solâ allegatâ soleat impertiri dispensatio; tunc enim locum obtinet nota Regula: *Vtile per inutile non vitiat.*

733 IX. Clausulæ illæ: *Fervore devotionis, & Meritorum tuorum intuitu*, quæ exprimuntur in ferè omnibus, quas legi, legi autem valde multas, videntur omnino esse causæ finales dispensationis, id est tales, quæ si subsistant, esto sint vel absolute solæ, vel solæ veræ, attamen sufficienter moveant Pontificem ad faciendam gratiam dispensationis in ætate, proinde tribuant literis verum robur. Scribo hoc solus, at nec sine consensu duorum, è quinque Theologis infra *num. 747.* indicandis, nec sine optimo magistro, videlicet experientia multiplici; imprimis nostri Tobizæ, in cujus dispensatione exprimebantur tantum tres causæ: *prima* Diaconatus, quæ erat falsa; *altera* Vitæ honestas, *tertia* Fervor devotionis; ergo nisi hæc sint finales, non substituit illa dispensatio per certam doctrinam supra *num. 724.* relatam ex

Palao; atque valuisse, respondit legitimus scriptor Pontificiorum interpres Illustrissimus D. Nuntius. Altera experientia, & instantia erat D. N. Subsilvani Helvetii, in qua legebatur solus omnino titulus Fervoris, atque vitæ honestatis, & tamen fuit initiatus. Tertia D. N. è Silva Brigantina, in qua præter morum probitatem, & fervorem devotionis non adferebatur ulla alia causa, quam quòd esset in Minoribus constitutus, eique provifum de Beneficio; atqui neutra harum posteriorum causarum erat vera, ideoque fuit ille D. N. iustus accedere Illustrissimum D. Nuntium, à quo rediit cum hisce verbis subscriptis dispensationi Romanæ: *Valcat semper dispensatio.*

Vnde die 15. Septembris Anno 1666, initiatus fuit Subdiaconatu Subsilvanus N. in cujus literis solùm exprimebatur penuria Sacerdotum, & fervor devotionis. Prima causa notoriè non subsistebat, attamen errore scribæ Pontificii posita erat penuria *Sacerdotum* pro penuria *parentum*, quam allegaverat Orator, cognitum habens, allegationem penurie Sacerdotum fore aperte falsam; ergo fuit admiffus ob alteram causam, scilicet fervorem devotionis. Consimilem errorem observavi in dispensationi Joannis Bapt. N. qui in suo publico libello expresserat duntaxat fervorem devotionis, at in rescripto addita clausula: *ob penuriam Sacerdotum, ut asseris*; quæ penuria quia non probabatur, fuit repulsus, at postea admiffus ob rationes à me productas, quòd scilicet esset Philosophiæ Magister, Baccalaureus Theologiæ, haberet pauperes, & senio confectos parentes; quæ tres causæ habentur ex stylo Curie Romanæ pro sufficientissimis, ut liquet ex relatis supra *n. 726.*

Quibus de causis modernus Reverendissimus D. Vicarius in spiritualibus Generalis Constantiensis D. Josephus ab Ach. Canonicus Cathedralis juris peritissimus mihi die 15. Sept. Anno 1666, in contingenti facti expressè dixit, sufficere sibi, modò in Brevi dispensationis pro ætate sit expressa, ut ferè semper exprimitur, clausula: *Fervore devotionis.*

Hinc generatim inferes, expediendas esse à Commiffario Pontificio omnes dispensationes exprimentes causam, aut conditionem non subsistentem, dummodo, qui formavit, mistique libellum supplicem, sit vir gravis, & usu peritissimus, tecteturque constanter, se non hanc, sed aliam, seu alias Romano stylo canonizatas causas inseruisse petitioni. Quòd si sollicitator Romanus etiam tectetur, se illam ipsam scripturam, quam ab Oratore acceperat, tradidisse Domino Datario, Secretario &c. tunc videretur non nisi à pertinaci posse remoram injici executioni rescripti, quantumvis vitiosi; nimis enim fortes præsumptiones militant pro concessa à Pontifice reapte gratia, errore autem commisso à solo scribæ Pontificio,

ut

ut proinde tunc apprimè huc faciat Regula juris, quod nemo debeat alterius odio, seu vitio, & errore prægravari. Adde, quòd validas actus sit defendenda omnibus honestis modis, ut in *Alphabeta Matr. Part. 1. Cas. XXII. num. 614.* videbimus in simili, & Interpretatio, quæ sit pro valore actus, est regina aliarum interpretationum. Cephal. *Consil. 51. n. 39.* Barbosa *Axiom. 12. n. 19.*

APPENDICULA CASVS RECENTISSIMI.

Iam excuso *Tract. 3.* hujus Operis contigit hic Casus probè notandus. *Tranquillinus impetrat Româ dispensationem super ætatem cum hac duplici clausula: Cùm, ut asseris, jam sis in Ordine Diaconatus constitutus, & fervore devotionis &c. Prima clausula erat inserta prorsus contra mentem Oratoris, contraque veritatem, utpote qui nec dum erat insignitus illo Ordine, quando fuit expedita gratia, esto fuerit, dum erat expedienda. Quare Dominus Vicarius Generalis tergiversatus est admittere dispensationem, volens esse contentus, ut aliàs fuerat, titulo fervoris, ea unica de causa, quòd baud ita pridem admotum à se questionem, & interrogationem, rescriptum fuisset ex *Urbe ab Agente Constantiensis Officialatus, stylo Curie Romanae, repelli preces nitescentes eo solo titulo. Quare fuit recursum ad Illustrissimum Dominum Nuntium Lucernensem, seu ad Helvetios, qui dignatus Legere ea, quæ ego his numeris 733. 734. 735. recensui, ipsemet initiavit Presbyteratu Tranquillinum, ea de causa, quòd si stylus Curie Romanae esset jam is, de quo Agens ille, fuisset de eo certiorata Nuntiatum a Helveticis clausulam verò de Diaconatu idcirco ultro appositam, quòd hic Ordo sit necessariò præmittendus Sacerdotio, & sufficiat, si causa dispensationis ad sit tempore executionis, de quo infra *n. 751.* Addebat Tranquillinus, se suo sollicitatori non suggestisse alium titulum, quam solarium sua maris, quòd quidem suum factum, si potuisset Tranquillinus probare unico idoneo teste, admisset illum ad inaugurationem D. Vicarius, & meritò, quia ex una parte Sanctissima Sedes Romana prompissimè dispensat, quando adest vel unicus legitimus titulus ex altera, non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri *Leg. 74. ff. De Reg. juris***

736 X. Quin imò vera honestas morum si sola adfit, vim habet dispensatio. Probo, quia Papa semper rescribit: *Premissorum tuorum meritorum intuitu dispensamus*, intelligit autem per illa merita nihil aliud, quam laudabilia probitatis & virtutum merita; hæc enim solâ erant præmissa, ut patet ex descripto Brevi. Nisi ergo velimus dicere, Papam vel improprie contra *L. Non aliter. ff. De Legat. 3.* vel obscure, & ambiguè contra *C. fin. De constit.* loqui, asserendum est, subsistente verâ morum honestate, subsistere dispensationem. Ita enim sentit unus ex illis quinque Theologis, de quibus infra, theoriâ, & simul praxi præstans,

Ex his deduco 1. Licet, antequam haberentur illæ Declarationes Illustrissimi D. Nuntii Apostolici, non absque rationabili causa fuerint repulsam passi, qui offerebant dispensationes cum sola speciali clausula de Diaconatu jam suscepto, qui tamen susceptus non erat, attamen post hanc Declarationem non videri tales posse (stante moderno stylo) jure repellii, sicut nec jam repelluntur.

Deduco 2. Dummodo Orator processerit bona fide in petenda dispensatione, allegaveritque unam è causis supra *num. 726.* indicatis posse bona conscientia petere executionem rescripti Pontificii, tamen si una, vel duæ conditiones appareant expressæ, quæ tamen à parte rei non subsint; & Dominos Ordinarios rectè, paternèque acturos, si absque tergiversatione admittant munitos ejusmodi Brevibus mendosis; quandoquidem tot exemplis docti sunt, non esse curandum, etsi illapsum sit ejusmodi vitium. Et cum fortè non possit ullus nominari, qui in petenda dispensatione super ætate non fuerit facillimè, benignissimè exauditus, non est præsumendum, quòd quisquam exposuerit suæ Sanctitati causam falsam; sicut enim superfluum est, id precibus postulare, quod Lege permiffum est, ita etiam quòd sine dolo consequi possumus, ad id dolo non nitimur. *DD. Ex cap. Vbi periculum. De elect. in 6.*

Deduco 3. Fuisse meritò admiffum Anno 1659. quendam N. in cujus literis legebatur hæc omnino sola (præter morum honestatem) causa: *Qui, ut asseris, cursum Philosophiæ absolvisisti, & fervore devotionis &c.* Etsi enim è triennali cursu Philosophiæ decrant quinque menses, quando petebatur gratia, & solùm tres, quando erat utendum illâ, fuit tamen, etsi non facillimè, inauguratus Sacerdotio, partim, & maximè, quia publica testimonia significabant, eum jam tertium Annum vacare Philosophiæ, cum igitur plurimis locis absolvatur cursus Philosophicus biennio, & Pontifex non determinarit, quot Annis debuerit frequentasse Scholas Philosophicas, & denique tertius Anus addatur ob solidiorem profectum Auditorum, non debet autem quis dispendium inde pati, unde præmium videtur meruisse, *Text cap. Pervenit. De fide juss.* meritò fuit ille decoratus Sacerdotali Coronâ.

Deduco 4. Quid respondendum ad dubium Ortum mense Septembri.

Currentis Anni. M. DC. LXXVIII.

Quo acceptum fuit Rescriptum Romanum, a exprimens dispensari super ætate cum Valentino ob fervorem devotionis, & solatium parentum, cum tamen parentes Valentini jam pridem essent elati, & proinde idem Valentinus nullam eorum mentionem fecisset,

*ciſſet, ſed ultra fervorem devotionis propo-
ſiſſet ſe eſſe, ut verè erat, Licentiatum Theo-
logiæ. Potuitne Ordinarius loci nihilominus
ad Ordines admittere Valentinum?*

b Reſpondeo, Tametiſi fuerint diverſa, etiam
magnum virorum ad hanc quaſtionem reſ-
ponſa, me tamen ſententiam rogatum judi-
câſſe, & nunc quoque judicare, illum errorem
nihil obſuiſſe, valori diſpenſationis, ac proin-
de annuendum fuiſſe precibus Valentini. Rati-
onem mei reſponſi propono, præter morem
Syllogiſmo formali. Si Valentinus inſeruit
iſto libello cauſam ſtylo Curie approbatam,
ſufficientemque, tum revera obtinuit diſpenſa-
tionem; atqui inſeruit talem, ergo. Inſeruiſſe
clauſulam Licentiatum Theologiæ, quæ certo
ſufficit ex ſtylo Curie Romanæ, nullus inſcia-
batur, cum id teſtentur viri duo omni excep-
tione majores.

c Major propoſitio probatur inde, quòd ſit
inauditum negatam eſſe gratiam Pontificiam
allegantibus in hac materia cauſam, illo ſtylo
probatam; cum igitur argumentum à ſolitatis
fieri ſit valde potens, ut notant paſſim omnes,
petitum autem ex *Semper fieri ſolitatis* ſit in re
morali, inque foro tam interno quam externo
potentiſſimum & irrefragabile, idcirco major
mea propoſitio admittenda eſt ut certa.

d Obſt, quòd in reſcripto Pontificio exprimitur
alia cauſa, etenim ex tor particularibus caſibus,
quos propoſui hoc capite ſeu Caſu Decimo no-
no, & alibi, conſtat, perſequentes errores ad-
mitti à ſcribis Romanis. Ac proinde exiſtimo,
eſſe ſupremi Paſtoris & Patris hanc generalem
intentionem, ut quando Officialis certus eſt, in
libello, qui ex Diceceſi miſſus eſt in Urbem, ex-
preſſam fuiſſe ſine ullo alio vicio ſubſtantiali
cauſam de ſtylo Curie ſufficientiſſimam, & ta-
men ob errorem in Urbe commiſſum rediit re-
ſcriptum exhibens cauſam inſufficientem, eſſe
in his circumſtantiiſſis mentem cujuſlibet Roma-
ni Pontificii, ut inſuper habito illo defectu,
procedatur ad executionem; nam & ſemper cu-
randum eſt, ut actus potiùs valeat, quòd ut non
valeat, ut notant omnes: & clauſula; *ſi preces
veritate nitantur*, refertur potiùs ad preces,
prout ab ipſo Oratore factæ ſunt, quam prout
ab alio contra ipſius voluntatem, cur enim hic
alterius odio prægravetur contra Regulam 22. in
Sexio? Hanc rationem velim, examinet Lector,
& ſi probaverit, uſurpet tæpe, ac ſimul probè
notet, fuiſſe ex loco ordinariæ reſidentie Illu-
triſſimi Dom. Nuntii Apoſtolici huc à Commiſ-
ſario Episcopali reſcriptum, in primis Curiam
ejuſdem Dom. Nuntii in hujus abſentia reſpon-
diſſe, ſtando ſtylo illius ejuſdem Curie, illam
diſpenſationem eſſe pro legitima habendam,
deinde autem ipſum eſt Illuſtriſſimum Dominum
Nuntium poſt ſuum reditum authenticè decla-
raſſe, poſſe turo procedi ad executionem diſ-
penſationis, quòd etiam reſponderat ipſe Do-

minus Vicarius Generalis pauculis horis ante-
quam acciperetur illud reſcriptum.

Deduces. **f.** Non eſſe ſcrupulum habendum,
eſt inſcriptio literarum Papalium exhibeat vo-
culam: *Clerico*, cum tamen Orator non ſit Cleri-
cus; hic enim error non magis obſt, quam ſi
pro voce *Clerico* fuiſſet ſcriptus titulus: *Decre-
taliſſimo Doctore*, ut reſpondi illi, qui ne quidem
nòrat, quid ſint aut Decretales, aut Decretum.
Error in nomine non vitiat actum, ſed error in
conſenſu, inquit Prætor *De Reg. jur. Tit. 1. c. 1.*
Diana *P. 8. Tr. 3. Ref. 63.* cum aliis communiter.

At, *quid ſi error in nomine Diceceſis?* Cen-
ſent apud Dianam Moneta, Villalobos, San-
chez, Perez *De Matrim. ſuſc. Dip. 46. Sect. 8.* eſ-
ſe defectum *ſubſtantialem*, & proinde in mate-
ria diſpenſationis Matrimonialis non poſſe ſi-
ne nova Bulla fieri executionem, aut ab Offi-
ciali Diceceſis, ad quam revera ſpectat Orator,
utpote ad quem non ſint directæ literæ: aut ab
Officiali Diceceſeos expreſſe in titulo, cum Papa
noluerit ei communicare ſuam poteſtatem. Ver-
ùm licet hæc doctrina ſit tunc probabiliffima,
quando Officialis debet cognoscere cauſam, &
nomine Pontificis diſpenſare, ut conſuevit fieri
in Matrimonialibus diſpenſationibus, vide-
bimùſque in *Alphab. Matr. Part. 1. Caſ. XXII.*
n. 36. Attamen quando ipſe Officialis non diſ-
penſat nomine Pontificis, ſed tantùm (ut in
præſenti materia) videre debet, utrùm ipſe Pa-
pa jam diſpenſarit, & cognito diſpenſaſſe re-
ipſa, conferre diſpenſato Beneficium pendens
à prævia valida diſpenſatione, prout conſuevit fieri
gratia; & qui dedit conſuevit taxam.

Quid ſi deſum Joanni Iacobo Corinthio,
Auguſtanæ Diceceſis, Clerico ſeculari mittra-
tur Breve cum hac inſcriptione: *Joanni Iacobo
Corinthio Ordinis Fratrum Eremitarum S. Au-
guſtini Profeſſori?* & in ipſiſmet literis exprima-
tur hæc clauſula *Tu, qui, ut aſſeris, ut penuria ſa-
cerdotum in domo tua Regulari NN. ſubvenire
valeas, & fervore devotionis accenſus &c.?*

Reſp. Rogatus, ut huic Joanni Iacobo
Corinthio (nihil ſingo niſi hoc cognomen)
multùm periclitanti de repulſa patrocinarer,
ſuſcepi cauſam, & obtinui, probato in primis
eſſe *moraliter* certum, quòd in ſuo ſupplicii li-
bello non ſcripſerit, ſe eſſe Auguſtinianum,
ſed Auguſtanæ, ut verè erat, Diceceſis. Deinde
facile potuiſſe fieri, ut ſcriptor Cancellariæ
Apoſtolice vel inattentus, vel ſcripturam Le-
gere non valens pro *Auguſtinus* legerit *Augu-
ſtinianus*, & facilitatem errandi inde etiam au-
ctam, quòd iſdem literis, quibus procurator
Corinthii petebat diſpenſationem pro eo, pe-
teretur etiam pro duobus Canonicis Regu-
laribus S. Auguſtini. Denique hunc errorem
non videri magis *ſubſtantialem*, quam ſi eidem
Corin-

Corinthio datus fuiſſet titulus ſeu Doctore,
ſeu Canonici Cathedralis; certè hæc adjectio
tam honorifici tituli non attingit ſubſtantiam
diſpenſationis. Quia igitur rem, quæ culpâ ca-
ret, non convenit vocari in damnum *cap. 2.*
De conſtit. & præſertim tantum, quantum erat
Corinthii, qui & ſex ducatos erogaverat pro
taxa ordinaria, & trium dierum iter confece-
rat, & arctabatur Beneficio Curato; quia de-
inde, licet una ex cauſis diſpenſationis eſſet
falſa, altera tamen, ſcilicet *fervor devotionis* erat
vera; ſufficit autem, ſi vel una cauſa ſubſiſtat.
Suprà *n. 732.* quia denique voluntas in omni-
bus dominatur *L. In conventionibus, 219. ff. De
Verb. ſignif.* voluntas autem ſuæ Sanctitatis fe-
rebatur in illam individuam perſonam, pro
qua ſupplicabatur pro gratia, ideo rectiffimè
fuit ille Corinthius inauguratus Sacerdotio.

At verò quid reſpondebitur ad ſequentem,

Caſum fatiſ ancipitem.

Theodoſius vir Illuſtris petiit pro Teren-
tio ſervo, ſeu mancipio ſuo prorsus igna-
ro diſpenſationem ſuper ætate, impetravit
que cum communi clauſula: Sicut Nobis ex-
poni feciſti tu, qui, ut aſſeris, ut parenti-
bus ſolatio eſſe poſſis, & fervore devotio-
nis accenſus &c. *impetratam obtulit Te-
rentio miranti, ſcribi, eſſe à ſe aſſertum id, de
quo nunquam cogitârât, cum neque fecerit
exponi illa duo de ſolatio parentum, deque fer-
vore ſuæ devotionis, neque etiam aut paren-
tes petierint, ut tam ſeſtimè crearetur Sacer-
dos, neque ipſe habuerit unquam, habere ve-
niam in animo ſuſcipere Sacerdotalem digni-
tatem, ſed ſit in pura deliberatione de eligenda
ſtatu juxta Divinam inspirationem, &
cum bona venia ſui Illuſtris Domini. Ergo
dubius conſilii excurrit ad me, ſciſcitatum,
an, ſi forte Divina Maieſtas ipſum intra ali-
quot menſes vocaret ad munus Sacerdotale,
ſas ſibi eſſet, uti illâ gratiâ Pontificiâ? At nuli
quidem ipſi mox argumenta in utramque par-
tem, quia tamen nulla tunc me determina-
bant ad partem alterutram, quia deinde nul-
lum erat in mora periculum, & poterat lite-
ris edoceri de meo ultimo iudicio, dimiſſam
bene contentum, (erat quippe juvenis valde
ingenua indolis, & ingenii) quam ancipitem.*

Ita omnino eſt, mi Lector, ac paulò poſt,
quàm à me diſceſſit, hunc ipſum Caſum per-
ſcripſi aliò, inſinuat pro utraque parte
nonnullis rationibus, expetiitque iudicium a-
liquot Theologiæ Profeſſorum, obtinui à quin-
que, ſed diſcordans, tres quippe fortibus ar-
gumentis pugnantibus contra Terentium, duo

haud minùs validè pro eo. Punctum difficul-
tatis conſiſtit in eo, quòd in omni reſcripto
ſubintelligatur hæc conditionalis: *ſi ita eſt*, Bar-
boſa *clauſula 154.* ſeu, *ſi preces veritate nitan-
tur*, idem *clauſula 166.* referens plurimos, a-
deòque appoſita ſemper cenſetur, licet ex con-
ſuetudine ſit omiſſa, Idem *ibidem*: & nomina-
tim in diſpenſatione requirit ea veritatem nar-
ratorum; Idem Barboſa *cit. clauſ. 155. num.*
10. atqui nihil ex ibi nominatis continet veri-
tatem. Accedit, quòd non videatur ullo mo-
do eſſe mens Pontificis, facere gratiam in hac
quotidiana materia minimè perenti, minimè
cogitanti.

Ego ſalvo prudenti, & emundò iudicio
contrarium ſententium.

Reſpondeo jam Categoricè, & dico, Teren-
tium poſſe, ſeu potuiſſe bonâ conſcientiâ
uti; ſui beneficio illius diſpenſationis, utpote
valido. Ad quòd probandum præter principia
ſuperiùs allata ſuppono, eſſe veram doctri-
nam, quam cauſis matrimonialibus applico in
Alph. Matr. Part. 1. num. 641. & P. Emmanuel
Sa *Verb. Gratia n. 23.* exprimit his verbis: *Im-
petratio beneficii pro aliquo ſine ejus mandato
valida eſt.* Hanc eandem doctrinam, loquendo
in ſpecie de diſpenſatione, latè defendit Salas
De Leg. Tr. 14. Diſp. 2. Sect. 4. Sanchez referen-
dus *Tr. ſeq. Caſ. XXII. n. 641.* atque Diana *Part.*
8. Tr. 3. Ref. 87. addens Vaſquezium in *1. 2. d.*
156. n. 33. ſed nihil ibidem reperioprobandans au-
tem rectè *Ex L. Univerſi. Cod. De præc. Imper. of-
fre. junct. Gl. & ex c. Si motu proprio. De præb.*
in 6. tametiſi expreſſè repugnet apud eundem P.
Leo in *praxi Penitentiariæ.* concordans tamen,
ubi abeſt mercimonium, aut ubi quis petit pro
perſona ſibi conjuncta. Probo hoc ſuppoſitum in
primis autoritate Henr. Zocſi in *1. Decretal.*
lib. 3. num. 16. ubi non ſolum ſtatuit hanc con-
cluſionem: Reſcriptum gratiæ pro alio rectè
impetratur ſine mandato *cap. Si motu. De præb.*
in 6. ſed etiam addit hanc doctrinam à Rebuffo,
& Navarro trahi ad omnes gratias, etiam ad diſ-
penſationes. Quin *num. 15.* præmittit, etiam
Reſcripta ad lites juxta Abbatem contra com-
muniorem, non eſſe ipſo jure nulla, quando
ſunt impetrata ſine mandato. Vide omnino,
quæ ad objectum hujus difficultatis diſtinctè,
breviter, & clarè, ut ſolet, conſcripſit no-
ſter P. Ernicus Pirhing in *primo* ſuorum quin-
que Tomorum in *Jus Canon. Lib. 1. Tit. 3. nu-
mero. 14.*

Probatum deinde illud ſuppoſitum, præſer-
tim cum reſtrictione ad perſonas junctas, ex
juribus citatis, in quibus videtur apertè tradi
hæc doctrina. Deinde ex notiſſima *Regula in
6. Ratihabitionem retrorahi, & mandato non eſt
dubium comparari.* Unde ſi ponamus, Terentio
nihil aliud obeſſe, ſeu obtuiſſe, quam quòd,
ipſo ignorante, fuerit petita hæc gratia, non
eſt mihi dubium, quin poſſet, ſi vellet, jam per-
inde uti, ac ſi cum ſuo expreſſo conſenſu po-
ſtu-

stulata fuisset. Atqui revera nihil aliud obesse potest, vel poruit Terentio, cum saltem duæ causæ finales dispensationis adfuerint tempore impetrationis, sicuti etiam observârunt duo ex Theologis à me consultis, scilicet inprimis vita, & morum honestas, ac virtutum merita non vulgaria, ut probant publica testimonia celeberrimæ Academia, concessa in forma optima. Ad hæc solatium parentum est etiam causa finalis. Suprà n. 726. Licet autem non magno opere peterent ejus tam maturam promotionem, attamen omnes parentes Catholici, præsertim fortunæ haud lautæ, non levi solatio perfunduntur, quando vident, suos gnatos ita honestè vixisse, ut digni habitis sint, quibus fieret gratia specialis. Atqui Pontifex attendit ad ea, quæ communiter fieri solent. *Arg. L. Nam ad ea. ff. De Leg.* Accedit, quod pro valore actûs ita re debeat præsumptio.

750 Occurrit mihi insuper hæc ratio, quam propono examinandam à meo Lectore, quod nimirum, licet DD. ob auctoritatem *cap. Si eo tempore. De rescript. in 6. generatim doceant*, causam finalem dispensationis debere esse verificatam tunc, cum Papa re ipsa dispensat (quæ de re distinctè ago in *Alphab. Matrimon. Part. 1. Cas. XXIII. n. 676. & seqq.*) attamen videtur excipienda clausula: *Quia petis, quia vis, quia desideras &c.* ita ut, quando mea petitio, meum desiderium, & voluntas est adæquata (dummodo idoneus reperiar) causa dispensationis, non sit necesse, ut illud desiderium tunc adfit, quando Papa mecum dispensat, sed sufficiat, adesse tunc, cum volo uti beneficio Pontificali, quod sic declaro, & probo. Quando Papa mihi dicit: *Si vis, seu desideras promoveri ad Sacros Ordines, facio tibi jus ad illos, est penes me deliberare, utrum velim acceptare hanc gratiam; nec est ullo modo opus, ut statim, & immediatè post factam hanc obligationem gratiæ subdam: Pater Sanctissime volo; ergo videtur oblatio gratiæ Pontificiæ tam diu durare, donec ego renuntiem, seu renuam, ipsæque acceptet renuntiationem.* Atqui ex una parte clausula: *Si vis*, est de se causâ adæquata dispensationis dari solitæ omnibus petentibus dispensationem super ætate, dummodo idonei reperiantur, ut patet ex Declaratione D. Nuntii Apostolici, suprà n. 728. quandoquidem crebrò ponitur illa sola *cum vita honestate*, quam Menoch. *De Clausulis claus. 183.* negat, unquam esse finalem; ex altera autem parte clausula: *accensus es, ut asseris, desiderio Presbyteratus &c.* æquivaler huic: *Si, ut asseris, accensus es desiderio &c.* quandoquidem in omnibus causis allegatis semper subintelligitur: *sive a veritate nitantur.* Suprà n. 747. Ergo licet mihi datur spatium deliberandi, quando offertur gratia, cum expressa conditionali, *Si desideras*; ita etiam, quando ea offertur cum clausula *Quia desideras*; hæc enim ex stylo Curiæ est implicite conditionalis, æquipollens

expressæ conditionali. Est autem æquipollentium eadem ratio. *L. fin. ff. Mandati.* Ergo à primo ad ultimum, si Terentius noster hodie dicat: *Omnino desidero quæntocius creari Sacerdos*, hoc ejus desiderium erit tam efficax, quàm si eo arsisset, dum concedebatur dispensatio; atqui desiderium istud fuisset tunc causâ adæquata, saltem cum honestate morum, & parentum solatiolo, validissimæ dispensationis, ergo etiam nunc esse potest.

Accedit his omnibus rescriptum datum 751

Ex Curia Nuntii Apostolici.

Datum, inquam, Anno 1665. in favorem cujusdam NN. qui cum impetrasset dispensationem pro extra cum clausula: *eum tu, ut asseris. Beneficio arctatus existas*, fuissetque rejectus ab actuali Ordinatione idcirco, quod tempore datæ dispensationis nec fuerit Beneficio instructus, nec ejusdem tunc capax, utpote ne quidem Primâ Tonfurâ ornatus, recurrit ad Illustrissimum D. Nuntium Lucernensem, à quo emanarat illa dispensatio, retulitque scripto hoc responsum, p. ste ad Ordines admitti, modò tunc adfuit requisitæ conditiones, quando re ipsa conferetur Ordo. Ex qua eadem Curia, seu Aula fuit in omnino similis causa immediatè ad me expeditum responsum his verbis. *Similes dispensationes, ut R. V. est bene informata, valent in suo loco, & tempore, id est, si orator non erat arctatus Beneficio quando supplicavit pro dispensatione, sed tamen illius collationem brevi sperabat, in tunc fructu poterit facultatibus hujus Nuntiatuæ, quando realiter beneficiatus existet. Hac enim conditione dicit Illustrissimus meus, quod concesserit, & concedet non solum extra tempora, sed etiam alias dispensationes, quæ non possunt sortiri suum effectum, nisi conditione impletâ &c.* Lucernæ 15. Julii Anno 1665. Anton. Lepori. Secretar.

Quorum rescriptorum vim applicavi postmodum alteri beneficiato. Vide suprà n. 735. & intrâ Tract. 9. Casu XXIII. num. 676. & 677. Equidem vidi autographum Patroni Ecclesiastici supplicantis Illustrissimo Domino Nuntio Cibo pro gratia, de qua hoc loco, die 1. Maji Anno 1677. atque ita loquentis ad propositum: *Hunc NN. presentare statui NB. ad vacantem Parochialem Ecclesiam. B. Vidi & rescriptum ejusdem Illustrissimi Dom. Nuntii Cibo de die vigesimo ejusdem mensis ita cum dicto NN. loquentis. Qui, ut asseris, de Ecclesia Parochiali NN. competenter beneficiatus, & arctatus existis &c. Et infra: Dum-*

Dummodo verè beneficiatus existas. Viso utroque hoc autographo censuit quidem vir apprime doctus, dispensationem esse subreptitiam, eò quod in ea asseratur jam tunc, cum expeditur Breve, factam fuisse presentationem; nihilominus tamen fuit ille N. N. absque tergiversatione admittus à Domino Vicario Generali, & meritò, quandoquidem, ut paulò antè dixi, sufficit, conditionem esse impletam, antequàm dispensatio consequatur suum effectum, ut proinde illa verba præsentis temporis suum perfectum sensum sufficienter habeant quocunque tempore ante actualem admissionem exhibeatur authentica admissio.

Cæterum quod nonnemo quæsit ex me literis: An, qui scit, fuisse quidem à Papa dispensatum in ætate, at nondum habet literas dispensationis, possit nihilominus promoveri? deducetur ex iis, quæ de dispensationibus matrimonialibus adferam *Tr. 9. n. 669. & 670.* verè potuisse promoveri, sicut è diverso itidem interrogatus rescripsi, non potuisse promoveri licitè illum, qui esse expeditam dispensationem conjiciebat inde solum, quod jam effluxisset dimidius Annus à tempore missi libelli supplicis, & alii qui etiam, petierant sub idem tempus, jam acciperant optatam gratiam. Equidem in tam seriis legibus, habentibus adjunctam penam respectu tam Ordinantis, quàm Ordinati, non est dandus locus conjecturis; sicuti enim in claris non est opus conjecturis; Barbosa *Axiom. 50.* ita nec locus.

APPENDIX RARI STATUTI.

^a Denique observa, dispensationem super ætate nihil prodesse iis, quibus statuta Diocesana inhihent promotionem ante legitimam ætatem, nisi in literis dispensationis fiat expressa derogatio statutorum contrariorum. Cum enim præsumatur, Papam ignorare statuta particularium locorum, sicut & eorundem consuetudines *c. 1. De constit. in 6.* ignorantis verò nulla sit voluntas, & in omni rescripto subaudiaur clausula: *Salvo jure tertii*, fit, ut earum literarum favor non sit extendendus ad casum, quo e. g. Titius est membrum seminarii, cujus statuta condita ab Episcopo verent, ne quis promoveatur ad Subdiaconatum, nisi Annus integrum transegerit in seminario.

^b Hanc ob causam juris peritissimus Alanus Episcopus Cadurcensis, de quo nobis sæpius sermo, constanter (sicut & modernus Archiepiscopus Bisuntinus) rejecit tanquam subreptitias ejusmodi literas, ut videre est in *Idea Boni Prælati*, seu ejus *Vita Lib. 2. c. 8.* ex cujus laudatissimi Episcopi factò, atque exemplo ibidem relato, deduces, posse occurrere causas, ob quas Episcopus non conferat Ordines; nisi illis, qui promittunt, se quidpiam facturos, ad quod de jure communi non tenerentur, ut e. g. per totam vitam se esse, salvâ legitimâ excusatione, quotidie impensuros unam horam Orationi

mentali, ut debuere promittere, qui volebant inaugurari ab illo Præsule. Vide id, quod de S. Carolo retuli *Cas. XIV. num. 583. in Appendice. lit. f.*

ORDINATIO OBLIGATIONES.

CASUS XX.

SUMMARIUM.

Casus dispensati cum clausula. Dispensamus in animam tuam. 752.
Clericis imperata continentia. 753.
Mendacium Melanchthonis circa cælibatum Clericorum. Ibid.
Continentia Clericorum utrum immediatè ex præcepto Ecclesiæ, an ex voto proficiatur? 754. & seqq.
Quomodo ignorans, Ordini Subdiaconatus esse annexum votum castitatis, se geret cogno voto? 758.
Fornicatio Clerici non differt specie à laici voto ligati. 759.
Consentiens in solum exteriorem actum Ordinationis Clericalis non tenetur servare castitatem. 760.
Ordinatus Subdiaconus in infantia non tenetur, ubi pervenerit ad usum rationis, servare continentiam. 762.
Nec tenetur is, in cujus inauguratione intervenit defectus substantialis. 763.
Aut intervenit metus gravis, injustus. 764.
Casus cum tribus clausulis, quibus facta potestas Subdiacono contrahendi Matrimonium. 765.
An graviter delinquant Clerici; non gestantes Coronam, nec Habitum Clericalem? 768 & seqq.
Tonsura Clericalis unde sumptis originem? Ibid.
Obligatio dicendi preces præscriptas ab Ordinato. 771.
Cujus diei Nocturnum præscribet hic? 772.
Obligatio obediendi Ordinatori qua? 773.
Singulariter respectu Regularium exemptorum. 774.

⁷⁵² Urbanus Papa VIII. *Vdralrico Subdiacono* no identidem per patronos supplicanti, ut sibi permitteretur Matrimonium inire, eò quod suscipiens Hypodiaconatum consensisset quidem in ipsam ceremoniam exteriorem, non tamen in ipsam Ordinationem, denique impertivit rescriptum insignitum hac clausula: *Dispensamus tecum in animam tuam. Queritur, utrum Vdralricus ille verè indignerit dispensatione?*

Ita mihi narravit insignis cujusdam Ecclesiæ Collegiæ dignissimus D. Canonicus, testans, esse id sibi à viris fide dignissimis Romæ recensitum Annis jam abhinc circiter triginta sex.

Occasione hujus Casus explicabo quatuor obligationes Clericorum. 1. est Continentiæ. 2. Tonfuræ & Habitûs Clericalis. 3. Oratorum & Missarum injunctarum ab Ordinatore. 4. Obedientiæ, quam solent promittere Ordinatori.

753 Quæresigitur I. An: quibus: quo jure sit continentia injuncta Clericis?

Resp I. Est omnibus, & solis Clericis constitutis in Majoribus præcepta continentia. Ita omnes; & patet ex infinitis Canonibus, ac nominatim ex Concil. Trident. Sess. 23. c. 13. De Reform. Licet enim olim fuerit Græcis Sacerdotibus permittum, ut uxoribus, quas laici duxerant, uterentur etiam in statu Clericali; licet etiam aliquot sæculis Ordo Subdiaconatus non fuerit ubique annumeratus Sacris, & ideo Subdiaconis fuerint permittæ nuptiæ, at tamen nunquam fuit seu in Romana, seu in Græca (ut contra Græcos Schismaticos demonstrant Controversiæ) permittum, ut Presbyteri ducerent uxores. Vide P. Laymannum Lib. 5. Tract. 9. cap. 11. Imò de Subdiaconis quoque extat, referent P. Tannero, hoc Decretum Conciliorum Aquisgranensis, & Wormatiensis: *Placuit, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi abstineant se ab uxoribus.* Et quia hæc duo Concilia fuerunt in duabus civitatibus Imperialibus jam abhinc Annos plusquam octingentos sub Ludovico I. Caroli M. filio celebrata, hinc Bellarmin. cap. 19. de Clericis, Tannerus Tom. 4. d. 7. q. 4. dub. 2. n. 24. & alii non immeritò arguunt Philip-pum Melanchtonem impudentis mendacii, cum partim in Confess. August. partim in Apologia scribit, cœlibatum Clericorum à nullo Concilio sancitum esse, sed prius quadringentis; antequam hoc mendacium aërem ince-staret, Annis esse in Germania cœlibatûs legem impostam Clericis, & quidem per tyrannidem Romanorum Pontificum, ut addit Kemnitius, tam strenuus in mentiendo, quam vel Melanchton, vel ipse Lutherus.

754 II. Obligatio servandi castitatem incumbit Majoritatis non ex jure ullo Divino, ut contra Majorem, Medinam, alios ostendit P. Casp. Hurtadus in Tract. de Ord. diffic. 24. & 25. post Bellarm. Vasquez, Laymannum, quos citat; re enim verâ nullus textus è Divina Scriptura indicat hanc obligationem; ergo ex solo jure humano. At an immediatè? An verò solum mediante Voto? Sensus est, utrum Ecclesia immediatè, & directè præcipiat Clericis, ut servant castitatem, an potiùs solum præcipiat, ut hi emittant votum castitatis? Pendent ex resolutione hujus quæstionis speculativa nonnullæ practica. Nam si Ecclesia præcipit continentiam solum mediante voto, sequitur, illum, qui planè ignarus est hujus voti injuncti, non teneri servare castitatem, sicut nec illum, qui ante Hypodiconatum erat quidem confcius voti præcepti, sed initiandus dixit expressè: *nolo votare.*

755 Tres sententias circa hanc dubitationem

refert idem Hurtadus Diffic. 26. Primam Scoti in 4. Paludani, ac Valentia, existimantium, Clericos ad continentiam servandam obstrictos esse solo præcepto Ecclesiastico, non autem Voto; eò quod initiandi Subdiaconatu nec jubentur emittere tale votum, nec etiam soleant emittere. Alteram Cajetani, Medina, Vasquezii Tom. 3. in 3. P. Disp. 241. contendentium, teneri quidem immediatè vi voti, non autem immediatè vi præcepti Ecclesiastici: Vi voti quidem, quia in cap. Unico. De vot. & vot. redempt. apertè supponitur, emitti votum continentia in ipsa susceptione Ordinis Sacri: at non vi Legis immediatè obligantem, alioquin Majorista committens fornicationem etiam cum soluta, foret reus triplicis peccati mortalis, quinius contra castitatem, alterius adversus fidelitatem, utpote non itans promissione factâ Deo, tertii contra Dulum Sacram, cujus intuitu est lata Lex de continentia. Tertiam sententiam amplectitur ipse Hurtadus, & fultè Martinus Perez de Matr. Disp. 27. Sess. 2. post Coninck, & Rebellum, tradens, hanc obligationem oriri circa actus exteriores castitatis immediatè tam ab Ecclesiæ præcepto, quam à voto. De voto jam est ostensum; de præcepto probatur ex Concilio Illiberitano, approbato postmodum à tota Ecclesia.

Ego, quia judico, non solum entia, sed e- 756 tiam non entia (peccatum est juxta communio-rem, fortè autem non veriolem sententiam formaliter privatio, adeoque non ens) non esse multiplicanda sine necessitate, non video autem necessitatem dicendi, quod Ecclesia Clericos aliter adstringat, quam per votum, idcirco sequor secundam sententiam, cui etiam adhaeret Sanchez De Matr. Lib. 7. d. 27. exactè, ut solet, pertransiens totam hanc materiam, & pro illa secunda sententia num. 10. referens cum S. Thoma quinquaginta Theologos, & Canonistas, quibus adde Dicastillum Tract. 6. de Ordine Disp. 1. dub. 26. fultè tractantem hoc argumentum. Sanè sufficit, quod S. Gregorius re-latus cap. 1. dist. 28. ita sanxerit: *Nullum facere Diaconum* (idem postea de Subdiaconis statutum) *presumat Episcopus, nisi qui se viturum castè promiserit.* Enegat P. Dicastillo loc. cit. n. 398. à se visum ullum textum, quo immediatè præcipiatur observantia castitatis.

Ad rationem primam pro sententia P. Va- 757 lentia respondetur, initia ados Sacris sufficienter moneri de voto faciendò, dum iis dicitur: *Filii dilectissimi ad Sacrum Subdiaconatus Ordinem promovendi iterum atque iterum considerare debetis, quod, si hunc Ordinem susceperitis, castitatem, Deo adjuvante, servare oportebit.* Omnes quippe nôrunt, saltem hoc sæculo, quonescio, an quisquam Theologus doceat sententiam Scoti, esse votendam continentiam; omnes, qui non servant, censent se reos fracti voti.

At ponamus, esse hominum, qui ignoret hanc 758 appen-

appendicem voti. Resp. Etsi ignoret, hoc ipso tamen, quod prudens volens suscipiat statum, cui re ipsa est annexa obligatio votendi, censetur virtualiter, seu re ipsa votere. Dicastillo loc. cit. 390. certumque est, si Matrimonium inest, fore invalidum. Sed sursum ponamus esse alium, qui sciat, esse annexum votum, expressè tamen dicat: *Nolo, nolo votare castitatem, an nihilominus erit voto illigatus?* Resp. Non erit, quia votum est promissio, adeoque actus essentialiter dependens à voluntate. Ergo si talis committat adulterium, non ager contra votum? Resp. Non ager. Ergo saltem in hoc casu ager immediatè contra præceptum Ecclesiæ? Hoc concedit Sanchez, rectius negat Dicastillo, n. 390. Ergo admittet solum simplicem fornicationem? Ita omnino, teste hoc eodem Doctore num. 400. Debet tamen in Confessione se accusare non de sola fornicatione, sed de sua mortali inobedientia, qua differt emittionem voti præcepti ab Ecclesia.

759 Ex his inferes 1. Peccatum turpitudinis, quod admittit Sacerdos Religiosus, non differre specie ab illo, quod homo laicus vinculo voti castitatis spontaneo illigatus; ac proinde in rigore satisfacere, si in Confessione dicat: *commisi hanc turpitudinem e. g. fornicationem, cum tamen habeam votum castitatis.*

760 Inferes 2. Resolutionem Casûs de illo Udalrico, de quo num. 751. cum enim votum castitatis emittatur à Subdiaconis dependenter ab Ordine, si non fuit validè consecratus Subdiaconus, nec fuit etiam obligatus voto castitatis, aut Breviarium, non fuit autem obligatus, si solum consensit in exteriorem caremoniam, sicut nec validè baptizatus est, qui sponte quidem admittit immersionem, vel abluionem, sed animo protestatur, se nolle ipsum Baptismum, ut ex communi dixi in Alphabet. Baptiz. Cas. XIII.

761 Unde infertur 3. Non fuisse illi Udalrico propriè dictâ dispensatione opus, quia tamen poterat Papa Urbanus illi non credere, etiam juranti, se non habuisse intentionem suscipiendi ipsum revera Ordinem, ideo poterat omni jure ipsi prohibere Matrimonium. Certè præsumptio stabat pro valore actûs, & quia rebus aequè animum pandimus, ac verbis, nemo autem præsumitur dicere, quod mente non agitavit L. Labeo. ff. De supell. leg. idcirco in foro externo præsumebatur verè consensisse, eam ob rem fuit inserta illa fulminatrix clausula: *In animam tuam*, indicando scilicet, dispensationem cessuram ipsi in æternam perniciem, si preces veritate non niterentur.

762 Infertur 4. Illum, qui, ut retulimus n. 194. fuit in infantia ordinatus Subdiaconus, postquam pervenit ad Annos pubertatis, potuisse libere absque ulla dispensatione ducere uxorem, modo non ratificaverit suam Ordinationem, vel post adeptum plenum usum rationis, ut vult Escobar in Theol. Moral. Lib. 23. c. 128.

num. 486. post Gloss. Sotum, Coninck. Bonac-cin. De Matr. q. 3. p. 9. vel post pubertatem, aut etiam decimum sextum Annum ætatis, eò quod ante illam ætatem non valat votum solemne castitatis Religiosæ, cum tamen Diana Part. 3. Tract. 1. Resol. 43. pro probabili habeat opinionem Paludani, Hurtadi, aliorum, quos citat, existimantium, Matrimonium initum post Ordinem sacrum in infantia susceptum, non esse validum.

Sicut etiam, generatim loquendo, permittent- 763 dus est ille transire ad nuptias, in cujus Ordinatione fuit commissus defectus substantialis. Sanchez. cit. Disp. 27. num. 13. Escobar loc. cit. n. 478. cum aliis contra aliquos Canonistas, nam corruente valore Ordinis corrumpit & obligatio fundata in illo, etenim non entis nulla sunt accidentia.

Infertur 5. Nec teneri Lege continentia, qui 764 per metum injustè incussum, & cadentem inconstantem virum suscepit Subdiaconatum, esto revera consenserit in Ordinationem, tanquam caremoniam sacram, & verum sacramentum. Sanchez De Matr. Lib. 2. d. 29. cum Gl. Grassis, Azor, Sayro, Coninck, Bonac & aliis, quos ipse allegat cum Escobar loc. citat. proficente, se firmiter iis adherere contra Rebellum, Comitolum, Pontium, Dianam Part. 2. Tract. 4. Resol. 193. & meritò, cum enim Ecclesia nolit, subsistere vel matrimonium, vel professionem ex ejusmodi metu profectam, cur cogitemus, eam velle tribuere robur voto solenni Subdiaconatus? Vide Dicastillum loc. cit. dub. 29. per totam. Plura hanc in rem, & nominatim de metu reverentia dicam Tract. seq. seu in Alphabet. Matrim. Part. 1. Cas. XIII. & videre licebit in Alphabet. Quadrupl. Part. 1. Cas. V. num. 124. & seqq. propositum, latèque discussum Casum Canonici Subdiaconi, permitti transire ad nuptias, ob allegatum, probatumque metum reverentialem, quo etiam loco explicantur nonnullæ clausulæ Brevium Apostolicorum solitæ inferi ejusmodi rescriptis. Porro ratione Corollarii hoc num. 764. illati propono hunc

Casum non sanè antiquum.

Valentino viro illustri, & Canonico Ec- 765 clesie N. alleganti coram Sede Apostolica, se ex gravi metu suscepisse Subdiaconatum, seque juridicè hoc probaturum, ac proinde petere ab eadem Sede facultatem suscipiendi Sacramenti matrimonialis, rescribit Pontifex: *Facultatem concedimus, si legitime probabis, te ex injusto metu, cadente in virum constantem, suscepisse Ordinem subdiaconatus, si 2. non ministrasti in illo Ordine, si 3. non ratificasti Ordinem.* Probavit ille quidem metum, sed ministravit in Ordine

ne Subdiaconatus tunc, cum fuit eo Ordine insignitus, non autem postea unquam, deinde tamen exercuit actus varios, non quidem Sacros, sed tamen proprios solis Subdiaconis, quia solis Capitularibus Ecclesie N. concessos. An nihilominus fuerunt impletae conditiones, quas requisit Papa?

766 Resp. Fuerunt. Sicuti enim Irregularitas, lata in ministrantes suspensos, non extenditur, ex probabiliore, ad illos, qui cum Episcopo Ordinate celebrant, adeoque ii non comprehenduntur nomine ministrantium in censura, ita etiam nomine ministrantium non videntur venire, qui tunc ministrant, cum inseruiunt Ordinatori suo. Sicuti quoque negat Navarrus L. 5. cons. 9. De cler. excomm. Irregularitatem fuisse incursum ab illo Religioso, qui ordinatus ante legitimum aetatem exercuit actus praecedentiae, suffragii, & alios proprios solis Sacerdotibus sui Monasterii, eo quod tales actus non intelligantur nomine ministrantis in Ordine, ita etiam nomine ratificantis Ordinationem suam non comprehenditur is, qui obit actus electionis, & alios ejusmodi non pendentes ullo modo suapte naturam ab Ordinatione. Adde, quod potestas dispensandi delegata à Principe sit late interpretanda. Sanch. De Matr. L. 3. d. 1. ex communi per Regulam 15. in 6. quandoquidem est favor Principis. Potuit ergo delegatus Papae (nam Papa non solet immediate dispensare, quando committit alicui examen causae, sed delegat unam cum cognitione potestatem relaxandi obligationem) late interpretari potestatem dispensandi concessam sibi, adeoque extendere ad utramque circumstantiam, hic controversam, sicuti re ipsa factum fuit.

767 Ceterum quoad illam conditionem, quod scilicet ministratio in actu Ordinationis non obfuerit valori dispensationis, deduces tum ex Arauxo Cas. XVIII. num. 713. à nobis producto, & approbato, tum ex simili huic Casu resolutio in Alphab. Quadrupl. n. 140. & seqq. atque insuper considerabis, recte ne, an secus fuerit à me responsum ad quatuor quaestiones comprehensas sequente

Casu novo, & novissimo.

Vitalis constitutus in gravi morbo vovet deliberare, se, si convalescat, fore Sacerdotem. Convalescit, at diu differt executionem voti, quam denique praestiturus pulsatur fore decem quatuor Monasteriorum, quatuor secularium Dominorum, ut impetret titulum mensae, at frustra. Querit ergo 1. fueritne summum votum validum, cum id conceperit impulsus solo metu vitae amittenda? 2. An, dum est obstrictus voto Sacerdotii suscipiendi, cen-

sendus sit esse hoc ipso obligatus voto castitatis? ut quidem nonnemo ipsi persuadere voluit. 3. An etiamnum teneatur suo voto, cum illud nequirit hactenus implere ob defectum patrimonii? 4. An ad votum Sacerdotii implendum, si alia ratione non potest, teneatur petere susceptionem in Ordinem Religiosum? qua de re nec cogitavit quidem, dum edidit votum illud.

Hic Casus est novus, quia ignoro, an à quoquam propositus, resolutusque sit, saltem quoad tertiam quaestionem. Est & novissimus, quia paucos ante menses agitatus, meumque de illo iudicium postulatum.

Et verò ad primam quaestionem respondi affirmativè, quia est apud omnes certissimum, quod, quoties metus non est incensus gratiae extorquendi voti, non irritet votum. Ita loquitur P. Thom. Sanchez Lib. 4. Moral. cap. 3. num. 4. Ad secundam respondi negativè, cum votum assumendi Ordinis Sacri nequaquam sit votum castitatis, Sanchez loc. cit. cap. 40. n. 69. ex communi, & certa. Ad quartam etiam negativè, quia actus agentium non extenduntur ultra intentionem ipsorum.

Ad tertiam, quae est difficilior, respondi affirmativè, & negativè. Affirmativè, si, dum est adhuc sui juris, reperiat, qui praestet titulum mensae, aut si iudicio duorum, vel trium circumstantias huc facientes perspectas habentium existimetur esse reperturus, qui id beneficii exhibeat ipsi. Negativè, si duo, vel tres prudentes, & pii iudicent, omnibus consideratis, frustra sperari talem patronum. Rationem negativè responsionis, quae difficilior videbatur desumpti ex vera doctrina, quam post alios plures tradit Sanchez cit. lib. 4. cap. 16. num. 42. atque Pellizarius in Manuali Regular. Tract. 4. cap. 1. sect. 2. num. 47. quod, qui vovit Religionem, seu in genere, seu in particulari, possit tunc inire Matrimonium, cum tulit toties repulsam, ut non appareat probabilis spes admissionis, atqui illi non affulget probabilis spes admissionis ad Sacerdotium, cui sapientes injiciunt desperationem nanciscendi exhibitionem patrimonii. Ex qua doctrina etiam desumpti à contrario sensu cum iidem Doctoribus rationem pro responso affirmativo prius indicato. Equidem qui multis Annis, ut ille Vitalis, abfuerit à studiis literarum, non possunt prudenter post tam frequentem repulsam concipere spem melioris fortunae, sunt enim communiter ineptiores ad Beneficia Ecclesiastica, sine quorum tamen spe nemo providet de patrimonio.

Quaeres II. An graviter delinquant Clerici, 768 non gestantes Coronam, & Habitum Clericalem?

Suppono, gestationem Coronae Clericalis sumptisse originem à S. Petro, qui aut voluit se ita attonderi in memoriam Coronae spinæ im-

impositae Salvatori, aut fuit ab impiis ita tonsus per ludibrium, quod tamen Ecclesia vertit in decus Ordinis Clericalis, ut inter ceteros notat Gaspar Hurtadus De Ord. diff. 27. quam totam, nullam factam ejus mentionem, describit. Escobar loc. cit. num. 488. Vide doctum Laymannum, De Ordine cap. 12. proferentem ex SS. Isidoro, & Beda tres rationes Tonsurae. Voluit autem Ecclesia, ut omnes in Majoribus constituti, item omnes Beneficiati eam gestarent, ut videre est in cap. Si quis. De vit. & honest. cler. & Joannes de cler. conjug. An sub mortali?

769 Resp. Si propter neglectum gestationis vilipendatur Ordo Clericalis, delinquitur mortaliter non gestando, non item, si non sit periculum causandi vilipendium, & contemptum. Ita resolvunt cum Vasquez duo illi Hispani DD. ita ut facile credam, hanc doctrinam esse usum receptam in Hispania. At nostri Germani DD. dissentunt inter se, etenim Laymann. loc. cit. num. 3. tradit idem, quod hi tres Hispani DD. ego etiam citant duo posteriores. Laymanno assentitur expressè Dicastillo Tract. 6. De Ordine. Disp. 1. dub. 30. quem tractatum scripsit etiam in Germania. Verum Tannerus Tom. 4. in 3. Part. Disp. 7. quaest. 4. dub. 1. n. 10. absolute sic scribit: Ex communi omnium sententia graviter errant, qui in Sacris constituti, vel Beneficiati Habitum simul & Tonsuram non gestant.

770 Ego adhuc P. Laymanno, quia non ex vano arbitror, esse hunc communem sensum nostratium Clericorum. Quamvis verò Laymann. loc. cit. dicat, esse eandem rationem Tonsurae, & Habitūs Clericalis, certum tamen mihi est, longè facilius posse in nostris partibus delinquit mortaliter, non gestando Clericalem Habitum, quam non gestando Coronam. Nemo quippe facile damnabit peccati mortalis Parochum, in cujus vertice nullum vestigium Coronae appareat per sex, aut octo hebdomadas, tamen si Constituit. Synodales nostrae P. 2. tit. 1. num. 3. mandent, ut saltem singulis mensibus ea renovetur. At verò si instar aut lanionis, aut senatoris, id est, in habitu omnino profano incedat triduo, quatuor diebus publice per plateas, & campos, non reperietur Germanus Catholicus, qui non graviter offendatur, & stomachetur. Vide P. Tambur. De Ordine. cap. 2. §. 6. num. 16. post haec à me lectum. Constitutiones loc. cit. num. 16. sic in particulari praescribunt: In oppidis, & locis celebrioribus veste talari, in villis paulò brevioribus utantur. Verum usum receptum est, ut plerique etiam in ipsis urbibus utantur veste promissa usque ad genua inclusivè, vel aliquantulum infra.

771 Quaeres III. An, & quanta sit obligatio persolvendi preces, aut sacra, quae Reverendiss. D. Ordinator solet injungere recens ordinatis?

Resp. Me ratione, & auctoritate comprobaf-

se in Alphab. Sacrif. Cas. XXI. num. 361. edit. 1. & fustis n. 713. hujus Edit. sexta demonstrat se, illam obligationem esse potius decentiae cujusdam, quam veri, & rigidi praeccepti. Autoribus illic citatis adde Pellizarium in Manuali Regul. Tract. 8. cap. 2. n. 195. Adde quoque, etsi desit hic rigor praeccepti, esse tamen hominis minimè ingenui, non obscundare, tam honestae petitioni, factae nimirum ab eo, à quo tam recens, tamque honorificum beneficium profectum est.

At cujus diei Nocturnum praescribat Ordinator? Ratio dubitandi unica est, quod in Pontificali Romano edito Parisiis Anno 1615. tit. De Ordinat. Presbyt. fol. mibi 43. vers. filii exprimentur haec verba: Singuli ad Subdiaconatum, vel Diaconatum promori dicite Nocturnum. Talis diei. Queritur igitur, quisnam dies intelligatur per clausulam: Talis diei? An tunc currens? An alius pro arbitrio Ordinatoris? Hujus dubii resolutionem dignatus est scripto petere à me quidam Reverendiss. D. Proepiscopus, sui muneris accuratissimus. Respondi ego, videri mihi (salvo cujusvis, praesertim Reverendissimi. Domini Ordinatorum iudicio) designari talem diem, qualem esset determinaturus, seu determinasset ipsemet Reverendissimus Dominus Ordinator. Movebar idcirco, quod mihi videretur certum, eam Rubricam non mandare Ordinatori, ut alloquatur novos Diaconos hisce formalibus verbis: Dicite Nocturnum talis diei, foret enim haec allocutio, haec iussio, aut monitio ridicula, cum vocula: Talis sit relativa, non appareat autem, quod referri debeat, ac proinde nequeat intelligi, qualem diem designet, nisi Diaconi interrogando subdant: Reverendissime Pater qualis? Haec autem interrogatio est inaudita, inconcinna. Cum igitur certum sit, illam voculam: Talis, non esse usurpandam formaliter, sequitur, esse utendum alià, adeoque illà, quam Ordinator congruè subintelliget sub ea generali, & consulà Talis diei. Intelliget autem congruè, vel diem tunc currentem, vel alium sequentem. Confirmatur 1. Quia non debemus restringere sine necessitate libertatem Ordinatoris, cum talis restrictio sit odiosa. 2. Quia est Subdiaconis novus, adeoque imperitis pergrave, praeter ordinarium pensum recitare Nocturnum diei Sabbatini, utpote perquam prolixum, ergo Ecclesia non determinat illum praecise. 3. Quia licet in ea editione Parisiensi, quam supra nominavi, clausula: Talis diei, sit impressa eodem colore, quo antecedentia, & sequentia, attamen in posteriore itidem Parisiensi de Anno 1637. cui titulus est: Missa Pontificales cum Officio ad ritus Sacrorum Ordinum fol. 43. duo illa vocabula impressa sunt rubro colore, scilicet ad indicandum, esse penes Ordinatorem nominare diem. Porro in Dedicatoria Epistola illius postremae editionis ad Episcopos Gallicanæ Ec-

Ecclesie asseritur, eos postremis ipsorum comitiis curam illius excusationis commississe *delecto ex ipsorum Ordine Presuli*, qui adhibito ad id munus idoneo, & perito Sacrarum Ceremoniarum viro absolvendum curavit, ut proinde illa coloris mutatio non sine consilio prudenti facta sit. Denique probatur, & confirmatur hæc resolutio usu variorum Episcoporum, quorum alii injungunt, seu nominant Nocturnum ferie tertiae, vel quartae, alii unum aliquem Nocturnum ex Officio novem Lectionum, harum praxeon neutram judico adversari verbis Pontificalis, etsi ea non clarè, planè, & expedite quadrant posteriori, ac priori. Unde infero, illà clausula: *Talis diei*, directè, etsi contutè designari diem præscriptum, seu præscribendum ab Ordinatore, indirectè autem potestatem determinandi, specificandi diem pro suo prudenti arbitrio, perinde ac si expressè poneretur in Pontificali hæc clausula: *Talis, aut talis diei*: quo casu nemo sanè ambigeret de potestate specificandi concessa Pontifici, quemadmodum identidem in Pontificali nominatur ipse Ordinator.

773 Quæres IV. *Quantum, & quos obliget promissio, quam recens ordinatus Sacerdos (ut videre est in Pontificali tit. De Ordin. Presbyteri in fin.) facit, dum suo Reverendiss. D. Ordinatori quærenti: Promittis mihi, & successoribus meis reverentiam & obedientiam? respondet: Promitto.*

Resp. I. Hæc promissio obedientiæ, & reverentiæ non videtur intelligi, nisi de obedientia jam aliàs jure Naturali, Divino, & Canonico debita; nec enim, aut Illustrissimi DD. Episcopi hætenus aliam prætenderunt, aut inaugurati ab iis putarunt, sed ad aliam obligari. Unde consequenter fit, ut obligatio illa promissoria sit respectu aliquarum materialium gravis, respectu aliarum levis.

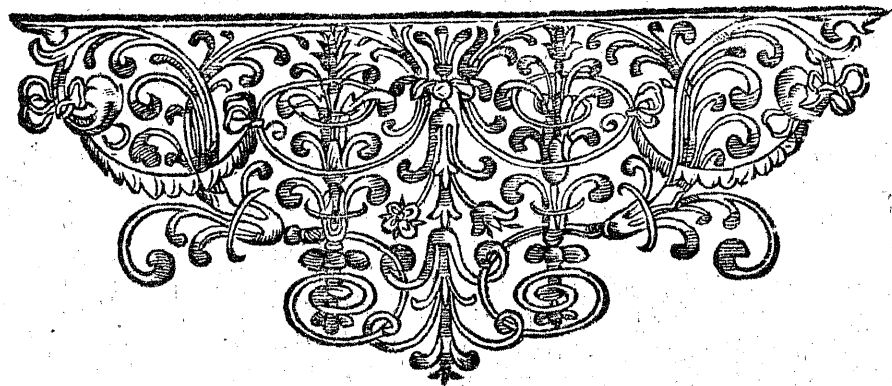
II. Videtur tamen duplex peccatum, scilicet inobedienciæ, & infidelitatis admittere. Presbyter, qui post hanc promissionem detestat legitimum imperium Episcopi, etenim,

agit contra duas virtutes, nisi velis dicere, quod non dico, scilicet illam promissionem esse duntaxat *verbum honoris*.

III. Est quidem in quibusdam Diocæsiibus 774 usu receptum, ut hæc ipsa formula proponatur Religiosis quoque exemptis, at ignoro, cur non potius illa, quæ mox subjicitur, præmissâ hac Rubricâ: *Si verò Pontifex (seu Ordinator) non est suus (Neoprelbyteri) Ordinarius, dicit singulis, cum manus eorum inter suas tenet, ut præfertur: Promittis Pontifici, vel Prælato Ordinario tuo pro tempore existenti reverentiam, & obedientiam? & ille respondet: Promitto.*

Quia tamen omnia verba intelligenda sunt 775 juxta subjectam materiam, DD. ex cap. *Intelligentia. De signific. verb.* & certum est, etiam exemptos subijci Episcopis in multis (Ascantius Tamburinus *De jure Abbat. Tom. 3. Dispnt. 5. quæst. 11. recenset 55.*) Casibus, ut festorum, censurarum, litis de præcedentia, Beneficiorum Parochialium, quibus præfuit ipsi &c. ideo non possum damnare usum illarum Diocæseon, nec etiam possum existimare, licet Episcopus utatur illâ priore formulâ cum aliquo Religioso Monasterii, de quo litigatur, utrum sit exemptum, necne, ullum prorsus jus præscribi per verbum: *Promitto*, decies, vigesies à diversis repetitum, actus enim agentium non extenduntur ultra intentionem eorum L. *Non omnis, ff. De reb. Cred. Si cert. petet.* non est autem intentio Ordinatoris, vel ordinati, quærere tunc, vel agnoscere aliquod jus, nec enim circumstantia temporis, & loci id permittit.

Hanc quæstionem ab aliis planè, quantum 776 quidem scio, præteritam, & tamen discussione digniorem, quàm multæ aliæ ubique extantes censui, non esse à me omittendam, cum præsertim fuerit semel, atque iterum hic mota. Esto cum hac ipsa quæstione finis dissertationis de Ordine, & progressus ad materiam de Extrema Unctione declarandam tribus postremis hujus Alphabeti literis, atque adeo tribus Cardinalibus, & multis aliis minùs principibus Casibus.

DE

DE EXTREMA UNCTIONE

Tres Casus Cardinales.

EXTREMÆ UNCTIONIS MATERIA ET FORMA.

CASUS I. & XXI.

Constantiensis, Triplicatus.

SUMMARIUM.

Casus triplicis formula in Extrema Unctione. 777.
Quid sit Extrema Unctio? 780.

Quæ ejus materia remota? 783.

An licitè adhibeatur Chrisma? 785.

An oleum profanum mixtum consecrato officiat valori Sacramenti? 786. & 787.

An Episcopi peccent graviter non consecrando tantum, quantum sufficit toti Diocæsi? 788.

Casus Decani ruralis benedicens oleum infirmorum. 790.

Quæ materia proxima Unctionis? 791.

Quæ partes unguenda? 792. & seqq.

Et singulariter in urgente necessitate. 195.

Refutatur Chapeville nimis rigidus. 797.

Quæ forma Extremæ Unctionis? 799.

An proferenda per modum precatonis? 802.

Refertur antiqua formula Mediolanensis. 803.

Quid censendum de formula Constantiensis? 804.

Propositio enuntiativa evadit per usum precativam. 806.

An, si quis Romæ uteretur formulâ Constantiensis, effecturus esset validum Sacramentum? 809.

Pulchra sententia S. Gregorii de Consuetudine. 810.

An valeat hæc unctio: Quidquit dereliquisti? 811.

Non est in precepto, ut Unctio fiat cum formatione Crucis. 812.

777 Xynorides Constantiensis Diocæseos plebanus solet extremè ungens infirmum uti hæc formulâ: Ungo oculos tuos oleo Sacro in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Ut per istam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum. Amen. Et sic deinceps pergit ad alios sensus, mutatis mutandis. Xenophilus verò sic: Ungo oculos tuos oleo Sacro in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Per istam Sacram unctionem &c. Ita, ut nihil differat à Xynoride, nisi quod

omittat causalem particulam Ut. Xystus denique nactus puerperam sumit cum spatula Sacrum oleum, eaque inungit solum omnino pectus dicendo: Ungo pectus tuum oleo Sacro in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Ut per istam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus noster Jesus Christus, quidquid deliquisti per illicitum ardorem pectoris tui, Amen. Suscitabitur fortè Parochus è vicina Diocæsi Augustana, utrum hi tres mystæ ritè administrant hoc Sacramentum?

Ego, qui incolui duo diversa loca hujuscè 778 latissimè patenti Episcopatus, observavi duos priores modos, tertium vidère multi, quandoquidem in Obsequiali, seu Pastoralis, aut Ritualis Constantiensis fol. 104. legere est hanc Rubricam: *Tertiò, si infirmus fuerit leprosus, puerpera, vel patiens sanguinis fluxum, vel nimis squallidus, cum spatula Sacrum sumat oleum, & eo inungat pectus tantum dicendo: Ungo pectus tuum &c.* ut paulò antè retuli, & exprimitur in eodem Obsequiali fol. 113.

Quo satisfiat proposita quæstioni, proponam essentialia hujus Sacramenti, adeoque definitionem, materiam, formam, deinde Casu 779 XXII. agam de necessitate, subjecto, ministro ejusdem Sacramenti, denique de effectibus, & aliis accidentibus.

Quæritur igitur I. *Quid sit extrema Unctio? 780.*

Resp. Est Sacramentum confortativum ad spem vitæ æternæ. Ita breviter, & sufficienter describit P. Caspar Hurtado *Tract. De extr. unct. sub init.* Sacramentum quidem, quia definitio Sacramenti convenit ipsi exactè: confortativum verò ad spem vitæ æternæ, quia hic est finis proprius, effectusque singularis hujus Sacramenti, ut videbis Casu XXIII. Utrum fuerit ante, an post Resurrectionem institutum à Salvatore, non convenit inter Theologos, nec est mei instituti differere de hac controversia.

Meliùs fuero meritis de Reverendis DD. 780 Parochis, & Curatis, si ipsis persuasero, ut reflexè legant, quas ipsorum P. Laymannus *Lib. 5. Tract. 8. cap. 1.* describit pulcherrimas SS. PP. sententias, perquam opportunas concinnandæ insigni concioni de hoc Sacramento. Sicut univèrsim hortor, ut eodem modo legant prima capita tractatum de singulis Sacramentis,

tis, & de Sacrificio. Scio, dicent, hoc meum consiliū esse perquam salubre, cum revera expediat quandoque pro concione recitare duas, tréve ex tam sapientibus, tantæque auctoritate fultis sententiis.

782 Cæterum hoc Sacramentum vocatur *Unctio*, quia consistit in unctione, tanquam materia proxima, ut mox dicam, appellatur autem unctio *extrema*, quia ex quinque unctionibus Sacris est ultima, quarum 1. sit in vertice, cum quis baptizatur. 2. In fronte, dum confirmatur. 3. In utraque manu, dum consecratur in sacerdotem. 4. In capite, & manibus, dum creatur Episcopus. 5. In quinque, sex, aut septem partibus corporis, dum paratur ad supremam luctam.

783 Quæres II. *Quæ sit remota materia Unctionis Extremæ?*

Resp. Est oleum, ut liquet ex sententia S. Jacobi *cap. 5.* ita loquentis: *Infirmatur quis in vobis, inducat, (id est, vocet) Presbyteros (Sacerdotes) Ecclesia, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Quibus verbis & probatur, definitionem Sacramenti convenire huic Sacramento, & exprimitur materia re-

784 mota, & indicatur effectus. Nominem olei intelligitur oleum olivarum, quia illud principaliter nominatur oleum, cum alii liquores solum ex similitudine ad ipsum, olei nomen accipiant, ut loquitur S. Thom. *in supplem. quest. 29. art. 4.* Debet autem ita necessarîo esse benedictum ab Episcopo, ut hæc benedictio sit juxta communem Theologorum post S. Thom. *art. 6.* de essentia, seu de necessitate Sacramenti, ut desumitur ex Concil. Florent. *in literis Eugenii IV.* & ex Trident. *Sess. 14. cap. 1.* Nihilominus tamen clarè probat D. Reding. *Theolog. Scholast. Tom. 5. quest. 11. art. 2.* posse ex commissione Pontificis, imò & Episcopi *validè* ad hunc

785 finem benedici à simplici sacerdote. *At licebitne, deficiente hoc oleo infirmorum, accipere Chrisma?* Resp. Licebit iudice Suario *Tom. 4. in 3. Part. Disp. 40. sect. 1.* nam admixtio modicæ balsami, vel alterius liquoris non mutat substantiam, & proinde non erit repetenda unctio, si per errorem fuit adhibitum Chrisma, Laymannus *cap. 2. n. 3.* & D. Reding loquens de oleo infirmorum.

786 *Quid si verò successive infundat Parochus in oleum benedictum plus de non benedicto, quam accepit ab Episcopo, vel suo Spectabili. D. Decano?*

Resp. Censebitur nihilominus totum esse benedictum ab Episcopo. Ita docent communiter DD. cum Silv. *verb. Aqua benedicta 3. & Azor. Part. 2. Lib. 9. cap. 15. quest. 6.* Lessius approbatus à Diana *Part. 11. Tract. 3. Resol. 15.* Imò integræ Diœceses, nominatim nostra Constant. itémque Hispalensis, & Granatensis, færente, & dissentiente fortiter R. Quintanad-

vennâ *Singul. Tract. 5. Singul. 1. ubi n. 4.* pronuntiat, esse probabilius, verius, & tutius, quòd ad hoc, ut oleum maneat benedictum, requiratur, ut quantitas in principio benedicta sit major, quam tota non benedicta superaddenda, & superaddita, sive simul successive, sive variis vicibus fiat totius additio. Et fateor 787

quidem, hanc sententiam esse tatiorem, adeoque non esse absque necessitate addendam, seu unâ, seu pluribus vicibus tantam quantitatem, ut denique dici possit: *Est in hac ampulla superadditum plus olei, quam fuerit immediatè benedictum ab Episcopo.* Fateor quoque, hanc doctrinam esse probabilem, utpote quam & fulticit non mala ratio, & etiam in terminis tradit Zanardus, teste eodem Quintanadvennâ, totiusque inclinat in illam Marchantius mox citandus, atque P. Thom. Tambur. *De Sacramentis Lib. 6. cap. 1. §. 1. num. 2.* at nego esse veriorrem, probabiliorémve, nec enim nostram sequerentur factò iplo tot sapientissimi Antifistites, qui sciunt, à se nequaquam consecrari tantum oleorum, quantum necessarium ungentis catechumenis, & infirmis, quia scilicet stat pro iis partim receptum Axioma: *Dignus irabatur se minus dignum. L. Quæ Religiosus. ff. De re vindicat.* partim hæc ratio, quòd, cum praxi communis Ecclesiarum, ut testatur idem Quintanadvenn. *in Appendice post Tract. IX. pag. 2. verb. Sententia que.* ferat, ut Parochi oleis datis ab Episcopo adjiciant hodie partim quid, post aliquod tempus rursus partim quid, haud dubiè sit mens Ecclesiæ, & Antifistitum consecrantium, ut, quod paulatim, & semper in minore quantitate adjicitur, præsertim ex rationabili causa, illud totum sit ex sua, id est, Ecclesiæ intentione sacrum, quæ mens, & intentio est utique efficax, quandoquidem benedictio passiva nihil aliud est, quam denominatio extrinseca instituta ab Ecclesia volente hanc rem fieri hoc, & non alio modo benedictam, ut declaravi *in Quinarij Tract. 5. seu Theolog. Jurid. Moral. cap. 23. sect. 5.* ubi tracto de vini benedictione. *At peccantne graviter Domini*

788 *Ordinarij, si non benedicant ipsi, aut benedicti mandent tantum olei pro infirmis, quantum putant sufficere pro tota Diœcesi sine ulla, aut parva admixtione?* Ita putat Quintanadvennas, eò quòd ex scasu communi Theologorum minister Sacramenti teneatur in ejus administratione sequi tutiorem sententiam, & consequenter Episcopus, qui est Parochus Parochorum, præbere ipsis materiam, quæ effectum reddat certiorrem. Hæc sanè ratio non est explodenda, saltem ex illa hoc sequitur, quòd Parochi cavere debeant, ne oleo, præsertim infirmorum, affundant plus, quam sit necesse.

789 Quia verò Jacobus Marchantius Doctor neque laxus, neque tamen nimium timidus, vel scrupulosus testatur *in suis Resolut. Pastor. Tr. 6. De Sacrament. cap. 4. in fin.* hanc mixtionem ingessisse sibi non parum anxietatis, idcirco con-

concludit suum discursum de illa mixtione hæc formalibus: *Obsecro Episcopos, Reverendissimos Dominos meos, & Patres cum omni humilitate, ut majori in quantitate oleum Sacrum distribuant, maxime infirmorum, ne incantâ mixtione materia reddi possit dubia.*

790 At dices: *Quid si ad tollendum hoc dubium imitetur quis exemplum illius, quem memorat hic*

Casus cauti Decani?

Vidi ego antiquum quempiam ex Decanis, cum misceret olea Sacra, his verbis utentem: *Hæc commixtio olei non consecratur cum consecrato pariter fiat in nomine Patris, & filii, & Spiritus Sancti. Quam formam ubi didicerit, mescio.*

Ita Marchantius *loc. cit.* Censeo ego, fuisse illi cautæ mixtioni immixtum plus intentionis sanctæ, quam efficacis intentæ, nec enim aut Christus, aut Christi sponsa Ecclesia tribuit huic precatoni fusa à simplici Sacerdote vim faciendi Sacrum è non Sacro. Vide omnino Dianam *Part. 10. Tract. 16. Resol. 81.* discurrentem de objecto hujus Casus.

791 Quæritur III. *Quæ sit materia proxima hujus Sacramenti?*

Resp. Est unctio diversarum corporis partium. Ita omnes, constatque ex Concilio Florentino, ac Tridentino. Et quidem in eodem Concilio Florentino nominatur unctio septem diversarum partium, scilicet organorum quinque sensuum, itémque pedum, & renum. Et renum quidem unctio *omittitur semper in feminis*, ut loquitur Rituale Romanum editum à Paulo V. sicut & in viris, qui ob infirmitatem vix, aut sine periculo moveri non possunt, ut ibidem additur, imò in viris Religiosis convenientius omittitur, teste Laymanno *cit. cap. 2. num. 5.* observatque nostra Societas, saltem in hac Provincia Superioris Germaniæ. At verò quòd ad unctionem pedum, stamus Rituali Romano, & Eugenijs Decreto, licet Rituale seu Obsequiale Constantiense nihil habeat de unctione pedum, sed loco illorum præscribatur unctio pectoris. Et verò convenit inter DD. neque renum, neque pedum unctionem esse de essentia hujus Sacramenti, ut testatur Hurtadus *loc. cit. difficult. 6.* adeoque servandam esse consuetudinem cujusque loci, ut ex Paludano, & Soto observat Laymannus *loc. cit.* ita tamen, ut liberum sit Religiosis exemptis, uti ritu Romano, nec enim hac in re, subsunt consuetudini Diœcesana, nisi quando procurant aliquam Parochiam. Trident. Concil. *Sess. 25. cap. 11. De Regul.* Nec fuit mens Concil. Florent. definire, quæ partes necessarîo essent ungentæ, sed illas septem expressit tanquam usitatas illâ ætate, porrò usurpandas, si quibus liberet, ut notant passim DD.

Est autem magna controversia de unctione 792 quinque sensuum, arbitrantur enim plerique DD. esse de essentia Extremæ Unctionis, ut omnes quinque sensus ungantur. Authores referunt, & sequuntur Bonacina *De Sacrament. d. 7. p. 5.* Tannerus *Tom. 4. Disp. 7. quest. 1. dub. 1. num. 87.* Palus *Tract. 36. p. 3. num. 6.* adeò, ut P. Lessius *in 3. Part. cap. 4. De Extr. Unct. n. 23.* asserat, omnes in eo convenire, quòd quinque sensuum unctiones sint de jure Divino, licet sint, qui dubitent, utrum sint omnes de substantia. Ratio potissima petitur ex usu communi Ecclesiæ.

At verò consistere essentiam Sacramenti, si 793 vel unus sensus ungetur, supponunt inprimis ii, qui condiderunt, & qui approbârunt verbo, & factò Pastorale, seu Obsequiale Constantiense editum Anno 1597. auctoritate Illustrissimi, & Reverendissimi Principis, ac Domini Joannis Andrea S. R. E. Cardinalis, & Episcopi Constantiensis &c. quod, ut retuli supra *n. 777.* docet, esse in morbis contagiosis, aut valde horridis unctionem abhibendam soli pectori. D. Joannes Hauchinus Archiepiscopus Mechliniensis in Belgio curavit die 23. Sept. 1588. typis mandari Pastorale à Professoribus facultatis Lovaniensis, ex *selectioribus aliarum Diœceson Manualibus collectum, ipsorumque Professorum, & aliorum præterea doctorum virorum judicio diligenter recognitum, atque approbatum*, sicuti testatur & loquitur in Approbatione idem Archiepiscopus. Porrò *in cap. 9. ejusdem Pastoralis* leguntur hæc verba: *In morbis contagiosis, & peste grassante, ut periculum vitetur, sufficit inungi sensus organum magis ad unctionem expositum, & detectum dicendo: Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum, & incessum.* Hoc ipsum totidem penè 794

verbis statui in Pastoralis Ruremundensi, testatur Chapeaville *De modo ministr. Sacram. temp. pest. cap. 5. quest. 3.* id quoque de Passaviensi, & Gebennensi testatur Amicus, & Marchantius apud Dianam *Part. 8. Tract. 1. Resol. 21.* omnium latissimè differentem de præsentis controversia, quibus omnino junge recentissimum D. Angustinum Reding *loc. cit. Controvers. 2. n. 10.* Ex verbis autem illius Archiepiscopi deduco, etiam ante illum Annum 1588. fuisse hanc formulam usurpatam in una, vel pluribus Diœcesibus. Et propterea subinfero, non posse rationabiliter negari, quin valde probabile sit, de substantia hujus Sacramenti non esse unctionem plurium sensuum, sed sufficere unius, nec enim credibile est, per Annos 60. 70. fuisse in diversis Diœcesibus, alentibus viros adeò eruditos simul & pios, observatum morem planè sacrilegum, est autem indecora, ideòque sacrilega tractatio hujus Sacramenti, si conferatur eo ritu, quo nequit consequi suum effectum, seu quo non nisi mutilum, & hoc ipso invalide confertur.

697 Accedit, quòd verba S. Jacobi possint optimè intelligi de una unctione, & certum sit, non posse ex verbis Concil. Florent. clarè probari necessitatem quinque unctionum, cum de quinque sensibus non loquatur disertius, quàm de renibus, & pedibus. Ac postremò docent omnes post S. Thom. *in suppl. quest. 32. num. 7.* quando alicui est truncatus nasus, aut manus, sufficere, si ungetur proxima pars, sicut etiam locus oculorum ungitur in carente oculis. Barbosa *De Paroch. cap. 22. n. 31.* Henriquez *Lib. 3. cap. 12. num. 1.* alii passim.

797 Unde refutatur idem Chapeville *ibidem* profitens, se quidem propter tantas autoritates, & rationes hæctenus putasse, ad vitandam contagionem posse eo modo ministrari istud Sacramentum, verùm re probiùs examinata videri non posse, eò quòd non liceat ob evitandum periculum mortis administrare dubium Sacramentum. Verùm hæc ratio non debuit virum sanè non indoctum retrahere ab ea opinione, nec enim lex ulla vetat, quò minus ego ad mortem declinandam conferam Sacramentum solùm probabiliter validum, nam neque reverentia Sacramento, neque charitas proximo, præsertim non constituto in extrema necessitate spirituali, debita hoc vetant. Equidem non est, puto, ullius talis infirmi intentio, obligare suum Parochum ad certiora cum suo tanto discrimine sectanda.

798 Fateor tamen, esse reum gravis culpæ, qui absque vero periculo spirituali, vel corporali suo, vel infirmi, sequitur sententiam Lovaniensem, propter generalem doctrinam de tutiore opinione in ministracione Sacramentorum sequenda, traditam *Cas. VI. num. 185.* & quia P. Lessius, qui & ipse Lovanii 15. Annos Theologiam docuit, *loc. cit.* pronuntiat, esse temerarium dicere, quòd possint illæ quinque unctiones unquam omitti, quando possunt adhiberi. Plura circa unctionem unius partis dicam *Casu XXII. num. 878.* Priùs tamen exhibeo huac

Casum Doctorem.

a Quem Doctor Medicinæ de Doctore Theologiæ, mihi narravit die nono Junii Anno 1674. expetens simul iudicium meum, referensque, hunc Theologiam practicam, quàm speculativam laude insignem virum, & parochum advocatum ad puerum ex variolis periculosissimè laborantem, detulisse quidem una cum sacra hostia oleum infirmorum, præbuisse infirmo Viaticum, at non Extremam Unctionem ea sola de causa, quòd nulla penitus particula cutis appareret, & propterea tota obsita esset pustulis, ac proinde nullam corporis partem tangere posset oleum.

Sed revera fuit ille bonus Vir (qui uno mente post migravit è vita) deceptus tam speculativè, quàm practicè. Si quidem ipsemet absque omni dubio rebaptizasset illum decennem puerum, si cognovisset, non fuisse priùs rite baptizatum, atqui aqua baptismalis aqùe, atque Oleum Sacrum, debet applicari corpori, aqùe quoque illud tangere, sicut revera omnes, qui manus, aut pedes infirmi pueri tollebant, movebant, dicebantur propriissimè, quin & immediatè tangere infirmum, quando immediatè contingebant pustulas, quemadmodum & dicereris tangere immediatè illum, quem omni planè ex parte nudum aliquo colore rubro, flavo, nigro, nindum tamen tolleres in tuos humeros. Scabies & pustulæ obsiti variolis, sunt ejusmodi excrementa corporis, ut quamdiu huic inhaerent, tamdiu habeantur pro tali parte corporis, pro quali habentur ulcera, quibus tactis nemo negabit tactum esse corpus. Ergo in hoc eventu dormitavit bonus Homerus.

Quæritur IV. *Quæ sit forma hujus Sacramenti?*

Resp. Hæc: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per N. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Exprimendo scilicet nomen ipsius sensus, seu organi, quod ungitur tunc, cum hæc verba expressa in Concil. Florent. & repetenda ad singulos sensus, pronuntiantur: quæ quidem non sunt omnia necessaria necessitate Sacramenti, sed aliqua solius præcepti. Nam in primis conveniunt, teste Hurtado *diffic. 7. DD.* in eo, quòd invocatio SS. Trinitatis non sit de necessitate Sacramenti, esse autem de necessitate præcepti, asserunt Angelus, & Paludanus. negant Ledesma, & Suarez *Disp. 41. sect. 3.* Servandam sub præcepto cujusq; Ecclesiæ consuetudinem, rectè asserit idem Hurtadus cum Coninck *Disp. 19. dub. 4.* Verba illa: *Sanctam, & piissimam suam misericordiam* esse sub mortali proferenda, ait idem Hurtadus cum Dicastillo *n. 68.* tum propter universalem consuetudinem Ecclesiæ, tum quia nonnulli, teste Palao *punct. 4. n. 4.* etfi contra communiorum citatorum, censent, esse de essentia, sicuti omnes fatentur, hæc saltem verba: *Per hanc unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti.* At negant Coninck, Bonacina, Tannerus, Reginaldus *Lib. 28. cap. 9.* de particula significante organum, quod ungitur, nempe *visum, auditum &c.* quia per alia verba, & ipsamet unctionem factam in ea parte satis significatur sensus, ut docet cum aliis Diana *Part. 3. Tr. 4. Ref. 175. & 180.* contra Nugnum immeritò, more suo, mordentem Suarium. Sic loquitur Dicastillo *num. 68.* subdens ex communi, non esse de essentia, ut singulæ formæ pro singulis organis assignatæ proferantur integre, sed sufficere hanc generalem: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam*

nam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum, quod etiam tradit Hurtadus *loc. cit.* præmittens tamen graviter delinquere, qui id facit, infirmo non monito de periculo nullitatis. At Dicastillo dubitat de peccato, negans cum communi Suarii *Disp. 41. sect. 2.* Bonacina *cit. Disp. 7. punct. 3.* Dianæ *loc. cit. Ref. 168.* timendam ullam culpam, quando illa forma adhibetur, urgente necessitate, scilicet infirmi fortè non victuri, donec singulæ formæ pronuntientur, vel Ministri timentis contagionem.

802 *At debetne formula proferri per modum deprecationis seu orationis, & precis?* Est hæc præcipua difficultas in hac materia, quam difficultatem efficit sola aliquarum Dioceseon consuetudo, si enim ea non esset, omnes fortè uno ore cum S. Thoma *in supplem. quest. 29. art. 8. in princ. & fin.* Corporis dicerent: *Forma hujus Sacramenti est oratio deprecativa, & ideo non potest esse forma indicativi modi, etenim esse debere deprecativam, patet per verba Jacobi, & usum Ecclesiæ Romanae,* inquit S. Thomas *loc. citat.* ideoque censet post Capreol. apud Victorellum in Emman. Sa n. 7. P. Georgius Rhodæ *Disp. Theologic. Tom. 3. De Extr. Vnct. sect. 3.* esse hoc habendum pro indubitato.

803 *At, quid dicemus de Ecclesiâ Mediolanensi?* In qua olim, teste S. Bonavent. *in 4. d. 23. p. 1. art. 1. quest. 4.* usurpabatur hæc formula: *Vngo te oleo sanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut more militis uncti preparatus ad certamen aëreæ superare possis potestates.* Quid de Veneta per simili Mediolanensi? ut ex Palatio referunt Tanner. *n. 22.* & Dicastillus *num. 60.* Quid denique de nostra Constantiensi? quam descripti supra *num. 777.*

804 Resp. I. Nemo jure negabit, formam Constantiensem esse probabilissimè validam. I. Quia pro valida habent Albertus M. Richardus, Durandus, Paludan. apud Tannerum, & posse ita conferri, tradunt Sotus, Suarez, Tannerus, Dicastillo *num. 65.* contra Nugnum in citatum artic. S. Thomæ Bonacina *loc. citat.*

805 Hurtadus *diffic. 7. 2.* Quia est in Ecclesiâ DEI receptus mos orandi Deum verbo indicativo, ut videre est nominatim in communi Secreta *Confess. non Pontif.* quæ incipit: *Laudis hostias,* & singulariter cum particula *Vi,* quemadmodum leges nominatim in oratione Secreta Dominica 23. post Pent. 3. Nemo inficiabitur, posse longo loquendi usu effici, ut hæc verba: *Vngo te, ut Deus tibi ignoscat peccata tua,* verè accipiantur deprecativè, adeoque significant in aliqua certa provincia orationem, nam penes usum est jus, & norma loquendi, ita verò se res habet in nostra Diocesi, æquante suâ latitudine, & longitudine magnos Ducatus, imò & Regna, etenim omnes Sacerdotes impertientes hac formulâ hoc Sacramentum putant, his verbis satis intelligi, seu designari il-

lam preceptum mentalem, quam formant, dum ad supremam luctam unguunt, & perungunt militem Christi. Sum locutus hac de re cum non uno ex doctissimis, & mediocriter doctis, omnes dixerunt formulam, quam descripsi *num. 777.* haberi à se, atque aliis pro oratione, & proferri à se semper per modum orationis, seu instar precationis, unde etiam Sanctgallenses in *Cursu Theolog. Tom. 10. fol. 385.* illam expressè ponunt pro exemplo formæ deprecativæ, sicuti & Illustrissimus D. Reding. *Controv. 3. num. 11.* tum hanc, tum alias.

Ergo locum hic habet commune dictum. 807 apud Card. Tuscum *lit. V. concl. 95. Verba intelligenda sunt secundum subjektam materiam,* atque Constantienses in hac speciali materia Extremæ Unctionis (quidquid fiat in aliis materiis) particulam *Vi,* usurpant tanquam signum interioris precationis. Et verò Lessius in 3. Part. *De Extr. Vnct. cap. 1. num. 14.* fateatur, prædictam formulam fuisse legitimam in iis locis, in quibus ministri eam deprecatorie intellexerunt.

Ex quibus omnibus patet, quid respondendum ad factum Xynoridis, Xenophili, & Xisti, de quibus supra *n. 777.* Nam Xynorides fuit integerrimè usus formâ præscripta in Constantiensi Obsequiali, seu Rituali, ergo imprimis reprehendi non potest *argum. cap. Quod quis mandato. De Reg. jur. in 6.* ergo deinde præsumendus est recitasse per modum precationis eandem formulam, ergo tertio possunt omnes DD. Curiones Constantienses, eorumque Vicarii, seu Cooperatores sine ullo scrupulo pergere, sicut jam monui in *Alphab. Comm. n. 413* in usu hujus formulæ, dummodo habeant intentionem *explicitam,* vel etiam *implicitam* orandi tunc, cum promunt ista verba. *At quid si Roma quis uteretur hac formulâ?* Resp. Peccaret non leviter, formas enim Sacramentorum præscriptas in certo loco non est fas, saltem adeò notabiliter, mutare ibidem aliis. Fortè etiam conferret irritum Sacramentum, quia formula Constantiensis non habet Romæ significationem Orationis. A qui in sermone spectanda est consuetudo loci. DD. *in L. Semper, in stipulation. ff. De Reg. jur.*

Xenophilus fecit quidem mutationem aliquam formulæ, sed tam exiguam, & cum tanto accessu ad Romanam certissimò legitimam, ut videatur imitandus, utpote qui in re tanti momenti sequatur tutiora *cap. Ad audientiam. De homic.*

Xystus excusandus est, si fuit illo ritu usus ideoque, quòd timeret, ne puerpera ageret animam, priusquam absolveret ille omnes partiales unctiones, si absuit hoc periculum, damnabitur à plerisque omnibus peccati lethalis ob neglectum duplicis doctrinæ communis, quòd scilicet unxerit duntaxat unum sensum, supra *n. 793.* & quòd tantum semel pronuntiavit formulam, supra *num. 799.* Et quia non reperio ullum

ullum omnino Doctorem, qui scribat, illum modum esse licitum extra necessitatem valde gravem, idcirco caveant DD. Curiones hujus Dioecesis, ne nimis laxè interpretentur verba descripta *cit. num. 777.* nec patiantur se moveri consuetudine fortassis multorum, extra magnam necessitatem adhibentium illum modum: potius repetant sæpe in hac, & aliis materiis id, quod ex S. Gregorio refert *Cap. Si consuetudinem. dist. 8.* Gratianus: *Si consuetudinem fortassis opponas, advertendum est, quod Dominus dicit: Ego sum veritas, & via: non dicit: Ego sum consuetudo, sed veritas.*

Multò minis est imitandus hic Presbyter

Errans Grammaticaliter, & fortè Realiter,

811 **Q**uæ cum mulierem extremè ungeret, dicebat ad singularum unctionem sensuum: quidquid dereliquisti per visum, tactum &c. quem errorem cum advertisset vir militaris, officio signifer, iuxta adgeniculans, dixit Confessario, etiam tunc presenti, at errorem non notanti, ob mentem occupatam magis necessarius; R. V. corrigat, amabo, gravem errorem, quem D. Parochus admittit in formula. *Questit ille Confessarius ex me die 14. Octob. Anno 1664. an fuerit obligatus monere Parochum de errore, qui quidem non hinc Constantia, sed alibi contigerat?*

Agnoscit, puto, quisque, fuisse illum errorem in primis sub mortali emendandum à Parocho, cum & sit valde notabilis mutatio, seu variatio formæ, simulque scandalosa, & meritò dubitetur, an, sicut illud verbum: *Dereliquisti* Grammaticaliter sumptum efficit sensum planè diversum ab eo, quem verbum: *Dereliquisti*, ita etiam non efficiat moraliter sumptum, seu consideratum in circumstantiis personæ loquentis, & Christianorum, qui Latinæ linguæ periti poterant interesse tali actioni. Exemplum decantatissimum prisci Parochi Barizantis in nomine *Parria, & Filia, &c.* quod nos ponderavimus *Tract. 2. seu in Alphabet. Baptizant. Cas. II. num. 87.* patrociniatur quidem valori illius unctionis, non tamen tam potenter, quin fuerit, meo iudicio, sub mortali repetenda unctio in casu, quo illa mulier non accepisset absolutionem Sacramentalem, eam fortè ob causam, quòd fuisset subitò oppressa symptomate non relinquente tantum temporis, aut facultatis, quantum necesse erat ad aliquod poenitentiae signum edendum, etsi quippe ille Parochus imbutus opinione à nobis refutata in *Alphab. Confessar. seu Tract. 7. Cas. XIX. n. 602.* pronuntiasset verba absolutionis, quia tamen probabilissimè protulisset in-

validè, idcirco debuisset uti alio remedio, etsi non omnino certo, valdè tamen probabiliter profuturo, sicuti multò probabilissimum est, quòd Extrema Unctio faciat ex attrito contritum. Infrà *num. 911.* Quin licet eadem mulier fuisset rite, pièque munita duobus Sacramentis, quia tamen istud tertium est saluberrimum, sitque maximi à piis mentibus, idcirco fuisset etiam in hoc casu obligatio mortalis repetendi etiam cum aliqua mortificatione vel nimis rudis, vel nimis inattenti Parochi. In quo tamen eventu non obligassem adstantem Confessarium ad faciendam monitionem, obligassem tamen, posito, quòd putaretur profutura monitio in priore, quia quisque tenetur sub mortali succurrere proximo, versanti in probabili periculo aeternæ damnationis, saltem si possit sine suo gravi incommodo succurrere.

His adde, non esse in præcepto, ut fiant 812 unctiones cum efformatione Crucis. Hurtadus *diff. 5.* post Coninck, & Regina Idum, nec opus esse, ut ungetur major pars, quam necesse sit ad id, ut possit dici esse facta unctio sensibilis. An verò per singulas unctiones conferatur aliqua gratia, dicemus *Casu XXIII.* Cæterum non graviter peccari, etsi non servetur in unctionibus singularum sensuum ille ipse ordo, qui ponitur in Rituali, indicat P. Hurtadus *diff. 6.* dicens, non posse inverti absque aliquo peccato. Nullum autem peccatum admittis, si carentis e. g. manu ungas extremum brachii, ut dictum supra *num. 769.*

Adde quoque, subtiliter à D. Reding, *loc. cit. n. 10.* defendi, tametsi attentio sit de essentia Orationis Vocalis, adeoque formulæ Extremæ Unctionis, attamen posse consistere cum voluntariis distractionibus, qua de re nos supra *Tract. 5. num. 825.*

UNCTIONIS EXTREMÆ NECESSITAS, SUBJECTUM, ET MINISTER.

CASUS XXII.

Ridiculus, & Luctuosus.

SECTIO I.

De obligatione, & subjecto hujus Sacramenti.

SUMMARIUM.

Casus differentium ex causa ridicula Extremam Unctionem. 813. & 815.

Nulla lex precipit per se Extremam Unctionem. 816.

At

At per accidens precipit quandoque. 818.
Quis capax hujus Sacramenti? 820.
An B. Virgo sit usa hoc Sacramento? 821.
Omnes etiam pueri capaces absolutionis Sacramentalis, sunt extremè ungerendi. 822.
Quid si dubi: etur de usu rationis in puero? 824.
Quid de amencibus, & furiosis? 825.
Voluntas implicita quomodo huc sufficiat? 827.
Casus puella deliræ ab Anno ætatis decimo. 828.
Casus ebrii, qui præbatur moriturus. 832.
Quanam infirmitas sit necessaria, aut sufficiat ad hoc Sacramentum? 833. & 834.
Quid proprie intelligatur hic per infirmitatem? 835.
An morbus proprie dictus? 836.
An senectus? 838.
An quando cui est refecandus pes? 839.
Casus puerpera periclitantis ex puerperio. 842.
Casus extremè uncti, priusquam suspenderetur. 847.
An rotæ fracti sint ungerendi? 848.
Phibitici quando ungerendi? 852. (854.)
Locus, aut situs corporis non est hic præscriptus.

813 **A** Noxya puella ruri nata, sub ætatis Annis vigesimum corrupta gravi morbo accersit Curionem, consistetur ei peccata, accipit ab eodem Sacram. Viaticum, at interrogata, an etiam velit extre. mē ungi, negat & scribit, & iteratò Perurgenti plebano, ut causam edicaret, denique tametsi agre respondit: Semper ego ex majoribus meis audivi, esse choreis ducendis interdictum iis, qui, aut quæ Unctionem acceperunt, iminent autem Antecineralia, quibus saltare de more cogito, si convaluero. Deinde iidem, ut sæpe inaudii, veritum est tertum capite gestare, aut nudis pedibus terram contingere. *Molitur Parochus ægre excimere hac deliramenta anicularum, sed surda loquitur, quamquam nec planè surda, etenim postremò respondet: Stat animo adhuc differre Unctionem: Ich will den Herrn nicht versärpen. Monebo temporari. Descedit ergo Pastor. At vix ille lares domesticos attingerat, cum agit puella animam.*

814 In hunc sensum, etsi non his verbis, scripsit hunc Casum ad me quidam meorum olim Auditorum, sedulitatis, & profectus laude insignis parochus, testatus, accidisse pauculis abhinc Annis, & addens etiam, virum quendam similiter agrestem, tametsi vitâ periclitantem, constanter dicam, an pervacaciter? reculasse, hoc postremum Sacramentum, allatâ hac unâ unicâ ratione: *Semper audivi, esse moriendum illi, der sich salben lassen / qui se ungi permittit, quam etiam præterdit puella, de qua in App. ad n. 920.* hujus ipsius Tractatus,

Sed & è nostris DD. Decanis unus vario usu 819 peritus ita ad me: *Francones aliquot sunt ejus opinionis, quòd extremè unctis nefas sit saltare, Palatini, nefas induere calceos. Quid sentendum de id genus hominibus, atque aliis, vel ex falsa persuasione, vel ex animi torpore, aliave causa irrationabili respicientibus, aut negligentibus hoc Sacramentum: Quid de petentibus, & conferentibus, quando, & quibus non oporteret? Adeoque sunt hic expediendæ 4. quæstiones. 1. An, & quanta sit obligatio suscipiendi hoc Sacramentum? 2. A quo suscipiendum? 3. A quo imperiendum? 4. Cum quanta obligatione imperiendum? Duas priores quæstiones resolvam hac sectione, posteriores sequente.*

Quæres ergo I. *An extet aliqua lex positiva, præcipiens susceptionem Extremæ Unctionis?*

Resp. I. *Conveniunt DD. excepto Petro Soto 816 (& Joanne Wigero mox referendo) nullum esse præceptum suscipiendi Extremam Unctionem, quamvis adsit opportunitas, aut commoditas illud suscipiendi. Ita expresse loquitur P. Hurtadus Tract. De Extrema Unct. Difficult. 11. itémque P. Palaus Tract. 26. p. 8. nam revera nullum potest exhiberi. Hurtadus ibid. Ergo, per se loquendo, ne venialiter quidem delinquit, qui volens prudens omittit? Resp. Non est mala consequentia, ipectatis legibus positivis solis. Nam verba S. Jacobi loquentis de hoc Sacramento possunt aptè intelligi de solo consilio. P. Dicastillo ibid. n. 169. Unde dissentimus à Joanne Wigero in 3. Part. quæst. 32. num. 9. tradente, sicut gravissimè peccat Parochus differens unctionem infirmi, donec hic careat sensibus, ut habet Catechismus, ita & quidem multò magis illi, qui non recipiunt, quando possunt.*

II. *Per accidens tamen potest delinqui tum 818 venialiter, tum etiam mortaliter, non recipiendo hoc Sacramentum: Venialiter quidem, quia aliquo modo contra rationem (proprie, inquam, charitatis debitum) est, tam salutiferum animæ remedium in occasione ita periculosa negligere, absque rationabili causa. P. Palaus Tract. 26. p. 8. num. 2. dicens, esse extra dubium, mortaliter verò inprimis, quando ex contemptu negligitur, ut omnes norant, observantes tamen, neglectum etiam deliberatum non esse sufficiens signum contemptus, multas enim res valde pias, & sanctas negligimus deliberatè, ac sine rationabili causa, quas tamen credimus magni faciendas. Deinde quando ex errore in fide provenit ille neglectus, ut quando omittitur idcirco, quòd putetur allaturum, seu acceleraturum mortem, sicuti fortè putavit ille, de quo n. 814. Tertio, quando cum scandalo omittitur, quale scandalum esse censet Palaus, & Dicastillo, si detur occasio suspicandi, infirmum laborare errore in fide, aut si alii inducantur ejus exemplo ad vilipensionem hujus Sacramenti. Et verò Tract. 1. sect. 4. n. 146. defendi contra irrationabilem impugnationem Didaci Nugni, Patrem Suare-*

R 3

zium,

zium, quatenus hic scribit, vix posse esse in infirmo contemptum Extremæ Unctionis sine errore, vel hæresi circa hoc Sacramentum. Quare si Parochus animadverteret, hoc Sacramentum ab infirmo respui, seu negligi ex contemptu, vel vilipensione ipsius, tenetur omnino ratione cum adducere ad æstimationem, & venerationem, negareque ipsi tanquam merito suspecto de errore in fide Beneficium absolutionis, nisi mutaret pravum illum animum. Et generatim censeo, si probè perpendantur omnes circumstantiæ, non reperiri quemquam, qui volens ex deliberata animi sententia mori sine hoc Sacramento, non peccet, saltem *per accidens*, aliquantulum graviter; talis enim aut conjicit suos domesticos in magnas sollicitudines, mœrorésque, aut dat occasionem, ut homines pejus de ipso loquantur, quam mereatur; habet sanè illa deliberata omisso juxta communem aut apprehensionem, aut judiciû speciem mali, ergo semper est mala malitiâ scandali. S. Thomas 2. 2. q. 43. art. 2. in Corp. & vix à mortali excusarem eum, qui videns, se graviter à damone tentari ad desperationem, aut aliud scelus, nollet opponere hæc arma spiritualia, hoc Sacramentum confortativum ad spem vitæ æternæ. Suprà num. 780. idque à fortiori docet Ruardus Tapperus apud Wiggers loc. cit. num. 10. in fin. non dissentientem. Adde, quòd D. Reding loc. cit. art. 4. *Controvers. 2. n. 10.* adhæreat Amico, & Palao ratis, eum, qui nequit aliud Sacramentum suscipere, quia e. g. Sacerdos oblitus est formulæ absolutionis (qui sanè Casus est propè metaphysicus) teneri lege Charitatis, petere hoc Sacramentum, esto non sit sibi conscius ullius noxæ lethalis. Rationem lege apud ipsum.

820 Quæres II. *A quo suscipiendum hoc Sacramentum?*

Resp. I. A nemine, qui & non sit baptizatus, cum Baptismus sit fundamentum omnium Sacramentorum. cap. *Veniens. De Presb. Non Baptiz.* & non fuerit aliquando compos rationis, adeoque nulli puero nondum capaci rationis est impertiendum. S. Thom. in *supplem. quæst. 32. art. 3. & 4.* cum communi, adferens hanc rationem, quòd non debeat suscipi, nisi ab habente actualem devotionem. Quam rationem operose quidem explicat, ac defendit Nugnus in *cit. art. 3.* sed non ad mentem Angelici Doctoris. Illa est facilior, quòd scilicet in formula hujus Sacramenti dicatur: *Quidquid deliquisti.* Ergo non debet conferri illi, qui ob infirmitatem judiciû nunquam potuit peccare.

821 Utrum verò inungi posset, quem constaret, nunquam deliquisse, & utrum B. Virgo usa sit hoc Sacramento, non est mei instituti disferere. Legi possunt ab harum rerum curioso Suarez *Tom. 4. in 3. Part. Disp. 42. sect. 2.* Vasq. in *3. Part. Disp. 2. 19.* Nugnus in *cit. art. 4.* Dicastillo loc. cit. *dub. 10.* qui adferunt multos auctores pro, & contra. Illud est nostri fori, quòd,

si quis adultus Judæus in morbo lethali baptizaretur, posset statim post extremè ungi, ut notant citati, quia peccatum veniale facillimè, citissimè admittitur.

II. Pueris omnibus capacibus absolutionis 822 est impertiendum hoc Sacramentum, quia capaci pœnitentiæ validè, & decenter confertur Unctio Extrema. Laymannus *cap. 4. num. 2.* fulè, Joannes Sanch. *Disp. 27.* post Navarrum. *cap. 22. num. 13.* Suarez *Disp. 70. sect. 1.* alios plures, & quidem licèt non sit ob defectum discretionis idoneus percipiendæ Eucharistiæ, Idem Sanchez, & Laymann. *ibid.* cum P. Emanuele. Sa, P. Georg. Rhodes *De Extr. Unct. sect. 3. §. 4.* & aliis, quos refert, sequiturque P. Escobar *De Extrem. Unct. problem. 24.* contra Sotum in *4. dist. 23. quæst. 1.* atque alios ratos, pueris non esse conferendum hoc Sacramentum ante pubertatem, etsi petant, quòd quidem sustineri potest in locis, in quibus invaluit hæc illaudata consuetudo, atramen extratalia loca oportet stare nostrâ responsione, quia nulla prorsus est cœmixio, aut ordo inter Eucharistiâ, & Unctionem, quoad licitam perceptionem Unctionis requiritur ullo modo major, intelligentiorve dispositio, quàm ad Confessionem, imò sufficit minor. Igitur potest certò Extrema Unctio suas vires exercere in omnes capaces sacre Communionis, seu Viatici. Et 823 quia in *Alphab. Communic. Casu VI.* latè discernens de Annis discretionis ostendo, puellis Germanis esse communiter post, non autem ante octennium: pueris autem post, non ante novennium præbendam in agone Sacram. Eucharistiâ petentibus, ideo assero id ipsum de Sacramento Unctionis Extremæ, non damnans tamen praxin contrariam, licèt non ex vano suspicer, dilationem persæpe fieri potius ob causas merè politicas, & temporales, quàm ob veram reverentiam erga Sacramentum. Consentit Barbosa *De Parocho cap. 22. num. 12.*

Quid si autem dubitetur, utrum puer jam sit 824 præditus usu rationis? Respondet P. Escobar. loc. cit. *probl. 23.* post Joannem Sanch. *cit. Disp. 17. num. 17.* negotia, in quibus nihil amittendum timeretur, sed potius lucrum speratur, audacter tractanda esse.

III. Tametsi amentibus, & furiosis, qui 825 nunquam fuerunt usi ratione, non oporteat præbere hoc Sacramentum. S. Thom. *cit. quæst. 32. art. 3.* receptus communiter contra Majorem (cui P. Escobar loc. cit. *problem. 29.* malè jungit Cardia. Bellarmin. *De Unct. cap. 9.*) eò quòd tales æquiparandi sint infantibus, nondum perductis ad Annos discretionis, de quibus supra, atramen si ii amentes fuerunt aliquamdiu usi ratione, & judicio, est non modò licitum, eis administrare hoc Sacramentum, sed etiam præceptum, si aliquando illud petierunt. Ita docent etiam Thomistæ communiter, teste, & certum pronuntiante Nugno in *cit. a. 3. S. Thom. tametsi*

tametsi S. Thomas videatur docere ibidem contrarium, dum expressè ait, non esse ministrandum, nisi iis, qui possunt *recognoscere, & cum devotione suscipere hoc Sacramentum,* & proinde non esse habentibus intervalla præbendum, nisi tunc, cum habent illa lucida intervalla. Sed probatur communis, (quam suo more diffinè, clarèque probat etiam D. Reding loc. cit. *Art. 4. Contr. 1.*) opinio, quia persona, quæ actualiter aut peccavit, aut meritò præsumitur peccavisse, est capax hujus Sacramenti; ergo, si aliquando habuit voluntatem expressam suscipiendi, quam non revocaverit, debet ei conferri in articulo mortis, etsi tunc non cognoscenti reverentiam Sacramenti; nec enim aut ex Scriptura Divina, aut ex traditione Ecclesiæ deducitur necessitas ejusmodi cognitionis. Imò omnes DD. quos in hoc toto Casu seu capite citavi, ajunt, *licitè* dari iis, tametsi nunquam petierint *expresse*, modò aliquamdiu compotes judiciû vixerint Christianè Catholicè, nec sciantur incidisse in amentiam, dum erant in statu peccati mortalis. Ratio est, quia hoc ipso, quòd quis vixerit Christianè, & Catholicè, habuit *implicitam*, seu *interpretativam* voluntatem faciendi ea, quæ solent omnes Christiani Catholici facere, constituti in supremo Iudamine; siquidem ex centum milibus Catholicorum non erit vel unum reperire, qui hoc non profiteretur, si interrogaretur; atqui hæc voluntas *implicita* sufficere dicenda est hoc ipso, quòd non probetur, Christum Dominum requisivisse aliam, nam & asserenti incumbit probatio *L. Afor. 23. Cod. De prob.* Et quòd nullâ lege statutum est, id nos asserere non debemus. *e. Legatur. 24. q. 2.* Vnde sequitur, non modò licere, sed etiam oportere talibus ministrare hoc Sacramentum Laymannus *cit. c. 4. n. 3.* ex communi, ut testatur, atque adeò Pastor tenetur hoc ex officio administrare, inquit Wiggers *Q. 32. n. 5.* Ex quo inferes, quid agendum fuerit in hoc

Casu recenti.

828 Puella N. propè decennis effecta incidit in amentiam perpetuam, id est, usque ad Annum ætatis decimum septimum circiter, quo vitam cum morte commutavit; dum autem videretur desperata ejus salus corporalis, dubitatum fuit, essetne extremè unguenda, necne? Denique conclusum est, non videri unguendam. An rectè?

829 Resp. Rectè secundum unam sententiam, non rectè secundum alteram; in primis enim Angelus, & Rosella apud Silvestr. v. *Unctio. q. 5.* negant, ejusmodi homines esse unguendos, nisi petierint ante amentiam, favètque S. Thomas loc. cit. *Secundò* Sotus quoque supra num. 822. atque alii nonnulli negant, ungen-

dos, qui nondum pervenerunt ad Annos pubertatis. Quia autem illa puella ante pubertatem amisit usum rationis, dixisset Sotus, si fuisset interrogatus, Annos posteriores, quibus vixit sine ratione, esse non computandos.

Tertiò tamen juxta nostram sententiam non 830 optimè fecit ille D. Curatus, ut patet ex paulò antè dictis, sed quia non juravit in nostra verba, quia fortè etiam aliqui dixerunt, illam puellam fuisse revera semper valde simplicem, & fortè nunquam potuisse discernere inter bonum & malum, ideo non possum in concreto, & in actu secundo damnare illam verbalem, & realem resolutionem; tametsi ego cum Ioan. Sanchez *cit. num. 17.* judico, in dubio, an quis post Baptismum fuerit adeptus aliquem usum rationis; seu aliquam cognitionem rerum supernaturalium, posse & ad augmentum gratiæ, & ad præliandum prælia Domini muniri hisce armis spiritualibus. Rationem ex eodem Ioanne Sanchez attuli supra num. 824.

At quid respondendum ad hunc

Casum ebrii, & ebriosi?

A Nonymus è taberna vinaria redux cor- 831 ripitur tantis viscerum doloribus, ut videatur morbi vis exturbatura animam. Accersitus Confessarius excipit Confessionem qualem qualem, impertiturque absolutionem, ratus Anonymum esse ejus capacem. Rogatus Parochi Vicarius, ut saltem extremè ungat, renuit constanter; asserens, hominis genium esse sibi notum, nullum subesse mortis periculum; madere illum nimio potu, edormiturum brevi crapulam, & depulsum iri omne discrimen vitæ, an sequendum exemplum hujus Vicarii?

Resp. Sequendum in circumstantiis expressis, ut probavit eventus; nam postredie va- 832 luit ille Anonymus jam dudum sepultus. Ergo multum juvat determinationem ultimi judiciû, nosse vitam, & indolem infirmi. Quomodo autem sit generatim opus, se se gerere cum ebriis correptis morbo gravi, id est, an oporteat iis ministrare Sacramenta, & an, si extinguantur in ebrietate, oporteat eos sepelire sepulturâ asini doceo partim in *Alphab. Communic. Cas. XIII.* partim in *Theol. Jurid. Moral. c. 50.*

IV. Non omnibus Christianis usu præditis 833 ministrandum est hoc Sacramentum, sed actu infirmis. Ita omnes. Nam & S. Iacobus loquitur de solis infirmis, seu *infirmis*, & Concil. Flor. in *Lit. Eugen.* expressè ait: *Hoc Sacramentum non nisi infirmo, de cuius morte timetur dari debet.* Nec qualibet infirmitas tribuit jus 834 ad

ad hoc Sacramentum, sed sola periculosa, seu quæ adfert aliquod probabile periculum mortis. Ita rursum omnes ex citatis verbis Concil. Flor. & S. Thomæ. *Quæst. 32. Art. 2.* sic resolvante: *Illis tantum infirmantibus debet exhiberi, qui sunt in statu exequentium, propter hoc, quod ægritudo nata est inducere mortem, & de periculo timetur.* Ad eod, ut licet neque ad validam, neque ad licitam ministracionem hujus Sacramenti requiratur certum, idque proximum periculum mortis, sicuti notant passim hætenus citati DD. sed validè administratur, quamprimum prudenter judicatur esse periculum, ne hæc, aut illa ægritudo allatura sit mortem, quamvis forte non subit à parte rei tale periculum. Hurradus *difficult. 10.* dubitantibus de valore Sanctæ gallensibus *Tom. 10. fol. 389.* attamen si tale periculum nec in re, nec in opinione prudente subest, tamen si quis sit verè eger, non modò illicitè, ut omnes fatentur, sed etiam invalidè impertitur juxta communiorem sententiam Suarii *Tom. 4. in 3. Part. Disp. 42. Sect. 2.* contra Coninck *Tom. 2. in 3. Part. Disp. 28. n. 25.*

835 Quares autem non immeritò, quid hic propriè intelligatur nomine *Infirmi*? An solus morbus, id est, affectus contra naturam primò vitians actionem ex primariam qualitatem intemperie, ut morbum vulgariter sumptum describunt Medici post Galenum *Lib. De differentiis morbor.* An omnis debilitas allatura probabiliter mortem, ut quæ e. g. provenit ex fame, metu, cruciatibus corporis, doloribus solis partus. Est hæc sanè quæstio gravis, & practica, ex qua pendunt plures resolutiones quotidianæ, & tamen, quod mireris, nullus ex hætenus nominatis DD. eam expressè proponit, multò minùs resolvit fundamentaliter, etsi aliqui suam mentem breviter, & quasi indirectè indicent. Requirit morbum propriè dictum, iudicant verba S. Thomæ paulò ante relata; P. Nicolaus Serarius *in cit. cap. 5.* S. Jacobi asserit, nomine *infirmi* intelligi ibidem ægritudinem; P. Georg. Rhodes §. 4. intelligi *verum morbum*; P. Coninck *loc. cit. n. 24.* sic loquitur: *Hoc Sacramentum non debet conferri, nisi ei, qui ita ægrotat, ut de vita periclitetur.* Et addit, hæc esse communem sententiam, probans etiam inde, quòd accusativus Græcus *ἀσθενῶν* *Infirmum*, quo utitur interpret S. Jacobi, significet jam ferè deficientem pro morbo.

837 Confirmo hæc expositionem inde, quòd in primis verbum *ἀσθενῶν* propriè significet: *Ægrotat.* Deinde in Epistola S. Jacobi pro: *Infirmatur*, est in Græco: *ἀσθενῶν*, id est: *Ægrotat.* Nam Ioan. 11, ubi nos de Lazaro verè ægrotante legimus: *Quem amas infirmatur.* Est in Græco: *ἀσθενῶν*. Et paulò post pro: *Hæc infirmitas non est ad mortem*: ponitur *ἀσθενῶν*, id est: *ægritudo.*

Et diverso Cardinalis Toletus in *Summa*

Lib. 7. cap. 3. nam. 2. sic, cum P. Emman. Sa. n. 4. concludit: *Ut paucis concludamus, dicitur, Extremam Unctionem dandam esse mori propinquis ex morbo, ex vulnere, vel partu, vel senectute.* P. Tannerus *cit. Disp. 7. quæst. 1. dub. 3. n. 52.* sic scribit: *Capaces hujus Sacramenti sunt tantum infirmi, atque de vita periclitantes ex morbo, vulnere, partu, senectute.* P. Palas *veid. cit. Tra. 26. p. 6. num. 10.* sic loquitur: *Quarò requiritur, quòd suscipiens infirmus sit, vel infirmitate proveniente ex humorum inordinatione, vel ex natura debilitate, ut in senibus, vel ex vulnere.* P. Thom. Tambur. *cap. 2. §. 4.* sic: *Infirmi sunt omnes ii, qui ex vulnere (quidquid aliqui dicant, ut præter vulnum morbus aliquis accedat) qui ex natura debilitate &c in probabili vita periculo existunt.* Ita ille. Denique, ut alia omittam, in Concilio 4. Mediol. *Part. 2. De Sacram. Extr. Unct.* expressè statuitur, hoc Sacramentum esse dandum *senio confectis, etiam si non sint ægroti.* Ita etiam expressè Barb. *De Paroch. cap. 22. num. 18.* Unde P. Quintannadv. *Singul. Tra. 5. Singul. 7. num. 2.* sic practicè, & in concreto dixerit: *Licet conferri potest Sacra Unctio ei, cui aliquod vehemens remedium applicandum est, in quo timetur posse deficere, v. g. si alicui refecandus sit pes, vel manus, aliæve corporis pars ob vulnereis gangranam, vel venenum serpens, in cuius abscissione de vita periclitatur, vel si cui aperiendum est magnum ulcus, aut apostema, vel si mulieri unum ex uberibus abscindendum sit.* Ita ille appositisimè ad praxin.

Acquiesco proinde resolutioni horum particularium Casuum, & generatim dico, nomine *infirmi* non intelligi duntaxat morbum vulgariter dictum, seu præditum speciali nomine morbi, ut e. g. febris, epilepsia, phthisis, cholica &c. sed requiri, & sufficere quamlibet debilitatem corporalem periculosam. *Primo* quia Concilia Florentinum, & maxime Tridentinum loquentia de iis, quibus est conferendum hoc Sacramentum, utantur solùm generali vocabulo *Infirmi*, licet Tridentinum loquat etiam de morbo, & ægritudine, sed non quando differit de subiecto necessario. *Deinde* illa duo, vel tria verba Græca, quæ supra retuli, possunt intelligi de quavis gravi infirmitate. *Tertio* institutio hujus Sacramenti est summus favor sine ullo onere; ergo latè interpretanda. *Quarò* totus omnino finis, adeoque effectus hujus Sacramenti convenit omnibus ex quacunque corporali infirmitate periclitantibus, ut patebit ex dicendis *Cas. XXII.* & ex *cap. 2.* Tridentini Concilii. Atqui ubi est idem finis, seu eadem ratio, & causa finalis, eadem est legis dispositio. *L. Illud. ff. Ad L. Aquil.* nam ratio legis est anima legis. DD. *ex Can. Consuetudo. Dist. 1.* Confirmo hæc doctrinam apertè auctoritate Toleti, Emman. Sa, Tanneri, Palai, Quintanadv. & maxime Concilii Mediol. supra, item Armillæ, Vivaldi,

di, Reginaldi infra referendorum, atque hæc apertè instantià, quòd utique sit ille ungendus, qui ob fluxum sanguinis enaribus versatur in discrimine mortis. Ex his patet resolutio ad hunc

Casus Novissimus.

Prædic, quàm nuper ego è pago meo egredierer, sui vocatus ad puerperam, jam tri-duo conflentem cum parturitione. Advolo actutum, & ex obstetricibus intelligo, versari ob tantos, tamque diuturnos dolores, & partus difficultatem in extremo discrimine; quare impertit à se ipsi absolutionem, ungo illam extremè, licet non asinacervererem, aut intelligerem, eam laborare ullo morbo. Quæro, an rectè fecerim, necne?

843 Ipso festo S. Bartholomæi Apostoli. *Anni 1663.* quo commentabar hæc ipsissimam materiam, me convenit notæ prohibitatis, ac sedularis Sacerdos, Cooperator Parochi in pago celebri, atque ea, quæ hic Legis, mi Lector, narravit de se ipso; cui mox respondi, rectè fecisse. 1. Propter generalem rationem hic allatam, & probatam. 2. Ob specialem auctoritatem Vivaldi in *Candel. de Sacram. Unct. extr. §. De suscipientibus. num. 3.* ubi non modò testatur, se vidisse ita praticari, sed etiam addit, se ipsummet id facturum, si offerretur occasio.

844 Loquitur autem de puerpera, in qua non appareret alius morbus. Ita etiam sentiunt clarè Filii *Tract. 3. num. 104. Regin. Lib. 38. num. 68.* Escobar *cit. Lib. 22. probl. 32.* addens his Lublinum, Candidum, Trullenck, & Dianam *Part. 10. Tract. 12. Resol. 9.* & pro contraria sententia Naldum, & Bonacinam, rectè adduxisset Dicastillum *num. 161.* nam Bonacina *cit. Disp. 7. punct. 5. num. 6.* plus non dicit, quàm quòd partus præcisè non sufficit, quòd & ego dico cum omnibus supra citatis, omnes enim observant, commune periculum ex partu vel primo, vel tertio, aut quarto non subministrare sufficientem causam Unctionis. Itaque rectè Quintanadv. *Singul. Tra. 5. Singul. 7.* sic loquitur: *Vngenda est mulier, quando fetus est extrahendus violenter, vel si proxima est partu, in quo ejus mors ob specialem circumstantiam timetur, vel ex dispositione patientis, vel quia aliàs experta est tali tempore periclitari, vel quòd eo Anno omnes ferè in partu moriantur, quia tunc esse periculum, docent Silvester, Navarrus, Aloxer apud Zambranum.* Ita ille. Quòd si puerpera labore fluxu sanguinis, epilepsia, febris &c. periculosis, tunc adest duplex, proindeque indubitata causa illam ungenti; vix autem potest contingere periculum ex doloribus sine ægritudine nata ex torsione, & vexatione partium inferiorum, inquit P. Reginaldus *cit. num. 68.*

846 Quia verò incidit necessarius sermo de parturientibus, quarum tam multæ vitam amittunt in parturitione, non possum non monere hic ministrum Baptismi, ut legat, relegatque ea, quæ ex aliis retuli *Tract. 2. num. 57. 247. & 260.* atque in *Append. ad Casum VIII.* illius Tractatus.

At sciscitaberis, quid censendum de hoc 857

Casu Episcopi Hispani.

Vi Anno 1589. in Vigilia SS. Apostolorum Philippi & Jacobi duobus suspendendis, Confessione & Eucharistia munitis Extremam Unctionem ministravit.

Respondet P. Escobar *problem 30.* referens hoc factum, multis paradoxum, illum pium, & doctum Episcopum hoc ideo fecisse, quòd illi duo afficerentur ægritudine periculosa plane, quo casu optimè gessit juxta probabilem sententiam. Ita Escobar, & ego. At verò si non laborassent ullo morbo, non licuisset ministrare, ut notant omnes, ac docet praxis.

Porrò hic integer verus Casus dat justam occasionem proponendi hunc quæ verum, quæ fictum, sed maxime possibilem, & simul

Curiosum Casum Germanicum.

848 *Receptum est legibus, & moribus Germanorum ut voluntarii homicida artus, adeoque brachia, femora, tibia frangantur rotâ armatâ ferro prominente. Vidi ipse Annis abhinc sexaginta quinque duci ad ejusmodi crurifragium mulierem lacertosam, qua aliam in domo propria ex insidiis trucidaverat, cremio in caput impeto; cui oblata quædam erat mutatio in manus supplicium, sed voluit in se agere, ut expiaret facinus. Porro fit quandoque, ut primo omnim petatur validissimo ictu pectus, si ut factum illi mulieris, quandoque verò: ubi videlicet homicidia sæpius repetita fuere, postremo loco feriatur pectus. Quin nonnunquam factum, ut, iudice vetante, maneret pectus intactum, adeoque post omnem carnificinam vita remaneret integra, imponeretur miserabilis reus, in necereturque sua rota, qua in loco publico statuta non solum diu vixerit post illam horrificam contractionem, sed etiam à spectantibus petierit haustum frigida. Quid si & Sacerdotem petiisset, à quo extremè ungeretur? An oportuisset? An licuisset obsecundare?*

Et quid singulariter agendum fuit in hoc Casu 849

Casu Parisiensi?

Quando videlicet Annis abhinc admodum quindecim Lutetia Parisiorum quidam publicus grassator, & latro more Germanico rota fractus, vixit ad triduum implexus rota, accedentibus, eumque solantibus quæ secularibus, quæ Religiosis, ac nominatim de Societate nostra, ut mihi recensuit, qui id temporis vivebat Parisiis juvenis integerrimus. Quid si & ille miser flagitasset salutiteram Unctionem?

Resp. I. Nemo dubitabit, quin teneatur quivis Sacerdos, deficientibus Ordinariis Curatoribus animarum, accurrere ad excipiendam exomologesin ejusmodi hominis; ut liquet ex communi Regula de Ministris Sacramentorum in extrema necessitate. At quid de Extrema Unctione?

850 Resp. II. Talis est omnino capax Unctionis Extremæ; etenim PP. Palauus, & Tannerus supra relati, itemque alii absolute tradunt, hujus Sacramenti capaces esse omnes, quibus mors imminet ex vulnere; imminet autem illis miseris mors non ex uno, sed ex pluribus vulneribus. Imò censo, non posse ipsi negari hoc celeste antidotum. 1. Quia nulla lex positiva id vetat. 2. Quia nullo modo repugnat reverentiæ hujus Sacramenti, cum nullus planè locus sit determinatus pro illo. 3. Quia magistratus secularis non habet jus prohibendi, cum sit actio merè spiritualis, nihil præjudicans rectæ politicæ. 4. Quia DD. loquentes de his, quibus perentibus oportet subvenire his spiritualibus suppetiis, loquuntur generalissime de omni infirmo, constituto in mortis periculo, excipientes solos excommunicatos &c.

851 Rursum percontaberis, quid faciendum fuerit capulari seni? de quo hic

Casus Bavaricus.

Vidi abhinc Annos 28. in Weilhaim oppido quodam Bavaria senecionem, cui credebatur affirmanti, se numerare atatis Annos centum & octo, fuit aliquamdiu post extinctus solo senio, sine indicio ullius morbi. An potuit extreme ungi?

852 Resp. Potuit, debuitque ille, quem, ut narro, vidi, & allocutus sum ipse. 1. Quia Concil. Mediolan. 4. superius citatum expresse statuit, ut senio confectis præbeatur hoc Sacramentum, licet non sint egroti, & Armilla verb. Unctio n. 6. sic loquitur: His, qui præ senio deficiunt sine actuali infirmitate, Unctio datur; & ita loquitur Cardinalis Toletus loc. cit. num. 12, quia senectus ipsa est morbus, ut ad propositum loquuntur multi ex superius citatis,

nominatim Dicastillo num. 162. Qui verò phthifici extinguuntur propè, ut senes, noto hic ex P. Quintannadonna loc. cit. num. 1. esse hoc Sacramentum conferendum in phthisi confirmata cum probabili dubio, an hodie, aut cras, vel brevi accidat mors; & cum difficilis est respiratio, & periculum suffocationis insperata. Nec neganda unctio illi, qui est in periculo mortis præcisè ideo, quòd dubitetur, an possit fisci sanguis, quo manat per nares. Hunc Casum prætereunt ceteri, ego censui exprimendum, ideòque expressi superius. Idem dic de illo, cui carnifex aperuit, jussu Magistratus, venam non claudendam nisi morte.

853 Porro sicut supra dixi, omnes, qui vulnere lethali lauciari sunt, licet muniti hoc Sacramentum, ita & omnes, quos viperæ momordit periculose, ut observant passim citati, addentes, jure negari Unctionem præliaturis in periculo certo certamine, vel inituris navigationem plenam discriminis; hi enim non sunt infirmi.

854 V. Sicut nullus locus præscriptus est pro hoc Sacramentum, ita nullus situs corporis, adeòque potest jacens, sedens, stans recipere. Ioannes Wigens ex communi in q. 32. S. The. num. 3. nominatim hydropicus, phthificus a peste afflatus. Barboza De Paroch. cap. 22. num. 20. Ergo peste afflato licebit accedere ad Parochi, ac petere illic inungi? Resp. Licebit, per se loquendo, teste eodem Wigens, si aliam occasionem non habeat. P. Lessius cap. 4. num. 21. Sicut & posset, deberetque in ipso tempore, si in eo quem invaderet infirmitas lethalis.

S E C T I O II.

De Ministro Extremæ Unctionis.

Casus mirandus, non imitandus.

S U M M A R I U M.

Casus Sanctæ Hedwigis, petentis Extremam Unctionem ante omnem morbum. 855.

Quis sit Ordinarius, Minister Extremæ Unctionis? 857.

An sufficiat præsumpta licentia Parochi? 859. Quid si hic nec velit administrare, nec dare licentiam? 860.

An in tali casu etiam teneatur alienus conferre hoc Sacramentum? 861.

Quid peculiariter liceat, aut non liceat Regularibus circa administrationem hujus Sacramenti? 862.

Et singulariter circa eos, qui negotioli causâ ingressi Monasterium corripuntur morbo. 863. & 865.

Et circa externos obeuntes Exercitia Spiritualia? 864.

Et circa eosdem externos neglectos à Parochis. 867.

Proponuntur tredecim Aphorismi pro Parochis in ordine ad Extremam Unctionem. 870. & seqq. Oportet esse potius præproperum, quam nimistardum. 871.

Parochus non teneatur acquiescere petitioni S. Hedwigis supra 855. relata. 873.

Peccant mortaliter argentes ad initium cujusque morbi. 874.

Delinquit & is, qui è contra differt usque ad extremum articulum. 875.

Casus petentis ob metum apoplexia ungi in morbo non lethali. Ibid.

Quid agendum dubitanti, an adhuc vivat infirmus? 876.

Et quando est periculum, ne ager extinguatur ante Unctionem omnium sensuum. 877.

Antunc duo Sacerdotes sint adhibendi? Ibid.

Casus Rupertii Imperatoris differentis ex falsa opinione Extremam Unctionem. 881.

Casus alterius, iidem rati, perceptione hujus Sacramenti accelerari mortem. 883.

Parochus ne sit nimium scrupulosus in iteratione hujus Sacramenti. 886.

Quomodo Authores loquantur de iteratione permissa, aut vetita. 887. & seqq.

Casus mulieris per sepe in diversis morbis unctæ, & idcirco denique passa difficultatem. 891.

Casus femina ebria, & unctæ. 892.

Casus uncti in deliquio extra omnem morbum, & dubitantis, an illa unctio valuerit, cum non petierit. 894.

Casus paradigmaticus mulieris. 896.

Describitur perutilis doctrina ex manuali Pastorum. 898.

Monitio peculiaris pro Parochis Diocesis Constantinensis. 899.

Parochus, per se loquendo, teneatur sub mortali ministrare hoc Sacramentum petenti. 901.

Imò etiam quilibet alius Sacerdos. Ibid.

Singulariter tempore pestis incumbit Parocho illa obligatio. 902.

Que cautela adhibenda Parocho, ne contrahat pestem. Ibid.

Archidux Leopoldus Guilielmus piè amulatus Extremam Unctionem. 904.

855 Priusquam S. Hedwigis Ducissa Poloniae ullo morbo tentaretur, cognito tamen devinitus, & morbum, & mortem imminere, petiit ungi extreme. Objicienti verò Adelheid: Domina, cur Extremam Unctionem petendo nostros affligis animos, cum sis incolumis? Nec enim hoc Sacramentum ministrari solet, nisi ubi de ægroti periculo metus est. Cui illa respondit: Scio, ita esse, ut dicis, sed est tamen, quod hic advertere te oporteat; cum enim Extremæ Un-

ctionis Sacramento homo moriturus tanquam armis spiritualibus contra spirituales nequitiæ muniatur, ejusmodi præsidium cum summa devotione accipiendum est. Ego autem etsi incolumis adhuc sum, tamen mox secus habitura sum; vereòque, ne incremente morbi dolore auxilium nõ cum tanto possim devotionis fervore percipere, quanto par est animam ad Dominum properantem. Ita ergo satisfactum est ejus desiderio, & oleo sancto unctæ est. Nec diu post in morbum incidit, nec Sacramentum hoc denuo percipere voluit. Sed hoc tamen, quod hic diximus admirandum potius est, quam imitandum; cui Spiritus Domini per revelationem tribuit efficaciam, & in quo, ut piè creditur, sancta devotio dispensavit.

856 Quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur, teste Apostolo 1. Corinth. 4. Cum ergo Curatores animarum sint dispensatores mysteriorum Dei, oportet, esse fideles, atque adeò dispicere, utrum hic & tunc sit ungendus is, qui per se, subve id petit; ac singulariter, utrum ad sit infirmitas, de qua superius, item singularissime, utrum iterandum sit hoc Sacramentum. Occasionem differendi de utroque subministrat hic Casus mirandus potius, quam imitandus, sicut expressissime loquitur sive Laurentius Surius Tom. 5. ad 15. Octob. cap. 8. vitæ illius sanctissimæ Ducissæ: sive Engelbertus, Monachus Cisterciensis: sive quis alius; descripsi ego immediatè ex ipsomet Surio.

857 Quæritur igitur I. Quisnam sit ordinarius Minister Extremæ Unctionis?

Resp. I. Proprii hujus Sacramenti ministri sunt Ecclesie Presbyteri. Ita loquitur Trident Concil. Sess. 14. c. 3. De Extr. Unct. Ut proinde non sit ullo modo audiendus Thomas Waldensis apud Lessium De Extr. Unct. c. 3. n. 8. ratus, etiam laicum licet, ac validè ministrare hoc Sacramentum, si absit omnis Sacerdos. Rectius diceres cum D. Reding loc. cit. a. 5. Controv. 1. etiam à degradato Sacerdote validè administrari hoc Sacramentum.

858 II. Non tamen est cuivis Presbytero fas, per se loquendo, id administrare, sed solius est Parochi. Ita omnes; etenim administrare Sacramentum est primarius actus Pastoris, qui ex officio pascit oves sibi commissas. Unde Clem. de privil. excommunicantur Religiosi id facitantes sine facultate Parochi, ut paulò post videmus; at non excommunicantur alii Sacerdotes se ingerentes præter jus, & fas, P. Lessius loc. cit. n. 19. quia lex poenalis non est à persona ad personam extendenda, etsi dissentit Cardin. Toletus Lib. 7. c. 2. Extr. Unct.

859 III. Peccant tamen mortaliter etiam saculares Sacerdotes se, invito proprio Parocho, intru-

intrudentes (sapius, non si semel, aut iterum, inquit P. Tambur. c. 3. §. 1.) in hoc officium; at verò non peccant, si ministrent ex rationabiliter præsumpta licentia Parochi. Barbosa *De Paroch. cap. 22. num. 2. Palaus Tract. 26. p. 7. num. 4.* adferens hanc generalem doctrinam quòd *actiones, qua non ut validè, sed ut licitè fiant, expostulant consensum, si hic & nunc probabiliter præsumatur, licitè fiunt jure sic disponente.*

860 *Sed Parochus nec vult administrare, nec permittere, ut alius administret.* Resp. Si absque justa causa ita se gerat, inprimis cadet in illum (Sacerdotali ejus dignitate demptà) vetus proverbium: *Canis in præsepio.* Deinde hoc in casu poterit quilibet alius Sacerdos præstare hoc officium charitatis Christianæ. Hurtadus *diffic. 12.* cum communi contra Toletum *loc. cit.* & alios apud Quintannadvennam mox citandum; etenim est tam Pontificis Summi, quam proprii Episcopi voluntas, ut hic agatur contra irrationabilem voluntatem proprii Curati. Reding *loc. cit. n. 11.*

861 *At teneturne alienus in eo casu id facere?* Respondet Quintannadvenna, *Singul. Tract. 5. Singul. 3.* & Palaus *loc. cit.* teneri, citatque Valentiam *Disp. 8. in 3. Part. quæst. 2. p. 11.* Suarium *Disp. 43. Sect. 2.* Coninck, Laymanum, Bonacinam. *Sed ille alienus onerabit se odio Parochi.* Ego in *Alphab. Commun. Cas. XXI. num. 380.* ad prorsus similem Casum de Viatico, propositum mihi respondi, & probavi, hoc odium communiter non præbere sufficientem excusationem. Vide infra *n. 901.*

862 *Quæres II. Quid peculiariter liceat, aut non liceat Religiosis in hoc ministerio?*

Resp. I. Nec peccant, nec excommunicationem, de qua paulò antè, incurrunt, quando sæcularibus, qui eorum familiares sunt, ministrent hoc Sacramentum; etenim varii Pontifices id ipsis permisissent. Vide P. Suarez *Tom. 4. De Relig. Tract. 10. Lib. 9. cap. 4. num. 10.* P. Pellizarium in *Manuali Regul. Tract. 8. cap. 3. Sect. 4.* & maxime Augustinum à Virgine Maria *De Privileg. Religios. Verb. Familiæ.* Nominè *Familiarium* verò intelliguntur hic omnes, & soli, qui actu inserviunt Religiosis, & intra eorum septa, domosque habitant, sub eorumque obedientia vivunt.

863 Ita docent passim propter clara verba Concilii Tridentini. *Sess. 24. De Reform. cap. 11.* illi quos citavi in *Theolog. Juridico-Moral. c. 42. n. 171.* ubi tamen addidi, si quis è familiaribus non habitantibus in aliquo Collegio, Monasterio &c. corripere in ipso Collegio lethali ægritudine, fore licitum, extremè illum ungerè. Lege citatum Augustinum, experies verba Pontificum valde illimitatè loquentium pro Regularibus; sicut & Ascenius Tambur. *De jure Abbat. Tom. 2. Disputat. 7. quæst. 3.* probat, Religiosos posse, suis servitoribus, etsi habitantibus extra septa Monasterii, ministrare ul-

tima Sacramenta, posse inquam, in foro conscientiæ, quamdiu non se opponunt DD. Parochi. Verum nostra Societas non utitur hoc Privilegio, quia cavet offendere eos, quibus servire studet.

864 *II. Possunt nostri iis, qui intra septa domorum, seu Collegiorum infirmati fuerint, Extremam Unctionem Apostolicà auctoritate libere, & licitè, Parochialis Presbyteri, vel alterius cujuscunque Episcopi, vel Superioris licentià, vel assensu nullatenus requisito, ministrare.* Ita loquitur Compendium nostrorum Privilegii. *Extrem. Unct.* Atque adeò si quis in nostris Collegiis vacans (ut faciunt sat multi à Clero hujus urbis, ipsique etiam DD. Canonici Cathedralis) ostituantis Exercitiis Spiritibus nostri S. Fundatoris, tantopere commendatis à Sede Apostolica, & ab Alexand. VII. Anno 1657. locupletatis Indulgentià Plenarià (quam lucrandi conditiones quinque explicò in *Quinario Tract. 4. Part. 2. cap. 32. num. 505.* præmissò *num. 604.* Brevi Alexand. VII.) corripere morbo lethali, posset abique omni dubitatione muniri à nostris Sacro Viatico, factaque Unctione, & sine ulteriore interrogatione tumulari in nostra Ecclesia. Lege Tambur. *loc. cit.* Pellizar. *loc. cit. num. 326.* atque Suarez *loc. cit. num. 16.* Notat tamen Pellizarius *loc. cit. num. 329.* si quis negotioli causà veniens ad aliquod Monasterium obrueretur morbo lethali, non fore (nisi esset periculum in mora) licitum Religiosis impartiri ipsi Unctionem, sed vocandum fore Parochum, quia talis non potest ullo modo nominari domesticus. Verum P. Quintannadvennas *loc. cit. Singul. 4. num. 5.* non admittit hanc restrictionem; ego nego consequentiam.

866 *III. Licet Societas nostra non soleat largiri extrema Sacramenta studiosis habitantibus in Seminariis, Collegiis, Convictibus etiam contiguis Collegio, esto, illi Convictores subsint nostræ obedientiæ; qua de re ex instituto disputat contra Quintannadvenna. Cardinalis de Lugo in Respons. Moralib. Lib. 4. disp. 33. sicut & de Viatico; possunt tamen alii Religiosi, quando tales habent alumnos, seu Convictores. Pellizar. loc. cit. num. 328.* ob Privilegium Martini V. qui Pellizarius *num. 332.* describit Privilegium concessum Theatinis, quo permittitur ipsis, ut hoc & Eucharistiæ Sacramentum liberrimè muniant mercenarios, & operarios ægrotantes in eorum domibus.

867 *IV. In eodem Theatinorum Privilegio, concessò à B. Pio V. fit iisdem Theatinis (& consequenter participantibus in eorum Privilegiis) potestas, irrequisito consensu cujuscunque, eadem Sacramenta ministrandi cuicunque etiam extra monasteria decumbenti periculose, si non adsit, qui fungatur illo ministerio; quamvis Lezana apud eundem Pellizar. n. 333. referat ex Leone X. strictiorem licentiam. Vide infra *n. 901.**

V. Pos-

868 *V. Possunt Religiosi per Bullam Urbani III. oleum infirmorum accipere à quocunque Episcopo, sicuti etiam ex jure communi possunt tunc, cum Sedes vacat. Pellizar. ibid. num. 334.*

869 *Dices: Tradidisti in tuo Alphab. Communicantium complures Regulas, seu Aphorismos pro Parochis, ministraturis Divinum Viaticum, sicuti in Alphab. Baptizantium pro iisdem tincturis Baptismo moriturientem, collige etiam nonnullos in fasciculum pro administratione sacre Unctionis, ut eorum memores Curatores animarum, Christi pretioso sanguine redemptarum sese, ut decet, fideles dispensatores mysteriorum Divinorum gerant in articulo sententiæ irrevocabilis, ne fortasse aliquando percellantur illo fulmineo tonitru: Sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Exech. 33. v. 8.*

Resp. Parebo lubens volens huic honestissimæ petitioni. Sit ergo

870 *Aphorismus I. Observanda est Regula sexta, quam in cit. Alphab. Communic. n. 414. tradidi de acceleratione, imò festinatione, imò cursu etiam per publicam plateam, quando certum periculum est in mora.*

871 *Aphorismus II. Quanquam nimia facilitas, & festinatio in hoc Sacramento conferendo non est probanda, multò tamen magis fugiendum est oppositum extremum, ut scilicet, cum de periculo mortis timetur, non statim detur hoc Sacramentum, aut diutius expectetur, nam in multis videmus (nec idcirco) propter dilationem vel non in tege potuisse conferri Sacramentum, vel alienatis omnino mente, & extra omnem sensum fuisse administratum. Ubi dubium non est, multum deperire infirmis. Hæc omnia verba descripsi ex sapientissimo Petro Soto de Extr. Unct. lect. 2.*

872 *Aphorismus III. Itaque non sunt imitandi tres illi Sacerdotes, quorum unus unxit S. Hedvigem nondum correptam ullo morbo, alter initio cuiusque morbi infirmum ungebatur, ut se ab hac cura expediret, ut refert Quintannadvenna. Singul. tr. 5. Singul. 7. tertius differēbat, donec infirmus vel esset destitutus omnibus sensibus, vel certè esset ejus salus omnino desperata.*

873 *Nam primus non tenebatur credere, illam, quamvis sanctitate, & prodigijs illustrissimam Ducissam, à Spiritu sancto infligari ad petendum quidquam repugnans Divinis literis, sensuique totius Christianitatis potuit tamen prudenter id ipsum credere, cum præsertim nondum esset tam clarè, quam postea à Concilio Florentino, definitum ab Ecclesia, hoc Sacramentum non esse conferendum, nisi actu infirmis. Vide, quod in calce totius huius Alphaberi dicam de S. Malachia, & mox de Petro Vellio.*

874 *Alter secundum omnes deliquit mortaliter, quia egit contra expressam prohibitionem Concilii Florent. relatum supra num. 834. & exposuit Sacramentum periculo nullitatis, siqui-*

dem ex multorum sententiâ invalidè confertur, si conferatur illi, qui nec putatur existere in periculo mortis, nec re ipsâ existit, esto sit infirmus; secus, si probabiliter putaretur existere, esto falsò; aut si ungeretur in principio morbi ex se lethalis, ut fit cum infectis, & afflatis peste. Imò Diana *Part. 8. Tr. 6. Res. 45.* meritò cum Nicolao Ysamerto contra Palaum *p. 8. n. 13.* tenet, quando medicus (idem dic in defectu medici de quovis prudente) propriè dubitat, utrum morbus vel secundum se, vel secundum præsentem circumstantias sit periculosus, necne, ungi posse absolutè; hoc ipso enim, quòd propriè de hoc puncto dubitetur, jam prudenter aliquantum timetur de morte. Nota mi R. D. Curate hanc doctrinam, liberabit te aliquo scrupulo.

APPENDIX DIVINATORIA.

875 *At quid pronuntiabimus de fidelissimo, charissimo amico, & cliente S. Francisci Xavierii, Petro, inquam, Vellio? Qui, ut vidimus Tract. 3. Cas. XVIII. num. 633. in App. lit. e. valens, nec ullo, ut apparebat, laborans morbo, sciens autem imminere sibi supremum diem, flagitavit se extremè ungi. An dicemus, tam illum, quam sacerdotem, qui id officii ipsi præstitit, deliquisse mortaliter per se loquendo, at ob ignorantiam, bonamque fidem excusari à peccato formali? Sed ignorantia illa non debet in sacerdote præsumi, quia & labia sacerdotis custodient scientiam Malach. 2. & in tali imperitia culpæ annumeratur L. Imperitia. ff. De Reg. jur. & ibi not. & in cit. Append. lit. g. novimus dare, eundem Vellium merè etiam materialem superstitionem admisisse, dum curavit pro se adhuc vivo fieri sacrum funebre. An absolvemus omni culpâ? Cur ergo non etiam Sanctam Hedvigem, de qua superius n. 872, 2. An denique potius dicemus, fuisse illi tantæ amaritiei, quam persensit Vellius in vino perquam sincero bibendo; junctam stomachi alterationem, quæ aliam, eamque fatalem causaverit, paulò post quam se ipsum collocavit in feretrum, proinde jam tunc, cum extremè ungebatur, ad fuisse morbidam qualitatem, mortis prodromam? Est sanè hoc non improbabile, ideòque potius tenendum, quam ut vel peccati damnemus parochum, tamque pium parochianum, vel fingamus, Christum dispensasse tunc in institutione huius Sacramenti, quasi voluerit cum singularissima gratia conferri nullo modo ægrotanti, seu infirmo, & quid si hoc ipsum divinemus de sancta Hedvigè?*

Quid rursum de hoc

Belgico Heroe?

876 *Maximiliano, inquam, Egmundio Bure Comite, quem virum bello, pacè que clarum ex legatione contractæ ægritudine, postquam à Medico, Andrea Vesalio, horam mortis,*

ac pene momentum, quæ ejus erat peritia, intellexisset, nihil turbatum, insigni convivium a paratu jusse instrui, omnique gazâ, ac supercætile argentiâ expositâ, amicos vocasse, unâ cum eis assedisse mensæ, ac subinde liberalitate inter vivos rarâ, in presentes partem esse, nihilque commoto ad lethum instans animo, tanquam ad meliores divitias, amicisque transituro dixisse vale, indeque in lecto, velut ad quietem compositum expectasse mortem. Quâ eodem, quod Vesalius signaverat, momento occubuit, sacris antè Christiano more pie ad hunc agonem munitus.

Hæc verbis hanc ad lethum præparationem memoriæ prodidit P. Jacobus Masenius in *Anima Historia* lib. 7. num. 56. ad Annum Christi 1548. Potest autem haud immeritò quæri, an & quando fuerit extremè unguendus iste Heros, cum ex hîc recensitis verisimillimum sit, neminem præter Medicum, existimasse adesse præfens mortis periculum?

Respondeo in primis, si petiit, parochum fuisse obligatum administrare ipsi hoc Sacramentum, etenim judicium tam excellentis Medici, quàm fuit Vesalius, gignebat probabilem valde opinionem de morbi sui qualitate mortiferâ. Probabilis autem opinio de ejusmodi qualitate morbi jam præsentis, tribuit parochiano jus ad exigendum illud sacrum Ministerium. 2. Potuit differri usque ad quinque, vel sex horas proximè antecedentes articulum temporis designatum à Medico, nisi citius supervenisset symptoma jam jam erepturum ex omnium judicio vitam. Etenim extra hoc symptoma erat valde probabile, quòd non extingueretur octo, vel decem horis ante momentum prædictum à tali Medico. Si autem aliud è vulgo Medicorum promississet ejusmodi vaticinium, non facile damnâsem de mortali plebanum, qui repudiato hoc vaticinio distulisset Extremam Unctionem eò usque, donec adessent certiora signa mortis, consecutura illam infirmitatem.

875 Tertium denique ex illis tribus, de quibus num. 872, damnatur apertè illâ decretoriâ sententiâ Catechismi Romani part. 2. de Unct. c. 6. editi auctoritate B. Pii V. Gravissimè peccant, inquit Catechismus, qui illud tempus agroti unguendi observare solent, cum jam omnis salutis spes amissa, vitâ & sensibus carere incipiunt.

At quid censendum de hoc ad me per scripto Facto viri Religiosi perquam docti?

Qui non multis abhinc Annis in infirmitate minimè ex se lethali constitutus, timens autem prudenter, ne apoplexiâ tactus vel privaretur beneficio Extremæ Unctionis, vel nequiret hanc, nisi jam captus mente, recipere petiit, atque impetravit à suo Superio-

re, viro prudentiâ claro, An licitè, & validè fuit collata?

Et novi celebrem libris scriptis Religiosum, quem duo Medici DD. monuerant, attenderet sibi, esse enim verendum, ne subito extingueretur, sicut & re ipsâ illum inter coenandum obruit apoplexiâ, atque post tempus non longum, sufficiens tamen ad gratiam hujus Sacramenti potiendam, ipsa mors: *Anne huic licuit petere, accipere que id Divinum munus, priusquam noceret periculum vicina apoplexiâ?*

Resp. ad primum, non posse à menon probari, seu petitionem infirmi, seu concessionem Superioris, cum sit mihi utriusque sapientia perspecta, faciâtque hæc ratio, quòd haud dubiè fuerit jam in corpore illius infirmi dispositio ad illud supremum malum, adeòque dici potuerit jam cœpisse. Quæ eadem causa militabat in eo, de quo sum locutus secundo loco, erat enim admodum infirmus, sæpe aut lecto affixus, aut baculo niti coactus. Si tamen nulla planè agritudo appareret jam in eo, quem Medici ex sola physiognomia judicarent obnoxium apoplexiâ, non auderem ipsi, tametsi postulanti, gratificari in impertiendo hoc infirmorum seu alexipharmaco, seu antidoto, propter rationem productam.

Aphorismus IV. Ergo Parochus memor pulcherrimæ rationis, quam pro suo facto (mirando, non imitando) attulit S. Hedyvigis, non solum eam ipsam rationem recitet ægris, præsertim matronis, sed etiam conetur suaviter, & potenter inducere, ut dum sunt adhuc integris sensibus, arripiant hæc æra spiritualia. Valde mihi probatur praxis DD. Parochorum Constantiensium, solitorum (si fieri queat absque molestia infirmi) statim post præbitum Viaticum etiam ministrare hoc Sacramentum, ut scilicet æger, qui simul passus, & unctus est, resistat tanto potentius illi, qui tunc vel maximè circumcui, quærens, quem devoret. Verè omnes, qui hanc materiam tangunt, monent esse cavendû, ne expectetur, donec infirmus deficiat sensibus exterioribus, & interioribus. Quamvis utique sit fatius, dare serò, quàm nunquam. At quid si dubitem, utrum adhuc vivat, an jam vixerit? Resp. Sequere exemplum illius Venerabilis Domini Doctoris, qui primum hoc Anno jussit talem ungi, sed sub conditione. At cœpiâ unctio clarè vidè, jam expirasse? Ergo desiste. Bonac. p. 5. n. 8. & spera, prioris sensus Unctionem profuisse ipsi ad vitam æternam, modò tunc fuerit adhuc in vivis.

Aphorismus V. Cùm vides agentem animam, unge subito unum oculum, unam manum, nares, unam aurem, os, dicendo interea: per hæc Unctiones indulgeat tibi Dominus, quid quid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum. Pono signanter verbum deliquisti ante expressionem sensuum, quia si emigraret anima, priusquam dixisses: deliquisti, frustra esset tuus labor. Ut ergo non sit inanis in

Domino, præmitte: *Deliquisti*, est enim probabilissimum, nominationem sensuum non esse de essentia. Suprà num. 890. Si formâ hoc modo absolutâ vivit adhuc infirmus, repere totam ab initio, ut aptè suppleas omiâ; sed non opus est repetere Unctionem, cum sufficiat, si tota forma pronuntietur immediatè ante totam Unctionem. *Quid si in tanta necessitate unus Sacerdos ungat duo, vel tria organa, alter alia duo, vel tria?* Resp. *Valide* quidem unget, sicuti habet communis DD. relatorum ab Escobar problem. 41. imò & in hoc casu licitè Suarez Tom. 4. in 3. Part. d. 43. Sect. 2. num. 7. ac Barbosa De Parocho c. 22. num. 9. sed prior modus est expeditior.

878 At quid fuit agendum cum illo? de quo P. Thomas Tambur. De Sacramentis in genere Tr. 1. c. 1. §. 1. n. 5. refert hunc.

Casum Rarissimum?

*V*idelicet de infirmo, cui dum Parochus primam Unctionem adhibuisset, formæque partem illi unctiois respondente, ut sit, sed non totam protulisset, visus est certò infirmus animam exhalasse. Unde omnino desiste certè debuit: sed quia post integram circiter horam infirmus oculos aperuit, vivusque manifestè apparuit, idem Sacerdos formam iterum adhibuit, quam integram non protulerat, nò repetitâ tamen unctioe. *Quæsit ergo ex me, an rite se gesserit?*

Ita P. Tamburinus, Respondens, oportuisse repetere primam unctionem, eò quòd intercesserit integræ horæ spatium inter materiam proximam, atque formam. Quæ resolutio mihi probatur, sicut vice versâ fuisset improbatum eundem Sacerdotem, si repetitâ primâ illâ unctioe, non pronuntiasset rursus omnia verba ei correspondentia, sed tantum illa, quæ omiserat ob supervenientem, ut rebatur, mortem infirmi, propter rationem allatam Tract. 1. n. 37. & 41. Subdit autem idem Doctor n. 7. si post duas Unctiones integras, additis integre formis, contingeret ejusmodi paroxifmus, talisque reditus ad vitam apparetur extincti, necessariò esse repetendas duas illas unctioes, & formas, eò quòd hoc Sacramentum ex communiore sententia perficiatur solum in ultima unctioe, ac proinde nimium distaret à se invicem partes ejusdem Sacramenti. Probatur mihi & hæc ratio, & conclusio; atque huic Casui rarissimo subijcio solutionem.

Alterius ferè æquè rari.

879 Non memini, me legisse (scribit mihi è celeberrima Buxiensi Carthusia Venerabilis quidam Stylices Mysticus, sicut hujus Sanctissimi Instituti sectatores inge-

niosè simul, & eruditè nuncupat P. Theophilus Raynaudus) in R. V. Tractatu de Extrema Unctione hunc Casum. Cùm infirmus quispiam, in quo præter halitum nullum vitæ indicium sentiebatur, cœpit inungi, dum autem inungitur totaliter restituitur, eò quòd solummodo deliquitum sit passus (vel paroxifmus morbi caduci, cujus tamen effectus nullum certum, ut aliàs, sit visum indicium, e. g. per spumam) pono autem, ut vidi olim factum, jam inceptas esse, non autem completas unctioes, dum æger restituitur. Num cessandum, & restantes unctioes omittenda?

Respondi, videri, fuisse cessandum, eò quòd defuerit in illo infirmo intentio suscipiendæ tunc Sacramenti; nec enim quifquam laborantiù epilepsiâ vult aut potest licitè velle, ut, quoties labitur exanimis, impertiatur sibi ipsi illud Sacramentum, cum & non sit in eodem morbo toties repetendum, & non semper adfit debita dispositio. Si tamen revera nunquam fuisset ad tantam debilitatem redactus, quanta exprimitur in specie facti, tum licuisset, aut fortè etiam oportuisset pergere, videtur namque esse voluntas omnium horum miserabilium hominum, ut extremè ungantur, si adducuntur ad aliquem tam extraordinariè gravem paroxifmum, ut prudenter censeatur vitam erepturus; potest autem utique prudenter id censeari etiam in ea infirmitate quam à parte rei non sequetur mors; etenim prudens judicium non est metiendum ex eventu, sed ex circumstantiis incurrentibus in sensus, inque memoriam præteritorum.

--- Pereat successibus opto,

Quisquis ab eventu facta notanda putat.

Aphorismus VI. Quando Curatus advertit, aliquem periculose decumbentem tergiversari circa receptionem Unctionis, dextre conetur expiscari, an illa tergiversatio non proveniat ex illis falsis imaginationibus, de quibus supra num. 813. & seqq. memor sequentis.

Casus Imperatorii.

881 Nostro tempore Rex Romanorum Rupertus hauserat diabolicum hunc institutum, quo quidam supersticiosissimè credunt, se post sanctæ Unctionis sumptionem omnino migrare oportere. Distulit ergo dictus Princeps, in lethali infirmitate, recipere hoc Sacramentum, propter mortis periculum. Obtinuerunt tamen tandem doctores Divini, & humani iuris, Divinâ arridente gratiâ, ne differret tam salubre animæ, & corporis antidotum. Cùmque presentibus literatis Clericis,

cis, inungeretur Princeps, & orationes, quæ de sanitate sonant utriusque hominis, multiplicarentur, ait satis alacriter: Rectera si hoc Sacramentum scivissem, tantum pro utroque valuisse homine, quemadmodum jam audio, dudum ipsum devotissimè postulasset; Fuit enim literatus satis, qui convalescens postmodum multis Annis Romanum gubernabat sanctè Imperium.

882. Contraxi, servatâ tamen integre phrasi auctoritatis, quæ Joannes Nider celebris Sueviæ Doctor mandavit posteritati in suo Formicario, seu pœrudito *Tractatu de Formicis l. 4. c. 11.* tantò dignior fide, quòd scripserit de re, quæ contigit ejus ætate. Cùm ergo vel hinc constet, infedisse jam abhinc plus Annis ducentis, & ex dictis supra pateat, nunc quoque infedere hominibus hanc vesanam opinionem, quòd Extrema Unctio adferat extremum malum, scilicet mortem, meritò inter Aphorismos refero hunc casum, confirmans illum alio

Casu Concionatorio.

883. *Nicolaus de Nisa Ordinis Minorum in Gemma Prædicantium scribit, quendam magni cateroqui meriti interrogatum, an vellet ungi? Renuisse. Nolite, inquit, obsecro, quia omnes, qui ungentur, moriuntur: atque in iis verbis obivisse. Cum vero linde aminibus in volveretur, aperuisse oculos, & hac dixisse: quia extremæ Unctionis Sacramentum abhorruì, centum annis in purgatorio; justo Dei judicio, torquebor; si unctus fuisset, de ægritudine convalescens; facta enim Unctio non est acceleratio mortis, sed dilatio, atque his dictis iterum expirasse.*

884. Siligisti, mi D. Curate, libellum, cui sine nomine Auctoris fuit in Monacensi Editione titulus: *Manuale Parochorum*, utique advertisti, auctorem illius fuisse virum gravem, acrisque judicii, alienum à fabulis, perquam studiosum solidæ veritatis: ille tamen idem auctor (P. Carolus Mussart nosster, ut indicant postremæ editiones) verbis hinc repræsentatis repræsentat suo Lectori, atque adeò omnibus planè Parochis hunc Casum velut credibilissimum, & meritò à me dictum *Concionatorium*; erit enim vicem duarum, trium longarum de hoc argumento concionum, si recensatur cum emphasi, & addito exemplo Ruperti Imperatoris.

885. Confirmat verò hic Concionatorius Casus tres doctrinas morales. *Primam* de studio, quo Curatores animarum allaborare debent, ut cognoscant, an is, qui identidem petit dilationem, & verè præstinationem Unctionis, non petat ex errore, in fide, aut adversus rectam rationem. *Secundam* de peccato veniali,

quod solet jungi negligentibus hoc Sacramentum. *Tertiam* de sanitate corporis, quam pœsape confert hæc Unctio.

Aphorismus VII. Ne sit Curatus nimium scrupulosus circa iterationem huius Sacramenti. Cùm enim certum sit ex una parte, per illud non imprimi Characterem, ac proinde esse naturâ suâ iterabile; ex altera autem parte nulla lex scripta determinet, an, & quoties liceat, aut non liceat iterare hoc tam salutiferum mysterium, inclinè Curatus potiùs (præsertim quando videt, fore pergratum ægro) in iterationem, quàm omissionem iterationis, probè memor tum aureæ sententiæ ex S. Leone Cap. *Si nulla. dist. 4. De consecrat. Non temeritas intervenit presumptionis, ubi est diligentia pietatis.* Tum generalis doctrinâ traditâ à Patre Gaspare Hurtado, *Difficultate 10.* his verbis: *Est hoc Sacramentum nequit validè iterari, eodem periculo mortis perseverante, tamen, quoties adest novum periculum, quamvis infirmitas non cessaverit totaliter, toties potest noviter conferri, quia Extrema Unctio instituta est pro infirmo periculose laborante, ac proinde, quoties novo laborat periculo, toties iterari potest. Ut verò novum adsit periculum, non requiritur majus temporis intervallum, quàm quod requiritur, ut infirmus dicatur prius evasisse periculum, seu extra illud fuisse.* Ita ille, addente P. Dicaftillo *dub. 10. num. 166.* duo documenta pro frequenti Aphorismo.

Aphorismus VIII. Si ægritudo superveniens judicio medicorum sit aliquid naturâ suâ comitans, vel ordinariè conseqens, aut annexum priori ægritudini perseveranti, licet secundum definitiones ægritudinum specie distinguatur, debent reputari pro una & eadem; si verò causa superveniens ipsa per se, & independentè à præcedenti tam periculosa sit, ut novum censatur periculum sufficiens, se solâ ad conferendam Extremam Unctionem petenti, non improbabile mihi videtur, posse repeti Sacramentum. *Unde si contingat, ægrotum malignis febribus decumbentem periculose vulnerari lethaliè ab aliquo, etiamsi ratione prioris ægritudinis suscepit Sacramentum, probabile omnino puto, posse iterum licitè, validè recipere extremam Unctionem, quia ægritudo simpliciter nova constituit hominem in novo, & distincto agone, nova & distincta necessitate auxiliorum supernaturalium.* Ita ille; exprimente Barbosa *De Paroch. c. 22. n. 38.* hebdomadarium intervallum sufficere, ut rursus quis ungetur, si videlicet judicio medici fuit post priorem unctionem constitutus extra probabile, seu propinquum mortis periculum, Sic ille.

Aphorismus IX. *Iis, quibus, cùm adhuc graviter non agrotarent, adhibita est Sacra Unctio, danda est hæc iterum, etiamsi in eadem infirmitate perseverent, cùm ad mortis periculum pervenerint; quia si status ejusdem infirmitatis mutetur, etiamsi in eadem perseveret infirmus, ungi iterum potest.* Sic S. Thom. Silv. Tabiena, alii apud

Hunc Casum indecisum?

894. *Ante aliquas hebdomadas me convenit vicinus Parochus, recensuitque, se vocatum ad tres à suis parochianis jacentes in deliquio. accessisse, & omnes in illo ipso statu inunxisse. Quibus ad se reversis, negantibusque, se quidquam scire de illo imperito sibi Sacramento, dubitavit. Utrum valuerint omnes Unctiones, cùm fortasse unus illorum ægre tulerit, se fuisse unctum? 2. An, se durasset ille morbus, debuisset iterum inungere?*

Ad secundam quæstionem patet responsio ex Aphorismo septimo. Ad primam responsio est satis facilis, si revera dubitetur, an unus illorum ægre tulerit, tum quia potest tolli illud dubium interrogando ipsum, tum quia in dubio est præsumptio, quòd libenter habuerit; nam communiter Catholici habent hanc intentionem, quòd velint rata habere, quæ circa se in ejusmodi articulo sunt ex bona fide, & ex charitate. Ergo videtur ille Casus jam satis decisus, quoad hæc tria puncta, sed quoad quartum non est tam expedita solutio, si videlicet, sicut haud dubiè sunt nonnulli, revera unus illorum ægre tulit, sibi fuisse impensum illud ingratum officium; hæc enim illubentia, & improbatio exhibitæ officii videtur esse claro indicio, quòd prius habuerit intentionem positivam non recipendi tunc Sacramenti; qua intentione positâ sanè non valuit collatio. Debit ergo meo judicio necessariò interr. gari de illa sua intentione. Si autem, postquam domesticis ostendit se malè contentum, quòd fuerit sibi ministratum Sacramentum, rursus obmutuit, priusquam à Parocho interrogaretur de sensu illorum verborum, non video, cur repetenda fuerit unctio.

Partem dictorum ad hunc Casum confirmat prudens factum unius magno usu periti Curionis, quod ego ad instructionem practicam luniorum repræsentò verbis alterius Parochi, viri apprimè serii, ac seduli. Sic ergo ille prescribit ad me istum

Casum Paradigmaticum.

896. *Retulit mihi quidam optime notus, & piissimus Parochus, se non ita pridem vocatum ad Dorotheam magnis doloribus oppressam, eamque extremè inunxisse, eò quòd interrogata, num hoc Sacramentum desideraret, & omnia necessaria de hoc Sacramento crederet? annuere videbatur. Postero die cùm dolores paululum remitterent, comperitum est ab amicis, quòd, dum inungebatur, compos rationis non fuerit; interrogata enim, num sciret, se extremè inunctam? respondit*

apud Bonacinam Part. 9. num. 4. Hæc sunt verba P. Quintannadv. *Singul. Tract. 5. Singul. 7. num. 6.* Ex quibus petes, resolutionem duplicis Casus, scilicet mulieris multum sollicitæ, & Anus ebrix.

Casus mulieris multum sollicitæ.

891. *Mulier quædam, quoties adversâ valetudine correpta, toties petit, & impetravit etiam Extremam Unctionem. Post toties repetitam relapsa in alium morbum voluit rursus. Renuerat Curatus, utpote non advertens mortis discrimen; at muliere obiciente dolores, cessit ejus petitioni. An rectè?*

Qui cessit, & concessit, mihi hoc scripsit. Certum quidem est, ministrum Sacramenti debere esse judicem in dubio, an sit ministrandum Sacramentum, quia debet reddere Deo rationem de administratione; potest tamen judicium suum sæpe formare ex judicio ægri, præsertim petentis hoc remedium; sunt enim longè paucissimi, qui petant, quando nullum est morale periculum. Caterùm si, consideratis omnibus circumstantiis, principiis, intrinsecis atque extrinsecis judicet, nullum plane esse periculum, erit infidelis dispensator, si dispense, ut patet ex dictis. Ex quibus etiam deducitur resolutio.

Casus Anus ebrix.

892. *X Antippe nonaginta Annos nata, vino adusto, seu sublimato nimis largiter hausto usum lingua amisit, visa sibi proxima letho. Quare vir senectus accurrat ad ades Parochi, petit Extremam Unctionem. Accurrens Parochus reperit illam quasi morti vicinam, & omni sensu destitutam; ungit tamen eam, quæ unâ, alterâve horâ post convalluit; at Parocho non erat nota causa infirmitatis. Queritur jam, an illa vetula fuisset capax Extremæ Unctionis se post illum potum non reconvaluisset, & postea Parochus cognovisset, illum morbum provenisse ex crapula?*

893. Hunc Casum cum hæc quæstione misit ad me nostrorum Dioecellanorum Decanorum unius, magna suo merito æstimationis. Ad quæstionem respondeo: Si non reconvaluit, tum vel, postquam ad se rediit, non notabatur ullum periculum mortis, & tunc locum habet Aphorismus præsens; vel notabatur, & tunc præsumendum est jam adfuisse tunc, cùm ungebatur, adeoque non erat amplius ungens juxta dicta num. 874. At, erantne repetenda unius ex tribus, de quibus ad me quidam Parochus prescripsit.

spontis se prorsus nescire. Sub vesperum cum morbus rursus ingravesceret, Parochus eam rursus invisurus advenit, & à domesticis monitus, quod heri aegrotam compos mentis non fuerit, propterea Extremam Unctionem, cum jam ratione polleat, repetendam esse. Sed D. Parocho ex aegrotam sciscitanti, num, si heri mentis compos fuisset, Sacramentum hoc Extremam Unctionis nihilominus postulatura fuisset, respondit, quod ita, quod credat omnia de hoc Sacramento necessaria, & D. Parochus dixit sufficere, nec licere pro hac vice repetere hoc Sacramentum.

897 Hunc Casum jure appello *Paradigmaticum*; potest enim nondum usu peritis esse instar exemplaris, quod intueantur, & imitentur in similibus eventis; singulariter autem imitentur sedulitatem illius Parochi, visitantis rursus vesperi eam, quam manè inunxerat. Sunt enim, pro dolor! nimis multi, qui, ubi quacunque tandem ratione munierunt moribundos, ne semel quidem revisunt, præsertim si horæ quadrante, aut dimidiâ horulâ distent; cum tamen scriptum sit: *ubi periculum majus incenditur, ibi procul dubio est plenius consulendum cap. 3. De elect. in 6.* tantò autem majus periculum: intenditur, quantò vicinior est mors, quia tunc maximè serpens tartareus insidiatur calcaneo morituræ, *Genes. 3.* Sic igitur

898 Aphorismus X. *Est perniciosus error illorum, qui se omnem erga infirmos pastoralis officii partem explevisse existimant, quia Sacramenta Pœnitentiæ, Viatici, Extremæ Unctionis administrarunt. Ita que nihil ultra monent: recepit, inquit, sua Sacramenta, nihil mihi isthic superest negotii, præsertim si mere vocat nemo. Sed agedum, dic queso, quid isti homini proderit accepisse gratiam, si eam ante mortem perdidit? Quam autem sit hoc facile? Urgent enim tunc graviore assultus damnorum. vis morbi fit acrior, animus fractior; benequam sape, & quam sæda in ipso portu naufragia à latentibus scopulis, angustis fancibus, irruentibus procellis? dum magister navis vel abest, vel dormit, quasi jam de re sua tota securus. Adibis igitur, etiam non vocatus, præsertim si cognoveris, à morbo, aut à tentationibus infirmum in presenti salutis discrimine versari. Hunc Aphorism. his verbis suggerit P. Carolus Mustart in Manuali Parochorum.*

899 Aphorism. XI. Curatus Dioeceseos Constantinensis caveat, ne malè intellectis suis Constitutionibus malè fungatur suo officio. Dum enim *Part. 1. Tit. 12. n. 4.* indicant, hoc Sacramentum non esse ministrandum iis, qui ex improvisa vi morbi sensibus carent, si immediatè præcedenti tempore Paschali non communicaverunt: & *n. 5.* absolvet negant, esse dandum furiosis; intelligendæ sunt inprimis de illis

sensu carentibus, qui sciuntur tempore Paschali non communicasse nec in propria, nec aliena Ecclesia; nec enim est in re tanti momenti procedendum ex solis suspitionibus, aut præsumptionibus; nec ulla lex privat hoc Sacramento illos, qui obeunt, etiam absque justa causa, communionem in aliena Ecclesia; Licet ergo tales, per se loquendo, delinquant mortaliter, ut ex communi doceo in *Alph. Commun. tamen* quia multi revera ignorant, se graviter errare, ideo non sunt privandi hac spiritali panopliâ. *Cavendum est, ne pœna major sit, quam culpa,* inquit *Tullius Lib. 1. De offic.* Deinde 900 furiosos quod attinet, Constitutio illa est intelligenda de illis solis, qui ab infantia fuere continuò furiosi, seu amentes, alioquin contradiceret communi sensui Doctorum. *Sed jam fiat perquam indecorè pedes, manus, & caput?* Ergo vel ligeretur, Barbofa *De Parocho c. 22. n. 13.* cum aliis, vel à robustis viris coerceretur, ut in simili, scilicet de Sacro Viatico, dixi in *Alph. Commun. Cas. VIII.* Illic dicta de phreneticis, & enervatis sunt omnia huc applicanda.

Aphorismus XII. Meminerit Parochus, esse 901 concordem sententiam Doctorum, quòd ipse teneatur, per se loquendo, moribundum parochianum munire hoc Sacramento confortativo ad spem vitæ æternæ, idcirco quòd tacitè, atque adeò ex tacito pacto se ad hoc obligaverit, dum Parochiale munus suscepit; proinde peccat mortaliter, si absque justa causa differat cum periculo probabili, ne infirmus decedat sine illo. Barbofa *l. c. n. 10.* post alios. Imò si vel ipse non possit, vel possit, ac nolit, tenetur quisque alius Sacerdos sub mortali subire ejus vices, eo casu, quo ager nullum aliud Sacramentum suscepit, aut suscipere potest, quia tunc præsumptio est, illum graviter indigere; secus, si fuit confessus, aut Viatico refectus. Ita Palaeus *Punct. 8. n. 6.* post Coninck *Disp. 19. dub. 10.* Laymannum *c. 7. in fin.* Sed de Religiosis Sacerdotibus loquitur mistic Privilegium Theatinorum supra *n. 876.* De Parocho addit insuper D. Reding *a. 5. Controv. 2.* cum aliis, si Parochus sit excommunicatus denunciatus, vel notorius percussor Clerici, peccare ministrando hoc Sacramentum non indigenti, secus si sit aliquod dubium, an indigeat.

Aphorismus XIII. *Tempore pestis obligatus est 902 Parochus suis subditis ministrare hoc Sacramentum, si periculum vitare possit, obligando infirmum, ut in loco puro, & patenti collocetur, tum sumendo antidota, & præservativa, tum ungerendo infirmum virgulâ aliquâ oblongâ, tum ministrando tantum ea, que essentialia sunt, quia, secluso periculo contagionis, nulla adest causa, que ipsum Parochum excuset. Verùm si, tentatis omnibus, periculum morale contagionis vitari non possit, quod difficile est, censo probabilis cum Suarez De Unctio. *Disp. 44. sect. 3. n. 20.* obligatum Parochum non esse, quia eo Sacramento absolutè infirmus non indiget, quod maximè procedit,*

cedit, si alii inde privarentur Pœnitentiæ, & Eucharistiæ administratione, quippe, deficiente Parocho, non facile invenietur, qui illius vices suppleat.

Hæc omnia verba descripti ex P. Palaeo, *loc. cit. n. 5.* estque totus discursus consentaneus iis, quæ in *Alphab. Communicantium Cas. XXI.* tradidi. Nam *n. 405.* & *n. 406.* ostendi, esse adhibendas cautelâs necessarias ad vitandam contagionem, nisi fortè Spiritus Sanctus aliud suggerat, sicut illic *n. 403. 407. & seqq.* probavi illustri planè exemplo, & rationibus Theologicis. Deinde *n. 412.* nominavi in specie aliquas cautelâs adhibendas ad vitandam contagionem, & disculo prius factò P. Albergotti eas aspersioni. Ibidem *n. 433.* explicavi, an, & quatenus sit fas, ad eandem contagionem vitandam uti virgâ utcumque longâ, eaque illitâ sacro oleo ungerere organa laborantis tetrâ pestilentia. Sicut & in *Tract. 1. n. 117.* descripsi ex Chapeville salubrem monitionem, & in eodem *Tract. n. 134. & 145.* discerui de obligatione tunc incumbente Parocho, ac *n. 154.* purgo à turpissima impietatis nota, quam inurit Patri Suarezio, & consequenter Illustrissimo Principi Reding *hic art. 5. Controv. 2.* subscribenti Suarezio, Didaco Nugnum, scribenti, Parochum absolutè non teneri tempore pestis Sacramentum Extremæ Unctionis ministrare cum morali periculo vitæ, explicò enim, quid sapientissimus Suarez intelligat per voculam: *absolutè.* Ad hæc in eodem *Tract. n. 140.* dissero: An Episcopus ipse teneatur hoc Sacramentum ministrare, grassante pestilentia, atque *n. 149. & seqq.* rursus defendo Patrem Suarez advertit ipsi valde infensum Nugnum, quatenus ipse P. Suarez scribit, Episcopum, per se loquendo, non delinquere, si à Diocesi sua, in qua pestis lætè serpit, discedat corporaliter, dummodo debitam sui gregis providentiam non derelinquat. Denique in eodem *Tract. sect. 4. subsect. 2.* exhibeo utile compendium eorum, quæ doctus Joannes Chapeville in *Tract. De Sacramentis tempore pestis administrandis* per plures questiones disserit. His junge ex D. Reding, non esse ministrandum hoc Sacramentum, si Sacerdos nequeat habere superpellicem, & stolam. Non dissentit tamen ab Amico excipiente hunc casum, quo subest aliquod periculum damnationis, si infirmus decedat sine hoc Sacramento, dum scilicet nullum aliud admittere potest, qui tamen Casus, ut jam innui superius, est ferè metaphysicus.

904 Imponet huic vigesimo secundo Casui, seu Capiti, quo actum est de Extremæ Unctionis Ministro, ac subjecto

Factum Serenissimi Acolythi se ipsum Ungentis.

Somnus cum quædam imago mortis sit, quique concedit cubitum, etiam ipse habeat imaginem morituri, quoties vesperi decubaret Serenissimus, & Re-

verendissimus Archidux Leopoldus Guilielmus, assimilatione quadam piissimâ adumbratam Extremam Unctionem adhibebat sibi cum aqua benedicta, & dicebat: *Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat mihi Deus, quidquid in anima per cordis affectum, & potentias internas commisi; & quidquid in corpore per sensus externos contra rationem, & virtutem deliqui.*

Sic testatur, ac scribit R. P. Nicolaus Avancinus Provincia Austriacæ hoc Anno 1677. *Præpositus, Part. 1. cap. 2.* libri variis linguis meritò donandi, cui titulus est: *Leopoldi Guilielmi Archiducis Austria Virtutes*, qui Archidux quatuor Minoribus initiatus, odo Episcopatum Antistes, Belgii pro Rege Catholico Gubernator, belli Imperator, quotidie amulabatur piissimè ministrum, rationemque hujus Sacramenti, forsan à quopiam Aristarcho carpendus, quòd partem formæ usurpavit, & destitutus Charactere Sacerdotali, & in actione profusus non Sacramentali. Verùm quæret nodum in scirpo, maculam in sole, qui hic peccatum. Inprimis enim omnes Christiani utuntur milles parte formulæ Baptismalis, dum se cruce signant. Deinde *absolvo te*, est propriè formula absolutiois à peccatis, eâ tamen utitur Ecclesia pro absoluteione à censuris. Denique nulla lex vetat, ne verbis etiam sacratissimis, institutis ad unum certum finem, utamur cum omni reverentia ad alium finem pium. Et quis, nisi impius hæreticus, damnet S. Bonaventuram, dum psalterium Davidicum applicavit Virgini Matri? Illa, inquam, ipsa, quæ de ejus filio, aut sacrosancta Trinitate erant cogitata, scripta? Unde apparet, circumstantiam meri Acolythatus nihil obtuisse sanctitatis illius operis.

DE EFFECTIBUS ET ACCIDENTIBUS EXTREMÆ UNCTIONIS. CASUS XXIII. Prodigious. SUMMARIUM.

Casus deliri, ac desperabundi, sanati Extremæ Unctione. 905.
Qui sint effectus hujus Sacramenti? 907.
Eorum quinque enumerantur. 909.
An Extrema Unctio faciat ex attrito contritum? 910. & 911.
An ergo possit administrari illi, qui paulò antè mortaliter deliquit, & mox adductus est in discrimen vitæ? 912.
Quid sint reliquæ peccati, quas detergit Unctio? Quæ gratia ætærnalis tribuatur per hoc Sacramentum? 915.

Q4

Quomodo

Quomodo sanitas corporalis proveniat ex hoc Sacramento? 916.

Eam saepe inde provenire, probatur exemplis. 918. Probatur quoque triplici casu, sanitatem animi causari ab eodem. 919. & 920.

Quandonam suos effectus conferat Extrema Unctio? 922.

Quanam conditiones, & circumstantia attendenda sint ex parte conferentis, & recipientis hoc Sacramento? 923.

An peccent mortaliter Ministri hujus Sacramenti, omittendo preces præscriptas in Rituali antea, & post hujus Sacramenti administrationem? 924.

An necessario servandus ordo inter sensus unguentum manus Sacerdotum quomodo ungentur? Ibid.

An admittenda mulier, quæ respondeat? 926.

Quantum sit peccatum, ministrare hoc Sacramento sine lumine, & superpellico? 927.

Quid contra rigidiores liceat circa hoc in suprema necessitate? 928.

An excusandus Parochus, asservans ideo domi oleum sacrum, ut, si de nocte vocetur ad agrum, habeat illud in promptu? 930.

An, peracto illo unctionis Officio, licite referat Oleum in suas ades? 932.

An gravis culpa reus foret Parochus, qui oleum infirmorum concederet viro, vel femina, usuris illo ad egros pro sanitate recuperanda. 933.

Novus, & prodigiosus hac in re eventus. Ibid. in Append.

Describitur mirum factum Sancti Malachia, ungentis extreme mulierem post depulsum mortis periculum. 934.

Disquiritur, an, & quo jure potuerit id præstare? Parochus ne stet iudicio domesticorum, volentium differre Unctionem. 937.

905 **Z**achus ager, magno febris aestu conflatus, inter confrendum, urgente morbo, de potestate mentis exierat, jam de sua salute actum sempiternis inferorum suppliciiis addictum se esse clamabat, nullius orationem auribus admittebat. Sacerdos, qui ei aures dabat, ubi furorem ejus animo obstrepere advertit, ad Divina præsidia, ubi deessent humana, se convertit. Itaque domesticos movet, ut sacrum oleum, quod ager, priusquam insaniret, postulaverat, celeriter afferendum curarent. Mira dictu, visuque res! simul atque sacro rite inunctus est oleo, mentis sanitatem, paulo etiam post corporis valetudinem recuperavit. Ita in Extrema Unctionis Sacramento extremum salutis auxilium invenit.

906 Diligentissimus P. Anton. Dauroultius descripsit ex Annal. Colleg. Lugdunen. Anno 1599. hunc effectum Extremæ Unctionis, ego ex illo, cujus occasione proponam, & declarabo hic effectus hujus Sacramenti, deinde circumstantias, seu conditiones quasdam observandas à recipiente, atque ministrante.

Quares igitur I. Qui sint effectus hujus Sacramenti?

Resp. Res, & effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur: Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Res etenim hæc gratia est Spiritus sancti, cujus Unctio delicta, si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & egroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo Divina Misericordia fiduciam excitando, quæ infirmus sublevatur, & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus demonis calcaneo insidiantis facilis resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi salutis anima expedierit, consequitur.

Est hæc porro authentica responsio ad propositam questionem, hæc enim omnia descripsi ex ipso Concilio Tridentino Sess. 14. cap. 2. De Extr. Unct. addente in Can. 2. hanc censuram, Si quis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec dimittere peccata, nec alleviare infirmos, anathema sit. Circa quam responsionem, & responsionis explicationem nota ex S. Thom. aliisque Doctoribus, & nominatim P. Dicastillo, qui omnes, quos habeo, superat accuratè, ac distinctè tractatione hujus materiæ, breviter sequentia.

I. Ex verbis sacrosancti Concilii colliguntur quinque effectus hujus Sacramenti. Primus, conferre gratiam: Secundus, peccata, si quæ remanent, expiare. Tertius, peccatorum reliquias abstergere. Quartus, egroti animam alleviare excitando spem, & confortando adversus insidias demonis. Quintus, sanitatem corporis conferre, si expediat anima.

II. Nomine gratiæ intelligitur habitualis, seu sanctificans, & quidem duplici modo. In primis quoad augmentum, si suscipiens hoc Sacramento sit jam in statu gratiæ, omnibus enim Sacramentis est hoc commune. Deinde, etiam quoad ipsam primam gratiam, ita ut, si quis bonâ fide ratus, suam animam esse expertem omnis peccati mortalis, cum tamen revera sit adhuc turpissimè maculata uno, vel pluribus, extreme ungetur, elicita solâ attritione, vi hujus unctionis emundetur anima per infusionem gratiæ sanctificantis. Ita cum Dicastillo De Extr. unct. dub. 6. n. 8. S. Thom. in suppl. quest. 30. a. 1. S. Anton. Palud. Sotus, Bellarm. Suarez, alii plurimi apud alios contra Scotum, Bonav. Richard. Vasq. Tom. 4. in 3. Part. quest. 87. art. 3. dub. 2. & 3. Probatur: tum quia S. Jacobus, & Tridentinum generaliter dicunt, remitti peccata, si qua sint, appositione autem hujus conditionis significatur, peccata, de quibus præcipue ibi est sermo, non inveniri communiter, inveniuntur autem communiter venialia, non autem communiter mortalia: tum quia illis verbis: Quisquis deliquisti per visum, significatur distributive quodcunque peccatum, quod saltem originativè potest per sensum committi, per sensum autem mortalia, & non raro committuntur. Ita P. Gaspar Hurtad. De Extr. Unct. diff. 8. qui poterat in confirmationem

tionem hujus sententiæ adducere Catechismum Romanum De Sacr. Extr. Unct. n. 14. bis clarè insinuantem eandem sententiam. Atque adeo hujus Sacramenti effectus est, ut faciat ex attrito contritum. Perrus Marchant. in Tribun. Tom. 3. Tract. ult. fol. 554. extendens ad ea etiam mortalia, quæ culpabiliter ignorantur.

912 Dices: Ergo poterit aliquando Parochus ungerere phreneticum, quem scit paulo ante phrenesim admisisse crimen lethale, quod neque sit confessus, neque dederit signum desiderii confitendi?

Resp. Hanc consequentiam admitti à P. Laymanno Lib. 5. Tract. 8. cap. 5. art. 2. si videlicet utcumque probabiliter præsumi queat, illum phreneticum eliciisse post peccatum aliquem actum attritionis, potest autem in dubio præsumi, quando post paratum scelus superfuit tantum temporis, ut poenitere potuerit. P. Tho. Tamb. cap. 2. §. 4. post P. Coninck Diss. 19. dub. 6. declaratans exemplo vulnerati lethali in duello illicito. Hoc nota pro praxi.

913 III. Venialium peccatorum remissio est quidem effectus hujus Sacramenti, (si enim mortalia possunt per illud deleri, multo magis venialia,) hæc tamen remissio non est primarius effectus. Dicastillo num. 93. quia nullum Sacramento est per se primò, & principaliter institutum ad hunc finem. S. Thom. p. 3. q. 63. art. 1. cum suppetant tot mediæ ad delendum extra Sacramenta.

914 IV. At verò abstergere reliquias peccatorum est proprius, & per se effectus Unctionis. S. Thom. in Suppl. quest. 30. art. 1. Dicastillo n. 99. & alii communiter apud ipsum, testantem, hæc doctrinam esse extra controversiam, si bene investigatur, tamen illa absteris non sit primarius, & principalis effectus, ut subdit n. 101. ac postea probat. Porro per peccati reliquias intelligitur quedam debilitas, & ineptitudo, quæ in nobis remanet ex peccato actuali, inquit S. D. per quam scilicet fit; ut homo non habeat perfectum vigorem ad actus vitæ, gratiæ, vel gloriæ, ut loquitur ibid.

915 V. Primarius autem, & principalis effectus est, conferre gratiam tum habitualement, seu sanctificantem, tum actuali auxiliari in ordine ad juvandam, & roborandam mentem. infirmi contra peccatorum reliquias, & varias difficultates, & contra insidias demonis vehementius insidiantis in articulo mortis, quamvis illa auxilia non sint semper efficacia. Ita Dicastillo num. 108. & seqq. etenim illa reliquias peccatorum, seu debilitas ad bonum opus, difficultasque resistendi tentationibus, maxime provenit ex defectu gratiæ sanctificantis, atque actualis.

916 VI. Communis opinio fert, recuperationem sanitatis corporalis, si ea expediat anima salutis, esse infallibilem; certumque effectum hujus Sacramenti. Pro hac sententia refert Dicastillo S. Thom. Bonav. Paludan. Magistru. Valentiam, Suarium Diss. 41. sect. 3. interim censens cum Sorò, & abstrahatur ab autoritate,

esse probabilis, quod non semper conferatur illa sanitas, etiam quando esset infirmo expediens ad animæ salutem, sed quod aliqui post hoc Sacramento moriantur male, qui fuissent bene morituri, si Deus prorogasset eis vitam. Sanè Concilium Tridentinum, uti vidimus supra num. 907. dicit: Sanitatem corporis, interdum, ubi anima salutis expedierit, consequitur, ac si dicat: Fit interdum, ut, quando expedit salutis animæ, sanitas conferatur per hoc Sacramento. Ego quidem difficulter credo, sanitatem corporis per Extremam Unctionem tribui illis omnibus, quibus est melius vivere diutius, quam citò mori, sicut etiam non existimo, posse probari, quod omnibus, quibus per Unctionem impertitur illa sanitas, sit melius, seu conducibilis in actu secundo ad vitam æternam, quam si migrarent è vivis statim ut sunt extreme uncti, etenim non reperio rationem sufficientem asserendi alterutrum horum, attamen minimè dubito, quin S. Thom. in Suppl. quest. 30. art. 2. rectissime scripserit: Ex hoc Sacramento non semper sequitur corporis sanatio, sed quando expedit ad spiritualem sanationem, & tunc semper eam inducit, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis. Ergo potest etiam in sensu composito impedire infirmus, ne sanatio corporalis, impertita per Extremam Unctionem, cedat actualiter in bonum animæ. Vide P. Tannerum Diss. 7. quest. 1. dub. 2. num. 45. & seqq.

Porro hic effectus corporalis sanitatis confirmatur tum exemplo Ruperti Imperatoris, de quo supra: tum longè plurimis aliis, quorum sunt testes vivi medici, vivi Confessarii affirmantes, esse viros à se permultos agros planè depositos, qui tamen, postquam fuerunt extreme uncti, ita præter spem omnium convalescerunt, ut non dubitarent, quin sanitas fuerit accepta referenda huic Sacramento. Vidi & ego singulariter unum è nostro Collegio Monacensis, cujus è dysenteria desperati vitam servatam adscribebat uterque Collegii ordinarius Medicus perceptioni hujus alexipharmaci.

De spiritali sanitate perspicuum exemplum submittrat noster Casus prodigiosus supra num. 905. cui addo sequentem

Casus Serenati.

Decumbens ad mortem juvenis, qui amore unice filii mirè concubatur. Inunctus enim, & statim interrogatus, an aliqua molestia afficeretur? Respondit: Esse animo omnino sereno. Et usque ad mortem, quæ fuit post quartam partem horæ, salvo sensibus cum mira devotione, quietè perseverans expiravit. Alia hujus generis multa vidi.

Sunt hæc verba Joannis Baptistæ Possivini, quem ipse Episcopus Mantuanus magnis laudibus pietatis, & experientie ornat in præfatione

tione tractatus aurei ab eodem Possevino conscripti hoc titulo: *De officio Curati ad Praxin.* Nota illud. *Multa alia hujus generis ego vidi.*

APPENDICVL A.

ET ego propè vidi Anno 1669. quid simile, quia legi literas notissimi mihi Patris ex hac Provincia nostra testantis

Hunc eventum.

Cum enim illo Anno 1669. inuisset Bruntruti puellam jam ad agonem munitam Sacramentis penitentiae, & Eucharistia, ideo autem nolentem etiam post aliorum hortationem extremè ungi, quod arbitraretur, unctio- nem fore sibi fatalem, liberavit Pater ille ipsam hac stultâ opinione, quia persuasit, ut pie crederet, eam unctio- nem esse medicinam etiam corpori sanando paratam, quare & permisit ungi se, plena spe recuperandi sanitatem, nec spes fefellit, nam & ab ea unctio- ne lenius respiravit, & postea à luce invisenti ad se confessorio vegeta, & incolumis ultro occurrit.

921 Quæres II. *Quandonom Extrema Unctio conferat suos effectus?*

Resp. I. Gratiam habitualem confert, si non adsit obex, statim, postquam Sacramentum est essentialiter perfectum. Ita omnes, est enim commune omnibus Sacramentis, quia agunt instar causarum necessariorum. Utrum verò post singulorum sensuum Unctio- nem conferatur, aliqua pars, seu gradus gratiæ, ut placet Soto, Paludano, aliis apud Dianam *Part. 3. Tract. 4. Resol. 179.* & apud Dicastillo *loc. cit. dub. 7. num. 113.* an verò omnis collatio differatur, donec omnes sensus sint peruncti, sicuti censet Suarez *Disp. 41. sect. 2. Tannerus cit. quest. 2. dub. 2. num. 39.* Dicastillo *loc. cit.* non satis liquet. Ego quia superius *num. 795.* dixi, esse probabile, quòd ad substantiam hujus Sacramenti sufficiat Unctio unius sensus, confertentem dico, & quidem cum Suarez, probabilem esse opinionem Soti.

922 II. Si fortè infirmus ponat obicem gratiæ, latis probabile est, remoto illo obice, redituram, seu compensatum iri illam gratiam. Tannerus *loc. cit. n. 42.* post S. Thom. Palud. Suarezium, alios. Ratio est, quia ita fit in Baptismo, & Confirmatione.

III. Similiter aliqua poena debita remissis peccatis dimititur statim post peractam substantialiter Unctio- nem, sicuti & tunc acquiritur jus ad gratiæ actualis auxilia conferenda eo tempore, quo erant necessaria pro aliis effectibus supra enumeratis. Vide Hurtadum *diffic. 9.*

923 Quæres III. *Quanam conditiones & circumstantiæ sint attendendæ ex parte recipientis, & conferentis hoc Sacramentum?*

Resp. I. Ex parte recipientis requiritur, *per se loquendo*, tum immunitas à peccato mortali, atque excommunicatione, tum voluntas saltem *habitualis, & interpretativa.*

II. Ex parte conferentis requiritur 1. status gratiæ, sicuti ad confectionem cæterorum Sacramentorum. 2. Immunitas à centura, quamvis, si non adsit alius, licet administraret etiam excommunicatus, quando nequit absolutionem impetrare ante Unctio- nem. 3. Licet omnino consultum sit, recitare psalmos, & alias omnes preces, quæ pro tali articulo præscribuntur in Rituali, seu Obsequiali, nec dubitem, quin Religiosi omnes, sicut & nostra Societas, diligenter id præstent, non audeo tamen damnare, gravis peccati Sacerdotes sæculares, qui passim omittunt psalmos Pœnitentiales &c. At qui omittunt omnes preces aut antecedentes, aut sequentes Unctio- nem, damnat noxæ lethalis P. Thomas Tamburinus *cap. 5. §. 3.* addens, recitationem Litaniarum esse solum sub consilio. 4. Decet quidem Unctio- nem conferre primùm post sacrum Viaticum, sicuti & ungere primo loco illos sensus, qui in Rituali exprimuntur primo loco, item illos secundo loco, qui secundo &c. tamen nullum *per se* peccatum est, non serbare ordinem inter Viaticum, & Unctio- nem, at grave juxta P. Palaum *p. 3.* veniale juxta P. Thom. Tambur. *loc. cit.* si aures e. g. ungantur ante oculos. Me iudice, malè ageret Parochus, qui, cum per inadvertentiam, aut ex aliqua causa unxisset nares e. g. ante oculos, animadverso errore iterum ungeret nares, ageret quippe contra doctrinam communem *Ex cap. 1. De Sacram. non iter. 5.* Manus sacerdotum unguuntur exterius, quia fuerunt in Ordinatione unctæ interius, seu in vo- la. 6. Deceret quidem habere Clericum ministrantem, sed sufficit ex consuetudine recepta, ædituus laicus; imò si non adsit, qui respondeat, respondebit ipse minister Unctio- nis.

Sed adgeniculatur aliqua Sanctimonialis, valde peritæ respondendi?

Resp. Nec huius quidem operâ uti licet; nam generatim excluduntur ab hoc ministerio mulieres. Quintanadvennas *Singul. Tr. 5. Sing. 7.* per totum, post Suarez, Laymannum, alios.

927 Quæres IV. *Quantum sit peccatum, ministrare hoc Sacramentum sine lumine, & superpelliceo?*

Resp. In primo casu minister Ecclesiæ Constantiensis non peccabit, quia ejus Constitutio- nes *part. 1. tit. 12. n. 6.* dicunt: *Valculum olei Extremæ Unctio- nis esse deferendum sine lumine à ministro sequente Sacerdotem, cum tamen Obsequiale antiquius Constitutionibus dicat, ædituum debere præire cum lumine, quod quidem observatur Constantiæ.* In aliis Diocesis, ubi præscribitur delatio luminis, peccatur *per se* solum venialiter non deferendo. Quintanadv. *loc. cit. Sing. 5.* post Possevin & Barb. *De Paroch. cap. 2. n. 44.* loquens etiam, sicuti

sicuti & Thom. Tambur. *loc. cit.* de non adhibente lumen tempore ipsiusmet administrationis. Si autem deferat, aut administret sine superpelliceo, peccabit mortaliter, iudicibus Suario *Disp. 44. sect. 3.* & Bonac. *Disp. 8. p. 1. n. 6.* qui putant, esse potiùs permittendum, ut quis diem extremum obeat sine hoc Sacramento, quàm ut ei ministraret sine vestibus præscriptis. Ego quidem non excusarem à mortali, qui id faceret sine necessitate, non tamen dubito, quin, si nequeant haberi vestes, sit satius ire ministratum, ministrarèque sine superpelliceo, & stola, saltem in casu, quo æger non suscepisset aliquod Sacramentum, nec posset absolvi sacramentaliter, eò quòd non sciatur dedisse signa contritionis &c.

929 Ita Possevinus *loc. cit. cap. 5. quest. 35.* dicens, hoc esse clarum, & loquens absolute sine limitatione hic apposita, sine qua etiam loquitur, & consentit P. Thomas Tamburin. *cap. 1. §. 4. num. 1.* atque Quintanadvennas. *loc. cit. num. 4.* probans inde, quòd illud oleum deferatur in Cœna Domini sine lumine, & superpelliceo per totas Dioceses.

930 Quæres V. *Quid censendum de hoc Casu non raro?*

Zeno Parochus habitans procul ab Ecclesia Parochiali, probabiliter autem ratus, se de nocte vocatum iri ad aliquem ungendum pro supremo certamine, desert ex Ecclesia, in suas ades Parochiales, idem sacri Olei, ut habeat in promptu, quando vocabitur. An excusandus?

931 Resp. Imò laudandus, si ideo detulit, quia timebat, ne aliàs nimis serò veniret. Quo casu putarem, posse etiam Sacram Hostiam deferri in talem domum, est enim utique minus malum, adserbare illam loco profano, Religiosè tamen, adeoque cum lumine, quàm permittere quempiam emori abique hac pretiosa anona.

932 At quid si peracto illo officio Parochiali referat domum, non autem recta ad templum, va- sculum illud olei?

Respondet, assentiente Dianâ *Part. 8. Tract. 6. Res. 46.* rectè Quintanadvennas. *Sing. 10.* non peccaturum graviter, etsi fortè esset vicinus Ecclesiæ, nec enim appareret gravis irreverentia. Secùs, inquit, si assidue serbaret domi. Idem dicerem de Sacra Eucharistia, casu, quòd distaret dimidio quadrante horæ, præsertim, hyeme rigidâ, aut pluvîa tempestate, nec enim videtur peccari graviter contra legem aut Divinam, aut Ecclesiasticam.

Quæres postremò: *An gravis culpa rem foret Parochus, qui oleum infirmorum concederet alieni, seu viro, seu mulieri, volenti adhibere ad ungendos egros pro recuperanda sanitate?*

Resp. Quintanadvennas *loc. cit. Singul. 11. 933* negat, ullum *per se* peccatum intervenire tunc, eò quòd constat ex multis historiis, fuisse tale oleum sæpe, & utiliter adhibitum ad hunc præcise finem. At non immeritò dissentit ab hoc autore Diana *cit. Tract. 6. Res. 43.* post Bellarm. *De Extr. Vnct. cap. 9.* Palaum *cit. Tr. 26. p. 2.* & Bauny, nam illud oleum revera non consecratur in illum finem; nec constat, olei, quo fuerunt usi illi antiqui, fuisse oleum infirmorum, potuit enim esse aliud benedictum à Sacerdote, aut privatim ab Episcopo. Equidem censeo, quemvis Antistitem peragre laturum, si intelligeret, aliquid ejusmodi passim factitari ab aliquo suorum Diocesanorum. Vide, quæ in *Alphab. Baptiz. Cas. V. num. 190.* attuli, contra illos, qui quandoque præbent obfetricibus Christina ad facilitandum partum.

Et adde, quandoquidem P. Escobar *Theol. Moral. problem. 60. lib. 22.* citat, sequiturque Vivaldum, ac Molfesium permittentes ejusmodi usum olei infirmorum, & quidem non sine probabili autoritate Innocentii I. scribentis: *Oleo ab Episcopo confecto non solum Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua, aut suorum necessitate, ideo non absolute damno illam praxin, nisi repugnet positivè voluntati Ordinarii, & modò raro, ac prudenter adhibeat ad eum finem illud oleum.*

APPENDIX.

Quapropter censui Anno 1670. eam doctrinam practicari potuisse in sequenti circumstantia prodigiola, ratione cujus nonnemo Parochus dedit ad me

Hæc literas.

Non una tantum, sed plures persona laborarunt veneficiis, sese manifestantibus in pluribus partibus corporis. Cum autem ille persona viderentur esse in periculo mortis, & proinde sacro oleo infirmorum ungerentur, mox maleficium in ea parte corporis (v. g. in naribus) ubi facta est unctio fuit sedatum, in alia autem parte corporis e. g. in capite non tantum non fuit sedatum, sed graviores causavit dolores.

Quæritur ergo, utrum talis persona non possit etiam in capite, in humeris, & brachiis, similibusque honestis partibus ungi sacro Oleo, & quidem sacramentaliter dicendo: *Un- go te &c.* quidquid deliquisti per illicitum tactum (vel sensum) capitis, humeri, brachii, per se enim patet, sensum tactus esse diffusum per totum corpus. Si non potest fieri sacramentalis unctio, quæritur, utrum saltem devotionalis unctio fieri possit in nomi-

ne SS. Trinitatis. Fuisse fortè dignus hic Casus, qui infereretur Tractat. de Sacram. Extrema Unctionis, si ante Annum unum, vel alterum fuisset propositus. Resolutionem &c.

b Ita ille D. Curio, qui utpote doctissimus, & libris etiam typo vulgatis ceber Theologus facile vidit, non posse in hoc, aliòve simili eventu Sacramentaliter inungi illas partes, quandoquidem sicuti nefas est, mutare materias, formæque Sacramentorum, ita & mutare subjecta, nisi in casibus permisis ab Ecclesia, interore institutionis factæ à Christo, ut est, quando inungendus caret vel manibus, vel oculis &c. Sanè debet singulariter in Sacramentalibus observari animo illa sapiens monitio S. Stephani Papæ rescribentis: *Nil innovetur, nisi quod traditum est*, id est nisi id, quod traditio docet esse innovandum.

c At verò licet unctio devotionalis, ut vocat idem R. D. Camerarius Capitularis, non sit à Christo Domino generatim instituta ad pellenda maleficia infestantia unum, aut pluramembra corporis, quia tamen ex una parte constat, hunc usum non esse vel ab ipso Christo, vel ab universali Ecclesia positivè inhibitum, & tamen illi felices, mirique eventus videntur probare, talem pietatem, in ejusmodi circumstantiis, placuisse Salvatori, ideo non ausim damnare talem usum, præsertim cum patrocinentur ei illa, quæ hoc ipso num. 933. retuli ex P. Escobar, & ipsomet Innocentio I. idcirco respondi, respondeoque, posse absque noxa pergi in ejusmodi usu.

934 Claudio materiam de Extrema Unctione, adeoque totum hoc Alphabetum

Casu Sancti, an sancto?

I Abitabat vir Nobilis in vicinia Bencho-rinis Monasterii, cujus uxor cum agrotaret ad mortem, rogatus Malachias, ut descenderet, priusquam moreretur. Infirmam uncturus Oleo, descendit, & intravit ad eam, quo viso exultat illa spe animata salutis. Et cum pararet ungeri eam, visum est omnibus, differendum usque mane, erat enim vespere. Acquievit Malachias, & datâ benedictione super agram exiit cum his, qui secum erant. At verò post modicum subito clamor factus est, & strepitus multus per totam domum, siquidem insonuit, quod mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito, & secuti sunt eum discipuli ejus, & accedit ad lectum, ut verò expirasse comperit, conservatus est animo,

sibi imputans, quod fraudata gratia Sacramenti obierit, & elevatis manibus: Obsecro Domine, inquit, insipienter egi, ego, ego peccavi, non ista, quæ voluit. Hæc dicens contestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam requiem daturum spiritui suo, nisi quam tulerat, liceret restituere gratiam. Et stans super eam totâ nocte laborabat in gemitu suo, & pro sacro Oleo largo lacrimarum imbere perfundens mortuam, vicem illi unctionis, quam poterat, exhibebat &c. Quid plura? Mane factò aperuit oculos, quæ fuerat mortua, & agnito Malachia inclinans de voce salutavit eum, & verso luctu in gaudium stupor apprehendit omnes, & unxit eam nihilominus, sciens in hoc Sacramento remitti peccata, & quod oratio fidei salvet infirmum. Post hæc abiit, & illa convalescit &c.

Descripti verba ipsiusmet sanctissimi, sapientissimi Abbatis Bernardi, quæ leges, si lubuerit in vita illius S. Episcopi in Hibernia, conscripta (ut præ se fert titulus Opusculi) ab eodem Mellifluo Doctore. In quo notabis breviter sequentia. 1. Vel hinc patere, Curatum non debere flecti contradictione domesticorum, sed quando videt, infirmum paratum esse suscipere hoc Sacramentum, debere illi statim impertiri, modò morbus sit periculosus, quidquid domestici judicent, & dicant. 2. Peccari mortaliter ab eo, si per ejus negligentiam fiat, ut ager decedat sine hoc Sacramento, ut vidimus supra. In quàm vastum, arbitraris, mare lacrimarum fuissent soluti oculi Malachia, si ipse vacans succandis calicibus neglexisset illud ministerium? 3. Ipsomet S. Bernardum, seu vitæ illius Scriptorem, videri probare factum Sancti Episcopi, ungentis illam, quam videbat esse extra discrimen mortis constitutam, an quia supposuit ipse, quòd vel S. Antistes probabiliter crediderit, eam mox iterum morituram, ut sæpe contingit? vel Christus Dominus tunc dispensarit in sua Lege de hoc Sacramento, hæcque dispensationem manifestarit ipsi Malachia, sicuti diximus in simili supra num. 873. de S. Hedwige? Cujus in hoc Sacramentum pietate, ac precibus permotus Christus JESUS impertitur mihi, omnibusque Venerandis Sacerdotibus hoc Alphabetum lecturis gratiam, ut hoc unguento pretioso in extremo, & ad extremum agonem, agotisque coronam immarcescibilem efficaciter in actu secundo secundissimo ungamur. Amen.

TRACTATUS NONUS,
SEU
ALPHABETI
MATRIMONIALIS.

PARS PRIMA,
QUÆ
XXIII. Cardinalibus Casibus, & plus LXXX.
Aliis FACTIS, non FICTIS,
Explicat universam Materiam Impedimentorum
Matrimonialium.

SYSTEMA HUIUS ALPHABETI.

Quomodo Sum explicaturus dubia, quæ de Impedimentis Matrimonialibus in genere proponi solent. 2. Tria ex impedimentis impediens solum. 3. Quartum impedimentum impediens, scilicet votum. 4. Disturbum, quomodo Error dirimat Matrimonium? 5. Quomodo Conditio? 6. Et Votum? 7. Et Cognatio naturalis? 8. Et spiritualis, ac Legalis? 9. Et Crimen homicidii? 10. Item Crimen adulterii? 11. Quomodo Disparitas Religionis, ubi singulariter de

Matrimonio cum hæretico? 12. Quomodo Vis, & metus? 13. Atque Ordo? 14. Nec non Ligamen? 15. Insuper honestas publica? 16. Et fuses, quomodo Affinitas? 17. Et copiosè, quomodo Impotentia. 18. Distinctè, quomodo Absentia Parochi, testiumque. 19. Breviter, qui Raptus? 20. Explico, quid agendum conjugibus, cognito impedimento? 21. Non persunctoriè, quandonam dispense Episcopus? 22. Et maxime Papa. 23. Resolvo varias quæstiones solitas moveri circa Brevia dispensationum.

DE IMPEDIMENTIS
MATRIMONII
GENERATIM.

CASUS I.
Lutherano-Catholici.
SUMMARIUM.
Casus Lutherani, volentis post conversionem ad fidem Catholicam ducere uxorem Catholicam, Insuper priorè, junctâ sibi tertio gradu, n. 1.

Aron Luthericola natus, educatus in Pomerania Lutheri erroribus corrupta, duxit Saram uxorem tertio gradu cognationis sibi junctam, at longâ consuetudine provincia illius rata habente ejusmodi conjugia. Postmodum nescio qua occasione delatus in terras Catholicas, inque ipsam Tirolin, adspirante Divinâ gratiâ amplexus fuit Religionem Orthodoxam, nec ita multò post cogitavit de ducenda conjuge etiam Catholica, sed scrupulum injiciebat, quòd Sara sua adhuc esset

ses superstes, & contumax in Lutheranism. Quæsitum igitur ex me fuit, quid iudicarem faciendum?

1. Quæsitum, inquam, ex me fuit, cum in Tiroli commorarer, Respondi quidem, sed ægriculè, idcirco, quòd responsio penderet ex resolutione hujus generalis quæstionis: *Virum impedimenta Matrimonii, jure Ecclesiastico inducta, æquè Acatholicorum Matrimonia afficiant, atque Catholicorum? seu utrum leges Ecclesiasticæ de impedimentis Matrimonii æquè re ipsa obligent, afficiantque hæreticas provincias, atque Orthodoxas, hanc verò quæstionem summi momenti nemo unus (quod jure demireris) Theologorum, mihi lectorum, ad id temporis libro typis vulgato proposuerat, discusserat in propriis terminis, postea verò vix duo, tresve id præstitere, quorum nomina edam num. 27.*
3. Quid tamen ad illum specialem Casum Aaronis Pomerani, vel responderim, vel respondere potuerim, aperiã, ubi explicavero sequentes tres quæstiones de impedimentis Matrimonii in communi sumptis. 1. *Quid sit Impedimentum Matrimonii, & quomplex?* 2. *Quis impedimenta statuere, quis tollere queat?* 3. *An leges de impedimentis Matrimonii æquè ligent hæreticos atque Catholicos?*
4. Hæc ternas quæstiones evolam Sectione primâ hujus primi Catûs. Sectione alterâ quæram. 1. *Quantum peccet, qui contrahit, aut contrahere tentat Matrimonium cum aliquo impedimento?* 2. *Quis iudex in causis de impedimentis Matrimonii?* 3. *Quomodo probetur, hic, & nunc subesse impedimentum?* 4. *An Ignorantia impedimenti tollat vim hujus?*
5. Posset etiam hic quæri, quis, & quomodo dispenseret, verum secutus exemplum aliorum differam ad finem hujus Tractatûs, sicuti & *Cas. XVIII.* aperiã, quid agendum, quando successu temporis deprehenditur impedimentum dirimens, quod antè latebat.

SECTIO I.

Expediuntur tres priores quæstiones.

SUMMARIUM.

- Quotplex impedimentum Matrimonii? 6.
 Quæ impediencia? 7.
 Brevis eorum explicatio. 8. & seqq.
 Dirimentia quæ? 13.
 Diversimode relata ab aliis? 14. & 15.
 Quis impedimenta statuere queat? 17.
 Casus Archiepiscopi irritantis Matrimonia inita sine sua facultate, & denuntiationibus. 19.
 Examinantur statuta quadam Magistratûs singularis. 20.
 Et singulariter Mutinense, ac Lucernense. 21.
 Solus Papa tollit directè impedimenta. 22.
 An, & quomodo tollat consuetudo? 23.

Et singulariter illa impedimenta quibus contrariam consuetudinem damnant Canones? Ibid. An etiam impedimentum novum statuere possit consuetudo? 25.

An leges Ecclesiasticæ de impedimentis irritantibus ligent etiam hæreticos? 26.

Quinam scriptores tangant hanc materiam? 29.

Eos ligari æquè, atque Catholicos, probatur variis rationibus. Ibid. & seqq.

Proponuntur etiam argumenta in contrarium. 31. & seqq.

Premittuntur nonnulla admissa ab utraque parte. 35. & seqq.

Concluditur 1. Hæreticos ligari impedimentis annexis Ordini Sacro, & Religioni. 41.

Respondetur ad argumentum præcipuum pro valore Matrimoniorum hæreticorum cum impedimento. 44. & 45.

Concluditur 2. Eisdem ligari omnibus impedimentis dirimentibus. 49.

Respondetur ad objectionem, quòd leges non receptæ non obligent. 50.

Concluditur 3. Non esse planè improbable, quòd subsistant talia conjugia. 52.

Refertur hanc in rem opinio Bonagratiæ. 53.

Et Casus ingenii desultorii. 54.

Item Casus Hussitici cum judicio P. Moreti. 56.

Rursum alius casus. 58.

Et longa dissertatio Petri Marchantii. Ibid. in Append. 1.

Quæritur I. Quid, & quomplex sit impedimentum Matrimonii? Resp. I. Impedimentum Matrimonii est conditio, seu circumstantia, cum qua non licet inire Matrimonium. Quæ conditio quando est talis, ut solum prohibeat, ne cum, aut in ea contrahatur Matrimonium, appellatur impedimentum

Impediens tantum, at verò quando præterea efficit, ut Matrimonium sit nullum, seu invalidum, dicitur impedimentum Dirimens, seu dissolvens Matrimonium, non quòd dissolvat verum Matrimonium, sed quòd dissolvat vinculum, quo apparenter erant colligati duo putatitii conjuges.

Resp. II. Licet olim fuerint legibus, & usu recepta 12. Impedimenta impediencia solum, restatur tamen, atque probat P. Martin. Perez *De Matrimonia Disp. 23. sect. 8.* quatuor duntaxat ex illis 12. impedimentis nunc esse in usu. Comprehenduntur autem prædicta 12. impedimenta his verbis:

Ecclesie vetitum, nec non tempus feriatum, Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum. Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris, Susceptus propria sobolis, mors Presbyteralis. Vel si peniteat solenniter, aut Monialem Accipiat, prohibent hæc connubium sociandum.

Illa verò, quæ ex his 12. adhuc locum obtinent, complexus est P. Tamburin. *De Sacrament. Lib. 8. cap. 16.* hoc hexametro:

Sacratum tempus: Festum; Sponsalia: Votum, Addunt

Et singulariter illa impedimenta quibus contrariam consuetudinem damnant Canones? Ibid.

An etiam impedimentum novum statuere possit consuetudo? 25.

An leges Ecclesiasticæ de impedimentis irritantibus ligent etiam hæreticos? 26.

Quinam scriptores tangant hanc materiam? 29.

Eos ligari æquè, atque Catholicos, probatur variis rationibus. Ibid. & seqq.

Proponuntur etiam argumenta in contrarium. 31. & seqq.

Premittuntur nonnulla admissa ab utraque parte. 35. & seqq.

Concluditur 1. Hæreticos ligari impedimentis annexis Ordini Sacro, & Religioni. 41.

Respondetur ad argumentum præcipuum pro valore Matrimoniorum hæreticorum cum impedimento. 44. & 45.

Concluditur 2. Eisdem ligari omnibus impedimentis dirimentibus. 49.

Respondetur ad objectionem, quòd leges non receptæ non obligent. 50.

Concluditur 3. Non esse planè improbable, quòd subsistant talia conjugia. 52.

Refertur hanc in rem opinio Bonagratiæ. 53.

Et Casus ingenii desultorii. 54.

Item Casus Hussitici cum judicio P. Moreti. 56.

9. Addunt Constitutiones Synodales Constantinenses P. 1. Tit. 16. num. 41. hæresin sponsatæ, quamquam in locis mixtæ religionis non solet peti ulla dispensatio circa hoc impedimentum, nihilominus aperiã *Cas. XI.* quid sentiam de Matrimonio Catholici cum Acatholica, at verò quid de cæteris quatuor impedimentis impediens, dicam *Cas. II. & III.* Licet verò cætera 8 sint abolita contrariâ consuetudine, dabo tamen brevissimam explicationem eorum, ratus futuram gratam lectori.

10. Primò, nomine *Catechismi* intelligitur actio illa, qua quis pro baptizando, aut jam baptizato responderet baptizanti interroganti, an credat (interim non tenens illum de fonte) nam talis respondens olim illicitè inibat Matrimonium cum puella, pro qua respondebat, itemque cum illius consanguineis. *cap. 2. De cognat. spirit. in 6.*

21. Secundò incestus, seu illicita copula, qua quis tuam consanguineam feceraverat, efficiebat, ut tali incestuoso non liceret unquam cum quaquam nuptias celebrare *cap. 1. 2. & 4. De eo, qui cognovit consang.* sicut & quando quis abduxerat sponsam alienam, jubebatur æternum carere omni Matrimonio *cap. 34. Statutum. 27. q. 2.* quemadmodum is, qui uxorem propriam necaverat. *cap. 5. Interfectores. 33. quest. 2.* & qui propriam sobolem sulcèperat ex Baptismo, aut Confirmatione, cum intentione negandi postea uxori debitum conjugale, obtentu compaternitatis spiritualis *cap. 5. De eo. 36. quest. 1.* & qui Sacerdotem aliquem iniquè interfecerat *cap. 2. De penit. & remiss.*

12. Illi quoque arcebantur toro conjugali, qui vel penitentiam solennem tunc agebant *cap. Antiqui 33. quest. 2.* vel Matrimonium de facto contraxerant cum aliqua Moniali, his enim nunquam concedebatur vinculo conjugali relinqui, sed in penitentia lamentis se vehementer, dum vivunt, afficiant, inquit Concil. Trident. apud Gratianum *cap. Hi ergo. 27. quest. 1.* Qui plura de his volet, legat Martinum Perez *De Matrim. Disp. 23. tota.*

13. Resp. III. Impedimenta Matrimonii dirimentia sunt 14. quæ P. Thomas Sanchez *De Matrim. Lib. 7. Disp. 6.* multique alii post ipsam exhibent his verbis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen; Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas; Si sis affinis, si forte coire nequibus; Si Parochi, aut duplicis desit presentia testis; Raptæ sit mulier, nec parti reddita rita; Hæc socianda vetant connubia, facta retrahant.

Et testatur quidem idem Sanchez, tres priores versus ab omnibus referri, sicut expressè refert ipsemet S. Thom. in *4. dist. 34. q. 1. art. 1.* Silvester V. *Matrimonium 6. quest. 2.* atque alii Summistæ cum Hurtado, Tannero, Perez, Jordano, Navarro, Tamburino, Sanctgallenibus &c. Addit tamen, quartum, & quintum esse à se additum, ut exprimeret duo impedimenta

recens constituta à Concil. Tridentin. *Sess. 24. cap. 1. & 6. De Reform. Matrim.* Sed inprimis Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. p. 4. cap. ult.* quem ferè sequitur Busenbaum, exhibet versus sequentes:

Error, religio, triplex cognatio, crimen; Cultus disparitas &c. Raptus, clandestina fides, experti coeundi; Etas, affinis, solvunt connubia cuncta.

Deinde nostræ, id est Constantinenses Constitut. Synod. editæ multis Annis post Tridentin. Synodum *cit. Part. 2. tit. 16. num. 23.* sic statuunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen; Cultus disparitas &c. Dissensus, atque affinis, si forte coire nequibus; Hæc socianda vetant &c.

Ubi vidēs, omitti in verbis Constantinensibus, ut de Laymannianis nil dicam, impedimenta raptus, & absentie Parochi, restitutaque. An quia hæc carmina descripta sunt ex antiquioribus Constitutionibus conditis antè comitia Patrum Tridentinorum? Si mihi fas esset in aliena Republica loqui, scriberem expedire, ut, si quando post aliquam Synodum recedentur illæ non minus desideratæ, quam desiderandæ Constitutiones, his inserantur versus Sancheziani, utpote usurpati à Theologis plerisque omnibus, qui hoc sæculo verbo, vel scripto, explanant quæstiones de moribus. Vel majoris brevitatis ergò posset pro quarto, & quinto substitui unicus ex Anton. Cottonio contraversarum celebrissim. *Tom. 1. Lib. 5. contrav. 1. cap. 5. num. 290.*

Si sponsam raptas, si clandestinus inibus. Posset etiam in eadem correctiore impressione exprimi illa explicatio secundi impedimenti, scilicet Conditionis, quam proferam *Cas. V. num. 136.* nam quarto, & seqq. Casibus edisseram ordine illa 14. impedimenta.

Quæritur II. *Quis impedimenta statuere, quis tollere queat?*

Resp. I. Quamvis, spectato jure Divino, ac naturali valeant etiam sæculares Principes statuere unum, aut plura impedimenta Matrimonii, etiam dirimentia. Sanchez *Lib. 7. Disp. 3.* ex communi, eò quòd Matrimonium sit contractus humanus, & politicus, seu civilis. *Lib. 1. ff. De ritu nupt.* elevatus à Christo Domino ad dignitatem Sacramenti. S. Thom. in *4. dist. 26. quest. 1.* adeò ut idem P. Sanchez *ibid. num. 7.* scribat, dissentiente Tannero *Tom. 4. Disp. 8. quest. 4. num. 20.* post S. Thom. Christianos subditos principibus Ethnicis astringi æquè legibus eorum matrimonialibus, atque aliis civilibus, hæc tamen potestatem, atque jus reservavit sibi Summus Pontifex per Concil. Trident. *Sess. 24. can. 12. De Matrimonio* pronuntians: *Si quis dixerit, causas Matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos, Anathema sit.* Quæ doctrina est ita recepta, ut

recens constituta à Concil. Tridentin. *Sess. 24. cap. 1. & 6. De Reform. Matrim.* Sed inprimis Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. p. 4. cap. ult.* quem ferè sequitur Busenbaum, exhibet versus sequentes:

Error, religio, triplex cognatio, crimen; Cultus disparitas &c. Raptus, clandestina fides, experti coeundi; Etas, affinis, solvunt connubia cuncta.

Deinde nostræ, id est Constantinenses Constitut. Synod. editæ multis Annis post Tridentin. Synodum *cit. Part. 2. tit. 16. num. 23.* sic statuunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen; Cultus disparitas &c. Dissensus, atque affinis, si forte coire nequibus; Hæc socianda vetant &c.

Ubi vidēs, omitti in verbis Constantinensibus, ut de Laymannianis nil dicam, impedimenta raptus, & absentie Parochi, restitutaque. An quia hæc carmina descripta sunt ex antiquioribus Constitutionibus conditis antè comitia Patrum Tridentinorum? Si mihi fas esset in aliena Republica loqui, scriberem expedire, ut, si quando post aliquam Synodum recedentur illæ non minus desideratæ, quam desiderandæ Constitutiones, his inserantur versus Sancheziani, utpote usurpati à Theologis plerisque omnibus, qui hoc sæculo verbo, vel scripto, explanant quæstiones de moribus. Vel majoris brevitatis ergò posset pro quarto, & quinto substitui unicus ex Anton. Cottonio contraversarum celebrissim. *Tom. 1. Lib. 5. contrav. 1. cap. 5. num. 290.*

Si sponsam raptas, si clandestinus inibus. Posset etiam in eadem correctiore impressione exprimi illa explicatio secundi impedimenti, scilicet Conditionis, quam proferam *Cas. V. num. 136.* nam quarto, & seqq. Casibus edisseram ordine illa 14. impedimenta.

Quæritur II. *Quis impedimenta statuere, quis tollere queat?*

Resp. I. Quamvis, spectato jure Divino, ac naturali valeant etiam sæculares Principes statuere unum, aut plura impedimenta Matrimonii, etiam dirimentia. Sanchez *Lib. 7. Disp. 3.* ex communi, eò quòd Matrimonium sit contractus humanus, & politicus, seu civilis. *Lib. 1. ff. De ritu nupt.* elevatus à Christo Domino ad dignitatem Sacramenti. S. Thom. in *4. dist. 26. quest. 1.* adeò ut idem P. Sanchez *ibid. num. 7.* scribat, dissentiente Tannero *Tom. 4. Disp. 8. quest. 4. num. 20.* post S. Thom. Christianos subditos principibus Ethnicis astringi æquè legibus eorum matrimonialibus, atque aliis civilibus, hæc tamen potestatem, atque jus reservavit sibi Summus Pontifex per Concil. Trident. *Sess. 24. can. 12. De Matrimonio* pronuntians: *Si quis dixerit, causas Matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos, Anathema sit.* Quæ doctrina est ita recepta, ut

recens constituta à Concil. Tridentin. *Sess. 24. cap. 1. & 6. De Reform. Matrim.* Sed inprimis Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. p. 4. cap. ult.* quem ferè sequitur Busenbaum, exhibet versus sequentes:

Error, religio, triplex cognatio, crimen; Cultus disparitas &c. Raptus, clandestina fides, experti coeundi; Etas, affinis, solvunt connubia cuncta.

Deinde nostræ, id est Constantinenses Constitut. Synod. editæ multis Annis post Tridentin. Synodum *cit. Part. 2. tit. 16. num. 23.* sic statuunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen; Cultus disparitas &c. Dissensus, atque affinis, si forte coire nequibus; Hæc socianda vetant &c.

Ubi vidēs, omitti in verbis Constantinensibus, ut de Laymannianis nil dicam, impedimenta raptus, & absentie Parochi, restitutaque. An quia hæc carmina descripta sunt ex antiquioribus Constitutionibus conditis antè comitia Patrum Tridentinorum? Si mihi fas esset in aliena Republica loqui, scriberem expedire, ut, si quando post aliquam Synodum recedentur illæ non minus desideratæ, quam desiderandæ Constitutiones, his inserantur versus Sancheziani, utpote usurpati à Theologis plerisque omnibus, qui hoc sæculo verbo, vel scripto, explanant quæstiones de moribus. Vel majoris brevitatis ergò posset pro quarto, & quinto substitui unicus ex Anton. Cottonio contraversarum celebrissim. *Tom. 1. Lib. 5. contrav. 1. cap. 5. num. 290.*

Si sponsam raptas, si clandestinus inibus. Posset etiam in eadem correctiore impressione exprimi illa explicatio secundi impedimenti, scilicet Conditionis, quam proferam *Cas. V. num. 136.* nam quarto, & seqq. Casibus edisseram ordine illa 14. impedimenta.

Quæritur II. *Quis impedimenta statuere, quis tollere queat?*

Diana Part. 5. Tract. 1. Resol. 16. testetur, contrariam opinionem Petri Soti (qui quidem interfuit Concilio Tridentino, at diem extremum illic obiit, ut videre est apud Cardinal. Pallavic. in Histor. illius Concilii Part. 2.) haberi ab aliis falsam, & improbabilem, nisi forte non esset recepta lex Concilii Tridentini, ut apud Dianam notat Cœlestinus, etenim consuetudine posse tolli, & induci impedimenta etiam dirimentia, ostendam infra, & tradit P. Lassus in Auctoritate casuum verb. prescriptio, Casu 2. norans, quando lex Principis secularis statuens, vel abrogans impedimentum fuit diu observata, habere illam vim, non quatenus est à Principe introducta, sed quatenus tam diu observata, cum tacito consensu Pontificis. Vide prædictum Dianam, neque subscribe referuntur hujus

Casus Præsulis præservidi.

19 **A**rchiepiscopus quidam, cum tentatis variis mediis, & impositis aliis pœnis non posset extirpare abusum qui in sua Diœcesi nimium irrepserat, quo aliqui variis de causis occultè Matrimonium contrahere volentes sub prætextu infirmitatis, vel alio simili, Parochum ad se vocabant, illoque præsentem, & duobus testibus Matrimonia repente contraherent, antequam Parochus effugere posset, ex quibus Matrimoniis multa scandala, & dissensiones oriebantur: idcirco lege, & edicto publico non solum id prohibuit, sed abstulit facultatem Parochis, & aliis sacerdotibus, de eorum licentia assistendi ejusmodi Matrimoniis, non præmissis denuntiationibus, eoque omnes quoad hunc actum assistendi suspendit, ac declaravit, Matrimonia, si qua deinceps hoc modo fierent, fore invalida ob defectum potestatis assistendi, ex parte Parochi, vel alius sacerdotis, quæ jam hac lege ablata fuerat. Quæsitum fuit, an id Archiepiscopus valide facere potuerit?

Respondi, Archiepiscopum potuisse ultra pœnas à jure statutas alias pœnas addere, ad hujusmodi abusum impediendum, nihilominus censui, eum non potuisse Matrimonia sic contracta irrita reddere. Ratio à priori, & fundamentalis est, quia, quidquid sit de illis materiis, in hac tamen materia non potest Archiepiscopus lege sua inducere impedimentum irritans Matrimonium, hoc enim, ut potest, gravissimum negotium, ut ex quo gravissima inconvenientia sequuntur, merito reservavit sibi uni Summus Pontifex, ut farentur communiter Auctores.

Quæ hæc legis, Lector, sunt omnia formalia 29 verba Cardinalis de Lugo Lib. 1. consil. seu respons. Moral. dub. 45. num. 1, 2, 4, 6. quibus integre acquiesco, & quidni tu quoque? Vide Sanchez Lib. 7. De Matrim. Diss. 1. consentientem cum aliis.

Nihilominus tamen rectè fatetur P. Tannerus citatâ quæstione 4. num. 14. etiamnum licitas esse leges Principum, & Urbium Catholicarum, quibus sancitur, ut, si quis velit gaudere hoc, aut illo privilegio, aut munere, sit cœlebs: non habeat uxorem alienigenam, aut mendicato viventem. Ratio est, quia hoc pacto non proprie usurpatur aliqua propria jurisdictionis, nec aliqua lex fertur sub peccato, aut pœna proprie dicta, ac proinde nec proprie constituitur impedimentum Matrimonii, sed honesta solum conditio requiritur ad certum ministerium in tali familia, aliudve Beneficium non debitum, quam servare qui non velit, libere abeat. Ita Tannerus.

Cujus veræ doctrinæ occasione propono, 21 resolvôque quæstionem à Theologis non ita ex professo tractatam, at non prætereundam ob casus plures, fortè consimiles

Huic Mutinensi.

Mutinensi statuto cavetur, ut mulier, quæ se ipsam nupsit alicui forensi, sit incapax ex testamento, vel ab intestato, omnium bonorum cuiuscunque civis, vel dist. rethualis Mutina. Quæritur, an subsistat tale statutum?

Carillus de Acuna in Volumine proprio de Decisionibus Ro. decif. 271. refert hoc statutum, intelligens per mulierem nubentem se ipsam illam, quæ se ipsam elocat, non autem elocatur ab alio, ut patre, patruo, &c. atque testans, à Carandino referri 22. Doctores, qui negent, id statutum valere, eò quòd non solum restringat libertatem nubendi, cum tamen Matrimonia debeant esse libera cap. Gemma. De sponsal. sed etiam statuta laicorum non modò non valeant circa accessoria, & ab eo dependentia, quia, cum talis materia sit spiritualis, pertinet ad jurisdictionem Ecclesiasticam cap. Tuam De ord. cognit. Sed si tale decretum est irritum singulariter in casu, quo puella peccavit adversus observantiam debitam parentibus in tam gravi negotio, subibit à fortiore eandem Censuram statutorum Republicæ Lucernensis apud Helvetios, utpote non permittentis, ex urbe sua effert dotem mulieris nubentis alienigenæ, sed solum dotis usum fructum, seu censum annuum. Existimo autem, neque Illustrissimos Dominos Nuntios Apostolicos, qui solent ea in urbe habere suam residentiam ordinariam, neque Theologos, illic magno numero commorantes, habere eam legem pro irrita, seu libertatis matrimonialis indebitè immutativa.

Dico

Dico ergo, illos statutarios, seu legislatores non innodari excommunicatione decretâ à Concil. Trident. Sess. 24. De Reform. Matrim. cap. 9. loquitur enim expressè De cogentibus directè, vel indirectè ad Matrimonia, non verò de prohibentibus, ut rectè notat Barbosa in cit. loc. Tridentini Concil. num. 9. post Bonacina. De Matrim. quæst. 3. p. 8. num. 24. expressè ita resolventem cum pluribus contra alios, & merito, quia leges pœnales, qualis est illa Tridentini, utpote statuens excommunicationem seu ferendam, seu, ut aliis placet, latæ sententiæ, nequaquam sunt extendendæ ultra proprietatem verborum, prohibitio autem non continetur sub proprietate coactionis. Et nunquid illi, de quibus loquentem retulimus paulò antè Tannerum, à nemine, ut reor, improbatum, prohibent Matrimonia? Quis autem pronuntiet esse reos anathematis? Quis illos, qui ventant, ne Catholici misceant cum hæreticis sua connubia? Non excusarem quidem seu Lucernenses, aut Mutinenses adæquatè, si hæc urbes constarent pauculis capitibus, atque adeò si nubiles puellæ angustiâ loci arctarentur, ut loquantur Brevia expedita pro dispensationibus in gradibus prohibitis, quia revera foret iniqua lex statuens indicatam privationem fortunarum, at quia in neutra urbe desunt cuique suæ conditionis viri, aut fœminæ, eam ob rem existimo, non esse standum iudicio illorum 22. Jureconsultorum, de quibus supra, tum quia nullibi scriptum est, Matrimonia esse debere omni prorsus ex parte liberrima, ut patet tum ex allatis instantiis, tum quia alioquin peccassent Pontifices statuentes tot impedimenta, quot enumeravimus superius, tum quia, licet Matrimonium sit quid spirituale, quoad substantiam, non tamen quoad omnia accidentia, & circumstantias. Quidni ergo Magistratus secularis valeat ex gravi causa, aliquid statuere circa harum nonnullas?

APPENDICULA.

a **E**rit tamen fortè nonnemo, qui sentiat, secus de hoc

Casu Helvetico,

Quo scilicet Andronicus acceptavit parochiam à Magistratu laicali, penes quem est de facto jus instituendi, oblatam eâ conditione, ut nullum è filiis, aut filiabus incolarum copularet matrimonialiter, nisi nupturios penderet prius eidem Magistratui taxam pecuniariam Lege statutam.

b Quærebatur ex me die sexto Maji Anno 1673. Quid censerem de statuta ejusmodi annexione cum collatione Beneficii? Illud autem Statutum non habet locum respectu civium, sed solum incolarum, aliunde eò commigrantium cum omnibus fortunis, at minimè fruentium

ullâ parte Jurisdictionis, qua amplissima potantur cives loci. Et verò Doctores, quos supra hoc num. 21. retuli ex Carillo, damnarent ejusmodi sanctionem, ut & ego iudico, esse per se loquendo damnandam, utpote quæ dat occasionem multis peccatis committi solitis ab iis, qui ardentè desiderant matrimonialem copulationem, & tamen inhihent fortè per unum, aut plures Annos, nihilominus tamen excusari potest illud ipsum Statutum, si e. g. peregrino volenti figere illo loco domicilium, dicatur: Permittetur quidem tibi, tuisque liberis jam susceptis, & suscipiendis habitatio perpetua in oppido, seu pago nostro, eâ tamen conditione, ut, si qui ex tuis liberis transire velint hinc loci ad nuptias, prius pendant Magistratui decem, viginti, triginta &c. aureos, nisi enim hoc quasi frano utamur, replebitur nostrum oppidum nimis multis extraneis plane inopibus, successuris magnas nobis molestias. Foret quidem optandum, ut talia subicerentur censuræ Episcopali, sed libertas Helvetica non dat locum his votis.

Huic Casui Helvetico jungo

Austriacum.

Quo miles præfidiarius civitatis A. petiit à legitimo Parocho copulari matrimonialiter cum imprægnata sua sponsa. At hoc intellecto inhihent Præfectus præfidiarum copulationem, obtendens, eam non posse fieri sine suo consensu, quem tamen iusta de causa negaret. Non attempta tamen hac oppositione fuit cum præfido Magistratus Ecclesiasticus astitum illi Matrimonio. An rectè?

Respondi consultus: rectissimè per se loquendo. Re enim vera libertas Matrimonii nimium constriingeretur, si in tali eventu penderet à Magistratu seculari consensu, vel conniventia, seu si iniri non posset contradicente illo Magistratu, qui sine dubio peccasset peccato usurpæ jurisdictionis, si illi Parocho proprie vetuisset actualem copulationem, est enim solius Magistratus Ecclesiastici exercere ejusmodi actum.

Sed opponebatur, fuisse ab illo Præfecto generaliter vetitum, nequis, dum agit actu militem præfidiarium, nuptias celebret. Respondeo, posse quidem occurrere causas, ob quas ejusmodi inhibitio justificari queat, haud tamen ita ut se extendat ad jus opponendi se & sententiæ judicis Ecclesiastici, & juri naturali de servanda fide data, & singulariter de bono prolis promovendo potius quàm impediendo. Nolim tamen dicere incurri à talibus Magistratibus pœnas decretas in impediendes libertatem Matrimonii, cum ea sint latæ non contra quolibet quavis ratione impediendes, sed impediendes per coactionem. Suprà, hoc eodem num. 21.

R 3

Audite

^c Audio quidem, fuisse illum militem punitum graviter à tribuno, ac nihilominus dico, non potuisse puniri directè ob initum re ipsa illud Matrimonium, sed partim ob promissionem matrimonialem contra ejus edictum factam, partim ob fornicationem, quæ quidem est mixti fori. Quia verò his scriptis intelligo, illum militem fuisse ob contractum Matrimonium exautoratum, gladiique gestandi jure privatum, & cum publica infamia deductum extra Urbem, quæri potest, an si pravidisset, ante Matrimonium de præfenti, fore, ut tanta pœna (cujus justitiam non examino) mulcetur, potuisset inoffenso numine resilire à fide data.

Respondeo, si abstrahamus à defloratione, potuisset certè, si ab imprægnatione includendo tamen deflorationem, potuisset probabiliter: si verò includamus imprægnationem non potuisset.

Prima pars probatur ex tam variis causis, quas sufficere dissolvendis sponsalibus de futuro producam *Tract. seq. num. 24. & seqq.* quæ etiam conciliant probabilitatem alteri parti datæ resolutionis. At verò bonum prolis tanti fit, & meritò à Theologis, ut propter illud debuisset pater etiam cum suo illo incommodo stare fide data.

²² Resp. II. Ad quæstionem propositam n. 18. Impedimentum Matrimonii potest directè tollere solus Summus Pontifex, sicuti solus potest ea statuere, quæ sunt solius juris humani. Doctores passim in hac materia. Attamen nemo negat, quin longæva consuetudo valeat abrogare unum, aut plura ex iis, quæ induxit jus Pontificium, adeoque efficere, ut valeant Matrimonia in quarto gradu affinitatis, aut cognationis contracta.

²³ Nemo, inquam, negat in primis in casu, quo mutantur (ut sanè fieri potest) notabiliter circumstantiæ, quæ tunc aderant, quando fuit lata lex seu *expresse*, seu *implicitè* improbens contrariam consuetudinem, velut irrationabilem, nam, generatim loquendo, licet autè unice verum, aut certè probabilissimum sit, non posse per consuetudinem abrogari legem, quæ reprobatur consuetudinem contrariam, quamdiu eadem manent rerum circumstantiæ, hoc enim ipso, quòd lex reprobet consuetudinem, declarat, illam esse irrationabilem, aut corruptelam, inquit Diana *Part. 6. Tract. 5. Resol. 21.* multis ipsi assentientibus, quia tamen non omnis consuetudo, quæ reprobatur, ideo reprobatur, & damnatur, quòd adversetur juri *Naturali*, aut *Divino positivo*, ut nòrunt, qui Canones reprobativos consuetudinum ipsis repugnantium memoriâ tenent, sed aliquando propter notabilem indecentiam, aut propter plura incommoda, vel graviora pericula, quæ cum tempore possunt mutari, suæque mutatione efficere, ut, quæ uno tempore esset irratio-

nabilis, alio tempore sit rationabilis, & sic desinat esse reprobata. Diana *loc. cit.* post Suarez, Pontium, alios, quos refert. Ideo verum est, quòd dixi de casu mutationis circumstantiarum, quòdque extendes ad casum, quo superveniunt aliæ circumstantiæ, notabiliter difficiliorem reddentes legem constitutivam impedimenti. Nemo deinde illud nostrum pronuntiatum negat rationabiliter, casu, quo ea consuetudo est personaliter nota legillatori, & ab eo *expresse*, vel *tacite* approbatur. P. Laymannus in *Theol. Morali Lib. 1. Tract. 4. cap. 24. num. 8.* loquens generatim de consuetudine, reprobata. At verò magna lis est apud DD. utrùm consuetudo, seu longa, seu etiam immemorialis introducta, ignorante Pontifice, possit (non mutatis circumstantiis) verè abrogare aliquod impedimentum dirimens solo jure humano. Possit contendit P. Sanchez *De Matrim. Lib. 7. Diss. 4.* eum sequuntur P. Coninck *Tom. 2. in 3. Part. Diss. 30. num. 13. & seqq.* itémque Pater Martinus Perez *De Matrim. Diss. 21. totâ scilicet. 6.* hanc ipsam doctrinam tradidit P. Lessius relatus suprâ *num. 19.* qui omnes suam resolutionem extendunt etiam ad vim inducendi nova impedimenta dirimentia. E diverso utramque hanc consuetudinis efficacitatem negant plerique, ut fatetur ipse Sanchez, contra quem, ejusque sententiam insurgunt, singulariter ipsius quasi ex officio censor Basilii Pontius *De Matrim. Lib. 6. cap. 6.* atque Prosper Fagnanus in *cap. Utrum autem. De cognat. spir. & cap. Quod super. De consang. & affinit.* quo utroque loco exigit Fagnanus cum scientia non solum consensum Pontificis permittentis, sed etiam approbationem, cum eadem potestas requiratur in Legis abrogatione, quæ in ejus editione, inquit *n. 18. citati capituli Utrum.*

Ego quidem existimo, esse verosimilius, quòd nulla consuetudo, nisi cognita Pontifici, saltem permissivum consensum concedenti, possit abolere ullum ex iis impedimentis, quorum consuetudinariam non-observantiam Canones vocant corruptelam, nisi mutentur circumstantiæ, juxta doctrinam suprâ traditam, etenim nulla consuetudo quidquam operatur, nisi sit legitime præscripta *cap. Si de consuetudine. Extra. De consuet. & DD. ibid.* nequit autem præscribi, nisi cum consensu saltem permissivo Superioris, potentis inhibere, si velit. Gloss. in *cit. cap. Si de consuetudine. & DD. Ibid.* hic autem consensus non præsumitur, quando Superior, seu Papa habet illam consuetudinem pro corruptela, seu irrationabili. Nihilominus tamen habeo opinionem Patris Sanchez, quatenus loquitur de vi abolendi impedimentum dirimens, pro verè probabiliter, quia ipsemet Fagnanus *cit. n. 12. expresse* fatetur, opinionem unius gravis Doctoris, faventem Matrimonio adversus communem, esse sequendam, atqui Pater Sanchez est non tantum

tantum gravis, sed gravissimus Doctor; nec inficiabitur Fagnanus, Lessium, Coninck, & Perez esse graves, verèque Classicos autores, tum quia capitulum, quo maxime nititur Fagnanus, parum omnino favet ejus sententiæ; est quippe capitali: *Quod super. De consanguin. & affinit.* in quo Pontifex Matrimonia intra gradus prohibitos inhibet cum clausula: *Non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.* Quam clausulam ita quidem intelligit Fagnanus, quasi Innocentius III. conditor illius Decretalis, generatim nomine corruptelæ afficiat omnem consuetudinem permittentem Matrimonia, intra gradus prohibitos; fallitur tamen in sua interpretatione, quando quidem prædicta clausula designat illam solam consuetudinem, quæ id temporis & erat duntaxat paucorum, & insuper incerta, sicuti singulariter notat, atque ex Plantiniani editione Juris Canonici observat P. Coninck *loc. cit. n. 14.* Posito verò, quòd dicta Decretalis non damnet consuetudinem Provinciæ communem, sed paucorum, agentium contra legem communi more, & usu approbatam, arbitror, eandem Patris Sanchezii doctrinam esse non modò probabilem, quatenus intelligitur de impedimentis consanguinitatis, & affinitatis, sed etiam longè probabiliorem, tum respectu horum duorum impedimentorum, tum etiam respectu omnium aliorum solo jure humano, sine clausula reprobativa consuetudinis contrariæ, inductorum.

²⁵ Ratio est, quia in foro quoque Ecclesiastico obrinet locum lex civilis: diuturna consuetudo pro jure observari solet *Leg. Diuturna. ff. De Leg. nam consuetudo si sit rationabilis, & legitime præscripta, juri positivo præjudicium generare potest, inquit Gregor. IX. Cap. fin. De consuetud.* Certum autem mihi est, non posse ullo firmo argumento probari, consuetudinem oppositam Canonibus, impedimentum statutibus sine prædicta clausula reprobativa, esse irrationabilem, aut legitime impræscriptibilem, ut loquar cum Fagnano. Hæc verò nostrâ doctrina nihil prorsus officit omnimodæ firmitati Canonum irritantium conjugia inita cum impedimento vel Voti Religiosi, vel Ordinis, tum quia extant variæ bullæ, omnibus diris devotes constantissimè ejusmodi non tam Matrimonia, quam concubinitus, seu incestus; tum quia Præsides Ecclesiarum nusquam permittent invalescere, seu introduci consuetudinem adversantem illis sacratissimis sanctionibus; quæ quidem consuetudo viget in terris hæreticorum, at revera impræscriptibiliter, tum quia, ut dixi, jura Pontificia constantè ac consent detestabilibus corruptelis cum sacrilegum morem, tum quia inferius ostendam, consuetudines locorum abrogativas impedimentorum esse cassâ nuce infirmiores.

²⁶ His adde tum eorundem quatuor Doctorum, quibus Petrum Sotum, Pickium, & alios

jungunt ipsi Sanchez, & Coninck, opinionem de vi consuetudinis, omnino sufficiente ad constituendum novum impedimentum, esse probabilem, quidquid Fagnanus contra illam scribat locis citatis, tum id, quòd notavi *Tract. 2. Cas. XVII. n. 542.* tum illa impedimenta, quæ sustulit Concilium Tridentinum, cessare etiam iis locis, quibus non est promulgatum Concilium. Zypeus fuscè apud Dianam *p. 6. Tr. 8. res. 26.* & nominatim de Anglia resolvit contra alios P. Lessius in *Consl. moral. seu Auctorario ad Primam secundæ Verb. Matrimonium. Casu 7.*

Dixi quidem præcedentibus paragraphis sat multa de vi consuetudinis, tum generatim, tum speciatim in ordine ad inducendum, vel abrogandum Matrimonii impedimentum, seu impediens duntaxat, ut agnoscent omnes, seu etiam dirimens, ut scribunt ii, quos nominavi; sæpe quoque in toto hoc opere usus fui argumento petito ex sola consuetudine, nunquam tamen proposui, aut declaravi doctrinam habentem usum per frequentem, scilicet esse generatim duplicem consuetudinem, unam Juris, alteram facti, cujus tamen divisionis nunc proponendæ ac decidendæ occasionem dedit hic

Casus Beneficialis.

^A Dolphus vir Nobilis, & laicus, est patronus Parochialis Ecclesiæ v. qua vacante præsentat Alipium Collegiatæ Ecclesiæ D. habenti jus instituendi. At præsentatus non admittitur à Rectore dicti Collegii, ea sola de causa, quòd hætenus fuerint instituti illi soli, qui erant alterius status, & conditionis (ut exprimitur litera è longinquo ad me Consiliis causa data die 15. Junii hujus currentis Anni 1677.) quàm sit Alipius ab Adolpho præsentatus, adeoque admissionem Alipii repugnanturam consuetudini suæ Collegiatæ Ecclesiæ. Quæritur, utrum hæc exceptio fundata in sola consuetudine subsistat de jure?

^c Respondi, non posse à me dari absolutam, sed tantum hypotheticam resolutionem, eò quòd tametsi plurimum deferendum sit legitime consuetudini, juxta doctrinam cap. finalis *De consuetudine*, eaque sit tanquam mater honoranda, quemadmodum paulò antè retuli ex Baldo, & denique Collegium Clericorum possit inducere consuetudinem. Infra *lit. f.* attamen literæ tacent, utrùm illa consuetudo sit facti solius, an etiam juris; item an approbatæ à Superiore Ecclesiastico, nec ne.

^d Sciendum est enim, & frequentius quàm fortasse fiat, observandum, persæpe fallere hanc argumentationem: Hoc, aut istud est contra notoriam, antiquissimam, à viris optimis observatam consuetudinem, ergo est illicitum, aut non subsistit. Causa verò, cur sæpe fallat hæc ratiocinatio, est, quòd, qui ita loquuntur, non semper

non semper attendant ad distinctionem inter consuetudinem *Juris*, & consuetudinem *facti*, cum tamen & toto celo differant hæc duæ consuetudines, & una illarum vigente, sapissime permittatur id, quod altera nequaquam.

Igitur notandum est I. Consuetudinem *Juris* esse jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex, ut definitur *cap. 5. distinet. 1.* At consuetudo *facti* est nihil aliud, quam frequentia liberè operandi, seu aliquem actum exercendi, adeoque nihil aliud, quam sæpe repetita actio circa aliquod objectum; quæ proinde consuetudo nullam ex se inducit obligationem, nullam alteri præjudicium adfert, sicuti patet exemplo consuetudinis, qua solemus meridie, & Vesperis, atque mane publicè salutare Deiparam. Nihilominus tamen consuetudo *facti* præcedit consuetudinem *Juris*, quæ consuetudo *Juris* necessariò adfert obligationem, utpote quæ vim habet, energiàmque Legis, de cujus ratione est, ut obligationem gignat; ut notant omnes Theologi in *Tract. de legibus.* At quo pacto gignet obligationem circa aliquod objectum, circa quod nulla extabat prius obligatio? certè per solam intentionem, ideòque ut consuetudo juris producat aliquam obligationem, debent illi, qui illam consuetudinem introduxerunt per consuetudinem *facti*, vel certè continuârunt, cœpisse, vel continuâsse ea intentione, ut sibi aliquod jus, vel obligationem compararent. *Gloss. cap. final. De consuet.* ubi enumerat septem conditiones requisitas ad consuetudinem *Juris*, videlicet possunt inter Theologos P. Suarez *Lib. 7. De legibus. cap. 14.* inter Jureconsultos P. Henricus Pirhing *Tom. 1. in Jus Canonicum uniuersum Tit. 4. n. 48.*

Quia tamen communitas Clericorum, adeoque Ecclesia Collegiata potest quidem introducere consuetudinem. *Abbas in Rubr. Tit. de Consuet.* & Suarez *loc. cit. cap. 9.* at non nisi approbatam saltem tacitè ab Episcopo. *Gloss. in cap. ult. De Consuet.* Suarez atque alii, videntur esse, an approbatio data sit vel ab Episcopo, si illa Collegialis Ecclesia non sit exempta, vel à Papa, si exempta, *Gloss. in cap. ult. De Consuet.* communi calculo recepta; & datam fuisse præsumitur, si sit immemorialis, nec repugnet rectè rationi. Ita omnes. Quò verò propius & directius ad propositum Casum veniamus.

Notandum est II. Sicut consuetudo efficere potest ex eligibili ineligibilem, & vice versa. *cap. Nos Consuetudinem. dist. 12.* & *Gloss. in Cap. Cùm olim. De Cler. Conjug.* sic consuetudo valet facere ex præsentabili impræsentabilem, etenim de similibus simile iudicium ferendum est. *L. Illud. ff. Ad L. Aquil.* His breviter notatis ad quæstionem propositam.

Respondeo. Illa consuetudo non instituenti homines talis statûs, & conditionis introducta est vel animo positivè eos repellendi, vel sine tali animo, quia e.g. fortè nunquam fuit

cogitatum, nunquam talis fuit præsentatus? Si sine tali animo, debet illa consuetudo haberi pro consuetudine meri *facti*, non autem *Juris*; siquidem consuetudo *Juris* introducenda, vel continuanda est animo comparandi sibi jus supra *lit. e.* consequenter nequit illa consuetudo *facti* allegari in præjudicium Patroni, qui, ut supra dixi, satisfacit officio suo, & obligationi, sistendo præditum qualitatibus requisitis vel à jure communi, vel à particulari Ecclesiæ Collegiata, quæ hæc non exhibet, quando allegat consuetudinem *facti* solius. Si verò sciat esse introducta animo positivè excludendi omnes illius statûs, aut conditionis, debet hic animus probari, & quidem non uno, sed pluribus actibus; nam consuetudo *Juris* essentialiter fundatur in consuetudine *facti*, supra *lit. e.* Quamquam utique sufficeret unus actus, si juxta observationem *Gloss. in cap. Cùm tanto.* seu *fin. De Consuet. verb. Legitimo* fuit in contradictorio iudicio obtentus seu approbatus.

His ipsis rationibus partim uti potui, partim sui usus eodem mente Junio in Casu, quo fuerat à multo majore parte Capituli Ruralis in Decanum Capituli electus vir cætera peridoneus, & etiam Capitularis, indisputabiliter fruens jure suffragij activi, at duntaxat Capellanus à nullo dependens Parocho, nec magis à Decano, quam ullus Parochorum, fuit tamen graviter impugnata illa electio eâ solâ fundamentaliter de causa, quòd repugnet Diocesanæ consuetudini, quæ hæctenus semper ad Decanatum Ruralem promovit unum è Parochis Capitularibus, nullum verò Capellanum.

Ego lite pendente sententiam rogatus à duobus, uno Capitulari Sacerdote, altero laico primæ auctoritatis, partim aliquas ex productis rationibus adduxi, partim hanc, quòd illa consuetudo repugnet juri communi *cap. Ne pro defectu. De elect.* Ubi dum generatim dicitur, esse eligendum unum, qui sit *de Ecclesia*, seu de gremio, satis innuitur quemlibet de gremio posse (si idoneus sit) eligi, hæcque interpretationem firmat generalissima consuetudo tam laicorum, quam Clericalium communitatum, & Ecclesiarum tam Cathedralium, quam Collegiatarum; etenim omnia membra illarum Communitatum, quæ potiuntur jure suffragij in electione Regis, Ducis, Episcopi, Decani, Abbatibus, hoc ipso & eligi ipsa possunt, nisi vel particularia statuta, vel defectus qualitatium de jure naturali requisitarum, vel notoria, indubitataque consuetudo obstat. Unde ipse ego testari possum, cum Anno hujus sæculi 1626. nondum sacerdos supremæ Grammaticæ præcepta traderem hic Constantiæ, fuisse crebrum sermonem de fortassis eligendo in Episcopum S. R. I. Principem, insigni Doctore Juris, qui & Canonicus erat Cathedralis, tamen si tiara postmodum meritò obtigerit Viro tam genere, quam sapientiâ Nobili.

Ad-

Addideram in primis è diverso, si illa Capellani promotio repugnabat consuetudini, haud fuisse firmam, nisi & rata haberetur ab Illustrissimo Ordinario, & in eam consensissent omnes, etenim per quascunque causas aliquid nascitur, per eandem dissolvitur *cap. 1. de Reg. jur. in 5.* Sicut ergo Episcopi consensus fuit per superius dicta requisitus ad constituendam illam consuetudinem, ita est necessarius ad solennem actum ei contrarium exercendum.

Rursum, quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari *Reg. 29. in 6.* & in re communi prior est conditio prohibentis, *cap. In re communi. 56. eod.* aded, ut quando aliquid Statutum etiam à majore parte Collegii factum est in præjudicium unius è membris illius Ecclesiæ, pariat exceptionem doli. Petrus Peckius in *cap. Quod omnes. De Reg. Jur. in 6.* ergo omnes & singuli Parochi, qui non sunt suffragati illi Capellano, habent jus reclamandi, efficiendique irritam electionem, idque censo esse indubitatum concessi, quam indicavi, hypothefi.

Quia verò ille, qui ne consuluit, Laicus, valde seriò cogitabat de appellatione, & provocatione ad D. Nuntium Apostolicum interponenda, si, quod non inanis rumor ferebat, illam electionem declararet irritam Illustrissimus Diocelanus, penitus disuasi, partim, quia unde ortum est jus, inde & petenda interpretatio *L. Non ambigitur ff. De Leg. illa* autem consuetudo ortum habet à consensu Episcopi, supra *lit. f.* partim, quia interpretatio statuti spectat ad statuentes *Alexander. Consil. 216. n. 13. lib. 2.* Constitutiones autem Synodales sunt ab Episcopo statuta, ergo & ab eo interpretandus ille §. tertius, qui in Constitutionibus hujus Diocesis habetur *Part. 2. tit. 3.* his verbis: *Vacante aliquo Decanatu, talis NB. à confratribus eligatur, qui à nobis, aut Vicario nostro propter vitæ, & eruditionis suæ meritum, facta prius inquisitione, si opus fuerit, confirmari possit.* Unde si formaliter atque expresse dicat Episcopus, eo loco dictione *Talis* designari solos Parochos, standum est hac interpretatione, saltem si vel ante hunc casum sponte, vel pro hoc casu expresse interrogatus responderet, esse omnino hunc suum, suorumque antecessorum animi sensum.

Quòd si fortè consuetudo vicinarum Dioceseon excluderet à Decanatu omnes omnino Capellanos, tunc sanè evaderet appellatio periculosa, interpretatio quippe dubiæ consuetudinis desumitur à consuetudine vicinarum Dioceseon *Tuschus lit. C. Concl. 821. n. 1.* post Oldradum, & alios; Diocesis autem Constantiensis contigua est (quis facile credat? verissimum tamen est) Octo Dioceseibus, scilicet Basiensibus, Argentoratensibus, Spirensibus, Augustanensibus, Curienensibus, Sedunensibus, Lausannensibus, quid si major horum Episcopatum pars (minoris ratio habenda non est) solita sit pro irregularibus, ut ita loquar, ad officium (nec enim

dignitatibus accensetur) Decani Ruralis habere cunctos Capellanos? Hæc sanè rationes meritò quemvis prudentem abstererent ab illo juris remedio, quod non modo Baldus in *L. Vnic. Cod. Si de moment. possess.* scitè appellat *theoricam adversus venenum iudicium*, sed etiam S. Bernard. ipse *Lib. 3. de Considerat. ad Engenium Papam* scribit, esse grande & generale mundi bonum, idque tam necessarium, quam solem ipsum mortalibus, appellationem, inquam.

Denique quia facilè potest evenire alius, quoad substantialia, seu formalia persimilis huic secundo Casus, placet meum generale responsum declarare specialibus hypothefibus.

Aut enim habuerunt illi Capitulares, qui interfuerunt electioni Capellani, sæpe aliquos Capellanos sufficientibus vitæ & eruditionis meritis, ut mutem verba Constitutionis Synodalis, præditos, & tamen nullus est unquam ex electoribus suffragatus, & tunc verosimillimum est illam perpetuam præteritionem contigisse inde, quòd universi centerent haud venire (omnibus consideratis) ut Capellanus præferretur Parochis idoneis. Aut 2. aliquando est factum, ut tales Capellani tulerint unum, duo, & tria suffragia, sed positivè contradicendum sit à majore parte; & tunc similiter signum est, habitum fuisse à majore parte pro incapacibus suffragij passivi. Aut 3. vice versa bis, terve contigit, ut quis è Capellanis fuerit honoratus uno, alteròve suffragio, nec quicumquam palàm improbavit hanc nominationem; in tali casu præsumendum est, majorem Capituli partem judicasse illos Capellanos esse non minùs (cæteris paribus) habiles ad passivam, quam ad activam suffragationem. Ratio est, quia argumentatio à solitis fieri est magnarum virium, ut multoties dixi, & particularibus casibus applicavi in hoc toto Opere, est autem frequentissimum, & planè solitum, ut in talibus eventis tacens habeatur pro consentiente juxta *Regulam 46. in 6.* Unde in specie loquendo de promotione ad Beneficium Ecclesiasticum, quando Patronus non se opponit institutioni alicujus à se non præsentati, præsumitur illam habere ratam. *Rota Decisio. 413. in novis*, sicut & qui tacet in collatione Beneficii, censetur illud acceptare, *Cardinal. in Clement. I. De Præbend.*

Aut denique vel nunquam, vel rarissimè adfuit aliquis à Capellanis verè capitularibus, jurèque suffragij activi præditis, qui singulos è Parochis æquaret iis qualitatibus, quæ maximè spectari solent in ejusmodi electionibus; data hac hypothefi, existimo consuetudinem perpetuam nominandi solos Parochos non obesse, quo minus hodièque valeat eligi Capellanus capitularis. Ratio est, quia talis consuetudo videtur potius esse facti, quam Juris; atqui consuetudo facti nihil aufert. Supra *lit. e.* Probatur

tur assumptum inde, quod consuetudo juris contraria juri communi minimè sit præsumenda, sed validè probanda &c. & facta probari debent non præsumi, & nemo præsumitur velle perdere suam libertatem, & denique nemo præsumitur velle introducere consuetudinem juri communi, Diocæsanæque contrariam; jus verò commune, imò Diocæsanum impressum admittit ad tale officium omnes Capitulares suprâ lit. g.

Et verò si longo usu periti Præpositi, Decani, Parochi interrogati utrùm nôrint, multos è Capellanis Capitularibus, qui aut certò aut verosimillimè electi in Decanos fuissent, si non obfuisset nomenclatura Capellani, fortè responderent, se aut planè nullum, aut vix unum, alterumve nôsse talem, tunc mihi, salvo saniore iudicio, verosimile esset, consuetudinem non eligendi nisi Parochos, nihil officisse valori electionis, de quo est præsens casus. Denique tamen standum est sententiâ definitivâ Conditoris, Conservatorisque Constitutionum Synodali, ut jam suprâ monui.

r Sed eni dubiorum de consuetudine feracem Junium! Cùm enim hoc mense deliberaretur alicubi à Canonicis Collegiata Ecclesiæ B. de sufficiendo sibi Præposito, omnium autem animi conversi essent in D. L. M. Episcopum Titularem omni honore ob excellentiam morum, ac prudentiâ dignissimum, dubitatum fuit I. An, & eligi posset? & si adoptaretur ipse, Præpositura post ejus (qui ut serus contingat, peroptant) obitum vacatura esset Sedi Apostolicæ? II. An dato, quòd illa devolutio securura timeatur, possent inoffenso Deo facere ejusmodi electionem?

f Horum dubiorum nulla adferebatur ratio, exquirebatur tamen meum iudicium, & veniebat in mentem adversus objectum primi quæstioni hic Scrupulus, quòd in Extravagante: *Execrabili De Præbendis & Dignitat. S. Qui vero*, & aliis juri prohibeatur unio duarum. Dignitatum, & statuatur, ut si quis dignitati legitime possessæ aliam Dignitatem absque dispensatione Canonica adjungat, Dignitas ultimo loco acquisita, quando vacabit, *Apostolica Sedi reservata sit.* Accebat & hæc, quòd duo Beneficia Curata sint incompatibilia. *cap. De multa. De præbend.* Episcopatus autem Suffraganei est utique Curatum: cùm tales Suffraganei sint verissimè Episcopi, ideòque possent jure ordinario excipere Confessiones illorum, qui ex ipsorum Episcopatu sito in Turcia, venirent ad ipsos, ut jam alibi notavi, Præpositura quoque, de qua hic agitur, constituit verum Superiorem Capituli, adeòque tribuit jurisdictionem spiritualem, estque vera Dignitas, ergo est Beneficium Curatum.

t Secundum, aut tertium dubium creare poterat hæc ratio, quòd in Constitutionibus Synodalibus *Part. 2. Tit. 23.* Sanciat: *Beneficiarii ante investituram jurent, se Ecclesiæ suæ, seu Beneficii jura conservaturos, & defensuros;* non

autem conservabitur indubitatum, perpétuumque jus præpositum eligendi, quo jure legitime gaudet illa Ecclesia Collegiata, si sponte, atque absque ulla necessitate conjiçiat in periculum, ne seu Sedes, seu Camera (hæc enim duo esse hoc loco Synonyma rectè probat P. Ernicus Pirhing *Tom. 3. in Jus Canon. Tit. 5.*) manum mittat in electionem proximè futuram.

Censui nihilominus I. Tametsi illa Præpositura, utpote prima illius Ecclesiæ dignitas, sit verè, & canonicè loquendo dignitas, attamen posse absque dispensatione conferri Episcopo Titulari. Primò, quia sicuti consuetudo obfuit, ut, quando quis in Episcopum Titularem assumitur, non vacent Beneficia, quæ priùs habebat. Laymannus *Lib. 4. Theol. Moral. Tr. 2. cap. 11. num. 4.* post Azor, Navarr. & alios; & ut tali Episcopo aliud Beneficium aliàs compatibile conferri possit. Idem Laymann, ita etiam obtinuit, ut Præpositura naturâ suâ non incompatibilis eidem attribui possit. Præpositura verò, qua de loquimur, nullas prorsus functiones habet, quæ impediunt functiones Episcopatus cùm, pro! dolor, Tyrannus Turcicus teneat illum Episcopatum, Confirmatur inde, quòd illam ipsam Præposituram absque ulla dispensatione obtinuerit Decanus Ecclesiæ Cathedralis, cùm tamen talis Decanatus sit æque dignitas, atque est Episcopatus Titularis. Et verò consuetudo in his partibus habet, ut Præposituræ Ecclesiarum Collegiatarum ferentes fructus per exiguos, ut est illa, de qua hic sermo, cùm vix triginta ducatos annuos subminiſtret suo Reçtori, liberrimè conferantur jam provis de una, alterâve præbenda.

w Unde etiam fit, ut Archiepiscopi Salisburgenses Episcopatus quosdam ex Apostolica concessione suæ collationi plenè subjectos interdum conferant Ecclesiæ Canonicis, aliisque beneficiatis, non adimendo ipsis Beneficia sua, ut testatur P. Laymann. *loc. cit.* idque ob tenuitatem reddituum, ergo & obtinere potest, (obtinuitque re ipsa) consuetudo horum locorum, ut Suffraganatu possit adjungi talis, qualem dixi, dignitas. Ad rationem de cura animarum respondeo in primis Episcopos Titulares habere quidem Beneficium Curatum, at Curatum duntaxat habitualiter, seu in actu primo, non autem actualiter, seu in actu secundo; ergo talis Episcopatus non est incompatibilis cum alio etiam actualiter curato Beneficio: Barbosa cum aliis in *Cap. De multa 28. De præbend.*

x Ad hæc jurisdictionis in solo foro externo (qualis est Decani Cathedralis) non inducit incompatibilitatem cum alio quantumvis curato Barbot. *loc. cit.* Ex quibus, & maximè ex consuetudine horum locorum concludo, non subesse ullum periculum, ne Præpositi nominatio exceptura immediatè mortem Præpositi, devoluat ad Curiam.

y Censui II. Et cenſeo nunc quoque, juramen-

mentum promissorium, aut capitulare non obflare, quo minùs eligi valeat is, cui fortassis Sedes Apostolica subrogabit alterum. Primò, quia juramentum promissorium intelligendum est secundum naturam, conditiones, & qualitates, actus, cui superadditur ipsum juramentum, ut latè declaro, probòque in *Alphabet. Quadrupl. num. 504.* inter illas autem conditiones est vel maximè consuetudo, siquidem omnis simplex promissio intelligitur secundum consuetudinem, qua solet observari talis promissio; atqui si Domini Capitulares illius Ecclesiæ absque juramento promississent in aditu suæ præbendæ, se conservaturos, & defensuros jura suæ Ecclesiæ, consuetudo universalis, ut reor, interpretaretur, eam sponſionem non impedire, quò minùs illum ipsum honoret electione capitis tam eminentè digni, atque est is, in quem omnes propendent, & quodammodo rapiuntur.

z Secundò; una ex conditionibus juramento adherentibus est hæc: *Salvo jure Superioris*, sicut enim non est voti transgressor dicendus, qui, quod vovit, auctoritate Sedis Apostolicæ, distulit adimplere Text. *cap. Non est. De vot. & vot. redempt.* ita nec juramenti transgressor est habendus, qui Apostolica auctoritate promoveret electionem cum incertissimo (nullum subesse dixi superiùs) periculo, ne Sedes Apostolica postmodum provideat Ecclesiæ de subiecto minùs proficuo. Atqui dubitari non debet, quin Sedi Apostolicæ valde displiciturum esset, si conderetur Staturum capitulare, vetaſ ullum perquam eligi talem in Præpositum, cujus vacans per obitum præbendæ esset pro uno actu futura juris Pontificii; est verò taciti, & expressi eadem ratio *L. Cùm quid. ff. Si certum petetur.* Igitur ambigendum non est, quin placiturum sit Supremæ Sedi, si ex causa valde rationabili adeatur illud duplici ex capite incertissimum discrimen.

aa Et verò cùm ab initio omnium beneficiorum collatio in toto Orbe ad Romanum Pontificem spectaverit, E. Ernicus Pirhing *Tom. 3. in Jus Canon. Tit. 5. num. 14.* ex Parisio, suam autem potestatem sit gratiosè partitus in Prælatos inferiores, & Ecclesias, meritò perægret ferret, si nôset aliquam præbendam ea sola de causa negatam digno non unius, sed plurium fuisse, quòd formidaretur, ne ipse Pontifex proxima vice obtruderet non commodum Ecclesiæ.

APPENDICIS APPENDI- CVL A.

bb Cùm jam pridem conscripſissem hanc satis prolixam de consuetudine Appendicem, proponitur mihi in causa inter magnos viros valde controversa, an consuetudo localis instituendi & investiendi Parochos sine prævia proclamatione derogare valeat Constitutioni Synodali præcipienti præmissionem illius proclamationis.

Respondi autem cum distinctione. Illa consuetudo est vel tantum unius particularis oppidi? vel magni alicujus districtus comprehendens VG aliquot Decanatus Rurales? Si est hujus secundi generis, minimè dubitandum est, quin valeat præjudicium generare, illi constitutioni Synodali, dummodo sit rationabilis, & legitime præscripta, ut loquitur cum Gregorio IX. *Cap. final. De consuet.* Illa autem consuetudo est rationabilis, quam non improbant jura ut loquitur Gloss. *ibid. verb. Rationabilis.* Si autem sit tantum unius oppiduli, cum non solum non est extendenda ad alia loca, sicuti neque prior, verum etiam patietur magnas difficultates in foro externo, quas tamen superabit, saltem si probari queat, esse valde longævam, multisque publicis actibus, sine ulla contradictione exercitam, continuatamque.

27 Quæritur III. *Utrum leges Ecclesiasticæ de impedimentis Matrimonii, præsertim dirimentibus, etiam obligent hæreticos, ac proinde suam integram vim in eos exerant aequè, atque in Catholicos?*

Monui superiùs, ne unicum quidem Scriptorem à me lectum esse, qui hanc quæstionem in propriis terminis, vel proponat, vel resolvat, multò minùs, qui discutiat. Legi autem ultra Hispanos, & Italos, à quibus meritò nihil in specie expectabam, Germanos, P. Gregorium de Valentia, qui, etsi Hispanus, scripsit tamen in Germania post complures Annos in ea transactos; PP. Becanum, Tannerum, Laymannum, Dicaſtillum, qui, & ipse, educatus in Iberia, suos de Sacramentis Tomos conscripsit in superiore Germania; P. Busenbaum, Coninck, Wigers, Chapeville, Jacobum Marchantium, Stephanum à S. Paulo, Sanctgallenſes, sed nullus horum frangit, aut tangit, hanc nucem. Solus P. Lessius in *Resolutionibus Casuum conscientie*, seu in *Auctario ad Primam secundæ* nondum luce donato tunc, cùm ferenda mihi fuit sententia de Matrimonio Aaronis producti in scenam hanc Theologicam suprâ num. 1. resolvit in specie illam quæstionem, quamquam ne ipse quidem ita generatim eam proponit, sed solum sub hoc specialiore titulo: *An continua non observatio legum Ecclesiasticarum non liberet hæreticos ab observatione legum Ecclesiasticarum? & nominatim, quando ii constituunt majorem partem unius Parochiæ mixtæ ex Catholicis, atque heterodoxis, præsertim si illa non observatio duravit longissimo tempore, id est, 40. Annis?* Etenim hæ tres quæstiones fuerunt propositæ illi universæ Belgicæ Doctori, ad quas respondit descendendo ad impedimenta Matrimonii, ut videre est in *Auctario Lib. 2. verb. Præscriptio Cas. 1.* At postquam primo prælo, seu seorsim commisi hunc ipsum tractatum, atque omnia ferè, quæ circa præsentem controversiam proferuntur in medium, primum typo edita est *Summula selectarum quæstionum*

Regularium à P. Bonagratiâ Habfensi, Franciscano Capucino Provinciae Helveticae olim Definitore, & per Helvetiam multis jam Annis Custode, viro perquam studiofo simul, & erudito, cui Summulæ attexit *Disceptationem*, ut appellat, *Matrimoniorum hæreticorum*, admodum accuratè, ac proinde multò diffusius, distinctiusque pertractans hoc argumentum, quam quisquam ante ipsum, faciènsque haud semel mentionem hujusce mei Tractatus, seu Alphabeti. Alium, præter hunc me posteriorem, videre non licuit; priorem quidem nactus sum P. Henricum Mayer, postea Universitatis Dilinganae Cancellarium, de quo inferius. At nec proponit, nec discutit illam nostram generalem quæstionem de impedimentis generatim relatis ad hæreticos, sed solum duas quæstiones particulares resolvit breviter, subdens tamen universaliorem doctrinam, ex qua ejus mens circa nostrum generale dubium satis colligitur. Sum quoque post *tertiam* Editionem hujus Tractatus adeptus Verricellum *De Apostol. Mission.* ubi *Titul. 3. quæst. 79. num. 8.* clarè aperit suam mentem, indicandam *num. 48.*

29 Quia ergo primus, (scribebam in *prima* evulgatione hujus libri) descendo in hanc planè lubricam arenam, proponam inprimis rationes pro utraque parte. Deinde indicabo, utra pars mihi videatur probabilior.

Hæreticos æquè, atque Catholicos teneri re ipsâ legibus etiam Ecclesiasticis, statuentibus impedimenta etiam dirimentia, probatur 1. Auctoritate Doctorum, qui generatim ajunt, hæreticos teneri legibus Ecclesiasticis. Hi inter alios sunt PP. Suarez *De Leg. lib. 4. cap. 19. n. 2.* Lessius *in conf. tum loc. cit. tum verb. Hæretic. cum Catholicis conversatio;* Cornel. à Lapide *in 1. Cor. cap. 15. vers. 12. Tannerus Tom. 3. disp. 3. q. 3. num. 112.* Layman. *Lib. 1. Tract. 4. cap. 1. num. 8.* Rebellus apud ipsum, & Card. de Lugo *Tom. 3. in 3. p. Disp. 15. Sect. 7. num. 147.* exprimens, fore *absurdissimum*, si quis negaret, hæreticos, qui leges Ecclesiæ non receperunt, iis obligari: taceo alios. 2. Congregatio Cardinalium verbis, quæ referam *Caf. XVIII. n. 464.* declaravit, irrita esse Matrimonia, quæ hæretici coram suo Prædicante celebrant in locis, ubi est publicatum Concilium Tridentinum. Eadem Matrimonia pro irritis habet P. Hermannus Busenbaum *in Medull. Lib. 6. Tract. 6. cap. 3. dub. 2. in fin.* & P. Less. *cit. Caf. I. n. 1. & 2.* pronuntiat, esse certum, quòd sint irrita. Ac proinde illos, qui ex hæreticorum castris ad Catholicorum transferunt, renovasse suum Matrimonium coram Parocho, & testibus. Atqui non apparet ratio, cur Pontifex non habeat pro irritis omnia Matrimonia hæreticorum contracta cum impedimento juxta leges Ecclesiæ dirimente, si pronuntiat ea nulla, quæ coram Prædicante in locis prædictis celebrata fuere, 3. Accedit ratioquinatio Lessii,

cit. verb. Præscriptio Caf. I. sic argumentantis: Consuetudo (qui titulus si non favet hæreticis, certè nullus alius patrocinator) non potest tollere vim legis, nisi ex *tacito*, vel *expresso* consensu Principis; quod maxime locum habet in legibus Ecclesiæ. Atqui non præsumitur Ecclesiæ consentire in illas consuetudines, aut eximere illos à communi lege, cum sint rebelles Ecclesiæ neque ullum hac in re favorem, aut benignitatem mereantur, alioqui magnum ex sua contumacia, comòdum mererentur. Sanè mirum esset, hæreticos exemptos esse à jure, felis, impedimentis Matrimonii, jure Ecclesiæ inductis, eo ipso, quòd Ecclesiæ auctoritate contemptam aliam consuetudinem observarint. Idem confirmat usus Ecclesiæ, nam simul atque ad fidem convertuntur, statim Ecclesiæ consuetudinibus astringuntur, & Matrimonia in gradibus prohibitis ab Ecclesiâ inita dissolvuntur. Ita ad verbum P. Lessius, & si ipsi credamus, ipsa praxis.

E diverso est inprimis recepta doctrina Theologorum, leges etiam Ecclesiasticas pendere re ipsâ ab acceptatione populi. Nec puro, repertum iri Theologum, qui ab hac generali Regula exclusit hætenus provinciam hæreticam, qui, inquam, exclusit, dum tractabat ex instituto illam quæstionem de acceptatione. Legi longè plurimos, at non meminì, reperisse. 2. Orirentur gravia incommoda, si acatholici viderent, suos liberos natos ex talibus connubiis haberi à nobis pro illegitimis, & ideo non admitti ad dignitates Ecclesiasticas, sacrosque Ordines. Est hoc argumentum, quo P. Laymannus mox citandus, atque Pater Henricus Mayer *l. c. num. 70.* motus adhæsit opinioni jamjam indicandæ. Erenim 3. idem P. Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. Part. 2. cap. 4. n. 7.* P. Dicastillo *De Matrim. Disp. 3. dub. 10.* P. Serarius apud P. Joannem Moquetium *in Disp. De Nupt. Clandest. apertissimè*, P. Tann. *Tom. 4. disp. 8. quæst. 3. num. 122.* clarè docent, subsistere conjugia illa hæreticorum, de quibus *num. 29.* in secundo argumento pro præcedente sententia locutus sum, quidni ergo subsistant, & alia? nam de similibus simile est judicium habendum *Cap. 2. De Trans. Episc.*

4. Idem P. Moquetius, cujus meritum encomium legere poteris *in Alphabeto Sacrific. n. 375. & 379.* cum præfisset Oeniponti domesticæ conferentiæ Casuum, & proposuisset hanc thesin: *An valeret Matrimonium, quod cum impedimento affinitatis in tertio gradu initur ab hæreticis, juxta consuetudinem eorum tricennariam?* atque P. Andreas Brunnerus, orbi literario notus, rogatus de more nostro sententiam, affirmasset, hanc affirmationem habuit absolutè, & unicè ratam idem Pater, ut mihi compertissimum est. 5. Neque nostri Patres, neque alii, aut Religiosi, aut Sacerdotes sæculares, quantum quidem scio, qui laborarunt in reducendo

do ad ovile Christi Palatinatu, seu Bavarico, seu Neoburgico, curarunt renovari connubia, in quibus post contractam cognationem spirituales vixerant permulti; quia scilicet ejusmodi connubia fuerant per legitimis vulgò habita tempore Calvinismi, & Lutheranismi corruptentis illas tertas.

35 Hæ sanè rationes reddunt perplexam quæstionem supra propositam, de qua tamen, quid sentiam, aperiàm distinctè, præmittendo succinctè sequentia.

I. Certum est, solam præcisè hæresin non sufficere ad eximendum quempiam obligatione talium impedimentorum. Ratio est, quia nulla lex Divina, vel humana, hæreticos, quæ tales, liberat obligatione legum Ecclesiasticarum, quam contraxerunt per Baptismum, nisi fortè hinc excipias Leges de Sacro audiendo, Communione Paschali, &c. quæ actiones sunt eis interdixit ob adjunctam excommunicationem.

II. Certum est, legem Tridentini Concilii de præsentia Parochi, acque testium non afficere hæreticos incolas Parochiarum, in quibus non fuit promulgatum illud Concilium. Demonstrabitur hæc doctrina infra *Caf. XVIII.* sicuti etiam verius est, illos *per se loquendo*, cæligari, si fuit publicatum in Parochia illa, quam hæretici habent communem cum Catholicis, ut videbimus *cit. Casu XVIII.*

37 III. Exploratum quoque est, multas esse provincias hæreticas, quarum maxima pars ignorant, & quidem proximè inculpabiliter pleraque impedimenta Matrimonii, partim quia nihil unquam de iis auditione perceperunt, partim quia aliqui quidem audiunt, aut legunt, sed multi per fortè inculpabilem errorem judicant esse ridenda potius, quam attendenda. Tale est impedimentum Voti, & affinitatis in quarto gradu. Et quis unquam è plebe Lutherana aliquid inaudit de impedimento Cognationis Spiritualis? Criminis? Publicæ Honestatis? Ut proinde non ambigam, quin permulta urbes, parochiæ, provinciæ celebrent nuptias cum uno quidem ex illis impedimentis, at cum nullo apud multos peccato sufficiente ad materiam Confessionis, ut clarè me explicem; sicuti etiam nos Germani respectum habemus, magnam partem Lutheranorum esse tantum *materialiter* hæreticam, si habeatur, ut haberi debet, ratio pertinaciæ ad essentiam hæresis *formalis*, requisitæ, atque explicatæ tum ab aliis, tum à celeberrimo inter Germanos hæreseon insectatore P. Martino Becano in *2. 2. Tr. 1. seu De fide disp. 14. q. 2. n. 12. & 16.*

38 IV. Non suppetit quidem ratio dubitandi, quin Leges de impedimentis antiquitus statutas, fuerint saltem usu ipso publicatæ in provinciis hæreticis, priusquam hæ deficerent à vera Religione, at in plerisque illarum nihil fuit unquam cognitum de impedimento Raptus, statuto à Synodo Tridentina.

V. Cum omnes Doctores scribant, spatium 40. Annorum sufficere ad præscribendum contra legem Ecclesiasticam, & permulti id asserant de decessio, non pauci sint contenti tribus, aut quatuor solennibus actibus, publicè intra unum, duosve Annos exercitis, palàm est, hunc triplicem titulum præscriptionis patrocinari planè omnibus, aut plerisque terris hæresi infectis, patrocinari, inquam, si præcisè attendantur verba, quibus Doctores proponunt hanc doctrinam, imò etiam fortasse, si probè ponderentur eorum rationes.

VI. Nonnulla impedimenta dirimentia sunt 40 integrè juris Ecclesiastici, alia uno respectu juris Divini, alio humani; ut impedimentum voti solennis, quod est Ecclesiasticum quoad vim dirimendi, at Divinum quoad vim prohibendi, seu impediendi tantum. His præmissis,

Dico I. Mihi certum videtur, omnia Matrimonia, quæ hæretici celebrant cum impedimento juris Divini impediende tantum, & simul cum impedimento juris Ecclesiastici dirimente, esse invalida coram Deo, & Ecclesiâ. Ratio est, quia hoc ipso, quòd Deus *directè* veter talia Matrimonia, præsumendum est, Pontificem nullo prorsus modo consentire in illa, cum sit Romani Pontificis, omni ratione tueri jura Divina *cap. Ecclesia. 57. De elect.* ergo nulla consuetudo efficiet, ut subsistant hæc conjugia per doctrinam allatam *nu. 30.* Hujus 42 generis est nominatim impedimentum voti solennis castitatis, & simplicis in Societate Iesu; nec puro, vivere ullum sincerè Catholicum, qui nuptias Monialis, aut Clerici in Majoribus constituti non habeat pro incestissimis. Ratio singularis, ob quam nulla consuetudo possit robur adferre id genus infamibus lasciviis, est, tum quia consuetudo, quæ Canonice obviat institutis, nullius debet esse momenti, *Text. cap. Ad nostram. De consuetud.* qui Canon si restringatur ad consuetudinem irrationabilem, est apud Theologos, & Canonicos extra omne dubium. Tum quia consuetudo, ex qua dirumpitur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, irritanda est. *Text. cap. Cum inter. de consuet.* quanta autem disruptio sequeretur, si Papa suo quasi calculo comprobaret nuptias Monialis cum filio Prædicantis?

Dico II. Si illi viginti & tres Romani Pontifices, qui à Leone X. usque ad S. D. N. Innocent. XI. quem utinam Deus Annis Petri cumulet, sederunt super cathedram Petri, coram adessent, atque interrogarentur, utrùm unquam *tacitè* approbârunt conjugia ab hæreticis inita cum impedimento dirimente, ii mihi videntur responsuri, se nihil minus unquam cogitasse, etiam *implicite*. Et ratio est, quia si frustra Legis auxilium invocat, qui committit in Legem. *Cap. Bona. 23. De elect.* Si quoque impugnant Testamentum, nullum ex hoc favorem consequi debet. *Leg. Papinianus ff. De inoff. testam.* Longè potiori jure præcluditur spes 5
omnis

omnis favoris, aut indulgentiæ Pontificiæ illis, qui omni ratione conantur Pontificem spoliare suâ potestate. Et singulariter hoc tempore excusandi sunt Pontifices Romani, si sese, quoad possunt, opponant iis, quæ hæretici agunt contra sacros Canones, quandoquidem in omnibus Conventibus, ac nominatim in Monasteriensi voluerunt æternum excludi omnem Pontificiam potestatem circa articulos conventos, etsi Ecclesiæ Orthodoxæ summæ noxios. Huc faciunt ea, quæ à Peckio, & aliis notantur in illam Juris Regulam: *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nihil est impugnare.*

44 Nec multum valet ratio, qua utitur Laymannus supra num. 32. Etenim Lutherani & Calvinistæ parum curant, utrum sui liberi habeantur à Papa pro spuris, an pro legitimis, sicuti ostendunt celebrando solennissimè tot Matrimonia cum impedimento Ligaminis, item cum impedimento Voti, atque Ordinis. Equidem eorum filii non postulant sacros Ordines, quando sunt alieni à nostra Religione; ergo nihil tunc morantur Pontificis annutum; si autem postulent jam reducti ad ovile Christi, initiabit vel ipse Pontifex; vel certè dispensabit facillimè quoad impedimentum illegitimitatis, imò, si sit opus, legitimabit integre. Idem dic de Dignitatibus Ecclesiasticis, ad quas 45 aspirant tales Neophyti. Contendunt quidem acatholici etiam ad Abbatis, Canonicatus, Episcopatus, sed non expetunt Papalem benedictionem; & profus mihi persuadeo, Romanos Pontifices tam parum etiam tacite auctoritatis tribuere illis Matrimoniis carnalibus, ac tribuunt spiritualibus (& utinam spiritualibus!) cum Episcopatibus, Canonicatibus, &c. quos Acatholici rapiunt ad se.

46 Confirmatur I. Quia si Matrimonii valor penderet à nutu Principis politici, hic certè nunquam probaret Matrimonia inita à rebellibus subditis, qui & jugum excussissent, & omni molimine conarentur ipsum evertere honoribus, ac vitâ. An non omnes Lutherani, Calviniani in sua continua pervicacia habent Papam pro Antichristo, extinguendo flammâ, & ferro? An non evidenter demonstrat Georg. Scherer noster in *Triumpho veritatis adversus Osiandrum*, omnes planè Papas, & Episcopos fuisse à Luthero diræ neci destinatos.

47 Confirmatur II. Quia ipse Urbanus VIII. damnavit Matrimonia contracta coram Prædicantibus, eo modo, quo videbimus *Cas. XVIII. n. 481.* atqui nemo censetur tacite probare, quod *expresse* improbat; quia nemo præsumitur aut sibi contrarius. Panormit. *Conf. 40. num. 8.*

48 Confirmatur III. Quia non oportet margaritas projicere ante porcos; hæretici autem indignissimè, atque sacrilegè suscipiunt Sa-

cramentum Matrimonii, sine ulla contritione, sine vera fide de dignitate illius Sacramenti, & cum intentione repugnante substantiæ, id est, faciendi divortium in Casibus Lege Divinâ inhibitis. Quis ergo credat, Regem sacrorum velle gratia seu dispensationis, seu tacitæ approbationis, has sacrilegas conjunctiones honorare?

Confirmatur IV. Quia Congregatio Cardinalium, referente Gallemart in *Trid. sess. 24. cap. 4.* (ut videre est in calce *verb. Prætermissa Declarationes*) expressè declaravit, non esse dispensandum in Matrimonio contracto inter hæreticam, & Catholicam junctis aliquo cognationis, aut affinitatis gradu, vocatque hæc Matrimonia *Exitialia, Irrita, Nulla.* Adde id, quod infra *Cas. XXIII. n. 725.* notabo ex Bonagratia hanc in rem.

Dico igitur III. Omnibus consideratis, videntur omnia Matrimonia acatholicorum facta cum impedimento juris etiam *Ecclesiastici* (de *Divino* nemo negat, de absentia Parochi, & raptu vide infra num. 58.) esse irrita. Et hæc aperta sententia sapientissimi Patris Lessii supra relati, Verricelli l. c. (post P. Rebelum scribentis, id esse verum, licet ii per mille Annos non observassent eas Leges,) atque facultatis Theologicæ Viennensis in responso, de quo infra *Cas. XVIII. num. 467.* quæ sententia probatur efficaciter hoc argumento. Etenim illa connubia non valent, nisi accedat approbatio saltem tacita Summi Pontificis. P. Tannerus in terminis *cit. q. 3. num. 122.* ubi præter morem discurret etiam argutè; & patet ex recepta doctrina generali, quòd consuetudo nulla abroget Legem Canonicam, nisi accedat saltem *tacitus* consensus Pontificis, Lessius supra num. 30. & P. Suarez *de legibus lib. 7. cap. 13.* Ex communi, atqui jam primùm ostensum est, abesse ejusmodi approbationem; unde hic locum habet vulgatum Axioma: *Pavia sunt non fieri, & illegitime fieri.* Barbosa *Axiom. 174. num. 15.* Accedit praxis Belgii, de qua testatur Lessius. Accedunt, & rationes productæ supra num. 41. & seqq.

Ad primam rationem in oppositum respondetur, tamen DD. non excipiunt *expresse* ex illa communi doctrina hæreticas communitates, excipiunt tamen *implicitè* omnes contumaces, & rebelles: tum quia loquuntur solum de illis, qui sunt subditi non solum jure, sed etiam facto, rebelles autem, adeoque hæretici sunt solum jure subditi: tum quia, dum iidem DD. adferunt causam, cur, licet Papa possit ex sua absoluta potestate ferre Leges independentes ab acceptatione subditorum, re ipsa tamen non ferat, nisi cum dependentia ab acceptatione, expriment hanc, quia scilicet potest hæc, aut illa communitas habere causam rationabilem non acceptandi. Unde Suarez l. 4. de *Leg. cap. 16. n. 9.* exprimit, consuetudinem, quæ excusat non acceptantes, debere esse rationa-

tionabilem, ut evidenter etiam probant Canonones relati supra n. 42. Atqui hæreticæ provinciæ nullâ planè rationabili causâ respuunt Leges Pontificias, & totius Ecclesiæ. Adde, quòd idem Suarez rectè alibi sic disserat: *Nemo potest eximi ab obedientia propter inobedientiam, nec per suum abusum potest quis derogare potestatem Superioris, aut illam aliquomodo minuire, quia hoc intrinsecè includit inobedientiam, nec præsumitur Superior cum aliquo quasi dispensare propter ejus abusum, quia esset irrationabilis voluntas contra nervum disciplinæ, imò contra vim, & efficaciam Legis.* Et proinde dicendum est, valorem Legis pendere quidem ab acceptatione subditorum, aliàs morigerorum, non autem à rebellium, ut etiam indicavit P. Lessius verbis descriptis num. 30.

51 Ad Alteram rationem, quæ est P. Laymanni, jam respondi num. 44. Res planè mirifica: Nullus mortalium deterior Antichristo fingi potest, nullum crimen detestabilius idololatriæ, & tamen Lutherani, Calvinistæ, Zwingliani præcones in concionibus, quas habent gloriam suis Principibus, in libris, aut libellis, quos iis dedicant, apertissimè simul, & impudentissimè vociferantur, scribuntque, Papam esse ipsum Antichristum, Catholicos Imperatores, Reges, Cardinales esse tum Antichristi adoratores, tum veros idololatrias. Iidem liberrimè in suis Synodis definiunt, in libris scribunt, insuggestibus vociferantur, irrita esse Matrimonia, quæ Catholici Imperatores, Reges, Principes ineunt, ex dispensatione Pontificia, cum junctis secundo gradu cognationis; & non nisi cum metu gravi mali habeat Pontifex Romanus, habeant Theologi, (viderint Consilium Principum secularium, quid secundum rectam rationem suggerant suis Dominis) eorum filios, dum aspirant ad participationem jurium subditorum potestati Pontificiæ, ut sunt Dignitates Ecclesiasticæ, & Ordines sacri, pro illegitimis, si quidem sunt, ex conjugio lege Divinâ, aut Ecclesiasticâ damnato. *Paterre legem, quam ipse tulisti,* inquit Augustinus relatus *cap. Cum omnes. De constit.* Vide plura hanc in rem infra *Cas. XVIII. n. 461. & 462.* planè convincentia.

Tertia, quarta, & quinta rationes, atque auctoritates efficiunt, ut statuam sequentem conclusionem.

52 Dico quippe IV. Videtur non penitus improbabile, quin consuetudo, seu diuturnitas consuetudinis, quæ in terris Catholicorum sufficit ad abrogandas Leges Ecclesiasticas de impedimentis Matrimonii dirimentibus, sufficiat (abstrahendo à contrariis Declarationibus, de quibus infra n. 57.) etiam in terris hæreticorum. Cum enim hæc controversia non sit hætenus à quoquam, nisi à P. Lessio, & quidem solum Annis abhinc 28. edito, itémque à Verricelli, & Bonagratia recentissimè ventilata scriptis,

probabilitatem *prædicam* gignere potest virorum piorum, doctorum, prudentum, supra rellatorum auctoritas, ut patet ex iis, quæ singulariter tradidimus in *Clypeo Clem. Judic. num. 7. Edit. 2. & 3.* Adde, quòd ipse P. Lessius *cit. verb. Præscriptio. Cas. 1. n. 3.* suam sententiam tantum verior vocet, exprimens, contrarium posse fortè non improbabiler dici. Adde quoque plurimorum ex hæreticis invincibilem ignorantiam, hæresin, adeoque contumaciam solum *Materialem*, non factam promulgationem, impedimenti raptus; de quibus tribus punctis egi superius.

Hanc quartam, & tertiam conclusionem applico Aaroni, de quo primus noster Casus, & dico, longè probabilius quidem esse, quod potuerit, salvâ conscientia ducere aliam uxorem, superstitè adhuc suâ Sarâ, si tamen hæc Sara secuta exemplum mariti fecisset etiam gloriosum transfugium ad Religionem Orthodoxam, atque æquè dimississet torum sui Aaronis, potuisset Ordinarius (nec enim sum autor Parochus, ut, quando ejusmodi impedimentum est notorium, dissimulet) permittere ex gravi causa pristinum commercium, egisset autem, quod providus pater, si petuisset dispensationem à Sede Apostolica. Quid verò fuerit actum, me latet, at me non fugit, quòd suaferim, ut Aaron ille aspirans ad secunda vota interrogaret os Domini; id est, Dominum Ordinarium.

Hætenus ita scripseram, meumque animi sensum de præsentè controversia aperueram primo prelo, cum adeptus primam editionem Summæ P. Bonagratia, de qua supra num. 28. deprehendi, in primis ab ipsomet P. Bonagratia in *cit. Tractaculo* (qui deest *secundæ*, & correctæ editioni) de *Matrim. hæreticor. §. 8. ad 1.* exprimi hæc conclusionem: *Quamquam acatholici per eam, ac Catholici teneantur mandatis Ecclesiæ, cui per Baptismum incorporati sunt, impedimentum a Canonica Matrimonii dirimentia, quorum observantia per diuturnam consuetudinem contrariam apud illos desit, Matrimoniorum penes eosdem cum tali impedimento valor non obesse, probabilissimum judico ex præsumptis potissimum Juris Indulgentia, ob commune bonum, pacem publicam, & urgentissimam necessitatem.* Ita ipse; referens se ad priores pagellas, in quibus produxerat rationes non multum ab similes iis, quas & ego produxi, ac dissolvi. Subdit deinde *vers. Verum tamen* hanc explanationem suæ sententiæ: *Verum tamen quia Sacra Congregatio, de mente summi Pontificis, prædicta Matrimonia verbis expressi irritat, ac nulla, & irrita declarat, ideo respondeo, & dico 2. illa Matrimonia non amplius valere, quam contractus merè civiles, qui per sententiam judicis Ecclesiastici valeant rescindi, ac dissolvi, etiam quòd ad vinculum.* Ita ipse subdens rationem suæ resolutionis.

Deprehendi deinde ex eadem *Summula*, presentem controversiam tractatam fuisse The- sibus impressis à P. Simone Felice Soc. nostræ Doctore valde eximio, itémque à P. Henrico Mayer in concinno opusculo *De sponsalibus, & Matrimonio*, in quo (ut postmodum ipse na- ctus libellum vidi) dicitur num. 70. tria huc fa- cientia Primum: *À vi Decreti Tridentini exci- piendos esse hæreticos, qui secundum patriam suam consuetudinem in Parochiis, etiam in quibus De- cretum Tridentinum fuit promulgatum, nec tes- tes, nec Parochum adhibent.* 2. *Valere nuptias conjugum in hæresi educatorum, qui post primas, ob defectum consensûs parentum, in suo Consistorio rescissas transferunt ad secundas, & postea fide suâ ejuratâ fidem Orthodoxam sunt complexi.* 3. *Canones, qui causas matrimoniales foro civili subtrahunt, non extendere se ad casum cum tanta perturbatione reipublica conjunctum, ut ad eam Magistratus in talibus retinuerit jus disponendi de contractu matrimoniali, & impedimenta ponendi.* Ita ad verbum hic Doctor, referens pro secundo membro suum doctissimum (ut singu- lari jure vocat) Professore P. Simonem Felicem, qui in Theibus Friburgi Brisgoiæ Ann. 1632. docuit primus id, pro quo cita- tur, sicut & docuit, subsistere Matrimonia, de quibus P. Mayer loquitur in primo pun- cto; & pro quo varios Scriptores refert §. 3. P. Bonagratia, seu Habfensis, nominatim præter hosce duos Tannerum, Laymannum, Urbanum ab Alcenfione, Vegam, & Veracru- cium.

44 Deprehendi tertio pereruditam Epistolam cujusdam Canonum Professoris, quem P. Hab- fensis §. 6. testatur esse magnæ autoritatis, & doctrinæ; in qua multis rationibus ante An- nos permultos defendente sententiam *affirmati- vam* de valore Matrimoniorum, contracto- rum ex longa consuetudine ab hæreticis cum impedimento in tertio, vel quarto gradu cog- nationis, affinitatisve. Etsi autem non loqua- tur expressè hic Canonum Professor, quem no- vi, quique jam fato concessit, nisi de impedi- mento affinitatis, & cognationis, certum ta- men est, ejus ferè omnia argumenta idem probare de cæteris impedimentis, solo jure Canonico inductis. Totam Epistolam, quæ prolixa est, suo Chirographo approbavit alius (mihî quoque notus) Canonum Professor, ut refert idem P. Bonagratia in calce Epistolæ, in qua deciditur hic.

Casus ingenii Desultorii.

A nna hæretica cum Petro itidem hære- tico contraxit in territorio Bernensi Ma- trimonium. Deinde, cum adulterium commi- sisset, ab eodem Bernensi Consistorio separata fuit quoad torum, & vinculum, Petrusque aliam duxit. Et idem sibi licere credens An-

na, ad Catholicos transiit, seque Conrado spo- ndit, quo cum etiam, factis ternis denun- tiationibus, & Parocho monito, saltem ante ultimam denuntiationem de ultimo Matri- monio, solennes nuptias contraxit. Cum res hac non omnibus probaretur, censerentque, Matrimonium quoad vinculum ab hæreti- ca, aut quacunque alia potestate dissolvi non potuisse, post tres, quatuorve Annos idem Parochus, qui Matrimonio assisterat inter Conradum, & Annam, illud nullum suâ au- thoritate declaravit, & Bertham Conrado permisit. Huic itaque premisissis rursum de- nuntiationibus, junctus cum eadem plures Annos convixit. Tum verò resciri cœptum, quod inter Petrum, & Annam impedimentum tertii gradus intercessisset, & quia ob hanc causam inter illos Matrimonium fuisse nullum credebatur, ideòque valuisse Matrimonium Anna cum Conrado, rursus lis huic mota, jussuque ad primam redire est. sed quia à pos- teriore duos liberos habet, id noluit præsta- re, priusquam literas, quibus proles Legiti- ma, & innoxii conjuges declararentur, Pa- rochusque reus in expensas, & compensationem damni condemnatus esset.

55 Hactenus descriptio Casûs, resolutio autem, quoad quæstionem ab nostrum propo- situm facientem, subditur post hanc narratio- nem ista, quòd videlicet Matrimonium Annæ contractum cum Petro, adeòque cum primo viro fuerit validum, non obstant tertio gradu. Potissima, & fundamentalis ratio hujus Re- sponsi, qua maxime nituntur Patroni adver- santes sententiæ à nobis defensæ, sunt ingen- tia mala, quæ Catholicis impenderent ab hæ- reticis, si horum filii nati ex ejusmodi Matri- monio haberentur pro illegitimis, proinde Pontificem, cum aliter non expediat, tacitè consentire non approbando, sed non irritando, qui consensus non irritativus sit sufficiens ad valorem. Addit primo, Catholicos Magistratus qui sub se habent non rarè hæreticos, ut habet e. g. is, qui pro Duce Longuevilano gubernat Neoburgensem Comitatum in consuiis Helve- tiæ, dare impeditis facultatem contrahendi, nec fuisse motam difficultatem, quando torus Palatinatus superior fuit ad fidem Orthodo- xam conversus. Addit insuper, sicuti, & P. Felix, P. Habfensis, & P. Mayer, fore multò dif- ficiliorem conversionem heterodoxorum, si sciant, esse sibi deferendas suas uxores, quas duxerunt legati impedimento.

Verùm contra præsumptionem hujus taciti consensûs faciunt cum ea, quæ superius de re- belli-

bellibus protuli in medium, tum Declaratio- nes manifestè ostendentes dissenfum; tum illa, quam ipsa Synodus Trident. Sess. 24. cap. 5. *De Reform. Matrimon.* mutuatur ex antiquo Jure, & contrahenti etiam ignoranter cum impedi- mento applicata sententia: *Non est dignus, qui Ecclesia benignitatem experiatur, cujus salubria præcepta temere contempserit.*

Produco contra eandem præsumptionem literas ab eruditissimo quoque P. Theodoro Moreto datas Uratillaviæ à Silesia Anno 1667. qui à me rogatus, ut me, priusquam hunc Tra- ctatum alteri prelo committerem, edoceret de praxi circa hanc controversiam observatâ in Boëmia, ac Silesia, ubi plurimos Annos egit, Theologum practicum simul & speculativum, respondit: *Lutherani in Silesia servant gradus affinitatis, & consanguinitatis quatuor, de affi- nitate ex copula illicita, aut ex susceptione Bap- tismi nihil observant, petunt ita sepe ab Episcopo nostro dispensationem in tertio gradu, sed nulli concedit, nisi uterque conjux fiat Catholicus. Alia praxis fuit inter Hussitas in Boëmia ante ipsorum expulsionem.* Ita hic Pater, qui illam praxin explicat singulari

Casu Hussitico.

56 **M** emini etiam (pergit ipse) cum Pragæ habitarem, accessisse me quendam senem, ante 25. facillè Annos cum sua consanguinea in secundo gradu, ut etiam saepe in Silesia Lutherani, Matrimonio publice conjunctum, dispensante Consistorio Hussitico, ut ipse mari- tus est mihi falsus. Hic cum conjugem, postquam ad Catholicam fidem accesserat, angustè cepit scrupulis conscientie, & postquam variis rem proposuisset, qui cum non extricarant, tandem ad me accessit, & sub secreto petiit reme- dium, ut res bonâ fide facta confirmaretur ab Episcopo loci; hic negavit, esse sibi potesta- tem dispensandi in secundo gradu. Accessi ergo ad Penitentiarium Romanam, cujus summus Penitentiarius tandem concessit, ut coram me denuo contraherent privatim.

Hæc ille, omni exceptione major testis; ex cujus verbis est inprimis manifestum, quòd in Boëmia, & Silesia non habeantur ab Episcopis pro legitimis ea Matrimonia, quæ in secundo gradu sunt, ex quacunque consuetudine, con- tracta, sicut etiam non habet Reverendissimus & Illustrissimus Abbas Sancti-Gallensis suorum subditorum, ideòque solet eos, quando voluit contrahere in gradibus prohibitis, ad se citare, inhibere, ne contrahant, donec ipsis impetret à summo Pontifice dispensationem. Est deinde clarum, Penitentiariam Romanam planè adversari sententiæ, quam hactenus oppugna- vimus. Unde concludit ille Pater hanc mate-

riam his verbis: *Ceterùm sentio cum R. V. si quæ Matrimonia fuerunt inter hæreticos contracta cum impedimento dirimente, postquam fuerint Catholici, aut relinqui in bona fide, dissimulante Ec- clesiam, aut occultè dispensari.* Ita P. Moretus, qui si legisset *Summulam* P. Bonagratia, scri- psisset fortè, se ex ea habere novum argumen- tum necessitatis recurrendi ad summum Pontifi- cem in casibus tertii, & quarti gradus quoque. Etenim P. Bonagratia referendus *Cas. XXI. n. 585.* describens Privilegia concessa à Congre- gatione de propagandâ fide missionariis sui Or- dinis per Helveticam Provinciam, loco nono exprimit Privilegium dispensandi in foro Con- scientiæ cum conversis ad fidem Catholicam, in 3. & 4. gradu consanguinitatis, & affinita- tis, simplici, & mixto quoad præterita Matri- monia; quæ restrictio manifestè supponit veram necessitatem dispensationis, ergo & inhabilitatem actualiter contractam. Sicut autem præsumptioni de tacita approbatione Pontifi- cis opposui testimonium Patris Moreti, ita etiam Professore Canonum, cujus Epistolam de- scribit, ut supra meminî, P. Habfensis, oppo- no fragmentum humanissimarum literarum, Reverendissimi, & Perillustri Domini Walthe- ri Henrici à Strevesdorff, qui ex antiquissimo Ordine Eremitarum S. Augustini, post Theo- logiam octo Annos in Coloniensi Universitate, cum magna ingenii laude, explicatam, assum- ptus ad Episcopatum Ascalonitanum, Suffra- ganeatumque Moguntinensem, atque Anno 1665. nactus hunc ipsum Tractatum, in quo augendo, exornando nunc laboro, die 24. ejusdem Anni, sacerdotii verò sui quinquagesi- mo quarto, inter cætera sic ad me scripsit manû propria: *Multùm me recreavit materia illa de hæreticis, an in illos cadat obligatio Canonum. Legi, quid scribat P. Laymannus de Matrimoniis hæreticorum; & legitimatione eorundem prolum in civitatibus Sacri Romani Imperii, sed habui semper aliquem scrupulum. Legi insuper Lessium, cujus dictata omnia, impressaque penes me habeo; placuit mihi R. P. V. resolutio quàm opti- mè in casu dicto; nemo rem illam enucleatius ex- posuit. Equidem judicium Antistitis tanto re- rum usu, simulque theoriâ periti conciliat, maximam, etiam practicam probabilitatem sententiæ, pro qua decerto. Mala, quæ Catholicis ab hæreticis imminere existimat Pater Habfensis cum aliis supra relatis; jam ostendi, non esse formidanda; eam ob rem metus illo- rum vix ullam (ob rationem adferendam num. 462.) apud me probabilitatem pro ea sententiâ gignit, non valde magnam metus; ne conver- sio ad fidem evadat difficilior, quia certum est, Sedem Apostolicam facillè dispensaturam cum iis, qui respicere voluerint, ut jam monui su- perius. Temperamentum, quod ob autorita- tem irrefragabilem Declarationum Pontificia- rum cogitur vel admittere P. Habfensis, vel in- tegre transire in meam sententiam, patitur,*

meo iudicio, magnam difficultatem. Si enim Papa *tacite* consentit, ut subsistant illa connubia, tanquam contractus civiles, adeoque validos à parte rei habet, verè tamen solubiles, tunc necessariò debet vel ipsemet Pontifex, vel Jus aut supponere, quòd hæretici rationem Sacramenti soleant communiter separare à ratione contractus, aut certè consentire, ut separent. Consentire nequit, quandoquidem gravissimè delinquant Christiani rationem contractus spoliantes ratione, circumstantiâ, & summo ornamento Sacramenti, sicuti ex communi Theologorum referam *Tract. seq. Cas. XIX.* sed nec Pontifex potest sapienter supponere illum communem morem, quia in eodem *Casu num. 707.* ostendemus, non posse probari, quòd vigeat à toto genere ille mos inter Lutheranos, & alios heterodoxos, imò ex iudicio Episcoporum, Parochorum, Confessoriorum, qui regunt animas Catholicorum alterutrius sexus, junctorum Matrimonio cum alterius Religionis conforte, manifestum videri, contrariam vigere consuetudinem. Equidem nostra Reverendissima Curia Constantinensis eam supponit, ut actu recentissimo firmabo *cit. Cas. XIX.*

57 Nihilominus tamen iudicium tam multorum, graviùque DD. quibus video placere, præsumptionem de Pontifice *tacite* approbante dictam consuetudinem contrahendi cum inhabilitatibus jure humano introductis, consideratio etiã illa, quòd ii Theologi cum plurimis, si non plerisque politicis censeant, minora mala proficisci, positã illã approbatione, quàm negatã; reflexio etiã illa, quòd propter bonum pacis, & graviora damna, seu incommoda Ecclesia sæpe tribuat valorem actibus manifestè illicitis, ut pluribus Juris textibus, & decisionibus circa particulares materias eruditè probat P. Habsensis *loc. cit. num. 7.* meritò observans, dici fieri pro urgente necessitate, quod sit gratiã pacis *Cap. Ubi. De despons. impuberum*, proindeque esse plerumque verum id, quod tertur hexametro apud Vivianum *in cit. Cap. Ubi.*

Pax ut servetur, Juris moderamen habetur, non modò permaneo constans in conclusione *quarta*, quam statui supra *num. 52.* cum ejus appendicibus, sed insuper addo, esse verè *positive* probabilem, probabilem inquam, abstrahendo à Declarationibus Pontificiis in contrarium editis, atque ostendentibus, planè deesse illum *tacitum* Pontificis consensum, in quo omnes illi DD. apertè, & equidem necessariò se fundant. At positis iisdem Declarationibus, ut sanè poni jubet veritas, consentiente cum Tridentinè Decretis Congregatione de propaganda fide, an dicemus cum P. Bonagratiã Habsensì, dictum consensum extendi solùm ad Matrimonii valorem in ratione contractus, non autem Sacramenti? An divinabimus, cum ante illas Declarationes, & paulò post illas de-

fuerit omnino Pontificis consensus, jam tamen meritò præsumi adesse hinc posterioribus Annis, eò quòd nunc primùm potuerit innotescere Pontifici sensus tam multorum Doctorum, qui, etsi humillimè venerentur Majestatem Pontificiam, planè tamen existimant, bonitatem hujus esse in rebelles quoque ita strenuè æmulatricem Divinæ Clementiæ, facientis solem lucere super malos æquè, ac bonos, ut approbet valorem eo modo, quo longè plurimis actibus vera illicitis tribuit Ecclesia robur firmitatis ob majus bonum procurandum, majus malum arcendum? An quia Tridentina Synodus loco, quem supra *num. 55.* descripsi, non dicit *absolute*, contemporem Ecclesiæ Decretorum esse indignum, qui hujus benignitatem experiatur, sed addit non exclusivam, omnis spei particulam *facile*, indicare volens, etiam aliquando temerariis transgressoribus exhiberi gratiam? An, inquam, hoc ipso possumus nunc ideo prudentiùs supponere consensum, quòd videatur in dies crescere necessitas prædicti consensu? An denique concludemus, sufficere, ut, quoad quid certius comperitur de mente posteriorum Pontificum, res tota dissimuletur, ubi ex manifestatione timeretur speciale, gravèque incommodum? At ubi non timebitur, standum esse sententiã rigidiorè, seu ipsis Canonibus de hac materia *directè* disponentibus? Quidquid de his sit, *absolute* loquendo, persistendum est in doctrina nostræ Conclusionis *tertia* supra *num. 49.* tum propter rationum momenta ei roborandã in medium adducta, tum quia mihi ex Urbe recentissimè scribitur à Theologo gravissimo, atque usu peritissimo, eam doctrinam esse hodièque *conformem stylo, & determinationi Curie Romanæ.* Ex quo evadit clarum, quid fuerit à me responsi dandum ad

Hæc literas Episcopalis Theologi.

1 *I*ceat mihi ad R. V. recurrere. *Misit nuper ad me noster Reverendissimus & Illustrissimus Bertham quandam, non pridem acatholicam, quæ relicto marito suo in tertio gradu consanguineo, conversa est ad fidem Catholicam cum liberis, educatis ex eodem marito, nunc desiderans nubere Catholico; quaeritque absolute, non quid expediat, sed an liceat, necne. Scio, quid R. V. in Part. 1. Alphab. Matrim. Cas. I. de impedimentis sentiat in ordine ad hæreticos, & quid in secunda parte de indissolubilitate. Attamen supposito, quod etiam hæreticorum Matrimonia sint indissolubilia, quaero in casu presenti, quid ratione impedimenti cognationis in tertio gradu respondendum sit pro praxi, cui Reveren-*

tia Vestra laborat, atque adèd an Bertha hæc possit licitè, & validè inire aliud Matrimonium, superstitè adhuc priore conjugè, idque adeo quòd prius fuerit contractum in tertio gradu &c.

Respondi autem, esse minimè dubitandum, quin, si Papa interrogaretur, esset dicturus, prius conjugium fuisse nullum, & proinde nihil officere transituræ ad alterum. Patet ex dictis in, & pro tota hac de impedimentis controversia, singulariter ex iis, quæ *num. 42.* & *57.* asserui de ipsismet Pontificibus Romanis, ac Stylo Romano, & quæ habeo pro *moraliter* certis. Itaque nisi gravia quædam incommoda videantur securura divortium, secundumque conjugium, non apparere, cur, sicut reverè validus est ille transitus ad secunda vota, sic etiam sit licitus. Addidi, esse hoc ipsum asserendum, si aliud impedimentum intercessisset. Excepti inprimis *absolute* impedimentum ex absentia Parochi, si quidem non fuit lex Tridentina promulgata in loco, in quo contraxit Bertha, juxta dicenda infra *num. 458.* Excipio deinde probabiliter impedimentum raptrus, quod quia fuit inductum à Concilio Tridentino probabilissimum est, nunquam esse promulgatum in terris Lutheranorum, Calvinistarum &c. consequenter Theologi, qui ad valorem legis etiã irritantis exigunt promulgationem in singulis provinciis, dicent, illam Tridentinam sanctionem carere suã vi in plerisque terris acatholicorum.

Porrò præsens Casus præbet mihi jus retorsionis, dicit enim cum aliis suæ sententiæ authoribus P. Bonagratiã, opinionem de validitate impedimentorum in terris hæreticis efficere posse, ut hi ægrius revertantur ad fidem, si videlicet recedere cogantur à Matrimoniis initis cum impedimento. Ego quippe utendo jure retorsionis, quod mihi commodè subministrat præsens Casus, dico, è diverso posse fieri, ut tantò faciliùs convertantur, aut conversi firmiùs stabiliantur in Orthodoxia, si sciunt, permiffum iri sibi, ut dissolvant illicita per se, invalidaque connubia.

A P P E N D I X I.
Ad num. 27.

1 *X*presti numero 27. non fuisse à me visum scriptorem, qui, priusquam facerem publici juris præsentem tractatum, ex instituto disputaret de illa generali Quæstione: *Verùm Matrimonia à Sæctariis nostræ ætatis inita, inter obnoxios alicui Impedimento juris Ecclesiastici dirimenti, subsistant?* At verò postmodum acquisitum à me fuit Tomus tertius Tribunalis Sacramentorum, autore Petro Marchantio, in cuius Tomi *Tractatu primo Titulo sexto* legere est non modò hæc *quartam* quæstionem: *An Matrimonium Catholicum cum hæretico sit validum?* sed etiam ejus resolutionem accommodatam laborantibus aliquo Impedimento inducto legibus Ecclesiasticis.

Quia verò Codex rarus est, ut frequenter phrafi Dianæ utar, & ipse auter præsentem, in quo, doctrinæque, dabo hinc compendium, quæ ipse scripsit de efficacia Impedimentorum Matrimonialium, in ordine ad moxeros Sæctarios, sicut & in *Appendice ad Cas. XI.* Synopsis eorum, quæ ipse de dissolubilitate, talium Matrimoniorum: & denique in *Appendice ad Cas. XVIII.* proponam ea, quæ conscripsit de Matrimoniis, quæ in locis infectis hæretici contrahuntur sine legitimo Parocho. Id autem faciam, non quòd approbem omnia, quæ ipse, sed ut Lector videat, quàm variè de objecto tam gravi simul, & frequenti sentiant viri docti, ut in extrema saltem necessitate suppetat autoritas.

Igitur Petrus Marchantius Jacobi frater, a præmissis nonnullis, quæ sunt extra controversiam, statuit circa controversia hæc *tertiam* conclusionem: Matrimonium Catholici, cum hæretico, si leges ab Ecclesia requisitæ in contractu observatæ non fuerint, est in foro, Ecclesiæ invalidum, & nullum, non ratione, Disparitatis cultus, sed ob defectum alicujus conditionis Lege Divinã, vel Ecclesiasticã requisitæ, sive Impedimenti dirimentis occurrentis. Porrò Impedimenta illa debent attendi juxta ea, quæ solent tradi de Impedimentis, potest enim fieri, quòd apud hæreticos vel gradus omnes Cognationis non observentur, vel ratio Cognationis Spiritualis, non habeatur. Ordinariè autem deficit conditio Parochi, etiam in locis, in quibus Concilium Tridentinum promulgatum est.

Ita Marchantius conformiter iis, quæ nos ipsi *num. 49.* conclusimus, at difformiter iis, quæ expressimus *num. 50.* ponit hæc *quartam* conclusionem: Matrimonia hæreticorum, quæ juxta Leges naturæ, ac Divinas positivas, ac civiles (esto contra Ecclesiasticas) contrahuntur, contractus naturales, & civiles sunt, ac intra suam politiam legitima Matrimonia, Sacramenta tamen non sunt. Ratio est, quia, verè sub legitimis legibus supponuntur contracta, adeoque primævam Matrimonii naturam sequuntur, ut de Matrimoniis infidelium, superiùs diximus.

Ita idem Scriptor, inde refellendus, quòd & ipsemet paulò superiùs diserrè, atque *absolute* scribat, talia conjugia esse in foro Ecclesiæ (de quo solo nos agimus) invalida, ac nulla, & in *cap. quarto De divort.* generatim, definiatur, Matrimonium inter baptizatos esse *Sacramentum*, non est igitur contractus merè politicus, & denique scientia, ac patientia Superioris non confert *tacite* potestatem, & dispensationem aliquam suis, præsertim contumacibus rebellibus, infestissimisque subditis, quando utiliter contradicere non potest, certissimo contradicetur, si audiretur.

Sed nec probatur nobis id, quod mox idem Marchantius subdit, videlicet sæctarios, etsi,

ratione Baptismatis subiecti sint Ecclesie, atque ab hac regi possint, attamen, quamdiu non reguntur, sed schismate, & infidelitate separati sunt, censeri illo tempore actu ab Ecclesia legibus humanis, & politicis liberos, sive in ignorantiam invincibilem suae obligationis, sive in conscientiae erroneae dictamen, sive in dissimulationem Ecclesie illam libertatem quis referat, quo posito ad jura naturae, ac positiva, Divina, ac politica revertantur, necesse est, ad tollendam universalem orbis confusionem. Unde & pia mater Ecclesia etiam illa, ut Sacramenta, non admittat, illa tamen non damnat, sed & conversos ab haeresi in Matrimoniis suis relinquit, etsi ad Sacramenti rationem piis suasionibus adducat.

Haec, inquam, doctrina Marchantii de exemptione à legibus Ecclesie (ut nihil dicam de aliis supra confutatis) minimè mihi probatur, etenim eos peccare mortaliter, (abstrahendo ab ignorantia, aut impossibilitate) dum non observant jejunia, festaque universalis, non modò tradunt Doctores producti supra num. 29 sed insuper addit Cardinalis de Lugo ibidem relatus, fore *absurdissimum*, si quis negaret illam obligationem.

Sicut autem non probo illam de exemptione doctrinam, ita vice versa subscribo alteri, quam exprimit idem autor, scilicet illa Matrimonia haeretici cum haeretica non esse, si subsit Impedimentum juris etiam Ecclesiastici, Sacramenta, eò quòd contractus Matrimonii, ut Sacramentum esse possit, legibus Ecclesiasticis firmari debeat, & ad Ecclesiam solum pertineat, materiam, & formam Sacramenti declarare. Sed & rectè prae mittit idem Doctor, Matrimonium inter Catholicum, & haeticam esse nullum, si subsit Impedimentum quaecunque dirimens, quandoquidem indubitatum est, personam Catholicam actu, & realiter subesse legibus Ecclesie.

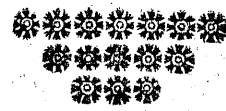
Sicut nec subsistit, eodem Marchantio arbitro, etiam quoad rationem contractus, illud, quod susceptum est ab haeticis contra leges politicas irritantes. Cui doctrinae facile ad stipulor, si tunc etiam concurrat Impedimentum Ecclesiasticum, si autem nullum tale adsit, nulla ratio permittit, ut haeticorum legibus, statuentibus aliquod Impedimentum, tribuamus plus virium, quam legibus Principum Catholicorum, simile quid sancientibus. Sanè haetici magnum commodum reportarent ex sua malitia, si possent hac in re plus, quam Catholici, & Orthodoxi. Adde, quòd ipsemet Marchantius *cit. quaestione quarta* expressè, ac generatim scribat, Matrimonia, quae haetici contrahunt, servatis Christi, & Ecclesie legibus, esse vera Matrimonia, vera Sacramenta, ergo & sunt veri contractus, etsi adverterentur politicis legibus Magistratus haerodoxi.

APPENDIX. II. ZWINGLIANA.
Colophonem tam longæ, & contentiosae dissertationi de Matrimoniis, cum impedimento initis ab heterodoxis imponet denique hic

Casus Turgoicus.

Cum scilicet mulier Turgoja imbuta Zwinglianis erroribus, atque post multos Annos in Matrimonio transactos cum viro ejusdem farinae, ad fidem verò Orthodoxam serio conversa petiit, atque à nostra Curia impetravit facultatem nubendi alteri viro, non obstante, quòd prior adhuc esset superstes, at junctus ipsi quarto gradu consanguinitatis, quam parentelam tamen non ignorantes fuere à Ministro haeretico etiam consilio, sed irrisore hujus impedimenti olim copulati.

Et verò interrogatus ego, priusquam ferretur sententia, quid sentirem, rotundè respondi, esse non modò illud Matrimonium, quod tunc offerebatur, permittendum illi mulieri, sed etiam sex alia, si supervixerit prioribus maritis, ut possit de ea aequè, atque de Sadducea *Matthaei 22.* dici, habuisse septem viros. Ducebar tum generali illà doctrinà, pro qua haecenus certavi, tum hac speciali ratione, quòd illud prius Matrimonium fuerit celebratum in pago, inque Ecclesia Religionis mixtae ex Catholicis stantibus jure Concilii Tridentini, & haeticis, ut proinde loci incolae acatholici accensendi sint in foro Dei & Ecclesie inexcusabilibus, verèque pertinacibus. atque odio plus, quam Vatiniano, Tartareoque prosequentibus Papam, ac sine ulla jactura bonorum, famae, aut fortunae valentibus, si velint, transire ad ovile Petri. Quòd autem vel S. Petrus in Coelo, vel ejus successores, seu haeredes, ut se ipsum nominat S. Leo *in serm. 2. De sua Assumpt.* ullum prorsus annutum praebeant ejusmodi copulationibus, nemo mihi prae ter Papam ipsum persuadebit, & etiam singulariter in hoc Casu, quo constat, & primum Matrimonium fuisse, contemptà autoritate Pontificis, in initum, publicique ministri praesentia approbatum, & nihilominus eadem autoritate spretà fuisse dissolutum per Confessorii acatholici sententiam, postquam illa, (de qua noster Casus Turgoicus propositus mihi fuit 11. Martii Anno 1674.) profugit à putatitio marito, à quo pessimè tractabatur.

SE-

SECTIO II.

Quale sit peccatum, contrahere cum impedimento: Quis iudex in lite de impedimento: Quomodo id probetur?
An ignorantia obstitit valori impedimenti?

SUMMARIUM.

Qui peccatur contrahendo cum impedimento? 59.
Non committit, per se loquendo, sacrilegium contrahens cum irritante. 60.
Dubium de impedimento quid ager? 62.
Quis iudex in lite de impedimento? 63.
Casus Officialis secularis, immiscens se huic rei. 64.
Quomodo probetur subesse impedimentum? 66.
An ignorantia impedimenti tollat vim hujus? 67.
Refutatur cujusdam resolutio practica circa hanc rem. Ibid.

59 Quæritur I. An, & quale sit peccatum contrahere cum impedimento Matrimonii?
Resp. I. Est per se mortale, sive de dirimente, sive de solum impediante loquamur. Ita omnes, teste P. Martino Perez, *De Matrim. Disp. 22. sect. 2 & 3.* Nam si singula examinentur impedimenta, continent gravem materiam, gravemque inobedientiam fundant.

II. Matrimonium celebrans cum uno ex impedimentis impediens, committit in primis sacrilegium, utpote suscipiens in peccato mortali Sacramentum, si est illigatus voto vel non contrahendi, vel intrandi Religionem, vel suscipiendi Ordinem sacrum. *Cotonius Lib. 5. Controvers. 1. num. 288.* post P. Dicastillum *Tract. 10. Disp. 9. num. 112.* dicens, talem peccare tum in ipso contractu, tum in usu conjugii petendo, non autem reddendo, nisi in secundo casu, in quo tamen, si semel consummavit, potest, teste eodem Doctore, etiam petere, saltem si non sit spes filiorum, qui reddant difficultiorem conjugis licentiam ad ingressum. Idem, de quo supra, peccat contra justitiam, si illigatus sit alteri per legitima sponsalia: contra Religionem, si tempore interdicto celebret. Denique si celebret contra expressam, justamque prohibitionem Superioris Ecclesiastici, fortè delinquit contra illam virtutem, cujus intuitu est ipsi interdictum Matrimonium.

60 III. Qui verò contrahit cum impedimento dirimente, committit sacrilegium juxta *Coinck Tom. 2. in 3. Part. Disp. 30. dub. 2.* *Laymannum Lib. 5. Tract. 10. p. 4. cap. 1.* alios, eò quòd suscipiat; quantum in se, sacrilegè Sacramentum, ponens obicem gratiae. At verò juxta Sanchez *Lib. 7. De Matr. Disp. 5.* *Hurtadum De Matr. Disp. 2. diff. 3.* Perez *De Matr. Disp. 2. sect. 21.* *Dicastillum De Matr. Disp. 7.*

*dub. 2. per se loquendo, non committit sacrilegium, non enim tunc suscipitur indignè ullum Sacramentum, nec enim ullum tunc conficitur, impeditur quidem, quò minus efficiatur. Sacramentum, quia tamen non efficitur id, cui ex institutione Christi convenit ratio Sacramenti, videlicet verus consensus, nec enim sponsi consentiunt in rem, quam sciunt esse impossibilem, ideo non reperitur hinc ulla indigna tractatio Sacramenti, adeoque nec sacrilegium per se. Vide dicta *Tract. 1. num. 250.* At verò per accidens intervenire potest indignitas, ut si voto solenni illigatus contrahat cum intentione consummandi Matrimonii, sicut etiam contra justitiam delinquit, qui aut habens jam aliam legitimam uxorem copulatur alteri, cum intentione cohabitandi huic, aut conscius impedimenti contrahit cum ignara illius. Denique taliter contrahens cum animo consummandi peccat contra illam virtutem, cujus intuitu inductum est hoc, aut illud impedimentum. Vide Perez *cit. sect. 2.* sigillatim exprimentem malitias speciales, quarum reus est, qui cum his, aut illis impedimentis ducit uxorem. An verò excuset metus, dicam *Casu XII.**

I V. Dubitans, an laboret aliquo impedimento, si post diligentem inquisitionem veritatis nequeat hanc reperire, licitè junget sibi uxorem. P. Thomas Sanchez *Lib. 8. Disp. 6. n. 16.* Joan. Sanchez *in select. Disp. 45. num. 44.* & expresse Caramuel apud Dianam *Part. 8. Tr. 3. Resol. 95.* ac P. Tamburinus *in Decal. Lib. 1. cap. 3. §. 3. Verb. Dispensatio. num. 3.* ipsi quippe favet Privilegium possessionis, nisi fortè contra illum militet aliqua praesumptio. Thomas Sanchez *loc. cit.* Et abstracto ab hac ferè se habet, sicut qui dubitat, sitne natus legitimis natalibus, cui quidem parere viam ad sacros Ordines, ostendi *in Alphab. Ordin. & Extrem. Vnt. Cas. XI. num. 435.* Unde non assentimur P. Lessio *in Auctario, seu consil. Moral. Verb. Matrimonium. Cas. X.* docenti, debere moraliter constare, quòd non subsit impedimentum, ne aliàs Matrimonium exponatur periculo nullitatis. Sed sponsa hujus sponsi decipitur graviter, nec enim se obligaret huic dubitatio, si nosset, eum dubitare. Resp. Ergo tenetur ipse eam certiore reddere de suo dubio. Ceterum pro explicatione hujus generalis de dubio impedimento doctrinae vide Casum Novum, quem resolvo *Tract. seq. Cas. XIII. in Append. 3.*

62 Quæritur II. Quis sit iudex in lite, qua litigatur de impedimento?

Resp. I. Quando illa lis, aut causa concernit quaestionem juris, spectat unice ad tribunal Ecclesiasticum, at verò si sit quaestio solius facti, probabile est, dari locum praeventioni. Ultramque responsonem, ejusque fundamenta reperiet Lector in nostra *Theolog. Juridico-Moral.* seu *Tract. 5. Quinarius cum cap. 3. num. 4.*

rum cap. 36. & 37. num. 1. & seqq. & quidem cit. cap. 36. num. 3. resolvo hunc propositum mihi à loci Ordinario

Casum.

64 **F**Abius iudex secularis intellexit, Cajum, ac Titiam inuisse abhinc aliquot jam Annis in facie Ecclesie Matrimonium cum impedimento cognationis dirimente. Eos ad se citat, juridicè examinat, & comperto, subesse revera impedimentum, informat de eo aliud superius tribunalulare, à quo etiam mandatum accipit, ut conjuges illos separet toro, rogèque Parochum, velit hic petere à Sede Apostolica dispensationem. An non uterque Magistratus, superior, inquam, & inferior misit falcem in messem alienam? An non incurrit excommunicationem XVII. Bullæ Cæne Domini latam in usurpatores jurisdictionis Ecclesiasticæ?

65 Solutionem pete ex eodem libro, & inde infero solutionem quoque hujus

Alterius Casus.

Nimirum solâ ignorantia juris excusari quendam secularem judicem, qui ante viginti Annos, propria seculari autoritate, separavit conjuges, laborantes impedimento, in quo dispensatum erat ob allegatam paupertatem, dum enim ille iudex voluit haberi pro non paupere, & proinde pro fallaciter procedente illum, quem Magistratus acceptâ informatione de ejus fortunâ judicavit habendum in hac causa pro paupere, voluit sanè esse iudex in questione Juris.

66 **Q**uæritur III. Quomodo probetur subesse ali- quod impedimentum?

Resp. Tamen in Leg. Maritima ff. De quest. absolutè dicitur: *Vnius testimonio non est credendum*, attamen si unus testis de visu deponat, subesse hoc, aut illud impedimentum, ei plena fides habetur, quamdiu non probatur contrarium, plena, inquam, fides habetur, si agatur de Matrimonio solum contrahendo, ut pluribus hæc, & alias probationes explicabo Tr. seq. Cas. XIII. quo multa tradam circa denuntiationes, & Cas. XX. hujus Nomi Tractatus.

Interim notent DD. Parochi Constantiensis Diocesis, esse sibi per suas Constitutiones Part. 1. tit. 16. n. 45. graviter interdictum, ne se ullo modo immisceant cognoscendis, dirimendis controversiis de hoc, aut illo impedimento, sed si quid forte intelligant, statim remittant ad Reverendissimum Ordinarium, qua de re plura cit. Cas. XIII.

67 **Q**uæritur II. An ignorantia impedimenti ef-

ficiat, ut impedimentum non obstat valori Matrimonii? Resp. Minimè Sanchez Lib. 7. Disp. 17. num. 9. Hurtado Disp. 5. diff. 3. Perez Disp. 39. sect. 5. num. 3. Coninck Disp. 27. num. 13. pronuntians, hanc doctrinam esse verissimam, & certam contra nonnullos innominatos, sicut & P. Tannerus Tom. 2. Disp. 5. quest. 5. num. 113. vocat certam, & communem. Ratio est, tum quia toto cælo differunt excusari à culpa, & ex actu per se invalido facere validum, unde tamen ignorantia impedit reatum culpæ, non tamen impedit vim dirimendi, quam leges absolutè, & non per modum pœnæ, irritantes inducunt, tum quia videmus quotidie dispensari cum iis, qui occulto laborantes impedimento e. g. affinitatis contraxerunt, & donec post notitiam impedimenti obtinuerint dispensationem, jubentur abstinere copulâ maritali. Est autem nobis hic sermo de illis, solis impedimentis, quæ sunt absolutè irritativa, non de illis, quæ pœnam delicto oppositam habent: de quibus quid sentiendum, aperiam Cas. X. num. 202.

Interim ne dubites, quin lapsus sit humano errore, ut & ego utinam tantum semel!

Theologus ille,

Qui rogatus sententiam de Casu, quo Cajus duxit Cajam post fornicationem habitam cum ipsius cognata in secundo gradu, ignorans tamen oriri ex fornicariâ copula impedimentum, respondit, subsistere illud Matrimonium, eo quod, licet nullus Doctor id aperte asserat, sequatur tamen ex eorum principis, cum nec affinitas, nec consanguinitas in ullo gradu (excepto primo) jure naturæ prohibeat Matrimonium, illudque irritum reddat, ignorantia autem facti, juris pœnam excuset, si non sit affectata.

Ita ille Theologus, ut mihi scribit vir gravis, & doctus, quarens meum iudicium idcirco, quod in hoc ipso Alphabeto cit. num. 202. non penitus improbem doctrinam Paludani, rati, impedimentum criminis non incurri ab ignorante. Sed revera hæc opinio Paludani, si tamen Paludani, de quo in Appendice ad Casum X. nihil favet resolutioni prædicti Theologi, quandoquidem Paludanus, seu potius eum referens Baucjus, ut liquet ex verbis, quæ reperies apud Dianam citandum ibidem, nititur eo solo fundamento, quod lex statuens impedimentum criminis sit merè pœnalis, hoc autem nequit dici de impedimento affinitatis contracto ex fornicatione in secundo gradu, siquidem notum est, hoc ipsum impedimentum exurgere ex copula etiam licita. Unde Diana illo num. 202. referendus pro indubitato habet, fore irritum Matrimonium, quod Cajus cum Gaja Matre Titia inisset, post fornicationem

rem cum Titia, penitus ignorans, hanc esse Cajæ filiam. Matrimonium est verus contractus, Leges autem, quæ statuunt aliquam solennitatem pro valore contractus, ligant post sufficientem promulgationem, etiam ignorantes.

68 Hinc etiam abhinc aliquot Annis consultus à viro Clarissimo, Parocho loci percellbris de

Hoc Casu Honestatis publicæ.

An scilicet subsisteret Matrimonium, quod quidam A. contraxerat cum B. post dissoluta libero consensu sponsalia cum D. sorore B. ignarus intercedere impedimentum publicæ honestatis.

Respondi, suppositâ Declaratione, quam ex Fagnano describo Casu XV. negativè, cum illa Declaratio clarè stet contra tale Matrimonium, & sit minimè pœnalis. Consentit nostris responsis Jacobus Marchantius, quem retuli in Alphab. Baptiz. Cas. XVII. num. 579, in specie solventem, inhabilitatem ad Matrimonium emergere ex cognatione spirituali, esto nulla fuerit habita cogitatio de periculo imminentis illius inhabilitatis.

Sum autem hætenus, sicut & quatuor primi è citatis num. 67. Doctoribus, directè locutus solum de ignorantia, qua laborant particulares personæ, addo autem, id ipsum esse, per se loquendo, verum etiam respectu totius Communitatis, & Provinciæ, est quippe recepta Theologiæ, & Juris peritorum persuasio, quod Leges irritativæ contractum habeant suam vim statim, postquam sunt sufficienter promulgatæ. P. Vasquez 1. 2. Disp. 156. cap. 3. num. 17. censens, etiam respectu harum sufficere promulgationem factam in Curia Romana, nisi Papa expresse requirat aliam, dummodo, ut addit P. Palaus Tom. 1. Tract. 3. Disp. 1. punct. 12. effluxerit à promulgatione facta Romæ tantum temporis, ut potuerit notitia pervenire ad illam Provinciam, quam debet actu obligare. At verò Molina, Laymannus & alii, quos alibi refero, exigunt promulgationem in singulis Dioccesibus, addente Tannero Tom. 2. Disp. 5. quest. 5. num. 111. adesse sufficientem promulgationem, quando tales leges communiter practicantur à Doctoribus.

EXPLICANTUR TRIA

PRIMA IMPEDIMENTA IMPEDI-
DIENTIA TANTVM.

CASUS II.

Factus, & Fictus.

SUMMARIUM.

Casus adolescentis fictè promissentis nuptias variis. 69.

Quo tempore sit vetitum celebrare nuptias? 70.

Quid nomine solennitatis intelligatur hic? Ibid. An licitè celebrentur sabbato ante primam Dominicam Adventus? 74.

Qui peccetur celebrando Matrimonium contra inhibitionem Superioris? 76.

Quatenus sponsalia inita validè cum una impediant aliud Matrimonium? 79.

Quamquam debuerit auerere ille juvenis, de quo num. 69. fuit sermo? 80. Remissivè.

Barnabas juvenis Antuerpiensis multas virgines paris conditionis sub ficta promissione conjugii corrupit in Anglia, & alibi. Postmodum secundam illarum duxit, vetante Episcopi Antuerpiensis Vicario, sed hujus prohibitionis ignaro Parocho, qui conjunxit, & conjunxit ob varios prætextus Dominicâ primâ Adventus, noluit tamen benedicere, vetuitque, ne cum fidicinibus, aliâve pompâ solenni sponsu deduceretur in ades sobrio convivio paratas. Sed Barnabas insuper habitâ hac prohibitione fidicinibus addidit tubicines, qui etiam, dum affidebatur solennissimo convivio nuptiali, armis suis animabatur convivantes, & postmodum, sublati mensis, choreas ducentes. Quaritur, quot peccata admisserit Barnabas?

P. Leonardus Lessius in suis consil. seu Auctorario verb. Sponsalia Casu I. consultus fuit, utrum Barnabas ille potuerit secundam, aut tertiam ex illis corruptis Virginibus ducere, primâ invitâ? Igitur prima pars hujus Casus est minimè ficta, ficta tamen secunda de inhibitione Vicarii, deque nuptiis cum secunda, earumque circumstantiis, quæ tamen omnia præbent occasionem declarandi tria prima impedimenta, indicata superius hoc hemistichio: *Sacratum tempus: vetitum, sponsalia*, de quibus proinde sigillatim.

Dico I. Per *Sacratum tempus* intelligitur illud, quod ab Adventu usque in diem Epiphaniæ; & à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis currit. Tridentinum Concil. Sess. 24. cap. 10. De Reform. Matrim. quo loco quia non prohibentur absolutè, sed solennes nuptiæ, per solennitatem verò designatur benedictio nuptialis, & solennis pompæ traductio, cum solenni convivio, aliisque lætitiæ signis, ut loquitur laudatissimus Matrimonii explinator P. Thom. Sanch. De Matrim. Lib. 7. Disp. 7. num. 17. cum PP. Hurtado, Perez, & Dicastillo, probans usu recepto. Idcirco nullo communi jure interdicatur, ne quis Matrimonium ineat sine benedictionibus, & solenni illa deductione sponsæ, convivioque moderato, adeoque non aget Parochus quidquam adversus Synodum Tridentinam, si tempore Adventus, aut Quadragesimæ assistat Matrimonio seu viduarum, seu etiam virginum, quo benedictionibus

71 bus in aliud tempus dilatis, sponsa deducetur cum exigua pompa, moderato convivio, aliisque modestis lætitiæ signis. Perez *De Marr. Disp. 22. sect. 2.* Hurtadus *Disp. 25.* & Marchant. *in Resol. Pastor. Tract. 8. cap. 3. num. 3.* post Sanch. Certè Congregatio Concilii *absolutè* declaravit, posse coram Parocho, & testibus contrahi illo tempore, sine tamen solennitatibus. Declarationem describit Gallemart *in Append. ad Trident. sess. 24. De Reformatione Matrim. cap. 10.* Concil. Trident. attamen usu periti animarum Curatores à me interrogati ajunt, observari in hac quoque Constantiensis Diocesis id, quod incurritur testatur P. Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. Part. 4. cap. 15. tacitè* confirmante Tannero *Tom. 4. Disp. 8. q. 4. dub. 2. num. 24.* & de Diocesis Leodiens. ac Mechliniensis Marchantius *loc. cit.* scilicet non permitti, ut omittis, vel in aliud tempus dilatis benedictionibus, inearum Matrimonium, nisi necessitas urgeat, ut, si miles in periculo mortis constitutus, vel statim discessurus concubinam ducere velit.

72 Nec vult Tannerus *loc. cit.* sicut nec Perez assentiri Sanchezio, ac Dianæ *Part. 3. Tract. 4. Resol. 260.* exilimantibus, solas benedictiones nuptiarum esse hoc tempore prohibitas sub mortali, cum tamen idem Tanner. *ibid.* fateatur, probabile esse, secluso scandalo, modestam traductionem sponsæ unà cum decenti convivio vacare culpâ lethali, imò & veniali juxta Perez, atque Hurtadum, nisi consuetudo repugnet, qua standum est singulariter in actibus publicis.

73 Episcopum posse in Casu raro dispensare, etiam quoad solennitatem, docet apud Jac. de Grassis *Lib. 2. c. 85. num. 29.* Dominicus Sotus *in 4. dist. 32. quest. 1. art. 1.* sed nihil apud Sotum reperio. Addit, Synodum Neapolitanam sancire *cap. 40.* ut Ordinarius facile det licentiam solennes nuptias celebrandi tempore interdito, videlicet propter humana pericula, sed hæc humana pericula videntur ignorari, vel non æstimari in Allemannia, seu Germania.

74 At *suntne solennes nuptia licite toto die Sabbati, precedentis primam Dominicam Adventus?* Resp. Nostris Teutonibus liberrimè eas celebrant totâ feriâ tertiâ ante Cineres, quia nullum jus aut literis mandatum, aut moribus conditum interdicat ipsi, sicuti & sine ullo peccato (quid quid fingat hic mortale Basilius Pontius apud Dianam *cit. Tract. 4. Resol. 202.*) possent facere Sabbato illo, at non faciunt, quia lætitiâ turbaret carnoprivium, atque recepta veneratio Sabbatini diei.

75 Ex his deduces, Barnabam Antuerpianum, graviter deliquisse, si in loco, ubi nuptiale festum obiit, vigeat consuetudo Leodiensis, & Mechliniensis, de qua supra, si non viguit, nec aliud scandalum inde enatum est, non auctim dicere, simplicem illam prohibitionem Pa-

rochi continuisse mortalem obligationem, non enim videtur Parochus voluisse, aut etiam potuisse sub mortali prohibere actum non continentem ullam gravem deordinationem.

76 Dico II. Voculâ: *Vetium* positâ in hemistichio, quod hic explanamus, intelligitur generale, aut particulare interdictum Magistratus Ecclesiastici. Nec enim dubium, quin valeant exoriri causæ, ob quas Episcopus, & ipse etiam Parochus certis quibusdam personis inhîbeat, ne hic & nunc contrahant, e. g. donec constet, nullum subesse impedimentum. P. Tanner. *cit. quest. 4. num. 23.* observans, gravitatem peccati, quod incurritur agendo contra prohibitionem, esse defumendam ex circumstantiis, atque adeò causis inhîbendi. Unde infero, si causa gravis inhîbendi suppetat, adesse materiam sufficientem ad mortale, hanc autem abesse, si materiæ, aut circumstantiæ non sint magnæ considerationis.

78 Ex quo subinferes, tum verum esse, quod dixi in calce *præcedentis* conclusionis, tum Barnabam Antuerpianum gravis criminis reatum incurrisse, dum fecit se copulari contra expressam prohibitionem Episcopi, habuit enim Antistes gravem causam interdicensi fraudulentâ lasciviâ Barnabæ.

79 Dico III. Nomine *Sponsalia* indicatur, illum, qui cum aliqua celebravit valida sponsalia, habere impedimentum, quò minus postea celebret cum alia, nisi vel prior sponsa id permittat, vel superveniat, deprehendaturve causa sufficiens dissolvendis primis sponsalibus. Ira omnes DD. observantes, committi noxam lethalem adversus fidelitatem, si agatur contra hoc *tertium* impedimentum. Etenim, generatim loquendo, peccant mortaliter adversus fidelitatem, qui absque causa legibus probata non stant promissione onerosâ in materia gravi, qualis utique est hæc: Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur *Texti. In cap. Qualiter. De pact.* Porro ob quas causas jura permittant solutionem sponsalium, etiam legitimum, edisseram sigillatim. *Tract. seq. Caf. VI. VII. & VIII.* nominatim *Caf. V. num. 237. & seqq.* tradam compendium responsi, quod P. Lessius relatus *n. 69.* dedit ad casum Barnabæ, quatenus hic tenebatur stare promissione factâ.

DE VOTO, QUARTO IMPEDIMENTO IMPEDIENTE TANTUM.

CASUS III.

Malè resolutus.

SUMMARIUM.

Casus puellæ volentis post votum castitatis transire ad nuptias, sed deinde allegantis infirmitatem corporis. 81.

Quate-

Quatenus votum castitatis impediatur nubere? 83. Quatenus votum ingrediendi Religionem? 88. Quid si alterutrum sit ex metu contractum? 89. Quando censetur error versari circa substantiam voti? 92.

Ignorantia quatenus obsit valori voti? 94. & 95. Casus puellæ emittentis in periculo pudicitia votum Religionis. 98.

Quid si intravit unum Monasterium, & inde remissa ad seculum? 101.

80 **C**ordula, ardens desiderio obtinendi à Numine per merita Virginis Matris certam quandam gratiam, vovet perpetuam virginitatem, si precibus Deiparæ fiat compos illius gratiæ, & verò sit paulo post, atque servat votum Annos aliquos, quibus elapsis sollicitatur à quodam juvene ad Matrimonium, non planè aliena, se absque offensa Numinis fieri posset. Quare consulit Confessarium, exponens eidem, se nullâ quidem in valetudine teneri, esse tamen habitu corporis minime robusto, sed satù infirmo, posse fieri, ut post aliquot Annos nequeat amplius ancillari, ut tunc quidem ancillabatur, sed fortè coactum iri redire ad lares paternos, futuram oneri parenti, difficulter ipsam nutrituro, se proinde querere ex Confessario, an non sit sibi fas consentire in Matrimonium, ad quod provocetur ab honesto adolescente. Respondet Confessarius, esse utique fas. Quare sit ultro citroque promissio Matrimonii, sunt quoque bine proclamationes. At cum immineret tertia, Confessarius doctus à nonnumine, quem super responso suo consuluerat, fuisse erratum à se, accurrit ad Parochum, aperit, quod ex ipsa met Cordula intellexerat in arcana Confessione, rogat, ut tertiam proclamationem tantisper differat, donec sit obtenta dispensatio.

82 Queritur hic duntaxat, an Votum illud Cordulæ impediatur Matrimonium. Dico, istud duntaxat hic quæri, etenim in *Alphabeta Confessoriorum Caf. XXIII. num. 830.* quæsimus expressè, an Confessarius non temeraverit sigillum Sacramentale? Responsum ad illam huc spectantem quæstionem promam, ubi aperuerit, an, & quale votum castitatis, & Religionis impediatur Matrimonium.

Hunc ut Casum integrè expedirem, & quæ possent ratione, juvarem Cordulam ad me etiam directam, rogatus fui semel, atque iterum. Quid fecerim, liquebit ex dicendis.

83 Dico enim I. Votum simplex castitatis impedit Matrimonium, non tamen dirimit. Ita omnes. Prima pars est certa Divinâ fide, cum scriptum sit: *Vovete & reddite.* Altera pars est itidem certa, ex *cap. Rursus. Qui Cleric. vel vov-*

84 &c. Ex quo lubet describere Cælestini tertii rescriptum ad sequentem

Casum impii juramenti.

84 **R**ursus quidam votum castitatis emittens juravit, se quandam ducturum postea in uxorem. Unde à fraternitate tua requisiti arbitramur, quòd, cum simplex votum apud Deum non minus obliget, quam solenne, pro eo quòd juravit temere, penitentiam agat, & votum, quòd Deo fecit, studeat observare. Quòd si, postquam præstitit hujusmodi juramentum, ad nuptias motu proprio convolasset, cum votum simplex Matrimonium impediatur contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quæstio tua continere videtur. Ita Pontifex.

85 Sciscitaberis quid intelligatur per votum solenne castitatis? Res. Illud omne, & solum, quòd emittunt vel Clerici, dum ordinantur in Subdiaconos, secundum ea, quæ tradidi in *Alph. Ordinis Caf. XX. num. 755.* vel Novitii, aut Religiosi, dum edunt professionem Religiosam. Cætera vota castitatis nuncupantur simplicia, ut proinde, stante jure antiquo, subsisteret Matrimonium, ad quòd convolaret is, qui in Societate JESU non dum in sacris constitutus emisisset consueta Vota, nisi contrarium statuisset expressè Sedes Pontificia, ut referunt passim nostri Doctores.

86 Ac proinde impediunt, non dirimunt Matrimonium sequentia Vota. 1. *Promitto DEO perpetuam castitatem.* 2. *Voveo, me nunquam ducturum uxorem.* 3. *Voveo, me calicem mansurum, si hoc Anno me inebriavero, si arma Turcarum evaserò hoc Anno,* impediunt, inquam, hæc vota de ebrietate, & Turcis, postquam evenit conditio, sub qua fuerunt emissa.

87 *Quid si ergo uxorem ducam, priusquam vino me oppleam, aut elabatur Annus?* Resp. In primo casu non peccabis, at in secundo. Ratio est, quia, quando est votum seu pœnale, seu conditionale, non teneris expectare eventum, vel defectum conditionis pendentis à tua libertate, teneris autem non pendentis ab illa. P. Sanch. *Lib. 4. De voto cap. 22. num. 11.* atque P. Palaus *Part. 3. Tract. 15. Disp. 1. De Voto. p. 16. num. 6.* pendet autem tui inebriatio à tuo arbitrio, non autem evasio Turcici ferri. At quid si, ductâ uxore, non effluat totus Annus absque crapula? Responder Sanch. *num. 13.* te obligari servare in Matrimonio æquè castitatem, ac teneris, si post emissum absolutum votum castitatis duxisses uxorem.

88 Dico II. Nomine *voti impediens* Matrimonium intelligitur etiam votum Religionis, id est, votum ingrediendi Religionem, certum quippe est, sacrilegium admitti ab eo, per se loquendo, qui post tale votum ducit uxorem, licet.

licet ipse tunc non sit cogendus (saltem post consummationem) ad Religionem transire, & matrimoniale vinculum rescindere, ut loquitur Pontifex cap. *Meminimus. Qui Cleric. vel vovent.*

89 Dico III. Ut votum seu castitatis, seu Religionis impediatur Matrimonium, debet habere conditiones omnes necessarias ad voti essentialis perfectionem, obligationemque, nam cessante causa cessat effectus.

Atque adeo votum illud debet I. fuisse emissum libere, id est, in primis sine metu iniuste incusso in eum finem, ut exprimeretur votum, si quippe talis metus sit gravis, seu de malo gravi, cum respectu ad personam metu adactam, ejusmodi votum non obligat. DD. communiter ex Cap. 1. *De his, quæ vi.* quorum alii ajunt, tale votum esse irritum jure naturæ, alii solo jure Ecclesiastico, nobis sufficiat meminisse Legis 116. ff. *De Reg. juris.* ita sapienter pronuntiantis: *Nihil consensui tam contrarium est &c. quam vis, & metus, quem comprobare contra bonos mores est.* Quin prædicta tuta est sententia tenens, votum intantum ex metu iniusto, quantumvis levi, esse invalidum, nam ita contra Sanchez Lib. 4. *De Voto. cap. 3.* atque alios plerosque tenent permulti, testibus Sanchez *ibid.* atque Lessio Lib. 2. *De just. cap. 4.* atque inter hos piissimus Navarr. in *Man. cap. 22. num. 51.* Vide, quæ de Voto, & plura de valore, imò invaliditate voti castitatis emitti ab homine lubrico, proruli in medium in *Alphab. Quadrupl. Part. 1. Cas. VII. num. 270. & seqq.* ubi nonnulla seu satis rara, seu aliquantum mira deprehendet meus Lector.

91 II. Ut deinde votum sit validum, non debet proficisci ex ignorantia antecedente, versante circa substantiam rei votæ. Ita omnes, quia ignoti nulla cupido. Et quidem vera est hæc sententia, licet ignorantia sit vincibilis. P. Suarez Lib. 1. *De voto cap. 12. P. Filiucius Tr. 26. num. 21* atque alii plures contra P. Sanchez loc. cit. cap. 2. quia vincibilitas non tollit involuntarium. Dicitur autem tunc intercessisse ignorantia antecedens, quando ea fuit causa voti, quia scilicet non vovisset castitatem, Religionem &c. si non laborasset illa ignorantia.

92 At, quando censetur versari circa substantiam Voti? Resp. Generatim in sequentibus Casibus, quos exprimo applicandos variis votis 1. Quando erratur circa notabilem partem rei voto promissæ, ut quando vovisti, te peregrinaturum ad Eremum B. V. ratus distare tantum bidui, cum distet quatruidui. 2. Quando erras circa materiam operis, ut si promissisti Deo, te ingressurum Monasterium A. ratus incolli à PP. Benedictinis, cum incolatur à PP. Augustinianis. 3. Quando erras circa personam, sicuti Cas. IV. explicabimus. 4. Quando circa causam finalem, ut; quando audiens, patrem, qui optime valet, lethaliter decumbere, vovisti ingressum Religionis ad impe-

trandam ei sanitatem. 5. Quando circa causam formalem, ut: quando vovisti daturum alicui Monasterio mille aureos, ratus esse valde egenum, cum sit prædives. 6. Quando circa vim voti, ut: si existimes obligare sub veniali, cum obliget sub mortali.

Hæc exempla, seu doctrinas suppeditant. P. Suarez *De voto cap. 11. P. Lessius cit. cap. 40. num. 11.* & alii plures, quibus addit P. Sanchez *cit. Lib. 4. cap. 2. num. 11.* per ignorantiam invincibilem cujuscuque causæ finalis, etiam minus principalis, tolli obligationem voti, exprimens, se per causam finalem intelligere id; propter quod assequendum emisisti votum; & sine quo non emisisses, at interim negans de ignorantia causæ duntaxat impulsivæ.

94 III. Tametsi ignorantia circumstantiarum sapissime nihil officiat valori voti, sæpe tamen officit, ut fatentur omnes, quia illæ circumstantiæ sunt sæpe tanti momenti, ut cogitæ retrahant omnes, aut propè omnes à vovendo. Unde potest pro pravi observari generalis doctrina, quam doctissimus P. Molina *Tract. 2. De just. Diss. 272.* complexus est hoc discursu: Ea rerum mutatio (*sem etiam ignorantia*) deobligat promittentem ab adimplentione, promissionis, quæ, si occurreret, quando promisit, eam exciperet, aut de ea re interrogatus responderet, mentem suam non esse, in eo eventu se obligare. Ratio est, quia gratuita promissio (*qualis est votum*) non plus obligat, quam promittens intenderit se obligare, non intendit autem se obligare in eo eventu, sicut enim in generali concessione non veniunt ea, quæ quis verosimiliter non esset in specie concessurus, ut habetur in *Reg. 81. in 6.* ita in promissione non veniunt eventus, quos, si in speciali in his, vel illis circumstantiis fuissent promissæ, excepisset promittens quando promisit, nec alius potest esse melior interpretatio prioræ promissionis, quam is, qui promisit, esto absolute promiserit, nec quidquam de eventibus inopinatis cogitavit, quando enim superveniunt (*aut tempore promissionis jam aderant, sed ignorabantur*) interrogandum est, an, si illi dum promisit, occurrissent, aut propositi fuissent, diceret, mentem suam futuram fuisse, in illis se non obligare, censendi sunt non fuisse comprehensi. e. g. si magnas elemosinas vovisti, & ad tantam inopiam es redactus, ut, si id prævidisses, eas promissurus non fuisses, non teneris voto; idem dicendum de aliis similibus eventibus, qui ponderandi & judicandi sunt, spectatâ qualitate &c. mutationis (diversitatis) rerum, collatâque cum re promissæ, atque consideratis cæteris circumstantiis. Ita Molina.

Itaque quando quis post factum votum dicit: Si scivissem, hoc futurum, aut hoc adesse, non scivissem hoc votum, in primis videndum, utrum mutatio sit talis, ut, quando

prævidetur futura, soleat à vovendo retrahere homines ejusdem conditionis, cujus est ille, qui ait, se non prævidisse, aut nescivisse, & tunc censendum est non teneri voto, quia utique non voluit aliter se obligare, quam alii suæ ætatis, sexûs, conditionis &c. soleant, si verò non possit constare, quid soleant facere cæteri ejusdem conditionis homines in tali casu, tum quoties vovens potest ex aliquo actu suo, aut ex fine voti conjicere verosimiliter, se, dum promisit, ita constitutum fuisse, ut promissurus non fuerit, si eæ difficultates, aut circumstantiæ observatæ fuisset animo, liberandus est obligatione observandi voti, modò interim non constet, ipsum absolute voluisse, ut sua promissio, etiam non obstante ignorantia, valeret. Vide Sanchez *cit. Lib. 4. cap. 2.* hæc confirmantem.

96 Hisce observatis, & conclusis respondetur, bonum illum virum, qui Cordulæ nostræ respondit, eam posse, non obstante illo voto, nubere, lapsus fuisse errore humano, quo & ego forte laborer in simili eventu, si minus haberem utûs, & studii. Certè in hac specie facti non apparet quidquam, ex quo credatur defuisse illi Cordulæ quidquam de libertate, aut scientia, seu cognitione necessaria. Quia tamen erat jam bina publicatio facta, & proinde sine ulla sua culpa (merito enim credidit Confessario) fuit conjecta in id loci, ut nequireret sine infamia, ac probro resilire à nuptiis, quia deinde votum illud castitatis non erat absolutum, sed conditionale, in tali autem voto dispensat Episcopus, cum non sit reservatum, etiam postquam evenit conditio, sicuti probò in *Tract. De Quintuplici Jubilæo*, inque *Alphabeto Quadruplici*, idcirco censui, potuisse reipsa, quod & factum, dispensari cum illa ab Ordinario.

97 At quid agendum cum ea, de qua sequens

Casus quadriceps?

98 Cæcilia virgo, cum ipsam milites hostes querebant, jamque conclavis januam, quo inclusa latebat, vi, & securibus effringent, adeoque nullum è manibus eorum evadendi medium esset, vovit, se castitatem perpetuam servaturam, & Religiosum Ordinem S. Francisci ingressuram, si stuprum, & mortem evaderet, quod & contigit.

Queritur I. An Cæcilia de cætero voti capax in tali periculo constituta, censeri possit liberè, volens, prudens vovisse, adeoque voto obstricta teneri? II. An, si votum ipsam obligat, non possit annumerari votis conditionatis, Summo Pontifici non reservatis, adeoque commutabilibus in aliud à Religioso Privilegiato, licet conditio fuerit adimpleta? III. Posito, quod non possit commutari, an, postquam iustas ob causas (non qui-

dem ex parte Regula, aut Ordinis, sed personarum Monasterii, & aliarum circumstantiarum) provenientes, è Novitiatu ejus Ordinis, quem voverat ingredi, exiit, & egressa ad alia duo ejusdem Ordinis Monasteria recipi petiit, nec potuit ob presentium temporum difficultates, & annonæ caritatem, teneatur inquirere alia Monasteria, & petere admitti, expectare meliora tempora, quamdiu &c? IV. An saltem teneatur servare castitatem in saeculo?

Multi fluxerunt Anni, ex quo tempore fuit ad me perscriptus his verbis iste Casus quadriceps, quia quadruplicis quaestionis, quid tunc responderim, accipe compendio. I. Est, per se loquendo, præsumptio, Cæciliam habuisse sufficientem libertatem ad vovendum, incurrendamque obligationem voti. Probatur ex communi DD. resolventium, subsistere votum, quod ex justo metu editum erat, imminente naufragio, sicuti & illorum, qui tenent, valere ex se contractum ex metu iniusto perlatronem incusso. Confirmatur ex cap. *Perturum, de his, quæ vi. & cap. Veniens. 3. De sponsal.* Si tamen Cæcilia assereret, se constitutam in eo articulo planè nescivisse, quid ageret, aut loqueretur cum Deo, standum foret ejus assertione, & proinde habendum esset votum pro irritò.

II. Posito, valere illud votum, potest commutari à prædictis Confessariis. Ita doceo in *Tract. De Jubil. Quintupl. num. 317.*

III. Cæcilia integre satisfecit suæ obligationi, intrando semel Novitiatum, esto postmodum ob indicatas causas inde exierit. Nam P. Sanchez Lib. 4. *Moral. cap. 16. num. 93.* rectè docet, obligationi de ingredienda Religione satisfecisse illum, qui ingressus Novitiatum, est ex causa justa quacunque egressus. Confirmatur tum ex iis, quæ ibidem tradit *num. 120* tum inde, quod permulti graves DD. censent, nihil obesse, licet quis Novitiatum deseruerit ex causa non justa. Adde, quod Cæcilia pulsavit fores duorum aliorum Monasteriorum, nec fuerit admissa. Equidem ingrediendo reipsa unum, & insuper petendo admitti in alia duo, censetur fecisse id, ad quod sese obligare intendebat, & proinde id, ad quod moraliter tenetur foemina, præsertim levis moribus. Obligatio voti est benignissimè interpretanda, ut per sæpe, & nominatim in *Alphab. Quadrupl. num. 374.* docui, nixus optimis rationibus intrinsicis, & extrinsecis: Ergo nullus scrupulus est huic puellæ ulterius movendus.

IV. Si dubitat, utrum castitatem voverit dependenter, an independenter à Religione, non tenetur eam servare in saeculo. P. Laym. Lib. 4. *Tract. 1. cap. 6. num. 14.* Vide P. Sanchez loc. cit. *num. 113. & 123.* Posito autem, quod teneatur, sicuti tenetur, si putat, se eam vovisse independenter à Religione, commutabit Religiosus Privilegiatus, dispensabit Episcopus. Ita censui tunc, ita sentio & nunc, & copiosius

his postmodum proprio loco, id est in *Alphab. Quadr. Part. 1.* quæ pars tota impenfa est, elucidanda per plurimos Casus naturæ, & accidentibus Voti.

ERROR QUOMODO DIRIMAT MATRIMONIUM?

C A S V S I V.

Imposturæ Muliebris.

S U M M A R I U M.

Casus meretricula, fingentis se Comitissam, hæcque ratione impetrantis inique Matrimonium. 103.

Traduntur duæ Regule ad dignoscendum errorem circa substantiam. 107. & 108.

Explicatur exemplo Jacobi Patriarchæ. 110.

Traduntur sex Regule ad dignoscendum, quatenus error in qualitate irritet, aut non irritet Matrimonium. 113. & seqq.

Casus hanc in rem hominis plebeji, fingentis se oritur prænobili stirpe. 119.

Casus quoque fingentis, se non esse natum à stirpe Iudæica. 121.

Item alius Casus doli ingeniosus. 123.

Et alius amoris cæci. 125.

Et alius erroris flagitiosus. 126.

Quam graviter peccet inducens alterum in errorem circa Matrimonium. 127.

Proponitur Casus pudicissimæ conjugis. 128.

Et denique Casus rarissimus. 129. in Append.

103 **D**alilam, fæminam alio nomine prædictam reperit Romæ Sempronius homo Germanus, dives, sed non nobilis. Dicebat Dalila, se filiam Comitissæ à Liebenstein fugisse parentum tyrannidem, velle nubere. Cognoscebat Sempronius Comitissam, sciebat habere filiam, quæ rigorem, & domum pertasa ad Monialium asceterium confugerat. Credit, hanc esse, & illam in uxorem ducit. Revertitur in patriam opinione jam suâ Comes factus, at ibi reperit Comitissæ filiam adhuc habitare apud Moniales. & hanc esse meretriculam quandam, quæ casta, & nobilis virginis nomen sumpterat. Quid faceret? Matrimonium esse nullum vociferatur. At Iurista dicunt, fuisse errorem in qualitate (hoc est, in divitiis, nobilitate, forma &c.) adeoque Matrimonium tenere. Me consuluit, & ego sic questionem debere resolvâ judicavi &c.

104 Judicavit, inquam, Joannes Caramuel prolixo, & fundamentali discursu, quem expressit in sua *Theol. Fundamentali Fundamento* 70.

n. 1340. cum descripsisset n. 1330. verbis hæc fideliter translatis illam *Imposturam muliebræ*, quæ utrum sit major simplicitate illius Sempronii, disquirendum non est hic: sed an, & quis, seu qualis error dirimat, irritet Matrimonium? His duabus questionibus dissolutis, patefecit *num. 114.* responsio ad Calum Caramuelis.

Dico igitur I. Certum est, Matrimonium 107 dirimi errore aliquo, certum est, non omni, etsi gravi. Ita omnes, & utraque pars elucescet ex dicendis in decursu, ratio autem fundamentalis est, quia nuptias non concubitus, sed consensus facit, inquit *IC. L. Nuptias* 30. ff. *De Reg. jur. & Matrimonium solo consensu contrahitur*, ait Alex. III. c. *Cum locum. De sponsal.* Ergo deficiente consensu deficit Matrimonium, stante consensu stat Matrimonium. Atqui fit non raro, ut error tollat consensum, juxta illud pronuntiatum juris: *Errantis nullus est consensus. Leg. 9. Cod. De juris & facti.* fit quoque non raro, ut non tollat, ergo certum est, Matrimonium dirimi errore aliquo, & æquè certum est, dirimi non omni, seu quovis. At quis, seu qualis error tollit? Quis, aut qualis non tollit consensum? Hoc opus, hic labor est.

Dico igitur II. Error circa substantiam 108 persone tollit semper consensum necessariam ad valorem Matrimonii, error non versans circa substantiam persona, sed solum circa hujus qualitates, communiter non tollit consensum, aliquando tamen tollit. Ita rursus omnes DD. tametsi differentes in quibusdam exemplis, quæ aliquibus videntur continere errorem circa substantiam, aliis non item. Pro hac lite dirimenda sit.

Regula I. Tunc est error circa substantiam 107 persona, quando quis contrahit cum aliqua, putans esse hanc individuum numero, cum tamen sit alia individua numero. Ita omnes declarantes exemplo, quo contrahis cum Bertha putans esse Cajam. Et in tali casu clarissimè locum habet illa sententia, quæ *cap. Vnic. 29. quest. 1.* habetur: *Error persone conjugii consensus non admittit.* Existimat verò Navarrus in *Man. cap. 22. num. 132.* tunc etiam propriè errari in persona, quando credis de Cajo, quod sit filius talis (quem novisti, Regis, Ducis &c.) & tamen non est, aut quando fallò creditur esse primogenitus, & ipsi tanquam tali, & ob prærogativas genituræ nubitur.

Regula II. Tunc quoque erratur in 108 substantia persona, quando erratur quidem expresse in qualitate, sed tamen ita, ut error qualitatis refundatur, redundetque in substantiam, seu inducat errorem in substantia. P. Sanch. *Lib. 7. Diss. 28.* contentientibus cæteris, ut testatur P. Dicatillo *loc. cit. num. 59.* tunc autem refunditur, quando occasione, seu consideratione alicujus qualitatis formas conceptum alicujus persone determinata, seu individua & singularis: si enim tunc abicit ea qualitas, cæteris errasse in substantia. P. Thomas Tamb.

De

De Matr. Lib. 8. cap. 2. §. 1. n. 20. declarans hoc exemplo; Vides mulieres duas, alteram sedentem, stantem alteram, ac dicis: *Volo contrahere cum hac Matrimonium, quæ sedet*, vel vides duas alias, & ex amico audis, hanc esse nobilem, illam ignobilem, hanc virginem, illam viduam, dicisque: *Volo contrahere cum illa nobili, & virgine simul*, ajo, hanc sessionem, hanc nobilitatem, & virginitatem esse quidem qualitates, sed in præsentem esse signa substantiæ ejus, cum qua intendis inire Matrimonium, adeoque important hæc qualitates determinationem, & individuationem personæ, cum tota tua intentio sit ad illam individuum personam, quæ sedet, quæ nobilis est, licet utique illam non eligas propter sessionem, sicuti fortè eligis propter nobilitatem. Unde P. Perez *De Matr. Diss. 24. sect. 4. num. 5.* rectè sic scribit: *Solius illius qualitatis error involvit errorem personæ, quæ determinat intellectum contrahentis, ut certam, & determinatam omnino personam concipiat, cum qua intendit hic & nunc contrahere, eamque distinctam ab ea, cum qua externum celebrat contractum.* Ex prima Regula petes resolutionem hujus

Casus Patriarchalis.

110 **S**ervivit Jacob pro Rachel septem Annis, dixitque ad Laban: *Da mihi uxorem (sponsam in uxorem) meam, quia jam tempus expletum est, ut ingrediatur ad illam. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium fecit nuptias (Matrimonium ratum de præsentem) & vespere Liam filiam suam (majorem) introduxit (velatâ facie, ut erat eo loci moris) ad eum, id est, in ejus non cognoscentis cubiculum, & lectum. Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus (hoc est, per copulam maritali affectu peractam consummasset verum, suâ opinione, Matrimonium) facto manè vidit Liam (quam castissimi, & pudentissimi animi vir, & nil aliud moliens, quam necessaria ad prolis generationem, nullo verbo amatorio totâ nocte allocutus erat) & dixit ad socerum suum: *Quid est, quod facere voluisti? Nonne pro Rachel servivi tibi? Quare imposuisti mihi?**

111 Luculentius, certiusque exemplum Matrimonii ob errorem personæ irriti non reperies isto, quod facer textus *Genes. 29.* refert verbis à me descriptis, & quæ sunt obscuriora, explicatis à P. Benedicto Perer. in *illud cap.* explanatione, quam reflexè apposui. Etsi enim Lia æquè, ac Rachel fuisset usque ad illum concubitus vera sponsa Jacobi Patriarchæ, & voluisset per copulam, sicuti ex antiquo Judæo-

rum, Christianorumque more licebat, conficere, consummaréque verum Matrimonium, attamen non confecisset, nec consummasset, re ipsa cum Lia, quia scilicet intendebat conficere, & consummare cum sola Rachele.

Quæritur II. *An, & quando error in qualitate irritet Matrimonium?*

Resp. Generatim certum esse, quod communiter non irritet, nihilominus tamen sæpe irritet. *At quando hoc, quando illud?* Resp. Satis commodè intellectum iri ex sequentibus Regulis, traditis à diversis Scriptoribus: proponam primò illas, quæ ostendunt, quando error in qualitate dirimat, deinde illas, ex quibus deducitur firmitas Matrimonii. Sit igitur.

Regula I. Error qualitatis, redundans in 113 substantiam persona, impedit valorem Matrimonii. Hanc Regulam probavi paulò antè.

Regula II. Quando qualitas est finis Matrimonii, ita ut Matrimonium sit unicum medium ad finem illum assequendum, seu obtinendam illam qualitatem, tunc error qualitatis impedit valorem Matrimonii. Hanc Regulam colligo ex subtili Caramuele in *Theol. Fundamen. fundamento* 70. §. 2. & declaro cum illo. Quando nihil cogitans de Matrimonio in eundo vides puellam, quam audis esse prænobilem, paratam verò nubere etiam non nobili, modò hic sit pecuniosus, tu si probè numeratus concipias tunc primùm animum ducendi uxorem, & hanc quidem, inductus unice amore affinitatis cum illustri familia, accipiasque eandem ab illustri stemmate ita laudatam, non valens aliam æquè nobilem nancisci, & ne quidem cogitans de Matrimonio, nisi occasione, atque studio illius depradicatæ nobilitatis, nemo negabit, quin finis tui Matrimonii sit conjunctio, seu affinitas cum illustri prosapia, ergo Matrimonium se habet, ut medium, respectu prædictæ nobilitatis, affinitatisque; & quidem unicum medium, quia aliâ ratione nequis conjungi cum illo prænobili sanguine, ergo nihil est, quod in hac muliere ames, & eligas, nisi nobilitas, aut propter nobilitatem hujus appendices, ergo si non adsit nobilitas, nihil est, quod in ea ames, aut eligas, ergo quando erras in ipsamet substantia qualitatis, nullum est in ejusmodi casu Matrimonium, quia nullus est contractus, in cujus materia non ametur, aut cfigatur quidpiam.

Ex hac Regula deduco cum Caramuele 114 resolutionem Casus descripti n. 103. & dico, Matrimonium illud non substituisse, factus enim fuit Sempronius, se Romæ non tantùm non habuisse ullum animum ducendi uxorem, priusquam videret Dalilam, sed etiam postivè cogitasse differre omne Matrimonium in reditum ad patrios lares, ubi autem intellexit, illam Dalilam esse de bene sibi nota familia Comitum à Liebenstein, quos etiam habere nobilem filiam antea cognoverat, tunc autem pri-

T 3

mum

mum intelligebat, ab ea non quæri, nisi divitem maritum, dixisse apud se: Ergo habeo nunc occasionem contrahendæ affinitatis cum tam illustri sanguine, ergo, ut hanc contraham, accipiam istam Dalilam, tamen non uno mihi comperto vitio laborantem, nequeo enim aliâ ratione fieri affinis illorum Comitum. Ex hac testificatione simul, & ratiocinatione Sempronii liquet, Matrimonium cum Dalila fuisse electum præcile, ut medium, & quidem unicum perveniendi ad prædictam propinquitatem, ergo si fuit, (sicut revera fuit) erratum in substantia consanguinitatis, qua se intum copulatam Liebensteinianis mentiebatur Dalila, cum nihil fuit in Dalila, quod amaretur, aut eligeretur, sed multum quod respue-retur, ergo contractus nullus.

115 Regula III. Quando dicis formaliter expressâ conditione: *Si hæc, aut illa* (honestâ) qualitas adsit, contraho: si non adsit, non contraho, cum sanè deficiente, quæ putatur adesse, qualitate, deficit Matrimonium. Ita passim DD. cum P. Martino Perez *Disp. 24. sect. 3. & 4.* Ratio, quia actus agentium non extenduntur ultra intentionem ipsorum. Declarabo casu notabili n. 140. hanc Regulam, quam idem Perez *cit. sect. 3. num. 4.* putat veram, etiamsi intentio apponendi talem conditionem sit tantum virtualis.

116 Regula IV. Quando quis contrahit cum aliqua, propter aliquam in ea qualitatem, ipsa apprehensam, & æstimatam, ut eâ inducatur ad contrahendum, & huic ita innitatur expressè, ut sine ea non contraheret, non valet Matrimonium, si absit ea qualitas. Ita idem *cit. sect. 3. n. 7.* post Basil. Pontium, & alios, declarans exemplo illius, qui ita errat in qualitate virginitatis, aut divitiarum. Ratio est, quia in tali casu assensus pendet ab illa qualitate, eamque habet pro conditione assensus,

117 Regula V. Sola habitualis intentio non contrahendi, nisi cum hac, aut illa qualitate, non sufficit ad impediendum valorem Matrimonii, quando illa qualitas absit. Perez *ibid. num. 4.* Ratio pro hac speciali materia fundamentalis est, quia Matrimonium sicut & professio Religiosa continet electionem statûs, est autem alienum à ratione, ut ejusmodi electio pendeat ab intentione habituali, alioquin possent cum ingenti damno, & incommodo boni publici, privatique facillimè, levissimè rescindi Matrimonia, professioque Religiosa. Ne ergo hæc incommoda orientur, debent homines habere hanc generalem intentionem, ut videlicet velint valere hos nexu, etsi intervenerint errores circa qualitatem, repugnantes intentioni habituali. Vide Perez *cit. sect. 3. n. 8.* Sit proinde.

118 Regula VI. Solus ille error circa qualitatem vitiat contractum matrimoniale, qui comprehenditur unâ ex primis quatuor Regulis, adeoque error, de quo Regula quinta, nil

officit stabilitati, licet sit antecedens. Perez *loc. cit. num. 7.* Probatur ratione allatâ pro Regula quinta.

Ex his Regulis deduces responsum ad sequentes Casus

Casus Navarreus.

Damasus, homo plebejus toties, iamque assèveranter confirmavit D. Dorotheo octogenario seni, ex illustrissima familia, se esse nobilem, primogenitum, & divitem (cum tamen nulla harum qualitatum in eo reperiretur) ut ei nuptiis dederit suam neptem Catharinam, etiam penitissimè, & dolosissimè persuasam ipsum quoque esse alto sanguine creatum. Celebrato Matrimonio rato, priusquam consummaretur, deprehensa est fraus. Quare quaesitum fuit. 1. An Matrimonium illud fuerit validum? 2. An, si fuit validum; potuerit Pontificiâ auctoritate, debueritque dirimi?

Utraque hæc quaestio proposita fuit Martino Navarro (hinc epitheton *Casus Navarrei*) ut testatur ipse *De spons. consl. 3.* atque respondet in primis rectè, valuisse Matrimonium, spectato solo errore circa nobilitatem generis, & opes, cum fuerit error, ut sic, in sola qualitate, at verò considerato errore circa primogenituram, cum hic fuerit circa personam, seu in persona, probabiliter non subsistisse. Respondit deinde, esto subsisteret, potuisse tamen dirimi potestate Pontificiâ ob tantas fraudes, & imminetia grandia mala. An standum hoc secundo responso, videbimus *Part. 2. hujus Alphab. Cas. XVIII. n. 592.* an acquiescendum primo, videbimus paulò post: prius audiamus sensum sapientum de hoc

Casu Basilii Pontii.

Dorothea sepe sapiens palam professâ, se procius quidvis perperuram, imò sibi ipsi citius altaturam mortem, quam ut nuberet certo viro, se Judæorum sanguine infectum esset, nupsit tamen illi, mentito, se progenitum è stemmate nunquam tali maculâ sedato; at postquam deprehendit Dorothea, esse sibi impositum, eò rem deduxit, patrono Basilio Pontio, ut Matrimonium fuerit à legitimo iudice pronuntiatum nullum. An rectè?

Ita de se testatur ille Scriptor. *Lib. 4. De Matr. cap. 21. num. 23.* referente P. Martino Perez *Disp. 24. sect. 3. num. 7.* & Basilii iudicium approbantibus Theologiæ, Jurisque peritis, Salmanticensibus, Complutensibus, & aliis.

Et ego cum Perez acquiesco huic iudicio, quia tanta, totiesque repetita protestatio fatigat

inducat, Dorotheam nupsisse cum hac expressâ conditione: *Si non es è gente Hebræa creatus;* ergo hic locum habet Regula allata *num. 115.* Et mihi persuadeo, Catharinam, de qua Casus Navarreus, ejusque avum tanto usu peritum, etiam apposuisse illam conditionem: *Si es talis, qualem te dicis;* fuissent enim oppidò simplices, ne dicam, bardis, si non expressissent. Quamquam, si avus noverat illum virum illustrem, cujus primogenitum se fingebat Damasus, tuit etiam error, ut sic, in persona, ut retuli supra *num. 114.* ex Caramuele. At quid pronuntiantum de sequente.

Casu ingeniosi doli?

123 **D**idacus habens duas filias, juveni pulchritudine junioris capto eam sibi in Matrimonium postulanti denegavit, offerens primogenitam juvenis petiit eam ostendi cuidam amico, à quo de ejus pulchritudine certior fieri cupiebat; Pater doide filiam minorem ostendit amico, quòd primogenita deformis esset. Juvenis ergo bene instructus de favina pulchritudine, eoque errore ductus contraxit cum primogenita, existimans esse eam, quæ amico ostensa fuerat. Dubitatum fuit, num solius qualitatis error esset, ac proinde valeret Matrimonium?

124 Ita hunc Casum ex Tabiena *verb. impediment. Matrim. 1. q. 4.* refert Sanchez *lib. 7. De Matr. disp. 18. nu. 35.* atque approbat meritò, sicut & Perez *sect. 5.* iudicium Tabienæ, qui consultus respondit, valuisse Matrimonium, eò quòd fuerit error in sola qualitate, quandoquidem non poterat contrahere cum secundo genita, utpote quam sciebat, fuisse sibi negatam à patre.

125 Quid verò insuper tenendum de petitione multis ridicula, quam exhibet sequens

Casus amoris cæci?

Darius, & Daria inierunt Matrimonium per verba de presenti, sed presentibus talibus circumstantiis accidentalibus, quæ merito debuissent eos retrahere à tali consilio. Quare ipsorum propinqui perierunt in curia Calarina à D. Vicario separationem Matrimonii, causantes, illud connubium fuisse contractum ab excæcatis amore, & proinde nullarum esse virium, ideoque consuluerunt Aloysium Riccius, ut hic allegaret ea, quæ essent de jure. Respondit ipse, verius esse, quòd illud Matrimonium non posset separari.

Sic testatur ipse Riccius in *praxi Variar. res. 125.* & meritò; nec enim credibile est, ita fuisse

se obcæcatos amore, ut non consenseriat libere in mutuas personas.

Postremò est pro complemento doctrinæ 126 solvendus nodus, quem exhibet sequens

Casus erroris flagitiosi.

Diogenes, falso arbitratus, virum Drusilla esse adhuc superstitem, qui tamen, utroque ignorante, jam satis concesserat, in Matrimonium cum Drusilla, non ignorans, non posse, ut sic, iniri. Cognito deinde, maritum Drusilla jam fuisse elatum, priusquam ea consensisset in nuptias cum Diogene, interrogatus fuit Diana, quid sentiret de hoc conjugio?

Quid responderit, tacet. Refert tamen *Part. 3. Tr. 4. Resol. 293.* tres sententias; unam Conincki absolute inficiantis valuisse; alteram Sanchezii *lib. 2. disp. 33.* absolute afferentis valuisse; tertiam Basilii Pontii *De Matr. lib. 4. c. 25. n. 1.* rectè distinguentis; aut enim contraxerunt absolute, non expressâ, aut subintellecâ ullâ conditione, & tunc re ipsâ non contraxerunt, quia impossibile nulla voluntas efficax; sciebant autem, esse impossibile, ut valeret hic contractus, superstiti adhuc viro Drusilla; aut dixerunt: *Contrahimus, si quo tandem modo possimus,* & tunc vires suas habuit ille contractus. Huic distinctioni subscribo.

Quæres III. Quam graviter peccet, qui alterum conjugum inducit in errorem?

Resp. Mortaliter, si circa rem notabilem, ut si fingat se nobilem, aut divitem, cum non sit; venialiter, si in re levi. Et censet Perez *disp. 24. sect. 5.* habendam rem levem, si sponsa mentiatur se virginem, cum sit corrupta; dummodo non sit ullum periculum, ne resciat maritus, orientur enim gravia, & continua diffidia. Stabis, mi Lector, hoc responso, quia illa fraus, per se loquendo, non est noxia.

Quæritur IV. Quid respondendum ad illibatam hactenus quaestionem, cujus occasionem subministrat.

Casus Angeli Incarnati?

Beatâ Maria Magdalena de Pazzi tam propè accedebat ad puritatem Angelicam, ut, quamvis prædita ingenio solertissimo, ne quidem ante piissimum obitum nosset, quo modo, quo opere lædè, aut violari posset virginitas; & tamen vix nubilem factam compellebant, & tantum non cogebant (at irrito conatu) parentes inire Matrimonium. Quæritur, utrum, si obsecuta fuisset Imperio illorum, valiturum fuisset id conjugium? Ne verò hæc quaestio cuiquam videatur otiosa, en

Casum pudicissimæ Conjugis:

Conjugis, inquam, nobili genere orta, jam antem pridem calo, ut confido, inscriptæ, quæ ultrò quidem elegit statum conjugalem, ita tamen ignara rei ad proles generationem necessaria, ut planè crederet, liberos nasci ex solo præcisè maris, ac femina concubitu in eodem lecto, sine ulla sexuum permixtione, utpote de qua nihil planè nòrat, ac proinde, quando maritus primà vice debitum conjugale petiit ab ipsa, fuerit summopere mirata, peti à se rem ad eò in verè candam, inexpectatam, & paruerit quidem ipsi secuta ejus fidem, vix tamen potuerit expectare tempus, quo conscientia suæ arbitrum interrogaret, an illa commixtio & culpà vacaret, & conjugum uni esset ad alterius instantiam præcepta? Quæri potest an ejusmodi connubium revera subliterit, non obstante ignorantia, imò errore posuivo?

229 Quæ scripti de B. Maria Magdalena de Pazzi, reperiet Lector in ejus vitæ Lib. 1. Tr. 1. c. 9. & Tr. 2. cap. 7. atque Tr. 3. cap. 4. at quæ narro de illa Matrona conjugata, habeo ex ore ipsiusmet, non quidem consilii, sed alterius rei causâ æquâ, justâ; nec dubitandum, quin plures sponsæ laborent eâ felici ignorantia, qua hæc Matrona. Et verò ad eam quod attinet, ejus Matrimonium fuisse nullum, probari videtur ex eo, quòd non tantum, generatim loquendo, non videatur, qui errant, consentire *L. Nihil 116. De Reg. Juris.* sed etiam speciatim pacifici non videatur, qui ignorat, vel errat. Barbofa *Axiom. 113.* ignorabat autem illa vidua, quid esset traditio corporis in usum conjugalem, ut liquet ex specie facti, proindeque cadebat in eam illud Mascardi *De probat. Concl. 46. num. 69.* effatum: *Non dicitur factum scire, qui facti qualitates ignorat.* Confirmatur inde, quòd promissio matrimonialis æquiparetur, quoad deliberationem, promissioni votivæ, seu voto. Martinus Perez *De Matrim. disp. 1. sect. 3.* ex communi; atqui non subsistit votum, quando erratur circa materiam operis. Suarez *Tr. 2. De Relig. l. 1. de voto cap. 11. n. 3.* Hæ eadem rationes militat à fortiori pro tunc, cum alteram editionem hujus Voluminis adornabam solum Beata, nunc Sancta Maria Magdalena de Pazzi, & quidem ita validè pro hac (præsertim expensis verbis, quibus illa ignorantia rerum Venerarum proponitur recentissimè in Breviario Romano *Lectio IX.*) ut omnino censeam, nullas vires habiturum fuisse conjugium, si acquievisset sollicitationi parentum; si quidem prædictæ ignorantia juncta erat tanta averfatio commixtionis carnalis, ut videatur nunquam, etiam post publi-

cum contractum matrimonialem, fuisse consensura in eam, sed dictura, se prius mortem, quàm complexus maritalis electuram fuisse, & esse. At verò quia Matrona altera consensit in copulam, postquam edocta fuit, consensum in eam esse de ratione Matrimonii, & revera cupiebat fieri mater, idcirco est de illa pronuntiandum, quod de hæreticis, firmiter credentibus, Matrimonium inter baptizatos & esse, solubile quoad vinculum quoque, & carere ratione Sacramenti, trademus *Tract. seq. Cas. XIX.* Sicut enim particularis ipsorum error circa hæc qualitates substantiales cedit intentioni generali, & ultimata de contrahendo vero Matrimonio, ita etiam deliberata voluntas faciendi, seu patiendi necessaria, ad propagationem speciei, qua voluntate prædita erat illa vidua, vicit seu nescientiam, ignorantiamve ipsius, seu etiam errorem positivum; ac proinde in ea locum habuit Alexandri apud Tuschum *lit. C. Concluf. 75. num. 65. Regula; Ad consensum sufficit cogitatus in genere.* De qua Regula vide Gabrielium *Communium Concluf. Lib. 6. Concluf. 4.*

Adde, quòd, licet ponamus contractum fuisse ab initio invalidum, robur tamen substantiale acquisiverit per consensum, quem præstitit faciendo potestatem liberam sui corporis, post depulsum suam priorem ignorantiam, atque errorem, esto tunc non adfuerit Parochus Infrà *Cas. XVIII. num. 501. & Tract. seq. Cas. XI. num. 415.*

A P P E N D I X.

Ad Num. 129.

Proposui in hoc *Cas. IV.* quosdam satis raros Casus Erroris comitantis contractum Matrimonialem, jungo iis hunc

Rarissimum ex duplici, vel triplici capite.

Trutta rustica mulier, Nobilis Domina sua filiolarum nomine hic ficto Eugeniæ; cum sua, appellanda Eutropia, quam eadem die pepererat, lactandam accepit. Contigit autem, ut è brachiis nutricis lapsa facie deformis redderetur. Quare indignationem Domina sua timens Nutrix, filiolarum suam rusticellam substituit, ablactatamque Domina sua tradidit, qua nobiliter educata ut filia pro tali bene dotata, ac viro nobili nupta est, cum quo & prole suscepta etiamnum superstes, & nobiliter vivit. Altera verò nobilis filia, apud putatitiam Matrem, rusticis laboribus, & vita innutrita, adhuc cum eadem est, & servire pergit (sunt autem veri ejus Parentes, vivi adhuc & sani.) Dicitur Trutta, senex jam & agra, aperit hæc, (nulli hæcenus, quàm ipsi soli nota) suo Confessario, ac de sua salute

anxia,

anxia, quarit, ad quid in conscientia obligetur, & facere debeat? Quid respondebit Confessarius?

Dum de responso deliberatur; Trutta Nutrici agra & iam ad extremum vitæ terminum inclinanti suafum est, ut de substitutione filie suæ, pro filia nobili &c. testaretur coram Parocho suo, & duobus aliis testibus, qui post mortem ipsius fraudem factam detegerent iis, quorum interest, & sic ejus conscientia, ac saluti quoad hoc consulatur. Admissit illa consilium, quietæque postea, ac pie in Domino obiit. Circa quod

Quæritur 1. An Consilium hoc necessarium fuerit ad consulendum in istis circumstantiis, conscientia, ac saluti animæ moribunde Trutte quoad hoc? An verò aliud adhibendum fuerit; & quod illud?

Quæritur 2. An supradicti testes, obligentur in conscientia, confessionem hanc, seu depositionem Truttæ aperire putatitiæ rusticæ Virgini, ejus parentibus, putatitiæ Nobili nuptæ, & istius Conjugi? An tantum aliquibus ex his, & quibus? An verò consultius foret, apud Ordinarium solum loci id totum deponere?

Quæritur 3. An parentes putatitiæ Rusticæ, putatitiæ Nobilis, & vir ejus, obligentur in Conscientia, fidem adhibere Truttæ, in articulo mortis testanti, ac jurata coram testibus fraudem factam? & An ad credendum cogi possint?

Quæritur 4. Si coacti, aut sponte, illi fidem habeant; num ab Ordinario, Matrimonium iniurum, inter Virum nobilem & feminam rusticam, qua credebat filia Parentum Nobilium, nullum declarandum?

Quæritur 5. Si inter se denovo velint contrahere, an in facie Ecclesiæ id faciendum? An verò sufficiat, privatim inter se denovo &c. si contrahant?

Quæritur 6. Si ille, aut illa calebs deinceps permanere, aut cum alio, vel alia contrahere vellet; ad quem pertinet prolem susceptam alere?

Quæritur 7. An non consultius, ac tutum in conscientia foret, rem totam silentio involvere, Conjugesque in pace, ac bona fide valoris Matrimonii relinquendo, eorum proli simul ac honori Nobilium familiarum consulere, & multas viciss, quæ ex revelatione fraudis oriri possunt, præcavere? Ut tamen putatitiæ Rusticæ Virgini, ex parte etiam consulatur.

Quæritur 8. An tutum, & consultum foret, Parentes ejus solos, sub obligatione secreti, de re tota informare, ac persuadere, eam ad se ut recipiant, honorificè tractent, dorent, locent, absque præjudicio tamen putatitiæ Nobilis nuptæ, qua pro hæc de legitima habenda erit. Dum super his dubiis consulatur, & deliberatur, D. Parochus, & reliqui duo testes, securitati conscientia suæ, &

fidei, ac promisso Trutte factò stare cupientes, Parentibus putatitiæ Rusticæ, & viro putatitiæ Nobilis, facti totam speciem aperiant, & fidem indubitatam referant; ita ut Parentes putatitiæ Rusticæ, ut filiam suam ad se receperint, & Vir alter Nobilis, suam Rusticam, in pace cum qua quietè, & commode hæcenus vixerit, & retinere decreverit in suam. Nulla proinde difficultas remanet, nisi circa dotem putatitiæ Nobilis, ut filia datam, quam parentes illi Nobiles reperunt, eò quòd filia sua dos sit. Vir verò alter Nobilis recusat restituere, idè quòd dos detur propter onera Matrimonii subsecunda, quæ ille subit &c. Superest ergo hæcenus indocilis quæstio: An jure illi dotem repetant, & iste eam restituere teneatur? Et queritur quid respondendum?

Hæc omnino verbis propositus est mihi à quodam Prælate Religioso, multum hinc distito hic casus, avido cognoscendi, quid ego sentirem de judicio, quod de tot articulis dedit Theologus quidam pereruditus, ut liquet ex iis, quibus declarat, probatque suam de singulis mentem, faciens quandoque mei mentionem, ut proinde duplex titulus me invitet ad promendum hoc loco, quid sentiam de his ipsis punctis. Quia tamen sola quarta quæstio spectat directè ad titulum hujus Casus Quarti, idcirco, illam expediam primo loco querendo, An posito, quòd maritus Eutropia revera jam credat, esse Eutropiam, cum semper existimavit, esse Eugeniæ, habeat jus dimittendi eam, allegando impedimentum erroris, adeoque utrum error ille in nobilitate, affinitate, opibus præstitit verum impedimentum erroris?

Resp. I. Per se loquendo non præstitit, quia præcitè ut sic indicatur error in qualitate, quem quidem per se non officere valori Matrimonii, dixi suprà in hoc *Cas. IV. præsentis Tractatus num. 112.* declaravi què num. 120. Casu plebeji fingentis se ortum illi utriusque stirpe.

Resp. II. At per accidens potuit ille ipse error vitare contractum, si videlicet error qualitatis redundavit, juxta superius dicta in errorem substantiæ: ut si causa finalis ducendi Eutropiam fuit, quòd ipse ambiret veram affinitatem cum Parentibus Eugeniæ, sicuti liquet ex judicio Navarri relato num. 120. notatque Theologus, de quo suprà.

Quia verò sub finem hujus Rarissimi Casus refertur, maritum illum, etiam postquam firmiter credidit, se fuisse deceptum, servasse illam Eutropiam, satis credibile est, errorem illum non redundasse in substantiam, sed formam, indolèmq; Eutropiæ ita mirificè ipsi placuisse, ut licet non fuisset eam ducturus cognito, eam formam, indolèmq; junctam esse fœminæ plebejæ, & pauperi, non Nobili, & opulentæ, attamen re ipsa consenserit eo modo in eam, quo infiniti alii, qui toties dicunt, & sincerè dicunt uxoribus: *Si scivissem, te esse tam capitosam: Laborare hæc, aut illà infirmitate: patrem tuum fuisse adulterum, matrem*

venen-

veneficam, nunquam tibi dedissem fidem Matrimonii.

His circa hoc argumentum, quatenus pertinet ad erroris impedimentum, succinctè dictis, succinctius adhuc transeo ad reliqua dubia.

Igitur ad *Primam* quæstionem respondeo cum illo Theologo, de quo supra, Truttam haud fuisse obligatam deregere in illo articulo suam fraudem, quia nulla lex obligat ad actus inutiles, præsertim quando præter defectum utilitatis, maximum periculum subest magnorum malorum, sicuti hic aderat periculum maximorum dissidiorum inter duas illas filias, item inter has, & maritum Eutropiæ, atque Parentes Eugeniam. Et id quidem periculum erat tuturum absque utilitate *per se loquendo*, re enita verà illa depositio, etsi facta in extremo agone, non merebatur plenam fidem, siquidem unus testis nunquam facit plenam probationem in rebus magni momenti, præjudicantibusque alteri, ut declaro in *Quinario Tr. 5. cap. 42. sect. 3.* diremptio autem Matrimonii bonâ fide initi exigit plenam probationem. Infra *Tr. 10. n. 534.* Accedunt ea, quæ tam in eodem *Quinario cit. Tract. 5. cap. 28. num. 73.* cum in hoc ipso Tomo *Tr. 8. num. 431.* refero de iudicio, quod Jure Consulti tulerunt de muliere Avenionensi, quæ etiam in extremis constituta volebat manifestare illum, qui è tribus suis filiis natus erat ex adulterio omnibus incognito. Profectò si est præsumptio juris, quod is, quem tractasti semper ut filium, atque optimâ fide nominasti semper filium, sit revera gnatus tuus, quemadmodum ex communi consensu Jureconsultorum in eodem *Tract. 5. cap. 25. n. 71. & 80.* ostendi, esse pro tali habendum, ita etiam est fortissima præsumptio quod illa Eutropia fuerit & vera filia eorum Nobilium, qui elocaverunt eam in Matrimonium, & vera, indubitataque uxor viri Nobilis.

Ex quibus deduces, peccasse & Truttam, dum edixit vocatis testibus suum sensum, & testes, dum vulgaverunt, utpote qui absque ulla necessitate, atque utilitate per se dederunt magnam seu causam, seu occasionem ingentium dissidiorum, quin & Eugeniam singulariter occasionem devovendi Truttam omnibus diris, utpote à qua fuerit per summum flagitium dejecta in miserabilem sortem: plebejam, in qua vescatur siliquis porcorum, abundante panibus alienis Eutropiâ. *At quid si parens Eugenia cerèd fuisse occisuram Truttam, si rescivisset, suam prolem fuisse tam fædè usulatam? peccassetne mortaliter faciendo supra recensitam substitutionem?* Respondeo affirmativè, eò quod illa substitutio fuerit facta rationabilissimè invitâ *habitualiter* (actuale repugnantiam voluntatis nequit habere infans) Eugeniâ, hæc enim nullo modo tenebatur etiam in actu primo subire tam duram conditionem eo sine, ut Truttam eriperet discrimini mortis, esto à par-

te rei injustæ, ut liquet ex iis, quæ scribunt Theologi in 2. 2. S. Th. q. 26. de obligatione, succurrendi proximo constituto in mortis periculo.

Ad *Tertiam* quæstionem Resp. I. Nec Parentes Eugeniam, nec Eutropiam fuisse obligatos fidem habere dictis Truttæ morituræ. Liquet ex constanti opinione Doctorum, expendentium factum mulieris Avenionensis, de quo supra, item negantium, verba morituræ ex vulneribus acceptis, nominantisque interfectorum mereri fidem, qua de re nos in *Quinario Tr. 5. c. 42. n. 44. & 45.* At inquires: Nemo præsumitur esse malus *cap. Dudum. De præsumpt.* nec immemor suæ salutis æternæ DD. & Jura, quæ refero & explico in eodem *Tract. 5. c. 50. num. 33. & 45.* fuisset autem illa Trutta & pessima, & prodiga animæ suæ, si in eo articulo commisisset mendacium tam pernitiosum.

Resp. II. Præsumptiones plures præferuntur paucioribus, & majores minoribus. Est autem major præsumptio, quod & aliqua mulier mentitur (ob conciliandam suæ filie Nobilem hereditatem) etiam in tali articulo, quam quod plurimis Annis vixerit in continuo mendacio mortali, perceperitque Sacramenta sacrilegè; & puella, tot Annos fructa possessione Nobilitatis, sit verè Nobilis, quam Rustica. Varium, & mutabile testimonium scemina semper producit, ait Canon. *cap. Form. De verb. signific. estque ingenium matrum, alios præter modum odisse. Lessius De justit. & jur. lib. 2. cap. 10. num. 51.*

Ad *Quartum*, An si maritus Eutropiæ credat, suam Eutropiam esse verè suppositam, Matrimonium sit declarandum nullum, patet ex dictis supra de errore. Si tamen ille error vitia vitia contractum, & velint nihilominus uterque convivere, ut conjuges, poterunt eum revalidare sine præsentia Parochi, & testium, ut tanquam verosimilius teneo in *Quinario*, seu altero Tomo *meorum Tractatum Tr. 5. cap. 37. numero 137.* & sic est fatissimum etiam quinto quæsito.

Ad *Sextum* de prole alenda, casu, quo dissolutum sit Matrimonium, patet ex iis, quæ in dicto *Quinario Tr. 5.* seu *Theologia Jurid. Mor. c. 28. sect. 2.* ex communi Doctorum, & auctoritate Legum dixi, esse primo triennio alendam à matre: de cætero à patre: cum eam esse Legitimam etsi ex materiali fornicatione nartam, certum sit ex c. *Referente. Qui filii sunt legit.* & ex iis, quæ dixi *præced. Tr. 8. Cas. XI. num. 40. 37. & 43.*

Ad *Septimum* Resp. Spectando ea, quæ fieri consueverunt in Casibus aliquo modo similibus præsentibus (& verò usitatorum, & communiter contingentium, magnam esse habendam in rebus dubiis rationem, notant passim Doctores, & in his singulariter Everhardus *loc. 104.*

scu

seu loco ab ustrato) non erat consultum, quidquam de illa depositione Truttæ manifestare partibus, habentibus aliquod interesse in hac causa; etenim communissimè consueverunt è similibus manifestationibus oriri mala majora bonis. Si tamen Parens Eugeniam est vir elatus prudentiâ, moderatione, conscientiam nitore, poterat ipsi res manifestari in summo silentio, quia saltem poterat sperari, fore ut Eugeniam susciperet honestè si non omnino nobiliter alendam, & sic responsum est ad quæstum *septimum, oct. xv. ùmque.*

Quod in fine speciei facti, narratur de dote repetenda, silentio præteritur ab illo, cujus vestigia partim sequor, partim jam pridem prævi, P. Theologo. Nec ullum responsum ad eam difficultatem datur; ego autem brevissimè respondeo, videri mihi, potuisse jure repeti, idque probo ex notabili textu *Leg. Cum hic status. §. 27. versic. Si quis Sponsam. ff. De donat. inter vir. & uxor.* ubi pronunciat Jureconsultus; donationem factam uxori putatitiam non valere, sed comperto errore, posse repeti à marito; redditurque hujus restitutionis hæc ratio: *quia non quasi ad extraneam, sed quasi ad uxorem fecit;* atqui Pater Eugeniam constituit Eutropiæ dorem non quasi extraneam, sed quasi filiam; ubi autem est eadem ratio, ibi etiam est eadem juris dispositio *Leg. Illud. ff. Ad Leg. Aquil. Confirmo auctoritate Baldi, Felini, Hippol. & Alexand.* quos citat non dissentiens Covarruvias in *Epitome part. 2. cap. 7. §. 1. n. 10.* negantium, pactum de dote lucranda subsistere in Matrimonio putatitio, sicuti & P. Sanchez *De Matrim. Lib. 6. Disp. 2. n. 9.* apertè negat, donationem inter virum, & mulierem quidquam valere, etiam quando bonâ utriusque fide fuit invalidè contractum. Equidem non apparet, cur maritus Eudoxiæ non potuerit in casu lucranda dotis adigere Eudoxiam, ad eam sibi relinquendam, potuerit autem compellere Patrem Eugeniam ad eandem non repetendam, cum de similibus idem sit faciendum judicium *Cap. 2. De trans. Episc. & correlativorum idem sit jus Leg. Curatorem. Cod. De inter. Matr. cum notat. à. Gl. Cyno & aliis.*

APPENDIX APPENDICIS.

Quidam Parochiali potestate præditus legit hoc mense Novembri 1674. totam de Trutta Appendicem, atque propter rationem, ob quam *lit. g.* inficior, ipsam fuisse obligatam manifestare fraudem suppositionis à se factæ, quæfivit ex me, an igitur ipse rectè egerit, dum multis abhinc Annis respondit ad hoc

Crudelissimum factum.

Quo videlicet Darius & Daria uterque Matrimonio juncti, patratòque adulterio cum promissione Matrimonii post fata mariti & uxoris, peremerunt Darius suam, Da-

ria suam ex mutuo consilio tori consortem, atque celebrato nequissimè in facie Ecclesie Matrimonio, susceperunt prolem, quæ si fuisset legitima, successisset fratri, sorori, aut avo alterutrius horum. Quæfuit igitur Darius, aut Daria constitutus in extremis, incumberetne sibi obligatio pandendi illi, aut illis illegitimis prolibus suum scelus.

Respondit, inquam, hanc obligationem non adfuisse, nixus quidem hac ratione, quod illa manifestatio esset parentem conjectura in periculum mortis, sed revera poterat tueri se illo ipso facto, quo munivimus Truttam, & quo Jureconsulti adulteram Avenionensem; quamvis non diffitear, metum rationabilem, ne revelatio revelantem adducat in discrimen mortis, sufficere ad tegendum constanter flagitium, etiam si ageretur de successione in Corona Regia, ut scribunt Nobiles Theologi alibi à me laudati.

QUO PACTO CONDITIO DIRIMAT MATRIMONIUM.

CASUS V.

Approbatæ sententiæ.

SUMMARIUM.

Casus Matrimonii irriti, ob ignorantiam Conditionis servilis. 130.
Quidnam hic intelligatur per conditionem servilem, seu per servum, & ancillam? 131.
Utrum error in conditione servili irritet jure natura Matrimonium? 134.
Nominè conditionis quid hoc loco intelligant Constantiensis constitutiones Synodales? 135.
Adjectio conditionis non est facile permittenda in contractu Matrimoniali. 138.
Probatum id casu infelici. 140.
Declaratur alio casu tristi. 144.

Presbyter Cardinalis Apostolica Sedis Legatus R. militem à muliere quadam propter conditionis separavit errorem. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod, postquam intellexit conditionem ipsius, nec verbo, nec facto consenserit in eandem, propter quod per Cardinalem eundem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

Hoc rescriptum Innoc. III. est quartum, & ultimum sub titulo: *De conjugio servorum in Lib. 4. Decretal.* ubi reperiuntur duo adhuc alia Capitula, quibus certò constat, non subsistere

sistere conjugium inicum cum errore conditionis servilis; quando nimirum homo liber ducit servam, ratus esse liberam, aut libera nubit mancipio, arbitrata esse liberæ conditionis.

131 Notant verò DD. nomine *Servi*, & *Ancille* non intelligi illos, qui solent vocari *servi de gleba*, quorum videlicet bona immobilia spectant ad dominum, cui obligati sunt ad quædam, non tamen perpetua servitia, quales servi sunt in Suevia, Boemiâque plurimi, vocatique solent *Mancipia*, re enim verâ non sunt propriæ, seu Romano stylo *Mancipia*, quandoquidem & ipsorum corpora sunt verè libera, cum neque sint additi perpetuis obsequiis domini, & insuper obtineant verum dominium omnium rerum, quas lucrantur suo labore, atque industria, ut proinde nullo modo in eos cadat illud, quod de servis, seu mancipiis propriè dicitur habetur *Leg. 32. ff. de Reg. jur.* Quod attinet ad jus civile, *servi pro nullis habentur*. Quapropter valet utique Matrimonium, quod à persona liberrima initur cum tali mancipio Suevico, Boemico, Polonico &c. esto intercedat verus error hujus mancipatus. Si tamen ignorantia hujus qualitatis redundaret in ignorantiam personæ, aut quis iniisset Matrimonium cum expressa intentione non contrahendi, nisi cum omnino libera; tum sanè in his & similibus eventis locum haberent Regulæ traditæ supra *num. 107. & num. 113.*

133 Porro quod addit Pontifex in nostro Casu Approbata ab ipso sententia, quam tulerat Cardinalis Legatus: Ita quod, postquam intellexit conditionem ipsius, nec verbo, nec facto, (id est, non subsecuta copulâ conjugali) *consensit in eandem*, locum adhuc abique omni dubio obtinet in locis, ubi valent clandestina conjugia; etenim ea convalescunt per copulam secutam post cognitum impedimentum dirimens, modo sit in potestate cognoscens ratificare contractum, etenim in tali casu præsumit Ecclesia in favorem Matrimonii, copulam illam non fornicario, sed maritali affectu peractam esse. Prosper Fagnan. *in cit. cap. fin. De conjug. serv.* at verò, ubi non subsistunt clandestina connubia, locum non habet illa resolutio Pontificis, eodem Fagnano iudice.

134 Disputant DD. utrum error conditionis propriè servilis dirimat Matrimonium vi solius juris *Ecclesiastici*, ut placet plerisque, An verò vi juris *naturalis*? Sed decisio hujus litis nihil facit ad praxin apud Christianos; etenim nullus Christianus potest à Christiano in servitutem redigi, ex generali consuetudine inter Christianos præscripta, vimque Legis generalis habente. Sicuti ex Molina *De justitia Tom. 1. Disp. 117.* Covarr. & aliis communiter respondit ad literas à Lichuania datas occasione nonnullorum captivorum. At verò apud non baptizatos nil impedit, *per se loquendo*, talis error. Vide fultè P. Perez *Disp. 25. sect. 2.* & plu-

ribus *segg.* tractantem hanc, & alias quæstiones, quibus supersedeo idcirco, quod in nostra Germania non reperiantur ulla propriè dicta mancipia.

135 Illud potius est hic observandum, quod licet in illo hexametro, quod exhibuimus *n. 13.* scilicet: *Error, conditio, votum, cognatio* &c. nomine *conditionis* plerique Theologi intelligant solum errorem in conditione servili, artamen P. Gregorius de Valent. *Tom. 4. Disp. 10. q. 5. p. 3.* & quidam alii intelligunt illo vocabulo etiam Casum, quo non adest conditio, sub, & cum qua est contractum Matrimonium; quinimo nostræ Constitutiones Synodales *Part. 1. Tit. 16 num. 25.* illud vocabulum *Conditio* explicant duntaxat hoc modo: *Secundò impedit, & dissolvit Matrimonium conditio honesta, & possibilis Matrimonio adjecta, nec adimpleta; turpes, & impossibiles conditiones in favorem Matrimonii pro non adjectis censentur.*

136 Quæritur igitur I. *Sitne fas, apponere conditionem Matrimonio, seu inire Matrimonium sub conditione aliqua?*

Resp. I. à me non reperiri ullum textum juris, qui prohibeat Matrimonia conditionata, sive conditio sit de præterito, aut præsentis, sive etiam de futuro, dummodo conditio, quæ adjecta, non sit turpis, impossibilis, aut repugnans substantiæ Matrimonii, juxta *cap. fin. De condit. appof.* Imò Urbanus III. *cap. Super eo. De condit. appof.* expressè dicit, Canonice institutis non improbari contractum, quo quidam in quandam mulierem consensit (id est, contraxit cum illa per verbum de præsentis, ut explicat Gl. & alii communiter cum Prospero Fagnan. *in cit. cap. Super eo*) si pater ejus suum præstaret assensum.

137 Notat tamen probè Sanchez *De Matr. lib. 5. Disp. 1. num. 5.* eumque securus Barbosa *in cit. cap. Super eo*, & ante hos Sotus *in 4. dist. 29. q. 2. a. 1.* conditionem de futuro non posse adici ipsimet propriè Matrimonio; Matrimonium enim non recipit conditionem, sicut nec alia Sacramenta; etenim quando dicit Berthæ; *Ego accipio te in meam uxorem, tradendo tibi jus in meum corpus, si pater tuus consenserit*: illo, inquam, tempore, quo hoc dicit, non suscipis Sacramentum Matrimonii, etsi coram ipso Papa, qui est Parochus Parochorum, & decem Cardinalibus ita loquaris, etenim potes, antequam pater consensum præstet, inire validum Matrimonium cum alia, etsi fortè post illa tua verba cognoveris (ante consensum patris) carnaliter illam Bertham; ergo, *propriè loquendo*, conditio non adjecta Matrimonio, sed consensui in Matrimonium, qui consensus hoc ipso, quod sit conditionatus, impedit, quò minus ante conditionem impletam sit Matrimonium. Nihilominus tamen Theologi non raro dicunt: *Hoc, aut illud Matrimonium fuit conditionatum*, cum potius, si propriè loqui vellent, dicere deberent: *Consensus in Matrimonium*

monium fuit conditionatum, seu hypotheticus; loquemur tamen brevitate causa cum iis. Vide tamen, si placet, novissimum Canonistam P. Henr. Wangnereck nostrum, *Commentario Exegetico in Decretales. Cap. Super eo. De condition. appof.* statem pro contraria locutione.

138 Resp. II. Navarrus *De condit. appof. Consil. 1. n. 7.* ac Dicastillo *Disp. 5. dub. 1. num. 2.* videntur potius approbare, quam improbare Matrimonia, etiam coram Parocho, & testibus inita sub conditione de futuro; puto tamen cum Tambur. *Tract. 4. De Matr. cap. 5. §. 10.* non esse admittendas à Parocho illas seu de præsentis, seu maxime de futuro conditionum adjectiones, nisi in casu magnæ necessitatis. 1. Quia adjectio conditionum repugnat mori patrio; interrogavi plures DD. Parochos usum periculissimum, negant si se unquam astitisse ulli Matrimonio conditionato. 2. Quia facile tales contrahentes sibi persuadebunt, valere Matrimonium ante eventum, vel cognitionem conditionis, præsertim quando de illo eventu non dubitant, & facient ante tempus, quæ faciunt veri conjuges. 3. Quia Navarr. *cit. consil. 1.* cum Canonistis communiter, contra communiorem, ut testatur, Theologorum, censet, illo ipso momento, quo impletur conditio, sub qua coram Parocho, & testibus fuit contractum, propriè fieri Matrimonium, etsi nullus tunc testis, aut Parochus adsit; quæ doctrina, cum sit utique probabilissima, ut ostendit Navarr. & confirmabimus *part. 2. seu Tract. segg. Cas. XII.* fiet sapissime, ut Matrimonii Sacramentum conficiatur, dum uterque, vel alteruter conjugum est in statu peccati mortalis, in ebrietate &c.

140 Quæritur II. *Quid censendum sit de hoc Casu Matrimonii Conditionalis?*

Cosmus coram Parocho, & testibus contraxit Matrimonium cum Anna his verbis: *Anna, si es legitima, accipio te in uxorem. Deinde Matrimonium cum ea consummavit, ac prolem inde suscepit. Postea compertum est, Annam non esse legitimam, sed naturalem ex concubina. Quæsitum est, an valeat tale Matrimonium?*

141 Ita scribit, & testatur Prosper Fagnanus *in cap. Si conditiones. De Condit. appof.* & bene observat, posse hic duo queri. 1. An illud Matrimonium fuerit ab initio nullum ob defectum conditionis? 2. An non fuerit validatum per copulam multipliciter postea subsecutam? Et respondet rectè ad primam quæstionem *affirmative*, quandoquidem ex verbis Cosmi appareret, ipsius consensum revera pendere à veritate adjectæ conditionis. Unde etiam nostræ Constitutiones Synodales verbis supra *num. 135.* descriptis, rectè generatim negant valorem Matrimonii conditionati, si desit conditio.

Ad alteram quæstionem etiam rectè respondet *negative*, eò quod copulam exercuerit potius ex falsa opinione, quod Anna esset legitima, quam ex animo habendi illam pro uxore, etiam casu, quo fortè non esset legitima. Aliud respondendum esset, si Cosmus fuisset commercio carnali usus, post cognitum defectum natalium, tunc enim jura præsumerent, illius consensum omnino desisse pendere à legitimitate.

142 Adde hisce, isto ipso exemplo, quod Fagnanus refert ut *Factum*, non ut *Fictum*, confirmari id, quod supra dixi, scilicet Parochum non debere extra casum magnæ necessitatis assistere Matrimoniis conditionatis. Quam ingentia mala potuerunt oriri, postquam cognovit Cosmus, se turpissimè deceptum? Et quid si, ut jure potuerat, repudiasset illam tot mortalibus notam Notham? Et nonne mirandum, quod Theologi non pertraherent propositam *num. 136.* tantique momenti quæstionem? Plura de Matrimonio conditionali tradentur *parie secundà hujus Alphabeti Casu. XII.*

Sed quid dicendum de hoc Casu tristi?

144 *Elías miles A Catholicus ambit nuptias Elisabethæ Virginis egregiè Catholice, que tandem dicit Elie: Tibi nubam, si fias Catholicus. Elías ejurat Lutheranismum, ducit Elisabetham, suscipit ex ea plures liberos, interim se gerens pro sincere Catholico. At cum non reperiret inter Catholicos, unde se, suosque sustentaret, rediit in patriam Lutheranam, revocatus à suis, defecitque ab Orthodoxa Religione. Quæritur, utrum Elisabetha, que videt, se versari in magno periculo apostasie, non possit deserere Eliam, obtentu non purificatæ conditionis?*

145 Fui non semel in urbe, in qua nunc quoque commoratur Elías; & respondeo ad quæstionem. Si Elías fuit sincere amplexus fidem Orthodoxam, non posse solvi Matrimonium ob reditum ad vomitum; non enim credibile est, Elisabetham plus exegisse, quam ut sincere ejuraret hæresin. At verò si tantum *fictè* ejuravit, credibile est, non fuisse impletam conditionem adeoque Matrimonium nunquam valuisse; verba enim sunt intelligenda in sensu & proprio, & intentioni loquentis accommodato. *Cap. Intelligentia. De verb. signif.* tuit autem intentio stipulantis Elisabethæ habere maritum propriè Catholicum, quandoquidem erat ipsa fervens in vera Religione. Quia tamen sinceras, & fictio fugiunt nostram notitiam, non solemus autem pacisci de rebus occultis, ideo erit, qui pronuntiabit, fidionem Eliæ non obfuisse valori; & arbitror, fuisse re ipsa ita sentiendum. Hoc est mihi certum, quod Elisabetha nequeat ex sola apostasia Eliæ in-

ferre fictionem, quandoquidem ipse tot Annis edidit plurima signa sincere Orthodoxi, & rediit ad suos solummodo idcirco, quod deesset ipsi apud Catholicos ratio alendi familiam decenter, juxta suum non sane infirmum statum, & conditionem. Quod si extra judicialiter diceret, se tantum sibi suscepisse sacra Catholica, tunc probabiliter haberet in eo locum illud pronuntiatum IC. *Allegans suam turpitudinem audiendus non est. Leg. Transactione. C. De transactionibus.* Jange, si placet, hinc confirmilem Casum, proponendum & resolvendum *Tract. seq. Cas. XIX. in App. ad num. 713. lit. h.*

VOTUM QUANDO DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS VI.

Monialis non Monialis. SUMMARIUM.

Casus Monialis non Monialis. 146.

Ejus resolutio 147.

Quale Votum dirimat Matrimonium? 149.

An ullus Religiosus Ordo, præter Societatem Jesu, habeat veros Religiosos ligatos solo simplici voto? 150.

Professionis Religiosa nomen quomodo sumatur in jure? ibid.

Resutatur recens Thomista differens de Votis Societatis Jesu. ibid.

146 **F**ranca quædam ab Anno ætatis decimo quarto, usque ad quadragesimum habitu Religioso vixit in Monasterio tanquam libera, & non professæ Religiosæ noluit illam eligere in procuratricem, nisi velit se votis Religionis astringere. Quare Pater Monasterii, explicatis votis Religionis, eam interrogat, an esset parata amore Dei S. Augustini, & Sororum de nris ad ipsas servientiam consentire in dicta tria vota, eaque præstare prout alia Religiosæ domus fecerunt. Et illa respondit, quod sic, cum adjutorio Dei, intendens hoc facere suo tempore, non illo actu. Post hæc, secuta est benedictio Patris, solum Sororum, Obedientiæ promissio facta Priorissæ, convivium solitum dari a professis, communis opinio Sororum, putantium, illam professam. Denique dixit, se non pœnitere factæ promissionis. Hæc Franca jam procuratrix, è Monasterio profuga, Matrimonium init cum milite. Queritur, an Franca contraxerit illâ actu impedimentum dirimens Matrimonium?

Est hic sextus Cardinalis Casus presentis Alphabeti, ut liquet ex titulo, ac proinde ordine Alphabetico servato inchoandus à li. era F. Hanc ipsam literam cum toto nomine, atque omnibus apicibus hinc descriptis reperiet diligens Lector in *Auctorio*, seu *Consil. Moral. Patris Lessij verb. Matrimonium Cas. V.* ita respondētis. 1. *Si vera sunt, qua in facti specie proponuntur, certum videtur, Franciscam non contraxisse illâ actione impedimentum dirimens Matrimonium coram Deo, quia revera professionem non fecit, sed simulavit.* 2. *In foro tamen externo, non parva difficultas ob hæc moveri posset, quia actus isti exerciti videntur sufficere ad tacitam professionem, sed in foro interno locum non habet præsumptio, sed nuda veritatis confessio. Ex quo conclud. Matrimonium illius postea contractum, coram Deo validum esse; & si est consummatum, non solum ipsam non teneri, sed nec posse ad Monasterium, invito marito, redire.*

Hactenus duplex responsio ejusdem Doctoris, exornata pluribus, quæ omitto brevitate causa; quia hæc sufficiunt ad decisionem propositæ quæstionis.

Queritur autem ulterius generatim *Quale Votum intelligatur, quando impedimentum dirimentibus accensetur absolute Votum?* Sicut in Hexametro: *Error, Conditio, Votum.*

Resp. I. Intelligitur Votum solenne castitatis Religiosæ, seu illud, quod edunt in fine sui Novitatus Religiosi, & evadunt veri Religiosi professi, sicut & illud, quod edunt in susceptione Subdiaconatus. Resp. II. Etiam non solenne, sed simplex castitatis votum, quod Religiosi Societatis Jesu emittunt in fine biennalis provincinæ, & quo itidem efficiuntur veri Religiosi non professi; licet enim tale etiam Votum non dirimat snapte natura Matrimonium. P. Suarez *Tom. 4. De Relig. Tract. 10. Lib. 4. c. 1.* ostendens hoc esse certum, attamen per Constitutionem Greg. XIII. incipientem *Ascendente* cepit illud Votum esse impedimentum dirimens.

Utrum verò extet in mundo aliquis Ordo Religiosus, præter nostram Societatem, qui habeat veros Religiosos, non solenniter profectos, seu qui obineat jus incorporandi sibi aliquos per vota simplicia, efficiendique veros Religiosos, me latet. Non extitisse tales proximis sæculis, testatur Suarez *cit. Tr. 10. Lib. 3. cap. 4. num. 12. & cap. 5. num. 1.* insuper observans *cit. cap. 5. n. 1. & 2.* nomen *Professionis Religiosæ* sumi à Doctoribus antiquis, & Juribus pro traditione sui ipsius omnino absoluta, & votis solennibus firmata, indissolubilique per potestatem intrinsecam ipsi Ordini Religioso, licet possit generalius sumi pro quacunque firma, & stabili unione cum Religione approbata per traditionem, & vota substantiaia Religionis per legitimam potestatem Ecclesiasticam absolute admitta. Ita P. Suarez, addente, & exprimente P. Palao *Part. 3. Tr. 16. Disp. 1. p. 1. n. 6.* Vota solennia à simplicibus differre in hoc, quod

quod solennia nequeant libere relaxari ex parte etiam acceptantis, sed Pontifex reservavit sibi illud jus. Unde subinferes, veram esse communem, & ab ipsomet Gregorio XIII. *loc. cit.* approbatam doctrinam, quod vota simplicia non differant ex natura rei à solennibus, sed quod solennitas sit inducta à sola Ecclesia.

149 Hinc refellendus est recentissimus Thomista, dum in *part. 3. sua Theologia Sacramentalis, Dyscolia 16.* scribit, votum solenne, emissum absolute in Religione approbata, spectare ad jus naturale, & Divinum, ideoque non esse dispensabile autoritate Pontificis: Ut enim præteream, nullum votum solenne emitti conditionate, & proinde non apparere, cur exprimat clausula: *Absolute*; ratiocinatio illa confutatur hoc argumento: Illud quippe jus Divinum ac naturale afficit vel ipsam immediate solennitatem, vel naturam voti vestiti eâ solennitate? Non primum; alioquin Bonifacius VIII. *cap. un. De Voto, in. 6.* & Gregor. XIII. in Bulla: *Ascendente* errassent, pronuntians, *solennitatem voti Ecclesie institutione introductam esse.* Secundum est quidem verissimum, at huc impertinens; siquidem votum etiam solennitate, si consideretur secundum suam naturam, abstrahendo ab accidentaria, extrinseca solennitate, est, ut sic, votum simplex, sortiens, ut sic, omnes conditiones voti simplicis; in Simplicis autem voto dispensare, consistit in Ecclesie potestate, inquit S. Thomas 2. 2. q. 88. art. 10. *in corp.* & ita quidem, ut, qui voto Simplicis castitatis obstrictus certissimo peccaret (*per se loquendo*) contra jus Divinum, ac naturale celebrando, absque dispensatione, Matrimonium, etiam validum, non obstante hoc jure naturali, possit, interveniente autoritate Ecclesie, non solum licere, sed etiam sanctè solvi vinculo illo, convolarique ad nuptias; ergo ratio juris Divini, & naturalis non inferit necessariò indispensabilitatem, positâ enim causâ ponitur effectus ex ea necessariò sequens. Tiraquellus *Tract. cessante causa num. 17.*

150 Consequenter minimè gentium probandum est id, quod idem Neotericus *l. c.* tradit, dum statum Religiosum Scholarium post biennium probationis, & Coadjutorum tum Spiritualium, tum Temporalium in familia S. Ignatii sic enim appellat Societatem Jesu) esse statum conditionatum, non verò absolutum; ideo (sine auctoritate, sine probatione ulla, ac perinde, quasi indubitatum foret) scribit, ut adferat rationem, cur tali statui non jungatur essentialiter votum solenne, & proinde illi desit quidpiam spectans ad jus Divinum. In primis enim jam probatum est, solennitatem voto annexam non pertinere ad jus Divinum. Deinde nego sane, & constanter quidem, illum statum nostrorum Scholarium, & Coadjutorum Formatorum esse statum duntaxat conditionatum,

non verò absolutum. Si enim esset dicendus duntaxat, seu absolute conditionatus, tum ideo ita nuncuparetur, quod noster S. Fundator in *part. 5. Constitutionum cap. 4. lit. D.* exprimat, votis, quæ edunt illi Scholares, inesse, tacite hanc respectu promissæ perpetuitatis conditionem: *Si Societas eos tenere velit*; atqui hæc ratio minimè est sufficiens ad dedecorandum tam abjecto epitheto statum prædictorum Religiosorum.

1. Quia conditio tacite subintellecta non reddit actum conditionatum *Text. expr. in l. Conditiones extrinsecus. ff. De Condit. & Demonstrat. Oldradus in contingencia facti Consil. 223. vers. 2.* Sanchez *De Matr. Lib. 1. Disp. 67. nu. 3.* sicut nec conditionalem efficit conditio, quæ de jure in est; *Cap. fin. De præsumpt. infra Tr. 10. num. 383.* Cardinal. Tuschus *Lit. C. Concl. 593. n. 54.* post Federicum de Senis, atque alios; atqui de jure communi Societatis approbato, confirmato, à pluribus supremis Legislatibus, inest votis non professorum tacite illa conditio.

2. Quia status emergens è votis, veram perpetuitatem habentibus ex parte voventis, non debet appellari idcirco duntaxat, seu absolute conditionatus, quod Ordo possit ex justissimis causis relaxare ea vota: alioquin sequeretur, omnia planè vota simplicia esse absolute conditionata, cum Papa possit omnia relaxare justissimis ex causis, hoc autem dici non posse, liquet, vel ex votis reservatis castitatis, & Religionis. Sequeretur quoque, ipsum solenne votum Obedientiæ esse conditionatum, sicuti & votum stabilitatis emitti solitum à variis vitæ Monasticæ cultoribus; siquidem & in hoc secundo sæpissime dispensatur, & illud primum relaxare potest Pontifex, ut tradunt plerique Theologi, & relaxaret Prælati, si ex justissima causa saltem cum Pontificis assensu cederet omni jure, quod ipse, ejusque conventus obtinet in suum Professum, sicut & reipso cedit, quando ejus Professus transit legitime ad alium Ordinem, atqui Societas nequit solvere votis Scholares, nisi ex causa justa. *Constitut. part. 5. loc. cit.* Coadjutores autem formatos, non nisi ex justissima. Examini *cap. 6.* ergo ille Neotericus excessit, singulariter, dum etiam Coadjutorum Formatorum statum negavit, esse absolutum.

3. Qui vel belli, vel nativitatis jure, aut titulo voluntariæ donationis effectus est servus perpetuus Trebonii, sortitur statum non Conditionatum, sed Absolutum servitutis, esto Trebonius habeat, reservetque sibi jus manu mittendi pro libitu; quanto magis fortiteretur, si nequiret, nisi ex justissimis causis? Atqui Religiosus status est similis servituti. Doctores apud Suarez *Tom. 3. De Relig. Lib. 6. cap. 2.* de similibus autem simile iudicium ferendum est. *Cap. 2. De Trans. Episc.* Et universim loquendo, obligationes ortæ ex centibus annis

versariis, servitutibus rusticis, atque urbanis, affirmativis & negativis, Beneficiis Ecclesiasticis, officiis publicis &c. sunt, vocanturque ab omnibus non *conditionate*, sed *absolute* perpetuæ, etsi remitti valeant à personis, in quas tendunt, modò personæ obligationi subjactæ nequeant sese hâc eximere, nisi dependenter à voluntate aliena, singulariter, quando hæc aliena voluntas non potest pro libitu, sed solum ex iusta, aut etiam *justissima* causa proficisci, similiter status Episcopalis est status *absolutus*, si possit Ecclesia aliquem deicere de hoc statu. Ergo contra omnes aut sentit, aut saltem loquitur, qui statum prædictorum Religiosorum negat esse *absolutum*, sed scribit esse *conditionatum*. Confirmatur hic discursus aptissima doctrinâ, quam *Tract. seq. Cas. IX. n. 383.* referam ex Dicastillo.

4. Cùm Gregorius XIII. cit. Bullâ definiat, illos Scholares, & Coadjutores esse *verè*, & *proprie Religiosos*, non *secus*, atque *quorumvis aliorum Ordinum Professores*, quomodo defenditur hæc definitio Pontificia adversus eum, qui fortè è verbis illius, quem necessitate compulsus refello, inferret, eos non esse *absolutè*, sed solum *Conditionatè Religiosos*? Adhæc, ut argumento palpabili confutem seu falsitatem, seu, ut mitius loquar, incongruitatem prædictæ locutionis, si Papa feriret anathemate, vel contra donaret indulgentiâ plenariâ omnes Sæculares, & Regulares, qui hoc Anno emitterent aliquid *absolutum* votum perpetuum, an non quivis Theologus esset pronuntiaturus reum pœnæ, compotem gratiæ illum, qui ederet vota nostrorum Coadjutorum Formatorum, iisve omnino similia?

Denique sic argumentor: Si ille nostrorum Coadjutorum Formatorum status est *conditionatus*, prout hic ab illo Neoterico expressè opponitur *absoluto*, tunc est *conditionatus* propter conditionem de præsentis, præterito, aut futuro, non de præsentis, aut præterito, cum nec umbra ejusmodi conditionis appareat, non de futuro, nam *proprie*, & *verè* dicta conditio de futuro (tollens denominationem *absoluti*) est adjectio quædam, quæ dispositionem suspendit. Acacius de Ripoll. IC. futè *Tract. De condit. & demonstrat. cap. 1. num. 6. 7. 8.* probans ex legibus, & earum interpretibus, Lud. Molina Theologus accuratè *Tract. 2. De justit. Disp. 206.* itémque Rebellus, atque alii Theologi referendi *Tract. seq. num. 545.* post Silvest. *verb. Conditio. num. 1.* & Dominic. Sotum in 4. *dist. 29. quest. 2. art. 1.* & quæ proinde dispositionem efficit *conditionatam*. Ripoll. *ibid. num. 43.* addens rectè, & ex sensu communi, dispositionem *conditionatam* vocari illam, *cujus effectus differtur in futurum*. Atqui effectus votorum emissorum à talibus Religiosis est vera obligatio, hæc quippe gignit promissio. S. Thom. 2. 2. *quest. 88. art. 3.* obligatio autem, quam contrahunt prædicti Religiosi, emergit,

confirmaturve, aut renovatur illo ipso tempore articulo, quo sua vota publicè edunt, igitur non differtur in futurum, consequenter nec est *conditionalis*. Et verò si differretur in futurum, non forent ii æquè verè, & *proprie Religiosi*, atque est ille ipse, qui eorum statum differtè negat esse *absolutum*, asserens è diverso expressè esse *conditionatum*. Atqui propter Bullam Gregorii paulò antè allegatam, & ab ipsomet hoc Neoterico citatam *Dyscolia nonâ*, nequit absque temeritate negari, illos esse æquè verè, ac *proprie Religiosos*, atque est quilibet Professor cujuscunque Ordinis Religiosi.

Confirmo ultimum hoc argumentum câ ratione, quod consensus *conditionatus* positâ conditione transeat in *absolutum*. *Text. in Leg. Hac venditio. ff. De contrab. emp.* atqui nequit nominari ulla conditio, quâ positâ consensus illorum Coadjutorum transeat in *absolutum*; igitur non est ab initio *conditionatus*, sed *absolutus*. Nec obstat, quod S. P. N. verbis supra descriptis exprimat, inesse *tacitè* iis votis, adeoque consensui conditionem; etenim ultra ea, quæ hæcenus attuli, in *Tract. seq. Cas. IV. num. 145.* probabo, voculam *conditio* persæpe accipi pro modo, ac proinde pro limitatione minimè suspendente conditionem; & *ibid. Cas. IX. num. 383.* idem vocabulum crebrò sumi pro conventionem inter partes *tacitè* paciscentes, ut si hoc, aut illud superveniat, licitum sit recedere à dispositione.

Plura contra hanc novam doctrinam adducit P. Christophorus Haunoldus noster *Tom. 1. De justitia Tr. 4. cap. 1. num. 9.* & *seqq.* edito post hæc jam mandata primo prelo. Videri quoque potest. P. Ernicus Pirhing. *Tom. 3. in Jus Canonic. Tit. De Regular. sect. 1. num. 17.* editus hoc Anno 1676.

Sicut & ejusdem Patris Haunoldi Vindex adversus cavillationes Gregor. à S. Laurentio P. Jacobus Illfung. *Controvers. 94.* more suo solidè ostendit, Pontifices supra relatos, dum scribunt, solennitatem votorum esse inventam sola constitutione Ecclesiæ, loqui de solennitate essentiali, seu substantiali, non autem de sola accidentali, ut vult prædictus Gregorius cum aliis quibusdam Thomistis.

COGNATIO NATURALIS QUANDO DIRIMAT MATRIMONIUM?

C A S U S VII.

Conscientiosi.

S U M M A R I U M.

Casus conscientiosus in Materia consanguinitatis. 151.
Quid sit cognatio naturalis? 152.

Cognatio

Cognati ab Agnatis differunt apud Iure-Consultos. *ibid.*

Linea quid? 154.

Explicantur varia vocabula indicantia gradum consanguinitatis? 155.

Gradus quid? 157.

Traditur Regula pro distantia collocatorum in linea recta. 158.

Alia pro distantia collocatorum in transversa aequali. 159.

Et tertia pro transversa inaequali. 161.

In petenda dispensatione non est opus facere mentionem propinquioris gradus inter inaequales. *ibid.*

Quomodo jus Civile numeret distantiam graduum? 162.

In quo gradu valeat, & non valeat Matrimonium? 163.

Casus rarus de parente in uxorem sororem sui Abavi. 164.

Quid aget Parochus, intelligens, intercedere cognationem inter sponsas? 165.

Potest non ut iudex, sed ut Consultor examinare, an verè sint cognati. 165.

Praxis deveniendi in veram notitiam. 166.

Quid fuerit agendum illi? de quo fuit num. 151. sermo? 167.

Qui gradus videantur jure naturæ dirimere Matrimonium? 168.

151 Gregoras vir patritius scribit Joanni Jacobo viro Clarissimo in hæc verba: Reperi non ita pridem in meo scrinio literas, à Socru mea pia memoria exaratas, in quibus Aviam meam Nurus diserè vocat: mein Frau Waas! id est, suam dominam cognatam. Quæ quidem compellatio movet mihi dubium, vel suspicionem, de aliqua consanguinitate inter meum filium, ejusque conjugem. Rogo vestram Clarissimam Dominationem, velit sciscitari ex N. N. quid iudicet hæc in re agendum, possimne salvâ conscientia totam dissimulare?

Hæc literas recitavit mihi, ut rogatus erat, vir ille clarissimus gradu, dignitate prudentiâ, justitiæ renacitate, die 10. Novembr. Anno 1661. ad quas quid responderim, aperiam inferiùs num. 167. interim observando, esse triplicem cognationem, quæ dirimat Matrimonium, scilicet *Naturalem*, *Spiritualem*, *Legalem*. De *Spirituale* ac *Legali* differam *Casu VIII. De Naturali*.

152 Quæritur I. Quid sit Cognatio Naturalis, quid Gradus, quid Linea?

Resp. I. Cognatio naturalis, seu consanguinitas, est vinculum plurium personarum, inter se sanguine communicantium, Tannerus *Tom. 4. Disp. 8. q. 4. num. 41.* seu est vinculum plurium personarum, quæ ab eodem, eoque propinquo stipite per carnalem generationem

descendunt. Laymann. *Lib. 5. Tract. 10. part. 4. cap. 4.* meritò exprimens illam conditionem: *Eoque propinquo*; nec enim aut Latine, aut Germanicè Gallicève appellantur à non Principibus cognati illi, qui distant inter se 10. aut 12. Gradibus, esto proficiscantur ex eodem stipite. Quamvis autem Jurisconsulti faciant discrimen inter cognatos, & agnatos, ita ut cognati sint illi soli, qui per virilis sexus conjunctionem uniti sunt, agnati verò, qui sive per virilem, sive per foemineum copulantur: nos tamen, sicuti & Theologi passim, nomine cognatorum designabimus etiam hæc agnatos.

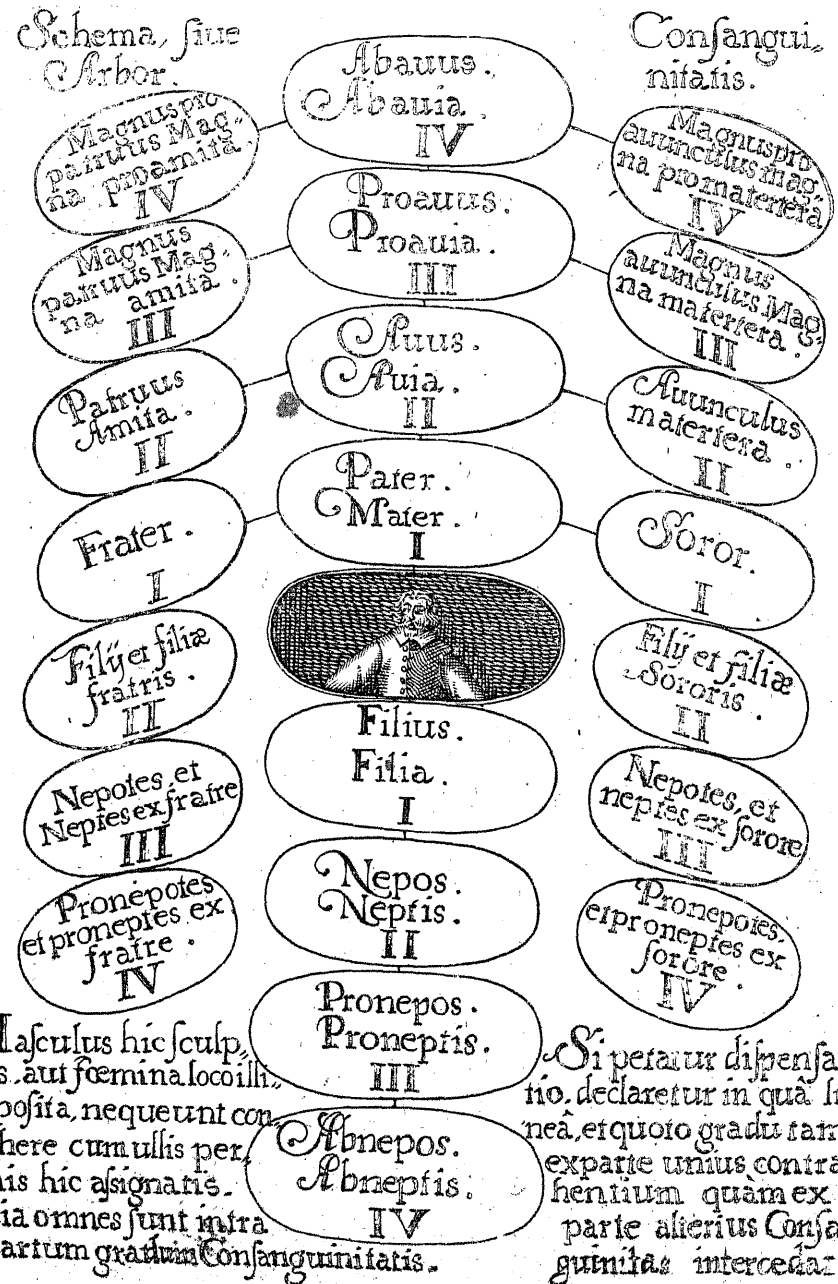
153 Resp. II. Quia Matrimonium non est interdictum inter omnes cognatos, sed tantum inter distantes à se invicem certo gradu. Ut hæc distantia dignosci queat, efformarunt Canonistæ aliquam figuram, quam nuncupant *Arborem Consanguinitatis*, in qua tota consanguinitas distribuitur in varias distantias, ut ex eis facile cognosci valeat, quibusnam cognatis veritum sit conjugium inter se. Exhibeo hæc illam, quæ in ipso Corpore Juris Canonici efficta proponitur in Decreto Gratiani 35. q. 5. & in Decretalibus ad cap. fin. *De consanguin. & affin.*

154 In hac figura cernis, Lector, Lineas, & Gradus. Linea est series quædam certa personarum inter se cognatarum per gradus varios distincta; quæ quidem duplex est, una vocatur *Linea recta*, altera *obliqua*, seu *lateralis*. *Linea recta* est ea, in qua collocantur soli illi, quorum posterior, seu inferior descendit à priori, seu superiore; sicut *Linea obliqua* cognominatur ea, in qua ponuntur, & describuntur solum illi, qui non à se invicem, sed omnes ab uno principio, capite, aut stipite proveniunt per generationem naturalem, ut sunt duo fratres, duæ sorores, soror, & frater; filii duorum fratrum &c. Hæc Linea est quandoque æqualis uni alteri, quia scilicet illi duo, aut tres, de quibus in hac, & illa collocatis instituitur æqualis, aut quæstio, distant æqualiter ab invicem, id est, à communi stipite; quandoque verò est inæqualis, quia nimirum distant illi duo, aut tres inæqualiter à communi principio, seu stipite, unus, inquam, magis, alter minus, sicut frater tui genitoris distat utique minus à stipite communi tibi, & ipsi, quàm tu; stipes enim communis tibi, & illi est avus tuus, à quo distas duobus gradibus, ut mox patebit, uno autem duntaxat frater patris tui, id est, patrus tuus.

155 Dico: *Patrus tuus*; non autem: *Avunculus tuus*, ut persæpe cum nausea audivi loquentes tum studiosos Theologiæ Moralis, tum etiam ipsos Sacerdotes; ut proinde, in gratiam minus peritorum linguæ Latinæ, velim hæc (quidni enim omnibus omnia fiam, si possim?) agere professorem Grammaticæ, atque adferre propriam significationem nonnullorum vocabulorum huc facientium.

V 3

Ita-

Itaque *Patruus* tuus, est frater patris tui; *Avunculus* vero est frater matris tuæ: filius tui patris dicitur *Patruelis* tuus; filia itidem patris tui nuncupatur tua *Patruelis*; soror patris tui dicitur *Amita* tua; soror matris tuæ, *Matertera* tua, quasi altera tua mater. Filius matertera tuæ appellatur tuus *Consobrinus*, quasi consobrinus; sicuti *consobrina* tua est filia tuæ matertera. At verò te consalutabo meum *Amitinum*, si mater tua fuit, ve est soror patris mei. Veneraberis autem Cajum tanquam *Proavum*, si extitit pater tui avi paterni, maternive. Tanquam *Abavum*, si genuit tuum proavum, vel proaviam. *Atavum* dices, si fuit abavi, vel abavia parens, sicuti *Tritavum*, si atavo vitam dedit, *Atavunculum*, si extitit frater atavia tuæ.

Vice versâ *Nepos* tuus nuncupatur, qui ex tuo filio, liave natus est. *Pronepos*, qui ex tuo nepote, *Proneptis*, quæ ex te proavo, *Abnepos*,

qui ex te abavo, seu tuo, qui es proavus, pater, *Abnepos*, qui ex atavo. *Tritnepos*, qui ex tritavo duxit ortum. Quamquam etiam *nepotis* nomenclatura sæpissime extenditur ad filios fratris, vel sororis; unde vulgò dicimus: *Est meus Nepos ex sorore*: traditque Calepinus in voce *Nepos* pro: *Nepos ex sorore* dici etiam Latine: *Nepos sororis*.

III. His notatis observa, collocari in Linea recta, de qua supra, tam *descendentes*, quam *ascendentes*; adeoque Linea *ascendentium* est, quando considerantur personæ cum respectu principii, à quo derivantur, sicut Linea *descendentium* est illa, qua consideratur principium cum respectu ad personas provenientes ab illo.

IV. Gradus, quorum tam frequens mentio in hac materia, est certa distantia cognationis unius ab altero, sicuti gradus scalæ est certa quædam distantia altitudinis. Ut verò distan-

stantia unius personæ ab altera possit facile, certoque deprehendi, atque adeò dignosci, quot gradibus una ab altera distet, traduntur pariter in cap. fin. De consang. & affin. partim à Glossis in illud capitulum, tres expeditæ Regule: una pro collocatis in Linea recta; altera pro collocatis in obliqua æquali; tertia pro constitutis in obliqua inæquali.

V. Pro collocatis in Linea recta est hæc: Positi in Linea recta, tot gradibus distant ab invicem, quot sunt personæ unâ demptâ, quot, inquam, personæ sunt necessariò, & formaliter concipiendæ ad denominandam illam, de cuius distantia queritur. Quare pronepos distat à proavo tribus gradibus; nullus enim potest formaliter concipi pronepos alicujus, nisi concipiantur 4. personæ scilicet ipse pronepos, pronepotis pater, pronepotis avus, & ejusdem pronepotis proavus. Ex his 4. si dempseris unam personam, remanebunt tres, ergo pronepos distat tribus solum gradibus à proavo.

VI. Pro collocatis in Linea obliqua, seu transversa æquali, statuitur hæc Regula: In Linea transversa æquali tot gradibus distant personæ à se invicem, quot gradibus distant singula à principio, seu stipite. Quare cum filii duorum fratrum, id est, duo patruels sint in Linea transversa æquali, & ita, ut singuli distent duobus gradibus à communi stipite, id est, avo suo, fit, ut etiam à se invicem distent duobus gradibus ab avo. Liqueat ex priore Regula; ut enim concipiantur formaliter, seu nepos, seu avus, necesse est omnino concipi tres personas, & non plures, scilicet illam, quæ dicitur nepos, deinde patrem hujus nepotis, & tertio patrem hujus patris.

Dices: *Ubi emanent Mater, & Avia? An potest quispiam esse nepos sine Matre, & Avia? Ergo ut concipiatur nepos, concipi debent non solum tres, sed quinque personæ; ergo claudicat Regula etiam pro Linea recta.* Resp. Ut existat nepos, requiritur quidem naturaliter, seu physice mater, & avia, non tamen requiritur formaliter, seu ad constitutionem Relativi *Nepos*.

VII. Duabus illis regulis additur tertia pro constitutis in Linea transversa, seu laterali inæquali; nimirum: In Linea transversa inæquali, tot gradibus distant à se invicem duo homines, quot gradibus à communi stipite distat illa personæ, quæ est remotior. e. g. Tu, & tuus patruus distatis duobus gradibus; nam in primis estis in Linea transversa, quandoquidem neque te tuus patruus, neque tu patruum tuum procreasti. Deinde estis in Linea inæquali; siquidem tuus patruus distat à stipite tibi, & sibi communi, id est, ab avo tuo tantum uno gradu, cum sit filius tui avi; at verò tu distas ab eodem avo tuo duobus gradibus, ut in priori Regula demonstratum est; ergo tu, patruusque tuus distatis ab invicem duobus gradibus. Quamquam se eundem phrasin, seu stylum Curia Romanæ diceris esse cum tuo patruo in primo gradu,

cum secundo, vel esse ipsi conjunctus in primo, & secundo gradu, nam Romana Curia computat peculiariter gradus utriusque lateris. P. Sanchez Lib. 8. Disp. 24. num. 26. observans tamen, non esse opus, ut in petenda dispensatione fiat mentio propinquioris (modò is non sit primus) gradus, ita quippe declarasse Clementem VIII. Ergo necesse non est, ut scribas: *Hæc Bertha, cum qua cupio inire Matrimonium, est mihi juncta in tertio gradu cum quarto.* Sufficit, si scribas: *Est mihi juncta, seu sumus juncti in quarto gradu consanguinitatis.* Sed vide omnino, quæ in hanc rem dicam infra num. 620. & 622. de primo gradu.

VIII. Ceterum illa distantia, & numerus graduum, quem hæctenus assignavimus, atque adeò Regule tres à nobis traditæ locum habent in solo foro Ecclesiastico, nam Jus Civile aliter computat gradus, quia scilicet computat illos in ordine ad hæreditatem ab intestato capiendam, qua in re præfertur is, qui est in viciniore gradu, præfertur autem pater in adeunda unius suorum filiorum demortui hæreditate alteri suo filio, ergo distat ab illo suo filio tantum uno gradu, ergo alter filius non distat, spectato jure civili, tantum uno, sed duobus gradibus à suo fratre defuncto. At quia jus Canonicum maximè confiderat causam Matrimonii contrahendi per naturam, qualis fuit inter liberos Adami, & Evæ, nam frater duxit propriam sororem, ideò meritò fratrem & sororem statuit in primo gradu. Vide Henricum Canisium De different. utriusque Juris differ. 43.

Queritur II. *In quo gradu non valeat Matrimonium?* Resp. Non valet in viciniore, quam sit quintus, valet in omni remotiore, quam sit quartus. cap. Non debet. De consang. cum olim non valuerit intra septimum cap. Nulli, 35. q. 3. Unde petes solutionem hujus

Casus Rarissimi.

Gabriel homo Hispanicus, filium Gomezum, & filiam Gertrudem genuit, qui filius propagavit genus usque ad quintam generationem, ita, ut vivente adhuc ejus sorore Gertrude, non solum natus fuerit Gorgonius abnepos Gomezi, sed ita adoleverit ut pubes factus postulaverit in uxorem ipsam Gertrudem sororem sui abavi Gomezi, filiam sui atavi Gabrielis, potuitne citra dispensationem concedi ipsi?

Resp. Fuisse re ipsâ concessam, testis est Michael Ferro Manrique, *question Vicarial. p. 2. quest. 39.* ut reperio in meis antiquis adversariis, carens nunc illo Scriptore. Et verò potuisse de jure communi, patet ex responsò allatò num. 163. præced. simul & Regula tertia supra num. 161. etenim subsistit Matrimonium inter

iura quintum gradum cognationis. Suprà num. 163. Gorgonium verò, & Gertrudem dicitur quinque gradibus, liquet inde, quòd Gorgonius fuerit à stipite communi sibi & Gertrudi, scilicet atavo suo, Gabriele verò patre Gertrudis remotus quinque gradibus, si vera est nostra prima Regula, & Grammatica explicatio vocabuli: *Atavus*, atqui duo consanguinei, positi in linea laterali inæquali, distant ab invicem tot gradibus, quot remotior eorum distat à communi stipite.

165 Quæritur III. *Quid agendum Parocho, quando intelligit, intercedere cognationem inter sponsas?* Resp. Licet Constitutiones Synodales p. 1. tit. 16. num. 41. anathemate feriant Decanos, & Parochos, qui aliquid defuerint, vel declaraverint in causis matrimonialibus controversis, non tamen arbitror, contracturum ullam culpam, vel poenæ reatum, qui, quando audit, sponfos esse sanguine junctos, quærit, non ut iudex, sed ut amicus, & consultor, cur dicatur intercedere consanguinitas, & evidenter cognito, nullum intercedere impedimentum, jubet esse sine scrupulo, at verò, si factò examine hæreat dubius, seu non evidenter certus, remittat definitionem ad Reverendissimum Dominum Ordinarium. Ratio est, quia experientia docet, plebem rusticam esse ita simplicem, ut persæpe vel judicet, vel saltem suspicetur, subesse impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis. Præsentem responsionem volo extensam esse ad dubium de affinitate) ubi certissimum est, turpiter falli. Quis, amabo, ita desperatè sentiat de benignitate Reverendissimorum Dominorum Ordinarium, ut contendant hi velle ad se, subolve forenses Commissarios deferri non sine sumptibus, & mora temporis, hæc dubia, destituta omni prorsus fundamento? *Discretio noscitur omnium virtutum esse mater*, inquit Canon. 1. De Offic. custod. Vide plura hanc in rem Tract. seq. Cas. X. num. 363.

166 Ergo quærat Parochus, ex iis, qui ajunt, intercedere cognationem, cur hoc putent, aut dubitent? Is auditis, describat in chartæ parte inferiore nomen sponsi ad latus sinistrum, ad latus autem dextrum nomen sponsæ, supra sponsum describat ordine semper ascendendo à proximioribus nomina illorum sponsi cognatorum, qui dicuntur dedisse causam cognationi ex hujus parte, similiter scribat in altero latere nomina eorum, qui ex parte sponsæ dicuntur dedisse ejusmodi causam, nec cesset à descriptione donec deveniat ad communem stipitem, è quo sponsus, & sponsa mediatè sint generati. Si non reperiat talis stipites, tum certum est, nullam adesse cognationem, ergo erit fortasse affinitas. Si verò reperiat communem stipitem, consideret, utrum sponsi sint in linea æquali, an inæquali, & tunc applicet Regulam secundam, si sint in æquali, tertiam, si in inæquali,

Quæritur IV. *Quid fuerit agendum illi viro 167 Patris, de quo noster Casus Conscientiosus?*

Respondi ego tunc, esse dissimulanter, & occultè quærendum ex iis, qui aliquam notitiam habere possunt de familia, seu tota cognatione foci, & nurûs. Si nihil comperiri possit, quod impedimentum causare queat, non esse curandas illas literas, cum potuerit fieri, ut illa matrona altera vocârit cognatam, ob conjunctionem in quinto gradu, vel, ut sæpe fit, ob affinitatem indirectam, & uni testi de auditu non creditur in causa Matrimonii, bonâ fide contracti. Abbas in cap. Præterea. De sponsat. sicut nec habita fuit mensè Martio Anno 1674. in Curia nostra ratio testis

Pueri simul & senis.

Pueri, inquam, simul & senis, quia jam sexagenarius testebatur, se adhuc decennem intellexisse ex suomet patre, proavos duorum sponzorum de futuro, fuisse fratres germanos, tribus aut quatuor adhuc deponentibus senioribus, illos duos proavos fuisse sibi familiariter notos, at nihil unquam quidquam de ulla cognatione inter eos intercedente inaudisse.

Censui ego, tamen si fuisset ille puer senex pro omnino inhabili teste habendus, si illud ipsum testimonium edidisset in illa pusilla ætate, aut generatim ante pubertatem. DD. in L. 3. §. Lege Julia. ff. De testib. licet quoque non sit repellendus is, qui jam pubes deponit de iis, quæ impubes vidit, vel audivit. Speculator De testib. §. 1. vers. Sed nunquid factum pubes, aliique passim, attamen quia & quinquaginta Anni fluxerant post illud, ut asseritur, dictum paternum, adeoque potuit facile intercedere lapsus, fallaciæque memoriæ, & tres alii, qui utique fuissent conficij illius tam arctæ necessitudinis, si qua intercessisset, pernegabant, esse quidquam sibi de ulla consanguinitate cognitum, eam ob rem existimavi, hunc Casum esse annumerandum iis, quibus habetur, conformiter doctrinæ traditæ in Quinario Tract. 5. cap. 42. num. 100. tribus negantibus plus fidei, quam uni affirmanti.

At quomodo fuit decidendus hic

Casus forensis etiam?

Gondisalvo volenti contrahere cum Gertrude dicit frater suus, subesse impedimentum consanguinitatis, in tertio aut quarto gradu, interrogati seniores negant consanguinitatem, attestantes de affinitate indirecta, ratione unius noverca. Quare jungit parochus illos Matrimonio, expressè adjiciente Gondisalvo, se, si subest impedimentum, nolle Matrimonium haberi pro rato. Viginti Annis post

post exoritur controversia de valore dicti Matrimonii, rursum examinatur frater mariti, reperit ille id, quod prius, efformatque clarè consanguinitatis arbores. Alia consanguinea Catharina interrogata deponit, se à patre audivisse, intercedere consanguinitatem, at ignorare in quoto gradu, alii etiam viri boni, ac rerum periti examinati, negant, se quidquam in alterutra parte habere comperitum. An dissolvendum Matrimonium jam susceptis aliquot liberis? An petenda dispensatio, cum ii conjuges nequeant ullos planè sumptus facere ob paupertatem?

d Respondi 1. Petendam esse, si quoquo modo possit, pro majore securitate dispensationem. 2. Si nequeat peti saltem à Nuntio Apostolico, tum esse dispensandum ab Episcopo ipso, juxta mentem Theologi Panormitani referendam infra n. 591. cum singulariter possit cognatio, si qua subest, dici occulta, hoc ipso quòd non sit notoria, in jure enim idem est occultum, quod non notorium. Suprà Tract. 7. num. 398. notorium autem id solum, quod nullà tergiversatione celari potest. Barboza in Repertorio verb. Notorium ex communi, potest autem dicta cognatio celari aliqua tergiversatione, eaque probabilis, ut mox dicam. 3. Enim, quandoquidem jam à viginti Annis prudenter creditum fuit, non fuisse habendam rationem testimonii perhibiti à fratre, sanè fuit tunc cognatio, si qua intercessit, prudenti tergiversatione celata, nec evanescit ista celatio propter repetitum testimonium fratris, cui enim fiat jam (repugnante eap. Quòd semel placuit, displicere non potest Reg. 21. in 6.) pluris, quam abhinc viginti Annos? cur ei plena fides habeatur asserenti ad eam arborem, quam straxit, revera spectare Stichum, non verò Febronium?

Sed neque Catharina consanguinea etiam juncta fratri efficit plenam, qualis requiritur ab omnibus, pro dissolvendo Matrimonio, bonâ fide inito solenniter, probationem, quia est solum de auditu, & unica, & audivit tantum ex uno, ergo non planè probat per ea, quæ adferam ex Navarro Tract. seq. Cas. XIII. sect. 3. num. 542. Cum igitur non sit contra solennem actum bonâ fide celebratum admittenda ulla probatio, nisi plena & undique legitima, Lefsius referendus infra num. 430. non est, cur hic admittatur recens producta, cum etiam sit præsumptio juris, quòd Parochus, qui ante totos Annos copulavit eosdem, fecerit omnia facienda. Menochius De præsumpt. Lib. 6. præsumpt. 10. consequenter quòd idem Parochus detulerit illud dubium ad D. Ordinarium, alioqui peccasset graviter, per ea, quæ paulò antè seu num. 165. produxi ex Constitut. Synodal. ergo non est cogitandum de ullo divortio. Acce-

debat quòd & dicta Catharina nullum certum gradum nominaret, & rudes facilè indirectam affinitatem, præsertim ortam ex noverca, confundant cum cognatione, & denique Matrimonio bonâ fide contracto, cumulatòque non unâ prole, favcant omnia jura, præsertim sacra. Infra num. 306. Ut proinde censuerim, nullum planè scrupulum esse movendum illis hominibus.

At quid respondendum fuit ad sequens

Quæsitum Novum?

Cum nimirum Anno 1674. scripto proponeretur hæc quæstio: Utrum, quando agitur de Matrimonio contrahendo, unicus testis de auditu sufficienter probet impedimentum consanguinitatis in quarto gradu, qui tamen id non à pluribus suis majoribus, sed ab uno solo jam pridem defuncto audivit, quantumvis clarâ computatione distinguat gradus ab utroque latere. Ubi notandum, præter depositionem testis nullum penitus famam, vel rumorem adstruere assertum impedimentum, sed imò unam aliam testem testari, se à matre sua contrarium audivisse, nimirum non ipsarum partium contrahere volentium, sed earundem parentum proavos fuisse fratres germanos, adeoque partes esse consanguineas in solo quinto gradu. Expecto responsum unius lineolæ.

Respondi, non quidem plenè probari testimonio primi testis consanguinitatem in quarto gradu, cum sit tantum & unus, & ex auditu solo unius, proindeque insufficientis. Infra num. 341. ex Navarro, atque ejus depositio infirmiter deponit de consanguinitate, adeoque adsunt duo testes ex auditu non unius ejusdem, sed duorum, videri semiplenè, adeoque sufficienter (ad peccatum impediendum. Suprà num. 543.) probari, aliquam inter sponfos consanguinitatem intercedere. Si intercedit, tunc incumbit partibus probare, esse supra quartum gradum, quia & affirmanti incumbit probatio, & in dubio de remotiori, aut propinquiiori gradu præsumitur pro propinquiiori, ut alibi ostendi, siquidem generatim præsumitur unitas, quando non probatur pluralitas. Barboza in Repertorio verb. Unitas.

Quæritur V. *Quo jure sit inductum impedimentum Cognationis?*

Resp. Secundum Theologos jure naturali irritum est Matrimonium in omnibus gradibus lineæ rectæ, & aliquibus lineæ transversæ, secundum alios, in solis primis gradibus lineæ tam rectæ, quam transversæ, juxta alios in solo primo gradu lineæ transversæ, & primo & secundòque lineæ rectæ, ut proinde solo jure

Ecclesiastico sit irritum in aliis gradibus. Hæc tertia sententia probatur inde, quod reverentia simul, & verecundia naturalis videatur in illis omnibus, & solis prohibere commercium carnale. Unde judicamus, non posse quidem Pontificiâ auctoritate, ac dispensatione fieri, ut valeat Matrimonium patris cum filia, avi cum nepte, fratris cum sorore, & consequenter separandos, qui in gentilitate constituti inissent tale connubium, vellenteque fieri Christiani, at verò jure naturali subsistere Matrimonium proneptis cum proavo, patris cum nepte ex fratre, patruelis cum patruela. Vide obvium quemque Theologum differentem de impedimento Cognationis, reperies patronos multos pro singulari harum trium sententiarum.

COGNATIO SPIRITUALIS, ET LEGALIS QUANDO DIRIMAT MATRIMONIUM?

C A S U S VIII.

Puerilis.

S U M M A R I U M.

Casus petentis in uxorem suam filiastram, quam ipse puer levârat è Sacro fonte 169.

Cum quibus contrahatur cognatio spiritualis? 170. remissivè.

An consuetudo possit inducere cognationem spiritualem? 171.

Que ignorantia impediât cognationem spiritualem? 172. & seqq.

Quid sit cognatio Legalis? 176.

Inter quos dirimat conjugium? 177.

Novissimus Casus de cognatione spirituali. Ibid. in Append.

169 **H**ilarinus puer decennis, inductus auctoritate parentum, tenuit in Sacramento Confirmationis Hugolinam puellam sexennem, adeoque puer infantem, qui proventus ad ætatem virilem adjecit animum ad suam filiastram Hugolinam, cupiens habere in uxorem, cum autem objiceretur ipsi impedimentum Cognationis spiritualis, respondit, se cum teneret Hugolinam, omnino ignorasse quid ageret. Consultus Juris consultissimus Navarrus respondit in hunc modum. Non est necessaria dispensatio in specie proposita ad hoc, ut oratores contrahant, si verba illa in supplicatione porrigenda posita: Quod omnino ignorabat, quid ageret, intelligantur de ignorantia, qua causaretur ex defectu iudicii, & usus rationis sufficientis ad peccatum, & obligandum se voto, quia non fuisset doli capax. Esset verò necessaria dispensatio, si ver-

ba illa prædicta significarent ignorantiam, quam habet impubes doli capax ante secundum septennium, illa enim invenitur etiam in eo, qui est major septennio, & jam habet usum rationis, & potest peccare. Ita Navarrus de Cognat. spirit. Consil. 1. referens consil. 2. alium Casum de puero duodecenni, tenente in Confirmatione aliam sexennem puellam.

Quæritur ergo I. An responsum Navarrus sit 170 absolute verum, atque adeo an, & qua ignorantia impediât Cognationem spiritualem?

Supponitur autem ex toto Tit. De cognat. spirit. & ex cap. Si quis filiastrum. 30. quest. 1. eum, qui quempiam tenet in Baptismo, vel Confirmatione, contrahere cognationem aliquam spiritualem, atque adeo impedimentum. Cum quibus verò personis, & cum qualibus circumstantiis contrahatur hæc cognatio, explicavi distinctè in Alphab. Baptizant. & Confirm. Cas. XVII. & XXII.

Quibus adde, negari à Fagnano in cap. U. 171

trum. De cognat. spirit. n. 2. hanc cognationem contrahi à muliere, quæ ex antiqua consuetudine loci desert è domo puerperæ infantulum usque ad templum, traditque ad fores templi designato patrino, nec postea exercet ipsa ullum amplius ministerium circa infantem, & tamen ex vi ejusdem consuetudinis refertur tanquam vera matrina in librum Baptizatorum, utpote, quæ puerum è domo extulit cum intentione, ut evaderet matrina. Ideo autem negat Fagnanus, hanc consuetudinem sufficere ad gignendam cognationem spiritualem, quod nulla consuetudo valeat inducere impedimentum, nisi specialiter approbata à Pontifice. Verùm quia Cas. I. num. 25. retuli magnos Doctores, tribuentes consuetudini longævæ efficaciam inducendi novum impedimentum, idcirco satis probabile est, contrahi re ipsâ cognationem spiritualem in Casu Fagnani. Qui tamen in cap. Veniens. De Cognat. spirit. num. 11. scribit, esse veriorum, & tutiorem opinionem, quod ad cognationem spiritualem sufficiat vel præsentare Sacerdoti baptizandum, vel suscipere immediatè de manu baptizantis, etsi primam partem hujus doctrinæ doceat solus Martinus Ledesma contra Sotum, eò quod Canones plus non exigant, quàm tactum, additque num. 22. si consuetudo loci habeat tales pro veris patrinis, debere pro talibus idcirco haberi, quod, licet consuetudo nequeat inducere impedimentum dirimens, possit tamen interpretari dubios textus Juris. Ita ille, cui facilè ad stipulor quoad hanc interpretandi vim. Porro in citato Alphabeto Baptiz. num. 537. observavi quidpiam ad rationem impediendi, quo de nunc tractamus ex instituto, apprimè faciens, quod scilicet nemo fiat patrinus, & consequenter nemo

contrahat cognationem spiritualem sine intentione aliquem tenendi inslar patrini, id est, exercendi illam caremoniam sacram, veluti præscriptam ab Ecclesia. Unde, si Hilarinus puer ita ignorabat, quid ageret, ut revera nescierit, illam intentionem esse caremoniam aliquo modo sacram, seu piam, tunc sanè non evasit patrinus. evasit autem, si doctus fuit, esse caremoniam, esto nihil sciverit de futura compaternitate, sicuti cit. num. 537. notavi ex communi. Unde

172 Resp. I. Ignorantia facti, qua scilicet quis tenet filium Caji, putans, & intendens tenere filium Titii, impedit cognationem spiritualem, ut probavi in cit. Alphabeto num. 537. At verò ignorantia juris, seu quod per talem, vel talem actum contrahatur aut compaternitas, aut impedimentum Matrimonii, nihil officit valori compaternitatis. Ratio est, quia Ecclesia annexit hanc compaternitatem, & consequenter impedimentum actui, quo quis libere exercet actum patrini, sicuti annexit affinitati, Ordini sacro &c.

173 Resp. II. Ignorantia tollens libertatem moralem impedit cognationem spiritualem, & consequenter nec impedit, nec irritat Matrimonium. Hanc responsum intendit Navarrus verbis supra relatis, quia per libertatem moralem intelligo illam, qua quis prædictus est tali iudicio, ut possit peccare mortaliter, aut emittere votum validum. Ratio responsum est, quia verus patrinus suscipit in se gravem obligationem instruendi in fide suum filiastrum, ut declaravi in cit. Alphab. n. 573. hanc autem obligationem, & consequenter munus patrini suscipere non potest, qui præ infirmitate iudicii nequit peccare mortaliter. Quia verò in Alphabeto Communio. Casu VI. ostendi, fallere saltem in Germania illam Regulam Juristarum & multorum Theologorum, quod scilicet in dubio præsumatur quis statim post expletum primum septennium jam esse doli capax, postque peccare mortaliter, concedendo tamen hanc doli capacitatem cadere communiter in puellas octennes, & pueros novennes, non autem citius communiter, idcirco si quis Germanus puer, vel puella, adhiberetur ante hanc ætatem in patrinum, vel matrinam, censerem ego, in dubio de sufficiente usu rationis, non fuisse contractam cognationem spiritualem, & consequenter nec impedimentum Matrimonii.

174 Resp. III. Ignorantia illa, qua communiter laborant pueri, & puellæ primis Annis, quibus incipiunt fieri doli capaces, non impedit communem cognationem spiritualem, & consequenter non obest, quò minus oriatur impedimentum. Hoc responsum videtur intendisse Navarrus, verbis sanè obscurioribus, quàm debeant formari resolutiones Casuum propositorum consilii causâ. Ratio est, quia licet pueri novennes, decennes soleant satis im-

perfectè intelligere, quæ intelligunt, hæcque intellectio, seu intelligentia hoc ipso, quod sit satis obscura, & imperfecta, involvat ignorantiam, quia tamen hæc ignorantia, & imperfectio non tollit libertatem moralem, atque adeo potentiam peccandi mortaliter, ideo communiter non tollit impedimentum Matrimonii. Unde, si Hilarinus noster, proprie loquendo, omnino ignorabat, quid ageret, debuit fuisse valde heberis ingenii, aut non fuisse ullo modo edoctus, quid sit suscipere aliquem è fonte Baptismali, aut esse patrinum.

Quare, si quis, præsertim Italus (huic enim 175 genti citius oritur almus Phœbus) mihi de se decenni proponeret hunc Casum, quærerem, confestim ex illo, an prius, quàm exerceret illum actum, non fuerit edoctus, qualis sit? Si negaret, tacitè dicerem: Probabiliter fallis, aut falleris, quia plerumque solent pueri talia edoceri, antequam adhibeantur ad istud officium. Si diceret, se nescire, subderem: Ergo es nimis obliviosus, præsumeremque, esse explicatum. Si fateretur, esse sibi quidem explicatam illam caremoniam, sed nihil profus intellexisse, cogitarem: Ergo es substupidus, atque adeo, nisi cognoscerem esse substupidum, dicerem, contraxisse veram compaternitatem, & ideo non debere sine dispensatione adspirare ad nuptias cum Hugolina. Cognito autem esse substupidum, præsumerem, non intellexisse sufficienter.

Quæritur II. Quid sit Cognatio Legalis, & 176 quomodo dirimat Matrimonium?

Resp. I. Cognatio Legalis est propinquitas, orta ex adoptione alicujus. Adoptio verò, ex qua oritur hæc cognatio, est extraneæ personæ in filium, filiam, neptem, vel deinceps legitima assumptio. P. Casp. Hurtadus De Matrimonio Diss. 19. disse. 1. Nomine extraneæ personæ intelligendo illam, quæ non originatur naturaliter ab adoptante. Hæc adoptio est vel perfecta, vel imperfecta. Perfecta, quando quis transit in potestatem adoptantis, fitque ejus hæres necessarius, etiam ex testamento. Imperfecta, quando adoptatus manet sub potestate alterius e.g. veri, naturalis patris, & est hæres necessarius solum ab intestato. Formula adoptandi erat ista: Hunc hominem filium meum esse ajo, isque mihi emptus est hoc are. Alfordus noster in Annal. Britann. Ad Ann. Christi 275. num. 28.

Resp. II. Cognatio Legalis gignit impedimentum Matrimonii, cap. Vnic. De cognat. Leg. & quidem secundum alios contra alios etiam imperfecta, adeoque secundum omnes dirimit Matrimonium inter uxorem adoptantis, & adoptatum, interque uxorem adoptati, & adoptantem, itémque inter adoptatum, & liberos legitimos adoptantis. At verò non dirimit inter filios adoptivos, & filias adoptivas, ut consultus respondit Diana Part. 4. Tract. 4. Resol. 121. contra alios, addens etiam contra alios,

alios, non dirimere inter filium adoptatum, & spuriam adoptantis, sicut & Hurtadus *loc. cit. diff. 3.* cum Sanch. contra Navarr. Henriq. & alios asserit, impedimentum istud extendi ad illos solos descendentes adoptati, qui sub potestate adoptati existerent tempore adoptionis. His controversiis componendis, aut judicandis non immoror, cum adoptio sit hinc temporibus admodum rara, & in Casu contingente possint dubia resolvi lectione cujusque Doctoris tractantis de impedimentis.

Multi quidem consueverunt materia de cognatione immediatè subjungere tractationem de affinitate, ego tamen constitui cum P. Tannero, & aliis quibusdam servare integritatem ordinem, quem indicant versus Hexametri descripti *num. 13.*

Ergo de affinitate agam *Cas. XVI.* nunc autem placet, quæ dixi de cognatione spirituali, & legali, aliquantum illustrare relatione, explanationeque hujus

Casus, & responsi.

EVa peccavit cum suo compatre, qui susceperat ejus filiam à Baptismo. Confessa incestum spirituales, intelligit ex confessario, esse sibi in posterum interdictam copulam conjugalem, nisi in petretur dispensatio, idcirco videlicet, quod ille compater Evæ sit etiam compater Mariti Evæ, & proinde ipsa per adulterinam, & incestuosam copulam, cum suo compatre, contraxerit affinitatem cum proprio marito. Ego vero consultus respondi, errasse confessarium, siquidem legi in Alphabetis *R. V.* quod possit in Matrimonium habere duellam ille vir, cujus uxor defuncta puellam à sacro fonte levavit. *Quæro ex R. V. & c.*

Ita ad me nonnemo. Cui respondi, utique fuisse lapsum errore humano (nec mirando in tam raro casu) Confessarium, siquidem cognatio spiritualis, & si ita loqui fas est, spiritualis affinitas non involvit nisi illos ex una parte, vel qui levaverunt, baptizaveruntve aliquem infantem, vel quorum ex altera parte infans est levatus, baptizatusve, atqui adultera nec levavit, baptizavitve prolem sui mariti, vel hic uxoris. Patent hæc ex dictis in hoc *Cas. VIII.*

Unde etiam solvitur generalis quæstio, quam idem D. Consultus expressit his verbis: *An facti per copulam carnalem contrahitur affinitas cum consanguineis ipsius complicitis, ita etiam per eandem copulam perfectam fiat affinis se committens iis, qui compliciti non sanguine, sed spirituali, vel legali cognatione sunt conjuncti?* Respondetur enim ad utrumque negativè, cum erubescendum sit loqui hic sine jure, jura autem nihil hæc statuunt novi. Videri potest inter ceteros P. Dicastillo *De Matrim. Disp. 7. dub. 24. & 83.*

CRIMEN UXORICIDII QUANDO DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS IX.

Sceleratus.

SUMMARIUM.

Casus mariticiidii ex animo vindictæ. 178. Conditiones uxoricidii dirimentis Matrimonium. 180. & seqq. Alius casus mariticiidii facti ad præveniendum periculum. 182. Quid respondendum ad Casum num. 178. productum? 183. & seqq. Proponuntur summarie conditiones necessariae ad inducendum impedimentum uxoricidii. 187.

Hortensia juncta Matrimonio cum Petro, 178 qui perpetravit adulterium cum Achille, qui gerebat inimicitias cum Petro, & Hortensia quoque petrum oderat, quod ab illo duxerit haberetur. Ineunt consuium, ut eum interficiant, quod & factum est, primariâ quidem intentione ulciscendi, quia oderant, secundariâ contrahendi simul, attem dubitant. *Quæritur, an omnium sit impedimentum dirimens, & quid faciendum, si contraxerunt?*

Hic sceleratus, aut sceleratorum Casus propositus fuit hisce verbis P. Leonardo Lessio, ut videre est in *Auditorio ad 1. 2. verb. Matrimonium. Cas. 10.* Quid responderit ad illum, & quid respondendum fuisse judicem, aperiam *num. 183.* ubi notavero, esse tria crimina, ob quæ Leges Canonice statuerunt impedimentum dirimens, scilicet Uxoriciidium, *cap. Super hoc. De eo, qui duxit: Adulterium, de quo Casu X. & Raptum, de quo Cas. XIX.*

Porro ut uxoricidium inducat illud impedimentum, debet in primis esse vera occisio uxoris propriæ, & non tantum gravis mutilatio, etenim verba legum, præsertim poenaliû, debent intelligi cum effectu. *cap. Relatum. De Cler. non residente.* Deinde debet intervenire alterutra harum circumstantiarum, *Prima*, ut illi duo, quorum Matrimonium debet cum irritatione impedire ea interfectio, occidant uxorem (aut maritum, ut paulò post dicam) ex communi consilio, eaque intentione (signis externis manifestatâ. P. Perez *Disp. 33. sect. 1.* ex communi) ut illo, vel illâ peremptis contrahant inter se Matrimonium. Consentunt autem nequæ communi consilio, etiam quando vitam eripiunt auxilio sicarii, ab iis constituti.

Altera circumstantia est, ut, si unus inferat necem sine consilio alterius, præcedat hanc interfectionem adulterium, nisi enim in tali casu

casu præcedat adulterium, non orietur impedimentum, ut cum plurimis tenet Sanchez *De Matrim. Lib. 7. Disp. 78. n. 9.* contra plurimos, quos sequitur Perez *Disp. 33. sect. 1.* sat bene probans suam sententiam, & non esse opus, ut in tali casu occisionis sit data fides de ducenda altera, aut nubendo alteri, deciditur expressè in *cap. Super hoc. De eo, qui duxit in Matrim.* Ex his petes resolutionem in primis ad hunc

Casum Mariticiidii.

Jovius uxorem suam adulteram, & adulterum oderat, & per insidias occidere parabat. Adulter, & adultera id scientes, absque intentione contrahendi Matrimonium, illius mortem machinati sunt, & secreto occiderunt. Postea Matrimonium contraxerunt in facie Ecclesiæ. *Quæritur, an teneat?*

Ad hunc Casum sibi propositum respondit rectè Navarr. *Consl. 1. De eo, qui duxit in Matrimonium.* Illud tenuisse, idcirco, quod ex narratione facti clarum sit, interfectionem illam nequaquam provenisse ex intentione contrahendi inter se post mortem occisi. Supponit autem Navarrus, juraque statuunt, impedimentum respectu mariti, occidentis cum illa intentione uxorem propriam, extendi debere ad uxorem, eâ intentione adferentem suo marito necem, ita enim traditur *cap. 1. De convers. insid.* & quidem directè in primo casu illius capituli, indirectè verò in altero casu ejusdem capituli. Eam ipsam doctrinam supponit Lessius *suprà num. 179.* atque cum Sanchez, multisque aliis contra Ledesmam, & alios defendit Dicastillo *De Matrim. Disp. 7. dubit. 56. n. 604.* Omnes autem in hoc conveniunt, quod prædictum crimen uxoricidii, aut mariticiidii dirimat Matrimonium duntaxat inter illas duas personas, quæ machinatæ sunt mortem, aut adulterium commiserunt, licet constet, uxoricidium etiam sine intentione, aut pacto contrahendi cum alia, fuisse olim impedimentum impediens Matrimonium cum quacunque.

183 His præmissis, videndum est, quid Lessius responderit ad illum Casum *sceleratum*, quidque nobis videatur respondendum. Et quidem respondit P. Lessius, fuisse ortum impedimentum, si saltem *secundariâ intentio* fuit contrahere, eò quod jura non expriment, intentionem contrahendi debere esse primariam. 2. Si dubitent, an habuerint illam intentionem *secundariam*, debere abstinere Matrimonio, eò quod contracturo debeat *moraliter constare*, non subesse impedimentum, alioquin exponeret se in periculum fornicationis. 3. Si contraxerunt dubitantes, an subesset impedimentum, debere abstinere usque conjugali tam reddendo, quam petendo, nisi dispensetur cum iis. 4. Si verò contraxerunt nihil suspicantes

de impedimento, & postea dubitatio supervenerit, adhibita diligentia, si nihil possint *moralis* certitudinis assequi, probabiliter non indigere dispensatione.

Prima responsio mihi placet, tum ideo, 184 quod multi apud Sanchez *loc. cit. num. 13. absolute* negent, requiri ad hoc impedimentum inducendum intentionem contrahendi cum adultero, tum quia DD. quos ibidem plenâ manu refert Sanchez requirentes hanc intentionem, nunquam dicunt, debere esse primariam.

Secunda responsio etiam mihi probatur, 185 non tam ob rationem Lessii, (etenim in dubio est melior conditio possidentis libertatem, habitisque pro se jus naturale) quam ideo, quod in dubio præsumat forum externum, eam adfuisse, Sanchez *loc. cit. n. 19.* atqui in foro interno statur præsumptione externi, quando non constat de opposita veritate.

Tertia quoque & *quarta* responsio mihi 186 probatur, addendo ad *quartam* cum ipsomet Lessio, difficilè creditu esse, non habuisse eos intentionem contrahendi; si enim hanc non habuissent, sumpsissent ultionem mitiore modo.

Claudo hanc materiam verbis, quibus P. 187 Sanch. disputationem illam septuagesimam octavam: Tandem ut summam complectamur conditiones, quas ad hoc impedimentum dirimens desiderari diximus, sunt eæ quinque. *Prima*, ut sit machinatio mortis alterius conjugis sive ab alterutro conjugue, sive ab adultero facta, effectu mortis subsecuto, sufficit tamen mandatum, vel consilium, non autem machinatio ejus interfectionis. *Secunda*, ut machinatio vestiatur sine ineundi Matrimonii inter superstitem adulterum conjugem, & adulteram, vel simul mortis machinatorem. *Tertia*, ut ad sit adulterium, quando solus alter ex adulteris mortem machinatus est, vel si adulterium desit, uterque illius machinationis reus sit. *Quarta*, ut adulterium sit utriusque notum. *Quinta*, ut prius Matrimonium fuerit verum, etsi non consummatum, divortiumve celebratum sit. Ita P. Sanchez.

CRIMEN ADULTERII QUANDO DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS X.

Bene specificatus.

SUMMARIUM.

Casus adulterii dirimentis Matrimonium bene specificatus. 188. Quid ad illum Casum responderit prius Autor? 190. Quid nunc respondeat? n. 203.

Con-

Conditiones necessaria, ut adulterium dirimat
connubium. 192. & seqq.

Casus adulterii non bene resolutus in aliqua
Curia. 194.

Nihil interest, siue ante, siue post fidem datam
patretur adulterium. 195.

Qui authores proponant hanc questionem Virum
ad incurrendum impedimentum ratione Adul-
terii requiratur noticia huius impedimenti?
201. & 202.

Aliqui eorum male citati. Ibid. in Append.
Adulterium debet esse completum per immisso-
nem seminis. 203.

Qui iuvandus is, de quo est n. 188. actum? 204.
Casus mulieris equivocè respondentis adultero.
205.

Et adulteri etiam equivocè respondentis adu-
ltera. 207.

Et alterius adultera prius nupta bonâ fide, de-
inde malâ fide permanentis in putatio Ma-
trimonio. 209.

Dissuadendum conjugibus, ne cuiquam promit-
tant Matrimonium post mortem conjugis. 211.

188 **K**ilianus, adhuc satis juvenis, desponde-
tur invidus Lucia jam vetula, radio vi-
ctus, desertâ Lucia, bellum sequitur, ubi cap-
tus amare Barbara virginis id agit, ut hanc
sequacem habeat, ac proinde utitur illâ inte-
gro Anno tanquam concubinâ, ignorante ta-
men, Kilianum esse alteri copulatum. Ubi
verò casu intellexit, esse illigatum alteri, per-
rexit nihilominus ei convivere, ut antea, ita
tamen, ut Kilianus tunc promiserit ipsi Ma-
trimonium, post mortem sua vetule, suscepit-
que ex Barbara septem liberos etiam unum su-
perstitos. Pace Imperio reddita Kilianus pa-
triam unâ cum Barbara, communibusque li-
beris repetit, ubique sedem figit inter hereti-
cos. Verum stimulis conscientie non infre-
quenter agitatus, ante unum, atque alterum
Annum adit Religiosum quendam, aperitque
ipsi totum animæ statum, at hic jubet illum
abire à Barbara, redireque ad Luciam, quod
cum difficile admodum ob susceptos maxime
liberos ex Barbara ipsi caderet, in antiquo
hactenus remansit statu.

189 Nunc verò authenticum acquisit testimo-
nium scriptum, & signatum ab Archigram-
mateo loci, in quo Lucia confederat. Luciam
ex vita excessisse. Quare latus Kilianus Pa-
rochum, & Decanum cuiusdam urbis Con-
stantiensis Diocesis a iis, rogans, ut cum Bar-
bara legitime contrahere permittatur, ob se-
ptenâ præsertim proles bonum. Accedit, quod
Barbara disposita jam sit ad deserendam hæ-
resin, ac patriam, & sequendum Kilianum

cum liberis in quemcunque locum Catholi-
cum, ut hi liberi sanctius educantur.

D. Decanus respondit, se sine consensu à
D. Ordinario facere non posse, illo verò im-
petrato hand fore difficilem. At quaritur,
an sit necessarius consensus alicujus Superio-
ris Ecclesiastici? Censco enim ego ex Ræ-
væ scriptis, impedimentum dirimens non es-
se. Accedit, quod neuter illorum impedi-
menti illius ullam habuerint notitiam, qui si-
bi planè persuaserant, post Lucia obitum ju-
stissimum inter se dari posse Matrimonium.
Atqui juxta scripta mea Casistica dictata à
N. N. Disp. 2. De Leg. secl. 1. §. Annullatio,
seu inhabilitas, quæ ex adulterio, cum pro-
missione Matrimonii post uxoris obitum ori-
tur, præcipitur non ut forma, sed ut pœna, seu
in pœnam delicti, quæ non nisi à sciente illam
incurritur ex Palao &c.

Habeo adhuc penes me Chirographum viri
Religiosi, qui suo, suique Superioris nomine,
requisivit Anno N. meum, & quidem binis li-
teris (nam in primis non expresserat unam,
alteramve conditionem multum facientem,
ad rem) iudicium de hoc Casu proposito ver-
bis huc translatis. Respondi autem inprimis,
ignorari à me locum, aut occasionem, qua
directe, vel indirecte docuerim, non oriri im-
pedimentum in Casu huic simili: nec enim
huc applicari potest mea, & aliorum senten-
tia, de censuris solitis non incurri ab igno-
rantibus illas, etenim contumacia, quam re-
quirunt censure, non reperitur in ignorante.
Addidi esse à me lectos plurimos, explicantes
hoc impedimentum, at non meminisse ullius,
qui in ejus explicatione ad incursum illius
requirit scientiam impedimenti, & verò id
statui non præcise, aut primario ut pœnam (et si
videretur dissentire Dicastillo De Matrim. Disp.
7. dab. 37. n. 633.) sed ne detur occasio ca-
ptandi necem superstitis conjugis, aut conju-
gum, nec reperiri à me quidquam pro illa o-
pinione in Castro Palao, igitur esse Kilianum,
& Barbaram impeditos, si ipsis nihil aliud,
quam ignorantia impedimenti patrocinetur,
sicuti secundum aliquos patrocinetur defectus
mutuæ repositionis, atque juramenti, quo-
rum tamen opinionem vix secuturus videatur
iudex Ecclesiasticus. Hæc & alia tunc brevi-
ter rescripti ad illum particularem Casum, re-
scripti veritas magis firmabitur enucleatâ, si-
mul ac brevi relatione eorum, quæ Jura, & DD.
tradunt ad titulum præsentis Casus, quomo-
do scilicet adulterium, quatenus separatum
ab uxoricidio, dirimat Matrimonium. Præci-
puas ex adferendis doctrinas confirmat irre-
fragabilis resolutio hujus

Casus

Casus Antiqui.

191 **P**ropositum est nobis, quod vir quidam u-
xorem habens, sibi aliam, huiusmodi rei
insciam, copulaverit: sed primâ mortuâ dis-
cedere nititur à secunda. Sed licet in Canoni-
bus habeatur, ut nullus copulet Matrimonio,
quam prius polluerat adulterio, & illam ma-
ximè, cui fidem dederat, uxore suâ vivente,
vel quæ machinata sit in mortem uxoris, quia
tamen præfata mulier erat inscia, quod ille
aliam haberet uxorem viventem, nec dignum
est, ut prædictus vir, qui scienter contra Ca-
nones venerat, lucrum de suo dolo reportet,
consultationi tuæ taliter respondemus, quod,
nisi mulier divorcium petat, ad petitionem
viri non sunt aliquatenus separandi.

Hactenus authenticum rescriptum Alexan-
dri III. Cap. 1. De eo, qui duxit, qui Pontifex
præfuit Ecclesiæ Anno 1160. adeoque Casum
præsentem nuncupamus merito Antiquum,
elucidantes illum, atque alios huc spectantes
sequentibus §. §.

192 I. Adulterium ut sine uxoricidio dirimat
Matrimonium, debet ei addi contractus de
præfenti (invalidus utique) cum adultera, vel
adulterium in futurum post mortem propria
uxoris, si adulter sit conjugio illigatus, vel
proprii mariti, si adultera sit juncta Matrimo-
nio. Constat ex toto tit. De eo, qui duxit, o-
mnibusque DD.

193 II. Debet quoque esse formale adulterium, id
est, utraque pars (saltem si tantum adultera
sit juncta Matrimonio) scire, committi à se
adulterium, adeoque alterutram esse junctam
vero Matrimonio. Patet apertè ex resolutio-
ne Pontificia Casus præsentis, ex qua etiam sit
manifestum, adulterum, qui fingens se cœli-
bem corripit aliquam virginem, cum promissio-
ne Matrimonii, teneri hanc volentem du-
cere post mortem suæ uxoris. Si verò utraque
pars sit copulata conjugio, negat apertè Hur-
radus Disp. 23. diff. 2. necesse esse, ut pars una
sciat, alteram esse etiam conjugatam, eò quod
nihilominus patret verum, & formale adu-
lterium. Sed opposita sententia Sanch. Lib. 7.
Disp. 29. atque aliorum apud ipsum est com-
munior.

194 Illud autem est difficilius, quid sit respon-
dendum ad sequentem Casum

Appendicis difficilis.

Cajus duxit Annam, nescio quibus argu-
mentis probantem, bonaque fide creden-
tem, maritum è vivis esse sublatum, qui ta-
men paulò post hæc secundas simul, & in-
faustas nuptias Anna virgus comparuit, at
uxoria credulitatis, novique conjugis indi-

gnatione permotus petiit bellum adversus
Turcam Anno 1664. Pannoniam vastantem,
inque eo occubuit, mortem ejus testantibus
quinque ocularis testibus. Quare Cajus ad-
jecit rursus animum ad Annam, à qua fe-
cerat, ut par erat, divorcium post reditum
Titii. Et verò loci Ordinarius non modo in-
terdixit ipsi hoc Matrimonio, sed omni pla-
de alio, eandemque tulit sententiam in Annam.
Cum ergo alteruter horum versetur in magno
incontinentiæ periculo, quaritur, an teneat-
ur stare sententiâ Ordinarii?

Respondi literis interrogatus, inprimis
certò valiturum Matrimonium, seu cum hisce
duobus inter se, seu cum alio tertio initum, si
nihil aliud obsit, quam sententia Ordinarii, la-
ta ex consideratione eorum duntaxat, quæ in
hac specie proponuntur, & quorum unum
proprie spectat ad hunc locum. Licet quippe
Cajus, & Anna inter se contraxerint per ver-
ba de præfenti, vivente adhuc legitimo Annæ
marito, atque insuper commiserint adu-
lterium, convivendo instar conjugum, quia ta-
men in narratione supponitur id factum bonâ
fide, ideo adulterium non fuit formale, sed tan-
tùm materiale, ergo non fuit incursum impe-
dimentum, de quo nunc tractamus, ut liquet
ex paulò antè dictis, atque ex toto tit. De eo,
qui duxit. Deinde etiam explorati juris est,
non fuisse ex eo Matrimonio, usive conjugali
exortum impedimentum respectu tertiæ per-
sonæ, quandoquidem iste casus nec directe, nec
indirecte pertinet ad illum è quatuordecim di-
rimentibus recensitis Cas. 1. num. 13. imò nec
ad illum è duodecim impedimentibus expressis
num. 7. adeoque nec ad octavum, qui est raptus
sponsatæ, hic enim non intercessit ullus raptus.
Ad hæc etiam in confesso est, iudicem non
potuisse suâ sententiâ inducere impedimentum
dirimens, sed nec videtur fingi posse causa, ob
quam interdixerit utrique omni Matrimonio,
quamvis potuerit adesse justa ratio, ob quam
seriò vetuerit, ne inter se copularentur, fortè
enim habuit justas causas credendi, prius illud
Matrimonium fuisse cum nimia imprudentia,
adeoque malâ fide initum: nihilominus tamen
potuerunt Cajus, & Anna provocare ad Me-
tropolitanum: vel ad Nuntium Apostolicum,
hi enim duo concurrunt in Appellationibus
cap. 1. De off. Legat. P. P. Laymann. & Streinius
in hoc capit. post Abbatem, aut, si nequeunt,
poterunt quidem valide contrahere inter se,
si erant revera innocentes, & multò magis
cum alio tertio, an autem licitè, dijudican-
dum erat, collatis inter se incommodis, quæ
abstinentiam à Matrimonio, scandalis, quæ
ipsum Matrimonium erant comitatura.

III. Si fides Matrimonii data fuit sub priore
conjugio, at verò adulterium commissum sub
posterione, aut si adulterium commissum est
sub

sub priore conjugio, promissio autem sub posteriore, non adest impedimentum dirimens. P. Sanchez *loc. cit.* ex communi, sicut nec est dirimens, si promissio Matrimonii fuit revocata ante adulterium, est autem dirimens, si fuit revocata ante mortem mariti, at non ante adulterium. Sanch. *Ibid. num. 7.* Bonac. *De Matrim. quest. 3. punct. 6.* alii passim.

196 IV. Illa promissio debet esse facta animo serio, juxta Henrici Bonac. Dianam, Laymannum, alios apud Escobar in *Theolog. Moral. Lib. 27. sect. 2. dub. 29.* at sufficit juxta Sanchez, n. 10. Perez, Dicastillo, Gutierrez, alios, quos refert, sequiturque idem Escobar, si fiat ficto, modò altera pars non animadvertat fictionem, etenim potest ex fictione æquè timeri vitæ innocentis conjugis, quam ex timore promissione.

197 V. Secundum Sanch. *cit. Disp. 79.* & alios communius contra Henrici Bellarm. alios apud Escobar *loc. cit.* si una pars adulterantium acceptet promissionem factam ab altera, esto non repromittat vicissim, exurgit nihilominus inhabilitas, ita quippe videtur clarè tradi in nostro Casu Antiquo, sicuti etiam secundum plerisque contra Tabienam, Veracrum apud Sanchez, & Escobar *dub. 5.* alios, sufficit promissio simplex, esto non firmetur jramento. Certè Alex. III. ut vidimus supra, non exigit nisi *fidem datam*, debere autem esse expressè acceptatam ab altera parte, scribit Wangnereck in *cit. cap. fin. De eo, qui dux.* & Barbosa *ibid.*

198 VI. Debet ea promissio esse *absoluta*, vel, si est *hypothetica*, debet conditio purificari ante mortem conjugis. Coninck, Laymannus, Perez, *Disp. 33. sect. 4.* alii contra Sanchez, & alios, utique non intelligendi de promissione facta sub conditione: *Si adulteri sint superstites suis consortibus tori*, hujus enim conditionis appositio vel maximè invalidat Matrimonium.

199 VII. Nascitur hoc impedimentum, si adulterium sit commissum ante fidem datam, sive post Sanch. *loc. cit.* ex communi. Unde deduces, oriri hoc impedimentum, licet adulter non dicat adulteræ: *Promitto, me dulturum te post obitum meæ uxoris, si mihi feceris potestatem tui corporis*, nec enim aut Canones descripti sub titulo *De eo, qui duxit*, nec DD. à me lecti indicant exigentiam ejusmodi expressionis, sed supponunt, existere impedimentum, modò patretur adulterium, ac fiat post, vel ante illud promissio Matrimonii, sicut è diverso emanabit impedimentum, si ante, vel post adulterium dicat adulter: *Spondeo me ubi fuero liber à me Canidia, vel Xantippe, nullam dulturum, nisi te.*

200 VIII. Si unus adulterorum etiam per casualam negligentiam ignoret, adhuc vivere conjugem alterius, non incurrit impedimentum. Sanch. Perez, Laymann. Coninck, alii, etenim Canones exigunt scientiam.

IX. Nullus planè ex Scripturis, quos habebam tunc, cum resolvendus mihi fuit Casus *num. 188.* descriptus, aut quærit in specie, utrum ad incurrendum impedimentum, ratione adulterii, exigatur scientia hujus impedimenti, aut asserit requiri, quamvis non postulari hanc cognitionem, certò teneant illi, quos *Cas. 1. num. 67.* retuli inficientes, ad ulterius impedimentum reatum contrahendum necessariam esse notitiam inhabilitatis statutæ. At verò post primam evulgationem hujus Alphabeti nactus sum etiam tres posteriores partes, cum non deessent priores, Antonini Dianæ, qui in *Decimâ Tractatu 13. Ref. 51.* unus è meis unicus proponit hanc quætionem: *An si quis adulteravit cum conjugata, cum promissione sumendi illam in uxorem, marito mortuo, possit absque dispensatione Pontificis Matrimonium illud inire, si, dum commisit adulterium, nesciebat, impedimentum dirimens ex illo provenire?* Huic quæstioni subdit Diana hanc resolutionem: *Affirmativam sententiam docet Baucius in miscellan. Casuum conscientie Tom. 2. opus. 1. quest. 176. ubi sic ait &c.* At miror, cur Diana tam intrepidè asserat, sententiam *affirmativam* doceri à Baucio, cum Baucius nihil prorsus aliud agat, quam quod & proponat illud dubium, quod Diana, & neget, reperiri à se, resolutionem vel in Sanchez, vel in Diana, ac proinde addat, existimare se, fore *opera pretium typis mandare doctrinam Paludani à mentibus fidelium abolitam*, quam ubi retulit dicens, exigi ab ipso, ut pars utraque nōrit impedimentum, atque adjiciens, à Fernandez ultra Paludanum citari pro necessitate ejusdem notitiæ Majorem, & ab eodem asseri, Majoris opinionem esse communiorē, plus pro sententia hac non adjicit, nisi hoc: *Ratio potest esse, quia hujusmodi impedimentum est impostum in pœnam delicti, sed pœnas, ait Sanchez in Summa Lib. 4. cap. 22. num. 18. non incurri ab ignorante illas invincibiliter, & dicit, hanc esse probabiliorē opinionem.* Ergo. Post hoc Ergo subdit Diana. Hucusque Baucius.

Sed si ita scribere, ut scripsit Baucius, est 201 affirmativam sententiam docere, tum Diana sexcentas sententias docuit, sexcentas negavit, quas tamen à se doctas, negatas inficiaretur, si viveret. Credo ergo Baucio affirmanti, Paludanum fuisse illius opinionis, pro qua allegatur, sicuti, & Majorem, at nego, aut Baucium id docuisse, aut Paludani sententiam esse communiorē. Quomodo enim possit esse communior? cum & nullus, præter hinc nominatos, tangat in specie quætionem hanc: *Virum impedimenta Matrimonii pœnam adjunctam habentia contrahantur ab ignavis impedimenti?* & P. Martinus Perez, ac Tannerus relati *Casu 1. num. 67.* pronuntiant, esse comunem, & certam doctrinam, quod ad impedimentum non requiratur scientia, nec excuset ignorantia *Juris*, aut *Facti*. Autoritas Patris Sanchezii indi-

indicata à Baucio, nihil facit ad rem, quandoquidem loco allegato non agit de pœna superaddita aetui invaliditatem causanti. Unde ipsemet Sanchez *Lib. 9. De Matrim. Disp. 32.* ad quem locum se refert ipse *cit. cap. 22.* Libri quarti Summæ, solum agit de privatione debiti conjugalibus ob incestum commissum cum consanguinea uxoris, at *Lib. 3. De Matrim. Disp. 17. n. 10.* agens de clandestino Matrimonio, & non negans, inhabilitatem ei annexam esse pœnam, addit tamen, esse pœnam solum extrinsecam, non autem intrinsecam, & proinde nihil officere vi dirimendi Matrimonii, nec ullo modo dubito, quin ita habeat praxis omnium tribunalium, præsertim Romani. Quia tamen neque Diana, neque Baucius ullâ prorsus notâ afficiunt sententiam Paludani, etsi requirerent scientiam utriusque adulteri, & insuper Doctores, quos nominavi *Cas. 1. n. 67.* indefinitè ajunt, aliquos negare incursum inhabilitatis respectu ignorantum, & tamen ne quidem improbabilitatis censurâ afficiunt hanc negationem, idcirco non vererentur quandoque illos, qui bonâ fide contraxerunt restricti impedimento criminis, relinquere in bona fide.

APPENDIX. I. NECESSARIA.

202 **I**Ta est: veritus non fuisset agere id, quod primâ editione hujus Voluminis, seu alterâ præsentis Alphabeti scripsi in fine hujus *num. 202.* At nunc vereor, eò quod postmodum, quando videlicet mollebar tertiam, seu Veneram excusationem, compererim, neque Paludanum, neque Majorem, Doctores maximos, tradidisse eam doctrinam, pro qua rectè allegari à Baucio credidi destitutus libris utriusque hujus Auctoris, siquidem, ut vir gravissimus P. Franciscus Le Roy, testatur literis ad me Româ datis 28. Febr. Anno 1671. Paludanum in 4. d. 34. quest. 1. art. 3. conclus. 2. cum in principio dixisset: *Tria sunt (crimina) quæ dirimunt Matrimonium post contractum. Primus casus est, cum uxor machinatur in mortem viri, ut postea contrahat cum adultero, vel è converso. Ad quod tria requiruntur &c.* Secundus casus est, si præster fidem adulteræ de contrahendo cum ea, vel è converso. Tertius, quando cum adultera contrahit de facto.

His, inquam, præmissis subdit: *Item requiritur, in his duobus casibus, quod uterque sciret impedimentum.* De concess. præb. cap. 1. nam altero ignorante non dirimit, ut extra c. 1. Propositum, & cap. Veniens. suppl. De eo, qui duxit &c. ut in textu supra, extra. De sponsalibus. Cum in Apostolica. Hæc Paludanum attestante illo, de quo paulò antè, P. Theologo, jam celebrato editione *Tom. 1. Exercitationum Theologicarum adversus hæreses avi præsentis.*

203 Circa ejus mentem existimo, quemadmodum, & ille libris pereruditus, perque piis celebratus Doctor, verba illa: *Quod uterque*

sciret (seu sciat) *impedimentum*, non facere illum sensum, quem proponit Baucius, quasi ea loquantur de scientia quadam reflexa, qua uterque formaliter cognoscat crimen, quod committunt, esse impedimentum dirimens, sive, ut loquitur Baucius, ex hoc crimine non posse sequi Matrimonium absque dispensatione Pontificis: sed intelligenda de directa solum cognitione ipsius criminis, cui re ipsa annexa est dicta ad contrahendum inhabilitas, sive ut sciant, à se patrari formaliter adulterium, quod crimen additâ promissione Matrimonii est re ipsa impedimentum dirimens, esto ignoretur securum.

Ad quem sensum ex se satis obvium ratione subjæctæ materiæ lectori attento efficacius persuadendum ista insuper adduci possunt.

Primum, quod Canones, quos pro se allegat doctissimus Paludanus, probent id solum, quod dixi de necessaria notitia *formalis* adulterii, non autem impedimenti supponentis adulterium. Atqui allegans legem intelligi debet secundum legem, quam allegat. Coëcinus relatus supra *Tract. 8. num. 111.* post Bart.

Secundum, quod idem §. 2. *dubium* scribat, mulierem, quæ inficia cum viro conjugato contraxit, si, postquam scivit, illum aliam uxorem habere, eidem scienter cohabitaverit, non possit postea priore uxore mortuâ illum maritum habere. ubi nec verbulo requiritur hic autor scientiam *formalis* impedimenti, sicut nec requirunt Sorus in 4. dist. 27. n. 4. §. Tertium verò. Silvest. *verb. Matrimonium quest. 9. §. Quartum*, Tabiena *eodem verb. 7. §. 2. & 3.* manifestè usurpans scientiam impedimenti pro scientia adulterii.

Ex quibus apparet, Baucium respexisse ad pauca, dum verba illa Paludani intellexit de scientia, qua utraque pars adulterans novit, ex adulterio nasci impedimentum dirimens.

204 Addit ille Doctor, de quo initio hujus Appendixis, esse mirum, quod Major referatur, pro sententia falsò attributa Paludano, cum, ubi citatur, ne quidem usurpet vocem impedimenti, (in qua voce potest latere æquivocatio, sed præcisè dicat (pro quo solum citatur à Sanch.) *Si aliquis contrahat cum aliqua, vivente propriâ uxore, si hoc ipsa sciente, vel eâ reddat debitum, consentiendo, cum vir sciverit, mortuâ propriâ uxore non potest illam habere uxorem*, ubi apparet, à Majore nihil planè dici de scientia impedimenti *formalis*.

Ad Fernandez quod attinet, ejus unius autoritas non est sufficiens gignendæ probabilitati sententiæ in re tanti momenti, adversantique receptissimæ persuasioni, à qua tamen communi persuasionem fortè non dissentit re ipsa, sed dum scripsit, *requiri formale adulterium, & scientiam talis impedimenti ad Matrimonium*, accepit copulativam particulam: *Et* exegeticè, & declarativè, pro particula *seu*, sicuti nonnunquam

numquam accipi, notat ceteros inter Barbofa *Diff. 110. n. 26.* Sanè si Fernandez fuit eà ditione usus in sensu vulgari, malè allegavit, pro se non modò Paludanum, sed & Majorem, ut vidimus suprà, sed vel maximè communem sententiam, cum sit certum, sententiam contrariam illi, pro qua Diana attulit Baucium, esse communissimam, nec reperiatur autò, qui eam clarè neget.

Hiscè addo, fuisse me, multum jam promotà *tertià* impressione, literis consultum an impedimentum criminis incurreret Cajus hæreticus, qui ob adulterium dissoluto (ut solent heterodoxi) solenniter Matrimonio, fornicatus erat (adjunctà promissione tum conjugii, tum deserendæ sectæ Lutheranae) cum Bertha Catholica, gnara dictæ dissolutionis, & idcirco ratà, suum peccatum carere adulterii labe, cum tamen DD. indicati suprà *num. 193.* exigant adulterium formale, adeoque, scientiam injustitiæ. Quid fuerit à me respondendum, considerato etiam bono duplicis prolis jam susceptæ ex ea fornicatione, judicabit prudens Lector.

203 X. Adulterium debet esse completum per immersionem feminis in vas muliebre, adeoque nec tactus, quantumvis turpissimi, sufficiunt ad inducendam hanc inhabilitatem, sicut nec copula imperfecta, ut notat cum Sanchez plerique alii, adeò ut etiam probabile sit, ad gignendum hoc impedimentum exigi seminationem ipsiusmet feminae, cum illa secundum permultos requiratur ad affinitatis impedimentum contrahendum.

204 Ex his deduces, futurum fuisse, ut Kilianus nosset extinctà suà uxore Lucia, licitè duxisset Barbaram concubinam, si hæc toto concubinitis tempore perstitisset ignara, Kilianum esse Matrimonii nexu illigatum, sicuti arbitratur primo Anno. At verò quia altero Anno cognovit se deceptam, & tamen perrexit in illo statu peccaminoso, firmato promissione, Matrimonii post exequias uxoris, non potuit ullà probabilè ratione defendi, esse ipsi fas, inire Matrimonium cum Kiliano, nisi sequi voluisset alterutram ex duabus sententiis suprà relatis, primam de necessitate repromissionis mutuae, si fortè solùm acceptarat Barbara promissionem factam à Kiliano, & non vicissim repromiserat, alteram de necessitate juramenti confirmatorii promissionis, quarum alterutrius doctrinæ si memor Confessarius dixisset, posse sine scrupulo manere in illo Matrimonio, tanquam legitimo, rectè fecisset, si enim unquam licet sequi sententiam probabilem, licet in circumstantiis, quas expriment literæ descriptæ suprà *cit. num. 188.* At quia res jam deducta erat ad forum externum, oportebat, expectare sententiam judicis, quæ expectatio non impediabat, quò minus licitè (ex suppositione vera alterutrius duarum indicatorum doctrinarum) peterent, redderentque debi-

tum, interim caventes ratione cohabitationis scandalum.

Ex his quoque petes resolutionem ad tres sequentes Casus.

I. Grimaldus, patrans adulterium cum Otilia conjugata, promittit ei Matrimonium post mortem mariti, si ea velit acceptare promissionem. Respondet ea: Faciam tunc, quod Deo placuerit. An, mortuo marito, nubet licitè Grimaldo?

Respondi olim, & nunc quoque respondeo, licitè, & validè, non tantùm quia abfuit repromissio, sed quia etiam acceptatio defuisse videtur.

II. Quidam, qui rem habuit cum conjugata, cum illa peteret, ut ipsam vellet ducere dicens, posse fieri, quia vir absens fuisset per septem Annos, respondit, se id facturum, si illa probaret, posse fieri, ut dicebat. Postea viro mortuo duxit illam, dubitatur, an sit Matrimonium validum, quia non promissit formaliter, sicut Doctores requirunt, quòd ducere illam post mortem viri, sed quòd duceret, si ostenderetur, quòd posset, eo vivente. Quòd autem sit invalidum, videtur, quia est promissio ad alteri de ducenda adultera.

Sic proponit Casum hunc Navarr. *Confil. 2. 207* De eo, qui duxit, atque consultus respondet, vero propius videri, ortum fuisse hoc casu impedimentum impediens, & dirimens, tum quia intervenit promissio conditionalis, quæ licet non habeat effectum obligandi ante conditionem impletam, habet tamen effectum ad hoc, ut verè possit dici, esse datam fidem, quæ data fides cum adulterio sufficit, tum quia non requiritur valor promissionis ad hoc, ut ex illa, & ex adulterio oriatur impedimentum, tum quia in matrimonialibus, conditio impossibilis adjecta, habetur pro non adjecta, nisi repugnet substantiæ Matrimonii. Hæc & plura Navarrus, cui non assentior, generatim dicenti, sufficere conditionis adjectionem, esto ea non impletur, modò superveniat adulterium, etenim promissio conditionalis nequit, ante impletam conditionem absolurè vocari promissio, nec dat occasionem machinandi mortem, ut rectè ponderat Perez *Disp. 33. sect. 4.* post Coninck *Disp. 31. num. 5.* & Hurtadum *Disp. 23. diffic. 2.*

III. Antonius, vivente priore uxore, motus rumore mortis ejus, qua debebat longè distans ab eo, contraxit cum Bertha, ignorante Antonium habuisse uxorem, de cujus morte nil certi constaret, quæ tamen Bertha, etiam postquam deinde cognovit vivere uxorem Antonii, perrexit facere Antonio potestatem sui corporis. Nunc verò, sepultà illà priore suà uxore, & supersite secundà, quærit Antonius, quid sibi faciendum sit?

Quæsit, inquam, ex Navarro sic testante, 210 loc. *cit. Confil. 3.* atque sapienter respondente 1. Non posse illos convivere, nisi eliciant novum consensum, quandoquidem Matrimonium non valuit, vivente primà uxore. 2. Licet novum consensum eliciat, attamen fore irritum,

tum, nisi accedat dispensatio Pontificia, quandoquidem Bertha perrexit adharere carnaliter Antonio, etiam postquam cognovit, hunc habere uxorem viventem. 3. Antonium teneri ducere Bertham volentem, eò quòd ab initio illam decepit, utique non contracturam, si cognovisset, esse incertum, an viveret prior uxor. 4. Illam renovationem consensûs debere fieri coram Parocho, & testibus, & esto jam præcesserit in facie Ecclesiæ Matrimonium invalidum. Tria prima responsa probantur mihi, per se loquendo. De quarto videbimus *part. 2. hujus Alphab. Cas. XI.*

211 His omnibus subdo, licet, spectato jure naturæ, non peccent, qui promittunt virginibus, aut alienis conjugibus, se eas ducturos post obitum suarummet uxorum, attamen eos graviter delinquere, dicitur expressè in *cap. fin. De eo, qui duxit.* Ubi etiam præcipitur, injungi ipsis poenitentiam. Certè tales promissiones solent esse incitamenta multorum malorum.

A P P E N D I X. II.

OB quem textum, rationemque annexam, dedi 24 Junii Anno 1674, ad hujus farinae Casum hanc fortè

Inexpectatam Resolutionem.

- Videlicet minimè decere, ut Judex Ecclesiasticus permetteret copulari viduum cum in-nupta, cui dederat, vivente uxore, fidem Matrimonii, si uterque superstes esset conjugii jam vetulæ. Ita verò resolvit propter tres causas. 1. Quòd ex actu legibus damnato (sicut in allegato *cap. damnantur* talia sponsalia) nulla exurgat obligatio *L. Cum lex. ff. De fidejuss.* si nulla, ergo judex neutri parri facit injuriam negando assententiam, si quidem negandi justam habet causam, ut videlicet hæc ratione absterreantur tam cœlibes, quàm conjugati à tam suspectis, periculosis pollicitationibus. Equidem Barbofa in *cit. cap. fin.* talem promissionem appellat impedimentum Matrimonii, si est impedimentum, cur dispensetur cum periculo boni publici? 2. Quòd judicio multorum esset nasciturum magnum scandalum, si copularentur, ideo autem oriturum, quòd sit vehementis suspicio patrati, constante Matrimonio, adulterii ab his sponsis, adeoque contracti impedimenti dirimentis. Sicut ergo judex Ecclesiasticus tenetur obviare injuriis *cap. Nonnulli. 22. De Rescr. 1.* & scandalis. *Matth. 26. vers. 33.* quemadmodum enim SS. Canones non tantùm ad forum externum, sed principaliter ad internum diriguntur *cap. Novit ille. De judic.* ita & judex Ecclesiasticus quoad fieri valet, debet habere rationem fori interni, & conscientie. 3. Quòd quedam alia etiam soluta, sed jam imprægnata deprecet, illum viduum in maritum, allegans & eum esse patrem pro-

lis utero clausæ, & dedisse sibi fidem Matrimonii, sãtque bonis rationibus probans utrumque contra negantem etiam utrumque; videbatur ergo propter bonum prolis, & rationes productas ab imprægnata adigendus ad ducendam secundam.

Nec eum juvabat, quòd tam ipse, quàm prior sponsa asseverent, promissionem mutuatam factam illicitè ante fata uxoris, fuisse confirmatam quindecim diebus post; cum enim id asseverent sine teste, & in præjudicium imprægnatæ, atque sint apud multos tam denigrati in suo bono nomine, valdeque affectent conjugium, meritò fuit negata (non obstante eo, quòd tradam *Tr. seq. n. 90. §. 2.*) ipsis plena fides, ortaque vehemens de collusionis suspicio *cap. Super eo. De eo, qui cognov.* Adde, quòd hæc posterior promissio non potuerit tollere jam incursum prius impedimentum; quia & factum contra jus, pro non facto habetur *Reg. 64. in 6.* & factum in defectum fieri nequit. *L. Verum. 31. & ibi Dec. num. 1. ff. eod.*

CULTUS DISPARITAS QUANDO DIRIMAT MATRIMONIUM.

C A S U S XI.

Planè Novus.

S U M M A R I U M.

Casus Catholica mulieris nupta hæretico, à quo deinde repudiata ob adulterium voluit alteri nubere. 212.

Ludovisa, virgo Catholica, nupsit Isaacæ juveni infecto hæresi Calvinianâ, è quo postquam evasit mater, lapsa fuit in adulterium, ac proinde consentaneè institutis Calvinistarum ita integre repudiata ab Isaac, ut ipse mox alteram viventi Ludovisa superinduxerit. Quæ Ludovisa cum reperisset Catholicum, qui ipsam sibi vellet copulare Matrimonio, si fieri posset cum bono Deo, orta fuit quæstio, an Leges Christi, & Ecclesia permittant in ejusmodi Casu transitum ad secundà Vota? Ratio dubitandi erat duplex. Prima, quòd prius Matrimonium fuerit omnino invalidum, eò quòd Ludovisa habuerit intentionem nubendi more Catholico, Isaacus verò contrahendi more Calviniano qui duo mores, seu consuetudines toto cælo differunt, nam Catholici consentiunt in Matrimonium, tanquam in Sacramentum, & sic promerentur cælum; Calvinistæ tanquam in contractum merè civilem, & sic faciunt se reos gehennæ, ergo propriè toto cælo differunt ille consuetudines.

dines. Altera ratio perebatur ex precedente, quod scilicet Matrimonia Calvinistarum sint dissolubilia, etiam quoad vinculum, quando quidem sunt contractus merè civiles, valeatque hæc ratio, etiam quando altera contrahentium pars est Catholica; siquidem Matrimonii contractus aequè parum, atque alii, claudicare potest.

213 Quæsitum fuit ex me Annis ante Primam impressionem hujus libelli, quatuor, quinque, & septem, ac nominatim 14. Septembr. Ann. 1659. à viro primæ autoritatis coram, atque à duobus Theologiæ Professoribus binis literis, item hoc ipso Anno 1669. ab uno alio, quid sentirem de hoc, & similibus Casibus, eorumque rationibus. Quid verò seu tunc responderim, seu nunc respondendum censeam, cognosceret num. 241. Lector, non utique miraturus, quod hunc Casum appellem *Planè Novum*, nec enim reperio quenquam, (excipe P. Bonagratiam, de quo *Tract. seq. Cas. XLX.*) qui typis vel similem proponat, vel examinet, aut saltem moveat hanc generalem quæstionem: *An Matrimonium Catholicum cum modernis hæreticis dissolubiliter contrahentibus subsistat?* Cujus quidem quæstionis accuratam (quoad fert meum institutum) tractationem mihi reservatam à Scriptoribus daturus, dividam hunc Casum, seu Caput, in duas Sectiones. Primam proponam breviter communes doctrinas, tum de invaliditate Matrimonii inter baptizatum, & non baptizatum, tum de licitis, & illicitis Matrimoniis Catholicorum cum hæreticis, & Sectione secundâ prolixius disseram de valore ejusmodi Matrimonii. Sit igitur.

SECTIO I.

An valeat Matrimonium baptizati cum non baptizata, & an liceat Catholici cum Hæretica?

SUMMARIUM.

Quid intelligatur per disparitatem Cultus? 214.
An, quando duorum infidelium nuptiarum alteruter baptizatur, dissolvatur Matrimonium? 215.

An Catholici peccent mortaliter, contrahentes cum hæreticis? 216.

Quid si vivant in Orbibus mixta Religione? 218.
Communiter majora mala, quam bona sequuntur illa connubia. 220.

Impium est pactum de alterutrius sexus prole educanda hæreticè, 221.

Salubris cautio ex P. Tannero, 222.

In Germania soli Principes petunt à Pontifice facultatem ducendi hæreticos, 225.

214 Dico I. Per disparitatem Cultus, cujus mentio fit in altero ex carminibus descriptis su-

prà num. 13. intelligunt Jura & Theologi divinitatem Religionis, sed illius solius, quæ est inter baptizatum, & baptizatam; ita ut Matrimonium, quod baptizatus inquit cum non baptizata, sit non modò illicitum, ut patet ex 2. Corinth. cap. 6. ibi. *Nolite ducere jugum cum infidelibus*, idque certissimum est apud omnes Doctores, teste P. Perez *De Matrim. Disp. 36. sect. 1.* sed etiam invalidum, ut etiam fatentur omnes omnino; non quidem jure naturali aut Divino positivo, quidquid nonnulli contra communem apud P. Sanchez *Lib. 7. Disp. 71. sine solida ratione dicant, sed solum Ecclesiastico, eoque non scripto, nec enim ullus Canon adfertur, qui clarè indicet hanc nullitatem, sed tantum Consuetudinario, sicuti ex communi docet Perez *loc. cit. num. 4.* addens, provenire ex traditione Apostolica, addente & P. Tannero *Tom. 4. Disp. 8. q. 4. n. 81.* eandem esse rationem, quando alter conjugum putat fallid, se esse baptizatum.*

Dico II. Quando duorum infidelium non baptizatorum alteruter suscipit Baptismum, non dirimitur hoc ipso Matrimonium prius validum, nam per Sacramentum Baptismi non solvuntur conjugia, sed crimina dimittuntur, inquit Innocent. III. *cap. Gaudemus. De divort.* attamen potest baptizatus dirimere, atque ducere aliam uxorem Christianam, saltem si prima non consentiat cohabitare cum illo 1. *Cor. cap. 7. vers. 12.*

Dico III. Peccant per se loquendo, mortaliter Catholici, ineuntes Matrimonia cum hæreticis, & longè clariùs Catholicæ nubentes hæreticis. Ita omnes D.D. Orthodoxi, & nominatim, quos nominabo num. 218. & 221. Ratio est, tum quia agunt contra *cap. Cave. 38. q. 1.* tum quia communicant cum hæreticis in rebus sacris, tum quia ministrant Sacramentum indigno, nam conjuges sunt hic ministri Sacramenti; tum quia exponunt se, præsertim mulieres, periculo apostasiæ, tum quia tacite, vel expresse solent promittere, se positive permisso, ut dimidia pars liberorum educetur in Religione Acatholica; tum quia valde est credibile, multa ex iis Matrimoniis esse jure Divino irrita, sicut ostendam num. 237. tum denique quia Concilium Generale Chalcedonense *Can. 13.* & Agathense *Can. 67.* ut videre est apud Gratianum. *cap. Non oportet 28. q. 1.* interdicit talia conjugia. Unde certum est, jure Naturali, Divino, & Ecclesiastico esse irrita (per se loquendo) sponsalia Catholicæ cum hæretico. Perez *Disp. 36. sect. 2. num. 1.* quia promissio de re turpi non potest non esse turpis. Hinc Constitution. Synodales Constantienses *part. 1. tit. 16.* meritò vehementer obtestantur Diocesanos, ne commodum temporale salutis animarum præferentes cum hæreticis Matrimonia ineant, & ne parentes suos liberos dent hæreticis conjugibus.

Dico IV. Illicetiam Catholici, per se loquendo,

do, peccant mortaliter, qui in urbibus, aut pagis mixtæ Religionis, contrahunt cum hæreticis. Tannerus *loc. cit. num. 89.* P. Valentia, Cardinalis Bellarmin. & ex instituto P. Serarius apud eundem Tannerum. Item P. Lessius in *Auleario*, seu *Consil. Moral. verb. Hæreticorum cum Catholicis conversatio, Casu XXIII. P. Coninck in 3. part. Disp. 31. dub. 3. P. Busenbaum Lib. 2. Tr. 1. cap. 4. P. Perez Disp. 36. sect. 2. num. 1.* Marchantius in *Candel. Tr. 8. lect. 15.* contra P. Azor. *part. 1. lib. 8. cap. 11.* & P. Sanchez *Lib. 7. Disp. 72.* Ratio est, quia illa commixtio per se non evertit rationes allatas præcedenti conclusione. Censet tamen Perez, esse in omnibus illis, & solis (sine extensione ex urbe in urbem) civitatibus licitum; in quibus viget consuetudo, approbata à Pontifice modò absit periculum lapsus in hæresin, & malæ educationis liberorum. Cui quidem doctrinæ & ego subscribo, sed nego, sciri à me ullam urbem, in qua Pontifex ullus expressè vel implicite approbavit talia conjugia: à se

219 quodque ignorari, satis indicat num. 89. Scid quidem, dissimulari ab Illustrissimis Ordinariis Constantiensibus; sed hæc dissimulatio non reddit tutos in conscientia Catholicos, sequentes doctrinam Sanchezii, & Azorii, quibus non fuerunt perspecti mores Germanorum; tum quia Constitutiones Synodales manent nihilominus in suo vigore; tum quia nec ego, nec alii, quos interrogavi, sciunt nominare ullum locum nostræ Diocesis, in quo hæretici copulantes sibi Catholicas mulieres non addant vel explicite (quod ferè fit semper) vel implicite, hanc conditionem, ut scilicet mater se non immisceat filiorum educationi in rebus Religionem concernentibus; dicere autem, quod nostri Illustrissimi Domini Ordinarii approbent etiam tacite hanc conditionem, est eos damnare aperte impietatis; ut patebit ex dicendis num. 221. ergo non sunt licita talia conjugia; nisi sepositis omnibus extrinsecis malis adsit insuper gravis causa, videlicet spes copendi graves discordias; convertendi conjugem ad fidem, & ut addit Lessius *loc. cit.* si puella nequeat inter Catholicos reperire conjugem patris conditionis. Porrò quia Germani DD. PP. Tannerus, ac Laymannus; itemque Jacobus Marchantius Belga rectissime testantur, oriri communiter ex his conjugiiis majora mala, quam bona; idcirco reor, esse rarum casum, quo sint à parte rei, & in individuo licita hæc connubia. Unde moneo ex doctrina ejusdem Tanneri num. 93. DD. Parochos, ut quoad possunt, sese opponant talibus conjugiiis, nec assistant, nisi susceptis ex justa causa, & sine moralis periculo perversionis; nunquam autem, planè nunquam illis, quibus sponsi pacificuntur de parte liberorum educanda Calvinisticè, Lutheranè &c. propter rationem jamjam adferendam; nec etiam impertiant hæreticis benedictionem. *ibid.* Tannerus.

Dico V. Prorsus impia, & nullo casu licita sunt Matrimonia, quibus conjux Catholicæ promittit aperte, vel occultè, se relicturam partem liberorum sine cultura veræ Religionis. Ita sentiunt Navarrus *Consil. l. 1. cons. 1. q. 2. se num. 63.* Coninck *cit. d. 31. dub. 4.* Lessius *cit. Cas. XXIII.* Tannerus *loc. cit.* Dicastillo *Disp. 7. num. 705.* Marchantius *cit. Lect. 15.* P. Musfart in *Manuali Parochorum part. 2. c. 7. n. 5.* Stephan. à San. Paulò *Tr. 3. Disp. 8. num. 76.* P. Perez *De Matrim. cit. Disp. 36. sect. 2. num. 6.* ita loquens: De pactis verò, quæ in istis conjugiiis quandoque inveniuntur, ut quidam ex filiis nascituris fidei Catholicæ; alij hæresi adhærent; certum est esse prorsus impia, & irrita, tum contra jus Ecclesiasticum *cap. Ex literis. De convers. infid. & cap. Judæi. 22. q. 1.* tum contra jus Divinum, quoniam parvulus usu rationis, carentibus cura parentum ministrare, & præbere debet remedia ad salutem necessaria, adeoque filij parvuli instruendi sunt in fide, & Religione Catholica. Ita Perez, nullo prorsus, quem legerim, dissentiente.

222 Observat tamen sapienter, & singulariter P. Tannerus num. 91. non repugnante, ut reor, P. Lessio; in casu, quo Matrimonium Catholicæ cum hæretico licitum est; multumque momenti habiturum est ad publicum bonum, promovendum, nec tamen via, aut ratio suppetit, qua à marito impètrèt liberam facultatem; universam prolem ad Catholicæ Religionis cultum educandi, non videri illicitum adijcere cautionem, aut exceptionem; ut saltem aliqua pars filiorum, nihil impediens marito, ad Catholicam Religionem informetur, nil interim quoad ceteros liberos præjudicando juri Catholicæ matris, quæ tenetur pro viribus filias omnes in eadem Religione instituire. Ita Tannerus; ita ego; & quidni tu quoque? Unde perspicies veram resolutionem hujus

Casus Turgoici.

Theophilus Zelosus Parochus querit in confessione ex muliere, quam ignorat nuptam esse viro Zwingliano; utrum educet suos liberos pidi, & Christianè? Respondet illa: Filias quidem ita educo, sed filios marito relinquo (quia viget hic mos in Turgoia. Queritur, an Parochus licite absolvat talem mulierem?

224 Resp. Licite, & illicite. Licite, si mulier dicatm aritum ita advigilare perversioni liberorum, & hos ita pervicaciter adherere institutioni paternæ, ut suâ operâ nihil aliud effectu- ra sit, quam graves dissensiones, evasuras in verbera. Illicite, si probabilis spes appareat alitujus frugis. Peccat quidem illa mulier ex errore conscientia, si ideo abstinat ab educatione Catholica; quod in contractu Matrimoniali responderit, se absenturam; nam generat

Hæc novimus, turpes stipulationes nullius esse momenti, inquit Ulpianus Lib. Generaliter. ff. De verb. oblig. cessabit tamen peccatum, si ob causam paulo ante indicatam abstineat.

225 His adde, licet in Germania non soleant vulgares homines petere à Pontifice dispensationem ad contrahendum cum hæreticis, sed contrahant vel cum nulla, vel cum sola Episcopali dispensatione, aut facultate, attamen recte observari à Diana *Part. 3. Tr. 1. Resol. 74.* non ideo *tas* esse Principibus, inire tale connubium absque Pontificis dispensatione, eò quòd possent ex eorum conjugiiis oriri majora incommoda, quàm ex plebejorum.

SECTIO II.

An, & quatenus Hæresis dirimat Matrimonium?

SUMMARIUM.

Hæresis per se non dirimit Matrimonium. 226. Possunt, & non possunt baptizati separare rationem Sacramenti à ratione contractus matrimonialis. 228. & seqq.

An ipsi separent Catholicici? 232.

An A Catholicici? 233. & 234.

Matrimonium Catholicici cum A Catholicica an sit communiter nullum ex defectu intentionis? 235.

Singulare argumentum contra opinantes, quòd hæretici celebrent contractum duntaxat civilem, dum ducunt uxores. 238.

Valcane Matrimonium, quando Hæretici cum Catholicis contrahunt sub conditione dissolubilitatis? 239.

Resolutio casus n. 212 propositi. 240.

Judicium Petri Marchantii de dissolubilitate talium Matrimoniorum. 242 in App. lit. a. & b. Refutatur ex parte ejus judicium. ibid. lit. c. & d.

226 Supposito, non esse hanc quæstionem de impedimenti usu non receptis ab hæreticis, de quibus tractavimus *Cas. I. n. 26. & seqq.*

Dico I. Hæresis non est, per se loquendo, nec adducit impedimentum dirimens. Ita omnes recentiores Theologi adversus nonnullos Canonistas, ita procul aberrantes à vero in hac re, ut Bellarmin. *Lib. 2. De Concil. cap. 4.* expressè asserat, esse errorem in fide, si quis asserat, Matrimonium Catholicici cum hæretica esse nullum. Ratio est, quia nec Divina, nec Naturalis, nec Ecclesiastica lex irritat ejusmodi conjugia.

227 Unde legendus est cautè P. Lessius, dum in *Auctario verb. Hæreticorum cum Catholicis conversatio Cas. 26.* proponens hanc quæstionem practicam: *An liceat Catholico convivium nuptiale hæreticorum honestare presentia sua, vel munere?* Respondet: *Ordinarie non licere, quia Matrimonium est nullum; unde conjunctio illa est fornicaria; convivium autem celebratur, &*

munera dantur ad gaudendum, & gratulandum de conjunctio; nullo autem modo licet gaudere, & congratulari de tali conjunctio. Ita in terminis Lessius, qui vel loquitur de illis solis Matrimoniiis, quibus assistit Prædicans, etenim de his proposuerat immediatè antè duos Casus; vel certè est in sententia illa, quam indicabo num. 235.

Dico II. Probabile quidem est, seu Hæreticos, seu Catholicos non posse suà voluntate, atque intentione separare in Matrimonio rationem Sacramenti à ratione contractus, ita videlicet, ut verè & propriè celebrent contractum matrimoniale, civiliter validum, eò modo, quo olim Abraham cum Sara, Cicero cum Terentia, Socrates cum Xantippe, & proinde non accipiant verum sacramentum, quando ineunt nuptias, attamen contraria opinio est probabilior, certumque est, ab iis tunc mortaliter delinqui. Prima pars inde probatur, quòd eam apertè doceant Tannerus *Tom. 4. Disp. 8. q. 4. dub. 5.* Lugo *De penit. Disp. 14. num. 42.* Sanchez *Lib. 2. Disp. 10.* Coninck *Disp. 24. dub. 2.* fufè Bonacina *q. 2. De Matrim. p. 5.* P. Esparza *Lib. 10. q. 114.* fufè atque alii apud hos, & Dianam *Part. 3. Tr. 4. Resol. 255.*

Alteram partem tenent Valquez *Tom. 2. in 3. p. Disp. 138. cap. 5. num. 63.* Ferdinandus Rebellus *De oblig. justit. lib. 2. quest. 5.* Hurtadus *De Matrim. Disp. 3. diff. 19.* Perez fufè *Disp. 19. sect. 10.* Durandus, Victoria, Canus, Cajetan, Basil. Pontius, alii, quos citant, sequunturque Diana *loc. cit.* & Dicastillo *De Matrim. Disp. 2. dub. 19.* Ratio est, quia nullà solidà ratione probari potest hæc inseparabilitas; ergo asserenda non est; mutatio enim non est præsumenda, sed probanda; esset autem à Christo Domino valde mutatus contractus matrimonialis, si, cum potuerit in antiqua lege validissimè exerceri sine Sacramenti qualitate, nequeat in nova.

Tertia pars, quòd nihilominus mortaliter peccent Christiani, seu baptizati, si velint rationem Sacramenti separare à ratione contractus matrimonialis, non solum traditur expressè ab Hurtado *loc. cit.* Dicastillo *loc. cit. n. 161.* Perez, sed etiam testatur idem Perez, Doctores consultos id affirmare; tum quia est hic communis sensus, & consuetudo fidelium; tum quia est sacrilegium contra reverentiam Sacramento debitam, contractum celebrare sine ratione Sacramenti, quia tunc irritatur sacrilegè, sicut irritatur, quando quis sine intentione Baptismi profert sermò, significativè formulam affundendo aquam, ut, teste Perez, est certum apud D. D. quia scilicet tunc irritatur actio Sacramentalis, ex voluntate Christi ordinata ad Sacramentum, quandoquidem Christus eam elevavit ad rationem, & dignitatem Sacramenti; ut definit Concil. Trident. *sess. 24. Can. 1.*

Dico III. Certum est, Catholicos consuevisse

vissè nunquam separare rationem Sacramenti à ratione contractus matrimonialis; probabilissimum est, multos hæreticos eam separare, si separari potest; probabilissimum quoque, à multis etiam acatholicis presentium temporum non separari, etsi possit.

232 Conclusio hæc constat tribus partibus, quas ordine probo. Et quidem prima inde liquet, quòd Catholicici credant, Matrimonium esse Sacramentum, & moneantur à suis Parochis, ut se præparent Confessione ad nuptias, tanquam ad Sacramentum. Altera persuadetur inde, tum quòd P. Rebellus *loc. cit.* testetur; constare ex actis Inquisitorum, multos ex iis Lusitanis Christianis, qui ad Judæos deficere cogitant, prius ita contraxisse Matrimonium coram Parocho, ne separarent rationem Sacramenti ab illo suo Matrimonio; tum quia Dicastillo *loc. cit. num. 228.* exprimit, tunc præsumi hæreticos facere illam separationem, quando cogitant non facere id, quod facit Ecclesia Romana; quod pronuntiatum tamen puto non esse ita universaliter verum, propter causam adferendam *n. 234.* valde tamen probabile est, esse verum de multis ita cogitantibus, & loquentibus, quia scilicet multi acatholicici sunt ita profani, rerumque Divinarum contemptores, & planè impii, ut, licet scirent, Christum Dominum præcepisse, ut Matrimonium non ineatur, nisi cum intentione Sacramentali, hoc tamen præceptum essent liberrimè transgressuri, sicut alia pleraque, præsertim si sibi persuaderent, rationem Sacramenti esse radicem indissolubilitatis, multi quippe eorum mallent permutare Catholicam Religionem Judaicà superstitione, vel Turcicà impietate, quam contrahere indissolubilitate. Unde meritò fuit in vicina Turgoja haud ita pridem centum Imperialibus à zeloso quodam Præfeco Catholico multatus Calvinista, qui palàm dixerat, se potius amplexurum Turcicam Religionem, quam Catholicam.

233 Tertia denique pars inde mihi persuadetur, quòd sciam, multos è Calvinianis, Lutheranis, &c. esse duntaxat materialiter hæreticos, & polliceri integros. Itaque

234 Dico I V. Plurimi illorum etiam acatholicorum, qui non credunt, Matrimonium esse Sacramentum, & proinde dicunt, se nihil velle habere negotii cum Papistilico Sacramento in suo meditato Matrimonio, multi, inquam, illorum, imò plurimi recipiunt reipsa Sacramentum, si nullum aliud impedimentum interveniat. Probo hoc ex generali doctrina de Sacramentis, quam indicavi in *Alphab. Baptiz. num. 205.* & Perez *loc. cit. num. 3.* singulariter applicat huic individuae materiæ; quòd scilicet error privatus, quo quis existimat, Matrimonium non esse Sacramentum, & ideo intendit non facere Sacramentum, nihil planè obfit, dummodo habeat generalem intentionem faciendi eò modo, quo Christus instituit, vel

fieri voluit. Atqui certum est, & plurimos Lutheranos, Calvinistas, Zwinglianos habere illam intentionem, sicuti mihi attestabuntur, qui multos eorum traduxerunt ad fidem Orthodoxam, & repperunt, fuisse solum materialiter hæreticos, & planè habuisse generalem intentionem contrahendi eò modo, quo Christus instituit. Imò certum videtur, inter Germanos acatholicos reperiri longè plures, habentes illam generalem intentionem, quam non habentes; quia si interrogarentur, sincère dicerent, se ideo solum negare, Matrimonium esse Sacramentum, quòd ita sint docti à suis magistris, qui si fortè errent, se sanè credere, & velle, quod Christus jussit credi, & fieri; nec dubitat Suarez *Tom. 3. in 3. p. Disp. 13. sect. 2.* quin ita sit sentiendum de pierisque etiam Calvinistis. Consentit Pater Mart. de Esparza in *Cursu Theolog. Tom. 2. quest. 14.* quia videlicet sunt magis propensi in statum Matrimoniale, quam averti à Sacramento.

Hinc Infero, Matrimonium Catholicæ cum acatholico non posse communiter, & sine specialia ratione dici ideo nullum, quòd ex parte acatholicici defuerit intentio Sacramenti. Ita sentire videtur Cardin. de Lugo *Tom. 1. De Sacramentis Disp. 8. n. 136.* repugnante Dicastillo *De Matrim. Disp. 2. dub. 4. num. 26.* Ratio hujus illationis est, quia, ut dixi, maxima pars habet sufficientem intentionem Sacramentalem; consequenter etiam subinfero, connubia, quæ inter sese ineunt acatholicici, communiter esse valida, si nihil aliud desit, quam intentio Sacramentalis.

Est utraque hæc illatio adversus quendam Theologiæ, Jurisque prudentiæ laude celebrem virum, qui consultus in contingentia facti referendi à nobis *Tr. seq. num. 704.* dedit pro particulari Casu resolutionem, nitentem contrario prorsus fundamento, volens enim probare, Matrimonia hæreticorum nostri temporis esse absolute habenda pro dissolubilibus, adeoque pro contractibus merè civilibus, utitur hoc principio, quòd scilicet talia conjugia careant radice indissolubilitatis, idque inde probari clarissimè, quòd radix indissolubilitatis sit ratio Sacramenti, rationem autem Sacramenti deficere in Matrimonio hæreticorum, vel cum hæreticis, eò quòd rationem Sacramenti nec credant, nec intendant, Tridentinum autem Concilium requirat ad valorem Sacramenti intentionem ministri consociendi illud, sequitur ergo irrefragabiliter (inquit ille Doctor in Epistola multorum manibus trita, quam naetus fui, postquam jam conscripseram quatuor, vel quinque priores Casus hujus Alphabeti) *Matrimonium illorum neque Sacramentum esse, neque magis indissolubile, quam Matrimonium infidelium.*

Verùm nego irrefragabilitatem hujus con-
237 sequentiæ, I. quia probabilissimum est, hæreticos non posse, etsi velint, separare rationem Sacramenti à contractu Matrimoniali. Sanè tam

tam multigraves D.D. qui ante, & post Sanchez negaverunt possibilitatem talis separationis, & rationes, quas adferunt, tollunt illam irrefragabilitatem. Deinde multi magni DD. petunt radicem indissolubilitatis aliunde, quam ex ratione Sacramenti, sicuti referam in altera parte hujus Alphabeti, seu Tract. seq. Cas. XVIII. & videri potest inter alios Sanchez Lib. 2. Disp. 13. Adhuc, esto Sacramentum sit unica radix, at tamen ostensum est, non deficere Sacramenti rationem in omnibus, aut plerisque Matrimonii heterodoxorum, et si de eo non cogitantur, & forte etiam repudiantur. Argumentum verò petum ex autoritate Tridentini, si hic valet generatim, aut ut plurimum, certe etiam valet plerumque, casu, quo Turca, vel hæreticus non credens, Baptismum esse Sacramentum, abluit in extrema necessitate infantem ritu Catholico.

238 Denique si hæretici celebrant ob rationem allatam contractum duntaxat civilem, sequitur, quod ducentes uxorem Catholicam, non celebrent ullum validum contractum, sed eorum conjugia non sint, nisi concubinatus? quod sic proba. Si enim hæreticus nolens recipere Sacramentum efficit hoc ipso, ut ex sua parte Matrimonium sit dissolubile, tum vice versa mulier Catholica intendens suscipere Sacramentum efficit, quantum est ex sua parte & intentione, ut Matrimonium sit indissolubile, etenim causarum contrariarum contrarii sunt effectus, *L. Qui accusare ff. De accus. Bald. in L. Cum mulier. Column. 3 i. ff. Sol. Matr.* nam quod operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito. D. D. in *L. fin. S. fin. ff. De leg. 3.* & quia intentio Catholica personæ est juri conformis, alterius difformis, si alterutra valere debet, valebit Catholica, omnia quippe jura favent potius æquitati, quam iniquitati, & valori contractus, quam nullitati. Quia autem impossibile est, ut unus, idemque contractus sit solubilis, & insolubilis, sequitur evidenter, illa Matrimonia vel esse indissolubilia, vel planè nulla. Hinc.

239 Dico V. Si hæretici cum Catholicis contrahant sub, vel cum conditione dissolubilitatis, fortè Matrimonium est nullum, fortè est nihilominus validum. Potest enim fieri, ut absolute velint valorem pendere ab existentia illius conditionis, potest fieri, ut non absolute, sed solum ex hypothesi, quod valeat, aut licita sit, contrahant sub, aut cum ea conditione. Vtrum verò omnes, aut plerique hæretici, habentes Matrimonium pro dissolubili, censendi sint contrahere sub ea conditione, dicam in secunda parte hujus Alphabeti, seu Tract. seq. Cas. XIX. quid sentiam, illic enim formaliter, & ex instituto explicabo, an hæreticorum hujus temporis Matrimonia sint dissolubilia. Interim

240 Ex dictis in hac secunda Sectione infertur

in primis, quid respondendum sit ad generalem quæstionem præfixam num. 212. nostro Casui Planè novo; nam thesin, seu generalem quæstionem quod attinet, ultra superius dicta respondeo, Matrimonia etiam hujus ætatis heterodoxorum esse à toto genere habenda pro veris, adeoque; quod hæreses, quibus ii laborant, non dirimat communiter eorum Matrimonium, esto fortè dirimant illorum, qui ita execrantur rationem Sacramenti in Matrimonio, ut essent illam ab hac separaturi, licet scirent, vetitum esse à Christo.

Alteram verò partem, seu hypothesin, & Casum nostrum particularem quod attinet, quia in obscuris inspicit, quod plerumque fieri solet, sicut nos docet utrumque Jus, nunc primum autem diximus, hæresin Lutheranam, aut Calvinianam communiter, nec directe, nec indirectè officere valori Matrimonii, idcirco Ludovisiam illam, *per se loquendo*, non potuisse nostram opinionem transire ad secunda vota, vivente suo Calviniano Isaaco. Si tamen re ipsa transit, non esse profusus necessariò ipsi movendum scrupulum, quia nostram thesin nec facimus omnino generalem, nec statuimus tanquam certam, sed solum ut longè probabiliorem; & quia non dubitamus, quin aliquot viri docti, ac sapientes approbent suo calculo responsum illius Doctoris, de quo supra, ut videbimus Tract. seq. Cas. XIX.

A P P E N D I X.

Dictis in hac Sectione jungo ea, quæ de dissolubilitate Matrimoniorum inter hæreticos initorum scripsit Petrus Marchantius in *Tribun. Saero Tom. 4. Tract. 1. tit. 8.* de qua quidem dissolubilitate loquitur diversimode; ex eo enim, quod scripsit, Matrimonia inter hæreticos inita, servatis legibus Christi, & Ecclesiæ Catholicae, esse non tantum vera Matrimonia, sed etiam Sacramenta, eò quod consent omnibus ad Sacramenti rationem, ut supponitur, requisitis, infert rectissime, esse indissolubilia; at verò ex eo, quod, ut vidimus in *Appendice ad num. 29.* habeat pro civiliter legitimis contractibus connubia, quæ inter se contrahunt A catholici illigati impediuntis juris duntaxat *Ecclesiastici*, infert, utroque hæretico, viro, & foemina, sic contrahentibus, si alteruter ad veram fidem convertatur, sicut libere potest in conjugio remanere, omni periculo subversionis, & contumeliæ Dei sublato, si infidelis consentiat habitare cum illo, ita, periculo aliquo subversionis permanente, posse Catholicum relinquere conjugem hæreticam, & ad alias nuptias, quantum est ex Lege Evangelica Apostolica, transire. Ratio est, quia (ut dixi) Matrimonium illud non fuit Sacramentum, sed contractus merè naturalis & civilis, adeoque nec per omnia indissolubilis, sicut nec infidelium Matrimonia. Unde sicut infidelis (ut ait Apostolus, *1. Corinth. 7. v. 15.*) si discedit, discedat,

NR

non enim servituti subiectus est frater, ita si hæreticus discedat, discedat; cum enim vinculo Sacramenti non sint colligati, ob periculum subversionis contractus naturalis, & civilis, Christo per Apostolum ita declarante, dissolvi etiam quoad vinculum potest. Dixi, (quantum est ex Lege Evangelica, & Apostolica) sine dubio enim in foro externo civiles Leges, ob reipublicæ bonum, hæreditates, successiones prolium &c. contradicerent supra dictis illis; loquor autem ego in foro confici-

Haecenus Marchantius; cui quidem omnino adstipulor, quatenus asserit, ejusmodi conjugia posse dissolvi ob periculum animæ, cum enim habeam illa pro invalidis, ob rationes superius productas, consequenter affirmo, non solum cum Marchantio posse, sed contra eundem debere dissolvi, nisi superveniat dispensatio Pontificia; sicuti etiam contra eundem arbitror, posito, quod ea Matrimonia sint veri contractus, esse post contumationem indissolubilia, siquidem & ita habet constanter stylus Constantiensis, ut referam Tract. seq. num. 710. & per placet mihi discursus, quem eruditissimus quidam Theologus Romanus intellexit, me moliri præsentem Appendicem, submitit mihi amantissime, conscriptum his omnino verbis suum animi sensum.

Quod Petrus Marchantius speciatim docet, talium hæreticorum Matrimonia, quæ juxta Leges naturæ, & Divinas positivas contrahuntur, esse legitima (adeoque vera) Matrimonia, non tamen esse Sacramenta, proindeque (ut postea infert, si alter ad veram fidem revertatur, existente aliquo periculo subversionis, posse Catholicum relinquere conjugem hæreticam; hoc, inquam, complexum repugnare videtur non tantum communi sensui Doctorum, sed etiam legitimo, quantum apparet, intellectui. *Capit. Quanto. De divort.* ubi dicitur: *Et si Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum, sive ita firmum, ut etiam postquam consummatum est, nullo casu dissolvi possit. Inter fideles autem verum, & ratum existit: quia Sacramentum fidei (id est Baptismus) quod semel est admissum, efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus, illo durante, perduret.* Supponitur enim, ut observat Glossa, in textu agi de eo fidelium Matrimonio, quod ita verum, & ratum est, ut sit etiam carnali copulæ consummatum. Quod Capitulum ita communiter accipiunt, quasi ibi simpliciter definitur, Matrimonium Baptizatorum consummatum nullo Casu dissolvi posse, sive scilicet ii Catholici, sive Hæretici fuerint; nam quamvis ita loquatur Pontifex: *Inter fideles autem &c.* Quia nempe casus de fidelibus propositus fuerat, non tamen fundat se in eo, quod fideles essent, id est, verè fide præditi, sed quod insigniti Sacramento fidei, id est, Baptismo, ut patet ex ratione, quam subjicit.

Quod præclare observat doctissimus Basilii Pontius Lib. 1. De Matrim. cap. 15. his verbis: *Dicitur autem Ratum non ratione fidei, aliàs Matrimonium Catechumeni esset ratum, & ante Baptismum, si resisteret à fide, altero converso, & baptizato, nolletque cohabitare sine contumelia Creatoris, non posset baptizatus ducere aliam; quod absurdum est. Non ergo dicitur esse Ratum ex fide suscepta, aliàs etiam, amissa fide, desineret ratum in hæreticis, cujus oppositum definitur ab Innoc. III. in C. Quanto. De divort. & Trid. Sess. 24. Can. 5. dicitur ergo ratum reali susceptione Baptismi, tanquam causa, & ex significatione conjunctionis Christi cum Ecclesia, tanquam signo, vel effectu.* Ita Pontius.

Neque vim facit Pontifex illis scilicet verbis: *Ratum efficit conjugii Sacramentum*, in eo, quod in tali casu fidelium Matrimonium sit Sacramentum in proprie accepta significatione; ne; quia, ut insinuat idem autor cap. 14. num. 2. cum etiam inter verè fideles ex variorum Doctorum sententia possit quibusdam casibus Sacramentatio à vero Matrimonio separari, consequenter dicendum esset, iisdem casibus eorum Matrimonium non esse Ratum (etiam Consummatum) seu omnino indissolubile, quod nullo modo concedendum. Quod spectant illa ejusdem Basilii in *fin. cap. 15. Quare, quod nonnulli Doctores asserunt, Matrimonium efficit Ratum, quia Sacramentum est, si velint, idem Matrimonium esse Ratum, sumptimè proprie ratione Sacramenti, valde falsum est; at si nomine Sacramenti intelligant vinculum Matrimonii, quod ratione hujus archæ significationis dici debeat Sacramentum, ut dictum est (sec. 3. cap. 14.) rectè interpretari possunt &c.*

Haecenus admenus sum verba, proposui mentem emeriti illius Patris Theologi, Paris inquam Francisci le Roy, quibus quid addam non habeo, nisi quod apprimè probem.

VIS, ET METUS QUANDO DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS XII.

Matrimonii dirempti.

SUMMARIUM.

Casus puella nuptæ, & deinde allegantis cum ar-
bitraria metum, 243.

Metum an; & quatenus obsit valori Matrimonii? 244. & seqq.

Quid intelligatur per metum gravem? 246.

Quid per cadentem in virum Constantem? 248.

Quid per reverentialem? 249.

Quid de metu respectivè gravi? 250.

Quis sit metus injustus? 251.

Quis injectus ad extorquendum consensum? 252.

R

Reso-

Resolutio Casus n. 243. propositi, 254.

An, & quomodo peccet contrahens ex metu injusto? 256. & seqq.

Differentia inter contrahentem ex metu injusto, & ministrantem Sacramentum etiam ex metu injusto, 257.

An, & quomodo contrahens ex metu injusto det alteri potestatem sui corporis? 259.

An, si copula sequatur Matrimonium contractum ex metu, presumatur fuisse ratificatum? 261.

Quid agat puella compulsiva à parentibus, vel Magistratu inire Matrimonium? 263.

Casus puella manifestantis paulo ante copulationem Confessario impedimentum occultum, & summè periculosum, 264.

Questio singularis, quam proponet Confessarius, 265.

Referuntur responsa Augustini Barbosa ad quinq. Casus Matrimonii ex injusto metu initi, 266.

243 **M**onica, virgo plebeja, contraxit in facie Ecclesie cum Mauro juvene plebejo, eique cohabitavit per Annum, sed ab eo deinde aufugit, causata duplex impedimentum; primum, metum injustum; alterum, arctitudinem, de qua Cas. XVII. Metum injustum assererat, probabatque inde, quod, cum summo opere abhorreret à mauro, mater, qua, superstitie etiam tunc patre, domum regebat, non semel dixerit Monica, & iurejurando affirmavit, quod agnoscere eam pro filia nunquam vellet; imò nec quidquam officii materni prestare, nisi nuberet Mauro. Addidit mater hisce minis non semel verbera, insuper alias minas, scilicet curandi illam compingi in die *Seigen* seu ergastulum publicum, expositam omnium subsannationibus, & ludibrio. Metum probabat inde ulterius Monica, quod mater acceperit arrhas à Mauro, quas tamen ipsa Monica nunquam voluerit tangere, sicuti nec admittere voluit mundum muliebrem, quem mater offerebat pro nuptiis. Denique illo die, & tempore, quo ducebatur ad templum, contractura cum Mauro, serio cogitabat publice reclamare, sed cum ventum fuit ad ipsum articulum, ex perturbatione animi, & metu matris, atque Magistratus consensit in Maurum, in cuius thalamum concedere nunquam voluit, nisi compulsiva adhortationibus aliorum; copulam admisit nunquam, nisi adaecta. His auditis, & per testes probatis, me insuper consulto, mandavit Reverendissimus D. Ordinarius loci. (Ratisbonae) in quo tunc versabar, connubium illud dissolvi, facta potestate Mauro quarendi accipienti aliam sibi consortem.

Quibusrationibus suaferim hanc dissolutionem, referam, ubi pramitero communes doctrinas de metu invalidante Matrimonium.

Dico itaque I. Consensus in Matrimonium debet esse liber à metu, id est, ut Matrimonium valeat, opus est, ut uterque conjugum in illud consentiat libere, & non ex metu gravi, injusto, & in hunc finem incusso. Ita docent omnes, quorum alii dicunt, Matrimonium ex prædicto metu in initum juræ naturæ esse nullum; alii, esse quidem nullum, sed solum ob dispositionem juris Canonici expressi in cap. Cum locum, & cap. Veniens 2. De sponsal. Ex primo illo Canone notanda hæc est pars descripta, quod Alexander III. dedit ad Episcopum Papiensem: Cum locum, inquit Pontifex, non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est, ut, ubi assensum cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur. Ita Pontifex ipse.

Quibus verbis videtur satis insinuare, vim & metum non solum jure positivo, sed naturali quoque irritare contractum matrimoniale. Ut autem metus seu naturalis, seu positivus jure dirimat ex omnino opinione Matrimonium, debet habere tres conditiones.

I. Debet esse metus gravis, nam leve in sufficere, negant communis autores contra Navarr. & alios apud Sanchez Lib. 4. De Matrim. Disp. 4. & Tannerum Disp. 8. q. 3. dub. 1. Certè in foro externo non admittitur allegatio metus levis, præsumitur enim talis metus non abstulisse veram libertatem. Porro metus gravis est, quo times, tibi, tuisve probabiliter eventurum aliquod malum grave; levis autem, quo duntaxat leve. Dico in primis: Tibi, tuisve, id est, conjunctis tibi in primo gradu, vel etiam in quarto, & quidem etiam solius affinitatis, ut docent complures apud citatos, & citandos, extendentes ad quemvis arctissimam necessitudinem, seu amicitiam conjunctum.

Dico deinde: Malum grave, grave, inquam, vel absolute, vel respectivo. Malum grave absolute est, id, quod plerique omnes homines habent pro gravi, seu valde molesto, sicut sunt mors, mutilatio, incarcerationio diuturna, verberatio gravis, stuprum, infamia, amissio Nobilitatis, vel majoris partis bonorum, Sanchez Lib. cit. Disp. 5. Lessius probans singula ex jure De Justit. Lib. 2. cap. 16. dub. 6. n. 35. Palus. Tr. 29. Disp. 1. punct. 7. Malum grave respectivo est, quod est grave solum respectu apprehensionis, aut conditionis personæ; nam pueris, & mulieribus, irremque viris meticulosus valde, vel laborantibus exoticâ imaginatione, vel jam aliunde afflictis, admodum gravia accidunt permulta, quæ vix curant homines cordati. Unde metus conceptus ex his malis dicitur metus cadens in virum non constantem. At metus cadens in virum constantem est, teste Lessio, ille solus, quo prudent-

ter timentur mala absolute gravia, nam hæc sola consueverunt ita concutere animos virorum, ceteroquin constantium, & cordatorum, ut propter illorum probabile periculum faciant aliqua, à quibus multum abhorrent.

248 Et hæc est explicatio illius propè æquè obscuræ (multis) atque celebris phrasæ juridicæ: Metus cadens in virum constantem, qui, ut dixi, efficit, ut Matrimonium ex illo in initum non habeat quidquam valoris, modò non temere, sed prudenter concipiatur, quia videlicet is, qui minatur, solet exequi minas, nec iis facile resisti potest, ut inter ceteros late explicat Dicastillo De Matrim. Disp. 4. dub. 3. & 4. Modò insuper illum metum comitentur duæ conditiones, explicandæ paulò post. Nec dubium est mihi, quin ex sententiâ dicentium, hunc metum dirimere jure naturali Matrimonium, sequatur, dirimi quoque per metum gravem respectivo, sicuti observat Lessius Lib. 2. De Justit. cap. 40. dub. 3. re enim verà hic metus æquè consensum liberum tollit apud eos, quos percellit, ac metus absolute gravis.

249 Quin Navarrus, Rodriq. alii apud P. Lessium cit. d. 6. & P. Laymannum L. 5. Tr. 10. Part. 4. cap. 5. num. 3. pronuntiant id ipsum de metu reverentiali, quando scilicet puella tantum ideo consentit in Matrimonium propositum sibi à patre, quia timet, ne contradicendo agat contra reverentiam debitam parentibus. Quæ sententiâ licet merito vocetur probabilis à Tannero num. 31. Lessio cap. 40. dub. 3. & Barbosa Decisionum Lib. 1. voto 1. num. 136. Scribat, judicem posse eam sequi, eò quod votum ex tali metu editum videatur infirmari à Concilio Trident. Sess. 23. De Regul. cap. 19. & adhuc sit probabilior, imò absolute vera, quando cum imperio patris, seu Superioris junguntur vel verbera, vel alia mala tractatio, asperitas vultus, aut minæ, quas putatur executurus, aut quando timentur duratura indignatio patris, vel alterius personæ, à qua plurimum dependet fortuna filia, ut etiam concedit Lessius, Laymannus, alii, tunc enim metus reverentialis æquivalet gravi, ut tradit expressè Lessius cit. cap. 17. n. 35. consentiente Suario mox citando, attamen secutus sententiâ ejusdem P. Suarii Tom. 3. De Relig. Lib. 6. cap. 4. in praxi non suaderem, dirimi Matrimonium ob allegationem, & probationem metus levis, aut reverentialis, nudè, seu in primâ descriptione sumpti, nisi merito aut timerem infelicem exitum talis Matrimonii, aut prudenter crederem, eo dissoluto partem utramque mansuram cœlibem; eò quod Theologi & Jure consulti, quos refero in Clypeo Clement. judic. Part. 1. n. 195. edition. 2. velint, opiniones facientes pro valore Matrimonii præferri negantibus valore.

250 Et verò mihi vix dubium est, quin, quando probatur intercessisse metus gravis respectivo, sit perinde dissolvendum Matrimonium, ac si

demonstraretur de metu absolute gravi, eò quod Matrimonium metu celebratum non sit favore dignum, Barbosa loc. cit. num. 137. Ratio est, quia in talem metum cadit propriissimè sententiâ relata suprâ ex cap. Cum locum. Cadit quoque illa Regula in ff. Nihil consensui tam contrarium, est, quam vis, & metus. Quandoquidem illud involuntarium, ob quod metus invalidat Matrimonium, causatur immediate, ac precipue à vehementia metus, & apprehensione mali impendentis, remote autem, & minus principaliter ab ipso malo formidato foris existente, ut per se notum est. Quia igitur, ubi est eadem ratio, ibi quoque est eadem juris dispositio. L. Illa. ff. Ad Leg. Aquil. Ratio autem, ob quam jura irritant Matrimonia, inita ex metu absolute gravi, est, quia talis metus minuit libertatem consensûs, hanc autem æquè minuit metus gravis respectivo, palam est, decisionem, & rescriptum Alexandri III. de quo suprâ num. 244. æquè in hoc, atque in illo habere locum.

Alterâ conditio, quam metus habere debet ad id, ut dirimat conjugium, est, ut sit injustus, id est, incussus à tali homine, qui non habuit jus incutiendi. Sanch. Lib. 4. d. 13. Henric. Coninck, Laymann, alii cum Dicastillo cit. dub. 4. num. 72. contra Sotum, Covarr. & alios. Ratio est, quia nulla lex irritat Matrimonium contractum ex metu justo. Quare si pater filia corrupta per vim à lascivo juvene dicat corruptori: Duc meam filiam, aut agam te reum capitis coram legitimo tribunali. Conjugium inde secutum non carebit valore, siquidem metus, quem parient hæ minæ in animo stupratoris, dicitur justus, non injustus, habet quippe pater jus accusandi capitis tam nefariam libidinem; foret autem injustus, & consequenter noxius valori Matrimonii, juxta nostram contra Sotum sententiâ, si pater diceret: Hoc ferum confestim mergam in tua ilia, nisi duxeris meam filiam. Vide Dicastillum loc. cit. dub. 7. & 9. bene explicantem hunc metum justum, & rectè inferentem, valere Matrimonium. 1. Quando tibi justè damnato capitis dicitur: Aut contrahere cum filia carnificis, aut morere. 2. Quando medicus tibi desperato dicit: Aut duc meam filiam, aut non medebor tibi. 3. Quando tibi carceris in causa sanguinis detento dicitur custos carceris: Te dimittam, si duxeris meam neptem.

Tertiâ conditio, seu qualitas metus invalidantis Matrimonium est, ex omnium sententiâ, teste Sanchez Lib. 4. Disp. 12. ut injiciatur in ordine ad extorquendum consensum matrimoniale; si enim injiciatur alio fine, nihil impediet; ut si Cajo volenti te mactare in vindictam injuriæ illatæ ipsi à te, nihil cogitanti de Matrimonio dicas: Ducam tuam filiam, & ipsemet dotabo, si dones mihi vitam. Porro nihil interest, à quo injiciatur metus, dummodo sit præditus tribus indicatis conditionibus.

Quid si autem pater dicat filia: Te exheredabo, T 2

bo, nisi nuptiis? Resp. Non subsistent nuptiæ, si verè timeatur; ne illa minæ fortiantur effectum; etenim ille etiam metus officit valori Matrimonii, quo quis cogitur iniquè ad Matrimonium generari, seu non determinando ullam personam in particulari. Diana *Part. 4. Tr. 4. ref. 33.* post Sanchez contra Abbat. Felinum, Azor. Nec obest, quòd alicubi lege statuatur, ut, quæ nubere vult, nubat alicui ex hac certa familia, sicut olim apud Judæos oportebat accipere uxores ex propria tribu, etenim Testamentum, aut Lex non mandat absolute nubere.

254 Ex his infertur, jure fecisse Reverendissimum Dominum Sebast. Denichium Suffraganeum, & Vicarium Generalem, Ordinarium Monicæ; de qua hic Casus XII. tum quia liberaverit jugo prioris Matrimonii, dederitque putatitio marito facultatem transeundi ad secunda vota; re etenim verà satis, superque probavit, se fuisse metu injusto, & reverentiali, æquivalente gravi, adactam à matre ad illud conjugium. Perpendantur circumstantiæ quas expressi, & probabitur illa sententia, cum præsertim Sacra Congregatio apud Lugonem in *Resp. Moral. Lib. 3. dub. 16. num. 44.* disertè declaravit Matrimonium contractum per metum à matre incussum esse invalidum; & Barbosa *loc. cit.* idem scripserit de quodam Matrimonio inito ex metu incusso à solo pedagogo. Non fuit quidem Monicæ factum jus nubendi mox alteri; quia dubitabatur, utrum esset ob arctitudinem apta conjugio, attamen fuisset eodem jure gavisa, si non obstitisset arctitudo.

255 Porro supponitur in tota hæc materia de metu, præberi verum, & propriè dictum consensum in Matrimonium; si enim Monica solum finxisset se consentire, cum tamen in animo perpetuò diceret: *Nolo hunc habere maritum: nolo me obligare ad dandam ei potestatem mei corporis, esto verbis offeram ei potestatem mei corporis, esto verbis ostendam me dare*, tunc Matrimonium esset quidem etiam irritum, at non propriè ratione metus, sed ratione fictionis, seu omnimodi defectus consensus; ut declarabo *Tract. seq. Cas. XI.* ille autem omnimodus defectus consensus non reperitur in Matrimonio ex metu, verè enim adest tunc consensus, veràque voluntas accipiendi alterum in maritum; dicitur tamen deesse idcirco, quòd adsit tantum imperfectè, scilicet cum admixtione dissensus, continet quippe voluntarium mixtum, seu involuntarium secundum quid. S. Th. 1. 2. q. 77. a. 6. Plura in elucidationem eorum, quæ protuli de metu, reperies in *nostro Alphab. Quadrupli. Cas. 5.* ubi late dissero de vi Voti editi ex metu, & quidem etiam solum Virtualium minarum.

256 Dico II. Qui ex metu gravi init Matrimonium, sciens, tale Matrimonium esse nullum, & init cum intentione exercendi actus per-

missos veris conjugibus, peccat moraliter. *Cap. Inquisitioni. De sentent. excomm.* quia scilicet habet animum exercendi actus fornicarios, nec enim potest, durante illo metu, existere verum Matrimonium. Si autem non habeat animum exercendi illos, fingat autem se contrahere, seu consentire in Matrimonium, cum non habeat animum, peccat peccato mendacii; si verò non fingat, se consentire, sed verè consentiat, attamen ex gravi metu, probabile est, ne venialiter quidem delinquere. Sanch. *Lib. De Matrim. Disp. 16 Ludov. Engel in Man-Paroch. Part. 4. cap. 3.* si quidem contrahat irritus impedimento solius juris Ecclesiastici. Perez *De Matr. Disp. 22. sect. 5.* Ratio est, tum quia præcepta Ecclesiæ ordinariè non obligant cum periculo mortis. Perez *loc. cit.* tum quia ita contrahens non irritat Sacramentum, applicando formam materiæ incapaci valoris; non enim facit id, cui ex Christi institutione convenit ratio Sacramenti, hæc quippe ratio Sacramenti convenit soli contractui valido, ut rectè Perez *Disp. 17. sect. 12. num. 12.* Dicastillo, & alii.

Nec est hic paritas cum Sacerdote peccante mortaliter, si ob metum mortis impertiat absolutionem homini, quem novit esse indispotum; etenim talis verè profert verba propria formæ Sacramentalis super indebitam materiam; at contrahens ex metu, non profert verba, & signa, quæ sint verba, & signa consensus, & ita non committit sacrilegium, quia non quicumque consensus, sed solum legitimus est forma, & materia Sacramenti Matrimonii; atqui legitimitas ablata est per Ecclesiæ à consensu extorto gravi metu. Ita Perez, qui præterea *loc. cit. Disp. 22. sect. 5.* rectè monet, non sequi ex hac sententia, fas esse, consummare tale Matrimonium; leges quippe Ecclesiasticæ obligant etiam in periculo mortis, quando orientur ex earum neglectu gravia incommoda; est autem non oriatur communiter grave incommodum, si ex metu contrahant cum impedimento juris Ecclesiastici *invalide*, oriretur tamen, si *valide*, ut observat ibidem Perez, exprimens *num. 3.* neminem ausurum dicere, fore validum Matrimonium, quod intentato mortis metu iniretur absque Parocho, consummareturque.

Sicut assentitur idem P. Perez *loc. cit. num. 5.* Patri Gaspari Hurtado *Disp. 12. diff. 4.* neganti, ullo in casu licere contrahere cum Impedimento juris naturalis, e. g. cum impotentia; cum enim jus naturale sit immutabile, aget talis contra jus naturale permanens, ergo hoc ipso peccabit.

Sed contra superius dicta objicies duo: 259 *Primum*, quòd, quæ seriò contrahit cum aliquo matrimonialiter, det ipsi propriè potestatem sui corporis; atqui per Matrimonium invalidum non potest quis, aut quæ, tradere alteri

teri potestatem sui corporis, esset enim hoc consentire in copulam fornicariam. *Alterum*, quòd mulier ita contrahens exponat se evidenti periculo perpetuè à putatitio marito foedissimos tactus, &c. & quidem libenter admittendi: ergo non licet ob ullum metum seriò contrahere cum impedimento dirimentem.

160 Ad has duas objectiones ab aliis præteritas respondeo 1. Dat licitè illam potestatem, sicut viator licitè latroni mortem minanti suam crumenam, non tamen dat *valide*, quia maritus nequit ob nullitatem contractus uti illà potestate. 2. Potest sapere, & teneretur talis vitare proximum periculum illarum turpitudinum; si nequeat vitare, imminet autem ipsi gravissimum malum, nisi cohabitabit marito, poterit cohabitare, præsertim si sit duntaxat periculum patendi illas spurcicias, non autem approbandi *positivè*, quando quidem DD. à nobis alibi relati tradunt, fas esse, ad evitandam mortem, & alia ejusmodi mala, exponere se proximo periculo admittendi *positivè*, & consentiendi in hæc, & alia peccata.

261 Dico III. Licet conjug, quæ metu injusto adacta inuit Matrimonium, habeat commercium carnale cum putatitio marito, non tamen hinc mox sequitur, Matrimonium validari per tale commercium. Ita omnes. Ratio est, quia in primis fieri potest, ut etiam ex solo metu pareat perenti tale debitum, aut pareat ex errore quòd putet valere Matrimonium, aut denique etiam, ut ex mera libidine consentiat in copulam, cogitans expressè non manere in tali conjugio. His sanè casibus copula non efficit Matrimonium ex irrito ratum, nec enim potest ex irrito ratum fieri, nisi per consensum liberum. Quòd si verò copula habeatur ex sincero affectu conjugali, tunc hoc ipso consentitur, vel consensum fuit libere in id conjugium, nec enim potest adesse affectus verè conjugalis sine talis consensu, qui scilicet vel tunc primùm eliciatur, vel elicitus sit, aut aliquamdiu antè, aut in ipsamet proxima præparatione ad copulam carnalem, ut explicat Dicastillo *Disputatione 2. dubio 14.* interim rectè ostendens, ipsam copulam non esse aut ipsamet consentum, aut certum signum præsentis, vel præteriti consentiendi.

262 Et verò quando aliqua puella Annum unum cum dimidio vixit in tali coacto conjugio; cohabitans quietè (cum potuerit aufugere) marito, est tam firma præsumptio juris, & de jure, quòd affectu maritali cohabitavit; ut etiam si possit clarè probare, se ex metu injusto contraxisse, non tamen admittantur ejus probationes. Habetur expressè decisio in *cap. Adid; quod. 21. De sponsal. & Matrim.* quòd quidem capitulum loquitur de sola diurna; id est, Anni unius cum dimidio cohabitatione, etiam abstrahendo à copula conjugali, ut observat ex-

pressè Perez *ibidem Disp. 17. sect. 13.* satisque innuit Glossa *ibid.* & Barbosa; quia scilicet, si non placuisset illud Matrimonium, aufugisset intra tantum temporis puella illa nondum tredecennis, de quo tractatur *in cit. capit. Adid.* Vide tamen Wangnereck *in Commentar. in hoc Capitulum.*

Dubitabis, quid agendum sit puellæ, quæ vel à parentibus injustè compellitur ad ineundum certum quoddam Matrimonium, vel compellitur à Magistratu Ecclesiastico, ob falsam testium depositionem, præsumptionesque re ipsa falsas judicante, esse ab ea factam promissionem matrimoniam; Vel illa puella scit, intercedere occultum, sibi que probrosum impedimentum?

Resp. Debet 1. & 2. casu vel sponte consentire in Matrimonium, & copulam, ita ut metus non sit proxima causa, sed tantum occasio consentiendi, vel consentire in Matrimonium, non verò in copulam, vel se habere eo modo, quem indicavi *num. 260.* vel denique potius subire mortem, quam præstare talem consensum. Vide Sanchez *Lib. 2. Disp. 39. num. 13.* Quid autem agendum in *tertio* casu, aperiam infra.

Denique ex dictis toto hoc Casu deduces, quid faciendum fuerit in alio Casu mihi proposito à quodam Viro Magnifico Anno 1639.

Casus non recentissimus.

263 Magdalena celebravit cum Morando sponsalia; sum factæ denuntiationes, atque intra biduum tradenda solemniter, & in facie Ecclesiæ Magdalena Morando, interea aperiit in tribunali confessionis, se biennio ante carnaliter peccasse cum Morando sanguineo in secundo gradu. Addit, se non posse resilire à nuptiis tum propter ingentem infamiam, tum propter iram parentis, ita agrelaturi hoc familiæ suæ probrum, ut certò sit ipsam gladio confossurus, si resciverit causam dilatarum nuptiarum. Quid tunc licet Magdalena; quid consilii capiendum Confessario?

Resp. I. Licet Magdalena contrahere sine intentione copulæ conjugalis, & actuum venereorum, at non licet cum ejusmodi intentione. *Prima pars* constat ex dictis *n. 256.* altera ex dictis *num. 256.* ubi ostendimus, ne mortis quidem metum efficere, ut *valide* contrahatur Matrimonium cum impedimento dirimente. Vide Sanch. *Lib. 7. Disp. 5.*

II. Fortè evadet infamiam simul, & mortem, si emittat votum castitatis ad unum, duosve menses, ist est, ad tantum tempus, quantum necesse est ad petendam simul & impetrandam dispensationem vel à Papa, vel ab Episcopo juxta dicenda *Casu XXI. n. 582.* etc.

nim manifestando, se habere tale votum, aut differuntur nuptiæ, aut non poterit cogi ad reddendum debitum conjugale. Quin poterit dicere, se velle post ipsas immediatè nuptias uti privilegio bimestris deliberationis de statu mutando, juxta doctrinam adferendam *Part. 2. hujus Alphabeti, seu Tract. seq. Cas. XIX.*

265 III. Confessarius quæret, quanta poterit cum honestate ex Magdalena, an ipsa quoque semen emiserit, quandoquidem ad contrahendam affinitatem requiri etiam feminæ feminatorem, tradunt multi referendi *Cas. XVI.* Sanè præstat, sequi in praxi hanc doctrinam, quàm permittere, ut ineat Matrimonium invalidum sine animo consummandi, hic enim animus nimis facilè mutatur. Quòd si intercesserit perfecta copula, nec videatur posse aliter occurrere gravissimis malis, seu peccatis, quàm ineundo Matrimonium cum intentione consummandi, debet Confessarius cum facultate penitentis petere dispensationem ab Episcopo; posse enim ab eo dispensari in tali casu, dicam infra *Cas. XXI. n. 576. & 583.* Vide etiam *Cas. XXI. n. 592.* plura huc facientia, sicut & *Tract. seq. num. 637.* atque in *Quinario Tract. 5. cap. 37. n. 111. & seq.*

266 His omnibus addo, me suadere, ut quando vel iudex Ecclesiasticus, vel Theologus ab eo consultus habebit Casum perplexum ob allegationem metus Matrimonium comitati, consulat diligenter Decisiones Augustini Barbosæ, nam reperiet in libro primo doctissimè simul, & enucleatissimè discussos huiusmodi Casus. I. Adolescentis 15. annorum, qui Matrimonium contraxerat inductus solius sui pedagogi importunis precibus, metu reverentiali, & probabilis suspitione mortis (etsi hujus comminatio aperta non præcesserit) inferendæ sibi, ni pareret. II. Alterius juvenis, qui etiam contraxerat, sed metu incusso à patre, qui & adhibuerat persuasiones, precèsq; importunas, & minatus erat, se non agniturum illum pro filio, nisi acciperet uxorem designatam à se, sed privaturum bonis, & relicturum obnoxium suæ maledictioni. III. Puellæ, quæ ab infantia orba parentibus, educatæque à matertera nupit quidem juveni, sed inducta materteræ verberibus, minis, nitiis persuasionibus, & importunis precibus cum terribilitate. IV. Filii, qui contraxerat per verba de præsentis, gravi metu inductus à parente, quòd scilicet eum, nisi illi co contraheret, bonis omnibus, & legitimâ, aliquo prætextu, privaret, & quòd officium à Rege sibi donatum cum facultate resignandi, nullatenus illi, sed alteri renuntiaret. V. Nobilis adolescentis, qui etiam accepit uxorem sollicitatus, & persuasus à matre, sub cujus potestate erat, accedentibus pluribus importunationibus, & molestis persuasionibus quorundam consanguineorum. Primum casum exhibet Barbosæ *Lib. 1. vot. 1.* Secundum *Lib. 2. vot. 1.* Tertium *ibid. vot. 2.* Quartum *eod. Lib. vot.*

267

ultim. Quintum *Lib. 3. vot. 127.* Quatuor priora Conjugia pronuntiantur invalida; at quintum validum, & quidem primum statuitur esse invalidum, & etiam si ille adolescens immediatè, antequam contraheret, dixerit, se sponte contrahere: addito, illo *Casu 2. & 3.* metum sufficienter probari per unum testem de visu, aut si fama accedat, per unum de auditu; & testimonium unius, aut duorum de visu esse in materia coactionis pluris faciendum, quàm mille aliorum negatum intercessisse metum.

ORDO QUALIS DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS XIII.

Centomanensis.

SUMMARIUM.

Casus iusti dimittit mulierem, quam duxerat constitutus in Ordine Subdiaconatus. 268.

Indicantur remissivè complura de castitate servanda, & non servanda à promotis ad sacros Ordines. 269.

Vis impediendi Clericorum Matrimonium unde proveniat immediatè? 270.

Utrum constitutus in Majoribus committat certè crimen sacrilegii, oblectans se se rebus turpibus? 272.

An admittat specie distinctum peccatum comparer, qui turpiter concupiscit commatrem? 273.

Casus rati, votum continentia esse annexum Minoribus Ordinibus, quos susceperat. 274.

Nicolaus lator presentium, sicut ex litterarum tuarum tenore accepimus, in Subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in conjugem copulavit, quam eandem abjurare fecisti; super quo prudentiam tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus, si ad Monasticum Ordinem transire voluerit, & tibi post laudabilem conversationem ipsius visum fuerit, eum ad Majores Ordines promoveri concedas; quòd si ad Religionem se transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad altiores permittas Ordines promoveri, in Minoribus tamen Ordinibus ministrare poterit.

Sic omnino respondit, sanxitque Alexander III. ut videre est *cap. 2. Qui clerici vel Monachi Matr. contrah. poss.* Ex qua decisione palam est, initiatum Ordine Subdiaconatus esse inhabilem ad nuptias, ut jam indicavi in *Alph. Ordin. Cas. XX.* ubi etiam ostendi sequentia. I. Omnes Subdiaconos ad continentiam obligari ratione voti, ex ordinatione Ecclesiæ adjecti susceptioni Hypodiaconatus, ut habet com-

communior, non tamen omnino certa opinio adversus Scotum, Paludanum, Valentiam. 2. Etiam illum, qui ignorat, hoc votum esse annexum Ordini sacro, fieri reum illius, si libere suscipiat Ordinem. *num. 757.* secus, si id non ignorans expressè dixerat, se nolle promittere castitatem. *ibidem.* 3. Peccatum turpitudinis, admissum à Subdiacono, aut Presbytero, esse probabiliter ejusdem speciei, cujus admissum à Laico habente votum simplex castitatis. *num. 759.* 4. Votum illud non obligare eum, qui tantum fictè suscepit Ordinem. *num. 760.* sicut nec illum, qui recepit in infantia, at non ratificavit, adepta jam pubertate. *num. 762.* & nec illum, in cujus Ordinatione admissus fuit error substantialis. *num. 762.* & nec illum, qui ex metu cadente in constantem virum permisit se ordinari. *num. 764.* addente expressè P. Lessio *De justit. Lib. 2. cap. 40. dub. 3. num. 17.* esse satis probabiliter id ipsum dicendum de ordinato ex metu duntaxat reverentiali, quò scilicet quis præcisè per pudorem, & reverentiam non audeat contradicere parenti. Sed hanc in hoc sensu extensionem fortiter negat P. Suarez *Tom. 3. De Relig. Lib. 6. cap. 4.* licet sit vera, quândo tali reverentiali metui junguntur aliqua ex his malis, ob quorum formidinem illum æquivalere metui gravi dixi supra *Cas. XII. num. 249.* ex Lessio. Vide plura de hoc metu Reverentiali in *Alphab. Quadruplici Cas. V.* ubi executio recentissimi Casum Canonici Subdiaconi, permitti transire ad nuptias.

270 Quæres, utrum vis impediendi Matrimonii proveniat immediatè ex Voto annexo Ordini sacro, an verò immediatè ex ordinatione Ecclesiæ?

Resp. Semper ex ordinatione Ecclesiæ, ferè semper ex voto. Primum inde patet, quia sicut quispiam ob affinitatem, e. g. contractam, cum aliquo sit immediatè ex institutione Ecclesiæ inhabilis ad nuptias propter affinitatem prohibitas, ita etiam reddit Ecclesiæ aliquem inhabilem ad Matrimonium immediatè, seu hoc ipso, quòd liberè, & ferè suscepit Hypodiaconatum.

271 Alterum inde liquet, quòd omnes communiter emittant, certè omnes omnino emittere deberent, ut ostendi in *cit. Casu. XX. Alphab. Ordin.* votum solenne castitatis, quòd quidem ex institutione Ecclesiæ habet vim dirimendi Matrimonii, sicut habet e. g. compaternitas. Quòd si tamen Subdiaconandus expressè diceret, se nolle facere id votum, esset quidem liber voto, non tamen obligatione votendi continentiam, & si transiret ad nuptias, forent hæ sacrilegæ, & nullæ, non quidem ratione voti, utpote quòd supponitur fuisse nequiter omisum, sed ratione ipsius præcisè Ordinationis sacre libere susceptæ.

272 Quæres rursus, sine omnino certum, Subdiaconum, qui morosè, mortalitèrque delectatur rebus turpibus sine ullo desiderio ulteriore, pec-

care peccato sacrilegii, necessariò explicando in Confessione?

Hanc quæstionem novam proposuit mihi novus Diaconus quatrinduo prius, quàm illam referrem in primam editionem, adeoque die 2. Januarii Anno 1664. cui respondi, & respondeo, esse quidem probabilissimum, non tamen certum, probabilissimum quidem, quia est longè receptior sententia Cajetani contra Scotum, & alios, quòd omnes Subdiaconi sint ex mandato Ecclesiæ obstricti voto perfectæ castitatis, quo proinde complectantur fugam etiam morosarum delectationum, addo tamen, id non esse certum, quandoquidem multi cum Scoto inficiantur, emitti à Subdiaconis votum continentia, asserentes obligationem observandæ hujus proficisci unicè ex mandato Ecclesiæ, quæ quia probabilissimè nequit directè imperare, aut vetare actus purè internos, qualis est delectatio morosa venerea, ideo jure nego, illam resolutionem esse certam.

Sicut autem in *Alphab. Baptiz. Cas. XVII. 273. num. 596.* resolvi, prava desideria, quibus compater concupiscit suam commatrem, esse specificanda in exhomologesi, ita & illa, quibus uritur animus jam existentis in Majoribus. Ergo sacerdos collutulans suam animam illis prioribus spurciis sufficienter confitebitur dicens: *Toties, aut toties habui delectationes morosas veneras, esto non explicet, se esse in Sacris?* Resp. Sufficienter, si sciat, se non edidisse votum continentia.

Quæres denique, quid respondendum ad hunc

Casum fat curiosum?

Nicomedes aspiravit ad clericatum ita imperitus juris Ecclesiastici, ut existimavit, votum castitatis esse annexum ipsis quoque Minoribus Ordinibus, cumque hac falsâ persuasione suscepit illos, priusquam tamen crearetur Subdiaconus, duxit uxorem, conscientia multum obmurmurante, postea dubitavit, an subsisteret hoc connubium. An merito?

Resp. Immeritò, non tamen penitus imprudenter, siquidem magni Canonista, Joannes Andreas, Butrius, Ancharanus, Imola censuerunt, tale Matrimonium non subsistere, sed refutantur inde, quòd nemo valeat emittere votum, quòd privatâ autoritate, vel errore possit dirimere Matrimonium, peccavit ergo mortaliter Nicomedes, celebrans nuptias contra erroneam conscientiam, attamen factum tenuit, ut rectè P. Escobar in *Theolog. Moral. Lib. 27. cap. 28. dub. 70.* post Sanchez *Lib. 7. De Matrim. Disp. 31. num. 5.* Bonac. Leandrum, aliòque communiter,

LIGAMEN QUOMODO
DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASVS XIV.

Militaris.

SUMMARIUM.

Casus mulieris frustra allegantis mortem mariti, & volentis transire ad aliud conjugium. 276.

Quando adesturgens causa, oportet, etiam in materia de transitu ad aliud conjugium, sequi opinionem mitiorem. 277.

Opinio Lutheri de Polygamia. 279.

Regina Cingæ habuit 40. maritos vivos. Ibid.

276 **O**laus homo rusticanus, exercensque agrorum culturam, postquam suâ cum uxore vixit in Matrimonio sexennium pacificè, iussu Magistratus arma sumpsit, cumque vicinis rusticis concessit in locum, à suo pago non nisi sesqui horâ distantem, ut illic adversus Suecos tueretur presidium militare, at interceptus ipsecum suis, debuit pugnare citius, quam sperabat, ita autem infeliciter cecidit prælium, ut magna pars commilitonum fuerit obruncata, ipse verò Olavius domum non redierit, nonnullis dicentibus, eum fuisse ab ipsis visum paulo post certamen, nemine autem etiam commilitonum è prælio superstitum asserente, fuisse aut læsum, aut occisum. Ubi octennio integro obfuit, nec quidquam prorsus de ejus vita, aut morte potuit ulterius resciri, uxor ejus adjecit animum ad Matrimonium. Parochus remisit ad D. Ordinarium, prius tamen ad me. *Quaritur 1. Quid Parocho faciendum fuerit? 2. Quid à me respondendum? 3. Quid à Reverendissimo Domino Ordinario?*

277 Appello hunc Casum *Militarem*, quia & rusticus ille evasit in militem, & maxime ratione militiæ oriuntur dubia de morte alterutrius conjugum, ut docet experientia etiam mea, utpote qui hîc locorum facillè triginta ejusmodi verbo, & scripto resolverim. Dubia autem illa sunt sæpe ita perplexa, vix ut viri etiam pereruditi, usque longo docti evoluerè queant, nedum ii, qui omnino novi sedent ad clavum navis Ecclesiastica, vel Parochi, aut Confessarii vulgares, qui tamen deberent posse subministrare prudens consilium iis, à quibus consuluntur in hac materia. Quod igitur facem iis aliquam non planè obscuram præferam, exhibebo hîc utilissima, & maxime practica ex iis, quæ partim ipse in diversis Episcopatibus usu iudici, partim in probatissimis Scriptori-

bus legi hanc in rem, indicaturus, quinam à me, meisque Doctoribus in hac, aut illa opinione dissentiant probabiliter, ut horum sententia tuto, præferatur meæ saltem tunc, quando videbitur exigere aliqua urgens causa, tunc enim vel maxime oportet sequi benigniora, propter tot rationes, quas in *Clypeo Clementinum Judicium*, qui primum locum tenet in *Qui-nario*, profero, partim in defensionem, partim etiam in commendationem iudicium fori interni, externique, sequentium opiniones mitiores, certò probabiles practicè.

Ratio autem, cur hoc loco pertractem hoc argumentum, est, tum quia alii plures me prævenerunt exemplo, tum quia per vocabulum *Ligamen* expressum in altero ex carminibus vulgaribus num. 13, descriptis designatur vinculum Matrimoniale, quo scilicet quis est legitime copulatus alteri, hæc enim legitima copulatio facit, ut nequeat *valide* iniiri Matrimonium cum aliâ, quamdiu durat vinculum. *Matth. 19. & in Trident. Concil. Sess. 24. initio de Sacram. Matrim.*

Quare non nisi ex bestialia lascivia scripsit non semel Lutherus, ne quidem Christianis vititam esse Polygamiam, seu plurium simul uxorum connubium, sicut demonstrant tum Scholastici Theologi, explanantes impedimentum Ligaminis: tum vel maxime Controversistæ, dissidentes de impedimentis Matrimonii, cujus proinde ulteriorem probationem omittam, sicuti & definitionem illius controversiæ, utrum scilicet Polygamia sit vitata solo jure *Divino*, an verò etiam *naturali*? Nihilominus tamen observans, perquam sapienter à S. Augustino *Lib. 3. De Doctrina Christiana cap. 12. & Lib. De bono conjugii, seu conjugali cap. 17.* demonstrari, connubium unius mulieris cum pluribus viris omnino repugnare rationi, ut proinde certum sit, transgressam esse omnes naturæ, & pudicitie metas illam Regnam Cingæ (est Regnum Cingæ non procul distitum à Regno Congo) quæ priusquam à Patribus Capucinis reduceretur ad fidem Orthodoxam, à qua desciverat ad Atheismum, habebat copulatos sibi conjugio quadraginta viros superstites, sicuti & reliquæ per Cingam mulieres tot sibi sociabant, quot ipsis collubitum erat, quemadmodum videre est in *Itinerario Ierosolymitano P. Ignatii Rheinfelderis sub finem.* Alia non planè aliena ab hoc argumento involvo silentio, ut tantò accuratius, distinctius, atque ad usum accommodatius pertractem hoc argumentum, proferendo in medium partim varias doctrinas practicas, huc maxime facientes, partim varios speciales Casus, propositos mihi, aliisque, atque resolutos.

Igitur edisseram 1. *Quid facto opus, aut licitum sit conjugii, habenti vel dubium, vel indicium de morte sua partis?* 2. *Quid Parocho intelligenti simile quid?* 3. *Quid Confessario?* 4. *Quid Magistratui Ecclesiastico, cognoscenti esse*

ita contractum Matrimonium, vel rogato, ut permittat transitum ad secundas nuptias? 5. *Quid agendum conjugibus ipsis, quando, secundis nuptiis bonâ fide contractis, exoritur vel dubium, vel certitudo de vita prioris conjugis?* Hæc quæstiones dissolvam Sectione primâ hujus Casus, seu Capituli, allaturus in secundâ varios Casus *Factos*, non *Fictos*, proprios hujus loci.

SECTIO I.

Proponuntur & solvuntur præcipuæ quæstiones de præsentimateria.

SUMMARIUM.

Quid licitum, vel illicitum sit uni conjugum, aspiranti ad secunda vota ob opinionem de morte partis? 281.

Casus à Jure Canonico de conjugibus, ob bellicam captivitatem consortium volentibus contrahere cum aliis. 282.

Quid in resolutione illius Casus significet verbum: *Constare?* 284.

An valeat Matrimonium initum cum dubio de morte conjugis? 286.

An absentia septennalis præbeat sufficientem causam transferendi se ad aliud Matrimonium? 288.

Ex doctrina, quod jus præsumat, vitam hominis extendi ad Annum centesimum, resolvitur casus curiosus. 289. & 290.

An, ut licitè transeat ad aliud Matrimonium, exigatur certitudo moralis? 292.

Quid sit certitudo moralis? 293.

Referuntur hanc in rem tres casus. 295. & seqq. *Quid agendum Parocho, quando non supervenit indubitata mortis testimonia?* 301. & seqq.

Quid Confessario? 304.

Quid ipsimet Ordinario post Matrimonium jam contractum? 305.

Quid ante contractum? 308.

Quid in Jure intelligatur per certum nuntium. Ibid.

Duo testes de morte gignunt certitudinem moralem. 310.

Quid si inter hos sit ipsamet Uxor? Ibid.

Declaratur casu novo. 311.

Quid intelligatur per testem de visu? 312.

Quid si adsit solum unus testis? 315.

Permittitur iudici decernere, ad hinc sufficiens probatio mortis, necne. 316.

An, & quando fama sufficienter probeat mortem alicujus? 317. & seqq.

Proponitur pro Superioribus resolutio casus bene specificati. 323.

Quid agendum, quando secundis nuptiis bonâ fide contractis supervenit maritus habitus pro mortuo? 324.

Quid si fuit mortuum primum post nuptias celebratas? 325.

Quæres I. *Quid licitum, illicitumve sit uni conjugum, aspiranti ad secunda vota propter dubium, vel opinionem de obitu consortis?*

Resp. I. Quamdiu propriè dubitat, utrum suus, aut sua conjux vivat adhuc, an jam vixerit, id est, ingressus sit viam universæ carnis, nefas est ipsi iniire aliud Matrimonium. Ita omnes, quia scilicet in dubio non præsumitur mutatio, & in dubio servanda est fides data alteri.

Confirmo hanc certam responsum Re- 282 scripto, quod Lucius III. dedit, referturque in cap. *Dominus* seu 2. *De secund. nupt.* & est

Casus de Universis Christianis in captivitate Saracenorum positis.

Sane super Matrimoniis, quæ quidam ex vobis, nondum habitâ obeuntis conjugis certitudine, contraxerunt id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec constet, quòd ab hac vita migraverit uxor ejus. Si verò aliquis, aut aliqua id hæctenus non observavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ ipsi nupsit, debitum non deneget postulanti quòd à se tamen non verit nullatenus exigendum, quòd si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis ad ulterius complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

Hæctenus Rescriptum Pontificium huc transcriptum. 1. Quia apprimè serviet definiendis paulò post nonnullis dubiis. 2. Quia formidandum; ne miseranda, crudelissimaque captivitas, atque interfectio tot millium Christianorum, peracta jam, imminensque à cruento Christianitatis hoste Turca (sic scribebam. Anno 1665. quo hoc Alphabetum fuit primâ luce donatum) cogat sæpius respondere ad casus planè similes præsentis, ut liquet ex ipso titulo, quo insignitur illud capitulum secundum, quemque censui, hanc ipsam ob causam, huc transferendum, & exprimendum, non esse fas, ulli ejusmodi captivo transire ad secundas nuptias, donec constet ipsi, quòd ab hac vita migraverit uxor ejus.

Interrogabis 1. *Quid hîc significet verbum Constare?* 284.

Resp. Istud verbum habet hanc vim, ut constet per instrumenta, vel per testes, sive etiam per sententiam, aliâve clarâ probationem. Expresse Mascardus *De probat. conclus. 75. num. 21.* præter alios apud Barbosam in *Tract. De Dictionibus, in dist. Constit.* dicentes, illud constare, quòd caret omni dubitatione.

Interrogabis 2. *Præsum resolutio, quam Pontifex* 285

bifex dedit de illis captivis, extendenda sit ad omnes, non modo similes captivos, sed etiam non captivos?

Resp. Licet DD. non faciant discrimen inter taliter captivos, & non captivos, cenfeo tamen. salvo meliori iudicio, fieri posse rationabiliter. Ratio est, quia tales captivi longè rarissimè possunt quid certi comperire, ergo id, quod communiter cognoscunt, est incertissimum, ergo non licet iis suà communi, ordinariàque notitià stare, ergo consequenter est eis nefas, sine certitudine aspirare ad aliorum, at quia alii Christiani viventes liberè inter Christianos possunt communissimè habere relationes minùs obnoxias erròribus, ideo non est paritas inter hòs, atque illos. Ergo lex naturalis videtur exigere ab ejsmodi captivis certitudinem objectivam (in formali est paritas) majorem, seu exactiorem, & quasi scrupulosiorem, de obitu conjugis, quàm ab aliis communiter.

286 Interrogabis 3. *An valeret Matrimonium quod quis iniret proprio dubius de morte conjugis?* Resp. Negat quidem apud Barbofam in *cit. cap. 2. De sec. nup.* Basilii Pontius *De impediment. Matrim. cap. 13. §. 5.* Sed meritò refutatur ab eodem Barbofa, nam nullum planè jus decernit irritationem, casu, quo reverà defierat jam tunc vivere conjux, quando de ejus vita dubitabatur.

Jam verò ut redeamus ad *principalem* quæstionem propositam. *num. 281.*

287 Resp. II. Quando conjugi non suppetit ullum argumentum credendi, maritum esse mortuum, nisi hoc, quòd scilicet jam septennio abfuerit, & post diligentem investigationem resciri nequit, utrùm sit mortuus, necne certum est, peccaturam, si nubat alteri. Audi, quid Clemens III. in *cap. In presentia. De sponsal.* responderit ad hanc quæstionem, &

Casum Communem.

288 *In presentia nostra quæstivisti, quid agendum sit de mulieribus, qua viros suos casu captivitatis, vel peregrinationis absentes, ultra septennium præstolatae fuerint nec certificari possunt de vita, vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligenter, & pro juvenili etate, seu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis Matrimonio copulari. Consultationi ergo tuæ taliter respondemus quòd quantocumque Annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium Canonice convolare &c. donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Ita Pontifex.

289 Unde omnes tractantes hoc argumentum, inferunt, quantocumque tempore abfuerit maritus, vel uxor, nisi hæc tanta absentia fulcia-

tur alio argumento, non haberi sufficiens fundamentum mortis, & consequenter neque jus transeundi ad secundas nuptias, quicquid in contrarium statuerit olim jus Civile *Leg. Vxor. ff. De divort.* cum præsertim jura præsumant, etatem hominis extendi ad Annum centesimum, si credimus Jalon, Navarro, & aliis apud Sanchez *Lib. 2. Disp. 46. n. 1.* Quos meritò refutat P. Henric. *Wagnereck commentar. in cit. cap. In presentia.*

Quid si ergo juvenula nupsit sexagenario? & 290 postquam illi convixit Annos decem, fuerunt ob Tartarorum, Moscovitarum, Turcarum &c. barbaras excursiones invicem separati. effluxitque spatium quindecim Annorum, ex quo nequit uxor quidquam intelligere de marito An licet nubet alteri? Etenim presumpcio de longitudine vitæ extenditur ad centum Annos, qui nondum effluxerunt ab Anno natiuitatis.

Novi ego, hòrunt plures, ejsmodi vetulos, 291 qui imitati Regem Davidem copulavère sibi conjugio aliquam Abisag, id est, juvenulam, ac proinde potest utrius contingere Casus omnino simillimus huic, indeciso tamen à DD. Diceret Navarrus consequenter *illicite* nupturam alteri, quia ageret contra præsumptionem illam Juris. Sed rectissimè negat Menochius *presumpt. 89. n. 1.* Sanchez *cit. num. 1.* Wagnereck *loc. cit.* & alii hanc præsumptionem, quia Jura non præsumunt Casus rarissimos *cap. Inspecimus. De Reg. Jur. in 6.* est autem vir centenarius rarissima avis in terris. Ego itaque censerem, nisi positivè constaret, talem senectutem esse, seu fuisse complexionis prævalidæ, fas fore ipsi Abisag transire in circumstantiis hinc expressis ad alium torum, quia cessaret omnis de ejus vita præsumptio, ac loco hujus adesset præsumptio de morte. Wagnereck *loc. cit.* & insuper circumstantia captivitatis gigneret de morte certitudinem huc sufficientem.

Resp. Quippe III. Ut mulier licitè transeat ad secunda vota, non est necessaria certitudo moralis, sed sufficit verosimilis præsumptio. Ita post S. Antoninum, Silvestrum, Navarrum, alios permultos apud P. Sanchez *Lib. 5. d. 46. n. 5.* tenet ipse Sanchez *ibid. n. 2.* quicquid dicat *num. 6.* Tenet quoque Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. Part. 3. cap. 3. num. 1.* Wagnereck *loc. cit.* atque alii plures contra Sotum, Anglem, alios apud Sanchez *cit. n. 6.* cum Tannero *Disp. 8. quæst. 4. dub. 6. num. 106.* Palao *De sponsal. Disp. 4. p. 3. §. 1.* & liquet *ex cit. cap. In presentia.*

At quid intelligis per certitudinem Moralem? 293 Resp. Illam, qua vir prudens, attentis circumstantiis, redditur certus. Sanchez *loc. cit. Disp. 45. n. 4.* post Silvestrum, & alios, seu quando prudenter ita creditur, ut contrarium videatur nullo modo probabile. P. Lessius *Lib. 2. De just. cap. 10. num. 39.* seu illam certitudinem, quæ prudentis arbitrio sufficit ad credendum,

dendum, priorem conjugem certò mortuum esse. Bonacina *De Matrim. quæst. 3. p. 10. n. 12.* Probat jam responso, tum quia in *moralibus*, in quibus plerumque nequit haberi omnimoda certitudo, sufficit homini ad instituendas prudenter suas actiones probabilissima, licet non omnino certa opinio, & præsumptio, ut rectè argumentatur Laymannus *loc. cit. num. 2.* saltem, quando nullus alius est in possessione, tum quia resolutio *cap. Dominus nihil officit huic doctrinæ, ut ostendit num. 285.* multò minùs capitulum *In presentia*, quod Sanchez *n. 6.* pro se adducit, illa enim clausula: *Certum nuntium recipiant*, non refertur ad privatas personas, sed ad solum judicem, ut patet ex litera descripta supra *num. 288.* quicquid velit Sanchez, judex enim non debet in re tanti momenti exponere suam sententiam periculo morali nullitatis, ut rescissionis, tum quia *cap. Cum per bellicam. 34. quæst. 1.* ait Leo Pontifex: *Nec tamen culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris pervasor, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit.*

294 Dices: *Hæc sunt nimis obscura, & generalia, fac ergo declares exemplo palpabili, & pratico.* Pareo tuæ voluntati, & declaro hoc triplici aut quintuplici Casu seu verò, seu fictò.

Casus I. Triplicatus.

295 *Cajus in longinquam locum profectus, Stichus prælium ingressus, Titius jam senex non amplius comparens, & fama est obisse: habetur sufficiens notitia de morte singularum,*

Ita testatur ex Navarro, Silvestro, ac Valentia Tannerus *cit. num. 108.* non dissentiens.

Casus II.

296 *Olympiodorus maritus in locum valde remotum abiit, unus unicus testatur, esse illic mortuum, adfertque sui dicti argumenta verisimilia, nec facile possunt alie probationes mortis haberi: in hoc casu potest uxor alteri nubere.*

Ita reflexè Sanchez *loc. cit. num. 12.*

Casus III.

297 *Oswaldus in amentiam, ac furorem actus, aliquoties sibi necem inferre tentavit, postea vinculis constructus fuit, ex quibus denique erupit, quò autem devenerit, licet diligenter quæsitus, nullà ratione sciri potest, atque ab eo tempore octo, vel decem Anni intercesserunt. Valde probabilis est sententia Rosella, & S. Antonini, Silvestri, Philiarchi, quòd mulier in tali casu nil peccaret, si, nemine se opponente, ad secundas nuptias*

transiret. Quam ob rem Confessarius in conscientie foro id ipsi permittere: iudex in foro externo, si post celebratas nuptias causam intelligeret, neque mulierem punire, neque à secundo viro separare deberet, donec cognitum esset, primum maritum adhuc vivere, idque aperte sumitur ex cap. Cum per bellicam. 34. quæst. 1.

Descripsi hæc tenus verba Laymanni *cit. n. 2. 298*

In his tribus, aut, si mavis, quinque Casibus abest quidem, ut ego reor (et si adesse in suis velint Sanchez, & citati à Tannero) *moralis* certitudo, quia rationes, quibus hinc probatur mors illorum quinque conjugum, non reddunt certum judicem, aut aliam virum prudentem, cum, ut de solo ultimo, seu furioso loquamur, potuerit fieri, ut devenerit ad locum remotum, in eoque ediderit talia signa furoris, ut fuerit rursus innexus carenis.

Adest tamen in omnibus causa sufficiens, 299 vel ad probabilissimè credendum, vel ad verosimiliter, ut de suo casu loquitur P. Laymannus, opinandum, maritum concessisse ad plures. Licet autem hoc exemplum Laymanni patiatur majorem difficultatem, quàm duo priora, nam constans fama de morte, juncta diuturnæ absentia, itémque testimonium testis oculati, qui sit omni exceptione major, reddatque probabiles rationes sui testimonii, gignunt firmiorem, prudentioremque opinionem, quàm diuturna emanatio illius furiosi, ut liquebit ex dicendis infra *num. 315. & 318.* attamen, quia P. Laymanni iudicium in rebus præsertim *Moralibus* video magni fieri à DD. etiam Hispanis, & Italis, idcirco posset aliquis, vel aliqua sequi illud in praxi. *In qua praxi?* Inquires: *Quid si enim nolit aut Confessarius, aut Parochus, aut Vicarius Generalis admittere?*

Resp. In locis, in quibus adhuc subsistunt, 300 clandestina Matrimonia, Parochus nil poterit impedire. At ubi coram Parocho est contrahendum, si hic nihil interroget de priorè Matrimonio, aut morte mariti, non erit opus ei quidquam aperire, at si interroget, aperienda erit veritas, & causa, cur credatur, maritum diem obiisse extremum.

Quæres igitur II. *Quid Parocho? quid Confessario tunc agendum?*

Resp. Si Parochus subit Constitutionibus Synodalibus Constantiensibus, obsequetur religiose iis, ita in *Part. 1. tit. 16. num. 20.* decernentibus: *Volumus, & Curatis omnibus seridè injungimus, ne deinceps hujusmodi personas (quæ intra septennium de morte vel vita prioris conjugis nihil audiverint) ad alias nuptias sic transeuntes matrimonialiter conjungant, nisi prius causa coram Officiali nostro cognita, & licentia contrahendi in scriptis impetrata fuerit.*

Licet autem Constitutio loquatur expressè 302 de illo solo casu, quem expressi in Parenthesi, multi-

multiplici tamen experientia didici, esse usu receptam in omni casu, quo non constat, conjugem è vita excessisse. Et sine omni dubio puniretur à Reverendis. Dom. Ordinario Parochus, post instructionem S. D. N. Clem. X. referendam in fine hujus Voluminis, qui copularer unam aliquam ex iis, quas exempli gratiâ proposuimus in tribus superioribus casibus, Idipsum censeo faciendum Parochis cæterarum Dioceseon, debent enim sequi exemplum suorum Superiorum. *Argum. cap. Ex literis. De constit. Superiores autem faciunt id, quod dicemus num. 308.*

Quare jam non possunt accommodare se doctrinæ, quam P. Laymannus *loc. cit.* refert ex Rodriguez & Gutierrez his verbis: *Si conjug de morte conjugis, judicio viri prudentis, censeatur habere moralem certitudinem, seu valde probabilem præsumptionem, qualem jura requirunt, opus non est, ut ab Ordinario licentia petatur contrahendi alia nuptia, idèque Parochus absque tali licentia assistere potest, quamvis, longè rarius sit, rem ad Ordinarium referre.* Imò (inquit ipsemet Laymannus rectissimè) id necessarium esse arbitror, quoties rationabiliter dubitatur, an certitudo, vel præsumptio de obitu conjugis sufficiens sit, necne.

303 Sentitur quoad posteriorem ipsiusmet Laymanni sententiam apertè Bonacina *De Matrim. quest. 3. p. 10. num. 16.* scribens: *Cavere debent Parochi, ne aliquos conjungant, non obtentâ facultate ab Ordinario, apud quem fieri solent probationes de morte conjugis.* Prævit Abbas Panormit *in cap. In præsentia. De sponsal. n. 6.*

304 sic concludens: *In summa, hanc materiam relinquere arbitrio judicantis.* Judicantis, inquit Abbas, non Parochi. Hocce trium-viros pro scuto opponit Domini Parochi viris in suo oppido primariis, importunè urgentibus conjunctionem in similibus eventibus. Opponent etiam tot casus, quibus falsò fuit creditum, occubuisse maritos, horum aliquos referam infra *num. 356. & 357.* quibus jungetur ille *Appendicis discipulis*, quem descripsi supra *num. 194.*

Opponent denique indicatam Instructionem S. D. N. in terminis mandantem, ut in examini-bus de morte mariti interit *vel Vicarius Episcopi, vel aliqua alia persona insignis, & idonea, ab Episcopo specialiter deputanda.*

305 Quæres III. *Quid agendum Ordinario, intelligenti Matrimonium esse contractum sine certitudine morali de obitu alterius conjugis?*

Resp. I. Si fuit contractum bonâ fide, atque adèd ob conjecturas, inditicia, testimonia valde probabilia, & quæ à probatis Theologis, Canonistis, aut aliis viris prudentibus habeantur, vel habita sint pro sufficientibus, ad gignendam opinionem de morte, & ad contrahendas secundas nuptias, nequit iudex Ecclesiasticus separare tales sponfos, seu conjuges. Ita Laymannus supra *num. 297.* rectè id

probans *ex cit. cap. Cum per bellicam. 34. questione 1.*

Addo hanc rationem, quia valori Matrimo- 306 nii bonâ fide iniri adèd favent iura Canonica, & DD. ut unius Doctõris opinio, asserentis valorem, præferenda sit opinioni decem aliorum negantium valorem. Doctõres nomino *in Clypeo Clement. Judic. num. 195. edir. 2. & 3.*

II. Sin deprehendat, intercessisse malam fi- 307 dem, atque adèd non nisi ridiculas, seu levissimas conjecturas de fato mariti adfuisse, adfèlèque, tum sanè videntur separandi, nam & nemo ex suo delicto commodum referre debet, & *tantiò sunt graviora delicta, quantiò diutius animam detinent alligatam. c. fin. De consuet. & denique Ordinariorum est, jura tueri. cap. Ecclesia. 56. De elect.* jura autem Canonica damnant non solum malam fidem, sed etiam levem crudelitatem de morte prioris conjugis, ut deducitur ex Canonibus hæcenus citatis, communique opinione interpretum.

Quæres IV. *Quid eidem Ordinario liceat, ante initum Matrimonium?*

Resp. Iudex Ecclesiasticus nequit licentiam, & potestatem transeundi ad secundas nuptias dare, in casu indiciorum & probabilis præsumptionis, sed tantum in casu indubitata certitudinis de morte conjugis. Ita loquitur, ac sentit P. Laymannus *loc. cit. num. 2.* asserens, esse hanc communissimam, & penè omnium DD. sententiam, quorum catalogum subministrat P. Sanchez *Lib. 2. disp. 46. quest. 1.* & probatur apertè *ex cap. In præsentia* descripto supra *num. 288.* ubi Pontifex vetat, auctoritate Ecclesiæ permitti contractum Matrimoniale, donec certum Nuntium recipiant de morte virorum. Ubi nomine *Nuntii* non intelligitur tabellarius, sed generatim *Relatio*, Gallicè *Avis*, Italicè *Avviso*, Germanicè *Bericht*, ut inter Theologos notavit ex parte P. Thom. Tambur. *De Matrim. Tract. 1. cap. 10.*

Quod quidem memoro, ne quis Parochus putet, frustra à se remissum iri ad D. Ordinarium illam mulierem, quæ caret teste verbali. Licet autem DD. satis convenient in allata conclusionè, quam apertè firmat Instructio antè citata, differunt multum in eo tamen, quòd aliqui contendant, certitudinem moralem haberi re ipsâ in aliquibus casibus, in quibus alii negant, ut patebit paulò post.

Dices: *Solent Domini Ordinarii, præsertim 309 Constantienses demandare suis Decanis Ruralibus, aliisque Parochis lectioribus, commissionem examinandi testes de morte in hac conventiosa materia, at multi illorum carent libris necessariis, alii nullam dum praxim, seu usum nacti sunt. Bene mereris de fat multis illorum, si huc conferres ea particularia, quæ de probationibus huc facientibus legisti apud Classicos Scriptores.*

Resp. Ergo legant ii Venerabiles Domini, si 310 visum fuerit, sequentia.

I. Quando adsunt duo testes de visu, adest certi-

certitudo moralis. Ita omnes, nam in ore duorum 311 testium stabit omne verbum. 2. Corinth. 13. Nec obest, etsi testes sint consanguinei. Menochius infra citandus. Imò præferendus esse aliis, tradit Instructio citata, haud tamen, ut reor, admittenda uxorem illius, de cujus morte controvertitur, nemo enim in propria causa est idoneus testis *L. Nullus. ff. De test.* palàm autem est, eam esse propriam causam, cujus emolumentum, vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet. Text. in *L. 1. §. In propria causa. ff. Quando appellandum sit.* Communissimè autem (sicut usu didici) uxores, quæ coram iudice deponunt, maritum esse vitâ privatum, id deponunt idcirco, ut fiat ipsis potestas querendi, vel admittendi aliorum, ergo querendum suum emolumentum. Unde liquet à fortiori, quid oportuerit à me rescribi ad literas pro

Hoc Casu Hungarico.

Otilia coram Officiali deponit, conjugem suum esse, se præsentem, videntem mortuam, & sepultam in Hungaria Anno 1664. dum stipendia faceret contra Turcam, id temporis infestantem armis superiorem Pannoniam, nec contenta hoc affirmare, offerit se ad juramentum, idque idcirco, ut possit impunè nu- bere alicui vago.

Fui literis die 21. Junii Anno 1866. interrogatus, quid arbitrarer faciendum fuisse, ac respondi, nequaquam fuisse extra alia adminicula, seu indicia admittendam ad juramentum, eò quòd lex Divina vetet, nomen Domini in vanum assumi, & jura non admittant adum-frustraneum, assumpsisset autem Otilia nomen Dei in vanum, cum frustra sit actus, cujus nullus est eventus, seu effectus *Leg. 2. Cod. Si propter, sicut nullus fuisset effectus hujus juramenti, est quippe liquidissimi juris, non fuisse in talibus circumstantiis habendam ullam rationem jurisjurandi præstiti ab ipsa, tum quia sola, tum quia in causa singulariter propria, cum proritet animus ad secunda vota, tum quia in præjudicium tertij, quod singulariter cavetur *cap. Cum contingat. De jurejur.* tum denique, quia juramentum suppletorium probationis nec deferendum, nec admittendum, est absque semiplena probatione, ut probabimus, & declarabimus in *Tract. seq. Cap. V.* At si fuisset ea mulier instructa aliquâ semiplenâ probatione, tunc fortè habuisset locum ejus juramentum.*

312 At quid per testem de visu intelligunt hic Doctores? *Illumne solum, qui interfuit ipsi morti?* Resp. Mihi videri, illum quoque rectè dici testem de visu, qui vel interfuit exequiis, septimo, trigesimo, aut anniversario alicujus, ut, puto, facillimè conceder quisque, vel vidit ipsemet sepulchrum demortui, audivitque af-

feverantes, se vidisse talem, & talem illic sepeliri. Ratio est, quia fat commodè in talibus circumstantiis accipitur continens pro contento. Certè Mascardus *De probat. conclus. 175.* sic absolurè scribit: *Etiamsi testes deponerent, se interfuisse sepultura, non tamen vidisse cadaver, probaretur plene ejus mors.*

II. Testimonium Parochi testantis, Cajum 313 esse à se sepultum, gignit etiam moralem certitudinem. Tambur. *cit. cap. 10.* Ratio est, quia Parochus est quasi Notarius publicus in ejusmodi negotiis, sicuti & Baptismo, quemadmodum probavi in *Alphab. Baptiz. num. 590.*

III. Si cum fama, seu testibus de auditu, 314 jungantur aliæ conjecturæ non levis momenti, efficiunt mortem moraliter, & humano modo certam. Idem P. Tambur. *ibid. num. 10.* citans Bonacinam, & Aversam. Sed me latet, cur Bonacinam.

IV. Similiter si cum uno teste de visu alia 315 conjecturæ, seu adminicula conjungantur, poterit Ordinarius tutò permittere Matrimonium, saltem si propter distantiam nequeat haberi major certitudo. Palauus *De sponsal. Disp. 4. p. 13. §. 1. num. 7.* Sanchez verbis relatis supra *num. 296.* & expressè permittit Instructio Clementina *art. 12.* referenda in calce *Tract. seq.* Imò quia summi Canonistæ Hostien. & Abb. Panorm. apud Sanchez *loc. cit. num. 10.* contentiente Mascari. *De probation. conclus. 1075.* contendunt, absolurè sufficere unum testem, attendendo ejus personam, & qualitatem, & an per verba verosimilia deponat, atque hæc in re versari arbitrium judicis, ideo non dubito, quin, accedente verâ allegatione vel incontinentiæ, vel paupertatis, & simul diuturnæ absentiæ, aut alterius rationabilis causæ credendi, possit juxta hos DD. iudex permittere ejusmodi Matrimonium, etiamsi testis non deponat, esse à se visum mortuum, modò deponat, quòd viderit mori. Mascard. *ibidem.* Sed dubito, utrùm hæc doctrina non pugnet cum *cit. Instructio absolurè* exigente, quando haberi potest, testimonium è loco, ubi quis à teste asseritur migrasse è vita. Hoc certum 316 est, à plerisque explanantibus hanc materiam observari, totam rem denique permitti iudicio judicis, qui solus, omnibus consideratis, existimare potest, utrùm adsint, necne indicia, aut testimonia de obitu talia, quæ gignant certitudinem sufficientem vel ex omnium, vel saltem ex aliquorum Classicorum Autorum sententia.

V. Licet Abbas, Gutierrez, & Rodriguez 317 apud Sanch. *cit. Disp. 46. num. 13.* absolurè negent, è diverso verò Ancharan. Jul. Clarus, Gomez, & Perez Jureconsultus apud eundem P. Sanchez *num. 14.* absolurè affirmant, famam de morte alicujus gignere certitudinem sufficientem ad id, ut Ordinarius permittat novum Matrimonium, rectius tamen existimat idem Sanchez *n. 15.* utramque sententiam esse absolurè falsam,

falsam: veram autem primam casu, quo fama destituitur omnibus aliis adminiculis, & conjecturis: at veram secundam casu, quo fulcitur aliis quibusdam probationibus, seu indicii, conjecturis &c.

318 Ratio, cur hanc tertiam sententiam, seu moderationem præferendam judicem, est, quod pro ea stent apud Sanchez *loc. cit.* quindecim Theologi, & Canonistæ, quos inter est Gloss. Navarr. Menochius, Mascard, S. Antoninus, Dominicus Sotus &c. quibus addi possunt P. Henriquez *Lib. 12. cap. 6. num. 3.* Bonacina *De Matrim. quest. 3. p. 10. num. 14.* Laym. *loc. cit. num. 1.* Tannorus, Tamburinus & alii plures, ut proinde nemini debeat esse dubium, quin hæc sententia longè superet utramque ex oppositis, multitudinem, & gravitate Doctorum, qui quia judicant, famam adminiculis fultam sufficere ad creandam moralem certitudinem, ideo videtur omnino esse sequenda in praxi, si nequeat haberi alia probatio.

319 Quia verò vix ulla probatio mortis frequentius adfertur, quam petita ex famâ, dabo hæc compendiolum eorum, quæ diligentissimus P. Sanchez *loc. cit. n. 16.* concessit, autoritateque præsertim Menochii *De adipiscend. possess. Remed. 3. num. 665. & seqq.* itémque Mascardi *De probation. conclus. 1074.* à me diligenter lectorum probavit, hanc in rem.

320 Ut fama, inquit ille, probet exiguntur aliqua conditiones. 1. Ut probetur per duos testes omni fide majores, deponentesque, se audisse à fide dignis. 2. Ut concurrat causa rationalis, ex qua fama orta est, ut: si is, de cuius morte agitur, mare navigaverit, subortaque tempestate, expectatusque tempore congruo, & per loca verosimilia quæsitus non comparuerit nec ipse, nec navis, qua vehebatur, vel si prælium ingressus est, nec postea diligenter quæsitus inventus est. 3. Ut testes deponent, se audivisse publicè, atque à majore, seu digniore parte populi illius loci, in quo mortuus esse perhibetur, nominando illos, à quibus audierunt, & à quibus fama ortum habuerit. Si tamen fama confirmetur probabilibus conjecturis, aut de fama testentur septem, vel octo testes, opus non est dicere, unde fama ortum habuerit, aut à quibus audierint. 4. Ut testes de fama asserant, se credere esse veram. Hæc pluribus Sanchez addens, testes deponentes de fama, non esse compellendos jurare. Item eos posse examinari, parte non citata.

321 Addo ego, exemplum, quod Sanchez adfert de ingresso prælium, & non ampliùs comparente, juxta tamen famam communem mortuo, ita communiter admitti à DD. ut Bonacina *loc. cit. num. 14.* sic rotundè scribat: *Uxor potest cum alio marito contrahere, quando ipsius vir ingressus prælium, non ampliùs comparuit, & fama est, ipsum perisse, aut quando per literas eorum, qui prælio interfuerant, acceptum est,*

ipsum interisse. Sed nolim ego ita absolutè scribere post Instructionem, de qua supra. Probat autem Sanchez *ibid. num. 2.* esse jure Canonico mitigatam illam tantam diligentiam, quantam circa mortem militum exigit jus civile.

Addo quoque, P. Palaum *cit. Dissert. 4. De sponsal. p. 13. §. 1. num. 8.* sic scribere: *Si fama aliis adminiculis adjuvetur, qua prudentis arbitrio certitudinem efficiant moralem, vel vir sit senex, vel ager, vel non rediit, cum redire promisit, sufficiens videtur, ut possit conjux ad alias nuptias transire, quia famam circumstantiis vestita certitudinem moralem præstat juxta Gloss. Abbat. Navarr. Mascardum, Gutierrez, & alios apud ipsos.* Ita Palaus, Confirmantur ista duobus prioribus illorum trium Casuum, quos breviter exhibui supra *num. 295. & 296.* nam iis contineri certitudinem moralem censent DD. illic relati, quamvis, ut dixi *num. 298.* non agnoscam, sequendo meam privatam opinionem, nisi verosimilem præsumptionem.

Postremò doctrinæ hæc tenus traditæ roborantur resolutione Casuum non ex cogitatorum, quos proferam in medium Sectione sequenti, priùs tamen referam, quid responderim ad sequentem

Casum perbene specificatum.

Opimius 1. jussu Magistratus legitimi sumpsit arma. 2. Paulo post inii prælium, in quo plerique omnes commilitiones perempti. 3. Priùsquam arma sumeret, dedit uxori ad quinquaginta florenos, seu viginti octo scuta Romana asseranda cum mandato, ut uxor totam suppellectilem convasaret, se etiam, ut primùm è statione rediisset, commigratum ad loca tutiora. 4. Quod quidem mandatum argumentum est, ipsum cum uxore vixisse sexennio (tot enim Annos egerant in Matrimonio) concorditer. 5. Illud autem prælium, in quo facta tanta caedes, commissum fuit non in loco remoto, sed in ipsa met Opimii patria. 6. Jam fluxere novendecim Anni, ex quo tempore pugnata fuit illa pugna. nec interea quidquam de illo rescitum, nisi quod certò fuerit in cohorte, quam hostis invasit, ac penè totam delovit, paucis videlicet fugâ elapsis. 7. Dubitari non debet, quin multe aliæ uxores maritorum, qui cum Opimio ducti sunt in hostem, nupserint jam aliis, non habitâ certitudine de morte conjugum, quàm quòd plerique fuerint trucidati. 8. Uxor Opimii petiit quidem facultatem transeundi post hunc decimum nonum Annum ad secundas nuptias, at præcisâ est

ipsi spes à nonnemine, exigente majorem certitudinem de obitu Opimii: fateor autem, non fuisse illi expositas omnes hæc circumstantias, alioquin fecisset spem benignioris sententia.

In hunc sensum contraxit quidam peccatus Religiosus ex Ordine S. Benedicti Parochus loci, in quo morabatur uxor Opimii, prolixas literas, quas ad me de hoc argumento dedit, impulsus iis, quæ ante hanc impressionem legerat in toto hoc Casu, seu capite *De Ligamine*, expetens meum de hoc eventu iudicium. Malui autem mittere ipsi responsum reale, quàm verbale, siquidem mox recitavi ipsas literas Reverendissimo Domino Vicario in spiritualibus Generali, & Officiali simul, isque mox fecit illi mulieri potestatem libere nubendi, cui vellet, idque fecit tantò facilius, quòd jam antè didicisset, quanta strages fuerit edita in loco, in quo Opimium fuisse cum aliis, erat prorùs indubitatum. Et verò si expendantur singulæ, & omnes hæc circumstantiæ, sumptæ copulatim, efficiunt moralem certitudinem, quam ex omnium sententia sufficere, dixi superiùs, ac proinde uxor Opimii, eligendo alium conjugalem thalamum, non ager advertùs monitum Papiniani descriptum in *L. In totum. ff. De Reg. jur. In totum* (id est, omnino, ut explicat Gl.) omnia, qua animi destinatione agenda sunt, non nisi vera, & certa scientia perfici possunt.

324 Quæres V. Quid agendum novis conjugibus, quando secundis nuptiis bona fide contractis erit vel certitudo, vel dubium de vita conjugis, qui prudentissimè credebatur excessisse rebus humanis?

Resp. I. Ut primùm certò constat, illum adhuc vivere, abstinendum est toro conjugali. Patet ex postremis verbis *cap. Dominus*. descripti supra *num. 282.* & inde, quòd certissimum sit, secundum Matrimonium fuisse nullum, siquidem polygamia proscripita est à Salvatore supra *num. 279.*

325 Dices: Quid si erat quidem prior maritus in vivis tunc, quando fuisse secunda nuptia celebrata bona fide, at postea fuit verè extinctus?

Resp. Erit nihilominus deferendus torus, quia Matrimonium non substitit ab initio, nec poterit compelli hæc, aut illa pars, ut det consensum in novum Matrimonium, nullo quippe jure obligatur. Si tamen suscepta est una, aut plures proles, convenit, ut confirmetur prius conjugium, facit enim ad meliorem educationem proles, vitandâque multas tricas.

326 Cur non dicis: ad legitimandam prolem? Resp. Quia sum memor illius, quod in *Theologia Juridico-Moralis cap. 17. num. 347.* tradidi, scilicet prolem illam esse legitimam in utroque foro, quæ nata est ex alterutro parentum, putante Matrimonium esse legitimum.

327 II. Si post secundas illas nuptias exoriatur

verum dubium de vita prioris mariti, pronuntiat Pontifex relatus supra *num. 282.* illum, quòd dubitat, teneri reddere debitum alteri parti (non dubitanti) quando hæc petit, at vero ei nefas esse, exigere.

Quæ tota responsio declarabitur, confirmabiturque *Tract. sequente Cas. XVI.* ubi generatim differemus, an, & quatenus liceat reddere, aut etiam exigere debitum conjugale, quando emergit dubium de valore Matrimonii.

SECTIO II.

Viginti Casibus minimè Fictis declaratur, an, & quatenus sit fas transire ad secundas nuptias, quando non est certissimum, obiisse conjugem.

SUMMARIUM.

Ponitur resolutio Casus n. 276. propositi. 328. Casus volentis nubere post mariti absentiam per 24. Annos. 329.

Alterius testantis, maritum fuisse visum ab alio proximum morti. 330.

Viri probantis, uxorem jam abesse 13. Annos. 332.

Sponsi inducentis falsum testem de morte sponsæ. 333.

Alterius, qui confinxit falsas literas. 335.

Capitanei non habitii pro sufficiente teste. 337.

Non est testimonio testis, nisi jurati, standum. 338.

Casus jurantis, suum primum Matrimonium si esse invalidum, & ideo aspirantis ad secundam. 344.

Contra solennem actum nulla valet præsumptio. 345.

Casus volentis idcirco inire aliud conjugium, quòd uxor abesset 18. Annis, & supplicet alia mortis conjectura. 349.

Alius rursus de uxore diu desiderata. 352.

Creditur mortuus, qui diligenter quæsitus non paret post quinquennium. Ibid.

Casus mortis probata per duos testes non de visu. 353.

Alterius probata per duos testes de auditu. 355.

Alterius probate per unicum, & quidem de auditu. Ibid.

Mariti comparentis octennio post uxoris novis nuptias. 356.

Alterius comparentis ipso die nuptiarum secundarum. 357.

Alterius itidem simili die se sistentis. Ibid.

Et denique unius tunc reversi, cum celebrarentur pro ipso iusta funebria. Ibid.

Vbi majus imminet malum, ibi majore opus est cautela. Ibid.

I. Casus est nostri Olai, de quo supra n. 276. 328. cujus conjugii respondi, frustra petituram facultatem.

facilitatem nubendi alteri, nisi producat alia argumenta de morte sui Olai, nam circumstantiâ, quas expressi, non gignebant ullam certitudinem moralem, imò officiebat illa, quòd, fatente ipsamet, nonnulli dicerent, eum fuisse visum post prælium. Quòd si probare potuisset legitime esse in illa vicinia famam, Olaium aut interfectum in prælio, aut aliàs extinctum, si deinde nemo dixisset, illum fuisse visum à se post prælium, habuisset patronos Doctores, quos nominavi *num. 314. & 317.* potuisset quidem salva conscientia nubere alteri, si Parochus voluisset conjugere, at noluit hic, memor Synodalis Constitutionis, de qua supra *num. 301.* sed ad me remisit, ego cum exigua, aut nulla spe ad Reverendissimum Dominum Ordinarium, à quo nihil impetravit.

329 II. Casus est alterius mulieris, *cujus maritus cum fuisset ad bellum profectus, abfuitque ipsos 20. Annos & adesset idoneus testis, qui juratus assereret, fuisse à se visum maxime infirmum, & mori vicinum, sollicitavit illa pro facultate nubendi alteri, non solum immediate Dominum Ordinarium, sed ipsammet Illustrissimum Dominum Nuntium Apostolicum, at nihil impetravit.* Ita mihi quatrduo antè, quàm hæc conscriberem, recensuit sciscitanti Admodum R. P. Prior celeberrimi Monasterii Petrusiani qui non semel fuit in illa causa interpellatus. Ratio repulsæ adferebatur, quòd deesset certum nuntium, seu certus nuntius de morte. Confirmari utcumque poterat autoritate sapientissimi Navarri, à quo in *Lib. 4. Consil. De secundis nuptiis consil. 3.* refertur, resoluturque hic

330 III. Casus. N. *Nepit in India (an India?) & marito se absentante venit ad Urbem, & nihil certi scivit de morte ipsius, nisi quòd ante septem, aut octo Annos dixit ei quidam, quòd egrotabat ad mortem, & jacebat paralyticus, non potens ambulare, nec edere sine ope, alienave manu, & nunc cupit nubere. Queritur an possit? Pro desiderio hujus consulenti facit lapsus quindecim Annorum, attestatio unius, quòd ante octo Annos vidit eum egrotum, & paralyticum, & quòd suo iudicio non poterat diu vivere &c. Contra tamen facit, quòd jure Pontificio non potest mulier nubere, antequam habeat certum nuntium de morte mariti &c. Quibus pro & contra perpenfis, audeam dicere, quòd non teneretur illa separare se à marito, si jam contraxisset, donec sciret, maritum vivere. Si tamen esset iudex, non audeam dare illi licentiam contrahendi, argum. cap. fin. De secund. nupt. & cap. Inquisitionis. De sensent. excommunic.*

331 His verbis proponit hunc Casum tertium Navarrus, his ipsis resolvit illum, fortè id ipsi dicturus de nostro secundo, quamvis hic à secundo differat in numero Annorum, & in eo, quòd in Casu Navarri non adfuerit ullus testis, ne quidem morbi lethalis. Si ignorarem, ju-

dicium tantorum virorum preferendum esse meo, nec emanasset instructio Clem. X. scripta in calce Tractatus istius, scriberem, potuisse in hisce tribus Casibus permitti (casu quo nullus testis pro, aut contra iudicium de morte talium potuisset haberi) secundas nuptias, si fortè probatum fuit, uxores illas vixisse cum maritis pacificè, & hos semper sanctè coluisse fidem conjugalem, etenim hæc circumstantia addita prioribus videtur auferre omnem causam prudenter dubitandi de morte talium maritorum, saltem si loquamur de primo, & secundo. Ego sanè uxorem Olai interrogavi de hac ipsa circumstantia, sed quia reperi eam variantem in dictis, nec habebat, unde probaret illam concordiam, non potui facere ipsi spem. Quòd si fama legitime probata accessisset illis circumstantiis, fecissent utique jus novarum nuptiarum saltem in defectu omnino alterius testis. DD. relati numero 314.

IV. Casus. *Lampridius miles petiit abhinc triennium facultatem ducendi aliam uxorem, eò quòd prior uxor tredecim Annis antè ob miseris bellicis discessisset à patria versus Italiam, & in tere non solum nihil prorsus intellexerat de ejus vita, sed insuper esset rumor, vitam cessisse in Helvetia, per quam tendebat in Italiam. Negata fuit Lampridio petita facultas. Me convenit malè contentus, quid consilii dandum?*

Respondi, quandoquidem nullis idoneis testibus poterat probari illa fama, habendam necessariò patientiam, acquiescendumque sententiæ Superioris, utpote nixæ stylo ordinario hujus Curia, sapientumque responsis, & firmata autoritate Instructionis Clementinae, de qua *num. preced.*

V. Casus. *Ego ex commissione Episcopali examinavi testem ex N. qui deposuit sub juramento formali, feminam conjugem Titii esse mortuam, & sepultam coram suis oculis. Cum desuper dispensatio, seu facultas data fuisset, & nupturo insinuata, lamentatus est ille sponsus, quòd testem instigaverit ad hoc affirmandum in specie, cum tamen solummodo audierit ab aliis, illam mortuam. Tales autem circumstantiis mortis viduus retulit, ut, si bene memini, prior Casuum Professor judicavit, eum ad alias nuptias posse transire. Quod Consilium Theologicum ego secutus sum, vel ideo, quòd partes habuerant copulam carnalem, & quia prius talem Casum Constantiam transcripsi, & talem responsonem recipi cum subscriptione D. Vicarii Generalis his verbis: Potest Dominus Parochus hoc consilium Theologicum sequi.*

His ipsis verbis hunc Casum ad me per- scripsit ille tunc simplex Parochus, nunc merito suo Spectabilis Decanus Capituli Ruralis. Ex quo apparet primò, non quidem standum esse testimonio nudo unius etiam oculati testis, attamen stari posse, si adjungantur alia adminicula juxta doctrinam traditam supra

num. 315.

num. 315. Secundo, non nimis facilè credendum testibus in hac materia, nam improba, cæcæque Venus gignit multas fallacias, quam in rem notetur hic

335 VI. Casus. *Sempronius me tunc Parochum importunè urxit, ut permitterem sibi transitum ad secundas nuptias. At quia de morte conjugis non nisi infirma argumenta proferebat, renui conjugere. Me autem ad tempus absente, confinxit literas, quasi scriptas à Parocho N. restante, illam mulierem esse à se in sua sepultam Parochia. Hasce literas exhibuit meo Vicario, quibus inspectis fecit tres denuntiationes, & quia nemo quidquam denuntiabat, erat intra unam horam Sempronium copulaturus cum Bertha. Cum autem ego commodissime rediissem illà ipsà horà, atque intellexissem, quid gestum, examinavi accuratius illas literas, atque deprehendi esse confictas, ut deinde agnovit Sempronius. Quare nequaquam permisi ejusmodi copulationem.*

336 Ita mihi de se ipso narravit ille idem Adm. R. P. Prior, de quo supra, quod sanè factum, junctum pluribus aliis laborantibus multiplici dolo, multum patrocinator rigori quorundam tribunalium, & Instructionis Clementinae, circa permisionem suam ocularem attestacionem, quam etiam ob causam cenfeo defendi posse iudicium, quo finitus fuit sequens

337 VII. Casus. *Magna difficultas est circa testes asserentes, alterutrum conjugum esse mortuum, ut relictus iterum contrahere possit. Capitaneus aliquis affirmans, militem sua Compagnie mortuum, quia non vidit eum efferrì, & sepeliri, est sub sigillo suo in scriptis affirmavit, non tamen examinatus sub formali juramento, non fuit habitus sufficiens testis.*

338 Ita ad me ille ipse Decanus, de quo in Casu quinto. Et verò constat ex *L. Jurisjurandi. C. De testib. & cap. Nuper. 51. eod. per se loquendo nullius testis nisi jurati testimonio esse standum, observatque inter reliquos Mascard. De probat. conclus. 1361.* Quia tamen Andreas Gaill, quem refero, & sequor in *Theolog. Juridico-Moral. cap. 42. num. 103.* testatur, illustres personas in Germania non solere jurare in dicendo testimonio, si ille Capitaneus fuit Nobili genere natus, potuit, puto, admitti injuratus, cum præsertim ejus testimonium fuerit, probabiliter nulli nociturum, & Joachimus Burger in *Observationibus Cent. 3. Obser. 42.* teneat (favente ipsi Instructione Clementina) standum testimonio Capitanei etiam injurati, si testetur, ut iudex. Si tamen præcile fuit testatus suo chirographo, se habere pro certo, quòd ille miles suus migrasset è statione vitæ, aut famam ita ferre in sua cohorte, aut se audivisse à non juratis, tum sanè meritò rejectum fuit illud testimonium, secùs, si idoneè testatus fuisset, eum post prælium, cui interfuerit, non fuisse amplius visum. Suprà *numero 295.* Mors probatur, cum testes asseverant, se vidisse illum ingredi prælium, & in-

de amplius visum non fuisse, inquit sapiens Menochius.

VIII. Casus. *Septimius maritus Octavia non tantum non est visus à. 24. Annis, sed etiam duo testes jurant, quòd abhinc totidem Annos viderint in certo loco cadaver hominis mortui, quòd tamen non accesserint ob metum contagionis pestifera, & insuper gener, & filius Tiburtii jurant, se ex ore ipsiusmet Tiburtii sape audivisse, quòd ipse eodem in loco sub idem tempus viderit, manibusque tractarit cadaver ejusdem Septimii. Queritur, an Octavia fuerit à D. Ordinario permittenda transire ad alias nuptias?*

Respondeo id ipsum, quod respondi 142. 340 Octob. Anno 1661. posse permitti illum transitum. Movebar, & etiamnum moveor ideo, quòd cenfeo, adesse tantam certitudinem, de morte Septimii, quantum sufficere exprimunt P. Tambur. relatus *num. 314.* & Jurisperiti nominati *num. 315.* Et indicat Instructio Clementina *num. 12.* Etenim tanta diurnitas absentia, juncta testimonio tum de peste regnante in loco, ubi fuerat Septimius, tum de viso cadavere à duobus juratis testibus, tum à non jurato quidem, sed sæpius confirmante suam ocularem attestacionem, videtur efficere, ut non potuerit dubitari prudenter de obitu. Accedit, quòd, cum tres, aut quatuor testes concordarent, dubitari non poterat à D. Judice, quin fama firmaret eorum depositionem. Hoc responsum securus Reverendissimus D. Ordinarius permisit secunda vota, cum desperaretur de habenda meliore in alterutram partem informatione.

IX. Casus. *Hippolytus, vivente uxore Agathoclea, contraxit cum Euphrosina, jurans, se nulli esse vinculo matrimoniali conjugatum, nuptiisque celebratis cohabitavit Euphrosina aliquot Annis. Tandem advenit Agathoclea, repetit virum, sed quia ipsamet paraverat multa adulteria, propter qua desererat eam maritus, quia etiam merito timebat, ne maritus à se proditus afficeretur extremo supplicio, abstinet litæ, adjiciens duplicem conditionem, primam, ut sibi à marito pendatur certa summa pecuniaria, alteram, ut Hippolytus dicat, Agathocleam esse suam consanguineam. Conscia utriusque conditio nisi Euphrosina, pergit convivere Hippolyto, qui cum doneque evasisset impotens ad actum conjugale, Euphrosina capit uni, aut pluribus facere potestatem sui corporis, donec tandem gravi penitentiæ ducta consuluit duos conscientie arbitros, qui omnibus consideratis suaserunt, ut remaneret in suo putativo Matrimonio, at abstineret omni lasciviam, convivens Hippolyto, tanquam fratri. Quid judicandum de hoc, toto Hippolyti Casu, quem de ipso mihi tradidit Sacerdos quidam integerrimæ fidei?*

Resp. I. Certum est; Matrimonium cum Euphrosina fuisse nullum propter causam aliam *num. 278.* II. Certum quoque, omnes tres peccasse mortaliter, per se loquendo, Agathocleam

Z 3

thocleam quidem, dum promovit, Hippolyti verò, & Euphrosinam, dum adjecit animum ad cohabitandum, sive interim intenderint uti conjugio, ut est per se evidens, cum non fuerit verum conjugium, sive non intenderint, exponebant se enim evidenti periculo quotidianorum adulteriorum. Si tamen Hippolytus promisit Euphrosinæ, se cum ipsa habiturum communem solam mentem, & lectum, non verò lectum, habuitque ipsa firmum animum non parendi Hippolyto, probabilissimè sollicitaturo ad inconcessos actus, potuit continuare cohabitationem, quandoquidem separatio omnimoda fieri non poterat abque alterius, vel utriusque incommodo. III. Potiori jure toleranda erat illa eadem cohabitatio post impotentiam Hippolyti, quia & aberat magis periculum actuum illicitorum, & reddebatur difficilior separatio. Lectum communem non permissem, nisi dixisset Euphrosina, se nec passam fuisse, nec exercuisse turpes tactus post integrè cognitam impotentiam Hippolyti, vel intercessisse quidem aliquos, sed valde raros, quibus tamen possit facilè, velitque abstinere. Imò, postea etiam hisce circumstantiis, suavissem omnimodo separationem perpetuam tori, propter honestatem, & custodiam castitatis. Supponit autem hæc responsio, posse certis de causis permitti, ut duo putatitii conjuges, quando alter est impotens, cohabitent unà, sicut frater, & soror, quæ de re *Cas. XVII.*

344 X. Casus. Titius Nobilis pluribus Annis vixit cum Martha, eadem utens ut uxore, quam & uxorem suam esse, sepius coram Notario & testibus juravit, sed nullius presentis testimonio probare potuit, se cum ea Matrimonium contraxisse. Procreatis verò ex ea prolibus, ipsa adhuc vivente, solenniter, & in facie Ecclesie ducit Cajam Nobilem, juramento utens addito tam suo, quam Marthæ, se cum Marthâ nunquam legitime contraxisse. Quæritur, utrius filii habendi sint legitimi? Marthæ, an Caje?

345 Hi sunt termini formales, quibus hic Casus perscriptus fuit consilii causâ ad P. Lessium, postquam lis jam fuerat diu agitata in foro externo, ut videre est in *Auctoritate ad 1. 2. seu Consiliis verb. Prescriptio Cas. 7.* Qui quidem Casus ita propositus spectat solum indiretè ad præsentem materiam, directè autem, si quærat, utrum horum duorum Matrimoniorum fuerit pro legitimo habendum? Et dico ego cum eodem Doctore, posterius fuisse habendum pro legitimo, sicuti etiam habuit iudex Atrebatensis. Ratio est, quia contra solennem contractum secundum formam juris initum nullæ valent præsumptiones, quantumvis sint multæ, & magnæ, atqui contra secundum Matrimonium solenniter initum non militant, nisi præsumptiones, quod videlicet nemo præsumatur esse perjurus, præsertim coram Notario, & manere tot annis in concubinato.

Imò quia præsumptio, quod quis celebrans actum solennem, præsertim tantum momenti, quanti est Matrimonium, celebrat sincere, & legitime, potentior est, quam præsumptio, quod quis coram Notario non pejeret, minor autem præsumptio cedit majori. Omnes DD. ex *L. Divus ff. De in integrum restitutione.* Idcirco etiam hac ratione debuit posterius Matrimonium præferri priori.

At quæres I. Potuitne ille Titius puniri, quod, 347 vivente Martha, duxerit Cajam? Resp. Non potuit, nisi propter perjurium, & concubinatum, nam sufficienter probavit, primum Matrimonium fuisse nullum.

Quæres II. An proles nata priore Matrimonio potuerint partiri hereditatem equaliter cum natis ex secundo?

Respondet Lessius, tam esse manifestum, quod prius Matrimonium fuerit nullum, ut ne quidem sit probabile, fuisse verum Matrimonium, ergo fuerunt illæ priores proles à iudice habendæ pro omnino, & aperte illegitimis.

XI. Casus. Catharina major quadragenaria vixit cum suo marito, in conjugali concordia, & amore triennium. Ingressa fame ob hostilem direptionem discessit in vita cum duobus ex prioribus marito filiabus, aliisque civibus ab invito marito in exilium, scilicet in Bavaria prope Ingolstadtum in Austriam Anno 1634. Ex eo tempore usque ad Annum Christi 1652. non tantum nihil de illius vita potest intelligi, licet ipse maritus descenderit in Bavariam inferiorem, & Austriam, indagaturus, & etiam tabellarios in eas partes expeditaverit, sed etiam testimonio unius probatur, eam fuisse Passavii receptam in hospitale, quod postmodum pestis fecit vacuum omnibus inquilinis. Accedit, quod Catharina habuerit in oppido, prope Ingolstadtum, sat amplam hereditatem. Item quod neutra filiarum comparat à tanto tempore, & quidem post pacem jam triennalem redditam patriæ. Vellet autem maritus aliam ducere uxorem, cum quia jam senex indiget solacia, tum quia est in gravi periculo incontinentiæ, jam enim imprægnavit duas. Quæritur, an Reverendissimus Dominus Vicarius Generalis in Pontificalibus simul, & Spiritualibus valeat id permittere.

Hoc sensu, etiam non his verbis, fuit expositus mihi Casus, petitumque meum iudicium, quo audito permixtum fuit, quod petebatur. Ratio meæ resolutionis aperta est ex allatis præcedente Sectione, quandoquidem & omnes hæc circumstantiæ simul sumptæ pariunt moralem certitudinem, & DD. relati *num. 315. & 322.* quasi in terminis resolverunt hunc Casum, priusquam contingeret. Nunc tamen propter auctoritatem Instructionis Clementinæ §. 12. jubere procurari testimonium Præfati illius hospitalis.

Cujus ita specificati occasione moneo Admodum Reverendos Dominos Commissarios Epi-

Episcopales, ut sint valde curiosi, ac solertes in indagandis variis circumstantiis, ac præsertim in iis, quæ innuuntur, aut exprimuntur, partim in Casibus hac Sectione propositis, partim à DD. relatis præcedente Sectione. Profecto si uxor Olai, de quo noster principalis Casus, hodie me rursus confiteret, probaretque, se cum Olao vixisse pacificè, ac probaret esse constantem opinionem hominum sui pagi, quod Olai sit evocatus in alterum mundum, agerem ejus partes apud Dominum Officiale, minime dubius, me post tanti temporis lapsum obtenturum, quod tunc negatum fuit ob defectum allegationum, & probationum huc factientium.

XII. Casus est difficilior priore, etsi aliquantum similis: Etenim uxor Titii Annorum circiter 38. minime robusta, patiensque nonnulla intervalla alicujus parvæ mania, discessit ob incursum hostilem à marito, cum quo semper vixerat in optima pace. Quia verò post viginti Annos nihil prorsus de eâ perquisitâ resciri potuit, rogavit maritus, fieri sibi facultatem inveniendi alterius Matrimonii, quam idem, qui prius Reverendiss. Dominus Vicarius Generalis Ratisponensis, Præsul sapientissimus, audito meo iudicio imperavit. Causam judicandi in partem benigniorem hanc habui, quod & Menochius de adipiscenda possessione Remedio 4. numer. 665. cum Bartholo tradat, illum credi mortuum, qui diligentè quæsit non comparat post quinque annos, idque admittit Mascard. De prob. Conclus. 1675. casu, quo ille fuit furiosus; & tam diuturna pax in Matrimonio juncta absentia Annorum viginti, quorum pars ad tempus pacis jam redita spectabat, efficit, ut prudentè dubitari nequiverit, quin, si uxor illa Titii fuisset adhuc in vivis, aut rediisset ad maritum, aut fecisset illum de suo statu certiorum. Ita tunc quidem resolvit, fuisse autem fortè aliter, propter toties memoratam Instructionem.

XIII. Casus. Fabio profecto ad bellum, & non amplius comparente, testatur unus quispiam, ipsum fuisse in urbe, in qua plurimi milites extinguebantur dysenteria: se autem ignorare, an Fabius esset extinctus. Alter verò deponit, se ab hinc duodecim Annos vidisse eum periculossimè laborantem ex dysenteria, duranteque hoc morbo bibentem copiose aquam insalubrem, ut proinde minime dubitet, quin vitam commutavit cum morte, sicuti & plurimi ex ejus commilitonibus ibidem. Tertius testis asseruit, se audivisse ex ore militis reduci eodem ex loco, illum vitâ cessasse. Quibus testibus auditis Parochus quidam auctoritate propria copulat uxorem Fabii matrimonialiter cum altero. Delata hæc ad Dominum Ordinarium, improbat factum, non tamen rescindit; quid sentiendum?

354 Respondi, videri mihi duo satis certa. Primum, debuisse rem prius deferri ad Dominum Ordinarium. Suprà *num. 301.* Alterum, non fuisse separandos, ob rationem allatam *num.*

297. At de tercio non sine causa dubitavi, utrum, si, ut debebat, res adhuc integra delata fuisset ad Prælatum Ecclesiasticum, potuisset hic facere potestatem petite copulationis. Fortè enim negassent ii, qui negaverunt mulieri, de qua *num. 329.* Annuisset D. Officialis, sicuti annuit uxori Septimii, de quo supra. *num. 339.* & ego probassem propter rationes illic productas, prius tamen mandassem peti testimonium ex illo hospitali, ita statuente Instructione Clementis.

XIV. Casus. Orestes miles transiens per pagum N. dixit assidentibus in publico hospitio inter reliqua: Amisi optimum commilitonem Pyladem, cui ego morienti assisti, atque funus comitatus fui, si fortè quis vestrum incidat in ejus uxorem, aut consanguineos, poteritis asseverare, hoc esse certum; ac proinde pios ipsius Manes commendent Deo. Uxor facta certior de hac narratione, petiit, atque impetravit à Reverendissimo Domino Vicario Generali facultatem transeundi ad secundam vota, postquam legitime probavit, maritum à multis Annis profectum fuisse in militiam, ac stitit duos testes, jurantes, se ex ore ipsius Orestis audisse, quæ hic retuli, nec dubitare se, quin is veritatem sit locutus.

Scio, concessam fuisse illam facultatem, ob solas rationes hæc expressas, & reor ego, concessuros fuisse permultos à Doctoribus, & Ordinariis in decursu seu nominatis, seu obscure indicatis. Verum Instructio Clementina *num. 12.* non probat hanc facilitatem. Quare nec eam nunc probarem in circumstantiis, quas exhibet sequens.

XV. Casus. Eugenia prædicat Paulum, restem omni exceptione majorem, paratum jurare, audivisse se ex tribus, aut quatuor militibus, quos inter erant duo Officiales, Tiburinum animam exhalasse, ac tumulatum fuisse ab hinc septennium in oculis horum quatuor militum; eamque ob rem petit ipsa fieri sibi potestatem nubendi alteri; An danda?

Respondi ego, lite pendente, mihi videri non esse dandam. Primo, quia vivebat adhuc unus, alterve ex officialibus, qui nominabantur testes de visu; ergo ii, vel is erat interrogandus, Instructione Clementina id exigente, & merito omnis enim cautela est in talibus adhibenda propter periculum animæ, ait Gloss. in *Cap. Litera. De frigg. & malef.* Deinde cum quæsissem, utrum Eugenia convixisset marito pacificè, responsum accepi, extitisse inter eos exiguam pacem, adeoque crebras discordias. Ad hæc tempus septennii non est tam longum, quin potuerit satis facilè ignorari, vivere maritum. Denique nihil dicebatur de fama mortis, quæ tamen fama quantum proficit, aperui superius; nihil de ea quæsitum. Quod si unus ex nominatis testibus de visu fuisset postmodum suo Chirographo, jurèque jurando testatus, se omnino adfuisse animam agentis, & exploranti, nec probabilis ratio occurrisset, ob quam

quam dubitaretur de fide Pauli, disissem, ante editam Instructionem S. D. N. posse Tiburtii aequè, ac Pyladis uxori permitti denuntiationes, harumque finem copulationem novam.

356 Claudio hanc Sectionem, & prolixam differtationem de Ligamine, tum observando, in allegat. Instruct. §. 18. expressè tradi, pro testibus in hac materia Ligaminis esse consanguineos audiendos præ extraneis; tum Decimo sexto.

Casu raro, & notabili.

Antuerpia maritus è bello redux, cum uxorem suam quæreret, fortè in NN. virum Religiosum incidit, eique vita sua rationes exponit. Jam uxor ante octo, & amplius Annos alii nupserrat bonâ fide, rata famam, de mariti morte vera dixisse. Res erat ardua, & cum alter etiam miles esset, facillè in caedes eruptura. NN. tamen utrinque rem cum bono Deo ita dextrè peregit, ut venienti marito legitimo aliter cederet, multâ non pacis duntaxat, sed amicitia quoque significacione.

Sic refert P. Joannes Nadasi in Annuis literis Provinciae Flandro-Belgicae Anni 1651. confirmans hoc exemplo doctrinam de Parochis supra num. 301. & seq. traditam. Probabiliter non evenisset hic periculosus eventus, si Parochus, qui conjunxit, fecisset certiorum suum Illustrissimum Dominum Ordinarium, qui fortè id temporis erat doctissimus Joannes Malderus Episcopus Antuerpianus.

Et nisi paulò antè scripsissem, me clausuram hanc materiam hoc Casu Raro, & Notabili, memorarem pro Decimo septimo Casu accidisse.

Hoc saculo:

357 **V**T quidam illustris vir etiam redierit domum, illo ipso die, quo ejus vera conjugalibus celebrabat cum novo marito convivium nuptiale in arce, quam nondum ingressus vir ille illustris, ubi intellexit irripudii causam, jussu suo tubicine precari instat à tubâ id, quod volvebat animo, rediit, unde venerat proximè, coquens consilia, quæ pronum est divinatione assequi.

Ergo detur, amabo, locus & Instructioni Clementinae, & antiquiori interdico Pontificio: Ne permittas auctoritate Ecclesie contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. cap. In presentia descripto supra num. 288. Ne, inquam, permittas, alioquin verendum, ne repetatur exemplum.

Tum illius,

Qui abhinc viginti sex Annos hic Constantia comparuit, uxore jam alteri junctâ bonâ fide, & publicâ auctoritate;

Tum alterius,

Qui in hac ipsa Diœcesi etiam domum è bello rediit eodem die, quo uxor, post sufficientem, ut putabatur, certitudinem de morte ipsius, facultatèque Ordinarii, alterum celebrabat Matrimonium.

Sed & in hac ipsa Diœcesi verè contigit

Hic inopinus Casus.

VT cum Nobilis matrona ob famam de morte mariti, qui decennio absens, ferebatur peste extinctus in Italia, justa funebria impetrasset à Parocho, celebraretque in Ecclesia, intervenit ille ipse maritus, eoque presente fuerit perrectum in eo pietatis officio. sed mutata intentione, adeoque factâ applicatione pro omnibus ex utraque familia defunctis.

Quod fœminæ Nobilis factum, cum mihi perscripsisset Nobilis Parochus, quaesivit ex me: Utrum ad prudenter indicendas, perficiendâsque hasce exequias oportuerit habere tantam certitudinem de obitu mariti, quanta fuisset necessaria pro transitu ad secunda vota? Respondi, haud quaquam fuisse tantam necessariam. 1. Quia jura non exigunt. 2. Quia nec prudens ratio postulat, & ideo non postulat, quòd, ubi majus imminet malum, ibi majore opus est cautela, cap. Quiescamus. dist. 42. cap. Ubi. De Elect. in 6. multò autem majus malum imminet, quando initur Matrimonium ex falsa, quantumvis prudente, opinione de morte alterutrius conjugum, quam si ex simili opinione lugubre sacrum, atque alia funebria peragantur.

APPENDIX CRETENSIS.

TAm multis Casibus, quos de transitu ad secunda vota, ob bene aut malè probatam mortem alterius è conjugibus, censui accensendum recentissimum, qui utcumque fatigavit nostram Curiam.

Cum enim Titius miles Regno Candia seu Crete si jam dedito Turcis, rediisset in Helveticam, atque non semel coram pluribus edixisset, suam charissimum commilitonem Cajum fuisse, se vidente, ingressum navem, qua erat pars classis Venetae, reperitura Venetias, eamque solvisse dimidiâ die, postquam ipse Titius inde vela fecisset in classe Pontificia, solvisse autem tam inauspicatò, ut tota illa classis, nemine superstite submersa fuerit, sicuti retulerant, qui è Pontificia classe missi erant ad explorandam veritatem tantæ clas-

se clasdis, hæcque delata fuissent ad aures Cajæ, legitima uxoris Cajæ, ipsa meminè dubitans de veritate narratorum, promisit Sempronio, etiam rato fidem esse habendam indubitam Titio, publicè Matrimonium de futuro, qui postmodum tentatione victus cognovit eam carnaliter, impragnavitque. At cum vellent Matrimonium celebrare de presententi, Parochus noluit eos conjugere, sed remisit ad D. Officialem, qui omnibus istis operose examinatis, & juramento Titii firmatis, facit potestatem contrahendi in facie Ecclesie. An salva Instructione Clementina, de qua toties in hoc Casu XIV?

C Postquam diu hæsi anceps, denique, respondendi posse, potuissèque permitti ejusmodi Matrimonium. Fareor quidem, hoc responsum repugnare cortici verborum, quibus contexta est Clementina Instructio, idcirco assumta calci totius hujus operis, seu Tractatus decimi, quòd copiam illius adeptus sum ferius, atque conveniebat meo instituto; at nego, adversari piè, prudentèrque præsumptæ intentioni, quam præsumptionem gignebat in me. 1. Bona fides, cum qua erant inita sponsalia, imò jam factâ binæ denuntiationes. 2. Proles jam suscepta, gravisque uterus, & consequenter educatio hobolis, cujus rationem maximam meritò habent Canones, & Doctores. 3. Non inane periculum, ne si diutius differrentur nuptiæ, partim sponsus penitus desereret sponsam, partim sponsa relaberetur in hæresin, è qua emergerat ante aliquot Annos; adeoque, huc vel maxime faciebat id, quod Hostiens. In Summa De frigid. & malef. n. 14. etiam in causa matrimoniali scitè scribit: Agitur non de lana, sed de anima. 4. Fama vulgata de morte Cajæ. 5. Incredibilitas, quòd Cajus remanserit in Creta, summè Catholicus inter Turcas; exigua, vel nulla probabilitas, quòd si appuisset in Italiam, distulerit tam diu reditum in patriam lacte manantem; & in qua potuisset miranda de sua expeditione narrare, non sine suo solatio, & populari æstimatione. Denique moralis impossibilitas ulterius inquirendi, cum non sit in his partibus, qui possit, aut velit scribere Venetias, & inquirere, utrum vera submersa fuerit illa tota classis, & si non tota, utrum ille Cajus è tam paucis evaserit, nec ne. Henricus Wangnereck in cap. In presentia multum tribuit verosimili submersioni navis.

His omnibus unâ consideratis censui, etsi singula non profint, omnia tamen collecta sufficere ad hoc ultimum, & practicum judicium ferendum; juxta vulgatum Axioma, quod tametsi Alexander Consil. 21. incipit: Repetitio. Lib. 4. nolit habere locum in criminalibus, causa autem matrimoniales æquiparantur criminalibus, respondetur tamen ex mente Doctorum, hoc toto Casu XIV. relatorum, non utique exigi tam firmam probationem de morte unius è conjugibus ad permittendum alteri transitum ad secunda nuptias, quanta exigitur ad vitam alteri, ob allegatum crimen, eripiendam, semel enim crepta, nequit restitui.

Imò sicuti severitas sententiæ in criminalibus saepe mitigatur variis de causis, ita etiam potest à Magistratu Ecclesiastico ob varias causas transitus ad secunda vota permitti Cajo, stante peculiari aliquâ probatione mortis, qui tamen rectè negaretur Titio, stante quidem eadem probatione, at deficientibus causis intrinsecis, quandoquidem una, eademque res communiter quidem non debet diverso jure censeretur, cap. Cognovimus. 12. q. 2. attamen potest diverso jure censeretur ex accidente contingente, aut præsumpta mente Legis. Barbosa Axiom. 135. num. 7. & latè Tiraquellus De nobilitate. cap. 28. & rursus De Retract. §. 1. Gloss. 18. num. 23. Ex quibus existimavi, D. Officialem non repugnaturum intentioni Clementinae Instructionis, si permitteret aut fieri tertiam denuntiationem, aut etiam omitti, ob periculum aliquod in mora; cujus quidem Clementinae debitâ reverentiâ ductus, emendavi nonnulla in hac impressione, quæ scripseram in prioribus, & si quid contrarium eidem Instructioni fugisset meam advertentiam, animadvertionemve, ac spongiam, volo esse correctum, emendatumque.

Illud, puto, probabitur omnibus, quod 2. Septemb. Ann. 1672. resolvi, nimirum fore nihil alienum ab eadem Instructione, si plena fides haberetur Olympiæ, mulieri bonæ famæ, solenni jurejurando testanti, Odorem se præsentem mortuum esse ex dysenteria, adferebat enim eas morbi, mortisque circumstantias, ut gigneret maximam verisimilitudinem; nec poterat aliunde haberi major certitudo, urgebaturque vidua, ut sibi fas esset convolare ad alias nuptias, plurèsque Anni transierant, ex quo nihil auditum fuerat de Odone, qui cateroqui concorditer vixerat cum Olympia.

Adhuc minùs dubitandum fuit de fide habenda Sempronio, etiam jurejurando firmanti, se præsentem, vidente Strichum effluisse animam, proferentique verosimilia mortis indicia; atq; insuper aderat alius testis de auditu; & sic observata fuit sufficienter Instructio Clementina. At habuissène ea locum in hoc

Casu Anni M. DC. LXXV?

Quo proditi authenticum testimonium viri Nobilis, deponentis, se Anno, priore, seu 1674. vidisse in Ungaria suis oculis notissimum sibi Titium natione Suevum, ac militem jacentem extra castra Casarea, itaque graviter decumbentem ex dysenteria, simulque febr-

febris Ungaricâ, ut credere non possit, eum non succubuisse illi infirmitati, quam & si superasset, nihilominus fuisset certò mactandus à rebellibus rusticis. *Quæsitum igitur fuit, an uxori Titii aspiranti, ob hanc solam attestacionem, ad secunda vota esset annuendum?*

k Resp. Non fuisse annuendum, nam & Instructio Clement. exigit testimonium de morte NB, non de morbo ex se lethali, & Doctores relati supra num. 312. & seqq. idem loquuntur de morte, uno illorum solo exprimente sufficere, si testis deponat, non vidisse quidem mortuum, sed solum morientem. Sicut & Nuntius Apostolicus, de quo numero 329. ac Navarrus num. 330. relati, rejecerunt testimonium de sola infirmitate vicini mortii, & ægro-tantis ad mortem.

l Accedit, quòd si Titius accingens se ad bellum, testamento legasset patrueli suo dimidiam partem bonorum, vindicandam post sua fata, relictâ autem solâ dimidiâ parte duabus, quas uxori juvenulæ reliquerat, prolibus, nullus, ut reor, iudex esset, rebus ita stantibus, additurus patrueli dominium, aut etiam possessionem illius dimidiâ partis; quantò minùs jus sacrum & profanum in uxorem? Hanc rationem examinet Lector, & si videbitur efficax, applicet quibusdam è superioribus resolutionibus, hincque petat respònsum ad quæstionem, à nemine, quod sciam, expressè & in terminis propositam: *An iudex Ecclesiasticus valeat mulieri ad secundas nuptias anhelanti permittere transitum ad has, si obitum mariti nequeat aliâ ratione adminiculante probare, quam si duo (unicui certò non sufficit) vel tres omni exceptione majores, legitimo modo deponant; illum maritum esse à se visum laborantem morbo periculossimo, seu ex se lethali? Item, an si jurent, esse ita sibi perspectam indolem, affectumque mariti jam per fedecim Annos absentis ab uxore, & liberis, ut certò fuerit intra tot Annos non semel, sed sæpius scripturus vel uxori, vel amicorum alicui, si adhuc viveret. Qui Casus contigit, & ad me delatus fuit in Novembri, Ann. 1676. At nolui patrocinari mulieri anhelanti ex hoc solo motivo ad alteras nuptias.*

m Quo etiam mense honestus civis hujus urbis Constantiensis mihi recensuit de se ipso hoc factum. *Sub Annum hujus seculi sexagesimum quartum, hinc peregrè sui profectus mei officii exercendicauâ, ac postmodum nomen dedi militiæ adversus Turcam exercitu vastantem Ungariam, Pacèque initâ redii in Bavariam, in quadum versor, venit Constantiam Sempronius, vigiliarum in quadam cohorte, atque etiam in Ungaria Prefectus, qui tam serio & constanter asseveravit meis parentibus, non modò me vixisse, sed etiam se interfuisse mee sepulture, si ii, habitâ ejus verbis fide, solennibus exequiis mihi parentaverint. At duobus mensibus post fuit me*

ipsis superstitem, ut novit tota urbs Constantia, à qua abfueram sexennium. Ita ille; pro cuius exequiis decernendis sufficiebat quidem autoritas talis testis; at an pro permittendo uxori, si quam habuisset, transitu ad secunda vota, judicet meus Lector ex hæcenus resolutis.

Hæc omnia vix prodierant ex prelo Einsidlenfi, cum expetitur meum judicium de hoc

Duplici Casu.

I. *Cajus abhinc Annos quadraginta sex duxit Caiam, qua viginti Annis post clam profugit ab ipso. At cum expectat à multis Annis non rediret, adjecit ipse animum ad aliam uxorem, monito tamen Parocho de tam diuturna emanfione, ac proinde de verosimili judicio, quòd ea jam ivisset ad plures. Copulatus itaque cum alia suscepit ex ea complures liberos spatio viginti & unius annorum, quibus jam, cum illa coarvovit. Nunc autem stimulis conscientia agitatus aperit rem totam Confessario, petit remedium, addens, si prior uxor sit adhuc superstes, esse certò natam octoginta quatuor Annos, ac proinde probabilissimè jam defunctam. An non igitur hoc Matrimonium secundum, quod à principio fuit probabiliter nullam, possit revalidari per consensum novum secundæ uxoris hæcenus ignaræ substantialis defectus?*

II. *Casus. Vice versa Titius solutus Matrimonio jungit sibi Læliam ignaræ hinc fuisse tunc copulatam alteri viro. At nunc post plures Annos in hoc putatitio Matrimonio transactos deprehendit fraudem. Quid ei seu suadendum, seu imperandum?*

Respondeo ad primum Casum, quandoquidem altera possidet, vel quasi (ob bonam fidem) jus petendi debiti conjugalit, adeoque communis lecti & lecti, non posse, stante illo dubio de vita prioris conjugis privari usu illius juris, ac proinde consultius videri, ut ei non detegatur illud dubium de vita, aut morte Cajæ; quapropter nequit Cajus salva conscientia clam aut palam deserere alteram. Et quia in specie facti narratur, Parochum, à quo sunt copulati, judicasse, posse omnibus consideratis transiri ad aliud Matrimonium, prudenter autem oviculâ sequuntur vocem sui pastoris, attestante Salvatore; *Qui vos audit, me audit*, videretur ipsi etiam favere privilegium in dubio possidentis bona fide, cum præsertim rarissimè fiat, ut mulieres præsertim in alieno solo, pertingant ad Annum ætatis octogesimum quartum. Sufficiet igitur, si hypotheticè renoverit apud se consensum.

Ad alterum Casum. Resp. In primis Titium, tam turpiter circumventum à Lælia, posse in rigore juris ab ea discedere; ita tamen, ut, quoad

quoad fieri potest, vitetur periculum, ne Magistratui innotescat scelus Læliæ periclitaturæ capite. Deinde tamen non videri utendum hoc jure, si possit cum Lælia vivere ut frater & soror, præsertim, si ex illo illegitimo connubio superest adhuc una, aut plures proles.

III. Si tamen nequeat talem ducere vitam, subtrahet se ab illa adultera clam, aut si nequeat clam, monebit Læliam, ut ipsa sibi consulat. Quòd si tamen dubium esset rationabile, an maritus Læliæ sit adhuc superstes nec ne, æquè favorebit ipsi bonæ fidei possessio, quam ad primum Casum, dixi favore Cajæ. Non reddet tamen Læliæ debitum illud exigenti, cooperaretur enim ejus adulterinæ intentioni, cui tamè non censebitur moraliter cooperari, si ei commissceatur non ob ejus preces, sed ob suam propriam voluptatem, aut bonum conjugii. Vide quæ infra Tr. 10. n. 134. dicam de redditione debiti respectu petentis illicite, nec dedignare insolitam, ut fateor ipse, resolutionem, quam mense Novembri Anno 1678. dedi ad hunc

Etiam in solitum Casum.

Siquidem Sophronius mihi coram recensuit, uxorem, cum qua ultra biennium, per quam pacificè vixerat, incidisse in calem amentiam, & maniam, ut vinculis ligari debuerit; quibus tamen exsoluta post notabilem, non tamen integræ mitigationem, quodam die accepta cum stupa, colo & fuso, tectaque sola veste quotidiana exiit domo versus sylvam hora una distantem; deposuit, ut octiduo post compertum, ad arborem colum, & fusum. At non visa per octevnum, tametsi diligentissimè quaesita ab ipsomet Sophronio, addente se, cum cognovisset in Eremita Beate Virginis, seu ut vocant, Einsidleni parvari omnis generis miracula, vorasse illum peregrinationem, si Augustissima calorum Regina efficeret, ut sibi & Sponsæ de futuro impregnata conspicua fieret uxor ea specie, ex qua cognosceret, esse in bono statu mortuam. Nōtè autem consecuta hanc voti nuncupationem apparuisse sibi & sponsæ decumbenti in alio conclavi, in vestitu candido, hilarique vultu, ac proinde credere se omnino, esse defunctam.

r Ego hisce auditis respondi, posse ipsi permitti transitum ad alias nuptias, à publico Magistratu sui oppidi; impetraret literas, quibus ille Magistratus testaretur, se & totam communitatem nullo modo dubitare, aut prudenter dubitari posse censere, quin & illa mulier è vita migraverit, & viduus ac sponsa sint tam perpeccati candoris, ut nemo illorum, qui ipsos nôrunt, suspicetur mentiri in negotio tanti ponderis.

Ducebar hoc, in rebus moralibus, receptissimo principio, eamque ob rem jam sæpe à me usurpato, quòd integrum sit judicium, quod plurimorum sententia comprobatur, & proinde, quod omnium, omnes circumstantias alicujus certi facti perspectas habentium; sic enim fatiffieri Instructio Clementina, utpote quæ num. 12. exprimat, si nequeant obtineri testimonia de morte alterutrius conjugis, talia, qualia præscribit ipsa Instructio, non excludi alias probationes, quæ de jure communi possunt admitti, dummodo sint legitima, & sufficientes. Ejusmodi autem communis & indubitata persuasio est utique legitima & sufficientis; quam etiam Reverendissimus D. Officialis tanti fecit, ut steterit testimonio Magistratus, tametsi prætereuntis omnem mentionem de apparitione facta. Et observandum, quòd cum ista publica persuasio communitatis concurrat fama constantissima; cui, quantum deferant viri etiam sapientissimi, retuli supra n. 317.

Hæc cum legissent, ac suo calculo à me decisa probassent ii, quibus est revisio librorum edendorum commissa, rescripserunt mihi ex urbe decimo Decembris eiusdem Anni 1678. in hæc verba: *Monemus tamen extare Decretum sacre inquisitionis Romanae, quod credo in Germania ignotum esse, cum ejusmodi casus incidant, in quibus de morte conjugis, non habetur omnimoda certitudo, non det Ordinarius licentiam transeundi ad secundas nuptias, nisi prius monita sacra Congregatione, & expectato illius judicio.*

Ita illi, rectè conjicientes illud Decretum ignorari in Germania; certè de hoc nihil scitur in Reverendissima Curia Constantiensis, & quamvis cognitum esset, ejus tamè observantia pateretur maximas difficultates propter, & loci distantiam, & talium viduorum, in hac longè amplissima Diocesi, multitudinem, pauperiemque.

HONESTAS PUBLICA QUOMODO DIRIMAT MATRIMONIUM?

C A S U S XV.

Correctorius, & Dogmaticus.

S U M M A R I U M.

Casus Matrimonii, inito cum sorore sponse post sponsalia mutuo consensu dissoluta, & reprobata à Papa. 358.

Ob hunc casum mutat Author opinionem, qua prius erat imbutus. 362.

Et proinde nunc est negandum, impedimentum Publica Honestatis tolli, dissolutis mutuo consensu sponsalibus. ibid.

Cur hoc impedimentum dicatur esse Publica Honestatis? 363.

Inter

Inter quos oritur nunc hoc impedimentum? 365.
Olim inter quos? 366. & 367.

Quid si priora sponsalia fuerunt solum sicut in initia?
368.

Casus Publicæ Honestatis resolutus, sed aliter, ac
debebat. 371.

Rationes illius resolutionis. 372. & seqq.

An movendus scrupulus iis, qui contraxerunt
ante declarationem Congregationis irritantis
ralia conjugia? 377.

Singularis Casus de impedimento Honestatis 381.
Eptome totius doctrina de hoc impedimento, qua-
tenus provenit à sponsalibus. 378.

Quinque Casibus declaratur. 378. & seqq.

Qualiter idem impedimentum oritur ex Matri-
monio rato, & non consummato. 384.

358 **P**etronilla Ruiz, & Alphonsus Rodriguez
Pacens. Diæcesis sponsalia per verba de
futuro inter se contraxerunt, sed cum, ante-
quam se vidissent, aut simul colloquerentur,
Petronilla gravi morbo correpta fuisset, se in-
vicem à promissione, & juramento absolve-
runt, nunc autem Alphonsus volens Matri-
monium contrahere cum Maria, sorore ger-
mana dictæ Petronilla, dubitat, an ex spon-
salibus cum Petronilla contractis, & mutuo
consensu dissolutis oritur sit Publicæ Honestatis
impedimentum, licet mutuo consensu dis-
soluta; quia Concilium solum considerat, quod
à principio valida sint, & quia à principio
valida, & deinde dirempta per mortem, id im-
pedimentum induxerunt, ita & dissoluta con-
sensu, & novissime jubente S. D. N. propo-
situm fuit in sacra Congregatione Concilii; An
sponsalibus ab initio validè contractis, dein-
de mutuo consensu dissolutis, sit sublatum im-
pedimentum justitiæ Publicæ Honestatis. Et
pluries proposito dubio, ac maturè examinato;
tandem sub die sexto Julii 1658. Eminentissi-
mi Patres, in antiqua ejusdem Concilii sen-
tentia consistentes, censuerunt, non esse sub-
latum. Cujus sententiæ unà cum rationibus
hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem
Congregationis, in hac materia responsis,
factâ relatione ad Sanctissimum, Sanctitas
sua die 10. ejusdem mensis prædictam Con-
gregationis resolutionem probavit, ean-
demque iussit in dubium deinceps non re-
vocari.

359 Audisti, Lector, loquentem, certè legisti
scribentem Prosperum Fagnanum IC. Roma-
num, cujus Commentaria in Decretales edita
sunt Romæ Anno 1661. nominatim in Quar-
tum Decretalium, ubi Commentar. in cap. Ad
audientiam. De sponsal & Matrim. num. 29. elo-
quitur omnia verba hinc representata, omnia,

inquam, nisi quod memor, hunc Tractatum
vocari à me Alphabetum, ob causam expres-
sam in Pref. præfixa huic toti renovato Ope-
ri, nomen Isabellæ, quo utitur, mutaverim in
Petronilla, cum sicut litera ordine decima
quinta in Alphabeto, quod pueri didicimus,
est P. ita, & litera decima quinta meorum Al-
phabetorum, quæ etiam Viri legere dignantur,
sit P.

Si causam quæras, cur hunc Casum vocem
360 *Correctorium*, promo illam, quia videlicet &
multos viros doctissimos, & me omnium postre-
mum corrigit, ut paulò post declarabo.

Appello eundem Casum *Sequaticum* ideo
361 quod contineat doctrinam sequendam inpos-
terum absque omni tergiversatione, etenim
non solus Prosper Fagnanus est testis, & quidem
Romæ, hujus Declarationis Authentica, sed
etiam sub idem tempus R. P. Thom. Tamburi-
nus Rector Collegii Panormitani, utpote qui
non modò describit illam Declarationem fac-
tam 6. Julii, in ultimo folio suorum defeca-
tissimorum (quidquid Sinichista oblatret)
octo Librorum de Sacramentis, editionis pos-
terioris Venetæ, Anno 1661. differens (forte
errore Typographi) in eo, quod pro 10 Julii
ponat 20. sed etiam corrigit ea, quæ in favo-
rem sententiæ à me (ecce enim erubescam fa-
teri, me errasse cum aliis magnis viris) sæpius
tradita, scripserat ipse in eodem Opere ejus-
dem prorsus editionis Lib. 8. cap. 8. §. 3. n. 7.

Ut proinde censeam, sine fore pertinacem,
362 si dubitarem, utrumne verè sit ejusmodi De-
claratio edita à Sacra Congregat. approbatâ
que à sua Sanctitate, & proinde munita con-
ditionibus requisitis ad valorem, atque expli-
catis supra Tract. 3. n. 604. quibus adde, placere
mihi id, quod Pasqualigus Commentario in Lau-
rent. De Franchis num. 1462. bene probat, illas
scilicet declarationes obligare, quocunque
modo veniant ad notitiam (subaudi: certam, &
publicam in tuo loco) nec esse aliâ opus proba-
tione. Posito autem, quod illa, de qua hinc
sermo, sit verè authentica, nemo sanus dubita-
bit, quin sit eâ standum, per se loquendo; ac
proinde sublata jam est ea inter summos DD.
lis, utrum, sponsalibus de futuro sublati mu-
tuo consensu, sublatum quoque sit impedi-
mentum Publicæ Honestatis; seu sublata justiti-
a Publicæ Honestatis, ut loquitur Trident.
Concil. Sess. 24. cap. 3. De Reform. Matr. quam
locutionem, & difficultates, sub ea latentes
ut facilius intelligas.

Nota, per Justitiam Publicæ Honestatis, seu
363 per impedimentum Publicæ Honestatis nihil ali-
ud hoc loco intelligi, quàm propinquitatem
aliquam, quæ jure Ecclesiastico introducta ori-
tur ex sponsalibus inter sponsum ex una parte,
& consanguineos Sponsæ ex altera parte, vel
è contra. Item, quæ eodem jure oritur ex Ma-
trimonio rato, non consummato, inter con-
sanguineas uxoris ex una parte, & inter con-
san-

sanguineos mariti ex altera. Appellatur autem
Justitia Publicæ Honestatis, eò quod videatur
justum, & æquum, & decentiæ, Honestati que
Publicæ congruum, ut inter se non copulentur
Matrimonio illi, quos impedimentum Publicæ
Honestatis arceat à mutuo Matrimonio.

364 **D**ices: Ergo impedimentum cognationis natu-
ralis, & spiritualis, itémque affinitatis, verè vo-
cabitur impedimentum Publicæ Honestatis?

Resp. Hanc objectionem faciebant mei in
scholis discipuli; non satis gnari, sensum vo-
cabulorum desumendum esse ex usu communi,
non ex significatione Grammaticali, vel Ety-
mologica; itémque nomen generale sæpe ap-
plicari uni soli speciei.

365 **I**raque impedimentum, de quo hinc differi-
mus, emergit in primis ex sponsalibus, deinde
ex Matrimonio rato.

De sponsalibus Trident. Concilium cit. cap.
3. sic statuit: *Justitia Publicæ Honestatis impe-*
diendum, ubi sponsalia quacunque ratione vali-
da non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit; ubi
autem valida fuerint, primum gradum non exce-
dant, quoniam in ulterioribus gradibus jam non
potest ejusmodi prohibitio absque dispensatio obse-
vari. Circa quam Constitutionem nota brevi-
ter sequentia.

366 **I.** In cap. Sponsal. De sponsal. & Matrim. ex-
pressè dicitur: *Sponsam alterius nullum consan-*
guineorum aliquo modo potest sibi Matrimonio co-
pulari; adeoque spectato jure antiquo impedi-
mentum Publicæ Honestatis extendebatur, jux-
ta communem interpretationem, usque ad
quartum gradum, eo modo, quo nunc exten-
ditur cognatio carnalis. At verò Concilium
Tridentinum, verbis hinc descriptis, restringit
ad primum, ut proinde si iniisti (etiam sine ul-
la copula carnali) sponsalia cum Truilla, in-
validè contracturus sis Matrimonium cum ejus
matre, sorore, aut filia, & vicissim Truilla
invalidè nuptura sit tuo patri, filio, aut fra-
tri, validè autem tuo patruo, avo, nepoti, pro-
nepoti.

367 **II.** Prædictum impedimentum nascebatur
olim ex sponsalibus etiam invalidis, modò il-
la invaliditas non fundaretur in defectu con-
sentus, ut notant omnes scribentes de hac ma-
teria: at verò Tridentina Synodus non permit-
tit emergere ex sponsalibus quacunque Ratione
invalidis, ut sonat textus descriptus.

368 **Q**uia verò illi, qui tantum sicut contrahit,
deest revera consensus, propriè loquendo, &
proinde ejus promissio est aliquà ratione invali-
da, idcirco subscribo sententiæ P. Ferdinandi
Rebelli *De obligat. justit. Lib. 3. q. 14. & alio-*
rum contra P. Sanchez cit. Disp. 68. pronun-
tantis; ex fideis sponsalibus non oriri præsens
impedimentum. Teneatur quidem talis simula-
tor ducere illam, cui non advertenti fictionem
dedit fidem Matrimonii, ad id tamen non ob-
ligatur titulo justitiæ, sed solius fidelitatis. Vi-
de P. Dicastillo De Matrim. Tract. 10. Disp. 7.

dub. 29. habentem pro probabilissima utram-
que sententiam.

III. Illa sponsalia debent esse vel absoluta, 369
vel si conditionata, tum debet conditio esse im-
pleta, priusquam ineatur Matrimonium cum
sorore, matre &c. prioris sponsæ, quia, non
impletâ condicione, nequeunt absolutè vocari
sponsalia. Ita passim DD.

IV. Durat porro hoc impedimentum e- 370
tiam post mortem sponsæ ex una parte, aut
sponsi ex altera, ut notant omnes, & exprimit
Decisio suprâ descripta numero 358. At verò
magna est, vel fuit controversia inter DD.
ignaros Declarationis prædictæ, utrum illud
impedimentum durer etiam, postquam spon-
salia fuerunt liberè, licitè, & valide dissoluta,
mutuo consensu, sive post hanc dissolutionem
sit adhuc superstes sponsa, sive jam ad plures
evocata.

Audi verò, mi Lector, quid ipse ego respon- 371
derim Anno 1659. ad sequentem.

Casum Peregrinum.

Potamiæna, contractis legitime sponsalibus
cum Patroclo, non modo in alia cum
Proclo, qui etiam prius sponderat Matri-
monium sorori Potamiæna, at mutuo consensu
erat legitime dissolutum, sed etiam Matrimo-
nium celebravit cum eo, consummavitq;. Hoc
intellecto, repetit Patroclus à Proclo suam
sponsam; neganti indicit litem, objiciens, Ma-
trimonium ejus esse nullum, ob impedimentum
Publicæ Honestatis. Disceptatur hæc causa co-
ram tribunali Ecclesiastico. Unus eorum Theo-
logorum, quos Joannes Caramuel in sua Theo-
logia Fundament. meritò accenset magnis in-
geniis, dignatus fuit è Metropoli cujusdam E-
piscopatus Polonici (ideo meritò appello hunc
Casum Peregrinum) ex me querere (nam &
ipse consultus erat) quid censerem de valore
hujus Matrimonii. Non expressit tunc qui-
dem, sed primum, postquam meum respon-
sum accepit, fuisse jam tunc celebratum illud
Matrimonium, expressit tamen impedi-
mentum Publicæ Honestatis, sed tacitis quoque
sponsalibus, quæ fuerant in initia cum Patroclo.

Respondi ego breviter, videri mihi ces- 372
sasse impedimentum Publicæ Honestatis, ac
proinde non obesse posse valori Matrimonii,
ea potissimum de causa, quod gravissimi Au-
thores testentur, esse à Congregatione Cardi-
nialium ita decisum. Hi sunt Joannes Galle-
mart in cit. cap. 3. Concil. Trident. Gutierrez,
Basilius Pontius, Rebellus apud Dianam P. 3.
Tr. 4. Resol. 222. Armandus apud Barbosa De
offic. & potest. Episc. Part. 3. alleg. 5. n. 188. & in
cit. cap. Tridentin. Item Farinacius I. C. Ro-
mannus

manus apud P. Palaum *Disp. 4. De sponsal. p. 10.* Certè tot testes, (ajebam ego) facta illius Declarationis reddent in foro tam interno, quam externo, tutissimum illum, qui in proposito Casu, aut duxerit sororem suæ sponsæ, aut conjunxerit. Accedit autoritas horum novem DD. quos hic nominavi; itémque P. Hurtadi *De Matr. Disp. 2. 1. diff. ult. P. Tanneri Tom. 4. Disp. 8. quæst. 4. num. 109.* & plurium aliorum.

373 Nec valet, inquiebam, hæc argumentatio: *Impedimentum istud non tollitur morte, ergo nec dissolutione per mutuum consensum.* Ideo enim non tollitur morte, quia is, qui ante mortem non revocavit consensum, censetur perseverasse jugiter in animo standi promissis; at constat de contrario, quando mutuo consensu fit dissolutio.

Firmâstem multum illam resolutionem, si jam tunc habuisset ad manum Elucubrations sapientissimi Episcopi Tragurienfis Pacis Jordani, & supra indicatum librum P. Thomæ Tamburini, etenim Pax Jordanus *Tit. 7. Tom. 1. elucubr. L. 3. n. 307.* testatur, se in contingencia facti consilium respondisse, ut ego respondi. Tamburinus quoque *De Matr. Lib. 8. Tr. 1. cap. 11. n. 7.* refert, Episcopum Argentinum, atque Archipresbyterum Sambacensem permisisse praxin hujus.

Casus Siculi.

374 *Vt Joseph Torres sine dispensatione duceret in uxorem N. Buscemi sororem minorem, qui Torres eodem Anno 1634. inierat sponsalia cum sorore majore ejusdem Buscemi, postmodum dissoluta mutuo consensu sponsæ, sponseque*

Hujus promissionis factæ testem laudat P. Tamburinus. P. Petrum Musticam, doctissimum, ut ait, nostræ ætatis Theologum; qui & ipse consultus responderit, ita faciendum.

375 Tametsi verò tunc nondum produxeram hos omnes præstantes viros, rescripsit tamen mihi idem P. Theologus 28. Junij 1660. in hæc verba: *Profuit iudicibus legisse scriptum R. V. & autores citatos: Matrimonium illud approbatum est; nec visum est, intercedere amplius impedimentum Publicæ Honestatis; itaque sponsus, qui prius habebat promissionem publicè celebratam, qui que jam omnia expediebat ad nuptias, declaratus est liber vinculo sponsionis, & de facto aliam duxit, sed sponsa condemnata ad restitutionem sumptuum in sponsalia &c.*

376 Quamquam autem sic respondi tunc, jam tamen nequaquam ita responderem, utpote jam certus, illam Declarationem, cujus tot testes omni exceptione majores laudavi, non fuisse munitam omnibus conditionibus requisitis, ad id, ut obtineret vim Legis declarato-

ria. Fuisse solùm confictam ab uno aliquo, qui alios induxerit in errorem, non credo, sicut nec facile mihi persuadebis, extitisse planè authenticam, at à S. D. N. Alexandro VII. revocatam, seu antiquatam; nec enim existimo, suppetere exemplum, quo probetur, Legem merè declaratoriam unius Pontificis fuisse à posteriore Pontifice correctam, perinde ac si malè interpretatus fuisset jus antiquum, Oecumenici Concilii.

At inquires: *Nonne jam moveri potest prudens serupulus de valore sui Matrimonii illis, qui secuti iudicium tantorum virorum, aliorumque celebraverunt nuptiarum solennia cum sorore prioris sponsæ?*

Resp. Minimè gentium. Nec enim arbitrator, fuisse unquam iustatum, ut vel dirimerentur, vel infirmari mandarentur ea connubia, quæ fuerant sancita ex sensu tot, tamque gravium DD. prudenter nitentium autoritate ipsiusmet S. Congregationis. Si quippe in ulla materia vim obrinet celebratissima Lex *Barbarius, ff. De offic. Prætor.* obtinet equidem in contractibus & singularissimè in matrimoniali, in itis ex allegata, prudentèrque credita allegatione Legis, clarissimè loquentis; ingentia quippe damna devolverentur in capita innocentissima, lites atque inimicitia immortalis suscitarentur, si pronuntiaretur, aut crederetur, irritas fuisse tales nuptias, ut nihil dicam de eo, quòd & leges, & DD. toti sint in tuendo valore Matrimonii bonâ fide contracti; atqui illi, qui ex resolutione Episcoporum Tragurienf. & Argentini, ac P. Musticæ, aliorumque plurimorum, contraxerunt, id fecerunt ex allegata, & perquam prudenter credita autoritate Legis, seu Declarationis, habentis autoritatem Legis clarissimè loquentis. Vide plura in hanc rem *Tract. sequente. Casu XXII. num. 747.*

Hæc de impedimento Publicæ Honestatis, orto ex sponsalibus, fusiùs disserta comprehendendo his pauculis verbis; Impedimentum Publicæ Honestatis ex sponsalibus emergens continetur intra primum gradum consanguinitatis, oriturque solùm ex sponsalibus absolutis, sive in principio, sive impletâ conditione; & tantùm validis, & non ex nullis, seu ob defectum veri consensûs, seu ob aliud impedimentum occultum, publicumve; non censentur autem nunc illa esse nulla, seu invalida, quæ dissoluta sunt communi consensu, aut alterius voluntate.

Easdem doctrinas declaro sequentibus Casibus brevissimè indicatis.

378 *Primus est juvenis, qui puellam nondum septennem sibi desponsaverat, ac postmodum ejus consobrinam duxerat uxorem, ideòque Eugenius Papa mandaverat dirimi hoc conjugium, ut videre est cap. Iuvenis. De spons. Etenim hoc mandatum jam non obligat propter doctrinam allatam n. 366,*

Secundus est illius, cujus frater è solo patre desponsaverat sibi siliam civis cujusdam Papiensis; at quia non duxerat, eò quòd post sponsalia intellexisset, eam esse sibi sanguine junctam, volebat alter frater, natus ex alia matre, intellecto hoc impedimento, ducere eandem, sed vetuit Pontifex Alex. III. in cap. Ad audientiam, usus hac ratione: Quoniañ scriptum est: Sponsam fratris frater habere non potest. Hoc rescriptum hodie non subsistit, quia sponsalia invalida non gignunt impedimentum præfens. Suprà num. 355.

379 *Tertius Casus est Herfordensis Diocessani, qui puellam quandam in cunabulis adhuc existentem desponsaverat, postea verò matrem hujus puellæ cognoverat carnaliter, duxeratq. uxorem.*

Respondit Alex. III. divortium esse promulgandum, si illa puella jam excesserat Annum septimum, quando fuit desponsata; secus, si nondum compleverat, eò quòd desponsatione hujusmodi, quæ in cunabulis fiunt, nullæ sint. Resolutio hujus Casus habet etiam hodie locum, posito, quòd post septennium adfuerit plenus usus rationis; sicut & habet in eo simili Casu cujusdam Eboracensis, qui refertur *Cap. Accessit. De despons. impub.*

380 *Quartus est illius, qui voto perpetua castitatis obstrictus contraxit sponsalia cum Plautilla, quibus contractis impetravit solutionem sui voti; hac obtentâ voluit accipere Sibyllam sororem Plautilla. Respondi ego, potuisse, si absolute contraxerat sponsalia cum Plautilla, erant enim ea invalida, ut pote illicita; si verò sponderat Matrimonium solùm ex hypothese: Si impetravero dispensationem voti, obtentâ hac, ortum fuit probabiliter impedimentum. Dico: Probabiliter, non autem: Certò, propter DD. contrarios indicandos *Tract. seq. Cap. IV. num. 162.**

Quintus est Pomponii, qui, ubi legitime sibi desponsavit Pulcheriam per verba de futuro, desponsavit Praxedem ejus sororem, cum promissione jurata Matrimonii: quid hic agendum? Respondi Annis jam abhinc viginti octo, esse nihil agendum, sed omittendum utrumque Matrimonium; cum Pulcheria quidem, quia Pomponius contraxit per copulam cum sorore Praxede affinitatem in primo gradu: cum Praxede verò, quia inhibet clarè impedimentum Honestatis Publicæ.

APPENDIX MULTVM RARI CASVS.

381 *Palladius desponsat Perseum filium suum novennem, & consentientem Penelope jam nubili, at exprimentis, se reservare sibi jus resiliendi, si quando poeniteret. Non multò post moritur uxor Palladii, qui & Anno uno post filii desponsationem affectat nuptias Penelopes, eaq. consentiente petit à Sede Apostolica dispensationem, expressâ, clausulâ quòd Perseus esset superstes, cesseritque libere suo jure. Et verò impetrat Breve, in quo fit delegatio Pontificis potestatis dispensandi cum Palladio, &*

Penelope super impedimento justitia Publicæ Honestatis primi gradus, at nulla mentio renuntiationis factæ à Perseo. Quare mox ortum dubium, an possit Juxta delegatus procedere ad actualem dispensationem? Placuit partibus consulere varios, & denique me quoque.

Tametsi autem priores responderint, delegatum Pontificium posse exequi mandatum Apostolicum, visum mihi tamen fuit, exiguam esse spem impetrandæ executionis, fortè autem posse absque ulla dispensatione Palladium, atque Penelopen, etiam contradicente forsitan Perseo, contrahere. Ad cujus utriusque responsi declarationem, & robur resolvendæ sunt breviter hæc octo quæstiones. 1. *An, ut valide, aut saltem licite contraherent Palladius, & Penelope, fuerit Pontificis gratia necessaria ad nihil aliud, quàm ad ipsum præcisè impedimentum Publicæ Honestatis.* 2. *An suffecerit, quòd in supplici libello fuerit expressus primus gradus, an verò fuerit necesse exprimere illum primum gradum, cum addito Linea recta?* 3. *An necessario fuerit exprimendum, Perseum adhuc esse superstitem, ac cessisse libere suo jure?* 4. *An potuerit cedere jure suo?* 5. *An cedere sine autoritate tutoris?* 6. *An, quia Pontifex dispensavit, seu dedit commissionem dispensandi in ipso impedimento, censendus sit hoc ipso approbasse renuntiationem factam à Perseo?* 7. *An juxta delegatus possit, aut teneatur fidem habere scribæ, qui formavit supplicem libellum, asseritque, se diserte fecisse mentionem Persei adhuc impuberis, adhuc viventis, & renuntiantis libere?* 8. *deniq., An illa sponsalia Persei cum Penelope fuerint valida, adeòq. verè ortum impedimentum Publicæ Honestatis?*

Ad primam quæstionem respondeo, fuisse ad licite contrahendum necessariam Pontificis dispensationem, etiam idcirco, quòd Perseus nequiverit sine hac juri suo renuntiare. Etenim *cap. De illis. De desponsat. impub.* ita sancit Pontifex: *De illis, qui infra Annos aptos Matrimonio, sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet, antequam ad Annos Matrimonio aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi.* Sed contra hanc tam perspicuam decisionem objiciebat patronus Palladii, vir morum integritate, ac singulari eruditione clarus, hunc Canonem cessare in præfenti Casu, sic enim argumentabatur: Cessante ratione Legis cessat & hujus obligatio. Suarez *De legibus Lib. 6. cap. 9.* atque alii communiter; atqui cessat in proposito ratio hujus Canonis, quæ est, ne impubes reclamans reclamet cum suo fortè magno incommodo, & damno, Perseum autem non aditurum ullum incommodum resiliendo, quandoquidem sit certum, quòd Penelope nunquam sit eum admittura ad torum conjugalem.

Erat hæc fundamentalis ratio illius viri Clarissimi, probata, ut asserbat, aliis diversorum Ordinum Religiosorum se consultis. At pace ita sentientium judicavi, ea ratione nihil effectum

iri coram tribunali iudicis delegati. 1. Quia in foro *externo* non solet admitti illa quorundam, etsi probabilis, sententia, quæ tenet, sicut ex indubitata Suarezii supra relati doctrina, cessat tunc obligatio Legis universim, quando universim, seu respectu totius communitatis cessat ratio Legis, ita etiam cessare respectu particularis hominis obligationem, quando cessat respectu ejusdem solius ratio. 2. Quia causa fundamentalis, & per se, ob quam citatus Canon non permittat impuberi reclamationem, est mentis infirmitas. Gloss. *ibid.* seu quia impubes ob fragilem ætatem consensu sufficienti ad sponsalium dissolutionem caret. Barbosa in *cit. cap. De illis, numer. 4.* cum aliis communiter, adeoque periculum, ne impuberes per imprudenciam noceant sibi, aliisque, & impleant tribunalia litibus, ex eorum inconstancia ortis. Atqui quando lex humana inhibitiva fundatur in periculo, obligat etiam illum, in quo desinit esse periculum. P. Perez *De Matr. Disp. 20. sect. 2. & Disp. 36. sect. 2.* cum communi contra Dianam *Part. 5. Tr. 14. Ref. 96.* patet; ex legibus vetantibus lectionem librorum hæreticorum, & clandestina Matrimonia.

Denique quia, cum impuberes laborent æquæ inconstantiæ animi atque infirmitate iudicii, persuasi à se ipsis, vel ab aliis nimis frequenter, atque ex levissimis causis resilirent, si id ipsis permitteretur; consequenter nemo cum illis contraheret. Sed esto, periculum proprii damni sit causa illius Legis, verè non cessavit respectu nostri Persei; cum enim potuisset in ingenii multum variabilis *cap. Form. §. fin. De verb. sign. potuit non imprudenter timeri, seu potius sperari, Penelopem, etsi hodie alienam, post triennium tamen futuram concordem cum Perseo.*

Sed vir quidam doctus pro Palladio iudicabat, Episcopum posse dispensare in allegato Canone, adeoque admittere Persei cessionem. At replicavi, Episcopo non esse fas dispensare in legibus sui Superioris, nisi in quibus permittunt Doctores pertractantes hæc materiam cum P. Suarez *Lib. 7. De Legibus cap. 13.* estque apertus textus in Clementina, *Ne Romani, De elect. Vide omnino Dianam Part. 8. Tract. 3. Resol. 11.*

Ad alteram quæstionem, an scilicet suffecerit inferere precibus indiscriminatim gradum primum, respondeo, suffecisse de facto, nam Papa dispensavit re ipsa, an verò de communi stylo Curia; ignoro; eamque ob rem si aut fuisset in mora periculum, aut parcendum sumptibus, suavissem, ut in petitione exprimeretur, illud individuum impedimentum ortum esse ex sponsalibus proprii filii adhuc, superstitis. Et cum ex Concilio ipso Tridentino constet impedimentum *Publica Honestatis* exurgere è solo primo gradu inter sponsos de futuro, subit mirari, cur tam in petitione quam in rescripto fuerit expressus primus gradus.

Ad tertiam quæstionem respondeo, fuisse omnino necessarium exprimere, Perseum esse adhuc in vivis. 1. Quia ut paulò antè dixi, indigebat ipse dispensatione ad renunciandum. 2. Quia Papa in dispensando non solet derogare juri tertii; etenim in omni rescripto Principis subintelligitur clausula: *sine præjudicio alterius, cap. Super eo 15. De offic. jud. deleg. juxta Glossam in verb. Intentionis, Gaill. Lib. 2. observat. 58. num. 4. Marta De clausulis p. 1. claus. 158. n. 7. 3. Quia debuit constare Pontifici, An Perseus renuntiasset cum autoritate legitimi tutoris; si enim pupillus nequit alienare quidpiam sine autoritate tutoris, *Leg. 7. 11. 15. C. De prædiis minor. quantò minus privare se tanto jure, quantum præbent sponsalia, præsertim cum locuplete? Certè ne quidem cum autoritate tutoris potest quidquam donare. Felinus consil. 16. num. 14. post Baldum. Porro quia Palladius exitit procos desponsatæ à Perseo, videtur non potuisse fungi officio tutoris, sed alius debuisset nominari. Cum enim contractus tutoris cum cliente sint jure irriti. DD. ex *Leg. 1. ff. De novat. & Leg. Si in empr. ff. De contrah. empr. §. fin. Bald. consil. 200. Lib. 3.* etiam irrita est renunciatio in favorem tutoris facta sine alio tutore, seu curatore. Debuit igitur Pontifici innotuisse, eam cessionem factam esse conformiter legibus.**

Ad quartam, & quintam quæstionem respondeo, Perseum, nec absolute potuisse renunciare legitimis sponsalibus, ut ex *cap. De illis demonstrat* est superius, nec potuisse sine autoritate tutoris, ut paulò antè ostensum fuit.

Ad sextam, quia & verba intelliguntur cum effectu *cap. Relatum. De Cler. non residente, & cui datur iurisdicção, conceduntur omnia ad illam expediendam necessaria, Text. in Leg. 2. ff. De iurisd. non potuit autem iudex delegatus expedire dispensationem, nisi Perseus prius legitime cederet suo jure, ideo dicendum est, Pontificem, cui supponitur fuisse nota conditio Persei, vel immediate dispensasse in Canone: *De illis, vel tacite, seu indirecè fecisse suo delegato potestatem dispensandi.**

Ad septimam. Licet ego in *Theologia Iuridico-Morali, seu Tract. 5. Quinarii cap. 42. sect. 3. num. 93.* retulerim Menochium absolute scribentem, credi illi, qui officio aliquo fugens restatur de re aliqua à se gesta, id tamen non sentio esse verum; nisi ex autoritate publica fungatur tali officio. Fusc. Alexander *Consil. 92. n. 13. Lib. 6.* ex communi contra Salycetum. Nisi ergo, qui scripsit supplicem libellum, sit Protonotarius Apostolicus, Notarius Cæsareus &c. aut publicus tabellio, non habebit ei fidem delegatus Pontificius; habebit autem, si producat contestem. Alexander *loc. cit.* Erverò compertum habeo, alicubi factum, ut quidam ejusmodi delegatus penitus repudiaverit, & quidem cum partium magno damno, dispen-

dispensationem errore vitiatam, tamen, qui eam rogatus perierat, fuerit tantà doctrinà, usu, dignitate (urpote Episcopali) excelens, ut esset habendus testis omni prorsus exceptione major.

Ad octavam, eamque præcipuam quæstionem, quam ego, partibus de ea nihil cogitantibus, movi, respondeo, videri mihi, ut privato, non ut iudici, ea sponsalia fuisse nulla, & consequenter ex iis nullum esse ortum impedimentum, juxta novam sanctionem Tridentini Concilii relata supra *num. 367.*

Fuisse nulla, inde credo, quia non solum certum est, quòd veri contractus, communiter loquendo, nequeunt claudicare *Lib. 13. §. Si quis à pupillo, ff. De action. empr. ibique DD. sed etiam, in specie loquendo de sponsalibus impuberum, ea non claudicant. Gl. in *cit. cap. De illis. De desponsat. impub. verbo Semel, cum sint futurarum nuptiarum repromissio, Lib. 1. ff. De sponsal. claudicarent autem sponsalia Persei cum Penelope, si subsisterent; etenim obligarent Perseum ad expectandos Annos suæ pubertatis juxta decisionem *cit. cap. De illis*, atque intentionem Persei, cum tamen Penelope revera non fuerit obligata expectandam diu; siquidem actus agentium non extenduntur ultra intentionem eorum, ut sæpe nobis repetendum est in materia matrimoniali, habeo autem fidem Penelopæ, quæ mihi ipsi, eam planè nihil ejusmodi expectantem interroganti, non solum rotundè asseruit, se, quando dixit, se reservare sibi jus resiliendi, si quando pœniteret, omnino intellexisse de jure recedendi duobus, quatuor, sex mensibus, &c. post illam promissionem, si tunc forte sibi id luberet, verum à me ulterius interrogata, quid factura fuisset, si parens Persei dixisset: *Non dabo tibi meum filium, nisi te obliges ad expectandos Annos ejus pubertatis*, ipsa animosè, & quasi adhuc indignabunda subdidit, se responsuram fuisse: *Ergo illum nolo.* Quibus verbis instantibus, liquet, eam non fuisse obligatam præstolari, donec Perseus esset pubertatem assecutus, cum obligatio talis pendeat necessariò à voluntate.**

Unde fit ulterius, ut revera nullus propriè dictus contractus inter ipsum, & Penelopem intercesserit; siquidem non solum contractus est ultro, citroque; obligatio *Leg. Labeo, ff. De verb. signif. obligatio autem nequit ultro citroque emergere, quando intentio versatur circa contradicção; sed insuper ad rationem contractus exigitur, ut sit duorum, vel plurium in idem consensus, Lib. 1. ff. De Pact. si nullus intercessit contractus, ergo nec sponsaliter, ergo sponsalia fuerunt verè nulla; ergo stando jure Tridentino non poterunt fundare impedimentum in foro interno; imò nec in externo, si Penelope queat probare, suam intentionem, fuisse omnino talem, qualem mihi ipsa declaravit. Et verò sufficienter probabit juramento,*

si adint ea conditiones, quas seq. *Tractatu Cas. II. num. 93.* probabo, esse sufficientes ad deferendum reo juramentum suppletorium probationum.

Profectò si vel ipsamet ante matrimonialium Tractatum cum Palladio, & præsertim si ante promissionem actu factam Perseo, dixit bis, tève aliquibus, se non habere, habuisseve unquam aliam intentionem quam ut sibi esset fas, dissolvere promissionem, quando luberet; aut si est communis opinio inter ejus agnatos, quòd ipsa promiserit cum hac, & non cum alia intentione, non video; cur iudex non possit, inspecto stylo hujus Curia Constantinensis, deferre juramentum Penelope, eoque stare, cum præsertim habeat Penelope Regulam pro se, eam videlicet, quòd nulla clausula sit frustra, sed debeat aliquid operari. Tuschus *Lit. V. Conclus. 85. num. 36.* nihil autem operaretur illa Penelopæ clausula reservativa, seu exceptiva, si ipsi nihil tribueret ultra id, quod jus commune.

Nec obstat, quòd illa verba: *Reservo mihi jus resiliendi, si quando me facti pœniterit*, videantur esse intelligenda secundum Leges, cum quisque præsumatur loqui consentaneè legibus. Nam esto hæc doctrina locum habeat respectu habentium scientiam Legis, non tamen habet respectu ignorantium, quique ignorare præsumuntur, siquidem voluntas non fertur in incognita. S. Thomas *1. 2. q. 6. a. 8. in corp. Atque mulieres, ac præsertim juvenculæ, qualis erat tunc, estque etiam nunc Penelope, præsumuntur ignorare Leges, & Canones. Pecckius in *cap. Ignorantia. De Reg. jur. in 6.* & ibi nota per DD. Accedit, quòd, cum Perseus & sit ruri natus, & fidem matrimonialem dederit adhuc novennis, fortè sagax iudex deprehendere possit, eum vel metu reverentiali adactum, vel non satis intelligentem, quid promitteret, fecisse illam pollicitationem; alteruter horum defectuum impedit impedimentum Honestatis. Rebellus, Gutierrez, alii cum, & apud Barb. *in cit. c. 3. De reform. Matrim.**

Hæc ob causas quasi Palladio, ut potius peteret declarationem nullitatis prædictorum sponsalium, tanquam ab initio planè irritorum, quam executionem dispensationis; tum quia ex declaratione nullum erat timendum (si Penelope sufficienter probavit suam exceptionem) scandalum; at verò apud multos male sonat, si pater desponsat sibi sui filii adhuc viventis veram ante sponsam; causam hujus sinistrioris interpretationis non attinet exprimere; tum quia facilius credere poterat iudex, Penelopem vera profari, quam capere, qui factum, ut fuerit Pontifex informatus de Perseo adhuc superstiti, & nullam tamen prorsus mentionem fecerit de dispensatione ipsi necessaria. An dicemus, fuisse quidem libello supplici fideliter insertam mentionem Persei, at à Referente Pontificio omisam per oblivionem?

Sihoc, tum certè dispensatio in impedimento est subrepticia.

f An cogitabimus, fuisse quidem suam Sanctitatem integre informatam, atque ab eadem expresse dispensatum in duplici Lege, seu Canone, sed per ositantiam scribæ Pontificii omisam in rescripto alteram partem gratiæ Papalis? At si hoc dicerem in Curia Romana, referrem fortè gratiam mihi non collubitam. Igitur his omnibus expensis centui, & hodiè que censeo, fuisse aut declarandam nullitatem priorum sponsalium, & consequenter impedimenti, aut recurrendum in Urbem pro integra, non autem mutila dispensatione.

384 Sat longam dissertationem de sponsalibus, quatenus concernunt præsens institutum, claudobreviculâ (evenit enim rarissimè hic Casus) complexione eorum, quæ spectant ad impedimentum Publicæ Honestatis, quatenus promanat ex Matrimonio rato; noto itaque de illo seqq.

I. Matrimonium ratum, seu non consummatum copulâ carnali integre, & perfectè habitâ, dirimit Matrimonium cum omnibus consanguineis uxoris, usque ad quartum gradum; etenim B. Pius V. in Bulla Ad Romanum, quam describit Barbosa in Trid. Concil. Sess. 24. cap. 3. De Reform. Matrimonii exprimit, impedimentum ex Matrimonio rato durare etiam post Tridentinum in omnibus illis Casibus, & Gradibus (infra quintum) quibus de jure veteri introductum erat. Atqui de jure veteri, quod habetur in cap. Sponsam, de sponsal. & Matrim. certaque interpretatione, seu extensione DD. introductum erat, ut nullus consanguineorum sponsam alterius posset sibi copulare, ut vidimus supra num. 366.

385 II. Ob verba ejusdem Bullæ B. Pii V. nequit jam sustineri doctrina illorum, qui olim censebant, sicut sponsalia, quacumque ex causa nulla, nequeunt inducere impedimentum Honestatis, ut vidimus supra n. 365. ita etiam nequire id fieri à Matrimonio rato quidem sed invalido; etenim B. Pius V. relinquit vim hujus Matrimonii in terminis juris antiqui; quod ex omnium consensu induerat impedimentum ex Matrimonio rato, tamen si aliunde, quam ex defectu consensûs, invalido.

386 Ergo inquires, si Pancratius iniret Constantia Matrimonium cum Lucia, sed absque presentia Parochi, nequiret fieri maritus Agnetis junctæ Lucia in quarto gradu consanguinitatis, esto non intercesserit copula inter Luciam, & Pancratium

Resp. Admitti à me cum P. Perez De Matr. Disp. 22. sect. 3. Prospero Fagnano in cap. Ad audientiam, De sponsal. n. 20. & seqq. & aliis hoc consequens contra PP. Sanch. Coninck, & alios, quia Constantiæ non subsistunt connubia clandestina, seu sine presentia Parochi. Adde his, si Matrimonium fuit nullum ob impedimentum Publicæ Honestatis, quia scilicet spon-

sus Tullia duxit matrem hujus, non obstare, quò minùs nihilominus ducat Tulliam,posito quòd matrem non cognoverit, etenim hæc duo impedimenta non habent vim reciprocam dirimendi. P. Laymannus Lib. 5. Tr. 10. Part. 4. cap. 9. num. 5.

QUOMODO AFFINITAS REDDAT IRRITUM MATRIMONIUM?

CASVS XVI.

Philargyri.

SUMMARIUM.

Casus Patris, & duorum filiorum ducentium matrem, & duas hujus filias. 387.

Quid sit affinitas? 389.

Unde debeat promanare? 390.

An ex copula perfecta? ibid.

Quomodo Confessarius interrogabit feminam, an ipsa seminaverit? 391.

In quibus Casibus non oriatur affinitas? 392. & seqq.

Affinitas est duplex. 396.

Affinitas indirecta nihil hinc facit. 397.

Directa in quoto gradu dirimat? 399.

Unde dignoscendum, in quoto gradu affinitatis cum alio existat quis? 400. & seqq.

Rudis Parochus docetur praxin cognoscendi distantiam graduum. 404.

An; & que affinitas jure naturali dirimat Matrimonium? 408.

Quinctio per honesta inter suos familia, facultas atque extinguitur uxor, secundum hujus exequias adiecit animum ad honestam viduam, matrem duarum filiarum jam nubiliam, parens ipse etiam duorum filiorum vix dum pubertatem egressorum. Ut vero omnes facultates illius viduæ non haberet filios transferret domum suam, ita gnaveiter egit rem, ut conciliaverit Matrimonium inter suos filios, filiasque illius viduæ, quam & sibi desponsavit; adeoque uno eodemque die duxit ipse matrem, uterque filius ejus suavis, utramque filiam. An non obstabat impedimentum affinitatis?

Novi ego quam optime duos illos fratres; scio quoque fuisse; qui existimarent, non posse hæc tria connubia simul consistere, sed hocce fuisse deceptos, patebit ex vera explicatione Affinitatis, quatenus ea dirimat Matrimonium, De qua proinde.

Dico I. Affinitas est propinquitas personarum proveniens ex copula carnali, sive illa copula habeatur in vero Matrimonio, sive extra Matrimonium; sive exerceatur cum volente, sive cum invita, sive dormiente, aut ebria, sive cum sciente, & advertente; sive illa copula

copula sit occulta, sive publica. Sic sentiunt DD. referendi in decursu, atque inter hos diligentissimus P. Sanchez Lib. 7. Disp. 46. atque P. Laymannus Lib. 5. Tract. 10. cap. 3. num. 1. desumiturque ex variis capitulis sub titulo de consang. & affinit. in 4. Decretal.

390 Dico II. Ut contrahatur affinitas proprie dicta, & requisita ad dirimendum Matrimonium, debet ea provenire ex carnali copula perfecta, seu matrimoniali seu fornicaria, ex qua nimirum possit, per se loquendo, sequi generatio prolis, P. Tannerus Tom. 4. Diss. 9. q. 4. num. 115. cum communis cæterorum, ac S. Thomæ in 4. dist. 4. quest. 1. art. 1. Ut autem proles nasci queat ex copula carnali, debet inprimis semen virile fuisse receptum intravas naturale mulieris, ut ex communi observat Tannerus loc. cit. Deinde, ut copula sit perfecta, & proinde possit ex ea progigni proles, requiritur ex opinione Hippocratis, & aliorum multorum apud Sanchez Lib. 2. Disp. 21. n. 11. cum P. Hurtado De Matrim. Disp. 20. diff. 1. & P. Matt. Perez Disp. 31. sect. 1. num. 5. ut ipsa etiam mulier seminaret, seu fiat seminum permixtio. Quæ sententia licet fortè non sit tam probabilis, quam opposita Aristotelis, Avicennæ, S. Thom. 3. p. quest. 31. art. 5. ad 3. & pleiorumque Theologorum, apud Sanchez loc. cit. num. 10. quia tamen Sanch. merito appellat illam probabilem, sicut & Diana Part. 4. Tract. 2. Res. 43. cum PP. Turriano, ac Præposito, quos refert, jungens Part. 5. Tract. 13. Res. 54. decem alios Recentiores, præsertim Medicos, & eadem tollere potest multos scrupulos tum in hæc ipsa materia de affinitate, tum in explicando impedimento Publicæ Honestatis, proveniente ex Matrimonio rato, tum in divortio Matrimonii rati faciendo ob ingressum Religionis, aut per potestatem Pontificiam, ut explicabimus in Alphabeto, seu Tract. seq. Casus XVIII. tum in materia de petitione debiti conjugalis verita marito, qui cognovit consanguineam uxoris, tum in materia Irregularitatis, ubi tractatur de bigamia, quia, inquam, notitia, & usus illius sententiæ potest esse summè utilis in quibusdam casibus, occurrentibus circa indicatas materias, idcirco existimo, esse cognoscendam Confessariis, & pro re nata deducendam in praxin, sicuti deducenda fuit in Casu Non Antiquissimo, quem retuli supra Cas. XII. num. 264. licet opinio contraria sit vera, si verum est, quod ex ore unius Medici refert P. Diacastillo Disp. 7. De Matrim. dub. 34. num. 357. ex cujus discursu cit. num. 357. & 358. discas, quando Confessarius cogitur, ad consulendum suæ filie Confessionis, ex ea (cum omni modestia) querere, an & ipsa seminaverit, videri sufficere, si querat, utrum tempore coitus, vel conceptus, vel prope, paulò antè, vel post, senserit magnam volupratem, si nullam, aut exiguam, signum est, non defluxisse ex ea semen. Defluit autem illud semen plerumque in solam

matricem, rarò extra corpus, ut testantur Medici interrogati à me pro aliorum quoque instructione, dum legunt Theologos, loquentes de semine emisso ab ipsa quoque muliere, qua de re rursus infra num. 399.

Ex descriptione affinitatis allata sequitur, 392 I. Non contrahi affinitatem ex sola penetratione vasis feminei, non emisso intrâ virili semine, ut contra nonnullos cum innumeris tradit Sanchez loc. cit. num. 8. observans num. 9. hanc doctrinam esse veram in solo foro interno, nam in externo præsumeretur non tantum fuisse penetratum vas femineum, sed etiam fuisse immissum semen.

II. Non contrahi affinitatem, quando sola foemina seminat, aut quando padones, seu eunuchi carentes utroque testiculo congregiuntur cum mulieribus, nam non emittunt verum, sed tantum aliquid simile femini. Sanch. num. 11. Sicut nec affinitas contrahitur ex ulla pollutione facta extra vas femineum, & ex nullis etiam foedissimis tactibus, adeoque nec ex copula Sodomitica.

III. Quia Tract. seq. Cas. XVIII. dicemus, 393 posse conjugem, etiam invito marito, fieri Religiosam, & è contra, si contraxit quidem Matrimonium cum illo per verba de presentia, at non consummavit per copulam à nobis descriptam, ideo licet habuisset sæpius cum marito commercium carnale, posset tamen, etiam eo repugnante, profiteri in Ordine Religioso, si nimirum illud commercium non fuisset tale, quale descripsimus. Nec ei ullo modo obesset, (loquor de sola permissione, non de jure petendi velum Virginitatis) quòd fortè paulò, aut diu ante nuptias perfectam copulam habuisset cum eodem suo marito, siquidem in cit. Cas. XVIII. ostendemus, carere vero fundamento, quod nonnemo consultus resolvit, scilicet in tali casu copulam, quæ præcessit Matrimonium, æquivalere ei, quæ secuta est.

IV. Ille non est bigamus, adeoque promovèri potest ad sacros Ordines, si nil aliud obstat, qui suscepit quidem prolem ex una duarum uxorum, alteram tamen non cognovit carnaliter perfectè, Diana Part. 3. Tract. 5. Resol. 19. cum aliis contra alios, hæc enim Irregularitas oritur ex sola copula perfecta.

V. Tametsi puer 12 aut 13. Annorum peccet carnaliter cum aliqua puella majoris, vel æqualis ætatis, haud tamen communiter censendum est, emeruisse ullam affinitatem inter ipsum, & consanguineos puellæ, cum quæ spurcissimè peccavit, etenim non solent pueri in tali ætate emittere semen.

Dico III. Affinitas est duplex, Directa, & proprie dicta, item Indirecta, & improprie dicta, quam Laymannus Lib. 5. Tract. 10. Part. 4. c. 5. n. 4. appellat affinitatem per accidens. Directa est solum inter marem, & cognatos, cognatasque mulieris, cum qua ipse veram, perfectamque habuit copulam, itemque inter cognatos, cognatasque

cognatasque masculi, cum quo ipsa similiter habuit copulam, à nobis descriptam. Et univrsim dici potest, illam solam affinitatem esse propriè, iuridicè, & Theologicè dictam respectu Cajii, ad quam ipsiusmet dedit causam per copulam carnalem.

397 Dico IV. Affinitas indirecta nihil omnino est curanda in ulla materia, nec ejus, vel in Confessione, vel in foro interno, externoque habenda est ulla ratio, respectu ullius materix. Quam in rem placet huc transferre totum, quatenus huc facit, Rescriptum Innocent. III. quod refertur cap. *Quod super his. De consang. & affin.* Sic ergo respondet Pontifex, *super eo, quod pater, & mater, cum matre, & filia, cognati cum duabus sororibus, avunculus, & nepos cum duabus sororibus contrahunt Matrimonia, taliter tibi ducimus respondendum, quod, licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen uxoris, & viri, ex eorundem scilicet viri, & uxoris conjunctio nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos Matrimonium debeat impediri.*

398 Hactenus Pontifex, ex cujus perspicua Declaratione liquet responsio ad Casum nostri Philargyri, re enim vera nulla propriè dicta affinitas, & consequenter nullum impedimentum derivatum fuit ex parentis Matrimonio cum matre sponfarum, quas ducere cogitabant, & re ipsa duxerunt illi fratres duo.

399 Itaque affinitas, de qua disputant Theologi, & Canonistæ, est sola directa, quæ proinde sola impedit, sola dirimit Matrimonium, sed diversimodè. Si enim contracta sit per copulam verè matrimonialem, dirimit usque ad quartum gradum inclusivè, at ex copula fornicaria, dirimit solum usque ad secundum inclusivè, sic enim benignè statuit, mitigando jus antiquum, Synodus Tridentina Sess. 24. *De Reform. Matrim.* atque B. Pius V. apud Tannerum num. 119.

Porro Virginus Alviset in *Murenulis Vermicularis* seu *De privi. Regul. sect. 3. cap. 16.* post Lopez, Caspar. Hurtadum, Mart. Perez, alios, quos refert, expressè scribit, ad affinitatem contrahendam exigì etiam foemineum semen, quæ quidem feminatio præsumatur in foro externo intervenisse tunc, cum vir seminavit, quam doctrinam hoc ipso Anno 1675 applicasse in foro interno cuidam Sempronio viduo, si non impedivisset alia circumstantia.

400 Dico V. Ad cognoscendum, an, & in quo gradu, Cajus sit affinis alicui personæ, quam sibi Matrimonio copulare cogitat, e. g. Berthæ, observanda sunt seqq.

I. Sciri debet, utrum ipse habuerit, perfectam carnalem copulam cum una ex consanguineis illius Berthæ, aut, utrum illa Berthæ fuerit copulâ carnali commixta cum aliquo ex consanguineis Cajii? Si neutrum horum ac-

cidit, certum est, abesse obstaculum affinitatis, esto proximi cognati Berthæ susceperint, è proximis consanguineis Cajii tot proles, quot unicus Rex Artaxerxes Mæmon, scilicet centum, & quindecim, abest quippe affinitas directa, quam solam attendendam esse, monuit. 2. Si alterutrum eorum accidit, mox considerandum, utrum ex legitima, aut illegitima copula? Quia in primo casu erit Matrimonium vetitum usque ad quartum gradum, in secundo usque ad secundum inclusivè. 3. In quo gradu consanguinitatis illa persona, cum qua Cajus habuit copulam, est juncta Berthæ, in eodem planè gradu evasit affinis Berthæ, adeoque in tertio, si mulier, quam cognovit Cajus, attingit tertio gradu consanguinitatis Bertham.

Etenim Canonistæ, & Theologi tradunt hanc magistralem, ut vocat Glossa, Regulam: *In quo gradu est quis consanguineus mariti, aut sponsi, in eodem est affinis sponse, vel uxoris, & similiter: In quo gradu est aliquis consanguineus uxoris, vel sponse, in eo est affinis mariti, vel sponsi.* Itaque si Cajus cognovit carnaliter Cajam materteram Berthæ, id est, sororem matris Berthæ, est effectus affinis Berthæ in secundo gradu, Caja enim, quam cognovit, est secundo gradu cognationis juncta Berthæ, sicuti evidens est ex arbore Consanguinitatis descripta in *Casu VII.* quæ proinde arbor Consanguinitatis est statim inspicienda, quando dubitatur de distantia, sicut etiam pro praxi observat Laymannus cit. cap. 5. num. 4.

Hinc sequitur, fieri posse, ut Petrus quem suscepisti ex prima uxore tua, ducat licitè filiam tuæ secundæ uxoris, quam hæc secunda uxor suscepit ex alio viro, & proinde sit eadem noverca, & nurus. Sicuti potest è duabus viduis una nubere filio alterius viduæ ex priore marito, quo facto si una filium pariat, poterit altera de ejusmodi filio dicere: *Hic est filius filii mei, & simul frater mariti mei,* ut observat etiam P. Tannerus n. 118. & P. Laymannus num. 4. & 5. ubi proponit aliqua alia exempla.

Dices: Aliqui viri etiam docti hærent quandoque, ut testatur ipse etiam Laymannus num. 5. in cognoscendis impedimentis consanguinitatis, & affinitatis, quanto magis ego, & mei similes, qui sicut canis è Nilo aquam, ita è Theologia Moralis vasto Oceano non nisi paucillum hausimus? Cum ergo tua omnia Alphabeta dirigas ad usum, suggere adhuc aliquod documentum magis familiare, magis palpabile, quam sint præcedentia.

Resp. Suggestam sequens, at nescio, an sit magis perspicuum, quam præcedentia, est autem istud: Si Cajus, & Caja velint inter se contrahere, dubitent autem, utrum obste impedimentum cognationis, vel affinitatis derelictæ Freundschaft / oder Schwagerschaft / réque idcirco consulant ut Doctorem in hac scientia peritum, expedi prius dubium de cognatione

gnatione oder Blut-Freundschaft hoc modo: sciscitare, utrum tam Cajus, quam Caja proficiantur ex aliquo communi stipite, necne, utrum videlicet ex una eadem avia, proavia, &c. si asserant, sume in manus arborem Consanguinitatis excusam superius, scribe nomina descendendum ex uno stipite, sicuti monuit cit. *Cas. VII.* & post hæc impressa vidi factitari à Parochis scribentibus in hac materia ad Dom. Officialem Constantiensis. Si nequeas reperire stipitem communem, tunc erit alterutrum verum, quod scilicet sis nimis rudis, vel adsit potius affinitas, quam consanguinitas.

405 Ut verò cognoscas, an sint affines, interroga, utrum uterque fuerit semper expers copulæ carnalis: si semper, ergo nullum periculum affinitatis, si non semper, ergo aliquod periculum, quod utrum sit vanum, an prudens, deprehendes sciscitando, in quo gradu consanguinitatis sint junctæ illa, cum qua fuit habitata copula, & illa, quam vult ducere is, qui habuit aliquando copulam, in illo quippe gradu sunt hic & ista affines, in quo ista & illa consanguinea.

406 Si moreris Constantiæ, cave, ne fallaris idiotismo, quo Constantienses per voculam *Better* intelligunt affinem, contra usum aliorum Germanorum. Claudio superiores doctrinas hoc

Casu Caputaquensis.

407 Joannes Antonius Caputaquensis, mortuâ primâ uxore, accipit in uxorem Joannam viduam Angeli, qui tertio consanguinitatis gradu conjunctus erat cum Diamante, primâ uxore ejusdem Joannis Antonii. An validè?

Resp. *Validè*, quia impedimentum hujusmodi hodie non obstat. Ita resolvit ipsa Congregatio Cardinalium 16. Decembris, Anno 1596. apud Gallemart in *Prætermisssis Declarationibus Tridentini sol. mihi 715.* Sicut & Navarr. *De consang. & affin. cons. 3.* resolvit, quod Saturnus potuerit ducere Pantam, viduam Julii, qui prius duxerat Artemisiam sororem Saturni.

408 Dico ultimò. Graduum affinitatis aliqui dirimunt Matrimonium jure natura, alii solo jure humano. Declaratur, nam ratio naturalis videtur omnino prohibere, ne quis ineat Matrimonium cum sua noverca, vel privigna, seu filia uxoris suæ ex alio marito, item nec cum sua nuru, seu uxore sui filii mortui, videntur ergo talia connubia esse irrita jure natura. Certè Apostolus Paulus 1. Corinth. 5. sic scribit: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.*

Ad reliquos affines quod attinet, nec lex Divina novi Testamenti, nec naturalis inhi-

bent connubia in aliis gradibus. Unde videmus, sæpe dispensatione factum, ut frater duxerit uxorem sui fratris defuncti. Vide obvios Theologos, *specularivos, & morales* scribentes de affinitate.

QUO PACTO IMPOTENTIA PROVENIENS TUM ALIUNDE, TUM EX ETATE DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS XVII.

De rarissimè contingentibus.

SUMMARIUM.

Casus impotentis multum disceptatus. 410.

Quid, & quoruplex sit Impotentia? 413.

Qualis dirimat Matrimonium? 415.

Quid de Eunuchis? 419.

Quid si Impotentia oriatur post Matrimonium? 421.

Quid si de temporali non præmoneatur altera pars? 424.

Quid agendum orto dubio de Impotentia? 427. & seqq.

Casus ex Jure Canonico. 431.

Quid si Impotentia possit emendari? 434.

Resolvitur Casus num. 410. propositus. 436.

Proponuntur sex alii Casus Impotentia. 438. & seqq.

Duo nova dubia tangentia Medicos, volentes habere experimentum Impotentia. 448. Archiducis Guilielmi Leopoldi castissimum dictum. 448.

410 Utiles homo plebejus celebrat nuptias cum Ruffina virgine, quæ experta, ipsum laborare impotentia, petit divortium. Mandato judicis Ecclesiastici visitantur accurate uterque, deprehenditur Ruffina esse adhuc virgo, immunisque. At vero unus Medicus Doctor, atque duo chirurgi, inspectâ Rutilii partis genitalis constitutione, esse brevioris judicant (causa referebatur in obstetricem, quæ erraverat in umbilico rescindendo) quam ut ullius mulieris vas penetrare valeret, quare fuit illud Matrimonium pronuntiatum nullum, factâque Ruffina potestas nubendi, cui vellet, Rutilio verò inhibito adspiranti ad ullius amplexus conjugales. At ecce rem inexpectatam! Idem Rutilius viginti duobus Annis post comparat rursum coram tribunali Ecclesiastico, postulans facultatem ducendi non jam Ruffinam, quæ tota illo tempore manserat caelebs, sed Robertam, se enim esse verè potentem ad copulam conjugalem.

galem, utpote qui non semel cognoverit Robertam, atque insuper suscepit ex ea prolem, qua adhuc vivat, testem hujus generationis adesse ipsammet Robertam, se quoque, si rursus inspiciatur, haud dubie pronuntiatum iri aptum copula conjugali. Dicitur Rutilii confirmat Robertam mater prolis, illustratur rursus Rutilius à duobus Medicina doctoribus, atque tribus chirurgis. Doctores dissentiunt inter se, unus stat pro potentia, alter idem ætate, & usu haud paulo peritior pro impotentia: cum hoc sentiant tres illi Chirurghi, & quia nullus defectus reperitur in corpore Ruffine vixit a denno, & quidem etiam à viris, sit huic iterum potestas legendi maritum, quem vellet, Rutilio auferatur omnis spes omnis Matrimonii, prius tamen, quam ferretur hac sententia, fuerunt mihi & alteri Theologo, communicata acta judicialia, petiitque, ut scripto declararem meam opinionem de duabus questionibus conceptis, in hæc verba:

411 Prima: Utrum Matrimonium inter hosce duos quondam contractum, deinde verò ex capite nullitatis ob viri impotentiam per sententiam separatam, nunc ob ejusdem viri præsumptam fornicationem sit restaurandum, vel simpliciter, vel saltem ad triennium experientia?

Secunda: Utrum in eventu nullitatis Matrimonii prioris, viro huic concedenda sit facultas inveniendi Matrimonium cum altera fornicariè prius corrupta, cujus respectu credi posset potens, qui intuitu femina prioris adhuc virginis præsumebatur impotens?

412 Quid responderim ad hæc duas questiones, patebit ex infra scilicet num. 436. dicendis, atque adeò, postquam tradidero perquam succinctè communes doctrinas de Matrimonii nullitate ob impotentiam, indicaveròque, suadere me omnibus, quibus occurrerit perplexus Casus circa hanc materiam, ut consulant vel P. Thomam Sanchez Lib. 7. De Matrim. à disp. 92. usque ad 114. vel multò succinctiores illo, admodum tamen accuratos P. Martinum Perez De Matrim. Disp. 37. & P. Dicastillo Disp. 7. Consulant, inquam, unum ex his tribus, si non sufficiant jejuniore P. Tannerus, P. Laymannus, Bonacina &c. Proderit quoque Dominis Officialibus legisse Joannem Sanchez in Select. Disp. 46. ubi plura, quam cæteri Theologi, congerit ex Medicis, ad dignoscendam Impotentiam.

413 Quæres jam I. Quid, & quotuplex sit Impotentia? Resp. I. Nomine Impotentia intelligitur talis defectus corporis, qui impediatur per-

fectam copulam conjugalem, qua scilicet à viro in vas foemineum cum penetratione semen immittatur, ut loquitur Tannerus Tom. 4. Disp. 8. quæst. 4. dub. 8. num. 131. patetque ex dictis num. 389. Hic defectus aliquando contingit, idèd, quòd vir vel non possit emittere verum semen, ut sunt spadones, sive Eunuchi carentes utroque testiculo, vel non possit penetrare vas foemineum ob suam naturalem complexionem, seu nimis frigidam, seu nimis calidam, sive aliunde accidat, vocaturque communi nomine Frigiditas, ut loquitur idem Tannerus num. 133. Per rò Aliunde designans vitium, quo nostrum Rutilium laborasse retuli.

Quòd si defectus causa sit circa foemineam, ob vas scilicet muliebris, seu partium venerearum nimiam constrictionem, nullà arte, aut medio naturaliter medicabilem, est, & dicitur ea impotentia ex parte foemina, quæ communi nomine Arctitudinis appellari solet. Ita rursus Tannerus, cujus verbis malo in hac non sat honesta materia uti, quam meis. Fit quoque, ut hic defectus sit vel perpetuus, vel tantum temporalis, ut est in puerulis nondum puberibus, item ut sit in viro respectu cujusunque mulieris, & in muliere respectu cujusunque viri, & tunc dicitur Impotentia absoluta, vel sit respectu tantum aliquorum, vel aliquarum, cum quibus nequeat haberi copula, possit autem cum aliis, & tunc appellatur Impotentia respectiva. Denique hic defectus nascitur quandoque ex causa naturali, quandoque ex maleficio demonis. Ex his patet, quàm, multiplex sit Impotentia.

Quæres II. An, & qualis Impotentia dirimat Matrimonium?

Resp. I. Vir laborans vitio frigiditatis perpetuo, & cujusunque mulieris respectu, inhabilis est ad omne Matrimonium, & similiter mulier obnoxia arctitudinis vitio perpetuo, & respectu cujusunque viri: si verò vitium sit in viro respectu aliquarum duarum, inhabilitas erit respectu harum, non aliarum. Ita omnes DD. certumque est ex toto tit. De frigidis, & maleficiis, atque ex naturali ratione, etenim per Matrimonium fit mutua traditio corporum, in ordine ad perfectam copulam conjugalem, ubi autem hæc est impossibilis, consequenter & traditio in hunc finem est impossibilis, moraliter loquendo.

II. Itaque inhabiles Matrimonio sunt tum spadones utroque testiculo carentes. Tannerus loc. cit. asserens, hoc esse jam certum, ob expressam Declarationem factam à Sixto V. quam describunt Sanchez Disp. 92. & Perez cit. Disp. 37. sect. 3. num. 5. Quamquam etiam post hanc Declarationem Basilius Pontius apud Dianam Part. 4. Tract. 4. Resol. 75, sentit contrarium, ejusque opinionem velut probabilem (casu, quo utraque pars sit conscia hujus defectus, & velint castè vivere) defendit latè Diana ipse. Tum 2. & qui præ senio sunt ita debiles,

debiles, ut nequeant penetrare vas foemineum. Perez sect. 3. num. 7. addens tamen, nullos tales reperiri, qui saltem arte medicà non valeant reddi potentes, sed contrarium supponit aperte Navarrus De frigid. & malef. conf. 2. n. 15. notans ex Scoto, à nonnullis mulieribus, quæ cum senibus contrahunt, desponsari potius divitias, quam personas. Et P. Emm. Sa verb. Matrimonii impedimenta num. 14. scribit, sufficere in his, si possint penetrare vas, esto nequeant feminare. Verum contraria opinio est conformior Bullæ Sixti V. Certa quoque illa, quòd, licet mulier nunquam possit retinere semen virile, sed statim etiam invita effundat, nihilominus subsistat conjugium, antequam enim fiat hæc expulsio, peracta est (saltem si & ipsa semina vit) inseparabiliter copula perfecta. Sanchez Lib. 9. Disp. 17. num. 24. Tum 3. qui sunt ita calidæ naturæ, ut semper totum semen effundant, priusquam aperiant vulvam muliebrem. Perez sect. 2. num. 8. Tum 4. qui habent tantam aversionem ab aliqua muliere propter ejus summam deformitatem, ut quando cogitant de actu conjugali habendo cum illa, toti frigeant ad venerem, si enim hæc aversio, & horror videatur inemendabilis prorsus, tum reddit talem hominem perpetuò inhabilem ad copulam cum tali, ergo est impedimentum dirimens respectu hujus deformis Medusæ. P. Perez cit. num. 8.

418 Dixi paulò superius: Spadones utroque testiculo carentes, qui enim tantum uno carent, sunt absque omni dubio idonei Matrimonio, si nil aliud obstat, cæteri autem spadones ideo inidonei, quia, licet penetrare valeant vas foemineum, carent tamen vero semine humano, fundentes alium humorem specie distinctum, ut notant citati.

419 Hinc elucet veritas resolutionis, quam post hæc omnia jam pridem conscripta dedi

Invitus invito.

Qui scilicet ad me à Judice Ecclesiastico directus, ut, qua possem ratione, consulerem ipsi maximopere desideranti conjugium cum muliere jam sibi desponsata, ideo autem non admissio ad copulationem actualem, quòd interea innotuisset, fuisse ipsi exsectum à chirurgo utrumque testiculum, utpote contusum lapsu grandis in eas partes ponderis, tulit à me perinvito responsum ingratißimum, & idcirco inexpectatum, quòd & æquè facile penetravit post illam miseriam vas defunctæ legitimæ uxoris, ac poterat ante exsectionem, & assereret, à se emitti materiam per similem illi, quam ante castrationem, & adderet, vivere hodieque duos spadones. omnia similes ipsi, qui tamen fuerint a suis Patrochis conjuncti, non ignaris illius defectus

accidentalis, denique subjungeret, se versari in summo periculo incontinentiæ, sequere revera redactum iri ad extremam paupertatem, si careret uxore.

Causa autem, cur responderim, non posse, à me approbari ejus petitionem, erat hæc fundamentalis, quòd ex una parte ignorarem, an quilibet Scriptorum post Bullam Sixti V. relatum à Sanchez, atque Perez locis num. 416. indicatis scripserit, Matrimonia spadonum, utroque testiculo carentium subsistere, esto inita cum præscitu utriusque partis, quidem sint contracta cum intentione copulæ, quam vel maximè avebat Orator, & altera autem mihi constaret, ab eodem P. Sanchez loc. cit. asseri, esse indubitatum, à P. Tannero loc. cit. esse certum, quòd jam non subsistant talia conjugia, est autem res periculosa alex, permittere circa valorem Sacramenti aliquid contra clara verba Pontificis, communemque sensum præsentium temporum.

Accessit his ipsis jam scriptis iudicium duorum Medicinæ Doctorum, ad me postea missum, conceptumque his formalibus: Cum à Galeno in arte parva, & primo de semine testes, inter partes corporis principes numerentur, non quidem ratione conservationis individuæ, sed speciei, & cum eo tota Medicorum schola consentiat, idcirco & nos ad generationem summè necessarios profitemur, usque destitutum ad generandum naturaliter impotentem declaramus.

I. Jac. Leiner Medic. I. G. Kiene Med.

Nec obstat 1. quòd Diana relatus supra n. 416. probabilem nuncupet sententiam Basilii Pontii, arbitrati non adversari Bullæ Sixtinæ, si talis eunuchus eligat connubium ad castè vivendum, censetur autem is quoque eligere talem statum, qui eligit ad fugiendam fornicationem, cum certum sit, castitatem rectè dividi in Conjugalem, & Virginalem ac proinde illum rectè dici appetere conjugium ad castè vivendum, qui desiderat idcirco, ut in eo constitutus vitet omnem illicitam Venerem. Non, inquam, hoc obstat, tum quia idem Pontius apud ipsummet Dianam in Editione Veneta loquitur expressè de volente castè vivere sine intentione copulæ, ergo & Diana est ita intelligendus, quandoquidem allegans pro se Scriptorem, censetur eo sensu loqui, quo allegatus. Coccinius in Decision. Rotæ Decis. 291.

Non obstat 2. quòd nonnulli dicebant, dubitari, utrum Breve Sixtinum sit usu receptum in hac Diocesi, cum enim id Breve & sit conformissimum Legi naturali, ut demonstrant contra permultos antiquiores apud Sanchez tum citati pro nostra responsione, tum mox citandi, & Germani Scriptores, ut Tannerus loc. cit. Laymannus Lib. 5. Tract. 10. p. 4. cap. 1. Dicastillo, qui scripsit in Superiore Ger-

mania

mania *Tract. 10. De Matrim. Disp. 7. dub. 46.* Coninck, qui in Belgio *Disp. 31. dub. 7. De Sacramento*, Busenbaum, qui in Westphalia, *absoluit* pronuntiant invalida Matrimonia talium spadonum, omniumque impotentium ad copulam cum immisione feminis veri, cum deinde nostrae Provinciae Theologi maxime fectentur in scholis morales doctrinas nominatorum Doctorum, dubitari nequit, quin & nota Confessariis, Parochis, aliis, & recepta hic quoque locorum sit illa particularis sententia, cui contrariam damnavit Sixtus V.

APPENDIX CASVS PERPERAM
RESOLVTI.

Certè hifce jam commissis *tertio* praelo fuere duo, aut tres spadones, auditâ meâ sententiâ, iussi à Curia Constantiensis deponere spem omnis conjugii, at fuitne separandus ab uxore ille eunuchus maritus, de quo

Literæ ad me datæ 26. Februarii 1674.

Qui videlicet tamet si utroque testiculo resecisso, atamen multis abhinc Annis uxorem duxit Episcopo loci persuasum à quibusdam, posse cum talibus ab eo dispensari, ac proinde permittente illam copulationem. Quærebatur igitur ex illo ipso, qui me consuluit 1. An relinqui possit in Matrimonio is spado, ob autoritatem Basilii, & Dianæ relatorum supra n. 416. 2. An tactus, & copula permitti, si hoc enim Matrimonium sit, ut esse vult Pontius, & quidem probabiliter iudice Dianâ, validum, cur illicitè utantur eo? 3. An si altera pars ante contractum ignoravit defectum, fuerit nihilominus tractu temporis, & per mutua cohabitationem tam diuturnam sufficienter manifestatus consensus, contractusque ratihabitus, vel certè an novo adhuc consensu firmari possit?

Ad primum respondi, quandoquidem omnia jura favent, quoad possunt, usui rei, bonâ fide acquisitæ, possessæque, ac proinde permittunt pro illo usu manutenendo praxin sententiarum non improbabiliam, si uterque inest bonâ fide illud Matrimonium, posse in eo permanere, siquidem illam doctrinam Pontii non esse improbabilem, suadent tum rationes revera non futiles, quas idem autor præducit, tum autoritas ejus simul, atque Dianæ, qui duo tanti fiunt à plerisque in materia morali, ut nihil dicam de Paludano, S. S. Thoma, & Antonino, atque aliis, quos pro se nominant hi duo, tum denique quia si opinio Pontii est falsa, consequenter est longè perniciosior, quàm permulta ex iis, quarum usu interdixit Alexander VII. ergo magis commerita feru-

lam, cum præsertim fuerit ante illa tria Decreta Alexandri minimùm decies praelo commissa, adeoque omnibus ferè nota illa sententia Pontii, valdeque benignum de ea iudicium Dianæ, quia igitur nihilominus evasit spangiam Alexandrinam, videri queat non carere probabilitate etiam *practicâ*. Verùm nolim uti hoc postremo argumento.

Ad secundum. Quandoquidem ipse Pontius, ac Diana aperte negant, esse talibus conjugibus concessos actus matrimoniales, impudicosque, non ausim eos ipsis permittere. Nec obest, quòd sint veri conjuges, siquidem illud conjugium solum valet in ordine ad castè vivendum, nec aliter defenditur seu à Diana, & Pontio, seu ab aliis Doctoribus, quos pro se referunt, qui quidem Doctores suam de valore ejusmodi Matrimoniorum sententiam non restringunt ad spadones, sed extendunt ad quoslibet impotentes, contra quam tamen extensionem occurrit mihi (hæc omnino postrema verba scribenti) ratio, quòd si talium, adeoque frigidorum virorum, arctarum mulierum conjugia in ordine ad castè vivendum inita subsistant, sequatur, etiam subsistere ea, quæ cum dicta intentione ineuntur ab obnoxiiis, saltem occulto impedimento cognationis, affinitatis, publicæ honestatis, quis autem sustineat hoc sentire? quis credat, unquam permissum fuisse ab ullo Pontifice? Vim hujus objectionis perpendat lector, & me, si lubet, doceat, litne aliquid ei deferendum.

Ad tertium dico, si mulier ignara defectus contraxit, adfuisse verum impedimentum erroris, cum sit ex consuetudine generali eligentium vitam conjugalem, definitioneque Matrimonii ex Bonacina adferenda *Tract. seq. Cas. X. num. 387.* omnino præsumendum, eam idcirco contraxisse, ut fieret mater, si tamen comperto vitio perrexit cohabitare suo semiviro, absque commercio carnali, sed castè, videtur suppositâ sententiâ Pontii, de qua hic sermo, revalidari posse mutuo consensu, & absque præsentia parochi illud conjugium eo pacto, quo *Tract. seq.* dicemus, valorem posse addi Matrimonio ficto, nec enim apparet hic ulla considerabilis differentia formalis, esto intercedat materialis. Imò quia Doctores referendi à nobis *Cas. XX. num. 561.* singulariter in *Append. ad num. 561.* censent, in casu, quo ob aliud impedimentum dirimens ignoratum ab una partium non subsistit ab initio Matrimonium, posse sublato illo impedimento validum reddi etiam non petito novo consensu partis ignaræ, idcirco apparet, quòd hic similiter sit pronuntiandum.

Porro quia in specie facti, nostrique præsentis Casus exprimitur, fuisse postulatam Episcopi facultatem, ac dispensationem, ad in eundem tale Matrimonium, observè illam dispensationem fuisse irrationabiliter, imperitetque petitam, nec enim est cujusquam Episcopi

scopi dispensare hac in re. Aut enim ille defectus inducit impedimentum dirimens, aut non inducit? Si primum, ne quidem Papa dispensare valet. Si secundum, corrumpit fundamentum dispensationis, utpote quòd sit vinculum inductum à lege.

Nec obstat 3. Illi responso, quod supra scripsi, me invitum dedisse invito, quod ille Orator affirmabat de duobus eunuchis, de quibus supra, etenim ignorantia juris, qua laborat unus aut alter, nec facit, nec tollit jus.

Sed ecce

Novum & mirum Dubium.

An videlicet Eunuchus, qui conformiter doctrina Pontiana inquit validè Matrimonium, at insuper habens propositum, quod prius ex doctrina ejusdem Basilii necessarîo formaverat, de vivendo instar fratris cum sua nupta, exercet quoad potest, omnia opera maritalia, violato turpiter proposito, licitè pergat in hac ipsa violatione, esto peccaverit in prima. Licitè postea pergere, asseruit nonnemo, ductus exemplo illius, qui postquam Matrimonio semel validè contracto eviratus est totus, utitur nihilominus licitè Matrimonio ex aliquorum sententia. Ita ad me 29. Novembris 1674. vir Doctissimus, exquirens meum iudicium.

Respondeo breviter: De similibus similia debet esse iudicium, similia autem sunt votum perpetuæ castitatis, & propositum obligans sub mortali ad perpetuam castitatem, atque ex una parte propositum spadonis de vivendo instar fratris cum sua Bertha obligat sub mortali ad servandum cum hac perpetuam continentiam, siquidem est de re valde gravi, cum pendeat ab illo essentia conjugii, ex altera autem parte est evidens, obligationem voti de perpetua castitate (eadem est ratio plurimorum aliorum votorum) perdurare etiam post sexcenties violatam Deo fidem. Et verò ferrent votifragi è sua malitia, contra Decreta Canonum & legum, maximum commodum, si per injuriam factam Deo acquirerent jus ad violandam impunè fidem.

Nec facit ad rem exemplum evirati post jam validè contractum Matrimonium, sicut enim utile per inutile vitari non debet, ita nec acquisitum jus ad unum usum tolli debet sublato jure, aut potestate ad alium separabilem & dividuum. Doctores ex *L. 1. §. Similiter. L. 4. §. Si is, qui duplum. ff. De verb. obligat.* Accedit, quòd P. Sanchez, & alii, quos referam *num. 606.* sequarque contra Petrum de Ledesma, concedant tali eunuchò jus ad ipsam quoque vas femineæ penetrationem, immisionemque feminis, seu humoris infæcundi,

sicuti & utique permitti debet decrepitis copula, quam habere possunt.

Porro occasione horum duorum Casuum, 1. indico, fuisse me aliàs literis seriò interrogatum, an duobus obstrictis impedimento Canonico, & tamen volentibus contrahere, putarem posse permitti, ut cohabitarent solum, tanquam fratres, ut loquitur Sanchez *loc. cit. Disp. 97.* quid respondendum, refero *Tract. seq. Cas. XIII. num. 546.* hic autem addo, esse in casu hernistarum, adeoque testiculorum sub dubio læforum legenda ea, quæ Diana *Part. 12. in Resolution. Miscellaneis Resol. 5.* Refert de Hernistis valde rara, & aliquando profutura.

III. Est perinde, sive à natura, sive à maleficio proficiscatur Impotentia perpetua, nam utrobique dirimit contrahendum. Laymann. *Lib. 5. Tract. 10. Part. 4. cap. 11. num. 3.* cum communi, quia utrobique deest finis *intrinsicus* Matrimonii.

IV. Est autem hæc tota doctrina vera solo casu, quo Impotentia præcedit Matrimonium, nam si sequatur jam contractum, nihil officit contracto, etiamsi duntaxat sit ratum. Sanchez. *Lib. 7. Disp. 102.* Laymannus *loc. cit.* aliique communiter contra alios, aliter sentientes de duntaxat rato, & non consummato. Porro securâ illâ Impotentia non interdicitur conjugibus, quòd minus exercent alios omnes actus, quos licitè exercebant ante Impotentiam, modo abstineant iis, quibus inest verum periculum pollutionis, lex quippe naturalis vetat pollutionem etiam conjugibus. Quamquam si Impotentia sit talis, ut tamen vir possit aliquando, etsi perraro, seminare intra vas, non peccat tentando, vel exercendo actum conjugalem, etiam cum præviso periculo pollutionis, hoc enim periculum est *per accidens.* Sanchez *Lib. 9. Disp. 17. n. 29.* non dissentiente Laymanno *in fin. cap. 11.*

V. At verò priores doctrinæ de invaliditate non habent locum in casu Impotentia temporalis, hæc enim nil officit valori Matrimonii. Ita omnes, teste Sanchez *Lib. 7. Disp. 92. num. 5.* sic quippe definitur c. *Fraternitatis, De frig. & malef.* nec enim est de ratione Matrimonii, ut possit semper haberi copula perfecta, sed ut aliquando.

Quid si autem laborans Impotentia temporali nihil dicat de hoc vitio alteri parti? An non sufficiet hæc deceptio ad dissolvendum Matrimonium? Resp. esse rem dubiam, etenim sufficere negat P. Sanchez. *loc. cit. num. 5.* asserunt Sorus, Henriquez, alii apud ipsum. Illud certum, quòd Impotentia proveniens ex immatura etate sit quidem temporalis, dirimat tamen Matrimonium. ut videbimus infra *num. 456.* Non evertit tamen hic casus, nostram doctrinam, quia ille defectus etatis dirimit solo jure Ecclesiastico, non autem naturali, hætenus autem locuti sumus de vi dirimendi naturaliter.

B. 4

VI. Ineptus

425 VI. Ineptus quoque est conjugio, qui vel ex morbo est ita debilitatus, ut nequeat sperari restauratio potentiae ad copulam perfectam destructa. P. Laymannus num. 6. Vel ex maleficio tali, ut nequeat depelli, nisi aut operatione demonis, aut vero miraculo, quale non censetur, quando per consuetos exorcismos pelitur maleficium, nam hi sunt ordinaria media. Laym. loc. cit. n. 2. & alii hactenus citati. Vel denique quando mulier nimis arcta nequit aperire sine vitae discrimine cap. *Fraternitatis, De frig. & malef.* secus, si addit periculum solius morbi gravis. Sanchez. *Disp.* 93. ex communi contra nonnullos infra referendos.

426 At verò sterilitas mulieris non impedit valorem Matrimonii, quis enim neget, parentes Joannis Baptistae fuisse veros conjuges? Ideo autem non impedit, quia potest cum ea stare perfecta copula, quae quia secundum autores relatos num. 230. nequit subsistere, quando foemina nequit seminare, idcirco etiam in hoc casu ponitur obsequium valori Matrimonii juxta illam sententiam, non juxta contrariam communiorem.

427 Quæres III. *Quid agendum sit, orto dubio de Impotentia?*

Resp. I. Dubitans, an sit potens, necne, illicitè contrahit, quia decipit in re valde gravi alteram partem. Et facile evenire potest, ut ob hanc ipsam deceptionem Matrimonium sit nullum, esto fortè addit illa potentia, de qua dubitatur, potest enim fieri, ut intentio alterius contrahentis sit manifestè talis, ut nolit contrahere cum tali dubitante.

428 II. Quando contracto bonâ fide Matrimonio supervenit verum dubium de Impotentia, non licet propriâ autoritate dirimere Matrimonium, sed utendum est Privilegio juris, quod habetur in cap. *Laudabilem, De frig. & malef.* ut scilicet conjuges illi toto triennio (nisi citius probetur Impotentia, ut traditur in eodem cap. *juxta Gloss.*) probeant, utrum possint habere copulam perfectam, necne, si vel semel habuere perfectam, Matrimonium erit irritabile: si nunquam, irritabitur illud concubium, & separabuntur lecto, & lecto, nisi fortè velint una habitare, ut frater, & soror; id est, sine ullo commercio (lectus communis non prohibetur, nisi ubi est proximum periculum peccandi) carnali per tactus, aspectus impudicos &c. Illa autem irritatio, & diremptio nequaquam faciendâ est propriâ autoritate, sed judicis Ecclesiastici, qui non statim credet affirmanti hanc Impotentiam, sed conformiter dispositioni cap. *Laudabilem, cap. Fraternitatis, cap. Litera, de frig. & malef.* jubebitâ peritis inspicere illum, qui dicitur esse impotens, & insuper utrumque cum septima propinquorum manu (id est, septem è propinquis, vel vicinis simul attestantibus) firmare juramento, se carnaliter commisseri nequiverisse.

429 Illud quoque est conjugio, qui vel ex morbo est ita debilitatus, ut nequeat sperari restauratio potentiae ad copulam perfectam destructa. P. Laymannus num. 6. Vel ex maleficio tali, ut nequeat depelli, nisi aut operatione demonis, aut vero miraculo, quale non censetur, quando per consuetos exorcismos pelitur maleficium, nam hi sunt ordinaria media. Laym. loc. cit. n. 2. & alii hactenus citati. Vel denique quando mulier nimis arcta nequit aperire sine vitae discrimine cap. *Fraternitatis, De frig. & malef.* secus, si addit periculum solius morbi gravis. Sanchez. *Disp.* 93. ex communi contra nonnullos infra referendos.

430 Quibus peractis fiet separatio, dabiturque parti carenti impedimento potestas transeundi ad alias nuptias. At quid si postea compariatur, fuisse erratum in judicio de Impotentia, & tamen ante compertum errorem celebratum fuerit aliud Matrimonium? Resp. Dissolvetur hoc alterum, & redintegrabitur primum, ut discas ex hoc

Casu famosissimo.

431 **M**ulier O. nupsit viro P. cum quo multos annos morata, non potuit ab ipso propter arctitudinem carnaliter cognosci. Quare præmissis probationibus arctitudinis, quas jam pridem expressè, celebratum fuit divorcium. Eo celebrato mulier O. emisit suavis Episcopi Altiiodorensis, Ordinarii sui, votum continentiae perpetuae. Vir P. cupiens fieri pater duxit aliam uxorem. Contigit autem postea, quod mulier invenit, qui seras hujusmodi referavit, & abiciens continentiam, quam promiserat, supernupsit viro G. Interrogatus Innocentius III. rescripsit, hac duo posteriora Matrimonia esse dissolvenda, redeundum ad primum nisi hunc reditum impediret vel votum solenne mulieris, vel fornicatio viri.

432 Est hoc brevitarium celeberrimè, & proinde famosissimè, in hac de frigidis materia, capituli *Fraternitatis*, quo firmatur data responsio, aliaque doctrinae superiores.

433 III. Quando dubitatur, utrum Impotentia jam adfuerit ante Matrimonium, an verò supervenerit jam contracto, docet absolute P. Laymannus cit. cap. 11. num. 3. esse probabile, quod præsumendum sit, jam adfuisse ante Matrimonium, quod & ego existimo, si illa Impotentia provenit ex causis naturalibus, si verò ex maleficio, scribit Dicastillo cit. *Disp.* 7. dub. 49. num. 529. non videri tutum, propter impedimentum notum post contractum Matrimonii declarare Matrimonium nullum, nisi idoneo argumento proberur, impedimentum extitisse ante contractum Matrimonii, quod in maleficiis raro probari potest. Subdit tamen num. 529. nihilominus posse in dubio præsumi, jam præcessisse, eò quod hoc malum soleat immitti in eum finem, ut Matrimonium dissolvatur, Confessarium quoque posse succurrere anxio poenitenti, per sententiam judicis absoluto à vinculo talis Matrimonii, ea etiam de causa, quod nobiles Scriptores asserant, Matrimonium dirimi per impedimentum superveniens Matrimonio, non quidem consummato, sed raro. Et quidni hæc sententia reperiat locum apud Judicem casu, quo illud maleficium est duntaxat respectivum: & nisi dissolvatur, timentur gravissima mala, ut quando personæ sunt illustres? Fateor cum Dica-

Dicastillo, esse hic opus magnâ diligentia, prudentiaque, sed non video, cur illa diligentia debeat tunc carere effectu, si probeatur Canonicè Impotentia, & dubitetur, an supervenerit Matrimonio. Notetur hæc doctrina Confessariis, sum enim aliquoties pulsatus hac quaestione.

434 IV. Quando Impotentia habendi copulam perfectam potest emendari sine periculo mortis, vel gravis morbi, tenetur uxor admittere incisionem, aliaque remedia naturalia. P. Sanchez *Disp.* 93. num. 2. Bonacina *De Matrim. quæst.* 3. punct. 13. num. 7. & alii communiter, hoc quippe est necessarium ad copulam, cuius potestatem transfudit ipsa in maritum.

435 At quid si nolit pati incisionem? Valebitne Matrimonium? Respondet Bonacina ex communi, valiturum, at negat Basilius Pontius *De Matrim. Lib.* 7. cap. 62. apud & cum Diana *Part.* 3. *Tr.* 4. *Resol.* 201. addente, mulierem teneri pati illam incisionem, hancque sententiam fuisse in usum redactam cum D. Francisco de Fonseca, & Joanna de Azevedo.

Hæc de isto impedimento notatis resolvendi sunt Casus sequentes.

436 Primus est nostri Rutilii, de quo supra num. 410. Et ego quidem respondi, non posse compelli Ruffinam, ut ipsum reciperet ad suum totum, quandoquidem fatebatur ipse, se non semel intra illos 22. Annos habuisse commercium carnale cum alia, ergo poterat cum tantam adulterum repellere Ruffina per expressam, & specialem decisionem cap. *Fraternitatis* supra præcedenti. Quam tamen decisionem negat Sanchez, *Disp.* 101. num. 4. & 6. contra. Sorum, extendendam esse ad partem præditam potentia, si fornicetur prudenter credens, Matrimonium esse nullum ob alterius impotentiam, & ita resoldi in facti contingentia. Addidi, non posse adigi Ruffinam, ut rursus permitteret se inspicere, quandoquidem jam erat bis, & quidem semel à pluribus viris inspecta, ideo autem à viris, quia Gloss. in cit. cap. *Littera* scribit: *Omnis cautela, quæ adhiberi potest in talibus, est adhibenda propter periculum animæ.* Si tamen Ruffina sponte consentiat habitare cum Rutilio, posse Matrimonium restaurari per cit. cap. *Littera, & cap. Fraternitatis.* quandoquidem unus Doctor Medicinæ, atque duo chirurgi censeant, esse aprum copulæ conjugali, adferentes causam sui dicti. Subdidi nihilominus, D. Judicem posse salvâ conscientia confirmare pristinam sententiam de Impotentia Rutilii, quandoquidem sint quatuor, qui post diligentem inspectionem judicârunt, non posse ab eo consummari Matrimonium, horum quatuor peritorum judicio si stet iudex, fore tutum in conscientia per cap. *Fraternitatis* & alia plura, ac proinde posse præscindere Rutilio omnem spem Matrimonii cum qualicumque muliere, nisi emendetur ejus vitium. Non adesse ullam necessitatem credendi ipsi,

& Robertæ, sicut etiam Navarr. in simili observavit *Consl.* 2. *De frig. & malef.* asserentibus ea, quæ retuli in descriptione Casus, alleganti enim suam tories repetitam turpitudinem non creditur *L. Transact. Cod. De trans.* præsertim quærenti suum peculiare commodum, sicuti quærebat Rutilius Matrimonium cum Robertâ, detrectans redire ad Ruffinam. Ob has, & alias rationes confirmata fuit pristina sententia de perpetua Impotentia Rutilii, tamen ego magis inclinarem (ob favorem Matrimonii in concursu opinionum, de quo *Tract. seq. Cas. II. num. 74.*) in concessionem facultatis repetendi experientiam, & probationem triennem, modò Ruffina vellet eam admittere, sed noluit. Pluribus exornavi tunc rationes pro utraque parte, sed hæc sufficiunt hoc loco.

437 Secundus Casus est, quem multum similem priori refert Navarr. *Consl.* 1. *De frig. & malef.* Sicuti &

438 Tertius Casus Est de spadone carente utroque testiculo, & tamen permisso contrahere, eam ob causam, quod ipse, & ejus sponsa assererent, se ante Matrimonium sæpius peccasse carnaliter cum perfecta copula, quem Casum latè unâ cum priore describit Navarr. in *Consl. secundo De frig. & malef.* quod consilium continet multam eruditionem. Factum illius Ordinarii probare non possum, stante Bullâ Sixti V. de qua supra.

439 Quartus Casus. Ante Annos triginta puella quaedam juncta fuit Matrimonio viro cuidam, qui per aliquot menses communi toro usus, eam nec attigit quidem. Dies illi dicta coram Officiali, cuius decreto inspectus est à quatuor Medicis, qui hominem frigidum, & impotentem deprehenderunt. Officialis itaque pronuntiavit, ut experietur per triennium, at ille rursus post aliquot menses clam omnibus puellaribus onustus aufugit, eam, uti acceperat, virginem relinquens. Nihil interea auditum, nisi ante 15. Annos, cum agnovit fuisse à quodam suo populari. Quæritur, an super his fundamentis Ecclesia possit pronuntiare sententiam nullitatis prioris Matrimonii?

440 Quæsitum fuit his verbis ex P. Lessio, ut leges in *Auctario* in 1. 2. *Verb. Matrimonium, Cas. 11.* qui respondit breviter affirmativè, eò quod sit in his circumstantiis satis probata frigiditas mariti, nec fuerit necessaria triennis experientia, post judicium illorum quatuor Medicorum, sed sola inspectio puellæ, itémque juramentum puellæ, & propinquorum, eò quod juramentum viri jam non sit necessarium, quandoquidem ejus fuga etiam suppleat ex parte vim juramenti.

441 Quintus Casus. Cordula uxor multos Annos se juncta à toro mariti non invitâ, hoc sepulto, juravit, se non transiuram ad secunda vota. Cum verò incidisset in juvenem perbonis moribus præditum, sed ob frigiditatem ineptum copula conjugali, nupsit ei causata, se solam idcirco jurasse non nupsit, quod putaret, se non reperituram virum, qui non peteret debitum conjugale. Pa-

- rochus gnarus frigiditatis, & juramenti, conjunxit utrumque. An ritè? Contigit hoc in Austria.
- 442 Sic omnino ad me quidam Ruralis Decanus, qui sine dubio satis ipse vidit, peccasse graviter illum Parochum, qui promovit peccatum alienum, peccavit enim mortaliter, uterque sponforum contrahendo cum impedimento dirimente juris naturalis. Suprà num. 60. At nonne illa Cordula fuit etiam rea perjurii? Resp. Probabiliter non fuit, videtur enim ex ejus verbis, & facto præsumendum, quod non juraverit, se non nupturam illi, de quo fortè esset futura certa, quod non exigeret illud debitum. Adde, quod propriè non nupsit: Nec enim subsistebat illud Matrimonium.
- 443 Sextus Casus. Cæcilia conjuncta fuit cum Petro vegeto, matre Petri invitâ, ideòque cum conjungeretur, mater seram in suo sacro posuit, ad potentiam Petro adimendam post nuptias, prædicens Cæcilia, eam non fore gravidam ex suo filio, exitus verba probavit, nam Petrus volens redere debitum non potuit, cujus Impotentiam cognoscens Cæcilia concepit ex alio, quo comperto profugit Petrus, & duxit aliam, à qua propter eandem Impotentiam desertus rediit ad primam uxorem, qua recusat illum. An jure?
- 444 Sunt hæc verba ejusdem venerabilis Domini Decani, ad quæ respondeo, injustè agere Cæciliam, nam adulterium adulterio compensatur cap. Intelleximus. De adult. & stup. egoque pluribus explano in Theolog. Jurid. Moral. seu Tract. 5. Quinarii cap. 32. sect. 4. Cum itaque Cæcilia prior commiserit adulterium, nullo modò à Petro condonatum, ut satis docet ejus fuga clancularia, retinuit hic illud jus, quo poteratur ante adulterium ab ipso patratum, illud verò jus erat, ut Cæcilia permitteret triennalem probationem. Suprà num. 428.
- 445 Qua triennali probatione cum exorcismorum, & aliorum naturalium, ac supernaturalium mediocum usque peracta sine emendatione illius vitii, poterat D. Judex pronuntiare, Impotentiam jam adfuisse unâ, aut pluribus (nihil enim refert seu diu, seu immediatè ante publicam conjunctionem sponforum accidat, modò accidat antè) horis, priusquam copularentur à Parocho, id quippe est conforme doctrinæ allatæ ex Dicastillo num. 432. confirmatâ hinc inde, quod illa pessima mater docta ab Orco clauserat illam seram nondum peracto contractu, quæ clausura, cum videatur, fuisse conditio, qua posita esset diabolus (permittente ob causas nobis ignotas Deo) immisurus temporalem, perpetuamve frigiditatem in corpus Petri, jure præsumitur immississe statim.
- 446 Septimus Casus. Titius viduus, & Titia vidua Matrimonium contraxit: noctè immediatè sequente nuptias, deprehendit Titius, se impotentem ad emittendum semen, duratque hæc Impotentia, cum tamen priorem uxorem cognoverit sine ullo impedimento. Quæritur 1. Virum sub-

stiat hoc Matrimonium, posteo quod Impotentia sit perpetua? 2. An, si velint hi conjuges communi etiam lecto instar fratris, & sororis uti, liceat id ipsis?

Titium, & Titiam novit sincerissimus sacerdos, qui hoc de Titio scripsit, proposuitque has duas quæstiones, ad quarum primam responderet negativè P. Dicastillo relatus num. 445. & à nobis approbatus, in dubio enim præsumitur præcessisse Impotentia. Ad secundam patet responsio ex dictis num. 428. Pluribus Casibus, quos ad manum habeo, recensendis supersedeo, potius.

Quæro IV. Quod quærit nemo: An scilicet Medici non peccent, quando volentes probare, utrum vir, de cujus Impotentia dubitatur, sit potens ad Venerem, aquâ calidâ aspergunt ejus partes genitales, ut erigantur, id enim testatur Joannes Sanchi, in ultim. Disput. suarum selectarum disputationum. Et nonnemo, quem res ista tangebatur, quæsit ex me, an quia Navarrus consil. 2. De frig. & malef. num. 21. testatur, membrum virile appetitu coeundi calefactum in aliquibus crescere plusquam in duplum, quæsit inquam, an non liceat illud excitare ad capiendum in vero dubio experimentum, sufficientis longitudinis, cujus defectu laborat noster Rutilius, de quo num. 410. & ille, de quo Navarrus loc. cit. consil. 1.

Resp. Videri mihi illicitum in viro omnino soluto, est quippe constans persuasio Theologorum, quod, sicuti nullo casu est fas solutis directè procurare seminis decisionem, ita etiam nullo casu sit iisdem fas, directè procurare motum carnalem, seu spirituum genitalium commotionem, utpote quæ directè, & suâ naturâ tendat ad expulsiorem seminis. At verò videtur id permitti posse illi, qui junctus est Matrimonio, de cujus valore dubitatur, cum enim huic sit permixtus conatus ad habendam copulam perfectam, motus carnalis, seu affusio illius aquæ, seu attractu sui ipsius, seu imaginatione actus conjugalis cum sua conjugate excitat in se, tendit ad copulam licitam. Nec dubitandum, quin ita responsuri sint illi D. D. qui referendi à nobis Tract. seq. num. 659. excusant à mortali conjugem, qui in absentia conjugis excitat in se, absque periculo pollutionis, motum turpem.

Porro sicut illi Medici, de quibus supra, non approbantur à me, ita vice versâ singularibus encomiis dignissimum est judicium, simul & animus Herois verè Christiani, quem demonstrat.

Hoc stultissimum judicium sapientissimè confutatum.

Desinabatur magna sponsa pari cuidam sponso, dubitabatur de procreando habede. Erant, qui narrarent, optatum prius à sponso experimentum. At ego, subjecit Archidux,

chidux, millies mori præoptarem, ejus loco se esse, quam vel unam Dei offensam incurvere: Pereant Regna, intereant familiae, neque enim in illorum spem ullum peccatum est admittendum.

Ita judicavit, ita sensit Serenissimus Archidux Leopoldus Guilielmus, referente R. P. Nicolao Avancino (nunc Austriacam Provinciam gubernante) in ejus Virtutibus Part. 1. cap. 7. Qui adhuc potiori jure damnasset Congenses, solitos per duos, tréve Annos cohabitare, omniâque matrimonialia opera, officiâque exercere, ut capiant experimentum, unânè pars quadret alteri, ut plenius retuli in Alphabeto Consistent. Cas. VIII. num. 10.

A P P E N D I X.

Hujus Appendicis causam dedere duo Casus novi, ventilati coram Ecclesiastico tribunali, primus coram nostro, alter coram alio remoto.

Primus novus Casus Impotentia.

Ruffinus affectans Matrimonium cum Rebecca, mittitur ad me 17. Septemb. Anno 1673. cum chirurgus eccellente hernia se fore: Eunuchum esse indicabat utcumque vox fracta, glabræque genæ, cum jam esset Annorum triginta sex, natus patre bene barbato. Allegabat autem ad probandam virilitatem testimonium trium, omni exceptione majorum virorum, affirmantium, chirurgum, qui illum adhuc bimulum secuerat, post sectionem dixisse, quod ei reliquerit sein Rutwillen / ut loquuntur nostrates, id est testiculos. E diverso chirurgus, de quo supra, affirmabat, se post accuratam explorationem factam manibus, & oculis nihil planè testicularum deprehendere posse, quia verò Ruffinus renuebat subire aliam inspectionem, quærebat, utrum permitti posset ei Matrimonium?

Mihi, ad quem erat idcirco præcipuè ablegatus, ut, si judicarem, habendum pro impotente, persuaderem, ut acquiesceret (olvebat enim consilia minimè probanda) sententiæ Superioris, visum fuit, non esse permittendum. Ducebar, quod censerem, esse potius credendum chirurgo secundo testanti de Impotentia, quam primo de potentia. Quia testibus contraria testificantibus, debet fides haberi vero similia deponenti. Communis Doctorum ex claro textu cap. Cum causam. De probat. §. De præmissis, vero similia sunt autem, quæ & conformia cursui communi. Everhardus loco: A solitis, testabatur autem secun-

das sector, se ex plus ducentis parvulis, quos secuit, non portuisse, nisi duobus, vel summùm tribus relinquere testiculos. 2. Magis creditur digniori, quam minùs digno. Gabriellus De testibus Conclus. 4. num. 34. 3. Magis quoque credendum jurato, cum testis injuratus non mereatur fidem. Leg. jurisjur. Cod. De testib. & deponenti in judicio, quam extrajudicialiter. DD. cum & apud Gabriellum. Atqui secundus chirurgus erat ordinis senatorii in oppido suo primus omnino privatus, primus testis jam pridem mortuus, nunquam juridicè fuerat examinatus, nunquam sua verba firmaverat jurejurando, utrumque autem præstiterat alter.

Nec obstat 1. quod testi de suo facto deponenti soleat haberi plena fides. Menoch. De arbit. jud. Lib. 3. Cas. 90. non habetur enim, nisi deposuerit in judicio. Menochius ibid. Gabriellus Lib. 7. De Criminalibus conclus. 31. num. 1. loc. cit. num. 18.

Nec obstat 2. quod tres viri integræ famæ jurassent coram Magistratu, se ex ore ipsius met primi chirurgi immediatè audivisse ea, quæ retuli supra, sit autem tribus talibus viris utique plus fidei habendum, quam uni chirurgo.

Hanc objectionem perquam importunè urgebat, tum ipsemet Ruffinus, tum quidam ipsi sanguine junctus, & literis quidem probè excultus, hospes tamen in Jurisprudencia, ut proinde perquam difficulter persuaserim, crediderunt tamen denique, etiam mille ejusmodi testibus non posse probari intentum, tum quia erant testes de solo auditu, tum quia singulares, nec enim aut simul, aut eodem loco, & tempore, sed seorsim audierant singuli, & se audivisse ajebant, tum denique & fundamentaliter, quod, ut illis duobus dicebam, licet Angelus de cælo testaretur, primum chirurgum revera asseverasse id, pro quo allegabatur, attamen inutile foret ejusmodi Angeli testimonium, utpote quo non probaretur, chirurgum talia esse effatum coram iudice, & effatum cum juramento, aut elocutum cum veritate. Accedebat, quod quidam insignis Medicinæ Doctor mihi dixerit, fuisse chirurgos repertos, qui falsò jactarint, se non exemisse testiculos, & ideo jurarint, ut parentibus gignerent falsam spem futuræ successionis ex tali filio, sicque referrent iidem chirurgi magnum præmium.

Nec poterat judex in hoc Casu permittere Ruffino, ut cum Rebecca, quam deperibat, viveret tanquam frater cum sorore, juxta dicta supra num. 419. Etenim non semel falsus ipse erat, à se ideo appeti conjugium, ut posset absque peccato satisfacere vehementibus carnis stimulis. Denique licet omnia, quæ protuli adversus Ruffinum, non utique sufficerent, ad dirimendum Matrimonium, si quod iniisset cum illo defectu, argum. cap. Laudabilem, & Ex literis. De frigid. & malef. quia tamen

men turpius eicitur, quam non admittitur. hospes text. cap. *Quemadmodum de iurejurando*, & multa fieri prohibentur, quæ tamen, si facta fuerint, obtinent firmitatem. cap. *Ad Apostolicam. De Regul. idcirco* nihil officit illa. qualis qualis debilitas argumentorum. Ob hæc & similia fuit Rufino succisa spes obtinendi, quod peroptabat.

Alter Novus Casus erat hic factis mirabilis.

Rutilia adhuc innupta, plebejæque mulier, suscipit prolem, & cum de parente proliis quæreretur, nominat Romedius, & ipsum plebeium, quod & ipse fatetur; & non tantum permittit hanc prolem baptizari ut suam, sed etiam jungit sibi paulo post in facie Ecclesie Matrimonio Rutiliam, at post dimidium cohabitationis Annum inter jurgia objicit Rutilia, infantem illum non esse suum, regerit ea, se libenter concedere, eò quod ipse sit impotens, ac deinde accusatus à Rutilia de impotentia, examinatur ac primò quidem negat impotentiam, insuper addens, Rutiliam à se esse post nuptias quoque cognitam, sapiusque cogniturum fuisse, si ipsa parere voluisset. Quin etiam illis, qui per inspectionem jussu Magistratus Ecclesiastici, impotentiam hanc examinarunt, nullam apparebat indicium, postmodum tamen illo tempore, quo iterum iurejurando fateri veritatem jubebatur, fatetur, se quidem carnis stimulos sentire, Rutiliam tamen matrimonialiter nunquam cognoscere potuisse, quamvis tentaverit. Jubenur proinde ulterius matrimonialiter sibi cohabitare, cum signa impotentia sufficientia nondum apparerent. Prius autem, quam si fieretur ille Romedius huic secundo examini, fuit Rutilia apud Magistratum secularem accusata de fornicatione, commissa cum alio, quam non solum fatetur hic, sed addit, se esse genitorem prolis falso, additæ Romedio, mulctanturque tam ipse, quam Rutilia, tanquam rei fornicationis, Romedius vero post latam fornicationis sententiam vi vit cum Rutilia in perpetuis rixis, & jurgiis, postque ali-quod à lata sententia tempus, impatiens continuorum dissidiorum abi peregre, alibiq; moratur ultra biennium. Tandem ad conjugem reverso antiqua recrudescunt jurgia, ideo iterum ad tempus tadio domesticarum discordiarum victus discedit, & sic discedente sapius, & redeunte illo, & potissimo tempore extra uxoris lares manente, labitur qua-

driennium, & dimidius Annum, ita quidem, ut Romedius toto illo tempore vix ultra sesqui Annum fuerit domi ad experiendam maritalem copulam, & quidem sesqui Anno ferè semper inter lites, & jurgia, post quod tempus redeunt uterque ad Consistorium: petunt Matrimonium declarari nullum ob impedimentis impotentie, proinde quærebatur, an hæc experientia, quam hi jam in quintum Annum conjuges, vix tamen per sesqui Annum ad maritalem copulam experiendam cohabitantes, & hoc quidem ferè omni tempore inter jurgia, & lites, sufficeret una cum iuramento conjugum, & septimâ manu ad dissolvendum Matrimonium, ita ut utriusque liberum esset, aliud Matrimonium inire? Visum fuit viris doctis negativè concludendum. alii existimaverunt, hoc iudicium esse nimis rigidum quare velim ex Ra. Va. cognoscere, utri parti adhæreat in hoc eventu passim divulgato, & no. ando.

Ita ad me quidam D. Canonicus NN. cujus petitioni exigenti majorem legum, Canonumque, quam Theologiae usum, applicationemque fatilfacio in hunc modum.

I. Certum mihi est, non posse, positis iis omnibus, & solis, quæ exhibet hæc species facti, verbatim ex literis illius Clarissimi Domini huc translata, Romedio dari facultatem convolandi ad aliud Matrimonium. Ratio est clara, nequit enim ei fieri hæc potestas, nisi constet, esse potentem ad copulam, atqui illa, quæ in specie facti narratur, tendunt eò, ut prius Matrimonium dissolvatur ob impotentiam Romedii, & proinde ipse declaretur impotens, ergo nequit dari potestas contrahendi cum alia, utpote quam nequeat ducere cum vitio frigiditatis, alioqui res una, & eadem censeretur jure non eodem, sed planè contrariò contra receptam, & à Tiraque de Re tract. §. Gloss. 18. autoritate firmatam Regulam: Res una, & eadem diverso jure censerì non debet. L. Eum, qui ades. ff. De usurpat. & usucap.

II. Itaque nequit istud jus ei concedi, nisi probetur, ejus frigiditatem esse respectivam solum, seu respectu solius Rutiliæ, hoc autem nullo modo probatur iis, quæ refert species facti, ex hac enim nil aliud inferri potest, quam vel Romedius esse absolute potentem, quod ego infra ostendam, esse verosimilius positâ illâ solâ experientia, quæ facta memoratur, vel impotentem respectu Rutiliæ. Si sit absolute potentis, ergo adhærebit Rutiliæ per cap. Laudabilem. cap. Fraternalit. cap. Ex literis &c. De frig. & malef. Si impotens respectu Rutiliæ, non debet mox haberi pro potente respectu aliarum, nam & à tam diversis non valet illatio L. Papiannum. ff. De minor. & ex iis, qui sunt impotententes

tentes respectu unius mulieris, præsertim jam effectæ matris, reperiuntur paucissimi potentes respectu aliarum. Atqui ea, quæ raro eveniunt, non temere in agendis negotiis computanda sunt Leg. 64. ff. De Reg. jur. etenim raro & nunquam æquiparantur cap. Coram, De off. jud. deleg.

Adde, quòd cum Medici, qui inspexerunt Romedius, non deprehenderint ullum signum frigiditatis, nec allegetur ullus defectus ex parte foeminae, debeat ea, si qua supponatur adesse frigiditas, adscribi potius maleficio, quam naturæ, omnes enim puberes præsumuntur esse potentes naturaliter. Hostiens. In Summa. De frig. & malef. §. Qualiter, & quando, & patet ex iis, quæ disserit Sanchez cit. Lib. 7. Disp. 94. num. 6. igitur prius, quam pronuntietur quidquam contra Matrimonium Romedii, adhibenda sunt ea remedia spiritalia, quæ pellendo maleficio judicantur in qualibet Diocesi opportuna, nec enim reperio Canonem, qui præscribat aliquid certi.

III. Vel maximè opus est, ut priusquam feratur sententia irritativa Matrimonii, compleatur triennium præscriptum cap. fin. De frigid. Est hæc aperta sententia P. Sanchez cit. Lib. 7. Disp. 108. num. 8. loquentis contra non paucos Canonistas etiam in Casu, quo uterque conjux fatetur impotentiam, in quo etiam casu loquuntur post S. Thomam plurimi Theologi, & Canonistæ, tum ante Sanchez, eos nominantem, tum alii posteriores id nervotè, & generatim probantes ex cit. cap. fin. De frigid. ubi indistinctè mandatur triennale experimentum, si frigiditas prius probari non possit, id est: non manifestè constet, sicut expressè, & optime explicat Glossa verb. prius probari; atqui ex depositione etiam jurata utriusque non constat manifestè de frigiditate, quandoquidem potest esse inter tales collusio in Matrimonii injuria, quæ est ratio, ob quam Cælestinus rellatus cap. Super eo. De eo, qui cognovit, rescriptit, non esse fidem habendam viro, & foeminae asserentibus, se fuisse carnaliter invicem cognitos, priusquam vir ille sororem dictæ mulieris duceret in uxorem; quæ eadem ratio singulariter locum habet in præsentì Casu, siquidem de malo homine semper malum præsumimus, Farinacius Pract. Crim. §. 3. cap. 85. n. 3. Quales autem sint Romedius, & Rutilia, liquet ex ipsa specie facti. Accedit, quòd favor Matrimonii efficiat, ut credatur quidem conjugibus, si uterque fateatur, esse à se posita omnia necessaria, non item si oppugnent Matrimonium. Wangnreck in cit. cap. Super eo. post Navarrum.

Nec iusjurandum, quo uterque confirmat suam de impotentia assertionem, conciliat sufficientem credibilitatem. In primis enim, licet depositio jurata, & in iudicio, præferenda sit (multorum opinione) injuratæ, & extrajudiciali, videtur autem Rutilia, quando

fuit primâ vice interrogata se genitore suæ proliis, aut non firmâsse juramento, aut certè non in iudicio suam assertionem de Romedio, ut patre, attamen generatim contraria extrajudicialis depositio, non solum debilitat subsecutam judicalem. Gabriellus Lib. 7. De Criminal. Conclus. 31. num. 8. post Angelum, efficitque, ut taliter varians non sit testis integer. Idem Gabriellus num. 9. post Baldum, & alios, sed in super ut iudex non possit se fundare in secunda contraria judiciali. Aretinus Conf. 71. Alex. Conf. 154. vol. 5. Gabriellus num. 10. Imò dictum extrajudiciale præfertur judiciali tunc, quando pro ipsius veritate stant aliqua conjecturæ, vel verisimilitudines. Communis Doctorum, quos nominat Gabriel. num. 17. producemus autem infra lit. S. & seqq. non unam conjecturam pro veritate primæ testificationis. Et si conjunctio conjecturarum haber tantam vim, quantam habebunt præsumptiones & Regulæ validissimæ, quas in favorem illius proliis proferemus lit. S. & seqq. quæ etiam inde roborantur, quòd non præsumatur mulier velle nubere illi, quem novit, esse impotentem. Hostiens. In Summa. De frig. & malef. §. Qualiter, & quando, novisset autem Rutilia, Romedius esse impotentem, si revera fuisset impotens.

Unde ulterius patet, nullam esse rationem habendam juramenti secundi, quo suum primum revocavit Romedius, tum quia indignum est, ut quod suâ voce quisque dilucidè protestatus est, id in eundem casum infirmari possit, & proprio testimonio resistere. cap. Per tuas. De probat. & Leg. Generaliter 13. Cod. De non numerat. pecun. tum quia non solum inspectio à Medicis facta prævalet tali juramento. Barbosa in cap. Proposuisse. De probation. num. 4. sed etiam ea, quæ contra Rutiliam proposui, magis militant adversus Romedius, siquidem primum Romedii juramentum, utpote ex ejus posteriore depositione falsum, adimit ipsi fidem, juxta ea, quæ retuli in Alfabero Quadrupl. Part. 2. num. 687. efficitque, ut vel neutri juramento credatur, ut placet Bartolo, & plurimis aliis apud Gabriellum cit. Lib. 7. Concil. 29. num. 1. vel certè stetur primo, ut itidem placet plurimis apud eundem Gabriel. ibid. quandoquidem non erat admittendus ad hoc secundum juxta Gloss. in c. Literas. verb. Præter. De præsumpt. igitur non videtur ullus planè Jurisperitus dubitaturus, quin, priusquam Romedius pronuntietur impotens, & consequenter ejus Matrimonium invalidum, debeat præcedere alia experientia, juxta cap. final. De frig. Doctores enim contrarii resolutioni datæ lit. K. volunt, in eo solo casu stari juramento utriusque conjugis de impotentia alterius deponentis, quando non suppetunt peculiare rationes, juxta cap. In nostrâ 32. De testib. & attestat. ob quas prudenter dubitetur, an plenam fidem mereantur, prudentissimè autem de his duobus dubitari posse, de-

monstrant ea, quæ attulimus. Vide tamen, quæ hanc in rem proferam *Tr. 10. num. 640. in App. lit. e. ex Ludov. Engel.*

APPENDICULA EX NOVO
CANONISTA.

Quod scripsi hoc loco de non habenda ulla fide deponenti quidpiam adversus suum prius juramentum, negat doctissimus P. Ludovicus Engel Benedictinus in Casu Tripliciter singulari, quem ex ipso referam *Tract. sequent. Cas. 16. n. 640. lit. e.* allersens post Fachineum, esse penes judicem arbitrari ex circumstantiis utriusque juramentum sit deferendum. Quæ doctrina, cum sit favorabilis, simul & probabilis, merito stabit eâ quandoque judex.

IV. Porrò defectus, & mutilatio illius triennii, quod Romedius, & Rutilia supponuntur inchoasse, at nequaquam observasse juxta normam *cap. fin. De frigid.* Ita suppleri debet, ut cohabitent una minimum viginti, aut etiam viginti quatuor menses. Ratio est, quia in specie facti narratur, eos convixisse vix sequi Annum, ergo *per se loquendo* debent adhuc saltem sequi Annum una morari.

Deinde ibidem dicitur, eos illo sequi Anno, quo convixerant, fuisse propè in quotidianis rixis, contentioneibus, jurgiis, ergo rarissime exercuerint opus maritale, adeò, ut si fuissent sub jurejurando examinati seorsim (& verò debuissent examinari, propter doctrinam Glossæ jam jam adducendam) quoties tentaverint, ut oportebat, fuerint concorditer (discordantibus quis crederet? expressuri tam exiguum numerum, ut judex pronuntiaturus fuerit, eos *moraliter loquendo* vix ullam fecisse probationem. Quia igitur ipsa ratio naturalis, ac supernaturalis approbat auream monitionem Glossæ in *cap. Litera. De frigid.* loquentis de allegata impotentia, ac dicentis: *Omnia cautela, quæ adhiberi potest, adhibenda est propter periculum animæ*, eam ob rem mihi certum est, decernendum esse, ut minimum integrum biennium experientia, nec enim suppetit ulla ratio voluntariè demendi vel unam hebdomadem de triennio præscripto in *cap. fin.* etsi enim dicatur sæpe quis uno loco fuisse, alicuius negotio vacasse unum Annum, dummodo majorem Anni partem, adeoque sex menses & unum diem fuerit eo loco, in ea occupatione, ut videre est apud Henriquez *Lib. 12. cap. 87. & 8.* itemque Sanchez *De Matrim. Lib. 7. Disp. III.* nequaquam tamen habet illa doctrina locum in præfenti materia, & Casu, tum quia *per se loquendo* nomine triennii intelligitur in citatis Canonibus triennium integrum *moraliter loquendo*. Sanchez *num. 5. & 6.* cum aliis ab eo relatis, adeoque tam integrum, quam solet esse inter conjuges. Idem *num. 6.* verba enim sunt intelligenda secundum subjectam materiam. *Cap. Intelligentia. De verb. signif.* tum denique & potissimum, quia ubi periculum majus intendi-

tur, ubi procul dubio *plenius* (seu ut habet Glossa, *penitus*) consulendum est. *cap. 3. De elect. in 6.* est autem hic periculum majus idcirco, quòd liqueat ex specie facti, pessimè inter se convenire conjuges, ac proinde ardere desiderio, singulariter Rutiliam, convolandam ad aliud conjugium, idcirco tempus integrum ab iis suppleri debet, quòd subtraxerunt experientia. Dicastillo *De Matrim. Disp. 7. dub. 55. num. 599.*

Idem biennium debet esse continuum, & non interpolatum *cap. fin.* quæ continuitas tametsi non debeat esse *metaphysica*, ut rectè contra multos jureconsultos tradit Sanchez *loc. cit.* Dicastillo *De Matrim. Tract. 10. Disp. 7. Difficult. 55.* cum aliis, debet tamen esse & *moralis*, & in præfenti Casu major, quam exigere, si Romedius abfuisse quidem tanto tempore, quantum exprimitur in Casu, at non continuo, sed interpolato. Sanchez *cit. num. 6.* ubi observat, etsi absentia sex mensium continua destruat requisitam continuitatem cohabitationis, attamen secus dicendum, si ea absentia sit interpolata, esto contingat tot diebus interpolatis, ut æquet semestre spatium. Sane hæc moralia sunt *per se loquendo moraliter, civiliter*, ac proinde juxta morem inter conjuges usitatum intelligenda, ut rectè Sanchez *cit. Disp. III. num. 2.* atque ego hoc mense Junio Anno 1674, respondi cuidam conjugato prætendenti impotentiam, atque misso ad me.

3. Ubi fuerit exactum illud continuum cohabitationis, experimentique biennium, si de novo jurent, se nihil perficere potuisse, nequibunt separari, nisi accedat septima manus propinquorum *cap. Laudabilem. cap. Fraternalitatis. cap. Litera. De frigid.* exprimitque Vallensis *hoc loco*, Barbosa *in cit. cap. Laudabilem.* quatenus *num. 2.* scribit, adhibenda esse ea, quæ perscribuntur in *cap. Laudabilem.* Mascardus *De probat. Concl. 816. & 888. num. 2.* qui propinqui jurent, se omnino credere, Romedium, & Rutiliam vera loqui, quandoquidem Canones de hac re loquentes exigunt verum iudicium, quòd quidem fit per juramentum partium, & septimæ manus propinquorum. Mascardus *loc. cit.*

Ita tamen requiruntur propinqui, seu consanguinei, ut si nequeant haberi tot consanguinei, adhibeantur alii bonæ famæ viri. Mascardus *cit. Concl. 816.* cum aliis. Quin imò praxis nostræ Diocesis Constantiensis constanter habet, ut vir allegans, aut negans impotentiam, inspiciatur à viris; quòd tametsi Laymannus in *Theol. Mor. Lib. 5. Part. 5. cap. 11. num. 5.* non requirat, nisi quando apparet necessitas, requirunt tamen Vallensis, & Barbosa *locis cit.* favente apertè *cap. Laudabilem.* quatenus loquitur de muliere, & merito, singulariter in hoc Casu, tum propter indicatas peculiarias rationes, tum quia Rutilia non reclamavit primo

bimestri, quò casu jura magis favent reclamantibus, sed primum post sex menses. Certè cum Romedius extrajudicialiter sit factus, se esse patrem, & in prima instantia juraverit, se esse potentem, merito est cum eo instituendum exactius examen, exactior pervestigatio veritatis, quam si constanter factus fuisset, se esse impotentem; nam ubi difficultas occurrit, accipiendum est illud, quòd minus habet de periculo S. Thomas 3. *Part. 4. q. 83. Art. 6. ad 2.* Et generatim usurpo verba Hostiensis. *De frigid. & malef. §. Qualiter & quando. Col. ultima num. 14.* sic loquentis: *Si judex vult mihi credere, cum hic non agatur de lana, sed de anima, per inspectionem, & omnes alios modos, & circumstantias tam ex parte viri, quam mulieris* (quando est suspicio, ne ex ejus corporis constitutione proveniat saltem partialiter impotentia actus conjugalis) *omnem diligentiam, quam poterit, ad hoc, ut veritatem inveniat, adhibeat.*

Non me fugit quidem, doctum Menochium *De arbitrat. judic. Lib. 2. Cas. 58. num. 3. & 4.* post Calcem inficiari, esse adhibendam etiam in viris inspectionem partium secretarum, eò quòd Justinianus in *Instit. & in Cod. L. ultimam. Quando tutor, vel curat. esse desinunt.* interdixerit eâ inspectione, *quam à fortiori etiam deberet inhibere Papa*, ait hic Doctor. Sed in primis iudicio horum duorum Jurisconsultorum oppono *cap. Proposuisse. De probat. & cap. Laudabilem. De frigid.* Oppono deinde Theologos, & Jureconsultos relatos à Sanchez *cit. in locis cit.* & à Mascardo *cit. Concl. 888.* qui Mascardus expressè loquitur de inspectione Virginitatis. Adhæc observo (quòd miror, dissimulasse Menochium) cum Glossa in *cit. Leg. fin. Quando*, Imperatorem eo loco solum tunc vetare inspectionem, quando agitur de tutela finienda per adeptionem pubertatis, hæc enim pubertas præsumitur adesse Annis à Jure determinatis, & proinde excluditur necessitas inspectionis; at verò quando dubitatur rationabiliter, utrum adsit in ætate competente potentia generandi, *debet fieri corporis indagatio*, inquit Glossa, quam, ut dixi, sequitur constanter nostra curia, adeò, ut dum hic moror, tres deinceps Officiales exquisiverint meum in hac materia iudicium, factâ jam inspectione mulierum à mulieribus, virorum à viris, & communiter quidem à duobus Medicis, ac totidem chirurgis constanter obligatis Officialatui. Et verò testatur ipsemet Hostiensis *loc. cit. num. 14.* se in duabus causis fecisse inspicere viros, nedum per Laicos, sed etiam per Clericos, ut loquitur illè.

V. Quin imò existimo, non esse imperandam in hoc præfenti Casu ulteriorem probationem. Ratio est, quia frustra expectatur tempus, & eventus, cuius nullus est effectus. *Leg. Aliquando. ff. Ad S. C. Vellejan.* nullus autem effectus consequetur ex indicta illa probatione, partim quia non est prudenter sperandû, fore;

ut experiantur eo modo, quem expressimus *lit. P.* partim quia licet forte experiantur, attamen probabiliter non reperientur septem viri probatæ integritatis, qui jurejurando confirment, se omnino credere, partes sincerè loqui, apparet enim ex specie facti, esse Rutiliæ affectum ita aversum à Romedio, animos ita exulceratos, & jurgiis, contentioneibusque assuetos, ut nemo crediturus sit, eos toties e. g. minimum quinquies, aut sexies ordinariè per hebdomadam, tentasse perfectam copulam, quoties tentandam iuvant Doctores apud Sanchez *cit. Disp. 111.* Certè quorum unum corpus est, debet esse & animus. *Text. cap. De neptis 31. q. 2.* atqui quòd quis non eligit (sed averfatur) non diligit *Text. cap. Præfens 20. q. 3.* qua igitur prudentiâ sperari potest, eos conaturos, ut par est, fieri unum corpus, seu unam carnem?

VI. Proinde videtur mihi perquam verosimile, judicem jure acturum, si imposito perpetuo silentio mandet, ut deponant omnem spem separationis, sed potius unâ vivant ut veri conjuges, adeoque censeo, habere hic locum illam finalem conclusionem Menochii *De arbitrat. jud. Lib. 2. Cas. 18. num. 8.* scribentis: *Judex ergo noster arbitrabitur, aliquem esse potentem ad coeundum, inspectâ personæ qualitate, membrorum dispositione, & valetudine bonâ; proindeque Romedium esse præfens habendum pro non impotente.* Ratio meâ fundamentalis hæc est, quòd quando lis decidenda est ex solis præsumptionibus, Regulisque juris, pronuntiandum sit pro parte, cui favent plures, potentioresque præsumptiones, & Regulæ, nam & præsumptio major tollit minorè *Leg. Divus. ff. De in integ. restit. & ibi Glossa in verb. Existimari*, & nobilior attendenda, *L. Qui acta. De don. int. vir. & mul.* Similiter qui habet Regulam pro se, dicitur fovere jus certum. *Bart. Leg. 2. ff. Si quis in jus vocat.* & judex in dubio, conflictuque opinionum, debet pronuntiare pro eo, qui habet Regulam pro se. Decianus in *Tract. Crim. Lib. 3. cap. 6. num. 3.* post Baldum, Decium, alios. Atqui una ex parte præfens lis non potest decidi, nisi ex præsumptionibus, & Regulis juris, cum desint idonei testes, atque instrumenta; ex altera autem parte non solum est pronum cuivis propè tyroni Juris producere tres præsumptiones, Regulisque pro valore Matrimonii inter Romedium, & Rutiliam, & consequenter pro potentia ad copulam, quando adversarius profereat unam contra.

Antequam autem proponam argumentum, ex Regulis, & præsumptionibus desumptum, suppono illud certissimum principium Juris. *Concesso nno, conceduntur omnia necessaria ad illud unum Leg. 2. ff. De jurisdict. omni. jud. Leg. Avibus. eodem. De Leg. 3.* & ibi Glossa cum aliis Legibus & Doctoribus apud Barbosam in *Axiom. in voce: Necessaria, Axiom. 156. num. 2.* At-

qui Leges, Canones, præsumptiones, & Regula indubitata concedunt aliquid, scilicet valorem Matrimonii (ad quod absolute necessaria est in Romedio potentia ad copulam) prius initi; ergo hæc potentia est etiam concessa. Subsumptum possem firmare quidem variis Regulis, præsumptionibusque, quia tamen una bona allegatio obnubilatur ob nimiam allegationem, ut sapienter observat Abbas in *Proemio Decretal. circa med.* contentus ero unicâ præsumptione, & unicâ Regulâ.

a a Præsumptio est ea, quam Rolandus à Valle referendus *Tract. seq. num. 394.* pronuntiat superare omnes alias præsumptiones, videlicet quod actus præsertim solennis, ita sit gestus, ut valeat, quia scilicet semper curandum est, ut actus potius valeat, quam ut pereat *Text. in Leg. Quoties. ff. De rebus dubiis*, adeo, ut interpretatio, quæ fit pro valore actus, sit regina omnium interpretationum. Cephalius *Consil. 51.* & singulariter in Matrimoniis solenniter celebratis valor ita sustinendus est, ut contra hunc valorem nullæ præsumptiones admittendæ sint. Lessius referendus *Tract. seq. n. 430.* loquens in specie de Matrimonii re ipsâ initi valore in controversiam tracto.

b b Hinc etiam Doctores relati à me in primo *Tract. Quinarium*, seu *Clypeo Clem. Ind. sect. 13. num. 195.* scribunt, unius unici Doctoris auctoritatem, pro valore Matrimonii præferendam auctoritati plurium, ipsique communi opinioni. Unde infertur, præsumptiones omnes, quæ pro impotentia adferri possunt, ut videlicet ea, quæ sumitur partim ex juramento partium, & septimæ manûs, partim ex inspectione (quam tamen favere potius potentia, quam impotentia, clarum est ex specie facti, referunt enim, Medicos non potuisse deprehendere impotentiam, ergo præsumenda est, secundum omnes potentia) debere cedere præsumptioni de valore præsentis Matrimonii, & consequenter præsumptioni de impotentia, concessio enim valore Matrimonii, concedenda est etiam potentia ad copulam.

c c Regulam pro valore Matrimonii, & consequenter pro potentia illius quod attinet, est hæc, ab omnibus Legibus sacris & profanis quasi Canonizata: *In dubio melior est conditio possidentis. Text. in cap. Ad aures. De prescript.* Quam Regulam tanti faciunt omnes, ut in omnibus tribunalibus apud omnes gentes prohibeatur, ne possessor bonæ fidei spoliatur suâ possessione, si non sit moraliter certum, eam ipsi non competere, Less. *Lib. 2. De justit. cap. 14. numer. 25.* Atqui infans, quem peperit Rutilia, fuit, & est hodieque in possessione filiationis respectu Romedii, inque possessione juris exigendi ab eo alimenta, & denique legitimitatis; certum autem est, non esse ullo prorsus modo moraliter certum, quod hæc possessio, vel quasi ipsi non competat, sicuti manifestum est, seu obiter duntaxat, seu atten-

te legenti speciem facti descriptam superius, certo autem ei non competeret, si Romedius foret impotens, ergo est pronuntiandus potens.

d d Fuisse infantem illum in possessione, vel quasi filiationis respectu Romedii. Clarum est inde, quod appellatus fuerit filius Romedii, & quidem ab ipsâ matre, ab ipso patre, inque actu solenni Baptismi, ac proinde etiam à baptizante, patris, omnibus Domesticis, ac vicinis tam Romedii, quam Rutiliæ, habitusque, pro tali per dimidium Annum, indisputabiliter, ac tractatus ut filius. Hæc sanè omnia simul sumpta factis probant, Romedium esse habendum pro patre; etenim nominatio transfert in alium onus probandi contrarium. Mascardus *De probat. Concl. 790. n. 9.* singulariter quando cum nominatione concurrunt aliquæ aliæ conjecturæ. Mascard. *loc. cit. num. 10.* & expressè Menoch. *De Arbitr. Cas. 89. n. 65.* sicuti hic concurrunt & alimentatio præstita illi puero, & Matrimonium initum cum Rutilia, quam infamem ob fornicationem, & prole onustam non duxisset, nisi ea proles ad se spectasset. Consentit apertè Menoch. *loc. cit. num. 69. & 77.*

e e 2. Eadem nominatio facit tantam præsumptionem filiationis, ut eâ standum sit, donec probetur contrarium. Baldus in *Leg. Neque professio. Cod. De testib. Alciatus Cons. 335.* Mascardus *num. 28.* 3. Singulariter quando ea nominatio est facta non incidenter, sed principaliter, & propter se, Alciatus *loc. cit.* Mascard. *num. 34.* & alii. Atqui nominatio illius pueri facta non incidenter, sed perse, quando videlicet fuit legitime, nimirum à Ministro Baptismi interrogatus, essetne genitor illius sobolis. 4. Singulariter probat tunc nominatio, quando pater & filius, invicem pro patre, & filio nominantur. Bartolus, Baldus, atque alii cum & apud Mascard. *num. 39.* sicut in proposito Casu fuit & Romedius non semel nominatus pater dicti pueri, & dictus puer non semel appellatus filius Romedii. 5. Nominatio ejusmodi singularissimè in quasi possessione filiationis nominatum constituit adversus nominantem. Mascard. cum Jafone, & aliis *num. 40.* adferens *num. 41.* hanc optimam rationem, quod existimandum non sit, aliquem esse tam vecordem, ut (singulariter in publico actu, & in quo solent talia referri in librum, memoriâque posteriorum) illum, qui non est suus, nominet suum. Vide, quæ in hanc rem ex Fagnano refero in *Quinario Tract. 5. cap. 28. num. 87.* 6. Nominatio publica, & per famam, non sine indicibus confirmata probat optimè filiationem. Mascard. *Conclus. 791. num. 7.* & 8. volens esse communem Doctorum, quam & propugnat Menochius *cit. Cas. 89. num. 86.* & seqq. hæc autem tria conveniunt filio Rutiliæ respectu Romedii.

Denique legitimitatis possessio suffragatur **f f**
illi

illi proli, utpote quæ per subsequens Matrimonium legitimita est, legitimatio autem statim consequitur suum effectum. Tiraquelus in *Lib. Si unquam.* Glossa in verb. *Donatione largitus num. 282.* faciens è naturali legitimum. Idem *ibid.* consequenter Romedius est pater ipse, nec enim potest esse aliâ ratione legitimus. Si pater, ergo legitimum Matrimonium ipsum, ergo ipse præditus naturali potentia.

g g Quod verò ejusmodi possessio ipsi suffragatur, probatur inde, quod & credendum sit, eum, qui ex justis (præsumptivè) nuptiis natus est, justum filium esse. *Text. Leg. septimo. ff. De statu. hominum.* & sic dicatur esse in possessione legitimitatis, qui natus est ex ea, quæ habebatur vera uxor. Fagnanus in præclaro consilio, quod in controversia causa legitimitatis conscripsit in *cap. Lator. Qui fil. sint. Legit.* Si puer ille legitimus est, ergo filius, si filius, ergo Romedius habendus pro patre, donec legitime probetur impotentia; quod, quia censeo, nunquam probatum iri, eam ob rem autumo, fuisse (quid re ipsâ actum sit intra tot Annos, ex quo lis præfens agitari cœpta est, me latet) sententiâ judicis compellendus ad cohabitandum, habendumque suum conjugium pro legitimo sine spe dissolutionis matrimonialis obtinendæ, siquidem concessio uno, concessio sunt omnia necessaria ad illud. *Suprà Lit. 2.*

h h Foret autem adhuc verosimilius nostrum judicium hoc, si ipsæmet partes concorditer, & voluntariè elegerint, vel per judicem eligi consenserint, & promississent stare iudicio illorum, à quibus fuit lustratus Romedius, tunc enim sententia ex horû peritorum iudicio lata transisset (nisi postea fuisset manifestè probata impotentia) in rem iudicatam. Barbosa in *cap. Proposuisse. De probat. num. 6.* rectè allegans pro se Marantam *fol. mibi 535. num. 131. in fin.* ac Menochium in *Consiliis consil. 849. num. 5.* excipientem solum casum appellationis factæ suo tempore, qualis quidem non memoratur in nostro Casu fuisse interposita.

i i Certitudinem de filiatione non minuit confessio alterius dicentis, se esse patrem, quia hoc scire nequit, nisi etiam sciat, Romedium esse impotentem (nullumque alium commixtum fuisse cum Rutilia; at unde hoc habebit competentum? Et quia sine causa, seu nullâ necessitate compellente nominat se patrem, habebitur à Mascardo *suprà Lit. ec.* pro valde suspecto. Alia est ratio Romedii, qui se patrem ideo dixit, quod legitime interrogaretur ratione ceremoniarum, seu circumstantiarum baptismalium, inter quas est, ut antè exquirantur nomina parentum, quò possint referri in librum baptizatorum.

k k His omnibus, & aliis expensis arbitrò esse verosimiliora, quæ conclusi in decursu, salvo tamen iudicio cujuscunque.

At inquires fortè: *Quid si Romedius, & Rutilia liquidò nòrint, falli judicem, dum Romedius pronuntiat habendum pro apto ad copulam conjugalem?*

Respondeo. Si contraxerunt uterque rati (sicuti verosimillimum est, esse arbitratos) ejusmodi Matrimonium subsistere, possunt haud dubiè nihilominus biennium, aut duos Annos cum dimidio impendere probationi, hoc enim permittunt sacra jura omnibus impotentiam sincerè allegantibus, imò poterunt se accommodare sententiæ Cardinalis, Archidiaconi, & Bellameræ apud Sanchez *Lib. 7. Diss. 111. n. 1.* existimantium, quando interpolatum fuit triennium à Jure determinatum, debere inchoari de novo, est autem id à fortiori sententiam de his duobus conjugibus ob rationem allatam *suprà Lit. p.* imò etiam exacto hoc triennio poterit pergi in commercio conjugali, si aliqua spes subit perficiendi vel semel copulam. Patet exemplo illius, de quo *suprà*, seu *Tract. seq. Cas. XV. num. 591.*

At si Romedius, ratus se esse impotentem, duxit Rutiliam, contra suam conscientiam, non caret magnâ difficultate. Quis enim compellat Rutiliam, ut usuram det corporis tanto deceptor? Et cum de ratione contractus matrimonialis intrinsecâ sit traditio corporis ad conjugalem copulam, Romedius autem non fecerit, quia non potuit, siquidem impossibile nulla est voluntas, quis illum eorum contractum appellet verè matrimonialem? Ita sanè mihi videtur subscripturo secus opinanti, si hunc nodum solvat aliter, quam dicendo, eam non lauisse hoc naturæ vitium, hoc autem dici nequit, quandoquidem supponit species facti, eam ante nuptias fecisse potestatem sui corporis Romedio. Si denique post exactam trium Annorum probationem clarè pateat, utrique præsumpto conjugii, adesse, adfuisseque ab initio initi conjugii perpetuam impotentiam, nec tamen ob causas *suprà* allatas, eos velit audire iudex, licet ejus sententiâ sit eis timenda *cap. 1. 11. quæst. 3.* quia tamen æterni tribunal judicis illum reum non habet, quem injustè iudex condemnat, *cap. 1. De sent. & re jud. in 6.* ideo non delinquet per se loquendo Rutilia, si discedat à Romedio, nubâtque alteri.

Jam pridem erat chartæ mandatus præfens de Romedio Casus, cum exquiratur meum iudicium de hoc

Novo & præstigiolo facto.

Richardus susceptis ex primo Matrimonio liberis, mortuâque uxore, dat Rosa fidem Matrimonii de futuro, sed ante copulationem experitur talem corporis & animi intemperiem, ut cogatur proripere se ex lecto, & instar insani hinc inde discurrere. Quod cum consilii

consilii causam recessisset viro bono, iussit hic esse bono animo, serenitatem redituram post copulationem. Quare ducit Rosam in facie Ecclesia, at mox prima nocte nuptiarum, dum cogitat de copula, non modo non experitur ullum prorsus carnis stimulum, sed insuper cogitur surgere à strato, atque hinc inde perinde atque amens cursitare. Qua corporis, animique intemperies cum tenuisset dies quatuordecim circiter, suavis cum periti Medici, tum viri Religiosi adhibuit remedia corporalia, & spiritualia, ut benedictionem lecti, vestium, domus, at frustra, quin imò ita crevit malum animi, ut accesserit suum Superiorem Laicum, postulavitque ab eo puniri instar blasphemii. Paulo tamen post remittente eâ tempestate, suscepit cum sua Rosa peregrinationem ad Eremum B. P. eamque obiit quam potuit religiosissime, ad obtinendam integram malaciam, potentiamque ad actum conjugalem. Verum obtinuit nihil, adeo ut toto tempore, triennii, inquam, non modo non sit expertus ullum carnis stimulum, cum tamen sit ætatis ac virium haud dubie habilium ad perfectam copulam, sed etiam quoties ipsum in lecto etiam leviter tetigit, aut etiam interdum incedenti per domum occurrit Rosa, magno horrore corripitur consueverit.

pp Cum igitur ex his iudicet Richardus li-
quere, impotentiam coeundi esse perpetuam,
supplicat ferri sententiam perpetuam, integri-
que divortii, addens non ob stare, quod non
tentaverit crebrius copulam, neminem quip-
pe obligari ad impossibile, vel ad actum fru-
straneum, nec fuisse, aut esse per hunc fru-
straneum copula conatum dandam occasio-
nem uxori ad illicita tentationis, sed suffice-
re, quod per sepe habuerit serium animum
exercendi opus conjugale, ac viderit, se non
posse. Queritur ergo, an hisce solis cognitio &
positis valeat Judex Ecclesiasticus illud Matrimo-
nium pronuntiare nullum ex causa Impo-
tentia?

qq Respondeo breviter, non posse. 1. Quia
nequit in re tanti momenti stari depositione
unius e conjugibus, ut notant omnes scriben-
tes in Tit. De frigid. & malef. 2. Quia nemo
potest esse testis simul & reus; atqui si Rosa ac-
cusaret, ut sanè potest, Richardum divertere vo-
lentem, constitueretur hic propriissime reus &
testis simul. 3. Et principaliter, quia trien-
nium cohabitationis præscriptum in cap. fin. De
frigid. datur ideo, ut conjuges omnem dili-

gentiam adhibeant, ut opus carnale perficiatur. Hostens. De frigid. & malef. §. Qualiter
& quando num. 10. in terminis, seu, ut dent
operam copulae carnali. Glossa in cap. Laudabilem,
§. Prius probari. eod. & Abbas ibid. num. 1.
seu ad experientiam copulae. Idem ibid. num.
5. ex communi omnium sensu; & quidem tam
frequentem, ut possit dici, intercessisse experi-
entiam moraliter continuam. cap. fin. De frigid.
Dicastillo De Matrimo. Tract. 10. Disp. 7. dis-
ficult. 55. post Sanchez Lib. 7. De Matrim. Disp.
11. atque alios communiter. Atqui ex specie
facti non constat, intercessisse aut ullam omni-
no experientiam copulae, seu ullam datam ope-
ram copulae carnali, aut datam morali modo
continuam. 4. Quia ipsa quoque mulier de-
bet audiri, testarique non modo adhibitam,
fuisse diligentiam, de qua supra, notatque Ho-
stiensis, sed insuper quod diligenter palpave-
rit ipsum virum, seu Richardum, & nunquam
senserit moveri ad libidinem. Hostiens. loc.
cit.

Itaque jubendus est Richardus saltem per
dimidium Anni dare operam copulae maritali
continuam moraliter, adeoque minimum qua-
ter aut quinque hebdomadarum, jubendaque
Rosa illum sapius palpare ex doctrina Hostien-
sis. Hoc semestri elapso, si tam ipse, quam
uxor negent, potuisse unquam se fieri unam
carnem, dispiciet Judex, An non sit alteruter
inspiciendus, & An advocanda septima ma-
nus? An verò, quod omnino arbitrò, præscri-
benda ulterior probatio. Si constet, fuisse ad-
hibita remedia naturalia, quæ peritus Medicus
frustra adhibuit, non est Richardus adigendus
ad consulendum alium Medicum, sumendave
plura pharmaca, cum præsertim circumstantia
expressa in specie facti, si constet de earum ve-
ritate, satis superque demonstrant, illam impo-
tentiam provenire unice ex maleficio, ut
deducitur ex iis, quæ de signis maleficii refert
post Sanchez & Delrium Dicastillo cit. diff. 55.
At verò debent adhuc aliqua supernaturalia re-
media adhiberi, ut e. g. aliqui exorcismi, cre-
brior usus aquæ lustralis, frequens invocatio
divinæ opis: Sacramentorum quoque in hanc
rem frequentatio. Et proinde Judex non sta-
tim post illud semestre spatium feret senten-
tiam definitivam, sed diligenter considerabit,
utrum sint ad probationem ulteriorem assi-
gnandi duo Anni cum dimidio (ad implendum
videlicet continuum triennium, de quo in cit.
cap. fin.) an verò huic ultimo semestri adjicien-
dum aliquid ex elapso triennio? Quod quidem
negaret Sanchez, sed fortè concederent alii.

Cæterum quia in prolixo Casu de Rome-
dio, aliisque sapius refero homines deponen-
tes omnino contraria suæ priori confessioni,
lubet in subsidium quoque Judicium Consisto-
rialium referre, quid duo sapientissimi Viri cen-
suerint pronuntiandum de duobus individuis
Casibus. De uno Pater Sanchez Lib. 3. De Matr.
Disp.

Disp. 15. n. 6. De altero Cardinalis de Lugo in
Responf. Moral. Lib. 1. dub. 42. qui in primis fu-
um, deinde Sanchezianum proponit

Hiscè verbis.

tt Contigit in quadam civitate Marchie, ubi
Titius volebat ducere uxorem, quæ ejus
consanguineis non placebat, ideoque opposita
fuit illis suspicio affinitatis orta ex copula il-
licita, & adulterina, quam dicebatur habuisse
cum consanguinea illius, quam nunc ducere
volebat. Negavit ille, copulam ejusmodi præ-
cessisse, postea tamen à consanguineis persuasus
falsus est cum juramento in scriptis, & coram
duobus testibus. Denique qua erat ingenii vo-
lubilitate, vel recalcescente affectu, iterum co-
pulam negavit, addens, se scripturam illam
inductum à consanguineis fecisse. Rogatus fui,
an Ordinarius in tanta juvenis inconstantia
posset Matrimonii contractum permittere?

uu Respondi, non posse, nisi Titius sufficien-
tibus saltem indiciis probet falsitatem confes-
sionis, quod à fortiori probari potest in casu,
quem adfert Thomas Sanchez Lib. 3. De Matr.
Disp. 15. n. 6. ubi refert, quod quidam ducere
volebat in conjugem concubinam suam, quam vi-
vente adhuc uxore ipsamet cognoverat: rogatus
autem à Parocho, An durante priori Matrimo-
nio, fidem dedisset concubinae futuri conjugii, si
uxor moreretur, ipse ingenuè confessus est fidem
datam: Dicente autem Parocho, id esse impedi-
mentum dirimens, negavit, fidem fuisse datam.
Quo Casu Sanchez dicit, non esse conceden-
dam licentiam contrahendi secundum Matrimo-
nium cum concubina. Primum, quia nimis in-
dignum est, ut quod sua voce quisque dilucide
protestatus est, id in eundem casum infirmari
possit, & proprio testimonio resistere. cap. Per-
tuas. De probationibus, & Leg. Generaliter. 13. ff.
De non numerata pecunia, in quo potissimum in
hoc casu habet locum, in quo occurrunt vehe-
menter conjecturæ pro veritate prioris confes-
sionis spontaneæ, nempe affectus nimius erga
concubinam, præproperus tractatus Matrimo-
nii cum illa statim, ac mortua est uxor, usus in-
ter concubinarios pollicendi sibi invicem Matrimo-
nium, ut mutuum sibi amorem osten-
dant. Secundò, quia facile præsumi potest men-
daciū in negatione subsequenti, ex desiderio
nuptiarum, & metu, ne Matrimonium concu-
pitum impediretur. Denique quia confessio
extrajudicialis, probat contra confidentem,
donec de ejus errore constet, ut docet Menoch.
De præsumpt. Lib. 3. præsumpt. 131.

xx Hæ sunt rationes, quibus Sanchez utitur
ad illum casum, ex quibus, ut dixi, à fortiori
argui potest ad Casum nostrum, in quo non
præcessit sola simplex confessio copulae, sed
in scriptis cum juramento, & coram testibus

ad faciendam plenam fidem, quam confessio-
nem licet ipse factam ex inductione dicat, &
suasione suorum consanguineorum, id tamen
non probat, non in ille veram: potuit enim in-
ductus, & suavis à suis confiteri authenticè co-
pulam, quam antea ex Matrimonii desiderio
negaverat.

Nec credendum est, voluisse imponere cri-
men adulterii foeminae alioqui honestæ, in que
cum juramento, & in scriptis, & coram testi-
bus, si id falsum fuisset, sed potius credi po-
test, quod ex desiderio nuptiarum, & amore
foeminae eam postea neget. Præsertim cum in-
ventus fuerit in eodem lecto cum illa priori,
quæ est validissima præsumptio copulae cum ea
habita, quam postea cum juramento falsus fuit,
quibus stantibus, non apparet, quomodo pos-
sit Ordinarius licentiam dare ad contrahen-
dum Matrimonium, quamdiu, vel contrarium
non probatur, vel dispensatio Sedis Apostoli-
cæ non obtinetur, pro qua sententia videtur
etiam esse Basilius Pontius Lib. 5. De Matr. cap.
3. num. 3. ubi ait: Si contrahentes opposito per
unum testem impedimento, nec probato, primum
confessi sunt impedimento, postea negaverunt,
standum est prima confessioni, nisi probent secun-
dam veram. Quid diceret, si prima confessio fuis-
set juramento, scripturâ, testibus, & tot aliis præ-
sumptionibus adminiculata?

Notent harum resolutionum fundamenta,
& tantorum Doctorum judicium Theologi, qui
quandoque rogantur sententiam de consimili-
bus eventis, sicuti ego persæpe.

Jam tandem imponet finem discutiendis
variis Casibus de impotentia

Hic necdum resolutus

Nondum, inquam, resolutus à legitimo
iudice, sed adhuc suspensa sententia.
Cum enim Roscia aliquot Annos in Matrimo-
nio cum Roscio transegeret, accusavit illum de
impotentia, quam & falsus est ipse, eamque
ob rem visitatus à chirurgo, & comperio nul-
lo ipsum vitio nisi fortè frigiditatis laborare
jussus est subire triennem probationem, ad-
hibendo remedia corporalia, & spiritualia.
Elapso triennio reditur ad tribunal; Roscius
jurat, se habuisse ter intra illud triennium
perfectam copulam cum Roscia id negante, as-
serente autem, se & adhuc virginem, & pa-
ratam subire inspectionem, quam subiit qui-
dem, at matrona, quæ lustrarunt, deponunt
se nihil in alterutram partem pronuntiare
posse, sed verè dubitare de virginitate. Redi-
tur ergo iterum ad tribunal, ob causam verò
mihi incognitam differtur ultima sententia,
quæ cum non pronuntiaretur, dixit Roscia
iudici: Se igitur deserto Roscio ingressuram
Monasterium, ad quod cum taceret iudex,
Cc

constituit Roscia repetere auctoritate ipsius dotem, atque Monasterium ingredi in alia Diocesi, sperans fore, ut Ordinarius huius alterius Diocesis permissurus esset ingressum etiam post factam informationem totius processus.

Quid de toto hoc Casu sentiendum?

- R**espondi ego I. Die primo Julii huius Anni 1677 tamen nonnemini primo impetu visum fuerit, non esse ullam fidem habendam Roscio, utpote pejeranti adversus suum primū juramentum, attamen recte se ipsemet correxit, ac merito potuit enim fieri, ut ante probationem fuerit Roscius verè impotens, sicuti fieri posse supponunt omnia tribunalia sacra, alioquin superfederent illa probatione.
- II.** Quandoquidem ego ipse *Tract. sequenti Casu 10. num. 403. ex cap. Continebatur De despons. impub.* scripsi, in dubio de habita copula conjugali, credendum esse potius viro asserenti habitam, quam mulieri neganti; quia præterea in dubio de valore Matrimonii est pro hoc præsumendum partim ob reverentiam debitam Sacramento, partim propter præsumptionem pro valore actus, quam alibi dixi esse Reginam præsumptionum, dubitant autem mulieres, utrum fuerit perfecta, an solum imperfecta copula habita cum Roscia, ambigendum non est, quin sit à iudice pronuntiandum hinc pro valore, donec aliquid in contrarium probetur. P. Sanchez *Lib. 7. Disput. 109. numer. 6.* cum communi, quatenus in eo solo Casu vult fidem haberi mulieri, neganti, se cognitam à viro, quando reperitur Virgo à Matronis illam inspicientibus; atqui non potest dici, illam reperiri virginem, quando post inspectionem dubitatur, an sit adhuc virgo, tunc enim est præsumptio de perfecta copula, siquidem præsumitur potius de iis, quæ sunt secundum naturam & frequentissimum usum, ut, quando mas & foemina constituti in ætate pubere conantur habere copulam perfectam, habeant illam, estque sine dubio huius opinionis Basilii Pontius relatus à P. Palao *Tract. 8. De sponsal. Disp. 4. punct. 13. §. 9. num. 7.* nec dissentit ipse P. Palaus, quia loquitur, cum P. Sanchez, de solo casu, quo matronæ asserunt, mulierem esse repertam à se virginem.
- Ad** Accedit hisce, quod literæ proponentes hunc Casum expressè affirmant, Rosciam summe conquiri de sævitia mariti in se exercita; spargere etiam de illo grave crimen; ergo præsumitur esse hostili animo in ipsum, ergo non meretur fidem in iudicio, dum aliquid deponit contra maritum, Mascardus *De Probation. Volum. 2. Conclus. 898. num. 41.* scribens, illum haberi pro inimico tuo, & con-

sequenter pro teste non legitimo, qui malam famam spargit de te.

Sed ait Roscia: Quando dixi iudici, nolenti apertè ferre sententiam definitivam, me relicto Roscio mutaturam statum secularem cum Regulari, non contradixit, sed solum tacuit, ergo hoc silentium merito habeo pro annutu. Resp. hanc consequentiam esse muliebrem, eò quod sapiens Petrus Peckius in *Reg. 43. in 6. num. 5.* negat taciturnitatem haberi in iudice pro assensu in iis causis, & actibus, quos & quas jura præcipiunt finire sententia iudicis prolata verbis claris, & perspicuis, causa verò divortii perpetui est tam gravis, ut æquiparetur capitali, eò quod in ea agatur de statu hominis. Infrà *Tract. 10. n. 77.* ergo nequaquam est illud silentium habendum pro annutu; cum præsertim præsumendum sit de iudice, viro, inquam, primæ Auctoritatis, iusta de causa noluisse tunc finem imponere liti; ergo est is iterum adeundus, aut redeundum ad Roscium, si fieri queat absque periculo malæ tractationis.

His positis clarum est, Rosciam frustra repetituram dotem, cum enim dos, seu ejus fructus, & administratio debeat marito pro sustentatione familiæ *Leg. 7. Cod. De jure dotium,* adeoque non possit ipsi, constante Matrimonio auferri invito, nisi periculum sit, ne vel eam abluriet. Laymann. *Lib. 3. sect. 5. Tr. 4.* vel fiat divortium ob sævitiam mariti, sicut declaro in *Quinario Tract. 5. cap. 34. num. 53.* horum autem neutrum sit adhuc perfectum, clarum est, repetitionem dotis fore inutilem.

Porrò frustra etiam supplicabit Ordinario alterius Diocesis, ut ejus permissu suscipi possit in aliquod monasterium, id enim, permittente hic nequit, nisi Matrimonio dissoluto, vel quoad vinculum, vel quoad torum, lectumque; hanc autem dissolutionem nequit alienus Diocesanus decernere, siquidem extra territorium jus dicenti non paretur impunè *Leg. 1. ff. De Offic. Proconsul. & una jurisdictione alteram turbare non debet. Cardin. Tuschus Lit. f. conclus. 35.*

Queres V. *Ecquænam ætas apta sit conjugio?*

Resp. Puellæ Anno ætatis duodecimo completo, pueri verò Anno ætatis decimo quarto itidem completo sunt communiter apti conjugio, quia communiter sunt jam puberes illa ætate; adeoque possunt illæ concipere: hi generare prolem, ante autem prædictam ætatem *invalidè* ex dispositione solius juris Ecclesiastici, quod habetur sub titulo *De desponsat. impub.* contrahunt, nisi suppleat ætatem *malitia*, ut loquitur capitulum *De illis, seu prudentia,* & eodè sensu capitulum *Tua. De despons. impub.* id est, potentia generandi. Si verò post prædictam ætatem sit quis inhabilis, modò non in perpetuum, ad copulam conjugalem, contrahet *validè* Sanch. *Lib. 7. Disp. 104. n. 14.* cum aliis contra nonnullos. Plura de hac materia non addo, quia hac ætate non junguntur, nisi

qui

qui sint manifestè affecti Annos pubertatis. Vide tamen Casum specialem infrà *Cas. XXII. num. 610.* & adde, talia Matrimonia habere nihilominus vim sponsalium *cap. fin. De despons. impub. Sanchez Lib. 1. Disp. 20.* & inducere impedimentum *Publicæ Honestatis.* Idem *ibid.*

QUO PACTO ABSENTIA PAROCHI, ET TESTIUM DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS XVIIII.

Germanis Peregrinus.

SUMMARIUM.

Casus sponsi nati, ubi non est receptum Tridentinum de presentia Parochi, volentis sine Parocho contrahere in loco, in quo est receptum Decretum. 451.

- 451** Sigebertus Nobilis juvenis advenit huc cum puella Nobili, in nuptias cum eo consentiente. Et quia puellæ avunculus impedimento erat, ne voto potirentur, è Gallia discedebant. Ibi autem non est publicatum Decretum Tridentini, & ideo coram quolibet sacerdote contrahere ad validitatem sufficit. Sic ipsi, ut sine strepitu inirent, & tamen in facie Ecclesiæ, conveniebant ad Ecclesiam Fratrum Minorum, adducentes secum Sacerdotem è Gallia, qui eos conjungeret, nec is tamen erat Parochus alterius partis, nec à Parocho ullo licentiam habens. Quærebat à me per literas loci Guardianus, An possit hac in re merè permissivè se habere, non interdicens eis Ecclesiam suam? Respondi, Sacerdotem illum, & contrahentes in errore versari, & ideo monendos esse de nullitate contractus matrimonialis, quandoquidem contrahitur in loco, ubi Decretum Concilii Tridentini receptum est, quod afficit quascunque personas ibi contrahentes; contractus enim sequitur Leges loci, in quo sit, in hoc autem loco presentia Parochi proprii partium contrahentium necessaria est. Quare intellectà, recesserunt ad Parochiam vicinam, quæ erat in Gallia, & ibi conjuncti sunt.

- 452** Ita se respondisse fatetur Jacobus Marchantius in *Resolut. Pastoral. Tr. 8. cap. 2. quest. 3.* ad hunc Casum, ideo Germanis peregrinum, quia est in Germania (qua Catholica) per Dei gratiam ubique (quantum quidem scio) receptum Decretum Concilii Tridentini, quod hanc in rem *Sess. 24. cap. 1. De reformat. Matr.* ita sancit: *Qui aliter, quàm presente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus Testibus Matrimonium con-*

trahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit. Hoc Decretum quia loquitur tum de Parocho, tum de Testibus, proponam prius scienda de Parocho, hic tamen breviter notato, à P. Sanchez *Lib. 1. De Matr. Disp. 20.* ac Barbosa in hunc ipsum textum, aliisque contra alios ex vocula *omnino inhabiles* deduci, ne quidem vim sponsalium habere illa clandestina Matrimonia. Deinde cognoscenda de Testibus. Sit ergo

SECTIO I.

Traduntur doctrinæ necessariae de assistentia Parochi.

SUMMARIUM.

- Decretum Tridentini quas condiciones exigat ad id, ut, eo non observato, Matrimonium sit irritum? 454. & seqq.*
- Quid si heretici habentes templum commune cum Catholicis, in quo est promulgatum Tridentinum, contrahant sine Parocho Catholico? 459. & seqq.*
- Vienensis Theologica Facultatis judicium. 467.*
- An Catholica nupta heretico licitè contrahat coram ministro heretico? 472.*
- Aut renovet licitè coram eo? 474.*
- Quid agendum in loco, ubi nullus est Parochus? 475.*
- Quid si moribundus nequeat habere Parochum? 477.*
- Casus Religiosi copulantis milites in absentia eorum Parochi. 478.*
- Quid si sponzorum alter spectet ad Parochiam, in qua non est promulgatum Tridentinum? 479.*
- Quid si quis studio eat ad locum, in quo non est receptum Tridentinum? 480.*
- Singulariter, si in ejus Parochia non innotuit Declaratio Cardinalium irritans tale conjugium? 482.*
- Quid sentiendum de studiosis, & famulis? 483.*
- Quid de viatoribus? 484. & 485.*
- Non est absolute verum, quod Tridentinum non sit receptum in Gallia. 485.*
- Parochus quando censeatur Vicario dare licentiam assistendi? 487.*
- Licentia tacita quatenus sufficiat. 488.*
- Constitutiones Constantienses exigunt expressam. 489.*
- Petit à per tabellarium licentià an licitè usaris, priusquam tibi innotescat? 490.*
- An, & quomodo assistens debeat intelligere contrahentes? 491.*
- Quid si invitus assistat? 492.*
- Quando sponsi spectant ad duas diversas Parochias, contrahent in utralibet. 493.*
- Pœna copulantis sine jure. 494.*
- Vagorum Matrimonio quis assistat? 495.*
- Habens duo domicilia contrahet in utrolibet. 497.*
- Parochus licitè assistit Matrimonio heretici. 498.*

Cc 2

An

An debeat interesse renovationi consensu in Matrimonium prius invalide initum? 500.
Teneatur quandoque dare alteri facultatem assistendi. 501.

Exhibetur longus discursus P. Marchantii de Matrimonio hereticorum sine Parocho. 501. in App. I.

Resolvitur quoque Casus tangens locum, in quo sunt plures Parochi. App. II.

454 **C**ontinentur ex doctrina sequentibus Paragraphis. I. Decretum Concilii Tridentini non obligat, nisi in iis locis, quibus in primis promulgatum, deinde receptum, ac praterea non abrogatum usu contrario. Nam promulgationem quod attinet, ipsamet Synodus Trident. cit. cap. in fin. requirit illam, tanquam necessariam ad inducendam vim irritandi Matrimonii, & quidem fieri vult in singulis Parochiis, ita ut, si hic Constantia facta esset promulgatio illius Decreti in Parochiali simul & Collegiata Ecclesia Sancti Stephani Protomartyris, non verò in S. Joannis itidem Collegiata, validè quis in hac contraheret absque presentia ulius Parochi, ut reliquos inter, & rectè notat Joannes Wigors De Matr. q. 50. cap. 5. num. 45.

455 **C**ensetur autem esse sufficienter promulgatum, quando est usu communi receptum. P. Lessius in Auctario ad 1. 2. verb. sponsalia cap. 5. num. 15. nam & diuturna consuetudo pollet vi inducendi impedimentum Matrimonii. Suprà Cas. 1. num. 25. & licet illud Decretum habeat istud peculiare, quòd debeat promulgari in singulis Parochiis; nec obtineat vim, nisi in Parochiis, in quibus est publicatum, & quidem non nisi post triginta dies à die prima publicationis in eadem Parochia facta numerandos, ut loquitur ipsa Synodus, non tamen suppetit ratio dicendū, habere etiam istud peculiare, quòd non sufficiat receptio, & usus communis, sed requiratur formalis promulgatio; postquam autem fluxerunt triginta dies à promulgatione, ligat omnes, etiam ignorantes, ut notant passim DD.

456 **I**I. Attamen non sufficit promulgatio, sed requiritur receptio; sicut enim ad valorem etiam Pontificia Legis in actu secundo exigitur communiter receptio, seu acceptatio cap. 3. Dist. 4. & Gratianus ibidem, ita & hic. Unde illam generalem doctrinam singulariter applicat huic Legi P. Ferdinand. de Castro Palao.

457 **D**ist. 2. De sponsal. p. 13. §. 8. num. 3. merito subdens, nec promulgationem, nec receptionem, seu acceptationem sufficere, si postmodum fuit usu contrario alicubi abrogatum.

458 **I**II. Hinc valent pleraque Matrimonia hereticorum, si aliud non desit, quam presentia Parochi; etenim in plerisque Parochiis omni ex parte hereticis non fuit ulla facta publicatio illius sanctionis, quia pleraque illa loca jam defecerant à Papa, priusquam lucem aspiceret illa Constitutio Tridentina.

459 **A**t, quid si in una, eademque Ecclesia, sicut

in Comitatu Turgoja, in Suevia quoque, fiat, ut A Catholicis utantur proors eodem templo, quo Catholicis, sit autem in illo templo facta promulgatio à vero Pastore, neglecta à lupo? An idcirco exporrigetur hac sanctio ad illos A Catholicos? Respondeo P. Tannerus Tom. 4. Diss. 8. q. 3. dub. 6. num. 122. P. Joannes Moquetius in Disputatione de Nuptiis num. ult. P. Laymannus Lib. 5. Tr. 10. Part. 2. cap. 4. numer. 7. P. Dicastillo De Matrim. Diss. 3. Dub. 10. num. 84. & alii, quos cum P. Bonagratia retuli Cas. 1. num. 57. & seqq. in primis, generatim etiam in urbibus mixtae Religionis, in quibus est promulgatum Tridentinum, subsistere Matrimonia hereticorum facta sine vero Parocho, eò quòd Papa sciat, ita fieri, & tamen ob vitanda graviora mala non declaret irrita; & consequenter approbet tacite, subsistere quoque in illo ipso peculiari casu, quem expressi.

Ego tamen profiteor, me non posse acquiescere huic rationi, quia, licet omnes Patres Tridentini, & Pius V. approbator, confirmator ejusdem Synodi, declarassent in terminis terminantibus, non habitum iri à Sede Romana pro legitimis, qui nascituri essent ex Matrimonio celebrato sine presentia Parochi Romano-Catholici, attamen nihilo majores turbas excitaturi fuissent Lutherani, & Calviniani, quam quando intellexerunt, se declarari hereticos, & consequenter obnoxios penis Canonice, Civilibusque hereticorum, adeoque Reos Divinae, humanaeque Majestatis. Ita pro dolor! evilit vix nato Lutheranismò apud Lutheranos Autoritas Pontificum, Cardinalium, Episcoporum, ut eorum Bullis, Legibus, Rescriptis tam parùm sint moti, quam si ea dictasset, vel etiam suà manu scripsisset Imperator Turcicus. Nòruat optimè, & poni ab omnibus Catholicis in numero despectissimorum spuriorum omnes liberos natos ex Matrimonio Monialium, Regularium, Sacerdotum, & tamen ridet, irridet; cachinnantur, dum hoc audiunt. Imò subsannarent Pontificem, si apertè diceret, aut scriberet, talia quidem conjugia adversari sanctioni Tridentinorum Patrum, se tamen ex benignitate Paterna permittere, ut suis moribus vivant ipsi Lutherani, atque alii non melioris fufuris. Adde, quòd nullus, planè nullus Princeps Lutheranus, Calvinianus, Zwinglianus esset respectu suorum contumaciter rebellium subditorum approbaturus etiam tacite ejusmodi connubia, si forent contraria legibus suis; atqui omnes, de quibus loquimur, sunt saltem praesumptivè contumaciter rebelles Romano Pontifici, utpote quem oderunt cane pejus, & angue, pejus Antichristo vero, pro quo illum habent multi tam certò, quam Christum pro Salvatore Mundi. Quare assentior Verivis, utrique Marchantio, Zypzo, & aliis apud P. Bonagratiam relatum Cas. 1. num. 45. Item P. Lessio, & P. Hermanno Busenbaum, quos retuli

tuli supra Cas. 1. num. 29. Verricello De Apost. Mission. Tit. 129. 174. sect. 1. & 4. citanti etiam Pontium, negantibus valorem Matrimonii absque forma Concilii Tridentini coram ministro heretico, vel Magistratu contracti ab hereticis, in quorum Parochia dictum Decretum fuit publicatum, ut loquitur Busenbaum Lib. 6. Tract. 6. cap. 3. dub. 2. in fin. sive heretici conficiant minorem, sive etiam majorem partem illius ejusdem Parochia, ut exprimit Lessius in Auctario ad 1. 2. seu in Consil. moral. verb. Praescriptio Cas. 1. numer. 1. & 2. Vide eundem verb. Matrimonium Cas. 17. generatim resolventem, Matrimonium sine presentia Parochi, vel alterius Sacerdotis de ejus licentia, contracta in locis hereticorum, & nominatim in Hollandia, ac Zelandia esse irrita; & eodem Auctario verb. Hereticorum cum Catholicis conversatio Cas. 26. n. 1. rotundissimè asserentem, Matrimonia hereticorum (in locis, ut interpretor, mixtae Religionis) esse nulla, adeoque conjunctionem illorum esse fornicariam. Ratio à priori est, quia Congregatio Concilii Trident. 19. Januar. Ann. 1605, Rescripto ad Episcopum Trichariensem, Nuntium Apostolicum in Belgio, inter aliqua sic respondit: Hereticos quoque, ubi Decretum cap. 1. Concil. Trident. est publicatum, teneri talem formam observare, & propterea etiam ipsorum Matrimonia, absque forma Concilii, quamvis coram Ministro heretico, vel Magistratu loci contracta, nulla, atque irrita esse. Hanc Declarationem, velut Authenticam, cum pluribus aliis articulis describit Diana Part. 11. Tr. 6. ref. 1. & ex illo P. Thomas Tamburinus De Matrim. Lib. 8. Tr. 6. c. 2. §. 2. n. 12. ac Petrus Marchantius in Append. quam leges ad finem hujus Sectionis.

465 **E**rgo merito dissentio ab illis autoribus, tam benignè sentientibus de Pontificum indulgentia adversus hereticos. Accedunt his rationes, quibus Cas. 1. n. 29. 30. 43. & seqq. probavi, A Catholicos ligari legibus omnibus, stantibus impedimenta Matrimonii dirimentia; nec enim suppetit causa excipiendi ex illa generali doctrina legem de impedimento ob absentiam Parochi.

466 **Q**uòd si velis cum Tannero, atque Dicastillo dicere, quando heterodoxi habent idem commune templum cum orthodoxis, esse quidem physicè unam unicam Parochiam, moraliter autem, & juris fictione duplicem, scilicet veram, & falsam, in hac autem pseudo-parochia non censeri promulgatum Decretum Tridentini, licet sit revera publicatum in vera Parochia; dicam hanc explicationem adversari verbis, & menti Congregationis.

467 **C**onfirmo meam sententiam responso vetustissimæ, celeberrimæ Facultatis Theologicae Viennensis in Austria, quod ea dedit ad quaestionem ipsi propositam die 18. Maii Ann. 1655. ab Excello Regimine Austriae, his verbis: An Concilium Tridentinum etiam A Catholicos

Austriacos in causis matrimonialibus ita obliget, ut, si extra Austriam, sine proprii Parochi consensu, in Hungaria copulentur, pro veris, & legitimis conjugibus taliter copulati non sint habendi?

Ad hanc quaestionem priusquam responderet illa incluta Facultas, supposuit, & asseruit expressè, A Catholicos degentes, in Austria, ubi Decretum Tridentini ubique promulgatum est, omnes obligari illo, ac deinde hanc inter ceteras dedit resolutionem: Si ejusmodi A Catholicis in fraudem Decreti Tridentini, eo sine, & sine proprii Parochi presentia Matrimonium contrahant, ad illas Hungaria partes, ubi Decretum non ligat, profiscantur, eorum Matrimonium ita contractum est irritum. Ergo ex sensu, atque consensu tam praestantium Doctorum in materia practica, & in ordine ad praxin consultorum, connubia A Catholicorum sine presentia proprii, verique Parochi (non intrusi) sunt eo modo irrita, quo Catholicorum. Porrò exemplar totius responsi descriptum ex ipso meo Registro Facultatis Theologicae ad me mense Majo Anni 1664. misit ejusdem Facultatis collega meritissimus.

468 **S**ed objicies: Busenbaum cit. dub. 2. ex communi sensu Doctorum sic scribit: Non requiritur, ut, qui Matrimonio assistit, à parte rei verè sit Parochus, sed sufficit, si habeat titulum saltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, nec sit intrusus absque omni titulo. Atqui praedicaantes habent titulum coloratum, & communi errore habentur pro veris Parochis. Ergo sufficit illorum assistentia.

469 **R**esp. Illam doctrinam intelligendam de errore facti, non autem juris. Sicut enim ignorantia facti, non juris excusat, ut definit Regula 13. in 6. ita nec ullum jus tribuit; laborant autem juris ignorantia, & quidem crassissimè illi Lutherani, Calviniani &c. qui inter Catholicos viventes habent suos Ministros pro legitimis.

470 **N**ihilominus tamen iudicium tantorum virorum excusabit omnes, qui sequentur consulendo, judicando, agendo contrarium, sicuti utique agere debent Parochi, Confessarii que locorum, in quibus fuit haecenus notoriè, & constanter tolerata à Magistratu Ecclesiastico Catholico praxis sententiae Tannerianae, prout toleratur in nostra vicina Turgoja; nec enim jubentur (si nil aliud obstat) confirmare priorem contractum Matrimoniale, qui è Turgois conjugatis redeunt ad Ovile Petri.

APPENDICULA VERRICELLANA.

471 **A**t quid si Catholica cum heretico contraxisset coram Praedicante in Parochia communi Catholicis & Zwinglianis? Respondeo, Verricelli De Apostol. Mission. Titul. 12. q. 174. sect. 4. n. 13. diceret; Matrimonium fuisse nullum, si quidem ibidem in terminis tradit, si unus

conjug sit hæreticus, alter Catholicus, non subsistere Matrimonium, absque Parocho (vero) contractum, esto concederetur (quod tamen ipse concedere non vult) valiturum Matrimonium, quod ille hæreticus iniret absque Parocho, & idcirco iniret, quod non haberet proprium Parochum. Ubi etiam *num. 15.* subdit: *Quamvis aliqui doceant, vagum non habere Parochum, tamen si contrahat cum aliqua habente Parochum, invalidè contrahit absque isto.*

472 I V. His adde tria, quæ solus P. Lessius exhibet in *Auctario ad 1. 2. verb. Hæreticorum cum Catholicis conversatio Cas. 24. 25. & 26. Primum*, illos Catholicos, qui à suis Magistratibus Acatholicis, ut v. g. in Hollandia, compelluntur contrahere coram Ministro hæretico, peccare, si pareant huic mandato, licet habeant intentionem postea contrahendi coram legitimo Sacerdote; nam & videtur esse hæc quædam professio sectæ hæreticæ, videtur enim Minister adhiberi tanquam persona sacra, & si habeant intentionem consummandi, antequam à legitimo Sacerdote copulentur, consentiunt planè in fornicationem. *Secundum*. Adhibetur autem ut persona sacra, quando adhibetur ut Minister Ecclesiæ, seu ad quandam ceremoniam Religiosam e. g. ad benedictionem nuptiarum, ad orandum super conjuges; & tunc neque ob periculum multæ, aut infamix licet contrahere coram illo, sive post, sive ante copulationem factam à vero Parocho; secus, si Minister adhibeatur ob causam politicam, nempe ut legitimæ personæ conjungantur, & impediatur nuptiæ illegitimæ, & ut hortetur ad Matrimonii fidem, esto coram illo pronuntianda essent verba Matrimonii, & concio habenda ab illo, vel aliqua preces recitanda, modò nulla interna, vel externa veneratio, & reverentia habeatur illius concioni, vel orationi; qualem hæretici habere solent. Ratio est, quia tunc adhibere Ministrum non censetur caremonia Religiosa, sed quoddam pertinet ad politiam externam, Unde etiam apud Ethnicos possent incolæ Christiani sic conjungi, si similis lex, vel consuetudo esset, ut nullum Matrimonium posset fieri, nisi coram sacerdote Idolorum. *Tertium*. Non licet quidem ordinariè Catholicis honorare suâ præsentia convivium nuptiale hæreticorum, eò quod eorum Matrimonia sint nulla, sed duntaxat conjunctiones fornicariæ, ut jam retuli paulò superius; quia tamen adire tale convivium alium usum habet, nempe ad servandam amicitiam, ad pascendum corpus &c. ideo non videri per se malum, modo conjunctis non gratulentur de conjunctione, & munera non dentur in signum gratulationis. Hæc Lessius *loc. cit. Cas. 26.*

474 Porro ex iis, quæ hic Doctor tradit. *cit. Cas. 25.* resolvi, quam scripto proposuerat quidam Theologiæ Professor, hanc

Quæstionem Suevicam.

Quid censet R. V. de nuptiis in hisce partibus? si sponsum alter sit hæreticus, & prius quidem privatim coram 2. aut 3. Testibus copulentur Parocho Catholico, & deinde in vicino pago publicè coram præcone, ut in gratiam Acatholicæ sponse quidpiam concedatur, ne cognatio nimis sit invita, si sponsus alias in conditiones Catholicis proficiat consentit.

Resolvi autem verbis P. Lessii *loc. cit.* ubi pro titulo illius Casus *vigesimi quinti* legitur hoc interrogatorium: *Utrum is, qui antè legitime junctus est coram Catholico Sacerdote, possit denuo jungi coram ministro hæretico?* Ad hoc interrogatorium respondet, non posse, si minister adhibeatur ad quandam ceremoniam religiosam; posse, si ob causam politicam. Postquam autem verbis, quæ supra descripsi, explicavit, quid intelligat per hæc duas phrasas, statuit hoc finale responsum: *Postea lecta formula, quæ in Provinciâ hæreticâ (Belgiâ) servatur, adverti, Ministrum adhiberi, ut Ministrum Ecclesiæ, & dare firmitatem Matrimonio, & orare super conjuges, & populum hæreticum habendum pro Ecclesiâ Christi &c. Unde juxta priorem partem responsionis censio, non esse licitum.* Ita Lessius; ita ego.

V. Si Parochia, in qua aliquando Decretum Tridentini fuit observatum, proprio Parocho, & Episcopo careat, nullusque illic sit, qui ejus vices suppleat, Matrimonium valet absque præsentia Parochi, servatâ tamen, in quibus potest, formâ Concilii, nempe adhibitis duobus Testibus. Idem est, si Parochus, & Episcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubi sit, vel eorum metu absit à Diocesi, & ad neutrum sit tutus accessus, adhibitis tamen, ut dictum est, duobus Testibus. Ita respondit Congregatio Cardinalium verbis, quæ referunt Diana, & Tamburinus *suprà n. 464.* nominati. Consentit Chapeaville *De modo ministr. Sacram. temp. pestis. cap. ult. q. 15. absolute* cum & ex Cardinale Bellarmino docens, in locis, ubi non sunt ulli Parochi, posse contrahi sine Parocho, esto fuerit illic promulgatum Decretum Tridentini; P. Lessius tamen in *Auctario verb. Matrimonium Cas. XVII. absolute* negat, valere Matrimonium, quod etiam Catholici contrahunt in Hollandia, & Zelandia sine Parocho, eò quod licet nullum habeant, attamen possint vel petere dispensationem à Pontifice, vel invenire, qui ab Ordinario habeat potestatem assistendi: Qui generatim consentit Diana *loc. cit.* casu, quo possunt sine gravi periculo accedere, à quo conjungantur; secus generatim, si non sine gravi periculo; vel ignoretur, ubi sit Parochus, citatque Diana pro se multos, sed non omnes loquuntur tam laxè, Joan. Caramuel in *Theol. Præter-*

Præterit. num. 205. non subscribit, nisi quando nequit haberi sine periculo mortis.

476 VI. Illud Decretum, ubi est publicatum, ita obligat, ut ne quidem in extremo agone, vel intentato mortis metu possit validè contrahi sine Parocho, & Testibus, extra casus paulò antè indicatos. Lessius *cit. verb. Præscriptio. Casu 1.* Unde si moribundus velit in uxorem eam, quam imprægnavit, ducere ea sola de causa, ut & concepta sit legitima, & conservetur honor prægnantis, nequeat autem advenire Parochus, vel alius habens ab eo potestatem, *invalidè* contrahet ille moribundus. Fulsè Barbosa *De Parocho Part. 2. c. 21. num. 81.* & Tamburinus *cit. Lib. 8. Tract. 6. cap. 2. num. 1.* post Sanchez, Palaum, alios communiter, contrarium vocantibus probabile Veracucio, Capuâ, Vegâ apud P. Palaum. *De sponsal. Disp. 2. p. 13. §. 8. num. 9.* Ratio responsonis nostræ est, quia & verba Concilii sunt valde clara, universalitæque, & inhabilitas ad contrahendum inducta per legem non tollitur ob merum cujusquam mali, inquit P. Lessius *loc. cit. Sed loco Parochi adhibebuntur tantò plures Testes?* Respondet P. Tamburinus, fore frustra, quia lex requirit Parochum, vel alium ab eo deputatum, ut liquet ex verbis supra descriptis. *Quid si autem dispenset Episcopus?* Frustra etiam erit dispensatio, teste Palao *loc. cit.*

477 Vide, si placet, P. Amicum apud Dianam *Part. 10. Tract. 13. Res. 15.* latè defendentem, posse sine Parocho contrahi tunc singulariter à concubinario moribundo, quando, nisi per Matrimonium legitimetur proles prius suscepta in concubinato, ditio concubinarij devolvatur ad hæreticos. Item posse clandestinè contrahi, quando quis minatur tibi mortem, nisi contrahas, & mox consummes. Negat Perez relatus *suprà Cas. XII. num. 257.* Ego cum Diana remitto decisionem utriusque casus judicio habentium jus definiendi, ac verò pronuntio, fecisse perinde, ac si absque omni Parocho contraherent,

Illos milites,

In quos stativa habentes in castro Italico cum incidisset Religiosus Parochus cujusdam loci in Germania, rogatusque, ut eorum aliquot paria copularet, absente videlicet proprio Parocho, & alibi habitante, ad quem excurrendi nec licentiam habebant, neque commodum erat accersere, copulavit illos, exceptis etiam eorum Confessionibus, non ignorans juris, id sub censura vetantis, quia tamen putabat, id in hac necessitate non obstare, bonâ fide processit, nunc autem scrupulo urgente (scribit vir gravis exquirens meum hac super re judicium 9. Decemb. 1666.) querit: an incurreret suspensionem, & postea

post celebrationem, & hujusmodi parochialia etiam Irregularitatem, & etiam an his remeatur, postquam ab aliquo ex Religiosis mendicantibus habente potestatem, sub conditione fuit absolutus, & dispensatus?

Ita ille, ex cujus narratione sequitur in primis, illa Matrimonia planè fuisse æque nulla, ac si nullus interfuisset sacerdos, siquidem nec est ratio cogitandi, proprium Parochum habuisse ratas illas copulationes, & licet habuisset ratas, quia tamen nullo signo externo prodidit, se tacitè consentire in eam conjunctionem, idcirco nullo pacto adfuit ea tacita licentia, seu ratihabitio de præsentibus, quam exigi, demonstrabo in sequenti Tract. *Cas. XIV.* copiosè. Sequitur deinde, confessiones, quas excepit, fuisse invalidas, si vel Religiosus ille non erat præditus aliâ potestate, quam concessâ ratione beneficii Parochialis, sicuti in Germania, hæc enim non se extendit, nisi ad parochianos, aut in Parochia vagos (peregrinos, aut viatores. *Suprà Tract. 7. Cas. III. num. 82. & 83.*) vel excepit in Episcopatu, in quo non admittuntur ad id ministerium, nisi approbati ab Episcopo loci, sicuti in omni ferè Italia. Postremò incurrit utriusque, per se loquendo, suspensionem, & deinde Irregularitatem, at quia bona fides excusavit à peccato mortali, consequenter & à censura, & simul ab Irregularitate fundata in censura. Et esto, reipsâ incurrisset utrumque, valuisset tamen absolutio à censura, quam impertit Religiosus Ordinis Mendicantis, ut liquet ex eorum Privilegiis, & indicavi in *Alphab. Confessar. Cas. XX. num. 461.* Ubi insuper retuli *num. 641.* ex Soto, Irregularitates ex delicto ortas (excipie singulariter ortas ex homicidio) tolli posse per Religiosos Mendicantes, idcirco probabiliter valuit dispensatio, quam impertit Confessarius Mendicans, esto ponamus, fuisse verè contractam illam Irregularitatem.

VII. Si contingat, ut sponsus spectet ad Parochiam, in qua est promulgatum Decretum Tridentini, sponsa verò ad illam, in qua non est publicatum, nec receptum, Matrimonium, quod in Parochia sponsa inibitur sine Parocho, valebit; non valebit, si in eatur in Parochia sponsi sine Parocho. Ratio est, quia contractus quoad valorem pendet à legibus loci, in quo fiunt: *cap. fin. De foro compet.*

VIII. Tametsi fuit olim probabilissimum, valere Matrimonia, quæ in locis liberis à Decreto Tridentini Concilii contrahebantur à sponsis, spectantibus ad Parochiam subjectam illi Decreto, ad loca autem non subjecta profectis eâ solâ intentione, ut illic sine ullo Parocho contraherent, peractoque contractu mox domum remearent: in primis tamen certum est, quod tales peccaverint contra antiquos Canones, vetantes illa clandestina concubia, etenim Ecclesia semper detestata est talia

Matrimonia, ut loquitur Tridentinum *cit. cap. 1. De Reform. Matrim.*

481 Deinde Cardin. de Lugo *Respons. Moral. Lib. 1. dub. 36.* describit Authenticum Breve Urbani VIII. Anno 1627. datum ad Archiepiscopum Colonensem, quo confirmat, & ubique observari præcipit responsum. Sacræ Congregationis, rescribentis ad eundem Archiepiscopum: *Non esse legitimum Matrimonium sic contrahentium cum fraude, id est, quando incola tam masculi, quam femina loci, in quo Concilium Tridentinum in puncto Matrimonii est promulgatum, retinentes idem domicilium se transferunt (ad locum, ubi non est promulgatum) solo animo sine Parocho, & Testibus Matrimonium contrahendi, habitationem non mutant.* Propter quæ verba scribit idem Cardinalis, non aude se probare sententiam Sanchezii *Lib. 3. Disp. 28.* atque aliorum gravissimorum Scriptorum, qui valorem tribuerunt Matrimoniis illis, de quibus hic loquimur. Propter hoc ipsum Breve Urbani dissentit à Sanchezio Thomas Tambur. *cit. Lib. 8. Tract. 6. cap. 2. §. 2.* dissentit quoque Facultas Theologica Viennensis in Responso, de quo *num. 467.* Dissentio & ego, quia non habeo ullam probabilem rationem negandi, quin illud Breve revera emanaverit ab Urbano VIII. quandoquidem testatur de Lugo, se accepisse exemplum ex autographo illius Brevis. Si multis abhinc Annis habuissim copiam hujus Brevis, non docuissim in scholis, quod docui Anno 1617. & aliàs cum P. Sanchez. An verò sint separandi, qui contraxerunt juxta sententiam Sanchezii, videbimus *sect. seq. num. 521.* certè Diana *Part. 11. Tract. 3. Resol. 34.* adhuc defendit sententiam Sanchezii.

482 Sed & quidam præclarus Theologiae Professor lectis, quæ hic resolvit, mihi scripsit

Hoc factum Consistorii Rati- bonensis.

Fuisse, inquam, paulo antè approbatum Matrimonium, quod duo Catholicæ contraxerant coram Ministro hæretico, in loco, ubi nunquam fuerat promulgatum Tridentinum Decretum, & ad quem se contulerant. Quamvis autem ipse merito non probet hoc factum, existimat tamen, in iis locis, in quibus non est publicata Declaratio Pontificia, quam retulit ex Cardinale de Lugo, doctrinam Sanchezii habentis pro ratis hujusmodi connubia, retinere eandem præcticam probabilitatem, quam antea obtinebant, eo quod tales Declarationes æque, atque ipsa leges Pontificia indigeant publicatione.

Et verò fateor, eas æque debere publicari, atque ipsas Leges, nihilominus tamen assentior Ochagaviæ, & Cotonio, quos in Alphab.

Sacrif. Cas. XVII. num. 604. retuli negantes, requiri solennem in singulis Provinciis, seu Diocæsi publicationem, sed sufficere qualemcunque publicam notitiam, modò sit certa. Suprà *num. 352.* Quod à fortiori dicitur Tannerus, dum relatus suprà *Cas. I. num. 68.* generatim docet de Legibus Pontificiis, sufficere ad earum obligationem, si publicè practicentur à Doctoribus, nisi fortè Pontifex decernat pro aliqua peculiari Lege aliquam aliam promulgationem. Et verò, quia communiter Canonistæ, ac Theologi, qui hoc sæculo adferunt pro, aut contra aliquas Declarationes, relinquunt eis suum robur, si nihil aliud ob sit, quàm solennis promulgatio earum in singulis Diocæsi, videtur, non posse rationabiliter illam posci. Fateor, me non meminisse legere, qui postulet, quare non audeam in particulari casu, de quo est in præsentiarum sermo, asserere valorem talis Matrimonii, posito quòd ea Declaratio sit non quidem solenniter promulgata in illa Diocæsi, sed tamen innotuerit sufficienter per Theologos, Concionatores &c. quod quia videtur negare ille Theologus, idcirco habebit adhuc in ea Diocæsi probabilitatem, excusabilitatemque, quam habuit ante Urbanum opinio sit communis de valore Matrimonii inter dedita operâ conferentes se ad loca, in quibus non est receptum Decretum Tridentini de clandestinitate.

IX. Alia ratio est ancillarum, militum, præfidiariorum, itémque studiosorum Academicorum, seu Gymnastiarum decernentium, ut sit, per majorem Annj partem commemorari in loco libero à Decreto Tridentini, cum enim subsint Parocho talis loci in aliorum Sacramentorum perceptione, suberunt (nisi malint se conferre in patriam) & in hujus, sicuti & summè miserandi Christiani, qui hoc bello Turcico abducti sunt (ad trecenta millia scribunt aliqui) in barbaram servitutem, licitè (si nihil aliud obstat, quàm absentia Parochi) ducunt uxores in media Turcia, vel Tartaria, sine Parocho, non tamen sine Testibus, si habere queant. Idem dic de mercatoribus ibidem morantibus diu. Vide Dianam *Part. 6. Tract. 7. Resol. 30.* & *Part. 12. Tract. 3. Resol. 34.* ubi etiam dissentit à Basilio Pontio scribente, si transeat per aliquem pagum, vel oppidum, ut faciunt viatores, posse se copulari matrimonialiter à Parocho loci. Pontio censent Facultas Theologica Viennensis, quæ in responso, de quo suprà, sic pronuntiat: *Illi iidem* (A Catholicæ habentes domicilium, ubi viget Decretum Tridentinum) *valide contrahunt Matrimonium clandestinum, ubi non est receptum Tridentinum Decretum, si deveniant casu, aut per modum transeuntis, sed non ex industria, ut contrahant sine proprio Parocho. Ita sentiunt DD. communissimè, quia verior est sententia, peregrinos, & iter facientes teneri consuetudinibus loci, per quem transeunt.* Ita loquuntur illi DD. quibus quoad

quoad hanc specialem materiam favet apertè Tannerus *Tom. 4. Disp. 8. quest. 3. dub. 3. num. 12. vers. At qui.* Equidem cenfeo, doctrinam seu affirmativam, seu negativam de viatoribus generatim, esse huc quoque applicandam, nisi obstat hic peculiariter usus. Vide apud Barbozam in Trident. *sess. 24. cap. 1. De Reform. Matr. num. 12.* Declarationem Congregationis pro sententia Pontii.

485 Porro licet plures absolutè scribant, Decretum Tridentini non esse in Gallia promulgatum, idque sit verum, loquendo de sæculo superiore, testatur tamen P. Lessius in *Aultario in 1. 2. Verb. Sponsalia Cas. V. ex D. de Val,* fuisse hujus sæculi Anno secundo promulgatum illiè jussu Regis, receptumque.

APPENDIX HISTORICA.

A T ignoro, quo pacto hæc asseveratio Valii consentiat cum iis, quæ accuratissimè, studiofissimèque hujus ipsius argumenti tractator Cardinalis Pallavicinus *Part. 3. Historie Concil. Trident. Lib. 24. cap. 10.* memoriæ prodidit, ibi enim testatur quidem, *decreta doctrina adorata illiè* (in Regno Gallia) *fuisse tanquam sacrosancta ab universis Catholicis, deinde quamquam disciplina decreta in difficultatem offenderunt, propterea, quòd aliqui ex Concilio* id est reversi ex Concilio Tridentino) *& ex senatu ea quasi detrimentosa privilegii Regis, & Ecclesia Gallicana depinxerint, arriam Episcopi illa in synodis Provincialibus pro virili sunt imitati, & ipse Henric. IV. jurejurando spondidit Clementi VIII. omnem à se operam navarum iri, ut Concilium suis in regni integre susciperetur.* Et paulò post Compertum est, quàm inflammato studio hæc acceptionem promovet in publicis Gallia Conventibus Cardinalis Peronenfis, & Cardinalis Richelieu &c. Hi certè duo Cardinales floruerunt, multis Annis post sceleratam necem Henrici IV. non ergo video, quo pacto dici possit, fuisse hujus sæculi Anno secundo jussu ejusdem Regis publicationem, receptumque in Gallia tota Concilium.

Hæc cum scripsissem, nactus Brunonem Chassaing De *privil. Regul.* reperio, ab eo in *Tract. 1. cap. 1. propos. 11.* ex instituto probari, illud ipsum Concilium quoad nova morum decreta repugnantia moribus Gallia, ut repugnat annullatio Matrimoniorum clandestinorum, non solum non fuisse unquam receptum in toto Regno, sed ne quidem in parte ulla regni. Non in toto, siquidem Anno 1614. tribus Regni ordinibus Ecclesiasticorum, Nobilium, & Tertii status, congregatis in comitiis generalibus, post multas hinc inde disceptationes, & propositiones quoad promulgationem, & receptionem dicti Concilii, res infecta cum plurimorum jussu dolore remansit. Ita Chassaing scriptor Gallus, subdens & quotidie ferri in supremo Regis consilio sententias contra Concilium Trident. Decreta, & Anno 1616. fuisse à Ludovico XIII.

ejusque matre Regina in suo Concilio approbatum, quem repræsentò, articulum: *Quod gestum fuit à Clero super promulgatione Concilii Trident. non fuit à Rege approbatum, nec ex eo quidquam secutum est, nec ipse Rex quidquam imposuerum circa illud fieri sinet, aut contra auctoritatem suam.*

Ita Chassaing, ideo defendens ejusmodi factum, quòd moribus Regum Gallia à Carolo Magno, ad hæc usque tempora sit receptam, ut nullæ Pontificia leges, tangentes universum Regnum vel promulgari, vel obligare possint, nisi diploma Pontificis munitum sigillo Pontificis approbetur à Rege, quo non approbante, nequeat quemquam obligare, cum receptio legis universalis sit in valida, si non sit facta etiam à Magistratu seculari. Ita Chassaing, qui si hanc doctrinam extendat etiam practicè ad Matrimonia clandestina, intendens negare, Concilium esse in Gallia hac quoque ætate receptum, contradicunt ipsi alii Viri Galli, itémque doctissimi, usu peritissimi, à quibus scio asseri, Tridentinum (ut ex ipsa Urbe Roma fieri certior) ubique passim in Gallia Regno quoad hoc ita esse receptum, ut ea habeantur pro irritis:

Alterum, scilicet de particularibus Regni Provinciis, aut Diocæsi inde probat, idem Chassaing, quòd ad earum nullam spectet, recipere legem contra jus regni, nisi speciali, expresso, & irrevocabili Pontificis mandato. Hæc ille testans etiam Duallium in *2. 2. S. Thome Tract. De discipl. Ecclesiast.* quem edidit Anno 1636. id ipsum scribere de non secuta hæcenus receptione, quæ quia scio pluribus non esse fundamentaliter nota, volui huc transcribere, fungens officio solius relatoris.

Quibus addo, fore, ut non absque motu, quæ consolationis, quæ admirationis abitura sit semihorula, si quam fortè lector impendat legendis iis, quæ idem Cardinalis Pallavicinus memoriæ prodidit tum *cit. Lib. 24. cap. 9. & 10.* de receptione Concilii facta à Regibus Lusitaniae Sebastiano, & Hispania Philippo II. tum *cap. 13.* de insigni artificio, quo Sigismundus Poloniae Rex laudatissimus effecit, ut (nequidquam obnitente ipsomet Gnesnensi Archiepiscopo Regni Primatè, hæreticis adducto) totus senatus Polonicus consenserit in receptionem, tum *Lib. 22. cap. 4. & 8.* itémque *Lib. 23. cap. 5. num. 8.* de propè incredibile permultorum, è doctissimis, piissimis Patribus Tridenti congregatis, fervore in conatu persuadendi, nec licitè, nec validè posse à Concilio, aut Pontifice irritari Matrimonia clandestina, quem tamen fervorem postea, ut par erat, moderati cesserunt in vota sanius sententium.

X. Parochus habet jus assistendi, etsi nec sit Sacerdos. Congregatio Cardinalium apud Dianam *Part. 11. Tract. 3. Resol. 32.* nec ullo Ordine sacro, seu Majore insignitus. Tannerus

Tom. 4. Disp. 8. quest. 3. num. 175. Barbosa *De Paroch. n. 60.* cum plurimis contra alios, nam Concilium loquitur absolute de Parocho. Nominem verò Parochi intelligitur 1. verus Parochus proprii domicili habitator, adeoque uterque illorum duorum domiciliorum, in quibus habitas per aequalem Anni partem. Sanchez, & Lugo referendi infra *num. 508.* non autem Parochus *Originis*, nam hoc domicilium solum nihil huc facit. Barbosa *num. 36.* Dicastillo *Disp. 3. num. 41.* post P. Perez *Disp. 40. sect. 2.* intelligitur 2. Parochus loci, in quo velut peregrinus habitas, vel incipis habitare cum intentione illic morandi per majorem Anni partem. P. Sanchez *Lib. 3. Disp. 13.* cum plurimis contra P. Henriquez *Lib. 11. cap. 3. n. 3.* Rodriquez, alios apud Barbosam *De potest. Episc. allegat. 33. num. 59.* Sic enim, ut alia argumenta omittam, declaravit Congregatio Cardinal. Trident. Concil. testante eodem.

487 Barbosa *ibid. num. 63.* contra seipsum. Intelligitur 3. Parochus loci, seu per quem transit, seu in quo subsistis uno, alterove die juxta Pontium, & alios relatos *num. 484. & 485.* Intelligitur 4. Non verus quidem Parochus, sed qui errore communi habetur pro tali. Palaus *cit. punct. 13. §. 1.* tum Vicarius Generalis Episcopi. Palaus *loc. cit.* cum Sanchez & aliis contra Sorum, & alios, tum Parochi, Parochiæve Vicarius, non autem Vicarius Foraneus, seu, ut hic vocamus, Commissarius certi alicujus districtus. Diana *cit. Part. 12. Tract. 3. Ref. 35.* Vicarius, inquam, Parochi, aut Parochiæ, vel temporalis, & ad nulum amovibilis. Diana *loc. cit.* cum Sanchez *Lib. 3. Disp. 31.* contra Basilium Pontium, potestque Parochus alii delegare suas vices, sed non nisi Sacerdoti. Tannerus *loc. cit.* ita enim exprimit ipsa Synodus Tridentina. Censetur verò Parochus, aut Vicarius etiam ad nulum amovibilis, ut notat Diana *cit. Refol. 32.* dare licentiam, quando generatim dicit alicui Sacerdoti: *Do tibi licentiam administrandi omnia Sacramenta in mea Parochia.* Congreg. Cardin. apud Gallemart. *in cit. cap. 1.* Trident. *n. 12.* & Palaus *cit. punct. 13. §. 12.* post Pontium contra Hurtadum, & Coninck, absolute negantes, at satis commode distinguente Diana *cit. Refol. 32.* ut opinio Palaus sit vera, in absentia Parochi, falsa in presentia, seu quando non est aliò profectus.

488 Sufficere tacitam licentiam, quæ fit per tolerantiam Parochi videntis, & non prohibentis, cum posset, negant Menochius, Henriquez, Barbosa, Tannerus *num. 120.* alii apud Palaum asserentem cum Sanchez, & aliis, subdentem tamen cum communi, non sufficere licentiam sub rati habitatione de futuro. Vide latè Dicastillo *cit. Disp. 3. dub. 14.* Interim observata, Congregationem Tridentinæ Concilii censuisse, tacitam illam licentiam, quæ videlicet resultat ex tolerantia Parochi, haud sufficere, sed exigì commissionem generalem ad-

ministrandi omnia Sacramenta, vel si hæc non adsit, specialem, & expressam. Ita testatur Fagnanus *in cap. Quod nobis. De spons. impub. num. 22.* Porro quidnam requiratur ad id, ut revera adsit tacita licentia, aperiunt resolutione Casus omnino singularis in *Tractatu sequenti num. 549.* & multis *seqq.* ubi etiam adfero causam, ob quam discussi eo loco illum Casum, quæ causa etsi non subsistat respectu hujus quartæ, seu verius quintæ Editionis, quia tamen haud potuissent nunc transferre huc dicta illic, sine numerorum marginalium permolesta mutatione, idcirco reliqui omnia in illa specie. Multum Lucis adferent ibi dicendis ea, quæ distinctè in *Alphab. Confessar. Cas. III. num. 88. & seqq.* tradidit.

Licet verò Constitutiones Synodales Constantinenses *Part. 1. tit. 16. n. 3.* præcise vetent, ne sine licentia Parochi, Episcopi, aut hujus Vicarii quiscquam assistat, scio tamen multari, qui assistunt ex sola *presumpta* licentia de presentia, ita ut Illustrissimi Constantinenses velint practicari doctrinam Menochii, requirentis licentiam *expressam.* Sufficere eam, quæ est per vim, aut metum extorta, tradunt Diana, Palaus, alii *h. cc.* sicuti & sufficit extorta per dolum, versantem circa causam solum impulsivam, ut si dicas tuo Parocho: *Meus Dynasta rogat te, mihi des licentiam contrahendi coram suo Capellano.* Huic exemplo simile defendit latè contra Texedam Diana *Part. 9. Tr. 8. Ref. 20.* & P. Perez *Disp. 41. sect. 6.* alii communiter: nisi fortè, quod rarò fit, Parochus velit, ut sua licentia unice pendeat à precibus, seu petitione illius Dynastæ.

Quod si per tabellarium petisti à Parocho, aut Vicario Generali licentiam assistendi, valde illà uteris, ut primùm fuerit concessa, esto nondum intellexeris, esse concessam, secundùm P. Sauch. *Lib. 3. Disp. 37.* Barbosam *loc. cit. num. 75.* Coninck *Disp. 27. dub. 3.* Palaus *cit. p. 13.* non valebit juxta Pontium, Perez *Disp. 41. sect. 2.* ac Dianam *Ref. 32.* quibus assistitur Barbofa casu, quo Parochus iponte concessit. Dicenti autem se habere licentiam contrahendi coram alieno Parocho, aut Sacerdote, non est fides habenda, nisi constet, esse valde timoratæ conscientiæ. Sanchez *cit. Disp. 37.* Diana *loc. cit.* Barbofa *num. 76.* & alii, addente Barb. *n. 77.* non valere Matrimonium, cui assistis, mentiens te habere facultatem, & observante Cardinale de Lugo *in Respons. Moral. Lib. 1. dub. 35.* licentiam, quam Parochus alicui Sacerdoti dedit ad assistendum certo cuidam Matrimonio, expirare statim post mortem ejusdem Parochi cognitam, non autem, si aut ignoretur, aut fuit licentia generalis data ad assistendum cuivis Matrimonio. Vide etiam P. Sauch. *Lib. 3. Disp. 22. num. 55. & seqq.* & interea nota decisionem, quam, teste Fagnano *cap. Quod nobis. De clandest. Desponsat. n. 55.* dedit sacra Congregatio ad sequentem fatissimum

Casum

Casum Ariminensem.

Ulm Episcopus Ariminensis, inquit Fagnanus, proposuisset Congregationi, an sit nullum Matrimonium, cui intervenerat sacerdos jussu Episcopi ex deceptione opinantis, Sacerdotem illum esse Parochum contrahentium, cum tamen non esset, respondit, esse validum, eò quòd Concilium voluit sufficere, ut Matrimonium fieret coram Sacerdote de licentia Episcopi, etiamsi talis sacerdos non esset proprius Parochus, nec requisivit Concilium, qua intentione, quove modo Episcopus daret talem licentiam, sed satis habuit, ut daret licentiam Sacerdoti, non Parocho.

Ita Fagnanus, non referens, id factum ex consensu Episcopi, hic quippe consensus nequaquam est, per se loquendo, necessarius, cum jus assistendi competat Parocho ex dispositione Concil. Trident. & ita quidem, ut, etiamsi assistat prohibitus legitime ab Episcopo, valeat tamen assistentia. Infra *num. 491.* ergo factum fuit ex mandato Episcopi, fortè idcirco, quòd Parochus nollet ob causas Episcopo non probatas fungi officio assistentis. Cujus occasione moneo, absque dubio mortaliter delinquere Parochum, quando denegat assistentiam, si debito modo & loco velint sponsi manus jungere, tenetur enim ratione officii assistere. Barbofa *De offic. & prest. Episc. alleg. 32. num. 115.* ideòque compelli potest ab Episcopo. Barbofa *ibid.*

491 XI. Assistit autem sufficienter in primis, licet ipse non intelligat loquentes, modò hi per fidelem interpretem declarent presentem Parocho, ac Testibus suam voluntatem. Fuit Diana *Part. 10. Tract. 13. Ref. 17.* post Hurtadum, Perez atque alios, contra Pontium, atque alios, nam interpretis est utriusque sufficientis, ac procurator. Rursum assistit sufficienter, etiam si vi, aut dolo adductus sit ad locum contractus, ut fuit is, de quo supra *num. 451.* Barbofa *De Parocho Part. 2. cap. 21. num. 47.* Diana *Part. 11. Tract. 3. Refol. 32.* cum aliis, item etsi planè invitus interfit, Barbofa & Diana cum aliis communiter, & quidem ita invitus, ut claudat aures, & oculos, ne quidquam audiat, videatve. Barbofa & Diana citans etiam Leandrum: Congregatio enim resolvit quidem, non valere, si non intellexit Parochus, addit tamen exceptionem: Nisi Parochus affectuisset non intelligere, & merito, inquit, apud Dianam Pontius, nam hoc ipso, quòd affectu non intelligere, admonitum prius, vellet Matrimonium contrahere eos, qui adsunt, ignorare non potest consensum contrahentium, atque adeò Testis esse potest apud Ecclesiam. Huic tam verissima decisioni frigide responderet Sanchez. (Lib. 3. Disp. 39.) horum verborum sensum esse: Nisi

Parochus consilio, & datà operâ fingat, se non intelligere, cum tamen revera intellexisset. Ita Pontius more suo & calidè, & callidè (nam sine vero fundamento) frigiditatis insimulans Patrem Sanch. Dico: sine vero fundamento, est enim aperte alienum à vero, quòd Parochus hoc ipso, quòd affectu non intelligere in iis circumstantiis solis, quas ponit Pontius, non possit ignorare consensum sponforum, adeoque quòd Testis esse possit apud Ecclesiam, etsi enim verum est, Parochum tunc non posse ignorare, quin sponsi habuerint (*presumptive*) verum mutuum consensum tunc, cum ipse fuit monitus, esse paratos ad jamjam manifestandum illum coram ipso, tanquam Teste primario, nullo tamen modo sequitur necessariò, quòd, quando actu ipso, & realiter proferebant verba enuntiativa consentus, dicebantque: *Te accipio in meam.* Et: *Te vicissim accipio in meam.* Parochus claudens aures, & affectans non audire, seu dedità operâ conans impedire perceptionem verborum, nihilominus tamen audierit tunc, seu perceperit. Si tunc non perceperit, quomodo erit Testis de auditu? quomodo idoneus? Testabitur quidem ille: Scio, quòd dixerint, velle se jamjam contrahere juxta normam Trident. Concil. adeoque se velle, audiente me, atque intelligente, profere verba contractum matrimoniale de presentia significantia, utrum autem reapse profati sint, aut expectarint, donec rursus aperirent oculos, & aures, testari non valeo magis, quam cæcus de colore re ipsa appicto, quem cæcus audierat, esse mox appingendum, illinendum, re quippe verà verissimà seu ob aures oclusas, seu ob vehementem animi in alia distractionem voluntariè m ignoro, sintne locuti Gracè, an Hebraicè, at hoc testimonium non est huc sufficiens, siquidem, & repugnat Lex Coram Titio. referenda *seq. num. 492.* & Testis argumentans, seu judicans nihil probat. Alexand. *Consil. 50. num. 12. Lib. 5.* talis autem Parochus debet necessariò argumentari, & judicare, igitur nihil probat, ergo nequit fungi officio Testis, ergo nec Parochi. Hoc, puto, si perpenderit Pontius, dissimulasset suam frigidam impugnationem, qua proinde insuper habità, dico, etsi affectans non audire in circumstantiis à Pontio expressis persape satis audiat, præsumptionem tamen, quòd re ipsa perceperit percipiendâ, non esse tam firmam, quin judex Ecclesiasticus possit, & debeat fidem habere tali Parocho juranti, se planè non intellexisse, quæ dixerunt, nisi fortè Scentoreâ sint usi voce.

Dico insuper, mihi non probari resolutionem Fagnani *in cap. Quod nobis. De clandest. Despons. num. 54.* quam dat hisce verbis: Si duo contrahant coram Parocho, & Testibus per verba de presentia, non tamen Parochus sit tunc formaliter adhibitus, dum forsitan conjugii (an convivii? certè typus Romanus, sicut & Coloniensis Fagnani habet: conjugii vel confabulationis

bulationis causa, vel aliud tractandi adesset, audivit hujusmodi contractum fieri, & postea alter contrahentium velit ab hujusmodi contractu ratione hujus defectus resilire, Sacra Congregatio censuit, posse, nisi alia intervenerint, qua Parochum a contrahentibus adhibitum fuisse arguunt. Ita Fagnanus, siquidem potest merito dubitari de ea sententia sacrae Congregationis, etenim ex Diana Part. 10. Tract. 13. Resol. 16. & Bossio apud ipsum, plus non colligo, quam quod Congregatio exigat contractum ita celebrari coram Parocho, ut appareat a contrahentibus ea de causa adhibitus fuisse. Atqui potest apparere, fuisse adhibitum ea de causa, etiam si tempore convivii, aut confabulationis, aut etiam transitus dicant, eo prater omnem suam expectationem audiente, hæc verba: Domine Paroche, en! serio accipio jam hanc feminam in meam uxorem: Hunc virum in meum maritum. Facit huc apertè Lex Coram Titio. ff. De verb. signif. ubi dicitur: Coram Titio aliquid facere jussus non videtur, eo presente, fecisse, nisi is intelligat. Fergit I. C. Florentinus: scire autem, non etiam velle is debet &c. Quare ego cum Diana, & Barbosa cit. cap. 21. De Parocho n. 50. & in Trident. sess. 24. De Reform. cap. 1. num. 77. aliisque plurimis, quos hi duo referunt contra Pontium, atque alios, arbitror, nullam aliam formalem adhibitionem Parochi exigi, quam ut contrahatur coram eo sufficienter cognoscante, quid agatur, seu dicatur, ut magis declarabo tribus eventis infra num. 506. & 538. ac declaratur Casu nostri Sigeberti, de quo n. 451. Adhæc attinet *validè*, licet aut nihil plane loquatur, aut Episcopus ipsi interdixerit, iusta ex causa, quia nequit restringere potestatem jure communi concessam Parocho. Sanch. Lib. 3. Disp. 32. n. 2. sicut & *validè* assistit Delegatus a Parocho, licet Episcopus vel tali vicario inhibuerit assistentiam. Congregatio Cardinal. apud Gallemart. in cit. cap. 1. Trident. num. 10. vel Parocho prohibuerit delegationem generatim, aut respectu certi generis personarum. Sanchez loc. cit. Dicastillo. Disputat. 3. numero 103. nisi fortè veruerit per Decretum irritativum actus. Diana loc. cit. Vide Perez Disp. 41. sect. 4. Sicut & tam delegans, quam delegatus assistunt *validè*, licet, sint excommunicati, suspensive. Tannerus loc. citat. Dicastillo loc. cit. dub. 10. & alii apud hunc, contra alios, etenim hæc censura non privant jure vel assistendi, vel dandi (ut contra Dicastillum loc. cit. num. 7. & alios rectius sentit Sanchez Lib. 3. Disp. 21. Perez & alii) licentiam ad assistendum, quandoquidem assistentia est valde imperfectus actus jurisdictionis, si tamen actus. Sanchez loc. cit. Unde nec obest, etsi sit privatus administratione Sacramentorum, quia assistentia est improprie administratio Sacramenti. Sanchez *ibidem*. Et probabiliter tantum venialiter peccat, per se loquendo, assistens, licet non proferat illa verba;

Ego vos in Matrimonium conjungo. Tanner. n. 117. post Sanchez contra Rebellum, & alios. Quæ dixi de Parochi assistentia tunc etiam valida, quando est ipsi vetita ab Episcopo, confirmat hic nudius quartus disceptatus

Casus varia involuens.

Sosthenes clandestinè contraxit per verba a de presenti, in loco, ubi receptum est Tridentinum, cum Syncretica, qua mox penitentie ducta celebravit cum simplicitate sponsalia, at Sosthenes facta primâ denuntiatione opponit se, desertur lis ad Episcopum, seu ejus officialem, qui cum jubere procedi nihilominus ad alteram denuntiationem, pro vocat Simplicium ad superius tribunal, qui tamen appellatione non attendit, sed repulsa, mandatur Parocho, ut conjungat utrumque matrimonialiter. Facta copulatione adfertur sententia judicis ad quem, pronuntians, fuisse rectè appellatum, malè judicatum, atque idcirco mandantis, ut Syncretica nubat Simplicio. Valde fuit dubitatum. I. An Sosthenes iure depoposcerit sibi Syncreticam in conjugem? 2. An jure appellavit? 3. An durante appellatione potuerit validè contrahi illud secundum Matrimonium, quandoquidem iudex, ad quem inhibuit copulationem?

Nonnulli viri docti, quibus hic minimè factus Casus propositus fuit, judicârunt, illud Matrimonium fuisse quidem validum, attamen illicitum, eò quod durante appellatione fuerit contractum. Alii licitum, eò quod meritò nihil fuerit delatum appellationi, Alii nec licitum, nec validum, eò quod Superior iudex inhibuerit, ne parochus assisteret. Hoc ultimum iudicium spectat quidem solum ad hunc locum, nihilominus tamen, quia fui interrogatus ego, quid de hisce tribus, aut quatuor punctis sentirem, & revera interest etiam parochorum, quibus quandoque proponuntur, talia dubia, nôsse, quid seu certò, seu probabiliter de iis pronuntiarî possit, dicam, quid de singulis mihi videatur.

I. Probabile est ex illo Matrimonio clandestino non fuisse ortam obligationem sponsalitiâ, P. Sanchez Lib. 1. De Matrim. Disp. 2. Barbosa in citatum textum Tridentini Concilii, & plurimi alii apud hunc contra alios, etiam multos, & magnos. Ratio illorum est, quia & concilium disertè tollit ejusmodi clandestinè contrahentibus omnem habilitatem, consequenter omnem obligationem, & ita detestatur ea Synodus talem copulationem, ut planè videatur nolle ipsi quidquam adesse virium.

II. Consequenter malè ut sic, egit Sosthenes, quòd & voluerit impedire secundum Matrimo-

rimonium, & appellaverit a sententia contra ipsum lata, Ratio est, quia appellatio inventa est, non ut sit iniquitatis defensio, sed innocentie præsidium, ut sapienter notavit Glossa in cap. Cum appellationibus 5. De appellat. in 6. verb. deferendum.

III. At verò absolute, & per se loquendo potuit legitime appellare Sosthenes seu provocare ad superiorem iudicem. Ratio est, tum quia Tractat. seq. num. 386. cum aliis contra P. Sanchez ostendimus, Matrimonium Sosthenis, etsi clandestinum, habuisse vim sponsalium, tum quia leges tam civiles, ut nominatim Lex 2. Cod. De litigios. quàm Canonicae toto Tit. De appellation. in 5. & 6. absolute dant locum appellanti, gravatis sententia inferioris iudicis, excipiendo solum frivolas appellationes, ut loquitur Clemens V. cit. cap. 5. Cum appellation. frivola autem appellatio est, quæ sine legitima causa interponitur, Barbosa. in cit. cap. Cum appellationibus, seu quando appellat is, qui non est injustè gravatus P. Errenricus Pirching. Lib. 2. Decretal. Tit. 28. seu De appellat. num. 66. qui, inquam, non manifestè injustè gravatus, si enim prudenti ratione ductus provocavit, non dicitur appellare sine legitima causa, ergo nec frivole. Tunc autem adest legitima causa, quando jus & obsecrum, atque utrinque stant graves viri, gravesque rationes, sicut probat praxis omnium tribunalium superiorum, quæ illos solos appellantes condemnant in expensas, quos habent pro temere litigantibus, non litigat autem temere, qui nititur prudente ratione, siquidem is solus est temerarius litigator, qui contemnit leges Barbosa. in Opusculo dictione. 405. subscribens Cajetano in 2. 2. S. Thom. quest. 13. art. 3.

IV. Hac doctrina stante non potuit iudex a quo repellere appellationem, & consequenter non potuit mandare Parocho, ut assisteret secundo Matrimonio, constat enim ex cap. Venientes 19. & cap. Dilectis 55. De appellation. auctoritatem iudicis inferioris suspendi per appellationem legitimam, & quidem sine aliâ inhibitione, P. Pirching. loc. cit. num. 218. post Gloss. Abbatem, Marantam & alios.

V. Nihilominus tamen Parochus validè adstitit tali Matrimonio, esto supponamus fuisse ipsi a iudice ad quem, legitime vetitum, ne assisteret. P. Sanchez Lib. 3. De Matrim. Disp. 27. num. 4. adferens hanc optimam rationem, quòd assistentia non sit in rigore actus jurisdictionis, appellatio autem per se loquendo suspendat solos actus jurisdictionis concernentes causam in qua est appellatio. Vide hanc in rem casum relatam supra num. 19.

VI. Adde tamen, quandoquidem notant Doctores, esse penes iudicem a quo pronuntiare, utrum omnibus expensis videatur esse deferendum appellationi nec ne? Eam ob rem à me non absolute damnari iudicem nostri Sosthenis.

XII. Quando sponsus, & sponsa spectant ad duas diversas Parochias, poterunt contrahere in utralibet. Sanchez loc. cit. Disp. 19. Dicastillo num. 52 ex communi, & Declaratione Cardinalium. Et ita quidem, ut si Parochus assistat in Parochia sponsæ absque facultate Parochi loci, valeat quidem actus. Barbosa. De Parocho Part. 2. cap. 21. num. 45. cum plurimis, itémque Prosper Fagnanus in cap. Quod nobis. De spons. impub. num. 33. referens Declarationem ipsiusmet Pontificis, qua revocabatur alia Declaratio facta in contrarium, at ex Decreto B. Pii V. apud Tannerum num. 116. sit puniendus, sicut & est puniendus, si uterque sit suus Parochianus, copulet autem in aliena Parochia. P. Tannerus loc. cit. num. 120. cum P. Henriquez contra P. Sanchez Disp. 19. num. 18: adeò, ut & suspensionem incurrat juxta Tannerum, & efficiat, ut Matrimonium non valeat juxta Navarrum, nimis sanè rigidum, cum Salzedo, & Pontio apud Dicastillum num. 55. meritò mitiorem, cum Sanchez, Perez, Laymanno, Rodriguez, Henriquez, Barbosa De Paroch. loc. cit. num. 65. al. is. Illud certum, quòd, qui alienos parochianos conjungit sine vera licentia Parochi, sit tamdiu suspensus ab officio Parochiali, donec absolvarur ab Episcopo Parochi, cujus invasit jus, nam ita decernitur in Tridentino sess. 24. cap. 1. De Reformat. Matr. nisi bona fides illum excuset, aut ignorantia etiam crassa. Perez Disp. 42. sect. 5. Est & illud certum, quod notavit Fagnanus cit. cap. Quod nobis. num. 37. quando Parochus suos parochianos copulat in aliena Parochia de licentia Parochi loci, non dici conjungere nomine hujus Parochi, sed verè proprio, sicut quando Episcopus suas functiones obit in aliena Diocesi erga suosmet Diocesanos, illis impertiendo e. g. Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, dicitur rectè hæc facere jure proprio.

XIII. Parochus illicitè interest Matrimonio vagorum, nisi post inquisitionem eos cognitos habeat, licentiamque obtineat ab Ordinario. Trident. Concil. cit. sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrim. quòd etiam statuunt Constitutiones Synodales hujus Diocesis Constantinens. cit. tit. 16. num. 13. addente Clemente X. in Instruct. representanda ad finem hujus Operis §. 16. esse prius perendam fidem, seu testimonium Ordinariorum ipsorum. Intelliguntur autem nomine Vagorum illi, qui non habent ullam certam sedem, aut domicilium, in quo habitent, esto superstit adhuc vicus, vel pagus, ubi nati, educati sunt: Secus si in una, eademque terra per octo Annos habitârunt. Congregatio Concilii teste Gallemart. in Tridentinum Capite 7. De Reformat. Matrimonii. At vero Vagis annumerat Lessius in Auxiliario verb. Matrimonium Casu 13. milites, qui quidem sunt in aliquo præsidio, sed tamen pendunt à nutu ducis emittentis, vel evocantis ad

D d

aliud

aliud præsidium, vel ad exercitum. Sicut & Dicastillo *num. 52.* post Sanchez *Disp. 19. & 23.* rectè vagis annumerat illos, quorum alteruter 496 rectè vagis annumerat illos, quorum alteruter potest, cum cautela paulò ante indicata interesse vel quilibet Parochus cuiusque loci, in quo hospitantur, ut fatentur omnes, vel etiam quilibet alius Parochus juxta Sanchez *num. 23.* Layman. *Lib. 5. Tract. 6. cap. 10. num. 7.* Basilium Pontium, & alios apud Dicastillum *num. 132.* dissentientem cum Perez, & Coninck *Disp. 27. num. 20.* dicente: Vagi debeat contrahere coram Parocho loci, in quo pro tempore hospitantur, atque numero 131. annumerantem vagis illos, qui habitantes in urbe constante pluribus Parochiis, jam morantur intra fines unius, jam intra alterius, ad dentem *num. 133.* si vel Lege, vel Consuetudine sit alicubi determinatus Parochus pro vagis, coram hoc solo posse *valide* contrahere. Ergo ex sententia Sanchezii D. Parochus ad S. Stephani Constantiæ assistit *valide* Matrimonio vagi, morantis intra fines Parochiæ S. Pauli ejusdem urbis, at non *valide* juxta Coninck. Spectanda tamen consuetudo recepta, Laym. *ibid.*

APPENDICVLA MILITARIS.

Parochus A. copulavit militem B. cum puella C. sua Parochiana, idque fecit infcio Capellano cohortis, ad quam spectabat Miles B. qui quidem Capellanus obtinebat jurisdictionem Parochialem in illum Militem. *Quæstum fuit literis ex Domino D. postea ex me, an valide, an licite id factum? Ratio dubitandi poterat peti ex eo, quod nunc primum retulerim ex P. Dicastillo, si pro vagis constitutus sit proprius Parochus, eorum hoc solo contrahi valide; atqui ex una parte milites castra sequentes annumerantur vagis. Suprà num. 495. ex altera Capellanus Castrensis constitutus est pro omnibus Sacramentis administrandis militibus, & consequenter pro copulatione.*

Nihilominus tamèn respondi, Parochum A. *valide* assistisse, etenim est generalis doctrina, quòd quando sponsi spectant ad duas diversas Parochias, possint pro lubitu eligere alterutrum ex Parochis. Suprà *num. 283.* Quare doctrina Patris Dicastillo de vagorum Matrimonio necessario contrahendo coram eorum proprio Parocho, intelligenda est in casu, quo uterque est vagus, non in quo alter non est vagus, sed habet proprium Parochum, etenim jura juribus sunt concordanda. Equidem si Capellanus ille assistisset tali Matrimonio, fuisset hoc habitum pro legitimo, ergo & pro legitimo id, quod & quatenus sua presentia firmavit Parochus A. quia de similibus simile est iudicium.

Nec solum *valide*, sed etiam *licite* per se lo-

quendo id officii præstitit Parochus A, utebatur enim jure suo.

XIV. Quando quis habet duo domicilia, 497 prout habere posse, tradidi in *Alphab. Ordin. & Extrem. Vnction. num. 292.* potest contrahere coram Parocho alterutrius domicili. Licet verò Princeps censeatur esse civis omnium urbium, omnium pagorum sui Principatus, non tamen *valide* ducet conjugem in quovis ejusmodi loco. Lugo in *Respons. Moral. Lib. 1. dub. 37.* sed solum coram illo, qui est Parochus palatii, in quo ordinariè residet. Lugo *ibid.* Vide intra *num. 508.*

XV. Parochus, habens in sua Parochia ali- 498 quos hæreticos, licet assistit eorum Matrimoniis, judice Laymanno *cap. 4. illicitè*, nisi specialis causa excuset, arbitro Tannero *cit. Disp. 8. quæst. 4. num. 53.* eò quòd hæretici sacrilegè suscipiant hoc Sacramentum. Sed quia nimis difficile est, negare his potestatem contrahendi, vel eos adigere, ut accedant Prædicantem earentem jurisdictione in illos, ideo sententia prior reducenda erit in praxin.

XVI. Quanquam Tannerus *cit. quæst. 3. te-* 499 statur, esse à Congregatione Concilii Trident. declaratum, quòd Episcopus nequeat prohibere suis Parochis, ne assistant huic Sacramento extra Ecclesiam, attamen Constitutiones Synodales hujus Dioecesis *cit. tit. 10. num. 11.* ita loquuntur: *Parochi omnes in nullo alio loco, quam in Ecclesia ipsa sponsos Matrimonio conjungant: In privatis autem edibus nunquam, nisi facultate à Nobis, vel à Vicario nostro in scriptis concessa.* Quod etiam in Colonienfi, Pannonitanæque Synodis statutum esse, testatur Diana *Part. 1. Tract. 4. Resol. 279.* & ego de Mechlinienfi.

XVII. Quando Matrimonio jam celebra- 500 to coram Parocho deprehenditur subfuisse impedimentum, renovandus quidem communiter est ab utraque parte contractus, ut ostendimus in *Theolog. Juridico-Moral. cap. 37. num. 133.* attamen necesse non est, Parochum intervenire huic renovationi, sicut observavi *ibid. num. 137.* ex Navarro referente Declarationem B. Pii V. & stylum Pœnitentiariæ Romanæ, quamvis unus ex admodum Reverendis & Spectabilibus Dominis Decanis hujus Dioecesis, miserit mihi authenticum documentum, quo nominabantur Parochus, & Testes Matrimonii, renovati cum dispensatione Illusterrimi Domini Nuntii Lucernensis, inter duo parva conjugum, Annis duodecim ante conjugatorum, ignorato impedimento consanguinitatis in tertio, & quarto gradu, quòd etiam sentio esse ad evitanda incommoda faciendum, quando impedimentum est notorium. Vide plura pro nostra hac resolutione *Tractat. seq. Cas. XI. num. 415. & in Quinario Tract. 5. cap. 37. num. 134.*

XVIII. Occur-

498 XVIII. Occurrit quandoque casus, quo vel Episcopus, vel Parochus tenentur ex charitate delegare alteri suas vices. Declaro

Exemplo concubinariï respicientis.

Qui cum fuisset usque ad senectam ita tectè usus concubinâ, ut ab omnibus haberetur pro vera conjugè, denique, horzatu Sacerdotis è nostra Societate, adjecit animum ad eam jungendam sibi Matrimonio. At cum nollet, quemquam mortalium esse conscium, præter illum suum Confessarium, sui ab hoc literis consultus, quid agendum censerem?

Respondi, esse omnibus modis inducendum illum vetulum (qui ab annis plus duodecim cœlum terrâ mutavit) ut pateretur adesse duos Testes, saltem è nostra Societate, sine Testibus enim Matrimonium certò non substituturum. De Parocho non esse magnam habendam sollicitudinem, hunc siquidem, aut certè Episcopum, cognitò tanto animæ periculo, facillè permissuros, ut ille ipse Confessarius fungeretur officio Parochi, videri autem rectè recurrentum ad Episcopum, utpote qui & simul possit dispensare in denuntiationibus. Dictum, factum, dispensavit, vicèque Parochi delegavit Confessario, qui adlegit Testes non ingratos capulari sponso. Profectò cum sit Pastoribus animarum data potestas, non in destructionem, sed in ædificationem. 2. *Corinth. cap. 13.* ipseque Episcopus sit suorum Dioecesanorum parens juxta S. Clementem. *Constit. Apostolic. cap. 30.* ac velut pupillorum pater S. Basil. *Epist. 6.* peccat autem pater graviter adversus pietatem paternam, nolens, cum facillimè possit, succurrere filio constituto in periculo gravissimi mali corporalis, non video, quo pacto excusari possit à peccato mortali Episcopus, qui in casu, quem posuimus, ostendit se minùs indulgentem, quam is, de quo hïc sermo, & quem possum dicere fuisse nunc D. Antonium Episcopum Brixinensem. Certè ille miser concubinariù ob publicum officium apprimè honoratus, non tam ex malitia, aut superbia, quam ex infirmitate supplicabat pro gratia illa duplici, constitutus in discrimine damnationis æternæ, si negaretur: ergo negari absolutè nec potuit, nec debuit.

A P P E N D I X. I.

Ad hunc Cas. XVIII.

Feci superius mentionem de Matrimoniis initis, renovatis coram ministris hæreticis, initis quoque partim ab A Catholicis, partim à Catholicis, in terris hæreticorum, nullus Theologorum, quos tunc, cum adornarem primam editionem, habebam ad manum, tam distinctè, & copiosè explicavit illas circumstantias, atque Petrus Marchantius, postmodum à me vi-

499 sus, cujus liber, quia fortè perveniet ad manus multò pauciorum Parochorum, quàm hic meus, quemadmodum testabuntur ipsi bibliopola, non dubitavi, me gratiam initurum à compluribus eorum, si sint hujus Sectionis at- tererem omnia, quæ circa indicatas circumstantias exhibet ille Scriptor in citato Tom. 3. *Tribunalis. tit. 7. Quæst. IV.* ubi sic scribit.

Advertendum est, in Hollandia, quoad spiritalia, duplicem velut reperiri Christianam, Rempubliam. Alia est Pseudo-Ecclesiæ, quæ est hæreticorum, & Synagoga Sathanæ, in qua, ritus sacri, & cæremoniæ transferunt vel in politicas sanctiones, vel in adulterinos ritus. Unde, ut Matrimonia non sint clandestina inter eos, vel contrahuntur coram Magistratu, vel coram Ministro. Et cum hæc Rempubli- non tantum sit hæretica, sed etiam schismatica, non agnoscens caput Ecclesiæ, & Vicarium Christi, frustra de legibus Ecclesiæ ab illis servandis disputamus, cum nec Legislatorem, agnoscant, sed legem, & jugum excusserint. Unde sive ex erronea conscientia, sive argumentosa, sive etiam dissimulante, & non urgente Ecclesiâ verâ sua præcepta, quia inutiliter illa urgeret, tanquam exleges à Lege Ecclesiastica habendi sunt, ideoque nec nobis de illis sermo.

Alia est in illis locis Ecclesia vera, Catholica Romanæ membrum, & de Matrimonio Catholicorum potissimum hïc ago, & pono sequentes conclusiones.

Conclusio I.

In locis Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ, & in quibus non constar, legem Tridentinam fuisse legitime promulgatam, & vi ejusdem Concilii aliquo notabili tempore, saltem unius, aut alterius Anni communiter, & passim observatam, pro non promulgata habendam esse.

Conclusio II.

Sola adhibitio presentia Parochi, etiam d multo tempore usurpata in illis locis, non est, sufficiens signum promulgatæ Legis Concilii Tridentini. Ratio est, quia ante Tridentinum, etiam præcepto, & ritu Ecclesiæ presentia Parochi adhibebatur, & proinde talis usus in priorem legem, sive Ecclesiæ præceptum referri potest, non autem in vim Concilii, nisi aliunde constet.

Conclusio III.

In dubio, an sit Concilium Tridentinum e promulgatum, & lex de presentia Parochi sufficiens usu confirmata in illis locis, probabilius habenda est pro non observata, in quibus non potest probari observata.

Conclusio IV.

Resstituto tantisper cœtu fidelium in Hollandia, & Episcopis, ac Vicariis Generalibus, Paro-

Parochis, & aliis Ministris Catholicis restitutus per Hollandiam, maximè verisimiliter ab iis, qui Romanæ Ecclesiæ adherent, Concilium Trident. & ejus Leges, & specialiter de præsentia Parochi, in Matrimonii usu communi receptæ sunt, adeoque in locis, ubi de communi usu constat, lex de Parochi præsentia in Matrimonii, jam obtinuit, nec absque invaliditate Matrimonii (ubi nullum est periculum, aut justum Impedimentum) omitti potest. Ratio est, quia, etsi in Territorio quoad politicam civilem Concilium Tridentinum possit supponi non receptum, quia tamen cæctus fidelium in politica Ecclesiastica Rempubli- cam quandam facit, & in eodem Territorio politicam Ecclesiasticam obtinet, legibus ejus usu receptis se conformare debet. Suppono autem, legem de præsentia Parochi à fidelibus, velut in Parochias congregatis, ex zelo fidei, & reverentia ad Ecclesiam Catholicam Romanam, & Tridentinū, ejusque Leges susceptam, ex Vicariorum Generalium in Spiritualibus sollicitudine introductam esse, adeoque regulariter, & communiter, ubi justum Impedimentum non est, observari debet.

Conclusio V.

In Hollandia, Zelandia, & terris sub Statibus Hollandiæ, & hæreticorum jugo degentibus, ubi sine gravi periculo, aut dispendio, gravique incommoditate, Parochi, vel Sacerdotis legitime delegati præsentia haberi non potest, licet Catholicis absque Parochi præsentia Matrimonium celebrare, & sic celebratum validum est, adhiberi tamen debent testes, & alia quæ adhiberi possunt.

Hæc Conclusio mihi clara est ex Responsione sacre Congregationis super Concilium Tridentinum ad Episcopum Tricarientem, Si verò, inquit, Parochia, in qua fuit aliquando observatum Decretum, Parochi careat, & Cathedralis in idem Episcopo, & Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium Sacerdotem ad idem delegandi, nulliusque alium ibi sit, qui vices Parochi, aut Episcopi suppleat, Matrimonium valet absque præsentia Parochi, servata tamen in eo, in quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus Testibus, Si verò extent quidem Parochus, & Episcopus, sed, nullo consensu Vicario, uterque metu hæreticorum lateat, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium absque Parochi, adhibitis tamen duobus Testibus.

Quæres, quid si ad evitandum clandestinum Matrimonium coram Magistratu, vel Ministro hæretico, juxta communem & civilem Territorii morem contraherent? Respondeo, cum in Matrimonio Catholicorum reperitur interdum duplex contractus, alter Sacramentalis, sive qui ad Sacramentum Matrimonii sufficiat: alter civilis, qui respicit communionem honorum temporalium, hæreditates, successiones, dotationes &c.

Ad Sacramentalem quidem requiri, ut Leges Ecclesiasticæ ad amissum, juxta Ecclesiæ explanationem, observentur, & quidem, ubi Decretum Concilii Tridentini invaluit, ut coram vero Parochi, vel delegato fiat, imò semper, ut saltem ad benedictionem assistentia Parochi requiratur, ad quæ nihil Magistratus, vel Minister hæreticus conferre potest. Imò coram Ministro hæretico contrahere vel irreverentia Sacramento illata deputaretur, vel periculum nonnunquam esset pravæ interpretationis, quasi Catholici sic contrahentes hæreticis in sua hæresi consentire externo facto viderentur. Quantum tamen ad contractum Civilem, ut de communione bonorum, legitimatione prolium, successioneibus, & hæreditariibus, ac dotationibus publicè, & civiliter constaret, si ita legibus civilibus constitutum esset, liceret Catholicis coram Magistratu, aut personis Legè constitutis contrahere ad actum civilitatis, ita tamen, ut vel prius, vel posteriùs ad rationem Sacramenti Catholici contrahentes catholicè contraherent ante omnem Matrimonii usum.

Hæc Petrus Marchantius, cui non subscribo, quatenus tradit nonnulla contraria iis, quæ ipse statueram in superioribus.

APPENDIX II.

Ad eundem hunc Casum.

Convenit me hoc mense Octobri vir nobilis, è longinqua regione negotiorum causâ huc profectus, ut ex me cognosceret, quid judicarem de hoc in ea regione

Notorio Casu.

Damocles celebravit Matrimonium per verba de præsentia cum Dionysia, non coram proprio Parochi, sed coram illo, in cujus Parochia tunc degebat Dionysia, puella, inquam, carens proprio domicilio, at pro honoraria familia jam in hoc, iam in alio loco vitam agens apud sanguine, vel affinitate junctos. Damocles pœnitentia ductus deserit Dionysiam, à se intactam, ducitque aliam, coram proprio Parochi, non tantum ignaro prioris Matrimonii, sed securo fidei duorum, qui interrogati, an non esset ipsis compertum ullum Impedimentum, negaverunt, tamen si conscii prioris illius conjugii. Repetiit jam pridem Dionysia suum Damoclem, at hic detrectat redire ad eam, causatus turis multiplicem prolem susceptam è secunda uxore, tum invaliditatem prioris conjugii ob defectum partim consensûs legitimi, utpote ficti, partim Parochi etiam legitimi, utpote vel nullâ absolute, vel nullâ respectu copulatorum jurisdictione præditi.

Quærat igitur ille vir nobilis. 1. Vere valuerit primum conjugium? 2. An, si causa deferatur ad superiorem judicem (est enim jam condemnatus ab inferiore) spes sit absolutiois? 3. An si supplicet Sedi Apostolicæ pro diremptione prioris Matrimonii Rati, & non consummati, videatur impetraturus dissolutionem?

Respondi ego I. Si Damocles solum fictè contraxit, certò defuisse valorem priori contractui. Omnes DD. nam Matrimonium solo consensu contrahitur. Cap. Cum locum. De sponsal. & Matrim. At verò si adfuit consensus, valori non obtuit, quod contractus celebratus sit in loco illo, in quo neuter habebat domicilium. Etenim liquet ex specie facti, Dionysiam fuisse propriè vagis annumerandam, & ex dictis hoc ipso (Casu XVIII. n. 495. & 496. ubi etiam addidimus, tum quemlibet vagum posse copulari à quovis Parochi loci, in quo tunc existit, tum huic privilegio vagorum esse locum, etiamsi tantum alteruter sit vagus, ergo si Sacerdos, qui eos conjunxit, erat præditus vel ordinariâ, vel delegatâ jurisdictione, in veros parochianos illius loci, non est ambigendum de sufficiente respectu illorum duorum.

Sed ajebat ille vir nobilis, Parochiam, in qua fuerunt illi duo conjuncti, esse incorporatam in spiritualibus, & temporalibus Ecclesiæ Collegiæ, cujus Capitulares singuli prærendunt jurisdictionem Parochialem, ita ut nullus præditus sit majore potestate, quàm singuli è reliquis, nec habeant Vicarium.

Respondi II. Id, quod assereretur de illa præensione, esse valde alienum à more communi cæterarum per orbem Collegiarum Ecclesiarum. Etsi enim in quibusdam earum moris est, ut singuli è Canonicis possint in necessitate aliqua excipere confessiones omnium spectantium ad illam Capitulo incorporatam parochiam, inprimis tamen debent omnes esse approbati ab Episcopo, etsi quippe ea Parochia sit incorporata ipsorum Collegiæ, non tamen sequitur, singulos esse verè Parochos, & proinde jure ipso juxta Tridentinum Concilium approbatos, sicuti nec ex eo, quod omnis Episcopalis jurisdictio sit, Sede vacante, penes Capitulum Cathedralis. cap. His quæ, & cap. Cum olim. De major. & obed. sequitur, quod singuli sint eâ præditi jurisdictione. Deinde quemadmodum unius Ecclesiæ tanquam sponsæ unicus est Episcopus cap. Sicut alterius. 7. quæst. 1. ita & unius Parochiæ unicus Parochus, etenim & in apibus princeps unus est. Cap. In apibus. 7. quæst. 1. & grues unam sequuntur ordine literario. S. Hieronymus, relatus in cit. Cap. In apibus. Vide Barbosam De Parochi Part. 1. cap. 2. num. 44.

Quare non perspicio, quo aut sensu, aut ju-

re, valeant singuli dicere, se pollere jurisdictione Parochiali, ac posse se titulo Parochiali omnia administrare Sacramenta, nisi fortè mutant vices, ita ut unus eam potestatem exerceat hoc mense, alius alio, vel tunc solum exerceat, cum nemo alius adest. Quæ ratio distribuendi, partiendique actuali jurisdictionem, etsi repugnet moribus Ecclesiarum Germanicarum, solitarum constituere saltem Vicarium, quia tamen non est contraria juri Divino, potuit per decursum longissimi temporis, sicut, & per dispensationem Pontificis (per quam possunt etiam duo Episcopi præfici uni Episcopatu, singuli in solidum juxta Dianam Part. 12. Tract. 1. Resol. 73. atque alios, repugnante fortiter, eruditèque ut solet, Theoph. Raynaudo in Biopite Ecclesia punct. 3.) evadere legitima: qua de re cognoscere pertinet ad Episcopum, non ad privatum, distitum centum leucis.

APPENDIX III. CATHEDRALIS.

Posse duos Episcopos ex sententia Dianæ loc. cit. Azorii Part. 2. Lib. 3. cap. 29. quæst. 13. & aliorum contra Joan. à Sanctissimo Sacram. De Priore Australi, Part. 3. num. 333. & alios, præfici in solidum uni Episcopatu, imò duos Parochos uni Parochiæ, videtur inde confici; quod, tamen Episcopus sit de jure communi, propriè, & immediatè, non quidem singularum suæ Diœcesis Parochiarum (sicuti erat olim, quando ante divisionem Parochiarum Sacerdotes per Episcopatum dispersi fungebantur officio solum coadjutorum, ut reliquos inter notat Barbofa De jure Ecclesiast. Lib. 3. cap. 26. §. 2. num. 4.) sed tamen suæ Cathedralis Parochus. Barbofa ibid. post Abbatem in cap. Cum contingat. De decim. & alios, nihilominus pluribus in locis habet Cathedralis suum alium Parochum, ut nominatim de Augustana restatus est mihi vir fide perquam dignus, addens, unum è Cathedralibus Canonicis non modò appellari, esseque verè Parochum Cathedralis, sed insuper habere cooperatorem, ego verò de nostra Constantiensis scio jam plus viginti Annorum experientiâ, qua non modò vidi exerceri ab ipso erga Dominos Canonicos Cathedralis, eorum Capellanos, Aedituos Advocatos Consistoriales, & Procuratores, aliisque que mancipatos servitiis Episcopalis & Cathedralibus, omnia (præterquam quod paschalem Communionem in æde Cathedrali cum lativè præbeant vel ipse Illustrissimus Episcopus, vel ejus in Pontificalibus Vicarius Generalis, & cum deducitur ad sepulchrum funus Canonici Cathedralis, tum D. Decanus Cathedralis præcedat feretrum,) quæ cæteri Parochi erga suos Parochianos, sed etiam quod in literis suæ institutionis expressè nuncupetur Parochus Ecclesiæ Cathedralis. Hæc sanè instantia conciliat probabilitatem opinioni Dianæ, impugnata à P. Raynaudo, utramque ita re-

linquo in medio, ut tamen asseram, Raynau-
dianam esse conformem juri communi, con-
suetudinarioque, Dianam verò stabiliri in-
stantià fortè nec in Italia, nec in Hispania seu
notà, seu in similem usum deductà.

At verò mense Decembri Anni 1677. D. N.
Canonicus Collegiatae Ecclesiae Waldkirchen-
sis in Sylva Hercinia hujusce Diocesis, mihi di-
fertè asseveravit, & se, & singulos à suis D. D.
Collegis revera pollere illa parochiali potesta-
te, de qua hìc sermo, ac proinde esse penes pa-
rochianos eligere pro Sacramentis Baptismi,
Penitentiae &c. cæterorumque à simplici Sa-
cerdote conferribilium, seu hunc, seu illum Ca-
nonicum.

III. Provocatio ad superius tribunal est
plenissima periculosa alex, in quantum ea ni-
tatur allegatione ficti consensùs, huic enim al-
legationi nihil prorsus deferri debet nisi cla-
rissimis indiciis proberetur, sicuti ex instituto vi-
dere licebit infra *Tract.* 10. *Caf. XI. num. 430.*
& *seqq.* at verò in quantum eadem appellatio
fundat se in absentia legitimi Parochi, judica-
bit de ejus probabilitate is, qui melius, quam
ego, per spectata habet jura illius Ecclesiae Col-
legiatae.

IV. Nulla, vel perexigua spes ponenda est
in benignitate Sedis Apostolicæ: Nulla: si
prior uxor repetat suum Damoclem, respon-
debit enim Pontifex: *Quod Deus conjunxit, ho-
mo non separet.* Matth. 19. singulariter cum in-
juria alterius, *nostra enim intentionis non est*
(nec esse debet) *alteri præjudicium generare.*
text. cap. Super eo. 15. De offic. jud. deleg. Per-
exigua, tamen consentia Dionysia, quia non
est dignus, qui Ecclesiae benignitatem facile expe-
riatur, cuius salubria monita (præcepta) con-
tempserit. Trident. Concil. Sess. 24. cap. 5. *De*
Reform. Matrim. ubi cum Concilium expressè
loquatur de contrahentibus cum neglectu so-
lennitatum, longè magis adverstatur iis, qui
induxere falsos Testes.

Nihilominus tamen, quia & Synodus illa
ita temperat suam rationem adverbio facile
non præcludente omnem omnino spem, & ne-
mo debet alterius odio prægravari. *Reg. 22. n.*
6. nec ex alterius malignitate damnum pati.
L. Ex liberis. Cod. De acquir. & retin. possess.
præsertim innocens, altera autem uxor Damo-
clis supponitur fuisse prorsus ignara prioris
conjugii, & insuper solet Mater Ecclesia habe-
re singularem rationem educationis filiorum,
qui communissimè meliùs educantur in conju-
gio, quam extra illud: eam ob rem censui, non
esse Damocli deponendam omnem fiduciam,
impetranda dispensationis Apostolicæ, casu,
quo liceret per Dionysiam supplicare. Et ve-
rò, quia negotia, in quibus nihil amittendum
timetur, sed potiùs lucrum speratur, audacter
tractanda sunt. Baldus relatus à nobis *Tract. 8.*
num. 824. videtur omnibus perpensis consul-
tum, ut Damocles pulset fores, quæ hactenus

patuere tot chiliadibus afflictorum respiscen-
tium, & nominatim quibusdam supplicantibus
pro dissolutione Matrimonii Rati.

APPENDIX IV.

Casus doli perrari.

Sabbatinus Cavallerius, & Blasius Sal-
vardus ex loco Varingrana superioris,
Diocesis Bononiensis, aliàs de mense Martii
Anni 1666. ne impediretur Matrimonium in-
ter Dominicam Cavalleriam horum respecti-
vè siliam, & cognatam, & Josephum Clericum
ex eodem loco, qui ne dum dictam Domini-
cam carnaliter cognoverat, sed illam desflo-
râsse præsumebatur, probatâ priùs per se ipsos
libertate statùs ipsius Dominica, & Josephi
Salvardi ex loco Caselochii ejusdem Diocesis,
licentiam à Vicario Generali Bononiensè, qui
(ut deinde asseruit) neque Josephum Clericum,
neque Josephum Salvardum cognoscebat, pro-
curârunt, & obtinuerunt, ut Matrimonium
contraheretur inter eos Josephum Salvardum,
& Dominicam Cavalleriam, prætermittis de-
nuntiationibus, coram parochio Villa Fonta-
no, qui proprius eorum parochus non erat,
sed ille vigore dictæ licentiæ conjunxit in Ma-
trimonium dictam Dominicam cum præfato
Josepho Clerico, habitâ à prædictis Sabbatino,
& Blasio falsâ attestazione, esse cum Jose-
phum Salvardum, his positis, & per ipsum
Vicarium Generalem, & per partes abunde
informantes deductis. *Quæritur, an constet*
de nullitate Matrimonii?

Die nonâ Februarii Anni 1669. sacra Cong-
regatio Eminentissimorum S. Romanæ Eccle-
siæ Cardinalium Concilii Tridentini censuit,
constare de nullitate.

A Cardinalis Celsus Præfectus

Loco † Signi.

S. Branchaccius Archiepi-
scopus Andriopolitanus
Secretarius.

In Christi Nomine.

Anno ab ejusdem Nativitate millesimo, q
sexcentesimo, sexagesimo nono, Indictio-
ne septimâ, die verò 27. Augusti, tempore
Pontif. SS. D. N. Clementis IX. &c. Nove-
rint universi, qualiter ego Notarius infra
scriptus, requisitus pro parte, & ad instan-
tiam D. Josephi à Clerico Bonon. sumpsit, &
fideliter de verbo ad verbum transumpsi,
supra:

suprà dictum Decretum nullitatis fact. à Sa-
cra Congreg. Eminentissimorum Sacra Roma-
næ Ecclesiae Cardinalium Concil. Trident. In-
terpretum, & prout in eodem exemplari, &
cum suo Originali collationavi, & concordâ-
re invenni, super quibus &c. rogatus &c.

Præsentibus DD. Rocco Manzolino, &
Antonio Maria Nello Civibus, & Notariis
Bononia testibus &c. Ex notis, & rogitiibus
meis Josephi Maria de Lodi civis, & Nota-
rii Apostolici, etiam & Imperialis, ac unius
ex Actuarius Curiae Archiepiscopalis dictæ ci-
vitatatis de prædictis rogatus. In fidem &c.

Bononiæ typis hæredis Victorii
Benatii, Impressoris Archi-
episcopalis.

Transuli huc ad verbum, quod hìc, mi Ie-
ctor vides, ex impresso exemplari, in hanc
Constantiensem Urbem missò hoc mense Majo
fluentis Anni 1673. mihi communicato à viro
Clarissimo; ubi cernis, fuisse dolo, utique rarif-
simo præsentatum Vicario Parochi sponsum,
qui non absque testibus profitebatur, se esse
Josephum Salvardum, pro quo impetrata erat
dispensatio, cum esset Josephus Clericus, seu
à Clerico. Causam verò, cur Sacra Congrega-
tio tale Matrimonium pronuntia verit nullum,
fuisse errorem ac deceptionem. *At cuius? Pa-
rochine? Contra: Error Parochi non vitiat Ma-
trimonium, si consideretur ille, ut præcisè assi-
stens; etenim verba Tridentini descripta supra*
*num. 453. non exigunt nisi præsentiam Pa-
rochiale, ut possit testari, se vidente, vel au-
diente exhibita fuisse ab hac, & illa individuis*
personis sufficientia signa consensùs matrimo-
nialis de præsentia. Suprà *num. 491. & 492.* At-
qui Parochus, qui attitit Matrimonio horum
duorum, potuit firmissimè testari, hosce duos
se præsentem, audiente, protulisse verba signifi-
cantia consensum in Matrimonium de præsen-
ti. Et si talis error nocet valori Matrimonii,
nocebit & in testibus, utpote æquè necessariis,
ac Parochus; hoc autem nemo, reor, unquam
cogitavit.

Sed neque illa deceptio Parochi, quatenus
copulantis eos, seu proferentis verba in Ritua-
libus præscripta, potest impedire illum valo-
rem, quandoquidem ejusmodi copulatio nul-
lo modo est de ratione conjugii, ergo recur-
rendum est ad errorem, seu deceptionem Vi-
carij, *At quomodo potuit decipi hic, quandoqui-
dem non noverat seu Clericum, seu Salvardum?*
Et utique intendebat facere gratiam juxta in-
tentionem duorum testium, & simul suppli-
cantium in favorem non Salvardi, sed Clerici;
etenim Princeps, & omnis, cui supplicatur pro
aliqua gratia, censetur se accommodare, in
rescripto favorabili, substantiali intentioni
supplicantis. Hæc sanè ratio non est explodend-

da, & confirmatur inde, quia si nullus fuisset
in orbe Salvardus, hoc autem nomine affecif-
sent Clericum, non induxissent Vicarium in
perniciosorem sibi ipsis, seu suo clienti erro-
rem, quam si nuncupassent eum non Josephum,
sed Abrahamum Clericum, posito, quòd nul-
lus exstaret hoc nomine insignitus, verba enim
intentioni, non intentio verbis deservire de-
bet *Arg. cap. Intelligentia. De verb. signif. &*
error in nomine non vitiat per se rescriptum.
Infrà *num. 635.*

Hanc ob rem cenfeo, si illi duo testes inter
se convenerunt, quòd vellent Josepho Clerico
præcisè, ac eo modo indere nomen Salvardi,
ac si nullus uspiam viveret Salvardus, tunc de-
ceptionem illam nihil fuisse præjudicaturam
Josepho Clerico, propter causam nunc primùm
allatam; at verò si cogitaverunt apud se, pos-
se fieri, ut Vicarius haberet aliquam, seu cla-
ram, seu confusam noticiam Josephi Salvardi,
ac proinde facilè acquieturus esset petitioni,
iporum, vel si expressè convenerunt inter se,
quòd vellent simulare, se velle supplicare pro
ipsomet Salvardo, cum eorum intentio ultima
ferretur in Clericum, tunc reor, neminem du-
bitaturum, intentionem Vicarij dirigendam
fuisse in quempiam Salvardiano sanguine cre-
tum, adeoque Matrimonium futurum fuisse
nullum, quandoquidem Parochus, de quo su-
prà, non fuisset habiturus facultatem assiten-
di contractui cum Clerico, sed cum Salvardo.
Atque existimo, sacram Congregationem ita
fuisse interpretatam verba, mentemque tes-
tium, ac Vicarij.

Sed fortè quæres I. Quæ sit distinctio inter
illa duo, quæ referuntur in specie facti: *Non*
*solum cognoverat, sed etiam deslorâsse præsumi-
tur.* Respondeo, per deslorationem præsum-
ptam intelligi ereptionem præsumptæ, seu
probabiliter nondum priùs deperditæ virgi-
nitatis, nec enim videtur hoc vocabulum hìc
aliter accipi posse (tamen Hostiensis in *Sum-
ma. De frigid. & malef.* per deslorationem in-
telligat expressè fornicationem etiam cum
aliqua jam corrupta. Vide infra *Tract. seq. nu-
mero 200.*

Quæres II. Quod & quæsit ille ipse Doctor
Juris, qui in mei gratiam procuravit exem-
plar, de quo supra, *quid videlicet intelligatur*
per libertatem statùs, de qua loquitur ipsa facti
species?

Respondi, & respondeo, hac, ut puto, for-
mulâ satis rarâ in sensu, quo explicabimus, a-
pud Jureconsultos designari libertatem à con-
jugio, ac proinde illos duos viros solum fuisse
testatos, quòd Josephus ille, & Dominica non
sint in ullo alio Matrimonio (de præsentia, aut
futuro) juncti. Hanc interpretationem sugge-
rit mihi Instructio Clementina, quam descri-
psi in fine sequentis Tractatus, & in qua sit non
semel mentio statùs insinuat.

Quæres III. *Quæ videatur fuisse causa, ob*
quam

quam duo illingeniosius, quam feliciter cuderunt fabulam descriptam?

Respondeo, fuisse hanc, quod suspicari sint, vel etiam animadverterint, esse unum aliquem, aut plures, qui destinaverant, omni qua possent ratione impedire illud Matrimonium, eam ob rem fuit & confictum cognomen, & ommissæ denuntiationes, & electus extraordinarius, qui assisteret. Ita sanè indicant ferè prima verba descripti Casus.

SECTIO II.

Explicatur necessitas, & conditio Testium Matrimonialium, resolvunturque varii de Parocho, & Testibus Casus Facti, & non Ficti.

SUMMARIUM.

Quales Testes exigantur pro Matrimonio? 502.
Pœna Matrimonii clandestini. 503.
Doctrina tradita hac, & præcedente Sectione elucidantur septendecim Casibus. 504. & seqq.
Singulariter resolutione illius, quem n. 451. produximus. 504.
Deinde Nobilis, qui ad cœnam invitavit vice-Parochum, & coram ignorante prius rem totam contraxit. 508.
Et Religiosi assistentis Matrimonio vagorum. 513.
Et Ingolstadiensis, qui contraxit coram Parocho A. cum accepisset à suo Parocho facultatem contrahendi coram Parocho B. 525.
Et fabri ferrarii contrahentis coram Parocho dubio. 531.
Et aliorum migrantium pro copulatione ad locum, ubi non est receptum Tridentinum. 535. & seqq.
Et duorum obruentium Parochum tempore Sacrificii. 518. & 519.
Et duorum obruentium decumbentem. ibid.

502 **D**E Testibus est pro fundamento supponendum, exigì quidem illos tantà necessitate, quantà exigitur præsentia Parochi, ut liquet ex textu Concilii Trident. descripto supra num. 453. attamen & sufficere duos, ut etiam exprimit Synodus, & à Synodo non præscribi ullas peculiare qualitates Testium, seu nullum genus hominum per Concilium repelli à testimonio hinc dicendo. Unde rectissimè inferunt Theologi, & Canonistæ, omnes illi homines reputandos esse idoneos, quos jus naturale non arceat; jus autem naturale neminem arceat à testimonio dicendo, nisi illum, de quo est vel certum, vel probabile, vel prudens timor, quòd non sit daturus, seu dare non possit verum testimonium. Unde ulterius inferitur, admittendos esse cognatos, affines, viros, sceminas, Christianos, Paganos, rogatos, non rogatos (ut primùm hodie in contingentiæ facti resoluti) spontaneos, coactos, non autem ebri-

os, amentes, infantes, nam de his posterioribus non potest prudenter credi, esse dicturos potius verum, quam falsum; de prioribus prudenter præsumitur, dicturos verum, nisi omnino peculiaris dubitandi causa subsit, ut e. g. quando quis in judicio perjurium commisit, nec probatur se emendasse. cap. Parvuli. 12. q. 5. etenim quivis præsumitur esse bonus, donec probetur esse malus. Alciatus Reg. 3. præsumpt. cap. 2. numer. 7. aut quando Testis, præsertim consanguineus valde affectat illud conjugium. Lege obvios Scriptores, scribentes de necessaria assistentia Parochi, ac Testium, nominatim Bonaciam De Matrimonio quest. 3. p. 2. & communem in materia matrimoniali Magistrum P. Thomam Sanchez Lib. 3. Diss. 39. exprimentes, quòd illi Testes non debeant esse omni exceptione majores, attamen debere esse ita præsentem, ut audire possint, aut cognoscere signa contractus matrimonialis, adeoque sanctè Testari, se audivisse hæc verba, vidisse hæc signa, exprimentem contentum Matrimonii de præsentem, debere quoque simul adfuisse contractui, non verò unum post alterum.

His omnibus addes, Matrimonium celebratum sine Testibus, ac Parocho dici clandestinum, quasi clam, aut secretò, furtivèque factum. 5 de quo quidem quoad pœnas sic statuit Tridentin. Concil. cit. cap. 1. De reform. Matrim. Sancta Synodus Parochum, vel alium Sacerdotem, qui cum minore Testium numero, & Testes, qui sine Parocho, vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit: Per cujus pœnæ arbitrariæ sanctionem tolli suspensionem triennalem cap. fin. De clandest. despons. latam in Sacerdotem assistentem Matrimonio sine aliis Testibus, scribit P. Caspar Hurrad. Disputat. 5. diff. 17. post Sanchez Lib. 3. Disputat. 48. contra Barbosam De potest. Episc. citat. allegat. 32. num. 162. & alios. Insuper in quibusdam Diocesis feriuntur anathemate ipsi contrahentes clandestinè. In hac Constantiensis, non tamen in Basileensis, incurrunt casum reservatum. Præterea in Hispania privantur hereditate hi clandestini conjuges, quam privationem statutam Lege Civili defendit contra Covarruviam, & alios Dicastillo Disputat. 3. dub. 21. Et verò ego in Theol. Jurid. Moral. cap. 37. n. 9. post Sanch. Tannerum, Palaum ibi relatos observo, clandestinè contrahentes posse puniri etiam à Magistratu sæculari, cum hoc delictum sit mixti fori.

Doctrinis utrâque Sectione succinctè indicatis subjiciam varios Casus illarum declarativos, aut confirmativos. 504

I. Casus est Stieberti, de quo supra n. 451. rectè quippe respondit Marchantius, non potuisse validè conjungi à Sacerdote, quem ducebat secum, ille enim non erat Parochus alterutrius sponforum, tenebatur autem Legibus Tridentini tunc, utpote versans in loco,

co, in quo requirebatur præsentia proprii Parochi.

505 **A**t potuissetne Parochus loci conjungere, illos? Resp. Potuisset, arbitro Pontio; non potuisset, judicibus Dianâ, atque aliis, quia erant illi sponsi solùm viatores. Vide supra numer. 483. 484.

506 **I**I. Casus est alterius è Diocesi Ratibonenfi Nobilis, qui cognito, esse, potente parente sua sponsa, interdictum ab Ordinario, ne quis eos conjungeret, Vicarium sua Parochia invitavit ad cœnam, ac postmodum surgens è mensa dixit sponse? Nonne accipis me in maritum? Respondente illâ. Accipio. subdit: Et ego te in uxorem. Audit hæc verba, est agerrime, Vicarius, audire & duo alii, prius ignari futuri hujus contractus. Quæsitum ex me, lite pendente, fuit, quid sentiret de hoc Matrimonio? Respondi cum communi Barbosâ cit. cap. 21. n. 50. contra Bonac. Pontium, & alios, loquentes in specie de Parocho ad prandium vocato; esse validum, tum quia nil oberat, quòd is esset tantum Vicarius. Supra, num. 487. tum quia nihil officiebat, quòd ipse, & Testes non fuerint vocati expressè ad hunc actum, aut quòd fuerint invitati. Supra num. 502. & denique prohibitio Episcopi, aut Vicarii Generalis non oberat valori assistentiæ. Supra num. 491. An vero peccarent urentes tali dolo, vide Barbosam. De Paroch. Part. 2. cap. 21. num. 48. Repete etiam Casum supra num. 19. descriptum Similem verò huic Casum referam ex Diana infra num. 538.

507 **III.** Casus: Saturnina Principissa consueverat mensè Maio se conferre ad oppidum quoddam sua ditionis; duntaxat æstus declinandi causâ, illicque manere quinque menses, reliquos septem transigere in alio loco, ubi residebant ejus Officiales, & Curia. Solicitata verò à nonneminè illac, id est, per oppidum æstivum, transeunte: contraxit cum eo coram Parocho illius ejusdem oppidi, at postea alius se opposuit, contendens, Matrimonium non valuisse. An jure se opposuit?

508 **C**ardinalis de Lugo Consil. Mor. Lib. 1. dub. 37. referens hunc Casum respondet: Jurè; eò quòd nemò censetur habere duo domicilia habitationis, nisi in eis habitet æqualiter, non quidem Mathematicè, sed moraliter, ut latè declarat Sanch. Lib. 3. dub. 23. nequit autem dici, quòd, moraliter loquendo, illa Principissa æqualiter habitaverit in utroque loco, quandoquidem in uno manebat duobus mensibus plùs, quàm in altero, & quidem in hiberno, ut ita loquar, domicilio habebat suam curiam, & celebrabat Paschalem Communionem, quam circumstantiam solent ponderare DD. Acquiesco huic resolutioni, quia fundatur in cap. 2. De sepul. in 6. Vide supra numer. 497. & Dicastillo dub. 3. num. 48.

509 **I**V. Casus. D. Nicolaus pluries coram Testibus promisit Lucia, imò per verba de præsentem asseruit, se eam in uxorem accipere velle; ipsa i-

dem respondit, se eum in virum accipere, posteaque subsecuta est inter eos carnalis copula, post quam Nicolaus infirmitate correptus Deo cum juramento vovit, illam se duciturum in uxorem.

Quæsitum fuit, an Matrimonium esset validum? Sacra Congregatio censuit, si Casus iste contigit post triginta dies à die primæ publicationis Decreti Concilii Tridentini, facta in Parochia dictorum Nicolai, & Lucia, & verbis illis de præsentem prolatis non interfuit proprius Parochus eorundem, certum esse, ejusmodi contractum nullum esse ex eodem Decreto.

Ita loquitur, testaturque Prosper Fagnanus in cap. 15, qui fidem. De sponsal. num. 11. Quæ authenticâ responsione firmantur doctrinæ traditæ supra.

510 **V.** Casus. Samuel Turgojus juvenis Aca- tholicus vult ducere Susannam Catholicam, at non consentientem, nisi ipse fiat è Zwingliano Romano-Catholicum. Abjurat Zwinglianismum, & quia, si contrahat in suo pago, impedient parentes, cogit se conferre ad vicinum Parochum. Satin' providè?

Fui de hoc Casu consultus, durante illo proposito. Partim respondi, partim respondeo. Si in pago alterutrius sponsi est Parochus Catholicus non licebit sine alterutrius facultate adire alium, licebit autem cum alterutrius. Supra num. 493. 2. Si in neutrius pago est Catholicus Parochus, sicuti non sunt in iis Pagis Turgojæ, in quibus non nisi duæ familiæ Catholica habitant, oportebit adire illum, à quo vel sponfus, vel sponsa accipit Paschalem Communionem, etenim in Turgoja designantur loca Catholica, ubi & baptizari, & Communionem Paschalem, Confessionemque peragere debent tales homines. Quòd si alicubi non sit talis locus designatus, tum fortè locum habebit doctrina relata numer. 475. quòd scilicet possit clandestinè contrahi sine Parocho, non tamen sine Testibus. Sed de hoc viderint ii, quorum interest.

513 **VI.** Casus. Franciscus Religiosus Ordinis N. assistit Matrimonio duorum vagorum sine licentia Parochi, ubi domicilium constituerant ad tempus. Quaritur 1. An incurrerit excommunicationem latam in Clement. De privil. 2. An, si incurrerit, possit eum absolovere Sacerdos Societatis Jesu?

Sunt hæc verba formalia, quibus admodum Rever. P. Guardianus N. die 24. Martii 1658. proposuit scripro hoc factum, hæc duas questiones, & quidem alteram idcirco, quòd totus Ordo Seraphicus gaudeat, & meritissimè quidem, participatione privilegiorum omnium Ordinum Mendicantium.

515 **R**esp. I. Probabilius esse, quòd non incurrerit illam censuram. Ita contra Barbosam in Trident. Sess. 24. cap. 1. De reformat. Sanchezium, & alios relatos à Bonacina De censur. Disputat. 3. quest. 6. p. 5. num. 19. & Perez De Matrim.

- vim. Dispnt. 43. Sect. 5.* censent iidem cum aliis. Ratio est, quia Congregatio Cardinalium, Teste Gallemart, declaravit, illam censuram excommunicationis fuisse à Tridentino Concil. Sess. 24. cap. 1. De reformat. Matrim. commutatam in suspensionem. Accedit, quod 516 Clementina excommunicet: Tridentina Synodus suspendat illos solos, qui *presumpserint, nisi fuerint* conjungere sponfos alienæ Parochiæ, ut proinde hic etiam crassa ignorantia excuset. Barbosa in cit. cap. 1. Trident. post Sanchez, Gutierrez, alios, qualis facilis præsumitur in Religioso, quàm temeritas. Imò debet in hoc saltem casu præsumi potius ignorantia probabilis, inculpabilisque, quàm culpabilis, aut temeritas, quia scilicet multi Theologi censent, quemvis planè Parochum posse ubi vis conjungere Vagos. Suprà num. 496. ergo nullus determinatus Parochus paritur ullum considerabile incommodum, tamen si vel Religiosus, vel Sacerdos non approbatus assistat Matrimonio talium hominum; ergo nullus potest rationabiliter multum ægre ferre; ergo potena non est extendenda ad tales. Erravit ille Religiosus, quod non petierit licentiam ab Episcopo; suprà num. 495. sed non idcirco incurrit suspensionem, nec arbitror, esse passim usu receptum mandatum de petenda illa licentia.
- 517 Resp. II. Verba nostri Privilegii verb. Absolutio num. 1. sunt clara, etsi ponamus illum Religiosum fuisse excommunicatum.
- 518 VII. Casus. Quidam miles Lotharingus in oppido Thenensî præsidiarius abduxit quandam virginem Geldonium Brabantia oppidum, & ibi coram Parocho, Testibusque contraxit. An validè?
- 519 Respondet P. Lessius verb. Matr. Cas. 13. Valide, eò quod miles ille fuerit annumerandus vagis, utpote omni horâ expositus periculo; fuerit & virgo illa vaga, utpote quæ re ipsa deseruerat Thenas, cum animo habitandi Leodii, quò nondum pervenerat. Placet utraque ratio, quarum alteram expressè admittit P. Tamburinus Lib. 8. De Sacram. Tr. 6. cap. 2. §. 5. n. 14. post P. Palaum, Sanchez, Gutierrez. Vide tamen dicta num. 495.
- 520 VIII. Casus. Sophronius civis Constantiensis Annis abhinc 50. profectus fuit Tigrum (ubi nunquam fuit promulgatum Decretum Tridentinum) cum sua sponsa, ibique in hospitio coram duobus Testibus sine ullo Parocho contraxit Matrimonium, ac domum rediit. Sedre cognitâ Vicarius Episcopalis pronuntiavit Matrimonium invalidum; & sic Sophronius transit ad alias nuptias. Quid hic dicendum?
- 521 Ignoro quidem, utrum hic Casus contigerit in hac Diœcesi, at alibi evenisse, testatur Lessius loc. cit. Cas. 14. qui ante Declarationem Urbani VIII. de qua suprà num. 481. respondit, illius loci Dominos Officiales potuisse facere talem separationem; proles tamen natas

ex illo clandestino Matrimonio fuisse, nisi his moveretur, ipsis relinquendas in eo statu, in quo erant. Ego autem dico, si quis Constantiensis id factitasset, etiam ante Bullam Urbani VIII. graviter peccaturum fuisse contra Constitutiones Synodales Part. 1. tit. 16. num. 42. attamen non necessariò fuisse separandos, propterea quòd plurimi DD. tunc censuerint, ejusmodi Matrimonia esse validissima. Si verò nunc contingeret ille Casus, rectè faceret Superior Ecclesiasticus, si redigeret in usum Bullam Urbani VIII. seu potius adigeret revolidandum legitimè Matrimonium.

IX. Casus. Parochus quidam levi infirmitate detentus concessit Præposito licentiam exercendi concernentia cura officium. Dubitatum postea fuit, an fuerit validum Matrimonium, cui prædictus præpositus interfuit loco Parochi?

X. Casus. Præpositus Ecclesia Armacana inter cetera dubitavit, An, cum ipse constitisset Vicarium in ea Ecclesia, posteaque illi dedisset Coadjutorem, de cujus licentia quidam Sacerdos Matrimonium contrahentes conjunxit, an Matrimonium hoc modo celebratum sit validum?

Fagnanus in cap. Quod nobis, de clandest. des. num. 32. refert utrumque Casum, testans, Congregationem (quis judicio ejus se reverenter non submittat?) ad utrumque Casum respondisse affirmativè. Vide suprà num. 487.

XI. Casus. Sebastianus civis Ingolstadiensis petit, obtinèque à Parocho ad S. Mauritii ejusdem urbis facultatem contrahendi in proximo pagum nomine Oettingæ, sed declinare volens & sumptus, & aliquam subsannationem vadit ad alium pagum, aliquanto remotiorem ab urbe, nomine Gerlsingam, atque ibi coram Gerlsingano Parocho contrahit sine ulteriore licentia sui proprii Parochi. An validè?

P. Simon Felix præcellens Theologus nostræ Provinciæ interrogatus resolvit, valuisse, forte ea de causa, quòd Parochus Mauritianus tantùm attenderit causam, ob quam ille Parochianus petebat extra urbem contrahere, scilicet declinationem sumptuum, & aliquarum irrisionum. Licet ergo fuerit tam à cive, quàm ab ipso Parocho nominatus solus Parochus Oettinganus, licentiam tamen fuisse expressam ad libitum supplicantis.

Dixi: Fortè hac de causa, quia habeo quidem in meis adversariis fideliter descriptas circumstantias facti, at non causam responsionis. Hæc mihi occurrit, & puto admittum iri ab aliis, qui, ut vidimus suprà numer. 488. sunt contenti Tacitâ, nam illa licentia fuit probabilissimè Implicita, Implicita autem est minus controversa, quàm Tacita. Vide in Alphabet. Ordin. num. 599. Casum huic similem in dissimili materia.

XII. Casus. Sosthenes vir magna conditione postquam multis Annis fuit usus concubina, tanquam uxore, omnibus, quibus erat notus, existimantibus esse veros conjuges, demum respicere

respicere volens constituit illam ducere in uxorem; at vult ita secretò fieri, ut ne quidem ipse Parochus respiciat. Quomodo ei consulendum?

529 Consultus ego jam pridem in Tirolis ab ipsius Confessario, re adhuc integrâ, respondi id ipsum, quod ad illum, quem retuli num. 501. scilicet posse abique dubio impetrari vel à Parocho, vel ab Episcopo facultatem, ut ipse Confessarius agat in tali actu vices Parochi; posse etiam illum Sosthenem adduci, ut coram duobus aliis Religiosis, vel duobus ignorantibus, jurantibus se rem secretissimam semper habituros, contraheret, Ordinarium facile dispensaturum in denuntiationibus. Placuit responsum, & conformiter illi processum Annis abhinc triginta. At dum hic scribo hunc Casum, reperio consimilem apud Lessium verb. Sponsalia Cas. VII. de viro magnæ nobilitatis, qui inescarus amore puella inferioris conditionis, volebat eam habere uxorem, at coram Testibus ignorantibus, Sacerdotèque Religioso. Respondit Lessius, non facile tale quid permittendum, posse tamen permitti illi Nobili, si videretur, non posse aliter avelli ab illicito amore illius puella.

531 XIII. Casus. Cajus faber ferrarius domo Pragensis ante Annos 12. Egra didicit officium fabrile, ac postea ibidem constantè habitavit, & animum perpetuò ibi habitandi habet, si liceat per dominum, cui subiectus est. Similiter Caja è Parochia Milbachensî Diœcesis Ratisbonensî ab infantia per 17. Annos continuò habitavit, & ancillata est Egra; in Confessionibus Paschalis, & reliquis ad Parochiam spectantibus secuta est ordinationem Parochiæ Egrensî; hos copulavit Parochus Milbachensî. Queritur, an potuerit illos conjungere? An potius Egrensî?

532 Pro Parocho Egrensî facit, tum quòd videtur Cajus, & consequenter Caja, quæ maritè adhaerere debet, acquisivisse Egra domicilium habitationis, & consequenter uterque deseruisse domicilium Originis: tum quia Declarationes Cardinalium in Tridentino Sess. 24. cap. 1. De Matr. dicunt: Si contingat, contrahentes alienigenas esse, & parvo tempore ibi habitantes, contitro tamen, quòd non sint inter vagabundos, proprius Parochus ad contrahendum is est, in cujus Parochia contrahentes habitant eo tempore, quò contrahunt. Pro Parocho Milbachensî facit, tum quòd dixerit uterque, se intercos esse, an velint Egra habitare: tum quòd diceretur, fieri posse, ut Dominus sponsi impediret, si resciat de sponsa.

533 His verbis fuit consilii causa ad me per scriptus, ventilatusque iste Casus Annis abhinc viginti octo. Quid responderim, non memini probè; reor tamen, fuisse me tunc jam illius opinionis, cujus nunc sum, quòd videlicet potuerit Parochus uterque copulare illos; Egrensî quidem propter doctrinam allatam suprà n. 482. Milbachensî verò ob doctrinam communem expressam suprà num. 493. re enim verà neque sponsus, neque sponsa deseruerant do-

mucilium Originis, neque facti sunt cives Egrensî; ut enim quis acquirat alicubi domicilium, non sufficit animus habitandi illic per totam vitam, quando quis non est sui juris, sed integre dependet ab alio. Commoratio illa tam diuturna in civitate Egra nullo modo sufficit ad acquisitionem domicilii, cum ne quingenti quidem Anni sufficiant, si alia desint. Jordanus relatus in Alphabet. Ordin. & Extrem. Unionis Cas. VII. num. 298. quo loco fufius tracto de hoc argumento. Quare patet ex dictis, sicuti studiosi literarum possunt Communio-nem Paschalem percipere, vel à Parocho urbis, in qua navant operam literis, vel à suo Parocho, ad quem excurrunt facientes sibi ipsis feriashæbdomade Paschali, ita etiam posse famulos, qui Constantiæ famulantur alicui è Reverendissimis Dominis Canonicis, conjungi matrimonialiter à D. Parocho Cathedrali, vel à suomet, si ipsi lubeat se transferre in suam patriam pro illo actu, eoque celebrato redire Constantiam, quia scilicet Parochus Cathedralis, & quilibet exterorum famulantium in ejus urbe eo modo, quo solent famuli, habet jus in illos cumulativè, non autem privativè, ut loquar cum Jureconsultis.

XIV. Casus. Cum in Palatinatu degerem, duo sponsi propter obicem, à Magistratu ratione honorum temporalium positum, cum conjungi non possent, inde in viciniam Boëmiam (id est, ut interpretor, quendam Bohemiæ locum) ubi Decretum Tridentini Concilii non est receptum, digressi sunt, & à Parocho copulati sunt. Neque post reditum fuerunt velut illegitimi conjuges separati. De hoc Casu Dicastillo, & Diana propter Declarationem Cardinalium videntur difficultatem facere.

Ita ad me unus è meis olim in Theologia auditoribus oppidò tunc diligens, nunc perdoctus Professor Juris Canonici. Ut proinde certum sit, evenisse hunc Casum multis Annis post Breve Urbani VIII. de quo suprà numer. 481. Quòd quia ibidem indicavi haberi à me pro Authenticò, non possum illud Matrimonium vocare Legitimum, nisi aut confugiam ad Legem Barbarius, ff. De offic. prator. aut dicam cum Ochagavia apud Dianam P. 5. Tract. 2. Resol. 96. hujusmodi Declarationes non obligare in foro interiore, & exteriorè, nisi de iis constet notitia publica, orta è g. ex fama publica, & certa, derivata ex principio Authenticò. Id temporis autem nondum habebatur talis notitia illius Bullæ. Hæc ratio poterit fortè applicari sequenti

Decimo quinto Casu recentissimo. Priore Anno ad nostram Reverendissimum Consistorium delatus Casus distrabebat DD. Assessores in diversa. Duo sponsi cum à Parocho suo in nostra Diœcesi obtinere non possent, ut eò, quò volebant, tempore copularentur, excurrunt ad pagum Luberanum; ibique à Predicante copulati sunt. Inde ad sua regressi cohabitaverunt, ut legitimi conjuges. Paro-

Parochus, ut dixi, ad Conistorium, & causam, & Reos adduxit. Pro valore Matrimonii stabat, & pugnabat unus: contra valorem alter. Denique tamen fuit illud Matrimonium iudicatum nullum.

Ita ad me 5. Febr. Anni N. ille, de quo in priore Casu, indicans, probari sibi hoc iudicium, & mihi quoque probatur tum propter generalem doctrinam, & Decretum Concilii descriptum num. 453, tum propter specialem illam Bullam Urbani VIII, tum propter aliam specialem Congregationis Declarationem de nullitate talis Matrimonii productam supra num. 509, tum denique, quia non est malitiis hominum indulgendum cap. Plerumque. De Rescript. neque de sua malitia quisquam commodum reportare debet cap. Intelleximus. De iudic.

538 XVI. Casus. Cum Mediolani in quadam Ecclesia Parochiali Parochus, qui ex prohibitione sibi facta ab Ordinario volebat post factas denuntiationes Assistere Matrimonio duarum personarum habilitum, Missam celebraret, sponsi una cum duobus accesserunt ad altare, ubi Parochus celebrabat; & cum Parochus finita missa recederet ab altari, nihil sciens, neque cogitans de hoc, expresserunt coram ipso, & duobus Testibus adductis mutuum consensum de presenti. Quod Matrimonium fuit Mediolani, & Roma pronuntiatum validum, licet ipsi contrahentes fuerint nonnullis poenis mulctati.

Sic loquitur, Testaturque Diana P. 10. Tr. 13. Resol. 16 indirecte confirmans doctrinam probatam supra num. 491, quod scilicet sufficienter assistat Parochus, etiam si vi, aut dolo sit adductus ad locum contractus. Confirmatur; & resolutio, quam supra num. 506. dedi ad Casum, qui contigit in Diocesi Ratibonensi, mihi que illic commoranti propositus fuit. Rursum iudicio Tribunalium Mediolanensis, & Romani roboratur doctrina contra Fagnanum proposita num. 492 de validitate Matrimonii, cui adest Parochus, at non formaliter adhibitus, prohibente Episcopo, & declarante; Matrimonium fore irritum, si agatur contra suam prohibitionem, sicuti expressimus Cas. I. num. 19. Poenam, qua castigatos fuisse duos illos sponfos testatur Diana, iustam reputo, si potuerunt alia ratione comparare presentiam legitimi assistentis, est quippe injuriosum tam Sacramento, quam ipsi Parocho, circumventi tam fraudulenter, atque in ejusmodi circumstantia temporis. Sed gravius erant, per se loquendo, plectendi, quos exhibet sequens

XVII. Casus valde Heteroclitus.

539 Illorum scilicet duorum sponforum, qui nullis praemissis denuntiationibus, nec praemonito Parocho; ingressi sunt Ecclesiam, in qua hic litabat, atque accedentes altare, in

quo sacrificabat, protulerunt verba significantia consensum mutuum de presenti; qua heteroclitica agendi ratio ita displicuit Parocho, ut intermisso, atque interrupto Missae sacrificio receperit se plenus indignatione in Sacristiam.

Hoc Casu delato ad Rotam Romanam, fuit Anno 1651. die 14. Febr. pronuntiatum pro valore hujus contractus. Decisionem totam reperies apud Dianam P. 10. fol. 477. seu ultimo, atque ea valide confirmabis duas e nostris sententiis frustra revocatas in dubium a nonnullis. Primò illam ipsam, quam precedente n. 538. dixi esse factò ipso approbatam à Curiis Romana, Mediolanensique; deinde alteram, quam in sequente Alphabeto tubimur adversus Menochium, accensentem impedimentis dirimentibus culpabilem defectum denuntiationum matrimonialium.

Confirmatur eadem doctrina hoc singulari Casu, quo recentissime fuit tacite habitum pro rato Matrimonium illius, qui à legitimo magistratu condemnatus ad ducendam Juliam, convenit cum testibus, & Titia Parochum decumbentem, atque coram eo, tametsi agerrime ferente, dedit Titia, accepitque fidem conjugalem; fuit, inquam, tacite habitum pro legitimo illud Matrimonium, quia re delatà ad D. Ordinarium non fuit haec tenus lata ulla sententia de nullitate.

RAPTUS QUOMODO DIRIMAT MATRIMONIUM?

CASUS XIX.

Facilis resolutionis.

SUMMARIUM.

Casus profugientis clam cum sponsa. 540. Describitur sanctio Tridentina de rapto. 541. Quid sit raptus? 541. & seqq. An poena Tridentini extendatur ad feminam, qua rapit virum? 543. Resolutio Casus num. 540. propositi. 547.

540 **T**imothaeus celebravit sponsalia cum Trussilla lubente, at inique repugnante patre, sub cuius potestate constituta erat. Qui cum adduci non posset, ut in Matrimonium consentiret, Timotheus clam illo abduxit suam sponsam minimè invitam, atq. accessit D. Ordinarium loci, petens facultatem contrahendi coram Parocho, nominando ab ipso met D. Ordinarium. Dubitavit hic aliquantulum, an id esset sibi fas, stante sanctione Tridentina de Raptoribus. Quare mentem iudicium exquisivit.

Quid

Quid responderim, aperiarn, ubi descripsero verba Concilii Tridentini, atque indicaverò quaestiones, quae moveri solent circa illam sanctionem Tridentinam.

541 Notandum itaque est, extare in Concilio Tridentino Sess. 24. c. 6. De reform. Matrimon. hanc Constitutionem: Decernit sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quòd si rapta à raptoe separata, & in loco tuto, & libero constituta illum invitum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem prebentes sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces.

Circa hoc Decretum moventur à DD. sequentes quaestiones I. Quid sit proprie raptus? Respondet, esse violentam puella extractionem de domo patris. Quae violentia proprie reperitur, quando persona aliqua invita, aut resistens illis, sub quorum potestate est, per vim abducitur ad libidinem explendam, vel contrahendum Matrimonium. Sic loquitur P. Dicastillo De Matrim. Disp. 17. dub. 58. num. 67. testans num. 658. esse hanc communem, & receptam doctrinam, seu explicationem.

542 II. Anigitur subiacet indicatis poenis, adeoque invaliditati Matrimonii is, qui puellam per vim abducit causa à solis libidinis explenda? Answerit Bonacina De Matrim. q. 4. p. 18. num. 3. cum pluribus apud P. Sanchez Lib. 7. De Matrim. Disp. 13. negantem, & huic negationi assentientem P. Perez De Matrim. Disp. 43. sect. 4. P. Dicastillo loc. cit. n. 880. aliis multis apud Barbosam in cit. cap. sextum Tridentini num. 2. Ratio est, quòd Concilium Tridentinum omnino videatur agere voluisse de illis solis, qui rapiunt causa Matrimonii contrahendi. Ego horreo extensionem legum penalium, ubi non cogit litera, non cogit autem in hoc casu.

543 III. An, si mulier per vim abducatur in venem Matrimonii causa, locum habeat haec lex Tridentina? Respondet rectè P. Dicastillo, & P. Escobar Theolog. Moral. Lib. 27. cap. 33. dub. 141. cum aliis contra alios negativè, quia Concilium loquitur expressè de solis raptoribus, non de rapticibus; nec solent Leges statui de casibus rarissimis, est autem rarissimum, quòd mulier per se, aut alios rapiat, seu per vim abducatur aliquem Matrimonii causa. Vide Dianam Part. 10. Tr. 16. Resol. 84.

544 IV. An illa vis, seu violentia comprehendat etiam preces importunas, quibus difficillimè resistat? Respondet affirmativè Dicastillo post Sanchez, Gutierrez, Bonacinam, loquentes de illis precibus, quae violentiae possint æquiparari. Quia verò ignorantia, & dolus neq. vocari possunt violentia, neque similes, seu aequales violentiae, ideo rectè negat Dicastillo loc. cit. num. 667. post Sanchez n. 31. contra Gutierrez, & Bonacinam, iis dirimi Matrimonium.

V. An raptus propria sponsa renitentis, & invita dirimat Matrimonium? Negat Barbosa loc. cit. numer. 6. post Henriquez, Rodriguez, Lessium, alios apud ipsum. Affirmat Sanchez cit. Disp. 13. num. 15. Hurtadus De Matrim. Disp. 23. diff. 3. Escobar loc. cit. dub. 142. & apud hunc alii, quibus assentior, saltem casu, quo sponsa iustam causam habet non standi fide datà.

546 VI. An, si puella nulli desponsata sequatur lubens volens aliquem amatum, ut ei nubat, sequatur autem repugnantibus parentibus, quorum potestati subest, possit subsistere Matrimonium? Resp. Negari quidem ab Henriquez Lib. 12. cap. 14. Gutierrez, atque aliis, apud Sanchez cit. Disp. 13. num. 13. rectius tamen asseri ab eodem Sanchez, Coninck in 3. Part. Disp. 41. num. 48. Perez Disp. 38. sect. 4. Escobar loc. cit. dub. 141. Ratio optima est, quia Decretum Tridentini, ut patet ex verbis supra descriptis, non attendit nisi libertatem Matrimonii, quae nullo modo laeditur, quando puella liberrimè consentit, esto, reclamant parentes, horum enim voluntas non requiritur ad libertatem.

547 VII. An sponsa sequens sponte sponsum, at obissentibus parentibus, vaide contrahat? Resp. Utique. Nam ita erpressè definitur cap. Cum causa, De raptoribus.

Ex his inferitur clara resolutio hujus nostri Casus XIX. in quo expressè supponitur, sponsam sine omni violentia sibi illata, sed omnino sponte discessisse cum sponso à domo paterna, eamque ob rem fecit ille D. Ordinarius sapientissimus, inquam, D. Denichius Vicarius in Pontificalibus, & Spiritualibus Generalis potestatem conficiendi Matrimonii per verba de praesenti. Non amplius autem memini, utrum ipsis determinaverit Sacerdotem, coram quo celebrarent contractum matrimoniale, an verò dederit ipsis optionem eligendi, quem vellent. Sanè poterat utrumque facere.

QUID AGENDUM SPONSIS, PAROCHO, CONFESSARIO, SUPERIORI LAICO, ET ECCLESIASTICO, INTELLIGENTIBUS, SUBESSE IMPEDIMENTUM MATRIMONIO CONTRAHENDO, VEL JAM CONTRACTO?

CASUS XX.

Imperiti.

SUMMARIUM.

Casus innoxorum impedimento male resolutus à Parocho. 548.

Quid agent sponsi, intelligentes subesse impedimentum? 550.

Quid Parochus cognoscens id ipsum? 551. & 552. Quid Confessarius? 556. & seqq.

Ee

Casus

Casus deserentis putatitiam uxorem, postquam cognovit, suum Matrimonium fuisse nullum. 561.

Quid agendum Magistratui seculari, deprehendentis impedimentum? 562.

Quid Ecclesiastico? 563. & seqq.

Responsio ad numero 548. propositum casum. 564.

Casus aperientis Confessario, se intra decennium nequuisse semen immittere in vas. 566.

Casus Matrimonii formaliter renovati. 568.

548

V Baldum Parochum Diœcesis N. convenit non sine aliquo comitatu Parochianus suus dicens: Domine Paroche, dimidius Annus est, ex quo ego cum Walburga mea Matrimonium contraxi, te presente, & nos conjungente. Nunc vero deprehendo certò, illam esse mihi junctam quarto cognationis gradu, quod sanè ego, & ipsa penitus antea ignorabamus; Velim ex te cognoscere, quid factò sit opus; Sum quippe paratus id agere, quod lex Christiana precipit. Respondit Baldus: quandoquidem omnis frans, & dolus absuit ab hoc contractu, estote sine metu, pergite in vestro Matrimonio, at caventes, ne quidquam cuiquam de hac consanguinitate dicatis.

549

Quæritur: An parochianus ille fuerit obligatus interrogare Parochum, aut alium? An Parochus rectè responderit? An parochianus prudenter steterit ejus responso? Et generatim ratione hujus Casus quæritur, quid respondendum ad quæstiones propositas in titulo?

Jam fluxere Anni triginta ex quo tempore evenit, quod narro, in una ex decem, vel undecim Diœcesibus, quæ attingunt hanc Constantiensem; sunt quoque Anni complures, ex quo tam Parochus, quam uterque ille conjunx migravit è statione hujus mortalitatis, at duodecennium est, cum interrogatus ego fui quid judicarem de responso dicti Parochi. Meum sensum intelliges, mi Lector, ubi resolvero quinque quæstiones, quas proposui in titulo; Quibus est quidem affinis illa, quæ solet proponi de hominibus privatis, quando fiunt proclamationes matrimoniales, sed hanc differam ad Tractatum sequentem Cas. XIII. num. 529. ubi ex instituto differam de illa quæstione.

550

Quæritur ergo hic I. Quid agendum sit sponsis, intelligentibus subesse suo Matrimonio impedimentum dirimens?

Resp. I. Si intelligant post sponsalia quidem, sed ante contractum ipsum matrimoniale, tenentur, per se loquendo, desistere à proposito celebrandi, ante obtentam dispensationem, nuptias. Suprà num. 58. Attamen per accidens excusabuntur à peccato, si nequeant effugere mortem, aut ingentem infamiam, nisi contrahant, sine tamen intentione consummandi. Suprà Cas. XII. num. 256.

Quæritur II. Quid agendum sit Parocho, cognoscenti in ipsa Confessione Sacramentali, contrahere velle quempiam obnoxium alicui impedimento?

Hanc quæstionem plenè resolvit in Theolog. Jurid. Moral. seu Tract. 5. Quænarum, cap. 37. à n. 18. ad 30. qui Tractatus primam lucem vidit pluribus Annis, priusquam cogitarem de hoc Alphabeto. Quare iis, quæ tradam paulò inferiùs de Confessario, addam hic duntaxat compendiosum dictorum, atque probatorum loc. cit. Consistit autem illud compendiolum in his paucis verbis.

Si ex sola Confessione Sacramentali cognovit, nequit ei absolvente negare suam assistentiam; quia nequit notitià ex Confessione tali hausta uti cum tanta molestia, pudorèque penitentis. Nec debet publicè petere ab eo facultatem loquendi privatim cum ipso de re aliqua audita in Confessione; hæc enim petitio incuteret ipsi ruborem, & gigneret aliis suspicionem, commissi sceleris. Imò satis probabile est, quòd ne quidem privatim petere sit necesse; quandoquidem extra Confessionem debes, aut saltem potes te cum tuo penitente in omnibus rebus gerere perinde, ac si totà vità non excepisses ullam cujusquam Confessionem. Quam Regulam satis tutò sequeris casu, quo Cnejus cras celebraturus nuptias confiteretur tibi, nihil dicens de impedimento, quod tibi antè Annum manifestavit in Confessione, & propter quòd negasti absolutionem ipsi, utpote nolenti deponere propositum Matrimonii incundi, cum tali inhabilitate. Plura in hanc rem in Alphab. Confessarior. Cas. XXXIII.

Quæritur III. Quomodo se gerere debeat Parochus, quando extra Confessionem comperit, illos, qui volunt conjungi, esse obnoxios impedimento?

Resp. Si factà unà, alterave denuntiatio ne intelligat impedimentum, debet eis negare assistentiam suam; debet tamen omittere examen illius impedimenti, quamvis, si possit sine strepitu statim certò, & indubitanter cognoscere, utrùm rectè allegetur, non sit veritum examinare. Suprà Cas. VII. num. 165. ubi specialiter tracto de allegato impedimento cognationis. Sufficit autem, si illud impedimentum cognoscat ex unico Teste, modò sit omni exceptione major, juratus, & de visu, nam si Testis de solo audito Testetur de alio, quàm de affinitate, aut consanguinitate, non est curandus. Navarr. De consang. & affin. conf. 2. & nos Tract. seq. num. 535. & 537. Sed utique juramentum excipere non debet ipse Parochus. Qui quidem si solus sine Teste habeat etiam extra Confessionem cognitum illud obstaculum, priùs fortiter dehortabitur à nuptiis. Si nil proficiat verbis, dicit: Ergo vos non copulabo. Hæc omnia rationibus, & autoritatibus probo, fusiùsque declaro in citata Theolog. Jur. Moral. cap. 37. num. 30. & seqq. explicans n. 43. an conjungere possit illos, quos navit obrinuisse di-

se dispensationem in impedimento pro solo foro conscientie, sicut & num. 45. quid agendum Parocho, scienti sponso esse implicitos impedimento dirimente, sed quia id probare nequit; & sponsi falsis Testibus probant, se non esse impeditos, jubetur ab Episcopo illos conjungere.

555 His adde, quando fama fert, aut aliunde constat idoneis Testibus, Matrimonium inter aliquos esse nullum, nequaquam jure acturum Parochum, si indicat separationem, quandoquidem nulla jurisdictio in foro externo ipsi competit, sed esse mox fideliter informandum Superiorem.

556 Quæritur IV. Quid facere vel oporteat, vel liceat, decepto Confessario, comperienti impedimentum sui penitentis, vel jam illigati, vel cupientis illigari Matrimonio?

Resp. Esse à me admodum prolixè, atque enucleatè satilfactum huic quæstioni cit. cap. 37. totà sect. 4. Illic proposita, resoluta, probata represento hac synopsi valde brevi.

557 I. Quando penitens jam illigatus Matrimonii vinculo, ignorat vincibiliter impedimentum, quia scilicet angitur dubio, & tamen vel ex desidia, vel ex malitia negligit interrogare, nequit absolvi à Confessario, quia hic nequit impertiri absolutionem incapaci: Quando autem ignorantia est planè invincibilis, est quidem, per se loquendo, & communiter, commonefaciendus, si tamen Confessarius judicet, suam commonefactionem fore frustra, & consequenter eà factà penitentem esse ex malitia, aut fragilitate humana permansurum cum peccati mortalis conscientia in Matrimonio, abstinere debet à monitione, nam si scirem, tibi non prodesse, non te monerem, non te tererem, inquit S. August. relatus cap. Si quis. De penit. dist. 7. Varias ampliaciones, & limitationes hujus doctrinæ leges ibid. à num. 63. ad 78.

558 II. Quando verò penitens ligatus impedimento adspirat ad thalamum conjugalem, edocendus est de illo impedimento, non solum, si vincibiliter ignoret, propter rationem paulò antè productam, sed etiam ferè semper, quando invincibiliter, quia rarissimè occurrerent, & concurrent tales circumstantiæ, ut prudenter judiceret, fore magis ex honore Dei, adeoque ex bono tum privato penitentis, tum publico, dissimulare. Vide loc. cit. num. 78. & seqq.

559 III. Quando Confessarius dubitat, utrùm sua admonitio, impedimentique detectio profutura sit, necne, si non timeat obfuturam, debet eà uti, nam & Medicus tenetur desperato adhibere medicinam dubiam, si sciat, non obfuturam; sin dubiter, utrùm sit profutura, an obfuturam, Matrimonium autem sit initum bonà fide, rectiùs utetur silentio, loquetur autem rectiùs communiter, quando necdum initum est Matrimonium. Rationes hujus resolutionis

vide ibid. num. 82 sed valde practicam applicationem hæc tenent dictorum, in dicatorumque reperies à num. 85. ad num. 138 quibus adde, quæ superiùs dixi de Parocho, intelligente impedimentum in ipsa Confessione.

IV. Declaro loc. cit. n. 100. quid agendum tibi, quando nōsti, cum penitentem ex iracundia, aut odio, seu aversione nolle reddere debitum conjugale, & num. 101. quando audis, famà publicà ferri, tuum penitentem esse in Matrimonio invalido; & num. 107. quando penitens confitetur, se illi, cum qua peccavit, promississe, fore, ut, mortuà suà uxore, eam ducat; & num. 121. quando idem ignarus impedimenti videtur esse facturus divorcium, si illud nosset; & num. 132. ac seqq. quomodo oporteat impetrare consensum partis ignorantis impedimentum, quando pars altera reddita conscientia illius vult, aut non vult revalidare: Quibus adde hunc

Casum rarum, & laudandum.

561 **V**igilius illustri genere natus, actis multo annis in Matrimonio, intelligit subesse impedimentum affinitatis, edocet autem, esse sibi fas facere divorcium, deserit conjugem, ac fit Religiosus; An hic Casus non aufert omnem probabilitatem sententia dicentium, posse quandoque omitti petitionem novi consensu, dandi ab ignaro impedimenti? Certè si sola uxor cognovisset hoc impedimentum, & nihil dixisset marito, hujus consensu non concurrisset cum renovatione consensu facti ab uxore.

Novi multos ex illa illustri familia. hic tamen Casus non admittit omnem profus probabilitatem illi opinioni, nam subsistit nihilominus ratio fundamentalis illius sententiæ; quòd scilicet consensus initio datus duret, donec revocetur. Quòd si ille Dominus semel, aut sæpius in decursu illorum Annorum dixisset: O si possem solvi vinculis Matrimonii, quàm foret mihi volupe! Certè non valuisset renovatio consensu præstita ab uxore sola, nam hæc verba factis indicant, consensum mariti esse sufficienter revocatum.

APPENDICVLA ROMANÆ PRAXIS.

562 **S**ed audi, quid circa præsens argumentum, & objectum fieri soleat Romæ in tribunalibus Penitentiariorum, quidam etenim ex doctissimis eorum Patribus 21. Octobris Anno 1671, ultra cætera huc non facientia scribit ad propositum in hunc modum.

Est verè, & certò probabile, & forte probabilius, quòd obtentià dispensatione super impedimento dirimente, cujus alter duntaxat conjugum est conscius, quòdque virtute dispensationis applicata in Sacramento Penitentia dicto conscio confite-

fertur, revalidetur Matrimonium antea irritum, sublati scilicet impedimento, etiam si confensus illius non moveat alterum, quando scilicet et id absque magno periculo fieri nequit, revalidatur, inquam, vi, seu virtute prioris consensu coram Parocho praesenti, qui moraliter permanere censetur. Hanc praxin in Pœnitentiaria NB. observamus, imò hæc sola moraliter possibilis est; nec Leges Ecclesie obligant cum tam enormi periculo, discrimine, detrimento plusquam morali. Bertha uxor Titii carnaliter cognita fuit ante nuptias à patre, vel fratre Titii, qua, quæso, Lege Ecclesiastica àstringi potest ad rem tam cum tam multiplici periculo Titio aperiendam? Vana sunt porro reliqua adminicula, diverticula, remedia petita vel à copula cum affectu maritali habita, vel à consensu conditionato extorta &c. Cuncta, inquam, hæc vel frustra sunt, vel non faciunt satis. Illam ergo opinionem cerè probabilem reputo, quam Sanchez Lib. 2. De Matrim. Disp. 36. num. 8. Vix probabilem, & falsam. Ita ille sacra Pœnitentiariæ Confessarius clarissimus libris prælo datis.

562 **Quæritur V. Quid liceat Magistratui seculari; quid Episcopo; cognoscentibus impedimentum in aliquo suorum subditorum?**

Jam respondi *Cas. I. num. 64.* si sit quæstio juris, nihil juris ei competere, si facti solius, dari locum præventioni, & nominatim illos, qui clandestinè contraxerunt, posse puniri à brachio seculari, notavi in *Theolog. Jurid. Moral. cap. 37. num. 9.*

Quam doctrinam extendit Facultas Theologica Viennensis (in responso, de quo supra num. 467.) expressè ad illos A catholicos, qui è loco Catholico, in quo fuit publicatum Decretum Tridentini, proficiscuntur ad locum, in quo non est publicatum, solà intentione contrahendi clandestinè.

563 Episcopum quod attinet, cum omnes litès, seu causæ matrimoniales spectent ad ejus tribunal, & quidem privative respectu Magistratùs secularis, quando est quæstio juris, cum mulative autem, quando est quæstio facti, sicuti paulò antè innui, & pluribus explano *cit. cap. 37. sect. 1.* ideo non solum ei fas est, sed præceptum, ut impediatur omni modo contractus incendos cum impedimento, & jam initos dirimat, pronuntiando Matrimonium esse nullum, injungendoque separationem tori, & quidem additâ comminatione Censurarum Ecclesiasticarum.

564 Ex hætenus dictis petitur resolutio Casus propositi supra num. 548. videlicet illum Parochum graviter deliquisse, nec enim est dissimulanda veritatis manifestatio, quando ipsimet conjuges agnoscunt impedimentum, vel de illo magnopere sunt anxii; & quando præsertim illud impedimentum est aliis quibusdam notum; Tunc enim longè plus mali debet timeri ex dissimulatione, quam ex aperta manifestatione veritatis. Debebat ergo Pa-

rochus ille rotundè dicere, laborare eos impedimento, & proinde abstinendum esse non solum à copula, sed etiam ab omni impudicitia. Addere debebat, se, si vellet nihilominus esse veri conjuges (& verò communiter est dissuadendum divortium, præsertim quando una, aut plures proles sunt susceptæ) impetraturum esse per se, aut alium ipsis dispensationem, vel pro solo foro interno, quando impedimentum est occultum, id est, non notorium, seu non notum majori parti vicinæ, sicuti explico in *Theolog. Jurid. Moral. cap. 37. num. 173.* vel pro foro etiam externo, juxta ea, quæ dicam *Cas. XXI.*

565 Sicuti autem putatitii illi conjuges tenebantur, cognito suo impedimento, mox abstinere omni commercio carnali, & consulere seu suum Parochum, seu alium peritum harum rerum, quid agendum sibi ulterius esset, ita postquam audivere sui pastoris responsum, quantumvis oppidè imperitum, fuere coram Deo excusati, persistendo in suo Matrimonio, sicuti enim poenitens dignus est excusatione, si steterit officii, nec obligatur, per se loquendo, consulere plures, ita & parochianus rudis, si obsequatur sententiæ sui Parochi, habiti vulgo pro satis intelligente ea, quæ sunt officii; secus, si aut Curator ille animarum labore turpi infamiâ inficitia, aut parochianus ob gravem rationem dubitet, an non errarit suus doctor, præsertim quando negotium suum non finitur uno actu, sed habet tractum successivum, sicuti Matrimonium, tunc quippe singulariter locum habet illa monitio Pontificia. *Ubi periculum majus intenditur, ibi proculdubio plenius est consulendum. Text. cap. Ubi. De elect. in 6.* Atque ita satisfactum est quatuor quæstionibus propositis num. 549.

Resolvitur quoque ex dictis hic

Casus Impotentia.

566 **Titus Cajo Sacerdoti in Confessione dixit: Versor jam decennio in Matrimonio cum Sibylla, sed nunquam potui immittere semen in ejus vas, utpote nimis arctum. Quæro, an peccaverim, & peccaturus sim illam cognoscendo?**

567 Resolvitur, inquam, in hoc Casu minimè ficto ex dictis, aperiendam esse veritatem; & consequenter applicandas huc doctrinas prædictas, quas de Impotentia tradidi supra *Cas. XVI.* Patet quoque, quid judicandum de præxi, quam exhibet hic

Casus Acronianus.

568 **Quidam sponsus à meo antecessore rite denuntiatus, postea deprehensus consanguinei, vocati sunt coram Testibus in sacrificium nostram**

nostram, impetratâ (à Nuntio Apostolico) jam occultè dispensatione, cum intellexissent, se non esse conjuges, & posse alterum ab altero discedere, & alii nubere, consenserunt de novo in Matrimonium, & factâ confessione statim coram pauculis Testibus matrimonialiter conjuncti. Liberi jam suscepti ob probabilem consanguinitatis ignorantiam legitimè pronuntiatii sunt in ipsa dispensatione.

569 Judico ego, imitandum hoc factum quoad omnes circumstantias, si facile queat; etsi circumstantia de sacrificia non est ullo modo necessaria; sicut etiam probabile est, non fuisse necessariam; præsentiam Testium, & Parochi, prout videbimus *Tract. seq. Cas. XI.* est tamen tutius, & consultissimum adhibere, per se loquendo. Liberi illi fuere omnino legitimi propter allatam rationem, quam fusiùs explico in *Theolog. Jurid. Moral. cap. 37. n. 247.* Porro hic Casus ideo nuncupatur Acronianus, quia contigit in oppido ad quod lacus Acronianus, seu Bodamicus, est longè profundissimus, ex quo etiam oppido mihi cum aliis pluribus, contentis in hoc, & aliis meis Alphabeticis, per scriptus est à spectata virtutis, atque prudentiæ Domino Decano.

AN; ET QUATENUS DISPENSENT EPISCOPUS, ET NUNTIIUS APOSTOLICUS IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII?

CASUS XXI.

Valde specialis.

SUMMARIUM.

Casus laborantium impedimento, sed copulato- rum à Parocho antè receptam Bullam dispensationis. 570.

In quibus impedimentis dispenset Episcopus. 572. & seqq.

Singulariter in occultis post jam contractum Matrimonium. 576.

Quid agat Confessarius intelligens impedimentum dispensabile per Episcopum? 577.

Quando censeatur urgere necessitas? 578.

An Episcopus dispenset, quando patet accessus ad Nuntium Apostolicum? 581.

An, & quatenus dispenset Episcopus ante initum Matrimonium? 582. & seqq.

An Capitulum, Sede vacante? 585.

Nuntii Apostolici in quibus impedimentis dispensent. 587. & seqq.

Proponitur Casus nova difficultatis. 588.

Quandonam dispensans cum uno volentiam contrahere censeatur etiam cum altero dispensare. 589.

Resolvitur Casus n. 570. propositus. 590.

Casus non habentium sumptus pro dispensatione. 591.

Casus facientis inutile votum ad occultandum impedimentum. 592.

Casus Episcopi quærentis, an rudè sequeretur exemplum rituum ex antecessoribus, soliorum dispensare in quarto gradu? 595.

Casus allegantis paupertatem. 597.

Casus impregnatae, volentis secum dispensari ante adventum Romane dispensationis. 600.

570 **Xenocrates petiit suppliciter à Sede Apostolica dispensationem ad contrahendum cum consanguinea in tertio gradu. Accipit ex Urbe responsum, dispensatum iri cum ipso, ut primum representasset in Urbe ordinariam taxam; quæ quidem fuit representata, at nihilominus diu dilata gratia dispensationis. Quam moram peragre ferens Xenocrates, rogat Dominum Vicarium Episcopi procul degenitis, ut ipse dispense. Renuit ille tunc quidem, quia tamen confidebat, fore, ut actutum adesset Breve Pontificium, permisit fieri omnes denuntiationes. Iis peractis, at nondum comparente nuntio Romano, instat sponsus rursus apud Reverendissimum Dominum Vicarium. Adferuntur partim ab illo, partim ab aliis hæc circumstantia, quod scilicet non super sint, nisi due hebdomada usque ad Adventum, esse autem magnum incontinentia periculum, se oporteat expectare usque ad octavas Epiphaniæ; subesse quoque metum magni probrî, cum sponsa orta ex familia honestissima probabiliter jam sit impregnata. Item timendum merito, ne sponsus concedat in Parochiam Lutheranam, atque illic contrahat coram Prædicante. Addebatur & alterius mali (hic non exprimentis) adhuc gravioris prudens metus. Quid in his circumstantiis agendum?**

571 Multis abhinc Annis fui, re adhuc integrâ, literis consultus, quid in hisce liceret Domino Vicario Generali Diocesis diversæ ab hac Constantiensis. Meum judicium intelligit Lector num. 590. scilicet ubi legerit generalia, quæ de potestate Episcopi, ejusque Vicarii, circa dispensationem in impedimentis Matrimonii, sub unum aspectum dabo, ex probatis Scripturis, apud, quos videri poterunt rationes singulorum diffusius expositæ.

572 I. Ad impedimenta impedientia quod attinet, retuli *Cas. II.* Jacobum de Grassis indicantem, posse ab Episcopo dispensari, ut tempore interdicto celebrentur solennitates nuptiarum. Votum quod spectat, si sit quidem, 573 Castitatis, sed non perfectæ; dispensat in eo suâ ordinariâ potestate. Non est autem perfectæ castitatis, quando vel non est perpetua, vel est perpetua quidem, sed non integrâ, quia

non est de fugienda omni impuritate tam in-
tra, quam extra Matrimonium, aut integræ
quidem, at non absolutè, sed hypotheticè pro-
missæ, ut cum dicitur: *Si vel semel relapsus fue-
ro in hanc turpitudinem, promitto Deo perpe-
tuam, perfectamque castitatem; Idem spondeo, si
me Numen liberaverit hoc morbo*, in his omni-
bus votis, upote non reservatis Pontifici, dis-
pensat ordinariâ potestate Episcopus etiam
impleta conditione: sicuti cum Sanchez Lib. 8.

574 *De Matrim. Disp. 12. & Lib. 4. Moral. cap. 40.*
sentio in *Tract. De Subil. Quintuplici cap. 40.*
dicens *cap. 41.* proportionaliter idem de voto
Religionis ingrediendæ, & extendo 1. Hanc
doctrinam ad causam, quo illa duo vota sunt
vel dubia, vel certa quidem, sed emissa ex me-
tu injusto gravi, aut levi, extendo 2. Ad ca-
sum, quo obstrictus voto Castitatis, aut Reli-
gionis, vel versatur in proximo periculo for-
nicationis, nisi uxorem ducat. Sanchez post
Silvest. Navarr. Henriquez alios: vel puellam
impregnavit, quam ducere vellet, antequam
infametur: vel caret pecuniis ad impetran-
dam dispensationem: aut non patet facilis Ro-
mam aditus. Sanchez, Sanctarellus, Lezana re-
lati à me *ibid. num. 321.* In his omnibus Casi-
bus, exceptis iis, quos involvit secunda exten-
sio, potest vota hæc commutare in alia opera
Confessarius vel Ordinum Mendicantium, vel
expositus pro Jubilæo. Videri quoque possunt,
quæ in hanc rem suppeditat nostrum *Alphabe-
tium Quadruplex Part. 1. Cas. XI.*

576 II. Episcopus dispensat pro solo foro con-
scientiæ in impedimentis, etiam solo jure hu-
mano dirimentibus, post jam contractum Ma-
trimonium, si adint hæc omnes conditiones.
1. Si adsit gravissima necessitas, 2. Si hæc ita
urgeat, ut non sit tempus, vel propter pau-
pertatem modus adeundi Pontificem, vel ejus
delegatum valentem dispensare. 3. Si impe-
dimentum sit occultum, id est, secretè qui-
dem notum tribus, aut quatuor, non tamen
majori parti vicinæ. 4. Si Matrimonium fuit
bonâ fide (& præmissis denuntiationibus. In-
frâ *num. 632.*) contractum. P. Thomas Tam-
burinus *De Matrim. Lib. 8. Tract. 2. cap. 4. §. 4.*
num. 13. Testans, hanc doctrinam cum his con-
ditionibus recipi hæc aetate communiter ab Au-
thoribus. Idem Testatur P. Dicastillo *De Ma-
trim. Disp. 8. dub. 4. num. 53.* Id ipsum Testa-
tur P. Palau *De sponsal. Disp. 4. punct. ult. §. 1.*
num. 7. Imò hanc doctrinam habendam esse
jam pro certa, pronuntiat P. Perez *De Matr.*
Disp. 43. sect. 6. eò quòd Papa sciat, eam tradi
communiter voce, & libris impressis, conse-
quenter factitari (& verò practicitur certò in
hac Diocesi Constantiensis, atque Eichstettensis)
ab Episcopis, & tamen non prohibeat. Autho-
res pro ea plurimos refert more suo P. Sanchez
De Matrim. Lib. 2. Disp. 40. num. 3. P. Dicastil-
lo *loc. cit.* Barbofa *De offic. & potest. Episc. alle-
gat. 35.* & alios Stephanus à S. Paulo *Theolog.*

Moral. Tr. 5. Disp. 8. dub. 12. ac Mathias Co-
rona *De dignit. Episc. pag. 273.* Ratio est, quia
omnes Leges conditæ sunt ad bonum commu-
ne *cap. Erit autem. dist. 4.* multi autem essent
desituti remedio necessario, si Episcopus ne-
quireret dispensare, quando adsunt hæc omnes
circumstantiæ. Addit P. Henriquez *Lib. 2. De*
Matrim. cap. 3. num. 2. non esse opus, ut sin-
gulæ ex his circumstantiis tam strictè observen-
tur. Ego nolim Matrimonium facile exponi
periculo nullitatis.

Ceterùm illa doctrina de potestate Epi-
scopi ad dispensandum est ita persuasa juris sa-
pientibus, & perquam piis, ut horum unus ni-
hil dubitans de illius veritate dederit ex Oer-
tinga Veteri ad me die 13. Mart. Anno 1664,
litteras.

Hujus tenoris.

Desideranter expecto Alphabeticum ma-
trimoniale, in cuius objecto saepe hic desu-
damus; singulariter autem nunc hæreo in
hoc, utrum laborantes impedimento dirimen-
te occulto debeant ad Ordinarium ablegari,
aut illorum loco à Confessario per litteras con-
veniri, & dispensatio postulari? Sed quid si
hic longissime hinc distet extra hanc, & vici-
nas Dioceses? Quid si obnoxii impedimento
ipsimet nec convenire velint, neque etiam
possint? Idem queritur, si in concubinata,
vel per fictitium conjugium, qui tamen pas-
sim pro legitimis habentur? Num petet Con-
fessarius potestatem clandestinè illos, vel qui-
buscunque Testibus advocatis, sineque denun-
tiationibus copulandi?

Ad primam harum quaestionum Resp. Sicuti
P. Quintannadvennas *Singularium Tract. 9.*
Singul. 1. 1. num. 4. absolutè scribit, quando pœ-
nitens proponit Confessatio impedimentum
ad petendum debitum conjugale, ortum ex ad-
ulterio cum uxoris sanguinea intra secun-
dum gradum, Confessorem debere (ex cha-
ritate non graviter obligante) ab Ordinario
petere dispensationem vel coram, vel per li-
teras, tacito tamen nomine poenitentis; ita
etiam communiter gerere se debet Confessa-
rius, quando adfertur ipsi impedimentum
dirimens dispensabile ab Episcopo, quia vix
inducetur poenitens, ut ipsimet petat, saltem
quando impedimentum est ortum ex delicto.
Distantia Episcopi, vel ejus Vicarii (quando
Episcopus procul adest) vix erit unquam tan-
ta, quin literæ possint ad eum venire. Et si
sit faciliior, aut æquè facilis aditus ad Nuntium
Apostolicum personalis, aut per litteras, præ-
feratur hic, ut tantò sit certior dispensatio; nec
applicetur huc doctrina Barbofæ *De offic. & po-
rest. Episc. alleg. 41. num. 7.* cum aliis scribentis,
quando innodatus excommunicatione Papali
requit

nequit per se convenire Papam, non obligari
mittere tabellarium, aut literas, Doctores enim
facilius permittunt excommunicato usum ac-
tionum veteritarum excommunicatis, quam
matrimoniale contractum inhabilibus, quam-
quam & hic quoque sunt perbenigni alii apud
Dianam *Part. 11. Tract. 7. Resol. 5.* Ego die 22.
Augusti 1674. facile impetravi à D. Vicario
Generali dispensationem in tertio gradu con-
sanguinitatis. Quantò autem seriùs obtineri
potest dispensatio, tantò fortioribus antidotis
est adversus actiones solis veris conjugibus
permittas muniendus conjux putatius.

Ad alteram quaestionem respondi ex iis,
quæ suprà *Cas. XVI. num. 501.* attuli ad exem-
plum concubinariî respicientis.

578 III. Necessitas, de qua suprà, censetur ur-
gere sufficienter tunc, quando conjuges ne-
queunt absque gravi incommodo, vel scanda-
lo separari, & si inseparati maneant, versantur
in periculo incontinentiæ, donec Papa, vel
ejus delegatus dispentent. Palau, & Perez
loc. cit. ac Diana *Part. 11. Tract. 8. Resol. 3.* sicut
& censentur non posse adire Papam, vel ejus
delegatum, quando obstat eorum paupertas.
Diana *loc. cit.* ex communi, aut nimia distan-
tia. Pérez *ibidem.* Qui Pérez *num. 4.* post San-
chez, & Pontium addit rectè, posse etiam cum
divitibus dispensari, si ii patiantur periculum
incontinentiæ, donec adveniat dispensatio
Pontificia.

579 Subdit quoque, sicut & Corona *loc. cit. pag.*
274. cum aliis sufficere, si alteruter conjugum
contraxerit bonâ fide, id est, laborans igno-
rantia juris, aut facti, sive illa ignorantia fue-
rit inculpabilis, ut requirit P. Tamburinus, si-
ve etiam culpabilis, ut rectè probat P. Perez
ex Concil. Trident. *Sess. 22. cap. 5. De Reform.*
Quin P. Dicastillo *num. 53. in fine,* cum aliis
apud Dianam *loc. cit.* post P. Henriquez putat,
etsi mala fides intercesserit, posse tamen in val-
de urgente, & magna necessitate fieri ab Epi-
scopo illam gratiam. Excipe eos, qui contra-
xerunt in gradibus prohibitis, aut non præ-
missis denuntiationibus. Infrâ *num. 632.*

580 I V. Idcirco autem requirunt communiter
autores, ut impedimentum sit occultum, quia
si sit publicum, poterunt sine infamia, & scanda-
lo separari. Si tamen aut separatio nequeat
fieri sine gravi damno, aut ob paupertatem
nequeat adiri Papa, seu impetrari dispensatio,
censet Perez *num. 6.* posse in primo Casu: in-
signis aliquis Theologus apud Tambur. *2. 11.*
in secundo dispensari ab Episcopo. Pulchrâ
facti specie referendâ infrâ *num. 590.* declarat
suum iudicium hic Theologus.

581 V. Licet Authores suprà citati, nominatim
P. Tamburinus, & Perez, item Diana *Part. 8.*
Tract. 3. Resol. 78. negent Episcopo potestatem
dispensandi casu, quo est facilis recursus ad
Legatum Apostolicum, dissentit tamen aperte,
& quidem probabiliter, restibus Diana *loc. cit.*

ac Barbofa ab iis P. Henriquez *Lib. 12. cap. 30.*
num. 1. lit. H. cui non assentior tunc, quando
ille Legatus habet expressam potestatem dis-
pensandi, secùs, quando solum tacitam, seu
non aliam, quam urgente necessitate, Episco-
pus. Et verò testatur P. Filiucius *Tract. 10. cap.*
10. num. 302. ne quidem Legatum à Lateræ
gaudere majore potestate dispensandi in hi-
impedimentis, quam gaudet Episcopus. Sed
utique saltem extraordinariè confertur major
Illustrissimis Dominis Nuntiis, imò communi-
ter. P. Coninck *Disp. 33. num. 35.* post Gloss.
Abb. Henriquez loquens de Legato à Lateræ.
Vide infrâ *num. 587.*

VI. Occurrit quidem rariùsürgens neces-
sitas dispensandi ante Matrimonium initum,
quam post, nihilominus tamen potest revera
urgere talis, ut etiam ante initum contractum
matrimoniale utatur Episcopus illâ potesta-
te. Ita contra Sorum, Cordubam, & Medinam
apud Sanchez sentit idem Sanchez *cit. Disp. 40.*
num. 7. primus omnium, & post eum Palau,
Dicastillo, Reginaldus, Corona *loc. cit.* Casp.
Hurtad. *Disp. 26. diff. 2.* Bonacina, Perez, Bar-
bofa *De offic. & potest. Episc. alleg. 35. num. 5.*
Georgius de Rhodes *Pag. ult. Dissut. Theolog.*
Tambur. *num. 12.* Stephanus *loc. cit.* cum aliis,
Diana *cit. Tract. 3. Resol. 80.* addens Villalobos,
Pontium, atque Præpositum, & exprimens cum
his duos Casus.

Primum, quando sponsa commisit fornicationem
cum sponsi cognato in secundo gra-
du, nec suppetit ulla prorfus ratio differendi
Matrimonii, aut vitandi grave aliquod incom-
modum, nisi dispentet Episcopus. Vide suprà
Cas. XII. num. 264. & infrâ *num. 591.* ac Ste-
phanum *loc. cit. num. 89.* Secundum, quando
quis morti proximus adstringitur ad Matrimo-
nium cum aliqua contrahendum, ut sic legiti-
ma reddatur proles antea suscepta, vel ut
resarciatur honor puella, vel ut statim seden-
tur graves inimicitia. Pluribus rationibus
probat hanc doctrinam Diana *loc. cit.* ut pro-
inde non debeat dubitari de probabilitate ejus
intellectæ generatim in his terminis, quos cum
aliis exprimit Diana *loc. cit.* Episcopus potest ex
tansa maxime urgente dispensare in impedi-
mento dirimente, etiam ante contractum Matrimo-
nium, si omnibus tentatis dispensatio judicetur
necessaria, ad vitandam gravem infamiam, vel
grave scandalum, quia summa necessitas, cui ali-
ter occurri non potest, eam facultatem tribuit
Episcopo ex tacita summi Pontificis licentia. Sic
Diana, quem die 12. Januarii 1671. secutus
fui resolvendo speciem facti tunc summè ur-
gentis.

VII. Negant plerique citati Scriptores, 584
Vicarium Generalem Episcopi posse dispensa-
re in istis extraordinariis Casibus, indicatis
num. 576. & seqq. nisi Episcopus dederit spe-
cialem facultatem, eò quòd hi Casus extraor-
dinarii non includantur in generali potestate
Vicarii.

Vicarii. Puto autem ego, satis specialiter communicari, quando Episcopus dicit: *Do tibi in mea absentia omnem potestatem, qua tanquam delegatus Sedis Pontificiae polleo.* Et quis negabit de Vicariis illorum, qui possident duos, vel tres Episcopatus remotissimos ab invicem?

585 VIII. De Capitulo, Sede vacante, idem est dicendum, quod de Episcopo, illud enim succedit in omnes actus jurisdictionis Episcopalis cap. *Cum olim. De Maj. & Obed.* sicut autem Episcopus nequit per suam dispensationem revalidare eam, quam per dolum impetrasti à Papa. Palau *Disp. 4. punct. ult. §. 11.* contra nonnullos Theologos teste Dianà *Part. 11. Tr. 8. Resol. 3.* & Canonistas in cap. *Quocirca. De consang.* ipsi utcumque favens nudè sumptum, ita neque Capitulum Sede vacante. Quid verò competat Regularibus, dicam *Casu ult.*

586 IX. Interrogatus olim nomine Illustrissimi cujusdam D. Episcopi. An Germaniæ Episcopi non gaudeant privilegio dispensandi, saltem in quarto gradu, etiam manifesto? Respondi, id me latere, & minimè credere, quid verò specialiter juris habeant Episcopi Ratisbonens. & Leodienses, referam *num. 596. & 597.* Illustrissimi Constantienses stant jure communi.

587 X. Illustrissimi Domini Nuntii Apostolici gaudent in primis hac in re omni potestate, qua per superius dicta Episcopi, reputantur enim Ordinarii judices suæ Provinciæ *text. cap. 2. De offic. legat. in 6.* Deinde licet jus commune scriptum ipsis æquè parum, atque Episcopis tribuat potestatis circa dispensationes matrimoniales *argum. cap. Quod translationem. & Gloss. ibid. extra De offic. leg. nihilominus tamen consuevere Summi Pontifices facere ipsis jus dispensandi gratis quibuscumque personis intra suæ Legationis limites existentibus, quæ quarto, aut etiam tertio, & quarto, (circa tertium æqualem nihil potest Nuntius, sicuti primum nuper fuit ob Casum occurrentem responsum ex Nuntiatura Lucernensi) etiam multiplicibus consanguinitatis, vel affinitatis gradibus conjuncta, seu se attinentes scienter, vel ignoranter conjuncta sunt, vel aliàs se, non tamen sub spe faciliùs habenda dispensationis à Sede Apostolica, carnaliter cognoverunt, nec non cum aliis quibuscumque similibus gradibus conjunctis, vel se attinentibus, qui propter angustiam loci, aut ad sedandas inimicitias, vel ob dorem minus competentem, aut aliàs ob rationabiles causas Matrimonium invicem contrahere voluerint, hæc enim sunt verba formalia cujusdam Brevis dati ab Innocent X. ad quendam Illustrissimum Dominum Nuntium Apostolicum, quibus tamen præmittitur clausula de iis, qui ob eorum paupertatem, & itineris incommoda ad Romanam Curiam pro dispensatione impetranda accedere, vel mittere non possunt. Vide aliud infra *num. 697.**

Præter hanc communem facultatem conce-

ditur quibusdam Illustrissimis Dominis Nuntiis alia specialis circa impedimentum Publicæ Honestatis proveniens ex sponsalibus, & Cognationis Spiritualis inter levantem, & levatum, non autem inter baptizantem, & baptizatum, sicuti declarat species facti, de qua infra *num. 627.* atque exprimitur disertè in Indiculo specialium facultatum impertitarum Illustrissimo Domino Federico Borromæo ad Helvetios &c. Apostolico Nuntio, quem penes me habeo, qui quæ insuper continet potestatem dispensandi in tertio, & quarto gradu consanguinitatis, & affinitatis simplici, & mixto cum pauperibus, incarceratisque, & cum hæreticis (conversis) in secundo simplici, & mixto, item super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, quin imò conceditur etiam potestas dispensandi in tertio gradu tum simplici, tum etiam geminato. Porro fuit occasione harum facultatum aliquando petiitum ex aula Illustrissimi cujusdam Nuntii Apostolici judicium meum super hoc

Casu satis raro.

Cajus cognovit Bertham in secundo, & tertio gradu sibi consanguineam, quam ut in uxorem duceret, petiit, & obtinuit Romanâ dispensationem, quæ tamen priusquam adveniret, peperit Bertha puerum, quem ipsemet Cajus statim baptizavit, eò quòd esset periculum in mora, indeque ortum fuit novum impedimentum, ac propterea dubitatum primò, an D. Nuntius dispensare possit in hoc secundo impedimento? Secundò, an posito, quòd possit, liceret, cum propter appositionem manus Sanctissimi in dispensando primo impedimento nonnulli sint in sententia, esse etiam pro secundo recurrendum ad Sanctissimum. Ita litera data die 21. Junii, A. N.

Respondi ego: Si Illustrissimus D. Nuntius polleat peculiari potestate dispensandi in impedimento Cognationis Spiritualis inter baptizantem, & parentes baptizati, (quæ tamen facultas non exprimitur in Indiculo, cuius paulò superius memini) non apparere mihi rationem prudentem dubitandi, utrum eo privilegio possit valide uti in proposito Casu; licet enim Summus Pontifex jam apposuerit manus, & consequenter videatur non debere se intromittere Nuntius, juxta communem doctrinam apud Barbofam *De Jure Ecclesiastic. Part. 1. cap. 5. num. 82.* eas tamen non apposuit ad impedimentum Cognationis Spiritualis, ergo hæc appositio prorsus nihil impedit; alioquin nec valerent Domini Nuntii impertiti dispensationem pro *Extra* iis, qui obtinissent à Papa dispensationem pro ætate, quòd est contra praxin quotidianam.

Ratio

Ratio autem hujus praxis est: quia Princeps conferendo alicui suorum subditorum aliquam gratiam specialem, non intendit derogare juribus alterius generis, quæ indulget suis delegatis judicibus, si enim non debet quilibet alterius odio prægravari *Regul. 22. in 6.* multò minus alterius favore, gratiâ, & beneficio. Et cum Principis beneficium sit ex se perpetuum *cap. Decet. De Regul. jur. in 6.* non est præsumendum, esse ipsi derogatum nisi constet de voluntate Principis; atqui ex eo, quòd conferat alicui gratiam dispensationis, nullo modo constat, velle inhiberi alterius jus, & privilegium alterius generis circa eandem personam, siquidem concessa in augmentum non debent parere diminutionem, *L. Legata in utriusque. 19. ff. De Legat. 1.*

Nec obest, quòd Pontifex manus apposuerit, & consequenter apponere non debeat, alius, tum *Argum. cap. Proposuit. De foro compet.* tum quia una jurisdictionis non debet aliam turbare, præsertim Superioris. Cardinal. Tuschus *Lit. F. Concl. 35.* Hinc quippe non sequitur, quòd non liceat suscipere, tractare, terminare negotium, ad quòd Pontifex non apposuit manus.

Ex his patet, Dominum Nuntium potuisse valide dispensare in impedimento illo Cognationis, si aliàs fuit præditus potestate dispensandi, & quia non video ullam inconvenientiam in usu hujus potestatis, idcirco etiam non video, cur illicitus fuerit ejus potestatis usus.

Ceteram quia in casu supponitur, illum Dominum Nuntium habuisse facultatem dispensandi non solum inter levantem, & levatum, sed etiam inter levantem, & parentes levati, quæ tamen facultas non exprimitur in Indiculo, quem habeo, idcirco existimo, etiam virtualiter contineri in potestate dispensandi inter levantem, & levatum per Regulam: *Cui licet, quòd est plus, licet utique, quòd est minus. Reg. 53. in 6.* quæ Regula locum habet etiam in iis, in quibus quale periculum alterius versatur. Peckius in *cit. cap. Cui licet*, & per eam licet argumentari à majore ad minus. Nicolaus Eberhardus loco *A majore.*

Quamvis autem P. Joannes Streinius in *cit. Regul. 53.* post Joannem Andream in *Regul. Quæ à jure. De Reg. jur. in 6. absolute* neget, argumentum à majore ad minus valere in facultate dispensandi, proinde facultatem concessam ad dispensandum in certo casu, non debere extendi ad similem, aut etiam ad habentem majorem rationem, id tamen limitandum saltem: *Nisi stylus Curie aliud habeat*, habere autem aliud in præsentia materia conjicio ex eo, quòd in proposito casu supponatur pro indubitato, quòd suppetat Domino Nuntio potestas dispensandi inter levantem, & parentes levati, cum tamen hæc potestas nullo modo exprimat in meo Indiculo, missò ad me, ex aula illius ipsius Domini Nuntii, in cujus foro agebatur hæc controversia.

Responsiones in decursu, & elucidatione, 589 hujus XXI. Casus partim declarant, partim etiam firmant sequentes Casus, quibus tamen præmitto, licet doctrina Patris Sanchez *Lib. 8. De Matrim. Disp. 26. num. 6.* post Navarrum & alios tradentis, quando Nuntius Apostolicus, aut alius Superior dispensat cum aliquo in impedimento consanguinitatis, affinitatis &c. censei hoc ipso dispensare cum altera parte, vera sit, quando sponsus & sponsa subsunt uterque jurisdictioni dispensantis, si tamen sponsus sit e. g. sub Nuntiatura Helvetica, sponsa sub Viennensi, vel Colonienfi, eandem doctrinam pati difficultatem, nam facultates Nuntiorum sunt expresse hoc tempore limitatæ ad personas subjectas eorum Nuntiaturis, quemadmodum responsum mihi fuit Anno 1670. in contingentia facti, quæ tamen cum postea esset translata Romam, dispensavit sua Sanctitas cum utroque (juncti erant quarto æquali affinitatis gradu, impositaque multa solum duodecim scutorum) ita tamen ut dispensatio fuerit, juxta modernum stylum Curie, missa ad Ordinarium sponsæ, non autem ad sponsi, etsi liquidò scio, fuisse Anno 1656. contrarium factum cum aliquo illustri viro, quem etiam nominant mea adversaria, id temporis conscripta. Quo notato pro praxi venio ad alios Casus, quibus declarantur dicta in hoc Casu, seu *cap. 21.*

I. Casus est nostri Xenocratis, supra *num. 590. 570.* cum quo dispensandi sufficientem habuit causam D. Vicarius Generalis, re enim verà imminerebat gravissimum periculum animæ, sicuti & famæ, ergo locum habebat resolutio allata *num. 583.* Accedebat, quòd & sponsus jam impleverat gravem sibi conditionem, cum quæ erat ipsi promissa dispensatio, poteratque ob tam diuturnam dilationem gratia Pontificiæ non inaniter credere, illam esse quidem jam expeditam, sed alicubi, ut persæpe factum expertus sum, hæerere contra mentem suæ Sanctitatis, ergo habebat in his circumstantiis locum doctrina de valore dispensationis jam quidem concessæ, sed nondum cognitæ, adferenda *Cas. XXIII. num. 669.*

II. Casus est hic. Titius, & Bertha, præmissis legitimis denuntiationibus, ceterisque requisitis, bonâ fide Matrimonium contraxerunt, ac filios genuerunt multos, quorum unus nunc est superstes. Sed ecce! post Annos septem à Matrimonio apparuit impedimentum dirimens inter ipsos secundum in quartum gradum. Notitia hujus impedimenti est inter vicinos, ita ut jam sit publicum. Supplicarunt quidem Pontifici pro dispensatione, sed requisita sunt vel aliquot expensæ, vel accessus ad Romanam Curiam. Conjuges autem ita ingenti oppressi sunt inopiâ, ut neutrum possint. Quid hic remedii?

Hic Casus cum his circumstantiis missus fuit decidendus cuidam Theologo Panormitano, teste P. Tamburino *loc. cit. §. 4. num. 11.* qui respon-

respondit, Episcopum posse, & debere dispensare, cum nequeat Pontificia gratia obtineri ob paupertatem, vel distantiam ab urbe Româ, nec illi conjuges possint separari sine dedecore, & ingenti difficultate, nec cogendi sint, ut cohabitent, sicut frater, & soror, nec adigi possit Episcopus, ut sequatur opinionem P. Vasquezii rati, Episcopum teneri facere expensas dispensationum, quando oratores nequeunt eas facere. Certè hanc de sufficiendis expensis doctrinam negat merito P. Palaus Tr. 3. Diss. 6. punct. 1. num. 7. ignorat eandem praxim Germaniæ Episcoporum, tametsi opibus affluentium. Non exprimit quidem P. Tamburinus, utrùm positivè approbet tam categoricè prædicti Theologi responsus, insinuat tamen satis. Ego puto, probationem deduci posse ex dictis num. 578.

592 III. Casus. *Cajus pridie nuptiarum confitetur, se carnaliter peccasse cum consanguinea sponse, nec posse copulationem differri sine ingenti suo malo. Quare Confessarius dicit ipsi: Celebrâ ergo nuptias, at sine animo consummandi: Imò fac votum peregrinationis pro felici conjugio, suscipienda statim altero, tertiove die post copulationem, tum hoc votum indicâ sponse, quam facile inducet, ut servet castitatem usque ad tuum reditum, ego interim petam, impetrabòque dispensationem. Quid censendum de hoc consilio?*

Respondeo, videri mihi quidem novum quoad votum peregrinationis, sed tamen percommodum, fuit nihilominus supervacaneum, quia postquam fuit impetrata dispensatio Episcopalis, ut tanto minus scrupuli remaneret circa valorem Matrimonii, quæsit Confessarius id, quod prius debuisset, utrùm scilicet cognoscendo consanguineam sponsæ immiserit semen in ejus fas? Respondit enim Cajus, se non immisisse, metu, ne ea evaderet gravida, unde irrefragabiliter intulit Confessarius: *Ergo non contraxisti ullam affinitatem.* Vide dicta Cas. XVI. num. 392.

593 Hoc ipsum querendum est ex puella, consentente suam violationem factam à cognato sponsi, quòd si non sit dubium de contracta affinitate, & tamen imminet summum probrum puellæ, si resiliat à sponsalibus, suadent Recentiores DD. secuti Patrem Sanchezium Lib. 2. Diss. 40. num. 7. omnium duces, ut ipsa emitat votum castitatis, & maritum faciat de eò certiore post contractum matrimoniale, abstinèatque copulâ, donec adsit dispensatio, vel à Papa, si non concurrant circumstantiæ, in quibus valeat dispensare Episcopus, vel ab Episcopo, si eæ concurrant.

594 Verùm non darem id consilii puellæ, cujus maritus legisset hoc Alphabetum, vel aliquem è Theologis Recentioribus, tractantibus hanc materiam. Etenim facile suspicaretur, præcessisse fornicationem. Fortè erit tutior fama sponsæ, si dicat, se velle aut integre, aut ex parte, uti privilegio communi, quòd scilicet

neque sponsus, neque sponsa teneantur primis duobus mensibus reddere debitum. Vide Casum, quem resolvimus num. 267.

IV. Casus. *Episcopus A. scit, tres è suis Illustriissimis Dominis Decessoribus dispensasse in quarto gradu affinitatis, at ignorat, quo titulo. Quærit, an tuiò possit sequi eorum vestigia?*

Literis ejusdem Episcopi interrogatus respondi, stante illâ omnimodâ ignorantia, non videri esse sequenda vestigia, est enim tunc præsumendum, illos tres fuisse munitos Privilegio personali, non autem reali, id est, affixo ipsi Sedi, cum enim ejusmodi Privilegium reale vel nullus, vel vix ullus Episcopus habeat, præsumi non potest in dubio. cap. Inspecimus. De Reg. jur. in 6. si tamen excussis diligentè tabulariis, & examinatis iis, qui notitiam habere possunt Privilegii personalis, si quod impertitum fuisset, nequeat pervestigari origo, & fundamentum illius consuetudinis, probabilissimum est, non solum illos tres, sed etiam anteriores id fecisse ex opinione vel dati Privilegii realis, vel alterius juris, atque adeò esse titulo præscriptionis comparatum illud jus, juxta ea, quæ ex communi tradit P. Laymanus Lib. 3. Tract. 1. cap. 8. num. 15. Nec enim dubitari debet, quin vel ex Cancellaria, vel ex fama aliqua cognosci possit impertitio talis personalis Privilegii, si fuisset concessum. Et his scriptis reperio, P. Lessium in Auctoritate verb. Matrimonium, Cas. IX. respondisse, Episcopum Leodientem, ejusque Vicarium dispensare in tertio & quarto gradu affinitatis, quando ob paupertatem nequit obtineri Româ dispensatio, & imminet gravissima mala, si non dispenseret ipse, eò quòd illorum antecessores per 40. Ann. soliti sint dispensare in tali Casu. Adde, quòd in dubio, utrùm privilegium, de quo dato constat, sit reale, an personale? præsumendum sit, esse reale teste Bónacinâ De Leg. Diss. 1. quæst. 3. punct. 1. num. 7. Laymanno, & aliis.

V. Casus. Reverendissimus & Illustrissimus Dominus Episcopus Ratiobonensis habet à Sede Apostolica ad quinquennium potestatem dispensandi cum pauperibus in quarto & tertio gradu simplici, vel mixto consanguinitatis, Wolfgangus ejus Dicecesanus imprægnavit Cajam cognatam in tertio gradu, petique dispensationem à suo Domino Ordinario, causatus se pauperem, eò quòd sit opifex vulgaris, carens propriâ domo, & non habens ex agello, & in censu annuo, nisi 36. aut 40. Florenos, id est, scuta Romana 20. vel 22. Quærebatur, an hoc casu procederet Privilegium?

Respondi rogatus sententiam affirmatvè, idcirco, quòd sit imitandus mos Pontificis cap. Ex literis. De constitut. Atqui Pontifex dispensat gratis cum talibus, ergo tanquam cum pauperibus. Accedit id, quòd de clausula: *Si sit pauper.* dicam infra num. 658.

VI. Casus. *Fabius cum Lalia consanguinea in tertio gradu contraxit sponsalia per verba de futuro,*

facuro, sub conditione dispensationis impetranda, eamque cognovit carnaliter, quæ cum sit probabiliter gravida, & consequenter infamanda, si expectetur Romana dispensatio, ac præterea timendum sit magnopere, ne ob metum confusionis inferat sibi, aut proli extremum malum, supplicat Reverendissimo Domino Vicario Generali participanti omnem potestatem Episcopalem, ut ipse dispense in hoc impedimento, quatenus ante quadragesimam, quæ intra 24. dies incipiet, copuletur in facie Ecclesiæ. Potestne Dominus Vicarius Generalis annuere precibus?

600 Consultus ante permultos Annos existimavi, non potuisse, partim quia id temporis nondum erant editi, aut à me lecti tot Scriptores, qui sequuntur doctrinam relatam num. 582. à Sanchez cit. Diss. 40. primò omnium traditam, ut testatur ipse, partim quia mihi videbatur, illud periculum matris, aut prolis non satis prudenter præsumi. Adhæc videbar non frustra timere, ne copula illa esset habita sub spe tantò faciliùs impetrandæ dispensationis, quo casu Papa non solet facile dispensare, nedum Episcopus. Infra num. 626. Itaque sui resolvendo securus rigidior sententiam Soti, & aliorum supra num. 582. relatorum. Jam verò mitiùs judicarem, supposito vero periculè damni procreandi matri, aut proli, itémque certitudine, quòd non utraque pars, sed vel neutra, vel tantùm altera peccasset cum spe obtinendæ dispensationis juxta dicta num. 587. & dicenda cit. num. 626. & quòd Vicarius Generalis polleat etiam hic potestate Episcopali juxta dicta num. 584.

APPENDIX PERIVR.

A HI sex Casus jam videntur censuram eorum, quibus placuit legere tertiam mendosissimam, id est Venetam editionem præsentis Tractatus. Interim contingere, mihi quæ elucidandi fuere propositi coram, & per literas alii multum quidem affinitatis habentes cum hisce prioribus, attamen vestiti unâ, aut pluribus novis circumstantiis, ut videri queant non indigni singulari discussione. At omittis cæteris sunt hi tres sequentes.

b VII. Casus. *Publius, & Publia juncti secundo, & quarto, seu, ut stylo Curia Pontificiæ utar, quarto cum secundo gradu consanguinitatis, petunt dispensationem. 1. Quia Publius habet pauperes parentes. 2. Quia nequit in suo oppido reperire nisi pauperem. 3. Quia parentibus esset gratum hoc Matrimonium. Addebatur, quòd in primò examine negârunt intercessisse copulam, at postmodum factus est Publius, se ex verecundia mentitum. An his positis speranda dispensatio Domini Nuntii Apostolici?*

c Respondeo, posset sperari ob causas relativas, & referendas num. 587. & 655. nisi obstaret perjurium, etetim perjuro non creditur in eodem judicio, & causa, Mascardus De pro-

bat. conclus. 1174. & ego post illum in Alphab. Quadrupl. Part. 2. num. 687. ex communi, fortè igitur Dominum Nuntium non habiturum fidem juraturis, se non fuisse commixtos carnaliter sub spe facilioris impetrationis, posse tamen tentari, si de suo perjurio, seu falso juramento malitia, ut vocant, egerunt penitentiam, quandoquidem valde diversa sunt, absolutè non fuisse fornicatos, & fuisse quidem fornicatos, at non sub spe facilioris dispensationis. Et cum plebei homines nihil sanè nòrint de spe faciliùs consequendæ illius gratiæ, si priùs commisceantur carnaliter, meritò credit Dominus Nuntius negantibus hanc intentionem, haud etiam difficulter habetur fides asserenti verosimiliora, verosimiliora autem sunt ea, quæ communiter fiunt, sit autem, ut dixi, communiter (expertus loquor) ut desit apud plebejos illa tam invisâ (& meritò) Romanæ, consequenter Nuntiorum Curia intentione, & denique dicam infra num. 628. an possit per æquivocationem negari illa intentio. Junge his doctum Ludovicum Engel referendum Tract. seq. num. 740. in Append. lit. G.

d VIII. *Nabor, & Praxedes impetrârunt dispensationem in quarto gradu consanguinitatis à Nuntio Apostolico N. cum clausula: Sublatâ spe alterius Matrimonii. Praxedes Nabore vitâ fundto vult jussum de causis alteri nubere. An potest?*

Respondi, posse, quia & Papa dispensat sine tali clausula apud P. Sanchez Lib. 8. Diss. 34. num. 3. & 4. & inferior nequit onus adicere dispensationi in lege superioris, P. Palaus Part. 1. Tract. 3. Diss. 6. punct. 9. num. 4. Nota hanc doctrinam non obviam.

e IX. *Potestne sperari in favorem religionis, & manifestam loci angustiam à paupere Titio dispensatio Pontificia super impedimento cognationis spiritualis orta ex Sacramento Confirmationis inter Confirmatum, & Tenentem patrimum, ambos ignorantes inde oriri posse impedimentum? Ita ad me vit primæ autoritatis.*

Respondi I. Illa ignorantia parùm: favor Religionis, paupertas & angustia loci multum juvabunt in Curia Pontificia. Parùm ignorantia, hæc enim non multum attenditur per dicta generatim hoc ipso Tract. 9. num. 87. Multum autem favor Religionis, quia summa est ratio, quæ pro Religione facit Leg. Sunt persona. ff. De Relig. & sumpt. fun. Multum & plurimum angustia loci, & paupertas per ea, quæ protulimus num. 605. & seqq.

Respondi II. Valebunt quoque in Curia Domini Nuntii per ea, quæ ibidem num. 587. & 697. profero, singulariter id, quòd allegato num. 587. §. Præter, ubi inter facultates extraordinariè imperitias Illustrissimis Nuntiis, exprimo jus dispensandi inter Patrimum, & Filiatrum baptismalem, ergo & dispensandi cum patrino & filiatro Confirmationis, tum quia argumentum à majore ad minus est per se loquendo

quando saltem in materia favorabili validum. Everhardus in *Locis ad 66.* cum plurimis, singulariter quando majus & minus sunt ejusdem qualitatis. Cardinalis Tuschus in *pract. conclusionibus lit. A. conclus. 501. num. 10.* singularissimè autem in materia delegatæ potestatis ad dispensandum *text. express. in cap. Per venerabilem. §. Quod autem, Qui filii sint legitimi.* præsertim cum hæc potestas sit latè interpretanda, esto, ipsamet dispensatio strictam deposcet interpretationem *cit. cap. Per venerabilem.* Sanchez De *Matrimonio Lib. 8. Disp. 2. num. 1.* innumeros referens, contra nitente licet Barbolà in *cit. cap. Per venerabilem.* Unde fit, ut potestas dispensandi à casibus expressis extendatur ad non expressos, si hi sint quoquo modo adaptabiles expressis. Felinus *cap. final. num. 8. limit. 1. De simon.* atque Sanchez *loc. cit. n. 2.* est autem præfens Casus maximè adaptabilis ad casum patrini & filiatrini ex Baptismo, estque ejusdem, ut ex se patet, qualitatis, ergo stant pro hac resolutione inter ceteros Felinus, iteratò Tuschus, atque Sanchez. Censeo autem, esse prius supplicandum D. Nuntio, utpote viciniore. Si autem hic se nolit intrinittere, suæ Sanctitati, & fortè si rogerur D. Nuntius, aget ipse causam pauperum.

PAPA QUATENUS DISPENSET IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

C A S U S XXII.

Principalis.

S U M M A R I U M.

- Papa nequit dispensare in impedimentis juris Divini. 603.
 Causa, ob quas dispensat in Ecclesiasticis. 604.
 Referuntur diversi Casus dispensationum Papalium. 609.
 Singulariter, ut duo impuberes nubent. 610.
 Regula subreptionis ex taciturnitate veri, vel expressione falsi. 611. & seqq.
 Quid si adferatur unica causa, eaque falsa? 614. & 633.
 Quid si dubitetur, an causa subsistat? 615.
 An laborans pluribus impedimentis debeat omnia exprimere? 618. & 619.
 Et singulariter in consanguinitate. 620. & seqq.
 Varia circa errorem in consanguinitate, & affinitate. 622.
 An omnia impedimenta sint in uno, eodemque libello exprimenda? 624.
 Quid exprimendum in jam contracto Matrimonio? 625.
 An exprimenda copula prius habita? 626. & seqq.
 Casus cognoscentium se carnaliter ante executionem dispensationis. 629.

Quid si Rescriptum Pontificium contineat errorem in nomine dispensandi? 635.

Quid si in nomine Dioeceseos? Ibid.

Quid si pro gradu affinitatis ponatur à supplicante gradus cognationis? 638.

Valet dispensatio, petita etiam pro ignorante. 641.

Illustrissimus quidam emixè petebat dispensationem, ut posset ducere uxorem relictam sui fratris defuncti, quæ simul conjuncta erat Oratori in secundo gradu consanguinitatis. Dixi, difficiliorem quidem esse ejusmodi dispensationem, propter concursum utriusque impedimenti in eadem persona, quia sicut singula, quæ non prosunt, simul collecta juvant, ita singula, quæ non obsunt, simul conjuncta nocent, adeoque majores desiderari causas ad eam dispensationem justificandam, quam si unum solum esset impedimentum, posse tamen tales esse causas, & rationes, ut etiam stante utroque impedimento, summus Pontifex merito dispensare possit. Et verò post longam disputationem, & considerationem Urbanus VIII. Anno, ni fallor, 1643. dispensationem concessit.

Refero verba Cardinalis de Lugo in *Respons. Moral. Lib. 1. dub. 43.* appellans hunc Casum *Principalem*, quia Pontifex dispensat in ejusmodi impedimento cum solis viris Principibus, quinam autem dicantur hic viri Principes, referam *Cas. seq. num. 678.*

Ocasione autem hujus eventus, & Tituli dabo hic succulentam, & succinctam synopsis eorum, quæ de Pontificis dispensationibus circa impedimenta Matrimonii reperio in probatis Theologis; discussionem nonnullarum, seu difficiliorem, seu magis practicarum questionum differens ad Casum sequentem XXIII.

I. Nequit quidem Papa dispensare in impedimentis jure naturali inductis, alioqui dispensaret in Lege naturali, quod tamen fieri posse, negat S. Thomas 1. 2. *quest. 94. art. 5.* atque alii communiter. At verò validè dispensat vel in sua Lege, quia ejusdem est solvere, & ligare, *cap. Inferior. dist. 21.* vel in antecessoris, quandoquidem par in parem non habet imperium, *cap. Innocent. De elect.* Et quidem validè dispensat, quando absque justa causa, etsi tunc illicitè, sicuti de dispensatione in Lege humana generatim sumpta demonstrant Theologi in materia, seu *Tract. De Legibus.*

At valuitne dispensare in hoc

Casu Romæ acriter controverso?

Cum videlicet postulante aliquo supremo Principe dispensationem, ut liceret sibi in Matrimonium accipere nulum, seu viduam suimet

suimet filii defuncti, fuit publicè in Urbe inter viros doctos acriter disputatum, an Pontifex dispensare valeret 1. validè. 2. licitè?

Validè posse, asserabant alii, negabant alii, utriusque fulti auctoritate maximorum Doctorum, nec malis rationibus, ob quas Cardinalis de Lugo, referens hunc Casum in *Respons. Moral. Lib. 1. dub. 11.* censet quidem, esse probabile speculativè, potuisse, at ipsemet de eo consultus respondit, sibi certum videri, non expedire, ut tunc dispensaret Pontifex, eò quòd omnes Doctores fateantur, ob maximam illius conjunctionis turpitudinem, seu indecentiam, exigi maximam necessitatis causam ad eam purgandam, ideòque nunquam Pontifices dispensasse in eo impedimento, nec illam necessitatem reperiri in Casu Principis, de quo erat lis. Legè eruditissimè discussum ab eodem Cardinale hunc Casum, & inde infer aliquam confirmationem responsi, quod videbis à me, datum fuisse ad Casum valde rarum propositum supra *num. 381.*

604 II. Tres sunt valde communes, & rationabiles causæ, ob quas solet Papa dispensare, Prima est, quando Rex, aut Princeps petit sibi illam gratiam. Est enim valde rationi consonum, ut Ecclesia ostendat se benignam erga defensores, & patronos fidei, addente P. Perez *Disp. 45. De Matrim. sect. 5.* non esse acceptionem personarum, si Papa facilius dispenser cum divitibus, quam cum pauperibus, eò quòd hoc sit magis necessarium bono communi, solent enim divites faciliè turbare pacem,

605 quando eis negatur, quod petunt. Secunda, quando non nisi admodum difficulter reperit nuptias dignas se, aut sibi competentes, nisi ducat hanc, aut illam affinem, consanguineam &c. aut cogendus est ducere aliquam ex alio oppido. Tertia est defectus dotis competentis respectu puellæ, aut patrimonii respectu viri, si enim ipsa non reperiat, qui indotatam ducat, nisi cognatum, aut si juvenis non inveniat, quæ necessaria ad honestam sustentationem adferat, nisi consanguineam, affinem, commatrem, meritò petet, impetrabitque dispensationem. Vide de his causis plura infra *Cas. seq. num. 644. & seqq.* itémque Sanchezium *Lib. 8. Disp. 19.* Coninck *De Sacram. Tom. 2. Disp. 33. dub. 5.* P. Palaus *De sponsal. Disp. 4. punct. ult. §. 2.* satis copiosè differentes de his, at jejunius P. Thom. Tambur. *De Sacram. Lib. 8. Tract. 2. cap. 7.* cum P. Dicastillo *Disp. 8. dub. 5.* de sequentibus, quarum Prima, adeòque Quarta est extinctio gravis discordiæ, aut im-

606 peditio magnæ litis inter consanguineos. Quinta est evitatio scandalorum, jactura famæ, & aliorum damnorum, quæ probabiliter timeantur, nisi Matrimonium fiat. De scandalo vide authenticum Casum infra *num. 674.* Sexta est conservatio divitiarum in eadem cognatione, & familia, ne causâ dotis distrahantur divitiæ

ad aliam familiam, quando eæ sunt amplissima, expedit enim Reipublicæ, & bono publico, magnas familias conservari in suo statu, & amplitudine opum, sicuti diversis occasionibus inculcant Jureconsulti. Huc spectat conservatio familiæ illustri intra eundem sanguinem, quod maximè verum est, quando caput familiæ peritura esset mulier, inquit P. Henriquez *Lib. 12. cap. 3. lit. D. Septima* causa est excellentia meritorum erga Ecclesiam, quale esset Centurionis, qui valde strenuè, ac feliciter pugnasset superioribus Annis adversus Turcam. Octava causa est, proles bonâ fide suscepta ex consanguinea, ut videlicet tantò melius educetur, si persistant in Matrimonio, quod bonâ fide inierant, sicut & initum bonâ fide Matrimonium suppeditat communiter justam causam, quia communiter nequeunt conjuges separari sine gravibus incommodis.

Legè omnino Barbolam in *Concil. Trident. Sess. 24. De Reform. Matr. cap. 5. num. 5. & seqq.* proferentem decem causas, ob quas Sedes Apostolica solet dispensare cum impeditis inter se, item formulas variarum dispensationum, ac præterea nominantem autores de iis scribentes. Quibus adde, causam, ob quam eadem Synodus *cit. cap.* statuit, ne faciliè dispenseretur in secundo singulariter gradu, esse fortè eam, quam S. Gregorius relatus à Gratiano *cap. Quædam 34. quest. 3.* profert his verbis: *Experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non solere suavescere.* Addo quoque, quòd Clemens X. Calend. Decemb. Anno 1670. dispensavit cum oratoribus junctis quarto gradu affinitatis, supplicantiisque pro ea gratia: *Ex certis causis animum nostrum moventibus,* nec ulla particularis causa exprimitur in toto Rescripto. Hujus Brevis Copiam habeo penes me.

Causarum autem enumerari solitarum, etsi singulæ non semper sufficiant, sufficiunt tamen plures simul sumptæ. Cardin. de Lugo supra *n. 601.* & intelligendæ de impedimentis dirimentibus solo jure humano, non habentibus adjunctum impedimentum impediens juris Divini, sicut habet votum solenne Castitatis, & Religionis, cum enim horum duorum, votorum observatio religiosissima redundet in bonum commune Religionis, non debet in iis dispensari, nisi ob causam gravissimam. P. Palaus *loc. cit. num. 3.* At in voto simplici Castitatis, vel ingrediendæ Religionis dispensatur ob quamcunque causam, quæ obstat executioni voti, scilicet ob periculum grave transgrediendi votum, vel ob gravem difficultatem illud exequendi. Palaus *ibidem* vel ob scrupulos, vel ob dubium de valore. P. Perez *Disp. 45. cit. sect. 5. num. 13.* subdens, causam dissolvendi sponsalia legitima (parte alterâ invitâ) esse, si timeatur, priorem sponsam futuram esse occasionem peccandi sponso, aut si ex Matrimonio cum altera speretur publica pax, aut extinctio, vel impeditio gravium discordiarum,

rum, qua de re rursus agemus *Tract. seq. Cas. VII. num. 283.*

609 III. Ex his apparet, potuisse Urbanum VIII. dispensare cum illo, de quo noster Casus *Principalis*, licet in eo apparuerit duplex impedimentum. Sicut & Clemens VII. *validè, licetèque* dispensavit cum Henrico VIII. Rege Angliæ tunc Catholico, ut duceret Catharinam Caroli V. Imperatoris materteram, quam prædicti Henrici frater Arturus habuerat antea uxorem, reliqueratque viduam, imò & virginem, ut videre est apud Florimundum Remondum in *Lib. De Ortu & progressu Hæreseon*, quemadmodum etiam totus mundus novit, Serenissimum Joannem Casimirum Poloniæ Regem duxisse Serenissimam Reginam, quæ fuerat conjunx Serenissimi Uladislai, fratris ejusdem Joannis Casimiri. Et Henriquez *Lib. 2. cap. 3. lit. D.* testatur, gratiâ Gregorii XIII. quandam Comitissam Hispanam nupsisse suomer patruo, & quidem postquam sua defuncta

610 soror nupsit illi patruo. Resolvit insuper, doctèque probat Navarr. *Consil. 4. De despons. impub.* Pontificem potuisse cum filio Ducis Medinæ Cæli, puero duodenni, dispensare, ut Matrimonium per verba de præsentì contraheret cum filia Ducis Albuquerquez, nondum etiam pubere, tum quia sola lex humana irritat Matrimonia nondum puberum. Suprà *Casu XVII. num. 450.* tum quia sponsus, & sponsa pollebant extraordinariâ discretione judicii, tum quia illud Matrimonium erat cessurum in utilitatem privatam, publicamque.

611 IV. Cùm dispensationes, & alia Rescripta evadant subrepticia ex causa duplici, scilicet taciturnitate veri, & expressione falsi, notandum est, illorum solorum taciturnitate impediri valorem dispensationis concessæ à Papa, quæ à jure, vel stylo Curie mandantur exprimi, & illorum solorum expressione falsâ vitari concessionem, quibus secundum jus, aut stylium Curie movetur Papa in Rescripto concedendo, ita ut jure, aut stylo Curie (qui pro Lege, in foro quoque interno habetur, ut fert communis opinio adversus Pontium apud P. Escobar in *Theol. Moral. Lib. 27. dub. 198. num. 776.* habentem *num. 778.* cum aliis 22. quos nominat Diana *Part. 12. Tract. De Conclavi Resolat. 25.* Pontii sententiam pro probabili, eò quòd Curiales Pontificii sæpe introducunt, ignorante Pontifice, stylium, seu consuetudinem) cautum sit, quòd eis non (hæc *negativa* est mendosè omissa in Palao mox citando) ex-

612 pressis, Papa non concessisset gratiam. Hanc pro generali Regula in omni cujuscunque materiæ dispensatione tradit, aliis rejectis, juris scientissimus P. Castro Palaus *De Legibus Disp. 6. punct. 16. §. 3. numero 13.* post Navarrum. *De consang. & affin. cons. 8.* ex Felinò, P. Sanchez *Lib. 8. De Matrim. Disput. 21. numero 13.* P. Suarez *Lib. 6. De voto cap. 27.* Garciam *De benefic. Part. 3. cap. 3. numero 20.* ubi hic au-

tor adfert duas decisiones Rotæ, & plurimos DD. Intelligit autem Palaus hanc doctrinam, de expressione falsi, & taciturnitate veri circa causas pertinentes *directè* ad concessionis materiam, non ad ipsum concedentem, vel quæ concessioni sint *extrinseca*, quia neque lex, neque stylus Curie exigit, ut exprimat ea, quæ spectant ad concedentem, aut quæ sunt concessioni *extrinseca*, sicut improbitas vitæ, qua laborat petens dispensationem in affinitate, est planè *extrinseca* concessionis dispensationis, perinde ac improbitas est *extrinseca* concessioni aut stipis, aut Beneficii Ecclesiastici, nec enim elemosyna præbetur propter probitatem, sed propter inopiam, sicut & Beneficium Ecclesiasticum datur propter qualitates necessarias ad exequendum munus illi Beneficio annexum, non ob sanctitatem, ergo dispensatio data scelerato subsistit, licet Papa certò non fuisset dispensaturus, si scivisset, esse sceleratum.

613 Addit verò Palaus *numero 1.* post Menoch. & Gutierrez, quando in Rescripto exprimitur unica causa, eam censerì finalem, eò quòd princeps non dispense sine causa, ergo si ea non subsistit, cadit dispensatio. Vide infra *numero 833.* Et Diana *Part. 8. Tract. 5. Resol. 62.* post Bonacinam, Coninck, Perez, alios tenet contra P. Molinam, Ochagaviam, alios, in dubio, utrum causa *tacita* sit impulsiva, an verò finalis, esse habendam pro impulsiva, eò quòd debeamus, quoad possumus, defendere valorem actus propter juris præsumptiones. Unde 614 infert P. Dicastillo *De Matrim. Disp. 8. dub. 6. numero 118.* cum P. Sanchez generatim in dubio, an satis probetur veritas narratorum in precibus, vel an causa, aut *tacita*, aut falsè expressa sit finalis, an impulsiva, esse etiam ante contractum matrimoniale sequenda mitiora ob præsumptionem juris de valore actus. Unde in *Alphabero Ordinis Cas. XIX. num. 732.* observavi, quando in literis dispensationis exprimuntur duæ causæ, quarum altera est vera, altera falsa, subsistere dispensationem, modò vera causa sit ejusmodi, ut eà solâ allegatâ, soleat impertiri dispensatio. Vide etiam in eodem *Cas. XIX. numero 534. in fin.* quòd dixi de sustinendo valore actus. Equidem tanta est præsumptio, quæ oritur pro validitate actus, ut omnes alias vincat præsumptiones. Decius in *cap. Quoniam*, & Abbas *De offic. jud. deleg.*

615 Sequitur I. illum, qui ob periculum incontinentiæ petit, & impetravit dispensationem ad Matrimonium contrahendum cum una, si hac mortuâ, petat rursus dispensationem, necessarium non esse, ut faciat mentionem prioris. P. Palaus *cit. punct. 16. §. 4. num. 5.* quia nulla lex scripta, aut non scripta præcipit fieri in petitione posterioris dispensationis, mentionem prioris, obtentæ vel circa aliam materiam,

616 riam, ut tradunt omnes, vel circa eandem. P. Palaus *loc. cit. num. 3.* excipiens tamen cum P. Perez *cit. Disp. 46. sect. 4.* & aliis duos aut tres casus, quando scilicet aut obtenta dispensatio cedebat in præjudicium, tertii, rursusque cessura est, si rursus concedatur, aut mentio prioris jam concessæ necessaria est, ut Papa intelligat quantitatem, & qualitatem gratiæ adæquatæ causæ sibi propositæ.

617 Sequitur II. Si impetrâsti dispensationem, ducendi Bertham consanguineam, at tamen non duxisti, utpote mortuam, vel ingressam Religionem ante nuptias, eâ autem tumulatâ obtinuisti aliam dispensationem de ducenda alia cognata, at non fecisti mentionem prioris gratiæ, valere nihilominus secundam. Sanchez *Lib. 8. Disp. 22. num. 19.* Vide Palaum *loc. cit. num. 9.* Secus sentiendum est, si aut, illâ Berthâ vivente, volenteque tibi nubere, petas potestatem ducendi aliam cognatam. P. Tambur. *De Matrim. Tract. 8. cap. 9. §. 2. num. 5.* aut impetratâ dispensatione in impedimento uxoricidii, de quo *Cas. IX.* rursus contrahas idem crimen, ac rursus supplices pro beneficio dispensationis, debes enim necessariò exprimere primam gratiam, quia Pontifex ægerimè dispensat bis in hujusmodi impedimento. P. Perez *cit. sect. 3. num. 4.* idem dic de aliis solitis non nisi difficulter dispensari. P. Tamburinus *cit. §. 2.*

618 Sequitur III. Laborantem pluribus impedimentis Matrimonii, si sint diversi generis, debere omnia exprimere, etenim dispensatio circa unum non extenditur ex stylo Curie ad aliud. Ita omnes. Excipe: Nisi unum includatur in altero, ut impedimentum Publicæ Honestatis continetur in affinitate, quam contraxisti cum Fabiola, consummando Matrimonium cum ejus matre, aut forore Marcella. Dicastillo *cit. Disp. 8. dub. 8. num. 139.*

619 At, quid si sit multiplex impedimentum unius generis? ut si sit consanguineus ex parte Patris & Matris? si levavit è fonte Baptismi tres proles Tria, quam ducere cogitat? Si cognovit carnaliter quis non solum unam, sed duas consanguineas illius, quam ducere vult, suntne omnia hæc exprimenda? Negant Henriquez *Lib. 12. cap. 10.* & apud Sanchez *Lib. 8. Disp. 24. num. 14.* Petrus Ledesma, Emmanuel Rodriguez & Vega, quibus P. Escobar in *Theolog. Moral. Lib. 22. sect. 2. dub. 1. quest. 2.* jungit Ludovicum de S. Joan. & Diana *Part. 8. Tract. 2. Resol. 60.* Texedam. Afferunt idem Sanchez, Perez, Tambur. Dicastillo *ll. 6.* atque Escobar, addens Pontium, Hurradum, Ochagaviam, Villalobos, alios Recentiores, & Rotam Romanam, at malè Dianam. Ob horum auctoritatem in re tanti momenti sequenda est hæc secunda sententia, adeoque exprimendum, in quoto gradu cognationis, aut affinitatis existas, item quotuplici titulo sis affinis, aut cognatus, & ita de cæteris. Nihil tamen scrupuli habendum, si

bonâ fide omissa est illa expressio, sicut nec illius habendus, quando juncti gradibus inæqualibus exponunt (excluso scandalo, ut limitat Tamburin. *cit. cap. 9. §. 7.*) solum distantiore. Suprà *num. 161.* nam à parte rei non distat plus, quàm indicet remotior. Suprà *cit. num. 161.*

APPENDIX

EXcipe casum, qui involvit primum gradum, semper enim, quando is adest, mandat eum exprimi Beatus Pius V. quemadmodum demonstro, & recentissimo Casu probo in *Quinario Tract. 5. cap. 37. num. 298.* contra nonnullos, nuncque confirmo auctoritate Cardinalis de Lugo, utpote qui in *Respons. Moral. Lib. 1. dub. 10.* in contingentiâ facti latè, & more suo sapienter resolvit, generali facultate dispensandi excepto primo gradu, non involvi, sed etiam excipi primum gradum ipsius quoque affinitatis ex copula etiam illicita, si ve illa affinitas sit in recta, seu etiam in transversa linea, quandoquidem ille quoque gradus est propriè primus, igitur propriè involvitur exceptione primi gradus. Unde addit idem Cardinalis, illum, qui habet privilegium dispensandi in impedimento ad petendum debitum, orto ex superveniente affinitate, non posse hoc ipso dispensare in simili impedimento orto ex cognatione spiritali superveniente, nec habere in hujusmodi materiis locum illam Regulam: *Cui licet, quod est plus, licet etiam, quod est minus,* eam siquidem intelligendam esse de illo minore, quod in majore continetur vel tanquam pars in toto, vel tanquam species in genere, quod etiam inter Theologos tradit Sanchez *Lib. 8. De Matrim. Disp. 2. num. 15.* Sed iureconfulti, ut Dynus, Peckius, Streinius in *cap. Cui licet. De Regul. jur. in 6.* itémque Nicolaus Everhardus in *Locis*, Sanchez relatus suprà *num. 610 in Append. lit. F.* post innumeros, non arctant hanc, ab utroque jure traditam Regulam, tam angustis limitibus, nolo tamen dissentire ab illa resolutione sapientissimi Cardinalis, ideòque post hæc jam priori prelo mandata sic resolvi in novissimo Casu valde controverso inter magnos Viros rogatus sententiam; etenim cum agitur de valore actus, sectanda sunt certiora.

Nec obstat huic doctrinæ Tamburini, quòd 620 Barbosa in suis Decisionibus *Lib. 1. voto 3.* referat ad longum literas Urbani VIII. in forma Brevis datas Anno 1624. ad Officialem Toletanum, ob quarum auctoritatem non fuit idem Barbosa ausus habere pro valido Matrimonio illud, quòd D. Antonius, & D. Francisca rati, se tertio tantum cognationis gradu esse fundatos, injerant cum dispensatione Pontificia, inito autem illo, & consummato, deprehenderant, se etiam secundo esse junctos. Etsi enim idem Urbanus dicat, aliud Matrimonium, quòd alii duo ex iadulto ejusdem Urbani con-

traxerunt, facta in supplici libello mentione, solius gradus tertii, cum nō essent, se esse etiam in secundo, fuisse nulliter, & de facto contractum, esseque incestuosum, id tamen non dicit affirmativè, sed tantum relativè, seu narrativè, refert enim tantum, quod Officialis Toletanus postea (urgente scilicet scrupulo, ob dispensationem à se, nomine Pontificis, factam, cum nec ipse, nec sponsi ignorarent conjunctionem secundi quoque gradus) scripserit Pontifici, illos conjuges non posse permanere in eo Matrimonio, & proinde supplicare pro nova dispensatione, & liberorum ex eo conjugio jam susceptorum legitimatione.

621 Hanc explicationem admittunt verba Urbani sumpta Grammaticaliter sit sunt ita intelligenda, ut vitetur non leve incommodum, quod scilicet Urbanus VIII. appellavit, nullum, incestuosumque Matrimonium, quod duo nobilissimi sponsi inierunt, secuti apertissimas literas, & Decreta B. Pii V. & Clementis VIII. imò Gregorii IX. Clementis VI. & ipsiusmet juris Communis. ut testatur B. Pius V. in Bulla, quam ibidem describit Barbosa: sicuti & Sanchez Lib. 8. Disp. 24. num. 26. describit verba Clementis VIII. B. Pius V. in terminis abrogaverat Bullam Pauli IV. habentis talia Matrimonia pro nullis, ejus vestigia securus erat Clemens VIII. hujus utriusque Pontificis dispositio extabat in omnium manibus, utpote relata à Sanchez, Gutierrez, aliis Scriptoribus, & consequenter recepta usu tribunalium, quis credat, Urbanum VIII. statim secundo Anno sui Pontificatus non tantum abrogasse illa Brevia, sed etiam pronuntiasse incestuosas nuptias, quæ contractæ erant ex mente suorum Antecessorum?

622 Sed esto, Urbanus rescripserit eo sensu, quo illum intellexit Barbosa, non tamen est eo sensu receptum illud Rescriptum, partim quia Barbosa illud è tenebris in lucem protulit novendecim Annis, postquam emanaverat, partim quia contrarium illius postea tradidit Pontius apud ipsummet Barbosam, Perez Disp. 46. Dicastillo Disp. 8. dub. 9. Tamburinus supra, ut omittam Filliucium, Covarruviam, Coninck, alios permultos, qui ante Urbanum scripsere. Hoc verum est, quod idem B. Pius sanxerit, ut postquam sunt impetratæ literæ dispensationis, non expresso viciniore gradu, supplicetur pro aliis, quibus declaratur, taciturnitatem prædicti gradus nihil obesse valori impetratæ prius dispensationis, at hæc posteriores literæ sunt petendæ solum propter forum externum, non propter internum, ut notant citati. Formam petendi hæc declaratorias dant Sanchez, & Barbosa. Addit rectè P. Perez cit. Disp. 46. sect. 5. num. 10. cum Tamburino. capit. 10. §. 2. contra Contractum, nil obesse, si per errorem scribas, te esse consanguineum tuæ sponsæ in secundo gradu, cum sis solum in tertio, sicque respondi in sa-

ci contingentia consultus ex Valleña Anno 1671. At ait idem P. Perez, obesse, si per errorem scribas, te esse consanguineum in secundo gradu, cum tamen non sis ullo modo consanguineus, sed affinis in tertio gradu, quod etiam tenet Tamburinus cit. cap. 9. §. 8. repugnantibus apud ipsum Dianam Part. 2. Tract. 10. Resol. 36. & Part. 8. Tract. 3. Resol. 64. & Portel cum Bonacina. At nemo, reor, dissentit vel à Sanchez Lib. 8. Disp. 24. num. 2. negante valore dispensationis, quam errore communi deceptus impetrasti exponendo, te esse affinem in tertio gradu, cum sis in secundo, qua de re vide etiam P. Perez loc. cit. Vel à Tamburino cap. 9. §. 6. num. 1. observante, non esse exprimendum, utrum Cognatio Spiritualis sit contracta ex Baptismo, an ex Confirmatione, cum utraque sit ejusdem omnino rationis, sicut sunt duæ cognationes carnales, quarum una ex virili, altera ex muliebri sanguine provenit, esse autem dicendum, utrum consanguinitas proveniat ex linea recta, an tranversa, putat rectè Escobar cit. Lib. 27. Theolog. Moral. dub. 194. post Sanchez cit. Disp. 24. Bonacina de Matrim. quest. 2. punct. 5. contra Pontium, & Leandrum.

Sequitur IV. Valere dispensationem, quam 623 obtinisti, postquam semel, aut bis tuleras repullam, sive obtinueris ab illo met, qui negat, sive ab ejus successore. Diana Part. 8. Tract. 3. Resol. 54. post P. Amicum, & Granad. contra Menochium, quia nec scripta lex, nec stylus Curia mandat exprimi factam repullam, sicut nec exigit, ut si forte impetrasti dispensationem, sed vitiosam, facias hujus vitiosæ mentionem, dum supplicas pro alia.

Sequitur V. Quid respondendum sit ad illam 624 quæstionem, utrum laborans pluribus impedimentis, necessariò exprimendis in petitione dispensationis, debeat omnia exprimere in uno libello supplici, an sufficiat, si unum in uno, aliud postea in alio exprimat. Sufficere negat communior opinio apud P. Sanchez Lib. 8. Disp. 23. contra Navarrum, Henriquez, Vegam, & P. Emman. Sa, apud ipsum, & apud Escobar loc. cit. dub. 190. eò quod Pontifex non satis intelligat, quantam gratiam tibi faciat, si immemor, se jam dispensasse tecum super uno impedimento, dispense rursus super alio. Quæ ratio persuadet mihi illam negativam sententiam casu, quo illa impedimenta sunt ejusmodi, ut quando simul concurrunt, efficiant in morali æstimatione majorem indecentiam, quam si unum solum adesset, ut patet in Casu allato num. 609. de illo, qui volebat ducere suam neptem, & quidem illam, cujus sororem prius habuerat in Matrimonio. Vide P. Perez cit. Disp. 46. sect. 4. num. 4. & Dicastillo cit. Disp. 8. num. 146. bene distinguentes cum P. Hurtado Disp. 26. diff. 6. post P. Coninck Disp. 33. numero 74. & 75.

Sequi-

Tenoris abbreviati.

625 Sequitur VI. Si in impetratione dispensationis non sit facta mentio Matrimonii scienter initi intra gradus prohibitos, aut ignoranter omittis denuntiationibus, & si consummatum sit, ipsius quoque consummationis, subreptitiam, irritamque esse talem dispensationem. Ita P. Perez cit. Disp. 46. sect. 7. num. 6. dicens, hoc esse certum, ob Decretum Concilii Trident. Sess. 24. cap. 5. De Reform. Matrim. addens cum P. Sanchez, & aliis contra Texedam, Navarrum, Vegam, & Rodriquez apud Dianam Part. 9. Tract. 7. Resol. 36. id ipsum dicendum, tamen illud dictum Matrimonium, & ejus consummatio contingat, postquam Pontifex concessit dispensationem, at nondum ea per Ordinarium, cui commissa fuit, expedita est. At verò si non fuit initum Matrimonium, sed solum habitacopula incestuosa, distinguendum est, aut enim illa copula fuit habitata à intentione, ut tantò facilius impetraretur dispensatio, & tunc taciturnitas copulæ vitiat Rescriptum, redditque illud irritum. P. Sanchez Disp. 25. num. 38. cum omnibus, quos legi, quia scilicet ita habet expressus, & Pontifici notus stylus Curia, expressus etiam in facultatibus Nuntiorum Apostolicorum, supra num. 587. non tamen extendendum ad Casum, quo solum unus sponsorum habet illam intentionem, nec eam manifestat alteri. Sanchez loc. cit. num. 31. & Portel apud Dianam cit. Tract. 3. Resol. 82. contra Bonacina cit. punct. 5. num. 10. dissentientibus ab eo Patribus Palao cit. punct. ult. §. 3. n. 9. Hurtado Disp. 26. diff. 5. num. 26. & Perez loc. cit. sect. 7. n. 9. etiam in casu, quo uterque peccavit ob illam spem, at eam non manifestavit, aut fuit quidem habitata copula incestuosa, sed sine prædicta intentione, & tunc ejus dissimulatio non officit valori dispensationis. P. Perez loc. cit. sect. 6. & Diana loc. cit. Resol. 81. citans Averfam, Ochagaviam, Præpositum, Hurtadum: quibus addo P. Dicastillum cit. Disp. 8. num. 129. referentem plures alios adversus permultos, adhærente his Sanchez loc. cit. Tamburino cit. Lib. 8. Tract. 2. cap. 9. §. 8. & Escobar loc. cit. dub. 188. Ratio responsionis est, quia neque ex natura rei, neque ex ulla lege scripta, neque ex stylo Curia probari potest necessitas exprimendi talem copulam: Etenim Navarrus, qui tot Annis vixit Romæ, peritissimusque erat hujus styli, nihil de eo seivit, ut observat Diana, testans aperte idem de P. Emanuele Sa, tacite de semeripso, & merito addens Resol. 83. contra Menochium, Gutierrez, & Garciam, singulariter esse tunc veram hanc doctrinam, quando copula fuit habitata inter junctos cognatione solum spirituali, aut irritato impedimento Publicæ Honestatis.

627 Confirmatur hæc doctrina partim Rescripto Illustrissimi D. Nuntii Apostolici ad Helvetios, dato Anno 1666. partim responso, quod dedit ad dubium ortum super eo. Verba Rescripti sunt hujus

Ioannis N. & Petronilla N. petitio continebat, quod cupientes &c. animadvertunt, se cognationis spiritualis gradus, non tamen inter levantem, & levatum, eò quod Oratrici Orator duas puellas è baptismali fonte levavit, impedimento detineri &c. Nos à S. D. N. ad hoc specialiter deputati absolventes &c. prudentia in hæc committimus &c. etiamsi se carnaliter cognovissent, dummodo non sub spe facilius obtinenda dispensationis, absolvas. Deinde cum eisdem, se, & quatenus preces veritate nitantur &c. & quamvis prius dicti Oratores juraverint, tale impedimentum inter eos esse, tamen juramento affirmant, copulam sub spe non secutam fuisse &c.

Accepto hoc Rescripto innotuit, alteram ex duabus personis peccasse carnaliter cum altera, ductam (sed ignorat altera parte) spe obtinendi facilius dispensationem, quasivit ergo ex me Reverendiss. D. Vicarius Generalis, cui delegata erat potestas dispensandi, an nihilominus licitè, validèque posset dispensare. Respondi affirmativè, tum propter auctoritates num. preced. adductas, tum quia, cum D. Nuntius prius scripserit in plurali: Cognovissent, merito etiam pluralis numerus fuerit, subintellectus in proximè sequenti clausula: dummodo non spe facilius obtinenda dispensationis, subintellectus, inquam, subaudiendo verbum: Cognoverint, habet enim in hoc individuo casu vel maxime locum Regula, quod posterior clausula obscurior sit intelligenda, juxta sensum prioris, utpote à qua determinari solet. Marta De Clausulis Part. 4. claus. 24. num. 1.

At Pontifex committens Ordinario dispensationem apponit quandoque expressè hanc clausulam: Dummodo copula non intercesserit. Quid tunc agendum? Respondet Tamburino, loc. cit. num. 6. post Sanchez loc. cit. n. 13. ac Perez loc. cit. sect. 7. cum distinctione, nam quando Oratores non fecerunt in petitione gratiæ mentionem copulæ, & executor pro foro externo dispensat, non potest interrogare (ut tamen facitatur Constantiæ sequendo aliorum opinionem) de copula occulta, de qua non adit infamia æquivalens semiplenæ probationi, quod si interroget, poterunt supplicantes negare sub apta æquivocatione, nisi forte adesset aliqua suspicio de illa, nec per dictam æquivocationem vitatur dispensatio, at quando executor dispensat pro foro interno, ut solet esse Confessarius per Pœnitentiariam delegatus, debet interrogare de copula occulta, & supplicantes fateri debebunt, eaque supposita non poterit Confessarius dispensationem exequi,

ff 3

qui, ut farentur omnes. Vide etiam de hoc P. Castropalaum *De spons. Disp. 4. punct. ult. §. 3.* & partim admittit, partim rejice resolutionem datam ad hunc

Casum incestuorum.

629 **N** *Tractabat de Matrimonio ineundo cum C. secundo gradu consanguinitatis sibi attinente, & post missam informationem in Urbem, & impetratam commissionem dispensandi, antequam fieret dispensatio, cognoverunt se carnaliter, & postea commissarius accepto juramento, quo juraverunt, se se non cognovisse, dispensavit, & contraxerunt publice, & multis Annis vixerunt conjuges. Queritur de remedio anime, & corporis prefatorum.*

630 His verbis fuit expositus hic Casus Navarro, ut est in ejus Consiliis *De consang. & affinit. conf. 10.* Ad quem respondit 1. Peccasse gravissime per incestum, & perjurium. 2. Valuisse dispensationem, quia in impetratione commissionis Papalis non fuit admilla ulla subreptio, & eam commissionem non potuit irritare incestus subsequens. 3. Matrimonium tamen fuisse cum peccato (sicut contrahuntur ejus opinione pleraque Matrimonia) contractum, eod quod non petierint ab Episcopo dispensationem super impedimento impediendo incestus.

631 *Prima* Responsio hujus Doctoris est certa, quoad utrumque membrum, nisi jurando sint usi, (ut poterant ex dictis) æquivocatione, aut reservatione mentali. *Secunda* placet absolute. *Tertia* displicet, quia *Cas. 1. num. 7.* dixi ex Perez, Tamburino, & aliis, incestum non esse hæc ætate annumerandum impedimentis respectu illius, cum qua intercessit incestus, sed solum respectu ejus consanguineorum.

632 His adde, decerni à Concil. Trident *Seff. 24. cap. 5.* ut qui aut scienter contraxit intra gradus prohibitos, aut ignoranter quidem, sed non præmissis denunciationibus, separetur, & spe dispensationis careat, super quo Decreto si Commentarium desideras, lege Perez *cit. Disp. 46. sect. 7.*

633 Sequitur VII. Quando in supplicatione adfertur una tantum causa, sed falsa, dispensationem esse invalidam, ut jam monui superius contra Leandrum, & Martinum à S. Josepho apud Tamburin. *cap. 10. §. 3.* fortiter repugnantem iis, etiam in eo casu, in quo subest justa causa, sed omilla in supplicatione, etiam tunc, cum per simplicitatem, bonamque fidem est allata falsa causa, ut etiam notat Diana *Part. 2. Tract. 3. Resol. 69.* cum Palao contra Basilium Pontium. Est autem valida dispensatio, si causis falsis addatur una vera, quæ ex se sit sufficiens impetrandæ dispensationi, quia

utile, per inutile non debet vitari. Nec obest, quod Papa facilius dispenset indutus allegatione illarum falsitatum, nam sufficit, dummodo reipsa esset concessurus etiam sine allegatione falsæ causæ. Si tamen dispensatio in utroque impedimento tendat in unum, eundemque finem, sicuti e. g. dispensatio in voto castitatis, simul & consanguinitatis, & per dolum (secus, si per ignorantiam non valde crassam) sit allata falsa causa pro una parte, dispensationis, e. g. in voto, vera autem pro altera, judice Tamburino *cap. 10. §. 5.* corrui omnis gratia, eod quod non videatur Pontifex velle quidquam beneficii impertiri agenti secum fraudulenter. E diverso ait F. Perez *cit. Disp. 46. sect. 8.* valere dispensationem, quando causa est quidem vera, sed probata per falsos Testes, sicut & P. Christophorus Haunoldus noster *Tom. 1. De justitia Tract. 1. num. 337.* cum communiore Theologorum contra Canonistas defendit, falsam allegationem causæ merè impulsivæ nihil obesse valori Rescripti, si causæ finalis allegata subsistat, explicat autem bene *num. 340.* quid sit causa merè impulsiva.

Quæres: *Utrum, quando Papa expediendo Bullam dispensationis errat in nomine dispensandi, aut Diocesis, cujus Officiali demandatur dispensatio, hoc vitium auferat suam vim dispensationi?*

Resp. Convenit inter Authores hæcenus citatos, erroris in nomine Oratoris nullam habendam esse rationem, dummodo constet, esse dispensatum cum illa ipsa persona, quæ petiit dispensationem, at dissensio est, quando pro expedienda, seu exequenda dispensatione erratur nominando officialem alterius Diocesis, quàm nominari deberet, etenim constat ex Tridentino *Seff. 22. cap. 5.* commissiones dispensandi, nomine Papæ, dirigendas esse ad Officialem illius Episcopi, ad cujus Diocesium pertinet is, cum quo dispensandum est, ergo si inscriptio literarum Apostolicarum præferat Officialem alterius Diocesis, erunt ea literæ inutiles. Nam dispensare non poterit Officialis nominatus in literis, nec enim credibile est, fuisse mentem Pontificis, ut contra stylum constantissimum Curie, & Tridentini dispositionem concederetur huic alieno hæc potestas, nec poterit dispensare Officialis, ad quem de jure Trident. spectaret, siquidem nullam commissionem accepit à Papa. Hanc difficultatem tetigi in *Alphab. Ordinis Cas. XIX. n. 741.* ibique dixi, mihi videri non habendum ullum scrupulum ratione hujus erroris, quando rescriptum Pontificium continet, esse jam dispensatum à Papa, sicuti continent rescripta circa ætatem ordinandorum, nam tunc non confertur ulli alteri potestas dispensandi, sed tantum executioni mandandi concessam à Papa dispensationem; at verò illic non aperui, quid censerem de Casu præsentis difficultatis, in qua scilicet Papa ipse non dispensat, sed alius ejus autoritate, nunc autem aperio, & propter

propter allatam rationem dico, Officialem alienæ Diocesis nequaquam posse dispensare, at verò tam multi è Recentioribus DD. asserunt, tam multi negant, & quidem ob rationes satis bonas, Ordinarium Oratoris posse dispensare, ut neutri parti queat negari *practica* probabilitas; etenim *affirmativam* sustinet Salas, Sandarellus, Texeda, Portel. Bonacina, Amicus, quos, citat, sequiturque Diana *Part. 1. Tract. 10. Resol. 36. & Par. 8. Tr. 3. Resol. 45.* item Pontius apud Tamburinum *cit. Tr. 2. De Matr. cap. 10. §. 7.* & Leander apud Escobar *cit. Lib. 27. dub. 197.* testaturque Diana *cit. Resol. 36.* hanc opinionem fuisse, ipso consensu, bis positam in praxi. Quare ignoro, cur P. Tamburinus *loc. cit. num. 3.* neget, se posse acquiescere illis, qui eam habent pro probabili. Unde adhæret ipse, & P. Escobar *locis citatis* opinioni *negativæ* post Sanchez *Lib. 8. Disp. 22. n. 39.* Monetam, Villalobos, Merollam, & fusè P. Perez *cit. Disp. 46. sect. 8.* Ego *affirmativæ*, ob præsumptionem de valore actus, & de generali voluntate conformandi se Legi, & faciendi gratiam non inanem.

A P P E N D I X. I. Religiosi de Religioso.

637 **C**um ea, quæ superiore *num. 635.* Scripsi de errore in nomine minimè officiente, valori dispensationis, legisset vir Religiosus, atque perdoctus è Sacro Carmelitano Ordine, visus à me nunquam, literis ad me exaratis rogavit me, ut sibi aperirem meum judicium de aliquot responsis, quæ dederat ad tres, quatuorve quæstiones propositas sibi ab alio Religioso neque Carmelitani, neque Societatis nostræ instituti, multum autem tentato. Ultra cæteras, huc nullo modò facientes, erat hæc una, quam in hunc ferè modum proponebat ille tentatus: Sum implicitus aliquo voto, cujus dispensationem, si ego apertè & per me peterem à nostro Reverendissimo P. Generali, certò impetraturus essem, nec enim solet cuiquam negare; At gravi de causa nolo, ut resciat à me peti; eam ob rem constitui rogare unum è meis amicis Ordinis, ut ipse scribat P. Generali quasi nomine & rogatu unius alterius, insigniendi tali nomine, quale nullus habet in nostra Provincia. Quæro igitur, an postquam venerit, sicuti certò aderit dispensatio exprimens illud, in nostra Provincia jam nulli impositum nomen, possim ego vi illius rescripti censere, me esse coram Deo dispensatum?

638 Hisce auditis, & in memoriam revocatis illis, quæ hoc loco *n. 637. & 639.* scripsi de non habenda ratione erroris commissi in nomine Diocesis, & impedimenti, respondit ille P. Carmelitanus videri quidem omnino futuram validam illam dispensationem, si ita res se habet, ut affirmabat ille consulens; videri tamen, esse cum superioribus agendum sincerius.

Et utique debetur præsertim supremis Capitibus Ordinum observantia major, quàm ut in literis ad eos datis adhibeantur ex proposito tales technæ, nihilominus tamen supposita, ut dixi, veritate narratorum validam fore illius petiæ gratiæ concessionem, quandoquidem intentio Generalis verè tendebat non in nomen sed in personam illam individuum, cui seu verè, seu fictè tribuebatur ea nomenclatura.

639 Occurrit tamen hæc in contrarium ratio, quod supra *Tract. 7. num. 711.* retulerim Cardinalem de Lugo, & P. Dicastillo scribentes, Confessarium è nostris Collegiis & Domibus, qui fortè incidit in casum reservatum, ad cujus absolutionem exigitur expressa facultas Superioris, non posse sibi ex illa communitate deligere pro sui criminis relaxatione, quem maluerit, esto prius accedat Superiorem, eique dicat: *Est in Collegio unus, qui indiget vestra facultate pro una vice, ut faciat se absolvi ab aliquo Confessario.* Sanè talis adhuc minus falsificat suum nomen, quàm ille, de quo Religiosus in hanc scenam productus ab illo Patre contulente, imò non falsificat, siquidem hæc dictio: *Aliquis* comprehendit omnes personas absque ulla distinctione, Glossa in *Clement. 1.* de foro compet. *verb. Aut earum parte.* ergo & ipsomet Confessarium

640 Sed responderetur in primis ex Cardin. Tuscho *Tom. 2. Lit. D. Conclus. 269.* illam Regulam fallere tunc, quando jus commune resistit tantæ ampliationi; repugnat autem jus commune Societatis, cujus optima interpres est consuetudo, quæ habet, ut potestas absolvendi Domesticos à Casibus reservatis non concedatur, nisi Confessario Domestico.

641 Quòd si replices, esse nunc in quolibet Collegio duos Ordinarios Confessarios, ergo posse illum, de quo loquuntur PP. Lugo & Dicastillo. Respondeo, verba esse intelligenda secundum sensum communem non toti Orbi, sed communitati, *Argum. Leg. In stipulationibus ff. De Reg. jur. atque subjectæ materiæ Barbosa in Opuscul. Dictione 20. num. 9.* Atqui sensus communis nostræ Societatis illam particulam *aliquis*, appositam tali materiæ, qualis exhibetur in producta objectione, intelligit, atque intelligi vult de persona distincta à perente illam facultatem.

642 Dices: *Ergo Confessarius est deterioris conditionis, quàm sint alii*, siquidem ex dictis sequitur, quod se debeat manifestare Superiori, cum alii minimè teneantur. Item Confessarius petens à Superiore facultatem absolvendi aliquem alium à reservatis, debet ita circumspicere loqui, ut Superior ne prudenter quidem suspicari possit, ut dictum est *Tract. 7. Cas. 20. num. 722.* atqui facile suspicabitur, si Confessario non liceat uti illa indeterminata clausula, seu dictione: *Aliquis.* Resp. Id minimè sequi, quandoquidem, ut paulò antè monui, sunt in quolibet Collegio duo Confessarii; poterit

rerit ergo ille alter Confessarius mitti ad Superiorem pro potestate absolvendi aliquem à Casu reservato.

Priori Appendici proponenti Casum Erroris in Nomine respectu materiæ concernentis dispensationem in Voto, subnecto alterum formaliter continentem errorem etiam in Nomine, sed materiæ Matrimonialis. Sit igitur.

APPENDIX II.

Casus duplicis difficultatis.

i C Ajus Diocesis A. & Titia Diocesis B. consanguinei obtinuerunt tres Pontificias dispensationes magnis quidem sumptibus, at duas priores invalidas propter expressionem falsi in puncto substantiali, tertia autem dispensatio continebat hanc difficultatem, quod exprimeret esse in supplici libello scriptum: *Casi Diocesis A. & Titia Diocesis B. in dicta tamen Diocesi A. biennio & ultra commorantis petitorio continebat &c.*

k Hæc clausula de illa commoratione tam diuturna nequaquam erat veritati conformis, cum fuerit quidem Titia diversis vicibus in illa Diocesi, sed tantum semel per mensem commorata in uno loco, reliquis vicibus fuerit ferè in itinere; nihilominus tamen literæ dispensationis fuerunt inscriptæ D. Officiali Diocesis A. Quæsitum igitur, an possit hic illas exequi? Duo viri perquam sapientes dubitarunt, nec voluerunt, etsi consulti, categoricum responsum dare. Ego ad repetitam instantiam literis factam denique respondi, posse tunc procedi ad executionem. Fundamentalis ratio erat, quod censerem illam clausulam, tametsi à parte rei falsam, non spectare ad substantiam concessæ gratiæ.

l Ducebar inde, quod mihi scriptum esset, fuisse quidem in prima ex duabus prioribus dispensationibus expressum, sponfam esse Diocesis B. at prorsus nullam factam mentionem commorationis in Diocesi A. & tamen executio demandata erat Officiali A. igitur Stylus Curiæ minimè exigit illam commorationem. Accedebat, quod & ego, & alii plures viderimus non unam sed plures dispensationes continententes quidem, sponfos esse diversarum Dioceseon, haudquaquam tamen exigentes, aut supponentes, sponfam longo, aut brevi tempore habitasse in Diocesi sponfi.

m Hoc fateor, si uterque sponfus fuisset Diocesis B. nec alteruter in Diocesi A. fuisset commoratus diutius, quam re ipsa commorata est Titia, dispensationem futuram fuisse nullam, si quidem concessa fuisset cum illa clausula de duobus Annis. Ratio est, quia præsumendum est, dispensationem dirigi duntaxat ad Officialem vel utriusque, vel saltem unius sponforum. Suprà ex *Concil. Trident.* atqui illa tam brevis mora in Diocesi A. non effecisset, ut Officialis A. esset eorum propriè Officialis. Con-

firmatur responsio inde, quod Laurentius Portel. apud eundem Dianam *cit. Resol. 64.* post Bonacinam diserte sic scribat: *Si quis petens dispensationem scribat, se esse Diocesis Eboracensis, cum tamen sit Olyssiponensis, & Papa remittat dispensationem faciendam ab Eboracensi, cum tamen non sit Ordinarius impetrantis, poterit in tali Casu dispensare Olyssiponensis, nam Papa intendit ibi dare facultatem dispensandi Episcopo ipsius impetrantis.* Ita Portel. post Salas, & Bonacinam.

Accedebat hæc ratio, quod finalis seu potestrema, de qua loquimur, dispensatio tenuerit tres ipsos Annos cum expensis plusquam ducentorum aureorum, & cum tali incommodo sponforum, ut ob mærorem inde conceptum inciderit sponsa in morbum Ierthalem. Culpa autem errorum, qui irrepserant partim in libellos supplices, partim in ipsas Bullas nullo modo adscribenda esset literis è Diocesi missis, sed vel Procuratori partium Romæ residenti, vel alicui ex ministris Curiæ. Vide hanc in rem Casum descriptum *Tract. 8. num. 447.* in *App. Lit. c. & i.*

Unde existimabam, esse supremi Pastoris & Patris hanc generalem intentionem, ut, quando Officialis certus est de libello, qui ex Diocesi missus est in Urbem, expressam fuisse sine ullo alio vitio substantiali causam de stylo Curie sufficientissimam, & tamen ob errorem in Urbe commissum rediit duplex, aut triplex rescriptum, exhibens jam hanc, jam illam clausulam, à parte rei nec veram, nec ab Oratore insinuatam, attamen ex se substantialem, censeo, inquam, esse in his circumstantiis mentem cuiuslibet Romani Pontificis, ut in super habito illo defectu procedatur ad executionem; nam & semper curandum est, ut actus potius valeat, quam ut non valeat, ut notant omnes; & clausula: *Si preces veritate nitantur*, refertur potius ad preces, prout ab ipso Oratore factæ sunt, quam pro ut ab alio contra ipsius voluntatem, cur enim hic alterius odio prægraveretur contra Regulam 22. in 6.

Hanc rationem velim, examinet Lector, & corrigat, si erret. Certè dum expendo, nulum ex Collegio Eminentissimorum Dominorù Cardinalium extolli solere ad Thronum Apostolicum, nisi & præditum magno iudicio naturali, & excultum singulari sapientia comparata in diversis Congregationibus & Officiis, in quibus eorum industria & sagacitas variis occasionibus probata, approbatæque fuit, nequeo inducere in animum, ut credam eis non constare, sexcentos errores in petitione, expeditioneque dispensationum committi sine ulla prorsus culpa vel errore Oratorum, qui nixi veris, expressisque causis juxta stylum Curie sufficientissimis supplicaverunt pro gratia nulli negari consueta; quid ni igitur de illorum paterna benignitate præsumamus, eos velle haberi majorem rationem veritatis per eosdem orato-

oratores expressæ quidem in supplici libello à partibus transmissio, sed ab intermediis Ministris tacite, vel non fideliter relatæ, quam mendorum, quæ ultro citroque præter & contra ipsorum mentem irrepserunt?

Sequitur VIII. Qui respondendum sit ad hunc

Casum non excogitatum?

638 T itius, & Caja tertio affinitatis gradu juncti, cupientes Matrimonium contrahere, à Papa super dicto affinitatis gradu, re totà sincere, & perspicuis verbis proposita dispensationem petiverunt. Papa commisit Officiali, ut, si preces niti veritate cognoverit, cum Titio, & Caja autoritate Apostolicâ dispensare possit, ut dicta persona Matrimonio jungantur. Sed erratum fuit in Bulla Pontificia, quod pro tertio gradu affinitatis positus sit tertius gradus consanguinitatis. Quæritur, utrum Officialis nihilominus dispensare possit, ut dicta persona Matrimonio jungantur?

639 Descripsi hunc Casum ex P. Laymanno *Lib. 1. Theol. Moral. Tract. 4. cap. 22. num. 26.* Non igitur est à me excogitatus, etsi fortè ab illo; qui quidem allatis utramque in partem rationibus rectissime concludit, si Titius probare queat, se in sua supplicatione expressisse affinitatem, non autem consanguinitatem, posse Officialem cum eo dispensare, nam & mens Pontificis fuit directa in ipsam personam Titii, & cap. *Suscipitum. De rescript. in 6.* expressè dicitur, verba Rescripti non esse ad alium Casum extendenda, nisi de intentione mandantis aliud appareat expresse, atqui hic expresse aliud apparet de mente mandantis, scilicet Pontificis; cum nullus prudens dubitare debeat, quin lecto supplici libello annuerit petitioni. Adde, talem errorem per se loquendo nihil obesse juxta Dianam, & Portel. relatos supra num. 522. cum Bonacina.

640 Dixisti: *Officialem posse dispensare cum tali, dicetne etiam debere?* Resp. Dicam omnino, etsi non dixit Laymannus; etenim iudex, & consequenter Officialis, seu Commissarius Papalis debet procedere secundum allegata, & probata; allegat autem, & probat Casus, esse voluntatem, mandatamque Pontificis, ut Officialis dispenseret in tali etiam Casu.

641 Sequitur IX. Subsistere dispensationem, quam petit Caja ad nubendum Cajo consanguineo, impetratque, ignorante Cajo, aut etiam invito. Sanchez *Lib. 2. Disp. 26 & Lib. 4. De voto, cap. 24. num. 26.* Diana p. 8. Tr. 3. resol. 86. & alii relati *Tract. preced. num. 748.* Nec obstat, licet in Bulla supponi videatur, utramque partem petere, sicuti memini, me aliquan-

do rescripsisse querenti ex me, quid de hoc Casu, qui contigerat, censerem. Ratio est, quia in primis ex natura rei non requiritur ullo modo plus, quam ut tollatur impedimentum ex una parte, sublato enim uno correlativo tum tollitur & reliquum. Everhardus in *Loco à Relativis.*

Deinde non probatur, stylo Curie adversari hanc practicam. Et quia suppositio, seu opinio, quod utraque pars supplicet, non versatur circa substantialia, ideo licet sit falsa, non irritat gratiam. Relege, si lubet, valde singularem Casum, quem in *Alphab. Ordin. n. 745.* propono, & discussio de quodam, cui ignorantia, & tunc non cupienti erat impetrata dispensatio super ætate, impetrata, inquam, à suo domino, cujus ipse erat mancipium improprie dictum, seu servus de gleba.

VARIÆ QUÆSTIONES
CIRCA DISPENSATIONEM
MATRIMONIALEM RESOLVUNTUR BREVITER.

CASUS XXIII.

Disputabilis.

SUMMARIUM.

Casus, in quo commissus error circa ætatem femine petentis dispensationem. 642.
Quid requiratur ad id, ut dispensatio ob angustiam loci concessa subsistat? 645. & seqq.
An allegatio angustia habeat etiam in masculinis locum. 646.
Quid per Oppidum intelligatur in ejusmodi dispensationibus? 648.
Quid si intra propriam Parochiam reperitur idonea sponsa? 649.
Paritas conditionis unde desumenda? 651.
Resolvitur Casus num. 642. propositus. 652.
Paupertas allegatur dupliciter in materia dispensationis. 654.
Mulier quandonam censenda pauper? 656. & 658.
Quando vir? 658.
Et singulariter in Diocesi Constantiensi. ibid.
An, quando solum alteruter sponforum est pauper, verificetur formula? 659.
Nobiles Helvetii gaudent privilegio pauperum. 661.
Formula dispensationis ob paupertatem. 662.
Casus Nobilium allegantium paupertatem. 663.
Et mulieris allegantis eandem ob deformitatem. 664.
An titulus paupertatis allegandus sit ab utraque parte. 666.
Declaratur Casu novo. Ibid. & 667.
An promittens consanguinea Matrimonium, teneatur promissione? 668.

Quando-

Quandonam incipiat valere dispensatio? 659.
 Declaratur duplici casu. 670. & 672.
 Quatenus possit dispensare Officialis, antequam accipiat Bullam? 673. in App.
 Quandonam debeat verificari causa, ob quam postulat dispensatio. 674. & seqq.
 Probatum sufficere, modo tunc adsit, quando dispensatio est mandanda executioni. 677.
 Quinam intelligantur nomine magnorum Principum? 678.
 Quid agendum in perseverante dubio circa dispensationem? 679. & seqq.
 Refertur hanc in rem casus. 684.
 Explicantur nonnulla circa literas Datarie Romanæ spectantes dispensationem. 685. & seqq.
 Item indicantur remissivæ spectantia ad clausulas Penitentiarie Romanæ. 688.
 Casus peccantis gratiæ. 694.
 Describitur formula dispensationis ex Curia Nuntii Apostolici. 697.
 Proponitur nova quæstio, an scilicet, quando datur Episcopo facultas dispensandi in atate cum clausula: Dum in actuali visitatione existis, nequeat dispensare, nisi ipsemet. 699.
 Adferuntur rationes asserendi posse. 700. & seqq.
 Concluditur, non posse. 703.
 Ratio, cur ea controversia hic tractetur. 705.
 Actus exercitus sine requisita conditione est nullus. 706.
 Dispositio conditionalis quæ? 707.
 Omnis dispositio intelligenda est secundum naturam actus. 708.
 Quando est electa industria persona, nequit alteri subdelegare. 709.
 Quandonam censeatur electa industria persona? 710. & 711.
 Quandonam faciens per alterum non censeatur facere per se ipsum? 714.
 Visitatio est unum de præcipuis munitis Episcopali- bus. 715.
 In gratia illa, de qua supra num. 699. verè fuit electa persona Episcopi. 716.
 Quatenus Regulares dispensent in impedimentis? 718. & seqq. fuse.
 Quatenus revocata Oracula viva vocis? 728. & seqq.

642 **Z**asius Illustri genere natus impetravit à Sede Apostolica gratiam ducendi, si preces veritate nitereatur, in uxorem Barbaram sanguine parem, simul & junctam; impetravit autem cum his clausulis: Cum Barbara trigessimum Annum & ultra agens, hæcenus, ut asserit, virum paris conditionis, cui nubere possit, non reperiat, &c. demandamus tibi, ut, si preces nitè veritate deprehenderis &c. At verò ipsa agit solum Annum vigesimum tertium, nec fuit in supplici libello allegata illa atas Barbara; Consultus Illustrissimus Dominus Nuntius

Apostolicus Fridericus Borromæus respondit; se verificetur causa angustie loci, valere dispensationem, non obstante, quòd equivocazione scribentis error circa atatem irreperit in concessione. Interim fatetur Barbara, esse in vicinia quatuor non inferioris conditionis, inter quos, & ipsam non intercedat impedimentam cognationis, aut affinitatis, sed adesse gravem causam, ob quam è duobus neutri nubere velis: duos adhuc vacare studiis literariis. Quæsitum ergo fuit, utrum potuerit Commissarius Apostolicus Zasium, & Barbaram conjungere, aut conjungi jubere, stantibus his circumstantiis?

Respondi ego, lite & pendente, & multum ancipite, videri, esse à Domino Commissario Apostolico dispensandum. Rationes mei responsum non modò producam num. 652, sed insuper hoc loco dissolvam varias quæstiones occurrere solitas circa dispensationem; quibus junge illas, quas Casu præcedenti resolvi de expressione falsi, taciturnitate veri; de exprimendis in literis; de variis erroribus irreperitibus, & singulariter quando erratur in nomine. Hic verò

Quæritur I. Quid requiratur ad id, ut dispensatio concessa ob angustiam loci subsistat? 644

Resp. Exigi, ut in oppido, vel loco, in quo domicilium habet sponsa, non reperiantur multi conditionis ipsi paris, qui non sint ei juncti cognatione, vel affinitate intra quartum gradum. Ita re ipsa sentit P. Sanchez Lib. 8. De Matrim. Disp. 19. atque alii plurimi, ut liquebit ex declaratione singularum particularum hujus conclusionis.

Dixi enim I. Sponsa. Etenim Sanchez loc. cit. num. 13. loquitur de sola femina sicut & Congregatio Cardinalium verbis apud ipsum descriptis, itémque Navarrus in Manuali c. 22. num. 57. P. Reginaldus Lib. 3. numer. 194. P. Thom. Tamburinus De Matrim. Lib. 8. Tract. 2. cap. 7. §. 2. num. 2. Wiggers in 3. Part. 9. 50. cap. 5. num. 52. P. Filliucius Tract. 10. num. 318. aliique plures; & ratio esse potest, quia non est masculis tam difficile deserere patrios lares, quàm feminis, imò non tenentur sequi uxores, sed hæ ipsos, Nihilominus tamen non solum P. Coninck in 3. Part. S. Thom. Disp. 33. dub. 5. num. 46. loquitur generatim de nobilibus & principibus personis, sive quæ sint ex honorabilioribus sui oppidi, sicuti & generatim P. Perez De Matrim. Disp. 45. sect. 5. num. 7. sed insuper P. Caspar Hurtadus de Mendoza De Matrim. Disp. 26. difficult. 3. num. 11. sic resolvit: Secunda causa (legitimæ dispensationis) est, quando quis absque gravi incommodo nequit invenire nuptias sibi dignas, nisi cum cognata, aut cum ea, inter quam & inter ipsum est impedimentum, cujus petitur dispensatio, aut quando quis nequit nullam

nullam in proprio oppido invenire. Ita Hurtadus; Ita quoque P. Dicastillo Tr. 10. Disp. 8. num. 88. qui videtur mihi descripsisse ipsum Hurtadum. Favent huic locutioni apertissimè verba Innocentii X. descripta supra num. 587. dum loquuntur de Quibuscunque personis &c.

647 Miror equidem, nullum ex tot Doctoribus disertè, reflexè, seu in actu signato, quærere, aut exprimere, utrum angustia loci locum habeat aliquando etiam respectu viri, cum sit certum ex verbis Congregationis, quæ describit P. Sanchez cit. num. 3. quòd habeat communiter respectu feminae; habere etiam, & sæpe quidem respectu viri, docent apertissimè Hurtadus, atque Dicastillo, & satis clarè P. Coninck, favente, ut dixi, brevi Innocentii X. at habere semper respectu solius feminae, nemo, quem legerim, exprimit: ergo quia certum est, fieri quandoque, ut etiam masculi non reperiant in suo oppido uxores paris conditionis, nisi junctas sanguine, vel affinitate, extra autem, non nisi unam, alteramve, quæ tamen nolint sibi nubere, nisi ipsi velint se integre transferre in earum oppidum, arcem &c. ideo ego adhærens verbis horum trium posteriorum Doctorum, & Brevis Pontificis, existimo, posse angustiam loci etiam quandoque; extendi ad sponso; sed velim examinent doctiores me, hanc doctrinam hæcenus non ventilatam, etsi à me suam.

648 Dixi II. In oppido, nam vocabulo oppidi utuntur absolute Hurtadus, Riccius, Dicastillo, Coninck, Tamburinus loc. cit. Quamvis autem Navarr. Sanch. Reginald. Wiggers, ac Tannerus loquantur de Civitate (per parenthesis nota, nomine Civitatis venire stylo Curia Romanæ solas urbes Residentiarum Episcopali- um) Urbe, vel loco insigni, aut famoso, oppidove majore, ego tamen per oppidum intelligo etiam in hac materia pagum; etenim Hurtadus, Palas, Coninck, Diana, Filliucius loc. cit. absolute dicunt: Si non reperiant in loco sui domicilii; & Breve Innocentii exprimit absolute angustiam loci. Ratio verò est, quia & de correlativis idem est judicium, Supra Tract. 5. num. 10. & etiam multis mulieribus educatis in parvis oppidis, aut pagis est perquam difficile, deserere suos, & sua. Et Nobiles Imperii, ut vocant, adeoque Nobiles Suevi, Alsatæ, Francones plerique omnes domicilia habent non in oppidis, aut urbibus, sed in pagis; & tamen persæpe postulant, impetrantque gratiam, de qua nunc differimus. Hanc quoque particulam relinquunt indiscussam Canonistæ, ac Theologi Morales, cum tamen clarum sit, non esse eos concordés in re ipsa, aut modo loquendi.

649 Adde ex Declaratione Cardinalium apud Sanchez, subscribente Wiggers, prædictam clausulam verificari, etsi in circumvicinis locis invenire sit paris conditionis, nam debent inveniri in eodem loco; Molestum est enim

mulieri, relinquendo suos, nuptias extra suum oppidum, etiam in loco vicino, quærere, inquit P. Tamburinus loc. cit. num. 3.

At quid dixisset P. Tamburinus ad

Hunc Casum nuperum?

Helena cupit Herculeo nubere suo in quarto gradu consanguineo, ea sola de causa, quod in parvo pago, in quo habitat, non reperiat quemquam paris conditionis, at plures in loco sua propria Parochialis Ecclesie, distante solum dimidiæ horule spatio. An est spes obtinendæ dispensationis?

Re adhuc integrè respondi, non videri esse spem, nisi dubiam, idcirco quòd circumstantia propria Parochialis Ecclesie juncta tantæ viciniae faciat, ut Helena possit juxta vulgarem, moralémque loquendi modum dici habere posse in loco habitationis suæ pares sibi conditione; tum quia ex una parte, quod parum distat, nihil distare videtur. Tiraquellus in Tr. De judicio in reb. exig. tum quia ex altera parte censetur quis habitare in loco suæ Parochie vicinæ, si in eo consueverit frequentare Divina. Quia tamen Riccius in praxi Tom. 1. resol. 238. ait, puellam posse frui gratiâ dispensationis, etiam si virum paris conditionis reperiat in insigni loco vicino suæ patriæ, & Sanchez, Wiggers, alii plures etiam ita loquuntur, ideo non haberem pro subreptitia dispensationem, quam petisset, impetrassetque Helena; allegans bonâ fide, se non reperire parem in loco sui domicilii.

Dixi III. Non reperiantur multi; licet reperiantur duo, aut tres, dicitur tamen mulier non reperire virum paris conditionis. Sanch. Wiggers, Tamburinus, Diana, Filliucius dicentes, verificari illam clausulam, modo major pars (judicet Lector de hac majoritate) oppidi, seu loci sit imparis conditionis, seu si possit dici, in eo loco communiter non reperiri aliquem paris conditionis.

Dixi IV. Paris conditionis; quæ paritas non protinus addest, etsi masculus feminam æquet aut nobilitate, si desint opes, aut opibus, si deficiat paritas nobilitatis, aut neutrum horum desideretur, attamen sit magna differentia in ætate, in indole, in moribus; ut observant citati; imò quandoque si sit nimia similitudo, ut si mulier sit præduri, & ferocis ingenii, & qui offertur, sit nihilo mitior, evadet enim tunc Matrimonium Avernale. Vide Sanch. loc. cit. num. 15. ubi etiam notat, esse imparitatem hæc considerandam, quando is, qui offertur, est gravatus prole ex alio conjugio.

Ex his infero, jure fecisse Reverendissimum Dominum Officalem dispensando, autoritate Pontificiâ, cum D. Zasio. In primis enim Domina Barbara neminem reperiebat in loco proprii domicilii paris sibi conditionis, qui non attin-

attingeret eam cognatione, aut affinitate; ergo verificabatur clausula de angustia loci. Deinde non occurrebant in vicinia, nisi quatuor; ergo etiam hoc nomine patrocinabatur ipsi, juxta phrasin Sanchezii & aliorum, titulus angustia loci. Et forte duo ex illis quatuor erant adhuc valde procul à cogitatione de ambienda conjuge, utpote operam dantes Minervæ, cui nihil est commercii cum Venere.

653 Nec obstat, quod esset literis dispensationis inserta major ætas, quam revera haberet D. Barbara, poterat quippe probari, illam tantam ætatem non fuisse expressam in libello supplici; ergo hic quoque valebat ratio, quam attulit ex Laymanno supra num. 539. Imò licet per fraudem ad tantò facilius impetrandam gratiam expressisset illam ætatem, non nocuisset valori dispensationis, cum enim abesset omnis spes reperiendi ante Annum vigesimum quintum ætatis, (qui Annus jam inchoatus communiter attendi solet in his dispensationibus, in loco sui domicili tam multos paris conditionis, quam multos exigunt DD. supra citati ad falsificandam clausulam de angustia loci, suberat jam causa una sufficiens ad dispensandum, atqui quando exprimuntur duæ causæ; una vera, altera falsa, allegatio falsæ non reddit gratiam subrepticam, si vera de se sufficit ad gratiam obtinendam. Supra numero 634.

654 Quaritur II. *Quinam intelligantur nomine pauperum in matrimonialibus dispensationibus?*

Supponendum est I. id, quod nemo disertè seu reflexè notat, videlicet titulum paupertatis allegari dupliciter in materia matrimoniali. 1. Tanquam causam finalem dispensationis per se. 2. Tanquam causam dispensationis per accidens, seu gratis impetrandæ. Primo modo allegatur paupertas, quando ideo allegatur, quod ea sit in causa, ut nequeat reperiri extra cognationem, vel affinitatem sponsus, vel sponsa. Altero modo, quando paupertas est in causa, seu impedit, quò minus possint fieri sumptus, requisiti ad impetrandam Romæ dispensationem legitimo titulo desideratam, suscipiendumve iter Romanum. Hæc duplex paupertas quandoque conjungitur, quandoque separatur. Nam reperire est, quibus non desunt quidem facultates sufficientes ad sumptus taxamque Romanam, at desunt sufficientes ad nanciscendum æqualis conditionis virum sine gratia dispensationis; & vice versa aliqui non habent sufficientes ad representandam taxam Romanam, habent autem ad reperendam uxorem, aut virum paris conditionis.

655 Supponendum est II. Illustrissimos Dominos Nuntios Apostolicos communiter non polere tam amplâ potestate dispensandi cum valentibus facere expensas Romanas, quam cum non valentibus; & ita quidem, ut sicuti non subsistat dispensatio impetrata ob titulum pau-

peratis à Papa, si non adsit paupertas, quæ allegatur ut causa finalis, ita etiam vana sit, quam ab ejus Nuntio impetrasti, falso allegando, te esse tam tenuis fortunæ, ut nequeas solvere taxam Romanam, iterve Romanum. Hoc supposito

656 Resp. I. Loquendo de fœminis, quarum respectu longè frequentius, quam respectu virorum allegatur pro dispensatione paupertas, (licet nique & hi non raro petant dispensationem) illa mulier habetur pro sufficienter paupere in ordine ad impetrandam dispensationem per se, seu absolute, quæ non habet tantam dotem, quam consuevit exigi ad nubendum extra propriam cognationem, aut affinitatem viro æqualis conditionis, sed debet aut manere innupta, aut nubere vel inutili, morbido, valde molesto, aut inæquali, prohibitive onerato marito contra illud Ovidianum:

Si qua volens aptè nubere, nube pari.

657 Et reputatur meritò pauper, quamvis habeat parentes opulentes, at constanter præfractè que nolentes instruere dote competente; aut cognatos, à quibus multum speret, nam spes alit quidem agricolas, at non efficit locupletes. Consule hac de re, & aliis dubiis huc facientibus, Sanchezium Lib. 8. Disp. 19. Dianam Part. 8. Tract. 3. ref. 94. & alios ex supra citatis, & infra citandis.

658 II. Quisnam vir censetur pauper in hac materia, non explicant mei DD. etiam Antonius Gotonius controvers. celebrior. volum. 1. Lib. 1. cap. 8. controvers. 7. num. 4. sic absolute scribit: *Pauper dicitur omnis, qui vivere simpliciter, vel mediocriter non potest, nisi ei subveniatur.* Et Barbosa in Opusculis verb. *Pauper*, observat ex communi, illum vocari pauperem, qui, licet habeat congruam sustentationem, attamen attentò statui personæ, & dignitate videtur indigere, & hanc doctrinam applicat obtendentibus paupertatem, quò minus eant Romam pro petenda absolute. De Offic. & potest. Episc. Part. 2. Allegat. 41. numero 24. citans Bartolum, Tiraquell. Surdum, alios; quod nota probè. Et verò non dubito, quin etiam ipse masculus sit in hac ipsa materia dispensationis pro paupere habendus, qui ob inopiam nequit reperire sibi uxorem parem natalibus, & dignitate. Vide supra num. 605.

Sanè post hæc scripta observavi, Casparum Hurtadum De Matrim. Disp. 16. Diffic. 3. num. 11. scribere, esse viri, qui ex defectu substantiæ nequit invenire uxorem sibi æqualem, nisi eam, inter quam & ipsum sit impedimentum, eandem rationem, quæ est fœminæ patientis defectum dotis; qui quidè defectus reperitur in filia, non tantum, quando ea absolute nequit dotari à patre, sed etiam, quando potest absolute, sed incommode, quia scilicet pater habet plures filias, quarum unam si congruè dotet, non habebit, unde prospiciat aliis. Riccius in Praxi Aurea Tom. 1. decis. 228. num. 8. dicitur enim illud fieri

fieri non posse, quod commode facere, non possumus. *L. Nepos Proculo. ff. De verb. signific. congruitas autem dotis desumitur ex respectu ad dignitatem natalium, facultates dotantis, qualitatem conjugum, numerum liberorum, consuetudinem aliarum mulierum in eo loco.* Riccius in *Collethaneis decisionum Part. 4. Collethaneo 709.* exprimens, in civitate Neapoli quatuor millia ducatorum in persona Nobili extra plateam haberi pro dote incongrua, seu omnibus spectatis insufficiente. In vicina huic urbi Suevia, ubi magna est copia antiquarum Nobilium Familiarum, si quæ ultra mundum muliebrem adferat marito mille, aut mille quingentos ducatos; censetur esse instructa dote tam amplâ, ut meritò debeat renuntiare hereditati paternæ, maternæ, imò & fraternæ. Tuschus *Lit. P. Concl. 160.* observat, in hac speciali materia dispensationis, illum dici pauperem, qui non potest solvere taxam Romanam. At Baldus *Consl. 30. Lib. 2.* ex instituto tradit, illam mulierem non habere, unde se alat (& proinde esse pauperem,) quæ nequit se alere ex redditibus, sed solum vendendo ea, quæ non solent vendi pro alimonia, sicuti consuevit vendi vinum, triticum &c.

In hac Constantiensis Diocesi viget antiqua, testibus idoneis probata, frequenti, imò constanti usu Consistorii Ecclesiastici firmata consuetudo, ut omnes illi, in materia dispensationis impetrandæ gratis, habeantur pro pauperibus, qui agriculturâ, opificio, arte etiam liberali, ut pharmacopœiâ, se, familiamque alunt. Et Barbosa *cit. num. 24.* habet illum pro paupere, qui habet multas filias nobiles.

659 III. Porro quod quidam primæ dignitatis Ecclesiasticæ vir ex me abhinc aliquot Annos occasione casus, qui tunc agitabatur, percontatus est, utrum, quando tantum alteruter è sponis est pauper, verificentur clausulæ: *Propter eorum paupertatem ad Romanam Curiam mittere non possunt*, aut *si verè sint pauperes, est indiscussum à Doctoribus.* Existimavi ego, esse respondendum affirmative respectu utriusque clausulæ; & quidem respectu primæ idcirco, quod verba dispensationis sint intelligenda secundum naturam actus, ad quem diriguntur. Tuschus *Lit. P. Concl. 95. num. 1.* & ita debent intelligi secundum naturam actus, & qualitatem personarum, ad quas referuntur, ut etiam debeant impropriari, si opus sit, ut convenienter materiam, actui, & personis. Barbosa *Axiomate 222. num. 8. & 9.* est autem natura actus supplicanti pro dispensatione, ad quem dirigitur dispensatio ipsa, ut fiat vel communibus expensis. Sanchez *Lib. 5. Disp. 5. num. 33.* vel certe illius, ad cujus instantiam petitur, & proinde etiam hic locum habeat usurpatum nonnullis Jurisperitis hexametrum.

Commoda qui sentis, jungas omni emolumentis.

Atqui talis dispensatio postulat in gratiam pauperis. Adde, quod clausula: *Non possunt.* Verificetur etiam tunc, quando unus duntaxat potest. Adde rursum, quod altera clausula: *Propter eorum paupertatem.* Efficiat hunc verum sensum: *Propter paupertatem eos prementem;* quando autem alter sponorum, est verè pauper, hujus paupertas etiam premit divitem, cum cogatur, ut sic, dare id, quod jure exigeret. Item eadem locutio reddit hunc sensum: *Propter paupertatem inter eos repertam.* Reperitur autem, etiam quando solum alter est pauper. Denique cum verba pluralis numeri persæpe in jure accipiantur singulariter, ut variis instantiis declarat Tuschus *loc. cit. Concl. 119.* quidni Commissarius Papalis etiam singulariter accipiat in præsentia materia? quando quidem & actus semper ita interpretandus est, ut non sit inanis, Barbosa *Axiom. 12. num. 16.* & potestas dispensandi, quæ est ipsi delegata, sumi debet latè, non strictè. Sanchez *Lib. 8. De Matrim. Disp. 2. Prima, & ultima* allatarum rationum probat, etiam preces veritate niti tunc, quando, existente illâ clausulâ: *Si verè sint pauperes, propriè, & directè* una solum pars est pauper, illa, inquam, pars, quam altera accipit intuitu pietatis; hic enim respectus haberi debet. Reginahus ex communi *Lib. 31. num. 196.* qui quidem tunc adest, quando ideo pauper accipitur, ut eripiat periculo peccandi, habeat commodius Matrimonium, satisfiat desiderio cupientis filios Christianè educare &c. Hæc fortasse causæ, aut aliæ, quæ me latent, effecerunt, ut ex aula Illustrissimi Domini Nuntii Apostolici rescriberetur, huc sufficere paupertatem alterutrum; qua de re vide plura infra num. 666. in Appen. Si tamen libello supplici interuissent hanc expressam clausulam: *Cum ob paupertatem neuter possit invenire alium nobilitate parem.* Casus, quod alterutri non fuisset defuturum aliud conjugium Nobile, utpote locupleti juxta suum statum, non modò expressissent falsum, sed etiam essent probabiliter incapaces gratiæ factæ vi illius subreptionis tam apertæ. Quia tamen num. 611. dixi, illorum solorum expressione fallâ vitiari concessionem, quibus secundum jus, aut stylum Curie ita moveretur Papa in Rescripto concedendo, ut iis non expressis non concessisset gratiam, concedit verò hanc facillimè, & communissimè, etiam quando alteruter solum paupertate laborat: Ideo relinquo decisionem hujus dubioli ultimam judicio Lectoris, notaturi resolutionem hujus

Casus Helvetici.

660 *Empronius homo agrestis, gente Helvetus, per dispensationem gratis, seu in forma pauperum, impetrandam ducere volens Liviam commatrem suam, allegavit titulum paupertatis, cum tamen haberet in bonis im-*

mobilibus circiter quatuor millia scutorum, commater mille, Illustrissimus Dominus Nuntius dispensavit quidem cum iis tanquam pauperibus; etenim uterque obibat labores, quos solent rustici, at motâ aliunde difficultate delata fuit res ad Curiam Romanam, è qua rediit responsum, quòd tales habendi non essent pro pauperibus; quia tamen Sempronius, & Livia usi dispensatione Illustrissimi Domini Nuntii contraxerant jam, priusquam intimaretur ipsis Rescriptum Romanum datum à Davaria, quia insuper in informatione, transmissâ in Urbem, non fuerat expressum, Sempronium habere quinque proles, Liviam duas è priore Matrimonio; quia denique Reverendissimus Dominus Vicarius Generalis idoneis Testibus probavit, haberi in hac Diœcesi ab antiquo in causa matrimoniali pro paupere omnem, qui exercet agriculturam, artem mechanicam, & etiam liberalem, ideo relictis sunt in suo conjugio, in quo salvet illos Deus.

661 Quinimò etiam Nobiles Helvetios gaudere in Curia Romana Privilegio impetrantium dispensationes, in forma pauperum, scripsit non ita pridem Româ nonnemo, cuius literarum exemplum Legi, optimè memor unius Prænobili profapia nati, instructique opibus congruæ sustentationi sufficientibus, qui mihi de seipso narravit, se sub hoc titulo impetrâsse pro suo filio ab Innocentio X. dispensationem matrimonialem; erat autem ille, & est (nam vivit hodièque (ut scribebam post quartam Editionem hujus Alphabeti) Senatoriâ clarus Dignitate) gente Helvetus. Vide alium Casum infra num. 667.

662 Porro inter reliquas formas, quibus datur potestas dispensandi ob titulum paupertatis, est hæc: Cum eisdem, si verè pauperes, & Catholici sint, & rationabilis aliqua causa intercedat, angustia v. g. loci, aut vitandi scandali, vel infamia mulieris, dotisve minus competentis, à viro competenter augenda, vel alia similis &c. dispensat. Vide etiam supra num. 587. & adde, Pontificem quandoque, dum dispensat imponere præstationem magnæ summæ pecuniariæ, ab eo in pia opéra erogandæ. Docentque meritò plerique ex hætenus citatis Scriptoribus, præstationem pecuniæ in talem finem, posse esse adæquatam, justamque causam dispensandi.

663 At, quid videtur respondendum ad hunc

Casum Nobilium?

Smel examinavi duos Nobiles consanguineos N. & N. cum quibus dispensandi commissio erat data Domino Officiali N. cum clausula: Si verè sunt pauperes, aliàs non.

Paupertatem hanc non posui deprehendere; adhibita omni diligentia, ut omnimodè satisfacere potuerim Domino Officiali N. qui hanc paupertatem conscientis illorum reliquit, & sic dispensavit.

Ita mihi de se, & personis hæc indicatis scripsit ille Dominus Examinator; qui sicuti factum illius Reverendissimi Domini Officialis non culpatur, ita nec ego; etenim hæc narratio satis ostendit, illum D. Officialem timuisse quidem, ne falso allegaretur paupertas, nihilominus tamen ex narratis formâsse de existentia conditionis, seu paupertatis opinionem propriè dictam, tamen cum formidine sat magna oppositi; atqui nulla lex exigit à delegato, ut non dispenset, nisi sit certus de existentia conditionis, sed solum, si prudenter judicet, eam existere; Infra num. 692. prudenti autem iudicio non repugnat formido oppositi, quandoquidem opinio à scientia differt essentialiter per eam formidinem.

Nec etiam frustra, aut inconsultò dixit: Relinquo vestris conscientis; erat enim perinde, ac si diceret: Si fallitis, non estis tuti in conscientia, quia dispensatio non consistit cum ejusmodi fallacia; solet enim addi: Si preces veritate nitantur.

His adde resolutionem hujus

Casus Siculi.

Bertha Nobilis, sed deformis, nequibat ob deformitatem reperire extraneum, qui eam duceret, repertura, si aut non esset deformis, aut esset deior. Quare nonnemo eâ dicit: Si non reperias, qui te ducat, nisi sanguine junctum, & petentem à te auctiorem dotem, augebo ego. Ergo Bertha petit à Papa dispensationem, allegans, à se non reperiri sibi æqualem ob defectum dotis; dispensat Pontifex, nubis Bertha. Quaritur ex P. Tamburino, quid judicet de valore hujus Matrimonii? Respondit, esse nullum. An necessario ita respondit?

664 Respondeo. Potuisset, securus opinionem P. Sanchezii Lib. 8. Disp. 35. quem ipsemet citat de Matrim. Lib. 8. Tract. 2. cap. 7. §. 2. num. 16. bonâ conscientia dare benignius responsum; re enim verâ dicitur moraliter carere dote puella, quæ licet sit instructa dote ad rependum virum paræ conditionis sufficiente, si consideretur sine deformitate, aut infamia, non tamen est instructa sufficiente, si spectetur in concreto cum suis defectibus; certè nemo ducit uxorem in abstracto, sed in concreto, talem scilicet, qualis ea est. Confirmatur universalissimis verbis, quibus constat Breve Innocentii descriptum supra num. 587.

APPEN-

APPENDIX I.

666 Perui quidem superioribus §§. meum pristinum iudicium de valore dispensationis etiam quando tantum altera pars est pauper, idque iudicium est conforme praxi diverforum Dominorum Nuntiorum Apostolicorum antehac usitata, verum rescribit mihi sciscitanti, utrum paupertatis titulus sit allegandus ab utraque parte? Lucernâ nonnemo styli Nuntiatore Lucernensis bene peritus in hæc verba: Est illa qualitas implicitè, vel explicitè alleganda ab utraque parte: Primo, quia ita fert styli Curia Romana, quæ nunquam dispensat, nisi utraque qualitas verificetur in Sponso, & Sponsa. 2. Quia, cum in simili casu Annis superioribus fuisset ita dispensatum in aliqua Nuntiatore, non arretitâ qualitate divitiarum alterius contrahentis, sed solummodo paupertate unius illorum, Innocentius X. per literas circulares fuit gravissimè conquestus apud omnes Nuntios, & propterea limitavit eam facultatem in hujusmodi casibus dispensandi.

Ita ille, addens, in aliis literis, angustiam quoque loci esse, quando allegatur, allegandam ab utraque parte. Sed censo hoc repugnare praxi, & variis Brevibus dispensationum concessarum à diversis Nuntiis, attendentibus angustiam respectu solius sponsæ.

APPENDIX II.

667 Ad do, mihi constare, quòd cum fuisset ex Urbe demandata, delegatâque potestas Domino Titio dispensandi cum aliquo Nobili Helvetio, mihi notissimo, alleganti ex sua parte paupertatem, cum tamen sponsa esset notoriè prædives, ac præterea dubitaret ille D. Titius, an non esset transgressurus limites suæ delegationis, respondit Illustrissimus D. Nuntius N. se quidem nolle quidquam præscribere illi Domino Titio, si tamen esset loco dicti D. Titii, se dispensaturum. Quin ejusdem D. Nuntii Auditor addit, se in Actis D. Nuntii N. reperire, quòd Helvetii Nobiles gaudeant privilegio pauperum. Sed & idem D. Titius mihi asseveravit, illos Dominos Legatos, qui solent à Dominis Cantonibus Catholicis destinari in Urbem, ad gratulandum Novo Pontifici, consuevisse petere declarationem favorabilem circa hanc difficultatem, at semper tulisse hoc responsum: Videbimus. Considerabimus; quod sanè responsum videtur tantisper tolerare, permittitque cursum illius praxi, donec aliquid definiatur.

APPENDIX III.

Heteroclitæ dispensationis.

668 Princeps & Episcopus N. habet inter plures alios Nobiles Toparchias unam penitus A catholicam, accipientemque ab ipso Leges, & imperia concernentia meram politiam, sed quo ad negotia Religionis excussit illa Toparchia jugum, scilicet pro conservatione suæ sacrilegæ Religionis perpetuo foedere junxit cum potente Principe, itidem A catholico, ita ut

illius Principis, Episcopi antecessores fuerint coacti permittere exercitium illius sectæ quoad omnia ei annexa, inter quæ est hoc unum, quòd Magistratus politicus dispenset in impedimentis Matrimonii convenientibus ex affinitate, & cognatione, non tamen gratis, sed cum onere pendendi summam aliquam pecuniariam, at inæqualem, cujus tamen, ut & aliorum emolumentorum annuorum rationes reddere debent illi Reverendissimo Principi, qui licet non ignoret fuisse à suis decessoribus illatas arario pecunias è dispensationibus collectas, attamen dubitat, an sibi liceat eorum vestigia sequi, quapropter dignatus est per unum è suis quærere ex me, quid iudicem, esse in posterum faciendum.

668 Respondi ego, & nunc quoque respondeo, utique per se loquendo non posse sibi vindicare quidquam illarum pecuniarum: Quandoquidem certum est ex catholica doctrina sancti Thomæ 2. 2. q. 62. art. 7. nefas esse participare ex bonis injustè & illicitè acquisitis, sicuti revera illicitè, atque injustè comparat illas pecunias Præfectus, seu Governator nominata Toparchiæ, ideo autem injustè, quòd carcat omni potestate dispensandi, circa impedimenta Matrimonii, cum utique non competat ipsi plus potestatis quàm ejus Principi, & Episcopo; non autem omnes, Papam, non autem Episcopum pollere hoc jure. Nihilominus tamen censui posse, in offenso Numine accipi alio titulo, eoque justissimo & quidem duplici pecunias illas. Primò, quòd illi hæretici subditi longè majora damna inferant arario Episcopali, quàm sint illæ dispensationum pecuniæ. Nam in primis non tolerant Præfectos seu Governatores nisi A catholicos; atqui jus præficiendi Catholicos est magno sanè pretio æstimabile, ut quisque Princeps Catholicus testabitur. Deinde adhuc minus patiuntur Parochos, aliòsq; Ecclesiasticos Catholicos; quantum autem pecuniarum est beneficiis Ecclesiasticis directè, vel indirectè re ipsa tamen, & justè inferatur quot Annis in Episcopale ararium quis divinet? Tertio hæc vel maxime locum habet illa ex Celso Leg. 99. ff. De verborum obligationibus desumpta gnomo: Quidquid obligationis est, id nisi palam verbis exprimitur, omissum, intelligendum est; utique autem nec modernus Episcopus, nec ejus antecessores palam verbis expresserunt, se non adhibituros media opportuna ad coercenda scelera publica, qualia sunt contractus matrimoniales in initio contra Leges ab ipsismet hæreticis approbatas, coercerentur autem saltem aliquantum, quando publicè constat non dari potestatem ineundi talia connubia, nisi præstita multa pecuniaria.

Quæritur III. An promittens consanguinea Matrimonium teneatur stare promissione, aut petere dispensationem?

668 Re p. A plurim's asseri, à multis negari, etiam eo casu, quo promissor est florav. & puellam.

Iam. Autores, & rationes utriusque partis exhibet Sanchez Lib. 5. De Marr. Disp. 5. Ultra pars mihi præplaceat, dicam in seq. Tract. seu Alphab. Cas. IV. num. 164.

669 Quæritur IV. *Quandonom dispensatio incipiat valere, & robur habere?*

Resp. Quamprimum vel ipse Summus Pontifex, vel potestatem ab ipso habens dicit? *Dispensamus.* Aut, *Fiat.* Valet dispensatio in foro interno, at in externo solum, postquam sunt expeditæ literæ dispensationis. P. Molina *De Justit. Tom. 3. Disp. 599.* P. Præpositus in 3. Part. 9. 8. De Marr. dispens. dub. 7. Diana cit. Tr. 3. Res. 74. utrumque referens & secundum membrum probans ex Regulis Cancellariæ: *Primum autem inde, quod valor, & efficacia voluntatis Pontificiæ nullo modo pendeat à scripturis; ergo quamprimum ea expressa est verbis, obtinet vim suam.* Unde infert idem P. Præpositus hanc conclusionem: *Uti potest dispensatione, & Matrimonium contrahere is, cui à fide digno est significatum, Pontificem dispensasse, etiamsi literæ nondum missæ sint.* Hinc patet resolutio hujus

Casus Accidentarii.

670 *P*hilogonus intelligit ex uno è sollicitatoribus apud Curiam Romanam, esse quidem dispensatum secum, literasque desuper confectas, at pestem grassantem obstruere, quod minus valeant tunc mitti. An potuit Reverendissimus D. Officialis, ad quem ex dispositione Concilii Tridentini relatâ supra n. 635. directæ erant, dispensare ante acceptas literas?

671 Resp. Potuit, & re ipsâ fecit, faciendum rescribente sapientissimo, Illustrissimo Principe & Patriarchâ, Domino Federico Borromæo, Apostolico Nuntio ad Helvetios &c. Atq; proferente hanc rationem, quod scilicet fides meritò haberetur literis illius sollicitatoris. At quid iudicandum de hoc

Casu rarissimo?

672 *D*ominus Officialis B. accepit à sua Sanctitate delegationem dispensandi cum L. viro primario. Cum autem idem D. Officialis instituto examine sapienter (ob causam mihi notam) iudicasset, se non posse procedere sine novo Rescripto Romano, dilationem verò ferret sconsus ægerrime, quia conjunctam cum aliquo suo probro, & aliis incommodis: non suppeteret autem ulla ratio dubitandi, quin sua Sanctitas esset rescriptura ad plenum favorem sponsi L. suusum fuit prædicto D. Officiali à summo, jurisque Pontificii scientissimo viro, Nuntio, inquam, Apostolico, ut dispensaret ante receptum Rescriptum; dispensaret autem additâ conditione, ut conjuges illi

abstinerent usu Matrimonii, donec adesset Romanum responsum. Quid existimandum de hac suasionem?

673 Resp. Fuisse mihi, habenti perspectas omnes circumstantias, & difficultates, probatam, eam etiam de causa, quod uterque conjux esset jam constitutus in ætate senili, ac proinde merito credendum, staturos apposita conditione. At sanè nolim hujus propeationis approbationem trahi in exemplum, nisi subfit causa gravissima. Vide dicta. num. 583. & seqq.

A P P E N D I X.

*D*ixi num. 671. potuisse Dominum Officialem Constantiensem cum nonneme dispensare ex commissione Pontificia, etiam antequam acciperet ex Urbe Breve faciendus dispensandi, sed non nisi postquam fuit sufficienter edoctus, illud Breve esse jam expeditum, atque eidem D. Officiali inscriptum. At verò habueram aliquot Annis antè difficultatem consentiendi, ut alius Officialis expediret dispensationem, etiamsi Orator exhiberit literas Româ datas, & signatas manu Notarii publici, testantis, esse visam à se Bullam Pontificis, concedentis petitam dispensationem, remanentem autem Romæ solum ob itinera peste infecta. Et quamvis idem Orator adderet, non posse sine magno incommodo temporali ulterius differri copulationem, nihilominus tamen ausus non fui consultare respondere, post tunc fieri conjunctionem, eratque hæc fundamentalis causa; quod literæ illæ non exprimerent, cuiam esset delegata dispensandi potestas, Episcopone, an Officiali? Officialis Dioceseos Constantiensis, cui suberat Orator, an alterius, ad quam spectabat Oratrix? Accedebat, quod etiam erat interrogatus D. Nuntius Apostolicus, quid in hoc casu faciendum esset, videbatur igitur non esse ulterius pergendum absq; ejus declaratione, cum & P. Laymannus in *Theol. Mor. Lib. 1. Tract. 4. cap. 23. num. 10.* rectè observet, quando Papa dispensat per Officialem cum Clausula: *Dispenses, postquam hæ fuerint tibi exhibita*, nihil agi, si fiat executio ante acceptas ejusmodi literas; atqui ignorabatur in Casu nostro, utrum illa clausula esset, nec ne, inserta Brevi Pontificio.

Quin addo, esse probè in hujusmodi casibus considerandum, utrum ingenia contrahere volentium, atque conditiones eorum non sint ejusmodi, ut possit prudenter timeri, ne, si post multos Annos resciant, fuisse secum dispensarum juxta sententiam minus turam, quærant causam divortii.

674 Porro circa illam, quam superius tetigi quæstionem, utrum privilegia, & dispensationes valeant, statim postquam sunt concessa, redactaque in scriptis, esto nondum innotuerint Oratori, adfert P. Suarez *De Legibus Lib. 8. cap. 25. lex distinctiones, limitationesque addens*

addens cum aliis apud Dianam *Part. 8. Tr. 3. Res. 84.* Matrimonium à te initum ex conjectura, & præsumptione, quod sit tecum dispensatum in impedimento, revera non valere, esto sit revera dispensatum, secus si scias esse dispensatum, ut loquitur P. Laymannus *loc. cit.* innuens tamen, tunc non licere, nisi in Casu necessitatis.

675 Etsi autem diximus supra, dispensationes posse habere in foro interno suum effectum, etiam antequam literæ desuper conficiantur, id tamen est tunc solum verum, quando ipse Papa, aut Nuntius e. g. immediatè dispensant, si enim dispensent per Commissarium, ut sit communissimè, clarum est, requiri, ut in super Commissario innotescat delegatio. Denique licet in Regulis Cancellariæ decernatur, ut nulla dispensatio cuiquam in judicio, vel extra suffragetur, antequam super ea literæ Apostolicæ sint confectæ, id tamen ita generatim sumptum intelligitur de foro externo solum. Præpositus in 3. Part. 9. 8. De Marrim. num. 94. Sanchez *Lib. 8. De Marrim. Disp. 29.* Diana *cit. res. 78.* cum multis contra alios exigentes semper expeditionem licerarum.

674 Quæritur V. *Quandonom debeat verificari causa finalis dispensationis?* Respondeo, eo tempore, quod indicat hic

Casus Pontificiæ decisionis.

*P*orro de Nobili viro N. pro cuius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quanto consanguinitatis gradu contingit, à Sede Apostolica obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata. proles videlicet, cum tamen, ante dispensationem obrentam, unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat, dissimulare poteris, ut remaneat in copula sic contracta; cum ex separatione, sicut asseris, grave videatur scandalum imminere.

675 Circa quem Casum notâ breviter sequentia. 1. Olim impedimentum consanguinitatis fuisse extensum ultra quartum gradum, ut monui supra *nam. 183.* 2. Quandoque dispensari etiam post Matrimonium malâ fide initum. 3. Maximam haberi à Summis Pontificibus, eorumque Legatis rationem gravis scandalii; quare ubi imminet grave scandalum, si Matrimonium non inest, vel si dissolvatur, tunc petitur dispensatio, quia pietas Paterna non negat. Supra *n. 608.* 4. Non sufficere, quod causa sufficiens ad dispensandum adfuerit ante dispensationem, sed requiri, ut adfit, cum dispensatur. Quoad quartum punctum, & aliqua illi annexa ut intelligantur in compendio, represento verba P. Caspari Hurtadi *De Marr. Disp. 26. Diffic. 3. n. 14.* sic resolventis.

676 Observandum est, ut optimè Sancius *Lib. 8. Disp. 30.* & Basilii *Lib. 8. cap. 20.* si causa motiva (qua Pontifex motus fuit ad committendum Ordinariò dispensationem) existat, quando commissio ipsa fit à Papa, valere commissionem; etiamsi, quando mittitur ad Curiam Romanam pro commissione, non existat; & non valere, quando non existit causa eo tempore, quo fit commissio à Papa, quamvis antè, quando mittebatur, existeret, quia concessio commissionis innititur existentie causæ motivæ. Deficiente tamen causâ motivâ antè dispensationem factam ab Ordinario ex commissione Papæ, dispensationem postea ab Ordinario factam esse nullam, quia, cum jam non possit licitè fieri ab Ordinario, quia fieret absque causa, non est mens Pontificis, ut, fiat, imò ut docent Sancius, ubi supra, & Egidius Coninck *Disp. 33. numero 94.* contra P. Sa. *verb. Gratia,* & Basilium, dispensationem, deficientem causâ motivâ, post ipsam dispensationem factam ab Ordinario, antequam Matrimonium fiat, reddi nullam, quia, deficientem causâ motivâ, nequit dispensatio perseverare licita, & proinde mens Pontificis est, quod non valeat; sicut etiam, deficiente causâ motivâ, ob quam facta fuit dispensatio ad comedendum carnes, adhuc tantum pro una die cessat dispensatio; perseverat tamen dispensatio, ut advertunt Doctores, quamvis causa motiva minuat, & ita ut ante dispensationem non esset sufficiens, dum magna ex parte maneat, quia minor causa sufficit, ut gratia semel concessa perseveret, quam ut de novo concedatur.

677 Ita P. Hurtadus; cui junge P. Tamburinum *cit. Tr. 2. de Marrim. cap. 12. §. 3.* meritò dicentem esse probabile, quod valeat dispensatio, etsi causa finalis tunc primùm adfit, quando commissarius Papalis dispensat; in quam rem faciunt apertè ea, quæ scripsi *Tract. 8. n. 751.* item si tunc adfit, sed desinat, antequam actum inest Matrimonium. Ergo si puella petit dispensationem titulo paupertatis, licet ea paupertas superveniat primùm, dum Officialis vult executioni mandare literas Pontificias, innitentes paupertati falsò allegata, aut si illa paupertas aderat tunc, quando Officialis dispensat nomine Pontificis, penitus autem desit paulò antè, quam copularentur illi dispensati, obtinet, & servat probabiliter, juxta Tamburinum, dispensatio suas vires. Imò hanc doctrinam, pro qua ipse P. Tamburinus etiam citat Conradum, defendit, tenetque unice Garcias *De Benefic. Part. 6. cap. 2. n. 283.* loquens in specie de dispensationibus matrimonialibus, atque P. Laymannus in *1. Decretalium cap. Constitutus. De Rescript. n. 7.* contra Cordubam Gutierrez, Sanch. *Lib. 8. Disp. 30.* Dianam *Part. 8. Tract. 3. Resol. 77.* & probans tum ex praxi, tum inde, quod articuli, qui sunt pro verificatione dispensationis, semper loquantur de tempore præsentis, & non de tempore datæ.

Confirmatur à fortiori illo Casu, & Rescripto, quæ descripti in *Alphab. Ordin. Cas. XLX. num. 715.* ille quippe casus, & Rescriptum comprehendunt expressè casum, quo dispensatio actualis facta jam fuit ab ipso Domino Nuntio, sola executio à Domino Vicario faciendâ; in quo quidem casu censet Garcias ipse *ll. cc. num. 286.* causam requisitam pro valore dispensationis debere adesse tunc quoque, quando Papa actu dispensat, sed, ut vidimus in *cit. Cas. XLX. n. 751.* Curia Illustrissimi Domini Nuntii non observat illam doctrinam Garciae, sicuti & desinit observari in hac Curia Constantiensi; in qua etiam singulariter notandum, quòd procuratores foranei, seu extra Urbem Constantiam commorantes, non soleant in supplicatione pro dispensatione in tertio, & quarto gradu adferre ullam specialem causam, & tamen obtinent Rescriptum dispensativum cum clausula: *Si preces veritate nitantur, & rationabilis aliqua causa intercedat angustia loci, aut vitandi scandali, vel infamie mulieris, dotisque competentis à viro augenda, vel alia similis;* sub qua clausula inferrius *num. 697.* rursus; sed cum aliis adjunctis referenda, cum soleat vel maximè collocari infamia mulieris, factum fuit semel id, quod proponit hic

Casus Garciae non improbat.

VT cum videlicet esset supplicatum pro dispensatione junctorum quarto consanguinitatis gradu; nullaque apud Dominum Nuntium allegata causa, nisi hæc vera, quòd scilicet propter paupertatem, & itineris incommoda, ad Romanam Curiam pro dispensatione recurrere non valeant oratores, nihilominus fuerit dispensandi facultas concessa cum clausula continente illas duas generales, & quatuor speciales conditiones, quas paulo antè descripsi: ea autem dispensandi facultas usurpata, cum non subesset ulla ex his quatuor causis, nisi infamia mulieris, infamia, inquam, cujus periculum erat ortum primum post facultatem, seu commissionem dispensandi à Domino Nuntio imperitam, & inde ortum, quòd tunc primum orator imprægnasset oratricem.

In quo eventu quidem rectissime censet Garcias *cit. cap. 2. n. 287.* non valituram fuisse dispensationem, si consultò (id est, ex communi consilio) fuisset imprægnata, ut infamia, & nota posset verificari, nam dolus propriè patrocinaretur talibus, contra rationem Capituli *Sedes, & cap. Ex tenore. De Rescript. at nihilominus Rescriptum dispensationis mandatum fuit executioni, quia videlicet non intercesserat illa intentio, de qua loquitur Garcias, & quam, quia ita reflexè exprimit, meritò cre-*

des, ipsum aliud sensisse de casu, quo fuit abfque prædicta intentione secuta imprægnatio, periculùmque infamie verificatum eo solo tempore, quo commissarius erat functurus officio sibi demandato. Atque ita resolvitur, re adhuc integrâ. Quibus adde, fuisse probatum viris sapientibus meum iudicium, quod in *Alph. Ordinis Cas. XX. num. 750.* manifestavi de Casu, quo desiderium petentis est adæquata causa petitionis?

Quæritur VI. Quandoquidem Tridentinum *678*
Concilium Sess. 24. cap. 2. De reformat. disponit, ne in secundo gradu consanguinitatis, vel affinitatis dispensetur, nisi cum magnis Principibus, quinam intelligantur per magnos Principes?

Praxis ipsa ostendit, veram esse doctrinam Henriquezii *Lib. 12. cap. 3. numero 6. & 3. tridentis, intelligi omnes personas opulentas, vel præcipuas, adeoque etiam omnes Nobiles. Vide Sanchez Lib. 8. Disp. 19. num. 2. item Tamburinum cit. cap. 7. §. 2. num. 27. addentem ex aliis, esse Nobilem verificari, si pater, non autem, si sola mater sit Nobilis. Esse ex principioribus verificari, si sis valde potens, & dives. Esse ex honesta familia, si familia nullâ turpitudinis notâ laboret.*

Quæritur VII. Quid agendum in propriè dictis, & perseverantibus dubiis circa dispensationem? *679*

Dico: Perseverantibus, nam hic non loquor de dubiis, quæ vincuntur, & expelluntur competentâ veritate, sed solum de iis, quæ nequeunt expelli. Resp. partim ex Sanchez *Lib. 8. Disp. 6. numero 16.* partim ex Tamburino in *Decalogum Lib. 1. cap. 3. §. 7. verb. Dispensatio in hunc modum.*

I. Officialis, aut Ordinarius, cui committitur dispensatio, si dubitet, utrùm potestas sibi concessa se extendat ad hunc, aut illum Casum, hæc, aut illam circumstantiam, tunc se geret perinde, ac si sciret extendi; at qui impetravit dispensationem, dubitat verò, an ea comprehendat hanc, aut illam circumstantiam, e. g. an dispensatio in voto castitatis, data sit solum ad contrahendum Matrimonium unum, an verò ad duo, vel tria deinceps, debet se gerere, ac si sciret, non comprehendit; nam potestas dispensandi est latè, ipsa verò dispensatio strictè interpretanda. P. Tambur. *cit. verb. dispensatio n. 2. ex communi.*

II. Dubius, an indigeas dispensatione, si nequeas te extricare dubio, age, quod ageres, si nosses, non indigere te, nam possessio tuæ libertatis facit tibi jus, juxta doctrinam de dubio impedimento, generatim traditam supra *num. 62.* Poteris autem sæpe, te extricare recurrendo ad præsumptiones juris, nam in dubio debes supponere, esse id factum, quod jura præsumunt factum. Inter illas autem præsumptiones est una frequentissimi usus, ut scilicet consideretur id, quod solet plerumq; fieri, nam in obiculis & dubiis inspicimus, quod plerum-

plerumque fieri solet, ut habent Regulæ utriusque juris. Quia itaque communiter, seu plerumque fieri solet, ut mulieres non vetulæ semen emittant in copula voluntaria, si habuisti copulam cum sorore illius, quam ducere cogitas, dubites autem, an hæc æquè, atque tu, emiserit semen, præsume, ipsam quoque emisisse, & proinde tibi non patrocinari doctrinam *num. 390.* de mulieris seminatione necessaria ad contrahendam affinitatem.

682 III. Certus, se impetrâsse dispensationem, at dubius, an ea valida sit, quia e. g. dubitat, an, quod expressit, vel tacuit, sit causa finalis, necne, satis probabiliter præsumet, esse validam. Vide supra *num. 614.* Tamburinum *loc. cit. num. 5.*

683 IV. Superior certus, adesse aliquam causam dispensandi, at dubius, an sit sufficiens, dispense animosè, quis enim illum obliget, ad instituendum tam rigidum examen sufficientiæ? secus, si dubitet, adfuitne revera aliqua causa, nam ad dispensandum requiritur aliqua causa. Supra *num. 614.* Sanchez *Lib. 4. Summa cap. 44. num. 6.* Quòd si autem processu temporis appareat, causam non fuisse sufficientem, subsistet nihilominus dispensatio ex pia interpretatione voluntatis Pontificiæ. P. Tambur. *num. 8.* secus, si deprehendatur postea, nullo modo adfuisse causam finalem, quæ putabatur adfuisse. Idem *num. 9.* post P. Sanchez *loc. cit.* dubitans tamen de hoc secundo puncto.

V. Dubius de impedimento dirimente potest quidem (post adhibitam inquisitionem necessariam) facere, quod certus de absentia impedimenti. Supra *Cas. 1. num. 62.* at comperto, revera subesse impedimentum, tenetur petere dispensationem, ut licitè maneat in Matrimonio contracto tunc, cum illud dubium vexabat. Tambur. *cit. §. 7. verb. Matrimonium. num. 1.* sicuti & subrepticia dispensatio est, quando sciens, se laborare impedimento, scribit, se dubitare, an laboret, sicque impetrat dispensationem. Suarez *Lib. 6. De voto. cap. 27. Sanchez De Matrim. Lib. 8. Disp. 21. n. 40.*

684 VI. Hicce junge resolutionem, quam dedi ad hunc

Casum mixti fori.

Rebonio volenti inire Matrimonium cum Terentia dixit non nemo, se putare, subesse impedimentum consanguinitatis, ut proinde inquireret. Respondit: Die Leuthy sagen vil / ich mag nie fragen: vulgo multa dicit, nolo interrogare, ac postmodum contraxit verè anceps de Impedimento. Viginti Annis transactis in Matrimonio indicat suo Parocho suum dubium, prius quidem in Confessione, postmodum verò extra Confessionem, sed prius pactus summum secretum naturale.

ac protestans, se profugiturum, si revelaretur illud secretum. Monitus autem ab eodem Parocho, ut dissimulante inquireret in rei veritatem, quam poterat cognoscere ex suo socero, viro bono, & cum quo ipsi perbene conveniebat, respuit monitionem, imò addidit, si quid oporteres expendere pro dispensatione, se eam non petere. Igitur me convenit Trebonii Parochus, quarens, quid hic agendum? an, si is pergat respuere monita, non liceat, aut etiam oporteat eum deferre ad Magistratum Ecclesiasticum?

Respondi I. Esse rursus seriò urgendum, ut focerum consulat, qui solus poterat solvere dubium de Impedimento. 2. Negandam esse, cum interminatione æternæ damnationis, absolutionem Sacramentalem in casu constantis contumaciæ. 3. Stante illo dubio, non esse Trebonio fas petere debitum conjugale. at reddere. 4. Considerandum tamen esse, utrùm expediat, omnibus consideratis, facere eum certiore de illicita illa petitione. 5. Non licere eam rem deferre ad Magistratum Ecclesiasticum, foret enim contra ordinem correctionis fraternæ, præscriptum à Christo Domino *Matth. 5.* mandante, ut non dicamus Ecclesiæ, id est, Superioribus, priusquam assumpserimus alium testem, & singulariter erat hic prius assumendus focer, interrogandusque, quandoquidem poterat suâ relatione, & testimonio terminare litem. At verò 6. quia secrete merè naturali erat junctum secretum Sacramentale, eamque ob rem probabiliter exorturum grave scandalum, quia gravis, etsi à parte rei falsa, suspicio temerati sigilli Sacramentalis, eam ob rem fore illicitam communicationem cum focero, nisi ea communicatio maneret secreta inter ipsos duos. 7. Denique esse, inscio Reo, petendam dispensationem à Domino Vicario Generali, ejusque in eventum impetrationem manifestandam proximâ occasione misero peccatori, & verò ipse ego illam, facileque impetravi. Fundamenta harum omnium resolutionum petet Lector partim è sua privata scientia, partim ex locis, quibus tracto materias indicatas, seu insinuat in decursu. Hunc autem Casum vocavi mixti fori, quia cum eo mixtum est secretum naturale, & Sacramentale.

Quæritur VII. Quanam observanda potissimum sint circa literas & clausulas literarum, quæ ex Romana Dataria, seu Cancellaria transmittuntur, ad locorum Ordinarios, ad dispensandum in Impedimentis matrimonialibus? *685*

Resp. Ea, quæ breviter congestit idem P. Tambur. *De Sacramentis Lib. 8. Tract. 2. cap. 12.* comprehensa sequentibus Paragraphis.

I. Quando eæ literæ diriguntur ad Episcopum, non factâ mentione ejus Vicarii, vel ad Vicarium, non factâ mentione Episcopi, ille

Solus *validè* dispensat, cui sunt inscriptæ, quamvis enim sit idem tribunal Episcopi, & Vicarii in iis, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non tamen in iis, quæ extraordinario, & ex delegatione. Tamburin. *loc. cit. numero 2.* subdens *num. 17.* post Sanchez *Lib. 8. De Matrim. Disp. 27. num. 43.* & alios communiter, et si Episcopus possit in casu, quo solus est nominatus, subdelegare alteri munus examinandi Testes, haud tamen posse munus, seu ministerium dispensandi subdelegare alteri, eò quòd Pontifex committat Episcopo, ut ipsemet dispenset, & non aliter, aut alter. Verùm constat mihi, non ubique hoc observari in Germania, nec mirum, quandoquidem Illustrissimi Domini Episcopi Germaniæ præcipue amplissimos Episcopatus habent causas plurimas, & gravissimas ratione status politici. Coguntur ergo multas tam Ecclesiasticas, quam politicas subdelegare aliis. Vide exemplum in *Alphab. Ordin. num. 447.*

687 II. Commissio, seu delegatio facta Vicario, ut Vicario, sicut communiter solet, ita transit ad ejus Successorem, ut, si ipse decedat officio, non coëptâ, aut coëptâ quidem, at nondum finitâ causâ, nequeat Episcopus quidquam facere, sed totum debeat relinquere Successori. P. Tambur. *loc. cit. num. 3. 4. 5.* P. Sanchez *fulè Lib. 8. De Matrim. Disp. 27. num. 14.* P. Castro Palau *Part. 1. Tract. 3. Disp. 4. punct. 16. §. 6.* qui talem commissionem vocant *Realem*, at *Personalem* illam, quæ est facta non tam ratione officii, quam personæ.

688 III. Quia Concilium Tridentinum, *Sess. 22. cap. 5. De Reform.* mandat, ut dispensationes missæ Romæ committantur Ordinariis illorum, qui eas *impetraverunt*, ideo quando, Sede vacante, est ad viciniorum, ut solet, Episcopum remissa causa, si eam non expediat ante novi Episcopi creationem, non poterit postea pergere in ea, sed neque novus Episcopus sine nova commissione. Tambur. *num. 8. §. 10.*

689 Additur in eodem Concil. *cit. cap. 5.* hæc sanctio. *Ea vero* (dispensationes) *qua gratiæ concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem* (Ordinariis) *tanquam delegatis Apostol. summarie tantum, & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces, subreptionis, & obreptionis vitio non subjacere.*

690 Unde jure simul, & providè statuitur in Synod. Constitut. hujus Diocæs. *Part. 1. tit. 16. num. 30. ne Presbyteri, quibus Apostolica dispensationes commisse sunt, eas prius exequantur, quam Nobis, vel Vicario exhibuerint, ut quæ circa eas jure faciendæ sint, maturè providere valeamus.*

691 Dixi: *Jure*, quia favet à fortiori Tridentinum Decretum. Dixi: *Providè*, quia ipsimet Vicarii Generales, et si theoriâ, & praxi planè excellentes, persæpe tamen dubitant de circumstantiis pertinentibus ad valorem dispensationum, aliòsque consulunt, quis ergo im-

meritò timeat, commissum iri graves errorès, si neque usu, neque scientiâ ullatenus parèr pronuntiat ex suo duataxat sensu? Ergo literas illas commissioium Apostolicarum prouderent expendent ad pondus, & libellam Sanctuarii indicati in suis Constitucionibus, nisi malint oraculum authenticum interpretetis, id est, Illustrissimi Domini Nuntii consulere.

IV. Inquisitiones, quas jubetur facere, 692 Commissarius Apostolicus, non sunt necessariò faciendæ judicialiter, recipiendo nimirum Testes coram Notario &c. sed sufficit, si fiant extrajudicialiter, nam Pontifex solum mandat, ut veritas indagetur, modo, & viâ necessariis ad prouderent procedendum, Sanchez *Lib. 8. Disp. 35. num. 15.* Tambur. *§. 3. num. 2.* Quæ si deprehendat, preces veritate niti tunc, quando est actu dispensaturus, dispensabit, esto cæ fuerint falsæ, quando Papa mandavit dispensationem, Suprà *num. 677.* ubi plura hanc in rem.

Quæritur IX. *Quomodo sint intelligenda literæ dispensationum, quæ ex Pœnitentiaria Romana diriguntur ad Confessarios, exequenda pro foro interno?*

Resp. Omnes, & singulas earum clausulas esse à me copiosè explicatas in *Quinario Tract. 5. seu in Theol. Jurid. Moral. cap. 37. à n. 140. ad 283.* ubi & describo communem formulam talium Brevium, seu Dispensationum, & nominatim edidero triginta tres clausulas, atque etiam doceo, qua ratione possint impetrari prædictæ literæ, hæc autem resolvo

Casum peccantis gratis.

Benevolentia Reverentia Vestra facit, ut *694* *denovo pulsem fores ratione dubii cuiusdam. Dubitatur, an nonnemini imperanda sit restitutio, qui, ut minoribus sumptibus impetraret dispensationem in gradu consanguinitatis, Commissario Episcopali, vel Papali fraudulenter imposuit, interposito etiam juramento, facultates suas nimium tenues esse, & se extendere solum ad tres Ducatos, cum tamen se extenderint ad 20, vel 24. Hæc fraude circumventus Commissarius Decretum dispensationis impetravit, ita ut omne negotium hoc uno Ducato transactum sit, quem defraudator persolvit quidem, sed modo resipiscens querit remedium. Ditionis fortunæ non est, quam tunc fuit, seque, & conjugem gravidam, duosque liberos alit labore manuum. Si restitutio faciendâ, de qua hæcenus dubitavi, queritur de modo, & quantitate, & cui? Commissarius ille diem suum jam obiit. Responsum à R. V. rogo, & per latorem expecto.*

Sic

Sic ad me ante plures annos tunc Adm. R. P. Prior Monasterii N. vir Religiosissimus, nunc Abbas dignissimus, laudatissimus.

695 Vera quidem, & antiqua parcemia est, quòd nemo velit gratis malè agere, egit tamen gratis non solum malè, sed pessimè is, de quo præfens Casus, quia licet falsus fuisset apertam veritatem, haud tamen fuisset à quoquam adaus ad pendendum plus uno Ducato. Non ab Illustriss. D. Nuntio Apostolico, utpote qui libenter dispensat gratis cum pauperibus, pauper autem est, qui non habet ictus quinquaginta. Tuschus *verb. Pauper, conclus. 160.* ex Floriano, ille autem perjurus vix habebat quadraginta. Non à Commissario, seu Procuratore, etenim nequisset hic jure exigere ab ejusmodi paupere plus uno Ducato, pro omnibus necessariis ad impetrandam dispensationem.

696 Hinc inferitur, illum simplicem hominem non fuisse obnoxium ulli restitutioni. Restitutio enim non debetur, nisi ratione aut rei acceptæ, aut injustæ acceptionis. DD. in *matéria de Restitutione*, titulus rei acceptæ hic non reperiebatur, quia orator non retinebat rem, aut Illustrissimi Domini Nuntii, aut Procuratoris, nec etiam aderat injusta acceptio, nam neque horum duorum res ulla ablata, neque alterutri damnum ullum contra justitiam, cuius solius læsio adfert obligationem restitutionis, erat illatum, siquidem neuter poterat titulo justitiæ postulare plus, quam fuit re ipsa erogatum.

697 Porro quia rursum incidit mentio dispensationis impetratæ ab Illustrissimo Domino Nuntio Apostolico, iis, quæ de ordinaria ipsius potestate in hoc genere retuli suprà *num. 587.* jungo specimen specialis potestatis, quod in Originali nactus sum, jam descriptis superioribus, directum ab Illustrissimo, & Reverendissimo Principe, ac Domino D. Federico Borromeo Patriarcha Alexandr. Nuntio Apostolico ad Helvetios &c. postea Eminentissimo Cardinali, ad Perillustrem, & admodum Reverendum Dominum Vicarium Generalem Constantinensem die 18. Januarii Anni 1665. quo refert exhibitam sibi pro parte dilectorum Christophori N. & Sabina N. petitionem continentem, quòd ipsi cupientes Matrimonium invicem contrahere, animadverterant, se tertii consanguinitatis gradus impedimento detineri, verùm ob eorum pauperiam, & itineris incommoda ad Romanam Curiam pro obtinenda dispensatione accedere, vel mittere non valentes humiliter supplicari sibi fecerint pro gratia dispensationis &c. se prouderent committere, & mandare eidem Domino Vicario Constantiensi, quatenus prædictos, etiam si fortè Matrimonium per verba de presenti scienter, vel ignoranter contraxissent, seque etiam carnaliter cognovissent, dummodo non sub specie facilitatis à Sede Apostolica obtinenda dispensationis &c. absolvat. Deinde cum eisdem, si, & quatenus preces veritate nituntur,

& verè Catholici sint, & rationabilis aliqua causa intercedat v. g. angustia loci, aut virandi scandalali, aut infamie mulieris, dorisve minus competentis à viro competentem angenda, vel alia similibus &c. autoritate Apostolicâ dispenser.

In his verbis cernere est 1. Illustrissimos Dominos Nuntios etiam in tertio gradu dispensare ex gratia speciali. 2. Angustiam loci non restringi ad mulieres. 3. Non solum paupertatem esse causam sufficientem impetrandæ dispensationi, et si non dispenter D. Nuntius, nisi cum illis, qui ob eorum paupertatem, &c. non valent ire, vel mittere Romam. 4. Paupertatem alterius sufficere.

Quæritur X. *Qui solvenda sit recentissima, & atque à Scriptoribus præterita quæstio, quæ emegit ex hæc*

Specie facti.

Alexander VII. in Brevis ad Episcopum *698* *AN. quem proprio compellat nomine, facit huic potestatem dispensandi, quoad tres menses, super atate, & etiam conferendi quibusdam Ordines extra tempora præscripta, utramque vero gratiam restringit hac clausula: Dum in actuali visitatione existis, Fuit ergo ex me quæsitum, an, si ille Episcopus, non per se, sed per Ordinarium, extraordinariumve Visitatorem frustraret suam Diocæsim, posset nihilominus dispensare per Visitatorem illum, aut per se?*

Ratio asserendi poterat esse quadruplex. 700 *Prima*, quòd favores, & nominatim potestas dispensandi sit amplianda. Arauxo *De Ecclesiast. statu Tract. 2. quæst. 18. num. 3.* post Sanchez *Lib. 3. De Matrim. Disp. 2.*

Alterâ, quia quod quis facit per alium, censetur facere per se: *Reg. 72. in 6.* adeò, ut etiam Canonici, qui ante additionem præbendæ tenentur emittere professionem fidei, possint id præstare per procuratorem. Barbola *in cap. Potest quis. De Reg. jur. in 6.* nam regulariter quicumque potest aliquid facere per se, metipsum, potest id facere per alium, nisi Lex, vel Canon aliter constituat *cap. Potest quis. De Reg. Jur. in 6.* Barbola in terminis *De offic. & potest. Episc. alleg. 61. num. 20.*

Tertiâ, quòd more, & uti Illustrissimorum Antistitum Germaniæ sit receptum, ut potestatem delegatam in spiritualibus æquè, ac in temporalibus, subdelegent suis ministris. Unde videmus, ipsalmet commissiones Cætareas directas ad Episcopos Imperii Principes tractari per subdelegatos.

Quarta, quòd singulariter possit tunc Præceps delegatus subdelegare, quando delegans non attendit ad industriam personæ. Dynis *in cit. Regul. 72. in 6.* non videtur autem Alexander VII. attendisse in præfenti gratia ad

industriam personæ, cum & non sit facile præsumendum, electam esse industriam personæ. P. Laymann. in cap. Quoniam. 43. De offic. & potest. jud. del. §. 1. & Barbosa in cit. cap. Quoniam. & non soleat industria personæ attendi, nisi in causis aliquantulum perplexis, aut difficilibus. Innocent. in cap. Quoniam. De off. & potest. jud. del. num. 5. nulla autem prorsus perplexitas, aut difficultas consuevit apparere, quando impertienda est mera gratia, præsertim dispensationis in ætate, & pro extra.

703 Nihilominus tamen censui tunc, & etiam nunc censeo, salvo meliore cujusque iudicio, si Episcopus N. non visitet personaliter Dioccesin, irritas fore dispensationes, quas circa ætatem, & tempora Ordinationum faciet, seu faceret virtute indicati indulti. Ad cuius resolutionis planiorem, exactiorémque intelligentiam decidendæ sunt hæc duæ quæstiones. Prima, utrùm, si Episcopus N. visitet quidem Dioccesin, at non per se, sed per Ordinarium, extraordinariumve Visitatorem, indultum illud Pontificium sortiri possit effectum? Altera, an actualis dispensatio debeat fieri ab ipso Episcopo, sive interim ipsemet visitet, sive visitet per suum, vel suos idoneos ministros?

704 Supponitur autem, nullum esse dubium, quin potestas dispensandi pendeat, in proposito casu, essentialiter à visitatione jam inchoata, hoc enim aperte indicat tenor literæ, & ultra id, quod adferemus pro responsione ad primam quæstionem, probatur efficaciter, quòd alioqui clausula: Dum in actuali visitatione existis, foret supervacanea, atqui nulla clausula debet esse frustra, aut supervacanea. Barbosa Tract. De clausulis in princ. num. 15. cæterique passim DD.

705 Suppono quoque, meum Lectorem facile perspicere, controversiam hanc minimè matrimoniale, tantùm idcirco à me discuti hoc loco, quòd in hoc, & prioribus Casibus tradam principia intelligendi facultates, circumstantiasque dispensationis, & sicut Alexander VII. fecit potestatem dispensandi tempore Visitacionis quoad Ordinum impedimenta, ita etiam potuisse facere quoad inhabilitatem ad Matrimonium, præsertim proveniente ex Cognatione Spirituali, quæ utique est una ex materiis visitatione dignis. His suppositis,

706 Respondeo ad primam quæstionem, atque dico, necesse esse, ut ipsemet Episcopus N. visitet Dioccesin, alioquin fore irritas omnes illas dispensationes. Probatur inde fundamentaliter, quòd omnis actus sine conditione essentialiter requisita exercitus sit nullus, & irritus. Leg. Qui heredi. ff. De condit. & demonstrat. Nam paria sunt non fieri, & fieri sine conditione requisita. Romanus consil. 411. siquidem, conditione deficiente, deficit conditionatum. Tuschus lit. C. conclus. 593. idque procedit tam in conditione tacita, quam in expressa. Barbosa Axiomate 48. Atqui conditio,

sub qua est facta Episcopo N. potestas dispensandi, est, ut, seu si ipsemet visitet Dioccesin. Et verò quòd visitatio actualis sit quadam conditio, liquet ex definitione conditionis, quam è Theologis, & iureconsultis depromit Rippolli Tract. De condition. & demonstrat. cap. 1. n. 8. dicens, esse adjectionem quandam, quæ dispositionem suspendit, ut etiam videbimus Tract. seq. Cas. XII. dispositio autem circa dispensationem suspenditur per visitationem, alioqui clausula: Dum in actuali visitatione existis, foret frustra, ut jam dixi superius. Et proinde concessio illa Pontificia est vera dispositio conditionalis, hæc enim vocatur illa, cujus effectus differtur in futurum. Rippolli loc. cit. n. 42. id est, in conditionis positionem, & quamvis diceremus, illam concessionem esse dispositionem potius modalem, quam conditionalem, nihil tamen obesset proposito, siquidem nihilominus visitatio esset necessaria ad validam dispensationem, quia causa, & modus implendus ad favorem tertii semper præsumitur causa finalis. Tuschus lit. M. conclus. 300. visitatio autem petitur à Summo Pontifice in favorem visitandorum, non visitantis.

Quòd verò eadem visitatio, ut facta ab ipso Episcopo personaliter, sit conditio, atque adeò, quòd ipsemet debeat in propria visitare persona, inde convincitur, quòd verba cujuscunque dispositionis intelligenda sint & proprie Leg. Non aliter ff. De legat. 3. Decius consil. 113. num. 6. cum cæteris Doctoribus, & secundùm communem usum loquendi Leg. Liberatorum. ff. De legat. 3. Bartol. ibidem vulgaris enim appellatio pro Lege habetur. Gonzales ad Reg. 8. Cancellaria Gloss. 11. num. 69. & denique accipi debet juxta naturam actus, & qualitatem personæ. Barbosa Axiomate 222. n. 8. proprius verò, & simul communis intellectus clausulæ: Dum in actuali visitatione existis, in primis designat præsentiam realem Episcopi, deinde natura actus visitationis, & persona Episcopi exigat, ut, quando ipsemet Episcopus interest in propria persona visitationi (sicut jam primùm probavimus, interesse debere vi indulti Pontificii) visitet etiam ipse, foret enim absurdum, si instar statuae illic compareret, argumentum autem à vitando absurdo est validissimum. Eberhardus loc. 23. num. 1. Confirmatur 1. Quia deputatus visitator, & reformator debet per se hoc exequi, & non per alium. Cardin. Tuschus lit. I. conclus. 104. num. 10. ergo & obtinens gratiam sub conditione visitationis, debet per se hanc exequi. Confirmatur 2. Quia generatim, quando industria personæ est electa, non potest subdelegari. Omnes DD. ex capitulo tertio, & ultimo de officio jud. delegat. atqui fuisse electam industriam personæ Episcopalis, probabitur inferius. Confirmatur 3. ex iis, quæ dicam ad secundam quæstionem.

Etenim ad alteram quæstionem, ut videlicet 710 Epi-

Episcopus debeat ipsemet dispensare, ut sit valida concessio illa Pontificia? Respondeo, videri mihi probabilius, debere per semet dispensare. Ratio est prima, quia, quando in Rescripto delegationis exprimitur nomen ejus, cui sit delegatio, censetur facultas esse data. Intuitu personæ, esseque personalis. Abbas Barbosa uterque, Wangnereck, & alii in cap. Quoniam 43. num. 8. De officio & potest. jud. delegat. quod verum est, saltem tunc, quando non cognoscitur ex conjecturis fuisse alia mens

711 concedentis. Imola in cit. cap. Quoniam. num. 23. P. Laymannus in idipsum cap. numero secundo, fuit Sanchez De Matr. Lib. 8. Disp. 27. Atqui in Rescripto superius indicato exprimitur nomen Episcopi delegati, nec potest ex conjecturis cognosci, fuisse aliam mentem Pontificis. Ratio est secunda, quia tunc etiam censetur esse electa industria personæ, quando negotium est magnæ, seu notabilis importantiæ. Tuschus loc. cit. num. 9. & deputatio fit non à Lege, sed ab homine. Tuschus num. 10. dispensare autem in ætate, & extra tempora, est notabilis importantiæ, tum quia ne ipsi quidem Nuntiis Apostolicis permittitur, ut in ætate dispensent etiam pro uno die, tum quia utraque facultas simul juncta perquam raro

712 impertitur. Ratio est tertia, quia verba sunt, proprie intelligenda, nisi ratio persuadeat recessionem à proprietate, ut vidimus superius, tunc autem solum proprie dispensat quis, quando in propria persona absolvit à Legis obligatione, nam factum per alium dicitur fuisse factum per se. Alexand. consil. 189. numero 10. Lib. 7. Denique adferri potest hæc etiam ratio, quòd in materia delegationis censetur in dubio esse electa industria personæ. Mascard. De probat. conclus. 594. post Parisium. Dubitatur autem hic, an Pontifex elegerit industriam Episcopi, necne?

713 Ad rationes in contrarium respondetur: ad primam, favores, & potestatem dispensandi esse amplianda, sed non ultra voluntatem delegantis, nam voluntas in omnibus dominatur. Præteus De Regulis juris Lib. 3. tit. 11. cap. 3. quia scilicet verba servire debent intentioni, non intentio verbis. cap. Intelligentia. De signif. verb. ostendimus autem, Pontificis voluntatem, & intentionem fuisse aliam. Ad secundam respondeo, communiter quidem esse verum, quòd, qui facit per alium, censetur etiam quoad valorem facere per se ipsum, at ab hac Regula excipiendi primò, nisi constet contrarium de mente delegantis: hæc quippe omnis est præferenda, excipiendi secundò Casum, quo industria personæ est electa. Dynus in Reg. 62. in 6. num. 13. & alii, industriam verò personæ Episcopalis fuisse tum quoad visitationem, tum quoad dispensationem electam, probavimus superius: & confirmatur etiam inde, quòd tunc censetur electa industria per-

sonæ, quando clarè constat ex lectura. Tuschus Lit. I. conclus. 106. num. 1. clarè autem constat ex lectura horum verborum: Dum in actuali visitatione existis, esse electam, seu designatam, expetitam personalem actionem Episcopi, & quidem justissima de causa. Non sufficit Episcopum mittere probos viros ad lustrandas Parochias, sed oportet ipsum ire. Idem Barbosa loc. cit. num. 24.

Non enim solum inter pastorales curas, & virtutum exercitium præcipuum locum habet sollicitudo Dioccesin visitandi. Expressè Barbosa De offic. & potest. Episc. Part. 1. Tit. 2. Gloss. 10. num. 21. sed etiam innumerabiles sunt utilitates, quæ ex personali superius visitatione proveniunt. Idem Barbosa numero 5. Peckius in eadem Regul. num. 23. enumerans illas, & quarum reflexam rationem habuisse Alexandrum VII. habeo persuasum. Ad tertiam rationem respondetur, esto, ea subdelegatio fiat in politicis, haud idcirco faciendam in Ecclesiasticis, & factam in uno casu non extendendam ad alium, quia consuetudo contraria juri non est extendenda de casu ad casum, sed restringenda, est quippe stricti juris. Mascard. De probat. conclus. 423. num. 13. Quamquam etiam in Politicis solet subdelegari potius examen causæ, quam decisio.

APPENDIX VISITATIONIS.

Dixi paulò antè ex Episcopo Barbosa, innumerabiles utilitates emergere ex frequenti lustratione Dioceseos, addo hic è diverso, innumera mala procedere ex defectu frequentis visitationis, inter quæ sunt perpendenda singulariter duo. Primum, incemdata scandalosorum Clericorum vita, ac desidia in suis munis, horum enim socordia, ac mores perversi, nunquam, aut sanè vix unquam sufficienter deteguntur Ordinariis, nisi veniant vel ipsi, vel eorum fideles, accuratè delegati in rem præsentem.

Alterum, ruina jurium Ecclesiasticorum. Cum enim sæculares hac ætate non solum non consueverint augere, ut eorum laudatissimi majores, jura Ecclesiarum, & parochorum, sed potius minuere, ubi existimant (& pro dolor quoties absque vera ratione) competere sibi verum titulum, sit, ut titulo usucapionis vendicent sibi plurima, quæ revera spectant ad Beneficia Ecclesiastica, Clericos, hospitalia. Horum certè malorum perquam rigidum examen instituetur olim. Væ, Væ illi Episcopo, cui tunc deerit scutum legitime excusationis.

Alter Salesius nostri sæculi, & vera Idea Episcoporum Alanus de Solminihac dicere solebat, se, hoc ipso, quòd esset Episcopus, obligatum esse ad instituendam visitationem, hanc enim functionem indispensabiliter Episcopatu annecti, ut loquitur in Idea Boni Pralati P. Do-

P. Dominicus Biffelii *Lib. 2. cap. 12.* exprimens, hunc dignissimum suo titulo Episcopum Cardinali Richeliev sanguine junctum, septies visitasse totam, adeoque pagatim, Dioccesin suam Cadurcensem, tametsi numerarentur in ea septingentæ parochiæ. Fortè Alano hæc indispensabilitatem inter cætera persuaserat auctoritas Cardinalis, simul & Capuani Episcopi Bellarmini, utpote qui in admonitione ad Episcopum Theanensem nepotem suum in *primâ Controversia* sic scribit: *Pastor nec nomen pastoris meretur, si non personaliter attendat suo gregi*, non attendit autem personaliter, qui nunquam visitat, ac propterea sapientissimus Petrus Forerius noluit Episcopo Tullensi impertiri absolutionem Sacramentalem, priusquam sponderet, se quot Annis esse lustraturum suam Dioccesin, sicuti retuli in *Alphab. Confessar. Cas. XVIII. num. 560. in Append. Casus suspendi.* Eam ob causam habeo mihi persuasum, omnes Episcopos, qui gaudent privilegio simili ejus, quo Constantientes, teneri in propriissima persona instituire visitationem, siquidem cupiunt frui Beneficio ejusdem Beneficii, seu gratiæ Apostolicæ.

716 Ad *quartam* rationem patet fundamentalis responsio ex probationibus nostræ utriusque conclusionis, verè enim industriam personæ ipsiusmet Episcopi requisivit Pontifex, saltem quoad actum visitationis, est enim talis actus implicitus magnis difficultatibus, atque exigens magnam simul prudentiam, & auctoritatem cum non minore zelo. Quod ita clarum est, ut existimem, esse nullo modo dubitandum de veritate responsionis nostræ ad *primam* quæstionem, cum præsertim scribat Laymannus *Tom. 1. in Jus Canonic. in cap. Quoniam. 43. De offic. & potest. judic. del. n. 4.* executorem constitutum non posse suas delegare vires, quando ex qualitate causæ, ob quam Papa Episcopo facit tam raram gratiam, præsumi potest, personæ industriam electam fuisse, ergo similiter nequit Episcopus visitare per alterum, quando ex qualitate causæ, ob quam Papa Episcopo facit tam raram gratiam, præsumi potest, voluisse, ut ipsemet Episcopus obeat officium visitationis, atqui hoc potest oprime præsumi in præsentia materia.

717 Facilius, & meo judicio probabiliter defendetur, dispensationis delegatam potestatem posse subdelegari, saltem quoad nudum ministerium, quandoquidem Pontifices consueverunt facillimis de causis dispensare quoad ætatem, & tempora Ordinationum, nec requiritur hic ea discretio, quæ in visitatione. Faciunt hic ea, quæ Barbosa & Wangnereck in *cit. cap. Quoniam 43. De offic. jud. deleg. proferunt.*

718 Quæritur postremò, non utique extrarhombum, an & quid juris competat Religiosis,

circa dispensationes matrimoniales, & singulariter ex vi Oraculorum viva vocis? Professio mea impulit me, ut qualem qualem coronidem huic penultimo è meis Alphabeticis libellis imponerem hac de Regularibus quæstione, cujus partem obtinent Privilegia Societati nostræ impertita.

Resp. Autem ad *primum* membrum hujus quæstionis.

I. Tametsi non extat memoria ullius privilegii facientis omnibus Regularibus potestatem dispensandi in ullo impedimento matrimoniali, referuntur tamen à Scriptoribus nonnulla, partim communia per participationem omnibus Mendicantibus Ordinibus, partim specialiter competentia uni, alterive Religioni.

II. Etenim P. Quintanadvennis *Singular. 719 Tract. 9. Singul. 1.* describit verba Veracrucii, referentis ex Libello Richardi Roffensis Episcopi, ab Henrico VIII. Angliæ Rege in odium Catholicæ Religionis occisi, quo pacto Leo X. Augustinianis fecerit potestatem dispensandi cum iis, qui scienter, vel ignoranter contraxerunt cum Impedimento affinitatis etiam in primo gradu, modò id notorium non sit, neque productum in iudicium. Et verò habet Veracrucius illud privilegium pro vero, validòque, proffertur quoque Bruno Chassainus apud P. Bonagratiam Habensem in *Summula selectarum Q. Q. Regularium verb. Matrimonium num. 288.* se non audere de illo privilegio dubitare propter sanctitatem Roffensis. Adhæc, cum Eligius Bassæus in prima editione suæ Theologiæ Moralis retulisset hoc privilegium, expunxisset verò in secunda, repositum fuit in tertia Veneta, cum remissione tamen ad iudicium Doctorum, ut testatur P. Bonagratia, suspendens suum de hoc privilegio iudicium, sicuti & suspendit P. Pellizarius in *Manuali Regul. Tract. 8. cap. 3. num. 343.* At ejusmodi facultatem fuisse ita generatim collatam, negat P. Henriquez *De Matrim. Lib. 2. cap. 3. num. 2.* negat & P. Quintanadvennis: tum quòd sedulus revolverit omnes, qui diligenter collegerunt privilegia Mendicantium, & tamen nihil tale repererit: tum quia, esto, ponamus concessam, attamen revocata sit per Concil. Tridentinum *Sess. 25. cap. 22. De Ref.* Verùm liquet ex Rubrica, quam Barbosa præfigit huic vigesimo secundo Capitulo, Concilium illic non loqui de privilegiis contrariis cuicunque tandem Decreto illius Sacræ Synodi, sed solum de iis, quæ obstant Decretis in ea tota Sessione, patetque ex ipsa litera hæc explicatio.

Nihilominus tamen existimo, esse verosimilius, tale privilegium vel nunquam emanasse, vel si, emanavit, non subsistere. Etenim vel fuit duntaxat viva vocis oraculo concessum, vel per Bullam? Si secundum, evolavit,

vit, cum nusquam reperitur, evolasse quis credat? Si primum, probabilissimè evanuit ob Eullas Gregorii, & Urbani, de quibus infra. Attamen ob reverentiam erga illum sanctum Episcopum credo omnino, esse datum, at non Bullatum formaliter, consequenter de illo discurrendum, sicut infra de cæteris sine Bulla concessis olim privilegiis. Quia verò tam Veracrucius, quam Chassainus adhuc tribuunt ipsi robur, Pellizarius, & Bonagratia non negant, sicut nec Bassæus, non esset manifesti criminis, seu imprudentiæ reus ille ex Ordine Mendicantium Regularis, qui nactus duos ejusmodi conjuges, sed confcios Impedimenti orti ex fornicatione, ut exprimit Henriquez, versantes autem in manifesto, perpetuòque (ob utriusque singularem fragilitatem) incestuosorum concubituum discrimine, cum evidenti periculo, quòd ampla hereditas esset ad ipsorum filios illegitimos havenda iniquissimè, & cum quadam morali impossibilitate, faciendi separationem, diceret iis: *Dispenso vobiscum, quoad possim, quia tamen valde dubium (Theologi, & Jureconsulti sexcenties vocant dubium illud, cujus certitudo non habetur) est, an possim, petam à Penitentiaria Romana (vel ab Episcopo, juxta dicta supra num. 579. & Henriquezium loc. cit. loquentem expressè de primò gradu affinitatis ex fornicatione) certam dispensationem, interim si continere non potestis, revertimini in id ipsum, sperantes bene de Benignitate Divina Ratio est, quia fatius est in morbis desperatis adhibere dubiam, quam nullam medicinam.* P. Sanchez *Lib. 1. Moral. c. 19. num. 39.* post P. Gregorium de Valentia.

721 III. Possunt, teste Quintanadvennâ *cit. Singul. 1. num. 4.* Mendicantes dispensare generatim in omnibus Impedimentis, in quibus Episcopi dispensant, non ratione urgentis necessitatis, sed ex ordinaria jurisdictione, vel à jure, & consuetudine. Ita hic Auctor, at non videtur posse ullo jure probari hæc doctrina, quam nec puto admissum iri in iis provinciis, in quibus fortè ex longæva consuetudine Episcopi dispensant in quibusdam occultis Impedimentis, nec scio, quis hæctenus tribuerit Religiosis potestatem illam dispensandi in impedimentis Impedientibus, in quibus Episcopi ex ordinaria potestate: quale Impedimentum e. g. est defectus denuntiationum, seu proclamationum.

722 IV. Carmelitæ Discalceati dispensant in Regno Persarum cum Neophytis quoad omnia Impedimenta consanguinitatis, & affinitatis, excepto primo in linea transversa, exceptis quoque omnibus lineæ rectæ. Bullam Pauli V. pro hoc magno privilegio refert Augustinus à Virgine Maria *verb. Missionarii num. 19.*

723 V. Bonagratia Habensis *cit. num. 300.* post P. Bassæum, & P. Cyprianum etiam Capucinos, typis publicavit quinque privilegia So-

cietati nostræ pro partibus duntaxat Septentrionalibus specialissimè concessa à Gregorio XIII. circa dispensationem cum iis, qui contraxerunt vel clandestinè, etiam ubi est receptum Concilium Tridentinum, vel coram non proprio Parocho, vel cum Impedimento Criminis, ignorantes, esse impedimentum, vel in quarto gradu affinitatis, consanguinitatisve, aut cum Impedimento Cognationis Spiritualis inter matrem, & commatrem. Limitationes, cum quibus hæc gratiæ sunt impertitæ, non attinet hic exprimere.

VI. Idem P. Bonagratia in eadem *Summula 724 verb. Missio num. 307.* accenset gratis concessis Missioni illorum suæ Religionis Patrum, per Provinciam Helvicam, de qua feci alibi mentionem, jus dispensandi cum recens conversis ad fidem Catholicam in 3. & 4. gradu consanguinitatis, & affinitatis, quoad præterita Matrimonia, & prolem susceptam declarandi legitimam. Item dispensandi cum eisdem in Impedimentis Publicæ Honestatis, Criminis, neutro tamen conjugum machinante: & Cognationis Spiritualis inter levantem, & levatum. Observat autem idem Doctor duo: *Primum*, hæc facultates esse necessario renovandas singulis quinquenniis, *alterum*, eas dispensationes non esse concedendas, nisi de consensu Episcoporum, ubi erunt, & cum clausula: *Dummodo mulier rapta non fuerit.* 725

Addo ego *tertium*, scilicet vel hinc patere, Congregationem de propaganda fide, à qua emanarunt (cum præscitu Pontificis) hæc facultates, etiam supponere, provincias hæresi infectas esse obnoxias legibus statuentibus Impedimenta dirimentia Cognationis Spiritualis, Criminis &c. sicut supra *Cas. 1.* probavimus. Addo *quartum*, videlicet hoc privilegium non videri posse ab aliis Religiosis participari per communicationem, tum quia mihi verosimilimum est, id expressè (tametsi non meminerit Habensis) vetari à Congregatione, tum quia alii Regulares non petunt renovationem, tum quia impertitur solis Missionariis. Et si verò nostræ Societatis Sacerdotes incolentes loca, quæ per Provinciam Helvicam intelligit P. Habensis, id est, ipsam Helvetiam, Brisgojam, magnam Sueviæ, Alsatia partem, eo jure appellari possunt Missionarii, quo universi Patres Capucini, incolæ eorundem locorum, habentur pro Missionariis, haud tamen existimo, fuisse hæctenus à quopiam nostrum in praxin redactam ullam ex iis quinque facultatibus, nec vellem esse autor redigendi. Sed & illud noto, Congregationem Sacræ Inquisitionis Decreto à sua Sanctitate confirmato die 8. April. hujus Anni 1671. declarasse, facultates Missionariis in Angliâ, Batavia &c. concessas de dispensando in tertio, & quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, simplicis, & mixto, pro Matrimoniis contrahendis, debere

- debere intelligi solum de tertio, & quarto simpliciter, videlicet ab uno stipite futuris sponis communi, & insuper de tertio, & quarto mixto ex altero stipite cum quarto, nullatenus autem cum secundo.
- 726 VII. Pollent Religiosi Mendicantes gratiâ Pontificia ad dispensandum in ordine ad petitionem debiti conjugalium cum conjugibus, aut voto castitatis adstrictis, aut reis incestuosi adulterii, sicuti explicabo *Tract. seq. Casu XVI. num. 630. & Casu XV. num. 604. & seqq.*
- 727 Hæc circa primam partem, seu membrum quæstionis propositæ *num. 718.* sufficiunt, ad alteram priusquam respondeam, exhibebo plures de oraculis vivæ vocis, quæ nota vulgo doctorum, quæ etiam reconditiora, supposito, oraculum vivæ vocis nihil aliud hîc esse, quam privilegium, seu gratiam à Summo Pontifice verè quidem concessam, at solâ voce, adeoque sine scriptura, sicuti ex Patre Suarez rectè describit P. Dicastillo *De Pœnitent. Disp. 10. dubio 11. num. 315.* consentitque Lezana in *Summa Quæstion. Regul. Tom. 2. verb. Oracula num. 4.*
- 728 I. Itaque Gregorius XV. & post eum Urbanus VIII. Anno 1631. revocârunt omnia vivæ vocis oracula, à Romanis Pontificibus concessa quibuscunque Regularibus, ut legere est in eorum Bullis apud Lezanam *loc. cit. num. 1. & 3.* quarum posterior quia est prioris partim confirmativa, partim declarativa, idcirco est standum est, adeoque dicendum, revocari ea solum vivæ vocis oracula, quæ sunt oretenus concessa ab aliquo Pontifice, aut signata manu aliquus Cardinalis. & quidem concessa Regularibus in particulari, vel in communi, de his enim solis loquitur Urbanus, ut patet ex litera, rectèque monet Lezana *num. 5.* et si P. Dicastillo *loc. cit.* extendat etiam ad sæculares:
- 729 II. Cùm expressè mandet Urbanus sub gravissimis pœnis, ut sua Bulla à Superioribus Religiosis publicetur in singulis Conventibus, inde infert Bruno Chassainus apud Bonagratiam Habsensem in *allegata Summula verb. Privilegium num. 49.* sicillimè: *Vbi talis publicatio facta non fuit, non est curandum de contentis in hac Bulla.* Sed quia Urbanus nec verbulo indicat, illam publicationem tam particularem esse necessariam ad inducendam obligationem in actu secundo, non ausim ita loqui, aut scribere. Testatur tamen Bonagratia *loc. cit.* ejusmodi promulgationis nullum apud ipsos extare vestigium, sed potius contrarium; testor autem ego è diverso, fuisse in nostra hac Provincia superioris Germaniæ fideliter, & humiliter paritum illi Decreto.
- 730 III. Circa dubium, quid nomine *Gratiarum, Privilegiorum, Indulgentiarum*, quo utitur uterque Pontifex in sua revocatoria, intelligatur, notandum est, esse opinionem magnorum

Doctorum, eo non intelligi aut Indulgentias, (Peyrinis & Bordonus apud Lezanam *loc. cit. num. 5.* habentem hoc pro probabili,) aut generatim ullam gratiam omnino favorabilem, nullisque præjudicialiam. Bordonus apud Lezanam *loc. cit.* non immeritò dissentientem; aut illas concessionem, quæ jam erant ante eam renovationem fortitæ suum effectum, esto hic habeat tractum successivum. P. Quintanadvennas *Singularium Tract. 9. Singul. 4.* id exemplificans, Lezana *ibid.* id specificans, aut ea, quæ sunt merè declarationes, explicationesve Privilegiorum, Lezana *loc. cit. n. 5.* id exemplificans, sicuti & Bonagratia testatur ex Barbola in *Apostolicis Decisionibus verb. Oracula viva vocis*, ipsummet Urbanum VIII. aliâ posteriore Constitutione incipiente: *Alia*, declarasse, Officiales, seu Ministros, quibus aliâ emanatas illas duas Bullas ex officiorum auctoritate, de oraculo per eos à Romanis Pontificibus pro tempore existentibus habito, fides haberi solebat, in literis prædictis minime comprehensos fuisse.

IV. Urbanus VIII. apud Habsensem ita declaravit, Patrum Capucinatorum privilegiis nihil fuisse derogatum per illas Bullas, ut consideratâ illâ Declaratione, atque de ea judicio cujusdam ex Patribus Provincialibus sui Instituti, ita scribit ipse P. Bonagratia: Hucusque Reverendus, & Doctissimus Pater, cujus in hoc judicium mihi singulariter arridet, ut excludi non debeant oracula quæcunque Instituto nostro conducentia, seu directè, seu indirectè, per communicationem æquè primò, & principaliter, seu perinde, ac si tribus Ordinibus S. P. Francisci specialiter concessa essent; quod verbum *concedere* cùm sit generale, aptum comprehendere omnes casus secundum subjectam materiam, generaliter sumendum est, ita ut comprehendat omnia vivæ vocis oracula, quæcunque Capucinatorum Instituto convenienter concessa. Barbola *Axiomat. 106.* ubi quod generalis dispositio omnes species comprehendat, & expressio generis continentis species operetur idem, ac si singulæ species essent expressæ, cùmque favores sint ampliandi potius, quàm restringendi, non video, quid nos cogat, favorem hunc specialiter Capucinis factum restringere, attento maxime favore, quo Urbanus Papa VIII. ferebatur in Capucinatorum Congregationem, cujus frater idem Institutum professus est, donec ad Cardinalitiam eveheretur dignitatem, de quo proinde viri alii docti idem contestantur, dictum Pontificem, quantum ad oracula ejusmodi, nobis Capucinis nihil abstulisse, quia etiam ampliora concessisse.

Hactenus Bonagratia in citata *Summula* recusa Colonie *verb. Privilegium n. 419.* Anno 1667. quo ad finem vergente colligo, pro altera (præfens est quinta) excusione hujus Tractatus,

Statûs, seu Alphabeti, has, & sequentes opiniones, assertionisque Doctorum circa illas duas decantatissimas apud Morales Scriptores Neotericos controversias.

- 732 Tametsi Bassæus apud Bonagratiam in citata *Summula verb. Matrimonium n. 289.* existimat, privilegium, cujus vi Religiosi Mendicantes dispensant quoad petitionem debiti conjugalium cum illigatis voto Castitatis, aut crimine incestus patrati cum sanguinea conjugis intra secundum gradum, esse duntaxat vivæ vocis oraculum, noster tamen P. Quintanadvennas *loc. cit. Tract. 9. Sing. 4.* demonstrat contrarium, ideoque illo hodiè utimur, fruimur.
- 733 VI. Quamvis Portellus in *Responsionibus Moralibus, Tom. 2. Cas. 13.* teneat, per prædictas Constitutiones revocari eas consuetudines, quæ fundatæ sunt in suo principio in aliquo vivæ vocis oraculo, nihilominus tamen probabilis etiam est pars negans, tum propter vim consuetudinis, quæ potest inducere, & abrogare, legem, tam quia dici potest, quod tales consuetudines, quatenus fundatæ in vivæ vocis oraculis, abrogatæ sint, non tamen quatenus sunt consuetudines legitimæ, & rationabiles, habentes condiciones ad illas requisitas. Itaque scribit idem Lezana *loc. cit. n. 7.* cujus resolutio si est vera, tum privilegia imperita pluribus Annis ante Gregorium XV. versantiaque in utroque frequenti usu, manent in suo vigore, nec enim est dubium, quin sint usurpata, frequentatæque tot adibus, quot ad consuetudinem introducendam exiguntur à Doctoribus.
- 734 VII. Si eadem facultas, quæ concessa fuit prius à Pontifice per vivæ vocis oraculum, eadem ab eodem, vel ab alio concessa sit per Bullam, Breve, Rescriptum, Motum proprium, &c. jam non manet in solo statu vivæ vocis oraculi, sed est simul concessa per scripturam, unde non censetur revocata per revocationem vivæ vocis oraculorum. P. Dicastillo *De pœnit. Disp. 10. dub. 11. num. 315.* quem à fortiori secuti sumus in *Alphab. Confessariorum Cas. XX. num. 661.*
- 735 VIII. Nota, quod si privilegium per Bullam uni Religioni concessum, vivæ vocis oraculo alteri communicerur, probabile satis esse, tale vivæ vocis oraculum non revocari per dictas constitutiones, nam verè non est simpliciter vivæ vocis oraculum, sed Privilegium Bullarum. Turrianus *Part. 2. selectar. Disp. 26. dub. 3.* quem referunt, & sequuntur Peyrinis, & Bordonus. Ita rursus scribit Lezana *loc. cit. n. 8.* Quia tamen Urbanus cassat omnia vivæ vocis oracula quomodocunque concessa, clausula autem: *quomodocunque* includit omnem modum. Marta *De clausulis P. 1. claus. 136. n. 2.* estque non solum universalis, sed etiam distributiva. Marta *num. 31.* Idcirco non caret ea doctrina Lezanæ magnâ difficultate. Sed majori obno-

xia est resolutio duorum sequentium dubiorum, quorum primum est jam commune alterum particulare, & recentissimum.

Dubitatur enim primò: posito, quod omnia, quæ hactenus retuli, sint vera, aut probabilia, sitne etiam probabile, nulla planè privilegia, ut vult Alviset *De privileg. sect. 1. cap. 4. num. 21. & sect. 14. dub. 7.* esse re ipsâ Religiosis Mendicantibus sublata. Ratio fundamentalis dubitandi de ipsa rei veritate est, quod si Pontifices certò, ut liquet ex litera, revocârint sola oracula *vivæ vocis*, seu privilegia concessa vivæ vocis oraculo, quæ revocatio cùm sit odiosa, restringi debet ad ea privilegia, quæ sunt duntaxat *vivæ vocis* oracula, non autem extendi ad concessa etiam per Bullam cùm utile non debeat per inutile vitari, atqui omnia privilegia, quibus Religiosi gaudebant ante Gregorium XV. & Urbanum VIII. sunt concessa etiam per Bullam, seu scripturam, describit enim Leander apud Dianam *Part. 9. Tr. 11. Resol. 61.* verba Clementis VII. ex Bulla: *Dum fructus uberes*, quibus expressè confert Minorum Ordini omnes concessionem, & gratias omnium etiam Mendicantium quomodolibet concessas, & concedendas. Unde infert Leander hæc formalia: *In foro conscientie possunt Religiosi uti privilegiis vivæ vocis ipsis concessis, non obstantibus Bullis Gregorii XV. & Urbani VIII.* Idem Leander testatur, B. Pium V. confirmasse omnia privilegia, concessa prius Ordinibus Mendicantibus, sicut & Sixtum V. & Gregorium XIII. indeque infert, omnia privilegia, quæ prius erant solum *vivæ vocis*, desuisse esse solum *vivæ vocis*, esse autem relata in numerum, roburque Bullarum. Ita etiam propter has, & alias Bullas descriptas à Diana *Part. 11. Tract. 6. Resol. 45.* sentiunt multi nominati ab eodem Diana ibidem, quibus addo recentissimum Antonium à Spiritu Sancto Carmelitanum, in Directorio Regularium typis vulgato Colonie Anno 1667. ubi *Part. 1. Tract. 2. Disp. 1. sect. 1. num. 35. & seqq.* fusè probat simul, & defendit sententiam Leandri, à qua vix distat Lezana, dum in *tertia parte sua Summa verb. Oracula num. 7.* scribit, ea oracula adhuc persistere, & censeri Bullata, quæ sub nomine oraculi *vivæ vocis* confirmata sunt, sive in specie, sive in genere, atqui extat apud Rodriguez in Bullario Bulla, quæ est prima inter emanatas à Clemente VIII. in qua sit expressa confirmatio oraculorum vivæ voce concessorum, sicut & fit in illa, quam à S. Pio V. editam indicat Diana *loc. cit.* Alios Pontifices, qui per Bullam confirmârunt ex certa scientia omnia omnino privilegia impertita Regularibus nominatis apud Illustrissimum S. R. I. Principem, & Abbat. D. Augustin Reding *Tom. 6. Theolog. Scholast. quæst. 10. art. 4. Controvers. 4. num. 30. & seqq.* addunt Peyrinis & Pellizzarius *Tract. 8. cap. 1. num. 131.*

737 Aliam limitationem tam generalis doctrinæ, quam defendit Leander, & Peyrinis, adferunt apud Bonagratiam nusquam contradicentem *verb. Privilegium num. 419.* viri, ut apud eum loquitur Bassæus, gravissimi, qui tenent, Urbanum VIII. revocasse ea solum vivæ vocis oracula, quæ non sunt confirmata per Bullam alicujus Pontificis *ex certa scientia.* Unde P. Hurtaeus noster apud eundem Bassæum, & Bonagratiam (locum non reperi) scribit: *Quoniam per Constitutiones Pii V. Gregorii XIII. & Pauli V. privilegia Minorum, etiam vivæ vocis, ex certa scientia confirmata sunt, in Bullas transferunt, & R. P. Ylon P. fau. Principalis Monasterii S. Gallensis Professor in Collegio Privileg. fol. 54. absolute scribit: Privilegia vivæ vocis oraculo concessa, postmodum verò ex certa scientia confirmata, desinunt esse vivæ vocis oracula, cum jam sint quasi de novo per constitutionem concessa.*

738 Verum quia idem Clemens VIII. profitetur, se ex certa scientia confirmare illa, de quibus paulò superius, ideo hæc limitatio non videtur esse tolerabilior, quam prior illa. Observo autem, quod alii disimulant, eam Bullam non confirmari omnia planè vivæ vocis oracula concessa Minoribus sed illa sola, quæ erant Pontifici proposita in supplicij libello, quæ autem fuerint illa, quis divinabit? F. diverso P. Quiranadvennis *cit. Sing. 3. Cotonius celebr. controvers. Lib. 4. controvers. 8. cap. 1. numero 51.* Bordonus apud Bonagratiam absolute negant hæc limitationes, Diana *Part. 6. Tract. 14. Ref. 17. & cit. Part. 9. Tract. 7. Ref. 1.* (non autem *cit. Ref. 45* ubi certat pro valore revocationis) suspendit suum iudicium, suspendo & ego, solum monendo, in primis esse certum, quòd saltem illa vivæ vocis oracula sint sublata, quæ expressè repugnant Concilio Tridentino, nam & Clemens VIII. in illa sua Bulla excipit ea, & Alexand. VII. hanc damnavit sententiam: *Regulares possunt in foro conscientie uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum,* deinde mihi adhuc probari doctrinam, quam viris sapientissimis probatam expressi cum P. Dicastillo in *Alphab. Confessar. Cas. XX. num. 608.* videlicet tunc non censeri vivæ vocis oracula, sed Bullata, quando sunt data alicui Communitati, cujus omnia privilegia, & facultates, data, & danda confirmavit *(ex certa scientia)* aliquis Pontifex per Bullam, Breve, aut Motum proprium.

739 Alterum, idque novum dubium oritur ex eo, quòd, ut vidimus superius, P. Bonagratia testetur, oracula vivæ vocis emanata ante Urbani VIII. Bullam remanere apud PP. Capucinos in suo robore, unde quis fortè sic argumentabitur: Omnia privilegia etiam vivæ vocis, quibus gaudent PP. Capucini, competunt omnibus Ordinibus habentibus cum eorum Congregatione plenissimam communicatio-

nem privilegiorum, atqui ex una parte vel omnes, vel certè plerique Ordines Mendicantes, ac nominatim Societas Jesu habent, illam communicationem: ex altera parte PP. Capucini gaudent etiam nunc certò (ut apud P. Bonagratiam *cit. num. 49.* quidam minister Provincialis scribit) omnibus pristinis privilegiis, ergo &c. Major propositio nequit absolute negari, cum omnes fateantur, saltem in plenissima participatione, qualis est juxta Bonagratiam, & alios, quando fit æquè primò, ac principaliter, comprehendi oracula vivæ vocis. At verò si admittatur major propositio, non verificabitur derogatoria clausula Urbani, quatenus petit, & ferit in terminis: *Quoscunque Ordines Religiosos, etiam Mendicantes,* ut expresserat Gregorius. An respondebimus, illam propositionem majorem esse veram, si non constet manifestè (merè probabilitati non do hic locum, utpote non ignarus, quando unum oppositorum est duntaxat probabile, alterum communiter non carere omni probabilitate) esse aliam mentem concedentis ea privilegia, quæ quidem mens desumi non debet ex affectu, quo Urbanus VIII. ob suam secundam carnem, ut loquitur ipsemet Urbanus in Bulla *De largitione munerum,* Fratrem Onuphrium, testem Bonagratiam, ferebatur in illud Religiosissimum Institutum, etenim Petri Successoribus non debet caro, & sanguis revelare, persuadere concessionem tam specialium gratiarum, sed inde, quòd &, qui è duobus unum exprimit, & affiimat, alterum tacens, hoc alterum negare videatur. *cap. Nonne. De presump.* Urbanus verò dixerit, ut refert P. Bonagratia, Reverendissimo P. Antonio Generali Anno 1633. *In nostra revocatione non intelliguntur vivæ vocis oracula vobis Capucinis concessa, & nulla clausula debeat esse frustra in Bullis, frustra autem, aut falsa foret clausula. Omnibus, seu: quibuscunque Ordinibus, si ea non includerentur Ordines etiam communicantes cum PP. Capucinis.* An divinabimus, quandoquidem, interprete Bonagratia, illa sola, & omnia vivæ vocis oracula, quæ quomodocunque Capucinorum Instituto convenienter sunt concessa, remanent in suo robore, saltem illa cæterorum Ordinum privilegia vivæ vocis esse cassata, quæ nullo modo convenientia Capucinorum Instituto emanarunt? Dico ego hic semel, quòd Diana sexcenties: *Tu cogita.* & mecum transi ad postremum Tractatum.

Transi, inquam, sed prius examina resolutiones, quas (post hæc omnia mandata chartæ à librario) dedi ad cujusdam Episcopalis Theologi, ac Theologiæ Doctoris

Literas Novissimas.

Expero Reverentia Vestra consilium, & iudicium, in casu nuper mihi proposito à

Rever-

Reverendissimo Domino Vicario Generali, at necdum à me resolutò. Titius & Caja homines plebei in secundo gradu affinitatis conjuncti, ante sex menses petierunt dispensationem super contrahendo Matrimonio ab Illustrissimo Domino Nuntio, & spe futura gratia impetrata taxam etiam ibi solverunt ordinariam. Cum autem interea nullam reciperent responsum, arripuit Titius iter ad Illustrissimum Dominum Nuntium, ad quem tamen non modo non posuit pervenire, sed cerè etiam comperit, esse magno opere dubitandum, an ipse D. Nuntius sit intra longum tempus nullas expedieturus huc literas. Quæro igitur. 1. Utrum Episcopus in illis casibus, & ex illis causis, quas exponit Reverentia Vestra in 1. Part. Alphab. Matrim. possit dispensare, non tantum in inferioribus gradibus consanguinitatis, & affinitatis, sed etiam in secundo, qui difficilioris est dispensationis, etiam apud Papam? nec Reverentia Vestra, nec alii Auctores, quos consului, videntur in hoc puncto distinguere gradus. 2. Cum taxa jam fuerit recepta, & alias mature Romæ curata hujusmodi dispensationes, ut testatur multiplex experientia, sed non nunquam tardius ex loco Ordinarie. Residentia Domini Nuntii submissa dispensatis, verum non pruden- ter existimari possit, iam fuisse post tot menses obtentam Romæ dispensationem, & talis existimatio, ac qualiscunque notitia sufficiat in his circumstantiis ad licitè contrahendum? 3. Si prædictis modis non possent juri vari sponsi, quid aliud faciendum? Libeat Reverentia Vestra proximè, quam fieri potest, ad hæc respondere. *XX. die 21. Septembris. Anno 1667.*

742 Ad primam quæstionem respondeo, in primis exprimi à me in hoc Tractat. 9. Casu XV. num. 583. post Sanchez, atque alios, secundum gradum affinitatis, à Diana verò *Part. 8. Tract. 3. Refol. 80.* atque aliis generatim asseri, posse ab Episcopo dispensari in Impedimentis (Ecclesiasticis) dirimentibus, cum quibus proinde sentio, illam, de qua ibi loquor, potestatem, extendi ad secundum quoque gradum consanguinitatis, in iis circumstantiis, quas ibidem exprimo. Respondeo tamen secundò, hanc extensionem, seu explicationem parum facere, ad præsentem Casum, cum & non adsit illa urgentissima necessitas, quam exigunt auctores à me nominati, & nullus eorum loquatur de Impedimento notorio, saltem si cauta jam sit deducta ad forum Pontificium, atqui ea,

quæ à jure communi tantopere exorbitant, non sunt sine manifestatione, vel autoritate extendenda. *argum. cap. Qua à jure. De Reg. jur. in 6. & ibi nor. per Streinium.*

Ad alterius quæstionis primam, & secundam 743 membrum Resp. Posse quidem prudenter existimari, esse jam re ipsa obtentam Romæ dispensationem, prudenter quippe credimus, esse re ipsa factum, quòd communiùs fieri consuevit. *Leg. In obscuris ff. De Reg. jur. at hæc, quantumvis prudens, seu non planè temeraria existimatio videtur nihil facere ad ipsam praxin.* Primò enim certum est, illos sponsos invalidè contracturos, nisi quis delegatus Pontificius dispenset re ipsa cum iis, etenim Pontifex non dispensat immediate cum innexis impedimento matrimoniali, sed per delegatum. Suprà num. 536. Deinde quia Bartolus in *L. 744 Barbarius. ff. De offic. prætor. lectura 2. num. 28.* & Baldus in eandem legem etiam *lectura 2. num. 28.* citantes uterque Innocentium, Hostiensem, & Archidiaconum, absolute scribunt, jurisdictionem quidem dari, auferrique etiam ignorant, at exercitium jurisdictionis nec auferri, nec dari ignorant: atque horum doctrinam sequuntur alii cum, & apud Sanchez *Lib. 3. De Matrim. Disp. 38. num. 8.* ignoratur autem adhuc, an summus Pontifex contulerit jurisdictionem alicui mortalium respectu horum sponzorum, dicendum videtur, exercitium dispensationis nulli competere. Et estò competat alicui: Quisnam ille est? An Episcopus? At consuevere tales commissiones dirigi ad Officiales. An Officialis? At fortè non ad illum, sed ad Episcopum est directa. Quo casu Officialis dispensabit invalidè. Suprà num. 586. Similiter iudex delegatus non habet exercitium jurisdictionis ante præsentationem Rescripti. Baldus, Decius, Felinus apud Marantam in *speculo p. 4. cap. 18. numero 7.* etiam rectè, ni fallor, limitantem. Ad hæc *Tract. præced. Cas. XIX. num. 751.* jam resoluti, non esse ad superiores Ordines in ætate incompetente suscipiendos procedendum ex eo fundamento solo, quòd postulata sit jam à dimidiò Anno dispensatio, ac verosimiliter credatur, (sine ullo testimonio) esse re ipsa concessa. Quam resolutionem quia & scio esse conformem praxi tribunalium, & non dubito, probari vel omnibus, vel plerisque Prælati, infero à fortiori, non esse ad actus, de quorum valore, ut in dispensatione matrimoniali, agit, procedendum, saltem sine urgentissima causa, ex solis concessæ facultatis conjecturis, & quidem iis, quibus per se subest falsum, sicuti subest in causis, quæ transeunt per tot manus, per tot quoque regiones. Vide Dianam relatum suprà in *Append. post num. 573. lit. C.* Præterea delegatus nihil validè operatur, si transgrediatur terminos à delegante præscriptos. *Leg. Diligent. ff. mandati, transgredietur*

tur autem, quando non examinat, utrum ad-
sit causa allegata. Sanchez Lib. 8. Disp. 36. n.
16. Siquidem in delegationibus, nominatim
matrimonialibus, exprimitur hæc clausula: Si
preces veritate nitantur, ut liquet ex communi
Bulla, quam exhibet P. Sanchez loc. cit. num. 1.
quomodo autem resciet seu Episcopus, seu Of-
ficialis, de quibus hic sermo, an subsistant ea,
quæ sponsi asserunt, esse à se representatâ Pon-
tifici? An habeat fidem eorum meræ asser-
tioni? At nemo est idoneus Testis in propria
causa. An scribæ? At redibit difficultas, quam
terigi supra Caf. XV. num. 382. vers. Ad septi-
mam.

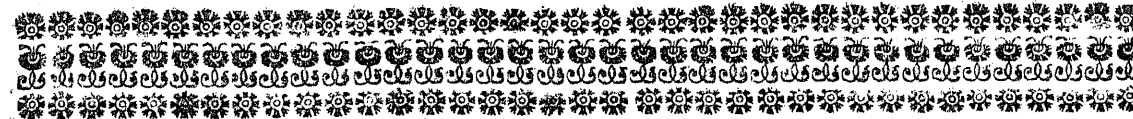
747 Denique fortè nullo constat experimento,
modernum Pontificem dispensare etiam cum
plebejis in secundo gradu affinitatis. Quid si
rigidius, quàm aliqui fortè suorum prædeces-
sorum, insistat monitioni Tridentinæ relata
suprà num. 678. de non dispensando, etiam
in affinitatis secundo gradu, nisi cum magnis
Principibus? Has ob causas respondi tunc, ac
respondeo nunc, cum non subsit in mora pe-
riculum gravis mali, videri mihi, non esse fal-
cem mittendam in hanc messem, quoad saltem
unius fide digni testimonio constet, & esse re-
ipsâ dictum à Pontifice: *Placet*, & quisnam sit
designatus iudex delegatus, & quænam causâ
dispensationis allatâ sint.

Ad tertiam quæstionem Resp. Non succur- 748
rere mihi aliam rationem iuvandi sponso-
ræ, quàm ut ab his rogatus Reverendissimus Do-
minus Officialis, aut alius urgeat per literas
ad Illustrissimum Dominum Nuntium rem-
apud ipsum inchoatam, qui si in Urbem scri-
bat, esse jam representatam taxam, ac expe-
ctari adhuc speratam gratiam, facile impetra-
bit novam dispensationem, dummodo scri-
bantur rursus ad ipsum ea, quæ prius erant
inserta supplici libello. *At mora, inquires, erit* 749
nimis longa? Respondeo: utique non tam
longa, quàm illius Hispani, qui etiam, post-
quam expendit Romæ sexcenta scuta pro im-
petranda dispensatione matrimoniali in pri-
mo, & secundo gradu, debuit præstolari tres
circiter Annos, teste, ac referente Navarro con-
sili. Lib. 5. consil. 15. De sentent. excommunica-
tionis.

His omnibus exaratis, accipio literas ab 750
eo, qui me consultaverat, testantes, fuisse post
hanc resolutionem rursus pulsatas fores Do-
mini Nuntii, atque in ejus Cancellaria reper-
tam Bullam, seu Breve dispensationis petita,
ideo autem illic tamdiu retentam, quod igno-
raretur, ad quem esset locum transmittenda,
ergo tentanda, exploranda omnia, priusquam
arripiatur illud, de quo supra, reme-
dium extremum.

TRA

TRACTATUS DECIMUS,

SEU

ALPHABETI

MATRIMONIALIS

SECUNDA PARS.

XXIII. Cardinalibus Casibus, atque aliis per-
multis *FACTIS*, non *FICTIS*,

Explicans omnem Materiam Matrimoniale,
exceptis Impedimentis, & horum Dispensatione.

SERIES HUIUS ALPHABETI.

*C*asu 1. Edissero, quid sint
sponsalia? 2. Quæ horum
signa externa? 3. Qui ha-
biles ad eadem? 4. Sponso-
rum obligationes, & offi-
cia. 5. Probationem, ob-
ligationemque deflorationis. 6. Duas priores
causas dirimendi Sponsalia. 7. Duas alias
eiusdem diremptionis. 8. Tres postremas.
9. Circumstantias dissolvendorum Sponsa-
lium. 10. Explico, quid sit Matrimonium;
& singulariter, quid Ratum? Quid Consum-
matum? 11. Quid fictum; & quæ huius condi-
tiones? 12. Quæ Matrimonii conditio-
nati ratio? 13. Quæ ratio Denuntiatio-
num matrimonialium? 14. Quæ Benedi-

ctionum matrimonialium. 15. Exhibeo fe-
rè ex Tho. Sanchez pertinentia ad petitionem
debiti conjugalis. 16. Spectantia ad red-
ditionem debiti conjugalis. 17. Propono a-
ctiones venereas licitas, vel illicitas Conju-
gatis, Sponsis, Viduis. 18. Explico, an;
& quatenus Matrimonium sit indissolubile quo-
ad vinculum? 19. Disputo, an Matrimonia
modernorum hæreticorum sint dissolubilia,
etiam quoad vinculum? 20. Expono dis-
solutionem quoad toram. 21. Aperio, quid
ad valorem Matrimonii faciat probabilitas
opinionis falsæ à parte rei, itémque error
communis? 22. Scribo de cohabitatione con-
iugum. 23. De variis officiis conjugum.

QUID SINT SPON-
SALIA?

CASUS I.

Moris Illaudati?

SUMMARIUM.

Casus juvenis propinantis puella poculum in Ma-
trimonium. 1.
Quid sint sponsalia proprie? 2.
Qui sponsi, & sponse proprie? 3.

Uxor & maritus, in dubio, quinam intelligen-
tur? 4.
Casus sponsi percutientis Clericum, inventum tur-
pia agentem cum sponsa. 5.
Quæ conditiones exigantur ad valorem sponsa-
lium? 6.
Episcopus Lausannensis irritat sponsalia stände-
stina. 11.
An licite, & valide? 14.
Sanctio Synodi Constantiensis circa hoc. 16.
Quomodo promissio in sponsalibus debeat esse ma-
tima? 19. & seqq.

H b 4

An

An promissio facta per procuratorem revocari queat? 21.
Deliberatio quanta requiratur in promissione sponsalitia? 22.
Casus allegantis ob astum libidinis defectum libertatis. 23.
Quid debeat iudex presumere, allegato illo defectu? 26.
Quatenus metus obstat valori sponsalium? 29.
Fictio quatenus obstat? 30.
Resolutio Casus num. 1. propositi. 31.
Quantum peccet promittens ficto Matrimonium? 36.

Arnulphus juvenis obsecutus illudato mori sui oppidi, potitac non raro, in publico taberna, cum puellis; quarum unifactus familiarior, ejusque amore captus, & uxorem habere volens, propinat ei poculum vitri dicens: Appel ich brings dir auff die Ehe. Apollonia propino tibi in Matrimonium. Respondet Apollonia: Geseignes dir Gott. Deus tibi benedicat. Nec facta tunc ulterior mentio Matrimonii, etiam quando Apollonia ebibit vitrum propinatum ab Arnulpho. Aliquot tamen diebus post hoc symposium Arnulphus revocat Apollonia in mentem nuperum factum, & verba, ait, illam esse suam sponsam, proinde paret se ad contractum Matrimoniale, velle enim se iusta ex causa brevi nuptias celebrare. Miratur illa hanc postulationem, negat, se promississe ipsi quidquam. Minatur Arnulphus citationem ad Consistorium Episcopale, si hac pergat negare, se ejus sponsam. Quasitum ex me fuit: an predicta verba, & actio contineant rationem sponsalium?

Quid responderim, aperiatur num. 31. Prius tamen explicabo, quid late, quid strictè sint sponsalia, & quibus consentent?

2 Queritur ergo 1. Quid sint sponsalia?
 Resp. Sponsalia à spondendo dicta, sunt propriè, & strictè promissio mutua futuri Matrimonii. S. Thomas in *supplem. quest. 43. art. 1.* ac Laymannus *Lib. 5. Theol. Moral. Tr. 10. Part. 1. cap. 1. num. 1.* ex communi, conformiter Legi 1. ff. *De sponsal.* ubi hæc definiuntur esse futurarum nuptiarum repromissio. Unde Riccius in *collect. 2458.* scribit: Sponsalia propriè intelliguntur de futuro.

Dico: propriè; hoc enim nomen quandoque ita, seu impropriè, seu, si mavis, late accipitur, ut etiam comprehendat Matrimonium Ratum. *cap. Accepisti. 2. & cap. Tuas dudum. De spons. duor. & cap. Qui de sponsatam 27. quest. 2.* Hinc idem Riccius ibidem, atque alii passim utuntur hac phrasi: Sponsalia de presenti, id est, contracta per verbum de presenti: *contraho; & sponsalia de futuro, seu expressa verbo futuri*

temporis: *contraham.* Sponsalia de futuro sunt sponsalia propriè, rigidèque dicta, at verò Sponsalia de presenti non nisi impropriè, & late nuncupantur Sponsalia. Prosper Fagnanus in *cap. Ad audientiam. De sponsal. num. 13.* post Abbat.

Consequenter nomine *Sponsi & Sponse* propriè intelliguntur ii, qui celebrarunt sponsalia de futuro, impropriè, qui jam celebrarunt Matrimonium; ideòque illi priores sæpe à DD. ad tollendam ambiguitatem vocantur *Sponsi de futuro*: isti, *Sponsi de presenti*; sicuti vice verà nomine *uxoris*, & *mariti* propriè intelliguntur, qui Matrimonium non tantum promiserunt, sed jam re ipsa contraxerunt, & maxime, qui jam consummarunt. *Glossa in cap. 3. De sent. excomm. verb. Cum uxore*: at impropriè uxor significat quandocumque Sponsam propriè dictam, ut *Gen. 19. & cap. Juvenis. De Sponsal.*

Quia verò hæc vocabula ita variè à Doctoribus, ipsisque Canonibus accipiuntur, hinc pronuntiat Riccius *loc. cit.* atque P. Mart. Perez *De Matrim. Disp. 1. sect. 1. num. 5.* nomine *Sponsi* absolute prolato designari in dubio sponsum propriè dictum P. Sanchez verò *Lib. 1. De Matrim. Disp. 1. num. 2. P. Fillucius Tr. 10. n. 231.* aliique plures contra Covarruviam; ac Laymannum *cit. Tr. 10. cap. 1. num. 1.* ajunt, quotiescunque aliqua lex, vel statutum in materia favorabili loquitur de sponsis, intelligendos etiam esse illos, qui contraxerunt Matrimonium ratum, sed nondum consummatum; nisi fortè ob peculiarem circumstantiam aliud dicendum videatur. Vice verà nomine *uxoris*, aut *mariti* in materia favorabili intelligi sponsos, & sponfas etiam de futuro, in materia verò indifferente intelligi illos solos, qui Matrimonium contraxerunt re ipsa, sive illud consummarint, sive non. Denique in materia odiosa voce *uxoris* ac *mariti* designari illos solos, qui re ipsa consummaverunt Matrimonium, nisi peculiaris ratio ex verbis, aut aliunde petita obstat. Consentit P. Laymannus *cit. numero 1.*

Ex his resolvi abhinc Annos plus 30, hunc

Casum satis rarum.

Antisthenes deprehendit Clericum N. eodem in lecto cum Agatha, nudum cum nuda, cum qua Agatha ipse Antisthenes celebraverat sponsalia strictè dicta. Motus indignitate facinoris irruit in Clericum, contudit pugnis; fedè notat, laceratque vultum, non sine vociferatione, qua etiam alios excivit. Re delatà ad Parochum, vetat Antistheni, ne Eodem sacram adeat, nisi rite absolutus à vinculo excommunicationis; Nescio quis patronus Antisthenis, negat, esse ab hoc incursum ullam excommunicationem, eò quòd *cap. 3. De*

3 De sent. excomm. dicatur. Nec ille compellendus est ad Sedem Apostolicam venire (*hoc est, non est habendus pro excommunicato. DD. communiter apud Sanchez cit. d. i. num. 6.*) qui in Clericum cum uxore turpiter inventum manus injecerit violentas; nomine autem uxoris posse illic intelligi sponsam quoque de futuro.

Ego tamen resolvi tunc, & nunc quoque resolvo, Antisthenem fuisse, per se loquendo, innodatum vinculo excommunicationis; licet enim ille Canon meritò extendatur à Glossa ad sponsam de presenti, non tamen rectè ad sponsam de futuro; eò quòd non sit à jure Canonico recedendum, præsertim per impropriè verborum, sine claro tæxto, L. *Præcipimus. C. De appell. Jus autem Commune cap. Si quis suadente. 17. q. 4.* ferit anathemate injicientem iniquè manus in Clericum; injecit autem iniquè Antisthenes, quia sumpit gravem vindictam proprià auctoritate.

Quia tamen nulla censura incurritur re ipsa, nisi ab exercente actum, cui annexam esse censuram sciat, ut ex communissima sententia tradidit in *Alphabet. Ordin. n. 686.* si Antisthenes ignoravit, contrahi hæc, & nunc censuram, potuit saltem occultè interesse rebus sacris.

Queritur II. Sine absolute necessaria celebratione sponsalia ante Matrimonium?

Resp. Cum P. Adamo Tann. *Tom. 4. Disp. 8. q. 1. num. 2.* nusquam directe id præcipi; quia tamen denuntiationes præmittuntur in Matrimonio, non solent autem præmitti, nisi propter sponsos de futuro, ideo plerumque celebrantur ante sponsalia de futuro. Dixi: *ferè semper*; non autem absolute semper, qui enim constitutus in extremo agone ducit concubinam, ut legitur tur proles ex ea suscepta, juxta dicta *Tract. proximè præcedente. n. 433.* facit id abque sponsalibus.

Queritur III. Quæ conditiones exigantur ad valorem sponsalium?

Resp. Tres; scilicet ut contineant repromissionem vestitam certis conditionibus 1. Ut hæc, sit explicita, vel implicita (implicitam enim sufficere, liquet vel ex formulis sponsalitiis referendis infra n. 48. & communi Doctorum) 2. Ut hæc expriment signis. 3. Ut promittentes sint personæ habiles. Primam explano nunc: duas posteriores duobus sequentibus Casibus.

Prius autem fortè seiscitaberis, an ad valorem sponsalium non postuletur, ne Lege Episcopali irritentur contracta sine Parocho & Testibus; & consequenter quid censendū de hoc

Decreto Lausannensis

Dicecensis?

Conformiter ad mentem Concilii Trident. Sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrim.

ea sponsalia nulla declaramus, quæ scilicet absque propriè, vel eius licentia aliis Parocho, seu Presbyteri, duorumque Testium, & principalium conjugum eorundem personarum præsentia deinceps celebrabuntur; aut saltem nisi sic clandestinè rationabiliter contracta, coram alterutrius partis Parocho postea mutuo contrahentium consensu denuo ratificata fuerint. Unde parti actrici secus contrahenti processui formando, vel ad tribunal Ecclesiasticum ream partem citatur locus denegabitur, nisi aliud bonum proles, aut ex dolo malo verbi, aut facti personæ ejusdem familie illata iniuria Judici Ecclesiastico circa prædicta disponendum, & decernendum successerit.

Hoc Decretum condidit Friburgi Helvetiorum, cum illic morarer, Illustrissimus Dominus Joannes de Warteville, Episcopus Lausann. die 8. Febr. Anno 1637. circa quod dubitari potest 1. An possit Episcopus vel solus, vel saltem cum consensu Magistratus Politici condere ejusmodi Decretum? 2. An sponsalia clandestinè inita in casu, quem permittit illud Decretum, obineant aliquod robur, priusquam ratificentur coram Parocho?

Resp. I. Quandoquidem Episcopus potest in sua Dicecesi, quisquid Papa in toto mundo, nisi quid in particulari prohibeatur ipsi, P. Thom. Sanchez. *Lib. 1. De Matrim. Disp. 6.* referens pro hoc Axiomate duodecim Theologos, & Canonistas; utique autem posset Papa, saltem dependenter ab acceptatione Magistratus Politici, ferre legem pro tota Ecclesia similem illi Lausannensi, posito, quòd expediret ad bonum publicum, ideo & Episcopus id valet in sua Dicecesi.

Quia tamen nequeunt ex clandestinis sponsalibus enasci ea mala, quæ ex Matrimonii icidem clandestinis; quia deinde sponsalia non sunt utique tam constantis valoris, quam Matrimonia; quia denique Decretum simile Lausannensi videtur repugnare moribus cæterarum Diceceson, idcirco non posse moraliter fieri, ut Episcopus absque prævio consensu secularium licite ferat ejusmodi legem irritativam; & erit fortè, qui id ipsum sentiat de valore.

Certe Tannerus *Tom. 4. Disp. 8. q. 1. num. 1.* absolute tradit, referre potius, ut non contrahantur sponsalia coram Parocho; ne videlicet officiat libertati Matrimonii; merito dissentiens à Cajetano, damante, per se loquendo, mortalis delicti contrahentes absque uno saltem Teste, cum ne venialiter quidem peccent, per se loquendo. P. Dicastillo *De Matrim. Disp. 1. dub. 24. num. 350.* post Sanchez, P. Coninck, Bonacinam, alios, contra Palud. Silv. Cajetan. nec enim agunt contra ullam legem com-

communem. Unde Sanchez *Lib. 1. Disp. 12.* cum Navarro, P. Henriquez, Rodriguez, Gutierrez, aliique communissime merito rejicit nonnullos, pronuntiantes, jure communi non valere clandestina sponsalia, ubi non valent clandestina connubia. Sed eorum rationes & per se nihil planè probant, & repugnant praxi, ipsique Declarationi Cardinalium apud Sanchez *num. 2.*

16 Nihilominus Constitutiones Synodales nostræ, seu Constantienses *Part. 1. tit. 15. num. 2.* sapienter ita monent: *Sponsalia posthac non fiant in angulis, sed coram Testibus, in domo aliqua honesta, per verba de futuro, presente etiam Parocho, si fieri possit.* Monent, inquam, non mandant; saltem dum loquuntur de Parocho; licet enim hic sæpe vocetur ad sponsalia honestiorum, nobiliorumque familiarum, rarò tamen ad plebejarum.

17 Quia tamen ex fide dignissimo sacerdote intellexi, sæpe fieri in certo Decanatu hujus Diocesis Constantiensis, ut celebretur sine ullo Teste, ac proinde non rarò conqueri sponsas de fide sibi non servata, sed ideo frustra querantur, quòd nequeant probare datam; quia deinde nonnullæ formulæ spondendi sunt multùm controversæ, ut liquebit ex dicendis *num. 54. & seqq.* potest autem Parochus suggerere indisputabiles, ideo oportet urgere praxin Constitutionis Synodalis, & in occurrente Casu contrario recurrere ad Reverendissimum Dominum Ordinarium.

18 Resp. II. Sponsalia illa clandestina Lausanensia nullam, *per se loquendo*, vim habent, antequam ratificentur coram Parocho. Liqueat ex verbis Decreti: Ideoque neutra pars tenetur, *per se loquendo*, vel ultro, vel ad instantiam alterius partis sistere se Parocho ad ratificationem. Unde potest, stante illo Decreto (quod tamen jam non observari comperi) quælibet pars liberrimè rescire, liberrimè cum alio solenniter sponsalia tam de præsentia, quàm de futuro celebrare, ignoratâ, aut etiam invitâ alterâ parte. *Per accidens* tamen tenetur una pars; petente alterâ, se sistere coram Parocho, si prius ita convenierit inter illos, quemadmodum & sponsus ducere sponsam, si hanc desloravit sub spe Matrimonii. *Infrâ Cas. V.*

19 Quaritur IV. *Quanam sint scienda de prima & conditionibus sponsalium expressis superioribus: scilicet de promissione?* Resp. Sequentia.

I. Illa promissio debet esse mutua. Omnes DD. & constat ex *Leg. 1. ff. De Sponsal.* relata superioribus *num. 2.* Quare, quando Cajus dicit Titia: *Promitto tibi Matrimonium*, si hæc præcisè subdat: *Accepto hanc tuam promissionem*, non censetur esse celebratus contractus sponsalium, scilicet ob defectum repromissionis; nec enim assentior Paludano, Vasquezio, Basilio Pontio, quos refert Castropalaus *De Sponsal. Disp. 1. p. 3. num. 7.* ratis, non posse hic dari feriam acceptationem promissionis sine repro-

missione, videtur enim contrarium, quod tradit idem P. Palaus ac P. Perez *De Matrim. d. 1. sect. 10.* post Sanchez, Navarr. & alios, esse clarè verum.

Ergo, inquit, *Cajus non tenetur ducere Titiam, etiam postquam hæc accepit ejus promissionem?* Resp. Vel fecit ipse illam promissionem independentem, à promissione reciproca, vel dependentem? Si independentem, neganda est consequentia; *studiosè enim agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere impleantur, text. cap. Qualiter. De pact.* Si dependentem, ad nihil obligabitur, donec Titia repromittat, attamen non audietur, si primùm post decennium e. g. dicat Cajo adhuc soluto: *Memineris, te abhinc decennium spondidisse mihi Matrimonium, meque accepisse illam promissionem, nunc autem non tantùm illam rursus accepto, sed etiam tibi promitto vicissim Matrimonium.* Ratio est, quia non videtur esse mens ullius, expectare tantum diu repromissionem. Ergo prudentis arbitrio permittitur, ut expensis omnibus circumstantiis, & præsertim qualitate Caji, ac Titia, pronuntiet, utrùm videatur Cajus voluisse expectare ad mensem, Annum, aut etiam (ut volunt nonnulli apud P. Sanchez *Lib. 2. d. 32.*) septennium. Certum autem est, non exigi, ut repromissio fiat simul physice cum promissione; sufficit, si simul moraliter: quæ similitas moralis pendet, ut dixi, à variis circumstantiis.

At dubium est, utrùm Cajus voluerit se obligare dependentem à repromissione? Resp. In obscuris, adeoque in dubiis præsumendum est id, quod plerumque fieri solet, ut nos docent Regulæ juris utriusque; solent autem plerumque tam mares, quàm feminæ non aliter se per hujusmodi pactum obligare, quàm dependentem à reciproca promissione. Bonacina *De Matrim. q. 1. p. 1. n. 7.* & alii passim.

II. Illa eadem promissio, ut vim habeat sponsalium, debet esse acceptatâ à parte, cui est facta DD. communiter apud Sanchez *Lib. 7. Disp. 6.* contra nonnullos. Ratio est, quia; sicut in omni donatione tam reali, quàm verbalis includitur, & subauditur hæc conditionalis: *Dono tibi, si placeat tibi donatio*; ita & in omni seu gratuita, seu onerosa promissione subauditur conditio: *Si vis: si tibi placeat: si acceptus.* Quare potes tuam promissionem revocare, donec acceptet altera pars, esto, illam juramento confirmaris. P. Palaus *loc. cit. p. 3. n. 2.* nam juramentum sequitur, utpote accessorium, naturam sui principalis; ergo revocando promissionem nondum acceptatam, esto juratum non peccabis contra vel justitiam, vel fidelitatem, vel Religionem. Vide etiam P. Martinum Perez *Disp. 1. sect. 9.*

Quòd si autem Cajus dicat patri, tutori, aut curatori (aliæ enim personæ nihil huc faciunt) Titia absentis: *Promitto Titia, seu tibi, representanti Titiam, Matrimonium*, hancque pro-

promissionem acceptet pater Titia, poteritne revocari, antiquam notificet Titia? Respondet Palaus *loc. cit. num. 6.* contra P. Sanchez *d. 7. num. 36.* affirmativè, eò quòd acceptatio tantæ rei videatur esse actio integre personalis; si Casus contigat, poterunt consuli hi duo DD.

22 III. Illa eadem promissio debet esse plenè liberata, seu cum tanta advertentia judicii, & rationis, quanta requiritur ad peccandum mortaliter. Ita passim DD. idcirco nimirum, quòd illa promissio sit de re magni momenti, sicuti & votum; meritò igitur postulatür ex natura rei tanta deliberatio, quanta ad votum, & ad peccandum mortaliter.

At nonne major? quandoquidem illa promissio involvit non solum præsentia, sed etiam futura, eaque non satis nota? Ob hanc rationem censet Bonacina *De Matrim. quest. 1. p. 4.* cum aliis, exigi omnino majorem; negat verò Perez *Disp. 1. sect. 3.* Ego non dubito, quin respectu aliquorum sponsalium, ut ea sint valida, exigatur diligentius examen, & consequenter diuturnior, & hoc respectu major deliberatio, quàm ad peccatum mortale, quandoquidem, nisi præmittatur illud examen, deprehendetur sæpe talis defectus, ob quem ignoratum Sponsalia erunt irrita. At ubi non intervenit talis defectus, non est ad valorem opus majore deliberatione, quàm ad contrahendam noxam lethalem.

23 Ex qua doctrina ferri poterit saltè hypotheticum, si non absolutum judicium de sequente.

Sententiâ Curia Neapolitanæ.

ERat valde renitens pars offensa contra quendam Clericum (in Minoribus constitutum) qui violaverat virginem mulierem, quam summopere diligebat, ut duceret ipsam in uxorem, sub prætextu, quòd tempore copula carnalis promississet ipse Clericus, eam in uxorem ducere. Quare, introductâ causâ in nostra Curia Archiepiscopali, fuit dubitatum in limine expeditionis causæ, si prædicta promissio, facta prope copulam carnalem, induxisset Sponsalia ad effectum, ut nos possemus cum cogere ad contrahendum Matrimonium, juxta decisionem cap. Ex literis. De Sponsal. & resolutum fuit pro parte negativa, habendo pro vero, talem promissionem factam de ducendo uxorem prope copulam carnalem minimè inducere sponsalia, tanquam facta ex vi, & impetu luxuriæ, & libidinis, quæ insabat in illo actu, & instanti, quo fuit facta dicta promissio de ducendo in uxorem illam, quam copulare carnaliter intendebat; & eo magis, quia ex parte Inqui-

siti allegabatur amor erga illam mulierem, cujus potentiâ, & vigore facile est præsumendum, absque illius voluntate, & contra propriam mentem illam promissionem fecisse; cum vi, & ardore amoris ductus fecerit, curâ amor sit quædam furoris species, Teste Platone &c.

Exhibeo narrationem, decisionem, ac fundamentalem decisionis rationem verbis, quæ legere est apud Aloysium Riccium *Tom. 2. Part. 2. decisionum, decisione 15.* Inter Archiepiscopales Neapolitanas. In qua narratione notandum est, licet hic Doctor sub initium narrationis scribat, eam promissionem esse factam tempore commixtionis carnalis, attamen per tempus copulæ intelligi tempus, quo intendebat habere copulam, ut patet tum ex verbis sequentibus, tum manifestè ex decisione centesima quinquagesima quinta ejusdem Curia, in qua repetens Riccius hanc ipsam speciem facti expressè scribit, promissionem esse factam tempore, quo rem volebat habere cum illa. Occasione autem partim claræ, partim aliquantum obscuræ narrationis quæri possunt quatuor.

1. An, qui ante copulam actualem promittit mulieri Matrimonium ex amore in eam, possit prudenter credere, sibi defuisse deliberationem perfectam; ac proinde non teneri stare promissis? 2. An saltem tunc possit id credere, seu præsumere, quando promissit tempore ipsius copulæ? 3. An iudex fori interni teneatur credere asserenti, defuisse illam perfectionem deliberationis? 4. An iudex fori externi debeat præsumere illum defectum, & consequenter absolvere impetium à muliere? Ad hæc quæstiones indiscussas ab aliis, quos habeo, Scriptoribus.

Resp. I. Communiter loquendo is, qui ante copulam actualem polliticus est mulieri Matrimonium ex amore in eam, præsumere debet adfuisse perfectam deliberationem. Ratio est, quia vel pollicetur Matrimonium sub conditione copulæ, vel absolute? Si sub conditione, peccat mortaliter, ut liquet per se, cum habeat intentionem pessimam; & quidem ita promittendo peccat mortaliter, non solum materialiter loquendo, sed formaliter, & Theologicè; est quippe credibilissimum, non reperiri unum è viginti talibus, qui non agnoscat, se absque omni dubio teneri consistere illam seu hypotheticam promissionem, seu intentionem copulæ, esto hæc forte non sit secuta, propter aut propriam penitentiam; aut Christianam resolutionem mulieris. Ergo talis habuit perfectam deliberationem, & subinde cognitionem suæ malitiæ, ergo utique etiã perfecte cognovit, quid, & cui promitteret; nec enim major animi serenitas, seu libertas ab amoris passione exigitur ad valide obligandum se mancipio Veneris, & Asmodæi per promissionem sub conditione copulæ, quàm ad obstringendum

dum se ipsi Asmodæo, seu Cacodæmoni per peccatum luxuriæ. Unde fit, esse id ipsum à fortiori dicendum, quando Matrimonium fuit promissum, sine conditione illa turpi, sed solà impurâ intentione intercedente. Dico, communiter esse ita præsumendum, Etenim fallit hæc præsumptio in primis, quando illæ duæ personæ sunt tam imparis conditionis, aut promittens Matrimonium ita abhorrebat prius ab ea muliere, ut certò nunquam fuerit extra illum furorẽ libidinis eam ducturus; etenim inter ea indicia, ex quibus in dubio præsumimus, nos non præbuisse perfectum, sed duntaxat imperfectum consensum tentationi, aut operationi per se malæ, est hoc unum, quando videlicet scimus, nos ante illam tentationem, aut operationem constanter abhoruisse à peccato, ad quod nos allexit, pertraxitque tentatio. P. Sanchez *Lib. 1. Moral. cap. 1. num. 20. P. Palaus Tr. 2. Disp. 2. p. 6. num. 5.* Fallit deinde in prorsus extraordinario æstro libidinis, quod quandoque oriri potest ex verbis, forma, tactu singulariter illecebrosis.

26 Ad alteram quæstionem respondeo, esse rem planè dubiam. Ex una enim parte scripsi alicubi è Medicorum sensu, fieri consueisse, ut ipsam copulam actualem comitetur aliqua transiens phrenesis; ex altera constat, pœnitentes haud rarò confiteri, se, dum fruenterur complexibus propriarum uxorum, ut alienarum, hæc aut illa cogitasse, dixisse, Existimarem itaque posse tunc aliquem in dubio accommodare se decisioni Curie Neapolitanæ, quandoquidem de illo amore, qui comitatur copulam, potest per antonomasiam dici id, quod de amore scripsit Plato in *Phædro*, scilicet esse speciem furoris; & quod Justinianus *Aurhen. Quibus modis natur. fit. efficiantur legit. §. Illud col. 6.* ante medium pronuntiat: *Nihil est furore amoris vehemensius.* Et denique singulariter huc faciunt, quæ, ex diversarum classium Scriptoris, de amoris furore congestit Riccius tum *cit. decis. 15.* tum rursus *decis. 155.* ejusdem Curie Neapolitanæ, atque in Praxi *variar. Resol. Tom. 1. Parr. 2. Resol. 135.*

Ad tertiam quæstionem respondeo, quandoquidem in foro Sacramentali est idem Testis, & reus, iudex autem tenetur ferre sententiam, juxta Testium depositionem, Confessarium debere stare assertionem negantis, se tunc fuisse sibi præsentem quoad hunc actum promissionis, si, inquam, hoc neget constanter, postquam ipse Confessarius probè examinavit, an revera tunc non cogitavit, quid, & quantum promitteret.

27 Ad quartam respondeo, me non posse acquiescere iudicio illius, quantumvis sapientissimæ Curie, siquidem illimitatè habuit, ut habuisse indicat Riccius, pro vero, promissionem factam de ducendo uxorem prope copulam carnalem, minimè inducere Sponsalia; quia hoc iudicium repugnat certò constanti

praxi nostratis, seu Constantiensis Curie, cæterarumque, ut reor, Germanicarum, in quibus rideretur seu advocatus, seu cliens, si sustineret allegare illum furorẽ, atque ob ejuſ allegationem peteret absolvi à sua promissione, etiam securâ defloratione. 2. Quia itidem videtur adversari iudicio communi Doctorum; quandoquidem ex una parte fit, prò dolo nimis frequenter, ut impetretur copula sub conditione promissionis matrimonialis, & tamen nullus hætenus movit quæstionem, utrum subsistat talis pollicitatio. 3. Ipsemet Riccius in *praxi Resol. 135.* refolvit in specie facti Matrimonium contractum inter excoecatos amore fuisse validum, nec potuisse dissolvi ob allegationem, tamen si veram illius cæci, seu perquam ardentis amoris, refertur pro se Jafonem, Felinum, & Zenedum, ideo miror, quòd idem Doctor verbis supra descriptis tam rotundè scribat, esse ex vigore amoris facile præsumendum, quòd Clericus ille fecerit promissionem contra suam voluntatem. 4. Iudex in obscuris debet judicare secundum ea, quæ plerumque contingunt *cap. Inspicimus. De Reg. jur. in 6.* conjectura enim petita ex communiter contingentibus est efficacissima. Menochius *De præsumpt. Lib. 1. præsumpt. 18. & Lib. 5. præsumpt. 35.* plerumque autem contingit, ut ille amor, de quo est hic lis, non auferat perfectam libertatem, quandoquidem plerique omnes agnoscunt, se reos gehennæ, quòd in scelus illud induxerint mulierem, seu absque, seu cum promissione Matrimonii; Atqui ad Sponsalium promissionem sufficit plena illa deliberatio, quæ est sufficiens ad peccatum mortale. Martinus Perez *De Matr. Disp. 1. sect. 3. num. 6.* ex communi, ut testatur *num. 4.* Recentiorum. Unde idem Doctor *ibid. numero 8.* exprimit, plenam deliberationem sufficere ad Sponsalia, etiam si ex iracundia, vel alia animi passione procedant Sponsalia, itaque communiter Doctores sentire. 5. Etiam idcirco non subscribo illi sententiæ Neapolitanæ, tam illimitatè intellectæ, quòd ex narratione videatur, fuisse habitam fidem plenam alleganti, sine ullo alio Teste, suam insanam libidinem, atqui jure utroque cautum est, ne quis habeatur pro idoneo Teste in re sua, & ut affirmanti injungatur probatio.

Nihilominus tamen concedo in primis cum Perez *cit. n. 8.* si in aliquo raro casu vehementia amoris (exprimit hanc quoque passionem idem Scriptor) tanta est, ut mentem absorbeat, & liberum iudicium non relinquat, nulla esse Sponsalia tunc contracta; in quo raro casu sicuti iudex fori interni stat meritò verbis allegantis tantam vehementiam, juxta superius dicta, ita Præses Consistorialis negabit fidem alleganti, & sine ulla semiplena probatione parato jurare, defuisse sibi plenum rationis usum; etenim juramentum suppletorium probationis deferendum non esse absque proba-

probatione semiplena, trademus infra *Cas. II.* ex communi Jurisperitorum, & singulariter, quando cedere in præjudicium tertii, *argum. Cap. Cùm contingat. De jure jur.* Quia verò ille, de quo Casus Riccii, erat Clericus, & fortè sapius manifestarar, idque ob graves causas, se omnino velle ad Majores Ordines ascendere, eam ob rem potuit facilius Curia Neapolitana applicare ejus factò Regulam *num. 25.* Relatam ex Sanchez, atque Palaò.

Concedo deinde, si quis pendat ea, quæ partim de vi, & rabie amoris venerei, partim de valde mitibus sententiis variorum iudicium latis in allegantes, & qualitercunque probantes defectum plenæ rationis, dum patrabant scelera morte digna, commemorant, atque ex parte approbant Tiraquellus *De pœnis minuentis tota causa 4.* Menochius *De arbit. Judic. Centur. 4. toto Casu 328.* atque Riccius in tribus locis supra relatis, probabilitate non carere illud iudicium Neapolitanum, si fuit sufficientum, ut non dubito, aliquo peculiari iudicio, & probabiliter timebatur infansus Matrimonii exitus. Augeret inde illa probabilitas, quòd P. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 8.* eruditè differens de delirantibus in una materia, minimè autem in aliis observat, aliquos perpetuò, seu constanter itullescere in una materia, idque *num. 23.* probat variis exemplis, & nominatim unius

Opilonis sibi noti,

Qui in aliis sapiens, in hoc uno despiciebat constanter, quòd vehementissimè time-ret, & quasi obvius quosque obestaretur, ne se cogere, fieri monachum, sed chirographo testarentur, se nullam ad id vim esse illaturus ipsi.

Eodem *num. 23.* observat idem Doctor, contingere, ut illa mania sit quandoque brevissima, eò quòd humor, à quo cietur, brevi dissipetur. Quidni igitur sit perquam verosimile, id ipsum haud sanè rarissimè evenire tunc, quando voluptatis sensus à nonnullis exprimit hanc non hominis, sed porci vocem, grunnitumve, ut planè seriò dicant: *Libenter perferam pœnas aternas, aut non gradatè sollevarem privationem bonorum celestium, si possem triginta Annos perfrui hac delectatione.*

29 IV. Sponsionem, qua de loquimur, non sufficit esse deliberatam, sed debet esse libera & ab errore, seu ignorantia, & à metu injusto: debet quoque esse seria. Libera ab errore, & ignorantia, ut explicabo *Cas. VIII.* libera autem à metu injusto, planè eò modo, quo in *Alphab. seu Tract. præced. Cas. XII.* dixi, Matrimonium debere esse liberum à vi, & metu: Solum hoc discrimen est inter hæc, quòd jus Canonicum expresse irritet Matrimonium, contractum injusto metu; sicuti ibidem vidi-

mus, non item sponsalia; quia tamen omnes contractus initi ex metu injustè incusso ad extorquendum consensum, vel sunt irriti jure naturæ, ut multis placet, vel possunt rescindi ad libitum partis metum passæ, ut fert communior consensus DD. Sponsalia verò sunt contractus propriissimè dictus, ideo & metus debet abesse ab iis. Certè P. Tanner. *Tom. 4. d. 8. q. 1. dub. 1. num. 14.* habet pro valde probabilis opinionem Sotitradentis, id, quod jure statutum est de metu irritante ipsum Matrimonium, esse quoque intelligendum de metu respectu sponsalium, quamvis *absolvit* id neget idem Tannerus cum aliis.

Seria autem esse debere illam promissionem, inde patet, quia ficta, simulatave promissio nec est propriè dicta promissio, nec vacat gravi deceptione. Unde fit, ut sponsalia propriè dicta includant essentialiter animum se obligandi; est quippe impossibile, separare à seria promissione obligationem, ut rectè Perez *cit. Disp. 1. Sect. 6.* proinde, si spontus habeat serium, & efficacem animum se non obligandi per promissionem, fallitur, & fallit; dum ait, se promittere.

Quid si verò promittat seriò. At careat animò standi promissis? Resp. Erit quidem promissio valida, sicut demonstrat, P. Perez *Disp. 1. Sect. 7.* contra P. Gregorium de Valent. *Tom. 3. disp. 5. q. 6. p. 1.* attamen perfida, ut farentur omnes, quia continebit animum non faciendi id, ad quod tenetur ex fidelitate.

Ex hætenus dictis perendà est responsio ad nostrum Casum primum *moris illaudati*, illa, scilicet, quam dedi ab Annis plus viginti, quòd nimirum, spectatis præcisè verbis, & circumstantiis, quæ in casu Arnulphi, & Apolloniæ exprimuntur, non potuerit iudex Apolloniam compellere ad Matrimonium. In primis, quia erat præsumendum, Arnulphum potius joco, quam seriò locutum, nec enim solent juvenes, qui nunquam tractaverunt cum aliqua de Matrimonio, seriò proferre talia verba, ut potè, qui nòrunt, puellas haud consuevisse tam improvisò, & subito sese obligare, præsertim coram quatuor, vel quinque Testibus, ut tunc asidebant illi symposio. Deinde, quia verba Apolloniæ; benedictis poculo propinato, nudè spectata; non significent ullo modo apud Germanos, aut alios populos promissionem matrimonialem; seu sponsalium.

32 Si tamen præcessit aliquis tractatus de sponsalibus inter Arnulphum, & Apolloniam, & hæc prætulit animum aliquando nubendi Arnulpho, nec poterat ex vultu, oculis, aliunde conjici, Arnulphum, & Apolloniam fuisse solum jocosos, tunc sanè videtur Apollonia dantianda. Etenim illa phrasia: *Propinò tibi in Matrimonium: In emptionem, in commutationem &c.* significat Germanis serium animum nubendi, emendi, commutandi, Rursus, quatu-

Quando dicenti: Propino tibi in emptionem tui Xanti: commutationem mei gladii cum tuo: in sanitate Imperatoris, responderet alter: Deus tibi benedicat poculum. censetur consentire in rem petitam. Unde non invenietur in exercitu Polonicoe. g. honestus ullus miles, qui propinanti in sanitate tyranni Ottomañici respondeat: Deus tibi benedicat.

33 Accedit, quod, quando verba prius loquentis de sponsalibus significant clarè promissionem, verba, quæ altera pars reponit, si sint dubia, debeant intelligi secundum verba prius locuti. Sanchez Lib. 1. disp. 18. num. 4. atqui verba Arnulphi significant (positis circumstantiis, quas expressimus) clarè enixam voluntatem contrahendi cum Apollonia, cujus Apolloniae responsio est dubia, ergo sunt interpretanda ad mentem Arnulphi. Equidem reperire vix est puellam, quæ, si abhorreret à tali Matrimonio, non esset in prædictis circumstantiis mox dictura: Jam non est tempus loquendi de Matrimonio, aut certè responsura cum tali conformatione vultus, oculorum, vocis &c. ut omnes circumstantes norarent, ab ea non cogitari seriò de copulatione cum ita propinante.

34 Illud indubitatum: si Apollonia accepisset propinatum, ebibitumque poculum, illudque mox hausisset, non ostendendo ullatenus, id non ebibi ullo modo in signum Matrimonii, indubitatum, inquam, mihi est, fuisse compellendam nubere Arnulpho, quia ejusmodi actio est Teutonibus clarum symbolum consentis in rem, quam petiit propinans.

35 Queritur V. Quantum sit peccatum, promittere sibi Matrimonium, & ad quid obligetur si esse promittens?

Supponit autem hæc quæstio, veram esse opinionem, quam velut indubitatum supponit P. Sanchez Lib. 1. d. 9. n. 3. admittit P. Thos. Tambur. De Matrim. Lib. 8. Tract. 3. cap. 1. §. 4. num. 2. 3. 4. probat verò, defenditque ex instituto Perez Disp. 1. Sect. 1. contra P. Vasquez De Matrim. disp. 6. Pontium Lib. 12. cap. 2. P. Dicastillum Disp. 2. num. 66. & 148. P. Hurtadum De Matrim. disp. 1. diff. 12. quòd scilicet possit quis seriò alicui puellæ dicere: Promitto tibi Matrimonium, interim non habens animum verè promittendi, aut se obligandi. Si enim potest ex omnium sententia dari Matrimonium propriè factum, & ideo à parte rei invalidum, cur nequeant dari sponsalia propriè facta, ideòque à parte rei invalida? quis credat illis Doctoribus, asserentibus hæc verba: Promitto tibi 100. aureos: accessum ad tuas nuptias &c. si seriò proferantur, essentialiter includere veram animi promissionem, veram obligationem? Hoc supposito

36 Dico I. Si sicè promittas Matrimonium omnino liberaliter, id est, non exigendo, ut altera pars repromittat, peccas, per se loquendo, solum venialiter, quia admittis mendacium

nemini noxium. At mortaliter, si exigas repromissionem, quia iniquè adigis alteram partem ad faciendum quiddam grave, ad quod ipsa non tenetur. P. Perez loc. cit. Sect. 2. num. 4.

Dico II. In neutro illorum duorum Casuum teneris ducere, per se loquendo, secundum Perez loc. cit. num. 1. post Sanchez Lib. 1. disp. 10. num. 14. & alios contra alios. Ratio illorum est, quia facta promissio non est vera promissio, atqui obligatio ducendi oritur solum ex vera promissione, per se loquendo, unde apparet, talem simulatorem, per se loquendo, ad nihil aliud teneri, quam ut doleat de sua simulatione, & sit paratus impedire, refarcireque damna, si quæ inde possint emergere, aut emerfura sciat, ut si e. g. videat, illam, quæ ita decepta est, ratam, omnia esse sincerè acta, negligere aliud Matrimonium honestum, quòd ipsi interea offertur.

At, quid si ejusmodi simulator desloravit virginem sub spe Matrimonii? Resp. huic quæstioni satisfactum iri in Casu V. n. 230.

QUÆ SINT SIGNA EXTERNA, ET PROBATIO SPONSALIIUM?

CASUS II.

Singularis.

SUMMARIUM.

Casus juvenis nentis in tractatu sponsalium illæ verbis: Te non deseram. 38.

Casus, quo potest promissio fieri solamente. 41.

An valeat votum de incundo Matrimonio in remedium concupiscentie, & quidem cum aliquo certæ personæ? 42.

Qua signa promissionis exigantur ad sponsalia? 44. Diviso illorum. 47.

Referuntur verba certè significantia sponsalia. 48. Et certè significantia Matrimonium. 51.

Et sub dubio indicantia sponsalia. 53.

Nominatim hæc: Promitto, me desponsaturum te. 54.

Et: Aliam non ducam, nisi te. 59.

Et: Promitto tibi amorem, & fidelitatem. 65.

Porrectio manus quid hic virum habeat? 66.

Et annuli insertio in digitum? 67.

Quando verba, aut signa sunt dubia; judex pronuntiabit pro eo. 74.

Statuta in causa matrimoniali, an sint statuta etiam in causa sponsaliorum? Ibid.

In dubio magis est favendum femini. 77.

Rationes triplicis responsi dati ad Casum num. 38: propositum. 81.

Quomodo, qui hic tacet, consentire videntur? 82.

Casus promissionis muliebriter clausulata. 85.

Alius Casus promissionis matrimonialis; constantis in verbis dubiis. 88.

Sponsalia esse contracta, probatur verbis, & præsumptionibus; & qualibus? 89.

Præsumptio quid sit? 90.

Probatur & Testibus. 91.

Qualitatis illorum Testium. 92.

Casus mulieris, non valentis, nisi juramento, probare factam sibi promissionem. 93.

Quid exigatur, ut possit alicui deferri juramentum suppletorium probationum? 94.

An admittatur in sponsalibus? 95.

38 **B** Embus juvenis honesta familia, fortunæque, lacescit ad turpitudinem Blefillam virginem parvis conditiis, atque apud omnes boni nominis, ac tandem precibus pertrahit non semel ad copulam, quam tamen ipsa plerumque non permisit, nisi sub conditione, ut, si ipsa evaderet gravida, acciperetur in uxorem; ipse autem nunquam absolute, & aperitè dixit: Ducam te in uxorem, si facta fueris prægnans, sed tantum subdidit: Ego te non deseram. Post ejusmodi commercium concipit Blefilla, incipit sumere ventem, revocat Bembo in memoriam utriusque dicta; petit, ut pro eo, ac spondit, Matrimonium secum celebret, priusquam suum vitium fiat manifestum. Negat Bembo, se promississe nuptias: accedit Confessarium, quærit extra Confessionem ex eo, an revera consentidus sit dedisse Blefilla fidem de Matrimonio, cum revera non haberit inentionem, sed talibus verbis solum indicare voluerit, si Blefilla uterum esset gestura, atque paritura, ad futurum ipsi consilio, & pecuniâ. Confessarius, dilato responso, me ex ipsa Austria consulit. Respondeo ego: Bembo non promississe quidem Matrimonium, propriè loquendo, cum desuerit intentio promittendi, attamen teneri in conscientia illam ducere, & verò si res deseratur ad judicem Ecclesiasticum, condemnatum iri ad accipiendam illam in uxorem. Queritur, quid de hoc triplici responso sentiendum sit?

39 Hunc casum propositum mihi, ut jacet, appello singularem, quia inter multas formulas promittendi Matrimonii, quas à DD. cumulatim proferam inferius, non reperio ullam, quæ sit aliquo modo similis huic: Non te deseram. Priusquam asderam num. 79. & seqq. rationem triplicis illius responsi, dicendum mihi est: An, & quibus signis exterioribus debeat manifestari promissio matrimonialis? &

40 Resp. I. Certum est, debere communiter, seu verbis, seu alio signo exprimi voluntatem se obligandi, quæ, ut supra dixi, est essentialiter conjuncta deliberatæ promissioni. Ratio est, quia promissio matrimonialis non

obligat communiter, nisi dependenter à re promissione; quam certe nemo tibi faciet, nisi cognoscat priorem tuam promissionem. Imò, quia priore Casu num. 23. dixi, promissionem Matrimonii etiam liberalem, & gratitiam non obligare, nisi acceptetur, non acceptatur autem, nisi intimeretur, nequit autem intimari, nisi per signa exteriora, ideo etiam liberalis promissio non obligat sine signo aliquo exteriori.

41 At, quid si dicat Bertha Bartholomæo: Quamprimum in animo tuo dixeris: Promitto, me duceturum Bertham, ego illa interiora verba habebio pro acceptatis, & ex nunc me tibi obligo in evenum, quo tu apud te solum fueris ita locutus? Resp. Si Bartholomæus dicat, se contentum, nascuntur vera sponsalia, ut primum seriò in suo solo animo dixerit: Promitto, me duceturum Bertham; jam enim latis manifestavit in antecessum suam intentionem.

42 Quid si verò constitutus in gravissimo periculo continentie (sepissime incurse promittat Deo, se in remedium concupiscentie inuivum Matrimonium, & quidem cum Bertha? Resp. Si iudicio viri prudentis sit ipsi ad salutem aut necessarium, ut omnes fateantur, aut utilius, ut tradunt Patres Suarez De voto Lib. 2. cap. 9. ac Perez d. 3. sect. 2. jungi Matrimonio, valebit promissio de Matrimonio incundo, quia erit verum votum, utpote promissio facta Deo de meliore bono; sicut pluribus declarabo Cas. X. n. 406. secus, si tantum esset æquè utile ad salutem. At verò non tenebitur idcirco ducere Bertham, nisi hanc præ aliis elegerit, tanquam futuram sibi commodiorem ad agendam vitam Christianam, aut quia est e. g. pauper, nec reperire potest maritum; cum tamen nubere cuperet; si enim incuitu hujus qualitatis eam præferat aliis non pauperibus, erit votum de meliore bono. Perez, loc. cit. sect. 3. ex communi, negat tamen subsistere votum, quo quis ideo solum pollicetur Deo, se amplexurum statum conjugalem, & quidem cum Bertha, ut hanc liberet certo periculo fornicationis.

43 Resp. II. Generatim loquendo requiruntur, & sufficiunt illa signa, quæ hic, & nunc sufficienter indicant internam promissionem; si enim non sufficienter significant, est perinde, ac si non ulirpenter, qualiscunque tandem intentio adfit. P. Dicastillo Disp. 1. n. 102. si autem sufficienter, jam assequuntur finem, ob quem exiguntur; ergo non est opus aliis. Quia verò in quibusdam locis nonnulla verba, aut signa habentur communiter pro sufficientibus, in aliis pro non sufficientibus, idcirco communiter valebunt in aliis prioribus locis sponsalicia promissiones, indicatæ iis signis; in posterioribus verò communiter non subsistent. Dico: Communiter; assentior enim Tam-

44 burino De Matrim. Lib. 8. Tr. 3. cap. 2. §. 3. n. 1. sic scribenti: Quæcumque verba, signa, scriptura, nuntius, quibus sponsus, & sponsa determinata

persona significat promissionem reciprocam de futuris nuptiis, suffiunt ad constituenda Sponsalia, sive ea signa ejusmodi sint ex propria significatione, sive ex consuetudine, sive ex propria voluntate spondentium, sive quocumque alio modo, dummodo Sponsus, & Sponsa inter se significant, intelligentque promissionem. Ergo potest utique fieri, ut Sponsi ad significandum suum animum utantur signis, alio prorsus sensu, quam ferat communis significatio.

46 Quia tamen, ut dixi, illa signa intelligenda sunt communiter juxta communem sensum loci, in quo sunt usurpata, & compertum habeo, tribunalia sacra sæpe fatigari litibus de ejusmodi signis, fortè serviam uni, aut alteri ejusmodi tribunali, si hinc repræsentavero omnia omnino signa sponsalitia, quæ reperi in meis DD. exprimendo, quid de illis sigillatim sentiant hi, aut illi. Prius tamen observo, eorum signorum aliqua consistere in verbis, alia in alia actione; item quædam certò significare promissionem juxta communem acceptionem; alia non certò, sed tantum dubiè; Item alia esse negativa, alia affirmativa; & denique alia de præsentibus, alia de futuro; ergo secutus ordinem P. Tamburini exhibebo primo loco verba, quæ ejus, aliorumque plurium opinione certò significant promissionem sponsalitam; secundo loco, quæ certò non significant; tertio, de quibus est lis, an significant. Reperiet autem Lector hæc omnia verba apud communem Doctorem omnium, de hac materia scribentium, Patrem inquam Sanchez Lib. 1. Disp. 18. & 19. ferè omnia apud Menochium Lib. 3. præsumpt. 3. & Perez De Matrim. Disp. 4. per totam; multa bene discussa à Dicastillo De Matrim. Disp. 1. dub. 8. post Henricq. Coninck, Bonacinam.

48 Verba certò significantia Sponsalia.

1. Accipiam, vel ducam te, v. g. Bertham in meam, vel in sponsam meam.
2. Promitto, me ducurum te: promitto me ducurum Bertham in crastinum.
3. Accipiam te; ducam te.
4. Deinceps; posthac; Ex nunc te ducam.
5. Non aliam, sed te ducam.
6. Promitto; me obligo: do tibi fidem meam, quòd te ducam.
7. Sub fide mea te ducam.
8. Habeas me infidum, nisi te ducam.
9. Accipio te in uxorem, si altera respondeat: Ego te accipiam in virum.

49 Has novem phrasas habet Tamburinus loc. cit. num. 7. pro indubitatis juxta communem sensum DD. signis verorum Sponsalium, & probat singulariter de ultima, quia, licet verba Sponsi dicentis: Accipio te in uxorem, videantur potius constituere Matrimonium, quam Sponsalia, tamen illa expressio sponsæ,

respondentis per futurum, ostendit, consentum esse de futuro, Licet etiam prima harum novem phrasæon, (sicuti & aliæ plures) non indicent expresse promissionem, significant tamen implicite, & usu communissimo, sicuti auctoritate plurimorum confirmat Sanchez Lib. 1. De Matrim. Disp. 18. num. 12. & assentitur Tannerus Tom. 4. d. 1. q. 1. num. 8.

Pro decimo constituunt idem Sanchez loc. cit. num. 3. Perez Disp. 4. n. 2. Tambur. loc. cit. n. 1. quando aliquis Indus dicit Indæ: Sepeliame te, ubi fueris mortuus; sicuti pro undecimo etiam certò, quando Indo dicente: Ego te ducam, respondet Inda: Fortè te ducam. His inquam, verbis, certò constituuntur Sponsalia apud Indos, non quidem omnes, sed illos, apud quos est, ut testatur apud Sanchez Veracrius, & Barthol. à Ledesma, moris, ut hæc verba habeantur pro sufficientibus signis veræ promissionis.

Verba, quæ certò non constituunt Sponsalia, sed Matrimonium.

1. Accipio te in meam.
2. Habeo te in uxorem.
3. Providebo tibi, sicut uxori.
4. Ex nunc repeto te in uxorem.
5. Ex nunc; vel: semper; vel: posthac habebote: tenebo te: tractabo te pro uxore: providebo tibi ut uxori: ex nunc accipio te in maritam.

Harum formularum prima ponitur in cap. 52. penult. De sponsal. pro genuina forma contrahendi Matrimonii de præsentibus, (quamvis hinc Constantiæ, quando subsistebant Matrimonia clandestina, an tunc fuerint habenda pro tali, dubitò; etenim, quando Constantienses significare volunt, se habere Sponsum, vel Sponsam de futuro, dicunt communiter: Ich hab einet genosien: Accepi unam, accepi unam.) Nec de secunda formula potest esse dubitò, quia, si puella respondeat etiam in talem modum, constituit certò Matrimonium, non autem Sponsalia, Teste Tambur. num. 17. & seqq. qui num. 28. subdit, illis verbis: Providebo tibi, sicuti uxori, præcisè sumptis, indicari sola Sponsalia, ut etiam tradit Sanchez loc. cit. num. 18. at verò Matrimonium, si vel mos patriæ suffragetur: vel iis verbis addatur particula Semper, aut: Ex nunc.

Verba, quæ sub dubio constituunt Sponsalia, nisi major expressio addatur.

1. Promitto, me desponsaturum te.
2. Te desponsabo.
3. Tecum sponsalia contraham.
4. Volo contrahere tecum: placet te ducere.
5. Volo te habere, te tenere in uxorem.
6. Mea eris.

Has formulas pro dubiis habet P. Tamburinus ibid.

burinus loc. cit. num. 25. & seqq. Nam prima potest intelligi de promissione celebrandi vel sola Sponsalia, vel Matrimonium. Idem dic de secunda. At tertio videtur significare solum promissionem sponsalium. Quarta formula est valde controversa: nam Basil. Pontius Lib. 2. De Matrim. cap. 9. num. 8. atque alii, Teste Cardin. de Lugo Lib. 2. Respons. Moral. dubit. 17. n. 47. absolute pronuntiant, iis verbis indicari consentum de præsentibus ad Matrimonium, nisi consuetudo, vel aliqua circumstantia aliud persuadeant; è diverso P. Hurtadus de Menoza De Matrim. Disp. 1. diff. 13. num. 54. sic scribit: Existimamus, hæc verba esse æquivoca, quia illis potest significari consensus de præsentibus in corporum traditionem, & consensus de futuro in futuram traditionem, etiam nondum propositum postea contrahendi pro voluntate ita loquentium: in foro autem judiciali in quo non cognoscitur intentio, sed res ex verbis decernitur, ex illis verbis, secundum se sumptis, judicabitur, nihil fuisse factum; si tamen proferantur, quando, post tractationem de Matrimonio, convenitur ad illud contrahendum, judicabitur à iudice Matrimonium factum; at judicabitur, facta fuisse Sponsalia, si verba proferantur, quando post tractationem de sponsalibus convenitur ad id. Ita Hurtadus, non dissentientibus Rebello De Just. Lib. 4. q. 5. & Coninck. in 3. Part. Tom. 2. Disp. 1. num. 26. Perez d. 4. sect. 1. num. 2. Denique juxta Sanchez cit. d. 18. num. 24. & alios plures apud ipsum, illà quartà formulà indicantur Sponsalia. Ego censo, illis solis verbis nihil solere perfici in Germania, sed requiri præterea vel manû stipulationem, vel arrhæ alicujus exhibitionem, vel propinationem poculi, & responsum similem illi, quam dedit Apollonia inducta in primo Casu n. 1. si enim Sponsus post illa præcisè verba repetita etiam à puella, vellet eam cogere ad nuptias, statim exciperet, dicendo: Du hast mir nichts auff die Ehe gegeben: Nullam arrham, nullum aliud signum mihi dedisti futuri Matrimonii.

57 Quinta: Volo te habere in uxorem, constituit Matrimonium juxta Paludanum, eò quòd non significet duntaxat initium actûs, sicut significat: Volo te ducere uxorem, sed significet præterea executionem. At verò Sanchez, aliiq; plures habent illam formulam pro significativa solum sponsalium.

58 Sexta: Mea eris: habebote in meam, significat Matrimonium de præsentibus juxta Silv. Rodriguez, alios apud Sanchez, & Hurtadum, at secundum hos duos, Tamburinum, atque alios duntaxat sponsalia. Ego in nostris partibus Germaniæ censo, nihil effici his verbis solis, sine aliqua alia actione. Quòd si dicas: Posthac eris mea, & altera respondeat: Et tu posthac eris meus, constituitur Matrimonium, Teste Sanchez num. 20. secus, si præcisè dicas: Esto mea, atque hæc respondeat: Esto meus. Sanchez ibid.

Ex dictis colliges, quid sentiendum de sequentibus modis loquendi.

1. Aliam non ducam, nisi te. Etenim Laymanus Lib. 5. Tr. 10. Part. 1. q. 1. cum aliis scribit, esse valde probabile, eà phrasè non constitui Sponsalia, sed tantum obligationem vel non ducendi uxorem, vel sanè illam: quod ipsum dicit de formula: Promitto, me nullam ducurum, præter te, licet sint multi etiam surreconulti, qui cum Menochio De præsumpt. Lib. 3. præsumpt. 3. num. 8. dissentiant, rati, sicuti, quando dicimus: Nemo potest consecrare, nisi Sacerdos, seu præter Sacerdotem, significamus, Sacerdotem quidem pollere potestate consecrandi, at nullum alium, ita etiam, quando dicis: Nullam ducam, nisi te, esse hunc sensum: Ducam quidem te, at nullam aliam. Verum præfero ego sententiam Laymanni bene declaratam, & approbatam à Dicastillo loc. cit. n. 129. & seqq. usque hujus Curie Constantiensis.

2. Contraham tecum Matrimonium. Nam juxta Tannerum Disp. 8. quæst. 1. n. 10. significat solum propositum.

3. Non habebote aliam in uxorem, & accepto te in uxorem. Etenim hæc duæ propositiones simul sumptæ significant Matrimonium de præsentibus, quia posterior explicat priorem.

4. Nunquam te derelinquam pro alia. Nam non significat Matrimonium. Sanchez loc. cit. num. 29. post Covarr. contra Hostien. & plures alios, cum neque absolute, sed tantum ex hypothesi significant Sponsalia.

5. Accipio te in uxorem ex crastino, seu in crastinum. Nam iis significantur Sponsalia, non Matrimonium, juxta Dicastillo cit. Disp. 1. dub. 18. num. 110. post Sanchez & alios. Attamen, ubi advenerit dies crastinus, erit verum Matrimonium, inquit Dicastillo, scilicet in locis, in quibus valent clandestina connubia. E diverso docet Perez Disp. 4. sect. 2. post Coninck, & Hurtadum, illis verbis indicari consentum de præsentibus in Matrimonium, sed suspendi in crastinum, eò quòd illa locutio efficiat hunc sensum: Ego consentio jam ut meum corpus sit cras tuum; post quæ verba illius corpus erit cras revera alterius, sine novo consensu, si cætera adsint.

Ich verspreche dir Lieb / und Erem: Promitto tibi amorem & fidelitatem. Ego enim in contingentiæ facti respondi, videri dubiam formulam, cum possit & amor, & fidelitas servari in aliis rebus, quam in directa promissione Matrimonii. Si tamen copula secuta esset hanc formulam, meritò judicaretur per hoc factum posterius, declarari dubia illa verba, & explicari in sensu promissionis sponsalitiæ. Quid verò pronuntiantum sit de illa formula satis communi: Nubam tibi, si Deo placuerit. Item de illa valde speciali: Wanns Gott schickten nit / will ich dich heyrathen / si Deus ita disposuerit, te ducam; explicabo Cas. IV. num. 169.

66 Resp. III. Non solis verbis, sed aliis etiam actionibus constituuntur Sponsalia.

1. Porrigendo, tangendoque invicem manus ut faciunt Germani, non tamen sine verbis. *At masculus apprehendit manum puellæ, & tunc primum dicit: Accipio te in meam Sponsam: Illa autem nec retrahit manum, nec contradicit.*

Resp. Non adest sufficiens signum repromissionis, Sanchez *Disp. 22. num. 6.* post S. Anton. Tabiensem, alios; secus, si juvenis diceret: *En! habes meam manum in signum, quod velim te habere, & puella tunc primum porrigeret etiam manum, nihil dicendo.* Sanchez *ibid.* Perez tamen *d. 4. sect. 6.* cum Pontio censet, etiam in primo casu fieri vera Sponsalia.

2. Porrigendo Annulum, aut immittendo in digitum, quam actionem vocant DD. *Subarrhationem.* Quæ immisio facta, & acceptata sine verbis, tametsi in nostris partibus non sufficiat ad Sponsalia, si tamen juvenis puellæ tradat Annulum, aut fasciam, dicendo: *Do tibi hunc Annulum, fasciam &c.* aufferdie &c. id est, in ordine ad Matrimonium, illaque acceptet, nihil contradicendo, habetur ejus taciturnitas pro expressa acceptatione, & consequenter pro repromissione; etenim Sanchez *Disp. 22. num. 3.* sic loquitur: Si verba (de Matrimonio, seu sponsalibus) unius præcesserit immisio Annulli, & receptio, operatur verbum expressum alterius & consensus. Quare, si verbum Matrimonii præcessit, operatur (si cætera requisita adsint) Matrimonium; si verò Sponsalium, Sponsalia.

68 Quid si verò Annulus immittatur in medium digitum? Respondet Sanchez, designari Matrimonium, Sponsalia, si in alium. At nostri Germani ignorant has subtilitates.

69 3. Mittendo munera alia, quorum aut missio, aut acceptatio non est ullo modo per se signum promissionis matrimonialis, sed tunc solum, quando vel præcesserunt, vel comitantur, aliqua verba, actiones, aut circumstantiæ, ob quæ, aut quas merito censetur, illam missitacionem, & acceptationem haberi pro consensu in Matrimonium de præsentis, vel de futuro. Sanchez *loc. cit. num. 5.* dicens: Quando habito tractatu de Matrimonio contrahendo misit sponsus arrhas, jocalia, aut nomine Sponsalium pecunias, acceptavitque puellam, censeri consensisse in Sponsalia. Idem tradit Perez *cit. Disp. 4. sect. 6. num. 3.* observans, si soli parentes, vel amici juvenis, qui puellam procurat, mittant Annulum, aut alia munera, communiter acceptationem illorum non haberi pro consensu in Sponsalia.

70 4. Taciturnitas, seu non contradicatio est tunc signum *positivi* consensûs, quando parentes audiente, nec contradicente puellâ, dicunt: *Hanc nostram filiam damus tibi, tuo filio in Sponsam:* secus, si alius, sub cuius potestate non est constituta puella, ita loqueretur. Sanchez

loc. cit. Disp. 23. & 24. Perez *cit. sect. 6.* sicut & eadem taciturnitas est signum assensûs in odio, si, & quando intervenit actus *positivus*. Jason, & Peckius referendi infra *num. 83.*

5. Copula secuta post Sponsalia *conditionata*, etiam ante eventum conditionis, est *absoluta* promissionis signum certum, juxta Perez referendum *Cas. VI. num. 276.*

Circa, hæc aliæque *realia, & verbalia* signa Sponsalium, Matrimoniique notanda sunt sequentia.

Primum. Qualiæcunque signa sint, non obligant, *per se loquendo*, nisi, qui iis est usus, revera consenserit in Sponsalia, aut Matrimonium. Sicuti enim nuptias non concubitus, sed consensus facit. *Textus Leg. Nuptias ff. De Regul. juris.* Ita Sponsalia non locutio, sed consensus facit. Unde qualiæcunque signa sint adhibita, si tamen, qui, vel quæ iis usa est, ignoravit, indicari illis consentum, possitque probare iudici (quod difficile) se ignorasse illam significationem, iudex non poterit compellere ad Matrimonium.

Secundum; Quando primus in Casu matrimoniali protulit verba clara Sponsalium, secundum illum eundem sensum debent intelligi verba sequentis, si sint æquivoca, vel dubia. Sanchez *Lib. 1. dub. 18. n. 4.* post Palud. & Ledesnam, secus, si in contrarium clara, saltem spectatis circumstantiis. Idem *ibidem.*

Tertium. Iudex Ecclesiasticus debet, *per se loquendo*, intelligere verba, signaque realia, quæ superius expressimus, aut quibus usi sunt unus, aut alter, juxta communem modum loquendi. Ita statuitur expressè in hac ipsa materia Sponsalium *c. Ex literis. 1. De sponsal. communem, inquam, modum loquendi, & intelligendi in loco, in quo sunt contracta Sponsalia Leg. Semper in stipulationibus ff. De Reg. jur. Dicastillo Disp. 1. dub. 8. num. 147.* Quare cum hæc nostra Constantiensis Diocesis complectatur complures provincias valde diversis dialectis, diversis moribus utentes, ut sunt Helvetii, Brigantini, Suevi, atque Brisgoii, facile fieri potest, ut in una harum provinciarum aliqua locutio, vel actio det verum signum consensûs, in altera haudquaquam.

Quartum. Quando verba, aut signa sunt ita dubia, ut ex iis non possit probabiliter conjici mens usi illis, non debet iudex ea interpretari potius pro valore Sponsalium, quam contra, ut vult expressè P. Tannerus *Tom. 4. Disp. 8. q. 1. dub. 1. num. 10.* ac P. Tambur. *De Matrim. Lib. 8. Tract. 3. cap. 2. §. 3. numero 6.* sed potius pro libertate (quando verba prius locuti non sunt clara) illius, qui tali signo est usus. Expressè P. Perez *De Matrim. Disp. 4. sect. 1. n. 5.* Testans, esse communem, quam & sequitur P. Dicastillo *loc. cit. n. 148.* P. Rebellus mox citandus, atque Diana *P. 10. Tr. 13. Resol. 19.* Ratio est, quia standum est pro libertate possidentis illam, nisi jus aliquid in contrarium disponat:

ponat: Jus autem hic nihil in contrarium disponit respectu sponsalium.

Nec obest, quod *cap. Finalis. De sent. & re jud. &* alibi statuatur, doceantque DD. apud P. Sanchez *Disp. 18. num. 5.* esse in dubio favendum valori Matrimonii, nam ab hoc non valet argumentatio ad sponsalia. Perez *loc. cit. & Disp. 15. sect. 2. num. 7.* atque Diana *loc. cit.* quia in Matrimonio est traditum, non in sponsalibus. Perez *cit. num. 5.* Unde non assentior Tamburino *loc. cit.* dicenti, quæ statuuntur in casu matrimoniali, statui hoc ipso in sponsalibus, cum causa horum sit matrimonialis: nego enim, esse propriè causam matrimonialem.

Quamquam sponsalibus quoque jure applicabis pleraque eorum, quæ exhibet sequens

APPENDIX.

PROpono R. V. aliud quoddam dubium in materia Matrimonii. Video, & Reverentiam Vestram, & alios multa pronuntiare in favorem Matrimonii, quando dubium nascitur de ejus valore. Si probabilitas opinionum posset valorem Matrimonii addere, non mirarer autorum liberalitatem, cum autem nil inde stabilimenti videatur accrescere Matrimonio, non magis, quam aliis contractibus, idcirco non integre acquiesco sententiis ita faventibus, quia per illas foventur multa peccata materialia, & fornicationes, incestus &c. Salvo meliore iudicio, salvo etiam Decretis Canonici &c. judicarem, potius in dubio tali recurrendum ad dispensationem, quam opiniones Doctorum.

Sic ad me scripsit vir quidam doctus, cui facile fuit respondere ex dictis *hoc Tract. Cas. II. num. 73. & seqq.* Inprimis longè plura, gravioraque mala exoritura esse, si faciles simus in dissolvendis Matrimoniis initis cum requisitis solennitatibus, quam si difficiles. Deinde doctrinam communem de pronuntiando in dubio in favorem Matrimonii, nequaquam repugnare recursum ad Sedem Apostolicam tunc, cum hujus autoritas potest Beneficio dispensationis tollere omne, si quod fortè subest, occultum impedimentum, quin imò suadendum est omnibus, non tantum propriè dubitantibus, sed etiam habentibus solam probabilitatem cum rationabili formidine oppositi de valore sui Matrimonii, quidni enim quivis intam gravi negotio semitam sequatur tutiorem? *Cap. Ad audientiam. De homic.* Sed inprimis persæpe nequit prodesse dispensatio Pontificia, ut quando dubium versatur circa impedimentum juris naturalis. *Secundò* quando quidem decisiones de sustinendo valore Matrimonii in dubio æquè locum habent in foro interno, atque externo, eò quod ea nitantur ratione naturali, non videtur adest obligatio, sed solum suasio, etiam in foro conscientie, ut, qui, omnibus consideratis, impenitæque diligentia pervestigandæ veritati, propriè cum duobus, tribusve prudentibus dubitat, sublit-

ne impedimentum suo Matrimonio, inito optimâ fide, ac servatis solennitatibus, postulet à Pontifice dispensationem, esto, illud impedimentum sit juris mere Pontificii.

Ratio est, quia præsumptio merito, & prudenter habetur pro ipsissima veritate, quam diu non ostenditur fallere. DD. in *cap. Semel malus. 8. De Reg. juris in 6.* supponimus autem in nostra conclusione, non potuisse comperiri veritatem, & consequenter præsumptionem de valore talis Matrimonii non posse ostendi fallere. Quare Doctores communiùs docent, illum, cui oritur dubium de valore Matrimonii legitimo modo, atque fide bonâ initi habere citra omnem dispensationem jus non solum reddendi, sed etiam petendi debitum conjugale, scilicet post diligentem, frustaneam tamen veritatis inquisitionem. Vide hac de re tum ea, quæ refero infra *Cas. XVI. num. 636. & seqq.* tum Antonium à Spiritu sancto in *Director. Confessar. Tract. 11. Disp. 9. sect. 8. num. 634.* bene probantem hanc doctrinam. Consentit Henricus Zoësius in *4. Decretal. Tit. 14. num. 10.*

Ne autem videar sine sufficiente autoritate, ac ratione negare, tum, quæ sunt in jure statuta de causa matrimoniali, esse quoque intelligenda de causa sponsaliorum, tum horum causam esse propriè, seu strictè matrimonialem, observo inprimis, esse communem, & ferè omnium, ut expressè testatur contra semetipsum Barbosa in *cit. cap. fin. De sent. & re judic. n. 3.* sententiam, quod, quando agitur de Matrimonio contrahendo, adeoque de sponsalibus, non sit in dubio præsumendum pro horum valore, saltem quando disparitas intercedit inter partes, atqui certum est, non haberi ullam rationem hujus disparitatis in dubio de valore Matrimonii de præsentis. Deinde Gloss. in *cap. Primum. Ut lite non contestata, &* Felinus in *idem cap. num. 2.* enumerantes complura, quæ in causis matrimonialibus sunt specialia, accensent hisce multa, quæ nullo modo veritatem obtinent in causa Matrimonii de futuro, ut e. g. quod sententia super nullitate, aut valore nunquam transeat in rem judicatam, quod transactio in causa matrimoniali non subsistat, quam subsistere in sponsalibus, dicemus infra *num. 270.* Item, quod nec arbitrium, nec poena per stipulationem decreta locum habeant. Igitur non est admittendum generaliter, quod, quæ in Jure sunt statuta de causis matrimonialibus intelligenda sint etiam de sponsalibus. Hinc Menoch. *conf. 199. num. 54.* decisionem Capituli finalis *De sent. & re judic.* qua dicitur, esse in dubio standum pro valore Matrimonii, ait, post Socinum, intelligi debere solum de Matrimonio jam contracto, sicut & Andreas Gail. *Lib. 2. observ. 94.* negans, & delationem juramenti decisorii litis, & compromissum habere locum in causa matrimoniali, item asserens cum permultis apud Sanchez

De Matr. Lib. 1. Disp. 19. num. 7. contra alios apud Dianam *cit. Refol. 19.* opinionem unius Doctoris pro valore Matrimonii præferendam esse communi, haudquaquam extendit suam doctrinam ad sponsalia, alioquin haberet adversantia sibi omnia tribunalia Ecclesiastica, sicut & quantum ipse observavi, repugnant. *practice sibi ipsis, & plerisque Doctoribus illi ipsi, qui tantam, quantum indicavimus, auctoritatem tribuunt sententiæ unius pro valore Matrimonii.* Sanè mediocriter versatus in legendis Consiliis Matrimonialibus, editis à variis Doctoribus, reperiet facillè 30. 40. in quibus suadetur iudici, ut ferat sententiam contra Matrimonium, non attento, quòd pro Matrimonio stare sciat 4. 6. 8. Doctores. Sed quidquid sit de hoc, P. Ferdinandus Rebellus *De obligat. iustit. Part. 2. Lib. 4. quest. 3. numero 9.* quem Diana *cit. Refol. 19.* sequitur, describitque magna ex parte, disertè asserit, quando agitur de valore, signisque consenti, esse faciendum discrimen in dubio inter Matrimonium de præsentì, & de futuro, ut, quando tractatur de valore Matrimonii de præsentì, sit in dubio standum pro valore, non autem quando litigatur de valore sponsalium, deque signis consenti.

75 Ratio faciendi discriminis est hæc aperta, quia si in dubio de valore Matrimonii de præsentì non pronuntiaretur pro eo, sed dissolveretur, non solum fieret crebrò injuria uni ex partibus, sicuti & fieri potest in sponsalibus, si non stetur in dubio pro valore eorum, sed insuper, & crebrò emergerent grandia incommoda ratione dotis jam prælitæ, nataque proli: & fieret pericula duplex, imò triplex, eaque continua injuria Sacramento Matrimonii: una, ut dissolveretur id, quòd à parte rei est validum, quam rationem adferunt etiam Rebellus & Diana: altera, quam non tangunt, ut scilicet dissoluto Matrimonio iniretur secundum, imò tertium, scilicet utraq; parte transiente ad alia vota, quo pacto non solum duplex, sed triplex injuria inferretur Sacramento, præter continuam turpitudinem multiplicis copulæ à parte rei illicitæ. Horum autem malorum nullum eveniet, tamen iudex in dubio pronuntiet, sponsonem matrimonialem esse invalidam, esse insufficientem, probatam, cum tamen coram Deo subsistat. Quia igitur non solum è duobus malis generatim, sed etiam speciatim è duobus periculis minus est eligendum *cap. Vbi. De elect. in 6.* ideo nullo pacto tanquam irrefragabilis est admittenda argumentatio à sustinendo in dubio valore, existentiaque Matrimonii, ad propugnandam validitatem, realitatemve sponsalium, etsi præter P. Tamburinum admittat P. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 18. n. 4.* illam argumentationem, consequenter negandum est, causam de sponsalibus esse propriè seu strictè matrimonialem, sed solum largo modo, ut

in citatum primum Capitulum. Et licet non constet. loquitur Abbas *num. 6.* Quapropter est sciendum pro intelligentia, concordantiaque Jurium, & Doctorum, nomen *causa matrimonialis sumi latè, & strictè, latè, seu, ut loquitur Abbas, largo modo,* quando agitur ad separationem tori, lucrandam donationem propter nuptias, ac repetendam dotem, in quibus tribus casibus Matrimonium impeti largo modo, scribit Abbas, hoc ipso agnoscens, causas, quibus hæc tria tractantur, esse latè matrimonialia, quòd ipsum pronuntiabit cum Rebello, Diana, aliis de causa sponsalitia.

Unde memini, me has ob causas alicui gravi Theologo respondisse literis, Axiomata de causa matrimoniali non esse universim extendenda ad causam sponsalitam. Et addo, dubium de sua intentione circa sponsalia posse pronuntiare pro sua libertate. Henriquez & Tannerus expressè *ll. cc.* eo scilicet modo, quo de voto P. Thom. Tambur. relatus à me in *Alphab. Quadrupl. Part. 1. Cas. XII. numero 389.* Adde, quòd forum conscientia aut debeat, aut certè possit communiter accommodare se foro externo, nitenti præsumptionibus de falsitate hinc, & nunc non convictis. P. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 5. num. 20.* post Covarruviam, atque alios. An autem possit iudex discrimere litem deferendo juramentum, non satis explicant Authores. Stylus Reverendiss. Curia Constantinensis habet, ut etiam, quando verba significant, juxta utrunque communem sensum, promissionem, una autem pars negat, se protulisse animo spondendi, adferatque suæ negationis rationes verosimiles, deferatur ei juramentum decisorium litis, nisi operimatur aliis contrariis probationibus.

Quare sequitur, & meritò quidem eadem, nostra Curia, & sine dubio multæ aliæ, illos Doctores, qui teste, simul & contradicente, Gabriello *Lib. 1. De probat. conclus. 1. num. 41. edit. Francofortensis (Veneta de Anno 1577. in qua ad num. 39. ponitur, quam nunc tangimus, doctrina Gabrielii, est manifestè quoad sensum corrupta)* asserunt, etsi in causa strictè matrimoniali non admittatur conjunctio probationum ex se sigillatim insufficientium, admittendam tamen in causa matrimoniali latè dicta, seu in sponsalibus, consequenter hi ipsi Doctores censent, juramentum decisorium litis, atque suppletorium probationis, quòd ex communi omnium sententia repudiari ob favorem Matrimonii debet, cum agitur de Matrimonio de præsentì dissolvendo, esse admittendum, quando est lis de sponsalibus, licet enim causa sponsalitia sit etiam causa gravis, communiter autem non sit in casibus gravibus locus juramento finitivo litis. Gabriellus *loc. cit. Gaill. Lib. 2. observat. 49.* ea tamen quoad effectum non habetur ob favorem libertatis, in nostra Curia (puto, quòd nec in plurimis aliis) pro tam gravi causa, quin censetur

posse in conflictu ancipitum probationum terminari controversia juramento, si quidem observentur ea, quæ dicam infra *num. 93.* singulariter illius, cui deferretur à parte adversa. Profectò cum sit tam immane discrimen inter Matrimonium, & sponsalia, ut, quando illud est legitime probatum, nequeat dissolvi, possint autem variè, & persæpe quidem sine gravi difficultate dirimi sponsalia, indubitanter legitima, non apparet, cur harum causa debeat generatim æquè gravis, atque ipsius Matrimonii dici, etiam in ordine ad juramentum, ea etiam de causa, quòd Gaill. & alii respuentes juramentum in causa matrimoniali ideo, quòd hæc sit causa gravis, hanc gravitatem fundent in eo, quòd tunc agatur de statu hominis, atque valde tum *remotè, cum indirectè, si non impropiè* agitur de statu hominis, quando litigatur, utrum Staphila promiserit Matrimonium Stichò. Si tamen magna quedam commoda, aut incommoda comitentur, aut sequerentur sponsalia, assentiret Seraphino *De privilegiis Juramenti cap. 33. num. 113.* neganti, juramentum suppletorium rectè deferri in causa matrimoniali de futuro.

77 Quintum ex iis, quæ *num. 70.* insinuavi esse notanda, est hoc, quòd scilicet sit in dubio magis favendum fœminis, quàm masculis, Henriquez *cit. cap. 11. num. 8. & sequ. loc. cit. num. 4.* eò quòd fœminæ facilius, & consequenter sæpius decipiantur, quàm masculi, ut docet experientia quotidiana.

78 Sextum. Quando puberes, utentes formulis indicantibus Matrimonium, habuerunt vere animum contrahendi Matrimonii, sed invalidè, ob defectum Parochi, & Testium, probabilis est, ne quidem sponsalia futuri contracta ab iis. Sanchez *cit. Lib. 1. Disp. 20.* cum plurimis contra plurimos etiam Recentiores, de quibus Diana *Part. 3. Tract. 4. Refol. 258.* ac Tamburinus *cit. cap. 2. §. 4. num. 8. & sequ.* Ratio est, quia Tripentinum Concilium *Sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrim.* loquens de contrahentibus clandestinè expressè ait: *Ad se contrahendum omnino inhabiles reddit, id est, omni ex parte.* At verò quando impuberes utuntur iisdem formulis, constituunt sponsalia, sic expressè decernente Jure *cap. fin. De des. impub.*

79 Ex his deducitur, quid censendum de illo triplici responso, quòd dedi Confessario Bembi, de quo *num. 38.*

1. Rectè respondi, si revera defuit intentio promittendi, defuisse & promissionem. Suprà *num. 71.*

2. Rectè quoque respondi, nihilominus teneri in conscientia illam ducere propter doctrinam, quam de obligationibus imprægnantium cum dolo tradam *Cas. V. num. 230.* si enim non habuit intentionem eam ducendi, casu, quo evaderet prægnans, tenebatur man festare defectum hujus intentionis prudenter enim judicabat Blefilla, adesse veram intentionem,

propter doctrinam mox adferendam ex Jafone, & Peckio.

3. Tertium responsum firmatur tum *ii. 82.* quæ de obligatione ducendi imprægnatas dicam *cit. Cas. V. num. 217.* tum eà ratione, quòd in dubio magis credatur hac in re fœminis, quàm masculis. Suprà *num. 77.* tum denique sequentibus tribus præsumptionibus, & Regulis juris, aut DD.

Prima est, quòd verba loquentis, seu respondentis ad verba prius locuti debeant in dubio intelligi juxta sententiam verborum prolatorum à priore. Suprà ex Sanch. *num. 72.* Et ratio est, quia verba sunt intelligenda juxta subjectam materiam DD. *ex cap. Intelligentia. De signific. verborum:* materia verò, de qua instituebatur tunc sermo, erat Matrimonium, ferebatur enim Bembus, se, cum Blefilla postulareret promissionem Matrimonii, subjecisse: *Non te deferam.* In hujusmodi casibus verba interpretanda sunt contra loquentem, inquit Jafon. *Leg. Si stipulatio ista. 38. ff. De verb. oblig.*

Altera ratio, & præsumptio sumitur ex communiter contingentibus. *Leg. In obscuris. ff. De Reg. jur.* non autem nominabitur è 10. vel 20. una maturi iudicii, honestæ familia, famæque puella, quæ juveni paris secum conditionis faciat toties, & quidem non nisi persuasa precibus, copiam sui corporis, nisi præmissa stipulatione de Matrimonio, qua etiam ratione sui usus in alia inter nobiles personas controversia matrimoniali. Vide, quæ ex P. Perez refero *Cas. VI. num. 278.* singulariter ex Menochio.

Tertia petitur ex Regula. *Qui tacet in 6. & sequ.* interpretibus illius, quòd nimirum taciturnitas unius saltem tunc habeatur pro aperta confessione, seu assensu, quando agitur de interesse tacentis. Petrus Peckius *in cit. Reg. Qui tacet. num. 6.* In odiosis enim lex omnia contra tacentem interpretatur in pejorem partem, inquit Jafon. *Leg. Quæ dotis. ff. Sol. Matr. nominatim,* quando is dolo tacuit. Felinus *in cap. Si diligenti. De for. compet.* sicut dolo tacuit Bembus, ut scilicet tantò sæpius extorqueret usuram corporis alieni. Denique taciturnitas tunc vel maximè habetur pro assensu, quando intervenit actus positivus. Peckius *loc. cit. num. 5.*

Ex his tribus præsumptionibus desumitur hoc argumentum condemnationis, quòd scilicet, generatim loquendo, condemnandus sit is, contra quem militant præsumptiones juris, nisi hic eas elidat, saltem verosimiliter DD. *ex Leg. Divus Augustus. ff. De restit. in integ.* nam qui præsumptionem pro se habet, æquè obtinebit, ac si probasset intentionem suam per Testes, aut instrumenta, nisi adversarius, contra quem militat præsumptio, alia probatione, vel fortiore præsumptione contraria illam elidat. Peckius *in Reg. 44. in 6.*

Deducitur quoque ex dictis resolutio hujus Casus

Casus muliebriter clausulati.

85 **B** Arbara, puella nobilis sedecim Annorum, Blasio nobili adolescenti, sed inferioris fortuna, multis verborum lenociniis inducta, tandem hac formulâ verborum se obstrinxit: *Ego Barbara, promitto Domino Blasio N. fidem, & fidelitatem, jurans per Sanctam Trinitatem, per Sancta Evangelia, & per locum, quem spero in Celis, me nunquam nupturam alteri eumque accipi, & ex nunc accipio in maritum, etiamsi nostrum Matrimonium intra multos Annos non sequatur, si forte ejus parentes, vel mei vellem id impedire. Supra hoc do hanc meam signaturam prædixi Nobili. Postmodum vehementer penituit hanc puellam facti, & parentes vehementer repugnant. Queritur, an ex hoc contractu maneat obstricta?*

Quæsitum fuit verbis (in Veneta editione, turpiter corruptis) huc translatis ex P. Lessio in *Auctario*, seu *Consil. Moral. verb. Sponsalia. Cas. 4.* & proinde cum clausulis hinc repræsentatis, referentibusque muliebri dicam, an puerile iudicium? Certè illarum nonnulla summum, in sensu communi, sonant sponsalia, ut illa: *Promitto fidem, & fidelitatem.* Suprà num. 48. Item secundum nonnullos: *juro, me nunquam alteri nupturam.* Suprà numero 59. Item illa: *Etiamsi nostrum Matrimonium &c.* usque ad finem: At verò clausula: *Accipio, & ex nunc accipio te in maritum,* indicat Matrimonium de præsentis. Suprà num. 51.

86 Ego cum Lessio respondeo, fuisse in foro interno iudicandum juxta intentionem illius puellæ. Suprà num. 71. At in foro externo censeo, standum juramento litis decisivo juxta dicta *Cas. 1. num. 76.* & stylum nostratis Curia.

Quòd si lis definienda fuit ex solis illis verbis, resolvit Lessius, satis probabile videri, non esse sponsalia, sed Matrimonium ratum, eò quòd verba hæc: *Illum accipio, & ex nunc accipio in maritum,* nequeant habere alium sensum. Ego verò, salvo longè defecatiore iudicio tanti viri, sentio, esse universâ hac formulâ constituta sponsalia. 1. quia si hæc omnes clausulæ conferantur invicem, reddunt sensum summè ancipitem, ergo sunt interpretanda pro libertate Barbaræ, adeoque potius pro sponsalibus, quam pro Matrimonio. Suprà num. 74.

Et valet hoc argumentum, si contractus ille fuit initus, ubi valebant clandestina connubia.

87 2. Autem, si non valebant illic clandestina, facit hæc ratio, quòd in dubio non debeat præsumi delictum *Leg. Merito. ff. Pro socio,*

fuisse autem gravissimum delictum, si illic contraxissent clandestinè.

3. In dubio satius est, ut actus valeat, quam ut pereat, cum ergo nequiverit ille actus valere, tanquam Matrimonium, debet potius accipi pro sponsalibus. Confirmatur, quia ille juvenis, ut apparet ex specie facti, cupiebat sibi quam arctissimè obstringere puellam, at nullo modo adstrinxisset, si celebrasset Matrimonium clandestinum. Imò si celebrasset, poposcisset, impetrassetque à Barbara tanquam à vera (suâ fallâ opinione) uxore corporis usuram, non impetravit autem, alioqui non interrogasset puella, quid sibi agendum.

4. Denique quatuor, aut quinque clausulæ illius contractus tam manifestè indicant, sola sponsalia, quam manifestè una Matrimonium, ergo hæc sexta debet cedere aliis quinque, etenim singulæ sunt testes voluntatis, at qui unus testis cedere debet quinque aliis contrarium deponentibus. Adde, quòd facile potuerit fieri, ut nomine mariti intellexerit ipsa sponsum de futuro, sicuti suprà monui, significari sæpe ab accolis Lacus Acroniani.

Si tamen demus P. Lessio, fuisse utriusque illorum intentionem, contrahere tunc verum Matrimonium, idque in loco, ubi est receptum Tridentinum, tunc non modò non substituit illud Matrimonium, utpote clandestinum, sed neque transit in sponsalia. Suprà numero 78. Jango dicis hunc

Casum Navarræum.

B Arnabas cum juramento mulieri viduæ 88 protulit hæc verba: *Promitto tibi, me nullam ducturam uxorem, nisi te, neque aliam mulierem ingressuram in meam domum, nisi te ipsam. Ita autem Arnabas mulierem illam est allocutus, ut eam ad secum concumbendum induceret, ut induxit. Queritur, an eam teneatur ducere in uxorem?*

Respondit Navarrus *consil. Lib. 4. consil. 7. De sponsal.* secundum veriore non fuisse contracta sponsalia, iudicem tamen, si causa ad eum deferatur, iaturum sententiam, ut ducat Arnabas viduam, si hæc velit. Utrumque responsum mihi probatur. *Primum* propter doctrinam allatam suprà num. 59. *Alterum* propter adferendam num. 230. Si tamen vidua illa ante consensum in copulam dixisset: *Non consentiam, nisi spondeas, te ducturum me in uxorem,* debuissent verba illa, quæ Arnabas protulit, intelligi secundum verba viduæ. Suprà num. 72. & proinde censendus esset contraxisse sponsalia.

Cæterum, quia sum multiplici doctus experientia, in, & ex variis haustâ locis, Theologos haud rarè consuli super dubiis de sufficiente, insufficiente probatione promissio-

nis

nis sponsalitiæ, duxi me nonnullis haud inutilem præstaturum operam, si (supposito, assertentem facta esse sponsalia, teneri ea probare, cum ea sint quid facti, facta autem probari debeant *Leg. Eum, qui ff. De probat.*) compendiosè referrem, quæ aut lectione, aut usu hac in re didici, certè fuissem optimè aliquoties precatus piis Manibus alicujus seu Theologi, seu Jurisconsulti, si quem nactus fuissem Epitogramum hujus celeberrimi argumenti. Constat autem mea synopsis in sequentibus § §.

I. Sponsalia esse re ipsâ contracta, probatur tum verbis, eo pacto, quo declaravi suprà num. 48. 49. 58. & sequentibus, tum illis actionibus, quas expressi, & etiam discussi num. 66. & seqq. tum juramento, ut probavi contra Gabrielium suprà n. 76. & explicabo inferius n. 93. Interim notans ex Seraphino, & aliis Jureconsultis, probationem factam juramento partis dici solum improprie, seu abusive probatione.

II. Probatur ille contractus ex præsumptionibus, sicuti enim Matrimonium de præsentis probari potest variis præsumptionibus, quas congerit Menochius *Lib. 3. præf. 1.* enumerans simul & explicans harum duodecim, ita etiam potest absque dubio Matrimonium de futuro probari quibusdam præsumptionibus, quandoquidem enim præsumptio nihil est aliud, quam præoccupatio quadam, de eo, quod in re est, communi sensu percepta ex eo, quòd plerumque factum intelligitur, seu quòd plerumque fit. *Kachl. in verb. Præsumptio ex Oldendorpio,* seu præsumptio est *conjectura, seu divinatio in rebus dubiis per verum circumstantias frequenter evenientibus.* Scharidius in *Lexico verb. Præsumptio.* Habet ea locum in omni forensi negotio, & proinde etiam in sponsalitiis. Harum præsumptionum exempla, aut species, sunt in præsentis materia tum verba, tum portectio manûs, & annuli, tum taciturnitas, & militatio munerum, eo modo, quòd partim indicavi, partim explanant Scriptores nominati à me suprà num. 66. & seqq. His adde casus, quibus aut vir, & mulier, se traxerunt, & habuerunt invicem, ut solent sponsi. Menochius *cit. præsumpt. 1. num. 12.* vel se invicem nominant sponsos, & sponsas verbis, seu voce, prolatis. Menochius num. 84. seu scripto expressis. Idem num. 84. aut extat instrumentum dotale, quò exprimitur, facta fuisse sponsalia. Menochius num. 90. aut puella cœpit gestare vestes, quales solent sola sponsa. Menoch. num. 93. aut fama viciniæ constanter fert, esse sponsos. Idem Doctor n. 98. qui tametsi omnibus locis citatis hæc præsumptiones applicat solum Matrimonio, quibusque eam perspicit, habere etiam proportionaliter locum in sponsalibus. Et verò nominatiōnem sponsi, & sponsæ quòd attinet, hic noto, fuisse in hac Curia Constantiensi quendam Titium absolutum ab impetitione cujusdam Berthe, deponens illum in maritum, producentisque obis-

rogatum Titii, appellantis illam suam dilectissimam, qui tamen certò fuisset jussus eam ducere (impregnata à se, ut fatebatur uterque) si loco dilectissima scriptum fuisset nomen sponsæ. Equidem rectè scribit Mascardus *De prob. concl. 1331.* cum solus sponsi, & sponsæ consensus constituat sponsalia, merito iis fidem haberi (per se loquendo, nam per accidens est, quandoque non habenda. Suprà *Tract. 9. num. 211. in Append. lit. C.*) assertentibus, se esse sponsos, adeo ut Menochius apud eundem post Corasium scribat, eo ipso, quòd ejusmodi attestatio demonstret eorum voluntatem, dicendum esse, quòd, etiamsi verè prius non fuissent contracta sponsalia, eo ipso tamen contrahantur, quòd de mutuo desiderio, ac voluntate partium fidem faciant. Si tamen Cajus Cajam non audientem appellaret identidem sponsam, hæc nuncupatio nil obesset Cajæ. Mascard. *De probat. conclus. 790 num. 22.*

III. Indicatis hæcenus præsumptionibus adde illam, quam ex arrharum traditione, harumque acceptarum confessione tradit P. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 35. num. 5.* ubi scribit, hanc acceptationem sufficienter probari confessione partis; dicentis, se accepisse. Verum ego cum Imola, atque aliis id nego generatim, cum enim arrha, seu arrha nihil sit aliud, quam pignus, quòd datur inter sponsos in signum futuri Matrimonii. Intra num. 175. si iudex deberet stare depositione jurantis, se accepisse arrham à Cajo, consequenter deberet plenam fidem adhibere ei, jurejurando firmanti, esse sibi promissum à Titio Matrimonium; hoc autem generatim, & absolute dici nequit, tum quia juramentum litis decisivum non debet admitti, nisi adsit semiplena probatio, ut ostendam paulò post, tum quia non semper est deicendum actori, sed sæpe reo. Adde tamen, confessionem acceptæ arrhæ obesse contententi, prodesse autem actori, volentem ea uti ad probandam suam intentionem.

IV. Huc quoque refer illam præsumptionem, quam attuli, probavique suprà num. 82. de puella perhonestâ & integræ famæ, faciente non semel potestatem sui corporis, hanc enim præsumptionem etiam Doctores non expriment, ejus tamen veritatem satis ibidem probavi, secus, si aut tantum semel facta est copia corporis, aut sæpe quidem, sed à puella vel vidua non integræ famæ, aut commorante in loco, in quo puellæ per frequenter deprehenduntur pudicitiam prodessisse, quæ duæ causæ quendam iudicem Ecclesiasticum absteruerunt à definitiva sententia, induxeruntque ad compositionem persuadendam.

V. Probantur insuper sponsalia per juramentum suppletorium probationis, licet enim Gaill *Lib. 2. observat. 94.* Seraph. *De privilegio juramenti privil. 32.* atque alii communiter inscientur, ejusmodi juramento esse locum in causa matrimoniali, imprimis tamen jam dixi-

num. 75.

num. 75. causam sponsalium non esse strictè matrimonialem. Deinde Riccius in Praxi Tom. 1. Ref. 140. post Abbatem, & alios negat, illam communem doctrinam casu, quo Matrimonium est plùs, quàm semiplenè probatum e.g. per unum Testem legitimum, & alium illegitimum, aut per aliqua indicia. Tertio repugnat ea communis doctrina, si transferatur ad sponsalia, notoriè praxi Curia Constantiensis, & plurium aliarum, ut reor, & meritò sequendæ, nam generatim maximum expediendam litem remedium est juramenti religio. Text. Leg. 1. ff. De jure. jur.

91 VI. Communissima, & liquidissima probatio pollicitationis sponsalitiæ desumitur ex depositione Testium, de quorum esse ratione respectu sponsalium non satis perspicuè loquuntur Scriptores, plerique enim omnes, quos legi, expriment duntaxat Matrimonium, ut Decius, Alexander, alii in suis Abbatem, & Mascardus De probat. conclus. 1022. vel certè causam matrimonialem, ut Andreas Gaill Lib. 2. observat. 94. Seraphinus cit. privilegio 33. ejusque insignis Glossator Benekendorffius, atque alii, nihilominus tamen idem Mascardus conclus. 1331. breviter attingens probationem sponsalium, remittit pro pleniore intelligentia suum Lectorem ad priùs citatam conclusionem millesimam vigesimam secundam: proinde quæ hac conclusione statuit de Testibus pro Matrimonio requisitis, eadem vult intelligi de Testibus sponsalium. P. Thomas Sanchez Lib. 1. Disp. 18. per totam confundens causam matrimonialem cum causa sponsalium, postea Lib. 3. Disp. 41. mentem suam explicat de qualitate Testium matrimonialium, igitur quæ hi duo Scriptores tradunt de qualitate Testium matrimonialium, videntur velle extendi ad Testes sponsalium, quod ego quidem credo de Mascardo, dubito de P. Sanchez, eò quòd suam opinionem fundet maximè in eo, quòd defectus cæterorum Testium suppletur per integritatem Parochi præsentis, quæ ratio habet respectu sponsalium locum tunc solum, cum sponsalia fuere coram Parocho contracta, quod tamen plurimis in locis non fit.

92 Et verò quando Parochus interest, seu interfuit, censet Sanchez, quoslibet, quos juris naturæ non repellit, esse admittendos, quam sententiam, abstrahendo etiam à præsentia Parochi, tenet denique Mascardus citat. conclus. 1022. num. 15. cum plurimis, interim referens num. 4. permultos requirentes, ut hi Testes sint omni exceptione majores, & consequenter, ut non sint consanguinei, domestici, infames &c. Ego jam negavi supra num. 75. mihi videri firmam argumentationem à Matrimonio ad sponsalia, ideo licet fatear, consanguineos admittendos esse in Testes, quando agitur de Matrimonio jam contracto, aut etiam contrahendo, si quidem rogentur ii de consanguinitate, vel affinitate, hoc enim satis

apertè traditur in cap. Super eo. 22. De Testib. aut impedimento criminis. Infrà n. 802. in Instrucl. Clement. §. 18. si tamen sit quæstio, an re ipsa sint inita sponsalia, assentior Hostiensis apud Abbat. in cit. cap. Super eo. num. 10. Farinacio, & aliis apud Barbofam in cap. Videtur. Qui Matrim. accus. poss. num. 2. contra Covarr. in 4. Decret. p. 2. cap. 8. §. 12. n. 20. & alios nimis illimitatè loquentes, habentibus matrem, & alios proximos consanguineos suspectos saltem tunc, quando filius, aut cognatus, pro quo testificantur, est opibus, aut nobilitate inferior, aut quando multum affectant tale Matrimonium, ut etiam sentit Abbas loc. cit. & Mascardus cit. conclus. 1022. num. 25. subdens num. 27. eandem esse rationem, quando probatur, sceminam esse carnaliter cognitam, tunc enim agitur de injuria illata toti familiæ, sicut & Riccius in Praxi aurea Tom. 1. Refol. 233. eos rejicit post Abbatem, & Felinum, quando producunt Testes pro filia. Proxenetam seu sollicitatorem generatim repellunt Mascardus De probat. conclus. 1317. Cardin. Tufchus verb. Testis conclus. 200. num. 56. Farinacius Lib. 2. De Testib. quest. 60. num. 410. & singulariter in causa matrimoniali Alexander consil. 154. num. 3. Lib. 1. & sæpe alibi, itémque Decius consil. 133. num. 4. cum alii indubitanter sequendis, quando ille proxeneta, sollicitator, mediator ferventer egit officium sollicitatoris, aut facta est promissio præmii, si rem effectam daret, tunc enim redditur se suspectum, quia causam sponsalium facit sibi propriam, per ea, quæ disserunt Alexander consil. 141. num. 8. Lib. 1. & Tufchus loc. citat. num. 32. atque ita judicatum in hac Curia, censuè judicandum.

APPENDIX I. NOVI CANONISTÆ.

P Laymannus verò Tom. 2. in Jus Can. in cit. cap. Super eo, De Testib. num. 6. sic distinguit: Vel agitur de Matrimonio contrahendo, si videlicet dubitetur, an vir & mulier fidei Matrimonii dederint de præsentis, vel de futuro. Hoc casu parentes recipiendi sunt in testes, ita ut mater e. g. cum alio teste affirmante esse factam promissionem, efficiat plenam probationem. Excipe nisi filio, aut filia, quia est impar divitiis, nobilitate, honore, ex nuptiis peculiaris honor, aut incrementum accedat, tunc suspectum est matris testimonium, ut minus æstimari debeat propter affectionem. Vel agitur contra Matrimonium, quod dupliciter fieri potest: Primò, ne contrahatur, quia obstat impedimentum dirimens, hoc casu sufficere debet unius matris testimonium, seu confessio, cum agatur de peccato vitando, & honore Sacramenti servando, & ita habemus casum, in quo fides habetur uni testi etiam cum aliquo præjudicio tertii. Secundò, ut, quod contractum jam est, Matrimonium dissolvatur, propter impedimentum dirimens. Hoc casu

agitur

agitur de magno præjudicio, & ideo non sufficit unius testimonium, sed minimum duo testes jurati requiruntur, & ad tale testimonium (si dubitetur de consanguinitate, aut affinitate) præ aliis idonei sunt parentes, & propinqui. Cap. Videtur. 3. Qui Matrim. accusare. poss. & cap. Quoties. De testib.

Hæc omnia ad verbum Laymannus, quæ ideo scripsi, quia est rarus autor, ac magni æstimatus, sed & Henricus Wangnereck in illud ipsum capitulum: Videtur sentiens cum Laymanno refert verba Abbatis in cap. Super eo. De testib. loquentis de hac ipsa materia, & pronuntians: In veritate non potest dari tertia Regula, sed relinquendum est arbitrio judicis, & ex circumstantiis judicandum, an testimonium sit suspectum. Vide Barbof. in cit. cap. Super eo.

Domesticos in causa matrimoniali arcet rigidè Decius loc. cit. n. 163. & Alexand. consil. 151. num. 4. Lib. 5. loquens de Matrimonio, & idcirco rejiciens, quòd Matrimonium debeat fieri coram pluribus, & consequenter non sit unum ex iis negotiis, quæ ex se sint occulta, & proinde admittentia Testes domesticos, aut alios jure inhábiles. Quæ ratio mihi probatur, loquendo de locis, in quibus præceptum est, ut sponsalia non nisi coram idoneis Testibus, conficiantur. Idem Alexander consil. 150. Lib. 5. n. 2. contendit, nihil præbari dictis Testium tunc differentium in cortice verborum, etsi convenientium in substantia, quando interrogati, quibus verbis usi sint sponsi, præterierunt, se velle formalia referre. Mulieres huc admitti, liquet inde, quòd etiam quando agitur de dissolvendo Matrimonio, habeantur pro majoribus omni exceptione. Covarr. cit. n. 20. quem sequitur Sanchez De Matr. Lib. 2. Disp. 45. num. 30. Quid de matribus, & sororibus peculiariter sentiendum sit, reculi ex Laymanno in precedente Append. Hæc de probatione sponsalium, ex quibus petitur responsio ad sequentem

Quæstionem à duobus propositam.

93 Quid agendum, quando sponsa affirmat Matrimonium sibi à Sricho promissum sub conditione copulæ carnalis, & ideo permissa, sponsus autem confitens copulam, negat promissionem? Non enim potest illa per Testes, aut alias probationes probare id, quod contra istum asserit, super se ergo videtur juramentum sponsæ, utpote ætrici & probanti deferendum, non verò sponso (nisi hic ultro juramentum purgatorium facere velit.) utpote reo, & in possessione sua libertatis existenti, quamdiu sponsa non probat promissionem, per quam sponsus ex possessione libertatis deturbetur.

Fuit hæc quæstio viro quidam docto à viro gravi: ab eodem viro docto proposita mihi verbis huc translatis, ad quam ex dictis respondeo in primis, juramentum suppletorium probationis, decisivumque litis non esse aut reo, aut ætrici deferendum in hisce præcitè circumstantiis, etenim tali juramento (alia est ratio juramenti purgationis) non est locus, nisi actor suam intentionem probet semiplenè. Maranta in Speculo Parr. 6. Princip. in 9. acti. Seraphinus De privilegio Juramenti privil. 33. n. 5. Benekendorffius in Seraphinum cit. cap. 33. num. 82. asserens, hoc esse indubitatum, quæ semiplena probatio non fit, nisi vel per unum testem omni exceptione majorem, Seraphinus loc. cit. num. 6. vel per famam, vel per præsumptiones, quamvis utique fama non semper efficiat semiplenam probationem, cum non efficiat in criminalibus, horumve conditionem, quoad probationes, sequentibus. Farinacius in Praxi criminali, Lib. 1. Tit. 5. quest. 47. num. 54. & seqq. sicut hæc quævis præsumptio, sed solum vehemens. Glossa, & Grat. apud Seraphin. num. 53. seu bona, Gloss. in cap. fin. De jurejurand. efficit semiplenam probationem. Quamvis autem Doctores, quòs fideliter refert, sequiturque Benekendorffius loc. cit. num. 38. communiter negent, esse ad famam etiam plenè probatam deferendum juramentum suppletorium probationis, nisi in rebus modici momenti, ut limitat Fulvius De probat. Lib. 1. cap. 49. num. 54. attamen contrarium reneant nonnulli apud Seraphinum. loc. cit. num. 34. & n. 33. haud sanè improbabiler. His addo: sicut Doctores scribentes de plena probatione, atque inter hos Andreas Gaill Lib. 2. observat. 94. pronuntiant, illam denique censeri plenam, quam judex ipse, omnibus perpensis, habet pro plena, favetque apertè huic doctrinæ tum cap. In nostra. 32. De Testib. & atest. ibi. Ad multitudinem tantum respicere non oportet, sed ad testium qualitatem, & ad ipsorum depositam, quibus potius lux veritatis affulsit, & quibus motum animi sui convenit judicem informare, tunc id, quòd infrà num. 640. in Append. lit. c. referam ex Engelita vicissim habenda est illa probatio pro semiplena, & sufficiente ad plenam probationem, si superveniat juramentum, quam sapiens judex, aut stylus alicujus Curia habet pro tali. Et verò quia Germani nostri summè horrent perjurium, præsertim in judicio commissum, ideo judices nostrates sunt faciliores ad deterrendum, vel admittendum juramentum, seu suppletorium, seu decisivum, quam permittant scriptores, atque ideo faciunt, ut juxta legem unic. Cod. De jud. tantò citius finem imponant litibus cum utriusque partis satisfactio.

Unde admittunt in sponsalibus ejusmodi juramentum, ut jam monui supra num. 76. sicuti fortè nec stant judicio Glossæ apud, & cum Fulvio Lib. 2. De probat. cap. 46. num. 104. negantis,

Kk

gantis,

gantis, juramentum suppletorium deferendum illi, contra quem militat aliqua juris præsumptio. Porro actorine, an reo sit deferendum, explicant cum Menoch. *De arbitrar. jud. Caf. 190.* & *De præsumpt. Lib. 1. præsumpt. 82. & 83.* autores partim hætenus citati, partim scribentes in *cap. fin. De jurejurand.* in quo capit. multum permittitur arbitrio prudentis iudicis, ibique notat Barbosa, juramentum suppletorium esse reo, non verò actori deferendum, quando actor unam probationem pro se habet, & reus alteram, cum iudex debeat esse propensior ad liberandum, quàm ad condemnandum. *Textus in cap. Ex literis. De probat. Vide infra num. 189.*

95 Ad præsentem verò Casum quod attinet, patet ex dictis, defuisse illi puellæ atrici omnem semiplenam probationem, si præcité stetur narratione facti, ac proinde non fuisse ipsi deferendum juramentum in supplementum probationis. Nec etiam deferendum fuit reo, quia, actore non probante, etsi ipse reus nihil præstiterit, absolvendus tamen est. *Text. cit. cap. fin.* Sed nec purgatorio juramento erat propriè hic locus, quandoquidem actor non accusabatur ullo crimine, juramentum autem purgationis respicit amotionem suspicionis de commisso delicto, ut liquet vel ex Rubrica. *Titul. De purgat. Canon.* Unde manifestè sequitur, fuisse illi puellæ imponendum silentium, imò condemnandam fuisse in expensas, veluti litigatricem temerariam. Aliud censerem, si quas pro se præsumptiones ipsa attulisset, e. g. illam, de qua supra num. octogesimo secundo, tunc enim vel illi, vel actori deferri potuisset juramentum suppletorium juxta paulò antè dicta: ad quod tamen juramentum non fuit, etsi ad id scie offerens, admissus Anno 1665. quidam, qui, ut præsentem sponsam adigeret ad nubendum sibi, paratus erat jurare, illam fuisse carnaliter à se cognitam. Sanè in eum quadrabat notum illud ex *Leg. Transactio. Cod. De transf.* Allegans suam turpitudinem audiendus non est. Cæterum notant DD plenam probationem non elidi nisi aliâ plenâ. Fagnanus in *cap. Lator. Qui filii sint legit. num. 53.* & probationes invicem conquassari. Idem *ibid. numero 47.*

APPENDIX II. LITIGIOSA QUADRUPPLICITER.

a PRævideo quidem futuros, qui imbuti, vel inducti genio Manriqueano, de quo nobis sermo tam multus, & necessarius in *Vindiciis Theologicis* adversus nonnullos IGros, seu in *Tract. 2. Quinarii*, fugillaturi me sint, quòd ego hoc loco, ac pluribus aliis proponam, decidamque Casus forum spectantes externum, adeoque decidendos ex principiis alterutrius Juris, non autem Theologicis, perinde ac si forem planè vel ignarus, vel immemor illius nunc trivialis seu moniti, seu imperii: *Trac-*

tent fabrilis fabri. Hanc tamen fugillationem confutatam auctoritate Eminentissimi Cardinalis de Lugo in *Respons. Moral. Lib. 4. dub. 34. num. 6.* adeò non moror, ut insuper hoc ipso loco sim propositurus, expositurus recens factum, agitatam in uia ex illis Curiis, è quibus ad me transmissi permulti eorum Casuum, qui hoc volumina continentur, atque ea etiam de causa, quòd experienciâ meâ, alienâque doctus sim, haud rarò Professores Theologiæ etiam, nondum magno usu peritos, nondum scientiâ Juris, nisi tenui imbutos, fatigari huicmodi quaestionibus, nec posse absolvi negare suam operam, idcirco quòd id loci non reperitur, qui aut verosimilius, aut sincerius, aut cum majore apparatu librorum necessariò consulendorum, responsurus videatur. Quo igitur uni, aut pluribus ex hisce, aliisve eorum similibus præferam aliquam faculam, exhibeo tam multas quaestiones, foro *fori* potius, quàm foro *poli* servituras, unâ cum suis solutionibus, nam inter has tangit illud forum hic

Casus Mundus Mundis.

Hæctor ad stirvam educatus fatetur, sed agrè, & multum cunctabundus, se de nocte venisse ad Herulam, decumbentem in lecto, petiisse admitti ad lectum, repulsam quidem passum, nihilominus tamen denique admissum, impetrâsseque ab Herula copiam sui corporis, ita tamen, ut eam non defloraverit, quia non impregnavit. Post alios quinque articulos Interrogatorio adjectos, revocat, etiam sub jurejurando, illam de fornicatione confessionem, negatque, se membrum (s. h.) immisisse in vas muliebri, sicut & se dedisse fidem matrimonialem. E diverso Herula tenuis quidem fortuna, & aliâ honesta, & bona fama affirmat, se ab eo verè cognitam, sed non prius, quàm sponderet ille sibi Matrimonium in futurum. *Quæritur igitur, cui fides habenda in utroque puncto, seu articulo?*

Respondeo, videri habendam Herulæ in utroque, & quidem in primo idcirco, quòd licet Alexander *Lib. 1. cons. 34. n. 1.* post Glossam & alios, quos sequitur etiam Mascardus *De probat. conclus. 348. num. 55.* doceat, esse stantem confessione, aut negatione rei posteriori, quando priorem contrariam revocavit in continenti, ut loquitur Alexander cum communi, seu antequam ea redacta esset in scriptis à Notario, ut loquitur idem Alexander, Mascardus, & alii, attamen hæc doctrina non videtur mihi habere locum in hoc Casu, nec enim potest dici revocasse in continenti, aut antequam Confessio sit redacta in scriptis, qui revocat post alios quinque articulos, seu

negatos, seu affirmatos, siquidem propriè id solùm dicitur fieri in continenti, quòd fit nullo actu interjecto. Optimus text. in *Leg. Quod ait lex. §. fin. ff. Ad leg. Jul. De adult. ibi. propè uno ictu, & uno impetu.* Tiraquellus in *Leg. Si unquam. verb. revertatur. num. 114.* Et notarius foret meritò privandus suo officio, si relationem in acta differret in tantum temporis spatium, quantum occupant quinque interrogationes, & totidem responseiones, quis enim (ut alia omittam) prudenter ei crederet testantem de formalitate (à qua sæpissimè unice pendet tota controversia, ut norunt omnes practici) verborum prolatorum ab alterutra parte?

d Accedit, quòd & magis credatur deponenti contra se, quàm pro se. Aymon. *Cons. 6.* & exprimat in specie facti, quòd agrè & diu cunctabundus fassus sit, se fornicationis peccatum patrâsse cum Herula, quæ cunctatio est signum magnæ deliberationis, & reluctationis, reluctatio autem signum, quòd aliquamdiu pugnaverit contra conscientiam arguentem peccati, id est, agrè paruerit conscientie incitanti ad manifestandum crimen, quia igitur propria confessio est omnium probationum firmissima, debet dari priori confessione, sicuti absolute tradunt Gloss. *cap. Veniens 2. Abbas cap. Cum in tua. De testib.* & alii permulti apud Gabrielium *Lib. 7. concl. 29. num. 1. vers. contrarium*, quando testis (eodem est ratio Rei, seu Actoris) in judicio contraria deponit, & meritò, cur enim habeatur fides per juro? Qualis præsumitur is, qui manifestè sibi contradicit in eodem judicio: Vide dicta in *Tract. præced. in Append. ad Cas. XVII. n. 449. lit. L. & M.* ubi refero insigne pronuntiatum Juris apprimè huc faciens. Adde, quòd contraria dicens non audiat. *cap. Sollicitudinem. De Appell. §. fin. & ibi Glossa.*

e Jam quòd attinet alterum articulum, scilicet fidem de Matrimonio datam, idcirco arbitror, esse potius assertione Herulæ, quàm negatione Hæctoris standum, quia in specie facti exprimitur primo, Hæctorem non fuisse ad lectum admittum, nisi post repulsam semel factam, ex quo inferitur, Herulam fuisse nequaquam petulantem impudicamve puellam. Exprimitur secundo, fuisse honestam, adeoque bonæ, integre famæ puellam. Exprimitur tertio, fuisse pauperem. Quarto, Hæctorem jurejurando suâ quoque prioris confessionis revocationem firmâsse. Ex his omnibus deduco, annuendum esse Herulæ deponenti Hæctorem in maritum 1. Quia licet testimonium viri sit per se loquendo præferendum testimonio mulieris. Abbas in *cap. Forum. De verb. signif.* attamen testimonium seu viri, seu foeminae integræ fidei præferendum est testimonio viri perjuri, quia hic nullam meretur fidem, *cap. Testimonium. De testib. Zahnnius De mendacio Lib. 3. capit. 20. cum aliis communiter.* 2. Quia plus creditur

ei, pro quo stat præsumptio, quàm ei, pro quo nulla. Aymonius Craverta *cit. cons. 6.* nullam autem præsumptio stat pro Hæctore, magna valde pro Herula, scilicet desumpta ex communiter contingentibus, quæ præsumptio concludit in materia probationum, sicuti multis instantiis declarat Nicolaus Everhardus *loco 102. seu à communiter contingentibus*, etenim à solitis fieri validum est argumentum. Barbosa in *Locis comm. arg. loc. 120.* referens plurimos hoc loco usos, in materiis gravissimis, accidit autem communissimè, ut puellæ bonæ famæ, & quæ non nisi precibus inducæ consentiant in copulam, revera non consentiant, nisi prius datâ fide in Matrimonium de futuro, sicuti probavimus supra, & puto, testarentur arcani simul, publicique iudices, si interrogarentur, certè Menochius referendus *num. 276.* diceret, stare pro hac præsumptione juris, & de jure, & singulariter, quando ea sunt admodum tenuis fortunæ, habentque occasionem aliquantum emergendi è sua paupertate, tunc enim vel maxime intendunt jacturâ (si aliter nequeant) suæ virginitatis comparare nuptias honestiores. Denique deponens in causa favorabili, antefertur deponenti contrarium. Felinus *cap. In nostra. De testibus paupertas verò, & ereptæ virginitatis compensatio qualis qualis, est utique causa favorabilis.* Cum autem in specie facti proposita mihi non adferatur quidquam eorum, quæ sæpe moventur contra indubitatas quoque promissiones sponsalicias, non satis video, cur Hæctor, & Herula (quos suppono præmississe juramentum Calumniæ, aut etiam malitiæ) non declarentur esse legitimi sponsi, atque ideo existimavi, posse judicem salvâ conscientia condemnare Hæctorem ad traducendum in penates suos Herulam, quæ tamen rationes non sunt, adeò prægnantes, quin ob favorem libertatis potuerit fortassis excusari, si absolvisset illum Reum. Audi enim, Hæctor, quid censuerim ipse de hoc

Non multum ab simili Casu.

Cum enim parentes, ac fratres Serapidis testarentur, se sponatrem sponatrem Serapidi Matrimonium, si eam defloraret, atque impregnaret, sponatrem autem non quidem inficiaretur, se fecisse nullam absolutam, conditionatamve promissionem, sed tantum diceret, se revera nihil scire de hac, aut illa promissione, existimavi ego, judicem posse in utroque foro excusari, si sponatrem absolvet ab impetitione Serapidis.

Ratio erat, quòd videretur mihi non satis probata per testes, vel per præsumptiones illa sponsio. In primis enim, tamen parentum, fratrumque testimonium accipiat in aliquam

probationem, quando est quæstio de consanguinitate, aut affinitate. Suprà in *Append. 1. Leg. Etiam matris. ff. De probation.* in aliis tamen causis civilibus repelluntur à testimonio dicendo partim suprà n. 92. partim in *Quinario Tract. 5. cap. 42. num. 67. & 72.* singulariter quando agitur de ipsorummet honore, ut agitur in Casu præsentis. Deinde videbatur mihi periculum, quod id testarentur. Quomodo enim potuerunt testari, nisi Sosipater dixerit. Serapidi in præsentia eorum: *Promitto, fore, ut te ducam, si te desloravero, & impragnavero? Quis verò unquam auditit ejusmodi promissionem seriam (jocosa non ligat) coram tot, ac talibus factam ab homine sobrio? Si ab ebrío facta est, non obligabat per ea, quæ distulero in Tract. 5. Quinario cap. 25. n. 2. & seqq.* Et verò fuisse ebrium, si promisit seriò (eà ferietate, ut sic loquar, quæ inest vino madidis) sit mihi inde verosimile, quod asseruerit constanter, se ignorare, utrum pollicitus sit nec ne, meminisset autem absque dubio, si rationis compos eructasset illa insulsa verba: & nemo nisi vel ebrius, vel summè impudicus jungat coram testibus præsertim talibus, pollicitationi de ducenda in casu deslorationis, conditionem insuper imprægnationis, quasi verò non sufficiat desloratio? Quare autumo, testimonia parentum, ac fratrum esse rejicienda.

h Potuit quidem fieri, ut Sosipater Serapidem sæpius conveniret, quam par erat, veritiquè parentes naufragium pudicitiae, ei dixerint, se ob illud periculum ægre ferre tam frequens commercium, ipse autem repoñerit, si suum, ut loquuntur, honorem auferret filiae, haud dubiè duaurum esse in uxorem, at ejusmodi verba nequaquam constituebant promissionem propriè, & verè sponsalitiã, ea etiã de causa, quod nullo modo sequatur, filiam tunc repromississe. Vide dicta suprà *Casu 1. num. 21.* Deinde id ipsum videtur mihi dicendum de assertionem Serapidis, si non præterdat ipsa, etiam promissionem fuisse sibi alio tempore, & occasione factam. Ratio quippe, ob quam credo, illa verba non fuisse prolata, nisi vel à temulento, vel joco, militat contra Serapidem quoque.

i Accedit, quod videatur mihi, fidem habendam Sosipatri neganti, se scire quidquam de illa promissione. Si enim fuisset memor, se promississe, potius negasset *absolutè* factam esse à se pollicitationem, etenim ex una parte nemo est tam hebes, quin noverit, parisi perjurii esse juratam negationem facti veri, ac negationem scientiæ de eo facto, ex altera autem parte, præsumitur quisque è duobus mediis seu licitis, seu illicitis arripere illud, quod magis conducit intentioni, siquidem non sit difficilior, aut incommodius altero, juxta illud Tullii *De offic. Lib. 3.* effatum: *Ompes expetimus utilitatem, & ad eam rapimur, quia scilicet totum inter homines spebus agitur.* Salvianus Mas-

filienfis *Lib. 2. Ad Carolic. Eccles. sub fin.* præsumptio autem, quæ in naturæ affectibus fundatur, rarò fallit. Fachineus *Lib. 8. cap. 64.* At qui negatio absoluta promissionis magis conducit ad elevandam fidem partis adversæ, quam negatio scientiæ per se loquendo. Cum igitur Sosipater prudenter supponatur non meminisse datæ fidei matrimonialis, prudenter infertur, vel dedisse in ebrietate, vel penitus non dedisse; est enim improbabile, illum rei tantæ & coram tot testibus seriò gesta fuisse immemorem, & Serapidem non revocasse ei in mentem illa verba tam rara, & inusitata in indicatis circumstantiis.

Ad do tamen. Si Serapis, priusquam cognosceretur à Sosipatre, fuit virgo honesta, bonæque famæ, & non semel, sed sæpius, & quidem post aliquam reluctationem cognita à Sosipatre juvene melioris conditionis, seu fortunæ, asserat autem eadem Serapis, illam promissionem factam esse sibi in cubiculo, in lecto &c. priusquam admitteret Sosipatrem ad amplexus illicitos, posse judicem stare ejus verbis, cum præter ea, quæ nos n. 82. *vers. Altera ratio, & in Casu preced. n. 95. in Append. lit. F.* produximus, illa tergiverfatio Sosipatris, non aut *absolutè* negare, sed usi negatione recordationis, pollicem faciliè eidem judici attendenti ad vultum, oculos, vocem, alios gestus Sosipatris, injicere, non vanam suspensionem fraudis, etenim debet ex his judex sæpe arbitrium formare. Fachineus *Lib. 9. controuv. cap. 84.* Accessisset hisce omnibus consideratio judici Ecclesiastico familiaris, si officio suo coram Deo rectè fungi velit, consideratio, inquam, prolis in utero se habentis, sicuti mortuus in tumulto, mortui autem sunt inter miserabiles personas miserabiliores, & sub protectione Ecclesiæ, ut observo, & probo in *Quinario Tract. 5. cap. 50. n. 22.* proindeque bonum prolis permagni sit à Theologis. Infrà *num. 196.* Et denique huc facit doctrina, quam ex Menochio referam infrà *num. 276.* à qua ægre discedo. Quapropter liquet à fortiori, quid fuerit respondendum ad hanc

Novissimam Quæstionem.

A *N stari possit securè juratis, ac omnino verosimilibus verbis Mævia, à Titio deslorata, imprægnatæque, asserentis, sibi quoque promissum Matrimonium, quod quidem ipse non negat expresse, sed solum ignorare se dicit.*

Respondendum quippe est affirmativè; tum propter rationem *lit. K.* insinuatam, aliãque superius expressas: tum quia deponenti verosimilia credendum est, donec verosimilitudo elidatur. Everhardus in *Loco à Verosimili, supponitur autem in Casu, depositionem Mævia*

Mævia esse omnino verosimilem, tum quia taciturnitas habetur pro confessione, quando agitur de præjudicio generando sibi. Decius in *Reg. Qui tacet. 43. in 6.* siquidem taciturnitas etiam in præjudicialibus habet in judicio vim consensûs. Felinus *cap. Proposuit. De probat. & cap. 2. De accus. in 6.* & Aufrerius Tolosan. *Quæst. 235.* tametsi repugnet Tiracquellus *De Reract. §. 4. Glossa 4. num. 35.* ex *Leg. Invius. De procurat.* Universim autem circa Casus hîc memoratos, aliòsque similes, quando videlicet alterutra pars constanter negat, esse datam à se fidem matrimonialem, videturque ægerimè paritura sententiæ compulsiore ad nuptias, observo, dandam esse operam judici, ut suadeat vel integram remissionem sine compensatione, vel compositionem, partim ob favorem libertatis in hac singulariter materia, partim ob metum infelicis exitûs, quem parere solent coacta Matrimonia *cap. Requisivit. De spons.* Vide dicta suprà *num. 128.*

Sed prius nota illum, qui hisce omnibus jam ab amanuensi descriptis, est mihi scripto transmissus

Casum impudicorum.

A *Fra mulier soluta, sortisque plebeja, eniitur infantem, hujusque patrem nominat Adrianum, & ipsum ruri natum, addens, hunc spondisse sibi, priusquam faceret ei copiam sui corporis, Matrimonium, si evaderet prægnans. Adrianus negat, se esse patrem 1. Quod habuerit cum Afra copulam solum imperfectam. 2. Quod hanc ipsam habuerit duodecim circiter mensibus ante puerperium Afra: inficiatur insuper, se expressisse eam solam conditionem, siquidem addiderit hanc: Si amorem tuum non converteris in aliud, convertisse autem, eò quod alium admisit in suum lectum, & quidem bis, feceritque ea, quæ tunc solent. Afra non negat quidem illam admissionem, at pernegat, esse quidquam inhonesti gestum. Quid hic obligatio nis? quid juris?*

Respondeo: Hæc utraque quæstio proponitur in ordine ad forum vel *internum*, vel *externum*. *Internum* quod spectat, est Adrianus, supposita veritate narratorum, liber onere habendi pro suo illum infelicem fœtum, utpote qui nequit concipi, nisi ex copula perfecta. Suprà *Tract. 9. num. 390.* Quod si ponamus, fuisse perfectam, debet Adrianus probè se reflectere, & expendere, quousque se infra mensè duodecim, perfectum, vel imperfectum extenderit intercapedo temporis, à puncto nativitatæ ad eam copulam: etenim observavi suprà *Tract. 6. num. 421.* quò minor

est is numerus, ad quem ponitur, exprimiturque dubitativa particula *Circiter*, eò minorem infra eum dubiè signari; est autem numerus duodenarius parvis annumerandus, igitur nequit infra eum prudenter designari, nisi undenarius, vel denarius, & quidem non nisi undenarius in præsentis materia. Cum enim soleant (expertus loquor) rustici juvenes computum temporis, ex quo exercuerunt ejusmodi actiones, instituire cum reflexione ad festa (hæc esse gulæ irritamenta, & luxuriæ occasionem, demonstro in *Quinario Tractat. 5. cap. 45. num. 113. & seqq.*) in, aut circa quæ patnaverunt eas, non est verosimile, quod Adrianus, (cùm revera dubitet, utrum plures, aut pauciores, quam duodecim menses effluerint, inter suum cum Afra lascivum commercium, Afræque partum,) ambigat, utrum solum decem nec ne? Si quippe de decimo ambigeret, diceret potiùs: *undecim circiter*, potest igitur salvâ conscientia credere, lapsum esse plus temporis, quam decem mensum, effluxisse duodecim planè, aut ferè integros imprudenter crederet, seu præsumeret, nisi adminiculetur Afræ peculiaris aliqua conjectura, sicuti enim in dubio non est *absolutè* præsumenda mutatio, præsertim peccaminosa, ut frequenter, & necessariò memini in præsentis Volumine, ita nec præsumenda citior, seu prior tempore, sed serior, tardior, recentior, atqui si Adrianus præsumeret in ejusmodi dubio, suum cum Afra congressum contigisse intra duodecim mensem, hoc ipso etiã præsumeret, se citius de modesto, pudicòque mutatum fuisse in pullum Veneris, quam si ea mutatio peracta fuisset mense undecimo adhuc currente, & nondum decursò.

Quòd si ita præsumat, subsumet, se non habendum esse pro genitore illius prolis, adeoque se non obligari ad sequendam illam pratico-speculativam opinionem Doctorum, qui, ut retuli in *Quinario Tract. 5. cap. 28. num. 25.* cum pluribus apud Menochium *De arbitr. Judic. Cas. XIX. num. 34. & seqq.* (ubi pereruditè disserit de numero mensum sufficientium, necessariumve ad rectè pronuntiandum, litne quis conceptus ex legitimo, an illegitimo congressu) censuerunt, etiam undecim mensibus integris, aut pene integris, imò duodecim, tredecimve post conceptionem edi posse prolem vitalem, etenim Adrianus noster licitè accommodabit se in praxi contrariæ sententiæ ejusdem Menochii, ac multorum aliorum, ea etiã de causa, quòd, tametsi ponamus, id aliquando (sicuti reipsa Galliæ Parlamenta pronuntiârunt de Henrico Borbonio Principe Condæo, cujus mater matrona multò honestissima eum fuit enixa decimo tertio mense post fata mariti) contigisse, attamen ejusmodi casus post decimum mensem, & quatuor, vel quinque dies undecimi, sunt aded rari, ut possint eis applicari, saltem quando mater est

malæ famæ, ut hîc, illa duo effata Bartoli, & S. Antonini, quæ usurpavi supra *Tract. 4. num. 170.* & eam ob rem præfens Casus jure appellari multò rarissimus,

Accedit, quòd in dubio probabili, utrù quis sit tuus filius nec ne, non tenearis cum ante sententiam judicis alere, seu exhibere, ut loquar cum Ulpiano *Leg. Si quis à liberis. ff. De agnosc. & alend. Liberis.* Doctores, & rationes attuli *cit. cap. 28. Quinarius scđ. 3.* Sanè ea, quæ raro eveniunt, non debent præsumi, sed probari, saltem quando raritati jungitur defectus integræ famæ, ut in præfenti Casu jungitur. Si tamen integritas famæ jungatur partui conjugatæ, edito vel septimo (qui tamen est plerique fatalis) mente initi Matrimonii, vel ex quinquagenaria (juxta communem decursum infœcunda) præsumitur legitimitas. *text. express. in Leg. Seprimo mense. ff. De stat. homin. & Leg. Si sterilis. in princip. ff. De action. empt.* Iuntque hi duo Casus, ob quos Peckius in *cap. Inspecimus De Regul. jur. in 6. num. 15.* censet, esse recedendum ab illa Regula, statuente, ut inspiciamus in ferendis sententiis ea, quæ plerumque sunt, non autem, quæ raro, & sic puto, intelligendum esse P. Haunoldum post hæc scripta lectum à me, & *Tom. 1. De justit. Tract. 4. num. 136.* multum, & meritò, patrocinantem præsumptioni de legitimitate & n. 135. præmittentem, Physicos, ac Medicos esse in casu occurrente consulendos.

Jam verò, quòd attinet præmissionem matrimonialem, ideo cadit ejus obligatio, quòd Afra admittendo in lectum bis alterum juvenem, ita reddiderit se vilem, & suspectam de oculis, turpibus tactibus, & ipsa quoque copula, ut & meritò præsumatur transfussissimum animum in alium, & etiam demptâ hac præsumptione, possit repudiari, per ea, quæ tradam infra ex communi *num. 328. & 329.* Dum verò Adrianus expressit duas accidentarias peculiarésque conditiones, quibus servatis erat duxirus Afram, non exclusit generales, & quæ per se, aut aliunde insunt contractui, qui enim è duobus exprimit unum, tacito altero (idem dic de exprimente duo, & tacente unum, per se intellectum) non censetur excludere hoc unum, seu alterum, per aliam dispositionem inclusum. Barbosa in *cap. Nonne. De præsumpt. num. 4.* post Menochium ibi citatum, adeoque locum hîc non habet Regula de exceptione firmante Regulam in contrarium.

Transeundo autem à foro interno ad externum, ambigendum non est, quin Judex teneatur Adrianum absolvere ab obligatione ducendi Afram, ob rationem paulò antè allatam in favorem Adriani, utpote quæ obtinet in utroque foro. Quin imò propter hanc tantam impudentiam Afræ jam obstrictæ Adriano, rediùs prouitabit Judex, eam ipsam fuisse turpiter cum alio commixtam sub septimum, vel

nonum mensem ante partum, quàm ex Adriano concepisse decem integris mensibus, & aliquot diebus antè. Cùm enim nequeat hanc de filiatione litem terminare nisi præsumptionibus, teneatur procedere secundum fortiores, eæ verò sunt fortiores, quæ verosimiliores, verosimiliores autem, quæ petuntur à longè frequentius accidentibus, quemadmodum haud semel repeto in hoc, & superiore tractatu ex mente practitorum, theoreticorumque jurisperitorum, & liquet ex notatis *cap. Inspecimus. De Reg. jur. in 6.* longè autem prudentius contingit, ut ejusmodi lascivæ mulierculæ patrent prorsus occulte unam, alteramve fornicationem, quàm ut post exactum decimum mensem pariant. Fecit Afra tam parvi suam virginitatem, ut eam prodegerit non habendo ullam prorsus illius rationem, sed solum confusionis, id est imprægnationis, ut deducitur ex specie facti. Quid ni igitur judex prudentius præsumat in allatis circumstantiis, eam id ipsum commississe cum alio, quòd cum Adriano? Junge his, quòd *Tract. præced. Cas. XXVII. n. 449. in Append. lit. ff. attuli ex Cardinali de Lugo.*

At Afra præterit, Adrianum usum fuisse suo corpore novem mensibus ante puerperium, illine, an Adriano habenda fides? Respondeo, quandoquidem etiam reus teneatur probare suam exceptionem. Infra *num. 183.* atque intentionem, in qua se fundat, *ibid.* Adrianus autem se fundat in spatio undecim mensium, debet & ipse id probare, probabit verò in primis demonstratione physica, si ostendat, sub illud tempus non potuisse propter morbum, vel absentiam habere ejusmodi commercium cum Afra. Probabit deinde argumentum morali, id est juramento suppletorio probationum, etenim esse ipsi potius, quàm Afræ deferendum, liquet ex iis, quæ proferam infra *n. 180.* præsertim si illi dictis jungatur indicata superius præsumptio, aut certè vehemens suspicio, quòd Afra sæpius vulgaverit suam pudicitiam, erit enim, ut sic notabiliter nigrioris famæ, minùsque digna fide, quàm Adrianus, qui quidem Adrianus meritò exploderetur, si factam congruo tempore copulam falsus, addat, fuisse solum imperfectam. Suprà *n. 130.* premet etiam illum bonum prolis, alioqui carituræ patre, à quo alatur, Christianæque educatur, qua de re nos in *Quinario cit. cap. 28. num. 89.*

APPENDIX APPENDICIS.

Dixi in præcedente *Append. lit. K.* judicem, qui suo munere vult solerter fungi, dum examinat seu actorem, seu præcipuè Reum, debere nonnunquam observare vultum, oculos, vocem hujus & illius, ex his enim vehementes conjecturas patrati, vel non patrati facinoris crebro desumi posse, ut fert commune judicium Theoricorum, æquè ac practitorum Jureconsultorum, qui absque dubio etiam fa-

tebuntur, circumstantiæ loci, ac temporis esse quandoque plurimum tribuendum. Quam in rem accipe hunc

Casum Ragusanum.

Quoties sacerdos sacram elevabat hostiam clamabant: Misericordia, atque percutiebant pectora manibus in calum sublati. Quo tempore non nemo, qui gravioris cujusdam insimulabatur delicti, ad testificandum innocentiam suam publice protestabatur coram supremo illo omnium iudice in ara presente, se culpe illius, cuius accusabatur, minime reum esse, & hoc cum ea ingenuitate, & candore, ut facile omnes intelligerent eam protestationem esse omni probatione potiore.

Est hoc testimonium simul & judicium Religiosissimi, verèque doctissimi sapientissimique P. Julii Mancinelli. Etenim P. Jacobus Cellesius Vita illius scriptor in præmio sic præfatur: Quidquid in ea (Vita venerabilis P. Julii) percensèbo, fideliter ex ipso P. Julio mutuatus sum, quo teste fideliorè, vel scientiorè, ac veriorè desiderare non possum.

Igitur censuit hic humanà, divinæque sapientiæ clarissimus vir, & eorum locorum, Turcicis excursibus obnoxiorum, atque gemenium, Ragusano Archiepiscopo subjectorum, quasi Apostolus, illas circumstantias loci, temporis virtutisque conformationis potuisse ab illa tota communitate, communitatitque Præfide haberi pro plena (nisi fortè duo testes omni exceptione majores contrarium edixissent) innocentie probatione.

Quod exemplum refero ego non modò ad confirmationem doctrinæ insinuatæ *cit. lit. K.* sed etiam idcirco, quòd sit valde conveniens, ut viri Religiosi suas profanas (ut est ea, quam adeò prolixè hic persequor) commentationes quandoque, si ita res ferat, condiant parergis spiritualibus, ut vocamus seu adjunctis. Porro hanc narrationem reperies in *Lib. 1. cap. 8. Vita illius Viri Apostolici.*

HABILES AD SPONSA-

L I A.

C A S U S I I I.

Verus, & Communis.

S U M M A R I U M.

Casus sponsalium contractorum, repugnantibus parentibus, approbatorum tamen à Curia Episcopali. 96.

Quinam sint habiles ad sponsalia? 97.

An ligati voto Castitatis, aut Religionis? 99.

An volentes nubere heretico? 101.

An non habentes consensum parentum? 102.

Quid si hi sint injustè impedituri Matrimonium? 103.

Quid si timeantur graves iræ? 106.

Declaratur casus scandaloso? 107.

An valeant Leges permittentes exheredari, qui contrahunt, in vitis parentibus? 108.

Resolutio Casus n. 96. propositi. 111.

Quæ atas sit idonea sponsalibus? 113.

An cæcus, surdus, mutus validè celebrent? 115.

Callimachus honesta familia, & fortu 96
ne desponsavit sibi Calphurniam virginem aliquantò honestioris familiae, aliquantò etiam lautioris fortune, id fecit tamen, insciis parentibus, & idcirco non interrogatis, quòd scirentur, non esse daturi consensum, tum propter illam aliqualem, etsi non magnam, inæqualitatem, quam expressè, tum quòd Callimachus esset aliquantum impetuosus, sat biliosus. Ubi rescivit pater Calphurnia facta esse sponsalia, non tantum excaudit summopere, sed fuit seriò minatus filia, se illam præteriturum in testamento, nisi nuntium mitteret Callimacho. At cum hæc mittere nollet, adviit sedem Episcopalem, postulavitque, ut hæc sponsalia dirimerentur. Quia tamen non impetravit, quòd petebat, non tantum noluit honestare nuptias suæ, suorumque præsentia, sed perstitit in proposito exheredandi filiam, vix tandem post aliquot annos persuasus à quodam Societatis nostræ Sacerdote, ut animum mutaret. Queritur, an Calphurnia potuerit salvà conscientia contrahere illa sponsalia? Apparens Calphurnia agere, quæ egit, & universim quam persone possint cum hac, aut illa inire contractum sponsalium?

Narro, quòd Annis ab hinc plus sexaginta factum ab iis, quos indicavi, quos omnes novi, qui omnes jam pridem excesserunt è vita, & quorum causa jus manifestabo, *num. 111. & seqq.* postquam attulerò in medium generalia fundamenta dissolvendi hunc, atque alios casus de valore sponsalium, & parentum contradictione.

Queritur ergo I. Generatim: Quinam sint 97 habiles, & inhabiles ad contractum sponsalium celebrandum?

Resp. Generatim omnes illi, & ferè soli sunt jure naturali habiles, qui possunt validè, & licitè inire Matrimonium, & consequenter omnes illi, & ferè soli sunt jure naturali inhabiles, qui nequeunt sine peccato nuptias celebrare.

brare. Parebit veritas hujus responſionis, ubi deſcenderimus ad particularia impedimenta, ſeu inhabilitates.

Dixi: *Jure naturali*, nam pueri ſunt ante expletum primum ſeptennium jure *Eccleſiaſtico* inhabiles ad ſponſalia, & quidem, etiam ſi malitia ſuppleat etatem, juxta Sanchez, & alios bene reſutatos ab Hurtado *De Matrim. Diſp. 1. diſp. 14.* & tamen non peccant, etſi contrahant, ut videbimus inferius. Dixi: *Fere*: nam in decurſu adferemus duos caſus, quibus Matrimonium eſt licitum, imò præceptum, licet ſponſalia fuerint illicita.

98 I. Itaque non ſubſiſtunt ſponſalia illorum, qui nunquam poſſunt licite, aut valide copulari Matrimonio. *Tex. expreſſ. in L. Oratio. ff. De ſponſal. nam pactum turpe, vel rei turpis, aut impoſſibile de jure, vel de facto nullam obligationem inducit. Text. Cap. Super eo. De tranſact.* Et cum quid prohibetur, prohibetur omne id, per quod ad illud pervenitur. Sanchez *Lib. 9. d. 3. n. 3.*

II. Nec illæ perſonæ ſunt idoneæ, quæ laborant aliquo Impedimento vel dirimente, vel etiam impediente. P. Ægidius Coninck *Diſp. 21. num. 49.* P. Adamus Tannerus *Diſp. 8. q. 1. num. 16.* & alii, nam tales nequeunt ſine peccato promittere Matrimonium, cum nequeant, illo Impedimento durante, fieri conjuges.

Quid ſi autem dicat ſponſus? *Te ducam, ſi diſpenſaverit Papa.* Reſp. Nos locuti ſumus de ſponſalibus *abſolute* ſumptis, non *conditionatis*. Utrum verò hujusmodi ſponſalia ſubſiſtant, necne, videbimus infra *Caf. IV. num. 160. & ſeqq.*

99 III. Non igitur valent ſponſalia ligati voto vel Religionis ingrediendæ, vel Caſtitaſis perpetuæ, aut temporaliſ quidem, ſed obligaturæ adhuc eo tempore, quo oportebit ex pacto, ingrediente ipſum conſenſum, inire Matrimonium.

100 At obſtrictus tali voto corrumpit virginem, prius pollicitus, ſe eam accepturum in uxorem, ſi faceret poteſtatem ſui corporis. An non valebit talis pollicitatio, etſi juncta Impedimento impediendi? Reſpond. I. Non valebit, ſi virgo fuit conſcia voti, debet enim ſibi imputare, quòd conſenſerit tali in copulam. P. Hurtadus *cit. Diſp. 1. difficultat. 21.* P. Perez *Diſp. 5. Sect. 1.* Reſp. 2. Eſto non fuerit conſcia, non tamen tenetur ſponſus ſtare promiſſis, ſi poſſit damnum compenſare aliâ ratione, quam ſtando. Hurtadus, & Perez *ll. cc.* contra P. Sanchez, Baſilium Pontium, & alios. Ratio eſt, quia cum poſſit aliâ ratione compenſare, non tenetur titulo juſtitia eam ducere, ſed neque titulo promiſſionis, utpote de re illicita facta. Reſp. 3. Si tamen nequit aliter impedire infamiam illius puellæ, aut impoſſibilitatem nancificendi nuptias ſine augmento dotis, quod tamen ipſe præſtare non poſſit, tenetur, factâ

prædictâ promiſſione, & deſloratione, eam ducere. Ita omnes citati, eò quòd votum non obliget, quando nequit obſervari ſine injuſtitia, injuriæque alterius, quare tenetur talis reddere in Matrimonio debitum, ac non petere. Hurtadus, & Perez, qui Perez contra Hurtadum autumat, hujusmodi fornicatori eſſe liberum ducere in eo caſu, quo valet aliâ ratione impedire omne incommodum deſloratæ.

IV. Nec valent communiter ſponſalia Catholicæ hæreticæ, ſiquidem communiter illicita ſunt, impiæque talium conjugia, ſicuti demonſtravi *Tract. præced. Caf. XI.*

V. Communiter quoque ſunt illicita ſponſalia, quæ ſunt inſciis parentibus. P. Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. Part. 1. num. 14.* & fuſè Menochius *Conſil. 69.* ex communi, liberi quippe, præſertim filia, debent parentibus id honoris, ut hos conſulant in re tanti momenti, peccant ergo mortaliter, non interrogando illos. Sanchez *Lib. 4. diſp. 29.* cum communi Henriquezii, Navarri, Molinæ, Lopez, aliorum apud ipſum. Accedit, quòd uſu receptum ſit, ut parentes judicent ſe ſperni, ſi hæc prætereantur, ergo dum prætereantur, datur ipſis occaſio gravis offenſæ, gravium quoque peccatorum, ergo admittitur tunc, committiturque à talibus liberis peccatum ſcandali.

Si tamen parentes ſint injuſtè impedituri Matrimonium, aut ſubſit alia juſta cauſa occultandi iis Matrimonium, licebit utrumque contractum inire, ipſis inſciis. Concil. Trident. *Seſſ. 24. De Reform. Matrim.* Perez *Diſp. 18. Sect. 18. num. 5.* Quòd ſi fuerint conſulti, nolint tamen conſentire in tale Matrimonium, ſed potiùs ſuadeant aliud, & quidem prudenter, non tamen hoc ipſo peccabit mortaliter filius contrahendo, ipſis invitis. Sanchez *cit. num. 10.* poſt Henriquez Viguier. Ledefmami, Covarr. alios contra Menoch. *loc. cit.* Bellarminum *Lib. 1. De Matrim. Cap. 19.* Rodriquez, Lopez, alios apud eundem *loc. cit. num. 9.* Ratio eſt, quia ex doctrina S. Thomæ 2. 2. *quæſt. 104. art. 5.* filii ſubjiciuntur parentibus in iis, quæ ad prolis generationem pertinent. Unde non tenentur filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, inquit ibidem S. D. nec poſſunt parentes invitati filias cogere certo conjugio ſociari, *Text. c. De nepot. 31. q. 2.* ex Urbano II. adferente hanc elegantem rationem: *Quorum enim unum corpus eſt, debet eſſe & animus.* Et verò cum homo ſubjiciatur per Matrimonium perpetuæ ſervituti. S. Thom. *in ſuppl. Quæſt. 47. art. 6.* æquiſſimum eſt, ut hac in re ſit plene ſui juris, ob quam rationem fit, ut liberi communiter non teneantur ſtare ſponſalibus, quæ nomine ipſorum contraxere parentes. Sanchez *cit. Diſp. 23. num. 3.* Et generatim clariùs excuſantur nolentes obedire parentibus ſuadentibus aliquod certum Matrimonium, quàm nolentes parere diſſuadentibus aliquod certum. Etenim conjugium exigit perpetuam ſocietatem

tem mutuo amore conglutinatam, amor autem debet ſponte naſci, non ab alio imperari: *Quod enim quis non eligit, non diligit. Text. Cap. Prefens. 20. quæſt. 3.*

101 Si tamen Matrimonium filii, aut filia eſſet ceſſurum in probrum parentum, ſponſalia non ſubſiſterent, utpote conjuncta cum injuria tertii. Sicuti è diverſo, quando Matrimonium filia cum hoc, aut illo videtur eſſe medium neceſſarium ad compescendas graves inimicitias inter parentes ſponſi, aut ſponſæ (aut ob parentum indigentiam, vel ob aliam ſimilem cauſam juſtam, inquit Perez *Diſp. 18. Sect. 18.*) tenentur ex virtute pietatis filius, aut filia, jam aliàs parati tranſire ad ſtatum matrimoniale, eligere illud Matrimonium præ alio. Sanchez *cit. Diſp. 13. num. 4.* ex communi, non tenentur tamen abſolute inire illud Matrimonium, ſed tantum in caſu, quo, ut dixi, jam aliàs decreverunt non manere cælibes. Sanchez ibidem *num. 3.* Laymannus & alii.

106 Ex quibus infero, eſſe quidem valida ſponſalia, quæ ineuntur parentibus ſeu prudenter, ſeu imprudenter invitis, eſto timeatur offenſa eorum, quæ brevi deſitura ſit. At verò, ſi timeantur graves rixæ inter parentes contrahentium, ſi gravis, & diuturna horum offenſa, ſi denique grave ſcandalum, irrita ſunt ſponſalia. Menoch. *cit. Conſil. 69.* Sanchez *Lib. 1. diſp. 14.* cum multis, poteſtque, ac debet Magiſtratus Eccleſiaſticus impedire meditata Matrimonium. P. Laymannus *cit. Cap. 1. n. 14.* poſt Navarr. Gutierrez, alios, quos ſecutus in conſulendo, adeoque in contingentia facti Leſſius reſpondit ad Caſum, quem ex eo deſcripſi ſuprà *num. 85.* non valuiſſe ſponſalia illius Barbaræ cum Blaſio, eò quòd non ſubſiſtant illa, ex quibus timentur gravia incommoda, ut odia, rixæ, inimicitia inter conſanguineos ſponſorum, vel odia parentum in liberos, tum quia juſtitia non poteſt obſtringere ad id, quod ſine peccato fieri nequit, quale eſt contrahere Matrimonium cum ſcandalo proximi, & parentum gravi, & juſta indignatione. Et extendit Sanch. *loc. cit. num. 3.* etiam ad caſum, quo aut virgo eſt deſlorata ipſe Matrimonii, aut Matrimonium illud eſt inter æquales, ſeu non diſparis conditionis. Sed ego tum has duas extensiones, tum doctrinam P. Leſſii, P. Laymanni, & ejuſdem Sanchezii paulò antè relatam approbo in ſolo caſu, quo pietas, charitas, juſtitia, aut alia ſimilis virtus clarè, aut manifeſtè prohibet nuptias cum tali. Ratio eſt, quia quiſque habet tam certum, clarumque jus ducendi quamlibet non laborantem impedimento, quàm emendi domum, agrum &c. ergo ſicut valet emptio domus, agri &c. etſi repugnent pater, mater &c. in iis circumſtantiis, in quibus nec pietas, nec charitas, nec alia virtus clarè mandant abſtinere tali emptione, ita & de ſponſalibus dicendum. At-

que ita ſentiunt Covarruvias mox citandus, PP. Hurtadus *Diſp. 6. diſp. 10.* Coninck *Diſp. 28. dub. 5. num. 51. & 53.* Laymannus *loc. citat.* præſertim ſi probè expendantur rationes eorum, atque ita obſervari in Curia hac Conſtantienſi, teſtari mihi ſunt uſu longo periti.

Nihilominus tamen probo reſolutionem, & reſolutionis cauſam, quam Aloyſius Riccius in *Decisionibus Curia Neapolitana decif. 24.* addit ad hunc

Caſum Scandalolum.

107 **T**ractatum fuit Matrimonium inter duas perſonas, quæ inter ſe concordès erant circa Matrimonii ſolemnizationem, verum quia mulier erat valde nobilis, & virum qui volebat cum ea contrahere, excedebat multum in nobilitate, propterea conſanguinei diſta mulieris, ſtante diſparitate conditionis, ceperunt minari cedes, & mortem, ſi tale Matrimonium contraheretur, quod in dedecus familiae cedere conclamabant, & quia veriſimiliter diſta ſcandaloriri poterant, fuit diſputatum, an Episcopos ejusmodi Matrimonium poſſet impedire, & prohibere, ne contraheretur? Et cum fuiſſem de hac re conſultus, auditis utriuſque partis rationibus, fui in voto, quòd dictum Matrimonium per Episcopum impediri poſſet.

Ita Riccius, probans ſuum votum, ſeu reſolutionem ſolum textibus Divinæ Scripturæ, & Canonum, varia vetantibus ob ſcandalum, & ſubdens, id Matrimonium debuiſſe non ſimpliciter inhiberi, ſed ſolum, quamdiu duraret illud ſcandalum.

Memini ego quoque. Fuiſſe inter fratres cujuſdam Illuſtriſſima familia ortum adeò grave diſſidium, eò quòd unus illorum Matrimonium ſpoudiſſet honeſtiſſima quidem, & nobili Virgini, at multò inferioris proſapia, ut omnino timeretur, ne armis, & cohortibus quadringentorum virorum concurrerent. Non fuit tamen ab Illuſtriſſimo Domino Ordinario inhibitus curſus, ſed, ut ſolent Germani, imitando Chriſti manſuetudinem, non perpetuare, ſed brevi componere inimicitias, publicæque odia, ac diſſidia, ita etiam illi fratres adducti aliorum rationibus ceſſarunt à miniſ, ac poſtmodum integre fuerunt reconciliati. Profe- èò cum Matrimonia debeant eſſe libera. *Cap. Gemma. De ſponſ.* non eſt, niſi fruſtra tentatis omnibus reconciliationis modis, procedendum ad diremptionem ſponſalium cum plena deliberatione contractorum ab iis, qui ſunt ſui juris.

Dubitatur autem magnopere, utrum ſubſiſtant Leges quorundam locorum, permittentes exheredari filios, & præſertim filias, quæ, inſciis, aut invitis parentibus, contrahunt. Ma-

Matrimonium? Valere, affirmant multi Theologi, & Jureconfulti apud Sanchez *Lib. 4. disp. 25.* & apud Dianam *Part. 1. Tract. 2. Refol. 74.* Abrogatas esse à jure Canonico, tenent P. Sanchez, ac Diana cum plurimis juris, ac Theologiae peritis, quibus & ego assentior ideo, quòd imprimis Leges Canonicae consulant, quoad possunt, libertati Matrimonii, *Cap. Gemma. De sponsal. & Tridentina Synodus Sess. 24. cap. 9. De Reform. Matrim.* expressè pronuntiet, esse *maximè nefarium* impedire (directè, vel indirectè, ut patet ex consequentibus) libertatem Matrimonii. Deinde eadem Leges Canonicae auferunt Magistratui saeculari potestatem condendi Leges circa Matrimonium. *Cap. Tuam. De ordine cogn. Cap. 1. De spons. & cit. cap. 9. De Reform. Matrim.* Et rectè tradit P. Laymannus *cit. Cap. 1. num. 15.* nullà Legem, aut consuetudine posse introduci, ut, quoties filia nubit, invitis parentibus, exheredetur, licet interim idem Doctor subdat, ferri posse legem, ut hereditate priventur liberi, quoties graviter delinquant contrahendo absque consilio, & consensu parentum. Sed apertè hoc negat Covarr. *in Epitome Part. 2. cap. 2. §. 8. num. 5.* exprimens, non posse exheredari etiam filiam minorem 25. (multò minùs, si sit adultior) Annis, licet nubat turpi, & indigno, esto pater offerat ipsi dignum unà cum magna dote, testaturque, esse hanc communem sententiam, eò quòd aliàs minueretur libertas Matrimonii.

Utrum verò possit pater negare dotem filiae nubenti sine ejus consensu, variaè admodum opiniones existunt. Nam alii ajunt, posse negare minori 25. Annis, non autem majori. Alii nubenti indigno, non autem condigno. Alii, si filiae non promissit dotem. Alii, si promissit. Legi potest Sanchez *cit. Lib. 4. disp. 26.* distinctè differens de his, aliisque punctis. Legi quoque potest Covarr. *cit. §. 8.* valde benignè loquens in favorem liberorum contrahentium, insciis, aut invitis parentibus, meritòque rejiciens nonnullos Jureconfultos, qui ante Concil. Trident. scripserunt, Matrimonia, invitis parentibus inita, esse invalida. Sed hanc sententiam damnavit expressè sancta Synodus *Sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrim.* quæ etiam Synodus *Cap. 19.* anathemate ferit dominos, & magistratus, qui directè, vel indirectè minis, aut pœnis suos subditos, aut quoscunque alios cogunt, quò minus libere Matrimonia contrahant. Quam pœnam Lopez, & alii apud Tannerum *cit. Quæst. 1. num. 108.* extendunt, sed malè, ad parentes utentes tali coactione. Ex iis verò, quæ nos tradidimus, petenda est solutio duarum quæstionum, quas circa sponsalia Calimachi proposuimus supra n. 96.

Et ad primam quidem apparet, deliquisse Calphurniam, dum contraxit sponsalia, inscio parente; sciebat quippe, vel suspicabatur exortura mala, quæ indicavi, nec deerant, quibus ipsa aptè nuberet,

Apparet 2. Non valuisse ejus sponsalia, vel quia non tenebatur fidem servare cum suo tanto malo, vel quia nequibat sine gravi peccato in parentes inire Matrimonium tale, ut deduces ex narratis.

Apparet 3. Judicem Ecclesiasticum immeritò tulisse sententiam pro valore, & obligatione illorum sponsalium, nisi moverit illum aliqua alia facti circumstantia, quæ melatet. Vide infra *Casu VIII. numero 330. & seqq.*

Dicta de obligatione non contrahendi, *per se loquendo*, insciis parentibus, firmo ingenio simul, & claris verbis Catulli *in Epithal.* De puella canentis in hunc modum:

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est:

Tertia pars matri data, pars data tertia patri;

Tertia sola tua est, noli pugnare duobus, Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.

Quæritur II. *Quanam aetas requiratur ad sponsalia?*

Resp. Septennium completum. *Cap. Literas. De desp. impub.* ubi expressè requiritur septennium completum, ut proinde sint invalida sponsalia inita ante illud tempus, seu à mare, seu à fœmina, quia scilicet ante prædictam ætatem communiter deest maturitas judicii necessaria ad sponsalia, ut patet ex dictis *Casu I.*

Quòd si malicia suppleat ætatem, id est, si usurationis sit in aliquo, vel aliqua major, quàm soleat esse communiter ante illam ætatem, multi contra multos asserunt, subsistere sponsalia, etiam stando jure Ecclesiastico, nam de naturali jure nullum est dubium. Sicuti etiam sat multi censent, contra alios plures, nil obesse, licet deest tantum unus dies, aut una hora de completo septennio. Doctores pro, & contra reperias in obviis tractatoribus sponsalium. Ego ideo non inhæreo his duabus controversiis decidendis, quia hoc sæculo, præsertim in Germania, non sunt unquam desponsationes in tam immatura, seu tenella ætate, qua etiam de causa non attingo illam quæstionem: *An, si parens desponsavit alicui suam filiam ante primum septennium, possit, hæc ante pubertatem reclamare?*

Quæritur III. *An cæcus, surdus, & mutus sit aptus ad sponsalia?*

Resp. 1. Qui solùm uno ex his vitiis laborat, est utique aptus, potest enim sufficienter edoceri necessaria ad hujusmodi contractum. Idem dic de illo, qui est mutus, & surdus simul, modò non sit cæcus, nam etiam talis potest edoceri necessaria ad actum conjugalem, obligationemque mutuam, Sanchez *Lib. 1. disp. 8. num. 32.* Tanner. *Disp. 8. quæst. 1. num. 32.* atque alii Theologi contra non paucos Canonistas. Confirmatur hæc doctrina iis, quæ de hoc

hoc genus hominibus accuratè tradidi tum in *Alph. Communic. Cas. VII.* de iis admittendis ad Sacram Synaxin, tum in *Alphab. Sacri audiendi, & Breviar. recit. Cas. 1. n. 29.* dum quæsit, an obstricti sint præcepto audiendi Sacri?

Esti verò idem Tanner. *num. 32.* tradat, *absolutè, & physice loquendo*, nil obitare, quin is, qui est simul mutus, surdus, & cæcus, adeò perspicacis sit ingenii, ut rationem Matrimonii satis intelligat, adeoque uxorem ducere valeat, attramen, saltem moraliter loquendo, est impossibile, ut talis vel à se ipso, vel ab alio discat requisita ad connubium, quare est omnino repeilenda, quæ vellet nubere tali. Sanchez *loc. cit.* Unde & Diana *Part. 5. Tract. 6. Refol. 34.* Pellizarisique in *Man. Regul. Tract. 3. cap. 2. num. 35.* cum aliis rectè docent, ejusmodi hominem esse incapacem Professionis Religiosæ. Et nos in *cit. Alphab. Sacri audiendi* negavimus contra Fagundez, ac Dianam, extendi ad hos præceptum de Sacro audiendo. Licet autem ibidem *num. 32.* itidem negárim, illum, qui simul cæcus est, & surdus, ligari Lege audiendæ Missæ, non tamen inscias ivi, ex eo, quòd *absolutè* nequiret satis instrui, ut percipiat rationem Missæ Sacrificii, sed ideo, quòd non posset adesse *moraliter* Sacro, nisi haberet, qui illum vellicaret, Ecclesia autem non obligat quemquam ad hoc medium vocationis, traditionis &c. adhibendum, utpote nimis extraordinarium.

DE OBLIGATIONE, ET OFFICIIS SPONSORUM.

CASUS IV.

Involutus Evolutus,

SUMMARIUM.

Casus sponsalitia promissionis intricatus. 118.

Diodorus juvenis opifex fecit Dafrosæ spem Matrimonii, & eo modo impetravit juramentum corporis. Deinde cum juramento eisdem promissit absolutè. Postea tamen coram patre, & matre Dafrosæ dixit, se contentum illam ducere, si pesseret fieri cum bona parentum suorum gratia. Denique solenniter cum illa contraxit sponsalia coram Parocho. Nihilominus tamen tergiversatur Diodorus, tum circa tempus, at quippe, se non serio promississe Matrimonium, aut certè non promississe, nisi adiecta conditione: Si liceret per suos parentes, per eos autem non licere. Adidit, se operam suam addidisse alicui magistro ad triennium, & proinde non posse se, ante

elapsam triennium, contrahere cum Dafrosæ in facie Ecclesiæ. Quæsitum fuit ex P. Lessio 1. *An Diodorus teneretur, & posset cogi ducere Dafrosam? 2. An posset Diodorus, ut parentibus satisficeret, differre Matrimonium ad triennium? 3. Quo pacto impediri posset, ne aliam duceret?*

Responsum ad hæc tres quæstiones, quòd dedit P. Lessius, legere est in ipsius *Auctorio ad 1. 2. Verb. sponsal. Cas. 4.* quòd autem dandum fuerit, dandumque sit ex mente nostra ad easdem, aliàsque plures, solitas moveri circa obligationes sponsorum, atque eorum mutua officia, dicemus in hoc *IV. Casu*, seu *Capite hujus Alphabeti*, dividendo in duas Sectiones. *Primam* de officiis, & obligationibus sponsalium Absolutorum, *Alteram* de Conditionalium.

SECTIO I.

Obligationes, & officia sponsalium absolutè contractorum.

SUMMARIUM.

Quæ, & quanta obligatio oriatur ex sponsalibus? 120. & seqq.

Monendi sponsi, ut contrahant quamprimum. 124.

Judex compellet resistentem, ut stet promissis. 125.

Casus ex Jure Canonico huc faciens. 126.

Quid si praveca: securura gravia mala ex compulsionem? 129. & 130.

An instituet processum judicalem? 131.

Quid faciet Confessorius, audiens sponsam paratam ad cogendum refractarium sponsum? 134.

Quid si alterutra pars juravit constantiam in servanda promissione? 135.

Dubitans, an promiserit, quid agat? 136.

Solvuntur quæstiones num. 119. propositæ. 137.

Utrum frater possit à judice adigi, ut testetur contra fratrem? 140. & seqq.

Nequit, si ejus testimonium non sit necessarium. num. 142.

Quæritur I. *Quæ, & quanta obligatio oriatur ex sponsalibus absolutè, sincerè, & validè contractis? Dixi sincerè, nam Cas. 1. jam tractavi de fictè contractis, abstrahendo ab imprægnatione, acturus Cas. V. de fictè contractis cum defloratione.*

Resp. I. Teneatur quis, *per se loquendo*, sub mortali inire Matrimonium cum ea, cum qua sincerè, & validè contraxit sponsalia. S. Tho. in 4. *disp. 27.* & omnes DD. teste Tannero *To. 4. disp. 8. quæst. 1. dub. 3. num. 3.* & jus Canonicum

nium à Ex literis 2. & Cap. Requiri. De sponsal. ita decernit, & ratio demonstrat: omnis enim contractus, saltem onerosus, de re gravi obligat ad culpam lethalem. Si verò liberaliter promissum Matrimonium, non petendo, ut altera pars repromitteret, probabile est, te solum venialiter delinquere resiliendo, etiam sine justa causa. P. Henriquez Lib. 1. cap. 13. num. 2. P. Tannerus loc. cit. Dub. 1. num. 4. quia generatim probabile est, virtutem fidelitatis perinde, ac veracitatis obligare ex suo genere solum veniali. Suarez Tom. 3. De Relig. Lib. 10 cap. 6. num. 4. Molina Tract. 2. disp. 262. post Cajetanum 2. 2. quest. 113. art. 1. 122 Etque hæc responsio recepta communiter in casu, quo quis expresse voluit se obligare sub duntaxat veniali delicto. P. Lessius De just. Cap. 18. num. 58. loquens de contractibus gratuitis in genere; præsumitur autem voluisse inducere sibi gravem obligationem, quando coram testibus, aut scripto dedit fidem Matrimonii. Henric. & Tanner. ll. cc. sicut & sub gravi peccato tenetur compensare damna secuta ex sua, quamvis per se veniali, infidelitate, inconstantiâque. Less. loc. cit. ex communi; qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur Cap. fin. De injur. & damn. dat. 123 II. Tenentur sponsi inire Matrimonium tempore ab ipsis præscripto, nisi una pars liberaliter permittat dilationem, quia virtus fidelitatis, & iustitiæ extendit suam obligationem ad omnes etiam minimas res, & circumstantias promissas. Si autem nullum tempus constituerunt, tunc tenetur quisque contrahere illo tempore, quo alter, spectatis omnibus circumstantiis, id rationabiliter exigit, ut pluribus explico infra n. 362. 124 III. Monendi sunt sponsi, ut factis sponsalibus quamprimum contrahant Matrimonium per verba de presenti coram Parocho, & Testibus, ne sponsa stupri periculum subeant; maxime, si ipsi sponsi ante consummationem Matrimonii id petierunt. Ita Congregatio apud Gallemart. in Trid. Sess. 24. Cap. 1. De Reform. Matrim. n. 3. quod velim Domini Parochi sæpe inculcent suis parochianis, procrastinatio enim Matrimonii inter sponsos præbet occasionem efficacem infinitarum turpitudinum, ut, pro dolor! dolent Confessarii. 125 IV. Judex Ecclesiasticus tenetur, per se loquendo, censuris Ecclesiasticis compellere ad standum Matrimonio illum, qui stare recusat sine exceptione legitima, si alter jus petat, non modò quando sponsalia sunt firmata juramento: Text in Cap. 1. dist. 29. adversus Anglem; Armillam, & alios quosdam, sed etiam, quando non fuerunt roborata jurejurando. Sanchez Lib. 1. disp. 29 n. 4. Coninck Disp. 22. n. 9. Tannerus. cit. Quest. 1. n. 37. contra Viquer, Sotum, Vegam, & alios apud Sanchez. Ratio est, quia judicis est, compellere quemvis ad standum legitimo contractu. Cap. 1. 2. & 3. De pact.

atque ita habet praxis receptissima tribunali-um, teste Gutierrez apud Sanchez loc. cit. n. 6. nominatimque Constantiensis. Sed sponsus e. g. quantumvis anathemate percussus pergit contumaciter injustè repudiare sponsam. Resp. In ejusmodi casu habenda est præ oculis responsio, & ratio, quam Lucius Papa Cap. Requiri. De sponsal. dedit ad hanc questionem; &

Casum Sponsæ perjuræ.

126 **R**equirit à nobis tua Fraternalitas, qua censurâ mulier compelli debeat, qua iurandi religione neglectâ nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit. Ad quod taliter respondemus, quod, cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

Circa quod Rescriptum observandum est, 127 vel voculam Potius esse accipiendam pro: Prius. Glo. Innocent. alii apud Sanchez cit. n. 4. sub. init. vel voculam: cogenda intelligi de coactione exactissima. Fortun. Covarr. Menoch. alii apud eundem P. Sanchez n. 2. ut proinde hoc Capitulum nullo modo repugnet cit. Cap. Ex literis, in quo expresse dicitur: Fraternalitati tua mandamus, quatenus, si hoc (quod scilicet velit contra suum juramentum ad alia vota migrare, relicta priore sponsâ) tibi constiterit, eum moncas, & si non acquieverit monitus, Ecclesiasticâ censurâ compellas, ipsam (nisi rationabilis cautâ obstiterit) in uxorem recipias.

Ergo judex Ecclesiasticus, auditâ querelâ 128 de repudiatione iniquâ sponsæ; sponsum citabit ad suum tribunal, intentabit excommunicationem, si sit destitutus legitimâ causâ, permittente repudium, nolentem parere minis, feriet anathemate, dummodo spes sit extorquendi hac ratione libetum consensum, ut limitat expresse Pontius apud Dianam Part. 3. Tract. 4. Resol. 206. atque indicat Sanchez loc. cit. n. 7. exprimitque Menochius Cons. 786. Ubi aliquamdiu hæserit obstinatus in anathemate, absolvet judex, etsi non petentem absolutionem. Sanchez loc. cit. n. 8. post Gl. Gutierrez, Philarchum, Lopez, alios contra Goffredum, negantem esse absolvendum, donec pareat, sed certe hic rigor repugnat expresse verbis descriptis ex Cap. Ex literis, repugnat quoque rationi. Si enim judex nolit cedere contumaci, hicque videns, se certò non absolutum iri, nisi stet promissis, denique det manus, quis non videt futurum, ut vel simulat consensum, latque ita contrahat invalidè, vel consentiat quidem, sed infelicissimo exitu, id est, cum evidenti periculo perpetuorum jurgiorum, verberum, mutilationis? Quorum unum corpus est, unus debet esse & animus, inquit Urbân. Papa reclarus Cap.

Casus tam frequentis.

133 **D**ativa virgo dixit Confessario: Celeberravi quidem sponsalia cum Disibodo, sed is jam palam, & constanter renuit me ducere, eò quòd in aliam transtulerit, me despectâ, omnem amorem; ego autem decrevi urgere meum jus. Quæro, an rectè faciam?

134 Valde crebrò fuit mihi in ipso Sacro tribunali proposita hæc quæstio. Semper autem respondi: Licet quidem tibi id tentare, sed in tali circumstantia multum urgere ad fidem servandam non expedit, docet quippe experientia quotidiana, coactiones solere difficiles exitus habere. Fac, ut constet, non esse à te datam ipsi causam resiliendi, utque proinde tibi satisficiat pro omnibus damnis, quæ adibus propter ejus perfidiam, atque illum dimitte. An verò sit hic necessarius consensus Episcopi, dicam Cap. VI. n. 260.

Sed juravi, me ipsi, & nulli alteri nupturam. Nihil officit tibi hoc juramentum, quoad primam partem, quia jurasti, ut sic, in ejus gratiam: remittit autem nunc omne jus acquisitum ex tali juramento. Vide infra Cap. VI. n. 249. & in Alfabeto Quadrupl. Parte 2. Cap. XVII. distinctè explicata juramenta huic similia. Nihil obest etiam quoad secundam partem, quia illâ clausulâ: Nulli alteri: solum indicasti, te nulli alteri præ Disibodo nupturam, seu nullum alium prælaturam Disibodo.

135 Ille verò juravit, ut mille cacodamones ipsum vivum discerperent, si fidem falleret, ego vicissim, ut omnia sacramenta sint in me perditâ. Ita aliquoties replicaverunt nonnullæ. Respondi tamen ad primam partem replicæ, soli sponso scedifrago incumbere onus satisfaciendi Numini pro tam irreligiosa infidelitate, nam anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Ezech. 18. v. 4. ergo ut sic non delinquis, si nequeas sine tuo notabili incommodo impedire tantum scelus sponsi. Ad alteram partem replicæ triplicavi ego: Quia per te non stat, quò minus stes promissis, nulla penes te culpa residet, nam etiam in foro Dei culpâ caret, qui scit, sed prohibere non potest. Leg. Culpæ. 50. ff. De Reg. Jur. Fortè autem sciscitaberis: Vtrum, sicuti potest judex compellere penâ spirituali sponsum ad standum sponsione, ita etiam possit temporalis, adeoque pecuniaria? Ad hanc quæstionem respondebo Sess. seq. n. 179.

136 V. Licet sponsa teneatur contractis nuptiis, per se loquendo, sequi domicilium jam constitutum, aut constituendum à sponso. Infra Cap. XXII. Si tamen aliter provisum est in pactis dotalibus, aut si domicilium illud sit sponsæ hereditarium, definit illa obligatio, ut declarabo Cap. XXII.

VI. Dubitans, an verè promiserit Matrimonium, pronuntiabit se liberum, Suprà Cap. II. n.

Cap. De neptis 31. quest. 2. Ergo judicis Ecclesiastici est, paternè hic prospicere. Vide etiam infra num. 337. atque in contingentia facti consule Ricciium in praxi Part. 4. Sessioe 422.

129 Et verò quando est clarum periculum horum malorum, emergens ex horrore, quem sponsus habet adversus sponsam, rectè censet Perez Disp. 11. Sess. 1. num. 4. sponsalium etiam juratorum obligationem hoc ipso cessare: dicemus enim ex communi Cap. IX. definire, per se illam obligationem, quando, sponsalibus jam contractis, supervenit talis mutatio, quæ si prævisa fuisset, omnia forent sponsalia, atqui nullus, qui præ videret tantum horrorem, periculùmque tantorum malorum, contraheret sponsalia, ergo est judicis Ecclesiastici, declarare illam defitionem obligationis. Unde clarum est, sponsam iniquè (suppositâ hac sententiâ) agere, si urgeat negationem absolutiōnis à censura, poterit nihilominus jure exigere compensationem omnium damnorum emergentium ex hac dissolutione. Infra num. 182. & expresse Tanner. cit. quest. 1. dub. 3. num. 36. rectè observans n. 38. sicut judex non tenetur furioso repetenti suum gladium restitui curare, ita nec teneri ferre sententiam in favorem sponsæ, exigentis illam in suum summum damnum.

130 At verò quando non est tam manifestum, sed duntaxat probabile periculum gravium malorum, aut mala, quæ timentur, non sunt ita manifestè gravia, censet idem P. Perez loc. cit. Sess. 2. num. 4. non desinere per se vim sponsalium, posse tamen dispensari, non quidem ab Episcopo, sed solum à Papa, ut subdit num. 5. proinde exprimens proximè cit. num. 4. modum illum priorem, qui fit videlicet per declarationem, esse eum, quo communiter utuntur Episcopi. Caterùm sapienter notat P. Tanner. loc. cit. num. 37. sæpe fieri, ut postea libenter, & pacatè inter se cohabitarent, qui aliquanto tempore ejusmodi cohabitationem declinârunt, & proinde cavere debet judex etiam, ne hic sit nimis timidus.

131 At teneturne judex Ecclesiasticus instituere processum judiciale, priusquam dissolvat sponsalia antea legitima? Negat P. Sanchez num. 6. absolute. Afferit absolute Basilius Pontius Lib. 12. cap. 6. apud Perez cit. Sess. 2. num. 3. assentientem Pontio casu, quo per declarationem Sanchezio casu, quo per dispensationem dirimuntur sponsalia.

132 Sed nunquid iudici etiam seculari competit jus compellendi ad servandam fidem? Resp. Competit casu, quo est manifesta infidelitas alterutrius partis: non, quo debet ea primum probari, cognitio quippe causarum matrimonialium spectat privativè ad tribunal Ecclesiasticum, cumulativè autem inflictio pœnæ, ubi notoria est culpa. Vide Sanchez cit. Disp. 29. num. 9. & Tanner. num. 39. & observa, sequerèque praxin hujus

II. n. 75. Si tamen sciat, se promississe, at dubitat, an fictè, item si sciat, se fuisse obligatum promittere, at anceps hæret, an satisfecerit huic obligationi, iudicabit, se verè promississe, quia & non datur facile præsumptio delicti, adeoque nec fraudis *Leg. Merito. ff. Pro soc. & in dubio præsumitur id factum, quod de jure erat faciendum. Tuschus lit. F. concl. 19.*

VII. Tenetur & ille ad Matrimonium, qui contraxit incerta sponsalia. Dicitur enim is contraxisse incerta sponsalia, qui contraxit cum persona incerta, indeterminatæque, ut cum Cajus dicit Titio: *Promitto, me accepturam in uxorem unam de tribus tuis filiabus*, quibus verbis, tamen si duntaxat improprie, & imperfectè celebrentur sponsalia, cum desit re-promissio ex parte sponsæ, aut sponfarum, tamen, si Cajus est ita absolutè, & sincerè locutus, tenetur unam ex illis accipere, at illam solam, quæ inveniet gratiam in oculis ejus, non autem, quam obrulerit Titius. Vide Bonacinam *punct. 3.*

137 Hactenus disseruimus de sponsalibus absolute, seu sine conditione consideratis, jam agendum de conditionatis: at prius respondendum ad tres quæstiones propositas in fine nostri Casus *Involuti, Evoluti num. 19.* ac dicendum cum P. Lessio. *Ad primam*, Diodorus fuisse omnino obligatum accipere Dafsam, ad id enim illum adigebant verba clarissima, absoluta, & juramento firmata. Hanc autem obligandi vim non minuit conditio, quam postea posuit coram parentibus Dafsæ, sicut enim perfecta donatio conditionem postea non capit. *Text. expr. in L. Perfecta. C. De don. qua sub modo.* ita nec promissio onerosa. *Ad alteram* respondetur, Dafsam non potuisse obligari ad expectandum illud triennium. Patet ex dictis infra *num. 123.* Nec oberat, quod Diodorus obligasset alicui opifici suam operam ad triennium, etenim se obstrinxit primùm post sponsalia, ut testatur Lessius, non potuit verò se obstringere cum injuria suæ sponsæ. *At quid si illam operam addidisset ante sponsalia, & celasset sponsam?* Resp. 1. Potuisset Dafsæ dicere Diodoro: *Habe tibi res tuas, quarum alium maritum, quia me turpiter decepisti.* Resp. 2. Videtur mihi, in illa promissione præstandi triennalem operam inclusam fuisse conditionem: *Si non mutavero statum*, etenim ingressus in Religionem, & transitus ad nuptias continent mutationem tam notabilem, efficiuntque, ut res non censeantur moraliter esse in eodem statu, in quo erant tempore promissionis, & proinde videantur semper excipi, nisi quando exprimuntur diserte, patebit infra *Cas. IX. n. 293:* sed obligatus fortè fuisset Diodorus præstare damna, si quæ emerissent ex non servata promissione. Infra *n. 308.*

139 *Ad tertiam* quæstionem dico cum P. Lessio, potuisse impediri aliud Matrimonium, si Episcopus vetuisset Diodoro sub anathemate inire

alias nuptias, vetuissetque suis Diocesanis Parrachis, ne quis illum copularet cum altera, & negasset omnem dispensationem in denuntiationibus.

Sed ecce! jam descriptis ab Amanuensi omnibus, quæ legisti Lector, & plerisque omnibus, quæ sequentur, accipio literas à quodam D. Præfato Religioso perantiqui Monasterii, quæ inter cætera continent hanc

Quæstionem Improvisam.

Observo, R. V. elucidet in suo Alphabeto Matrimoniali hanc quæstionem, an frater, & soror compelli possint ad testandum contra fratrem, ad aperienda tantum quadam indicia factæ promissionis matrimonialis, quando causa est tantum ex accidente occulta, & aliàs promissio satis probatur præsumptionibus juris? *Libenter legam V. a. R. a. judici-um.*

Quò satisfaciã huic tam honestæ petitioni, tametsi de materia factis aliena à foro Theologico, respondeo, videri mihi, salvo meliori cujusque Jurisperiti iudicio, aliter forsan arbitrari, probabilius, & non posse fratrem, aut sororem, saltem in illis circumstantiis compelli ad ejusmodi testimonium. Rationem peto ex duplici principio, generali scilicet, ac speciali; generali, quia eorum testimonium supponitur non esse necessarium ad sufficienter probandam sponsonem, speciali, quia sunt frater, & soror.

Generale principium desumo ex *Cap. 2. §. 144. De Test. cogend.* in quorum priore jubentur Clerici ferre testimonium in causa inter suum Episcopum, & Abbatem Sublacensem, idque ob hanc unicam causam: *Cum sit testimonium vestrum necessarium.* Ergo quando non est necessarium testimonium, non sunt testes cogendi, quia, cessante causâ, præsertim adæquatâ, cessat effectus. *Cap. Cum cessante. De appellat.* At in posteriore ex his duobus Capitulis respondetur: ut illi (laici) qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequeat elici, ad id censuris Ecclesiasticis compellantur. Ergo per argumentum à sensu contrario, (quod Gloss. in *Cap. Cum Apostolica. De his. que à Præl. fiunt sine cons. Cap. merito. vocat fortissimè*, ut pote valde clarè approbatum in ipsomet Jure Canonico *cit. Cap. Cum Apostolica, & Cap. Cum virum. De Regul.*) quando veritas potest aliter, quam per Testes satis elici, non sunt hi cogendi, supponitur autem in specie facti, jam esse sufficienter aliunde elicta veritas promissionis. Unde rectissimè docent Hostiens. Joann. Andreas, Bellamera, eoque laudans, nec dissentiens Farinacius in *Pract. crim. q. 78. n. 125.* Testes nequaquam esse, in foro saltem Ecclesiastico, ad quod utique spectat causâ sponsalium, cogendos,

dos, quando sufficienter probata est intentio actoris, aut Rei; potestque hæc doctrina confirmari tam textu *Reg. 31. in 6.* decernentis, eum, qui certus est, ulterius certiorari non debere, quam hac ratione, quòd nemini debeamus facile parere incommodum, facile autem paritur adigendo ad testificandum in alterius condemnationem. Nec obest, quòd Testes illi non postulentur directe ad probandam promissionem, sed solum ad indicia factæ promissionis, nam sicuti lex non obligat ad actionem inutilem, *Capit. Erit autem dist. 4.* ita neque iudex obligare potest, aut debet ad inutilem actionem, sicuti est inutilis probatio indiciorum, quando per præsumptiones (quæ sunt liquida probatio donec de contrario appareat. Mascard. *De prob. concl. 1221 num. 63.*) satis probatur facta promissio. Roboratur totum hoc generale argumentum speciali.

143 Speciale autem est, quod suggerit Julius Clarus in *Pract. crimin. §. fin. quæst. 24. num. 22.* his verbis: *Debet iudex, quantum fieri potest, abstinere ab examinandis Testibus, qui de jure contra reum non possunt compelli:* atqui clarum est ex dictis, posse iudicem in hac causa abstinere ab examinandis fratre, sororeque. Ac præterea probatur, non posse eos jure compelli ad testificandum, partim quia non sunt necessarii, partim quia frater, & soror; sororem enim, fratremque non posse jure cogi ad deponendum contra fratrem, probatur inde, quòd, spectato jure antiquo, ne quidem admitti possint ad testandû pro fratre, si quidem non solum Papa Anacletus *C. Accusatores. l. 3. q. 5.* ex jure natura pronuntiat: *inoffensus Testium affectus querendus est, & non suspectus*, sed in super Calixtus seu Callistus Papa *Cap. Accusatores. III. ead. ex præf. se sancit: Consanguinei adversus extraneum testimonium non dicant, quia propinquitas affectio veritatem impedit, & cetera.* Si non sunt admittendi adversus fratrem, etenim propinquitatis affectio æquè impedit veritatem, ut scilicet deponant pro fratre, quando deberent contra illum.

144 Nec obest, quòd *Cap. 1. §. 9. 6. Super eo. De Testib. & arrest. Cap. Viderur. Qui Matrim. accus. poss.* admittantur in causa matrimoniali ipsimet parentes. Nam primus, & tertius ex his tribus Canonibus loquitur solum de testimonio parentum, quando agitur de cognatione, ut patet ex litera, & observat Parisius *conf. 58. n. 23. lib. 3.* quia scilicet præsumitur, illos melius nosse cognationem suam, quam alii, ergo non sunt extendendi extra illam materiam, posteriora enim jura non derogant prioribus, nisi in casibus expressis *Leg. Præcipimus. in fin. Cod. De appell. Capitulum. Super eo.* non plus dicit, quam quòd parentes possint recipi, non autem, quòd possint cogi, ergo nec nos dicere debemus *Cap. Legatur. 21. quæst. 2.* Et quia correctio juriû vitanda, quatenus fieri potest, *Cap. Cum expedit. De elect. in 6.* corrigerentur autem

Canones Sanctorum Pontificum Anacleti, & Calixti, saltem si extra necessitatem produceretur frater contra fratrem, & tunc vel maxime, si timerentur inde gravia dissidia. Quòd si ille frater, ac soror habitarent cum illo fratre, excluderentur tanquam domestici per *Leg. Etiam. De Test. & per Cap. Consanguinei. 3. q. 5.* Hæc breviter circa illam quæstionem, cujus resolutionem fundo præcipue in primo principio. Secundo non ita innitendum reor, quia videtur repugnare ei praxis tribunalium communior, quam ablit ut damnem, tametsi non ignorem, stare pro me stylum Reverendiss. Curie Ratisbonensis, & Gabrielium, quem refero in *Quinario Tract. 5. cap. 42. n. 72.* ubi ex instituto dissero de testimonio fratris contra fratrem. Equidem Laymannus post hæc jam emissâ in lucem editus *Tom. 2. in Jus Canonicum Cap. Super eo. num. 3.* De testib. absolute negat, posse compelli fratrem, ut invitus testetur contra fratrem, exceptis casibus quibusdam nihil huc facientibus.

SECTIO II.

De Sponsalibus Conditionatis.

SUMMARIUM.

Quæ sponsalia sint conditionata? 145.
An, & quas conditiones liceat apponere sponsalibus? 146 & seqq.
Quæ conditiones adjectæ habeantur pro non adjectis? 149.
Apud Germanos cessat, practice loquendo, quæstio de vi conditionum impossibilium. 155.
An iudex licitè compellet stare promissis illum, qui adjectis serid turpem conditionem? 159.
An, & quatenus obligent sponsalia inita sub conditione: Si Papa dispensarit? 160. & seqq. enumeratè.
Declaratur Casu multa complectente. 165.
Et alio infami, ac notorio. 166. In App. hujus numeri.
Cur oporteat Dataria Romana pendere magnam taxam pro dispensatione? 164.
Quatenus obliget promissio sub conditione: Si parens consenserit? 167.
Quatenus illa: Si Deo placuerit? 169.
An, & quatenus illa, quæ sit sub conditione penali? 170. & seqq.
Et quæ sub conditione perdendi arrhas? 175.
An iudex possit ad instantiam partis læsæ minari parti refractariae disjunctivè excommunicationem, vel multam pecuniariam? 178.
An pars læsa licitè petat compensationem lucri, quod habuisset ex alio Matrimonio, si non sperasset, sponsum fore constantem? 181.
Quid si adit damnus positivum? 182.
Casus, quo declaratur, utrum, quando sponsa ait coram iudice, se promississe quidem Matrimonium,

nium, at sub conditione hac aut illa, quæ non sit purificata, teneatur ipsa probare, se adjectis se? An sponsus, ipsam non adjectis? 183.

145 **S**ponsalia quandoque contrahuntur absolute, id est, sine appositione ullius conditionis expressæ, subintelligendo tamen omnes, quæ de jure, vel consuetudine inesse debent, quandoque autem conditionate, id est, exprimendo conditionem, quæ non subintelligitur in verbis absolute sumptis. Nomine autem conditionis intelligitur hic proprie dicta conditio, id est accidens, qualitas, circumstantia &c. quibus contractus, seu dispositio suspenditur, donec aliud in futurum eveniat. P. Ferdinand. Rebellus *De oblig. justit. Lib. 2. Part. 2. quest. 10. Sect. 4.* notque pluribus infra num. 449. Ideoque distinguitur à modo proprie dicto, modus enim est limitatio apposta in futurum, quæ quidem aggravat alterum contrahentem, beneficiumve recipientem, non tamen suspendit dispositionem. Rebellus *ibidem.* observans, hæc duo vocabula sæpe pro eodem sumi, licet proprie, & strictè distinguantur, quod pluribus elucidant P. Tannerus *Tom. 4. disp. 8. quest. 3. dub. 4.* P. Laymannus *Lib. 5. Part. 2. cap. 7.* atque per appositum exemplo, seu casu particulari, qui refertur & deciditur in *Cap. Cum Johannes.* De fide instrumentor. declarat inter alios noster Henr. Wangnereck in suo commentario Exegetico in illud ipsum Capitulum, & alii, sicut & nos distinguimus hic, suppositâque hac distinctione.

146 **Q**uæritur I. An, & quas condiciones liceat apponere Sponsalibus?

Resp. Generatim loquendo, fas est, addere sponsalibus quasvis condiciones posibles, non repugnantes bonis moribus; nefas, impossibiles, aut repugnantes bonis moribus. *Prima* pars inde liquet, quod quilibet rei suæ modum ponere valeat. *Leg. In transactionibus. ff. De pact.* atque adeo etiam contractui, quem libere init. *Secunda* pars inde patet, quia apponens conditionem impossibilem, ut quando juvenis dicit juvenulæ. *Ducam te, si cras creveris uno palmo,* vel serio loquitur, & tunc ineptit, vel joco, & tunc non contrahit, nec absolute, nec conditionate, loquimur autem de volente contrahere. *Tertia* pars clara est inde, quia non licet intendere peccatum.

147 **P**orrò condiciones, repugnantes bonis moribus, confundo cum turpibus, de quibus est sermo *Cap. fin. De pact. & Cap. fin. De condit. appof.* quæ quidem condiciones sunt vel de præterito, vel de præsentem, vel de futuro. De præterito, ut si dicas puellæ, quam nôsti, nunquam fuisse junctam conjugio: *Te ducam, si fuisti ali-*

148 *quando Lutherana.* De præsentem, ut si dicas: *Te ducam, si es adhuc Lutherana.* De futuro, ut si dicas: *Te ducam, si permanseris in Lutheranism.* Condiciones turpes de præsentem, aut præterito vix quidem possunt sine aliquo pec-

cato apponi, ut per se patet, possunt tamen sine mortali, etsi sint de mortali, quia possunt exigi ob causam solum venialiter malam, atque graviter turpes de futuro nequeunt sine gravi peccato apponi serio, quia ejusmodi appositio est inductio ad grave peccatum. Nobis erit deinceps sermo de conditionibus impossibilibus, & turpibus de futuro, utpote frequentioribus, de quibus, uti de reliquis, fusissimè disserunt Patres Sanchez *oro Lib. 5. Perez tota Disp. 10. Dicaillio tota Disp. 5.* ille per multas sectiones, hic per multas dubitationes, attamen serè solum in ordine ad Matrimonium de præsentem, non autem in ordine ad Matrimonium de futuro. Nos *Cas. XII.* tractabimus de iis, quatenus apponuntur Matrimonio de præsentem, nunc quatenus Matrimonio de futuro, seu proprie dictis sponsalibus, prius tamen præmittentes, licet paria sint, mentem suam declarare factis, & verbis *Leg. Paulus, responder. & Leg. De quibus. ff. De Leg.* tamen quando est lis, aut sermo de iis, quæ per modum conditionis requiruntur, non sunt paria declarare factis, & verbis. De Seraphinis *De privilegiis Juramentum privit. 33. num. 135.* Vide Casum, quem etiam hanc in rem affero ex Diana *num. 165.* Jam

Quæritur II. An condiciones impossibiles, aut turpes de futuro adjectæ sponsalibus habeantur pro non adjectis? Id est, an in dubio, utrum sint serio adjectæ, an joco, præsumendum sit, esse adjectas joco, & proinde nihil obesse valori sponsalium, etsi non purificentur, sed sponsalia perinde valeant, ac si non fuissent expressa?

Resp. Est ob auctoritatem probabilissimam habendas esse in dubio pro non adjectis, atque spectatâ solâ ratione, oppositum est probabilissimum. *Prima* pars inde patet, quod ita sentiant plerique omnes Theologi, & Canonistæ pertractantes hanc materiam, utrorumque indicem texit Sanchez *loc. cit. Disp. 17.* quos ipse sequitur, sicut & Dicaillio *cit. Disp. 5. dub. 18.* Escobar in *Theologia Morali Lib. 25. dub. 206. num. 815.* scribens: *Ab hac receptissima sententia recedere, piaculum ducerem.* Recesse- runt tamen ab ea aperte, nec sine ratione Rebellus *cit. quest. 10.* Castro Palau *De sponsalibus Disp. 1. punct. 16. num. 4.* atque apud ipsum Basil. Pontius. Ratio fundamentalis est, quia fundamentum unicum sententiæ communis est nimis infirmum: nititur enim hoc solo enthymemate: In *Cap. fin. De condit. appof.* expressè decernitur, condiciones impossibiles, & turpes (non repugnantes substantiæ Matrimonii, de quibus *Cas. XII.*) adjectas Matrimonio habendas esse pro non adjectis, ergo id ipsum quoque decernitur de adjectis contractui sponsalium, quandoquidem hic contractus est via ad matrimonialem. Verùm demonstratur, hanc consequentiam non subsistere. 1. Quia lex correctiva communis consuetudinis, restrictivæque juris naturalis, non est ultra proprietatem verborum ex-

tenden-

tenda ad materiam essentialissimè diver- sam, cum imminutione libertatis Matrimonii, toties à Sacris Canonibus propugnata. Ille autem Canon finalis corrigit communem consuetudinem, tum quia, quando contractui ad- jicimus conditionem impossibilem, volumus indicare, nos nullo modo velle contrahere, ut etiam constat ex *Leg. Non solum. ff. De obliga- tionibus & actionibus:* tum quia, quando homi- nes adjiciunt conditionem turpem ipsis spon- salibus, solent serio apponere, ac velle, ut su- us consensus dependeat ab eventu talis condi- tionis: tum quia, spectato jure naturali, debet quis in dubio haberi potius pro libero, quam pro obligato: tum denique, quia argumentatio à Matrimonio ad sponsalia non est firma. Su- præ n. 74.

152 **P**orrò quòd sponsalia differant essentialis- sime à Matrimonio, quòdque ejusmodi extensio repugnet libertati Matrimonii, est per se manifestum.

153 **2.** Infirmitas ejusdem consequentiæ inde probatur, quòd DD. & jura statuunt de Matrimo- nio plurima, quæ nequaquam exporriguntur ad sponsalia, ut patet consideranti *Leges de Matrimonii indissolubilitate, clandestinitate, ætate, tempore, sanctitate, officiis conju- gum.*

Adde quòd *Cas. II. n. 74.* retulerimus ex Pe- rez, esse communem sententiam DD. in dubio, utrum fuerit datus consensus in sponsalia, de- bere in utroque foro præsumi pro libertate, cum tamen debeat contra libertatem præsumi in dubio, an fuerit præbitus consensus in Ma- trimonium. Item transactio super sponsali- bus. Infra 271. Et metus irritat Matrimonium jure Canonico, non item sponsalia. Tan- nerus relatus supra n. 27. Vide alia supra n. 74. & 75.

154 **3.** Debet in dubio præsumi, id esse factum, quod plerumque fieri solet, atqui saltem hac ætate, & in Germania nostra singulariter plerum- que fieri solet, ut adjectio conditionis impossi- bilis indicet dissenfum in sponsalia, ut cum Cajus dicit Cajæ inopiuellæ. *Certo te accipiam in uxorem, si mihi pro dote attuleris Regnum His- pania.* Vice versa, quando tam multi, pro do- lor! dicunt: *Ducam te, si feceris mihi copiam tui corporis, si à Religione Papistica defeceris. Si permiseris partem nasciturorum liberorum edu- cari Calvinisticè &c.* indicare consueverunt, se illas quidem ducturos, sed non nisi impletâ illâ utraque priore turpi conditione, vel factâ implendi promissione. Idem esto judicium de aliis multis.

155 **E**x qua postrema ratione petita ex more, ut- sique nostratum deduco, serè frustra (abstra- hendo à consuetudine hujus, aut illius tribu- nalis) quæri, utrum apud Germanos locum habeat controversia de validitate, aut invaliditate conditionum impossibilium, atque tur-

pium; omnes enim fatentur, adjectione condi- tionis impossibilis impediri vim sponsalium, si apposta fuit aut serio, aut ut ostenderetur, animus alienus à sponsalibus; sicuti & impe- diri adjectione conditionis turpis, quando se- rio fuit adjecta, & tamen non purificata, hanc- que doctrinam esse veram, etiam in foro exte- rno, sufficienter probatur, utriusque illius, ac tertiæ conditionis adjectione factâ eâ intentio- ne, qua diximus. Quod enim *Cap. Nuper. De big.* dicitur: *In Matrimonio contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attenditur,* id ipsum de ipsis sponsalibus pronuntiari debet. Unde Duarenus, quem refert non dissentiens Christoph. Haunoldus *De Justitia Tom. 2. Tr. v. n. 355.* rectè observat, quætionem, an con- ditio impossibilis habenda sit pro non adjecta, esse magis facti, quam juris.

Dices: *At judex dubitat de intentione, seu animo?* Resp. Debet resolvere in Germania, excuterèque tale dubium applicando *practicè* Regulam 114. *ff. De Reg. jur.* indicatam supra, & ab utroque jure traditam, ab Ex erhardo in *loc. comm. loc. 102.* probatam, extensamque etiam ad Casum, quo præsumendum est deli- ctum: *In obscuris inspicit solet, quod plerumque fieri solet.* atqui solet in Germania nostra ple- rumque, si non omnino semper, fieri, ut illæ appositiones conditionum fiant animo, quem dixi, itaque intelligantur ab utraque parte.

157 **Q**uare infero, licet communis opinio fe- rat, judicem teneri ferre sententiam ex norma doctrinæ à plerisque traditæ, attamen non teneri judicem, imò nec posse dare in hac parti- culari materia locum communi illi opinioni, fallit enim ea opinio cum in multis casibus, quos enumeravi in *Chyeco Clement. Judic. Part. 1. Sect. 13.* tum in eo, quo doctrina tradita à ple- risque nititur suppositione, non subsistente in aliquo certo loco. Etenim opinioni veritas est præferenda. *Text. c. Nuper. De bigam.* Doctrina autem illa communis, quam retuli supra, nititur suppositione, quòd ab utraque parte sciatur, esse jure statutum, ut condiciones impossi- biles, & turpes adjectæ sponsalibus habeantur pro non adjectis; etenim ipsemet Sanchez *cit. Lib. 3. disp. 3. n. 12.* cum aliis fatetur, si al- teruter ignorans illud Statutum *Capituli fin. De condit. appof.* contrahat sub conditione impossi- bili, (aut turpi) eam non habendam esse pro non adjecta. Atqui in Germania nostra reperire non est, saltem inter indoctos, ullum fortè Matrimonium, ulla sponsalia, quæ sint sub con- ditione impossibili, aut turpi facta, utroque contrahentium gnaro prædicti Capituli finalis, & non cum seria appositione turpis, singulari- ter loquendo de turpi.

159 **A**t, nõne judex Ecclesiasticus rectè faceret, si in penam criminis admissi in adjectione turpis conditionis compelleret illum, qui adjectis, si are promissione, esto conditio non sit purificata, sicut nique non debet purificari?

Li 3

Resp.

Resp. Hoc dubium non discuti ad aucto-
ritatibus. Non dubito quidem, quin possit condi-
lex injungens talem pœnam, eo saltem casu,
quo non subest talis causa resiliendi à sponsali-
bus, qualis requireretur, si promississet *absolutè*
Matrimonium, & non sub conditione turpi:
donec tamen sanciat talis lex, eive similis,
aut legitima consuetudo introducat, sicuti
non viget in Reverendissimis Curis Constanti-
ensi, & Augustana; non censeo posse infligi
hanc pœnam, nec enim habent Episcopi jus ple-
tendi arbitrariâ pœnâ talia delicta, cum præ-
sertim præsens pœna minuat libertatem Matrimo-
nii.

160 Quæritur III. An, & ad quid obligent
sponsalia inita sub conditione: Si Papa dispensa-
verit? Hanc quæstionem optimè, & distinctis-
simè tractat P. Sanchez *cit. Lib. 5. disp. 5.* Sup-
ponitur autem ex communi apud eundem n.
16. contra nonnullos, nullum, *per se loquendo*,
admitti peccatum, si laborantes aliquo Impe-
dimento, dispensabili per Papam, promittant
sibi Matrimonium apposita expressè illâ condi-
tione; etenim appositio illius non continet per
se ullam turpitudinem, imò debet vel exprimi,
vel certè subintelligi ab omnibus, qui obnoxii
tali Impedimento faciunt seriò sponsonem
Matrimoniale. Hoc supposito

161 Resp. Ad quæstionem 1. Quando subest
Impedimentum, in quo Papa non nisi gravissi-
ma de causa dispensat, ut est Impedimentum
Ordinis Sacri, aut Affinitatis in primo gradu,
promissio *sub conditione dispensationis* nihil viri-
um habet. Sanchez *loc. cit. num. 2.* ex commu-
ni omnium, quia tunc conditio dispensationis
habetur pro impossibili. Idem dic, quando
Papa facilè dispensat quidem, sed ex causa ali-
quâ, cujus veritas non reperitur in ita contra-
hentibus. Idem n. 3.

162 II. Quando verò subest Impedimentum faci-
lè dispensabile, valent sponsalia post eam im-
petratam, ita, ut una pars non possit resili-
re, renitente alterâ. Sanchez *loc. cit. num. 12.* cum
plurimis contra etiam multos Canonistas, &
Theologos, ita tenaces suæ sententiæ, ut dicant,
licet talis promissio sit firmata juramento, licet
quoque foemina sit imprægnata sub promissio-
ne illa conditionali, attamen stupratorem non
teneri eam ducere, secutâ dispensatione, sed e-
xistimo, hanc doctrinam repugnare praxi tri-
bunalium hujus temporis, certè repugnat sen-
sui Theologorum Recentiorum communi, a-
pud, & cum P. Coninck *Disp. 29. numero 35.*
Laymann, *Part. 2. cap. 7.* Bonac. *Quæst. 1. p.*
7. Perez Disp. 16. Sect. 4. Dicastillo *Disp. 1. n.*
574. Palao *Disp. 1. p. 16. n. 10.* generatim te-
stante ex Seraphino, Rotam Romanam sapius
suo calculo firmasse sententiam, generatim te-
nentem, quando est impetrata dispensatio, ob-
ligari alteram partem sponsonem, si altera
163 velit. Et ratio est, quia, cum appositio illius
conditionis in circumstantia, quam ponimus,

sit nullo modo turpis, sed honesta, non appa-
ret, quin, sicuti sponsalia sub aliis honestis
conditionibus contracta valent, purificatâ con-
ditione, valeant etiam ista post impetratam
dispensationem. Utrùm verò oporteat tunc
novum consensum elicere, an sufficiat, præces-
sisse conditionatum, dissentiunt inter se etiam
hæc citati auctores. Vide salè Dicastillo *Disp. 5.*
dubit. 7.

III. Hinc rectè tenent citati pro priorè
responsione contra permultos, illum, qui sub
prædicta conditione Papalis dispensationis fe-
cit fidem Matrimonii, teneri vel petere, vel
certè expectare dispensationem petendam ab
altero, si subit justa causa. Dico *vel petere, vel*
expectare, nam Sanchez *cit. Disp. 5. num. 36.*
Layman. *loc. cit. num. 4.* atque alii, repugnan-
tibus Navarro, Coninck *cit. Cap. d. 29. n. 35.*
Palao *loc. cit. num. 12.* existimant, sponsum in
tali casu *racitè* se obligare ad petendam dispen-
sationem, quod ego puto verum, saltem, si
sponsa velit facere dimidiam partem sumptu-
um, si, ut dixi, subit justa dispensandi causa.
Hinc Anno 1665. cum Titius dixisset Titiæ
Te ducam, si non subit Impedimentum. & addi-
disset: *Si subit, petam ipse dispensationem.* ac
postmodum fuisset repertum Impedimentum
quarti gradûs Consanguinitatis, at, re dili-
genter expensâ, non fuisset inventa justa dis-
pensandi causa, Curia Constantiensis absolvit
Titium ab omni impetitione Titiæ, fecitque
potestatem Titio ducendi aliam, & quidem si-
ne ulla compensatione expensarum, aut mul-
ctâ, quia scilicet omnis pœna, si justa est, pec-
cati pœna est. S. Augustin. *Lib. 2. retractat. c.*
9. ex medietate utriusque Juris. Porro Impe-
dimentis dispensabilibus accensent P. Sanchez
cit. Disp. 5. n. 15. & P. Perez *cit. Disp. 16. Sect.*
4. etiam Impedimentum Consanguinitatis in
secundo gradu; licet enim aliquantulum diffi-
culter dispensetur, attamen est perfræquens
hæc dispensatio. Ego autem compertum ha-
bens, quam notabilem mulctam debeant Nobi-
les, & Barones pendere Romanæ Datarie pro
ejusmodi gratia, & ideo tam notabilem, quod
Sacra Synodus Tridentina *Sess. 24. De reform.*
Matrim. Cap. 5. statuat, ut in tali gradu nun-
quam dispensetur, nisi inter *magnos Principes,*
& ob publicam causam, nolim hoc Impedimen-
tum locare inter facilè dispensabilia, nisi fortè,
quando Consanguinitas orta est ex fornicatio-
ne, tunc enim, præsertim si hæc sit occulta, dis-
pensatur. P. Coninck *Disp. 33. n. 44.*

APPENDIX CORRECTORIA.

Verùm his omnibus scriptis, incidi in Deci-
sionem Rotæ Romanæ, quæ est *secunda* in-
ter descriptas à Diana *Part. 5. in fin.* qua non
modò negatur, valuisse, etiam post obtentam
dispensationem, sponsalia, quæ juncti secun-
do gradu inierant Franciscus, & Barbara, sed
etiam

etiam referuntur & plurimi DD. pro ea Deci-
sione, & insuper quinque aliæ Decisiones ejus-
dem Rotæ, loquentes generatim de invaliditate
sponsalium contractorum sub conditione
dispensationis. Propter quas Decisiones cen-
serem, non esse facilè quemquam metu ullius
pœnæ compellendum ad ducendam quocun-
que Impedimento irretitam, licet expressè
fuerit promissioni adjuncta conditio: *Si Papa*
dispensarit. Certè concluditur in allegata Deci-
sione, memoratum Franciscum non esse cog-
gendum ad contrahendum cum Barbara.

165 Idem Diana *Part. 1. 1. Tract. 2. Ref. 70.* doctri-
nam de nullitate promissionis factæ sub con-
ditione dispensationis Pontificiæ, & post hanc
obtentam non ratificatæ per novum consen-
sum confirmat resolvendo hunc

Casum varia continentem.

Diodorus promissit Domitilla junctæ sibi
secundo Consanguinitatis gradu Matrimo-
nium sine expressa, sed solum subintellec-
ta conditione Pontificiæ dispensationis, quam
quidem ipse postea petiit, atque impetravit.
Verùm in prius post eam obtentam nec ipse,
nec Domitilla elicerunt ullum novum con-
sensum in Matrimonium de futuro. Deinde
Domitilla non tantum nullum novum con-
sensum dedit, sed insuper orta sunt inter ipsam,
& Diodorum odia, simultatesque. Ad hæc
idem Diodorus (priusquam adesset dispensa-
tio) celebravit sponsalia cum alia. Postremo
hanc aliam etiam imprægnavit. Quæsitum
fuit ex Diana, referente in discussione hujus
dubii hæc quatuor circumstantias, utrum
posteriora hæc sponsalia servanda essent, an
priora?

166 Respondet autem, non obstantibus priori-
bus, posteriora esse ad instantiam imprægnatæ
servanda. 1. Ideo, quod in prioribus non fue-
rit expressa conditio de dispensatione Papali,
sed solum subintellec-
ta, debuisse enim exprimi,
declaravit Rota Romana apud eundem
Dianam, probantem necessitatem exprimendæ
conditionis ex Lege. *Conditiones extrinsecus.*
De condit. & demonstrat. Confirmatur hæc do-
ctrina ex Seraphino relato supra numero 148.
2. Ideo, quod, licet expressisset uterque condi-
tionem, nihilominus Papalis dispensatio esset
frustra idcirco, quod post eam non interven-
erit novus consensus, qui tamen necessario de-
buerit intervenire: tum quia sponsalia illa non
potuerunt iniri sub conditione *Leg. Inter str-*
pulationem 82. §. Sacram. ff. De verb. significat.
ubi statuitur, si res à commercio eximatur, non
posse super ea contrahi obligationem, & con-
tractam extinguere, nec reviviscere, cessante im-
pedimento. *Leg. Continuum. 137. §. Cum qui,*

ead. tum quia ex factò à Lege improbato oriri
nequit obligatio. *Leg. Cum lex. ff. De fide juss.*
ac proinde Papæ dispensantis in tali Casu in-
tentio sit, dare facultatem contrahendi, non
autem confirmandi, quod illicite gestum est.

Et verò consensum debere in talibus eventis
necessariò renovari, tradunt plurimi, qui refe-
runtur in Decisione Rotæ, cujus feci ex Diana
paulò antè mentionem, & quibus alios tum
Canonistas, tum Theologos accenset Riccius
in Praxi aurea. Tom. 1. Ref. 228. applicans hanc
doctrinam verò Casui sponsalium contracto-
rum sub expressa conditione dispensationis
Papalis, testantque, ita practicari, decitumque
à Rota non semel quod ego facilè credo, ac
non video, quo pacto prudenter fidem habeam
Dianæ *cit. Resol. 70.* affirmanti Rotam Roma-
nam id perpetuò docuisse. Certè DD. relati su-
prà num. 162. contradicunt huic tam illimita-
tæ asseverationi. Et verò compertum habeo,
fuisse Romæ in prima, secunda, tertia instantia
pronuntiatum pro attrice quadam Svelveia con-
tra reum, de quo non poterat probari, quod no-
vum consensum præstiteret post dispensationem,
imò, quod plus est, non poterat probari, fuisse ex-
pressam conditionem dispensationis Papalis, & ta-
men duo Pontifices damnarunt sponsum ad du-
cendam sponsam. Addit 3. Diana, dato, & non
concelio, priora sponsalia fuisse valida, nec
novum consensum fuisse necessarium, tamen
observanda esse secunda, junctâ cum copulac-
tione quod, quando duo contrahunt, unus de lucro
acquirendo, alter de damno vitando, huic po-
tius favendum sit, quam primo, atqui secun-
dus id agit, ut damnum evitet, primus, ut lu-
cretur, interim aut nullum, aut exiguum da-
mnum timens. Refert autem Diana pro hoc
judicio multos Doctores. Denique concludit
idem Diana: esto priora sponsalia fuerint firm-
a, tamen supervenisse justam causam ab iis
resiliendi, scilicet propter simultates, & odia
inter sponsum, & sponsam, quæ quidem præ-
bere justam causam resiliendi à sponsalibus
tradunt (eo referente) Hurtadus, Perez, Præpo-
situs, Wigers, & alii. Verùm hi Doctores in-
telligendi sunt non de qualicumque odio, &
simultate, sed de gravi, & probabiliter irre-
conciliabili, cujus gravitatem etiam si solum
extrajudicialiter cognoverit iudex, potest ta-
men ferre sententiam relaxationis, ut contra
Ledesman tenet ipse Diana, citans Jordanum,
& Sanchezium *De Matrim. Lib. 1. Disp. 20. n. 6.*

Porro quia ex Diana, & Riccio disco, tum
jura, tum Doctores, tum tribunalia (fateor
ipse, restorque, Constantiense bis, tæve rigi-
dius processisse) magis favere sententiæ ne-
gantî valorem sponsalium, de quibus differui-
mus, nisi post obtentam dispensationem reno-
vetur ab utraque parte consensus, & illi ipsi
DD. satis apertè negant, incumbere huic, aut
illi parti obligationem tunc renovandi, quan-
do secunda sponsa gerit iterum, eam ob rem
non

non est, *per se loquendo*, alterutra pars ad instantiam alterius compellenda à iudice ad renovationem consensûs, at *per accidens* videtur tunc compellendus in primis sponsus, quando imprægnavit priorem sponsam, quandoquidem ex una parte certum est, quòd, obtentâ dispensatione, licetè confirmet id, quod prius sponderat, ex altera autem videtur se obligare voluisse, & re ipsâ obligasse ad standum promissione, si, salvâ conscientiâ, ac circa ignoratam circumstantiam fieri posset. Deinde etiam est idcirco adigenda prior sponsa, ut prospiciatur educationi prolis: quam rationem urgent variè Scriptores. Et quia Charitas incipit à se ipsa, ideo, licet sponsus pollicitus esset alteri Matrimonium, eamque etiam imprægnasset, ignaram priorum sponsalium & imprægnationis, attamen non solum non teneretur prior sponsa, quam vocavimus Domitillam, urgere Diodorum, sed potius teneretur non urgere.

166 IV. Quando innodati, Impedimento non fecerunt ullam mentionem dispensationis, negat P. Sanch. *cit. Disp. 5. num. 26.* cum Covarr. Gutierrez, & aliis contra nonnullos, quidquam virium subesse tali sponsioni, eò quòd *L. Continuum 127. S. Cum quis. ff. De verb. oblig.* expressè dicatur: *Non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum præsentis estimari debet stipulatio.* Ego propter tam clarum textum suscribo sententiæ Sanchezii, & à fortiori ones illi, qui sentiunt contra nostram primam, & secundam responsionem. Unde ego aliquando per literas respondi, quandam Bertham hæc etiam de causâ difficilissimè inducturam sponsum ad standum promissione, quòd in hac non esset facta ulla mentio dispensationis, & tamen utrique parti compertum esset Impedimentum.

A P P E N D I X.

a Dissertationi de sponsalibus *sub conditione* Papalis dispensationis, subnecto resolutionem ad hunc

Casum Notorium.

Caja fuit carnaliter cognita à suo compatre ex Baptismo, quæ tamen noluit concedere copulam, nisi postquam compater spondit, se petiturum, soluturumque dispensationem, at jam neutrum præstare vult, nec Caja par est, solvendis expensis necessariis in dispensationem. Quid consilii fuit dandum illi Caja? Caja Confessarius extra Confessionem tamen consultus ab eadem, retinuit literis ex me cognoscere, quid censerem.

b Respondi ego, Cajam jacturam periculosam, & dubiam alicam, si velit sententiâ iudicis compelli ad standum illâ dupli-

ci pollicitatione, siquidem Episcopus, ad cuius tribunal deferetur (minoribus sumptibus) Cajus, ut compellatur stare promissis, fortè respondebit in primis, ex facto lege improbatò non oriri actionem *Leg. Cum lex. ff. De fide. juss.* improbat autem lex canonica illum incestum, ex quo, & propter quem facta fuit ea promissio. Deinde cum sententia principalis, & definitiva ferenda sit à Sede Apostolica, ad hanc quoque deferendam esse causam minùs principalem, per *cap. Accessorium, De Reg. jur. in 6.* & ibi exemplificata per Peckium. Fortè, inquam, utrumque hoc responsum dabit Ordinarius, eà etiam ratione inductus, quòd non cogatur suum officium inutiliter impertire, fore autem inutile hanc impertitionem, eò quòd Papa non videatur dispensaturus, quæ est altera causa, cur Caja meritò credatur jactura aleam valde incertam: tum quia retuli *n. 165.* tot autores testantes, hujusmodi promissiones generatim haberi à Rota Romana pro invalidis: tum quia tunc saltem locum habet ille rigor Romanus, quando actrix non est gravida, adeoque non agit bonum prolis, interim tamen jam est prius corrupta, infamis quoque, & plebeja, aperiretur enim nimis lata porta pluribus incestibus, si cum talibus dispensaretur in lege plurimum faciente ad bonum publicum. Is, quem supra numero 165. *lit. C.* dixi, fuisse tam multiplici sententiâ iustum ducere corruptam, genuerat ex hac filiam, ex utroque parente nobilem, habet autem sapientissima Curia Romana in pluribus eventis singularem, & meritò, rationem illustrium personarum, sicut & prolis.

Quæritur IV. *Ad quid, & quantum obliget sponsio matrimonialis facta sub conditione*: Si pater consenserit?

Resp. Ex omnium consensu ita obligat, ut, si pater, re intellectâ, aperte consentiat, nec revocet consensum, oporteat stare illâ promissione: si verò pater initio consentiat, deinde dissentiat, tenebit nihilominus promissio in utroque casu secundum multos, in neutro tenebit secundum alios, quos referunt PP. Sanchez *Disp. 7.* Hurtadus *Disp. 7. diff. 5.* Perez *Disp. 16. sect. 11.* Dicastillo *Disp. 5. dub. 4. & 5.* Tu sequere in praxi illos, è quorum sequela nascuntur minora incommoda, sicut & in Casu, quo pater neque contradicit, neque aperte dissentit. Ego quidem puto, ita loquentes solere esse sollicitos, non tam ut pater consentiat positivè, quam ne contradicat cum indignatione, & proinde, si aut non contradicat, quia e. g. est mortuus, antequam ipsi innotesceret illa promissio, aut contradicat, quidem hodie, at cras consentiat, arbitror impletam esse conditionem.

At inquit: *Quid, amabo, intelligunt puellæ hanc rariò dicentes. Tibi nubam, si Deo placuerit?* Ego autumo, esse hunc sensum illarum communiorem: *Si, re bene consideratâ, depre-*

hendero, esse expediens ad animæ meæ salutem, nubam tibi. Quare, si puellæ tales deprehendant, esse sibi ad salutem conducibilis vel manere calibes, vel nubere alteri, erunt omnino liberæ suâ promissione. Henricus Wangnereck *Commentario Exegetico in Decretales capite. Si conditiones. De condition. appof.* admittens post Silvestrum hanc quoque explanationem. Equidem duo Ornatissimi viri, percallentes stylum in hac Curia Constantiensis vigentem, à me interrogati responderunt, nullam promissionem sponsalium contineri hæc verbis quoad forum externum, quod etiam iudico de phrasi ad me Anno 1660. scripta his verbis: *Wanns Gott schicken wird/will ich dich heirathen: Quando, vel: Si Deus ita res disposuerit, te ducam.* Licet enim vir apprimè doctus, qui meum de illa enuntiatione sensum literis exquirebat, existimavit, eâ significari promissionem conditionatam, sed conditione, quæ per se semper subintelligatur, & proinde moraliter, & juxta estimationem hominum perinde habeatur, & eadem, ac absoluta, mihi tamen tunc, sicuti etiam nunc videtur, nequaquam per se subintelligi, sed reor, esse potius explicandam, vel eo sensu, quo illa superior: *Si Deo placuerit, vel hoc: Te ducam, si Deo dirigente, commodum mihi fuerit.* Atque ita censuerunt sapientes viri à me interrogati. Ideoque per hæc duas formulas non constituuntur sponsalia absoluta, nisi eæ aliter declarantur per alias verborum, aut actionum circumstantias juxta dicta *Casu II.* Porro de illa priore formula vide, si placet, differentes Sanchez *Lib. 5. Disp. 7.* & Dicastillum *cit. Disp. 5. dub. 2.* Inferius autem, scilicet *Cas. VII.* tradam plura de sponsalibus conditionatis, in ordine ad dissolutionem eorum.

170 Quæres V. *Ad quid obligentur, qui Matrimonium contraxerunt sub conditione penali? ut quando duo promittant sibi mutuo Matrimonium expressâ eâ conditione, ut pars, quæ promissis non steterit, pendat alteri 100. 200. aureos?*

Resp. I. Certum est, partem resilientem ex causâ iusta non obligari ad illam pœnam, saltem si sponsalia non fuerunt firmata juramento. P. Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. Part. 1. cap. 1. num. 8.* ajens, hoc esse indubitatum: etenim, ut minimum hoc decernitur in *cap. Gemma, De sponsal.* ubi adfertur ratio: *Cum libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœna interpositionem sit meritò improbanda.*

171 II. Prædicta doctrina est vera, licet sponsalia sint roborata iurejurando. Ita videntur sentire omnes cum Laymanno. Ratio est, quia ii, qui jurant, se staturos sponsalibus, tacitè excipiunt Casus, quibus jura permittunt resiliri, etenim juramentum promissorium sortitur conditiones actûs, cui adjicitur, ut latè explicat in *Alphab. Quadrupl. Part. 2. num. 504. & seqq.* Accedit, quòd appositio talis juramenti apertissimè repugnet veræ, & morali libertati

Matrimonii, & proinde observatio illius cedat in odium publicum. Ex quò sequitur, tale juramentum esse illicitum, & qui vi hujus juratæ promissionis pendit pœnam, seu multam pecuniariam, habere jus reverendi

III. At verò licetè adjicitur conditio penalis de multa solvenda ab injustè resiliente. Barbosa in *cap. Gemma. n. 9. & 10.* Coninck *Disp. 22. dub. 5.* Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. Part. 1. cap. 1. num. 8.* Perez *Disp. 7. sect. 1. num. 6.* Basilius Pontius, eumque citans, & sequens Diana *Part. 3. Tract. 4. Resol. 211.* contra Tamburinum. *Lib. 8. De Matrim. Tract. 3. S. 3.* Tannerum *Tom. 4. Disp. 8. quest. 1. num. 44.* Dicastillum *Disp. 1. dub. 26. num. 36.* Sanchez *Lib. 1. Disp. 30. num. 2.* asserentem, omnes sentire secum. Ratio responsionis est, tum quia jura adjectionem pœnæ prohibentia, quæ citat Sanchez, non loquuntur de injustè resiliente à sponsalibus contractis ab ipomet in competente ætate, tum quia ipsamet jura Canonica minantur pœnam recedenti iniquè ab illo contractu. Suprà numero 125. tum quia fas est, sponsalibus addere conditionem de perdendis arrhis, ut videbimus paulò post, tum denique, quia appositio, exactioque hujus pœnæ non officit veræ libertati Matrimonii, siquidem, qui pœnam incurrit, est jam alias privatus libertate, utpote, qui sit sub morali obligatus stare fide datâ. Ex quo fit, ut meritò dissentiamus ab eodem Sanchez *Disp. 32. numero 21.* Tannero *loc. cit.* Dicastillo *num. 371.* atque aliis contra alios negantibus, deberi eam pœnam, etsi, qui inique fidem fregit, juraverit, se staturum promissis.

IV. Quando sponsi promittunt sibi invicem aliquid, si permanserint constantes in sua promissione, nullatenus improbantur à quocquam, nec enim intervenit tunc ullo modo pœna.

V. Sicut nec improbatür conditio, ut, qui injustè resilient à sponsalibus, perdat arrhas, sicuti constat ex *Leg. ult. C. De sponsal.* nomine enim *arrharum*, seu, ut alii ex græco scribunt, *arrharum*, & *arrhabonum* intelligitur hic pignus, quod datur inter sponsos in signum Matrimonii, ut sunt annuli, nummi aurei, facia elegantiores, gemmæ, & alia ejusmodi, de quibus, earumque retentione, quantitate differunt fult Sanchez *Lib. 1. Disp. 35. & seqq.* Perez *Disp. 7.* Dicastillo *Disp. 1. dub. 26. & seqq.* breviter, & pro communiore praxi sufficienter Laymannus *cit. Tract. 10. Part. 1. cap. 1.* atque alii. Illud observo ad confirmandam sententiam *Resp. 3.* probatam, illum, qui absque legitima causa frangit fidem sponsalium, obligari non solum ad reddendam arrham, quam accepit, sed etiam ad superaddendum tantum, quantum valebat accepta arrha. *cit. Leg. ult. Cod. De sponsal.* imò posse à sponsis adjici conditionem, ut perfidus sponsus, vel sponsa egressa Annum ætatis vigesimum quintum, ultra resiliat.

stitutionem arrhæ acceptæ addant duplum, decuplum &c. illius ejusdem arrhæ, ut tradit communis DD. cum, & apud Sanchez *cit. Disp. 35. num. 8. & 9.* multis illorum frustra conantibus adferre solidam rationem, ob quam sit, permilla hæc conditio de duplo, quadruplo, centuplo, & non de pœna, quare merito conclusimus superius, adjectionem pœnæ propriè dictæ esse etiam in hoc contractu permillam.

At quid respondendum ad hunc

Casum Præteritum?

177 **D**ietmarus promisit sanctè Matrimonium Dymna virgini honestæ, sed postmodum irretitus amore alterius negligit Dymnam, quæ causata, esse à se occasione celebratorum sponsalium neglectum optimum Matrimonium, ita strenuè urget suam causam apud judicem, ut hic dicat Dietmaro: Vel duc Dymnam, vel pende illi 100. Quos petit, aureos, vel certè feriam te excommunicatione. Dietmarus percussus hac sententiâ ait, se potius servaturum fidem Dymnae, quam pensuram illam summam, aut excommunicationis pœnam. At prævidet judex, nascitura ex hoc conjugio probabilissimè illa graviamala, quæ supra Sect. 1. n. 128. enumeravimus. Quæritur, an & licitè decreverit illam pœnam pecuniariam, & licitè urgeat executionem ejusdem?

178 Hunc Casum appello Præteritum, non solum, quia jam ante Annum 1639. quo illum scripto resolvi, acciderat, præterieratque, sed etiam ideo, quod mei Doctores Morales eum prætereant silentio, nec enim invenio, qui discutiat formaliter hanc questionem: An scilicet possit judex ad instantiam partis læsæ ratione, quæ exprimitur in hoc Casu, læsæ minari disjunctivè pœnam spiritualem, aut corporalem, pecuniariamve, & tamen toties impliciter, vel explicitè petit apud nos Germanos pars læsæ ejusmodi pœnam.

179 Ego illo Anno 1639. resolvi, Dymnam probabiliter jure egisse, dum postulavit à Judice, ut Dietmaro intentaret alterutram pœnam.

Ratio erat prima, quod viderem, hanc postulationem esse conformem persuasioni, usuique notorio privatarum personarum, publicarumque in Germania nostra. Possem tres nominare Diœceses, in quibus vel ad 100. aureos damnati, vel cum sponsa transigere quoad rationabilem summam compulsi fuere sponsi frangentes fidem, tamen si sponsæ non adierint è fracta fide damnum ullum positivum, aut æquivalens illi summæ.

180 Ratio altera erat, quod Dymna habuerit jus adigendi pœnâ excommunicationis Dietmar-

rum ad fidem servandam. Suprà num. 125. atque qui communis sententia fert, licere pro jure accusandi in facto privato pacisci de summa pecuniaria, sicut & potuit exigere compensationem pecuniariam formaliter ob injustitiam in se à sponso admittam, vel admittendam per iniquum recessum, ut fit in aliis contractibus. Sanchez *Lib. 1. Disp. 30. num. 15.*

Ratio tertia accedebat, quod, licet Sanchez *cit. Disp. 30. num. 12.* cum pluribus aliis neget, sponsam posse exigere compensationem lucri, seu commodi temporalis, quod nacta fuisset, si suus sponsus stetit promissis, merito tamen secutus Glossam in *Leg. Titia 134. ff. De verb. obligat.* communiter receptam, ut testatur Costa apud Barbosam in *cap. Gemma. De spons. num. 8.* existimo contra eundem Barbosam, Sanchez, atque alios inficiantes generatim jus exigendi in hac materia quidquam ratione lucri cessantis, nil obstare, quin, sicut in aliis contractibus potest agi de lucro, seu emolumento cessante ob culpam alterius contrahentium, ita etiam valeat in matrimoniali, seu sponsalicio. Confirmatur ex dicendis num. 265. & 266. Quod si Dymna sequens fidem Dietmari fecisset expensas notabiles in vestes nuptiales, futurum convivium nuptiale &c. tum rectè tenent iidem Sanchez, ac Barbofa. post alios contra Hostiensem, & Silvest. verb. *Sponsalia. quest. 8.* illam omni jure potuisse agere ad interesse, seu ad refarciendum hoc damnum positivum. Sicut & assentior iidem duobus Doctoribus cum aliis communiter inficiantibus, posse quidquam exigi præcitè ob commodum (à bonis fortunæ distinctum) eventurum è conjugio promisso, seu quia contractus matrimonialis est inter Christianos res spiritualis, superans omnem temporalem æstimationem, ut argumentatur Barbofa, seu quia videtur usu omnium receptum, ut ad hanc compensationem sufficiat obligatio submittendi se anathemati, si judex velit illud infligere. Certè Curia Constantinensis non admittit ejusmodi querelas. Judicem Dymnae quod attinet, si prævidisset, secutura ex illo coacto conjugio mala, quæ innuntur in Casu, rationes, quibus Theologi evincunt, refractarium sponsum non esse, juxta dicta supra num. 128. compellendum, ut invitus contrahat, quando tam infelix eventus formidatur, videntur etiam mihi probare, abstinendum etiam esse exactiōne, seu compensationis pecuniariæ, quando metus est illorum malorum. Certè si judex repellat in tali circumstantia petitionem sponsæ, habebit patronos plerisque omnes Doctores, ut videre est apud Sanchez, & Barbosam locis citatis. At sponsa adivit magnum damnum positivum? Ergo judex absolutè condemnet ad refarciendum, nec patrocinetur valentè ducere in visam, quam præstare damnum, cujus ipse causam dedit suâ pollicitatione, etenim malitiis hominum non indulgendum. *Text. Cap.*

Cap. Plurimum. De rescripti. Plura circa hunc Casum infra num. 265. & 266.

183 Dicitis de sponsalibus conditionatis subjecio ad sequentem propositum mihi Casum

Resolutionem multis inexpectatam.

Dorothea Virgo postulata à Desiderio Nobili juvene in conjugem, ob annulum insertum sibi in digitum à Desiderio, retentumque ab eadem, fatetur in se, se, dum permittit inferi, dixisse: Permittam inferi; servaboque annulum, si placeat meæ matri, matri vero non placuisse. Quæsitum fuit, tenereturne Dorothea probare fuisse à se adjectam illam conditionem? An vero incumberet Desiderio probare, non fuisse adjectam?

Et verò non deerant, qui rotundè pronuntiant, Dorotheam fuisse obligandam ad probationem, eò quod affirmanti incumbat probatio. *Leg. 2. ff. De probat.* probare enim oportet, nec sufficit dicere. Gloss. in verb. *Dicatur in Leg. 1. ff. Si quadrupes pauper. fecisse dicatur,* & reus suam exceptionem probare debet, quia in exceptione actoris vices sustinet. Præteus *De Regul. juris. Lib. 7. Tit. 8. cap. 1.* & denique tenetur quilibet intentionem, in qua se fundat, probare: *Text. in cap. Bone. 1. De elect. & elect. potest. ibidemque Gloss. in verb. per reum.*

Nihilominus tamen visum est viro theoriâ simul, præxiq̃ue excellenti, non Dorotheam ad adjectam, sed Desiderium ad non adjectam conditionis probationem fuisse adigendum, quod judicium idcirco nequeo damnare, quod communis Doctorum opinio ferat, quando reus in causis civilibus, seu non criminalibus constitutus id, quod principaliter exigit actor, suam tamen confessionem qualificat, actor non possit illam confessionem acceptare in suum commodum, nisi acceptet simul qualificationem: quam qualificationem si neget ipse, probare tenetur, eam defuisse, nisi habeat præsumptionem pro se contra reum. Illius communis doctrinæ, quam satis intricatè tradit Baldus in *Leg. un. Cod. De Confess. num. 20.* perspicuè verò Abbas in *Cap. Cum venissent. De insti. num. 7. & 12.* & in contingentiâ facti Alexander *Lib. 1. consil. 87. num. 1.* ac rursum *Lib. 7. consil. 20.* (ubi in specie loquitur de Reo fatente, se quidem spondisse Matrimonium, sed fatis) vult enim totam hanc propositionem admitti ab actrice, & non duntaxat primum ejus membrum, atque expressè scribens: *Si confiteor, me tibi promississe sub certa conditione, oportet & quod tu acceptes illam confessionem cum illa conditione adjecta.* Atque eandem doctrinam exhibens ex instituto Andreas Gaill in *Tract. De Pace publ. Lib. 1. cap. 17. n. 1. 2. 3.* Ratio hujus doctrinæ est, quia, qui constitur cum qualifi-

catione, agit potius partes negantis, quam affirmantis, etenim habet se perinde, ac si factum per omnia, seu integrè negaret. Bartolus in *Leg. Cum de indebito. ff. De probat.* Unde Alexander *loc. cit.* non solum generatim, ut retuli, dicit, quando fateor, me tibi aliquid promississe, aut cum certa conditione, debere à te admitti totam meam illam confessionem, sed etiam hanc doctrinam applicavit causâ pecuniariæ ad forum deductæ, de qua consultus erat. Igitur ex mente horum Doctorum videtur omnino dicendum, Desiderium frustra admisisse illam confessionem Dorotheæ, si negavit adjectionem conditionis, non valendo probare hanc negationem eo modo, quo propositio negativa probari potest, videtur, inquam, hoc dicendum ex mente illorum Doctorum, adeoque communi sententiâ, nisi fortè excipiatur, causam sponsalium, utpote matrimonialem, comparari quoad probationes causas criminalibus, in causis verò criminalibus, ut probat Gaill, locum non habere eam doctrinam. At, quia me necdum pœnitet negasse, haud semel, causam sponsalium esse aut strictè matrimonialem, aut subjectam legibus de processu criminali latis, ideo jam nequeo stare illâ exceptione: quam etiam idcirco rejicio, quod causâ, cur in criminalibus debeat reus probare qualificationem, ut, cum dicit: *Occidi quidem Casum, sed feci solum inculpata vitule ergo,* sit, quia in fatente rem per se illicitam est præsumptio, quod malâ egerit intentione, seu sine jure, at nulla præsumptio militat contra fatentem, se acceptasse annulum, sed potius est præsumptio, quod, cum esset Dorothea sub potestate matris, quam summè reverebatur, noluerit sine hujus approbatione retinere annulum. Sed nec adjectio conditionis est propriè exceptio dicenda, alioqui foret illa communis Bartoli, Baldi, Alexandri, Abbatii doctrina apertè falla. Magis urget tunc certa Regula, quod Reus in exceptionibus fiat Actor. *Leg. 1. ff. De exception. tum id, quod dixi de necessitate probandi intentionem, in qua se quis fundat, etenim Dorothea fundabat se in adjectione conditionis postmodum non purificatæ. Verum responderi potest, tunc esse intentionem, in qua se quis fundat, probandam, quando in ea se fundat purè affirmando, non autem, quando simul negando juxta doctrinam ex Gaill, & Bartolo superius traditam.*

Vix mandaveram chartæ, quæ nunc typo, cum me consilii causâ convenit juvenis, singulariter mihi notus, consulens super lite sponsalitiâ simul, & objectivè conditionatâ, propositâ verò cum multis paralangis, quas coercui

Hiscæ paucis lineis.

Dionysia fatetur quidem, se mihi promississe Matrimonium, at sub duplici conditione.

diuione. 1. Si accederet consensus Curatoris. 2. Si ei placeret mea, quam nunquam viderat, domus. Negat jam, impletam esse alteram conditionem, negat & Curator ipse, se dedisse consensum. Primam conditionem esse purificatam scio quidem, ipse enim Curator à me postea interrogatus expressit, se nolle impedire, seu dissolvere ullum Matrimonium, at id nequeo probare, nisi duobus Testibus, coram quibus cum esset (ante nostram actualem promissionem) injecta mentio de Matrimonio inter me, & Dionysiam, edixit, fore id sibi non ingratum, item verbis Dionysie fatentis, se dixisse mihi, fore, ut mihi mox redderet munera, qua à me acceperat, si Curator non consentiret, haec enim non reddidit. Domum meam ipsi placuisse probare possum teste uno, & insuper in supplementum probationis manifestati coram me consensus, ut & quod mea domus ipsi placuerit, offero me ad iuramentum. Quaero igitur, an prudenter sperare possim, hoc iuramentum & admissum tri, & finiturum litem?

Respondi ex dictis de iuramento suppletorio supra *Cas. II. num. 7. & 93.* prudenter posse, his positis, utrumque sperari. Quod enim spectat consensum Curatoris, habet ipse actor praesumptionem pro se hanc, videlicet quod voluntatis mutatio non sit praesumenda, sed continuatio. Romanus *cons. 295. num. 7.* & qui dicit, voluntatis mutationem esse factam, debet illam probare. Romanus *ibid. num. 8.* nisi igitur probet Curator Dionysiam, se à proposito recessisse, censetur praebuisse consensum, adeoque probatum erit, primam conditionem fuisse purificatam, quam purificationem satis probat retentio munerum tam diuturna, cum fateatur Dionysia, se dixisse, se restitutam, mox, si Curatori non probaretur illud Matrimonium: etenim vocula: *mox: quamprimum: illico* significant idem, quod intra triduum. *Leg. fin. Cod. De error. Advocat.* effluerunt autem non solum tres dies, sed tres menses. Domum quod spectat, cum illam placuisse Dionysiam, testetur idoneus Testis, si accedat iuramentum actoris, efficiet plenam probationem. Supra *Cas. II. num. 93.* Et verò esse huic deferendum, non autem reae, deducitur aperte ex dictis *cit. Cas. II. num. 94.* quandoquidem vel maximè tunc defertur actori iuramentum suppletorium, quando habet Testem pro se. Supra *num. 94.*

APPENDIX I.

Aud ambigo multos ex meis lectoribus esse miraturos resolutionem, quam de qualificatione confessionis admittenda necessario

ab eo, qui admittit ipsam Rei confessionem, dedi, quia tamen se primùm nuper obtulit necessitas quaedam applicandi illam eandem doctrinam Casui manifestè concernenti aeterna salutem nobilis juvenis, multum à iudice Ecclesiastico in causa matrimoniali gravati, egoque literis rogatus fui remedium, confirmo eandem puris Theologis peregrinam resolutionem

Resolutione alterius Casus vix probandâ Germanis.

In causa, & lite inter Bondum, ac Dorotheam, visis actis mihi exhibitis videtur, dictum Bondum fovere (dum recusat stare promissione de illa ducenda) iustitiam, quia Bondus confitetur quidem, quod cum esset filo captus in dicta Dorothea (hanc phrasin Alexandri, latinae Grammaticae oppidò, vel imperiti, vel negligentis, more saeculi, quo ipse vivebat, corrigat, vel interpretetur lector me in divinando felicior) & esset solum cum ea, & vellet illam carnaliter cognoscere, & illa recusaret, promisit Dorotheae, accipere illam in uxorem, si ipsa sibi consentiret, & quod post illam promissionem dicta Dorothea annuit, & ipse tunc eam carnaliter cognovit, non tamen accipiendi illam in uxorem, sed animo implendi votum (id est libidinem ut interpretor) suum. Et quamvis quando post sponsalia de futuro subsequitur copula carnalis transeat (secundum jus antiquum) in Matrimonium de praesenti, tamen ubi de casu copulae non constat nisi per confessionem viri, qui sub una, & eadem conceptione verborum, seu in eadem oratione, confitetur copulam esse secutam, non tamen animo eam accipiendi in uxorem, talis confessio non potest separari, sed aut in totum acceptari, aut in totum sperni, ut notat Glossa & DD. in *L. Siquidem Cod. De except. & notat Cynas, Speculator, ac Bartolus.*

Hunc Casum sibi propositum refert Alexander *cit. Lib. 7. consil. 80.* atque resolvit. verbis huc translatis, at minimè approbandis in tribunalibus Germaniae, quatenus illa generalis doctrina, quae manifestum fundamentum habet in *cit. Leg. Siquidem* extendatur ad Casum huic similem, est enim Teutonum fides, seu candor animi longè major, quam ut queat patrocinari illis exceptionibus, quae fundantur in delicto, cum non detur facile praesumptio delicti. Eam ob rem licet Alexander variis locis repetat (est enim hic Doctor in suis responsis haud paulò constantior, quam Decius, aut etiam Baldus) hanc doctrinam, quod videlicet admittens confessionem rei, debeat etiam admittere confessionis qualitatem, eam tamen optimi DD. (conformiter exemplo allato in eadem lege) restringunt ad illum saltem Casum, in quo exceptio non sit turpis, quo etiam sensu illam applico sequenti

Casui

Casui dupliciter novo

Dionysius minorennis confessus in iudicio se Dominicae promississe quidem Matrimonium, at metu reverentia adductum. Nunc ita abhorret à Dominica, ut mori malit, quam illi matrimonialiter convivere, jubetur tamen sententia iudicis eam ducere, condemnatur in omnes expensas, perhibetur ad me Anno 1677. ex Diocesi multum ab hac diversa hic Casus, rogor remedium, quod & attuli, rescribens, posse Dionysium in primis provocare ab hac sententia, posse deinde appellare etiam post fatalia.

E Primi responsi rationem desumpsi ex *cit. L. Siquidem. De except.* clarissimè huc faciente, si enim quo casu debet vel integre rejici, vel integre admitti confessio, involvens conditionem, aut exceptionem, admittenda est hic, tum quia jus Canonicum summè detestatur metum, favetque libertati in causa matrimoniali, sicut & aetati minorenni, utpote obnoxiae fraudi, ac violentiae, eamque ob rem restituuntur in integrum pupilli, & minorenes per appellationem etiam post fatalia, & quidem speciatim in causa matrimoniali seu sponsalitia. Alexander *cit. consil. 80. lit. b.* applicans hanc doctrinam suo clienti Bondo, quod quidem quadriennium incipit ab Anno aetatis XXV. quia ab Anno, quo quis incipit esse major. Tuschus *lit. R. conclus. 298. num. 1. ex Leg. fin. Cod. De temp. in integrum restitut.*

Hunc verò casum appello idcirco dupliciter novum, quod & contigerit hoc ipso Anno 1677. quo illum elucido, & mea responsio acciderit admodum Nova, debuit autem in praxin redigi hoc, ut dixi Anno. Adeundus igitur erat ille ipse Iudex, vel successor iudicis, à quo condemnatus fuerat Dionysius, ac petenda in integrum restitutio, quam si negaret, provocandum erat ad superius tribunal: si concederet, dicendum erat, sentio me gravatum sententia in me lata tali, & tali Anno & c. ideo autem gravatum, quod cum faterer, me quidem dedisse fidem matrimonialelem Dominicae, illi meae confessioni non addiderim & quidem immediatè, in eodem sermone, me id fecisse ex metu reverentia erga parentem, cuius summam indignationem incurrissem, nisi ad ejus instantiam consensissem in tale Matrimonium de futuro. Et repeto quidem id ipsum, quod tunc, videlicet, quod ipsi promiserim Matrimonium, sed injusto metu inductus, nec teneor probare hanc exceptionem seu adjectionem de metu, sed quemadmodum mihi sine ullo teste fatenti esse factam à me illi pollicitationem, credidit, ita etiam credere debetis alleganti metum, adeoque meam confessionem vel totam admittere, quod unice peto ex vi juris communis, quod habetur in *Leg. Siquidem seu IX. Cod. De exception. seu praescript. communique interpretum.* Si neutrum im-

petrare queo, appello à sententia contra me tunc minorennem lata, instructus privilegio legis *fin. Cod. De temp. in integrum restitut.* quam ipsemet Conditor Juris Justinianus sanxit, petoque Apostolos.

APPENDICULA.

Exterior intra pauculos Annos frequentior rem, quam antea necessitatem rejiciendi vel usurpandi doctrinam ex Alexandro paulò antea relata & non admissam. Etenim hoc mense Septembri Anno 1678. Quaritur ex me, qui procedendum sit in foro externo cum Scævola fatente quidem se Maviae integrè famae puellae saepe tempore ipsius copulae pertrequantur habitae, at sine seminis in debitum vas effusione spondidisse Matrimonium, minimè tamen serio, sed joco, quem Mavia potuerit haud difficulter cognoscere ex vultu & oris conformatione. Negat autem illa, se quicquam ejusmodi notasse. Cum ergo Scævola fateatur, se omnino protulisse verba clarè significantia sponsonem Matrimonii de futuro, adigendum esse ad standum illis verbis, praetendit Mavia, an perit jure?

Responderet Alexander in Italia relatus supra *lit. C.* negativè. Ego in Germania affirmativè, ob causam allatam *lit. d.*

Sed replicabatur, eundem Scævolum postmodum serio dedisse fidem matrimonialelem Laliae, quae jam putetur gravida. Respondeo in primis hanc alteram promissionem esse iniquam, invalidamque, utpote repugnantem illi, quae data fuit legitime Maviae, quae jure suo nequaquam vult cedere. Respondi deinde, cum bonum prolis maximi fiat, & merito quidem à Theologis ac Juristis, ut saepe & necessario observo in hoc opere, posse in praesenti Casu dari locum doctrinae Alexandri, modò certum sit, alteram esse impraegnatam, etenim non est alienum à communi sensu Theologorum ac Jure consultorum sequi ob piam, gravemque causam, opinionem minùs probabilem.

APPENDIX II.

Protuli quidem *num. 183.* in medium plura de onere probandi, fuisse, aut non fuisse sponsalibus adjectam conditionem, ac soliti sint mei in palaestra *moralis*, seu commilitones, seu collegae, quia tamen his jam alterum prelum expertis oblata fuit mihi non semel occasio recurrendi ad eam minimè familiarem Theologis doctrinam, atque primùm hoc mense Junio Anno 1673. conventus fui ab una nobilium personarum, litigantium etiam ratione illius ipsius argumenti, quarum deinde una assererat, fuisse à se expressam conditionem: *Si consenserit VN altera negebat eam ob rem existimavi, esse adhuc aliquam luce perfundenda. clariùsque ob oculos usu pet-*

ritorum, qui consuli consueverunt, Theologorum, statuenda, quæ dixi de illa probatione incumbente actori neganti, non autem reo asserenti, sic autem declaro.

Certum est, reum non teneri plus negare, quam afferat actor, nec plus huic concedere, quam ipse in suo libello petat, de jure etenim illa forensis, solennisque Advocatorum formula: *Credit: Non credit*, refertur ad verba partis adversæ, intellecta in sensu intento ab eodem, nam & scriptum (seu nuda verba scripti) sequi, calumniatoris est, teste Tullio in *Orat. pro Cecinna*, & is committit in legem, qui legis verba sequens contra legis nititur voluntatem cap. fin. De Reg. jur. in 6. quando autem actor, sciens asseri, seu excipi à reo, additam fuisse pollicitationi spontaneæ conditionem de futuro, inserit libello suo: *Calphurnia repromisit mihi Matrimonium de futuro*, intelligit repromissionem vel absolutam, vel conditionatam? Non conditionatam, alioqui esset lis finita, ferè priusquam inchoata. Igitur designat absolutam, omnique conditione de futuro nudam: consequenter dicit implicitè: *Calphurnia strinxit se mihi promissione absolutâ*, hæc ejus positio, seu articulus implicitus, habet tantam vim, quantam si explicitè, expressèque forent inserta libello ea ipsa verba. Clarus textus in Leg. 3 ff. Si cert. per. & Leg. fin. 6. Lucius ff. De legat. 2 etenim taciti & expressi idem est iudicium. Barbosa *Axiom. 2* 18. atqui si actor expressisset ea, quæ represento, verba, manifeste affirmasset, promissionem fuisse absolutam, nudamque omni conditione de futuro, ergo illum premerent vulgata jura *Affirmanti incumbit probatio*.

k Vice versâ, quando pars rea dicit: *Non credo*, profus habet se perinde, ac si formalitè diceret: *Nego, pernego, à me datam Matrimonii repromissionem absolutam*: quæ formula, quia est in terminis negativa, non includens ex sua natura ullam affirmationem, mirum non est, nullam quoque exigere probationem illius.

Quin imò, si actor volens capere Ream in verbo, & compellere ad affirmativam propositionem, seu ad dicendum expressè: *Promisi quidem, sed diserte adjeci conditionem*, interroget: *Nonne perspicuis verbis dixisti. Promitto tibi Matrimonium?* poterit evadere laqueum, & decipulam, quam ponit actor respondendo: *Nihil tibi promisi, planè nihil*: subintelligendo: *Nihil absolute*, etenim, ut notavi supra, non teneretur respondere nisi juxta legitimam intentionem, seu actoris, seu ipsius etiam iudicis, estque hic unus ex casibus, quibus est mihi evidens, quidquid Laqueones contra fulminant, fas, licitumque esse uti restrictione mentali. Nòrunt propè tyrones Juris, extate in legibus, Canonibus, ipsa sacra, sacratissima Scriptura, horum interpretibus complures centurias receptorum, usurpatorumque, ut ja-

cent Axiomatum, Regularum, pronuntiatorum, vaticiniorum, & tamen hæc ipsa quantumvis, *absolute* admitti solita Axiomata & c. pati debent quandoque decem, quandoque viginti, imò plures, ut digito demonstrare possem, limitationes, quid autem, amabo, aliud sunt hæc limitationes, quàm restrictiones mentales? Quare harum sobrium usum defendo in *Alphab. Quadrupl. Part. 2. num. 623. & 629.* nec reor, contrariam esse probabilem, nisi solâ autoritate, quatenus generatim damnat omnes ejusmodi reservationes. Vide Guil. Le Maire in *Statera Sæulæ Sinichianæ* 2. cap. 8. §. 1. & *Legg.* representantem verba Adriani, Malderi, Molani, Doctorum Lovaniensium, qui usum æquivocationum, & restrictionum, apertissimè admiserunt etiam in casibus, in quibus fortè nullus Jesuita.

A P P E N D I X. III.

Istius Appendicis causam præbuit æquè recens, atque præcedens

Casus, causatus morte futuri soceri.

Frobenius juvenis artifex vocatur Lucilianam, dicentem, se non alienam esse ab ipso, nihil tamen velle polliceri citra expressum consensum patris, quem proinde factâ utriusque promissione Matrimonii sub conditione consensûs paterni convenit Frobenius, refert, que hoc responsum comiter, ac benevolè datum Exhibe prius coram Magistris de more specimen tuæ artis, ubi id feceris, redi ad me, aperiam tunc absolute meam mentem. Frobenius exhibet illud specimen, commendatur ab omnibus Magistris artis, sed priusquam se sistat designato socero, imò priusquam ederet illud specimen artis migrat parens Lucilia è vita, ac simul perit amor Lucilia in Frobenium, qui ab ea recusatus movit ipsi litem coram Consistorio. Quanto id jure?

Existimavi consultus ab una partium, aliquò apparente quidem, sed re ipsâ nullo. Ratio est, quia ex una parte liquet, illam ultro, citroque promissionem fuisse propriè conditionatam, adeoque constituta sponsalia propriè conditionata. Atqui promissio conditionata non obligat nisi impletâ conditione. Suprà *Tract. 9. Cas. XXIII. n. 706.* non autem est hic impleta, siquidem nullus planè consensus fuit datus à patre, imò expressè dilatus, & quidem sub dubia spe, nec potest à quoquam hæc resolutio in terminis propositi Casûs revocari in dubium. Sed addebatur à quibusdam, imprimis patrem puellæ dixisse, consenturum se, si specimen bene cederet, sicuti re ipsâ cessit.

ex

ex voto, deinde eundem patrem, cum variè gratularentur ipsi tam peritum suæ artis generum, non contradixisse, adeoque satis indicasse, suam conditionatam voluntatem transivisse in absolutam, *dissimulans* enim pro tacente habetur. Baldus ad *L. Surm. C. De repud. hered.*

Verùm illa prima replica, seu additio, esto ponamus, eam probari testibus idoneis, attamen parum patrocinatur Frobenio, etenim promissio consensus non est ipse consensus, Lucilia verò *expresse, formaliter, reflexè* requisivit consensum positivum paternum, qui tamen nunquam re ipsâ est secutus. Quod enim in altera replica dicitur de silentio illius, dum alii gratularentur illam affinitatem, est nimis exiguarum virium, nec enim inde sequitur, patrem vel tunc consensisse, vel dedisse tunc signum, & quasi testimonium præbiti prius consensus. Non primum, siquidem non nisi insulse præsumitur præbuisse tunc, quem nunquam antè præbuit consensum, nam & nemo tunc gratulantium petebat, & sicuti nemo generatim loquendo præsumitur jactare suum in talibus circumstantiis *Leg. Cum de indebit. 23. ff. De probat.* Tiraquellus in *Leg. Si unquam. verbo donatione num. 206. & seqq.* ita nec speciatim libertatem consentiendi, & non consentiendi, libertas enim rebus omnibus favorabilior est *Leg. Libertas. 164. ff. De Reg. jur.*

Non secundum, quia Regulam: *Qui tacet in 6.* intelligunt omnes de consensu, qui tunc dari præsumitur, non qui datus fuit, nisi fortè tunc, quando fit expressa quæstio de eo.

QUOMODO PROBETUR QUIS DEFLOORASSE VIRGINEM, ET AD QUID OBLIGETUR TALIS?

C A S U S V.

Forensis.

S U M M A R I U M.

Casus asserentis, impregnationem factam à negante illam. 185.

Non est facile credendum mulieri etiam juranti, se ab hoc, aut illo defloratam. 186.

Quomodo ergo probabit suum dictum? 187. & seqq.

Ad juramentum suppletorium probationis qui admittantur? 189.

Casus puella falsò nominantis patrem suæ prolis illegitima. 191.

Virum fuerit addicenda proles illi, de quo num. 185. actum. 195.

Causa educationis quanti fiat à Theologis? 196.

Præsumptiones de legitimitate. 197.

Ad quid obligetur, qui impregnavit solutam, at sine promissione Matrimonii? 198. & seqq.

Quid indicent vocabula? Defloratio: Seductio: Stuprum. 200.

Casus ex iure Canonico de deflorante Virgine. Sylus Curia. Constantiensis in hac re. 209.

Præsumitur virginem, quæ deflorata est, fuisse inductam à defloratore. 210.

Ad quid teneatur violentus oppressor Virginis? 117.

Non teneris quidquam compensare pro periculo damni, re ipsa non secuti, nisi prius intercesserit pactum. 220.

Duo Casus circa deflorationem. 222. & 224.

Obligatio deflorantis mulierem cum promissione Matrimonii. 227.

Quid si etiam impregnavit? 229.

Casus unius, qui plures defloravit sub fidei promissione Matrimonii. 236.

Alterius, qui violenter oppressit consanguineam sub spe Matrimonii. 240.

Eutropia mulier rusticana viro nupta parit infantem statim post septem menses, & 13. dies à nuptiis. Interrogata de more, quis sit pater illius prolis, non nominat maritum, sed Evaristum juvenem etiam ruratum. Imò postquam è puerperio convalescit, postulat ab Evaristo, & compensationem deflorationis, & ut Evaristus prolem aliat, negat utrumque hic: compensationem quidem deflorationis, asserens, non Eutropiam à se, sed se ab Eutropia inductum ad copulam illicitam: at verò alimenta recusat ideo, quòd nequaquam sit parens edita sobolis, quandoquidem hæc prodierit in lucem novem mensibus, & 14. diebus, postquam cognoverat matrem, quæ quidem falso asserat, se ab ipso imperfectè copulâ cognitam tanto tempore ante partum, perfectè autem 14. diebus post, ideoque justè novem mensibus prius, quam ederet partum: ego enim, aiebat Evaristus, illâ primâ vice copulam perfecti, alterâ posteriore ne tentavi quidem, aut tetigi. Eutropia firmabat sua dicta iurejurando, nec minus sua Evaristus. Utri fides habenda à iudice? Et quid de pretio deflorationis?

Memini adhuc Anni, quo Casus iste fuit agitata coram tribunali cujusdam Dicecesis Gallicanæ, ut testantur mea Adversaria: hinc appello Forensis. Quam sententiam tulit D. Judex, non exprimit in specie illæ chartæ, quam ferendam fuisse existimem, aperiam modò, sed prius explicabo, quo pacto probeatur, hanc, aut illam fuisse defloratam, impregnatamque à viro, vel adolescente id negantibus. Deinde ad quid obligetur, qui aliquam defloravit, impregnavitque, factâ, aut non factâ promissione Matrimonii, utus responsum, quas asseram, est frequentissimus, præ-

Mm 2

dolor,

dolor, & non semel fui super talibus dubiis, seu hic, seu alibi interpellatus.

886 Dico I. Quando mulier asserit, se cognitam fuisse ab hoc, aut illo, idque firmat juramento, negat autem alter, idque sub jurejurando, nec proferuntur ullæ aliæ probationes, nequaquam standum est verbis mulieris, sicuti enim adulterium non probatur solâ confessione mulieris: *text. in cap. Significasti. De adulter. communifque DD. teste Parisio consil. 137. n. 39. vol. 4.* ita neque simplex fornicatio.

Minc non immeritò scripsi in *Theologia Iuridico-Morali*, seu in *Quinario Tract. 5. cap. 32. n. 19.* errare illos iudices, qui puellæ uterum gerenti, asserenti que, se à Sejo imprægnatam credunt, quantumvis perneget Sejus. Ratio autem est manifesta, tum quia, generatim loquendo, asserenti incumbit probatio, tum quia nullus idoneus testis in re sua intelligitur, *text. Leg. Nullus ff. De testibus*, nec admittitur juramentum sine aliis adminiculis, suppletorium probationis, quando agitur de probando interesse singulari, quod consistit in omnibus rebus, in quibus quis habet majorem affectionem, quam alii habeant, ut in filia alicujus. Seraphinus *De privileg. juram. privil. 33. n. 159.* habetque in præsentem materia praxis nostri Consistorii, tum quia testimonium viri est, per se, præferendum testimonio mulieris, *capit. Mulierem. 33. quest. 5.* nam varium, & mutabile testimonium semper foemina producit *text. cap. Forus. §. fin. De verb. signif.* ad quem textum refert Glossa hoc Distichon:

*Quid levius fumo? Flamen: quid flamine?
Ventus.*

Quid vento? Mulier: quid muliere? Nihil? & denique, actore non probante, absolvendus est reus, *Leg. 4. Cod. De edendo.*

187 Quæres igitur, *Quomodo debeat mulier probare, se ab hoc, aut illo defloratam?*

Respondet 1. ad hanc quæstionem, & simul ad plenioram declarationem, probationemque dictorum *num. preced.* cum distinctione, aut enim illa mulier contendit iudicio Criminali e. g. allegans, se fuisse vi oppressam, ideoque petens vindictam, aut decernat iudicio Civili, postulans satisfactionem, dotem, proliis alimentacionem, & cætera. In primo casu non sufficit illius mulieris confessio, seu nominatio, quantumvis jurata, ad condemnationem nominati. Mascard. *De probat. conclus. 1129. n. 5. in fin.* post Bertazol. *conf. 167. vol. 1.* Cravetta, Parisius, Cephalius, alii apud Farinacium in *Praxi crimin. Lib. 1. tit. 5. quest. 43. num. 94.* asserentem ex praxi Romana, & communi Doctorum, ne quidem ad torturam sufficere talem nominationem, nisi fulciatur aliquo indicio, tum quia offensus dictum contra inculpatum ne dum non est sufficiens ad condemnationem, sed nec etiam facit indicium, ad torturam. Expressè Mascardus *cit. num. 1.* referens plurimos pro hac doctrina, tum quia

dicens, se ab hoc, aut illo vim passam, ostendit se hostem capitale. Natta *consil. 354. vol. 2.* hostis autem testimonio non est standum. *Leg. 1. §. 1. ff. De quast. & ibi Bartolus.* Sed neque in secundo casu meretur fidem. Boërius *Decis. 319. num. 7.* post Jasonem, Alexandrum, & Castrensem, quos refert ipse Boërius loquentes in specie de muliere asserente, se esse vi cognitam. Ratio peritur ex *cit. Leg. Nullus. De testibus.* Hanc totam doctrinam applicabis casui, quo adultera dicit, se cum hoc, aut illo patrâsse adulterium, ejus enim confessio nullo modo sufficit ad condemnationem. Farinacius *loc. cit. num. 87.* post Paris. Castrenf. & Jasonem, consentiente, & ex *Cap. Significasti. De adulter.* probante Barbolâ in id ipsum Capitulum. Applicabis eandem doctrinam mulieri, quæ vel est meretrix, vel jam ab alio fornicariè cognita, tamen si agat solùm civiliter. Expressè Antonius Faber *Cod. De probat. definit. 18.* nam meretricis testimonium non recipitur, utpote infamis, sicuti, & rejicitur depositio jam corrupta, cum sit persona turpis. Ideoque neutra harum est admittenda ad juramentum, vel præstandum, vel etiam deferendum. Faber *loc. cit.*

Resp. 2. Si loquamur speciatim de puella 188 honesta, eaque virgine usque ad tempus, quo se fuisse ab hoc, aut illo absque vi cognitam asserit, dicitur Antonius Faber *loc. cit.* statuit de ea hanc decisionem. *Creditur virgini dicenti, & (ut exprimit, necessariòque tubaudiri debet) juranti, se ab aliquo cognitam, & ex eo prægnantem esse, refertque pro hac sua tam sicca definitione, seu decisionè non modo Boërium quest. seu decis. 299. & 319.* sed etiam statuitur *implicite* (liquet enim ex ejus erudita, ut solet, præfatione ad Lectorem, ab ipso non nisi decisiones, seu sententias sui Parlamenti referri) eum fuisse tunc stylum Senatûs Sabaudici. Sed pace tum hujus Curie, quæ, ut observat idem Scriptor in allegata præfatione, sæpe mutat sententias, tum illius gravissimi Doctoris existimo, eam resolutionem, in hinc terminis propositam, esse minùs probabilem oppositâ. Inprimis enim repugnat constantissimæ praxi non modò nostræ Curie Constantiensis, ut jam superiùs innui, sed plurium, si non omnium Germanicarum Dioceseon. Unde compertum habeo, non fuisse alicubi

Fidem habitam

Alicui, tamen si prænobili puella uterum gerenti, atque asserenti, se defloratam, imprægnatamque fuisse à quodam Titio patris nobilitatis, esto fatente, aliquam familiaritatem intercessisse sibi cum illa puella. Sicuti & in nostra Curia fuit itidem denegata fides affirmanti per omnia sacra, se cognitam fuisse à quodam Melio, tamen si hic fa-

tebatur, se de nocte fuisse versatum (extra lectum) cum ipsa, atque impudicè tetigisse.

Deinde nullus idoneus testis in propria causa intelligitur *Leg. Nullus. ff. De testib.* palàm autem est, eam esse propriam causam, cujus emolumentum, vel damnum suo nomine ad aliquem pertinet. *text. L. 1. §. In propria. ff. Quando appell. sit.* emolumentum autem pertinet ad puellam, si damnetur accusatus, debet quippe is & ducere, ac dotare corruptam. *Exod. cap. 12. & alere prolem. cap. Ex literis. De convers. infid.* E diverso damnum adit actrix, si respuatur ejus testimonium, nam & carebit dote, ejusve augmento, & cogetur sola alere prolem, & habebitur pro perjura, & denique vocabitur non planè temere in suspicionem concubitûs vel incestuosi, vel adulterini, vel sacrilegi. Accedit optima ratio, quam refert ex Baldo Boërius *quest. seu decis. 299. n. 2.* quòd scilicet, si staretur tali depositione, daretur occasio ignobilioribus, aut pauperioribus fallò nominandi opulentiores, nobiliores, ut hæc ratione tum ipsa, tum proles conceptæ emergerent ad opes, & honoratiorem statum. Quare à Fabro dissentit in terminis (nisi mulieri adminiculetur aliquo indicium) Riccius in *Praxi Part. 1. Resol. 220.* & re ipsa Boërius tum *citata decis. 299.* tum *decis. 319.* proinde non rectè citatus à Riccio, & Fabro pro sententia Fabri. Consentit nobis Alexander *conf. 157. Lib. 5. in*

Contingentia facti.

Quo F. Hebraa dicente, se bis habuisse rem 189 cum R. iidem Hebrao negante, resolvit consultus, assertionem, & testificationem Hebrae illius non esse sufficientem probationem, eò quòd dictum unius non possit esse sufficiens probatio *Leg. Jurisjur. De testib. cap. Cum à nobis. De test.* Consentit quoque Menoch. *De arbitr. jud. Lib. 2. centur. 3. Cas. 28. num. 25.* ita loquens: *Si virgo stuprata concipiat, & pariat, dicatque partum esse alicuius certæ personæ, atque jurejurando illud affirmet, ille verò neget, se rem habuisse cum illa, mulier ipsa tenetur alere filium, nec stabitur prædictæ ejus juratæ assertioni.* Ita Menochius, referens pro sua doctrina Baldum *consil. 477. Lib. 7.* Thesaurum in *Decision. decis. 3. num. 4.* Eiusdem mentis fuit Aymonius Cravetta *conf. 41. num. 1. Tom. 1.* probans ex *Leg. Omnibus. Cod. De test.* Idem, ut alios præteream, sentit Farinacius *cit. quest. 43. num. 99.* quantum negat, dictum stupratæ sive sponte, sive per vim facere indicium ad torturam contra stuprantem sine adminiculis, testatur-

que, hanc doctrinam prævalere Romæ in practica, viderique communiter receptam per Doctores. Consentunt, quos retuli in *Quinario Tract. 5. cap. 32. num. 17.*

Cum igitur etiam jurata testificatio mulieris cujuscunque destituta aliis adminiculis, seu iudiciis nihil probet adversùs negantem, se copulam habuisse.

Resp. 3. Esse confugiendum ad alias probationes, & inprimis ad illam, quæ indicatur *cap. Significasti. De adult.* videlicet ad juramentum, sed semiplenâ probatione vestitum, etenim juramentum suppletorium probationis non esse aut præstandum, aut deferendum sine semiplena probatione, observavi supra *n. 94.* ex communi DD. Hoc autem juramentum deferri potius debet reo, quàm actrici, quando reus suis præsumptionibus, aut responsis ita debilitat præsumptiones, & alias probationes actricis, ut videantur æquè probabiliter non habere hic locum, quàm habere. Menoch. *De arbitr. jud. Lib. 2. Cas. 190.* referens *num. 20.* ex Azone contra Jasonem, esse reo etiam tunc deferendum juramentum, quando ipse nihil probat, actore semiplenè probante, quam doctrinam ipse Menochius intelligit eo solo casu, quo qualitates, & circumstantiæ personarum, atque ipsiusmet causæ non suadent aliud, atqui conditio, seu qualitas sexûs suadet, ut stetur potius viri, quàm foeminae testimonio *cap. Forus. §. Testes. De verb. signif. & consequenter juramento, sicuti & suadet hæc circumstantia, & qualitas, quòd in materia, de qua nunc differimus, supponatur, foeminae actricem esse infamem, utpote fornicariè cognitam, reum autem esse adhuc integræ famæ, ergo, reliquis paribus, debet huic potius, quàm alteri deferri juramentum necessarium, ut vocant cum Menochio *cit. Centur. 2. cas. 192. Jurèconsulti,* seu suppletorium probationis, Certè Antonius Faber, ut vidimus supra, inficitur, esse aut meretricis, aut jam semel priùs corruptæ juramentum ullo modo admittendum.*

Resp. 4. Prædictam deflorationem posse 190 etiam probari pluribus illorum modorum, quibus adulterium probari, ostendi in *cit. cap. 32. sect. 1.* non tamen omnibus, etenim ibidem *sect. 2.* ostendò, absolurè non esse verum, quòd omnes & singulæ rationes, & conjecturæ, quibus probatur adulterium, probent etiam simplicem fornicationem. Et in specie, licet Felinus, atque alii DD. *ibid. num. 13.* à me relati pronuntient reum adulterii illum, qui reperitur in loco secreto osculans, aut amplectans uxorem alienam: haud tamen est hæc doctrina, quam ibidem meritò rejicio, extendendam ad simplicem fornicationem, cum sit saltem in Germania nostra frequentissimum, ut ejusmodi actus exercentur vel sine ulla alia ulteriore intentione, vel solùm ad parandam viam ad sponsalia.

E diverso tamen ibidem *num. 21.* observavi, sufficiens signum fornicationis non haberi ex eo præcisè, quòd quis (è plebejis) solutus cum soluta sit repertus in eodem lecto, quia tamen hoc factum gignit magnam suspitionem patratu delicti, ideo, si illa soluta evadat prægnans, conjiciatque culpam, & causam in illum solutum, non damnabo judicem, qui huic adscribet prolem, sicut qui & illis, de quibus ibidem *num. 37.* Fatenti, se habuisse quidem copulam, sed imperfectam, ne credat judex adversus assertionem foeminae, hæc enim assertio juncta gestationi uteri, & communiori usui vigenti inter impuros istos, lascivisque juvenes, reddit judicem satis certum. Ut verò judex non facile pronuntiet pro puellis assertentibus, se ab hoc, aut illo imprægnatas, adscribo speciem & solutionem hujus

Casus utinam rarioris!

191 Euphrasia concepit ex Ergasilo, ac postea peccavit carnaliter cum Elpidio, quem & postea falso edixit patrem prolis, quam gestabat, & insuper adgit judicis sententiã ad pendendam sibi certam summam pecunia ratione deflorationis, quæ sibi ex Confessario, quid agendum sibi esset, respondit is, esse inter cætera totam illam summam restituendam (occultè) heredibus Elpidii, utpote iam tunc vitã functi, & pro restitutione famæ non esse valde multum laborandum, quandoquidem non tam falsa assertio imprægnationis, quam vera fornicationis reddiderit Elpidium infamem, quæ fornicationis assertio, & probatio, licet fuerit injusta, quia tamen non apparebat, quomodo posset fama restitui sine damno Euphrasie notabiliter majore, quam fuerit Elpidii: nemo autem tenetur restituere famam ablatam per iniquam manifestationem veri criminis occulti, si nequeat sine notabiliter majore suo damno, quam adierit infamatus. Petr. Navarr. De restit. Lib. 1. cap. 4. num. 405. ideo non videri aliud necessarium præter penitentiam.

Probatur mihi hæc resolutio. At quid censendum de illo? cuius sententiam exhibet hic

Casus Bavaricus.

192 Ernestus cognovit carnaliter Eulogiam, post, & ante eandem alii. Tunc Eulogia uterus, timet Ernestus, ne ab Eulogia prodatur, & genitor nominetur. Quare cepisset fugam, in qua constitutus proponit rem Confessario. Hic responset: Si constet tibi, alios ante te fuisse commixtos carnaliter cum illa

lupa, non delinquis fugiendo, sicuti neque, si ignores, urrum, quis prior te cognoverit illam, modo liquido scias, fuisse ab aliis cognitam sub illud tempus, quo usus fuisti ejus corpore, quid iudicandum de hoc responso dato in Bavaria?

Resp. Quia potuit Ernestus in utroque casu prudenter dubitare, essetne illa proles concepta ex ipso, an potius ex alio, idcirco non tenebatur, saltem ante judicis sententiam, quidquam conferre in sustentationem sobolis clausæ utero, excludendæque suo tempore: etenim in *Theologia Juridico-Morali*, seu *Tract. 194* 5. *Quinarii cap. 28. num. 48. & 53.* ostendi, verosimilius videri, non esse necessariò alendam à te prolem illam, de qua prudenter dubitas, sitne tua, an alterius, & ibidem *num. 91.* defendi responsum illius ipsius Confessarii, non multum distitit à me. Utrum verò Ernestus egerit prudenter, quòd suã fugã dederit occasionem tantò firmius credendi Eulogia, ipsum fortè patrem proclamaturæ, non erat Confessarii iudicare. Videri potest, quòd in materia etiam venerea notavi in *Alphabeto Quadrupli num. 474.*

Ex his autem apparet, utrum Evaristo, de quo Casus *num. 184.* propositus debuerit adduci proles, quam enixa erat Eutropia, necne. Etenim illam esse Evaristi, probabat Eutropia eo solo argumento, quòd fuisset ab Evaristo cognita novem justè mensibus ante partum, negabat Evaristus, se circa illud tempus habuisse quidquam commercii carnalis, uterque tamen præstiterat juramentum calumniæ, utri ergo credendum? Certè res, per ea, quæ diximus supra *num. 189.*

Sed fatebatur Evaristus se novem mensibus, *193* & 14. diebus ante partum fuisse usum corpore Eutropia? Resp. Quandoquidem Aristoteles docet, esse mulieres, quæ decimo mense pariunt, ut refero in *cit. cap. 28. num. 98.* si Eutropia foetum effudisset ante Matrimonium, fuisset meritò adscriptus Evaristo, at quia protulit foetum post septimum mensem ab inito Matrimonio, Bartolus autem, & Mynsingerus, relati à nobis ibidem, volunt, tales infantes haberi pro legitimis, & legitimitati favent singulariter jura, ac Theologi, tum propter alias causas, tum maximè ob meliorem educationem, quæ quidem educatio tanti fit à Theologis, ut S. Thom. 2. 2. *quest. 154. art. 8.* simplicem fornicationem deteriore furto pronuntiet, ob periculum malæ educationis, cui exponitur soboles concepta extra conjugium imò Ludov. Molina *Tract. 4. Disp. 19. num. 1.* disertè asserat, eam esse peccatum gravius de tractione, & contumeliã, ac denique Cajetani in *cit. art. 8. S. Thome*, & P. Gregorius de Valentia *Tom. 3. Disp. 9. quest. 3. punct. 3.* essentialem malitiam fornicationis constituant partialiter in eo, quòd ea, per se loquendo, priver prolem debitã

debitã educatione, instructioneque, idcirco mihi videtur, Eutropiam non fuisse audiendam quoad hunc articulum deflorationis compendandæ, ob doctrinam *num. 210.* adferendam.

197 Ad confirmationem illius, quod paulò antè resolvi, facit, tum quòd lex præsumat, illum, qui post septimum mensem Matrimonii natus est, esse natum ex Matrimonio, Peckius in *Reg. Inspecimus. De Reg. jur. in 6. num. 15. & 16.* tum quòd generatim sit præsumptio juris, & de jure, quòd proles nata ex conjugatã sit legitima, Boerius *dec. 299. num. 9.* & quidem juxta Riccium in *Praxi Resol. 243.* post Baldum, atque alios, tamen constet, quòd mater fuerit cognita etiam ab alio, nisi vide licet probetur, maritum fuisse tanto tempore absentem, ut nequiverit intra tempus absentia, & partus, naturaliter concipi, gignique proles u la ex eo. Plura hanc in rem petes ex *cit. Theologia Juridico-morali*, ubi *Cap. 28. Sect. 3. & 4.* tracto illam quæstionem: *An scilicet a tendi sint, de quibus est dubium, urrum sint filii?*

Hic verò propono ac resolvo sequentem, si fides danda Reo,

Casum propè inauditum.

a Etenim Zoticus nominatur pater prolis susceptæ ex soluta, negat autem is esse se genitorem, eò quòd matrem illius prolis cognoverit tredecim mensibus, ac duobus diebus antequam mater eniteretur illum foetum, nihilominus jurat ea, & dejerat se nulli alteri fecisse potestatem sui corporis, minaturque delationem ad judicem non sine approbatione unius, alteriusve haud planè imperiti, nisi Zoticus prolem suscipiat. Quid hic juris in foro fori, & Polii?

b Est utique hic Casus propè inauditus, si mater ex Zotico peperit illam prolem inchoatò mense decimo quarto à conceptione, etenim Jacobus Menochius, qui *Lib. 2. De Arbitrar. Judicium Centuria 1. Cas. 89. à num. 34. usque ad 54.* accuratè, ac eruditè, ut assolet, recensitis opinionibus, experientiisque virorum Doctorum de diebus atque mensibus, quibus proles in utero materno vivere possit, refert quidem *num. 49.* Avicennam testari, se audivisse, mulierem quandam uterum gessisse menses quatuordecim, & editum puerum statim ferè emisisse dentes, sicut & L. Papyrium Prætorum didisse partum mensium tredecim ceu legitimo possessionem bonorum, & denique toti orbi constat Henricum Principem Condemum fuisse ab omnibus Parliamentis seu Supremis Curii Galliarum declaratum legitimum, tamen editum in lucem decimo tertio mense post obitum sui, ut ferebatur, patris. Respondi tamen sollicitè conventus, & interrogatus, Zoticum nequaquam teneri credere, se esse genitorem ejusmodi prolis, nec ei dubitandum de sententia

sibi favorabili ferenda, si ab illa muliere defloraretur ad alterutrum Magistratum. Inprimis enim testimonium Avicennæ est tantum veritas, & quidem de auditu, igitur ejus nulla ratio habenda in re tanti momenti, ac repugnante iudicio omnium Medicorum, Philosophorumque. Deinde illa duo exempla de duobus tredecim mensibus sunt tam rara, ut nequeant prudentem judicem movere ad ea sequenda, nisi fortè in casu, quo & ex sententia severiore imminerent summa mala, & mater esset tam nota pudicitia, tamque aliena à secreto consortio virorum, ut nulla prudens suspicio cadere posset in talem. E ratio est, tum quia raro & nunquam æquiparantur *Capit. Coram. De offic. judic. delegati.* tum quia Casus insolitus, qui de mille Annis semel contingit, nullius est considerationis. Bartolus in *Leg. Sejo. De contrahen. empt.* & una hirundo non facit ver, ut cum Aristotele argumentatur in & de raro casu S. Antonianus.

Quin imò Menochius *loc. cit. num. 52.* dissentit à Torniello rato, mulierem posse ferè uterum per menses decem, & propè undecim, ac meritò dissentit, quandoquidem Justinianus ipse in casu, qui contigit, ut refertur in *fin. Authent. De restitu. & ea qua parit undecimo mense.* expressè definiit, seu pronuntiavit, partum editum undecimo mense post obitum illius, qui nominatur pater, habendum non esse pro legitimo, quæ Authentica decisio locum habet in foro tum civili, & Canonico, tum etiam conscientia.

Quòd si Zoticus probare valeret, unum, alterumve juvenem frequentasse aedes illius Dorothæ novem circiter mensibus ante partum, longè æquius hos adigeret judex ad paternæ officia præstanda illi illegitimo foetui, si quidem in obscuris sequenda sunt verosimilioia *Cap. Inspecimus. De regul. juris in sexto*, est autem in comparabiliter verosimilius fuisse illam imprægnatam ab alterutro illorum juvenum, quam à Zotico, cum ne quidem sit verosimile, quòd Zoticus eam prolem genuerit.

Dico II. Qui virginem, aut viduam sine promissione ulla Matrimonii cognovit carnaliter, tenetur, & non tenetur eam ducere, vel dotare pro ratione diversi modi, quo obtinuit copulam, & fori, in quò ferenda est sententia.

Ad enucleatam intelligentiam hujus conclusionis toties exercentis forum internum, & externum, dabo hic compendium eorum, quæ in hanc rem tradiderunt P. Ludov. Molina *cit. Tract. 7. disp. 104. & 106.* atque Cardinalis de Lugo *Disp. 12. De justitia Sect. 1.* additis nonnullis aliis, priùs tamen.

Notandum est I. Doctores sæpe in hac materia uti vòcibus deflorationis, seductionis, & stupri, quibus duabus posterioribus utitur etiam jus Canonicum. *Cap. 1. & 2. De adult.* Stupri autem sæpe jus Civile. Per deflorationem intelli-

igitur fornicatio cum virgine. Suprà *Tract. preced. in 4. Append. ad num. 501. lit. u.* Nominè *seductionis* intelligitur tum vera deceptio, tum juxta Molinam *cit. Disp. 104. num. 10.* Gomezium, & alios, repugnante Lugo *cit. Sect. 1. num. 2.* suasionibus, & preces importunæ, quæ interpretatio est conformis usitato Teutonum

201 modo loquendi in hac materia. Denique nomine *stupri* designatur tum stuprum strictissime dictum, id est, violatio virginis violenta, tum stuprum strictè dictum, id est, non violenta commixtio carnalis cum vera virgine, sub cura parentum existente, aut vidua honesta. Molina *cit. Disp. 104. num. 1.* post S. Thom. 2. 2. *quest. 154. art. 6.* consentiente aperte Leg. *Inter stuprum. ff. De verb. signif.* tum latè pro qualibet specie libidinis *Cap. Nemo. quest. 4.*

202 Notandum 2. In *Cap. 1. De adult.* statui ex *Capite 22.* Exodi in hunc modum: *Sis duxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem; si autem pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.* At verò in *cit. Cap. 2. De adult.* refertur, deciditurque sequentibus verbis hic

Casus Felicis infelicis.

203 **P**ervenit ad Nos, quòd quidam Felix virginem stupro, deceptis, quòd si verum est, quantumvis esset de Lege pœnâ plectendus, nos aliquatenus Legis duritiem molientes, hoc modo disponimus: ut aut, quam stupravit, uxorem habeat, aut si renuendam putaverit, corpore realiter castigatus, excommunicatusque, in Monasterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione facultas.

204 Ita S. Gregorius judicavit de illo Felice; felice quidem aliquatenus, quòd relegationis, aut fustigationis pœnam Lege Civili, *Instit. De pub. jud. §. 2.* decretam evaserit; infelicè, quòd ejus turpitudine legatur, describatur decursum jam plus mille Annorum.

205 Notandum 3. Decisionem hujus Capituli secundi esse priorem decisione Capituli primi, quatenus istud afficit Christianos; ut enim singulariter observat P. Molina *cit. Disp. 104. n. 9.* primum Capitulum fuit ab Innocentio III. translatum è veteri Testamento in Jus Canonicum. At verò Capitulum secundum condidit S. Gregorius Papa longè antiquior Innocentio III. Quare frustra nonnulli Canonistæ dicunt, doctrinam traditam Capitulo 1. mitigatam, restrictamque fuisse Capitulo secundo, rectius observaveris, à Fagnano in *cit. Cap. 2. ex eo, & aliis* juribus, copiosè demonstrari, judices Ecclesiasticos habere verum jus, ac potestatem plectendi pecuniâ, & carcere (pro ratione cul-

pæ) etiam laicos, committentes delicta spectantia ad forum Ecclesiasticum, quam doctrinam de pœna, & etiam multa pecuniaria tradit etiam, & ex instituto discutit Diana *Part. 10.* toto Tractatulo 8. defendens, eam multam esse applicandam non Fisco Episcopali, sed aliis piis causis.

Notandum 4. Litem esse, utrùm doctrina illo Capitulo 2. tradita obliget in conscientia ante judicis sententiam, an primùm? Obligare ante, sentit Navarr. in *Manuali Cap. 16. num. 16.* & alii quidam, negat Molina *cit. Disp. 106. num. 1.* post Silvestrum, & alios. Ego assentior Molinæ ideo, quòd utrumque Capitulum sit lex pœnalis, ut de secundo fatetur ipse Papa Gregorius, & de utroque inde probatur, quòd utrumque & supponat culpam, & imponat aliquid, ad quod præcisâ ratio culpæ non obligat, re enim verâ ratio stupri non obligat suapte natura stupratorem, ut constupratam ducat simul, & dotet, ut videbimus inferiùs; multò minùs, ut Monasterium ingrediatur, habeatque seipsum pro excommunicato ante sententiam judicis. Adde, quòd ne quidem in foro externo soleat hæc arête integre observari illa prima, aut secunda Decretalis, saltem casu, quo nulla vis illata est puellæ; etenim Julius Clarus in *Practica crim. §. Stuprum. num. 3.* & Prosper Fagnanus in *cit. Cap. Pervenit. num. 3.* testantur post Gomezium, & Cassan. *conf. 40.* stupratorem in Hispania, Italia, Gallia non compelli ducere simul, & dotare constupratam, sed vel ducere, vel certè dotare, quòd ego quoque testor de nostra Curia Constantiensis, in qua quidem non quotidie, sicuti de Hispanicis loquitur ex Gomezio Fagnanus, sed tamen sæpe movetur lis super stupro, in hac enim Curia, quam semper moderati sunt viri insigni sapientiâ, doctrinâque præstantes, usurpatur hæc solennis formula. *Ducas, vel Dotes.* atque unâ datur mandatum, ut impetretur à Magistratu sæculari authenticum testimonium de quantitate dotis, quam ætrix acceptura erat à parentibus, si non fuisset corrupta. Cognitâ, & quando de subreptione non dubitatur, approbatâ illâ taxâ decernit tribunal Ecclesiasticum, (id est, Reverendissimus Dominus Officialis, nullus enim Assessorum habet suffragium decisivum) ut reus tantundem adiciatur ad dotem, quantum exhibitori erant parentes, seu agnati, ut proinde puella, quæ à parentibus erat natura 100. aureos, sit, quando alteri nuber, habitura tum illos centum, tum alios 100. injunctos stupratori. Si verò nihil planè potest à parentibus sperare, compellitur stuprator pendere undecim libras, seu 13. florenos.

Notandum 5. In eodem foro externo præsumi virginem, quæ constuprata est, fuisse seductam, ut loquuntur P. Molina, Cardin. de Lugo, Fagnanus, id est, suasionibus, aut importunis precibus, ut explicat Molina *Disp. 104. num.*

104. num. 10. non autem solâ simplici petitione inductam, seu *seductam, & deceptam*, ut exprimit Abbas Panormitanus in *cit. Cap. 1.* id est, blandis verbis, potionibus, promissionibus, aut lenociniis inductam, ut explicat Abbatem Glossator ipse, scilicet Alexand. de Nevo. Sicuti etiam observant hi, & alii DD. præsumi in foro externo, puellam fuisse virginem, priusquam faceret copiam sui corporis stupratori contendenti coram judice. Quare non tenetur in foro externo, nominatim Constantiensis, puella probare, se fuisse seductam, sed fuisse virginem, sed stupratori assenti, illam fuisse prius corruptam; aut non illam à se, sed se ab illa inductum in crimen stupri, eamve mox acquiescere suæ impuræ petitioni, incumbit onus probandi talia. Quæ si vera quidem sunt, at tamen non obligeat, & ob defectum probationis condemnatur à judice ad eam vel ducendam, vel dotandam, nequit puella, salvâ conscientia, trahere hanc sententiam in suum commodum, sed restituere tenetur dotem, si quam accepit vi illius sententiæ nitentis falsâ præsumptione. Molina, Lugo, alii. His pro foro externo (pro quo plura Molina *loc. cit.* & Julius Clarus *loc. cit.*) observatis, notanda sunt pro interno sequentia.

212 I. Quando puella, vel vidua absque metu, fraudève consensit, vel sese sponte offerendo, vel annuendo simplici petitioni stupratoris, hic non tenetur in foro conscientia ad quidquam illi præstandum, nisi si quid fortè ei promissit, & proinde non tenetur eam aut ducere, aut dotare. Molina, Lugo, alii communiter contra Medinam, ac nonnullos alios. Ratio est, quia volenti, aut consentienti nulla fit injuria, ergo nec acquiritur jus quidquam exigendi.

213 II. Idem esto judicium, quando intercesserunt quidem preces importunæ stupratoris, at tamen absque metu mali alicujus intentati. Molina *cit. Disp. 106. dub. 2.* Lugo *num. 4.* alii, contra Cajetan. Malder. alios apud Dianam *Part. 2. Tract. 2. Miscell. Res. 51.* nam preces etiam importunæ, adhibitæ à non Superioribus, relinquunt perfectam libertatem, quando quidem possunt facile repelli. Unde non dubito, quin Confessarii soleant, imò etiam debeant, in praxi sequi nostram sententiam.

214 III. Aliud pronuntiandum de precibus importunis Domini, seu Superioris, hæc enim causant metum reverentialem, & sic multum minuunt libertatem, imò continent injuriam quandam, ergo obligant, vel ad dotandam, vel ad ducendam. Lugo *loc. cit. num. 4.* ex communi, & recepta.

215 IV. In casibus, in quibus diximus, stupratorem virginis ad nihil obligari huic, in iisdem, etiam parentibus hujus ad nihil æstimabile pecunia est obligatus. PP. Molina *Disp. 106. Lessum cit. Cap. 10. dub. 2.* Lugo *loc. cit.* alii con-

tra PP. Azor, Vasquez, & alios. Nam neque ratione infamiae redundantis in eos ex stupro filia obligatur, infamia quippe non est pretio æstimabilis, neque ratione dotis augendæ à parentibus, sicuti enim ipsa filia non peccat contra justitiam prodigendo pudicitiam cum periculo conjiciendi parentes in necessitatem dotis augendæ casu, quo ipsa velit postea nubere alteri paris secum conditionis, ita neque stuprator est, ut sic, reus injuriæ, quam compensare tenetur petitione veniæ, aut aliâ æquivalente ratione. Imò ne quidem tunc tenetur absolute ad compensationem pecuniariam, quando oppressit vi eorum filiam. Cardinalis de Lugo *num. 9.* contra Cordubam, satisfacit enim ante judicis sententiam, si vel ducat violatam iniquè, vel provideat ipsi Matrimonium honestum secundum ejus conditionem, vel certè det necessarium augmentum dotis. Idem Lugo cum aliis.

V. Ita verò tenetur violentus oppressor, vel ducere oppressam, vel augere dotem, ut non sit in ejus arbitrio eligere alterutrum horum. Lugo *num. 11.* contra Covarr. 1. *Part. De sponsal. Cap. 6. §. 8.* & Molinam *cit. Disp. 104.* quis enim dicat bubulcum, vel Theriastem satisfacere obligationi suæ, si puellæ nobili, aut alteri cum summè averfanti ob foeditatem vultus, aliâve grandia vitia corporis, aut animi, offerat se in locum recti, & lecti? Ergo potius stat penes oppressam, vel electio horum duorum pro lubitu, Azor *Tom. 3. lib. 5. cap. 5.* vel jus petendi absolute augmentum dotis, compensationemque omnium damnorum secutorum ex oppressione, quod augmentum, & compensationem si offerat stuprator, tenebitur probabilissimè esse eis contenta puella. Covarr. *loc. cit.* Lugo *num. 12.* & alii communiter, poterit autem omni jure deposcere illum in maritum (nisi intercedat permagna inæqualitas) si nequeat aliâ ratione evitari gravia incommoda oppressæ. Lugo infra *numero 241.*

Dixi: *Augmentum dotis*: ad stipulor enim Navarro, Covarr. aliis apud, & cum Lugo *num. 13.* assentibus, oppressorem non teneri in foro conscientia, seu interno præstare totam omnino dotem, sed satisfacere, si illi, quam tradet parens, superaddat tantum, quantum sat erit ad reperendum maritum talem, qualem reperisset, si oppressa non fuisset, tunc enim adest æqualitas inter datum, & acceptum, consequenter ad nullum augmentum obligabitur ille, si sine tali augmento nacta est hæc Matrimonium sibi conveniens, aut admissa in Monasterium. Lugo *n. 16.* post Lessum *loc. cit.* & alios, nisi fortè prius convenissent inter eos de aliquo augmento.

Est quippe hic probè observanda perutilis ad praxin doctrina, quam post P. Lessum *cit. dub. 2. num. 17.* tradunt alii, quòd, licet tene-

ut compensare damnum à te re ipsa ideo incursum, quòd ego te in illius adeundi periculum inique coniecerim, si tamen solummodo te expofui periculo, ita ut nil damni inde evenerit, ad nihil obligabor, nisi ad id, quod fortè tibi promiseram pro æstimatione periculi, cui te expofui.

221 VI. Quòd si stuprator non habeat, unde dotem augeat. hancque ob rem puella illum sollicitet ad nuptias, tenebitur parere sollicitationi, dummodo queat sine damno notabiliter majore, quàm puella adeat ex stupro; secus, si sine notabiliter majore. Lugo num. 18. Lessius infra num. 239. Nam generatim loquendo, damnificator etiam injustus excusatur à compensatione damni in foro conscientie, quando nequit reparare, nisi suo incommodo longè majore, quàm sit id, quod intulit. Bonacina De Restitutione Disp. 1. quest. ult. punct. 1. num. 23.

Ex his respondebis ad hunc

Casum in contraria tendentium.

222 **O**lim duo violenti virginum stupratores, sed sine promissione Matrimonii, accesserunt ad me, quorum alter deperibat defloratam ducere, at illa penitus recusabat. E contrario alius volebat defloratam ducere, at illa enixè cupiebat. Interrogabam ergo, quid in conscientia faciendum?

223 Interrogabant, inquam, P. Thomam Tamburinum, ut testatur ipse Lib. 7. in Decal. Cap. 5. §. 3. num. 28. rectè resolvens, utrumque ex illis duobus juvenibus obligatum fuisse præstare, si denique petierunt puellæ, augmentum dotis, primus enim nequibat defloratam adducere ad nubendum sibi, alter nequibat adigi ad ducendam defloratam.

224 At qui solvendus sequens

Casus jurgantium?

Asperabat adolescens, à se vi cognitam non fuisse virginem: ipsa contra, virginitatem suam constanter proclamabat. Addebat: Esto, non fuerim virgo, at certè sum ab omnibus putata virgo.

225 Idem Tamburinus loc. cit. num. 39. referens hunc Casum resolvit sapienter, dicendo. puellam illam pronuntiatum iri virginem à iudice, ob causam allatam supra num. 210. nisi probeatur, fuisse prius defloratam, consequenter debere etiam à stupratore haberi pro virgine, nisi ipsi constet privatim de contrario, ad nullam tamen restitutionem obligari, si vel puella jam erat aut corrupta, vel sua oppressio fuit, ma-

nèque occulta, vel publicata à sola puella. Consentit Lugo n. 15.

VII. Quæ à n. 212. hucusque diximus, intelligenda sunt de iis casibus duntaxat, quibus defloratio contingit absque spe, aut promissione Matrimonii, jam ergo videamus, quid oneris incumbat, quando præcessit vera, fictæve fides, spèque Matrimonii.

Dico itaque III. Qui extorsit copulam, promittendo sincerè Matrimonium virgini, aut honestæ viduæ, tenetur, *per se loquendo*, sub mortali ducere defloratam. Si enim promissio Matrimonii facta *absolutè* inducit obligationem mortalem, ut vidimus supra num. 12. longè magis facta *hypotheticè*, & *conditionatè*, postquam impleta est conditio.

Si tamen ille promissor Matrimonii, vel jam obligatus erat voto Castitatis ante promissionem, vel illo se obstrinxit post jam datam Matrimonii fidem, in primo casu non tenetur, secundum Navarr. Rodriquez, & alios apud Sanch. Lib. 1. disp. 45. servare illi fidem, tenetur verò secundum eundem Sanchez, Lugonem cit. Disp. 12. De just. num. 42. alios, apud Dian. Part. 3. Tract. 4. Resol. 280. sicut & in casu secundo tenetur juxta plerosque omnes: quibus plerisque assentior absolute, ne videatur approbare victimam factam ex rapina, sequens etiam, quoad primum punctum, seu casum, sententiam Lugonis, idcirco, quòd nequeam meà gratuita promissione impedire jus onerosæ, quando hanc secuta est realis exhibitio, & præstatio alicujus rei, tunc enim censetur adesse majus, strictiusque vinculum, quàm adferat gratuita. Vide dicta Casu. III. numero 100.

Si tamen illa puella, aut vidua noverat, infidiatorem suæ pudicitie esse obligatum voto Castitatis, non poterit jure postulare, ut hic ipsam ducat absque dispensatione, ut *per se* patet, sed neque tenebitur petere dispensationem, nisi ad petendam, se obligarit. Sanchez Lib. 1. Disp. 45. Lessius cit. Cap. 10. dub. 4. tenebitur verò, si se obligavit, sicut & tenetur, qui consanguineam polluit incestu cum promissione, & Matrimonii, & dispensationis petendæ, si sit consanguinea in gradu, in quo facile impetretur dispensatio. Sanchez Lib. 5. Disp. 5. Lugo cit. Disp. 12. Sect. 4. cum aliis contra alios. Vide dicta Casu. IV. Sect. 1. numero 104.

Adde, & responsionem, quam infra num. 236. proferam, utram scilicet is teneatur stare sponsalibus initis, qui post horum legitimam celebrationem non modò promissit alteri Matrimonium, sed & imprægnavit eandem.

Dico IV. Qui virginem, aut viduam vitiavit fictâ promissione Matrimonii, tenetur eam ducere. Ita post S. Thom. in 4. Disp. 48. quest. un. art. 2. ad 4. plerique DD. apud P. Sanchez Lib. 1. Disp. 10. quos sequitur etiam P. Lugo De justit. Tom. 1. Disp. 12. num. 20. P. Dica-

Dicastillo De Matrim. Disp. 1. dubit. 9. atque alii, repugnante P. Martino Perez De Matrim. Disp. 2. Sect. 3. post Sanctum Antoninum, Ledesmam, Bonacinam De Matrim. Quest. 1. punct. 2. num. 9. & alios quosdam. Ratio est, quia, licet non teneatur *directè*, & *immediatè* ratione suæ promissionis, utpote quæ fuerit ficta, & non vera, quia tamen ex strictè dicta justitia tenebatur promittere sincerè, adeoque habere animum se obligandi, hunc autem animum potest habere etiam post fictam promissionem, sequitur, quòd teneatur habere illam, post eandem fictam promissionem, si tenetur habere, ergo & tenetur ducere.

231 Unde minimè dubito, quin quisque æquus judex esset talem condemnaturus ad ejusmodi nuptias, etsi simulator ille probaret duobus, vel tribus Testibus, se usum esse merâ fictione, sanè merentur hi spurci ardelliones, ut de sua malitia non solum nullum commodum reportent. Cap. Intelligimus. De judic. sed incommodum hoc referant.

232 Limita 1. Nisi mulier animadverterit fictionem: tunc enim videtur noluisse illum ullo modo obligare. Præsumitur autem animadvertisse, quando ipsa est pauper, ille valde dives, ipsa filia agricolæ, ille nobili profapia natus, ut notant citati DD. rectè addentes, hanc limitationem esse veram, licet promissio esset firmata juramento, quia juramentum non extendit promissionem ad casus, ad quos ea non extenderetur, si non supervenisset jusjurandum, sicuti variis instantis declaro in Aphab. Quædrupl. num. 504. & seqq. Addunt citati DD. id ipsum, quod paulò antè pronuntiavimus, esse dicendum, licet puella non nota veritè fictionem, modò potuerit facile notare: cujus additionis causam etsi non expriment, puto tamen, hanc esse, quia, si potuit facile notare, meritò supposuit fictor ille, deprehensam esse suam fictionem, & proinde esse sibi factam potestatem corporis, non ob promissionem matrimonialem, sed ob preces, libidinem, &c. Accedit Regula penultima in 6. statuens: *Damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non aliis imputare.* Vide exempla, quibus hanc Regulam explicat ipsius commentator Peckius num. 1.

234 Limita 2. Nisi ex tali Matrimonio oritura sint gravia scandala, aut promissor falsò putarit, puellam, cui fictè promissit, esse virginem, quod etiam nonnulli dicunt apud Lugonem num. 33. de vidua, quæ falsò putabatur servasse castè statum vidualem, & sine omni dubio cessat obligatio, si vel illa vidua, vel illa puella patiatur se ab alio corrumpi post factam promissionem Matrimonii, quo casu ne quidem tenebitur quidquam his dare pro dote, si cut nec tenetur, generatim loquendo quando hæc, aut illa respicit fictum promissorem. Lugo num. 28. vel ideo non vult ei nubere, quia pater non vult permittere tales nuptias: Sanch.

cit. Disp. 10. num. 15. Lugo num. 29. & alii: quia nimirum promissor, seu verus, seu fictus non promissit dotem, sed Matrimonium, si ergo non stat per ipsum, quòd minùs sequatur Matrimonium, non tenetur ad dotem, tenetur autem sine dubio ad compensanda damna, quæ puella adiit occasione fictionis.

Porro quæ dixi de obligatione ducendi defloratam sub ficta spe Matrimonii, id ipsum tenet etiam extra deflorationem de promittente fictè Petrus de Ledesma apud Sanchez Lib. 1. Disp. 10. num. 15. repugnantem cum aliis communius, quos sequitur P. Perez Disp. 2. Sect. 2. num. 5. Horum doctrinam nolim extendi ad celebrantem fictè ipsummet Matrimonium, propter causam adferendam Casu. XI. numero 411.

236 Ex dictis de copula, seu defloratione obrenta ob promissionem fictam, deducitur solutio tum aliorum plurimorum, tum sequentis duplicis Casus. Quorum primus est

Casus Lessianus.

Titius adolescens Antverpiensis multas virgines parvi conditionis sub ficta promissione conjugii corrupit in Anglia & alibi. Queritur, an aliquam ex iis, & quam ducere teneatur?

Ad hunc Casum quid responderit P. Lessius, referam succinctissimè ex ejus Auctario in 1. 2. Verb. Sponsalia Casu. 1. omittis rationibus, quæ ex hæctenus dictis, vel ex ejus libro peti possunt.

1. Titius tenetur ducere primam, si hæc fraudem nullo modo advertere potuit, secundam, vel tertiam ducere non tenetur, licet contingat illum transigere cum prima. Quòd si prima potuit facile advertere fraudem, tenetur ducere secundam, nisi & hæc id ipsum advertere potuerit, tunc enim tenetur ducere tertiam &c.

II. Eo casu, quo tenetur ducere primam, tenetur cæteris de damno, si quod secutum occasione hujus fictæ promissionis, si nullum, non tenetur ad ullam restitutionem. Inter reliqua damna est proles nata, quam ipse præsumet esse suam, adeoque à se, & matre simul alendam, si & tempus respondeat, & non constet, eam aliis corpus suum vulgasse. In dubio, an damnum secutum, tenetur inquirere eo modo, quo potest, & debet in re magni momenti.

III. Sunt causæ aliquot, quæ possent prædictum adolescentem excusare, ne vel teneatur ducere, vel damnum compensare 1. Si illæ virgines facile potuerunt suspicari, fraudem subesse, tunc enim nec eas ducere, nec damnum compensare tenetur. 2. Siqua sit hæretica, nec velit converti. 3. Si fornicata fuit ante, vel

vel post promissionem. 4. Si parens puellæ nolit eam dare. 5. Si facultates non suppetant ad damnum compensandum &c. aut nequeat compensare sine suo multo majore damno. 6. Si nequeat sine periculo mortis redire in Angliam. aut illa vocata non vellet venire Antuerpiam. Hæc & alia sapientissimus P. Lessius, cujus tamen Theologiam, sicuti & Sanchezii, Molinæ, atque Vasquezii, esse è toto mundo eliminandam, contendunt Jansenistæ, eorumque fautores

Casus secundus Cardinalitius.

240 **T**itus nobilis adolescens Sejam virginem non quidem aequèobilem, sed tamenobilem, ad copulam sollicitavit, & insinuavit, esse animum Matrimonii futuri, denique renitentem vi oppressam defloravit, non quidem multum resistentem, nec vociferantem, vocantem tamen servam, ut sibi auxilium præstaret. Ex hoc congressu Seja manet gravida; erat autem conjuncta Titio intra quartum gradum consanguinitatis. Titius admisso hoc scelere, fugit, & petit, ad quid in foro conscientia teneatur, cum & ejus cognati egre ferant Matrimonium cum Seja, & ipse, qui primogenitus non est, difficile possit eam in conjugio alere, aliunde vero non habet ad eam dotandam, nec aliter potest damnum illatum rescire.

241 Cardinalis de Lugo dedit ex suo Eminentissimo Titulo, quem ægerrimè accepit, cognitum illi secundo Casui, idcirco, quòd in suis Respons. Moral. Lib. 6. dub. 19. eum sibi propositum perquam copiosè, sapienterque pertraheret, allatis, solutisque sex rationibus in favorem Titii, concludens tamen num. 9. illum Titium obligationem habere ad ducendam Sejam, nisi conditionis disparitas tanta sit, ut cum tanto dispendio subeundo excusari possit à restitutione pro damno illato. Ratio est, quia Regula generalis est, quòd injustus damnificator debeat rescire totum damnum ei, qui ab ipso injustè læsus fuit. Si ergo ob impotentiam Titii non est alia via rescarciendi Sejam damnum, quod passa est, nisi per nuptias cum defloratore, quia alioquin innupta manere cogeretur, vel contra suam dignitatem indigno nubet, non apparet, cur Titius excusandus sit ab eo Matrimonio, quod est medium unicum, & necessarium ad reparandam injuriam gravissimam Sejam (per vim) illatam, & proinde obligatur petere dispensationem in consanguinitate. Ita ille Cardinalis, cujus responsum, sicut & exceptionem, seu limitationem approbavi jam supra

n. 218, & 221.

242

A P P E N D I X.

Non immeritò junges resolutionibus, & Casibus hæcenus representatis hoc loco

Casum fugitivi.

Caji nimirum, qui profugit clam ex arcesso indicto, propterea quod Caja gerens utrum nominasset eum patrem, addendo, ut solent, eundem promississe sibi Matrimonium, hancque ob causam fuisse ad tribunal Ecclesiasticum citatum. Quærebatur igitur primò, an hæc stantibus, & adæto, quòd idem Cajus jam aliàs dedisset rænos fornicationis commissæ cum alia, & Caja quoque jam prius fecisset naufragium virginitatis, habeat effectus Cajus pro patre prolis, utero clausæ? Secundò, an, quia Caja non habet, unde faciat sumptus in puerperium, sit parens Caji obligandus ad eos præstandos? Tertio, an idem Cajus adigendus ad ducendam Cajam?

Respondeo 1. Fuga in talibus circumstantiis habenda est pro Confessione imprægnationis. Etsi enim ego ipse in Alphabet. Quadrupl. Part. 4. nam. 974. in contingentiâ facti resolverim, non habendam fuisse pro Confessione, extra judiciali fugam, quam capessiverat juvenis, ab ipso cacodæmone, puellam obfidente, accusatus de planè diabolico philtro, præbito eidem cætera honestissima, pudicissima, nec suppetere ullum indicium, aliudve testimonium contra ipsum, tunc enim habuit, me arbitro, locum Mascardi De probat. Conclus. 818 num. 11. doctrina, quòd scilicet fuga inita ex rationabili causa non faciat ullum indicium. Etsi, inquam, ita judico in illo nefario Casu, aliud tamen pronuntio de Cajo fugitivo, siquidem ejus fuga non simplex, sed ex arcesso suscepta fuit, fuga autem ex arcesso æquiparatur fugæ ex carcere. Bajardus in Clari Quæst. 21. Pract. crim. Lib. 5. numero. 69. rectè allegans Mascardum De probat. concl. 266. atqui fuga ex carcere habetur communiter à Doctoribus pro Confessione delicti. Clarus cit. Quæst. 21. n. 25. Quin Hispanica Inquisitio confiscavit bona Clerici aufugientis solo metu citationis, aut carceris, ut retuli Tract. 2. Cas. XIV. n. 441. in App. lit. a.

Accedebat hæc juramentum Cajæ, quæ tamen si non fuerit prius honestioris famæ, quam Cajus, quia tamen fuit æqualis, & nullus omnino alius vocabatur in suspicionem habitum cum Caja ullius turpis commercii, hoc ipso videri queat, esse Cajæ patrocinata aliqua præsumptio, qui habet autem pro se præsumptionem, habet & veritatem, donec illa præsumptio elidatur. Suprà n. 24. & 72. in App. Sed quid-

quid sit de hac præsumptione, puto ob altam primam rationem, Cajum posse prudenter haberi pro genitore conceptæ prolis, adeoque pro obligato ad præstanda omnia officia, quæ à patre debentur matri puerperæ, atque filio, nisi probet contrarium. Hinc petitur responso ad quæstionem secundo loco propositam.

d Infertur enim 2. Cum supponatur, Cajæ non suppetere, unde præstet necessaria ad puerperium, recumbere in humeros parentum. Caji illud onus, siquidem in Quinario Tract. 5. (scu in Theologia Juridico-moral. Cap. 28. num. 23. post Tessaurum Decision. 212. num. 3. & Covarruviam in Epitom. 4. Decret. Part. 2. cap. 8. §. 6. num. 26. loquentem expressè de filiis illegitimis quoque) scripsi, patrem, & ut addunt etiam Tessaurus loc. cit. num. 9. ac Laymannus in Theologia Moral. Lib. 5. Tract. 10. Part. 3. cap. 5. num. 7. avum paternum obligari in utroque foro præbere liberis etiam illegitimis sui filii necessaria sustentationi, qualia utique sunt ea, quæ exigit puerperium, mors enim, aut fames puerperæ non potest non cedere in magnum corporale damnum sobolis, nominatim illegitimæ, utpote multum despicabilis in oculis hominum, atque idcirco solitè deseri, destituique ab omnibus.

e Ad tertium dubium respondi, si Cajuus fuit, quemadmodum insinuatur in specie facti, citatus, & arrestatus etiam idcirco, ut responderet ad accusationem promissi Matrimonii, ejus fugam fuisse habendam pro Confessione, ubi enim est eadem ratio, ibi quoque debet esse eadem judicii, sententiæque dispositio, præsertim cum de tam malo homine, qualis est is, qui & arguitur de duabus corruptis, & non pariter legitimis citationibus, violatque indicium arrestum, facile præsumatur animus violandi fidem quoque de Matrimonio datam, juxta illud Farinacii in Pract. Crim. Part. 3. quæst. 81. num. 37. à nobis etiam sapius usurpatum: De malo homine semper malum præsumitur.

f Si verò in citatione non est facta mentio promissionis matrimonialis, sed solius imprægnationis, non censo fuisse, antequam audiretur, damnandum ad ducendam Cajam, quia ex una parte juramentum Cajæ non faciebat plenam probationem, utpote quæ & ipsa erat infamis ob usuram corporis alteri, priusquam Cajo, concessam, & proinde ejus verba ex hoc quoque capite non merebantur plenam fidem, ex altera parte fuga Caji non reddebatur, ut sic suspectum de promissione, cum præsertim esset notorium, Cajam absque ulla ejusmodi pollicitatione jam prius obsecutam fuisse, suæ, alienæque fragilitati. Equidem sicuti res inter alios gesta, aliis nocere non debet Cap. Inter dilectos. De fid. instrum. ita neque fuga capessita ob unam causam à iudice intimatam, nocere debet ob causam non intimatam.

Fortè tamen esset reperire judicem, qui talem damnaret ad Cajam ducendam, partim ob bonum prolis, quod ponderavimus supra num. 95. in App. lit. p. partim, quòd Bajardus loc. cit. num. 59. post Mascardum De probat. in Verb. Carceratum concl. 266. num. 19. atque alios scribat, sicuti jam notavi supra, fugientem è domo, iquam habet sub præcepto, teneri poenâ, non solum egredientis, sed etiam frangentis carcerem, quæ quidem poena inter reliquas est, ut feratur in talem fugitivum etiam absentem sententia talis, qualis ferretur in confellum judicialiter. Mascardus cit. num. 19. referens alios. Quia tamen idem Mascardus cit. num. 1. loquens de fugiente è carcere intelligit illum solum, qui fugit propter crimen, pro quo detinebatur, promissio autem matrimonialis non solum non est crimen, verum etiam Cajus ignorabat, ex nostra hypothesi, se detineri ob illam promissionem, idcirco nollem hoc argumento uti adversus Cajum, ut sic consideratum.

Hæc sufficiunt ad illum Casum fugitivi, hæc fatis remotum à foro Theologico, nihilominus tamen arbitror, Lectores mihi benevolos, esse benevolo quoque animo lecturos quæstionem, quæstionisque sequentis resolutionem, fortè etiam idcirco profuturam aliquibus Reverendiorum Dominorum Parochorum, quia sunt patres pauperum, utpote quorum curam paternam gerere debent. Concil. Trident. Sess. 23. Cap. 1. De Reform. & ideo conveniuntur consilii causâ non raro à suis oculos. Eam verò resolutionem representabo, prius præmissis verbis formalibus, quibus proposita fuit in scripto

Illam ipsam quæstio.

In causa quadam matrimoniali deflorationis lata est sententia definitiva, fundans se, ut plurimum super facto, & præstito juramento, litis decisorio, à qua quidem fuit primitus appellatum, sed ob pauperiem partis appellantis deserta est appellatio, & transit in rem judicatam. Redit nunc illa pars condemnata, cupitque ex noviter receptis probare manifestè, partem adversam falso jurasse, ac proinde debere cassari sententiam. Quæritur, quid hac in re possit facere iudex in gratiam supplicantis? Super quo requiro iudicium &c.

Vides Lector, exprimi duas causas in favorem condemnati, videlicet pauperiem, & perjurium, pauperiem partis condemnatæ, perjurium victricis, & quidem in casu matrimoniali deflorationis, ideòque novus titulus exigit, & admittit à me manifestationem opinionis meæ.

Ns

Exi

Existimo autem primo, si paupertas fuit tanta, ut nequiverit illa pars habere tumptus ad prosequendam appellationem, non solam potuisse, sed debuisse rursum audiri post fatalia (si tamen post, cum revera lapsa non fuerint, ut mox referam ex Gail) appellationis. Et quidem si nondum effluxit biennium vel à sententia lata, vel à concessis Apostolis, nec iudex A quo præfixit terminum certum e. g. mentem unum, aut plures juxta decisionem *Cap. Cùm sit Romana. De appell.* Casus iste non habet difficultatem, siquidem ipse Pontifex in *citat. Cap.* concedit biennium, ex *necessaria & evidenti causa*. Imò etiam si triennium, aut plus temporis lapsum sit, ut probò ex *Leg. Præses Cod. De appell. & cons.* ubi tametsi Imp. Diocletianus, & Maximianus loquantur de solo casu, quo appellatio non fuit suo tempore ex *fatali necessitate*, seu ob mortem illius, qui Apostolos deferebat, introducta, nihilominus Bartolus, & Baldus in dictam legem, & rectè eos allegans Glossa, extendunt hanc benignam decisionem ad omnem casum, quo citra culpam appellantis non fuit observatum tempus per se observandum, vultque Glossa *Verb. Præses* hanc extensionem haberi pro indisputabili, & meritò, quia appellatio est Theriaca contra judicium venenum. Barb. in *Repert. Verb. Appellatio*, tamque necessaria, quam sol mortalibus. Idem ex S. Bernardo *De consid. Libro 3.*

Quin imò, si propriè loquendum sit, negandum est, appellationem illam habendam pro delerta, aut introductam post fatalia, siquidem Andreas Gail *Observationum Lib. 1. Observat. 142. num. 1.* sic loquitur: *Pauperi tam introducenda, quam prosequende appellationis fatalia in Camera (Spirensi, una ex summis Curii Imperialibus) non currunt, quia paupertas à tali desertione excusat.* Pro qua decisione, quam *num. 2.* vocat communem, refert nominatim Baldum, Hippolytum, alios, & addit, nullam habere difficultatem, quia cessante morâ, cessat culpa, difficultas autem excusat à mora. G. l. *in Leg. Quod te. ff. Si certum petatur.* & generatim cessante culpâ cessat mora. Peckius *De Regul. jur. in 6. Regul. 25. num. 17.* addens: *Generaliter in omni materia locum esse debet justia, & non quaesita excusationi.* Quapropter negandum est, sententiam primæ instantiæ transisse in rem judicatam, siquidem res judicata est ea, quæ finem controversiarum pronuntiatione judicis accipit *Leg. 1. ff. De re jud.* & sententia de jure nulla non transit in rem judicatam. Speculator *Lib. 2. Part. 3. De sententia §. 7.* sententia enim nulla nullum parit effectum. Riccius in *Decis. art. 1. decis. 135. num. 4. & 5.* Sententiam autem judicis A quo fuisse nullam, liquet inde, quòd fuerit subreptitia, sententia autem per subreptionem obfata est nulla *Cap. Sua. De off. Vicarii.* Speculator *loc. cit. §. 2. n. 22.* allegans plures Cano-

nes, & leges, atqui in specie facti exprimitur, partem adversam, in cujus juramento decisorio fundabat se vel unicè, vel primariò iudex, fallum jurasse, consequenter cum vero dolo imposuisse judici, proindeque hunc per veram subreptionem protulisse sententiam, igitur habenda est pro nulla. Consentit Christophor. Haunoldus noster *De Justit. Tom. 5. Tract. 5. num. 110.* hisce jam scriptis luce donatus, & legendus.

Sed esto, ponamus, eandem sententiam transisse in rem judicatam, patrociniabitur tamen adrici Abbas Panormitanus, dum in *Cap. Cùm coningat. De offic. & potest. Judic. delegat.* scribit, tunc quoque sententiam, quæ transit in rem judicatam, retractari, adeoque per superiorem iudicem cassari debere, quando pars victrix fatetur, eam sententiam fuisse injustam, sicuti fatebitur in proposito victrix pars simul & rea, si agnoscat, se falsum jurasse.

Porrò quia hisce jam descriptis proponitur mihi etiam scripto hæc

Quæstio rari eventus.

AN scilicet deferendum sit appellationi, quam interposuit Sulpitius Regularis, adversus sententiam sui Superioris, & Ordinarii, qua, post quinquennium ab edita professione reclamans contra hujus validitatem, erat condemnatus ad perpetuum silentium, seu ad persistendum in ordine?

Mihi autem non est integrum referre, quid responderim, saltem exhibeo nomina aliquorum Doctorum, quorum lectio meomet lectori suggeret rationes probabiliter judicandi, inquam partem responderi à me debuerit, ii autem Doctores sunt præcipuè sequentes P. Lessius *De Justit. Lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 65.* Bonacina *De Clausura diff. 4. quæst. 2. punct. 10.* Portel paulò post citandus; Alcanius Tamburinus *De Jure Abbat. Tom. 3. Diss. 5. quæst. 25.* aliquantò mitior Bonacina; & Barbosa in *Concil. Trid. Sess. 25. De Regular. Cap. 19.* apud quem reperies & plures de hac materia scribentes, & *num. 9.* testimonium, quòd Congregatio Tridentini, & Congregatio Regularium sæpius audierint è reclamantibus illos, qui adferebant causam, cur ante quinquennium non opposuerint nullitatem Professionis: ut e. g. quia fuerunt prohibiti, vel ignorabant, competere sibi jus reclamandi *ibid. num. 8.* siquidem ignorantia non currit tempus. Notabilis textus in *Leg. Quamdiu. Cod. Qui admitti ad bon. possess. poss.*

Poterit, inquam, ex horum Doctorum sensu conjicere lector, quid fuerit respondendum ad illam quæstionem, supposito, quòd communiter quidem liceat cuivis gravato ab inferiori iudice provocare ad superiorem. *Text. in Cap. Super eo. 2. De appellat.* attamen id

NOB

DUÆ PRIORES CAUSÆ DISSOLVENDI SPONSALIA.

CASUS VI.

Novi Dubii.

SUMMARIUM.

Casus sponsa, nolentis dimittere sponsum, nisi sub pacto pecuniario. 243.

Recensentur septem causa dissolvendi sponsalia. 246.

An, & quatenus liceat ex mutuo consensu solvere sponsalia? 247.

Quid si intercessit juramentum? 251.

Casus perjurii divinitus puniit. 255.

An juret dicens? Sub fide mea promitto tibi Matrimonium. 257.

An consensus Episcopi requiratur ad dissolutionem sponsalium? 160.

Quid moris in Constantiensi Diocesi? 261.

Ea dissolutio est Casus Episcopalis 263.

An delinquat sponsa, non permittens sponso libertatem, nisi sub pacto pecuniario? 265.

Resolvitur casus num. 243. propositus de Simonia: An, & quomodo possit committi in relaxanda obligatione sponsalitia? 270.

Casus inconstantis puella. 271.

An, & quomodo conditio non purificata det causam dissolvendi sponsalia conditionata? 272.

An sponsus, cognoscens sponsam post sponsalia conditionata, presumatur recedere à conditione? 276.

Famianus rogatur à Frobenia sponsa sua, ut se liberam pronuntiet à fide sponsalitia, utpote quæ non absolutè promiserit ipsi Matrimonium, sed sub conditione materni consensus. Respondet Famianus: *Dimittam te quidem, sed non nisi representatis mihi centum aureis, quos exigo tum propter expensas, quas tui gratiâ feci: tum quia tuus à me recessus parit mihi aliquam infamiam, licet non magnam; tum denique, quia falso dicis, te mihi dedisse fidem sub conditione consensus materni, habeo ergo in te actionem, qua ut cedam in tui gratiam, meritò exigo, consideratis etiam duabus prioribus causis, à te totam illam summam. Quæsitum fuit, utrum Famianus potuerit sine peccato, seu iniustitia, seu saltem simonia exigere ob allatos titulos illam summam pecuniariam?*

Quæsitum, inquam, fuit ex me die 6. Januarii Anno 1662. ab eo, quem debiti honoris causâ nomino, Nob. & Clarissimo Viro, Joan. N° 2. Rastler

non permittatur in undecim casibus, quos singulariter enumerat Vallenfis in *Parasitis §. 4. De appellat.* & inter quos est tum appellatio à Lege, tum propria Confessio, qualis quidem censetur esse in hoc Casu, si fateatur Sulpitius, se vi, aut metu coactum perstitisse integro quinquennio in Religione post solennem professionem, etenim Concil. Trident. *cit. Cap. 19.* non vult audiri tales, nisi fortè adferant justum impedimentum reclamationis, juxta paulò antè dicta, tunc enim videretur Barbosa *cit. Cap. 19.* concessurus fuisse jus appellandi. At non concederet Laurentius Portel in *Responsionibus Tom. 2. Cas. 93.* utpote qui assentitur Bonacinae *loc. cit. quæst. 2. num. 9.* testanti, Gregorium XIII. ad instantiam Congregationis Cardinalium declarasse, quòd non possit reclamari post quinquennium, etiam si allegeretur, vim & metum semper durasse, quia e. g. parens, ob cujus metum ediderat quis professionem, mortuus fuit jam transactis in Religione quinque, vel sex Annis, & applicat hanc doctrinam Casui, qui tunc contigerat. Insuper arguit usurpatam jurisdictionis Vicarium Episcopi, quòd excommunicaverit Prælatus reclamantis rectè fungentem officio suo, cum potuerit Prælatus suâ solius auctoritate imponere silentium tam serò reclamanti. Et quamvis, si illa reclamatio facta fuisset antelapsum quinquennium, malè teciisset Prælatus, si neglectâ Episcopi, aut ejus Vicarii in informatione, idem silentium imposuisset, siquidem Concil. Trident. *loc. cit.* vult, ejusmodi causam terminari iudicio utriusque, scilicet Episcopi, & Religiosi Prælati, non tamen idcirco habet Vicarius jus feriendi anathemate Prælatum: tum quia hunc non vocavit ad formandum processum contra, vel pro illo reclamante: tum quia par in parem non habet potestatem. *Cap. Innocent. De elect.* sunt autem Vicarius Generalis, & Prælatus Religiosus conjudices præditi æquali jurisdictione pro tali actu: tum quia Vicarius nequit excommunicare Religiosum exemptum, qualis erat dictus Prælatus, nisi de speciali licentia Sedis Apostolicæ, liquet ex *Comp. priv. verb. Exemptio*, adeò, ut neque tunc liceat talem pœnam decernere in exemptum, quando præcisè sit potestas compellendi ad quidpiam faciendum, debet enim tunc exemptus compelli non centurâ aliqua, sed e. g. privati potestate concionandi, audiendi Confessiones in sua Diocesi &c. Hæc & alia Portel, quæ memoro idcirco, quòd meminere, contigisse in hac Diocesi duos casus, quorum resolutionis pars peti poterat ex loco citato Portelli.

NOB

Raffler J. U. D. Conflario Episcopali, viro eccellente in theoria, & praxi juridica, sicut & pietate, cujus fructu gaudet nunc, ut spes est, in cœlis, & quæsitum idcirco, quod, ut aiebat, alius quispiam non minùs sapiens, & eruditus dubitaret aliquantum, an non involveretur aliqua simonia in hoc postulato, quæ quæstio de simonia est nova in hac materia, ideo dat Casui nostro nomenclaturam *Novi dubii*. Quid responderim, scribam inferiùs num. 268. sed priùs explicabo, an, & quatenus possint mutuo consensu dissolvi sponsalia legitime contracta, & an cum pacto pendendi quidpiam?

245 Antequam verò explicem hanc, inter cæteras, causam indicatæ diremptionis, observo, esse varias omnino causas, ob quas fas est recedere à fide Matrimonii sanctissimè data. Eas aliqui revocant ad decem, alii ad duodecim, ut P. Tannerus, alii ad sedecim, aut etiam septendecim, ut Angelus, & Silvester, *Verb. Sponsalia, quæst. 10*. Ego autem reduco ad septem, sub quibus facillè comprehendo illas 17, quas enumerat Silvester.

246 Prima est, mutuus consensus. *Secunda*, non purificata conditio, sub qua erant inita. *Tertia* dispensatio Pontificia. *Quarta*, privilegium ætatis. *Quinta*, ignorantia, seu error. *Sexta*, mutatio superveniens. *Septima*, absentia sponsi. Duas priores explanabo hoc Casu; *tertiam*, & *quartam Casu VII*. tres posteriores *Casu VIII*.

247 Queritur ergo I. *An, & quatenus fas sit ex mutuo consensu dissolvere sponsalia?*

Resp. I. *Per se loquendo* possunt & licitè, & validè dirimi mutuo consensu sponsalia, legitime priùs inita. Omnes DD. nam hic singulariter locum habet prima Regula Juris in Quinto: *Omnis res* (solubilis suapte naturâ) *per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*. Videntur tamen delinquere venialiter, qui absque rationabili causa remittunt sibi mutuam jus, nam c. *Præterea* 1. ita statuitur. *Hi, qui de Matrimonio contrahendo purè, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent*.

248 Videtur esse etiam hic sensus communis, etiam plebejorum; tractavi enim cum permultis desponsatis: non memini ullius, qui non significaverit, timeri à se culpam, si absque causa rationabili recederet, etiam cum consensu confortis, ut proinde Aloysius Riccius in *Praxi aurea Tom. 1. Resol. 218. numero 1*. cum aliis expressè tradat, volentes etiam iusta ex causa recedere à sponsalibus, esse non quidem cogendos, sed tamen monendos à iudice Ecclesiastico, ut servant (si absque peccato, aut impedimento majoris boni futuri sit) fidem datam. Quæ doctrina multum roboris adfert justificandæ illi Constantiensis practicæ, de qua differam infra *numero 262*.

II. Amplianda est data superiùs responsio ad sponsalia juramento confirmata. Abbas *in cit. Cap. Præterea* testatur, esse communem Canonistarum, testor & ego cum Diana *Part. 9. Tract. 7. Resol. ult.* esse Theologorum, casu, quo juramentum superadditur Promissioni solùm ad præstandam alteri parti majorem securitatem, seu quando juramentum additur principaliter in favorem alterius partis, tunc enim clarum est, sicuti potest altera pars cedere juri, quod acquisivit ex promissione nudâ, ita posse cedere acquisito ex vestitâ juramento, nam cadente promissione cadit juramentum, siquidem non entis nulla sunt accidentia. Barboza *Axiom. 162*. At verò si juramentum illud fiat ad honorem Dei principaliter ut e.g. quando quis opulentam, quam posset habere, puellam relinquit, ut ducat pauperem nupturientem, quæ nequit reperire virum, ac jurat, se ex pietate, atque ad honorem Dei illam accepturum, in hoc secundo casu negant quidem probabilissimè post S. Thom. 2. 2. *quæst. 87. art. 9. ad 1*. Silvest. *loc. cit.* Diana *loc. cit.* atque alii apud P. Sanchez *Lib. 1. Disp. 52. num. 7*. posse remitti ab altera parte juramentum, attamen oppositum esse practicè probabile, docet idem Diana propter auctoritatem multorum, quos referunt, sequunturque ipse Diana, idem Sanchez tum *loc. cit.* tum in *Summa Lib. 3. cap. 20. num. 6*. P. Suarius *Lib. 2. De juram. Cap. 39. Perez De Matrim. Disp. 3. Sect. 1*. Dicastillo *De Matrim. Disp. 1. dubit. 34*. 252 atque alii, quibus assentior casu, quo puella non firmavit Sacramento suam repromissionem, cum enim juramentum alterius eam nullo modo obliget, quia scilicet illud juramentum non obligat, nisi jurantem, & non debet aliquis alterius odio prægravari, nec res inter aliquos gesta aliis nocere, *Leg. De unoquoque. ff. De re jud.* ideo sicuti illa puella potest absque peccato recedere cum permissu sponsi à sponsalibus, eique remittere omne suum jus, quando neutra pars juravit, ita etiam, quando tantùm sponsus, siquidem in juramento promissorio subauditur hæc conditio: *Nisi sponte remisit promissarium*, sicuti pluribus instantiis elucido in *Alphab. Quadrupl. Part. 2. Cas. XVI. num. 498. & seqq.* At verò, si etiam puella ex intuitu pietatis juravit, se accepturam illum in maritum, difficiliùs longè permitterem dissolutionem mutuam, propter auctoritatem Canonum, & S. Thomæ.

III. Quia verò citati DD. loquuntur de juramento genericè sumpto, idcirco nota resolutionem, quam dedi ad sequentem

Casum Juramenti Execratorii.

253 *Fracastorius promisit Fabiolæ Matrimonium, addendo; Fulmine peream, si te non duxero, subdit Fabiola: Nullam partem habeam in regno cœlorum, si tibi non*

non nupsero. *Post complures menses penitet Fracastorium juramenti, petit à Fabiola instantè relaxationem promissionis, quæsit ex me, an possit, salvâ conscientia, eam concedere? Respondi, posse.*

254 Rationem responsi accepi partim ex dictis in simillimo casu suprâ *Cas. IV. Sect. 1. num. 153*. partim ex communi doctrina suprâ allata de casu, quo juramentum apponitur non in honorem Dei, sed in gratiam alterius partis. Accedebat quòd Fabiola meritò timeret molestum Matrimonium, si respueret instantem postulationem sponsi. Ergo aderat valde honesta causa relaxandi, ergo non apparet, cur nequiverit absque ulla noxa relaxare. Suae autem omnibus Confessariis, ut, quando non subest valde rationabilis causa dissolvendi sponsalia, firmata juramento, præsertim execratorio, dissuadeant diremptionem. Audi, mi Lector, huc saltem *indirectè* facientem hunc

Casum terrificum.

255 *Fronto spondit cuidam puella Matrimonium, sed resiliens à voto petit aliam uxorem. At illius parentes omnibus diris se devoverunt, si permittant hoc Matrimonium, postea tamen consentiunt in postulationem si. ii. permittente priore sponsa. Nuptiis peractis, sponsus jam à malo genio mirè, in lecto tamen, & noctu vexatur premendo, & angustiando pectus, vellendo crines, tundendo latera, & plagis conficiendo: adhibita sunt remedia à Patribus NN. sed non sufficiunt. Quid igitur consilii capiendum?*

256 Sic ad me nostrorum Diœcesanorum Decanorum non è postremis unus. Sanè hæc miseranda plaga meritò injiciet terrorem, metumque ultionis Divinæ iis, qui absque aliquantùm gravi causa rumpunt, etiam ex mutuo consensu, fidem datam, atque jurejurando corroboratam, solet enim talis diremptio esse scandalosa aliis, & injicere postea permolestos scrupulos ita retrocedentibus. Vide tamen infra *numero 297*.

257 IV. Porro communiter non censentur juramento firmare sponsonem matrimonialem, qui præcisè dicunt: *Sub fide mea promitto tibi Matrimonium*. Ita expressè in casu sponsalitis resolvit doctus Menocius *Consil. 788. num. 5*. hæc quippe loquendi formula communiter non indicat voluntatem jurandi. Cajetanus 2. 2. *quæst. 89. art. 6.* & nos in *Alphab. Quadrupl. n. 486*.

258 Debet autem illa relaxatio promissionis juratæ, vel injuratæ fieri libere, id est, sine metu

injustè incusso, alioqui non valeret, ut notant DD. suprâ relati, cum Laymann. *Lib. 5. Tract. 10. Part. 1. cap. 2.* Tannero *Tom. 4. Disp. 8. quæst. 1. dub. 4. num. 59*. est quippe species quædam donationis.

Unde inferes, non esse tutos in conscientia 259 illos parentes, qui suis liberis Religiosum statum ingressis non dederunt legitimam, & ideo solùm non dederunt, quia filii, vel loco filiorum Religio debitæ portioni cesserunt, ob solùm metum vel nihil penitus acquirendi, vel incurrendi odia gravia, persecutionisque, incussum à prædictis parentibus.

VI Nullo quidem jure naturali, aut communi positivo prohibetur, ne sine consensu, aut scientia Episcopi dissolvantur sponsalia per mutuum consensum, observat tamen P. Laymannus *cit. Cap. 2. num. 1*. esse plurium Diœceson (sicut nominatim est Mechliniensis) morem, ut non permittatur diremptio sponsalium publicè celebratorum, nisi causâ ad Episcopum delatâ. Quin imò accipe fundamentum praxis, quam exhibet hic

Casus Constantiensis.

261 *Fabritius, celebratis cum Fridberga sponsalibus, iisque per oppidum suum deinde publicatis, aliquot Annis post cum bona venia Fridberga dat Flavie fidem Matrimonii, ac petit proclamationes fieri. Re delatâ ad tribunal Ecclesiasticum, citatur Fabritius, ac mittitur ad Pœnitentiarium Diœcesanum cum penitentiæ charta, continente hæc clausulam: Abfolvas NN. à non observatis sponsalibus.*

Fuerunt hoc vicennio, quo fungor indicato officio, sat multi ad me ablegati à Reverendissimis, Sapientissimis Dominis, D. Ratholdo Morstein, & D. Josepho ab Ach, Vicariis Generalibus, simul, & Canonicis Cathedralibus meritissimis, cum ejusmodi charta. Nititur etiam praxis hoc fundamento, quòd inter casus reservatos hujus Diœcesis exprimitur *Part. 1. Tit. 11. num. 15. Constitutionum Synodalium* sequens: *Sponsalia de futuro contrahens, nec observans: Eadem praxis certò hic Constantiæ extenditur ad sponsalia, etiam non celebrata coram Parocho, modò sint notoria, & quamvis liberrimè utriusq; partis consensu discessum sit ab iis. An verò eadem praxis extendatur in locis, ab hac urbe Episcopali remotis, ad notoria quidem, at sine interventu Parochi, ac Testium, non satis habeo compertum. Hoc autem scio, plurimos 262 non existimare, peccari à se mortaliter, faciendo ejusmodi dissolutionem, ergo certò non incurunt casum reservatum per ea, quæ dixi *Tr. 7. seu in Alph. Confessar. Cas. VIII.* & proinde hi possunt in foro interno absolvi per quemvis, etenim illa reservatio non potest oriri, nisi supposita.*

- eo, quod Synodales Constitutiones (conformiter doctrinæ Laymanni, & praxi Mechliniensi, de qua *num. 260.*) sub mortali prohibeant illam mutua remissionem, saltem cum animo transeundi propriâ auctoritate ad alia sponsalia post eam remissionem reciprocâ, hanc autem mortalem prohibitionem quotus quisque habet compertam? Ego ipse diu, multumque laboravi in comperiendo vero fundamento prædictæ reservationis, nullum potui reperire, nisi id, quod innui. Et fortè etiam huc respiciunt verba earundem Constitutionum *Part. 1. tit. 15. num. 4.* quæ sunt hujusmodi. *Qui semel legitime sponsalia contraxerunt, ad fidem sibi invicem servandam, & ad Matrimonium contrahendum, nisi legitima causa jure definita subsit, non tantum in conscientia obligantur, verum etiam censuris Ecclesiasticis compelli possunt, nisi Nobis, V. cario, & Officiali nostro ex rationabilibus causis aliter definiendum esse visum fuerit.*
- 265 VII. Non delinquit communiter, qui sponsæ petenti absque vero jure relaxationem promissionis non concedit eam, nisi post stipulationem de dando reciproce aliquo pecuniario, seu munere, seu compensatione. Probat ex dictis *num. 179. & seqq.* itémque ex doctrina, probata *n. 172.* quod scilicet liceat sponsalibus adjicere conditionem pœnalem, solvendam à resiliente injustè, si quippe licet ante sponsalia adjicere, licebit, & post illa dicere, *Non te dimittam volentem absque legitima causa à me recedere, nisi pendas tot, vel tot aureos.* Confirmatur inde, quia ille discessus à sponsa censetur communiter esse probrosus sponsæ, communiter efficit, ut vel hæc non reperiat tam commodum (etiâ quoad res à vulgo æstimari pecuniâ solitas) Matrimonium, quàm si non fuisset ulli prius promissa, adde, quod, stantibus prioribus sponsalibus, per sæpe negligatur occasio meliorum, & quod sponsa cedat jure accusandi sponsum. Propter has & similes considerationes censent communiter homines, cessionem factam in solam gratiam sponsi (idem dic de sponfarum) esse pretio æstimabilem, ergo facta cum pacto repræsentandi pecuniam non continet, *per se loquendo*, peccatum. Et tunc minimè continet, quando factæ sunt expensæ ratione sponsalium, ut deduces ex dictis *num. 182.*
- 267 VIII. At verò, si alteri sponforum suppetat justa, & legitima causa recedendi à sponsalibus, nequit alter quidquam exigere pro consensu in illum recessum, sicuti enim *par non est, ut quis rem suam emat.* Text. in *L. Sue 16. ff. De contr. empt.* ita neque justa esse potest pactio pecuniaria de usu proprii juris.
- 268 Ex his petenda est resolutio Causæ de nostro Famiano, ac dicendum, illum per se non contraxisse crimen injustitiæ, quandoquidem nec peccavit, *per se loquendo*, ut liquet ex doctrina *num. 265.* probata, cum præsertim referatur...

Famianus fecisse expensas propter Frobeniam, & specificè dicatur, incursum fuisse aliquam ignominiam. Nostra Curia repulisset (non si ne sapienti ratione) petitionem sponsi, si non allegasset, probassetque damnum emergens.

Et verò potuit Famianus deliquisse graviter, si summa, quam petebat, erat judicio viri prudentis notabiliter excessiva in comparatione cum ejus præsentibus. Quod si Frobenia revera contraxerat dependenter à voluntate matris, quæ postea non consenserit, iniquum fuit postulatio Famiani, utpote destituta omni jure.

Simoniæ crimen quod attinet, potuit esse, *per se loquendo*, immunis ab illo Famianus; cum, *per se loquendo*, non peccarit ullo modo, ut vidimus. Si tamen exegit illos centum aureos præcipuè, & formaliter propterea, quod cederet jure suo ad connubium cum Frobenia, quod connubium est res sacra, utpote Sacramentum, diceret fortassis Barbosa relatus *num. 181.* illam transactionem non caruisse labe Simoniacâ, siquidem jus ad Matrimonium est res quædam sacra, at transactio super re sacra continet Simoniâ *cap. Præterea 1. De transact. & ibid. Gloss. Unde ead. Gloss. in cap. Ex parte. eod.* communiter recepta pronuntiat: *In Matrimonio non habet transactio locum.*

Certè si Famianus intendisset formaliter transigere super jure Matrimonii, tanquam Sacramenti, esset reus simoniæ, at nemo est, qui atrendat hanc formalitatem, sed solam rationem contractûs, & vinculi, quæ quidem secundum se abstrahit à ratione Sacramenti, sicut calix consecratus, considerari potest sine consecratione, & vendi, non ut consecratus, sed ut aureus, argenteus &c.

Quod autem communiter dicitur, transactionem super causa matrimoniali non subsistere, intelligendum est de causa Matrimonii jam contracti, seu de præsentis, non de futuro, ut patet *ex cit. cap. Ex parte. Gloss. & Panormitano ibid. num. 8.*

Declarantur hæc tenus dicta de transactione, 274 aut satisfactione, proponendo, resolvendoque sequentem

Casum inconstantis puellæ.

Puella, inquam, Titia, quæ cum, insciis parentibus, dedisset Tertullo fidem matrimonialem, postea cognoscens, eos agre ferre id conjugium (erat quippe Tertullus impar Titia quoad divitias) dissolvit sponsalia, il lubente quidem Tertullo, denique tamen consentiente, aliâque sibi adsciscere parante. At, dum vult cum hac alia contrahere sponsalia, adest, qui nomine Titia, hujusque parentum nuntiet, placere, & Titia, & parentibus, ut ratam habeat primam pollicitationem; quod præstat,

præstat, relicto peropportuno connubio. Verum paulo post pœnitet tam sponsam, quàm parentes facti, & ita quidem vehementer, ut Titia confirmet, se potius ingressuram Religiosum Ordinem, quàm ut nubat Tertullo. Antenebatur Tertullus Titiam pronuntiare liberam, & quidem absque aliqua satisfactione pecuniaria?

Camerarius Capituli ruralis, in quo editum erat paulo ante hoc specimen muliebris levitatis, vir notus suâ probitate, eruditioneque consultit me coram, indicaturus ex meo responso sponsis, quid probabiliter speraret, timerève possent, si causa deferretur ad tribunal Ecclesiasticum. Illud meum responsum consistebat in his articulis. 1. Tertullum non teneri dimittere Titiam liberam, priusquam re ipsa esset ingressa Ordinem Religiosum, nec enim aut justitiæ, aut charitatis propriæ, alienæve titulus ad id eum aliter compellebat. 2. Si tamen ferio vellet intrare ejusmodi Ordinem, eam obligatam esse prius satisficere Tertullo pro expensis, si quas hic fecisset occasione secundorum jam destinatorum sponsalium. Ita sanè judicant Gutierrez, ac Laymannus, referendi infra *Cas. IX. num. 380.* & ratio peculiaris in isto Casu est hæc, quod palam sit, Titiam velle ad Religionem transire, inductam potius injustâ averfatione Tertulli, quàm amore Religionis. Confirmatur ex dictis supra *numero 180. 3.* An verò Tertullus potuerit exigere quidquam, idcirco præcisè, quod secutus verba Titia neglexerit Matrimonium sibi percommodum, liquet ex dictis supra *Casu IV. n. 181. 4.* Si Tertullus deferret eam ad Tribunal Ecclesiasticum, Titiam compulsam iri vel ad hoc ingrediendam Religionem, siquidem censeretur esse apta, in eaque piè victura, aut subituram minorem excommunicationem juxta dicta *n. 125. & seqq. 5.* Si Titia metu censura convolaret ad Religionem, nihilominus compulsam iri à judice ad reparanda vera, & positiva damna, quorum causa extitisset Tertullo suâ inconstantiâ. Ratio est, quia, ut paulo ante monstratum est, exigebat jure Tertullus hanc reparationem, ergo judex tenebatur ad Tertulli instantiam demandare prædictam compensationem, cum & nominetur judex ex eo, quod jus dicat populo. Silvester *verb. Judex. num. 1.* & debeat cuique justum decernere, ac reddere. *cap. Forum. De verb. signif.*

IX. Utrum sponsa possit cum præjudicio liberorum, quos suscepit ex sponso, remittere huic suam obligationem, dicam *Casu seq. numero 289.*

272 Quæritur II. An, & quomodo conditio non purificata præbeat jus non standi sponsalibus?

Resp. Quando neuter fuit in causa, cui non impleteretur conditio, est uterque liber suâ sponsione S. Thom. *quæst. 43. art. 1.* & nõrunt

etiam idiota, scientes, quando inita sunt sponsalia sub conditione: *Si pater consenserit*, cedere omnem obligationem, quamdiu non consentit, sed dissentit pater. At verò, quando alteruter impedit, quò minus impleatur conditio, tenetur, eâ etiam non impletâ, servare fidem. Tannerus *cit. Diss. 8. quæst. 1. n. 66.* nam jure non solum civili, sed etiam Divino, & naturali recepta est Regula *121. ff. De Reg. jur.* dicens: *In Jure civili receptum est, quoties per eum, cuius interest, conditionem non implerit, quò minus conditio impleatur, perinde esse, ac si impleta fuisset*, perinde, inquam, est respectu impediendi impletionem, nam alter manet liber, donec impleatur: Imò quia conatus impediendi est quædam renuntiatio, ac fractio fidei datæ, & acceptæ ideo potest alter dicere: *Frustra quis sibi fidem postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat.* *Cap. Frustra. De Reg. jur. in 6.* Hicce addo pro complemento doctrinæ breviter sequentia ex Sanchez *Lib. 5. Diss. 8. & Perez Diss. 12. sect. 1. & seqq.*

I. Quando impleta est conditio, sub qua erat facta promissio, sponsalia statim transeunt in pura, seu absoluta, idque sine ullo novo consensu. P. Perez *sect. 1. num. 2.* Delimitur ex *cap. un. De spons. & Matrim. in 6.* à sensu contrario.

II. Contractus sponsalitiis sub conditione initus habet vim impediendi valorem aliorum sponsalium, sub conditione postea initorum, cum alia sponsa, quando conditio hujus posterioris non impletur, aut quando impletur post impletionem conditionis prioris contractûs. Perez *num. 6.* ex communi, subdens contra P. Sanchez, si utrorumque sponsalium conditio simul impleatur, valere alterutra, & quidem priora. P. Coninck *Diss. 20. dub. 1.* At, verò, si contraxisti cum duabus Matrimonium conditionatum, utriusque autem conditio simul purificetur, negat P. Perez *num. 12.* alterutrum perfici, cum tamen Pontius *Lib. 3. cap. 14.* velit perfici prius, Petrus de Ledesma posteriorius.

III. Quando, post promissionem factam sub conditione honesta, cognoscit sponsus carnaliter sponsam, censet Menoch. *Lib. 3. præsumpt. 1. num. 80.* cum aliis, & Perez *cit. Diss. 12. sect. 4.* contra Sanchez *Lib. 1. Diss. 26. num. 12.* perfici pura, absolutaque sponsalia, esto necdum sit impleta illa honesta, aut inhonestata conditio. Rationem hanc adfert Perez, quia credibile non est, mulierem, vel puellam usuram sui corporis concessuram, nisi sub spe absoluta, & determinata futuri Matrimonii, nec vir ab ea copulam exigeret, nisi sub ea spe, eam nimirum in sponsam de futuro absolutè, & determinatè sumendo, hincque animus prudenter ostendatur. Ita P. Perez *num. 3.* cui & suffragatur stylus Curiaë Constantiensis, Augustanæ, atque Rothomensis, & ego assentior lubens.

Iubens. Vide dicta *Cas. II. numero 2.* ac Menochium *loc. cit.* post alios scribentem, esse hanc præsumptionem juris, & de jure.

ALIÆ DUÆ CAUSÆ RESILIENDI A SPONSALIBUS.

CASUS VII.

Inconstantis.

SUMMARIUM.

Casus rennentis stare sponsalibus, ideoque petentis dispensationem. 277.

An dispensatio habeat locum in relaxatione promissionis matrimonialis? 279.

An sponsa possit remittere promissionem illi, à quo suscepit plures proles? 286.

Quomodo atas det jus recedendi à sponsalibus? 287.

277 **G**rimoaldus, dum uxorem haberet Sejam, violavit Juliam, feminam quidem non sibi parem, sed tamen conditionis honestæ, quam iterum, mortuâ jam uxore seja, violavit, ac demum, ut se se à peccato abstineret, obligavit se & juramento promisit eidem Julie quod eam in uxorem accipere deberet, si rursus eam carnaliter cognosceret, sed propositi parum tenax ab ea sepius copulam extorsit, desiderabat ergo relaxat onem juramenti, & promissionis factæ, ne ad Matrimonium cum Julia incedendum teneretur, ex qua post mortem uxoris quatuor filios, qui adhuc extabant, suscepit.

278 Sic omnino narrat (suisne, an alienis verbis ignoro) Cardinalis de Lugo in *Respons. Moral. Lib. 1. dub. 44.* quo loco etiam quærit, & etiam resolvit, an Pontifex potuerit dispensare in ejusmodi sponsalibus? Merito ergo

279 Quæritur I. *An, & quis prædictus sit potestate dispensandi in sponsalibus legitimis?* Cui quæstioni subjungam infra aliam, quomodo atas præbeat jus resiliendi à sponsalibus?

280 Porro prior illa quæstio proponitur pro solo casu, in quo sponsalia adhuc valent, & proinde altera pars nec remittit jus, quod habet in alteram, subest tamen aliqua causa, quæ suadeat diremptionem, etenim nequit quisquam absque rationabili causa auferre alteri jus suum. Hoc supposito

281 Resp. I. Episcopus nequit dispensare in hac materia, Sanchez *Lib. 1. Disp. 61. n. 3.* nam generatim Episcopus nequit dispensare in casu, quo jus est acquisitum alicui tertio, talis enim potestas est penes solum supremum Principem: & nominatim quoad præsentem materiam videtur hæc actio prohibita Episcopo, *Cap. Ex literis. 2. De spons. & Matrim.*

Resp. II. Quando sponsalia sunt firmata, 232 juramento, nequit etiam Papa dispensare sine causâ gravissima, & concernente bonum publicum. P. Sanchez *Lib. 3. summa cap. 21. n. 2.* Lugo *cit. dub. 44. num. 3.* nam jus acquisitum alteri, firmatumque juramento, nequit etiam à supremo Principe, nisi ob gravissimam, bonoque publico necessariam causam auferri. At 283 verò si ea non sint jurejurando roborata, scribit rotundè Sanchez *cit. Disp. 61. num. 2.* non esse dubium, quin possit idem Pontifex dispensare *ex causa justa*, eò quòd possit etiam ex causa *justa* dispensare in Matrimonio rato, cui locutioni subscribo, si illa causa sit non utcunque justa, sed admodum justa, & gravis, nam neque tunc debet absque gravi admodum, justaque causâ supremus Princeps tollere alteri, præsertim laico, suum indubitatum jus, quando est destitutum robore juramenti. Ex 284 primit autem Perez, quem retuli in *Tract. 9. Cas. XXII. num. 108.* esse satis justam causam, dispensandi, si timeatur, priorem sponsam futuram esse causam peccati sponsò, aut si ex Matrimonio cum altera speretur publica pax, aut extinctio, vel impeditio gravium discordiarum. Vide *Cas. seq. num. 289.* causas, quas referam ex Menochio.

Ex his liquet, Cardinalem de Lugo *cit. dub. 285 44.* rectè respondisse, non potuisse facile sperari, fore ut Summus Pontifex concederet illi Grimoaldo relaxationem sui juramenti, etenim deerat causâ gravissima, & concernens bonum publicum.

At potuisse illa Julia remittere Grimoaldo 286 jus, quòd habebat in illum? Resp. Merito indicat idem Cardinalis *num. 4.* sibi videri, non potuisse absque læsione, vel justitiæ, vel charitatis, vel pietatis erga tot liberos, utpote, qui essent mansuri illegitimi, cariturique necessariis ad congruam sustentationem, addo ego, & ad educationem. Planè in eam cecidisset illud Pauli Apostoli *1. ad Tim. 1. Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, est infideli deterior.* Si tamen meritò timuisset magnas molestias, crucisque sibi perpetuam à Grimoaldo inferendas tempore Matrimonii ita coacti, haud existimo, habendam tunc fuisse rationem liberorum, quia charitas incipit à se ipsa. *Cap. 3. De arbitrio & usu Pallii.* & malum matris redundasset in liberos.

Quæritur II. *Quomodo atas subministret jus 287 dissolvendi sponsalia vera?*

Resp. Substantialem resolutionem hujus quæstionis contineri sequenti Rescripto Alexandrino: *De illis, qui infra Annos aptos Matrimonio sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet, antequam ad Annos Matrimonii aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi, si verò tunc alteruter istorum, eam ad Annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, nec in alterum v. lueri consentire, judicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari.* Alexan-

288 Alexander III. ut refertur *cap. De illis. 1. De sponsal. impub.* ita respondit, cujus verba, cum sint clarissima, cum etiam rarissime fiat hac ætate, ut pueri, aut puellæ desponsentur ante pubertatis Annos, sicuti jam observavi supra *Cas. III. num. 114.* ubi tractavi de ætate habili ad sponsalia, non est, cur diutius immoretur huic præsentis materiæ. Si fortè occurrat aliquis circa hanc causam, poterunt consuli Silv. *verb. sponsalia quæst. 3.* Thom. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 51.* Basil. Pontius *De Matrim. Lib. 12. cap. 9.* Martin. Perez *De Matrim. Disp. 9. sect. 2.* Dicastillo *De Matrim. Disp. 1. dub. 33.* Bonacin. *De Matrim. quæst. 1. punct. 6.* & universim omnes, qui explicant causas, ob quas permillum est recedere à sponsalibus, etiam juratis; his & illis junge S. Thom. in *Suppl. quæst. 43. art. 2.*

TRES ULTIMÆ CAUSÆ DISSOLVENDI SPONSALIA.

CASUS VIII.

Probè Cribatus.

SUMMARIUM.

Casus allegans varias causas pro recessu à sponsalibus. 289.

An, & quomodo ignorantia subministret causam recedendi à promissione? 292.

Traditur generalis Regula de ignorantia circumstantiarum supervenientium sponsalibus. 293.

Et alia de ignorantia circumstantiarum, jam præsentium tempore promissionis. 295.

An ea Regula habeant locum in sponsalibus, etiam juratis? 296.

Qua vis juramenti? 297.

An eadem Regula habeant locum ubique? 302.

Enumerantur varii Casus, quibus licet recedere à fide data propter ignorantiam circumstantiarum, jam præsentium tempore promissionis. 303.

Specialiter, quando ignorabantur mores, aut morbi sponsi. 303. & 304.

An hæresis? 306.

Aut fornicatio sponsæ? 307.

Aut sterilitas? 308.

Aut ortus ex patre spurio? 309.

Quomodo mutatio superveniens sponsalibus irritet illa? 310.

Specialiter, quando post ea emittitur votum Religionis, aut Castitatis in seculo? 312. & seqq.

Casus sponsæ confugientis ad Monasterium, & Abbatissæ volentis eam reddere sponsò, ideoque excommunicata ab Episcopo. 317.

Votum Ordinis sacri suscipiendi an irritet sponsalia? 319.

Quid si sponsa sit violata? 320.

Matrimonium attentatum cum altera, quomodo solvat sponsalia? 324.

Quomodo sponsalia itidem cum alia? 325.

Quid si hæc posterior evasit gravida? an prior cedat suo jure? Ibid.

Declaratur Casu recenti. 326.

Fornicatio superveniens quomodo det causam divortii? 327. & seqq.

Quomodo contradictio parentum? 330.

Declaratur Casu novo. 332.

Quid si sponsa sit imprægnata? 335.

Quid si alteruter fiat deformis? 336.

Quid si valde vitiosus? 337.

Quid si summè abhorrens ab altero? Ibid.

Quid si promissa dos non præstetur? 339.

Aut aliunde superveniat pauperitas? Ibid.

Aut vice versa magna opes? 340.

Casus erroris in antiquitate Nobilitatis. 343.

Quomodo sponsi diuturna absentia solvat sponsalia? 349. & seqq.

Quomodo recusatio contrahendi præscripto tempore? 357.

Curiosa quæstio de probatione, an sponsa sit quadratura genio sponsi. 359.

Casus complectens varia. 360.

289 **H**ilibrandus spondit fide datâ Helena

Matrimonium, at cum nollet ipse stare promissis, vellètque Auditor Generalis Legati Bononiensis compellere ad fidem servandam,

Jacobus Menochius suscepit ejus patrocinium, sui que patrocinii produxit has causas. 1. Quòd Hilibrandus summopere abhorreret Helena-

nam. 2. Quòd Helena esset vilis admodum conditionis, pauper, & ætatis provec-tæ è diverso Hilibrandus honesta ex familia, &

bonis ortus parentibus, satis dives, & juvenis admodum. 3. Quòd Helena fuerit ante sponsalia, & forrè post illa, concubina alterius. 4. Quòd nulla subesset spes procreandæ prolis, eò quòd illa Helena esset jam grandæva,

& jam milies debuisset operam dedisse actui conjugali, & tamen nunquam filios concepisset. 5. Quòd parens Hilibrandi nollet consentire in eas nuptias. Singulas harum cau-

sarum existimavit Menochius esse sufficientes ad dirimenda sponsalia, etsi fuissent jurata, ac proinde potuisse Pontificem dispensare, licet adfuisset sola ultima ex his quinque causis.

Qui perlegerit totum consilium DCC. 290

LXXXVI cum duplica Jacobi Menochii Lib. 8. consiliorum, testabitur, scripsisse illum non sine acri hinc inde facta ventilatione, atque,

ut ita loquar, cribratione. quæ hîc retuli, utrum autem rectè hæc omnia, docebunt, quæ proferam in hoc Capite, seu Casu, in quo sunt enodandæ tres quæstiones. 1. *An, & quomodo ignorantia dissolvat sponsalia?* 2. *An, & quomodo*

modo

modo mutatio superveniens sponsalibus legitimis, nominatim quando supervenit votum, aut Matrimonium cum alia, aliudve impedimentum, aut fornicatio spiritualis, vel carnalis, aut deformitas magna, aut metus gravium discordiarum, aut dissensus paternus, aut generatim talis mutatio, quæ si fuisset prævisa, sponsalia non fuissent celebrata. Adjiciemus huic secundæ causæ, complexuræ tam multas, ac varias particulares, tertiam diversam, scilicet quando sponsus absque consensu sponsæ abivit peregre, ad quam causam refertur illa, quando est Matrimonio ineundo præfixus terminus, & tamen non fuit observatus ab alterutra parte.

291 Explicationi harum causarum subjiciemus hæc quæstiones. 1. An, quando ob ignorantiam, aut supervenientem mutationem, licet recedere, liceat idcirco, quod sponsalia fuerint per se irrita? 2. An, quando sit dissolutio iusta de causa, oporteat, eam fieri coram Magistratu Ecclesiastico? 3. An cognoscens carnaliter sponsam, laborantem vitio sufficiente ad resiliendum, censetur cedere jure suo? 4. An laborans occulto defectu possit nihilominus alteram partem urgere ad Matrimonium? Sed hæc quarta quæstio dissolvitur *Caf. seq.*

292 Dico jam I. Ignorantia circumstantiarum sufficiens ad dirimendum Matrimonium ipsū, sine dubio sufficit ad dissolvenda sponsalia. Ita omnes, quia nimirum longè facilius dissolvuntur sponsalia de futuro, quam Matrimonium de presenti: hujus enim vinculum est fortius, & sacratius, quam illius, sequunturque multò graviora incommoda ex dissolutione Matrimonii *De presenti*, quam *De futuro*.

293 Porro quænam ignorantia, seu error sufficiat dirimendo, seu annullando Matrimonio, explicavi distinctè in *Prima parte hujus Alphabeti*, seu *Tract. præced. Caf. 4.* At quæ sit sufficiens ad recedendum à sponsalibus, declarat hæc generalis Regula: *Qualibet causa de novo superveniens sponsalibus, vel etiam primum post cognita ab altera contrahentium, ob quam quis meritò, prudentis approbatione, si à principio existisset, aut cognita fuisset, ab hujusmodi sponsalibus contrahendis abstinisset, sufficit ad dissolvenda sponsalia.* Sic loquitur P. Adamus Tanner. *Tom. 4. Disp. 8. quæst. 1. n. 69.* cum P. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 62. & 63.* P. Coninck *Disp. 23. dnb. 8.* P. Laym. *Lib. 5. Tract. 10. Part. 1. cap. 1. num. 18. & 19.* atque alii communiter. In qua Regula continentur duæ doctrinæ. *In primis* iustam causam recedendi à sponsalibus esse, si post illa contracta aliquid adveniat, quod si alter eventurum scivisset, nequaquam contraxisset. Hæc doctrina declarabitur *Conclusione sequenti*, quia spectat ad alteram è tribus causis supra indicatis.

294 Altera doctrina, quam exhibet Regula Tanneriana, est hæc, quod scilicet etiam tunc liceat resiliere à sponsalibus, quando aliquid aderat quidem jam illo ipso tempore, quo con-

trahebantur sponsalia, at ita ignorabatur, ut si non fuisset ignoratum, nequaquam fuisset promissum Matrimonium. Ratio autem hujus secundæ doctrinæ est, quia in jure paria sunt non esse, & non apparere. *Leg. Duo sunt. ff. De testam. tutel. item aliquid supervenire, & præcedere, sed ignorari, ut ex Leg. 77. ff. De Contr. empt. observat inter alios P. Lessius De justit. Lib. 2. cap. 42. dnb. 7.* Atqui, quando supervenit mutatio, quam indicavimus, possunt dirimi sponsalia, quia in omni promissione subintelligitur hæc conditio: *Si res permanserint in eodem statu.* Silvester *verb. juramentum 3. q. 1. receptus communi calculo.*

Estque hæc tota doctrina vera, licet sponsalia sint corroborata juramento. Sanchez *cit. Lib. 1. Disp. 67.* Filliucius *Tract. 10. Part. 1. n. 298.* atque alii, tum quia juramento promissorio semper inest conditio: *Si res in eodem statu permanserint.* cap. *Quemadmodum 23. De jurejur.* Gloss. & Abb. *ibid.* tum quia est magna simplicitas illorum, qui existimant, promissionem juramento vestitam obligare per se, seu ratione per se juramenti in pluribus casibus, quam si esset nuda, & non vestita juramento, etenim jurandum ad nullos planè casus, ad nullas circumstantias extendit, *per se loquendo*, promissionem nudam, nisi ad illas ipsas, ad quas sese exporrigeret illa promissio, si foret destituta omni juramento, sed tantum facit, ut homo etiam ob reverentiam juramenti, adeoque ob metum contrahendi perjurii ultra infidelitatem, promittat sincère, & promissionem observet tantò fidelius, ac sanctius in iis ipsis circumstantiis, & casibus, in quibus observare teneretur, licet non cogitasset juramento ullo; quia nimirum jurata promissio habet eandem tacitas condiciones, quas injurata habet, vel ex intentione promittentis, vel ex dispositione Legis, vel ex consuetudine. Vide P. Suarez *De juram. Lib. 2. cap. 32. num. 3.* P. Sanchez *Lib. 3. mor. cap. 17. num. 13.* P. Laymann. *Lib. 4. Tract. 3. cap. 9. num. 6.* P. Lessium *cit. cap. 42. num. 22.* atque ea, quæ hanc in rem loco proprio, id est in *Alphab. Quadrupl. Part. 2. Caf. 16. num. 504.* profero, & declaro.

Dixi *per se loquendo*. Nam tunc *per accidens* extenditur ad plures circumstantias, aut casus, quando exigitur idcirco, ut excludantur una, aut plures è conditionibus, & limitationibus, quæ cæteris subintelligi deberent. Scio, hanc doctrinam visum iri peregrinam, aut paradoxam nonnullis meorum Lectorum, est tamen verissima, & probata à DD. quos nominavi, aliisque communiter.

Quapropter, quando sponsus e. g. dicit: *299* Fateor quidem, me sanctè, & quidem sub juramento, promississe Matrimonium huic Berthæ, at nequaquam putabam, esse adeò inopem, uti nunc deprehendo, si autem id habuisssem, compertum, nemo me adduxisset ad dandam ipsi fidem matrimoniale: quando, inquam, spon-

sponsus ita loquitur sincère, non tenetur in conscientia ducere Bertham, ita enim deducitur aperte ex Regula Tanneriana, & explicatione, ampliationeque illius.

300 At Bertha citat illum ad judicem? Resp. Judex debet huic sponso fidem adhibere, non modò, si probet testibus, se ante promissionem dixisse, illam Bertham esse admodum opulentam, hancque opulentiam esse causam, cur eam præferat aliis, sed etiam, quando ipse judex, consideratis omnibus circumstantiis, existimabit, illum, si compertam habuisset eam paupertatem, nequaquam fuisse consensurum in connubium. Ita docet P. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 62.* cum multis, eumque secutus P. Filliuc *num. 292.* Ratio hujus doctrinæ esse potest hæc, quòd scilicet Matrimonia debeant esse libera, siquidem coacta solent sortiri exitus infelices, ut probavimus supra *num. 128.* & inculcant omnes DD. ut quid ergo judex compellet in ejusmodi casu ad Matrimonium? cum non possit non timere varia mala. Eandem doctrinam declaro nunc quinque casibus particularibus.

301 Prius tamen observo, (quod præteritum video à meis DD.) neutri doctrinæ allatæ Regulæ locum esse, saltem in foro externo, ubi usum receptum est, ut allegata mutatio, aut ignorantia hujus, aut illius qualitatis, eventus &c. non admittatur, nisi fuerit in contractu sponsalium facta expressa illius mentio, quandoquidem potest judex meritò de quibusdam, etiam reddentibus notabiliter difficiliorem contractum, dicere: *Omissum in contractibus habetur pro omisso.* *Leg. Veteribus. ff. De pact. & ibi notata per DD. præsertim quando orientur ingentes inimicitie, si daretur locus tali allegationi, ad cujus tamen elucidationem per quinque casus, ut dixi nunc, præstandam transeo.*

302 Primus casus est, quando post sponsalia deprehenditur, sponsus esse valde asperum, & sævum, ut proinde meritò timeatur, ne valde aspere tractet uxorem, Tannerus *cit. quæst. 1. num. 66.* Et quia ratione, atque autoritate, probavi in *Accusatione Canonica Ebroisi*, seu *Theol. Juridico-Morali cap. 44.* uxori suppeterè iustam causam divortium à marito faciendi, quando semel verberata injuriòse ab illo timeret prudenter, ne adhuc semel, iterumque converberetur ab eodem, consequenter poterit sponsa mittere sponso nuntium, si quid ejusmodi timeat jam ab illo, cum prius existimaret, nihil ejusmodi formidandum. Nam cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. *Reg. 53. in 6.* Et quia *ibid. num. 14.* retuli PP. Henriquezium, Sanchez, Regin. Laymannum, & Filliucium, ratos, esse ad sævitiam divortio sufficientem revocandam molestam cohabitationem, discordias, jurgia frequentia, graviàque inter conjuges, liquet, quid ex horum sententia sit in hac materia dicendum.

303 Secundus casus est deformitas, & infirmitas, ut sunt lepra, morbus Gallicus, seu Neapolitanus, ut nuncupat Filliucius, item epilepsia, phrènesis, & similes morbi graves, & humidis, qui certo tempore solent redire. Tannerus *num. 63.* Et quæ mulier non dicet, se graviter deceptam, si intelligat, sponsum esse chragricum, podagricum? Et addit P. Tambur. *Tract. 3. De Matrim. cap. 5. §. 8. ex Pontio Lib. 12. cap. 17.* etiam suspicionem cujuscunque infirmitatis gravis, incurabilis, huc etiam referri, & nominatim oris gravem lentiam incurabilem, est enim nimis onerosa illius tolerantia perpetua. P. Sanch. *Lib. 1. Disp. 57.* Vide S. Thom. *quæst. 43. art. 3. ad 3.*

Et perpende solutionem hujuscæ

Omnino novæ Quæstionis:

AN scilicet passio herniaca sponsum affligens, & sponsam latens, tribuat cognita jus resiliendi?

Ego quippe conventus à parente sponsæ, ob tendentis hoc vitium sponsi, respondi, si id vitium probetur, adesse illud jus: etenim sponsus ille nequibat se, suòque alere, nisi labore rusticano, qui cum exigat corpus robustum, inque omnes partes versatile, & parvis magnis oneribus ferendis, sustollendis, hæc autem qualitates desunt herniacis, minimè dubitandum est, quin altera nostra doctrina, ejusdemque probatio adducta *num. 295.* patrocinetur sponsæ tam miserabilis sponsi. Aliud, ob contrariam rationem, pronuntiàsem, si sponsus ille fuisset mercator, nobilis, aut etiam artifex artis sedentariæ. Aliud quoque judicavi semel in casu concernente mulierem herniacam (seu potius bubonocelæ obnoxiam) sanguine nobilem, nec enim illud vitium est magnæ considerationis in mulieribus plerisque.

Tertius Casus est fornicatio spiritualis, aut corporalis, ut loquuntur authores, vocantes hæresin fornicationem *spiritualem*, quæ cum sit millecuplo turpior, quam corporalis, ideo quando sponsa intelliget, sponsum esse Lutheranium, Zwinglianum &c. non tantum, non tenebitur ei servare fidem, sed ne licebit quidem, *per se loquendo*, ut liquet ex dictis *Tract. præced. Casu XI.* & in specie facti de sponsalibus Catholicis cum hæretica Crætanensi resolutis. P. Paulus Gomitolus *Resp. Lib. 1. quæst. 117.*

Jam ad fornicationem carnalem, quod attinet, omnes DD. ferè, præter Navarr. *Lib. 4. cons. 2. De divort.* malè citantem pro se Abbatem, liberant obligatione ducendi illam, quæ putabatur virgo, & tamen non erat, eò quod communiter sponsi respiciant illas, quas norunt, aut etiam suspiciantur esse corruptas, quod ipsum intellige de vidua, quæ in statu vidualis erat fornicata. Sanchez *Lib. 1. Disp. 63.* Tamburinus *Tract. 3. De Matrim. cap. 5. §. 9.* Quia verò

verò mulieres non solent ita horrere viros, qui cum aliqua alia fuere carnaliter commixti semel, iterumve, nec horum incontinentia gignit ullo modo, tantam infamiam, seu probum, quantam mulierum, idcirco fornicatio sponsi præcedens sponsalia, etsi ignorata, non præbet communiter justam causam quarendi alium sponsum. Dico communiter, si enim fuisset ille sponsus multum additus huic vitio, aut multis commixtus, eamque ob rem fieret suæ sponsæ valde vilis, aut suspectus de non servanda fide conjugali, jure diceretur illi: *Res tuas tibi habe.* Vide Sanchez *Disp. 63.* ac Tamburinum *cit. §. 9.* Quid verò sentiendum, quando post sponsalia quidpiam simile, vel affine contingit, dicam *num. 328.*

- 308 *Quartus casus est sterilitas, ita ut sponsus non teneatur ducere, quam falsò putabat esse fecundam. Menochius cit. conf. 786. num. 12. eò quòd Matrimonium institutum sit præcipue ob generationem prolis. Verùm hæc sterilitas vix post sponsalia cognoscetur, nisi cognoscatur, vel sponsam sæpe cum alio concubuisse sine imprægnatione, vel esse majorem quadragenariâ. Causam adferam infra num. 334.*
- 309 *Vicem quinti Casus, quo fas est non fervare fidem datam, occupabit*

Hoc factum singulare.

Horatus opificio N. cognoscit, sponsam suam esse quidem legitimam; attamen natam patre spurio, quam proinde si ducat uxorem, non erit ipsi per Statuta patria fas, exercere suum opificium; deinde licet esset id ipsi fas, attamen parens non concederet ipsi officinam, quam habet. Qua de causa superior Ecclesiasticus pronuntiavit illum liberum ab impetitione sponsæ. *Quæritur, an jure?*

Qui ita pronuntiavit, ex me postmodum quæsit, quid mihi videretur de hac seu judiciali, seu extrajudiciali sententia? Respondi, videri omnino Juri conformem, quandoquidem quilibet opifex est ita animo comparatus, ut nolit habere uxorem illam, cujus copulatio est adeò damnosa. Quia tamen plurimis in locis nihil prorsus officit libero suæ artis exercitio illegitimitas fœderi, idcirco in iis non habet locum ea sententia. At: *Quid si meritò timeat talis sponsus, ne filius, qui nascetur è filia spurri, exprobrantur vitiosi natales? Quid si propter hos ipsos natales sint quasi irregulares respectu quorundam officiorum civilium?* Resp. Metum exprobrationis ejusmodi non centeri inter plebejos esse tanti, ut propterea liceat rescindere datam fidem. At illa, ut ita vocem, irregularitas, & inhabilitas si sit respectu plurium officiorum, sanè continet malum notabile, magnòque pretio æstimabile, secus, si tantum respectu unius, alteriusve; cum præsertim sit lon-

gè incertissimum, utrùm, etsi ducatur ejusmodi uxor, nascitur sint ex conjugio filii, & quidem tales, qui sint unquam aspiraturi ad talia officia, opificiave; possunt tamen facillimè jungi huic certè non minimo errori una, alterave circumstantia, quæ meritò inducant judicem, ad pronuntiandum pro decepto. Sicut & certum periculum non acquirendi officinam paternam, quæ tamen certò sperabatur à sponso, dedisset huic sufficientem causam resiliendi, si quisque prudens judicatorum esset, eum non fore daturum fidem conjugalem, nisi sperasset illam tabernam, ob Regulam adferendam *num. seq.*

Dico II. Quoties in sponsalibus superaddit aliquid, quod eorum executionem reddit notabiliter difficiliorum, quodque, si initio fuisset, cordatum (seu prudentem) hominem similis conditionis ab illis avertisset, toties cessat obligatio illius, cui difficultus redditus est Matrimonium. Ita loquitur post P. Egidium Coninck *Tom. 2. in 3. Part. Disp. 23. dub. 8. num. 65.* Thom. Tamburinum *Tract. 3. De Matrim. cap. 5. §. 8. num. 1.* P. Dicastillo *Disp. 1. dub. 11.* atque alii plures. Atque hanc Regulam admitti debere in sponsalibus, etsi non admittatur in aliis contractibus onerosis, rectè docet cum, & apud Tamburinum, *loc. cit.* Aversa; nam & promissio Matrimonii, utpote vinculi indissolubilis, requirit majorem libertatem, quam alii contractus, & quisque contrahens, sponsalia, censetur secundum comunem aliorum suæ conditionis hominum intentionem, contrahere, nisi de contrario constet, & consequenter tacite excipere illum casum, quem communiter omnes, qui ejus sunt conditionis, prævisum omnino exciperent. Ita Coninck *loc. cit.* concordat Regula tradita ex Tannero supra *num. 293.* In idem recidit illa brevissima, quam ex Silvestro, Armilla, Angelo, Soto, Antonino, Majore, Henriquez, & Sanchez proponit idem Coninck *num. 64.* his verbis: *Vna pars potest reslire à sponsalibus, quoties aliquid supervenit, quod ei contractum Matrimonii reddit notabiliter difficiliorum, adeòque omnis mutatio superveniens simul, & reddens Matrimonium notabiliter difficiliorum, quam erat ante illam mutationem, dat parti illi, cui est redditum difficiliorum, potestatem transeundi ad aliud conjugium.*

Elucido hanc Regulam practicam variis eventibus particularibus, & individualibus.

Primus eventus est, quando sponsus, vel sponsa emitit votum Religionis, aut etiam Castitatis, tunc enim potest altera pars reslire ab illo. Sanchez. *Lib. 1. Disp. 46. & 47.* ex communi, nec enim ullus vellet contrahere cum puella, quam prævideret emissuram ejusmodi votum, & declaro sequentibus §§. I. Votum Castitatis, & Religionis ingrediendæ, non solum reddit invalida sponsalia, quæ post illud sunt edita, nisi fortè sponsa sit imprægnata, ut

D. Franciscus de Arauxo.

Monica post fidem matrimonialem datam honesto juveni confugit ad Monasterium Ordinis S. Clara, quam cum repetenti sponso tradere nollet Abbatisa, Episcopus ad instantiam sponsi minatus est ipsi excommunicationem. *Quæritur an: & quo jure?*

Respondet Arauxus *De Ecclesiast. Statu Tr. 1. quest. 1.* Episcopum ex duplici capite non potuisse jure minitari anathema illi Abbatisæ, vel, ut vocamus in his partibus, Matri; seu Monica illa rennerit exire è Monasterio, seu fuerit illic detenta vi. Si enim nolit exire, censetur retrahisse voluntatem nubendi, ac promissionem, inquit Arauxus, ergo neque ipsa, neque Abbatisa plecti potest ullâ poenâ. Si verò vi detineatur in Monasterio, peccat quidem graviter Abbatisa, non tamen idcirco potest excommunicari ab Episcopo, hic enim nequit advertus exemptos, quales etiam sunt (per se loquendo) Moniales Ordinum Mendicantium, censuris procedere, nisi in tribus casibus indicatis à Concil. Trident. *Sess. 21. Decreto De visitand. & observand. in celebrat. Missæ Sess. 25. De Regul. cap. 5. & ead. Sess. cap. 16.* quos inter casus non numeratur violenta detentio sponsæ, vel conjugatæ, licet autem in *cit. Sess. 25. cap. 17.* permittatur Episcopo, ut suspendat (ab officio) Abbatisam, quæ ad Habitum, & Professionem admittit puellam sine prævia consultatione Episcopi, non tamen concedit jus excommunicandi, nec permittit suspendi, nisi quando puella est absque prævio examine Episcopi admittita, vel ad Habitum, vel ad Professionem, ut liquet ex Declaratione Cardinal. apud Gallemart *in cit. cap. 17.* atqui neutrum adhuc fecerat illa Mater, & Superior.

Ita ferè Arauxus, qui, licet videatur indicare, puellam illam fuisse promissione suâ absolutam eo ipso, quòd decreverit non exire ex illo Monasterio, potuit autem non exire, etiam si non habuerit animum profitendi, at tamen vel intelligendus est loqui de decreto profitendi, vel deferendus est, nec enim ullus, quod sciam, Theologus hactenus docuit, propositum permanendi, etiam totâ vitâ, in Monasterio, sufficere ad liberationem à promissione matrimoniali, imò nec liberat animum profitendi, sed solum suspendit usum juris competentis sponso, donec emittatur destinata Professio, ut superius notavi ex P. Tamburino, certè nullo jure cautum est, ut sola susceptio Habitûs dissolvat utrinque sponsalia, alioqui fortè sæpe contingeret, ut puella indueretur ad tempus Habitum, eoque deposito, nuberet alteri magis placenti.

II. Prædicta potestas subeundi Ordinem Religiosum, etiam post sponsalia, etiam nullo juramento firmata, intelligitur casu, quo sponsa non fuit sub spe Matrimonii deslorata.

P. San-

ut explicavi supra *Cas. III. num. 100.* sed etiam dissolvit illa, post quæ emissum alterutrum ex his votis. Prima pars de voto Castitatis in sæculo traditur à S. Thom. *in supplem. quest. 53. art. 1. ad 1.* dissentiente probabilissimè Sanchez *Lib. 1. Disp. 46.* Laymanno *Lib. 5. Tract. 10. Part. 1. cap. 1.* & multis aliis, damnantibus peccati mortalis hoc votum. Sed probatur sententia S. Thomæ, nam & sponsalia, velur simplex promissio, videntur debere cedere, etiam promissioni simplici de meliore bono, communiter incompossibili cum Matrimonio, & videtur in promissione Matrimonii subintelligi hæc conditio: *Nisi elegero vitam perfectiorem.* Diana *Part. 9. Tract. 7. Resolut. 75. in fin.*

Unde Lessius consultus, utrùm aliqua certa virgo posset emissionem voti simplicis se solve- re obligatione sponsalium simplicium de futuro, respondit his verbis: *Censet securè permitti posse illi virgini, ut votum Castitatis in sæculo manens emittat, & sic se se ab obligatione sponsalium simplicium liberet.* Hoc responsum extat in ejus *Auctario verb. sponsalia. Casu 6.* citatque pro illa Joan. Andream, Angelum, Richardum, Silvest. *verb. sponsalia. quest. 10.* Dominic. Sotum. Illud certius, quod fatetur ipse Sanchez *cit. Disp. 46. num. 5.* ac Silvest. *loc. cit. quest. 6.* scilicet illam partem, quæ vovit, centeri renuntiare sponsalibus, & proinde liberum esse alteri parpi nubere, cui velit in Domino. Addit Tamburinum, *cit. §. 4.* judicem non teneri credere dicenti, se emisisse votum.

Altera pars de voto ingrediendi Religionem, est omnium, defumiturque ex *cap. Commissum. De spons.* quia dubium non est, quin promissio Matrimonii tacite involvat exceptionem: *Nisi elegero statum perfectiorem.*

At: *Quid si sponsalia fuerint juramento confirmata?* Respondet rectè Sanch. *cit. Disp. 46. Palaus cit. Disp. 1. pnnit. 18.* Escobar *Theol. Moral. Lib. 24. dub. 55.* Covarruv. Gutierrez, & alii apud illos, contra Rebullum, Ledesmam, & alios, non teneri contrahere, Ratio est, quia, ut dixi supra *num. 297.* juramentum sequitur conditionem promissionis, cui adjicitur, nec extendit illam. Imò nec licet contraher, per se loquendo, esto habeat animum non consummandi, sed paulò post nuptias velit ingredi Religionem, intactâ uxore. Ita citati contra Cajetan. Ledesmam. Rodriquez, & fusè Texedam apud Dianam *Part. 9. Tract. 7. Ref. 75.* quia & se exponeret periculo commixtionis carnalis, & causaret magna incommoda sponsæ, ut bene perpendit Palaus.

Nec obstat Capitulum *Commissum. De sponsal.* ubi responder Pontifex, tutius esse, si talis contrahat, nam loquitur de illo, qui adhuc dubitat, utrùm ediderit tale votum, ut patet ex illis verbis: *Si elegerit.*

Hinc deduces veritatem resolutionis, quam ad sequentem Casum dedit

P. Sanchez *Lib. De Matrim. Disp. 44. n. 8.* non videtur quippe posse suæ obligationi, atque defloratæ honori aliter satisfacere, quam servando fidem.

319 III. Votum suscipiendi sacros Ordines, dirimit sponsalia juxta probabiliorē sententiam Soti *De justit. Lib. 5. quest. 1. art. 3.* Henrici *Lib. 1. c. 14. n. 4.* Bonacini *quest. 1. De Matr. punct. 5. num. 20.* Dicastilli *Disp. 47. 8.* & aliorum contra Paludanum, Sanchez *Disp. 47.* Filiuc. *cit. Tract. 10. Part. 2. num. 287.* & alios, eod quod status Clericalis sit perfectior conjugali, & proinde ejus electio excipitur tacite, dum spondetur Matrimonium. Unde à fortiori id virium habet ipsa actualis susceptio Subdiaconatus, Sanch. Filiuc. Bonac. *ll. cc.* & alii communiter, pronuntiantes Perez *Disp. 9. sect. 7. n. 3.* hoc esse certum contra Paludan. & Tannerum, referentem pro se malè Sanchezium. Ratio est, quia votum illi Ordini adjunctum dissolvit Matrimonium ratum, quid ni & sponsalia actu contracta? Perez *loc. cit.* Quare ante non multos Annos suasi puellæ, qua inconsulta sponsus susceperat Subdiaconatum, ne intenteret ei litrem, probabilissimè enim casuram causâ.

320 At quid si evasisset vel prægnans, vel infamis? Resp. Paludanus, Majolus, Lopez apud Tanner. *l. cit.* juberent deponi togam Clericalem, & contrahi Matrimonium. Juberem & ego, si non timerem valde malum exitum talis copulationis: peccari mortaliter à suscipiente Subdiaconatum sine consensu sponsæ, censet Perez *loc. cit.* cum aliis contra alios rectius negantes, si ea non sit violata.

321 IV. E diverso certum est, quod susceptio Ordinum Minorum non dissolvat sponsalia ex parte sponsi, qui sponsa in scia, vel invitâ illos suscepit, at verò dissolvit ex parte sponsæ, ut tanquam indubitatum tenet P. Tanner. *num. 53.* cum tamen P. Sanch. *Disp. 47. num. 1.* tradat, contrarium esse certum, sed non assentior, re enim verâ videtur sponsus remittere sponsæ jus suum in illam, quando se curat attonderi in Clericum, sicut supra concessimus de voto suscipiendi Ordines Sacros. Adde, quod communiter nolent, saltem in Germania, puellæ contrahere cum illo, quem scirent translatum iri in classē Clericorum.

322 V. Generatim loquendo tenetur vovens, quando ex voti executione secutum est ali- quod damnum sponsæ, refarcire illud, etenim nequit suum bonum spirituale non necessarium, prosequi cum vero, & reali damno innocentis. P. Laym. *cit. Tract. 10. cap. 2. num. 8.* negante P. Palao *punct. 33.* cum aliis contra eundem Laymannum, esse ab illo vovente refarciendas expensas, quas altera pars fecit ratione sponsalium, aut futuri, ut putabat, Matrimonii. Vide infra *num. 380.*

323 Atque adde, si sponsus ingressus Novitiatum Ordinis Religiosi redeat ad sæculum, non

obligari sponsam illum accipere, at verò si ipsa velit, poterit compellere ad fidem servandam. Tamburinus *cit. cap. 5. §. 2.*

Secundus eventus, est Matrimonium inicum cum altera, seu valide, ut per se patet, seu invalidè, nam & frangenti fidem, fides frangatur eidem, & nemo daret fidem Matrimonii illi, quem, vel quam prævideret, esse datâ, acceptâque fide tentaturum adeo efficaciter alias nuptias. Ergo si sponsus Berthæ inerat etiam invalidum (e.g. quia adest Impedimentum Affinitatis) Matrimonium cum Cæcilia, non tenebitur Bertha recipere respicientem, sicuti neque, si non Matrimonium, sed sola sponsalia celebrasset cum qualicumque. Quod si sponsus perfidus celebrasset validum Matrimonium cum alia, hac mortuâ posset Bertha illum jure repetere, secundum Palaum *De sponsalib. Disp. 1. punct. 21.* Tamburinum *cit. cap. 5. §. 5. num. 6.* non posset jure Sanchez *Disp. 48.* Tannero *num. 57.* & aliis, eod quod sponsalia semel extincta non reviviscant.

At jure repetere sponsam, qui inique dedit alteri fidem Matrimonii, hæc enim fides illum non obligat. Si tamen hæc secunda sponsa, ignara priorum sponsalium, fecisset copiam sui corporis tali sponsio, vel aliud grave damnum ipsi impenderet, teneretur prior sponsa, si absque notabili incommodo posset, non quidem stricto jure, sed tamen ex quadam æquitate cedere jure suo, ut docet Sanch. *Disp. 49.* post Henriquez, addens, posse à judice compelli ad hanc cessionem. Vide Palaum *punct. 22.* & Tamburinum *§. 5. num. 7.* & seqq. atque adde, si secunda sponsæ violatio est occulta, non videri ambigendum de servanda priore, cum hæc nullo planè titulo obligetur ad renuntiandum tunc suo juri, cum & violatio occulta (spontanea) non sit adeo grave malum, & hoc ipsum malum nequeat tolli per cessionem.

At quid si contigisset id, de quo quidam Theologiæ Professor

Sequentibus verbis.

Hodie resolvendum pro Episcopali Confessorio habeo hunc Casum: Didacus promissit duabus paribus conditionibus Matrimonium, Berthæ primò, deinde Juliæ, quam etiam sub spe Matrimonii imprægnavit, nunc utraque vult ducere Didacum, Didacus non vult, nisi priorem. Quæritur, an possit, imò an debeat ducere Juliam? Ego cogito resolutionem facere pro Julia in favorem prolis, an rectè? NB. nulla pro Bertha stat ratio, nisi quod sit prior.

Sic ille, cui respondi: Rectissime, quando quidem bonum prolis maximi sit à jure, atque Doctoribus, ut ostendi supra *num. 196.* Non tamen tanti, quin prior sponsæ servandum sit suum

Casum Novissimum?

Hirtacus, & Hecuba parochiani mei, in- quiebat ille D. Curio, insciis parentibus Hecuba, & solum per nuntios contraxere clam sponsalia, non dubitantes, quin parentes Hecuba essent vel negaturi consensum re intellectâ, vel difficulter daturi, eod quod Hirtacus nequaquam opibus aquet Hecubam. Et verò jam constantè negant, perquam indignè ferentes, & minantes in super filia pessimam tractationem; quare peniter Hecubam, quam etiam dimittit Hirtacus, sed inprimis sine facultate Magistratus Ecclesiastici, deinde cum spe extorquendi à parentibus Hecuba pecunias in compensationem, quod post sponsalia, inita cum ipsa, neglexerit honestum admodum Matrimonium, cui par non sit fortè reperiturus. Habeo quidem hic scripto expressam, concessamque à Reverendissimo D. Vicario Generali facultatem absolvendi à non servatis sponsalibus, cum sit notorium, illos mutuo consensu recessisse ab eis, at ambigo, an teneat abstergere Hirtacum à consilio exigendi illam compensationem. Ita ille studiosus sui officii Pastor.

Habes, mi Lector, confirmationem illius consuetudinis Constantiensis, de qua supra *num. 262.* & seq. habe & responsum meum, scilicet Hirtacum non posse jure exigere quidquam ratione sui damni incurfi; nam *Legis auxilio dignus non est, qui se ultro in necessitatem conjecit.* textus elegans in *Leg. Si fidejussor. §. Si necess. ff. Qui satisd. cog.* non ignorabat Hirtacus periculum dissentus paterni, & malorum non contemnendorum, & consequenter poenitentia ex parte puellæ.

Adde, quod, quando pars licitè, seu sine culpa (ex probatorum opinione Doctorum) recedit à sponsalibus, non teneatur probabiliter ad expensas, quas altera pars fecit in nuptias. Infra *num. 381.* cur ad compensandum hoc quasi lucrum cessans? Atqui licitè, ex nobilium Scriptorum sensu, resplicbat Hecuba, nec enim tenebatur fidem servare cum tanto suo periculo. Menochius fuscè *conf. 69.* etenim ex obstinata contradictione parentum facile oriuntur incommoda gravia, P. Tambur. *cit. cap. 5. §. 8. num. 7.* Denique frustra Legis auxilium implorat, qui committit in Legem *cap. Bona. 23. De elect.* egerat autem, & commiserat in Legem Diocælanam Hirtacus, hæc enim vetat, aut dissuadet sponsalia clandestina. Supra *num. 16.*

At, quid si sponsus spe Matrimonii imprægnat sponsam, & parens mineat sponso ex hereditationem, si ducat? Respondet Beja in *Responsis suis. Part. 1. Cas. 18.* expressè, talem non posse à

suum jus illæsum, si fortè & ipsa fuit deflorata, & singularissimè, certissimèque, si imprægnata quoque, etenim saltem in pari causa veritatem obtinet tum Regula *54. in 6.* Qui prior est tempore, potior est jure, tum ad literam illa gnomo Baldi ad *Leg. Si plures. Cod. De condit. instert. Qui habet primum esse, habere debet primum frui, & gaudere:* atqui prole prius imprægnatæ habet prius esse.

327 Tertius eventus, est superveniens Impedimentum matrimoniale, ut si sponsus fornicatus est cum suæ sponsæ confanguinea in secundo gradu, quod Impedimentum qui posuit libere, tenetur procurare suis expensis dispensationem. Tambur. *cit. cap. 5. §. 7. num. 5.* contra Averfam, & quidem licet opus foret maxime expensis, si credimus eidem Tamburino post Palaum *punct. 26.* contra Sanchez, Coninck, Filiucium, & Hurtadum *De Matrim. Disp. 2. diff. 12.* quibus tamen assentitur, & quidem merito, P. Tamburinus casu, quo sponsus ignorabat, causari à se impedimentum.

328 Quartus eventus, est superveniens fornicatio alterutrius, etenim innocens pars jure respicit à nocente, ut fatentur omnes post S. Thom. *1. 2. quest. 43. art. 3.* adeo ut Sanch. *Disp. 55. Tanner. cit. quest. 1. n. 55.* ac plures alii contra alios extendant hanc doctrinam ad sponsam, quæ fuit ab alio oppressa violenter, quod utique est verum, si non tantum oppressa, sed imprægnata fuit, satis quoque probabile, si fuit sponte ab alio passa amplexus, oscula, aut tactus impudicos, ut notant citati cum Tamburino *cit. cap. 5. §. 6.* etenim talis & egit contra fidem datam, & fecit se villiorem, imò suspectam de actu adhuc turpiore. Extendit Menochius *consil. 786. num. 25.* ad casum, quo est sola præsumptio patratæ fornicationis, ut si sponsa frequenter domum illius, cum quo sciebat sponsus eam peccasse ante sponsalia.

330 Quintus eventus, est contradictio parentum. Hanc causam absoluit, seu sine addito, & sine exceptione ponit Menoch. *cit. conf. 786. num. 16. & 26.* contendens, Hildebrandum, de quo *num. 289.* potuisse ob solum dissentum paternum respicere à sponsalibus cum Helena, eod quod hic dissentus sufficiat ad dissolvendum Matrimonium ratum. Ego tamen non admitto hanc doctrinam ita sicce propositam, quia nixam falsâ omnino ratione, ut videbimus *Cas. XVIII.* admitto tamen cum additione, quam ex Sanchez, Lessio, & aliis expressi, & explicavi *Cas. III. num. 306.* si videlicet hunc dissentum securura sint gravia incommoda, ut sunt verbera, diminutio hereditatis, perpetua, aut valde diuturna offensa parentum, sicuti respondi duabus horis (adeoque septimo Novembris, Anno 1664.) prius, quam hæc ultima verba scriberem per prima editione, me enim convenerat tunc quidam perquam sedulus Parochus, & quæsierat, quid responderem ad hunc

331

Confessario absolvi, si non ducat, esto pater sit ita obduratus, ut nullo modo velit concedere consensum, sed minas executurus sit, At P. Sanchez relatus *Cas. III. num. 107.* diceret, teneri deserere illam etiam imprægnatam, si ultra exhæredationem secutura sit perpetua offensa patris, graves inimicitia &c.

336 Sextus eventus, est vitium corporis superveniens, de quo supra *num. 306.* Adde notabilem deformitatem quæ supervenit sponsi. P. Palau *De sponsal. Disp. 1. punct. 27.* P. Caspar Hurtaeus *Disp. 2. diff. 13.* etenim pulchritudo permagni fit in materia Matrimonii, ergo repellitur sponsa, cui natus est abscessus, aut erutus oculus unus. S. Thom. *quest. 43. art. 3. ad 3.* Tanner *Disp. 8. quest. 1. num. 63.* Adde & casum, quo sponsus proscibitur patriâ, seu bannitur. Navarr. *De sponsal. conf. 9.*

337 Septimus eventus, est ex parte animi, ut si sponsus post sponsalia evadat aleator, aut ebrius, imple, aut sponsa notentur gravi infamia, oriatur inter ipsosmet ipsos graves inimicitia, quam non vult, aut non potest emendare pars, quæ causam dedit. Tamburinus *loc. cit. §. 8. num. 7.* addens his inimicitias inter parentes, de quibus nos supra *num. 306.*

Adde rursum casum, quo unus sponzorum ita incipit abhorre ab altero, ut serio dicat, se malle quilibet pari, quàm huic Matrimonio jungi, tunc enim esse abstinendum à coactione, decidit Sacra Congregatio Concilii apud Dianam *Part. 1. Tract. 2. Resol. 70.* Iub finem, ubi etiam observat ex Sanchez, & Jordano, quando iudex debet abstinere à coactione ob scandali timorem, non esse necesse, ut id ipsi iudicè constet, sed sufficere circumstantias extrajudiciales. Vide plura supra *numero 128.*

Ad infamiam, de qua Tamburinus, referunt hunc

Casum brevem, & notandum.

Sponsa A. repellit sponsum B idcirco, quòd huius pater post sponsalia convictus, & punitus fuerit ob adulterium, an merito repellit?

Respondi, fervente lite, repelli meritò, si adulterium parit illic locorum notabilem infamiam, immeritò, si non notabilem, sicut de Gallia testatur Faber.

338 Octavus eventus, est ex parte fortunarum, ut si aut sponsa non adferat dotem ab ipsa, vel alio promissam, aut non promiserit dotem, expressè quidem, attamen eam non exhibeat, vel cum possit, vel cum nequeat ob paupertatem post sponsalia enatam PP. Sanchez *Lib. 1. Disp. 59.* Palau *loc. cit. punct. 28.* Tambur. *cit. §. 9.* contra nonnullos dissentientes in ultimo puncto, sed malè, constat enim, semper in pactione nuptiali includi promissionem dotis,

quando quis accipit sponsam, ignorans esse pauperem.

Huc refer casum, quo alterutra pars est exhæredanda, nam sponsus exhæredanda potest meritò obicere nimiam mutationem, Tambur. *loc. cit. num. 10.* post Pontium. Et quidni ipsamet pars exhæredanda dicat, esse nimis sibi difficile nubere illi, cui ipsa nihil adferat? timere enim se non inaniter, se à marito tractatum iri *serviliter.* Quòd si utraque pars vel sit post sponsalia lapsa, vel probabilliter metuat, se lapsuram in paupertatem, licebit utrique recedere à fide data, quia paupertas superveniens utrique, reddit contractum matrimoniale difficultiorem, quàm si tantum alterutra pars redacta esset ad incitiam, Tambur. *loc. cit. n. 11.* post Bonacin. contra Rebellum, & Pontium.

At, quid si sponso post sponsalia obtingat ingens, & improvisa hereditas, an licitè quæret parem sibi opibus, relicta sponsa multum jam impari? Resp. Licebit absolurè quære juxta Hurtaeus *Disp. 2. De Matrim. diff. 25.* Ochagaviam, Leandrum, & Trullenck apud Escob. *Lib. 24. dub. 79.* Absolurè non licebit iudicio Palai *loc. cit. punct. 28.* post Sanch. Coninck, & Gutierrez, licebit sub distinctione, si non accepit illam ob speciositatem, secus, si præcipue propter formæ præstantiam. Perez *Disp. 9. sect. 11.* Circa has sententias interponat iudicium suum me sapientior.

Nonus eventus est, quem non exprimunt alii, quòd scilicet fiat quandoque, ut concurrant plures causæ dissolutionis, quarum singula etsi non sint sufficientes, univèrsæ tamen sufficiunt, quia scilicet faciunt simul sumptæ notabiliter difficultiorem contractum matrimoniale. Ratio est, quia singula, quæ non prosunt, multa collecta juvant. Tuschus *lit. S. conclus. 7.* Barbosa *Axiom. 19.* alii ex *Leg. Spadonem. ff. Qui jura. ff. De excusat. iur.*

Ex his omnibus apparet 1. Quid censendum sit de resolutione, quam Mendochius dedit ad Casum *num. 289.* propositum. Est enim clarum, illas quinque causas, quas ex ipso retulimus, simul sumptas præbuisse Hildebrando iustissimam causam recedendi à sponsalibus. An verò singulæ suffecerint, docent hætenus disputata. Vilem conditionem, & turpem vitam Helenæ suæ, si non habuit cognitam, priusquam se obligaret illi, meritò attulit pro causa divortii: immeritò, si habuit (& quis dubitet?) perspectam. Apparet 2. Quid pronuntiandum de hoc

Casu Canonico.

Henricus nobilis adolescens desponsavit Hedwigem etiam nobilem, sed recedere vult. 1. Quia Hedwigis est adultior, quam ipse putarat. 2. Quia non est eius nobilitatis, quæ exigitur pro Canonisationibus in Fran-

conia,

conia, & Rhenano Tractu. 3. Quia frater Henrici peregre fert hæc sponsalia. Quid juris?

344 Interrogatus literis, procul hinc datis à quodam Dominico Canonico Franconia, certa de causa non respondi, nunc autem respondeo: Si Hedwigis excessit Annos, quibus mulieres sunt adhuc idoneæ concipiendis liberis (Annum ætatis quinquagesimum statuit Aristoteles, quadragesimum, vel quadragesimum quintum rectius Albertus Magnus, apud Tiraquel. in *Leg. connub. Leg. 6. gl. 1. Part. 6.*) meritò peti divortium ob rationem allatam supra *num. 309.* Si non excessit, non videtur meritò allegari hic errorem in ætate, si enim est 10. aut 12. Annis adultior Henrico, utique ipse non ignoravit, si tantum tribus, quatuorve, non videtur hæc ætate esse notabilis error, licet enim juxta Aristotelem, Albertum M. & alios apud Tiraquel. *loc. cit.* valde conveniret susceptioni prolis sanæ, & robustæ, ut sponsus sponsam superaret ætate Annorum decem, vel quindecim, id tamen jam saltem inter plebejos non attenditur.

345 Nobilitatem pro Canonatu (hinc nostro Casui nomen *Canonici*) quod attinet, si ille Henricus natus est in uno illorum Episcopatum, in quibus exigitur, ut presens Canonarum probet, deducaturque suam nobilitatem per sedecim gradus ex linea paterna, & per totidem ex materna, vel per 8. ex hac, & etiam 8. ex illa ejus autem sponsæ defint tres, quatuorve gradus, videtur sanè non exiguus defectus, secus, si tantum unus.

346 Denique licet indignatio, etiam magna, fratris non det per se causam sufficientem divortii, si tamen omnis propemodum fortuna Henrici dependeret à benevolentia fratris, certè efficeretur Matrimonium cum Hedwige multò difficultius, quàm si duceret gratam fratris. Ergo apparet, posse facile fieri, ut conjunctio harum singularum cautiarum præbeat jus quærendi aliam sponsam, etsi fortè non sufficiant singulæ, juxta dicta supra *num. 341.*

347 Quia tamen diremptio sponsalium inter personas nobili genere natas parere solet magna jurgia, inimicitias, pericula cædium, nisi allegetur, & clarè probetur causa per ipsam praxin approbata, ideo recurrendum hinc erit ad exceptionem, quam à generali Regula, cui innituntur responsiones in decursu allatæ feci supra *num. 302.*

348 Vides quidem, mi Lector, hunc Casum pertinere potius ad causas præcedentes sponsalia, quàm ad sequentes, attamen etiam ideo hinc propono, ut memineris, causas, quæ ex descriptis hætenus poterant præcedere sponsalia, reversa impedirentur fuisse horum vim, si præcessissent, ac simul ita ignoratæ fuissent, ut ignorantia fuerit causa contrahendi, hanc enim conditionem meritò exprimat Doctores supra citati.

Dico III. Postrema causa sufficiens ad dissolvenda sponsalia est discessus sponsi ad loca distita, de quo notant DD. sequentia.

I. In Cap. *De illis. De sponsal. & Matrim.* Alexander III. ita rescribit Panormitano Archiepiscopo. *De illis autem, qui præstito juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittunt terram, se ad partes alias transferentes, hoc tibi volumus innovescere, quòd liberum erit mulieribus ipsis (si non est amplius in factò processum) ad alia se vota transferre, receptâ tamen de perjurio pœnitentiâ, si per eas steterit, quò minus fuerit Matrimonium consummarum.*

II. Quod hinc statuitur de sponsalibus juratis, est ob paritatem rationis dicendum etiam de non juratis, & pronuntiandum de sponsa peregre profecta, quod de sponso; limitandum tamen utrumque ad casum, quo una pars absque licentia alterius aliò migravit, ut paulò post explicabo.

III. Quando sponsus ob rationabilem quidem causam, non tamen necessariam, discessit, incitiâ, vel invitâ sponsâ, aliò, intra tamen fines provinciæ, expectandus est biennio: aut triennio, si extra provinciâ. *Leg. 2. Cod. De spons. & Leg. 2. Cod. De repud. & jud.* juxta explicationem, & conciliationem allatam à Covarr. *De Matrim. Part. 1. cap. 5. n. 7.* existimantibus Silvest. *verb. Sponsalia. q. 10.* Laym. *Lib. 5. Tract. 10. Part. 1. cap. 2. num. 14.* contra Henric. *Lib. 12. cap. 4.* Sanchez *Lib. 1. Disp. 54.* Palau *Disp. 1. De spons. punct. 23.* & alios, has Leges, utpote æquitati valde consonas, obligare etiam in foro conscientia, nec esse revocatas per decisionem *Cap. De illis* supra descripti. Sed revera illud Capitulum nihil dicit de biennio, aut triennio. Si tamen ponamus, illas Leges civiles adhuc subsistere, poterit nihilominus iudex ex rationabili causa arctare, vel prorogare tempus præscriptum. Layman. *loc. cit.* Tanner. *cit. Disp. 15. quest. 1. num. 63.*

IV. Si verò sponsus aliò, itidem incitiâ, vel invitâ sponsâ, migravit ob causam necessariam, erit expectandus, juxta *Leg. Sape. ff. De spons. donec cesset justum impedimentum.* Layman. *loc. cit. num. 13.* post Silvest. & Henric. Canisium, excipiens duntaxat casum, quo sponsa laborat periculo incontinentiæ, vel adsit alia necessitas nubendi. Ego cum Sanchez, Palau, & aliis apud ipsos, absolurè nego necessitatem tam diuturnæ expectationis, quia Pontifex *cit. cap. De illis* rescribit illimitatè, sponsis liberum esse transire ad alia vota. Itaque in hoc, & superiore casu poterit iniri aliud Matrimonium, non expectato tanto tempore.

V. Ut autem prudenter transeat, non expectatâ tantâ intercapedine, ad alia vota, debet esse certa, non esse sponsum de proximo venturum, alioquin deberet prætolari sponsum. Abbas in *cit. cap. De illis.* Palau *loc. cit. num. 3.* post Henriquez, Gutierrez, Sanchez.

Quòd

Quòd

Quod si sit loco propinquo, debet monere sponsum, ut certo tempore adit pro contrahendis nuptiis, si autem detineatur iusto impedimento, penes iudicem Ecclesiasticum erit, inspectâ qualitate sponsæ, periculo incontinentiæ, aliisque circumstantiis, iudicare, utrum adit sufficiens causa dissolvendi sponsalia, nec enim in re tanti momenti debet sponsa assumere partes iudicis. Palaus *loc. cit.* post Gutierrez, Sanchez, & Covarr. *cit. Part. 1. cap. 5. num. 7.* & nominatim in hac Diœcesi ob causam allatam *num. 262.*

354 VI. Nomine causarum iustarum, non tamen necessariarum, intelligunt hîc Doctores, quando quis operam dat literis, exercet officium, mercaturam &c. Sicut dicitur abesse, quis ob causam necessariam, quando ob agritudinem propriam, ob mortem parentum, ob grave negotium abest. Palaus *loc. cit. numero 2.*

VII. Quando autem sponsus cum sponsa consensu profectus est aliò, standum est termino à sponsa præfixo, quem si transgrediatur, sponsus, erit locus responsionibus hætenus allatis. Palaus *ibidem*, & alii post S. Thom. *quæst. 43. art. 3. ad 2.*

355 VIII. Sumus autem hætenus locuti de solo casu, quo sponsus aliò profectus est animo manendi illic solum instar peregrini, si enim est illuc profectus, ut ibidem figeret domicilium, & re ipsâ fixit, non tenetur sponsa illum expectare vel uno momento. Sanchez *cit. Disp. 54. num. 14.* dicens, hoc esse certum, consentientibus, quos hætenus citavi, Recentioribus. Ratio est, quia figens alibi domicilium sine consensu sponsæ, videtur planè renuntiasse sponsalibus, nec enim eum latet, sponsam non teneri sequi suum sponsum, nisi inter eos prius convenerit. Palaus *loc. cit. num. 1.* post Sanchez, atque alios. Quamquam Lessius *verb. Sponsalia Cas. 1. num. 7.* inter reliquas causas, cur juvenis Antuerpiensis, qui sub spe Matrimonii multas virgines corruperat, non fuerit obligatus ullam ex illis ducere, adfert *num. 7.* hanc, si nulla illarum puellarum vellet venire Antuerpiam, eò quòd teneatur sequi sponsum (volentem, ut interpretor, habitare in propria patria) nisi in contractu contrarium sit expressum, & huc faciunt ea, quæ adferam *Cas. XXI. num. 755.*

356 IX. Quæ hætenus dicta sunt de sponsi absentia, tenenda sunt & de sponsæ, ob paritatem rationis, imò magis, quando abest, vel abiit sponsa, est enim more receptum, ut haud paulò difficilius excusetur (quando non adest causa apertè necessaria) absentia sponsæ, quam sponsi.

357 X. Huc refer communem doctrinam, quòd, quando in contractu sponsalicio est ab utraque parte conventum de certo tempore celebrandi nuptias, possit una pars recedere à sponsalibus, & altera nolit, præsentè jam illo termino,

contrahere *Cap. Sicut. De sponsal. Laym. cit. cap. 1. num. 16. & 17.* pluribus hoc explicans post Sanchez *Disp. 53.* subdens nihilominus partem, quæ posuit impedimentum, quòd minus præfixo termino fieret matrimonialis copulatio, non tantum peccasse mortaliter, sed etiam teneri, si altera velit, etiam post lapsum termini consentire in nuptias, ita ut in hoc etiam casu, sicut in pluribus aliis, claudicet, contractus matrimonialis, dum scilicet obligat unam partem, alteram relinquit liberam. Vide Perez *Disp. 9. sect. 9. & 10.*

XI. Si autem nullus terminus est nuptiis præfixus, incumbit utrique parti obligatio contrahendi illo tempore, quo altera pars rationabiliter exigit. Sanchez *Disp. 28.* ex communi. Certè in *Leg. 14. ff. De Reg. jur.* dicitur: *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentè die debetur.* Expedit autem, ut Parochi, & Confessarii moneant sponfos, ut ne diu differant Matrimonium, quando timetur, ne fortè interea conveniant, & illicita tractent, ut declaravit sacra Congregatio apud Galliam in Trident. *Sess. 24. cap. 1. De Refor. Matrim.* Et pro dolo! nimis sæpe committunt multa illicita, ergo sæpe inculcanda illa doctrina, ut jam monui superius.

Prolixam dissertationem de causis dissolvendi Sponsalia rata concludo resolutione in primis

Hujus peregrinæ quæstionis.

AN nimirum congeries tot causarum sufficientium ad diremptionem contractus Matrimonii de futuro non præbeat justam excusationem Congenitibus Christianis, qui, ut refero *Tract. 6. seu in Alphab. Confir. Cas. VIII. num. 210.* per aliquot Annos utuntur eodem textu, lecto, mensâ cum sponsis, ut experimento longo, multiplicique discant, num sit è re sua, honorèque Divino futurum Matrimonium de præsentè.

Resp. Me jam ibidem, atque in *Tract. præced. Cas. XVII. num. 449.* improbasse illud carnale tyrocinium, quandoquidem nullo prorsus casu permilla est fornicatio, qualis utique est commixtio carnalis inter nullo veri Matrimonii nexu copulatos. Ibidem refero sapientissimum, simul & piissimum Archiducis Leopoldi Gulielmi iudicium de aliquantum simili probatione. Videntur tamen excusari posse illi, qui loco mihi noto suam designatam nuptiarum admittunt ad suam domum, ut in ea per aliquot menses ante nuptias commoretur instar filia familias, & consequenter conversetur cum sponso instar sororis; licet enim talis conversatio præbeat occasionem gravium tentationum, & quandoque causam efficacem actionum permittarum solis conjugibus, attamen;

men, ubi mos ille admittendi in ædes invaluit, non est habendus pro omnino detestabili, nec neganda absolutio sponsæ cogitanti (cum firmo proposito vivendi castè) accommodare se, illi consuetudini, cum enim ea cohabitatio non sit proxima, sed tantum remota occasio peccandi, remotæ autem occasione, & periculo sit fas multis de causis sese exponere, non videtur negandum, quin etiam hîc permillum id sit.

Concludo deinde eandem tractationem de septem, aut etiam septedecim causis recedendi à Sponsalibus, responso ad quæstionem triplicem motam ratione hujus

Casus mixtæ materiæ.

360 **E**lpidius promittit, secutâ repromissione, datoque annulo, Matrimonium Lucia opulentiori se, idque sine Testibus, postmodum iusta de causa migrat aliò, emanetque quinquennium, nec interim quidquam de se nuntiat Lucia, etsi non nisi spatio sex horarum distans, & binis, quas cerio accepit, literis monitus à Lucia, ut denique veniret, atque staret promissis. Tandem transiens, ut persape aliàs, durante hoc quinquennio, per locum, ubi Lucia habitabat, venit ad ipsam, at non ultro, sed non nisi bis, (terve vocatus) jubetur ab hac accedere parentes Lucia, at non modo non paret, verum etiam ab eadem annulum, quem in ordine ad Matrimonium dederat, recipit, promittens tamen, fore, ut intra quatuor hebdomadas patrem Lucia adeat, sed, eo non stante promissis, Lucia seu se repudiat amreprensans, seu diuturnam pertasa expectationem conjungit se Lucilio, conceditque usuram corporis, atque jam gravida accedit Parochum, gnarum priorum sponsalium, cum duobus Testibus, qui & suâ præsentia confirmat hæc posteriora sponsalia. Quæritur jam 1. Utrum Lucia non habuerit sufficientem deserendi Elpidii causam propter causas indicatas, & nominatim propter suam impregnationem? 2. An Lucia, & Lucilius non teneantur hæc rem deferre ad Dominum Officialem, cum dissolutio sponsalium facta absque præsentè Ordinarii annumeretur Casibus reservatis in hac Diœcesi? Ut vidimus supra num. 262. 3. Utrum Parochus, ratificans suâ præsentia hunc posteriorem contractum, non incurreret excommunicationem lata sententia in quoscunque Clericos, qui se matrimonialibus causis controversis immiscuerint, aut declararint, ut loquuntur Constitutiones Synodales Part. 1. Tit. 16. numero 45.

Ad has tres quæstiones rogatus literis respondens, partim respondi, partim respondeo in primis, Luciam habuisse justam causam deserendi Elpidii, lèque transferendi ad alia vota, ut loquar cum Alex. III. *Cap. De illis. De spons.* etenim tam diuturna emansio, atque silentium, tam frequens per locum domicilii Lucia, ne quidem salutata, transitus, receptio insuper annuli, & denique non servata fides de conveniendo patre Lucia, efficiunt, ut & merito iudicet Lucia, se nastrotrahi ab Elpidio, & non teneatur diutius hunc præstolari juxta ea, quæ supra num. 340. & seqq. retulimus, diximusque de diuturna sponsi absentia. Censet quidem is, qui meum consilium expetiit, esse minimè dubitandum, quin imprægnatio Lucia præstet huic sufficientem causam destituendi Elpidium, quod ego quidem censeo esse verum, si subsit verum periculum, ne aut propter suam lasciviam postea tractetur pessimè ab Elpidio, aut proles, quam utero gerit, non bene educetur. Si verò non timeat, nisi frequentem exprobrationem suâ impudiciæ, profecturam partim ab Elpidio, partim quandoque à vicinis, tunc sanè memor esse debet penultima Regule in Sexto: *Dammum, quod quis suâ culpa sentit, sibi debet imputare.* & non propter hujus metum negare alteri jus suum. Unde P. Sanchez *Lib. 1. Disp. 55. num. 6.* cum plurimis tenet, sponso suppetere quidem jus destituendi sponsam fornicatam post sponsalia, hanc tamen teneri adhærere sponso, si is velit. Sanè quod favore alicujus introductum est, non debet in ejus seu incommodum, seu displicentiam detorqueri *Leg. Nulla Cod. De Leg.* est autem favore innocentis sponsi introducta, concessaque potestas dicendi sponsæ ab alio imprægnatæ: *Res tuas tibi habe.* ergo, per se loquendo, teneretur hæc intègre subdere se voluntati sponsi.

Ad alteram quæstionem ex propositis num. 360. respondeo in primis, non esse Lucia, multò minus Lucilio recurrendum pro absoluteione casus reservati ad Ordinarium, etenim plerique omnes casus Episcopales in hac Diœcesi reservantur solum, quando sunt notorii, ut observo in *Tract. 7. seu Alphab. Confessorior. Cas. VII. num. 397.* dissolutio autem priorum sponsalium non est notoria, quandoquidem & priorum nemo conscius erat, nisi parentes Lucia, ac Parochus, ergo ea non erat notoria, nec fiebat notoria præcisè ex hoc, quòd posteriora celebrarentur coram Parocho, atque Testibus, etsi enim ponamus, hoc sufficere ad notorieta-tem ipsorum, tamen solum sequitur, illum contractum fuisse notorium in ratione sponsalium alia dirimentium. Lucilium nullo modo tangebat ratio reservationis, delinquent enim in Constitutiones illi soli, qui non observant fidem datam, non autem, qui aliquando cooperantur huic non observationi. Nihilominus tamen obligabatur Lucia sub mortali, non

promittere Matrimonium Lucilio, nisi re delatâ ad D. Ordinarium, quandoquidem etiam iusta ex causa resiliens propriâ auctoritate à legitimis quoque sponsalibus, tenetur in hac Dicecesi mortalis delicti. Suprà num. 262. consequenter peccat lethaliter tam promittendo Matrimonium, quam ipsa contrahendo, leges enim prohibitiuæ principaliter vetant actus consummationem, quam inchoationem, *Text. expr. in Cap. Hæc autem. De Pœnit. dist. 1. Navarrus De sent. excomm. consil. 19.* bene explicans hoc Axioma.

363 Ad tertiam quæstionem: An Parochus assistens illis sponsalibus illicitis subiaceat anathemati, de quo supra, merito dubitari potest, cum ex una parte certum sit, quod se immiscuerit causæ matrimoniali, nam & ex stylo Curie nostræ constat, nomine causæ matrimonialis, saltem in hac particulari materia, intelligi etiam causam sponsaliorum, & sine dubio ille se immisceat causæ sponsalitiæ, qui suâ præsentia studiose requisitâ dat, seu dare conatur robur, atque firmitatem sponsoni, ut patet ex instantiis, quas Decius, Peckius, Streinius adferunt, dum explicant illam decimam nonam Regulam in sexto: *Non est sine culpa, qui rei, qua ad eum non pertinet, se immisceat.* & certè ad eum non pertinebant, absque speciali licentia Ordinarii, hæc secunda sponsalia. Ex altera ramen parte haud sine causa ambigitur, utrum per causas matrimoniales controversas, de quibus loquitur Constitutio Synodalis, intelligantur solum illæ controversiæ, de quibus actu litigant, seu dissident partes adversæ? An verò illæ omnes, de quibus, seu quarum occasione vel est jam mota, vel etiam moveri potest? Ratio dubitandi est, quia Leges pœnales, qualis est constitutio designans excommunicationem latae sententiæ, sunt strictè interpretandæ *Cap. Odia. De Reg. jur. in 6.* & interpretatione legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam asperandæ *Leg. Interpretatione. ff. De pœn.* E diverso constitutio loquitur indistinctè, ergo nec nos distinguere debemus.

Ego, salvo meliori iudicio, censeo, illud Decretum Synodale esse quidem intelligendum secundo sensu, at distinguendum modum sese immiscendi, puto quippe, inhiberi illam solum immixtionem, ut ita loquar, quæ fit quasi auctoritate publicâ, non quæ privatâ: siquidem illa ipsa sanctio, quæ tam graviter plectit immiscentem se causis Matrimonialibus controversis, extendit suam severitatem etiam ad declarantes Matrimonialium causarum dubia, & controversias, declarant autem innoxie, imò & sanctè Confessarii intra, extraque Confessionem, alique Sacerdotes eruditi, ostendendo, hanc, aut illam causam esse, aut non esse sufficientem rescindendis pactis matrimonialibus: hoc aut illud impedimentum merito vel immeritò allegari &c. Sicut igitur nemo, ut reor, subiciet hos pœnæ excommu-

nicationis, ita neque immiscentes se, auctoritate planè privatâ, causis matrimonialibus controversis. Confirmor in hac explicatione inde, quod sciam, aliquos Parochos hujus ipsius Dicecesis fuisse solitos ad se vocare, & quasi ad se citare litigantes in causis Matrimonialibus, & adhibito uno, alteròve assessore examen instituire, ac denique ferre, instar iudicis publicæ auctoritate instructi, sententiam quasi definitivam, dicendo: *Jure agis: jure non agis.* Fuerint & hæc, aut horum similia factitata olim diversis locis hujus vastissimæ Dicecesis, quæ dederint propè necessariam causam sanctionis, quam explicamus, & quam omnino censemus, loquide isto solo modo definiendi, declarandique. Quia igitur Parochus assistens sponsalibus tunc singulariter præstat, ut publica persona, suam præsentiam, quando singulariter eligitur, sicut electus fuit Parochus Lucie, & Lucilii, dici potest immiscuisse se causæ matrimoniali auctoritate publicâ, & consequenter effectum esse reum excommunicationis, & beneficii privationis, quam præter anathema minantur expressè Constitutiones, nisi eum excuset ratio, quod non potuerit in circumstantiis supra relatis probabiliter timeri ulla lis ex parte prioris sponsi, & consequenter causa Lucie non fuerit propriè controversa. Constitutio autem, loquens de causis controversis, debeat absque dubio intelligi propriè, adeoque de illis causis, quæ sunt actu, vel in proxima potentia controversæ, seu litigiosæ. Vide plura *Tract. præced. Cas. VII. num. 165.*

CIRCUMSTANTIÆ DISSOLVENDORUM SPONSALIU M.

C A S U S I X.

Brevis, & Longus.

S U M M A R I U M.

Casus sponsa impregnata ab alio, & dubitante, an licite pareat sponso, urgenti nuptias, ignaro tamen impregnationis. 365.

Quos defectus occultos teneatur detegere eos ignorantibus? Ibid.

Quos non tenetur? 370.

Resolutio Casus n. 565. propositi. 374.

Quid si imminet mors ex manifestatione, & ex non manifestatione ingens damnum temporale? 375.

An, & quatenus liceat propriâ auctoritate dissolvere sponsalia, alterâ parte invitâ? 376. & seqq.

An resiliens ex justa causa reparabit alteri expensas? 380.

Quomodo ignorantia faciat, ut sponsalia fuerint ab initio irrita? 382.

An

An cognoscens sponsam amittat jus dissolvendi sponsalia, quod cateroquin ipsi competeat? 384.

365 *Isabella corrupta à Januario, at postmodum desponsata Juvenali, animadvertit se concepisse, urget Juvenalis nuptias, dubitat Isabella, an licite pareat. Quid respondebit Confessarius?*

Hunc casum tanquam minimè fictum proposuit mihi die 2. Septembr. Anno 1656. quidam Confessarius, brevem quidem verbis, ac longum latis rebus, si liberet proferre, quæ in partem utramque adduci possent, non tamen adducam, sed breviter expediam hanc generalem quæstionem: *An sponsus, vel sponsa laborantes aliquo defectu, quem si notum haberet altera pars, nequaquam contraheret, teneatur illum manifestare, aut non manifestato contrahere? Huic primæ quæstioni subjungam secundam: An sponsalia possint ob causas superiore toto Casu, seu Capite explicatas dissolvi propriâ auctoritate, & qua probatione procedente? Et tertiam: An juste resiliens a sponsalibus teneatur compensare alteri parti omnia damna? Et quartam: An sponsalia, contracta cum ignorantia, vel mutatione supra explicatis, valeant ab initio, necne? Et quintam: An sponsus, conscius causa sufficientis ad dissolutionem, amittat jus dissolutionis, si carnaliter sponsam cognoscit?*

366 *Quæritur ergo I. Utrum sponsus, vel sponsa laborantes defectu, qui cognitus averteret partem a sponsalibus, vel Matrimonio, possit, eo tacito, contrahere, aut etiam compellere ignorantem, ut stet fide datâ?*

Resp. I. Quando defectus repugnat substantiæ Matrimonii, vel continet aliud impedimentum dirimens, utique est manifestandus.

367 *Resp. II. Similiter manifestandus est defectus, qui noxius futurus est alteri, & generatim, qui est Matrimonium redditurus notabiliter difficilior. Ita sentiunt Patres Coninck Disp. 23. num. 10. Perez Disp. 10. Sect. 2. n. 9. Palaus Disp. 1. punct. 30. num. 5. post Pontium, Turrianum, & alios, dissentientibus apertè Patribus Hurtado Disp. 2. diff. 17. num. 62. Dicastillo Disp. 1. dub. 42. num. 640. & Escobar Theol. Moral. Lib. 24. dub. 86. post Sanch. Lib. 3. disp. 68. Loquuntur autem Doctores utriusque partis de defectu, tam qui jam aderat ante sponsalia, quam qui primùm supervenit, & ponunt pro exemplis lepram, paralyfin, morbum Gallicum, aut alium contagiosum, item mores perditos sine animo corrigendi, infamiam ex genere, vel ex delicto provenientem, quæ honestam familiam deturpare possit. Palaus loc. cit. num. 2. Consequenter his malis annumerabunt sterilitatem, imò & impregnationem proveniente ex copula habita cum non sponso. Probatur autem nostra*

responsio imprimis de manifestatione faciendâ ante sponsalia. 1. Quia certum est ex dictis *Casu præced. num. 310. & seq.* sponsum, re cognitâ, meritò dissoluturum sponsalia, & quidem ut fert humana fragilitas, cum maxima exacerbatione, aliisque non levibus peccatis, quæ tanè imputantur tam fraudulentæ sponsæ, 2. Quia contra justitiam delinquit, qui mercem, aut inutilem, aut verè noxiam, aut multùm vitiosam vendit ignorantibus hæc vitia, ut de lignis putridis traditur *Leg. Julianus. 13. ff. De action. empt. & Leg. 1. ff. De adul. edict.*

Probatur eadem responsio, loquendo de 369 manifestatione ante ipsum contractum matrimoniale, si fortè post sponsalia evenerunt illa gravia incommoda; certum enim est, si deprehendantur, ut solent, ea vitia, Matrimonium sortiturum in faustos exitus, qui merito imputabuntur dolosissimæ sponsæ. Accedit ratio secunda pro præcedente responsione.

Resp. III. At verò non adest obligatio 370 detegendi, seu ante, seu post sponsalia, defectus non noxios, nec facientes Matrimonium notabiliter difficilior, esto reddant minùs commodum, minùs appetibile. Ita omnes, quos retuli pro, & contra superiorem responsionem. Ratio est, quia & videtur ita usu communissimo receptum, & etiam in contractu emptionis non consuevère aperiri leviores defectus mercis, & denique debet sibi imputare, altera pars, quod non instituerit priùs accuratioris inquisitionem. cum scriptum sit: *Omnia malitia nequitia mulieris. Eccl. 25.*

Hujus generis vitia sunt fornicatio etiam 371 sponsæ antecedens, aut sequens sponsalia, mores multùm vitiosi, at juncti magno proposito corrigendi, deformitas etiam notabilis, ignobilitas, paupertas, infamia quædam, cum contrarium crederetur. Hæc omnia exempla ponit Palaus loc. cit. num. 1. cum Perez addens num. 2. post Sanch. Coninck, Pontium, & Turrianum, quando manifestatio aliquorum ex his pariet infamiam, ut fornicatio præcedens, non solum non adesse obligationem manifestandi ultro, sed etiam partem interrogatam de illo posse dissimulare æquivocando, & dicendo. *e.g. Omnino sum adhuc virgo*, subaudi: *Iuxta communem opinionem.* ut exprimit P. Dicastillo, venialiter autem dntaxatè peccaret, si absque æquivocatione, & proinde cum propriè dicto mendacium diceret se virginem, quia tale mendacium non esset perniciosum. P. Perez num. 7. Quando tamen meritò timet sponsa e.g. ne post Matrimonium palam fiat suum vitium, & idcirco exoritur contumax odium, & pessima tractatio ipsius, tenetur saltem ex charitate, vel pandere illud vitium, vel declinare Matrimonium. Perez loc. cit. n. 5. post Navarrum.

IV. Sponsus, vel sponsa laborans uno, aut 372 pluribus defectibus, in proxima responsione indi-

indicatis, potest, *per se loquendo*, absque peccato, alteram partem ignaram eorum compellere ad standum datâ fide, atque contrahendas nuptias. Ita omnes suprâ citati, extendente Dicastillo *num. 643.* & Escobar *loc. cit.* hanc doctrinam ad vitia indicata *Resp. 1.* sed hac extensione à nobis consequenter negatâ, probatur hæc quarta responsio inde, quod pars vitiosa contraxerit sponsalia sine ullo peccato injustitiæ in sponsum, ergo acquisivit jus ad Matrimonium, ergo jure coget sponsum, ut servet fidem, quandoquidem supponitur, illum non moveri justâ ratione ad resiliendum.

373 Excipe, nisi sponsa revera finxisset se virginem, divitem &c. & hac fictione induxisset *positivè* sponsum ad dandam fidem matrimonialem. Nam deinde cogendo ad Matrimonium continuaret injuriam. P. Palaus *n. 8.*

374 Ex his deduces, nos illo die XXI. Septembris merito respondisse, Isabellam, de qua *n. 364.* non potuisse, salvâ justitiâ, acquiescere petitioni Juvenalis, postulantis nuptias ipsius, etenim tales nuptiæ futuræ erant juvenali non solum minus commodæ, sed verè noxiæ, propter puerperium, lactationem, & educationem prolis, ut nihil dicam de hæreditate. Nec est paritas inter talem sponsum de futuro cum uxore de præsentibus, quæ, durante Matrimonio, est imprægnata ab adultero, & quæ tamen non tenetur manifestare suum scelus, licet prævideat, suum spurium potiturum omnibus privilegiis filii legitimi, & fortè etiam primogeniti, etenim talis adultera non cooperatur *positivè* ad illa damna, sed solum *negativè*, tacendo scilicet, quando non tenetur loqui, at Isabellam facit *positivè* injuriam juvenali, dando ipsi mercedem summopere vitiosam, & noxiam. Hæc ratio probat, id ipsum dicendum, si Isabellam fuisset imprægnata primùm post sponsalia.

375 Sed *malitabitur à patre, vel sponso, si reseriant fornicationem.* *Resp.* Saltem in hoc periculo darem locum doctrinæ Hurtadi, atque aliorum, contra nostram *secundam* responsionem nominatorum, etenim videtur lex naturalis, & jus conservandi vitam permittere hic, & nunc dissimulationem.

His omnibus addo, justam à sponsalibus recedendi causam non esse, quod ea sint quidem contracta per procuratorem, habentem expressam facultatem contrahendi nomine alterius, at nondum notificata principali. Certum enim est, totam rationem contractûs adfuisse, quamprimum procurator promisit, & promissionem acceptavit eo modo, quo habebat in mandatis, tunc namque propriissimè habuit locum illa Regula Juris: Quod quis facit per alium, per se fecisse censetur. *Cap. Potest quis. De Reg. Jur. in 6.* & DD. *ibid.* relati à Peckio, ergo notificatio illa nullo modo fuit necessaria ad valorem, omnimodamque obligationem,

atque ita respondi nuper in contingentiâ facti, cujus causâ ad me excurrerat vir Clarissimus.

Quæritur. II. *An, quando adest justa causa dissolvendi sponsalia, possit ea dissolutio fieri propriâ auctoritate?* 376

Suppositis iis, quæ *Cas. VI. n. 260.* dixi de eventu, quo ex mutuo consensu, seu merè beneplacito utriusque partis fit relaxatio fidei datæ, respondeo, &c.

Dico I. Per se loquendo, valet propriâ auctoritate fieri illa dissolutio, quando constat, adeste causam sufficientem. Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 71.* ex communi, nec enim, ulla lex universalis (stylum Constantiensis proposui *num. 262.*) mandat interponi auctoritatem judicis. Censetur autem fati consistare, quando vel altera pars fatetur suum defectum. Sanchez *Disp. 72.* vel unus Testis etiam non juratus, fide tamen dignus, vel fama fert, intercedere hanc, aut illam causam, quæ ex suprâ dictis est sufficiens. Sanchez *Disp. 73. Palaus Disp. 1. punct. 32. num. 8. in fin.* dicens, hoc esse certum, & numero 5. extendens ad Sponsalia, etiam jurata. At ob solum dubium, aut suspicionem, non licet recedere, quia in dubio favet possessio alteri parti. Vide tamen, quod ex Pontio retuli *numero 305.*

II. Judex nequit, alterâ parte invitâ, dissolvere sponsalia propter unius solius testimonium, aut famam, quando illa dissolutio petitur ob causam diversam ab Impedimento dirimente, vel impediente. Sanchez *Disp. 71. n. 7.* & Palaus *loc. cit.* contra Paludanum, quia in causis præjudicantibus juri acquiescit ab altero, quod possit in actum redigi sine peccato, non statur in foro externo testimonio unius. *Cap. Ex quodam. Cap. Veniens. De test.*

III. Quando causa, ob quam alterutra pars vult recedere, conjuncta est cum infamia alterius, tenetur, quoad potest, secessionem ita facere, ut maneat alterius illæsa fama, imperat enim id saltem charitas Christiana. Si autem nequeat vel ob contumaciâ compartem, vel alia de causa obtinere aliter suum jus, quam *directè*, vel *indirectè* pandendo alienum probum, licet pandet. Sanchez *Disp. 70.* & alii communiter, sicuti enim possum occultum crimen falsi restis in lucem proferre, quando id necessarium est ad me innocentem tuendum. Sotus *Lib. 5. De justit. quest. 7. art. 3.* communiter receptus, ita & sponsus sponsæ, sponsa sponsi.

Quæritur III. *An resiliens justo titulo à sponsalibus, obligetur alteri parti ad reparanda damna, & expensas aditæ, & factas ratione sponsalium?* 380

Resp. Quando altera pars dedit causam culpabilem, ut e. g. per fornicationem, perfidiam &c. utique debet ipsamet ferre sua damna per *Cap. Damnum. De Reg. Jur. in 6.* quod

etiam puto admittendum ab omnibus in casu, quo illa altera pars etiam inculpabiliter dedit causam dissolutioni, ut si est facta valde pauper, valde deformis &c. At verò quando ipsa nec culpabiliter, nec inculpabiliter dedit causam, ut eum e. g. ejus sponsus emittit votum Religionis, dissentiunt authores: nam Gutierrez apud P. Sanchez *Lib. 5. Disp. 5. num. 32.* affirmat, sicuti & P. Layman. *Lib. 5. Tract. 2. cap. 2. num. 9.* sponso incumbere onus reparandi damna, quæ aditit sponsa. At negat apertè Pater Sanchez *loc. cit. num. 33. junct. n. 32.* quem sequitur P. Palaus. *Disp. 1. punct. 33.* Ultraque sententia est probabilis, exprimente tamen Sanchez *num. 34.* licet quando sponsa per suam fornicationem efficit, ut sponsus nequeat, illam sine probro accipere, obligata sit refundere expensas factas à sponso, hunc tamen non teneri factas à sponsa restitueri, si ipsa velit eum deserere ob fornicationem commissam ab ipso, quia sponsi fornicatio non solet esse probrosa sponsæ, ergo recedet à sponso tali, non ex necessitate aliqua morali, sed prorsus sponte. Vide etiam, quod retuli ex Tannero suprâ *n. 129.* & ex Palaus *n. 322.*

382 Quæritur IV. *An, quando ante sponsalia aderat circumstantia, quam si scivisset, altera pars non contraxisset, & qua postea cognita dabit ipsi justam causam resiliendi, fuerint sponsalia ab initio planè invalida, an verò valida, saltem ex parte laborantis illâ ignorantia.*

Hæc questio non est otiosa, si enim dicas, fuisse ab initio planè invalida, negabis consequenter, fuisse ex illis ortum Impedimentum Publicæ Honestatis propter auctoritatem Trident. Concil. descriptam à me *Primâ Parte hujus Alphabeti, seu Tract. præced. Cas. XV. n. 365.* At ortum fuisse concedes, si valuerunt ab initio. Et verò valuisse, tradit ex professo Perez *Disp. 10. Sect. 1.* atque Dicastillo *Disp. 1. dubit. 40. n. 610.* cum neque jure naturæ, neque civili, aut canonico pronuntietur talis contractus invalidus.

383 *At qui sponsalia contrahunt, contrahunt illa sub conditione:* Si me non latet, aut superventurum sit aliquid, quod faciet contractum matrimoniale notabiliter difficiliorem. *Aut (quod perinde est)* cujus notitiam si haberem, non contraherem, *atque contractus initus sub conditione non valet, conditione non purificata.*

Resp. Optimè negari à Dicastillo, sponsalia fieri propriè conditionalia ex eo capite, quod hic innuitur. Nam tacita conditio: *Si res in eodem statu permaneant,* seu: *si res ita se habent, ut mihi nunc apparent,* non est propriè conditio; alioquin omnia vota, & plurimi contractus, qui ex omnium opinione sunt propriè absoluti, deberent vocari propriè conditionalia, ergo illud *Si,* indicat non tam conditionem propriè dictam, & descriptam à nobis suprâ *Cas. 1 P. n. 144.* quam conventionem inter

partes, quæ tacitè paciscuntur, ut, si superveniat notabilis mutatio, quæ uni parti sit multum gravis, licitum sit ipsi aut recedere ab absoluta promissione, aut in ea permanere. Junge his dicta *Tract. 9. n. 150.* de conditione tacitè, & de jure subintellecâ.

Quæritur V. *An sponsus, conscius causa sufficientis ad dissolutionem sponsalium, amittat jus resiliendi, si carnaliter cognoscatur sponsam?* 384

Resp. Affirmativè, tum in externo foro, ut persequitur, & tradunt rectè Sanch. *Lib. 1. disp. 66.* Coninck *Disp. 23 dub. 10.* Hurtadus *Disp. 31. diff. 16.* tum etiam in interno, si cognovit animo perficiendi sponsalia, secus, si sine tali animo. Hurtadus *ibidem.*

QUID SIT MATRIMONIUM? QUID RATUM? QUID CONSUMMATUM?

C A S U S X.

Prope Metaphysicus.

S U M M A R I U M.

Casus prope Metaphysicus de ipso contractû Matrimonii. 385.

Definitio Matrimonii. 387.

Quando baptizatus cum non baptizata contrahit, neuter recipit Sacramentum. 390.

Materia & forma hujus Sacramenti. 399. & seqq.

Casus Parochi malè interrogantis copulandos, & ideo dantis occasionem querendi divortii. 394.

Minister Matrimonii quis? 396.

Matrimonium Virginis Matris quomodo verum? 397.

Cur Casus n. 385. propositus vocetur prope Metaphysicus? 399.

Divisio Matrimonii duplex. 401.

Ad Matrimonium Consummatum requiritur copula perfecta. 403.

Error putantis, si ante celebrationem Matrimonii cognoscatur sponsa, censeri Consummatum Matrimonium. 404.

Matrimonium per procuratorem quibus verbis contrahatur? 405.

Quo ritu honesto representetur ejus consummatio per procuratorem? *Ibid.*

An, & quatenus Matrimonium omnino soluitur aliquando in præcepto? 406.

An valeat votum de nubendo? 407.

Kilianus, & Kunegundis contrahunt coram Parocho, & Testibus Matrimonium de presenti. Kilianus prior expressit consensum verbis, Kunegundis, prout moris est, rogatur, & respondet Ego etiam accipio Kilianum in maritum. Kilianus immédia-

444 Tractatus X. Quid Matrimonium? quid Ratum?

re post prolata hac verba à Kunegunde non accepit eius consensum, imò positivè non vult acceptare. Querebatur, an hic dissensus, eo temporis momento superveniens, impedire potuerit valorem Matrimonii?

386 Querebatur, ajo, ex Eminentissimo Cardinale de Lugo, ut refert ipse verbis huc translatis in Resp. Moral. Lib. 1. dub. 42. dicens, hunc casum videri potius *Metaphysicum*, quam *Moralem*. Proferam num 399. rationem, ubi protulero definitionem Matrimonii, institutionemque. Postmodum explicabo, quid sit Matrimonium *Ratum*: quid *Consummatum*, indicatis utriusque proprietatibus.

387 Dico I. Matrimonium est maris, & feminae conjunctio, individuum vitae consuetudinem retinens. Sic definitur *Cap. Illud. De præsump.* & à S. Thom. in *supplem. Quest. 44. art. 3.* exprimente P. Martino Perez *De Matrim. Disp. 20. Sect. 1.* hanc solam definitionem Matrimonii esse *Metaphysicam*: *Matrimonium est Sacramentum nova legis in ordine ad proli generationem*, addente Bonacina *De Matrim. quest. 2. punct. 1.* hanc fusiorem, & clariorem descriptionem: *Matrimonium est legitimus, & indissolubilis contractus inter virum, & feminam, quo traditur, & acceptatur mutua corporis potestas, & confertur gratia sanctificans.*

388 Qua ultimâ particulâ innuitur id, quod in Concil. Trident. *Sess. 7. Can. 1.* definitur, Matrimonium esse unum è septem Sacramentis Ecclesiae, institutum quidem à Deo autore naturæ in *Cap. 1. Genes.* at à Christo elevatum ad rationem Sacramenti. *Matth. 19.* & ita quidem, ut certum sit, illud, quod inter duos baptizatos praesentes *validè* inicitur, esse, per se loquendo, Sacramentum, quia saltem inicitur ab his significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, imò remeritis damnandus esset, qui hoc tempore negaret, Matrimonium per procuratores contractum gaudere verâ ratione Sacramenti. P. Tannerus *Tom. 4. Disp. 2. quest. 2. num. 48.*

389 Sicut nec dubium est, quin Matrimonium haereticorum sit, *per se loquendo*, Sacramentum, at *per accidens* fieri potest, ut non sit inter hos, si videlicet expressè dicant, se velle quidem conjungi matrimonialiter, at nolle quidquam habere de Sacramento, sicuti cum plerisque contra P. Sanchez; & alios, fusè declaravi in *preced. Tract. Cas. XI. Sect. 2.* quod ipsum dicendum est consequenter de duobus Catholicis, volentibus impiè, & iceleratè separare rationem Sacramenti à ratione Matrimonii.

390 Quod si unus conjugum sit baptizatus, alter non baptizatus, ut in primitiva Ecclesia saepe factum, & fortè hodiè que factitatur in novo orbe, communis sententia, teste Tanne-ro *num. 41.* docet, rationem Sacramenti de-

ficere etiam respectu baptizati, sicut absque omni dubio deficit respectu mariti & uxoris, si uterque sit scienter, aut ignoranter expers regenerationis spiritualis, ut primùm verò hi duotinguntur aquâ lustricâ, Matrimonium illorum transit, etiam absque novo consensu, in Sacramentum, ut fert communior sensus Theologorum apud Tannerum *loc. citat. numero 51.*

Dico II. Materia hujus Sacramenti proxima est traditio corporum mutua in ordine ad generationem proli, forma verò est acceptatio illius traditionis, manifestata aliquo signo externo, minister propriè uterque sponsus. Bonacina *cit. quest. 2. punct. 4.* ex communi; Dico: *Aliquo signo*, sicut enim supra *Casu II.* probavimus, sponsalia non fieri, nisi promissio manifestetur aliquo signo seu *verbali*, seu *reali*, sufficere autem, seu *reale* sit, seu *verbale*, ita etiam censendum est de Matrimonio. Quænam autem sint usitatiores formulæ verborum, indicantes consensum in ipsummet Matrimonium, expressi supra *n. 51.*

His & aliis explanandis non immoror, quandoquidem hac ætate non tolerantur à quoquam signa ambigua, & litibus obnoxia. Exprimuntur etiam in Ritualibus, seu Obsequialibus verba indicantia consensum, & quidem in nostro Constantiensi non praescribuntur pro ipsis conjungendis, nisi hæc duo verba: *Ja-hert: Ita Domine*; nam sacerdos assistens quaerit primò ex sponso: *Utrum hanc praesentem N. velit libere, juxta institutionem Christi, accipere in uxorem?* deinde ex sponsa: *An praesentem N. sitidam libere velit accipere in maritum?* singulis ad sibi propositam quaestionem subdentibus: *Ita Domine*, eloquitur sacerdos hæc formalia: *Matrimonium per vos contractum, secundum ordinem sanctæ matris Ecclesiae, ego auctoritate, qua in hac parte fungor, ratifico, confirmo, & benedico in nomine P. & F. & Sp. S. Amen.* Eadem interrogationes, eadem responsiones praescribuntur in Rituali Mechliniensi, sacerdoti post duos precatorios versiculos duntaxat conjungente manus amborum, involvente eos stolâ, & cum signo crucis dicente: *In nomine P. & F. & Sp. S.*

At: Quid si Parochus interrogando, & sponso respondendo errant, eo modo, quem exprimit sequens

Casus Verus, Novus, Ridiculus?

Etiam aliquod negotium Reverentia Vestra ex aliena regione (scilicet Coronæ Gallicæ) perscribo, quod me aliquo modo perplexum habet. Forma contrahendi apud nos Matrimonii est hæc: Joannes accipis Joannam in uxorem? si accipis, dic: Ita Domine.

nc. Nuper quidam Parochus in simili negotio putabat, se sic interrogasse: Joannes accipis Joannam in maritum? si accipis, dic: Ita. Nunc hi conjuges propter continuas rixas querunt divorcium? Joana verò ab aliquo rustico de hoc errore certior facta dicit, se omnino non teneri Matrimonio, eo quod non sit hac promissione in uxorem, sed in maritum, acceptata à Joanne. Quid hic agendum? Dixi ego, valere Matrimonium. 1. Quod ipsi, hoc errore non animadverto, libere intendunt contrahere, atque hæc utriusque voluntas sufficiat. 2. Quod hæc forma non sit necessaria, cum saepe aliis nomine alterius in disito loco contrahat, qui utique hac formâ non utatur, nec uti possit. 3. Possit aliquo alio signo externo hanc voluntatem contrahendi exprimi, aliâ nec mutus cum muta, aut surdaster cum surdastera contrahere possit. Cuperem tamen intelligere paucis judicium Reverentia Vestra. N. 14 Junii, 1667.

Ex hisce literis patet veritas triplicis tituli, quo notavi hunc Casum, patet & veritas responsi dati ab illo Religioso Sacerdote. Quibus addo, tamen aliorum Sacramentorum valor periclitetur, si in forma committatur error similis expresso hæc, nec enim subsistet aut Baptismus, si dicas per errorem: *Baptizo te in nomine Matris*: aut Consecratio, si dicas: *Hoc est corpus tuum*. Attamen ejusmodi linguæ aberratio non officit valori Matrimonii, utpotè fundati in natura contractûs, in contractu autem voluntas, non autem verba dominantur. *Leg. In conditionibus. Cod. De condit. & demonstrat.* quia scilicet in contractibus voluntas facta magis, quam verbis declaratur. *Leg. Reprehendenda. & ibi Gloss. Cod. De instit. & substit.* Singulariter quando factum est determinatum ad quid certum præsumendum. *Barbosa Axiom. 230. num. 4.* Et planè huc eximie facit, quod scripsit Papinianus *Leg. Cum Pater. §. donationis. ff. De Leg. 2.* relatus: *Non quaeritur, cum quo de supremis quis loquatur, sed in quem voluntatis intentio dirigitur.* Denique ista præsumptio, quod actus sic dicatur gestus, ut valeat, & nullitas removeatur, superat omnes alias præsumptiones, inquit Rolandus à Valle *consil. 61. num. 27.* post Decium, & Abbat. Atqui ex una parte certum est, Matrimonium rectissime dividi in Matrimonium verum & præsumptum. Infrâ *num. 401.* ex altera autem parte nequit adferri ullum (ultra clara verba) signum, ex quo validius præsumatur veritas illius Matrimonii, quam sit ea, quæ ante, in, & post comparisonem in facie Ecclesiæ, fecit, dixit Joana, adeò ut, licet jurejurando affirmaret, se, cum Joannes ita respon-

deret, habuisse reflexam voluntatem non consentiendi in ejus verba qualitercunque ab ipso intellecta, non tamen foret admittenda ad ullam probationem suæ assertionis juratæ, quia probatio nulla admittitur adversus præsumptiones juris, & de jure. *Ewerhardus l. c. n. 19.* aliique DD. omnes, utique autem actus tam solennis gignere videtur præsumptionem juris, & de jure. Cæterum, quod in secundo argumento consulenti tangitur de verbis, quibus utitur Procurator matrimonialis, videbimus infrâ *n. 405.*

Ex dictis patet I. singulos sponso non quidem plus dicere, quam: *Accipio te in meam uxorem: accipio te in meum maritum.* attamen hoc ipso singulos, cum hæc verba proferunt, significare, acceptari à se alterius consensum in Matrimonium. Etenim, ut supra dixi, Matrimonii materia proxima est traditio corporum, forma est ipsamet acceptatio consensûs alieni, vel jam præstiti à sponso, ut sit, quando sponsa loquitur posterior, vel jamjam præstandi, scilicet à sponsa, quando, ut fieri amat, sponsus loquitur prior. Vide Cardin. de Lugo *cit. dub. 42. n. 2.*

Patet 2. Materiam remotam, seu remotissimam hujus Sacramenti rectè vocari ipsa corpora contrahentium. P. Coninck *Tom. 2. in 3. Part. quest. 6. art. 5. n. 28.* ministros verò inadæquatos singulos contrahentes, quandoquidem generatim ille solus dicitur propriè minister aliqujus Sacramenti, qui materiam proximè, formamque applicat subjecto Sacramenti, applicat autem proximè traditionem, acceptationemque corporum soli conjuges per suum consensum mutuum, remotè verò Sacerdos assistens, quatenus confirmat, ratamque habet illam traditionem, acceptationemque; ratam, inquam, habet, at non necessariò; subsisteret quippe Sacramentum, tamen si Sacerdos assistens vel nullum verbum loqueretur, vel etiam positivè contradiceret, sicuti *Tract. preced. n. 506.* declaravi Casu planè inexpectato. Nihilominus tamen solet Sacerdos assistens nuncupari minister, scilicet secundarius, aut accidentalis.

Patet 3. Conjugium Beatissimæ Virginis cum S. Josepho habuisse rationem verè, propriè que dicti Matrimonii, esseque hoc certum de fide, tradit P. Suarez *Tom. 2. in 3. Part. Disp. 7. Sect. 1.* Ratio est, quia, licet Sancta Virgo Virginum nunquam consenserit *directè*, & *simpli-citer*, in actualem usum conjugii, utpotè & voto castitatis obstricta, & divinitus edocta, suam virginitatem sartam tectam conservatum iri, attamen tradidit suo dignissimo sponso potestatem *radicalem*, seu *quoad actum primum*, atque confusè in actum conjugalem, & hoc jam sufficiebat ad rationem Matrimonii, tamen si abfuerit obligatio *actualis* in copulam, ut cæteros inter declarat post Suarez *l. c. P. Martinus Perez De Matrim. Disp. 18. Sect. 8. infrâ n. 407.*

398 Patet 4. merito à Bonacina *cit. quest. 2. pund. 1.* & aliis rectè scribi, conjugium idcirco potissimum nuncupari *Matrimonium*, quòd connubium celebret mulier eo sine, ut fiat mater: cur autem potius à matre, quàm à patre fortiatur nomen, tradit S. Thomas *in supplem. quest. 44. art. 2.*

399 Patet 5. Casum de nostris Kiliano, & Kunegunde merito à nobis vocari *prope Metaphysicum*, etenim, quando Kilianus dixit Kunegundi: *Accipio te in meam*. Subintellexit necessariò, se simul acceptare consensum, si quem datura esset Kunegundis, nequit enim Matrimonium consistere sine tali acceptance, ut liquet ex dictis *n. 391. & 395.* ergo quamprimum Kunegundis subdidit: *Et ego te in virum*. Fuit purificata conditio, sub qua Kilianus se obligavit Kunegundi: ergo ipse frustra dicebat postea. *Non accepto tuum consensum*. Si tamen poneremus casum, quo verba Kunegundis pervenirent tam tardè ad aures Kiliani, ut, antequam jam prolata ferirent aures Kiliani, ipse diceret: *Non accepto tuum consensum*. haud valeret Matrimonium, quia Kilianus potuit revocare priorem voluntatem tamdiu, quamdiu ipsi non manifestaretur consensus sponsæ, at hæc sunt summè extraordinaria, & vix possibilis, transeamus ergo ad possibilis.

401 Dico III. Matrimonium rectè dividitur à Theologis, & Canonistis in *Verum*, & *Presumptum*, *Ratum*, & *Consummatum*: verum, cui nihil essentialium, seu substantialium deest. Menochius *Consl. 199. n. 1.* & Mozzius *De Contr. Tit. De Matrim. n. 5.* opposites uterque Matrimonio vero *Putativum*, quando reputantur conjuges, qui in veritate esse non possunt. Mozzius *n. 6.* & ferè Menoch. *n. 35.* sicut & idem Menochius cum Mozzio illud Matrimonium pro presunto habet, pro cuius existentia vera militant tales præsumptiones, seu conjecturæ, ut juxta Regulas juris habeatur pro vero, esto fortè fallant tunc Regula. Sed & Mozzius *n. 6.* reflexè, & rectè observat, sicut datur Matrimonium presunto, ita etiam dari sponsalia præsumpta. At Matrimonium ratum est id, quod nulla copula carnalis comitata, aut secuta est.

402 Dico: *Comitata*, aut *secuta*, nam in locis, quibus subsistunt Matrimonia clandestina, quando sponsus cum sponsa de futuro habet primà vice affectu maritali copulam, per hanc, tanquam per signum consensûs matrimonialis, perficitur contractus matrimonialis: sicuti apud nos perficitur per verba: *Accipio te in uxorem*, etenim in illis locis copula affectu maritali præstita obtinet locum, & vim verborum, ergo rectius dicitur comitari, quàm sequi Matrimonium. Nominè autem *copula* intelligitur perfecta. Sanchez *Lib. 2. De Matrim. Disp. 21.* ex communi, adeoque omnis illa, & sola, quæ est sufficiens ad affinitatem contrahendam cum coniangueis uxoris; quænam autem sit suffi-

ciens, explicavi *Tract. preced. Cas. XVI. n. 390.* Lege Dianam *Part. 5. Tract. 13. Resol. 54.* plurimum Medicorum, aliorumque Recentiorum auctoritate probantem, ad Matrimonium Consummatum (utitur enim expressè hoc adjectivo) exigi, ut etiam femina seminet.

Quòd si uxor neget, maritum fuisse secum carnaliter commixtum, asserat autem vir, standum esse viri testimonio, definitur expressè *in Cap. Continebatur. De disp. impub.* nisi fortè mulier probet rationibus contrarium. Barb. *in cit. Cap. Continebatur* post Tiraquell. & Masc. *De probat. concl. 312. n. 25.* sicut vice versà uxori dicenti se cognitam à viro creditur contra virum negantem. Palaus *Part. 4. Tr. 28. disp. 4. p. 13. n. 7.*

Patet hinc 1. Matrimonium ratum esse propriè, essentialitèrque dictum Matrimonium, nihilque differre à consummato, nisi quòd consummatum repræsentet perfectiùs unionem Divinæ personæ cum humana natura, & Ecclesia, & involvat, seu includat effectum Matrimonii, scilicet commixtionem carnalem & denique sit indissolubile quoad vinculum, cum tamen Matrimonium ratum possit dissolvi, ut explicabitur *Cas. XVIII.*

Patet 2. Errasse illum Parisiensem, ut mihi scriptum, Doctorem, qui consultus respondit, quando sponsus cognovit carnaliter sponsam sine affectu maritali, in locis quoque, in quibus receptum est Concil. Trident. si postea contrahant coram Parocho, ac Testibus, jam hoc ipso habendum esse illud Matrimonium pro consummato, etsi nulla prorsus copula sequatur. Etenim hoc responsum nullà prorsus ratione, nullo jure, nullà auctoritate constat, sed potius advertantur omnes, qui adferunt discrimen inter Matrimonium Ratum, & Consummatum, loqui autem in re tanta sine auctoritate legum, erubescendum est. *Authen. De Tricente & semisse. §. Consideremus. Collat. 3.*

Patet 3. Matrimonium *valide*, licetque iniuri tum per literas: tum per procuracionem, ut demonstrant, explicantque P. Sanchez *De Matrim. Lib. 2. Disp. 12.* P. Martinus Perez *De Matrim. Disp. 15.* P. Dicastillo *De Matrim. Disp. 2. dub. 15.* patetque ex recentibus exemplis maximorum Germaniæ Principum. Porrò nominati Doctores explanant, quo pacto formandæ sint literæ utriusque partis, quando ipsi sint immediatè literis exprimitur consensus necessarius de presenti, sicuti & observat Dicastillo *num. 146.* illum, qui tanquam procurator dicit quampiam, debere exprimere hæc, aut similia verba: *Ego nomine Petri e. g. contraho tecum Matrimonium*, vel: *Nomine Petri te in ejus uxorem accipio*. Consequenter sponsa respondere debet: *Et ego tecum tanquam procuratore Petri contraho Matrimonium*. Unde Perez *Disp. 15. dub. 12.* rectè docet, sexuum diversitatem nullo modo esse necessariò attendendam in procuratoribus, ac proinde posse mulierem cum alia muliere contrahere Matrimonium

nium nomine viri. Adde, (quod sine dubio plerique ignorant, sicut & ignorabam adhuc tunc, cum donavi primà luce hunc Tractatum) esse moris in Germania, ut Matrimonio rato per procuratorem celebrato addatur pro cæremonia uti ad aliqua jura, ab eodem procuratore aliquid adumbrans consummationem Matrimonii, ut videlicet presentibus aliis, decumbant in eodem lecto nova conjux, ac procurator, illa integre vestita, hic non modò vestitus, sed etiam cataphractus, adeoque rotum corpus ferro tectus, quo si collimavit is, qui (ejus sanctam Innocentiam ridentibus nonnullis) dixit, Principem, quem novi, consummasse Matrimonium per procuratorem, non risu, sed approbatione digna fuit ejus phrasis.

APPENDIX I. FLANDRO - HISPANICA.

Ceterum illum morem adumbrandi Matrimonii consummati per procuratorem, esse usitatum non solis Germanis, sed aliis quoque principibus, testatur visus à me post hæc jam typo vulgata Jacobus Masenius noster, qui in *Anima Historia Lib. 7. num. 107.* ad Annum Christi 1554. describens legationem, quam Philippus II. Hispaniarum Rex destinavit in Angliam ad Mariam Reginam, sibi destinatam conjugem, sic loquitur. *Lamorialis Egmondii Comes à Belgio Philippi nomine profectus, illius in desponsatione Maria vice obiit, ac de more Principum concubuit, donec Philippus Princeps octoginta irremissim, & quadraginta onerariarum navium classe Hamtonium Angliæ portum 19 Junii teneret.* Ita Masenius majorem habens rationem latinè scribentium, quàm Theologorum Moralium circa verbum *concumbendi*, idque etiam memero idcirco, quòd sciam, non meminim, & fortè plures corroborasse, dum hæc legerunt in illo latinæ Magistro.

APPENDIX II. RARI FACTI.

AT fuitne approbanda oppositio, quam adversus Matrimonium de futuro per procuratorem celebratum fecit

Nobilis Virgo?

Quæ quidem illud contraxit, more consueto, per procuratorem, sed nescio qua de causa ducta penitentiæ contractus petiit rescindi ea singulariter de causa, quòd in procuratorem adhibitus fuisset Clericus in Majoribus constitutus, fuitne aliquid à iudice deferendum ejusmodi oppositio, & exceptio?

Quod narro, tam verum, quàm rarum est. Interrogatus ab una partium interessatarum

respondi, exceptionem illam non facere dictæ virgini jus resiliendi ab eo contractu, tamen si fuisset taliter contractum etiam de presenti. Nitebar hoc fundamento, quòd illud Matrimonium non reddiderit invalidum susceptus unus, aut fortè tres è Majoribus Ordinibus, nisi aut jus commune improbet, tanquam irritam ejusmodi procuracionem, aut obset. inhabilitas ad Matrimonium cum parte, ad quam quis mittitur. Primi sit nulla, in ullo Jure, mentio: secundum ideo nihil movet, quòd & conjugatus, ut demonstrat communis inter magnos Principes consuetudo, per sepe, & mulier quoque, ut paulò antè expressimus, possit ad aliam mulierem fungi ejusmodi officio.

At replicat illa virgo, dictum Clericum procuratorem esse in super suum consanguineum. Respondeo, etiam si esset frater, nihil obsetaret, quia nullum jus aut naturale, aut positivum irritat ejusmodi actum exercitum à fratre.

Quid si autem mulier virum constituat in tali negotio procuratorem suum? Respondeo cum Hostiensis in *Summa Lib. 4. De sponsal. §. qualiter nunt. 7.* licet fortè secundum jus civile talis procuratio futura esset inutilis, jure tamen Canonico valere, & hoc ipso valere, quòd non prohibeat, cum omnia sint licita, quæ nullà Lege prohibentur, quo etiam loco proponit idem Hostiensis hanc brevem formulam procuratoris ad mulierem. *Dominus meus salutat te, & mediante, me accipit te in suam, mulier autem respondet: Et ego te mediante recipio Dominum tuum in meum, seu consensio his, quæ mihi denuntiasti.* Hæc decisa (verum à fortiori) obtinent in Matrimonio de futuro.

Porrò quia in Casu hoc Decimo differuimus de natura, seu essentia Matrimonii, non importunè sequemur exemplum Parisi Sanch. P. Perez, & nonnullorum aliorum, qui tractationi matrimoniali inferuerunt hanc, Confessariis cognitu necessariam quæstionem: *Virum videlicet Matrimonium sit aliquando in præcepto? Ubi supponitur in primis, esse in præcepto saltem tunc, quando fuit legitime promissum alteri, nec suppetit causa sufficiens dissolutioni promissionis, deinde verò minimè esse in præcepto respectu plerorumque hominum, sicuti adversus lascivum Lutherum demonstrant. Controversiarum Tractatores, imò nec esse in præcepto respectu illius, qui id vovit propter gratiam Sacramentalem duntaxat, tunc enim non est de meliore bono, est quippe plerumque valentibus vivere castè melius, castitatem integram servare, quàm rei conjugali operam dare. Hoc supposito, quaritur nunc: *Virum Matrimonium sit in præcepto, quando quis id vovit, nec vitaret peccata incontinentiæ?**

Ad hanc quæstionem respondeo ultra pauca indicata *Cas. 1. n. 42.*

I. Qui omnibus expensis iudicat, Matrimonium esse remedium sibi, *moraliter loquendo*, simpliciter necessarium ad servandam continentiam, tenetur stare voto, si quod edidit, de Matrimonio ineundo, sitque sui arbitrii. Ita omnes, teste Perez. *Disp. 3. Matrim. Sect. 2.* quia scilicet tali homini est utilis ad salutem ducere uxorem, quam non ducere, eò quòd non nubendo exponat se manifesto periculo damnationis, estque etiam idipsum Deo gratus, eò quòd, ut Deo aliquid gratus fiat, non referat, quid in genere, & secundum se consideratum præstantius sit, sed quid hic, & nunc, visis omnibus circumstantiis, præstet, & excellat. Ita Perez, declarans exemplo illius, qui solutus Matrimonio, & longo tempore expertus est suam fragilitatem, vel longam consuetudinem cum concubina, à qua dimoveri videtur ipsi *moraliter* impossibile. At quid dicit P. Perez de illo, qui obstrictus voto Castitatis, aut simplici, aut solenni, sentit eandem *moraliter* continendi impossibilitatem, quam solutus tali voto? Dicetne esse gratus Deo, ut nubat, quam ut non nubat? Equidem ex una parte certum est, talem æquè se exponere periculo damnationis ob impuritatem non nubendo, quam si non esset ligatus voto, ex altera autem parte communiter Theologi pernegant, talibus esse licitum, nedum necessarium, primam fidem irritam facere. *1. Timoth. 5.* An dicemus cum Valentia *Tom. 3. Disp. 6. quæst. 6. punct. 2.* & Sanchez. *Lib. 4. Moral. Cap. 9. num. 10.* esse quidem tali homini, ut privato, melius, ducere uxorem, quam non ducere, at non esse ei, ut est membrum Ecclesiæ, melius? Sed contra. Talis nihilominus æquè exponitur periculo *moraliter* æternæ damnationis, atque solutus voto, in hoc autem periculo *moraliter* fundatur aut facultas, aut etiam necessitas, honestasque nuptiarum. Quid si ergo talis ob crimina, quæ patravit, non utique ut membrum Ecclesiæ, utpote quæ tota pulchra est, nec macula in ea. *Cantic. 1.* sed ut privatus, privetur regno cœlesti? An hoc potestur ut membrum Ecclesiæ? sed magnum chaos, quod firmatum est inter hos, & illos. *Lucæ 16.* facit tam ingentem distinctionem realem, ut non relinquat locum illi formali. An igitur respondebimus, casum, quem ponit P. Perez, esse merè speculativum? nec enim existere quemquam, cui Matrimonium sit, omnibus consideratis, simpliciter necessarium ad servandam Castitatem. Hoc omnino certum est, si loquamur de ligatis voto Castitatis, præsertim solenni, alioquin Ecclesia non posset eos tam constanter arcere à nuptiis. Deinde neque de quocunque alio id asseri potest: tum quia libertas à voto, sicuti non auget per se difficultatem vincendi tentationes, ita neque voti vinculum eam per se minuit; tum quia nemo dixerit, cuiquam conjugato, cui nec patet, nec per omnem vitam patebit ob incarcerationem,

locorum distantiam &c. accessus ad uxorem, esse simpliciter necessarium aliam superinducere, tum denique; quia omnes communiter Doctores contra Ledesma apud Sanch. *loc. cit.* & contra Homobonum apud Dianam *Part. 4. Tract. 4. Ref. 102.* fatentur, subsistere votum Castitatis, quod etiam post cognitam suam fragilitatem emisit ille miserandus homo. Itaque responsum, quam dedit ex Perez superius, volo intelligi in sensu composito, adeoque de illo solo, qui, & quatenus iudicat (tamen si falsò) Matrimonium esse sibi simpliciter necessarium, hic quippe tenetur obsequi conscientiæ suæ erroneæ, iuxta ea, quæ de necessitate eam sequendi tradunt enucleatores materiæ de conscientia. Consequenter dicendum est cum Coninck *in 3. Part. Disp. 22. num. 61.* Laymanno *Lib. 4. Theolog. Moral. Tract. 4. cap. 2. num. 12.* & aliis pluribus, nulli esse absolutè, seu simpliciter melius ducere uxorem, quam non ducere, sed solum ex hypothesi, quòd non lit adhibere alia efficacia media servanda Castitatis, quæ cum Divina gratia adhibere potest.

II. Validum est votum nubendi, quando, visis omnibus circumstantiis, censetur medium utilis ipsi homini ad vitandam incontinentiam. Perez *loc. cit. num. 9.* post P. Suarez-Sanch. & alios. Pater ex dictis *num. preced.* & ratio est, quia tunc non impeditur majus bonum. Et sine dubio rectè faciunt Confessarii, qui Matrimonium suadent demeritis in sterquilinum veneris, si quidem sint sui iuris, uti certè non sunt ii, qui se castraverunt propter regnum Cœlorum *Matth. 19.* Et verò ipse non semel suas talibus conjugium, non reperi autem, cui possem imperare, partim, quia opponebantur impedimenta, partim, quia jam hæc, jam illa, consideratio persuadebat, abesse absolutam nubendi necessitatem.

Plura de nonnullis dictis hoc, & *precedent. num.* scripsi post hæc pridem typo excusa in *Alphabet. Quadrupl. Part. 1. Cas. VII. n. 270.* & *seqq.*

DE MATRIMONIO FICTO.

CASUS XI.

Confessarii æquo rigidioris.

SUMMARIUM.

Casus de Matrimonio ficto. 408.
Matrimonium fictum quod? 410.
An, & quatenus obliget? 411. & seqq.
An, deposita fictione, sit renovandum coram Parocho contractus? 414.
Declaratur casu Pontificio 418.
Et resolutione Casus n. 408. propositi. 420.

Ex plurimum aliorum. 422. & seqq.
Et singulariter aliquo novo. 427.
Quomodo probetur, intercesse fictionem? 430.
& seqq.

408 **L**aura mulier nulliter ex parte consensu inivit Matrimonium, post multum verò temporis copulam cum viro habuit, & intra se etiam animum habuit perficiendi Matrimonium: post paucos verò dies amplius cum viro commisceri noluit. Sed cum ea mulier postea verè cum alio contraxisset, cum confiteretur, scivit ex illa Confessarius, quòd tempore Matrimonii in illud postea, ut dictum est, consensit. & cum viro copulam affectu maritali habuit, unde noluit Confessarius illam absolvere. Quæstionem à me tunc, quid faciendum?

409 **A**me, inquit Diana *Part. 5. Tract. 13. Ref. 87.* in qua, quid responderit, promam numero 420. ubi expediero breviter has quæstiones. 1. Quid sit Matrimonium fictum? 2. Quas vires habeat? 3. An aliquando licitum? 4. Quomodo iterandum?

410 **Q**uæritur ergo I. Quid sit Matrimonium fictum, an omnes vires habeat, & an aliquando licitum?

Resp. I. Matrimonium Fictum est idem, propriè loquendo, quod simulatum, quando scilicet simulat quis, aut quæ, seu videri vult præstare verum consensum in Matrimonio, & tamen ipsa non consentit, sed dissentit, & abhorret.

411 **II.** Ejusmodi Matrimonium non est quidem verè Matrimonium *Cap. Tua. De spons.* etenim Matrimonium solo consensu contrahitur *Text. Cap. Cum locum. De spons. & Matrim.* à contractu autem ficto abest consensus, attamen obligat, *per se loquendo*, simulatorem, ut mutet fictionem, & serid, sincerèque consentiat. Diana *Part. 3. Tract. 4. Resol. 247.* post Basil. Pont. *Lib. 2. De Matrim. Cap. 5.* habentem pro improbabili contrariam opinionem P. Sanchezii *Lib. 2. Disp. 21.* & Mart. Ledesma, quibus favet P. Laymann. *Lib. 5. Tract. 10. Part. 2. cap. 6.* Ratio est, quia, qui ficto animo inivit Matrimonium, tenetur ex justitia inire sine simulatione, quandoquidem altera pars concedit ipsi jus in suum corpus per contractum: *Do, ut des.* Ergo quamdiu non consentit serid, tamdiu continuat peccatum injustitiæ, igitur tenetur ex justitia deponere fictionem, *per se loquendo*, sicuti supra *num. 230.* diximus de illo, qui sub ficta spe Matrimonii aliquam defloravit, ergo non rectè sentiunt Laymannus, & alii cum Sanchez, solum tunc adesse obligationem deponendi fictionem, quando nequit aliter occurrere malis, quæ impendent uxori, si dissolvatur Matrimonium. Et verò non excusa-

rem iudicem, qui in praxi dissentiret à nostra sententia, saltem casu, quo uxor est invita.

Excipe cum Laymanno *loc. cit. num. 1.* & aliis è nostra responsione quatuor casus. 1. Si uxor falsò venditabat se pro virgine. 2. Si ex tali Matrimonio timeantur infortunati exitus. 3. Si deceptor sit multò eminentioris status, quam decepta, dummodo spe Matrimonii copula non intercesserit. 4. Si deceptor inivit validè aliud Matrimonium. Adde ego quintam: si fictè consentit ob metum gravem. Licet enim talis peccet ob simulationem, quandoquidem omnis propriè dicta simulatio est mendacium reale, si tamen metus fuit injustus, non tantum poterit simulator uti privilegio metum passi, de quo nos fufè in *Tract. precedent. Cas. XII.* sed etiam erit in fictè contrahendo reus solius delicti venialis. Sanchez *Lib. 4. Disp. 26. num. 2.* contra alios, nam talis metus fictionem excusat à vera in alteram injuria, excusat & à sacrilegio, ut ostendi *Tract. preced. n. 257.* & videri etiam potest Cardin. de Lugo *De panit. Disp. 14. n. 16.*

412 **Q**uæritur II. An, quando simulator secutus doctrinam *num. 411.* traditam deponit fictionem, atque sincerè contrahit cum sua putativa conjuge, debet inprimis petere novum consensum ab illa, deinde contrahere coram Parocho, & Testibus?

Resp. I. Debet, *per se loquendo*, petere novum consensum, quia non sufficit primus; nam uxor non dedit ipsi potestatem proprii corporis, nisi cum, & sub conditione, si ipse etiam daret, si tamen petendo novum consensum timerentur grandia mala, posse dissimulari, retuli ex Sanchez, Bonacina, & Palao, in *Theol. Jurid. Moral. Cap. 37. n. 135.* quibus adde Lessium in *Auct. Verb. Matrimonium Cas. 3.* perbene differentem.

413 **Resp. II.** In *Tract. precedente Cas. XVII. num. 500.* secutus fui doctrinam generatim decentium, licet consultissimum sit, ut Parochus, & Testes intersint revalidationi, id tamen non esse *absolutè* necessarium, cum ita declaraverit, teste Navarro, S. Pius V. atque ita tradant communis DD. cum Navarro in *Enchir. Cap. 22. num. 70.* Sanchez *Lib. 2. Disp. 22. Palao Disp. 3. De Matrim. punct. 7. §. 2.* Perez *De Matrim. Disp. 39. Sect. 5.* qui duo posteriores autores citant, præter alios à Sanchez nominatos, pro nobis Riccium, Reginaldum, Laymannum, Barbotam, Hurtadum, Coninck, Rebelum, loquentes in specie de nostro casu, quo scilicet Matrimonium fuit nullum, ob defectum consensu, sicut & generaliter, quando ex quocunque capite fuit invalidus ille contractus, id ipsum sentiunt tum hæc nominati, tum apud eosdem Navarr. Franc. Leo, Ledesma, alii. Ratio præter auctoritatem S. Pii V. & ea, quæ in simili adferam *num. 454.* est hæc, quia scilicet Conc. Trid. *Sess. 24. Cap. 1. De Reform. Matrim.* exigens præsentiam Parochi, satis in

proccinio offendit, illa sola Matrimonia clandestina à se irritari, quæ & erant antiquo jure prohibita, & dant occasionem deferendi legitimam uxorem, atqui lex antiqua nunquam prohibuit illa, quæ coram Parocho facta consolidantur privatim, ob defectum occultum, neque hæc dant occasionem deferendi priorem uxorem, quandoquidem simulator æquè tenetur in foro externo, atque si ab initio consensisset serio, nam ne quidem juranti credendum est in foro externo adversus ea, quæ antè asseveravit. *Text. Cap. Per tuas. De probat.* & hic alleganti suam fictionem non habetur ulla fides, nisi clarissimis indiciis demonstret, se simulatè egisse. P. Laymannus *De Matrimon. Part. 2. cap. 6.*

- 417 Licet ergo P. Comitulus *Lib. 2. Respons. Moral. quest. 120.* & apud Perez *loc. cit. Sect. 4. Pontius Lib. 5. cap. 6.* fortiter, multumque probabiliter, post Gutierrez, & alios, teneant, essentialiter hinc quoque requiri præsentiam Parochi, Testiumque, id tamen merito negamus. Quid ergo pronuntiandum de hoc

Casu ferè Authentico?

- 418 **L**ollia primaria femina cum viro primario nubit, animo à connubio dissentiens, multos Annos in Matrimonio manent. Tanti stigmati conscia crimen, cum de peccatis confitetur, aperit, ego consultus literas dedi ad P. Stephanum Tuccium Romanæ Pœnitentiariæ Rectorem, qui consuluit Clementem VIII. à quo hoc tulit responsum, atque ad me Venetias misit: Pontifex respondit, esse necessarium consensum utriusque coram Testibus, & Parocho, admonito priore marito de Matrimonii nullitate, sed ad vitandum scandalum dispensat, ut inter se secretò contrahant, renovato consensu, cum legitimitate prolis.

- 419 Voco hunc Casum ferè Authenticum, quia vix potest prudenter negari fides P. Paulo Comitolo *loc. cit.* ita scribenti de illo, de se, deque P. Tuccio. Et certè oraculum tanti Pontificis foret apud me præ omnibus rationibus, atque autoritatibus Doctorum, nisi B. Pius V. teste Navarro *cit. n. 70.* prorsus contrarium declarasset. Quare dicendum est, Clementem VIII. respondisse non ex cathedra, sed ut privatam Doctorem, certè deest illi Responso Clementis publicatio, ergo nos non ligat strictius, quam autoritas ejusdem merè privata. Palau *cit. §. 3. n. 5.* Et infra *n. 454.* referam ejusdem Pontificis Declarationem, non consistentem cum hac.

- 420 Ex his petenda est ratio, cur Confessarium Laurentiæ appellaverim *n. 408.* æquo rigidiorum, poterat enim, ut rectè resoluit Diana, sequi minus probabilem opinionem Comitoli,

Pontii, & aliorum supra *n. 417.* indicatorum, quòd scilicet consensus, quem postea præbuit Laurentia per copulam carnalem, non suffecerit ad revalidationem Matrimonii, utpote sine præsentia Parochi, & Testium præbitis, imò quia Confessarius tenetur sequi sententiam penitentis probabilem, ut tradidimus in *Alphabeto Confessariorum Cas. IV.* graviter deliquit in suo responso, cum præsertim non videatur Laurentia aut voluisse, aut sine ingentissimis malis potuisse redire ad priorem maritum.

Fuit tamen excusatus coram Deo, si forte nihil scivit de sententia Comitoli, habens in memoria solam opinionem Navarii: cujus excusationis necessitatem ut effugiat Confessarius, meminerit moniti, à me alibi traditi ex P. Lessio, videlicet plurimum expedire, aut etiam necessarium esse ad perfectè fungendum officio Confessarii, ut hic noverit, utrum propositio contraria illi, qua ipse est imbutus, reputetur pro probabili, necne. Porro modos renovandi consensum, vel impetrandi propono in *Quinario Tract. 5. cap. 37. n. 134.*

Deducitur præterea ex dictis hætenus resolutio sequentium casuum breviter indicata.

Primus est, qui refertur *Cap. Tua nos. De sponsal. ubi quidam finxit, se esse, & vocari Joannem, tantum ut posset potiri copulâ alicujus mulieris, quæ volebat ei carnaliter commisceri, nisi eam sibi desponsaret, quam etiam sic desponsavit. Respondit enim Pontifex, ex tali factò conjugium non posse judicari, cum defuerit consensus, sine quo cætera nequeant sedus perficere conjugale.*

Secundus est cujusdam N. qui per P. suum procuratorem contraxit sicte cum aliqua, & dein de aliam duxit, consummavitque Matrimonium. Etenim Navarr. *Lib. 4. De sponsal. conf. 2.* rectè respondit, Matrimonium secundum valuisse in foro quidem interno, at in externo non habitum iri pro valido, sed primum, eò quòd suam fictionem probare nequeat. Quare ad effugiendas pœnas decretas in contrahentes cum duabus uxoribus, accedendos ipsi fuisse Illustrissimos Inquisitores Urbis Romanæ, quibus si candidè confiteretur delictum, clementer castigatum iri ab illis, cum ejus flagitium nondum esset deductum ad forum civile.

Tertius est, quem refert Diana *Part. 3. Tract. 4. Res. 292.* de quodam, qui primum post decem menses à sicte inito Matrimonio consensit verè, at nesciâ, neque de novo consentiente uxore. Respondit enim, nec novum illum consensum uxoris, nec præsentiam Parochi fuisse necessariam. Ego respondi, fuisse tentandam impetrationem illius consensûs, si sine gravi incommodo haberi poterat, vel confitendo suam fictionem, vel saltem dicendo: *Nonne me ita amas, ut, si nondum mea uxor esses, jam fieri velles?* Videlicet in *nostra Theolog. Jurid. Moral. cit. Cap. 37. n. 134.*

Quartus

- 421 Quartus illius Confessarii, qui putatio marito mulieris, quæ ei sicte nupserat, dixit (permittente ipsâ) fallid: *Matrimonium inter te, & tuam uxorem, sicut habentis nullum, quia tua uxor erat initio Matrimonii ligata voto* (loquebatur hinc contra mentem Confessarii) *simpli- ei castitatis Matrimonium dirimentis, nunc autem obtrinit dispensationem, ergo valebit Matrimonium, si renovetur ab utroque.*

- 426 Ideo autem finxit illud votum, quia si scivisset maritus, uxorem sicte contraxisse, forsitan tradidisset illam pessimè. Respondit P. Comitulus *Lib. 1. Respons. Moral. quest. 121.* rectè, in primis Confessarium fallid supposuisse, quòd votum simplex Castitatis in sæculo dirimat Matrimonium. 2. Valuisse illud Matrimonium, postquam maritus, audito Confessario, & fide habitâ ejus verbis, renovavit consensum pristinum, eò quòd error, quem ingerebat falsa narratio Confessarii, non fuerit causa renovationis, renovavit enim propter plures proles, quas susceperat ex illo Bertha, & quia divortium excitasset discordias magnas inter nobilissimas familias, & denique, cum id, quod pro Impedimento obtendebatur, esset occultissimum, ejus allegatio non induxisset judicem ad dirimendum contractum solenniter initum.

Locum Casûs quinti, huc apprimè faciendis, obtrinebit sequens

Casus Intactus.

- 427 Linus mentitus non semel nomen, cognomen, patriam aliam à sua, ducit solenniter Liviam, sed sublato clam hujus peculio statim tertio à nuptiis die valedicit Livie his verbis. Pro certo habe, me jam esse ultimò visum à te, nec amplius à te videndum. Quatuor hebdomadis post discessum incidit alibi in eum civis Livie, & ita commode, ut impediveris alias nuptias, quas Linus jam jam parabat cum alia. Quin fama fert, eundem Linum jam bis, tervè inisse solenniter Matrimonium cum aliis, quas etiam nequissimè paulo post illum contractum deseruerit. Jam fluxere Anni undecim, ex quò ita turpiter imposuit Livie, vivatne adhuc, an jam vixerit, rescire nequit ipsa: petit tamen nubere alteri, tum quia est verò simile, Linum non esse amplius superstitem, tum vel maxime ideo, quòd tot fraudes Lini, ac circumstantia nuptiarum cum Livia, discessusque ab ea suppeditent magnam præsumptionem, quòd planè non nisi sicte contraxerit cum ipsa, ut videlicet haberet accessum ad ejus peculium, idque harpagaret. Quæritur igitur, an spes sit, fore, ut Reverendissimus D. Vicarius Generalis, intellectis hi-

scè rationibus, permissurus sit transitum ad secunda vota?

Est hoc compendium literarum ad me ea super quæstione die 9. Jan. Anno 1662. ab uno, è nostris Dioecesanis Parochis, Theologiæ, Canonumque perquam perito, & in cura Pastoralis valde strenuo ad me exaratarum.

Respondi ego, vix videri quidquam impeatratum iri, sicut re ipsâ nihil obtentum fuit. Nam ad credulitatem de obitu Lini quòd attinet, non suppetit ullo modo ea certitudo moralis de illo obitu, quam exigi pro transitu ad secundas nuptias, demonstravi in *Tract. præced. Cas. XIV.* & quam postea requisivit Clemens X. in *Instrukione positâ in fine hujus Tractatus.*

Quod spectat verò ad fictionem, est tam vehementem, & juridica præsumptio, eam abfuisse ab illo actu solenni, ut debeat id Matrimonium haberi indubitanter pro sincère celebrato, etenim contra contractum solennem, secundum formam juris initum nullæ valent præsumptiones, quantumvis sint multæ, & magnæ, inquit Lessius, in Casu matrimoniali, etiam allegatæ simulationis, quem ex hoc autore non extra propositum descripsi in *cit. Tract. præced. Cas. XVII. num. 344.* certè præsumitur talis animus, qualia sunt verba. Rom. *Consl. 96. num. 4.* & standum est pro sinceritate illius actûs, donec indicis clarissimis probetur fictio. Laymannus *Lib. 5. cit. Tract. 10. Part. 2. cap. 6. num. 3.* Atqui indicia (si tamen indicia dici merentur) fictionis, quæ proponuntur, non sunt utique clarissima. Facit huc textus *cap. Per tuas* descriptus supra *n. 416.*

Adde, quòd, si ille Linus post desertam Liviam contraxisset cum alia, nullus judex politicus, aut Ecclesiasticus fuisset illi alleganti præteritam simulationem habiturus fidem, sed supplicio capitis, aut alio gravissimo lisset. remeritatem in contrahendo secundo Matrimonio. Accedebat, quòd Linus probabilissimè (negasset enim ipsa, si verum non esset) copulam habuerit cum Livia, unde rursus suppetit argumentum ad probandam sinceritatem in contrahendo, nam jura præsumunt factum affectu maritali.

Objicies: *De homine malo semper malum præsumitur, saltem in eodem genere mali.* Farinac. in *pract. crimin. Part. 3. quest. 81. num. 37.* & DD. in *cap. Semel malus. De Reg. jur. in 6.* atqui Linus egit perfidè, seu sicte cum duabus, aut tribus aliis, ergo est præsumptio, quòd etiam cum Livia egerit merum simulatorem, & sycophantam.

Resp. Non fuit probatum juridicè, quòd re ipsa contraxerit seu sicte, seu verè cum ulla alia: etenim nullus testis idoneus habebatur, qui deponeret, illum aut tentasse, aut re ipsâ contraxisse alia matrimonia. Nam civis Livie erat solùm testis (is que non juratus) de auditu,

P p 4

tu, & quidem non contracti, sed solum attentati alterius connubii, sola autem fama testatur de initis aliis duobus. Sed in primis nec legitime probabatur ea fama, nec fuisset sufficiens ad probandum tantum scelus, licet de ea legitime constitisset, sola enim fama nunquam plene probat.

434 Confirmo dicta resolutione, quam Lessius in *Auctario*, Verbo *Matrimonium cas. 4.* dedit ad sequentem

Casus quintuplicis dubii.

Cajus negat, se verè consensisse in Matrimonio cum Agnete, seque affectu maritali cum ea consummasse. Quare relicta Agnete, ducit Bertham, Agnes verò ducit Titium. Quæritur 1. An Agnes possit petere, & reddere debitum Titio? 2. An Cajus possit petere, & reddere debitum Bertha? 3. An Cajus, si verè, & à parte rei sibi conscius sit, se fictè cum Agnete contraxisse, possit manere cum Bertha? 4. An Cajus teneatur redire ad Agnetem, si illa, dimisso Titio, eum repetat? Et 5. An aliquid Cajus debeat Titio, si ei aliquid damni ex contractu cum Agnete obvenit?

435 Respondet P. Lessius ad 1. non videri dubitandum, quin hoc Matrimonium Cajus cum Agnete sit censendum omnino validum in utroque foro, neque posse cadere in illud ullam dispensationem, qua separentur vinculo, cum sit consummatum, neque Agnetem merito dubitare posse, quin verè consenserit, & affectu maritali consummarit, etiam si publicè duxerit Bertham.

Ad 2. Non posse reddere debitum Berthæ, cum moraliter certum sit, prius Matrimonium esse validum.

436 Ad 3. Si tamen sciret, se fictè contraxisse, & non ratificasse per copulam prius Matrimonium, posse tutà conscientiam remanere cum Bertha, Agnetem verò debere nihilominus discedere à Titio, eò quòd moraliter sit certum de valore prioris conjugii, proinde Titium debere consequenter recedere ab Agnete, si intelligat, eam fuisse nuptam Cajo, nihil alleganti, quam fictionem.

437 Ad 4. Cajum teneri redire ad Agnetem, si hæc illum repetat, aut certè debere refarcire ipsi damna, quæ fortè adiit ratione præteritæ fictionis.

438 Ad 5. At verò eundem Cajum non esse titulo justitiæ obstrictum Titio, cum neque vi, neque fraude, aut consilio, induxerit ad accipiendam Agnetem.

Ita ferè Oraculum Belgicum, cui adæquatè subscribo, si ponamus, Cajum non fuisse certum, quòd affectu fornicario cognoverit Agne-

tem, si enim est certus tum de sua fictione in principio: tum de isto affectu nequaquam maritali, sed solum fornicario, consequenter est certus de nullitate contractus primi, certus de valore secundi, & idcirco non deberet, nec posset admittere Agnetem ad consortium maritali.

At *Judex Ecclesiasticus*, compertà hac diremptione, urget illum censuris, ut redeat ad Agnetem? Responder S. Thomas in *Supplem. quæst. 45. a. 4. ad 3.* Debet potius excommunicationem sustinere, quam ad primam uxorem accedat, vel debet in alias regiones externas fugere. Vide etiam Laym. *cit. cap. 6. num. 3.*

Quæres autem, quibus rationibus, argumentis, iudiciis &c. probari queat, aliquem solum fictè consensisse?

Resp. à P. Thoma Sanchez *De Matrim. Lib. 2. Disp. 45.* referri, & simul approbari sequentia.

I. Sola assertio viri affirmantis, se solum fictè consensisse, etsi juramento firmata, per se non sufficit ad credendum ipsi. Sanchez cum aliis, *num. 3.* jamque probavimus supra *num. 430.*

II. Ea certitudo requiritur, & satis est, ut possit credere mulier, & aliud inire Matrimonium, quæ virum prudentem certum moraliter redderet de ficto consensu. Idem *num. 4.* post Navarrum, Silvest. alios.

III. Unde inferit *num. 6.* esse sufficientem conjecturam, si vir statim, ut protulit formam matrimonialem, asserat, se non seriò protulisse, & vel maximè, si post hanc assertionem ita propè factam mox ineat aliud Matrimonium, ut subdit *num. 7.* post Navarr. *cap. 22. Euchir. num. 76.* Rosellam, & alios: aut si vir sit longè disparis conditionis, ut prudentis judicio vix credi possit, eum illam duxisse, tunc enim creditur ipsi asserenti fictionem. Sanch. *n. 8.* aut si post intervallum temporis similiter asserat, se simulasse, idque jurejurando, & sit vitæ honestæ vitæ, atque vel aliam ducat, vel Ordinem Religiosum, aut Subdiaconatum suscipiat. Sanchez *num. 9.* post Navarr. *loc. cit.* & alios, aut si mulier bonæ famæ neget, se præstitisse verum consensum, verisimilibus conjecturis metum patris comprobans. Sanchez *num. 10.* post Dom. Sotum, aut si uterque fateatur, se fictè consensisse. Sanch. *num. 15.* post Palud.

Hæc omnia, etsi non nego esse probabilia propter autoritatem, non tamen admittuntur vel à Lessio negante, dandum esse locum præsumptionibus, quantumvis multis, & magnis advertitùs valorem solennis contractus. Suprà *num. 430.* vel à Laym. *loc. cit.* requirente clarissima indicia.

Quia verò neque Sanch. neque alii conjecturis, aut iudiciis fictionis huc facientibus annumerant suspicionem de uno, alteròve Matrimonio prius, aut postea fictè inito, eam ob-

rem

rem Casum *num. 427.* allatum meritò nuncupavi *Inactum.*

445 His pro complemento adde breviter hæc duo. I. Licet ponamus, certitudinem moralem de simulatione haberi ex factis relatis à Sanchez non tamen ideo fas est propria autoritate dissolvere primum Matrimonium, & transire ad alterum, etenim periculum manifestum publici scandali id verat. Sanchez *loc. cit. num. 13.*

446 II. Quando sponsus, e. g. ante ipsum contractum matrimonialem protestatus est, nolle se per quæcunque verba à se dicenda contrahere, potestque duobus Testibus probari hæc protestatio, tum est credendum sponso postea asserenti, se simulatè egisse in ipso contractu matrimoniali. Joan. Andreas, & alii apud Sanch. *num. 17.* repugnantem *num. 19.* Ratio est, quia tunc habetur moralis certitudo de fictione.

Quin addo III. ob affinitatem materiæ resolutionem, quam hifce lectis dedit sedulus quidam Parochus sui Capituli Ruralis Camerarius ad hunc

Casus duplicis quasi fictionis.

Cum videlicet Bertha ligata Matrimonio, quod censebat esse legitimum, nihilominus nupsit alteri. At postmodum intellexit eandem suum primum maritum fuisse obligatum alteri legitime conjugi, tunc cum copulabatur; hanc autem interea esse mortuam. Scis sit abatur ergo ex illo Parocho, quid sibi faciendum esset, cum nequiret sine maximo incommodo dissolvere hoc secundum Matrimonium, & efficitim amaretur à suo putatitio marito, & tamen unus, alterve Confessarius imperaret divortium.

Respondit is, sufficere, dummodo ratificationem impetraret, vel ratificaret ipsa eo modo, quem indicavi superius *num. 514.* & seq. quia non poterat aliter sine suo magno probro.

Sed ecce Casum priori consimilem, & similiter scripto propositum. Cum videlicet Cajo soluta omni lege Matrimonii nupsit Gandolfo ignorans, hunc esse jam devinctum alteri legitime uxori, permanente autem hac ignorantia, nihilominus pertasa Matrimonii putatitii profugit ab hoc, & nuptias celebravit cum Titio viduo similiter ignorante superstitem esse Gandolfum. At paulò post cognoscit Cajo, & Gandolfum habuisse tunc, cum celebrarent in facie Ecclesie nuptias, aliam uxorem: & hanc interea certò certissimò extinctam. Quid agendum fuit Cajo, qua & nequiret sine probro, gravique pena recedere à Titio, & ab hoc ipso Titio efficitim amaretur?

Quidam itidem Parochus, lectis iis, quæ in hoc *XI. cap.* seu Casu partim insertivè, par-

tim relativè dixi, respondit denique Cajo, illam satisfacturam suæ conscientiæ, si occasione quaesita, vel ultro data diceret suo Titio, *Nunquid ita me amas, ut non modo nunquam me deserere velis, sed etiam ducturus esses, si me nòsses, ut nòssi, & alia uxore careres?* Quæsit postmodum ex me ille D. Camerarius, quid censerem de hoc suo responso? Respondi & illud mihi probari, & operæ pretium futurum, si persuadeat nonnullis è suis Capitularibus, ut loco otii vitia foventis legant, perlegant, tam varios practicos eventus, quos propono in hoc & superioribus Tractatibus.

MATRIMONII CONDITIONATI RATIO.

CASUS XII.

Planè Novæ Quæstionis.

SUMMARIUM.

Casus Matrimonii conditionati non bene resolutus. 447.

Conditio proprie quid sit? 449.

Nullum Matrimonium est proprie conditionatum. 451.

Copula secuta Matrimonium non est signum recessus à conditione precedente illud. 452.

An Parochus teneatur interesse purificationi conditionis de futuro, sub qua fuit coram ipso celebratum Matrimonium? 453.

An conditio non purificata suspendat, aut potius irritet Matrimonium? 457.

Quatenus conditio turpis, aut impossibilis adjecta Matrimonio habeatur pro non adjecta? 462. & seq.

Sitne turpis hæc conditio testamentaria? Lego filie meæ mille aureos, si nupsit, ducentos, si non nupsit? 469.

Et illa: Lego meo filio quinque millia, si manserit in sæculo, bis mille duntaxat, si fuerit ingressus Religionem? 470.

Assistens contractui matrimoniali ne permittat adjecti ei conditionem. 473.

Macrobius dicit Marcellæ: Si sis virgo, te ducam uxorem, si verò non sis virgo, Matrimonium nostrum nullum esto. Post verò contractum, & consummatum Matrimonium undecunque deprehendit Macrobius, Marcellam non fuisse virginem. Quæritur nunc, utrum iste error qualitatis per modum conditionis appositus sit Impedimentum dirimens? Fuit mihi hæc de re acris disputatio cum uno, ex R. V. nuper discipulo, nunc sacerdote, qui fassus est esse Impedimentum tantum dirimens Matrimonii Rati, non autem Consummati, opinans, esse Impedi-

predicamenta dirimentia Rati, non autem Consummati Matrimonii. Rogo itaque Reverentiam Vestram, dignetur mihi prescribere sumum de hac distinctione animi sexsum &c.

448 His pluribusque aliis verbis fuit ad me 15. Octobris. Anno 1662. à quodam Parochiali Cooperatore exarata hæc controversia, cujus occasione exhibebo hic, aut remissive indicabo, quæ de conditionibus Matrimonio adjectis verosimilius tradunt DD.

Suppon. autem ex alibi dictis breviter seqq.
449 I. Nomine *Conditionis* hic intelligitur circumstantia, seu qualitas, aut accidens, quibus contractus, seu dispositio suspenditur, donec aliud in futurum eveniat. Suprà numero 145. Suspenditur, inquam, vel quoad suum esse, ut sit in contractu sub conditione de futuro, vel quoad usum, ut sit in contractu sub conditione de presenti, aut præterito. Licet enim Matrimonium sub hujusmodi conditione initum revera perfectum jam sit, si tunc adsit, aut adfuerit conditio, sub qua est initum, non tamen ante permixtus ejus usus, donec aliquid in futurum eveniat, donec, inquam, cognoscatur adesse, seu adfuisse illa conditio: Illud enim verbum *eveniat*, quo in descriptione Conditionis utitur P. Ferdinand. Rebellus *cit. num. 145.* à nobis relatus, debet respectu conditionum de presenti, aut præterito sic intelligi, alioqui definitio non reciprocaretur cum suo definito. Quæ sint autem conditiones de presenti, præterito, aut futuro, explicavi suprà num. 146. sicuti & quæ turpes, repugnanteseve bonis moribus aut impossibiles.

450 II. Licet multi Theologi dicant, has, aut illas conditiones de futuro adjici Matrimonio, hæc tamen locutio est impropria, propria autem, qua dicuntur adjici ipsi consensui in Matrimonio. Rationem attuli *Parte I. hujus Alphab. seu Tract. præced. Cas. V. num. 137.* cum Sanchez *Lib. 5. Disp. 1. num. 5.* addens tamen, me etiam communiter usurum illâ impropria phrasi.

451 III. Ibidem *num. 138.* probavi, licet juræ non verent, ne adjiciantur Matrimonio conditiones de futuro honestæ, attamen ejusmodi adjunctionem non esse à Parocho permittendam, nisi ob valde gravem, & specialem causam. Certè illa adjectio est inusitatissima, eamque ob rem ero brevis in dissertatione de hac materia, quia sector Præctica, quibus dirigendis inserviet memoria Casus cujusdam.

452 Cosmi, qui, ut retuli in *Tract. præcedente Cas. V. num. 140.* post multiplex commercium carnale habitum cum Anna, quam duxerat sub conditione, si esset legitima, deprehendit, esse illegitimam, ob cujus conditionis defectum Fagnanus, ut ibidem retuli, merito judicavit, id conjugium fuisse ab initio nullum, fuisse quoque nullum, etiam post consummationem, uti subdit *num. 22.* eò quod non censetur quis

per hunc actum recedere à conditione de præterito, vel de presenti, sed solum de futuro, siquidem conditio de præterito non est proprie conditio, ideoque actus non manet in suspensio, additque hic Doctor, hæc resolutionem esse omnium, omnium, inquam, supposito, ut supponitur in specie facti, quod Cosmus ante ipsam consummationem ignoraverit adhuc illud vitium natalium, si enim ejus notitiam fuisset nactus post ipsum quidem contractum in facie Ecclesiæ celebratum, at verò antequam fierent una caro per consummationem, tum sicut generalis doctrina fert, eum, qui sponsalia contrahit sub conditione de præterito, aut presenti, recedere tunc ab hac, quando intellecto, eam non adesse, vel actu cognoscit carnaliter sponfam, ut vult P. Sanchez *Lib. 7. De Matrim. Disp. 26. num. 12.* vel parat se ad cognoscendam, ut mavult, & rectius quidem P. Martin. Perez *De Matr. Disp. 12. sect. 4. n. 13.* ita forte nonnemo censebit, Cosmum fuisse censendum recessisse à conditione de legitimitate, si illegitimitatem comperit ante consummationem, quod ego quidem arbitror esse probabile, non tamen inde sequitur, fuisse Matrimonium revera confectum, nisi huc transferamus, sicut omnino transferri potest, sententiam, quam suprà *Cas. XI. num. 415.* secuti sumus, quod scilicet, generatum loquendo, quando contractus matrimonialis celebratus coram Parocho, & Testibus, fuit ex quocunque capite invalidus, revalidari queat absque præsentia Parochi, dummodo Impedimentum sit sublatum, quia tamen hæc opinio, quam paulò post applicabimus Matrimonio inito sub conditione, etiam de præterito, non est certa, idcirco suppeditat nobis præsens Casus, quem Cosmus minime expectabat, novam causam negandi, esse à Parocho copulandos, qui non nisi sub conditione contrahere volunt, quia tamen nihilominus fieri potest, ut sponsi vel coram Parocho, vel seorsim exprimant hanc, aut illam conditionem, sub qua intendunt contrahere, ideo

Quæritur I. *Virum, quando contractui matrimoniali apponitur aliqua de futuro conditio honesta coram Parocho, & Testibus, e. g. ista: Accipio te ex nunc in uxorem, si pater tuus procul distans consenserit post reditum. Quæritur, inquam, virum, quando impletur, seu implebitur illa conditio, oporteat elicere novum consensum, & quidem coram Parocho, & Testibus?*

454 Respondeo cum communiore Canonistarum contra communiorem Theologorum apud, & cum Sanchez *Lib. 5. Disp. 8. quest. 1. negativè.* Ratio potissima est, quia ita declararunt authentice B. pius V. & Clemens VIII. teste locupletissimo Prospero Fagnano in *Cap. Super eo, De condit. appof.* ubi ad longum refert illas Declarationes, ac testatur *num. 3.* ita servari in Curia Romana, in qua est veratissimus, ut proinde merito sequantur hæc sententiam post

post Sanchez è recentioribus Theologis Lugo *De pœnit. Disp. 13. sect. 5.* Casp. Hurtad. *Disp. 7. diff. 3.* Perez *fulè Disp. 16. sect. 13.* Dicaltillo *Disp. 5. dub. 6. num. 69.* Et verò non exigi tunc præsentiam Parochi, deduces ex ratione, qua *Cas. præced. num. 415.* ostendi, Parochum non necessario interesse revalidationi ficti Matrimonii. Consensum quoque novum haud esse necessarium, probatur recepto Axiomate, quod consensus conditionatus, positâ conditione, transeat in absolutum. *L. Posterior. 1. ff. Qui prior in pign. &c. hab. L. Hac venditio. ff. De contr. emp. ibi:* Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio. Ergo cum dicis: *Te jam accipio in uxorem, si pater consenserit,* est perinde, ac si dicas. *Jam revera habeo consensum, ac voluntatem habendi te in uxorem, at nolo, ut effectus hujus consensûs existat, priusquam tuus pater annuerit; volo autem jam, & omnino consentio, ut, quamprimum ipse consenserit, sis absolute mea uxor.*

456 Addit Sanchez *loc. cit. num. 24.* contra Coninck, Bonacin. *quest. 2. punct. 10. n. 22.* Hurtadum *cit. Disp. 7. diff. 8.* Perez *loc. cit. sect. 14.* non esse necesse, ut, quando illa conditio impletur, adsit Parochus, & Testes, aut his significetur; qua de re fusissimè P. Dicaltillo, *loc. citat. 100. dub. 10.* inclinans in sententiam Sanchezianam. Id ipsum negabit P. Sanchez de Matrimonio inito sub conditione de presenti, aut præterito, negabit, inquam, esse necesse, ut, quando cognoscitur adesse, moneatur Parochus, & Testes.

457 Quæritur II. *An, quando honesta conditio, sub qua est contractum Matrimonium, non purificatur, divimat, seu suspendat Matrimonium duntaxat Ratum, an etiam Consummatum?*

Hanc quæstionem appellavi suprà *planè novam.* Omnes enim, quos legi, docent ex *Leg. Ita stipularis. ff. De verb. oblig. absolute,* & sine ulla distinctione inter Ratum, & Consummatum, non impleri contractum matrimoniale, sed permanere suspensum, donec impleatur conditio apposta consensui in Matrimonio, & ita dicendum est re ipsâ. Ideoque si Macrobius noster permansit constanter in voluntate non habendi Marcellam pro uxore, si deprehenderetur non esse virgo, sanè licet ante illam deprehensionem decies fuisset commixtus carnaliter cum ea, nullum seu Ratum, seu Consummatum extitisset Matrimonium, sed post illas tot copulas potuisset repudiare Marcellam,posito,quod post eas cognovisset, certò fuisse ab alio corruptam. In dubio autem præsumendum est, illum, qui ante adventum conditionis cognoscit carnaliter sponfam, accedere affectu maritali, & non fornicario, adeoque recedere à conditione, seu vel le, eam haberi pro non apposta, eò quod debeat de illa potius bonum, quam malum præsumi. *Leg. Meritò. ff. Pro socio.* & consequenter cognoscere sponfam affectu conjugali potius,

quàm furtivo. Et hoc sensu posset utcunque sustineri illa locutio, quod scilicet defectus conditionis diremerit Matrimonium Ratum, quia nunquam extitit Ratum, non tamen diremerit, sed potius suspenderit Consummatum.

Hic autem ipse casus confirmat doctrinam 459 suprà repetitam de non permittendo, ut Matrimonium ineat sub conditione, præsertim de futuro.

Foret quidem conforme doctrinæ P. Hurta- 460 di, & aliorum suprà *num. 456.* requirementum informationem Parochi, & Testium, de adventu, & impletionem conditionis facta, si sponsi ante consummationem Matrimonii aperirent iis, se nolle præstolari impletionem conditionis. P. Sanch. tamen relatus ibidem negabit consequenter necessitatem hujus informationis.

Porro occasione illius specialis conditionis: 461 *Si es virgo,* quam exprimit noster Casus, observo, rectè à Sanch. *cit. Lib. 5. Disp. 16.* doceri, illam conditionem: *Si te reperero virginem,* posse duplici modo intelligi. Primò: *si post diligentem inquisitionem, aut factam à matronis inspectionem cognovero, te esse virginem.* Secundò: *si in primo tecum concubitu deprehendero, te virginem esse.* Primo sensu licita est ea conditio, & proinde virginitatis defectus impedit valorem Matrimonii. Altero modo est turpis, quandoquidem allicit sponfam ad faciendam potestatem sui corporis, priusquam sit verum Matrimonium, ergo habetur pro non adjecta, ob rationem mox adferendam.

Quæritur enim III. *Virum conditio turpis, 462 aut impossibilis adjecta contractui matrimoniali habeatur pro non adjecta, id est, perinde valeat contractus, ac si non esset apposta, esto re ipsâ non mandetur executioni?*

Resp. Hanc quæstionem definiri à Gregor. IX. in *cap. fin. De condit. appof.* hitce verbis: *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri: Contraham tecum, si generationem prolis evires, vel: Donec inveniam aliam honore, vel facultatibus ditiozem, aut si pro quæstu adulterandam tradas: matrimonialis contractus, quantumcunque favorabilis, caret effectu, licet alie conditiones apposte in Matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Hactenus Pontifex.

Dicuntur illæ priores conditiones tres esse. 463 contra substantiam Matrimonii, quia repugnant ejus naturæ, & fini, etenim proles generatio, & educatio, perpetuitas conjugii, & fides conjugalis possunt spectari dupliciter. 1. Quoad obligationem. 2. Quoad actum. Sumpta quoad obligationem vel constituunt ipsum Matrimonium, vel sunt proprietates inseparabiles, ut proinde sit impossibile, subistere Matrimonium sine obligatione radicali horum trium bonorum, consequenter, qui dicit:

cit: *Duco te, si dederis te pro quaestu adulterandam*, revera non contrahit, quia vult, uxorem non esse obligatam servare fidem conjugalem. At verò illa eadem tria bona sunt utique quoad actum *secundum* separabilia, nimisque saepe separantur à Matrimonio, nec obsunt ejus valori, sicuti nec obest, si in eas Matrimonium cum expressa intentione adulterandi, aliàve ducendi, vivente primà, secus, si hanc tuam pessimam intentionem deducas in pactum.

464 Itaque, si quis serio adjiciat consensui matrimoniali unam ex illis tribus prioribus conditionibus, non subsistit connubium, licet connumeretur post purificatam inquinatissimam illam conditionem. At verò si apponatur alia turpis conditio de futuro, censetur, illà etiam non impletà, perfici Matrimonium, quia jura in dubio praesumunt, fuisse adjectam non serio, sed joco; si tamen omnino constaret, fuisse appositam serio, tunc non subsisteret Matrimonium, nisi post impletionem earundem, nec enim potest Ecclesia efficere, ut ullum Matrimonium subsistat sine vero assensu, seu consensu. Perez Disp. 16. sect. 3. num. 11. ex communi, qualis quidem non adest, quando non elicitur, nisi cum & sub conditione qualitatis à parte rei non existentis.

Sed & Fagnanus in cap. Si conditiones. num. 4. De condit. appof. observat, quando una pars, alterà vel tacente, vel contradicente, apponit conditionem contrariam substantiæ, valere Matrimonium, sublecutà copulà, ed quòd praesumatur, quòd illa prior pars voluerit exercere copulam legitimam, non autem fornicariam, ideòque recessisse ab illa turpi conditione. An verò censenda sit esse aut Matrimonio, aut honestati repugnans conditio, quam nonnulli elocantes suas filias quandoque adjiciunt, cum dicunt; *Colloco tibi meam filiam in Matrimonium, & simul hoc praedium, hanc arcem tranferibo eà conditione, ut ad me, meosque filios redeant, si ex conjugio vestro nascatur masculus*, viderint, qui tribunalibus praesident. Certè tamen non videtur esse turpis, attamen adicienda non est sine causà gravissima, propter metum ingentium discordiarum, quæ facillimè inter illustres familias emergere possunt, occasione hujus adjectionis.

465 Quod dixi de appositione turpium, dic & de impossibili, cum hoc tamen discrimine, quòd conditiones, quæ sciuntur esse impossibiles, non consueverint apponi serio, sed joco, & quidem tali joco, quo ostenditur animus alienus à contractu. Qui animus alienus, si verè adfuit, impedit contractum, quia Matrimonium solo contrahentium consensu perficitur, Cap. Cum loco. De spons. in dubio tamen praesumit jus, non fuisse illo joco indicatum, animum alienum, sed serio consensui superadditum per facetiam, ac proinde nil obstat, ut sic, valori Matrimonii. Utrum verò hæc de ipsomet Matrimonio doctrina extendenda sit

ad sponsalia vestita turpi conditione, dixi supra Casu IV. num. 149. & seq.

Hic de conditionibus turpibus, & impossibilibus, repugnantibusve substantiæ Matrimonii, subjungo ex P. Perez Disp. 16. sequentia.

I. Ad conditiones repugnantes substantiæ Matrimonii reducitur conditio de procuranda sterilitate: nunquam immittendo femine in vas foemineum: procurando abortu, quia hæc omnes conditiones sunt de evitanda generatione prolis *positive*, at verò, quia conditio de nunquam reddendo, vel petendo debito conjugali repugnat solùm *negative*, generationi prolis, ideo non vitiat Matrimonium, etsi dicas: *Contraho tecum, si prius te voto Castitatis adstrinxeris, ut nunquam à me petas, neque reddas debitum*. Perez loc. cit. sect. 7. quem etiam quoad hoc ultimum punctum sequitur Dicastillo Disp. 5. num. 12. post Paludan. Vasq. Coninck, Pontium, Hurtad. alios apud ipsum. At dissentit Sanchez Lib. 5. Disp. 10. post Sorum, Henricq. alios permultos.

Equidem sententia Pereziana facillimè, & ad captum cujusque explicat, quo pacto sancta Virgo virginum, etsi voto Castitatis obstricta, & alienissima ab omni cogitatione de usu Matrimonii, potuerit nihilominus effici verissima sponsa & uxor virginis sponsi, virginis mariti. Vide dicta supra n. 397. Ego hic nihil desino.

II. Quando mas dicit foemina: *Contraho tecum, si mihi mille aureos attuleris*, non est pactio, seu conditio turpis. Perez sect. 10. post Sanchez Lib. 1. Disp. 33. nam potest hæc summa exigi nomine dotis, aut pro atatis, vel generis compensatione. Unde Cap. De illis. 3. De condit. approbatur pactum, quo quis juratus dixerat foemina: *Accipiam te in meam, si tantum mihi donaveris*.

III. Quando Testator scribit: *Lego mille aureos Titia, si nupservit; ducentos, si non nupservit*. habetur hæc conditio à Perez cit. sect. 10. num. 14. & 16. pro non turpi. At ego cum Bartolo in Leg. 2. ff. De iis, quæ poen. caus. relinq. num. 1. ac plurimis aliis, quæ Jureconsultis, quæ Theologis, censeo esse turpem, quia est expressè contra Decisionem Aurbent. De sanctiss. Episc. §. Et hoc praesenti. & revocat à sequendis consiliis Christi.

Unde propter has, aliàsque plures causas ego unis literis Viennà Austria ter rogatus meam sententiam de hoc testamento: *Instituto meum filium A. heredem decem millium ducatorum, si tamen fuerit professus vitam Religiosam, volo illum esse contentum duobus millibus*, respondi, ejusmodi testamentum non subsistere, sed revera deberi illos decies mille Ducatos, seu Zichinos filio, tamen vota solennia edat in Ordine capaci bonorum immobilium. Videri potest à curioso Lectore Rolandus à Valle Lib. 3. consil. 35 per totum pulchre tractans hoc thema cum Michaële Beja in Casibus. Part. 1. cas. 44. & in Append. Cas. 66.

IV. Con-

471 IV. Condicio illa: *Si Papa dispensaverit*, non est turpis, aut impossibilis. Perez cit. Disp. 16. sect. 2. at quo sensu, intelliges ex iis, quæ circa hanc conditionem, sponsalibus saepe adjici solitam dixi supra Casu IV. num. 160. sicuti & ibidem num. 167. explicavi sensum illius clausulæ: *Si patri placuerit*, seu: *Si pater consenserit*.

472 V. Sicuti, qui sub conditione de futuro duxit aliquam, injustè quidem, *validè* tamen ante eventum illius conditionis, contrahit indissolubiter cum altera, ita, quando duas duxit sub ejusmodi conditione, valebit Matrimonium illius, cujus conditio est prius completa. Sanch. Lib. 5. Disp. 8. Dicastillo cit. Disp. 5. dub. 8.

473 Plura de conditionibus consensui in Matrimonio ipsum adjectis non dissero, quia, sicuti jam monui supra, nec solent hac ætate adjici, nec ullo modo debent tolerare assistentes Matrimonio, nisi in casu necessitatis, ut probavi Tract. preced. num. 138. in quo eventu si exoriatur aliquod dubium, facile id resolvitur ex hæcenus dictis. Et utique dicitur talibus conjugibus, peccaturos esse mortalissimè, si copulæ conjugali vacent, priusquam ipsis confiterit, impletam esse conditionem, nisi fortè velint, ut suus consensus non pendeat ullo modo imposterum ab existentia illius. Sicuti & superius cit. Casu IV. sect. 2. num. 164. declaravi, uter conjugum teneatur operam dare, ut impleatur conditio dispensationis, sub qua est fortè inaitus ille contractus. Denique his omnibus utiliter addes ea, quæ satis rara tradit P. Haunoldus noster De justitia Tract. 6. cap. 6. controvers. 3. singulariter num. 359. & seqq.

DENUNTIATIONUM MATRIMONIALIUM RATIO.

CASUS XIII.

Militaris.

SUMMARIUM.

Casus militis volentis, si denuntiationes fiant, dimittere sponsam impregnatam à se. 474. Matrimonium dicitur quatuor modis clandestinum. 476.

474 Nestor miles juvenulam quandam post fornicationes in uxorem cupit ducere, imò & de facto cum ea sponsalia jurat; dein de accedit Parochum puellæ, coram illo Matrimonium cupiens contrahere, sed sine denuntiationibus, sibi enim ad castra redeundam citò esse asserit, vultque deserere puellam potius, quàm expectare tempus denuntiationum. Quærebatur, an Parochus posset assistere talium Matrimonio, ut consuleretur puella, quæ relinquenda est ab illo, vel in fornicationis statu cum illo permansura? Respondi, potuisse &c.

Lam potius, quàm expectare tempus denuntiationum. Quærebatur, an Parochus posset assistere talium Matrimonio, ut consuleretur puella, quæ relinquenda est ab illo, vel in fornicationis statu cum illo permansura? Respondi, potuisse &c.

Respondit omnino Marchantius, sicut testatur in Resolut. Pastoral. Tract. 8. cap. 1. num. 2. scribens, Casum illum contigisse paucis diebus, antequam scripto mandaret. Rationem ejus responsi referam inferius, at præmissis tum aliis, tum hoc

Notando, quòd scilicet Matrimonium dicitur clandestinum quadrupliciter. 1. Si fiat in scitis parentibus. 2. Si sine Parocho, & Testibus. 3. Si sine denuntiationibus. 4. Si sine benedictionibus. P. Tannerus Tom. 4. Disp. 8. quest. 3. num. 103. ex communi Theologorum, & Jurisperitorum. De primo modo clandestinitatis disserui Casu III. num. 110. ubi notavi, errare Jure-consultos nonnullos ratos Matrimonium initum, in scitis parentibus, esse irritum. De secundo modo est distinctè actum Tr. preced. Casu XVIIII. per totum, ergo restant explicandi tertius, & quartus modi. Quorum tertius, etsi potuit explicari statim post dissertationem de sponsalibus, hic tamen non incongruè pertractatur, quia & denuntiationes debent quandoque fieri post jam contractum Matrimonium, & harum omisso efficit speciem quandam accidentalem Matrimonii, scilicet clandestinum. Dividam autem enucleatam explicationem in res Sectiones, quarum Primà proponetur necessitas, & dispensatio denuntiationum; Secundà, quis, ubi, quando eas facere debeat; Tertiam obligatio manifestandi Impedimenta. Explanatio Benedictionum vindicat sibi peculiarem Casum, seu Caput, adeòque proximum,

SECTIO I.

Necessitas, & dispensatio Denuntiationum.

Præmitto resolutionibus trium sequentium Sectionum Formalia Tridentini Concilii.

SUMMARIUM.

Textus Tridentinus de denuntiationibus? 477. Consultatur latè Menochius contendens, denuntiationes esse nunc de substantia Matrimonii? 478. Referuntur duodecim causa dispensandi in denuntiationibus? 481. & seqq. An, & quatenus Parochus dispenset in iis? 492. Non peccavit Parochus, de quo est num. 474. actum? 496.

Q9

Qua

Quatenus peccet Parochus, omittens sine causa unam, aut plures? 497.

Quam poenam incurrat? 499.

Poenam conjugum omittentium denuntiationes. 500.

Qui Pralati dispensent in denuntiationibus? 503. & seqq.

Quid si sponsi spectent ad diversas Dioeceses? 505.

Quid si sponsi vixere diu in occulto concubinato, habiti tamen pro conjugibus? 506.

Appendix Apologetica pro licita omissione denuntiationum? 509.

Res consilii saepe licite praferuntur rebus praeccepti. *Ibid.* lit. f.

477 **P**raecipit sacra Synodus, ut imposterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis, in Ecclesia inter Missarum solennia, publicè denuntientur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.

Quibus denuntiationibus factis, si nulum legitimum opponatur Impedimentum, ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiae procedatur. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiosè impediri possit, si tot praeserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel saltem, Parocho, & duobus, vel tribus Testibus praesentibus, Matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut, si aliqua subsint Impedimenta, facilius detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire iudicaverit, ut praedicta denuntiationes omittantur, quod illius prudentia, & iudicio sancta Synodus relinquit.

Haecenus verba Tridentini Decreti *Sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrimonii*, ad cuius practicam elucidationem

478 **Q**uæritur I. *Quanam scienda sint de denuntiationum necessitate?*

Resp. Sequentia. I. Illæ ternæ denuntiationes nequeunt extra casus, & causas referendas *num. 480. & seqq.* omitti absque peccato gravi. *Infrà num. 497.*

At: *Earum omisso illicita officine valori Matrimonii?* Officere, docet constanter doctissimus Jacobus Menochius, tum *consil. 69. num. 70.* tum vel maximè consilio *398. num. 14.* ubi resoluit hunc

Casum inter Dianoram, & Antoninum.

479 **Q**ui omittis, absque legitima causa, denuntiationibus contraxerunt Matrimonium coram Parocho loci ruralis, in quo solebant non nisi aliquot mensibus commorari

per annum, consultus enim de valore hujus Matrimonii coram Rota Romana disceptati respondit, non subsistere, tum propter defectum denuntiationum, tum propter absentiam legitimi Parochi.

Et verò hanc secundam causam quod attinet, solidissimum est responsum hujus Jurisconsulti, ac meritò in sententia definitiva Rotæ Romanæ stabilitum, ut videre est apud eundem *cit. consil. 398. num. 54.* at verò, licet Dominicus Bonfius, ac Cephalus apud eundem Menochium *num. 1. & 19.* reprobarint illud ipsum Matrimonium, etiam inducti primâ ratione Menochii, proindeque sibi penitus persuadeant hi tres DD. denuntiationes esse de substantia Matrimonii æquæ, ac est Parochi præsentia, idque probet Bonfius eadem fundamentali ratione, qua Menochius, attamen in primis certum est, hæc Doctoribus repugnare tum omnes Theologos hujus ævi, quantum possum observare ex iis, quos habeo, tum alios communiter Canonistas, ut videre est apud Barbosam *loc. cit. num. 28.* atque Sanchez *cit. Lib. 3. Diss. 6.* quorum opinionem quia non semel secuta est Rota Romana, ut Diana testatur in ultimo fol. *Partis Decimæ*, imò & ipsa Congregatio Concilii, ut apud eundem, itidem testatur gravissimus Cardinalis Bellarminus, atque Gallemart *in cit. 1. cap. Concilii*, nec adfert Menochius, aut Bonfius argumenta, quæ non viderint, ponderarintque cum Joanne Gutierrez *Pract. Quæst. Lib. 2. quæst. 5.* & Alexandro Trentacinq. *variar. Resol. Lib. 3. Resol. 1. De Matrim.* tot juris periti, qui post Menochium scripserunt, ab eoque se distanciare professi sunt, & insuper Sanchez *cit. Diss. 6. num. 4.* sufficientissimè responderet ad ea, ideo non ausim probabilitatis prælice calculo decorare opinionem trium illorum Doctorum. Accedit, quòd & ipsemet Menochius, atque alii plures fateantur, sententias patrocinantes valori Matrimonii esse præferendas adversantibus, & Leges correctivæ juris antiqui, irritativæque debeant, quoad fieri potest, strictè intelligi, denuntiationes verò ante Tridentinum Concilium nullo modo erant de ratione Matrimonii, sicuti liquet ex *Cap. Cùm inhibitio, De clandest. Despons.* Cur dicamus, esse post Tridentinum præsertim cum hæc synodus tam disertè, expressèque demat robur nuptiis celebratis sine Parocho, ac Testibus, nihil planè, planè nihil expressè dicat de validitate, vel invaliditate contractuum sine denuntiationibus?

Hæc ideo scribo ita reflexè, quia si verè esset probabilis doctrina Menochii, persæpe dissolvi possent Matrimonia, quæ hætenus pro indubitante validis habita sunt à privatis, publicisque personis, ut quando (quod non rarò fit) est una omitta absque rationabili causa, aut quando ipsemet Parochus secutus auctoritatem nonnullorum Doctorum, referendorum *infrà num. 492. & 493.* vel Vicarius Generalis adhærens communi contra ipsummet Menochium, atque alios quosdam *infrà num. 503.* dispensarunt in una, vel altera, aut omnibus, aut denique quando eæ sunt peractæ diebus aut non festiuis, aut non continuis, ut frequentissimè usüvenit. Profectò si ejusmodi Matrimonia evadant postmodum valde infamata, perniciosaque ipsis, & aliis, reperietur facile Theologus, aut Juris peritus, qui persuadeat Episcopo dissolutionem. Quidni enim sit fas, ob tam gravem causam pronuntiare ex probabili opinione contra valorem? Confirmatur inde communis sententia, contra singularem Menochii, quòd sit planè insolitum, si non inauditum, quòd Ecclesia, vel Christus Dominus permittant tam multipliciter ob causas agi contra substantialia alicujus Sacramenti, quam eadem Ecclesia permittit agi contra præceptum de denuntiationibus, quia videlicet essentialia tantum etiam moralium, utpote imitantium naturalia, debent esse aut planè immutabilia, aut certè non facile mutabilia, igitur non est verosimile, quòd denuntiationes sint, de essentiali contractus matrimonialis. Eam ob rem meritò scribit Trentacinq. *loc. cit. n. 1.* non esse recedendum à nostra doctrina, & Gutierrez *loc. cit. num. 13.* esse cavendum ab opinione Menochii, utpote repugnante & praxi, & variis declarationibus, ut addit Trentacinq. & ipsimet Concilio Tridentino, longè aliter loquenti de necessitate Parochi ac Testium, quàm de denuntiationum, ut notat Gutierrez, tamen uterque meritò tradat, tale Matrimonium esse propriè clandestinum, juxta *Cap. Cùm inhibitio, De clandest. Despons.* quamvis non quoad omnes effectus, esto quoad poenas clandestinitatis, qua de re vide etiam Henricum Wagnereck nostrum *in cap. Tamen si, De clandest. despons.*

His omnibus de hoc argumento lectis, & expensis, resolvit Curia Episcopalis N. non potuisse acquiesci petitioni Illustrium perlonarum postulantium, ut declararetur invalidum, nullumque Matrimonium, quod eorum quidam agnatus inierat cum scæmina multò inferioris conditionis, idque omittis, absque licentia Ordinarii, omnibus denuntiationibus; etenim fuit judicatum, nihil probabilitatis prælice tribuendum esse opinioni trium nominatorum jureconsultorum.

480 **II.** Possunt autem dictæ proclamationes omitti in primis ob causam expressam verbis descriptis ex Concilio Tridentino, quando scilicet probabilis, seu prudens suspicio est, Matrimonium malitiosè impediri posse. Impeditur autem malitiosè, si vel parentes impedituri sunt in casibus, quibus non habent jus impediendi, juxta dicta *Cap. III. n. 105. & seqq.* vel alius sit fallò objecturus, seu denuntiaturus aliquod Impedimentum, sicuti indicat Barbofa *in cit. cap. 1. Concil. Trident. lit. g.*

III. Imò justam rationem omittendi subministrant duodecim causæ sequentes, quas ex Theologis & Jurisperitis collegit P. Sanchez *Lib. 3. Diss. 9.*

1. Notabilis contrahentium pudor, seu verecundia, ob nimiam disparitatem ætatis, conditionisve: ut si nobilis cum ignobili, dives cum paupere, senex cum juvene contrahere velit, inquit Navarr. *in Enchir. oap. 22. n. 70.* cum multis apud Sanchez *loc. cit. num. 3.* approbantem, & *n. sequenti* subdentem cum Palud. & aliis hanc causam: *Quando utriusque sunt senes, pudèique eos, publicari Matrimonium.* At Tannerus *loc. cit. num. 129.* non admittit hanc causam, eò quòd non debeat denuntiationum pudere illos, quos non pudet conjungi matrimonialiter, & una vivere. At multa non deberent fieri, quæ fiunt.

2. Quando legitime copulandi sunt duo concubinarij, qui vulgò habebantur veri conjuges. Sanch. *num. 5.* Nam hæc verecundia, & infamia concurrunt. Duos Casus huc apprimè facientes retuli *in Tract. præced. Cas. XP III. num. 528. & 530.*

3. Quando Magnates volunt contrahere, cum Palud. S. Anton. aliis, eò quòd tales sint valde noti, & proinde, si essent impliciti Impedimento, non esset occultum. Unde infert Sanchez, generatim posse remitti denuntiationes, quoribus non subest timor ullius Impedimenti.

4. Quando, denuntiationibus præmissis, non possent benedici nuptiæ ob vicinitatem temporis, quo nefas est eas benedicere, satius enim est, omitti denuntiationes, quàm vel differri nuptias, cum periculo fornicationis, vel has celebrari sine benedictionibus. Sanch. *n. 8.* post Henriq. & Rodriq. atque Marchantius reatus *Tract. 9. num. 17.* cum Mechlinski, & Leodiensi Dioecesis. Quam doctrinam latè adversus Stephanum à S. Paulo defendo, & explico *in Appendice* ad calcem hujus Sectionis.

5. Quando Matrimonium est publicè contractum, sed invalidè ob Impedimentum, quando enim revalidatur, nequaquam erunt repetendæ denuntiationes.

6. Quando timetur, ne consanguinei impediant Matrimonium. Navarr. *loc. cit.* si videlicet injustè sint impedituri, ut rectè limitat Sanchez. *num. 10.* ad mentem Concil. Trident. supra expressam. Si casus eveniat, consulatur Sanchez. *loc. cit.* copiosè differens, & enucleans hanc causam.

7. Quando parentes, vel tutor volunt, ut virgo nubat indigno. Sanchez *num. 15.*

8. Quando sponso, aut sponsa valde expedit Matrimonium, timetur tamen, ne impediatur, ut quia sponsa incipit aspergi aliqua infamia, quæ crescet, & repelletur ipsa, nisi statim nubat. Sanchez *num. 14. & 15.*

9. Si repentinus casus offerret rationem contrahendi Matrimonium, ut si concubinariis

immineret pœna à iudice; ad hanc quippe evadendam conducet, ut conjugantur, antequam plestantur, poterunt enim dicere, se esse veros conjuges. Sanchez *numero 16.* post Lopez.

489 10. Ob periculum animæ, si duo sunt concubinarum, velintque in bono statu vivere, adeoque contrahere; at si denuntiationes præmittantur, periculum est, ne rursus committantur carnaliter. Sanchez *num. 17.*

11. Ad vitanda scandala ob aliquam factionem, quæ vitari possint, statim inito Matrimonio. Sanchez *num. 18.* post Barth. Ledeslam.

490 12. Dum constitutus in articulo mortis vult ducere concubinam, ut legitime proles suscipiat. Sanchez *num. 19.* ex communi. Est enim hæc gravissima causa. Imò et si non sit proles suscipienda, si tamen valde amet concubinam, ut decedat in amore potius conjugali, quam fornicario, remittentur prudenter publicationes. Sanch. *num. 19.* post Navarr. Lopez.

491 Adde his causam *decimam tertiam*, quando scilicet coniungendi sunt homines vagi, atque ignoti, sicuti satis innuit Sanchez *cit. Lib. 3. Disp. 15. num. 2.* Nam frustra denuntiantur tales, utpote quorum conditio sit ignota hominibus loci, in quo volunt copulari.

492 IV. Communis quidem doctrina contra nonnullos fert, testibus Tannero *cit. quæst. 3. num. 132.* atque Dicastillo *Disp. 3. dub. 25. num. 263.* Parochos in nullo horum casuum posse quidquam mutare, vel dispensare, & Constitutiones Synodales hujus Constantiens. Diocesis. *Part. 1. tit. 16. num. 8.* sic loquuntur. *In his denuntiationibus faciendis extra casum malitiosæ impeditiois, Parochi, sine Episcopi, vel Vicarii Generalis licentia expressa, non dispensent.* Sed in primis Sotus, Lopez, Ledesma uterque apud Sanch. *cit. Lib. 3. Disp. 10. num. 26.* generatim dicunt, quando est iusta causa dispensandi, & tamen vel nequit adiri Episcopus, vel aditus negat irrationabiliter (at quis Parochum constituit iudicem sui Episcopi?) dispensationem, posse à Parocho omitti proclamationes.

493 Deinde rectius idem P. Sanchez *n. 27.* pronuntiat id ipsum casu, quo Episcopus tenetur dispensare, & tamen adiri nequit, ut quando bonum proles, declinatio intamiae, periculum instans peccati, juxta superius dicta, dispensationem meretur, aut quando sponsus est abiturus, deserturusque sponsam, nisi statim celebrentur nuptiæ. Barbosa *De Paroch. Part. 2. cap. 21. num. 25.* cum Marchantio *loc. cit.* post Henriquez Reginal. Possavinum, alios apud ipsum, tamen idem Barbosa *eod. n. 25.* Perez *De Matr. Disp. 43. sect. 3.* & plures alii nolunt admittere casum malitiosæ impeditiois, quem tamen casum admittunt expressè, & providè nostræ Synodales Constitutiones, & idem Barbosa *in cit. Concil. Trident. num. 44.* quando

Episcopus nequit adiri. Sicuti & praxis videtur admittere casum concubinarum volentis in agone ducere concubinam. Cerrè admittit meritò, & expressè P. Laym. *Lib. 5. Tract. 10. Part. 2. cap. 4. num. 10.* sicut & Barbosa *cit. numero 44.*

Ego cenfeo, esse in his omnibus casibus standum consuetudine cujusque Diocesis publicæ, & notoriæ, quando autem de ea nihil constat, posse in casibus, quos dixi admitti à Sanchez Barbosa, ac Laymanno, Parochum procedere sine denuntiationibus, non quidem dispensando, nec enim id juris permittunt ipsi auctores citati, sed declarando; Leges Canonicas de proclamationibus hæc duo: *Primum*, ut Parochus sit *moraliter* certus, nullum subesse impedimentum, idèque suavit Marchantius *in Casu Militari* supra descripto, ut Parochus exigeret juramentum à sponsis illis, *Alterum*, ut, si possint post contractum matrimonialem, ante hujus consummationem, utiliter fieri illæ proclamationes, non solum fiant, sed moneantur conjuges, ne utantur Matrimonio ante illas; patet quippe ex verbis Tridentini Concilii, esse supplicas post contractum, si nequiverè præmitti.

Ex his deduces, Marchantium supra *num. 496 475.* rectè pronuntiasse, Parochum, qui omittit denuntiationes ante copulationem militis, dantis nomenclaturam nostro Casui Militari, haud peccasse, cum & nequierit facile adiri Episcopus, & imminerent peccata ex dilatione Matrimonii, & denique jurarint sponsi, se carere omni impedimento. Quo quidem juramento stare non debet Parochus, quando non est periculum in mora, aut subest suspicio de perjurio, cum scriptum sit: *Nullus idoneus Testis in re sua intelligitur. Text. Leg. Nullus. ff. De Testibus.*

Appendix Militaris

Proposui supra *num. 474.* Casum Militarem, propono nunc istam ex objecto

Quæstionem Militarem

Antolerandus mos, quo denuntiationes matrimoniales omittuntur in castris, aut stativis militaribus.

Scio eas fuisse proxima hyeme omittas alicubi solum idcirco, quod unus ex omnino primariis Officialibus bellicis assereret, belli omitti consuevit. Ac respondeo, quando quidem denuntiationes sunt solum juris positivi, huic autem derogari potest per longam consuetudinem rationabili fundamento nixam, videri, posse locum dari huic speciali consuetudini, dummodo ipsæ partes jurent, nullum subesse impedimentum, præsertim ligamini, aut fidei jam obligatæ alteri, ac præterea duo testes,

testes, qui sponsum statum nōrint, etiam denuntiant, à se nullum obicem sciri. Quod si nemo eos nōrit, tali casu frustra essent futuræ denuntiationes, lex autem non obligat ad actum inutilem. Equidem hic mos ita inolevit, ut fuerit causa hujus

Insoliti Casus

Quo scilicet multorum stipendiorum Tribunus solutus iam juramento militari, ac domum reversus, voluit in arce sua cum illustri, ipse etiam Illustris, personâ absque illis denuntiationibus coram Parocho & testibus jam advocatis contrahere, causante autem Parocho denuntiationum necessitatem, miratus est ille Tribunus, ratus, illud quasi privilegium militare favore militibus etiam post militiam. An revera favet?

Respondeo: Minimè, consuetudo enim juri contraria est stricte interpretanda, neque de loco in locum, de statu in statum extendenda, & cessante causa, cessat effectus, causa verò cur in militia id permittatur, est, quia plerumque frustra essent illæ proclamationes, cum plerumque nemo testari queat, hunc aut illum militem esse, vel non esse huic, aut illi impedimento obnoxium.

Sed ecce: hæc jam ab amanuensi descriptis accipio literas à tribus Parochis Diocesis, meum iudicium super hac re matrimoniali requiruntibus, ob tres casus recentissimè oblatos ipsis, quorum alter disertè testatur, quemdam P. Franciscanum strictioris observantiae, fungentem officio Capellani Castrensis, testatum fuisse, vigere, de qua differitur, consuetudinem, nec posse aliter fieri. Alter, sique per ruditus, qui post longam deliberationem assistit tali Matrimonio, addit hæc formalia: *Dominus Officialis hujus urbis secularis asseruit mihi: similes acceleratas nuptias inter milites passim celebratas, ac receptas, imò eo ipso die celebrari similes in urbecula vicina, cujus Parochus est vir doctus, senex, longoque usu versatus, ac exercitus.*

Ita ille. Cujus testimonio, & relationi subnecto recentiores literas unius è nostris Patribus, mihi probe noti, inque castris ipsis plus triennio strenuam, multumque ab imis, & summis commendatam operam navantis militiæ Allatiam, Sueviâque tenenti, iis literis ad meam de argumento præsertim interrogacionem 27. Septemb. hujus currentis Anni. 1675.

Hæc Formalibus.

Quod attinet Matrimonia celebrata absque denuntiationibus. Respondeo denuntiationes eo ordine, quo describuntur à Tridentino, & fieri solent ternis vicibus in parochiis, non servari quoad milites in campo, sed ne-

que servari possunt; unde Capellanus legionis, sive proprius sive alienus sit, accurato solum, utitur examine, actu tamen copulans præfatur, ad adstantes, se loco trinæ illius denuntiationis hac una supplere, ut si quis inter Neosponfos noverit impedimentum quodpiam, dicat. Accidit autem inde, quod frequentissimè contingat diebus Dominicis & festis fieri itinera, unde impossibile sit ad divina colligere populum, & sponfos denuntiare, sed & tempore divinorum unus subinde, alterve Officialis solum, præfens est, gregariis vel vigiliis vel aliud agentibus, unde posset contingere, ut intra medium annum non denuntiarentur trinis vicibus. Accedit, quod legiones quædam Capellanum habeant, quædam non, & sint ab invicem dependentes, quando ergo Capellanus alienus apud sponsi, vel sponsæ legionem denuntiat? apud propriam autem legionem se habent per modum vagabundorum, & peregrinorum.

Denique ubi ordo divini officii per se nequit servari, nequeunt etiam servari denuntiationes consuetæ. Dixi supra in campo, fortè in hibernis & urbibus, quando milites facile congregantur, aliter agendum & discurrendum foret, quamvis neque tunc regulariter procedi, posset cum militibus, tum quia nonnunquam subitaneus & insperatus sit motus, (qualis erat, Anno proxime elapso in Suevia,) qui interrumpat denuntiationes, unde Parochus loci, dum proprius Capellanus, legionis deest, videtur tum agere debere, quod actu possibile sit, una tantummodo facta denuntiatione in Parochia sua vel nulla, non enim consultum est, incopulatos dimittere, adeoque vix dari potest, Regula certa, & ordinaria de militibus, cum, pro tempore, pro denuntiationibus requisito, præsumi nequeat, & cæteroquin in certis casibus denuntiationes excludantur. Frequenter habent Colonelli Capellanum, qui solummodo Colonello suo inservit legendo Missam, & nullam exerceat curam pastorem erga legionem.

Hactenus literæ, quibus nihil addo, quam quod existimem, esse quidem diligentem operam dandam, ut, quoad fieri potest, observetur integrè Concilii Tridentini Sanctio, nec introducatur ulla in oppositum consuetudo, ubi autem invaluit longævæ contraria, pro ratis habeantur Matrimonia juxta illam contracta, & referam me primum nuper interrogatum fuisse, an Parochus loci, in quo stativa habebat miles, validè aut licitè copularit suam parochianam cum milite gregario absque consensu Vice-Parochi, Capellani, inquam, ejus legionis.

Respondi autem I Utique validè, sufficere enim ad valorem copulationis præsentia Parochi alterutrius Parochorum, ut docet usus quotidianus, & notat Barbosa *De Paroch. cap. 21. n. 45.* addens etiam valere, si Parochus mulieris assistat in Parochia viri, quamvis invito Parocho viri, refertque plurimos auctores, quamquam

sine dubio talis Parochus sit prævaricator Canonis vetantis, ne quis alienæ parochiæ fines invadat. 2. Licet quoque id officii præstitit, per se loquendo, utebatur enim suo vero jure, nec reor, esse consuetudine inductum, ut quando legitimus Parochus unum è suis parochianis vult copulare cum alieno, faciat huius alieni Parochum certiore de suo proposito, nisi quando, & quatenus id necessarium est ad cognoscendum an hic alienus sit liber impedimento Matrimonii vel absolute, vel cum tali, quamquam aberat hæc necessitas, si stetur lege Instructionis Clementinæ, de qua toties meminimus hæc tenent, & sæpius meminimus; siquidem ea statuens de Matrimonii va-gorum, (his accensur milites castra sequentes, ut etiam observat ille Pater Castrensis, cujus literas hic exhibui) sic loquitur §. 17. *Fides, aliæque documenta, qua producuntur de partibus (id est ex solo patrio aspirantium ad Matrimonium) non admittantur, nisi sint munita sigillo & legalitate Episcopi.* Verum hæc Sanctio non est usu recepta in hac Diocesi, sicut nec in ulla, ut reor, Germanica, siquidem ea sunt communiter tam amplæ, ut non absque grandi molestia Ordinariorum, & fortè non minore ipsorummet sponforum observari possit hæc formalitas, sufficit ergo testimonium Parochi.

497 V. Parochus, omittens omnes prædictas denuntiationes absque causa justa, peccat graviter. DD. apud Barbosa in cit. Cap. Trident. num. 28. sicut & ipsi contrahentes, & contrahenti interessentes. Barb. De potest. Episc. alleg. 32. num. 3. cum aliis. Imò mortaliter. Sanchez cit. Lib. 3. Disp. 5. ex communi contra Sotum, etenim idem Concilium Trident. Sess. 24. cap. 5. conjuges, qui eas omiserunt, vocat *temerarios contemptores*, & gravi penâ plectitur Parochus talis, ut paulò post videbimus, & denique Sanchez loc. cit. Disp. 11. Bonacina quæst. 2. punct. 6. num. 8. Dicastillo dub. 217. & plures alii apud hos, contra Rodriquez & alios, damnant de mortali tales conjuges, quoties ante denuntiationes utuntur copulâ conjugali, 498 sed & Tannerus Disp. 8. quæst. 3. num. 24. Perez cit. Disp. 43. sect. 1. num. 7. post Coninck Disp. 27. dub. 5. num. 51. ac Pontium Lib. 5. cap. 30. damnant etiam mortali Parochum, qui vel unquam negligit absque necessitate aliqua. At P. Sanch. cit. Disp. 5. n. 7. & P. Casparus Hurtadus Disp. 5. diff. 18. num. 59. solius venialis, quando est certus de absentia omnis Impedimenti, grave veniale agnoscit P. Dicastillo Disp. 3. num. 314. Non vererem vitio Episcopo, qui talem graviter puniret, utpote agentem contra praxin communem, cum præsertim hac ratione aperiatur delicatioribus via ad omittendam jam hanc, jam illam, attamen recentissimus Scriptor Stephanus à S. Paulo in Theolog. Moral. Tract. 5. Disp. 8. dub. 5. habet opinionem Hurtadi pro probabili.

VI. Porrò in cap. final. De clandest. Despons. 499 fertur sententia suspensionis (ab officio, non autem à Beneficio) triennalis in Sacerdote (non verò Diaconum) sæcularem aut Regularem (sublata pœna excommunicationis lata in Regulares in Clement. De privil. sic declarante Congreg. apud Gallemart. in cit. cap. 1. Trident. n. 16.) qui absque denuntiationibus conjungit aliquos, quæ suspensio est sententiæ ferendæ, non autem latæ, ut patet ex litera, à qua tamen pœna excusantur non solum, si conjungantur iusta ex causa secundum dicta superius, sed etiam quando id faciunt ex ignorantia, etiam crassa, dummodo non sit ita crassa, ut etiam sit temeritas. Ita Perez Disp. 43. sect. 21.

At verò si sponsi indebitè negligent procurationem denuntiationum, impetrando scilicet ob allegationem falsæ causæ remissionem earundem, jubetur cit. cap. fin. De clandest. Despons. ut condigna poenitentia eis injungatur, & sicut supra notavi, peccant mortaliter cognoscendo se carnaliter.

Insuper, si fortè laborent occulto Impedimento dirimente, proles nata ex tali conjugio habetur pro illegitima. cit. cap. fin. cum tamen fuerit habenda pro legitima, si non fuissent omisæ proclamationes. Cap. Cum inter & Cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legit. Item cum talibus non dispensabit Pontifex, cognito Impedimento. Trident. Concil. cit. Sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrim. Non enim, inquit Synodus, dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiat, cujus salubria præcepta temere contempserit. Vide Palaum Disp. 2. punct. 13. §. ult.

Et generatim pœnas in contrahentes clandestinè incurri à contrahentibus coram Parocho quidem, & Testibus, attamen absque denuntiationibus, tradunt apud Barbof. in cap. 1. Trident. Concil. Sess. 24. De Reform. Matrim. Henricquez, Coninck, alii contra Molin. Hurtad. & alios, eò quòd tale Matrimonium habeatur pro verè clandestino, cap. fin. §. Si quis verò. De clandest. Despons. Palaus Disp. 2. punct. 23. §. 6. num. 1. De his pœnis nos in Tract. præcedente. Casu XVIII. num. 503.

Quæritur II. Quisnam dispenset in Denuntiationibus?

Resp. Synodus Tridentina verbis supra descriptis expressè permittit prudentiæ, & iudicio Ordinarii, utrum denuntiationes omittendæ sint, necne. Nominè Ordinarii intelligitur 1. Episcopus, ut per se patet. 2. Saltem in Germania nostra nominè Ordinarii venit hic quoque, sicuti sæpius aliàs, Vicarius Episcopi in Spiritualibus Generalis. Certè inter cæteras facultates, quibus gaudent Reverendissimi Domini Vicarii Constantienses, exprimitur: *In denuntiationibus matrimonialibus dispensandi.* Imò in toto orbe debet hæc interpretatio habere locum. Barbofa De potest. Episc. allegat. 32. num. 29. cum plurimis Theologis, & Canon-

Casu recentissimè proposito.

In illo etiam herico; Par unum conjugum scilicet tiorum, qui tamen passim pro legitimis habebantur, vixerunt in concubinato. Num petet Confessarius potestatem clandestinè illos, vel quibuscunque Testibus advocatis, sine denuntiationibus, copulandi? Sed hoc, & alia intelligam ex Alphabero Matrimoniali.

Ita ad me inter reliqua scripsit è Bavaria 507 propè extrema 13 Novemb. Anno 1664. P. Adam Schiffer? vir Religiosâ sapientiâ clarus, cui illo ipso die, quo hæc exaro, rescripsi, esse omnino reperiturum in Prima Parte hujus Alph. seu Tract. præcedenti Cas. XVIII. num. 528. Casum omnino similem huic, unâ cum meo iudicio de illo, & eventu secuto, interim si redeat, poenitens, debere cum ipsius facultate supplicari Domino Ordinario, ut, factâ dispensatione circa denuntiationes, det potestatem Confessario conjungendi eos coram duobus Testibus, nam, ut sine Testibus conjungantur validè, fieri non posse ob rationes allatas in eodem Casu XVIII. n. 477.

In iisdem literis quærebatur, utrum laborantes Impedimento occulto, debeant ad Ordinarium ablegari, aut illorum loco à Confessario per literas conveniri, & dispensatio postulari? Et quid si hic distet hinc remotissimè? Quid si obnoxii Impedimento, ipsi summet nec convenire velint, nec possint?

Respondi, quando adsunt conditiones, cum quibus posse Ordinarium dispensare in Impedimentis etiam dirimentibus, dixi in Tract. præced. Cas. XXI. num. 567. & seqq. esse utique conveniendum, nisi sit facilius recursus ad alium, in quacunque Diocesi habitent illi. Si verò desit prima conditio, scilicet urgentis necessitas, esse desperandum de dispensatione, nam Sacra Poenitentia Romana non dispensat, nisi ubi adest necessitas ob scandala, aut ruinam spirituales, ut apparet ex communi Brevi, quod refero, ac minutim explico in Theolog. Jurid. Moral. Cap. 37. Sect. 5. Ad Data-riam verò spectant soli Casus notorii, est autem in iis literis quæstio de solis casibus occultis. Si deest altera conditio, scilicet impossibilitas quædam accedendi sedem Apostolicam, aut delegatâ potestate præditum, utique accedendus est. Tertia, scilicet ut sit occultum, supponitur in quæstione adesse. Si quarta desit, nimirum bona fides, habendus recursus ad Poenitentiam, ut liquet ex Brevi communi, de quo paulò antè.

Quia verò poenitentes habent communiter justissimas causas, cur ipsimet non petant, seu ab Ordinario, seu à Papa dispensationem, ideo charitas Christiana, & paterna suadet, persuadèturque, ut Confessarius ipse, tacitis tacendis, postulet, sicuti in simili tradit P. Quintannadvennas Singul. Tract. 9. sing. 11. n. 9. &

nonistis contra Menoch. De arbitr. Cas. 453. & alios. Ratio est, quia Vicarius talis est propriè Ordinarius. Gloss. Verb. Generaliter in Cap. Romano. De appellat. in 6. Unde quoties aliquid Episcopo conceditur, persona Vicarii eadem dispositione comprehensa videtur. P. Sanch. Lib. 3. Disp. 7. num. 10. & Disp. 29. n. 15. & 16. fulè. Quare sicuti Episcopus potest facultatem dispensandi delegare alteri, Barbofa loc. cit. n. 367. ita etiam Vicarius, non tamen generaliter, sed tantum specialiter. Barbofa loc. cit. n. 30.

3. Abbates quoque præditi potestate Episcopali, ut e. g. Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Abbates Sancti Gallenses, & Einsidenses, pollent hic eadem potestate, qua Episcopi. Barb. citat. alleg. 32. numero 31. extendens numero 32. cum aliis contra alios ad Abbates Commendatarios, si jurisdictionio Episcopalis sit annexa illorum Abbatiis. Aliud sentiendum de Archiepiscopo respectu Dioceseon subiectarum ejus Suffraganeis. Barbofa numero 34. Declaratio, quam adversus Abbates, de quibus Barbofa, refert Gallemart in citat. Cap. 1. Tridentini numero 9. non videtur usu recepta.

4. Sicuti autem non delinquent hi, si dispentent ex quacunque causa justa. Menochius, Riccius, Henric. Rodriq. alii cum, & apud Sanch. Lib. 3. Disp. 8. & Barb. in cit. Cap. 1. Trid. n. 59. ita remittendo sine iusta causa, peccant mortaliter. Riccius, Spin. Suarez apud Barbofam n. 60. etenim Synod. Trident. non subijcit hanc rem coram mero beneplacito, sed prudentiæ, & iudicio, ut liquet ex litera. Tredecim justas reruli supra n. 481. quas necesse non est, ut Ordinarius cognoscat judicialiter, sufficit, si extrajudicialiter cognitas habeat. Sanchez cit. dub. 8. n. 8. cum aliis, & ipsamet praxi.

5. Quando contrahentes spectant ad duas diversas Dioceses, dispensat uterque, & ita quidem, ut si solum unus dispenset, valeat ejus gratia pro utraque Diocesi, adeoque vi hujus possit contrahi in Diocesi alterius. Sanchez Disp. 7. numero 7. Bonacina Quæst. 2. De Matrim. punct. 6. Hurtadus Disp. 5. diff. 19. numero 64. etenim propriè dicitur dispensasse Ordinarium.

6. Episcopus non tenetur semper dispensare, quando licet potest, sed solum, quando id exigit necessitas publica, vel privata, ob vitandum aliquod incommodum animæ, corporis, aut fortunarum, Tannerus numero 130. & alii.

7. Parocho non competere jure communi potestatem dispensandi propriè, jam monui superius.

Ex his concludo, quid agendum fuerit in hoc

ego hujus rei practicam exhibeo in *cit. Cap. 37. Sect. 5. subsect. 7. n. 281.*

APPENDIX APOLOGETICA
ad Num. 484.

A Vidisti, Lector, fuisse à me recensitas ex Sanchez, atque aliis tredecim causas, ob quas possint absque peccato omitti denuntiationes, interque has tredecim causas positam n. 484. ex eodem Sanchez, Henriquez, & Rodriguez, istam tanquam satius præferendam, quando videlicet, si præmittantur denuntiationes, non poterunt ob vicinitatem Adventus, vel Quadragesimæ benedici nuptiæ, quæ doctrina ita movit stomachum P. Stephano à S. Paulo Carmelitæ, ut in *sua Theol. Moral. Tract. 5. Disp. 8. dub. 6. num. 54. edit. 3.* susceperit eam oppugnandam discursu, quem tenuit triplici aberratione à vero, clausit amarissimâ censurâ, sic enim scribit: *Sed quomodo hoc* (quod dixi de denuntiationibus licite, aut satius omittendis ob benedictiones) *convenerit cum eo, quod habet illauctor (Cas. 14. num. 561. ubi dicit, nec venialiter per se loquendo peccant conjuges non petentes ullam benedictionem, certè Synodus Tridentina, & Constitutiones Synodales nostra utuntur solo verbo hortandi, non precipiendi, unde exprimit Navarrus, posse absque ullo peccato omitti. Dixerat autem Cal. 13. num. 497. meritò: Parochus omittens omnes denuntiationes absque iusta causa, peccat graviter, imò mortaliter. Etenim Concilium Tridentinum Sess. 24. Cap. 5. conjuges, qui eas omiserunt, appellat temerarios contemptores, &c. Sed & Tannerus, ac Perez, post Coninck, & Pontium damnant mortalis Parochum, qui vel unicam negligit absque necessitate. Quorum sententia ita fixè inhaeret, ut in fine num. 498. cum admiratione de me dicat: attamen recentissimus Scriptor Pater Stephanus à S. Paulo in Theol. Moral. Tract. 5. Disput. 8. dub. 5. habet opinionem Hurtadi pro probabili, nempe esse solam peccatum veniale, si Parochus omnes denuntiationes omittat, quando est certus de absentia omnis impedimenti. Jam peto, quomodo his à se positis possit Gobat Cal. 13. num. 484. cit. prudenter, aut consequenter dicere: satius est, omitti omnes denuntiationes, quàm nuptias celebrari sine benedictionibus. An satius est, omitti ea, quæ sub gravi, imò sub mortali peccato precipiuntur observari, quàm ea, quæ sine ullo peccato licite omittuntur? An satius, inquam, est, omittere ea, quorum omissores à Tridentino vocantur Temerarii contemptores, quàm ea, ad quæ idem Tridentinum solùm hortatur, & non precipit? Certè vel errat Tridentinum, vel Gobat, quin potius necessariò errat Gobat in uno, aut altero loco. Scio quidem, hunc Auctorem num. 562. dicere, in locis, in quibus benedictiones solent adhiberi, censeri non posse sine scandalo præteriri, sed hac nihil ad rem nostram, in qua agitur de omittendis benedictionibus eo tempore, quo nefas est nuptias benedicere, ut loquitur ipse Gobat.*

Hactenus criminatio P. Stephani in editone tam Anni 1664. quàm correctâ Anno 1669. nihilo humanior eâ, contra quam me defendi in prima Appendice, seu Tract. 1. post num. 102. hactenus & postulatio, qua petit edoceri, quomodo prudenter, & consequenter sim locutus in locis, ex me fideliter simul, & non fideliter descriptis. Dico: non fideliter, utpote cum triplici aberratione à verò. 1. Quia scribit, me inhære sententiæ Tannerii, & aliorum, damnantium de mortali Parochum, qui vel unicam denuntiationem omittit absque causa iusta. 2. Quia addit, me huic ipsi sententiæ inhære fixè. 3. Quia asserit, me ea, quæ de ipso scribo num. 498. scribere cum admiratione. Horum trium nihil est veritati consonum. Non primum, nec secundum, quia inaudita est in scholis hæc argumentandi ratio: Hic, aut ille Scriptor falsus, peccari lethifere ab omittente omnes denuntiationes; totam Tertiam; totam Missam, addit simplicissimè: Sed, & aliquorum iudicio peccat mortaliter omittens unam denuntiationem: Tertia mediam, Missa quartam partes, ergo idem Scriptor adhæret, & quidem fixè his aliquibus. Non tertium, quia etiam inauditum est in foris, & scholis hoc enthymema: Hic, aut ille Scriptor tenet, hanc, aut illam actionem esse juxta aliquos mortaliter malam, addens simplicissimè, seu sine alio verbulo, signove, hunc tamen, aut illum Doctorem (Stephanum à Sancto Paulo) habere eam pro solùm venialiter mala, ergo non simpliciter, sed cum admiratione refert hunc istius unius Doctoris dissentium ab aliis.

Hanc Logicam, imò & Grammaticalem imperitiam vident, ridèntque omnes. Ego ajo, in primis Patrem Stephanum fuisse argumentaturum consequenter ad suum, aliorumque sapientum genium, si intulisset: Ergo Gobat fixè adhæret mihi Stephano, habenti prò duntaxat veniali, talem omissionem. Ratio quippe, ob quam plures DD. ajunt, hunc aut illum auctorem adhære huic, aut illi opinioni, est non rarè hæc sola, quòd eam opinionem referat posteriore loco, nec apertè refutet. Atqui ego sententiam P. Stephani de veniali refero etiam posteriore loco, nec refuto ullo modo.

Ajo deinde, me re ipsâ, & merito mirari e illam ejus admirationem, quam exprimit *cit. Tract. 5. disp. 4. dub. 13. num. 77.* his verbis: Gobat asserit, bene refutari à Tamburino Palanum, damnantem de veniali illam, qui celebrat, Matutino nondum dicto, quo à se dicto in Alphab. Sacrific. num. 388. miror, eum immediate subjungere sequentem monitionem: Verùm ne sequere hanc sententiam sine rationabili causa. Ita Stephanus, planè mirandus, quòd miretur, dissuaderi à me. Religioso præsertim homine, sectationem (absque rationabili causa) sententiæ, & privantis dispositione ad celebrandum cum majore devotione, minorèque peri-

periculo errandi, & habitæ à plurimis gravissimis Theologis (esto minùs probabiliter) pro venialiter, imò mortaliter illicita.

Sed hæc parergis, ad quæ me compulit Stephanus, non ulterius pressis, ne sanguinem exprimam, venio ad caput accusationis, criminatioisquæ, quo scribit, vel Concilium Tridentinum, vel me errare, imò me necessariò errare. Cur ita? quia ex una parte scribo, benedictiones posse per se loquendo omitti sine peccato ullo, denuntiationes autem non posse absque causa omitti sine peccato mortali, ex altera autem parte nihilominus censeo, esse, in casu, quo sunt necessariò omittendæ vel benedictiones, vel denuntiationes, satius omittere has, quàm illas; hanc istarum propositionum combinationem censet Stephanus esse imperceptibilem, atque sanctioni Tridentinæ irrefragabiliter contrariam.

Verùm priusquam Pater Stephanus scriberet, me necessariò errare alterutro loco, debebat expendere gravitatem eorum Theologorum, qui ante me fecerant (& quibus potest addi Hauckius in *Epinom. Verb. Denuntiationes n. 7.*) illam combinationem, hos ego non nomino Patri Stephano, quia memorem monere nolo. Debebat quoque considerare falsitatem fundamenti, quo nititur ejus imaginatio de incompossibilitate illarum duarum propositionum. Etenim illud fundamentum est necessariò vel hoc: *Nunquam licet actiones illas, quæ non nisi iusta de causa omitti possunt mortales, omittere idcirco, ut obeantur aliæ, non præceptæ, esto sint peritiles, & religiosa, atque in consilio.* Vel hoc: *Nunquam satius est, actiones illas prioras omittere, quàm his, ob incompossibilitatem omitti, posteriores obire.* Atqui neutrum horum fundamentorum subsistit. Non primum, quia constat, sæpe licere præceptorum humanorum etiam ad mortale obligantium observationem omittere ob causas sub præceptum non cadentes, ut norunt omnes, quorum memoria inhæret cautè, ob quas licite non observentur, quandoque leges de jejunio, Sacro audiendo, Breviario, vel absolute, vel sine immutatione recitando. Non etiam subsistit alterum fundamentum, etenim etiam quandoque satius omittuntur hæc ipsa præcepta, ob actiones non præceptas, quàm observentur, si nequeant observari absque jactura alicujus boni spiritualis, aut etiam temporalis. Nam, ut aliis enumerandis superfedeam, satius est, omittere festo die Sacrum, quàm non vacare aliquibus ex iis operibus Charitatis, quæ recenset in *Alphabet. De Sacro audiendo, seu Tract. 5. Exper. Theol. Cas. XX. Sect. 4. & licite præferri auditioni Sacri probo autoritatibus, rationibusque sufficientibus.* Idem dic de nonnullis ex illis rationibus, quarum intuitu posse, vel mutari unum in aliud, ostendo in eodem *Tract. 5. Cas. XXXIII. section. 5. & in Triga Horaria*

annexa eidem Tractatui *quinto Disp. 3. num. 911. & seqq.*

Declaro autem hic tribus instantiis, suppeditatis à P. Bonagratia in *summula verb. Constitutiones num. 105. edit. 3.* & ab ipso P. Stephano *Tract. 5. Disp. 4. num. 103.* Nam prior expressè scribit, Religiosos commorantes in oppido, in quo Clerus servat unâ cum Lutheranis conscientibus potiorem partem populi, verus Calendarium, *laudabilim* agere (etsi non teneantur) accommodando leteriam veteri Calendario, quàm novo, verba ejus retuli supra *Tr. 5. in Append. ad num. 101.* Posterior autem seu ipsiusmet P. Stephani *loc. cit.* excusat à Sacro audiendo illos indiscriminatim, qui assistunt infirmo, si alioquin timeatur detrimentum, vel incommodum infirmi.

Et utique per sepe evenit, ut tales assistentes non tantum non peccent negligendo Sacrum, sub mortali ex se præceptum, sed etiam melius agant negligendo, esto, non adstricta obligatio, sed solùm suasio ad præferendum Sacro ministerium charitatis. Vide dicta *cit. Tract. 5. num. 502 & 503.* Idem Stephanus n. 120. descriperat, atque tacite approbavit mea verba, quibus excuso à peccato adversus præceptum Ecclesiæ herum, qui quandoque ex charitate, aut caritate, per Annum domi remanet die festo, ut faciat famulo copiam Sacri audiendi. Qui casus facillimè vestietur talibus circumstantiis, ut herus non modò nullam poenam in foro Dei, sed potiùs laudem mereatur mittendo, ex mera charitate, pro se famulum ad Missam, esto etiam in illis ipsis circumstantiis possit eum non mittere salvâ conscientia.

Hæ tres instantiæ junctæ iis, quæ scripsi supra *Tract. 5. Cas. XX. num. 515. & seqq.* manifestè everunt fundamentum impugnationis, criminatioisquæ Stephanianæ. Est enim certum ex una parte, quòd Regulares teneantur, æquè sub mortalitate novo Calendario circa jejuniorum, festorumque observationem: obligetur quoque vicinus infirmi, & herus alicujus vernæ æquè interesse rei divinæ quovis die Solis, ac tenetur Parochus denuntiationes præmittere copulationi matrimoniali, certum quoque est ex altera parte, esse solius consilium quibusdam circumstantiis approbandis ab ipsomet P. Stephano, in servire ægro, custodire domum, in bonum spirituale famuli, & tamen non defuturos doctissimos, piissimos (quibus lubens accenso P. Stephanum) Theologos, qui sint intra, & extra confessionale pronuntiaturo, consultiùs, rectiùsque agi, si in illis ipsis circumstantiis sectatio meri consilii præferatur observationi præcepti, ergo nullo modo repugnat rationi dicere, rem solius consilii quandoque, imò sæpe, ac singulariter tunc sæpe, quando res solius consilii est ex objecto sancta, res autem præcepti ex objecto indifferens, rectiùs suscipi cum jactura actionis sub mor-

mortali precepta, quam non suscipi, ergo non subsistit hæc ratiocinatio: Denuntiationes (ex objecto indifferentes) sunt per se loquendo sub mortali faciendæ, Benedictiones autem (ex objecto sanctæ) sunt solius consilii, per se itidem loquendo, ergo dicendum est, illum necessariò errare, adeòque nullâ probabili ratione excusari posse, qui scribit, *satis esse sine denuntiationibus contrahere, quando hæc, vel illa sunt necessaria omittenda.*

i Denique si attentè legantur sancti Augustini Epistolæ, (118. ad Januar. & singulariter 83. ad Casul.) apparebit, laudari ab eo, & apud ipsum à Sancto Ambrosio plerumque eos, qui ex se obligati aliquâ Lege sub gravi peccato ad abstinentiam, aut similia adstringente, sequuntur consuetudines locorum, in quibus ad tempus subsistunt, contrarias consuetudinibus sui territorii, esto revera possent absque peccato non sequi. Igitur hæc generalis propositio, in quam denique resolvitur argumentatio Stephani: *Res solius consilii non præferuntur laudabiliter rebus præcepti*, non est tam certa simul & universalis, exclusivæque omnis limitationis, & exceptionis, ut quæ in aliquo particulari casu facit, præsertim nixus autoritate sufficiente, nec furili, sed probabili ratione, exceptionem, mox sit pronuntiandus eò rem deduxisse, ut oporteat vel ipsum, vel sacrosanctam, & universalem synodum erroris inexcusabilis arcessere.

k Benedictiones nuptiales tanti sunt ab Ecclesia, & à Doctoribus, ut Ecclesia non permittat ullatenus eas impertiri, aut ab alieno parcho, aut tempore interdicto, aut respectu viduorum, viduarumque, Doctorum autem aliqui mortalem noxam constituunt in earum omissione, alii in congressu conjugali ante earum receptionem, ut refero infra *Cas. XIV.* denique non immeritò piæ animæ plurimum tribuant precibus Ecclesiæ, constituentibus eas benedictiones, è diverso autem admittuntur, partim à probatis scriptoribus, partim à sacris legibus multiples causæ, ob quas sit fas omittere omnes denuntiationes. Quid ergo est opus tam inofficiosæ reprehensione illius, qui magnâ fultus autoritate, expressit casum, in quo iudicet, rectius omitti denuntiationes, ut locus sit benedictionibus, quam benedictiones in eo eventu, in quo nequeant consistere cum denuntiationibus? Suppono autem expressè *se q. numero 494.* in casu, quo ita omittuntur denuntiationes, parochum esse *moraliter* certum de absentia impedimenti.

l Et quia P. Stephanus a vet cognoscere, quam prudenter, & consequenter loquar, dico, non posse me aut imprudentiæ, aut insequentiæ argui, si meam illam doctrinam de omissione denuntiationum, propter benedictiones, exprimam hisce verbis clarioribus, re autem verâ concordantibus cum intentione, qua priora scripsi: *Parochum, vel Episcopus Satis agit, o-*

mittendo, seu omitti permittendo, quam urgendo denuntiationes, quando Sponsi ducti causis ex se piis, & rationabilibus, instant pro benedictionibus, eo tempore impertendis, quo nequeunt impertiri, nisi omittantur denuntiationes personarum, de quarum habilitate ad contrahendum non adest ullum morale dubium.

Hanc meorum verborum explicationem, do, & facile divinasset P. Stephanus, si mea verba legisset apud Urbanum, aut Franciscum Bonæ Spei, & fratrem potiùs, Religiosèque excusasset, quam inevitabilis erroris contra Tridentinam Synodum, ac subinde contra fidem arguisset.

SECTIO II.

Denuntiationes à quo; ubi; quando faciendæ?

Casus Irrefragabilis.

SUMMARIUM.

Casus Matrimonii contracti coram Parocho aliquo modo alieno. 510.

A quo faciendæ denuntiationes? 511.

Declaratur Casus authenticus. 512.

Quid si sponsi spectent ad diversas parochias? 514.

Quid si alienus Parochus faciat proclamationes? 517.

Quando sint ea peragenda? Ibid.

Quid hic intelligatur per festos dies continuos? 518.

Quomodo Constantie fiant proclamationes? 525.

Communiter ultima plebejorum proclamatio fit ipso die nuptiarum. 526.

Matrimonium contractum post quartum habitacionis mensem à muliere coram Parocho oppidi, ad quod à civitate, in qua habitabat, ad scandala submovenda iussu Principis secularis translata fuerat, sub præcepto illinc non discedendi, donec aliud statutum non esset, validum fuisse, decidit Congregatio Concil. Trid. teste Barbosâ in cit. 1. Cap. Trident. num. 11. & fusiùs in citat. allegat 32. num. 63. monente, hanc decisionem esse in praxi sequendam respectu omnium habitantium, seu habitare cogitantium, aut coactorum in aliquo loco per majorem Anni partem.

Quæritur ergo: A quo, quando, ubi sint faciendæ denuntiationes? 518

Resp. A proprio sponforum Parocho. Patet ex verbis Concilii supra num. 477. descriptis, nomine proprii Parochi intelligendo hic, per se loquendo, illum, qui est proprius in ipsa met

met copulatione, de quo Tract. præced. Casu XVII. ideo hunc Irrefragabilem Casum, agendo directè de copulatione, pono isto loco, cui subijcio alium

Casum ejusdem auctoritatis.

512 **E**adem Congregatio decidit, validum fuisse Matrimonium juvenis cum meretrice, qui dubitaverat illud in propria civitate contrahere, adhibendo solennitates Concilii Tridentini, eò quod parentes de facili impedimentum facturæ erant, & propterea Romam venerant, & coram Testibus, & Parocho in Parochiâ, in qua aliquantulum permorati erant, Matrimonium contraxerunt per verba de presenti. Sic loquitur Barbosâ loc. cit. num. 12.

513 In his, & similibus casibus denuntiationes, factæ in loco contracti Matrimonii, sufficientes juxta expressam doctrinam Basilii Pontii Lib. 5. cap. 30. apud Dianam Part. 3. Tract. 4. Resol. 238. ratum cum Sanchez Lib. 3. Disp. 6. Gutierrez, Barbosâ, & aliis communiter, faciendas fuisse in Parochia, in qua diutius habitaverant, seu in qua vero similius est, sciri Impedimenta. Barbosâ cit. alleg. 32. num. 11. loquens de illo, qui habet plura domicilia, seu plures Parochias. Vide Dicastillum dubit. 25. numero 218.

514 Unde quando sponsi habitant in diversis Parochiis, promulgandi sunt, per se loquendo, in utraque Parochia. Henriq. Lib. 11. cap. 7. num. 1. Coninck Disp. 27. dub. 5. Sanch. cit. Disp. 6. num. 6. & Declaratio Congregat. apud Gallemart in cit. Cap. 1. quò scilicet certius deprehendantur Impedimenta. Attamen non est damnanda consuetudo quarundam Dioceseon, in quibus denuntiationes fiunt, duntaxat in Parochia unius sponsi, in qua sunt nuptiæ celebrandæ, inquit semper moderatus P. Laymannus cit. Tract. 10. Part. 2. cap. 4. n. 10. abique causa rejectus à Stephano à S. Paulo

515 cit. dub. 6. num. 54. Et verò in hac nostra Diocesi non solum ita facitatur, sed etiam positive permittitur à Constit. Synod. Tit. 16. num. 8. quando non possunt commodè fieri utrobique, sicut & Sanch. Dicastillo ll. cc. notant, non esse attendendam modernam, ut loquuntur, habitationem, id est, quando sponsus ex oppido A. sit civis oppidi B. ac post tres, vel quatuor menses commorationis in oppido B. vult contrahere, non est secundum hos auctores denuntiandus in oppido B. sed in oppido A. vel in oppido G. in quo nati ejus majores. At quis hoc observat? saltem quando oppidum B. est valde remotum ab oppido A? Optandum, ut saltem id fiat, quod Clemens X. statuit §. ultim. Instructionis describendæ post XXIII. Casum hujus Tractatus.

Resp. II. Quòd si quis Sacerdos, absque facultate saltem tacita Parochi, secundum dicta, proprii, proclamationes faceret, faceret nihil, quia contra expressam litteram Tridentini.

Resp. III. Eadem proclamationes fieri debent tribus continuis diebus festis, ut loquitur Synodus Trident. supra num. 477. Per dies festivos posse intelligi omnes, quibus solet convenire in Ecclesia multitudo magna populi, censet Sanch. Lib. 2. Disp. 6. num. 10. Layman. cit. Cap. 4. num. 10. Barb. in cit. Cap. 1. Trident. num. 24. contra Zerolam, Riccium, & alios, statuentes hic noxam Iethalem, sed immeritò, nam Concilium videtur spectare id solum, ut publicatio illa fiat coram populo copioso, hac enim ratione obtinetur finis præcepti. Nolim tamen ulli Parocho esse auctor introducendi novum morem.

At per dies continuos intelliguntur in primis illi, inter quos non interponuntur alii multi dies festi. Sanchez cit. Disp. 6. Reginal. Bonac. Barb. loc. cit. ne scilicet, si multi interferantur, populus oblitus primarum, differat nimis diu delationem, seu accusationem, ut vocant Jura. Unde addit idem Barb. ibid. num. 27. post Rebell. & Bonac. quest. 4. punct. 6. si sponsi velint conjungi quatuor mensibus post ultimam denuntiationem, esse repetendas priores. Rituale Romanum, si non infra duos menses, & testatur Marchant cit. Tract. 8. Cap. 1. num. 3. Sponfos in Leodiensi Diocesi jurare, se intra 40. dies post ultimam denuntiationem contracturos.

Intelliguntur 3. Ita continui, ut tamen unus non succedat immediatè alteri. P. Coninck Disp. 18. num. 47. Riccius, Ugoletus, Fernandez apud Barbosâ loc. cit. exprimentibus Sanch. Lib. 3. Disp. 6. num. 9. ac Laymanno cit. num. 10. saltem duorum dierum intervallum intercedere debere inter unam, aut alteram denuntiationem. Dic tu, sufficere, si unus interjiciatur, imò cum P. Casp. Hurtado Disp. 5. diff. 18. Marchantio in Resol. pastor. Tract. 8. cap. 1. P. Dicastillo cit. Disp. 3. dub. 25. num. 215. hoc non esse in præcepto, ergo spectanda sola consuetudo cujusque loci, quæ & in pluribus permittit tres dies immediatos, teste Dicastillo num. 217. & facile etiam excusabit ab omni peccato, si ob causam aliquo modo rationabilem, vel inadvertentiam transiliatur unus dies festus. P. Tannerus loc. cit. num. 124. Marchant. loc. cit. num. 4. sicut & à mortali, modò non diu intermittantur. Marchant. ibid.

Resp. IV. Denuntiandi sunt sponsi in Ecclesia, & quidem inter missarum solennia, ut loquuntur supra PP. Tridentini, notante tamen Barbosâ in cit. Cap. 1. Trid. num. 24. post Regin Bonac Pontium, alios, validè fieri extra Ecclesiam, extraque missarum solennia, modò adsit magnus populi concursus, & locus aptus

aptus sit, ut ad multorum notitiam perveniat. §21 Imò PP. Sanchez *cit. Disp. 6, num. 9.* & Dicastillo *num. 219. absolute* negant, intervenire peccatum, si extra Ecclesiam, extraque Missam fiant cum circumstantia paulò ante indicata.

§22 Ego cum Marchantio *loc. cit. num. 5.* non improbo morem locorum, quibus nonnunquam proclamationes peraguntur post concionem habitam, jam finitâ Missâ, aut in Vesperis, ad quas major pars populi concurrat, maxime si omiffa inadvertenter fuere in Missâ, aut quia nondum fuerat insinuata voluntas contrahentium, vel alia de causa. An verò eodem die, quo tertia denuntiatio fit, jungi possint Matrimonio, vide consuetudinem. Alibi id prohibetur, alibi, proclamationis bannis in Missâ, non fit scrupulus, si in Vesperis conjungantur. Ita Marchant. *cit. Tract. 5.*

§23 Est autem habendus scrupulus, si, ob certam causam factâ unicâ proclamatione, conjungantur ipso die illius proclamationis, tunc enim non relinquatur sat temporis, ut possint opponi Impedimenta. Sanch. *loc. cit. num. 8.* & Dicast. *cit. num. 217.* volentes, ut ne quidem postmodum illius unice fiat copulatio. Domini Parochi ostendant se magnanimos, nec facile cedant importunæ festinationi.

§24 Quæres forte, quid hic Constantia, metropolis, inquam, longè, latèque potentissima Diocesis, soleat facitari circa pleraque puncta superius explicata?

Resp. Sequentia I. Quando sponsi spectant ad duas è septem Parochiis hujus civitatis, edicta, seu proclamationes peraguntur in illa sola Parochia, intra cujus ambitum constituerunt sponsi suum domicilium. At verò quando altera pars spectat ad Parochiam sitam extra urbem, ne quidem denuntiantur hic, nisi à suo Parocho testimonium adferat, quo probet, se nulli alteri esse promissam, & saltem, quando spectat ad locum vicinum, ut est Uberlinga, denuntiantur utrobique.

§25 II. Fiant autem proclamationes etiam duobus diebus continuis, & immediatis, si petant sponsi, sicut & tres peraguntur intra octiduum, si in hebdomade incidat festum, quod etiam transilitur, si dilationem aliquam postulerint. Imò quando est ipsis commodum, ut nuptiæ celebrentur intra octo dies à primo banno, ut vocat Marchantius, attamen hebdomas est vacua festo, publicantur feriâ quintâ ii, qui pertinent ad Parochiam Collegiatam S. Stephani, utpote ad quam solent pia mentes hebdomadarum illo die confluere ad processionem, qua circumfertur Corpus Christi Sacratissimum.

§26 III. Est communissimum, ut copulatio plebejorum fiat illâ ipsâ Dominicâ, qua ultimum edictum. Hæc quidem ita observantur in præcipua Parochia hujus urbis, an verò in locis hinc remotis, ignoro.

SECTIO III.

Obligatio denuntiandi Impedimenta.

Casus non omnibus facilis solutionis.

SUMMARIUM.

Casus habentis sub secreto cognitum Impedimentum, & dubitantis, an teneatur denuntiare? §27.

Obligatio denuntiandi. §29.

Quando cesset? Ibid.

Cessabat in Casu n. 523. proposito. Ibid.

Sicut & in Casu tragico, qui contigit. §38.

Quid agendum Parocho comperienti aliquod Impedimentum? §39.

Casus de nolente manifestare Impedimentum? §40.

Casus denuntiantis ex solo auditu cognationem. §41.

Casus denuntiantium primùm post mortem mulieris denuntianda. §43.

Et alterius denuntiantis tum primùm, cum jam jam erant copulandi sponsi. §45.

An Episcopus potuerit tunc dispensare in impedimento? Ibid.

An mortaliter peccaret differens denuntiationem in illum articulum? Ibid.

Casus aperientis Confessario Impedimentum impotentie cum proposito vivendi instar fratris, & sororis. §46.

Refutatur Pontius, ratum dari inter impotentes verum Matrimonium, in ordine ad castè vivendum. §47.

Casus de Magistratu civili impediende denuntiationes. §48.

An Episcopus fuerit obligatus stare sententiâ illius Magistratus. Ibid.

Resolvuntur nova dubia circa denuntiationes juniorum opificum. Ibid. in App. I.

Aliud singulare dubium. Ibid. App. II.

Rursum aliud novum in App. III.

N Trophodora dicit Confessario: *Nonna deponata est Nicephoro, factâque prima proclamatio. Nigellia, juncta Nonna secundo gradu cognationis, est mihi certam ob causam falsa, esse se carnaliter cognitam à Nicephoro, non ignaro cognationis, falsa autem est mihi sub summo, ut par est, secreto. Jam sciscitor, an nihilominus obliger parere Parocho, præcipienti manifestationem cognitorum Impedimentorum? Respondet Confessarius: Teneris. Quid sentiendum de hoc responso?*

Jam pridem è vivis excessit Confessarius §28 ille,

ille, de ejus responso feram sententiam, ubi respondero ad sequentem questionem.

§29) Queritur enim I. *Quanam in particulari scienda sint de obligatione pandendi Impedimenta, incumbente tum ipsismet sponis, tum aliis conscientibus, tum Parocho?*

Resp. Seqq. I. Consciens Impedimenti tenetur, per se loquendo, sub mortali manifestare. Ita omnes tum propter Divinum mandatum de impediendo peccato proximi, quale quidem est, quando contrahitur Matrimonium cum qualicumque Impedimento, ut ostendimus Tr. præced. Casu n. 58. tum propter reverentiam Sacramenti: tum denique propter præceptum Superioris Ecclesiastici.

§30 II. Sponsus laborans Impedimento qualicumque, tenetur vel illud aperire, vel non inire Matrimonium, si quidem interrogetur à Parocho, an laboret Impedimento. Ita communiter DD. teste P. Perez *Disp. 43. Sect. 7.* post Sanch. *Lib. 3. Disp. 14.* & alios. Ratio est, quia licet interrogatus non teneatur respondere, quando esset ob suam veram responsum puniendus. *Silv. Verb. Inquisitum 1. quæst. 4.* & alii, eò quòd nimis difficile foret, se ipsum accusare, attamen, quando interrogatio fit solum in ordine ad peccatum vitandum, sicut in præenti materia, adest obligatio respondendi sincerè. Sicuti & tenetur sincerè respondere irregularis, petens suscipi ad Ordines. P. Perez *cit. Disp. 41. Sect. 7.*

§31 III. Similiter tenetur, per se loquendo, quisque ultro, & non interrogatus detegere suum Impedimentum, esto conjunctum cum sua infamia, aut certe desistere à proposito contrahendi. Perez *ibid.* atque Stephanus à S. Paulo in *Theol. Moral. Tract. 5. Disp. 8. dub. 8. num. 55.* ex communi.

§32 IV. Alius, qui novit Impedimentum, tenetur manifestare, non solum, quando sponsi volunt malitiosè contrahere, ut omnes fatentur, sed etiam, quando & ignorant Impedimentum, & non subest periculum, ne postea pandatur. Ita P. Dicast. *Disp. 3. dub. 28. n. 291.* contra Pontium, & Perez *Disp. 43. Sect. 6.* Ratio est, quia etiam materialis irreverentia Sacramenti, & materiale peccatum proximi est impediendum, cum commodè potest: quamquam, quia, quando Impedimentum est dirimens, revera nullum sit Sacramentum, & consequenter nec admittitur irreverentia etiam materialis, ideo perquam probabiliter negabis cum Pontio, Barbosa *De offic. & pot. Episc. allegat. 32. num. 26.* & P. Burghaber *Centuriâ 2. Cas. 78.* adesse in prædictis circumstantiis obligationem manifestandi. In casu autem, quo vel malitiosè illud dissimulant sponsi, vel probabiliter patefiet post nuptias Impedimentum, debet omnino hoc deferri ad Parochum, etsi forte prius fuisset præstitum juramentum de non pandendo, hoc quippe non obligatum tanto incommodo animæ, allorum-

que bonorum. Vide Burghaber *loco citato 10.*

V. Non solum hæc posterior, sed etiam ad §33 initium numeri præcedentis allata doctrina intelligitur, etsi Impedimentum proveniat ex delicto gravi, sitque notum uni soli, dummodo possit hic detegere utiliter, & sine gravi incommodo, & scandalo aliorum. Palau *cit. punct. 13. §. 6.* Dicastillo *loc. cit. num. 290.* post Sanchez, Coninck, alios contra Pontium, Gabrielum, alios, quibus quoad Impedimentum ignotum ipsismet sponis assentitur Franciscus Bonæ Spei apud Stephanum *loc. cit.*

Ratio petitur ex didis, & confirmatur in §34 de, quia in foro etiam externo statur testimonio unius testis jurati, quando agitur de impediendo peccato alterius. *Cap. Super eo, 12. De testib. & Cap. Præterea 12. De spons. esto non statur, quando agitur directe de punitione, aut vero jure auferendo alteri, aut defectu distincto ab Impedimento. Dicast. num. 29.* sicuti nec sufficit unus, etsi juratus, ad dissolvendum Matrimonium. *Cap. Licet ex quadam. De consanguin.* quia Matrimonium est res gravissima, & valde favorabilis ejus valor. *Vide, quod n. 92.* retuli ex Covarr. *Dixi: Testis jurati,* nam non jurato non habetur, etiam in sponsalibus, fides. Sanch. *Lib. 1. Disp. 71. n. 10.* cum communi, differens ibi fuisse de his Testibus.

VI. Nec absolute opus est, ut sit Testis de §35 vilis, satis utique est, si sit de auditu, si videlicet audivit ex personis fide dignis. *Infrâ n. 341.* licet non sit standum unius de auditu testimonio, & depositione, nisi testetur de consanguinitate. *Cap. Ex quadam. De Testib. & Sanchez num. 11.* attamen poterit judex illam personam fide dignam citare, & examinare. *Dicastillo n. 300.* post Sanch. Gutierrez, Bonac. alios, præmittens n. 293. post Sanch. *num. 17.* latè, sufficere etiam famam, id est, acclamationem, seu opinionem majoris partis vicinæ, non verò rumorem, id est, opinionem minoris partis manifestatam, subdens quoque *num. 300.* non adesse obligationem quidquam dicendi, quando vel Testis nescit, ex quo audiverit, vel scit, se audivisse ex persona exiguæ fidei, narrante Impedimentum probrosum.

VII. Testis volens manifestare Impedimentum conjunctum cum infamia, debet, servato ordine charitatis, prius monere obnoxium illi Impedimento, ut desistat à cogitando Matrimonio, alioqui se suæ conscientie satisfacturum in eo deferendo: huic monitioni repetitæ coram aliquo alio bono viro, bona fama, præsertim parentibus &c. si nil det ille reus, servabitur præceptum Christi: *Dic Ecclesia.* Vide Sanch. *Lib. 3. Disp. 13. n. 7.* Et quidem debet dicere Ecclesie, etiam si illud Impedimentum infamatorium cognoverit sub secreto, juraveritque, se non manifestaturum. *Sanch. cit. Disp. 13. n. 8. Perez cit. Disp. 43. Sect. 6. num.*

num. 8. Dicastillo num. 299. plus enim defendendum est præcepto Superioris, & reverentiæ Sacramenti, ac salutis animæ, quam tali juramento,

537 VIII. Obligatio pandendi alienum Impedimentum cessat, quando ex revelatione imminet grave malum revelanti. Dicast. num. 302. nam non tenemur cum gravi nostro incommodo promovere correctionem nostri proximi, aut quando timetur grave scandalum ex revelatione. Sanch. loc. cit. num. 9. Idem cenfeo dicendum, quando imminet inde alteri innocenti grave damnum in honore, fortunis, vita, nam neque charitatis lex, neque reverentia debita Sacramento, neque obedientia erga Superiorem astringit ad tale incommodum, quandoquidem non sunt facienda mala, ut veniant bona. Rom. 5.

Hanc doctrinam ferè prætereunt passim in hac particulari materia denuntiationum autoribus. At volui exprimere, ex hac enim deducitur, Confessarium Nymphodoræ, de quo supra, errasse in suo responso, gravissimè namque peccasset ipsa, si manifestasset crimen Nigellie, utpote quæ planè fuerit innocens in ordine ad illud Matrimonium, quare nec ipsa tenebatur directè, aut indirectè revelare suum lapsum, at tenebatur Nigelliam sub alio prætextu dehortari ab illo Matrimonio, si aliunde habebat Nigellia justam causam recedendi, scilicet, si non justam.

Unde conjicies, quid fuerit respondendum ad hunc

Casum prorsus Tragicum.

538 *N*icostia nobilis Vidua dementata turpi filii proprii amore collocat se in strato absentis ancilla, cum qua consueverat filius, atque ab eodem filio paulo post superveniente, ignaro autem detestabilis doli imprægnatur, eoque peregre profecto, parit clam omnibus filiam, adeo venustam, atque scitam, ut filius post complures Annos domum reversus, eam visam, atque matri pro honoraria puella famulatum petat in uxorem, quam & denique, et sperare, concedit mater. Queritur, utrum, quia infelix illa mulier nequit aliâ ratione impedire incestissimas nuptias, quam prodendo suum crimen infandum, debuerit nihilominus pandere?

Novi, qua in regione contigerit id nefas, memor sum & illius, qui certò contigisse asseveravit mihi, atque alteri insuper. Sunt nonnulli, qui, cum existiment, Impedimentum esse etiam cum periculo mortis aperiendum, fortè pronuntiatum essent, incubuisse illi Nicostie obligationem mortalem impediendi per-

denuntiationem, si non suppetebat aliud efficaciæ remedium, id connubium. At sine dubio errarent tales, est quippe inauditum, quòd Lex humana (naturalis de fraterna correctione certò huc se non extendit) comprehendat tam tragicos, cruentos, pudendos casus.

Queritur III. Quid agendum Parocho, comperienti aliquod Impedimentum? 539

Resp. Esse à me ad hanc quæstionem responsum in Theol. Jurid. Moral. Cap. 37. Sect. 2. & in Tract. præcedent. Casu XX. num. 553. & seqq. Quòd si Episcopus solus, etiam extra Confessionem, novit Impedimentum, nequit prohibere Matrimonium, est enim ipse iudex, iudex autem non debet procedere ex scientia privata. Perez Disp. 43. Sect. 8. at Parochus non est iudex, idcirco meritò negat suam assistentiam illi, quem etiam omnino solus extra Confessionem novit esse impeditum.

Ex his omnibus deduces solutionem horum VI. Casuum. 540

Primus est, qui habetur, Cap. Præterea 2. De sponsalib. De muliere sponsa, quam repudiabat sponsus, eò quòd hujus consanguineus secum eam deliquisse proponeret, quòd tamen publice fateri nollet, propter metum, & potentiam mulieris, rescriptit enim Alex. III. his verbis: Taliter respondemus, ut Matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum ipsius Testis, ut contra Gloss. tenet Bathosa in hoc Cap. intervenisset) districtè prohibeas, ne deterius inde contingat.

Secundus est: Volentibus duobus, viro scilicet, & muliere contrahere Matrimonium, dum fierent admonitiones in Ecclesia, mulier quadam declaravit, & testificata est, intercedere inter eos Impedimentum, quia, ut ab una ex suis majoribus audierat, quarto consanguinitatis gradu sibi invicem attingebant. Queritur, an istud sit impedimentum, ita ut contrahere non valeant?

Consultus Navarrus De consanguin. & affinitate. 2. Respondit, istud testimonium non fuisse sufficiens ad impediendum Matrimonium; tum quia erat tantum unica Testis: tum quia erat Testis de auditu; tum quia audiverat tantum ab uno, non autem à pluribus: tum quia non juraverat. At prima, & secunda ratio Navarri nobis non absolute probatur ob dicta num. 533. & num. 535. sed probatur quarta, sicut & tertia, nam testans ex auditu de consanguinitate non auditur, quando auditur ex uno solo è majoribus, sed quando à duobus, vel pluribus. Navarr. ibidem, & Sanchez cit. num. 11. & sic intellige, quòd supra num. 534. & Tract. præced. num. 553. retuli de testimonio unius ex auditu in sola materia consanguinitatis.

Tertius est, qui contigit in hac Diocesi sub Anno 1636. quando proclamationibus factis intra octiduum, scilicet ipsa die Dominicâ inchoante hebdomadem, deinde feriâ sextâ post, ac tertiâ Dominicâ finiente eandem hebdomadem, qua etiam fuit facta copulatio matrimonialis, ac biduo post, mor-

mortuâ uxore, cognati reperierunt ad sex millia aereorum Ducatorum, qua uxor reliquerat marito. Reperierunt autem casati, Matrimonium fuisse nullum ob Impedimentum consanguinitatis, decessit postea a Testibus. Quærebatur autem, utrum standum esset testimonio denuntiantium tunc illud Impedimentum? etenim ex una parte objiciebatur, esse statutum in Constitut. Synodal. Part. 1. Tit. 16. num. 7. conformiter Cap. 1. De sponsal. ut post Matrimonium in conspectu Ecclesie celebratum non audiantur, qui tempore denuntiationum presentes fuerunt, & Impedimentum retinuerunt, ex altera autem parte, quòd denuntiationes, & copulatio essent nimis propere (spectato more illius peculiaris districtus, viget enim non ubique idem in hac ipsa Diocesi mos) factæ, idèque præsumptio esset de mala fide sponso. Causâ coram iudice, (qui inclinabat in sententiam de nullitate Matrimonii, ob allegatum Impedimentum,) ventilatâ, convenerunt partes inter se amicabiliter. Ego nullo, testes fuisse adhuc audiendos, quia nullo jure præcipitur, ut testes deponant ante ultimam proclamationem: sufficit, si ante copulationem, quia igitur illa copulatio facta fuit præfestinè, ut censuit spectatissimus vir, qui hunc Casum scriptum ad me misit, & fortè præter morem illius districtus ipso die ultimæ denuntiationis, habuere, justissimam causam dicendi, se fuisse festinatione præversos.

544 Quartus est, qui pridem evenit in hac urbe, cum detectum fuit Impedimentum Cognationis, vel Affinitatis illo ipso tempore, quo sponsi deducebantur solenni pompa ad aderam sacram copulandi, nam consentibus nonnullis, posse à Reverendissimo D. Vicario Generali permitti copulationem, cum mandato tamen abstinendi ab usu conjugali, donec esset impetrata dispensatio, meritò negavit eam licentiam, quam tamen fuisse in alia famosa urbe hujus Diocesis concessam à Vicario, ut vocant, Foraneo, seu Commissario Episcopali, idque approbantibus viris doctis, inauditi, ex quodam id asseverantissimè narrante.

Sed, salvo horum iudicio, sentio cum illo sapientissimo D. Vicario Generali. Nullus enim DD explicantium Casus, quibus fas est, cum dispensatione Episcopali, inire Matrimonium impeditis dirimente Impedimento admittit, aut expresse, aut tacitè casum, quo non imminet majus incommodum, quàm illis sponso, qui poterant nihilominus cum hospitibus invitatis hilares vesci paratis epulis, & suo tempore contrahere sine alia pompa. Quòd si ille denuntiator distulisset deditâ operâ suam manifestationem usque ad illam horam, fuisset, me iudice, reus noxæ lethalis adversus charitatem.

A P P E N D I X.

545 Sed fortè erit, qui neget, illum, Vicarium Generalem ritè, rectèque fecisse, dum ob de-

nuntiationem ab uno unico factam in eo articulo, in quo sponsi erant jamjam solenniter copulandi, inhibuit copulationem. Ratio id negandi potest desumi ex verbis Henrici Zoesii Paracletici in Decretales Lib. 4. Tract. 18. ubi n. 12. sic scribit: *Accusatio, & testimonia (Impedimentorum) personaliter fieri, & proferrè de consanguinitate, intra tempus denuntiationum, quæ in Ecclesia fiunt, postea comparens non auditur, nisi accusare volens probaverit, tunc sibi de Matrimonio contrahendo non constituisse, &c.* Atqui in casu, quem retulimus, erat jam elapsum tempus denuntiationum. Confirmatur inde, quia accusator Matrimonii, id est, opponens aliquid contra valorem Matrimonii, debet prodire in publicum, quando banna secundum consuetudinem in Ecclesiis eduntur. Text. cit. Cap. fin. *Qui Matrim. accus. poss. leu.* ut loquitur Vallenensis cit. Tit. IV. num. 1. tempore denuntiationis à Sacerdote factæ. Atqui jam erant secundum consuetudinem Constantiensis edita banna, quando ille, qui manifestavit Impedimentum occultum, prodit in publicum. Respondeo tamen, potuisse, & debuisse audiri illum denuntiatorem, etiam non probantem, se abfuisse tempore denuntiationum, sensus enim Capituli finalis, quòd descripti, per tempus, quo solent edi banna, non intelligit illum ipsum articulum, quo publicè, & in facie Ecclesie fiunt proclamationes, usus enim communis, optimusque interpret illius Decretalis demonstrat, rarò expedire, ut tunc quis in publicum prodeat, quando sub Missarum solenni nominantur sponsi. Igitur per tempora, quibus eduntur banna, intelligitur totum illud, quòd à prima proclamatione usque ad ipsam exclusivè copulationem intercegit. Unde Pontifex Innocent. III à quo prodit Rescriptum illius Decretalis, loquitur expresse de casu, quo aliquis post contractum Matrimonium appareret accusator. At quando non agit partes accusatoris, sed solum denuntiatoris ad impediendum peccatum, potest juxta Gloss. in Cap. Tua. De cognat. spirit. admitti quovis tempore, etiam post Matrimonium contractum, certè potest, & debet in hoc casu semper admitti ante contractum, ut jam dixi num. 544. ubi locutus sum de casu extraordinario, quo etiam post Matrimonium admittendi sunt, servato videlicet jure Capituli fin. supra citati. Nihilominus observavi supra, illum denuntiatorem non leviter adversus Charitatem peccasse, si deditâ operâ denuntiationem distulit usque ad illud tempus.

546 Quintus est vidui, & vidua, quorum ille habet, ut putatur, ex maleficio impotentiam absolutam, & respectivam, isti sua sponsa bene notam. Parata autem cum illo cohabitare, fratris, ac sororis more. Nuper Casus ille contigit. Sponsi, jam per actis trinis denuntiationibus, ipsaque festo nuptiali jamjam imminente, cum Confessario a-

peruerunt. *Quæsitum fuit, cum non esset modus honestè Matrimonium differendi, & impediendi, sed neque ex cohabitatione periculum, quod uterque esset proelectus satis acribus, an possent quasi contrahere, ficto, vel conditionato consensu: Quid ad hoc Reverentia Vestræ?*

Sic ad me 6. Jan. Anno 1665. scripsit inter cætera vir perdoctus, Cui breviter respondi 1. Non potuisse conjungi fictè, propriè loquendo, cum fictio propriè sit mendacium reale, ut pluribus declaro in *Quinario Tract. 5. cap. 50. num. 64. & Cap. 51. num. 39.* 2. Non apparere mihi honestam, aut utilem conditionem, sub qua potuerint quasi contrahere, cum utique nequeant sub conditione dispensationis, 3. Ergo confugiendum fuisse ad æquivo- cationes, aut tacitas mentis reservationes, ita, ut quando interrogati à Parocho assistente: *Accipis hanc in tuam? Accipis hunc in tuum?* res- ponderent: *Ita Domine intelligerent: Accipio in meum apparenter. Vel: in meum perpetuum contubernalem.* At verò ejusmodi seu æquivo- cationem, seu reservationem in primis certò re- jectum iri à permultis negantibus cum Cardi- nale de Lugo *Diss. 4. De fide.* ullas restrictio- nes mentales esse licitas. Deinde videri mihi, non fuisse licitas in illo casu; etenim mala, quæ poterant hisponi timere, recedendo à præ- missione illicita, haudquaquam tribuebant justam insolitis æquivocationibus, aut restric- tionibus utendi, cum tam evidenti, (quidquid ii dicant, aut promittant) periculo commit- tendi plurimas spurcitas, contractu solenni, atque ex institutione Ecclesiæ Sacramentali. Adde, quòd debeat esse idem iudicium in foro interno, quòd in externo, quando externum non nititur (sicuti hic non nititur) falsà præ- sumptione, ut nõrunt omnes ex Sanchez & aliis, atqui certum est, nullum Pontificem, aut Episcopum permissurum, si resciret, vel id ge- nus æquivocationis, vel potestatem sese sub specie veri Matrimonii obligandi solenniter ad perpetuam cohabitationem more fratris, ac fororis; etsi quippe Ecclesia permittat, ut, quando bonâ fide (quæ his duobus defuit) con- traxerunt, ac postea primùm deprehensum est Impedimentum impotentia, cohabitent illo modo, si absit periculum peccandi, nunquam tamen permittit Ecclesia fieri talem copulationem seu impotentiam, seu alio Impedimento dirimente (nisi fortè in casu iniusti metus) la- borantium. Cum hoc responsum recitâsse, cuidam Decretorum Doctori usu peritissimo, censuit, non esse ab eo recedendum. Confirmatur ex iis, quæ in *Alphabet. Quadr. Part. 2. Cas. 18. num. 603. & seqq.* scripsi ex instituto de licito, & illicito usu æquivocationum, & restrictionum mentalium, ex quibus patebit, nos minime patrocinari similibus subtilitatibus in casibus affinitatem habentibus cum præsen- ti.

547 Supponit autem hæc resolutio, veram non

esse opinionem Pontii apud Dianam *Part. 4. Tract. 2. Res. 75.* contententis, *impotentes cum impotentia perpetua, & cognita posse intrè verum Matrimonium in ordine ad casse vivendum.* Ete- nim Dicastillo *Diss. 7. De Matrim. dub. 43. n. 40.* contrariam vocat omnino veram, Sanch. *Lib. 7. disp. 79. num. 2.* verissimam, Tannerus *Diss. 9. quasi. 4. num. 136.* certam, Perez *Diss. 37. Sect. 4.* cum Vasquez talem, in quam con- spirent omnes Scholastici, inde inferens, non posse admitti à se Pontianam, utpote repugnan- tem sensui totius Scholæ. Id ipsum ego pronuntio, maximè propter Breve Sixti V. contra Matrimonium spadonum, de quo memini *Tract. præced. Cas. XVII. num. 416.* & propter speciem facti ibidem *num. 419.* ubi etiam refero ex Diana illam opinionem Pontii, cujus fundamenta præter Dicastillum, & Perez ever- tit P. Caspar Hurtadus *De Matrim. Diss. 22. diff. 4.* An autem Diana meritò vocet illam *satis probabilem*, judicent alii, ego saltem ante factum non sequerer eam, respondendo. E- quidem *inhabilis ad solvendum est inhabilis ad promittendum.* *Leg. Oratio. ff. De sponsal.* Ma- trimonium autem essentialiter includit promif- sionem, obligationemque, saltem radicalem ad copulam. *Suprà Casu X. num. 391. & 397.*

Sextus Casus, est Sabine vidua, quæ multis 548 Annis post mortem mariti cognoscitur carnaliter, & petitur à Sulpitio in uxorem. At Magistratus Urbicus impedit denuntiationes, consatus, eam, vivente marito, fuisse turpiter conversatam cum patruale Sulpitii, ideòque multatam magno are, sub alio quidem prætextu vero, et non commerito tantam penam, quæ tamen penam fuerit ita præ- ter morem exaggerata propter adulterium, sal- tem presumptivè commissum cum dicto patruale Sulpitii, tamen de illo adulterio ne quidem inter- rogata, nedum accusata unquam fuerit illa Sa- bina. *Quærebatur 1. Essetne consultum, ut Sabina peteret à Sede Apostolica dispensationem? 2. Utrum Ordinarius posset, aut etiam teneretur, ob Magistratus suspensiones de adulterio, at- que oppositionem adversus denuntiationes, inhi- bere Parocho, ne faceret proclamationes consue- tas?*

Duo, aut tres viri valde spectati expetie- runt meum de hoc perplexo facto iudicium, ta- cito studiose nomine Urbis. Quibus respondi 1. Haudquaquam esse Sabina consultum, ut peteret dispensationem, cum enim ipsa perne- garet, se quidquam unquam carnalis commer- cii habuisse cum patruale Sulpitii, petendo dis- pensationem suppeditaret Magistratui proba- tionem adulterii, scilicet propriam Confessio- nem, quæ Confessio tamen, ut sic, esset extra- judicialis, & proinde non sufficeret ad con- demnationem. Abbas in *Cap. Ad hoc. De Simon.* cum aliis contra alios apud Mascardum *De prob. concl. 350.* reddit tamen ira suspectam, ut possit exinde torqueri. *Mascardus ibid. n. 2. ex*

2. ex communi. Adde, quòd Sedi Apostolicæ illudere non oporteat *Text. Cap. Bonæ. De po- stul. pralat.* illuderet autem Sabina Sedi Apo- stolicæ tum mentiando: tum petendo gratiam, qua nullo modo indiget. 2. Ordinarius non teneretur stare aut sententiâ, aut suspencionibus Magistratus civilis. Non sententiâ, utpote, quæ lata sit parte nec accusatâ, nec citatâ, nec auditâ, nec notoriè infamâ, & ne intimatâ qui- dem ipsi parti, ac proinde contra omnem juris ordinem, consequenter laborans vicio nullita- ris *Leg. Prolatam Cod. De sentent. & interloc. omni. judic. Glossa fin. in Clement. Sape. De verb. significat.* Non suspencionibus: tum quia eas sus- piciones esse leves, non violentas, liquet facto Magistratus, qui cum nixus suspencionibus infa- maverit Sabina de incestu meditato, & adul- terio patrato, nec ignoret, quæ poenæ sint De- cretæ in adulteros, atque incestuosos, longè ri- gidius procedere deberet adversus Sabina, quàm processit, si violentæ suspiciones, aut in- dicia semiplenam probationem facientia sup- peterent ipsis: & verò cum alleganti Impedi- mentum matrimoniale non credatur, nisi ju- ranti, se scire. Sanchez *De Matrim. Lib. 1. disp. 11.* aut probanti per famam *juxta Cap. Super eo. De consanguin. & affinit.* & generatim Su- perior non debeat impedire sponfos, nisi ipsi constet de Impedimento *Cap. fin. De clandest. desponsat.* adeòque nisi constet per Testes, aut instrumenta, aut aliam idoneam probationem. P. Perez *De Matrim. Diss. 43. Sect. 32. num. 1.* fit, ut Ordinarius non modò non teneatur sta- re illius suspencionibus, aut sententiâ Magistra- tus, sed etiam obligetur eâ non stare: tum quia stando ageret contra citatum Canonem fina- lem, utentem verbo, *Consiterit*, requirentem- que probationem. Abbas in *cit. Cap. final.* tum quia prorsus indebitè auget suspencionem ad- ulterii, & incestus. Imò judicavi, videri mi- hi nonendum ab Ordinario illum Magistratum, ut hic potius cogitet de poenitentia, ob tam in- formem procedendi modum, agendâ, quàm ut suo quasi calculo firmaret factum, & conclu- deret. Nec obest, quòd jam fortè sit Sabina ef- fecta publicè infamis propter sententiâ, pro- testationemque Magistratus, fama autem pu- blica sufficiat utique ad impediendum Matri- monium, *Text. Cap. Suprà. De consang. & affinit.* nam respondetur, quòd & sententiâ nulla nul- lum producat effectum. *Tulchus lit. S. conclus. 154.* & fama, seu infamia ortum habens à sola parte adversaria non fit ullius roboris, cum & ut aliquid probet, debeat ortum habere à fide dignis *Cap. Qualiter & quando. 2. De accusat.* non igitur ab adversariis, & non debeat esse loco accusatoris, & denuntiatoris, sed solius Testis. Abbas in *cit. Cap. Qualiter, & quando n. 27.* Adde, quòd fama orta post accusationem non adminiculetur. *Deltrius Disquis. Magicar. Lib. 5. Sect. 3.* An autem fama ante accusatio- nem orta sit sufficiens ad indicendam Sabina

purgationem Canonicam, videndus est Abbas *loc. cit. num. 28.*

A P P E N D I X I. ad Num. 548.

Videbar quidem mihi attulisse hac, & prio- re Sectione sat multa particularia, circa modos, locaque denuntiationum, at plura sug- gessit quidam Ganonicus Cathedralis Frisinga- nus, & simul Rector Ecclesiæ Parochialis in ce- lestri oppido N. N. vir apprime doctus, qui le- cto hoc Volumine dedit ad me 23. Sept. Anno 1669. literas, quas, omiâ præfatione nimis officiosâ, pauculisque aliis,

Transfero in hunc locum.

Perlectis variis, inquit, Casibus in Theo- logia Experimentali restat, quòd sapius mihi in praxi occurrit circa denuntiationes Sponsalium, ab opificibus servis contracto- rum, quibus post tyrocinium vagatis diu. mul- tumque per varia loca, ubi locaverant suam operam, offertur tandem alicubi e. g. Wass- burgi Matrimonium, urbe valde remotâ à solo natali. Quæro, ubi tales denuntiationes fieri debeant, an in Parochia, ubi nati sunt, vel ubi (e. g. Wasserburgi) Matrimo- nium contrahere cogitant? Non enim obligan- dos puto, ut in illo, vel pluribus locis, ubi in- termedio tempore suas operas locaverunt, pro- clamantur, id enim valdè inconveniens foret, esto fortè integrum Annum commorati essent in uno ex illis locis peregrinis.

Neque videntur denuntiari debere in Na- tali parochia, ubi artem addidicerunt, cui e- nim ibi norum erit, eos longo tempore jam absentes, impedimento nullo laborare? cum facile evenire potuerit, ut tempore peregrina- tionis diuturna contraxerint aliquod, & quàm molestum iis accidet, si à patriis laribus longè distiti, adigerentur vel domum ire ob denuntiationes, vel inde petere testimonium? Neque videtur satisfieri Tridentino, ut so- lummodo denuntientur, ubi contrahere cogi- tant, ut cives fiant, ut tamen aliqui sentiunt, qui tamen commorationem in uno loco trium, vel quatuor mensum supponunt, cum tamen nec dum cognitum sit, num alibi desponsati, vel aliter impediti sint?

Sed quid si unico tantum mense, vel dua- bus hebdomadis hic morati sunt, nec Matrimo- nium differre volunt, aut possunt. Tales enim, se solùm in illo loco, ubi contrahere volunt; denuntientur, haud satisfacere Tri-

dentino puto. Quia enim hi brevem moram in una parochia traxerunt, ignoti sunt, ignotaque eorum impedimenta secundum Sanchez Lib. 3. De Matrim. Disp. 6. numero 6.

Simile dubium occurrit, si v. g. filia Wasserburgensis tres, vel quatuor Annos Landishuti operas suas locavit, & durante servitio cum civi Wasserburgensi sponsalia de futuro contraxit, intra mensem Matrimonium initura, an non pariter Landishuti, ubi tam longa commoratione parochiam adeptam censetur, & facile ibi impedimentum contraxisse timeri potest, vigore Tridentini denuntiari debeat? Quæso &c.

b Hactenus verba, dubia, rationes illius Reverendissimi Domini, & ad quæ respondi paucis, quia sapienti pauca.

Et I. Quidem illos primos sponfos esse per se loquendo, denuntiandos in utraque Parochia, sicuti retuli in hoc Casu XIII. n. 514. ex Congreg. Trident. apud Gallemart.

Secundò tamen, quia videtur nusquam esse locus huic declarationi, quando parochia unius est, ut esse supponit quæstio, valde diffusa, ideo standum est consuetudine cujusvis Diocesis recepta, etenim & hic quoque longævis usus non est levis autoritas, & credendum non est. Dominos Ordinarios esse in re tanti momenti ad eò incurios, & desides, ut permittant invalescere consuetudinem, qua ob denuntiationes non factas in utraque parochia, foveantur pericula contrahendi sæpissimè illicitè, invalidèque.

Tertiò, quia verò fieri potest, ut singulæ ex praxibus indicatis in Epistola, observentur in variis Diocesis, ideo nullam earum improbo in concreto, sed censeo, dari posse iis, si ipsis faveat longus usus, proindeque & Constantiæ illam, quam refero num. 524. Et verò quando tres, vel quatuor menses habitârunt in loco, in quo contrahere volunt, satis credibile est, vigere pluribus in locis consuetudinem permittem denuntiari in eo ipso loco, & non requirentem fieri in solo Natali, modò ex eo solo Natali adferantur literæ Parochi, negantis, esse sibi, aliisve, quos privatim interrogarit, notum ullum impedimentum, ut patet à fortiori ex decisione Congreg. relata supra n. 512. at verò quando tantum tres, quatuorve hebdomadas egerunt in uno loco, nollem eos conjungi sine denuntiationibus factis in patria, aut loco, ubi valde sunt noti, nisi sint ex gr. milites, qui mox debeant è stativis ad castra proficisci, atque jurent, se immunes omni impedimento.

c Addubium de puella Wasserburgensi, quæ

quadriennium habitavit Landishuti, videtur ea satisfactura obligationi Tridentini, morique recepto pluribus locis, si Landishuti denuntietur, ob causam expressam in literis, ita tamen intellectam, ut ea commemoratio prorsus solitariè spectata non effecerit illam puellam propriè, & in rigore parochianam Landishutanam, alioqui studiosi literarum habitantes in uno loco sexennium, octennium &c. essent veri parochiani illius loci, sed solitariè dicuntur latè parochiani, seu adepti illic parochiam, quòd acquirerint jura cipiendi à parochia ea Sacramenta, quæ veri incolæ, veri parochiani. Huc faciunt dicta supra numero 510. Addidi in illo meo responso, quod & nunc repeti, gravem errorem irrepisse in editione in superiorem n. 515. quem proinde correxi in tertia, quarta & hac quinta, & potissimum tertiâ, & correxi juxta primam, à qua, sicut & in multis aliis, quod dolens moneo, me inficio discessit per nimiam inadvocentiam secunda, effecitque non raro sensum interceptum simul & falsum.

Denique pro securo processu circa objecta superiorum quæstionum observetur, quoad fieri potest, illa Bulla, & Instructio S. D. N. Clementis X. cujus & mentionem feci jam aliquoties, & notitiam consecutus jam datis, scriptisque his responsionibus, observetur, inquam, singulariter circa articulum septimum, in quo tanguntur nonnulla de rebus non satis congruentia huic responsis. Item circa articulum postremum ita sonantem: Ordines præcipiant omnibus, & singulis Parochis & eorum Diocesis existentibus, ut pro Matrimonio cum exterius contrahendis non faciant publica nuntia in eorum Ecclesiis, nisi certiorato Ordinariò, à quo, velesus Generali Vicario prius teneantur Authenticam reportare, quòd pro tali Matrimonio fuerunt examinati in eorum Tribunali, quæ probant statum liberum contrahere volentium. Ita Instructio, quæ cum adversetur consuetudini indicatæ à nobis lit. b. & c. eam ob rem habenda est in posterum ratio Instructio nis, non meæ responsionis. Dictam Instructio nem reperies descriptam integre in fine hujus X. Tractatus.

APPENDIX II.

Hanc Appendicem, & Casum Septimum hujus Sectionis Tertiæ efficiunt, & subministrant humanissimæ literæ, quas ad me curavit proximo Septembris eximius Sacre Theologiæ Professor in S. Blasii Monasterio antiquissimo simul, & florentissimo, & quibus enixè considerabat cognoscere, quid mihi videtur de resolutione, quam ipse dederat ad satis perplexum Casum Matrimoniale, involventem materiam de Denuntiationibus. Quia verò mihi meritò probatum fuit ejus responsum, utpote firmis nixum fundamentis, cen-

cen sui, esse illud una cum specie facti ad plurius utilitatem huc transferendum verbatim. Sic ergo scribit eruditus ille Sancti Benedicti filius. Titius affectat nuptias cum Titia, sed quòd minus libero, & sine scrupulo ejus intentioni satisfaciatur Parochus per suam assententiam, in causa est suspicio intercedentis Consanguinitatis in secundo gradu. Nam Titius habuit avum Sempronium, qui dicitur ex concubitu fornicario cum quadam Maria, vagâ muliere suscepisse Mævium patrem Naturalem Titia ex legitimo thoro: dicitur, inquam, & à nemine quidem alio, quam ab ipso Mævio, affirmante, se aliquando à Maria sua matre audivisse, Sempronium esse suum genitorem, & pro genitore fuisse nominatum baptizatori, notaturque in libro baptizatorum. Præter hanc unam unius Mævii assertionem nihil penitus constat, quæ si vera esset, Titius, & Titia descenderent ab uno avo, & in secundo gradu forent consanguinei, ut constat: sed notandum. 1. Quòd Maria fuerit meretricula, & varios viros intra breve tempus ad concubitum admiserit. 2. Quòd Sempronius constanter negaverit, nullum sibi fuisse cum Maria commercium, sufficiens ad aliquam generationem. 3. Quòd quidam Vdalricus concubitus cum Maria palàm sit fassus, & Mævium sibi admodum vultu, & moribus similem, aliquoties pro filio agnovit, promiseritque, pro alimentis certum illi legatum facere. 4. Quòd in libro Baptismali Sempronii nomen non reperitur notatum, fortè quòd folia sint elacerata. 5. Quòd testes idonei deponant, Sempronium contra Mariam olim per judicalem sententiam fuisse absolutum, & exinde Mariam à Sempronio nihil unquam prætendisse, nec pro genitore Mævii deinceps evulgasse. Iste sunt circumstantiæ totius Casus, juxta quas duo potissimum queruntur. Primum, utrum consideratis præcedentibus circumstantiis, inter Titium, & Titiam possit jurare, & de jure præsumi Consanguinitas? Secundum, si præsumi non possit, an libere, & sine dispensatione conditionali, seu ad melius esse pro utroque foro possint contrahere, & admitti ad Matrimonium?

c Quid, salvo prudentiorum judicio, responderim, Reverentiæ Vestræ paucis aperio. Ad primam quæstionem respondi negativè, varias quidem ob causas, sed ob duas potissimum, primam, quòd meretriculæ plures viros intra paucos dies admittenti, & unum præ aliis pro genitore spurciæ prolis denominanti fides prudenter haberi nec possit, nec debeat: responsum firmavi autoritatibus, & rationibus variis, illis ut plurimum, quas Adm. Rever. Vestra Paternitas affert in Theolog. Jurid. Moral. cap. 32. & alibi, insinuatque in Alphab. Baptizat. Cas. IV. num. 163.

d Secunda, quòd fundamentum Consanguinitatis, quæ credi posset intercedere respectu Titii, & Titia, nulli probabili rationi, sed merè conjecturæ, & suspitioni innitatur, ob quòd non sit positivum dubium de dicta Consanguinitate, sed mera incertitudo, & possi-

biliras: Ut quid ergo possit de jure præsumi? Certè unumquemque esse lib erum ad contrahendum cum quavis non impedita à jure, vel natura, vel contra quam non pugnet præsumptio juris, dicit ratio, & probat abunde Thomas Sanchez Lib. 8. De Matrim. Disp. 6. cum Tambur. Lib. 8. De Sacram. Tract. 1. cap. 5. aliiisque passim cum Paternitate vestra in 1. Part. Alphab. Matrim. num. 681. docentibus, in dubio de existentia Impedimenti dirimentis quando juris præsumptio pro illo non facit nullâ opus esse dispensatione.

Unde ad secundam. Quæstionem dicendum putavi, Titium ad ducendam Titiam nullâ indigere dispensatione, nec Parochum posse jure illi denegare suam præsentiam, si aliud non emergat, quia contra ipsas nullum Impedimentum dirimens potest probari, vel de jure præsumi. Responsioni favent omnes præemmorati.

Scio, pauciora sufficere ad Impediendum quàm ad dissolvendum Matrimonium, sed utique illa quæcunque pauca debent esse saltem fundata in probabili ratione, aut præsumptione rationabili, quàm in casu præsentis non videro, siquidem totum suspitionis fundamentum nititur dicto unius Testis de auditu, & quidem ex una meretricula, à cujus infamitatione sese Sempronius prædictus libera vitæ partim per sententiam judicalem, partim per constantem negationem concubitus fornicarii, uti testantur viri fide digni.

Scio itidem, credendum esse uni Testi propriam turpitudinem alleganti per Cap. Per ea De sponsal. nego autem, credendum esse matriculieri vagi concubitus certum genitorem nominanti, quando ipsa incerta est, ex quo conceperit, insuper in judicio de facta nominatione reprehensa, & impostum filere jussa, uti evenisse præfata Mariæ meminî.

Sed ne sensui meo temerariè blandirer, admodum Rever. Paternitati vestræ, tam ad instantiam ipsius Titii, de quo controversia agitur, quàm propriam meâ inclinatione, judicium, & utriusque quæstionis resolutionem confidenter, & enixè peto, simulque moneo, Titium à Titia in dies urgeri ad Matrimonium procurandum, quia ab ipso jam carnaliter cognita, estque periculum imprægnationis, & ulterioris fornicationis, ut propterea Titii responsum ab Adm. Reverendâ, Vestra vehementer exoptet. Expectabo igitur hoc Beneficii, charitatîsque genus, & interim Opt. Nomen obtestabor, ut Adm. Reverendam Paternitatem vestram diutissimè fervet incolumem.

Dabam in Monasterio S. Blasii 7. Septembris. 1668.

Hactenus epistola, ad cujus stabilimentum, quod necessariò adderem, non habebam, cum una fundamentalis ratio niteretur implicitè text. Cap. In presentia. De Renunc. stante, ut pro sententia judicis stetur, donec

aliquid contra ipsum legitime proberetur, & addi poterat, non credi uni testi de auditu etiam in causa consanguinitatis, si auditus fuit ex uno. Supra num. 542. Monui tamen, si lis est recens orta, Parochum non posse assistere illi Matrimonio propter inhibitionem Constitutionum Synodaliū Constantiensium, propositam Tract. 9. num. 165. causam ergo deferendam ad Confistorium.

APPENDIX III.
ad eundem. num. 548.

Quidam e nostrae Curiae DD. Confistorialibus dedit mihi causam atextendae hujus Appendicis, consulens me super hoc Octavo, & ad forum Ecclesiasticum jam deducto

Casu mihi ipsi novo.

Nebrius, & Nicolius Sponsis jam semel publice denuntiatis, adest Numidius Septuagenarius, formatque coram Parocho duplicem narrationem, seu descriptionem consanguinitatis inter hosce Sponsos talem, ut ex una clarum evadat, esse junctos quarto, ex altera solum quinto gradu. Afferit autem jurejurando se olim ex fide perquam dignis didicisse alterutram (quoad communem stipitem) descriptionem, at non meminisse, utram intellexerit adeoque dubitare fueritne Nicolius ex illa aliorum bonorum virorum relatione abavus, an avavus (juxta nomenclaturam à nobis propositam Tract. praeced. num. 155.) horum Sponsorum, cum fuerit certo vel abavus, vel avavus. Quarebatur igitur, possentne Nebrius, & Nicolius jungi matrimonialiter absque dispensatione?

Ratio afferendi petebatur ex eo, quod ego cit. Tract. praeced. num. 62, & 681, assentiar tenentibus, in dubio subtilne aliquod impedimentum, posse post frustra adhibitam veritatis inquisitionem, procedi ad Matrimonium.

Nihilominus tamen de hoc mihi ipsi, qui tot in specie legi, audivi, novo Casu respondi, petendam esse Pontificiam (cum factum sit publicum) dispensationem.

Ducebar I. Quod de similibus ferendum sit simile iudicium, illi autem, qui dubitant, sintne juncti quarto, an quinto gradu Cognationis, sunt similes ambigentibus, jamne inchoarent Annum aetatis XXV. An verò solum XXIV. atqui tales arcentur à Sacerdotio, ut ex communi scripti Tract. 8. num. 530.

Ducebar II. Illa ipsa ratione, quam allegato num. 530. insinuavi de factis probandis, non praesumendis Leg. 1. Cod. De probat. propagatio autem alicujus stirpis usque ad quintum, octavum, decimum &c. gradum est utique

factum, seu aliquid facti, ergo si non probeatur, est perinde, ac si nihil de illo sciatur.

Ducebar III. Quod similiter mutatio simpliciter sumpta non sit in dubio praesumenda, sed probanda. Mascard. De probat. conclus. 1082. siquidem & illa est quid facti, ergo nec praesumenda est mutatio secundum quid, seu major, sed probanda. Atqui quantum sit major recessus à communi stipite consanguinitatis, tantò sit mutatio major, utpote major dissolutio unitatis, & vinculi intercedentis inter stipitem, & primum descendente.

Hinc utebar consequenter, (& conformiter limitationi expressae cit. num. 651.) hoc juris principio: In dubio debet illud praesumi, pro quo stat Regula Juris. DD. cum Barbosa Axiomat. 192. num. 2. qui enim habet Regulam pro se, habet quoque fundatam in Jure intentionem, cap. Ad decimas, in fin. De restit. Spoliat. in 6. atqui produxi duas Regulas pro quarto gradu, seu exclusione quinti. Vide Casum prope similem Tract. praeced. num. 167. Cas. VII.

Porro illum Senem Numidium tametsi denuntiantem ex solo auditu fuisse audiendum, liquet ex dictis in hoc ipso Casu XIII. num. 535. ubi dixi, testem de auditu esse idoneum in causa consanguinitatis, si audivit à pluribus, cujus quidem consanguinitatis assertionem reddebat utcumque verosimilem etiam cognomen, quo eodem portebatur Nebrius, & Nicolius.

Nec obstat, quod Juriste negent fidem testi titubanti, Numidius autem videatur titubare, hoc ipso quod non absolute, sed disjunctive loquatur, & deponat. Etenim ejusmodi disjunctivam non esse argumentum titubationis, dixi in simili supra Tract. 9. Cas. XIII. num. 533. His & aliis perpenis fuit injunctum partibus, ut si copulari vellent, supplicarent suae Sanctitati (vel Illustriss. Domino Nuntio, si sint pauperes) pro gratia dispensationis, non simpliciter, sed ad cautelam, ut parceretur majoribus sumptibus.

At sciscitabitur forte curiosus Lector, quid faciendum, si Numidius straxisset duplex schema affinitatis, unum directe, alterum indirecte, jurans, illos Sponsos jungi alterutro, adeoque vel Abavum Nebrii fuisse germanum Abavi Nicolii, vel hunc germanum habuisse uxorem, cujus frater fuerit Abavus ejusdem Nicolii insignitus eodem cognomine, quo Abavus Nebrii?

Resp. Tunc forte habuisset locum nostrae generalis doctrinae de non curando impedimento dubio. Etenim affirmanti affinitatem directam incumbit probatio, qua deficiente remanet sola indirecta, cujus ratio nulla est habenda ex dictis Tract. praeced. Casu XVI. num. 397. Verum quia affinitas indirecta est solum improprie dicta affinitas, eaque rarissime nominatur, aut agnoscitur inter plebejos, quando extenditur ad quintum gradum, idcirco praesumenda esset proprie dicta, nam pro hac

praesumptione stant in dubio saltem duae Regulae, scilicet à proprietate verborum, & à communitate contingentibus.

DE BENEDICTIONIBUS
MATRIMONIALIBUS.

CASUS XIV.
Excitatorius.

SUMMARIUM.

Casus Parochi conjungentis, & benedictoris in aliena Parochia? 549.

Discutitur ratio licentiae tacitae. 550. & seqq.

Decretum Tridentinum de Benedictionibus nuptialibus. 559.

Sintne ea in praecepto? 560.

Quid de secundis nuptiis? 563.

Decretum Constantiense de Confessione praemittenda nuptiis? 568.

Casus volentium haberi pro illegitimis natos ex Matrimonio non benedicto. 569.

Regina Hispania mirum dictum de suis Consiliariis. 570.

Casus litigiosus inter duos Parochos, ratione Benedictionum. 571.

Quid intelligatur per Faciem Ecclesiae? 575.

549 **O**laus Parochus convenit cum sponsis de certa die copulatiois, sed ante hanc peregre abiit trans Danubium. Dicto die adsum sponsi cum hospitiis invitatis, rusticis, & nonnullis aliis, ignorari itimeris à Parocho suscepti. Absentem Parochum, neque potest propter repentinam aquarum eluvionem adesse. Sponsi accedunt viciniam Parochum quendam, orantque, ut Matrimonio assistat, sed id ille recusavit, quod licentiam à proprio Parocho non haberet. Convenit ergo alius, etiam vicinus, qui sine mora assistit, & sponso copulavit, atque benedixit. Queritur, an valide maxime, si iste alioquin, absente Parocho, solitus non sit in eo loco vices supplere, & Sacramenta administrare. An non etiam talis censeri potest habere in dato casu licentiam tacitam, & praesumptam non de futura ratihabitione, sed de praesenti?

Hac descripsi ex literis ad me à profundè docto Professore Theologiae Moralis, ac deinde sacrorum Canonum, datis, postquam jam erat à deputatis Censoribus approbatus Tractat. praecedens, seu Notus, in cujus Cas. XVII. absque dubio expressissem hunc Casum Excitatorium, si habuissem tunc ejus notitiam. Solutionem, quam iteratis literis expetiit ille P. Theologus, hic dabo. Et ne integre extra-

rhombum, expressi impertitionem Benedictionis nuptialis, de qua tamen haud fecit mentionem is, qui dicta literas dedit, jungendam illi, quae copiosè, ac distinctè tradidit illi de praesentia Parochi proprii, necessaria ad valorem Matrimonii.

Appello autem Excitatorium, quia me, & fortè aliquem alium rerum Moraliū Tractatorem excitabit ad exprimenda in Libris quaelibet particularia alicujus considerationis, quae lecta, audita, & cogitata fuere. Haec ipse anceps satis diu, quid responderem quoad primam partem, seu copulationem ipsam, quantum magis alius? Si quis fortè reperitur, usu, & studio minus peritus, quam ego,

Queritur ergo I. Verum Parochus ille alienus verè habuerit tacitam, & huc sufficientem de praesenti licentiam copulandi illos conjuges?

Resp. Consideratis praesentibus circumstantiis, quae exprimentur in specie facti, probabiliter vel penitus non adfuit licentia tacita Parochi, vel si adfuit, tum adfuit modo inutili, & consequenter Parochus ille alienus invalidè copulavit tales sponso, ut liquet ex Trident. Sess. 24. De Reform. Matrim. cap. 1. Penitus non adfuisse, probatur inde, quod nec in narratione exprimitur, nec adferatur ulla circumstantia, ex qua judicare quis possit, concessam fuisse re ipsa, plus enim non colligitur inde, quam quod proprius Parochus ita fuerit comparatus, ut certò edidisset alieno licentiam, si in mentem venisset, ejusmodi verò dispositio non continet licentiam tacitam, haec quippe pendet ab aliquo a se positivo concedentis, Expressè P. Suarez Tom. 4. in 3. Part. Disp. 27. sect. 4. n. 16, & 17. & liquet ex Doctoribus, quos mox referam pro tacita licentia in hac speciali materia, & retuli Tract. 7. Cas. III. num. 90. in materia absolutionis Sacramentalis.

Quid si animum non modo cogitasset, sed etiam dixisset Parochus apud se: O utinam illi sponsi ita sapiant! ut accedant quemcumque Parochum, aut Sacerdotem, qui am mihi gratum foret? Resp. Tunc quidem data fuisset tacite licentia, sed modo inutili, & inefficaci, ut enim efficaciter concedam, etiam tacite, talem licentiam, deo meam concedendi voluntatem exprimere signo P. Sanch. Lib. 3. Disp. 36. num. 8. clarissime ad propositum. P. Coninck Disp. 27. dub. 3. num. 31. P. Reginaldus Lib. 1. num. 90. P. Suarez De penit. Disp. 26. sect. 1. num. 16. dicens hoc esse certum. P. Palus De Matrim. Disp. 2. punct. 13. §. 12. post P. Hurtadum Disp. 5. diff. 13. & alios. Nam licet licentia passiva assistendi Matrimonio non sit proprie jurisdictionis, est tamen quasi jurisdictionis, & quoad necessitatem externam manifesta tioris aequiparatur ejus concessio concessioni jurisdictionis. Sanch. ibidem.

Addè, quod licet Parochus dixisset verbi id ipsum, quod animo, attamen tunc quidem fuisset quidam effectus, etenim debuit manifestare hunc animum alteri meditare, vel imme-

immediate Sanchez & Palaus II. cc. Barbosa. De Parocho Part. 2. cap. 2. num. 75. Coninck loc. cit. num. 92.

553 Adeo ut, si ipse rogatus expedisset curso- rem ad illum ipsum Parochum, qui refertur eos conjunxisse, ille autem cursor pervenisset ad eos primum post jam peractam copulationem, debuerit ille connubialis contractus reperi ex sententia Hurtadi, & Pontii apud Palaum loc. cit. num. 5 rectius dissentientem cum Sanchez. Coninck, Barbosa loc. cit. nam Tract. preced. Caf. XXIII. num. 669. diximus, dispensationem habere suam vim, mox ut Papa dixit: *Dispensamus*. At verò si sponte misisset Parochus talem curso- rem, ejus serus adventus obfuit valori, siquidem licentia motu proprio concessa nil operatur, nisi post notitiam concessionis. Barbosa referens Declarationem Congreg. P. Coninck cit. num. 32. P. Perez De Matr. Disp. 4. sect. 2. num. 2. scribens, hoc esse certum.

554 Confirmantur hæc omnia responsa tum auctoritate Stephani à S. Paulo in Theolog. Moral. Tract. 5. Disp. 8. dub. 3. describentis ex me Casum de Olao, approbantisque meas responsiones, tum iis, quæ de actuali concessione licentia tradidi in Alphab. Confessorior. Caf. III. n. 87. & seq. ac tradunt Cardin. De Lugo Disp. 19. De pœnit. sect. 2. num. 23. & P. Dicaltillo etiam De pœnit. Disp. 10. dub. 7. num. 176. expressè n. 167. æquiparans, & meritò quidem quoad hoc, tacitam assistendi cum tacita absolvendi licentia, sicut ergo ad hanc non sufficit, quòd certò danda fuisset, si de ea cogitatum esset, ita neque hic, sed exigitur ea, quam dixi.

555 Hinc rescripti illi P. Theologo, videri mihi, per principia intrinseca (nam spectatis, ut par est, extrinsecis, mitius locutus sum in Alphab. Confessor. Cafu III.) illud Matrimonium esse iterandum coram proprio Parocho, vel coram alio de licentia ipsius, & ratio hujus rescripti est adhuc alia, ut scilicet occurratur ingentibus malis, quæ evenire possunt, si illi putatitii conjuges intelligant post aliquos Anos, eorum conjugium esse probabilissimè invalidum.

556 Sed instabat ille nunc Theologica laureâ insignitus Professor Sacrorum Canonum, hoc modo: Quævis signa clarè exprimentia voluntatem merè internam dandæ licentiæ sufficiunt. Coninck loc. cit. num. 29. atqui illa voluntas Parochi fuit sufficienter intimata per illas ipsas circumstantias, ex quibus prudenter judicari potest, quòd Parochus hic, & nunc velit per alium fieri, quod ipse debet, & vult, sed ex evidenti causa non potest per se facere: etenim & vicini Parochi Theologiæ, & Sacrorum Canonum non omnino imperiti, ipsèque Parochus postea domum reversus habuere illas circumstantias, quæ in specie facti exprimuntur, pro sufficienter declarantibus concessionem tacitam licentiæ: quare nihil cogitandum videtur de revalidando illo Matrimonio, cum

sit omnino probabile, esse, fuissetque validum, sequens autem opinionem probabilem validè assistat Matrimonio, Bonacina De Matr. q. 2. punct. 8. num. 27. Ita serè ille Doctor diversis ad me Epistolis, quibus evicit, ut omnino nunc judicem, esse verè probabile, adfuisse in illo particulari eventu signa externa, quæ, spectata etiam ingenio, & more agendi illius Parochi, cuius sufficerent, & quia erat cum suis qualitatibus hac facientibus notus spontaneo Vicario, aliisque vicinis, prudentem injicerent opinionem de licentia istius, ac proinde nec habendam sollicitudinem de ratificatione, juxta ea, quæ ipse dicam infra Caf. XXI. n. 738.

At verò quia ille idem Professor querit generatim, utrùm proprio Parocho, ob intervenientem casum, absente ad diem dictum copulationi, possit alius vicinus sacerdos spon- sos validè copulare? Respondeo, non posse generatim id asseri, quandoquidem non solum nequit generatim asseri, intervenire tacitam absentis consensum, cum vera sit plures reperire, qui nolint tunc vel à quoquam, vel certè non à quolibet obiri suas vices, & non expediat existere illam generalem licentiam, sed neque licet fortè existat in plerisque, sit tamen ea manifestata, aut ullo Ecclesiastici Magistratus Decreto, aut notoriâ generali consuetudine, aut ipsâ per se absentia Parochi junctâ dicto diei copulationis. Posset tamen haud rarò delumi sufficiens exterior voluntatis interne conjectura ex indole Parochi, verbis quibusdam ejusdem, atque ex Lessii doctrinâ adductâ supra Tract. 7. Caf. III. num. 95. singularis voluntas gratificandi sponis &c. & tunc haberet locum doctrina Patris Coninck supra relati, cum sit certum, nullo modo exigi verba, formalia licentiam exprimentia, sed horum vicem supplere posse reales, & positivas, imò etiam negativas circumstantias, sicut, in specie loquendo, alienus Parochus, de quo supra, sufficiens habuisset signum pronæ voluntatis, si aliàs fuisset solitus obire vices absentis. Et licet non fuerit locutus, ponamisque, abfuisse re ipsâ tacitam licentiam, haud tamen incurrisset pœnam suspensionis, statutam à Synodo Trident. Sess. 24. cap. 1. De Refor. Matrim. Etenim ea Synodus loquitur disertè de illo solo, qui ausus fuerit conjugere alienos sine licentia proprii Parochi, quæ clausula denotat temeritatem. Barbosa in hunc locum Tridentini num. 159. post Sanchez, & Gutierrez, abfuit autem temeritas ab eo, de quo disserui copiosius, quam hic locus exigat, jungi tamen poterunt hæc facile iis, quæ in Tract. preced. Caf. XVIII. scripsi ex instituto de facultate proprii Parochi necessaria.

558 Queritur autem ulterius II. An aque fuisse excusandus, si fortè copulationi junxisset benedictionem? Resp. Non æquè facilè. Rationem hujus responsionis, & plurium securarum resolutionum petes ex sequenti.

Decreto

Decreto Concilii Tridentini.

559 *E*dem sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent, statuitque benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse, quacunque consuetudine etiam inmemorabili, quæ potius corruptela dicenda est, vel privilegio non obstante. Quòd si quis Parochus, vel alius sacerdos, sive Regularis, sive secularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio, vel inmemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochia sponso sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjugere, aut benedicere ausus fuerit, ut ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario Parochi qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Hactenus Sancta Synodus Sess. 24. cap. 1. De Refor. Matrim.

Ex his verbis infero seqq.

560 I. Parochus, qui copulavit Parochianos Olai, si eos etiam benedixisset, excusandus fuisset difficilius, quam quòd copulavit, non solum, quia ut sic peccasset bis, sed vel maxime, quia minus probabiliter supponere potuit, potiri se tacitâ potestate benedicendi, quam solum copulandi, nam, & primùm descripta verba Tridentini Concilii valde distinctè, emphaticèque interdicit alieno benedictionem alienorum, & poterat ea benedictionem referari proprio Parocho, sine ullo incommodo notabili sponso- rum, & denique non deliquissent conjuges illi, si in tali circumstantia temporis, & loci deprehensi superessissent omni petitione, receptioneque benedictionis. Etenim

561 II. Nec venialiter, per se loquendo, peccant conjuges, non petentes ullam benedictionem. Navarrus in Manuali cap. 22. num. 83. cum pluribus, Tannero Disp. 18. quæst. 3. num. 135. post Cajet. & alios constituit hic peccatum veniale, Ochagaviâ mortale apud Barbosam in

562 cit. cap. 1. Trident. Concil. num. 150. Sed certè Synodus Tridentina, & Constitutiones Synodales nostræ utuntur solo verbo *horrandi*, non *præcipiendi*, unde exprimit Navarrus, posse absque ullo peccato omitti etiam in locis, in quibus solent adhiberi. Ego cenfeo, in talibus locis non posse sine scandalo prætermitti, ac proinde fortiter pugnandum pro illarum retentione. Esse de essentia Matrimonii, malè supposuit quidem J. C. apud Thom. Grammat. conf. 168. de quo infra. Esse mortale, uti Matrimonio ante benedictionem perceptam, cen-

sent Averfa, & Leander apud P. Thom. Tamburin. Tract. 6. De Matrim. cap. 3. §. 1. ego cum hoc dico, & palam scribo: *Nisi clarè consent gravia onera, nolo ea fidelibus imponere*, possunt eæ benedictiones penitus omitti. *per se loquendo*, sine gravi noxa, ergo & integre postponi consummationi matrimoniali, sicut & præferri posse Denuntiationibus, latè confirmavi Caf. XIII. sect. 1. in Append. Apologetica adversus P. Stephanum à S. Paulo.

563 III. Secundæ nuptiæ prohibentur benedicti, cap. 1. & cap. Vir. De sec. nupt. idque est verum, licet vel solus vir, vel sola mulier transeat ad secundas nuptias. Text. expr. in cit. cap. Vir. verum quoque, licet prius Matrimonium fuisset invalidum. Navarr. loc. cit. & alii apud Barbosam num. 152. Obtinet tamen generalis 564 consuetudo Dicecefeon, teste Barbosa loc. cit. n. 531. & aliis, ut, si viduus ducat virginem, repetatur solennis benedictio, contradicente tamen expressè Obsequiali Constantiensi fol. 285. ob expressam auctoritatem cit. cap. Vir. interim exprimente Navarro cit. cap. 22. num. 83. posse consuetudine introduci, ut etiam, quando mas virgo ducit viduam jam antè benedictam, benedicatur uterque licet in Romano, & Mechliniensi Rituali expressè contrarium statuatur, fortè ideo, quòd in Missa de sponso & sponfa, prima, & principalis, valdeque energetica Oratio, seu Collecta dirigatur ad solam uxorem, & generatim consuetudine receptum est, ut, si alter contrahentium non accepit ante benedictionem, uterque benedicatur, inquit Henriq. Lib. 11. cap. 16. qui ignoravit præscriptum Ritualis Romani, Mechliniensis, Constant. Jura quoque permittunt, & requirunt, ut, quando uterque jam fuit in alio conjugio, attamen neuter benedictus, benedicatur uterque. Navarr. Henriquez alii. At Obsequiale, seu Rituale Constantiense solum permittit cum Hostiensi, qui *ibid.* citatur, interim præferens opinionem contrariam Hostiensis sententiæ.

565 IV. Nomine proprii Parochi intelligitur hic ille, qui habet jurisdictionem in conjuges. Barbosa loc. cit. num. 154. adeoque sufficit Parochus utriuslibet sponso- rum. Barbof. *ibidem.* post Sanchez Lib. 7. Disp. 82. Bonacin. & alios, contra Cavalcanum, & Cevali. volentes, ut benedictio fiat à Parocho mulieris.

566 V. Benedictiones nuptiarum esse in Adventu, ac Quadragesima interdictas, constat ex Trident. Concil. Sess. 24. cap. 10. & quidem esse magis interdictas, quam ipsamet copulationem, patet ex dictis in preced. Alphabet. seu Tract. Caf. II. num. 71. ubi ostendimus, ipsummet contractum matrimoniale esse sine benedictione licitum eo tempore.

567 VI. Synodus Tridentin. loc. cit. hortatur, Constantiensis cit. Part. 1. Tit. 16. num. 10. serio mandat, ut novi conjuges, non introducantur, nisi prius ad minus per Confessionem Sa- gra-

cramentalem à peccatis suis expiati fuerint. Quare delinquent mortaliter Constantienses, non obsecundantes huic mandato, cum & sit ferium, & de re gravi. Nec dubium, quin delinquant lethalissime, si constituti in statu peccati mortalis suscipiant Sacramentum Matrimonii, ergo jure Divino tenentur saltem elicere contritionem.

369 Ex his deduc solutionem horum duorum Casuum.

Primus est hic: Quidam Fabritius nomine celebravit nuptias sine ulla benedictionibus: suscepit deinde liberos, quos proximi agnati voluerunt excludere hereditate, tanquam illegitimos, eò quòd Matrimonium paternum carneri omni benedictione Sacerdotali, an jure id tentarunt?

370 Elifabetha Regina Hispaniæ aliquando dixit, se nunquam consuluisse Medicum, Jurisperitum, nec Theologum, qui ei non respondisset, quod fieri ipsa optabat, ut refert P. Ludov. Molina Tract. 3. Disp. 28. num. 4. Vulgo etiam fertur, nullam causam esse ita iniquam, ut non reperiat Advocatum, vel patronum, & invenere unum Jureconsultum illi agnati, sicuti testatur Thomas Grammaticus cons. 168. addens, se audacter dissentire ab eo, quin est audacissime dissentendum, quia nullà prorsus ratione probari potest, benedictionem nuptiarum spectare ad rationem harum, sicut spectat & g. presentia Testium, etsi quippe Matrimonium tale vocetur etiam clandestinum. Supra num. 476. non tamen omnia quocumque modo clandestina irritantur à Concil. Tridentin. sed ea sola, quæ sunt, ob Parochi, & Testium absentiam, clandestina, ut liquet, ex ipsamet litera Concilii cit. cap. 1. De Reform. Matrim.

371 Secundus est. Parochus S. Marci Venetiæ copulavit Matrimonio Nivardum à Parochia S. Lucia, & Nicostratam à suamet Parochia. Peractis nuptiis, at dilata aliquantisper benedictione migravit Nicostrata in ades mariti: Nihilominus præteritis Parochus S. Marci jus exequendi dilatas benedictiones an jure?

372 Id factum Venetiis, testatur Prosper Fagnanus in cit. cap. Vir. De sec. nupt. & responderet negativè, etsi id fuerit ex immemoriali consuetudine fundata in eo, quòd Venetiis soleant nuptiæ contrahi coram Parocho sponsæ, non autem sponsi, quando hic subest alii Parocho. Ratio, cur neget, est, quia Trident. Concil. ut vidimus supra, expressè reprobat etiam immemorialem consuetudinem benedicendi à alieno parochiano. Ego, tametsi agnosco cum Fagnano, & P. Thoma Tambur. Tract. 6. De Matrim. cap. 4. §. 3. id non esse licitum, per se loquendo, attamen non possum inducere in animum, ut improbem hunc morem in ea urbe, utpote quæ abundet longè sapientissimis viris, legumque scientissimis, & quæ id faciat in oculis Illustrissimorum Dominorum Nuntiorum Apostolicorum, ergo jure id facit, unde unde jus illud promanet.

V II. Peccari solum venialiter, si sponsi benedicantur tempore vetito, aut si sponsa solenniter deducatur, possèque ex gravi, licet rara, causa dispensari hac in re ab Episcopo, tradit Tamburinus cit. cap. 4. §. 5. Tu confidera.

Quæritur III. Quid intelligatur per Faciem Ecclesiæ, cum in Trident. Concil. cit. cap. 1. dicitur, Matrimonium esse celebrandum in facie Ecclesiæ?

Resp. Facies Ecclesiæ alibi dicitur janua Ecclesiæ, ut in Lusitania, alibi ipsa Ecclesiæ, ut in Belgio, alibi presentia multorum, ut in Hispania, & videtur Matrimonium satis contrahi in facie Ecclesiæ, si, trinâ denuntiatione præmissâ, contrahatur coram Parocho, vel ejus locum tenente, & duobus, vel tribus Testibus. Hæc verba leges in Navarro cap. 22. num. 70.

DE PETITIONE DEBITI CONJUGALIS.

C A S U S X V.

Non obvius.

S U M M A R I U M.

Casus petenti, & reddenti imperfectè debitum conjugale, ne multiplicaretur proles. 576.

Votum Castitatis quatenus obstat petitioni? 579. Finis, ob quem licet petere debitum. 580.

Quatenus vel excommunicatio, vel modus concubendi impediat debitum? 583. & 584.

Doctrina pro Confessariis junioribus? 585. Nonnulla circa circumstantias debiti? 586. & seqq.

Et effusionem seminis? 590. Singulariter, quando vir est ferè impotens. 591. Aut quando copula est fornicaria? 593.

Resolvitur casus num. 576. propositus. 597. & seqq.

An adulter habeat jus petendi debiti? 600. Quid censendum de incestuoso, qui post Matrimonium peccavit cum consanguinea uxoris? 601. & seqq.

Quis dispenseat circa hoc Impedimentum petendi debiti? 604.

Cognatio Spiritualis quatenus privet jure debiti? 605.

Solvuntur duæ quæstiones Theologi, & Medici? 606.

Polygonus optima conscientia vir, ob multitudine prolium, & periculum ex frequentati partu uxori sua dilectissima immineens, in conjugali actu semen suum retinere laborat, ne simultanea fiat effusio, nam sibi firmè persuadet (licet meâ opinione vanè) hoc modo vel nullam, vel non tam certam fore

Polygonus optima conscientia vir, ob multitudine prolium, & periculum ex frequentati partu uxori sua dilectissima immineens, in conjugali actu semen suum retinere laborat, ne simultanea fiat effusio, nam sibi firmè persuadet (licet meâ opinione vanè) hoc modo vel nullam, vel non tam certam fore

fore conceptionem, & generationem. Quæritur, num semen retinendo, simultaneam effusionem, & consequenter proliis conceptionem (tanquam ultimum finem) impediendo (ut sibi imaginatur) peccet, necne, vel si dicitur ob fratem in actu conjugali animam ad alia convertat, ut natura non converteretur ad seminationem, & sic generatio non sequatur? Mallet mori, quam Deum offendere, generationem tamen impedire cogitat, sed modo, ut ait, licito. Rogo R. V. ut solutionem animo sincerissimo petitiæ iradat nuntio N. &c.

Exscripsi hæc verba omnia (excepto nomine Polygoni) ex literis ad me 7. Martii 1658. perscriptis ab admodum Reverendo Patre NN. Ordinis Seraphici famoso concionatore. Respondi à me tunc dati non omnino probè meminim, non obliviscar tam en num. 597. exprimere dan dum, ubi proposuero pluscula de petitione debiti conjugalis, ejusque circumstantiis, at pleraque verbatim exscripta ex Lib. 9. De Matrim. Patris Thomæ Sanchez, verbatim quidem, quia justa de causa malo hic uti sermone alieno, quam meo, exscripta verò, & translata ideo, quòd sapius, quam vellem, cognoverim ex quæstionibus propositis mihi intra, & extra sedem confessionalem, verbo & scripto, quantopere necesse sarium sit, habere in memoria, quidnam viri sapientes judicent, esse in hac tam lubrica simul & viscosa materia licitum, aut illicitum. Et præsertim debent hæc cognita esse illis, qui excipiunt Confessiones in locis valde frequenti peregrinorum occursum celebratis, ut sunt Sacella B. Virginis Oertinganz in Bavaria, B. Virg. Cellensis in Stiria, B. Virg. Ein sidens, in Helvetia, &c. plurimi enim dedita operâ per aliquot annos differunt ad hæc loca quæstiones hujus, & consimilis fursuris, rati, se certius inde responsum relatueros, quam olim Græci Delphis. Igitur præmissis illis Pauli Apostoli ad Titum cap. 1. Axiomate: Omnia munda munditia, referam compendiosissime (omissis ferè rationibus, ne sim nimis prolixus, additis tamen nonnullorum, qui post Sanchez scripserunt, nominibus) ex P. Sanchez viro planè (ut liquet ex P. Alegambe in Bibliotheca Societ. Verb. Thomæ Sanchez) virgineo loc. cit. & seqq.

578 I. Maritus, cui petere est interdictum, cum tamen reddere teneatur, ut contingit, quando voto Castitatis alligatus, aut post Matrimonium contraxit Affinitatem cum uxoris cognata, vel consanguinea, potest quandoque insinuare se uxori, & offerre ad usum conjugalem, peterique debitum, non in gratiam sui, nempe ut suo appetitui morem gerat, sed gratiâ uxori complacendi, & non reddendi ei Matrimonium grave & onerosum, idque quoties videbitur viro honestum, nisi forte

uxor ipsa viro concesserit licentiam vivendæ Castitatis Sanchez cit. Lib. 9. Disp. 7. aliud statuens de uxore obstricta voto Castitatis, aut impedimento Affinitatis, eò quòd viri soleant sine rubore exigere debitum: ergo quando uxor se insinuat, facit id non in mariti, sed in sui gratiam, & subdens num. 11. quando uterque promissit, se non petiturum debitum, posse nihilominus ambos commisceri, quando quilibet sentiret, alium indigere, ut propter incontinentiæ periculum. Vide plura Cas. seq. num. 626.

II. Actus conjugalis licitus est, quando exercetur gratiâ vel proliis suscipiendæ, vel servandæ fidei conjugalis, & quamvis exigens malo sine peccet, non tamen ideo peccat reddens; nunquam autem actus conjugalis redditur ex circumstantia (intellige finis) vitiosus mortaliter, nisi quando ipse finis est mortalis. Disp. 8. num. 8. adeòquè non est mortalis, quando exercetur cum expresso desiderio, ut proles non nascatur, si conjuges nil efficiant, quod proliis conceptioni obstet. Ibid. num. 10. at est venialis, si exercentur solum ad expressè significandam unionem Verbi Divini cum carne humana, Ibid. num. 14.

III. Nec venialiter peccas petendo debitum duntaxat in remedium fornicationis, quando adhibitis aliis remediis, nequis vitare incontinentiam. Imò probabiliter, licet possis effugere aliis remediis. Disp. 9. quod utrumque dic de utente duntaxat ad tuendam, restaurandamve sanitatem, quando adest, vel non adest aliud medium. Disp. 10. Sicut vice verâ est culpa, ut habet communissimus sensus Sanctorum, & sapientum, exigere debitum ob solam voluptatem. At non nisi venialis, ut longè communior sententia fert contra nonnullos. Disp. 11. E diverso est per se immunitas omnis culpæ, qui petit quocumque die festo, etsi contrarium sentiant aliqui de omnibus, alii de solemnissimis, sicut aliqui asserunt singulariter de die percipiendæ Communionis, aliis negantibus, at suadentibus omnibus sapientibus, ut tunc abstinèatur, nisi aliqua honesta ratio aliud exigat. Disp. 12. & 13. Vide etiam, si placet, quæ in Alphab. Communic. Casu XX. num. 253. & seqq. protuli contra Joannem Sanch. minimè audiendum circa hoc secundum punctum, seu de die Communionis.

IV. Non solum tenetur conjux, non excommunicatus, reddere debitum excommunicato, sed etiam hic licitè petit à non excommunicato, quia excommunicatio non tollit usum, & officia conjugalia, per se loquendo. Disp. 14. at peccat graviter quivis conjux petendo in loco sacro, nisi diuturna illic commoratio sit necessaria. Disp. 11.

V. Licet modus concubendi naturalis sit, ut mulier succubâ, vir incubus sit, hac enim ratione facilius concipitur, retineturque semen virile in vase femineo, non tamen peccatur, sicut

583

584

catur, per se loquendo, mortaliter, si mulier sit incuba, aut si conjuges jungantur vel sedendo, aut stando, vel etiam à latere, vel denique præposterè (qui modus est pejor tribus prioribus (pecudum more) nisi tali concumbendi modo efficiatur, ut semen receptum intra vas foemineum minimè retineatur, sed foras expellatur ratione horum modorum extraordinariorum *Disp. 19. cum multis contra multos, statuente absolute noxam lethalem in mutatione stris naturalis, excusans meritò etiam à veniali, ubi non captandæ voluptatis gratiâ, sed aliquâ justâ causâ intercedente, & addens cum aliis contra alios, teneri uxorem parère marito talia exigenti, si is in exigendo aut non peccet, aut non nisi venialiter: vice versâ esse potiùs mortem subeundam, quam parendum, quando est periculum probabile effundendi semen extra fas foemineum.*

585 Noto autem ad instructionem juniorum Confessariorum, supponi ab omnibus scribentibus de hac materia, conformationem corporis foeminei esse ejusmodi, ut vir congregiendi à tergo possit non modò attingere, sed etiam penetrare, ac totum semen immittere in illud, quare quando viri consentitur, se ita congressos cum uxoribus, non est communiter opus quarere, utrùm effuderint semen extra vas foemineum, sed potiùs eis dicendum est, ut abstineant à tali concubitu, exprimito causam, quòd nimirum multi quidem sapientes illum damnant peccati mortalis, tametsi alii sapientes sentiant clementiùs. Addi etiam quandoque potest, ut parcant conscientiam, & pudori uxoris, quæ fortè credit, contineri hinc crimen lethale, & tamen fortassis præ verecundia non confitebitur.

586 VI. Tametsi Navarrus *De panis. & remiss. Conf. 7.* satis apertè excusat à mortali maritum, qui volens legitimè copulari uxori, quò se excitet, vel majoris voluptatis captandæ gratiâ inchoat cum ea copulam Sodomiticam, non animo illic consummandi (foret enim tunc apertissimè culpa lethalis) sed consummandi in vase naturali, viri tamen doctissimi à me, inquit P. Sanchez, consulti censent, & meritò quidem, esse culpam lethalem inchoatæ Sodomie. *Disp. 17. num. 5.* Quòd si vir in superbie duntaxat vasis præposterè uxoris refricaret sua verenda, vel in os ejus intromitteret, cessante omni pollutionis periculo, non crederem, esse lethale. *Ibid.*

587 VII. Similiter est culpa lethalis, si conjux in actu conjugali delectetur in alterius viri, vel foemine cogitatione carnaliter dilectorum, quia est delectatio morosa in objecto mortaliter malo. At si delectatio in nulla re turpi esset, sed in sola pulchritudine viri, aut foemine, ut posset in cogitatione arboris pulchre delectari, ut vel sic ad actum conjugalem exciteretur, non video lethalem culpam, non-

tamen hoc alicui permittendum, sed dissuadendum ratione periculi. *Cit. Disp. 17. num. 6.* Hanc utramque doctrinam Sanchezii usurpavim die 27. Febr. Anno 1660. interrogatus à viro gravi, & habente justam causam cognoscendæ, quid hinc videatur sentiendum ex sensu sapientum.

VIII. Sanum est consilium, si conjuges 588 curent, ut semen utriusque effundatur simul, quare conjugum tardiori ad seminandum consulendum est, ut ante concubitum tactibus Venere excitet, ut vel sic possit in ipso concubitu simul effundere semen, non tamen est necesse, utrumque simul seminare, quare, dum vir semen effundit, minimè tenetur foemine seminacionem expectare. Hinc minimè culpæ lethalis reus est vir, tactibus incitans venerem, sciens se ob id præmaturiùs foeminâ seminare, eique etiam fas est copulam continuare, quoad uxor etiam seminet. *Citat. Disp. 17. num. 7. 8. 9. 10. 11.* subdens num. 12. hæc verba: *Vbi vir, semine intra vas emisso, membrum virile extraxit, licet foemina, qua nondum effudit, tactibus se excitare, donec & ipsa seminet, quia illa provocatio est actus conjugalis perfectio, & consummatio.* Confirmatur, quia aliàs maximo, ac evidentissimo periculo admittendi peccata mortalia foemina esset exposita. Ita Sanchez quam ejus doctrinam esse delectam in ejus posterioribus editionibus, nec amplius impressam inveniri, nisi in prima editione Veneta, testatur ex Diana *Part. 11. Tract. 1. Resol. 21.* Stephan. à S. Paulo in *sua Theolog. Moral. Tract. 5. Disp. 8. dub. 15.* excusa Antuerpiæ Anno 1664. (omittit hanc testificationem in editione Anni 1669. Colonienfi) quo ad finem properante, hæc verba descripsi pro prima impressione. Sed certè poterat hic Doctor, utpote qui tot lustris vixit, suamque Theologiam scripsit in Belgio, nôsse, illam ipsam doctrinam hodiè que reperiri impressam in edit. Antuerpiensi apud Martin. Nutium, Anno 1607. adeoque post Venetam, A qua licet ipse dissentiat cum Diana, asseratque, dissentire omnes communiter, eidem tamen opinioni Sanchezianæ subscribunt expressè Bonacina *De Matrim. quest. 4. punct. 6. num. 14.* Perez *Disp. 48. sect. 8.* testans, huic doctrinæ adhærere Basil. Pont. *Lib. 10. cap. 11.* Dicastillo *Disp. 9. dub. 7. sect. 51.* frustra tamen citans pro ea Henriquezium. Eandem secutus est ipse Diana *Part. 2. Tract. 17. Resol. 38.* testans, ita sentire Zanardum, Homobonum, & Lessium *Lib. 4. cap. 3. dub. 14. num. 24. in edit. Anno 1618.* Pro eadem refert idem Diana *Part. 10. Tract. 13. Resol. 42.* Baucium, Leandrum, & Martinum à S. Josepho citantem plures alios.

Pro eadem stant quoque tum Petrus Marchantius in *Resol. Pastoral. Tract. 1. cap. 6. num. 21.* tum apud Angelum Mariam Verricelli *De Apostol. Mission. Tir. 10. quest. 303. num. 12.* Fagundes in *Decal. Lib. 6. cap. 3.* atque Trullenck etiam

etiam in *Decal. Lib. 6. dub. 8.* oppositam, vocantem solummodo probabiliorè, ergo nostram habet pro probabili, ut sexcentis argumentatur amicus Verricelli Diana, atque ipsemet Verricelli.

Eandem defendit problematicè Filliuc. *Tract. 10. Part. 1. cap. 9. num. 350.* Quo igitur jure scribit Stephanus, contrariam opinionem esse omnium communiter? Certè de ea nihil habent Tannerus, Layman. Hartad. Henriquez, Escobar, Coninck, non perfunctorii Tractatores debiti conjugalis, nihil de ea Summistæ, quare meritò dubito, utrùm Stephanus valeat nominare pro sua sententia, tot, quot ego pro Sancheziana, quam tamen Filliuc. *loc. cit.* scribit, esse potiùs servandam in sinu Doctoris, quam passim aperiendam, judicavi tamen tam hanc specialem, quam alias in hoc, & duobus sequentibus Casibus expressis, exprimentisque doctrinas, convenienter, & consultò à me typo publicari, tum propter causas, quas P. Perez *Disp. 49. num. 11.* profert contra Basil. Pontium, Iugillatorem Sanchezii, tum quia non semel expertus sum, illam fuisse mihi necessariam respectu penitentium, tum quia sine dubio experiuntur & illi, quorum causâ scripsi supra, à me estis agre susceptum hunc laborem colligendi talia.

APPENDIX RARI QUESTI.

AT non immeritò sciscitabère, quid respondendum fuerit ad Casum, quem sibi propositum in sacro Tribunali fuisse, scribit mihi die 27. Octobris. insignis Canonicus Ecclesiæ cujusdam Collegiatæ, exposulans meum desuper judicium, est autem ille Casus & Questio

Hujusmodi.

Potamiæna nequit ex concubitu cum marito esse seminante decidere semen, cum propè nihil delectationis sentiat ipsa, idque admiratus maritus, postquam ex sua parte complevit copulam, proritat in uxore venerem, excitatque ad fundendum quodque semen. An id licitè, an peccat vir id faciendo, uxor id ipsum permittendo?

Respondi, Doctores, quos pro opinione Patris Sanchez retuli paulò antè, utique excusatos ab omni, vel certè à gravi culpa utrumque. Cum enim uxor licitè ipsamet exercere possit ejusmodi actionem, cum deinde tactus impudici inter conjuges non modò non contineant ullam per se saltem gravem culpam, quando abest periculum illicitæ effusionis seminis. Infrâ num. 656. effusio autem seminis foemine vacet culpâ, quando fit ad complementum copulæ: cum præterea semen foemineum sit vel necessarium secundum aliquos,

vel secundum omnes valde proficuum ad perfectæ prolis generationem, maritus autem & uxor meritò desiderent sobolem perfectam, non video, cur suppositâ veritate sententiæ Sanchezianæ, sit movendus gravis scrupulus illis conjugibus. Et sanè cum secundum omnes liceat marito suis (s. h.) virilibus procurare talem seminacionem, non apparet, cur ei sit veritus ille usus digitorum, si non sufficiat vas virile.

IX. Voluntaria seminis effusio extra vas, 590 aut is modus congregiendi, ex quo illa sequitur, est manifestum mortale crimen contra naturam. P. Sanchez *Disp. 17. num. 13.* Et hoc quidem accipiendum est, sive in toto actu conjugali, sive in parte, aut in illius fine, eorum semen, aut pars illius extra vas fundatur. num. 14. qui tamen *Disp. 16. num. 5.* præmiserat, approbante deinde P. Perez *loc. cit. sect. 7. num. 12.* ex aliqua seminis effusione extra vas non concludi, variationem stris debiti esse mortalem, quia solet matrix aliquando partum seminis retinere, quod ad generationem sufficiens sit, expulso reliquo. At dissentit Dicastillo *loc. cit. num. 65.* notante tamen eodem Perez, fore mortale, si ob peculiarem corporis dispositionem, aut morbum fieri soleat, ut uno ex illis innaturalibus modis concumbendi effundatur semen, aut si eâ intentione conciderentur ita conjuges, ut proles non conciperetur, quia sicut mortale est actu impedire (per concubitum innaturalem) positivè generationem, ita & mortale, velle illam positivè impedire: idem Perez num. 13. notante Dicastillo num. 66. deliberatam extra vas debitum effusionem etiam minimam seminis esse, crimen mortale.

X. Quando vir post Matrimonium in eam 591 impotentiam incidit, ut intra vas foemineum seminare nequeat, vel uxor ita arcta effecta, ut semen recipere nequeat, ita ut de potestate seminandi intra vas foemineum desperatum sit, nequaquam licitus est conjugalis accessus, his tamen conjugibus liciti sunt tactus, si pollutionis periculum absit, sicut & ubi est probabilis spes seminandi intra vas, licitum est ad id conari, quamvis per accidens, & præter intentionem semen effundatur extra vas. perinde ut senibus, habentibus aliquam spem intra seminandi, aut aliquando, licet vix intra seminent, licebit copulâ uti cum periculo pollutionis. Et quamvis, ubi non constat impotentiam esse perpetuam, sibi vir persuadeat, fore, ut illâ vice, qua congregietur, intra vas, non possit seminare, potest, depositâ conscientiâ, accedere ad uxorem. Sanchez *cit. Disp. 17. numero 22. & 23.* addens num. 26. admitti ab omnibus judicium Cajetani, qui, ut refert idem Sanchez *cit. num. 22.* censuit, quendam maritum, qui toto sexennio nequiverat seminare intra vas, at elapso sexennio poterat, non deliquisse illis sex Annis sapissime conando habere

bere perfectam (sicuti prius habuerat) copulam, & ideo non deliquisse, quod semper probabiliter speraret, se habiturum illam, at si, omnibus consideratis, propriè dubitasset, existimat Sanchez, non nisi per triennium futurum fuisse licitum illum conatum: sicut est tanto, & non majore tempore licitus iis, qui cum impotentia sibi non cognita inière Matrimonium.

592 XI. Si nondum uxor seminavit, nec seminandi in ipsa, nec in viro extra vas periculum subit, nec ipsa dissentiat, minimè est lethale crimen, virum ante feminis proprii emissionem se retrahere. Sanch. *Disp. 19. num. 3.* cum communiore contra Silvest. Henriquez alios, quia vasis illa femine penetratio absque seminatione reputatur instar tactuum partium venerarum, qui inter conjuges, cessante pollutionis periculo, permitti sunt. Si autem femina seminavit, vel ad id excitata sit, ita ut probabile periculum seminandi adsit, lethalius delinquit maritus, datà operà à copula desistens ante proprii feminis emissionem. *Ibid. num. 4.* cum communi contra aliquos innotatos. Non crederem autem mortale, si è contra accidat, sed solum veniale, nempe si, viro seminante, femina ante proprii feminis emissionem desistat à copula, vel datà operà nitatur non seminare, quia ejus semen non desideratur ad generationem. *Ibid. num. 5.* consentiente Perez *Disp. 49. sect. 8.* Dicastillo *cit. dub. 9. sect. 7.* Escobar in *Theolog. Moral. Lib. 25. sect. 2. dub. 22. 24. 25.* Sicut probabilius est, illum, qui cepit cum aliqua fornicari, non solum licitè desistere ab illo actu, antequam semen effundat, esse mulier, cum qua peccat, jam seminàrit; seu seminata sit, sed etiam teneri sub nova culpa, exprimens in confessione, si non intelligatur in copula, desistere, antequam ipse semen emittat. Sanchez *ibid.* contra nonnullos viros doctos.

594 XII. Nullum incontinentiæ periculum præponderare potest periculo abortus verisimili, ita ut concubitus, eò existente, licitus reddatur. Sanchez *Disp. 22. num. 1.* Quando autem sit ejusmodi periculum, vide Bonacin. *quest. 4. punct. 6. num. 12.*

595 XIII. Est ut plurimum culpa venialis petere debitum, uxore menstruâ laborante, at non mortalis, quamvis conjuges credant, fore, ut monstrum gignatur. Sanchez *Disp. 21. num. 8.* cum aliis contra Bonacinam, & alios, nec venialis autem est petere, dum durat adhuc immundities ex partu. *Disp. 22. n. 11.* cum aliis contra alios, aut quando vir est amens. At peccat vir compos mentis petens ab uxore amente, quia probabilissimum subest periculum, fore, ut mulier insanæ furore correpta factum in utero necet. *Disp. 23. num. 7. & 8.*

596 Hactenus audivimus Patrem Thom. Sanchezium, virum planè virgineum, ut constat ex Catalogo P. Petri Ribadenciræ, atque Bi-

bliothecæ P. Philippî Aleggambe, loquentem de petitione debiti conjugalis, quæ omnia sunt ita munita rationibus, & autoritatibus, ut Confessarius possit, in necessitate, absque scrupulo ea sequi in dirigendis conscientiis, nunc videamus, quid ex his respondendum sit ad Casum nostri Polygoni, seu, ut loquitur Gellius, Proletarii, à generatione prolium multarum.

Et quidem primam quæstionem illius Casus quod atinet, quatenus nimirum scribitur Polygonus ideo impedivisse simultaneam effusionem feminis, ut hæc ratione evitaret, seu impediret generationem proli, probabiliter non deliquit, nam non solum non adest præceptum procurandi illam simultaneam seminationem, supra *num. 588.* sed etiam immunis culpæ lethalis est vir, tactibus irritans venerem, sciens se sic effecturum, ut feminet prius, quàm mulier, supra *cit. num. 588.* Et uxor non peccat graviter, licet dedità operà impediat propriam seminationem, etiam postquam vir seminavit, supra *num. 592.* Ergo licet vir ideo præveniat, ut impediat generationem, non tamen peccabit mortaliter, nam & non tenetur adhibere certius medium generationis, & in hoc genere certior Regula non est, quàm hæc: *Solum ille modus concumbendi cum uxore in vase naturali est peccatum mortale, qui aptus est impedire generationem, vel causat effusionem feminis extra vas naturale.* Sic loquitur P. Perez *cit. Disp. 49. sect. 7. num. 9.* At qui communior, probabiliorque opinio fert, generationem non impediri successivâ seminatione. Unde P. Escobar *cit. Lib. 25. dub. 22. num. 68.* statuit hanc conclusionem: *Non est culpa lethalis, consultiè à simultanea feminis profusione abstinere.*

Ad alteram partem, seu quæstionem ejusdem partis respondeo cum distinctione: Aut sciebat Polygonus, non esse morale periculum, ne sua uxor seminaret, aut meritò timebat esse periculum? Si primum, potuit proptii feminis emissionem impedire avertendo phantasiam aliorum, etenim fas est viro desistere, ante omnem seminationem à jam inchoato actu conjugali, si absit periculum secururæ pollutionis in alterutro. Supra *num. 588.* Si secundum, ergo graviter deliquit retinendo propter contrariam doctrinam ibidem traditam.

Plura ad petitionem debiti spectantia intelliguntur ex *Cas. seq. & XVII.* Interim nota ex Perez *Disp. 50. sect. 1.* licet neuter conjux teneatur, per se loquendo, unquam petere, attamen maritum peccare contra justitiam, si non petat tunc, cum advertit, uxorem non audere ex verecundia petere, cum tamen sit ipsa in periculo incontinentiæ, sicut & teste eodem Perez *num. 6. & 7.* peccat mortaliter, quando uxor non petit quidem tacitè, attamen si maritus non petat, cadet ipsa in peccatum turpitudinis, quod etiam idem Perez vice versa dicit de uxore.

Quari-

600 Quæritur II. An adulter habeat jus exigendi debiti conjugalis? Resp. Si ejus adulterium est uxori notum, & hæc sit innocens, potest quidem maritus eam rogare, non tamen exigere, quia adulterium privavit eum jure exigendi, nisi fortè & ipsa uxor in eodem genere deliquisset, nam duo adulteria murâ compensatione tolluntur. Si verò uxor sit ignara delicti, potest exigere, nam jure exigendi non privatur, nisi per voluntatem, & quasi sententiam uxoris, quæ hic obtinet quasi locum judicis. Vide Layman. *Tract. 10. Part. 3. cap. 5. Palaum Disp. 3. punct. 5. §. 10.*

601 Quæritur III. Quid censendum de incestuoso, qui post Matrimonium peccavit cum consanguinea uxoris?

Resp. Licet omnes ii vocentur incestuosi, qui cum propriis cognatis, & affinis usque ad quartum gradum inclusivè perfectam copulam contra prohibitionem Ecclesiæ habuerunt, attamen assentior Patri Sanchezio *Lib. 9. Disp. 27. num. 14.* cum multis contra alios tradenti, illum solum incestuosum privari jure petendi debitum, qui habuit perfectam copulam cum consanguinea suæ uxoris, & quidem intra secundum gradum. Itaque jure petendi debitum non privatur is, qui cum propria cognata rem habuit, ut contra Angelum, & alios rectè tradit idem Sanchez, per talem enim copulam non contrahitur affinitas, neque is, qui cum affine propriæ uxoris peccavit carnaliter, ut contra Emmanuelem Rodriguez rectè docet idem Sanchez, etenim talis incestus est impropriissimè incestus, siquidem ejusmodi affinitas est respectu adulteri nimis improprie dicta affinitas, ut ostendimus *Tract. 9. Cas. XVI.* Neque is, qui solum imperfectam copulam à nobis ibidem *Casu XVI. num. 390.* descriptam habuit cum certa consanguinea uxoris, ut nominatim & distinctè explicat P. Quintanadvennas *Singularium Tract. 9. Singul. 6.* Neque denique is, qui cognovit uxoris consanguineam in tertio, vel quarto gradu, ut adversus multos cum multis, imò cum communi Recentiorum rectè idem Sanchez *num. 14.* Ratio est, quia Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini ita declaravit, habetque certissimè hodierna praxis.

602 At verò, qui commixtus fuit post nuptias (nam commixtio præcedens inducit impedimentum dirimens, ut per se constat) carnaliter cum cognata propriæ conjugis in primo, vel secundo gradu, privavit se jure petendi debiti, non tantum ideo, quod commiserit adulterium, sed singulariter ideo, quod evaserit suæ uxoris affinis in eo gradu, qui ex institutione Ecclesiæ sufficiens est ad privationem debiti. Idem omnino dic de uxore peccante carnaliter cum mariti consanguineo in primo, vel secundo gradu.

603 Excipe tamen cum Sanchez *Disp. 31. num. 4.* Bonacina *quest. 4. punct. 2.* illam, quæ, aut qui

cum ignorantia juris, vel facti, patravit illud scelus, Facti, si ignoravit, committi à se incestum, quia nesciebat personam, cum qua peccabat, esse tam propinquo gradu copulatam suæ conjugis, Juris, quia eum latebat, talem incestum esse vetitum peculiari pœnâ Ecclesiæ. Sanchez *Disp. 32. Bonacina loc. cit. Perez Disp. 32. sect. 5. Quintanadvennas Singul. Tract. 9. Sing. 6.* aut etiam vetitum sub pœnâ privationis juris ad debitum Sanchez *loc. cit. num. 49.* Pontius, Diana, Portel, Palaus, alii apud, & cum Quintanadvennas *loc. cit.* contra Perez *loc. cit.* Etenim hæc privatio est gravis pœna, ergo non incurritur ab ignorante, esse statutam. Eandem pœnam non incurri tamdiu, quamdiu est occultus, & incognitus ille incestus conjugis autumant Abbas, Sotus, Sa, Silvester apud Sanchez *Disp. 15.* quorum opinio est quidem probabilis, & tuta in praxi propter tantam autoritatem, opposita tamen, sicut communior, ita & probabilior. Ista certa, quod teneatur uxori petenti reddere debitum, etsi tantum interpretativè petenti. Tanner. *Disp. 8. quest. 3. num. 57.* Censetur autem petere interpretativè, quando libenter uteretur Matrimonio, sed præ verecundia non audeat.

Cæterum omnes Ordines Mendicantes, eorumque privilegiis fruentes, sicut & Sacerdotes sæculares, habentes specialem ab Episcopo potestatem, dispensant cum talibus, at è nostro Ordine solum illi, qui à suis Superioribus acceperunt potestatem peculiarem. Vide Quintanadvennas *cit. Tract. 9. Sing. 11.* observantem, quandoquidem Regulares pollent hac facultate, etiam extra Sacramentum penitentiae, posse eos dispensare etiam cum absentibus, & proinde si Parochus scribat tali Religioso: *Peto à R. V. ut dispense cum NN.* (tacito proprio nomine) in debiti petitione, erit res salva, cum Confessarius rescripserit: *Dispenseo,* dummodo subit causa rationabilis, quæ vix potest deesse.

Quæritur IV. An, & quomodo Cognatio Spiritualem privet jure debiti?

Resp. Quando quis seu citra, seu propter necessitatem baptizat prolem sibi, suæque uxori communem, contrahit quidem Cognationem Spiritualem, ut tradidi ex communi in *Alphab. Baptizant. Casu XVII. num. 578.* est tamen probabile, quod non privetur idcirco jure petendi debitum, licet quippe opinio affirmans privari, sit longè communior, ut videre est apud Sanchez *Lib. 9. Disp. 26.* negantem tamen defendit totis viribus Perez *Disp. 29. sect. 6.* post Durand. Cajet. Suar. Coninck, Hurtad. quos & citat, sequiturque Dicastillo *Disp. 6. De Matrim. dub. 8. num. 9.*

Audi, mi Lector: Etsi ego carerem potestate dispensandi, sequerer tamen hanc sententiam in praxi, quia si est ulla materia, in qua oporteat, vel certè liceat habere in manibus, & usu Glycerium Clementium Judicum est magis

teria de conjugalis debiti petitione, ac redditione, miseranda enim carnalitas, & lascivia gentis humanæ cogit Confessarium confugere ad sententias mitiores. Illud certum, quod ignorans legem privantem jure petendi non privetur hoc jure. Layman. *Tract. 10. Part. 4. cap. 8. num. 3.* & quod Episcopus absolute dispensare queat in hoc impedimento. Sanchez *Lib. 8. Disp. 12.* interea tamen negans *Disp. 16.* ejusdem libri cum aliis contra Rodriguez Regularibus hanc potestatem.

606 Quæritur V. *Quomodo ratione voti Castitatis reddatur illicita petitio debiti conjugalis?*

Resp. Me id explicaturum *Casu sequenti*, sicut & *Casu* seu *Capite sequenti* dicam, utrum in dubio sit fas petere debitum, hinc autem respondeo ad duas quæstiones

Theologi, & Medici.

Theologi fuit nuper hæc: *An videlicet Eunuchus, qui poterat penetrare vas, non autem immittere prolificum semen fuerit spoliatus jure petendi debiti, quod acquisierat, quando adhuc integer inuit conjugium?*

Respondi, ac respondeo, id quidem negari à Petro de Ledesma apud Patrem Sanch. *Lib. 7. De Matrim. Disp. 102. num. 6.* item à P. Dicastillo *De Matrim. Disp. 7. dub. 46. num. 481.* at rectius asseri ab eodem Sanch. *loc. cit.* Perez *Disp. 37. sect. 10. num. 4.* atque ante hos à Cardin. Toledo *in Summa Lib. 7. cap. 16. num. 4.* ubi & loquitur in specie de Eunuchis, qui tales evaserunt post Matrimonium, & citat etiam pro se Cajetanum, atque Navarrum. Ratio est hæc, quod Matrimonii secundarius finis sit, sed dare fluctus concupiscentiæ, uti sedantur tam in viro, quam in muliere per talem copulationem. Ergo est tali Eunuchus fas & reddere, & etiam petere, ne alioquin auferamus decrepitis jus exigendi debiti: haud tamen hinc inferas, esse his castratis fas contrahere nuptias. Causam unam vide supra *num. 574.* & cum altera causa Casum novum *Tract. preced. num. 419.*

607 Medici non tam quæstio, quam assertio hæc erat, quod videlicet, quando vir propter accidentariam indispositionem habet semen ita corruptum, ut nequeat ex ea concipi proles, illicite petat debitum, quod quidem ipse ita persuasum habebat, ut etiam affirmaret, noxam incurri mortalem à petitione. Verum nequit sustineri hæc censura, nisi & negemus responsum, jam primùm datam de Eunuchis, & dicamus, sterilitatem esse Impedimentum dirimens, & omnes viros, ac foeminas, quæ petunt, vel reddunt debitum in ea ætate, vel dispositione (ut quando mulier jam gerit uterum) in qua nequit ex eorum congressu ob seminis prolifici defectum procreari soboles, reos fieri gehennæ, quoties copulantur carnaliter, quod sa-

nè est tam *speculativè*, quam *practicè* improbabile.

DE REDDITIONE DEBITI CONJUGALIS.

CASUS XVI.

Bonæ animæ.

SUMMARIUM.

Casus votantis non reddere primo triduo nuptiarum. 608.

Quanta sit obligatio reddendi debiti conjugalis?

Datur circa hoc dubium Regula. 611.

Declaratur casu uxoris captose. 612.

Doctrina benigna refertur. 614.

Quandonam conjux censetur petere debitum irrationabiliter? 615.

Quid de Hætico? 616.

Quid de Leproso? 617.

Quid de omittente semen noxium uxori? 646. *in Append.*

Quid de petente tempore menstrui? 620.

Aut negantis ideo, quia jam est gravatus multa prole. 623.

Quatenus votum Castitatis excuset à redditione debiti? 626.

Solvitur Casus num. 608. propositus? 629.

Quis dispenset in voto conjugum? 630.

Praxis Societatis Jesu? 632.

Regula, quandonam illicite petenti reddatur, aut negetur licite? 633.

Quid agei conjux conscius Impedimenti dirimens? 638. & *seqq.*

Quid dubitans de hac re? 644.

An proles concepta, lite pendente de valore Matrimonii, sit legitima? 645.

Quinetiam post magnam inclinationem ad *608* Castitatem perpetuam, nihilominus nupsit, sed edito voto abstinenti primo triduo à copula conjugali ad honorem Dei, & ut Matrimonium tanto felicius succederet, ante tamen quam nupti daretur, quaesit ex suo Confessario, utrumne obligaretur hoc voto, Confessarius tamen se viri apprimè doctus, at tamen, dilato responso absoluto, consuluit me, quid videtur fuisse ipsi à me respondendum?

Quid responderim, non gravabor edicere, *609* hoc loco, seu *num. 629.* unde patebit, quid judicârim fuisse respondendum.

Quæritur autem prius I. *Quanta sit obligatio reddendi debiti conjugalis?*

Resp. Est ex suo genere mortalis, ut docent omnes ex illo textu Apostoli *1. Corinth. 7. Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro*, ac proinde mortaliter delinquit

uxor,

uxor, negando debitum, non tantùm tunc, cum est in causa, ut maritus fornicetur cum alia, sed etiam, quando nullum aut malum, aut incommodum timetur, modò maritus videatur petere serid, & modò non adsit aliqua rationabilis causa excusans uxorem, ut paulò post videbimus. Quare non est dubium, quin uxor offendant mortaliter institutorem Matrimonii Deum, quando ex indignatione, invidia, contemptu mariti negat ipsi usum sui corporis, vel non acquiescit, nisi post rixas, non nisi raro, vel cum magna difficultate. P. Tanner. *Tom. 4. Disp. 8. quæst. 6. num. 25.* restans, omnes ita sentire. Longè tamen frequentius peccant mariti, si negent uxoris illud commercium maritali, cum enim pleræque præverecundia non audeant expressè, aut instanter petere, censendi sunt mariti plerumque offendere Deum mortaliter, quando uxoris sese infirmantibus nolunt obsequi, nisi experti sint, eas esse præter morem inverecundas hac in re. Fateor tamen, rectè à P. Laymanno *Tract. 10. Part. 3. cap. 1. num. 1.* tradi, esse vel nullam, vel exiguam culpam, tergiversatione aliqua, aut precibus avertere petentem, si hic videatur non admodùm ægre laturus, aut latura.

611 Et proinde potest universim cum Laymanno tradi hæc Regula: *Conjux conjugi tenetur debitum reddere, quando illud serid, & instanter, & rationabiliter petit; adeò ut vel semel negare in his tribus circumstantiis simul sumptis sit peccatum mortale, teste Tannero cit. quæst. 6. num. 26.* & probante Dicastillo *Disp. 9. dub. 17. num. 203.* & *204.* contra Sanchez *Lib. 9. disp. 2. num. 11.* dicentem, si maritus solitus petere raro, adeòque tantùm quater in mense, petat uno aliquo mense quinquies, negationem in hac quinta petitione excusandam à mortali ob parvitatem materiæ, quæ etiam in hac materia, sicut in pluribus aliis, locum habeat. Sed quidquid sit de hac re, sapienter monet Layman. *loc. cit.* conjuges esse à Confessario quandoque commonefaciendos de obligatione redditionis, imò si absque justa causa detrectent reddere, negandam esse illis absolutionem, docet hic

Casus Captose Uxoris.

612 **Q**uem unus nostrorum Spectabilium Dominorum Decanorum Ruralium ad me scriptum his verbis misit. *Quirinus viduus duxit cum dispensatione affinem suam, qua cum genuit aliquot proles, timens verò copiam laborum, petit ab illa ut castitatem voveat, & abstinentiam à copula. Remisit illa, nec multò post incidit maritus in Zelotypiam contra tori consortem, quasi socerum magis amaret. Quo cognito, uxor aliàs honesta facit divorcium à toro, & nunc*

vult libenter abstinere à copula, quam vir nunc magis, quam aliàs unquam affectat. At illa renuit omni modo, & hoc divorcium jam duravit biennium, sed me in scio. Curam & laborem in secreto non semel adhibui ad reconciliationem, at videtur frustra. Quid agendum?

Ita ille, qui utpote vir perdoctus facile videtur, negandam fuisse illi captose mulieri absolutionem, nisi rediret ad torum maritalem, vidit quoque, non debuisse à se, citra expressam licentiam Quirini, rem hanc deferri ad tribunal Ecclesiasticum, ad quod tamen deferre tenebatur Quirinus, si ea separatio fuit illi, futuræque erat causa incontinentiæ, quia incontinentens conjux tenetur adhibere media necessaria superandæ incontinentiæ, quale tunc fuit copula conjugalis, non obtinenda, nisi invocato brachio Magistratus legitimi; potuere tamen etiam in tali casu occurrere tantæ difficultates circa delationem ad tribunal, executionemque sententiæ ab eo ferendæ, ut non fuerit obligatus ad hoc remedium incontinentiæ comparandum. An verò sæcularis iudex poterit conveniri, colliges ex dicendis infra numero 754.

Ceterum P. Perez *De Matrim. Disp. 10. Sect. 2.* est circa obligationem reddendi admodùm benignus, dum *practicè* sic scribit: *Est solum veniale, quando non semel, sed unà, aut alterà vice negatur, & quando negatur exigenti remisse, & quando non tam negatur reddidit, quam pro parvo tempore differitur, ut quando exigenti manè redditur nocte, & quando exigenti nocte redditur manè, excusatur quoque conjux à culpa gravi, non reddens quando alter petit copulam non tanquam debitum, sed tantùm benevolè, & amice, ut res alias debitas (nota pro alia praxi hoc comparationis membrum) solemus ab amicis petere non animo obligandi.* Ita Perez, Multò ergo minùs peccatur, quando negatur petenti, exigenti irrationabiliter.

Quæritur autem II. *Quandonam censendum sit maritum petere irrationabiliter?* *613*

Resp. I. Quando petit in ebrietate, phrenesi, aut amentia. DD. communiter, tunc enim petit, ut bestia, non ut homo. Erat autem reddendi obligatio, si, ex defectu redditionis, se polluturus sit, quia ratio exigit, ut valde egenti debitum sibi reddatur. Ita Perez *cit. Disp. 50. Sect. 4. n. 7.*

II. Quando reddendo debitum timetur rationabiliter grave damnum corporis, ut si petens laboret peste, nam conjuges non intendunt se se obligare ad hunc casum. Lege, si placet, quod in *Theologia Juridico-Morali Cap. 34. n. 70.* retuli de miseranda peste in Gallia, incitante furiosissimè honestissimas mulieres ad libidinem. Et generatim non tenetur reddere laboranti leprâ, morbo Gallico, aliòve contagio,

Sf 4

ragio, si ex Medicorum judicio periculum contagionis adsit. Ita expressè P. Palus *Disp. 3. De Sponsal. punct. 4. §. 10. num. 4.* post Laymannum, Coninck, Pontium, Hurtadum, quos etiam pro his exemplis citat, addente Laymanno *Part. 3. cap. 1. num. 5.* exemplum laborantis febricitantem, itémque hanc doctrinam generalem, quòd ne quidem liceat reddere cum tali periculo, nisi causa rationabilis adsit, e. g. periculum incontinentiæ inpetente, in quo quidem periculo reddit licitè altera pars, at minimè tenetur ad id, ut nemo obligatur exponere se periculo gravis damni corporalis ad impediendum peccatum alienum, quam totam doctrinam habet quoque Palus, & Perez, habent & alii citati à Layman. Sed circa hæc vide plura citato *Cap. 34.* & nominatim numero 78. quando maritus contraxit morbum ex intemperantia, aliàque culpa. Vide etiam *ibid. cap. 37. n. 8. & 9.*

617 Loquens autem in specie de leproso P. Laymannus *loc. cit.* observat, non esse mulieribus communiter timendam contagionem ex infrequenti congressu cum leproso, & proinde eas teneri aliquando acquiescere his petentibus, ut etiam traditur in *Cap. 2. De conjug. leproso-rum*, ubi Pontifex rescribit, Apostolum præcepisse redditionem debiti, non excepto casu lepræ, nisi fortè consuetudo loci prohibeat sanis frequentem accessum ad leproso, aut nisi conjux lepræ, quæ Leonina dicitur, laboret, aut denique nisi uxor ita abhorreat à tali congressu, ut sit illi quasi impossibilis. Laym. *ibid.* Quòd si nuphisset conscia leproso, vel alteri laboranti contagioso morbo, non posset opponere exceptionem debiti non reddendi, aut non cohabitandi, inquit Laym. *cit. num. 6.* post Sanchez *cit. Disp. 14. num. 12.* Sed si non potest quis se obligare ad redditionem tam periculosam, cum nemo sit dominus sui corporis, ut notant DD. supra citati, non video, ad quid conducatur illa præcognitio, præsertim casu, quo leprosus non versatur in periculo incontinentiæ. Vide plura hanc in rem in *Theolog. Jurid. Morali Cap. 34. n. 57. & seqq.*

618 III. Ad periculum corporis excusans à redditione reducitur Layman. *ibidem*, quando mulier ita est infirmæ complexionis, ut sine maximo incommodo non possit reddere, aut quando ipsa vel à Medicis, vel ab experientia didicit, sibi imminere probabiliter periculum mortis ex redditione debiti. Non tamen licet sumere pharmacum, ad impediendam conceptionem prolis, etsi tantum ideo sumatur, ut uxor marito possit reddere sine suo tanto incommodo debitum, ut omnes tradunt cum Laymanno. Ad idem periculum corporis vel maximè spectat, quando semen viri futurum est noxium uxori, de quo vide Appendicem in fine hujus XVI. Casus.

619 IV. Petitur debitum etiam tunc irrationabiliter, adeoque negatur rationabiliter,

quando periculum est, ne proles, concepta jam in utero, necetur per copulam conjugalem. Sanchez *cit. Lib. 9. Disp. 24.* Quamvis autem mater nòrit, se solere edere proles mortuas, non est tamen ideo ipsi vetitus usus conjugalis, multò minùs, quando timetur, ne proles nascatur leprosa, aliòve modo vitiosa, præsertim si ob tale periculum esset diu cavenda copula: P. Sanchez *ibid.* quia ex una parte conjuges utuntur jure suo; ex altera melius est proli sine Baptismo, aut sanitate, membrorumve integritate nasci, quàm omnino non esse, ut ex S. Augustino *Lib. 5. contra Julian.* docet S. Thom. *1. 2. quæst. 83. art. 1. ad 1.* Si autem malum imminens proli posset devitari per non diuturnam abstinentionem usus conjugalis, idque malum foret grave: tum differenda esse petitio.

Unde multi cum S. Bonavent. apud Sanchez *Disp. 21. num. 2.* de mortali damnant usum conjugalem factum sine justa causa, tempore menstrui, idcirco, quòd soleant tunc concipi proles miserimæ, quod etsi raro fiat, teste Sanchez, attamen Bonacina *Quæst. 4. punct. 6. num. 10.* post Silvest. Henriquez, & Rebell. contra Sanchez, Coninck, & alios sic scribit: *Uxor peccat venialiter reddendo tempore menstrui, nisi adsit justa causa reddendi tunc temporis, quia non est obligatio reddendi, quando adest turpitudine tenens se ex parte alius, & faciens illum illicitum.*

Dixi præcedente num. 619. non esse legitimis conjugibus copulam conjugalem ex eo capite interdictam, quòd soleant gignere prolem leprosam. At quid respondendum ad hoc novissimum

Quæsitum Magistratus sæcularis.

HAbentis in suo territorio leprodochium, cujus duo incolæ calibes susceperunt ex congressu fornicario prolem. Quæritur enim 1. An sit permittendum eis Matrimonium, cum sit periculum, ne ex eo progignantur multæ proles, quæ ali non poterunt, seu à parentibus, seu ex censibus ordinariisve eleemosynis. 2. An illa proles jam edita debeat à matre lactari, an potius quærenda nutrix? 3. Qua pæna animadvertendum in reos fornicatores?

Resp. Ad I. Non solum non posse illis negari facultatem ineundi Matrimonii, sed positivè permittendum, partim ob grande periculum, ne prius delictum pluribus cumulent, partim ob meliorem educationem prolis, cujus haberi maximam à Theologis rationem jam crebrius monui, partim etiam ob legitimitatem illius ejusdem prolis, cujus legitimitatis tametsi non est tanta ratio habenda respectu talium, quanta aliorum, quos illegitimitas poterit in adulta ætate impedire ab honestis, honorificisque matrimoniis, officiis, dignitatibus &c. nihilominus

nihilominus tamen, quia etiam miserimæ sortis hominibus perdurum est in quolibet magno, parvo jurgio appellari illegitimum seu notum, spurium, & ex ista tam frequenti compellatione possunt exoriri mala non mediocria, eam ob rem judicavi, & nunc quoque judico, esse hæc etiam de causa libenter impertiendam facultatem contrahendi in facie Ecclesiæ. Acicula punctio leve malum est, intolerabile si perpetua, inquit non nemo sapientum.

Resp. ad II. Tametsi moraliter certum est, lactationem præstitam à matre leprosa instillaturam ipsi proli morbum, etsi sana prodidisset ex utero, quia tamen sæpissime, si non omnino semper fit, ut ex utroque leproso parente concipiatur, pariaturque proles etiam infecta, siquidem Medicorum dogma est, lepram esse vitium hæreditarium, & idcirco hæreditarium, quòd, tametsi non sit vitium valedudinis, sed coloris, ut observat ipse S. August. *Lib. 2. Quæstion. Evangelic. Cap. 4.* proxima feminis materia sit sanguis, sicut lepræ, seu morbi elephantiaci sedes est etiam sanguis juxta illud S. Gregor. in Evangel. *Lepra sanguinis est vitium.* Accedit quòd vix, aut ne vix quidem ulla honesta mulier sit tali foetui præbitura sugendam mammillam, & si qua vellet, non permetteret conjux metu contagii, naturalisque horroris, qui horror est aptus, natus gignere morbos.

Si annuireditus leprodochii non sufficiunt unà cum eleemosynis ordinariis ultro oblatis, vel conquisitis alendo tanto numero, non auctim magistratum sæcularem obligare, ut ex suo ærario subministraret necessaria, sed potius est juxta Decretum Sacri Conc. Trident. *Sess. 22. cap. 8. De Reformat. causa deferenda ad Episcopum*, qui unà cum sæculari magistratu statuet, quid tunc faciendum.

Resp. ad III. Afflictio non esse afflictionem addendam, meriti quidem illi sunt castigacionem, in ære habent nihil, in cute luunt fatis, superque. Si tamen hæc impunitas tractura esset hominibus quid simile, aut etiam gravius patrandum, esset forsitan è re, si juberentur per aliquot menses, vel Annum esse in mensa contenti solo, eoque dimento pane, ac jufculo, seu, ut vocamus, offa absque omni alio edulio, etiam festis diebus.

621 V. Tunc etiam petitur irrationabiliter, & negatur rationabiliter, quando nimis sæpe petitur, ut notant passim DD. in hac materia, intelligendi non de illa sola nimia frequentia, quæ parit aliquod notabile damnum, sed de illa, quæ vacat tali notabili incommodo; nullus enim vir putat, se obligatum reddere uxori salacissimæ, petenti diu, nocturneque ex mera lascivia, ergo nulla uxor est ad id obligata viro, certum enim est, ex omnium sententia, quòd vir, & mulier sint pares in jure petendi *Cap. 622. fin. 32. quæst. 7. At quando nam censetur nimis sæpe, adeoque irrationabiliter peti?* Resp. Non

definiri à meis DD. & quis definiat? cum hæc nimietas dependeat à variis circumstantiis ætatis, virium corporis, molestiæ peculiaris, quam adfert mariti petulantia in ipso actu conjugali, fœtor oris è pridiana, & prope quotidiana crapula ortus. Generatim tamen videtur nimis frequenter peti, quando maritus, non contentus nocturnâ redditione, petit etiam diurnam, idque quasi ex consuetudine, secus, si perraro diurnam, & ita respondi aliquoties.

Quæritur III. *An justam causam negandi 623 debitum subministrat metus, ne proles multiplicetur?*

Resp. Licet metus ipsius præcisè multitudinis non excuset. Sanchez *Disp. 25.* cum aliis communiter contra nonnullos, quando tamen est periculum, ne nimium multiplicata ali nequeat, negari potest debitum. Sanchez, Bonacina, Laymannus, alii, si videlicet non imminet periculum vel incontinentiæ, vel ne parentes superstites nequeant prolem alere, si enim primum post mortem parentum essent liberi redigendi ad mendicitatem, haud esset tanta eorum habenda ratio. Sanchez, & Bonacina. Imò Laymannus excusationem non admitteret propter paupertatem, nisi vel ipsa mater, vel liberi, viventibus parentibus, essent deducendi ad extremam paupertatem, quæ rara est inter Christianos, inquit hic autor, quem ego consuevi sequi in foro poenitentiali, etiam propter hanc rationem. Aut enim uxor diu ne-

624 gabat ob illud periculum paupertatis non extremæ, aut non diu, si diu, exponet maritum ingenti discrimini incontinentiæ, & sic delinquet mortaliter ex sententia omnium, aut non diu, ergo frustra, quando enim tandem consentiet marito, concipiet probabilissimè, cum supponatur uterque, aut saltem vir habere semen valde prolificum, quod proinde tantò avidius rapiet matrix, quântò diutius caruit illo, quasi alimento. Quare non memini, me unquam impertiisse abolitionem præferenti animo negantis, ob metum difficultatis in prole nutrienda, marito instanter, & serio petituro. Consentiit mihi me citans Stephanus à S. Paulo *Disp. 8. num. 94.* Porro quia ex dictis constat, tantam esse obligationem reddendi debiti conjugalis ideo notant DD. hæcenus citati, nominatim Sanchez *cit. Lib. 9. disp. 3. Coninck Disp. 34. Dicastillo cit. Disp. 9. dub. 17.* peccare contra justitiam conjugem, qui ad reddendum debitum reddit se impotentem jejuniis, pollutionibus voluntariis, aut qui longam peregrinationem exequi vult absque consensu alterius, & si huic imminet periculum incontinentiæ.

Quæritur IV. *An, & quomodo votum Castitatis excuset à redditione debiti?* 626

Resp. Hanc quæstionem, multis particulis difficultatibus implicitam, resolvit distinctè simul, & brevissime à Tannero *cit. quæst. n. 6.*

6. num. 53. his verbis: Si conjuges post contractum Matrimonium ex mutuo consensu Castitatem voverunt, tunc non solum licite petere neuter potest, ut omnes docent, sed neque reddere, ut ex probabilior tenet Sotus. 2. Quod si alter conjugum ante Matrimonium Castitatem voverit, tunc et si in contrahendo peccaverit, nec debitum exigere possit ex communi S. Thom. nisi cum eo dispensatum (ut potest etiam ab Episcopo, & Confessariis Ordinum Mendicantium) fuerit, sed reddere tamen tenebitur, etiam tantum interpretative petenti, cum ei, quamvis illicitè petenti (nisi forte vir sacris initiatus sit) vicissim ab altera reddendum sit, ut contra Navarr. & alios docet Henriquez. 3. Eandem vim habet votum Castitatis post Matrimonium ab uno conjugum, consensu alterius editum, sed absque consensu alterius conjugis factum non privat jure reddendi, imò nec petendi. 4. Quod si post Matrimonium voverint non petere debitum, si quidem abique mutuo consensu id fecerint, neuter videtur obligatus juxta Sancti Augustini. si vero ex mutuo consensu, tunc possunt licite copulari, sed non petendo, ut probabiliter docent Sanchez. Veracruceus, alii, quod verum censeo, quando non absolute consenserunt, sed explicitè, vel implicitè voluerunt esse sibi integrum jus revocandi facultatem vovendi alteri concessam. Neque verò dispensatio voti Castitatis post consummatum Matrimonium à conjugè editi est reservata Pontifici, quamquam ab altero conjugè, cujus facultate votum editum erat, non possit irritari, nisi hoc jus sibi reservaverit. 5. Quod si conjuges ante Matrimonium fecerant votum Religionis ingrediendæ, aut suscipiendæ Sacerdotii, peccavit quidem, per se loquendo, mortaliter, in eundo Matrimonium, attamen postquam semel illud consummavit, potest licite petere, redderèque debitum.

628 Haecenus Tannerus subdens num. 56. cum multis contra multos, ne tunc quidem peccare, quando primà vice consummat Matrimonium, quod quidem credibile est, si consummetur post primum bimestre, quam si ante, nam ante exactum primum bimestre habet certò jus ingrediendi Monasterii, ut declarabimus Casu XVIIII.

629 Ex quibus deduces, an Quintia, de qua n. 628. potuerit primo triduo nuptiarum petere, aut alteri reddere debitum, certum quippe est ex doctrina S. Thom. supra num. 626. non potuisse petere. Deinde judico, nec potuisse reddere primà vice, quia quamdiu intra primum bimestre Matrimonium manet duntaxat ratum, tamdiu habet utraque pars jus transeundi ad Religionem, nec potest una alteram jure compellere ad copulam, ut videbimus Casu XVIIII. cum ergo maritus non habuerit primà nocte nuptiarum jus exigendi, sed solum

rogandi copulam, potueritque Quintia optimà conscientia negare, non apparet, cur non fuerit obligata negare. Si tamen se integre solvit, quod nollet mutare statum, non habebit justam causam negandi juxta auctores referendos n. 688.

Quia tamen non debemus cuiquam laqueum injicere, quando possumus cum ratione abstinere hac injectione, idcirco observo ex Stephano à S. Paulo in Theol. Moral. Tract. 5. disp. 8. dub. 7. num. 62. doctrinam, quam de redditione illicita primà vice tradidimus, fuisse quidem communem Doctorum ætate S. Thomæ, at verò posteriores Theologi tanto numero apud Dianam Part. 11. Tract. 5. Resol. 46. absolute asserunt licentiam liberè reddendi, ut censeam, tali mulieri, & viro constitutis in periculo peccandi mortaliter reddendo, suggerendum à Confessario, quod sit perquam credibile, nullam culpam ab iis admittam in absolute reddendo, atque ita etiam sentit ipsa Diana, non dissentiente Stephano.

Porro circa dispensationem, de qua Tannerus, & alii omnes tractantes materiam debiti conjugalis, notat appositè P. Quintana advenas Singularium Tract. 9. Sing. 2. num. 2. quemlibet Confessarium absolute commutare posse (tempore Jubilei) votum Castitatis emissum à conjugè sine consensu alterius, imò & cum consensu, & etiam, quando uterque seorsim continentiam vovit, habità ab altero licentià, non tamen per modum contractus, & reciproce conventionis. At verò quando uterque (subditidem autor num. 3.) continentiam vovit perfectam, & absolutam per modum mutue conventionis, cum hoc votum sit absolute Castitatis, nequit per Episcopum dispensari, aut per Confessarium Jubilei commutari, & citat tamen pro opposita sententià Majorem, Hieronymum Rodriguez, & Pontium, addens n. 4. cum Sa, Eman. Rodriq. & aliis contra Sanchez Lib. 8. Disp. 11. & alios, Episcopum posse dispensare quoad petitionem debiti, cum talis dispensatio sit tantum quoad partialem Castitatem. Verum si potest Episcopus hic dispensare, potest & Confessarius Jubilei, aut Ordinis Mendicantium commutare, per ea, quæ ego in Tractatu De Jubileo Quintuplici Cap. 14. num. 321. scripsi cum Sanchez Lib. 4. De voto Cap. 40. num. 3. & 44. & Lib. 8. De Matrim. Disp. 9. Quo quidem postremo loco latissime nec sine fructu (quidquid fastidiat Pontius Lib. 8. cap. 9. num. 2.) differit de tota hac voti materia.

Idem Quintana advenas loc. cit. num. 6. & seqq. atque Singul. 4. asserit, probatque, Regulares Mendicantes non solum ex privilegiis vivæ vocis oraculo concessis, sed verè bullatis habere jus dispensandi in omnibus, in quibus Episcopi dispensant. Nostra tamen Societas non concedit hanc facultatem omnibus suis Sacerdotibus excipientibus Confessiones, sed tantum

tum iis, qui à Provincialibus habuerint commisionem, ut liquet ex nostro Compendio V. Dispensatio S. 9.

633 Quæritur V. Quanam sint Regule, ex quibus cognosci possit, quandonam conjux teneatur, aut non teneatur reddere debitum petenti illicitè?

Resp. A Laymanno Lib. 5. Tract. 10. Part. 3. cap. 1. num. 7. atque aliis tradi hæc Regulas duas. Prima, quando conjux ita illicitè petit, ut peccatum, cum quo petit, proveniat solum ex circumstantia aliqua se tenente ex parte ipsiusmet petentis, tunc teneatur uxorem reddere, nisi forte sit privatus jure petendi, sicut per dicta supra num. 600. & 601. privatur adulter, vel incestuosus. Ratio est, quia licet conjux peccet in tali circumstantia, hæc tamen circumstantia non tollit jus in re, aut ad rem.

634 Altera Regula. Nequit ordinariè conjux reddere debitum alteri petenti illicitè, quando culpa, cum qua petit, se tenet, & provenit ex circumstantia actus conjugalis, quia tunc est cooperatio ad peccatum. Dico: ordinariè, quandoque enim etiam in tali casu adest vel obligatio, vel certè licentia reddendi, quando scilicet ille actus conjugalis sit solum cum peccato veniali, nam tunc committere adest causa excusans ab omni culpa reddentem, nimirum metus displicendi marito, aut jurgiorum, aut aliorum malorum. Quare secundum hanc Regulam dicendum est, non delinquere uxorem, et si reddat debitum marito petenti (absque justa causa) congregi alio situ, quam sit naturalis, juxta dicta num. 584. Quia autem Bonacina relictus, num. 620. inficiatur, uxorem teneri reddere debitum, licet ipse peccat cum culpa solum veniali actus, ideo consequenter negat, teneri reddere tempore menstrui. Caveat Confessarius, ne scrupulum injiciat nobilibus, aut valde ingenuis matronis, quando non parent maritis exigentibus ex mera petulantia àstantibus, &c.

635 Quæritur VI. Quomodo conjuges teneantur se gerere circa redditionem, aut etiam petitionem debiti, quando vel sciunt, Matrimonium non subsistere, vel dubitant de valore illius?

Resp. I. Quando uterque novit, Matrimonium esse nullum, evidens est, utrumque mortaliter delinquere tam petendo, quam reddendo, quia evidens est, esse meram fornicationem, quæ est ita intrinsecè mala, ut ne quidem certa mortis formido eam excuset.

637 II. Quando unus conjugum sibi sincerissimè, ac penitus persuadet, Matrimonium esse validum, alteri autem plane, & physicè constat de contrario, quia liquidò novit, intervenire Impedimentum dirimens, multi quidem graves viri olim pronuntiaverunt à culpa immunem hunc, si reddat ob metum mortis, alii, si ob mandatum Magistratus Ecclesiastici, ignoran-

teris illud Impedimentum, tunc enim judicem Ecclesiasticum dispensare ex commissa potestate, si sit juris Ecclesiastici, Sanchez tamen Lib. 2. Disp. 39. num. 50. rotundè scribit, primam sententiam esse falsissimam, quia contrarium definitur Cap. Inquisitioni. De sent. excomm. ubi dicitur: Debet potius sententiam excommunicationis humiliter suscipere, quam per commercium carnale peccatum operari mortale. Certè non potest prudenter negari, quin tunc admittatur proprie, & Theologicè dicta fornicatio. Notent verò hanc doctrinam Parochi, etenim primum hoc Anno 167. me convenit insignis Parochus, aliquantulum dubitans de ejus veritate, idcirco solum, quod ejus vicini Parochi contenderent in casu, qui contingerat, posse, & deberè reddi debitum conjugale.

Alteram quoque sententiam, ait meritò Sanchez, sibi non placere, nullus quippe Episcopus fatebitur, se in tali casu dispensare, seu proprià, seu probabiliter præsumptà autoritate Pontificis. Ergo dicimus cum Sanch. loc. cit. Bonacina quæst. 4. punct. 4. num. 17. Tannero num. 34. Perez Disp. 35. Sect. 1. num. 5. Palao punct. 4. §. 9. Dicastillo Disp. 9. dub. 24. & omnibus Recentioribus, teste Palao, etiam esse in tali causa potius omnia perferenda, quam reddendum debitum. Rectè enim asserit Perez, esse in cit. Cap. Inquisitioni definitum, quod illa redditio sit intrinsecè, sempèrque illicita. At Episcopus mandat sub excommunicatione tali conjugi, ut cohabitet alteri, reddatque debitum? Responder Palao: Ergo vel arripiat fugam, vel tollat Impedimentum, si tolli potest (ut quando fictè consensit) vel petat dispensationem (si sit Impedimentum juris humani) etiam ab Episcopo. Suprà Tract. 9. num. 576. & seqq. Vide etiam in Quinario Tract. 5. cap. 38. n. 110. & seqq.

III. Prior doctrina nostra est vera, licet ille conjux, qui compellitur ad reddendum debitum, non sit physicè, sed tantum moraliter certus. Perez, & Dicastillo ll. cc. notantes, duntaxat illum esse moraliter certum, qui est probabiliter certus, absque eo, quod oppositæ parti insit probabilitas, seu quando censetur imprudenter agere, si judicaret, contrario inesse probabilitatem, ut e. g. si tres Testes omni exceptione majores, & habentes notissimam totam parentelam, jurati dixerunt uxori, illam esse junctam quarto gradu, & nullus alius audeat contrarium asserere. Ratio est, quia cum talis nequeat dubitare, quin Matrimonium sit nullum, consequenter dubitare non potest, quin redditio sit illicita.

APPENDIX NYDERIANA.

Doctrinæ traditæ num. 637. & explicatæ a tribus proximis §§. etiam subscribit. Clarissimus D. Ludovicus Engel, Professor SS. Canonum in Saliburgensi Universitate, in calce

quinta Partis Manualis Parochorum, valde concinnè conscripti, tam alienus à Basilio Pontii in nostrum P. Thomam Sanchez antipathia, ut propter solam auctoritatem ejusdem Sanchezii, habentis profalissima, & in fide periculosa opinionem contrariam, nolit pro hinc & nunc discedere à Sancheziana, cujus occasione proponit fol. 506. ex Nyderi Formicario Lib. 3. cap. 3. ac fusè, doctèque discutit in utramque partem hunc

Casum tripliciter singularem.

Quintilla mulieris videlicet, que primò nupsit jam conjugato, sed ignara impedimenti; quo cognito contraxit cum alio clandestinè, consummavitque Matrimonium, cujus tamen dissolutionem obtinuit à judice Ecclesiastico, falso jurans, se non fuisse ab illo suo viro cognitam; etenim atate Nyderi, qui floruit tempore Concilii Basileensis Matrimonia clandestina poterant dirimi, dummodo carnalis non intercessisset copula, secus si intercessisset. Facto divorcio solenni, copulata fuit tertio marito ignaro perjurii, & consequenter invalidè, à quo tamen cum recedere non posset absque periculo ingentis infamiae, aut etiam mortis, timeret autem, ut par erat, poenas inferni, exoneravit suam conscientiam apud Doctissimum Nyderum, qui denique post alia remedia frustra excogitata approbavit id, quod illa ipsa mulier divinitus, iudice Nydero, edocta suggererat, ut nimirum ipsa quidem maneret in illo Matrimonio propter metum talium maiorum, at marito petitorio debitum ipsa fingeret, se per hujusmodi obedientiam contrahere lethalem infirmitatem, & ne id mendacium esset, ad animae infirmitatem hoc mente tenuit apud se retorqueret, ex qua infirmitate anima scilicet per mortale crimen quisque necdum anima, sed etiam corporis perpetuam mortem subit. Ita fecit, ut cogitavit, & divinà ardentia vir prius incontinens famina compati cepit, eamque tantummodo ut sororem (multis Annis) habuit.

C Ita loquitur, testaturque Nyder, exprimens valde singularem: tum 1. malitiam in perjurio; tum 2. argutiam in æquivocando mulieris, cui duplici singularitati nihil valituræ ad declinandos turpes tactus, accedit tertia comitans resolutionem, quam de hoc ipso Casu excogitavit P. Engel art. 7. Illius Quæstionis, ubi enim ostendit, quàm periculosa fuerit illa æquivocatio, & quàm inefficacia sint aliqua media, quæ à quibusdam suggeruntur iis, qui

contraverunt malâ fide cum parte ignara impedimenti dirimentis, ita, sed trepidè ob latentem fortasse facti circumstantiam, resolvit: Putâsem, maritum putatitium datâ bonâ oportunitate per Confessarium, vel alios viros idoneos fuisse de nullitate Matrimonii certiorandum, & disponendum (qui utique jam sine usu Matrimonii constitutus facilè consensisset) ut pateretur negotium ad Consistorium Ecclesiasticum tanquam Casum occultum deferri, à quo potuisset proferri divorcii sententia ex causa impedimenti occulti sibi cogniti, & coram se legitime probati, & mulieri ob præcedens perjurium aliqua occulta poenitentia dictari, sicut apud nos (id est in Austria inferiore, ut interpretor, nam in fronte primi libelli vocat se Consistorialem Episcopi Viennensis) sæpe deferuntur casus occulti matrimoniales ad Consistorium, qui ulterius non propalantur, quemadmodum SS. Canones non tantum ad forum externum, sed principaliter ad internum ordinantur Cap. Novit. De Judic. ita etiam iudex Ecclesiasticus in quantum fieri potest, fori interni considerationem habere debet.

Hæcenus singulare iudicium P. Engel, fortassis facilius applicandum aliis etiam occultum impedimentum continentibus, quàm illi individuo, cui idem Doctor merito subnectit hanc objectionem, quomodo videlicet poterit Quintilla probare coram Consistorio impedimentum ligaminis, cum ipsi tanquam perjuræ, & propriam turpitudinem alleganti non fuisset habenda fides arg. Cap. Sicut nobis. 9. De Testib. & in ordine ad separationem Matrimonii jam contracti requiratur plena probatio?

Respondet autem, sibi videri sufficientem esse potuisse probationem ex his concurrentibus. 1. Ex depositione veri mariti prius habita. 2. Ex depositione nova ipsius feminae. 3. Ex depositione Confessarii cum licentia revelandi sigilli sibi à poenitente facta. 4. Ex circumstantiis, & dispositione feminae lacrymantis, poenitentis, fugam periculosa re ipsa meditantis, à conjugii usu, cum maximo incommodo, abstinens &c. Quod autem ex vehementibus præsumptionibus (præsertim in causis non capitalibus, & ubi non agitur de ablatione vitæ, aut membri (sumi possit) plena probatio, & exemplo Salomonis 3. Reg. Cap. 3. aliquando definitiva sententia, notatur communiter per Text. & DD. in Cap. Adferre. De præsumpt. circa textum quidem in dicto Cap. Sicut nobis insignis est disputatio, cui depositioni credendum sit, si testis juratus postea dicat, se perjurium commisisse. Probabilis est, iudicem id ex circumstantiis, & præsumptionibus concurrentibus arbitrari debere. Fachin. Lib. 9. contro. Cap. 84. Rota apud Farinac. in decis. crimin. & 10. 84. (suum decis. 119. & 163.

Ob-

I Obtentâ hac divorcii sententiâ, fuisset disponendus verus maritus (cui jam erat cognitum antea mulieris delictum) ut simulato quasi novo affectu, & dissimulato priore clandestino contractu eam publicè in suam uxorem reciperet; quod si noluisset, mulier depericulo degere. Si Casus de præsentis fieret, & circumstantiæ temporis, loci, & personarum cognita, forsitan melius consilium incideret, interim hæc discursus gratiâ libuit inserere. Hæcenus verba illius insignis Canonistæ, ac simul Theologi, idcirco à me plurimum forum conscientia concernentes, soleam postponere (cæteris paribus) iudicio eorum, qui simul excellent scientiâ Theologicâ. Quamquam habendo totam hanc doctrinam pro sagaci, & verosimili, nolo esse revocatum quidquam eorum, quæ adversantia uni, alterique, ex hac assertis fortasse tradidi hoc, & superiore Tractatu.

641 **IV.** Coniux, qui opinatur Matrimonium esse nullum, tenetur reddere (non obstante eâ opinione) conjugii, qui bonâ fide contraxit, & bonâ fide petit, donec ita certus sit de nullitate, ut parum, aut nil dubii remaneat. Dicastillo loc. cit. n. 171. Nam cit. Cap. Inquisitioni expressè dicit Pontifex. Si habet conscientiam de credulitate probabili (absentis impedimenti) & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, reddere debet.

642 **V.** Si coniux putat probabile, quod sit Impedimentum, propterea quod existimet probabiliter, e.g. priorem maritum esse adhuc superstitem, & simul etiam probabiliter credat, non fuisse Impedimentum, potest petere, & reddere: Sanchez. Disp. 44. Perez Sect. 4. & Dicastillo loc. cit. num. 174. Quia non apparet ratio, cur ex probabili opinione speculativa de nullitate Impedimenti nequeat inferre probabilem practicam de licita redditione, & petitione. At verò qui habet probabilem opinionem de nullitate Matrimonii, tunc solum tenetur reddere, sine iure vicissim petendi, quando habet ita probabilem opinionem nullitatis, ut tantum sit formido, vel dubium valoris: P. Sanchez loc. cit. & P. Dicastillo num. 175. Unde quando unicus Testis etiam juratus dicit tali uxori: Meismet oculis vidi tuum priorem maritum abhinc tribus mensibus non integris non tenetur idcirco uxor penitus abstinere à petitione, tenetur tamen absolute reddere petenti. Non tenetur, inquam, abstinere penitus à petitione, sed solum eo tempore, quo inquirat, an verum dixerit ille Testis, si enim, factâ diligentia, nequeat aliunde, quàm ex tali Teste quidquam comperire de vita illius conjugis, licet petet debitum. Sanchez Lib. 2. Disp. 45. Dicastillo num. 181.

644 **VI.** Quando Matrimonio inito malâ fide supervenit dubium de valore, is qui malâ fide

contraxit, nequit, stante dubio, petere, at tenetur reddere non dubitanti, neuter licet petit, aut reddit, si uterque malâ fide inchoavit. P. Sanchez cit. Lib. 2. Disp. 42. Bonacina quæst. 4. punct. 4. n. 11. alii passim; nam possessio inchoata malâ fide non tribuit ullum jus dubio, tamen talem posse reddere censet P. Henriquez. Dicitur autem ab autoribus ille quoque contraxisse malâ fide, qui contraxit dubius de Impedimento, quod quidem puto esse verum, duntaxat casu, quo talis non præmisit diligentiam pro comperienda veritate, si enim inquisivit, nec potuit quidquam comperire, poterit deponere dubium practicam, & bonâ fide contrahere, seu renovare contractum, saltem si spontè aperuit suum dubium juxta dicta Tract. 9. Cap. 1. n. 82.

VII. Qui verò bonâ fide contraxit, potest, 645 superveniente dubio de valore, post adhibitam veritatis inquisitionem non tantum reddere, ut fatentur DD. sed etiam petere. P. Coninck Disp. 32. num. 105. Bonac. loc. cit. & alii contra P. Tannerum n. 36. Quia in omnibus contractibus, ille, qui bonâ fide cepit possidere, utitur liberrimè re sic possideri ceptâ, si, orto dubio, nequeat apprehendere, non esse suam. Quod si talis necdum præmisit diligentiam pro investiganda veritate, non tenetur alter certus de valore reddere ipsi. P. Sanchez Disp. 44. num. 50. Bonac. n. 8. debet autem etiam ante præmissam diligentiam reddere petenti, non dubitanti de valore; saltem post consummatum Matrimonium, nam ante primum bimestre, si non sit consummatum, non adest talis obligatio, Bonacina n. 9.

Observavi autem in Alphabeto Ordinis Casu XI. n. 438. quando concipitur proles, lite circa valorem Matrimonii bonâ fide inchoata pendentem, eam esse pro legitima habendam, tamen fortasse postmodum fiat manifestum, illas nuptias fuisse à parte rei illicitas, irritasque, Autoribus, quos pro hac doctrina refert, sequiturque Diana Part. 10. Tract. 11. Ref. 42. Junge Aloysium Riccius in Praxi Tom. 1. Ref. 230. Cæterum rectè observat Tanner. num. 37. 646 nunquam sine rationabili, & sufficiente causa, esse de valore Matrimonii bonâ fide contracti dubitandum. Itaque licet vir dicat, se fictè consensisse, aut Impedimento laborare, non tenetur tamen uxor ei habere fidem. Sanchez Lib. 2. Disp. 46. Bonacina num. 10. Dicastillo num. 120. distinctè ex Sanchez referens, quando possit credi asserenti, se fictè contraxisse, qua de re nos supra Casu XI. numero 440. & seqq.

APPENDIX I.

Decisioni de licito usu Conjugii, etiam tunc, cum semen non est prolificum, jungo reios lutionem hujus

71

Pro-

Propè hesternæ quæstionis.

Lotharius, Maritus Helena non modo non habet semen prolificum, sed fundit addò corruptum, ut iudicio Medici possit multum obesse valetudini Helena. Quæ proinde querit primò, utrum teneatur reddere marito debitum conjugale? Secundò, utrum se reddat, non liceat receptum semen effundere è matrice, ne noceat?

b Resolutionem hujus utriusque quæstionis petiit ex me non nemo, haud obscure innuens, esse, qui, vel quæstare velit meo iudicio.

Respondi ad primam quæstionem, si prudens, usque peritus Medicus asserat, seminis retentionem fore valde noxiam uxori, ita ut allatura sit vel mortem, vel morbum gravem, continuèque, desinere obligationem reddendi debiti.

c Rationes, & auctoritates desumpti ex dicitis in *Quinario, Tract. 5. cap. 34. sect. 4.* breviterque repeto *seq. Caf. XVII.* & nominatim non tenetur Helena reddere tunc, si maritus illam corruptionem ex intemperantia, ebriositateque, sicuti exprimo *cit. Sect. 4. numero 76. & seqq.*

d Nec obest, licet maritus dicat, se versari in periculo incontinentiæ, nec enim uxor se obligavit ad hoc periculum tollendum cum periculo suæ vitæ. Sanchez, Bonac. & alii relati à me *cit. Sect. 4. num. 65.* Quod si illa Helena esset gravata multâ prole, maritus autem parùm omnino curaret œconomiam, sed totum onus recumberet in Helenam, tunc foret adhuc magis excusanda negando. Imò licet *ibid. num. 68.* dixerim, uxorem merituram cœlum, si cum periculo propriæ vitæ reddat debitum petenti ob verum periculum incontinentiæ, dubito tamen, an hæc doctrina sit vera, si mors, aut infirmitas, quam prudenter timet Helena, ex congressu, redundatura sit in ingens incommodum liberorum, quorum educationi necessaria sit vita, & valetudo matris. Imò deposito dubio cœleo, redditionem fore tunc illicitam, nec enim fas est matri, reddere se per aliquod opus ex se bonum, haud tamen imperatum, ineptam ad exhibenda filiis ea officia, ad quæ leges divinæ, & humanæ obligant.

e Ad secundum respondeo, illam effusionem seminis, præsertim inutilis, factam ex intentione indicata, permissum iri à P. Fagundez, hic enim in *Decalogo Tom. 2. lib. 6. art. 3. num. 50.* apud Dianam *Part. 10. Tract. 14. Ref. 55.* sic loquitur: *Uxor, vel quæcumque alia femina, statim post copulam se invertens, ut semen emitat, ne concipiat, peccatum lethiferum admittit, nisi aliqua causa rationabilis excuset, v. g. periculum mortis in partu, aut labor magnus, & magnum detrimentum in illo retinendo.* Ita Fa-

gundez, quasi in terminis resolvens Casum mihî, & à me propositum. Non tamen ausus fuit stare hac doctrinâ, quam multis reprobatur apud Dian. Leander *De Sacram. Tom. 2. Tract. 6. disp. 25. quæst. 45.* atque ipse Diana, nixus è ratione, quòd nunquam liceat impedire generationem.

At hæc ratio, nec est universim vera, cum utique ille maritus impediatur generationem, qui ante decisionem seminis abruptim cœptam copulam, & tamen is non peccat, iudice *ibid.* Dianâ, si & uxor non est seminatura, & ipse extra vas non effusus semen, nec huc facit illa eadem ratio, quia in nostro casu non impeditur generatio, cum supponatur semen viri esse prorsus sterile, sto tamen ipsâ resolutione Dianæ, quæ est etiam Silvestri, Henriquez, & Sanchezii *Lib. 9. Disp. 20. num. 3.* citantis pro contrario Angelum, ideo autem sto, quòd in re tanti momenti, in qua etiam subest periculum pollutionis ex parte mulieris, non audeo sine majore auctoritate recedere à communi Regula, de non effundendo deditâ operâ proprio, alienòve semine, alioquin non video, cur culpanda esset pudicissima virgo, quæ per vim barbaricam oppressa, effunderet infusum iniquissimè semen, idque faceret, ne gravida evaderet: non enim video, cur non æquè liceat directè impedire probrosissimam simul & iniquâ vi causatam conceptionem, ac *airè* ejicere tale semen. Existimat quidem P. Sanchez *De Matrim. Lib. 2. Disp. 22. num. 17.* fas esse taliter oppressæ puellæ ejicere semen immediatè (non autem paulò post) ut est receptum, at neque hoc ausim scribere absque plurium suffragio.

APPENDIX II.

ITa, ut nunc vidisti primùm, lector, sententiam de Patris Sanchezii sententia, circa effusionem seminis emissi per vim injustam in vas muliebrem. At jam non dubitare hanc ejus doctrinam sequi consulendo, quando quidem nunc primùm reperi duos auctores classicos, subscribentes Sanchezianam, scilicet Jacobum Marchantium in *Resolut. Pastoral. Tract. 1. cap. 6. num. 21.* & Dianam *Part. 10. Tract. 5. Resolut. 31.* admetior verba Marchantii. *Certum est, quòd mulier à proprio viro agnita, nunquam possit voluntariè semen expellere, ob ullam causam. Similiter nec mulier, quæ consentit in virum non suum, nec puella ad tuendum honorem suum, est enim novum peccatum mortale post voluntariam copulam impedire generationem, aut frustrare semen sine suo. At quando est oppressio violenta à non suo, non solum potest extrahere opprimentis virilia, licet semen sit effundendum, sed etiam mox à coitu potest semen expellere, quia hoc est se defendere contra inva-*

sorem

sorem injustum, quæ in vaso, & injustitia ad huc nunc censetur moraliter perdurare in semine illius, qui oppressit. Nec hic casus est extraordinarius hoc ærumnoso tempore, in quo milites in quascunque mulieres obviam vim libidinis exerunt. Ita Marchantius de sui temporis militibus, ita ego de multis hujus ipsius nostri. Unde inferes, quid licitum fuerit tum in hoc

Execrandissimo flagitio,

QUO hoc ipso Anno 1674. quidam spurcissimus eques gente N. in Provincia Neiter habens cum aliquot commilitonibus, incidit in virginem, cum suo fratre sacerdote parochorecipientem se ad tutiora, ut arbitrabat, & exscendit ex equo, humi stravit, ac violavit miseram, nequicquam invocantem auxilium aliorum nequicquam deprecantem tantum nefas fratre, ut mihimet ex ore illius sacerdotis vicini sui alius fide dignissimus parochus expressis nominibus gentis, loci, Principis sub signis habentis tam scelerata capita, recensuit non penitus oblito prorsus consimilis stupri, mille passibula commeriti, patrisque in Palatinatu N. sub Anno hujus sæculi 1634. tum in hac

Horrenda vastatione Romana.

QUANDO videlicet exercitus Caroli V. abfextis constatus ex Italis, Hispanis, Germanis. Duce Borbonio, Pontifice Clemente VI. Anno 1527. post vi captam Romam non solum in mortales, atque ædes sacras sævit crudeliùs, quàm Gothi, Vandali que (teste post Laurent. Surium in Histor. sui tempor. Jacobo Masenio in præstanti libro, cui titulus; Anima Historiæ Lib. 2. num. 18.) verum etiam virginum juxta ac matronarum, quamvis juratam Deo hominibusque pudicitiam expugnârunt, ut scribit idem præstant Historiographus.

Siquidem liquet ex doctrina Sanchezii, & Marchantii, fuisse fas tum illis conjugatis: tum vel maxime Virginibus Deo sacratis, mox ut receperunt semen, illud expellere, vel, ut loquitur post Bordonum Diana *loc. cit.* digitis ejicere. Quod verò ex fide digno intellexi, ita fuisse in Diœcesi mihi nota resolutum (ad tuendum honorem Monasterii) quòd scilicet licuerit præbito pharmaco expellere semen, minimè est probandum: tum quia in casu illius Sanctimonialis non vi, sed solis precibus erant virginitas crepta, etenim illa misera circa

tura consenserat in copulam: tum quia non è vestigio, sed notabili tempore post receptum, & jam in quietâ quasi possessione constitutum semen expulerat, in quo casu rectissimè negat Sanchez, licitam esse illam effusionem.

ACTIONS VENEREÆ LICITÆ CONJUGIBUS.

CASUS XVII.

Innocentis animæ.

SUMMARIUM.

Casus nova nupta interrogantis Confessarium, quomodo conjuges possint peccare contra Castitatem? 647.

Quomodo se debuit gerere ille Confessarius? 648. An conjuges licitè se oblectent cogitatione copulæ? 653.

Qui mutui tactus, aspectus, verba permittantur conjugibus? 655.

Qui sui ipsius? 659.

Qui, quando subest periculum pollutionis? 665. Declaratur casu juvenula nupta vetulo? 668.

Quæ actiones venereæ permittantur sponsis de futuro? 670.

Singulariter, quando subest periculum pollutionis? 672.

Refertur sententia circa oscula, damnata ab Alexandro VII. Ibid.

An Clericus osculans virginem presumatur facere ex libidine? 673.

Declaratur Casu Neapolitano? Ibid.

Quid viduis liceat circa delectationes? 675.

Rosina virgo educata in omni pudicitia, dicit Confessario: Cras nuptui dabor ex voluntate parentum, cum potius vellem vitam ducere calibem. Audivi semel iterumque concionatorem dicentem, sæpe turpissima, gravissimæque crimina carnalia committi inter ipsosmet conjuges, hæret quoque mea memoria terrifica historia de matre, quæ in forma porci flammæ ejaculatis apparuit post mortem propria filia lamentans, se idcirco additam flammis æternis, quòd cum eis, filia inquam, patre indignas turpitudines exercuisset in thalamo conjugali, ego plane ignoro, quibus modis possint conjugati inter se peccare. Quare rogo R. V. ut me doceat, quò pacto possit in hoc genere contrahi peccatum, malo sanè mori, quàm Deum offendere ullâ impuritate.

Fui ipse non semel pulsatus hac ipsissima quæstione, sapius utique multi alii. Duo exempla

T. 2

pla

pla tam feliciter ignorantium has carnalitates exhibui *Tract. preced. Cas. IV. num. 128.* quid ad præsentem quæstionem respondendum censeam, accipe.

I. Si ejusmodi puella habeat matrem superstitem, bonis verbis jubeatur genitricem interrogare potius, quam Confessarium, id quippe est convenientius, decentiusque.

649 II. Si careat matre, aut præ verecundia non audeat interrogare, dicatur ei, ut suo marito tanquam capiti obediat, etiam in illis rebus. Si hic forte petat aliquid, de quo ipsa dubitet, an sit licitum, deprecetur verecundè, si deprecando nil efficiat, idcirco, quod maritus asserat, se jam nōsse, quid permittant leges connubiales, tunc obediat, certa, se non offensuram Deum, dum in dubio paret marito, tanquam superiori, proximâ deinde occasione quærat ipsa ex Confessario, utrum illud, in quo obediit, licitum sit conjugibus, necne? Assentitur mihi *citatio* Stephanus ultimo folio sua *Theol. Moral.*

650 III. Poterit pro re nata suggeri tali, ut sequatur exemplum nonnullarum, quæ, præsertim, quando nubunt viduis, dicunt his primâ vice petentibus debitum: *Meum corpus est in tua potestate, quis usum sit licitus, vel illicitus, planè ignoro, rogo te, sic utaris, ut possis in die judicii reddere Deo rationem.*

651 IV. Monendæ sunt utique tales, ut semper cum verecundia præstent hæc carnalia, nunquam se effundant, excludendo Deum ex suo corde. Poterit etiam eis dici sine absurdo, non diurnum tactum, & aspectum mutuum partium verecundarum carere gravi culpa, abstinendum tamen, quoad salvo amore, & pace conjugali potest. Ut ad alia particularia descendat Confessarius, non reor consultum, nisi interrogetur singulariter de illis, si interrogetur, respondebit secundum severiores, aut mitiores (prout saluti interrogantis utilius fore in actu secundo judicabit) sententias referendas in decursu.

652 Hæc circa illum Casum notatis, proponam actiones, quas conjugati vel timent, vel solent exercere, seu inter se mutuo, seu seorsim. Et propter connexionem materiæ disseram etiam de iisdem actionibus exercitis tum à sponsis de futuro: tum à viduis. Sequar autem ordinem, & plerumque verba, quibus P. P. Sanchez *Lib. 9. Disp. 45.* & Perez *Disp. 54.* executi sunt hanc materiam, quatenus tangit conjugatos.

Quæritur I. *An liceat conjugibus morose delectari, secluso periculo pollutionis, in copula cogitata tanquam presenti?*

653 Resp. I. Non esse culpam lethalem in conjugatis delectationem morosam. Perez *loc. cit. Sect. 1.* post Sanchez *Disp. 44. num. 3.* quia talis est delectatio, quale est objectum, sed copula, de qua est, tanquam objecto, delectatio inter conjuges, est licita. Intellegitur autem,

hic nomine *delectationis morosæ* actus voluntatis approbantis voluptatem in parte genitali ortam ex cogitatione actus conjugalis liciti. 2. Neque est mortalis in viro, secluso pollutionis periculo, quando est abiens uxor, & è contra, P. Perez *num. 5.* post Sanch. Vasq. Coninck, Navarr. in *Man. Disp. 15. num. 22.* & ferè Dicastillo *Disp. 6. dub. 16. num. 191.* quia illa voluptas venerea non quæritur extra Matrimonium. 3. Idem est dicendum, tamen ex ea delectatione confurgat (ut ferè solet) membri pudendi commotio, & alteratio absque periculo pollutionis. Sanch. Perez. *num. 9.* quia Matrimonium excusans à mortali delectationem sensitivâ partis, excusat quoque commotionem illam connaturaliter ex ipsa confurgentem. P. Vasquez *Tom. 2. Disp. 113. num. 2. & 3.*

Quæritur II. *An tactus, aspectus, & verba turpia inter conjuges licita sint, secluso pollutionis periculo?*

Resp. I. Quando proprii corporis tactus, etiam si sint in partibus inhonestis, fiunt ad copulam conjugalem, in quam suapte naturâ ordinantur, perficiendam, liciti sunt. Perez *Sect. 2. num. 3.* cum omnibus, quia licitum est juvare naturam ad actum rationi consonum, mediis suâ naturâ ordinatis ad illum.

2. Si illi tactus referantur ad majorem voluptatem in ipsa copula captandam, est venialis culpa, at non mortalis. Sanch. *n. 9.* cum communi contra nonnullos statuentes hinc noxam lethalem, nam referuntur ad actum solum venialiter malum.

3. *Procul dubio dicendum est, solam esse culpam venialem, tactus inter conjuges ob solam voluptatem in ipsis captandam, absque animo perveniendi ad copulam.* P. Sanchez ita loquens *n. 12.* cum permultis, quos citat ipse, sequunturque cum Perez, ac Dicastillo *Disp. 9. dub. 16. n. 187.* Recentiores apud Dianam *Part. 4. Tract. 4. Ref. 221.* ita scribentem: *Va, va conjugatis! si vera esset opinio Paludani, Silvestr. Rodriguezii, docentium, esse mortale, si conjuges inter se tangant, & osculentur pudenda propter solam voluptatem.* Ratio est, quia illa voluptas quæritur in actu suapte natura ordinato ad licitum Matrimonii actum. Limita: nisi illi tactus sint ita turpes, ut sint quasi inchoata pollutio, & conjuges existant tali loco, ut nequeant copulari, sed consequenter securura sit vera alterutrius pollutio. Infrâ *n. 666.*

4. Est etiam tunc culpa venialis solum, quando conjux se ipsum tangit propter voluptatem captandam absque periculo pollutionis (quia scilicet habet uxorem ad latus) & sine imaginatione alienarum personarum. Sanch. *n. 6.* Perez *n. 6.* Vasq. in *1. 2. To. 1. d. 113. c. 2.* Palauus *Part. 1. Tr. 2. d. 2. p. 10. §. 2. n. 16.* & apud P. Dicastill. *l. c. n. 188.* Ochagavia, quibus Joannes Sanch. in *Sel. Disp. 21. n. 16.* jungit Patrem Salas, Mortefinum, & Armillam *verb. Impudicitia* dissentiens ipse cum Diana *Part. 3. Tr. 4. Ref. 2.* malè citante pro se Vasquezium, sicut & Palauus malè pro nobis Coninck

Coninck *Disp. 14. num. 113.* nam P. Vasq. est aperte pro nobis, P. Coninck nihil habet de tali tactu. Ratio autem nostræ opinionis est, quia reverè talis tactus est de se indifferens ad actum conjugalem, & fornicarium, ergo si exerceatur ab habente jus, & proximam potentiam ad copulam, merito dicitur referri ad copulam illam.

659 P. Dicastillo *loc. cit. num. 189.* vocat falsissimam sententiam docentium; carere culpâ lethali conjugem, qui etiam, absente uxore à domo, tangit libidinose se ipsum. Ab eadem opinione dissentiunt aperte Vasquez, Joann. Sanch. & Diana *l. c.* at illam tuerentur expressè P. Palauus *loc. cit. implicitè* P. Thom. Sanch. & P. Perez *loc. cit.* quatenus absolute à mortali excusant in conjugate tactum proprium libidinosum, absque periculo pollutionis. Quidam quid sit de veritate *speculativa* horum DD. judico ego, aut nihil, aut parum probabilitatis *præcticae* inesse sententiæ Patris Palai, viri ceteroquin perdocti, & non nimis laxi, eò quod incipiens exercere talem tactum cum intentione delectationis venereæ exponat se nimio periculo effundendi semen, cum ergo non adsit ipsi tunc copia illud effundendi in vas à natura ordinatum, exponit se manifesto periculo pollutionis propriè dictæ; secus de illo, qui id facit habens uxorem ad suum latus, aut non procul. Et sic solum videtur argumentum, quò Joann. Sanchez triumphat ex P. Laymann. *loc. cit.* Equidem valde timeo, ne paucissimi sint, qui non fateantur, se ferè semper pollui, quando etiam sine intentione pollutionis cœperunt sese tangere ob voluptatem veneream, absente uxore.

660 6. Hactenus dicta de tactibus impudicis, seu sui ipsius, seu uxoris intelligi cum omnibus DD. de aspectu, & verbis turpibus, nisi quòd aspectus, & præsertim verba non sint tam irritativa ad profusionem seminis, quam tactus, ergo possunt admitti in pluribus casibus, quam tactus, sicut & id, de quo sequens

Casus Dianæus.

662 *Quidam inchoabat copulam cum uxore, & postea ob morbi periculum ex ejus consensu se retraherat, verum, ex hoc aliquando sequabatur pollutio. Quæsitum à me fuit, an talis actus esset licitus? Respondi affirmativè.* Sic scribit Diana *Part. 6. Tract. 6. Resol. 37.*

663 Quæritur III. *An liceant delectationes morosæ, & tactus conjugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum conjugalem exercere?*

Resp. I. Quoties copula interdicitur conjugibus ob circumstantiam *extrinsecam*, quæ per se neutrum conjugem arceat ab usu Matrimonii, ut propter notabile sanitatis, vel abortus periculum, certum est, prædictos actus, secluso pollutionis periculo, non esse mortaliter malos. Perez *Sect. 3. num. 2. 2.* Idem dicit, quando est interdicta copula ratione alicujus Ecclesiæ præcepti, ut interdicitur conjugi propter affinitatem iniquè contractam cum altero conjugate debiti peticio. Idem *num. 3.* At conjugati nullo modo est licita delectatio morosa, quando ei ratione voti interdicitur peticio debiti. Perez *num. 4.* Sanchez & Coninck, quia vovens absolute castitatem, tenetur, quantum potest, abstinere ab omnibus illis, quæ castitati adversantur. Quòd si conjux solum vovisset, se non petiturum debitum, illi liceret delectatio venerea, & tactus. Idem *num. 7.* quia ejusmodi votum esset solum de petitione debiti. 3. Quoties conjugati interdicitur debiti peticio, quia est dubius de valore Matrimonii, est mortalis delectatio venerea. Idem *num. 8.* quia Matrimonium, quod solum potest eam cohonestare, est dubium.

Quæritur IV. *An delectationes morosæ, tactus, aspectus, verba turpia inter conjugatos, vedantur illicita ratione pollutionis prævisæ inter conjuges?*

Resp. I. Non est mortale in conjugatis per tactus, quos unus exercet erga alterum tori consortem, aspectus, verba turpia, ac delectationem veneream ex copula cogitata consurgentem, dare causam commotionibus membrorum propriorum, vel illius, qui tangitur, aspicitur, &c. deservientium generationi, & incidere in distillationes prævisas. Sanchez *cit. Disp. 43. num. 42.* Perez *cit. Disp. 54. Sect. 5. num. 1.* quia illa delectatio morosa inter conjugatos caret culpâ lethali, ut dictum supra. At est mortalis illa delectatio morosa, etiam in conjugato, quando prævidetur pollutio inde secutura. Perez *num. 3.* cum Sanch. quia est res valde provocans ad pollutionem, & exercita absque urgente causa, inquit Perez. Idem dicit de aspectibus, tactibus valde turpibus, habentibus periculum adjunctum pollutionis.

2. Conjugati reddenti non sunt mortales tactus impudici, quamvis adsit periculum pollutionis in ipso reddente, nam reddit ob causam urgentem, quia tenetur parere petenti illos. Ita P. Sanchez *loc. cit. num. 35.* & P. Perez *loc. cit. num. 4.* excipientes tactus illos, qui ita ad pollutionem tendunt, ut sint quasi pollutio inchoata, & tamen conjuges in eò loco existant, in quo habere copulam nequeant, prævisio pollutionis periculo, declarante Sanchez duobus exemplis illos tactus. Quæ quidem exceptio non solum est necessaria, verum etiam ipsa doctrina, ex qua fit illa exceptio, difficilis mihi videtur, nec eam probo casu, quo ille tactus petitur ex sola voluptate, imò P. Palauus *De spons. Disp. 3. punct. 4. §. 2.* eam negat etiam casu, quo ille tactus petitur ad mutuum indicandum, fovendumque amorem, ut loquitur

667 tur Perez cum Sanch. Affentior tamen his duobus authoribus casu, quo ad illum finem perit conjux, vel impotens, ut mox declarabo Casu minimè ficto, vel aliquantum suspectus uxori de exiguo in ipsam amore, & vice versa, 3. quippe non sunt in conjuge perente semper mortales illi tactus cum præviso periculo pollutionis in se, vel in altero conjuge, quando nec ea est intenta, nec est periculum consensûs directi in eam, sed sunt ex communi omnium mortalia, quando cum tali periculo exercentur absque legitima causa, legitimam autem causam censent Sanchez, & Perez, esse manifestationem, conservationemque mutui amoris. At cavendum, ne hic prætextus sit falsus, & ex his petenda resolutio ad sequentem

Casus Imparis conjugii.

668 **R**adegundis maritata juvenis, jovialis genii, & calidi, maritum habet jam jam septuagenarium, & aliquot ex ipso liberorum patrem, attamen jam senio confectum, & impotentem. Radegundis urgetur stimulis gravibus, maritus illam amat, & quia non potest aliter, rem agit tactibus. Radegundis etiam amat maritum, patitur, polluitur semel, bis, ter. Anxia rogat opem: hinc Deum, & peccata timet, illinc maritum amat, carnis stimulos patitur peracres. Quæritur, an nihil, & quid remedii super sit?

669 Est hic unus è quatuor Casibus, de quibus me unis literis consulendum duxit vir gravis, & doctus è quadam Italica provincia, Annis abhinc non paucis. Respondi ex jamjam dictis, cum illi tactus videantur factitari ordinariè sine pollutione, tamen hæc quandoque sequatur præter directam utriusque intentionem, cum deinde appareat, fieri non ex mera libidine, sed ad testandum, fovendum amorem conjugalem, qui cæteroqui facile frigidescit in tam impari connubio, ideo ex sententia Sanchezii, & Filiucii non videri delinquere mortaliter illis tactibus. Confirmo autoritate Dianæ, qui absolute, & sine limitatione respondit consultus, non peccare conjuges, qui in signum amoris conjugalis se amplectuntur, quamvis prævideatur secutura pollutio, quia affectus conjugalis est sufficiens causa talem actum exercendi. Sic restatur ipse Part. 6. Tract. 6. Resp. 37. subdens: Neque peccarent conjuges in actu conjugali, quamvis ex imbecillitate nature, vel alia de causa præter intentionem effluat aliquid seminis extra vas naturale. Porrò Casus nostræ Radegundis confirmat judicium Ovidii Nasonis:

Siqua voles aptè nubere, nube pari.

His adde, non permitti ab eodem Diana

Part. 11. Tract. 8. Res. 35. cum tamen alii apud ipsum permittant Part. 10. Tract. 11. Res. 61. ut conjuges aspiciant, tempore congressûs, icones affabre pictas eâ intentione, ut illarum aspectu magis excitentur ad venerem, subest enim magnum periculum, ne, intucendo illas, imaginentur sibi alienas personas, sêque oblectent copulâ cum iis, repræsentatâ per imaginationem. Notatis hæc

Quæritur V. An sponsus propriè dictis, seu de futuro liciti sint tactus, oscula, delectationes venereæ &c?

Resp. 1. Oscula, amplexus, & tactus omnes sunt istis æquè sub mortali vetiti, ac si non essent sponsi. Pedraza, & alii nonnulli apud P. Sanch. Lib. 9. Disp. 46. num. 47. negantem meritò num. 48. cum plurimis, esse eis vetitos sub peccato mortali, esto fortè sub veniali, tactus, amplexus, oscula non impudica, eò quòd, cum habeant sponsi jus quoddam remotum ad copulam, hæc autem tactus sint etiam remota dispositio ad copulam, ratio naturalis non vetet sub mortali, sicut nec lex Divina.

II. Certum est apud omnes DD. oscula, tactus, amplexus non impudicos licite fieri inter sponsos, quando sunt secundum consuetudinem patriæ in signum benevolentie, ad conciliandum, & fovendum mutuuum amorem in ordine ad Matrimonium. Ita loquitur P. Perez Disp. 8. Sect. 6. num. 4.

Et quidem sunt ob finem prædictum liciti hæc actus, licet adsit periculum pollutionis, modo non sit periculum consensûs in venerem delectationem. Idem num. 5. constituit hæc peccatum mortale Sanchezio loc. cit. num. 50. cum aliis: sicut & sunt mortales, quando sunt ob delectationem venerem, & libidinofam, esto tunc adsit periculum pollutionis. Perez ibid. num. 6. cum Rebello Lib. 9. quest. 19. & Hurtado Disp. 10. diff. 10. num. 49. contra Cajet. Navarr. Lopez, Ledesmam utrumque, & Sanch. loc. cit. num. 49. utentem quidem nomine delectationis sensitivæ, sed per hanc certò intelligit venerem, ut patet ex num. 5. & authoribus, quos pro se citat. Ratio nostra est, quia talis delectatio est nimis propinqua dispositio ad approbandam pollutionem.

Fateor tamen, non rarò fieri, ut Confessorius cogatur in praxi supponere sententiam Patris Perezii, nisi velit tales sponsos dimittere sine absolutione, utpote quibus ægre persuadebit, aut illos amplexus, oscula &c. esse mortalia, aut ut agnoscetes esse mortalia, forment propositum se emendandi. Ego non semel adactus fui in has angustias. Nullo autem modo est hæc doctrina practicanda cum sponsis, qui contraxerunt sponsalia sub conditione, que aut nondum advenit, aut nondum scitur advenisse, nam in his, non autem in aliis vera est illa doctrina generalis Martini Perez loc. citat. num. 8. Sponsalia præcisè spectata, non excusant à mor-

à mortali, aut veniali oscula, amplexus, aut tactus, qui in ipsis, si soluti essent, forent mortales, aut veniales.

Et verò inter sententias ab Alexandro VII. vetitas die 18. Martii Anno 1666. locum quandragessimum obtinet hæc: Est probabilis opinio, que dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, que ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulteriores, & pollutionis. Quo Decreto inhibitorio, utrum per delectationem carnalem & sensibilem intelligatur illa duntaxat, que communissimè oritur in partibus generationi destinatis, quando oscula exercentur inter personas diversi sexus, validæque complexionis, an verò etiam illa, que sentitur duntaxat in labiis, & genis, non est hujus loci decernere, solum dico: Si damnatur duntaxat illa prima sententia, que fuit nonnullorum antiquorum Theologorum, tum suam adhuc probabilitatem retinet opinio fat multorum, qui ejusmodi oscula excusant à mortali, per se loquendo, at omni probabilitate destitutum esse jam illam ipsam opinionem, si Pontifex suâ censurâ designavit voluptatem solitam in partes honestas dimanare ex mollitie, temperamento, proportionem partium, que tanguntur osculando.

673 Equidem in foro externo præsumi, oscula saltem à Clericis præbita puellis, quas valde amant, proficisci ex amore venerem, deducere non irrationabiliter ex decisione 155. Curie Neopolitanæ, cujus Riccius meminit tertiâ parte ejusdem Curie decisionum

Hicce verbis.

IN Terra Procita nostræ Archiepiscopalis Diocesis, quidam Clericus nimio amore, quo ardebat ductus, quandam puellam dicta terra deosculatus fuit. Captâ igitur diligentî informatione, & cum diu in fortis nostræ Curie detineretur, fuit tandem pro causa expeditione dubitatum: an incurrat penam ordinariam? & fuit unanimiter dictum, quod osculans mulierem nimio amore ductus non incidit in penam; quando enim amore captus osculatur mulierem, quam summè diligit, & amat, non est puniendus penâ ordinariâ pragmatica. Et sic Domini concluderunt, ne detur occasio delinquendi, cum in totum absolvuntur ii, qui amore occæcati delicta committunt, quod dictus Clericus puniretur mitiore penâ arbitrio judicis.

Hæc & plura Riccius de eò delicto, atque pœna mitigata ab illa sapientissima Curia, cujus judicio sicut sto, quatenus judicat, pœnâ aliqua dignos Clericos, petentes osculis personas alterius sexus, ita ignoro, utrum amoris

vehementia, que induxit Clericum ad actum suo statui tam probrosum, non sit Præfides Ecclesiarum Teutonicarum inducenda potius ad exaggerandam, quam minuendam pœnam, amor enim cæcus prodit animum diuturnis, lascivisque desideris plenum; ac prurientem in turpiora, quam sint oscula, aut etiam sua-

674 III. Delectatio venerea partium inferiorum, quam admittit sponsus ortam ex imaginatione copulæ futuræ cum conjuge, est crimen lethale. Ita communiter DD. cum Perez Disp. 45. quia fertur in copulam præsentem. Imò est mortalis voluptas, que in voluntate sola sentitur, & approbatur, quando scilicet sponsus gaudet, se fructurum brevi commercio carnali cum hac sua sponsa, inquitur Palaus Part. 1. Tract. 2. punct. 19. §. 2. num. 7. & Dicastillo Disp. 9. dub. 22. num. 298. At hoc est nimis durum, nec verum, ut rectius Sanchez Lib. 1. Moral. cap. 2. num. 34. Lugo De peccat. Disp. 10. sect. 6. §. 4. num. 158. quia voluntas sequitur intellectum repræsentantem futura, que erunt licita.

Quæritur VI. Quid in hoc genere tactuum, 675 delectationumque liceat viduis?

Resp. Tamen certum est, eos esse reos gehennæ, quando se ipsos tangunt impudicè, vel aspiciunt ad excitandam voluptatem venerem, attamen non delinquent graviter, quando, recurrente memoriâ voluptatis, quam perceperunt in actu conjugali, gaudent in voluntate, se fuisse illâ perfruitos, atque optant, viveret adhuc eonfors thori, ut porro possent carnaliter commisceri. Lugo & Sanch. ll. cc. contra Palaum, & Dicastill. ll. cc. audientes tamen casu, quo ejusmodi recordatio, vel desiderium excitat in illis, ut fieri amat, commotionem carnalem cum periculo approbandi hanc, seu habendi complacentiam in illa. Ita plerique Recentiores, atque alii cum Diana Part. 3. Tract. 5. Resol. 2. contra Victoriam, Medinam, Zumel, Herreram, Silvest. & Cajetan. apud Dianam loc. cit. ac Tannerum Tom. 2. Disp. 4. quest. 8. num. 139. & denique contra Valentiam expressè Tom. 2. Disp. 6. quest. 4. p. 4. qui tamen rectè addit, suam sententiam esse periculofam.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII,

CASVS XVIII.

Incredibilis multis.

SUMMARIUM,

Casus Matrimonii Rati inter plebeios, & tamen dissoluti? 676.

Dissolutio quoad vinculum, & quoad totum quæ 680.

T. 4

End

Vnde proveniat, indissolubilitas Matrimonii? 682.
 Consummatum est penitus apud Christianos indissolubile quoad vinculum? 684.
 Ratum est solubile in duobus Casibus? 685.
 Vota simplicia Societatis Jesu non dirimunt ex se Matrimonium Ratum? 687.
 Quomodo dirimat votum Professionis Religiosae? 688.
 Non est dubitandum, quin Papa possit dirimere ratum. 691.

676 **S**ymphorianus epifex duxit Symphorosam, etiam plebejo sanguine creatam, in uxorem, cum qua supervixit integro Anno, usus communi mensa, & lecto. Post Annum ea uxor cum officiali militari aufugit, atque militiam duos liberos ex eo suscepit. Liberatus hic juramento militari redierat in patriam, cupiebatque cum Symphorosa copulari, non invito vero marito, si separari possent. Ergo ab NN. pia memoria proponuntur Romae momenta, cur Matrimonium non censeatur consummatum. 1. Quod illo cohabitationis tempore saepe auditi sint in lecto rixari, & colluctari. 2. Quod vicinis, eo Anno durante, dixerit mulier, maritum sibi non tanti esse, ut permitteret eripi sibi ab eo virginitatem. 3. Omnes tres parati sunt juramento confirmare maritus quidem & uxor, quod ille sepius voluerit, & attentavit consummare Matrimonium, sed semper habuerit inobedientem, miles autem, quod eam reperisset virginem.

677 **H**is Romae propositis, rescriptum est ad Officialem N. & mandatum, quatenus de his se informaret, & si ita esset, declararet, & dispensaret, qui proinde causam Incolstadium misit consultandam, & quamvis deinde executio Bullae ad me missa à Reverendiss. D. Officiali facta non sit, forte quia iudicabat, preces veritate non niti, certum tamen est, dispensationem datam fuisse in eo Matrimonio iuxta relationem conjugum Romae factam, qua quidem dispensatio data fuit ob cohabitationem illorum conjugum admodum discordem, ex qua timebatur malus exitus.

678 **N**unquid mecum censet, mi Lector, esse, aut fore multis incredibile, quod Innocentius X. non sanè facillimus in concedendis circa tanti momenti Leges dispensationibus, fecerit, hanc gratiam extraordinariam duobus infimæ plebis capitibus? Habeo tamen adhuc penes me chirographa duorum insignium Theologiae, & Canonum Professorum, quorum alter primam, alter secundam partem hujus Casus ad me perscripsit illis conceptissimis verbis,

quæ hic legisti, uterque eorum non modò habuit Bullam illam in manibus, sed requisitus fuit ab Officiali N. ut consilio, aut ope concurreret ad legitimam, quatenus fieri posset, executionem.

Quæritur autem ratione hujus, & plurium similitum dispensationum, verène polleat Pontifex Romanus potestate dirimendi Matrimonia legitima? 2. An non aliâ ratione, quàm dispensatione solvi possit vinculum conjugale?

Est verò responsionibus secuturis præmittendum, esse duplicem modum dirimendi, seu dissolvendi Matrimonium: primum quoad vinculum: alterum quoad torum. Quoad vinculum, quando nexus, obligatioque inter conjuges ita radicaliter tollitur, ut revera desinant esse conjuges, non secus, ac desinunt, quando alter, aut uterque tollitur è vivis, & proinde sicuti, si uterque mortuus revocaretur ad vitam, posset uterque revolare ad aliud connubium, ita etiam, quando generatim dicitur, Matrimonium dirimi, seu dissolvi quoad vinculum, intelligitur, conjuges restitui in eam, qua ante nuptias gaudebant, libertatem, ut possint, si nil aliud obstat, validè transire ad alia vota, etsi confors tori sit adhuc in vivis. At dissolutio quoad torum est, quando, manente, perseverante vero conjugio, habet alteruter, conjux verum jus negandi in perpetuum debitum, cæteraque officia conjugalia, sicuti fieri ob adulterium, ostendimus *Cas. XX.* ut proinde non sit hinc opus probare, Matrimonium esse dissolubile quoad torum. At de dissolubilitate, vel indissolubilitate quoad vinculum.

Dico I. Matrimonium habet aliquam indissolubilitatem. Est de fide: Nam *Matth. 19.* dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Loquitur autem ibi Dominus de conjunctione, & separatione matrimoniali. Utrum verò illa indissolubilitas proveniat ex jure naturæ præcisè considerato, ut volunt Sotus, Vasquez, Pontius, Dica stillo *Disp. 2. dub. 28.* & alii apud Perez *Disp. 20. sect. 2.* An verò formaliter ex institutione Divina, ut censet idem P. Martinus Perez *ibid.* post Sanchez, alios: An tertio inter baptizatos oriatur à ratione Sacramenti, sicuti tenent Innocent. Gregorius Lopez, alii plures apud Sanch. *Lib. 2. Disp. 13. num. 7.* An quarto ex jure Ecclesiastico, ut visum est *Glossæ cap. Ex publico. De convers. conjug.* Joanni Andrea *ibid.* & aliis Canonistis cum Medina Theologo, quemadmodum *ibid.* refert P. Sanchez, non est mei instituti discutere, licet ardeat opinio Sanchezii, & Perez dicentis, fundamentum quidem hujus indissolubilitatis haberi in natura hujus contractus, spectatà scilicet in ordine ad rectam proles educationem, formaliter tamen à Deo, vel quatenus voluit per Matrimonium consummatum significari unionem Divinæ personæ cum carne humana, ut placet Sanchezio *cit. num. 7.* vel quatenus Deus tanquam propriè Dominus nostrorum

corporum, dedit homini potestatem copulandi se indissolubilitè alteri, cum cæteroque non haberet jus faciendi tam arctam obligationem, imò dederit ipsi sub hac conditione jus copulæ, & conjunctionis, ut proinde sicut contra jus naturæ peccat, qui re alienâ utitur aliter, quàm sit ipsi permillum à vero Domino, ita etiam is, qui dissolvit Matrimonium, ut ratiocinatur Perez. Et fuit quidem hæc lex lata in conjugio Proto-parentis nostri. An verò valeat Matrimonium hæreticorum contrahentium, dissolubilitè, dicam *seq. Cas. XIX.*

684 **D**ico II. Matrimonium Christianorum Consummatum est ita indissolubile quoad vinculum, ut nullâ, nisi immediatè Divina potestate possit tolli hoc vinculum. Ita omnes Catholici contra petulcos hæreticos, de quibus *cit. Cas. XIX.* definiturque in Concil. Trident. *Sess. 24. Can. 7.* ac desumitur ex *Lucæ 16. Omnis, qui dimittit uxorem suam, & aliam ducit, mœchatur.*

685 **D**ico III. Matrimonium Ratum est per Professionem Religiosam dissolubile, quoad vinculum. Ita definitur in Concil. Tridentino *cit. Sess. 24. can. 6.* tenentque omnes Catholici, cum quibus proinde dicimus, si quis legitimo connubio junctus Matrimonium non consummavit (quando censeatur esse Consummatum, explicavi in *Tract. præcedente Cas. XVI.*) illum posse ingredi Religionem, in eaque profiteri, factâ autem professione penitus extingui vinculum conjugale, ita ut pars, quæ in sæculo permanit, habeat jus contrahendi aliud Matrimonium carnale illo ipso horæ quadrante, quo altera init spirituale per vota solennia Religionis.

686 **H**anc doctrinam à Synodo Tridentina expressè definitam, & duobus Casibus, seu exemplis declaratam in jure Canonico *cap. Ex publico, & cap. Ex parte De convers. conjug.* defumimus Catholici ex perpetua traditione, Ecclesiæ, quam traditionem demonstrat Cardin. Bellarminus, P. Valentia, alii Scholastici, & Controversistæ. Ratio autem generalis, cur Matrimonio Rato tribuatur aliqua dissolubilitas, non item Consummato, est, ut observat P. Sanchez *Lib. 2. Disp. 13. num. 1. & 7.* quia Matrimonium Ratum significat duntaxat Verbi Divini unionem cum anima per gratiam; Consummatum verò unionem ejusdem Verbi cum natura assumpta; nam per solum Matrimonium Consummatum fit vir, & mulier caro una, *cap. 2. De convers. conjug.* quia verò unio per gratiam est dissolubilis, unio cum natura humana est indissolubilis, non est mirum, quòd Matrimonio Rato comperat jure Divino dissolubilitas, quæ non competit Consummato. Est autem doctrina de dissolutione per Professionem intelligenda, ut sequitur.

687 **I.** Privilegium istud à Christo concessum Professioni Religiosæ non extenditur ad illos Soc. Jesu Religiosos, qui emiserunt sola vota simplicia, ut cum communi nostrorum Docto-

rum Suarii, Vasquezii, Sanchez, Hurradi sensu contra Basilium Pontium demonstrat P. Martinus Perez *cit. Disp. 20. sect. 4.* sicuti neque per votum solenne Castitatis, quod emittitur in susceptione Subdiaconatus, multò minus per aliud simplex.

II. Si quis conjugum cogitet ingredi Religionem, relinquatur ipsi bimestre spatium ad deliberandum, ita ut primis duobus mensibus non teneatur reddere debitum, ut D. D. tradunt communiter *ex Cap. Ex publico. De convers. conjug.* in quo Capitulo refertur Casus conjugatæ, nolentis redire ad maritum, eò quòd diceret, incognitam se adhuc esse à suo marito, & velle transire ad Religionem. Si verò non cogitet mutare statum, multi contra multos tradunt, teneri primo bimestri reddere debitum. Autores pro, & contra referunt Sanchez *loc. cit. Disp. 24. Coninck Disp. 26. dub. 5.* Laymann. *De Matr. Tract. 10. Part. 3. cap. 6. num. 3.* utrique ita probabiliter, ut Quintia, de qua *Cas. XVI. num. 608.* non nisi probabiliter fuerit obligata negare debitum illo primo triduo sui voti.

III. Si ultra bimestre permanit incognita viro suo, poterit adhuc ingredi Religionem, sic enim clarè traditur in *cit. cap. Ex publico. De convers. conjug.* idque verum est, licet post illud bimestre exactum negaverit illicitè marito debitum. Sanchez *loc. cit. num. 27.* Laym. *loc. cit.* & alii, apud quos poteris, si necessitas occurrerit, legere, an Episcopus possit producere, seu prorogare illos duos menses, aut etiam abbreviare, item quot diebus constare debeant illi menses, & an, si maritus per vim opprimat uxorem primis duobus mensibus, possit tamen dissolvi Matrimonium per ingressum Religionis, quod quidem communissime negant Recentiores apud P. Tannerum *Tom. 4. Disp. 8. quest. 5. num. 58.* contra Durandum, & alios improbabilitè affirmantes.

IV. Errares utique, si cum nonemine olim in contingencia facti consulto censes, per copulam, quæ cum sponsa intercessit ante Matrimonium de præsentì, consummari Ratum Matrimonium subsequens, & proinde auferri jus transeundi ad Religionem, sicuti jam notavi supra *num. 406.* & post illic scripta reperi, haberi à nostro Martino Perez *cit. Disp. 20. sect. 6. num. 1.* doctrinam illi nonnemini contrariam pro certa, ac perbene probari.

Dico IV. Matrimonium Ratum potest etiam quoad vinculum dissolvi auctoritate Pontificis. Ita contra Palud. Sotum, Victoriam, Covarr. Pontium, Mæratium, alios apud Sanchez *cit. Disp. 24.* & Dianam *Part. 8. Tract. 1. Resol. 62.* & rursum eadem *Part. 8. Tract. 3. Resol. 97.* tenent Sanchez, Diana, Perez, Dicastillo, Tambur. Tanner. Laymann. ac plures alii, scribentes de præsentì materia. Nec puto, posse jam absque contumelia Sedis Apostolicæ defendi opinionem Pontii, postquam scilicet & Dia-

& Diana loc. cit. nominavit septem Summos Pontifices, qui cum facile triginta ita dispensarunt, & novissimè Innocentius X. post tam longas, ac resque inter Theologos concertationes de hac potestate, fuit eâ usus erga vulgarem opificem, nullius prorsus gratiâ suffultum, & quidem absque causa bonum publicum concernente, ut fidelissimè retuli supra. Rationes pro hac verissima, tamen difficili, ut fateor, ipse, sententia lege singulariter apud Dianam, & Perez, sat bene respondententes ad contraria fundamenta, quæ etiam me traherent in hanc oppositam, nisi retinerent facta, imò publica judicia tot sapientissimorum, doctissimorumque Pontificum.

692 Porro causæ dispensandi, quas Diana loc. cit. Ref. 63. ex Ochagavia refert, sunt hæc quinque. 1. Notabilis in qualitate disparitas. 2. Metus magni scandali, magnarum rixarum inter sponfos, aut consanguineos eorum. 3. Lepra, aut aliud grave malum superveniens, ratione cuius nunquam possit sponsus ad sponsam accedere. 4. Impotentia superveniens Matrimonio Rato. 5. Ut vir maximè conveniens bono publico eligatur in Episcopum. *Secunda* ex allatis causis habuit locum in nostro, multis *Incredibili*, Casu. Vide etiam doctum Menochium *Consil. 786. num. 12. 16. & 26.* ubi tradit, ob nimiam disparitatem conjugum, & (magnam) repugnantiam patris posse fieri tale divortium, & suavit, ut re ipsâ fieret cum aliquo propter hæc duas causas. Vide quoque Casum, quem ex Navarro retuli *Tract. præced. Cas. IV. num. 119. & 120.*

693 Non possum facere, quin ad eripiendum meo Lectori scrupulum observem, illam sententiam Salvatoris: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* intelligendam esse in suo rigore de solo Matrimonio Consummato, sicuti à fortiori eam interpretatur Alexand. III. *citat. Cap. Ex publico §. fin.* Vide infra num. 728.

His adde, quòd Episcopus non possit in ullo casu dirimere Matrimonium Ratum. Perez *Disp. 29. sect. 8.* Diana *cit. Tract. 1. Ref. 64.* contra Bauny.

694 Dico V. Sunt variae causæ, ob quas permittitur divortium, seu dissolutio Matrimonii quoad torum, has explanabo *Cas. XX.* Prius autem resolvo sequentem Quæstionem.

AN MATRIMONIA HÆRETICORUM NOSTRÆ ÆTATIS SINT DISSOLUBILIA?

CASUS XIX.

Helveto-Hæretici.

SUMMARIUM.

Casus Neophyti permissi ducere aliam, vivente primâ uxore Hæreticâ? 695.

Defenditur illa permissio? 696.
Matrimonia Hæreticorum non sunt à toto genere dissolubilia? 699.
Resolutio practica in contrarium data à quodam Theologo? 703.
Refutatur ea resolutio? 706.
Adfertur sententia judicialis contra illam? 708.
Rursum alio casu roboratur? 709.
Refertur varia doctrina Habsensis de dissolutione talium Matrimoniorum? 710.
Vna confirmatur Rescripto authentico? Ibid.
An separanda Matrimonia, ab Hæreticis inita cum Impedimento? 711.
Respondetur novæ objectioni factæ contra doctrinam auctoris? Ibid.
Refertur Casus recentissimus? 712.

Tobias Helvetius in Hærese Zwingliana 695
Calvinistica natus infimo loco, educatusque, sociavit sibi conjugio Susannam eodem sermone coinquinatam, cum qua & vixit aliquot Annis post consummatum Matrimonium. Deinde, patrato non illo quidem magno, admodum tamen probroso id loci delicto, metu pœna profugit à patria ad vicinum locum Catholicum, quod ubi rescivit Susanna, rem desulit ad Consistorium, Prædicantium, à quo etiam impetravit jus transeundi ad secundas nuptias, repudiato suo Tobia, qui paulo pòst amplexus Catholicam Religionem, Parocho fideliter edocto de priore uxore adhuc vivente, maritali fœdus inivit cum virgine Catholica coram illo Parocho loci, viro non solum perdocto, sed qui insuper consulerat alios viros sapientes. Cum autem ex hoc loco migrasset in aliud territorium vicinum Helvetiæ, jamque habitasset cum altera uxore Annos 20. susceptis ex ea quinque liberis, compererunt ejus vicini, esse adhuc superstitem uxorem primam. Quare actum fuit tum Reverendiss. Domino Vicario Generali Reverendiss. & Illustriss. Episcopi Constant. ut dirimeret hoc alterum conjugium, utpote invalidum ratione polygamie. Ego rogatus sententiam judicavi, nullo modo dirimendum, sicuti re ipsâ fuit is relictus in suo illo secundo conjugio. Quæri potest, an idcirco, quòd existimarem, Matrimonia Hæreticorum esse dissolubilia? An verò aliam ob causam?

Res ita se habet, ut narro, transactaque Anno 1661. mensè Octobri. At meum responsum nitebatur hac fundamentali ratione, quòd judicialis sententiæ tanta sit autoritas, ut semper pro judice præsumi debeat, donec contra ipsum aliquid legitime comprobetur. *Text. cap. In presentia. De renuntiis.* aded ut secundus

697 dus Confessarius præsumere debeat, (si nihil grave in contrarium occurrat) priorum esse, rectè functum suo officio respectu pœnitentis confessi utriusque. P. Martinus Fornar. *Tract. 1. cap. 2. num. 4.* Atqui in primis judex Ecclesiasticus ejus loci, in quo contractus ille matrimonialis fuit initus, tulit sententiam de licito transitu ad secunda vota, eamque ante ipsas nuptias approbârunt duo, aut tres viri sapientes. Contra hanc verò sententiam nihil legitime probatum fuit à denuntiatoribus Tobia, nam solum proponebant factum, quod nemo inficiabatur, scilicet vivere adhuc priorem conjugem, hæc autem allegatio nil legitime probat contra illam sententiam, etenim potuit utique fieri, ut illud Matrimonium fuerit nullum, aut irritabile ex alio capite, quàm ex ratione generalis dissolubilitatis inter conjuges hæreticos, potuit namque intercessisse Impedimentum Affinitatis, aut Cognationis carnalis, vel spiritualis, quæ Impedimenta non curant hæretici in his gradibus, in quibus Catholicis, cum tamen ostenderim in *Tract. præced. num. 50.* esse quàm maximè curanda. Potuit quoque intervenire metus, aut fœctio, & denique expressa condicio, ut si contingeret unus è casibus, quibus Tigurini, qui tenent principatum inter Zwinglianos, permittunt divortia, & libellum repudii, esset sibi jus divortii. Nemo non videt, quin facile aliquid horum potuerit intervenire, cum sint tam frequentia inter id genus homines, ergo vera allegatio prioris Matrimonii nullo modò legitime probabat, errasse judicem, dum pronuntiavit, liberum esse Tobia, quarere legitimam conjugem, quandoquidem prior non fuerit legitimus.

698 Nec ullo modo tenebatur secundus judex persequere ex Tobia causam factæ diremptionis, sed supponere poterat, priorem judicem functum esse & fideliter, & justè suo officio, cum præsertim Tobias esset in sui Matrimonii possessione, vel quasi, Annos jam 20. quam fide optimâ orsus erat, quanta verò sit vis, quanta quasi privilegia possessionis generatim, & speciatim matrimonialis, nemo peritus Juris, aut Theologiæ ignorat. Fuit hæc, ut dixi, vera ratio, quæ mihi persuasit sententiam, in quam tunc descendit. At occasione illius Casus

699 Quæritur: An Matrimonia modernorum Catholicorum sint à toto genere, & proinde per se loquendo habenda pro dissolubilibus?

Ad quam quæstionem ab omnibus Scripturis, quoad dubitandi fundamentum, dissimulatam, à pluribus Theologiæ Professoribus, è diversis locis, mihi scripto propositam respondeo negative.

700 Responsum probo imprimis inde, quòd certum sit, hæresin, per se loquendo, nihil obesse valori Matrimonii, sicut ostendi *Tractat. præced. num. 226.* ex sententia omnium Catho-

licorum, atqui omne baptizatorum validum Matrimonium est indissolubile, saltem si sit Consummatum. Suprà n. 684. Probo deinde hac ratione, quia si Matrimonia modernorum hæreticorum sunt solubilia, tunc sunt tantum contractus civiles, ut placuit nonnulli, de quo paulò pòst, atqui non videtur hoc posse dici, quia Matrimonium inter Baptizatos est, per se loquendo, Sacramentum. Suprà n. 389. ratio autem Sacramenti tollit illam, ut ita dicam, civilitatem, inducens sacrationem, & indissolubilitatem, utpote significans æternam filii Dei conjunctionem cum carne humana, & Ecclesia. *Cap. Cum societas. 27. quæst. 2.*

Probo 3. Quia omnes Episcopi, Parochi, Confessarii, Superiores laici Catholicarum mulierum nuptiarum alicui Lutheranorum, Zwingliano &c. habent talia Matrimonia pro veris, & legitimis, ut manifestè patet ex eo, quòd & eorum liberos habeant in profanis, sacrisque rebus pro indubitanter legitimis, & imperiantur ejusmodi nuptis varia Sacramenta in tali connubio; atqui nequirent illa Matrimonia esse legitima, si forent solubilia. Certum enim videtur, Catholicam mulierem velle nubere ritu Catholico, seu usitato inter Catholicos, qui est nubere cum intentione suscipiendi Sacramenti, & cum perpetuitate juxta *cap. fin. De condit. appof.* Si ejus conjux hæreticus illam sibi copulat cum hac intentione, constantissimum est, contractum esse indissolubilem, si cum contraria, tum non subsistit Matrimonium, sed est merus concubinatus, sicuti demonstravi *Tract. præced. Cas. XI. num. 238.* quia scilicet hic contractus nequit claudicare, claudicaret autem deformissimè, si mariti intentio dissentiat ab uxoris. Probo 4. Communis sensu Doctorum, quorum nullus planè, quem impressum, aut curatum legerim, hætenus dubitare ausus est de indissolubilitate Matrimoniorum inter hæreticos, generatim loquendo, omnes enim damnant illam dissolvendi rationem, veluti invalidam. Vide Cardinalem Bellarm. *Lib. 1. De Matrim. cap. 16. & 17.* loquentem ex mente Ecclesiæ totius.

Nihilominus tamen probabile, & prope certum visum est nonneminè, Matrimonia hæreticorum hujus temporis inter seiplos invicem, aut quando altera pars est sincerè Catholica, etsi valida sint, esse tamen dissolubilia. Audi, Lector, resolutionem, quam quidam Theologia, Canonumque Professor jam vitâ functus dedit ad sequentem

Casum Lutheranorum - Catholicorum.

Theodorus homo Orthodoxus duxit mulierem Lutheranam, que non modo detrectat sequi ipsum, ad locum catholicum migrare volentem, sed etiam conatur illum pertrahere ad hæreticum locum, cum illius periculo,

culo, aut magno gravamine. Ab ipso Magistratu civili facile huic subveniri potest, si, causis vitæ cognitâs, ejusmodi Matrimonium instar alterius merè civilis contractûs rescindatur. Et si iustissimum sit propter sententiam hujus in praxi, his in partibus, novitatem, & ignorantiam, Ecclesiasticum iudicem accedere, ut ejus autoritate, facultate, & declaratione admiratio, & scandalum pusillorum tollatur.

705 Porro Matrimonia talia, hæreticorum, inquam, esse contractus civiles, adeoque dissolubiles, probatur hoc irrefragabili, inquit ille Doctor, argumento, quod radix indissolubilitatis sit ratio Sacramenti, hæc autem deficit Matrimoniis Hæreticorum inter se, vel cum Catholicis, eo quod rationem Sacramenti nec credant nec intendant, Tridentinum autem Concilium ad v. lozem Sacramenti requirit ministri intentionem conscienti illud, ex quo infert denique, Hæreticorum Matrimonium esse æquè dissolubile, atque ex multorum opinione, fuit olim infidelium, absoluteque ad id sufficere auctoritatem Magistratus Civiles.

706 Verum ego cit. Tract. preced. Cas. XI. num. 237. clarè ostendo, fundamentum hujus resolutionis nullo modo esse irrefragabile. 1. Quia plurimi DD. rationem insolubilitatis petunt aliunde, quam à ratione Sacramenti. Suprà num. 682. Unde gnarissimus diffidiorum circa res morales, P. Sanch. loc. cit. Diss. 1. num. 9. pronuntiat, esse inter Doctores certum, & in Cap. gaudemus de divortis, definitum, quod post legem Evangelicam, ne quidem ipsis Judæis, aut aliis infidelibus sit permillum repudium. 2. Quia, licet hæretici non credant, Matrimonium suum esse Sacramentum, non tamen sequitur, eos nec conficere, nec recipere Sacramentum, quando copulantur matrimonialiter, sicut nullo modo sequitur, nec coferri, nec recipi Sacramentum Baptismi ab eo, qui non credit, Baptismum esse Sacramentis annuerandum. 3. Quia plurimi A Catholicis sunt tantum materialiter Hæretici, ac proinde ita animo comparati, ut, si esset ipsis evidenter credibile, contractum matrimonialem esse à Salvatore evedtum ad rationem Sacramenti, & quidem cum indissolubilitate, forent & hoc credituri, & contracturi conformiter institutioni Christi. Hæc sanè generalis comparatio, dispositioque animi, atque intentio debet prevalere privato errori eorumdem, sicuti observo in cit. Cas. XI. n. 234. & 235. Et his jam duplici prælo mandatis video hoc ipsum observatum à P. Christoph. Haunoldo de justit. commut. Tract. 6. cap. 1. num. 59. loquen-

te de Abyssinis ratis, contrahi à se Matrimonium dissolubile.

Cum igitur eversum sit fundamentum illius responsi, seu resolutionis, patet, hanc quoque corruiere, licet autem eandem habuerim aliquando pro probabili, re tamen penitus expensâ non ausim jam eam locare in censu probabilium. 1. Quia hætenus est inaudita in Ecclesia Dei, unde compertissimum mihi est, multis sapientissimis viris pœnitens improbari. 2. Quia hætenus omnes nostræ Germaniæ, Galliæque Episcopi, Parochi, Confessarii, & Magistratus Politici cum Ecclesiasticis, ipsique Papæ dispensantes cum variis Principibus, & Illustribus viris, habuerunt generatim pro indissolubilibus ea saltem connubia, quæ una pars sincerè Catholica iniit cum altera A Catholicâ; re enim vera si sunt solubilia, hoc ipso sunt merè concubinatus, ut declaravi tum supra num. 701. tum in cit. Cas. XI. n. 238. esse autem generatim meros concubinatus nemo est hætenus ausus dicere, & fortè nec cogitare, qui autem contra omnes loquitur, non bene loquitur, inquit Baldus a libi à me laudatus. Dico: Generatim. Si quis enim Hæreticus contrahat cum ita expressa intentione, seu non recipiendi Sacramenti, seu faciendi divortii in casibus inter Hæreticos permillis, ut vel absolute, ut hæc intentio ingrediatur rationem contractûs, tanquam conditio sine qua non, nequaquam subsistet hic contractus, quandoquidem talis intentio, & repugnat substantiæ Matrimonii. Cap. fin. De condit. appof. & est penitus contraria intentioni sincerè Catholicæ sponsæ. At quotusquisque est præditus tam perversa voluntate? Equidem Dom. Reding Tom. 5. De Sacrament. quæst. 5. art. 2. Controvers. 2. num. 11. junct. num. 9. loquens de hæc materia, rotundè scribit post Cardinalem de Lugo, in dubio, utrum hæreticus habeat intentionem efficacem faciendi Sacramentum, esse præsumendum habuisse. Cui Illustrissimo testî idcirco etiam major est fides habenda, quod ipsi jam à pluribus Annis offensivè & defensivè decertant cum vicinis Catholicis, notior sit genius horum, quam multis aliis scriptoribus. 3. Concilium Tridentinum Sess. 24. Can. 5. & 7. De Sacram. Matrim. erroris damnat docentes, Matrimonium dissolvi posse ob molestam habitationem, absentiam conjugis, & adulterium, quas ipsas dissolutionis causas adferunt Hæretici, ut videre est apud Cardin. Bellarm. De Matrim. Lib. 1. cap. 15. & Florim. Remundum De ort. & progress. hæres. Lib. 8. cap. 13. num. 4. & 5. Sanè si hæc Synodus rejicit casus in quibus Hæretici constituunt dissolubilitatem, hoc ipso eliminat integrè eandem dissolubilitatem. 4. Subruta est basis contrariæ opinionis, ut liquet ex adductis superioribus, unde ergo restat ipsi aliqua probabilitas? Dicta confirmo

Hac

Hac judiciali sententiâ Magistratus Politici.

708 Thomas Zwinglianus, amplexus Religionem Orthodoxam, duxit, superstitie, ac repudiata, quam in Zwinglianismò sibi copularat, uxore, Catholicam. Id ubi resciit Magistratus Politicus mandavit eum in vincula rapi, tulitque in eum sententiam capitis, mandandam executioni, nisi vel effracto carcere, vel delusio custode profugisset Thomas.

Hanc sententiam tulit Anno 1682. per suum Consilium Aulicum Serenissimus, & Reverendissimus Episcopus Frisingensis Albertus Sigismundus adversus illum Thomam, qui ad secundum connubium convolaverat in Toparchia, sita intra fines hujus Constant. Diœcesis, atque pertinente ad Præposituram nostræ Cathedralis Ecclesiæ, gaudentem tanto Præposito, quantus est ille Serenissimus Dux utriusque Baviaræ, & Episcopus. Nec dubito, quin alii Principes Catholici essent, si non integrè, saltem ex parte repetituri hoc exemplum severitatis, si repeterat illa polygamia. Ex his apparet, quid respondendum ad

Hunc Casum Recentissimum.

709 Virgo Catholica contrahit more, & ritu Hæretico Matrimonium cum Hæretico. Verum quia ab eodem canam Hæreticam adire, preces Hæreticas &c. recitare compellitur, cum deserit, cumque audiat maritum illum Hæreticum aliam uxorem duxisse, ipsa quoque viro Catholico nubit, rata, dissolutum prius Matrimonium, utpote ritu Hæretico, id est, dissolubiliter contractum. Quæritur, an validè secundo contraxerit?

Primum eo Anno, quò adornabam secundam editionem hujus Alphabeti, scilicet 1668. fuit è longinquo perscriptus ad me hæc verbis præfens Casus, ad quem idcirco non respondi, quòd essem hic aperturus meam mentem. Patet quippe ex dictis, secundum Matrimonium fuisse invalidum; tum quia non est credibile, quòd mulier illa voluerit contrahere more Hæretico, cum scribatur fuisse tam constans in avita Religione; tum quia supra ostensum est, morem & ritum Hæreticum contrahendi communiter nihil obesse indissolubilitati.

710 Conclusionem de hac ipsa indissolubilitate statutam à nobis, sine expressa cujusquam Doctoris autoritate, suo postmodum calculo confirmavit P. Bonagratia Habensis, in Disceptatione De Matrimoniis Hæreticorum annexa primæ, non autem secundæ editioni Summule Selectarum Quaestionum Regularium, cum enim

perlegisset, quæ hoc loco vulgaveram typo, statuit in eo opusculo tres resolutiones huc apprimè facientes. 1. Matrimonia legitime fecundum loci, ubi contrahuntur, Leges, & consuetudines inita, etsi sint fortè contractus, merè civiles, esse æquè atque Catholicorum, indissolubilia, si quidem sint validè, & sine Impedimento dirimente contracta. 2. Si tamen intercessit Impedimentum dirimens, etsi sit ex tolerantia Ecclesiæ honesta (id est, ut interpretor, non infamia, non probrosa) connubia, contractusque merè civiles; posse, imò, quando tales conjuges convertuntur ad fidem Orthodoxam, debere, per se loquendo, (nisi impetretur dispensatio) dissolvi. 3. Post se quidem rationem Sacramenti per absolute tam intentionem contrahentium separari à ratione veri Matrimonii, sed in primis tale Matrimonium fore contractum merè civilem (indissolubile tamen, ut deduco ego ex prima ejus resolutione, habendum, deinde intentionem expressam & formalem faciendi illam separationem non esse nisi perverforum, ut proinde præsumi semper debeat, Matrimonium etiam inter Hæreticos initum esse legitimum, esseque Sacramentum.

Primam & tertiam resolutionem ex his tradidimus in decursu, quas confirmo, saltem pro nostra Constantiensis Diœcesis;

APPENDICÈ AUTHENTICÈ RESCRIPTI.

Cum enim novem hebdomadis prius, quam conscriberem pro secunda editione (scribebam autem 25. Novembris, Anno 1667.) hanc Appendicem, rogatus literis à perdocto Parocho, ut rescriberem, qui consulendum censerem mulieri, volenti ob causas apud acatholicos usu quotidiano probatas (quas & exprimebat) facere divortium à marito Hæretico, & nubere alteri, à quo impragnata erat, reverèque ad gremium Ecclesiæ? Ipsa met literas misi Reverendissimo Domino Josepho ab Ach Vicario Generali, & Officiali simul, qui lectis subscripsit hæc verba: Ego in officio non possum consensum dare ad tale Matrimonium, quia scio, esse hætenus in hac Diœcesi observatum, ut non concedatur ad fidem conversis transitus ad secundas nuptias, quas si permitteremus, incidere in difficultates infinitas. Porro illud prius conjugium non laborabat ullò Impedimento dirimente.

Secundam Resolutionem Patris Habensis quod attinet, eam, quatenus loquitur de separatione, declaravi Casu singulari in Tract. preced. num. 1. & seqq. & nominatim num. 38. ubi tamen exprimo, posse ex gravicausa perimitti continuationem talis conjugii, qualis est: tum quando invincibiliter ignorantii conjuges, Matrimonium esse invalidum, si autem monerentur, sequeretur eorum spiritualis ruina: tum quando non ignorant quidem, sed

sententiam produxi cit. *Cas. I.* tunc enim si peragrè discedant ab invicem, poterit Ordinarius procedere, si sit in mora periculum, juxta conclusionem *quartam*, quam posui cit. *Cas. I. num. 52.* extra verò periculum in mora, petenda est dispensatio Papalis juxta dicta cit. *num. 58.* Quatenus verò idem R. P. scribit, hæc ipsa conjugia esse ex Ecclesiæ tolerantia honestos contractus civiles, in primis intelligo hic honestatem præcisè, prout opponitur infamiae, quandoquidem certum est, esse coram Deo meros concubitus, si supponamus, ut ipse quoque P. Hablensis supponit in hac ipsa *tertia* resolutione, permanere in iis vim *intrinsecam* Impedimentorum dirimentium. Deinde illam ipsam honestatem politicam facile concedo talibus Matrimoniis in foro civili Imperii Romani, non autem in foro Pontificio ut satis ostendi in *Tractatu* proximè *precedenti* (*Cas. 1. & 11.* sed & magnopere dubito, an omnia Capitula Cathedralia Germaniæ habeant illos contractus quoad omnia pro honestis. Denique si P. Bonagratia illam suam honestatem extendat ad Matrimonia apostatarum à Religioso, Clericali statu (& verò nusquam expressè excipit hæc) tunc omnino dissentio ab ipso propter indicatam rationem cit. *Cas. 1. num. 41. & 42.* Profus nulla ratio prudens suadet, ut in ullo foro Catholico deferatur quidquam ejusmodi incestuosus nuptiis.

His subjungo responsum ad objectionem, quam Vir Doctus literis ad me datis fecit adversus argumentationem à me factam supra *num. 707.* sic scribens: Si potest Hæreticus separare rationem Sacramenti à ratione contractus conjugalis, ut admittitur in *prima Part. Al. phabet. Matrimon. Cas. XI. num. 229.* quomodo cohabitatio Catholica cum Hæretico est fornicaria magis, quam Matrimonium antiquæ Legis, vel non Baptizatorum?

Respondeo, est ideo magis fornicaria, quia diversitas, aut potius contrarietas intentionum tollit naturam contractus etiam civilis, qui cum pendeat essentialiter à consensu: in Matrimoniis enim (etiam quatenus sunt contractus civiles) contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attenditur. *Text. in Cap. Nuper. De bigam.* dissentiant autem illi, de quibus in prædicta argumentatione: dum videlicet Hæreticus prætractè vult contrahere merè civiliter, sed Catholica piè, resolutè, constantè intendit contrahere non merè civiliter, sed sacramentaliter, ideo deficit tunc essentia contractus.

712 Quæ hæcenus scripsi, erant jam jam mittenda ad locum destinatum eis revidendis, emendandis, cum repetitis literis exaratis mente ja-

nuario, ac Februario recens inchoati Anni 1668. redditis rogor, ut ad magnam nonhominis instantiam perscribam, quid mihi videatur de sequenti

Casu Neophytæ.

A Nna Hæreticis parentibus orta, importunitis, quia sæpe repetitis, & inculcatis eorum suorum parentum precibus, & verbis etiam asperis, graviterque minacibus, quibus ad Matrimonium cum Jacobo homine luctuoso itidem Hæretico contrahendum urgebatur, tandem cessit, eidemque junctæ est, sed animo semper dissentiente etiam tunc, cum re ipsa ante altare conjungebatur, adè, ut sicut tunc, ita & postea animo ita comparata fuerit, ut mori potius mallet, quam in obtrusum Matrimonium consentire. Unde etiam fugam in longinquas terras semper meditabatur, sed quia commodam illius occasionem nunquam nancisci potuit, viro quidem per tres cum dimidio Annos cohabitavit, corporis tamen sui usum eidem nunquam permisit, neque ullum unquam conjugalis affectus, aut amoris signum illi ostendit, sed animum ab ipso prorsus alienum, & aversum, ut unice semper studuerit ejus consortium declinare. In majorem istorum fidem ipsa Anna ab aliquot Annis jam Catholica, & à viro propter adulterium ab ipso notoriè commissum separata, Matrimonio auctoritate Confessoris Patititii etiam omnino dissoluta, à nemine coacta, aut fraude induceta, sui bene compos, præserte suo Confessario viro gravi, & Religioso, Deum claris verbis in testem vocavit, & instanter rogavit, ut se, terrâ debiscens, permetteret vivam absorberi, & in æterna damnationis barathrum illo ipso momento detruderet, si vel unum aliquid eorum, quæ narrata sunt, veritati non esset consentaneum, seclusâ omni restrictione mentali, & quocunque alio sensu, quem subesse fortè suspicari quis posset. Et ut hæc denuo constarent, firmiter duos in Cælum digitos sustulit, Divinûmque testimonium iteratò invocavit, præserte eodem suo Confessario.

Ad hunc Casum sic explicatum quidam sic respondit.

Hoc Matrimonium in foro conscientie nullum esse, mihi extra controversiam est. Quid verò de eodem in foro externo sentiendum sit, hæc æquè expeditum est decernere. Equidem si veritas allegata sufficienter per Testes probari posset, non est dubium, quin etiam Judex declaratus esset,

esset, id esse nullum: preces enim importunas præsertim cum metu reverentia conjunctas ad Matrimonium nullitatem sufficere docent Sanchez, Lib. 4. De Matrim. Disp. 6. num. 7. & alii communiter. Et Matrimonium nullum esse, si desit internus consensus, est juris naturalis, & per se notum. Sed quia metus ille per Testes probari nequit (cum præter inferentem nemo alius præsens fuerit) remanet questio, & difficultas, an ad internum illum, & positivum dissentium probandum, a quo adè ad declarandum Matrimonium nullitatem Judici sufficiat solum partis juramentum, ipsi Judici præstandum? Et videtur sufficere: Ea enim, quæ in solo animo latent, cum directè probari nequeant, per juramentum probari, docent Mascardus de probat. Conclus. 45. num. 48. & Conclus. 49. num. 5. Menochius de arbitr. jud. Lib. 2. Calu 186. num. 5. Barbosa in cap. Significasti. De homic. vol. num. 4. Pax Jordan. Lib. 14. Tit. 17. num. 289. Sanchez. De Matrim. Lib. 1. Disp. 62. num. 6. & Lib. 3. Disp. 15. num. 22. & alii apud ipsos, traditque Glossa communiter recepta in dict. Cap. in verb. Si ita est. Et id quidem non tantum in negotiis parvis, sed etiam magni momenti. Mascard. cit. Conclus. 94. h. 19. præsertim, quando aliter v. g. per conjecturas probari non possunt, juxta eundem Mascard. num. 32. est enim probatio hæc privilegiata quædam probatio, ac proinde locum illi est, cum omnes alii deficiunt. Menoch. loc. cit. num. 7. ubi ait, ita omnes sentire in cap. 1. De probat.

Reverentiam Vestram etiam nomine illius rogo, qui Casum tradidit, quam maxime, ut dignetur, cum proximè commodum fuerit, suum in hoc puncto judicium aperire, & perscribere: me, & propentem Reverentia Vestra sibi valde obligabit.

Sed quid? Si etiam diceretur 1. Matrimonium prædictum, cum sit celebratum in loco, in quo est receptum Concilium Tridentinum, etiam ex illo capite non fuisse validum, quod non sit celebratum coram legitimo Parocho, neque enim Ministri Aca- tholici censentur esse legitimi Pastores, Vel 2. Ex eo, quod in Matrimonio Hæreticorum interveniat consensus, qui sit contra substantiam Sacramenti Matrimonii, hoc enim cum sit indissolubile, requirit utriusque consensus, qui feratur in perpetuam utriusque conjugis conjunctionem: qualis certe non est, quem solent hodie præstare Hæretici: illi enim ex modo contrahendi tacite inclusam habent hanc conditionem: Si commiseris adulterium &c. qui consensus nullo modo tendit in perpetuitatem consensus, eam autem conditionem in Matrimonio Hæreticorum includi, colligo ex eo, quod, commisso adulterio, conjuges à se invicem separentur, data parti innocenti potestate aliud Matrimonium contrahendi.

713 Hæcenus species facti, & fundamenta faciendi. Ad quæ respondi: Matrimonium illud esse quidem dissolubile ex capite, seu titulo, qui indicatur secundo loco earum literarum, non autem ex alterutro duorum reliquorum.

titulorum. Nam primum titulum, adeoque meritum, & singulariter dissentium quod attrinet, tamen abique dubio præberet ex se justissimam diremptionis causam, si probaretur legitime intervenisse, quemadmodum liquet ex disputatis *Tractat. Precedent. Casu XII. toto*, nequaquam tamen legitime probatur, aut probari potest juramento Annæ. Quamvis enim metus non solum facilius vitiet Matrimonium, quam ceteros contractus. Menoch. *Consil. 2. num. 233.* ex communi, sed etiam admittantur ad ejus integram probationem testes pauciores, quam ad aliorum multorum. Menochius relatus à me citat. *Casu XII. in fin. num. 267.* nullus tamen, ut reor, Doctorum credit, sufficienter, post jam contractum Matrimonium, probari seu illum metum, seu dissentium internum, testimonio etiam jurato illius Annæ. Ratio est, quia juramento supplementario probationum non est in foro externo locus, seu in causa strictè matrimoniali. Suprà *num. 76.* ex sensu omnium, seu ubi desit semiplena probatio. Suprà *Cas. II. num. 63.* Sed neque statur juramento, quando magnæ præsumptiones sunt in contrarium. Mascard. *De probat. Conclus. 94. num. 20.* & Menochius cit. *num. 7.* ex communi, actus autem solennitas fundat unam è præcipuis præsumptionibus consensûs interioris, & liberi, adè ut contra actum vestitum solennitate nulla quantumvis magna præsumptio sit admittenda ex opinione Lessii relati *Tract. preced. num. 344.* loquentis de allegante fictionem, quam etiam allegat Anna. Et verò idem Mascardus, qui in literis allegatur, *Conclus. 34. num. 28.* cum aliis contra Ruinium apertè negat, animum probari juramento tunc, cum agitur de re magni præjudicii, nec arbitror, quemquam, etiam ex Doctoribus nominatis in specie facti dissentire, (deficiente semiplenâ probatione) quoad causas criminales, & criminalibus indubitantè æquiparatas, sicut æquiparantur matrimoniales strictè dictæ. Gaill *Lib. 2. observat. 94. n. 12.* Sed esto, probaret Anna, adfuisse metum sufficientem ex se ad petendam separationem omnimodam, vim tamen ejus, sicut & fictionis, omnem elideret cohabitatio tricenalis, cum scriptum sit *Cap. Ad id. De sponsal. Moranti temporis* (id est, sequi Anni) *hujusmodi* (per Testes, & longè magis per proprium juramentum) *probationem* (metus allegati) *excludit.* Quæ decisio (casu, quo non probatur, non potuisse capeffi fugam, juxta ea, quæ post Sanchez notat Wangnereck *in cit. cap. Ad id*) locum habet in vera sententiâ tenente, contractum à principio irritum revalidari per mutuum consensum absque præsentia Parochi, & Testium elicitem. Suprà *num. 415.* Et quis audiat Monialem etiam ante primum quinquennium jurare (sine omni alia probatione) paratam, se fictè vovisse. Verè est in utroque Jure, & Theologia paradoxum dicere, standum

dum juramento solo in propria causa gravissima, & præjudiciali alicui tertio, aut Communitati.

Tertium dissolvendi illius Matrimonii titulum quod spectat, scilicet allegationem adulterii notorii patrati à marito Annæ, etiam probare nequeo: tum quia in specie facti non exprimitur esse probatum, foret autem alienum à plurimis decisionibus Juris utriusque sub Titulo: *De Testibus*, si crederetur illi Annæ testanti, & in propria causa, & contra inauditum, eumque gravis criminis insinuationem: tum quia licet demus, fuisse, esseque certum, & notorium id crimen, haud tamen erit idcirco fas dirimere conjugium, si juri dirimendi nihil aliud patrocinetur, quam consuetudo notoria, qua solent Hæretici separationem facere ob adulterium, sicuti constat ex dictis, probatis supra num. 706. & seqq. Equidem neque Episcopi, neque Confessarii tolerarent, abolverentve Catholicas mulieres copulatas A Catholicis, si hi contraherent sub conditione dissolubilitatis ex causa adulterii, tunc enim Matrimonium claudicaret, eum certum sit, tales puellas velle contrahere ritu Catholico, proindeque indissolubiliter.

Ergo, ut solidè consulatur salutis præfata Annæ, constituta in magno discrimine, si non permittatur convolutio ad alia vota, est ipsi applicanda doctrina, quam firmavi in *Tractat. præced. Cas. XVIII. num. 461. & seqq.* auctoritate partim irrefragabili, partim aliunde magna, quod scilicet irrita planè in foro Ecclesiæ, Romanæ sint Matrimonia, quæ in locis etiam Hæreticis, in quibus est publicatum Decretum Tridentinum, inveniuntur in præsentia quidem Heterodoxi Pastoris, at non in Orthodoxi. Eam doctrinam non everteret consuetudo, siqua allegetur, eum esse cassâ nuce viliores, nisi à Pontifice approbetur, demonstrarim *Tract. præced. Cas. VI.* approbatam autem esse ab ullo Pontifice, nec ego credo, nec Theologi Romani, nec ii, quos nominavi eodem *Tract. num. 463.*

Ita ego responderam quidem: At eum replicatum fuisset, judicem Ecclesiasticum videri non esse statutum remedio petito ex absentia legitimi Parochi, ideo autem non statutum, quod timeret gravia incommoda exoritura, si A Catholicis illi cognoscerent, haberi à nobis pro irritis connubia, quæ eo in loco essent celebrata coram suis Ministris, rescripti inprimis, non esse necesse, ut iudex manifestet causam suæ permissionis, si nemo sese opponat, sicuti ex narratis deduco, non subesse periculum oppositionis.

Deinde addidi, non videri credibile, quin maritus pro excusatione sui adulterii allegaret constantem Annæ pertinaciam in negatione debiti conjugalis, si quidem ipsa verè fuit ita pertinax, aut constans. Si allegavit, emanasse utique in vulgus hanc pertinaciam tam

diuturnam, nec enim facta adeò rara, & iniustata, præsertim inter Lutheranos, imbutos eo sui Magistri lascivo dogmate, quod commixtio carnalis sit puberibus æque necessaria, ac cibis, & potus, consueverunt sepeliri in loco Consistorii. Si emanavit in vulgus, posse eam emanationem, adeoque famam probari Testibus etiam Catholicis, dissimulanter inquirentibus in illam. Probata hac fama, & insuper inspectâ ab honestis matronis Annæ, exhibitisque signis virginitatis juxta Canones sub *Tit. De frig. & malef.* posse tunc esse locum juramento supplemento, eum & fama orta ex prædicta allegatione coram Tribunali, & virginitatis integritas videantur æquivalere probationi semiplenæ, aut plus, quam semiplenæ, certè si hæc omnia sic probata proponantur Summo Pontifici, videri æque dispensaturum in eo Matrimonio, atque dispensavit Innocentius X, cum inito inter Symphorianum, & Symphorosam, de quo & quibus supra num. 676. & seqq. Porro verba, & locum, quibus, & quo Lutherus expressit illam Epicuream sententiam, & dogma, notavi in *Alphab. Quadrupl. Part. 1. Cas. 6. n. 222.*

APPENDIX COMPLETIVA.

Doctrina de indissolubilitate Matrimoniorum Catholicorum inter, acatholicosque initorum superius defensa, manebit incompleta, nisi explicuero, quid à Confessario, aut Parocho sit suadendum, aut mandandum conjugibus similibus illius, de quo literæ 26. Decembris 1674. data ad me ex

Illustrissimo Monasterio.

Etenim quidam Valerius Catholicus duxit Valeriam A Catholicam in loco prorsus A Catholicis, coram ministro Heterodoxo, at pauculis mensibus post nuptias, comperto illam esse imprægnatam ab alio, jussit eam habere sibi res suas, ab eaque discessit ad militiam. Valeria amissa spe reconciliationis, secutaque illaudatos mores patriæ nupsit alteri. Duxit & Valerius, eo intellecto, Veronicam, ignaram prioris Matrimonii, ratus id sibi fas esse, verum susceptis compluribus liberis aperit Veronicam suam fraudem, aperit & Parocho, qui unâ cum Religioso viro sacrorum Canonum peritissimo, (postea everso ad Abbatialem Insulam Illustrissimi Monasterii Campidunensis,) quaesivit literis ex me, quid Valerio respondendum sit, num statim unâ cum Veronica privandus sit iure petendi & reddendi debiti conjugalis? Item quid circa validitatem utriusque, contractus sit prædictæ suadendum, si de facto adhuc viveret Valeria? 2. Si interea obiisset morte naturali? Ita literæ Resp.

Resp. I. Esse prædictè loquendo secundum Matrimonium pronuntiandum nullum, si Valeria sit adhuc superstes, etenim prius conjugium fuisse validum & indissolubile, satis superque monstravi superioribus §§. nec ullam prædictam probabilitatem contrariae sententiæ signat auctoritas illius Doctoris, de quo supra num. 704. etiam enim Fagnanus in cap. Verum. De cognat. Spirit. Alviset in Murenulis, seu De Privileg. Regularium sect. 4. dub. 3. atque alii plures, quos ipse refero in *Quinario Tract. 1. sect. 13. num. 195.* doceant opinionem unius Classici, qualis equidem est ille, de quo supra, Doctoris pro valore Matrimonii præferendam esse communi contra valorem pugnantem, non tamen præferenda est communi persuasioni omnium omnino Praesulum, Parochorum, Confessariorum, & ipsorum summorum Pontificum.

Possim ego nominare aliquot Principes, aliquot Illustrissimos Comites, qui cum dispensatione Pontificia copularunt sibi uxores heterodoxas, & ad ultimum usque ægonem pertinaces in suis erroribus. Certè voluerunt Pontifices, à talibus Principibus, & Comitibus contrahi ritu Catholico, atque indissolubiliter, supposueruntque, illas hæreticas (sponsas contrahere ea quoque ratione, alioqui fuissent talia conjugia illicita, & invalida, ut demonstravi supra. Et quia in omnibus Tribunalibus Politicis, & Ecclesiasticis habiti sunt illorum Principum liberi pro indubitanter legitimis successoribus, hæredibusque parentum, connubia quoque pro legitimis & consequenter indissolubilibus, manifestum est, nostram doctrinam esse conformem omnium privatarum, & publicarum personarum persuasioni.

Resp. II. Vivente Valeriâ esse interdictos Valerio, & Veronicæ omnes actus, qui solis conjugibus liciti sunt. Patet ex priorè responsione, unde quia lectus communis proximam præbet occasionem ejusmodi illicitorum actuum, faciendâ est mox separatio tori, seu lecti, rectè autem fieri nondum debet, tum propter Veronicam ab initio deceptam, tum propter liberos jam susceptos, aliâque maxima incommoda, quæ orirentur ex separatione cohabitationis integra & repentina. Et quamvis fortè contingat, ut post separationem à solo lecto, semel iterumve ex fragilitate humana exerceant postea actus conjugales, non tamen debent confestim discedere ab invicem. Si enim tam rarè transgrediantur suum propositum, signum est, illam cohabitationem esse accensendam occasionebus remotis, non autem proximis, juxta ea, quæ dixi *Tract. 7. Cas. XVI. num. 525.*

Resp. III. Ubi compertum fuerit, Valeriam excessisse è vivis, poterunt Valerius & Veronica fieri veri conjuges sine ulla dispensatione. Cum enim supponatur in contingentia facti, Veronicam ignaram prioris conjugii ini-

visse Matrimonium (etsi invalidum) cum Valerio, eamque fecisse huic potestatem sui corporis, non fuit ortum inde impedimentum criminis: siquidem *Tract. præced. Cas. X. num. 133.* tradidi ex recepta sententia, ut adulterium, conjugiumve creet impedimentum criminis, debere utrique parti constare de conjugio. Ex quo ulterius inferitur, liberos, durante illâ ignorantia Veronicæ, susceptos accensendos esse legitimis per ea, quæ tradidi ex communi in *Quinario Tract. 5. seu in Theologia Juridico-Moralicæ cap. 27. num. 247.* Fient autem veri conjuges per solam renovationem consentiendi conjugalis, quem supponuntur habuisse, & demonstrasse, quando in facie Ecclesiæ copulati fuerunt, nec absolute exigi præsentiam Parochi, deducitur ex dictis *hoc Tract. 10. Cas. XI. num. 414. & in Quinario cit. Tract. 5. cap. 31. num. 135.*

Addebat ille Religiosus (postea Reverendissimus Abbas,) de quo supra, hanc quaestionem: *Quid videlicet faciendum in foro Ecclesiastico, & Civili respectu Valerii & Veronicæ?*

Respondi 1. Si Valeria sit adhuc superstes, debere etiam in foro externo separari, ut sine omni dubio separarentur in Consistorio Constantien. Nulla poena potest jure irrogari Veronicæ, quia ubi abest culpa, locum non habet poena, Valerium quod attinet, eum etiam in literis ad me datis exprimat, esse opificem, adeoque rudem hominem, potuit facile in eum cadere aliquis error, ut censeatur, licitum esse transitum ad illas secundas nuptias, certè non videtur in eum animadvertendum tam severe, quam in illos bigamos, qui in facie Ecclesiæ coram legitimo Parocho contraxerunt cum suæ fidei consorti, eaque vivâ copulant sibi aliam, per ea, quæ adferunt Tiraquellus *Tract. De penis tempor. Causa 10. §. 11.*

Destinaveram nihil prorsus addere tam rarè à practice Theologis prædictè ventilatæ controversiæ de firmitate Matrimoniorum inter sponfos duplicis Religionis ineundorum, eum die 12. April. Anno 1676. Atque adeò jam liberatis prelo quarto primis hujus libri foliis, me convenit P. N. Ordinis Seraphici sacerdos, atque rogatu alterius expetiit meum iudicium de hoc

Valde urgente, & perplexo

Casu.

Tharsilla Virgo proba, fervensque Religio-nis Catholica zelo, sollicitatur à Tib. priore juvene cetera honesto, at A Catholicis ad nuptias, denique condicit Tharsilla, sed expressa hac conditione: Si fias Catholicus. Promittit hic, & ne ob desertum Lutherum atcat discrimen fortunarum, ducit coram Ministro

P. N.

Lutheræ

Lutherano Pseudoparcho suo Tharsilla, & ei cohabitare abjurato Lutheranism. Verum post biennium redit ille ad vomitum, ideoque deseritur à Tharsilla. Desertus copulat sibi aliam, sed heterodoxam, quo audito, Tharsilla quoque adspirat ad alia vota. De hoc animi decreto interrogatus vir doctus & gravis negat, posse copulari absque Pontificia seu dispensatione, seu declaratione, nihilominus Parochus probè doctus de toto negotio assistit Matrimonio, an licitè, an validè?

i Resp. I. Illicitè, etenim vel debebat absolute negare suam assistentiam, vel, quod consultius, & synodalibus Constitutionibus conforme, rem deferre, curatè deferri ad Curiam Episcopalem.

k Resp. II. Validè, & invalidè juxta duplicem hypothèsin. Aut enim Tiburtius cognito nequire se potiri tali conjugio, nisi abjurato Lutheranism, eum coram Tharsilla abjuravit, priusquam copularentur, aut primum post, si antè, tunc assistit invalidè, quia fuerat à Tiburtio tempore impleta conditio, adeoque Matrimonium non fuit conditionatum, sed absolutum per ea, quæ scripti supra Cas. 12. ergo indissolubile, ergo impossibile cum secundo. Nec indissolubilitati officiebat vel assistentia Ministri alieni ab Orthodoxia, ut declaratur Tract. 9. Cas. 18. vel (quod etiam objiciebatur) Tiburtii sacrilegus transitus ad alia vota juxta morem patriæ, ut declaravimus hoc toto Cas. XIX. Validè autem (si renuntiarum fuit Luthero primum post copulationem) ex sententia communiorum Theologorum, quam retuli, ac non secutus fui in hoc eodem Casu XIX. num. 454. etenim aut non fuit consensus renovatus factà jam primà copulatione, & abnegatione Lutheranismi, aut si renovatus, id contigit non præsente illo Parocho, igitur invalidum fuit illud primum conjugium, ergo valida copulatio secundi juxta illam communiorum sententiam.

l Quapropter existimo, esse à Judice Ecclesiastico, hujusve delegato quarendum ex Tharsilla 1. An sine arbitris peracta fuerit illa promissio conditionalis. 2. An ipsa præstitit absolutum consensum statim postquam Tiburtius serò promisit, se amplexurum fidem orthodoxam. An verò tempore copulationis subintellegerit formaliter, aut virtualiter hanc conditionem: *Accipio te in meum, si proxime te revera declaraveris Catholicum.* Si fateatur se præstitisse illum absolutum consensum, non erit cogitandum de ratificatione hujus secundi conjugii, erit autem, si negat. Et vero siqui testes haberi queant idonei, erit standum eorum depositione concordj, si nequeant, cum species facti edicat esse probam mulierem, suscepta jam sit, vel esse perhibeatur suscepta gemina proles, & de

plebeja facile præsumatur, quòd ignoratè peccari adjiciendo talem de futuro conditionem, & denique bona fide egerit cum suo Parocho, ideoque faveat ipsi privilegium bonæ fidei possessoris, poterit, mea opinione, Judex permittere post juramentum conjunctionem communis lecti & lecti, & caterorum jurium matrimonialium, singulariter autem poterit Confessarius hæc ipsa utriusque sponso permittere; etenim bonæ fidei possessor potest orto, & nondum depulso dubio de proprietate rei ita possessæ, continuare usum talis rei, quamdiu versatur in sincera inquisitione veritatis. Infra num. 645.

AN, ET QUOT MODIS DISSOLVATUR QUOAD TORUM CONTRACTUS MATRIMONIALIS?

CASUS XX.

Amoris Paradoxi, & Barbarici.

SUMMARIUM.

Casus suum amorem conjugalem testantis inhumanè verberatione uxoris? 714.

Descriptio Legati? Ibid.

Sævitiæ quatenus Matrimonium dirimat quoad torum? 716.

Malum grave quod dicatur? 717.

Casus mulieris lepidè ulciscens sævitiæ mariti Podagrici? 720.

Quatenus adulterium præbeat jus secedendi à toro? 722.

Casus mariti facti Religiosi ob adulterium uxoris? 724.

Casus juvenis etiam intrantis Religionem, relicta, quam impregnaverat, puellâ? 727.

Peccatur contra pietatem Paternam deserendo propriam prolem? 728.

Quomodo hæresis det jus divortii quoad torum? 729.

Quomodo scelerata vita unius conjugum? 730.

In Curia Neapolitana ebrietas viri dat jus divortii? 731.

An occulta impregnatio antecedens nuptias det causam divortii? 731. in Append. lit. b. & c.

Umbertus cognomento Jordanus, gentis Alemannus, faber ferrarius est Moscovia, qui duxit uxorem Ruthenam. Ea cum apud martum aliquamdiu esset, hunc ex occasione quadam amicè sic alloquitur: Cur me, conjux charissime, non amas? Respondet maritus: Ego verò te vehementer amo. Nondum, inquit, habeo signa amoris. Quarebat igitur maritus, quibus signa vellet? Cui uxor: Nunquam, ait, me verberasti. Mihi sanè, inquit maritus, verbe-

ra non videbantur esse signa amoris, sed ramen nec hac parte deerò, atque ita non multo post crudelissimè verberavit; fassusque mihi est, longè majore amore se à sua uxore post hæc observatum fuisse, quam rem sepius exercuit, nobisque tunc Moscovia existentibus, cervicem illi tandem, & crura præcidi.

715 Inter descriptiones Legati, quas leges apud Carol. Paschaliæ, est hæc: *Legatus est persona publica ad &c. & explorandum Republica causâ missa.* Nil attinet scire, quid sentiam de hoc elogio, tamen si fatear, complures Legatos extitisse exploratores laudatissimos, utpote qui explorârunt genium, & ingenium hominum, locorumque suæ Legationis, atque monumentis consignârunt magna cum utilitate, jucunditateque Lectorum. Hos inter fuit D. Sigismundus Liber Baro de Herberstain, non semel à Maxim. I. & Ferdin. itidem I. Imperatoribus in Moscoviam delegatus, qui postmodum conscripsit stylo fat commodo commentarium rerum Moscoviticarum, in cuius fol. 64. sub §. *Ratio contrahendi Matrimonium*, reperire est, quæ huc produxi omnia, præter nomen Umberti: sicut & apud Laur. Surium in *Histor. ad Annum Christi 1501.* ut postmodum Legi. Idcirco autem huc reuli factum istud barbaricum, quia sum expositurus breviter causas, ob quas permissum est divortium quoad torum, vel habitationem, quas inter est imprimis sævitiæ conjugis, deinde adulterium carnale, tertio adulterium spirituale, quarto damna imminencia animæ, vel corpori, ex cohabitatione, vel commixtione carnali, de his omnibus in *Theologia Juridico-Morali*, obtinente quintum locum in *Quinario*, scripti idcirco, quòd illic inducam uxorem postcentem divortium quoad torum, propter causas hæc indicatas, representabo nunc duntaxat compendiosum jam indicatorum, illic diffusius explanatorum.

716 Quaritur ergo I. *Quid nomine sævitiæ intelligatur in presenti materia, & an tribuat jus divertendi?* divertendi, inquam, non quoad vinculum, nec enim ulla sævitiæ solvit illud, quamvis possit utique subministrare Pontifici sufficientem rationem penitus dissolvendi Matrimonium Ratum juxta dicta num. 692.

Resp. I. Nominè sævitiæ intelligitur hæc omnisilla, & sola asperitas unius conjugum, ex qua alteri conjugum imminet probabile periculum gravis mali corporalis. P. Sanchez Lib. 10. *De Matrim. Disp. 18.* & alii communiter. Per grave malum designatur illud, quod respectu patientis est grave, habito respectu ad communem consuetudinem. Etenim colaphis quandoque cedere uxorem rusticanam, aut plebejam, non habetur apud Germanos pro gravi malo, habetur autem, si Nobilis conjux,

& præsertim si Baronissa, aut Comitissa experiatu suo conjugè ejusmodi salutationes. Et quæ apud Gallos, atque etiam Germanos ponuntur in malis gravibus, habentur magnam partem à multis Polonis, & Moscovitis pro signis amoris, ut liquet ex genio illius Ruthenæ, seu Moscoviticæ, de qua noster Casus planè Barbaricus.

II. Generatim autem vocant Theologi hoc loco illud omne, & solum malum grave, cuius metus cadit in virum constantem, ut sunt occisio, mutilatio, effusio oculi, tam gravis cruciatus corporis, ut notabiliter excedat modum verberandi jure permissum viro in uxorem etiam delinquentem, & quidem licet tantum semel timeatur eventurum hoc malum, & quidem etsi solum à parentibus mariti, si hic negligat ea impedire. Hæc mala quando sunt integrè præterita, seu quando non subest probabile periculum, ne rursus inferantur, haud præbent causam divertendi, secus, si subit prudens periculum, quod periculum conjici potest partim ex minis solitis mandari executioni, partim ex ingenio feroci mariti.

III. Quando est periculum in mora, potest uxor propriâ autoritate profugere à marito, si autem non sit periculum in mora, est implorandum auxilium Magistratûs Ecclesiastici, qui, factâ sufficienti probationi discriminis, permittet uxorem seorsim à marito vivere, donec is præstet cautionem. Hæc omnia, & singula declaro pluribus, & probo rationibus, auctoritatibusque DD. in *cit. Lib. seu Tract. 5. Tomi. 2. Cap. 34. Sect. 1. 2. 3.*

Ex quibus deduces, si quæ Germana mulier probabiliter timeret, se ita crudeliter tractatum iri (etiam excluso periculo abscissionis pedum, & cervicis) à suo marito opifice, vel agricola, sicuti Umbertus noster suam habuit, habituram justam causam deserendi illum, deserendi, inquam, solum, quamdiu durat id periculum, sicuti ibidem ostendo.

Deduces II. Quid judicandum de hoc

Casu Ridendo, an Laudando?

Verena per sepe indignissimis modis habitata à marito, ut tandem hunc etiam invivum cicuraret, decumbentis ex podagra pedes, manusque tandem cecidit bacillo, donec maritus per omnia sancta juraret, se æternum absenturum manus ab illa. An peccavit Verena? An si maritus merito formidasset in posterum quid ejusmodi, habuisset jus separandi se à sua?

Multi omnino Anni transierunt, ex quo tempore hi duo migrârunt ad alteram vitam, uterque mihi probè noti. Respondeo autem ad primam quæstionem, si uxor illa nequit aliâ ratione præstare sibi securitatem à ferocia mariti, fecisse

fecisse jure, quod fecit, etenim non modò vim vi repellere licet. *Cap. Si verò. De sent. excomm.* fedetiam quandoque (citra occisionem, mutilationem, &c.) pravenire, quidni ergo in tali casu? Ad alteram dico, si prudenter potuit timere in posterum eam sanè cruciabilem simul, & probrosam molestiam illatam iri sibi innocenti ab uxore, utique licebat implorare opem Magistratùs Ecclesiastici, si autem solùm timuit, ne si ipsemet rediret ad ingenium, rursum experiretur tam immites manus conjugis, dixisset: *Dammum quod quis suã culpã sentit, sibi debet, non aliis imputare.*

722 Quæritur II. An, & quomodo adulterium faciat jus divortii?

Resp. A me in citato libro *Theologia Jurid. Moral. Cap. 32. Sect. 4.* asseri, declarari, probari sequentia de hoc argumento.

I. Non solùm marito fas est dimittere uxorem fornicationis commissæ causã. *Matth. 19.* sed etiam uxori discedere à marito adultero. *Cap. Intelleximus. De adult. & stupr.* quia est par inter eos causa; *Cap. fin. 32. quæst. 7.* estque hoc divortium ex se perpetuum, ita ut pars innocens non teneatur reconciliari nocenti, etsi tantùm semel lapsus, & integerrimè emendatus, nisi pars tunc innocens incipiat fieri quòque nocens, scilicet etiam per adulterium. tunc enim redire teneri, censent plurimi contra plurimos apud P. Sanchez *loc. cit. Disp. 9. quæst. 3.*

II. Si verò condonavit innocens nocenti culpam admistam, nequit uti jure divortii, & censetur condonasse, quando, cognito crimine. admittit nihilominus ad amplexus conjugales.

723 III. Dimissio, aut repudiatio illa est tam quoad cohabitationem, quàm quoad torum, & quando crimen est notorium, fieri valet propriã autoritate, quando non notorium, sed tamen probabile, implorandus est judex non Civilis, sed Ecclesiasticus, qui, *per se loquendo*, debet adhibere, quam potest industriam, ad reconciliandos animos, si illa reconciliatio profutura videatur.

724 IV. Quia, ut dixi, divortium istud est de se perpetuum, idcirco conjux innocens potitur jure suscipiendi Ordinis Sacri, aut profitendi in Ordine Religioso, etsi pars adultera Superos, Superasque imploret in contrarium.

Verum quidem est, non contuivisse in Italia, Hispania, Gallia, tam facilè permitti, aut usurpari jus divortii ob adulterium vitii, quàm ob uxoris, id enim non tam facilè permittitur, partim quia factò divortio longè plura alia patrantur à viro, quàm à muliere adultera, partim quia turpitudine uxoris redundat iis locis, in quasi incomparabiliter majus probrum utriusque familiæ, quàm ipse quoque concubinitus mariti. adeò ut, omittis aliis innumeris exemplis planè tragicis, ille Comes, de quo Cardinalis Pallavicinus in sapientissimè conscripta

Historia Concilii Trid. *Part. 2. lib. 14. cap. 18.* demeratus, seu efferatus communi opinione summi probri redundantis in familiam, & genus adulteræ, propriam sororem septem jam menses uterum gestantem ex concubitu adulterino interfecerit una cum foetu, inductus à Duce N. marito adulteræ, *tametsi hic Dux illud sibi dedecus prius ab uxore promeruerit, introductis ad conjugalem usque torum meretricibus.* ut loquar cum eodem Cardinali.

Sanè si Christianorum hostis Ulpianus sententiam de hoc ejusmodi plùs quàm barbarico facinore fuisset olim rogatus, respondisset id ipsum, quod ex eo refertur L. Si uxor §. Judex ff. Ad L. Jul. De adulter. hinc Christiano dignissimis verbis: Judex adulterii ante oculos habere debet, & inquirere, an maritus pudicè vivens mulieri quoque bonos mores colendi autor fuerit. Periniquum enim videtur esse, ut pudicitiam ab uxore vir exigat, quam ipse non exhibeat.

V. Ex his petes responsionem ad frequentem

Casum Æquum, & Iniquum.

Vellejus adulterium ab uxore sua commissum esse cognoscens, ac falsis Testibus Matrimonium solutum esse comprobans, Religionem ingressus est, solennemque Professionem fecit, postea Sacerdos factus celebravit, & Confessoris munus cum licentia obivit. Hic igitur à me interrogavit, an graviter peccavit, validè fuerit Professio, ac utrùm censuram aliquam incurrerit, vel possit prosequi in Missis celebrandis, & Confessionibus audiendis?

726 Ita de se, deque illo Vellejo scribit P. Quinadvennas *Singul. Tract. 9. Singul. 13.* ac responderet, illum habuisse quidem jus ingrediendi Religionem, at gravissimè deliquisse subornando falsos testes, & decipiendo Superiores illius Ordinis, Professionem valuisse, nisi fortè in eo Ordine esset aliquod Statutum, non solùm prohibens, sed etiam irritans talem Professionem, nullas pœnas Canonicas incurrisse, ac posse sine nova licentia pergere in munere Confessarii, & Sacerdotis, modò sit absolutus singulariter crimine, quòd induxerit Testes, ad testandum falsum. Qua in re commisit iniquitatem in Deum, licet ingressus in Religionem fuerit de se justus, & æquus. Hic Casus Hispanicus dat occasionem proponendi

Hunc Teutonicum.

Vitus, imprægnatà Verena, ingreditur Novitiatum Religiosum cum bona venia Verena pollicita, se nutrituram prolem

nemini mortalium manifestaturam patrem, sicuti neque Vitus quidquam de illa imprægnatione aperuit Prælo Ordinis, ad quem fuit admissus. Quæsitum fuit ex me, an peccarit Vitus hoc suo silentio?

728 Respondi ego jam ante plures Annos, peccasse utique mortaliter, decepit enim in gravi illum Prælatus, qui tam scabiosam, aut certè vitiosam, Ordiniq; periculosam ovem non admisisset in suas caulas, si habuisset compertum vitium.

Peccavit quoque in pietatem paternam, deferendo suam propriam prolem, constat enim ex communi doctrina S. Thomæ 2. 2. quæst. 189. art. 6. in corp. nefas esse alicui filios habenti ingredi Religionem, non proviso, qualiter educari possint: at non videbatur debite prospectum per solam matrem: quid si enim post paucos Annos fuisset evocata ex hoc mundo? Denique cum ingenium muliebre sit adeò varium, & inconstans, an non meritò timendum, ne sub partum interrogata jussu Magistratùs, ut fieri amat, imò à Parocho, ut fieri debet, de vero patre, ipsa nominaret verum, cum magno dedecore, & incommodo Monasterii, quod erat ingressus? Addidi, Professionem futuram quidem validam, sed, propter probabile periculum non exiguarum molestiarum impendentium Ordini, fore illicitam, & sacrilegam.

Porrò quando Salvator *Matth. 19.* vetat dimitti uxorem, nisi propter fornicationem, loquitur solùm de dimissione quoad torum, pro qua admittit solum adulterium, quia loquitur de sola causa proveniente ex ratione contractus matrimonialis propria, qualis est solum adulterium, nam contractus matrimonialis ex se habet, ut frangenti fidem non servetur fides; alie autem causæ dissolvendi quoad torum, oriuntur aliunde, quàm ex ipsamet, seu propria ratione contractus istius. Vide Cardinal. Bellarminum *Lib. 1. De Matrim. Cap. 14.* & adde illi doctrinam communi hunc

Casum non Communem.

729 Julia impetrat sententiã judicis divortii à Julio marito, idque partim ob allegatam sevitiã, partim ob aliam causam, & quidem cum addito, ut Julia ei pendat annuatim quadraginta florenos, quos cum non peteret, accusata à Julio objecit hanc exceptionem, quòd scilicet Julius patrasset adulterium ante latam illam sententiã, at ignoratum à se hætenus, igitur jure negari à se illam pensionem annuam, cum habuerit novum titulum ad faciendum divortium. Quæritur ergo, an judex teneatur Julium compelle-

re ad petendam decretam à se, vel antecessore annuam prestationem.

Resp. Breviter: aut effluxit integrum metaphysicè quinquennium à die patrati adulterii, usque ad diem, quo hanc litem movit Julia, aut non effluxit? Si effluxit, silentium imponendum est Julię. Si non effluxit, ferenda in ejus favorem sententia. Ratio prima partis est, quia *Leg. Mariti 29. ff. Ad Leg. Jul. De adult.* ita statuitur, & etiam his verbis explicatur: *Quinquennium autem ex eo die accipiendum est, ex quo quid admissum est, & ad eum diem, quo quis postularus est, & non ad eum, quo judicium de adulterio exercetur.* Unde rectè scribit P. Lessius *Lib. 2. De justit. Cap. 6. num. 36.* Actio ad accusandum adulterium ad pœnam criminalem, aut civilem perit lapsu quinquennii, rectèque adducit legem *Adulterium. Cod. ad Leg. Jul. De adult.* Nec patrocinator acrici ignorantia patrati jam pridem criminis, etenim in materia præscriptionis non admittitur hæc exceptio. Certè leges, quas citavi, atque Bartolus & Glossa tacent hanc exceptionem.

730 Altera pars de sententia ferenda in favorem Julię est, quòd, licet nequeat judex revocare sententiam de quadraginta florenis annuis representandis, siquidem actio semel extincta non reviviscit ex solo casu superveniente. *Leg. 98. §. 8. ff. De solut. P. Sanchez Lib. 10. De Matrim. Disp. 9.* attamen quia hac ætate videtur pœna adulterii esse arbitraria, poterit judex aliquantum mitigare jus exigendi annuam pensionem, non verò tollere totum, partim quia consuetudo non videtur permittere tantam multam, saltem in plebeis, partim quia si sævitia mariti juncta aliis causis præbuit jus petendi, impetrandique divortii quoad torum, difficile sit capere, quo pacto poterit mulier condemnari ad tantam multam, est id, inquam, captu difficile, non tamen moraliter impossibile, potuit quippe fieri, ut ipsamet dederit etiam ejusmodi causam ad ferendam illam sententiam, ut prudens judex habuerit illam magis ream, quàm maritum, diremerit autem ob justum metum graviorum malorum.

731 Quæritur III. Quomodo hæresis, & alia incommoda animi, corporis que faciant potestatem deserendi conjugem?

Resp. I. Generatim fas est uxori discedere à marito, quando cohabitatio cum hoc est sine propria culpa periculosa suæ salutis, scriptum quippe est *Matth. 5. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum*, adeòque si maritus post Matrimonium lapsus in hæresin, aut ante Matrimonium eã corruptus conetur pertrahere conjugem in eam damnationem, timeatque verosimiliter conjux, ne diutius convivendo tandem & ipsa imbibat virus, omni ju-

re dicit marito: *Res tuas tibi habe*, quod etiam jure dicit marito, si ante nuptias Catholicus, evadat post illas hæreticus sine spe conversionis, esto ex commoratione cum eo non imminet periculis uxori periculum apostasie. Hæc, & alia huc facientia minutè propono, ac probo in *Theol. Jurid. Moral. Cap. 33. Sect. 1.* Quo loco *num. 30.* in super probo, quando uxor notat, affilari à patre communibus liberis pestem hæreticam, teneri cum his fugere ex illa Sodoma, & salvare animam suam, suorūque, & *num. 40.* edissero, quid hinc liceat uxori, speciatim quando ab hæretico conjugeadigitur ad edendas carnes diebus vetitis, aut negligendam Missam.

Et Anno 1661. Mense Augusto consultus respondi, Bertham N. quæ profugerat à marito hæretico, à quo fuerat pertracta ad hæresin, non esse compellendam redire ad ipsum, nisi præstita cautione de illa relinquenda in sua plenissima libertate, & nisi ipsa omnino constituerit non redire ad vomitum, & nequaquam decere, ut Ordinarius etiam *indirectè* approbet morem illius loci, quo fit, ut hoc ipso, quod aliqua nubat A Catholicico, debeat sequi hujus sectam, sicut & Catholici, quando eam ducit Orthodoxus.

730 II. Tamen si scelerata vita unius conjugum non soleat præbere alteri, *per se loquendo*, potestatem faciendæ secessionis, si tamen maritus nequit flagitiosam uxorem aliter ad frugem reducere, quam deferendo illam ad tempus, jure deseret, quod etiam nonnulli pronuntiant de uxore, habente valde scelestum virum, nec aliter emendabilem, quam per subtractionem suæ præsentie. In *cit. Cap. 33. num. 39. & 40.* Sicuti *num. 69. & seqq.* declaro, an quando uxori obtigit maritus valde ebriofus, & ratione ebrietatis, aliorūque inde secutorum malorum præbet uxori causam *in actu secundo* efficacem per se blasphemandi, omnes cacodæmones imprecandi, possit, aut etiam teneatur querere alios lares, & *num. 77.* edissero illam *practicam* quæstionem, an si uxor videat, se tentatis omnibus mediis emendationis nil proficere, sed succumbere tentationibus, quas mariti improbitas suggerit, & prudenter ipsam unà cum Confessario judicat, se porro identidem succubituram, teneatur in conscientia ab eo recedere, esto ob hunc recessum aditura sit discrimen maximorum malorum.

731 III. Id eodem Libro Cap. 34. totâ Sectione quartâ explano, quatenus conjux conjugem deserere possit *quoad torum*, vel *cohabitationem*, quando alter conjux laborat morbo contagioso, orto ex ebrietate, aut aliunde, vel morbo adferente magnum horrorem. Ibidem *numero 78.*

Addo illic didici, fuisse à Curia Archiepiscopali Neapolitana, ut consentiens refert Riccius in Decisionibus illius Curie *Part. 2. Decis. 165.* pronuntiatum, ebrietatem viri præbere,

uxori justam causam divortii *quoad torum*, eò quod ebrius furioso comparetur, ut probo ipsemet *cit. Lib. Cap. 19. num. 59.* Verùm nullum Septentrionalium terrarum tribunal stabit hoc iudicio: tum quia aliqui non esset finis divortiorum: tum vel maximè, quia plerique è Germanis mero, zythove madidis, sunt minimè (nisi irriterentur injustè, vel imprudenter) furiosi, etsi mente capti. Idem Scriptor *ibid. Decis. 65.* testatur è diverso, esse more receptum, ut non permittatur tori separatio ob allegationem morbi Gallici, adferens hanc quoque rationem: *Quia hodie*, inquit, *est facilissima medicina, qua occurrere potest præfato morbo.* At nostri Germani Medici passim tantam ignorantiam facilitatem, an quia rarissimi è sanguine Teutonico per gratiam Divinam, & Castimonie studium, corripuntur hac probrosâ lue? Separationem à *recto*, non tamen à *lesto*, prohiberem uxori talis hominis. Hæcicam & Phthisin annumerat causis separationis idem Riccius *variar. Resol. Part. 1. Res. 219.* at non existimo, esse id receptum in nostris regionibus, quamvis non dubitem, quin, ubi periculum ex frequenti congressu imminet, possit negari debetum petenti crebro. Subdit, me consentiente, ibidem Riccius, quando maritus uxorem falsò accusat adulterii, posse hanc ab eo divertere, eò quod adulterium sit crimen capitale, sicut & potest eum propria authoritate deserere, si sit ipse notorius adulter. Idem *ibid.*

A P P E N D I X.

Atuli quidem hoc Casu, seu Capite XX. varias causas, quæ sunt verè, vel apparenter sufficientes dissolvendo, *quoad torum*, Matrimonio, sed adfero nunc aliam, quam suggerit sequens

Casus septuplicis quæstionis.

Cum enim Sempronius, quarto post nuptias mense deprehendisset uxorem Corneliam, quam rebatur fuisse Virginem usque ad consummationem Matrimonii, esse jamjam enixuram prolem furto genitam, repulit eam à se cum prole, ac petiit 1. Penitus dirimi Matrimonium, utpote contractum ex errore. 2. Saltem concedi perpetuum divortium quoad torum, & lectum. 3. Addici sibi dotem, cum vestibus, & ut loquantur literæ, adherentiis. 4. Fuit quæsitum, an, quoniam, cum permissu parochi, jam sunt, quoad sententia definitiva feratur, separati cohabitatione, licitè ita maneant, usque dum Dominus Ordinarius aliquid decernat? 5. Rursum quæsitum, ad quid stuprator teneatur, cum proles jam sit mortua, & ipse non promissuriz

732 *732* *733* *734* *735* *736* *737* *738* *739* *740* *741* *742* *743* *744* *745* *746* *747* *748* *749* *750* *751* *752* *753* *754* *755* *756* *757* *758* *759* *760* *761* *762* *763* *764* *765* *766* *767* *768* *769* *770* *771* *772* *773* *774* *775* *776* *777* *778* *779* *780* *781* *782* *783* *784* *785* *786* *787* *788* *789* *790* *791* *792* *793* *794* *795* *796* *797* *798* *799* *800* *801* *802* *803* *804* *805* *806* *807* *808* *809* *810* *811* *812* *813* *814* *815* *816* *817* *818* *819* *820* *821* *822* *823* *824* *825* *826* *827* *828* *829* *830* *831* *832* *833* *834* *835* *836* *837* *838* *839* *840* *841* *842* *843* *844* *845* *846* *847* *848* *849* *850* *851* *852* *853* *854* *855* *856* *857* *858* *859* *860* *861* *862* *863* *864* *865* *866* *867* *868* *869* *870* *871* *872* *873* *874* *875* *876* *877* *878* *879* *880* *881* *882* *883* *884* *885* *886* *887* *888* *889* *890* *891* *892* *893* *894* *895* *896* *897* *898* *899* *900* *901* *902* *903* *904* *905* *906* *907* *908* *909* *910* *911* *912* *913* *914* *915* *916* *917* *918* *919* *920* *921* *922* *923* *924* *925* *926* *927* *928* *929* *930* *931* *932* *933* *934* *935* *936* *937* *938* *939* *940* *941* *942* *943* *944* *945* *946* *947* *948* *949* *950* *951* *952* *953* *954* *955* *956* *957* *958* *959* *960* *961* *962* *963* *964* *965* *966* *967* *968* *969* *970* *971* *972* *973* *974* *975* *976* *977* *978* *979* *980* *981* *982* *983* *984* *985* *986* *987* *988* *989* *990* *991* *992* *993* *994* *995* *996* *997* *998* *999* *1000*

solùm post iudicis sententiam, ut ibidem notò: Neque potest dici, quòd in hoc casu divortium fiat culpâ uxoris, sed culpâ solius mariti, utpote illicitè recedentis ab uxore, nec enim vel aliqua infamia, vel aliqua irrisio, quæ post publicatam uxoris incontinentiam asperit Sempronium; præbet jus perpetuæ separationis. Vestes uxoris, & alia paraphernalia, nulla lex addicit marito propter ullam ex causis, aut circumstantiis indicatis in hoc Casu.

Dico IV. Quandoquidem & Parocho non competit ulla iurisdicção in foro externo. Suprà *Tract. 5. num. 449.* & nominatim Diocesanæ Constitutiones vetant, ne se immisceat matrimonialibus causis. Suprà *in hoc Tract. 10. num. 363.* fit, ut permissio separationis nihil proficiat, nihil obstat juri seu uxoris, seu mariti, per se loquendò, etenim sententia nulla nullum producit effectum. Tuschus *lit. S. conclus. 154.*

Quia tamen summa injuria, qua Cornelia suum Sempronium affectit, adferendo ipsi foetum alienum, ac penitus improvitum, non videtur posse rationabiliter multum ægre ferre ipsa, si Sempronius tantisper ei neget (extra magnam necessitatem) officia conjugalia; quoad & Sempronius aliquantisper parentaverit suo iustissimo dolori, & Cornelia satisfecerit pro injuria, nisi fortè citra omnem ulteriorem culpam Corneliæ differretur ad longum tempus judicialis sententia.

Dico V. Stuprator Corneliæ nihil *per se loquendo* debet Corneliæ, quæ supponitur consensisse libere in copulam. Rationem hujus responsi dedi suprà *Cas. 5. nam. 212.* ubi etiam *num. 215.* ostendi, talem non obligari ad quidquam pretio æstimabile dandum parentibus Corneliæ. At verò tenetur ad veniam petitionem, si hanc illi parentes exigant; pro gravi injuria, qua sunt ab eo affecti, præsertim si forte in ipsis ædibus paternis contigisset illud stuprum. Quòd si factæ sunt expensæ in puerperium, baptismum, sepulturam proles defunctæ, stare debet stuprator sententiâ iudicis, eum fortè condemnaturi ad omnes. Licet enim literæ indicent, illum idcirco non duxisse Corneliam, quòd hæc Sempronio postea, infocio stupratore, promississet Matrimonium, stuprator autem timeret aliquod grave malum, si impedivisset id conjugium, hæc tamen consideratio non eximit patrem à debito naturali erga filium, aut filiam, & constat ex dicendis infra *Cas. XXIII.* patrem teneri facere omnes expensæ in liberos, excepto lacte pro primò triennio, quare si parentes Sempronie, vel ipsa Sempronie expendit quidpiam in usus necessarios, refundet hæc stuprator. Et sic est satisfactum sextæ quoque quæstioni.

Ad septimam respondeo, competere patri Sempronie actionem in stupratorem, & quidem nomine tum proprio; tum filie.

Proprio, quia actio nihil est aliud, quam jus, quod sibi debeatur, iudicio prosequendi *Leg. Nihil aliud, ff. De oblig. & action. est autem parens Corneliae*, ut dixi supra, affectus grandi injuriâ à violatore suæ filiae, cujus reparationem petendi jus habet.

h Possit quoque agere nomine filiae, si fraude illam circumvenisset stuprator, aut promississet quidpiam, quod servare, seu præstare detrectat, etenim potest quisque esse non solum actor, sed etiam accusator in suorum quoque causa, seu quando suam, suorumve injuriam prosequitur, *Leg. Si tamen, ff. De accusat. & L. De crimine. C. De his, qui accusat. non possunt*, atqui filiam etiam nuptiâ datam numerat pater inter sua. *Gloss. in Leg. Quia, ff. Sol. Matrim.* Adhæc quia in hac Diocesi stylus Curiae notissimus habet, ut stuprator virginis, etiam quæ sponte consensit, teneatur eam vel dotare, vel ducere, dotare, inquam, adiciendo doti paternæ tantundem, quantum pater dat, sicuti refero *hoc Tract. X. Cas. V. num. 209.* clarum est, potuisse stupratorem adigi ad dotandam, si eam volentem non voluisset ducere, ac quia Cornelia prætulit alium, videtur amisisse jus petendi augmentum dotis. Et si enim, quando aliqua virgo fuit oppressa violentè, sit in ejus, non autem in oppressoris arbitrio exigere vel dotem, vel conjunctionem conjugalem. *Supra cit. Cas. V. num. 217.* quia tamen supponitur in specie facti stetit non penes stupratorem, sed penes Corneliâ, cur eam non duceret, & ipsa sponte consenserat in copulam, idcirco dicerent Covarruvias, & Molina relati à me in allegato *num. 217.* cum saltem in casu, quo vis, aut fraus non intervenisset, electio copulationis, aut dotationis sit in arbitrio stupratoris, privaverit autem Cornelia illum invitum hoc electionis jure, eum non posse adigi ad quidquam dandum pro dote: tum quia in alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri *Reg. 70. in 6.* implevit autem stuprator quoad potuit alteram conditionem. Unde videtur apprimè huc facere illa altera Regula juris in 6. quæ ait, *Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quod minus conditio impleatur, haberi perinde debet, ac si ea impleta fuisset*, quam Regulam explicat ad propositum nostrum Petrus Peckius, atqui si stuprator implevisset conditionem de ducenda Cornelia, non fuisset obligatus præstare ul- lum dotis augmentum.

i Nihilominus intelligo, fuisse condemnatum ad aliquod augmentum, non tamen ad tantum, ad quantum fuisset iudicis sententiâ adactus, si detrectasset ducere Corneliâ. Fortè fuerit idcirco lata hæc sententia, quod licet generatim sit in alternativis electio debitoris, ab hac tamen Regula excipitur casus, quo alternativorum electio remanet penes iudicem, Joan. Streinius in *cit. Reg. 70. limit. 2.* videtur autem esse penes iudicem, condemnare pro ra-

tione circumstantiarum ad ducendam, vel si aliud videatur, ad potius dotandam.

Quæres autem: *An non etiam alio saltem injuriarum, aut doli competat Sempronio, utpote quem ita turpiter, ignominiosèque decepit Cornelia, & quæ tenebatur, vel absolute respicere Matrimonium cum Sempronio, vel ei manifestare suum vitium, sicuti in specie facti me respondisse, refero in hoc ipso Tract. X. n. 374. juncto num. 364.*

Resp. Quandoquidem injuria, fraudisque Corneliae non feruntur attulisse Sempronio ul- lum damnum pretio æstimabile, nequivit exigere à Cornelia compensationem pecuniariam. Num autem sit in tribunalibus factis, aut profana usitatum, ut maritus intendat actionem criminalem, eique accusationi deferatur ob ejusmodi præcisè injuriam, ignoro, estque mihi verosimilius, non vigere talem praxin, ergo de- bebent Sempronio esse contentus humili peti- tione veniæ, quam & impertiri debet, nisi ve- lit, ut fiat sibi in peccatum Oratio Dominica, de dimittendis peccatis.

Nec integre purgat dolum Corneliae, quod primum post sponsalia de futuro, adeoque post promissionem matrimoniale factam Sempro- nio, animadvertit se esse prægnantem, *actu- alis* autem copulatio fuerit dispensationis re- tardatione dilata ad quatuor menses, sicuti mi- hi scripsit consulens, etenim etiam in hac ipsa circumstantia obligatam fuisse manifestare su- am turpitudinem, casu, quo non poterat aliter impedire Matrimonium, ostendo *cit. Casu IX. num. 369.* ubi tamen *num. 375.* excipio casum, quo Corneliae impendisset periculum mortis à patre, vel sponso, si prodidisset suum lapsum.

AN, ET QUATENUS PROBABILITAS OPINIONUM CONDUCAT AD VALOREM MATRIMONII, EX SE CÆ- TERO QV IN INVALIDI?

CASUS XXI.

Materiae Indiscussæ.

SUMMARIUM.

Casus Matrimonio assistentis ex opinione solam probabili. 732.

Utrum valeat Matrimonium, cui assistit Pa- rochus solam probabili jurisdictione præditus? 734.

Parochus intrusus an valide assistat, si probabili- ter habeatur pro non intruso? 740.

Resolvitur Casus num. 732. propositus. 741.
An subsistat Matrimonium in initum cum Impedi- mento, quod probabiliter judicabatur non ad- esse? 744.

Quid

An impediatur probabilitate opinionis. Casus XXI. 517

Quid si adit ignorantia solius facti? 746.

Quid si coram Communis falso credat, Tridenti- num non fuisse illic promulgatum, & idcirco ce- lebrat clandestina Matrimonia? 748.

Quid si Testis erat surdus, & tamen putabatur esse bene auritus? 749.

732 *Xaverius Sacerdos instituitur in pago A. Parochus à Religioso Pralato B. minimè dubitante, potiri se vero jure instituendi, de- stituendique Parochos illius, aliorumque plu- rimum, at signato Ordinario loci, atque præsen- dente illud ipsum jus, qui proinde, comperzâ illâ institutione, citat Xaverium ad suum tri- bunal, declarat illum suspensum ob copulatio- nem matrimoniale sponsorum, in quos nul- lam haberet jurisdictionem, eaque Matrimo- nia declarat irrita. Quæritur, an; & quo jure?*

733 Memini id factum in quodam Episcopatu Gallicano, quod factum præbet mihi ansam, pertractandi sequentes de vi, in materia ma- trimoniali, probabilitatis quæstiones. i. An, quando Matrimonium est in initum cum vero impedimento, quod vel communi errore pu- tabatur non subesse, vel sciebatur quidem sub- esse, at probabilis opinio DD. negabat, esse verum impedimentum. Quæritur, inquam, an; impedimentum illud delegatur per Testes, vel Ecclesie Decretum declarantis, revèra fuis- se impedimentum, quod pro tali non habebatur; Matrimonia in ita cum ejusmodi errore debeant necesserid repeti? sicuti *Tract. præced. Casu XI. num. 358.* notavi, fuisse à S. D. N. Alexandro VII. declaratum, quod impedimentum Pu- blicæ Honestatis nequaquam tollitur per disso- lutionem sponsalium factam mutuo consensu, & in citato *Tract. Cas. XVII. num. 481.* ex- hibui Rescriptum Urbani VIII. contrarium planè probabilissimæ olim opinioni consenti- um, valere Matrimonium, quod contrahe- bant in loco, nihil sciente de Decreto Trident. Concil. circa præsentiam Parochi, sponsi illud dedita operâ profecti ex sua Parochia subjecta.

734 illi Decreto. 2. Quæripotest. *An valeat Ma- trimonium contractum bonâ fide in loco, ubi fuit revèra publicatum Tridentinum, at erat com- muni persuasio, non esse publicatum? 3. Quid si alter Testis Matrimonii sit planè surdus, & pro- inde non intelligat, quid faciant sponsi contra- hentes, cum tamen existimatus fuerit esse probè auritus? 4. Accedit quæstio breviter à P. San- chez Lib. 3. Disp. 22. num. ult. diffuse à P. Pe- rez Disp. 40. Sect. 5. expedita de errore vario circa jurisdictionem Sacerdotis assistentis, quam utpote faciliorem, quia jam ab aliis ventilatam, proponam, & exponam primo lo- co.*

735 Quæritur ergo I. *An Sacerdos ex opinione probabili quamvis falsa præditus conditionibus ne-*

cessarius ad valide assistendum, seu habens titu- lum coloratum, & qui est intrusus, solo errore communi valide assistat Matrimonio, & ad idli- centiam conferat Ecclesia?

Resp. I. Si sint diversæ opiniones, an a- liquis sit legitimus minister Matrimonii, aut Confessionis, vel licentia illi concessa sit legi- tima, vel Privilegium Bullæ revocatum sit, vel extendatur ad illum Casum, & opinio af- firmans, non esse legitimum ministrum, aut licentiam non esse sufficientem, aut Privilegi- um esse revocatum, vel minimè extendi ad il- lum Casum; sit coram Deo vera, dum tamen veritas illa later, & ex probabili sapientium o- pinione reputatur probabilis opinio opposita, Confessiones factæ, & Matrimonia celebrata coram tali ministro, vel virtute talis licentiæ, aut Privilegii valent: quia est communis er-ror, titulusque præsumptus, collatus à legiti- mo Superiore, & defectum illum jurisdic- tionis ministri, aut licentiæ potest jus humanum sup- plere, in quo valida esse gesta ratione communi erroris, diximus *n. 27. & seqq.*

Sunt hæc omnia verba formalia P. Thomæ Sanch. *loc. cit.* qui dum se refert ad *num. 27. illius 22. Disp.* innuit fundamentum suæ reso- lutionis; hoc scilicet, quod jus Pontificium *Cap. Infamio 3. quest. 7. & Civile Leg. Barbarius Philippus. ff. De offic. prætorum* ob bonum publicum decreverit, valida esse in utroque foro, quæ iudex carens legitimo titulo; ha- bensque solum putativum, ex communi erro- re; quo creditur habere validum titulum; ges- sit, sup- plente jure defectum talis iudicii, con- ferendo ei quodammodo actualem jurisdic- tionem ad singulos ejus actus; dummodo mate- ria subjecta sit potestati humanæ Principum.

Licet verò Parochus assistens nullo modo sit iudex, neque ejus assistentia sit propriè actus jurisdictionis, illam tamen dispositionem juris Pontificii, atque Cæsarei, extendunt ad hanc assistentiam expressè Sanch. *loc. cit.* Perez *cit. Sect. 5. num. 1. Hurtad. Disp. 5. diff. 8. num. 29. Dicastil. Disp. 3. dub. 10. num. 87. Pon- tius De Matrim. Lib. 5. cap. 39.* apud Perez, at- que alii plures, extenditque hanc doctrinam Sanch. *loc. cit.* contra Mediâ ad illum, cui verus Parochus tantum simulatè commisit fa- cultatem assistendi, sicut & Pontius fuisse apud Perez *loc. cit.* contra Sanch. & eundem Perez; communemque aliorum extendit ad intrusum; id est, illum, qui fuit Parochus constitutus ab aliquo, qui communi errore habebatur pro ve- ro Superiore, seu habente jus ad constituen- dum, instituendum, destituendumve Pa- rochum. Quæ extensio utraque quia secundum illos autores habet vel maximè locum in Con- fessario putativo; idcirco fustorem de hac re sermonem præmissimus in *Alphabero Confessa- riorum Cas. III. num. 106. & seqq.* ac singula- riter in *Appendice ad numerum 111.*

Interim patet, Dominum Ordinarium Xa- verii

- verii, de quo præfens Casus, jure fecisse pronuntians, Matrimonia, quibus assistit Xaverius, fuisse à parte rei invalida, supposito, de quo non disputo, quòd Prælatus Religiosus caruerit verà potestate instituendi, supposità quoque communi sententiâ, quòd intruso non faveat ullo pacto decisio Legis Barbarius relata superius. Quia tamen opinio Pontii de valore actuum etiam ab intruso gestorum non est improbabilis, ut vidimus in cit. *Caf. I. I. Alphabeti Confessariorum*. Quia deinde forsitan probabilissimum erat, eam potestatem instituendi fuisse penes illum Prælatum, sententia autem Ordinarii, utpote in propria causa, nullo modo tollit probabilitatem opinionis communis de vera potestate competente illi Prælato, cum præsertim potuerit hic appellare ad Superiorem, idcirco nec puto, fuisse mandatum, ut illa Matrimonia revalidarentur, quandoquidem in dubio, an valeat aliquod Matrimonium bonâ fide initum, pronuntiandum est practicè pro valore, id est, potest quidem dici, dubium esse, an valeat, probabilissimum esse, quòd non valeat, attamen relinquendum est in suo esse, seu possunt, debentque perinde institui omnes actiones pendentes à valore, ac si liquidò sciretur, esse validum, sicut in specie de debito conjugali Matrimonii dubii dixi supra num. 646. & generatim de dubio Matrimonio habendo practicè pro valido tradidi supra *Caf. I. I. num. 75.*
- 744 Quæritur II. *An subsistat Matrimonium initum cum Impedimento, quòd probabilis opinio DD. defendebat, tunc non esse revera Impedimentum, at postea declaravit Pontifex, errasse illos DD. Exempla tradidi num. 734. & jam respondi Tract. precedent. Caf. XV. num. 377. subsistere, nec esse post eam Declarationem revalidanda, quæ ante eam erant ex tali opinione contracta. Rationem attuli ex cit. Leg. Barbarius, est enim præsumendum, quòd Pontifex potestatem validè assistendi extendat æquè ad talia Matrimonia, atque extendit ad casus indicatos à Sanch. verbis num. 737. descriptis. Adde, quòd illa tot insignium DD. opinio, tametsi falsa, sit tamen testis, legem statuentem Impedimentum non fuisse receptam in eo rigore, quem postmodum declaravit Pontifex. Si non fuit recepta in eo rigore, ergo non obligavit à parte rei. *Cap. 3. dist. 4. Leg. De quibus. ff. De legibus.**
- 746 Quæritur III. *Quid ve: osentiendum, quando non aderat quidem ignorantia juris, ut in precedenti Quæsto, sed ignorantia facti positiva, quando nimirum, re maturè expensâ, creditum fuit à sponsis, eorûmque cognatis, & cognationis notitiam habentibus, non intercedere Impedimentum Cognationis, Affinitatis, & tamen postea deprehenditur contrarium?*
- 747 Resp. Omnes, quos Legi, ad stipulantur, praxi quotidianæ, ut videlicet, cognito Impedimento, petatur dispensatio. Ratio, cur

fit petenda, est: tum quia usus, & communis opinio satis declarat, legem Barbarius non habere hic ullum locum: tum quia, ut error suffragetur valori actûs, non debet esse paucarum personarum, sed totius Communitatis, ut videre est apud DD. declarantes rationem erroris communis, at solum paucæ personæ, non autem tota Communitas judicat, Impedimentum abesse.

748 Quæritur IV. *An, quando tota Communitas putat falso, Tridentinum de clandestinitate non fuisse in sua Parochia promulgatum, subsistant illic Matrimonia clandestina?*

Resp. Me in remihi magnopere dubia inclinare in partem affirmativam, eò quòd error communis circa Impedimentum juris humani, quo laborat minister Sacramenti, tribuat titulum, seu potestatem validè conficiendi hic & nunc Sacramentum, sicuti didicimus supra ex Sanch. & Perez, pluribusque declaravimus in *Alphabet. Confessarior. Caf. III.* Atqui ipsimet sponsi sunt ministri hujus Sacramenti. Suprà num. 398. & laborant errore communi. Magnas gratias agam meo Lectori, si me edocuerit, quid sibi videatur de hoc puncto. Novi, contrarium rectè doceri à P. Sanch. *Lib. 3. Disp. 17. num. 10.* casu, quo pauculi ignorant, & sic contrahunt, quòd si illi ignorantie jungatur consuetudo contraria Decreto Tridentino, erit locus doctrinæ ex Patre Palao relata *Tract. preced. Caf. XVIII. num. 485.*

749 Quæritur V. *De Teste surdo, qui habeatur pro minimè surdo.*

Resp. Iste error est etiam privatus, non totius Communitatis. Ergo si ille surdus nequit ex visu judicare, quid agatur, & sicut, ut Matrimonium non valeat, juxta dicta de Testibus matrimonialibus *Part. 1. hujus Alphabet. Caf. XVII. num. 502.*

DE COHABITATIONE CONJUGUM.

C A S U S XXII.

Quadruplicis quæstionis.

S U M M A R I U M.

Casus quadruplicis quæstionis. 750.

Resolvitur ille ex Navarro. 752.

Tenentur Conjuges cohabitare. 753.

Et quidem uxor potius viro, quam vir uxori.

755.

Tenetur tamen quandoque vir sequi domicilium uxoris. 756.

In quo inter se differant quoad jus domicilii sequendi? 757.

Maritus illicitè susceptus, invitâ uxore, longum in-

ter. 760.

Obli-

Obligatio cohabitationis complectitur tria officia.

763.

Casus mariti habitantis in eadem Urbe, non autem eadem domo cum uxore. 764.

750 **N** Postquam primâ nocte reperisset uxorem, ei traditam ut virginem, fuisse prius corruptam, per triduum abstinnit ab uxore, quæ sibi timens clam ad patrem reversa est, & vir alio migravit, & in patriam ob dedecus non vult ad illam reverti, nec mulier ob timorem fortè audebit ipsam sequi.

Quæritur I. *An credens ducere virginem in uxorem ducendo corruptam possit eam dimittere? 2. An maritus sic dimissus teneatur uxorem requirere, & repetere? 3. An timor occidendi eam, si cohabitet illi, excuset virum, ne secum vivere teneatur? 4. Cum ejusmodi uxor virum, ob timorem, ne ab eo occidatur, extra patriam sequi recuset, & maritus indecorum reputet, cum ea in patria habitare, & ipsa nec vivum, nec debitum petat, sed taceat, adhuc teneatur maritus ad eam redire, & debitum solvere?*

751 Inter consilia consultissimi Navarri *Lib. 4. De divore. conf. 2.* reperire est omnia hæc verba cum litera N. quæ, ut liquet legenti, tangunt directè necessitatem cohabitandi impostam maritis. De qua quæritur. 1. *Quo jure sit sancita? 2. Utrum uxor marito, an hic illi cohabitare teneatur? 3. Quæ causa tollant necessitatem cohabitandi?* Has tres quæstiones exsolvam, ubi brevissimè retulero responsa, quæ Navar. dedit ad proposita sibi quatuor dubia.

752 Ad 1. Nullo jure sanciri, ut fornicatio ante nuptias det causam justam faciendi cum uxore divortium quoad cohabitationem. Ad 2. omnino teneri requirere, & repetere, eò quòd debitor teneatur requirere suum creditorem, eique satisfacere. Ad 3. Virum teneri cohibere iram, & proinde, licet timeat, ne redditus uxori perimat postea ipsam irâ percitus, nihilominus debere redire ad illam, & vivere cum ea. Ad 4. Si uxor verè timeat illud malum, haud obligari accedere maritum, secus, si sit mera imaginatio. Dedecus, quòd maritus timet, nullam planè justam causam non redendâ subministrare, sicut nec tibi duello decertandâ, quando tibi provocato erit probrosum non comparere. Ita ferè Navarr. At ego

753 Dico jam I. Obligatio cohabitandi incumbit conjugibus ex jure Naturæ, Divino; Ecclesiastico, & Civili. Certè scriptum est: *Genesis 1. Non est bonum, hominem esse solum: Faciamus ei adjutorium simile sibi, & Cap. 1. De conjug. leprof. dicitur: Cum vir & mulier sint una caro, non debet alter sine altero divitius esse: Debent ergo habitare unâ: tum propter gene-*

rationem, honestamque educationem prolis: tum propter periculum incontinentiæ: tum quia vir est caput mulieris ad *Ephes. 5.* hæcque ab illo est regenda. Unde P. Ferdinand. de Castro Palao *De sponsal. Disp. 3. punct. 5. §. 1.* sic loquitur: *Certum est, conjuges obligatos esse jure naturali, & Divino simul habitare in eadem domo, ad eandem mensam accubare, & in eodem lecto jacere, quòd si quis conjugum nolit hæc tria præstare, potest à judice Ecclesiastico compelli censuris, & invocato auxilio brachii secularis. Cap. Literas. De Restit. spol. Covarr. in Epitome Part. 2. cap. 7.* imò etiam à judice seculari, quando non est lis de valore Matrimonii, debet adigi ad ista. Palao *ibid.* post Gloss. & memini ego fuisse olim à Senatu Friburgensi in Helvetia cum viro primario factitatum. Nihilominus tamen possunt conjuges ex mutuo consensu, ac justa causa cedere huic obligationi, si non subit periculum incontinentiæ; quòd quia rarissimè abest à juvenibus, ideo non debet judex permittere, ut separatim vivant. P. Palao *num. 2.*

755 Dico II. Tenetur, per se loquendo, potius uxor cohabitare viro, quam hic illi. id est, viri, non autem uxoris est constituere domicilium, seu locum, ubi habitent, ac simul vivant. Ita omnes, quia, ut dixi, vir est caput mulieris. Ac proinde uxor tenetur sequi maritum, mutantem domicilium, seu ex necessitate, ut per se notum est, seu etiam ex quacunque causa non turpi, modò illa mutatio non accidat uxori graviter incommoda, vel non sit aliter conventum in pactis dotalibus, seu contractu ante nuptias. Ita communis D. D. apud Sanchez *Lib. 1. De Matrim. Disp. 41.* contra Halenæ & alios nonnullos. Ratio petitur ex dictis, & usu prorèus quotidiano. Quòd si cautum est in contractu sponsalicio, ut uxor relinquatur apud propinquos, aut in certa urbe; relinquenda est, ac marito illic habitandum: cum ipsa. P. Sanchez *loc. cit.* P. Laymann. *Lib. 5. Part. 3. cap. 2.* & alii omnes, nisi status rerum notabiliter mutetur.

756 Quin maritus obligatur sequi uxorem, quando hæc mutat domicilium ex gravi causa. Sanchez. Laymannus, alii communiter, nam vir, & mulier sunt pares in mutuis obsequiis. Quare quando alteruter conjunx cogitur ob morbum; hostilem infectionem, exilium; migrare à patria, debet ipsi alter adherere, ut de morbo, & consequenter de infectione hostili fatentur omnes; de exilio non quidem omnes, & meritò non omnes in eo casu, in quo exilium meritis est ille conjunx suis nefariis actionibus, & insuper exilium est simile illi, de quo toties nequicquam lamentatur Ovidius Naso *De Tristibus.* & *De Ponto*, nam promittentes Matrimonium non cogitant sese astringere ad tam dura.

757 In hoc ergo differunt quoad jus conjugale maritus, & uxor, quòd sit penes maritum deligere

gere domicilium pro suo non turpi lubitu, teneaturque uxor illum sequi, at uxorem non teneatur sequi maritus, nisi necessitas exigat mutationem domicilii. Et, ut distinctius loquamur, notandum est, domicilium solere mutari duplici modo. *Primo*, quando illud ita transfertur aliud, ut non cogitetur de eo repetendo, ut cum transfers tuas fortunas à tuo oppido in aliud, si que civis hujus, renuntians juri, quod tibi competeat in prius domicilium. *Altero* modo, quando commigratur in aliud oppidum, habitandi illic quidem gratia, at non nisi per aliquot menses, Annos, &c. ut faciunt multi ministri Principum. & illi maxime, qui mittuntur ad gubernationem quadricennem, &c. alicujus Præfecturæ, Toparchiæ, Provinciæ, &c. Quando primo modo fit mutatio, concors est sententia D. D. quod uxor teneatur sequi maritum, nisi aliter sit, ut dixi supra, provisum in promissione matrimoniali, in secundo autem casu non adest secundum multos D. D. apud Sanch. hujusmodi obligatio, at secundum illum adest, modo vir faciat ex justa causa mutationem, ut quando nequit se commode alere domi, seu in priore domicilio. Et ratio est: tum quia videtur ita ferre usus communis: tum quia nequit negari marito, utpote capiti familiæ potestas faciendi hanc mutationem, ergo nec potestas cogendi uxorem ad sibi adhaerendum, per cit. *Cap. 1. De conjug. leprof.* Unde quando Helvetii proficiscuntur in Italiam, aut Galliam, ut sint vel in præsidio alicujus loci, vel ad custodiam corporis, possent, ut faciunt aliqui, imperare uxoribus iter in Galliam, Italiam, &c. tametsi creberrime non faciant, sicut nec rectè imperarent, si profecturi essent ad bellum.

750 Quod si maritus suscipiat peregrinationem multarum dierum, vel hebdomadarum, merito negat P. Laymannus, posse uxorem adigi, ut sit appendix tanti itineris. Imò nec licitè talem peregrinationem (secus de parva) suscipit, sine consensu uxoris. Laymann. *ibid.* ex communi, excipiendo hinc votum peregrinationis Jerosolymitanæ propter expressam decisionem *Cap. Ex multa. De vot. & vot. redempt.* quam habere locum etiam, quando periculum incontinentiæ imminet inde uxori, tradit ex aliis P. Gretserus noster *Tom. 3. De Cruce Lib. 2. cap. 3. contra S. Thom. quodlib. 4. num. 1.* Nec dissentit Gretserus ab Hoskensi, Abbate, & Navar. in *Man. Cap. 12. num. 62.* pronuntiantibus, etiam uxori fas esse illius peregrinationis voto se obstringere, invito marito, sed certè hac ætate non est admittenda hæc doctrina, quam nemo audeat extendere ad aliam peregrinationem longam, cum ne quidem brevem permittat Laymannus, & alii D. D. est quippe difficile viro permittere, ut sine suo comitatu abeat, difficile quoque eam comitari. Est autem sermo de peregrinatione duorum, aut trium dierum, si enim manè abiens reditura sit

vesperi, nec ejus opera futura interim necessaria domi, quis dicat, esse, per se loquendo, necessarium consensum mariti? Maritum hinc inde vagantem non tenetur sequi uxor, nisi ante Matrimonium sciverit, esse assuetum ejusmodi inconstantia.

Dico III. Quandoquidem obligatio cohabitationis complectitur tria officia. 1. Habitandi in eadem domo. 2. Accumbendi eidem mensæ. 3. Cubandi in eodem lecto, ut vidimus supra *num. 754.* possunt suppetere causæ, quæ eximant obligatione, solum unius, aut duorum, ex his officiis. Et quidem favitia, atque adulterium, de quibus *Casu XX.* liberant his tribus officiis, adulterium quidem absolute, favitia autem solo casu, quo nullum ex his præstari potest sine probabili periculo malorum indicatorum *num. 717.* si enim possit aliquid præstari sine periculo gravis corporalis mali, oportet præstare, sicuti & illud, quod sine periculo contagionis, quando contagioso morbo laborat alter, juxta dicta *num. 616.* & quod sine periculo perversionis, de quo *num. 729.* Cætera pete ex dictis. *Cas. XVI.* de causis excusantibus à redditione debiti. *Casu XX.* de causis dissolvendi Matrimonii quoad *torum.* Et nota hunc

Casum ex parte imitandum.

Yson, homo non multum laudatus à fide conjugali, copulatus autem uxori jam vetula, & multo adultiori, quam ipse, cohabitavit in eadem quidem urbe, in qua uxor, sed in alia sat remota domo, non sine famulatio utriusque sexus, monetur à Magistratu, ut suam uxorem ad se vocet, jubeatque eam sibi cohabitare, ut factitant reliqui mariti. Respondet, suas fores patere uxori, uxoris domum sibi. An sufficiebat hoc responsum?

Resp. Potuere intervenire circumstantiæ, ut fatiffecerit, at, per se loquendo, minimè sufficiens fuit hoc responsum, ut deduces ex doctrina, quam P. Palaus relatus *num. 754.* merito vocat certam. Ergo imitandum factum Magistratus secularis, qui, Ecclesiastico non fungente suo officio, fecit illam monitionem, quamquam, & per se loquendo, potuerat eam facere, ut dictum *ibid.* At non modò non imitandum factum illius Ysonis, sed nec est, per se loquendo, tam facile cedendum ejusmodi responsis: tum propter præceptum Divinum *Genes. 2. Homo adhaerebit uxori suæ:* tum quia generatim sunt de furtivis amoribus suspecti, qui habentes uxoras sanas mente, & corpore, constituunt sibi peculiare rectum, & lectum.

OFFI-

OFFICIA VARIA CONJUGUM.

CASVS XXIII.

Militibus Familiaris.

SUMMARIUM.

Casus sectantis militiam, & deserentis uxorem cum multis prolibus. 766.

Quid uxori debeat maritus? 767.

Qualiter castigabit? 770.

Casus mariti proferocis. 772.

Casus uxoris merobibula. 774.

Officia parentis in filios, & filias. 776.

Singulariter quoad alimenta. 778.

Et quoad educationem. 779.

Officia uxoris in maritum. 780.

Quæ in communes liberos? 782.

Qualiberorum in parentes? 785.

Ad utrum conjugem spectet administratio familiaris? 788.

Item bonorum? 790.

Quas alienationes possit uxor facere? 793.

An etiam in recreationes? 798.

Casus uxoris dantis sorori egentis à bonis communibus paulatim tam multum, ut perveniat ad notabilem quantitatem. 801.

Bulla Clement. X. circa examen testium Matrimonialium. In calce hujus Casus.

766 Zabulonites opifex, parens quinque liberos adhuc impuberum, dum scribitur miles pro Principe Catholico contra alium Catholicum, dat nomen militiæ, atque abit, uxore lamontante, capillos vellentem, liberis ejusculantibus ad matris imitationem. Dum versatur in præsidio militari, stipendio fideliter persoluto abutitur in lusis, & comotationibus, egentibus interim domi, ac famem patientibus uxore, & filiis. Queritur, an, & quantum contra officium conjugale delinquat hic Zabulonites?

767 Vivebat Romæ celebris voce, & libris concionator, qui 9. Octobr. An. 1664. inde his verbis ad me scripsit: Cum his diebus revolverem R. V. libros, desiderium mihi venit videndi Theologiam Militarem, scriptam methodo Alphabeticâ, cumque non putem, ullum autorem hanc materiam ex instituto tractasse, quæ alioqui tam practica, & necessaria est, judicavi hoc R. V. insinuandum, certus sum, Confessariis tam campestribus, quam civitatensibus fore gratissimum, &c.

768 Hæc literæ præbuerunt mihi occasionem proponendi Casum præsentem, qui sine dubio obtinisset non postremum locum in Alphabeto

Militari, si id temporis allubitum fuisset; animus transire in conscriptionem ejusmodi argumenti, quem tametsi transuli paulò antequam daretur initium Einsidleni Editioni, attamen nunc non duco esse hoc loco movendum. Circa illum moveri possunt hæc duæ quæstiones. Prima: An, & quam graviter peccent, qui ejus fortune, ac sortis homines invitant ad dandum nomen militiæ, sicut & illi, qui eos scribunt? Secunda, an tribunus, aut supremus Præfectus militiæ non teneatur eos remittere domum? At hæc solum sciscitor, ut dixi, an ejusmodi parentes non exercent ab officio, & obligatione erga conjuges, & liberos? Resolutio quæstionis petetur ex iis, quæ dicam in decursu, enarraturus varias obligationes, quæ ultra debitum conjugale, & cohabitationem, de quibus supra, intercedunt inter virum, & uxorem, interque horum liberos.

Queritur I. Quidnam uxori debeat maritus? 769

Resp. Debet ei I. Sufficientem, adeoque victum, & vestitum juxta suum statum, sicuti declaro in *Theolog. Jurid. Moral. Cap. 28. Sect. 1.* Et quidem sive dotatam duxerit, sive indotatam, si tamen non sit præstita dos, quæ promissa erat, cessat hæc obligatio, ut *ibid.* probo *num. 4.* qua permanente si maritus non subministret necessaria, haud peccat uxor surripiendo clam.

Debet ei II. Castigationem necessariam ad emendationem morum perverforum, maritus enim est caput uxoris. ad *Ephes. Cap. 5.* & debet ei uxor subdita esse, sicut domino *ibid. vers. 23.* Est autem capitis, & domini corripere illos, quorum est dominus, & caput. Potest autem illa castigatio fieri tum verbis: tum etiam verberibus, quando verba non sufficiunt.

Verba autem illa esse possint quandoque continere convitium materiale, non tamen debent continere formale, neque pariens infamiam, & absque dubio delinquant mortaliter, qui uxores identidem appellant sagas, meretrices; adulteras, & singulariter quando ex vindicta jaciunt ejusmodi verba. Hæc; & alia huc facientia declaro pluribus, & probo in *Theolog. Jurid. Moral. Cap. 29. Sect. 1.* tenente Quintum locum in meo Quinario, qui Quinarius jam cœperat experiri Monachii tertium prelum tunc, cum typos Einsidlenes experiebatur, hic ipse *XXIII. Casus.* Porro in allegato loco Quinarii etiam ostendo, esse quidem marito permissam verberationem uxoris: tum ad ejus necessariam emendationem: tum etiam quandoque, sed in rarissimo casu, ad præcisam punitionem patrati delicti, illam tamen verberationem debere esse & raram, & moderatam, adeoque non similem illi, quam exhibet hic

Xx 3

Ca

Casus Mariti præferocis.

772 **Q**uæ cum uxorem per honesto loco natam, iam pridem verò unâ cum marito elatam, & in profcenium productam supra num. 720. ita crudeliter verberâset, ut toto vultu viveret, aliquot diebus post coëgit illam in propriis adibus secum saltare coram hospitibus, quos ad lautum prandium invitârat, atque adhuc insultans miserâ, ostentavit eam ipsi: Hæc tanè non inficiabitur, se esse meam uxorem, etenim illam sat probè signavi.

773 **O**bservo tamen cit. Cap. 20. num. 18. non videri objurcatione dignos maritos, qui plebejas (etenim inter has, & nobiles facio discrimen cum P. Palao) uxores merobibulas, seu ebrias, aut sedantes consortia suspecta, post gravem increpationem bis, tève frustra factam, ita castigant fuste, vel pugnis, ut sensus doloris duret ad quatuor, aut quinque dies.

At quid videtur fuisse respondendum ad hunc

Casum Merobibæ intolerandæ?

774 **Q**uæ cum prope quotidie non solum vinum coleret, sed eo improbè maderet, atque rei domesticæ adferret suâ violentiâ cladem non contemnendam, haud tamen emendaret se post objurcationes, & verbera non perfunctoriè, nec semel inflicta, quæ sit ex me ejus maritus, an sibi fas esset, ei tollere appetentiam vini, præbito certo quodam pharmaco, minime noxio valetudini?

775 **E**t verò permisisset Fornerus, quem refero in citat. Lib. cap. 30. num. 8. Sed sicuti ego nolui tunc, & rursus in alio simili Casu ferre de ejusmodi quæstione sententiam definitivam, ita etiam respondi illi misero marito, me non posse ipsi esse auctorem ejusmodi actionis, interrogaret, si vellet, aliam peritiorum me, sentio ego quidem non improbabile, id licere, at tamen in praxi nolo sequi hunc meum sententiam.

776 **Q**uæritur II. *Qua sint officia patris in filiis, ac filius?*

Resp. I. Tenetur filios alere, absolute loquendo, *Leg. Si quis à liberis per totam, ff. De cognoscend. & alend. liber. & ratio naturalis dicit id faciendum, quæ quidem ante primum triennium non exerit adæquatè suas vires, si quidem primo triennio tenetur mater alere suos liberos, Cap. Ex liberis. De convers. infid. Nominè alimentorum intelligendo aliud respectu patris, aliud respectu matris, etenim respectu matris intelligitur solum lac, plus enim, quam*

lac non tenetur filio exhibere, ut proinde ad reliquas expensas obligetur pater primariò, ac mater solum secundariò, seu in defectu patris. Hoc ipso autem, quod pater teneatur alere filium, tenetur tum omnia ad vitam hinc, & nunc sustentandam necessaria suppeditare: tum etiam in iis artibus, & facultatibus instruere, ut possit se ipsum adultus exhibere, sicut crebrò loquitur Ulpianus in cit. *Leg. Si quis à liberis*, id est, alere, quod qua ratione intelligendum, sit de filiis quoque illegitimis, vide in dicta nostra *Theolog. Jurid. Moral. Cap. 28.* ubi *Sett. 2.* explico, probòque indicata hinc, atque insuper edissero, quatenus sit fas, filios exponere ad januas hospitalium, aut divitum, item quatenus pater possit repetere expensas, quas fecit in filium pro studiis: item an avus nepotes, frater fratrem egentem alere teneatur, & ex illic probatis infero, esse à Confessariis graviter increpandos patres, qui sua bona ita dilapidant, ut post mortem non superfit, quo filii se alant, filia dotem adferre queant.

Unde subinferes, mortalissimè deliquisse Zabulonitem, de quo supra num. 766. non solum, dum nullam stipendiorum partem misit (si potuit) uxori, sed etiam dum nomen dedit militiæ, destituens uxorem, actor infantem, si quidem manens domi poterat suo labore parere sibi, iisque victum. *Eod. Cap. 28. Sett. 3. & 4.* explico, an alendi ii, de quibus est dubium, an sint filii, exponens argumenta, ex quibus tolli, aut non tolli possit tale dubium.

Resp. II. Idem pater debet filiis, ultra sustentationem, educationem in bonis moribus, ac proinde in Religione Orthodoxa, & consequenter correctionem, castigationemque necessariam juxta illud ad *Ephes. 6. Vos Patres educate illos (filios) in disciplina, & correptione Domini*, quæ quidem correptio, & castigatio quanta, & qualis permilla sit, tam quoad verba, quam quoad verbera, videre licebit in jam toties citat. *Lib. Theolog. Jurid. Moral. Cap. 29. Sett. 2.* tenente quintum locum in Quinario, seu *Tom. 2.* in qua etiam exhibeo octo Aphorismos, seu Regulas, ex propria experientia collectas, quas si Confessarius habeat in memoria, judicabit prudenter de maledictionibus, quibus parentes consueverunt suos filios aut mariti uxores petere.

Quæritur III. *Qua sint officia uxoris in marito, & in filios?*

Resp. I. Debet marito veram obedientiam, est enim vir caput uxoris. *1. Cor. 11. & C. hæc imago 33. quæst. 5.* debetque hæc esse illi subdita, sicut domino *Ephes. 5.* adeoque peccat mortaliter negligendo, aut spernendo ejus imperia iusta, speciatim verò quatenus negando debitum conjugale, dixi *Cas. XVI. numero 609. & seqq.* sicuti *Cas. XXII.* quatenus teneatur ei parere quoad mutationem domicilii.

II. De-

781 **I**I. Debet quoque illum indigentem alere, si ipse semet nequeat ob morbum, lepram, exilium, ad quod missus est ob debita. P. Sanchez *Lib. 9. Diss. 4. Quid enim tam humanum est, quam sortuitis casibus mulieris maritum, vel uxorem viri participem fieri?* textus elegans in *Leg. Si cum dotem. § 2. ff. Solut. Matrim.*

782 **I**II. Eadem uxor tenetur suo lacte alere communes liberos; quamdiu sugunt, adeoque triennio, sicut se fecisse testatur omnibus Amazonibus fortior mater septem Machabæorum *Lib. 2. cap. 7. vers. 27.* Sicut & ego testor, mensè Octobri Anni 1673, habuisse me longum colloquium cum

Homine Suevo.

Quæ oriundus è parochia Seyttingensi hujus Diocesis, probè barbarus, atque perrobustus mihi coram duobus aliis asseverantissimè dixit, se ipsi quinque Annis et si bene valentem fuisse vera matris, & quidem ultimo Anno absque arbitrâ, eò quod paderet facere coram aliis.

Imò filios patre destitutos, ut & ab eo neglectos, si hi nequeant sibi parare alimenta; ratio naturalis imperat matri, ut nutriat; quamquam P. Laymannus *Lib. 5. Tract. 10. Part. 3. cap. 5. num. 7.* & Antonius Tellaus *deci. 211. num. 9.* observant, hanc obligationem devolvi prius ad liberorum avum paternum, quam ad matrem ipsam, & favet quidem aperte lex *Si quis à liberis. ff. De liber. agnos. §. Virum autem*, sed usus præsentium temporum obnuntiat in quibusdam locis.

783 **I**V. Bona quoque filiorum educatio pertinet ad matrem. Licet enim primariò incumbat patri tanquam capiti, attamen ubi deficit pater, debet ipsa supplere, adeoque gerere curam spirituales filiorum. P. Filliuc. *Tract. 28. Part. 2. cap. 22.* præsertim circa res fidei, ac religionis. P. Tannerus *Tom. 4. dist. 6. quæst. 4. dub. 4.* Unde tradidi *Tract. præced. Cas. XI. n. 221.* cum tot DD. illic nominatis, proflus impium, & nulla consuetudine excusabile esse pactum, quo Catholica mulier nubens viro hæretico, convenit cum illo de solis filiabus à se instruendis in fide Catholica, filiorum autem instructione relinquendâ integre patri hæretico.

784 **V.** Hinc etiam inferitur, posse liberos à matre quoque castigari verberibus: tum quando hic abest domo: tum etiam quando ipse est domi, & tamen non fungitur officio paterno, ut ostendit & praxis communis, & ratio, quia nimirum mater est in administratione familiarum focia mariti eique insultarent liberi, si non haberet jus verberandi. Accedit, quod *Leg. Vnic. C. De emendat. propinquorum*, fiat abfo-

lutè potestas senioribus propinquis puniendi vitia minorum.

Quæritur IV. *Qua sint vicissim officia filio- rum in parentes?*

Resp. Ex PP. Azor. *Part. 2. lib. 2. Reginald. 100. Lib. 20. Filliucio Tract. 28.* sequentia:

I. Debet iis reverentiam, obedientiam; amorem, ut omnes nòrunt ex quarto præcepto Decalogi, ut proinde mortaliter peccent, qui parentes afficiunt tristitiâ, per verborum asperitatem, contemptum; inobedientiam; inobedientiam, inquam: tum in temporalibus; tum maximè in spectantibus animæ salutem; ut quando avocant illos à prava societate, lusu perditio alcarum, &c.

II. Debet iis succurrere pressis gravi necessitate corporali, aut etiam spiritali, proindeque jure gentium tenentur præstare iis egenis alimenta, eamque ob rem, quando pater aut mater existit in gravi necessitate, nequit filius; in vitis illis, fieri Religiosus, si nemo sit alius, qui possit; & simul velit succurrere. Imò etiam post Professionem tenetur, si aliter nequeat suppetias ferre, redire ad sæculum pro iis juvandis, si post Professionem filii inciderunt in illam gravem necessitatem. Cæterum nequaquam tenentur, *per se loquendo*; eis obedire vetantibus vale dicere mundo, tunc enim locum habet illa comminatio Christi: *Qui non odit patrem, & matrem, non potest meus esse discipulus.*

III. Contra venerationem eis debitam de- linquit mortaliter filius, etiam leviter verberando patrem, matremve, imò secundum aliquos; si duntaxat tollat manum ad percutiendum. Certè non est, qui non gravissimè sentiat hanc manus elationem, si non sit necessaria ad ictus excipiendos, sicuti nulla jura permittunt, ut filius accuset patrem, aut matrem; vel dicat contra hos testimonium in judicio, nisi propter crimen læsæ Majestatis.

Quæritur V. *Ad virum conjugum spectet administratio familia, & bonorum?*

Resp. I. *Per se loquendo* ad maritum, ut potè caput; spectat utrumque; ut proinde infervos, ancillas, operarios, temporis diurni distributionem; tractationemque in cibo, & potu; non habeat uxor plus juris, quam ei permittat maritus tacitè, vel expressè. Censetur autem in dubio permittere omnia; quæ solent ab aliis maritis permitti uxoribus illius conditionis; prudentiæ; virtutis, cujus est eâ. *Et*

quando maritus est amens, fatuus, vel absens, gubernatio familiæ recumbit in uxorem; nisi à Magistratu, vel à marito ante discessum sit facta alia dispositio; si quippe nihil aliud sit peculiare ordinatum, poterit facere omnes illos moderatos sumptus, quos solebat maritus ante amentiam, aut discessum; imò etiam illos, quos ipsa judicat expedire. P. Lessius *De Just. Cap. 12. num. 80.* P. Reginald. *Lib. 4. num. 279.*

XX 4

279.

279. P. Dicastillo Lib. 1. De Inst. Tract. 2. disp. 9. num. 201. contra Navarr. Cap. 17. n. 153. nam in ejusmodi casu mater est caput filiorum, & gubernatrix domus. Petrus Navarr. De Restit. Lib. 3. n. 87.

790 II. Habet eadem uxor plenum dominium suorum bonorum paraphernalium Leg. Hac lege. C. De pactis conventis, illorum, inquam, quæ præter, seu ultra dotem attulit marito, vel hæreditate acquisivit, constante Matrimonio, quod etiam referuntur à P. Molina Tract. 2. Disp. 280. illa bona, quæ suâ industriâ, suarumque manuum labore, citra mariti cooperationem, comparat uxor post exhibitas illas operas, quas in familiæ administratione præstare tenetur. Quamquam in plurimis locis, sicut hæc etiam Constantiæ, administratio bonorum etiam paraphernalium spectat ad maritum, qui sine dubio gravissimè contra justitiam, & cum onere restitutionis delinquit, ea, vel illorum magnam partem dilapidando; at verò non peccat uxor contra justitiam cum onere restitutionis, licet partem illorum abliguriat, infcio marito, nec enim perdit illorum dominium, quando eorum administrationem cedit marito, seu omnino sponte, seu ex vi Legis, vel consuetudinibus.

791 III. Pro resolutione dubiorum, quæ oriri solent circa usurpationem bonorum, vel priorum mariti, ut sunt, quæ secum attulit ad Matrimonium, vel quæ lucratur linguâ, calamo, gladio, servitiis apud Principem, &c. vel communium, ut sunt, quæ maritus lucratur, concurrente industriâ uxoris, vel hæc concurrente operâ mariti, notanda sunt duo principia.

792 *Primum.* Uxor non est mancipium, vel ancilla mariti, sed ejus socia, non planè expers omnis administrationis, & gubernationis familiæ, ac bonorum, sed compos & socia, tamen ea in re subjecta sit viro, ceu capiti, ne quid inordinatè, superflue, profuse faciat. Lessius, Molina, Dicastillo, Cardin. de Lugo, quos refero in Theolog. Invid. Moral. Cap. 24. Sect. 1. & 2. ubi ex instituto dissero de hoc argumento.

793 *Alterum.* Quod vir teneatur præstare uxori, tanquam veræ matrisfamilias, victum, vestitum, & alia ejusmodi, saltem mediocriter, hac mediocritate expensâ juxta conditionem ipsiusmet uxoris, & mariti, ut notant citati DD. Ex his duobus fundamentis, & principiis deduco in oit. Sect. 2. ac probo sequentia practica corollaria.

794 *Primum.* Potest uxor facere eas alienationes, quas judicat necessarias, ad avertendum à marito grave malum corporale, ut morbum, carcerem, mortem, si videlicet maritus se ipsum ex avaritia, aut imperitia negligat in tali casu, adeoque, quando non vult facere expensas in medicinas, faciet licitè uxor ex bonis communibus, Intelligo autem per bona com-

munia, ut dixi, illa, quæ maritus & uxor acquirunt collato communi labore, & industriâ, ut sunt, quæ lucrantur caupones, communes mercatores, laniones, praxatores cerevisiæ, & universim ii, qui plures famulos alunt ad suum laborem, ad horum enim sustentationem debet multùm laborare uxor. Refero *ibid.* num. 37. Reginald. Lessium, Bonacin. & Dicastillum docentes contra Molinam & Coninck, esse quoque fas uxori, ex iisdem bonis facere elemosynas, curare Legi Sacra, perficere peregrinationes pias, pro salute spiritali mariti multùm flagitiosè.

Secundum. Potest uxor in suas, liberorum, 796 totiusque familiæ necessitates, atque etiam in victum, vestitum, medicinas accipere, & convertere tantum, quantum teneretur permittere maritus, posito, quod hic non subministret talia. Quid verò liceat, quando maritus est amens, aut absens, dixi suprâ n. 788.

Tertium. Quando maritus bona communia ita dilapidat, ut periculum sit, ne familia egeat, uxor licitè surripiet eam, quæ judicat fore in posterum sibi, & familiæ necessaria, potestque in eo casu disponere de sua parte pro libitu.

Quartum. Non delinquit uxor, dum ex iis 798 bonis impendit vel in recreationes congruentes statui, & notoriæ consuetudini mulierum ejus conditionis, cujus est ipsa, vel etiam in elemosynas, quando maritus est præparcus, vel in suorum ex priore Matrimonio liberorum, patris, matris, fratrum, fororum verè egentium sustentationem, vel in usus, in quos concederet maritus, si interrogaretur, vel in usus necessarios, in quos non tolet maritus consentire, nisi post rixas, & jurgia. Quamquam 799 in his omnibus laborandum, quoad potest, ut obtineatur consensus mariti, alioquin sæpe possunt timeri graviora mala, quam sunt ea, ad quæ vitanda, seu emendanda fiunt illæ usurpationes, & largitiones.

Quintum. Quæ hætenus dixi de usurpatione, & erogatione bonorum communium, extendunt Marr. Navarrus, Petrus Navarra, Bonacina, Filliuc. à me *ibidem* num. 52. allegati, ad bona dotalia, propriæque mariti, quando communia non sufficiunt, vel non adsunt. Et quamvis censeam, non esse laxandas habenas uxoris, partim ob metum gravissimorum dissidiorum, partim ob debilitatem judicii, ob quam non rarè judicant, esse majorem necessitatem, quàm adit, nihilominus tamen probo responsum, quod non nemo dedit ad hunc

Casum penultimum hujus Alphabeti.

Zosimi locupletis pro suo statu opificis uxor 801
habet sororem, aliquos liberorum matrem, eamque viduam, sed ita egentem, ut

nequeat se liberòsq; alere nisi mendicando vitam, vel, quod ipsi valde probrosus est, palam. Quare infcio, & si resciret, valde egrè laturo marito, dat sorori jam farinam, jam butyrum, & tempore aegritudinis vinum, quandoque etiam aliquid pecuniarum, ita, ut hæ largitiones clandestinè faciliè per Annum ascendant ad novem scuta Romana, seu sedecim florenos Rhenanos, ita tamen, ut nullum incommodum possit inde sentire maritus. Quærit ex suo Confessario, an graviter delinquat, necne: Respondet Confessarius: Si ceteroquin vel nullas alias elemosynas facias, vel admodum exiguas, non videris peccare, sed, si jam alias largas.

802 Hoc responsum ego approbo, etiam ea de causa, quod in cit. Libro, ead. Sect. 2. num. 45. referam Dianam Part. 5. Tract. 8. Resol. 22. docentem post Granadam, & alios quosdam, quando maritus est præparcus erga egenos, uxori competere jus erogandi in eos vigesimam partem annuorum reddituum, adeoque annui lucri. Ego dicerem tali uxori: Si amas sincerè sororem, & conscientie quietem, minue aliquid de superfluo cultu corporis, & applica illud sorori.

APPENDIX I. Contentiosa.

803 Quæres fortè sextò, quandoquidem lex divina, atque naturalis præcipit, ut viri diligant uxores suas, hæ viros suos, utrùm huic utriusque Legi adversetur amor, quem exhibet hic

Casus Postremus.

804 *Zoticus vir Nobilis, & pius, utpote qui consuevit bis, tervè in mense animam purgare, nutrireque Sacramentis Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, Matrimonio sanctus honestissimè uxori, & cum ea, ut pater est, habitans, fertur tanto amore in Zoën olim ancillam suam mulierem in nuptam, atque valde piam, ut difficillimè careat ejus conspectu, alloquio, conversatione honestis, vice versâ ita oblectetur hisce, ut quando ipsi tristi, & melancholico ob absentiam honestè, castèque dilectæ, ad adventum, sicuti advenit sexies, aut septies in Anno, non sponte, sed invitata, disjellatur omnis mæror, & planè se habeat Zoticus instar æstuantis, cui frigida affunditur. Amor autem ille non nascitur ex ulla impura imaginatione, desideriove turpi, sed solum, & unitè ex imaginatione (quam non nisi multò*

agerrimè excludere valet) quarundam naturalium, nullam planè obscenitatem præ se ferentium dotum, ut singula iter ingenii sagacis, acutiq; pergrati eloqui, concinnitatis in exhibenda reverentia, perhonestæ formæ corporis, eximia fidelitatis, atque dexteritatis in exequendis, quæ demandantur. Quamvis autem amor ille, ut dixi, non feratur in obiectum ullum impudicum, nihilominus tamen studio vitandi scandala aliorum, sui que ipsius ruinam spiritualem (quam non semel fuit ante aliquot Annos expertus, dum sibi peregre degenti ancillabatur Zoë) amovit illam Zoën à suis adibus, contentus per Annum senâ, vel sept enâ conversatione cum illa, idque semper in aliquorum præsentia, & absque ullo, etiam per se honesto tactu, absque verbis ullum turpem amorem, utpote qualem nunquam in se exsurgere animadvertit, indicantibus.

Queritur igitur, utrùm hisce stantibus ille amor, quem descripsimus, repugnet contrariè amori conjugali, ita ut Zoticus non sit capax absolutiois, si non conetur seridè illum exuere.

Esse capacem, negavit vir perquam pius, 806 ac doctus (placet indigitare Flaminium) scripto, in aliorum, & meas quoque manus perlato, quo etiam me confutare moliebatur, utpote dissentientem, meumque dissentium etiam scripto testantem, quo dabam consultus ab eodem Zotico, responsum, ad quæstionem aliquam, necessario supponens ejusmodi conjugatum non delinquere mortaliter per se loquendo, tamen si amorem illum extirpare non magnopere niteretur.

Rationem fundamentalem sui judicii proponit Flaminius hisce verbis: Affectus taliter, intensus in Zoën, qualiter describitur à Cajo, (per Cajum intelligit ipse eum, quem ego Zoticum nomino) est ex se contrarius fidei conjugali, ergo deponendus est, & contra ipsum pugnandum est, & omnia colloquia, & conventiones eum foventes amputandæ. Probatur antecedens: Matrimonium communiter definitur esse viri & mulieris conjunctio individuam vitæ consuetudinem continens, divini, humanique juris communicatio Cap. 2. 27. q. 2. ubi Glossa in verb. Retinetur. Innocent. in Cap. 3. De spons. & Justin. Imper. Instit. De patria potestate in princ. juncta Leg. i. ff. De ritu nupt. Licet autem Justinianus ultima illa verba (divini humanique juris communicatio in suis Institutionibus non apponat, tamen superflua est lex per alteram legem, & vetus ad novam legem debet trahi Leg. Sed & posterior. ff. De leg. Et Leg. Non est novum, cum seq. eod. cum

808 Cum ergo dicitur in definitione (conjunctio) intelligendum est de animarum conjunctione, non corporum, ut communiter Authores, Legiste, & Canoniste omnes, & in primis Petrus Nicolaus Mozzius *Tract. De contractibus*, quippe cum consensus, non concubitus nuptias faciat *Leg. Nuptias. ff. De Regul. juris Cap. Matrimonium. 27. quest. 2.* Consensus porro iste (ut notat praefatus autor) non consistit in consensu in carnalem copulam, quoniam inter Joseph, & Virginem Mariam verum Matrimonium non fuisse, qui pe quorum consensus in carnalem copulam nunquam ferebatur, sed (ut ait Mozzius) debet esse consensus individuae consuetudinis invicem habendae, hoc est, ut ita vir se exhibeat uxori, sicut illam exhiberi cupit. Ex quibus iterum sic infero: Quod est contrarium animorum conjugatorum conjunctioni, est contrarium ipsi fidei conjugali. Atqui affectus (taliter ab ipso Zoticus descriptus) versus Zoën, est contrarius per se, & inevitabiliter conjunctioni animorum Zotici, & propriae conjugis, ergo est contrarius fidei conjugali. Major probatur, quia quod est contrarium parti essentiali, & essentiae Matrimonii, est etiam ipsi fidei conjugali contrarium, sed conjunctio animorum est essentia Matrimonii (prout ex allata autoritate probatum) ergo &c. Minor, quod affectus ille intentus (ultra patefactus, & concessus) contrarius sit conjunctioni animorum, sic probatur. Aversio à conjugate, & conversio ad aliam, est contraria conjunctioni animorum conjugatorum, sed ille affectus importat, & involvit conversionem ad aliam, & aversionem à propria conjugate, ergo contrarius est conjunctioni animorum. De conversione dubium non est, non enim tantum fatetur Zoticus, conversum esse cor suum in Zoën, sed penitus esse ipsi conglutinatum, licet non in ordine ad tactum, vel actum libidinosum. Quoad aversionem autem à propria conjugate, necessario debet & consequenter contingere; dum enim affectus est ad unum terminum, ad quem convertitur, ab altero, a quo debet recedere, & averti, nihil enim contrariis moribus moveri potest.

809 Haec tenus verba, fundamenta, mens illius viri optimi, & mihi quidem venerandi, at nihilominus (salvâ Charitate, & cum modestiâ Religiosa) confutandi, ob justam defensionem mei contrarii, & non ab uno viro docto probati responsi. Dico igitur, me non posse subscribere assertioni, qua dicitur, quod affectus talis, qualem descripsi, sit ex se contrarius fidei conjugali, ac proinde necessario, quoad fieri potest, deponendus. Ratio est, quia id, quod Flaminius producit ex Mozzio, videlicet esse de essentia Matrimonii talem animorum conjunctionem, ut vir ita se exhibeat ergo uxorem, sicut illam exhiberi sibi vult, adeoque conjux

quis convertatur in conjugem, eò quod conversio in alium, vel aliam sit aversio à legitimo conjugate, cum res nulla possit contrariis moribus cieri, est in his terminis inauditum Theologis, nec apte refertur pro illo effato Mozzius, utpote adferens explicationem sui dicti, nihil facientem ad intentum Flamini, siquidem ille l. c. in *Lib. De Contractibus Tract. post. seu De nupt. Tit. De Matrimonio, num. 4. fol. mihi 987.* illam conjunctionem, exhibitionemque exprimit, explicatque hiis verbis: *Iste consensus* (quo solo causatur prima perfectio Matrimonii, ut permittit *num. 3.*) *debet esse non cohabitatio &c. non etiam in copulam &c. sed debet esse individua consuetudinis invicem habendae; hoc est, ut ita vir se exhibeat uxori, sicut illam sibi exhiberi cupit, ita NB. ut vir nec sine uxoris consensu Religionem profiteri, vel Ordinationibus vacare possit, ut inquit Text. in Cap. Sufficiat. §. final. 2. 1. quest. 2.* Ita Mozzius hanc in rem, nec pluram, tametsi distinctè proponat, clugidèque conditiones reliquas hujus consensus, igitur inutiliter allegatur pro illa doctrina Petrus Nicolaus Mozzius.

Et verò si illa de mutua exhibitione doctrina, est, (ut jacet, & ut intelligi vult, si quid per eam probare intendat Flaminius,) vera, sequitur, hanc fore Theologicam, & legitimam ratiocinationem. Omnes, aut plerique mariti volunt, & merito quidem, ut uxores ita se exhibeant erga ipsos, ut ab uxoribus nunquam petantur convitiis, aut verberibus, etiam solius correctionis causa: non regantur ab iis ipsi, aut familia: non prohibeantur constituere lares, suscipere aliquod munus, aut officium, apud hunc aut illum Dominum, aut Principem: celebrare varios contractus, adire publicas, ex aliqua rationabili causa, tabernas vinarias, cerevisariâque, exire libere domo non indicando uxori, quod eant; ludere chartis moderatè, & expositâ pecuniâ libere; ac sine ulla facultate accedere alienas virorum; viduarumque minimè suspectarum aedes, & sexcenta alia, ergo & mariti obligantur ita se vicissim exhibere erga conjugates, ut ni hoc faciunt, seu permittant uxoribus, pereat debita conjunctio animorum, ac proinde essentialis pars Matrimonii. At quis hæc admittet?

Et si alterutrius conjugum conversio per se vehementem, merèque naturalem, & ex parte formalis objecti non vitiosum amorem, inclinationemque in extraneum, vel extraneam, est essentialiter aversio ab altero, & quidem aversio destruens essentiam Matrimonii, quia conjunctionem animorum essentialiter destruxerint, necesse est, hanc illi ex antiqua Lege omnes, qui de duabus uxoribus habebant unam dilectam, alteram odiosam, imò sæpe odiosissimam hanc, dilectissimam illam. Everterit eandem essentiam Jacob Patriarcha in explicabili amore prole-

quens

quens suam de futuro NB. sponsam Rachelem, non nisi vulgari Liam de NB. praesenti, & rigidissimè uxorem. Quid dicemus de Davide, cui Abigail, atque Bethsabee fuere chariores, multò reliquis? Quid de ejus filio Salomone, qui amore ardentissimo copulatus fuit filiae Pharaonis, atque aliis Reginis? An cetera desiverunt esse veræ conjugates, utpote respectu quarum extincta fuit conjunctio essentialis, inducta verò aversio repugnans eidem conjunctioni? An illam eandem aversionem involvit amor incomparabilis, aut summus, tenerimus, quoidem Rex David diligebat Jonatham sicut animam suam?

813 An is, quo conjugates utriusque sexus feruntur in proprios patres, matres, sorores, liberosque, & quandoque in prioris conjugii jam elatos, elatasque consortes? Quid nominatim de viris, qui aliorum virorum, juvenumque conversatione, cantu, confabulatione, ita oblectantur, ut quando more nostri Zotici obruntur gravi melancholiâ, levant illi soli viri, non autem alia blanditiâ uxoris? Hæc sanè, atque hiis similia manifestè demonstrant, conversionem affectivam unius conjugis erga extraneum, non esse aut ullo modo vocandam aversionem à proprio conjugate, aut certè non talem aversionem, quæ per se loquendo contineat ullam culpam Theologicam, etiam venialem, multò minùs lethiferam, qualis necessariò foret, si exturbaret conjunctionem animorum essentialem conjugio.

814 Quia verò non sufficit tantæ, tamque seu raræ, seu omnino novæ controversiæ funditus explicanda, diluere argumenta impugnantia unam partem, nisi proponantur ostendentia impugnatæ veritatem, idcirco argumentor breviter in hunc modum: Omnis actus moralis est bonus, vel malus principaliter ex objecto, & sine, secundariò ex circumstantiis. S. Thom. 1. 2. quest. 19. per totum, & nominatim malum moris contingit ex voluntate per hoc, quod deficit ab ordine rationis, & proprii finis. Idem S. D. 1. 2. quest. 78. art. 1. in Corp. & ad 3. Atqui amor Zotici in Zoën non est saltem graviter, mortalitèrve malus ex objecto, vel sine, ut per se est evidens ex specie facti; nec deficit saltem graviter ab ordine rationis. Si enim deficit graviter, tunc sanè hic defectus oritur ex nimia intensione, atqui actus intensio non efficit per se mortalem actum illum, qui per se, aut secundum objectum non est mortalitèr malus, ut nòrunt omnes. Igitur non tenetur Zoticus, de quo est Casus, per se sub mortali incumbere in vel extirpationem, vel saltem imminutionem tanti affectus, atque amoris. Ergo ad hanc seu extirpationem, seu imminutionem non adigit eum sub culpa mortali certum quidquam, nisi periculum morale gravis mali, in se, aut in aliis inde oritur, quale foret, si Zoticus hinc incitaretur efficaciter ad turpia, vel ad odium, contemptumve uxoris

propriae, vel ad aliquid agendum, quod aliis foret occasio ruinæ spiritualis.

At inquit: *Tam vehemens amor incitat Zoticum ad quarendas occasiones alloquendi, complures comburendi horas cum Zoë.*

815 Respondeo. Si colloquia, atque alia ejusmodi nullam ex se contineant gravem malitiam, non sunt ex se graviter illicita illi, imò nec per accidens, nisi ratione propriae ruinæ, aut alienæ. Ratione ruinæ propriae tunc solum erunt ipsi interdicta graviter per legem divinam, & naturalem, quando aderunt ea, quæ Theologi exigunt ad constituendam occasionem proximam peccandi inexcusabilem. Quoniam autem sint ea, vel ex aliorum, vel ex meo quoque opinione declaravi supra *Tract. 7. num. 527.* Ratione ruinæ alienæ reddentur illicita, si nòrnt Zoticus, ea conventicula, ut ita loquar, vel esse noxia animæ Zoës, vel præbere aliis scandalum non merè Pharisæicum, sed pusillorum, adeoque activum, quando erit reddita causa talium colloquiorum, & conversationum, innotueritque, nihil planè fuisse actum clanculo, sed omnia coram honestis personis, nihil pravum animadvertentibus, sic enim docet S. Thom. 2. 2. quest. 43. art. 7. & 8. in corp. tradens, ad esse scandalum Pharisæicum, quando post redditam causam rationabilem hujus, aut alterius actionis, pergit nihilominus proximus judicare malè, aut occasionem alterius peccati sumere. Quæ doctrina est ita mihi persuasa, ut censeam, sustineri posse, etiam si Zoticus fuisset (quod absit) aliquot Annis antè extra lares proprios e. g. in militia usus dictâ Zoë velut concubinâ, modò enim constat, utrumque respuisse, factâ etiam notoriâ separatione habitationis. sublatis omnibus clanculariis conventiculis, subsecutâ autem illâ, de qua in specie facti, Sacramentorum publicâ frequentatione, atque obtentâ propriae conjugis compassionem ob molestissimam melancholiam, non aliter sedandam, quàm illo satis exotico pharmaco, conversationis singulis bimestribus, aut ferè mensibus, veritatem suam obtinere data resolutio.

817 Sed objicit Flaminius: Si uxor Philoponi e. g. fuisset concubina Landolphi famuli sui, nemò etiam post manifestam emendationem, excusaret eam, si, ob nescio quos manes melancholicos dispellendos, eum ad se accerseret, eum ergo excusetur Zoticus?

Respondeo: A diversis nòrnt valet illatio, est autem longè alia ratio notoriæ adulteræ concubinæ, quàm notoriæ adulteri concubini. Quia nec Christiani, nec Ethnici faciunt faminis, bonæ, malæve famæ; nuptis, aut innuptis tantum jus advocandi, seu etiam adeundi, vel admittendi ad se viros, quantum viris advocandi, admittendique feminas. Hoc novit, quisquis vel auditione, vel lectione percepit aliquid de Itolorum, Hispanorum, Sinenfium, olim Romanorum &c. moribus, & insti-

instituitis. Unde multo facilius scandalizantur omnes, quando seu soluta, seu ligata vocant, vel admittunt ad suas aedes aliquem alienum, singulariter aliquando infamem à libidine, quam quando viri foeminas.

818 Accedit, quod concubinatus uxoris sit marito longè probrosior, quam viri uxori, ideoque longè gravius puniatur in illa, quam in hoc. Vide tragicam planè necem sororis adulteræ, quam ex Cardinali Pallavicino descripsi supra num. 723. Quibus de causis fit, ut nemo credat, affectum tam ingentem concubinæ in concubinum esse merè naturalem; credant autem facilius de concubino palam emendato, quem sciunt potuisse, si voluisset, intra tantum temporis potiri, si non copulâ, fortè ob resistantiam concubinæ, certè osculo, amplexu &c.

819 Ex quibus fit, non esse moraliter possibile, ut absque multis, & quidem pusillorum scandalis, peccatisque vel externorum, vel mariti proprii, vel hujus, vel illorum simul, permittatur concubinæ id, quod in hoc genere indicavi, permitti posse Zoticò, servatis servandis, atque à me expressis, nominatim sublato periculo Zoës, sicuti ego ipse difertè expressi lit. h. Quin imò in illo ipso responso quod refutandum suscepit Flaminius, scripseram, licet ea, quæ resolveram in partem mitiorem, viderentur mihi vera, attamen nolle me esse approbatorem, id est excusatorem talis conversationis, si Zoticò Confessarius, omnes circumstantias perspectas habens, perspecta quoque ea, quæ scripseram, judicaret, esse necessariò abstinentium à consortio tali, aut tali, nam singulariter esse de confessariis intelligendam sententiam Salvatoris: *Qui vos audit, me audit.* Ita expressè ego, prudenter timens, ne fortè supervenirent aliqua, quæ si superventura putassem, aliter resoluturus fuissem. Novetam quoque, Zoticum non solere suam conscientiam exonerare, nisi apud Religiosos cuiusdam Ordinis conspicui laude animatum zeli.

APPENDIX II. CLEMENTINA.

820 Quod recepi in fine Appendicis Casus XIII, id nunc præsto, adeoque verbatim exhibeo Instructionem circa examen testium matrimonialium, quam Clemens X. edidit Anno, & die infra notatis; est autem illius tenor hujusmodi.

821 FERIA V. DIE 21. AUGUSTI 1670.

In Congregatione Generali S. Romane, & universalis Inquisitionis habita in palatio Apostolico montis Quirinalis coram Sanctissimo Domino Nostro

D. CLEMENTE

Divinâ providentiâ Papâ X. Ac Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E.

Cardinalibus in tota Republica Christiana contra Hereticorum pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

822 **C**um aliis per Sacram Congregationem Sancti Officii iteratis Instructionibus ab eadem emanatis de Anno 1658. & 1665. locorumque Ordinariis transmissis, provisum fuerit, ut prescriptis Interrogatoriis faciendis Testibus, qui ad probandum statum liberum contrahentium Matrimonium inducuntur, omnis prorsus secluderetur aditus iis, qui adhuc vivente altero conjugè, aut aliis impediti ad secunda illicita vota transire satagebant: Videns nihilominus Sanctiss. D. N. quàm plures locorum Ordinarios, vel eorum Vicarios, & Deputatos ad excipiendas testium depositiones, nec non Parochos, & Notarios in casibus expressis, aut omittere, aut non observare earundem Instructionum tenorem: Et licet aliquando plene observent, non tamen interrogare testes super aliis impedimentis dirimentibus.

823 **I**deò volens Sanctitas sua prædictis malis occurrere, re maturè consideratâ cum Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, præsentis Decreto perpetuè futuris temporibus duraturo iterum injungit omnibus Vicariis, seu deputatis pro examinandis Testibus ad probandum statum liberum contrahentium Matrimonium, nec non Parochis, Notariis, & quibuscumque aliis respectivè, sub poenis etiam gravibus corporalibus arbitrio Sacra Congregationis, ut instructionem infra scriptam ad unguem observent.

824 **U**t autem præsens Decretum, & Instructio ad omnium notitiam facilius deveniant, decrevit illa ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, hac in acie Campi Floræ de Urbe, ac Palatio Sancti officii ejusdem Urbis per aliquem ex Cursoribus Sanctitatis suæ publicari, ac eorum exempla ibidem affixâ relinqui, illaque sic publicata omnes & singulos, quos concernunt, post duos menses à die publicationis in Urbe faciendâ numerandos, perinde officere, ac arere, ac si illorum unicuique personaliter notificata, & intimata fuissent.

INSTRUCTIO

Pro examine illorum Testium, qui inducuntur pro contrahendis Matrimoniiis, tam in Curia Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardin. Urbis Vicarii, quàm in aliis Curia caterorum Ordinariorum.

825 **I**n primis Testis monèatur de gravitate juramenti in hoc præsertim negotio pertimescendi, in quo Divina simul, & humana Majestas læditur, ob rei, de qua tractatur, importantiam, & gravitatem, & quòd imminet poena Trivemium, & fustigationis deponenti falsum.

2. In-

2. Interrogetur de nomine, cognomine, patria, ætate, exercitio, & habitatione.

3. An sit Civis, vel Exterus, & quatenus sit Exterus, a quanto tempore est in loco, in quo Testis ipse deponit.

826 4. An ad examen accesserit sponte, vel requisitus, si dixerit, accessisse sponte à nemine requisitus, dimittatur, quia præsumitur mendax. Si verò dixerit, accessisse requisitus, interrogetur à quo, vel à quibus, ubi, quando, quomodo, coram quibus, & quoties requisitus fuerit, an sciat, adesse aliquod impedimentum inter contrahere volentes.

5. Interrogetur an sibi pro testimonio hoc ferendo fuerit aliquid datum, promissum, remisum, vel oblatum, & contrahere volentibus, vel ab alio ipsorum nomine.

6. Interrogetur, an cognoscat ipsos contrahere volentes, & quanto tempore, in quo loco, qua occasione, & cujus qualitatis, vel conditionis existant.

827 7. Interrogetur, an contrahere volentes sint Civis, vel Exteri: si responderit, esse exteros, super sedeat in licentia contrahendi, donec per litteras Ordinarii ipsorum contrahere volentium, doceatur, de eorum libero statu, de eo tempore, quo permanserunt in sua Civitate, vel Diocesi.

8. Ad probandum verò eorundem contrahere volentium statum liberum pro reliquo temporis spatio, scilicet, usque ad tempus, quo volunt contrahere, admittantur testes idonei, qui legitime, vel concludenter deponant statum liberum contrahere volentium, & reddant sufficientem rationem causæ eorum scientiæ, absque eo, quòd teneantur deferre attestaciones Ordinariorum locorum, in quibus contrahere volentes moram traxerunt.

828 Si verò responderit, contrahere volentes esse Civis,

9. Interrogetur, sub qua Parochia hactenus contrahere volentes habitârunt, vel habitent de præsentibus.

Item an ipse Testis sciat, aliquem ex prædictis contrahere volentibus quandoque habuisse uxorem, vel maritum, aut professum fuisse in aliqua Religione approbata, vel suscepisse aliquem ex ordinibus Sacris, Subdiaconatum scilicet, Diaconatum, vel Presbyteratum, vel habere aliud impedimentum, ex quo non possit contrahi Matrimonium.

Si verò Testis responderit, non habuisse uxorem, vel maritum, neque aliud impedimentum ut supra.

10. Interrogetur de causa scientiæ, & an sit possibile, quòd aliquis ex illis habuerit uxorem, vel maritum, aut aliud impedimentum &c. & quòd ipse Testis nesciat.

Si responderit affirmativè, super sedeat, nisi ex aliis testibus probeatur concludenter, non habuisse uxorem, vel maritum, neque ullam impedimentum, &c.

Si verò responderit negativè,

829

11. Interrogetur de causa scientiæ, ex quo deinde Iudex colligere poterit, an Testis sit danda fides. Si responderit, contrahere volentes habuisse uxorem, vel maritum, sed esse mortuos.

12. Interrogetur de loco, tempore, quo sunt mortui, & quomodo ipse Testis sciat, fuisse conjuges, & nunc esse mortuos. Et si respondeat, mortuos fuisse in aliquo Hospitali, vel vidisse sepeliri in certa Ecclesia, vel occasione militia sepultos fuisse à militibus, non detur licentia contrahendi, nisi prius recepto testimonio authentico à Rectore Hospitalis, in quo prædicti decesserunt, vel à Rectore Ecclesiæ, in qua humata fuerunt eorum cadavera, vel si fieri potest, à Duce illius cohortis, in qua descriptus erat miles. Si tamen hujusmodi testimonia haberi non possunt, Sacra Congregatio non intendit excludere alias probationes, qua de lure communi possunt admitti, dummodo sint legitime, & sufficientes.

830 13. Interrogetur an post mortem dicti Conjugis defuncti, aliquis ex prædictis contrahere volentibus tranferat ad secunda vota.

Si responderit negativè;

14. Interrogetur, an esse possit, quòd aliquis ex illis tranferat ad secunda vota, absque eo, quòd ipse Testis sciat.

Si responderit affirmativè, super sedeat in licentia, donec producantur Testes, per quos negativa coarctetur concludenter. Si verò negativè;

15. Interrogetur de causa scientiæ, qua perpensa, Iudex poterit judicare, an sit concedenda licentia, vel non.

16. Si contrahentes sunt vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fidem Ordinariorum suorum esse liberos, & in aliis servatâ formâ Concilii Tridentini in Cap. Multis. Sess. 24.

17. Fides, aliæque documenta, quæ producantur de partibus, non admittantur, nisi sint munita sigillo, & legalitate Episcopi Ordinarii, & recognita saltem per Testes, qui habeant notam manuum & sigillum, & attentè consideretur, quòd fides, seu testimonia bene, & concludenter identificent personas, de quibus agitur.

831 18. Pro testibus in hac materia recipiantur magis consanguinei, quàm extranei: quia presumuntur melius informati, & Civis magis, quàm Exteri: nec admittantur homines Vagi, & milites, nisi datâ causâ & maturo consilio: Et Notarius exactè describat personam Testis, quem si cognoscit, utatur clausulâ, mihi bene cognitus: sin minus, examen non recipiat nisi unâ cum persona Testis aliqua alia compareat cognita Notario, & qua attestetur de nomine, & cognomine ipsius Testis, nec non de idoneitate ejusdem ad testimonium ferendum. Et hujusmodi examina-

Tj

bus

bu debet interesse in Urbe ultra Notarium, Officialis, specialiter deputatus ab Eminentiss. Vicario; & extra Urbem, vel Vicarius Episcopi, vel aliqua alia persona insignis, & idonea ab Episcopo specialiter deputanda, alias puniatur Notarius arbitrio Sacrae Congregationis, & Ordinarius non permittat fieri publicationes.

832 19. Ordinarii precipiant omnibus, & singulis Parochis in eorum Diocesis existentibus, ut pro Matrimonio cum exteris contrahendis non faciant publicationes in eorum Ecclesiis, nisi certiorato Ordinario, à quo, vel ejus generali Vicario prius teneantur authenticam reportare, quod pro tali Matrimonio fuerunt examinati in eorum Tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium, &c.

Contravenientes autem severè punientur.

Franciscus Ricardus S. Roman. & Universalis Inquisitionis Notarius.

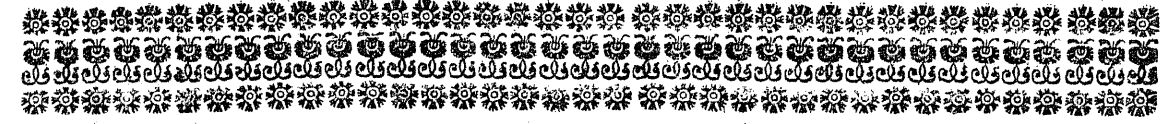
Loco + Sigilli

Anno à Nativit. D. IESU Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo, indict. octava, die verò 30. mensis Augusti, Pontificatus aeterni Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Clementis, Divinà providentiâ Papa X. Anno primo supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, & in alic Campi Floræ de Urbe, ac Palatii S. Officii ejusdem Urbis per me Petrum Paulum Desiderium ejusdem Sanctiss. D. N. Papa & Sanctiss. Inquisitionis Cursorem.

Romæ Ex Typographia Reverendæ Camera Apostolicæ. M. DC. LXX.

TRA

TRACTATUS UNDECIMUS,

SEU

ALPHABETUM QUADRUPLEX,

Quo

XXIII. Præcipuis Casibus, atque aliis plus CLX. FACTIS, non FICTIS, declaratur universa Materia.

Voti, & Juramenti, Blasphemix, & Superstitionis.

SYSTEMA HUIUS ALPHABETI.

Ars Prima. I. Casu Cardinali proponetur Definitio & Divisio Voti. II. Materia, hujusque Conditiones. III. Obligatio. IV. Error, & Ignorantia obstans valori Voti. V. Metus. VI. Aetas, & sexus. VII. Speciatim explicabuntur Vota Peregrinantium. VIII. Castitatis. IX. Religionis. X. Reservata. XI. Solutio horum & aliorum. XII. Dubiorum ratio. XIII. Farrago Variorum Votorum. XIV. Votifragorum reatus & Pœna. Pars Secunda. XV. Definitio & Divisio Juramenti. XVI. Juramenti Promissorii obligatio. XVII. Juramentorum Promissorium congeries. XVIII. De Perjurio & Mendacio in genere. XIX. Tria Collectanea: 1. De Juramento, 2. De Mendacio, 3. De Perjurio. Pars Tertia. XX. Blasphemia Definitio, multiplicitas & accidentia. XXI. Blasphemix turpitude, Curatio, & Pœna. Pars Quarta. XXII. Quid sit superstitio & Quotuplex & Variæque Corollaria inde deducta. XXIII. Farrago variarum Superstitionum & Pœnarum.

PARS PRIMA.

DE VOTO EJUSQUE ACCIDENTIBUS. QUID ET QUOTUPLEX SIT VOTUM.

CASUS I.

Malè resolutus.

SUMMARIUM.

Casu Invenis, qui ideo malè putabatur novisse Continentiam, quòd dixisset: Potius nullam uxorem ducam quàm hanc. 1. Definitio Voti. 3.

Dicens: Non diu hinc morabor, idest in saculo, non facit Votum Religionis. 5. Discrimen inter Propositum, & Promissionem. 7. Nullum Propositum quantumlibet firmum & deliberatum efficit votum, nisi promissio accedat. 10. Sufficit tamen Promissio implicita. 11. & seqq. An desistere absque rationabili causa à virtuoso Proposito continèat specialem malitiam? 18. Promissio Constitutiva Voti propriè dicti, debet fieri Deo. 26. Quod sit ex Voto, est (ceteris paribus) melius eò, quod sit sine Voto. 22. Omnia Vota edita de rebus ex se non præceptis aut vetitis sunt ejusdem speciei infimæ. 23. Vota non sunt facile edenda inconsultis Confessoribus. 24.

Ty 2

Proa

Promissum emendationis factum Confessario potest esse votum. 25.
Varia Divisiones Votorum. 26. & seqq.
Quid sit Temporale & Perpetuum? Ibid.
Quid Simplex, & Solenne? Ibid.
Quid Expressum & Implicitum? 27.
Quid Absolutum & Conditionatum? 29.
Quid pure Conditionatum & Penale? 30. & seqq.
Quid Personale, Reale, & Mixtum? 37. & seqq.
Resolvuntur ex dictis 5. Casus 39. & seqq.

Achatius promisit Annæ Matrimonium, at poenitentiæ ductus ait: Potius nullam uxorem ducam, quam hanc. Nihilominus tamen prestat nuptias Aureliæ. Quod audiens non nemo insignitus gradu literario pronuntiat, Achatium esse reum voti, & deinde duplici de causa esse ipsi interdictum Matrimonium cum Aureliæ, videlicet tum propter fidem prius datam Annæ, tum propter votum non ducendi aliam ab Annæ uxorem. Mittitur ad me die 18. Aprilis Anno 1659. Achatius, ut iurarem eum, qua possim ratione. Quid agendum fuit?

Respondi breviter 1. Achatium non posse inire Matrimonium cum Aureliæ, nisi satisfaciat Annæ, accedatque assensus Reverendissimi D. Vicarii Generalis. 2. Obtentio hoc assensu fas ipsi esse jungere sibi seu Aureliam, seu Corneliam; nec enim teneri ullo voto abstinere à nuptiis. Primi responsi ratio petebatur tum ex eo, quod inter impedimenta impediencia Matrimonium cum aliqua tertia statuatur sponsalia legitime inita cum alia, & nondum dissoluta; tum ex eo, quod casibus reservatis accenseatur, in hac Diocesi, recessus à sponsalibus sine autoritate Ordinarii, quemadmodum retuli, & explicavi in *Experientis Tract. 10. num. 262.* Alterius responsi indicatam rationem confirmo adferendo, explicandoque definitionem voti, & proinde.

Dico 1. Votum Theologicè sumptum est promissio facta Deo de meliore bono. DD. communiter ex doctrina S. Thom. 2. 2. *quest. 88. art. 1. & 2.* Dixi; *Votum Theologicè sumptum*, etenim grammaticaliter, aut vulgariter acceptum significat sepe desiderium, aut calculum, seu suffragium.

Dicitur autem Promissio; quia votum importat quandam obligationem ad aliquid faciendum, vel omitendum. S. Thom. *cit. quest. 88. art. 1.* hæc autem obligatio non oritur ex nudo proposito. Cap. *Literaturam. De voto & voti redem.* ex quo represento hunc

Casum Phlebotomicum.

Cum ex quadam missione sanguinis, (seu phlebotomia in brachio *gloss.* in idem.

Cap.) nimio fuisses mortis pavore perterritus, hæc verba protulisti: Non diu hic (id est in seculo) morabor, proponens in animo, quod religionis habitum esses aliquando suscepturus. Tibi igitur respondemus, quod si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

Ita respondit cuidam (Magistro teste Glossa, seu Doctore) Alexand. III. ut proinde sit omnino indubitatum apud Canonistas æquè ac Theologos, promissionem esse de essentia voti; promissio autem proprie, & ad propositum est deliberata, & spontanea fidei obligatio facta alicui de re quapiam bona, & possibili. Lessius de *justitia, & jure Lib. 2. cap. 18. num. 2.* De re Bona, quia votum æquè parum ac juramentum potest esse vinculum iniquitatis. Cap. *Cum contingat. De jurejur.* De re Possibili verò, quia impossibile nulla est obligatio; atqui omne votum continet obligationem, ut liquet ex ipsa definitione, quantam verò, explicabitur infra *Cas. 3.*

Interim apparet distinctio promissionis à proposito; quandoquidem propositum nudè sumptum nil aliud significat, quam animi decretum faciendi, vel omitendi quidpiam; ac proinde licet millies firmissimè proponas hoc, aut illud orare, hoc, aut illud bonum opus ad honorem Dei præstare constantissimè, hoc tamen propositum non constituetur votum. Barbosa *in cit. Cap. Literaturam.* Imò licet non habeas propositum aliquid faciendi, si tamen id serio promittas Deo, reus eris voti; nam de essentia voti non est voluntas, aut propositum faciendi, vel omitendi, quod Deo per votum promissisti, sed voluntas, aut propositum se obligandi, etenim *nemo se obligat, qui animum se obligandi non habet*, inquit Glossa *in cit. Cap. Literaturam*, recepta ab omnibus. Hoc autem ipso, quod promittis, habes animum te obligandi, sicuti animum vendendi animal hinnibile habet necessariò is, qui intendit vendere equum. Caramuel *in Theol. Intentionali Lib. 4. num. 1864.* post Sanchez *Lib. 4. De voto. Cap. 1.*

Ex quibus deduces 1. Resolutionem nostri malè resoluti Casus; si quidem verba, quibus fertur usus Achatius, nullam prorsus indicant promissionem, sed duntaxat propositum abstinendi ab omni Matrimonio potius, quam ducendi Annam, ergo absuit ratio voti.

Deduces II. Quid fuerit respondendum ad hunc

Casum Navarreum.

Doctor quidam, & Presbyter quinquaginta

11 Annorum; morbo gravissimo ad mortem vexatus proposuit multa pie facere; & inter alia deliberavit, dixit, atque disposuit Religionem, Deo sibi sospitatem concedente. Quæritur: An sit religioni obligatus?

10 Interrogatus Navarrus (hinc epitheton hujus Casus) respondit, illum Doctorem nullatenus esse obligatum de præcepto, & necessitate adimplendi quidpiam eorum, quæ proposuit, dixit, disposuit, & deliberavit. Primo, quia nullum propositum quantumlibet firmum, nec ulla deliberatio; quantumlibet resoluta, & firma efficit votum, nisi promiserit, ut tradunt omnes. Secundò, quia Casus hujus phlebotomio proposui paulò superius cum responsio Papali.

11 Velim autem singulariter observari à Cooperatoriis primam, tam emphaticis verbis conceptam rationem ex Navarro descriptam, eò quod sapissime fuerim compulsus uti illa ipsa ratione, approbatà ab ipso S. Thom. *cit. quest. 88. art. 1. & 2.* & omnibus Theologis, atque ab Archidiacono Cap. *Qui bona 17. quest. 1.* cum omnibus Canonistis. Porro illa promissio, quæ essentialiter inest voto, non necessariò est expressa, sed sufficit modò sit implicita; ut declaro hoc

Casu Breviculo.

12 Apollonius ager dicit Deo: Da mihi Domine salutem; & ego serviam tibi, intelligendo mente de statu castitatis, & continentia, Obligaturne ad observandum castitatem? Navarrus loco citato. *Consil. 5.* consultus à dicto Apollonio respondit affirmativè, eò quod Apollonius videatur reverà promississe continentiam. Tum quia ut quis obligetur non requiritur, ut dicat expressè obligationem, nec ad hoc, ut quis promittat, oportet expressè dicere: Promitto, sed satis est dicere: Dabo, vel factam; tum quia ita obligatur, qui dicit alteri: Tibi dabo centum; si hoc feceris, ac qui dicit: Promitto dare tibi centum; si hoc feceris; tum quia, ut ait Cajetanus *in 2. 2. quest. 88. art. 1.* non solum fit promissio per actum signarum, & exercitum simul, sed etiam per solum exercitum: *Faciam hoc.*

13 Ita Navarrus: cujus verissima (si probe intelligatur) & multum ad praxin faciens doctrina clarè confirmatur illis variis sponsaliorum formulis, quas protuli in *Experientis Tract. 10. num. 48.* & quarum pleræque, licet

non significant expressè promissionem, attamen illam implicite, & ex usu communissimo designant, ut ibidem observavi.

Et verò quòd, quando quis constitutus in aliquo periculo dicit: Domine Deus concede hoc, aut istud mihi beneficium, & ego serviam tibi: seu, faciam hoc, aut istud bonum opus, revera edat promissionem; docet in terminis Sanchez *Lib. 4. Moral. Cap. 1. num. 35.* meritò probans id tum autoritate Navarri hoc ipso loco productà, tum inde, quòd hæc locutiones futuri temporis, licet ex se non involvant plus, quam nudum propositum, junctæ tamen intentioni impetrandi per eas à Deo, vel hominibus aliquid gratum, acceptumque induant rationem pacti, ut clarum est ex *Leg. 1. ff. De pactis,* & singulariter ex *Leg. naturalis §. 1. ff. De præscriptis verb.* ubi hæc locutio: Facio, ut facias, annumeratur pactis. At inquit: ille Magister, seu Doctor, quem *num. 9.* retulimus, dum dixit in morbo: Non diu hic morabor, sed stam religiosus, utique subaudivit hæc verba: Si Deus mihi restituerit sanitatem, ut liquet ex ipsa facti specie, & tamen diximus *num. 10.* cum Navarro, illum non fuisse reum voti.

14 Respondeo, esto cogitaret de sanitate divinitus concedenda, non tamen constat fuisse usum verbis ad Deum directis, sed fortè hinc duntaxat: Si Deus sospitem me præstiterit (ut laetis indicat ipsa species facti) non diu hic morabor. Si fuit usus hæc secunda phrasi, non promissit quidquam; sicut enim talia verba in negotiis humanis ad nullum hominem directæ non constituunt ullum pactum, nec pariunt ullam strictam obligationem, ita est etiam loquendum de verbis usurpatis in negotio, concernente Dominum Deum. Non queritur cum quo quis de ultimis loquatur, sed ad quam intentionem loquentis dirigatur, inquit Papinianus *Leg. Cum pater ff. De Leg. 2.* ille autem Sacerdos non dirigebat intentionem suam ad Deum.

15 Addo ex eodem Navarro *cit. Consil. 5.* post Cajetan. pro majorè elucidatione ejusmodi conditionalium promissionum de futuro; esse triplicem sensum verborum futuri temporis; ut verbi *Faciam.* Primò enim per illud indicatur præcisè futurum, ut aliquid à me fiat; esto tunc, cum ita loquor, nondum proponam facere. Secundò, per illud indicatur, & enuntiat propositum, quod tunc jam formatum est de aliquo faciundo. Tertiò denique significat veram promissionem; ut cum juvenis puellæ dicit: Accipiam te in uxorem, & hæc vicissim: Accipiam te in maritum. Et verò quando verbum futuri temporis directum ad personam præsentem, ponitur in propositione conditionalis expressa, vel implicita, significari tunc communiter promissionem liquet ex formulis contractuum innominatorum: Do, seu dabo, ut des: Facio, seu faciam, ut facias; & singulariter ex formulis ineundi sponsalia.

Quia tamen non mens verbis, sed verba-
menti, & intentioni deservire debent, &
voluntas in omnibus dominatur; si utens e-
jusmodi conditionalibus verbis caruit inten-
tione se obligandi, & consequenter promit-
tendi, revera non promittit, ut liquet ex di-
ctis num. 7. In dubio autem, an qui hæc ver-
ba protulit, habuerit intentionem obligandi
se, seu votendi, censet post Navarrum San-
chez cit. num. 35. præsumendum esse, quod
habuerit talem intentionem, nisi magis ju-
dicet, se non habuisse, inquit Navarrus cit.
Conf. 5. num. 3. sed de hoc plura Casu 12.
cum agemus de votis Dubiis.

18 Dicitis de proposito jungo hanc quotidia-
ni usus questionem: *Utrum desistere absque ra-
tionabili causa ab aliquo virtuoso proposito con-
tineat specialem malitiam distinctam ab illa ge-
nerali, quæ ex doctrina negantium dari ullos
in individuo actus indifferentes, inest omni
omissioni boni operis, non vestiti honesta ra-
tione?* Affirmant Laymann. Lib. 3. Sect. 3.
num. 16. eò quod sit culpabilis inconstantia,
leviter, & absque rationabili causa desistere
ab eo, quod bene acceptatum, & consulta-
tum fuit. At verò Suarez Lib. 1. De voto Cap.
2. num. 5. atque Lessius Lib. 3. num. ultimo
post Cajetanum verb. *Inconstantia*, negant
intervenire hic peccatum. Ego quidem vi-
deo, bonas, & pias animas solere se in Con-
fessione accusare, quod fuerint inconstantes
in hoc, aut illo proposito rei ex se non obliga-
torie, & proinde judico eos, dum absque ra-
tionabili causa recedebant, habuisse conscien-
tiam de aliqua morali malitia adhaerente ejus-
modi recessui, censeo tamen, sententiam po-
steriorem, seu Suarezianam esse per se verio-
rem, nisi propositum sit fortè sapius, & firmi-
ter renovatum. Lugo in Resp. Moral. Lib. 6.
dub. 8. num. 7.

19 Nec obstat, quod Christus Luc. 9. dicat:
*Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens
retro, aptus est regno Dei;* etenim sensus illius
sententiæ potest esse vel hic: Nemo, qui incipit
servire Deo, & interim dum incipit servire, re-
spicit ad res planè mundanas, sicut arator re-
spicit ea, quæ sunt à tergo, acquirit hac ratio-
ne jus ad gloriam æternam. Suarez cit. Lib. 1.
De vot. Cap. 2. num. 18. vel iste: Non est aptus
ad Christi discipulatum, id est regnum Dei præ-
dicandum, is, qui, dum vult fieri discipulus
Christi, immergit suas cogitationes in res mun-
danas, sicut quandoque arator oculos defigit
in ea, quæ sunt à tergo, eamque ob rem sulcos
curvos facit. Ita ferè Joannes Maldonatus in
cit. locum S. Luca. Ex qua utraque explicatio-
ne liquet, illud Christi effatum non obstat no-
stræ doctrinæ.

20 Dico II. Promissio essentialiter constitu-
tiva voti propriè dicti, debet necessariò dirigi
ad Deum, seu fieri Deo, ita, ut per eam homo
maneat peculiariter, & immediatè obligatus

Deo. S. Thom. cit. quest. 88. art. 1. 2. & 5. cum
cæteris Theologis. Et ratio est, quia homi-
nes propriè votentes intendunt præstare im-
mediatè Deo reverentiam, atque cultum super-
naturalem; igitur obligant se immediatè Deo.
Est autem hæc doctrina ideo singulariter bene-
notanda, quòd, quando agitur de votorum re-
servatione, hæc reservatio tangat sola vota pro-
priè, seu essentialiter dicta.

Unde quando puellæ, aut pueri dicunt, 21
se votere, seu promittere Beatæ Virgini per-
petuam virginitatem, si intendant hac ratio-
ne honorare solum Beatam Virginem, seque
ipsi soli obligare, revera non edunt votum
propriè dictum, & consequenter nec refer-
vatum, sicut declarabo singulari eventu in-
frà Casu 10. num. 327. In dubio tamen præ-
sumuntur tales intendisse obligare se, seu suam
castitatem verè obtulisse ipsimet Deo ad ho-
norandam ejus Matrem. Si tamen constaret,
horum aliquem revera intendisse hoc actu
immediatè colere solum Beatam Virginem, at-
que ei sese soli immediatè obligare, exercuis-
set actum hyperdulciæ, non autem latræ, cum
tamen votum sit essentialiter cultus latræ. S.
Thom. art. 5. inde probans, quòd votum sit
ordinatio quædam eorum, quæ quis vovet in
divinum cultum, seu obsequium.

Porro ex dictis de votiratione, definitione 22
que liquet, non modò votum esse rem, actio-
nemque sanctam, placentemque Deo, sed eti-
am id, quod fit ex voto, esse melius (cæteris
paribus) eo, quod fit sine voto; etenim quod
fit ex voto, procedit ex firmiore, constantio-
reque affectu erga Deum, qui voto colitur. S.
Thom. 2. 2. quest. 88. art. 6. in corp. satis indi-
cans art. 5. votum esse religionis actum elici-
tum, ut etiam docet Card. de Lugo Tom. 8. in
Part. 3. Disp. 16. Sect. 5. num. 255. Ex quo de-
duces resolutionem hujus

Casus quotidiani.

Adrianus obligatus voto, certo die Sacri 23
audiendi, eodemque jejunandi, atque
Coronam Virginis texendi, nihil horum præ-
stat, consistens autem hanc triplicem trans-
gressionem solum dicit: Tria vota à me
emissa semel sum transgressus, an sa-
tisfacit legi de specifica malitia consueti-
da?

Respondeo affirmativè, siquidem ille Do-
ctor cum pluribus aliis rectè docet, omnia vo-
ta edita de rebus ex se non præceptis, aut veti-
tis, esse ejusdem infimæ speciei.

Secus, si idem Adrianus loco jejunii e. g.
vovisset Deo abstinentiam ab illicita venere,
debuisset enim exprimere votum castitatis,
cum

eum lex divina cuius præcipiat abstinentiam
ab illicita voluptate carnali.

24 At, quid si talis dixisset: *Sum transgressus
tria vota?* & post interjectam unius, aut plu-
rium peccatorum manifestationem addidisset:
Semel commisi fornicationem? Resp. Fecisset sa-
tis, quia nihil substantiale omisit.

Esti verò, ut dixi, votum est res ex se bona,
& sancta, reprehendendi tamen sunt plerum-
que juveniliis, & rudes, emittentes inconsul-
tis confessariis hæc, aut illa diu duratura vo-
ta, nec enim nisi maturo consilio suscipienda
est gravis obligatio. Notat verò ad praxin ap-
positè P. Sanchez cap. 1. De voto num. 31. quan-
do poenitentis moniti à confessariis, ut à pec-
catis desistant; respondent: *Promitto me non
amplius hoc, aut illud admitturum*, communi-
ter non edere votum, sed solum velle manife-
stare suum firmum propositum.

25 Si quis tamen horum voluisset se sub novo
peccato obligare ad emendationem, deberet
non secutà emendatione agere se reum voti fa-
cti; quam quidem obligationem utrum pru-
dentem sit sublaturus; necne confessarius præ-
ditus potestate dispensandi, vel mutandi, defi-
niatur ex ipsa experientia, utrum videlicet
memoria voti nuncupati retraxerit poenitentem
à reciduatù, nec ne.

26 Dico III. Votum variè dividitur à Doctori-
bus. Etenim votum est I. Aliud Temporale,
scilicet certo tempore definitum: aliud Perpetu-
um, sola morte solvendum.

II. Aliud est Simplex, aliud Solenne, quod
quidem à Simplicibus non differt ex rei natura, sed
solum ex institutione Ecclesiæ, hæc enim intro-
duxit solennitatem. Gregorius XIII. in Bulla
Ascendente. Vide Suarez Tom. 3. De Religione
Lib. 5. cap. 17. & Castropalaum Part. 3. Tract. 16.
Disp. 1. punct. 1. n. 8. ubi hic docet, Solennia vo-
ta à Simplicibus in hoc solo differre, quòd So-
lennia ex parte acceptantis relaxari, liberèque
remitti non possint, eò quòd illorum relaxatio-
nem sibi reservaverit Pontifex. Et addit, cur
vota, quæ nos post solennem professionem emit-
timus in Sacristia, seu alio loco privato, quæ
quidem sunt Simplicia, non possint à nostris
superioribus relaxari, id provenire non ratio-
ne sui, sed ob connexionem ad professionem
votorum solennem, quæ quia sunt insolubilia,
etiam hujusmodi vota, utpote accessoria solvi
non possunt. Ita ille, cuius doctrinam exami-
nandi locus hic non est.

27 III. Aliud votum est Expressivum, quo expres-
sis verbis aliquis promittitur Deo: aliud Im-
plicitum, quod fit, quando libere exercetur
aliqua actio, cui esse annexam voti obligatio-
nem scit is, qui illam exercet actionem, ut de-
claratur communiter exemplo castitatis anne-
xæ susceptioni Ordinis Sacri, de quo quidem
voto varia dubia proposui, & solvi in Expe-
rientiis, seu Tom. 1. meorum operum Tract. 8.
num. 743. & seqq.

I V. Alia vota emittuntur solum in DEI 28
honorem, alia in honorem Dei, & simul bonum
alterius. Ut quando spondes Deo, te huic, aut
illi Monasterio donaturum hoc, aut illud præ-
dium. Quæ quidem vota, licet obligent com-
muniter (non tamen semper, ut si Monasterio
e. g. displiceat ejusmodi promissio) ante ac-
ceptionem factam à persona, vel communitate,
in cujus commodum est edita illa Religio-
sa sponsio, haud tamen acquirit talis Commu-
nitas jus formale, & proximum, nisi post ac-
ceptionem, quare ante hanc non peccatur ad-
versus justitiam, donando alteri ejusmodi præ-
dium, secus, si donetur post acceptionem.
Sanchez cit. Lib. 4. De voto cap. 41. num. 7. &
seq.

V. Aliud votum est Absolutum, cui non ap- 29
ponitur ulla conditio peculiaris, & arbitraria:
aliud Conditionale, cui apponitur aliqua pec-
uliaris & arbitraria conditio, sicut declaro
in Experimentiis cit. Tract. 9. Cap. 6. probans ad-
versus neotericum Thomistam, vota, quæ Scho-
lares, & Coadjutores formati emittunt in So-
cietate Jesu, nec esse propriè Conditionata, nec
efficere statum conditionatum, quod etiam
postea observavit P. Christophorus Haunold
noster Tom. 1. De justitia Tract. 4. num. 9.

Horum votorum conditionerum nonnulla 30
la dicuntur Pœnalia, idcirco, quòd ipsis ad-
jungatur per solutio alicujus pœnæ, casu, quo fue-
rit iis contraventum: alia sunt præcisè Condi-
tionata. Per aliqua ex Pœnalibus non vove-
tur quidquam diversum à pœna: at per alia
promittitur tum per solutio pœnæ, tum alia
res honesta, & sancta, nam aliquando dicimus:
Promitto Deo, me toties osculaturum terram,
quoties fuero mentitus; aliquando autem dici-
mus: *Voveo me non mentiturum, & si falsum
dixero sciens, osculum fixurum terra.* Ubi cla-
rum est, in primo casu non voveri, ut sic, vita-
tionem mendacii, sed solum hujus pœnæ.
Quare necesse non est hic facere in Confessione
ullam mentionem violati duplicis voti, si post
non ex solutam pœnam accedatur confessarius,
at verò faciendâ est in secundo casu.

Quòd si fortè vovisti, te toties oraturum 31
quingies Pater, & Ave, quoties vel salutaveris
æmulum tuum, vel iveris foras ambulatum,
non obligaberis ad illas preces, etsi crebrius
impertieris salutem tuo æmulo, aut foras te
contuleris animi causa; quia quando promissio
absolutè facta de aliqua actione faciendâ,
omittendâve non obligat, etiam non obligat
conditio pœnalis, ejusque additio, atqui ab-
soluta promissio facta Deo de non salutando
æmulo, deque non ambulando extra urbem,
non obligat per se loquendo, cum prima pro-
missio sit vel mala, utpote scandalosa, vel cer-
tè indifferens, sicut & secunda, atqui votum
de re indifferente, ut sic, non subsistere dicemus
Casu sequenti.

Adde, quoties per oblivionem, ignorantiam,
Ty 4 impo-

impotentiamve omisit facere id, quod pollicitus eras sub conditione poenali, toties esse te liberum ab exactione poenae, utpote quam non videaris promississe, nisi ob culpabilitatem omissionis; omnis quippe poena, si iusta est, peccati poena est. S. Augustin. *Lib. 1. Retract. cap. 9.*

32 **At, quid si post votum poenale te non inebriandi, inebriasti te, iubens quidem & volens, attamen immemor aut voti de te non inebriando, aut poena adjecta huic voto?** Respondet Sanchez, *cap. 22. num. 18.* Diana *Part. 3. Tract. 6. Ref. 41.* ac plures alii, te in primo casu liberum esse à poena, imò etiam in secundo te liberum pronuntiat Diana, malè citans pro se Sanchezium, utpote qui expressè *ibidem num. 19.* tenet contrarium, nisi ea poena esset gravissima, ut e.g. intrandae Religionis, perpetuae castitatis, &c. quam tamen limitationem videtur omnino negare Laymannus *Theol. Moral. Lib. 4. Tract. 4. cap. 5. num. 3.* Ego assentior Sanchezio, quia non videtur mens edentis tale votum fuisse extensa ad eventum huius oblivionis. Assentior & Laymanno *loc. cit.* resolventi, quando quid vovisti, & quidem sub certa poena, obligari te toties ad poenam, quoties memor voti transgredieris illud, nisi fortè illa poena esset valde gravis, pro quali habendam esse decem Ungarorum, seu Ducatorum elargitionem in pauperes censet absolute sapiens, & Doctus Author persolidi, perspicuè Cursus Theologici Principalis Monasterii ad S. Gallum *Tom. 7. sect. 3. quæst. 6. dub. 3.* adeoque obligationem poenae solvendae non restringi communiter ad primam transgressionem. Si tamen spectatis omnibus circumstantiis verè dubium est, an volueris necne obligationem poenae finiri post primam transgressionem, poteris arbitro Laymanno, & maxime P. Emmanuele Sa *verb. Votum num. 26.* credere, te in posterum non obligari ad poenam. Vide Sanctgallenses *loc. cit.*

33 **Atque hæc sufficiant de votis conditionalibus involventibus poenam; de aliis autem involventibus conditionem diversam à poena, revocandum est in memoriam id, quod de conditione tradidi ex communi in Experimentiis *Tract. 9. num. 145. & 149.* conditionem quandoque significare id, quod modus, aut conventio, at propriè esse accidens, seu circumstantiam, quibus contractus dispositio suspenditur, donec in futurum aliquid eveniat, actum verò strictè conditionatum non effici per conditionem, quæ tacitè ex rei natura, vel de jure inest, sed per illam, quæ expressè apponitur ultra rei naturam, jurisve dispositionem.**

Hoc supposito communis sensus etiam indoctorum fert, voti sub conditione de futuro editi obligationem non emergere, quando editum est vel sub conditione impossibili, vel ante adventum conditionis, nec enim qui vovit peregrinationem, si reperiat amissum marsupium, obligatur peregrinari ante illius repletionem.

At, teneturne se non reddere impotentem ad peregrinandum? Resp. Affirmativè: quia in Experimentiis *Tract. 9. num. 89. Cas. 3.* tradidi ex communi, quando conditio, sub qua facta est voti nuncupatio, non est in potestate voventis, sicut non est repertio perditæ crumenæ, nefas esse reddere se impotentem ad explendam rem voto promissam: secus, quando conditionis positio est tota in arbitrio voventis, ut cum dicis: *Subibo novitiatum Religiosum, si me amplius inebriavero*, in hoc quippe casu potes idcirco statim post votum ducere uxorem, quia inebriatio pendet unice à tuo arbitratu, at quia non ita pendet recuperatio sanitatis, idcirco eris gehennæ reus, si Matrimonium in eas, seu post, seu etiam ante restitutam valetudinem, sub cuius divinitus recipiendæ conditione pollicitus eras Deo transitum ad castra Religiosa.

Quid si autem conditio versetur circa rem non præceptam? An licitè impediam huius impletionem? Resp. Cum Sanctgallensibus *loc. cit.* & aliis communiter affirmativè, ut si dixisti: *Voveto me ingressurum Religionem, si suscepero gradum Doctoratus Theologici.* Etenim in tali eventu non delinques, tamen idcirco respuas oblatam fortè Epomidem Doctoralem, ne cogaris induere cucullum; secus, si conditionis impletio sit in præcepto, ut quando vovisti Ordinem Religiosum, si toto Anno superaveris tentationes adversantes castitati, si enim tunc ea intentione forniceris, ut sis liber obligatione Religionis, manifestè illudis Deo, & consequenter peccas, etiam contra virtutem Religionis. Satis tamen probabile est, obligationem intrandae Religionis desinere post illam turpitudinem, Laymann. *loc. cit. num. 4.* referens autores pro opinione affirmativa, & negativa, sicut & merito negant idem P. Laymannus, atque alii, delinqui à te, si post editum à te votum sub conditione pendente ab arbitrio alieno, roges (si ne dolo, ut notat Cotonius *controvers. Lib. 1. controvers. 12. cap. 2. num. 27.* post Palaum, & Tambur.) tunc aliquem, ne consentiat, E. g. ne parens det facultatem peregrinandi, si promissisti peregrinationem sub conditione consensûs paterni, quem tamen consensum, si semel præstitit, actum est de tua liberatione juxta Sanctgallenses *loc. cit.* nisi fortè sis impubes, ut declarabimus infra *Cas. 6. num. 175.*

At parens appetit mortem, priusquam petam ratificationem? Resp. Saltem si jam es pubertatem ingressus, mors patris habebitur pro assensu iudice Laymanno, & observante Sanchezio *cap. 8. n. 47.* cum alijs contra alios, subsistere votum, quo dicis: *Voveto me, si quam eligere voluero Religionem, eleiturum Carthusianam*, e. g. seu, quod idem est: *aut non fore Religiosum, aut si suam, fore Carthusianam*; videtur enim esse melius, ut sis etiam solummodo conditionatè obligatus ad aliquod bonum opus, quam ne quidem conditionatè; si tamen post-

modum

modum velis hoc votum conditionatum Religionis tam rigide commutare in absolutum, initioris, ut e.g. Canonicorum Regularium, licebit tibi per Deum; est enim huic gratius te esse absolute obstrictum voto ejusmodi, quam conditionatè alterius, quando conditionis expletio pendet à tuo nutu.

37 **V. I. Votum dividitur ab omnibus in Personale: Reale: Mixtum. Personale est, quando promittitur aliqua actio elicienda, præstanda ab ipso meto promittente. e. g. jejunium, auditio Sacri &c. Reale, quando res distincta ab actione promittentis, ut eleemosyna &c. Mixtum, quando quid constat ex reali, & personali, adeoque partim actio voventis, partim materia distincta ab actione, ut si voveas, te pauperi eleemosynam largiturum, & quidem proprijs manibus.**

Sunt autem vota Mixta duplicis generis, nam aliqua ex his aequè principaliter fiunt de re, & actione, ut patet exemplo eleemosynæ nunc primùm adducto, & vel maxime exemplo dicentis: *Voveto me peregrinaturum ad ades Lauretanam, atque ibi oblaturum torquem aureum.* Alia autem sunt principaliter Personalia, accessoriè Realia, sicut quando voves simpliciter peregrinationem Lauretanam, tunc enim tua intentio fertur quidem per se, & præcipuè in illud iter, per accidens tamen, & accessoriè in expensas majores fortè, quam faceres domi. Quamquam si tui comes itineris te præstet asymbolum, non debebis angustiam compensationem expensarum, quas hac ratione comparces, non fuit enim ullo modo tua intentio facere sumptus casu, quo alius te sublevaret. Sed vide hæc ipsa de re plura, *Cas. 7. n. 249.*

38 **Differunt verò Personale & Reale vota maxime in hoc, quòd Personale debeat executioni mandari ab ipso meto vovente, Reale non item. Unde fit, ut Personale onus non transeat ad hæredes, transeat verò Reale, sicuti enim privilegium personale moritur cum persona, *cap. Privilegium. De Reg. jur. in 6.* & res suo cum onere transit. *Leg. Is cui opus. ff. De nov. oper. nuntiat;* ita & votum Personale extinguitur cum vovente; Reale autem transit ad hæredes, & obligatos id exsolvere, non titulo Religionis, sed iustitiæ, seu pacti tacitè comprehensi in additione hereditatis. Suarez *Lib. 4. De voto cap. 11.* & exactius *cap. 16.* observante Laymanno *cit. Tract. 4. cap. 3. num. 13.* vota esse ab hæredibus solvenda ante pia legata, eò quòd eorum, quàm horum sit major ratio.**

Ex quibus omnibus petenda resolutio sequentium Casuum

Casus I. Sanctæ de Sancto.

339 **Anna votum vovit dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famule tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem, dabo cum Domino omnibus diebus vitæ ejus. 1. Reg. cap. 1.**

Queritur, An Samuel, cujus natiuitatem exoravit à Deo Anna factò hoc voto, fuerit illegatus voto materno, debueritque esse peculiari titulo mancipatus cultui divino?

Ratio dubitandi est ex una parte, quòd votum sit actio personalis, obligans solum voventem, saltem in rebus valde arduis, ut est certus vitæ status, ut liquet ex supra dictis: ex altera, quòd Anna postea obtulerit, consecravitque Deo suum Samuelem trimulum, ut liquet ex *cit. cap. 1.* consequenter fuerit ratione huius oblationis obligatus ad servitium spirituale, & Ecclesiasticum totâ vitâ præstandum, sicuti declaravit postmodum eventus.

Resp. Post Abulen. *in 1. cap. Lib. 1. Reg. & Jacobum Salianum in Annot. ad Ann. mundi 2700. num. 25.* Samuelem non potuisse voto matris adigi ad illum statum, in quo postea vixit, & devixit, idque ob rationem dubitandi indicatam, tamen Elcana maritus ratum habuerit votum uxoris, & potuerit filium, quamdiu erat impubes, adigere ad tale servitium, itémque ad nutriendam more Nazarorum, comam, abstinendumque potu vini, siceræ &c. peccassetque Samuel, non parendo, contra obedientiam parenti debitam, non adversus Religionem voti. Ut declaro

Casu II. Duplicato.

Qui Rex Anglorum pugnaturus contra hostes triginta partibus fortiores, vovit Deo, si referret victoriam se filiam Elstedam, postmodum Sanctam, bimulam consecraturum Deo in Monasterio. Parentes quoque S. Richardi hunc trimulium avertunt etiam manciparunt divino cultui, si periculosa agritudine, qua is tenebatur, liberaretur, quod & factum ut de S. Elstedu scribit Joannes Bollandus noster ad 8. februarii, de S. Richardo ad septimum ejusdem.

Queritur: An hic, & illa potuerint, debuerintve compelli ad valedicendum mundo?

Resp. Non potuere vi voti paterni, ut liquet ex dictis. Imò nec vi observantiæ debitæ parentibus; tanta enim mutatio statûs non videtur posse cuiquam imperari; consentit Abulen. supra. Junge his duos raros Casus Cellenses referendos infra *num. 262.* Equidem in talibus locum habet Regula: *Non debet alteri per alterum iniqua conditio adferri.* Zælius *Lib. 3. Decret. tit. 24. num. 58.*

Casus III. Rusticorum.

Totus pagus A. vovit omnibus feriis sex-Atis toto mense Julio abstinere labore servili. Posterorum plerique observant id votum, alii non item; & proinde non intersunt rei divina. Queritur, sintne hi rei gravis peccati?

P. Comi.

P. Comitulus interrogatus de hoc ipso Casu, ut videre est *Lib. 2. Respons. Moral. quæst. 10.* Respondit 1. Tales per se loquendo non peccare, eò quòd majores nequeant voto obligare suos posteros. 2. Tamen, illos, qui constanter abstinent labore servili, interfuntque rei divinæ, videri ratum habere votum suorum Majorum, seu Antecessorù, & consequenter teneri Religione voti. 3. At illos, qui non observant, factò suo declarare, quòd noluerint se adstringere, & consequenter non esse insimulandos criminis, si illos dies transigant uti alios. Ego subscribo secundo responso, non primo, nec tertio. Siquidem in *Experientiis Tract. 5. Cas. 3. num. 86.* tradidi ex communissimo sentù Doctorum, posteros peccare vel contra justitiam legalem, reverentiãve debitam progenitoribus, vel adversus Religionem non observando religiose talia festa. Qua de re vide etiam intricatum Casum, quem resolvo in *Quinario Tract. 5. cap. 45. num. 134.* ubi dum assero obligationem votivam, qua se ipsos oneraverunt Majores, transire ad posteros, nolui indicare, illam transire secundùm formalem rationem voti, siquidem votum est lex privata pendens à voluntate, & consensu voventis, sed, ut observant etiam *Sancti Gallenses cit. Tom. 7. Tract. 1. sect. 3. dub. 3.* secundùm aliam, scilicet vel pietatis erga Majores, vel Religionis, cujus intuitu præsumitur Episcopus confirmasse, observarique præcepisse votum à majoribus editum, vel denique etiam justitiæ, loquendo saltem de votis realibus testatoris. Siquidem hujus hæres adeundo hereditatem tacite pacificatur se, sicuti alia testatoris onera realia, ut sunt pia legata, debita Chirographica &c. in se suscipit, ita etiam suscipere vota realia, realia, inquam, non personalia, nec enim mens solet esse testatoris, ut, si nec dum explevit votum trium juniorum, quatuor flagellationum, & quinque Confessionum, Communionumve, unius longæ, aut brevis peregrinationis, hæres ejus loco expleat, ut sæpe sæpius respondi interrogatus.

43 At, quid si ad instantiam moribundi mariti, vel patris promissit uxor, aut filius, se ejus vicem suppleturam, vel suppleturum, cujus virtutis titulo urgebitur ad executionem? Resp. Non titulo voti, nam neque mariti, patrisve votum transit secundùm suam rationem in quemquam alium, neque solent tales, uxores, inquam, aut filii, filiaque vovere, seu Deo promittere executionem votorum paternorum, maritalium &c. sed promittunt soli patri, marito &c. igitur delinquent solùm adversus fidelitatem, si non stent promissis.

44 Estne autem hoc delictum mortale? Resp. Est, si promittens intendit se obstringere sub mortali, si non sub mortali, tunc locum habet sententia vel Cajetani, Henricquez, aliorum apud *Lessium De justit. Lib. 2. cap. 18. dub. 8.* negantium mortalem obligationem, vel ejusdem

Lessii *ibid. num. 55.* aliorumque astruentium mortalem in materia gravi, & videtur talis statui *cap. Licet* referendo, infra *Cas. 13. num. 405.* saltem si sit de re pergravi. Sed *sicte promissi.* Ergo peccasti venialiter tua fictione, nec venialiter quidem peccaturus per se loquendo, si non stes sicte promissione, juxta dicta in *Experientiis Tract. 10. Cas. 1. num. 36.* ubi loquor de sicte promittente Matrimonium. Ex quo petes responsum ad sequentem

Casum IV. Amoris conjugalis.

A Charius dixit in extremis uxori: Pro-missi Deo duas peregrinationes, unam ad B. M. V. Eremitanam: alteram ad B. M. V. Auxiliatricem, neutram perfeci, rogo te, obeas meas vices. *Promittit hæc, & post exequias maritales iit Eremitanum iter. Nec dum attigerat Constantiam, cum tanta illam debilitas, & lassitudo insueta corripuit, ut censeret esse sibi impossibile progredi ultra Constantiam. Quare mittitur ad me Consilii causa. Quid fuit respondendum?*

Laudavi quidem conjugalem fidelitatem, at jussi redire domum absque ullo scrupulo, nec enim promissio illa extendebat se ad impossibilitatem moralem, physicamve, aut ad supplendum alio tempore id, quod tunc non poterat. Quia verò ipsius patriam distabat à B. V. Auxiliatrice itinere unius diei, dixi esse illuc proficiscendum, at abunde satisfacturam suæ obligationi respectu Eremitani itineris, si tunc inviseret alium locum Virgini Matri sacrum, distitum autem duas horas. Promissiones liberales interpretandæ sunt benigne. *Laymann. Lib. 4. Tract. 5. cap. 5. num. 14.*

Casus V. Læse Majestatis.

A vorvet certo loco sacellum Divæ virginis, eamque in rem curat candelabra argentea, aliamque suppellectilem. At diu post hoc votum nondum persolutum rapitur in vincula ob perduellionis crimen, cujus adhuc viventi bona addicuntur fisco. Interrogatus, quòd eum apparatus pecunie, & fundationis destinavit, variè loquitur, dicens nunc ad hoc, nunc ad aliud monasterium, nunc ad sacellum fundandum. *Queritur, an Magistratus secularis dictum apparatus pecunie, itemque candelabra convertere possit in alios usus, eosque profanos, idque facere possit absque consensu Aprobiani?*

Fui ab hinc Annis octodecim ab Illustri persona literis rogatus mecum hac super re judicium,

QUOMODO VOTUM SIT DE RE BONA MELIORE, ET POSSIBILI.

CASUS II.

Multum Religiosæ.

SUMMARIUM.

Votum debet esse de re bona? 51.
An valeat votum non spendi in Ecclesia? 50. & 66.
An valuerit votum Jephthe? 53. & seqq.
An filia Jephthe fuerit obligata, ut se prostitueret? 50.
Referatur detestandum votum Iuliani Apostatae. Ibid.
An valeat promissio Doni B. V. offerendi, si filia impregnata moriatur, antequam cum dedecore familie pariat? 57.
An valeat votum filia non nubendi ulli alteri, si parentes in nuptias cum stupratore non consentiant? Ibid. & seqq.
An valeat votum studiosi, promittentis Deo triplicem Confessionem si ascenderet? 59. 66. & seqq.
Materia voti potest esse res indifferens, dummodo aptè dirigatur ad bonum finem. 60. & seqq.
Fini votorum alius est Proximus seu Intrinsecus: alius Remotus seu Extrinsecus? 62.
Extrinsecorum alius Immediatus, alius Medius. Ibid.
Regula dignoscendi quisnam finis voventis irriter votum? 63. & seqq.
Exempla votorum invalidorum defectu bonitatis materie. 68.
An valeat votum nihil vovendi inconsulto Confessario? 69.
Aut nunquam petendi dispensationem Voti? Ibid.
Votum debet esse de meliore bono respectu voventis. 70. & seqq.
Debet esse de bono non solùm physico, sed etiam moraliter possibili. 72.
An valeat votum nunquam deliberatè peccandi venialiter? 73. & 96. Casu seqq.
Aut efficiendi semper, quòd perfectius esse intelligitur? 74.
Quid si quis voveat rem ex una parte possibilem, ex altera impossibilem? 76. & seqq.

B Lessilla nobilis Matriona obstrinxit se voto, cum certiore fecisset suum Confessarium, virum prudentem, solvit eam Religione voti, mandans ei, ut spueret in Ecclesia, cum res ferret, nequaquam formidaret, sed de cetero in Ecclesia servaret silentium, & rationem reddidit: nam spueret in Ecclesia non est peccatum, sed in multiloquio non deest peccatum.

Ita

eum. Respondi ad primum dubium, quòd non incongruè proponitur, & expeditur hoc loco, apparatus pecunie, & suppellectilis, quem constat fuisse ab Aprobiano promissum Deo, probabilissimè non posse à Magistratu civili pro lubitu converti in usus profanos, eò quòd fiscus teneatur implere vota realia Rei. Licet quippe fiscus non sit propriè hæres. *Francisc. Aretin. in Leg. Ex facto. §. Julium ff. De vulg. & pupill. Sanchez Lib. 2. Moral. cap. 14. num. 4.* habetur tamen loco hæredis. *Bartholus post Gloss. in Leg. Inter eos. §. fin. ff. De sedit. just.* estque successor universalis bonorum Rei læsæ Majestatis. *Sanchez ibidem.* Et quidem ita, ut quæ ad hæres extraneos non transferunt, nequeant in vicum transire, *Sanchez ibid. num. 5.* & fiscus teneatur ad omnia debita rei. text. expr. *Leg. Non possunt ff. De jure fisci* imò ad omnia legata. text. expr. in *L. Dicitur. cod. cum Gloss.* Est enim fiscus creditor. *Baldus L. Alia de his quibus, ut indignis &c.* ergo teneatur ad omnia vota realia Rei, quandoque idem hæres, cui comparatur fiscus. *Gloss. & Bar. in Leg. Inter eos. §. fin. ff. De sedit. just.* debet talia defuncti vota præferre legatis. *Sanchez Lib. 4. De voto. cap. 15. num. 39.* *Laymannus Lib. 4. Tract. 4. cap. 3. num. 13.* siquidem vota verè adstringebant testatorem, non autem legata, utpote quæ poterat ipse revocare liberrimè per jura vulgata.

48 Ad secundum dubium propositum *num. 47.* respondi, nequaquam exigì consensum ei, si ve ponamus fieri commutationem, si ve ponamus non fieri, nam frustra expectatur, & requiritur eventus cujus, nullus est effectus. *DD. ex cap. Cum contingat. De officio ju. d. deleg. est autem nullus jam effectus consensù præstandi vel negandi ab Achario, quia ejus, cui bonis interdictum est, nulla voluntas est. text. in L. Furiosa. ff. De Reg. jur. est autem Reo læsæ Majestatis interdictum bonis, omnique illorum alienatione, permutatione &c. *DD. omnes ex Leg. fin. ff. Ad L. Juliam. Majest. & alibi, adeò ut licet donatio uxori facta ante aliud crimen commissum subsistat Leg. Res eod. De donat. inter virum & uxorem.* Non valeat tamen, si illud crimen sit læsæ Majestatis. *L. Cum hic statu. §. Si donator ff. De donat.* ubi est sermo generalis de eo, cujus memoria damnata est.*

49 Unde (ut per parenthesis illi antiquiori Casui adijciam hunc recentissimum) negata fuit Anno 1671. Ungaris proceribus Majestatis accusatis, & confessis, potestas faciendi quantum vis valde pia, pretiosa tamen legata ad pias causas, ut liquet ex Actis publicis; attamen Augustissimus Leopoldus avita institutione: naturali indole doctus, & solitus efficere, Ut bene conveniant, & in una sede morantur, Clementia & Justitia, clementissimè recepit, se bonam talium legatorum partem exsoluturum,

Ita testatur Stephanus Tornac. Epist. 1. referente P. Theophilo Raynaudo in *Heteroclitis spiritalibus* (continetur hic liber in Tom. XV. operum hujus omniscii Scriptoris) *sect. 2. p. 117. 2. n. 9.* ubi non immerito quaerit, utrum ille Confessarius non errarit, dum illud votum nihili duxit? Et verò ejusmodi votum, seu promissionem non esse ex se sperendam, sed esse laudabilem, adeoque habere posse omnes conditiones voti proprie dicti, ostendemus *n. 62.* prius tamen declarabo, quomodo votum debeat esse de re bona, postmodum de meliore.

51 Dico igitur I. Votum debet esse de re bona, seu id, quod nos Deo promittimus, debet esse res bona. Ita omnes cum S. Tho. 2. 2. q. 88. a. 2. in corp. ita sapienter ratiocinante: Votum est promissio Deo facta, promissio autem est alicujus, quod quis pro aliquo voluntarie facit; non enim esset promissio, sed coactio, si quis diceret, se aliquid contra aliquem facturum. Similiter vana esset promissio, si quis alicui promitteret id, quod ei non esset acceptum. Et ideo cum omne peccatum sit contra Deum, nec aliquid opus sit Deo acceptum, nisi sit virtuosum, consequens est, quod de nullo illicito, nec de aliquo indifferenti possit fieri votum, sed tantum de aliquo actu virtutis. Ita D. Angelicus.

52 Hinc sequitur votum de re mala non esse votum, nec servari debere, etsi esset votum, quod declaro duplici Casu, uno dubio, & simul certissimo, altero non dubio.

Casus dubius, & certissimus.

Factus est super Jephthe Spiritus Domini, & transiens ad filios Ammon votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meae, mihi que occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, in holocaustum offeram Domino, quos etiam tradidit Dominus in manus ejus. Revertente autem Jephthe in Masspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua, cum tympanis, & choris. Quae viscidit vestimenta sua, & ait: Hec me! filia mea decepti me, & ipsa decepta es: aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.

53 Divina Scriptura *Judic. cap. 11.* certitudinem parit huic narrationi omnimodam, quo ad speciem facti, quo ad punctum juris magnam dubitationem, hoc enim votum fuisse, verè, proprièque votum, adeoque de re licita innuit ipse textus, singulariter intellectus juxta Regulas Jurisconsultorum, quibus cum sit, & merito persuasum, esse summam rationem habendam verborum significationis propriæ, valde solerter indagant, unde nam vera, proprièque verborum significatio desumenda sit; at-

que inter reliquas Regulas huc facientes tradunt istam, quod clausula posita in priore parte alicujus narrationis subaudiatur in sequenti parte ejusdem orationis, uti sæpius memoravi, & idonea Autoritate firmavi, in utroque meo Tomo. Atqui patet ex verbis huc translatis, ex sacro codice poni in prima parte hujus lugubris narrationis hanc clausulam: *Factus est super Jephthe Spiritus Domini*, in altera autem parte representari votum Jephtheum, ergo sicut Jephthe impulsus Spiritu Divino movit in filios Ammon, ita etiam Divino Spiritu edidit illud votum, quo non quidem expresse, seu explicitè, implicitè tamen involvebatur invocatio propriæ filiae, juxta explicationem vocularum implicitè, & explicitè, quam adfero, & sequor in *Experientiis Tract. 1. sect. 3. num. 66.*

E diverso illud votum non fuisse propriè votum, utpote impium, ferè persuadet autoritas multorum, quos referunt Nicol. Serarius in hoc ipso *Judic. cap. 11. quest. 17.* & Jacobus Saliarius in *Annal. Eccles. veter. testam. ad Annum mundi 2850.* qui proinde Patres, & scriptores partim implicitè assentiuntur, partim assentiri videntur Tertulliano, qui consentaneè suo scabro (ut alicubi appellat P. Raynaudus) atque fevero genio, in carmine contra Marcionem differens de hoc voto Jephtheo statuit hoc tragicum Epiphonema.

Pro scelere obtinuit famam, pro crimine laudem.

Verùm non modò S. Augustinus *quest. 49. in 55. Lib. Iud.* abstinuit tam à vituperio, quam laude hujus Herois, totam rem relinquens in medio, sed etiam Serarius *cu. quest. 17. num. 4.* & Saliarius etiam *loc. cit.* non sine suffragio nonnullorum, atque rationis defendunt, votum illud fuisse omnino sanctum, eò quod dubitari non debeat, quin Deus, qui vitæ, ac mortis nostræ Dominus est, potuerit suggerere, imò etiam imperare illi bellatori nuncupationem talis voti, suggestisse autem, probat tum illa, quam produxi ex *Jureconsultis Regula*, tum alia valde universalis simul, ac summè observanda tunc, cum agitur de gestis illorum, quos constat esse Sanctos cœlites, interpretandis, & quam *cit. questione 17.* tradit his verbis Serarius: Videtur æquitas, & modestia postulare, ut viris alioquin claris, Sanctis, cœloque jam receptis nullum impingamus crimen, nullam delicti alicujus inuramus notam, nisi vel Scriptura, vel evidens id evincat probatio. Consimilis est ratio, qua idem scriptor purgat ab omni mendacio omnes Sanctæ Judithæ viduæ locutiones mendacium præferentes, sic enim in *Lib. Judith. cap. 13. quest. 9.* sapienter scribit, & piè: Postulat ratio, ut in magnorum, Sanctorumque hominum verbis (factis) veritas (inculpabilitas) inveniri si ulla potuerit, neque ii ullius à Scriptura mendacii (criminis) acculantur. à nobis etiam nullo modo accusentur. Sublimo: atqui ex una parte Jephthe

Jephthe accensetur verè Sanctis à S. Paulo *Heb. 11. vers. 32.* ex altera autem parte nulla Scripturæ autoritas, nulla evidens convincit probatio esse à Jephthe contractum crimen; dum vovit, quin potius suppetit ratio illud factum excusandi; imò & laudandi, sed laudandi, & excusandi ob causam indicatam, à qua aberat longissimè, & proinde summè detestandum erat illud

Juliani Apostatæ votum.

56 **Q**ui bellum adversus Parthos parans, cum Romanas vires contractas undique ad destinatam secum pertraheret perditionem Christianorum, sanguinem Diis suis vovit, palam persecutus Ecclesias, si victoriam adipisci potuisset. Nam & Amphitheatrum Jerosolymis extrui iussit, in quo reversus à Parthis, Episcopos, Monachos, omnèque ejus loci sanctos bestias etiam arte sævioribus objiceret, speraretque laniandas, ut loquitur, testaturque Orosius *Lib. 7. c. 10. suarum Hæstoriarum.*

Cujus narrationi subdo in primis, tamen Jephthas non fuerit per se, & in abstracto loquendo ligata voto parentis, ob causam allatam supra *n. 42.* attamen fuisse per accidens, & in concreto, si videlicet ponamus, votum parentis editum fuisse jussu divino, si autem solo verè positivo permisso Dei, poterat & ipsa permittere se macari, quæ dispositum de uno correlativorum, censetur esse etiam dispositum de altero. *DD. ex Leg. Curatorem. Cod. De interd. Maritim. At tenebaturne?* Hæreo, quia ex una parte tenemur cuius permittere usum privilegii, quod in nos habet, alioquin foret id frustraneum, ex altera poterat illa permissio esse solum hypothetica, casu, quo filia sponte consentiret. Casu Jephthei voti, quem haud immerito nominavi *Dubium* subjecio hunc

Casus non dubium.

57 **B**arbara filiam suam nuptiarum expertem, amatoris congressu gravidam agnoscit, excujus partu filia, tum maximè familia naufragium prospiciens, Beatissimæ Virgini vovet, si, priusquam pariat, extinguatur filia, mille aureis nummis se beneficii gratiam remuneraturam. Contra vovet filia, nisi parentes illi, è quo gravida erat, in Matrimonium collocent, cujusvis alterius viri se nuptias repudiaturam.

Sic loquitur P. Paulus Comitoulus *Resp. Moral. Lib. 1. quest. 15.* testans, se à probatissimo Sacerdote fuisse consultum, quid de hoc voto utroque sentiret. Respondit autem, primum fuisse nullum, utpote impium, quandoquidem illa vel improba, vel imprudens mater, volebat, inducere suis mille aureis Deum, ut facti incluso in utero filie vitam adimeret, priusquam regeneraretur in Christo.

De voto autem filiae pronuntiat idem Theologus, fuisse ratum, quandoquidem ex una parte promiserat stupratori Matrimonium, ex altera nihil indecens apparebat in eo voto. Cujus responsi, & aliorum in decursu clarè, vel obscurè indicandorum causam, & declarationem, priusquam adferam, pono hic istum

Casum repetitum.

Bonitus literarum alumnus vovet sub finem Anni scholastici Deo triplicem confessionem, si ejus divino auxilio promoveatur ad scholam superiorem. Promoveatur edito hoc voto. An censendus teneri ad ejus executionem? Et consequenter, seu potius antecedenter quaeritur, subsistatne hoc votum, cum non videatur esse de re virtuosa, qualem requirit S. Thom. verbis descriptis supra *n. 51.* sed indifferente, ascensus enim in scholam superiorem nec justitiam nec injustitiam habet, ut loquitur cum S. Hier. Epist. 89.

Voco hunc Casum repetitum, quia illum ipsum jam proposui, atque resolvi loco proprio, simul & alieno, videlicet in *Experientiis Tract. 6. Cas. 12. num. 300.* ubi tracto de Confessione debita ex voto.

Igitur est pro praxi probè observandum, quando dicitur votum esse necessariò de re bona, non indicari rem illam, quæ per votum promittitur, esse debere ex natura bonam, neque etiam significari, rem ex natura sua indifferentem esse generatim, seu semper ineptam voti; seu materiam, seu finem, contrarium enim est apud omnes receptum. Verum autem est in primis, rem indifferentem, seu quæ de se nullam continet honestatem, decentiamve naturæ humanæ, seu bonitatem moralem, laudabilitatemve, non esse posse materiam voti, quamdiu manet indifferens hoc enim convincit autoritas, & ratio S. Thomæ allata superius *n. 51.* si verò illa res ex se indifferens saltem virtualiter referatur aptè ad finem bonum, potest esse materia voti, quia hoc ipso, quod referatur aptè ad finem bonum, definit esse indifferens, incipitque esse bona, quandoquidem bonitas, vel malitia finis redundat, vel maximè in opus directum ad ipsum S. Thom. *1. 2. q. 95. art. 1.*

Dixi: quæ aptè referuntur ad finem honestum, non si ineptè; ut e. g. si quis promittat se ad honorem Sanctæ Trinitatis esse quotidie lecturum tres versus ex Ovidio Nalone, illud quippe solum dicitur aptè fieri ad honorem DEI, quod aptè sit ad testificationem nostræ opinionis, quam habemus de Excellentia Divina S. Tho. *2. 2. quest. 103. art. 1.* hanc autem opinionem aptè non testamur præcise legendo tres versus profanos, faciendo tres saltus, quod si autem per illos saltus, aut per ejusmodi lectionem, infingeretur alius menti memoria trium divinarum Personarum, rectè diceretur, illos saltus Christianè, aptè, & prudenter dirigi ad honorem

honorem Dei, adeoque possent, ut sic esse obiectum voti. Unde facile iudicabis, quo sint loco habenda vota de non nendo in honorem Deiparæ diebus sabbatinis, non edenda vel carne tosta, vel capite vitulino in honorem SS. Joannis Baptistæ minuti capite, S. Laurentii tosti igne. Huc referunt Sanctgallenenses in suo Cursu Theol. Tom. 7. Tr. 1. Sect. 3. quest. 6. dub. 2. votum abstinendi die Dominico tostis carnibus, interim edendo elixas ad satietatem. Imò Leander referendus in Tr. 22. n. 953. damnat superstitionis jejunantem ex voto die Paschatis.

62 Verum deinde est, finem voti sæpe esse duplicem, imò etiam triplicem, adeoque proximum, seu intrinsecum, & remotum, seu extrinsecum, mediatum & immediatum. Finis voti proximus, atque immediatus, intrinsecusque est is, ad quem materia voti dirigitur suapte natura; remotus autem, seu mediatum, & extrinsecus est is, ad quem præter, aut etiam contra suam naturam, seu institutionem dirigitur à vovente; hanc ob rem finis proximus dicitur propriè, & rigidè finis voti, remotus, & mediatum appellatur impropiè, seu largè finis voti, propriè autem finis voventis, ut liquet exemplo Boniti supra num. 59. cujus triplex voto promissa Confessio habebat pro immediato, proximòque sine emundationem conscientiæ, pro mediato, & remoto exorationem patrocini Mariani; pro adhuc magis remoto ascensum ad superiorem classem. Illa emundatio animi rectissimè dicitur esse propriè, & strictè finis voti, quia Sacramentum poenitentiae, cuius susceptionem velut materiam voverat Bonitus, est ex se institutum ad emaculationem culpæ; exoratio patrocini Virginæ erat finis voventis, utpote qui præter naturam hujus Sacramenti dirigebat illud ad impetrandam intercessionem Deiparæ; finis quoque, sed mediatior, & remotior ejusdem voventis erat ædualis promotio; ad quam quia Christus Dominus non instituit Confessionem Sacramentalem, idcirco & hæc vel maximè dicitur fuisse finis ipsiusmet voventis Boniti, non autem Confessionis, aut voti.

63 Quia verò didici multiplici usu, persæpe dubitari, hinc, an ille finis mediatum, seu adiectus ab ipso vovente vitiet, aut etiam irriter ipsum actum, seu promissionem factam Deo, idcirco statuo pro tollendo communi dubio

Hanc mihi ipsi novam Regulam.

NOvam, inquam, mihi, quia non meministi me legere apud quemquam expressam. Est autem hujusmodi: *Omnis ille, & solus finis extrinsecus irritat votum, pro quo obtinendo irreverenter, & ineptè oramus expressè Deum.* Ratio est, quia quoties nos nostram votivam promissionem, adeoque materiam voti dirigimus ad aliquem finem consequendum à Deo, toties oramus impli-

citè, & virtualiter Deum, ut nobis illum concedat; est autem eadem ratio expressi, & impliciti. DD. apud Barbofam *Axiom.* 218. singulariter in hac materia, siquidem illa verba Marthæ ad Christum *Ecce quem amas, instrumatur*, habuere rationem & vim Orationis, S. Thom. 2. 2. quest. 53. art. 17. in corp.

64 Unde quia oratio definitur petitio rerum decentium à Deo. Suarez Tom. 2. De Relig. Lib. 1. De orat. Cap. 1. n. 8. magna irreverentia hunc afficimus, si quid indecens ab eo postulemus; idcirco turpiter inquinamus nostra vota, quando illa emitimus ad impetrandum à Deo quidpiam indecens, non autem inquinamus, si res quam intendimus consequi per votum, hujusque executionem sit ejusmodi, ut possimus eam honestè, seu sine ulla irreverentia numinis petere à Deo extra omne votum. Possumus autem extra votum petere sine irreverentia (loquor in hac Regula de illa sola irreverentia, quæ essentialiter, seu planè necessariò inest petitioni considerata secundum suum hinc & nunc obiectum) à Deo absolute, & sine conditione scientiæ aliquas, valetudinem, longam vitam. Suarez *ibid.* Cap. 17. eò quòd sint naturales perfectiones hominis, deccantque naturam humanam. Idem dic de honestis fortunis, bona fama, tempestate frugibus commoda. Si autem videamus aliqua horum obfutura nostræ salutis æternæ, possumus contraria iis, adeoque fæditatem vultus, morbum postulare à Deo, tum nobis, tum alteri, cui profutura videmus ea contraria, consequenter valebit hoc votum: *Domine Deus, si hunc, aut illum periculo se sua dignitate superbientem humiliaveris ad suam salutem, voveo me hoc, aut istud largiturum pauperibus.*

65 Quòd si quidpiam enumeratorum, aut his similitium, imò aperte sanctitatem, aut continentiam petamus à Deo in malum finem, peccamus mortaliter, utpote cupientes, ut Deus singulariter cooperetur nostro malo proposito. Addit Suarez *loc. cit.* Cap. 23. n. 5. repugnante Martino Bonacina de Horis Canonice Disp. 1. quest. 1. punct. 1. n. 11. nos peccare venialiter, saltem contra reverentiam Deo debitam, petendo ab illo res indifferentes, sine virtuali saltem intentione utendi illis honestè, seu virtuosè; intelligit autem per res indifferentes magnas divitias, dignitates, lucrum in lusu, & similia, quæ quidem non sunt in se mala, sed neque sunt etiam ita bona, ut naturæ humanæ debeantur. Quapropter non subsistet iudice Suario votum audiendi Sacrum, si eligaris in Consulem, si aleis ludendo lucreris decem aureos, nisi habeas virtuales intentionem hinc bene utendi &c sicut nec iudice Sanchez Cap. 8. n. 5. valet votum de triplici. E. g. communiore: *Si Deus dederit uxorem prædivitem*, secus si voveatur illa communiore casu, quo Deus dederit aptam uxorem. Lege omnino singularem Casum Aucupis describendum infra Casu 20. num. 751.

Ex

66 Ex quibus deduces facile, an, & quatenus subfiterint, & rectè resoluta sint vota, quæ produximus num. 50. 55. 57. 59. Nunc ad productum n. 50. quod attinet, rectè ostendit Raynaudus loco illic citato, votum Blessillæ, etsi de re indifferente conceptum, fuisse tamen validum, & gratum Deo, si Blessilla spurationis prohibitionem vovit, ne suis sputis macularet Ecclesiam cum nausea, malòve exemplo aliorum. Quod autem spectat ad votum Boniti, de quo n. 59. constat materiam voti ab eo nuncupati, finisque fuisse illam & illos; quæ supra n. 62. expressi, ubi apparet, materiam voti fuisse sanctam ex se, finem verò non tam voti, quam voventis fuisse ascensum ad altiore classem, qui ascensus ex se nihil mali continebat, imò ex se juxta communem cursum conducebat ad impediendam gravem indignationem parentum, oblocutiones coacti reinanere in inferiore classe &c, sicut expertus sum pridè quàm hæc exararem.

67 At quid si idem Bonitus, de quo supra, prævidisset, ascensum illum fore sibi causam, occasio-nemve peccatorum? Resp. Si intendisset ascensum, ut instrumentum hujus, aut illius peccati; tum petitio continuisset gravem irreverentiam Dei, quia finis materiæ voti, adeoque ipsiusmet promissionis fuisset impius, utpote specialis Dei cooperatio ad malum, at si non intendisset ut instrumentum peccati, sed solum prævidisset; se occasione illius ascensus lapsum in varia peccata, non video, cur non fuisset tale votum comparandum cum eo, quo tot homines conantur exorare à Deo restitutionem sanitatis, prolongationem vitæ; quando probabilius timent, se in suam animam detrimentum aliquod abusu suæ valetudine, diurnitateque vitæ, quæ quidem vota non a sum generatim negare esse valida, quia licet edantur malè, possunt tamen impleri bene: ut loquitur cum Sanctgallenibus, seu Autore Curtis Monasterii S. Galli *cit.* Tract. 1. sect. 3. quest. 6. dub. 1. siquidem possunt nihilominus referri ad bonum finem, sicut & potest aliquod votum esse validum, tamen si summè illicitum, ut liquet exemplo filii; qui sciens, suum patrem perægre laturum, si fiat Religiosus, verberatus autem à patre, ut huic dolorem pariat, jurat, ac vovet coram illo se fore Monachum.

Qua quidem in actione peccat graviter, ut per se liquet, valet tamen votum, si illud quo ad substantiam non edat, ut dolorem adferat parenti, sed in honorem Dei, illicitum tamen est quo ad circumstantiam loci, seu præsentiam patris, quam solam eligit in pravum finem, quemadmodum nec licitum, nec validum foret votum, si causa finalis absolute vovendi foret indignatio genitoris. Vide Gregorium de Valentia Tom. 3. Disp. 6. quest. 6. punct. 20. ad dentem, nec illud votum subsistere, quod de re etiam optima suscipitur ad gratias agendas Deo pro scelere à se patratò, continet enim, ejusmodi votum grandem irreverentiam, &

quasi contumeliam Dei. At quia non cedit in Dei contumeliam, si dicas: *Voveo me in gratiarum actionem pro servata vita fore Religiosum, si in duello jam jam suscipiendo occidero adversarium potius, quàm ille me*, idcirco subsistit tale votum. Sanctgallenenses *cit. dub.* 2. legendi.

68 Quia verò materia voti debet eo, quo dixi, modo esse bona, bona verò non est, si repugnet legi naturali, divinæ, vel humanæ, idcirco non valet votum de faciendis magnis largitionibus in pias etiam causas, si nequeant expediri sine præjudicio creditorum, sine evidenti periculo incurrendæ impotentiae ad alendos liberos, uxorem, parentes, sine jactura sacri audiendi die festo. At quid si votum peregrinationis incompositibile cum auditione sacri festivi? Resp. Vel illa peregrinatio cedit in majorem Dei gloriam, vel non cedit? Si non cedit, votum erit irritum; quandoquidem Deus regulariter prohibet res solius consilii præferri rebus præceptis. Si cedat, habebit Laymannus id votum pro licito, ut liquet ex cap. 2. n. 6. habebit & Sanchez *cit. Lib.* 4. cap. 5. in fine, & cap. 6. n. 2. Dixi, res solius consilii non esse regulariter præferendas rebus præcepti, non autem nunquam. Ego enim in Experimentis Theolog. Tract. 10. Cas. 13. in Appendice Apologetica, quam attexui post Sect. primam editionis Venetæ hoc Anno 1672. prelo liberatæ, atque plurimis accessionibus locupletatæ, demonstro adversus Stephanum à S. Paulo peracerbè stringentem in me calamum, Denuntiationes matrimoniales, tamen præceptæ sint per se sub mortali, attamen omitti posse propter Benedictiones, esto hæc sint in solo consilio &c. Lege illam Appendicem, & reperies casus, quibus aperte convincitur erroris in materia Casuistica, ut scribunt Galli, G. Illizam-tésque, seu Casistica, ut Germani, illa illimitata suppositio, imò assertio Stephaniana.

69 Dictis de bonitate materiæ essentialiter requisita ad valorem voti addo cum Laymanno cap. 2. num. 5. & aliis, etsi per se loquendo, non liget votum nihil vovendi inconsulto Confessario, cum sine dubio possit non rarò fieri, ut sit melius edere hic & nunc aliquod votum, quàm differre ad arbitrium Confessarii, valde tamen scrupulosi, levibus, inconstantibus; imprudentibusque masculis, & scemellis generatim est consultius non se obligare voto absque consilio Confessarii, seu alterius habentis bene perspectam illorum indolem, quàm se obligare, quare hi providè agunt auferendo sibi ipsis potestatem vovendi suapte sponte quidpiam.

At quid si postea aliquod edant, subsistitne hoc secundum? Resp. Subsistit, si memores prioris edant (utique cum peccato) secundum, si immemores, credo non valere, cum enim istud sit ex se malum, utpote repugnans priori licito, validoque, nemo autem præsumatur peccare velle, jure asseritur non subsistere. Sed & Sanchez cap. 8. num. 21. negat, tenere votum, quo absolute promittas Deo, te nunquam peccaturum dispensationem hujus, aut illius voti, &

Z z z

Palais

Palans autem censet contrarium. Vide Casum singularem infra num. 333.

70 Dico II. Votum debet esse non solum de re bona, sicuti explicatum est, sed etiam de meliore, non quidem ita, ut id, quod vovetur, sit melius quolibet alio, tunc enim sequeretur, nullum votum fore firmum, nisi editum de summo bono, sed sensus communis illius doctrinae est, quod votum debeat esse de re meliore, quam sit illa, cui privative, & directe opponitur res, seu actio promissa voto.

At, debetne illa bonitas spectari in se, an respectu voventis? Sunt enim aliqua valde quidem in se bona, non autem respectu voventis, sicuti castitas est in se quidem aliquid melius Matrimonio, at non respectu illius, qui post praegnantem sponsam edit votum castitatis, huic enim non est melius, imò est pejus servare continentiam, quam non servare, si sponsa nolit, quandoquidem tenetur talem ducere, ut explicavi in Experimentiis Tr. 10. Cas. 8. n. 318. & 320.

Respondet directe ad propositam quaestionem Raynaudus cit. Tract. De Heteroclitis Spiritual. sect. 2. punct. 2. n. 61, his verbis: Nomine boni melioris, de quo solo dicitur emitte posse votum validum, intelligi debet opus illud, quod non est impossibile cum aliquo bono in se meliore, esto respectu voventis, ut est particularis persona, posset fortassis oppositum esse melius, juxta optimam distinctionem adhibitam à Gregor. De Valent. Tom. 3. Dist. 6. q. 6. punct. 2. difficult. 4. & Sanch. Lib. 4. Moral. c. 8. n. 10. Ita Raynaudus, qua de re vide plura in Experimentiis cit. Tract. 10. Cas. 2. & adde his ea, quae tradidi de valore voti, quod quis edidit ad liberandum vel se ipsum, vel aliquam puellam gravissimo periculo fornicationis. Adde quoque, doctrinam Raynaudi esse quidem veram in rigore, communiter tamen attendendum, quid sit utilis voventi, siquidem voluntas Dei est sanctificatio nostra.

71 Adde insuper ex Sanchez cap. 8. n. 40. votum nubendi e. g. non ideo praecise esse irritum (loquendo communiter) quod privet meliore bono, sed quod privet meliore bono, quam sit id, quod quis tunc habet, dum facit illud votum. Unde quando liber omni voto vovet Deo se ingressurum unam è minus rigidis Religionibus, subsistit hoc votum, eò quod Religio etiam minus rigida sit majus bonum, quam libertas ab omni voto, qua libertate gaudet ante editum hocce votum. Similiter votum non procurandi, vel etiam admittendi Episcopatum, est certò, quidquid alii quidam negent, validum, quandoquidem Constitutiones Societatis nostrae approbatæ quo ad omnia & singula. Infra Cas. 22. n. 959. à Sede Apostolica, habent respectu hominum Societatis pro omnino firmis, & ideo sunt firma, quia bonum humilitatis, cuius intuitu editur tale votum, est quid melius dignitate, & ordine Episcopali. Vide Sanch. cit. cap. num. 37.

72 Dico III. Votum debet esse de bono possi-

bili, quia impossibile nulla obligatio, illa autem possibilitas debet esse non solum physica, sed moralis quoque, ac proinde sine impossibilitate, morali, quæ tunc est, quando aliquid nequit, vel viribus naturalibus nisi difficillime fieri, vel supernaturalibus, nisi extraordinariis, seu singularibus. Unde videbis quid iudicandum de hoc

Casu Pontano.

P Ludovicus de Ponte Annis viginti ante 73 mortem vovit, se nunquam deliberatè peccaturum venialiter, ut P. Henricus Lamparter testatur in hujus religiosissimi viri vita L. 2. c. 6. Quæritur, an valuerit hoc votum?

Resp. Juxta communia principia non valuit, eò quod communis opinio contra Anglem, & Navarrum in Manual. c. 12. n. 34. ferat, tale votum esse de re moraliter impossibili, etiam supposita divina communi gratia. Vide Sanchez c. 5. De voto, n. 10. post Valentiam, & alios. At verò re ipsa, & in concreto fuisse validum credo, ductus in primis iudicio, factòque illius non solum sapientissimi Asceta, ut testantur ejus ingenii monumenta cedro digna, sed etiam doctissimi, profundissimi Theologi, ut videre est apud eundem P. Lamparter Lib. 1. c. 5. qui proinde abstinentiam nuncupatione illius promissionis, si ratus fuisset, esse irritam, aut continere quandam quasi tentationem Dei, ductus deinde ea ratione, quod vir ille Deo plenus, atque in schola amoris divini, tam diu, tamque perfectè exercitatus non dubitavit de speciali divino auxilio ad exequendum hoc promissum. Confirmo responsum tum auctoritate Navarri paulò antè relati, tum

Hoc voto Therefiano.

74 Siquidem Theresia Christi Sponsa eo consilian-
74 sic maxime arduum votum emisit, efficiendi semper, quidquid perfectius esse intelligeret, ut testantur Facti Ecclesiastici in Lectione secunda secundi Nocturni. Quod votum majorem utique impossibilitatem continebat, quam prius illud, & quis in dubium revocet valorem ejus? Nec censeo, fuisse tantæ Virgini necessariam revelationem de certò adfuturâ gratiâ efficaci, specialiter necessaria ad fidem datam servandam, sed sufficisse consilium divinum, quod etsi fuerit ipsi manifestius indicatum, quam P. Ludovico de Ponte (nec enim ausum dubitare, quin suadente, & proinde consiliante, ut verbo Romani Breviarii utar, Spiritu Sancto proruperit ad emissionem tam raræ simul & Heroicæ pollicitationis, utique autem est fas parere cuivis divinæ inspirationi) attamen nil cogit dicere, adfuisse evidentem in attestante revelationem, Quod

75 Quod si quæres, utrum & S. Theresia, & venerandus Pater de Ponte fuissent futuri vel noxa mortalis, si vel semel fidem Deo datam sefellissent, respondebo Cas. 3. num. 96. præmittendo, valere utique votum de omnibus divisivè venialibus vitandis, quandoquidem possumus secundum legem DEI ordinariam singula, etsi non omnia, vitare, adeoque validè, imò & prudenter, si agnoscamus nos cum gratia divina eò profectos, ut horreamus omne, aut specialiter hoc, & hoc peccatum veniale, promittere, nos nunquam e. g. mentituros, nunquam, sub Sacrificio Missæ, aut pensis Canonici admisso cum plena advertentia ullam distractionem &c. Et quidni multi Religiosi viri sanctè, prudenter, sine ulla temeritate vocent, se, hoc, aut isto die; nullam noxam venialem esse deliberatè contracturos? imò illo die nullam divinam inspirationem repudiaturos? An verò votum constendi aliquid certum veniale inducat lethalem obligationem dixi in Experimentiis Tract. 6. num. 306.

76 Hisce fufus, ac cæteri soliti sunt, discussis adde de impossibilitate vitante, aut non vitante Religionem voti breviter sequentia: I. Qui vovit rem ex una parte possibilem, ex altera impossibilem, non tenetur ad eam, in quantum est impossibile, sed in quantum est possibilis, ut cum quis vovit quatuor diebus jejunare una hebdomade; si par sit tribus jejunia perferendis, non autem quaternis, obligabitur ad terna. Et qui vovit se peregrinaturum ad certum pium locum, illicque oblaturum calicem, quem fabricari curavit, si furto tollatur is calix, non poterit quidem illum offerre (imò, ut dicam per parenthesis, nec aliud ejus loco tenebitur donare, nisi satis certus sit suam intentionem fuisse vel illum, vel alium offerre) ut liquet per se, attamen tenebitur perficere peregrinationem, nisi similiter, satis certus sit, se hanc vovisse dependentem ab oblatione calicis. 2. Enim, quando pars voti, quæ manet possibilis, est tantum accessoria partis redditæ impossibile, transeunte hac impossibile, desinit ea, quæ manet possibilis, subsistere obligationi, & viceversa, sicut non teneris gestare domi cilicium, quando ortæ impossibilitate accedendi limina Apostolorum, nequis Romam te conferre, si vovisti te illuc profecturum in cilicio. 3. Si vovisti te pridie S. Gregorii esse jejunaturum, nequeas autem ob laborem, vel in valetudinem e. g. jejunare; non te obligo ad abstinentiam à carnibus, & si non possis abstinere à carnibus, non est interdicta tibi duplex refectio, censeris enim vovisse jejunium more Ecclesiastico, §. Qui vovit se ratione Jubilæi confessurum, nequit verò cætera præscripta ad lucrandum Jubilæum perficere, non obligatur ad Confessionem, quandoquidem cadente causa principali cadit effectus.

78 Hæc & plura partim P. Sanchez cit. Lib. 4. Moral. cap. 10. & 11. partim Laymann, De vo-

78 20. cap. 2. & alii exprimentes, esse singulariter in casu, quo voti una pars sola manet possibilis, alterâ conversâ impossibilem, recurrendum ad mentem voventis, & in dubio præsumenda esse benigniora, singulariter quando illa præsumptio est conformis praxi aliorum; communiter, sicut & quando successivè emissi duo vota impossibile, standum esse priorè, quando hoc prius est de re æquè bona ac posterius, imò poteris stare priorè, etsi posterius sit melius ob causam adferendam Casu 3; num. 109. ex quibus deduces resolutionem

Hujus antiquioris Casus.

79 Bernardus dixit; Mi Deus, si reddide-
79 ris mihi quietem conscientia, ingrediari aut Religionem; aut Eremitum, obtenta illa quiete pulsat fores alicujus Monasterii, sed frustra, eò quod sit herniacus, teneturne fieri Eremita? De hoc Casu me consuluit scripto quidam probissimus Capellanus; nunc optimus Parochus Anno 1660:

Supposito ex dictis Cas. 1. n. 13. verba Bernardi continuisse rationem veri voti, respondi; eum non esse adigendum ad vitam Eremiticam; eò quod quando alterutra pars voti disjunctivi est tempore, quo votum editur, impossibile, corrumpit votum; est quippe de ratione voti disjunctivi, ut pars utraque sit possibilis. Sanchez De voto cap. 13. num. 31. ille autem Bernardus jam laborabat hernia (cum qua infirmitate nemo suscipitur ad Ordinem Religiosum) tunc; cum votum edebatur, Secus autem respondisset Sanchez casu, quo hernia supervenisset. Ego re ipsa absolvi illum Bernardum, quia comperi esse mirè scrupulosum, miris phantasias obnoxium, talibus autem hominibus dissuadenda; & non suadenda est vita solitaria. Huic resolutioni subjungo solutionem

Hujus recentioris Casus.

80 Tenim 8. Februarii, Anno 1671. me con-
80 venit juvenis, opificio sartor, qui voverat, se in vita calibe, inque sua patria exerciturum tota vita suam artem. At postmodum didicit, esse Senatus consulto vetitum, ne quis calebs ullum in eo oppido exerceat opificium; nisi famulando alicui Magistro. Quæsit ergo ex me ille bonus juvenis, an essent nihilominus sibi prohibita nuptia Respondi. Non esse, quandoquidem conditio dependenter à qua nuncuparat id votum, erat reddita impossibile, adeoque non poterat ea ratione servare castitatem; qua se voverat servaturum. Et generatim promissio dependens ab alieno arbitrio, censetur esse de re impossibili, quando alter non vult consentire.

QUÆ SIT OBLIGATIO
VOTI, ET QUATENUS
EXOLVENDA,

C A S U S III.

Temulenti.

S U M M A R I U M.

Casus votentis abstinentiam vini per mensem :
postea tamen ebibentis totum vitrum in gratiam
hospitis? 81. 91. & seq. (gandi? 82.

Nemo se obligat, qui non habet animum se obli-
gationem, quæ verbis palam non exprimitur, o-
missa intelligitur. Ibid. (Ibid.

Omne votum propriè dictum obligat sub peccato.
Per se loquendo votum de re gravi obligat mor-
taliter : de re levi venialiter? 83.

Potest votens, si velit, in materia gravi obligare
se tantùm venialiter, exceptis votis constituen-
tibus statum Religionis. 83.

Non potest votens in materia levi obligare se gra-
viter, etiamsi velit. Ibid.

Vnde desumenda sit Materie gravitas, aut levi-
tas? 84.

De obligatione votentis parvum bonum opus quo-
tidie præstandum. 85.

Et votentis executionem voti certâ die. 86.

Qui executioni voti nullum certum tempus præ-
fixit, tenetur illud exequi quamprimum po-
test. 87.

Publica tamen necessitas vel utilitas permittit di-
lationem etiam voti gravis & reservati. Ibid.

Vota realia transeunt ad hæredes : non autem
Personalia. 88.

Votis rei indeterminata satisficit rebus etiam non
optimis : imò infimis, nisi votens majus quid
intenderit. 89. & seq.

Quid illi, qui voveret feris sextis solum panem :
pridie verò B. Aloysii nullum panem comedere,
faciendum esset, si Vigilia B. Aloysii incidere
in Feriam sextam? 98. & seqq.

Vota quandoque interpretanda sunt more patrio.
100. & seqq.

81. **C**rescentius patravit in temulentia turpe
aliquod peccatum, a quo prius multum
abhorrebat. Redditus sibi, & rationi vovet,
se per integrum mensem abstenturum omni
potu vini, at postmodum semel in gratiam ho-
spitis ebibit totum vitrum. An, & quantum
peccavit?

Pro resolutione hujusce Casus non ficti, sed
facti plurimumque aliorum directè tangentium
obligationem voti, do compendio ea, quæ huc
pertinentia, recepta sunt in Scholis Theologi-
cis, atque ad praxin transferri queunt.

82. I. Supponenda, & semper memoriæ obli-
cienda est illa verissima Regula, quam Glossa
communiter recepta tradit in cap. *Literaturam*.
De voto & vot. redemptione his verbis: *Nemo se
obligat, qui non habet animum se obligandi*. Sup-

ponenda & illa, quæ *Leg. 9. ff. De verbor. obli-
g.* habetur: *Quidquid adstringenda obligatio-
nis est, id, nisi palam verbis exprimat, omissum
intelligendum est*. Item & illa: *Actus præsumi-
tur in dubio factus secundum ejus naturam*, Me-
noch. *De præsumpt. Lib. 6. præsumpt. 10. per tot.*
Supponendum est tertio, omne votum propriè
dictum obligare sub peccato, ut docent omnes,
nec enim promissio facta Deo, potest non obli-
gare ad culpam, estque obligatio necessaria
proprietas voti, Unde singulariter tradit Car-
dinalis de Lugo in *Respons. Moral. Lib. 6. dub. 8.*
illud non fore etiam in lata significatione vo-
tum, quo quis expressè vellet se obligare solum
sub imperfectione, excludendo à transgressio-
ne omnem etiam venialem culpam.

II. Itaque votum de re gravi obligat, per se 83
loquendo, graviter, adeoque sub mortali, de-
re levi leviter, adeoque per se loquendo sub
veniali duntaxat. Dixi: *Per se loquendo*, etenim
si expressè velis, te solum sub veniali obligare
ad observandum votum de materia pergravi
editum, probabilissimè eris ipsa obligatus solum
sub veniali. Notat tamen Lugo *loc. cit.* il-
lud non debere simpliciter, & absolute dici vo-
tum Castitatis, aut Obedientiæ, quò te obliga-
res solum sub veniali, & proinde neutrum esse
aptum constituendo statui Religioso, sicut ne-
que sponsalia, aut alii veri contractus, possent
constitui promissionibus obligantibus (in re,
gravi) solum sub veniali, quæ ego credo esse
idcirco vera, quòd & status Religiosus includat
essentialiter stabilitatem, & consequenter sup-
ponat in votis ipsum constituentibus gravem
obligationem, & tam ii, qui votivas, quam qui
contractuum promissiones directas ad se excipi-
piunt, nolint excipere, acceptarève, nisi fir-
mentur voluntate sese graviter obstringendū.
Hæc tamen non obstant, quò minus alia com-
munia vota, in quibus non reperitur peculiaris
ratio, possint edi cum intentione venialis obli-
gationis. Consentit Cotonius *Lib. 1. Controv.*
12. n. 15. ac Zoccius *Lib. 3. tit. 24. n. 45.* E diver-
so minus probabiliter teneberis sub mortali sta-
re voto de re levi, quando expressè voluisti te
obligare sub lethali, materia enim levis, non
est capax gravis obligationis. Equidem votum
est ex omnium sensu lex quædam privata, quam
sibi ipsi quisque fert, & quæ amulatur legem
publicam, sicuti ergo publicus legislator potest,
si velit, subditos obligare sub levi duntaxat rea-
tu culpæ, & pœnæ, etiam quando sancit legem
de re pergravi, & vice versa nequit, ob materiæ
incapacitatem, sub mortali vetare, vel imperare
actionem levis momenti, ita dicendum de voto.

Porro materiæ gravitas, aut levitas non est 84
semper desumenda ex re, quæ vovetur, nudè
spectata, sed spectata secundum omnes suas
circumstantias, & præsertim secundum finem,
prout scilicet finis est minus, vel magis excel-
lens, proficuisque voventi, & prout votum ma-
gis, minusque conducit ad consecutionem finis,
ut

ut explicat P. Sanchez in *Summa Lib. 1. c. 4.* &
singulariter *Lib. 4. cap. 12. num. 12.* sicuti enim
dixi Casu præcedenti, votum debet esse com-
muniter de bono meliore ipsi voventi. Unde
communiter censetur illa materia esse gravis,
quæ spectatis omnibus circumstantiis censere-
tur gravis, si de ea ferretur à Papa aliqua lex u-
niversalis. Proinde votum de una aliqua Sa-
cra Communione obeunda; censetur esse de re
gravi; quia lex canonica imperans Paschalem;
obligat sub mortali; idem dic de voto Sacri u-
nius audiendi; vel obeunda unius Confessio-
nis, sicuti explicavi in *Experientiis Tract. 6. Cas.*
12. ubi etiam retuli Patrem Sanchez negantem
absolute, votum consistendi aliquod veniale,
obligare sub mortali, quemadmodum & votum
audiendi Sacri editum ad obtinendum aliquod
non magnum bonum, non videtur parere obli-
gationem mortalem. Sed neque per se lo-
quendo obligat sub mortali votum non menti-
endi venialiter, orandi 5. *Pater, & Ave*. dan-
di aliquantum egeno duos crucigeros amore
Dei; tum quia objecta talium votorum essent,
respectu legum publicarum materiæ leves; tum
quia executio illorum non multum confert ad
honorem Dei; etsi enim omnia, quæ ex virtu-
te religionis fiunt, sint excellentia secundum
suam specificam naturam, sunt tamen nonnul-
la exiis exigua, si conferantur cum aliis rebus
eiusdem generis, ut 5. *Pater, & Ave* respectu
Rosarii; quare non est de mortali damnandus;
qui 5. *Pater, & Ave* omittit ex Rosario, voti-
vo.

85. III. Si vovisti te quotidie hoc, aut illud
parvum bonum opus præstiturum, omittas au-
tem pluribus diebus, habeasve propositum per-
sæpe omittendi, desumendum est ex tua solius
intentione, an delinquas lethifere per illud
propositum, aut per tam frequentem omissio-
nem. Si enim e. g. vovisses ita te quotidie
erogaturum in pauperes unum crucigerum, seu
bajoco; ut, si quò die non esset erogatus cru-
ciger, velles sequenti compensare, adeoque
quòs distribuere, denique devenies ad notabi-
lem quantitatem moraliter constatam ex prio-
ribus parvis obligationibus, seu potius obliga-
tionum objectis; quam notabilem quantita-
tem si retineas apud te, delinques mortaliter,
at solum venialiter, si tu obligationem ita af-
fixisti singulis diebus; ut nolueris eam copulari
cum obligatione sequentium dierum. Idem
dic de eo, qui promittit B. Virgini quotidianam
ternam salutationem Angelicam, Vide Sua-
rez *Lib. 4. De vot. cap. 5.* In dubio autem vo-
visti priore, an posteriore modo, præsume po-
tius de posteriore, quam de priore, saltem in
casu, quo emisisti votum omnino gratuitum,
id est, non sub conditione impetrandi à Deo
id, quod re ipsa impetrasti; etenim obligatio-
nes præsertim gratuitæ sunt in dubio potius re-
stringendæ, quam ampliandæ, inquit Layman-
nus *Tract. 5. cap. 6. num. 14.* Nihilominus ali-

qui generatim dicunt, vota realia communi-
ter fieri posteriore modo, personalia prio-
re.

IV. Votum, quod promissisti te executu- 86
rum certo die, debes illo ipso die perolvere,
ut per se patet; si autem non es illo ipso die ex-
ecutus, non teneris alio die compensare, si
quidem illud edideras ad honorandum, ut cre-
bro fit, illum diem, ut votum de Communione
in festo Immaculatae Conceptionis obeun-
da; sin vovisti ad alium finem; teneberis; ut
primum poteris, compensare negligentiam;
causa enim, ob quam statueras acire synaxia
festo Conceptionis, durare utique potest etiam
transacto festo; imò in hoc casu, quo prævides
te impeditum iri ipso festo Conceptionis, tene-
beris prævenire juxta Sanchez; Suarez, Lay-
mannum.

V. Quando nullum terminum tuo voto 87
præfixisti, teneris, ut primum potes, id imple-
re; juxta illud Deuteron. 23. *Cum votum vo-
veris Domino Deo tuo; non tardaberis reddere
&c. & si moratus fueris, reputabitur tibi in pec-
catum*. Et: *In omnibus obligationibus, in qui-
bus dies non ponitur, presenti die debetur*. Re-
gula. 14. ff. *De Reg. Jur.* Unde peccant, qui
vota, præsertim edita ob morbum; aliàsve ad-
versitates, prosperitates, emissa differunt in
unum, aut duos Annos, nisi excuset rationabi-
lis ratio; qualis juxta Dianam *Part. 6. Tract. 7.*
Res. 54. & alios, est respectu voti de ingredien-
da Religione; auxilium præstandum sorori
constitutæ in gravi necessitate corporali, vel
prostitutionis periculo; esto votum sit emis-
sum pro determinato tempore, quod tamen
negat Palavius *Tract. 16. Disp. 1. punct. 7. §. 5.*
n. 13.

Illud certum, quòd publica non solum ne-
cessitas, sed etiam utilitas permittat dilatio-
nem voti quantumvis de re gravi, & reservati.
Refertur hanc in rem exemplum in Cap. *Non
est. De voto, & vot. redemp.* ex quo notabis hanc
sententiam: *Non est voti dicendus transgressor
qui, quod vovit, autoritate Apostolica (legiti-
ma ex causa) distulit adimplere*. Sed & Tam-
bur. *Cap. 12. §. 3. num. 11.* sic scribit: *In vo-
tis, in quibus dilatio nil mali affert (sicut
adfert dilatio ingrediendi votam religionem,
servitium in hospitali &c.) nisi moram tem-
poris, licet probabilis sit, quòd docet Pala-
us, scilicet moram septem mensium esse (ab-
que rationabili causa) mortalem; attamen
non videtur improbable, dilationem quam-
cunque, modò non sit probabile periculum
omittendi omnino votum, non esse nisi veni-
ale; imò nec veniale quidem, rationabili In-
tercedente causa. Ita P. Tambur. id pro-
bans, & negans paritatem inter hominem cre-
ditorem, & Deum etiam Creditorem, eò quòd
hic nullum in casu nostro adeat detrimentum,
seu damnum. Quæ mitissima doctrina poterit
saltem eò prædesse, ut non cogatur penitens
Z z 4 repe-*

reperere Confessiones, quas fecit non manifestando suam, quam tamen agnoscebat, tantam dilationem.

88 VI. Vota realia ita obligant, ut debeant perfici ab hærede, si testator non est executus, personalia non item, juxta dicta Cas. 1. num. 38. & sequenti. Quibus adde, sicut hæres non obligatur ad obeundam peregrinationem votam à patre, & consequenter non convertere, in usum pium expensas, quas pater fecisset eundo, & redeundo, si ipsemet peregrisset peregrinationem. Sanchez *Cap. 2. num. 27. & 28.* ita nec eundem hæredem esse adigendum, ut monasterio, quod se ingressurum, & in eo professurum voverat testator, seu parens, tradat ea bona, quæ certò pater secum attulisset, si monasterium ingressus fuisset. Paludanus *in 4. dist. 38. quest. 3. art. 3.* quem describit, & sequitur Comitulus *Lib. 2. quest. 11.* quia sublato principali submovetur accessorium. At quid si parens expressissimè dixisset: *Domine Deus voco, me professurum in monasterio B. atque illuc translaturum tertiam partem meorum bonorum?* Resp. Ne tunc quidem obligatus fuisset hæres filius illam tertiam transcribere monasterio, utpote à patre annexam receptioni actuali in monasterium. Ita sentio tacentibus Paludano, & Comitolo.

89 VII. Votis rei indeterminatæ satis fit, etiam si non præstetur optima ex contentis sub illa indeterminatione. Ita omnes Declaratur. Quandoque enim indeterminatione versatur circa quantitatem, ut cum voves te largiturum stipem pauperibus, quandoque circa qualitatem, ut cum promittis Deo, te pauperibus daturum tres urnas vini, non determinando rubræ an albi, novi, an antiqui &c., quandoque circa ipsam individuitatem, ut cum voves te unum è scyphis argenteis, quos domi habes, donaturum Ecclesiæ. In horum casuum nullo teneris præstare summum, nisi tibi constet aliud de tua intentione.

At, *erone tutus in conscientia, si infimum?* Resp. Eris, nisi intenderis implicitè, vel explicitè obligare te ad quidpiam majus minimo, tum quia tota obligatio voti provenit unice à voluntate voventis; tum quia quando nihil constat de intentione, habet etiam in foro conscientie locum Regula juris: *Semper in stipulationibus ff. De Reg. Jur.* dicens: *Semper in stipulationibus, ad id quod minimum est, redigenda summa est.* Censeberis autem tacitè te obligasse ad aliquid majus infimo, quando vel ii, qui sunt tuæ conditionis, ætatis, regionis &c. solent plus dare, quàm minimum, sicuti indicat citata lex nonagesima nona, vel nequis tam parum dare sine probro, vel accepisti aliquod beneficium à Deo, quod ab ipso impetrasti post votum conditionale. Vide omnino singularem Casum infra *Cas. 13. n. 416.*

90 At vovi me oblaturum Ecclesiæ, unum è duobus scyphis in abaco reconditis, postea cle-

pitur mihi unus, & quidem minor, *an teneor dare majorem?* Resp. Videri mihi credibilis non teneri, tum quia si prævidisses hoc furtum, abstinuisse illo voto, tum quia si ante votum non habuisses, nisi illum scyphum, etiam abstinuisse voto, ut reor. Vide Palaum *cit. Tract. 15. Diss. 1. punct. 12.* & Thomam Tambur, *in Decal. Lib. 3. cap. 15. §. 7.*

VIII. Quatenus cesset obligatio voti, aperiam infra *Cas. 11. num. 338.* Interim respondeo ad Casum propositum *num. 81.* Si Crescentiivirum fuit unum ex illis, quæ etiam à sobriis solet uno haustu exhauriri, non videri deliquisse mortaliter, esto ponamus, quòd potuerit absque nota inurbanitatis in hospitem abstinerere omni potu, præsertim si supponamus fuisse Germanum; etenim ebibitio talis caliculi censetur apud nos res parva. Imò potuere circumstantiæ dicti hospitis esse tales, ut ne quidem venialem, noxam admiserit; nec enim dubium est, quin multa præcepta, etiam naturalia, quale est voti, obligantia ad veniale, licitè quandoque transgrediamur, quandoquidem ea licita transgressio nonnunquam reperitur etiam circa leges inducentes ex se obligationem lethiferam.

At fortè quæres, *quanta vini bibiti quantitas sit necessaria ad inducendum reatum gehennæ, respectu obligati tali voto, quali fuit noster Crescentius?*

Quidam nostræ Provinciæ Theologus non infimi nominis, literis ad me datis 29. Decembris 1665. haud obscurè indicavit, aridè sibi sententiam nostri P. Castropalati *cit. Diss. 1. punct. 12. num. 21.* docentis, illum, qui votum abstinentiæ à vino obstrictus est, tum demum contra votum peccaturum mortaliter, cum vinum in ea quantitate biberit, quæ eodem vino temperatè utentibus sufficiat pro una comestione.

Verùm si hæc doctrina Palai intelligatur, 93 de populis Septentrionalibus, nemo, puto, Germanus Theologus dabit ei plus loci, quàm daretur ei, qui negaret, peccari mortaliter contra votum non edendi panem, aut carnem, ab eo, qui comederet tantum panis, aut carnis, quantum temperatè prandentes solent sumere de pane, aut certo genere carnis. Equidem nostri Germani utuntur etiam tunc moderatè vino etiam non diluto (nec enim è centum secularibus reperire est hic Constantiæ (puto nec alibi) unum, qui faciat connubium aquæ cum vino) in cena, vel prandio, quando non plus bibunt, quàm tres quartas unius mensuræ Bavaricæ, adeoque circiter 26. uncias. At quis etiam Germanus crederet, se satisfecisse præcepto de integritate Confessionis, si obstrictus voto, quo de loquimur, ebibisset ad cenam, aut prandium tot uncias vini? Fortè Hispani, quos inter scripsit P. Palaus, communiter hauriunt solum 14. vel 16. uncias, & qui inter eos commendantur à temperantia ordinaria (quos

fortè solos designavit P. Palaus) sunt communiter contenti 10. vel 8. quæ cum explicacione, poterit quis stare iudicio illius excellentis in re morali Patris. Ego iudico faciendum, discernimen inter personas illigatas tali voto, adeoque exigo ad peccatum mortale majorem, hausti vini quantitatem in viro communitè, quàm in fœmina: in viro maturo, quàm adolescentente: in ventricoso, quàm gracili, quia mirum attendo finem voti hujusmodi, qui est mortificatio gustus, & carnis, atque coercitio appetitus. Huic autem mortificationi, & appetitui repugnat respectu mulieris, adolescentis, viri gracilis, & pusilli minor quantitas, quàm respectu ventricosi proceri simul, & crassissimi. Hi enim gravius sentiunt, quando sunt contenti duobus vitris, quàm illi, & illa, quando uno. Verùm hanc ratiocinationem examinent sapientiores, & rejiciant, si rejiciendam putent; quibus si placeat facere comparationem cum sumptione cibi, pro collatione vespertina in die jejunii habebunt me assentientem, ac proinde cum iis dicentem: sicuti obligato ad jejunium permittitur à permultis pro collatione vespertina de permixtis eduliis tantum, quantum æquat partem quartam justæ refectiois; ita obligato religione abstinentiæ à vino permitti sub pœna solum purgatorii quartam partem vini soliti adhiberi pro justa refectioe.

94 Sed ecce: postridie quàm hæc scripsissem, incidi in locum, in quo P. Tamburinus refert opinionem ex P. Palaus supra relatam, vocatque nimis laxam, utens hoc argumento, quòd is censeatur temperatè bibere vinum, qui quater in uno prandio bibit, de more dilutum; consequenter posset ille, de quo præfens quæstio, sine gravi culpa bibere bis, vel etiam ter, quod non credo, inquit Tambur. *in Decal. Lib. 3. cap. 15. §. 6. num. 15.* subdens: Semel igitur dicto modo bibere non putarem grave: plures, putarem, cum idem Palaus *loc. cit.* supponat, semel bibendo vinum, frangi jejuniæ promissum in pane, & aqua.

95 Quia verò facta hinc mentio vini, per votum interdicti, observo, à me in Quinario *Tract. 5.* qui est de Ebrietate, *Cap. 4.* proponi, & dissolvi has quæstiones. I. *Utrum; qui vovit se hodie non bibiturum vinum, teneatur pitiisare;posito quòd si non pitiisaret, sit cogendus liberaliter, ad succurrendum debilitati supervenienti bibere?* II. *An voto non bibendi vini adversetur potus cerevisia?* III. *An qui ob vitandum ebrietatis peccatum vovit abstinentiam à vino, toties peccet mortaliter, quoties notabiliter multum bibit?* IV. *An, qui, ut privaret se suavitate percipienda ex potu vini, istud ejuravit, teneatur etiam tunc hoc voto, aut juramento, quando ex lapsu ita corruptum est organum gustatus, ut non percipiat, hauriatne meracum, an lympham?* Quo loco *num. 14.* refero hanc in rem Casum verum, non fictum. V. *Quandonam mortaliter peccent ii, qui*

vinum bibunt, postquam jurarunt (seu voverunt) se tota vita non bibiturum, & quidem ideo voverunt, quòd vel solerent in ebrietate varia mala patrare, vel per symposia rem familiarem dilapidare? VI. *Quoties peccet is, qui, postquam vovit se hodie ne gestaturum quidem vinum, exhaurit mane, meridie, vesperi complures cyatos?* VII. *An, qui Deo promisit, se hodie jejurnaturum in pane, & aqua, sit toties reus fracti voti, quoties hodie bibit ad satietatem?*

IX. Rursum ex dictis petes resolutionem quæstionis indicatæ supra *num. 73.* an videlicet P. Ludovicus de Ponte fuisset mortaliter peccaturus, si post votum de nullo peccato veniali unquam plenè deliberatè patrando, patrasset deliberatè unum, aut plura. Ego in hærens doctrinæ valde communi, ac verosimiliori relatæ supra *num. 83.* quòd res levis non videatur capax mortalis obligationis, non damnâstem de mortali unquam transgressionem dicti voti, damnâstem autem saltem illam frequentiore, quæ induceret habitum, seu plurius, seu etiam unius duntaxat peccati venialis; habeturenim etiam meritò ab omnibus reum asceticarum tractatoribus, pro magno malo habitus, seu consuetudo etiam unius unicæ noxæ venialis, utpote in quam cadat illud Ecclesiastici: *Qui spernit modicam, paulatim decidet. Eccl. 19. vers. 1.* sicut & pro magno bono habetur perpetua, seu constans immunitas ab hac, aut illa noxa veniali.

X. Ut satisfacias obligationi voti satis est, 97 modò exequaris piè, & religiosè id, quod distinxerunt labia tua, adeoque necesse non est, ut, dum exequeris rem voto promissam, expressè intendas, illa executione satisfacere voto. Diana *Part. 5. Tract. 6. Res. 77.* cum communior, nam & satisfacias præcepto de Sacro audiendo, modò audias, esto nolis illam auditionem valere, ut declaro in Experimentiis *Tract. 5. Cas. 7.* ubi refero *num. 206.* autores negantes, & asserentes hanc doctrinam de nolentè satisfacere præcepto Ecclesiæ per talem auditionem, habere locum in obligatione ex voto, idcirco quòd, qui expressè dicit: *Polo nunc audire Sacrum, sed nolo nunc satisfacere voto de audiendo Sacro,* videatur saltem implicitè edere votum de audiendo alio Sacro; at nullum plenè votum edit, qui ex solo præcepto Ecclesiæ obligatus proponit firmiter alterius auditionem superaddere.

XI. Denique etiam ex dictis de obligatione colliges, quid respondendum ad hunc

Casum fictum, & dogmaticum.

98 *Carolus vovit, se quavis feria sexta fore contentum solo pane; vovit insuper se, ne quidem panem comesurum in vigilia B. Aloysii Gonzaga, sed naturam sustentaturum rebus aliis, e.g. ciceribus, fabis, lentibus, imò*

imò & piscibus. Incidit autem Anno 1670. vigilia illius Angelici Adolescentis in feriam sextam. Quid fuit agendum Carolo? An abstinendum omni omnino cibo? At Carolus nunquam intendit tam durum jejunium. An abstinendum quidem pane, & non piscibus? Sed cur potius illo, quam his?

Hunc Casum finxit P. Tamburinus loco paulò antè allegato, num. 18. censuitque, non esse hic rationem habendam, aut intentionis, cum supponatur nihil constare de ea, aut prioritatis temporis, cum hæc circumstantia sit valde extrinseca voto, ergo faciendum illud, quod erat gratius Deo: est autem gratius Deo abstinere omnibus præter panem, quam panem cum jure edendi pisces, & alia quadragesimalia.

99 Ego salvo tanti viri iudicio arbitror, esse hanc plerorumque voventium mentem, ut, quando aliquod votum emittunt, nolint ejus vim elidi alio posteriore, nisi dum edunt posterius, recordentur prioris. Unde supra num. 69. dixi, eum, qui vovit, se absque consensu Confessarii non emissurum ullum votum, si immemor hujus emittat aliquid, hoc posterius non subliturum. Mutatio animi non debet præsumi, sed positivè probari juxta Jureconsultos, atque alios sapientes, non probatur autem per factum contrarium, quando intervenit vel oblitio, vel inadvertentia; ignorantis enim (& consequenter immemoris, inadvertentive) nulla est voluntas, inquit Senatus Jureconsultorum.

Quia igitur nemo se obligat, qui non habet animum se obligandi. Suprà num. 59. judicandum est Carolo se non obligasse, ad faciendum id, quod esset in ejusmodi circumstantia gratius Deo, sed reservasse sibi libertatem vel faciendi utrumlibet, de quo non dubito e- go, vel standi priore voto.

Hanc de voti obligatione generali materiam finio proposito, & resolutò

Hoc Casu filiorum hujus sæculi.

100 Cornelius vovit, se ministraturum in perpetuum Patribus Capucinis vinum pro Missis celebrandis. Misit, quoad vixit, bonum, & sine controversia præcipuum, at hæredes mittunt infima notæ. Queritur, an satisfacciant huic obligationi.

201 P. Tamburinus, cui fuit propositus hic in individuo Casus, respondit cit. Lib. 3. cap. 15. §. 7. num. 3. hæredes non satisfaccisse voto, voluntatiq; testatoris, utpote qui tacitè promiserit, ex communi more, vinum Sacrificio dignum, vinum autem infimæ qualitatis non est dignum tanto mysterio.

In hac responsione vides, Lector, hunc Dòctorem nitico principio, quod supra num. 89. produxi, de sequendo, in rebus indeterminatis, more regionis, in qua factus est contractus, aut votum. Accedit, quòd jura expressè statuant, esse in dubio spectandum morem ipsius testatoris.

Sed filii hujus sæculi talem morem spectant in causis sibi favorabilibus, alium in aliis.

AN, ET QUATENUS IGNORANTIA, ATQUE ERROR NOCEAT VALORI VOTI.

CASVS IV.

Incurii.

SUMMARIUM.

Casus volentis offerre B. V. monetam argenteam, sed per errorem offerentis auream. 102.

Errantis & ignorantis nullus est consensus. 104. Quid sit Ignorantia Antecedens, Comitans, & Consequens? 105.

Concomitans & Consequens non tollit obligationem voti, si mens voventis pateat per signa externa. 106.

Nec Ignorantia Vincibilis si sit Affectata. 107.

Ignorantia autem circa substantiam rei, licet vincibilis; irritat votum. 108.

Quis censeatur laborare ignorantia circa substantiam Voti? 109.

Etiam circumstantiarum Ignorantia quandoque elidit votum. 112. & seq.

P. Ludovici Molina de hac re doctrina, & Exempla. 114.

Aliorum in hac materia sensus. 115.

Singulariter: An vovens jejunare singulis Feriis Sextis, obligetur etiam in Natali Domini, si in eam incidat? Ibid.

S. Francisci Seraphici de hoc particulari casu Sententia. 116.

Autoris de prædicta doctrina P. Molina Indicium. 117.

Diversa sunt: Istud voveo, si adfuerit vel abfuerit hæc circumstantia. Et: Si scirem hæc circumstantiam adfuturam, vel abfuturam, non voverem. 118.

Resolvitur Casus num. 102. propositus. 120.

Casus voventis perpetuam Virginitatem, & tamen ignorantis quid eam laderet. 121.

Casus voventis Religionem ex causa falsa. 124. & seq.

Corollaria ex præcedente resolutione deducta. 126.

Casus voventis Peregrinationem Ierosolymitanam ex duabus causis, quarum tamen altera cessavit. 127.

Di-

102 **D**idymo tenuis fortuna homine lacum A-cronianum navi ingresso, iamque multum provento exoritur ventus adeo savus, ut timens naufragium, mittat manum in Crumenam: educat inde nummum aureum; seu Ducatum, aut Zichinum, quem unicum habebat, ratus, esse argenteum, unius, ut hic loquimur, b. zci, seu trium circiter Bajocorum, voveatque se eum missurum in gazophylacium Edicula Lauretana, quam in colle sitam eminus conspiciantur Marispurgo vecti nauta, & vectores, si evadat incolumis, & evadit, at non sine admiratione deprehendit errorem. Quare haud multo tempore post me convenit: querit, an teneatur offerre illum nummum aureum, an verò sit exsoluturus se voti religione, si argenteum haud paulò minoris valoris donaret sua Sospitrici.

103 Fluxère Anni admodum decem, cum adfuit mihi Didymus, formidans, ne darem responsum rigidius, ac sperabat, Respondi tamen, posse fervari aureum nummum, dari argenteum haud paulò minoris valoris. Rationem responsi promam infra num. 120. ubi videlicet exhibuero synopsis eorum, quæ Theologi tradunt de ignorantia, atque oblivione solitis intervenire in nuncupatione votorum, atque facultatibus non raro molestias; in doctis frequentissimè, doctis hæc infrequenter. Est autem decisionibus adferendis præmittendum hoc principium: Errantis nullus est consensus.

104 Text. in Leg. 9. Cod. De jur. & facti ignor. ergo nec ignorantis; tum quia error est ignorantia positiva, ut vocant, seu falsum de re aliqua iudicium, tum quia ignorantia, quam vocant negativam, seu nescientiam, creberrimè non minus repugnat consensui, quam positiva; atque sine consensu votum non obligat; cum nemo se obliget, qui non habet animum se obligandi. Suprà num. 82.

105 Supponendum quoque est, sicut in contradi-ctibus, ita etiam in votis reperiri præmittendum antecedentem, comitantem, consequentem. Antecedens est, quæ antecedit liberam sui, ignorantiam, inquam, volitionem, seu electionem, estque in causa, ut aliquid fiat, quòd nequaquam fieret, si loco talis ignorantiam scientia adesset, seu vera cognitio, sicut est diversò comitans est ea, quæ ita comitatur consensum, ut hic consensus præberetur, hæc verba proferrentur, tamen non adesset illa involuntaria, qua laboras, ignorantiam; & denique consequens est ea, quæ non antecedit, sed sequitur liberam sui electionem, seu quæ cognoscitur adesse, & tamen non Impenditur opera illi expellendæ; quæ quidem ignorantiam reperitur circa varia concernentia votum, singulariter autem circa materiam, atque finem voti.

Dico jam I. Ignorantia Comitans, seu 106 Concomitans non tollit obligationem; siquidem votum ederetur, etsi non adesset talis ignorantia, adeoque adesset talis consensus, qualis eà præfente. Idem dic de ignorantia consequente. Debet autem dispositio animi ex qua fuisses; non obstante ignorantia comitans; editurus votum, esse juxta Suarez Lib. 1. De Voto Cap. 12. num. 6. actualis, & manifestata aliquo signo, alioquin vix potest moraliter sciri, utrum fuisses necne verba votiva editurus; si abfuisset ignorantia, cum illa dispositio videatur esse nota soli Deo, si non sit aliquo modo actualis. Et universim nulla ignorantia obstat voto, quando illa non obstante cupis reveratè illo modo obligare Deo, quò solent alii tuæ conditionis communiter in iisdem, in quibus tu circumstantiis constituti. Suarez ibid. num. 11. hac quippe intentione aufertur sufficienter ignorantia, seu hujus efficacia. Unde Tamburinus in Decalog. Lib. 3. cap. 13. num. 3. sic generatim scribit: Si, quod de substantia est, nesciatur, voveas autem prout res in se est, & quò alii omnes (quod ex animo tuo colligendum est) vovetis voti, quia tunc tacitè (dico ego: implicitè) consentis in substantiam voti.

II. Nec ignorantia vincibilis (adeoque, 107 nec consequens) si sit affectata, enervat vim voti, hoc enim ipso, quòd est affectata, seu ideo non depulsa; ne impediatur promissionem, non tegit integre aliquid in objecto, nec est causa voti.

III. Ignorantia circa substantiam rei vov- 108 ta irritat votum, etsi sit vincibilis, & negativa, modò non sit affectata. Laymann. Lib. 4. Tract. 4. cap. 1. loquens de negativa, Filiucius Tract. 26. num. 11. loquens de vincibili contra Sanchez. Ratio est, quia penitus ignota nulla cupido; qui autem ignorat ignorantiam, non affectata rem quampiam, nihil cognoscit in objecto, sicuti cognoscit is, quem tenet ignorantia affectata; talis enim virtualiter dicit: nolo examinare, quid sit propriè Virginitas e. g. fortè enim, si scirem id, non promitterem illam Deo, promitto tamen; quia toties Legi; toties audivi, summe placere Deo; quidquid ergo illa sit, eam polliceor. Facit huc id, quod paulò antè descripsi ex P. Tamburino.

IV. Censeri autem laborare ignorantiam, 109 circa voti substantiam, tum quando ignoras notabilem partem rei à te promissæ, ut quando vovens peregrinationem ad ædem Lauretanam in Piceno, putas distare à tua patria tantum sex dies, cum distet decem; tum quando erratur circa materiam operis, ut quando voves, te ingressurum monasterium A. credens id incolì à Religiosis Benedictinis, cum inhabitetur à Canonicis Regularibus; tum quando erras circa personam, cui præstandum est opus, ut cum voves, te præbiturum mihi elemosynam, arbitratus me esse Petrum, cum sim Paulus;

lus; tum quando erras circa causam finalem voti, ut quando promittis Deo, te largiturum mihi stipem, ratus me esse pauperem, cum sim ditior te, finis enim elemosynæ est sublevatio paupertatis; tum quando error est circa vim voti, ut est, quando creditur, aut obligare solum sub veniali, cum obliget sub mortali, aut esse irritabile, cum non sit irritabile; tum quando erras contra causam finalem extrinsecam, vovendi, ita ut ex isto errore votum facias ad impetrandum aliquid certi à Deo tanquam mercedem operis, quod tamen impetrabile non est, sicuti non est, quando voves aliquid ad obtinendam sanitatem patri, nesciens esse jam vitâ functum. Si autem merces expectetur non ut pretium voti, sed aliunde ex industria, vel favore hominum, error circa finem non facit ex hoc capite votum irritum, qui non cadit ille error ullo modo super substantiam voti; ut si ideo emitas votum Religionis, quia Religiosi sponderunt tibi, fore ut te eligerent in Prælatum, si transires ad illorum.

110 **Ordinem.** Hæc omnia, aut his similia reperies partim apud Suarez *cit. Lib. 1. cap. 11.* partim apud Sanchez *Lib. 4. De voto Cap. 2. quest. 1. 2. & 3.* qui author *num. 45.* scribit, obligationem voti non solennis tolli per ignorantiam positivam cujuscunque causæ finalis etiam motricis, principalis, ut subdit *num. 47.* elicens expressè, à se per causam finalem intelligi omne id, ad quod assequendum sit votum, & sine quo non fieret votum, & interim negans, votum irritari ob ignorantiam causæ solum impulsivæ, vocans illam impulsivam, quæ quidem impellit ad vovendum, attamen etiam sine illa fieret votum, licet non tam facilè, est quippe solum veluti quædam occasio, ut quando voves peregrinari Lauretum occasione, quod sis illic reperturus tuum fratrem; certè propriè finis tui voti est pia visitatio illius divini Domicilii, at alloquium fratris est duntaxat occasio, quod nota pro resolutione, quam infra *num. 127.* adferam circa votum editum

111 ab Episcopo Trecensi. Si tamen nolles illud votum suscipere, nisi sperares certò alloquium fratris, dicerent Sanchez, Tamburinus, alii, nec immeritò, esse etiam causam finalem, quæ cadente, caderet etiam effectus; juxta doctrinam, & resolutionem ab Innoc. III. datam in fine Cap. *Magna. De voto, & voti redempt.* Nec dubitandum, quin aliquod votum possit ita fieri, ob duas, tresve causas, ut si vel unica deficiat, votum cadat in irritum. Quisque potest rei suæ modum ponere, inquirunt Juriconsulti, quidni etiam statuere tantam, quantum hic expressi, dependentiam?

112 **V.** Etiam circumstantiarum ignorantia elidit quandoque omne robur voti. Ita omnes, observantes, hanc doctrinam principaliter esse veram, quando intervenit ignorantia positiva, seu error, falsumque judicium, etenim non videntur consentire, qui errant

Leg. Nihil consensui ff. De Reg. jur. sicut & ignorantia circumstantiarum, quæ emergunt post votum jam nuncupatum, facilius reddunt hoc invalidum, quam ignorantia earum, quæ jam aderant, dum aperiebatur os ad Dominum, seu fiebat votum, quia hæc facilius cognosci possunt, quam illæ. Et utique etiam ignorantia circumstantiarum gravium facilius infringit vim voti, quam levium. Illæ autem censentur graves, quæ notabiliter mutant objectum, seu rem votam, & quæ communiter habentur pro dignis majore consideratione, videlicet ob promittentis indolem, rei promissæ naturam, & accidentia, promissionisque causam. Et verò ignorantia levium circumstantiarum nunquam irritat votum, nisi expressè excipiantur, hoc enim ipso, quod sint leves, non censentur involuntarium usu receptum id, quod scribit Laymannus *cit. Cap. 1. num. 5.* ut videlicet votum solenne (idem de simplicibus nostræ Societatis scribit Sanchez *Cap. 3. num. 4.*) non infirmetur ullâ ignorantia non pertinente ad substantiam, eo scilicet modo, quo nos in Experimentiis *Tract. 9. Cap. 4.* explicavimus errorem irritantem Matrimonium; etenim Matrimonium carnale, & spirituale per vota solennia, æquiparant passim Theologi, & Canonistæ, ut videbis apud Sanchez *cit. Cap. 2. & Lib. 10. De Matrim. Disp. 4. num. 18.* E diverso loquendo de aliis materiis Regula est tradita à S. Thom. in *4. dist. 38. art. 1. num. 3.* & aliis, quos sequitur Sanchez *cit. Cap. 2. num. 23.* hæc: *Id liberat voti, vel juramenti obligatione, quod si à principio accidisset, aut notum fuisset, impediret ea fieri;* quam intelligo præcipuè de impedimento se tenente ex parte materiæ, non autem se tenente ex parte voluntatis. Sanchez *ibid.*

113 **VI.** Ignorantia positiva gravium circumstantiarum, quæ jam aderant tempore voti, irritat votum, à solenni (cui Sanchez relatus supra *num. 108.* æquiparat vota simplicia nostræ Ordinis) diversum. Suarez *Lib. 1. De voto Cap. 1. Filiuc. num. 18. 21. & 22.* loquentes etiam de ignorantia vincibili, modò non sit affectata. Imò hoc ipsum de ignorantia negativa, quæ scilicet est mera nescientia, censent esse probabile nonnulli apud Suarez *Cap. 12. numero 8.* negante Sanchezio. Ratio est, quia quando aliquid promittimus, præsertim liberally, solemus subintelligere hanc conditionem: *Si res se non habeat notabiliter aliter, quam ego mihi imaginor;* habet autem notabiliter scilicet aliter, quando adest, vel abest aliqua circumstantia gravis, seu notabilis, contra persuasionem voventis. E. g. voverit quis se fore Carthusianum, putans hos æquè vesci carnibus, ac vescuntur Benedictini; aut voverit, se darurum pau-

pauperibus centum aureos ratus, se habere mille reconditos in arca, cum non super sint nisi quingenti, aut se hoc Anno profecturum Compostellam ad S. Jacobum, ignorans, vel ipsam Hispaniam, vel loca, per quæ transendum est, ardere bello. In his casibus, quibus alios similes addunt Sanctgallenses in suo Cursu Theologico *Tom. 7. Tract. 1. Sect. 3. q. 6. dub. 1.* impeditur valor, aut obligatio voti. Sanè Sanchez *Lib. 10. De Matrimonio Disp. 9.* haud malè comparat vota simplicia (extra illa, quæ nos emittimus post biennium probationis) cum sponsalibus, protulit autem in Experimentiis *Tract. 10. Cap. 8. n. 293. & 295.* duas Regulas applicabiles iis, qui causantur, se deceptos fuisse in contractu sponsalicio, quarum pleraque exempla, si transtuleris proportionaliter ad vota simplicia, habebis plures patronos, & singulariter P. Ludovic. Molinam jam jam referendum.

114 **XII.** Si enim loquamur de circumstantiis, quæ præter, vel contra opinionem superveniunt rei votæ, seu jam factæ promissioni, non est planè improbabilis doctrina ejusdem Molinæ *Tract. 2. De justit. Disp. 272.* tradita his verbis: *» Earum rerum mutatio promissionis, quæ si ei occurreret, quando promissit, eam exciperet, de eâ ve- » interrogatus responderet, mentem suam non » esse in eo eventu se obligare &c.* Sicut enim in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verosimiliter in specie concessurus, si occurrerent. *Reg. 8. in 6.* ita in promissione non veniunt eventus, quos, si in speciali cum his, vel illis circumstantiis propositi fuissent, excepisset promittens, quando promissit &c. Nec alius potest esse melior interpretis suæ propriæ promissionis, quam is, qui promissit, estò absolute promissit, nec quidquam de eventibus inopinatis cogitavit. Quando enim superveniunt, interrogandus est, an si illi, dum promissit, occurrissent, aut propositi fuissent, dixisset, mentem suam esse, in illis nolle se obligare; quòd si id respondeat, censendi sunt, non fuisse comprehensi, e. g. vovisti Deo, te semper die Veneris jejunaturum, nesciens, hoc Anno festum Nativitatis casurum in diem Veneris; ad judicandum, an eo die possis carnibus vesci, interrogandus es, an, si, dum votum emisisti, tibi occurrisset, eo Anno festum Nativitatis die Veneris celebratum iri, eum diem excepturus fuisses, quòd si affirmanter responderes, certè non teneris. Si verò trepides; & plus justò sis timorata conscientia; arbitrio prudentis judicandum est; te non teneri jejunare, nec enim credendum est, te eo die abstinere voluisse à carnibus, & esse singularem cum familia onere in parandis aliis cibis. Similiter, si magnas elemosynas vovisti, & ad tantam inopiam redactus es, ut si id prævidisses, eas promissurus non fuisses, non teneris voto. Idem dicendum de aliis similibus eventibus, qui prudentis arbitrio judicandi sunt spectata quantitate, & qualitate mutationis rerum, collataque cum re

promissa, atque consideratis cæteris circumstantiis.

115 Haec tenet P. Molina, cui revera quoad doctrinam, abstrahendo ab exemplis, consentiunt multi, ut Jacobus Marchantius in *Resol. Pastor. Part. 1. cap. 1. n. 16.* & alii apud Sanchez *cit. Lib. 4. De voto cap. 2. n. 23.* nominatim Sylvester *verb. votum 2. q. 17.* in fin. & *verb. Juramentum. 3. q. 1. §. 3.* in fine; Navarr. in *Summa Cap. 18. n. 7.* Tabiena *verb. Jurare n. 35.* Henriquez *Lib. 1. cap. 14.* in fine. Lessius *De justit. Cap. 42. dub. 7.* Exemplum de voto jejunandi die Natali incidente in feriam sextam, negant quidem Vasq. *2. 2. Disp. 30. c. 4. n. 26.* & Baldellus in *Theol. Moral. Disp. 27. n. 12.* nec improbabiler ob doctrinam Cap. final. *De observat. jejun.* sed admittit P. Tamburinus in *Decal. Lib. 3. cap. 3. §. 7. n. 10.* citans etiam Suarium *Lib. 4. De voto Cap. 11.* & Bardi *De conscient. discept. 6. §. 14. n. 2.* admittunt & Henric. Zoesius *Lib. 3. Decretal. Tit. 24. n. 56.* atque Sanctgallenses *Tom. 7. sui Cursus Theologici Tr. 1. Sect. 3. q. 6. dub. 3.* extendentes etiam ad alia festa celebriora, quæ fuissent excepturus, si venissent in mentem, tum quòd in dubio possis eligere id, quod te minus gravat, tum quòd fueris prius in possessione edendi carnes illo die, ut argumentatur Tamburinus. Facit huc sententia, quam tulit S. Franciscus Seraphicus, dum Fratri Morico, arbitranti esse consultius jejunare Feria sexta, in quam incidit dies Natalis Domini, quam edere carnes ad memoriam Verbi, quòd caro factum est, consultius inquam, jejunare, eò quòd ille dies esset nihilominus dies Veneris, respondit:

Hic formalibus.

116 **P**eccas, Frater, orice, diem Veneris vocans diem, quo natus nobis est puer Jesus. Volo, quòd & parietes tui die comedant carnes, si fieri potest, de foris liniantur. Ita ex Barthol. Pisano conformit. *Fructu 8.* refert P. Theoph. Raynaudus in selectæ eruditionis *Tract. De Gladio, & Pileo. fol. 591.* Tomi Decimi, Facit & huc responsum Patriarchæ Constantinopolitani referendum *Cap. 16. n. 491.*

117 Ego sentio in primis, particularem doctrinam de voto jejunii esse practicè tutam, confirmandamque infra *cit. n. 491.* instantiâ Juramenti apprimè huc faciente.

Sentio deinde, generalem doctrinam, & Regulam P. Molinæ intellectam de Votis non solennibus, atq; iis, quæ æquiparant in hac materia solennibus Pater Sanchez relatus supra *n. 113.* & quibus adde magna ex parte votum perpetuæ castitatis, & religionis, propter ea, quæ dicam *Casu 8. n. 279.* esse communiter usurpandum respectu scrupulosorum; usurpandam quoque in casu, quò circumstantia superveniens ignorata solet, quando prius cognoscitur, retrahere, ab ejusmodi voto homines ejusdem ætatis, conditionis &c. cujus est ille, qui allegat ignorantiam,

am, nec enim solemus nos aliter obligare, quam si, qui sunt nostræ conditionis, regionis &c. ut desumitur ex *Leg. Semper in stipulationibus. ff. De Reg. jur.*

Si autem ignoretur mos aliorum, quoties ex aliquo tuo actu, aut ex sine promissionis conjicis verosimiliter (Jureconfulti habent in dubio verosimilitudinem pro ipsa veritate, nominatim in dubio de mente testatoris, & contrahentis, Ewerhardus *loc. II. seu à Verisimili. n. 5. & 2. ex L. Cum avus. ff. De condit. & demonstr.*) te, dum promissisti, fuisse, ita constitutum, ut nequaquam promissurus fuisses, si hæc, aut illa circumstantia, seu difficultas animo occurrißet, tunc liberandus es onere promissionis, modò non constet, te absolute voluisse, ut tua promissio, etiam non obstante ignorantia valeret, sicuti satis constat saltem illos velle, seu voluisse, qui edunt vota Religiosa; re enim vera non admitterentur ad ea, nisi privarent se jure allegandi in foro tam interno, quam externo ignorantiam circumstantiarum non substantialium.

118 Est autem pro solidius expediendis dubiis, occurrentibus in hac materia ignorantia notandum, multum differre duas, haud multum dissimiles locutiones, quarum prima est hæc: *stud vovero, si ad fuerit, vel ab fuerit ista circumstantia; & non aliter*: altera hæc: *Si scirem hanc circumstantiam ad futuram, vel ab futuram, non voverem*; illa enim prior phrasis ostendit animum clarè, ac semper, & absolute aversum à voto, casu quo sit adventura illa circumstantia; posterior autem phrasis nec clarè, nec semper manifestat animum, hic & nunc absolute repugnans; sapientissimè enim cum videmus, nos non posse veritatem comperire, ratiocinamur

119 eò modo, quo is, qui sic loquitur: *Ego quidem si scirem, hunc medicum esse hereticum, vel ab usurum pecuniam, nullam stipem largirer ipsi; at quia id nunc scire nequeo, dono absolute*. Quare non semper valet hæc argumentatio: *Si scissem hoc futurum, ego certo non vovissem; ergo hoc ipso meo votum est invalidum*. Sed id enthymema, tunc solum communiter valet, quando vel expressè dicimus, nos vovere hoc modo, & non alio: vel supervenit mutatio, quæ præcognita communiter retrahit à vovendo homines ejusdem conditionis nobiscum, vel denique ex fine voti nostri, aut alio quovis adjuncto probabiliter conjicimus, nos, quando vovebamus, fuisse actu ita constitutos, ut promissuri non fuisset, si nobis in mentem venisset illa mutatio. Quando orta difficultate incipimus dubitare, an fuisset promissuri, si habuisset hoc, aut istud perspectum, philantia, seu amor proprius, consultorum pessimus, quia sumè cæcus, offundit per tenebras, vel ignem fatuum, luménque futillum rationum pro sui subjecti incolumitate. Quare non sum autor, ut habeamus tunc rationem rationum nobis id temporis occurrentium, sed reflectamus oculos, ad tempus antecessum illam difficultatem

120 Ex quibus deduces, in primis non absq; fun-

damemto vero, aut verosimili (verosimilibus argumentis multum tribuunt periti Juris, ut retuli supra ex Ewerhardo) fuisse à men. 103. illum Didymum justum esse sine metu, tamen loco unius Ducati offerret numum argenteum ejus circiter magnitudinis, cujus erat Ducatus; siquidem in primis animadvertet etiam in illa trepidatione, quantæ circiter crassitudinis, & amplitudinis esset numus, quem offerebat, ergo designabat numum æqualem, etenim voluntas fertur non in incognita, sed in cognita. Deinde illo ipso tempore apprehendebat habitualiter pecuniam sibi familiarem, quotidianiq; usus, non autem non nisi rarissimè visam, habitamq; à se; hanc imaginationem, tamen fallam, secuta voluntas dixit: *Hoc munere (argenteo) restabor animum gratum erga Virginem Lauretanam, si vitam servavero*; igitur non videbatur compellendus ad aureum, ut pote qui errarit circa materiam Voti, de quo errore nos supra n. 109. Quia tamen, si venisset in manum unus è tribus, vel quatuor nummis aliquanto majoribus, quos reconditos habebat in pera, non dubitasset utiq; illo demereri sibi patrociniū Virginis, suati, ut hunc potius, quam alium minorem mitteret in gazophylacium. Confirmo responsum auctoritate Caramuelis lecti à me hisce jam exaratis, & in Theol. *Intentionali Lib. 4. in Præcepto. 3. n. 186* contra Busenbaum *Lib. 3. Tr. 2. c. 3.* (ratū, qui vovit Deo calicem, quem falsò putabat esse argenteum, non aureum, ad nihil teneri comperto errore,) resolvendis, tale votum esse validum quoad valorem calicis argentei, utpote qualem promiserat vovens, non autem quoad valorem auri. Subdit verò Caramuel, quia hæc ceitas speciei ita illigatur internum à vovente, ut si illam rem numero non possit facere, ad aliam numero distinctam nolit obligari, aliquando autem vellet esse post deprehensum errorem obligatus, idcirco examinandam esse inclinationem, voluntatemque voventis.

Deduces deinde responsum ad hunc

Casus II.

Angeli Incarnati.

121 *Sancta Maria Magdalena de Pazzis decennis, perpetuam virginitatem vovit; & a deo casta fuit, ut quidquid puritatem ledere potest, penitus ignoraret.*

Sic loquitur Congregatio Rituum in lectione prima secundi Nocturni recitandi de præcepto ab omnibus, qui ad horas Canonicas tenentur. Emergit igitur non planè ridenda quæstio, utrum illud votum futurum fuerit validum nec ne, etiam si jam nubilis illud nuncupasset? Ratio est, quia ignorantis nullus est consensus. Supra n. 104. ignorabat autem hic Angelus Incarnatus, quid voveret, quia ignorabat, quid esset virginitas; etenim contrariorum eadem est scientia, & disciplina, ut cum Peripateticis tenent Theologia, ac Jurisperiti; ergo qui ignorat quid sit puritas, ignoret necesse est, quid

quid sit puritas, testantur autem oracula Pontificia, penitus ignorasse, quid sit impuritas.

122 Ego in *Experientis Tract. 9. Cas. 4. num. 128.* adhuc expressus, seu distinctius proposui aliunde cognitam ignorantiam istiusmodi impuritatis, qua laborabat illa felicissimè, seu potius sapientissimè ignara Virgo. Proposui autem querendo, an valitum fuisset Matrimonium, si paruisset parentibus compellentibus vix nubilem factam ad Matrimonium? Ac resolvi, nequaquam valitum fuisse conjugium, non tam ob defectum scientiæ, seu cognititionis, quem ibidem num. 129. ostendi nihil derogasse de valore connubii, inibi illustri Matrona, prorsus ignorante necessaria ad prolem concipiendam, quam ob defectum voluntatis summè abhorrentis ab omni impudicitia, seu actione pudorem, & verecundiam excitante in frontibus non summè detritis. At quia contrariorum contrarii sunt effectus, *Leg. Qui accusare. ff. De accusat. & quod operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito Leg. fin. ff. De calumniat. in fin. & ibi Angel.* consequenter, quia summè amabat puritatem, toto affectu ferebatur in ea, quibus illa & conservatur, & magis illustratur, redditurque Deo grator. Ideo apprimè huc facit id, quod eodem n. 129. retuli ex Alexandro: *Ad consensum sufficit cogitare in genere, præsertim quando voluntas est generatim, & firmissimè resoluta ad amplectendum, eligendum; quidquid conducit ad rem amatam juxta id, quod ex Tamburino retuli supra n. 106.*

Casus III.

Authenticè Resolutus.

124 *Ex parte tua est nobis intimatum, quòd cum quadam mulier velum viduitatis assumpsisset, quidam Nobilis proponebat, se prius mulierem ipsam per verba de presenti desponsasse. At illa se in illum consensisse confessam dixit, quòd audierat, eum esse Lepra percussus; & ob hoc ejus fuerat abominata complexus. Nos respondemus, licere illi ad religionem transire, quàmvis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta, cum sine qualibet tali causa id ipsum religionis obtentu facere potuisset; quòd se voto se obstrinxerit, ad observantiam regularem compelli potest, ut religionis propositum exequatur.*

125 Ita (omissis aliis non necessariis ad substantiam resolutionis) respondit consultus Coelestinus III. relatus *Cap. Ex Parte. 2. De convers. conjugat.* in quo Casu clarum est, à Pontifice responderi, illam mulierem, si revera emisit votum religionis teneri illud exequi, tamen si votum emisit falsò credens, illum, cum quo celebraverat Matrimonium Ratum, seu copula-

maritali nondum consummatum, fuisse effectum leprosum, reddiditque Pontifex sui responsi causam hanc, quòd licet illa mulier cum gravi errore votum illud edidisset, attamen potuerit id ipsum votum emittere ex justa, & rationabili causa diversa, alienaque ab errore,

Hæc resolutio in primis confirmat doctrinam traditam supra, quòd videlicet ad vota religionis, & perpetuæ castitatis irritanda prætextu erroris, exigatur error circa graviores circumstantiam, quam ad irritanda alia inferioris notæ vota. Deinde dat occasionem magis declarandi, quomodo error seu gravis, seu levis soleat se habere in ordine ad emissionem voti; habet enim sese generatim dupliciter. In primis ita, ut falsa persuasio sit finalis causa inclinationis, & amoris erga materiam voto promissam; quia illa materia falsò putatur, e. g. esse grata Deo, continere hanc aut illam bonitatem &c. Deinde ut sit tantum occasio, causave merè impulsiva exequendi id; ad quod inclinamur abstrahendo ab illa falsa persuasionem. In primo casu error solet vitare votum, illudque reddere irritum, juxta dicta in superioribus §§. at non solet in posteriore, ut probatur exemplo mulieris; de qua hic Casus Authenticè resolutus; illa quippe non amabat religionem propter falsò creditam lepram mariti, sed propter honestatem intrinsecam religionis; hujus amoris, & inclinationis demonstrandæ est ut ipso, atque ad praxin redigendæ per votum; occasionem dedit falsa opinio de lepra mariti, cujus lepræ, seu presentia, seu absentia non adjacet religioni; sed est penitus illi extrinseca, unde non est mirum, quòd Pontifex responderit, non fuisse ullam ejus habendam rationem, cum in super eadem mulier potuerit induci, & re ipsa fuerit inducta religionis obtentu, seu amore, & desiderio. Hanc explicationem, & distinctionem declato hoc

Casus IV.

Rursum Authenticè, sed dubiè resolutus.

127 *Siquidem in Cap. Magna. De voto, & voti redempt. proponitur Casus Episcopi Trecentis, qui voverat peregrinationem Jerusalemitanam, impulsus tum religione loci, tum ea ratione, quòd esset Jerusalemis reperturus Comitum Campaniæ, atque ab eodem impetraturus subsidium adversus oppugnatores Ecclesie Trecentis. At cum intellexisset postmodum Episcopus, Comitem illum esse vitæ sanctum, consuluit Innocentium tertium Pontificem, utrum nihilominus valeret illud votum? Rescripti Pontifex verbis talibus, ut reliquerint Doctoribus dubiam ejus mentem.*

Etenim Abbas Panormitanus in illud capitulum, Suarez *Lib. 1. De voto Cap. 1. n. 15.* Zæsius *Lib. 3. Decret. Tit. 24. n. 42.* & alii multi censent;

id verum fuisse, non obstante morte Comitis; ab Innocentio declaratum validum, & firmum, idque ob hanc causam ita declaratum, quod Episcopus ille jam aliàs habuerit in animo suscipere peregrinationem illam, & proinde quod visitatio sepulchri Dominici illi peregrinationi adiacens, seu intrinseca fuerit sola causa finalis affectus erga illud iter, & consequenter erga votum, quod Episcopus edidit tunc adu motus spe auxilii impetrandi à Comite, editurum alio, quo posset tempore, tamen nullam opem sperasset à Comite, utpote cujus opitulatio fuerit causa solum impulsiva (juxta explicationem supra allatam) & occasio voti, quasi Episcopus dixisset: *Voveo peregrinari ad terram sanctam, ubi non solum venerabor, quod maxime intendo, sepulchrum Salvatoris, sed etiam, uti firmiter spero (non ignorans, me spe mea posse frustrari) ibidem feliciter reperiam Comitem.* Sed hæc explicatio licet sit perutilis ad praxin respectu aliorum quorundam Votorum, videtur mihi tamen, salvo tantorum Doctorum iudicio, torta, & violenter excogitata. Rectius igitur, & rotundius dixeris cum Sanchez *cit. Lib. 4. cap. 2. num. 43.* quem sequitur citatum, Barbosa *in cit. Capit. Magnæ. num. 10.* & non citatum Pontius apud ipsum *num. 14.* Valens in Paratitlis. *Lib. 3. Tit. 34. §. 3. num. 3.* Palaus *punct. 6. num. 8.* illud votum revera non valuisse, cum videatur ipsa litera Capituli manifestare essentialem ejus dependentiam à sperato congressu, & colloquio cum Comite, siquidem expressè scribit ipse Papa, Episcopum votum emisisse præcipue NB, pro libertate sua Ecclesie consequenda per illum Comitem; dictio autem *Præcipue* importat idem, quod *Maxime.* Barb. *Diction. 274.* ostenditque solum esse majorem rationem. Idem post Tiraquelum. Nec obest, quod Pontifex commutaverit illud votum in opera fatis difficilia, & addiderit, se illam commutationem fecisse ex indulgentia; etenim si nihil planè subrogasset in locum peregrinationis, poterat scandalum mentibus Laicorum generari, ut loquitur ipse Pontifex, confirmans inde suam rationem, quod ea, quæ geruntur à Prælati, faciliè trahantur à subditis in exemplum. Addit quidem Pontifex, se in ea commutatione facere indulgentiam, non tamen id officit nostræ explicationi; illa enim ætate summi fiebant vota peregrinationis Jerosolymitanæ, præsertim edita à Principibus, & Episcopis, ac proinde potuere adesse tunc tales circumstantiæ, ut ad obviandum scandalo, potuisset Papa, si voluisset, plus adhuc jungere, quam injunxit, adeoque indulgenter egerit, cum Episcopo non decernendo quid gravius. Certè cum Pontifex illic fecerit bis mentionem scandali, ostendit, fuisse hujus non leve periculum. Verba repetita indicant enixam voluntatem loquentis, ajunt Jureconsulti, consequenter magnam impressionem, quam imberberunt de illa re, quam repetunt loquentes.

VOTA METUENTIUM, SEU EX METU EDITA AN VALEANT?

C A S U S V.

Innocentianus.

S U M M A R I U M.

Casus Clerici agri ex metu mortis impetrantis habitum regularem, qui tamen sanatus nec ad monasterium transiit, nec bonis suis frui cessavit. 131.

Supponuntur varia de metu ex Tractatu 9. Cap. 12. qua & hic locum habent. 133.

Ut metus votum irritet, debet esse injustus. 134. Et incussus in hunc finem ut extorqueatur votum, Ibid.

Et consequenter ortus ex minis saltem Virtualibus. 135.

Debet esse metus gravis, & cadens in constantem virum 136. & supra. 133.

Probabile est, etiam metum legem & reverentialem sufficere ad irritandum votum. 136. & seq. An metus jure naturali, vel solum Ecclesiastico irritet votum? est incertum apud DD. 138.

In dubio, an metus fuerit gravis vel non, presumitur fuisse levis. Ibid.

Resolvitur Casus num. 131. propositus. 139.

Resolvitur fusc Casus promoti ad Subdiaconatum ex metu, ideoque petentis, ut per viam Juris declaretur nullitas Ordinis suscepti. 140. & seqq.

Casus fugientis ad monasterium sed non admissi, nisi promitteret Religionem, quam & professus est. 155.

Casus damnata ad perpetuos carceres, sed liberata ea conditione, ut fieret monacha. 157.

An liberi prudenter consulant suos Parentes, quando dubitant de statu vitæ deligendo? 160.

Eugenius Clericus, sicut nobis exposuit sum-
it, cum agritudine nimia laboraret, quasi
de morte securus, & de recuperanda sanitate
desperans, habitum Canonicorum Regularium
petiit, & accepit; sed nec ad Ecclesiam transi-
vit, nec bonis suis frui cessavit. Fraternali-
tate taliter respondemus, quod si Regularem ha-
bitum se postulante suscepit, & ad observatio-
nem Religionis Canonice sua se professione li-
gavit, ad revocandum habitum Ecclesiasticum
est districtio cogendus.

Hunc Casum appello Innocentianum utpote
resolutum ab Innocentio III. Cap. Sicut nobis. De
Regul. & trans. Ex quo liquet, Clericum illum
mortis instantis metu impulsam suscepisse ha-
bitum Religiosum, & si fortè vota Religiosa e-
didit, fuisse justum ea servare. Quæritur igitur
occasione hujus Casus, & Responsi: An, & quate-
nus metus cum, vel ex quo eduntur sepius vota
infringant, vel non infringant horum vim?

Pro

133 Pro hujus quæstionis resolutione suppono,
ac solum digito demonstro ea, quæ fusiùs de-
metu explicavi in Experimentiis, Tract. 9. Cas. 12.
ubi edissero, quis, & qualis metus dirimat, vel
non dirimat Matrimonium; etenim quæ de me-
tu illic dixi, habent pleraque omnia locum in
metu respectu voti, siquidem Doctores æquipa-
rant hac in re obligationem voti cum obliga-
tione Matrimonii initorum ex metu. Sicuti
ergo illic scripsi, aliquem, non autem omnem
metum ob stare validitati Matrimonii; ita eti-
am sentiendum hic de validitate voti, ac tenen-
dum, ex solo metu gravi, non autem levi, jux-
ta probabiliorum, non tamen certam opinio-
nem infirmari vim voti. Ibid. num. 246. ubi
etiam num. 247. & seqq. explico, quid sit me-
tus gravis, quid cadens in virum constantem;
quorum malorum metus censeatur comuni-
ter causare talem metum: quid malum respecti-
vè, quid absolute grave; quis metus reverentia-
lis. Quibus suppositis statuo de metu ad præ-
sentem materiam faciente sequentia.

134 I. Ut metus votum irritet jure naturali, aut
Ecclesiastico, debet esse in primis injustus, id
est causatus, & incussus ab aliquo homine, non
habente jus incutiendi hunc metum. Ita com-
munissima sententia contra Lopez Rodriq. Vega
apud Sanchez Lib. 4. De voto Cap. 3. num.
20. non improbabiler, ut agnoscat Sanchez,
ratos, etiam illud votum, quod editur ex me-
tu justè incusso ab homine, non valere coram
Deo, eò quod votum non spontaneum non sit,
ipsi gratum. Adde pro vitanda confusione in
lectione Autorum, à nonnullis illorum, ut
Navarro, & aliis Canonistis, per metum Ju-
stum intelligi illum, qui meritò, & prudenter
concepitur, ab aliis, singulariter Theologis,
quos sequor in modo quoque loquendi, eum
solum, qui incutitur jure, seu justa ex causa;
hunc intelligunt Lopez, Rodriq. & Vega su-
pra relati, ac tenentes contra communem, suf-
ficere ad irritandum votum.

II. Debet esse excitatus, & incussus in eum
finem, ut per eum extorqueatur emissio voti.
Sanchez loc. cit. num. 4. testans, id esse apud om-
nes certissimum, attamen Pellizarius in Ma-
nuali Regul. Tract. 3. num. 57. refert Laurentium
Peyrinis dissentientem; cujus dissensui
non vererere dare locum in aliquo casu, quo tri-
meretur grave malum, si reus voti taliter em-
si cogeretur illud servare.

135 III. Consequenter debet ille metus esse
ortus ex minis intentatis, in eum finem, ut fiat
id, ob quod minæ illæ intentantur. Non au-
tem est necesse, ut dictæ minæ sint expressæ, &
formales, sed sufficit, ut sint virtuales, id est,
ut filius e. g. habeat sufficientem causam, & in-
dicia, ob quæ sibi aliquod malum timeat à pa-
tre, si ei contradicatur. Ita loquitur Pellizarius
loc. cit. num. 56. differens de metu reverentia-
li filii respectu patris; & quam doctrinam confir-
mabo infra num. 144.

IV. Idem metus debet esse non levis, sed gra-
vis, adeoque cadens in constantem virum. Sic
fert Doctorum opinio communissima, non ta-
men certissima, verè enim est tam practicè, quam
speculativè probabile, quod metus etiam levis,
modo sit injustus, & incussus ad extorquendum
consensum, qui aliàs revera non præberetur,
impediat valorem voti; sic enim sentiunt mini-
mè laxus Navarrus in Manuali. Cap. 22. num.
51. & alibi sæpe, Emanuel Rodriq. loquentes
etiam de professione emissã ex tali metu; item
Hostiensis, Adrianus, Sotus apud Lessium Lib.
2. De justit. Cap. 40. num. 17. habentem eam
sententiam pro probabili. Ratio, inter reli-
quas, esse potest hæc, quia Reg. 117. ff. De Reg.
jur. approbatà ab ipso Jure canon, Cap. 1.
De novi operis nuntiat, univèrsim dicitur: Ni-
hil consensus tam contrarium est, quam vis, &
metus.

V. Quare est etiam perquam probabile, 137
quod metus quoque reverentialis sufficiat ad
irritandum votum, id enim pro probabili ha-
bet Lessius loc. cit. n. 17. vocans illum reveren-
tialem, quo quis per pudorem, & reverentiam
non audet contradicere parenti, & sufficere eti-
am si aliud malum non timeat; applicans hanc
doctrinam professioni Religiosæ, & Ordini Sub-
diaconatus. Consentiant Canonistæ Suarez,
Hippolytus, Machadus apud Barbosam in Cap.
Cum virum. De Regul. n. 4. quibus jungetur
Riccium in Collectan Part. 4. decis. 932 & Say-
rum apud ipsum loquentes expressè de profes-
sione Religiosa; rum Dianam Part. 3. Tract. 2.
Ref. 92. ubi refert Decisiones Rotæ hanc in rem;
tum omnes, qui metui levi dant vim infirmandi
votum, quos probabiliter loqui tenet etiam
Tambur. in Decal. Lib. 1. cap. 2. §. 8. & Lay-
mannus Lib. 4. Tract. 5. cap. 2. n. 6. subscribente
Pellizario cit. n. 56. in casu, quo metui reve-
rentiali jungitur metus gravis offensæ, aut diu
duraturæ indignationis eorum, quorum maxi-
mè indigemus. Lessius quoque cit. Lib. 2. cap.
17. dub. 6. n. 45. atque idem Barbosa Consulto-
rum. Lib. 3. Voto 77. n. 57. post Dianam Part.
3. Tract. 5. Miscell. Ref. 20. & alios æquiparat
hac in re metui cadenti in constantem virum,
illum reverentialem, cui conjunctæ sunt minæ
tacite, vel expressæ, aut timor diurnæ, vel gra-
vis offensionis, hic enim meritò gravis à Doctori-
bus censetur, inquit idem Lessius; providè præ-
mittens, nihil referre, utrum alter revera cogi-
tavit malum inferre, si tu seriò apprehendisti pe-
riculum tibi impendere, & ideo consentisti, quia
malum non causat metum nisi apprehensum. In
foro tamen externo non admittitur hæc excep-
tio metus, nisi justa ratione conceptus fuerit.
Ita ille.

VI. Utrum metus, de quo hætenus, votum 138
irritet jure solum Ecclesiastico. an etiam Natu-
rali est incertum apud DD. quandoquidem
stant pro utraque parte multi, & magni nomi-
nati ab hætenus citatis, communisque est opi-
nio,

nio, quòd metus irritativus irritet reipsa, & non expectata sententia iudicis Ecclesiastici, eò quòd tale votum non placeat Deo; quamvis, qui post emissum votum solenne Castitatis vult, ob prætextum metus, transire ad nuptias; vel ad sæculum, debeat in forma juris probare metum. Tridentinum Concil. *Sess. 25. cap. 19. De Regular.*

VII. In dubio, utrùm metus fuerit levis, an gravis, censet Sanchez *num. 27.* præsumendum fuisse levem, eò quòd favendum sit valori actus in dubio. Adde ego, esse etiam in dudio præsumendum minus peccatum, quàm majus; at qui minus peccat, qui injicit injustè metum levem, quàm qui gravem; nisi dicas, votum ex metu editum, esse indignum omni favore, Infrà *num. 145.* Ex quibus omnibus deduces resolutionem sequentium Casuum.

Casus II. Repètitus.

139. **E**st ille ipse Innocentianus, quem produxi *num. 130.* & quem resolvit ipsemet Innocentius, sed tacita causa, quæ quidem est apud Theologos certa, quòd nimirum metus ab intrinseco procedens, seu non incussus (saltem juxta apprehensionem metuentis) ab homine, non irritet votum. Quare dubitari non debet, quin vota, quæ eduntur in metu naufragii, aut pudicitiae subsistant, si nil aliud obit, quàm metus. Qua de re propono singularem Casum in Experimentis *Tract. 9. num. 98.* cui non importunè additur hic

Casus II. Recentissimus.

140. **E**varistus passus est se ad subdiaconatus Ordinem promoveri, ad id inductus, ut asserit, per vim, & metum, qui caderent in constantem virum, ideòque supplicat suæ Sanctitati, ut via juris declaret nullitatem Ordinis præfati. S. D. N. Clemens X. causam delegat Domino Ordinario Evaristi, mandansque, ut vocatis ad id, qui fuerint evocandi, in præmissis omnibus, & singulis, dummodo Evaristus Ordinem præfatum tacitè, vel expressè non ratificaverit, nec in illo ministraverit, ac dat a cautione de stando iuri, & iudicato parendo, autoritate apostolicafaciat, & declaret, prout de jure faciendum, & declarandum.

Evaristus munitus hoc indulto Pontificio

me convenit, postulans à me, si quam possem, ferrem opem, quam cur negarem non habebam. Quare tradidi ipsi scripto, sed breviorè, sequentia partim ex meomet (quem certa de causa, promere nolebam) partim ex aliorum sensu.

Supponitur autem in hac causa primò, non fuisse mentem Evaristi, & consequenter nec Pontificis, qui se accommodat precibus Oratoris, ut directè declararetur nullitas Ordinis considerati in suis essentialibus, hæc enim nullitas, cum dependeat unicè à dissensu voluntatis, nolentis recipere ipsum Sacramentum, ejusque effectum characterem, vix videtur posse viâ juris, ad quam confugit Evaristus, probari, nisi probetur esse vis illata corpori, e. g. per injectionem vinculorum, ut singulariter observat Barbosa Consultorum *Lib. 3. Voto 77.* hæc autem vis, quam Barbosa vocat *precisam, & absolutam*, Parisius *Lib. 1. Consil. 27. impetum, actumque violentum*, inaudita est apud Christianos, at crebrior, quàm par est, ea, quæ ab eodem Barbosa, atque Navarro in *Consil. Lib. 1. De vi, que vi & met.* appellatur *conditionata, & causativa*, quæ scilicet causat verum consensum in ipsam Ordinationem, seu receptionem Sacramenti, & consequenter in hujus appendicem, ex instituto Ecclesiæ inseparabilem, videlicet obligationem servandæ continentia. Qui consensus, quia præstat post minas, non desituras nisi præsterur, idcirco illa causativa vis rectè appellatur *conditionata*; hanc si probaverit esse sibi illatam Evaristus, probabit & metum, hic enim sufficienter probatur, probata ipsa vi, seu violentiâ, ut patet per ea, quæ adfert Barbosa allegato *Voto 77. n. 86. & 87.*

Supponitur secundo, illum dici inductum per metum, non solum, cui alius quispiam minatur actu aliquod malum, sed cui vel minatur actu, vel prudenter præsumitur habitualiter minari. Etenim homines rectissimè dicuntur, fervire Deo metu pœnarum æternarum, vel Ecclesiasticarum, tametsi neque Deus, neque Pontifex actu minentur excommunicationem ab Ecclesiâ triumphante, vel militante, modò præcesserit lex vetans aliquid sub pœna ejusmodi exterminationis. Unde Pellizarius in *Manuali Regular. Tract. 3. n. 56.* monet, huc sufficere minas *virtuales* (quo vocabulo utuntur etiam Sanctgallenenses *quæst. 6. dub. 1.*) sine formalibus; Lessius quoque relatus supra *n. 137.* scribit, sufficere minas *tacitas, vel expressas*, timoremque diuturnæ, vel gravis offensionis, atque nihil refert, utrùm alter revera cogitaverit malum inferre, si tu ferò apprehendisti periculum tibi impendere, & ideo consensisti; quia videlicet malum, non ut à parte rei existens, sed ut apprehensum causat metum; si igitur apprehensio sit prudens, esto reipsa abfuerit omne mali periculum, attamen rectè dicitur aliquid esse gestum per vim, & metum. Maximè cum Barbosa *Lib. 1. Vot. 1. n. 130. & Lib. 2. Vot. 17. n. 105.* cum aliis scribat absolute: Eundem effectum operatur suspicio de

de metu, aut cruciatus, quem timor ipse cruciatus, favente à fortiori. *Leg. Novissimè ff. Quod falso timore anore gestum.* ibi: *Quid enim si compulsus, aut metuens, ne compelleretur?*
145. Supponitur tertio, cum potestas declarandi, sicut & dispensandi sit late interpretanda, & singulariter in causa vim, & metum continente, quandoquidem sicut Matrimonium metu contractum indignum est omni favore, nec pro ejus favore est in dubio præsumendum. Expressè Barbosa *Lib. 1. Voto. 1. num. 136.* loquens in contingencia facti, supponit, inquam, Evaristus, fore ut secum procedatur juxta opinionones Doctorum probabiles, simul & leniores, cum & hic agatur de metu, & causa Voti solennis equiparetur à Doctoribus causæ Matrimonii præsumptivè contracti, & proinde locum hic habeant cap. fin. *De translat. cap. Ex literis De probat. Lex. Benignius ff. De legibus. L. Arianus ff. De obligat. & action. & Lex. In ambiguis ff. De Reg. jur.*

146. His suppositis probabit Evaristus, adfuisse causas sufficientes ad metum cadentem in virum constantem, etsi enim nullæ expressæ minæ, vel preces importunæ intercesserint ex parte parentum, consanguineorumve, prudenter tamen timebat Evaristus, ne, si non susciperet Subdiaconatum, cujus suscipiendi tempus adesse monebat parens, qui Evaristo Canonice Cathedralium non sine nullis sumptibus procuraverat, & fieri Canonicum unicè desiderabat, incurreret gravissimam, eamque diuturnam, ac fortunis multum detrimensam indignationem parentis. Et verò prudenter timere potuisse probabit ipse Evaristus testibus omni exceptione majoribus, adeoque numero, & qualitate præstantioribus, quàm exigant Doctores contenti testimonio unius idonei, accedente aliqua præsumptione. Mascardus *De probat. conclus. 1057.* vel alio teste de auditu, Barbosa *cit. Voto. 77. num. 81.* metum autem hujusmodi indignationis esse vel reipsa, vel æquivalenter metum cadentem in Virum constantem, inde probatur, quòd sit reverentialis, atqui negari non potest, probabilem esse opinionem, quòd metus reverentialis per se solum Matrimonium (eadem est ratio Voti solennis juxta communem persuasionem) reddat invalidum. Expressè Barbosa *Lib. 1. Voto. 1. num. 136.* post alios relatos supra *num. 137.* nec dubitari vult hac de re Sanchez *Lib. 4. De Matrim. Disp. 6.* in casu, quo adest timor incurrendi indignationem paternam. Metus causis probatis per testes inducendus ab Evaristo, probatus erit & ipse metus. Barbosa supra *num. 143.*

147. Probationi prudentis, justi, & huc sufficientis timoris faciendæ per testes junget Evaristus juramentum, quòd videlicet non solum re ipsa formidaverit illam paternam, de qua supra, indignationem, sed etiam metu ejusdem fecerit se ordinari, esse autem tali juramento in hoc passu deferendum, probatur tum autoritate Glossæ, satis frequenter receptæ in cap. Si

gnificasti. Verb. *Sitta est. De homicid.* ibi: *cum de conscientia alicujus queritur, statim juramento ipsius, tum inde, quòd cum metus sit difficilis probationis, sufficiant probationes, quæ aliàs non admitterentur.* Barbosa *Lib. 3. Voto. 77. num. 51.* in Casu Anni. 1542, in quo allegabatur etiam parentum metus inducens filium ad susceptionem subdiaconatus, & subdit Barbosa, ad hanc probationem sufficere conjecturas, & indicia, quæ aliàs rejicerentur.

Accedunt ea, quæ de vi juramenti in causa matrimoniali metus retuli ex aliis in Experimentis *Tract. 10. num. 712.* etsi non approbârimus *num. 713.* ut jacebant. Quia tamen poterant probari iudici, idcirco facio hic quoque mentionem illorum. Et hæc sufficiant pro omnino primaria, atque fundamentali controversia hujus Casus, ac similibus.

Jam quod spectat tres alias clausulas, in rescripto Pontificio expressas *num. 140.* videlicet Ratificationem: Ministerium in Ordine Subdiaconatus, & Cautionem, breviter meam mentem de iis exprimo.

Et in primis, quod attinet ratificationem, seu potius non ratificationem Ordinis, per Ministrationem in Ordine Subdiaconatus, cum sit propositio negativa, negantis autem nulla sit per rerum naturam directa probatio, cap. *Bona. De elect.* hanc non tenetur præstare Evaristus, ea etiam de causa, quòd multi Doctores apud Mascard, *De probat. conclus. 1051.* non exigant ullam etiam indirectam probationem negativam, nisi quando negans fundat in negatione suam intentionem, hanc autem non fundat Evaristus in negatione ministrationis, sed in vi, & metu, ut visum est supra. Quare onus probandi quidpiam in hac clausula incumbit volenti e. g. Fiscali (nam Barbosa testatur in duobus Consultis supra citatis, fuisse constitutum Fiscalem tanquam actorem, ne Sacramentum careret omni defensore) ipsum impedire ab usu rescripti Pontificii, qui tenebitur concludenter, nominatis tempore, & loco ostendere, Evaristum obivisse munus Subdiaconi. Et verò constanter inficiatur Evaristus, quemquam reperitum iri, qui possit cum veritate asserere id factum. Certè, si obivisset, factum id fuisset in alterutra duarum Cathedralium Ecclesiarum, in quibus egit Capitularè, nullus autem Collegarum novit quidquam de ejusmodi Ministerio, imò vivunt, qui testabuntur eum renuisse id Ministerii, ne videretur ratam habere suam Ordinationem. Quòd si exigatur hæc super re tota juramentum Evaristi, præstabit tale, quale solent in Germania præstare illustres personæ.

Veniendo nunc ad ratificationem expressam, ac tacitam, de qua Rescriptum Pontificium, cum hujus negatio exigatur, respondetur in primis id ipsum, quod supra de negatione Ministerii, videlicet hujus probationem directam non posse dari, indirectam non exigi, cum Evaristus suam intentionem æquè parum fundet

fundet in negatione ratificationis, quam in ministracionis, Ex superabundanti verò subibit, torturam, ut vocant spirituales, si ita tamen videatur D. Judici delegato, videlicet iuljurandum, cujus tamen necessitatem viderunt Pontifex negare hoc ipso, quòd in Rescripto mandet quidem viâ Juris probari vim, & metum, non verò negationem ratificationis, ministracione, quare locum hic obtinet illud ex cap. *Nonne. De presump.* Qui è duobus propositis unum asserit, altero tacito, videtur hoc tacitum negare.

151 Nec obstat I. quòd fuerit Capitularis, perceperitque fructus suæ Canonialis præbendæ, cum tamen conditio, sine qua nemo admittitur vel ad Capitulum, vocemque activam, & passivam, vel ad fructus Canonicales sit ex vi etiam peculiariū statutorum necessaria. Respondetur enim in primis ex iis, quæ in simili nixus autoritate Navarri scripsi non sine approbatione virorum eruditione, ac pietate præstantium, in *Experientiis Tract. 8. Cas. 20. num. 766.* ratificationem Ordinis tacitam non fieri per actiones suapte natura independentes à Subdiaconatu, atqui habitas ad Capitulum, & redditus non dependet sua natura ab illo Ordine. Confirmatur inde, quòd non videtur quis ratificare actum metu factum, quoties alia causa, quam ratificandi actum occurrit. Eleganter Bartolus apud, & cum Navarro *consil. Lib. 1. De iis, quæ vi. Consil. 4. n. 9.* Atqui Evaristus habuit aliam causam allegandi suum Ordinem, scilicet jus ad fructus.

152 Resp. 2. Id, quod non est, ratificari non potest. Glossa in cap. *Ad dissolvendum. De sponsalibus. impub. Sanchez Lib. 2. De Matr. Disp. 26. num. 3.* atque alii cum Navarro *loc. cit. n. 8. & 9.* ubi ex hoc principio resolvit, ne quidem illum, qui metu, sicuti noster Evaristus, compulsus permiserat se initiari subdiaconatu, ac publicè ministraverat in illo Ordine, ignarus (& sine voluntate supplendi defectum, si quis intervenisset) nullitatis illius Ordinis in Ordine ad obligationem continentie, sicut & ignoravit Evaristus, censendum fuisse ratificasse. Et licet talis ignorantia sit ignorantia juris, non autem facti, ac proinde videatur non patrocinari ipsi per Regulam XIII. in 6. quia tamen illud jus est valde obscurum, & controversum, idcirco nihil Evaristo obest ea Regula, ut notat Navarr. ibidem *num. 11.* consentientem Peckio in *cit. Reg. num. 10.*

153 Non obest 2. Quòd idem Evaristus jam instructus uno Canonicatu alterum prentaverit, eumque adeptus, petiverit se admitti ad Capitulum, & præbendam, allegans inde suam capacitatem, quòd esset jam promotus ad Subdiaconatum, Etenim respondetur ad hanc difficultatem, sicuti ad priorem.

154 Denique paratus est Evaristus, præstare cautionem de stando juri, & iudicato, sed juratoriam, nec enim exigi fidejussoriam, aut pigno-

ratiam probat inde, quòd tunc sufficiat juratoria, imò simplex, & nuda promissio, quando non exprimitur, desiderari vestitam. *Leg. Sancimus 3. ff. De verb. & rer. signif.*

Hicce, atque aliis perpenis, pronuntiavit Reverend. Dominus Officialis Constantiensis Evaristum liberum voto continentie, fecitque potestatem transeundi, si luberet, ad statum Conjugalem.

Suadeo autem cuivis, qui consulatur de Casu simili hujus, ut consulat illa consilia Navarri, & Barbose, quæ allegavi in decursu, etenim proponunt, & resolvunt tres Casus quopares nostro, sicut & idem. Navarr. *ibid. consil. 5.* adhuc alios de eadem materia, & *consil. 6.* atque *9.* duos de professione metu facta, ubi *cit. consil. 9. num. 2.* expressè tenet, metu quoque reverentiali editam professionem (huic certò æquiparatur votum editum in subdiaconatu) esse jure nullam.

Casus III.

Lessianus.

155 **E**rasmus fugiens sicarium accurrit ad Monasterium, tanquam ad asyllum sed Abbas non vult eum recipere, nisi promittat se fore Monachum, promittit, ac postea emitit professionem, de qua autè nec somniaverat, an validè?

P. Lessius. *Lib. 2. De justit. cap. 40. num. 16.* proponens hunc Casum respondet, esse probabile, quòd votum valeat, eò quòd Abbas nec incusserit metum, nec peccaverit contra justitiam, negando ingressum in Monasterium. Esse viceversa etiam probabile, quòd non subsistat, eò quòd Abbas, negando aditum, continuaverit metum incussum à Sicario, & peccarit contra Religionem, charitatemque, non aperiendo januam.

Ego absolutè iudico non subsistisse, eò quòd Abbas verè peccarit contra justitiam verè enim ille fugitivus habuit jus confugiendi ad asyllum, ergo qui impediit illicitè usu hujus juris, egit in almam justitiam. Loquor autem de casu, quo Abbas jubet occludi fores, non autem quo non aperit jam antea clausas, habet enim se tunc, sicuti Medicus negans agro desperato, cui ex sola charitate tenetur succurrere, suam opem, negans autem nisi æger velit desponsare sibi suam filiam, qua de re in *Experientiis Tract. 9. Cas. 12. num. 251.* Unde resolves hunc

Casum IV.

Navarræum.

157 **E**ulalia damnatur justè ad perpetuum carcerem, quo tamen liberatur ea conditione, ut

ut fiat Monacha. *Questum fuit ex Martino Navarro in Consil. Lib. 1. consil. 8.* De iis, quæ vi, & metu. *An subsisteret professio, quam postea edidit metu solo retentionis in perpetuo carcere?*

158 Respondit rectè Navarius affirmativè, idcirco quòd metus, qui justè infertur alicui, non pariat actionem, nec sufficiat ad annihilandum, vel rescindendum actum juxta *Leg. Si mulier. ff. De eo quod met.* At Lopez Rodriguez Vega relati supra *num. 134.* absolvisent talem omni Religione voti.

159 Cæterùm multiplices omnino casus, qui à scriptoribus fidei indubitata referuntur de votis, atque juramentis, vitæ statum concernentibus, ad quæ vota, juramentaque edenda impulere, nullo jure, parentes suos filios, planè invitatos, dant aniam proponendi hanc

Quæstionem fortè quibusdam admirandam.

Utrum scilicet liberi prudenter agant, si suos parentes consulant in dubio de vitæ statu deligendo?

160 Respondeo autem breviter: Agunt prudentissime, & imprudentissime simul. Prudentissime, secundum prudentiam carnis, etenim parentes ferè semper meliùs, quam filii, aut alii norunt, sitne hujus, an illius status assumptio; hoc, aut illud Matrimonium, beneficiumve Ecclesiasticum, futurum, & facturum ad decus familiaris, opes acquirendas, vitam otiosam, quietamque, & alia ejusmodi bona merè temporalia, siquidem scriptum est:

Navita de ventis, de tauris narrat arator;
quam optimè; ferè autem semper fit, ut parentes habeant vel unicè, vel certè præcipue rationem ejusmodi temporalitatum, nunquam, aut vix unquam expendant, hicne, an ille status, sit filie; aut filio magis profuturus; & conducibilis ad æternam vitam consequendam, an verò alius. Patet id innumeris exemplis parentum, & nominatim illorum, qui genuere, vel proxima cognatione attigere S. Bernardum, S. Thomam Aquinatem, S. Catharinam Senensem, S. Franciscam Romanam, S. Mariam Magdalenam de Pazzis, S. Joannem Gualbertum, S. Ludovicum Bertrandum, B. Stanislaum Kostkam, B. Aloysium Gonzagam, nostrum itidem Thaumaturgum (si ita scribere fas est) P. Bernardum Colnagam, atque alios; de quibus in Breviario Romano, Virisve ipsorum fideliter scriptis. Et quid non egit aliàs laudatissimus genitor jam primùm nominati Patris Colnagi, ut retineret hunc in sæculo, quin B. Stanislaus timebat, non ex vano, catenas, & dirum carcerem à parente Viro illustri, si aperuisset ipsi suum animum de firmo proposito ingrediendi nostrum Ordinem, ut legere est in Vita ipsius conscripta à PP. Sac-

chino, & Bartholo nostris? Raros omnino imitatores habet S. Hilarius Pictaviensis, qui intellecto, quòd *Beatissimam Apram* (refero verba Fortunati apud Bolland. nostrum ad 13. Januarii. fol. 791.) *filiam suam quidam juvenis Nobilissimus, prædices, pulcherrimus conjugii vinculo sibi quæret adnectendam, manu propria subscriptam, filia direxit Epistolam, indicans ei; quòd talem sponsam uxorem patri illi providisset; cujus nobilitas cælos ascenderet, pulchritudo rosarum, & liliorum comparationem præcederet; oculi gemmarum lumen obnubilarent; thesauri sine defectione constarent &c.*

Et singulariter observandum, quòd parentes S. Catharinæ Senensis appellantur *pii* in eodem Breviario, tamen modis planè barbaris, ne dicam impiis, voluerunt illam adigere ad nubendum cuidam Juveni (*cujus genus, & familia eis pergrata esset*) inquit celeberrimus vitæ scriptor. Sed & Mater S. Mariæ Magdalena de Pazzis commendata (in Vita illius Virginis) à pietate, importunissimè insistit, ut filiola, quæ magis abhorrebat ab omni amplexu virili, quam cacodæmon a signo Crucis, nuberet juveni nobili, & opulento; quid censendum de aliis, quibus nemo tribuit encomium pietatis?

Ergo liberi agant communiter imprudentissime secundum prudentiam Spiritus, si parentes, fratresve consulant circa quæstionem de vitæ statu in ordine ad regnum cælestè certius acquirendum; non enim solum scitissimè quarit Poëta

Dix: petis à medico, surgant quibus artibus adas?

Quæque levès podagram, consulis, artefabrum?

Verùm etiam Siracides *cap. 37.* ridet (interprete Cornelio à Lapide) illum, qui cum *irreguloso tractat de sanctitate*, tractat autem de sanctitate quisquis memor sapientissimi moniti: *Quod semel statuendum est, diu deliberandum est*, deliberat de vitæ statu deligendo; juxta Regulas prudentie non mundanæ, sed spiritualis. Denique Salvator videtur huc respexisse, cum dixit: *Inimici hominis domestici ejus.* Itaque saluberrimum consilium est; ut alicui viro spirituali, in talibus exercitatio tradas in disciplinam, ut ab eo in negotio tanti momenti dirigaris; inquit sapientissimus P. Lessius in aureo tractatu *de statu vitæ deligendo n. 77.* Cæterùm quam reprehendendi sunt, qui liberos avertunt à professione virginitatis, vel Religionis dicam infra *Cas. 7. num. 219.* interim nota opportundè ex S. Gallensibus *loc. cit.* graviter peccare parentes cum incurfu excommunicationis, quando metu etiam reverentiali liberos compellunt ad suscipiendum statum Ecclesiasticum, aut Regularem.

Claudo hanc de votis ex metu editis dissertationem verissimo elogio Plinii senioris *Lib. 8. Histor. nat. cap. 16.*

Votorum tunc maximè locus, cum spes vitæ nulla est.

DE VOTIS PUERORUM,
ET MULIERUM.

CASUS VI.

Mixtus.

SUMMARIUM.

Casus septennis pueri votentis: Si mater periculose decumbens convalescat se Religiosorum In-stituto ac more victurum: sed decennio pri-mum post sanctam matrem memoris. 163.

163 Franciscus, cui jam septem Annorum atas erat transacta, cum videret periculoso morbo matrem laborantem, se hac evadat ex morbo, vovet se Religiosorum instituto, ac more victurum, mater convalescit, decemque la-buntur Anni, quibus is, qui vovit, de suo vo-to nunquam cogitavit. Duo in disceptationem ceciderunt: Primum, num illa promissa ha-buerit vim obligandi puerum? Secundum, num pater, quia ante decimum quartum Annum votum non fecit irritum, possit etiam num ir-ritare, filio decimum octavum Annum agen-tem?

Mixtum voco hunc Casum, utpote confla-tum ex duabus sat diversis quaestionibus, ap-prime tamen huc facientibus, quas ad se dela-tas scribit P. Paulus Comitulus *Respons. Moral. Lib. 1. quest. 7.* resolvendas etiam à nobis pri-ma Sectione hujus Casus VI. qua differemus de vi Votorum nuncupatorum à pueris: secunda de editorum à mulieribus.

SECTIO I.

De ætate, & discretionem necessa-ria ad votendum, deque irritatione Voto-rum ab impuberibus, & puberibus filiis editorum.

SUMMARIUM.

Illæ atas, Discretio, & deliberatio juxta recent. Theol. sufficit & requiritur ad votendum, qua ad peccandum mortaliter. 164. & seqq. Juxta Summistas & Canonistas communiter re-quiruntur Anni pubertatis. Ibid. Idem dicendum de semifatuis. 168. Et votentibus in vehementi passione. 169. In dubio standum pro valore voti, 170. Non tamen semper. Ibid. Qualis intentio requiratur ad votendum. 172. Casus distracti, dum ederet Professionem Religio-sam. 173. Quam firmitatem habeant vota Puerorum? 174. 175. & 187.

Aliud est renovare votum, aliud confirmare. 176. Declaratur casus bene notando. Ibid. & seqq. Resolvitur ex dictis Casus n. 163. propositus. 183. Confirmatur eadem doctrina factis Confessorii. 185. Quinam possint irritare vota Impuberum in de-fectu patris? 187.

Quod potest Mater Mortuo Marito, potest etiam vivo, si sit longè absens vel amens. 188. An Socer possit irritare vota Generi? 189. An Pater vota filii illegitimi habentis tutorem? Ibid.

An Avus (sive Pater Patratus) vota Nepotis, vi-vo Patre? Ibid.

An Herus vota sui famuli impuberis? 190.

An Magister sui Discipuli Impuberis? Ibid.

Casus impuberis votentis ingressam & perseve-rantiam in Religione, & post irritationem pa-tris, (quam nihil faciebat,) saepe repetentis votum, etiam post pubertatem, ac mortuo pa-tre exequentis, sed regressi. 192.

Quid sentiendum de valore votorum qua emit-tunt puberes, sive insciis sive consciis parenti-bus? 194. & seqq. (200.)

Quid de illis qui irritant Vota sine justa causa? Quid si dubitetur an votum sit irritabile? Ibid.

Quid de illis, qui conditionatè votent: Si con-senserit, vel non contradixerit superior? 202. & seqq.

Quid Alexander III. imposuerit alicui loco voti Ierosolymitani ab impubere facti? 206.

Dubitatur I. que atas, & discretio, deli-beratione exigatur ad votendum validè?

Resp. Juxta plerisque Recentiores Theolo-gos potest validè vereri in ea ætate, non au-tem ante illam, in qua peccari potest mortali-ter, cum non videatur perfectior usus rationis requiri, minörve sufficere ad obligandum se Deo per votum, quam ad se obstringendum Diabolo per peccatum mortale, ac proinde exigatur ad hoc deliberatio plena. At verò plerique Summistæ, cum Canonistis, quorum verba repræsentat Comitulus, negant, adesse communiter (nemo enim dubitat de multis) impuberibus, id est, puellis nondum duoden-nibus, pueris nondum 14. Annos completos natis sufficiens judicium, sufficientemve, ac plenam deliberationem ad validè votendam. Favet apertè S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 9. in corp. ubi docet, rationem, cur Ecclesia nolit-ratum habere votum emissum ante puberta-tem, esse hanc, quòd Ecclesia respiciat id, quòd in pluribus (id est frequentius, communiùs, sic quippe intelligenda est hæc clausula familia-rissima Antiquis Theologis, & Canonistis) ac-cidit, qua locutione fuerat etiam paulò antè usus. Vide infra num. 174. Consentit & P. Sua-rez Lib. 6. De vot. cap. 6. num. 3. & 4. ubi scribit, pueros, puellasque non habere regulariter an-te pubertatem judicium sufficiens ad votum validè emittendum.

Quæ doctrina potest in primis habere locum

cum frequentissimè in Germanis, quando est dubium, an revera hi, aut illi, hæ, aut illæ an-te pubertatem satis intellexerint vim Voti, id est, quòd vovere sit aliquid Deo promittere, prætereaque sub reatu æternæ damnationis, seu magni peccati.

167 Potest deinde applicari illis Itolorum, Hi-spanorum &c. citius sapientium, quam septen-trionales, liberis, de quibus est dubium omni-no peculiare, an revera sat in re tanta spue-rint. Iterim quasi per parenthesis observabis, me, ceteri paucorum expressa auctoritate nixum, at tamen meritò notasse in *Experientiis* diver-sis locis præsertim *Tract. 4. Cas. 6. & Tract. 5. ac 6.* esse, quoad initium perfecti usus rationis, faciendum discrimen inter pueros, & puellas, hæ enim communiter pubescere ineunte æta-tis Anno decimo tertio, illos verò exacto deci-mo quarto certum est, ergo juxta S. Thomam, Suarez, ac plures alios incipiunt puellæ duobus circiter Annis citius perfectè distinguere inter bonum, & malum, seu esse doli capaces, quam pueri: In iisdem locis etiam observavi, pueriam Teutonicam communiter saltem uno An-no seriùs sapere, quam illas nationes, de qui-bus Theologi, & Jureconfulti præsumunt ma-turitatem judicii, seu capacitatem doli statim post exactum primum septennium.

168 Pueris, necdum præditis ratione sufficien-te ad votum, validè nuncupandum, meritò æquiparabis semifatuos, nisi quandoque ha-beant lucida intervalla, & eadem ratione plu-rimos rusticanos adolescentes Annorum quin-decim, octodecim, qui tam parùm intelligunt, quid sit facere votum, & consequenter quam obligationem secum necessariò trahat emissio Voti, ac pueri duodennes, tredecennes com-muniter, quos proinde pronuntiabis absque scrupulo liberos Religione voti.

169 Idem esto judicium de multis nuncupanti-bus vota, cum agitantur vehementi passione, timoris, alteriùsve affectùs, quamquam non est indubium signum insufficientis deliberationis, quòd statim pœniteat facti, & certò non fuisset tales prolaturi verba votum indicantia, si vel fuissent tunc mentis serenioris, vel iis sup-petiisset plus temporis ad rem pensulatiùs examinandam, verè enim nos persæpe, pro dolo-r, patramus actiones æterno rogo dignas in subito impetu, & confestim sequente pœnitudo-ne, percussioneque peccatoris, haud quaquam prorupturi in eas, si vel unius salutationis An-gelicæ tempus suppetiisset. Vide Bejam in *Re-spons. Casuum Part. 4. Cas. 9.* egregiè differen-tem hac de re.

170 Sunt tamen, ut piè credò, Prælati sat prom-pti ad dispensandum cum talibus. In dubio autem utrùm illa passio ita obscuraverit men-tem, ut non adfuerit nisi semiplena cognitio, seu advertentia illius, quod in eo impetu dicebatur, vel agebatur, censet meritò Suarez *Lib. 4. De voto. cap. 5.* standum esse pro valore

voti, nisi, ut providè subdit, tam multæ, vel efficaces conjecturæ occurrant in contrarium, ut prudenter credere valeas, te à parte rei non considerasse omnia necessaria ad obligationem votivam. Quin absolutè dico, si consideratis illo impetu passionis, habita ante votum per-exigua, aut fortè nulla inclinatione ad mate-riam voti: subitaneo, qui mox supervenit, horrore ab eadem illa materia: aliqua gravi, & peculiari ratione, quæ etiam in illo articulo te retraxisset à voto, si tunc occurrisset, dico, inquam, posse te in hoc dubio pronuntia-re pro tua libertate, & agnosces stare mecum Patrem Suarez, si perlegeris, quæ ipse tradit eo loco, ut nihil dicam de P. Tamburino constan-te patrono libertatis contra obligationem vo-ti, & referendo pro pluribus dubiis casibus in-trà num. 389. & seqq.

Quærent autem Doctores, præsertim Neo-terici, utrum ad deliberationem suprã num. 164. indicatam, & requisitam sufficiat Intentio virtualis? Sufficere censet meritò idem P. Tamburinus *Lib. 3. in Decalog. cap. 10. §. 2.* & declarat hoc

Casu valde vitiosè distracti.

Qui scilicet expleto probationis Religiosæ Anno processit quidem ad locum destina-tum, animo verè profitendi, in eoque protu-lit coram Prælato formulam Professionis, sed sponte prorsus alia volvens animo, non ta-men contraria Professioni. Dubitavit igitur postea, an re ipsa ediderit Professionem?

Respondet P. Tamburinus, utique edidisse, cum adfuerit intentio virtualis, quam ad multa alia sufficere ostendi in *Experientiis Tract. 1. num. 82. & Tract. 5. num. 37. & seqq.* ubi expli-co, quid sit intentio Actualis, Virtualis, Habi-tualis, Explicita, Implicita, & in *Quinario Tract. 5. cap. 15.* ostendo, non posse existere in ebrio Virtualem, tamen Sancti gallenses *dub. 1.* admittant indirectam in causa, interim negan-tes sufficere ad votum, & meritò.

Dubitatur II. Quam firmitatem habeant vo-ta puerorum.

Resp. I. Omnia Vota impuberum (saltem exequenda ante pubertatem, nam de exequen-dis post pubertatem negant Angelus, Lopez, alii apud, & contra Sanchez *cap. 29. num. 1.* Zoesium *loc. cit. n. 69.* atque alios plures) sunt irritabilia à patre saltem ante adeptam puber-tatem. Ita omnes cum S. Thom. *loc. cit.* fundan-te se bis, tervè in eo, quòd plerique sint ante pubertatem destituti rationis usu sufficiente, ad tantam rem, quanta est votum, Vide suprã num. 164.

Resp. II. Quin imò potest parens hoc suo jure uti etiam post pubertatem filii. Cajetanus, Navarrus, Sayrus, Suarez, Sanchez, alii, quos nominat Palauus *Disp. 2. punct. 3. §. 3. num. 5.* & sequi-

sequitur ipse, ac Tamburinus *Lib. 3. cap. 16. §. 3. num. 15.* loquens de quocunque tempore post pubertatem, contra Sorum, Arragonium, & alios. Excipe primò, nisi filius effectus pubes confirmaverit ipse, ut fatentur omnes, in casu, quo filius confirmavit sciens, illud esse irritabile, non autem si ignorans. Stephanus à S. Paulo *Tract. 4. Diss. 12. num. 64.* Secundò, nisi pater post pubertatem confirmaret, nec enim posse validè revocare hanc confirmationem censent à fortiori Sorus, & Arragonius, posse validè, at non licitè abique iusta causa Lessius *Lib. 2. cap. 40. num. 76.* atque alii, loquentes formaliter de consensu in votum cum Cornelio à Lapide *loc. cit.* posse validè simul & licitè Tamburinus *loc. cit. num. 15.* expressè loquens de jam facta confirmatione, ac citans Sanchezium, & Laymannum, sed primus loquitur solum de patre dante facultatem vendi, Laymannus de approbatione voti ab impubere editi, non exprimens tempus post pubertatem, fateor tamen in primis, illos, qui loquuntur de consensu in votum datò quidem, sed nihilominus semper revocabili, haud immeritò à P. Tamburino allegari pro sua expressa sententia. Fateor deinde, rationes, quibus illi autores firmant suam sententiam, huc quoque facere, quarum potissima est, quòd non videatur superior aut potuisse, aut, si potuit, voluisse confirmare irrevocabiliter.

176 Dixi suprà: modò filius post pubertatem non confirmaverit, non autem dixi: non renoverit, quod bene nota pro praxi, differunt enim hæc duo, ut declaro hoc

Casu Anni M. DC. LXIX. Confessariis dupliciter novo, ter, quaterque notando.

Hoc quippe Anno 1671. fuit ad me directa Fabiola nata Annos circiter 24. affectans iusta de causa Matrimonium, obstantem tamen in speciem voto virginis perpetuae, quod sub Annum undecimum ediderat, sub quadam honesta conditione, qua evenerat, atque semel, iterumve serio coram imagine Deiparæ repetiverat.

177 Ego enim percontatus sum in primis, utrum, quando ante Iconem Deiparæ jam nubilis, promissit Deo virginis, id fecerit inducta solà memorià jam antea peractæ promissionis, an verò non aliter, ac si nihil unquam prius spondidisset Deo? Quæsi vi secundò, si post hoc votum admisisset aliquod peccatum contra castitatem, arbitratura fuisset, incumbere sibi necessitatem aperiendi in Confessione circumstantiam voti, seu notabiliter gravius deliquisse, quam si nunquam quidquam vovisset? Tertio, an seu impubes adhuc, seu post pubertatem nihil ea de re manifestasset parenti? Respondit ad primum affirmativè, ad secundum,

tertiùmque negativè. Ex prima affirmatione intuli: Ergo tantum renovasti, & non confirmasti tuum votum, & consequenter reliquisti illud integre in eo statu, valore, simul & infirmitate, in quo, & quibus extitit ab initio, quam alteram consequentiam intuli etiam ex negativa responsione ad tertiam quaestionem, at verò ex negativa ad secundam conclusi, promissionem destitutam fuisse circumstantia necessaria ad substantiam voti, juxta dicta suprà *Cas. 4. num. 109.* quam illationem fecissem etiam, si à me interrogata (& verò egissent providentiùs, quam feci, si interrogassem) an noverit, suum votum non habiturum firmitatem independentem à voluntate patris, responderet: *Nos tabula rasa nihil novimus de hac dependentia, sed arbitramur, nihil opus esse cuiquam dicere:* tunc enim etiam ex cit. *num. 109.* Casus quartus collegissem, votum fuisse nullum. Nec est, cur hoc loco quidquam addam responsionibus ad tertiam, secundamque quaestionem. At verò pro elucidatione primæ.

Notandum est, vota consuevit repeti, seu iterari duplici modo. Primò, ita ut planè nihil præter iterationem fortè cum majore fervore factam, addatur primæ editioni voti, sed relinquatur integre in eo statu, valore, & infirmitate, in, & cum qua fuit primitus emissum. Hujusmodi repetitionem intelligunt propriè, & in rigore Theologi, quando aliquid negant, vel asserunt de renovatione voti, seu obligatione votorum renovatorum. Secundò ita, ut novum robur addatur voto prius nuncupato, idque vel explicitè, vel implicitè. Explicitè, quando sciens, defuisse voto prius edito aliquam substantialem qualitatem, repetis illud, includens expressè illam ipsam qualitatem; Implicitè, quando ignarus omnis antecedentis defectus dicis: *Promitto Deo castitatem omnino, quo possum, meliore modo,* hanc novi roboris expressam, vel implicitam editionem appellat Theologi propriè, & in rigore Confirmationem, aliqui Ratificationem.

Et verò dubitari non debet, quin renovatio propriè dicta fiat sexcentis, & nominatim in nostra Societate post prima substantialia, & simul simplicia vota, nuncupata postmodum biennii nostræ in Tyrocinium receptionis. Unde Sanctus Fundator noster Constitutionum *Part. 5. cap. 4. §. 6.* declaravit, illam renovationem non addere ullam novam obligationem, sed fieri ad devotionem augendam, & proinde, ut reliquos inter notant Sancti gallenses *cit. quest. 6.* agens contra votum aliquoties renovatum, non contrahit novam malitiam mortalem. Similiter etiam certum est, confirmationem propriè dictam, crebrò habere locum in votis, quemadmodum & in contractibus, & nominatim censetur ex doctrina P. Sanchez *Lib. 4. De voto cap. 30. num. 41. & seqq.* reperiri in votis, quando planè immemor jam prius editi promittis Deo id ipsum, quòd prius: tum quan-

do memor prius nuncupati, illud ita ratum habes, ut v. l. subsistere, et si fortè antea non fuerit firmum, tum quando reiterasti memor quidem prioris voti, at ignarus id esse irritabile, aut credens, non esse irritabile, immemor tamen profusus hujus ignorantia, aut erroris; quia nec meministi, nec considerasti id esse firmum, nec ratione prioris nuncupationis ductus es ad ejus repetitionem, secus verò quando memor prioris voti illud repetivisti, ignorans id posse irritari, aut credens id omnino firmum, nec habuisti eum reflexum actum: *Volo, ut ex nunc valeat, aut ex nunc sit firmum, etsi prius non valuerit, aut non fuerit tale,* tunc enim prædicta ignorantia tollit voluntariam confirmationem ex ea procedentem, inquit Sanchez *loc. cit. n. 43.* seu potius impedit veram, & propriè dictam confirmationem. Quam doctrinam prius tradiderat P. Lessius *Lib. 2. De justit. & jure cap. 40. num. 38.* his brevibus verbis: *Ut quis censetur votum ratificare, necesse est, ut sciens esse invalidum, velit esse validum.* Excipe: nisi adit illa voluntas, quam paulò antè retuli primo loco ex Sanchez, & adde, illam ipsam exceptionem adjungendam esse Axiomati Glossæ *num. 141.* relato *Id quod non est, ratificari non potest.*

182 Ex quibus omnibus deduces veras causas responsum, quæ dedi *num. 177.* Fabiolæ. Nihilominus tamen, quia pater adhuc superstes erat, suasi ut peteret, nec enim poteram ipse convenire, ab eo irritationem, quin imò statim post hoc consilium irritavi ipse ex quadam subdelegatione loco patris, quia parochus, qui tunc aderat, mihi dixit, habere se à parente mandatum, ut optimò, & suavissimo, quo posset modo, juvaret filiam. Quæ in re tametsi fortè errassem usurpatione juris patris, attamen superveniente (sicut supervenit) patris approbatione tacitè exeruisset vim suam illa notissima Regula: *Ratificationem retrahit, & mandatum non est dubium comparari:* His adde, in dubio, utrum feceris votum ante adeptum plenum usum rationis, liberum esse te voto; quia dubitas de essentiali conditione obligationis. Vide P. Tamburinum, *Lib. 1. in Decalog. cap. 3. §. 7. num. 5. & 7.*

183 Atque ex dictis ad primam, secundamque dubitationem, facilis est responsio ad duplicem quaestionem de Francisco *num. 163.* propositam. In primis enim juxta S. Thomam, & Summistas relatos suprà *num. 164. & 165.* præsumendum erat per se loquendo, defuisse Francisco, utpote vix ingresso pueritiam, sufficiens tanto negotio iudicium, at juxta plerosque Canonistas adfuisse, cum præsertim satis probabile sit fuisse gente Italiam; Italis autè communiter oritur sol alme rationis, citius, quam multis aliis populis. Et verò absolutè arbitrator cum Comitolo, fuisse illum Franciscum pronuntiandum reum voti, eò quòd spes, quòd votum esset probabiliter moturum Deum ad

succurrendum desperatè, fati indicaret maturitatem iudicii necessariam ad hoc negotium. Idem dicam *Señ. seq.* De S. Catharinæ Senensis septennis voto, idem de illis sapientissimi puerulis, quorum nomina edidi in *Experientiis Tract. 5. seu Alphabet. Communicant. Casu 6. n. 102. & 104.*

Deinde quia neque filius, neque pater confirmarunt, post pubertatem Francisco, factam promissionem, potuit per dicta suprà *num. 173.* post Suarez *cit. cap. 6.* & multos alios contra Comitolum, & itidem multos alios, irritare idem genitor. Ratio est, quia mutatio juxta veram, atque Theologis probatam doctrinam Jureconsultorum, non est præsumenda, sed probanda, est autem facta tunc magna mutatio, quando ille ipse, qui ante unum, duosve menses pollebat jure auferendi vim omnem cuilibet voto sui filii, jam non pollet, probanda est igitur hæc mutatio, hanc autem nullo solido argumento probant adversarii in eo casu, in quo neque filius, neque genitor confirmavit (Tamburinus relatus suprà *n. 175.* cum aliis contra alios censet, quòd pater bis, tervè ratificando non auferat sibi potestatem revocandi hanc ratificationem factam à se etiam post pubertatem filii) filio pubertatem jam assecuto, nec dubitandum est de practica securitate, & sequibilitate, ut sic loquar, hujus doctrinæ. Confirmo eandem doctrinam

Facto Confessarii fati docti, fortè non fati discreti.

Cum enim adolescens circiter quindecim annorum à modum scrupulosus edidisset aliquot Annis antè varia vota reddentia conscientiam valde inquietam, suavitè peteret à patre (viro militari) liberationem ab iis, miratus hic dixit, talia negotia non spectare ad Laicos, sed ad Ecclesiasticos, iret ad Confessarium, & obediret ipsi iurati, atque Confessarius irritavit ex implicita, aut saltem rationabilissimè præsumpta delegatione patris.

Dixi, hunc Confessarium fortè non fuisse satis discretum, discretius enim forsitan egisset, si ipsemet convenisset, ut poterat, parentem, & per ambages postulasset implicitam potestatem, quam potestatem potuisset pater validè exercere pro suo mero arbitrio, adeoque etiam non suppetente rationabili causa. P. Tamburinus, *loc. cit. n. 14.* quia irritativa potestas se habet (re adhuc integræ) sicuti jus remittendi rem sibi debitam.

Resp. III. Quòd suprà *n. 175.* dixi de patris potestate (dominativa, ab hac enim, sicut & à gubernativa, [ut explicat P. Suarez *Lib. 6. cap. 4. n. 11. & 13.* declarans exemplo viri respectu uxoris] non à jurisdictionis potestate provenit jus irritandi, ut docent omnes, inde rectè negantes Pontifici jus irritandi vota omnium

Christianorum, eò quòd non polleat in omnes non Religiosos potestate dominativa, sed solius jurisdictionis, ex qua dispensatur quidem, & commutantur vota, non verò irritantur) in vota filiorum, filiarumque impuberum, est in defectu patris dicendum de iis, qui succedunt in patriam potestatem, adeoque de tutore respectu pupilli, id est nondum nati Annos 14. curatore respectu minorennis, id est versantis intra 14. & 25. Annos ætatis, his verò deficientibus irritantur 1. Avus. 2. Mater. 3. Avia. 4. Præceptor, & quivis alius, sub cuius potestate existit impubes. Ita de his sentiunt (tametsi non integre consentientes, ut videbimus infra num. 190.) P. Lessius cap. 40. n. 82. & 83. P. Sanch. cap. 35. De voto, n. 76. Laymann. Lib. 4. Tract. 4. cap. 7. P. Tambur. Lib. 3. cap. 16. §. 3. num. 17. & seqq. ubi & scribit num. 16. si sint plures tutores, aut curatores, singulos esse præditos hoc jure, & notat num. 24. patrem posse illa vota, de quibus hætenus, id est non confirmata à filio, irritare etiam post vigesimum: quadragesimum Annum talis filii: at tutores, curatores, & matrem, etsi non sit curatrix, aut tutrix, solùm utique ad Annum ætatis filii vigesimum quintum, eò quòd pater habuerit potestatem, donec filius ipse confirmaret, at verò tutor, seu potius curator solùm donec filius emancipetur, quòd solet fieri circa Annum vigesimum quintum ætatis.

188 Addunt iidem scriptores, potestatem competentem matri, post fata mariti, esse penes eandem etiam vivo, sed vel in amentiam lapsa, vel longissimè distito patre, si quidem hic, aut magistratus non constituit ullum curatorem, vel tutorem. Vide Tamburin. n. 21. qui etiam n. 23. cum Gregorio Sanyro contra P. Ferdinand. De Castro Palao Tract. 15. Diss. 2. punct. 7. n. 15. docet, matrem, etsi nec tutrix, nec curatrix sit, posse post obitum sui viri, postque pubertatem filii irritare vota nuncupata ab hoc in impubertate, & n. 25. posse etiam irritare realia, vel præjudicantia gubernationi domus, quibus se obstrinxit filius post pubertatem quoque, si hic careat curatore, eò quòd mater succedat in locum curatoris, aut tutoris, quando filius pupillus, vel minor non habet, mortuo patre, curatorem, vel tutorem.

189 Socero competere jus irritandi ulla vota Generi, negat idem P. Tambur. n. 27. contra Tancredi, & Lib. 5. Tract. 1. cap. 3. §. 2. num. 12. dubitat, sitne admittenda doctrina citati Patris Palao allegato Tract. 15. Diss. 2. punct. 7. n. 5. negantis, patrem potiri jure irritandi, seu extinguendi vota filii illegitimi, quando hic habet tutorem, assentitur *ibid.* n. 14. Sanchezio, & aliis negantibus avo potestatem in vota filiorum, seu potius nepotum, dum pater est, superstes, cujusmodi patrem vocat ipse *Patrem Patrarium*, sed hujus *Patris Patrarii* aliam descriptionem suggerunt Kahl, & alii Lexicographi Juridici, in voce *Pater*.

Denique P. Lessius *cit. cap. 40. n. 78.* atque P. Laymannus *cit. cap. 7. n. 10.* expressè tenent, posse à Magistro, & hero: iidem cum P. Suarez *Lib. 6. cap. 6. n. 23.* & Antonio Cottonio *Lib. 1. Controvers. 12. n. 36.* à quovis, sub cuius gubernatione est impubes, irritari in defectu patris, ascendentium, matris, & tutoris, ac curatoris vota discipuli, & famuli, quod quidem censet Sanchez *cap. 35. num. 83.* esse propter horum, (quos etiam Ægidius Bassæus sequitur apud Stephanum à S. Paulo n. 105. non repugnantem, & addentem ex Bassæo Aviam) Doctorum autoritatem probabile practicè, absolute tamen improbat, utpote destitutum firma ratione, & proinde ait, tales posse emittere vota inirritabilia, quod & censet Gastropalaus *cit. punct. 7. num. 8.* tacente Tamburino.

Hæc generatim simul, & speciatim dicta sunt de votis editis, & post pubertatem non confirmatis, quibus adde ex P. Tamburino *cit. Lib. 3. in Decalog. cap. 16. §. 3. num. 3.* hunc

Casum Factum, non faciendum.

Frobenius *tredecim Annos natus emisit* 191 *vota ingrediendi Religionem, in eaque perseverandi, & insuper dandi notabilem quandam Eleemosynam. Verùm pater irritavit post pubertatem omnia, quæ tamen Frobenius sæpe repetivit, ratus, non potuisse irritari à patre. Hoc mortuo ingreditur Frobenius Societatem Jesu, edit post biennium tria vota substantialia, sed postea redit (quod faciendum non erat per se loquendo) nihilominus ad saculum, nullà dum factà alienatione bonorum, sed solutus votis Religiosis, reperitque matrem superstitem, & patrum tutorem suorum tunc fratrum, & postea suorum, ex testamento patris, eorundem curatorem, omniumque bonorum, donec ii, atque Frobenius attingerent Annum ætatis vigesimum sextum. Quæsitum fuit 1. An illa vota Frobenii fuerint per ingressum in Religionem commutata, an solùm suspensa? 2. An pater valuerit illa irritare? 3. An tutor, seu potius curator, aut mater?*

Respondit rectè P. Tamburinus ad primum 193 negativè, quandoquidem ea vota, quibus nos Deo, & Religioni obstringimus in fine Novitiatûs, non habent illam vim omnem, quam professio propriè dicta, si tamen Frobenius potuisset à Superiore Societatis irritationem, potuisset hic illam impertiri, ut notat n. 43. Ad secundum, potuit utique pater, & eo defuncto tutor, ac deinde curator pronuntiare omnia irrita, eò quòd Frobenius, ut patet ex specie facti, & ex dictis supra num. 189. factus pubes non confirmaverit propriè, sed renovavit.

Dubi-

194 Dubitatur jam III. *Quid sentiendum de valore votorum, quæ emittunt parentibus insciis, vel consensu filii jam puberes.*

Resp. Breviter sequentia I. Pater potest saltem indirectè irritare omnia vota emissa à filio jam pubere, quatenus ea impediunt gubernationem domesticam, essent enim ea illicita ex parte materiæ, & consequenter invalida, nisi includerent conditionem: *Si pater consenserit, aut non contraxerit*, ut quando filius vovet jejunia extraordinaria, longas peregrinationes, enlargementem bonorum etiam Adventitionum, aut Professitionum. Dico: *Longas peregrinationes*, nec enim inhibere potest breviculas, quia hæ non retrahunt à servitiis patri debitibus. Suarez *cit. Lib. 6. De voto. cap. 5. Sanch. cap. 25.* Hoc autem intellige de filio familias, seu nondum emancipato, quæ enim filius jam emancipatus, seu liber à potestate patriæ edit, non sunt à patre magis irritabilia, quàm à quovis alio. Dixi autem in Quinario *Tract. 5. cap. 29. num. 47. & 48.* quòd neque Matrimonium, neque sacerdotium per se eximat patria potestate, seu efficiat emancipatum, sicuti nec per se efficit ætas viginti quinque Annorum. P. Sanchez *cap. 35. num. 29.*

196 II. Nulla vota personalia filiorum jam egressorum pubertatem, potest pater directè irritare, nisi præjudicent patriæ potestati. Communis Recentiorum contra Tabien. Hostiens. & alios, quorum doctrinam certum est non posse extendi ad votum ineundæ Religionis, aut perpetuæ castitatis. Suarez *loc. cit.* Sanchez *cit. cap. 35. num. 23.* nam *cap. 1. & 2. 20. quest. 2.* directè excipitur votum Religionis, qui Doctores, & stylus Curia equiparant votum perpetuæ Castitatis voto Religionis. Ratio generalis positæ hic conclusionis est, quia *ex quo homo venit ad Annos pubertatis, non est sub potestate alterius, si sit libere conditionis, quantum ad ea, quæ ad suam personam spectant.* S. Thom. in 4. distinct.

197 30. quest. 1. art. 1. quest. ult. ad 2. Dixi: *Nisi præjudicent patriæ potestati*, id est impediunt, quò minus pater (aut alius, qui loco patris est) possit libere uti opera filii in iis actionibus, quas imperandi, aut vetandi jus habet, si enim impediunt, potest pater vel suspendere duntaxat, seu indirectè irritare, donec filius emancipetur, ut volunt multi, vel etiam propriè, seu directè irritare, adeoque penitus, seu sine ulla reviviscencia extinguere. Sanch. *loc. cit. n. 20.* assentiente Antonio Cottonio *cit. Controv. 12. n. 38.* eò quòd talia vota habeant imbitam hanc conditionem: *Si pater consenserit*, quæ autem habent hanc conditionem imbitam, possunt omnia juxta Sanchez irritari directè, seu penitus extingui, non autem solùm indirectè, seu duntaxat ita suspendi, ut postea reviviscant. Idem *cit. Lib. 4. cap. 26. num. 4.*

198 III. Omnia vota puberum Realia possunt directè irritari à patre, si emissa sint ante Annum ætatis vigesimum quintum, Sanchez *cit.*

superius *cap. 35. num. 21.* est enim minoribus interdicta ante ejusmodi ætatem dispositio, seu alienatio bonorum, absque autoritate patris, vel curatoris. Et quia expensæ faciendæ sunt in longam peregrinationem, & proinde votum de tali peregrinatione est mixtum simul ex personali & reali, eam ob rem potest etiam tale votum juxta P. Sanchez *num. 22.* irritari directè à patre. Excipe hinc votum de bonis Castrensibus vel quasi. Sanchez *ibid. n. 23.* Ac proinde quia bonis quasi Castrensibus accensentur, ea, quæ quis lucratur, seu acquirit ex beneficiis Ecclesiasticis, sacrisque officiis, apparet, quid circa præsentem materiam competat Subdiaconis, & Diaconis. Apparet quoque, an studiosi possint ex pecuniis, quas mittunt ipsi parentes: an quoque juniores opifices ex pecuniis, quas lucrantur locando suam hebdomadariam ut sartores, suam semestrem, aut annuam operam, ut plerique alii opifices, possint aliquid notabile (de parva quantitate non permittit dubitare praxis, tacitæque permissio parentum) expendere in vota realia.

IV. Saltem sæculares præditi potestate irritandi non peccant peculiari peccato per se loquendo, etsi irritent sine justa causa vota, sine eorum facultate emissa, modò res sit adhuc integra. P. Francisc. Suarez *Lib. 6. De voto cap. 1.* uruntur enim jure suo, sicut & teste Patre Sanchez *cap. 27. num. 9. & seqq.* quando rationabili ex causa irritant etiam illa, quorum nuncupandorum dederant potestatem, modò illa vota non sint executioni mandata, & res sit adhuc integra, ut si e.g. jam est obtentum bonum, ob quod fuit editum votum conditionale, nisi forte esset de re permagna, nam superior adeoque pater, maritus &c. approbando votum non voluit abdicare à se dominium in voluntatem subditi. Et quæ vota emisisti constitutus sub potestate unius superioris, poterit integre relaxare alius, ad quem venies præditum illa potestate, qua fuit prior. Sanchez *cap. 28.*

Quando autem dubitatur, sitne aliquod votum irritabile nec ne, eò quòd dubitetur, sitne emissum eo tempore, quo quis erat adhuc sub potestate alterius? vel postquam exivit ex ejus potestate? potest is irritare, sub cuius potestate fuisse aliquando constitutum constat, etenim melior est conditio Superioris possidentis, seu qui aliquando possedit hoc jus, ut quando dubitatur, sitne editum ante, an post pubertatem. P. Matthæus Stoz in Institution. constitendi n. 376. ob quod etiam Sanchez *cap. 32. n. 7.* censet id dicendum, quando dubium est, an votum sit emissum eo tempore, quo nondum erat, quis sub aliena potestate, eò quòd sit certum, Superiorem habere potestatem irritandi, quo privandus non est in dubio, idem dic de casu, quo dubitatur, utrùm votum fuerit confirmatum suo tempore, & debitis circumstantiis ut cum dubitatur, an quando ratificavit, sciverit esse irritabile.

Bbb 2

Dubi-

202 Dubitatur V. Quomodo illi, quos diximus emisisse vota sub conditione expressa, vel tacita: *Si consenserit, aut non contradixerit Superior, debeant se gerere ante petitem consensum.*

Resp. I. Si illa prima, seu de consensu conditio fuit idcirco necessarid subintellecta, quod non licuerit absque facultate Superioris exercere actionem voto promissam, ut est e. g. longa peregrinatio; donatio &c. non licet eam quidem exercere ante obtentam facultatem, attamen necesse est petere hanc facultatem, qui enim se obligat ad finem, obligat etiam se ad medium necessarium. Excipit merito Laymannus *Lib. 4. Tract. 4. cap. 7. num. 7.* cum aliis casum, quo vovens ne virtualiter quidem intendit sese obligare ad petendam illam licentiam, tunc enim non peccabit, aut non exequendo rem votam, aut non petendo facultatem, quam si petitam semel negavit Superior, regulariter non oportebit iterare petitionem, nisi votum, seu voti obligatio protendatur ad longum tempus. Sanchez *cap. 25. num. 21.* sicut nec regulariter opus est, ut in petitione fiat mentio voti facti, cum per se sufficiat petere facultatem obeundi actionem promissam voto, Suarez *Lib. 3. cap. 6. num. 35.* & Sanctigallenses *Tom. 7. Tract. 1. sect. 3. quest. 6. dub. 4.* extendentes etiam ad casum, quo facilius impetraretur facultas, si manifestaretur votum. Aliud est, quando Superior non absolute negavit facultatem, sed solum pro illo tempore; Laymann. *cit. num. 7.* sicut & aliud est, quando agitur de irritatione, nec enim censetur Superior irritare votum, quando ignarus voti negat facultatem hic & nunc exercendi actionem voto promissam, sed solum tunc suspendit obligationem voti. Sanch. *cap. 25. num. 23.* asserens, hanc doctrinam esse certam apud omnes.

203 At valde controversum est; an, quando votum versatur circa materiam honestam, & neque prohibitam; neque adferentem Superiori; alii sive ullum incommodum; molestiamve; ut est votum osculandi quotidie quinquies terram, ad honorem quinq; Vulnerum Christi; votum quoque servandi hoc, aut illud preceptum divinum, hanc aut illam sui Ordinis Regulam, teneatur vovens petere a Superiore approbationem, an hac non petita exequi suum votum? Etenim P. Gregorius de Valentia *Tom. 3. in S. Thomam Disp. 6. quest. 6. punct. 6.* ad questionem primam, & secundam ait; teneri petere, & per se loquendo non peccare omittendo executionem voti, donec adfit facultas, quam intendit congruo tempore postulare.

204 Sed Palaus *cit. Tract. 15. punct. 19. n. 5.* citans plures, Tamburinus *Lib. 3. cap. 12. §. 5. num. 8.* & Sanctigallenses *cit. quest. 6. dub. 4. in fin.* ajunt, non adesse obligationem petendi approbationem, adeoque etiam illi non petita incumbere obligationem perficiendi actionem promissam voto. Fundamentum prioris sententiae est; quod impuberes, & Religiosi emittentes vo-

tum aliquod ejusmodi subaudiant hanc conditionem: *Si pater, seu Superior consenserit positive*; ergo quamdiu non consentit positive, tamdiu non obligat votum. Sed sententia Palai contendit (assentiente Laymanno *cit. cap. 7. num. 6.* P. Stoz allegato superius *num. 376.* & aliis, ejusmodi votis subesse & inesse conditionem: *Nisi pater, seu ignarus, seu gnarus voti* (hanc notitiam exigit absolute Laymannus) *contradicat.*

Censeo ego, vix unum inter viginti Regulas reperitur iri, qui non arbitretur, se esse reum voti talis, ut primum illud edidit, seu teneri exequi rem voto promissam, esto nondum sit petita ratificatio, idem multo magis sentio de impuberibus. Quia vero sententia haec posterior magis favet libertati naturali disponendi pro libitu de actionibus propriis; leges autem civiles approbatas a Canonicis pronuntiant, libertatem rebus omnibus esse favorabiliorem; idcirco praefero opinionem P. Tamburini, ac Palai, alii sentiens de votis circa res honestas quidem, sed veritas sine consensu Superioris: Excipio quoque ex doctrina Tamburini cum eodem, & aliis omnibus, votum Religiosi de ingredienda Religione strictiore, id enim votum nequit irritare, sed solum commutare Superior. Vide Laymannum *cit. num. 6.* & reflexe nota has duas conditionales: *Si pater consenserit, & si pater non contradixerit*, subauditas in his, aut illis votis; esse diversa energiae, ut liquet ex dictis. Vide quoque, quod *num. 36.* dixi de casu, quo parens moritur ante ratificationem voti editi a filio.

Claudo hanc de puerorum votis sectionem 106 relatione, resolutione, & brevicula declaratione hujus

Voti rigide absoluti.

Venientis ad nos (scribit Alexander III. in cap. 2. De vot. & vot. redempt.) *R. narratione accepimus, quod in puerili aetate constitutus Hierosolymam disposuit proficisci. Nos autem ipsum a voto, quod in aetate tenera facilitate potius, quam ex arbitrio discretionis promissit, absolvimus, ita tamen, quod idem votum elemosynis redimat, & juxta consilium nostrum toto vita sua tempore uni pauperum Christi dummodo ad haec suae facultates sufficiant) debeat providere.*

Est utique haec absolutio, sicut & impertita 207 S. Eduardo circa peregrinationem Romanam, ut videre est apud P. Petrum Ribadeneiram in *Floribus ad i. Januarii*, rigidior, quam hac aetate fieret, nam vel juxta doctrinam adductam *n. 175.* irritaret parens, alii sive obtinens locum parentis, hoc votum: vel certe mitior fieret commutatio. Ne tamen videatur superior doctrina improbari hac resolutione Pontificia, dicens-

dicendum est in primis cum Glossa in *cit. cap. verb. In puerili*, votum illud in aetate puerili emissum, fuisse post adeptam pubertatem ratificatum ab illo R. Dicendum deinde cum Sanchez *De Matrim. Lib. 8. Disp. 20. num. 13.* potuisse utique Pontificem integre dispensare, at noluisse recedere ab antiquissimo stylo, quo soliti sunt Pontifices non impertiri simplicem dispensationem, sed semper mixtam commutatione.

SECTIO II.

De Votis Mulierum.

SUMMARIUM.

Triples genus feminarum; Virginum, Nuptiarum, Viduarum. 208.

Textus S. Scripturae, de Virginibus & Nuptis, qui tamen Christianos non adequatè obligat. 209.
Omnia Vota Puellarum impuberum possunt irritari à Patre etiam post pubertatem dummodo ea puberes facta non confirmarint. 210.

Non est opus ut pater statim ut audierit contradicat. Ibid.

Nec ejus silentium habetur pro approbatione praesertim irrevocabili. 209.

In Vota Filiarum puberum nondum tamen nuptiarum, idem jus habet Pater Curator, &c. quod in Vota Filiorum puberum. 211.

Nuptiarum vota possunt Mariti irritare, si impediant gubernationem Domesticam. 212.

Juxta Sanch. & plurimos alios, possunt etiam ea irritare qua non impediunt gubernationem domesticam. Ibid.

Sed contraria sententia praefertur. 213.

Solvitur obiectio ex praecedenti loco S. Scripturae petita. Ibid.

Etiam uxor habet potestatem in Vota Mariti, qua reddunt difficilem debitum conjugale. Ibid.

Aut qua cadunt in detrimentum bonorum uxoris. Ibid.

Etiam vota qua uxor edidit ante Nuptias, si incommodent Marito, possunt ab eo suspendi, quamdiu durat Matrimonium. 214.

Viraque tamen vota uxorum soluto Matrimonio reviviscunt. Ibid.

Votum Continentiae, quod uxor nuncupavit cum consensu Mariti, non potest ab eo irritari. Ibid.

Viduae, cum non subsint de jure communi ullius potestati Dominativae, possunt libere de suis actionibus disponere. 215.

Resolvuntur ex dictis 5. Casus. 216. & seqq.

208 **M**ulieres sunt vel virgines, vel nuptae, vel viduae; de hoc triplici genere traduntur communius Doctores ea, qua proponam occasione hujus

Casus Generalis, & Biblici.

Mulier, si quidpiam voverit, & se constrinxerit juramento, qua est in domo patris

sui, & in aetate adhuc puellari, si cognoverit patrem votum, quod pollicita est, & tacuerit, vota erit, quod quid pollicita est, opere complebit, si autem statim ut audierit, contradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita erunt &c.

Hunc Casum generalem descripsit his verbis 209 Moyses *Num. cap. 30.* subdens prope eadem verba de nupta, qua votum edidit, maritoque manifestavit. Solutionem, quam ad hunc Casum vidimus fuisse ab hoc legislatore datam, auctoritate divina, non esse, ut jacet, integre juris naturalis, sed ex parte positivi, ac ceremonialis, & judicialis, & proinde illa non teneri adequatè Christianos tradidit in terminis P. Cornelius à Lapide in hoc ipsum *cap. vers. 17.* deducens tum ex eo, quod lex naturalis, nec imperet tam festinam contradictionem patris, aut mariti, nec habeat silentium pro approbatione, praesertim irrevocabili, tum ex doctrinis practicis, quas optimi, piissimi Theologi dant circa vota muliebria, consentientibus praecipue in his articulis, seu paragraphis.

I. Omnia vota puellarum impuberum possunt à patre irritari. Patet tum ex sacro textu, tum ex dictis de voto filiorum impuberum supra *num. 174.* Et quidem possunt non solum, quando nondum excesserunt pubertatem, sed etiam post, modo ea non confirmarint jam effecta puberes, juxta dicta supra *num. 175.* & seqq. Etenim non est ratio, cur faciamus hic discrimen inter puellas, & pueros, etiam in eo eventu, quo forte parens fuit de filio voto factus certior, dum ea adhuc existeret in ea aetate puellari, etenim lex illa divina requirens, ut pater statim contradicat, fuit duntaxat ceremonialis, & judicialis, ut exprimit P. Cornelius *loc. cit.* & consequenter sentiunt Doctores relativi contra Arragonium, & Dominicum Sotum, supra *num. 174.*

II. Nec etiam est causa, cur hic distinguamus inter vota edita à filiabus jam puberibus, nondum tamen Matrimonio junctis, & edita à filiis itidem pubertatem jam assecutis, quod ergo jus in hos faciunt, aut negant patri, curatori, matri, hero &c Doctores producti superius *n. 189.* & seqq. id ipsum faciunt, negantque filiabus, seu in harum nubilium vota.

III. Conjugatas quod attinet, possunt marito irritare in primis omnia vota impediunt gubernationem domesticam, ut sunt longae peregrinationes, est enim vir circa talia caput uxoris, nec possunt non includere hanc conditionem: *Si Maritus consenserit*, adeoque si aut non consenserit, aut etiam dissentierit maritus, irritatio erit absoluta, obligatioque penitus sublata, & non solum suspensa juxta dicta *n. 196.* cum Sanchez contra Laymann *cap. 7. n. 19. in fin.* Possunt deinde etiam illa irrita reddere, qua non impediunt gubernationem domesticam juxta Sanch. *Lib. 4. De vot. c. 34. n. 2.* & plu-

plurimos alios ratos, competere marito tantum jus in omnia (excepto uno, alterove) vota uxoris, quantum competit ex supra dictis patri in vota filii impuberis, aut Pralato Religioso in vota sui subditi Religiosi, adeoque posse irritare votum uxoris de ingredienda Religione post suum obitum, Cotonius *cit. Controvers. 12. num. 38.* & Sancti Gallenses.

213 Ego, ob rationem, quam supra *num. 205.* attuli de libertatis favore, adhæreo priori sententiæ cum Laymann. *cit. Lib. 4. Tract. 4. cap. 7. num. 12.* contra Tamburinum *cap. 16 § 3. n. 48.* nec moveor allegatione textus sacri, qui, ut indicavi supra *num. 209.* tam parum favet libertati conjugatarum, quam adhuc liberarum à Matrimonio, etenim etiam resoluti *num. 204.* filias nobiles potiri æquè, atque mafculos puberes potestate multa vovendi independenter ab assensu, vel approbatione patris. Adde, quod sacer textus *Num. 30.* loquatur de illis votis, quibus affliguntur corpora uxorum, & proinde quibus receditur difficilius redditio debiti conjugalis, quæ proinde fatemur posse extingui à marito, cum etiam uxor possit hac potestate uti in maritum Laymannus *loc. cit.* extendens meritò ad vota mariti cedia in detrimentum bonorum pertinentium ad uxorem,

214 subdens, quoque *num. 19.* vota, quæ uxor edidit ante nuptias, si qua ratione incommodent marito, posse suspendi, quoad durabit Matrimonium, adeoque dissoluto Matrimonio reviviscere, quod etiam *ibid. in fin.* asserit de iis, quæ edita tempore Matrimonii, præjudicantia autem marito irritaverat ipse, ac præmittens *eodem num. 19.* cum aliis contra alios, votum continentia, quod uxor nuncupavit cum consensu mariti rennuntiantis juri suo, non posse amplius irritari à marito, idcirco quod petitio, aut redditio debiti conjugalis non pertineat ad potestatem gubernativam, quandoquidem sunt circa hoc debitum pares vir, & uxor, at quia administratio bonorum tum communium secundum omnes, tum multis in locis etiam paraphernalium, ut observo in *Quinario Tract. 5. cap. 24. num. 5.* spectat ad maritum, idcirco vota uxoris de faciendis largitionibus magnis contra voluntatem mariti, (quæ voluntas præsumitur fuisse tempore voti, absque ejus præscitu concepti, talis, qualis fuit, post scientiam, quia mutationem voluntatis Doctores probari volunt, non præsumi,) possunt libere irritari ab eo, sicuti patebit ex resolutione, quam ad Casum recentissimum dedi, aperiendamque infra *Cas. 13. num. 416.*

215 IV. Quandoquidem viduæ stando jure communi non subjiciuntur ullius potestati dominativæ (à qua propriè descendit, non autem à potestate jurisdictionis jus irritandi vota) sed tantum magistratui Ecclesiastico, civilique idcirco non est, cur negetur ipsis jus æquè de suis actionibus realibus, & personalibus libere disponendi, ac viris etiam viduis, Ex dictis autem hac tota Sectione petitur resolutio ad quinque sequentes Casus,

Casus I.

Præcocis Ingenii, & Pietatis.

Catharina (Senensis) Anno ætatis septimo, non ut septennis puella, sed ut planè grandæva, maturè, ac diu de perpetua virginitatis voto præstando secum deliberavit, & haud obscure intelligens, quid Domino placeret, quadam die sic precata est Beatissimam Matrem Christi; *O Virgo sacratissima; obsecro benignitatem tuam, digneris mihi sponsum dare filium tuum, & ego promitto illi, & tibi, quod nunquam alium admittam sponsum, sed virginem me illi perpetuam conservabo.*

Sic refert (nonnullis brevitate causa præteritis) ac describit ex gravissimo P. Raymundo Capuano Laurentius Surius *ad 29. April.* ex qua descriptione apparet in primis, votum illius virginis fuisse planè validum, et si emissum à vix aulpicata Annum ætatis octavum, videlicet, propter singularem maturitatem judicii juxta dicta *num. 183.* cujus maturitatis testimonium præbent verba hic descripta, & alia omissa. Apparet deinde, nihilominus potuisse validè irritari à parentibus, per dicta superius *n. 174.* An verò licitè conformiter dictis *num. 200.* dubitari posset ex eo, quod appareat, hoc votum nuncupatum fuisse ex peculiari instinctu Spiritus S. & proinde fuisse parens repugnaturus Deo, si usus fuisset potestate communi parentibus.

Censeo tamen, abstrahendo ab omni prava intentione potuisse irritationem fieri absque peccato, tum quia revera non tenebatur pater credere, illam desponsationem cum filio Dei, profectam fuisse alia ratione à Spiritu Sancto, quam supponatur actus omnes supernaturales tribuendos esse illi, qui, ubi vult, spirat, quos tamen irritos si reddant parentes donati à Deo, & natura jure generali, & dominativo irritandi, non censeo damnari posse, juxta dicta *num. 200.* ex Suarez, cum etiam talia vota habeant inclusam conditionem; *Si pater consenserit.* Supra *num. 204.*

At minimè ambigo, quin parentes Catharinæ, atque omnes similes iis, singulariter resisterint Spiritui Sancto, & deliquerint, dum eam importunissimè, ut dixi supra *num. 161.* impellebant, non quidem ad frangendam propriè fidem Christo datam (nec enim fregisset, si voto soluta nupisset alteri) sed ad non parendum instinctui divino, & graviter quidem, utpote tam graviter abusi suo naturali jure, quod noto propter alios parentes factitantes in aliis, atque aliis materiis, & nominatim in proposito servanda perpetuæ continentia, vel Religionis ingrediendæ, simile quid illi, quod genitores Catharinæ. Ratio est, tum quia Concilium Tridentin. *sess. 25. cap. 18. De Regul.* ferit expressè anathemate illos, qui sanctam Virginum voluntatem

tatem voti emittendi quoquo modo impediunt, & jam olim Concilium Toletanum *Novum Cap. 10.* tulerat hanc sententiam: *Si quis propositum castitatis viduæ, vel virginis impedit, à sancta Communione, & à liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus;* tum quia S. Hieronymus *Epist. 1. ad Heliodor.* scribit, retrahere à Religione (dico ego à Castitate perpetua, quam cum Religione componunt per sepe Canones, & Doctores) nihil esse aliud, quam Christum in pectore alterius occidere, Christo se opponere, spargere, & dissipare, quæ Christus collegit; tum quia S. Bernardus *Epist. III.* parentes, qui illos à Religione avocant, ait esse *duros, sævis, crudeles, nec esse parentes, sed peremptores.*

Casus II.

Lutherano-Catholici.

220 Fabius ex secta Lutherana, in qua natus, educatusque fuerat, traductus ad Catholicam Religionem certo quodam voto sese ante adeptam pueritatem obstringit, quam tamen adeptum panitet facti voti, de cujus irritatione cum sollicitus esset ejus Confessarius, consulissetque hic virum apprime doctum, mentem quidem suam aperuit hic, at mox ad me literas dedit *24. Novemb. Anni 1665.* *nosse cupiens, quid ego sentirem? Respondi paucis sapienti; nunc aliquanto distinctius aperio, quid censeam esse tenendum de vi, aut necessitate irritationis paternæ respectu votorum editorum à filiis heterodoxorum, nominatim Lutheranorum, persistentium in sua heretica pervicacia.*

221 Sentio igitur in primis, posse etiam à talibus rescindi ex jure vota filiorum, quo posse, ab Orthodoxis perentibus relaxari dixi superius. Ratio est, quia licet hæretici priventur, tum ob atrocitatem criminis, tum propter excommunicationem huic crimini à jure ipso annexam, jurisdictione, & dominio suorum bonorum *Cap. Cum secundam Leges. De hæret. in 6.* & ibi notant DD. attamen nec id contingit ante sententiam criminis declaratoriam, nec respectu hæreticorum toleratorum, ut sunt in Germania Lutherani; nec illud dominium, de quo loquuntur jura, ut lex final. *ff. Ad Leg. Jul. majest.* extenditur ad dominativam potestatem irritandi; nec denique ullus doctor facit, hac in re discrimen inter Catholicos, & A Catholicos.

222 Dico II. Si illud votum fuit castitatis, fuit probabilissimè re ipsa nullum, utpote editum sub conditione impossibili, hac scilicet: *Si pater consenserit positivè juxta sententiam P. Va-*

lentiæ relatam supra *num. 193.* etenim si patrens fuisset interrogatus, respondisset cum suo Patriarcha Luthero; *In Epithalamia. Idem sunt consultare, sine ducenda uxor, & sine comedendum, & bibendum,* ut refert Cardinal Bellarminus *Lib. 2. De Monachis cap. 6.* ergo patrens Fabii suâ notoriâ pervicaciâ in hæresi, adeoque factio ipso, quod non minus virium habere solet, quam verba *Leg. Paulus, & Leg. De quibus. ff. De Leg.* fati declaravit, à se ad orcum relegari tale votum consentaneè iis, quæ idem Bellarminus *loc. cit. Cap. 28. 29. & 30.* refert ex sensu Lutheri, omniumque Lutheranorum.

Dico III. Idem probabiliter posse asseri 223 de aliis Catholicorum impuberum communiter votis, quæ in se suis parentibus acatholicis edunt, scilicet ad honorem Dei, hæc enim omnia esse detestabilia sentiunt Lutherus, Calvinus, alii teste Bellarmino *loc. cit. Cap. 15.* Nihilominus tamen, si potest emungi verbalis irritatio, emungendam censeo; & tunc aderit sufficiens, si pater dicat, ut solent: *Eas ad patibulum cum tuo Idololatriæ Papismo.* Posse ab alio, quam à patre, quamdiu hic est superstes, & prærens, mentisque compos, irritari, non scio qui doceat; ergo nec irritabit, ut innuebant literæ, Confessarius, cum ejus potestas sit jurisdictionis delegatæ, vel ordinariæ, non autem dominativæ. At ubi Fabius fuerit emancipatus, poterit à Magistratu civili fieri circa ipsum hac in re id, quod circa alios emancipatos. Ante hanc, aut aliam mutationem erunt talia vota in irritabilia, sicut ea, de quibus ex Sanchez supra *num. 190.* non autem erunt magis incommutabilia, vel indispensabilia per Episcopum, Confessarium &c. quam alia: sed velim, ut docti nonnulla ex his dictis pensulatiùs examinent.

Casus III.

Austriacus amoris conjugalis.

225 Francisca natione Sæva, nupsit viro ex Austria superiore oriundo (ut referunt mea charta) quo ad bellum Turcicum in Ungariam profecto, vorvet & ipsa Deo non modo se maritus redeat domum vivus, se ter peregrinaturam ad B. Virginem Passaviensem, sed insuper se, ut hanc gratiam impetret à Deo per B. Virginem; curaturam fieri novem Sacra à bonis communibus, at è paraphernalibus largituram leproso dochio stipem quinque florenorum, quorum Sacrorum, & eleemosynæ parte jam ex soluta redit maritus, sed ita debilis ex nescio quo morbo belli contracto, ut in tra octo dies animam exspiraret, prius tamen

edoctus de votis uxoris, & effectus hac verba: Du hättest wol künden das Bersprechen vnderlassen: bene potuisses supersedere tuis promissionibus.

226 Fuere postmodum post Franciscæ reditum in Sueviam orta hæc tria dubia. Primum, hæcne vota fuerint licite, & valide edita? Alterum, si valide, utrum fuerint ab ita reverso, & ita locuto marito reddita nulla? Tertium, quid singulariter censendum de voto ad B. Virginem Passaviensem. Non errabit Lector, si iudicarit, me non sine serâ reflexione respondiisse ad illa tria quæ sita. Respondi autem, & nunc adhuc sentio, in primis illa duo vota, quæ nuncupata erant ad impetrandum reditum, fuisse licita, & valida; deinde verò illa, quæ sub conditione reditus facta erant, rata fuisse sub una consideratione, irrita sub alia.

227 Et verò quod atinet duo priora, non modò habuerunt finem sufficientem ad honestandum votum, iuxta Regulam traditam supra Cas. 2. num. 63. sed etiam profecta fuerant ab habente jus, ac potestatem, ut clarum est de voto circa Paraphernalia, si stetur Lege. Hæc Leg. Cod. De pact. convent. si autem in Superiore Austria vigeat mos, quem in Quinario Tract. 5. cap. 24. num. 5. & 6. innui vigere in pluribus locis, favente pulchro, quem cit. num. 5. describo ex eadem ipsa Lege, potest videri esse res dubia, sicuti & de novem Sacris, cum non videatur potuisse de illis bonis disponere sine mariti consensu, utpote ad quem spectabat vel proprietas, vel usus fructus ejusmodi bonorum, conformiter iis, quæ protuli eodem Cap. 24.

228 Nihilominus censui, nihil hic esse habendum scrupuli, tum quia in illo ipso Cap. Sect. 2. probo, fas esse uxori facere ex bonis communibus alienationes, & elemosinas pro salute mariti, & singulariter dixi in Experiētis Tr. 10. Cas. 23. num. 789. atque insinuavi supra num. 188. administrationem domus, & bonorum esse penes uxorem, quando maritus procul (non autem si sit præsens, & mentis compos) abest, nec constituit procuratorem. Quæ administratio, quia in casu longæ, aut brevissimæ absentia non competit uxori ex dispositione Juris communis, cum nulla lex, aut Canon id decernat, sed ab expressa, vel tacita concessione mariti, idcirco videtur potuisse, post reditum, irritare ea vota Realia, quatenus tunc nondum erant executioni mandata, & singulariter in sententia illorum, qui, ut retulimus supra num. 212. censent, omnia vota uxoris, posse à marito irritari tam libere, quam filiorum impuberum, sicut & in sententia aliorum, qui, ut vidimus supra num. 200. arbitrantur, & illa irrita reddi posse innoxie, quæ sunt etiam cum expressa facultate Superioris emissa; quæ doctrina certè extenditur ad peregrinationes quoque.

Quamquam est valde dubium, utrum irrationi fuerit hic relictus locus, cum videatur non fuisse impleta conditio, cum, & sub qua illa vota sunt emissa. Quid si enim Franciscæ dicendo: *Voveo hoc, & illud, si meum maritum recepero vivum?* quid si, in quana, intellexit vivum non physicè, sed moraliter, & civiliter, id est in ea valetudine, quæ communem spem faciat vitæ diuturnæ, & aptæ, necessariæque ad onera Matrimonii subeunda? Certè si hoc secundum designavit animo, non fuit rea voti conditionalis, esto fuerit duorum absolutorum; etenim in valetudine, cum qua rediit maritus, adversata fuisset intentioni per se (dico: *per se*, nam tunc solùm per accidens adversata fuisset, & consequenter non impedivisset vim voti, si maritus rediivisset otus vegetus, at biduo post occubivisset in rixa, vel ex apoplexia, aut lapsu è tecto &c. hæc enim fuissent per accidens, habetur autem in moralibus ratio illorum duntaxat, quæ sunt per se juxta S. Thom.) atque essentiali.

Omnibus perpensis censui, esse ex Franciscæ directè, vel indirectè quasi aliud agendo expiscandum, an maritum profecta fuerit vero, singularique amore amicitia, an tantùm, & principaliter concupiscentia, ut hæc quoque utar phrasi Theologica, intelligens hic per amorem concupiscentia illum amorem, quo uxores per se petunt quam famulos, amant suos maritos, id est solùm, aut ferè solùm idcirco, quòd sint boni economi, strenuè laborent &c. Primi generis uxores sumè desiderant suscipere coram extremum spiritum mariti, & hac consideratione dici potuit ex solata intentio Franciscæ principalis, & sine qua non; at posteriore consideratione non videbatur mihi expleta, quare existimavi votum per se desisse.

Denique dubitavi, utrum illa verba mariti satis cruda indicaverint animum irritandi, quatenus potuit, nihilominus tamen conclusi pro negativa; cum enim nemo in extremis constitutus præsumatur esse immemor suæ salutis, sicuti explicavi in Quinario Tract. 5. cap. Quinquagesimo num. 45. & generatim dubia de peccatis interpretanda sint in meliorem partem, meliora utem pars erat, si relinqueret factò optima mulieris sum cursum, ideo malim ea verba accipere pro duntaxat signo displicentia de facto uxoris, quam voluntatis irritativa. Imò si ponamus, fuisse mentem Franciscæ primariam, ut reciperet maritum multò charissimum, eique justa persolveret, non videtur potuisse rescindere hoc votum maritus etiam respectu eorum, quæ necdum erant mandata executioni, & præstari poterant sine ejus incommodo; dixi enim supra num. 200. eos, qui polent potestate irritandi, non posse hac uti respectu votorum tunc, cum res & non est grandis momenti, & insuper non amplius inregra, sicut non fuit amplius integra, si Franciscæ intendebat id solùm, quòd paulò ante dixi, sic

sic enim fuit voti compos reddita. Postremò non tenebatur eo etiam ex capite obire peregrinationem Passaviensem, quia post reditum in Bavariam nimis longè distabat Passavio; ergo valebat apud eam doctrinà adferenda infra num. 245.

Casus IV. Morosæ Votricis.

233 **G**enoveva puerpera vovet in difficili, & periculoso puerperio dicens: Si evasero sana ex hoc puerperio, ego cum alio homine (nullum nominans) ibo peregrinatum ad ædes Eremitanæ B. M. V. *Evasit sana, non statim peragit votum: paulo post cedit in morbum, & moribunda aperit sacerdoti votum: moritur, & liberatur corpore, & voto. Sed questio oritur, utrum altera persona, quam sibi in vovendo jungere intendit, sine tamen determinatione qualem, debeat à me parochi, vel marito constitui mercede, ut votum peregrinationem peragat? Rogo resolutionem &c.*

234 Hanc petiit ille parochus Anno 1670. cui respondi succinctè, in primis id votum non induxisse ullam obligationem, si fuit & editum incio marito, & ab eo non confirmatum; tum quia illa peregrinatio erat occupatura quinque, aut sex dies, nequeunt autem uxores inconsultis maritis promittere tam longas peregrinationes, sicuti ex instituto dissero in Experiētis Tract. 10. Cas. 22. num. 700. & 761. ubi etiam de peregrinationibus maritorum: tum quia disponebat de peculio domestico erogando in comitem itineris, in quòd tamen jus non habebat per dicta supra num. 214.

235 Deinde tamen, si in id votum consensit maritus, vel postmodum ratum habuit, tenebatur per se loquendo illud exequi Genoveva, & quidem intra non longum tempus. Supra num. 87. utrum autem peccarit graviter, aut venialiter differendo, dijudicandum ex iis, quæ proposui supra *ibid.* Et quamvis ponamus graviter deliquisse, non tenebatur tamen maritus etiam post ratificationem mittere quemquam ad Eremum B. Virginis, loco illius, quem destinaverat uxor, quia cadente causa principali cadit & accessorium. Supra num. 88.

236 Neque etiam tenetur enlargiri in pauperes, aut pia loca eos sumptus, quos fecisset, si peregrinasset peregrinationem. Supra num. 88. favente aperte P. Sanchezio Lib. 4. Moral. seu De Voto Cap. 2. num. 27. & 28. tamen si videtur aliter solvi in Cap. Quod super his De Voti redempt. itèrque à Barbosa in illud Capitulum, malè citante pro se Sanchezium, non talè Suarium in casu, quòd votum fuit editum

in subsidium terræ Sanctæ, cujus voti Summaratio habebatur iis temporibus, quibus fuit datum responsum illius capituli, ut sapienter observat idem P. Suarez De Pot. Lib. 6. cap. 19. n. 17. & ego etiam innui semel, iterumve in decursu hujus libelli.

Casus V. Bavaricus.

Fides uxor viri divitis, & docti vovit in morbo Beata Virgini Oettinganæ statuam ceræam suæ magnitudinis, & ponderis, pro qua, ubi convalescit, numeravit triginta florenos, plura tamen debebat. Accipiens valde bene contenti erant, & vir interrogatus à conjugè respondit, satis, superque esse videtur ergo omni voto soluta ex ea causa, quòd maritus omnia vota uxoris irritaret.

Sic ad me ex ultima Bavaria Anno 1660. vir usque perquam peritus, expetens meum iudicium, & simul referens suam resolutionem firmam nixam fundamento; etenim ille vir dives, & doctus satis indicabat illis suis verbis, à se id votum non ratificari ultra summam triginta florenorum. Illa lubentia, qua præfatus Ecclesiæ admisit eam ceram, non videtur sufficiens eximendo omni scrupulo rationabili, nec enim est dominus, sed solùm administrator eorum; quæ donantur, aut videntur Capelle, cujus administrator est; atqui administratores carent jure donandi, remittendive debita, liquida Leg. Præses Provinciae. De transf. & ibi Jafon. cum debeant esse fideles dispensatores. 1. Corinth. 4.

DE VOTIS PEREGRINANTIIUM.

CASUS VII.

Oettinganus.

SUMMARIUM.

Casus pauperculi missi Oettingam veterem ad exsolvendum votum alienum, qui quondam ipsemet voverat illuc ire. 239.
Proponuntur septem Questiones de votis peregrinantium. 240.
Qui vovit semel aliquo peregrinari, satisfact, etiam si stipendio conductus, vel recreationis causa illuc veniat. 241.
Dua instantia pro hac sententia inf. à 243.
Secus si sumptus & liborem itineris expresse vel implicite vovisti. 241.

In dubio an has molestias voveris, non teneris ad illas. 242.

Qui vovit duas peregrinationes ad aliquem locum, non satisfacit per unam, etiam si illum, dum ibi subsistit, bis visitaret. 243.

Communiter est illicitum votum peregrinationem perficere per alium. 244.

Si quis dicat: Voveo me illum peregrinaturum: vel missurum alium meo loco, examinanda est ejus intentio. Ibid.

Quando ob mutatam habitationem peregrinatio redditur difficilius, videtur votum extinctum, vel certe suspensum, donec redeat ad priorem locum. 245.

Idem dicendum, etiam si vovens, dum erat propinquus, neglexerit illud breve iter. 246.

E contrario, qui vovit peregrinationem longam, si antequam illud expleat in illo ipso loco habitare contingat, satisfaciunt brevi itinere ex eisdem. Ibid.

Qui vovit iter quinque, aut sex dierum, & peracto dimidio cogitur redire, non teneris eandem viam relegere. 247.

Qui vero tantum vovit iter decem horarum, & absolutus v.g. tribus cogitur redire, teneris alia vice votum exequi. Ibid.

Onus Peregrinationis votæ communiter non transit ad hæredes. 249, 244. & 88.

Nec est opus ut expensa, quas testator facturus erat in peregrinationem, dentur pauperibus vel pio loco. 249.

Solvitur obiectio ex Jure canonico. 249.

Promissiones, quæ egris fiunt, de peragendis loco illorum peregrinationibus, cum rarissime Deo fiant, obligant ordinariè sub sola fidelitate. 250.

Quando peregrinatio inculpabiliter dilata, peragi amplius non potest, non censetur res manere in eodem statu. 251.

Quid faciendum, si peregrinatio culpabiliter dilata fuit, & difficultas præter opinionem supervenit? Ibid.

Resolvitur ex dictis Casus. num. 239. propositum. 252.

Resolvuntur quoque alia 5. quæstiones Bavariæ. ca. 254. & seqq.

Et alius Casus Suevicus, 262.

Et duo Cellenses ex Stryia. 264. & seqq.

239 Gerardus pauperculus habens suum votum eundi Octtingam, mittitur interim ab alio domino, qui suum votum ipse exequi non potest, ab eoque accipit viaticum, & salarium. An suo, & Patroni voto potest satisfacere?

Ita ad me is ipse, de quo memini numer. præced. addens hæc duobus Casibus de voto alios quinque resolvendos hoc loco, ubi tractandum de materia voti, incurrente sæpissime in calamos scribentium de natura, & adjunctis votarum peregrinationum; creberrimè enim, sicuti & nos, suas resolutiones decla-

rant hac, & illa inductione peregrinationis.

Observavi autem ex iis, quæ vel in libris, vel in literis ad me datis Legi, frequentissime moveri hæc dubia: 1. An possit uno, eodemque itinere toto, hujusve parte notabili satisfecitum suo, simul & alieno voto, tum duobus propriis. 2. Anticeat peregrinationem votam perficere per alium. 3. Quid agendum iis, qui habitantes in oppido A. voverunt peregrinationem ad locum B. at eà nondum perfecit transseverunt lares ad locum D. distantem à loco B. multo remotius, quam distabat oppidum A. 4. Quid & iis, qui anticeat sunt, at perficere nequiverunt, votam peregrinationem. 5. An hæredes teneantur perficere peregrinationes votas à testatore, at ab eo non persolutas. 6. Quid de expensis itineris decernendum, quando votum non fuit persolutum. 7. Quid de diu valde dilata peregrinatione, & idcirco redita multò difficiliore, quam antè. Ubi satisfecero hæc quæstionibus, faciliè resolventur plurimi particulares Casus.

I. Itaque prædicè tuta est sententia, docens, illum, qui ex voto proprio teneris peregrinari semel ad aliquem certum locum, satisfacere huic obligationi, si stipendio conductus, vel recreationis causa conferat se ad illum locum, animo satisfaciendi etiam suo voto. Ratio est, quia P. Castro Palaus Tract. 15. Disput. 2. punct. 12. num. 9. ita censet absolute, Pater Tamburinus verò Lib. 1. in Decal. Cap. 3. §. 7. num. 23. in casu, quo scis quidem, te vovisse illam peregrinationem, at dubitas, an in eo voto incluseris laborem ad illam necessarium? P. Sanchez Lib. 4. De Voto Cap. 11. num. 68. in eo casu, in quo certus es, te abstraxisse à labore itineris. Equidem receptum est apud Theologos, explicantes generalem legum obligationem, per se generaliter nihil obesse, quò minus possit uno unico actu extra materiam justitiæ satisfieri duabus obligationibus; cur igitur nequeam explere obligationem vorivam peregrinandi Lauretum, & simul obligationem stipendiariam illuc, vel per modum transeuntis, vel tanquam ad ultimum terminum proficiscendi, modo ibidem visitem Religiosè locum, & perficiam alia, quæ me ibi perfecturum promiseram Virgini Matri? Adeoque quando vel expresse, vel implicite dixisti: Volo laborem, & alias molestias itineris Lauretani excurrere ad honorem Dei, atque adem Sacram piè invisere, nequibus juxta P. Sanchez huic voto satisfacere simul & obligationi ex stipendio; poteris absolute juxta P. Palaum, & juxta P. Tamburinum in casu saltem, quo ambiguus hæres, utrum incluseris laborem, seu molestias itineris; si enim de hoc dubites, dubitas hoc ipso an voveris illas molestias, & sumptus, ergo non teneris ad illas, quia votum in dubio non obligat, ut videbimus inferiùs. Cas. 12.

Interim observabis pro praxi duo exempla, seu instantias, quæ pro sua sententia adfert P. Palaus.

Palaus. Primum, quòd obligatus ex voto facere quotidie Sacrum, possit accipere stipendium pro uno, aut pluribus quotidianis sacris. Alterum, quòd vice versa obligatus quotidie ex stipendio sacrificare, possit etiam exolvere obligatione Sacri, ex voto faciendi. Non autem tamen asserere, illum, qui spondit, se bis visitaturum eadem Lauretanam e. g. satisfacere posse uno itinere, tamen illam eadem visitet bis uno illo die, quo illic persistit. Et enim mihi imaginor, esse aut semper, aut communiter intentionem faciendi bis illud iter. Certè ita sonat phrasis, qua Teutones utuntur dicendo: Ich will zweymahl Wallfahrten in diesen Orth: Volo bis peregrinatum ire ad talem locum. Nec dissonat lingua Gallica.

II. Communiter est illicitum, votam peregrinationem perficere per alium; etenim votum peregrinandi est communiter Personale, & proinde exequendum per ipsummet voverentem. Unde resolvit Cas. 1. num. 38. communiter non transire ad hæredes. Sæpe tamen fit, ut quis dicat: Voveo me peregrinaturum in talem locum, vel missurum alium meo loco & tunc examinanda est ejus intentio, utrum videlicet reservarit sibi plenam libertatem faciendi alterutrum ex his duobus; & tunc poterit pro lubitu ire ipse, aut alium ablegare suo loco; an vero intenderit in eo solo casu mittere, in quo ipse nequiret eo pergere, & tunc est non merè personale, sed aliquo respectu reale; eique satisfaciunt etiam per aliquem, qui velit gratis profectorem illam in se suscipere, nec enim teneris credere te obligatum ad conducendum stipendium, nisi scias, te destinasse dare salarium.

III. Quando ob mutatam commorationem; habitationemve peregrinatio accidit, multò difficilius, quam fuerit ex loco, ubi prius habitabas, videtur tuum votum esse extinctum: vel certè, quòd verius, suspensum, quoad redeas ad locum propinquiorè illi termino, quem determinaveras. Ratio petitur ex Regula proposita supra Cas. 4. num. 112. ex S. Thoma, re enim vera est tunc facta circa materiam votam tanta mutatio, ut si prævidisses futuram, te non fuisses ad illam obstridurus.

At sui ipse in turpi mora; jam enim est sexennium; ex quo vovi; intereaque potuisses non semel, si voluisses perficere. Hic casus est frequentior, ac deberet, fuitque mihi propositus literis proximè præcedente Anno 1671. cenfeo tamen, non fuisse ullo modo tuam mentem; ut te obligares ad tam longum iter casu, quo culpabiliter neglexisses quater, sexies, decies aliud haud paulò brevius. Vide infra num. 409. simile responsum ex Navarro. Age autem providè tuus Confessarius, si ad cautelam commutet in ternam circiter excursionem ad locum haud paulò viciniorem, donatum eo, si adsit, titulo, quo erat is, quem prius determinaveras. Quòd si vice versa vovisti peregrinationem ad locum pium distantem tres horas

illà autem non expletà incipias habitare in illo ipso loco, non dubito, quin æquè P. Sanchez, ac PP. Palaus, & Tamburinus sint dicturi, te tua obligatione integre defuncturum, si semel ex tua domo te conferas ad illum locum pium, inque eo facias, quòd prius facere debueras. Atque ita censui respondendum ad hoc dubium propositum Anno 1679.

IV. Qui jam perfecit dimidium iter voto promissæ peregrinationis ad locum quinque, vel sex diebus remotum, at cogitur redire domum, non est adigendus, ut sublato impedimento relegat postea eandem viam: Ratio petitur ex illa eadem Regula S. Thomæ, de qua num. 112. Equidem non reor; esse reperendum è decem unum, cui, si dum vovebat, venisset in mentem, posse fieri, ut cogeteretur à jam coepto, & tam multum provento itinere domum re infecta remeare, non fuisset dicturus: Me non obligo ad talem casum. Utor ego sepe hoc argumento ductus ratione, quam produxi Cas. 4. num. 117. de recurrendo ad communem modum aliorum ejusdem ætatis, conditionis &c. etenim est in dubio præsumendum, quòd volueris te accommodare moti aliorum communi. Quòd si verò locus peregrinationis sit distans tantum decem horarum intervallo, consecris autem frustra tres, vel quatuor, non habebis me patronum; siquidem ego ipse arbitrarer, me repugnaturum sensui, & etiam præxi communi, si in ejusmodi eventum scilicet tam parvæ difficultatis non prævisæ, non me susterem in loco, ad quem me devovefiam.

V. Jam resolvit num. 88. onus peregrinationis votæ communiter non transire ad hæredes, quia communiter est personale. Unde necesse non est, ut expensa, quas in suum iter facturum erat testator, dentur pauperibus. Suprà num. 88. aut alicui pio loco. Nec obest, quòd fuerit olim aliter declaratum in uno; alteròve capitulo. Extra De Voto, & Voti redempt. jam enim monui supra num. 236. ex Suárez, fuisse à Romanis Pontificibus habitam majorem rationem expensarum pro peregrinatione ad tertiam Sanctam, quam nunc habeatur. Certè si in voto peregrinandi non includitur necessariò labor itineris, sed sola visitatio pia loci, ad quem est editum votum, sicuti vidimus supra ex P. Palaus num. 241. cur dicamus involvi expensas? cum labor itus, & reditus sit multò magis intrinsecus rei voto promissæ, quam viaticum. Ad hæc cadente principali cadit & accessorium. Suprà num. 77.

Sed promissi uxor, aut filia, se loco patri agonizantis esse ituram ad hunc, aut illum locum? Respondeo, hæc promissiones rarissime fieri Deo, vel Sanctis. Quare peccabit solum contra fidelitatem, non contra religionem, qui non steterit tali promisso. Suprà num. 44. ubi resolvit, an peccet talis mortaliter, si non steterit pollicitatione.

VI. Quan

251 VI. Quando peregrinatio est diu dilata inculpabiliter, nec amplius peragi potest sine notabiliter majore difficultate, quam poterat prius, est locus Regulæ, quam de Juramento proferemus infra *Cas. 16. num. 501.* quodd sci licet in promissione præsertim gratuita subintelligatur hæc conditionalis: *Si res in eodem statu permaneant*; quando verò fuit culpabilis dilatio, difficultas autem præter omnem opinionem superveniens censetur ab omnibus esse perquam magna, locum habebit responsum proportionatum ei, quod dedi supra *num. 246.* de difficultate notabiliter quidem, non tamen adeò notabiliter majore.

252 Ex his petes resolutionem Casus Oettingani propositi supra *num. 239.* cum enim tales homines habeant in ejusmodi votis exiguarationem laboris, utpote quo fatigari solent etiam domi, sed ducantur sola devotione ad locum tam celebrem, & si fortè offerant expensas itineris Beatæ Virgini, id faciant solum ex hypothesi, si quæ sint faciendæ, patet ex relatis supra *num. 241.* Patres Palaum, & Tamburinum jussuros fuisse illum Gerardum vivere sine imaginatione de necessitate repetendi itineris. Qui illum misit pro se impedito, tenebitur sublato impedimento ipsemet carere viam Oettinganam, per dicta supra *num. 244.* nisi reservarit sibi jus subrogandi alium sibi.

253 Deinde etiam ex iisdem doctrinis resolvuntur quinque aliæ quæstiones, quas Casus Gerardino partim præmisit, partim atrexit ille Societatis Sacerdos gravis Annis, & usu. Earum est hæc

Quæstio I. Oettingana.

254 **C**ivis Augustanus vovit peregrinationem Oettinganam, & in montem sanctum Andecensem. An satisfaciet utrique voto, si uno itinere Oettingam, & inde rectè in Andecensem montem pergat?

Respondeo, si non constat positivè, civem illum voluisse inducere sibi obligationem integre sigillatim conficiendi illa duo itinera, ajo cum Palaò, & Tamburino, satisfecisse utrique voto. Observo autem pro Belgis, Polonis, Italici, aliisque plurimum à Bavaria distitis, qui hoc Alphabetum fortasse legent, Augustam Vindelicorum toto orbe notam distare ab Oettingano Sacello, quod Bavaris, horumque vicinis est propè idem, quod Lauretum Italici, itinere tridui; at montem Andecensem (vulgò *Sanctum*, ob copiam præstantissimorum Lipsanorum) abesse Augustâ itinere unius longi diei. sed ad latus, tendentibus Augustâ Oettingam, ita ut nequeat iter Oettingâ Augustam commode confici nisi quatrinduo; si deflectatur

ad Montem Sanctum; & proinde ille civis Augustanus impenderit solum septem dies cotinueri circulari, cum debuisset octo impendere, si rectè reversus Oettingâ Augustam voluisset Augustâ proficisci rectè ad Montem Andecensem Ordinis S. Benedicti, amantis Montes, non invidentis Cisterciensi Valles.

Quæstio II. Oettingana.

255 **I**dem est, si Viennensis aliquis duplex votum habeat, unum ad Passaviensem B. Virginem, alterum ad Oettingensem, cum Passavium sit in via, solvit hic unum votum, & pergit Oettingam soluturus alterum. An satisfaciet?

Respondeo ex dictis affirmativè, si Passavium sit à latere, ut est multis venientibus ex Austria inferiore, sive sit omnino in via. Et hanc responsonem censo non esse revocandam in dubium, si memor voti Passaviensis, dixit aliquot seu diebus, seu mensibus post: *Voveo insuper iturum me Oettingam*; vel memor Oettingani prius editi dixit: *Voveo insuper me visitaturum monticulum B. Virginis assitum Passavio*, sive putarit, Passavium esse in via recta, sive censuerit verè, aut falsò esse notabiliter distans à via recta. Si tamen immemor prius editi edidit secundum, non dubito, quin Pater Sanchez relatus supra *num. 242.* fuisset obligaturus ad duas diversas peregrinationes; censo è contra, Patrem Castropalaum, esse constanter patrocinaturum libertati hujus Viennensis; ergo si hic proponeret mihi in Confessionali auctoritatem hujus apprimè fundamentaliter (quidquid obganiant Jansenista) procedere soliti Doctoris, ei me submitterem; puto quod & P. Tamburinus.

Quæstio III. Oettingana.

257 **A**uriga advehit Oettingam alios, vel nuntius constitutus comstatur alios pro mercede, habens proprium votum. An huic suo simul satisfacere potest? Idem de famulis neceffariis, comitantibus Dominum Oettingam proficiscentem.

Respondeo, me non videre, nisi materiale discrimen inter hos, & Gerardum, de quo supra.

Quæstio IV. Oettingana.

258 **S**i quis aliis de causis Oettingam veniat, videlicet

delicet ad nudinas, ad cognatos visitandos, vel aliorum negotiorum causa ex occasione via hac alio transeat, an simul votum suum sufficienter explevit?

259 Palaus loco relato supra *num. 241.* resolvit, quasi in terminis, hæc utramque quæstionem; pronuntiavitque ejus resolutionem esse practicè tutam; nec video, cur palinodiam canamus. Videbis autem Lector causam, et si fortè non sufficientem, cur hoc loco proponam hæc

Quæstionem V. aliò spectantem.

260 **V**ovent huc peregrinantes sæpe multum cerea, & cereas imagines, quas sperant se hic reperituros; sed subinde habere commode non possunt, volunt ergo pecunia solvere. Quarunt ergo, quantum pro singulis cerea libris? Respondet Confessarius, sufficere triginta crucigeros, & hac solutione contenti sunt Domini Curatores Sacri Sacelli, tamen si hic loci una libra emi debeat quadraginta crucigeris, & etiam pluris, an rectè respondit Confessarius?

261 Palam est, hæc quæstionem spectare ad Casum inter Cardinales Tertium potius, quam ad hunc septimum; & verò dissolvissimè tunc; si occurrisset memoriæ. Proposuit autem illam is, qui præcedentes. Ego supponens; & pie credens, illos Dominos Curatores esse præditos legitimâ, peculiarique facultate, aut jure commutandi vota cerea in pecuniis minoris valoris quidem, expendendas tamen in usus Sacelli saltem æquè, si non magis facientes ad honorem Dei paræ; hoc, inquam, ego necessariò (nec enim administratores donandi jure potitur. Supra *num. 238.*) ad eximendos reatu sacrilegii illos Dominos Curatores supponens; dico; Confessarium illum rectè respondisse, ut manifestum est ex mea hypothesi. Quæ tamen si falsa foret, & proinde per se loquendo deberent tantum pecuniæ pendere, quantum oporteret, si non adesset illa indulgentia Curatorum, per accidens tamen, & in concreto possunt se accommodare stylo communi; suasque conscientias exonerare in animas Dominorum Curatorum, qui non immemores horrendæ pænæ, divinitus sumptæ de sacrilegis filiis; Heli, improbe simul & impiè, commutantibus res in Sacrificium oblatas, non facerent eam commutationem; nisi eam justificaret legitima auctoritas, vel ratio.

Propositis, resolutis, illis quæstionibus Bavaricis subijcio hæc

Casum Suevicum Miraculosum.

262 **E**roldus Aulendorfsis Suevius, puer veniens toto Anno ita captus pedibus; ut

ambulare nequiret, vovet spontè, se ad Sanctam Urbem Romam profecturum si opè divina convalesceret, atque reperiret ducem suum, reditusque. Convalescit integre intra triduum, confirmavit impubes votum, ratum habuit pater. Quæsit diligenter ducem; denique reperit, cum quo profectus Altorfium (pagum principem ditionis Uranienensis, & proinde distantem itinere unius diei à Monte Gotthardi, ut vulgò appellant) usque; debuit desistere ab itinere, ob suspicionem pestis, Italiam, ut ferebatur, populantis. Duxit deinde uxorem, ex qua suscepit liberos; vitæ ex solo labore diurno; desperat de reperiendo altero duce peritò lingua Italice, quam conditionem, seu qualitatem expresserat in voto. Post consultis variis Confessariis sine ullo plano responso summe tristis, & anxius venit ad me 27. Julii Anno 1662; suavis integerrimi sacerdotis. Quid remediè erat dandum?

263 Resp. Potuisse absolvi omni obligatione repetendi illud iter: tum quia id non sponderat, nisi sub conditione; si nancisceretur ducem itineris; simul & Italice peritum, hunc autem non reperit: tum quia jam confecerat eundo, & redeundo iter novem dierum; ergo per dicta superius *num. 247.* non tenebatur relinere tantum itineris, sicut hæc tenebatur cum tanto uxoris, & liberorum incommodò; summe augendo, si extingueretur, ut contigit multis Teutonibus, in solo, & aurâ tam peregrinis; Nihilominus quia illud votum, utpote conditionatum non habebatur à me pro reservato; juxta ea; quæ dicam inferius *Casu 12.* quò confulerem magis quieti ejus conscientie; commutavi in quid fructuosius ipsius animæ; scilicet in Confessiones, communiones, visitationes loci pii haud paulò vicinioris, & libentissimè acquievit. Si parens ejus fuisset superflus, potuisset etiam post ratificationem à se datam irritare juxta doctrinam Tamburini, & aliorum relata *num. 175.* at jam obierat; ni fallor, diem extremum.

Alium satis rarum Casum peregrinationis Romanæ referam infra *Cas. 11.* cum agemus de dispensatione. Interim accipe alium fortè ratiorem; descriptum verbis

Historiographi Cellensis.

264 **A**fecti cerebri femina sex menses fere duxerat insomnes, cætera lepidis leporibus festiva; non secus, quam si joct foret lararium. Ex stultia fit insana. A. i. servus ejus vicem bonus in paucis hujus vicinis, solo acclinat genua, palmisque cælo sublatus: Ego vè-

ro, Mater misericordia, inquit, ego pro illa, proamente illa sponcio, peregrinationem in tuam Cellam suscipere, mentis compositum si feceris. Prece mota Mater annuit petitioni.

265 Est hoc testimonium, hæc, quam toto libello propinat, phrasia R. P. Andrea Weifs Ord. S. Benedicti, in concinno libello, quo complexu ducenta miracula patrata ope Deiparæ in Augusto sacello Celleni in Styria, sapissimè, piissimè celebrato Augustissima præsentia Austriaci sanguinis Imperatorum, Archiducumque, dicato Matri ter admirabili, in qua narratione animadvertis hoc satis insuetum, quod vicinus ille ediderit peregrinationis votum loco, & nomine miseræ mulieris ad se nihil attentis, eoque edito fuerit hæc confirmata. *Quæritur: An id votum recuperata mentis serenitate obstrinxerit eam feminam?*

266 Respondeo: Obstrinxit post ratificationem, juxta notam Regulam de vi retrotractæ ratihabitionis, at non ante: tum quia votum inducit ex se obligationem soli personæ voventi. *Suprà num. 39. & seqq.* tum quia negotium non potest dici nostrum, nisi illud per nos, aut illos, quos in potestate nostra habemus, vel quibus mandavimus, verè, vel interpretativè factum sit. *Peckius in Cap. Ratum De Reg. jur. in 6. num. 7.* tum quia non potest alteri per alterum iniqua (seu difficilis) conditio adferri. Quia tamen constat ex *Lib. 1. & toto titulo ff. De negot. gest.* teneri quem in foro externo id ratum habere, quod a liis sine mandato gessit in utilitate ipsius, id circo videretur æquitas talem fœminam obligasse ad exequendum votum. Quod ipsum pronuntiabis in hoc

Secundo Casu Cellenfi.

267 *Ulm parens mæstus obitu filioli conversus ad Virginem Cellensem; Redde mihi, ait, Deipara, meum ocellum, & ego quotannis socius, & comes ibo in tuam Cellam. Hoc dum ait, seque suis undis lustrat è capite proficientibus, puer pingit pallentia ora rubore, vitali aura vesci incipit.*

Incepit, inquam, teste, quem nominavi, Historiographo, locatque *num. 18.* inter prodigia Cellensta. Equidem cum & pupillus teneretur rata habere, quæ tutor ejus nomine gessit. *Leg. Si pupillus. ff. De reb. gest.* multò magis, quæ pater, & illa peregrinatio non se habeat, sicut ingressus in Religionem, ad quem ingressum nemo potest obligari voto cuiusquam, & denique festa, quæ voverunt majores, teneantur posterii observare ex pietate erga majores. *Suprà num. 42.* videtur & ille filiulus debuisse ratum habere id votum.

DE VOTO CASTITATIS.

CASUS VIII.

Lamentabilis.

SUMMARIUM.

Casus puella puberis ritè voventis Castitatem perpetuam. Et post graves tentationes obtemperante dispensatione iterum eandem voventis, sed lapsa & gravissimè tentata. 268.

Casus alium Adolescentis cognoscentis Statum conjugalem sibi esse multò utiliozem & tamen voventis Castitatem, quam graviter violat. 270. Resolutio hujus Casus ex P. Adamo Burghaber. 271.

Alterius casus Resolutio ex P. Ant. Quintanadvenna. 272.

Quomodo hi duo Autores resoluturi fuissent Casum n. 268. propositum. 276.

Confirmatur eorum resolutio. 277.

Authoris Resolutio antequam illos duos A.A. legisset. 278.

Ejusdem mens post illos lectos. 280.

Confirmatio hujus posterioris opinionis ex Stephano à S. Paulo, & Francisco Bone Spei. 281.

Quid intelligatur nomine Castitatis absolute prolato? 282.

Consecrans Deo Virginitatem, censetur vovere Castitatem perpetuam, nisi aliunde constet de alia intentione. Ibid.

Castitas quam vovet Religiosus aut Subdiaconus, non differt specie ab ea quam puella secularis vovet. 283.

Hinc non est opus exprimere Statum in Confessione, nisi in eo sit reservatum. Ibid.

Varia de Reservatione peccatorum contra Castitatem in Religionibus. 284.

Aliæ quæstiones de Voto Castitatis alibi tractata. 285. Remissivè.

Casus mariti voventis perpetuam Castitatem, si uxor pramoriatur: ita tamen ut possit uxorem ducere, quæ contineret, ut ipse, & familiam tantum administraret. 286.

An talis sit obligatus ad Servandam Castitatem? 287.

288 *Helena quindecim circiter Annorum ætate dicit votum perpetuæ castitatis cum consensu Confessariorum, & propria deliberatione sufficienti ad obligandum. Observavit hoc votum ad Annum usque vicesimum quartum ætatis, magnas intere passa difficultates, adeo ut demum de dispensatione cogitaverit, & eandem consentientibus Confessariis petierit, & obtinuerit. Voto ergo libera, magnisque tricis extricata, Confessario quodam denovo suadente, & inducente secundo votum edidit. Nunc post votum lapsa patitur tentationes difficiles, & moraliter insuperabiles.*

Quæ

Hiscæ formalibus.

Quæritur ergo, an secundum votum edere potueris stantibus circumstantiis, ob quas prius votum fuit dispensatum, an verò secundum votum videatur imprudens, & puella hæc voluisse se obligare ad moraliter impossibile, ergo ad nihil? Libenter hac in re mentem R. P. intelligam &c.

269 Ita ad me Annis abhinc non omnino duodecim sacerdos quidam ex confinibus Austriæ, de lachrimabili planè statu Helenæ, & aliarum, aliorumque nonnullorum, voto castitatis in saculo, in Claustro, in Clero alligatorum, Perpetuumque tam atrocem, perpetuamque tribulationem carnis, ut quamvis alieni ab omni alio peccato mortali, relabantur tamen, per sepe, postque ferventia integræ emendationis proposita, succumbantque fœdissimè illi hosti, cum de cætero sint animæ perquam ingenuæ, Quis pronuntiabit horum Votum, vel fuisse ab initio irritum, vel defuisse esse validum?

270 Sed audi Lector, quid P. Adamo Burghaber in Centuria I. *Cas. 66.* Selectorum Casuum respondeat ad hunc

Casum, pro dolor, non fictum.

Horatus adolescens vehementer libidinis vexatur tentationibus, & frequenter iis succumbit, & quamvis inde advertat, statum conjugalem multò utiliozem sibi futurum quam celibem, facit tamen votum castitatis, idque graviter violat, ut illud velit jam non esse factum. *Quæritur utrum hoc votum revera sit validum?*

271 Videtur illud votum validum esse, cum omnibus requisitis constet, ut plerique sentent videntur, quos refert, & sequitur Sanchez *Lib. 4. Moral. Cap. 1. n. 9.*

Resp. Et si allata sententia communior, & probabilior sit, nihilominus probabile esse, illud votum esse invalidum. Ita Trullench, Ledesina, Martinus de S. Josepho, Leander, apud Dianam *Part. 10. Tract. 8. Res. 41.* Homobonus *Volum. 1. Part. 2. Res. 2. n. 28.* Bonacina *Tom. 2. Disp. 4. quæst. 2. punct. 1. num. 26.* & nonnulli alii. Ratio est, quia hoc votum omnibus consideratis non est de meliori bono, quippe melius, & salubrius est voventi Matrimonium, quam abstinentia à Matrimonio.

Ita P. Burghaber, cui Stephanus à S. Paulo *Theol. Moral. Tract. 4. Disp. 13. dub. 4. n. 56.* jungit Paure *Part. 1. verb. Votum non diff.*

272 sentiens. Audi quoque, & pondera resolutionem, & resolutionis causas, quam & quæ exhibet P. Anton. Quintanadvennis Singularium *Tract. p. singul. 12.* & proponit

Vtrum conjugatus impeditus ad petitionem debiti ob votum, aut incestum, aut cognationem spiritualem, possit petere, quoties vehementibus carnis stimulis agitur, ne periculo exponatur in gravia luxuria peccata labendi, Communis satis sententia negativam partem tuetur; sic Covarruvias, Cucus, Martienco, Sanchez *Lib. 9. De Murim. Disp. 7. num. 7.* alii. Sed affirmativam sequor, si ita vehementibus carnis stimulis conjugatus agitur, ut proximo periculo se exponat incidendi in peccatum fornicationis, vel aliud turpius, nisi debitum petat. Probatur in illo, qui post Matrimonium, vel ante illud Castitatem vovit, quia sicut votum ex communi Doctorum cum S. Thom. debet esse de re meliori, ita etiam observatio voti; sed votum, & ejus observatio in prædictis circumstantiis non erunt de re meliori, ergo non obligant Major est certa, & satis probatur ex iis, quæ à P. Thoma Sanchez *Lib. 4. in Decal. Cap. 1. n. num. 1.* & P. Azorio *Lib. 11. cap. 14. à quæst. 10.* docentur. Minor est certa, quia cum ex observatione voti periculo quis proximo exponatur incidendi in aliqua peccata luxuriæ intrinsecè malæ, & tunc non observatio voti, (scilicet petere debitum à propria uxore,) non sit intrinsecè malum, manifestum est, nec votum, nec observationem voti esse de re meliori; tunc enim votum est de re meliori, inquit Thomas Sanch. *suprà num. 11.* quando majoris virtutis officium est, quod in votum cadit, quam ejus contrarium; majoris autem virtutis non est, quod in illo Casu vir non petat, imò melius multum est, quod vir Matrimonio conjunctus castitatem secum, & cum aliis feminis servet, quam quod eam veluti non servet cum propria uxore, cum hac enim non tenetur ex jure divino, & naturali se continere, sed ex mero Ecclesiæ, & humano jure.

Hæc, & alia hanc in rem ille scriptor, subdixit reflexè. *3.* licet sit tutius, ut conjux utatur resolutione hic data, cum commodè nequit haberi dispensatio ad petendum debitum, vel quando est periculum in mora ipsius petitionis, attamen, ne scrupulis ansam præbeamus, valde probabile est, nullo modo dispensationem esse necessariam tunc, etiam si facile obtineri possit, cum hæc sententia nitatur in eo, quod tunc nec lex, nec votum obligent, seu ille Casus non cadat sub Lege, nec sub voto obligationes assignatas. Eo modo, quo Doctores apud Bonacin. *De Leg. Disp. 1. quæst. 15. punct. ult. n. 8.* docent, legis obligationem cessare in iis casibus, qui per Epicheiam non censentur comprehendi in Lege, etiam si verba legis comprehendere videantur.

Hæc, & plura P. Quintanadvennis, ex quibus videtur non posse dubitari, quin ipse

mer, si fuisset ipsi in terminis, quibus mihi, propositus Casus de nostra Helena, absolute respondisset, esse probabilis (Pater Burghaber minus probabile, probabile tamen) votum nostrae Helenae, aut fuisse ab initio nullum, aut, si valuit ab initio, desisse obligare imminetibus talibus periculis, nam & P. Burghaber negat valere emissionem, consequenter & observationem (ut expresse scribit Quintanadvennas, satis clare Burghaber, dum ait, taliter tentato melius esse Matrimonium, quam calibatum) voti nuncupati à tam misero homine.

277 Confirmatur inde, quòd lex non debeat esse vinculum iniquitatis. Quintanadvennas loc. cit. num. 3. ex Angelo, & Barbosa, votum autem est lex privata, explicanda eo modo, quo explicaretur lex publica, si esset lata de illa materia, de qua votum, sicuti non semel tradunt Sanchez, Palaus, alii; tum quia ubi est majus periculum, ibi plenius est consulendum Cap. 3. De elect. in 6. tum quia conjux impeditus voto, vel incestu cum consanguinea suae uxoris, licite petit ab hac debitum, quando videt uxori imminere periculum incontinentiae, si ipse non petat ab ea debitum. Quintanadvennas num. 5. post Sanch. Lib. 9. De Matrim. Disp. 7. num. 5.

278 Ego priusquam legissem hosce Autores, secutus communione longè persuasionem Theologorum respondi ad Casum relatum num. 268. videri mihi, supplicandum esse Pontifici pro aut dispensatione, aut declaratione nullitatis editi ab Helena voti; tum quia, qui petit prima vice dispensationem pro Helena, supponit eam fuisse necessariam, sicut & supponit Sacra Pœnitentiaria dispensans, & quidem non sine illis oneribus, quae injungi satis gravia solent dispensatis in voto castitatis; tum quia majores difficultates servandi castitatem non videntur efficere, ut votum castitatis perpetuae, quod tanti fit ab Ecclesia, desinat obligare

279 per se ipsum: tum denique vel maximè, quia ego perægre discedo à communi stylo Christianitatis, qui habet, ut in primis petatur, concedaturque etiam ægerrimè continentibus dispensatio mixta, arduæ commutationi: tum deinde quia nullus, ut reor, Theologus hæcenus docuit, irritam esse professionem Religiosam, quam edit infestatus tentationibus, de quibus loquuntur Quintanadvennas, & Burghaber. Nam in tali homine locum habet illa Glossæ in Cap. In malis. 22. quæst. 4. doctrina: *Aliud in malis promissis, aliud in malè promissis: primum non est servandum, servandum secundum.* Etsi autem irrita, si votum castitatis nuncupatum à tali homine foret nullum; etenim professio Religiosa includit essentialiter votum castitatis: sum quia nulli venit in mentem cogitare, professos, aut sacerdotes liberari obligatione voti castitatis, quando sentiunt (& multi pro dolor sentiunt) illam resistendi moralem,

impossibilitatem, quæ & proponitur in nostro Casu *Lamentabili*, & supponitur à duobus illis Theologis, eorumque antesignanis, & alicui, Nihilominus tamen perdifficile mihi nunc videtur negare omnem practicam probabilitatem sententiæ Patris Quintanadvennas, mutata tot rationibus non spernendis; idcirco si offerretur Helenæ, de qua supra num. 268. Matrimonium, quod repudiare nequiret sine prudenti timore non reperiendi brevi aliud aptum, non negarem absolutionem destinanti illud arripere absque dispensatione, sed cum animo hanc petendi (saltem ad cautelam) proximo quoque tempore; cum etiam Cotonius Lib. 1. *Controvers.* 12. cap. 1. expresse scribat, esse in tali casu adeundum Episcopum (de cujus potestate infra num. 349.) & quidem *solum ad securitatem conscientiae.* Similiter non negarem absolutionem illi marito, de quo supra num. 272. sed monerem de petenda ad cautelam dispensatione, quam & impertirer, in casibus, quos permittunt nostra privilegia.

280 Confirmor in hoc ultimo judicio, vel proposito inde, quòd Stephanus à S. Paulo Tract. 4. Disp. 12. num. 59. subscribat responso dato sibi ipsi à Franc. Bonæ Spei circa hanc quaestionem: *An conjugatus possit vivere, se non petiturum debitum, & postea concumbere in eodem lecto?* Quòd quidem responsum constat his verbis: *Respondeo, tale votum valere duntaxat, pro ea parte, qua vovens potest licite vitare, occasiones proximas illud infringentes, quia, qui vovit unum, vovit virtualiter & alterum. Si verò dissentiente marito, & reluctante licite non possit, prout licite non potest, ei non concumbere, votum pro hac parte est nullum, uti esset votum de non concumbendo marito absolute volenti, & proinde non extenditur, ad non petendum debitum pro eo tempore, quo in necessario concubitu à debito petendo sine alio peccato abstinere non posset. Puto, quid quid sentiat Caramuel, istam resolutionem esse veram, & bonam. Hæcenus Franciscus, & Stephanus, qui Stephanus subdit, hac resolutione tolli perplexitatem de hoc casu duplicato, utrum scilicet, qui ante Matrimonium vovit castitatem perpetuam, vel post Matrimonium contraxit affinitatem cum conjugate, licite decumbat cum ea in eodem lecto? quid huic utriusque negandum, quid permittendum sit ante dispensationem datam vel à Papa, vel à Confessariis Ordinum Mendicantium?*

281 Hisce circa illum Casum, & quaestionem dictis, addo pro complemento sequentia.

I. Nomen Castitatis absolute prolato intelligitur abstinentià ab omni actione venerea tam licita, quam illicita, tam externâ, quam internâ; & tunc singulariter intelligitur, quando vovetur expresse castitas perpetua, & reservata, eo modo, quo explicabo

Cas XI. Eam ob rem non censeris emisisse votum perpetuæ castitatis, quando vovisti præcise, te non ducturum uxorem, non admissurum ullum peccatum luxuriæ &c. sicuti declaro in Quinario Tract. 3. cap. 40.

Et hanc perpetuam castitatem videntur promittere illæ integræ animæ, quæ absolute consecrant suam Deo virginitatem, proindeque quoties post eam turpi actu deperditam admittunt quiddam cogitatione, vel opere adversans mortaliter sexto præcepto, hoc ipso censendæ sunt, toties esse reæ vori; nisi fiat verosimile, eas tantum intendisse vitare illum primum actum, quo sit jactura illius incomparabilis, sicut & irrecuperabilis thesauri. Retuli tamen in Quinario loc. cit. num. 318. Portellum sentientem contrarium.

283 II. Quia castitas, quam voverit aut Religiosus, aut Subdiaconus, non differt specie ab ea, quam puella, vel adolescens sæcularis, idcirco scripsi in Experimentiis Tract. 6. & 7. necesse non esse, ut sacerdos admittens ejusmodi sacrilegium, aperiat circumstantiam sui status Sacerdotalis, aut Religiosi, nisi forte illud peccatum sit reservatum, hæcque Confessio non habenti jus in reservata. Porro in hac Ditecesi Constantiensi, quo pacto reservetur peccatum carnis patratum à Clericis Sæcularibus indicavi in Experimentiis Tract. 7. seu in Alphab. Confessar. Cas. 8.

284 Et si autem Clemens VIII. permiserit Superioribus Religiosis, ut si ipsis videatur, reservent peccata contra castitatem, haud tamen omnes Prælati utuntur hoc jure, & qui utuntur, nequeunt reservare nisi lapsum carnis voluntarium opere completum, ut liquet ex litera Decreti Pontificii, quo intelligi etiam pollutionem voluntariam sui ipsius, aut alterius, saltem in nostra Societate, idque ex Decreto Congregationis Generalis, in qua Societate (juxta quod permittit ipse Clemens) reservatur omne peccatum mortale contra castitatem, modo in actum externum prodeat, certum est, quemadmodum explico in eodem Alphabeto num. 695. & 696. quamvis forte in aliis Religionibus habeat locum doctrinâ, quam Diana Part. 4. Tract. 4. Res. 61. refert ex Georg. Kiene, & Coriolano, nec improbat, quòd videlicet pollutio orta ex solis turpibus cogitationibus non sit reservata, sed requiratur externa membrorum cooperatio; & P. Bonagràtia Hapsensis Franciscanus Capuccinus in Summula Edit. 2. Verb. *Casus reservatus* post Bassæum, & Cyprianum scribit num. 77. vers. *Circa Casum* 6. ad incurrendum hunc casum requiri actualement feminis emissionem realiter, & actu completam, & procuratam opere, seu medio externo, ut manu, contactu manûs, aut alterius instrumenti super vestem, aut subtus &c. De se efficaci ad procurandam pollutionem.

285 III. Quomodo votum castitatis sit annexum Ordini Sacro, & quid efficiat, aperui in Experimentiis Tract. 8. Cas. XX. Et supra Cas. 6. declaravi, quo pacto tale votum emissum ex metu non subsistat. Item quomodo idem votum castitatis dirimat Matrimonium, vel illud impediatur dixi in Experimentiis Tract. 9. Dixi quoque Tract. 10. num. 322. an, & quatenus votum castitatis dirimat Sponsalia; & num. 628. & seqq. quomodo impediatur petitionem, redditionemve debiti conjugalis, tum intra primum bimestre, tum aliàs; at plura alia hanc in rem invenies in Indice illius libri, sicut & varios Casus Factos non Fictos circa hanc ipsam materiam suggeret Elenchus Variorum casuum, quem præmisi. Velim autem singulariter observari Casum, quem malè resolutum ab aliquo Confessario propono in cit. Tract. 9. Cas. 3. num. 81. sicuti & Sect. seq. num. 303. De puella, quæ vovit castitatem, & religionem, at dubitat, utrum illam dependentem ab hac Junge hishunc

Casum Heteroclitum.

286 *Cato, qui aliquot Annis vixit cum uxore sua in castitate, ad quam uterque voto se adstrinxerat, vovit se perpetuo castitatem servaturum, si uxor pro amore eius, cum hoc tam moderamine, ut posset ducere uxorem, qua vellet continere sicut ipse, qualem non invenit, & vellet ducere uxorem ad familiam administrandam. Queritur, an sit obligatus ad servandam castitatem.*

287 Consultus Navarrus Lib. 3. Consil. 11. De voto. respondit, absolute teneri servare castitatem, tum quia non potuit invenire, quæ vellet esse continens, tum quia non potuit contrahere sub conditione de non petendo, nec reddendo debito, quandoquidem ea conditio repugnat substantiæ Matrimonii. Ego verò censo, non fuisse obligatum ad castitatem, si hanc vovit sub conditione, si posset reperire uxorem, quæ vellet esse (abstrahendo à promissione, de qua mox) continens, quia cadente conditione, cadit conditionatum. Si verò vovit sub conditione: *Si reperiret, quæ prius promitteret soli Deo castitatem*, fuisset juxta Perez, & alios, quos refero in Experimentiis Tract. 10. Cas. 12. num. 466. hac reperiatur obligatus servare castitatem, sicut & fuisset juxta Paludanum, & alios apud eundem Navarrum, si invenisset, quæ contraheret sub conditione nec reddendi, nec petendi, eò quòd tale Matrimonium sit validum juxta Paludanum, invalidum juxta S. Thomam.

VOTUM RELIGIONIS
QUOMODO OBLIGET.

CASUS IX.

Mixtus.

SUMMARIUM.

Casus Sponsi, rati Sponsam suam esse mortuam, voventisque se ducturum Radegundem, & si huic superstes sit ingressurum Religionem: paulo tamen post rescientis Sponsam vivere. 288.
 Resolutio hujus casus. 289.
 Ad quid obliget votum deserendi seculi, & ingredienda Religionis? 292.
 Qui absolute vovet Religionem, satisfacit ingrediendo quamcumque exceptis militaribus. 292. & 294.
 Cui quid legatur sub conditione ut fiat religiosus, potitur legato, si sincere subeat Novitiatum, esto iterum exeat Ibid.
 Tenetur autem vovens Religionem moralem diligentiam adhibere ut suscipiatur. 293.
 Tenetur cavere, ne se reddat ineptum. Ibid.
 Tenetur pulsare fores modo hujus: modo illius monasterii. Ibid.
 Puella autem communiter non tenetur pulsare monasteria remota, si non recipiantur in propinqua. Ibid.
 Etiam si Puella casu veniat ad locum remotum, & ingressus ei ultro offeratur, non tenetur acceptare. Ibid.
 Rejectedus ab omnibus, praterquam a valde rigidis Ordinibus, non tenetur intrare tam rigidum, nisi expresse hoc intenderit. 294.
 Qui ingreditur Ordinem Melitensem, aut Teutoncum, non satisfacit suo voto, si mendicantes vel Monachi illum recipere velint. Ibid.
 Si homo literatus non admittatur a Mendicantibus vel monachis, nisi in Fratrem Laicum, communiter non tenetur subire talem statum. Ibid.
 Non satisfacit qui sine rationabili causa redit ad seculum. 295.
 Tenetur facere vota Religiosa, si admittatur ad illa. Ibid.
 Qui promisit Deo Vota Religionis edere, non potest egredi, etiam si Ordo ipsi non adeo conveniat. Ibid.
 Qui vovit certam Religionem, tenetur tamdiu petere, quamdiu habet moralem spem admissionis intra suam Provinciam. 296.
 Qui ab uno alterove Monasterio repellitur ut ineptus, absolvitur obligatione Voti a Laymann. Ibid.
 Si autem mutato consilio vellent eum recipere, tenetur ingredi, nisi quid obstat. Ibid.
 Qui vovit ordinem laxiorem, potest propria auctoritate preferre rigidiorum. 297.
 Ere alieno pressus debet juxta Lessium differre

ingressum, si brevi tempore possit solvere debita. 298.

Non autem, si longo tempore, & cum periculo damnationis. Ibid.

Juxta S. Thomam debitor absolute satisfacit, si creditoribus cedat sua bona. Ibid.

Ad quid teneatur habens pauperes parentes in seculo? 299.

Impie agunt parentes, qui liberos inopes relinquunt ob votum Religionis. Ibid.

Excusari potest Frater differens ingressum, ut succurrat Sorori. Ibid.

Casus ingressi Religionem post stuprum commissum in loco ubi exabat Statutum ut tales punirentur vel in ere, vel in cute. 300.

Quid sit dari in fraudem Magistratus secularis? 302.

Qui votum tamdiu distulit, donec sit ineptus, tantum tenetur agere penitentiam. 303.

Resolvuntur ex dictis 7. casus. 304. & seqq.

Ingenuinus ratus, Sponsam suam diem extremum obiisse, vovet se ducturum Radegundem, & si huic sit ipse superstes, se ingressurum Ordinem Minorum. At paulo post comperit, vivere sponsam. Quarit igitur: an si hæc sponsalia dissolvantur, teneatur ducere Radegundem? 2. An hac forte ingressa viam universæ carnis teneatur ipse inducere cucullum.

Respondi illi Ingenuino, qui me & literis, & coram convenit, proponens hunc Casum, mixtum ex materiis duabus diversis, si falsa opinio de morte sponsæ fuit vera causa voti illius duplicis, neutro voto obligari; si autem ille error fuit solum occasio voti, obligari fortè ad religionem, per se loquendo, post fata Radegundis, fortè non obligari. Obligari, si nihil aliud obstat, quàm vorum de ducenda Radegunde, utpote invalidum. Non obligari, si obstat quidpiam ex mox exprimendis. numero 291.

Rationem primi, & secundi responsi desumpti ex dictis de errore supra Cas. 4. nominatim circa Casus descriptos num. 124. & 127. At tertii inde, quod Votum de ducenda aliqua certa persona non subsistat per se loquendo, sicuti probavi, & declaravi in Experimentijs Tr. 10. num. 42. & 43. Postremum responsum declaro in hunc modum: Etenim fortè fuit expressa intentio Ingenuini prius vivere aliquamdiu in Matrimonio, quàm intrare aliquam Religionem; quæ intentio si ve fuerit merè carnalis, si ve honesta, & laudabilis, impedit, seu suspendit obligationem intrandi Religionem: etenim rei suæ, suisque propositis, & votis potest quisque modum ponere, conditionemque juxta dicta Casu 3. numero 83.

De-

Deinde fieri potest, ut vel Radegundis vivat cum Ingenuino in conjugio, donec hic jam sit decrepitus, ineptive Ordini, vel suscipiantur proles, ut pietas paterna non permittat illam mutationem statûs: quam utramque causam distinctiùs explicabo in decursu.

Queritur enim: An quid, quantumque obliget votum deserendi seculi, & ingrediendi Religionem. Ad quam quæstionem ex se quidem copiosam respondeo tamen succinctè sequentibus §§.

292 I. Qui absolute, seu indeterminatè vovet Religionem, seu, ut communiter loquuntur, se futurum Religiosum, aut ingressurum Religionem (hæc enim duæ phrasæ idem significant, & proinde si tibi sit legatum aliquid sub conditione ut, seu, si fias Religiosus, revera potè re legato, si sincero animo subeas Novitiatum, esto iterum egrediaris. Laymann. Lib. 4. Tract. 4. cap. 6. n. 12.) satisfacit ingrediendo quamcumque ex non Militaribus.

293 II. Qui elegit, seu determinatam, seu indeterminatam Religionem, tenetur moralem diligentiam adhibere, ut suscipiatur, & proinde cavere debet, ne se reddat ineptum ad Religiosum statum, quin debet sollicitare, ut recipiatur, & modò pulsare portas unius Monasterii, modò alterius. Sanchez Lib. 4. Moral. cap. 16. num. 30. fusissimè edisserens hanc materiam, circa quam vide infra num. 309. Casum Angeli Polonici, puellæ tamen communiter non tenetur pulsare Monasteria remota, si non recipiuntur in propinqua, nec enim censetur se ad id obligare. Laymann. loc. cit. atque Lessius Lib. 2. De justit. cap. 40. dub. 5. Similiter quando juvenis non admittitur ad Ordinem, aut Monasterium, in quo sit usus sui idiomatis. Et quamvis illa puella, de qua paulò antè, veniat casu ad locum remotum, in quem non cogitanti offeratur admissio, haud tamen obligatur communiter acceptare, quandoquidem non habuit ab initio obligationem acceptandi.

294 III. Quando is, qui generatim vovit Religionem, rejicitur ab omnibus, praterquam à valde rigidis, ut sunt Carthusiani, & Capucini, non est compellendus intrare unam ex his rigidis, si affirmet, vel ex circumstantiis vultu lenis tenuis &c. merito præsumatur, non fuisse intentionem se obligandi ad hunc rigorem, sicut nec tenetur ingredi Ordinem Melitensem, aut Teutonicum, quandoquidem non satisfaceret suo voto, si horum Ordinem alterutrum intraret in casu, quo eum recipere vellet Monachi, vel Mendicantes. Laymann. loc. cit. merito subdens, si sit homo literis excultus, & non admittatur a Mendicantibus, vel Monachis, nisi in Fratrem Laicum, communiter non teneri subire talem statum, utpote communiter aliorum ab intentione aptorum ad sacerdotium.

295 IV. Qui vel generatim, vel speciatim vovit

Religionem, non satisfacit voto, si tantum ingreditur Novitiatum, & sine rationabili causa redeat ad seculum, sed ratione facti voti tenetur, si admittatur, edere vota Religiosa, si Religio videatur ipsi conducere, & non experiatur novam difficultatem. Lessius, & Laym. loc. cit. cum aliis contra Navarrum, atque alios, nam etiam qui sine voto petiit Novitiatum, peccat venialiter, si absque causa rationabili deserat illum, ergo mortaliter, qui voti Religione tenebatur probare Ordinem. Quòd si vovit non modò subire Novitiatum, sed emittere vota Religionis substantialia, ita astringitur voto, ut privatus sit libertate exeundi, tametsi ei Religio non usque adeò consentanea videatur sibi. Sanchez cit. cap. 16. num. 81. Lessius, Laym. alii post S. Thomam contra Dianam Part. 2. Tract. 17. Resol. 10. & alios.

V. Qui vovit certam Religionem, tenetur tamdiu petere, quamdiu habet moralem spem admissionis intra Provinciam suam, non autem tenetur ad aliam proficisci, Sanchez, & Lessius ll. cc. nisi videatur fuisse alia ejus intentio. Imò si ab uno, alterove Monasterio suæ Provincie repellatur idcirco, quòd censeatur ineptus (non autem si aptus quidem, sed non necessarius) ad Ordinem, solvet illum Laymannus obligatione voti loc. cit. num. 3. Si tamen Provincialis, vel Abbas mutato consilio vellent eum recipere, deberet ingredi, teste eodem Laymanno, nisi fortè interea celebrasset sponsalia cum aliqua, quæ nequiret dissolvere sine magna incommoditate.

VI. Qui vovit ingredi aliquem ex Ordinibus laxioribus, potest propria autoritate præferre rigidiores, sicuti & potes hodie ingredi Ordinem laxiorem, si vovisti rigidiorum ingredi post 4. vel 6. Annos, est enim de meliore bono. Sanch. loc. cit. explicans etiam, quomodo Monasteria oporteat pulsare, donec quis fiat compos voti.

VII. Ere alieno pressus, si potest intra breve tempus tantum lucrari, quantum necessè est dissolvendis debitis, debet differre ingressum, secus, si non possit nisi intra longum tempus, & cum periculo damnationis. Lessius cit. cap. 40. num. 32. merito vocans probabilem opinionem S. Thomæ 2. 2. quest. 189. art. 6. ad 3. absolute docentis, debitorem satisfacere suæ obligationi, si creditoribus cedat sua bona. Vide Dianam Part. 3. Tract. 2. Resol. 41.

Quòd si injustè, seu cum fraude creditorum ingressus sis Religionem, non tamen teneris laborare, ut possis dissolvere debita, juxta Palaum Tract. 16. Disp. 1. punct. 7. §. 4. num. 8. post Sanch. contra Suarez Lib. 6. De voto, cap. 10. num. 7. eò quòd per professionem extinguitur, ejus judicio, omne debitum civile. Saltem verum est id, quod tradit idem Suarez, quòd talis non teneatur ideo egredi, ut conquirit necessaria expungendo æri alieno, longè minùs tenetur Monasterium solvere pro illo. Alia est

Ccc 4

ratio

ratio filii, habentis pauperes parentes, his enim alendis obstrictus est iure naturæ, quod naturæ jus cum vigeat vel maximè in parentibus respectu liberorum, impiè agunt ii, si hos deserant ob votum intrandi Religionem, posito quòd liberi nequeant evadere vel extremam, ut per se notum est, vel etiam gravem necessitatem, talem, inquam, ut non possint nisi difficillimè se sustentare sine patris ope, & opera, etenim gravis necessitas facilè definit in extremam. Vnde retuli *Caf. 3. n. 87.* ex Diana contra Palaum, excusari posse fratrem, qui, ut succurrat forori pressæ gravi necessitate, differt ingressum aliquamdiu ultra debitum tempus. Universim verò tenendum est, quando nequit sine peccato emitti professio Religiosa, hoc ipso illicitum, invalidumque esse votum de Novitiatu Ordinis, professionèque, etenim votum nequit esse vinculum peccati. Angelus, Barbosa, Quintanadennas, relati supra *num. 277.* Occasione resoluti dubii de obarato ingrediente hanc, aut illam Religionem propono hunc

Casum non usque quaque honestum.

Lucilius imprægnata nescio qua puella, subit Ordinem Religiosum. Ante professionem patet facinus. Et quia in loco, in quo patratum scelus, viget Statutum usu firmatum, ut stupratores virginum mulcentur graviter in ære, si habeant, vel in cute, si non habeant, quaritur, utrum magistratus possit exigere à Lucilio pœnam pecuniariam, & in defectu hujus corporalem?

Quidam è meis olim discipulis petiit scripto multis abhinc Annis à me resolutionem hujus casus, fictine, an facti non exprimit, at quia veritas resolutionis non pendet à facto, sed à jure, idcirco respondi ferè in hunc modum.

Suppono, illum Lucilium non fuisse tunc insignitum caractere Clericali, cum admittit illam impuritatem, si enim jam tunc erat Clericus, gaudebat privilegio concessio à Theodosio M. & Valent. his, (quæ Laymannus *Lib. 4. Tr. 9. cap. 4. num. 11.* refert ex Cod. Theodosian. De Episc. & Cleric.) verbis: *Fas non est, ut divini muneris ministri Temporalium potestatum subjiciantur arbitrio.* Concordant Jura Canonica *cap. 1. c. Si diligenter c. Significasti de for. compet.* Sin fuit commissa illa fœditas, à tunc laico, distinguendum est, aut enim ingressus est Ordinem in fraudem Magistratus secularis, aut non in fraudem? Si in fraudem, tunc sanè communis Theologorum, æquè ac Juristarum sensus fert, posse plecti illà multà pecuniarià, ut contra Genuensem fatentur, & tenent Bonacina de legibus *Disp. 10. punct. 1. §. 1. num. 16.* Laymannus *cit. cap. 4. num. 12.* Diana *Part. 1.*

Tract. 2. Resol. 26. si non in fraudem, tum nequit ulla pœna in eum animadvertere magistratus secularis. Julius Clarus in *pract. crim. §. fin. quest. 36. num. 43.* Molina *De justit. Tract. 3. Disp. 49. num. 22.* Laymannus, & Diana *ll. cc.* cum communi.

At, quid est fieri in fraudem Magistratus secularis?

Resp. Secundum Molinam, Dianam, & alios communiter est suscipere clericatum, seu monachatum, præcitè cum intentione subtrahendi se à seculari potestate, at secundum Bonacina est suscipere sine animo perseverandi in illo statu, qui animus unde sit colligendus docet idem Bonacina, exprimente Menochio *De Præsumpt. Lib. 6. quest. 76. num. 35.* cum aliis communiter, esse in dubio præsumendum talem animum. Sed utique tollet illud dubium, adeoque præsumptionem, magnus, & constans fervor pietatis in illo Novitio, quem tamen ceu fucum dimitteret nostra Societas, propter nostra peculiaria statuta in *Examine.*

VIII. Qui vovit quidem Religionem, distulit autem ad tot Annos, ut sit prorsus ineptus subeundis oneribus, non obligatur ad quidquam, nisi ad agendam penitentiam. Sicut enim lex publica non obligat ad actionem inutilem. *Cap. Erit autem. Distinct. 4.* ita nec privata, ut est votum. Quòd si tamen vovisset, se accepturum secum omnem suam substantiam, eaque esset ita magna, ut intuitu ipsius esset eum suscepturus (& quidni quandoque id fiat laudabiliter?) Abbas, non video, cur se excuset à voti executione. Ex his omnibus eruenda sunt responsa ad sequentes Casus.

Casus I.

Est, quem proposui *n. 286.* Præter enim ea, quæ attuli *num. 287. & 288.* confirmatur ex dictis *num. 290.* responsio, quam dedi in fine *num. 289.*

Casus II.

Est Cæcilia, quæ post votum Religionis intravit unam, sed iusta de causa inde rediit ad seculum. Postea adhuc petiit ad duo Cænobia suscipi, sed frustra. Ego enim in *Experientis Tract. 9. Caf. 3.* ubi hunc Casum propono cum variis circumstantiis, resolvi, nequaquam teneri ulterius sollicitare. Causam responsi exhibui supra *n. 293.*

III. Casus.

Est cuiusdam alterius puella, quæ sciens, se vovisse tam ingressum in Religionem, quam Virginitatem perpetuam, at non reperit Monasterio, ad quod (ob insufficientem dotem) admittatur, vehementer dubitat, utrum casti-

Casus VI. Est hujusmodi.

Homobonus constitutus in presenti periculo naufragii, votum fecit ingrediendæ Ordinem PP. Franciscanorum Reformatorum, ita tamen, ut ipse existimat, constitutus animo, ut si venisset in mentem cogitatio de Sacerdotio in genere, fuisse se ad hoc solum obligaturus. Ad quid tenetur vir ille optimus?

Respondi ego cuidam Veterano Theologo Annis abhinc circiter decem, teneri ingredi illam Religionem, si ipsi nihil aliud patrocineretur, quàm illa animi comparatio; ea enim non obfuit, quò minus cum perfecto consensu elegerit eum Ordinem. Si tamen periculum erat ita præfens, ut non reliquerit ipsi spatium cogitandi alia de re, quàm de illo Ordine, censeo, votum non valuisse, quandoquidem ad validè vovendum exigitur tanta saltem deliberatio, quanta ad peccandum mortaliter supra *num. 164.* ad tale autem peccatum requiritur tantum spatium, quantum ad discernendum inter bonum, & malum, videtur igitur pro valore voti electi instar mediæ ad evadendum præfens discrimen; exigi tantum temporis, quantum necessarium est ad eligendum unum saltem è duobus; saltem in eo, qui eligit medium valde difficile, cujus difficultates non habet satis perspectas. Si tamen fuit ei perspectus rigor illius Ordinis, non ausim eum deobligare etiam considerata illa animi comparatione. Quid si enim fuit etiam ita comparatus; ut potius vovisset quotidie per totam vitam recitare corònam Deiparæ? An diceremus satisfacturum voto suo, si ferè proponat ea precatione devenerari quotidie Deiparam? Animi dispositio excusans à voto saltem tam gravi; debet esse actualis, & communiter manifestata aliquo signo externo, inquit Suarez relatus supra *num. 106.* de qua manifestatione nihil indicat præfens species facti. Ergo suadendum tali, ut vel petat Româ dispensationem; quæ facilè concedetur allegatâ specie facti præfente; vel sequatur in praxi doctrinam referendam infra *Caf. 11. num. 349.* quòd videlicet Confessarius quisque possit tempore Jubilei commutare vota conditionata; sicut & Episcopi etiam extra Jubileum.

Casus VII. Angeli Polonici.

Stanislaus Kostka ad Canisium, & Borgiam iter ingreditur (Viennâ Austria) eo consilio, & quidem Religione voti firmato, nunquam ut domum rediret, nullumque faceret peregrinandi, victumque interim emendandi

castitatem voverit independenter, an dependenter à Religione, & consequenter an nubere possit, cum sit ipse perdifficile vivere in saculo calibem.

Responsum enim fuit à me, stante tali dubio posse perinde se gerere, ac si liquidò nō sciret, castitatem fuisse promissam dependenter à Religione; ita ut non fuisset eam promissura, si non simul sperasset receptionem, perseverationemque in Ordine. Sic resolvi in *Experientis Tract. 9. Caf. 3. num. 102.* cum Laymanno, et dissentiente Navarro in *consil. Lib. 3. consil. 13. De Vot.* ob hoc fundamentum, quòd scilicet in dubio de voto sit necessariò sequenda pars tutior, sed negabimus *Caf. 12.* hoc fundamentum. Illud ultro concedit Navarrus, si ideo vovit unà cum castitate Religionem, ut faciliùs castitatem servaret, cadere obligationem castitatis, si non recipiatur in Ordine.

Casus IV.

Illius, qui in extrema, ut putabat, egritudine, quò fieret particeps meritorum Ordinis Religiosi, vovit perpetuam castitatem, paupertatem, & obedientiam in manibus cuiusdam Prioris, & in præsentia Parochi. At postmodum redditus sanitati, dubitavit, an teneretur ingredi Religionem.

Interrogatus Navarrus rectè respondit *Consil. 11. De Vot.* negativè, eò quòd ex una parte ille Prior non habuerit potestatem illum incorporandi Ordini, ex altera obligatio ingrediendi Religionem non involvatur in illis tribus votis.

Casus V.

Illius, qui vovit se ingressurum Religionem, si committeret certum quoddam peccatum. Commisit illud, petiit, & impetravit à Papa absolutionem ab illa pœna, sed post hanc absolutionem relapsus in idem crimen dubitavit, an idcirco obligaretur subire Novitiatum. Quid respondendum?

Respondit appositè Navarrus *Consil. 15.* Videndum, an Papa dispensaret integre ià voto; an verò in ea sola pœna, quam incurrerat priùs. Si dispensavit in primo, non emergit obligatio, emerget si solum in secundo. Arbitror ego, videndum, quibus verbis fuerit formata supplicatio, nam Papa solet se accommodare precibus supplicantis. In dubio videretur dispensatio interpretanda in secundo sensu, est enim communis doctrina, quòd dispensatio sit strictè interpretanda, & præsertim in hac materia, cum soleat perægre dispensari in votis Religionis & castitatis.

caudi finem, quoad in tam sibi optatum Ordinem (Societatis JESU) perveniam alicubi rimulam inveniret.

310 Est hoc testimonium P. Francisci Sacchini de recens per universum Orbem publico cultui proposito B. Stanislao Kostka Polono, Regni Polonici sceptrum laudabilissimè tenenti Serenissimo Michaëli Sanguine juncto, & dum in vivis ageret, habito pro quodam Angelo terrestri, sicuti singulariter elucet ex Vita ejus conscripta à P. Daniele Bartoli Lib. 1. cap. 2. & 3. Circa quod votum quæret fortè Lector, an & valuerit, & imitatione dignum sit, cum nullus hætenus Theologus docuerit, quemquam esse ratione voti de ingredienda certa, vel incerta Religione obligatum ad tam operosam, molestamque sollicitationem.

311 Respondeo, neminem quidem esse adigendum ad talem, nisi ad eam se obligarit non obsecrè, si autem se clarè obstrinxit, litque juris sui, videri obligatum vel tamdiu, quamdiu indicant verba nostri Angeli Polonici, vel certè quamdiu superest aliqua moralis spes extorquendi susceptionem.

312 Prima pars responsionis inde patet, quia nemo se obligat, qui non habet animum se obligandi. Suprà num. 42. Tertia pars inde liquet, quòd absque dubio is, qui est integre sui juris, ac pollens viribus, aliisque requisitis acceperit ab tutore natura, & gratia jus obligandi se ad tam arduam sollicitationem peragendam in salutem animæ suæ, quam indicant verba P. Sacchini, quamdiu affulget prudens spes potius voti, ergo qui est talibus usus, tenetur, per se loquendo satisficere obligationi indicatæ per ea grammaticaliter, usualiterque sumpta, quamdiu sperari prudenter potest susceptio, abstrahendo à manifestis periculis latrocinii, naufragii &c.

313 At verò non video, quomodo possit quis ductus solo amore, desiderioque receptionis prudenter obligare se ad standum sensu verborum descriptorum etiam in eo casu, quo nequit ullo modo prudenter sperari receptio, etsi quis circumear mare & aridam, totumve Orbem, ergo non videtur ullus utens verbis B. Stanislai teneri ad omnino tantam peregrinationem, quantam sonant illa verba intellecta Grammaticaliter. Potuit tamen iis uti Sancta illa anima, quia erat instructa iis gratia, naturæque donis, ut non posset desperare de sua receptione, si Italiam, Hispaniam, Galliam, peragraret. Hæc scripsi ad honorem hujus Angelici Adolescentis die 13. Novembris Anni M. DC. LXXI. quo celebravimus alteram Annuam solennitatem illius, ex indulto S. D. N. Clement. X. professi, se magno cum spiritali gaudio recoluisse merita illius, sicuti reperiet Lector in Bulla, quam descripsi in Experimentiis Tract. 3. Cas. 20. pag. 88. edit. Venetæ, seu secundæ.

DE VOTIS RESERVATIS.

C A S U S X.

Amoris ferè cæci.

S U M M A R I U M.

Casus femina promittentis Juveni frustra concupito ob ingressum ejus in Religionem: se nulli alteri nupturam & ingressuram suo tempore Cœnobium: Juvene verò jam morituro, voventis in ejus gratiam Castitatem perpetuam. 314. Prima Promissio si fuit votum, non fuit reservatum. 315.

Secunda si fuit votum, fuit reservatum? Ibid. An autem fuerit verum votum, dubitari potest. 316.

Tertium potest videri verum votum, nihilominus tamen est dubium an fuerit. 317.

Quid sit votum Reservatum? 320.

Recensentur quinque vota reservata. Ibid.

Casus putantis votum Castitatis perpetua non esse reservatum Summo Pontifici? 321.

Confessarius potuit commutare hoc votum. 322. Cur hoc votum propter errorem non fuerit irritum? 323.

Nova questio: An votum Castitatis perpetua editum ante pubertatem, & post eam nondum confirmatum, sit reservatum si vovens nec parentes, nec alios majores, aut tutores &c. habeat? 324. & seqq.

An hæc verba: Virgo Maria: promitto tibi perpetuam Castitatem, sint verum votum? 327.

Quinque Vota supra relata non sunt reservata, quando sunt pœnalitè. 328.

Aut quando sunt præcise conditionata, etiam post impletam conditionem. Ibid.

Aut quando sub disjunctione reservatum jungitur non reservato. 330.

Aut quando ex metu etiam levi fiunt. Ibid.

Aut quando dubium est de ipsorum valore, seu dubium sit Juris sive Facti, etiam ex paucorum Rationabili consensu. Ibid.

Kunegundis cum non posset potiri nuptiis Ludovici, utpote præter ejus spem certi ingredi Religionem, promittit ipsi, se nulli alteri nupturam, sed successu temporis ingressuram Cœnobium Virginum, quin etiam morituro Ludovico vovet, in iam sepulti gratiam, castitatem perpetuam. Quæritur, sintne hæc tres promissiones verè vota, eaque reservata.

Respondi ego I. Promissionem non nubendi, esto, ponamus continere vim voti, non fuisse tamen reservatam, quia votum castitatis ut sit reservatum, debet esse de perfecta castitate servanda, ut dicam remissivè num. 227. non continet autem perfectam, completamque, sed tantum

tantum dimidiatam castitatem, votum de non nubendo, cum non excludat fornicationem.

At verò promissio ingrediendi Cœnobium, Virginum, intellecta modo vulgari, continet obligationem subeundi aliquod Monasterium cum sincero animo profitendi, juxta ea, quæ dixi num. 295. ac proinde constituebat votum reservatum, posito, quòd ea promissio fuerit verè votiva, siquidem manifesti juris est, votum Religionis propriè, & absolute sumptum annuciari reservatis.

316 Dixi: Si ea promissio fuit verè votiva. Dubitavi enim ego de hac, & hodièque dubito idcirco, quòd censeam ex una parte, illà primà, seu de nubendo promissione non fuisse constitutum votum, quia non apparet fuisse quiddam promissum Deo; sed illi soli fortè non satis castè amato juveni, ex altera autem parte videatur etiam altera promissio facta illi eidem homini, & quidem solli, id quippe videtur innuere continuatio orationis; & persuadere Regula communis Jureconsultorum, quòd prior referatur ad sequentem, sicuti refero, & explico in Quinario Tract. 3. num. 502. & seqq. & proinde sit utrobique intelligenda eodem sensu, ideòque censui, esse interrogandam; utrum revera obligare voluerit suam fidem illi soli Amasio, ut ita loquar, & in dubio absolvendam esse ab obligatione Religionis, propter favorem libertatis, & propter vehementem suspensionem cæcitatè in hoc amore.

317 Ad tertium quòd attinet, sicuti promissiones, quas facimus ipsimet Deo, inducti studio præstandi ea pollicitatione aliquid gratum alicui Sancto, non cernat energiam voti per se loquendo, cum honoretur Deus tali etiam actu; ita videri potest subsistere rationem voti in eo, qui in gratiam alicujus pii, Religiosique hominis vita functi promittit Deo perpetuam castitatem: Nihilominus tamen solvi (nisi fallor, multi enim Anni fluxerunt, ex quo fuit ad me perscripta illa quæstio, & Casus) esse valde dubium, utrum Kunegundis non intenderit immediatè, & primariò ostendere sua promissione constantem suum amorem in illum mortuum, quem piè credebatur esse jam vel celo receptum, vel brevi è flammis expiatoriis illuc evolaturum, quo sanè casu non emisisset votum propriè dictum, & consequenter nec reservatum; ut liquet ex iis, quæ disserui Cas. 1. n. 21. quare fuit etiam illa Simpliciana interroganda de sua intentione.

318 Quæ fortè fuit talis, qualis persæpe reperitur in aliis actibus Religionis, etiam validè, & licitè exercitis, licitè enim, validèque sacrificas impulsus vel studio gratificandi tuo amico, cupienti audire Sacrum, vel cupiditate stipendii hic & nunc necessarij ad tuam sustentationem, & liberi, quorum parentibus est gratum, si quot diebus Sabbatinis piè intersint Sacro de B. V. haud peccant, si dicant: Quia est gratum matri, ut hodie intersum piè, & devotè

Sacro de Rovate, volo omnino interesse, aliqui fortasse diutius hæsus sub plumis: Imò nihil deest valori, & honestati voti de peregrinatione ad pium locum, si rogatu matris jamjam exhalaturæ animam, obliges te ejusmodi voto; loco matris, quæ non persolverat, & ideo in extremis angitur, idcirco potuit illa promissio castitatis facta à Kunegunde esse verè votiva, esto fuerit facta in gratiam defuncti.

Ratio horum exemplorum generalis est, quia ejusmodi intentiones non sunt causæ finales, sed solum impulsivæ, & quadam quasi occasionibus, sicuti diximus Cas. IV. num. 128. quando ostendimus, quo pacto votum Episcopi Trecentis fuerit verè votum, etsi susceptum idcirco etiam, ut reperiret illic Comitum Campaniæ, sicut utique voveo validè, & licitè peregrinationem Eremiticam, illam non voturus; nisi possem simul perficere aliquid meum negotium. Quòd si intentio mei proprii commodi nihil derogat valori voti, cur deroget intentio promovendi bonum alterius, adeòque ejus solatium; honestum gaudium! Attamen non obstantibus; quæ adduxi, erat penitus pervestiganda intentio dictæ Kunegundis.

Hæc copiosius, quam aut destinaveram, aut soleant ceteri propositis; supponendum est, ea Vota nuncupari Reservata, quorum relaxationem Pontifex sibi reservavit. Etsi enim Prælati Sæculares, & Regulares habeant solide jure communi, communibusque privilegiis jus dispensandi in votis suorum subditorum, communibus; & ut ita dicam, quotidianis, hæc tamen non accensentur vulgò reservatis. Sunt verò vota communiter reservata quinque, scilicet Votum Castitatis perpetuæ: Religionis, vel ingrediendæ, vel jam reipsa susceptæ per vota substantialia: Peregrinationis aut Hierosolymitanæ, aut Romanæ, ad Limina Apostolorum, aut denique Compostellanæ ad S. Jacobum. Quo tamen censeantur esse reipsa reservata, non exigitur, ut, qui unum ex iis edidit, noverit esse reservatum, etsi enim retuli in Experimentiis Tract. 7. Cas. 8. Scriptores ratos, ad id, ut peccatum sit hic & nunc reservatum; exigi notitiam constitutæ reservationis, non solum tamen improbavi illam doctrinam, singulariter respectu peccatorum reservatorum in Religionibus, sed insuper non memini legere me, qui postuler hic illam cognitionem; quamquam si vovens putavit, votum castitatis, aut itineris Romani æquè facile tolli per Episcopum, atque aliarum etiam longarum peregrinationum; minimè illud emissurus, si novisset esse Romam recurrendum, prudenter judicabitur id non esse reservatis; hic & nunc; annumerandum. Unde resolves hunc

Casum singularem.

L Laurentius vovit Sabbatinum jejunium in pane, & aqua per totam vitam, servavitque

que tribus Annis; at suborta sunt rei difficultates, ut Confessarius ex Ordine Mendicantium judicaverit esse commutandum in jejunium, Ecclesiastico more peragendum, & in Confessionem, Communionemque binas in mense. Liberatus hoc voto promittit Deo perpetuam castitatem, in qua tamen servanda experitur difficultates prorsus improvisas, easque maximas, accedit Confessarium de Nostra Societate pro remedio. Hic respondet, nullum posse afferri à se, nisi quod velit, si Laurentio placeat, Romam petere dispensationem. Romam? inquit, Laurentius, ego tamen accepi abhinc triennium ab aliquo bono Patre Capucino relaxationem voti de perpetuo Sabbatino jejunio in pane, & aqua, arbitrabar equidem, votum castitatis posse etiam relaxari ab illo, aliisque Religiosis, alioquin ego minime obligassem me ad tam arduum votum. An potuit Confessarius Societatis hoc audito commutare votum istud?

322 Respondi ego, & nunc quoque sentio, potuisse. Per votum enim nemo obligatur re ipsa ad plus, quam intendit implicite, vel explicitè se obligare, clarum autem est ex verbis Laurentii, quod ne implicite quidem se obligaret ad petendam in casu necessitatis moralis, causamve perquam rationalis à Papa relaxationem.

323 At nonne fuit potius dicendum, id votum fuisse propter illum errorem in jure plane irritum, sicuti supra Casu 4. num. 109. pronuntiamus nullum illud votum, quod factum ratum posse irritari, cum tamen non possit?

Respondeo, non esse paritatem, quia Laurentius non erravit judicans, posse irritari, seu relaxari absolute, sed erravit judicans posse relaxari à Confessario, videtur ergo voluisse obligare se ad castitatem, quoad forte aliquando impetraret legitima ex causa levamen à suo Confessario. Notetur hæc singularis doctrina, cujus practicandæ facta mihi fuit prius semel, iterumque alias occasio, at quia cogitationes posteriores sunt meliores prioribus, dièsq; posterior discipulus prioris, primum ex me didici, potuisse à me rem suavius olim transigi.

324 At quia facta hic, ut debuit, mentio castitatis perpetuæ, propono, ac resolvo

Novam hanc Quæstionem.

AN votum perpetuæ castitatis editum ante pubertatem, & post pubertatem nondum confirmatum, censendum sit reservatum, si vovens jam nec parentes, nec alios majores, aut tutores &c. habeat, sed sui juris plenè sit factus. Ratio est, tum quia isthoc votum non excludit omnem potestatem non reclamandam

à reservante independentem, cum non excludat potestatem irritativam, & cum per accidens sit, quod ea cum iis, qui eam habebant, sit extincta, tum quia isthoc votum etsi, meo iudicio, non sit propriè conditionatum, dicitur tamen communiter esse conditionatum; ergo reservatio, utpote odiosa, non est ad id extendenda: tum quia est votum imperfectum ob ætatis impedimentum, ergo posset à nostris Confessariis commutari, & per Superiores sine ulteriore privilegio dispensari.

Ita ad me Theologiæ tunc, post autem Sacrorum Canonum Professor à soliditate ingenii commendatus, qui proinde facile vidit, suam dubitandi rationem carere difficultate, in opinione Soti, & aliorum negantium, ut vidimus Cas. 6. num. 175. posse à patre, aut ullo alio irritari post pubertatem filii, ulla emissâ ab hoc etiam impubere, at in nostra, qui contrarium tenuimus, sententia, difficultatem habet, quia tamen Theologi, qui referendi num. 329. tenent, nulla vota conditionata esse reservata, intelligunt hoc de conditione, cujus amore, vel horrore quis ductus vovet, ut mox videbimus, atque adeo de mere voluntarie adjuncta, metèque accidentaria, non autem de conditione generatim, naturaliterve, aut ex dispositione juris insitâ, ut est conditio: Si pater consenserit, respectu voti ab impubere editi, eam ob rem hæc, ut ita loquar, conditionalitas non impedit, quò minus votum castitatis nuncupatum ab impubere, possit esse, & dici, perpetuæ castitatis, sicuti vinculum Matrimonii etiam rati est verè, proprièque perpetuum. Vota quoque Substantialia Religionis sunt perpetua, tametsi Pontifex possit dissolvere illa omnia, & Nostræ Scholares post finem Novitiatu propriè vovent castitatem perpetuam, tametsi possint dimitti, uxoresque ducere. Vide dicta Casu 1. num. 29. Quapropter non suaserim ulli Confessario, ut relaxet votum perpetuæ castitatis emissum ab impubere, idèoque nec ego relaxavi illius, de quo supra num. 185. At fortè relaxassem illud, de quo fuit Anno 1669. propositus hic

Casus reflexè examinandus.

Puella Annorum 15. cupiens præstare Virginitati matri rem pergratam dicit præcise: Sanctissima, Purissima Virgo Maria, promitto tibi perpetuam Virginitatem.

Censui ego, & censo, esse hanc, & permultas alias huic similes puellas probè, reflexè interrogandas, utrum, quando ejusmodi verba protulerant (proferunt autem plures, quam putemus) reverè tantum cogitarent de Dei Matre? Si asserant, judicandum est, earum votum non esse reservatum, cum non sit propriè votum, per dicta Cas. 1. num. 21. Si asserant, se cogitasse

cogitasse quidem etiam tunc de Deo, at non cogitasse de promissione faciendâ ipsi, sed solius Matris, eruat & censendæ non fecisse propriè dicta vota. Junges hæc ea, quæ in Quinario Tract. 3. cap. 40. num. 313. & 314. sigillatim expressi de votis castitatis, quæ possint ruidibus videri esse reservata, & tamen non sunt.

328 Porro illa quinque vota, de quibus supra, probabiliter non sunt reservata, quando sunt pœnalia juxta descriptionem voti pœnalis aliam Cas. 1. num. 30. aut quando sunt præcise conditionalia; sic enim sentiunt gravissimi Theologi, cum Sanchez cap. 40. num. 91. contra multos, quorum nonnulli, etsi pauci, negant absolute hanc doctrinam, alii, ut Suarez, Lessius, Azor, admittunt ante impletam conditionem, at non post. Verum quia Episcopis de jure communi, & antiquo competit vera potestas dispensandi circa omnia vota suorum subditorum, hanc autem potestatem restrinxerunt Pontifices ad illa quinque vota exclusive, omnis autem restrictio juris communis habetur à DD. pro odiosa, ac proinde limitanda, non irrationabiliter dicitur cum Sanctgallenlibus Tom. 7. Tract. 1. Sect. 3. quæst. 6. dnb. 5. post Sanct. & alios illa ipsa vota censeri esse reservata tunc solùm, quando emittuntur primariò, & directè ex amore honestatis, vestientis eadem vota, non autem quando ex amore alterius boni vel temporalis, vel etiam spirituales, idque verum esse tum ante impletam conditionem. Sanctgallenses loc. Nunc primum allegato: tum etiam post. Sanchez constanter cit. Lib. 4. cap. 40. n. 91. post Sayrum, Ledesnam, Suarez, alios. Atqui quando sunt pœnalia, deficit ille primus, & primariò regnans amor, utique enim qui dicit absolute: Voveo Deo castitatem, fertur directiore, vel impensiore amore in pulchritudinem hujus virtutis, quam is, qui dicit: Voveo Deo castitatem, si me inebriavero hoc Mense: hoc Anno; Item, voveo perpetuam castitatem, si me Deus servet à naufragio, quorum exemplorum primum est voti conditionati pœnalis, alterum voti conditionati sine addito, juxta declarationem datam Cas. 1. num. 30. idcirco adductam, quòd doctrina de voto pœnali conditionato tradita habeat probabiliter, (etsi non tam probabiliter quam in pœnali,) æquè locum; ac in votis purè conditionatis, ut videre est apud Sanchez loc. cit. n. 99. contra Laymannum cap. 8. n. 10. intelligendos de conditionatis in futurum, non in præsens, aut præteritum, rectè enim tradit, talia esse habenda pro absolutis, idem Sanchez cum communi omnium num. 88. ut quando dicitis: Voveo Religionem, si meus pater evasit paratum sibi exitium: Voveo Religionem, si mea mater est adhuc in vivis. Sicut & illa habentur pro absolutis, quæ includunt conditionem ex natura, aut jure inclusam: Suprà num. 325. & probo ex instituto in Experimentis Tract. 9. Cas. 6. Eadem quinque Vota desinunt esse reservata, quando

unum ex illis emittitur sub disjunctione tali, ut alterum membrum disjunctionis sit aliud votum non reservatum, ut cum dicitis: Voveo me fore aut Religiosum, aut certè sacerdotem secularem. Sanctgallenses loc. cit. sicut nec reservationi subjacent, quando vel ex metu etiam levi nuncupata sunt. Sanchez cap. 32. num. 30. & Sanctgallenses cum plurimis contra Suarez, & alios, vel dubium est de ipsorum valore, licet illud dubium sit aut juris, quia est controversia inter Doctores, utrum e.g. sit verè votum; verè reservatum per Bullas pontificias &c. aut facti, cum dubitatur, utrum adfuerit vera promissio, an duntaxat propositum. Item an adfuerit deliberatio, intentio, & alia ad voti, reservationisve rationem necessaria ex omnium (nam etiam paucorum rationabilis) dissensus obest reservationi in actu secundo) consensu, esto illud dubium non sit tam magnum, & rationale, ut voventem deobliget à voto. Sanchez cap. 40. Suarez Lib. 6. cap. 26. num. 6. Laymannus Tract. 4. cap. 8. num. 18.

His de reservatione ingenere dictis, videamus, quinam vel ex privilegio, vel alia ratione possint tollere reservationem, aut obligationem votorum.

QUISNAM POSSIT VOTORUM RESERVATORUM, ET ALIORUM OBLIGATIONEM TOLLERE DISPENSANDO, COMMUTANDO, ALIAVE RATIONE?

CASUS XI. Extraordinariè Pii. SUMMARIUM.

Casus voventis se habitu Eremitico bajulaturum Crucem usque ad limina Apostolorum, nec accepturum dispensationem, Nunc autem ob Sacerdotium & Beneficium impedit. 332.

Resolutio hujus Casus. 334. & seqq.

Votorum obligatio extinguitur 4. Modis. 338.

Quomodo vota cessent per se ipsa? Ibid. & seqq.

Quomodo iter se differant Irritatio, Dispensatio, & Commutatio? 343.

Alia probabilis sententia P. Agidii Coninck de Dispensatione. 344.

Dispensationes matrimoniales, Romæ impetratae, non sunt pura sed mixta. 345.

Papa potest dispensare in omnibus votis etiam solemnibus. 346. & seqq.

Nec tantum secularium, sed etiam Religiosorum. Ibid.

Thomista contrarii hoc tempore non sunt audienti. Ibid.

Papa dispensans in voto Castitatis, etiam simplicis, nunquam dispensat in toto, sed tantum in parte. 348.

D d d

Quan-

Quantum possint Episcopi circa Dispensationem Votorum? 349. 350.

Quantum Pralati Regulares? 349.

Decani, Parochi, & etiam Confessarii per se loquendo non possunt dispensare in votis. Ibid.

Quid possint Religiosi mendicantes? 351.

Ad Dispensandum in Votis requiritur iusta causa. 353.

Etiam Lex Naturalis admittit dispensationem ex iusta causa. 354.

Quenam scienda de Votorum Commutatione? 355. & supra 351.

Quomodo tempore Jubilaei commutanda sint practice? 364.

An dicens: Voveo hoc, ubi obtinero vel effuero illud, faciat Votum Conditionatum? 368. & seqq.

Qui potest commutare vota in Jubilaeo, potest etiam diu post Jubilaeum. 371.

332 **L**udovicus mei districtus parochialis Sacerdos, nondum in sacris constitutus, at constitutus in summo periculo submersionis, vovit ab hinc sexennium deliberatissime, si-bique presentissimum, ut fieretur ipse, se, si vitam servaret, habitu Eremita, absque indu-sio bajulaturum crucem usque ad limina SS. Apostolorum Petri & Pauli, & quidem fervore nunquam accipiendi ullam dispensationem. Jam verò nactus beneficium Ecclesiasticum, ad cuius titulum est ordinatus, obligatusque jurare parochum in cura pastoralis, nequit abesse tanto tempore, quantum impendendum est itui, rediturque Romano. Quæritur igitur, cum hic Casus sit reservatus Pontifici, utrum tempore Jubilæi possit absolvi à quovis Sacerdote exposito, non obstante illa additione: Nolo unquam relaxationem accipere, nec dispensationem. Certum est, quemlibet, saltem tacite, cum vovet, apud se cogitare debere, quòd hic & nunc non destinet petere dispensationem, non enim, meo iudicio, esset promissio facta Deo, si dicerem: Voveo, sed non servabo, quia volo dispensationem accipere, ideo est hic questio solum

333 **d**e expressa hac protestatione. Item hic vovit portare vestes eremiticas, & crucem, utrum illa protestatio expressa; Nolo dispensationem, impediat, quò minus circa hunc Casum, quo alia impedimenta removerentur, & ipse Romam his sublati proficisci queat, licite, validèque petat dispensationem super itinere Romano? Et quid si vetitum sit, ne Clerici gestent alias vestes, quàm Clericales juxta formam approbatam statutis, & consuetudine? renebitur ne Ludovicus petere iam licentiam incendendi more Eremitico?

Repræsentavi quæstiones, ac propè verba, omnia cuiusdam Juvenis, insignis tamen Doctoris, & plebani, cui respondi ad primam quæstionem, in primis eum rectè ponere extra dubium, quòd ille sacerdos per se loquendo possit probabiliter, ac securè tempore Jubilæi absolvi per commutationem à suo voto per ea, quæ trado in Quinario Tract. 3. qui est totus De Jubilæo Quintuplici cap. 38. num. 295, junct. cap. 40. num. 317. imò esse posse securum non obstante voto de non petenda dispensatione, Suprà num. 69. Quin addidi, posse probabilissimè potiri hoc beneficio etiam extra Jubilæum, si, de quo vix dubitandum, est jam semel post id votum adeptus gratiam Jubilæi, per doctrinam indicandam infra n. 365. Addidi, ridiculam quidem fore sponsonem, si quis ita sicè diceret: Voveo, sed non servabo, quia petam dispensationem: at non fore absolum si dices: Voveo; sed fortè non prestabo, quia fieri potest, ut iusta de causa, de qua jam non cogito, petam, accipiámque dispensationem, commutationem &c. Sicuti nil inconcinnum agit, qui dicit: Voveo gestare per totam vitam cingulum ferreum, nisi fortè aliquando præter meam opinionem, & præsens propositum, emergat necessitas, justæve ratio petenda relaxationis. Hanc conditionalem, aut similem subaudiunt plerique omnes voventes, nemo autem prudens, & pius usurpat illam vel impiam, vel nimis agrestem: Voveo, sed non servabo, quia petam dispensationem.

Ad alteram similiter rescripti, dubium, quòd ibi moveretur, nihil obesse, quò minus licite, validèque fiat commutatio, vel etiam per eos dispensatio, qui dispensandi potestate pollent.

Ad tertiam, videtur mihi votum illud de vestitu Eremitico, & cruce gestandis, jam per se cessasse, ut dicam num. 341. quando proponam causas, quibus votum per se initio validum desinat valere. Breviter hæc dicta funto, de illo Casu extraordinariè pii hominis, qui an deliquerit differendo quoad esset inauguratus Sacerdotio, quia non petiit, qui me consuluit, non est cur hic discutiam, discussionis tamen fundamenta jeci Cas. 3. num. 88. Nunc, accingo me ad breviter expedienda, quæ de cessatione votorum in genere, & in specie Reservatorum tradunt verosimilius, aut certò Doctores.

Quæritur igitur I. Quot modis generaliter cesset, seu tollatur, extingaturve obligatio votorum? 338

Resp. Cessat quatuor modis 1. Per se ipsam, ut jam jam dicam. 2. Per irritationem iis modis, quos exhibui toto Cas. 6. qui sunt intelligendi etiam de Reservatis. 3. Per dispensationem. 4. Per commutationem.

Cessat per se ipsam obligatio, tum quando præterit tempus, ad quò solum voluit se vovens adstringere, tum quando cessat causa finalis, & præcipuum motivum, ob quòd est editum votum, ut si vovisti, te tria Rosaria recitaturum

rurum pro obtinenda patri tuo decumbenti sanitate, is autem cedat è vivis, priusquam recitaveris tertium, seu culpabiliter, seu inculpabiliter omiseris illud tertium, tum quando materia voti, quæ ab initio erat honesta, possibilisque incipit esse vel inhonesta, seu prohibita, vel impossibilis: tum quando fit tanta rerum mutatio, ut si prævisa fuisset, emissum votum non fuisset juxta ea, quæ dixi Cas. 4. n. 114. ex 339 Molina. Haud tamen permittit praxis Ecclesiæ, ut vota substantialia Religionis, aut vota ingrediendi Religionem, vel castitatis perpetuæ tam facile, quàm alia censeantur desinere propter supervenientem mutationem improvisam. Denique notanda est illa Regula Juris: Tunc cessat obligatio, quando in eum casum incidit, à quo incipere non potuit. Leg. Pluribus. S. Etsi placeat ff. De verb. oblig. Unde sicut votum, quòd fuit initio impossibile, seu de materia impossibili, aut vetita, ita tunc extitit ab initio invalidum, ob illam impossibilitatem, vel inhonestatem, ac prohibitionem, ut pergat esse invalidum, etsi materia illa incipiat fieri honesta, vel possibilis (nisi fortè intenderis te obligare casu, quo licite, & validè posses) ita etiam viceversa si fuit initio validum, quia possibile, & honestum, reddetur invalidum per se, quando incipiet esse de re turpi, aut vetita.

341 Ex quibus doctrinis communi calculo admittis resolvi possunt innumeri Casus, & inter hos ille de nostro Mariano vovente peregrinationem Romanam cum veste Eremitica, & cruce, nec enim decet hinc temporibus, ut ullus sacerdos eo habitu, & gestatione conficiat tantum iter. Nec necesse est petere dispensationem circa Statuta Synodalia, verantia, ne Clerici in Majoribus utantur alio habitu, quàm Clericali, frustra enim petetur, lex autem non obligat ad actus frustraneos.

342 Quòd si pars una voti compositi ex pluribus, evadat impossibilis (Theologi, & Juristæ vocant etiam absolute impossibilia illa, quæ sine peccato fieri nequeunt) altera manente possibili, videndum, utrum votum de parte possibili fuerit emissum dependenter à reddito impossibili, an verò independentè? Si dependenter, extinguitur obligatio primi extinguitur & secundæ. Non extinguitur extincto primo, si nulla fuit dependentia illius ab hoc, sicuti, neque integre extinguntur, sed tantum suspenduntur, ea, quorum executio habens tractum successivum, est impossibilis aliquot diebus, aut mensibus inclusis in talibus votis, at desinit esse impossibile sequenti tempore itidem inclusio in iis votis: ut quando vovisti jejunare omni sabbato totius Anni, redditur autem ob infirmitatem v.g. impossibile jejunare per quintum, sextumque mensem, certè obligatio redibit post sextum, quia utile per inutile vivari non debet. Vide plura Cas. 2. num. 76.

343 Ceterum illi tres posteriores modi, quibus dixi num. 338. cessare obligationem votivam,

differunt in hoc, quòd irritatio, & dispensatio pura tollant quidem omnem obligationem directè, vel indirectè profectam ex voto, & in hoc differant à commutatione, utpote quæ relinquit obligationem faciendi aliquid loco illius, quòd remissum fuit, at irritatio proveniat à potestate dominativa, & merè seculari, quia naturali, itémque gubernativa temporali, sicuti observavi Cas. 6. num. 191. dispensatio vero à Jurisdictione spirituali, sicuti & commutatio, saltem quando hæc fit in opus minus bonum. Quæ quidem dispensatio est nihil aliud, quàm integra relaxatio Voti in iis circumstantiis, in quibus obligaret votum, si non adesset dispensatio.

Quamquam Ægidius Coninck Tom. 2. in 3. 344 Part. quæst. 83. art. 6. num. 293. contra communio-rem censet, dispensationem esse actum domini (spiritualis) eò quòd sicut Vicarius Regis ex autoritate Regis remittens rem promissam Regi, utitur potestate domini, quòd Rex habet circa rem promissam sibi, ita etiam Papa dispensans in voto, aliàve Lege positiva divina utatur potestate, qua potitur Deus in rem sibi obstrictam per votum. Quæ doctrina est probabilis, & secundum illam solvuntur varia dubia, præsertim illud, quomodo Papa dispensando in votis non dispenset in lege naturali.

Et quia dispensatio propriè, & prout à commutatione distinguitur, tollit omne onus annexum voto, idcirco dispensationes matrimoniales, quæ vel à Dataria, vel à Pœnitentaria Romana solent expediri, non sunt puræ dispensationes, sed mixtæ cum commutatione, & sæpe valde operosa, ut Lector cernet in communi forma dispensandi cum conjugibus incestuosus, quam exhibeo in Quinario Tr. 5. cap. 37. sect. 5. explicòque singulas ejus clausulas, adeòque viginti sex. His generatim observatis

Quæritur II. Quinam competat potestas dispensandi in Votis tam reservatis, quàm non reservatis. 346

Resp. I. Potest Pontifex in omnibus omnino votis dispensare, & singulariter in voto castitatis solenni, etiam Religiosorum ad contrahendum Matrimonium. Ita sentiunt non solum communi calculo Canonistæ, quorum ultra triginta nominat Barbosa in cap. Cum ad Monasterium. De statu Regul. num. 13. intèrque hos optimè istud argumentum tractat Navarrus summus æquè Theologus, ac Canonista in Consil. Lib. 3. Consil. 38. De Voto, sed etiam vel omnes, vel ferè omnes Theologi hujus sæculi post plurimos superioris contra Thomistas minime nunc audiendos, quandoquidem Pater Joannes Azor noster Part. 1. Institut. Lib. 11. c. 2. Cenedus Collect. 124. Barbosa loc. cit. Lezana in Consultis Consult. 11. num. 10. nominant totum (septem, inquam) Pontifices Summos, qui re ipsa dispensarint, additis nominibus dispensatorum, & testium testificantium de his dispensationibus, quas inter summè notanda illa, D d d 2 tam,

tam, quam fecit Alexander III. Juris Pontificii magnam partem conditor, quam quæ peracta est (si fides habenda eidem Lezanæ, & iis, quos citat) à Gregorio XIII. æquè docto, ac pio Papa cum uno P. Provinciali Sacri Ordinis Capucinorum, ut vitio verti non debeat Lezanæ loc. cit. post nostrum Azorium scribentem, esse valde licentiosum, & indignum gravissimo Doctore (Dominico Soto, cui adhærent Neoterici quoque Thomistæ) quod dubitaverit de veritate harum historiarum, vel putaverit, Pontifices errasse dispensando. S. Thomas, cujus autoritate se muniunt Thomistæ respectu Monachorum (nam respectu Sacerdotum minus repugnant) tribuit in 4. sentent. dist. 38. quest. 1. art. 4. Pontifici potestatem hinc dispensandi clarius, & ineluctabilius, quam deroger in 2. 2. quest. 88. art. 11. cum ergo nolint fateri, ut certè non vult Mariales, S. Doctorem unquam aberrasse à vero, adeoque non admittant recantasse in Summa quidquam eorum, quæ tradidit in libris sentent. cur verba expressa in dist. art. 11. non explicant eò potiùs, quo alii Theologi, modo, quam tacite, vel expressè sentiant, tot Pontifices laborasse ignorantia Juris Naturalis, Divini, Canonici?

347 Ergo est omnino tenendum, Pontificem polleere potestate dispensandi in voto castitatis solenni edito non solum in susceptione Subdiaconatus, ut aperte concessit ipse S. Thomas, sed etiam in Professione Religiosa, non quidem ita, ut Monachus eo solutus voto pergat esse Monachus, illud enim votum est unum è substantialibus Ordinis Religiosi, & hoc solum voluit S. Thomas cit. art. 11. sed ut desinens esse Monachus incipiat esse maritus, quod nunquam inficiatus est S. D.

348 Cæterum dum Pontifex dispensat cum illigatis voto simplici castitatis, non dispensat integre in toto voto, sed solum in parte, seu respectu copulæ conjugalis cum una unica conjugate, ut latè explicat Cardin. de Lugo in Respons. Moralib. Lib. 6. dub. 8. toto; inde rectè inferens, tale votum etiam post dispensationem Pontificiam manere quoad alias partes castitatis reservatum, adeoque reum esse voti fracti, qui dispensatus committit adulterium.

349 I. Quisque Episcopus pollet jure dispensandi in omnibus suorum subditorum votis, quæ Papa sibi non reservavit. Ita omnes. Nominè subditorum intelliguntur etiam Religiosi non exempti, item advenæ, & peregrini, qui per majorem Anni parrem habitârunt in eorum Diocesi, ut sunt literarum studiosi, famuli, famulæ &c.

III. Eadem potestate erga suos subditos gaudent Prælati Regulares. At nec Parochi, nec Decani, aut Confessarii per se loquendo. Omnes Doctores teste Sanch. Lib. 8. De Matr. Disp. 9. num. 27.

IV. A reservatis quinque licet per se nequeant abolvere Episcopi, ut vidimus supra,

possunt tamen per accidens. Et in primis quidem, quando sunt emissa sub conditione pœnali, tunc enim desinunt esse reservata. Suprà num. 328. sicuti & satis probabiliter tunc desinunt esse talia, quando sunt sub alia conditione de futuro emissa ex amore alicujus boni per ea obrinendi, vel horrore mali, per ea avertendi. Suprà num. 325. & 329.

V. Idem Episcopus dispensat tanquam delegatus Sedis Apostolicæ in prædictis votis, quando advenit gravis causa, & nequit sine periculo animæ expectari dispensatio Papalis, ut quando quis obstrictus voto castitatis versatur in prædicto periculo (qua de re vide supra num. 280.) fornicationis, pollutionis &c. nisi ducat uxorem, aut impregnavit puellam, quæ exponetur probro publico, si expectetur dispensatio Papalis pro Matrimonio. Quod intellige de voto castitatis simplici, nam solenne, quod adhæret Ordini Sacro, non tollet validè Episcopus ob ullum ejusmodi malum avertendum. Intellige quoque juxta Sanch. loc. cit. & multos alios in solo casu, quo non adest facilis recursus ad Nuntium Apostolicum. Sed hanc limitationem negant, & quidem probabiliter judice Laymanno num. 17. Henriquez, Avila, alii, hisque adhærentes Sanctgallenenses cit. q. 6. dub. 5. insuper arbitrante Rodriquezio Tom. 2. qq. Regular. q. 46. n. 9. parochum posse in Episcopi, & Nuntii absentia, & periculo fornicationis remittere obligationem voti. Ego ratus, hanc doctrinam repugnare praxi omnium, non ausim eam probare, sed potiùs observo pro praxi, quando Episcopus dispensat, ut delegatus Sedis Apostolicæ, id facere solum respectu unius Matrimonii, & actum annexorum eidem, ut deducitur evidenter ex iis, quæ Cardinalis de Lugo loco, quem signavi supra n. 348. disserit.

VI. Votum castitatis perpetuæ, quod conjugatus emisit ante Matrimonium, posse à Religiosis Mendicantibus commutari pro petitione debiti, persuasum habet post alios plures Anronin, Diana Part. 11. Tract. 8. Ref. 16. falsitatis damnans Leandri opinionem contrariam, de quo tu videris. Saltem iidem Religiosi dispensant in omnibus votis non reservatis Papæ, etiamsi sint firmata juramento. Suarez Lib. 6. De voto num. 14. atque in favorem tertii, modo nondum sint ab hoc acceptata, sicut & in iis reservatis, in quibus Episcopus dispensat ex ordinaria potestate, adeoque quando sunt conditionata, Sanchez Lib. 4. Mor. c. 54. possumusque etiam extra Confessionem ita dispensare: Diana loc. cit. Excipe vota peregrinationis ultra duas Dietas, seu 40. miliaria Italica, nam in his nequeunt dispensare Religiosi.

VII. Quando Papa votum reservatum commutavit in aliam materiam, ut e. g. votum castitatis in Confessionem menstruam, dispensabit, vel commutabit is, qui pollet jurisdictione in alia communia vota.

VIII. Ut dispensatio sit valida, requiritur 351
iusta

justa causa, ut docent omnes, etenim jus superioris nemo validè remittit sine causa rationali: Censetur autem adesse causa rationalis, & iusta, tum quando votum editum est in aliqua perturbatione, ut e. g. in magno metu, item indiseretè, ut plerumque adolescenter; tum quando votum difficulter servatur sine prævaricatione, tum quando magna aliorum utilitas postulat dispensationem. Quia verò Confessarii sæpe dirigere debent penitentes circa modum petendi dispensationem Papalem in votis, ideo operæ pretium erit accurate legisse ea, quæ P. Sanchez tradit Lib. 8. De Matrim. Disp. 34. num. 35. & quæ nos in Quinario Tract. 5. cap. 47. num. 286. quæ enim illic dixi de dispensatione pro impedimento ex incestu occulto, eadem observanda; dum petitur dispensatio pro Voto occulto.

354 IX. Tametsi communis sententia S. Thomæ tenet, Papam non posse dispensare in lege naturali, lex autem naturalis jubet præstari Deo id, quod ei prudenter, pièque promissum est; attamen hæc ipsa lex id non præcipit semper; & ubique, sed solum quamdiu non adest iusta causa eximens à præstatione; adest autem tunc iusta causa, quando Papa loco Dei remittit id; quod Deo debebatur.

355 Quæritur III. Quanam breviter scienda sint de votorum commutatione, tum extra Jubileum; tum tempore Jubilei.

Resp. Sequentiæ. I. Quisque præditus jurè dispensandi; pollet etiam jure commutandi; qui enim potest remittere totum debitum, potest & partem, non autem quivis valens commutare valet etiam dispensare, non enim qui potest minus, potest & plus. Suarez cap. 12. cum plurimis contra Sanchez cap. 53. num. 4. & alios, negantes primam doctrinam de illo; qui ex solo privilegio dispensat.

356 II. Quisque habet jus suum votum commutandi in opus omnibus spectatis conducibilius salutis suæ. & singulariter in ordine ad finem, intentum à vovente, ut ex communi tradunt Lessius cap. 40. num. 101. Sanchez loc. cit. cap. 56. num. 6. optimè hanc rem declarans cum Azor Tom. 1. Lib. 11. cap. 18. quest. 3. Et ratio est, quia propositum non infringit, qui in melius mutat cap. pervenit. 2. De jurejur. Itaque qui pro obtinendo dono castitatis per intercessionem Deiparæ vivit, se quotidie oraturum parvum officium de Conceptione Immaculata, licet commutabit in votum de faciendulo quotidie accurato examine circa castitatem; & faciendulo bona disciplina quoties cogitatione; verbo vel opere deliquerit deliberatè venialiter contra illam Angelicam virtutem. Ratio est, quia si placuisti Deo offerendo ipsi rem minus conducibilem tuæ salutis, & consequenter minus hic & nunc gratam illi; cujus voluntas est sanctificatio nostra; utique magis placebis offerendo ipsi aliquid; spectatis omnibus circumstantiis, manifestè magis facturum ad tuam

perfectiorem. Quæ ratio gignit probabiliter speculativam, & fortè practicum opinionem Valentie; Sayri, Arragonii, extendentium eam etiam ad vota reservata, quamvis dissentiat cum pluribus Sanchez cap. 52. agnoscens tamen, & merito, posse omnia reservata commutari in votum Religionis propria autoritate, & negans (suffragante ipsa, ni fallor, certa praxi saltem respectu voti castitatis) posse ullum reservatum proprio arbitrio mutari in aliud diversum à Voto Religionis. Et verò permittunt Jura, & Doctores autoritate propria commutari vota, quibus effectus es membrum Ordinis imperfectioris, aut Monastici, in perfectiorem; & Mendicantem.

III. Est quoque ob autoritatem Majoris, Mendicantem, Henriquezii relatorum à Sanch. cap. 49. num. 16. itemque Cotonii Lib. 1. Controvers. 12. cap. 3. Bartholomæi à Fauko; quem refert Diana Part. 3. Tr. 11. Resol. 48. & Villalobos, quem iidem jungit Diana Part. 3. Tr. 5. Ref. 25; contra Sanch. & plurimos alios probabile, quod quisque votum suum (non reservatum) propria autoritate licite, validèque commutet in rem evidenter æquè sibi proficuum ad salutem, fateaturque Suarez Lib. 6. c. 20. n. 4. hanc sententiam esse probabilem, cujus ratio est, quia cultui Dei, nostræque salutis nihil derogatur, quando aliud æquè nobis bonum opus præstamus, ac illud; quod volumus, estque hoc verum licet id votum sit editum in favorem tertii, qui nondum acceptavit. Coton. loc. cit. num. 16. Ut verò valida sit commutatio, necesse non est, dicas expressè, & formaliter: Volo hoc meum votum commutare in illud opus bonum, seu: Voveo, me hoc facturum loco mei prioris voti; sed sufficit, modò decernas loco tui voti hoc certum opus peragere, & practicata aliquamdiu hac commutatione poteris; si lubeat, redire ad prius votum. Et verò vota omnia tam personalia; quam realia commutari facto ipso in professionem Religiosam, seu solennem tradit Pellizarius in Man. Regular. Tom. 1. Tract. 3. cap. 4. num. 19. cum aliis contra Busenbaum; & alios dissentientes quoad personalia. Verum Anno 1661. secutus sui consulendò doctrinam Pellizarii.

IV. Quin Lessius cit. cap. 40. num. 105. Vivaldus, & plures alii contra alios faciunt Confessario jus commutandi votum (non reservatum) sui penitentis in rem æquè bonam. Quæ doctrina utique verè est respectu Confessarii Jubilearis, & etiam in ordine ad tres ex se reservatas peregrinationes, ut patet ex Bullis communissimis Jubileorum extra Romam. An verò tempore Jubilei Romani; seu Anni Sancti competat Romanis Confessariis aliqua potestas in peccata reservata; ac Vota disputo late, propter rationes dubitandi omnino novas; in Quinario Tract. 3. Toto cap. 48.

V. Ac verò in rem minus bonam nemo placè validè commutat, nisi præditus potestate dispensandi, aut saltem privilegio commutandi; D d d 3 di;

di, quale privilegium datur tempore Jubilæi, ejus vi commutari posse omnia, exceptis castitatis, & Religionis, in opus aliquanto minus bonum tenent ii, quos refero in Quinario Tr. 3. cap. 39.

362 VI. Ut commutatio licite fiat in opus melius, non exigitur peculiaris causa, ut in æquè bonum, sufficit voluntatis in hoc major inclinatio. Lessius num. 110. consentiente Laymano cap. 8. num. 21. in casu, quo vovens instanter petit commutationem. Quando dubitatur, an opus sit æquale, sufficit notabilis molestia in exequendo, vel magna fragilitas cum periculo violandi, vel repugnantia patris, vel mariti, etiam circa vota non præjudicantia eorum potestati. Lessius loc. cit. At quando commutatio est facienda in opus aliquanto minus bonum, exigitur causa urgentior, non tamen necessario aliqua, quæ obstat executioni prioris voti. Laymannus loc. cit.

363 VII. Dixi quidem in Quinario cit. Tract. 3. cap. 39. num. 300. me non legisse, qui neget, esse in commutatione peregrinationum habendam rationem expensarum faciendarum in itinere, at lectis postea iis, quæ Cas. 7. num. 241. & seqq. retuli ex Palao, & Tamburino, tunc nondum à me lectis circa hanc materiam, judico, hosce duos autores negaturos hanc obligationem, quam etiam aperte negant Henricus, Rodriq. Grassius, Angles apud Sanchez cit. cap. 56. num. 16. Faciunt clarè huc ea, quæ conclusi supra cit. Cas. 7. num. 254. & seqq.

364 Quæritur IV. Quomodo sint doctrina de commutatione votorum practicande singulariter tempore Jubilæi. Respondeo iis modis, quos suggesti, declaravi, probavi in Quinario cit. Tract. 3. seu de Jubilæo Quintuplici, in quo resolvo sententia dubia facientia ad hunc locum.

I. Quenam generatim observanda sint circa votorum commutationem tempore Jubilæi. cap. 37. quæst. 103. num. 282.

II. Quenam vota commutandi potestas deur in Jubilæo, an etiam jurata. cap. 38. num. 286. An pœnam jam incursum ob transgressionem voti num. 288. An vota in favorem hominis, aut ad honorem alicujus Sancti emissa numero 288. & 289. Qualia alia in specie vota. n. 290. & seqq. Et singulariter quid tunc agendum circa vota impuberis. 295. Et circa illum, qui petit commutationem voti, sed absque ulla necessitate, aut rationabili causa. num. 299.

365 III. In quas res sit practicè loquendo facienda commutatio. num. 301. & quando 301. An in utraque hebdomade Jubilæi, adeoque bis. num. 302. Et an ita dicendo: Commutato tuum votum in illam materiam, quam hic vel ille vir prudens judicavit post tres, decem, triginta dies esse subrogandam tuo voto. num. 303. vel ita dicendo: Commutabo post unam, duas hebdomadas, ubi rem melius expendero. num. 307. Et an illa, quorum commutationem poenitens non

petiit tempore Jubilæi, seu ex oblivione, seu dedita opera num. 308. & 309. respondeo autem ad hanc ultimam quæstionem itidem affirmativè ex fundamento frequentissimi usus, quòd scilicet is, qui perfecit omnia præscripta pro Jubilæo, possit etiam decennio post elapsum tempus Jubilæi petere illos favores circa absolutionem à casibus reservatis, & commutationem votorum, quos postulare poterat ipso tempore Jubilæi, & quidem petere extra Confessionem, ut exprimo ibidem num. 283. Ad hoc fundamentum traditum cap. 32. illius Tractatus num. 242. me & te, mi lector, remitto cit. num. 307. 308. 309.

IV. Minutum cap. 42. num. 311. & seqq. notò, & explìco, cum votum castitatis non sit reservatum, nisi sit castitatis & perpetuæ, & perfectæ. quanam vota castitatis imperfectæ non sint reservata, tam in cœlibibus, quam in conjugatis, quæ etiam perfectæ non reservata. Illic dictorum cognitio, sicuti & memoria, fundamenti traditi cit. num. 242. haud parùm prodesse possunt Confessariis, non multum versatis (& pro dolor, quàm magnus est horum numerus?) in lectione practitorum Theologorum.

Postremò refero in cap. 42. ejusdem tractatus, & exhibeo paradigmata, & exempla, sicut & post jam excusum illum librum video exhiberi à Coronio Lib. 1. Controvers. 12. num. 48. post P. Tamburinum illarum commutationum, quas viri sapientes, & pii censuerunt posse tuto conscientia fieri circa vota peregrinationis: non ineundi Matrimonii: suscipiendi Sacerdotii: Jejunandi omnibus per totam vitam. Sextis feriis: Non admittendi ullum peccatum adversus castitatem: Ingrediendi Ordinem. Prædicatorum, denique pro pluribus ejusmodi paradigmatis remitto Lectorem ad P. Sanchez. cit. Lib. 4. De voto cap. 90. qui, meo iudicio, omnium optimè ad praxin scripsit de materia Votorum, quorum, quatenus reservata sunt, rationem adhuc aliquantum elucidò responso ad hunc

Casum Fictum, sed Facto per-fimilem.

368 Leopoldus vita periclitans in mari Adriatico, desigens salutis anchoram in Patrocinio Deiparæ, nec dubitans de suffragio dixit: Virgo, & Mater DEI, voveo me & ad tuam domum Lauretanam, & ad limina Apostolorum Petri & Pauli peregrinaturam, ubi tua ope materna appulero ad littus Venetum, appellam autem uti spero.

Dico, hunc fictum Casum esse per-fimilem Facto, quia est formaliter idem cum hoc Voto Augustissimi

FER-

FERDINANDI II.

369 Qui accepto nuntio de summo discrimine sibi alicunde imminente spem omnem in Deo positam habens nihil habebat prius, quam ut divinum imploraret auxilium, & uno Deo, inspirante votum concepit, ac rantam post hoc felices eventus spem hausit, ut altera ad se luce venientem Confessarium, divinitus iam pene certus patrocinii his verbis compellarit: Pater moneat me opportuno tempore votum ut persolvam; Vovi heri dotem Domui Probationis S. Annæ, ex hoc periculo ubi evasero, evadam autem ut spero, brevi.

Referò verba, quæ ex ore illius multò Pii-fimi Cæsaris, & Regis excepta posteritati consignavit P. Gulielmus Lamormainus in Libello, cui titulus: Ferdinandi II. Romanorum Imperatoris VIR T U T E S. virtutes equidem summe, & quæ omnes, quas in summo Principe Christiano requiras. Vides autem, quod fortè vix aliàs unquam legeris, adjici huic voto Augustali clausulam Ubi, seu Quando, quæ licet sit apud Teutonones æquivoca, significans videlicet tum conditionalem: Si; tum absolutam: Quando seu: Quo tempore, attamen hæc æquivocatio est Latina insolita.

370 Quæri igitur potest haud absque ratione: Verum votum talibus verbis conceptum debeatur haberi pro conditionato? Cædo autem difficultatis in hoc verituti: utrum clausula Ubi indicet in ejusmodi voto intentionem hypotheticam, an absolutam, non tamen exequendam ante adventum eventus sperati? Quæ difficultas premit in ordine ad praxin, quia si vocula Ubi accipiatur hypotheticè pro si, poterit probabiliter tam Episcopus extra Jubilæum dispensare, quàm Regularis Mendicans etiam extra Jubilæum commutare alterum votum Leopoldi, ut liquet ex dictis supra num. 329. nullus autem horum poterit extra Jubilæum mittere faltem in hac messem, si vocula Ubi accipiatur propriè, & rigidè pro Quando, seu postquam: Si Leopoldus linguâ Teutonicâ edidisset ejusmodi votum; & similiter Germanus, non multum gnarus linguæ latinæ usus esset his ipsis verbis. haberem id votum pro propriè hypothetico, quia in dubio, inque æquivocatioe, recurrendum est ad usum communem juxta a-pertissimam legem Labeo. ff. De supell. leg. statuentem verba esse ex usu communi exaudienda, communissimus autem usus Germanorum est, ut quando in votis utuntur particula Wann, significante apud ipsos tam Si, quàm Quando, seu Ubi, accipiant hypotheticè, non absolute, sicuti & mediocriter tincti lingua latina Studiosi Rhetorices, Theologiæ, imò & plurimi Sacerdotes, promiscuè utentes illis duabus clausulis Si, & Quando, seu Ubi, cum soleant etiam inter Germanos peritiores, distind-

guere sicuti sanè debent. At quia Pater Lamormaini fuit alienus ab illo idiorismo Germanico, accepit utique voculam Ubi propriè pro Quando, seu Postquam, atque ita intellexisse existimavit ipsummet Imperatorem, si fortè suum votum retulit lingua Germanica (de quo dubitari potest; cum fuerit illi, qui se Regem Romanorum esse noverat, familiarissima lingua Romanâ) suo illi Confessario, pro quibus duabus particulis si sumpsit Leopoldus Ubi, obligavit se voto absoluto; non autem conditionali. Et certè nemo negabit, quin tale votum possit ita explicari: Quia plane confido, me ope Deiparæ eluctaturum ex hoc discrimine, voveo fore ut me conferam Lauretum, & inde Regiam, mox ut pervenero Venetias. Quæ explicatio, seu locutio excludit omnem dubitationem circa illam ambiguam significationem: Optimè ager Confessarius Germani usi sua æquivoca particula, si examinet, quo sensu eam protulerit, in dubio autem accipiet pro hypothetica particula, & commutabit tempore Jubilæi, vel etiam post; quemadmodum declaro hoc

Casu Muliebri.

371 Lucretia vidua sanctè vovit, se nulli amplius nupturam, triennio post poenitet voti non sine causa rationabili: Aperit suo parochio votum, & desiderium transeundi ad secundâ vota, unâ tum causa, cur hunc transitum poscat. Interrogor scripto: Quæ censuram consulendam Lucretiæ?

Respondi I. Posse dispensari à D. Vicario Generali, licet enim id votum sit votum, & castitatis, & perpetuæ castitatis, non tamen est votum perfectæ, & idcirco non reservatum. Suprà num. 370. 2. Posse quoque commutari tum à Confessariis Ordinum Mendicantium etiam extra Jubilæum: tum etiam extra Jubilæum à quovis sacerdote, à quo poterat Lucretia commutationem petere tempore Jubilæi, si quod ipsa Lucretia lucrata fuit post editum votum; cum hoc non sit reservatum, ex dictis supra numero 370. & jus petendi commutationem daret etiam transacto Jubilæo per fundamentum traditum supra num. 365. & quidem extra Confessionem ibid.

VOTA, AN ET QUATENUS IN DUBIO OBLIGENT, INTERPRETANDAQUE SINT.

C A S U S XII.

Bonæ Animæ.

S U M M A R I U M.

Casus uxoris dubitantis an non voverit castitatem, hoc ipso quòd dubitet an non voverit Religionem:

D d d 4

gionem:

gionem: idēque à Confessario prohibita petere debetum. 372.

Resolutio hujus Casus. 373.

Supponenda Confessariis, ut Vota dubia facilius expediant. 374. & seqq.

Quid agendum dubitanti an votum aliquod emisit? 380.

Quid dubitanti an voverit Religionem in genere tantum: vel certam in Specie? 381.

Quid dubitanti an voverit Castitatem perpetuam, aut temporalem? 382.

Quid dubitanti an voverit Perseverantiam in Religione, necne? 383.

Quid illi, qui scit se emisisse Votum, at dubitat an animo se obligandi? 384. & 388.

Tres Regulae ex Sanchez. ad dignoscendum propositum à Voto. 387.

Quid resolvendum ab illo, qui dubitat, an tempore voti habuerit sufficientem usum rationis. 390. & 391.

Quid faciendum dubitanti, an materia voti sit licita vel non? & non habenti quem consulat? 392.

Quid illi, qui dubitat an executio Voti sit possibilis, vel non? Ibid.

Quid dubitanti, an causa cessans voti fuerit finalis, vel impulsiva tantum? 393.

Quid agat dubitans an votum fuisset, si supervenientes graves difficultates previdisset? Ibid.

Ad quid obligandus ille, qui nec quantitatem, nec qualitatem voti determinavit? Ibid.

Quid si quis dubitet, an intenderit se obligare ad supplendos Voti defectus? Ibid.

Quid agendum scienti se vovisse Castitatem & Religionem, sed dubitanti an illam dependentem ab hac? 394.

Quid illi, qui dubitat, an Renovationes sua Professionis invalida fuerint verae Ratificationes, vel renovationes pura? Ibid.

Resolutio recentis Casus in materia Votorum dubiorum. 395.

372 **M**arcella jam Matrimonio juncta dubitavit, an ante connubium voverit castitatem, idcirco autem anxiosa, quod dubitet, an voverit se ingressuram alterum à duobus Monasteriis, ad quorum unum petiit quidem admitti, sed repulsam passa est, anceps nunc haeret, utrum etiam petierit admitti ad alterum? Aperit hac dubia Confessario, iubet hic eam abstinere à petitione, non autem à red-ditione debui. Rogor ego in Mayo Anno 1669. sententiam à quodam presigini parocho. Quid respondendum autem fuit?

373 Respondi, Confessarium in primis fuisse rigidiorē æquo, quandoquidem Confessarius non debet poenitenti laqueum injicere absque necessitate. Cap. De viduis. 27. quæst. 1. Ex una autem parte mulieres saepe difficulter abstinere à petitione, saltem indirecta, debiti,

ergo his injicitur laqueus interdicendo eis poenitione. Ex altera autem parte nulla aderat necessitas, est enim probabilissimum, quod in ejusmodi casu non sit habenda ratio practica dubii, ut jam vidēbimus, Confessarius autem tenetur ex charitate sequi tunc probabiles opiniones, quando sectando severiores conjicit poenitentem in periculum peccati formalis, ut liquet ex iis, quæ dissero in Quinario Tract. 1. seu Clypeo Clement. Judic. quem casto ictu petiit Stephanus à S. Paulo, ut demonstro in Exper. Append. ad Tract. 1. fol. decimo Editionis Venetæ. (fol. 15. hujus Edit. Monacens. 2.) Respondi deinde, eundem Confessarium errasse, dum supposuit, votum castitatis includi in voto ingrediendæ Religionis, cum ne quidem includatur in voto suscipiendi postmodum Subdiaconatum, ut noto in Quinario locis, quæ indicavi Cas. præced. num. 366. Porro quia multo frequentissimæ quæstiones, & casus contingunt, & proponuntur circa dubia vota, quod Confessarii facilius illa expediant, supponenda sunt sequentia.

I. In dubio melior est conditio possidentis suam libertatem. Hanc Regulam trado, explico, firmo in Quinario Tract. 1. num. 116, & Tract. 3. num. 294.

II. Quidquid adstringendæ obligationis est, id nisi palam verbis exprimat, omisum intelligendum est. Text. Leg. 99. ff. De verb. obligat. Etenim facta non præsumuntur, sed probari debent. Leg. 1. Cod. De probat.

III. Nominatim obligationes gratuita sunt potius restringendæ, quàm ampliandæ. Laymann. Lib. 5. Tract. 5. cap. 6. num. 14. quia videlicet actus censetur in dubio esse ita gestus, ut sit gerenti, quàm minimè onerosus. Jac. Menochius De præsumpt. Lib. 6. tota præsumpt. sexta, probans multis autoritatibus, & declarationibus, sicut nec præsumitur quisquam voluisse imponere sibi onus, aut obligationem nisi manifestè constet. Palau Part. 1. Tract. De Legib. Disp. 3. punct. 2. num. 12.

IV. In dubio est tutior pars eligenda, eligenda, inquam, ex solo consilio, non ex præcepto, ut ostendi in Quinario Tract. 1. numero 156.

V. Semper servatur hæc Regula, quod in dubio votum non obliget formaliter loquendo. Sic loquitur Suarez Lib. 4. De voto cap. 6. num. 2. Id est, quando perpensis omnibus circumstantiis, & omnibus præsumptionibus aptis ad tollendum dubium, nihilominus tamen rationabiliter dubitas, an emiseric hoc, aut illud votum, aut cum necessariis ad voti constitutionem, poteris te habere perinde, ac si nōses, te non vovisse. Dico: Consideratis omnibus, saepe enim fit, ut res maneat dubia sub hac, aut illa consideratione, at desinat sub alia consideratione, seu post considerationem alicujus alterius rationis, & fundamēni esse dubia, sed si at moraliter certa. Hanc Regulam Suareziana-

nam nixam Axiomatis num. 373-374. 375. re-præsentatis cum adducta explicatione subaudi in omnibus jam jam adferendis resolutionibus practicis.

379 VI. Denique prima & præcipua ratio est habenda intentionis, quandoquidem nemo se obligat, qui non habet animum se obligandi, & proinde omnium votorum sensus, & obligatio desumenda sunt in dubio ex intentione juxta Regulam ultimam De Reg. jur. in 6. si de ea constet certò, vel probabiliter. His suppositis.

380 Dico I. Dubitans, an votum aliquod emisit, debet, priusquam agat contra illud, cogitare, utrum revera ediderit, necne? Si nihil certi deprehendere possit, sed remaneat dubius, aget perinde ac si nōset, se nullo voto esse obstrictum. Suarez cit. Cap. 6. & apertè sequitur ex Axiomatis supra allatis, ac nominatim ex Regula Suareziana, quibus adde, quod nemo sit ad solutionem certam adigendus pro debito incerto. Ex quibus deduces cum Diana, Part. 4. Tract. 3. Ref. 10. & aliis apud ipsum sequentia.

381 I. Certus, se emisisse votum Religionis, dubitans verò, utrum Religionis in genere, an verò hujus, aut illius particularis, eligerè non Militaribus quam voluerit, quia in tali dubio non tenetur credere, se potius hanc, quàm illam elegisse, quandoquidem factum non præsumitur, sed probari debet.

382 II. Certus se vovisse castitatem, dubitans verò utrum perpetuam, an temporalem, immemor quoque verborum, quibus usus est, satisfaciens conscientiæ amplectendo temporalem, seu usque ad conjugium, secus si meminisset, se dixisse: Voveo castitatem. Vide Matth. Stoz in Instruct. confitendi n. 374.

383 III. Certus se vovisse Religionem, at dubius, an perseverantiam in illa, non tenetur perseverare, sicut nec tenetur totum Rosarium, seu Psalterium recitare, memor se vovisse recitationem Rosarii, at ambigens, an totius. Ita Diana probabiliter, reipsa tamen primam resolutionem nego conformiter doctrinæ traditæ supra num. 295. ex Lessio, & Laymanno, nam in dubio non est præsumendum delictum, ut mox dicam.

384 IV. Similiter sciens, se edidisse votum, dubitans autem, an cum animo se obstringendi, censetur se obligatum. Diana ibid. contra Alphonsum Leonem. Et ratio generalis, (secundum quam etiam limitari debet nostra conclusio,) est, quod, quando aliqua præsumptio militat pro emissionē reali voti, debeat in dubio stari pro voto, non pro libertate, id est debeat illud dubium pelli, & loco illius formari opinio, quod revera adfuerit prædictus animus. Si quidem præsumptio habetur pro veritate ipsa, quamdiu non eliditur alia vel majore, vel saltem æquali. Peckius in Regul. 44. in 6.

385 Militat autem in nostro casu præsumptio

pro emissionē reali voti hæc triplex, quod videlicet quisque præsumatur, ac rationabiliter judicetur, & velle actum gerere juxta suam naturam, & nōlle graviter peccare, cum in dubio non sit præsumendum delictum, & velle eo modo se gerere, quo cæteri homines. Atqui in primis de natura voti est obligatio: & non potest sine grandi scelere quis promittere Deo aliquid, saltem gravis momenti, si non habeat animum se obligandi, & denique inter mille non est reperire unum, qui sciens, quid sit vovere, non habeat animum se obligandi.

Hæc tres præsumptiones expressi hic, quia una, aut plures ex eis applicanda erit quibusdam secuturis resolutionibus. Quibus addo, te esse liberum obligatione voti, etsi statueris firmiter, te hoc, aut illud præstiturum ad honorem Dei, si re bene expensa remaneas dubius, utrum illud tuum statutum, decretum, & propositum elucueris, cum pollicitatione exequendi, hoc enim ipso quod de hoc dubitas, dubitas etiam de substantia voti, utpote essentialiter exigentis promissionem, ideòque patrocinantur tibi verè Axiomata allata supra num. 373. & 374. Consentit Sanchez Lib. 4. De vo-

387 to Cap. 5. subdens tres Regulas percommo-das. Prima est hæc: Si non ita diu postquam statuit aliquid facere, dubites an promiseris, judicabis non promississe, quia non tam facile, & citò obliviscimur magnarum promissionum. Secunda: Quando verba, quibus usus es, non significant suapte natura promissionem, præsume in dubio, tenon promississe, quia & facta probanda sunt, non autem præsumenda, & verba solent concordare cum intentione, nisi illa verba pronuntiasset per modum cujusdam pacti, ut si dixisset: Domine Deus redde mihi sanitatem, & peregrinabor Lauretum, juxta dicta supra num. 13. & seqq. Tertia: Si verba, quæ usurpasti, significant ex se promissionem, in dubio præsumes te promississe, quia præsumere debes, mentem tuam concordasse cum verbis. Nemo enim censetur dicere id, quod non habet in mente. Leg. Labeo ff. De supell. legata.

388 Dico II. Qui scit se emisisse votum, at dubitat, an cum intentione se obligandi, tenetur se gerere, perinde ac si liquidò sciret, se habuisse illam intentionem. Quia in dubio præsumitur quis gessisse suum actum eo modo, quo exigit natura actus. Supra num. 383. & generatim verba sunt de se sufficientia signa animi, juxta Leg. Labeo nunc primum allegatam. 389 Dissentit tamen ab hac communi doctrina P. Tamburinus in Decal. Lib. 1. cap. 7. §. 7. verb. Votum num. 6. negans nostram conclusionem idcirco, quod, qui dubitat de intentione se obligandi, dubitet quoque de essentiali parte voti, verba autem faciant præsumptionem in solo foro externo, non in interno. Sed negatur obligationem esse de essentia voti, cum sit tantum proprietatis, & soleat in foro interno stari præsumptionibus fori externi, quam-

quando nihil suppetit in contrarium. Si tamen dubitas, an sciveris, quod votum pariat ex se obligationem gravem in materia gravi, fat probabile est, te non obligari voto, quia tunc votum non est in possessione. Si autem nōsti, te habitualiter scivisse, obligationem talem adharere voto, dubites autem, utrum fueris actualiter memor hujus tuæ scientiæ, & obligationis, innunt quidem Doctores, esse te revera obstrictum, censeo tamen, id negari posse sine manifesta falsitate, cum toties subrepat nobis oblitio, atque inadvertentia actualis, & facta non præsumantur.

390 Dico III. Quando omnibus spectatis dubitas, utrum, quando vovisti, habueris sufficientem usum rationis, liber es voto, quando quidem & facta non præsumuntur, & perfecta deliberatio exigitur ad votum. Potes autem dubitare de hoc sufficienti usu, vel ideo, quia dubitas, an emisseris ante septennium ætatis, seu potius ante illud tempus, in quo solet juxta dicta ex S. Thom. & Suarezio supra *Cas. 6. num. 165.* in plerisque tui climatis, regionis, & conditionis oriri perfectus usus rationis, seu doli capacitas, & tunc es liber voto, quia dubitas de conditione essentialiter requisita ad votum, juxta nunc primum dicta. Vel quia licet scias, te fuisse jam septennem, attamen dubitas, an tunc jam perveneris ad perfectum usum rationis, & tunc, quidquid generatim dicat Diana *cit. Ref. 10.* Sanchez *Lib. 4. De vot. cap. 1. num. 14.* & alii satis communiter, non teneris præsumere te fuisse jam præditum usum rationis sufficientem, saltem si sis è gente septentrionali, quia non debes præsumere te sapuisse, antequam soleant alii ejusdem climatis, nationis &c. siquidem communiter *no bis respiciendum est id, quod sit in pluribus.* S. Thomas relatus supra *num. 165.* usus autem rationis sufficiens non adest, in illis oris communiter statim post primum septennium expletum. Sicuti probat *cit. num. 165.* & consentiunt à fortiori S. Thomas, ac Suarez relati *num. 167.* quem locum Suarezii nequeo concordare cum eo, quod præmiserat *Lib. 4. De vot. cap. 6. num. 6.* videlicet, esse post primum septennium ætatis, præsumendum in dubio, de sufficiente ad hoc iudicio.

391 Non tamen assentior Dominico Soto ita scribenti apud eundem Suarez *num. 5. cit. Cap. 6. Quoties votum est factum ante legitimum tempus pubertatis, non obligatur in conscientia, nisi vovens sit certus, quod tunc habuerit usum rationis, aut nulla, aut tenuissima apud minus prudentes reliqua fiat dubitatio contraria opinionis.* Non, inquam, assentior huic tametsi magno Doctore, quia video, iudicium, & praxin modernorum Doctorum, & Confessoriorum ob stare, maneo autem constans in eo, quod *num. 167.* scripsi de septentrionalibus pueris & puellis. Ac proinde si Germanus puer novit, se quidem post primum septennium ætatis emi-

sisse votum aliquod, dubitet autem, an antequam nonum Annum expletum præsumam non fuisse satis gnarum rei, quam gerebat, nisi contrarium appareat ex singulari indole, aut institutione, etenim in dubio recurrendum est ad communiter contingentia. Quid verò sentiendum, quando dubitatur, utrum ob vehementiam meritis, aut alterius passionis abfuerit requisita deliberatio, liquet ex dictis *num. 169. & seqq.*

Dico IV. Quando omnibus consideratis dubitas, utrum materia voti sit licita, an illicita, nec habes opportunitatem interrogandi superiorem, aut peritiorem te, non teneris implere, quia non teneris te exponere periculo faciendi aliquid displicens Deo, dum cupis ipsi placere, bonum enim est ex integra causa, At si pateat aditus ad superiorem, credit Suarez *Cap. 6. num. 12.* contra Sanch. *Cap. 6. num. 6.* Palaum, & Bonacinam *De voto quest. 2. punct. 4. §. 2. num. 6.* te obligari ad petendam ab eo interpretationem, vel dispensationem, quam utique petes, si dubites an materia sit indifferens. Quando autem dubitas, an executio sit possibilis nec ne, tentabis, si certus sis, non impendere tibi inde notabile incommodum. Secus si prudenter timeas, juxta ea, quæ de causis excusantibus ab auditione Sacri, & recitatione Breviarii dixi in *Experientiis Tract. V. n. 469. & seqq.*

Dico V. Quando cessavit causa, ob quam emisisti votum, ambigis autem, fueritne finalis, an impulsiva juxta descriptionem indicatam *num. 126.* potes juxta multos censere, fuisse finalem, adeoque cessasse obligationem. At non potes juxta Sanch. *Cap. 2. num. 5.* nam possessio libertatis non favet tunc tibi, sicut nec favet, quando facto voto superveniunt tam graves difficultates, ut dubites, utrum fuisses, si eas prævidisses, inclusurus illas, nec ne, ideoque rectè jubet idem Sanchez te stare tuo voto, quando quidem votum est in utroque casu in possessione, non verò tua libertas, quam constat tibi esse amisam per emissionem certam voti.

At quando emisisti votum; quod neque secundum quantitatem, neque secundum qualitatem limitasti, potes in dubio dare, aut facere id, quod te minus gravat, quia est tunc in possessione tuæ libertatis respectu majoris, aut præstantioris. Facit lex: *Quidquid adstringende* descripta supra *num. 374.* itemque Regula ex Menochio adducta. Videtamen limitationem, quam attuli supra *num. 89.* & Casum adferendum infra *num. 416.* Item sciens, te vovisse jejunium pro certo aliquo die, vel hebdomade, dubitas autem an intenderis, ita te obligare, ut, si vel culpabiliter, vel inculpabiliter ommitteres, obligareri supplere alio die, negat rectè Laymannus *Cap. 2.* obligari te supplere, propter Regulas jam primum citatas. At sine dubio teneris repetere votum, si sis anceps, jamne

jamne expleveris, & nondum effluerit tempus, cui illud forte alligaveras, siquidem votum est tunc in possessione.

Dico VI. Sciens te vovisse castitatem, & Religionem, at hærens, an illam dependentem ab hac, non teneris servare castitatem, si non admittaris ad Religionem. Sanchez *Cap. 16.* sicuti declaravi vero exemplo *num. 304.* Et qui fecit aliquid votum ob aliquam causam invalidum, quod tamen postea renovavit, in dubio utrum, quando renovavit, sciverit fuisse invalidum nec ne, item utrum renovando voluerit illud tantum repetere, an ratificare, seu addere illi omne robur quoad posset, non est, cur præsumat illam scientiam, hæcque voluntatem. Sanchez *Cap. 1. num. 39.* Vide Dianam *Part. 4. Tract. 3. Resol. 49.* ubi in contingencia facti tradit hæc duo: Primum, quod qui edidit professionem ex ignorato impedimento invalidam, quam sæpius renovavit, si ante elapsum primum quinquennium comperiat impedimentum, dubitet verò, utrum illa renovatio fuerit pura renovatio, an propriè confirmatio, & ratificatio juxta dicta *Cas. 6. num. 178.* possit præsumere, se tantum renovasse, & proinde, quod possit redire ad sæculum, non item, si jam elapso quinquennio manifestetur impedimentum. In primo enim casu non præsumit, renovationem fuisse veram ratificationem, at in secundo id præsumit Concilium Tridentinum *De Regular. Sess. 25. cap. 19.*

395 His jam descriptis ab Amanuensi, adeoque 19. Januar. hujus Anni 1672. mittitur ad me à Reverendissimo D. Vicario Generali juvenis circiter 25. Annorum ruri natus, at aliquanto liberalioris indolis, quam esse soleat agrarium, ex aminandus circa vota castitatis, & Religionis, ex eo autem non potui ullis interrogationibus plus expiscari, quam quod valde serio dixerit, & quidem ruri abbintriennium: O Mater Dei nolo ullam unquam ducere uxorem, sed volo te habere pro uxore, & volo fieri Religiosus. Cum percontarer, utrum fuisset usus verbis: Voveo; Promitto: Me obligo, respondit, se non meminisse, quod esset usus, posse quidem fuisse usum, attamen verosimilius sibi videri, nihil ejusmodi prolucutum se esse. Institi, an post illa sua verba putaret, se peccaturum mortaliter, si uxorem duceret? Negavit, se hoc putasse.

Ex quibus conclusi, esse applicandum ipsi responsum, quod ex Navarro retuli *num. 10.* & resolutionem generalem datam *num. 378.* Nihilominus, quia paratus erat ad quietandam conscientiam, petere ad cautelam aliquam dispensationem, cum onere quater in Anno per totam vitam Sacramentis Confessionis & Communionis animam mundandi, muniendique fuasi, ut hac ratione dispensaretur, cum & soleat Papa ita dispensare, & ejus stylus sit inferioris sequendus. Text. in *Cap. In causis. De sen. & re judic.* Et poterat utique Illustrissimus Dominus Ordinarius, conatque in hac sal-

tem Diocesi, ejus Generalis in Spiritualibus Vicarius id præstare, siquidem vota non sunt reservata, quando non constat fuisse edita, sed est dubium de iis, seu utrum intercesserit nec ne promissio vera. Suprà *num. 330.* Sciscitatus quidem sum, utrum illo suo facto voluerit, soli B. Virgini facere rem gratam, sed respondit, se etiam de Deo cogitasse.

FARRAGO VARIORUM CASUUM, ET VERORUM.

396 IN hac Farragine proferam multos Casus decisos jam ab aliis & non decisos, quorum plerisque omnes etsi potui locare suis propriis sedibus, placuit tamen certa de causa hæc conjugere, sicuti feci in Alphabeto Baptizantium *Cas. 20.* Staruo autem in fronte hujus Farraginis hunc

C A S U M XIII.

Pietatis Disputabilis.

S U M M A R I U M.

Casus voventis peregrinationem ad Sepulchrum P. Bernardi Colnagi. 397.

Quomodo liceat nondum beatificatos colere? 399. & seqq.

Casus Archiep. Strigoniensis, à Rege Hungaria licite impediti ab executione voti. 404.

Casus Filii Regis Hungaria recipientis Votum Patris moribundi, quod Papa sub Anathemate jussit eum exequi. 405.

Casus Promittentis Deo, quod nolit mori in seculo, cum intentione ingrediendi Religionem certam. 406.

Casus voventis Religionem si Frater ejus Romam veniret, qui tamen per decem Annos expectatus non venit. 407.

Casus violantis Votum Religionis per nuptias: sed post varias calamitates petentis, & facile impetrantis à marito licentiam intrandi. 408.

Casus voventis alicui Sancto mille Scuta, qua tamen postea videbantur necessario impendenda in dotem Sororis, & duarum filiarum quas acquisivit. 410.

Casus voventis Feras Sextas transigere in Pane & Aqua, qua tamen Aqua modicè sumpta non levabat ingentem sitim: large verò potata morbum creabat. 414.

Casus Parturientis, ex præsumpta facultate viri Aram voventis & dicentis Religioso: Dabo vobis, (pro Ara) quidquid petieritis. Quibus tamen duo millia petentibus, sexcenti tantum floreni dati. 416.

Casus sexies ingressi, & Sexies egressi Religionem, quam voverat, & nihilominus fluctuantis in utramque partem. 417.

Casus obtinentis votorum Commutationem in In-
bilao,

bileo, quod tamen defectu unius operis requiritur lucratum non est. 418.

Casus interrogantis an Votum non ludendi alei, quod ruri degenti facile erat; nunc autem in urbe Socii difficile reddant, commutari possit? 419.

Casus satisfaciens quidem uni, non item alteri Voto propter gravia impedimenta, & emergens dubium an revera alterum voverit? 421.

Casus dubitantis an nomine Rosariorum, quae voverat, intellexerit totum Psalterium vel tantum tertiam partem? 421.

Casus illius, qui vovit, se nec ullam Prelaturam, nec Sacerdotium suscepturum. 425.

Casus illorum, qui Votis suis addunt aliquam particulam, excludentem alia omnia. 426.

Citantur variae quaestiones de votis alibi tractatae. 427.

An votum Nobilium Neapolitani de prestandis omnibus Sumptibus necessariis ad Canonizationem P. Bernardi Colnagi fuerit licitum & validum? 430. & seqq.

397 **N**icola erat Novennis puer, qui non modo cum deficiente Luna defectum mentis perpeti solitus menstruum furebat furorem, sed & podagra doloribus conficiebatur. Mater tristi spectaculo tandem fessa ad Bernardi preces confugit, & se, si puer mens, sanitasque consaret, cum eodem ad Patris tumultum accessuram voti Religione obstrinxit. Vix aliquot lapsa erant hebdomadae, cum pedes ad iter convalescerunt, & integra, peracto voto, corporis, animique sanitas, tot Annorum incurabilem morbum secuta est.

398 Secuta, inquam, est, teste nostro Joanne Paulino in vita Venerabilis Patris Bernardi Colnagi, illustrissimam splendore summarum virtutum, miraculorum plurimorum, luculentissimorum Lib. 1. cap. 19. §. 10. Quæret autem fortè quispiam, si ne fas venerari tum votis, tum precibus publicis homines illustres quidem fama sanctitatis, at nullo publico Ecclesiae testimonio honoratos. Ad quam

399 Respondeo I. Non licere honorare precibus, quæ ab Ecclesia institutæ sunt pro solis Sanctis, aut Beatis, cum ne quidem relatos in numerum Beatorum licite colamus Litanis, & aliis precibus institutis pro solis Sanctis Canonizatis, ut pluribus declaro in Experimentiis Tract. 3. in Appendice 1. lit. O. & P. Cas. 20. Veneta editionis, at qui licitissimè colimus precibus, & votis privatim quemlibet omnino Beaticatum.

Resp. II. Neque etiam fas esse tales colere eo publico cultu, seu Votivo, seu precatorio, qui adhibeatur tanquam Cœlitum nomine alicujus communitatis conflatae ex viris, feminisque. Ratio est, quia bullæ Pontificiæ vetantes, ne imagines illorum, qui nullam ab Ecclesia habent approbationem sanctitatis, exponantur publicè cum radiis, aliisque ejusmodi signis

sanctitatis, à potiore vetant cultum susceptum nomine totius talis communitatis, ut si oppidum, aut pagus itaret cum parochio supplicum rituum tumbam alicujus celebrati nomine sanctitatis, atque ibi nuncuparet pro necessitate publica votum, ad honorem illius piè defuncti. Et singulariter debet id cavere ista ætate, qua in Rota Romana, quando agitur de aliquo adscribendo tabulis Beatorum, tam seriò inquiritur, fueritne publico cultu honoratus. Siquidem responsio ad hanc quaestionem affirmativa reddit difficilior, lentiorève approbationem.

Unde, licet nostri Patres Friburgenses in Helvetia nequeant inhibere, quòd minis multo utriusque sexus homines confluant ad sepulchrum Venerabilis Patris Petri Canisii, ceu certò, eorum opinione, magni Sancti, eique imponente ferta, & anathemata, nequaquam tamen iidem nostri Patres exponunt ea anathemata conspectui publico, interim rati, agi piè à se, dum recurrente annua memoria ejus pii obitus, quæ incidit in festum S. Thomæ Apostoli, conveniunt in ejus olim cubiculo, nunc in consecratum Oratorium converso, ibique recitant consuetas omnium SS. Litanias.

Resp. III. Fas omnino est, votis, aliòque sed privato, cultu Religioso prosequi Lipsana, adeoque sepulchra virorum, mulierumque defunctorum cum opinione eximie Sanctimonie, constantissima, atque multis, juxta commune prudentissimorum hominum judicium, indubitatis miraculis. Ratio est primò, quia id factitatum est persæpe cum illis Sanctis, qui hoc, & superiore sæculo sunt Ecclesie elogio declarati Amici Dei. 2. quia habetur de talium receptione in Cælum ferè tanta certitudo moralis, quanta de veritate Christi Corporis realis in Eucharistia, hic & inunc consecrata ab eo, qui habetur indubitanter pro vero Sacerdote. Atqui talem hostiam prosequimur adoratione non modò privata, sed etiam publica, gestando per plateas, exponendo comprecationi quadraginta horarum, curigitur sit nefas adhibere privatam (Ecclesia meritò prohibet publicam) Religiosam venerationem tali viro, tali foeminae, quales hic describimus! Et verò ad licitè alicquem è Christianè defunctis invocandum in auxilium, non exigi fidem infallibilem de ejus actuali beatitudine, confirmatur inde, quòd sit quidem articulus fidei, omnes Canonizatos regnare in Cælo, non item Beatificatos, ut latè ostendo in Experimentiis Tract. 3. Cas. 20. Veneta editionis, at qui licitissimè colimus precibus, & votis privatim quemlibet omnino Beaticatum.

Voco autem etiam illum cultum privatam, qui cum non sit suapte natura publicus, ut sunt Missæ Sacrificium, & Horæ Canonice, sed privatus, ut genuflexio, pia exosculatio &c. sit loco publico, adeoque in Ecclesia, dummodo fiat à persona privata, ut privata, secus si fieret à per-

à persona aut publica, aut privata nomine totius Communitatis magnæ, aut Notabilis. An verò si communitas sit parva, parvæque autoritatis, liceat ejus nomine quidpiam ejusmodi præstare, nolo decidere.

403 Hoc solum infero propriè ad hunc locum spectans, tolerari posse à parochis, atque aliis præsidibus locorum piorum, ut Christiani, qui vota nuncuparunt ad visendos cineres similibus iis, de quibus hæctenus, piè, religiosèque exequantur ea, & si offerant cereos, imagines, seu statuas representantes hanc, aut illam miraculosam sanationem, admittant, dummodo non exponant publico spectaculo, sed afferent è, g. usque ad tempus solennis Apotheoseos. Omnia sunt licita, quæ nulla Lege prohibita sunt, inquirunt Jure Consulti. Atqui nulla lex, quam nòrim, prohibet quidpiam eorum, quæ hæc assero posse in praxi, usumque redigi. Alia ad præsentem Casum, & rationes reperiet lector in Append. 1. lit. O. & P. quam attextui citat. Casui XX.

404 Huic Cardinali, & idcirco locupletius examinato Casui jungo succinctius sequentes.

I. Est Archiepiscopi Strigoniensis, qui voverat quidem proficisci (quàm primùm) ad sepulchrum Domini, sed quia Rex Ungariae senserat consilium, & auxilium ejus sibi profuisse in Regni perturbatione, & proinde utilitatis ejus non modicum derogare, si Ierosolymam regno pergeret impetrato, consultus Alexander tertius respondit: Non est votum transgressor, qui, quòd vovit, autoritate Sedis Apostolicæ distulit adimplere Cap. Non est. De Voto & vot. redempt.

405 II. Est Andrea Regis Ungariae, cujus parens agens in extremis, votum, quòd voverat Dominum Ierosolymitanam provinciam in forti manu visitare, sub interminatione maledictionis paternæ commiserat dicto filio exequendum, hicque promiserat, se sine dilatione implendum.

Huic tunc Duci, postea Regi mandat idem Alexander sub pena anathematis incurrendi, jurisque ad regnum successionem amittendi, ut mox pareat voto. Refertur hæc sententia Cap. Licet. De vot. & vot. redempt. ex quo apparet esse verum id, quòd supra num. 44. dixi de gravitate culpæ, quam contrahunt filii non exequentes parentum vota, quæ susceperunt adimplenda: saltem quando sunt de re pergravi.

406 III. Est illius, qui dixit: promitto Deo, quòd nolim unquam mori in sæculo, cum intentione ingrediendi aliquando certam quandam Religionem, at postmodum penitus in verbis, eò quòd factum post votum sacerdos secularis, putet se plus boni præstaturum in sæculo, quàm in Religione.

Consultus Navarrus Lib. 3. cons. De vot. respondit, iis verbis non indicari votum, eò quòd dicens: Promitto Deo; me non morituum in sæculo; non significet in rigore, quòd

promiserit ingressum in Religionem, sed solum quòd promiserit non velle mori in sæculo, aut, ad summum, velle intrare illam Religionem; atqui aliud est: promitto intrare hanc Religionem; aliud: promitto velle intrare, sicut aliud est ascendere arborem, & velle ascendere; item aliud: volo vendere; aliud: vendo.

Ita Navarrus, cujus Glossator subdit, hoc responsum esse cautè legendum; addo & ego. Certè idem Navarrus in consilio mox sequenti, adeoque septimo respondet totum contrarium de dicente; promitto mori in Religione. Subscribo autem eidem Navarro resoiventi, causam, quam attulit ille consulens, esse sufficientem pro impetranda dispensatione, & satis inveniendi, non sufficere, ut sponte contraveniatur illi voto, si verè fuit votum.

IV. Est illius, qui vovit ingressum Religionis, si frater ejus Romam veniret. Expectatus decem Annis non venit. Queritur, an ille vovens potuerit ducere uxorem.

Respondit Navarrus Consil. 15. non posse, priusquam accedat major probatio mortis fratris, additque, hoc votum non posse tolli nisi per Papam, cum sit reservatum. Ego illum voventem interrogassem, fueritne ejus intentio expectare tam diu? Respondenti negativè statim habuissim fidem, quia tam diuturnæ expectationes sunt perrare, & proinde non præsumenda; ad stipulor autem quoad relaxationem. Etsi enim illud votum videatur fuisse propriè conditionatum, attamen non videtur simile iis conditionatis, quorum dispensationem Episcopis, commutationem Confessariis tempore Jubilei; religiosisque privilegiatis concessi supra num. 325.

V. Est illius mulieris, quæ post votum intrandi Religionem nupsit; nupta suscepit liberos, sed postea mortuos uno excepto. Palsa in eo Matrimonio multas graves calamitates, credit, eas esse sibi immisas ideo, quòd primam fidem fregerit. Quære aperit marito illud suum votum, petit ab ipso, facillimèque impetrat facultatem transeundi ad Religionem, nec ullam amplius subest obstaculum. Queritur, an teneatur uti facultate, libentissimè, & etiam cum pio hortatu concessa à marito?

Navarrus Consil. 17. prolixius, ac solet, disputans in utramque partem rectè respondet negativè: tum quia votum illud videtur per consummationem Matrimonii fuisse suspensum, saltem usque ad conjugii dissolutionem per mortem mariti; tum quia per idem Matrimonium acquisivit illa mulier verum jus ad petitionem quoque debiti, non enim habet minus juris ad istud, quàm ad bona hæreditaria; & alia: tum denique quia non videtur fuisse ejus mens, obligare se ad Religionem post tam multos Annos præsertim in Matrimonio transactos.

VI. Est mariti, juvenis nobilis, qui habens

conjugem morti proximam, turbatus dolore vovit
cuidam Sancto mille scuta, si uxor convalesceret,
qua & convalescit. Supervenit mors parentis ejus-
dem juvenis, qui reliquit multa debita, & filiam
Virginem indotatam, & nata sunt eidem juveni
duae filiae. Queritur, utrum Papa possit jus illa
mille scuta commutare in dotem sororis, & dua-
rum filiarum.

Respondit Navarrus *Consil. 33.* afirman-
do: cum quia Papa potest relicta in aliquos u-
sus pios commutare in alios etiam pios. Cle-
ment. *Quia contingit. De Relig. domib.* tum quia
donatio alicujus rei facta principaliter alicui,
cum adjectione, ut eam det alteri tertio, po-
test revocari, quoad illum tertium volente do-
natario principali. At Deus est in hoc Casu do-
natio principalis, qui videtur velle fieri ta-
lem mutationem, quando ejus Vicarius judi-
cat faciendam. Ego quidem probo hanc reso-
lutionem, posito, quod id votum fuerit, ut
prudenter supponitur, factum non ipsimet
Sancto, sed Deo, juxta dicta *Cas. 1. num. 21.* Si
enim factum fuisset principaliter Sancto tum
Ecclesia illius Sancti acquisivisset jus ad dicta
mille scuta *Leg. Quoties. Cod. De donat.* ideo-
que Papa non potuisset, post acceptationem,
commutare sine consensu illius Ecclesiae, ut sa-
tis inavit ipse Navarrus.

412 Ad hæc cenfeo, probabiliter non fuisse o-
pus ulla commutatione, tradit enim Navarrus,
illum juvenem habuisse in suis bonis non plus,
quam quatuor millia scutorum, è quibus si de-
buisset detrudere mille ad solvenda illa multa
debita patris (& verò debuisset, si hæreditatem
adiisset, & quis dubitet eam aditurum fuisse,
etiam ad tuendum honorem genitoris?) atque
ad dotandam sororem, remansissent pro ipso,
uxore, filiabus alendis, dotandis tria millia
scutorum, quæ sanè Summa tam parva est, re-
spectu familiaris nobilis, ut non videatur reperi-
ri è centum unum, qui faciendo votum pro-
portionaliter simile præfenti, non tacite exci-
piat: nisi dua, vel plures proles nascentur ex no-
stro Matrimonio. Atqui præsumitur in dubio
quisque votere eo modo, quo solent suæ con-
ditionis homines. Suprà *num. 113.*

413 Nihilominus tamen judico, esse verosimi-
lius, necessariam fuisse commutationem, vel
dispensationem, idcirco quod ex una parte
exprimatur in specie facti, utrumque conju-
gem fuisse adhuc Juvenem. Ergo non fuit im-
provisè susceptio unius, aut etiam duplicis io-
bolis. Ergo etiam includit suo voto istum ca-
sum, cum etiam videatur ita effidimamãsse
conjugem, forsitan ob mores verè nobiles, ut
quasi pro nihilo duceret præ eà millena scuta,
ex altera autem parte permittitur *Leg. Si toties,*
& *Leg. Si mater. Cod. De inoff. donat.* patri in-
officiosa, seu liberis præjudicantis donationis
revocatio usque ad legitimam, habuissent au-
tem illæ duæ filiae, stando legibus juris Cæsarei,
quibus etiam Italia regitur, suam è 4. millibus

plusquam legitimam, etsi fuissent detracta illa
mille, quando quidem habens non plures, quam
4. liberos, non tenetur his relinquere, nisi terti-
am partem bonorum. atqui Ecclesia æquipara-
tur filiis. *DD. ex Authent. Simulier. Cod. De sacros.*
Eccles. Vide Clarum in Pract. Crim. quest. 22. n. 2.

VII. Est cujusdam presbyteri, qui vovit trans-
igere in pane, & aqua omnes ferias sextas, sed suc-
cessit temporis experitur sitim propè intolerabilem,
quam si restringere velit aqua, prudenter timet
notabilem in valetudinem. Rogat ergo me literis 2.
Septemb. Anni 1660. datis, ut se juvenem, qua
possim ratione, subdens, se paratum esse diutis feris
vel jejunare, sed non sine potu vini, vel prandere,
ac vespere cenare.

Ego, qui & polleo privilegio nostro Ordini
communi commutandi vota non reservata etiam
extra forum Sacramentale, & noveram, il-
lum sacerdotem fuisse post id votum, nunquam
ratificatum, non semel potitum Jubileo extra-
ordinario, ac proinde adeptum esse favores Ju-
bileo annexos, & post transactum jam tempus
Jubilei fruendos ea ratione, quam indicavi su-
prà *n. 365.* commutavi ipse illud tam rigidum
simul, & periculosum (noveram optimè homi-
nem) jejunium in collatiunculam vespertinam
cum vino, permisso prandio cum aqua, & in ex-
amen vespertinum conscientiae eo die facien-
dum, ac litaniae B. V. recitandas. At quando in
dictam feriam sextam incidet jejunium Eccle-
siasticum, permisso prandio, & communi cæte-
ris sacerdotibus, cum aqua, collatiuncula ve-
spertina, indixi examen conscientiae vesperti-
num per octo sequentes dies.

Hæ commutationes erant utique & æquiva-
lentes illi jejunio, & magis proficua animæ vo-
ventis, quæ propter videntur mihi nunc quoque
posse fieri in tali casu. *Vacuus venter non orat li-
benter,* ut fertur vulgari parœmia, atqui sacer-
dotes debent offerre, & orare pro populo juxta
Apostolum ad Hebr. Imò si iudicio unius, alteri-
usve prudentis viri impendisset ipsi pericu-
lum ægritudinis ex abstinencia à vino, non mo-
dò cessasset obligatio voti, quoad abstinenciam
à vino, sed etiam probabiliter, & consequenter
obligatio non prandendi, cenandique, quia vi-
detur vovisse illam formam jejunii, & non ali-
am. In casu autem de certitudine contrariæ in-
tentionis, aut etiam in dubio, videtur standum
Legi in *Tamb. cit. §. 6. n. 16.* ubi resolvit, quod sci-
licet talis teneatur servare jejunium more ordi-
nario, quin imò teneatur vetei lacticiiniis, sine
queat edere pisces. Sed & *Cotonius Lib. 1. Con-
trov. 12. n. 8. in fin.* scribit ex eodem P. Tamburi-
no, jejunium in pane, & aqua rectè commutari
in recitationem integri Rosarii (teu psalterii)
genibus flexis, addita verberatione corporis, vel
in elemosynas competentes facultatibus vo-
ventis, vel melius in Confessionem & Commu-
nionem: in actû contritionis, vel amoris Dei, & je-
juniû, addita recitatione coronæ B. V. celebra-
tionem

tionem Missæ, in comunione, & recitatione officii,
vel coronæ Virginis, vel in elemosynas, vel in
jejunium. Aliarum commutationum modos re-
peries loco, quem signavi supra. Vide etiam
ea, quæ partim ex instituto, partim remissivè
scripti supra *num. 92. & seqq.* respectu illius,
qui vovit abstinenciam à vino seu perpetuam,
seu temporalem.

416 VIII. Mulieris, qua in scid marito (pru-
denter tamen de ejus voluntate presumens, & ra-
tionabiliter) vovet, se aram fieri curaturam in-
differenter cuicumque templo, votumque cuidam
Religioso aperit, a quo mox preces, & Sacrificia
ad hanc intentionem offeruntur. Urget mulier,
instatque ut fervide orent, se, quidquid petitu-
ri forent, daturam. Religiosus ille unâ cum to-
to monasterio, audito felici partu dicta femina,
precesque exauditas, effectusque secuto adsunt,
duoque millia florenorum petunt pro ara, quam
erigere jam ceperant, maritus horret ad petiti-
onem, indignatur, dat tamen sexcentos thaleros.
Nunc hæret illa mulier anxia, an voto fecerit sa-
tis, præsertim cum dixerit: Dabo vobis, quid-
quid petituri sitis. *Rogo multum R. V.*

Ita ad me quidam Prælati Religiosus, cui
utpote sapienti, & docto respondi breviter.
Vel illa femina habet in paraphernalibus tan-
tum, quantum pollicita est, vel non habet?
Si non habet, irritum est ejus votum, quatenus
excedit voluntatem, consensumque mariti
juxta ea, quæ ex omnino consensu tradidi su-
prà *num. 214.* Si habet, vel horum etiam ad-
ministratio est penes maritum, sicuti esse in
multis locis noto in Idco, quem allego *cit. nu-
mero 214.* & tunc subsistit resolutio paulò an-
tè data, vel est solum penes uxorem, & tunc
probabile est, pendenda esse illa duo millia, e-
sto improbet maritus, utpote qui per se loquen-
do caret, ut sic, jure improbandi. Quia tamen
num. 212. scripsi, omnia vota uxoris esse ex
multorum præstantium Doctorum sensu æquæ,
ac filiae impuberis, irritabilia à marito, idcirco
potest mulier, de qua hic Casus, salva conscien-
tia sequi illam tam multorum opinionem,
non obstante quod dixerit: *voveo me daturam,*
quidquid petieritis. Etenim promissio etiam ju-
rata, & generalis non extendit se non solum ad
res ceterò subjectas aliorum arbitrio, sed neque
ad illas, quæ & probabiliter solum subjacent
tali arbitrio, & insuper alienari nequeunt sine
turbatione pacis domesticæ, amorisque conju-
galis imminutione, ut deducitur ex tradendis
circa claufulam *Quidquid* infra *num. 465.* &
singulariter non debet ea hæc movere scrupu-
lum, utpote directæ non ad Deum, sed ad solos
Religiosos, ut loquitur ipsa species facti. Ergo
claufula: *Quidquid* relinquit ipsum votum in-
eo statu, in quo ipsum locavere priora verba,
quæ quia tangunt altare indeterminatum quo-
ad quantitatem pretii, sit, ut possit ei applicari
illa omnium sententia, quam *num. 89.* expref-

si de votis versantibus circa materiam indeter-
minatam quoad quantitatem, & qualitatem.

IX. Est viri egregie docti, qui narrat, se fre-
quenter vovisse ingressum Religionis, & intrasse
illam sexies, & ante finitos Annos probationis ex-
isse, & nihilominus impugnatur cogitationibus
repellentibus illum à Religione, eò maxime, quod
abest ab eo alacritas, & devotio prosequendi eam,
& perseverandi, licet puer, se etiam vovisse per-
severantiam in Religione aliqua faciendam, &
propendeat in persuasionem, quod non salvabitur,
si in statu seculari moriatur. Querit, quid ei fa-
ciendum?

Quæsit, inquam, ex Navarro, post mul-
ta valde pia documenta tradita concludente,
videri statum sacerdotalem in sæculo condu-
cibilem ad salutem hujus hominis, non ob-
scure tamen indicante *num. 2.* petendam fuisse
à Pontifice dispensationem, seu commuta-
tionem. Vide eum *loc. cit. Consil. 35.*

X. Est illius, qui primâ hebdomade Jubilei
confessus cum proposito perficiendi omnia opera
prescripta, quæ nondum perfecerat, petit, ob-
tinereque commutationem quorundam votorum, po-
stea tamen desectens à proposito, omittit unum ex
illis operibus. Queritur utrum prior commutatio
valuerit, & si valuit, utrum nihilominus redeat
prior obligatio votorum.

Valuisse fatetur, & rectè Beja in *Resp. Var.
Casuum Part. 3. Cas. 20.* egoque probo in Qui-
nario *Tract. 3.* seu de Jubileo Quintuplici *Cap.
39. num. 303. 214.* addit tamen, revixisse illud vo-
tum, seu ejus obligationem, sicut reviviscit
excommunicatio, quando non præfatur id, sub
cujus præstandi promissione fuerat impetrata
absolutio. Verum eodem *num. 303.* nego il-
lam reviviscenciam, idcirco quod commutatio
non fiat sub conditione, sicut absolutio à cen-
sura, sed simpliciter, & absolute.

XI. Est illius, qui voto non ludendi alieni ob-
strictus servavit facile illud per aliquot Annos,
utpote ruri degens, at post commigrationem in ur-
bem nequit, nisi difficillimè observare, propter so-
licitationem sui similium. Queritur an commu-
tari possit?

Respondet Beja *Part. 4. cap. 9.* posse uti-
que etiam dispensari in eo, quod licet ludus a-
learum perrare exerceatur sine peccato, attam-
en sit fatius dare per dispensationem facultatem
conjiendi se in periculum leviorum pec-
catorum solitorum admisceri tali ludo, quàm
gravium, frequentiumque transgressionum vo-
ti de non ludendo. Placet hæc resolutio. Ve-
rùm de hac materia fusiùs agemus *num. 524.*
quando tractabimus de Juramento non luden-
di.

XII. Illius, qui sibi restitutus ex periculo
ægritudine, idque ope Deipara, ut credebat, pro-
miste huic, se daturum nomen Congregationis Sa-
cratissimi Rosarii, addidit quoque, se quot diebus
sabbatinis interfuturum Sacro, si commode pos-
set.

set. Satisfecit quidem prima parti voti, at non secunda propter longum iter, aliaque gravia impedimenta, incipitque dubitare, utrum auditionem Sacri revera promiserit, sicut spondit ingressum in Sodalitatem Rosarii. Ad quid tenetur stante isto dubio?

422 Respondi, si primis diebus putavit, se vovisse etiam Sacrum, frustra nunc dubitat, quia in dubio præsumitur quisque exercuisse actum potius honestum, & laudabilem, quam vitiosum, & vituperabilem, ut est falsum iudicium. Si tamen interea temporis nullum formavit iudicium in alterutram partem, censui, ipsum stare posse doctrina allata num. 373. quod videlicet non sit obligatus, hic enim favet ipsi possessio libertatis sat manifeste.

423 XIII. Illius, qui vovit ternam recitationem Rosarii per hebdomadam, sed dubitat, utrum totius Psalterii, an verò tertie partis, cum jam à multis Annis solitus fuerit recitare modò totum, modò tertiam partem.

Resp. Ex Regula Menochii relata num. 376. cum ex consuetudine illius nequeat probabiliter decidi quæstio, præsumendum esse pro leviori onere, saltem in Germania, in qua nomine Rosarii venit communissime tum Psalterium: tum tertia pars, seu quinque, vel etiam sex decades, sicut observavi in Quinario Tract. 4. De indulgent. Part. 2. cap. 15. num. 407. non obstante, quòd Navarrus illic relatus neget, esse lectum à se ullum, qui congeriem ex 63. Ave Maria, & 7. Pater noster appellet Rosarium, adeoque recitantes Rosarium, seu Coronam ex 63. vel etiam 53. salutationibus Angelicis, non posse lucrifacere indulgentias absolute impertitas orantibus Rosarium. E quo Rosario votivo 53. vel 63. salutationum si quis omitat ternas, vel quinas, aut fortè etiam denas, non videtur mihi damnandus de mortali, cum huiusmodi omisso non videatur, præsertim respectu 63. salutationum, esse materia gravis. Poterit verò talis Rosarium illud recitare alternatim cum socio, si lubeat. P. Tambur. in Decal. Lib. 3. cap. 10. §. 6. num. 5. Cotonius Lib. 1. Controvers. 12. cap. 2. num. 5. cum censent moderni Theologi, esse Rosarii ex voto recitandi eam rationem, quæ est recitandi ex poenitentia sacramentali. Ego autem in Experimentiis Tract. 5. num. 694. scripsi, posse rosarium ex poenitentia recitandum persolveri alternatim cum socio, idcirco est consequenter vera hæc responsio, & præmissa num. 675. assentiente Cotonio loc. cit. nihil ob stare, quò minus tale Rosarium recitetur per partes, tempore distinctas. Sicut etiam nihil obest, quò minus voto de audiendo quotidie Sacro satisfacias die festo, aut Dominico, si audias unum unicum, Tambur. loc. cit. num. 4. nisi fortè aliud intendisses. Item, quando vovisti te auditurum uno die duas Missas, satisfacias, nisi de contraria intentione constet positivè, audi-

endo simul duas. Molfesius apud Coton. merito dubitantem de huius resolutionis veritate.

XIV. Illius, qui vovit, se neque ullam prælaturam, neque etiam sacerdotalem Ordinem susceperum. Etenim hoc votum esse quoad primam partem validum, jam indicavi numero 71. & tenet Cotonius loc. cit. citans etiam nostras Constitutiones approbantes talia vota, idque persuadent tum exempla tam multorum Sanctorum, & nominatim S. Conradii Episcopi loci, in quo hæc scribo, refugientium in fides Episcopales, & minimè dubitantium, quin præstarent Deo rem gratiorem, si detrectarent quoad possent, quam si statim subicerent iis suos vertices: tum pericula, quibus, pro dolor, nimis multi succubuerunt per hæc XVI. sæcula Christianitatis. At quoad secundum, negat Suarez Lib. 2. De vot. subsistere, cum unà ex parte sit de honestissima, uti & Episcopatus, & ex se non exposita tot periculis, ob quæ Episcopatus videatur meritò refugendus etiam prætextu voti. Verùm assentior Tamburino loc. cit. Cap. 15. §. 4. 5. approbanti id votum ex ea humilitate, ex qua S. Franciscus recusavit.

XV. Illorum, quorum alii vovent se recitatos Rosarium, Litanias, aut Psalmos poenitentiales flexis genibus, & non aliter, audituros die sabbati Sacrum de B. Virgine, & non aliud, largituros elemosynas civibus, at non extraneis, condituros testamentum in favorem hospitalis, & non alterius piæ causæ &c. Etenim consequenter ad id, quod scripsi num. 71. respondeo cum Tambur. loc. cit. num. 7. subsistere hæc, & similia vota, ita tamen, ut quis si vovit, possit commutare in rem meliorem, sicut facile fieri potest, ut elemosyna data extraneo sit acceptior Deo, & Angelis, quam data hospitali.

XVI. Est conflatus ex iis votis, quæ proposui, & edisserui in Experimentiarum diversis Tractatibus, & quorum lemmata, unà cum locis, quibus reperiri possunt, hic ponam, fortè præstaturus rem gratam non uni, sed pluribus animarum curatoribus, ideoque hic etiam indicabo quæstiones de voto resolutas in eodem Volumine. Itaque ex illic resolutis 1. Peccat mortaliter negligens Missam voto promissam. Tract. 5. num. 52. 2. Voto obligatus ad aliquod notabile opus faciendum, si perficiendo illud expressè dicat, se nolle tunc satisfacere voto, tenetur repetere. Ibid. num. 106. 3. Voto promissæ preces sunt probabiliter sub mortali recitandæ sine voluntariis distractionibus si sint longæ. Ibid. numero 856. 4. Votum de confitendis venialibus, si talis Confessio accidat difficilis, obligat sub mortali Tractat. 6. numero 307. 5. Votum simplex castitatis in homine sæculari non dirimit, sed impedit Matrimonium Tractat. 9. numero 84. quo-

quomodo? 89. 6. Potuit Episcopus dispensare in voto castitatis respectu cuiusdam, de qua est sermo Tract. 9. num. 81. 7. Quemvis esse optimum interpretem suæ votivæ promissionis, declaratur ibid. n. 94. 8. Paulo priùs num. 87. declaravi, quid agendum esset illi, qui voto castitatis obstrictus promittit Matrimonium sub conditione, quæ postea supervenit. 9. Votum solenne castitatis dirimit Matrimonium contrahendum Tract. 9. num. 148. sicut & Ratum jam contractum dirimit per votum professionis Religiosæ superveniens. Tract. 10. num. 625. 10. Votum ineundi Matrimonium vel cum hac persona certa, vel ob solam gratiam Sacramenti recipiendam non obligat. Ibid. num. 42. & 406. 11. Quomodo obliget votum Matrimonii, in remedium concupiscentiæ. Ibid. num. 42. & 408. 12. Quomodo votum castitatis, aut Religionis dirimat sponsalia. Ibid. num. 99. Quid si sponsa sit impregnata? num. 100. & 318. 13. Et quid de voto suscipiendi Ordinem Sacrum? 319. 14. Quomodo votum castitatis perfectæ, vel imperfectæ, adeoque non petendi debitum obliget, & quis in eo dispenset, explico in cit. Tract. 10. num. 626. & seqq. 15. Singulariter excutio votum, quod nova conjux emitit de non reddendo debitum primis tribus diebus, vel primis duobus mensibus Matrimonii numero 608. & 629. Omitto alia varia de voto, quæ desumpta ex iisdem Tractatibus indicavi in decursu huius libelli. At non omitto resolutionem huius

Voti Pretiosissimi.

430 **N**apoliensis vir nobilis, & copiosus Bernardum magni fecerit oportet, utpote qui maxima, quam de Patris Colnagi eminenti super ceteros virtute conceperat, existimatione ductus, voti Religione se obstrinxit ad omnes, qui ad pompam solennem renuntiant, sumptus prolixè representandos.

431 Fidem habeo P. Joanni Paulino in Lib. 1. cap. 20. §. 9. Vitæ P. Bernardi Colnagi, de quo supra num. 397. sicuti & fidem habeo literis Roma datis ad me, satisficientibus meæ petitioni, qua occasione huius ipsius Casus Pretiosissimi, rogabam die 30. Novemb. præcedentis Anni 1671. ut, quoniam erant ad nos perlata tam ferè incredibilia nova de expensis factis in nuperam Canonizationem Novorum Quinque Sanctorum, scriberet mihi nonnulla de hoc argumento specialia, eaque certa. Rescripsit autem 2. Januar. huius auspiciatò inchoati Anni 1672. breviter, & sufficienter ad institutum in hæc verba: Canonizatio Quinque SS. peracta mense Aprilii superioris Anni stetit quoad apparatus in sola Basilica ad S. Petri in Vaticana-

no centum viginti quinque millibus Scutorum Romanorum, ita ut in singulos Sanctos fuerint illic expensa 25000. scutorum, præter alios in aliis Ecclesiis Ordinum quatuor, quorum membra fuerant olim ii quinque Cœlites, sumptus factos.

432 Ex quibus pronum est inferre, quanta vis auri, argenti que necessariò sit eroganda in solennem pompam unius, vel duorum, quando unus solùm, aut duo (quod ordinarium est) oraculo Pontificio inferuntur albo regnantium in Cœlo hominum. Cum igitur certum sit, tam ingentes fieri quandoque expensas in unum aliquem de Beatorum classe inscribendum classi Sanctorum, ut integra, eaque opima patrimonialia possint in hunc finem exhauriri, scilicet citabitur fortè quispiam, utrum votum viri illius nobilis fuerit licitum, validumque. Ratio dubitandi hæc unica occurrit, quòd videri possit votum illud fuisse expositum ingenti periculo magnarum litium, conjunctarum cum maxima exacerbatione hæredum vel necessariorum, vel non necessariorum quidem, sed talium, qui essent verosimiliter successuri ex testamento, vel ab intestato, non videtur autem vel Deo, vel Dei amicis probari Votum, cujus observatio redundatura sit in tantam indignationem hominum etiam exhorborum, & consequenter ipsamet offensam divinam. Sicut enim quæ propter charitatem sunt instituta, non debent militare contra charitatem, ut alii, alique referunt ex S. Bern. ita neque contra Deum illa, quæ suscipiuntur ex pietate in ipsum Deum, ejusque amicos nimis honoratos.

433 Respondeo in primis, me minimè dubitare, quin id votum fuerit Deo pergratum in concreto, & à parte rei. Nam & objectum fuit apertè Religiosum valdè, & non modò est generatim quisque rerum suarum moderator, atque arbiter Leg. in irraditionibus. ff. De pact. sed etiam quisque exercens aliquod ex se pium opus, præsumendus est exercere illud in numero, pondere & mensura, quibus debet exerceri, cum bonum sit ex integra causa, & quisque naturaliter præsumatur rectè agere ea, quæ agit. Leg. Merito. ff. Pro socio, ibique DD. Deinde nec illi voto, ex se tam heroico quidquam detraxit periculum magnæ indignationis, excitandæ in animis hæredipetarum non necessariorum, non indigentium, utpote cujus rationem nullam esse habendam docuit ille ipse qui dixit: An non licet mihi facere quod volo? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Bona opera esse intermittenda, aut differenda propter scandalum pusillorum, non autem propter aliorum, docet nos vera Theologia cum S. Thom. 2. 2. quæst. 43. art. 7. & Redemptio animæ viri divitiæ ejus. Proverb. 13. Qua sententia utitur S. August. hom. 15. inter 50. ad persuadendam bonorum erogationem in pias causas. Idem est ju-

judicium de hæredibus necessariis, si, & quatenus illud votum non minuit legitimam partem eis debitam, jure enim suo utens circa pias præsertim causas, non solum nulli facit injuriam, Leg. *Injuriarum*. & Leg. 1. ff. *De injur.* sed etiam sequitur exemplum illorum, quorum ingenti gaudio offerentium Deo sua vota, & dona, voluntatem ut custodiret Deus precabatur. David. 1. *Paralip.* Cap. 29.

435 Quæritur II. An, si contingat nobilem illum Neapolitanum è vivis eripi, antequam P. Colnagus referatur in Fastos Ecclesiasticos, incumbat filiis, aut nepotibus videntibus, audientibus id, quod ipse cupivit videre, & audire, & non vidit, teneantur facere sumptus, quos promisit testator.

Respondeo illà omnium voce decantata sententia S. Gregorii Papæ: *Ultima defuncti voluntas omnibus modis implenda est.* Cap. *Ultima*. 13. quæst. 2. Quæ sententia petit directè hæredes. Est autem, seu fuit utique ultima Nobilis illius voluntas, ut hæredes exsolverent id, quod ipse promiserat Deo. Faciunt huc ea, quæ de votis realibus testatorum implendis ab hæredibus tradidi supra num. 38. & 47. Excipe, nisi præstatione illius voti realis minueretur legitima liberorum, etenim legitima non recipit ullum gravamen Leg. *Quoniam* & Leg. *Sancimus Cod. De inoffic. testam.* quas leges cum DD. intelligant expressè etiam de piis legatis, intelligent etiam de votis realibus.

VOTIFRAGORUM REATUS, ET POENÆ.

CASUS XIV.

Cavendus.

SUMMARIUM.

Casus militis graviter puniti à B. V. Cellenfi, quod non deseruerit militiam sicut voverat. 436.
Quanto Crimine se obstringant Votifragi? 437.
Continet eminenter malitiam Sacrilegii. Ibid.
Repugnat per se loquendo soli fidelitati, per accidens autem non raro etiam gratitudini. Ibid.
Circumstantiam tamen ingratitude Votifragi in Confessione non necessario debet exprimere. 438.
Proponitur obiectio, quod Deus illam ingratitude nem sepe puniat relapsu. Ibid.
Afferitur Exemplum ejusmodi relapsus. 439.
Solvitur obiectio. 440.
Resolvitur Casus initio propositus. 441.
In Jure Canonico non reperitur statuta poena in Votifragos generatim, sed tantum in aliquos in particulari. Ibid.
Recensentur autem Varia Exemplum Votifragorum divinitus punitorum. 443. & seqq.

Singulariter alicujus viri nobilis, quem suus equus docuit servare Votum. 447.

436 **O** Librius miles, adductus à suo Duce in certum discrimen vite, vovit Deipara, se & invisurum ad ejus Cellense templum, & militiam, utpote in qua se perire corpore, & animo cernebat, missurum nuntium, si evaderet præsentaneum periculum. Evasit: ad aram Virginis in genua se composuit immortalis matri gratias ferre se dixit, ob periculum capitis à se averruncatum, tacita tamen mente sententia stabat, sagum, & sagi vitia non exuere. Virgo data sibi verba sensit, quasi colaphum infregisset, plausibili icu solo afflixit, mens quoque misero lapsa. Sæpe rogatus quorsum insolenter cessitaret? Altos cum lachrymis gemitus traxit. Postquam mentem, ac verba iterum in potestate habuit, se cecidisse clamavit, quod promissis integrè non steterit.

Est hoc LI. ex CC. prodigiis, quæ memoria prodidit scriptor, de quo memini num. 265. cujus occasione

437 Quæritur I. Quanto crimine se alligent, qui non reddunt Deo vota, quæ distinxerunt labia eorum?

Resp. Lethali, si absque legitima causa prævaricentur in materia gravi juxta dicta num. 82. & seqq. quod peccatum est per se loquendo repugnans formaliter soli fidelitati, eminenter continens malitiam sacrilegii. Suarez Lib. 5. *De vot.* Cap. 3. Tambur. in *Decal. Lib. 2. cap. 6. §. 3. num. 13.* solum eminenter, inquam, quia nihil sacrum violatur, sed immediatè negatur Deo id, quod fuerat ei promissum. Unde fit, ut omnium votorum transgressio sit per se ejusdem speciei, probandaque sit doctrina, quam de Confessione votifragorum in materia castitatis tradidi num. 23. Non raro tamen adversatur per accidens ejusmodi transgressio, gratitudinì quoque. Quando videlicet editum est vel in eum finem, ut obtineatur aliquod beneficium à Deo, quod revera est divinitus obtentum, vel in gratiarum actionem pro jam ante nuncupationem voti accepto; negari enim non potest, quin huic infidelitatis notæ affricetur etiam macula ingratitude.

438 At: *Estne tam turpis, ut opus sit exprimere in Confessione dicendo: Semel prævaricatus sum votum de re gravi, quod emiseram ob beneficium cælitus exorandum, aut jam ante impertitum?* Videns ex una parte, ingratitude à Theologis annumerari communiter peccatis solum venialibus, ex altera non fieri ab iis distinctionem inter illam ingratitude, quæ reperitur in

in præsentia materia, & illam, quæ in aliis, ut quando homines sunt tam segnes in gratiarum actione pro tot beneficiis collatis à Deo, nolim ego primus damnare sacrilegii Confessionem, in qua non fuisset expressa illa circumstantia formalis, quodammodo ingratitude. Vide Suarez cit. Cap. 3. accuratè excutientem malitias insitas transgressioni votorum. At inquit: *Deus persæpe illam ingratitude ple- nitè relapsu in illam ipsam fovem, è qua prius tam benigne eduxerat votifragum, ut liquet cum aliis lexcentis: tum hoc*

Casu bis Capti.

439 **Q**ui à suis inimicis detrusus in carcerem obscurissimum, atque insuper pedibus, manibusque catenatus vovit, se S. Guilielmi Eremite cellam quantocumque, ac rectè à piè invisurum, si ejus patrocinio vinculis liberaretur. Voto edito cadunt è pedibus, manibusque compedes, ac manica, exit ipse inobservatus è carcere, domum currit, non ad cellam S. Guilielmi. Sed tantum flagitium (scribit vita autor) non impune tulit. Quin imò post modicum tempus juxta atrium domus sue captus, & denuo carceri mancipatus pejora prioribus pertulit. Audiant hoc, & paveant, qui iusta sua vota semel emissà non verentur irritare. Hoc monito hanc votifragi ultionem claudit autor M. S. apud Joann. Bollandum 10. Febr. in vita S. Guiliel. Eremite.

440 Resp. 1. Ad objectionem constare ex divina scripturæ interpretibus doctissimis, fuisse à Deo non semel gravissimis plagis, mortèque ipsa plexas noxias veniales, ut de plaga Ozæ, Bethsamarum, Davidis jubentis numerari populum, Ezechie ostentantis suos thesauros Legatis Babylonis Regis sentiunt alii, atque alii.

Resp. 2. Non liquere, quod Deus voluerit aut solum, aut primariò tam severè animadvertere in illam ingratitude. Quin potius, cum sit apud omnes in confesso, irreligiosam infidelitatem, seu perfidiam, quæ essentialiter adhæret gravi violationi datæ Deo fidei, meriti omnes hujus, & futuri sæculi poenas, ac tormenta, nihil autem certi nobis constet de hoc merito respectu ingratitude ab abstracta à perfidia, non est, cur cogitemus, eas plagas fuisse aut primariò inflictas propter ingratitude labem, aut hanc accenseri à Deo culpis mortalibus, quamvis minimè dubitandum sit, quin & Deus velit, eas poenas extendi etiam in ultionem ingratitude, & sæpissimè abstinere à

tanto supplicio, nisi accederet tanta ingratitude, quod quidem verissimum esse forte olim coram toto mundo fatebitur ille bis captus, de quo hic præfens Casus.

441 Quod attinet Olibrium, de quo num. 436. Iuitis tantam poenam idcirco vel maxime, quod piscator tam graviter ictus non sapuerit, sed destinàrit instar canis redire ad vomitum. Cæterum licet extent in jure canonico variæ poenæ decretæ in varia crimina, non reperio tamen ullas statutas in votifragos generatim, etiam speciatim Cap. *Porreclum. De Regul.* jubeatur compelli ad servandum votum is, qui vovit Religionem, & in ipsos Religiosos tum proprietarios: tum vel maxime apostatas reperiantur, determinatè partim in jure antiquo, partim in Bullis extravagantibus, nominatim in Clementina simul & Urbana *De largit. muner.* graves poenæ.

442 Porro quia compertum mihi est, ab iis in quorum gratiam præcipue conscripsi meos libellos Alphabeticos, videlicet Dominis Parochis leçitari sedulo, quos hucusque prelo commisi, exhibebo hic è plurimis nonnulla exempla eorum, qui non secus, atque Olibrius noster, fuere divinitus castigati ob suam perfidiam in Deum. Hic breviculus elenchus simul & synopsis inserviet concionibus, Catechesibus, & quandoque farciendis investivis in votifragos, quorum haud paucos est ubique reperire.

443 Exemplum III. (Primum, & Secundum) propofui supra) est mulieris pauperula, quæ cum emisisset semidenario, quem Virgini Matrife oblaturam voverat, obsonium in prandio Paschalis solennitatis, nocte mox insequente invastit eam adeo crudelis utriusque manus digitorum contra-ctio versus volam, ut unguis penetrarent ingenti cum cruciatu dextram, sinistramque. Nec sanitas rediit, donec agnita peccati culpa veniam supplicem ad ipsam S. Germani Episcopi Parisiensis. Tympius in *Theatro Vindict.* V. *Vota violant.* Junge huic ob similitudinem poenæ illud, quod de accipitre referam inferius numero. 751.

444 Exemplum IV. Est illius, qui votum ingredienti Ordinem FF. Minorum propria auctoritate mutarat in Ordinem Canonicorum Regularium, postmodum ad extrema deductus renuit suscipere extrema Sacramenta, asserens, apparuisse sibi Christum Judicem, qui dixerit: *Vocavi & renuisti.* Ideo vade ad poenas inferni: *Quo dicto efflavit animam.* Sic, inquam, efflavit teste S. Antonino, 3. *Part. Tit. 24. cap. 9. §. 7.*

445 Exemplum V. VI. VII. VIII. illius, qui patrocinio S. Sigeberti liberatus Cacodamone, ejus corpus miserabiliter torquente, promisit census annuum quatuor Nummorum, ac persolvit biennio, at cum neglexit Anno tertio, pristinum hospes eum in sedem, nec recessit, nisi post editam

ad sacros cineres S. Sigeberti, promissionem standi in posterum fide obligata.

Hanc tragediam reperies pluribus descriptam apud nostrum Bolland. ad 1. Febr. in vita S. Sigeberti fol. 240. cui exemplo iunge illud, quod Surius Tom. 5. ad septim. Novemb. refert in vita S. Engelberti fol. 109. de juvene Monacho, qui tribus mensibus dirè vexatus paralyti, conatus autem ab illo sancto Episcopo, postquam se obstrinxerat voto ad certas preces ejus honori quotidie persolvendas, sed negligens officii relapsus est in morbum priorem. Ad 23. diem ejusdem Novemb. fol. 606. in vita S. Trudonis, testatur idem Surius, fuisse quemdam, qui post editum castitatis (hortatu hujus Sancti) votum uxorem duxerat, fuisse ab eodem Divo in somnis non solum graviter increpitum, sed insuper jussu desperare de prole suscipienda, atque in signum certi vaticinii fuisse virgâ ita percussam in femore, ut turpiter claudicaret usque ad mortem.

Idem Surius ad 3. Septemb. in vita S. Remachi Episcopi describit turpem plagam, qua punitus fuit, qui arietem voto promissum sancto Remacho voravit ipse cum aliis. Coronidem toti tractationi de voto, ac singulariter de pœnis non stantium suis votis imponet

Equus Votifragi Doctus.

Willimari, inquam, viri nobilis, qui gravi morbo laborans voravit, se, si S. Gallum Abbatem haberet hospitem, monasterio ejus oblaturum se equum suum. Auditur votum, convalescit derepente. Cunctatur Willimarus implere, quod promisit. Aliquamdiu post accedit locum nomine S. Galli illustrem, non animo faciendi satis pollicitationi, sed alium comitandi gratia. Ut dum repetiturus domum parat descendere equum, hic nec sessorem admittere, nec loco moveri vult. Quare doctus ab equo servare fidem Deo, ejusque Aulicis datam, persolvit, quod debebat. Rei gestæ testis est locuples Wallafridus Strabus scriptor gravissimus Libro. 2. vite & gestorum S. Galli.

Hæc sufficiant de primo, & præcipuo argumento hujus Alphabeti, accingam me ad secundum.

PARS

PARS SECUNDA,

D E

JURAMENTO.

JURAMENTI RATIO, ET DIVISIO.

& A S U S XV.

Turcicus execrandus.

S U M M A R I U M.

Formula Jurandi Turcarum Imperatoris. 448.
Quid sit Juramentum? 450.
Cur etiam vocetur Jusjurandum & Sacramentum? 451.
Solvuntur tres objectiones contra Definitionem Juramenti. 452. & seqq.
Christus non prohibuit Christianis omnia Juramenta. 455. (rum. 456.)
Tres Conditiones requisite ad licitum Juramentum. Quomodo delinquat, qui sine his jurat? 458.
Tertia Conditio declaratur Juramento Herodis. 460. 464.
Et alio Consilarii Principis, pendentis Legato Secretum, & Jurantis rem ita se habere. 463.
Quotuplex sit Juramentum? 468.
Quid per se stans: & Execratorium? Ibid.
Quid Juramentum Per Deum expressè: & Per Deum implicite? 469.
Quid Assertorium, Promissorium, & Comminatorium? Ibid. & 471.
Quid Juramentum Calumnie. Solenne. In Litem. Voluntarium seu Conventionalis. Iudiciale. Suppletorium. Decisivum? 470.
Quid Juramentum præstitum Soli Deo. Deo & Creaturæ Rationali simul. Soli Creaturæ Rationali? 473.
An, & quibus Verbis, vel aliis signis sufficienter exprimantur? 474. & seqq. (476.)
Examinatur Juramentum num. 448. propositum. Quid censendum de Juramento Patriarchæ Joseph: Per salutem Pharaonis &c. 477.
Referuntur aliæ Octodecim Formule Jurandi. 479. & seqq.
Quid considerandum judicatur de talibus Formulis? 481. & seqq. (& seqq.)
Examinantur prædictæ Octodecim Formule. 483.
Omnia Juramenta & Perjuria sunt ejusdem speciei; nisi accedat Blaspheemia, Execratio &c. 486.

448 **P**annonia tyrannus Solymannus Anno 1530. confederatorem, quam iniit cum

Joanne Pannonia, seu Ungaria Rege minime laudando, sancivit hoc iurejurando: Ego Solymannus Solymannus Schyack Imperator Turcarum invictissimus juro ad omnipotentiam Dei altissimi, omnipotentis sanctitatem, splendorem, & bonitatem divinitatis suæ, ad firmamentum cæli, Solem, Lunam, Stellas, ac ad regnum, & Sanctissimum Machometem, proavum, avum, patrem, matrem, lac, ac panem meum, gladium, animam, ac vitam meam, ac omnium Bozermannorum circumcisorum salutem, quod te fratrem meum juratum Joannem Regem quacunque necessitate non relinquam, & si promissioni meæ non satisfecerem, ex tunc ira Dei Summi, & ejus justitia super caput meum veniat, & in totum disperdat, & quidquid corpus meum attinget, altissimus Deus convertat in petram, at firmamentum terra me ambulanti non sustineat, sed terra ipsa in duas partes dividatur, ac me totum corpore, & animo absorbeat.

Hanc execratiivi juramenti perquam impii 449 formulam exhibet Balthasar Conradus Zahnus Lib. 3. De mendacio, cap. 2. num. 23, examinandam infra num. 476. At representatam idcirco à me, quia & attingit hæc una formula argumenta variarum quæstionum proponendarum in decursu, & facit ad stimulos omnes Christianos, ut semper omni ope, & operâ juvent suos Principes arma moventes in perfidos Turcas, qui juratam fidem sæpe servant aliquot Annis, at postmodum imitantur Solymannum, qui insuper habito illo tam horribili juramento, undecim Annis post, Budam Ungariæ Caput, dolo: alia loca vi cepit, sui que juris sine ullo jure fecit. Et tamen meminisse me abhinc Annos plus triginta magnæ virum autoritatis dicentem, à Turcis fœdera servari sanctius, quam à Germanis (Germanus non erat is, quo de loquor) Principibus etiam omnino supremis.

Supponendum autem est, juramentum ex 450 omnium Theologorum, & Jureconsultorum consensu, ejus testis est Suarez Tom. 2. De Relig. Tract. 4. Lib. 1. cap. 1. esse invocationem divini nominis, in testimonium alicujus rei, seu

seu esse actum, quo conamur Deum permovere, ut infallibile testimonium perhibeat alicui dido, vel facto nostro. Vide S. Thom. 2. 2. *questione 89. art. 1.* Itaque requiritur juramentum necessarium influxum intellectus, & voluntatis, voluntatis quidem, quia nemo invocat Deum in testem, nisi velit, seu habeat propositum invocandi, ideo autem requiritur influxum, actionemque intellectus, quia voluntas habendi testem debet exprimi, non exprimitur autem sufficienter nisi per intellectum, adeo ut juramentum sit formaliter in intellectu, non in voluntate.

451 Hinc patet, juramentum merito vocari etiam Iuramentum. Etenim iuramentum dicitur à Jure, vel quia id, quod juratur, pro lege habendum est, & veluti jus strictè servandum, ut clarè indicatur in *Leg. 5. §. Dato. ff. De jurejur.* vel quia divinum nomen pro jure veritatis constituitur, quasi Deum jurare non sit aliud, quam cum pro jure veritatis constituere, aut jus veritatis reddere Deo, cui velut ipsissimæ veritati propriè competit dictorum omnium, & conventorum veritatem sua autoritate stabilire. Covarruvias in *cap. Quamvis, Part. 1. num. 2.* Merito quoque juramentum à Latinis dicitur Sacramentum, eò quòd teste Festo apud Covarr. *loc. cit.* Sacramentum sit id, quod iuramentum sacratione interposita geritur.

452 Porro ex allata juramenti definitione sequi videri possunt tria inconvenientia. Primum, quòd juramentum sit precatio, adeoque jurare sit orare. Alterum, quòd concionatores allegantes hunc, aut illum textum ex scripturâ sacra, ad firmandam veritatem dictorum, jurant, hac enim ratione vocant Deum testem. Tertium, quòd omnis jurans tentet Deum, utpote petens ab eo, ut manifesto signo testetur, & patefaciat esse ea vera, quæ asserta sunt.

453 Verùm respondetur ad primum, Deum in juramento invocari quidem à nobis testem, at non per modum orantium, sed per modumistentium testem, sicuti quando dicimus: *Testem hujus mei dicti invoco, aut sisto Cajum*, non dicimur ut sic rogare Cajum, Lessius *De justit. cap. 42. num. 2.* quamvis Valentia *Tom. 3. Dissp. 5. quest. 7. punct. 1.* aperte fateatur, jurationem, seu juramentum esse verè orationem. At revera quando Teutones jurant per Sacramenta, non censentur orare.

454 Ad alterum, concionatores non invocant Dei testimonium dandum, sed utuntur jam dato, edito. Ad tertium respondet S. Thom. *art. 9.* jurantem non petere absolute, ut Deus tunc, cum juratur, edat aliquod signum in testimonium veritatis, sed ut vel tunc promat, vel saltem in die Judicii extremi, in quo etiam publicè convinci de perjuria timent omnes Christiani. Adde, quòd Deus non semel presentaneo supplicio, eoque publico castigat temeratores suæ autoritatis, ut videbimus *Cap. XIX. num. 701, & 702.* Interim infertur.

I. Juramentum esse actionem ex se sanctam, 455 elicitamque à virtute Religionis, ac delirare. Anabaptistas, dum Christianis interdicitur omni juramento, hoc suo commento damnantes Apostolum Paulum, qui in suis Epistolis torques juravit. Cum autem Christus *Matth. 5.* dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per cælum &c.* illa particula omnino non accipitur pro: *nunquam*, sed pro *nullo modo*, ut patet ex litera, nullo, inquam, modo extra necessitatem, vel utilitatem.

II. Ut enim iuramentum sit actus licitus, 456 debet esse præditus tribus conditionibus, quas insinuavit (expressit autem S. Thom. *art. 3.*) Jeremias Vates, *cap. 4.* docens: *Juratus: Vivit Dominus: in veritate, & in iudicio, & in justitia.* Quæ verba explanans D. Hieronymus ait: *Animadvertendum, quòd juramentum hos comites habet: Veritatem, Iudicium, & justitiam.* Eatenus habet veritatem, quatenus id, quod juramus, arbitramur ita se habere, sicut juramus, esto præter nostram opinionem sit falsum. Unde Cotonius *Lib. 1. Controv. 11. n. 11.* Sotum vocat nimis scrupulosum, dum scribit, se existentem in Hispania non audere jurare, Romam stare, eò quòd possit fieri, ut tunc non stet amplius. Addit, licet testis peccet, si in iudicio, seu coram tribunali absolute juret, hoc, aut istud, quòd solum audivit ex fide digno, ita se habere, non tamen peccare, si juret extra iudicium, modò credat, illum, ex quo audiit, esse fide dignum. An licitè quem inducam ad jurandū verum contra suam conscientiam? Resolvam *num. 645.* Dicimur jurare in iudicio, quando juramus eo tempore, quo necessitas, vel utilitas postulat, alioquin esset assumere nomen Dei in vanum. Dicimur denique jurare in justitia, quando confirmamus iuramentum rem non prohibitam ita confirmari, sicut prohibemur nostra prava proposita firmare juramento.

Etsi autem positis hisce tribus conditionibus 457 juramentum sit actus honestus, non tamen est adhibendum sine necessitate, vel utilitate, siquidem juramentum est juxta S. Thomam *art. 5. in corp.* instar medicinæ, juxta Lessium *cit. Lib. 2. cap. 13. num. 15.* instar torturæ spiritualis; atqui neque medicina, neque torturæ adhibenda est absque necessitate, vel notabili utilitate.

III. Est autem inter indicatas tres conditiones hoc discrimen, quòd qui contra primam delinquit seu sciens, seu dubitans, delinquit mortaliter, etsi juret de re minima, nec enim potest vacare gravi irreverentia velle Deum facere testem etiam minimæ falsitatis, sive sciat esse falsum id; quòd dicitur, sive tantum dubitetur an sit falsum. Qui delinquit contra 459 secundam conditionem, licet per se loquendo non delinquat nisi venialiter, quia non nisi levem irreverentiam facit Deo tam facile, atque sine rationabili causa usurpans ejus nomen, testis.

Perfidi Consilarii Principis.

Qui grandi pecunia corruptus à legato Principis N. prodidit huic arcanum arcanissimum, quia verò legatus volebat ei fidem habere injurato, juravit per omnia sacra, ita se rem habere.

In primis enim noxam lethalem contraxit adversus fidem datam suo Principi, ut deducitur manifestè ex iis, quæ de juramenti consiliorum trademus infra *n. 564. & seqq.* Rursum meritis fuit idcirco infernum, quòd iniquissimam suam revelationem roboraret testimonio divino. Suarez *Lib. 1. De Juram. cap. 3. num. 6.* cum omnibus. Si tamen divinum nomen assumatur in robur propositi de patrandò solo veniali peccato, aut in robur revelationis solum venialiter malæ, satis verosimile est, non contrahi ut sic, nisi venialem irreverentiam in Deum.

Ut verò ad juramentum impii Herodis revertamur, primæ resolutioni datæ *num. 462.* subijcio, tum illam S. Ambrosii relatam tan, *Unusquisque. 22. quest. 4.* sententiam: *Turpe, quòd regnum pro salutatione promittitur, crudele, quòd mors Prophetæ pro iuramentum Religionis donatur,* tum hanc resolutionem secundam, quòd tot species peccatorum mortalium admiserit, quot diversa specie mala venerunt ipsi in mentem, dum serio, & sine exceptione dixit: *Quidquid petieris, dabo tibi;* est enim recepta doctrina, quòd, qui uno interno actu voluntatis intendit diversa specie mala, patret hoc ipso vel diversa specie peccata, vel unum quidem, sed inquinatum diversis specie malitiis necessariò explicandis in Confessione, secundum ea, quæ dixi in *Quinar. Tract. 5. cap. 9. num. 73.*

Dices: Ille nunc infernalis titio expressè dixit: *Quidquid petieris,* vocula autem *Quidquid,* est universalissima, nec ullam recipit restrictionem. Barboza *Dict. 73.* ergo intendit Herodes omnia omnino mala patrare ad velificandum improbæ saltatrici, ergo commisit vel infinita peccata numero distincta, vel unum infinitis malitiis specie diversis infectum. Respondetur negando consequentiam, partim quia non potest dari ullum infinitum actu præter Deum, partim quia illa tam prava voluntas non contrahit malitiam formalem, nisi illorum peccatorum, quæ tunc saltem sub dubio apprehenduntur, sicuti ex Arriaga explicavi in *Quinario cit. cap. 9. n. 79.* Notat verò Suarez *loc. cit. Lib. 2. cap. 32. num. 12.* illum, qui jurat, se facturum, quidquid alter præceperit, intelligendum esse de illo solo, quòd fieri potest sine peccato, & tanta difficultate, ut non sit verosimile quòd voluerit, se ad eam subeundam obligare. Vide hanc in rem perappositum *Cap. num. 416.*

IV. Quam

testimoniumque, quia tamen sicuti à parvis, minutisque furis sternitur via ad majora, ita ex juramentis absque honesta causa factis inducitur inclinatio ad jurandum non attendendo, sitne id, quòd iurejurando confirmamus, veritati consonum nec ne, & consequenter ad pejerandum, idcirco merito reprehenditur infinitorum hominum consuetudo, qui ad quodlibet propè assertum jurant per Deum, quos inter est plurimos è Germanis reperite, qui ut falsò, vel verè credantur vidisse Padum, Tiberim, Rhodanum, aut Sequanam, dicunt ad tertium quodque verbum: *Par Dieu: per Dio, Iurationi non assæscat* (monet Siracides *c. 23.*) *os tuum, multi enim casus in illo.* Ne scilicet, jurando ad facilitatem jurandi perveniat, & ex facilitate jurandi ad consuetudinem, & è consuetudine in perjurium decidatur. S. August. *Lib. De mendacio.* circa medium, monentibus passim Doctoribus, illum, qui ita frequenter jurando sine necessitate contraxit consuetudinem falsò, (seu advertenter, seu inadvertenter) jurandi, obligari sub mortali dare operam, ut extirpet illam consuetudinem, an verò, & quatenus tenearis te hujus non extirpatæ reum agere in foro penitentiali, explicavi in *Experient. Tract. 7. Cas. 18. num. 586.*

460 Tertiam conditionem quod attinet, ejus transgressio quantam contineat culpam declarat decisio hujus

Casus Herodiani Juramenti.

Cum introisset filia Herodiadis, & saltatrix, & placuisset Herodi, Rex ait puellæ: *Pete à me quod vis, & dabo tibi. Et juravit illi, quia quidquid petieris, dabo tibi, licet dimidium Regni mei &c. propter iuramentum, & propter simul discumbentes noluit eam contristare, sed misso spiculate &c.*

461 Circa quod juramentum observandum est, illam promissionem juratoriam fuisse ex intentione hujus impii Regis saltem virtuali, si non formali, extensam ad res vel etiam illicitas, vel solum ad licitas? Si ad solas, & omnes licitas, fuit stultum juramentum, repugnat enim rationi obligare se ad quodlibet licitum, seu nulla lege vetitum præstandum, adeoque ad dimidium partem Regni dandam ob tantillam voluptatem, quantillam adfert saltatio filiæ unius publicæ adulteræ.

462 Si verò etiam ad nefaria præstanda, permittere voluit se hypotheticè obligare ille, Christi irritor, nunc autem Orci ludibrium, admisit eo juramento primò crimen cujusdam blasphemæ, certè maximæ inhonorationis Numinis divini, non enim potest non redundare in Dei contumeliam, velle se, suæque invocatione ejus nominis, ac testimonii obstringere ad patrandum aliquod grande scelus. Imò satis credibile est, etiam fuisse duplex crimen patratum in hoc Casu

466 IV. Quandoquidem juramentum proprie dictum continet essentialiter invocationem divini Numinis, liquet, illas propositiones, quibus juratur per unam, aut plures creaturas, non esse accendendas juramenti proprie dictis, nisi assumantur illae creaturae, quatenus referuntur aliqua ratione ad Deum, ita ut potius per Deum in his inclusum, per eas indicatum juretur, quam per ipsas, ut quando juratur per caelum, quod est sedes Dei, per terram, tanquam aliquod quasi scabellum pedum divinum, per salutem, aut solum regis terreni, tanquam res à singulari providentia divina pendentes. Clarius hoc patet in exemplis, quibus Christiani jurant per Crucem Sanctam, per Sacramenta, &c.

467 In his exemplis juratur per simplicem attestationem. At verò per execrationem tunc, cum jurantes toties dicunt: *Demon me rapiat: vivus hinc non abeam, ni vera loquar, per animam meam ita est*, tunc enim devovetur Deo vita, & anima puniendae, casu, quo fallat ita loquens. Explicata definitione Juramenti.

Quaeritur I. *Quotuplex sit juramentum?*

468 Resp. Praetermissis aliis divisionibus aliud juramentum est, in quo Deus advocatur solum ut nudus testis, aliud per execrationem, quae advocatur non ut simpliciter, & nudè testis, sed ut testis vindicans falsitatem, solèturque primum juramentum dici juramentum *Per se stans*, at secundum appellatur *Execratorium*, sive nos ipsos, sive nostra Deo per illud peculiari- ter obligemus ad vindictam. Quamvis autem obligemus nos ad vindictam etiam tunc, cum scientes pejeramus. Satis tamen verosimile est, non admitti à nobis praeter crimen lethale perjurii aliud etiam lethale contra charitatem propriam, eò quòd rarissime fiat, ut tunc serio optemus nos à Deo tam graviter puniri, etiam dum admittitur grave perjurium execrativum. Si autem verum est, quòd, qui pejerant ad altare S. Antonii, statim plectantur, ut ex Cajet. refert Lessius cit. cap. 42. num. 9. foret utique reus duplicis illius peccati, qui falsum juraret ad illam aram.

469 Rursum juramentum aliud est *Formaliter*, & *expressè per Deum*, aliud per creaturam *expressè*, *Implicitè* autem *per Deum*, juxta dicta num. preced. Aliud merè *Assertorium*, aliud *Promissorium*, aliud *Comminatorium*. *Assertorium* merè est juramentum per se stans, quo praecise aliquid asseritur, vel negatur esse verum: *Promissorium*, quo intendimus nos alteri obstringere: *Comminatorium*, quo minamur alteri aliquid malum. Itaque differunt ista juramenta in eo, quòd per merè *Assertorium*, seu quatenus *Assertorium* solummodo incedamus dictis nostris conciliare fidem, per *Promissorium* insuper intendamus nos obstringere alteri. Denique in *Comminatorio* volumus nos obligare, non utique ei, cui poenam minamur, sed absolute ad infligendam alteri

poenam, ut nempe constricti reverentia juramenti non audeamus eam remittere. Hanc divisionem juramenti tradit Lessius *duo*, 2. aliis multis juramentum absolute dividendum in *Assertorium*, & *Promissorium*, atque sub *Promissorio* intelligentibus *Comminatorium*, quod & nos aliquando faciemus.

Hiscè juramenti divisionibus, seu speciebus familiaribus in scholis Theologorum addo non importune ex jureconsultis sequentia juramenta. 1. Est *Calumniam*, praestari solitum à litigatoribus, estque illud, quo actor, vel reus jurat, se existimare, quod habeat justam causam. 2. Est *Solenne*, quòd ab aliis *Corporale* appellatur, *Corporale* verò dicitur, quòd fit tactis Evangelii, vel elevatis digitis seu, ut solent, mulieres in his partibus, admota pectori manu. 3. Est juramentum *In litem*, quòd juras, rem de qua litigas, à te tanti, aut tanti aestimari. 4. *Voluntarium*, seu *Conventionale*, quo extra-judicium juras coram adversario, te statutum hac, aut illa conditione, sicuti *Judiciale* est id, quòd fit coram iudice, & quidem aliquando in supplementum probationum, & vocatur *Suppletorium*, sicut illud dicitur *Decisorium*, seu *Decisivum* litis, quo praestito fertur sententia decisiva, & definitiva litis, saltem coram illo iudice, coram quo juratum est.

V. Quòd melius intelligatur natura juramenti *Assertorii*, & *Promissorii*, prout distinguitur à *Comminatorio*, notandum est, materiam, circa quam juramentum immediate versatur, esse actionem aliquam contingentem, atque à nobis aliquo modo dependentem, dum enim juramus, hoc, aut illud à nobis, aut etiam à Cajo esse factum, vel faciendum, significamus; nos vel scire, vel opinari esse factum; ut proinde immediatum objectum juramenti sit nostra seu scientia certa, seu opinatio de re facta, vel facienda. Similiter quando sub jurando aliquid promittimus alteri, significare volumus, nos & habere verum animum praestandi, & censere, quòd re ipsa praestaturi simus, quòd ipsum dicendum est de comminatorio juramento.

Eam ob rem rectè notant passim DD. in omni juramento promissorio, & comminatorio includi *Assertorium*, quo scilicet asserimus nos scire, aut opinari, aliquid factum esse, fieri, aut faciendum, habereve animum faciendi. Hoc *Assertorium* inclusum in *Promissorio*, si sit veritati conforme, erit & conforme *Promissorium*, quidquid denique sequatur, etsi quippe vel inculpabiliter, vel etiam culpabiliter omittas praestare id, quòd te facturum promiseras, erit nihilominus tuum juramentum verum, modò habueris sincerum animum exequendi, & consequenter saltem opinionem, quòd re ipsa es es executurus. Non tamen est de ratione juramenti etiam promissorii promissio, sicut enim potes sine ulla promissione, & tamen serio dicere: *commodabo tibi cras meum equum*, ita etiam

etiam potes sine pollicitatione dicere: *Juro, me tibi cras daturum meos decem aureos*. Quia tamen communissime promissio involvitur in juramento *Promissorio*, idcirco appellatur *Promissorium*, à nonnullis autem juramentum de futuro tunc appellatur juramentum *per se stans*, quando non additur promissio: Bartol. apud Laymannum *Lib. 4. Tract. 5. cap. 4. n. 5.*

473 VI. Omne juramentum de opere futuro praestatur vel Deo soli, vel Deo, & creaturae rationali, vel huic soli. Tunc dicitur praestari Deo soli, quando ex eo non emergit ulla obligatio erga creaturam ullam, ut cum dicitur: *Juro me futurum Clericum: juro, quòd sem te verberaturus donec nec pedes, nec manus movere queas*, hocque juramentum obligat instar voti juxta communem doctrinam. At censeri praestari Deo, & creaturae juramentum, quando juras te ad honorem Dei daturum stipem huic, aut illi pauperi. Quam tamen obligationem pariant haec juramenta posteriora dicemus *Cap. 16.*

474 VII. Juramentum factum soli Deo non eget verbis ullis, sicuti nec factum alicui Cœliti. Imò nec possumus prudenter uti erga Deum juramento de re praesenti, aut praeterita, *Assertorio* verbali, aut mentali, cum enim scrutator sit cordium, nostraque omnia habeat notitia, quam nos ipsi, stultè dicimus (nisi in Ordine ad nos ipsos excitandos) verbis seu mentalibus, seu vocalibus: *Juro per te, mi Deum, quòd te amem plus, quam me, vel tuam Matrem*, at verò possumus proprie, & prudenter jurare, hoc, aut illud facturos in ejus honorem, non ut eum reddamus certum de nostro animo, vel opinione securae re ipsa executionis, sed ut nos verborum nostrorum memores, Religione Juramenti impulsi permaneamus constantes in proposito.

475 Imò nec est per se loquendo necesse uti verbis proprie dictis, quando juramento nos obstringimus homini, sufficiunt enim per se loquendo, qualiacunque signa exteriora indicantia, Deum vocari à nobis in testem, adeoque etiam sufficiunt illa verba, quae juxta sensum Grammaticalem nullo modo significantur juramentum, modò ex usu illud significantur, seu aequè habeantur pro verè, & proprie dicto juramento, ac si esset expressè dictum: *juro per Deum ita se rem habere*. Eam ob rem examinandus est hic sensus descriptorum num. 448. & sequentium verborum, & juramentorum.

476 Et primò quidem quod attinet juramentum Solymanii, descriptum supra, fuit, & non fuit verum juramentum. Verum fuit juramentum, quatenus exprimebat invocationem Altissimi Dei, ejusve divinarum contributorum. Nullum autem proprie, aut si aliquod, certè impiissimum, & stultissimum, respectu aliquorum ibi memoratorum. Impiissimum, dum auctoritatem spurcissimi Mahometis aequabat divinae. Stultissimum, vecordissimum, dum jurabat ad proa-

vum, lac, & gladium suum. Rationem execratorii juramenti tam luculenter expressit idem tyrannus, quam postea meruit vim ejus experiri.

Deinde sequitur, quid censendum de hoc juramento Josephino.

Iam nunc experimentum vestri capiam: Per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

Balthasar Zahnius jureconsultus Calvinicola satis ceteroquin modestus, etiam dum scribit de Papa, nihilominus tamen, in *Tract. De mendacio. Lib. 3. cap. 2. num. 5.* non est veritus ita scribere: *Lapsus est in hoc Joseph, quòd agens in Aegypto juravit per vitam Pharaonis, cum diceret: Ita vivat Pharao. Genes. 42. v. 18. & 19. imitatus scilicet Aegyptios, per vitam Regis jurare soltos, quemadmodum Ethnici per genos Imperatorum jurarunt.* Ita ille, de quo rectius scripseris, ipsum (fortè immemorem Legis, *Si quis major annis. Cod. De trans.* quòd Christianissimi Imp. Arcadius, & Honorius tantam vim tribuerint juramento per salutem Principum, quantam invocato Omnipotentis Dei nomine praestito) esse lapsum, & graviter lapsum. At pie, & verè scripsit S. Thom. *quæst. 89. art. 6. in corp.* Josephum jurasse juramento, vel simplici per Deum, autorem, conservatorem vitæ Pharaonis, vel execratorio obligando vitam Pharaonis Deo, si falleret. Potest sane alterutro modo explicari hoc juramentum, ergo debet, propter generalem Regulam, quam de Sanctorum factis, & dictis interpretandis in meliorem partem tradidi ex nostro Serario supra num. 55. Minus utique Matincurienibus, quam Josepho pepercisset Zahnius, si legisset in Vita Religiosissimi P. Petri Foretii Canonici Regularis, *Lib. 1. cap. 11.* eos non nisi per hunc laudatissimum Parochum suum jurasse.

Sequitur quoque ex dictis, quid pronuntian- dum sit de sequentibus juramentis, seu juramentorum, vel quasi juramentorum formulis, usu quò bono, quò malo receptis. I. est: *Juro*, dubitatur enim, utrum hoc ipsum verbum absolute prolaturum contineat juramentum? II. est: *Testor Deum: Per Deum ita est*. III. *Deum sit mihi testis*. IV. *O Deus esto mihi testis*. V. *Scit Deus, me verum dicere*. VI. *Deum est mihi testis*. VII. *Tam est hoc verum, quam Deus est in caelo*. VIII. *Je renie Dieu: Renego Deum, nisi ita sit*. IX. *Per caput Dei ita est*. X. *Per 10000. Sacramentorum te mactabo*. XI. *Per meam fidem: in bona fide: per fidem boni Christiani: per meam animam: per meam conscientiam: per meam sacerdotalem dignitatem ita est*. XII. *Tam verum hoc est, quam verum est, me esse sacerdotem: esse Praetorem*. XIII. *Auff mein Kyd / auff Di- vermans Treu es ist ihm also: Par non serment. En foy d'homme de bien*. XIV. *In bona veritate: Verè: profectò ita est*. XV. *Sim nequam: sim fur, nisi ita est*. XVI. *Amputetur mihi nasus, si mentior*. XVII. *Demon me rapiat: Vivus non*

non abeam hinc: Deus me puniat, si falsum loquor sciens. XVIII. Per vitam Dei ita est. Alias quasdam formulas, quæ apud multos A catholicos non habentur pro juratoriis, merito autem habentur à Catholicis, referam infra *Cas. XIX. num. 684.* ex Zahnnio.

481 VIII. Ut judicari queat, utrum qui usus est hac, aut illa formula, re ipsa juraverit nec ne, est primò omnium examinanda intentio, utpote quæ essentialiter æquè requiritur ad juramentum, atque exigitur ad votum. In dubio, utrum habueris intentionem vocandi Deum in testem, seu, quod idem est, jurandi, examinanda sunt verba, quibus es usus, si enim non veras, iis communi usu loquendi indicari juramentum, præsumes in tali dubio te jurasse, nisi aliud persuadeant circumstantiæ loci, temporis, personæ tuæ &c. nam homines communiter utuntur verbis eo sensu, quo ipsorum domestici, vicini, coævi. Nec tam facile præsumendum est, te propriè jurasse, postquam firmiter proposueras non jurare, ut priùs. Vice versa personæ juramenti assuetæ præsumuntur communiter jurasse, quando verba ipsarum sunt comunia signa jurisjurandi, at qui perrare jurant, non sunt in dubio judicandi jurasse saltem deliberatè, & præsertim contra veritatem.

482 Quamvis autem in foro externo, ut iudex prudenter pronuntiet, aliquem esse, aut non esse reum juramenti, seu obstrictum juramento, debeat etiam alias, præter verba, circumstantias perpendere, communiter tamen habet potissimam rationem verborum, quia sicuti supra retuli ex decantata *Lege Labeo. ff. De suppel. legat.* nemo censetur dicere, quod non habet in mente, & *lingua oris est tuba cordis*, ut alibi refero ex Baldo.

483 Speciatim autem quod attinet formulas loquendi productas superius *num. 479. & 480.* est communis iudicium sapientum, quòd, qui præcité dicit: *Juro*, revera non propriè juret, sed, ut censeatur jurasse, requiri, ut addiderit aliquid. Certè qui exigunt ab aliquo juramentum formale, videntur non esse contenti illo solo verbo. Verùm, & singulariter attendendus hinc genius loci, & utentis hoc verbo. II. & III. formulæ continent haud dubiè per se juramentum, non item IV. quæ est potiùs precatio mera, quamvis & tunc sit juratoria, quando, ut sæpe fit, usurpatur tanquam juratoria.

484 V. & VI. Formulæ si accipiuntur merè assertivè, id est, si solum per eas asseremus, cognosci à Deo illa, quæ proferimus, & proinde esse eorum testem infallibilem, revera non juramus, ut satis liquet ex definitione juramenti, hujusque explicatione supra *num. 450. & seqq.* Si verò proferas, ut sæpe contingit, per modum invocantis testimonium divinum, censeberis meritò jurare. VII. Formula videtur ex se juratoria, eò quòd divina revelatio de creationis, deque Dei in cælo existentia,

assumatur in testimonium. Crebrò tamen tales locutiones non tam assumunt in testimonium veritatem à Deo revelatam, quam insistantur comparationem inter veritatem à Deo revelatam, & illam, quæ eorum opinione inest diis ipsorum. Ut proinde rei sint gravis blasphemiam, imò & tacitè hæresis, si ea, quæ ipsi tunc asserunt, sint vel apertè, vel dubiè falsa, nisi fortè, ut fit, utantur hyperbolicè, & impropriè tali comparatione.

VIII. Est blasphemia in inum tartarum cum suo autore detrudenda. IX. Est juramentum, sed ferè junctum blasphemiam, ut etiam notat Peckius in *Reg. 58. in 6.* quia plerique, qui per membra Christi (ut gens Gallica; intoleranda prorsus libidine facit) jurant, ea nominant tanquam abjectum quid, & vulgare, quod non potest non esse horrenda, execranda blasphemia, uti est etiam illa Germanorum: per tonnas, & milliones Sacramentorum, per despectum enim, aut vilipensionem expriment hunc falsum numerum, nec propriè jurant. Dixi: ferè, per se enim loquendo non facit contumeliam Christo, qui per ejus honesta membra jurat, ut rectè Tamburinus *Lib. 2. in Decal. cap. 6. §. 4.* Vide, quod dicam ad formulam jurandi 18. & plura infra *num. 732.*

Formula XI. continet plures vulgares aliquid affirmandi modos, de quibus noto, imprimis non contineri juramentum illis verbis: *Per meam fidem*, quam etiam designas, quando dicitis: *In fide boni Christiani*, est quippe perinde, ac si jurares (impropriè) per fidelitatem, seu sinceritatem adhibendam à bono Christiano, secùs si diceres: *In fide Christi, in fide Christiana.* Deinde cum juras per tuam conscientiam, solum significas, esse te habendum pro homine flagitiosæ conscientia, si tunc fallas, sicuti etiam quando uteris posteriore modo formulæ XIII. At cum te per animam tuam jurare dicis, multi putant, te spectato saltem communi usu jurare, vel ideo quòd per illam juras tanquam clarissimam Dei imaginem, vel quòd eam peculiariter velis Deo obligare, quo pacto est juramentum *Execratorium*, maximè si dicas, te jurare super animam tuam, seu: sub periculo animæ tuæ, ut contra Zahnnium dicam *num. 695.* longè clariùs si dicas: *Sub pœna excidendi æterna beatitudine.* Ibid. contra eundem.

Præterea cum sacerdos per suam sacerdotalem dignitatem, Princeps per suam Principalem Celsitudinem se jurare ait in familiari, seu extrajudiciali colloquio, vel actu, non est communiter censendus jurare propriè, secùs quando in contractu, aut coram iudice, ut liquet ex *Leg. quam retuli num. 477.* Certè quando tales ita loquuntur in iis circumstantiis, in quibus solet exigi propriè dictum jusjurandum, debent in foro tam externo, quam interno præstare ea, quæ illi, qui dixerunt: *Juro per hæc Sancta Evangelia.*

Sicut

488 Sicut & tu, si quid pollicearis per inum tartarum: *Par ton serment*, ut loquuntur Galli. *Auff dein Xyd* ut Germani, ut indicatur in formula XIII. Etsi enim quando nemine exigente juramentum à te, proferes ejusmodi verba, non sit præsumendum velle te jurare, quandoquidem ex una parte infiniti utuntur his verbis in rebus quæ facietis, quæ fictis, ex altera præsumendum non est, tam multos velle peperare; aliud tamen est, quando ita loqueris vel in iudicio, vel quando teneris ex pacto tacito vel expresso jurare. Laymannus *en. Tract. 5. cap. 2. num. 8.* tamen si videtur contrarium sentire Zahnnius infra *num. 684.* loquens etiam de illa formula: *An Xydfatt.* Sancti gallenses in suo multum commendando Cursu Theolog. *Tom. 7. Tract. 1. sect. 3. quest. 5. dub. 1.* sic dixerunt I. In foro judiciali ea verba juramentum censentur, puta si iudex dicat: *ëob an auff dein Xyd* quia hæc est iudicis intentio, qui juramentum exigit. II. Si quis extra iudicium ea verba ad confirmationem dicti, vel promissi adhibeat, & animus alioqui, seu intentio actu jurandi desit, non sunt juramenta, sed dictum, vel promissum loco juramenti, ut sensus verborum sit: *Tam certum esto mecum dictum, vel promissum, ac si juratum sit.* III. Nihilominus verba illa in vulgari etiam sermone plerumque juramentum continent, si deliberatè proferantur, quia teste Sanchez *Lib. 3. Moral. cap. 2. n. 1.* ad juramentum satis est, velle usurpare verba in eo sensu, quo secundum aliorum ita jurantium consuetudinem usurpantur: Consuetudo autem apud nos Germanos est, ut illa verborum formula pro juramento accipiat. Ita illi in Helvetia, aliter Zahnnius in Saxonia; ubique autem Clerici, & Religiosi ab hisce verbis extra necessitatem abstinendo, si scandalum nemini dare velint.

489 Formula XIV. XV. XVI. non continent Sacramentum, seu jusjurandum, multi tamen sibi persuadentes, interpolationem cujusvis fidei, aut veritatis sufficere ad juramentum, uti formulæ XI. & XIV. tenentur Religione juramenti, qua liberi erunt, statim ut intellexerint errorem, non tamen tunc erunt liberi; cum fallò arbitrati per hæc verba significari peculiarè relationem ad Deum, seu divinum testimonium, eo usi sunt citra necessitatem, vel utilitatem, Suarez *cap. 13.* Forma XVII. est nimis clarè species juramenti. XVIII. est etiam species juramenti per se non illicita, quid enim est aliud Vita Dei, quam Deus ipse? Vide Tamburinum *loc. cit. num. 23. & seqq.* ubi rectè observat, illius dicti: *Per vitam Dei*, non esse hunc impium sensum: *Pereat Vita Dei, si mentior*, sed hunc in sacra scriptura usitatum: *Vivo ego: Vivit Dominus: quam verè Deus vivit ita (per similitudinem) verè se res habet ut loquor.*

490 His de juramento generatim sumpto, addendum est, omnia juramenta, & consequen-

ter omnia perjuria esse ejusdem speciei, & differre solo numero, proinde communiter sufficere, si quis in confessione dicat: *Toties aur toties juravi: toties pejeravi*, nisi fortè aliqua juramenta continuerint vel blasphemiam, vel execrationem seriam. Plura de hisce, & aliis quibusdam jurandi formulis dferam *n. 684. & 685.*

IURAMENTI PROMISSORII OBLIGATIO.

CASUS XVI.

Græcanicus, Latinis Peregrinus.

SUMMARIUM.

Casus Viri Nobilis jurantis qualibet Feria 3. jejuna- re, sed non cogitans de Sancto Pascha. Quem Patriarcha Constantinop. consultus jus- sit tunc liberè vesci carnibus. 491.

Græci omnes dies solennes vocant Paschata & Paschales. 492.

Occasione hujus Casus queritur generaliter: quousque se extendat Juramentum Promissorium? Ibid.

Pro resolvenda hac questione ponuntur 4. Fundamenta. Ibid.

Fundam. 1. Juramenti Promissorii obligatio est in dubio interpretanda ut Voti. 493.

Fundam. 2. In omni honesto Juramento Promissorio subintelliguntur aliqua conditiones. 494.

Prima. Si potuero. 495.

Secunda. Salvo jure Superioris. 497.

Tertia. Si non sponte remiserit (imò probabiliter, si persuasus consenserit) is cui jurasti. 498. & seqq.

Quarta. Si res in eodem statu permaneat. 501.

Fundam. 3. Juramentum Promissorium sortitur Conditiones & Qualitates actus, cui adjicitur. 504. & seqq.

Fundam. 4. Ea ignorantia tollit, & non tollit obligationem Juramenti, qua tollit, & non tollit Voti. 506.

Resolvitur Casus n. 491. propositus. 507.

Quomodo tollatur Juramentum Promissorium? 508.

An tenearis præstare id, quòd jurasti te præstaturum sed sine intentione te obligandi, vel stans di promissis? Ibid. ad finem.

Quadratus Vir nobilis juravit qualibet *498* feria tertia jejuna- re, & carnibus abstimere, non cogitans de Sancto Pascha. Lucas Patriarcha Constantinopolitanus consultus ab Imperatore Commeno, utrum illud juramentum completeretur illas etiam ferias tertias, in quas incurrit dies Paschatis? Respondit absolutè, atque illimitatè, illum virum nobilem non tenere juramento, sed posse libere vesci carnibus, nec obligari jejuna- re, eò quòd non congruenter die sancto Pascha,

ff 2

quo

quo letari convenit, abstineatur carnibus, & servetur jejunium.

492 Ita ex Balsamone refert P. Raynaudus operum Tom. 10. Tract. De Gladio, & Pileo fol. 591. hunc Casum, ac responsum, quem casum appello Latinis ideo peregrinum, quod in eo supponatur, festum diem Paschæ cadere aliquando in Feriam Tertiam. Sed causam admirationis tollit eruditissimus Raynaudus, observans, omnes dies solennes appellari Paschata, & Paschales à Græcis, quadrat autem apprimè ad argumentum in hoc toto Cas. XVI. tractandum, illud juramentum, utpote à cujus resolutione pendet responsio ad generalem, summique momenti quæstionem, quousque videlicet extendat se juramentum Promissorium, seu cum qua restrictione, ampliacione sit interpretandum? Quem in finem statuenda sunt hæc quatuor fundamenta.

493 Fundamentum I. Juramenti Promissorii obligatio est in dubio interpretanda eo modo, quo Voti. In primis enim Canonista communiter apud Suarez Tom. 1. De Relig. Lib. 3. De juram. cap. 2. num. 1. scribunt, votum, & juramentum esse in hoc paria, & S. Thom. 2. 2. quæst. 89. art. 9. atque alii cum Suarez loc. citat. n. 7. censent, majorem esse obligationem voti, quam Juramenti Promissorii, è diverso contendit Medina, & alii apud Suarez loc. cit. num. 2. majorem esse Juramenti Promissorii obligationem, quam Voti. Ego cenfeo, vel Canonistarum, vel S. Thomæ opinionem esse veriolem, adeoque obligationem juramenti non esse in dubio rigidius interpretandam, quam voti. Consequenter argumenta, quibus sup. Cas. XII. probavimus, vota esse in dubio interpretanda in partem mitiorem, favorèmq; voventis, iisdem convincitur esse hoc quoque modo in dubio intelligenda juramenta, eorumque obligationem. Consentit rursus aperte Suarez Lib. 2. De juram. cap. 32. num. 7. cum aliis ex instituto docens, juramentum esse generatim strictè interpretandum propter rationes allatas citat. Cas. XII. nec ob stare, quod videatur juramentum esse in favorem Religionis, adeoque latè interpretandum, nam Religio non promovetur interpretando juramentum latius, quam intendit jurans, vel ejus verba cogunt interpretari. Imò, quod fuerit benignior interpretatio, eò frequentius observabitur, tantò autem infrequentius, quantò durior accidet interpretatio, ut sapienter observat idem Suarez, respondens ad Jura in speciem contraria.

494 Alterum fundamentum est hoc, quod videlicet in omni honesto juramento Promissorio subintelligantur aliqua conditiones, ac limitationes, tametsi verba, quibus conceptum est, sint univèrsalissima. Eas conditiones expriment partim Glossa in Cap. Quemadmodum. De jurejurand. partim Doctores referendi in decursu.

Prima est hæc: Si potero, quia impossibilium nulla est obligatio. Quæ conditionalis intelligitur non solum de potentia naturali, seu physica, sed etiam de morali, eaque duplici, videlicet ut possimus sine & peccato, & pergravi incommodo, seu difficultate, moraliter enim dicitur id esse impossibile, quod facere non possumus sine peccato, siquidem id solum posse dicimur, quod de jure, & honestè possumus. Text. Leg. Nepos. ff. De verb. signif. & denique juramentum non debet esse vinculum, iniquitatis cap. Cùm contingat. De jurejur. Illud quoque vocamus moraliter impossibile, quod fieri nequit sine maxima difficultate, etenim universim censentur esse impossibilia (moraliter) quæ impediunt pietatem, exultationem, aut verecundiam nostram lædunt, inquit Paulus Leg. Generaliter. ff. De verb. obligat.

Impossibilitatem, quæ ex summa difficultate nascitur, vocant jure consulti impossibilitatem Ex factis Peckius in Regul. 6. in 6. n. 6. priorem illam appellans impossibilitatem Jure, seu De Jure. Si tamen difficultas, seu impossibilitas moralis de facto erat jam tibi perspecta, quando jurasti, censeres te obligasse etiam ad illam exantlandam; secus si fuit improvisa, sicuti & quando jurasti te facturum quidpiam, quod post juramentum est redditum impossibile ex una, remanens autem possibile ex altera parte, teneris & non teneris implere eo modo, quo explicavi num. 76.

Altera conditio adhaerens juramento est hæc: Salvo jure superioris. Nam in cap. Non est, De vot. & vot. redempt. dicitur: Non est Voti (aut juramenti) dicendus transgressor, qui, quod vovit, auctoritate Sedis Apostolica disjunctis adimplere.

Tertia conditio est hæc: Si non remiserit sponte is, cui juratus promissus. Tum quia volenti non fit injuria; tum quia cum non possis invitum compellere ad acceptandum, hoc ipso non teneris obtrudere remittenti. Nec dubium est de veritate hujus doctrinæ in casu, quo promissarius, seu is, cui promissus, remittit juramentum idcirco, quia res ei promissa vel non est ei grata, vel grata quidem, ac remittit in tuam gratiam, eò quod videat esse tibi durum stare juratâ promissione, qua te illi soli obstrinxisti. At verò controversia est de fundamento, quo nititur resolutio affirmativa hujus

Casus fat antiqui.

Quodvult deus jurejurando promissus, se ad honorem DEI esse donaturum certo Monasterio quingenta scuta, aut Imperiales thaleros. At postmodum penitens promissus efficit per intercessionem cujusdam alterius Prælati, ut Abbas cum Conventu remittat promissum, reddatque syngrapham, qua se obstrinxerat. Quæsitum fuit, an Quodvult deus possit securus stare illa condonacione?

Ego

Ego jam abhinc plus triginta Annis resolvi, tametsi probabilior opinio Suarezii De Juramento Lib. 2. cap. 39. num. 8. inficiatur, id fieri posse, contrarium tamen esse probabile, & practicè tutum. 1. Quia ita sentiunt Sanch. Lib. 1. De Matrim. Disp. 52. & alii, quibus contra alios rursus adhæret Lib. 3. Moral. seu De Juram. cap. 20. num. 7. Adhæret & post datam illam meam resolutionem editus P. Tamburini. Lib. 3. in Decal. cap. 7. §. 2.

2. Quia licet illud juramentum sit principaliter factum ad honorem Dei, attamen habuit necessarium respectum ad Monasterium; hujusque utilitatem, ac voluntatem, si igitur Monasterium obsequi vi, metu, fraude juri suo cedat, cessat essentialis dependentia à Monasterio, ergo & jus divinum. Certè qui ita vovet, non intendit se obligare Deo in casu, quo Monachi vel recusabunt donationem tanquam fortassis sementem multarum discordiarum, oblocutionum, vel remittent non inviti ad instantiam mediatam, aut immediatam polliciti, secus si jurasses te in honorem Dei esse daturum centum aureos pauperibus indeterminatis, etsi enim aliqui ex his remitterent; non esses idcirco liber, quia hi non repræsentant moraliter alios pauperes. Secus etiam, si illa 500. scuta fuissent promissa Deo, & Monachis in aliquam certum pium usum, ut e. g. in aliquam aram erigendam cultui alicujus Sancti; tunc enim non posset Monasterium validè remittere juramentum, iis non præjudiciosum, utpote cujus cessio cederet in imminutionem cultus illius Sancti, & Dei. Vide alia plura in hæc rem exempla apud Sanchez cit. cap. 20.

491 Quarta conditio in juramento imbibita est hæc: si res in eodem statu permaneat. Omnes DD. ex Leg. Cùm quis. ff. De solut. & cap. Quemadmodum. De jurejur. §. Quod si & Glossa Ibid. ab omnibus admittitur, declaratque Pontifex hanc conditionem exemplo sponsæ, quæ post sponsalia amisit oculos, vel nasum. Ratio fundamentalis est, quia res omnes humanæ sunt infinitis mutationibus obnoxia, quare alia faciunt rei promissæ executionem planè nefariam, alia summe difficilem, præter omnem opinionem; ita ut sæpe aut sceleratè, aut præter omnem suam intentionem ageret; si quis promitteret se statutum promissis in quemcunque tandem statum res deveniret, ergo quando jurati pollicemur quidpiam, nostra intentio nec expressè, nec implicite complectitur omnes omnino circumstantias objecto promisso superventuras; ergo rectè dicimus, quemvis prudentem; dum se Sacramento obligat ad aliquid faciendum, vel omittendum, subintelligere tacitè; & virtualiter hanc conditionem: si res in eodem statu permaneat, in quo fuit.

502 Quia tamen, ut indicavi, singulis momentis vel nos ipsi, qui fidem dedimus, vel ea, quæ, & quibus promissus, mutantur, & nunquam in eodem permanent statu, ne nostræ pleræque

promissiones sint prorsus irritæ cum incredibilem damno commercii humani, conditio, quam expressimus, non est tam rudi minerva intelligenda; perinde ac si velimus, nos juramenti nostri vinculis exsolvi, quoties res desinunt esse in illo prorsus invariato statu, in quo erant, quando editum fuit juramentum, sed debet posita Regula, seu conditio intelligi cum grano salis, alioquin malè sapiet, ut alicubi loquitur Pax Jordanus, quod granum salis consistit in vero intellectu

Hujus Regule:

Tunc non permanet res in eodem statu, quando supervenit tanta mutatio, quanta sufficeret ad rescindendam seriam quidem, at nudam, seu nullo juramento vestitam promissionem. Ratio hujus Regule est hoc

Tertium, & summè notandum Fundamentum.

Juramentum Promissorium sortitur conditiones, & qualitates actus, cui adjicitur, adeoque auget obligationem tantum intensivè, non extensivè; non auget, inquam, extensivè, quia promissionem non solet extendere ad plures casus, quam ea extendetur; si non vestiretur juramento; auget verò semper intensivè, quia efficit, ut promissio, cui adjicitur, obliget severius, seu cum fortiore vinculo; quia juramentum superadditum adjicit vinculo solius fidelitatis vinculum Religionis.

Hoc fundamentum probatum plurimis Theologiæ, & Jurisprudentiæ peritis, multis autem rudibus paradoxum tradit in specie Sanchez De Matrim. Lib. 1. Disp. 52. & latè explicans Suarez cit. Lib. 2. De Juram. cap. 32. Et præ hoc fundamento laudat tum Suarez, tum maxime Barbosa Axiomat. verb. Juramentum tot Jureconsultos, ut meritò accenset hic Doctor juridicus Axiomat. hæc duo pronuntiata: Juramentum regulatur secundum naturam actus, cui adjicitur: Item: Juramentum non auget (extensivè) obligationem, sed ei intra suos limites manenti addit Religionis vinculum. Quæ duo pronuntiata desumpsit Barbosa ex Cardinale Tusco verb. Juramentum. conclus. 507. testante plurimos DD. apud Romanum consil. 209. nominari pro utroque, esseque communi calculo receptum, scribit ex Alexandro consil. 37. Lib. 5. subdèns hanc explicationem: Juramentum regulariter non extendit contractum, neque in eo contenta, sed habet se instar confirmationis; quod declarat ipse pluribus instantiis; & Pax Jordanus Elucubr. Volum. 3. Lib. 14. Tit. 22. num. 107. sic statuit: Juramentum (Promissorium) admittit omnes exceptiones provenientes ex natura contractus &c. Unde eo modo

Eff 3

inter-

interpretandum erit, quo interpretatur, & explicatur ipsa obligatio, & promissio considerata per se, juramento *in scripto*, id est secluso.

505 Excipe tamen ab hac Regula, & fundamento casum illum persequentem, expressumque à Lessio *Lib. 2. De justit. dub. 5. num. 32.* Quo scilicet exigitur juramentum ea intentione, ut excludantur vel includantur conditiones, quæ inerant, vel non inerant nudæ promissioni.

506 Ex hoc tertio fundamento sequitur hoc IV. fundamentum: *Ea ignorantia tollit, & non tollit obligationem juramenti, quæ tollit, & non tollit voti?* Etenim obligatio voti æquæ fundatur in natura actûs, ac fundatur obligatio juramenti, igitur ignorantia allegatio se habebit respectu juramenti in ordine ad casus inclusos, vel non inclusos in juramento laborantis ignorantia, eo modo, quo respectu voti, illum autem modum, seu potius modos edisserui supra *Caf. 4.*

507 Hæc generales doctrinas de obligatione juramenti partim declaro, partim applico plurimis Casibus generalibus, & individuis exprimentis sequenti capite, vel Casu XVII. prius tamen resolvendus Græcanicus, descriptus supra *num. 491.* ac dicendum in primis: si ille Quadratus per diem Sanctum Pascha intellexisset solum diem Natalis Domini, ejus juramentum probabiliter non obligasset eo Anno, quo id festum occurrisset feria tertia, nam, ut vidimus *num. 115.* graves DD. negant, voto jejunandi qualibet feria Sexta comprehendi, in dubio, diem natalem Christi, atqui juramentum Deo factum obligat instar voti. *Suprà 473.*

At quia idem Nobilis utique noverat, multo sæpius fieri, ut aliquod indeterminatè festum solenne cadat in Feriam Tertiam, quam in Sextam cadat natalis Domini, & DD. ni fallor, obligarent illum feria Sexta jejunare diebus Assumptionis, Epiphaniæ & aliis solennibus, incidentibus in Feriam Sextam, si absolute vovisset jejunare qualibet Feria Sexta, idcirco videlicet, quod prudenter præsumeretur voluisse suo voto includere hosce dies, utpote minime improvisos, quia frequentes, respectu jam unius, jam alterius, eam ob rem non subscribo responso patriarchæ Constantinopolitani, etsi videatur approbare P. Raynaudus loco, quem notavi *cit. n. 491.* nisi in casu, quo ita repente emisisset illud juramentum, ut non suppetivisset fat temporis ad examinandam illam universalitatem Feriæ Tertiæ, aut Sextæ.

508 Dicitis de obligatione juramenti Promissorii adde hoc. Quando juramentum factum est soli Deo, tolli iis modis, quibus votum relaxari dixi *num. 338.* adeoque etiam à Confessariis Ordin. Mendicantium. Tamburinus mox citandus *num. 9.* ob toties repetitam, & repetendam æquiparationem voti, & ejusmodi juramenti, quam doctrinam merito extendes ad juramenta facta Deo, & homini simul, seu etiam in favorem hominis, habebis enim præter illam

æquiparationem ad stipulantes cum Tamburino *cit. cap. 7. §. 1. num. 3.* multos ex doctoribus mox referendis. Siquidem loquendo de juramento factò soli homini multi quæ Theologi, quæ Canonistæ absolute asserunt, multi absolute negant, juramentum præstitum in favorem solius hominis, seu homini, jamque acceptatum, posse relaxari à Magistratu civili, horum multos nominat Diana *Part. 1. Tract. 1. Resolut. 114.* & Cardin. De Lugo *Tom. 2. De justit. Diss. 22. sect. 8. num. 237.* qui *num. 238. & 239.* eos quasi concilians scribit, ea juramenta posse indirectè relaxari à superiore sæculari, quando bona, de quibus est præstita promissio juratoria, subsunt ejus jurisdictioni, directè autem à solo superiore Ecclesiastico, adeoque ab Episcopo, vel Abbatibus portientibus jurisdictione quasi Episcopali, quando is, qui juravit, subest hujus jurisdictioni, seu jurisdictioni spirituali, sicut è diverso à superiore temporali, quando is, cui juratum est, agnoscit illum pro superiore. Ego in hac discordia, de qua etiam vide Palaum *Part. 3. Tract. 14. Diss. 3. punct. 6.* & Sanctgall. *loc. cit. dub. 4.* fulè, ac doctè censo. 1. Est standum consuetudine cujusque loci. 2. Abstrahendo ab hac posse esse locum preventioni, hoc enim jus concedit tanta discordia sapientissimorum virorum.

Adde quoque ex Cotonio *Controv. 11. cap. 2.* & citatis à Diana *Part. 5. Tract. 14. Resol. 33. & 34.* itémque *Part. 9. Tract. 10. Res. 17.* contraverti à Doctoribus, utrùm tenearis præstare id, quod te præstaturum juratus promissisti, sine intentione vel te obligandi, vel standi promissis. Et verò Sanctgallenses *loc. cit. dub. 3.* ad primam quæstionem respondent negativè, ad secundam affirmativè.

JURAMENTORUM PROMISSORIORUM CONGRIES.

CASUS XVII.

Germani minimè Germani.

SUMMARIUM.

Congries hac constat Casibus rum Generalibus, tum Specialibus, seu Individuis. 510. in fine.

Casus Generales.

Primus est dimissorum è justo Carere, & jurantium se redituros tempore conditio. 509. & 511.

Secundus Illorum, qui metu injusto compulsi jurant hoc aut illud. 514.

Tertius Ministrorum publicorum Reipub. jurantium fore se contentos stipendiis aut pretio taxato à Magistratu. 515. 530.

Quartus Jurantium se observaturos hæc aut illud Statuta &c. 516. 530.

Quintus Jurantium se non præstasse, seu pecunia non præstasse hoc aut illud publicum Officium. 517.

Sextus

Sextus Jurantium se pecunias donaturos amico, sed postea incidentium in egestatem, & plurimum similitum. 519.

Septimus Jurantium se hosti non ignoturos, non salutaturos, non accessuros nuptias, non datururos pecunias mutuas. 520.

Octavus Jurantium se facturos, quod Legibus Civilibus prohibetur: aut non facturos quod iisdem mandatur. 522.

Nonus Jurantium se non amplius lusuros chartis, aleis, eonis &c. 524.

Decimus Parentum Jurantium se graves pœnas repetituros à filiis & alia similia quasi minantium sub juramento. 528.

Undecimus Gubernatorum Urbis, Alumnorum, Scholarium, Scribarum, Officialium, se hoc vel illud servaturos. 530.

Duodecimus Celebrantium varios contractus jure invalidos. 531.

Casus Individui.

Primus Judicis Jurantis reo se eum dimissurum si veritatem fateretur, sed factum mitiore tantum morte afficientis. 533.

Secundus Jurantis se non parsurum patria, donec necem Agnetis, quam amabat, vindicasset. 538.

Tertius Reguli Catholici cum Hæretico paciscentis in causa Religionis. 540.

Quartus De Repub. Helvetica. 546.

Quintus De instrumentis Pacis Osabrugensis & Monasteriensis. 550.

Sextus Jurantis se nemini communicaturum secretum medicamentum contra febres malignas. 554.

Septimus Nolentis prodere artem curande podagra, prætextu Voti. Quasi prætextu juramenti? 556.

Octavus Ingeniosè utentis promissione juratà ad occultam compensationem. 558.

Nonus Senatoris secreta Consilii lepide tegentis. 560.

Subjunguntur Quæstiones duæ generales de Juramento Vasallorum seu Fidelitatis. 569. & seqq.

509 **R**adbodus toparcha Wellenburgenfis filius bello ex parte hostis justo, captus, ductusque Landspergam, vitam, libertatèque mille ducentis florenis pactus, datis vadibus, dictaque die, qua se sisteret, è carcere dimittitur. Credebat fidem esse præstaturus, verum nec illi fides, nec voluntas præstandæ pactionis. Ut tamen perfidiam tegeret, usus est in sulfo vafamento. Monachium clam, atque inobservatus irrepit, indeque pariter erepit ad suos: tum obrendit, se utique redidisse, & liberasse fidem. Ista nequitia tam agre Augustanus (vicinos) habuit, ut rati, id genus fraudis, in Germano homine velut

publicum crimen à quolibet esse vindicandum, Joannis Ducis (Bavaria, à quo captus erat Radbodus) suoque nomine, Wellenburgo patriâ nebulonis sede, solo æquata, captum, reumque perfidiæ, capite condemnarint.

Admensum sum verba Joannis ab Adeltreit- 510 ter in Boicæ gentis Annalium *Part. 2. lib. 6. n. 33.* meritò indignantis, patratum id crimen ab homine Germano, illius, inquam, gentis, quam non semel alienigenæ superioribus bellis damnarunt, sed imitandos potius, quam despiciendos, ridendæ simplicitatis, aut etiam stoliditatis, ob nimis, ut dictabant, Religiosam pactorem, conventorum fidem servatam. Fuit sanè ille Radbodus Germanus ortu, sed turpi hoc factò non Germanus. Qui cur ab historiographo cohonestetur (scilicet) titulis perfidi, insulsi, nefarii, nequam, & nebulonis, patebit ex jam jam dicendis, differam enim generatim de juramenti Religione servanda à captivis dimissis, daturus deinde resolutionem plerumque brevissimam, plerumque brevissimè proponendorum, resolvendorum plurimorum Casuum generalium, atque specialium, seu individuorum, quibus declarabitur, & stabilietur veritas quatuor fundamentorum, quæ statui in præcedente Caf. XVI. & nonnullorum ex dictis Caf. XV.

Sit igitur Casuum generalium hic

511 Casus I. Dimissi è justo carcere, sed jurantis, se redituros tempore conditio. Hunc generalem Casum statuo primo loco, ne multum differam productionem causæ, cur Radbodus Germanus non Germanus fuerit tam nigro theata notatus à Bavaro historiographo, Dicendum enim est generatim, eos, qui justo carcere detenti dimittuntur certa de causa ad suos lares, aliòve, sed prius præstito juramento se rursus sistendi, obligari sub mortali se se sistere. Intelligo autem per carcerem justum, etiam illum, quo detinentur capti in bello non manifestè injusto, sed utrinque fulto rationibus probabilibus.

Ratio resolutionis est, quia juramentum sortitur conditiones, & naturam actûs, cui adjunctum est. Suprà *num. 504.* promissio autem de redeundo cum sit de re pergravi, & plurimum concernente humana commercia, pacemque publicam, non potest saltem in casu, quo justè fuit exacta, præstitaque, non inducere obligationem mortalem, ergo juramentum superadditum illi obligat sub mortali peccato irreligiositatis in Deum, esto ex reitu imminet, quam prius erat promeritus, mors justa, ut tradunt omnes Theologi teste Suarez *De juram. Lib. 2. cap. 10. num. 14.* nisi fortè dicas, juramentum ideo fuisse exactum, ut illa promissio ad plures casus se extenderet, quam si non fuisset juramento firmata juxta doctrinam Lessii supra *n. 505.*

Fff 4

Si-

512 Sicuti autem promissiones nudæ simul & justæ, intelligi debent juxta prudentem, rationabilemque intentionem promissarii, seu promissionem exigentis, non autem cum æquivocationibus, & amphibologiis (quas tamen esse tunc in promissione jurata licitas, quando sunt licitæ in non jurata tenet Lessius *cit. Cap. 42. n. 48.* si exigat notabilis causa) vafricie, ac dolo, sic enim nulla pacta subsisterent, ita etiam vel maxime ab illis insulis subtilitatibus abhorrent promissiones juramento solidatæ, ut loquar cum Imp. Arcadio, & Honorio in *Leg. Si quis major annis, Cod. De transf.* Quapropter nomine Germani fuit indignus Radbodus, cum Teutones, nulli nationi in servanda fide secundi, execrentur ejusmodi artes.

513 Addo, esse plurimorum probatissimorum Theologorum opinionem aut veram, aut vero simillimam, illum quoque esse perjuri (utor hoc vocabulo in eo sensu, in quo assolent Juriconsulti referendi *num. 579.*) reum, qui etiam ad injustum carcerem non redit, ad quem se rediturum sponderat sub jurejurando. Ita cæteros inter sentiunt Lessius *Cap. 42. dub. 6.* Suarez *cit. num. 14.* atque alii apud eum hoc extendentes ad casum, etiam quo post reditum esset injusta, non improvisa tamen mors inferenda.

Ratio est, quia talis reditus est licitus non obstante ejusmodi periculo antè prævisio, ergo juramentum fuit de re licita, ergo potest executioni mandari sine detrimento æternæ salutis; ergo debet juxta *cap. Si verò, De jurejur. servari*, quandoquidem fuit idcirco exactum, ut excluderetur allegatio metûs injusti. Unde subjungo hunc generalem

514 Cas. II. Illius, qui metu injusto compulsus juravit, se latroni daturum mille aureos, non repetiturum debitum, venditurum etiam cum gravi suo damno hanc domum, hoc prædium &c. Dicendum enim est cum eodem Less. Suar. Sanctgallens. *Tom. 7. Tract. 1. Sect. 3. quæst. 5. dub. 3.* multisque aliis obligari ad standum juramento, & ratio est: tum quia juramentum servandum est, quando sine dispensatione æternæ salutis servari potest juxta *cit. Cap. Si verò*: tum quia non immerito præferimus speciali utilitati communem, & minori majorem; Text. *Cap. Licet De Regul.* Imò bonum privatum esse publico postponendum, & è duobus malis minus eligendum docet lex naturalis, & politica, atqui summè interest publicæ utilitatis, stare ejusmodi juramentis, tametsi extortitis metu injusto, orienturque longè majora mala, si non stetur his juramentis, quam si stetur. Nihilominus tamen potest, qui ita juravit, petere à Pontifice relaxationem juramenti *cit. Cap. Si verò*, & Gl. *ibid.* communiter recepta, nisi etiam juraverit, se non petiturum. Illi, qui injustè extortit juramentum non competere ullam actionem in ullo foro notant ex communi Sanctgallens. *loc. cit.*

Casus III. *Ministrorum publicorum Rei-publicæ jurantium, fore se contentos stipendiis, aut pretio taxatis à magistratu.* qui quidem non sunt perjuri accipiendo occultè plus, si stipendia, & taxa certò non sufficiant justissimæ prætensionis. Possunt quippe prudenter præsumere, non esse voluntatem probi magistratus, ut tale juramentum obliget cum pernicie ipsorum tangente non unam aliquam particularem ex causa particulari, sed communitatem talium ministrorum. Ideo Ocnopolæ, pistores, laniones, & alii, qui merces reipublicæ necessarias vendunt, non peccant admittendo aliquid aquæ, vel minuendo pondus panis, carniûmque, quando spectato communi rerum cursu evidens est, fore ut damnum subeant, si stent taxa publica. Rebullus *De oblig. justit. Lib. 9. cap. 10.* cum pluribus, Sanchez *Cap. 14.* & alii. Generalis ratio desumitur tum ex tertio fundamento: tum inde, quòd juramentum sit strictè interpretandum. Suprà *num. 493.* non igitur extendendum ad casum valde detrimentosum.

Casus IV. *Jurantium se observaturos hæc, aut illa statuta,* atque leges communes, intelligitur enim illud juramentum de statutis tunc jam latis, non autem de ferendis, & quidem servandis juxta differentiam statutorum, mentem Legislatoris, consuetudinem, interpretationemque communem. Silvester *Verb. Juramentum, Azor Tom. 1. Lib. 10. cap. 1. Laymann. Cap. 9. num. 2.* Quare si lex non sit tanti momenti, ut secluso juramento obligaret sub mortali, quamvis juraveris, te illam servaturum, non peccabis nisi venialiter, si ea lex citra juramentum sumpta obliget te solum sub multa æris, vel cutis pendenda. Joan. Andr. Hostiens. alii cum Sanchez *cit. Lib. 3. cap. 14. num. 2.* Ratio petitur ex fundamento tertio *num. 504.* & confirmatur, quia non jurasti simpliciter te facturum, aut omitturum rem Legè præscriptam, prohibitamve, sed facturum, vel omitturum prout in Lege per consuetudinem interpretatà continetur, ergo si in Lege per consuetudinem elucidatà non continetur nisi reatus culpæ venialis, aut merè civilis exsolvendæ multæ pecuniariæ, juramentum non invehet mortalem reatum.

Casus V. *Jurantium, se non practicasse, ut appellant Friburgenses Helvetii, seu pecunia non prensasse hoc, aut illud publicum officium.* Sæpe enim olim interrogatus respondi, in primis statutum Friburgensium non videri duntaxat pœonale, sed ex menre justissima supremi Magistratus obligare in conscientia, & quia est de re gravi (nisi enim observetur, patebit solis divitiis, & per sæpe minus idoneis aditus ad officia, & dignitates, imò multi effunderent frustra magnam patrimonii liberis alendis necessarii partem) eam ob rem existimavi obligare sub mortali, sed solum tamdiu, quamdiu

Ma-

Magistratus non dissimulabit graviter animadvertere (ut animadversum est non semel) in manifestos ambitus, seu practicationis.

518 Quòd si aut prensasti, sed modo non prohibito per Statutum, vel prensasti modo vetito, attamen tua prensatio non habuit ullum effectum, eò quòd sis e.g. promotus suffragiis illorum, cum quibus nihil pactus fuisti, poteris jurare te non practicasse, quia respondebis juxta mentem Legislatoris, petentis juramentum duntaxat circa practicationem efficacem. Lessius *cit. Cap. 42. num. 48.*

519 Casus VI. *Jurantis se pecunias donaturum amico, sed postmodum incidit in egestatem. Præstaturum illi suam operam, sed ejus filia corripitur morbo, egræque opera patri. Empturum domum Caji, quam postea deprehendit esse infestam lemuriibus.* In his casibus non est necessariò standum juramento. Molina *Tract. 2. De justit. Disp. 272.* sicut & quando iurasti, te staturum contractu domus à te venditæ, deprehendis autem postea te graviter læsum, potes agere ad supplementationem pretii. Lessius *cit. Cap. 42. dubit. 9.* propter rationem fundamenti tertii.

520 Casus VII. *Jurantis se hosti non ignoturum, nunquam illum salutaturum, adejsum (etsi proximi consanguinei) nuptias non accessurum, nulli daturum mutuas pecunias.* Nam primo, & secundo casu clarum est, juramentum non habere vim obligandi, cum nequeat esse vinculum iniquitatis, quod & dic de tertio, singulariter, si est id juratum propter offensam acceptam, tunc enim est species vindictæ illicitæ Christianis. Sicuti fieri potest, ut sit tanta necessitas petentis à te mutuum, vel fideiussionem, ut tenearis ex charitate, & proinde nulla sit habenda ratio juramenti, sed potius Religio ejusmodi juramenti accessenda superstitiosis, ut colligetur ex dicendis *Cap. 22.* ad eòque oportet id temporis memorem esse moniti Augustiniani *Cap. Magna. 22. q. 4.* relati: *Magna sapientia est, revocare hominè, quod male locutus est.*

521 Ceterum fideiussores sunt toties devoluti in gravissima incommoda, ut damnandus non sit peccati, qui habet propositum, aut suæ uxori præstat juramentum nunquam pro ullo (nisi clarè exigat debitum Christianæ charitatis) fidei jubendi, seu fidem suam obstringendi, præsertim hoc tempore, quo invaluit contrarius legibus mos, vexandi fideiussorem, ut primum emergit minima circa principalem debitorem, etiam non excussis ejus facultatibus, difficultas, qui certè subibit olim durissimum judicium, si fideiussorem non præstet indemnem, & nominatim, si quando fideiussit Ecclesia Cathedralis, Collegiata, & maxime si Regularis, & Monastica. Vide Navarrum in *Manuali Cap. 12. num. 36.* & Sanchez *Lib. 4. Moralium, seu de Voto Cap. 8.*

522 Casus VIII. *Jurantis, se hoc aut illud legitis civilibus vetitum facturum, aut non facturum, quod leges civiles mandant fieri.* Si talium legum finis

primarius sit bonum hujus, aut illius privati hominis, censet Sanch. *Lib. 1. De Matrimon. Disp. 32.* Suarez *cit. Cap. 20.* subsistere hoc juramentum, secus si sit de objecto primario tendente ad bonum publicum: Verùm quia est in praxi difficile cognoscere, utrum hæc aut illa lex respiciat principaliter solum bonum privatum, cum præsertim omnis lex tendat ad bonum publicum, ideo expeditius dicitur cum Castro Palao *de juramento Disp. 2. quæst. 8. num. 6.* ac Tamburino *Lib. 3. cap. 3. §. 5. num. 42.* juramentum de rebus Lege civili (quæ non sit contraria Canonicis) vetitis, vel præceptis non subsistere. Subsistere si sit de re, ad quam se solum permittit habet lex civilis, seu expressè permittit non fieri, at non inhihet. Sicut permittit non solvi id, quod lusu amisisti, non solvi à filio familias mutuum, quod accepit in scio patre: non solvi usurario usuras. His enim legibus non obstantibus omnia hæc solvi debent post juramentum de iis solvendis editum. Ideo enim exigitur juramentum, ne quis utatur legis beneficio.

Cum autem omnes Canonice leges late sint in bonum animæ, ideòque omnes, (exceptis iis, quas Gratianus in Decretis collegit ex Patribus, vel Conciliis particularibus) Christianos obligent in conscientia, fateretur ipsemet. Suarez cum omnibus aliis, nullum robur habere ullum juramentum adversans earum dispositioni. Vide plura hanc in rem infra *num. 531. & seq.*

Casus IX. *Jurantis se non amplius lusurum chartæ, aleæ, conis &c.* In primis cum sit chartarum eadem, quæ alearum ratio, in utroque enim lusu dominatur fortuna, aut dolus putius, quam innocua ars, cum præterea usus aleæ sit communissima causa, vel occasio variorum peccatorum, jamque olim creditum fuerit, alearum optimum, esse pessimum, est in confesso apud omnes Theologos, ejusmodi juramentum esse sanctum, ideòque sanctè observandum, imò suadendum omnibus saltem Clericis, quibus animus prurit in talem lusum, cum præsertim in *Cap. Clerici. De vit. & hon. Cleric. ex Concilio Generali Lateran. sub Innocentio 3.* ejusmodi lusus interdicitur Clericis.

Audio quidem, nullam, aut propè nullam hujus Canonis haberi variis in locis à permultis rationem, ita ut impunè impendant propè quotidie tres, quatuor plures horas lusu alearum, aut chartarum, amittant una sessione, ut vocant, alii decem, alii viginti, ne dicam plures aureos è beneficiis Ecclesiasticis, Missæ Sacrificiis (vah probroffissimum factum!) collectos, ut proinde censeam, illum Canonem esse in locis usu contrario abrogatum, saltem quando non admittuntur alia gravia inconvenientia, vel scandala. Nihilominus tamen habeo cum omnibus, ut dixi, Theologis, pro valido juramentum de abstinento perpetuò à lusu chartarum, alearumque, sicuti & generatim sub-

substitit juramentum de vitando omni etiam honesto lusu, qualis etiam est jactus globi ad conos deiciendos, editum ex motivo vel se se mortificandi, ut phrasi Ascetica utar, vel conservandi animum in majore aptitudine ad orandum &c. Sicut è diverso ferè certum est, non esse habendam rationem juramenti de non ludendo cum Cajo, aut Titio, si interea adsit animus ludendi cum aliis, nisi fortè subit prudens ratio, quare nolis cum hisce ludere e. g. quia hi sunt rixosi, movent tibi bilem, nequeunt satiari lusu &c. Sed nec probamus jusjurandum de nullo etiam honesto ludo cum illo profus homine, ullo tempore exercendo, cum revera possit occurrere casus, quo praestetur Deo grata ludendo, non autem non ludendo, ut nos docet vel exemplum S. Francisci Xaverii. In dubio, an dum jurasti non lusurum, intenderis excludere solum lusum immoderatum, an moderatum, permittit tibi Tambur, *Lib. 3. cap. 3. §. 5. num. 57.* moderatum, quia juramentum tale est instar voti interpretandum. *Suprà num. 493.* atqui vota esse in dubio interpretanda in mitiorem partem ostendimus *suprà num. 380.*

526 Cæterum, ut qui juravit, se vel tota vita, vel uno mense, uno Anno non lusurum, nõsse queat, delinquatne mortaliter, an solum venialiter ludendo post ejusmodi jusjurandum, seu, ut vocant, abjurationem ludi, examinanda est in primis intentio, seu causa motiva, & finalis, ob quam est facta abjunctio: an videlicet ob conservationem pacis domesticæ, periculum amittendæ multæ pecuniæ, pretiosi temporis jacturam, mortificationem in honorem Dei, periculum rixarum, & blasphemiarum. Si enim Indo te idcirco abdicasti, ne te exponeres periculo perdendi prodigè multum pecuniæ, expertus te communiter jacere valde infelicem aleam, gravitas culpæ desumenda, est non ex diuturnitate temporis, quod trivisti ludendo, sed ex quantitate pecuniæ, ejus (non sine incommodo familiæ &c.) perdendæ discrimini te exposuisti. Si enim non suberatur morale periculum perdendi quidpiam noxium familiæ, animæ tuæ &c. comburendo totum rem lusu alearum, non damnabo te de mortali. At damnabo, si vel horulam impendas cum morali periculo adeundi jacturam 10. 20. 100. 1000 aureorum necessariorum conservationi pacis domesticæ, sustentationi familiæ, solvendis debitis &c. Aut si non subfuit periculum perdendi multum, at diu lusisti post juramentum de non ludendo emissum, ut te privares voluptate lusus. Sicuti è diverso absolvam te à gravi noxia, si cum hominibus notoriè pacificis ludas post juramentum ob solum metum rixarum emissum. Vide de his & pluribus Sanchez *Lib. 3. Moral. Cap. 18.* meritò addentem, juramento non ludendi non obstare, si pecunias des alteri, ut nomine tuo videntis, lætantis ludat, observante Diana *Part. 7. Tract.*

9. *Ref. 58.* illum, qui juravit quidem se non lusurum, at dubitat, an cum intentione non ludendi etiam loco alterius, posse non obstante juramento ludere alterius loco, seu nomine, quandoquidem ludentes suomet lucro, & damno ferventiùs id faciunt, quàm si ageretur res aliena. Observa & tu rem planè indignam homine Christiano, quòd multi lutores debita ex lusu contracta fidelitùs solvant, quàm contracta ex emptione, mutuo, fundatione in pias causas facta à majoribus cum interminatione divini judicii, nisi præstentur. Multi enim horum claudunt aures exigentibus etiam in magna necessitate ejusmodi debita, utramque autem manum plenam 100. 1000. aut pluribus aureis aperiunt collusori uno, alteròve die post finitum lulum dicitantes, hoc esse Cavaliericum. Certè gemitus creditorum ita furda aure præteritorum penetrant cælos, & evocant ultionem in bonis animæ, corporis, honoris, fortunarum, multorum ex illis, ut vocantur, Equitibus.

At, quid si vidua juravit, se, ut restetur mortuam, quam per se sentit ex morte conjugis, non lusuram, tenebiturne juramento? E. Tambur, *loc. cit. Cap. 15. §. 4. num. 3.* negat votum ejusmodi valere, eò quòd sit vanum, nec Deo gratum. Id ipsum diceret, si illa mulier jurasset, tunc enim præcisè, ut sic fuisset juramentum per se, stans, & proinde obligans instar voti, juxta dicta *num. 472.* utique autem non negaret Tamburinus obligationem veram, si id juramentum editum fuisset in gratiam affinium, juramentum enim in gratiam hominis obligat, et si sit de re omnino indifferente. Plura de lutoribus, eorumque fraudibus *infra num. 666. & seqq.*

Causa X. Patris jurantis, se graves pœnas 528 repetiturum à filio. Hæc jurantis se non servaturam divini hanc, aut illam ancillam. Fratris, vel condiscipuli se apud patrem, vel magistrum accusaturum fratrem, condiscipulumque. Mercatoris, se hanc mercem non vitori pretio venditurum, non majori empturum. Aulici, se non priorem sessurum, priorem ingressurum domum. Qui quidem omnes delinquent mortaliter, si non habeant intentionem (& verò consuevi mercatores, circumforaneos singulariter, interrogare de illa intentione) faciendi id, de quo faciendū jurant. *Suprà num. 472.* At rarò peccant non faciendo quod seriò jurarunt se facturos, ut quando pater videt, filium aliaratione, quàm verbis emendatum iri, vel maternis lamentis domum impletum iri, si cædatur filius albæ gallinæ. Idem dic de fratre, & condiscipulo, quando vel ex sola æmulatione, vindictæve edidit illud de accusando juramentum, vel advertit, accusationem criminis aliaratione emendabilis, fore aut inutilem, aut sibi detrimentosam, quia ubique audit *Vulpes, Delator, Possitio &c.* Denique hæc communiter non ex motivo virtutis, sed impatientia jurant,

rant, se dimittunt ancillam hanc, & illam, idco ut sic non delinquant servando eam.

529 Juramentum mercatorum, vel aulicorum non sit propriè ulli homini, sed est juramentum per se stans, juxta dicta *num. 469. & 472.* adeòque si obligat, obligat respectu solius Dei, cujus honoris nihil accedit, nihil decedit, esto emas carius, quàm te soluturum juraveras, aut ad instantiam alterius præcedas. Vide plura *infra num. 529.*

530 Causa XI. Gubernatoris urbis, Alumnii Collegii, Scholarium, Scribarum, & diversorum officialium. Est enim de his generatim observandum, tametsi jurent se hoc aut istud Statutum esse servaturos, at tamen non obligari servare alio modo, quàm sit usu receptum, ita ut si sit receptum solum ut poenale, ejus prævaricatio non reddat reum culpæ ullius coram Deo. *Suprà num. 516.* Nec etiam delinquant, si ultra taxam Lege præscriptam accipiant quid pro justa mercede, modò hæc acceptatio nitatur legitima consuetudine, quæ pro tunc non adeft, quando talia accipiuntur clam, & puniuntur, ubi rescivit Princeps. Tamburin. *cit. §. 5. num. 53.* qui *num. 55.* loquens de juramento Alumnorum Pontificiorum non suscipientium Clericatum in sæculo, sed mox ingrediendum qualemcunque Religionem, sentit leniùs, quàm moderna praxis, Diligè, e. g. permittat, primo triennio post absoluta studia.

531 Causa XII. Est celebrantium varios contractus jure invalidos. Dubitatur enim, utrum juramentum iis superadditum addat ipsis aliquod robur. Et in primis quidem si contractus ita sit invalidus jure naturæ, aut positivo, ut nequeat stari illo sine peccato, utique juramentum nihil valebit. Quia & non potest esse vinculum iniquitatis, & non est observandum juramentum, quo malum incaute promittitur. S. Ambr. *relatus Cap. Non est. 22. quest. 4.* & vel maxime habet tum locum *Regula 58. in 6.* Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. Deinde si sit ita invalidus jure, ut jus non prohibeat quidem talem contractum, nolit tamen ei assistere, adeòque tantum idcirco præcisè invalidus, quod jus nolit ei assistere, seu admittere actionem contra nolentem eo stare, tunc juramentum ita firmat illum contractum, ut graviter peccet contra Religionem, qui ei contravenit, quandoquidem juramentum servari debet, quando potest sine dispendio æternæ salutis. Tertio, quando idem contractus est in se validus jure naturæ, at permittitur rescissio illius, jurans se non rescissurum, neque petiturum facultatem rescindendi, tenetur non petere, & quidem juxta Sanchez *cit. Lib. 3. cap. 12. num. 12.* ex debito justitiæ contra Tamburinum. Sicut idem Sanchez *num. 11.* præmiserat cum innumeris contra alios generatim, quando contractus est jure vel civili, vel Canonico nullus, seu irritus, ita ut ne naturalem quidem inducat obligatio-

nem, quia jus non vult inde oriri obligationem justitiæ, at tamen accedente juramento exoriri talem obligationem, si absque peccato servari possit. His generalibus casibus subijcio sequentes Individuos:

I. Judicis Dolosi.

Qui cum in vinculis haberet reum furti facti, at nulla dum legitima probatione, propriè confessione convictum, iurejurando promisit, se dimissurum illum, si veritatem fateretur. Lassus est hic scelus sequens fidem iudicis, qui tamen postea morte, sed leniore, quàm jura statuunt, affect. Quæsitum fuit, quid de hoc promissorio juramento sentiendum.

Existimavi ego, & etiamnum sentio, in primis si iudex, qui illo dolo extorsit Confessionem, juravit sine animo standi juramento, peccasse mortaliter. Ratio est: tum quia admisit verum perjurium. *Suprà num. 472.* tum quia per iudicium injuriis aditus patere non debet Text. Cap. *Nonnulli. De Rescript.* magna autem injuria afficit reum iudex, si fictè promissa impunitate exorquetur à reo confessionem criminis sine animo standi promissione.

Unde non solum longè probabilis negant 535 contra Archi-Diaconum, & alios relatos à Farinacio, Covarruvias, atque alii ab eo relati, itemque Farinacius, æquè juris, ac Theologiæ scientissimi Martinus Delrius *disquisit. Magicar. Lib. 5. Sect. 10.* ac Layman. *Lib. 3. Tract. 6. cap. 5. num. 13.* licitam esse ejusmodi fictam promissionem, sed insuper juramenti Religio illam damnat ad scælas Gemonias, & quidem sive apertis verbis promittatur ejusmodi impunitas, sive tectis, & æquivocis, e. g. dicendo: *alam te tota vita* (scilicet usque ad extremum supplicium.) Vel dicendo: *Proderit tibi ad vitam* (subaudi; æternam) *si verum fassus fueris.* Nec patrocinantur sententiæ Archidiaconi Rex 536 Salomon simulans; se infantem unius è duabus meretricibus secaturum in duas partes. Aut Carolus M. simulando jubens suspendi patrem, & filium, ut cognosceret, uter horum commississet homicidium, cum esse ab alterutro, non autem ab utroque patratur constaret, neque Claudius Cæsar, & ni memoria me fallit, etiam Theodoricus Gothorum in Italia Rex, dum matrem negantem, quemdam juvenem, qui verè ejus filius erat, esse ex se genitum, coëgit verum fateri mandando, ut ea illi nuberet, sed dotem suppeditaturum, cujus defectum ipsa objiciebat. Etenim horum trium nullus fuit mentitus, cum nullus eorum admiserit simulationem propriè dictam, & descriptam à me in Quinario *Tract. 3. cap. 51. num. 39.* & quæ ex mente S. Thomæ est reale mendacium. Fraus, & mendacium, quo illaqueari facile possit miser

ferreus, à iudice ceu viro bono, & sanctæ, simplicisque veritatis amantissimo abesse debet. Zahnii de mendac. *Lib. 2. cap. 48.* ex Farinacio, & Carpozio subdens (quod probè nota) si commissi atrocis sceleris autor nequeat, aliter comperiri, quàm promissa immunitate, si se prodat, non solum illum esse hac donandum, si semet prodat, sed etiam socios, quos nominat, si hi se sistant ante inquisitionem cœptam post Confessionem primarii, qua tamen de re dubitant alii teste Zahnio.

537 Existimavi 2. Si reus cognita post suam confessionem nequitia iudicis, eam revocavit, non posse affici extremo supplicio nisi aliunde convincatur. Clarus *Lib. 5. quæst. 55. num. 9.* referens Bossium testantem, quod viderit semper ita servari, & ipsemet Clarus etiam testatur, semper in Ducatu Mediolanensi observatum fuisse, & quotidie observari. Loquitur, autem uterque de iudice supremo, sive illo, qui vel consuetudine, vel privilegio habet jus vitæ donandi reo mortis. At de iudice inferiore censet cum Covarr. non esse ab eo puniendum pœna ordinaria, nisi accedant alia indicia, quæ illum gravent. Ego cum Laymanno dico: *Ubi ordo iuris non est servatus, non potest condemnari reus.* S. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 4. atqui non servatur ordo iuris, quando ejusmodi fraudes adhibentur ad Confessionem extorquendam.

II. Principis amore Cæci.

538 **A**lberti, inquam, Ernesto Bavaria Duce geniti, qui quod pater Ernestus Agnetem quandam chirurgi filiam, Alberti pellicem, imò iam designatam conjugem, aquis suffocari mandasset, juravit, se nec patri, nec patriæ parsurum, donec Agnetis suam necem vindicasset.

539 Dicendum est, hoc juramentum minimè observandum fuisse 1. Quia Ernestus potuit illam pellicem animadvertere supplicio capitis, ut eruditè probat Adelzreiter *Annal. Boicor. Part. 2. lib. 7. ad Ann. 1436.* quo loco describit hoc patris, & filii factum. 2. Quia esto parens egisset injustè, scriptum tamen est: *Mihi vindicta, & ego retribuam* Deuteron. 32. vers. 35. & ad Hebr. 10. vers. 30. adeoque Deo, & Magistratui, qui Dei minister est in vindictam malorum. Rom. 13. relinquenda est vindicta, singulariter quando injuria, cujus vindicta queritur, non redundat in Deum, & Ecclesiam. S. Thom. 2. 2. quæst. 108. art. 1. ad 4. quia igitur uramenti Religio neminem compellit ad peccatum, clarum est, illud juramentum Alberti non fuisse obligatorium. Sicut nec fuit olim nonnemini, qui videns nonneminem, à quo se graviter læsum sibi imaginabatur, juravit, se vel jus suum profecurum coram ju-

dice, vel nescio quot millenos florenos pactione extorturum ab adversario, nec voluit à proposito valde inhumano (ut censebant multi) recedere, causatus Religionem juramenti, quam fuisse planè vanam, & superstitiosam liquet, ex nunc primùm dictis, omniumque Theologorum consensu.

III. Reguli Catholici cum Hæretico paciscentis in causa Religionis.

540 **H**ic Regulus metu maximorum malorum spiritualium, & temporalium jurejurando promissit alteri Regulo heterodoxo, se in suo quodam pago non modo toleraturum esse ministrum sectæ acatholicæ, sed etiam puni-rurum suos illius pagi incolas subditos, si aperte, vel occultè nulum Sacramentum reciperent de manu sacerdotis catholici, aut certe permissurum, ut heterodoxus (à quo non poterat non expectare nisi sententiam per accidens summè reo noxiam) animadverteret in eos. *Estne catholico standum hoc jurejurando?*

541 Interrogatus ego literis ab hinc Annos non omnino duodecim respondi. I. Si illud juramentum fuit licitè præstitum, possitque absque offensa Numinis hodièque servari, servandum esse. Ratio desumitur ex toties allegato Cap. *Quanto. De jurejur.* quod scilicet juramentum licitè præstitum obliget, si observari queat absque dispendio salutis, cum nihil sit tam congruum fidei humanae, quàm ea servare, quæ placuerunt, *Leg. 1. ff. De pact.* sitque infamis, qui fidem non servat *Leg. Si quis fidem. Cod. De transactio.* Estque hæc generalis doctrina ita persuasa omnibus catholicis Theologis, & Jureconsultis, ut certum sit, hæreticos ministros contra suammet conscientiam, ac veritatem agere, dum identidem scribunt, esse doctrinam Jesuitarum, aliorumque doctorum orthodoxorum, quod fides servanda non sit hæreticis. Est omnino servanda his fides, si data fuit licitè, servarique possit licitè, nec iidem catholici habeant jus usurpandi illam à Bonifacio VIII. traditam Regulam: *Frustra sibi quis fidem postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat,* esto recuset, ob impotentiam. Peckius in *cit. Regulam,* nedum si ex perfidia, ut toties ante, & post transactionem Passaviensem fecere plures heterodoxi.

542 II. Et verò Ministri acatholicæ tolerantiam quod attinet, potuisse salva conscientia, atque in certis circumstantiis deduci in pactum jurejurando firmatum, dicent omnes illi Theologi, & Principes, qui *Instrumentum pacis,* ut vocant, ratum habuerunt, in illo enim Instrumento, seu Fæce Osnabrugensi, & Monasterien-

ensi continentur tales innumeræ pactiones, quarum vi Principes heterodoxi innumeris Ecclesiis Regularibus, & secularibus imposuerunt, vel jam antè impositos manentent Prædicatores Verbi Lutherani, & Calviniani.

543 III. Illud tamen juramentum non potuit licitè, validèque fieri, & proinde nec observari debuit, aut debet, si extensum est & ad magistratum Catholicum punientem, & ad casum, & articulum, quo acceptio Sacramenti esset necessaria necessitate aut medii, aut præcepti civini, tunc enim evidenter extenderet vim suam relata supra num. 495. Regula, & Canon capituli in malis 22. quæst. 4. ubi dicitur: *In malis promissis rescinde fidem: Impia est promissio, quæ scelere completur,* Isidor. in *synonymis Lib. 2.* & est etiam contra officium nonnunquam solvere promissum. *Cap. Est etiam, 22. quæst. 4.* & denique pactum rei turpis de jure vel de factio nullam obligationem inducit. *Leg. fin. De pact.* foret autem pactum rei turpis, si comprehenderet etiam casum, quo æger verteretur in probabili periculo damnationis aternæ, nisi reciperet unum, alterumve ex Sacramentis extremis: Et cederet utique in evidentem contemptum Religionis catholice, si magistratus catholicus puniret vel sacerdotem, vel laicum præbentem, recipientemve unum ex his Sacramentis.

544 IV. At verò potuerunt intervenire ejusmodi circumstantiæ, ut regulus catholicus, de quo Casus, licitè promitteret, se permissurum negativè, id est non obstiturum, quod minus acatholicus multaret ministrum catholicum, & illum, cui esset ministratum Sacramentum. Ratio à posteriori petitur ex nominato Instrumento Pacis fol. 24. & seqq. ibi enim continetur non una, sed plures ejusmodi pactiones. A priori autem probatur. Quia talis permissio non est intrinsecè mala, cum & Deus ipse permittat, & non contineat propriè ullam cooperationem ad malum. Ergo possunt intervenire tam graves circumstantiæ, ut etiam in pactum deducatur. Est infallibilis Regula, quod è duobus malis minus sit eligendum. Potest autem fieri, ut quandoque longè minora damna patiatur Religio catholica, si in eatur talis pactio, quàm si non in eatur. Caveant autem Theologi, ne nimis multum fidant consiliariis Principum, statuentibus tanquam certam, & indisputabilem Minorem Propositionem illius impliciti Syllogismi, cujus Majorem solam consueverunt subijcere iudicio Theologorum. Mihi enim constat, fuisse aliquando ipsis graviter impostum in consultatione summi momenti: Saltem hoc observent, ut non respondeant nisi hypotheticè: *Si relatio veritate nititur.* Non legi in ullo divinæ scripturæ libro de consiliariis id, quod de Principibus: quod eorum *averes sint simplices:* Esther. *ultim.*

Casui prædictorum Regulorum (nōrunt)

etiam semidocti, quales nomine Reguli designet vetus, & novum testamentum) affinis est, quem propono

IV. De Republica Helvetica Catholica N.

546 **Q**ue habens in quadam Præfecturam acatholicam imperium alternativum cum alia acatholicam republica præficit ei alternis seu bienniis, seu quinquenniis de suo corpore gubernatorem, seu Præfectum, qui priusquam in eatur præfecturam, debet se sistere magistratui acatholico, præstare ei homagium, ac nominatim jurare, si multaturum illos, ex ea præfectura acatholicos, quos nō esse peregrinos esse ad totius Helvetiæ sacrisimam (utpote ab ipso Christo Domino consecratam) eadem Einsgalensem, seu Eremitanam. *Quæsitum ex me fuit olim, si impium, an impium hoc juramentum.*

547 Respondi, esse impium per se, & in abstracto, non impium per accidens, & in concreto. Quia scilicet ex una parte respublica illa catholica non solum spoliaretur tota illa toparchia, in qua complures catholici, qui cogentur ejurare sanam Religionem, sed etiam eadem summè orthodoxa respublica conjiceretur in extremum discrimen, si Neopræfectus recusaret facere, quod omnes sui antecessores à plurimis Annis. Ex altera autem parte, sicut illa promissio est impia, quæ sine scelere compleri nequit, *Cap. In malis, 22. quæst. 4.* ita è diverso labecaret per se, quæ sine labe compleri potest, argum. cit. capit. *In malis.* Sicuti vera possunt ex dissimulatione talium peregrinationum emergere tam gravia mala publica, ut magistratus etiam catholicus licitè interdicat sub reatu pœnæ.

548 Hanc responsonem approbare debent omnes architecti Instrumenti Pacis, atque illi viginti Theologi, quos nominat Caramuel in sua Synopsi. Recepta est doctrina Theologica, quod civis innocens possit tradi tyranno illum magistrato, puniri que si constanter, seu contumaciter renuat se illi sistere, si non possit aliter averti summum malum à tyranno impendens patriæ. Quid ni & sub pœna inhiberi illa peregrinatio minimè necessaria ad salutem aternam consequendam? prohiberi, inquam; illa, quæ, & quatenus nequit ita fieri occultè; quin deveniat in notitiam heterodoxorum:

549 Quia verò facta est hic indirectè bis, tervementio Instrumenti Pacis propono, & resolvohunc

V. Casum de Instrumento Pacis directè.

550 **R**anutus laicus catholicus nactus est titulo emptionis, vel hereditatis Præposituram A. quam catholicus jam pridem occupatam retinebat munitus pactione pragmatica Pacis Osnavrugenfis, & Monasteriensis. Quæsit insignis quidam Dominus è vicina Rhetia, censebimne, illum Ranutum esse in foro Poli, & Fori juxta Instrumentum Pacis fundatum in possessione dictæ Præposituræ.

551 Quæsit, inquam, scripto ex me, at ignoro, quo animo, seu intentione, quandoquidem vix meum acceperat responsum, cum misit mihi, additâ gratiarum actione, folium typis excusum, editumque ab Anonymo J. C. testante, fuisse illam ipsam quæstionem oblatam decisioni Facultatis Theologicæ, ac deprehendi, fuisse Anonymum illum ejusdem, cujus ego, mentis, quam nunc quoque aperio brevissimè, ac

552 Dico I. Illum Catholicum A. non obstantem eo juramento, quo sancitum est ab utriusque religionis partibus interessatis Instrumentum, quid quid sit de foro fori, de quo quid tunc scripserim, nihil attinet hic repetere, non possè dici, esse in foro poli, foro, inquam, prorsus indeclinabili, & severissimo, legitimum possessorem memoratæ Præposituræ. 1. Quia omnia jura canonica obligantia omnes Christianos servos, & dominos, reddunt omnes laicos incapaces omnium bonorum Ecclesiasticorum, singulariter Beneficiorum, sine institutione canonica. Ea jura nominatim exprimit Gloss. marginalis ad Concil. Trident. Sess. 22. cap. 11. De reformat. Quibus adde Regulam primam De Reg. jur. in 6. Ac declarationem, quam in citat. locum Tridentini describit Joannes Gallemart Atque Bullas, quas unâ cum doctoribus producit Augustinus Barbosa in illud ipsum Cap. Synod. Trident. expressis poenis, quarum reos se reddunt prætensi possessores ejusmodi bonorum, non muniti autoritate Apostolica. Nec ullus sincerus Catholicus revocavit hoc unquam in dubium.

553 Veritas datæ resolutionis inde etiam clara est, quòd in toto Instrumento Pacis lecto, relecto à me non reperiatur apex, quo catholici principes, qui sua autoritate, vel jurejurando roborarunt illam pragmaticam sanctionem, pacti sint de ullis bonis Ecclesiasticis acquirendis, occupandis, possidendis ab aliquo catholico contra scita sacrorum Canonum, quidquid tandem concessum sit acatholicorum armatæ postulationi, in illa fatali per se (sed Deo infatuante consilia illorum ita per accidens felici, ut, quod memoravi persæpe, plures Comitum, Marchionum, Ducum, Regia, denique digni-

tate, & sanguine illustrissimi transferint è Lutheri, & Calvini castris ad Catholica hæcè vixinti quatuor Annis extortæ pacificationis, quàm intra octoginta Annos antegressos) aris orthodoxis constitutione, ergo non est ullus articulorum prædicti Instrumenti extendendus ad dictæ Præposituræ possessorem, vel quasi, cum & juramentum promissorium sit strictæ interpretationis. Suprà num. 493. junctis juribus, quæ allegavi suprà num. 375. & seqq. & quod est in transactione omissum, pro omisso habendum sit, Zafius Resp. Decad. 7. Resp. 64. singulariter, quando fuit inita ex metu gravissimorum malorum. Tunc enim habetur pro odiosissima, indignaque omni favore. Menoch. Lib. 1. Vol. 1. num. 136.

VI. Juramentum Medici nimis Religiosi.

554 **M**edicus quidam empiricus, secreti cujusdam medicamenti contra febres malignas conscius, cum juramento promisit suo magistro, se nemini illud communicaturum, nisi uni ex consanguineis ejusdem magistri. Quæsit Empiricus: An nihilominus possit aliis communicare?

Interrogatus ab hoc ipso medico P. Thom. Tamburin. ut testatur ipse Lib. 3. Decal. cap. 3. §. 5. num. 65. remisit illum ad Fagundez in Decal. Lib. 2. & Suarez Lib. 2. De juram. cap. 17. num. 11. meritò tenentes, ejusmodi homines non teneri vi juramenti servare tunc secretum, quando nequit eo servato conservari vita proximi, juxta ea, quæ de occultarum artium, seu experimentorum communicatione, tradit S. Thom. Quodlibeto 12. art. 21. ubi absolute negat, juramentum de non communicanda notitia alicujus experimenti obligare, quando repugnat charitati vel consilio. Si autem possit aliter juvari æger, cenfeo cum Majore, & aliis apud Suarez, juramentum esse servandum, quando fuit exactum, & præstitum in verum, & reale commodum illius, qui communicavit, potuit enim hic in tali casu obligare conscientiam alterius. Si autem eo mortuo reveletur, & publicetur, permittet D. Thom. evulgationem. Unde apparet, quid idem Sanctus fuerit responsurus ad hunc Casum

VII. Alterius Medici, Podagricis non sat æqui.

555 **I**s quippe sibi persuadebat, se pollere arte cerid pellendi, eliminandique podagram. Nequit tamen unquam induci, tamen si officiosissimus in omnes etiam tenuis fortuna, illam ut adhiberet, aliumve doceret, obtendens vitium de non usurpanda illa scientia emissum, dumtaxat

ob

ob periculum vanæ gloriæ, & complacentiæ, post felicem eventum infestaturæ ipsius animi. Quid se votum illud jurejurando firmasset?

557 Hunc Casum, quatenus erat solo vestitus voto, retuli verbulo in Quinar. Tract. 5. cap. 10. num. 17. ubi plura de podagra appendice temulentia. At non aperui meam mentem, eò quòd is medicus esset adhuc in vivis. Sed quia nunc vita inculcata, multisque virtutibus illustri functus est, liberius scribo, videri mihi futurum, ut S. Thomas juberet eum non obstante illo vanæ gloriolæ periculo per gratiam divinam non difficillimè superabili, in primis jurare illos, à quorum fanitate pendet sustentatio domesticorum, vel perutilis functio officiorum Ecclesiasticorum, & politicorum, tunc enim dixisset S. Thom. ex Isidoro: In turpi voto muta Decretum. Cap. In malis. 22. quæst. 4. Deinde & illos, quos sine propria culpa contractus ille morbus cruciabilissimè habet. Imò movissem ego ipse scrupulum, justumque metum diuturnioris purgatorii, si cogitaret secum tumulare tantam, & verè publico vel necessariam, vel summè utilem artem. Juramenti Religio non fuisset me moratura, utpote nixum autoritate Doctoris Anglici, eaque ratione, quòd & scriptum sit: quod incautè votiisti, ne facias. citato can. In malis, & votum, ac juramentum soli Deo factum debeat esse de meliore bono, est autem melius bonum, etiam tūpposito periculo vanæ gloriæ, ptopagare in posterum ejusmodi scientiam, quàm suo inferre sepulchro. Requiescat in sancta, sanctissima pace.

VIII. Ingeniosè utentis occultatâ compensatione.

558 **C**um enim quidam Titius nequiret, sine notabili incommodo, extorquere à quodam suo consobriño solutionem centum aureorum, debitorum ex emptione equi perit ab ipso venditor centum aureos mutuos, impellente illum ad hoc aliquali presente necessitate, iure tamen jurando, se infra mensem redditurum, at non reddidit, alia ratione, quam dicendo se tantundem remittere consobriño, quantum hic deberet ex equo empto.

559 Delata controversia ad P. Tambur. pronuntiavit cit. Cap. 3. §. 5. pro Titio. Pronuntio & ego, re enim vera reddo tibi quod debeo, si solvam, quod tibi debeo, solvo autem, quando tantundem do, quantum debeo, do autem tantum, quando cedo certo jure exigendi hic & nunc à te tantum, quantum debeo hic & nunc. Et verò nihil est hac ætate communius, quàm ut dicaris tunc expungere, delereque

debitum pecuniarium, quando creditori tradis adeptam emptionem, vel hereditate syngrapham suam obligatoriam in solutum. Addit P. Tambur. hanc ex Bartolo rationem, quòd is, non sit perjurus, qui justam habet excusationem non solvendi, ut sanè habet similis nostro Titio, sed non capiunt omnes verbum hoc, magni enim domini persæpe exigunt rigidè à suis subditis ea, quæ ipsis debent illi ipsi, quibus & ii sunt obstricti.

IX. Senatoris secreta lepidè te- gentis.

560 **L**ucernates consultabant Anno 1639. magna sententiarum concertatione, essent ne militares suppetiæ mittenda Corona Gallica, quas hæc petebat. Diuturna, præter morem, sessitatio in senatu, impulit unam, alteramve matronam, ut seridè admodum sciscitaretur ex senatore, obviam factò, equam nam, per Deum immortalem, causa extitisset protracti ad secundam, tertiamve pomeridianam Senatus? In ingenioso, risiculòque Commento lusus simul, & elusus multebrem curiositatem: Respondit, fuisse consultatum, quid agendum foret, ut pluvia, quas exigebat diuturna siccitas, impetrarentur? Domum pedibus itum in sententiam existimantium, suadentium ut, quoniam sexus famineus tam bellè calleat artem sciendi tempestates, imploraretur opera unius, alteriusve ex dexterioribus materculis. Quo responso data in ruborem matrona, dedit se in pedes, aliis materiam diversorum affectuum.

Incolebam id temporis eam (postea triumphatricem) urbem, principem inter Catholicas in Helvetia, cum muliebri curiositas fuit lepidò illo commento castigata. Quæret fortè nonnemo, utrùm Sacramentum de secreto celando, quo solent oppellulari ora senatorum, Urbicorum, Principum Consiliariorum, ita graviter obliget, ut sit fas mendacio saltem jocosò celare secreta, si aliter celari nequeant, ac proinde quousque obliget juramentum de non pandendis iis, quæ secreto tractata sunt in consultationibus?

562 Respondeo I. Si stetur iudicio, simul & moribus plerorumque politicorum, est vel nimis scrupulosi, vel etiam stupidi ingenii dubitare, sitne fas mendacio saltem jocosò locum dare, quando nequit aliter occultari secretum summi momenti, commissum sub juramento. Verùm si de ea quæstione consultus fuisset unus è sapientissimis simul & religiosissimis Principibus sui ævi, videlicet Guilielmus Leopoldus Archi-Dux laudatissimæ memoriæ, id fuisset

Ggg 2 infi-

inficiatur, quemadmodum referam *Caf. 18. num. 594.* & merito. Quo loco & singulariter *num. 589.* statuum ex communi sensu omnium hujus sæculi Theologorum, nullum etiam levissimum mendacium licite adhiberi, ad quodcunque vel malum avertendum, vel bonum procurandum.

563 Gratis autem supponitur, posse dari casum, in quo nequeat sine mendaciolo vitari seu parvum, seu maximum malum, quandoquidem omne id, quod efficeretur mendaciolo, praestari potest licite æquivocatione, seu mentali restrictione, ut explicabimus in sequenti *Caf. 18.* Sanè omnium secretorum secretissimum, & sanctissimum est areanum Confessionis, & tamen Religio illius potest semper, omnino semper æquè per æquivocationes, aut restrictiones licitas sacra testari servari, ac posset per palmare mendacium, ut liquet ex iis, quæ tradidimus in *Experientis Tract. 7. Caf. 22. num. 840. & 841.* Et verò potuit ille mali doli expertus Lucernas Senator ea ipsa verba, quæ supra representavi, usurpare sine mendacio etiam jocosò, quia per Ironiam, Ironia verò non est propriè, & per se mendacium.

564 II. Senatores, & Consiliiarii Principum, debent esse tenacissimi arcanorum: tum quia locus, in quo agitabantur olim à Græcis consultationes, appellabatur *Silentium*, & *Silentiarium*. Adamus Contzen *Politicorum Lib. 7. cap. 13. num. 7.* tum quia character hominis prudentis est taciturnitas, atque silentium. Petrus Forerius *Vitæ Lib. 2. cap. 11.* tum quia libertas vulgandi aliis ea, quæ tractata in secreto sunt, summè est noxia principi, ac reipublicæ. Sicut è diverso saluberrima fides silentii, ut non semel magno suo commodo, non minore aliorum malo expetuum esse nostra atate unum è Summatibus Christianitatis ferunt: tum denique quia est habenda ratio maxima juramenti, de servando secreto præstiti. In *Senatu dicta, gesta, judicata, æterno silentio tegunt, nihil in iussu Casaris revelant.* Est hæc Spirensis Curia lex expressa, multarum aliarum tacita.

565 III. Non tamen damnandus de mortali, quisquis aperit aliquod secretum, etiam post illud juramentum generatim editum, & fortè quotannis renovatum. Ratio est primò, quia quandoque lex divina, & naturalis mandat, ut non obstante Religione juramenti, aliquid manifestetur uni, vel pluribus. S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 2. Quia usus communis docet, illos ipsos, qui silentium exigunt, nec re ipsa velle, nec rationabiliter posse (ob fragilitatem humanam) velle, ut gravem culpam incurrant, qui quaecunque eriam minimam secretum revelant, sed potius ratam habere illam communem doctrinam Theologorum, quòd qui jurat, se servaturum secretum rerum in senatu urbico, vel consilio Principis cognitarum, non teneatur id servare, nisi quatenus materia

postulat, ut scilicet non peccet graviter, si non magni interfit secretum servari: lethali, si multum interfit (ut sanè sæpissime) servari silentium. Et verò non nisi venialis culpa esse illum per se loquendo, qui negligit rem præstare parvam sub juramento promissam sequitur ex fundamento posito supra *num. 504.* traditque in terminis contra alios Sanchez *Lib. 3. Moral. cap. 4. num. 23.* loquens de casu, quores illa jurata est vel parziale, vel etiam totale objectum juramenti. Vide infra *num. 582, 649.* & si placet ea, quæ de secreto tacito, & expresso scripsi in *Quinario Tract. 5. cap. 9. Sect. 10.* & nominationem de illo, quod solet, sine ulla intentione confitendi sacramentaliter, credi sacerdotibus dicendo: *Dico hoc Re. Va. sub sigillo Confessionis.*

IV. Licet verò materia fereti sit persæpe levis in se, attamen superveniente juramento evadit gravior idcirco, quòd incipiat vilescere Religio juramenti, quando scitur, arcanum eo munitione revelari temere, & nulla gravi causa suppetente.

V. Et est omnino consiliiariis præsertim summorum Principum sexcenties repetenda aurea sententia, seu adagium Latinorum, & Græcorum teste Navarro *Commentar. 66.* seu *De denuntiatione num. 402. Res Sacra Consultor: Res Sacra Consilium: Res Sacra Consultatio.* Vim adagii clariùs, & in specie edisseret sequens

Quæstio de juramento Vasallorum, seu Fidelitatis.

569 IN Lib. 2. Feudorum *Tit. 7. cap. 5.* exhibetur Vasallis hæc formula jurandi: *Ego Titius juro super hæc sancta Dei Evangelia, quòd ab hac hora in antea, usque ad ultimum diem vitæ meæ ero fidelis tibi Cajo Domino meo contra omnem hominem, excepto Imperatore, vel Rege, id est: Ego juro, quòd nunquam scienter ero in consilio, vel auxilio, vel in facto, quòd tu amittas vitam, vel membrum aliquod, vel quòd recipias in tua persona aliquam læsionem, vel injuriam, vel contumeliam, vel quòd tu amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel in antea habebis, & si scivero, vel audivero de aliquo, qui velit aliquod istorum contra te facere, pro posse meo, ut non fiat, impedimentum præstabo. Et si impedimentum præstare nequivero, quam citò poterò tibi nuntiabo, & contra eum, prout poterò, auxilium præstabo &c.*

Hoc juramento aliqua, ut liquet, fieri mandantur, alia ne fiant inhibentur. De his & illis Quæritur generatim I. *Utrum Vasallus teneatur vi hujus jurandi cum periculo mortis impe-*

impedire ea mala, præstare ea bona, quæ hic exprimuntur?

Resp. I. Generatim tenetur & non tenetur, prout notaria consuetudo declarat teneri, & non teneri. Etenim hic quoque in specie locum habere Leges & Canones de vi Consuetudinis loquentes, tradit alios inter Rudolph. Schraderus in *Tract. De Feudis. Part. 6. cap. 6. num. 22.* scribens: *Consuetudo vim juramenti fidelitatis, sive obligationem ex ea descendente interpretatur, extendit, & restringit.*

571 II. Idem Schrader, *loc. cit. num. 55. & 56.* subdit hæc verba sine ulla prorsus explanatione, aut restrictione: *Vasallus excusatur à servitiis, si non absque periculo certissimo vitæ suæ Domino auxilia præstare possit. Felinus in Cap. Ego N. De jur. num. 5.* (in quo Capitulo, ut per Parenthesin dicam, proponitur juramentum, quo Episcopus se obstrinxit summo Pontificii.) *quia non tenetur vasallus salutem atque vitam Domini propriae salutis, neque vitæ præponere.* 572 *Gloss. Cap. 1. Quibus modis Feud. amittit.* Ita Schraderus citans plures. Verùm hæc doctrina ita sicce, & universaliter tradita, atque intellecta repugnat veritati, & communi Theologorum, qui sanè sunt in hac materia conscientiam petente audiendi præ Jureconsultis, Tradunt autem omnes Theologi, ac nominatim Societatis nostræ post S. Thom. 2. 2. *quest. 26. art. 3. in Corp.* Subditum teneri vitam exponere pro salute Reipub. adeoque pro Capite, seu Principe, à quo multum pendeant Reipub. commoda.

573 Probatu ratione qua utitur ipse S. D. quia scilicet natura ipsa docet, bonum totius (& quidni Capitis talis, quale describimus?) præferre bono privato, seu alterius ignobilioris partis. Ergo si Principis salus sit necessaria bono publico, aut multum utilis, tenebitur subditus, ut esse solent Vasalli, vitam exponere certo periculo, ut servetur Princeps. Accedit quòd subditus graviter delinquat occidendo etiam solius ex se justæ defensionis causa suum Principem, esto & hic ipsum actu invadat injustè, quando salus Reipublicæ plurimum penderet ab eo. Ludov. Molina noster *Tract. 3. De Justit. Diss. 14. Layman. Lib. 3. Theol. Moral. Tract. 3. cap. 3. num. 1.* et si utroque jure sit recepta Regula: *Vim vi repellere licet*, ergo non debet his præsertim temporibus, quibus plurimum Vasallorum fides in Principes tam lubrica extitit, doctrina illa Schraderi proponi tam illimitatè, sed restringi ad vasallos, quæ præcisè vasallos, seu obtinentes à Principe feuda, non autem ad illos, qui simul sunt veri subditi domini, à quo feudum possident.

575 Quæritur II. *Nominatim de secreto improbe machinationis in Principem manifestando à Vasallo.*

Resp. Liquet ex formula juramenti, esse per se manifestandum, non obstante juramento, quo quis se devovit omnibus Cacodamo-

nibus, si patefaceret, quia videlicet juramentum nec est, nec esse debet vinculum iniquitatis. Et hæc doctrina vera, etiam quando es civis illius urbis, quæ tota conjuravit in caput Regis, Ducis sui, tuique. Ita singulariter observat Silvester verb. *Secretum.* Ratio est, quia talis Vasallus debet magis diligere suum dominum, & principem, quàm suam civitatem, eò quòd bonum principis sit commune. Silvester *ibid.* ergo non erit reus perjurii, si juramentum prælitum principi præferat juramento prælitò suæ communitati.

576 Dicta de obligatione secreti singulariter magnis principibus promissi, obligantisque, consigno observatione, quam suggerit sapienter, providèque Contzen noster: *Quid faciendum sit judicent multi: Quid facturus sis sciant pauci, & aliquando præter te nullus.* Comburam tunicam meam intimam, si consiliorum meorum gnaram esse sciero, ajebat Petrus Arragonum Rex. Nec immeritò, res enim magna ab eo sustineri non possunt, cui tacere grave est. Q. Curtius *Lib. 4. Hist.* Plures particulares eventus, in quibus adest, vel non adest perjurium propriè, seu strictè, & impropiè vel late dictum elucidabo sequenti Casu ut potè qui est

DE PERJURIO, ET MENDACIO IN GENERE.

CASUS XVIII.

Steurarum, seu Collectarum.

SUMMARIUM.

Casus jurantis se totam suam substantiam indicaturum, & tamen reticentis 40. florentis. 577.
Tres Definitiones Perjurii, quarum dua priores communes quidem sed sola Prima propria. 579. & seq.
Discrimen essenziale inter Perjurium primo & secundo sensu sumptum. 580.
Quid sit Mendacium? 583. & seqq.
Apud Gellium differunt mendacium dicere & mentiri. 584.
Apud Theologos falsum dicere & mentiri. 585.
Sententia ex S. Augustino. 586.
Etiam vera dicens potest mentiri, & perjurus esse. 587.
Intentio alios decipiendi non est de essentia Mendacii. 588.
Omne Mendacium est in intrinsecè malum, ut in nullo casu liceat, quidquid scripserint duo aut tres ex P.P. 589.
Probatu ex variis textibus S. Scripturae. 590.
Nominantur pauculi nunquam mentiri. 591.
Calvinista & Lutherani docent fas esse mentiri, si quis agat cum infante, & amente. 592.

Leopoldi Guilielmi Archiducis Candor animi. 594.
 Solvitur Objeſſio petita ab Exemplis SS. Veteris testamenti, qui videntur mentiri. 596. & seqq.
 Simulatio propriè dicta est Mendacium reale, non autem fictio Iosue aut Christi. 599.
 Diligenter advertendum discrimen inter hos duos actus: Volo currere ut hostis falsò putet me fugere. Et: Volo currere, quia prævideo fore, ut hostis meum cursum habeat pro fuga. 600.
 Equivocationes non sunt mendacia. 601. & seqq.
 Exempla Culpabilis: & inculpabilis equivocationis. 603. & 604.
 Quando Superior aut Iudex legitime interrogant, non licet nisi equivocatione, nisi agatur de vita &c. 605.
 Sed & ipsi Iudices ac Superiores tenentur saltem in Causis Vitæ aut famæ abstinere à technis Verborum. Ibid.
 Casus detestandi Iudicis equivocantis. 606.
 Quando in Materia fidei liceat, vel non liceat equivocare? 607. & seqq.
 Factum Theodora Imperatricis. 608.
 Et opificis Catholicis. 609.
 Non licet equivocare in Confessione Sacramentali. 610.
 Nec in materia Iustitiæ cum damno alterius. Ibidem.
 Nec in fœderibus & pactis publicis. 611.
 Exemplum graviter in hoc delinquentium. 612. & seqq.
 Licita est privatio erga privatum hostem aut graſſatorem: non autem Principi, etiam erga conductum proditorem. 615. & seqq.
 Restrictiones mentales perse loquendo non sunt mendacia. 618.
 Refutatur Zabnuius scribens: paria esse mentiri, & veritatem celare. 620.
 Restrictioni mentali varius datur locus, quam equivocationi. 621.
 Quandoque tamen esse licitas, probatur. 622. & seqq.
 Resolvitur Casus num. 577. propositus. 624. & seqq.
 Et alius negotiatoris dissimulantis in Censu 6. milia florenorum. 632. & seqq.
 Refertur insigne Dicitum & Factum Ferdin. II. Imperatoris, contra fraudulentum Aulicum. 636.
 Quomodo juvanda incesta timens certum supplicium si prodar Patrem prolis. 639?

577 **S**tichus obligatus juramento, præstito ab ipso, totaque communitate, indicare suam totam substantiam, & consequenter pendere principi aliquotam partem statuto determinatam, indicat quadraginta florenis, seu circiter 24. Scitis Romanis minus quam repe-

riat in are parato. Querit postmodum ex Confessario 1. An deliquerit mortaliter adversus Religionem iurjurandi dissimulando, & implicite negando illos 40. florenos? 2. An teneatur restitutionem aliquam facere Principi? 3. An sit futurus in statu damnationis aeternæ, si in posterum utatur tali dissimulatione?

Confessarius ille me convenit, pauculis diebus priusquam mandarem Chartæ hunc XVIII. Casum, cujus Resolutio hypothetica est: facilis, absoluta difficilis. Facilis hypothetica, peccavit enim mortaliter peccato perjurii, si Statutum de indicandis omnibus bonis, dandaque ex iis portione aliqua Principi, obligat in conscientia, & sub mortali, etiam in ejusmodi quantitate; deliquit autem solum venialiter, si illa ipsa lex obligat in tam parva quantitate non nisi sub veniali: imò nec venialiter, si eadem lex sit tantum pœnalis, juxta Doctrinam Navarri in Enchir. Cap. 23. num. 55. junct. num. 60. & multorum aliorum relatorum à Cardin. De Lugo. De Justit. Disp. 36. Sect. 4. contra communem, & veriore ejuſdem Cardinalis. Rationem hujusce hypotheticæ resolutionis dabo num. 626. & seqq. ubi prius num. 625. aperuero, quid re ipsa videatur, fuisse respondendum illi Sticho. Nunc necessarid

Queritur I. Quid sit Perjurium? Resp. 578 Perjurium est Romanis, adeoque Oratoribus, Historicis, Jurisperitis idem, quod falsum juramentum, seu juratum mendacium, idem quoque ipsis communissimè, quod iurjurandum violatum, seu non servatum. Hanc utramque descriptionem admittunt quidem Theologi, ita tamen, ut priorem solam habeant pro descriptione perjurii rigidè, pressè, proprièque dicti, posteriorem accommodent solè latè, & aliquo modo impropiè dicto perjurio. Utrique huic descriptioni additur Tertia satis impropria, qua videlicet vocatur is perjuriosus, qui juravit se quidpiam mali facturum. Exemplum ex S. Hieronymo refert Gratianus Cap. Qui Sacramentis. 22. quest. 4.

De Tertia hac significatione dictum aliquid 580 num. 520. & 528. sicut & de Secunda numero 472. & addemus hic adhuc aliqua, potissimum tamen tractaturi de prima, potissimè apud Theologos specie perjurii, præmittentes essentialè discrimen inter Perjurium primo & secundo sensu, seu significato & modo, consistente in hoc, quòd perjurus primo modo constituat Deum testem falsitatis: propriè enim & jurat, & falsum jurat, adeoque peccat mortaliter, etsi rem minimam falsò asserens, seu dubitans, seu sciens esse falsum, monente tamen Caramuele in Theolog. Præter-intentionali, Præcepto. 2. numero. 2260. quan-

do prudentes aliquem casum narrant, firmando narrationem juramento, non velle juramento firmare singulas narrationis circumstantias, sed historiæ substantiam, & ea, quæ ad ejus notitiam, gravitatem, aut auctoritatem conducunt, non verò omnino indifferentes, perjurus autem secundo modo non constituat Deum testem falsi, quia revera tunc non jurat, quando non stat fide jurata, esto prius juraverit, juravit enim tunc juxta suam, ut supponimus, conscientiam, quia juxta propositum, quod habebat in animo, ergo non est, cur dicatur constituisse Deum testem falsitatis.

581 Neque dicas, per juramentum Promissorium Deum constitui fidejussorem de præstando re ipsa hoc, aut illo, quod nos facturos juramus, fidejussoris autem esse, ut vel verbis, vel annutu suo fidem faciat fore, ut solvat is, pro quo fide jubet, negatur enim suppositum, de quo vide Suarez Lib. 3. De juram. cap. 18.

582 Ex quo patet, malitiam infidelitatis commissæ tunc, quando illicitè non statur promissione jurata, non aggravari intra suam speciem, ex eo, quòd non fuerit satisfactum pollicitationi, sed, ut dignosci queat, utrum non implendo promissionem homini juratam, delinquitur mortaliter, nec ne, expendendum esse, utrum promissio spectata seorsum à juramento inducat obligationem sub reatu culpæ mortalis, venialisve, talem enim & non majorem contrahet illa infidelitas, superveniens autem juramento, addet peccato infidelitatis, seu perfidiæ malitiam irreverentiæ, & irreligiositatis in Deum, quæ irreligiositas videtur intralicitudinem peccati mortalis, & venialis crescere ea proportione, qua crescit perfidia. Unde non assentimur Lessio cit. cap. 42. dub. 5. Cottonio cit. Controvers. 11. cap. 2. contra communem Soti, & aliorum, cum, & apud Dianam Part. 5. Tract. 5. Resol. 4. neganti dari parvitatem materiæ in juramento etiam Promissorio, sed dari tenent etiam San & Gallenses loc. citat. dub. 3. Vide supra num. 565.

583 Porro quia perjurium est mendacii species, & foetus primogenitus hujusce venustissimæ, scilicet, matris, aut patris.

Queritur non importunè II. Quid sit Mendacium, & qua de eo, deque equivocatione, & restrictione mentali sint singulariter scienda.

584 Resp. Sequentia: Inter mendacium dicere, & mentiri distat: qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere nititur, qui mendacium dicit, ipse fallitur, & non fallit quantum in se est. Vir bonus præstare debet, ne mentiar, prudens, ne mendacium dicat, alterum incidit in hominem, alterum non. Ita Grammaticatur, simul & Philosophatur Aulus Gellius Noſt. Attic. Lib. 12. cap. 11.

585 Itaque lingua latina differunt mentiri, & mendacium dicere, non autem Teutonice, & Theologica, Teutones Theologi unà cum Gallicis atque Italis, distinguunt quidem, falsum

dicere à mentiri, non autem mendacium dicere à mentiri, ii enim secuti, ut par est stylum ipsius divinæ scripturæ, confundunt hæc duo, ajuntque proferri quidem à te falsum quoties etiam ignoranter asseris aliquid alienum à vero, at tunc solum & semper te arguunt Mendacii, quando loqueris contra mentem, seu sit verum, seu falsum à parte rei id, quod asseris, vel negas. Ille enim mentitur, inquit S. Augustinus Lib. ad Consentium de Mendacio. cap. 4. Qui aliud habet in animo, aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat. Ex quo fit ut aliquis possit falsum dicere non mentiens, si putat ita esse ut dicit, quamvis non ita sit, & ut possit verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero enuntiat, quamvis re ipsa ita sit, ut enuntiat, ex animi sui sententia, non ex ipsarum rerum veritate vel falsitate mentiens, vel non mentiens judicandus. Hactenus Theologorum Phœnix, Aliique post ipsum Theologi.

II. Ex quibus verbis S. August. inferitur in primis illos decipi, qui cum deprehendunt rem ita se habere, uti contra mentem affirmabant, blandiuntur sibi, quasi non essent Rei mendacii coram Deo, liquet enim eos errare, ac veri perjurii damnandos, si eorum asseveratio fuit vestita Juramento. Deinde Mendacium esse duplex, scilicet Verbale & Reale. Verbale quo utimur verbis vocalibus aut scriptis: Reale, quo aliis significationibus, ut loquar cum S. Augustino, adeoque nutibus, gestibus &c. & singulariter propriè dictâ simulatione, ut videbimus inferius.

III. Licet, quando mentiuntur homines, ordinariè id faciant cum expressâ intentione decipiendi auditentes, id est eis injiciendi falsam opinionem, falsumque judicium, attamen hæc intentio expressa, directaque non est de ratione mendacii. S. Thom. 2. 2. quest. 110. art. 1. in corp. cum communiore P. Raynaudi Tract. De Equivocatione cap. 2. num. 7. & 8. etenim essentialis malitia mendacii consistit in hoc, quòd verba nostra sint difformia Judicio, seu Opinioni nostræ, seu in eo, quòd habeamus aliud corde clausum, aliud lingua promptum, quod dum fit, adest quidem implicita, seu indirecta voluntas decipiendi alterum, inducendique in errorem, nequaquam tamen est necessarid adjuncta expressa intentio, ut ostendit ingenioso exemplo S. Augustinus loc. cit.

IV. Omne mendacium est ita malum, intrinsecè, ut in nullo prorsus casu sit fas mentiri. Sic docuit variis locis constantissimè S. Augustinus, ejusque fidelis sectator S. Thom. omnèque nunc Theologi, quidquid in contrarium scripserint duo, tresve ex Patribus, quibus opponuntur plures alii nominati à P. Raynaudo cit. Tract. De Equivocat. & restrict. ment. Equidem divina scriptura tam severam censuram fert de mendacibus, mendacisque generatim, & sine ullâ expressâ limitatione, ut attentis, quibus writur, & prout jacent, verbis, sit Theo-

logo haud paulò difficilius defendere, aliqua mendacia esse venialiter duntaxat mala, quàm non omne mendacium esse peccatum mortale, quàm enim gravia, & illimitata sunt illa pronuntiata: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Pſal. 5. *Os, quod memitur, occidit animam.* Sap. 1. *Abominatio est Domino labia mendacia.* Prov. 12. *Os bilingue detestor:* Prov. 8. *Non intrabit in eam (coelestem Jerusalem) mendacium faciens,* Apoc. 21. Et denique: *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidae, & servientes idolis, & omnis qui amat, & facit mendacium.* Apoc. 22. Ubi nota, non solum signum universale Omnis, sed mendacii conjunctionem cum homicidio, veneficio, idololatria, quæ quidem sunt aperte lethalissima crimina, & eliminantia è regno coelesti, & tamen non solum reperire est longè paucissimi etiam Sanctos, de quibus extet expressum simul & authenticum testimonium, quo honoratur B. Nicolaus De Flue Eremita Helvetus, in quarta Lectione Officii hoc Anno 1672. a autoritate Illustrissimi Nuntii Lucernensis stypis vulgati, illic enim legere est hoc elogium: *Pueritiam sine ulla mendacii labe exegit, a ut extet illud non quidem tanta, perquam tamen probabili* 592 *autoritate nixum elogium, quod de piissimæ memoriæ Patre Goswino Nickel Societatis nostræ olim Præposito Generali, atque P. Egidio Coninck non infimi sanè subseſſi Theologo, eos videlicet nunquam esse mentitos, sed etiam Hugo Grotius, & alii Calvinistæ, ac Lutherani apud Raynaud. loc. cit. num. 14. à quibus non dissentit Zahnus De Mendac. Lib. 1. cap. 49. num. 5. audent libere scribere, fas esse mentiri, si agat quis cum infante, & a mente: Superior cum subdito; medicus cum infirmo; alius cum non ægre ferente se iudificari, & denique quoties natura mihi ad meas, vel alterius res tuendas dat jus in res alterius, a deobque licet, iudice Grotio impunè mentiri hostibus.*

593 Et verò est hoc dogma Calvinistarum ita fixè impressum moribus tam multorum Christianorum, ut, pro dolor, totus mundus sit plenus mendacibus, & quidem passim talibus, quos nullo modo pudeat uti, imò quos delectet dici esse usos mendacio vel jocosò, vel officioso, cum tamen plerique, ceterà honestiores, non nisi ferro vindicandum putent, si posteaquam aërem incessarunt aliquot millionibus mendaciorum officiosorum, jocosorum, & fortè aliquot myriadibus leviter perniciosorum, eos quis compeller titulo tanto jure iis conveniente, quanto convenit iisdem epitheton Aulici, Mercatoris, Militis &c. Abludunt autem hi à moribus & ingenio imitandi omnibus Principibus

Leopoldi Guilielmi Archiducis
& Episcopi.

594 *Quia tria hominum genera & natura, & viriutis instinctu aversabatur: Mendac-*

ces, Adulatores, Impudicos, Veritatis ipse, candoris, & Puritatis amantissimus. Mendaces constanter Diaboli filios appellabat, turbandis Aulis, & hominum commercio natos. Cum, ut solent serpere, & quandoque Principum auribus ingeri Machiavelli dogmata, ad boni Legati artes requiri audivisset, ut is probè, & per artem mentiri sciat: At, inquit, nec ut mundus universus saluti afferatur, vel leve mendacium est profereendum. Qui ergo vel ad mandatam, vel ad emolumentum Legatis mentiri liceat?

Nihil addo, nihil demo verbis gravissimi 595 Scriptoris, R. P. Nicolai Avancini, nunc Græcensis Collegii Rectoris, qui Part. 1. cap. 1. lectu dignissimi Libri De Virtutibus laudatissimi illius Archiducis, hæc ipsa memoriæ tradidit. Quod verbo docuit Leopoldus Guilielmus, dicitur ab Augustissimo parente Ferdinando Secundo, cujus factum, & dictum, æri, auro, animis omnium, præsertim Principum, incidendum, insculpendum proferam in medium infra num. 636. Prius tamen quia facta mentio Legati, suadeo cuivis Confessariò Legati sincere Christiani, ut ipsi suggerat nonnullas ex iis præceptionibus, quas Reverendissimus & pietate, sapientiæque Clarissimus P. Petrus Forerius, Canonico Regularium Salvatoris nostri Reformator, & Generalis, scripto tradidit Marchioni de Ville, Ordinario quasi Legato Lotharingæ Ducis, inque ejusdem beatissimæ memoriæ Reformatoris Vita Lib. 2. cap. 11. edit. Latina describuntur à R. P. Dominico Bisselio, Ord. S. Augustini Augustæ Vindelicorum.

V. Potissima ratio, qua posset in dubium 596 revocari illa nunc minimè dubia doctrina de nunquam mentiendum, petitur ex dictis, factisque Sanctorum Abrahamæ, Saræ, Judith, aliorum & aliarum, quos usos fuisse mendacii Officiosis videtur negari non posse prudenter. S. Augustinus Lib. cit. De Mendacio. cap. 5. prolatis 597 aliquibus talibus exemplis generatim docet, omnia ejusmodi facta, dictaque Sanctorum esse ita intelligenda, ut per verba, & facta sua, intenderint præsignificare, & figuratè indicare rem aliquam verè futuram, ideòque nihil falsi à parte rei locutos fuisse, licèt considerata in ordine ad ea, quæ tunc objiciebantur oculis, vel auribus audientium, & videntium, essent falsa, quia tamen non intendebant Sancti illi significare talia, idcirco non fuisse mentitos.

S. Thomas verò de quibusdam concedit fuisse locutos contra mentem. Nicolaus Serarius conatur ingeniosè Sanctam Juditham vindicare ab omni planè mendacio, cum tamen nullus eorum Sanctorum, qui videri possint esse mentiti officiosè, difficilius purgari possit, quàm sancta illa vidua. Rationem generalem eos vindicandi, quoad possumus, protuli num. 55. Sed

Sed quidquid sit, dico cum S. Ambrosio Lib. 1. De Abraham Non utique vitia Patriarcharum exposuit (subaudi: imitanda) Scriptura, sed ut tu diceres, quod caveres. Instruunt enim nos Patriarchæ non solum docentes, sed etiam errantes. Doccat & nos ille Venerabilis P. Petrus Forerius, de quo paulò ante, cujus erat, hæc aurea gnomo: *Mendacium instar blasphemie habetur à puero.* Vita Lib. 1. cap. 1.

599 VI. Quæ hæctenus dixi de mendacio, dicamque num. 658. & seqq. tamen si principaliter conveniant mendacio Verbalis, re tamen vera conveniunt etiam Reali, seu simulationi propriè, non autem inpropriè dictæ, quam propriè didam esse annueram mendacii probò in Quinar. Tract. 5. cap. 50. num. 63. & cap. 51. num. 39. quibus explicò; quid sit propriè & impropriè dicta simulatio, quid fictio; quomodo Josue simulando suam non fuerit realiter mentitus, sicut nec Christus Dominus fingens se ulterius pergere velle.

600 Observo quoque latum discrimen inter hos duos adus mentis: *Volo currere, ut hostis falso putet, me verè, & ex metu fugere.* Et: *Volo currere, quia prævideo, fore ut hostis meum celere cursum habeat pro turpi fuga, & ideo me insequantur, incidatque in frustas insidias.* Primus ille actus est peccaminosus: Alter non item.

601 VII. Multi magni Doctores probabilissimè contra alios negant, ullam æquivocationem, seu amphibologiam esse necessariò, seu per se mendacii annueram. Ita non minor Theologus Moralis, quàm Canonista Navarrus constanter defendit in cap. Humana aures, in Man. cap. 12. & alibi, item Suarez, Lessius, Sanchez, Raynaudus cit. Tract. De Æquivocatione cap. 3. Lezana in Summa verb. Juramentum declarans exemplo Religiosi, qui portans aliquid, ex quo jure non debeat gabellam solvere, vel quia est injusta, vel quia Religiosi sunt immunes, & interrogatus à custodibus eo fine, ut gabellam solvat, jurat, se nihil portare, intelligendo mente: *Ex quo gabellam solvere debeat.* Subscribunt denique recentissimè Sanctgallenenses toties cit. quest. 5. dub. 3. inducentes etiam varias instantias, & inter has cum Lezana post Toletum, illam de profecto ex urbe quidem infecta peste, ita tamen per illam transeunte, ut moraliter sit certus, non potuisse affari ulla lue.

Intelligo autem æquivocationis nomine 602 alicujus vocabuli habentis duas significationes usum in significatione rariore, ut si interrogatus, an videris aliquando Casarem, quem non propriè, sed tropicè, seu ejus effigiem solam, vidisti sæpissime, respondeas gloriando: *Vidi milites Casarem,* hoc vocabulo designans ejus seu tabulam, seu statuam. Harum æquivocationum aliqua sunt persequentes, aliæ perraræ, aliæ adhibentur in causis ludicris: parvi momenti respectu vilium per sonarum, aliæ autem in magni momenti, & coram iudice, con-

fessario, negotio concernente salutem mentis, & corporis &c. ita ut vel justitia, vel charitas, vel alia virtus rigidè exigat apertam veritatis Confessionem.

VIII. Et verò nullam æquivocationem esse per se loquendo propriè mendacium patet inde, quòd æquivocatione utens non necessariò habeat judicium difforme à verbis, quibus utitur, in qua quidem difformitate consistit ratio mendacii. Suprà num. 588. sed revera habeat in animo id, quòd ejus verba æquivocè ipsi sonant, ut liquet ex exemplo superius adducto, qui enim per voculam: *Cæsar* intelligit Cæsaris effigiem, quam revera vidit, dicendo: *Vidi Casarem,* dicit ipsissimam veritatem, verè enim vidit id ipsum, quod tunc asserit esse visum à se, ergo verba concordant cum inente, ergo non mentitur, ergo non necessariò, & formaliter, & directè intendit ut sic, aliud significare verbis, quàm habeat in animo. Hòc verum est, quòd ex ratione circumstantiarum prævidere quis meritò possit, fore ut, qui sic loquentem audit, apprehendat ipsum verum (cui Nestoreos Annos largiatur Deus) Cæsarem, sed est aliud formaliter intendere, ut quis decipiatur, aliud prævidere, quòd decipietur, seu dare occasionem deceptionis, falsique judicii, quam occasionem quia communiter tenemur non dare, alioquin everteretur commercium humanum, exorienturque alià gravia mala, idcirco nefas est passim uti illis æquivocationibus, quæ passim, & communiter intelliguntur in alio sensu, quàm sit ille, quem apprehendimus, dum æquivocamus.

Et quia incidit sermo de imagine sumpta pro prototypo, observa fuisse meritò injustitiæ damnatum Aristotelem Cyrenæum, qui referente P. Raynaudo loc. cit. cap. 4. n. 12. pollicitus, se Laidem ducturum Cyrenem, si modò ipsa sibi opem ferret, in quibusdam difficultatibus bellicis, re per Laidem confecta juratam promissionem eludit delata Laidis imagine Cyrenem.

Haud tamen, quiquam, ut reor, reprehendet æquivocationem in negotio ludicro similem huic

Constantiensis Eutræpelitæ.

604 *Cum enim vicini mæsti querebantur se (id est suas vites, ita enim loquuntur Constantiensis) perquam graviter vapulasse à grandine (vel pruina) quasi latibundus reposuit: At ego, Deo sint laudes, non vapulavi, usus videlicet præsentissimo remedio. Quoniam autem illo? quærent ii? Mansi domi, subdit hic, grandis nequirit regulas penetrare, ac proinde nec me ferire. Et malo etiam de talibus pronuntiare, usos esse amphibologis, quàm jocosò mendacio, consistentè-*

que in hoc, quòd mentiens jocosè loquatur quidem contra mentem, alioqui non mentiretur, at sæpe careat etiam indirecta voluntate decipiendi, utpote qui prævideat fore, ut qui audiet, faciliè animadvertat, ipsum mentiri, vellèque suo mendacio ingenioso alios exhilarare.

Porro quatenus sit nominatim confessariis licitum, vel etiam permissum scuto æquivocationum, vel Restrictionum protegere arcanum Confessionis, in Experimentiis *Alphab. Confessar. num. 840.* aperui.

605 IX. Nominatim verò quando superior, aut judex interrogant legitime, debet à responsione abesse omnis insulsa, raròve usurpata, & ab ejus justa mente aliena æquivocatio, nisi fortè agatur e. g. de vita alicujus, hic enim si videat, nihil ad sententiam contra se capitalem desiderari, nisi propriam Confessionem, multi etiam minus probabiliter, ut videre est apud Raynaudum *Tract. De Æquivocat. cap. 4. num. 6.* (loquentem etiam de casu, quo dubium est, an judex legitime procedat) probabiliter tamen sententiam, esse tunc locum æquivocationi. Similiter & ipse judex, & superior, saltem in causis concernentibus vitam, ac vitæ supparem æstimationem, bonumve nomen, tenentur abstinere illis fraudulentis verborum technis, quas exhibui *num. 535.* longè magis simili ei, quam representat hic

Casus detestandus, Prædicandus.

606 **C**um videlicet judex è gente, quam non nomine, habens in vinculis maritum perhonestam famina, atque ab hac efflictim rogatus promissit se redditurum ei maritum, si ipsa prius faceret sibi copiam corporis. Ubi vero hæc amorem conjugalem proposuit, et se agerrimè, pudicitia, jussit consceleratus adulter maritum interficere, interficereque cadaver ostendit miserande inquitens: En reddo tuum tibi maritum, usus detestanda prorsus æquivocatione, quam compertam plexit summa laude dignus Marchio Gonzaga Insubria Gubernator. Mandavit enim, ut trifurcifer ille viduam acciperet (reparando ejus honore) in uxorem. Accepta, capitale supplicium de eodem sumpsit, atque insuper omnes ejusdem facultates addixit viduæ. Hoc seu comicum, seu tragicum facinus refert ex Basil. Pontio Raynaudus, *loc. cit. num. 6.*

607 X. Idem Raynaudus alleg. *cap. 4.* probat, nefas esse æquivocatione uti in negotio fidei, & Religionis tunc, quando ea videtur continere: professionem falsæ Religionis: licere autem si tunc sit animus solum occultandi, seu

dissimulandi, adeoque non profitendi hinc & nunc (quia non adsunt circumstantiæ obligantes ad positivam professionem orthodoxa) quod declarat hoc

Facto Imperatricis.

608 **T**heodora videlicet nupta Theophilo Iconomacho, quæ deprehensa in cultu sacrarum imaginum dixit. Se speculum pro more mulierum consuluisse, idcirco usa, sicut suspicer, hoc ambiguo vocabulo speculi muliebris, quod sanctorum imagines sint vera moralia specula Christianorum. Unde petes resolutionem hujus

Casus aliquando mihi propositi.

609 **V**idelicet de Opifice, qui à privato homine Lutheranam interrogatus, essetne Religionis Evangelicæ & intelligente per hanc Lutheranam. Respondit (ut evaderet aliquas tricas) se omnino esse sectatorem Religionis Evangelicæ, designans per hanc Catholicam, quæ procul dubio est verè, illa falsè Evangelicæ. Patet ab Exemplo Theodoræ non peccasse, sicut nec meo judicio peccaret, qui conflictus in angustiis, & interrogatus à Calvinista, sitne Religionis Reformatae? Responderet affirmativè, eò quòd Catholica Religio sit quoad mores sæpè in Conciliis reformata, præsertim in Tridentino, in quo tot Canones De Reformatione. At vero si quis coram magistratu Lutheranam, Calviniano uteretur hisce æquivocationibus, feriret eum illa Christi comminatio: Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet &c. *Luc. 9. v. 26.*

Nefas esse poenitenti uti in Confessione sacramentali æquivocationibus probat latè, & declarat idem Raynaud. *loc. cit. num. 5.* intelligendus de materia spectante propriè ad Confessionem. Idem *num. 10.* negat æquivocationibus locum in materia justitiæ, quando scilicet ea vergerent in damnum proximi, secus si in tuum commodum sine damno tertii.

Idem *num. 12.* arceat à foederibus, & pactis publicis inusitatas æquivocationes, & meritò, quia nulla pacta, & foedera forent firma, adeoque bellorum nullus foret finis, si una paciscentium pars alteram circumveniret dolosis, ambiguisve pactationibus. Unde minimè imitandus est Cleomenes, qui pactus cum hoste inducias triginta dierum, hostiles agros vastabat de nocte, ajens se locutum de die, non de nocte. Et quis ferat æquivocationem

Romani

Romani minimè Romani?

612 **A**beonis, inquam, qui pactus cum Antiocho debellato, ut hic Romanis daret dimidiam partem suarum navium, servaret alteram ipse sibi Antiochus, nec mandavit omnes, & singulas secari per medium, atque relinqui Regi singulorum dimidiam partem, hæcque fraude privavit Antiochum tota classe.

613 **Q**uis non stomachetur erga factum Alexandri indignum Alexandro? Si quidem ubi deditiis promissit immunem omni malo egressum ex urbe, quam obsederat, foras progressos mandavit interfici. Punicum hoc factum excusans inde, quòd sponderit quidem egressum incolam civitate, quem & prastitisset, nihil autem esset pactus de jam egressorum salute, sicuti refert, ac meritò improbat Raynaudus.

614 **A**lexandri vafritiem imitatus nostra ætate est

Bernardus Dux Weinmarius.

Qlli Friburgo Brisgoje deditione capto, dimisit quidem ex pacto militem præsidarium, atque Religiosos, cum iis, quæ quisque secum acciperet, at vix horæ quadrante disgressos ab urbe aut mandavit, aut certè postivè permisit (nam lusa tragœdia ipso inspectante) omnes, ipsum adeo tribunum Escherum, spoliari, alios sola pecunia, alios etiam vestibus, ac impedimentis; fortè ratus, esse satisfactum pollicitationi de dimittendis incolentibus.

615 **X**I. Locum esse æquivocationibus respectu hostis privati, aut grassatoris tenet cum communi idem Raynaudus *num. 15.* ita quidem, ut privatus licitè cum privato æquivocet, at illicite Princeps, qui datà syngraphâ promissit securitatem. Sicut & proditori (quem nemo amat, etsi multi ament proditores) est peractâ nequitia persolvenda merces, quæ erat promissa, quandoquidem datur non directè propter scelus, sed propter periculum, in quòd se conjicit proditor, ac propter emolumentum, quòd, qui proditorem constituit, accipit non leve peractâ proditione. Quare non probat Raynaudus factum Caroli IV. erga proditores

Philippi Austriaci.

616 **C**ujus gentilitio candori cum turpiter imposuissent res belli duces, seu tribuni, corrupti à Carolo pollicitatione magna pecunia: dedit hic adulterinam cum hoc vero quidem, at contrario pactis epiphonemate: Adulterinum aurum adulterino compensatur operi, ut refert pluribus hanc proditionem,

ejusque effectum describens Albertus Cranzius in Saxonica historia Lib. 9. cap. 37.

Erant quidem illi proditores digni verè, non adulterinè re, & laqueo, si deprehensi fuissent à Philippo, at non fraudulenter ludendi præsertim à Cesare, cujus ingenio, & consuetudini in dolis exercitatis opponam paulò post indolem Ferdinandi II. Austriaci.

XII. Sicut æquivocationes per se loquendo carent labe mendacii, ita etiam carere possunt omnes restrictiones mentales, intelligendo per hæc illas locutiones, quarum verba, præcisé ut sonant accepta, continent falsitatem, at juncta aliis, quæ tunc reservantur, subaudiunturque expressè in animo, nihil falsi continent, ut declaro

Casu ridiculo.

619 **I**llius, qui increpitus ob pridianam ebrietatem, atque insolentiam in ea perpetratis, juravit per Jovem Lapidem, se non fuisse ebrium. At convictus testibus, mendacis juramentum luiturus excepit, se non esse mentitum, quandoquidem negando se fuisse ebrium subaudiverit voculam: Lacte, sit autem certò certius, se ex lacte non contraxisse temulentiam.

Ego enim jam pridem & sensi, & docui verò, ac typo, talem minimè fuisse mentitum, cum revera nihil dixerit contrarium suæ menti, esto Zahnius *Lib. 1. De Mendac. cap. ult. num. 1.* scribat, paria esse mentiri, & veritatem celare, & cum mentiri nunquam debeamus, consequenter teneamur semper verum dicere. Certè apertam falsitatem continet tam consequens, quam antecedens, ut sexcentis instantiis Christi Domini, Sanctorum, sapientissimorum demonstrari potest.

Raynaudus noster illo toties citato *Tractatu De æquivocatione*, rectè quidem docet, ubi fas est uti restrictione, seu ut alii appellant, reservatione mentali, fas quoque esse adhibere æquivocationem. At non autumò esse similiter dandum locum restrictioni, quando datur æquivocationi, quia usus restrictionis mentalis & solet sæpius ingerere auditori falsum sensum, quàm æquivocatio, & deprehensus ab auditore in negotio aliquo momenti, citè majorem indignationem, quàm usus æquivocationis, seu Amphibologiae, si quidem utens restrictione potest absque ullo mendacio reservare in animo talia verba, quæ si exprimeret, redderent quidem juncta verbis ore prolatis sensum planissimum, verissimum, at eorum copulatio cum exterius prolatis esse posset tam inaudita, ut vix Angelus, ne dum homo esset divinaturus, ea hic & nunc esse adhibenda, vel adhibita, sicuti illa insulsißima, quamvis dulcissimi lactis instantia declarat.

Nihilomil-

622 Nihilominus tamen posse quandoque non solum absque omni mendacio, quod mihi persuasissimum est, sed etiam prudenter, & sapienter usurpari restrictiones, reservationesque, probabilis mihi est (quidquid repugnet recentissimus Coron. cap. 1. num. 18.) ex iis, quæ citatus Raynaudus à Cap. 8. allegati Tractatus per plura sequentia differit, nominatim verò fortiter, & perbene urget Cap. 10. num. 8. verba Christi Domini Matth. 24. & Marc. 13. qui interrogatus, quo tempore esset peritura urbs Hierosolymitana, periturus orbis, respondit: *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius, nisi pater.*

623 Quæ verba, ut sonant, ne æquivocationem quidem ullam aptam admittunt, & tamen ipsa verissima sunt, ergo idè solum, quod in iis Christus Dominus aliquid subaudierit, quod si expressisset exterius, Apostoli habuissent pronissimum, & perfectissimum sensum illorum, expressit autem S. Augustinus in Psal. 36. his verbis: *Omnia Dominus nosse Iesus Christus magister nobis missus est, etiam filium hominis dixit nescire illum diem, qui in magisterio ejus non erat, ut per eum sciretur à nobis.* Igitur cum dixit Christus: *Nec filius scit de illo die,* subintellexit: *Et magister,* tamen sciverit ut Deus, imò ut homo per scientiam insulam, & visionis.

Huc apprimè facit responsum S. Felicis Nolanii, qui ab emissariis tyranni interrogatus, ubi esset Felix, nescio, inquit: *Felicem, quem queritis, Nec prorsus fecellit, nemo enim se ipsum facie novit.* Ita scribit, narrat, & explicat ingenio æquè, ac sanctitate Clarissimus Beda presbyter in Vita S. Felicis apud Joan. Bollandum ad XlV. Januar. cap. 2. num. 11. Prorsus fecellit, & infeliciter in aliam veracitatem impugisset Felix, si non subaudisset voculam: *Facie,* aut aliquid aliud. Subscribunt præter alios huic doctrinæ novissimè Sancti gallenses cit. quest. 5. dub. 2. declarantes variis instantiis, etiam in casu jurijurandi.

624 Atque ex disputatis, vel propositis hætenus, decidenda est triplex questio, quam de Stichò declinante verbo, & facto per solutionem Steuræ, ut nominamus in Germania, seu collectæ, sicuti ordinariam steuram vocari vult Besoldus in Thesaurò verb. *Steur* movit ille, de quo initio hujus XVIII. Casus, adeoque n. 577. retuli.

625 Dicendum enim est I. Dum juravit expressè, vel implicitè, se in ære parato non habere nisi viginti e. g. florenos, cum recordaretur haberi à se sexaginta, peccasse peccato propriè dicti perjurii, adeoque lethali, si nihil aliud intellexit in suo animo, quàm indicent hæc verba, sic enim fuit propriè mentitus, & consequenter usus perjurio propriè, strictèque dicto: quale perjurium semper continet noxam lethalem, nisi excuset conscientia erronea. Addebat debet confessarius paternam monitio-

nem de cavenda in posterum hujusmodi defraudatione ob rationes adferendas num. 631. haud tamen erat injungenda ipsi sub gravi reatu, seu declaranda gravis obligatio faciendæ compensationis, ut liquebit ex dicendis.

Dicendum II. Non esse speculative improbabile, quòd Stichus potuerit labem perjurii, & alterius gravioris peccati evadere utendo restrictione mentali hac: *Non plus quàm viginti, quos teneor, si tamen teneor, indicare.*

Hæc responsio supponit tria: primum, quòd intentio principis, aut magistratus nequaquam sit adeò severa, ut implicitè, vel explicitè velit sub gravi culpæ reatu constringere subditos (forensibus enim imponi non posse tradunt innumeri apud Gabrielium *De jure immunitatis concl. 2.* quos sequitur Diez de Mena *quest. 21. num. 290.*) ut præsent singuli ejusmodi Steuram, seu Tributum, sine ulla diminutione, foret enim ejusmodi intentio, atque Statutum inutile, quia nemo observaret. 2. Foret occasio innumerorum peccatorum; adeoque injiceret frustra laqueum, contra sententiam cap. *De viduis. 2. 27. quest. 1.* 3. Innumera leges naturales, divinæ, canonicæ, & civiles etiam lætæ de objecto capaci mortalis noxæ, at tamen ob parvitatem materiæ admittunt excusationem à mortali, quidni & ista? Unde Lessius *Lib. 2. De justit. cap. 33. dub. 8. num. 56.* exigit defraudationem in summa notabili.

Alterum suppositum est, quòd Statutum de indicanda tota sua substantia, contra quòd deliquit Stichus, sit aut simile, aut non multum dissimile, seu non multò rigidius, quàm celeberrimæ Urbis, seu Amplissimi Senatus Constantiensis, cujus quidem Senatus consultum usu receptum, & quotannis proponi solitum civibus, in ejus verba jurantibus mandat, ut singuli cives annuatim contribuentes ex universa tam mobilium (excipiendò communes vestes, communemque suppellectilem) quàm immobilium substantia, seu corpore, non plus quàm quadringentesimam portionem, videlicet è centum florenis duntaxat quindecim crucigeros.

Tertium suppositum est id, quòd num. 605. innui brevicula parenthesi, quòd videlicet non peccet, qui erga superiorem, hujusve locum tenentem utitur æquivocatione (est idem hic judicium de restrictione) non difforni ab ejus mente, seu voluntate, ac mandato, quæ de reliquot instantiis adferam num. 629. 640. & 653.

His suppositis potuit non improbabilerè speculative loquendo Stichus, possuntque omnes ei similes sine perjurio, adeoque mendacio, & alio graviori peccato prosteri, se possidere solum 60. 100. 1000. florenos, cum illorum arca contineat insuper alios 40. Ratio est, quia in primis illa quota, quam deberent pendere ex dissimulatis 40. florenis non excedit summam sex crucigerorum, quos si sub-

sublegeres alicui non tenuissima fortunæ civi, excusarent te à mortali innumeri Theologi, confessarii que, ergo longè magis, si non desisco, tum quia fisco communiter (etsi subinde fallò) annumeratur divitibus, utpote qui & semper sit solvendo, & sit immortalis. Bartolus, & Baldus apud Bertachin. *in verb. Fiscus*, tum quia in æstimatione hominum, ex qua maximè pendet determinatio quantitatis requisitæ ad mortalem læsionem justitiæ commutativa, exigitur ad constituendum mortale crimen injustæ læsionis in fortunis, quando hæc fit per modos à furto distinctos, major quantitas, quàm per furtum, adeoque rei constitutæ non solum in domino, sed etiam insuper in possessione damnificati, atqui Steura seu Collectæ, quas negant dolosè subditi, non sunt in dominio, aut possessione principis, aut Reipublicæ.

629 Supposita hac probatione rationis productæ num. præced. infertur, mentem principis, cui subest Stichus, non esse, ut Stichus teneatur sub gravi reatu indicare illos 40. florenos, ergò licet usus fuisset Stichus propriè dicto mendacio, non egisset graviter contra mandatum sui Domini, ergo vel non nisi leviter, imò fortè ne leviter quidem deliquit in ejus legem, si habens in arcua sexaginta florenos duntaxat, fecit hanc restrictionem Mentalem: *Non habeo nisi viginti florenos, quos graviter teneor, si tamen teneor in conscientia, tibi manifestare.* Tamen enim dixi numero 605. non esse utendum æquivocationibus, consequenter nec restrictionibus, seu reservationibus mentalibus, quando agitur cum superioribus, & iudicibus, ibidem tamen expressi clausulas, quarum ponderatio justificat hoc responsum, sicuti & communissima doctrina de permissa illa æquivocatione, aut potiùs restrictione, quam respectu profecti ex urbe aliquantum infecta peste retuli num. 601. Item recepta doctrina, quòd & Clericus jure exemptus à gabellis jurare possit coram importuno telonario, se nihil deferre. Suprà eodem num. 601. & qui jam solvit mutuo acceptum, id tamen probare cum non possit urgente iudice ut solvat, negare possit cum æquivocatione accommoda, se quidquam unquam accepisse mutuum. Denique huc apprimè facit resolutio, quam doctissimus simul & piissimus Navarrus dedit ad Casum referendam num. 640.

630 Ex quo ulterius infertur, illum Stichum sub mortali non fuisse obligandum ad faciendam tantillæ rei restitutionem, seu potiùs compensationem, neque negandam fuisse ipsi absolute, tamen careret proposito manifestandi Anno sequenti, quo rursus faciendæ erat collecta, illud reconditum peculio, cum non videantur tam exiguarum rerum defraudationes factæ solum semel in Anno sufficere ad illam diversorum furtorum parvorum unionem, quam exigunt Doctores differentes de ea in materia de furto.

Quia tamen persæpe urgentur principes, ac principibus suppares Reipublicæ longè majoribus necessitatibus circa bonum publicum, quàm aut norint subditi, aut ab his, multò minùs ab hostibus nosci expediat, in harum autem necessitatum subsidium indicuntur vel maximè illæ, de quibus hic disserimus, Steuræ, seu Collectæ, & Contributiones, quia deinde plerique nec sunt hisce restrictionibus assueti, nec usueferi debent, aut possunt absque periculo plurium grandium peccatorum, discriminèque, ne à defraudatione parvæ summæ devolvantur ad majorem, quia insuper prædicta sectatio illius speculative non improbabilis, de qua suprà num. 626. sententiæ potest gignere magnas in Reipublica turbas, idcirco existimo esse minimè (casu, quo non constat Steuras non expendi in utilitatem publicam) sequendum in praxi aut exemplum Stichi, aut doctrinam Navarri, & proinde magnopere hortor omnes confessarios, ut, quia possunt ratione, inducant suos poenitentes, ad fideliter, atque integre pendendum id, quòd Statutum communi receptum usu præcipit, partim quia ultra rationes à me in medium productas, scriptum est: *Cui tributum, tributum* Epistol. ad Roman. 13. partim quia singuli subditi sentiunt exiguum commodum, dissimulando parvas summas, at princeps magnum damnum, quando à singulis è 20. 30. 100. millibus capitum, negantur modicæ partes. Et denique debet subditos movere metus grandissimæ multæ, quam alicubi Annis abhinc non omnino viginti senserunt, aliqui hæredes, in quorum hæreditate nondum divisa cum reperta esset summa perquam notabilis, cujus non fuerat facta illo Anno mentio, cessit tota in jus fisci, solum aliqua portjuncula dono relicta hæredibus.

At fortè percontaberis, quid censendum de facto simili

Hujus Negotiatoris.

Qui è tenuissima fortuna evectus per negotiationem laboriosam ad opes facile viginti quinque millia florenorum equantes, pendit quidem annuatim suo principi aliquotam suæ substantiæ, at reservat seorsim in necessitates improvisas sex millia florenorum, seu bis mille ducatos, nihil de hisce principi, seu Reipublicæ præstans, aut præstare cogitans.

Novi hominem plurimum hinc dierum itinere distantem, sciens esse virum integrum, atque suam hæc dissimulationem communicasse cum uno, alterove viro gravi, & docto, qui nullum ei hac super te movit scrupulum. Ego non moverem magnum, si notoriè constaret, principem illum aut nihil, aut ferè nihil laborare pro bono publico, sed totum intentum esse

H b

est

esse venationibus, aliisque ludicris occupationibus, vel expendere tributa in usus nihil proficientes publico: in aulam apertè nimis pompofam &c. Rursum non moverem fortè magnum, si negotiator ille habens principem suo dignum titulo tantùm semel difsimulasset, etenim saltem in tantillo darem locum sententiæ Navarri relatæ superiùs num. 578. darem, & non imprudenti præsumptioni, quod una ejusmodi defraudatio non valde sit contraria menti principis, at quia non dubito, quin continuatio valde illi adverfetur, & meritò, si, ut in dubio supponendum est, erogat in patriæ necessitates, eam ob rem damnarem de mortali tale propositum, juberetque Cardinalis de Lugo cit. sect. 4. cum communi restitui summam singulis Annis negatam.

634 Ex quibus liquet sine assentiendum Ludovico Beja, rigidè intellecto, is enim licet in Responsionibus Casuum Part. 1. Cas. 10. fuisse simul, & doctè propugnet sententiam Navarri, de qua supra num. 578. Nihilominus tamen ibid. sub finem sic loquitur: *Ille, cui custos, seu conductor gabellarum defert juramentum, si accipiet, & non plene veritatem manifestet, perjurium committit, cum obligatione restituendi, quidquid tunc de gabella justitia fraudavit.* Testatur in super Cardin. de Lugo cit. sect. 4. etiam illos, qui adherent sententiæ Navarri supra relatæ, convenire omnes (de quo tamen dubito) in hac doctrina.

635 Præclarum Colophonem impono tam proxime dissertationi circa pertinentia directè, vel indirectè ad hunc Casum XVIII. est autem is

Dictum, Factum Ferdinandi II.
omnibus Principibus imitandum
Dicitis, Factis.

636 *Ex Aulicis (Ferdinandi nondum tunc Corona Imperiali redimiti) quispiam poposceras ab illo, atque impetraras commendatitias. Rescivit hoc ex aulicis aliis primario munere, & gratia nobilis apud Ferdinandum, arbitratisque, eas literas suis obsuturas rationibus, adit clam Aula Cancellarium, quasi ab Archiduce venisset, ac significat, literas illas posse quidem expediri, ac tradi, at voluntatem Principis esse, ut suis illas Cancellarius comitetur, viroque principi, cui aulicus commendaretur, significet, Archiducem commendatitias haud negare potuisse, ne, qui petierat, tristis abiret: caterùm sibi fore pergratum, si nullum faceret commendationi locum, non videri, quod aulicus petebat, è re aut postulantis esse, aut postulati. Miratus est hominis verba Cancellarius, cumque candorem Principis nôset, verius est*

fraudem in aulico. Ad Archiducem se confert, qua acceperat mandata, exponit. Vix aequè quisquam vidit Ferdinandum commotum, ac eo tempore Cancellarius: Ergone, inquit, homo iste fucatum me, fallacem, fictumque est ausus fingere? Malo quovis in genere malè audire, quàm in hoc. Has artes meus candor non habet, nec habebit unquam. Tu exequere, quod dixi, ille munere, ac aula sine ulla mora excedat. Nec in me, nec in mea aula dolum patiar, aut fraudem.

Sic per calamum Patris Guilielmi Lamor- maini in *VIRTUTIBVS* Ferdinandi II. cap. 12. ipse Ferdinandus, à quo imbibit ejus dignissimus filius Leopoldus Guilielmus illam mendacii summam detestationem, quam exposui num. 594. & quia eandem tam raram, virtutem ex illo hauserit ejus cancellarius, explevit tunc partem elogii, quo Cancellarium, condecorat Bartholomæus Chassaëus *De Gloria mundi* Part. 7. conclus. 7. §. proinde scribens: *Cancellarii oculis velut emissiis principem circumspicere omnia, ac perillustrare, ne quid usquam subsultet non suo loco positum, credunt.* Summus Orbis Moderator instruat omnes aulas Cancellariis illi Ferdinandæo similibus.

Sed ecce jam cœperam conscribere hunc Colophonem, cum accipio ex longinquo literas, & rogor, qui sententiã consulendum

Miserimã Creaturã,

Qua gerens uterum ex incestu cum consanguineo in primo gradu, certò afficietur extremo supplicio, nisi nomen patrem alium à vero. An id poterit sine peccato?

Respondi, posse, utendo æquivocatione conveniente.

Rationem hujus responsi petet Lector ex prima illarum XXI. Appendicum, quas assui calci Experientiarum Theologicarum in Editione prima, seu Monachienf, quam tamen Appendicem transtuli postmodum in editione altera, seu Veneta ad proprium locum, nimirum ad Casum IV. Tract. II. seu Alphabeti Baptizant. multis aucti, singulariter illa quæstione, utrum ejusmodi misera creatura licitè (ut visum non nemini, non autem mihi) corrumpat pecuniis alium, qui etiam juratus deponat apud judicem (æquivocando) se esse genitorem? Illiè num. 163. ad finem dicta, & probata judicio gravissimorum virorum usurpet prudens Lector pro re nata.

ALIA

ALIA VARIA DE JURAMENTO, MENDACIO, PERJURIO COLLECTIM, ET BREVISSIME REFERUNTUR.

CASUS XXI.

Navarræus.

SUMMARIUM.

Casus Martii compensantis occultè expensas in filiam factas ex bonis ejusdem Filie. 640. Quæstio à Martino Navarro: An mater jurare possit se Filia nihil debere? Ibid. Resolutio illius approbatur. 641.

640 **T**erentia fecit multas expensas pro filia, quas cum esset illius negotiorum gestrix, ex bonis dictæ filie repetiit. Quæritur an in reddendis rationibus jurejurando affirmare possit, se nil, quod ad dictam filiam pertineat, retinere, nec quidquam ei debere?

Martinus Navarrus interrogatus respondit *Lib. 3. Consil. 4. De jurejur.* Si illas expensas fecit animo donandi, seu non repetendi, fore perjurii ream inficiando, quidquam habere, quod pertineat ad filiam. Si verò expendit sua bona tanquam gestrix negotiorum, & cum tacita saltem intentione repetendi compensationem ex bonis filie, posse etiam juratam coram judice negare, se quidquam aut habere, quod spectet ad filiam, aut ab hac accepisse. Ne tamen mentiatur ita loquendo, debere intramentem suam juxta intentionem prudentem judicis ita intelligere: *A mea filia nihil accipi, nihil habeo, quod teneat in foro externo consistere me accepisse.* Hanc sapientissimi, & Religiosissimi Navarri æquivocationem probabis, ut spero, Lector, atque insuper æqui boni facies tria, quæ subnecto Collectanea non importuna declarandis, locupletandis iis, quæ de juramento, mendacio, perjurio exhibui quatuor proximis Capitibus, seu *Casu 15. 16. 17. 18.*

COLLECTANEUM I.

De Juramento.

SUMMARIUM.

Referuntur varia quæstiones de Juramento in Experientiis resoluta. 642. Referuntur alia in Quinario Tractata. 644. Persona dubia an Juramentum ab illa exigi possit. 645. Nonnulla de valore & Efficacia Juramenti. 646. Pars ex Thoma Sanchez de Juramento 648. & seqq. Casus quinque ex Diana, in quibus ait Equivocationes & Restrictiones mentales esse licitas. 653.

Venerab. Petrus Forerius interrogatus à Visitatore Diocesano: In qua classe studuisset? Respondit: In Quarta. 655. Afferuntur ex Seraphino de Seraphinis 12. principua Privilegia Juramenti. 656. Nonnulla de dispensatione in Juramentis. 657.

I. **I**N Experientiis resolve de Juramento sequentiã. 1. Utrum soluta mulier uterum gestans, aut jam enixa prolem, adacta juramento ad indicandum Patrem, licitè alium nominet, tum quando imminet periculum solius infamiæ, tum quando etiam mortis. Locum signavi supra num. 634. 2. Quomodo juramentum accedendi post absolutionem datam ab inferiore, sedem Apostolicam sit intelligendum. *Tract. 7. numero 145.* 3. An solutus parvas res firmare falso juramento, at ignorans peccari à se mortaliter, sit à Confessario docendus veritatem. *Tract. 7. num. 318.* 4. Quomodo confitenda consuetudo pejerandi num. 586. 5. An juramentum suppletorium probationis habeat locum in causa sponsalicia, & strictè matrimoniali *Tract. 10. num. 91.* 6. An sola fama sufficiat ad deferendum juramentum. num. 93. 7. An juramentum deferatur illi, contra quem est juris præsumptio. *Tractat. 10. num. 94.* 8. Sitne reo potius quàm actori deferendum. num. 100. 9. Juramentum standi sponsalibus quando sit necessariò servandum. num. 135. singulariter quando secunda sponsa fuit imprægnata. 10. Juranti se ab hoc aut illo imprægnatam, an sit credendum n. 186. 11. An credendum juranti adversus ea, quæ priùs asseruerat. num. 416. 12. An animus, seu ea, quæ sunt in animo, sufficienter probentur juramento 712. & 715.

II. In Quinario tracto de juramento sequentiã: Jurans falsum in ebrietate an juret propriè. *Tract. 5. cap. 10. num. 43.* An aggravetur peccatum ebrietatis ob falsa juramenta, quæ fuerant prævisa. *Ibid.* Testis injuratus non est admittendus *Tract. 5. cap. 42. num. 51.* At ejus juramentum non est de jure divino num. 105. Papæ etiam non jurato creditur testanti contra alium num. 101. Quid jurare debeat testis *vit. cap. 42. num. 106.* Actor præstat juramentum calumniæ num. 107. Quomodo soleant jurare Nobiles Germani num. 101. Quomodo femine. *Ibid.* Adde ex Carpzovio, & Zahnnio *De Mendac. Lib. 3. cap. 4.* (etsi acatholicis,) juramentum non esse facilè deferendum Clericis, & Religiosis, maxime si agatur de causâ Ecclesiastica, cui addisti sunt, cum horum promissio saltem Religiosa æquiparetur juramento. Wesembeckius *Consil. 23. Parr. 1. num. 56.*

III. Etsi communis sententia fert, non esse deferendum juramentum illi, quem prævidemus, aut etiam rationabiliter præsumimus pejeraturum. Pax Jordanus *Elucubr. Volum. 3. Lib. 14. Tit. 22. num. 50. & 51.* quia regulariter non debemus alteri dare occasionem peccandi, (unde non est juvenibus injungendum juramentum)

ramentum, utpote de quibus prudenter timeatur, ne pejerent, *Cap. Penitentes. dist. 50. Jordanus loc. cit. num. 54.* attamen iudex tenetur etiam à verosimiliter pejeraturis petere iuramentum, alioqui se redderet suspectum adversario. *Jordan. num. 15.* sicut & (quidquid tam absolute neget idem Doctor) puberes etiam ante Annum vigesimum ætatis possunt in causa civili (esto non in criminali) jurare, ut docui in *Quinario Tract. 5. cap. 42. num. 10. & Lugo De justit. Tom. 2. Disp. 22. sect. 8. num. 313.* testatur, multos sentire, contractum firmari iuramento etiam proximi pubertati, ipse autem requirit pubertatem. Testatur & *Cotonius cit. Controvers. 11. cap. 1.* esse communem quidem sententiam, quod non liceat inducere ad jurandum verum, quod jurans ignorat, attamen dissentit à *Diana Part. 5. Tract. 7. Resol. 14.* post Hurtadum rato, à te non peccari, si inducas ad jurandum falsum, quod tamen existimat esse verum, ut e. g. si ego fallò putas te toto Anno fuisse assiduus in scholis, ad tuam instantiam iurem, ita se rem habere. Vide *Azorium Part. 1. Lib. 10. cap. 11. Suarez De juram. Lib. 3. cap. 14. num. 18. Tamburin. cit. Lib. 3. cap. 1. §. 6. num. 7. Cardin. de Lugo De justit. Disp. 29. n. 2. & reperies fundamenta utriusque sententiæ, sicut & quod licet exigas in re non parvi momenti iuramentum ab illo, de quo propriè dubitas, an non sit pejeraturus.*

646 IV. Tradit quidem *Jordanus loc. cit. num. 86.* quod iuramentum non suppleat defectum consentus, adeoque non extendatur ad incogitata, subdit tamen *n. 94.* sufficere, si fuit cogitatum in genere, & *n. 97.* iuramentum habere hoc in se, ut interpositum in aliquo actu, si non valet eo modo, quo interponitur, valeat tamen, ut valere potest, & *n. 98.* iuramentum habere vim expressi, seu specialis expressionis, quæ doctrina etsi locum habeat in foro externo, in interno tamen non habet, quando conscientia dicitur, nequaquam fuisse intentionem jurantis supplere illos defectus, etenim generalis doctrina: *Voluntas in omnibus dominatur Leg. in conventionibus 219. ff. De verb. signif. veritatem obtinet etiam in iuramentis, sicuti & communis Theologorum, & Jureconsultorum fert, quamvis jurans habeat tempore iuramenti voluntatem auferendi sibi potestatem valide faciendi quid contrarium suo iuramento, attamen posse utique fieri, ut actus, qui illi iuramento contrarius geretur, sit planè validus. *Jord. n. 102. Et Lugo Tom. 2. De justit. Disp. 22. num. 218.* tradit hanc Regulam universalem: Ratione iuramenti præcedentis contrarii, actus contrarius subsecutus, qui alioqui validus esset, non fit invalidus præcisè, & immediatè propter perjurium in eo commissum.*

648 V. Notanda sunt ex communi *Sanchezii* de iuramento sequentia: 1. Iuramentum factum soli Deo transit, & non transit ad hæredes eo planè modo, quo sumus de Voto locuti supra *n. 37. & seq.* sicut & factum homini licet trans-

eat quandoque ad hæredem, aut successorem, non tamen transit quoad vinculum Religionis, nec enim contra Religionem peccat, adeoque nec perjuri late dicti reus est hæres, qui non præstat creditori ea, quæ testator jurat præstiturum. *Sanch. cap. 13. n. 1. & seqq.* At viceversa qui tibi jurato promisit quidpiam, ac non præstitit ante mortem tuam, tenebitur iuramenti præstare hæredibus tuis *n. 6.* & qui alicui promisit obedientiam non propter ejus personam, sed propter dignitatem, tenebitur obedire successori in eadem dignitate *n. 7.* & sequentibus declarans an, & quatenus quis possit jurare per Procuratorem? Et an sufficiat ad hoc generale mandatum?

2. Non tantum iuramentum servandi in genere secreta obligat pro ratione materiae, inquam cadit illud secretum, ut videlicet delinquatur solum venialiter, si parum interfit, esto vulgetur arcanum, sed etiam vera est hæc doctrina licet in specie, & in individuo juratus promiseris te hoc numero secretum nemini manifestaturum *n. 5.* verè enim gravitas culpæ ad hærentis revelationi sub iuramento illicitè, dijudicanda est juxta materiae, quæ detegitur, gravitatem, vel levitatem, non autem juxta Religionem iuramenti. *Ibid.* Hinc Scholastici transgressores præcepti Rectorum Academicorum sub pœna iuramenti præstiti, non sunt rei gravis culpæ, si materia non sit gravis, esto fortè Rector velit graviter obligare *n. 6.* ut quando e. g. non comitantur Rectorem Magnificum, in diebus solennibus, aut gestant vestes pretiosiores, quam permittæ. *Ibid.* Et quamvis in specie juraveris, te observaturum hoc, aut illud Statutum, si tamen id non est usu receptum, non delinques non observando illud *num. 9.* & ne quidem tunc, quando, postmodum fortè usu recipietur *num. 12.*

3. Quando iuramentum aliquod præstat ab aliqua universitate, illud tamen major pars Comunitatis non observat, tu non teneris observare. Idem *P. Sanchez cap. 15. n. 2.* Et quando aliqua Universitas juravit, se hoc, aut illud Statutum observaturam, potest, & non potest revocare id statutum. Potest casu, quo non fuit superadditum iuramentum de non revocando, tunc, quando in id statutum jurant singulæ personæ, ut singulares, quod evenit, quando jurant id, quod singulorum observantiam seorsim concernit e. g. iuramentum non exeundi domo noctu sine lucerna: nullus nisi Matriculæ inscriptus vocem habeat activam, vel passivam, Et hæc doctrina vera est, etsi tale Statutum sit à superiore confirmatum. Non potest autem revocari tunc, quando singuli quidem jurarunt, non tamen ut singulares, sed ut Universitas quædam, quod contingit, quando jurant id, quod non per singulas personas seorsim implendum est, sed conjunctas nomine Universitatis, seu collegialiter. Ut si statuant non admittendam personam aliquam ad eam universitatem,

statem, nisi his, & illis conditionibus affectam, vel nullum admissum iri ultra hunc, vel illum determinatum numerum. Idem *Sanchez cap. 15. subdens n. 5.* quod non tantum nequeant singuli revocare hoc iuramentum, ut per se notum est, sed neque ipsa Universitas congregata, nisi propter favorem, & bonum publicum, ergo recurrendum est pro liberatione ad Episcopum.

653 VI. *Diana Part. 3. Tract. 6. Resol. 30.* scribitur ex autoribus Classicis, æquivocationes, amphibologias, & restrictiones esse licitas in his casibus. 1. Clericus interrogatus in porta civitatis, an deferat aliquid ex iis, de quibus solet solvi gabella, seu vectigal, licetè jurabit, se nihil (subaudi, quod indicare teneatur) habere. 2. Si secretò restituiti, sed hoc probare nequeas, rōo. aureos, quos debebas ex mutuo, licetè jurabis coram iudice volente ad instantiam partis compellere te ad iterum solvendum, te nihil debere, sicut & quando debes solum 50. & petuntur à te 100. subintelliges enim, te non debere eo modo, quo petit actor, & quando me rogas, ut tibi dem mutuos 100. aureos, licetè negabo cum iuramento me habere (scilicet ut tibi dem mutuum) si prævideam, te mihi non restitutum, nisi cum magna meâ incommoditate.

654 3. In interrogationibus communibus: *quid comedisti? quo pergis? quid novi est?* dicere potes (citra iuramentum) te nihil comedisse subaudiendo: *Quod tibi debeam dicere.* 4. Et si occidisti Petrum in tuam justam defensionem, poteris coram iudice jurare, non esse à te (subaudi: injustè) occisum, si videlicet nequeas probare, intercessisse, qui tamen reverà intercessit, titulum justæ defensionis, sicut & quando probabilis est, taxam hujus aut illius mercis esse nimis parvam, ideoque uteris occultè falso pondere, poteris coram iudice negare, cum iuramento, te usum justam pondere subintelligendo: cum injusto damno emptori. 5. Jurans cum æquivocatione, seu amphibologia absque causa legitima, probabilis peccat mortaliter, quamvis & contrarium sit probabile, quando nullum inde cuiquam damnum emergit. Ita *Diana.* At fuit non modò ab omni alienum habe, sed omni dignum laude hoc à solerti humilitate dictatum

Responsum Venerabilis Petri Forerii.

655 *Quis à visitatore Diocæsano demirante ead, quæ gesta esse à Petro cognoverat, interrogatus in qua Classe studisset, galericulo manu prehenso ad terram ulque reverenter sese inclinans respondit in quarta se classe studuisse, quò responso obstupefactus, qui Petrum prius non nisi ex celeberrima fama noverat Visitator, remisit ipsimet Episcopo, mi-*

rari se, hominem aliquem, qui non nisi in quarta classe (id est Grammatica) operam literis dedisset, res tam mirabiles efficere posse. Sed cum risum movisset aliis, compertam habentibus summam Petri eruditionem, mox errore suo liberatus fuit, nimirum non eam cum exceptione illum respondisse, sed solum quod in quarta studuerit, quod quidem verissimum erat.

Sic loquitur *R. P. Dominicus Bisselius* interpretæ Vitæ illius *Lib. 1. cap. 11.*

VII. *Seraphinus de Seraphinis* integro volumine, quod *Martinus Benckendorffius* tametsi acatholicus illustravit præclaris Commentariis, seu Additionibus, proponit, exponit, & ampliat, limitat centum septuaginta quatuor privilegia iuramentorum, præcipua seu usu frequentiora ex iis indico duntaxat sequentia: 1. Iuramentum probat latentia in animo. 2. Ignorantiam, & scientiam. 3. Hoc aut istud esse factum sola urgente necessitate. 4. Facit plenam probationem in causis levis præjudicii. 5. Præsumptionem inducit pro jurante. 6. Probat expensas. 7. Facit semiplenam probationem. 8. Probat quantitatem mutui in amissione scripturarum. 9. Rem de novo ad notitiam pervenisse. 10. Titulum. 11. Donationem inter patrem & filium reddit validam. 12. Impedit allegari posse errorem.

VIII. Iuramentum soli Deo, aut soli homini, aut homini simul & Deo factum, quomodo tollatur, dixi supra *num. 508.* & videri potest *Tamburinus Lib. 3. in Decal. cap. 7. §. 1. num. 5. & 6.* exprimens, licet non possit Episcopus dispensare in iuramentis, quæ sunt juncta voto reservato Pontifici, probabiliter tamen posse, si absque voto, sed solo tali iuramento quis adstrinxit ad materiam talium votorum. Vide *Sanch. Lib. 3. in Decal. cap. 21. & Palauum Tract. 14. Disp. 3. punct. 4.* *Benedictini* & consequenter *Mendicantes Confessarii*, ut subdit idem *Tamburinus num. 9.* dispensant in iuramentis etiam Episcopo reservatis. Idem observans ex nostris privilegiis, illos solos Confessarios nostros dispensare, qui à Superioribus accepere potestatem peculiarem. Oportet autem in his omnibus casibus habere justam causam.

COLLECTANEUM II.

De Mendacio.

S U M M A R I U M.

Factum *Rudolphi I. Imperatoris* defenditur à Mendacio contra *Zabnum*, & *Lipsum 658. & seqq.*

De Mendacii Lusorum, debitæque restitutione. 666.

De Simulatione in sponsonibus mutuis. *Ibid.* H b 3 Amisè

Amiffa Lufu Chartarum & Alearum (nifi cum Juramento promiffa fit folutio) poffunt repeti. 667.

De Mendacijs Pasquillorum, omniumque Libellorum famoforum. 668.

De Affectatis & mendacibus Complementis. 669. & feq.

De Mendacijs Mercatorum, & Propolarum. 671.

De Mendacijs Confitentium & Concionatorum. 673. & feq.

An & quomodo peccet, qui dicit alteri: Mentiris? 677. & feq.

De Pœnis mentientium. 680.

658 **H**ujus Collectanei primum locum sibi vendicat.

Rudolphus I. Auftriacus. Defenfus adverfus Calumnio- lam.

Pervulgatum est id, quod Justus Lipsius in Monitis, & Exemplis Politicis Lib. 2. c. 9. Mon. 3. refert fufius, ego ex ipfo brevius, de Rudolpho I. qui intellecto, Norinbergensem hospitem seu diverfitorum inficiari, esse apud se depositum, qui tamen à mercatore apud eum depositus, & Rudolpho probè de- scriptus erat) facculum, seu vidulum, ducentis argenti felibris, seu maris plenum, nativumque singulari dexteritate pileum diverfitoris apud se detenti, misit nonneminem ad uxorem, cum pileo, hoc mandato: Heus matrona, maritus jubet, ut facculum illum talem ad eum mittas: opus habet, & ecce resseram fidei meæ hunc ejus pileum. Tradidit mulier vidulum: Rudolphus ostendit cauponi, qui denique fraudem fassus, grandis pecunia mulctatus. At Rudolphus omnium ore & sensu laudem, & decantatum in Germania fatis hoc factum fuit.

659 Hoc abrupto epiphonemate claudit prolixior narrationem Lipsius, scribens, Rudolphum usum hinc fuisse astu, Zahnnius Lib. 1. De Mendacio cap. 44. bis exprimit, id factum cum salubri, & subtili mendacio.

660 Dissentio absolutè à Zahnio, quia credo, omne seu crassum, seu subtile, seu perniciosum, seu salubre, officiosumve mendacium esse peccatum. Suprà n. 589. absit autem ut tali soli, qualis fuit Rudolphus, adhæsisse ejusmodi maculam fatear, nisi me cogat veritatis vis. Dissentio & à Lipsio, si, ut communiùs accipiunt Grammatici, atque ipsi Jureconsulti, per astum intelligit, vafriem, malitiosamve deceptionem, assentior, si Lipsius astutum voluit esse eundem cum cauto, reconditi, circumspècti ingenii &c.

661 Inculcant millies, & millies Jureconsulti, ex

Leg. Meriti. ff. Pro socio, peccatum non esse præsumendum: Omnes Theologi, post Gregor. I X. Cap. 2. De Reg. jur. in 5. clamant, dubia esse in meliorem partem interpretanda, & singulariter, quæ circa dicta, facta summorum, Virorum referuntur. Fuit autem Rudolphus Primus, ille, inquam,

Maximus Auftriaci Conditor Imperii

paucis omnino Imperatoribus Christianis secundus rebus fortissimè, sapientissimè gestis, ergo liberandus labe mendacii, si potest, potest autem absque omni absurditate negari, Rudolphum fuisse usum illis ipsis (quoad Grammaticalem sensum) verbis, quibus mandatum Cæsaris exposuit Lipsius, cum ipse ea non descripserit ex ullo Authentico, ubi formalitas verborum solet observari, instrumento, sed aliquo alio historico, non multum sollicito (ut revera non solent esse) de formalitate, sed substantia verborum.

Quid si ergo Rudolphus potius mandavit, nuntio, ut diceret uxori hospitis: *Maritus tuus est apud Cæsarem, jubet ipse, ut facculum talem ad ipsum mittas?* Equidem si per relativum ipse designavit, ut revera potuit, Rudolphum, abfuit omnis species mendacii. Quid si potius ut diceret: *Der Herr: Dominus mandat, ut actum mittas sibi facculum B.* potuit enim illa nomine Domini intelligere (imitata Saram Genes. cap. 18.) suum virum, Imperator se ipsum, qui per antonomasiam erat Dominus. Quidli nuntius solum dixit: *Domina da mihi confestim vidulum B. maritus tuus illum vult habere?* Vel: *Illum valde desiderat, certè nec ejusmodi verba abludebant ab ingenio Rudolphi, nec excludebant verum, eumque fatis obvium sensum.* 2. Esto Rudolphus posuerit in os famuli, ut loquar cum Thecuitite. 2. Reg. 14. omnia verba, quorum sensum genuinum reddidit Lipsius, haud tamen rectè inde infert Zahnnius, Rudolphum fuisse subtiliter mentitum, qui enim alium jubet mentiri, haud rectius dicitur ipse mentiri, quam Sempronius bibisse ad ebrietatem usque, si fortè unum ex Collegis suis impulit ad hauriendos tres, quatuorve ex Zycho Saxonico, tricongios, quibus hausit mentem amiserit.

3. Fuit utique Rudolphus locutus suo, id est Teutonico, verè masculino idiomate, ergo dixerit nuntio: *Gehe hin zur Wirthin mit dem Hut/vnd sage ihr/man lasse ihr beschien ten Säckel ic. herzugeben / vnd ihm zu zuschicken.* Quod verbum: *lasseti* est ambiguum, significat enim tum jubere, tum permittere, seu non impedire, ut proinde vstratissimo joco dicant multi: *Ich hab dises / oder jenes lassen machen / in iis circumstantiis, in quibus plerique intelligunt, illos curasse, seu justisse hoc, aut illud fieri, cum tamen non mandarint, aut curarint. & tamen non fuisse ullo modo mentitos statim credant auditores, dum ita locuti se se explicant, ali-*

aliquando quidem sat frigidò, & prope Rhipheo joco, aliàs autem festivo, imò & opportuno ad justè retundendam aliquorum curiositatem, aliùmve finem honestum, dicentes: *te imò permisisse, seu non impedivisse.* Quia igitur caupo permisit, seu non impedivit, peti vidulum, potuit tam Imperator, quàm hujus interpres, absque etiam tenuissima labecula mendacioli pro loqui illa verba. 4. Cum dixit Cæsar: *Hospes jubet ad se mitti facculum,* potuit cum restrictione mentali subaudire clausulam: *De jure.* Licet enim de facto non mandarit, mandabat tamen de jure, quia tenebatur parere voluntati Rudolphi, imperantis reddi mercatori, quod suum erat.

664 Postremò, quid si apertè dicam, & verissimè dicam: Imperatorem justissimè quidem proferri à nuntio verba Lipsii, at non significativè, sed solum recitativè? seu non formaliter, sed materialiter, sicuti efferret in proscenio actor comediæ, qua exhiberetur hæc à Rudolpho Iusa. Potuisse id fieri non solum physicè, quod nemo negasset, sed etiam moraliter, seu abique peccato, in confesso est apud omnes Amphibologiarum patronos, cum Cæsari suppetierit, justissima causa expiscandi hæc ratione veritatem facti, utpote qui habuerit jus adhibendi machinam eruendæ veritati severiorem, sicut & potuit præcipere nuntio, ac dicere: *Ito ad illam Bertham A. ac dicito: Cæsar dicit, tuum virum esse apud se, peterèque facculum B.* Potuit equidem Cæsar hæc verba eloqui, & scribere sine ullo etiam tenuissimo mendacio.

665 Atque hæc dicta (prolixius, ac destinaveram) sunt tuendo etiam in re tantilla honori illius piissimi olim Comitum, quem ob venerationem sub velo Eucharistico exhibitum ei, qui dixit: *Ego sum Veritas,* videtur promeritus, ut sua posteritas ad hæc tempora propagata, daret mundo decimum quartum Regem Romanorum. Nunc, qua poterò brevitate, subjiciam plucula de variis generibus mendacium, mendaciorumque.

666 I. Sunt Lufores, quo genere hominum, jam suprà num. 524. in scenam producto, nullus frequentius patrat mendacia verbalia, aut realia, seu per propriè dictam simulationem. Qui quidem mortaliter cum onere restitutionis peccant, quando simulant e.g. bis, tève dedita opera imperitè ludendo, se multò simpliciores, imperitiores, infeliciores altero, & sic emungunt duobus jactibus longè plùs, quàm amiserant senis, denis. P. Sanchez Lib. 1. Consil. Moral. Cap. 8. dub. 13. quod ipsum dic de simulante ignorari à se, sed tantum putari id, de cujus sibi perspectissima veritate facit cum alio soluta putante sponfionem. Idem Sanchez *Ibid.* num. 5. ex communi, quia contractus debet esse utrinque æqualis, non est autem æqualis, quando nōsti certissimò, alter solum probabiliter, secus si dicas alteri, te certò scire, ipse autem nihilominus faciat sponfionem de contrario.

2. Et is tenetur restituere, qui seu veris, seu etiam fideis minis traxit alterum invitum ad ludum, estque ab eo lucratus. Sanch. *Dub. 9.*

3. Sicut & is, qui dedita opera, sed dissimulanter se ita collocat, ut possit inspicere in chartas sui socii, secus si hic tam incautè eas teneat, ut possit quisque facilè inspicere. Idem Sanchez *dub. 12.* qui rectè negat, illum teneri ad quidquam restituendum, qui fingit sibi obtigisse malas, aut etiam bonas chartas, hæc que ratione auget pretium ludi.

4. Qui vel fidei, vel etiam seriò promissit, se soluturum id, quod amisit ludendo chartis, aut aleis (alia ratio honestorum, seu non interdictionum ludorum) non obligatur etiam in foro conscientie ad solvendum. Lessius de justit. *Lib. 2. cap. 16. dub. 4.* quia potest objicere illi *Leg. Alearum. Cod. De relig. & sumpt. fun. certè in Leg. Marius. ff. De Reg. juris.* dicitur: *Cui damus actionem, eidem & exceptionem competere multò magis quàm dixerit.* Atqui cit. *Leg. Alearum* datur actio, jusque repetendi id, quod amissum est ludo alearum, ergo multò magis permittitur, ut quis non solvat id, quod se soluturum promissit. Sitamen accessit juramentum, oportebit illo stare. Laymannus *Lib. 3. Tract. 4. cap. 21. num. 3.* quia videtur esse idcirco petitum, ut excluderetur exceptionis Beneficium.

II. Mendacia Pasquillorum, omniumque libellorum famosorum merito inhibentur *Leg. unie. Cod. De famos. Lib.* sub poena capitali, si nimirum crimen contentum in libello famoso sit morte dignum. Menoch. *De arbitr. jud. Lib. 2. Caf. 263.* & sine dubio talis scriptor tenetur recantare, quod scripsit, si revocatio videatur restitutura famam iniquè læsam. Silvest. verb. *Libellus famosus in fin.* minimè tamen probandus, quatenus *ibid. num. 5.* absolutè negat, penas etiam canonicas decretas in autores talium libellorum extendi ad casum, quo in iis continentur vera crimina, eò quod expediat peccata nocentium esse nota. Expedi sanè esse nota, sed vià legitimâ. Quare tum Menoch. *loc. cit.* tum Covarr. *Lib. 1. variar. cap. 11. n. 7.* merito dissentiunt à Silvestro.

III. His Pasquillis opponuntur quasi extremè Complementa; seu, ut vocant Galli, *les compliments*, verba, inquam, affectata, demonstrantia singulare studium, offerentia omne servitium, cum nihil ejusmodi habeatur in animo. Zahnnius, *De mendac. Lib. 1. cap. 38.* qui descriptis ex Lipsio *Epist. 85. Centur. 3.* hisce verbis: *Germania regio mihi semper amica, ob gentis ingenium natura rectum, probum, & virtutis candida amicum,* dolenter subdit hanc lamentationem: *Tractu tamen temporis Germania degeneravit: mores mirè mutati, Germanorumque Gallizantium hodie ita plerique ejurant Germanam sinceritatem, & verborum candorem exortis illis Complementorum mendacijs, tam gnæviter se mancipantes. ut*

jurato negarent, se Germanos esse, nisi lingua illos proderet. Ita Zahnnius Dentato suo, simulque veraci calamo.

670 IV. Quod si perconteris, utrum ejusmodi complementa verborum, quae ad libellam grammaticam examinata sunt pura (potius impura) putaque mendacia, sint etiam expensa ad Theologicam, Zahnnius *loc. cit. num. 2.* asseritur Optato Lib. 1. scribenti: *Complimenta nil nisi verba ficta; officia picta, aliud habet animus; aliud resonat sermo.* Et praeced. *num. 1.* notat albo calculo illud Gallis ipsis usitatum, diverbium: *Un complimenteur est un accomplis menteur.* Id est: *Perfectus Complementarius est perfectus logodadalm.* Ego tamen sentio, communia complementa non esse accensenda mendaciis. Qui enim iis utuntur, vel revera ita sentiunt (quod satis rarum) ut loquuntur: vel (quod communissimum) nolunt indicare, seu profiteri affectum, quem verba praefertunt, sed duntaxat intendunt vel honore, vel gaudio aspergere illos, erga quos adhibent. haec phres, sibi enim plerique honori ducunt, quod major in dignitate utatur hisce erga se verbis honorificis, humilibus, benevolis. Ut proinde qui audiunt, non solum non credant, dici ex animo, & significativè, sed etiam norint, esse meros loquendi modos, esto, qui ita loquuntur, dicat sexcenties: *Je suis votre vres humble Valler: Ich bin des Herrn gehorsambster Knecht/ vnd Sclav.*

671 V. Plurimis mercatoribus, & propolis mendacia esse familiarissima docet usus, & sine his non posse mercaturam exerceri absque damno, fortè plurimi censent cum illo Colonienfi, de quo P. Drexelius noster in Phaetonte *Cap. 37. §. 3.* Quae quidem mendacia si adhibeantur solum idcirco, ut obtineatur pretium summum inter tria naturalia, seu firmata consuetudine, non fordent per se, nisi labe mendacii officiosi: si ut obtineatur aliquid notabile supra summum usu proborum mercatorum receptum, additur peccatum injustitiae inducens obligationem restitutionis.

672 Cum jurant propolae, se vel non posse dare viliores pretio, vel sibi ipsis constituisse tantum, quantum offert licitator, excusantur in priore casu à perjurio, etiam quando norunt, se posse sine suo positivo damno dare viliores pretio, at non posse cum honesto, & mediocri lucro. In secundo casu possunt cum illo pretio, quo sibi constituisse jurant, computare proportionalem partem expensarum, quas toto Anno faciunt juxta communem proborum morem, in suam communem negotiationem. Addunt Sanctgallenses *cit. Tom. 7. Tract. 1. Sect. 3. q. 5. dub. 2.* eosdem mercatores, quando jurant, hanc aut illam mercem constituisse sibi tot, vel tot aureis, non solum non pejerare, si subaudiant haec verba: *Una cum aliis*, sed etiam non peccare graviter, quando nec laedunt graviter emptorem, nec dant grave scandalum.

VI. Mendacium Conscientium, & Concionatorum non est semper mortale. Reginaldus in *Praxi Lib. 14. cap. 1. Sect. 4.* contra Cajetan. 2. 2. *quast. 69. art. 1.* sed solum tunc, quando materia est talis, ut sine ea nequeat per se subsistere absolutio, vel Confessarius habet jus interrogandi, sicuti habet singulariter circa circumstantias notabiliter aggravantes, ut dixi in *Experientiis Tract. 1. num. 223, & Tract. 6. Cas. 15. num. 396.*

674 Quando Concionatores falsò narrant aliquas pias historias, seu facta Sanctorum, de quorum veritate dubitant, non sunt communiter damnandi de mortali, quia & nulli nocent, & non notabiliter (quando id perrare fit) inhonorant verbum Dei. At quando scienter aliquid historiis in divina scriptura contentis additur quasi revelatum à Deo, cum sciatur non esse revelatum, testatur Diana *Part. 10. Tract. 10. Resol. 37.* viros doctos dissentire à P. Atriaga *Tom. 5. Disp. 2. 1. Sect. 5.* negante, hinc intervenire tantum crimen. Quod ipse probat praeter etiam timorata conscientiae Concionatorum. Quae doctrina non est revocanda in dubium, quando ex ipso narrandi modo apparet aliquid ipsi verbo divino addi ab ipso explicationis, vel ornatùs causa, imò nec improbabili in circumstantia, quam exprimit hic Autor. Qui utique excusaret à mortali etiam illum, qui dubitans haec ne, an illa historia contineatur hoc, an illo potius libro, aut capite Scripturae, exprimit contra suam conscientiam illud, quod venit ipsi in buccam. Judicent tamen de hoc viri docti. Equidem Cardinalis de Lugo *Disp. 14. De Fide Sect. 3.* testatur, ab aliis autoribus asseri ab aliis negari, intervenire grave peccatum, quando Concionator citat unum Prophetam pro altero, ipse tamen *n. 51.* nihil concludere vult, praemittens autem, tamen si Navarrus in *Man. Cap. 25. num. 141.* rectè ex communi scribat absolute, mendacium in materia Fidei esse peccatum mortale; non tamen negare, quin negatio externa fidei in re parvi momenti possit esse peccatum veniale.

676 VII. Exclamat P. Drexelius in *David. Cap. 3.* meritò: *O bona veritas, quam ubique nullo, aut malo admitteris hospitio!* Idem in Phaetonte *Cap. 26. §. 4. post med.* quaerit his verbis: *Cum Mendacius plena sint omnia, audire nolumus, quod facimus, erubescimus mendaces dici, cum sumus: ridendo rem patramus, sed tamen vindicamus ferro &c.*

677 Cum ergo homines tam ægre ferant, se dici mendaces, seu mentiri, aut mentitos esse, quaeritur, an qui alteri dicit: *Mentiris, seu, ut loquuntur Politici, dat ipsi mentitam, sit reus peccati mortalis?*

Diana *Part. 5. Tract. 13. Res. 26.* absolute scribit, esse mihi id licitum, quando propalans meum aliquod crimen, quod vel tibi aperui sub secreto naturali, vel est ita occultum, ut mortaliter pecces illud revelando, in utroque enim

COLLECTANEUM III.

De Perjurio.

SUMMARIUM.

Perjurium proprie dictum semper est peccatum mortale, nisi excuset inadvertentia. 682.

Non datur in ea parvitas materiae. Ibid.

Omnia Perjuria sunt ejusdem Speciei. Ibid.

Varia formula, de quibus dubitatur an contineant Juramentum. 684. & seqq.

Contra Perjurium Judex procedere potest & praecedente accusatione, & per inquisitionem, & ex officio. 683.

Recensentur varia Poena Perjurii ex Jure Canonico. 687. & seqq.

Aliqua ex Jure Saxonico. 689. ad finem.

Maledictio Iurantis mendaciter ex S. Scriptura. 690.

Autores qui scripserunt Exempla tragica perjurii divinitus puniti. Ibid.

Recensentur duo ex Bollandi, Undecimo lan. in Vita S. Egvini. 691. & seqq.

Suppositis iis, quae dixi supra *num. 579.* & *seqq.* de perjurio strictè, latè, improprie dicto, addo sequentia:

I. Perjurium proprie & strictè dictum non solum est semper, nisi excuset inadvertentia, peccatum mortale, adeò ut nequeat ex parvitate materiae fieri veniale, sed etiam gravissimum mortale, quia repugnat nobilissimae virtuti, ac reverentiae erga Deum, at tamen neque est tam grave crimen, quam blasphemia, ut videbimus infra *num. 791.* neque etiam gravitate aequat homicidium adaequatè sumptum. Pax Jord. *Elucubr. Vol. 3. Lib. 14. tit. 22. num. 189.* sicut nec differt specie unum perjurium ab altero per se loquendo, omnia autem perjuria sunt ita mala, ut nullo casu esse licita etiam credant, ni fallor, ii, qui permittunt in certis casibus mendacium. Unde licet fortè multi Legati facto ipso confirmarent descriptionem Legati, quam alibi retuli ex Casolo Paschali, & quam etiam ex Henrico Wottono refert Zahnnius *Lib. 2. De mendac. Cap. 50* his verbis: *Legatus est vir bonus, peregre missus ad mendum Reipubl. causa;* attamen neque ii, neque quisquam sanus dixerit, Legato esse fas pejerare nomine sui Domini, Tamen autem seu verè, seu falsò asserat, suum Dominum jurare hoc, aut illud à parte rei falsum, non tamen idcirco jurat ipse, sicut nec pejerat, etsi dicat: *Possum jurare, seu jurabo, hoc aut istud (quod nostri esse falsum) verissimum esse: vel: Meus Rex jurat per Deum, se hoc, aut illud fecisse, aut facturum esse;* esto noveris, non facturum. Caramuel in *Theologia Praeritent. Praecept. 2. quast. 5. num. 2267.* Vide, quod de Legato notavi supra *num. 594.*

II. Per-

enim casu verbo: *Mentiris*, significo, me non ita admisisse illud crimen, ut ab aliis sciatur. Quando autem falsum crimen mihi assignis, tamen non peccem contra justitiam arguendo te mendacii, excedo tamen terminos justitiae defensionis, adeoque admisceo privatam vindictam, si possim alia facili ratione tueri meum honorem, quam objiciendo tibi mendacium cum tuo summo dolore, & dedecore, sed hoc verbum capiunt multò paucissimi.

678 Quod si quis de te crimen aliquid vulget, bona fide putans esse verum, seque licitè hinc, & nunc illud evulgare, palàm est, graviter peccari posse dando Mentitam, quando suppetit alia ratio faciendi famam. Respectu plebeiorum raro graviter peccatur dicendo: *Tu mentiris*, at saepe respectu Nobilium &c. In foro tamen externo non facit distinctionem Zahnnius *De mendac. Lib. 1. cap. 4. num. 3.* quando fit, ut fieri debet, tuendi honoris causa contra falsam objectionem criminis, Debet tamen illa mentita reponi, statim postquam audisti, hoc aut istud de te falsò dici. Zahnnius *ibid.* subdens *num. 4.* illa Germanica phrasi: *Du siegst es durch dein Hafs / in dein Herr hincin significari: Tu mentiris ex proposito*, illam verò: *Du siegst es wie ein Ehrlosse Mann / tunc solum licitè adhiberi, quando scelestum aliquod facinus est falsò objectum.*

680 VIII. Praemia, & poenae mendacium sunt haec. I. Aristoteles interrogatus, quid lucri haberet mendax? *Hoc unum*, ait, *ut cum vera dixerit, nemo credat.* Drexelius *loc. cit. §. 3.* quia scilicet semel malus, semper praesumitur esse malus. *Reg. 18. in 6.* adeò, ut ex mendaciis oriatur fortissima doli, fallaciaeque praesumptio. Zahnn. *Lib. 2. cap. 1.* & qui semel in mendacio deprehenditur, omnem veritatem prostituisse, & cuncta dolose egisse censetur. Idem post Cravettam *Consil. 142. num. 17.* atque alios, & mendax semel in uno, judicetur mendax semper, & in omnibus. Idem post Paris. & alios. Ideo mendax in poenam mendacii gravatur onere probandi id, quod alteri parati probare incubuisset. Idem post Castrenf. & alios, qui rectè praemisserat, non extare in Jure scripto legem, aut canonem, constituentem aliquam poenam mentientibus in genere, sed solum circa quasdam certas materias. Vide Menoch. *Lib. 2. De arbit. judic. Cas. 276.* Quibus verò poenis varia nationes plectunt mendaces, vide, si placet, P. Drexelium *loc. cit. §. 3.* & plura addentem Zahnnium *Lib. 2. cit. cap. 1.*

681 Poenas mendacii jurati proponam sequenti Corollario, prius tamen referam quaestionem, quam Owenus poeta Anglus apud Caramuelm ingeniose tentat logodadalm hisce versibus: *M. jor ut in diis constantia, quam sit in actis, Os idcirco tibi, non dedit ora Deum. Cui binas Deus ergo manus, linguam dedit unam, Unde manus simplex est tibi? lingua duplex?*

II, Perjurium puniri potest non solum præcedente accusatione, sed per inquisitionem, & ex officio. Jordan, *loc. citat. numero 248.*

684 III. Zahnnius De mendac. *Lib. 3. cap. 9. num. 36.* negat cum Berlichio, esse reos perjurii (latè dicti) qui non servant pacta firmata illis verbis, quibus loco juramenti utens dicit: *Per juramentum; Per Baptismum; Per fidem Christianam; Sub periculo anima: An Eydhstätt: bey dem Christlichen Tauff: bey Verwurff der Seelen Eetigheit.* additque hanc rationem, quòd talia verba non contineant juramentum, & proinde solum habeant in terribus Brandenburgicis vim ita firmandi contractus, ut excludantur remedia rescissoria. Et verò non dubito, quin possit induci consuetudo usurpandi illa verba sine ulla intentione vocandi Deum in testem, & proinde ita adhiberi, ut neque coram hominibus, neque coram Deo habeant vim jurisjurandi, quandoquidem illam omnem saltem in foro Dei fortitur ab intentione, censeo autem, esse communem utrumque Catholicorum, quidquid de tuis Symmystis testetur Zahnnius, receptum, ut propriè quis censeatur jurare, quando dicit: vel: *Per Baptismum*, cum Baptismus sit res sacratissima, vel: *Per fidem Christianam.* Suprà *num. 486.* vel: *Sub periculo anima.* Ibid. *num. 487.* ubi etiam refero, quid sentiendum de illa formula: *Per meam animam*, quod videtur idem, ac si dicas: *Sub periculo anima mea*, & quid, amabo, est juramentum execratorium propriè dictum, si non est illud: *Wey Verwurff meiner Seelen Eetigheit?* id est: *sub pena excidendi regno cælesti?*

686 Quid sentiam de illa: *Weym Eydh* jam dixi suprà *num. 488.* At quando rem falsam confirmas dicendo: *An Eydhstätt*, id est: *loco juramenti*, sunt sine dubio in foro externo considerandæ circumstantiæ, & negotii, quod geritur, & personæ, cui loqueris: cum qua contrahis &c. & tui ipsius. Potest enim fieri, ut in his, aut illis circumstantiis sufficiat, si illa verba profertur indicare velis, te quidem nec implicitè, nec explicitè jurare velle, at sperare, fore, ut his tuis verbis tanta fides adhibeatur, quanta, si vel explicitè, aut implicitè jurares, & tunc locum habet, quod dicit Zahnnius: *Aliud est, quid esse tale, & loco talis accipi*, in aliis autem circumstantiis faciunt hunc sensum: Nolo quidem expressè jurare dicendo: *Testor Deum, Per Deum ita est*, his tamen verbis volo æquè allegatam autoritatem Dei, ac si dicerem: *Testor Deum.* In primo casu evadis reatum perjurii, si dissentias à veritate, non tamen in secundo. E quidem Covarruvias in *Cap. Quamvis pactum. De pact. in 6. Part. 1. §. 7. num. 51.* observat, illa præcepta, quæ plerumque injunguntur à Prælato subditis, qui juramento obedientiam promittere his verbis: *Sub pena prestiti juramenti*, non efficere, ut qui ea non servat, sit verè

perjurus, sed solum ut possit puniri tanquam perjurus.

IV. Præmia, & poenæ perjurii sunt sequentes: 1. Semel perjurus ita destituitur omni fide, ut ei non credatur in judicio, etsi emendato. *Cap. Testimonium. De test. Mascardus de probat. Conclus. 1174.* Zahnnius *Lib. 3. De Mendac. Cap. 20. num. 5.* rectè limitans *num. 19.* post Mascardum: *Nisi sit absolutus à Papa, vel absolutus ab alio pœnitentiam egerit.* Idem *num. 20.* Imò multi contra alios sentiunt, apud eundem Zahnn. *num. 27.* perjurium repelli solum ab illo judicio, & in illa causa, in qua pejeravit, non autem in aliis, quæ opinio utpote clementior mihi probatur in eo saltem casu, quomam pridem contigit illud perjurium, & interea vixit ille, ut bonus Christianus, quare in tali non habet Alciati *Regula. 2. præsumpt. 10.* locum: *Perjurus semel, semper præsumitur pejeraturus.*

2. Multi Jureconsulti contra alios negant, ullam certam poenam esse jure civili statutam in perjurio. Zahnnius *loc. cit. Cap. 15.* At verò sequens caput decimum sextum orditur his verbis: *Rectè statuit jus Canonicum, quòd nullius rei cura major, quàm animarum haberi oporteat, quia majus damnum in unius anima amissione est, quàm mille corporum.* *Cap. Si habet 24. quest. 3.* ex S. Augustino, eam ob rem Sacri Canonis variis locis sustulerunt occasionem pejerandi ut *Cap. Clericos. De cohabit. Cleric. & mulier. Cap. Ex tenore. Desentent. excomm.* puniunt autem perjuros variis modis. Etenim Clericus perjurus est incapax omnium beneficiorum Ecclesiasticorum *Cap. Tantis. dist. 81.* habitusque privatur *Cap. Pervenit. De jurejur.* si videlicet fuit in judicio commissum perjurium. *Diaz in Pract. crim. Cap. 29.* Perjurium punitur etiam excommunicatione. *Cap. Cùm ergo 22. quest. 1. & quest. 5.* Qua de re vide Jordanum *loc. cit. num. 310. & seqq.*

Ad hæc perjurus est infamis etiam ante judicis sententiam, de quo mox ex Zahnnio, secundum multos apud Jordanum *loc. cit. num. 281.* contra alios, subdente eodem Jordano *num. 297.* infamiam contrahi solum per perjurium latè dictum, seu violationem juramenti promissorii, & quidem tunc solum, quando juramentum fuit adjectum contractui vel pacto, in commodum alicujus, addente inter alia Zahnnio *Cap. 18.* communiter perjurum (in juramento assertorio) non esse infamem jure, sed solum post laram judicis sententiam *num. 14.* at juratæ fidei contravenientem effici ipso jure infamem, etsi non intervenerit juramentum personale, sed sola fidei præstatio *num. 16.* Idem Zahnnius *Cap. 17.* præmiserat, hodièque perjuros puniri jam carcere, jam relegatione, jam abstissione digitorum non totorum, sed articulorum priorum in digitis duobus, singulariter in Saxonia Electorali. Si videlicet quis in judicio juramento à giudice delato conceptis

ver-

verbis pecuniæ nomine, vel lucri alterius gratia pejeret. Subjungit *Cap. 20.* Nobilem perjurum excidere nobilitate, Consiliarium Consiliaratu, Doctorem Doctoratu, Vasallum jure feudii.

690 V. Ut ut se habeant illæ poenæ Civiles, & Canonica, certum est, esse in omnes verè rigide, & deliberatè perjuros latam divinitus Zachariae *Cap. 5.* hanc fatalem sententiam: *Maledictio commorabitur in domo jurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & lapides ejus, & ligna ejus.* Certum quoque, fuisse perjuros sapissime divinitus, manifestèque punitos. Hujus rei exempla planè tragica legere est multa apud Majolum dierum Caniculi. *Tom. 4. coll. 2.* Tympium, in Theatro vindictæ divinae, Zahnnium *cit. Lib. 3. cap. 22.* describentem complura, Theophilum Raynaudum de Virtutibus *Lib. 4. Sect. 3. cap. 2. num. 336.* ubi etiam de gravitate hujus sceleris. Ego iis prætermisissis claudio totam de juramento dissertationem duplici Casu perjurii à Deo palàm castigati.

Primus Casus est impie Equivo-

cantis,

691 Rusticus quidam partem terræ S. Egwini furrupuit, & cum judices sanxissent, ut certo die veniret, & terram (id est fundum, seu agrum) suam esse juraret, pulverem de domo sua sumpit & sotulares (calcæos puto) implevit, ut tunc jurare posset, quod super terram suam staret. Cùmque super reliquias S. Egwini juraturus manum porrigeret, ferro falcastico (id est similitudinem falcis referente) quod in manu gestabat, nescio quo casu in cerebro percussus subitò ad terram mortuus corruit, & vitam cum terra coram omnibus amisit.

Hæc verba leges apud Bollandum nostrum, mirificum omnis antiquitatis pervestigatorem, interpretemque solertissimum, ad diem undecimum Januarii in Vita S. Egwini Episcopi Wigorniensis in Anglia *Cap. 14. num. 19.* cui non impostunè addo ex eodem hunc

Secundum Casum perjuri, ridiculè, & feriò castigati.

692 Cùm alius quidam terram S. Egwini possederet, judicium sententia decernitur, ut manu propria super reliquias S. Egwini jurando terram acquireret, erat enim ille vir grandævus, & barbâ prolixâ barbatus. Assurgens ergo barbam propriam concludit: *Per istam*, inquit, *barbam mea est terra, & eam possidebo jure hereditario.* Vix emiserat verbum, & ecce totam barbam coram cunctis ita projecit ad terram, ac si apposita fuisset, non naturaliter nata. Sic qui alienam terram injustè invasit, jure cum ipsa terra barbam propriam perdere meruit.

Hoc epilogo obfignat illud perjurii supplicium jocosum - ferium vetustis historiographis. Ego utrumque hoc Virgiliano acroamate:

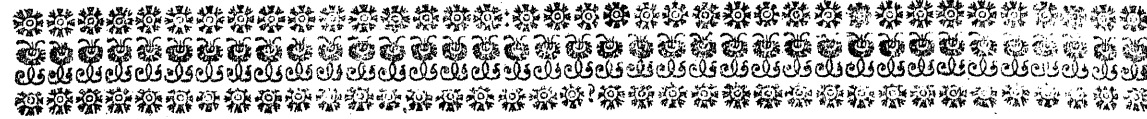
Discite justitiam timere, & non temere divos,

ut certè timentur hos, horumque, & omnium mortalium Dominum, ac judicem; qui vel a pertis, vel inconcessarum æquivocationum velamento tectis verbis adulterant veracitatem. O quot incederent imberbes, si iis essent è barba evulsi toti pili, quot mendacis vel nudis, vel foedissimè juramento vestitis incestarunt auram, quam hauriebant? Meminerint hi seu comminationis, seu vaticinii in perjurum expressi à Tibullo hoc Disticho:

*Ah miser! Et si quis primò perjuriam celat;
Sera tamentacis poena venit pedibus;*

PARS

PARS TERTIA, DE BLASPHEMIA.

QUID SIT BLASPHEMIA, ET QUAE DE EA TRADANT DOCTORES.

CASUS XX. Missi ad blasphemandum. SUMMARIUM.

Refertur Blasphemia Legati Regis Assyriorum ex S. Scriptura. 694. Diem, quo Rabfaces praedicta verba evomuit, vocat Scriptura Diem Blasphemiae. 695. Fuisse Blasphemiam proprie dictam ostendunt ipsa verba. Ibid.

694 Verba S. Scripturae: Hac dicetis Ezechia Regi Judae: Non decipiat te Deus tuus, in quo tu confidis dicens: Non dabitur Jerusalem in manu Regis Assyriorum. Ecce tu audisti omnia, quae fecerunt Reges Assyriorum omnibus terris, quas subverterunt. Nunquid eruerunt eos Dii gentium, quos subverterunt patres mei? Ubi est Rex Emath, & Rex Arphad, & Rex Sepharvaim? Quis est ex omnibus Diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam, ut eruat Jerusalem Dominus de manu mea?

695 Divina Scriptura referens Isaiam Cap. 36. & 37. haec verba, illum diem, quo Rabfaces Legatus Regis Assyriorum, evomuit haec verborum portenta, non immerito indigitat Diem Blasphemiam, addens, Legatum illius fuisse missum ad blasphemandum Deum viventem. Et vero fuisse veri nominis blasphemum demonstrant verba, quibus & Deus impiissime innuitur esse fallax, & comparatur Diis, seu Idolis gentium, & denique negatur posse defendere, illam urbem adversus abjectissimum, propudiosissimum homuncionem, terraeque fungum, & abortum. Demonstrant, inquam, ea verba, Rabfacem proprie fuisse ad blasphemandum missum a Principibus tenebrarum, & Assyriae, singulariter si conferantur cum iis, quae hoc Casu XX. proferam in medium de Ratione, & Accidentibus blasphemiae.

SECTIO I.

Quid sit Blasphemia, & quibus verbis solita exprimi.

SUMMARIUM.

Quid sit Blasphemia generatim, prout etiam homines blasphemari dicuntur? 696.

Quid proprie dicta in sensu Christianorum? 697. Fit vel Cogitatione, vel Verbo, vel Scripto. 698. & seq.

Gestus indecens & Idololatria non sunt Blasphemia. Ibid.

Quomodo Blasphemia fiat Directe & Indirecte? 700. & seqq.

Casus medici curantis Melancholicum per simulatam iram & Blasphemiam. 704. & seqq.

Formula Undecim Blasphemandi, communes variis Nationibus, examinantur. 710. & seqq.

An abusus S. Scripturae sit annumerandus Blasphemius? 718. & infra 775. ad finem.

Quid de jurantibus per falsos Deos aut falsos Prophetas tanquam testes infallibiles veritatis? 722.

Blasphemum dictum Alphonsi X. Hispaniarum Regis. Ibid. ad finem.

Blasphemare etiam censentur, qui Deo aut Sanctis malum imprecantur. 723.

Et qui Deum verbis obscenis laudant. Ibid.

Formula Blasphemandi propria Italarum, Hispanorum, & Gallorum examinantur. 724. & seqq.

Formula Blasphemandi propria Germanis. 731.

Casus declarans vocem Sacramentum: & eorum Sacramentum, in partibus Helvetiae significare Blasphemiam. 749.

In Helvetia Catholica rarissima sunt Blasphemiae. 750.

Quaeritur I. Quid sit Blasphemia. Resp. 696. Licet Blasphemia ex verbo Graeco derivata generatim significet execrationem, maledictionem, & convitium. Budaeus apud P. Suarez de Religion. Tract. 3. lib. 1. cap. 4. numero 1. & proinde etiam dicamur blasphemare hominem quoque. S. Paulus in Epist. ad Titum Cap. 1. tunc scilicet, quando optamus ei malum in futuro. Bartolus Leg. Item apud S. Ait. Pra-

Prator. ff. De saejur. attamen communis usus jam obtinuit, ut solus Deus, ejusve Sancti, adeoque res sacrae dicantur blasphemari.

697 Est autem blasphemia, ut sic, seu spectato usu omnium Christianorum proprie verbum contumeliae, vel maledictionis in Deum. Suarez loco citato conformiter doctrinae S. Thom. 2. 2. quaestione. 13. articulo. 1. bene explicati a Patre Gregorio de Valentia Tom. 3. Disputat. 1. quaestione 13. punct. 1. Unde nostri Teutones, sicutialii sexcenties superant Latinos, Latinizantesque Italos, Gallos, Hispanos compositione vocabulorum continentium descriptionem, & quasi definitionem rei, per illam significata, ita etiam in praesenti materia nomen Graecolatium Blasphemia tam apte convertunt ipsi in suum idioma, ut, qui Germanice intelligit, mox hoc ipso cognoscat, quid Theologicè sit Blasphemia, siquidem Germani & blasphemare ajunt esse Gottlästeren Gottlesteren Deo convitiari, & ipsam blasphemiam nuncupant Gottlästerung Gottlesterung, quasi dicat uno vocabulo: Deiconvitiium. Sicuti autem tunc solum, & semper dicimur convitiari homini, quando verbo interno, vel externo, eoque seu scripto, seu voce prolato minimus directè, vel indirectè reverentiam, honorem, laudem ipsi debitam, ita etiam tunc solum, & semper blasphemamus, quando verbo, vel scripto (non verò si indecente corporis gestu) inferimus Deo contumeliam, seu convitio illum petimus.

698 Equidem sicuti laus Dei in eo consistit, ut aliquid dicamus ad honorandum Deum. S. Thom. 2. 2. quaestione 103. articulo. 1. ad 3. ita & Blasphemia contrariè opposita laudi Dei, prout indeque virtuti Religionis, consistit in eo, ut aliquid contumeliosum, injuriosum Deo de liberatè cogitemus, loquamur, aut scribamus. Et proinde Blasphemia etsi etiam cogitatione committi potest, attamen nulla exteriori actione committitur proprie dicta. Sanchez Lib. 2. Moralium Cap. 32. cum plerisque contra alios, nec enim Idololatriam, quae summè repugnat honori divino, vocamus blasphemiam.

699 II. Voluntas inhonorandi Deum per blasphemiam, est, ut insinuavi, Directa, vel Indirecta. Directa, quando quis verbis contumeliosis utitur eam expressa intentione, ut convitio afficiat Deum, ostendatque, illum à se parvi fieri. Haec quia vel maxime reperitur in Caecodamonibus, & damnatis, idcirco rectè nuncupatur plane Diabolica, usurpata quidem non semel ab hominibus, sed non nisi scelestissimis, & novo profusè dignis in inferno, singulariter autem usurpata fuit tum ab illis Veneticis Silesiae, de quibus scribo in Quinario Tractatu 5. cap. 42. Sect. 2. numero 62. tum superioribus Annis à seculissimo tyranno Japoniæ; haud se-

mel edicente: O si haberem in manibus sceleratum Deum Christianorum! longè aliter illum tractarem, quam Indei; tum vel maxime à Sennacheribi Legato, de quo noster Casus Missi ad blasphemandum, tum ab illis, quos nominabo num. 710. sub initium, & 759. in fin.

Indirecta verò intentio blasphemandi est, quando non quidem expressè volumus ullo convitio afficere divinam majestatem, neque minuere illius honorem, attamen usurpamus verba talia, quae hinc & nunc verè, prudentèrve judicentur continere imminutionem reverentiae, laudisque divinae, seu vilipensione excellentiae divinae. Nec potest universalior Regula pro hac re dignoscenda dari, quam ea, quae petitur ex modo, & circumstantiis dicendi: si enim seriò blasphemiam dicatur, & ex quadam indignatione, quae prudentèr existimetur quodammodo pertinere ad Deum, erit vera blasphemiam. Si autem joco, vel alio sine, ut ad docendum, constat non esse blasphemiam, quamvis possit aliunde id esse peccatum levitatis, vanitatis, aut scandali. Quod intelligo, nisi ex jocosò modo proferendi talia verba emergeret diminutio divinae laudis, & existimationis. Ita post P. Valentiam sapienter P. Sanchez cit. Cap. 32. numero 2. à quo non dissentunt tres Germani Doctores, P. Tannerus, P. Laymannus, & doctissimus autor Cursus Sancti gallensis. Nam primus Tom. 3. Theol. Scholasticae Diss. 1. quaest. 8. num. 138. ait, Indirectam blasphemiam esse, quando quis ipso modo loquendi (seu scribendi) significat, Deum esse contemptibilem, ut e. g. quando quis indignè nominat quadam Christi membra, Laymannus autem Lib. 4. Theol. Moral. Tract. 10. cap. 6. num. 6. ait, blasphemiam Indirectam, & Virtualem esse, cum quis scienter seriò loquitur verba, quae vel ex propria significatione, vel ex modo proferendi, aliisve circumstantiis, divini nominis imminutionem continent, quamvis eam homo directè non intendat.

Denique tertius Tom. 7. Tract. 3. Sect. 2. q. 1. dub. 2. sic breviter describit: Blasphemia Indirecta est, cum quis seriò, & scienter ex ira, & impatientia in hominem, aut aliam creaturam profert verba convitiativa Dei, vel Sacramentorum, non tamen animo convitiandi.

Ex quibus deduces, an indirectè blasphemaris, de quo

Hodierna Narratio.

Illo quippe die, quo scribebam antecedentes versus, quidam hujusce loci Canonicus, meorum integritate conspicuus, mihi, ipsi recensuit, se abhinc Annos complures laborasse. Ii phan-

phantasia ita turbata, ut tametsi catera sana mentis, attamen crederet, mortem telo armatam insidiari sibi visibiliter, eam ob rem & ipse jaculabatur in ipsam. Ingeniosus quidam Medicus dissipaturus humores, & spiritus melancholicos, ac fingens se summe iratum, quod aeger parere nollet monitis, prorupit in haec verba: *Du hundred tausend Sacrament Pfaff / daß dirs der Zeuffel gesegne / quod latine sonat: Tu centum milium Sacramentorum sacrificule, Cacodaemon tibi benedicat. Aeger sacerdos primo attonitus hoc tonitru verborum, & deinde excaedescens ob adeo, ut rebatur, contumeliosam tum in Deum: tum in se compellationem, sensit mox ita mitigata, aut dissipata melancholica phantasmata, ut nihil amplius cogitaret de Mortis insidiis, sed primum ira, deinde spleni, seu risui frena laxaverit, ira, dum arbitrabatur, verba illa perquam probrosa fuisse serio prolata: risui autem, dum medicus aperuit huius in speciem contumeliae, seu convitii causam.*

705 Et verò illa verba: hundred tausend Sacrament esse per se blasphema, dicam infra num. 739. illum autem medicum probabiliter non blasphemasse, seu non admisisse crimen blasphemiae, tenent consequenter Sanctgallenenses, ut probat Indirecta blasphemiae descriptio ex iis prolata, & etiam inde fit mihi verosimile, quod, ut Christianè suppono, ille Hippocraticus alumnus, non modò non intenderit temerare Sacramenta, sed etiam potuerit ea verba proferre eo modo, quo proferrentur vel ab aliquo Comædo, vel à Concionatore sine omni assensu, sed recitative duntaxat, adeoque ea intentione, ut auditores intelligant, seu quænam in specie sint verba blasphema, seu quousque impietatis prorumpant mali Christiani.

706 Nec obest r. Quòd Laymannus relatus numero 702. in descriptione blasphemiae Indirecte videatur tenere, hanc committi, quoties quis profert verba, quæ ex propria significatione continent imminutionem divini nominis, esto hæc non intendatur directè. Verba autem illa medici, quæ retuli, hanc continent ex propria significatione. Respondeo enim, rectè addi ab ipsomet Laymanno Clausulam: *Serio*. Medicus autem ille non protulit serio, sed fictè, seu simulando se iratum, serioque hæc verba proloqui in, & ex ira.

707 Quid si autem circumstantes autumassent, sic ut revera autumavit aeger, proferri ab eo illa verba serio, atque ex mera passione? an tunc fuisset rem vera blasphemia Indirecta, saltem pra-

visa illa falsa opinione, & consequenter scandalosa?

Ratio dubitandi est, quia citati DD. nominatim Valentia, & Sanchez, aliique communiter, videntur rationem blasphemiae Indirectae constituere in eo, quòd verba ex se convitiativa Dei, ut loquar cum Sanctgallenensibus, proferantur scienter in iis circumstantiis, in quibus auditores prudenter judicant, Deum (seu res sacras) vilipendi à loquente.

708 Sed responderi potest r. Alios, qui adstant, fortasse scivisse, quo animo ea proferrentur verba, esto hic animus latuerit infirmum, cujus unius falsum iudicium non erat magni faciendum. 2. Esto potuerint omnes circumstantes id mali suspicari, seu iudicare, quia tamen postea suam sinceram mentem aperuit medicus, videtur excusandus à gravi peccato. Hæc responsio supponit, blasphemiam Indirectam lethalem non committi, quando per verba, blasphema datur ex causa gravi, & honesta occasio seu vilipensionis divinæ per brevissimum tempus, seu itidem per brevissimum tempus iudicandi, Deum vilipendi. Etsi enim brevis temporis non excuset à mortali illum, qui blasphemat deliberatè Deum, videtur tamen excusare illum, qui nequaquam vilipendit, sed solum dat gravi ex causa occasionem vilipendendi brevissimo tempore. Cum enim videatur, nec ille delinquere, qui gravi ex causa sine ullo pravo affectu dat occasionem alicujus actus idololatrici, aut dicit aliquid verum de proximo, ob quod audientes concipiant de eo falsum iudicium, sed momentaneum, & mox corrigendum, quidni hoc ipsum proportionaliter locum habeat in blasphemia Indirecta? Hunc discursum subjicio integre iudicio sapientum, emendaturus, si fuerit iis improbat, & consequenter vel staturus sola prima ex his duabus responsionibus, vel damnaturus gravis delicti illum medicum, nisi ignorantia, adeoque bona fides patrocinetur, uti sanè fieri potuit. Quæ enim Hippocratis, aut Galeni conventio cum Theologiae Coryphæis?

709 Quia verò facta est hic mentio huius in specie blasphemae locutionis, placet ad majorem elucidationem dictorum, dicendorumque ponere sub unum aspectum verba, de quibus est vel certum, vel probabile, esse blasphemiam, aut aliquid dubium. Et in primis illa, quæ non sunt propria alicui Christianæ nationi, sed quasi communia, quia scilicet vel ea, vel iis similia usurpantur in diversis, aut plerisque orbibus Christiani partibus, vel certè non sunt peculiariter alicui nationi particulari, Deinde illa, quæ sunt propria, aut ferè propria Italis, Hispanis, & Gallis, Tertio, quæ Germanis. Præstabo, ut opinor, opellam non ingratam Confessariis noudum usu peritis, ac proinde hinc cognituris, an, & quando suos poenitentes tractare debe-

debeant ut blasphemus præsertim scubi vel excommunicatur non deferens blasphemum ad tribunal Episcopi, aut Inquisitoris, sicuti fit. Mediolani teste Bonacina in Decal. Disp. 3. q. 8. punct. 2. num. 6. & firmiter mandavit Julius III. referendus infra num. 805. vel blasphemiam accenseretur casibus reservatis, vel gravi supplicio plectitur, ut metum huius supplicii injiciant. Prudenter, non autem imprudenter suis poenitentibus.

§. I.

Verba Blasphema communia.

710 I. *Injustum Deum*! II. *Deus est injustus, si non puniat meum hostem*. III. *Vah! qui destruis templum Dei, & in triduo reedificas illud!* IV. *Vicisti Galilæe*. V. *Non credo Deum*; seu: *abnego Deum*; *si ita res non est: Deus est injustus, si te non percussero*. VI. *Quòd dico, est tam verum, quam ipsum Evangelium*. VII. *Velit no'it Deus, hoc faciam*. VIII. *Quid curo Mariam?* IX. *Carolus Borromæus fuit Naso. Sancti Crispinus, & Crispinianus Sutores*. X. *Bibite, & inebriamini Charisimi*. Pro XI. *Staiuo verba Rabjaciis, de quibus num. 694.*

711 Pro his, & similibus, gravioribus, levioribus, veris, aut apparentibus blasphemis dijudicandis, & in primis recolenda doctrina, quam sapienter suo more expressit S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 2. in corp. scribens: *Peccata verborum maxime sunt ex intentione dicentis dijudicanda*. Quæ doctrina habet etiam locum in verbis blasphemiam ex impositione sonantibus, & non sonantibus, quibus enim cunque verbis utare; non tamen eris reus blasphemiae in foro Dei, si absit omnis tam indirecta, quam directa intentio inhonorandi Deum, quia divina iudicia talia verba nostra audiunt, qualia ex intimis proferruntur S. Gregorius relatus Cap. Humana. 22: *quæst. 5.* Vice versa punieris ut blasphemus, si etiam sanctissimis verbis inhonoras ex intentione Creatorem tuum. In foro externo præsumis fuisse eo sensu locutus, quem verba ex communi usu tuæ patriæ indicant, propter legem Labeo. ff. De supell. leg. & quia humana aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant. S. Gregorius cit. Cap. Humana aures. In dubio autem, si non sis infamis à libidine blasphemandi, præsumeris non blasphemasse, propter sexcenties repetitum à Jureconsultis ex Leg. Merito. ff. Pro soc. Axioma: *Non datur facile præsumptio delicti*. Sin cognoscaris esse affectus proculcationi nominis, numinisque di-

vini, in te quadrabit illud solenne: *Semel malus semper præsumitur esse malus*. De quo repetè dicta supra Cas. 19. num. 680.

712 Seclusa autem hac, aut illa speciali intentione, dicendum est; Tres priores ex allatis locutionibus continere apertè blasphemiam, quia convenit eis definitio, & explicatio blasphemiae allata supra num. 697. & seqq. Si quis autem diceret: *O qui destruis templum Dei, & in triduo reedificas illud, redde mihi amissam valedudinem*; piè loqueretur; impiè, qui dixerint *Vah!* hæc enim interjectio est insultantis, aut abominantis.

IV. Utrique blasphemavit impius Apostata Julianus, dum eructavit illa duo verba, quia ex contemptu in illum ipsum, ad cuius tribunal erat jam jam rapiendus à legione tartarorum carnificum, attamen per se nullum omnino probrum continet ea compellatio, quare singulariter applicanda fuit Julianò gnomè relata ex S. Thoma; & S. Gregorio numero præced.

713 De Quintæ phrasî utroquemembro est dissentio. Etenim P. Tamburinus in Decal. Lib. 2. cap. 6. §. 4. num. 22. contra P. Sanchez Lib. 2. Moral. cap. 32. num. 24, & P. Palaium Part. 3. Disp. 2. punct. 2. §. 3. num. 3. inficiatur, esse blasphemum, eò quòd talibus verbis non velimus indicare existentiam, vel iustitiam divinam dependere à nostrâ pravitare, vel executione huius; illiusve boni; malive propositi, quod utique foret perquam ignominiosum Deo. Sed quidquid sit, huiusmodi locutio est quoad primam partem valde scandalosa, ac proinde tametsi non indicet apertè vilipensionem Dei, dat tamen audientibus occasionem vilipensionis. Ergo si absque gravi causa usurpetur coram indoctis; erit graviter peccaminosa usurpatio. Imò non me poenitet scripsisse supra Cas. 15. n. 485: illam; scilicet: *abnego*; seu *nego Deum*; esse blasphemiam cum suo autore, id est usurpatore ad ima tartara relegandam. Sicut è diverso negavi num. 484. blasphemari ab eo, qui de re, quam habet pro omnino certa, dicit: *Est hoc tam verum, quam quòd Deus sit in Cælo*; Id ipsum probabiliter dic de usurpante verba secundi è duobus membris ejusdem locutionis; & iudica; esse potiùs hyperbolicam locutionem, & comparationem, quam blasphemiam; qualis utique foret; si acciperetur proprie.

714 Utenti phrasî septima convenit id, quòd Judæi falsissimè dixerunt de Christo: *Hic blasphemavit*.

715 Octava, & Nona locutio petit illam questionem, an, & quatenus cavillationes, convitiavè in Sanctos; annumeranda sint proprie dictis blasphemis? Quam questionem resolvam infra numero 757. Interim observo, rectè; atque singulariter à Sanctgallenensibus Tom. 7. cit. Tract. 3. Sect. 2. quæst. 1. dub. 2. negati; esse blasphemiam, tametsi quis S. Carò-

lum Borromæum ex contemptu illius, tanquam hominis, vocet Nasonem; quod ipsum pronuntians de dicentibus: *Crispinus, & Crispinianus fuere viles sutores, Iosephus vulgaris faber, Iohannes & Paulus Eunuchi*. Etenim omnis blasphemiam est necessarii convitiativa Dei. Suprà num. 697. & 703. nullum autem convitium jacitur in Deum, quando etiam per contemptum instituitur sermo de defectibus naturalibus nimis honoratorum amicorum istius, sed est tantum peccatum, idque mortale contra duham, Sancti gallenses loc. cit.

717 *At quid si ex solo joco compellantur tales?* Respondent iidem post Bonacinam, & Sanchez, inervenire culpam solam venialem, quibus assentior. At periculosum est jocari cum illis, quorum Principatus, adeoque principalis dignitas dicitur esse nimis confortata.

718 Decima oratio tangit difficultatem, utrum abusus S. Scripturæ, & quatenus sit computandus in blasphemiam? Qua in re certum est, illas e.g. meretriculas esse dignas, quæ fulmine perantur, dum ei, cum quo sæpius confueverunt, nescio, à quo Cacodæmonis mancipio doctæ dicunt: *Domine probasti me*. Etenim non potest non cedere in gravissimam injuriam verbi divini, & consequenter illius, cuius digito id scriptum est, abuti illo ad res nefarias, ac generatim scribit Suarez Tom. 1. De Relig. Tract. 3. cap. 6. *Quando est tantus abusus divinae scripturæ, ut veritati, & auctoritati talium verborum derogetur, profecto contumelia transit in autorem illorum, & malitiam blasphemiam participabit.*

719 Quapropter foret hoc ipso subitaneo supplicio dignus, qui verbis illis: *Bibire, & inebriamini Charissimi*, uteretur, seu potius abuteretur ad persuadendam alicui ebrietatem, potumve excessivum, sicuti liquer ex iis, quæ differit. Graffius Decis. aurear. Lib. 2. cap. 19. num. 17. & huic blasphemiam jungi malitiam sacrilegii circa res sacras patrati clarum est ex descriptione sacrilegii, quod scilicet sit indecens rerum sacrarum tractatio, seu earundem violatio. Quemadmodum autem non omne sacrilegium continet noxam lethalem, ita neque omnis irreverens tractatio Verbi divini, unde excusantur à mortali utentes ad honestos jocos, quibusdam textibus sacrorum Codicum, non autem quibuscunque. Siquidem omnes, aut ferè omnes Christiani censent, graviter inhonorari Deum, si quis etiam joco de suo corpore, apposita ad illud manu dicat: *Hoc est corpus meum*.

720 Illa Centurionis Evangelici humillima professio: *Domine non sum dignus*, consuevit in rebus profanis ita frequentari, ut nullum prorsus scandalum inde oriatur, nec ulla imminutio divini honoris, quare necdum damno culpæ lethalis, secus, si ad lasciva adhiberetur. Remotiores adhuc à blasphemiam sunt, qui aut

in convivio, in quo aliquamdiu nemo locutus est, depromunt illud ex Apocalypsi: *Fatum est silentium magnum*; aut homini austeri, melancholici vultus applicant illud ex psalmo 147. *A facie frigoris ejus, quis sustinebit?* aut amico dicunt: *Sede à Dextris meis*. Consentit Suarez loco citato numero 17. sic scribens: Et si nonnulli blasphemiam annumerant ab usum verborum S. Scripturæ ad jocos profanos, aut actiones ludicras, & similia, hoc tamen vitium regulariter est potius Sacrilegium, quam blasphemiam. Nec dissentit Tamburinus loco citato numero 17. tametsi Jacobus de Graffis Libro 2. capit. 19. numero 17. absolutè pronuntiet, etiam tales peccare mortaliter, eò quod sit immanè scelus verba Spiritus Sancti in ludibria convertere. Quæ tamen censura est injusta respectu illorum, qui ad similia utuntur verbis tantum materialiter sacris, ut sunt, quæ in Bibliis non asseruntur, sed referuntur, seu narrantur duntaxat tamquam prolata ab aliis. Sicut illa Judæorum. *Audistis blasphemiam? Non habemus Regem nisi Cæsarem*. Equidem non video ullam irreverentiam in profano usu horum verborum. At per abulum formaliter sacrorum, id est illorum, quæ Deus ipse per se, divinosque scriptores tradidit, vel à Sanctis dicta approbavit, tantò gravius sacrilegium, aut blasphemiam admittitur, quantum sacratoria mysteria significant. Atque ita olim resolvit in conferentia Casuum domesticorum commendatus alibi à me P. Simon Felix.

In Rabfacis Oratione continentur absque 721 dubio tres illæ blasphemiam, quas significavi numero 695. siquidem singulæ tum ex se: tum ex intentione tam Sennacheribi, quam Rabfacis dirigebantur ad imminutionem honoris Domini Dei Sabaoth, ideòque multò justissimè castigatam tum internecione centum octoginta quinque millium militum, illata à bono (sicuti apud Salianum ad Annum Mundi 3324. indicant Sanctus Hieronymus, & Abulensis) genio: tum nec ipsiusmet stolidissimi Regis illata à proprio filio.

Pro XII. Blasphemiam addenda est tum illa, quæ fit, sed à solis Ethnicis, jurantibus per suos Deos, tanquam testes infallibiles veritatis, quam omnium blasphemiarum nefandissimam appellat Sanchez citato Capite 32. numero 9. addens non immeritò cum Alcazar, contra Suarez, carere labe blasphemiam, si per jocos, animòque Deos irridendi juret per eos. Tum illa, quam suo Chirographo signavit Solymanus, jurando per impurissimum Mahometem, quemadmodum descripsi supra Casu XV. numero 447. Cedit quippe in divinæ Majestatis

jestatis contumeliam tribuere, cuicumque creaturæ, præsertim sceleratissimæ, aliquod attributum Deo proprium, sicut est infallibilitas.

Et id quoque cedit in probrum Dei, quod Alphonsus X. Hispaniarum Rex, ut refert Justus Lipsius in exemplis Politicis Lib. 1. cap. 4. Atque ex eo P. Drexelius in Phaëtonte Capit. 2. §. 3. dicere ausus fuit: *Si principio mundi ipsi Deo adfuisse, multa melius, ordinatisque fuisset conderda.*

723 Sed & rectè ex communi sensu fidelium scribit Bonacina loc. cit. & Tamburinus cit. Cap. 6. num. 15. esse generatim blasphemiam verbis accensenda illa, quibus, aut Deo, ejusve Sanctis aliquod malum precamur, aut Deum verbis obsecris laudamus, talis enim laudatio est potius irrisio. Lege si placet ea, quæ in Quinario Tract. 5. cap. 49. scripsi de cantantibus lasciva sub officio divino, atque adde ex eodem Tamburino, aliisque, quando lascivi juvenes suas pellices, vel Amasias, appellant suas Deas, communiter loqui tantum hyperbolicè, non dubito tamen, quin horum aliqui adeò perditè, atque impiè hæc stercoreas creaturas depereant, ut iis æquè conveniat illud testimonium Paulinum: *Quorum Deus Venier est*, ac nonnullis Verbi divini corruptoribus propriè convenire notavi ex Lessio, & Baldello in allegato Quinar. cit. Tract. 5. cap. 23. Sect. 2. Subsect. 5. num. 29.

§. II.

Blasphemiam propriam.

Quæ Italarum, quæ Hispanorum, quæ Gallorum.

724 Harum primas, & secundas represento Hex Didaco Covarruvia in Cap. *Quamvis pactum. De pactis in 6. §. 7. num. 21. Menoch. De arbitrar. jud. Cas. 375. P. Sanchez cit. Lib. 2. Moral. Cap. 32. Et P. Tamburino cit. Cap. 6. §. 4. num. 15. I. Malgrado habbia Idio: id est: malum Deo contingat. II. Al dispetto di Dio, vel di Di. III. Nego, seu renego Deum, quam blasphemiam esse communem Italis, & Hispanis disco ex Sanchez, & Tamburino, & nimis sæpe usurpari à Gallis, seu Gallicè loquentibus didici puer. IV. Deus nequit hoc, aut illud facere. V. Deum tadeat: Deo displiceat. VI. Per vitam Dei ita est. VII. Caput Dei: Venier Dei, seu: per Caput Dei: Ventrem Dei: per viscera Dei: per pudenda Dei.*

725 Prima illarum est propriè blasphemiam, cum censetur esse gravissima inhonoratio, si quis

aut patri, aut Regi, præsentibus audientibus malum precetur, audit verò, estque præsentissimus Deus, quando illi maledicis. Unde restantur Covatr. & Sanchez loc. cit. num. 12. in Jure Hispanico annumerari veris blasphemiam, quod & num. 15. testatur de secundæ formulæ primo membro, & meritissimò, licet nonnulli apud ipsum negent esse blasphemiam, comminantes explicationem alienam à communi usu. De ejusdem secundæ formulæ membro secundo videbimus infra num. 747.

Tertia aliquando absolutè profertur, ali- 726 quando hypotheticè, ut: *Nego Deum, nisi hoc aut istud fecero*, & quidem sapissime hac phrasi firmant sua proposita de vindicta sumenda, a liòve malo patrando, quod dum faciunt, rei sunt triplicis sceleris, scilicet in primis illius, quod repugnat virtuti, contra quam militat malum propositum. Deinde illius, quod Casu 15. num. 463. dixi admitti à firmantibus sua prava proposita invocatione divini Nominis Tertiò blasphemiam, qua divinam existentiam volunt quasi pendere ab executione mali propositi, de quo supra num. 715. Mihi revocanti in memoriam illos, quos novi assuetos usurpationi horum verborum, est persuasissimum, eos sæpe cum quadam displicentia Numinis, & quasi indignatione, malevolentiamque in illud hæc eructare verba. Jam pridem elatus est Princeps, qui etiam quando malè cedebat lusuf grandis pilæ, sublatis in cælum oculis, & pugnis, ac frendens dicebat iteratò suâ, quam non nomen, linguâ: *Renego Deum*.

727 Quartò, qui de objecto implicante contradictione dicit, illud non posse fieri à Deo, non blasphemiam per se loquendo, utpote qui dicit ipsissimam veritatem. Quia tamen testatur Sanchez l. c. n. 17. hanc locutionem inter blasphemias statui Jure, seu scriptis legibus Regis Iberorum, ex iis autem, quæ rarò accidunt, non solent jura constitui, Leg. Ex his, & Leg. Nam ad eaff. De Legib. fatendum est, si non omnes, certè multos ex iis Hispanis, qui usurpant illa verba, illis ipsis uti vel quando est sermo de objecto possibili, vel cum insultatione quadam, seu quasi insultando Deo, quòd, cum velit dici omnipotens, nequeat efficere, ut tria sint æqualia, mulier corrupta sit Virgo &c.

728 Quinta, quam Covarruvias, & Sanchez loc. cit. num. 17. testantur etiam interdici Legè Hispana tanquam blasphemiam, omnino est pro tali habenda, si referatur ad res bonas, & sanctas, repugnat enim bonitati divinæ, fastidire tales, non autem fastidire malas, perverfasque.

729 Sexta est dubia, & hic & nunc dijudicanda ex sola ferè intentione adhibentis illam, juxta auream pronuntiatam Sancto Gregorii, ac Thomæ representata supra num. 711. Si enim ex hujus intentione efficiat hunc sensum: *Per eat vita Dei, seu moriatur Deus, si fallo, involvit apertam blasphemiam*. Si autem hunc: *Quam*

Quam verè vivit Deus, tam ego verè loquor, non olet ullam per se irreverentiam. Covarruvias loc. cit. P. Sanchez numero 25. cum multis æstimat, communiter ab ita loquentibus intendi primum illum diabolicum sensum, Pater Tamburinus num. 23. negat post Decianum Jureconsultum. Et quia Covarruvias, atque Sanchez non solum testantur, hanc locutionem seu blasphemiam severè inhiberi Jure Regio, & insuper Hispani Doctores, quos citat Sanchez, habent eandem pro tali, idcirco fit mihi verosimillimum, plerosque Hispanos esse reos blasphemiz coram Deo, quando utuntur talibus verbis in aliqua passione. Siculos autem, inter quos scripsit P. Tamburinus, laudabiliter curiosus in examinandis suorum Sicolorum moribus, usurpare ut juramentum, nec scandalizari auditores, quando usurpantur in re seria, proinde si quibus etiam aliis familiaris est epithesis, non esse in dubio damnandos de blasphemia, & sic intellige ea, quæ breviter indicavi supra Cas. 15. num. 489.

730 Septima versatur, pro dolor, nimis sæpe in ore eorum, tam qui solà linguâ, quam qui natione sunt Galli, & quidem jam sine, jam autem cum præpositione Per, ut Itali, Par, ut Galli, seu Francigenæ, ut loquitur, & docet Boërius ipse Gallus Decis. 301. num. 14. & quia omnes pii propè contremiscunt ad ejusmodi verba, tanquam cedentia in manifestum probum, despectum, aut vilipensionem Dei, eam ob rem illa semper annumeravi verè, & propriè blasphemis, singularissimè illud postremum etiam idcirco summè detestatus, quod audientibus præsertim mulieribus, & adolescentibus (nec enim verentur hæc Stygiæ buccæ xalia effutire coram talibus, & propriis liberis) ingerunt imaginationes summè indecoras, ac facessentes diurnas molestias, nec lubet aliâ de hishuc adducere, nisi quod Silvester verb. Blasphemia meritissimè tales vocet Ribaldos, voca & tu. Jam gradum facio ad præcationes, scilicet, prope solis Germanis familiaris.

§. III.

Blasphemiz Germanorum.

731 Quia mei Libelli leguntur etiam in Italia, in qua & recus, atque in Gallia, Poloniæque, his autem gentibus est nimis Peregrinus character Germanicus, eam ob rem non modò latinè reddam verba Germanica, sed eadem quoque exprimam ty polatino, illo autem, qui vocatur à plerisque Curvus, ab aliis Gryphus teste Caramele in erudito, utili, & curioso Syntagmate de Arte Typographica, quod in Editio-

ne Lugdunensi An. 1664. annexum est Theologiæ Præterintentionali.

Prima, & innumeris propè intercalaris est: 732 Sacrament: Sacramentum, ita tamen, ut rarò pronuntietur sine aliqua particula adjecta, vel ad initium, vel ad finem. Itaque sicuti est in iis Teutonibus, qui salem Italicum, vel Gallicum lixerunt, familiarissimum dicere: Per Dio, Par Dieu, ita iis, qui callent solum idioma Germanicum est II. in usu non solum Bey Gott, per Deum, sed etiam: Beym Sacrament: per Sacramentum. III. Botz herrgott: Botz hundert herrgott, quæ syllaba: Botz nihil ex se significat, sed est solum interjectio, & communiter signum alicujus admirationis. IV. Gotts Sacrament: Deus, aut Dei Sacramentum. V. Bluet Sacrament: sanguis Sacramentum, VI. 1000, 10000, 100000. Sacrament. VII. Sacrament schend. VIII. Sacramentische Huer: sacramentalis meretrix: Sacrament Schelm, Sacramentum, seu sacramentalis nequam &c. IX. Tonner Sacrament: Tonitruum Sacramentum. X. Gotts Creutz: Dei Crux. Gotts Wunden: Dei vulnera. XI. Das dich Gott Schend. XII. Das dich Gotts Chrysam: Gotts Leyden: Gotts Sacrament: Gotts Bluet schend. XIII. 1000, 100000. Saffrement.

Porro horum jacula verborum aliqua jaciuntur in homines, alia in res diversas. ab homine, alia nec in has, nec in illos. De singulis promam meum, aliorumque usuperitorum à me lectorum, & interrogatorum judicium.

I. Non est censenda continere plusquam irreverentem usurpationem illius sacri nominis, Laymannus Lib. 4. Tract. 10. cap. 6. quod ipsum asserit de dicentibus Gotts Wunden, Gotts Chrysam: & proinde subdit, debere absolutio- nem impertiri Centurioni, aut Tribuno confidenti, se solere in ira sine ulla mala intentione hæc fulmina verborum jacere in milites, idcirco, quod nequeat aliâ ratione incutere eis timorem, & reverentiam debitam; debere, inquam, absolvi, etsi non proponat firmiter desistere. Quæ doctrina quatenus sit vera pluribus indicabo infra num. 743. & 749. juncto num. 750.

II. Non est plus, quam juramentum, sed plerumque minimè necessarium, & proinde repugnans per se loquendo soli secundæ conditioni cohonestanti juramentum, & explicatæ supra Cas. 15. num. 459. Licet ergo difficulter excusarem à peccato mortali hominem Religiosum, utentem hac tota secunda formula, re enim vera & suamet Religiosum graviter infamaret, & valde scandalizaret auditores, saltem altero membro hujus elocutionis, facilè tamen excuso ipso sæculares Laicos (Clerici fortè alicubi jam sunt ita noti à libidine effutiendi hæc verba,

ut nemo amplius in seo districtu scandali inde sumat) à mortali, etsi de die centies, ut plurimi, temerent hæc ratione Sacrosancta mysteria.

735 III. Quoad primum membrum patet ex nunc primum dictis, eam esse immunem à blasphemia, etsi non ab omni irreligiositate, altera adjungens signo admirationis Botz herr gott. Dominus Deus: seu Dominum: itidem continet etiam ex audientium sensu solum peccatum, assumentium Nomen Dei in vanum, notantque singulariter Sanctgallenses Tom. 7. Tract. 3. sect. 2. quæst. 1. dub. 2. At tertia: Botz hundert herrgott. Botz centum Dominus Deus (ut verbum verbo reddam) est certo blasphemus, vel heretica, si proferatur eo sensu, quem præsens formula Grammaticaliter, & cum solocismo sumpta suggerit, siquidem honori divino plurimum derogatur, si seriò dicantur esse centum Domini Dei, aut centum Dominus Deus, at si proferantur non attendendo ullatenus ad sensum Grammaticalem, sed solum intendendo dare signum alicujus admirationis, alteriusve passionis, rursus dico, intercedere solum veniale culpam irreverentis nominationis. Eè verò scio esse multos, qui nullo modo unquam attendant, vel attendèrint ad Grammaticalem sensum, de quo paulò antè, quique abstenturi fuissent, si vel suspicio de tali sensu oborta fuisset; alii, ut certius evadant periculum blasphemiz, dicunt: Botz herrget, mutatione litteræ e in e efficientes, ut illic non nominetur Deus, nilque significetur. Igitur erit Confessarii quærere, quid cogitavit poenitens, dum ita loquebatur; & hortari, ut desistat à formula non mutata, saltem propter liberos, & alios domesticos; fortè inde in gravius peccatum inducendos.

736 Formula quarta non exhibet quidquam ex se culpabile, sum tamen expertus, scandalizari mulieres, & juvenes, indignari conscientiz Religiosæ viros, qui hæc audiunt. Hanc circumstantiam esse tam gravem, ut sit explicanda in Confessione nolo primus scribere. Certè P. Tannerus Tom. 3. Theologia Scholast. Disp. 1. quæst. 8. dub. 7. num. 13. de Germanis sic scribit: Qui; ut fieri solet, ex indignatione solum erga hominem, aut bestiam &c. non erga Deum temere pronuntiaret Corpus, vel Sanguinem, vel Vulnera Dei, vel Sacramenta Dei; nihil ulterius perversi subintelligendo; nec aliis circumstantiis significando, se malè erga Deum, aut res sacras affectum esse; is quidem vana pronuntiatione rerum sacrarum, quid etiam sæpe ratione scandali, vel propriæ conscientiz graviter peccabit, sed veram, & formalem blasphemiam non committet. Ità Tannerus post Cajetan. & Valentiam.

Noto autem pro extraneis, ad intelligentiam hujus ejusdem, & proximè secutararum formularum, Germanos Nobiles, & ignobiles longè plurimos consueffe Sacramentis liberri-

mè annectere in fine, aut initio nominationis Sacramenti jam hoc, jam illud verbum sanctum, profanum, spurcum, & id quandoque in colloquio familiari, seu extra omnem passionem; plerumque verò in passione iræ, in hujusmodi autem copulatione plerumque valde informi contineri manifestam inhonorationem Sacramenti, non tamen in omni, ac proinde licet, pleræque ejusmodi copulationes sint peccaminosæ, non tamen omnes per se pertinere ad noxam mortalem, ut ostendit examinando singulas à formula quinta inclusivè (jam enim aperui meum sensum de tertia) usque ad decimam exclusivè.

Itaque quinta tamen nihil falsi, vel indecori ex se sonet, cum Sacramentum Eucharistiz sit propriè Sacramentum Sanguinis; & omnia reliqua rectissimè indigentur Sacramenta Sanguinis, utpote suam omnem energiam, trahentiâ ex Christi Sacrosancto Sanguine. In primis tamen certum est, habitum iri pro detrita frontis, & conscientiz homine Clericum; & maximè Religiosum, qui deliberatè, & ex more effutiret unam e sex indicatis, seu à quinta ad decimam exclusivè. Deinde gravissimè offendi aures omnium piorum talia audientium. Tertio saltem crimen sacrilegii latere in ejusmodi connexionè pleræque, denique etiam sæpissime scelus blasphemiz propriè dictæ, ac proinde confessarium in conscientia teneri saltem exquirere numerum talium caninorum è styge latratuum. Declaro sigillatim.

Itaque licet Sanguis Christi nequaquam sit æquè sanctus, atque Deus ipse, attamen Christiani Catholici apprehendunt in quinta formula majorem irreverentiam; quam in quarta, fortè idcirco, quod credant, utentes quartam partim non facere tantam reflexionem, quantum faciunt in quinta; partim non esse tam perversos, ut velint directè vilipendere Deum; utpote evidentissimè summum increatum bonum, apud utentes autem quintam Sanguis Christi non sit pluris, quam sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ, ut loquar cum Apostolo Hebr. 9. vers. 13.

Sextam ego cum Tannero Theolog. Scholast. Disp. 5. cit. quæst. 8. num. 134. atque Laymanno Lib. 4. Tract. 10. cap. 6. num. 12. semper habui pro blasphemus, propter hæreticam ex se; & cum vilipensione multiplicationem Sacramentorum, quod quidem certissimum est de illis patibulo dignis abortibus naturæ, & Ribaldis; ut Silvestri epithetum usurpè, qui consueverunt eructare tonnas; & milliones Sacramentorum, & de quibus P. Drexelius in Phaëtoné cap. 6. §. 5. referendus infra Cas. 21. num. 822: horum linguæ sunt propriè vehicula Diaboli, sicuti blasphemos indigitat S. Chrysostomus apud eundem Drexelium loc. cit. cap. 7. §. 1.

Septima est evidenter blasphemus, si proferatur in eo sensu, in quo proferri censuit non terno teste P. Tannero loc. cit. dub. 7. num. 136.

imprecando videlicet, ut Sacramentum, vel Deus, juxta undecimam formulam, turpi, & venereo modo corrumpat hunc, vel hanc &c. ar nego cum eodem Tannero, esse hunc communem sensum, sed potius illum, quem Comici exprimentur hisce verbis: *Dii, Deū que te perduint verbero: maffigia &c.* hoc enim Teutonico verbum *Schanden*, vel *Schänden* vulgò significat, ut observant Sanctgallenenses, destrueri, perdere, contaminare, & etiam, ut notat Tannerus, zu *Schanden machen* / pudefacere, sicut sine dubio potest Deus summo jure hæc decernere in improbos.

741 Nihilominus tamen iidem Sanctgallenenses *cit. dub. 2.* merito agnoscunt indirectam in usum talium verborum blasphemiam, idèque hanc informem formulam statuunt pro paradigma hæc verba: *Das dich Gott schänd: das dich Gottes Ehrysam: Gottes Leiden: Gottes Sacrament schänd;* jactata ex impatentia in hominem, & aliam creaturam, non sint graviora cæteris peccatis Religioni oppositis, esse tamen peccata mortifera satis magna, quia graviter lædunt honorem divinum. Ita illi.

742 Octava de sacramentali meretrice, & nona de sacramentali nebulone prolata ex consuetudine deliberata, demonstrat, Sacramentum vix pluris fieri à tali blasphemio, quàm corium à futore, nec est pius Christianus, cui non moveatur bilis, quando ejus aures feriuntur tali verbere vocum æternis suppliciis multandarum. Quamobrem & illi accensendi sunt blasphemis, qui vel semel plenè deliberatè sic loquuntur: Idem pronuntio de utentibus Nona formula.

743 De formula decima quomodo ex parte loquantur cum Laymannus, tum P. Tannerus retuli *num. 734. & 736.* Sanctgallenenses *cit. dub. 2.* sic scribunt: Si dicantur hæc, aut similia verba: *Gottis Creutz (Dei Crux) Botz Sacrament: Botz herrgott,* hoc dicendi modo neque Deo aliquid attribuitur, quod ipsi non conveniat, neque negatur, quod ei tribuendum sit. Verum tamen talia verba sacra in rixa temere, & irreverenter prolata non sint propriè blasphemiae, sunt tamen peccata cujusdam irreligiositatis, sive sacrilegii altero Decalogi præcepto prohibita: *Non sumes nomen Domini Dei tui in vanum*, esse tantum venialia ajunt Cajetanus, V. *Blasphemia*, Ariminenis, & Sanchez *cap. 32. num. 30.* contra Suarez *cit. Lib. 1. cap. 6.* Quamvis ob scandalum, vel periculum formaliter blasphemandi mortalia fieri possint, ideo homines à tali apparente blasphemia sunt abstinendi. Ita

744 illi. Equidem P. Busenbaum in sua meritò toties recusa *Medulla Lib. 3. Tract. 2. cap. 1.* loquens de dicente: *O Dei mors, Vulnera &c.* sic concludit: *Propter periculum incidendi in blasphemias, & quia rarò abest scandalum, ac nihilominus apud audientes Deus, ejusque sacra*

cenferantur inhonorari, rarò excusarem (subaudi: à mortali) nam priùs tales post Cajetanum per se damnaverat de graviviali. Unde apparet, quid ex ejus sensu sentiendum sit de profus detestanda formula undecima, de qua etiam nos supra *num. 740. & 741.*

Decima tertia nihil mali continet ex se, 745 cum sit vox nihil significans, solita tamen à Germanis usurpari eo fine, ut ostendant, se serriò loqui, aut irasci, non audentes autem ob reverentiam debitam Sacramentis, ea integre nominare corrumpunt in una syllaba verbum: *Sacramentum*: Nec quisquam scandalizatur, audiens tale verbum usurpari, quin imò habetur pro homine conscitioso, & Religioso singularis, qui sic loquitur, aut dicit: *Bey Gottsch,* ego autem pro valde irreligioso illum Religiosum, qui quasi de more proferret illa verba, sicut & qui in indignatione nominaret diabolum sine addito vel cum addito: *Der Teuffel hol: diabolus auferat &c.* nec cenferetur in nostro Ordine ille Superior rectè fungi suo officio, qui non multatèr publica pœnitentia unum è subditis, ita locutum publicè, saltem post admonitionem.

Germanis aliqua ex parte imitantur Rauraci Bruntrutani, Delemontani, eorumque incolæ, hi enim quando serriò imprecantur alicui genium infernale, dicunt conformiter suæ dialecto minime Atticæ: *Lo diaile: lo cincen diaile tanporet,* & ad literam: *Quingenti Diabolus* (hic solocismus latinus est multò excusabilior illo morali) *re auferat*, at verò volentes tantummodo incutere terrorem, dicunt: *lo ruale, lo cincen ruale tanporet.* Similiter testatur P. Tamburinus *cit. cap. 6. §. 4. num. 20.* in quibusdam locis Italiæ esse morem; ut dicatur: *Al dispetto di Di:* Rinego Di: In despectum *De-* (forbendo literam *i*) *Renego De-tacità* syllabà *um*, negat contra Bonacinam in *Decal. Disp. 3. quest. 8. punct. 2. num. 11.* esse sic loquentes absolutè damnandos de blasphemia, sed illos solos, qui, ut in Insularia, nomen Dei faciunt ex more patrio monosyllabum, meritò enim præsumuntur etiam in foro externo tales intelligere illo suo monosyllabo Tetragrammaton Jehova, at ii, quibus Deus est dissyllabus, vel trisyllabus *Dio*, aut *Iddio*, hoc ipso quòd sint contenti monosyllabo, judicandi sunt idcirco abstinere enuntiatione secundæ syllabæ, ne temerent nomen Altissimi. Quando Ruricolæ consistuntur se dixisse, 747 *Safframent*, aber nit geschend / quandoque suspicer dixisse: *Sacrament*, quia ad ita suspicandum me induxit experientia: quæ etiam docuit fuisse quidem verè dictum *Element* / at quando fuit additum *schend* / intervenisse propriè dictam maledictionem, seu imprecationem.

Cæterum quia, ut dixi, vel insinuavi non- 748 semel in hac prolixiore, ac desinaveram Sectione, ut rectè pronuntietur, utrum hic, &

ANDR

SECTIO II.

Quotuplex sit blasphemia: An etiam possit admitti in Sanctos nondum Canonizatos: An in creaturas irracionales: An ejusdem semper Speciei?

Casus Accipitris blasphemum castigantis.

SUMMARIUM.

Casus Accipitris castigantis votifragum & Blasphemum Aucupem. 751.

Quatuor divisiones Blasphemiæ ultra directam & indirectam, de qua Sect. præced. actum est. 754. & seqq.

An respectu Sanctorum committatur Blasphemia? 757. & 770. §. Cæterum.

Lutheri octo horrendæ Blasphemiæ. 759.

Calviniani Poppa Blasphemia calitus punita. 760.

Calvini ipsius quinque insignes Blasphemiæ. 761.

An Blasphemia propriè dicta committatur in Beatos nondum Canonizatos? 762. & seqq.

An & in illum, qui necdum est beatificatus, imò adhuc mortalis? 769.

An etiam in creaturas irracionales? 771.

An omnes Blasphemiæ sint peccata Mortalia? 772.

An plures Blasphemiæ ejusdem speciei uno continuo actu prolata sint plura peccata? 776.

An in Blasphemiis jactis contra Sanctos, quatenus in terris vivebant, detur paritas materia? 777.

An omnes mortales Blasphemiæ sint ejusdem speciei? 778.

Quisnam fuerit primus Blasphemus? 781.

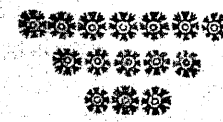
751 **D**ynasta perillustis Aucups Æsalonis terriarium omnino insignem habebat, cui perdices in dies singulos aucupari quàm plurimas ludus erat. Itaque ales homini aucupatorium factitanti chara admodum, & pretiosa erat. Cum verò tentata esset gravi valetudine, ita ut ejus salus desperaretur, Aucups morore tabescens monetur à Domina, ut votum concipiat, appensurum se cereum librarum septem in ade sacra Deipara, cui nomen à Valle florida. Concepto voto ales illico versinatur, & crastina die ad aucupium adhibita pro more, decem perdices est aucupata. Proximo Sabbato aucups ab hera de voto concepto frustra monetur, altero rursus sabbato perstat voti contemptor, quòd negaret, B. Virginem cereo suo, ac reculis egerre. Tertio Sabbato obdormiscit in voti neglectu & cum ales arbori, quæ in arcis area erat, sana, & valens insidret, advocatur ab Aucupe, & pro more prehensurum chirothocà è cervino corio obdu-

nunc sit revera blasphematum, rationem singularem esse habendam circumstantiarum, adeòque moris usitati in aliquo loco, seu provincia, refero valde singularem

Casum, cujus sum testis auritus.

749 **C**um enim Anno 1638. migrans Friburgo Helvetiorum Lucernam, transfrem (singulari de causa) per Surlacum, oppidum Lucernensis, seu Domini, seu protectionis, atque ad communem tabernam divertissem, non nemo plebejus in eodem, in quo ego, conclavi positans cum aliis, cepit aliquoties sine causa iusta nominare Sacramenta dicendo: Sacrament: Beym Sacrament, nec destitit nisi egre, increpitus à caupone, ac demum iussus faceßere ex adibus. Eo digresso convenit me campo, seu diversitor, precabundus, me scandalizaver ad (j)usmodi voces blasphemias, prorsus insuetas id loci, at certo certius proximè multandas à magistratu gravissimè. Quibus ex verbis ego non irracionabiliter conjeci, illas duas voces haberi in eo oppido, & quidni in adjacentibus quoque pagis? pro verè blasphemata, vel mortaduliter irreligiosa. Equidem illis viginti quatuor Annis, quos transegi partim in ipsa Helvetia, partim in adjacente Helvetis urbe Constantia, observavi, esse apud Helvetos plerosque tam rarum usum locutionum ex communi Theologorum Germanicorum sensu blasphemarum, ut censeam, non parari in universa Catholica interiore Helvetia tot ejusmodi crimina unius Anni decursu, quot unius mensis spatium in tribus, vel quatuor oppidis, vel frequentioribus pagis unius provinciæ mihi non ignotæ, & quidem communiter impune. Et quia Sanctgallenenses verba illa, quæ descripsi supra *num. 741.* miserunt recentissimè (nam decem illi docti, solidique Tomuli Curtius Theologici prodierunt è prelo Anno primùm 1670. in lucem & quidem in Helvetia) præsumendum est, ea verba jam à plerisque Helvetis haberi pro blasphemata, an ergo etiam ab aliis Germanis? Nego consequentiam, quia Helveti, ut dixi, sunt etiam hac in re singulariter Religi-

giosi.

abducta infixo ei valide rostro quadrupliciter transfigit, ita ut nunquam deinceps, quantumvis adhibitis per chirurgum remediis explicare, & contrahere digitos miser Auceps poterit. Eo autem sic multato, ales quasi perfuncti officio, mortua concidit. Fissum alitis cadaver absque ulla veneni suspitione apparuit, ita ut indubium omnibus fuerit, divinam manum in avis interitu ad multandum voti contemptorem intervenisse. Franciscus Damassus probat a vita Religiosus, qui omni oculis suis usurpavit, testimonium perhibuit.

752 P. Theophilus Raynaudus inter ceteros rarissimae eruditionis Tractatus unum conscripsit, constantem integram Centuria historiarum, quibus interfuit vel ipse, vel alii; e quorum ore accepit, vel certe accepere ii, qui immediate recensere P. Raynaudo. Eam centuriam merito vocat Pratum spirituale, est enim Viridarium jucundissimum, in quo stationem octogesima obtinet haec ultio illata ab Aefalone.

753 Est autem Aefalonus genus accipitrum, quod solum ex omnibus consueverat aetate Plinii senioris toto Anno persistere in Italia, ceteris hyeme abeuntibus, sicuti testatur ipse in sua Historia naturali Lib. 10. cap. 8. Et fateor quidem, hinc clarius elucere malitiam violati voti, quam blasphemiae, ac proinde supra num. 443. cum retulisset plura exempla vindictae divinae in Votifragos, recepi me aliud, adeoque decimum additurum hoc loco, nihilominus tamen illum contemptum Voti habuisse, adjunctam aliquam seu Irisionem, seu importunum sane jocos in Deiparam, videtur ille modus loquendi satis indicare, & consequenter mihi suppeditare ansam specialiter inquirendi in hac Sectione, an, & quatenus committatur proprie dicta blasphemia in Sanctos? Igitur explicabo primo loco: Quotuplex generatim sit blasphemia. 2. Quales sint ii Sancti, in quos dicitur admitti blasphemia. 3. Quomodo in creaturas irracionales. 4. Quomodo nonnulli Pontifices loquantur, & stantur de blasphemis. 5. Quid Confessario blasphemii incumbat?

754 Quæritur I. Quotuplex sit blasphemia generatim? Respondeo, præter Directam & Indirectam, de qua supra num. 701. & 702. dividitur blasphemia, ut pulchre exprimunt Sancti Galienus cit. Tract. 3. sect. 2. quæst. 1. dub. 2. in primis ex parte actus, qui est exterior, vel interior, ideoque alia est merè Interna; alia Externa. Hoc jam etiam indicavi supra n. 696. II. Ex parte causæ; hinc alia Hæreticalis, alia Simplex, seu Non-Hæreticalis; ut vocat Bonacina. Hæreticalis, qua vel expressè, vel implicite asseritur aliquid de Deo, quod ipsi non competit; seu quod repugnat ejus excellentiæ; vel negatur quod competit.

755 III. Dividitur ex parte modi, & sic alia est Enuntiativa, ut quando per enuntiationem

Logicam contrariam revelationi divinæ, aliquid de Deo asseritur, vel negatur; alia Dehonestativa, ut cum dicitur: O injustum Deum! Ubi quia implicite asseritur Deus esse injustus, eam ob rem committitur blasphemia, quam supra vocavi Hæreticalem, qua implicite, & in actu exercito, etsi non signato, de Deo asseritur aliquid repugnans ejus Majestati, Bonitati &c. Pro exemplo ponit P. Sanchez Lib. 2. Moral. cap. 32. num. 16. si quis e. g. dicat: Maledictum sit Deus; aut: In despectum Dei hoc faciam. Negat tamen Suarez cit. Tract. 3. Lib. 1. cap. 5. n. 7. similibus verbis seu formaliter, seu virtualiter errorem speculativum contra fidem contineri, quod & mihi videtur verosimile; tamen error practicus iis inesse dici queat.

IV. Dividitur blasphemia ex parte termini, ut videlicet alia sit immediate in Deum, sicuti declarant exempla ante adducta; alia solummediate in hunc; immediate autem, vel in Sanctos, vel in aliquam creaturam, quatenus ea refertur aliquo modo ad Deum; sicuti jam declaro sigillatim.

Quæritur enim II. An & quatenus respectu Sanctorum committatur proprie Blasphemia?

Resp. I. Quando aliquid per probrum, vel contemptum verè, aut falso dicitur de illis; spectatis præcisè quatenus erant mortales, seu narratur aliquod eorum, olim probrosum factum cum illorum ut sic aliqua vilipensione, non admittitur blasphemiae peccatum, sed solum repugnans dulciæ, & observantiæ Religiosæ, nec oportet confiteri tanquam blasphemiam. Rationem attuli supra n. 716. & consentit Sanchez cit. cap. 32. cum aliis; contra alios apud Diaconum Part. 5. Tract. 5. Ref. 4. habentem pro probabili utramque sententiam. Quod quidem peccatum est mortale, si de iis falso asseratur quidpiam grave; quandoquidem etiam Coelites retinent jus famæ, utique non minus quam Cæcodemones, de quibus tamen contemptum simul & falso loquendo posse admitti crimen detractionis, notavi alibi ex Cardinali De Lugo.

Resp. II. At verò afficere eos ut Sanctos aliqua contumelia, probro, convitio est blasphemia, talis enim injuria, inhonoratioque redundant in eorum supremum Dominum; cujus nunc Aulici sunt. S. Thom. 2. 2. quæst. 13. art. 1. ad 2. censet autem Suarez cit. cap. 5. Sanchez cit. cap. 32. num. 27. quoties quis loquitur contumeliosè de Sanctis, committere blasphemiam, nisi expressè præscindat habitudinem, quam habent ad Deum; quia videlicet quando non ita præscindit, omnino prudenter judicatur esse ita malè affectus erga eos, ut sit ei perinde, sive sint in Coelo, sive in Orco. Summa autem contumelia jacitur in illos, quando vel iis æquiparantur mortales, præsertim cooperi sceleribus, vel Principi tenebrarum tribuitur id, quod est iis, vel Deo proprium. Unde inferes, quid pronuntiandum sit de hisce effatis Luth-

Lutheranorum Quinti Evangelistæ.

759 I. Domina nostra (Mater Dei) non est tanti facienda.

II. Sumus tam Sancti, quam Maria aliisque Cœlites.

III. Sancte Sathan ora pro me.

IV. Sancte Sathan ora pro nobis.

V. Lieber Teuffel bist Gott für mich.

VI. Dilecte Diabole rogo te, ut pro me velis precari Deum.

VII. Credo, Christum fuisse omnium, quos terra tulit, maximum peccatorem.

VIII. Christo Sanguineum sudorem expressit tentatio, quod nescires, utrum suus Pater celestis esset Deus, an diabolus. Locos, quibus hæc dixit, scripsit hic Germaniæ novus Apostolus, signat partim in Luthero Devoto §. 9. partim in Luthero Fidei §. 2. & 4. M. Conradus Andrea Editione Germanica Anno 1606. Rationes, cur hæc effata accensam proprie dictis blasphemis petet facile quique ex hactenus disputatis, ac judicabit, fueritne illud islebientis os dignum eo supplicio, quod oculos testes omni exceptione majores retulisse testatur in suo Prato Spirituali Historia quarta Raynaudus

His omnino verbis.

760 Poppa Calvinianus, cui nomen Fernando à Mura, cum Eberduni apud Delphinates pro concione adversus Deiparam venisset, qua prælat chartis non illinere, blasphemiam adhuc, & in æstu, ac æstro dicens linguam proterso se squipede exeruit, non secus, ac si bos esset, & deinceps adeo lingua torpuit, ut qui antè bene valens, ac expeditissimè loquens erat, eo blasphemiam instrumentò, paralyssi percusso, deinceps manserit elinguis. Sic multavit Deus Poppam insigni petulantia. Ita Raynaudus.

761 At quo fuit supplicio dignus hujus Poppæ Magister Calvinus? Dum 1. in Lib. 1. Institut. cap. 18. ita scripsit: Absolon incesto vitæ parricidii polluens detestabile scelus perpetrat. Deus autem hoc opus suum esse pronuntiat? Dum 2. quasi sui ipsius clarior interpretis Lib. seq. seu 2. cap. 4. subdit, Deum non tantum permittere peccatum, sed illud velle: movere: impellere, hominem ad peccandum, esseque omnium peccatorum autorem, expressè addens: Dicitur etiam Sathan excicare infidelium mentes, sed unde hoc, nisi quod à Dio ipso manat? Dum 3. in Admonit. ad

Polonos scribit: Quamquam ab antiquis sententia Christi: Pater major me est, restricta fuerit ad humanam ejus naturam, ego tamen non dubito ad totum complexum extendere, id est, dicere, Christum etiam quoad divinam naturam fuisse Patre minorem. Dum 4. verba illa Christi Domini Matth. 26. Pater, si possibile est &c. appellat vacillationem, & verbum Christo subito elapsam, quod exin castigaverit, & revocaverit. Dum 5. cit. Lib. 2. Institut. cap. 6. De eodem Salvatore agonizante rursus loquens suum de illa agonia sensum exprimit his verbis: Diros in animo cruciatum (horret animus exarere, quod sequitur, exarat tamen) damnari, & perdiri hominis pertulit &c.

Quæritur III. Sine nostra, & communis doctrina producta numero 758. intelligenda de solis Sanctis, qui publico, solennique Ecclesie oraculo, seu apothecis declarati sunt Sancti?

Hanc, à nemine, quem legerim propositam, discussamve quætionem ventilandi hoc loco occasionem dedit hic primum nuper à me lectur

Casus Ignatianus.

Antè hunc luerat Anno 1610. idem scelus in Hispania Laicus alterius Ordinis. Hic prope Cordubam cum in Societatis Coadjutorem incidisset, sædis modis aggressus est illam Societatem, maximeque S. Ignatium laudare, haud pridem Beatissimus adscriptum. Conviviorum, & sarcasmi satur vestes exuit, sequens nudus in rivum moletrina mittit. At ecce, dum natat, in quo erat expeditissimus, videt iterum Adjutorem nostrum, & O! inquit, tenerem hic Patrem vestrum Ignatium, ego illum potarem tam liberaliter, ut in posterum sitiret nunquam. Fuit hic ejus, & verborum, & vita horrendus finis, subito enim velut plumbum in ima deprimitur, & aquis prefocatur.

Descripsi hæc ex Vita Nostri S. Patris per scripta à P. Daniele Bartoli Lib. 5. num. 3. circa quæ notanda tria. Primum, quod hic scriptor idcirco exprimat: Antè hunc luerat idem scelus &c. quia videlicet immediate ante hunc ipsum Casum retulerat alium adhuc magis horrificum, editum in ædibus Doctoris Gilla-bodi circa alterius Ordinis Religiosissimi Concionatorem, per ludibrium dicentem, vel: Jesuitarum Fundatoris ad summa pertingit potestas, ut sanet dolorem dentium, non plus ultra; ut loquitur idem Bartolus interprete P. Janino; vel, ut explicatiùs tragicum hoc exemplum proponens, P. Raynaudus in Prato Spirituali Histor. 1. referensque, fuisse eundem nostrum Fundatorem nomine Sancti honoratum à Doctore Gibballotio, (ut ipse vocat,) inducit loquentem illum Concionatorem: Quem tu mihi,

bi, inquit, Sanctum adducis, qui vel morbo dentium laborantem sanavit nunquam?

764 Alterum ex tribus notandis est hoc, quod hi duo scriptores conveniant in tribus: 1. In loco, in quo, & persona, coram qua res gesta. 2. In eo, quod ille Religiosus insultavit Ignatio in materia de sanatione dentium. 3. Quod fuerit post hanc insultationem, ludibriumque correptus infano dolore dentium, eodemque confectus. Dissentiunt in primis in facili errore, dum unus appellat Doctorem Gillabodum, alter Gibbalotium, qui error forte commissus est a solo typotheta. Deinde in eo, quod Raynaudus asserat, illum Religiosum leniter, & tamen efficaciter increpitum a Gibbalotio, illico, in illo ipso hemicyclo, in quo colloquens sedebat, aentissimo dentium dolore correptum, atque inde in lectum proximè stratum asportatum, intra quartam circiter horam partem animam exhalasse. At P. Bartolus ait, supplicium dilatum fuisse à die lunæ mediæ quadragesimæ ad alterum post Pascha diem, eodemque loco, quo prolocutus fuerat superiora verba, in eo enim manu pateram tenens, ait Bartolus, ut biberet, improviso inhorrescit, vociferatur, sibi dentes dissilire, & os prorsus ocludi, planèque post hæc confixis veluti maxillis verbum nullum emisit, sed mugitu, & fremitu desperabundi more adstantes exterruit, sub hæc enim misere abripi, furere, convelli, exagitari tam valide cepit, vix ut quinque, aut sex hominum manibus teneretur. Inter hos dolores iriduam superstes, eloquenter populo reverentiam Beati debitam suo supplicio suavit, ac finem denique vivendi fecit: nec ponitūdinis, aut alterius cuiusvis bonæ mentis indicium verbo ullo dedit. Ita Bartolus.

Tertium ex notandis est, quod Raynaudus disertè exprimat, hæc gesta fuisse tunc, cum plena vindicta ecclesiastica nondum inter divos prorsus comperta sanctitatis transcripserat, qua locutione indicat, fuisse id temporis duntaxat Beati titulo donatum à sede Apostolica, unde etiam Bartolus reflexè appellat Beatum.

765 Addo, quandoquidem idem Bartolus disertè testatur, illum Fratrem Laicum, de quo numero 762. fuisse divinitus ita miserabiliter castigatum Anno hujus sæculi 1610. nosster autem Patriarcha fuit Anno illum præcedente, adeoque 1609. adscriptus Classi Beatorum, satis credibile esse, quod ille idem Frater vel penitus ignoraverit, vel non liquidò sciverit, præcessisse dictam Beatificationem, id quippe prudenter supponitur vel propter distantiam locorum, vel quia tam apertum scelus non est præsumendum de homine Religioso, quantumvis Laico: sicuti è diverso verosimillimum est, illum complura audivisse de magna sanctitate hujus Divi, esto credere noluerit. Sanè cum S. Ignatius fuerit Nobilis Hispanus, atque ad Cælos migravit Anno 1556. adeoque 54. Annis ante hunc seu importunum jocum, seu ferium desiderium malè de illo merendi, vix po-

tuit ab illo Fratre ignorari, quanta sanctimoniam fama tunc jam inclaruerit Ignatius.

At revera nulla ignorantia excusavit illum 766 Concionatorem Polonum, qui Anno 1658. ægerrimè ferens, cessationem pestis in urbe Leopoli adscribi ab omnibus Patrociniis B. Stanislai Kostka, cui se erecturam duo magnificè anathemata, si impetraret à Deo integram liberationem, voverat (cum optato effectu) civitas universa, palam, & pro concione per Sarcasum appellavit illum Fabrum miraculorum, at mox secutà luctuosa mercede. Vix enim domum redux, corripitur Primò amentia, Deinde stulta imaginatione de jam jam imminente sibi in carceratione ob nescio quod scelus. Tertio horrendo sanguinis profluvio. Quarto extrema melancholia. Quintò denique tanto furore, ut elapsus è manibus eorum, qui ipsum tenebant, sese ex alto præcipitem dederit in terram, atque rupto ventre efflavit animam, ut testatur P. Daniel Bartoli in hujus Beati Vita Lib. 2. cap. 18. editionis Germanicæ Constantiæ, in quo capite decimo Nobilis Vir Adamus Burkacki cui miraculosè adfuerat ille Beatus, bis terve appellat expressè blasphemiam aliquod convitium, quo quidam Schismaticus in ejus præsentia petiverat eundem Beatum Adolescentem. Unde conjicio, haberi etiam à Polonis pro blasphemiam verba Beati injuriosa.

Hic præmissis: Respondeo ad quæstionem 767 num. 762. propositam I. Propriè dictam blasphemiam posse admitti in Beatificatos. Probo in primis, quia sententia communis, quod possit admitti peccatum blasphemiam inhonorando Sanctos, non fundatur in eo, quod ii certò, & infallibili testimonio jam potiuntur æterna beatitudine, nec enim Doctores seu Theologi, seu Canonistæ nituntur hac ratione, sed maxime eà, quod Sancti ratione statùs, quo fruuntur, habeant peculiarem habitudinem ad Deum, tanquam ejus Amici, aut Ministri, sicut ceteros inter, imò præ cæteris explicat Suarez cit. Tract. 3. Lib. 1. cap. 5. num. 6. consentiente Sanchez cit. cap. 34. Atqui Beati, etsi nec dum relati in syllabum Sanctorum, potiuntur illa habitudine. Quin addit ibidem Suarez, tamen si quis non cogiter expressè de illa habitudine peculiari ad Deum, attamen ad blasphemiam sufficere, si cogiteretur de illius Sanctitate, & nihilominus probrosè quis loquatur de illo, nisi ut exprimit Sanchez cit. cap. 32. ita probrosè loquens expressè faciat præcisionem à sanctitate.

768 Quin idem Suarez ibid. num. 5. præmiserat hæc verba: Alii verò Autores (quibus ipse assentitur) simpliciter, & sine distinctione (inter habentes Directam & Indirectam intentionem convitiandi Deo, quando convitiantur Sancti) asserunt, contumelias Sanctorum, præsertim Defunctorum, & cum Christo regnantium, esse veras & proprias blasphemias in Deum. Ubi notandæ duæ clausulæ: Præsertim: &, Defunctorum.

Horum. Nam hæc secunda æquè comprehendunt duntaxat Beatificatos, atque jam solenniter Canonizatos, imò etiam omnes planè Cælestes, ideòque parvulos quoque statim post Baptisimum defunctos. At prior clausula, seu Dicitio: Præsertim, cum sit implicativa contrarii, exprimens Casum minùs dubitabilem, & implicans magis dubitabilem Leg. fin. ff. De liber. Exhibend. & ibi Gloss. in verb. Præsertim, satis communiter recepta, videtur Suarezius testari, Alensem, S. Thom. & alios plures, (quos allegat pro communi sensu, quod convitium in Sanctos revera redundet in Dei contumeliam,) implicite tenere, suam doctrinam esse intelligendam etiam de Sanctis nondum vitâ functis, quod & ego reor esse verissimum, quia ubi eadem est ratio, ibi & eadem juris dispositio. Leg. Illud. ff. De Leg. Aquilia.

769 Unde, sicuti sacrilegium materiale committit, qui indignè tractat hostiam consecratam, aut sacras exuvias Beatorum, ignorans tamen esse consecratam hostiam, esse pignora alicujus Sancti, sicuti & ille est materialiter blasphemus, qui de illa eadem hostia, de illis iisdem Lipsanis contumeliosè, laborans indicata ignorantia, blaterat, eadem ratione arbitror, admitti materialem blasphemiam, quoties aliquò convitio afficitur non solum quivis Beatus, sed etiam quivis adhuc mortalis excellenti sanctitate conspicuus, aut etiam sola gratia sanctificante præditus, nisi illud convitium præcindat à Sanctitate, sicuti paulò ante indicatum, ex Suarez, & Sanchez: formalem autem blasphemiam, quando extra illam præcisionem afficiuntur tales contumelia ab iis, quibus suppetunt argumenta sufficientia ad tales habendos pro amicis Dei, seu pro vestitis veste nuptiali, ex pravo autem affectu, sicuti illi duo Religiosi, de quibus supra, præsertim primus, nolunt iis argumentis assentiri; quemadmodum sine dubio foret is reus sacrilegii formalis, qui malè affectus in Christum Dominum, aut S. Dominicum, & prorsus temere credens, hanc numero hostiam non esse sacram. hoc numero os non esse de corpore S. Dominici, sed latronis alicujus, utrumque conspurcatur, pedibus tereret. Et quis Rex non judicaret, scelus morte luendum patrari ab illis subditiis, qui malè affecti in ipsum prorsus temere sibi imaginantes, eum peregrè redeuntem non esse suum Regem, sed alium à tyrannide infamem Principem, luto; lapidibus &c. eum peterent? Ad voluntarium indirectum satis est; quod potuerit, & debuerit cogitari, inquit; ad propositum Suarez cit. cap. 5. num. 6. Plenè sunt Vitæ Sanctorum suppliciiis subitaneis, quæ sumpsit Deus de iis, qui ipsos adhuc mortalitatis obnoxios sarcasms, contumeliis, peramaris jocos habuere deridiculo. Ut proinde videatur Dominus Deus omnes planè suos Amicos designasse, cum dixit: Nolite tangere Christos meos.

Dixi supra: Ex malo affectu, quia Tannerus 770 cit. quæst. 8. num. 137. tradit, non admitti blasphemiam propriè dictam, quando ea jactatur per ignorantiam etiam crassam, absque ulla intentione dehonestandi Deum. Hunc quoque meum discursum specialiter subjicio benignæ censuræ mei lectoris. Profectò foret mihi difficile excusare à crimine blasphemiam eum, qui lectis, quæ de Joanne Avila scripsit Ludovicus Granat. quæ de hoc ipso Ludovico Granatenfi P. Franciscus Diago, quæ de P. Petro Canisio Sacchini, aut Raderus nostri, quæ de P. Petro Forerio Reformatore Canon. Regular. in Lotharingia P. Joannes Bedel &c. de horum aliquo vel tam scurriliter jocaretur, vel tam infesto animo, quam ille, de quo supra num. 762, loqueretur.

Cæterum blasphemiam propriè dictam crimem posse adversus Sanctos patrari, certum est non solum ex rationibus supra allatis, concordique sensu Theologorum post S. Thomam 2. 2. quæst. 13. art. 1. sed etiam ex Jure Canonico cap. 2. De maledictis ibi: Si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime B. Virginem linguam in blasphemiam relaxare præsumpsit &c. sicut in Concil. Lateranensi sub Leon X. in Bulla: Sacrosancto §. Ad abolendam fit expressa mentio Sanctorum, assentientibus Julio Claro §. Blasphemiam, Farinacio in Praxi quæst. 20. num. 25. Navarro in Manual. cap. 12. num. 84. Deciano, Covarruvia in cap. Quamvis pactum. De pact. Part. 1. §. 7. num. 14. Barbosa in cit. cap. Statuimus, seu 2. De maledictis. num. 5. & De offic. Episcopi Part. 3. allegat. 50 num. 91: alique communiter, etsi dissentiant nonnulli apud eundem Farinacium. Potuit autem Balthasar Zahnius in suo De Mendac. Libro dare vel primum, vel certè secundum locum illi manifestissimo simul, & atrocissimo commento, quo vel ex suo, vel ex aliorum Synonymistarum sensu indicat Lib. 1. cap. 22. n. 6. à quibusdam Doctoribus Catholicis tradi, causam, ob quam scribunt, posse etiam in Sanctos committi crimen blasphemiam, esse hanc, quod illis honor divinus habendus sit. Est hæc heretice p. Inanis, decumanaque calumnia; nec enim ullus orthodoxè sentiens, vel adhibet; vel adhiberi posse Sanctorum ulli divinum honorem existimat. Poterat igitur Zahnius suæ cætera eruditum librum non contaminare hoc commento.

771 Quæritur III. An, & quatenus blasphemiam possit etiam in creaturas irracionales admitti? Respondeo, posse committi concors est opinio Theologorum post S. Thom. cit. quæst. 13. art. 1. Tunc autem admittitur hoc peccatum, quando iis tanquam creaturis Dei maledicitur. Cajetanus 2. 2. quæst. 13. art. 1. sub fin. Navarrus loc. cit. adeoque quando cætro iracundiæ correptus, & cogitans, hanc, aut illam tempestatem provenire à Deo, devoves eam mille Cædæmonibus; secus, si nihil de ejus dependentia

dentia à Deo effundas verba maledictionis devovendo omnibus diris bovem, à quo cornu petitus, canem, à quo morsus es &c.

772 **Quæritur IV.** *An omnes blasphemiarum sint peccata mortalia, an verò aliqua solum venialia?*

Resp. I. Saltem propter defectum perfectæ advertentiæ aliqua sunt tantum venialiter mala. Ille autem advertentiæ defectus potest esse, quia is, qui verbum ex se blasphemum erudat, vel non perfecte advertit eructari à se, quia scilicet lingua prævenit mentem, vel advertit quidem, à se proferri id verbum, at non perfecte animadvertit esse blasphemum. Et est quidem communis opinio ex S. Thom. *cit. quæst. 13. art. 2. ad 3.* utramque hanc prolationem vacare culpa mortali in eo saltem, qui nec est, nec fuit unquam assuetus blasphemis, & certò certissime abstinuisse, si adfuisse perfecta ad utrumque illud advertentiæ, etenim blasphemiarum mortalium debet esse voluntaria, quia omne peccatum ita necessarium est voluntarium, ut non sit peccatum, nisi sit voluntarium. S. August. *Lib. 1. retract. cap. ult.*

773 **At verò** quando quis proloquitur talia verba inadvertenter quidem, attamen ex prava consuetudine, quam non conatur serio extirpare, censet Tannerus *cit. quæst. 8. num. 141.* atque Texeda, loquendo de perjurio, cuius est in hac quæstione eadem ratio, quæ blasphemiarum, apud Dian. *Part. 10. Tract. 14. Resol. 13.* fuscè cum aliis, continere propriam malitiam blasphemiarum. Ego inhærens doctrinæ tum S. Thom. non facientis, loco nunc primum citato, distinctionem inter assuetum, & non assuetum: tum illi, quam tradidi in *Experientiis Tract. 7. num. 586.* cum Cardin. de Lugo, nego ejusmodi blasphemias esse aut mortales, aut necessarium consistendas in individuo, sed sufficere modò assuetus illis aperiat, se, ob non adhibitum debitum conatum extirpandi maledictam consuetudinem blasphemandi, exposuisse se periculo blasphemandi toties, aut toties in die, hebdomade, mense &c. P. Matth. Stoz in sua *Instruct. confit. num. 106.* negat, talia verba esse tunc vocanda materiales blasphemias, multò minus formales. Cæterum Diana *Part. 3. Tract. 5. Resol. 62.* malè meretur de P. Tannero, dum hunc allegat, quasi docentem, illa etiam verba blasphemata, quæ proferuntur inadvertenter etiam ex illa consuetudine, quam eradicare quis serio conatur, esse veras blasphemias, nihil enim tale somniat P. Tannerus. Quamquam fateor, Cardinalem Toletum in summa *Lib. 4. cap. 13.* agnoscere etiam in hoc casu noxam venialem, sicuti statuit lethalem in casu, pro quo paulò superius retuli Tannerum, & Texedam.

774 **II.** Si eadem blasphemiarum contigerunt in plena ebrietate, an & quatenus sint aperientiæ in foro Sacramentali, edisserui distinctè in *Quinario Tract. 5. cap. 19. num. 39.* præmiseram autem *cap. 9. num. 49.* quid promutandum de

illo, qui ideò se inebriat, ut tantò animosius blasphemet in ebrietate.

III. Omnes omnino blasphemias plenè voluntarias directè prolatas in Deum foetere labe peccati mortalis scribunt passim, creduntque Theologi cum S. Thom. *cit. art. 2. ad 3.* à quibus in re tanti momenti discordare non est tutum, tametsi dissentiat Villalobos descriptus à Diana *Part. 5. Tract. 5. Resol. 3.* Equidem divina Majestas est tam infinitæ excellentiæ, homo tam infinitæ quodammodo vilitatis, & contemptibilitatis, quia infinitæ potentiæ ad peccandum, infinitæ impotentæ ad aliquid boni ex se agendum (ut de se ipso sentiebat, & dicitare solebat illuminatissimus noster P. Ludovicus de Ponte) nominatim quando per mortalem noxam factus est mancipium tyranni acherontici, ut non possit non esse extremæ nequitæ ausus, quo homuncio directè intendit loqui de Deo tanquam contemptibili. Unde consequenter dicendum est, abusum sacræ scripturæ in jocos non turpes, non esse propriè blasphemiam, sed sacrilegii quendam speciem, de quo vide supra, alioqui non possent excusari à mortali. Etsi autem, ut dixi, omnes blasphemiarum directè petentes Deum sint mortaliter malæ, attamen probatur mihi responsio, quam Diana *Part. 1. Tract. 7. Resol. 51.* seu *De Circumstant. aggravant.* dedit ad hunc

Piscatorium Casum.

Piscatoris, inquam, qui sapius convitiis horrenda, non tamen specie diversa in Deum, se pisces non sumeret, unico actu protulerat, & tamen in Confessione non expresserat, se sapius protulisse ea verba, illum quippe excusavit à repetitione Confessionum Diana loc. cit. *intelligens, ut interpretor, per? Sumere pisces idem, quod Joannes cap. 21. per prendere.*

Responsum Dianæ illustro pluribus exemplis in *Experient. Tract. 6. Cas. 16. num. 403.* & etiam tener P. Matthæus Stoz *loc. cit.* habetque hæc doctrina locum etiam in foro externo. Decianus in *Praxi Crimin. Lib. 6. cap. 5.*

IV. Major pars Theologorum apud eundem 777 Dian. *Part. 5. Tract. 5. Resol. 3.* contra Lorcam tener, dari parvitatem materiæ in blasphemiarum contra Sanctos, quando convitium jacitur in eos non tanquam Sanctos, sed referendo ad statum, quem habebant ante mortem, sicuti aliquot exemplis declaravi *num. 716.* At verò è diverso negant plerique contra Villalobos descriptum à Diana *cit. Resol. 3.* illam parvitatem dari respectu eorundem tanquam Sanctorum, Unde consequenter damnabitur peccati mortalis ex communi sententia is quoque, qui parvulos defunctos post baptismum ante usum rationis Sanctulos vocaret per jocos, & cum aliquali vilipensione, qui enim derogat

aliqui

aliqui Sanctorum, derogat & Deo, & cæteris omnibus in regno cælorum. Thomas de Kempis *De imit. Christi. Lib. 3. cap. 58.* ex mediculio verè Theologia.

778 **Quæritur V.** *Sintne omnes blasphemiarum ita unius speciei, ut sufficiat in Confessione dicere: Toties, aut toties commisi mortalem blasphemiam. Diana Part. 2. Tract. 7. Res. 50. & Part. 5. Tract. 13. Res. 21.* constanter cum multis contra alios defendit, omnes blasphemias in Deum, & homines esse ejusdem speciei, nisi contineant hæresin, vel imprecationem cum odio Dei. Quare *cit. Resol. 50.* respondit ad hunc

Clericalem Casum.

Clericum, qui beatissimam Virginem graviter inhonoraverat blasphemiarum, non fuisse obligatum aperire in Confessione, utrum linguam solverit in Matrem Dei, an verò in alium Sanctum, sed satisfactum fuisse obligationi Confessionis dicendo: Semel commisi peccatum mortale blasphemiarum.

779 **Unde dissentit à nostro P. Hurtado de Mendoza in 2. 2. Diss. 91. sect. 12.** scribente, esse in Confessione explicandum, utrum blasphemiarum fuerint in Deum, an in Sanctos, utrum in Deiparam, an in alium Sanctum; quam doctrinam ipse Diana merito habet pro probabili, observante P. Suarez *cit. Tract. 2. cap. 6. n. 19.* tametsi facile defendi possit, omnes omnino blasphemias esse in ratione blasphemiarum præcisè consideratas ejusdem speciei, ipsi tamen rationi, & malitiæ blasphemiarum præcisè addi aliam circumstantiam mortaliter malam, quæ non sufficienter aperiat, quando præcisè sit Confessio blasphemiarum, ut quando hæc habet adjunctum peccatum hæresios formale, odium expressum Dei, vel Sancti, maledictionem seriam, seu imprecationem. Idem Suarez cum Sanchez *num. 40.* ideò etiam vult exprimi, utrum blasphemiarum fuerit contra Sanctos, quia huic additur peccatum contra Dulam, ut jam insinuavi supra, sed negat Diana, ac plures alii.

780 **Quæritur VI.** *Quantum peccatum sit blasphemiarum, & quomodo Confessarius se debeat gerere erga blasphemos?*

Resp. Utrique huic quæstioni satisfactum iri seq. *Cas. seu Capite XXI.* Interim propono, & resolvo hanc

Curiosam quæstionem.

781 **Quis videlicet sit parens omnium blasphemiarum, ut nimirum hi norint, quæ, & quanta hæreditas illos maneat?**

Resp. Unus, & idem est genitor mendaciarum, ac blasphemiarum; siquidem Julius Prognoli in *Alexicaco Part. 1. Diss. 2. num. 182.* post Rupertum Abbatem *Lib. 3. De Trinitate* observat, diabolum, quando Genes. *cap. 3.* tentabat E-

vam, significasse, quòd & Deus falsò dixerit eos morituros, quacunque die comederent de ligno scientiæ boni, & mali, & ex invidia interdixerit ipsi, atque Adamo esu de ligno. Igitur primum omnium peccatorum, ad quod fuit tentata Eva erat, ut judicaret, Deum, summam, inquam, veritatem falsum dixisse, alterum, Deum, summum bonum, esse invidia obnoxium, quod ea credere, dicerè non potuit absque nefanda blasphemiarum.

BLASPHEMIÆ TURPITUDO, CURATIO, ET POENA.

SECTIO I.

Quantum scelus sit blasphemiarum, & quomodo emendandum à privato, & à Confessario?

CASUS XXI.

Omnium terribilium terribilissimus.

SUMMARIUM.

Casus Juvenis blasphemiarum, à Damone in frustra discessi. 782.

Parergon de mirabili memoria P. Theophili Raynaudi; ex quo procedens Casus est sumptus. 787. & seq.

An Blasphemiarum sit omnium peccatorum maximum? 789. & seqq.

An & quomodo audiens blasphemantem teneatur illum corrigere? 794. & seqq.

Christiani magis obligantur corrigere etiam privatim blasphemantes, quam plerosque alios peccatores. 797.

Confirmatur hæc doctrina ex Concilio Lateranensi si sub Leone. 798.

Et ex Bulla Julii III. 804. & seqq.

Et ex Constitutione Pii V. 807.

Explicatur Præceptum I. Contentum in allatis verbis Concilii Laterani. De acriter objurgandis blasphemis. 808. (c. 810.)

Et alterum Præceptum, ut deferantur ad Iudicem Tertium, ut in foro conscientia non possint absolvi, absque gravissima penitentia, severè Confessoria arbitrio injuncta. 811.

An imitandus ille Confessarius, qui sceleratissimo cuipiam dixit: Siehe die Schuech ab'vuid

sahre dem Teuffel zu? 815. & seqq.

Faciendum à Confessariis discrimen inter assuetos blasphemos, & non assuetos, & quid cum utrisque agendum? 818.

Duo insuper monita pro Confessariis blasphemorum. 821.

Remedia ex P. Fornario contra Blasphemandi Consuetudinem. 822. & 823. ad finem.

Alia Remedia Auctoris contra eandem. 823.

Kkk 2

Ante

Ante injunctionem Pœnitentia exploret Confessarius diligenter: An pœnitens revera propriè, & deliberatè blasphemaverit? 824. & seq. Dna Sententia ex SS. Cypriano, & Ephrem. 826.

782 **I**n Gallia Celtica juvenis nobilitate, quam moribus clarior, Ordinis militari adscriptus vomendis blasphemis, præter cæteras labe, gentilitiam claritatem, & professionem Religiosam debonestabat, quod à venatione, cui pro gentis more adductus erat, serius, quandoque domum rediret, à matre vidua increpitus, ac ni maturè deinceps regrederetur, cæne multatione intentata deterritus, minas omnes, ut seminatum terculamentum derisit.

783 **S**ed cum postridie domum cum fratre, & alio quopiam à venatione alta jam nocte repetens, iussa materna à promo, & coquo, omnibusque domesticis ministris observari exquisitè vidisset, atque adeo ex matris præscripto, que jam cubitum se receperat, obseratis omnibus, post clamores frustra jactatos haberet, horribili devotione, & execratione Satanam excivit, & in Deum indigna relatione concitatione blasphemè, & furiose bacchatus est. Reprimere fratris furorem frustra conatus frater, qui erat è seculo, & ipse multa materna particeps, in oppidum mittit, qui in frugalem cœnam aliquid conquireret, & allatis paucis ovibus cum fratre blasphemò, ac tertio socio, ut licuit, depulsa, in lectum, qui unus pro tribus præsto fuit, recepere se se, medius fratrem inter, & alium Nobilem venationis socium jacebat blasphemus Eques irarum plenus, ob subactas epulas, & cubationem incommodiorem. Affuit non ita multo post gigantis specie Satan duobus comitantibus molossis horrendæ magnitudinis, ac ferocitatis. Horripilatio corripuit accubantes, blasphemiarum paulò antè profusarum haud immemores. Sed attoniti, ac horrere, & stupore defixi hæserè, qui extremi accubabant, cum medium blasphemum evocari à Satana ferociente, & frustra renitentem prebendi, ac elusà sociorum operà abstrahi per vim è lecto viderunt, & in mensam, quæ aderat, pertractum grandi cultro dissectari in frustra, eaque molossis duobus voranda projici. Ferali officio perfunctus Satanus iustum Dei iudicium in impium contestatus, nec sibi in ceteros quidquam licere professus excessit, semineces præ consternatione relinquens, quos habuerat adeo luctuosè

tragædia spectatores. Frater ob fratris cladem supra modum mœstus, ubi suspiria utcumque sistit, & lachrymas siccat, cordolium perenne habiturus, cogitavit seculum abjicere, & in sacram quandam familiam adscriptus, ibi hodièque superstes est, vitam vivens concepto de divinis iudiciis horrore consentientem. Hæc quantumvis mira extra quotidianum divinæ patientiæ usum patrata, sine ambiguitate adscripsi, quod testes omni exceptione majores à me auditi adstipulentur.

Hæc omnia, nullo verbo addito, vel mutato, descripsi ex jam aliquoties laudato Prato Spirituali P. Raynaudi, in quo hæc tragica narratio obtinet locum LXXVIII. Qui Pater, cum è vivis Annos 79. natus excesserit Anno 1663, datis ad me trimestri antè humanissimis, ut solebat, literis Lugduno, atque illud Pratum, concripserit haud multis Annis ante obitum, quia scilicet post jam luci datam à P. Daniele Bartolo vitam nostri Sancti Fundatoris, ut manifestum ex prima Historia dicti libelli, pronum est suspicari, fratrem illius calamitosissimi blasphemii, vel hodièque adhuc vivere, vel certè nondum multis abhinc Annis evocatum fuisse ad non paulò clementiorem, quam infelicissimus frater, Judicem. Quia denique idem Scriptor jurisperitissimus optimè novèrat, testes de auditu, seu ex sola relatione aliorum, non esse omni exceptione majores, nec sufficere ad mandandum typo sine ambiguitate factum hæcenus inauditum, indicare voluit, illos ipsos testes hæc audivisse ex ore vel utriusque Nobilis superstitis, vel saltem alterutrius, cum talibus circumstantiis, ut nemo prudens potuerit dubitare de veritate. Equidem abstinuisse P. Raynaudus nominationem Provincia, & Ordinis Militaris, cum horum sint pauci in Gallia Celtica, seu Lugdunensi, in qua hanc ipsam historiam transmittēbat ipse, ad posteros, nisi novisset, hoc tragicum, cui suppar representabo infra num. 808. exemplum esse pervulgatum.

Dat verò id ansam explicandi, quam detestabile scelus sit blasphemia, siquidem Deuteron. cap. 25. scriptum est: Pro mensura peccati, erit & plagarum modus, & Bonifacius VIII. in cap. Felicis. De pœn. in 6. rescriptit: Iudex pœnam metiatur ex culpa, ut secundum quod excessus acciderit, vindicta procedat, quod Rescriptum licet non utique liget manus supremi iudicis Dei, cum tamen sit omnino consentaneum rectæ, à Deo ipso conditæ rationi, inferendum est, crimen blasphemix esse horrendissimum, quandoquidem punitum fuit tam horrendo, inauditoque supplicio, supplicio, inquam, omnium horribilium ideo horribilissimo, terribilium terribilissimo, ut mortem nuncupat Aristoteles, quod & videatur esse horribilium eo, quo idem Deus plexit multiplex scelus Datha-

Dathani, & Abironis, & vel maxime idcirco, quod suppetant multò rarissimè exempla tam terrificæ vindictæ divinitus, vel humanitus, ut sic loquar, sumptæ, tametsi olim Calvinistæ, atque modernus tyrannus Japoniæ excogitaverint in Catholicos tam ingeniosè immania supplicia: vix ut Cacodæmon valeat quidquam æquè sævum comminisci. Sed & S. Hieronymus referendus infra num. 792. disertè scribit: Nihil horribilius esse blasphemiam, cum ergo illa Cacodæmonis victima, de qua noster Casus, vomuerit quidquid blasphemiarum in mentem, seu memoriā venit, meritò noster hic XXI. Casus appellatur omnium terribilium terribilissimus.

787 **D**abit autem mihi Lector, ut spero, veniam, atque ignoscat, si de illo, de quo jam toties in hoc Alphabetò, atque alibi feci, faciámque mentionem, aliquid memorem, quod lectoribus ejusdem post mea quoque fata sit illaturum seu admirationem, seu delectatjunculam, est autem ejusmodi. Acceperam à Virò magnæ autoritatis, qui P. Theophilum Raynaudum, noverat familiariter Romæ, cum nullis adversariis fuisse unquam usum. Videbatur res mihi propè incredibilis, recolenti, esse ab illo eruditissimo viro, qui me aliquot epistolis honorare dignatus est, edita octodecim volumina, in quorum singulis propè paginis legere est permultas citationes diversissimorum, magnam etiam partem vulgo literariis ignotorum scriptorum, & quidem sexcentis in argumentò rarissimo, imò & le vissimo. Quare dedi abhinc triennium literas Lugdunum, quem locum incoluit P. Raynaudus plurimis Annis, ad quendam è nostris Patribus rogans, ut me edoceret de veritate illius relationis. Respondit autem in hæc verba: P. Theophilus Raynaudus habuit equidem Adversaria, eaque locupletissima, fuit tamen tam felici memoria usque ad supremam ætatem, ut quacunquē de re eum percontarem, expedire non solum, nominaret autorem, de ea scribentem, sed etiam designaret locum Bibliothecæ, in quo reperendus esset liber, & ipsam insuper paginam, in qua differebatur de illo argumento.

788 **M**iranda quidem fuit memoriā Doctoris Angelici, utpote de quo Ribadeneira noster in Floribus testatur, eum nihil oblitum fuisse eorum, quæ unquam legisset, sed & miranda quoque illa P. Theophili, utpote qui ultra omnes Sanctos Patres notos vulgariter doctis, & præter plerosque Theologos alicujus nominis, legerat alios plusquam nongentos, ut videre licet in ejus Indice decimo tertio, seu Onomastico, alios, inquam, quorum maxima pars ne de nomine quidem est cognita nisi longè supra vulgum eruditus, hos autem erat ita complexus sua memoria, ut de quacunquē re institueretur percunctatio, posset confestim dicere, quam in pagina differeret de ea hic, aut ille ex tot Scriptoribus. Jam redeundo ad semitam

Quæritur I. Quanta malitia sit blasphemia? 789

Respondeo. Si stetur nudis verbis Glossæ in cap. 18. Isaia; ad illud verbum: Ad populum terribilem, quam Glossam citat S. Thom. 2. 2. quæst. 13. art. 3. dicendum est, blasphemiam esse omnium peccatorum maximum, siquidem illa Glossa, quæ desumpta est ex S. Hieronymo, sic loquitur: Omne peccatum blasphemix comparatum levius est, at verò si non figuratè, sed propriè, & nudè loquamur, dicendum est cum eodem Angelico Doctore loco citato in Corp. Quandoquidem blasphemia opponitur confessioni fidei, ideo habet in se gravitatem infidelitatis. Unde cum infidelitas sit maximum peccatum, consequens est, quod etiam blasphemia sit peccatum maximum ad idem genus pertinens, & idem aggravans. Ita S. Thomas, cujus doctrina clarissima est loquendo de illis blasphemis, quæ ex prævo affectu in Deum enuntiant apertè aliquid falsi de eo, quas blasphemias vocavimus supra Hæreticales. Si autem sit sermo de illis, quæ proferuntur ab hominè, nihil falsi de Deo cogitante, habet doctrina S. Thomæ difficultatem, ob quam Tolerus in Instruct. Sacerdot. Lib. 4. cap. 13. fatetur se dissentire ab eo, at verò Azor Instit. Moral. Part. 1. Lib. 9. cap. 28. quæst. 1. intelligit S. Thomam, quasi loquentem de sola Hæreticali blasphemia. Hoc certum est. Quod blasphemia non sit tam grave peccatum ex se, quam est formale odium Dei, utpote quod opponitur Charitati superanti Fidem, & Spem juxta Apostolum. 2. Quod etiam sit levius peccatum, quam desperatio formalis, quandoquidem hæc est directè contraria spèi divinæ. 3. Quod si blasphemia, & homicidium considerentur in ordine ad objecta, in quæ peccatur, blasphemia præponderet homicidio, ut loquitur S. Thom. loc. cit. ad 1. Si autem considerentur secundum effectum nocendi, homicidium præponderat, plus enim homicidium nocet proximo, quam infamia Deo, inquit idem S. D. Quia tamen in gravitate culpæ magis attenditur intentio voluntatis perversæ, quam effectus operis, ideo cum blasphemus intendat (Directè, vel Indirectè,) nocendum inferre honori divino, simpliciter loquendo gravius peccat, quam homicida. 4. Quod similiter blasphemia sit gravius crimen, quam perjurium, ut docet etiam S. Thom. loc. cit. ad 2. inde probans, quod qui pejerat, non dicat, aut sentiat aliquid falsum de Deo, sicuti blasphemus, sed Deum adhibeat testem falsitati, non tanquam affirmans, Deum esse falsum testem, sed tanquam sperans, quod Deus super hoc non testificetur per aliquod evidens signum.

Cum virtus Religionis teneat principatum inter virtutes morales S. Thom. 2. 2. quæst. 81. art. 6. blasphemia autem non solum repugnet directè virtuti Religionis. Suprà num. 699. sed etiam inter peccata Religioni opposita videatur

tur peccatum blasphemiae esse maximum ex genere suo, consequenter dicendum est, esse ex suo genere omnino summum crimen inter ea, quae non repugnant fidei, spei, aut charitati. Sanè blasphemiam ex propria sua ratione opponitur divinae excellentiae, & quasi aperto Marte pugnat contra illam, sicuti observat Suarez loc. cit. cap. 6. num. 3. Etenim blasphemus ponit in Excelsum os suum, ut loquitur S. Hieronymus in Isaia cap. 18. inde inferens: *Nihil horribilius est blasphemiam, & S. Chryso- st. Homil. Ad popul. Antioch. Nihil pejus est blasphemiam, caque veniam non meretur.* S. Hieronym. contra Rufinum. Julius autem Tertius in Bulla referenda num. 799. appellat horribilem, impiam, execrandam, & Christianis auribus intolerabilem divini Nominis blasphemiam, esto hanc superet expressum odium Dei, itemque Idololatria, quandoquidem Idololatria, continet professionem fidei diversam à verè divina. Sanè indignissimum est proflire in illius opprobrium, qui probra nostra portavit, ut loquitur Innocent. III. Cap. In Nonnullis. De Ind. Jure objurges blasphemum metro Ascetae poetici (P. Jacobi Masenii in Duce Vitae fol. 120.)

----- Vab portio terra

Vilis homo! tantum spernis, inique, Deum?

793 Meritò & S. Ephrem *Paranesi* 43. hisce verbis invehitur in blasphemantem: *Audes, inquit, os tuum aperire audacter! & in caelum emittere juramentum, & blasphemias, & non times, ne forte falx ignea, quam Propheta (Joël cap. 3. vers. 13.) vidit, demoretur in domo tua, donec ex ea, qua sub caelo est, excidas, & sic audes os aperire adversus Deum Omnipotentem, in quem Angeli, Archangeli, Cherubim, atque Seraphim non audent oculos conjicere? Cum probrum, inquit S. Augustinus Lib. 2. cap. 9. De Civit. Dei, jacitur in Principem patriae bonum, atque nilem, nonne tantò est indignius, quanto à veritate remotius, & à vita illius alienius? Quae igitur supplicia sufficiunt, cum Deo fit ista tam nefaria, tam insignis injuria! Disertissimus simul & sapientissimus Judaeorum Philo Lib. 3. De vit. Moysi (quem refert Raynaudus) De Virtut. & Vitiis Lib. 4. Sect. 3. cap. 2. num. 332. differens de turpitudine blasphemiae sanè non immeritò scribit, mirari se, quomodo ad tam nefariam vocem aliquando prolata lingua loquentis non sit tacta paralyti, & aures auditui non sint obstructae, & verò fuisse aliquando tactam paralyti docuit suo tremendo exemplo Poppaeus Calvinianus, de quo num. 760.*

794 Queritur I. I. An, & quatenus audiens blasphemantem teneatur illum emendare, seu corrigere privatum.

Resp. Ultra generale praecipuum de privata correptione, seu correptione fraterna, datum à Christo Domino omnibus hominibus apud Matth. cap. 18. & explicatum à Theolo-

gis post S. Thom. 2. 2. quaest. 33. extat in omnibus Bibliothecis Homil. I. S. Joannis Chryso- stomi ad populum, Antiochenum, in qua cum expressit id, quod retuli num. 792. paucis interjectis respondet ad propositum: *Sed postquam de blasphemiam nobis verba nunc facta sunt, unam à vobis volo nunc petere tributionem, pro concione hac, atque sermone, ut in civitate blasphemantes mihi castigetis. Et si quempiam in vivo, & foro Deum blasphemantem audieris, accede, increpa: & si verbera instigare oporteat, ne recuses, ipsius faciem alapa percutere, contere os ipsius, percussione manuum tuam sanctifica, & si illi accusaverint, & si in carcerem traxerint, sequere. Et si iudex pro tribunali poenam repossiderit, dic cum libertate, quod Angelorum Regem blasphemaverit. Si enim Regem terra blasphemantes puniri oportet, multò magis illum contumelià afficientes. Commune crimen est, publica injuria, cuique licet accusare volenti. Discant & Judaei, & Gentiles, quòd Civitatis Salvatores sunt Christiani.*

Hæc & alia os illud aureum, cui jungere lubet Theodoretum, virum planè doctissimum, ut rectè scribit Bellarminus ad Ann. Christi 430. & S. Chryso- stomo juniorem quidem, sed tamen coævum. Is Orat. 1. De Providentia, sub ipsum initium pulcherrimè philosophatur hunc in modum: *Natura hanc mortalibus legem posuit, ut filii parentibus illatam injuriam vindicent, & servi dominorum suorum causam asserant, & cum civitates ab hostibus oppugnantur, cives patriae periculis se se opponant, ut deminuat quicunque beneficia ab aliis acceperunt, dignas benefactoribus suis gratias pro virili sua retribuunt. Sed & reges videre licet, quòd ubi commissum sibi populum justè, rectèque gubernant, & potestatem clementia temperant, in bellis per se rigeros, & satellites acriter defenduntur. Et paucis interjectis: Quòd si verò, subdit, pro parentibus liberos, pro dominis servos, pro civitatibus cives, pro Regibus satellites, regique corporis custodes natura pugnare jubet, multò utique sanctius, & justius est, ut qui à Deo conditi, & salvati sunt, non modò verbis pugnent, sed & mortem extremam eligant. Hic enim & parentibus propinquior, hujus enim beneficium est, quòd illi parentes vocentur, & dominus. Rursum post pauca format idem Theodoretus hanc confessionem: *Quandoquidem ergo Deus & pa-**

796

vitariis

vitari audent, linguas nostras opponamus, & piis rationibus impiorum sermones retundamus? Non equidem ut tanquam indigo nostri opem feramus, linguam tamen suas laudes celebrantem probat, & pro se pugnantem dignis premiis remunerat &c.

Hæc, & alia Theodoretus, idcirco à me cum praecedentibus commemorata, ut Parochi lecturi hunc Libellum habeant, unde potèntius invehantur non solum pro concione; sed etiam aliàs in eos, qui non verentur coram ipsis lacerare Deum, & Sanctos impiis suis vocibus.

797 Et verò ex rationibus productis è S. Chryso- stomo, Theodoretòque infero, Christianis incumbere frequentiore, majorèque obligationem, corrigendi etiam privatim blasphemantes, quàm corrigendi plerosque alios peccatores, partim quia quanto gravius est crimen, tantò enixius est emendandum, partim quia revera est res pudenda, indigna homine Christiano, si quis tam facilè, seu leviter negligat occasionem vindicandi, seu impediendi injuriam suo Summo Principi illatam, interferendam. Et utique debet non semel, sed crebrius à Parochis representari parentibus, maritis, heris, quàm horribile iudicium ipsis imminet, si per ipsorum ignavam dissimulationem tam crebrò laceretur, conculetur ab ipsorum subditis Deus, ejus Sancti, Sacramenta, aliæve res sacratissimæ.

798 Confirmo hanc doctrinam autoritate consilii Generalis, & Oecumenici Romæ apud S. Joannem Lateranensem. sub Leone X. Sess. 9. celebrati Ann. 1514. praesentibus ipso Leone, Cardinalibus viginti quinque, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis centum quinque &c. In ea Sessione, ejusque Sessionis Constitutione, quæ incipit: *Sacrosancto S. Ad abolendam*, statuuntur sequentia: *Ad abolendam execrabilem blasphemiam, quæ in maximum divini Nominis, & Sanctorum contemptum supra modum invaluit, statuimus, & ordinamus, ut quicumque Deo palam, seu publicè maledixerit, contumeliosusque, atque obscænis verbis Dominum nostrum Jesum Christum, vel gloriosam Virginem ejus genitricem expresse blasphemaverit, si munus publicum, jurisdictionemve gesserit, perdat emolumenta trium mensium, pro prima, & secunda vice, dicti officii, si tertio deliquerit, illo eo ipso privatus existat. Si Clericus, vel Sacerdos fuerit, eo ipso, quòd de delicto hujusmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum, quacunque habuerit, fructibus, applicandis ut infra, à mulctetur, & hoc sit pro prima vice, quæ blasphemus ita deliquerit, pro secunda verò,*

si ita deliquerit, & convictus (ut praefertur) fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur, si autem plura, quòd Ordinarius maverit, id dimittere cogatur. Quòd si tertio ejus sceleris arguatur, & convincatur, dignitatibus, ac beneficiis omnibus, quacunque habuerit, eo ipso privatus existat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis habeatur.

Laicus verò blasphemus si Nobilis fuerit, 799 poena 25. Ducatorum mulctetur, & pro secunda vice quinquaginta fabricæ Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe appl. candidis, & aliis, ut infra deducitur, pro tertia verò nobilitatem perdat. Si verò ignobilis, ac plebeus fuerit, in carcerem detrudatur. Quòd si ultra duas vices publicè blasphemus deprehensus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores Ecclesie principalis mitratus stare cogatur, si verò pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel vitremes damnetur, ad iudicis deputati arbitrium.

In foro autem conscientie nemo blasphemus 800 mæ reus absque gravissima poenitentia, se veri Confessoris arbitrio injuncta possit absolvi.

Qui verò reliquos Sanctos blasphemaverit, arbitrio iudicis rationem personarum habituri mitti aliquanto puniri volumus.

Statuimus autem, ut seculares iudices, 801 qui contra blasphemiam convictos non animadvertent, eosque poenis minimè affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque poenis subjiciantur. Quis verò in illis inquirendis, puniendisque diligentes fuerint, pro qualibet vice decem Annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniaria habeant.

Quicumque verò blasphemantem audierit, 802 eum verbis acriter objurgare teneatur, si citra periculum suum id fieri posse contingat, eundemque deferre, vel notificare apud iudicem Ecclesiasticum, seu secularem intra triiduum teneatur. Quòd si plures dictum blasphemantem audierint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes convenierint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in virtute S. Obedientia hortamur, & monemus in Domino ut pro divini nominis reverentia, & honore in suis dominis, & terris praemissa omnia servari, & exactissimè exequi mandent, ac faciant, uberrimam ab i-

Kkk 4

ps

ipso Deo tam boni, ac pii operis mercedem habituri, similemque Annorum decem indulgentiam ab Apostolica Sede consecuturi cum tertia parte multae, qua dictus blasphemus plectetur, quoties tale scelus puniendum curaverint &c.

803 Hæc, in rem nostram exhibet dicta Constitutio Leonina, quam placuit huc totam transcribere variis de causis 1. Quia eam integrè descriptam utar commodius ad aliqua dubia paulò post decidenda. 2. Ut DD. Parochi (in quorum præcipuè gratiam conscripsi hunc, & omnes præcedentes Alphabeticos, ut appello libellos, & quos rogo, & obtestor, ut singuli maximo studio, industriâque conentur è suis singuli parochiis eliminare, & si nequeant penitus eliminare, saltem plurimum minuire in iis frequentationem hujus execrandi sceleris,) habeant in promptu iudicium Universalis Concilii de officio incumbente omnibus Christianis, operam omnem possibilem dandi, ut honor Summi Dei, Sacratissimæ Virginis, omnium Cœlitum persistat illæsus, saltem à vilissimis terræ fungis, qui absque pudore, sed inverecundissimè aperiunt os suum in Excelsum, dignissimi sanè, qui ab Excelsis demergantur in profundum lacus, pice, & sulphure stagnantis.

804 Proderunt hanc in rem ea, quæ istam ipsam ob causam deprompsi plura meo more ex S. Chryostomo, ac Theodoro, exempla quoque vindictæ divinæ, & humanæ, quæ partim jam indicavi, partim indicabo deditissima opera, hunc ipsum in finem dabo hic aliquas plagulas ex Bulla Julii. III. quam post Leon. X. edidit Ann. 1554. contestans: *Nihil esse, quod animum nostrum, inquit, magis exulceret, & confodiat, quam horribilis, atque impia, & Christianis auribus intolerabilis divini nominis blasphemia, cum audimus sacrosanctissimum Dei, & Jesu Christi Domini nostri nomen, quod super omne nomen cœlestia venerantur, terrestria adorant, inferni contremiscunt (quod ne temere quidem à quopiam propter ejus sublimitatem, ac majestatem usurpandum sit) passim pravorum, efferatorumque hominum vocibus scindi, unaque cum Sanctissima ejus genitricis, & Venerabilium Sanctorum & Amicorum ipsius Summi Domini nomine desestandis blasphemis, maledictisque lacerari, ut minimè mirandum sit, si à Christianis populis in tantis calamitatibus constitutis, divina iracundia flagella non amoveantur, propterea quod juxta Sapientis dictum: A viri multum jurantis domo non discedet plaga.*

805 Hæc præfatus Julius injungit blasphemis

pœnas non multum dissimiles iis, quas decrevit Leo, faciens quoque discrimen inter blasphemias in Deum, in B. Virginem, & in alios Sanctos, item inter Nobiles & plebejos, seu viles, quibus vult imponi fustigationem, aut deportationem ad triremes per triennium, & exilium perpetuum, rursus vocans paulò inferius blasphemiam horrendum, & impium crimen, ac deinde subdit: Insuper ne sacrilega, & mortifera hæc pestis, si lateat, minus curari, vel præcidi possit, ex Omnipotentis Dei autoritate mandamus, omnibus, & singulis, cujuscunque sint gradus, & conditionis: qui sciverint, aliquos blasphemasse, ut supra, quod eos denuntient infra triduum Reverendissimis Judicibus &c. sicque omnes & singulos in districto Dei iudicio requiramus, & eorum conscientias aggravamus, monendo tamen eos, quod si constiterit, aliquem scientem noluisse denuntiare, cujuscunque fuerit status, dignitatis & conditionis, præter ultionem justitiæ divinæ, quam ei annuntiamus, & præter culpam mortalem, quam incurrunt ob inobedientiam, & ob neglectum honorem Dei, punientur eisdem pœnis, quibus blasphemii, & sic eos multari præcipimus, non enim solum digni sunt pœna, & supplicio, qui ea faciunt, sed & qui non corrigunt facientes.

Hactenus Julius, qui postea decernit in 806 condemnando hoc execrabili, ut rursus vocat, scelere standum esse duobus testibus fide dignis, & loco testis posse haberi, & admitti testem unum denuntiantem cum juramento, monens, ut, qui non accusatione denunciati fuerint, lacrimis, orationibus, & ceteris voluntariis pœnitentiis peccatum maxime detestandum vedimant, in misericordia Domini.

Verum quia hæc Bulla fuit edita pro solis 807 Romanis, ut indicant tum Rubrica Cherubini: tum Proœmium ipsiusmet Pontificis, à quibus finem limitetque Legis desumendos esse testantur Doctores alibi à me laudati, Beatus Pius V. in Constit. 5. incipiente: *Cum primum*, exprimit innovari à se Constitutionem Leoninam, de qua supra, conditam pro universo orbe Christiano, nihil aliud injungens, quam ut ad abolendum nefarium, & abominabile blasphemias scelus, quod in antiqua Lege Deus morte puniri voluit, & Imperialibus quoque legibus receptum est, nunc autem propter nimiam iudicium in puniendo segnitiam, vel potius desuetudinem, supra modum invaluit, animadverteret in Nobilibus blasphemantes in Deum, vel Virginem Mariam, gravioribus multis pecuniariis ab ipso expressis, quam sanxerit Leo. Qui vero plebejos fuerit, nec erit solvendo, pro prima vice, manibus post

post tergum ligatis ante fores Ecclesie constituantur per diem integrum, pro secunda fustigetur per Urbem: pro tertia lingua ei praescindatur, & mittatur ad irremes. Qui reliquos Sanctos blasphemaverit, pro qualitate blasphemiae, atque persona puniatur arbitrio iudicis.

Ita pie Beatus Pius, ob cuius, uti & Leonis Bullas, (de Juliana utpote omnes quidem Christianos terrente, docente, at solos Romanos, quatenus est juris novi, stringente, non est hujus loci differere) ex parte representatas,

808 Quæritur ulterius III. *Quomodo sit intelligendum præceptum Leonis X. reletum num. 302. De acriter verbis objurando illo, quem quis blasphemantem audierit, si citra periculum suum id fieri posse contingat?*

Resp. Navarrus in Manuali Cap. 12. n. 83. & apud Sanchezium Petrus de Ledesma cum Lopez, intelligunt verba Leonis planè ut jacent. Esse ita rigidè intelligenda negat Azor Lib. 9. cap. 28. quæst. 7. Ego omnino iudico, fuisse Leonis eam mentem, quam demonstrant verba tam clara, atque hanc tam acrem objuratorem decretam fuisse tanquam partem pœnæ committit à blasphemio, ita ut auditores blasphemiae fuerint à Leone, adeoque à toto Concilio Generali constituti partiales executores justitiæ, nec dubium, quin potuerit ob nimis exorbitantem nequitiam hujusce execrabilissimi sceleris non solum permittere, sed imperare quoque cum limitatione, quam ipsemet exprimit, dictam objuratorem. Nihilominus sentio cum eodem Sanchez Lib. 2. Moral. cap. 32. num. 45. illud statutum Concilii à parte rei, & in actu secundo jam non obligare (ob contrariam consuetudinem) tam generaliter, quam indicat Concilium, sed in eo solo casu, quo nequis blasphemantem corrigere alia ratione, quam acriter objurando, qui casus est valde rarus, nisi quando liberi coram parentibus, uxor coram marito, adolescentes coram constitutis in autoritate, famuli vel ancillæ coram heris bacchantur blasphemis in Deum, aut Cœlites.

810 Quæritur IV. *An, & quatenus illa eadem Constitutio relata num. 798. vim habeat, in quantum num. 302. tam discretè mandat, ut blasphemantes deferantur ab audientibus ad iudicem?*

Resp. Esse in hoc quoque membro Constitutionis explicando disensionem inter Autores, ut videre est apud Sanchez loc. cit. num. 47. dum aliqui rursus id intelligunt ad literam, rati, esse à Concilio conditum novum jus. Alii arbitrantur, intelligendum esse duntaxat servato illo ordine correctionis fraternæ, quem Salvator præscripsit Matth. 18. adeoque esse prius privatim corrigendum blasphemum; si prudenter speretur profutura correctio; si autem hæc non speretur obtinenda ea ratione, tunc primum esse rem deferendam ad iudicem,

Ego ex una parte considerans, esse decretis Pontificis statutum, ut qui novit, esse ab aliquo prolatam hæresin, aut à Confessario factam sollicitationem ad turpia, deferat rectè tales ad competentem iudicem, ex altera aliquas blasphemias esse tam execrabiles, quam sit hæresis, aut sollicitatio, censeo fuisse mentem Concilii, ut saltem tales manifestentur iudici. Quia tamen saltem in Germania nostra non viget ullus talis mos, nollem meum pœnitentem obligare ad quid simile.

811 Quæritur V. *Specialiter de Confessario, quomodo teneatur se erga blasphemantem gerere tum in absolvendo illo: tum in remediis adhibendis?*

Resp. I. Navarrus implacabilis, & merito, hostis blasphemorum, seu potius blasphemiarum (debemus enim amare etiam peccatores, odisse peccata) tam in Manuali cit. Cap. 12. num. 83. quam in Commentario, quem scripsit in Cap. Inter verba. 11. quæst. 3. num. 228. vult ad unguem, & literam observari à Confessario mandatum Leonis, de quo supra num. 300. ut videlicet in foro conscientie nemo blasphemiarum reus absque gravissima pœnitentia severi confessoris arbitrio injuncta possit absolvi.

Et agnosco tanè, id Lateranense Decretum 812 esse iustissimum, quia *pro mensura delicti debet esse & plagarum modus*. Est autem blasphemiam crimen gravissimum, ergo est & gravissima pœnitentia injungenda per se loquendo. Sed in primis videtur mihi Concilium loqui solum de blasphemis contra Deum, & B. Virginem, quandoquidem ante hunc §. fuerat sermo de solis blasphemis in Deum, Deique Matrem, at in §. immediatè sequente instituitur primum sermo de blasphemis contra alios Sanctos, atque juxta Regulas Jureconsultorum Clausula posita inter duo membra diversa, debet potius referri ad præcedens membrum, quam ad sequens, quando sine relatione ad sequens habet illa clausula sensum perfectum.

Deinde testatur Sanchez loc. cit. num. 44. 813 post Armillam, Azorium, Suarez, Tom. 1. De Relig. Tract. 3. cap. 7. num. 2. hanc constitutionem non esse usu receptam, sed confessarios procedere cum blasphemis circa injunctio-nem pœnitentiæ eo modo, quo putant hic & nunc esse procedendum, adeoque injungunt, ut reor, tales pœnitentias, quales censent esse, hic & nunc injungendas spectatis omnibus, certè si severissima injungatur pro blasphemis, non prorsus extraordinaria, nemo persolvit, cur igitur injungatur? Scripsi ego in Experientia Tract. 7. Cas. 21. num. 745. Confessarium nunquam debere pœnitenti injungere pœnitentiam, quam omnino credit non esse implendum. Rationem, & autoritatem vide ibi, & judica, qua pœnitentia plectendi sint ii, de quibus

P. Jeremias Drexelius.

814 **T**Estatur enim, ac summè dolet in Phaë-
tonte *Cap. 6. S. 5. reperiri* (reptos fu-
isse audiui & ego) *non impios milites, non*
Bellone, sed Minerva, & literarum alumnos,
qui tam immanes evomunt execrationes, ut
nemini mirum videri possit, si terra illis de-
hisceret. Omnia Christi Sacramenta, orbis
elementa, omnia Christi vulnera, crucem,
angores, cruciatu: omnia cæli fulgura, &
fulmina in eos cogunt numeros, ut illis ludus,
& jocus sit centies centena, aut centies millies
millia, vel fulminum, vel Sacramentorum,
vel vulnorum ore impio jactare, & cum nu-
meri deficiunt, stellas, & sidera ad numeros
vocant, & iis triremes, turres, maria, imò
& tartarum implent.

815 An sequendum hic est exemplum

Confessarii multum Zelosi?

Qui videlicet nactus unum aliquem ex
hisce sceleratissimis, eorumve persimi-
lem, dixit ei: Siehe die Schuch ab / vund
fahr dem Teuffel zu: Exue calceos, atque
ad diabolum abi, te non absolvam.

816 Fluxerunt Anni admodum quadraginta,
cum hoc audivi de Confessario, cujus & nomen
edebatur, qui sanè absolutè imitandus non est,
etiam dum quispiam ex hujus pessimæ, venena-
tissimæ farinae juvenibus detegit hæc sua por-
tenta blasphemiarum, quandoquidem non est
absolutè neganda absolutio talibus ritè dispo-
sitis, uti sanè disponi possunt multi, si non plu-
rimi, esto eadem absolutio differri quandoque
possit. Illa quoque ablegatio ad Diabolum est
communiter valde aliena à gravitate sacerdo-
tali, atque instar gravis convitii, atqui Con-
fessario nefas est pœnitentem convitiis etiam in
ipso Confessionali plectere propter peccata,
tunc audita. Sicuti observavi ex Cardinali de
Lugo in eodem *Tract. 7. Cas. 23.*

817 Nihilominus fuit fortassis ille pœnitens, seu
potius confitens ita contumax in respuenda ju-
sta pœnitentia: tum vindicativâ: tum etiam
medicinali, ut in primis rectissimè fuerit dimis-
sus absque absolutione, potuerit deinde illa i-
pse oratio ita proferri, ut haberet illic sensum
potius vaticinantis, seu denuntiantis præcisè
vel damnationem ad malam crucem, vel æter-
nam cum Cacodæmonibus mansionem, (casu,
quo non obtemperaret Confessario,) quam ab-
legationem ad illos. Certè verba imperativi
modi persæpe in S. Scriptura, & colloquio in-
ter homines habent duntaxat sensum permit-
tentis, aut denuntiantis. Unde sicuti factum

illius Confessarii non propono tanquam para-
digma imitandum, ita etiam non pronuntio
esse nunquam omnino sequendum, quasi pror-
sus inexculabile.

Practicè autem loquendo faciendum est di-
scrimen inter assuetos hisce blasphemias, & non
assuetos. Quando quis ex nulla prava consue-
tudine, sed alia occasione extraordinaria, gra-
vique ira prorupit semel, bisve intra mensem,
ex quo non est confessus, in blasphemias atro-
ces, abstinendum est omnino verbis Confessa-
rii, à nobis in hanc scenam è tumulo producti,
utpote & valde infuetis, infamantibusque Sa-
cramentum pœnitentiæ, & minimè tunc neces-
sariis, injungendæ aliquot (si obiri queant)
Confessiones, jejunium unum, alterumve:
terræ quotidiana deosculatio per octiduum tu-
nà cum humili percussione pectoris, petitione-
que veniæ pro tam grandi excessu, aut aliquid
ejuscemodi cum bona elemosyna; quam doc-
trinam extendes proportionaliter ad alias nu-
mero, & qualitate blasphemias.

At verò loquendo de assuetu blasphemias
hisce aut aliis. Resp. II. Distinguendum esse,
utrum is post ultimam Confessionem, admo-
nitionemque adhibuerit serium conatum ad
extirpandam pravam consuetudinem, nec ne?
Si adhibuit, & nihilominus est relapsus, tunc
licet Medina, Lopez, & alii apud Sanchez *cit.*
num. 45. existiment, esse non quidem absolutè
negandam, sed differendam absolutionem, as-
sentior tamen Sanchezio id neganti; tametsi
enim ego in Experiment. *cit. Tract. 7. Cas. 7. n.*
320. ex communiore Theologorum dico con-
tra Joannem Sanch. in *Select. Disp. 9. num. 13.*
posse quandoque etiam in tali casu negari, sub-
do tamen, vix unquam expedire. Non igitur
est doctrina Medinae communiter practicanda
cum illo genere blasphemorum, de quibus est
hic sermo, sed tunc solum, quando Confessa-
rius habet ita perspectam indolem pœnitentis,
ut possit ipsi cum ejus fructu spirituali dicere:
Quandoquidem tot tentatis remediis, tam parum
aut nihil proficimus, nolo te nunc absolvere, sed
redi post sex, octo dies &c. & interim certa viri-
liter.

Si verò absolutè nullam, aut vix ullam ad-
hibuit diligentiam, nec præferat animum se-
riò utendi remediis à Confessario adhibendis,
neganda est absolutio. Cum enim experientia
doceat, assuetos huic detestabilissimo, & mille
tartaris digno flagitio non emendari, nisi ma-
gnam sibi vim inferant, utanturque medicinis
præservativis, hoc ipso demonstrant carere se
firmo proposito emendationis. Si autem nul-
lam quidem adhibuit diligentiam, at seriò do-
let, proponitque adhibere, impertienda est ipsi
absolutio præmissa injungentiæ pœnitentiæ, ut
rectè Sanchez *cit. num. 44.* post P. Azor. *cit. Cap.*
28. quæst. 18.

Quibus addo duo: Primum, nunquam, aut
serè nunquam dimittendum esse blasphemum
sine

Hæc ferè demonstratione, quàm sit res indigna
Christiano summum Deum, eumque severissi-
mum judicem irritare læsione sui honoris, cum
vilissimus quisque homuncio perægre ferat se
vilipendi, aut contemni. Faciunt hanc in rem,
quæ suprâ retulit Sanctis Chrysofomo, & E-
phrem. Alterum, par omnino esse, ut quando
est injungenda pœnitentia pro hoc scelere, con-
fessarius existimet, proponi sibi tunc vel ma-
ximè à Synodo Trident. *Sess. 14. cap. 5.* illam
commonitionem, & comminationem: *Debent*
sacerdotes Domini, quantum Spiritus, & pruden-
tia suggererit pro qualitate criminum, & pœni-
tentium facultate, salutare, & convenientes
satisfactiones injungere. Ne, si fortè indul-
gentiùs cum pœnitentibus egerint, levissi-
ma quædam opera pro delictis gravissimis
imponendo, alienorum peccatorum par-
ticipes efficiantur. Et quid ni Confessarius
quandoque dicat: *Ignosce mihi Domine, quod*
tibi tam seriò ob oculos ponam indignitatem ha-
rum tuarum blasphemiarum: Tu insurrexisti in
Domini meum: quid nigitur ostendam gravi-
tatem injuria illata ipsi à te, qui & ejus es, sicut
ego, mancipium, toties intra tam breve tempus,
nulla tibi ab ipso data causa? Hanc admoniti-
onem justificat sententia, quam *num. 820.* refe-
ram ex S. Gypriano.

822 Quia verò compertum mihi est, plurimos
parochos, alioque Confessarios non habere
ad manum ullum librum, è quo petant remedia
opportuna ad extirpandum è suis pœnitentibus
crimen blasphemiae, transieram ad hunc locum
ea, quæ P. Fornarius noster conscripsit de hoc
argumento in *Instit. Confessarii Tract. 3. cap. 4.*
in hæc verba: *Proderit ut quisque ab hoc peccato*
abhorreat, diligenter perpendere primum, quod n
græve sit peccatum, est enim majus homicidio.
Addo ego omnino expedire, ut nonnullis di-
catur, quàm graviter de atrocitate hujus cri-
minis loquantur Pontifices relati superiùs, at-
que Patres. Secundò, quàm sit injustum cri-
men, & contrarationem, quia est immediatè con-
tra Creatorem, in quo vivimus, movemur, & su-
sumus, & à quo omnia bona expectamus. Tertio,
quàm inutile delictum omnino sit, imò pernicio-
sum, horrendum est enim i. cidere in manus Dei
viventis Hebr. 10. Quarto, quàm periculosum
sit, nam etiam in hac vita vindicare hanc injuri-
am Deus solet, ut in *Sonnach. riv. 4. Reg. 19.*
Antiocho. 2. Machab. 2. Hanc in rem (ut ex meò
addam) facient tam horrenda exempla, quæ re-
tulit suprâ *num. 751. 760. 762. 763. 782.* & re-
feram infrâ *num. 827. 832. 867. 868.* Quintò,
juvat etiam vitare occasiones, ut ludus, juramen-
ta, prava consuetudines. Sextò, examen parti-
culare quotidie adhibere, & gravem pœnitentiam
sponte assumere.

823 Addo ego, quandoque esse pœnitenti in-
jungendum, ut per mensem e.g. quotidie, cum
surgat, proponat firmissimè, non blasphemam

re die illo, & si nihilominus contingat esse evo-
mitam blasphemiam, seponat certam pecuni-
am dandam pauperibus, quoties relapsus fue-
rit in illud crimen, quam pecuniæ elargitio-
nem quandoque imperabit arcanus judex pro
blasphemias jam primùm detectis in exhomolo-
getorio, seu confessionali. Erat Nabuchodo-
nosor summè blasphemus in Deum, huic autem
Propheta Daniel *Cap. 4.* nihil suavit aliud, quàm
ut peccata sua adeoque blasphemias redimeret
elemosinis, & misericordiis pauperum. Et
quid ni pro re nata quandoque imperetur ex
præsripto *Cap. Statuimus. De maled.* ut vel
septem feriis sextis jejunet in pane, & aqua, vel
totidem diebus Dominicis pascat unum, alte-
rùmve pauperem? O si Deus donaret omnes
confessarios, atque concionatores efficaci Eliæ
Zelo tuendi, sarcindique sui divinissimi nomi-
nis per blasphemias indignissime læsi! quot
earum centeni milliones arcerentur partim ab
ore, partim etiam ab animo?

Septimò scribit quidem Fornarius,
non esse absolvendum pœnitentem, nisi impo-
sita gravissima pœnitentia, sed jam aperui su-
perius, quid videatur mihi practicè agendum.
Vult etiam idem Autor, ut idem Confessarius
injungat divinas laudes, & orationes, officium,
coronam: ut sape terram osculetur pœnitens,
ut benedicat Deum: Dicat *Gloria Patri &c.*
frequentet ulum Confessionis, & Eucharis-
tiæ.

Præter autem quàm vel injungat pœnitenti-
am, vel impertiatur absolutionem, debet utri-
que nôsse, an, qui seu Germanicè, seu Latinè
confitetur se blasphemasse, reverà propriè, aut
blasphemarit, aut blasphemasse se putet. Et
in primis Germanicè dicentibus: *Ich hab Gott*
geschworen / rarò fidem habeat, re enim vera longè
plurimi confundunt das Gottschwören / seu
Gottschwernung cum juramentiis nudis, aut cum
imprecationibus diaboli, fulminis &c. multi è
rusticanis interrogati, quomodo blasphemâr-
int, respondent, se hoc aut illud grave convi-
tium jecisse in aliquem, quod etiam multò læ-
pissime intelligunt, quando dicunt: Ich hab
geschworen / quare ego ne quidem unum è decem,
ex ita confitentibus solitus sum absolvere, nisi
præter interrogatum, quibus verbis in indivi-
duo esset usus. Et quot centenos, ne dicam
millenos latinè confitentes se blasphemasse,
manifestè deprehendi nihilo magis propriè
quàm agrestes locutos fuisse?

Sed & P. Laymannus *Lib. 4. Tract. 10. cap. 824*
8. in fine communem, & necessariam doctrinam
de interrogando pœnitente, utrum planè
deliberatè blasphemarit, applicat singulariter
illi, qui confitetur se dixisse: *Gott Donnen*
Sacramente: Gott Galtet Sacrament: das die
Gott Chrystam schendt / quæ quidem verba a-
peritissimè sonant ipso quoque teste blasphemiam.
Sape enim homines, inquit ille, ejusmodi
verba blasphemia proferunt inadvertenter, ad
ma

materialiter tantum, non attendentes quid significant: tum verò excusandi à gravitate peccati propter imperfectionem cognitionis, & voluntarii, modo interim conentur perversam ejusmodi consuetudinem depovere. Itaille.

826 Claudio hanc sectionem duabus illustribus sententiis, petitis ex Divis Cypriano, & Ephremo. Quorum primus in *Lib. De heretic, baptizand.* sic scribit: *Sicujus patri aliquis convitium fecerit: si contumeliosus, & procax, pudorem ejus, & honorem maledico ore laceraverit, indignatur filius, & irascitur, & laepatri injuriam quibuslibet modis vindicare conatur. Tu Christum putas impiis, & sacrilegis in patrem suum blasphemis veniam dare?*

Alter in *Paranesi 43.* lamentatur in hunc modum: *Quousque tandem exacerbamus eum, qui tanta nobis bona donavit? qui pulverem è terra capiens formavit hominem, & inspiravit in eum spiritum vita, qui cuncta subjecit sub pedibus ejus, & nos dormientes custodit, & excitos protegit, & esurientes nutrit, ac nudos vestit, pusillanimes consolatur, corripit, & miseretur, qui etiam Filium suum Unigenitum pro omnium vita tradidit, nos autem pro beneficiis ejus spinas, & tribulos proferimus, quorum consummatio in combustionem.*

SECTIO II.

De Poenis Blasphemorum.

SUMMARIUM.

- Blasphemo jussu Dei lapidato, datur *Judeis Lex generalis de lapidandis blasphemis.* Levit. 24. 827.
- Verba Philonis in praedictum Scriptura locum. 828. & seq.
- Sententia tres SS. PP. contra Blasphemos. 831.
- Exemplum mulieris blasphema in S. Sigebertum, cujus os usque ad aures retortum fuit. 832.
- Lex lapidationis, utpote judicialis, non amplius ligat Christianos. 834.
- Amulatio tamen severitatis Divinae est laudabilis. Ibid.
- Ius Canonicum non judicat necessarium aut utile esse omnes blasphemos morte punire. 835. & seq.
- Casus blasphemii Tigurini Constantia tam clementer puniti, aut Auctor, qui id resolvisse videbatur, multos offenderit. 837. & seq.
- Quomodo varii Principes & Magistratus puniverint blasphemos? 840. & seq.
- Quid Statuant Leges Civiles de blasphemis? 843.
- Quid sanxerint Maximilianus. I. & Carolus. V. Imperatores? Ibid.
- Quid censeant hac in re Iurisperiti? 844.
- Defendantur fuscè duae Responsiones datae ad Casum blasphemii Tigurini. 846. & seq.

Casus Blasphemii, à Judice transeunte abscessione lingua puniti. 857. & seq.

Quis sit Index in causa blasphemiae? 860.

Quid sit Blasphemia Realis, & quomodo puniendae? 861.

Blasphemii non gaudent jure Asyli. 862.

Quid Christus responderit Roberto Regi Galliae, de blasphemis sui Regni? 863.

Exhortatio 1. Severa ad extirpandas Blasphemias ex Tiberio Deciano Comite. 864.

Exhortatio 2. Lenis, ex Martino Navarro Canon. Regul. 865.

Exhortatio 3. Prolata ab ipso Demone post terribile supplicium de blasphemio sumptum ex Zabunio Iurisperito. 867.

Exhortatio alia à Demone prolata post terribilissimum supplicium blasphemii, ex P. Martino Delrio. 868.

Trededim Rationes consideranda Principibus, ut magno Zelo extirpent blasphemias. 870. & seq.

Adhortatio ad Parochos, ut conjunctis animis expugnent hoc vitium. 888. & seq.

Sententia Guilielmi Peraldi de blasphemis. 891.

Et S. Chrysostrami, Ibid. & supra 831. ad finem. Et S. Ephrem. 892. & supra, 831. circa medium.

827 Proponam primo loco aliquas poenas in hos statutas à Deo. Secundo statutas ab hominibus. Sic igitur prima hanc incipit.

Poenam manifestè Divina.

Ecce egressus filius mulieris Moabitiidis, quem pepererat de viro Aegypto, inter filios Israel, iurgatus est in castris cum viro Israelita. Cumque blasphemasset nomen (Dei) & maledixisset ei, adductus est ad Moysen, miseruntque in carcerem, donec nossent, quid juberet Dominus, qui locutus est ad Moysen dicens: *Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes, qui audierunt manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus. Et ad filios Israel loqueris: Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemaverit nomen, morte moriatur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

828 Hanc generalem simul & individua blasphemiae manifestè à Deo decretam poenam leges Levitic. Cap. 24. recentiam verbis huc translatis, in quam Philo Judæus tam graphicè, luculentèque commentatus est *Lib. 3 De Moysi vita*, ut facere nequeam, quin plagulam huc transferam: *Moses quidem, scribit Philo, amentiam perdidit, & immanem audaciam effere-*

Exemplum abominabilis supplicii sumpti de muliere blasphemica.

829 *effervescentem miratus, quamvis generosa indignatione cuperet manu sua scelestum conficere, veritus tamen est, ne is ad hunc modum levior, quam pro merito, defungere-tur supplicio, par enim tanta impietati poena ab hominibus inveniri non potuit, cum impius ille polluta lingua, voceque ausus sit eum execrari, quem ne honoris quidem gratia fas est nominari ab omnibus. Ideo Moses, dum victum in carcere effervari precepit, suppliciter à Deo flagitabat veniam daret oculis, auribusque non sponte polluis, idcirco rogabat, quid oporteret pati inventorem sceleris infundi, & inauditi ad illum diem. Deus sic consultus lapidari iussit, quod animam haberet blasphemus durissimam, & planè saxeam, utque manibus totius gentis, in ultionem a-wide, sumeretur supplicium, quia non poterant aliter cominus ferire tot millia, & ut sanguis ipse illic sparsus horrore esset omnibus, doceretque blasphemiam detestari.*

830 Hæc, & alia eleganter, piè, ingeniosè Philo, referent P. Drexelio in Phaëtonte *Cap. 7. §. 1.* quod totum legant, & quasi viva memoriae mandent omnes tum Confessarii, tum Concionatores locorum, à quibus cupiunt penitus eliminare, aut saltem plurimum imminuere frequentiam hujus detestabilissimi, atque æternum damnati proprii quarto modo sceleratissimi sceleris, si crebro lectitent, habebunt semper in promptu machinam peraptam frangendo etiam adamantino pectori blasphemii, quem habet concioni aures præbentem, vel genua coram se flectentem in confessionali.

831 Et quia hæc saxeæ pectora emolliuntur potius metu suppliciorum, etiam ante comparisonem coram terribilissimo tribunali illius, quem tam indignè, petulantè, protervè, ex mera libidine parentandi suo vesano furori, toties rursus crucifixerunt (non enim minus peccant, qui blasphemant Christum regnantem in caelis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris S. Augustin. *Cap. 26. in Math.*) suis blasphemis linguis, quam pondere verborum, idcirco in gerenda omnino sæpe illa comminatio simul & obtestatio S. Ephremi cit. Paræn: *Desine, ait, O homo blasphemare, ne forte idem sermo, quem contemnis, fiat flamma in ore tuo, & tuam linguam comburat.* Comburat, ajo, illam linguam, quæ à lingua aurea S. Chrysostrami appellatur aptissimè *Vehiculum Diaboli.* Imò caveat blasphemus, ne repetatur in eo hoc

832 *Quæ opibus quidem larga, sed virtutibus non satis referta, cum in medio vicinorum sederet, audivit quosdam miracula per venerabilem virum Sigebertum patrata narrantes, illa verò audita non solum credere noluit, verum etiam quaedam contumeliosa, & probrosa verba proferre non erubuit. Verum ut verba ejus proruperunt, ipsum os blasphemum usque ad aures retortum tali hiatu cunctis videntibus miserabile præbuit spectaculum.*

833 Testis hujus ita descripti, abominabilis vultus effecti est Anonymus apud Bollandum ad 1. Februarii in vita S. Sigeberti Regis *fol. 239.* addens, eam feminam poenitudine ductam post humillimam deosulationem hujus Sancti Reliquiarum sanctam fuisse. *Per quæ peccat quæ, per hæc & torquetur, inquit Salomon Sap. cap. 11.* per vehiculum diaboli peccavit illa mulier, per illud & torta fuit.

834 Sed redeundo ad semitam, observo, tamen tam grave supplicium, quam est lapidatio, fuerit à supremo Nomotheta Deo statutum Legge tam expressa, & cum immani scelere à Judæis extensa ad S. Stephanum Protomartyrem, attamen quia fuit merè judicialis, Leges autem merè judiciales, & merè ceremoniales antiqui testamenti sepuitæ sunt cum Christo, qui sustulit jugum, quod neque Judæi illius ævi, neque eorum patres portare potuerunt teste S. Petro *Act. 11.* eam ob rem non ligat Christianos Magistratus, qui tamen si, quoad possunt omnibus spectatis, æmulentur severitatem ipsius supremi judicis Dei, facient per se loquendo rectissimè, piissimè, quandoquidem primum in unoquoque genere esse exemplar cæterorum non modò tradunt philosophi possuum Magistrum Aristotelem, sed etiam rescripto suo confirmavit Innocentius III. *Cap. Ex literis, §. Quia.* Verb. *Nostri. De consuet.* Deus autem O. M. est primus non solum tempore, sed etiam, & vel maximè sapientia in sancientiis legibus adversus illos, qui ponunt in cælum os suum, linguam relaxando in blasphemias. *Cap. 2. De maled.*

835 Nihilominus tamen usus non modò omnium sæcularium Principum, sed etiam Romanorum pontificum, ipsiusque adeo Concilii universalis, & Oecumenici Lateranensis relati supra *num. 798.* itémque Julius III. & B. Pius V. etiam supra nominati judicaverunt, nec esse necesse, nec etiam expedire, ut in omnes omnino blasphemos animadvertatur supplicio capi-

pitit, fortè etiam ob causam, quam expressit, valde ceteroquin, & singulariter in hac materia, Religiosus Julius Clarus, dum in *Pract. Crimin. Verb. Blasphemia. num. 3.* scitè, & argutè scripsit: *Si omnes blasphemi decapitentur, pauci superessent, qui blasphemare possent.* Quod pronuntiatum est singulariter intelligendum de provinciis similibus ei, in cujus oppidis etiam paucis dixi supra num. 750. erudari intra mensem unum, alterumve plures blasphemias, quam toto Anno in universa Helvetia Catholica.

836 Et verò non modò tres illi pontifices, de quibus supra, in suis, ut ita loquar, Extravagantibus nullam mortis poenam ne indirectè quidem (directè non solent, quia Ecclesia Dei gladium non habet nisi spiritualem. Text *Cap. Inter hac. 33. quæst. 2.*) quod sit per degradationem realem, solitamque sequi traditionem in manus secularis magistratus, sed neque jus Decretalium, quod habetur *Cap. Statimus. De maled.* ubi præcipua, & saluberrima, si posset in usum reduci, poena est, ut *si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum, & maxime B. Virginem linguam in blasphemiam publice relaxare presumpserit, per Episcopum suum tali poena subdatur, ut septem diebus Dominicus pro foribus Ecclesie in manifesto, dum aguntur Missarum solemnia, blasphemus existens ultimo illorum dierum Dominico pallium, & calceamenta non habens, ligatus corrigia circa collum, septemque præcedentibus feriis sexiis in pane jejuset, & aqua, Ecclesiam nullatenus ingressurus.* Et hæc sufficiunt hoc loco de poenis Ecclesiasticis statutis in blasphemos, nunc differendum de civilibus, cujus dissertationis causam dedit hic

Casus Constantiensis recentissimus.

837 Anno enim superiore, adeoque 1671. Johannes Hartmannus N. Annos 18. vel 19. natus, coriariam operam locans civi Constantiensis ejusdem officii, interrogatus de patria, in domo hiri seu Magistri, à civi Constantiensis murario, jam satis compertum habente, quid responsurus esset, profertur se civem esse Tigurinum (Tigurini propugnant sectam ex Catholica, Zwingliana, & Calvinistica conflata) atque filium Prædicantis. Subdidit murarius: Tigurinos esse ejusdem quidem (quoad commune Christianorum nomen) Religionis cum Catholicis, at factis eam non demonstrare, quandoquidem ii unum

articulum nempe hunc: Natus ex pura Virgine Maria, non credant, proinde eorum Religionem nihili esse faciendam. Respondit coriarius: omnino sumus ejusdem vobiscum Fidei, at non possumus agnoscere, Mariam esse puram Virginem, quandoquidem ipsa fuit peccatrix, atque Christus Dominus expulit ex ea septem demonia.

Hæc blasphemia delata ad magistratum vicum, atque coriario abducto (post informationem huc sufficientem) in carcerem, nullo autem teste qui, verba præsens audierit, præter murarium, producto, reo tamen falso suum crimen, at excipiendo, seu potius minuendo illud ex eo, quòd, antequam in hæc verba prorumperet ipse, fuerint atrocissimis convitiis suis parens, sua Religio, hujus antesignani impetiti à murario, ob quæ ira percitus effugerit illa verba, placuit Amplissimo Senatui exquirere per virum Clarissimum Procancellarium Urbis, quo supplicio dignum censere illum reum? Certa de causa nolui dare categoricum absolutumve responsum, sed solum dixi, supposita veritate narratorum, videri mihi coriarium non esse afficiendum graviore supplicio, quam fustigationis, ut vocant Itali, seu flagellationis ex betula (ut moris est apud Germanos) è Curia usque ad portam urbis continuatæ à carnifice, unà cum æterna proscriptione è civitate Constantiensis, è diverso videri non infligendam minorem poenam, quam si reus cum infamia deducatur itidem è curia ad portam urbis, jubeaturque æternum abstinere ingressu Constantiæ.

Primo meo responso vix absimile dedere duo Juris-Consulti, ut postmodum comperi, illorum enim unus censuit, esse collum ejus interendum ferreo collari, linguam ferro candente urendam, atque damnandum æterno exilio, alter autem non quidem mortis, alia tamen gravi, eaque arbitraria poena multandum. Senatus mitiora ob magnorum virorum intercessionem, quæ sine notabili incommodo repudiari nequibat, secutus, censuit, esse à duobus licitoribus educendum ex urbe, unà cum perpetua proscriptione. Tam lenis sententia, cujus autorem me extitisse dicitabant nonnulli, haud sine nominis mei flagellatione, offendit animos multorum laicorum, & Ecclesiasticorum, ea singulariter de causa, quòd diceretur ille coriarius non solum intra privatos parietes, sed insuper etiam loco publico coram aliquot evomuisse illa Christiano homine indignissima verba, certè non semel duntaxat, sed iteratò, & ex intervallo illa protulisse in concertatione, seu altercatione cum coriario.

Ve.

Verum non modò species facti, quæ propostita mihi fuit, nihil ejusmodi continebat, sed neque etiam acta judicialia, quæ post sententiam executioni mandatam fuere communicata mihi, meditati hanc de blasphemiam materiam, quidquam ejusmodi insinuant. Quapropter persisto in utroque responso, quòd dedi, & nihilominus defendo clementiam sententiæ re ipsa lata, producturus hujus utriusque rationes, ubi retulero 1. Facta nonnullorum principum, tribunaliùmque circa reos blasphemiam, 2. Leges latas in blasphemos. 3. Judicia, opinionèque jureconsultorum, quibus tanquam magistris hæc in re meritò tribuitur maxima autoritas.

840 Atque ut à primo ordiar Justinianus I. Imperator primum Annum sui Imperii auspiciatus est sententia justa, & severa, dum mandavit radicibus linguam evelli blasphemio (testibus Evagrio, & Nicophoro apud Zahnnium *Lib. 2. De mendac. Cap. 12.*) nonnemini hujus sceleris comperto. S. Ludovicus Gallia Rex auditò, quemdam genere nobilem vomuisse blasphemias, mandavit ejus supplicio sanciri legem à se paulò antè latam de blasphemii labiis infami stigmatè inurendis, responditque deprecantibus supplicium: *Ego ipse, inquit, honori mihi ducerem; vel mea fronte hoc signum recipere, modo vel hac ratione damnatissimum istud vitium*

841 *meo Regno perlerem.* Ita ex Paulo Emil. *Lib. 7. Histor. Franc. P. Drexelius loc. cit. §. 4.* ex quo memorandum & illud, quòd ipse subdit de Ruperto Imperatore optimo (refero de eo in *Experient. Tract. 8. Cap. 22. num. 881.* quid fenserit de extremæ Unctionis Sacramento) quòd videlicet delatis ad ipsum nominibus exulum, qui varia crimina patrarant, & cognito cujus quilibet esset reus, omnes gratià donarit, uno unico excepto, qui ludo incalescens aliquoties impias voces in Deum jecerat. Erat ille quidem non infimæ familiæ, & stipatus cæterva tum cognatorum; tum etiam urbis Spirensis, in qua tunc erat Rupertus, at nihilominus debuit exilio luere flagitium. Alia plura particularia Regum facta circa hoc genus hominum refert P. Drexelius; & post illum, ac ferè ex illo Zahnnius *loc. cit.* quibus addam nonnulla infra num. 875. & seqq. adde tu ex Jul. Claro in *Pract. crimin. verb. Blasphemia. n. 3.* quemdam Barbinum pro grandi blasphemiam fuisse à Senatu Mediolanensi per biennium transmissum ad tritemes, qui fuisset laqueo suspensus, si eum non excusasset rusticitas, Sicut & alium Antonium Zunzani nomine propter atroces blasphemias fuisse sententià ejusdem senatus damnatum ad tritemes perpetuas, si aptus esset, sin ineptus, furcis suspendendum. Aliis lingua perforata fuit, teste de Afflicis apud eundem Clarum; testante Deciano in *Pract. Crimin. Lib. 6. cap. 6. num. 6.* propriam (ex consuetudine) poenam esse amputationem

linguæ, vel ejus perforationem. At verò Covarruvias *loc. cit. num. 21 & seqq.* refert; quò pacto Hispani, & Galli primam, secundam, imò sextam blasphemiam puniant citra mortem, incipiendo à multa pecuniaria, deinde augendo hæc, postmodum ad poenas corporales deveniendo. Ferè eadem habet Boerius *Decis. 301.* ex quo referam infra num. 875. nonnulla particularia. Vide etiam Barbos. *De offic. Episcop. allegat. 50.* multa cumulantem.

Quia tamen potius legibus, quam exemplis 843 judicandum est *Leg. Nemo. Cod. De sentent. & inter. omni. judic.* præsertim quòd exempla, & peregrina, & pervetusta sunt; notò in primis præter ea, quæ à jure Canonico statuta dixi supra num. 835. Covarruviam in *Capit. Quamvis. De pact. §. 7. num. 20.* existimare, esse in *Cap. Si quis per capillum. 22. quæst. 1.* statutum, ut clericus blasphemus (si sit incorrigibilis) degradetur, & brachio seculari tradatur. Similiter in *Authent. Ut non luxur. hom. contr. natur. §. Præterea.* capitis supplicium decerni in blasphemos, illos videlicet, qui ex consuetudine blasphemant, & incorrigibiles sunt. Cynus, Baldus, Salycet. cum; & apud Covarr. *loc. cit. num. 21.* cum Deciano in *Practi Lib. 6. cap. 5.* Zahnnius verò *loc. cit. num. 3.* indicans varias sanctiones editas à Maximil. I. & Carolo V. testatur; iis indefinitè decerni poenam mortis, aut mutilationis membri, addens; jure Saxonico hodièque observari, ut lingua blasphemii amputetur, quam tamen non amputari; sed clavo perforari voluere alii, atque alii Reges apud Covarr. at non pro prima blasphemiam. Idem Covarruvias *num. 14.* testatur, jure Hispanico illum; qui linguam blasphemiam laxavit in B. Virginem, duplo majore poena affici, quam; qui in alium Sanctum, Sanne Cardinalis Toletus *Lib. 4. cap. 13.* scribit, rotundè, gravissimum, inter omnia peccata; quæ contra Sanctos fiunt, esse contra Beatam Virginem blasphemare.

Ex his patet, quantòpere à se invicem differant: tum leges ipsæ: tum judiciales, & indidua sententiæ à diversis Legislatores; atque iudicibus lata in reos blasphemiam. At jureconsulti conveniunt in *seqq. 1.* Quòd lex civilis infligens mortis poenam, sit desuetudine abrogata. 2. Quòd fuerit lata non adversus omnes blasphemos; sed solum adversus assuetos blasphemias, adeò ut Decianus, & Menochius. *De arbitrariis Casu 375.* Farinacius in *Practi Lib. 1. quæst. 20. num. 4. & seqq.* alique plures inficiuntur; illum, qui tantum bis, aut ter blasphemavit, esse, stando præcisè jure *cit. Authent.* mortè multandum. 3. Quòd testes singulares non sint admittendi ad probandam consuetudinem blasphemandi. Decianus *cit. Cap. 5.* post Jalon. Alexand. & alios, 4. Nec 845 dissentit Decianus, atque Farinacius post Boerium

LII 2

rium

rium *Decis. 301.* à Jafone, atque Alberico raris, mitius esse puniendum, qui raro, quam qui consuevit blasphemare, quod etiam tenet Menoch. *loc. cit. num. 32.* exprimente Damhouderio in *praxi Cap. 61. num. 27.* post Castrensem, esse hic singulariter attendendam assuefactionem. 5. Addit idem Decianus *num. 8.* post Grammaticum, in illum quoque esse lenius procedendum, qui ex causa satis colorata in maximam iram incidit, propter quam blasphemavit, assentitur Menoch. *num. 33.* referens alios. 6. Jura decernentia capitale supplicium in blasphemos, intelligenda sunt de blasphemantibus publice. Damhouder. *loc. cit. num. 28.* id est taliter, ut multi conspicientes scandalizati sint. Idem doctissimus & religiosissimus Damhouderius, atque ante illum Tiraquellus *Tract. De penis minuent. Causa 1. n. 14.* & merito, quia majus peccatum est manifeste peccare, quam occulte. Gl. in *Cap. Nemo 32. quest. 4.* in verb. *Tolerabilis.* Denique Udalricus Zasius *Consil. Lib. 1. consil. 19. num. 38.* loquens in specie de blasphemia scribit ex omnium sapientum sensu: *Inspiciendum in praedictis est id, quod consuetum est fieri in simili- bus.*

846 *bus.* Hilce positis facile ostenditur veritas mei primi responsi, quia Reus, de quo nobis sermo, tantum semel blasphemavit, etsi enim vomerit tres blasphemias de Matre Dei, dicendo in primis, se non posse credere fuisse puram, deinde adferendo duas blasphemias probationes hujusce primae blasphemiae, quia tamen prima concordabat re ipsa cum secunda, nec enim Maria fuit pura, si fuit peccatrix, dicenda sunt potius duae, quam tres blasphemiae. 2. Etiam si duae diversae blasphemiae proferantur uno impetu, habentur tamen in foro externo pro unica. Decianus in terminis *loc. cit. Cap. 5. num. 14.* eo quod minus crimen absorbetur à majore. Gloss. in *Leg. Si familia. ff. De jurisd. om. jud.* Confirmatur tum responsio ex Diana producto *num. 776.* tum ex eo, quod communis Theologorum sententia teneat, & recte, omnes haereticales blasphemias esse unius, ejusdemque speciei.

847 3. Dato, non concessio, fuisse revera tres blasphemias, non tamen inde inferitur, illum nomine, atque animo durum, saevumque Hartmannum fuisse accensendum solitis, seu assuefactis blasphemare: tum quia Doctores relati *num. 845.* exigunt ad hanc denominationem plures actus, quam tres: tum quia etiam quatuor, aut quinque seu boni, seu mali actus exerciti eodem tempore non inducunt, nec innuunt consuetudinem. Ex quibus etiam inferitur, huic reo, quoad mitigationem poenae patrocinari Doctores, qui *num. 845.* relati ajunt, esse lenius habendum, qui raro, quam qui saepe blasphemat, quorum doctorum judicium roboratur illa distinctione poenarum, quae, ut retuli, ex Covarr. *num. 843.* tam in Hispania,

quam in Gallia observatur pro prima, secundas sexta vice &c. postremo illa seu duae, seu tres blasphemiae efficitur sunt non publice, & cum multorum scandalo, sed in domo privata, audiente uno unico, igitur si sapientissimus Damhouderius consuletur Constantiae, sicuti fuit, consultus in toto Belgio, negaret esse cogitandum de graviore supplicio, quam vel flagellationis, vel perforationis, adustionisque linguae, quantumvis supponamus, ut ex rei veritate supponendum est, illam impiissimam vocem de septem demonibus annumerandam, perquam atrocibus, & fortè nunquam haecenus in Germania auditis blasphemias in Sanctos.

2. Iracundia, seu potius ira maxima, quae hic intercessisse refertur, fuit verè colorata specie justitiae, & proinde meruit aliquam indulgentiam. DD. supra relati cum Damhouderio *cit. Cap. 61. num. 22.* favente huic consequentiae aperte *Regul. 84. Quidquid calore. ff. De Reg. jur. & ibi Decio num. 7.* Id ipsum, voluit Zasius, dum *loc. cit. num. 37.* scripsit, constitutionem in Aurbent. consuetudine non servari nisi in enormi blasphemia, quae ex deliberato, maligno, & doloso proposito ad perniciosum exemplum Dei, & hominum proferatur. Clarius idem tenuit Tiraquellus *Tractat. De penis temper. causa 1. num. 14.* ubi cum aliis & absolute loquitur de ira magna, & in specie de blasphemia prolata in ira. Vide eundem *numero 22.* & adde illud vulgatum ex Glossa, in *Authentic. De appellat. §. 1. in fin.*

Impedit ira animam, ne possit cernere verum.

Cui consonat illud: *Duo adversissima recte mentis, Celeritas, & Ira.* Thucyd. Et verò iram illam fuisse coloratam specie justitiae inde probatur, quod filii jure irascantur, quando eorum parentes summo probro afficiantur. Theodoretus relatus supra *n. 795.* Decianus referendus infra *n. 864.* quibus junge atrocitas, & tamen à sapientibus non damnata exempla vindictae, quam nonnulli Latini, & Graeci sumpserunt ob injuriam illatam cognato sanguini. *Ira furor brevis est,* oecinit Horatius, asserit autem reus, suum patrem fuisse, priusquam bilem suam exoneraret ipse, à murario appellatum Kezzer, quod convitium est in Helvetia tam probrosum, contumeliosumque, ut nullum, aut vix ullum Helvetum nobilem, aut ignobilem, orthodoxum, vel heterodoxum reperire sit, qui non vel statim vindicet ferro, si ad manum habeat, vel certè vindicandum judicet, ut proinde hujusmodi convitium habeatur in vicina Turgoia pro maximo maleficio, luendo gravi poena corporali, vel multa aliquot millium florenorum, si convitiator sit locuples.

849 Igitur illud convitium conjectum in genitorem, & consequenter in omnes confor-

tes Religionis, attulit reo justum, eundemque maximum dolorem, atqui in primis difficillimum est justum dolorem temperare *Text. in Leg. Si adulterium §. Imperatores. ff. De adult.* quem textum ait Tiraquellus *loc. cit. num. 3.* esse penitus insignendum praecordis cohibere se à dicendis, faciendis, quae minime dicenda, vel faciendae sunt, praesertim juvenibus, in quibus & sanguis fervet, & ratio languet. Deinde qui provocatus ad iracundiam deliquit, est mitius puniendus, quam non provocatus. Argum. eisdem *Leg. Si adulterium, Abbas & Felinus in Cap. Dilecti. De except. Tiraquell. loc. cit. n. 5.* Reus autem fuit provocatus, ut loquitur species facti. Ergo conficitur, nequaquam esse Legum severitate agendum cum hoc Reo.

850 Nec obest, quod ex specie facti elucescat, murarium negare, illa tam grandia convitia fuisse jactata à se, antequam reus diabolica plane furia jactaret eas voces in Matrem Dei purissimam, etenim cum jura partium sunt obscura, reo potius favendum est, quam auctori *Reg. 11. in 6.* obscurum autem est, utrum ea verba Acherontica prolata sint ante, an post secundum convitium, igitur credendum est potius corario reo, quam murario, qui dum vulgavit illas blasphemias, videtur in se suscepisse partes auctoris. Certè cum asserenti incumbat probatio, hoc ipso, quod murarius in famam coriarium de effrita blasphemia, videtur suscepisse in se onus probandi. Siquidem qui agit ex *Leg. Difamari. C. De Ingen. maxumiss. habetur à Covarruvia Lib. 1. variat. cap. 18. num. 4.* & aliis pro Reo, is autem contra quem agit, pro Actore.

851 3. Huic reo suffragatur & illa communis doctrina, quod ob aetatem florentem minuetur supplicium, *Leg. Auxilium §. In delictis. ff. De minor.* Quam, aliisque Leges intelligit Tiraquellus in *cit. Tract. causa 7. num. 5.* etiam de adolescentibus, & merito, siquidem *Leg. 1. ff. De minor. rectè pronuntiat Jureconsultus, infirmum esse hujus aetatis consilium.*

852 4. Blasphemus non est ordinariè poenà plectendus, nisi convictus testimonio vel duorum (etsi non omni exceptione majorum. Decianus *loc. cit. Cap. 3. num. 22.*) vel unius, saltem cum deunatore. Julius III. in Bulla descripta *num. 806.* At verò cum proposita mihi fuit species facti, ne unus quidem testis, ultra deunatore, indicatus fuit, tamen postea relatum, quod reus esset suum crimen abique ulla tortura, confessus. Licet autem Confessio propria sit omnium probationum firmissima *Leg. Generaliter, 13. Cod. De non numerata pecunia.* haec tamen Confessio de jure communi nihil obtulit huic blasphemo, quia Confessio criminis facta à minore nihil ei nocet, si curatore carens deliquisse fateatur, cum judicium sit nullum. *Leg. Cum & minores. Cod. Si adversum judic. Menochius, De arbit. judic. Causa*

268. *num. 3.* quiritans, hanc communem doctrinam malè observari à Mediolanensibus, & Venetis.

853 Igitur nisi Constantiae vigeat (sicuti vigeat est mihi vero simile) mos procedendi contra minorem factum sine curatore crimen, ne quidem proscriptio, ne dum aliqua poena corporali graviore potuit mulctari. Accedit, quod ex quo judicium legitime fundatum non fuit, sequitur Confessionem non nocere *Leg. 17. unversis. Cod. Quidare tur. poss.* Menochius allegato *Cas. 268.* judicium autem fundatum in testimonio, seu fide solius denuntiatoris, non est bene fundatum. Siquidem & unus testis, nullus testis, & denuntiator adeo non est dignus fide in delictis gravibus, ut nisi probe veritatem suae denuntiationis, puniendus sit, tanquam calumniator, ut probo ipse in *Quinario Tract. 5. cap. 42. num. 257.* Potuit quidem sua dicta probare fama, sed praeterquam quod fama sit testis admodum lubricus, quando illa habuit ortum à solo denuntiatore, non esse ea standum, nec autorem illius esse pro teste idoneo habendum sufficienter, ut reor, probo in *cit. Cap. 42. num. 250.* & defendo in ead. altera ejusdem Quinti Tractatus.

854 5. Denique repeto, quod scripsi supra *numero 845.* ex Zasio, Deciano, aliis, standum esse in hoc quoque delicto consuetudine loci. Atqui in primis nemo unus Constantiensium meminit fuisse vel capite, vel membro, vel lingua radicitus evulsione mulctatum Constantiae ullum blasphemum, sed insuper est ita notoria clementia Amplissimi Senatus Constantiensis, penes quem est minuire, vel augere ex causa poenas, irrequisito cujusquam consensu, in quorumlibet reorum castigatione, ut Ovidius Naso videatur, quasi Vates designasse hujus celeberrimae Urbis Senatum, jam abhinc Annos 1690. circiter, cum cecinit:

A Senibus nomen mite Senatus habet.

Judicem semper commendat clementia Damhouder. in *Praxi. cap. 55. num. 4.* Urbs Constantia veneratur Austriacam Potentiam, quid ni & imitetur Austriadam clementiam, ubi magna subest ratio?

855 Atque haec sufficient ad probandum, dictum Tigurinum non fuisse graviore supplicio plectendum, quam virgidentiae, & proscriptio- nis. A qua opinione vix dissentit ille è duobus Jureconsultis, qui, ut jam expressi *numero 838.* judicavit, linguam fuisse perforandam, nec enim dubito, quin multi mallent hanc transfixionem, quam flagellationem perpeti. Porro dum respondi ego, non videri acriter esse animadvertendum in illum, nequaquam indicare volui, aut potuisse, aut debuisse dari locum huic supplicio, etsi enim ex specie facti relata mihi verbo tenus persuadebam mihi, non esse ulterius procedendum, quia tamen ignorabam, an non laterent adhuc a-

liae circumstantiae minuente crimen, ultra ea, quae in favorem rei produxi *num. 845. & seqq.* consilio abstinui à responso affirmativo, contentus negativo.

856 Jam quod attinet alterum meum responsum etiam negativum, ideo videbatur mihi nisi magna verisimilitudine, quod tantò severius sit plebenda blasphemia, quanto crimen est gravius. Siquidem convenit, poenam conformem esse delicto. *Leg. Respicendum. ff. De poen. delictum autem illius corarii est tam atrox, ut ipsi quoque acatholici vel capite, vel alio gravissimo corporali supplicio punirent, seu civem, seu peregrinum, qui temere, plena cum deliberatione, adeoque ex mera petulantia eructaret vomitam, qua Constantiensem aërem inceffavit illereus. Tametsi ergo rationes, quas protuli supra in purgationem Rei, videantur satis probare, non fuisse flagris publicè cum proseriptione multandum, haud tamen probant, abstinendum fuisse omni poena ignominiosa, cum praesertim dederit ille suo vesano, impiissimo, & ex sensu ipsorummet Zwinglianorum apertè haeretico convitio, civibus Constantiensibus, habentibus honorem gloriosissimè purissimè Deiparæ longè potiore fortunis & vita, causam summi doloris, atque indignationis, adeò, ut si publicè effutiisset hæc verba, auditores fuissent repetituraliquid non extremè dissimile huic*

Executioni multum Exoticæ.

857 *Cum enim celeberrimus Jureconsultus Paris de Puteo fungens officio iudicis, transiret per quoddam nemus, audivissetque suis auribus quendam pastorem blasphemantem, statim examinavit testes, qui audierant, & statim fecit ei amputari linguam nulla data defensione, & illam affixit cuidam arbori.*

858 Ita refert, & loquitur ipse Paris apud Boërium *Decif. 301. & Decianum cit. Lib. 6. cap. 5. num. 1.* observantem quidem, hoc factum non esse absolutè sequendum, cum nullum sit tam grave crimen, in quo sit deneganda defensio, utpote quæ sit de jure naturæ *Leg. Vi vim. ff. De justit. & jur.* addit tamen, Paridem potuisse excusari idcirco, quod illa blasphemia fuerit ita ipsi, aliisque audientibus, notoria, ut certum esset, nullam ipsi pastori competere defensionem. Hoc, inquam, exemplum fuissent ex parte multi Constantiensium (& vel maxime Tigurini, si quis Catholicus eorum doctorem Zwinglium in foro atrocibus convitiis petivisset) imitati, si quæ Hartmannus dixit privatim, dixisset publicè, equidem notassent illum tot plagis, quot eructavit syllabas.

Igitur illa blasphemia, cum jam esset ita notoria, ut nequiverit ulla tergiversatione ceculari, nec cuiquam persuaderi, fuisse confictam, & inde etiam credibilior evaderet, quod domesticis asserent, illum Hartmannum esse valde pronum ad disputandum de fide, atque, utpote genitum publico hoste Religionis Orthodoxæ, valde contumacem in hæresi Zwingliana, poruit utique examinari à iudice, starique ejus responso, esto ultro demus, non fuisse ad unguem observatum processum jure communirequisitum ad ferendam capitalem sententiam, satis tamen fuit servatus proprius loci stylus, qui facit jus, & pro Lege servandus est. *Cap. Ex literis. De constit.* in ordine ad indicatam à me poenam, cum praesertim & illi reo non sit multum molesta proseriptione ab Urbe Constantia, utpote peregrino, utque lares habenti procul Constantia, & vel maxime, quod ut postea comperi, confrontatus, seu commissus cum denuntiatore, confessus denique, & quidem extra injectum torturæ metum, fuerit, se absque causa, seu occasione sufficiente data, solum ex diabolico instinctu, atque modo malitioso prorupisse in eam blasphemiam. *Ex sepe obvia quædamamen Anas. 10. In dise Gottelâsterung heraus gebrochen.*

Nihilominus tamen Amplissimus Senatus (qui tametsi serenissimæ Domui Austriacæ subiectus, attamen fruitur etiamnum plurimis juribus, & privilegiis Urbium, proindeque etiam Principum Imperii) ad instantiam magnorum virorum tulit hanc, ut jam supra insinuavi, sententiam, ut à duobus lictoribus educeretur ex urbe cumperpetua proseriptione, quod iudicium nemo, ut reor, gnarus omnium circumstantiarum, dixerit fuisse nimis lene, gnarus, inquam, omnium circumstantiarum, & præcipuè Intercessorum, de quibus vide Tiraquellum, citato *Tractatu De poenis moderandis, Causa. 35. ubi numero. 5.* refert etiam illud tritum:

Est rogare Ducum species violenta jubendi.

quod quidem fateor non habuisse propriè hunc locum.

860 Observo autem ex sensu omnium jureconsultorum scribentium ex professo de blasphemia, hanc esse mixti fori, ita ut quando commissa est à laico, possit hic puniri à magistratu, vel civili, quatenus non est haereticalis, vel etiam Ecclesiastico, non tamen à civili, si hoc genus peccati peccavit Clericus, utpote gaudens privilegio fori. Observante insuper Bajardo in Julium Clarum *Verb. Blasphemia. num. 15.* post Abbatem, esse valde singulare in hoc crimine, quod, tametsi sit mixti fori, attamen blasphemus à laicali tribunali castigatus nequeat citari ad Ecclesiasticum.

Obfer-

861 Observo deinde, à Deciano, Damhouderio, Menochio, aliis passim Justinianeis exequentibus hanc materiam blasphemiae Verbalis jungi Realem, quæ fit per fractionem, aut conspurcationem sacrarum imaginum, deque hac ab iis statui idem, quod de verbali, quod ignoro, utrùm sit usu receptum, conspurcatio enim ejusmodi facta ex contemptu est gravius peccatum, quam verbalis præcile, & solet involvere verbalem.

862 Iidem negant, blasphemum gaudere jure immunitatis Ecclesiæ, seu asyli, quæ doctrina est observanda utriusque Magistratui, quem utrunque Magistratum petit Julius Clarus in *Verb. Blasphemia. num. 3.* sic scribens: *Meo iudicio graviter peccant Principes Christiani, & eorum Magistratus, qui hoc crimen severissime non puniunt. Et in hoc Respublica Chri-*

863 *siana magna indigeret reformatione.* Quam reformationem merito persuadere debeat illa formidanda comminatio, qua ipse Salvator, referente Boërio *decif. 301. num. 4.* erga laudatissimum Galliae Regem Robertum, Hugonis Capeti filium, efflagitatum ab eodem Salvatore pacem pro suo Regno, usus fuit, cum dixit: *Pacem non impetrabis, Roberte, priusquam blasphemias ex Regno extirpaveris.* Persuadere & debent duæ sapientissimorum virorum cohortationes, ad omnes principes, iudicesque Christianos, quas ego idcirco hunc in locum transcribam, quod supponam, quemlibet principem, iudicemque Christianum profiteri de se id, quod Udalricus Zalusius *Lib. 1. consil. 19. num. 36.* scripsit: *Blasphemiam odi cane pejus, & angue, eamque ob rem esse vacivas aure præbendas.*

Exhortatio I. Severa.

864 **H**ic contineri non possum, quin iudices, & principes moneam, ne super his impiis blasphemias conniventibus oculis transeant: Tenentur enim honorem Dei vindicare ardentissimè, *arg. cap. Non invenitur. 23. quæst. 4. cap. Imperatores. 11. quæst. 4.* Et in specie Paris de Puteo monet in *Tractatu. De Syndicat. sub Titulo. De Regum, Principum, & Ducum excessibus, num. 12.* Nam si injuriam suam, imò & cuiusque privati acerrimè, & usque ad interitum vindicare solent, & debent, quomodo possunt horrendas blasphemias in Deum, Creatorem; Patrem, & Salvatorem nostrum patientia execranda relinquere impunitas? Nam, ut inquit *Text. in cap. Si is, qui. 23. q. 4.* quæ in nos committuntur, facillè possumus dimittere: ea verò, quæ in Deum commissa sunt, cum magna discretionem, nec sine pœ-

nitentia possumus relaxare, neque enim dissimulare debemus illius opprobria, qui probra nostra delevit. *Cap. In nonnullis. De Judicis.* & ita in iudices non castigantes blasphemias invehit *Luc. De Penna in Leg. Omnes. Cod. De Delator. Lib. 10. num. 6.* Ideo enim hoc crimen mixti est fori, ut omnes iudices tam Ecclesiastici, quam sæculares infurgant contra hos impios Dei & Sanctorum blasphematores, ut omnes cognoscant, à nemine hoc crimen esse dissimulandum. Sed, o perverfos Christianorum mores! infurgit quisque, & furit, atque ad carceres, ad quæstiones, ad mortem denique rapit, & urget quemcunque, qui suum terrenum principem, dominum, amicum, famulum, servum denique offenderit, vel injuria affecerit: At si Creatorem, & Redemptorem, ac hujus vitæ præsentis auctorem, & largitorem, ac futuræ vitæ iudicem, blasphemare audeat, obmutescit. Et quod pejus est, Principes, & Nobiliores, qui contra tam impios contemptores nominis DEI, per quem sumus, quidquid sumus, insurgere deberent, vel saltem reprehendere illos, qui suis in famulis alunt, & fovent, & blasphemias audientes in Salvatore suum obsurdescunt, in quo ergo fiduciam possidendi Regni cœlestis ponent, si Principis illius Regni inimicos fovent, & ipsius injurias impunitas relinquunt?

Exhortatio II. Lenis.

865 **O**duces, Marchiones, Comites, Barones, aliique nobiles, & equites: O Proreges, Archiduces, Militum Duces, Centuriones, aliique gerentes munera publica, qui quasi hoc lepidum, & facetum esset, & ad nobilitatem pertineret, soletis Deum abnegare, eumque averfari, & detestari coram aliis, vestrasque linguas audacter solvere causa recreationis horrendæ, vel vestræ abominabilis impatientiæ, nominando membra pudenda pudentissimi illius Christi JESU Domini nostri, qui nostra scelera pudenda contexit, honestissimæque illius matris suæ, vel in injurias, & infamias aliorum Sanctorum. O Archiepiscopi, Episcopi, Vicarii, aliique Prælati, & Beneficarii, Ecclesiastici, aliique Iudices supremi, inferioresque, qui hæc facitis, vel ad preces amicorum non punitis hæc crimina perpetrantes. O Religiosi, aliique

confessarii, qui pro tam gravibus peccatis, tam leves poenitentias injungitis. O nos Christiani omnes, qui tam parum honoris Christi studiosi sumus, & qui tanquam sales, & condimenta audire sustinemus (*pi-geat licet Deum: Abnego, vel renuntio ejus fidem*) aliaque verba tam horrenda, & detestanda, quae piorum aures tolerare nequeunt, pigeat nos aliquando, tandem pigeat nostrae nimiae lenitatis, in non vituperandis eis, qui Deum ignominia afficiunt. Poeniteat nos immoderate nostrae facilitatis, & indulgentiae, qua usi sumus non accusando, ac denuntiando unum, qui Deum, suosque Sanctos incusat, & injuria afficit, ac subducamus rationes, quoties paulò plus vel minus singuli in eo, quod ad nos spectat, erraverimus, eaque omnia confiteamur, ac si beneficia, seu officia propterea amiserimus, faciamus de illis, eorumque fructibus malè perceptis restitutionem, renuntiationemque debitam, cum firmo proposito nunquam amplius cum Dei auxilio blasphemandi, nec tolerandi, ut alius blasphemet, qui à nobis non puniatur, vel arguatur, & accusetur, seu saltem denuntietur ministris justitiae, ad honorem, & gloriam Dei, qui in suo sancto amore, atque timore perseverantiam nobis elargiatur.

866 Primam harum exhortationum descripsi ex Tiberii Deciani Comitibus, & Equitis Praxi Crimin. Lib. 6. cap. 7. qua coronat suam insignem tractationem de blasphemia. Alteram exhibet Religione, & sapientia celeberrimus intra, & extra Europam Martinus Navarrus S. Francisci Xaverii consanguineus. Sol quidam Canonico-regularium Regularium, in Commentario, quem scripsit in cap. Inter verba. 1. 1. quæst. 3. Corollario 57. Huic utrique exhortationi conscriptæ à viris sapientia, & virtute claris jungo

Tertiam severissimam, prolatam à Spiritu nequam.

867 IN die Joannis Baptistæ in pago Oster, qui est sub Ducatu Magnopolensium, nuptiale celebrabatur convivium, cui mulier quædam effrenatae malitiæ intereat, quæ horrendis suis execrationibus totos, continuosque dies durantibus, diabolo se se dedit, nihil sibi cum Deo commercii esse clamitans, in qua blasphemia, sua impietate, non attentis dehorrationibus, persistit, donec Deus in ipsam Satanæ plenam concederet potestatem. Cum ergo omnes essent

animo securo, totaque atria lætitiæ perforarent vocibus, Satanas præsto fuit, arreptamque mulierem anima, corporeque cum horrifono mugitu sublimem abduxit, eoque clamore, & lamentis circumvexit, ut omnes pagi incolæ terrore perculti prostererentur, & quidam subito anxietate, & metu quasi suffocati extinguerentur, cumque aliquamdiu cum misero ejulatu eam in aëre circumegisset Satanas, in quatuor deinde partes corpus discerpit, eaque per quatuor circum pagum vias affigit, ut omnibus, qui præterirent, puniunt blasphemiae exemplo essent. Deinde ad convivas reversus, intestina mulieris in mensam, cui assidebat Prætor, projecit. En, *inquiens ad prætorem*, hæc tibi debentur fercula, te eadem cum isthac muliere manent fata, nisi ab execrationibus, subditorumque expilationibus desisteris.

Dedi verba Zahnni simul & Cacodæmonis, quæ legere est apud illum J.C. Lib. 2. De Mendac. cap. 12. in quo commemorat plura exempla vindictæ, quam Deus de blasphemis sumpsit, per se, suosve ministros bonos, & malos. Iis addo istud

Terribilis, terribilissimo

Dabo exemplum, quod et recentiori ferè memoria multis notissimum, sine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ Comitatu locus est. Tres illic degebant gæcones, & concubinarij, sua cuique erat, nec pudor ullus aderat, simul beluari, & libidinari. Quadam die in seram noctem computatione protracta, unus, qui minus scelerosus, sat (ait) Baccho, ventri-que datum: Deo gratias saltem. Ego verò, subinfert alius procacior, Cacodæmoni gratias ago, & agendas censeo, cui operamur. Et cum risu mensa relicta ruitur in cubilia, singuli cum scorto. Vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi janua referata demon magni, atri, & crucis viri specie, habitu venatorio, & cum eo coci duo parvuli, obambulat, & lectos circumspicit torvo vultu. Deinde horrenda voce: Ubi, qui mihi gratias egit? adsum, referam. Lecto abstrahit pavitantem, traditum cocis jubet insigi veru, & luculento igne probò assari. Parent promptè, assatur infelix, emoritur planissime, cæciti ferè præ formidine: *si corporis vidore cubiculum impletur. Demum ad superstites sub stragulis trepidantes vix vivos.* Digni vos etiam

etiam (ait) pari supplicio, nec deest voluntas mihi: Vector vi majore. Invitus abeo, & moneo: respicite, aut manent terribiliora. *Dissent larvæ, nec tamen his aliis animus rediit, vel vox, nisi clara iam luce. Ubi surrexere, collegam inveniunt mortuum, & (ne visum inane putes) planè assum. Haud scio, an ab aliquot sæculis quiddam ad exemplum utilius acciderit. scio locum, & vitæ statum; sed utrumque silentio involvo.*

Casum, quem ex P. Raynaudo descripsi supra num. 782. appellavi quidem omnium terribilissimo terribilissimum, at hunc esse illo terribilissimo terribiliorè censebunt multi. Nemo autem dubitabit de fide P. Martini Delrii, oratorum Antuerpiani; atque olim Regii Brabantiae Consiliarii, describentis hoc summè blasphemii, utpote tribuentis diabolo id, quod debebatur Deo; supplicium, minasque jactatas in impuros collegas, qui applauserant vomenti blasphemiam, reperiet autem Lector in illius eruditissimi Scriptoris Disquisit. Magic. Lib. 3. Part. 1. quæst. 7. sect. 1. §. Quando ad sordes edition. Anni 1603. multum auctæ, non autem Anni 1600. quia in hac nihil ejusmodi legere est.

869 Erit fortè ex meis lectoribus nonnemo, qui solitus seu invitari, seu non invitatus admitti ad colloquium familiare alicujus Principis secularis, aut Ecclesiastici, intelligat ex ipsomet Principe; quanto odio prosequatur, (ut revera omnes præsertim Principes, qui tam graviter accipiunt probra sibi illata; prosequi debent) blasphemias, & præterea, quam libenter impediret, si qua efficax ratio impediendi supereretur, hæc tantas, tamque crebras injurias in suum, suorumque subditorum supremum; & terribilem Dominum. Huic ejusmodi fortè non satis instructo rationibus tum commendandi hunc piissimum simul, & Principi necessarium (si esse velit fidelis Vasallus Regis Regum, ejusque simul Vicarius) Zelum, tum modestè indicandi modos aliquos efficaciter, dextere exerendi illum Zelum Eliæ, Phinees, Mathatæ, & Davidis Regis, de quo infra numero 875. proferam hic nonnullas partim speculativas, partim practicas rationes; quarum meditatione, usque existimo, spero; detestabilem consuetudinem blasphemandi alicubi ferè penitus extirpandam, alibi plurimum esse imminuendam.

870 I. Ratio est hæc: Perpendat, obsecro, Princeps politicus, aut Ecclesiasticus, quantopere sentiret ipse, si nosset, se à multis suorum subditorum vocari tyrannum; stupidum, asinum, imò veneficam. Quæ sunt proximi tui (ergo & Dei) intellige ex te ipso. Proverb. 31. blasphemiam in Deum, qui omnium Principum Dominus est, continent longè majorem injuriam, quàm sint hæc quatuor, tantò enim est injuria

major, quantò major est is, cui infertur. Boetius Decis. 301. num. 12. Et quid atrocius, quàm in eum opprobria inferre, qui probra nostra delevit? Cap. Nonnullis. De Judæis. Decianus Tract. Crim. Lib. 6. cap. 3. num. 1. Quid naturæ magis adversum, quàm ut creatura in suum invehatur Creatorem? & in eum per quem sumus quidquid sumus, & qui linguâ, qua cæteris præstamus animantibus, illum offendit; qui nobis dedit, ut loqui possimus? Decianus loc. cit. S. Ludovicus Rex, quemadmodum retuli supra num. 840. ducebat sibi summo honori, si etiam cum summo suo probro posset, è Regno suo eliminare sacrilegòs blasphematores, quid igitur par est facere illum Principem, qui cum immortalis sui nominis gloria potest, si ei honor sui supremi Domini sit tam pretiosus, quàm suismet, id effectum dare, si non omnes, saltem duas, tresve ex detestabilioribus blasphemis supprimendo?

II. Expendat; oro, Princeps, juramentum quo ejus Vasalli se obstringunt ad tuendum ejus honorem, quòdque descripsi supra num. 569. & quàm severè esset animadversurus in Vasallum; qui hic deesset suo officio. Est Princeps, est Imperator, est Rex; est Episcopus, & Archiepiscopus nexu Vasalli obstrictus Deo; quas igitur poenas repetet ab his Dominus Dominantium, si desint obligationi suæ, homagio suo? Certè eorum dissimulationem appellat Decianus supra num. 864. patientiam execrandam, quid si & Deus ipse ita appellet? Quisque Princeps tacitè promittit Deo, quod Vasallus expressè suo Domino: *Juro; quòd pro posse meo, ut non fiat tibi Contumelia, impedimentum præstabo*, atqui longè gravius est æternam, quàm temporalem offendere majestatem Leg. Casaros Cod. De heret.

III. Revocet Princeps in mentem aliquarum ex iis vindictis, quas audivit, vel legit sumptas de iis, qui læserant, vel læsisse videbantur honorem alienum. Regius Propheta David, confidenter quidem & humiliter sic compellabat Deum: *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus*, hæc tamen mansuetudo ita fuit ob illatam contumeliam debilitata, ut in primis quando audivit Nabalem dixisse de se, suisque commilitonibus: *Quis est David, & quis est filius Isai? hodie increverunt servi, qui fugiunt dominos suos*, atque ob hanc causam negasse petitam annonam, mox dixerit pueris suis: *Accingatur unusquisque gladio suo! Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, si reliquero de omnibus, quæ ad Nabal pertinent, mingensem ad parietem.* Noctentem & innocentem volebat ex illicito vindictæ appetitu neci dare ob talè convivium 1. Reg. cap. 25. Rursum idem tamen mansuetudinis laude inclitus, ob summam tamen injuriam suis Legatis illatam ab Ammonitis, aliisque popu-

populos in societatem concitatos ab his, cum cepisset regiam Urbem Rabba, *populum, qui erat in ea, eduxit, & fecit super eos tribulos, & rrahas, & ferrata carpenta transire, ita ut disseccarentur, & contererentur, & sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon.* 1. Paral. cap. 20. quod etiam intelligendum est de singularum urbium solum aliquibus, ut placet Saliano *ad Ann. Mundi 2999.* Nihilominus fuit supplicium non sanè mansueti tunc, sed severissimi animi, & prorsus extraordinarium.

873 Eudoxia Arcadii Imperatoris uxor, tamen respectum habens S. Joannem Chrysostomum esse sanctitatem, & miraculis in universa Graecia, aequè ac Thracia clarissimum, attamen non destitit, donec is pelleretur in tetrum exilium, idque ob contumeliam sibi ab eo, ut interpretabatur, illatam.

874 Clotarius II. Francorum Rex cruentum bellum movit in Saxones, quod se nondum quinquaginta Annos natum velut extremae canicie, vetulum jumentum appellasset. Forsterus in *Tacito* ex P. Emilio. Exortum quoque fuisse saevissimum bellum inter Francos, Slavosque, idcirco quod Francorum Legatus foedus cum *canibus* (sic Slavos appellabat) istud dixisset non debere esse sanctum, scribit idem ex eodem. Quid dicam de ultione crudelissima, qua Antoninus Caracalla delavit in Alexandrinos, ob quaedam in ipsum diceria, quibus praeter alia deridebatur parvitas corporis? Autor est Sabellicus *Lib. 5. Enead. 7.* fuisse ab eo editam tantam caedem juventutis Alexandrinae, per speciem delectus ex ea faciendi in unum convocatae locum, ut sanguinis rivi media planitie in Nilum defluerint. Decantatum illud Narsetis pietate caeteroquin in Deum, & multitudinem illustrium victoriarum celebrari, dum ab uxore Justinii Imperatoris per contemptum (erat enim eunuchus) iustus facere cum gynaece lanarum pensa, reposuit. *Talem ordiar telam, qualem ipsa, dum vivet, deponere, aut detexere non poterit.* Paulus Diaconus apud Baron. *Ad Ann. Christi 567. num. 7.* Fuit autem illa tela evocatio gentis Longobardicae in Italiam, postea caedibus, direptionibus, rerum sacrarum profanatione, ipsius Catholicae Religionis infestatione foedissime ab illis barbaris vastatam, occupatamque. Praeterea sexcenta alia exempla ultionis à Principibus sumpta ob honorem suum, suorumve legatorum laesum. Quidni & severè ulciscantur injurias à blasphemis illatas ei, de quo cuivis etiam principi mandatum, & scriptum: *Diliget Dominum Deum tuum ex toto corde tuo?* Probatio dilectionis exhibitio est operis, arbitro S. Gregorio Papa *Homil. 30. in Euang.*

875 IV. Timeat quisque Princeps, ne Deus dicat sibi, etiam non audienti id, quod audienti Ro-

berto Regi, de quo supra: *Non habebis in Regno* (Provincia, Episcopatu tuo) *Pacem,* donec elimines blasphemias. *Nihil est,* dicebat Julius III. supra *num. 404.* *Quod animum nostrum magis exulceret, & confodiat, quam horribilis, atque impia, & Christianis* (Christianis, à Christiani Principes) *auribus intolerabilis divinitatis blasphemia.* Hoc ipsum de se profiteantur, & serò dici probent non uno exemplo, quotquot Christianorum gloriantur elogio.

V. Revocet in mentem exempla vindictae, qua blasphemias castigare buccas aliquae superbiae Curiae, maximaeque Principes, & quorum aliqua membravi supra *num. 842. & seqq.* alia congerit Riccius *Collectan. Parte 4. Decis. seu Collectaneò 1366.* indico nonnulla breviter, Curia Burdigalensis referente Boerio *Deis. 301. num. 16.* ejusdem Curiae olim Praeside, mandavit radicibus evelli duobus blasphemis linguam, & praeterea unum illorum comburi vivum, alterum capite minui, qui solum contra *Mariam Virginem verbum protulerat injuriosum,* inquit Boerius. Consilarii magnam partem genere non nobiles tam ardentè utri sunt injurias Deo, Deique Genitrici illatas, quidni ergo Principes ipsi imitentur illum Regem, qui *Psalm. 100.* De se ipso professus est: *In matutino interficiebam omnes peccatores terre?* interficiendo scilicet blasphemis incorrigibiles, mortificando, seu leniùs placentendo, placentendo tamen graviter corrigibiles.

Philippus Vallesius Rex Galliae statuit, ut qui prima vice esset deprehensus in blasphemiam, exponeretur per mensem quotidie aliquot horis loco publico, atque à praetereuntibus peteretur luto, aliisque sordibus, pro altera vice mandavit etiam publicè ita scindi ejus superius labium, ut dentes apparerent. Boerius *loc. cit. num. 15,* addens, fuisse in usu, ut blasphemii aliquoties plungerentur, id est immergerentur in aquam, detinerenturque aliquamdiu sub aqua, at rursum extraherentur.

Alphonsus Hispaniae Rex sanxit, plebejorum blasphemantem esse pro prima vice verberandum, pro secunda notandum in labiis ferro candenti, pro tertia amputari totam linguam. Covarr. *in cap. Quamvis pactum. De pact. in 6. §. 7. num. 22.* sicuti etiam Maximil. I. & Carolus V. decreverunt indiscriminatim saltem amputationem linguae. Zahnnius mox citandus. Vide Barbosam *De offic. Episc. tota alleg. 50.* referentem plurima hanc in rem.

VI. Et quid respondebunt Christo Judici Principes, Praesules Catholici? ubi cognorint, fuisse, esseque nonnullis heterodoxis ita cordi honorem divinum, ut hodieque blasphemiarum rei ex edicto Electorali Saxonico mutiletur lingua

qua blasphemata teste Zahnnio *De Mendac. Lib. 2. cap. 12. num. 5.*

Quid ii, qui toto decennio, vicennio, vix ullam, aut planè nullam instituerunt seriam consultationem de modo, ac ratione emendandi blasphemos? nullà in quemquam poenà animadvertent? Quis, oro, Theologus negabit, eos versari in periculo excidendi Regno caelesti? Navarrus supra *num. 865.* arguit eos immoderate indulgentià, Julius Clarus supra *numero 862.* gravi peccati, addens eos indigere magna reformatione, Decianus supra *numero 864.* infimulat execrandae patientià, B. Pius V. supra *numero 807.* nimia segnitiei: minatur eis *districum Dei* iudicium Julius, quidem, & ante eum Leo X. supra *numero 801.* illos ipsos quasi eidem (blasphemiarum) scelere obnoxios subijciunt (hic & in futuro saeculo) *isdem poenis,* quibus convictos blasphemiae. *Non enim solum digni sunt poena, & supplicio* (in foro fori, & poli) *qui ea faciunt, sed & qui non corrigunt facientes.* Julius III. supra *num. 805.*

880 VII. Vigebat aetate Covarruviae praxis (non speculatio, non lex mortua, sed viva, sed praxis) ut est ipse testis *loc. cit.* qua blasphemus pro prima vice castigabatur carcere unius mensis, pro altera exilio sex mensium, & multa mille quadrantum, pro tertia perforabatur lingua clavo. Et quidni hac quoque aetate possint Principes, si honorem divinum profectantur saltem decima parte Zeli, quo profectantur suum, aliquas ex hisce poenis non solum chartis mandare, sed in usum quoque deducere?

881 VIII. Similiter Helvetii, quantumvis praediti animis planè Martii, clari multis stipendiis, attamen multò rarissime prorumpunt in veras blasphemias, quia videlicet ea gravissime puniuntur in solo patrio, equidem si id praestare possunt Magistratus Catholici in Helvetia, poterunt & in hac, aut illa, quam non nomino, Provincia, si Principes velint per suos advigilare ministros.

882 IX. Quia tamen hoc malum ita egit altas radices, ut nequeat totum simul extirpari, quid si edicto Principis inserantur solum tres, quatuorve ex atrocioribus blasphemis, harumque reis statuatur poena prorsus irremissibilis? O felicem Principem illum, qui, quando erit ipsi obeundum vadimonium, comparandumque coram illo, cui omnem suum temporalem honorem, ac dignitatem referre debet in acceptis, dicere poterit: *Nosti iuste Judex, cum capeffivi habenas hujus Principatus, hanc illamve dignitatem, quot centena millia hoc aut istud genus blasphemiarum tuas divinas aures probrosissime verberarint, sed & nosti, quam rarè, & quam nunquam impunè mei subditi nunc ponant os suum in caelum, id-*

que perfectum summo, quo potui, studio quanta ejusmodi Princeps excitaretur spectamitis sententià, quam severa plexit ipse compertos laesi honoris divini? O viveret Episcopus, qui exemplo S. Gregorii Thaumaturgi solaretur se ipsum in aeternitatis aditu dicendo: *Quum fuit mihi unà cum pedo Episcopali imperita jurisdictio temporalis in hanc meae ordinariae residentia, in hanc mei principatus urbem, non reperi nisi 20. cives planè alienos à blasphemiam, jam non relinquo nisi denos, qui nondam penitus exuerint inveteratam blasphemandi consuetudinem.*

X. Potest autem illa successiva imminutio, ac denique extirpatio trium, quatuorve blasphemiarum obtineri, si in primis renovetur, instauretur sanctio Julii tertii descripta supra *num. 805.* ut videlicet, qui audierit vomentem sive in ira, sive extra iram, sive ebrium, sive sobrium, aliquam è speciatim inhibitis blasphemis, certo certius eandem subeat poenam non denuntians blasphemum, quae perpetienda esset eidem impio temeratori Nominis divini.

Si deinde per Reverendissimos & Illustrissimos Ordinarios, qui omnes & praebunt, ut sanè debent, exemplo respectu subditorum in temporalibus, & cum gaudio cooperabuntur piissima voluntati saecularis Principis, Comitatus, Dynastae (faxit Deus ut aliquorum ex hisce inolita Deum inhonorandi consuetudo non destruat factis, quod aedificabit verbis) curent sua mandata recitari è suggestu, in Catechesi &c. idque non semel, sed bis, terve in Anno, non absque explicatione, commonefactione, comminatione temporalium, aeternorumque suppliciorum, injungendo iidem Parochis, ut quot mensibus edoceant scripto suos Dominos Decanos rurales, an, & qui suorum parochianorum sint vel suspecti de hoc scelere, vel in eo deprehensi: Excitabuntur hi, & illi ad strenuam vigilantiam, si prima quaestio, quam Visitator Generalis in annua lustratione proponet, sit haec: *Qui res se habet cum blasphemiam?*

XI. Pars multa pecuniaria, si placeat hac castigare primò delinquentem, donanda denuntiatori, excitabit si non in urbibus, certè in pagis multos, qui hisce difficillimis temporibus arripiant occasionem honestissimè levandi domesticae necessitates.

XII. Et quidni sit gloriosum Principi, curas sui Principatus, & Regni ita partiri cum Deo, ut det ad suos per oppida, seu toparchias, & provincias, ministros mandata, ut hi diligentissime investigent in ejusmodi aemulatores daemonum, damnatorumque, ut docet nos Peraldus *num. 891.* referendus, atque etiam semel, iterumve in Anno hi mediati ministri referant, si non immediatè ad ipsum Principem, certè ad assiduos Principi Consiliarios,

an,

an, & quantum profuerit suum mandatum. Ubi agitur de tributo, consuevit esse summa sollicitudo Principis, ut integre, fideliterque pensetur ab omnibus, officialisque fungantur sub poena excidendi officio, hac in re suo quam exactissimè ministerio. Nullum tributum offeret Deo gratus Princeps, quam si interdum demat aliquid temporis suis non necessariis relaxationibus, ut recognoscat, an, & quantum promoverit suis in blasphemos edictis, & quae magni, parvi, nullius profectus causa extiterit in ministris. *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum, qui autem contemnit me, erunt ignobiles.* 1. Reg. cap. 2. Atqui impediens quantum in se est, terribilissimam violationem honoris divini, verè glorificat Deum: qui autem pro suo honore tuendo decuplo plus indultitiae ostendit, quam profarta testata conservanda reverentia Deo debita, certo certius contemnit Deum. Arg. Capituli: *Pasce fame. dist. 86. S. Ambrosii, Si non pavisti, occidisti.* Ergo &c.

887 XIII. Gracus graculum, cuculus cuculum canere docet exemplo suo, discunt à parentibus jurare, pejerare, blasphemare liberi. Si pater, ut vidua mater uno Imperiali Thalero mulctarentur, quoties filiorum unus nondum egressus Annum aetatis decimum octavum, audiret esse jurare per Sacramentum, si, inquam, ita peccaretur hac, & ille, emendarentur hi, si non illi, consueverunt enim liberi ab hoc juramento devolvi in execrationes, maledictiones, denique blasphemias, docti parentum exitiali, quotidianoque exemplo. Novi ego diversis in locis permultos pueros, atque adolescentes, è quorum ore nullum, aut vix ultimum juramentum, multo minus ulla blasphemiae umbra prodierit unquam, novi & alios plurimos nequunculos, singulariter è Provincia NN. jam ita assuetos juramentis per profanas, & sacras, imò, & quibusdam blasphemis, ut, sicuti priores illi sunt parentibus, educatoribusque honori (interrogati enim, utrum jurarent, respondent: Non, nec enim pater aut jurat, aut jurare permitteret) ita hi posteriores vicissim dedecori. Unde enim hac tanta dissimilitudo, nisi à dissimilissimis educatoribus? *Mali Corvi malum Ovum?* Ergo qui docuit peccare, discat vapulare. Laudatissimus Petrus Foretius, de quo supra numero 595. & 598. cum esset percontatus ex duobus adolescentibus, utrum aliquando fide sua interposita jurassent, illique affirmarent, subdidit: *Non modico animi dolore me hoc afficit: Sexaginta jam Annos ago, nec tamen memini me aliquando per fidem meam jurasse.* Sic testatur, & scribit R. P. Dominicus Bisselius in hujus Summi dignitate, virtutisque Viri Vitae Lib. 1. cap. 1. nunquam blasphemabunt, qui nunquam jurabunt: *Frequens juramentum est blasphemiae tirocinium.*

Placuit exhibere meo Lectori haec meas cogitationes. Dictabat noster S. Fendator Ignatius, sibi visum iri optimè collocatam operam, quam impenderat probatam, fastidiosam, adde non omnibus probatam, reduendis ad frugem publicis scortis, si omni suo labore impediret tantum unius noctis offensam divinam, me non poenitebit, aut opellae tributa huic lucubratjunculae, aut periculi impendentis mihi à multis, risuris fortè meam vel simplicitatem, vel temeritatem, quòd a sim typo vulgare id, quod nullus ante me, facile, inquam, hac feram, si vel unicus è Venerabilibus Dominis Parochis conspiraret cum uno, alterove ex optimis suis vicinis, consuleretque non semel de feligendo, uturpando uno, alterove ex hisce aut documentis, aut monitis, hi autem mature deliberent de illius practica una cum Praefecto loci, seu Consule, Archigrammateoque sui oppiduli, si hosce traxerint in suas partes, certo certius dabitur anfa dicendum cum admiratione, parochique commendatione:

O Superi! quantum hic pagus mutatus ab illo est!

Novi aliquot hujusce Dioecesis zelosissimos Dominos Decanos, & Pastores, qui non modò aequarent, sed propè superarent mea vota, si in proximo Capitulo rurali tractaretur de hac materia, remediisque productis tum hoc loco, tum supra num. 822.

Insignis quidam Curio hujus ipsius Dioecesis assiduo suo labore, contentioneque purgavit suum pagum intra paucos Annos duobus, quae illic regnabant, vitiiis, non abique ingenti, latèque admiratione ipsorummet parochianorum, & vicinorum dicentium: *Mantu!* Alius etiam Dioecesis Constantiensis, narravit mihi haud ita pridem, fuisse aliquod genus superstitionis eliminatum ex toto rurali Capitulo, paulò ante indicata ratione, id est conspuratione omnium Reverendorum Dominorum Capitularium. Potuerunt hi. & isti, & tu non poteris? Quidni & tu quoque speres futurum, ut eadem animorum, simul & industriae magnanima, heroica conjunctio perficiat id, quod haecenus ne tentatum quidem fuit ob apparentem impossibilitatem? quae tamen mihi ita videtur esse nulla, ut dum hac ipsa exaro, effervescat adeò animus, ut jam audeam, quod ante horæ quadrantem erubuissem charta, typoque mandare; id unum videlicet, quòd orem, precerque illos divinos Mystas, quibus lectio meorum libellorum attulit hisce duodecim Annis, vel minimum quid emolumenti, memores eorum, quae hisce vigesimo, & vigesimo primo Casibus proposui de isto execrabili, summèque noxio flagitio: memores quoque specialiter obligationis, qua tenentur longè arctiore ad tuendum honorem debitum Deo,

Deò, rebùsque Sacratissimis, quàm ad suam, suorùmque adhuc supersticum: aut jam vitanctorum parentum famam vindicandam, expressè, formaliter coram Venerabili Sacramento dicant:

890 *Domine Jesu Christe, pro cuius honore paratus sum, si ita res ferat, sanguinem fudere, is autem tam indignum in modum proculcatur per blasphemias à patre mendacii inventis in mundum, inque tuum despectum, & ignominiam, firmissime propono coram tota tua Curia caelesti. fore ut sim persape, perquam serio cogitaturus de efficaci ratione radicibus extirpandi è meo parochia, meoque Decanatu illud impium, nefandum scelus, eamque rationem & medium strenuissime adhibiturus. Quòd si vel ex desidia, vel respectu merè humano neglexero occasionem tuendi tuum, rerùmque tibi consecrararum honorem, adversus illius Satanicos temeratores, certo sim toties certam pecunie summulam separatim in pios usus, quoties hoc meum firmum propositum fuero praevicarius.*

891 Finem toti dissertationi de hoc omnium horribilium horribilissimo scelere imponet imprimis Guilielmus Peraldus, qui in Summa virtutum Tract. 9. cap. 1. referente P. Drexelio in

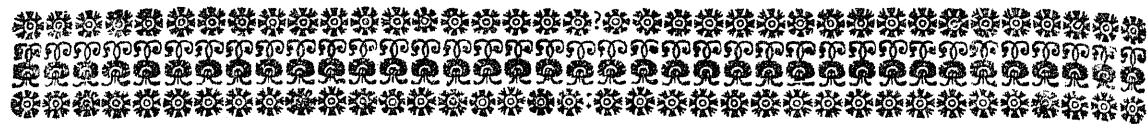
Phaëonte, inque calce septimi capitis, tribuit blasphemis

Hoc nemini sanè invidendum Elogium.

Blasphemi ea cantica discunt in mundo, quae canent in inferno. Et quidni ita canant, cum diaboli linguam habeat, qui ut diabolus loquitur? Sanctus Chrysostomus Homilia 76. in Matth. *Verè lingua blasphemus est vehiculum Diaboli.* Idem Sanctus.

Imponet denique minax, objurgatoriàque monitio, qua S. Ephrem Paranesi. 43. corrigit, corripitque blasphemum: *Desine, inquit, O homo blasphemare, ne fortè idem sermo (blasphemus) quem contemnis, fiat flamma in ore tuo, & tuam linguam comburat. Quomodo hodie in mundo constitutus, & (fortè) cras tribunali ipsius (Dei) presentandus audeo talia loqui? & non metuis, ne fortè ignis de caelo descendat, & devoret te, dum tu sic os adversus Omnipotentem aperis? Neque vereris, ne fortè terra sub te repente disrumpatur, & te absorbeat?*

PARS QUARTA, DE SUPERSTITIIONIBUS.

QUID SIT SUPERSTITIO, ET QUOTUPLEX?

SECTIO I.

CASUS XXII.

Diocesanus frequentatus.

SUMMARIUM.

Casus mulieris, cui quidam prescripsit media superstitiosa, ut posset parere vivam prolem. 893. Quid sit Superstitio in genere? 896. & precedenti. Dividitur in duas species: videl. in Cultum Creaturae divinae: & in Cultum Creatoris ineptum seu indecentem. Ibid. Cultus Creaturae divinae subdividitur in Idololatriam, Divinationem, Vanam Observantiam, & Magiam. 897. Cultus Creatoris ineptus subdividitur in Cultum Pernitiosum, & Superfluum. 898. Quid sit Idololatria? Quid Idolum? Quid Latria? 901. & 903. An Catholici, vel potius Calvinista sint Idololatrae? 902. Idololatria dividitur. 1. In Veram & Fictam, 2. In Expressam & Implicitam. 3. In Formalem, & Merè Materialem. 904. An adorantes Hostiam non consecratam committant materialem Idololatriam? 906. An reprehendendi, qui dicunt hanc aut illam Ecclesiam esse edificatam in honorem B. V. vel alterius sancti? 907. Quid sit Divinatio superstitiosa, & quid circa eam observandum? 908. An si à Damone petatur scientia, quam habet, committatur propriè dicta Divinatio? 909. Quomodo peccent qui consulunt Zingaros? 911. Divinatio subdividitur in Divinationem per Astra, per Physiognomiam, per Somnia, per Auguria, & per Sortes. 912. & seqq. Ad haec revocantur Omen, Oraculum, Necromantia, & alia. 917. An habendus pro homicida, ad cujus presentiam cadaver manat sanguine? 918. & seq. Quid sit Vana Observantia, & quomodo differat à Divinatione superstitiosa? 920. Varia exempla Observantiae superstitiosae. 921, 922, 923.

Vnde res sacra interdum accipiant Virtutem suam contra vulnerationes lethales? 922. Quantum peccatum sit Vana Observantia? 924. Quid sit Magia Superstitiosa seu Diabolica? 926. Magia Naturalis per se non est mala: est tamen mala per accidens. Ibid. Sex Regulae ad discernendum, an effectus aliquis mirus fiat cum, vel sine ope Daemonis? 927. & seq. De numero impari à medicis observari solito. 930. An filum Cannabis, quod virgo nevit, naturaliter sanare possit aliquam infirmitatem? 932. Factum prudens Cardinalis Cajetani, convincentis alios superstitiosis. 938. Redditur Ratio Responsionis data num. 895. Ad casum num. 893. propositum. 939.

Es in hoc pago femina, quae non potest parere factum virum, cui dixit quidam vir rusticus quidem, sed artis medendi morbis tam peritus, ut homines ex locis valde remotis ad eum veniant, hoc malum provenire à maleficiis, eique contigisse in nuptiis, fore quoque, ut nunquam edat virum prolem, nisi utatur remediis à se prescriptis. Remedia autem prescripsit haec: 1. Deberet peregrinari in Zigelbach ad B. V. Mariam, eisque infanulo facere indusum, & quidem ex suis vestibus. 2. Deberet eadem femina inter ubera gestare radicem, ab ipso praebeatam, & à me benedictam. 3. Deberet partu imminente radere radicem, & materiam abrasam bibere. His autem remediis noluit uti ista femina, nisi approbarem ego. Quare maritum misit, qui me consuleret. Cui respondi, haec remedia mihi omnino displicere, eum tamen posse consulere viros me doctiores. Rationes meae responsionis sunt haec: 1. Non possum credere, hoc malum esse à veneficiis. 2. Non video, cur indusum ex vestibus praefata mulieris factum majorem efficaciam habeat, quam ex aliis linteis. 3. Non credo, quod radix inter ubera gestata hunc possit fortiri effectum. 4. Oriuntur inde mala suspiciones, & detractiones. Hoc autem responsum agre tulit maritus, statimque consuluit Religiosum. Qui ei respon-

respondit, posse adhiberi ea remedia. Nihilominus maluit illi femina sequi meam opinionem, quam Religiosi. Ideo valde sollicitus sum ratione hujus Casus, quia hic sunt tres similes feminae, quae hactenus nunquam potuerunt parere factum virum, & jam tres mortuae sunt propter partus difficultatem. Quare gratissimum mihi foret, si R. V. dignaretur mihi aperire mentem suam circa hunc Casum &c.

895 Descripti verba Parochi multum commendati à vitæ integritate, zeloque animarum. Cui respondi, probari mihi ejus responsum, eò quod ejusmodi medicatio sit vel certò, vel probabilissimè superstitiosa, siquidem superstitio juxta S. Thom. 2. 2. quest. 92. art. 1. in corp. est vitium, quo exhibetur cultus divinus, vel cui non debet exhiberi, vel eo modo, quo non debet exhiberi. Atqui in hac curatione vel exhibetur Deo vero cultus eo modo, quo non debet exhiberi, vel exhibetur Cacodæmoni, cui præitari nequaquam debet. Utrumque membrum minoris propositionis, seu subsumpti probabo infra num. 939. ubi videlicet explicavero in hac sectione naturam, & species superstitiosis.

896 Queritur igitur I. Quid sit superstitio, & quae ejus species?

Resp. Superstitio dicta est eò quod homines nimium timerent iram Deorum supernè imminentem, & quasi superstantem, ut ex Servio observat P. Leonardus Lessius Lib. 2. De justit. & jur. cap. 43. n. 1. breviter eam definiens hoc modo: Superstitio est vitiosus cultus veri, vel falsi numinis, quæ descriptio concordat cum ea, quam num. preced. attuli ex S. Thom. & proinde Superstitio propriè dicta committitur generatim tantum duobus modis: 1. Quando divino cultu afficitur creatura. 2. Quando creator quidem, at modo indebito, seu indecente. S. Thom. loc. citat. art. 2. in corp. qui duo modi sunt specie distincti, ut ostendit Suarez Tom. 1.

897 De Relig. Tractatu 3. cap. 1. num. 3. Sub primo, quem possumus generatim appellare Idololatriam, seu Idololatricum, ut notat ibid. Suarez num. 2. continentur tria specie distincta vitia. Primum est Idololatria strictè, rigidèque dicta. Secundum est Divinatio. Tertium Observantia superstitiosa, ut tradit ibid. S. Doctor, & explicat Suarez cap. 7. monente Lessio loc. cit. n. 6. si Observantia strictè sumatur, non posse sub ea contineri Magiam, sed hanc esse, ut sic, constitutendam pro quarta specie.

898 At verò sub secundo membro comprehendit S. Thom. duas species superstitiosis. Unam, quam appellat Cultum perniciosum. Alteram superfluum. Cultus perniciosus est, quo aliquid falsum significatur, ut si ceremoniis antiqui testamenti vellemus significare futurum adventum Messiae, qui jam apparuit. Superfluum verò Dei cultus est, quando ad honorem Dei aliquid facimus, quod quantum est de se non pertinet ad Dei gloriam, nec mentem, aut corpus

hominis Deo subicit, prout debet, nec lege, vel consuetudine impositum est, sicut videre est apud eundem S. Thomam loc. cit. art. 1. & 2. in corp. ac pluribus declarabo inferius. Quam divisionem defendit Suarez loc. cit. cap. 2. exprimens, cultum perniciosum esse illum omnem, & solum, qui exhibetur cum formali, & directo, vel indirecto mendacio, ut quando uteris re significante aliquid falsum, etsi non intendas, possis tamen scire esse falsum, sicuti possunt scire Judaei, adventum Messiae non amplius significari per hanc, aut illam ceremoniam, & tamen eam adhibent tanquam significativam, seu prafigurativam. Idem dic, si quis velit falsi miraculi narratione propagare, aut confirmare seu Catholicam, seu acatholicam Religionem. Idem quoque dic de illo, qui reliquias, aut indulgentias falsas pro veris venditat: qui suspendit unum, aut plura anathemata, quasi signa obtentæ divinitus sanitatis, cum non sit obtenta. Sancti gallenses in Cursu Theologico Tom. 7. Tr. 3. Sect. 1. meritò addentes, hæc, & similia esse ex suo genere gravia peccata mortalia.

Cultum superfluum quod attinet, Suarez illum vocat Dei cultum superfluum, qui quidem nihil falsi significat, attamen est ineptus colendo Deo. Exempla petes ex iis, quæ Cas. 2. n. 61. & seqq. attuli ad ostendendum an, & quatenus res indifferens possit esse apta materia voti. Sunt verò indicatæ species superstitiosis ita diversæ, ut earum specifica malitia nequeat intelligi, nisi nominentur, & exprimantur singularè, per quas peccatum est, ideòque esse nominandas censet idem Suarez num. 23.

Queritur II. Quid sit idololatria, & quae ejus species? Resp. I. Idololatria propriè sumpta est vitium, quo divinus cultus exhibetur creaturae. S. Thom. 2. 2. quest. 92. art. 2. in corp. seu quo creatura colitur ut Deus. Censetur autem hæc coli ut Deus, quando ei deferitur honor competens soli Deo, sive colatur per Sacrificium, erectionem Templi, & Adorationem propriè dictam, qui tres cultus ex omnium gentium usu soli Deo competunt, teste Suarez loc. cit. cap. 3. sive per alios actus, qui ex intentione directa, vel indirecta colentis debentur soli Deo, ut paulò post patebit, quam Idololatriæ definitionem tum ex etymologia Idoli, & Latriæ petitam, tum ex ipsa S. Scriptura, & Patribus probant Gregor. de Valentia Tom. 3. Diss. 6. quest. 11. atque alii contra Calvinum, & Herbrandum, qui, ut Religionem Catholicam reddant suis miserabilibus oculis odiosam, & execrabilem, fingunt, omnem cultum, quo Deus indecenter colitur, esse Idololatriam, Deum autem coli indecenter, quando exhibetur ipsi aliquis honor, quem ipse non mandavit exhiberi sibi.

Unde inferunt, esse nos verè Idololatrae, quòd gosteret / cum multa faciamus ad honorandum Deum, quæ ipse non præcepit, sicut non præcepit vota: peregrinationes: perpetuam Virginitatem &c. Rectius multò inferunt Sancti gallenses loc. cit. Calvinistas esse verè Idololatrae.

tras, siquidem habent pro vero Deo illum, qui ipsis est Autor, Impulsor, suavor omnis peccati. Atqui diabolus est iis suavor omnium, quæ dicunt, scribunt adversus Orthodoxos.

903 Equidem Idolum primitus significabat imaginem falsi Dei, seu falsi hominis, ut probat Suar. *loc. cit.* estque hæc vox extensa ad ipsummet hominem, aut Deum falsum, ita ut Idolum jam vel significet imaginem falsi Dei, hominisve falsi, vel falsum Deum, hominemve falsum, per hominem falsum intelligendo aliquem semideum, semibestiam &c. Latria verò significat propriè, & strictè adorationem, propriè autem, & strictè adoratio est servitus debita soli Deo, tamen latè sumptâ indicet ipsamet S. Scriptura persæpe reverentiam, ac venerationem magno alicui viro exhibitam cum humiliatione: At idololatria propriè, & non abusive sumpta significat illum solum cultum, qui præstatur alicui substantiæ tanquam Deo, cum tamen non sit Deus. Porro undenam originem sumpserit Idololatria, edisserit inter alios Lessius *cit. cap. 43. dub. 3.* quem leges cum honesta animi voluptate.

904 Resp. II. *Idololatria* alia est *Vera*, alia *Ficta*, quam fictam nullo casu esse licitam notant singulariter hic Sancti gallenses *loc. cit.* quia nullo casu licet non modo serio, sed nec fictè negare veram fidem. Rursum alia *Expressa*, alia *Implicita*, nimirum quando creaturam officio divino honore, nolens tamen expressè significare, illam colit à te ut Deum, quod quidem fit duobus modis, scilicet petendo à creatura rem excedentem vires omnis naturæ, vel cognitionem rerum, quam nequit impertiri nisi Deus, ut sunt ea, quæ pendent à Dei, vel hominis puro arbitrio. Unde rei sunt *Implicita Idololatria*, qui postulant à Dæmone, atque hujus ministris divinatoribus discere, quot uxores sit hic vir ducturus, ad quas dignitates promovendus, quàmque diu conservaturus illas? Denique *Idololatria* dividitur in *Formalem*, & *Merè Materialem*, *Formalis*, prout opponitur *Merè Materiali*, est, quando colis ut Deum aliquam creaturam sciens, aut facile scire valens non esse ulla divinitate præditam, *Merè Materialis* est, quando bona fide exhibes alicui creaturæ cultum divinum, inculpabiliter ignorans ei non deberi illam venerationem?

906 Hujus *Merè Materialis Idololatriæ* rei sunt, hodièque multi barbari, præsertim adolescentes adhuc, qui secuti institutionem, & exempla parentum, habent pro Diis vera idola, aut etiam bestias. Possunt & illi Catholici dici admittere idololatriam materialem, qui adorant hostiam, aut vinum non consecrata, inculpabiliter ignari defectus substantialis, qui intervenit in materia, forma, intentione, aut presbyteratus collatione, quamquam multi negant, etiam *Materialem* illam *Idololatriam* committi in ejusmodi casu, eò quod Catholici habeant implicitè, vel explicitè intentionem adorandi solum hypotheticam, si videlicet

præcessit legitima consecratio, qua de re vide si placet, quæ proponi in Experimentis, *Tract. 3. seu De Sacrificio num. 99.* Vide etiam Bresserum *De Conscient. Lib. 5. num. 101.* & Valquez *Lib. 3. De adorat. Disp. 1. cap. 5.*

Esti autem dixi supra, Templâ erigi soli illi, 907 qui habetur pro Deo, non tamen ideo reprehendendi sunt ii, qui dicunt, hanc aut illam Basilicam esse ædificatam in honorem B. V. aut S. Petri, non enim negant hi, esse primariò structam in honorem summi Dei, sicuti etiam licet nos æquè detegamus caput, quando nominamus Mariam Virginem, ac quando JESUM, & etiam æquè flectamus genua ante imagines SS. ac ante Christi, non tamen sententur honorem divinum æquè Cœlitibus, ac Christo deferre, alioquin etiam essemus dicendi exhibere divinam reverentiam illi Principi, coram quo nos æquè profundè inclinamus, atque coram Numine. Verum quidem est, honorem esse materialiter eundem, at formaliter, seu ratione intentionis distinctissimum est.

Quæritur III. *Quanam sint observanda circa Superstitiosam Divinationem.*

Resp. seqq. I. *Superstitiosa Divinatio* est, 908 quando quis ope, vel disciplina demonis indagat rem occultam, quam humano modo cognoscere nequit. Lessius *cit. cap. 43. dub. 5.* conformiter doctrinæ S. Thom. 2. 2. *quest. 95. art. 1. in corp.* II. Hæc indagatio fit cum invocatione Dæmonis expressa, vel implicita, seu tacita, ut cum cupis notitiam alicujus rei occultæ nancisci ex aliquo signo, quod eam significandi non habet vim ullam vel naturalem, vel ex divina institutione, e.g. quando puellæ nobiles pridie S. Andree aversæ lectum ingrediuntur eo sine, ut de nocte appareat iis maritus, quem sunt nacturæ, ut olim factitabatur à multis in Rauracia: vel quando in die Epiphaniæ plures seligunt sibi singuli folium hederæ, illudque ut suum immittunt in scutellam, aliudve vasculum aqua plenum, cupientes conjecturam mortis sibi eo Anno impendentis (ut sæpe vidi, ne dicam feci puer) si mergatur illud suum folium. Idem dic de Zingaros, divinantibus ex aspectu manus, & fibrarum, multitudinem Annorum vitæ adhuc numerandorum.

Quæ, & similia si fiant ex intentione inde, 909 cognoscendi veritatem circa futuritionem talium eventuum, certum est ex communi Theologorum cum S. Thom. *loc. cit. art. 3.* intervenire pactum implicitum cum principe tenebrarum, clarum est enim, ejusmodi res, aut actiones non habere vel naturalem, vel supernaturalem connexionem cum talibus effectibus, adeoque nec à Deo, nec à Creatura esse instituta seu per se, seu per accidens tanquam signa ejusmodi futurorum contingentium, igitur nemo potest ea futura prædicere nisi vel bonus, vel malus genius, bonus genius non prædicat, cum & nemo ad id eum invocet, & sit indignum tanto Principi operam suam singularem addi.

addicere tam ridiculis, sæpe quoque perversissimis hominibus, consequenter dicendum est, invocari atrum genium, qui licet nequeat quidquam certi pronuntiare de eventibus pendebus ex libero arbitrio, potest tamen verosimilius de iis loqui, quàm ullus mortalis; imò persuadet suis ministris, se scire, cum minime noverit. Unde ulterius inferitur, adhiberi Cacodæmoni tunc cultam divinum, siquidem tunc rogatur is tacitè, ut tribuat notitiam, quam solus Deus potest communicare, aut si forte potest dæmon ex inspectione manuum, conjicere numerum Annorum, quibus adhuc es futurus superstes, eo casu tamen Valentiæ *vit. quest. 17.* negat à te admitti propriè dictam superstitutionem, asserunt tamen admitti Suarez *loc. cit. cap. 8. num. 18.* Tannerus *num. 25.* & alii. Equidem præterquam quòd dæmon ideo talia revelat, ut sibi deferatur quidam divinus honor, aditur periculum idololatriæ.

910 Nec excusaris I. Esti neges, aut etiam formaliter protestaris, te velle quidquam negotii habere cum avernali tenebrione, siquidem hæc protestatio est contraria facto. Non excusaris 2. Inde, quòd plures id factitent, nam totus mundus est plenus mendaciis, & mendaciloquis, haud tamen inde inferitur esse fas mentiri.

911 III. Nihilominus aliqua ex ejusmodi actionibus possunt exerceri citra mortalem, aut etiam venialem noxam. Citra mortalem, siquidem tunc solum per eas peccatur mortaliter, quando serio attenditur talibus signis, & cum animo adhibendi fidem, Suarez *loc. cit. cap. 9. num. 11.* Atqui plurimi nec seriam reflexionem faciunt ad talia, nec adhibent ullam, aut non nisi modicissimam fidem. Sanè, quòd supra *num. 908.* memini de foliis hederæ, factitabatur solum per jocum, atque ad vexationem aliquam, idcirco aberat omne peccatum.

Zingaros quòd ætinet, qui ostendit ipsam manum ad prognosticationem de numero Annorum, si id faciat solum ad captandum risum, non delinquit peccato superstitutionis formaliter, peccat tamen peccato scandali inducendo Zingarum vel ad mentiendum, si prognosticet aliter, quàm sentiat in animo, quòd quidem sapissime fit, vel ut indicet serio, & ex animi sententia, tunc enim admittit ipse Zingaros crimen superstitutionis, cujus tu das occasionem. Jus Bavaricum, de quo infra *numero 1013.* jure mandat severe puniri tam qui consulunt, quàm qui consuluntur.

912 Quæritur IV. *Quot sint species divinationis superstitiosæ.*

Resp. Sunt præcipuè quinque: Prima est Astrologica, seu Astrologia judiciaria, quando videlicet quis ex cursu, vel concursu siderum vaticinatur de eventibus habentibus necessariam dependentiam à libero arbitrio. Esti enim multi naturales effectus, ut venti, pluviae, frigus possint vel probabilissimè, vel etiam

certo prædici ex aspectu siderum, utpote quæ sunt causæ naturales passionum contingentium in media, infimæque regione aëris, licet quoque viri magno ingenio, judicio, longo usu, causarumque cum effectibus collatione, præditi possint sagaciter multa conjicere eorum, quæ sine influxu liberi arbitrii fieri nequeunt, multa tamen vicissim nequeunt cum ulla veri specie prædicere, aut conjicere, multò minùs quidquam certo vaticinari, ut solet demonstrari in physica, & constat ex illa Jeremia *cap. 17.* sententia: *Pravum est cor omnium, & inscrutabile, quis cognoscat illud?* Equidem Leander *cit. Tract. 9. Disp. 2. quest. 43.* scribit contra P. Palaum, esse certum, quòd nihil eorum possint cum vera probabilitate præcognoscere.

Unde patet, quid censendum de Calendariis, 913 riopæis, prædicentibus bella, pacem rebelliones, & similia. Si enim sua de his judicia volunt haberi pro oraculis, Vulcano consecranda sunt eorum Calendaria, ipsi verò interrogandi, an præviderint in aliqua constellatione, se illo Anno mancipatum iri carceri, & se negantes, seu asserentes, tradantur custodiae, haud tamen reor, esse quemquam è Catholicis, qui aut ita judicet, aut judicanti credat, alioquin delinquerent haud leviter Magistratus sæculares, & Ecclesiastici, permittentes impressionem, nundinationemque ejusmodi puridarum mercium, cum ne quidem probabilis talium eventuum conjectura desumi possit ex constellationibus, ut demonstrat tam multiplex, & quotidiana in contrarium experientia, addente Suarez *loc. cit. cap. 11. num. 8.* contra Tannerum *cit. quest. 7. num. 8.* genethliacos vix suspicionem, ne dum conjecturam, vel cognitionem probabilem posse habere de futura alicujus in hoc, aut illud vitium præpensione, multò minùs de hoc, aut illo patrandò delicto, capeffenda hac, illave dignitate, possunt quidquam certi pronuntiare, liquet quet ex bulla Sixti V. quam describit Suarez, in qua etiam mandatur, ut illi genethliaci plectantur, tamen protestentur, se non pro certo, sed solum probabiliter talia deducere ex nativitatis constitutione. Hinc expressè docet Suarez *num. 31.* & Less. *cit. cap. 43. numero 42.* contra nonnullos, esse reos superstitiosæ divinationis etiam illos, qui ex solo aspectu siderum dicunt, esse probabile, quòd hic jam salus homo sit tali morte hoc tempore periturus, futurus homicida &c. E diverso Leander *loc. cit.* assentitur P. Tamburin. in *Decal. Lib. 2. cap. 6. num. 20.* neganti delinquere te saltem mortaliter, si pauculas ex his ruis nemini noxiis actionibus modereris juxta prædictionem periti astronomi, ut si e. gr. navem non conscendas eo die, quo te submersum iri prædixit: si Romam petas spe obtinendi Prælaturam, cujus obtinenda spem fecit Astrologus judiciarius.

914 Secunda species divinationis superstitiosa est physiognomia, quando ex oculorum, vultus, manuum, incessus consideratione vel asseveranter prædicatur effectus necessariò dependens à libero arbitrio hominis, vel de præteritis, aut præsentibus penitus occultis sit indubitata asseveratio.

915 Tertia est per somnia, quorum observatores increpat non semel divina scriptura, singulariter *Levit. cap. 19.* illos, ajo, qui ex rebus lætis, aut tristibus objectis sibi per somnia, inferunt, hoc aut illud certò factum jam esse, aut futurum, faciendumve: vere enim autor hujus illationis est solus pater mendaciorum, communiter loquendo, tamen si Deus ipse haud raro immiserit talia somnia. Quam ob rem excusari sæpe possunt à mortali nonnulli, aut nonnulla, qui sibi persuadentes, se moneri per hoc, aut illud somnium, ut sibi caveant ab hoc, aut illo malo, faciant hoc, aut illud ex se non malum, obsequuntur prædicæ huic persuasioni, licet enim tunc intercedat aliqua levitas, vel nimia timiditas, simplicitasve, haud tamen apparet gravis malicia, præsertim quando tales non tam credunt, illud somnium esse immissum à Deo, quàm fortè esse immissum, Suarez *cit. Tract. 3. Lib. 2. cap. 3. num. 15.* Et verò Cajetanus in Summa verb. *somnium* scribit, hominem posse quandoque absque omni peccato ex aliquo præfagio cavere sibi prudenter ab imminentibus, *dubitando ne præsens occursus sit signum veri, ex communi utriusque causa celesti, seu siderum, vel divina, ut si quis cadens humi, timeat ne honore, aut vita excidat, eumque absolute sequitur Tannerus num. 44.* Sed Lessius limitat ad Casum, quo adsunt circumstantiæ, in quibus tale quid prudenter timeri potest, alioqui negat excusari à veniali, eò quòd sit gradus quidam ad superstitiones, & ad mentem variis inutilibus curis implicandam. Quare singulariter, & periculosè peccant hæc illi, qui in lecto captant illum situm corporis, in quo per somnum edoceantur præterita, vel futura, aut prudenter facienda. De somniis vide plura infra *sect. 2. num. 1006.* sed prius lege hoc

Præfagium Somnium.

916 *Somnium, inquam, Venerabilis P. Petri Forerii, qui laborans febre perquam atroci dixit medico, se nocte somniasse tanquam cum sua febre dialogum instituisset, & conquestus fuisset, quòd ab ea tam atrociter haberetur, tum replicasse febrim. Nec est, qui de manu mea possit eruere. Hinc alloquens Medicum subjunxit Petrus, quidquid sentiaturus esset, fore frustraneum, atque laborem inutiliter insumptum iri. Sic testatur perquam Religiosus Autor Vitæ. Lib. 1. cap. 24. sapienter monens: Virum hunc ab*

omni vanitate, levitateque alienissimum, aliunde, atque adeò divinitus didicisse, hanc febrim fore sibi fatalem.

Quarta species divinationis superstitiosa est per auguria, seu cantum, volatumque avium.

Quinta per sortes, quæ tamen sortes si adhibeantur solum ad dirimendam aliquam controversiam, non autem ad cognoscendum, utrum hoc aut illud sit prudenter, utiliterve faciendum, vacat omni culpa, tunc enim non sunt sortes divinatoriæ, quæ solæ prohibentur, sed diremptoriæ, seu divisioriæ, ut quando jactitur alea pro dividenda hereditate, aut etiam pro evitando patibulo, sicuti fit, quando plures milites rei capituli jubentur ludere iudum fatalem, in quo qui succumbunt, occumbunt sine ulla divinatione.

Ad has quinque species divinatorias spectat juxta S. Thomam Magia, de qua *numero 927. & seqq.* Item Omen, Oraculum, Necromantia, & alia minutiora, explicata à Lessio *num. 25.* Tannero, & aliis.

At quid censendum de hoc sæpe repetito Casu?

918 *Quo videlicet factum, ut qui homicidium voluntarium patravit, sponte, aut jussu delatus ad cadaver interfecti, habitus est pro homicida, quando ad ejus præsentiam manavit, ut non raro factum, sanguine cadaver.*

Nostræ P. Simon Felix à me alibi meritò commendatus à rara scientia Theologica, resolvit in Conferentia Casuum domesticorum, illam conjecturam nisi tam multis experimentis, sine cooperatione cujusquam alterius, de quo posset formari ulla etiam tenuissima suspicio ullius pacti cum illo, qui *homicida erat ab initio.* Joann. 8. vers. 44. ut negaret, ejusmodi conjecturam esse accensendam vanis observantiis, aut divinationibus, illam autem sanguinationem, seu sanguinis fluxum contigisse aliquando per antipathiam occisi adversus occisorem, aliàs autem per singularem cooperationem Dei. Quod iudicium eo usque mihi probatur, ut censeam inprimis, iudicem posse instituere specialem inquisitionem in eum, ad cuius unius adventum cœpit cadaver mittere sanguinem. Potest, inquam, instituere illam inquisitionem tum ad instantiam partis fortè id exigentis, tum etiam ex officio. Prima pars patet ex communi doctrina apud Villagut in *Practica Crim. Lib. 3. cap. 13. Conclus. 1.* altera pars inde, quòd iudex possit ex officio instituere inquisitionem, quando & delictum est indubitatum, & aliquod præambulium legitimum præcedit, quod aperiat iudici viam ad procedendum contra aliquem. Julius Clarus *Lib. 5. S. fin. quest. 6. num. 1.* illa autem manatio sanguinis

guinis est aliquod præambulium, ut supponitur, estque legitimum, ut probatur inde, quòd etiam levia indicia sufficiant ad inquisitionem specialem. Clarus *loc. cit. quest. 20. num. 2.* & quidem ad inquisitionem simul & citationem, etenim etiam ad citationem sufficere saltem ex consuetudine indicia non validiora illo, de quo hic agimus, tradunt Bossius, & alii apud Clarum *loc. cit. num. 3.* eum præsertim mosserat, ut is, ad cuius præsentiam sit fluxus sanguinis, statim vocetur ab aliis præsentibus in suspicionem vehementem sceleris, diffameturque per rotam viciniam. 2. Si citatus, interrogatusque neget factum, nec aliud profusè indicium suppetat, plurimi quidem censent, posse subijci torturæ, ego tamen memor eorum, quæ in Clypeo Clementium Judicium scripti de opinionibus lenioribus communiter sequendis à iudice, præsertim quando agitur de vita Rei, memor quoque, me in *Quinario Tract. 5. cap. 42. num. 48.* scripsisse, nulli esse torturam adhibendam, nisi suppetant indicia luce meridiana clariora, consequenter inficior, talem posse torqueri, siquidem illam sanguinationem esse indicium luce meridiana clarius pernegant multi contra multos speculativos, & prædicos Jure Consultos apud Menochium, *De arbitr. jud. Cas. 270. num. 16.* & fusiùs, *De præsumpt. Lib. 1. quest. 80. num. 118.* ubi etiam citatur *Theaurum Decis. 173.* & Andream Gomecium fusiùs, doctissimè differentes hac de re. His omnibus scriptis reperio, Candidum Broglonum in *Alexicaco Lib. 2. num. 274.* esse cum multis, quos refert ejusdem mecum opinionis, ob fallacitatem hujus indicii non semel deprehensam.

920 *Quæritur V. Quid sit Vana Observantia, & quando peccetur per illam?*

Resp. I. Vana Observantia, ut vocat S. Thom. 2. 2. *quest. 96.* seu observatio, ut loquuntur alii, est, cum aliqua fiunt, vel adhibentur ad aliquem effectum, ad quem neque à Deo, neque à natura ullam vim habent. Item, cum ex consideratione alicujus eventus fortuiti conjicit quis aliquid prosperi, vel adversi, & inde moderatur suas actiones. Less. *cit. Cap. 44. num. 62.* conformiter S. Thomæ. Ut proinde strictè loquendo Vana Observantia differat in hoc à vana divinatione, quòd per divinationem tantum intendamus acquirere cognitionem rerum occultarum, at per vanam observantiam intendamus aliqua commoda ultra cognitionem, ad quæ commoda procuranda, nullam vim habent illæ res seu à Deo, seu à natura. Ergo vel nullam absolute, vel si aliquam, tunc à lavernione Orcino, cum quo proinde pactum saltem implicitum habet utens iis observantiis, in ordine ad adipiscendum eum effectum.

921 *Fit in primis cum Anabaptistis, qui sumptò bolo eorum superstitiosæ, sicutæque Eucharistiæ, consequuntur scientiam divinarum scriptura-*

rum, sicuti testantur Lessius *loc. cit.* Florimundus Remondus, & P. Petrus Tyræus *Lib. De Dæmoniæ. Part. 2. cap. 22.* etenim diabolus loquitur, disputatque per os illorum, Quod patet etiam inde, quòd quamprimum abjurant sectam Anabaptisticam, deleatur omnis memoria Bibliorum.

Fit deinde idem in iis, qui adhibent verba, signa, ceremonias, ad obtinendam sanitatem, quam procurandi nullam ex se vim habent. Ergo si habent aliunde: tum vel ab albo, vel ab atro genio accipiunt, accipere ab albo, bonoque Angelo si inficiantur Prælati Ecclesiæ, aut Theologi uno ore, præsumenda est ars diabolica.

Fit tertio in eo, qui gestat amuleta, invocant lucra, & alia ejusmodi, ut evadat invulnerabilis. Est enim concursus iudicium Theologorum, non posse rem ullam nominari, cui Deus invididerit vim reddendi invulnerabilem, ergo si gestationem hujus, aut illius rei sequatur invulnerabilitas, credendum omnino est, intervenire cooperationem dæmonis.

922 *Quia tamen leguntur passim in libris asceticis exempla illorum, quos à lethali læsione præservarunt res aliqua Sacræ, ut Agnus Dei, Officium B. Virginis, Scapulare Carmelitanum, Imago hujus, aut illius Sancti, si quis lectis talibus exemplis muniat se tali amuleto, quando initurus est prælium e. g. muniat, inquam, cum pia invocatione Coslitum, atque pia itidem spe felicitis successus, damnandus non est peccati.*

Et potest contingere, ut inusitata animetur à Deo, vel aliquo Sancto, ut absque omni temeritate se se committat ex gravi causa in evidens periculum vulnerationis futuræ lethalis, nisi præservaret amuleto. Extra specialem inspirationem, seu excitationem divinam non esse autor, ut quis instructus tali re sacra conjiciat se in majus vitæ discrimen, quàm si non esset ea instructus, alioquin dicitur tentasse se Deum. Ut ad maleficia avertenda gestes è collo unum, aut plura Evangelia permittit eum communi Leander *Tract. 9. quest. 19.* His adde, si lubet, mirificos effectus circa homines, & pecudes patratos vi schedulæ, cui ex institutione Venerabilis P. Petri Forerii inscripta erant hæc verba: *MARIA sine peccato concepta fuit.* Hos effectus notatos reperies in hujus laudatissimi Regularium Canonicorum Reformatoris Vitæ *Libro 2. cap. 20. fol. 513. & 516.*

923 *Postremò spectat vel maximè ad vanissimam Observantiam, quando quis post egressum è domo impingit in scandalum, seu lapidem, idèque rursus ingreditur domum veritus, ne illa impactio sit omen sinistri Casus, aut quando induens calceos sternutat, idèque lectum repetit, ne eveniat malum, quod ab ea sternutatione portendi autumat. Plura alia ridiatum*

cula refert P. Lessius *num. 65.* ubi etiam superstitioſa Obſervantiæ reos agit illos, qui nonnullos dies habent pro fortunatis, alios pro infaustis, talisque obſervatores puniri mandat Jus Bavaricum De Superſtitionibus *fol. 36.* Hiſce phantaſticis junge illos, & illas, qui aut quæ idcirco ægerimè commodant alteri quidpiam die Lunæ, quod arbitrentur fore, ut neſcio, à quo genio cogendi ſint poſtea quotidie aliquid dare commodato, vel mutuo.

924 Reſp. II. Tameſi Lessius *num. 64.* atque alii meritò ſcribunt, hæſce, atque alias vanas Obſervantias eſſe ex ſuo genere peccata mortalia, multi tamen excuſantur à mortali ob ignorantiam, vel bonam fidem, quæ tamen bona fides deſinet, aderitque mala, quando communiti à Confeſſariis, vel Parocho nihilominus adhærebunt talibus nugis. Vide tamen ea, quæ ſuprà *num. 915.* retuli ex Cajetano, & ex diſis infer, quid cenſendum de hiſce

Congenſium Stultitiis.

925 I. **Q**uando ingreſſi aliquod iter impingunt in lapidem, revertuntur domum, rati fore iter infaſtum, ſi ulterius moveant pedem. 2. Avicula mæſum canente ſuprà tectum domus, certiffimo ſibi perſuadent, fore ut quis ex ea domo brevis efferatur. 3. Si veſpa, vel apis volitet juxta aures, judicant revelari ſibi ab illo animalculo aliquod ſecretum, e. g. imminere ſibi ab aliquo proditionem, aut ſi quis junctus Matrimonio ſit, ejus uxorem habere conſuetudinem cum alio, & vice verſa maritum non ſervare fidem conjugalem, quando apis, aut veſpa volitat circa conjugata aures.

Ita refert (Italicè) P. Joannes Franciſcus Romanus Capucinus Miſſionarius olim Pontificus in Regno Congiſol. 92. Liqueſcit autem ex dictis in decurſu, hæc omnia eſſe veris, atque jure divino, naturalique vetitis ſuperſtitionibus, ſeu divinationibus, & obſervantiis accenſenda, & patere vel hinc, ardeliones Stygios uti iisdem technis in remotiffima Africa, quibus in Europa.

926 **Q**uæritur VI. Quid ſit magia, & quæ poſſint tradi Regula ad dignoſcendum, utrum aliquis effectus mirus ſit habendus pro verè magico, adeoque ſuperſtitiſo.

Reſp. I. Magia propriè eſt ratio quædam operandi mira per ſigna ope dæmonum. Lessius *Lib. 2. De juſtit. cap. 44. num. 2.* diſtinguens *num. 6.* illam ab obſervantiâ vanâ, cum tamen confundant S. Thomas, Suarez, Tannerus, alii plures. Eſt autem Magia duplex, ſcilicet Superſtitiſa, & Naturalis. Superſtitiſa, ſeu Diabolica eſt ea, quam deſcripſi, & quæ intelligi ſolet, quando hæc ætate efferunt nomen.

Magi, aut Magiæ: at Naturalis eſt ratio operandi mira per cauſas naturales ſine opera dæmonum, quæ quia non eſt per ſe mala, ſed tantum per accidens ratione variorum malorum, quæ recenſet Leſſ. *Cap. 44. num. 1.* ideo de ſola Superſtitiſa tradam hic potiora. Quia verò multa mirifica efficiuntur artibus merè naturalibus, quarum vim & cauſam ignorant plurimi homines, & nequiſſimi magi ſuos Acheronticos effectus attribunt artibus naturalibus, non autem dæmoni, idcirco traduntur à lapientibus nonnullæ Regulæ, ex quibus dignoſci queat, utrum mirus aliquis effectus adſcribendus ſit integre cauſis naturalibus, an verò etiam cooperationi Diaboli?

Regula I. Eſt hæc. *Cum & nemo præſumat eſſe malus, niſi probetur, & mira ſi tum rerum naturalium: tum artis & induſtriæ humane vis, efficaciæque, non eſt quis bonæ famæ, magnique ingeni vir facile damnandus magia, ſed potius ingenuè fatenda propria ignorantia, ingenique debilitas, qua nequimus aſſequi, quo pacto hæc & talia fiant, niſi ad illam damnationem adigat magna ratio, vel commune ſapientium judicium.* P. Tannerus *citata quæſt. 7. dub. 2.* multum lenis in hac materia.

Regula II. *Quidquid præter Eccleſiæ conſuetudinem adhibetur ad operationem aliquam ſecuram, quam vel abſolutè, vel tali modo, tempore, loco efficiendi vim naturalem non obtinet, id ad magicam ſuperſtitionem, & ad tacitum, vel expreſſum cum diabolo pactum referri debet.* Leſſius *cit. Cap. 44. dub. 3.* Tannerus *loc. cit. quæſt. 7. dub. 2.* Laymannus ſingulariter *Cap. 4. num. 3.* Candidus Broglonus in ſuo erudito Alexicaco *Part. 2. num. 312.* ex communi perſuaſione omnium piorum, & doctorum.

Ut autem hæc Regula ſubſiſtat, cenſendum eſt id ſolum fieri præter Eccleſiæ conſuetudinem, quod vel ſit contra morem Eccleſiæ, vel cui nil ſimile ſit ab Eccleſia. Addendum quoque, hæc Regulam eſſe veram, niſi alia argumenta perſuadeant, hæc talia (non adverſantia poſitivè mori Eccleſiæ) peragi abſque ullo pacto cum tartaro, ut declarant autores exemplo Hiſpanorum Saluatorum, de quibus inſrà *num. 951.*

Regula III. *Pro manifeſte magicis, aut ſaltem valde ſuſpectis mediis ad aliquid acquirendum, vel impediendum, habenda ſunt illa omnia, quibus, tanquam neceſſariæ, adhibenda ſunt, ſeu admixcentur circumſtantia vana, inepta, ridicula.* Ita citati cum aliis poſt Cajetanum in *Summula Verb. Incantatio. num. 3.* quem maximi facio in re etiam morali. Ratio eſt, quia cum ille effectus non poſſit provenire ab ejuſmodi circumſtantiis, utpote minimè operativis, & energeticis, Deus autem iisdem, utpote vanis, non præſtat ſingularem opem, ſit, ut præſtet eam Lucifer, qui iis circumſtantiis tanquam ſignis allicitur ad præſtandum id, ad quod hæc circumſtantias, & res vanas inſtituit. Lessius

Valde ſingulari Caſu.

Filium cannabis, quod puella Virgo nerverat, 933
aſſumebat quidam, eoque ſubmurmuratis quibuſdam precibus utebatur ad ſanandos infirmos. Mater hujus puella quaſiit ex Patre Tamburino, eſſetne ſibi fas uti ejuſmodi filo, ad depellendam quandam infirmitatem & Quid ſuit reſpondendum?

De Medicis?

930 **Q**uæ tam Religioſam, & ſcrupuloſam rationem habent numeri, etiam dum præſcribunt pilulas ſumendas numero impari, non autem pari?

Reſp. Broglonus *loc. cit.* meritò damnat illos ſuperſtitionis, ſi exiſtunt, eam ipſam quantitatem, & qualitatem Ingredientium, quæ operatura ſit ad votum, ſi dividatur in novem, vel undecim portiones, non operaturam, ſi præbeatur in octo, decem, vel duodecim. Ratio eſt evidens, quia ex omnium Philoſophorum mente numerus eſt res omnino iners: imò planè nihil eſt in rebus ipſis, atqui nonentis nullæ ſunt qualitates, ſeu accidentia. Igitur cum præſcribunt grana, & alia ejuſmodi in numero inæquali, non ſunt cenſendi tracturi ad ſuum tribunal pharmacopœum, ſi hic quantitatem præſcriptæ materiæ diſperſtatur in 14. non autem in tredecim bolulos e. g. Longè ſunt ſapientiores, quàm ut ſuſpicionem, nedum credant, ullam vim latere in numero.

931 **Regula IV. Quando eſt dubium, utrum effectus productus proveniat à cauſa naturali, an à Dæmoniaca, ſeu magica, adſcribendus eſt potius illi, quàm huic. P. Sanchez *Lib. 2. Moral. cap. 40. num. 44.* P. Tamburinus in *Decal. Lib. 2. cap. 6. §. 1. num. 63.* permittens tibi uſum rei, per quem productus eſt ejuſmodi effectus. Ratio eſt: tum quòd infinita ſiant naturaliter, quorum tamen cauſæ merè naturales nos latent; tum quòd ſit melior conditio noſtræ libertatis volentis uti tali re ad talem effectum. Excipe primò: niſi ille effectus ita eſſet ſuprà naturam, ut à nulla naturali vi eſſe poſſet, ut eſt e. g. reſuſcitatio mortui. Excipe ſecundò: niſi docti, & ſapientes viri unanimiter cenſeant, cauſam illam impotentem eſſe ad talem effectum. Excipe tertio: niſi adhibeantur quædam, quæ aliàs in iisdem omnino circumſtantiis appoſita, clarè apparuerunt ejuſmodi vi nequaquam pollere, ut ſi quis lapide omnino communi attraheret ferrum eo modo, quo magnes. Excipe quarto: niſi vana, & ſuperſtitionem ſapientia naturalibus admixceantur. Has quatuor exceptiones ponit ſapienter Pater Tamburinus *loco citato numero 64. & ſeqq. declarans num. 67.* hoc**

Reſpondit ipſe, quandoquidem ille medicus petebat ad ſe id filum mitti, priuſquam adhiberetur corpori matronæ infirmæ. probabiliffimè ſubſeſſe ſuperſtitionem, ac proinde periculum, ne medicus ſubmurmuratis quibuſdam verbis evocaret è tyge diabolum, ſeu cooperationem ejus. At verò ſi ea matrona illo duntaxat filo ſine medici interventu voluiſſet uti, non utique fortæſſe uti prohibuiſſem, inquit idem *cit. num. 67.* Cur enim (pergit Tamburinus) non poſſit Virgo innocens, non verò mulier corrupta, particeps eſſe alicujus efficaciæ nobis incognitæ, ut ſuis manibus, imò etiam ſuo ſputo, quo nendo ſolent mulieres filum inungere, occultam virtutem ad aliquem morbum propellendum communicare? Ita ille. Hiſ jam deſcriptis video, alteram reſponſionem hujus Doctoris probari Leandro *Tract. 9. Diſp. 1. quæſt. 40.* ob hanc rationem, quòd, ut refert ipſe ex Ruperto, planta non viri, ſed mulieris nuda efficaciam habeat perimendi ſerpentem etiam vivaciſſimum, de quo viderint alii.

933 **Regula V. Quando eſt dubium, utrum aliquis effectus proveniat à Deo, an à diabolo, præſumendum eſt, eſſe potius diaboli, quàm Dei, niſi vel maxima operantis ſanctitas, vel alia urgentiſſima indicia aliud perſuadeant. Sanchez *loc. cit. poſt S. Thom. quæſt. 96. art. 2. in C. & communem aliorum teſte Tamburino loc. cit. num. 68.* Quam Regulam admittit ipſe tum univerſim, quando applicationi cauſæ adjunguntur circumſtantiæ vanæ, ridiculæ, nec enim Deus immiſcet ſe nugis: tum extra hunc etiam utrumque caſum, ſeu circumſtantiæ, regulariter, non autem omnino ſemper, ſiquidem fieri poſteſt, ut applicationi cauſæ dubiæ fuerit planè per accidens in aliquo particulari caſu, & eventu junctæ cauſæ merè naturalis occulta.**

Unde negat, eſſe ſemper (eſto regulariter) 934 legitimam hanc argumentationem Sanchezii: Hæc caremonia vana non agit ex vi naturali ipſius, nec ex vi divina, ergo ex pacto cum dæmone, ideo autem rectè exiſtimat conſeſſo antecedente negari poſſe conſequentiam, quia poſteſt fieri e. g. ut quis impoſitor amoverit febrim quartanam propinata ad manducandum papyro, quibuſdam circulis ſcripta, amoverit autem illam non vi aut chartæ, aut dæmonis, ſed quia planè caſu factum ſit, ut eo ipſo tempore fuerit comeſa illa charta, quo per ſe ipſam

ipsam erat desitura qualitas peccans, inducensque febrim. Hæc doctrina perplacet mihi, quæ tamen locum non habet, quando communiter, vel frequenter sequitur illas ineptas ceremonias optatus eventus, quæ enim à casu fiunt, raro fiunt.

935 Addit idem Tamburinus *num. 70. & seqq.* duo. Primum: Si in illo dubio, de quo nostra quinta Regula, infallibilitatem sincero animo excludas, nec certo expectes effectum, excusaberis à superstitione mortali, semel, iterumve adhibendo rem illam, quia tunc vel est actus imperfectus, vel non est grave periculum commercii cum dæmone, neque alterius notabilis inconvenientiæ. Secundum: Probabile est non peccari per se loquendo, quando ad curandam e.g. infirmitatem gravem uteris medio, de quo in eadem hac Regula quinta agimus, modo sincere protesteris, te nihil negotii velle habere cum orco, seu ulla superstitione, etenim magna necessitas, vel utilitas facit tibi jus ad exponendum te dubio periculo superstitionis. Ita ille, citans pro se Salas, Sanchez, & Lessium *cit. Cap. 44. num. 46.* cujus doctrinæ sequelam practicam sicuti non damnarem in casibus raris, ac defectu aliorum medicorum certo immunium ab omni superstitione, ita locum non darem frequenter, & quando suppeteret, alia naturalis ratio succurrendi.

936 Regula VI. *Dæmonis tacita invocatio esse præsumitur, quando adsunt 1. Verba non significativa. 2. Figura inutiles. 3. Falsitas, ut quod Christus Dominus habuerit febrim. 4. Conditiones vana. 5. Promissio effectus infallibilis.* Ita ex communi Theologorum Tamburinus *loc. cit. num. 23.*

937 Hæc sex Regulis jungo has duas valde præcise doctrinas. Prima est hæc: Sola protestatio, quod quis nolit expectare à dæmone, optatum effectum, non excusat à mortali, quia protestatio contraria facto rejicitur in foro fori, & poli. Secunda est hæc: Licet Sanchez *cit. Lib. 2. cap. 40. num. 13.* inficietur, dariiæ peccatis *Superstitionis*, & consequenter *Magia* communiter parvitatem materiæ, nisi propter defectum perfectæ deliberationis, adeoque omnia esse communiter, & per se mortalia existimet, probabiliter tamen tam ipse quam Valentia *Tom. 3. Disp. 6. quest. 13. punct. 3.* admittit, & post hos Tamburinus *loc. cit. num. 49.* parvitatem, adeoque culpam non plusquam venialem, quando est modica *Superstitio* seu *Vana Observantia*, ut quando ex commercio solum tacito cum dæmone, non imminet notabile damnum salutis habenti tale commercium, ut placet Valentia, vel posita parvitate materiæ actus non fit ferio, sed joco, & ex curiositate, vel ad experiendum, vel denique ex animi quadam levitate. Sanchez *loc. cit.* Et quis damnet peccati hoc

Factum sapientissimi Cardinalis Cajetani?

938 *Qui, ut convinceret, illos habere pactum tacitum cum dæmone, qui recitatis verbis cujusdam psalmi admovebant quoddam solum annulo, qui movebatur mox post illam admotionem, sicut ferrum ad præsentiam magnetis, applicuit ipsemet illud solum pro-testans, se neque velle quidquam commercii habere cum diabolo, neque censere, posse illum motum fieri, nec experienti animo id facere, sed solum idcirco applicare, ut, quoniam ipse sapienter supponebat, annulum hunc non motum iri, emendaret stultitiam aliorum.* Ita testatur ipse de se in Summula verb. *Incantatio. num. 5.* addens, annulum mansisse tunc immotum.

939 Ex omnibus hæc tam prolixa Sectione productis in medium, & declarandis multiplici varietate resolutionum, adferendarum sequenti Sectione, & Casu XXII. reddam breviter rationem responsi, quod ego supra *num. 895.* dedi ad Casum propositum *num. 893.* Etenim illam curationem prægnantis fuisse superstitionem patet inde: tum quod ea circumstantia de indufio faciendo ex pannis à matre gestatis, sit vana, & impertinens ad cultum B. Virginis, & consequenter rejicienda per Regulam traditam *num. 929.* tum quia si illa impotentia pariendi prolem vivam provenit à dæmone: non impedit gestatio radicis inter ubera, causæ enim naturales, & materiales non possunt vincere vires dæmonis; si autem impediatur, certè impedit solum ut signum ab eodem institutum, cujus proinde positioni cooperari non licet, esto liceat amovere positum ejus jussu. Infrà *num. 943.* Et oro, unde novit ille rusticus, impotentiam edendæ vivæ prolis esse adscribendam potius operationi dæmonis, quam naturali constitutioni corporis, seu uteri illius mulieris? Cùm contra ex dictis Reg. quarta seu *num. 931.* sit in tali Casu potius tribuenda naturæ? Unde idem didicit esse hæc faciendam? An à bono Angelo? Ubi & quando hic est factus ipsi aspectabilis? An à malo? At nefas est esse discipulum diaboli, velleque ejus opera uti. An ab alio homine? Quo illo? & quali? Claro sanctitatis nomine, an ex tribu Levi? Quid si ille prodigiosus vir usus est arte illa, quavis, de quo infrà *num. 967?* Dicendum igitur est cum Cajetano *loc. cit.* & aliis: *Diabolus hæc apposuit, ut sua sacra.* Monent enim omnes, qui scribunt de superstitionibus, & singulariter, sapèque Candidus Broglonus in suo Alexico, Luciferum semper, & ubique insidiari occasione inducendi, propagandi sui venerationem expressam, vel implicitam, adeoque cri-

erigendi sibi Altare juxta, vel contra Altare Dei.

940 Tametsi autem supra *num. 935.* dixi ex Tamburino, posse in dubio, de quo ibi sermo, adhiberi res ex se non malas, existimo tamen, illam circumstantiam de indufio, deque gestatione inter ubera esse ita manifestè vanam, ut non relinquat rem in dubio, ergo nequit huc applicari ea doctrina. In vicem hujus insulsæ, & à proprio parocho per fraternam correctionem, denuntiationemve emendandæ, severè autem à Magistratu tam Ecclesiastico, quam Laico plectendæ curationis, transmisit illi optimo Curioni aliquot icones nostri S. Fundatoris, solemnissimi Patroni parturientium, quibus an ea, & alia gravidæ fuerint usæ debito modo, & cum optato fructu necdum comperi.

Explicatis generalioribus dubiis circa superstitiones subjiciam sequenti Sectione plurimas particulares, ac brevissimè

COROLLARIA PLURIMA PRACTICA DEDUCUNTUR EX DICTIS TOTA SECTIONE PRÆCEDENTE.

SECTIO II.

Casus occultè Dæmoniacus.

SUMMARIUM.

Casus mulieris invertentis scopas, ut exploraret, num altera esset venefica vel non. 941.

Casus comburentis soleam equi maleficio extincti, ut deprehenderet autorem maleficii. 942.

An liceat adigere maleficum, ut tollat maleficium? 943.

Signa vitæ, quæ infantes, sine Baptismo mortui, edunt imposti cervis Aris, merito adscribuntur Deo, idèque rectè baptizantur. 945. Remissivè.

Qui ad viros effectus consequendos utuntur rebus sanctis: aut partim sanctis, partim non aperiè malis, à mortali excusari possunt. 946.

Hortandi tamen, ut vel abstineant, vel saltem in iis certam spem non collocent, alioquin peccant graviter. Ibid.

Media ad quorum usum requiruntur certa circumstantia loci, temporis, personarum, numeri &c. habenda sunt pro Dæmoniacis, aut merito suspectis. 947.

Casus de immersione Statuæ S. Urbani in fontem, ad impetrandas pluvias. 948.

Exempla variarum Superstitionum ex Martino Delrio, quibus Autor addit duas alias. 949.

Quas actiones Adamus Tannerus cum Communi annumeret Superstitionibus, & quas à superstitione excuset? 950.

Quasnam Lessium & alii damnent superstitionis? 951.

De Saluatoribus Hispanicis quid sentiendum? Ibid. §. VII.

Recensentur superstitiones collectæ à Leandro, omissis tamen, quæ hætenus jam indicata sunt. 952. & seqq.

Casus Episcoporum Heduensium, qui per Officium suum noxiis bestiis imperant ut discedant, & si non pareant, Anathemate illas feriunt. 955.

Judicium Raynandi de simili processu Episcopi Trecentis contra Brucho, Ibid. §. His.

Recensentur nonnullæ Superstitiones, quas idem Raynandus examinat in Heteroclitis Spirituum. 956. & seqq.

An rectè superstitionis arguat illos, qui defunctis donant omnes suas satisfactiones? 950.

941 *Anonyma habens aliquam mulierem suspensam de commercio cum diabolo, & proinde dubitans, essetne venefica, nec ne, cùm hæc subiisset conclave Anonyma, deinde autem pararet reditum ad ades proprias, intravit ipsa Anonyma scopas, ita ut manubrium insisteret immediatè pavimento domus, scopæ ipsa, seu rami betula essent sursum erectæ, quo facto misera illa Canidia nequivit ex hypocausto egredi, nisi averfa, seu more camrino. Queritur, an deliquerit Anonyma?*

Narro rem compertissimam mihi, atque respondendo peccasse utique. Licet enim sit controversum inter Doctores, utrùm sit fas destruere signa, quibus non destructis dæmon pergit veneficum juvare in suis maleficiis, vel conservare jam illatum maleficium, certum tamen est, imò certissimum, ut loquitur Leander *Questionum Moral. Part. 1. in Ord. 6. Tract. 9. Disp. 5. quest. 60. & 61.* nefas esse, habere cum dæmone cùm communicationem, velleque uti ejus ministerio, quod quidem fit, quando idcirco invertit scopas, ut venefica suam nequitiam prodat gradiendo retrorsum, non enim ita incedet, nisi impulsæ, vel tractæ à suo spurcissimo Amasio. Unde subinferes, quid pronuntiandum de hoc

Altero Casu Helvetico.

942 *Cùm scilicet nonnemo, cui veneficus ipse ignotus occultè interfecerat duos, tresve equos, ut deprehenderet autorem mali, combussit soleam unius, ex equis extinctis. Vix fuit admotus ignis illi soleæ, cùm & caput ardescere igne invisibili veneficus, & proinde accurrere ad rogum, rogareque, ut eximeretur solea, qua exempta lenitus est paulatim, & demum, integre sopitus dolor.*

Hunc

Hunc Casum voco alterum Helveticum, quia immediatè præcedens contigit etiam in Helvetia. Liqueat autem intervenisse & hic operam Cacodæmonis, dicere enim, quòd bonus Angelus ita cruciârit reum facinoris, est sine fundamento divinare, quòd Deus suis bonis ministris talia manderet.

943 Dixi *num. 941*. Esse controversum apud Doctores, utrum sit fas adigere maleficum, ut tollat maleficium, si possit hic absque novo maleficio id præstare, etsi enim omnes ante Broglonum Doctores, ut fatetur ipse *cit. Tom. 2. Alexicaci Dissp. 3. num. 481*. nominans in specie quinquaginta antiquos, & novos, qui existimârunt, fas id esse, ipse tamen precatur veniam sui disensus ab iis, censet probabilius negari illam doctrinam, fundamentaliter idcirco, quòd dæmon sit causa principalis illius destructionis, venefica autem sit tantùm ejus ministra in destruendo. Verùm quia minimè sunt miranda, quæ semper certam habuêre interpretationem, ut ait Paulus *Leg. Minimè. ff. De Leg. non est ob hoc*, aliæ non firmiora argumenta nominati scriptoris, recedendum à communi, & certa, ut loquitur Leander *cit. Tract. 9. Dissp. 3. quæst. 24*. persuasione, est enim certum, quòd malefica possit absque necessario concursu dæmonis, sed inducta solo rogatu, pretio, minis, ite ad locum maleficii, vel ostendere ubi lateat. Si autem unâ cum hisce minis, aut pollicitatione jungatur mandatum Dæmonis, vel impulsus, non debet per hunc inutilem, seu non necessarium vitium utilis, honestæque petitio, vel comminatio.

944 Et quamvis fortè Dæmon dixerit mulieri, maleficium non posse jam reperiri in pristino loco, sed in alio, poterit tamen adigi ipsa, ut quærat in eo loco, & tollat, etsi quippe nefas est, velle aliquid ex diabolo cognoscere, fas tam en est uti notitia, seu scientia protecta ab eo, hæc enim jam non est ejus cognitio, seu scientia, sed nostra. Tamburinus *citato Capite 6. §. 2. numero 11*. ex communi.

Quòd si dubium sit, an possit dissolvi maleficium absque cooperatione dæmonis, cenleo non esse licitum inducere eam ad dissolvendum, quia in dubio præsumitur malum de malo homine, & genio, Leander tamen *quæst. 27*. post Tamburinum *loc. cit.* cenlet esse licitum in aliquo casu.

Ex dictis autem in præcedente Sectione deduco sequentia Corollaria.

945 I. Jure merito dixi in Experimentiis *Tract. 2*. seu Alphabeto Baptizant. *Cas. 8. num. 273*. illos pueros, qui mortui ante Baptismum deferuntur Bruntrutum, ad ædiculam B. Virginis Lauretanam, extra muros, Brauneckium in Tirolis, ad Ecclesiam Parochialem, Miercuriam in Lotharingia ad templum PP. Franciscanorum, & post preces illic fusas præbent talia signa vitæ, ut ob illa tingantur baptismo, pos-

se absque metu superstitionis, seu cooperationis diabolicæ ablui sacris undis. Etenim dixi supra *num. 933*. quando est dubium, utrum aliquis effectus proveniat à Deo, an ab ejus simia Diabolo, esse præsumendum, proficisci à Deo, si adsint urgentissima indicia, atqui indicia, quæ ibidem memoro, sunt urgentissima, singulariter si conferantur cum rationibus, quas illic produco: tum in altera ejusdem Alphabeti Editione Monacensi (nam in prima nihil innotuerat mihi de illis tot prodigiis) tum vel maximè in Veneta, in qua *cit. num. 273*. in Append. *Lit. a*. profero novum authenticum de illa prodigiosa resuscitatione Bruntrutii fieri solita, instrumentum, & in super disputo, an parentes talium liberorum non teneantur sub mortali curare illos eò deferri, concludens teneri.

946 II. Multi, qui ad miris effectus consequendos utuntur rebus aut merè sanctis, aut ex una parte sanctis, ex altera non apertè malis, possunt excusari à peccato saltem gravi, suadendum tamen, ut in posterum abstineant. Martinus Delrius *Magie. Dissquis. Lib. 3. Part. 2. quæst. 4. Sect. 2*. vel ut in iis spem non collocent, sed solùm adhibeant ad se ipsos excitandos ad pietatem, fiduciamque erga Deum, vel si Confessarius putet, se cum talibus nihil profecturum, eò quòd ægerimè deserant ea, quæ à majoribus sine suspitione mali didicerunt, sunt in sua simplicitate relinquendi, ut cum in festo S. Stephani tundunt venas equis, aut eos ter circum templum ducunt, aut in festo S. Joannis Baptistæ decerpunt flores, rati habere majorem vim naturalem, aut inserunt arbores in festo Annuntiationis Deiparæ, aut ex nummis Crucifixo in die Parasceves oblatris faciunt annulum ad morbos pellendos teste Delrio *Section. 6. Laymanno Lib. 4. Theol. Moral. cit. Tract. 10. cap. 4. num. 5*. Tannero *Theol. Scholast. Tom. 3. Dissp. 5. quæst. 7. num. 48*. post Cajetanum *2. 2. quæst. 96. art. 4*. ubi loquens de illo annulo sic scribit: *Nescio excusare hoc à vanitate, nisi putet quis, effectum ex devotione, quòd Deus alicui sancto viro hoc inspiraverit. Videntur ergo similia ex simplici corde credentes, & facientes ex devotione excusandi, quia non peccant, aut venialiter tantùm, ex quo principale, puta, quòd divina assistat virtus, potest suscipere licet nesciant aliam reddere rationem, quare hæc conditiones, quæ vana sunt, observant, nisi quis acceperunt à majoribus*. Cajetano subscribunt etiam Sanchez *Lib. 2. Moralium, cit. cap. 40. num. 31*. Leander *cit. Tract. 9. Dissp. 1. quæst. 36*. Trullenck, & Fagundez apud ipsum observantes, & esse superstitionem mortalem, si quis infallibiliter speret inde sanitatem, e.g. depulsionem spasmi, & petentibus consilium esse dicendum, quòd non liceat iis rebus in eum finem uti.

947 III. Partim pro dæmoniis, partim pro merito suspectis habenda sunt ea media, ad quo-

quorum usum exigitur (hanc exactionem habent summè suspectam, & detestandam omnes Doctores citati, & citandi in decursu) ut fides habeatur certa, quòd ab isto homine, & non ab alio, cum hoc certo numero jejuniorum, certis precibus, certo die, certa hora, certo numero fundendis, vel habentibus admixta verba peregrina, aut ignota, sicuti observat ipse S. Thom. *loc. cit. art. 4*. ut cum inscribuntur panis hæc verba: *Irioni: Kirioni*. vel contra morbus canum proferuntur ista: *Hax: pax: max:* vel contra febrim gestatur scriptum verbum *Abrocultabra*, de quo infra *num. 983*. aut si proferantur, gestenturve sententiæ falsæ, aut si gestentur sacra Evangelia, vel alia sacra verba non ex mera devotione, sed cum certis circumstantiis, e.g. ut sic vel sic sint scripta, vel Reliquiæ sint in vase trigono, aut rotundo, vel verba sint scripta in virginea pergamenæ, versus orientem, & sint alligata tot filiis, & non pluribus. Item si quis faciat elemosynam ex bonis acquisitis per elemosynam, credens eam esse majoris efficaciam ad obtinendum finem. Item si mergas imaginem alicujus Sancti in aquam, pro pluvia impetranda quia de re aud-

Casus Ratisbonensem:

948 *Um enim Ratisbonæ morarier An. 1051. & duobus insequentibus, Lutherani civis irrisere in popinis, & exedris Catholicos, quòd rustici, in pago; tres vel quatuor horas disseto, statuum S. Urbani; ni fallor, miserint in fontem, exoraturi hac ratione, per ejus intercessionem pluvias. Re delata ad Reverendissimum Dominum Sebastianum Denichium (quem, ut pote insignem benefactorem hujus nostræ Provincia honoris causa nomino) id temporis Suffraganeum simul, & Vicarium Generalem perquam strenuum, mox visitationem instituit, atque severe inhibuit, ne quid ejusmodi fieret in posterum.*

Verè multi Catholici præbent Aatholicis anam subannandi nostram Religionem, atque abhorrendi ab ea, dum vacant, & mordicus quidem superstitionis quibusdam actionibus; quare tenentur Præsides Ecclesiarum studiosè hinc advigilare.

949 IV. Huc facit, si facias ligaturam; ne vaccis lac effluat. Si metiaris (quod scio factum alicubi sapius) cingulo ægrorum; ut dignoscas ex mensura, à quo Sancto sit sanandus. Si bipenni stramen dividas, ut tumores manuum confanentur. Si ferrum, quo læsus es, infigas in lardum porcinum, ut sanère: Si loco vulneris circumligandi liges arborem fusc. Si, ne olera rodantur ab erucis, summo mane ea scopis tangas. Si læves ideo manè manus, ne sagæ nocere vale-

ant. Si ferrum catenæ, è qua pependit fur, adhibeas pro medicinis. Si uxor, ut diligatur à marito, accipiat de crinibus oranium ipsius corporis partium, & illas ter ad altare cum cereo ardenti ferat supra suum caput: Si pro inveniendò fure affigas alicui januæ nescio quam schedam, ad quam fur velit, nolit venire debeat. Hæc & alia refert cum aliis probatissimus Theologus simul & Jurisperitus P. Martinus Delrius *loc. cit. Sect. 4*.

Quibus addo, mirari me, quòd Magistratus certæ urbis, in qua vixi pluribus Annis, non ahimadvertat serid in carnificem, ad quem fit notoriè affluxus pro rebus perditis invenendis, Talis carnifex est certissimò vel impostor; vel discipulus veteratoris a vernalis. Et quo supplicio dignæ mulieres, quæ nonnunquam è suò semine (Vah probrum) quidpiam miscant bolo; quem præbent illi, cujus ambiunt amplexus! Philtra, seu amatoria pocula omnes accentiartibus diabolicis; ego infra *n. 973*. producami horrendum hanc in rem exemplum, & *n. 974* poenam.

V. Tannerus quoque *Tom. 3. Dissp. 5. cit. q. 7. 980 n. 31*. meritò cum communi adnumerat magicis instrumentis imagines astronomicas, seu planetarum, ut solis, martis &c. quando adhibentur ad phisicos effectus producendos: Item *n. 34*. rursus cum communi undionem armorum, quæ in distans sanare putetur. Item *n. 35*. vulgares illas excantationes muliercularum ad morbos pellendos, quandoquidem eæ plurima vana adhibent, tanquam necessaria, quamquam *n. 36*. assentitur Navarro in *Manual. Cap. 11. n. 36*. sic loquenti: *Mulieres utentes quibusdam signis, & benedictionibus sine superstitione, & vanitate licitis orationibus, & exorcismis obrestantes per passionem Christi, & alia ejusmodi, non peccant mortaliter: Verùm ejusmodi usus debet illis merito interdici, quoniam sepius multa vana, & superstitiosa intermiscunt, nisi alias sint honestæ, & prudentes*. Item *n. 38*. idem P. Tannerus meritò rejicit consuetas excantationes serpentum, aliorumque animalium solitas ulurpari à plebeis hominibus, eò quòd eæ plerumque habeant illicitas observantias, & per Dæmones sortiantur effectum, ut loquitur S. Thom. *q. 96. a. 4. ad 2*. permittens tamen illas excantationes, quando respectus habetur solùm ad verba sacra, & ad virtutem divinam.

VI. Idem Tannerus *n. 45*. post P. Gretserum permittit morem, quo panis, & lardum, & alii cibi in Parasceve Crucifixo admoventur in remedia morborum impendentium; aut quo pecora ægra introducuntur in templa Sanctorum quorundam: aut quo in festis quorundam Sanctorum colliguntur, vel adhibentur res nonnullæ ad tantò certiore effectum. Quamvis autem in hujusmodi superstitione interveniat, si tamen, inquit, Cajetanus in *Summula Verb. Superstitio*, ex mera devotione fiant, & non nisi à Deo intendant, & exposcant effectum, putantes

Deum inspirasse alicui Sancto viro, non audeo damnare, sed tolerabile mihi videtur. Ita Cajetanus, quem jam ex parte retuli supra n. 946. Addit Tannerus n. 47. hæc verba: *Imò etiam aperia superstitiones, si bona fide absque expressa Dæmonis invocatione exercentur, & nulli alioquin perniciosæ sint, privata quidem admonitione, non sine debita cautione improbandæ sunt, ne plus alioquin obfit correctio, quam profit, dum, qui prius ob bonam fidem nihil, aut solum venialiter peccabant, postea, sublata ignorantia, nihilominus pergendo in eadem re peccent mortaliter.*

951 VII. Lessius Lib. 2. De just. & jur. cit. Cap. 43. n. 63. atque alii damnant eos, qui aliquas reliquias, aut schedulas verbis etiam sacris inscriptas, aut munitas signo Crucis secum gestant, ne à quoquam lædi, vel sine Confessione mori possint, quia etsi nihil admisceant sapiens superstitionem, animus tamen rebus illis utitur superstitione, non enim colitur Deus usu rerum ad effectus, ad quos eas minimè destinavit aut ipse, aut natura. Idem Lessius n. 73. damnat eos, qui ad luxationes equorum sanandas proferunt illa verba: *Maxillas eorum confringe.* Nec obest, inquit Lessius, quòd non nisi sacra proferantur, nam illa non diriguntur ad Deum, neque eo sensu proferuntur, quo sacra sunt, sed animo profano, ut scilicet effectus vanus, & à Deo non intentus proveniat. Vide, quæ ex Delrio, & Tannero retuli, & cum his concilia.

VIII. Nec integre hic prætereundi salutatores Hispanici, qui videlicet ex una quadam stirpe Hispana per longam seriem geniti, habent in hodiernum diem (etenim recentes scriptores Hispani, Siculi, Itali, ut Palaus, Diana, Tamburinus, Leander, Broglonus scribunt de iis veluti adhuc præditis illo dono,) aut habere putantur gratiam sanandi varios morbos incurribiles, ut est, iudice Leandro cit. *Tract. 9. Disp. 1. quæst. 47.* morsus canis rabidi, & quidem jam tactu, Leander loc. cit. jam saliva & halitu, quem aspirant. Broglonus cit. *Tom. 2. Disp. 1. n. 257.* communiter autem adhibitis certis precibus, atque cæremoniis, relatis à Delrio *Disquisition. Lib. 1. cap. 3. q. 4.* & Sanchez *Lib. 2. Moral. cit. cap. 40. n. 47.* notante, vocari *Salutatores* idcirco, quòd confueverint salutare panem, quo sanant ægritudines. Et quidem Delrius, Tannerus, alii plures negant esse credibile, quòd omnes sint aut naturalis, aut supernaturali virtute præditi ad tam mira patranda, at Navarrus, Azor, Lessius, Sanchez recentissimi, Tamburinus, & Leander cit. *q. 47. & seqq.* non dubitant de permultis, Broglonus etiam recentissimus rectissime monet, omnes esse ab Episcopo rigidè examinandos, priusquam auspiciantur hoc publicum munus. Dubito ego, essetne optandum nec ne, ut & Germania nostra educaret hujusmodi salutare salutatores.

952 IX. Citatus Leander, in cit. *Tract. 9.* collegit hæc omnes seu veras, seu apparentes superstiti-

ones, quas legerat in Theologis moralibus, præsertim hujus sæculi, atque in quinque Disputationibus illius Tractatus proponit longè plurimas quæstiones, nominatis autoribus pro, & contra, lubet aliquem numerum resolutionum, quas collegit, ac dedit, huc transferre, indicando vel generatim, vel in specie, an, & quis dissentiat ab eo, illis omnibus omittis, quas jam exhibui (eo nondum lecto) in hac, & præcedente Sectione, & inchoando à prima disputatione illius Tractatus Noni, ponendòque solas illas actiones, in quibus ipso iudice admittitur per se superstitiæ, omittendo autem illas, in quibus admitti negat.

Primò itaque superstitiosus est abstinentes 953 (cùm aliàs edat) à carnibus diebus Paschatis, & à fortiori, si ex voto abstineat, aut ad tollendas tertianas abstinentis tribus diebus Dominicis. *Disp. 1. q. 9. 2.* Zonà prægnantis mulieris pulsans campanam, ut sic prosperum obtineat foetum. *Quæst. 11. 3.* Admittens orationes, quibus sagæ benedicunt Rosaria pro parturientibus, vel morbo laborantibus. *Quæst. 13. 4.* Recitans aliquos versus ex psalmo, aut alio libro sacro ad sistendum sanguinem, si quidem fiat cum certa spe operati effectus. *Quæst. 14. 5.* Morbum caducum patienti dicens ad aures hæc verba: *O creatura Dei memento Creatoris tui,* nisi dicat voce intelligibili, & citra credulitatem certi eventus. *Quæst. 15. 6.* Verba aliqua insufflans in aures equi, patientis dolorem intestinorum. *Quæst. 16. 7.* Recitans aliquas orationes, vel secum gestans cum fide, quòd non sit extinguendus subitanea morte, vel non incururus hoc, illudve malum. *Quæst. 18. 8.* Ratus, herbas, quas in festo S. Joannis colligit non habituras ullam vim, si oratio pro obtinenda efficacia, fiat primum post ortum solis. *Quæst. 20. 9.* Aut in nocte ejusdem Sancti fundens preces, ut manifestetur cui, quæ sit nuptura. *Quæst. 21. 10.* Observans aliquos dies ut sanctos, alios ut infastos. *Quæst. 22.* Cum omnibus contra Campanilem, fingentem, quod familia Mendozana in Hispania habeat à Tribunali Inquisitionis privilegium non laborandi diebus Martis, utpote in faustis illi illustriissimæ familiæ. *Quæst. 21.* E diverso idem Leander. *Quæst. 23. & seqq.* negat contra nonnullos, esse superstitiosum, qui ex tempestate, quæ fuit in festis SS. Vincentii, Urbani, Conversionis S. Pauli conjiciunt, qualis sit futura seu criticorum in morbis, seu Climactericorum, ut est sexagesimus tertius. At verò eodem iudice damnandi sunt superstitionis. 11. Confratres S. Marci ducentes festa luce hujus Divi ferocissimum taurum in Ecclesiam illius, & jubentes ut manescat, & excusante tamen à mortali bona fide, & tolerantia parochorum Hispanorum *Quæst. 34.*

12. Du-

12. Ducens in festo S. Antonii novies per tempus ejus pecudem aliquam ad obtinendam, vel conservandam sanitatem illius, si actionem illam exerceat, tanquam ex se efficacem ad exorandam opem divinam, secus si ducat ad tantò magis se excitandum ad piam orationem q. 35. Vide, quòd infra n. 956. ex Raynaudo referam. 13. Credens firmiter imminere sibi aliquid mali ex eo, quòd audierit ululantes lupum, mugientes bovem &c. secus si ob aliquos eventus lester aut credat, aut timeat. q. 42. 14. Fundens preces certas eo fine, ut Christus, aut Mater ejus sibi appareant in extremo agone. q. 42. 15. Credens se non ducturum uxorem eo Anno, quo coram se ignis fuit cooperus cineribus. q. 46. 16. Utens certo numero Missarum, aut candelarum, si obtentionem gratiæ constituat in illo numero. q. 54. secus si fiat in memoriam aliquis mysterii. Idem. 17. Consulens Astrologum judicarium ad inveniendum furtum occultum, occultumve thesaurum. *Disp. 2. q. 52. 18.* In dubio, utrum somnium sit immisum à Deo, an à Diabolo, credens esse à Deo. q. 63. post Palatium pramiserat autem q. 61. & 62. undenam dignosci possit hoc somnium esse potius à Deo, quam à Diabolo, & potius ab hoc, quam ab illo immisum, quæ de re etiam Delrius *Lib. 4. Disquis. cap. 1. q. 3.* & Palaus *Disp. 1. punct. 5. 19.* Agrotorum pulvinari, vel lecto ad somnum conciliandum subjiciens cornua capræ, aut bovis. q. 73. 20. Judex causa curiositatis, vel verificandi delicti, vel alterius finis mandans malefico, ut ranam e. g. excitet. *Disp. 3. q. 38. 21.* Adjurans creaturas irracionales, ne incipiant, aut pergant nocere. *Disp. 5. q. 5. & 26.* qui q. 27. post Navarr. *Lib. 5. Consl. Desentent. excommunic. Consl. 2. aliàs 5.* Delrium *Lib. 3. Disquisition. Part. 2. q. 4. Sect. 8.* & alios communiter damnat superstitionis illos Prælatos, qui quandoque locustas, bruchos, & alia similia animalia noxia citant ad iudicium, dantes eis patronum, simul & accusatorem, & denique excommunicationis sententia ferientes illa, ut declaro hoc

Multis Risum moturo Casu.

953 **P**ars Ducatus Burgundia abundat ut plurimum animalibus, grandioribus musca, ac summe noxiis viribus, quibus insident. Solent autem illi Burgundiones pro remedio recurrere ad Heduos, ac petere, ut per Officialem Sedis Episcopalis Heduensis detur illis animalibus, seu vermibus præceptum, ut inde scæsfant, ut amplius non noceant, cui præcepto si non pareant, Anathematis pœna, ac maledictionis perpetua plectuntur. Huius postulationis locum dare consuevit Episcopus, atque executioni mandare.

Sic testatur Heduorum Ulpianus Bartholom. Chassanæus in omnium primo Consiliorum su-

orum, subdens n. 7. illa animalia posse ex Plinii *Lib. 27. cap. ult.* vocari *Volvolos*, & sub initium proponens has quæstiones. 1. *Utrum illi Volvoli citari possint.* 2. *An citari per procuratorem, & si sint citati personaliter, utrum possint per procuratorem apud iudicem eos citantem comparere.* 3. *Quis sit eorum iudex competens.* 4. *Quis modus contra eos procedendi servandus.*

Respondet autem (ut defendat illum olim in pluribus Gallicanis Episcopatibus morem, atque styllum tam usitatum) affirmative ad duò priora dubia. Ad tertium respondet n. 39 Ecclesiasticum iudicem esse competentem eorum iudicem, probatque hac, ut vocat *invincibili* (rectius appellaret *imbellem*, quia nimis multum probantem, scilicet non tantum posse, sed etiam debere institui illum processum, & quidem ex officio, non autem solum ad instantiam partis, nam Volvoli illi sunt publici grassatores, contra quos procedit iudex ex officio) ratione, quòd scilicet magis dignum trahat ad se minus dignum, atqui magna pars illarum vinearum spectat ad Ecclesiasticas personas, quæ personæ quia pro delictis puniuntur à iudice Ecclesiastico, sicut & ii, qui in eare Ecclesiasticis damnum aliquòd inferunt, idcirco putat ille Doctor, necessario sequi, quòd & illi Volvoli possint pœnâ Ecclesiastica plecti ab eodem magistratu. Ad quartum respondet n. 80. posse illos Volvolos à iudice Ecclesiastico anathematizari, seu maledici.

Verùm hæc resolutiones habent pro ridiculis plurimi. Ego solum dico, mihi non probari, sicut nec probantur Germanis, Italis, Hispanis Doctoribus. Sanè si animalia nocentia prædiis Ecclesiasticorum jure plectuntur pœnis Ecclesiasticis, vicissim favores Ecclesiasticos merebuntur canes arcentes ab iisdem prædiis apros, cervos, vulpes. At cui unquam in mentem venit quid ejusmodi? Quando autem adjurari dicuntur ex more Ecclesiæ sal, nubes, tempestates, non adjurantur talia directe, utpote expertia omnis cognitionis, & intelligentiæ, sed adjurantur, partim Deus deprecative, partim Dæmon imperatively, ut hic inhibitione divina coercitus non noceat per creaturas. Vide singulariter de hac adjuratione peritissimum hujus artis Broglonum in Alexicaco *Tom. 2. Disp. 4. n. 731.* & seqq. post Sanch. *Lib. 2. Moral. cap. 42.* Valentiam *Tom. 3. Disp. 8. quæst. 8. punct. 2.* & alios.

His omnibus scriptis incidi in Patris Raynaudi Monitorium Ecclesiæ. Excommunic. (Tractatus hic insertus est Tomo XIV. Operum hujus Doctoris) *Cap. 12. n. 2.* ubi non solum refert ex Chassanæo generatim, quæ ego speciatim, sed insuper describit sententiam Excommunicationis ab Episcopo Trecenti latam in ejusmodi bestiolas, seu *Brubòs*; ut vocat, similem illis, quas pro Heduis, & aliis representat Chassanæus s. seu *Cap. ult. n. 125.* & post descriptionem fert n. 4. idem Raynaudus hæc sententiam: *Est*

Nnn 2

nb

abusus, est enim ad minimum anilis nugacitas litem intendere bestiolis, nec proclivius quidquam est, quam ut cum ea anilitate superstitiosus, & damnable ritus adhibeatur. Et verò non posse propriè excommunicari, probar etiam expressa autoritate Navarri Lib. 5. Consil. 51. Desentent. excommunic. Nihilominus tamen oblectat, eruditque lectorem exhibendo miros eventus excommunicationum improprie, seu similitudinariè dictarum, quas viri etiam Sancti tulere, in bestias, in plantas, & in res inanimas. Appellat autem illas excommunicationes similitudinarias, quæ erant verè adjurationes, attamen vestitæ nomine excommunicationis.

956 Collectis ex Leandro superstitiosis actionibus subjungo nonnullas, quas idem P. Theophilus Raynaudus examinat in suis mira eruditione, refertis Heteroclitis Spiritualibus, Part. 1. Sect. 2. & seqq. Inter quas illud memoro primo loco, quod jam olim sæpe usurpatum, hac verò ætate creberrimè factitari audio, video, lego, videlicet de observatione numeri noveni: Nostræ literæ Annuz. libelli, librique de gestis hac ætate miraculis ope Sanctorum, nominatim nostri S. Fundatoris, & S. Franc. Xaverii continent multa prodigia edita post emissum votum factitandi aliquid novies, aut decies, ad honorem hujus, aut illius Sancti, edita autem vel antequam impleretur numerus ille piarum actionum destinatus, vel statim post. Et verò idem Raynaudus cit. Sect. 2. punct. 2. n. 21. testatur, fuisse duos homines Gallos confanatos Anno 1605 & 1611. postquam vo verant novendialem supplicationem ad S. Valerium Episcopum Cæsar-Augustanum, primum quidem quarto die, alterum autem novenâ exactâ, Et fatetur quidem, observationem hujus numeri dimanasse ab Ethnicis ad Christianos, damnaque superstitiosis à quibusdam, addit tamen & esse per antiquam, & probari aliis antiquis scriptoribus, defendit etiam eo loco n. 17. illam, quæ novies ab aliquibus fit, circuitionem circa altaria, refert tamen cit. n. 21. Sanctum Augustinum malentem observari numerum septenarium, eò quòd hujus fiat mentio in Sacris Scripturis sæpius, quam novenarii.

957 Itaque licet superstitiosis foret reus, qui censeret, observationem numeri septenarii, vel novenarii, vel alterius, esse ex se, id est suapte natura, efficacem ad exorandam opem divinam; sicuti jam retuli n. 954. ex Leandro, nihilominus tamen existimo ego, tot prodigiis, miraculosis eventis, quæ contingere circa observantes novendialia jejunia, visitationes, & ad iugum Sacrarum, has aut illas preces &c. sufficienter probari, esse per gratum Deo, ut observetur numerus novenarius, ita ut ipse decreverit multa dona largiri iis, qui Religiosam actionem obituri essent novies, quas non largiretur obeuntibus, seu obire destinantibus rariùs. Utrum verò id destinaret ad honorandos hac ratione novem Choros Angelorum, an verò, quia numerus novenarius est

primus inter eos, qui singulis triam Divinarum Personarum potest tribuere laudem æqualem, simul & referentem numerum Personarum sua triplicatione, an quæ sit alia causa, cognoscemus, quando ipsam Trinitatem non jam in ænigmate cernemus. At verò causa, cur in pluribus locis Italiæ, Germaniæque Sanctus Indiarum, Japoniæque Apostolus colatur à multis, nec frustra, decem sextarum feriarum observatione, adfertur in publico typo hæc, quòd iste eximius Dei servus & decennio Christum prædicavit in Indiis, ac Japonia, & ad cælos evolavit feriâ sextâ.

Idem Raynaudus loc. cit. n. 10. testatur, mulieres cujusdam Provinciæ Lugdunensî vicinæ frequenter, cum gravidæ sunt, ut proles ipsis obtingat mascula, quindecim diebus, priusquam pariant, ubi aram novies circumverint, votum vovere, quo se ad prolem, si mascula edatur, albi, vel Leucophæi, alteriùsve certi coloris veste per Annum, vel Annos aliquot amiciendam, & inibi representandam, obstringunt, non absque cereoli, alteriùsve munusculi desponsa penstatione, pro more. Reprehendit autem illud votum propter absurditatem, qua petunt, ut vel proles, quæ jam fere novem menses est, qualiscunque tandem sit, nascatur virilis, vel Deus per miraculum vertat sexum foemineum in virilem. Igitur licet votum sit actio ex se ad cultum Dei promovendum apta, ut vidimus supra Cas. 1. & 2. ejusmodi tamen voto coli Deum, qui credit, superstitiosus est, non autem qui certi coloris habitum gestat in memoriam beneficii accepti intercessione illius Sancti, qui olim solebat incidere in tali amictu. Idem superstitiosis damnat tum contentes pia testamenta cum damno illorum, quibus deberent ex justitia, vel charitate succurrere. Sect. 2. punct. 4. numero 8. tum volentes in processibus honorare Deum, inducendo equitatum. Punct. 8. num. 18. tum actum illum, quo ad honorandos Sanctos Innocentes pueri ministrantes Ecclesiasticis obeunt in die illo SS. Innocentium variis locis supplicationem ea ratione, ut unus ex illis occupet locum cum suo imaginario Episcopo honorabiliorem, eo verò loco, quem ordinariè tenent, locantes Decanum, & Eriores Canonicos. loc. cit. num. 20. tum volentes honorare S. Thomam, asserendo, S. Thomam esse Regulam fidei, à qua desistere nequeant sive Pontifices, sive Concilia. Sect. 3. punct. 3. num. 5. ubi plura ejusmodi effecta refert, quæ omnia si vera sunt, clariore jure dicemus, non posse sedem Apostolicam; vel Concilium Generale desistere ab iis, quæ S. Fundator noster statuit in libello Exercitiorum spiritualium, suisque Constitutionibus. Etenim Paulus III. in Bulla præfixa libello Exercitiorum expressè approbavit, nequidquam frendente Melchiorè Cano, hisce verbis: Documenta, & Exercitia prædicta omnia; & sim.

singula in eis contenta, ex certa scientia, approbamus, collaudamus, hortantes plurimum omnes, & singulos utriusque sexus fideles, ut tam piis documentis, & Exercitiis uti, & illis instrui devotè velint: Gregorius verò XIII. in Bulla Ascendente, Gregorius XIV. in Bulla: Ecclesiæ Catholice: Paulus V. in Bulla: Quamvis Religio, profitentur, à se ex certa scientia, Approbari, confirmari omnia, & singula contenta in nostris Constitutionibus &c. ignofo autem, utrum quisquam Pontifex profellus sit; à se approbari, confirmari omnia, & singula, quæ docuit Angelicus Doctor, & tamen censerem, à me adhiberi Deo cultum indebitum, adeoque esse me reum stultæ superstitiosis, si avidus præstandi Deo gratum obsequium; arbitrarem, aut scriberem, neque Pontifices; neque Concilia posse desistere à doctrinis; documentis; Régulis contentis libello Exercitiorum, atque Instituto nostro.

960 Idem Raynaudus cit. Tractatu arguit de superstitiosis tum decernentes jejunio honorare Natalem illius Sancti, quem sortitione mensura adipiscuntur, non excipiendo diem Dominicum, aut alios solenniores ibid. n. 27. & seqq. tum suas omnes satisfactions transferentem in defunctos, si tranfferat in tempore suæ summæ necessitatis, quale est, cum quis multò reatu temporaneo gravatus videt sibi imminere mortem, nec dubitat, quin, se spoliando suis satisfactionibus, trudenquid sit in purgatorum; tunc enim ea translatio est eo arbitro illicita, quia contra propriam charitatem cit. Sect. 3. punct. 6. num. 10.

Verum Jacobus Hauttinus noster in Patrocinio defunctorum Lib. 2. cap. 3. art. 1. autoritate Suarii, Gardin. De Lugo, & P. Weckemi, qui fuit Theologus Alex. VII. ac rationibus non spernendis probat, esse sanctius etiam tunc donare, quam sibi reservare, Alia, quæ tum in iisdem Heteroclitis tum in Anomalis pietatis profert idem eruditissimus Pater, prætereo brevitate causa, nihilominus Cas. seq. n. 968. proferam ex eodem Casum miri testamenti, prius tamen hic observo, ab eodem in Tract. De Gladio, & Pileo à Pontifice initiatis §. 5. vocari superstitiosam anilitatem, & barditatem illorum, qui existimant, indulgentiam seu permissionem, ex qua nonnulli Episcopatus vescuntur carnibus quolibet Sabbato interjecto inter Natalem Domini, & Purificationem, quando id Domini festum occurrit in Sabbato, nisi ea ratione, quòd illis sex hebdomadis recolatatur languor Deiparæ ex partu, cui efus carnium, ad reparandas vires fuerit necessarius. Apage crassam ignorantiam.

FARRAGO CASUM DE SUPERSTITIIONIBUS, ET POENÆ HARUM.

CASUS XXIII.

Omnino novus, & singularis.

SECTIO I.

Resolvuntur ex Dictis toto præcedenti XXII. Casu plurimi particulares Casus de Superstitiionibus.

S U M M A R I U M.

Casus. I. De pulvere, sistente sanguinem, & sanante vulnera recensita in distans. 961. & seqq.

Casus II. Fabri sanantis varios morbos equorum; dimmedo uxor eodem tempore in alio loco lavaret frenum equi agri. 965.

Casus. III. Necantio factus tam pecudum, quam hominum per lacertam subter limen, domus absconsam. 967.

Casus. IV. Mulieris simplicis constituens B. Virginem heredem omnium suorum bonorum operum. 968.

Quid si & nomen suum donasset B. Virgini? 970.

Casus. V. Sacerdotis per certam amuleta, rebus etiam non sacris referta, Damonum prestigias arcens. 971.

Casus. VI. Servi à Damone prodiit, quòd philtro Filiam-familias in sui amorem traxisset; ideoque clam aufugientis. 973.

An Judex Superstitiosus fuisse; si motus testimonio solius Damonis torturam servo intulisset? 974. (Dei, 975.)

Casus. VII. Citantis injuriantes se ad tribunal Casus. VIII. Abbatis, citantis Præpositum Cathedralium frustra accusatum, ad tribunal Dei post 40. dies. 978. & seqq.

Quo jure liceat inimicos citare ad Dei tribunal, cum Christus mandet inimicos diligere? 981. & seqq. (983. & seqq.)

Casus. IX. De Vocè Cabalistica Abrocultabra. Casus. X. Senis; post pactum cum Diabolo defodiens thesaurum suum, quem tamen postridie Rusticus sustulit. 987.

Alii casus plus quam triginta, qui breviter tantum proponuntur à n. 988. usque ad 1016.

An Judex esset superstitiosus, sineret duos; quorum alter utrum scit certo reum; deformem prius subjiceret torturam quàm formosum? Aut Judam nomine, præ Joanne? 1017. & seqq.

Appendix Variarum Superstitiionum ex ultimâ Suecia, & Lithuaniâ seriâ allatarum. 1019. & seqq.

Adhortatio ad Párochos, ut pugnent contra Damonis prestigias. 1035.

Zacharias pollet arte conficiendi pulverem, ex materia venali in pharmacopolio. Modus autem conficiendi non est alius, quàm

at materia illa ex se durissima certo tempore (arbitror ego in solstitio vel simili) ad solem exponatur, hujus enim virtute intra non multos dies in pulverem resolvitur, ita ut materia intra hoc tempus singulis ferè diebus, alium, & alium colorem induat. Pulvere isto sissi potest sanguis ex vulnere, vel narius fluens cuicunque, & ut ex ipsomet Domino Zacharia intellexi, ad quamcunque distantiam, modo sanguis lesi adferatur ad habentem pulverem, & si integre concretus sit liquefiat, pulvisque ille commisceatur. Quin imò idem Zacharias ait, illo pulvere sanari posse dicto modo vulnera, si recentia sint, se tamen ejus rei experientiam hæcenus non habuisse, eò quod non tentarit. Scire cuperem, utrum iste Dominus, vir utique honestus, & bonus, sacrisque Ordinibus initiatus hanc suam artem exercere possit, saltem facta protestatione, ne effectum habeat, si quid superstitionis lateret.

962 Ratio dubitandi esse potest, quod P. Laymannus Lib. 4. Tract. 10. cap. 4. n. 6. scribat: Si dubitetur, utrum rei ad sanandum applicanda ejusmodi vis naturalis inesse possit, non statim tanquam supersticio magica damnari debet &c. Subjungit autem n. 7. Verum si certum, aut propè certum est, rem, quæ adhibetur, secundum se vanam, & inutilem esse, non excusabit protestatio, cum sit contraria facto. Mihi videtur aut manifestè probari experientia hac pluribus comperita actionem in distans naturaliter non implicare: aut si Philosophis non improbabiliter possibilis videtur (quem ego non legere me memini, qui ad quamcunque distantiam admittet) predictum Dominum uti posse arte sua, saltem cum addita protestatione, aut si actionis in distans possibilitas negatur, omnino ab ea abstinere debere, donec probabilis modus afferatur, quo virtus pulveris sanguini mixti per medium transmitti ostendatur. Quid Reverentia Vestra sentiat mihi, queso, significare velit. Dat. NN. 2. Septembr. Ann. 1671.

963 Ita ad me vir scientia philosophica excellens, ac speciem facti describens ex ore D. Zachariæ, speciem, inquam, facti, notoriam in urbe per celebri, ex qua literæ datæ. Respondi, probari mihi iudicium ejusdem viri docti, validè que firmari verbis P. Laymanni admittis ab omnibus scriptoribus, quos retuli superiore Casu 22. Verè enim certum, aut propè certum est, actionem in distans quamcunque distantiam non posse dari naturaliter, id est: Nullum agens creatum posse agere in rem loco distitam, nisi vel per semetipsum, vel per aliquid sibi conjunctum producat aliquid in medio usque ad illud distans. Quam explicationem & conclusionem esse non solum omnium Thomistarum, ut per se notum est, sed etiam Scoti, & ipsiusmet Aristotelis olim in Physica probavi claris textibus utriusque, dissolvens omnia in contrarium argu-

menta. Vide etiam nostrum P. Burghaberum in suis concinnis admodum Centuriis Cent. 3. n. 19. negantem omnem probabilitatem opinioni astruenti actionem in distans.

964 Addo nihilominus, expedire pro bono communi, ut illa materia coëmatur ex diversis pharmacopoliis, atque similiter à diversis etiam bonæ famæ, ut est Zacharias, hominibus exponatur soli solstitiali, à diversis quoque hominibus misceatur sanguis vulnerati, multumque distantis (multum distabit si 200. aut 300. passibus) cum pulvere. Posse id fieri salva conscientia liquet ex dictis supra n. 931. & factè Cardinalis Cajetani relato n. 938. hic enim non dubitatur, utrum illa sanatio proveniat à Deo, an à Diabolo, sed utrum à Diabolo, an à natura. Facit etiam huc illud, quod supra n. 935. protuli ex Tamburino, & 937. in si, de captante experimentum in re dubia. Quòd si post illam novam industriam fuerit consecutus optatus effectus, videant Philosophi, quomodo concordent cum conclusionem, seu generali doctrina etiam Scoti, & Aristotelis hic expressa. Jam proponamus hujus Farraginis

Casum II. Ridiculè Superstitiosi.

965 **B**abylas faber ferrarius Alsata sanat feliciter equos, varia agritudine affectos, necio qua medicina. Interim dans operam, ut dum ipse medicinam non sine pia precatione adhibet, uxor sua frenum illius ipsius equi, cui tunc præbet ipsemet actu medicinam, alio etiam in loco distito lavet. Monitus à suo Viceparrocho, ut desistat ab illa superstitione lotione freni, utpote inducta à malo genio, respondet animosè id solum: Ich mag nit dem Echelen nichts zuthun haben. Nolo quidquam commercii habere cum illo (Tartareo) nebulone. Queritur, an sit ille faber in bono statu?

966 Ille ipse Venerabilis, atque omni fide dignissimus D. Proparochus narravit mihi hunc Casum Anno superiore, affirmans, illum fabrum ita simibet respondiisse. Mihi certum est, omnes scriptores, quos toto præcedente Casu XXII. nominavi, quòsque nominat P. Burghaber cit. n. 19. esse uno ore damnatos superstitionis illam freni lotionem, utpote quam non nisi stultè credi possit esse vel à Deo, vel à natura institutam ad hunc effectum, haberè vim agendi in distans. Cajetanus in Summa Verb. Inocentatio numero 2. rotundè scribit: Post monitionem non excusantur (apponentes conditionem vanam, ut necessariam) amplius, quia cessat bona fides. Vide supra n. 929. quare censo, non esse absolutionem impertendam illi fabro, si desistere nolit ab illa insulsa lotionem, quod enim fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam cap. Literæ. De restit. spoliat.

Ca-

Casus III. Malefici.

967 **C**ornelius ex oppido Diocesis Lausannensis abscondit lacertam subter limen domus necavit septem abortivos infantes cujusdam mulieris, idemque præstitit in fetosis pecudibus, quorum nulla toto illo tempore edidit. Sublatæque lacerta, tam mulieri, quam pecoribus fecunditas restituta fuit.

Ita ex Nideri Lib. ult. Formicarii describit. Broglonus To. 1. Alexicaci Disp. 3. n. 660. Quam lacertam sublacionem si ab eo malefico petivisset mulier illa, seu quispiam alius, Broglonus egisset reum gravis delicti, nos nullius, ob rationem, & auctoritatem contra ejus fundamentum productam supra n. 943. Porro, illam necationem provenisse ex lacertæ spiritibus immixtis in pecora, aut in mulierem prædictam nemo, puto, medicus dixerit, ergo Theologus pronuntiabit, nequitia dæmonis id evenisse.

Casus IV. Pietatis Heteroclitæ.

968 **D**ionysia Beata Virgini impensè addicta testamento solenni constituit eam hæredem omnium omnino bonorum operum suorum, præteritorum, præsentium, futurorum, quam dispositionem irrevocabili devotione ex tunc firmatam, atque immobilem ea tunc codicillo esse voluit. Insuper Beatissimam Virginem corporis sui, & animæ, cordis quoque ac vitæ, & etiam mortis hæredem esse voluit. Clausit testamentum accitis novem Angelorum Choris &c. addiditque ea contestatione, cujus etiam vades, ac testes adhibuit omnes Cælitæ, in votis sibi esse hæreditatem illam Marianam augere tot sanctorum actuum operibus, quot sunt Stella cæli, & arena grana ad littus maris, quot atomi ad solis radios moventur, quot creatura fuerunt, sunt, erunt, aut etiam per totam æternitatem producti possent. Quid censendum de hoc testamento?

969 P. Theoph. Raynaudus in Heteroclit. Spiritual. Sect. 2. punct. 4. num. 14. (habetur hic Tractatus in Tom. 15. operum hujus Doctoris) descripsit hoc testamentum ex Autore pio, & docto, approbante omnes illius clausulas, & hortante alios ad imitationem, ipse autem Raynaudus num. 15. fert hanc sanè rigidam censuram: In hoc testamento præter bonam voluntatem ex pia simplicitate profectam, ideòque excusabilem, vix aliquid est dignum comprobatione, multa verò sunt imperitiæ, & insulse gesta. Unde apparet, idem testamentum haberi ab ipso profere totalitèr Superstitioso, sanè illa bona mulier non habuit in actus jam præteritos ullum, jus disponendi de illis, nec potuit quidquam ex actibus, quos forte esset ex se pios elicitura in statu peccati mortalis, donare alteri, quan-

doquidem illi actus non sunt aut meritorii, aut satisfactorii. Ad hæc mors nihil est, anima & corpus singulariter post mortem sunt sub solius Dei dominio &c.

At, quid si eadem matrona suum quoque nomen transcripisset Beatissima Virgini? Risisset, P. Raynaudus, tum quia cenfer cum Abulensi, & Suarez De Attrib. Dei cap. 31. contra Serarium & alios, non esse in cælis usurpationem ullorum nominum, utpote quæ non possint, nisi ad abstractivam rerum notitiam deservire, cum tamen Cælitæ gaudeant notitia intuitiva, tum vel maximè quia imprudenter creditur fore ut aliquis Sanctus, vel Sancta assumat nomen donatum sibi ab altero, præsertim mortali, quod ego existimo verum.

Casus V. Cribratus.

970 **E**dwardus Sacerdos Religiosus, & peregrinus tum aliis locis, tum in Bavaria nova quadam, & insolita visus est adhibere media, Dæmonum præstigiis, & infestationibus depellendis, & præcavendis idonea, à quibus etiam non exiguum sibi nomen comparaverat. Media illa erant amuleta quadam è collo suspendenda, qua tum certas quasdam execrationum, & adjurationum formulas adversus Dæmonum illusiones, tum varias, & naturales ab eodem sacerdote prius benedictas continebant, & inter alia aurum, corallium, gemmas benedictas. De his quæstio erat, an velut proba adversus Dæmonum illusiones antidota probanda essent, an potius tanquam supersticiosa damnanda, de quibus meam sententiam, & censuram, quæ mihi etiamnum probatur, & tunc, aliis viris doctis probata fuit, his verbis descripsi.

971 His verbis illum Casum refert P. Adam Tannerus Tom. 3. Disp. 5. quæst. 7. dub. 2. num. 52. quem casum testatur fuisse pluribus aliis Theologis propositum, resolvendum, fuit ergo cribratus.

Respondit autem 1. Brevia illa, seu amuleta non fuisse ex suo genere mala. 2. Nec consuetum usum eorundem fuisse malum. 3. Esse quidem in iis aliqua satis inconcinne posita, ut e. g. illa verba: Per bonitatem Spiritus Sancti qui totam Legem adimplevit, qui est, erat, & venturus est Sacer &c. Etenim hi quasi materiales errores non destruunt auctoritatem spiritualem, bonamque fidem, consequenter nec effectum, sed corrigendi sunt, inquit ille. 4. Spiritualis, sacerdotalisque potestas extendit se, utique ad benedicendum aurum, gemmas, quas res pretiosas fortè idcirco præ vilioribus benedicite ille Sacerdos, quòd decentius dentur Magnatibus. Hæc, & alia ille multò utilissimæ, clarissimæ, & à pluribus, quam sit, lectu dignissimæ Theologiae scriptor

NN 4

Casus

Casus VI. Veri Asmodæi.

973 **F**abiola Mercatoris Veneti filia Annorum 17. cum vehementer diligeretur à quodam famulo domestico, is, ut optatâ adolescentulâ carnaliter frui posset, ad quandam sagam confugit, cujus ope eam amoris maleficio affecit, quæ statim nocturno tempore clamare cepit: En morior, nisi mihi concedatur in lecto concumbere cum famulo nostro. Accurrunt ipsius parentes eam reprehendentés. At illico demon, qui eorum ancillam possedebat, famuli crimen patefecit, qui sine mora è domo aufugit. Postera autem die ego vocatus accessi, & interrogata adolescentula, an voluntarie talibus verbis esset usa, respondit, se inopinanter secessisse sibi cor adari amore erga illum servum phantasiâ turbari, voluntatem crebris suggestionibus sollicitari &c. ita ut abstinere non posset, quin talia verba proferret. Quibus à me auditis statim admonita, ac suaviter correpta genu flexa ante Crucifixi imaginem, omnia sua peccata detestari cepit, ad Deum confugit, & tandem post nonnullos fidei, & fiducia in Deum actus, à quocunque maleficio Deo adjuvante, ac præceptis à me contra Demonem formatis perfectam coram me consecuta est sanitatem Venetiis Ann. 1648.

Sic scribit fide dignissimus Candidus Broglonus in jam toties laudato, laudandoque Alexicaco Tom. 2. Disp. 3. num. 651. reticens tamen illa præcepta, quæ formaverat. Equidem existimo, similia maleficia plerumque non aliter sanari, quam spiritualibus remediis.

974 **Q**uæret autem quispiam non utique extrarhombum, utrum judex fuisset peccatoris peccato superstitionis, si motus testimonio Demonis, famulum carceri mancipasset, eumque metu tortura compulisset edicere veritatem.

Resp. Peccasset utique. Revera enim nimis multum honoris detulisset patri mendaciorum, si ejus solius denuntiatione fretus coniecisset in carcerem, ne dum si intentasset torturam, ut liquet ex iis, quæ de necessariis ad inquisitionem specialem, torturamque dixi supra num. 919. An verò fuga famuli fecerit illum ita suspectum, ut ea fuerit habenda pro quadam quasi confessione extrajudiciali, sufficiente tamen ad torturam, disceptarent haud dubie in utramque partem Jureconsulti. Profecto si fuit ipse constanter probus juvenis, nullumque adfuit prorsus indicium præter fugam, ob verba demonis, censerem fuisse potius præsumendum, quòd fugerit, ne prorsus innocens subiceretur torturæ, quam ob conscientiam sceleris, & sic haberet locum doctrinæ Mascardi De probat. Conclus. 818. num. 11. quòd fuga inita ex rationabili causa nullum faciat indicium. Si verò carni testimonio bo-

næ famæ, non damnassem Judicem, qui rapuisset in vincula, & ad quæstionem, etenim quando constat de commisso crimine, potest quicquid mancipari carceri, & secundum aliquos subijci quæstioni, propter vehementis indicium, at qui ex una parte constabat, vel constare poterat, illum insanum amorem tam repentinum, in puella honestissimè educatâ, erga famulum non provenisse nisi ex aliquo maleficio, ex altera autem parte tam vehementibus indicibus contra fugientem accensetur fuga, ut censeatur efficax ad subijciendum reum tormentis. Mascardus loc. cit. num. 4. quando videlicet delictum est capitale, seu morte, vel mutilatione dignum. Mascardus n. 18. Fuit autem delictum famuli dignissimum morte, aut mutilatione, ut videlicet amputaretur ipsi manu carnificis id, quò amputato roboretur cum ampliatione æquissima illâ sententiâ divinâ: Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Et verò id supplicium haud semel fuisse de stupri reis sumptum probat eruditè suo more P. Theophilus Raynaudus in Moralib. Tract. De Eunuchis cap. 4. §. 1. n. 3. Sortilegio (id est maleficio) jure civili poena mortis imponitur, sive ad divinandum, sive amoris causa committatur. Menoch. De arbitrar. jud. Cas. 388. n. 5. & Jure Bavarico mortis poena plectitur præbens (etiam sine maleficio) poculum amatorium; infra n. 1044: quidni & probrosa castratio in tam qualificato scelere, quàm fuit illius concelerali famuli; de quo noster Casus? In poenam simplicis philtro deportandus est id præbens ad metalla in perpetuum. Damhouderius in Præf. Crim. cap. 61. n. 8. quanto graviore supplicio præcedendum scelus simile præsentis? Sumopere in omnibus castitas procuranda est, & defendenda. Toloſanus mox citandus, singulariter in sexu debiliore, siquidem in mulieribus ingenuis castitatis observatio præcipuum debitum est. Text. in Leg. Si quæ. Cod. ad SC. Orfian. adeò, ut licet reliquæ virtutes utcumque dissimulari à feminis possint, castimoniam tamen sit eis gloriosum. Maria Lusitana apud Fam. Strad. Dec. 1. Lib. 4. Sententia mortis lata fuit Romæ in viros, qui occurrerunt nudi Livie Tiberii Cæsaris matri. Greg. Tolos. Syntag. Lib. 34. cap. 12. n. 12. quanto gravius crimen committit philtro, aut aliâ re honestam puellam dementans ad libidinem probrosissimam?

Casus VII. Citantis & Citati.

975 **G**racchus læcessus injuriis à duobus; iis 975 condonare noluit, nisi coram se, antequam animam efflaret, comparituri essent. Interea nullo comparente mortuus est. Gracchus in suo malo proposito perseverans, nimirum illo citando ad divinum tribunal, sive, ut cum vulgo loquar, ad Vallem Josaphat, quorum quidem unus opinione populi innocens paulo post insimilitate correptus obiit. Jam quaeritur, utrum nocentes, & innocentes sine discrimine taliter

citati

976 **Citati semper comparere debeant, an nocentes solum, & an semper? Quæso humillimè &c.**
Ita ad me haud ita pridem insignis quidam parochus Diœcesanus, cujus dubium ideo pono hoc loco, quòd haud immeritò quæri possit, an divinationibus superstitionis sit accensenda credulitas illorum, qui ex tali citatione inferunt, imminere sibi mortem, & fortè faciunt omnia, quæ præstarent, si hæc verba excepissent ex ore Dei.

Resp. I. Si quis planè innocens habeat fidem tali citatione, reus est Superstitiosa Divinationis, quia hæc intervenit; quando notitiam rei occultæ captas ex aliquo signo, quod eam significandi non habet vim ullam, vel naturalem; vel à divina institutione. Suprà n. 908. at qui citatio innocentis ad divinum tribunal non habet à Deo, vel natura vim significandi certum periculum mortis, ergo innocens, qui ex illa citatione credit impendere sibi mortem, captat mortis indicium ex re non habente à Deo vel natura vim significandi. Confirmo inde, quòd P. Drexelius noster in suo Tribunali Lib. 2. cap. 3. diligentia omnino singulari producat in Icenam viginti quatuor ejusmodi citationes, effectum suum consecutas, at nonnisi respectu illorum, qui memorantur fuisse injurii in citantes.

977 **Resp. II.** Non est damnandus seu Superstitiosus, seu ridendæ simpliciter, timiditatisve, qui conscius injuriæ, à se illatæ eum ad tribunal expressè citanti, multum formidat, ne cogatur brevi comparere, eamque ob rem disponit se, suaque ad emigrationem è statione vitæ. Ratio est, quia tot, quot P. Drexelius, & alii referunt exempla illorum, qui post ejusmodi provocationem ad tribunal divinum extincti sunt, præter omnium opinionem, videntur omnino probare, immitti per se à Deo præproperam mortem Reus illatæ, & non expiatæ injuriæ, contempra citatione. Novi ipse virum primarium, quem ferebat fama fuisse ita evocatum. Placet confirmare hoc

Casu VIII. Magnatibus singulariter formidando.

978 **H**umbertus nobilis adolescens Leodii cenobium S. Jacobi ingressus est Religionis causa. Quod ubi cognatus ipsius Leodienſis Præpositus inandit, agerrimè tulit. Mox Abbati Manlianum imperium deferri juber: consobrinum reddat, aut vim expectet. Recusat Abbas nolentem, & invitum extrudere. Ergo Præpositus satellitium cogit, monasterium aperit, in eum rapit, & Religiosis vestibus detractis eum profanis induit. Abbas adscitis in patrocinium Civitatis primoribus ad Episcopum se confert, injurias exponit, & vim suo Monasterio illatam, idque Præpositio præsentem. Episcopus has querelas agre admittit, in Præpositi partem non dissimulante vergere, & Abbatem

durius objurgare. Abbas prompti consilii, mox submissis humigenibus, & ad Præpositum versus clementi voce: Contra tuas injurias, inquit, O Præpositæ, æquum judicem in terra obtinere non possum, cælum igitur peto; & summum judicem interpello, ut intra quadraginta dies uterque nostrum coram eo compareat, sententiam pro meritis auditurus. At Præsul cum suis liberaliter cachinnatus priscam hominis simplicitatem irrisit, dimisitque non sine scommate.

979 **Expectate paululum!** Altissimus enim est patiens redditor. Eccl. cap. 5. Die abhinc quadragesimo Abbas ante meridiem circiter horam nonam mortuus est. Eo tempore Præpositus balneo domestico usus lavabat. Cùmque audiret as campanam insolitum concrepare, quæsit, quid hoc isto tempore? cui famuli: Ajunt Abbatem ad S. Jacobi defunctum esse. Præpositus continuo memor quadragiesmi diei ab Abbate dicti expavescens, & attonitus: Mox, foras, inquit, foras: habeo, quod agam: heu comparandum mihi hodie est coram judice supremo. Cùmquo properaret thermis egredi, inter adstantium manus collapsus viro cum ejulatu abiit è vita ad inditum utique judicium, ubi causarum strepitus cessabit, ubi nullus cachinnorum locus, ubi jurisperitorum codices obmutescunt, ubi nec preces, nec aurum, nec ferrum liberant.

Admensus sum verba P. Drexelii loc. cit. §. 2. 980 qui hanc tragicam historiam desumpsit ex gravissimo scriptore Thoma Cantipratenſi, Suffraganeo Cameracensi, Condiscipulo (ut exprimit Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis) comilitonèque S. Thomæ Aquinatis in gloriosissimo illo Ordine, & de quo Cantipratenſis Bellarminus loc. cit. in Scriptoribus Ecclesiasticis fert hoc testimonium: Miracula, & Exempla sui temporis verè, fideliterque describit.

981 **Quæret autem fortè quispiam, quo jure licet inimicos citare ad Dei tribunal, cùm Christus Dominus tam disertè, & sub interminatione damnationis æternæ præcipiat, ut unusquisque remittamus De cordibus nostris proximo nostro. Matth. 18. vers. ult.**

Respondeo, dum jubemur offensas remittere, non præcipitur plus, quàm ut non retineamus odium, ac rancorem in proximum ob injuriam illatam, & ob hanc ipsam injuriam non negemus ipsi illa officia charitatis, quæ tenemur aliis exhibere, nec aliqua negemus in meram vindictam. Igitur non tenemur remittere actionem injuriarum coram competente Judice. Glossa in Cap. Si quis contristatus dist. 90. Sylvester verb. Charitas. q. 6. Gregor. de Valentia Tom. 3. Disp. 3. q. 3. p. ult. Est autem Deus utique Judex competens, adeoque per se loquendo licite provocatur ad illum, quando alius æquus judex haberi non potest. Est autem plures ex iis viginti quatuor citatoribus, de quibus scribit P. Drexelius, fuerint celebres à sanctitate, mo-

omniumque integritate, attamen instituire e-
jusmodi citationem in articulo mortis est com-
muniter illicitum, quia communiter gignit gra-
ve scandalum, singulariter quando injuria non
fuit valde atrox, sicut revera fuit atrocissima
tum Praepositi, tum Episcopi ipsius, cujus Prae-
positi Casum idcirco scripsi esse *Formidandum*
Magnatibus, quia revera omnibus saeculis, o-
mnibus aetatibus fuerunt edita nimis multa ex-
empla grandium injuriarum, quibus multi Ma-
gnates tam indignis modis laeserunt in bonis,
juribus, personis ipsis Clerum Regularem, sae-
cularéque, ut innumeris dederint causam u-
surpandi illa verba mitissimi Davidis 1. *Regum*
cap. 24. adversus Saulem: *Judicet Dominus in-
ter me, & te, & ulciscatur me Dominus ex te.*

982 Hinc Gracchus noster non peccavit gravi-
ter, si & injuria fuit valde gravis, ut quia e. g.
fuit aspersus nequiter gravi infamia redunda-
tura in liberos, & nequit aliud habere aequum
judicem, quam Deum, & nullum rancorem, o-
diúmque retinuit adversus illos suos duos ini-
micos: at verò deliquit gravissimè peccato scan-
dali, si injuria fuit vulgaris, aut gravis quidem,
sed emendanda per sententiam judicis terreni,
peccavit & mortaliter contra charitatem, ab-
strahendo etiam à scandalo, si noluit, ut satis
indicant literæ, aliter ignoscere inimicis, quam
si coram illo comparerent, etenim potuit sa-
tisfieri alia ratione, quam tali comparitione,
idcircoque fuit periniqua illa petitio, singulariter
autem fuit iniqua, & orcum merita, si alter fuit
innocens. Et quia absolute indicant eadem li-
teræ, noluisse ignoscere, nisi sub illa conditio-
ne comparitionis, adduntque obiisse *in suo ma-
lo proposito*, eam ob rem respondi, potuisse per
sententiam Domini Ordinarii privari sacra sep-
ultura, potuisse, inquam, si constaret animam
exhalasse in eo malo pessimo proposito. Adde
hæc ea, quæ de poena hæc citatoribus decer-
nenda referam infra num. 1047.

Casus IX. Cabalisticus.

983 **I**Carus quidam me quartana
laborantem convenit, dixitque
velle se conscribere schedam
gestandam à me novem diebus,
ac postea igne, vel flumine delen-
dam, at scribere noluit, nisi aver-
terem oculos à charta, quibus a-
versis prodit hæc, quæ adjacet
scriptura, quam asserbat, acce-
pisse se à quodam P. Carthusiano,
forèq; ut febris cerio evanescat, si
pendula ex collo gestetur novem
diebus, & postea aut igne cremetur,
aut flumine mergatur. Aveo
scire, num verbum istud: Abro-
cultabra sit ex hieroglyphicis Æ-
gyptiacis, vel à Sapientibus Chal-
daeis excogitatum. Fortè autem i-
dem est, quod: Abi procul tabes.
Sin verò nullum fortè haberet

A
Ab
Abr
Abro
Abroc
Abrocu
Abrocul
Abrocul
Abrocul
Abrocul
Abrocul
Abrocul
Abrocul
Abrocul

*implicitum pactum cum diabolo, & secura men-
te gestare liceret, darem etiam experiundi gra-
tia uxori meae ejusmodi schedulam, quæ quar-
tana gravissimè laborat.*

Sic ad me Anno proximè superiore ornatif-
simus quidam Vir, cui respondi, schedam illam
esse utique pro summè *Superstitiosa* habendam,
tum quia nec ille ordo characterum, nec ver-
bum, aut oratio ex iis conflata, obtinent vim
illam seu à Deo, seu à natura: tum quia impe-
rium seu necessitas avertendi oculos reddit il-
lum Icarum suspectum de adhibitione aliorum
aut verborum, aut ceremoniarum, vel ludicro-
rum; vel manifestè diabolicorum: tum quia
chartæ destructio per ignem, vel aquam, &
hanc quidem non qualemcunque, seu stagnan-
tem, sed fluentem, est apertissimè anile somni-
um, ut nihil dicam de novem præcitè diebus, de
suspensione à collo, quasi verò non sufficeret ge-
statio à brachio. Quare addidi, gravissimè pec-
caturum, si vel ipse, vel uxor uterentur ea
charta, seu serid, seu solum experiendi causa,
ed quòd & sit manifestissimum, illam chartam
esse vel nullius prorsus efficiæ, vel si sit ali-
cujus per accidens, provenire à stygio panu-
go, cujus opè præterquam, quòd non liceat:
per se uti, periculum gravissimum est, ne si for-
tè eam suspensionem à collo, aliàque requisita
subsequatur effectus desideratus, hunc excep-
turi sint graviora mala corporalia, spiritua-
liàque. Causas fundamentales responsi petet
Lector ex Regulis præced. Casu *XXII. Sect. II.*
traditis.

Potro utrùm illi barbaro nomini conveniat
allata explicatio, me latet. Oppido variarum
linguarum peritia orbi notus P. Athanasius
Kircher literis à me interrogatus respondit,
sequentibus verbis:

Quod Reverentia Vestra sibi exponi desiderat 984
illud decantatissimum magnum amuletum AB-
ROCVLTORRA, cum illud jam tum in aliis
libris meis, tum potissimum in opusculo: De My-
steriis numerorum, explicaverim, supervacaneum
esse ratus sum de eo verbosius agere. Itaque pri-
mò scire velim Reverentiam Vestram, dupliciter
considerandum esse hoc, de quo me consulere vo-
luit, amuletum, prius est antiquissimum, ex Gno-
sticorum primi sæculi hereticorum Sathanicâ
schola productum. Alterum ex modernorum Ca-
balistarum impiis dogmatibus erutum, & ad imita-
tionem veteris præscriptum, sive murmur vocum,
sive earum systema in triangularem figuram ad-
aptatum spectes. In quo ne quaras radices, aut
etymon, cum magorum proprium sit ad suscitand-
os animos barbarâ, & asinata (id est, nihil si-
gnificantia) nomina, quæ portentosum quid so-
vent, adhibere, ut rectè D. Hieronymus contra
Basilidem Gnosticorum caput, & D. Irenæus con-
tra eosdem integro libro ostendit, hæc enim nullam
physicam efficientiam adea, quæ præcedunt con-
sequenda obtinere optime R. V. demonstrat, Romæ
13. Marti 1672.

Ex

986 Ex quibus apparet, in primis illud vocabu-
lum communius efferri hoc modo: *Abrocul-*
tebra, quàm isto *Abroculabra*, Deinde non
esse propriè hic hieroglyphicum, siquidem hie-
rographica constant signis diversis à caracte-
re Alphabeticum, ut reliquos inter observat in
suo eruditissimo Prodromo Copto, seu Egi-
ptiaco idem P. Athanasius. At illud inficetum
amuletum ex meris ejusmodi elementis fabri-
catum est. Facit autem ille Pater idcirco men-
tionem prioris, & posterioris amuleti, quia iis-
dem literis descripserat, aut depinxerat prio-
re loco Amuletum Gnosticorum non multum
dissimile nostro Cabalistico,

Respondi II. Haud dubie mentiri in collum
suum nefarium illum Sycophantam, dum asse-
rit, se à quodam P. Carthusiano esse edoctum
illam artem stygiam, longè innocentes si-
mul & sapientiores viros educat illa Sanctissi-
ma Religio, quàm ut quidquam consuetudinis
habeant cum hujusmodi vafra mentis, & impo-
sturis.

Casus X. Senecionis Argyrophili lepidè delusi.

987 **K**imbi avarus senex magicis artibus the-
saurum noctu terræ infodit, hac habita-
cum Dæmone conventionem, ut nemini the-
saurus patere posset, nisi ei, qui in ipso thesau-
ri loco existens bona bultis pingui patina se
recrearet, vinumque biberet liberaliter. In-
audiit quidam rusticus, non longè ab illo lo-
co fortè decumbens: manè pultem comedit, vi-
num hilariter bibit, thesaurumque sibi, nullo
repugnante, arripuit.

Ita se puero narratum fuisse à quodam, scri-
bit P. Tamburinus in *Deoal. Lib. 2. cap. 6. §. 2.*
num. 12. addens, haud peccasse (peccato *Super-*
stitionis) rusticum, dum quæsit thesaurum
secutus verba, quæ audiverat ex ore senis Ca-
pularis, quia solum apposuit signum contra-
rium, quo posito Dæmon promiserat, se non
amplius custoditurum thesaurum. Est autem
hæc resolutio conformis illis, quæ ex instituto
tradidi *præced. Cas. XXII. Sect. II. num. 943.* de
licita amotione signi, quo permanente perget
diabolus nocere per sagam, aut veneficium:
Hæc decem Casibus fusiùs discussis, & resolu-
tis subjectionem plurimos alios, sed plerosque
longè brevissimè, ne fortè pariam Lectori tæ-
dium.

988 **XI.** *Horum est novella sponsæ, quam cum spon-*
sus vellet amplecti, quamvis eam vehementer di-
ligeret, illico ad eam erga eam ira afficiebatur, ut nec
illius presentiam ferre posset, qui quidem sponsus
prius maleficio ligaminis fuerat affectus, sed à
Deo mediâ meâ instructione, & benedictione li-
beratus est. Itaque dicta sponsa ad me unâ cum
sponso confugiens post debitas instructiones, & a-
ctus fidei, tanquam perfectam sanitatem est as-
secuta. Sic de se ipso, & illis scribit Candidus

Broglonus in *Alexicaco Tom. 1. Disp. 3. numero*
655.

XII. Sponsi & Sponsæ, qui maleficio affecti con-
cumbere nequibant, ac licet se diligenter, attam-
en se sufferre nequibant. Hi à me fuerunt be-
nedictionibus muniti, at cum perfectam libera-
tionem non essent assecuti, præcepit, ut unâ cum illis
venirent eorum parentes, quibus presentibus, ab
eisque unâ cum filiis simul desponsatis fidei, & fi-
ducia in Deum actibus elicitis: recesserunt liberi
à quocunque maleficio. Ita rursus Broglonius
loc. cit.

XIII. & XIV. Casus sunt duorum Sponso-
rum, quorum primus cum vellet experiri, an es-
set præditus virilibus, nihil plane reperiebat. Al-
ter reperiebat, sed vas uxoris penetrare non pote-
rat, quem utrumque maleficio liberatum resta-
tur idem Broglonius loc. cit. num. 657. & 658.
postquam iis imperiit benedictiones ecclesiasticas,
piisque monitis instruxit.

XV. Soliti pecora tabe laborantia curare ap-
pendendo eorum collis ex, vel de feretro, in quo
jacuit femina unâ cum prole mortua. Ita ad me
optimus quidam Curio. Riderent, puto, Me-
dicis omnes, si quis diceret, inesse tali ligno il-
lam energiam, ergo est annumeranda magicis,
& non temerè credo, accedere aliquas alias
circumstantias apertè Superstitiosas, quare non
est utendum tali medicina.

XVI. Mulieris, tam graviter egrotantis, ut
debuerim (scribit idem Curio) illam providere
circa mediam noctem, nihilominus Extrema Un-
ctio muniti recusavit, obtendens, se postea pec-
caturam, si nudis pedibus ambularet super ter-
ram.

Ita idem Parochus die 23. Jan. hujus 1672.
Anni. Hanc, & unam, alteramve adhuc *Super-*
stitionem cum pluribus exemplis ita deliranti-
um protuli in *Experientiis Tract. 8. Cas. 22. Sect. 2.*
singulariter in Editione Veneta.

XVII. Fœminæ, quæ dum nequit butyrum 993
efficere, virgis verberavit vas, in quo lac in bu-
tyrum coagulatur, donec venit alia mulier, dis-
suadens istam verberationem, quam proinde sus-
pectam habuit de magia.

Et verò merito habuit suspectam, si hæc non
potuit nisi à Dæmone rescire verberari vas, aut
si sensit, dum fiebat illa verberatio, dolorem
in corpore, quemadmodum *præced. Cas. XXII.*
num. 942. retuli in Casu Helveto. Si autem
aliunde rescit, nec dedit ullum doloris signum,
est potius censenda venisse animo corrigendi
illam manifestam *Superstitionem*, nec enim ver-
beratio vasis facta virgis habet vim condensan-
di lac in butyrum. At vi impediendi coagula-
tionem præditum esse saccarum immisum in
lac asseveravit mihi hæc commentanti vir Re-
ligiosus.

Et quia incidit sermo de lacte, sit propterea
affinitatem materiæ hic Casus

XVIII. Alterius mulieris, cujus lac cum 994
nullo labore, aut industria verteretur in buty-
rum, suavis nescio cujus, accepit peram omnino
novam;

novam, & nulli eo usque usui adhibitam, inje-
cique in vas illud lactarium, ut sic loquar, mox-
que pro lacte habuit butyrum.

Ita mihi, cum jam scripsissem Casum præce-
dentem, asseruit Prælati Regularis, omni fi-
de dignus, addens, eam praxin esse certò fre-
quentissimam in loco, ubi multos Annos egit.
Videtur autem ea fordere labe Superstitionis.

1. Quia non apparet, quomodo ferrum in se-
ram formatum, sit energiæ majoris, quàm aut
rude, aut alia figura donatum. 2. Quia stul-
tum est, existimare, inesse ferro, quod semel
adhibitum est ad usum, quo minimè alteran-
tur ejus qualitates naturales, minus virium,
quàm ei, quod primulum prodit ex officina-
fabrili jam rigidum. Idem, qui mihi recensuit
hunc Casum, addidit alterum hunc

995 XIX. Alterius mulieris, cujus vacca, cum
redderet lac sanguinolentum, materiam illam
admovit igni, vixque ceperat bullire, cum ac-
currit nescio qua Canaia toto vultu rubens, ar-
densque & obstans, ut amoveretur illud adul-
terinum lac.

Certus sum, hoc non esse fabulam, simul
certus, intercessisse operationem Dæmonis, sic-
uti intercessit in Casu Helveto &c. de quo su-
prà. Confirmo hoc Casu

996 XX. Alterius mulierculæ, seu relictis man-
cipii avernalis, quæ adhuc hærens in lecto, mi-
serandum simul, & justissimum in modum ardere
cepit, postquam paterfamilias alterius domus non
serio, sed per merum jocum, nihilque prorsus sus-
picatus de maleficio (quod tamen patrârat di-
cta muliercula) mandârat, ut in cubanum ar-
dentem conjiceretur pullus Indica gallina, omni-
no debilis, & vix hærens ossiculis, spectans tamen
ad ipsum.

997 XXI. Fabri lignarii, qui acquisivit lapidem
fulmine dejectum, eumque posuit ad altare, ut
tria Sacra super eum legerentur, postmodum po-
tuit vi ejus lapidis profigare, & superare qua-
tuor viros robustos.

Ita ad me is ipse optimus Pastor, ex quo hæ-
beo Casus relatos num. 991, 992, 993. Et qui-
dem dubium non est, quin, sicuti iulmen hæ-
bet mirificas vires, ita etiam aliqua ex iis re-
bus, quæ sunt fulmine tactæ, quidni enim va-
leat aliquibus harum communicare quidpiam
suarum qualitatium? At quòd gestatio nuda
rei fulmine tactæ, vel dejectæ, decussæve pos-
sit Herculeum robur afflare seu ante, seu post
illa tria Sacra, non credo, verè enim Sacrifi-
cium Missæ non est ullo modo institutum ad
hunc finem, & utique rideretur à Theologis
ille, qui curaret fieri tria, aut trecenta Sacra eâ
intentione, ut posset sive gestando talem lapi-
dem, sive aliquid aliud, aut nihil, profigare,
humique sternere quatuor robustos viros. Si
quilibet lapis fulmine tactus tribueret cuilibet
id virium, permetterem ejus usum.

998 XXII. Viri boni, qui in die Palmarum cir-
cuiti ter domum cum ramo palmarum, huncque
servat tribus diebus extra domum, rati, hoc
medio muniri domum contra fulmen,

Sic scribit idem, de quo in præcedente Ca-
su, in quo non improbo vel ternam circuitio-
nem in honorem Sacrosanctæ Trinitatis, vel
intentionem, ob quam ea facta est, siquidem
in Missali, ubi agitur de benedictione palma-
rum, lego hæc verba Oremus &c. ut in quem-
cunque locum introducti (rami palmarum) fue-
rint, tuam benedictionem habitatores illius loci
consequantur, & omni NB. adversitate effugata
dextra tua protegat &c. Asservatio extra do-
mum olet Superstitionem, quia conditionem
vanam, imò repugnantem usui Ecclesiæ, bene-
dicentis ideo, ut asserventur domi, ergo su-
perferendum hac circumstantia.

XXIII. Assidentis convivio cum aliis duode-
cim convivis, & rati, quòd, sicut ex tredecim ce-
lebrantibus ultimam in Bethania Cœnam, unus,
videlicet Christus Salvator, paulò post mortuus
fuit, ita etiam obiturus sit eo Anno vel ipse, vel
unus ex iis.

Sic testatur P. Tamburinus in Decal. Lib. 2.
cap. 6. §. 1. n. 36. meritò adscribens n. 76. hanc
opinione Superstitiosæ, & excusans à mortali
illum, qui levi duntaxat timore ductus, recu-
sat accedere convivium, cui intersunt non
plures, non pauciores quàm duodecim, non
excusans, si ex certa credulitate omittat illum
accessum.

XXIV. Mulieris solita laborantibus febrim
schedam in remedium dare appendendam, in qua
sequentia scripta erant:

Ein magere Speiß ist im Mergen
selten seist:

Es weist der H. Er. Jesus Christ/
Wie diese ein schlecht fressen ist.

Est hic primus è viginti septem Superstitio-
nis Casibus, aut factis, quos Casus ad me qui-
dam Capellanus curatus, atque Theologiæ Do-
ctor perscripsit 31. Januarii hujus Anni 1672.
asserens, se vel plerisque habere ex iismet, qui
etiam exercuerunt, vel coram adfuisse præsen-
tè, quando exerceri debebant, vel interroga-
tum se fuisse, an permitti possent. Nonnullos
ex his huc transferam, ubi respondero ad hunc
primum inter eos, videlicet esse certo certius
vel magicam curationem, vel promissionem
fraudentam; cum enim hæc verba sint pro-
fana, imò ridicula, stultum est tribuere iis vim
ullam supernaturalem, naturali nil posse no-
runt Analphabeti.

XXV. Illius, qui valde perplexus ob causam
litigiosam, solet die Dominica Orationem S. Eras-
mi cum certis quibusdam caremoniis dicere, ut
suis tricis expediatur.

Si ceremoniæ illæ omnes sunt conformes
ritibus Ecclesiæ, nec credatur, eas, orationem-
que adjunctam nihil profuturas, nisi Religio-
sus ille actus die Dominica exerceatur, non est
cur damnetur ille vir bonus, secus si interve-
niat alterutrum ex his duobus. An S. Erasmi
patrocinium plus quàm aliorum Divorum va-
leat ad expediendas lites, ignoro, fortè iacir-
co peculiariter invocatur in litigioso negotio,
quòd

quòd compedes, quibus erat vincus, & quasi
intricatus in carcere, soluti fuerint instar li-
quefacti plumbi, & tunica arca, qua candente
totus erat cinctus, nullum attulerit ipsi dolo-
rem. Surius ad secundum Junii,

1002 XXVI. Illorum, qui tres virgæ salicis du-
cunt, seu trahunt per os laborantis graveolentia
oris, deinde easdem suspendunt in camino, ut iis
penitus arefactis desinat illa graveolentia.

Sed, oro, quæ causa hujus defitionis? An il-
larum virgarum attractus, tractiove per os? Er-
go supervacanea erit earum arefactio. An ari-
ditas? At quid si ille putentis animæ vir, au-
tæmina distet tunc mille leucis? Et cur tres,
non autem duæ, vel quatuor virgæ trahendæ
per os, seu inter labia?

1003 XXVII. Avix, quæ suam neptem, mihi no-
tissimam (scribit ille D. Doctor) ita docuit tolle-
re strumam. Sturmofus obversus Luna crescenti
debet strumam apprehendere manu, ac dicere:
Quod video, crescat, & quod tango, derume-
scat.

Anilis est illa curatio, non nitens ullo pro-
fus naturali, vel divino fundamento, quare si
consequatur effectus, adscribendus est malo
genio, qui cum non soleat gratis operam cui-
quam locare, reperiet modum extorquendi
mercedem, ab ea, cui medicatus est, mercedem
autem centuplo duriores, quàm exegisset ul-
lus Galeni discipulus.

1004 XXVIII. Alterius foemina, mihi, (ait idem)
nota, & apud nos degentis, quæ multos Annos
morbis colicis, & iis, qui sunt mulierum proprii,
sic medebatur. Flebat genua coram agrotan-
te, dicebat certam orationem hujus tenoris:
Quàm verè Christus passus est similia, tam cer-
tò tibi auxilium feratur. Postea dicebat quin-
quies Pater, & Ave, & sanabantur omnes, ut
mihi referebat. At me dissuadente cessavit hanc
artem exercere.

1005 Meritò quidem destitit, quia verba, quibus
utebatur, potiùs oberant, suapte institutione,
(cui tamen contrariam habebat pro vera illa
stulta mulier,) quàm proderant, etenim falsum
est id, quod ab illa Xantippe credi volebat.
Alastor infernalis, scilicet, Christum laborasse
ex Colica, ut nihil dicam de morbo muliebri,
ergo reipsa petebat illa muliercula, ut sicut
Christus Dominus non fuit obnoxius tali mor-
bo, ita non liberaretur Colica is, qui ab hac
infestabatur.

Cupio memoria retineri hunc Casum, in-
quo, cum sit manifestum, quàm nequiter im-
postor tartareus, constantèque misceat rebus
sacratissimis, ut est precatio Dominica, & salu-
ratio Angelica (in cuius cœlitus allata pervi-
gilio hæc ipsa scribo) aperte falsas, imò pro-
brosas Christo, blasphemiasque, saltem loquen-
do de secunda, jure merito debent haberi om-
nia illa, quæ sacris miscentur præter Ecclesiæ
usum, pro valde suspectis, nec adhiberi, nisi ex
consilio unius, alteriusve viri docti, & pii.

XXIX. XXX. & XXXI. Illarum puella-
rum nubilium, quarum una, ut nōset, quem fo-
ret natura sponsum, accepit ex more multarum
aliarum in Vigilia S. Andrea aquam, salem, &
farinam equali mensura singula, inde pinsit pa-
nem, quem serò manducavit, & ante cubitum
in quatuor angulis domus oravit, sperans se in
somno divinaturam, quem esset sortitura mari-
tum. Altera itidem more aliarum eodem die tres
candelas aequales posuit in tribus mensæ angulis,
assignans aliquam certam personam, quàm desi-
gnari voluit per illas candelas, accendit illas, co-
ram iis genuflexa oravit, sperans obvenerum il-
lum, cujus candela de mensa caderet omnium
postrema. Tertia ante paucas hebdomadas con-
fessa mihi fuit, se, ni fallor, hoc Anno in prædicta
vigilia ante cubitum quinquies Pater, & Ave,
recitasse, (nescio, an jejunaverit) cum intentio-
ne, ut sibi de nocte appareret ille, qui fururus e-
rat suus sponsus: De nocte apparuisse quemdam
juvenem, quem de sui amore habebat suspectum,
se verò territam fuisse, & crucem fecisse, omnia
deinde disparuisse: hæc vocant Andrestien / sive
Lusitan. Ita idem fidei integerrimæ Dominus.

Quæ omnia prodeunt ex officina, discipli-
næque Orci, ac proinde à Parochis graviter,
severèque reprehendenda. Tolerabilior est
phantastica illarum mulierum persuasio, de
quibus hic Casus

XXXII. Quæ scilicet primum ovum, quod
gallina quæpiam parit, censent esse dandum pau-
peri, eo sine, ut hæc, & alia gallinae suæ sint intæ
ab accipitve. Est, inquam, tolerabilior, attamen
vera superstitio, si ei fides adhibeatur, nec enim
Deus annexit huic eleemosynæ promissionem
tuendi reliquas gallinas. Et quidni faciliùs ex-
oraretur illa divina protectio, si loco ovi unius
darentur sex ova, aut panis, butyrum, farina,
vel pecunia æquans pretio sex, vel octo ova?

Et quia est de ovis mentio, nota Superstitio-
nis damnari à Delrio, Sanchez, Tamburino, &
Leandro Tract. 9. Disp. 1. quæst. 31. contra non-
nullos, illos, qui arbitrantur, ova exclusa die
paraceves pollere vi extinguendi ignem. At
quid pronuntiandum de hoc Casu

XXXIII. Quam mulier non procul à nobis
ante aliquot Annos quinquies enixa proles mor-
tuae docta fuit, quando post proximum partum
accessura esset Ecclesiam, & de more petitura be-
nedictionem, rogaret personam, quæ prima futura
erant obvia, ut vellent esse patrini prima sobolis,
quam esse à se vivam edendam sperabat. Prima
fuit obvia facta soror R. D. Georgii N. Secundo
hic ipse Dominus Parochus Georgius. Hos ergo ha-
buit patrinos sua proles, quam post aliquot men-
ses feliciter peperit vivam.

Si quid aliud fuisset adhibitum, non præ-
terisset silentio ille hujus Alphabeti locuple-
tator. Rogatio illa nihil mali continet, secutus
eandem rogationem effectus, fuit super au-
rum, & topazion æstimandus: fuisse obtentum
sine cooperatione, planè singulari, Domini Dei,
Q o o vel

vel pacti taciti cum Dæmone fortè nullus medicinæ Doctor credet, si memor, lecta esse à se multa exempla mulierum, quæ edidère aliquot proles mortuas, at non memor (esto alii quidam sint memores) quòd ulla earum, quæ jam quinas pepererat exanimis, luci dederit unam, aut plures vivas. Malim ego dicere, quòd Deus respexerit & mœrorem, quem illi Catholicæ mulieri attulit æternus interitus rot liberorum, & preces suas eo fine, ut saltem unam posset cœlo gignere. Gens illa, unde mihi scripta, quæ narro, est perquam pia. Et quid si expressè cogitavit, etiam si occurrerent sibi duo mendici, se tamen pudorem secutorum ex vilitate talium patrinorum, postposituram salutem æternam sui futuri fetus? Hic actus heroicus, singulariter, si ea mulier fuit conjux ex honestioribus, potuit promereri de congruo illam Cœlestem benedictionem: malim sanè hanc actionem permittere, quàm illam, de qua in Casu persimili, illi, quem retuli supra *Cas. 22. n. 893.*

XXXIV. Solitorum sub elevatione sacra hostie recitare Pater, & Ave, contra dolorem dentium, aut sub eadem, ut vidi ipse sapissime in nostra Helvetia, Italiæque ambabus manibus faciem perfricare, ita ut oculos, & aures contingant, ad fugandos dolores sensuum, eosque preservandos à quibuslibet malis.

Recitatio illa, si careat firma credulitate, sed habeat solum adjunctam spem aliquam obtinendi immunitatem à dolore dentium, tollerari potest, non item illa perfricatio facta in eum finem; cum enim sit actio per se profana; & adjaphora, quis nisi demens adscribat illi talem effectum, etiam sæpe miraculosum? Adde, quòd detur occasio (quam Dæmon intendit) cogitandi non tam de illo, qui elevatur; quàm de preservatione ab hoc, & illo malo: quæ preservatio, si non sequatur, minuitur reverentia in velatum speciebus panis. Ceterum quòd scribit se vidisse ille Vir Clarissimus, vidi & ego non semel.

XXXV. Divinantium fore ut brevi dissolvatur Matrimonium aliquod morte alterutrum conjugis, quando contingit, ut duo Sacerdotes celebrantes, simul elevent sacram hostiam.

Testatur idem, qui supra, adhuc apud multos hanc, ut rectè vocat, vanam observantiam vigere, quæ deterior evadet, si efficiat apud unum, aut plures timorem, ac sollicitudinem; ne ipsos tangat objectum illius vani prognostici. Olim Ingolstadtii cum vix essem Sacerdotio initiatus, fuit mihi, alitque unà Neomythis data hæc doctrina moralis, & salutaris, ut quando commodè fieri posset, non extiremus è Sacrificia duo, trève simul, sed interjecto aliquo temporis spatio, ne concurreremus in elevatione, daremúsque adgeniculantibus occasionem formandi varias ineptas cogitationes, singulariter dum unus alterum jam prævertit, jam sequitur. Ego hunc concursum ca-

verem ea etiam de causa, ne impedirem multiplicationem adorationis, quæ multiplicatio fit, quando unus post alterum ostentat piæ plebi Deum suum.

XXXVI. Norinbergensis civis, qui strumam, sicut alii permulti, depellebat ducendo solum per oculum utrumque muris, atque ea ligando circa collum strumosi, ita ut illo filo putrefacto emigraret struma. Narravit id puella Norinbergensis conversa ad fidem Orthodoxam, asserens, esse id apud multos in more.

Si & illi, & quilibet alius A catholicus, & Catholicus potest ita sanare strumam, negabo intervenire magiam, aliãve superstitionem, sed pluris faciam mures, quam hæcenus fecerim; utpote quorum cadavera sint ita salutifera. Si solum pauculi; induam aliam mentem. Sanè suspecta viris sapientioribus est conditio de putrefactione.

XXXVII. Puella mihi fideliter ante duos menses narrantis, se abhinc aliquot Annis, ut juvenem quempiam alliceret ad sui amorem impurum, supposuisse trifolium mappis altaris, & post irinam super eo factam celebrationem, illud involuisse dissimulante vestibus dicti Juvenis, qui mox coepit ardere in ipsam amore inhonesto at post satiata impura desideria evanuisse omnem amorem.

Nequitia Stygii veteratoris ita hic se ipsa prodit, ut non relinquat locum conjecturis. Memoro autem idcirco, ut, quoniam Legi multa acherontica facta per res mappis altarium (relege Casum 21. relatum supra num. 997) substratas, Parochi, atque æditui arceant, quantum possunt, profanas manus à contactu altaris, quando nemo adest, qui videat, quid agant. Lubet ommissis brevitatibus causa aliis ab illo perquam officioso Doctore subministratis claudere hanc Sectionem. I. Uno Casu Principali II. Duobus ridiculis, uno stulto, & denique quæstione curiosa. Sit ergo

XXXVIII. Casus Principalis; illius, inquam Magni Principis, à singulari dexteritate simul & celeritate equitandi celebratissimi, qui scilicet equum ascendit nunquam nisi munitum, aut munitus S. Georgii; ut vocant, Thaleri Nummo, inquam, argenteo, æquivalenti uni Philippo, quem benedictum vel gestat secum, vel habet insutum ephippio. Non contentus eo antidoto pronuntiat illa verba Joannis 19. Os non comminuetis ex eo. An subest hic aliquid Superstitionis? Maxime cum ille Princeps habeat sibi persuasum, fore ut vel non cadat ex equo; licet velocissimè corrente, vel si cadat, lapsus sit innoxius futurus.

Respondeo, gestationem talis nummi in finem indicatum non posse damnari ullius Superstitionis. i. Quia nummus ille est & benedictus à Sacerdote, & insignitus effigie hujus Sancti Megalo-Martyris, ut vocant Græci, seu Sancti Equitis, ut communiter Germani. 2. Quia plurimi Præsules sæculares, & Religi-

Quæstio Curiosa est hæc Judicialis.

Habet judex in vinculis duos, quorum alteruter certo paravit crimen notarium, mortèque multandum, at ignoratur uter eorum id paravit, nullo prorsus indicio, præjudicio, præsumptioneve magis unum gravante, quàm alterum, est tamen unus utriusque deformis, aliter honesta undecunque forma. Igitur deformem subjicit primo loco tortura, subjecturus & alterum, si ex deformi nequeat exprimere Confessionem delicti. Estne talis judex damnandus de Superstitione, quòd ex illa physiognomia accipiat rationem ita procedendi? Et quid si uterque foret liberalis forma, at uni esset nomen Ioannes, aut cognomen Agnellus: alteri Judas, Latronianus, aut Lupus?

Ad hanc secundam quæstionem quod spectat, satis, ut reor, probavi in Experimentis Tr. 2. Cas. 12. num. 343. illos Juristas esse Superstitionis reos, qui ex pulchritudine, vel turpitudine nominis tracti à majoribus tamen probis, vel impositi in baptismo, conjiciunt, aliquem esse animi probi, aut improbi.

Ad primam quod attinet, Andreas Tiraquellus ille infinitæ lectionis Jureconsultus in Leg. 2. Connub. num. 54. & seqq. omni genere testimoniorum probat veritatem horum pronuntiatorum: Species corporis simulachrum est mentis, figuratque probitatis. Ambros. Lib. 2. De Virginib. In pulchro pulchra residet anima, Cynus in Leg. 1. ff. De jurisd. omn. judic. Raventer in corpore deformi nobilis, formosusque animus residet. Abb. in cap. Qua diversitatem. De concess. præb. Cujus facies deformis, vix potest habere bonos mores. Rhafis inter medicos magni nominis. Lib. Ad Almanforem cap. 33. Incompositio corporis inaequalitatem indicat mentis. S. Augustin. relatus in dist. 45. cap. ult. Judicium Tiraquelli sequitur Menoc. De arbitr. judicium, Cas. 226. n. 5. ubi sic pronuntiat: Fieri non potest, ut qui omnino deformis est, bonus sit.

Quare testatur Leander Tr. 9. Diss. 3. quæst. 1018 106. esse hanc apud judices praxiam, ut quando plures sunt torturae subjiciendi, incipiant ab eo, qui deformior est, tanquam magis suspecto de crimine, citatque hanc in rem Baldum in Leg. 2. Cod. Quorum appellat. non recip. n. 5. Marfilium, Hippolytum, & Torreblancam. Nec audeo integre dissentire ab his Doctoribus, si inprimis agatur de deformitate magna, eaque naturali, seu ab ortu, non de orta ex morbo, vulnere &c. Si deinde sint illi duo, quorum alteruter commisit scelus, similes in iis, ex quibus sumuntur præsumptiones de moribus, non autem dissimiles, ut sunt, quando deformis gaudet fama virtutis, & intrin-

giost etiam gestant ea ratione, & intentione. 3. Quia idem nobilissimus Christi pugil non raro fuit visus in aere insidens equo, atque pugnans contra hostes illorum, qui ipsum in vocaverant, sicuti videre est apud Scriptorem; cujus censor eum merito, appellat Totius Literaturæ arcem; Patrem, inquam, Theophilum Raynaudum, in eruditione refertissimo tractatu de hoc gloriosissimo Martyre. Et verò quòd ille serenissimus Princeps ponat certam spem in hujus etiam Turcis ipsis eximie honorati (ut legere est etiam in Itinere Jerosolymitano P. Ignatii Reinfeld. Capucini) Equitis Patrocinio adversus lapsum valde noxium, facit Experientia frequentior, quàm quis de tanto Principe facile credat. Et quia notissima ejusdem Principis pietas non permittit dubitare, quin illa sacra verba proferat cum intentione, ut sicuti Pater Cœlestis non permittit illum os confringi in filio, ita dignetur impedire, ne ullus lapsus adferat sibi ullam ullius offis aut fractionem, aut luxationem ex ullo lapsu, eam ob rem est ea usurpatio divinæ sententiæ, expers omnis Superstitionis, vel abusus, nisi forte (quod non credo) conjiceret sese temere, & sine ulla necessitate, in evidens periculum lapsus.

XXXIX. Casus illius, qui, cum ego scribit idem, qui supra Doctor vellem utpote Proparochus, unam admodum deformem januam Ecclesie lapidibus complere, atque muro hanc æquare, intercessit nonnemo, negans id fieri posse congruè, eò quòd per illam januam anima suorum parentum, & majorum transferent, non ergo expedire, ut illis bonis animabus præcludatur illac transitus, & cogantur cum suo aliquo incommodo per ambages ad suum locum tendere.

Ut fuit albæ mentis vir ille, ita & albæ, vel potius fuligine tartarea oblitæ illæ duæ XL. & XLI. Casibus exhibitæ vetulæ, quarum una pellendis febribus utebatur hisce frigidis Rhythmis, quos & dabat scriptos.

Ein Zettel für das Fieber.

O mein liebe Alte!
Nimm das für das Kalte/
Hüßtes dir nit / so schadts dir nit /
Schliff in Wels / so frierts dich nit /
Das ist gut für das Kalte.

Altera blasphemata, quia falsa, & Deo indigna experimentibus.

Für den Wurm am Finger:

Gott der Vatter fahrt gen Heker /
Er ackert gar wacker /
Er ackert drey Wurm auß /
Einer war weiß / der ander schwarz /
Der dritte roth /
Die liegen alle Wurm todt.
Im Nahmen Gott des Vatters / &c.

gritatis: alter laborat aliqua infamia; iste educatus intrer malos: primus cum bonis, & probis; primus dives: alter pauper, in casu, quo agitur de furto. Præsumptiones, in quibus fundantur hæc tria exempla, notæ sunt omnibus juris peritis, & fortiores desumptis ex sola deformitate, atqui debilior præsumptio cedit fortiori. *Leg. Quintilius. ff. De donat. inter virum & mulierem.*

Cæterum non cenſeo, ab ullo Theologo excusatum iri eum, qui ſolum ſuſpicaretur (nec dum ſi iudicaret) ex ſola deformitate corporis, hunc aut illum eſſe inquinatum hoc aut illo vitio, non tamen damno illos, qui vetularum admodum deformium ſimul & vilium contactum vitant, quoad ſine earum probro, ne forte quidpiam mali affricetur ſibi ab ipſis, poteſt enim hic metus, & cautela eſſe ſine prava ſuſpicionem, at cenſura Menochii eſt ſine dubio falſa, ſi intelligatur ut jacet, cum ſingula ſæcula tulerint aliquos corpore deformes, animo formoſos. Sicut & uſus eſt hyperbole Terullianus, cum in *Lib. De Reſurrect. carnis. cap. 15.* ſcripſit: *Facies intentionum omnium ſpeculum eſt.*

Appendicula ad præcedentes Superſtitiones.

1019 Erant jam deſcripta omnia, quæ congeſſi de Superſtitionibus, cum devenerunt in meas manus literæ ex extrema Suecia, ipſa Lithuania, atque aliunde, exhibentes ad meam inſtantiam ultra octoginta Superſtitiones, & quidem pleraſque diſtinctas ab enumeratis toto Caf. XXII. & XXIII. Viſus mihi ſum non luſurus operam, ſi nonnullas ex iis huc referre, atque meum de iis iudicium proferre.

1020 *Reperiuntur adhuc, ſcribit Lithuanus Pater Pila, in pagis, & Eccleſiis remotioribus nonnulli ita rudes ruſtici, ut adhuc pagano more alant ſerpentes domeſticos, pro illis ſub menſa cibum deponendo, cum ipſi prædant aut cenant. Sic enim perſuaſi ſunt, ſerpentium ejuſmodi aſſervationem rem familiarem optime cedere.*

Si Præſides Eccleſiarum habent compertam, hanc ſuperſtitionem, & non adhibent media, neceſſaria illi emendandæ, faciunt ſe participes alieni, ejuſque gravis peccati, & ideo gravis, quod & periculum ſit, ne aut illis beſtiis deferatur aliqua reverentia, aut ea caſuali compreſſione irritatæ mordeant, venenumque inſpirent. Adde quod certum ſit, earum aſſervationi nullam eſſe à Deo promiſſam remunerationem.

1021 *Nec ſunt excuſandi illi patreſfamilias, qui in eodem Magno Ducatu collectis frugibus occidunt gallum gallinaceum, de quo non licet famulis, aut operariis diurnis, ſed ſoli patrifamilias, uxori, ac liberis edere, idque in gratiarum actionem, quod fuerint eo Anno præſervati ab igne.*

1022 Gratiarum actio eſt quidem per ſe reſ ſancta, ſed cum hiſce circumſtantiiſ, utpote nihil

proſus facientibus ad Dei cultum, eſt Superſtitiſa per doctrinam traditam ſuprà n. 897. Sicut nec facit maſtatio arietis facta ea intentione ut obtineatur fortunata conſervatio pecudum, quemadmodum memorant eadem literæ. Sanè hæc actio ſapit præſcum gentiliſimum, adeoque morem beſtias immolandi Jovi, aliſſque Diis.

Magiam autem, & Diabolicam cooperatio- 1023 nem conſanatio variorum morborum, quam Lithuana mulier conferebat herbis, quas unâ cum rore illis inſidente collegerat in feſto S. Joannis Baptiſtæ ante ſolis ortum. Tametiſ enim poſſunt eæ herbæ eſſe efficaciores, quàm collectæ poſt ſolis ortum, attamen eſſe aptas pellendis variis morbis non credent Medici, ergo Theologi applicabunt huic Regulam quintam traditam num. 933. Retuli autem ſuprà n. 953. ex Leandro, ſi illis herbis ita jungatur oratio, ut putetur hæc non exaudienda, niſi fundatur antequam dici poſſit: *Jam lucis orto ſidere*, hoc ipſo admitti Superſtitionem.

Corrigendi & illi I. Qui die ſumptæ Sacræ 1024 Eucharitiæ abſtinent à lacte edendo, interim litantes liberaliter genio ex aliis cibis, ſi quos habeant. 2. Quæ nuptæ vel innuptæ non audent incedere ſine Zonis, ne ſubjiciantur poteſtati Dæmonis, utpote quæ ſint inſtar vaſis non ligati. 3. Qui, aut quæ in feſto Aſcenſionis Domini abſtinent omni cibo, donec Chriſti ſtatua ſit de more plurimarum Germaniæ Dioceſeon ſublata in ſublime, & quaſi in cœlum, obeuntque illam abſtinentiam, ut vel febrili berentur, vel ab ea præſerventur. 4. Qui dum 1025 audiunt cœlum mugire tonitruis, ſternunt ſe humi, atque hinc inde ſe volvunt, ac revolvunt, rati hac volutatione averruncandum dolorem tergoris. 5. Qui os infantuli tunc ovo inungit, quando prima vice eſt delatus in aliquam domum, & ideo innngit, ut tantò citius dentefcat. 6. Qui laborans catharho, vel alia diſtillatione, deponit humi nummum involutum panno, ea intentione, ut in eum, qui nummum ſuſtulerit, immigret diſtillatione. 7. Qui volens ſiſtere ſanguinem è naribus manantem, imponit unam cruculam peſtori, alteram cervici, tertiam tergo. 8. Qui accipiunt aquam benediſtam libentius ex aliena, quàm propria parochia, rati illam eſſe hac efficacioram.

Nam Primi volunt Deum colere delectu ci- 1026 borum, non placente Deo in tali circumſtantia. Secundi trepidant timore, ubi non eſt timor, & eis propriè convenit etymologia Superſtitionis, relata Caſu XXI. num. 896. Tertii nullam poſſunt exhibere promiſſionem, quod Deus ſit eos præſervaturus, aut curaturus à febrili propter illam tam longam à cibo abſtinentiam. Adde quod ſeligere feſtum ſollenne ad jejunandum ſapiat Superſtitionem, ſuprà numero 953. Quarti merentur, ut ipſorum ſoliditas, vel ſimplicitas pleſtatur di-

vipi-

vinitus illo ipſo dolore, ob quem evitandum imitantur laſcivientes equos tergere terram 1027 fricantes. Quintus ineptè tribuit plus primo ingreſſui, quàm ſecundo. Si igitur illa unctio valet aliquid ad maturiorem dentium protuberationem, valebit etiam ſecundus ingreſſus. Eſt autem mihi verofimile, unctioem illam eſſe proſus inefficacem, alioquin eſſet nota doctis, & indoctis. Sextus invocac implicitè operam Dæmonis ad inferendum illud malum, eſt enim certum, quod illa ſublatio nummi è terra non ſit ex ſe aut expulſiva, aut cauſativa catarrhi, ergo ſi eam ſequatur ejus immigratio in alium, cauſabitur hæc per illam, tantum merum ſignum, adeoque non phyſicè, ſed moraliter per malum genium.

1028 Dignus eſt ille Septimus mala cruce, ſi reprehendus à Dæmonis ad inferendum illud malum, eſt enim certum, quod illa ſublatio nummi è terra non ſit ex ſe aut expulſiva, aut cauſativa catarrhi, ergo ſi eam ſequatur ejus immigratio in alium, cauſabitur hæc per illam, tantum merum ſignum, adeoque non phyſicè, ſed moraliter per malum genium.

9. Nihil magis excuſandi illi, qui, ut nar- 1029 rant literæ Sueciæ, perempto gallo gallinaceo criſtam abſcindunt, eaque os infantuli fricant, quò citius lallare, loquiſque poſſit. Nec enim criſta galli pollet ea vi ſuapte natura, nec Deuſtititur ea tanquam inſtrumento, utitur ergo Dæmon per Regulam quintam ſuperius n. 933. poſitam. Vel 10. Dat infantulo edendum umbilicum, eo ſine, ut evadat in virum doctum, multarumque capacem ſcientiarum, talem enim damnat etiam noſtra quinta Regula. Vel 11. *Ligneam ſtatnam alicujus Sancti poſitam in Eccleſia idcirco vertit, ut maritus, qui auſugit, mox revertatur.* Certè ille Sanctus non ſectetur ea ratione ad reducendum directe, vel indirec- tè maritum. Ergo Dæmon injiciet mentem redeundi.

1030 Vel 12. Ille auriga, qui, quando in horreum invehit primum currum mergitibus onuſtum, ut tam id, quod tunc vehit, quàm quod poſtea invehitur eſt, evadat dentes murium, gliviumque dicit:

Da ſühre ich ein das täglich Brodt/

Ragen und Mäuſſen den bitteren Todt.

Profectò, qui arbitratur hiſce verbis inefficacem vim abigendi, vel compeſcendi glirès, murè- te, non ſapit plus, quàm quilibet mus, ſape-

ret autem ut Chriſtianus, ſi animo Chriſtiano diceret: *A fulgure, & tempeſtate, & ab omni malo libera meum horreum, meaque omnia Domine.* Quam monitiunculam dirigo etiam ad illos, qui 13. in Nocte Nativitatis Domini ſub primum campanæ pulſum currunt ad omnes angulos domus, dicuntque hæc verba:

Ragen und Mäuſſ ganget hinauß/

Her Jeſus iſt in meinem Hauß.

Circumſtantia illius noctis: pullus, & cur- 1031 ſus ad omnes angulos ſunt vanæ, tacita invocatio Chriſti Infantis eſt quidem ſancta, ſed revera hic ſit contrarium quid communi doctrinæ, quod ſcilicet Sacrum trahat ad ſe non Sacrum, Cap. Quod in dubiis. De conſecrat. Eccleſ. vel altaribus. & ibi Gloſſa & dignius minùs dignum *Leg. Qua Religioſi. ff. De rei vindicat.* Contrarium, inquam, communi huic doctrinæ evenit in propoſito Caſu, etenim vanæ illæ circumſtantia, quarum videtur haberi major ratio, quàm piæ, & Religioſæ invocacionis, deſtruunt vim hujus Sacræ nominationis.

Licet autem fortè nonnemini videri queat, eſſe quaſi ridicula precatio, qua hic aut ille rogat piè, Religioſèque Deum, ut arceat à ſua domo omnes glirès, & mures, ego tamen judico, eſſe abſolute immunem omni per ſe n. v. o, ut ſic loquar, quod enim licitè, honeſtèque petimus à Deo implicitè, poſſumus ſapienter petere etiam explicitè, quando autem generatim ſupplicamus Deo, ut nos liberet ab omnibus malis internis, externiſque, oramus implicitè ut ab illis, aliſſque noxiis, moleſtiſve beſtiolis, ut ſunt non modò mures, ſed pulices &c.

1032 *Illi quoque ſunt decimo quarto videndi, qui verrucas, quibus notata eſt facies, manu, aliave pars corporis, numerant, numerant & tot piſa, quot habent verrucas, mittuntque hac in Clibanum, at mox auſugiant, ne audiant crepitum, quem correpta igne edunt piſa, ſi enim non audiant, ſeu crepitum, ſeu ſtrepitum, arbitrantur fore ſe liberos verrucis.*

E diverſo credunt ſapientes, delirare hujus 1033 modi ridiculos homines, cum neque exuſtio piſorum agat quidquam phyſicè in verrucas, neque ſi ageret, oporteret auſugere, ſed potiùs illic permanere, ut calor, aut ſpiritus piſorum, quibus adſcribenda eſt illa conſanatio, ſi negetur cacodæmonis operatio, tanto certius pervenirent ad parres malè affectas. Si igitur eſt aliquando conſecuta (ſicuti ſuppono, petii enim ab iis omnibus, qui ſubmiſſere mihi Catalogum Superſtitionum, ut mitterent uſitatas illic locorum) depulſio verrucarum, habendus eſt quidem Cacodæmon pro medico, aut Chirurgo, at abſque gratiarum actione, imò cum deteſtatione ipſius.

1034 *Et quis 15. excuſet illos, qui infantem pedibus caprum collocant in maſſa, ſeu paſta coquenda in panem, quem panem poſtmodum donent pauperi uni, vel pluribus, ut poſt hanc ſtipem poſſit in-*
Ooo 3 fans

fans ingredi, ac proinde ponere firma vestigia?

Certum enim est primò, Eleemosynam illam, qua utique à talibus habetur pro conditione sine qua non, haud requiri ex parte Numinis. Certum est etiam secundò, quòd collocatio in pasta si tribuit naturaliter facultatem gradendi, possit hanc tribuere sine respectu seu ad panis futuram conditionem, seu ad hujus elargitionem in pauperes, ergo sive mox rectè incendant illi infantes, sive non, confitebitur autor hujus actionis, se exercuisse opus magicum, & proinde habuisse cum cacodæmone pactum implicitum, per dicta superius n. 929. 933. & 936.

Adhortatio ad Parochos.

1035 **T**Am multiplices experientia, quas produximixtas ex rebus sacris, & profanis, imò ridiculis, imò impiis, ac proinde redundantes in contemptum, ludibrium, summam injuriam ipsiusmet Domini Dei, & Salvatoris nostri JESU, merito excitabunt omnes animarum Curatores, ut in primis conservent in viva memoria illas Regulas, quas non ex me, sed ex sapientissimis, usu peritissimis viris statui supra num. 928. 929. & 933. atque procedant cum suis seu ovibus, seu hircis secundum illas, quamdiu nihil in contrarium evidenter apparuerit.

1036 Deinde concepto novo, eoque flagrantissimo odio in Cacodæmonem, inventorem, fabricumque harum præstigiatorum, & ideo inventorem, ut saltem occultè, & implicite, si non explicitè, & formaliter deferatur sibi honor, soli Deo debitus, exclamant cum Archifratre-go Cœlesti Michaële, *Quis ut Deus?* Cum eodem corripiant arma; Dent Gælicibus occasionem, causamque cum immortalis plausu, & applausu dicendi: *Præ alium magnam sit in terra: Hic, & ille Episcopus, hi, atque illi Angeli ejus parochi, præliantur cum dracone, & draco pugnat, & Angeli ejus, & hi non prævalebunt, neque locus invenietur eorum amplius in hac, aut illa olim superstitionibus inquinata Terra. Amen.*

SECTIO II.

De Poenis, & emendatione Superstitionum.

Casus occæcati.

SUMMARIUM.

Casus Subulci tribuentis Schedula, cui nomen S. Blasii inscriptum erat, nimiat virtutem, 1037. & seqq.

Prima & gravissima poena, qua Deus Superstitionum punit, est occæcatio, induratio, subtractio gratiæ, lapsus in magiam, 1039.

Secunda est mors corporalis, 1040.

Tertia est interitus integritatis gentium, 1041.

Quarta sunt poena decreta in Jure Canonico, 1042.

Quinta sunt poena statuta in Codice Justiniano, 1043.

Sexta sunt poena statuta in Jure Bavarico, exprimente multas Superstitiones in specie, qua referuntur, 1044. & seqq.

His additur poena arbitraria, qua Jureconsulti plebendos sentiunt eos, qui alios citant ad Dei tribunal, 1047.

Ad quod forum spectet Crimen Superstitionum? 1048.

Quid intelligant sacri Canones nomine Maleficii, ibid.

Excitantur Judices utriusque fori ad puniendum hoc scelus, 1049. & seqq.

Zoticus subulcus habebat in baculo suo pastorali schedulam nomine D. Blasii inscriptam, cujus baculi potentia porcos suos ab omni luporum vi tutos credebatur, ac tantum schedula tribuebat, ut etiam porcos in agro solos pascentes abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cum pastor gregi deesset, & quidam præteriens Dæmonem custodire vidisset, illique dixisset: *Quid hic custodiret, qui hominum persecutor foret pessimus? Respondit: Porcos custodio, Retulit alter: Cujus jussu? Dæmon inquit: Stultæ pastoris confidentiæ. Nam schedulam quandam suo baculo inclusit, cui divinam adscribit virtutem, vel inde, quòd S. Blasii nomine est inscripta, & eam porcos suos à luporum injuria defendere, contra legem suam credit, mihi falsa suspitione inherens: ubi per me fuisse vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice huc custodiendum contuli, ut enim semper libens, Dei, & SS. vices gero, ita & nunc libentissimè pro suo S. Blasio illi porcos custodio, ut stultum hominem in sua vana confidentia extollam, ac roborem, ac eò perducam, ut talem schedulam plurius NB. quam Deum faciat.*

Repræsentato ex Delrio *Disq. mag. Lib. 5. Sect. 1. q. 1.* verba Abbatis Spanhemensis unà cum glossa itidem Delrii, sic loquentis: *Non simplex sanè hic pastoris error fuisse deprehenditur, non quòd S. Blasii devotus esset cultor, & ei se, suaque commendaret, verùm quia fiduciam in schedula collocabat, & quia Deum tentabat, reliquis sibi in schedula tutela, non etiam Sanctorum auxilium impetrandum sibi, sed nudo nomine schedulae inscripto opinabatur.*

Ita

Ita Delrius, ita & ego, hoc unum addens, gravissimam poenam, qua Deus plebit deditos superstitionibus, esse occæcationem, qua fit, ut ea suscipiant, & auferant, quæ ipsius verbi divini sanctionibus, omnium Theologorum scitis, judiciòque adversantur; atque ita occæcati, nulla criminum poenitudine purgati, denique fiant Cacodæmonis contubernales perpetui. Sit igitur

1039 I Poena; qua Deus animadvertit in superstitionios, scilicet occæcatio, induratio, & generatim subtractio gratiæ, & providentiæ divinæ singularis &c. & inde certò, etiam non necessarìo, consequens lapsus in scelera detestanda, nunquam priùs cogitata. Ipsam veram magiam, adeoque negationem Dei, suimet traditionem in Dæmonis ceu Domini jus, & imperium, profectam esse ex minutioribus superstitionibus probare possem multis millibus exemplorum, si & literis consignata essent; quæ ad hanc materiam facientia facti sunt venefici, & veneficæ, seu striges, lamizæ, & ego ca penes me habere.

1040 II. Poena est ea, quam Deus ipse Lege sanxit Exodi 22. *Maleficos non patieris vivere*, per maleficos intelligens omnes habentes pactum (etiam tacitum) cum Dæmone, Suarez. *De Relig. Tom. 1. Tract. 9. lib. 2. cap. 19.*

1041 III. Poena est ejusdem Domini Dei, indicata Deuteron. *Cap. 18.* testantis, & denuntiantis, fore ut illa gentes, quas postea Josue delevit in Palæstina, aliisque locis, deleantur propter superstitiones expressas *vers. 10. & 11.* quas inter sunt observatores somniorum, augures, qui variolos consulunt.

1042 IV. Est multiplex decreta in sacris Canonibus apud Gratianum. *Causa. 26. rota.* de quibus vide Suarez *cit. Cap. 19. latè differentem*, & Silvestrum *verb. Superstitio q. ult. ad finem.*

1043 V. Est etiam multiplex statuta in Codice Justiniani *Lib. 9. Tit. 18. De malef. & mathem.* ubi inter cæteras Leges extat hæc V. Constantii, & Juliani Imp. *Augurum, & vatum prava Confessio coniescat &c. Sileat perpetuò omnibus divinandi curiositas. Etenim supplicio capitis feriatur gladio ultore prostratus, quicumque jussis nostris obsequium denegaverit, id est, non paruerit huic Legi.*

1044 VI. In Jure Bavarico Titul. *Landtgeboit* videtur die *Alberglauben* id est: *Provinciale mandatum contra Superstitiones*, ultra maleficia, quibus quis usus est in damnum alterius, ultra etiam expressam Dei abjuratiorem, & obedientiam Diabolo promissam, poenâque jure communi statutas in tales; in eoque Provinciali mandato confirmatas, exprimentur multæ ex iis superstitionibus, quæ involvunt duntaxat tacitum cum Dæmone pactum, & nominatim

1045 1. *Omnes Benedictiones, ad quas contra Ecclesia Carbolica morem, & approbationem adhibentur certa verba, rhythmi, & caremonia, perinde ac si absque eis non esset legitimus effectus.* 2. *Qui*

quasi professionem faciunt benedicendi homines, bestias, tempestates, habentur illic pro suspectis de veneficio, & sint pertinaces, est cum eis procedendum sicut cum suspectis de veneficio. quem admodum & illi, qui dant res gestandas sine approbatione Ecclesie. 3. *Qui faciunt invulnerabiles, aut gestant in hunc finem secundinas, aut insigunt lardo clavum, gladium, aliud, quo sunt sauciati.* 4. *Chirurgus, balneator, alii, qui equis mittunt aliquas guttas sanguinis, & pro versigine curanda addunt in arbore, clauduntque.* 5. *Urens certis characteribus ad effectum diversum à significatione.* 6. *Observans in festo S. S. Andree, Thomæ, Natalis Domini pro cognoscendis futuris eventis, aut differentias dierum, temporumque nihil naturaliter operantes, sicut & interdum tur Calendaria, in quibus notantur dies fasti, & nefasti.*

Hi omnes pronuntiantur habere pactum saltem implicitum cum Dæmone, jubenturque examinari à Judice, quamdiu sit quis usus tali superstitione, quando, ubi. Si nequeat convinci de explicito pacto cum Dæmone, tractendus est custodia; atque mense integro plebendus jejuniis in pane, & aqua, quod jejunium si perferre nequeat, mancipatur annuo labori operis publici, subministrando ipsi duntaxat, sine ulla mercede, necessarium pro vita sustentanda victum. Laborans autem pluribus superstitionibus puniatur rigidius: si monitus non desistat, subjiciatur torturæ; interrogeturque de pacto Explicito, si tortus nihil fateatur, nihilominus severe puniatur. At verò is, qui vocat ad se divinum, ut futura, vel occulta, discat ex eo, punitur exilio perpetuo, qui verò ex improvisa occasione illum interrogavit, ejusque divinationi fidem habuit, mancipatur annuo carceri in solo pane, & aqua; si fidem nullam habens, interrogavit solum joci causa, mense integro incarceratus vescatur pane & aqua solis. Quòd si librum divinatorium habens nequeat ad terre justam causam retentionis, jubetur perpetuò exulare. Denique, ut omittam alia atrociora, præbens phyltrum jubetur truncari capite. Hæc omnia sanxit sapientissimus Baviaræ Elector Maximilianus.

Hicce addo poenam, qua plebendos censent Jureconsulti illos, qui, ut retuli supra n. 982. citant ad tribunal Christi, seu ad Vallem Josaphat eos, à quibus affecti sunt injuria, scribit enim Julius Clarus in *Pract. Crimin. Lib. 5. q. 83.* atque Menochius eum secutus. *De arbitr. Judic. Cas. 388. n. 16.* puniendos poena arbitraria, testaturque idem Clarus, unum hujus delicti reum fuisse Mediolani inclusum infami carcere, alterum jussu renuntiare illi præcepto, ut vocat Clarus, Vallis Josaphat, seu citationi, ac deinde jussu senatus fustigatum fuisse die 10. Sept. Ann. 1550. Quin Bajardus in *cit. locum Clari* censet cum Bossio, tales esse relegandos, sicuti aliquot fuere relegati teste eodem Bossio.

Quòd

2048 Quod si quæras, ad quod forum spectet crimen *superstitionis*? Resp. Quando aut Reus est Ecclesiasticus, aut Laicus quidem, sed *superstitioni* addidit hæresin, solum iudicem Ecclesiasticum esse competentem, ut per se clarum est. Si verò sit citra hæresin, esse locum præventioni, cum crimen maleficii sit mixti fori. Abbas *Cap. 1. De sortileg. Delrius Lib. 5. disquisit. Gregor. De Valent. Tom. 3. Disp. 6. q. 3. p. 4. ante §. 1. subdens* (quod probè notandum pro praxi) *ibidem §. 2. nomine maleficii à sacris Canonibus, & communi Doctorum sententia intelligi opus excedens communem captum, & facultatem hominum, diaboli opera, & libero voluntatis humana consensu factum, interveniente nimirum pacto explicito, vel tacito hominis cum Diabolo.* Ita ille. Idem cum Silvest. *Verb. Maleficium q. 5. scribit:* Omnia maleficia posse revocari ad divinationem, infirmitates mirabiliter inferendas, vel auferendas, ad falsas, & præstigiosas apparitiones, & actiones, denique ad motus, vel mutationes rerum, & effectus mirabiles, & communi iudicio hominum impossibiles.

2049 Sanè cum usus superstitionum etiam in speciem non valde pravaram sit gradus ad graviores, atque ad apertè diabolicas, clarum est, illud ad iudices directum à Deo imperium; *Maleficos non patieris vivere*, suo etiam modo extendi ad facientes impune ea, quæ suapte quasi natura tendunt ad maleficium in rigore dictum.

2050 Eam ob rem non video, quo pacto valeam excusare, seu Politicos, seu singulariter Ecclesiasticos Magistratus, si fortè in eorum Episcopatu, aut territorio usurpentur notoriè superstitiones, una, aut plures ex enumeratis Section. præced. & Casu XXII. & tamen non incumbant in abolitionem, extirpationem earundem. Obtendent fortè ignorantiam. Sed Regula decima in Quinto expressè ita sonat: *Non potest NB. esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit*, quia scilicet tenetur ipse inquirere. *Barbola in cit. Reg. post Cosm. & Avilem.* Pastoris autem nomine intelligi etiam sæcularem Principem, nõrunt omnes docti à Poëtarum sapientissimo Homero, qui Reges

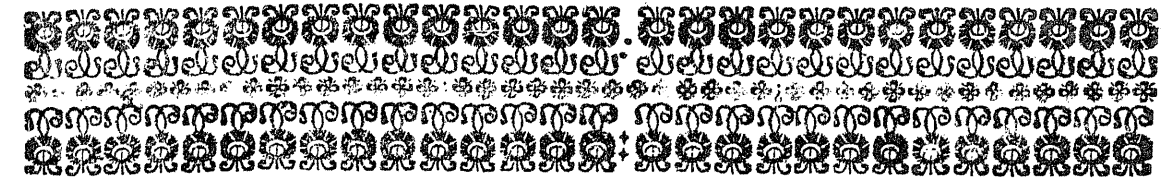
perpetuò vocat *Pastores populorum.* Possunt 1051 non quidem omnia, sed valde multa præstari per Parochos, Decanos, Visitatores. Demonstranda in Concionibus, & Catechesibus gravitas hujus criminis, summumque periculum, prolabendi in deteriora cum discrimine vitæ, & intamiæ redundaturæ in totam familiam. Ut primùm Curio aliquid inaudit ejusmodi factitari, investiget veritatem, ea comperta, vocet ad se infamatum de hac, aut illa *Superstitione*, comminetur certissimam delationem, ad iudicem sæcularem, aut Ecclesiasticum, si in posterum usurpare sustineat.

Sæcularis autem Magistratus omnino providè aget, si quoad fieri poterit, animadvertat in superstitionios illis poenis, quas ex Jure Bavarico, quasi paradigmata quædam dedita opera descripsi superiùs. Idem etiam atque etiam perpendet id quod n. 1041. retuli, quòd videlicet ipse Deus sit professus, à se idcirco delictum iri omne. Palestinas gentes, quòd vacassent actionibus *Superstitiosis.* Meminerit illius, quod supra memoravi num. 874. fuisse à Christo Domino dictum Regi Roberto: *Non habebis in Regno tuo pacem, donec elimines blasphemias.* Blaphemus Dei honorem temerè verbis, *Superstitiosus* factis, ægerrimè ferunt Principes, dum læditur ipsorum honor, & dum is, qui debetur ipsis, transfertur in alterum, *Superstitiosus* lædit, ut dixi, honorem Dei, ac transfert in Cacodæmonem, ergo si Princeps facit pluris, ut facere debet, honorem Dei, quàm suum, vindicet legibus, & poenis divinum. Natura hanc mortalibus Legem posuit, ut filii parentibus illatam injuriam ulciscantur, & servi Dominorum suorum causam asserant. Theodoretus *Tract. 1. De provident.* Atqui ex una parte Principes boni sunt filii Dei: mali, sunt, velint nolint, servi Dei. ex altera honor ipsorum Patris ac Domini læditur per *Superstitiones*, ergo tenentur ex doctrina Theodoretii impedire, vindicareque illum læsum per *Superstitiones*, quod fiat.

Ad majorem Dei Gloriam.

INDEX

INDEX,
ET
COMPENDIUM,
RERUM AC VERBORUM
PER QUAM COPIOSUM, AD
COMPLURIM INSTANTIAM
CONFECTUM.

Primus numerus designat Tractatum. Secundus numerum marginalem illius Tractatus.

A.
Abbas.
Abbatissa.
Abbas non consecrantur propriè, sed benedicuntur. VIII. n. 144. Cur officiantur honore peculiari? 144. Conferunt minores Ordines suis Religiosis, 324. Etiam Novitiis. 324. Abbatis nomine intelliguntur hîc omnes Prælati Regulares præditi tribus conditionibus. 325. Jam non possunt conferre Ordines Religiosis alterius Monasterii, aut sæcularibus, etsi accedat voluntas Superiorum. 326. Praxis tamen alia viget in Episcopatu Constantiensi. 324. Declaratur Casu recenti. VIII. 328. Et quamvis conferant contra Decretum Congregationis, non tamen incurrun suspensionem. 714. Et valet collatio. 336. Cujus jus comparare possunt, etiam per errorem communem. 340. Sicut, & reipsa illud acquirerunt per consuetudinem. 341. & seq. Debent autem intra suam Ecclesiam conferre, sicut & alia Pontificalia exercere. VIII. 343. Nisi à Prælato exempto invitentur ad suam Ecclesiam. 344. An Abbas utens Pontificalibus extra Diocesim incurrat suspensionem? 45. in App. lit. a. An qui renuntiavit dignitati, possit Novitio conferre Ordines Minores? VIII. 347. & 349. fides habenda Abbati testanti aliquid suo chirographo. 409. Dat dimissorias suis Regularibus subditis. 567. An etiam sæcularibus? 574. Præditi potestate quasi-Episcopali dispensat in denuntiationibus matrimonialibus. X. 504.

Abbatissa non est fas concionari in Ecclesia, sed in Refectorio, aut Capitulo. VIII. n. 81. Abbatissa nequit recipere ad habitum puellam absque pravio examine Episcopi. X. 316.

Abavus.
Abavus, Atavus, Avunculus, qui dicantur? IX. n. 155.

Actus. Actio.
Actus publicè celebratus defenditur adversus omnes præsumptiones. Tr. X. 430. Actiones veneræ licitæ, & illicitæ conjugibus. 649. & seq. distinguere. Item sponsis. 670. Et viduis. 675.

Actio in distans.
Novus Casus, quo oportet vel concedere actionem in distans, vel virum probum damnare taciti cum dæmone pacti. XI. 961.

Administrator.
Caret potestate donandi, aut liquidum jus remittendi. XI. 238. Ecclesiæ administrator, seu procurator nequit propria autoritate ita commutare vota realia alterius, ut accipiat minus pecuniæ, quàm valeant illa, quæ de jure debebantur, res voto promissa, ibid. & num. 260.

Index Rerum & Verborum.

Adulterium.

Adulterium est impedimentum dirimens matrimonium. *Tr. I. X. n. 191.* Quando scilicet persona conjugata committit cum alia, seu soluta, seu conjugata adulterium cum promissione matrimonii futuri post mortem conjugis propriae. 192. Debet autem illud adulterium esse, & formale. 193. Et completum per immersionem feminis. 203. Promissio autem debet esse seria. 196. Et acceptata ab altera parte. 197. Et absol. 198. Non tamen requiritur aut repromissio, aut juramentum. 197. Sicut nec, ut dicat adulter. *Te ducam post mortem meam uxoris, si mihi feceris potestatem tui corporis.* 199. Sed sufficit, si adulterium præcedat, aut sequatur fidem datam. 199. Non est probabile, ad incurrendum hoc impedimentum requiri, ut sciatur, id oriri ex tali adulterio. 202. *in App. §. His.* Declarantur dicta resolutione variorum Casuum. *num. 205. & seqq.*

2 Adulterium privat jure petendi debiti conjugalis, ac non nisi quando altera pars conficia recusat id reddere. *X. 600.* Duo adulteria tolluntur mutuâ compensatione quoad effectum negandi debitum. 600. Uxor, & maritus sunt pares in jure dimittendi quoad eorum partem adulterio pollutam. 722. Quo sensu Christus Dominus prohibuerit divortium, nisi ob adulterium. *Tract. X. num. 728. §. Porro.* Adulterium sororis barbarè punitum à fratre. 724.

Æquivocatio.

Æquivocatio quid sit? *XI. 602.* Nulla est per se propriè mendacium. 601. & 603. Exemplum ejus licitum. 604. Et plura alia. 653. & *seqq.* Illicita. 605. 606. 612. & *seqq.* Æquivocatio licita certo calu. *Tract. IX. n. 628. & Tr. X. 371.*

Ætas.

Ætas pro Ordinibus qualis olim requirebatur? *Tr. VIII. n. 511.* Qualis postea sufficiebat? 511. Qualis nunc requiratur, & sufficiat? *ibid.* & 508. Exemplum pueri ordinati in Diaconum Anno ætatis decimo tertio. 512. Etiam infans consecratur validè in Episcopum. 506. Privilegia circa ætatem concessa Augustiniani, & Minoribus sunt revocata *VIII. 514.* Quid si bona fide sit quis ex vi illorum promotus ad Sacerdotium? an licitè sacrificabit ante ætatem in jure requisitam? 515. Quæ ætas requiratur ad Papatum, Cardinalatum, & alia quædam officia, seu dignitates? 517. Sufficit si annus pro ætate legitima requisitus à Tridentino sit inchoatus per momentum. 516. Debet autem esse physicè inchoatus. 521. Opposita tamen sententia est probabilis, & alicubi practicata. 519. & 524. Quid si delit interger dies? 527.

Ætas pro Ordinibus quomodo probetur? *VII. 529.* Singulariter probatur per librum Baptizatorum. 499. Et per ephemerides parentum. 500. & 503. *in App. lit. b. ad fin.* Quando quis secutus fidem parentum suscepit ante legitimam à parte rei ætatem aliquem Ordinem, non incurrit quidem suspensionem, at tamen nequit in eo ministrare ante adeptam ætatem. 497. & *seqq.* Dubitans, an habeat legitimam ætatem, debet abstinere susceptione Ordinis. 530. Quando defunt tantum tres dies, dispensat Episcopus juxta Zanardum non admittit. 531. Cum nequidem Nuntius Apostolicus possit dispensare, quoad diem unicum. 531.

An jura præsumant, ætatem hominis extendi ad centum Annos? *IX. 291.* Ætas apta Matrimonio quæ? 450. Apta sponsalibus quæ? *X. 114. & 28.* Ætatem quo sensu dicatur supplere malitia? *IX. n. 450.* Utrum Anni bissextilis sint attendendi, quando agitur de ætate pro Ordinibus, & aliis? vide infra verb. *Annus bissextilis.* Dispensationes super ætate pro Ordinibus quomodo intelligendæ? vide verb. *Dispensatio. n. 4.*

Qua ætate solet juxta Summistas, & Canonistas communiter adesse usus rationis ad eundem validè vorum? *XI. 164.* Qua juxta S. Thomam, & Suarez? 165. Et qua juxta Auctorem? 166. & 167. Faciendum est discrimen inter pueros Italos, & Germanos. 166. Item inter pueros, & puellas. 167.

Affinitas.

Affinitas est duplex: Directa, & Indirecta. *Tr. IX. n. 396.* Directa est propinquitatis personarum proveniens ex copula carnali. *ibid.* & 389. Hæc sola dirimit Matrimonium. 399. Nec contrahitur, nisi per copulam perfectam. 399. Et probabiliter ad eam requiritur, ut etiam mulier seminet. 390. & 399. *§. Porro.* Et ostenditur, quomodo possit cognosci, an mulier emiserit semen. 391. Variis Casibus declaratur, an revera sit contracta Affinitas, necne. 392. & *seqq.* Traditur & Regula cognoscendi, in quali gradu Affinitatis quis existat cum alio. 400. Hæc ipsa Regula declaratur practicè. 404. Affinitas contracta ex copula illegitima dirimit usque ad secundum gradum inclusivè, ex legitima usque ad quartum. 400. Et quidem jure naturæ in primo gradu. 408. Refertur rursus Casus Affinitatis indirectæ, 387. Et resolvitur. 398.

Alumnus.

Ad quid promittendum adegerit ordinandos? *VIII. 751. in App. lit. b.* Quoties visitaverit totam amplissimam Dioccesim? *IX. 715. in App. lit. c.* Fuit nostri sæculi alter Salicinus. *ibid.*

Alu-

Index Rerum & Verborum.

Alumnatus.

Alumnatus Pontificius communiter non sufficit pro titulo ad Ordines Sacros. *Tr. VIII. n. 636.* Casus alumni Pontificii non admissi, sine alio titulo, ad Ordines. 639. *in App.*

Amens.

Amenti à nativitate, sed jam adulto, an præbenda extrema, Unctio? *VIII. 825.* Quid si aliquamdiu antè fuit compos mentis? *IV. 135. & VIII. 825.* Declaratur Casu novo. 828. Aut in peccato mortali factus amens? 827. & 912. Exemplum amentis in uno genere, sapientis in aliis. *X. 28.* Vide infra verb. *Fauvus.*

Amor.

Amor naturalis est quandoque species furoris. *X. 26.* Et hoc furore nihil vehementius. *ibid.* Casus allegantis vehementiam amoris ad liberandum se obligatione promissionis matrimonialis. 23. Communiter debet locus negari tali allegationi. 25.

Angelus.

Facit reverentiam recens creato Sacerdoti. *VIII. 134.* Dubia circa Officium S. Angeli Custodis recens cum Octava institutum dicuntur infra verb. *Festum. n. 4.*

Annus.

Annulli immisso an significet sponsalia? *Tr. X. n. 67.* Quid si immittatur in medium digitum? 68.

Annus.

Nomine Anni aliquando intelliguntur sex menses, & aliquot dies supra. *IX. 449. in App. lit. 9.*

Annus Bissextilis.

Anus Bissextilis unde dictus? *Tr. VIII. n. 542.* Quomodo nominetur à Germanis? 540. Probabile est, quando est sermo de uno duntaxat Anno, si fortè ille sit Bissextilis, posse in materia odiosa intelligi de diebus. 365. In favorabili de 366. *ibid. n. 545.* At in materiis, in quibus sit mentio multorum Annorum explicitè, vel implicitè continuorum, semper intelligendos esse annos secundum supputationem nihil cogitantium de Bissextilibus. 546. & *seqq.* Declaratur hæc doctrina variis instantiis, & nominatim annorum duorum requisitorum pro Novitiatu. 550. Item aliis. *n. 551. & seqq.* Nominatim Sacerdotum Jubilæorum. 557. Consequenter in annis pro Ordinibus susceptione requisitis non est cogitandum de Bissextilibus. 539. Contrarium tamen est probabile practicè, & speculativè. 549. Declaratur duobus veris Casibus. 534. & 537. Quando anni non sunt ne quidem implicitè continui, potest

in odiosa materia dies Bissextus numerari pro uno die. 555. Adeoque jussus jejunare quatuor annis in pane, & aqua potest transilire intercalarem, seu Bissextilem. 555.

Apologia.

Contra Stephanum à S. Paulo. *X. 50. in App. Apologética.*

Apoplexia.

Apoplexiæ obnoxii, an & quando extremè ungenti. *VIII. 875.*

Appellatio.

An locum habeat post fatalia, si non fuit ob pauperiem introducta suo tempore? *X. 242. in App. lit. I.* Intra quantum temporis sit appellandum? *lit. L.* An permittenda Regulari reclamanti contra valorem professionis Quinquennio post hanc emissam *lit. O.* Quibus casibus non deferatur appellationi? *ibidem. lit. p.* Appellatio est theriaca contra venenum judicum. *ibid. lit. l.*

Aratrum.

Adfertur duplex interpretatio illius sententiæ: *Nemo mittens manum ad aratrum &c.* *XI. 19.* Utraque probat, eam sententiam non repugnare negantibus, recessum à bono proposito esse per se loquendo culpabilem. *ibid.*

Archidiaconus: Archiepiscopus: Archiepresbyter.

Archidiaconus quis? *Tract. VIII. 150.* Archiepresbyter quis? 151. Archiepiscopus quis? 157. Nequit absolvere excommunicatum à suis Suffraganeis, nisi per appellationem. *ibid.* Nec licitè ordinar horum subditos. 312. In Appellationibus concurrat cum Nuntio Apostolico. *IX. 194. prope finem.* Soli ferè Archiepiscopo mittitur pallium. *VIII. 159.*

Archidux Leopoldus Guilielmus.

Plissimus modus, quo quotidie imitabatur, ministracionem Extremæ Unctionis. *VIII. n. 904.* Ejus in negotio matrimoniali pronuntiatum cedro dignum. *IX. 449.*

Arctatus. Arctari.

Quid sit arctari, vel arctatum esse Beneficio? *VIII. 456.* Cum talibus dispensant Nuntii Apostolici, ad extra. 455.

Arrha.

Arrha, & arrhabo quid sit? *Tract. X. n. 175.* An resiliens à sponsalibus perdat arrhas? *ibid.*

Ascensus.

Ascensus ad scholam superiorem an, & quatenus possit esse validus finis voti? *XI. 66.*

Ppp 2

Aj7-

Index Rerum & Verborum.

Aylum.

Utrum negans aditum confugiendi ad aylum, peccet contra iustitiam? XI. 156. Quid si non occludat quidem januam, non tamen velit aperire? *Ibidem.*

Augustiniani.

An Augustinianis Eremitis fuerit revera concessum Privilegium dispensandi in primo gradu Affinitatis. *Tract. IX. num. 719.* Quae aetate poterant olim creari Presbyteri? VIII. 514.

B.

Bacillus.

Bacillo, seu virgula ministranda est tempore pestis quandoque Extrema Unctio. *Tr. VIII. 902.*

Baptismus.

Baptismus est janna Sacramentorum. *Tract. VIII. n. 820.*

Barba.

Barba sua probrosc mulctatur perjurus. XI. 692.

Beatus.

Utrum liceat vota edere ad illos, qui sine ullo testimonio Ecclesiae, sed sola opinione communi habentur pro Beatis. XI. 399. An aliis pietatis officiis eos colere. *Ibid.* Quid si cultus sit omnino privatus? 401. Quid agendum Anathematis, quae suspenduntur ad tumulos talium Beatorum. 403.

Benedictio.

Benedictio matrimonialis spectat per se ad solos Parochos. *Tract. X. n. 559.* Quomodo censetur dare tacite alteri facultatem benedicendi? 550. & *seqq.* Ponitur species facti. 549. Non peccant conjuges non petentes benedictionem. 561. Et verò nec licet petere pro secundis nuptiis. 563. Quid si viduus ducat Virginem? 564. Quo tempore sit illicita? 567. Frustra nonnulli iudicaverunt, irritum esse Matrimonium, quod sine benedictionibus erat initum. 569. Mos Venetus circa Parochi jus ad benedicendum. 571. Vestes sacras quis benedicat, & quomodo amittant benedictionem? Vide verb. *Vestes sacrae.*

Beneficium.

Beneficium Ecclesiasticum est jus perpetuum percipiendi redditus à bonis Ecclesiasticis propter aliquod spirituale Officium, auctoritate Ecclesiae institutum. *Tr. VIII. 630.* Dicitur tribus modis *perpetuum.* 631. Monachatus

non est per se Beneficium. VIII. 459. Quid intelligatur nomine *Beneficii*, ratione cuius acquiritur domicilium, & jus accipiendi Sacros Ordines? 310. *distinctè.* Beneficio arctari quid sit? 456. Qualitates, & species Beneficii, ad cuius titulum quis ordinatur. 630. & *seqq.*

Nomine Beneficii positi in dispensationibus pro extra non intelligitur manuale, sed perpetuum. *Tract. VIII. 459.* Hoc tamen nequaquam est necessàriò curatum. 458. Sufficit, si beneficium habeatur tunc, quando quis est vi dispensationis promovendus ad Ordines. 751. Non competenter Beneficiatus quis dicatur? VIII. 459.

Conditiones, & qualitates Beneficii, ad cuius titulum quis ordinatur, explicantur distinctè. VIII. à n. 630. ad 638. Singulariter, quòd debeat possideri pacificè. 632. Et non esse Manuale, seu Vicaria temporanea. 934. Nec communiter Alumnatus Pontificius. 636. Nec Capellania privata alicujus Magnatis. 639. Nec potest illud Beneficium resignari, nisi facta mentione tituli. 638.

Bernardus Colnagus.

Ejus parens omni modo conatus fuit illum abstrahere à consilio ineundi Societatem. XI. 161. Fuit illustrissimus miraculis. 398. An subsistat votum, quo quidam Nobilis Neapolitanus promisit Deo, se facturum omnes sumptus necessarios ad solennem Canonizationem. 430. Refertur inter reliqua in signe miraculum patratum ad ejus invocationem. 397.

Beryuca.

Berrucæ, seu scitii capilli gestatio continua non facit irregularem. VIII. 680.

Bibere.

Bibens vitrum vini post votum non bibendi, quando peccet mortaliter bibendo. XI. 92. Ponitur casus de hac materia. 81. Examinatur singularis doctrina. 92. & 93. Fit hac in re distinctio inter ventricosos, & graciles, inter viros & mulieres, obstrictos voto abstinentiendi potu vini. 93.

Bigamia.

Bigamia est triplex. VIII. 650. Quo modo efficiat irregularem? *Ibid.*

Blasphemia.

Quid sit. XI. 696. Voluntas inhonorandi Deum per illam est duplex. 700. Refertur casus valde rarus de blasphemia indirecta. 704. Referuntur etiam in primis communes modi blasphemandi. 710. Deinde blasphemiae communes ferè solis Italis, Hispanis, Gallis. 714. & *seqq.* Item aliæ Germanis. 732. & *seqq.*

Quo-

Index Rerum & Verborum.

Capitulum.

An sede vacante dare possit tunc facultatem Ordines conferendi? VIII. 266, & *seqq.* An saltem per Episcopiam? 273. Declaratur Casu speciali. 275. An concedere literas dimissorias? 268. & 567. An testimoniales? *Ibid.* Capitulum Cathedrale intelligitur nomine Ordinarii. 262.

Capucini.

Dispensant in Provincia Helvetica circa quaedam impedimenta Matrimonii. IX. 724. Viva vocis oracula non sunt in ordine ad ipsos revocata. 731.

Caput.

Capite tecto non licet celebrare, nisi tegatur capillo scitio, seu berruca. *Tract. VIII. n. 680.*

Cardinalis: Cardinalatus.

Cardinalium Declarationes quanti faciendæ? IX. 362. & 482. Cardinalium antiquitas & numerus. VIII. 162. Quando cœperint eligere Pontificem? 163. Cardinalatus non est Ordo sacer, sed officium. 162. Nec omnes obtinentes titulum Episcopalem, vel Presbyteralem, sunt Episcopi, aut Presbyteri. 162. Etiam non Episcopi conferunt Minores Ordines. 346.

Castitas.

An voveri possit ab iis, qui, vel quæ ignorant, quid sit impudicitia. XI. 121. Declaratur Casu Angeli incarnati. *Ibid.* Vota castitatis, & religionis æquiparantur inter se. 126. 219. 339. Casu lamentabilis castitatis. 268. An valeat votum castitatis editum à juvene, solito succumbere gravibus, quas sentit, tentationibus? 271. & *seqq.* An desinat obligare votum castitatis editum à conjugato, quando versatur in periculo peccandi contra sextum præceptum, nisi petat debitum. 273. & 277. Quid si velit uxor, ut ipse eubet secum in eodem lecto? 281.

Castitatis nomine absolutè sumpto, quid intelligatur? XI. 282. Peccata castitati opposita, quæ committunt obstricti voto simplici, vel solenni castitatis, sunt ejusdem speciei, & indeo confitenda eodem modo. 283. Nomine peccati castitati repugnantis, quid intelligatur in ordine ad reservationem in Religionibus. 284. Varia de voto castitatis indicantur remissivè. *num. 285.* Refertur votum castitatis sub conditione: *Si uxor moriatur: vel: Ducendi aliam, si reperitur uxor, quæ velit etiam servare castitatem.* 286. Dubitans voveritne dependenter, an independenter à religione castitatem, non tenetur hanc servare in saculo, si non suscipiatur ad Ordinem religiosum. 304. *Casu 3.* Ut castitatis votum sit reservatum, de-

Ppp 3

bet

Quotuplex sit blasphemia. XI. 754. An etiam respectu Sanctorum? 757. Et duntaxat Beatificatorum. 752. Et illorum, qui ne quidem sunt declarati Beati, attamen sunt clari nomine Sanctitatis. 769. Quantum sit peccatum blasphemia? 772. 775. 777. 780. An sint omnes ejusdem speciei? 778. Quis primus Blasphemus? 781. Horribilia supplicia blasphemii. 721. 751. 760. 762. 763. 766. 782. 827. 832. 857. 867. 868. 874. An blasphemia sit omnium peccatorum gravissimum? 789.

Blasphemantem audiens an, & quatenus teneatur eum corrigere. XI. 794. An etiam alapa illum percutere? *Ibid.* Quid Leo X. statuerit circa correctionem blasphemantium? 798. Quid Julius tertius? 804. Quid B. Pius V? 807. Quomodo intelligendum præceptum Leonis X. de corripiendo blasphemio? 809. Aut de illo deferendo ad judicem? 810. Aut de gravi poenitentia injungenda à Confessario? 811. & *seqq.*

Blasphemiae poena divinitus statuta. XI. 827. Statuta à diversis Regnis, & Provinciis. 840. & *seqq.* 876. & *seqq.* Blasphemus castigatus à Laicali magistratu nequit castigari ab Ecclesiastico, licet blasphemia sit mixti fori. 860. Blasphemus caret jure asyli. 862.

Bruntrutani.

Quomodo hi, & Dellbergenenses seriò maledicant aliis? XI. 746. Quomodo non seriò, in ira tamen? *Ibid.*

Bulla.

Bulla & Instructio Clementis X. de testibus matrimonialibus examinandis. X. 820. & *seqq.*

C.

Calix.

An pro Subdiaconatu debeat esse vacuus? *Tract. VIII. num. 53.* An pro Presbyteratu non vacuus? 90. An consecratus? 93. *prope finem.* An absolutè sit pro Presbyteratu necessarius? 93. & 95. An physicè, & immediatè tangendus? 60. & 100.

Calvinus.

Calvini quaedam blasphemiae. XI. 761. Calvinistæ rabulæ blasphemia divinitus punita. 760.

Cancellarius.

Cancellarii descriptio ex Chassaneo. XI. 637. Quam fidelis obtigerit Ferdinando II. Imperatori. 630.

Canonista.

Canonistæ saepe errant in quæstionibus de Sacramentis. VIII. 13. 257. & 353. Ipsi non habent clavem. 13.

Index Rerum & Verborum.

bet esse castitatis & perfectæ, & perpetuæ. 315. *Remissivè*. Castitatis tria elogia. 974. *circumscriptionem*. Vide alia verb. *Reservatio*.

Castratio: Castratus.

CAstratio permisa ob conservandam vocis tencritudinem non adfert Irregularitatem. VIII. 690. Adfertur Casus hanc in rem. 689. Castratus an sit habilis Matrimonio? Vide verb. *Impedimentum*. num. 7.

Catharina Senensis.

Quam maturo consilio ediderit anno ætatis septimo votum perpetuæ castitatis? XI. 216. Peccarintne ejus parentes, conati eam avertere à proposito castitatis? *ibid.* & 219.

Causa.

CAusa voti finalis, & motiva quænam dicatur? XI. 110. Et quæ dicatur merè impulsiva? *ibidem*.

Cautio.

CAutio juratoria quando sufficiat? XI. 154.

Cella.

CELLA est nobile in Styria Sacellum Deiparæ. XI. 265. Reddita illic amenti sanitas mentis. 264. Et mortuo vita. 267. Fuit respectu primi editum votum satis rarum. n. 265.

Censura.

NULLA censura incurritur ab ignorante, esto laboret ignorantia crassa. VIII. 666. Quæ Censura arceat à susceptione Ordinis Sacri? VIII. 664. Qui dubitat, an censuram incurrit, potest post factam inquisitionem se gerere, ac si non esset ullà irretitus. 667.

Certitudo.

NEC certitudo *moralis* de morte mariti requiritur, ut licet transeat uxor ad secunda vota. IX. 299. Certitudo *moralis* asseritur ab aliquibus reperiri in casu, in quo negatur ab aliis. 308. Quid jura intelligant per certum nuntium? *ibid.*

Chorepiscopus.

CHOREPISCOPI qui fuerint olim? *Tract.* VIII. num. 87.

Christus.

EJUS pronuntiatum de ignorato à se die Judicii non potest sine restrictione, seu reservatione mentali salvarı. XI. 623. Roberto Regi Gallie dixit: *Pacem non impetrabis, Ro-*

berte, priusquam blasphemias ex Regno exturbaveris. 863.

Christiani.

QUI vixit Christianè, præsumitur habuisse intentionem moriendi ritu Christiano. VIII. 827.

Cistercienses.

GENERALIS Abbas Cisterciensium, & quatuor alii Coabbates potuerunt olim ex privilegio conferre etiam Diaconatum suis Regularibus, VIII. 329. Et hodie factitant id ipsum. *ibid.*

Citatio.

AD hanc sufficiunt indicia etiam Jevia. XI. 918. Quid censendum de illis, qui ad divinum Tribunal citant eos, à quibus graviter sunt læsi? 979. Tremendum exemplum unius, ita citati. 978. Alia viginti tria recenset P. Drexelius. 981. Poenæ statutæ in tales citatores. 1047. Timenda est oppressoribus pauperum, & Religiosorum illa citatio. 981. Fuit David usus illa. *ibid.*

Clausula.

NULLA clausula debet in aliqua dispositione esse superflua. *Tr.* IX. 383. *lit. c.* Sed debet aliquid operari. *ibid.*

Cæcus.

ETIAM planè cæcus Missam faciebat ex dispensatione Pontificia. *Tract.* VIII. n. 651. *ad finem.*

Cognatio.

Cognatio Naturalis.

COGNATIO est triplex: *Naturalis, Spiritualis, Legalis.* *Tract.* IX. num. 151. *Naturalis* est vinculum personarum plurimum inter se sanguine communicantium. 152. Theologi non faciunt discrimen inter cognatos, & agnatos, faciunt tamen Juristæ. *ibid.* Constat ea lineis, & gradibus explicatis. numero 154. & 157. Referuntur complures Grammaticales nomenclaturæ cognatorum. 155. Proponuntur Regulæ pro distantia graduum in foro Ecclesiastico. 158. & *seqq.* Alias observant Juristæ. 162. Cognatio intra quartum gradum dirimit Matrimonium. 163. Non in quinto, ut declaratur casu rarissimo. 164. Instruitur *practicè* Parochus pro Cognatione cognoscenda. 166. Traditur, quo jure hic, aut ille gradus dirimat Matrimonium? 168. Et in quoto dispensare possit Papa? 168. Olim non valuit Matrimonium intra septimum gradum. 163. Non solet excrescere soboles ex conjugio junctorum secundo gradu consanguinitatis. IX. 606. §. *Lege.*

Index Rerum & Verborum.

Cognatio Spiritualis, & Legalis.

2 **C**OGNATIO *Spiritualis* est, quæ oritur ex Baptismo, vel Confirmatione. *Tract.* IX. 170. Consuetudo singulariter exerit vim suam circa hujus cognationis ortum & occasum. IX. 171.

Ignorantia *facti* impedit hanc Cognationem, non tamen ignorantia *juris.* *Tract.* IX. num. 172. Impedit & defectus iudicii in pueris singulariter. 173. Unde non est de Germanis in dubio præsumendum, quod statim post septennium ætatis contraxerint hanc Cognationem. 173. Quid judicandum de statu, quo decennis levavit è fonte Baptismali puellam, adultior verò factus ignorat, an tunc sciverit, retentionem in Baptismo, vel Confirmatione esse cæremoniam sacram. 175. Plura vide infra verb. *Parrinus.*

3 **C**OGNATIO *Legalis* est propinquitatis orta ex adoptione alicujus. *Tract.* IX. num. 176. Est ea *perfecta*, vel *imperfecta.* 176. Inducit impedimentum inter uxorem adoptantis, & adoptatum, interque adoptatum, & legitimos liberos adoptantis. 177.

Cohabitatio.

COHABITATIO conjugum est per se præcepta, vide verb. *Matrimonium*, num. 12.

Comites Palatini.

HI communiter non possunt legitimare, ad Ordines & Beneficia. VIII. 441.

Communio.

AN necessario obeunda à recens Ordinatis? VIII. 358. An à Neoprebytero. 359.

Commutatio voti.

QUID sit, & quomodo differat à dispensatione? XI. 343. Potens dispensare, potest & commutare. 355. Quatenus quis suum votum commutare valeat? 356. & *seqq.* An etiam reservatum? 357. An habenda ratio expensarum, quando commutatur votum peregrinationis? 363. Proponuntur varia paradigmata commutationum remissivè. 365. Et singularis casus illius, qui voverat jejunia in pane & aqua, cupiebátque commutare. 414.

Complimentarii.

AN verborum complementa, seu complimenta sint communiter mendaciis accensenda. XI. 670. Singulariter quando iis utentes profitentur se servos illorum, quibus nullum officium præstare cogitant. 670. Diverbium de Complimentariis. *ibid.*

Concessum.

CONCESSO uno conceduntur omnia necessaria ad illud. IX. 449. *in App.* *lit. w.* & *gg.*

Concio: Concionari.

PAROCBUS, etsi non Sacerdos, licet concionatur propria autoritate, spectato jure communi. VIII. 77. Et alius non Parochus licet ex concessione Parochi. 78. Propria autoritate nemo concionatur, nisi curam animarum obtinens. 79. Et consequenter neque Diaconus non Parochus. *ibid.* & *seqq.* Quæ intellige de prædicatione in Ecclesia ex pulpito, seu ad populum in publico cœtu. 81. At in Refectorio, vel Capitulolice suis Monialibus prædicat Abbatisa. 81.

Concionator.

CONCIONATOR falsò narrans aliquas pias historias quantum peccet? XI. 674. Quantum, quando historiis biblicis aliquid tanquam revelatum à Deo addit? *ibid.* Aut quando dubitans utrum aliqua sententia, vel historia continetur in hoc, an potius in illo capite, vel libro scripturæ, absolute citat illud caput? *ibid.* Concionatori subministratur materia pro inventivis contra blasphemos. XI. 792. 793. 795. 796. 826. 828. 830. 864. & *seqq.* & 892.

Conditio.

CONDITIO, prout est Impedimentum essenziale Matrimonii, significat servitutem. *Tr.* IX. num. 135. Licet nonnulli aliter intelligant. 135. Ejus ignorantia officit valori Matrimonii, quando laborans ignorantia est persona libera. 130. Illa servitus debet esse proprie dicta, adeoque non extendenda ad servos de gleba. 131.

Conditio, prout non est Impedimentum Matrimonii, nec designat statum hominis, accipitur late, & strictè. *Tract.* X. num. 145. Late significat idem, quod *modus.* *ibid.* Strictè est accidens, aut circumstantia, quibus contractus dispositio suspenditur, donec in futurum eveniat. 449. Suspenditur, inquam, vel quoad suum esse, vel quoad liberum usum. 449. atque efficit dispositionem conditionalem. *Tract.* IX. num. 150. *lit. d.* Conditio significat etiam conventionem. *ibid.* *lit. f.* Declaratur duplici instantia. X. 383. Utrum verò sit fas adjicere condiciones contractui matrimoniali, aut sponsalicio, quidque censendum de valore, & obligatione talium contractuum? Vide infra. Verb. *Matrimonium*. num. 6. Itemque verb. *Sponsalia*. n. 6.

Conditio, quæ vel tacite, vel de jure subest, non reddit actum conditionatum. IX. 150. *lit. a.* Declaratur duplici exemplo. X. 383. Conditio, & modus implendus in favorem tertii semper censetur causa finalis. IX. 707. Non sunt paria declarare Conditionem factam & verbis. X. 148. Conditionem fuisse adjectam contractui si asserat reus, teneaturne ipse probare hanc adjectionem? X. 183.

Index Rerum & Verborum.

Conditioni, ut sit *Magister Philosophiæ*, non satisfacit is, qui est proximè futurus Magister. VIII. 609. *App. 2 lit. e.*

Conditio differt à conventionem inter partes. X. 383.

Conditio propriè, & rigidè quid sit? XI. 33. Quomodo differat à modo? *Ibid.* Quando obliget, aut non obliget? *ibid.* An obliget ad se non reddendum impotentem? 34. Singulariter quando versatur circa rem non præceptam. 35. An si nequiter impediisti impletionem conditionis, tenearis nihilominus implere votum conditionale? *ibid.* Quid si parens moriatur, antequam approbaret votum editum sub conditione consensûs paterni? 36. An valeat votum conditionale de non ingredienda, nisi certa aliqua Religione? *ibid.*

Confessarius.

Quid aget cum sponsa aperiente, cum immittent nuptiæ, Impedimentum probrosum? *Tract. IX. 265. & 558.* Quid? quando sunt factæ nuptiæ. 557. Quid? quando mulier vult transire ad secundas nuptias, allegans mortem mariti? 301. Quomodo cognoscet, an mulier, confitens tactus, aut etiam copulam, feminavit? 391. Rogatus à pœnitente, ut ipse petat dispensationem in Impedimento Matrimonii occulto, & probroso quid aget? IX. 577. Aut à nova nupta interrogatur, quid circa commercium carnale liceat, vel non liceat conjugibus? X. 648. & *sequentibus.* An petet delegari sibi vices Parochi in copulandis concubinariis occultis, qui manifestari nolunt? *Tract. IX. 529. & Tract. X. num. 507.* An quandoque licet utatur exorcismis erga pœnitentem energumenum solitum his iuvare? *Tract. VIII. 69.* An licet excipiat Confessionem scientis, ipsam esse solum probabiliter verum Sacerdotem? *Tr. VII. 186. & 187.*

Quà præcisè talis non pollet potestate commutandi ullum votum. XI. 360. Quatenus commutat tempore Jubilei? 364. *Remissivè.* Quatenus obligetur plectere gravissima pœna blasphemum pœnitentem? 811. & *segg.* Casus Confessarii præservidi hac in re. 815. Quomodo emendabit talem pœnitentem? 818. & *segg.* Singulariter. n. 822. & 823.

Conjugatus.

Obstrictus voto castitatis, vel impedimento affinitatis, utrum licet sine dispensatione petat debitum, quoties versatur in magno periculo impudicitæ? XI. 273. Aut quoties uxor vult, ut cubet secum in eodem lecto? 281. Tenetur non concumbere, si uxor sit contenta, & ex concubitu immineat periculum lapsus? *ibid.*

Conservator.

Conservatores Apostolici qui dicantur? & quod Officium illorum? VIII. 149.

Consiliarius: Consilium.

Consiliarii juramentum improbum de re vera. XI. 463. Cavendum ne consiliariis nimis multum credatur consulentibus in causa sui Principis. 545. Non est de iis scriptum, quod eorum aures sint simplices. *ibid.* Sint tenacissimi secretorum. 564. Et memores adagii relati. n. 568. Perjuri privantur consiliariatu. 689.

Consilium Evangelicum.

Consilia sæpe rectè præponuntur Præceptis. X. 491. in *Append. lit. e. & segg.* XI. 68.

Consistorium.

Consistorium Episcopale sæpe expedit Casus occultos, nemini manifestandos. X. 640. in *Append. lit. e.* Declaratur Casu valde singulari. *ibid.*

Constantienses.

Eorum Statutum circa stearas, seu collectas. XI. 627. Sententia, quam tulerunt adversus hæreticum blasphemum in B. Virginem. 838. Defenditur. 839. & *segg.*

Constantiensis Diœcesis Stylus, Rituale Constitutiones indicatæ, & quandoque explicatæ, ac confirmatæ in isto Opere, circa Ordines, Extrem. Unct. & Matrimonium.

Constitutiones Constantienses requirunt, ut in initiandis Ordinibus sit Origine, Beneficio, aut decennali Domicilio Diœcesanus. *Tr. VIII. 307.* Ut Subdiaconatu ordinandus impenderit biennium Theologiæ Morali. 373. Parochi examinentur, quoties mutant Beneficia. 401. Dimissoriæ non dantur, nisi cum duabus Clausulis satis specialibus. 579. Non continent, esse provisum de titulo. 585. Non exigunt pro Patrimonio, nisi octingentos florenos. 610. Patrimonium pro Ordinibus juxta eas non est necessariò constitutum in bonis certis, aut possessis ab Ordinando. 615. Defenditur tamen tale Patrimonium. 617. & in *Append. lit. b.* Sicut & formula Extremæ Unctionis multum diversa à Romana. 803. & *segg.*

Rituale mandat non nisi pectus puerperarum, leproforum, squalidorum extremè ungi. *Tract. VIII. 7-8.* Monentur tamen Curiones, ne nimis laxè interpretentur hanc Ordinationem. 810. Constitutiones negant Viaticum præ-

Index Rerum & Verborum.

præberi non confessis in Paschate, & deinde subito privatis usu sensuum. 899. Sicut & furiosis. *ibidem.* Explicantur hæc duo. *ibidem.*

Impedimentis Matrimonium impediuntibus accensetur hæresis alterius è sponsis. *Tr. IX. 9.* Impedimenta dirimentia hæc loci proponuntur aliter, quàm alibi. 15. Et impedimentum conditionis etiam aliter explicant Constitutiones. 135. Improbant conjugia cum hæreticis. 217. Non permittunt Parochis, ut copulent mulieres allegantes absentiam virorum. 301. Præsumpta licentia Parochi pro copulandis alienis non admittitur. 489. Nec licet Parocho conjugere vagos. 495. Aut alios extra Ecclesiam. 499. Quinam ex stylo Curia habeantur pro pauperibus? quando paupertas allegatur in ordine ad dispensationem matrimonialem? 658. 660. Vetatur, ne Presbyteri exequantur dispensationes Papales, priusquam ostendantur Ordinario. 690.

Sponsalia clandestina improbantur ab iisdem Constitutionibus. *Tract. X. 16.* Quomodo dirimatur his sponsalicia, quando in dubio pars negat, se seriò promississe? 72. & 73. Non compellitur quis ducere illam, cui promissit Matrimonium sub conditione copulæ non purificata. 159. Pars injustè resiliens à sponsalibus non compellitur facere compensationem ob neglectum commodius conjugium. 182. Puellæ asserenti, se ab aliquo defloratam, non creditur sine probatione. 186. Fatens, se hanc aut illam deflorasse, jubetur disjunctivè ducere, vel dotare. 208. At quomodo dotare? 209. Dissolventes sponsalia, etiam ex libero consensu, incurrunt Casum reservatum. 262. 264. & 333. Quando post promissionem factam sub conditione honesta cognoscit sponsus sponsam, censentur sponsalia transisse in absoluta. 276. Quomodo intelligenda Constitutio Synodalis severè prohibens, ne quis Clericus se immisceat causæ matrimoniali controversæ? 363.

Quæ sit formula matrimonialis contractus & copulationis? 393. Auterur Parochis potestas dispensandi in denuntiationibus matrimonialibus, excepto uno Casu. 492. Quis modus harum, quando sponsi spectant ad diversas Parochias? 515. Et quis benedictionum respectu viduorum? 564. Matrimonia hæreticorum ordinaria habentur constanter pro indissolubilibus. 710. Constantiensis Episcopatus est omnium Europæorum amplissimus. IV. 90. *ad finem.* Hæc sufficiunt de hac Diœcesi, in cujus metropoli conscripti sunt hi omnes Tractatus.

Consuetudo.

Potest ponere Impedimenta Matrimonii ac tollere. *Tract. IX. 22. & 23.* Et singulariter Cognationis Spiritualis. Suprà verb. *Cognatio Spiritualis.*

Nihil operatur, nisi præscripta cum permisso sivo consensu Superioris. IX. 24. In Diœcesana contraria juri communi dispensat Vicarius generalis. VIII. 463. in *App. lit. c.*

Pro recta interpretatione tui voti dubii, est persæpe recurrendum ad consuetudinem illorum, qui tibi similes ætate, educatione, natione emiserunt votum simile tuo. XI. 89. 101. 106. 117.

Contractus.

Contractus communiter nequeunt claudicare. *Tract. IX. 383. lit. a.*

Contractus est ultro, citroque obligatio. *Ibid. lit. b.* Sequitur Leges loci, in quo celebratur. IX. 479.

Contractuum jure invalidorum aliqui sunt, ita invalidi, ut nequeant sine peccato servari. XI. 531. Alii invalidi quidem, at non illiciti. *ibid.* Alii validi quidem jure naturæ, at permittitur à jure positivo illorum rescissio. 532. An tam illi, quàm priores obligent superveniente juramento. 531. & 532.

Copula Carnalis.

Copula Conjugalis perfecta quæ sit? *Tract. IX. 390.* Utrum ad eam requiratur etiam mulieris semen? *Ibid.* Prodest Confessario, & aliis ad praxin hoc nôsse. *Ibid.* Unde cognoscetur, adfuisse illam seminationem? 391. Copula secuta, sed non cum spe impetrandi facilius dispensationem, non impedit hujus vim. 627.

Copula habita post sponsalia, sub conditione de futuro facit, ut hæc transeat in absoluta. *Tract. X. 70. & 276.* Secus de sponsalibus initis sub conditione de præsentem, aut præterito ignorata. 452. Declaratur Casu ex Fagnano. *ibid.* Non reperitur è viginti puellis honestæ familiæ, aut famæ una, quæ absque promissione Matrimonii faciat crebrò juveni paris conditionis copiam sui corporis. 82. & 276. Eadem copula habita sæpe inter paris conditionis, atque bonæ famæ est signum promissionis conjugalis. 82. Secus, si adsint aliæ circumstantiæ. 90. §. IV. Fatenti copulam solum imperfectam non creditur. 190. In dubio de habita copula cui credendum? 403. & 188.

Cœptam copulam conjugalem abrumpere, quatenus sit fas, aut nefas? *Tract. X. 592.* Vide alia verb. *Debitum conjugale.*

D.

Dammum.

Dammum emergens è sponsalibus non servatis, an reparandum? *Tract. X. num. 265. & segg.* Non est quidquam restituendum pro damno, in cujus periculum inefficax te conieci.

Index Rerum & Verborum.

X. 220 Damnum pati, & lucrum perdere an sit idem? *Tr. VIII. 721. lit. c.*

Debitum Conjugale.

Debiti conjugalis petitio, hujusque accidentia. *Tract. X. 577. & seqq.* Et nominatim, quando adest votum castitatis. 579. & 626. Finis non debitus. 580. Aut tempus sacrum. 582. Aut excommunicatio. 583. Aut non servatur modus, sitive debitus. 584. & 586. Aut adest delectatio de alio objecto. 587. Aut provocatio ad celeriore seminatio. 588. Aut jam perfecta est viri seminatio. 589. Aut periculum effundendi partem feminis. 590. & 669. Aut impotentia seminandi intra vas. 591. Aut propositum abrumpendi actum conjugalem ante seminatio. 592. Aut periculum abortus. 594. Aut fluxus menstruus. 595. Aut periculum, ne multiplicetur proles. 597. Solum ille modus concumbendi cum uxore in vase naturali est peccatum mortale, qui aptus est impedire generationem, vel causat effusionem feminis extra vas naturale. X. 597. Quatenus adulter habeat jus petendi, aut non habeat? 600. Quatenus incestuosus? 601. Singulariter, quando intercessit ignorantia juris, aut facti. 603. Qui dispensent cum talibus? 604. Quatenus Cognatio Spiritualis privet jure debiti? 605.

Debiti conjugalis redditio quatenus licita, præcepta, illicita? *Tract. X. 609. & seqq.* Nominatim, an sit mortale, negare debitum semel, iterumve? 611. & 614. Quando nam censetur maritus petere irrationabiliter? 615. Singulariter, quando est leprosus. 617. Quæ actiones licitæ, vel illicitæ sint conjugibus? Vide verb. *Matrimonium. n. 15.*

Decanus.

Decanis nullus titulus reperitur in Jure. *Tract. VIII. num. 152.* Qui vocentur Decani in Hispania, Gallia, & Germania? 152. Eorum præminentia, & potestas. *ibid.* Decanorum Ruralium officium. *ibid.*

Defloratio.

Deflorationis probatio.

Non est standum nudâ assertionem foeminae affirmantis, se à Cajo defloratam, seu carnaliter cognitam. *Tract. X. 186.* Imò nec jurata, si ve criminali, si ve civili judicio contendat mulier. 187. Et quidem licet illa foemina fuerit semper integræ famæ. 188. Fusè contra Antonium Fabrum. Ergo confugiendum (si omnia alia deficient) ad juramentum semiplenâ probatione sustulturn 189. Et ad aliquos ex modis, quibus probatur adulterium. 190. Nec sufficit, si plebejus homo fateatur, se decu-

buisse in eodem lecto, negans interim, se quidem aliud fecisse. *ibid.* Secus, si fateatur copulam, addens tamen, fuisse imperfectam. *ibid.* Fugiet licitè, qui defloravit quidem, sed sub idem tempus, quo alii. 19. Quid si maritata juret, se non à marito, sed ante Matrimonium fuisse à Cajo imprægnatam? 185. & 195. Defloratio strictè est fornicatio cum virgine. 200. Latè fornicatio etiam cum corrupta. IX. 501. *in App. 4. lit. u.* Defloratio præsumpta, quid sit? *ibid.*

Deflorationis obligatio.

Deflorator virginis non tenetur ante judicis sententiam illam ducere. *Tract. X. numero 207.* Nec solet Constantiæ ab absolute condemnari ad eam ducendam, sed sub disjunctione: *Duo, vel dota. 209.* Et præsumitur puella potius precibus, quam sponte inducta ad facinus. 210. Ad nihil tenetur deflorator Virginis sine metu consentientis. 212. & 213. Quid si promissionem præcessit votum Castitatis? 228. Quid si puella erat conscia voti facti? 229. Quid si solum fidei pollicitus est Matrimonium? 230. & 232. Quid si ex Matrimonio tali sunt secutura gravia scandala? 234. Quid si plures etiam decepit, qualem ex iis ducet? 236. & *seqq.* Quid si fuit quidem aliqua, non tamen ineluctabilis vis illata? 240. & *seqq.* Casus novus de defloratione. X. 731. *in App.*

Delectatio.

Delectatio talis est, quale est ejus objectum. *Tract. X. 653.* Licita est conjugatis delectatio carnalis, quæ capitur ex imaginatione liciti congressus habiti, vel habendi cum propria jam uxore, si absit periculum pollutionis. 654. An etiam quæ ex aspectu imaginis tempore congressus? 669. *§. His adde.* Aut quam sponsa percipit, vel ex amplexu sponsi. 672. Vel ex cogitatione futuri actus conjugalis, idque vel in corpore, vel in sola mente? 674. Aut quam similiter sentit vidua ex recordatione præteritorum actuum conjugaliū? 675. Delectatio carnalis aliquando accipitur pro mera sensitiva, etiam partium honestarum, sed frequentius pro illa, quæ redundat in partes generationi destinatas. 672. *§. Et verò.* Ultram intellexerit Alexander VIII. In suo novo Decreto? *ibid.*

Delegare.

Principes, possunt subdelegare quando eorum industria non est electa. *Tract. IX. 714.* Ii, quorum personæ industria est electa subdelegare non possunt. IX. 714. Quando nam censetur esse electa industria? 702. 710. & 714. Non debet in dubio præsumi, electam fuisse industriam personæ. 702.

Denuntiatio.

Index Rerum & Verborum.

Denuntiationes matrimoniales.

Quid de his statuerit Concilium Tridentinum? *Tract. X. num. 477.* Refutatur latè Menochius contendens, eas esse de substantia Matrimonii. 478. Referuntur tredecim causæ dispensandi in iis. 481. Quatenus peccet eas omittere? 478. & 497. Conjuges, qui eas non procurant ante copulationem carnalem, peccant mortaliter. 497. Si laborent impedimento etiam occulto, proles nata ex tali Matrimonio habetur pro illegitima. 501. Nec dispensat postea cum talibus Papa. *ibid.* Afficiunturque omnibus pœnis statutis contra clandestinè contrahentes. 502. Qui in denuntiationibus dispensent? Vide verb. *Episcopus*, verb. *Parochus*, verb. *Vicarius*. Singularis Casus, in quo erant omittendæ denuntiationes. X. 506. A quo faciendæ? 511. Quis censetur hic proprius Parochus? *ibid.* Casus de hoc singularis. 512. Quid intelligatur per dies continuos, quibus eas faciendæ sint? 517. & *seqq.* Quid si duæ fiant uno die denuntiationes? 523.

Obligatio denuntiandi impedimenta quæ? X. 529. An ab ipsismet sponis etiam cum periculo infamiæ? 530. An ab alio conscio etiam in casu, quo aut sponsi ignorant impedimentum? 532. Aut quo ipse solus novit? 533. Aut est testis de solo auditu? 535. Aut intellexit sub secreto? 536. Aut non prius fratèrne monuit volentem malitiosè contrahere? *ibid.* Aut ex denuntiatione imminet grave malum revelanti, alterive innocenti? 537. Refertur hanc in rem. Casus tragicus. 538.

Quid aget Parochus, comperto impedimento? vide verb. *Parochus. num. 12.* Quid agendum, quando vel Testis metuit propalare impedimentum occultum? *Tract. X. num. 540.* Vel Testis de intercedente consanguinitate dividit tantum ex uno, & injuratus deposuit? 542. Vel, proclamationibus præpropere factis, deprehenditur, jam inito Matrimonio impedimentum detectum primum tunc? 543. Vel quando detegitur immediatè ante copulationem? 544. & 545. *in Append.* Aut spontus laborat impedimento impotentie, sed cupit cum sponsa vivere, sicut frater, & soror? 546. Testis impedimenti non debet communiter audiri, si prodeat primum post Matrimonium celebratum in conspectu Ecclesiæ. 543. Denuntiationes matrimoniales quando nequeunt fieri sine jactura Benedictionum, prudenter omitteri latè defenditur. *Tract. X. num. 509. in App. Apologetica.*

Diaconatus ratio.

Diaconatus materia propria est tactus libri Evangeliorum, & fortè etiam impositio manuum. *Tract. VIII. num. 50.* Et illud ipsum Missale, quod traditur Diacono, potest etiam tradi Subdiacono. 50. Est Diaconatus verè

Sacramentum. 84. Nec tamen repetendus, quando probabile est fuisse validè collatum. 170.

Diaconus.

Si sit Parochus, licitè prædicat in sua Ecclesia. *Tract. VIII. 75. & seqq.* Aliàs non, nisi accedat voluntas Parochi. 79. & *seq.* Ejus officium est solenniter per modum Catechismi exponere fidei articulos. 81.

Diaconissa.

Diaconissa olim, vel erant legitime uxores Diaconorum, vel ministrabant in templo, instruendo alias mulieres. *Tr. VIII. 88.*

Dignitas.

Dignitas Ecclesiastica propriè quid sit? *Tract. VIII. 149.* Superiores Ordinum, etiam Mendicantium, sunt propriè constituti in dignitate Ecclesiastica? 149.

Dispensatio.

Dispensationis generalia.

Dispensandi facultas est latè interpretanda, ipsa verò dispensatio strictè. *Tract. VIII. n. 443.* Dispensationem vitiat falsitas, 724. Ac non semper. 732. Generatim quando pro dispensatione adfertur unica causa, si hæc sit falsa, corrumpit dispensatio. IX. 633. Secus, si è duabus ex se sigillatim sufficientibus altera sit vera. VIII. 732. Quid si autem adjectio causæ falsæ sit in causa, ut Papa facilius dispense? IX. 634. Et vocatur dispensatio subreptitia, vel ob taciturnitatem veri, vel ob expressionem falsi. *Tract. IX. num. 611.* Quid si error substantialis est commissus à solo sollicitatore, vel scriba? VIII. 447. *in App. Ubi adfertur novus Casus.*

Illorum solorum taciturnitate impeditur valor dispensationis Pontificiæ, quæ à Jure, vel stylo Curie mandantur exprimi. IX. 611. Et illorum solorum expressione falsa vitiat concessio, quibus secundum jus, & stylum Curie movetur Papa in gratia concedenda. *ibid.* Explicatur hæc generalis doctrina. n. 613.

Dispensandi causa est, vel finalis, vel impulsiva tantum. IX. 614. In dubio, an causa tacita sit impulsiva, debet haberi pro impulsiva. 614. Et in dubio, an satis sit probata causa dispensationis, præsumendum est pro sufficientia. 615. Sufficit, si causa dispensationis adsit tunc, quando est mandanda executioni. 677. Utrum in dispensationibus valeat argumentatio à majore ad minus? 588. *§. Caserum, & seq.* Dispensatio potest impetrari etiam ignorantem, & invito. *Tract. VIII. num. 748. juncto. 745. & Tract. IX. num. 641.* Nec tenetur orator, qui jam semel impetravit dispensationem, facere hujus mentionem, quando rursus supplicat pro alia. 616. Excipe tres casus. *ibid.* Nec facere mentionem repulsæ, quam est passus.

623. Debent autem exprimi illa, cum quibus non nisi ægerrimè dispensatur in raro casu. 617.

2 Dispensationum Bullæ aliæ continent esse jam dispensatum, aliæ delegant dispensandi facultatem. In his error circa Diocæsin facilius, quàm in prioribus, vitiat Rescriptum. *Tr. IX. n. 636.* Dispensatio, quando incipiat valere? 669. An, si certò constet, Papam jam dispensasse, at necdum adsit Bulla? 670. Quid si tantum verosimiliter credatur jam dispensasse, seu dedisse facultatem dispensandi? 741. Declaratur Casu novo. 741. Quid si huic verisimilitudini jungantur gravia pericula? 590. Causa dispensationis quando debeat adesse. 676. & 677. Quid agendum in propriè dictis, & perseverantibus dubiis circa dispensationem? 679. & *seqq.* Nominatim, an indigeas dispensatione? 681. Aut an data valeat? 682. Aut an adsit causa sufficiens ad dispensandum? 683. Aut an dispensatio se extendat ad hunc, illumve casum. 680. Quando jus est jam acquisitum alteri, solus Supremus Princeps dispensat in Promissione. X. 281. Dispensatio data motu proprio debet innovasse ipsimet dispensato. *Tract. X. 553.* Vide plura verb. *Licentia.* Dispensatio Pontificia non derogans expressè Statutis Diocæsanis exigentibus certam qualitatem in ordinando, non subsistit, si absit illa qualitas. VIII. 751. in *Append.* Dispensatus cum clausula: *Si sis adscriptus alicui Ecclesie, satisfacit ingrediendo Novitiatum Regularem.* 495. in *Append. 2.* Regularis Prælatus an, & quatenus dispenset? Vide verb. *Regulares. n. 4.*

Dispensatio circa spectantia ad Ordines sacros.

3 Solus Papa dispensat cum illegitimis, quoad Ordines Majores, Dignitatem, & Beneficium curatum. *Tract. VIII. 442.* Episcopus quoad Ordines Minores, & Beneficium simplex. 442. Imò etiam quoad Majores respectu illius, qui est ad illos bona fide promotus. 442. Et indirectè ad Beneficium curatum. 443. Quid si dispensatus resignet Beneficium, pro quo impetrarat dispensationem? 443. Quid exprimendum in libello illegitimi pro dispensatione? 444.

4 Dispensatio pro *extra*, facta à Nuntio Apostolico non valet, nisi pro arcatis Beneficio. *Tract. VIII. 455.* At Papa dispensat sine hac conditione. 495. in *Append. 1. lit. a.* Quando dispensatur, ut tribus diebus accipiantur Majores, intelligitur de interpolatis, nisi exprimat contrarium. 464. Quid verò per dies festivos, & *De præcepto*? Vide infra verb. *Festum.*

Solus Papa dispensat super ætate pro Ordinibus. *Tr. VIII. num. 726.* Exprimuntur septem causæ, ob quas solet dispensare Papa. 726. Et si aliquando in literis dispensationis ponatur fal-

sò clausula: *Tu, qui, ut asseris, es in Ordine Diaconatus constitutus*, ea falsitas nihil obest dispensationi. 728. & 729. fervens desiderium est etiam sufficiens causa. 731. & 733. & Philolophici cursus absolutio in Germania, licèt desint quinq; menses. 739. Nec obest, licèt in tergo litterarum scriptum sit: *Clerico*, quando orator non est Clericus. 740. Aut licèt sit erratum in nomine Diocæsis. VIII. 741. Et quandoque licèt pro *Augustana Diocæsis Clerico* exprimat: *Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini Professori.* 742.

Generatim observandum, modò bona fide procedatur in petenda dispensatione, adlitque una è causis illis septem, de quibus paulò antè, valere reipsa dispensationem, etsi hæc contineat errorem. *Tr. VIII. 737. & 738.* Valuit dispensatio, quam Dominus impetravit pro suo mancipio non consentiente. 745. & 748. Occasione recentis Papalis Dispensationis solvuntur duo dubia circa clausulam: *Dummodo servitio alicujus Ecclesie te adscribas, si nondum sis adscriptus.* 495. in *Append. 1.* Regulares Prælati an, & quatenus dispensent circa irregularitates? Vide verb. *Regulares. n. 8.*

Dispensatio pro Matrimonio.

Papa nequit dispensare circa ullum Impedimentum juris naturalis. *Tr. IX. num. 603.* In aliis dispensat ob tres præcipuè causas. 604. & 605. Quibus junguntur aliæ quinque. 606. Et circa votum Castitatis, aut Religionis dispensat ob quamcunque causam obstantem executioni voti. 608. & quandoque cum impuberibus. 610. Quid si impetrâsti dispensationem ducendi Bertham, & velis ducere aliam? 617. Laborans pluribus impedimentis debet omnia exprimere. 618. & 619. Quid si juncti duobus gradibus inæqualibus exprimant solùm distantiorem? 620. Respondetur ad difficilem objectionem ex Barbosa. 620. & 621. Quid si scribas, te esse consanguineum in secundo gradu, cum sis in solo tertio? 622. Aut te consanguineum, cum sis solùm affinis? *ibid.* Aut expressisti in tuo libello affinitatem, sed scriba Pontificius scripsit consanguinitatem. 639. Quid si petas dispensationem, non exprimendo lineam rectam? 622. *prope finem.* Aut utrum ex Baptismo, an ex Confirmatione sis patrinus, aut compater? *ibid.* An laborans pluribus impedimentis debeas omnia exprimere in uno eodèque libello. 624.

Quid si non fecisti mentionem, aut Matrimonii scienter invalidè initi, aut omillarum denuntiationum. *Tr. IX. 625. & 632.* Quid si habita copula incestuosa? 626. & 628. ac *seqq.* Quid si altera pars peccavit sub spe facilioris dispensationis, & tamen in Rescripto sit expressum? *Dummodo non sub spe?* 627. Declaratur specie facti. *ibid.* Nec obest, licèt alteruter habuerit copulam sub tali spe. *ibid. & 626.* Error etiam in nomine hic non officit. 635. An for-

fortè in Diocæsi illius, cui commissa est dispensatio? 635.

7 Dispensatio ob angustiam loci habet locum etiam in ipsi viris. *Tr. IX. 646.* Quid in ea intelligatur nomine oppidi? 648. Quid si reperiat intra eandem Parochiam, sed latè patentem? 649. Quid designetur clausula: *Non reperiantur multi?* 650. Et clausulâ: *Paris conditionis?* 651. Quid si tali rescripto exprimat major ætas? 653. Quid nomine paupertatis veniat in ejusmodi dispensationibus. 656. & *seqq.* An exprimenda ex utraque parte? Vide verb. *Paupertas.* Dispensatio facta cum sponso an extendatur ad sponfam? 589. Quid si deformitas sponse sit in causa, ut debeat adferre dotem solito majorem? 665.

8 Quenam observanda sint circa clausulas litterarum, quæ ex Romana Dataria mittuntur ad Ordinarios, ut hi dispensent in Matrimonio? *Tr. IX. 685. & seqq.* Quomodo intelligendæ illæ, quæ ex Pœnitentiaria Romana diriguntur ad Confessarios, pro dispensatione in foro interno? 693. *Remissivè.* An, & quis dispenset in sponalibus? *Tr. X. 279. & seqq.* An in potestate dispensandi delegata valeat argumentum à majore ad minus? IX. 588. §. *Quamvis.* Quomodo dispenset in his, & aliis causis Nuntius Apostolicus: Episcopus; hujus Vicarius; Regulares, & nominatim Capucini? Vide verb. *Nuntius;* verb. *Episcopus;* num. 5. Verb. *Vicarius;* verb. *Regulares;* & verb. *Capucini.* Delegata potestas dispensandi inter levantem è Baptismo, & parentes levati, videtur contineri in potestate dispensandi inter levantem, & levantem. IX. 588. §. *Respondi.* & §. *Quamvis.*

Dispensatio in votis.

9 AN subsistat votum de non petenda dispensatione in voto? XI. 69. Adfertur hanc in rem novus Casus. XI. 333. Est Curia Romanæ perantiquus stylus, ut nunquam concedatur pura dispensatio, sed semper admisceatur aliqua commutatio. XI. 207. Declaratur casu antiquo. 206.

10 Quid sit dispensatio? 343. Sitne actus jurisdictionis, an dominii. XI. 344. Quis dispenset in votis tam reservatis, quàm non reservatis? 346. Septem Pontifices dispensarunt in voto Professionis solennis. 346. Papa dispensans in voto Castitatis, non dispensat integre, sed tantum respectu Matrimonii, a ceterumque matrimonialium. 348. & *seqq.* Quatenus ceteroquin tam ipse, quàm Regulares dispensent in votis reservatis, & non reservatis? vid. num. 349. & *seqq.* Item verb. *Subileum.*

Domicilium.

1 Domicilium respectu Ordinum licitè suscipiendorum est triplex: Originis; Habitationis; & Beneficii. VIII. 289. 306. & *seqq.* Originis illud, in quo natus es non casu, & per transennam. 279. Non autem, in quo solùm baptizatus. 280. Domicilium originis paternæ censetur es-

se, & tux originis domicilium. 282. Non autem maternæ, nisi tu sis illegitimus. 284. Aut ignoretur domicilium paternum. *ibid.* Quid si quis natus in loco, in quo terminatur duo Episcopatus? 285. Quid si ignoretur domicilium tam paternum, quàm maternum? 285. & 286. An poterit quisvis Episcopus eum initiare Ordinibus. 287. Quid si quis natus, baptizatus, & infans per annum moratus in loco peregrino? 280. Et ut quis dicatur *Originarius*, seu naturalis unius loci, debetne ipse, aut pater esse ibi natus? 293.

Domicilium habitationis est, in quo quis habitat. *Tr. VIII. 289.* Hoc domicilium plerumque intelligitur, quando nomen domicilii absolute profertur. 289. Acquiritur Origine: Lege; Habitatione. 289. Origine, ut explicatum paulò antè. Lege, ut per Principis privilegium, Statutum, adeptionem dignitatis. 290. Habitatione, quando in aliquo loco degis cum animo claudendi ibi vitam. 291. & 292. Potestque habere, ut sic, duplex habitationis domicilium. *ibid.* Modò regulariter non inæqualiter habitet in duobus locis. 293. In dubio, an habueris animo claudendi vitam in aliquo loco, recurritur ad conjecturas, & nominatim, quando decem annis alicubi habitasti. 292. & 297. Attamen studiosi litterarum non censentur decennali habitatione acquisivisse domicilium. 278.

Impuberes habent communiter idem domicilium, quod patet. VIII. 299. Et Nobiles censentur esse cives omnium locorum in quibus possident feuda. 300. Nequit tamen Princeps inire Matrimonium coram quolibet Parocho unius, aut plurium Dominiorum, quæ habet. 300. & *Tr. IX. 497.* At verò Officiales habentes officia perpetua alicujus loci, obtinent pro se, & filii illic domicilium in ordine ad successionem Ordinum. VIII. 301. Quid si sit officium quidem biennale, attamen administratur à membro Reipublicæ illic imperantis? 302. Et qui plura habet domicilia, potest unum Ordinem, in uno, alterum in altero accipere. 304.

Domicilium Beneficii pro Ordinibus est, in quo obtines vel Beneficium propriè dictum, etsi tenuissimum, vel impropriè dictum. *Tr. VIII. 310.* Edisseruntur aliæ hujus conditiones. *ibid.* Peccatur autem mortaliter suscipiendo Ordines in loco, in quo nec originis, nec habitationis, nec Beneficii domicilium obtines. 311. Regulares verò censentur habere domicilium in Monasterio illo, in cujus familia positi sunt. 405.

Dormitans.

Quid observandum circa illos, qui fuerunt à dormitante Episcopo promoti ad Sacerdotium? VIII. 199. & *seqq.*

Dos.

Corruptor Virginis tenetur lege Mosaica non solùm hanc ducere, sed, & dotare. *Tr. X. 202.* Non nisi autem post judicis sententiam. 207. Qui hac ætate non ubique condemnat, 207. Qui hac ætate non ubique condemnat, nisi

Index Rerum & Verborum.

nisi ad alterutram pœnam, 208. Et quidem non ad præstandam totam dotem, sed duntaxat ad augmentum, 209. Si autem vi oppressit, non est in ejus arbitrio, velintne ducere, an potius dotare, 217. Dotis defectum quando dicatur parti puella? IX. 658. §. *Sanè*. Unde congruitas dotis desumatur? *ibid.* An possit eâ privari filia nubens sine consensu patris? X. 110. An restituenda dos, quando Matrimonium fuit ob impedimentum erroris nullum? Tr. IX. 129. in *Append. lit. n.* Casus mirabilis, *ibid.*

Dubium.

Distinguitur dubium à scrupulis. VIII. 207. & 225. Declaratur duplici Casu. *ibid.* Refutatur quædam P. Tamburini explicatio de privilegio possidentis in dubio. VII. 203. in dubio de repetendo Ordine quid faciendum? Vide, *Ordo dubius*.

Dubitans, an labore impedimento, quid agat? IX. 62.

Dubitans, an suam virginitatem promiserit soli B. Virgini, an etiam Deo, rectè præsumet se vovisse etiam Deo. XI. 21. In dubio fueritne metus gravis, an levis, præsumere fuisse levem. 138. In dubio sitne votum editum ante, an post usum rationis, non obligat votum. 182. In dubio quoque utrum sit editum in eo statu, in quo erat irritabile, an post, licitè irritabitur. 201. Aut etiam, an ante *ibid.* Aut an fuerit debite confirmatum. *ibid.* Vota dubia plerumque non obligant: quandoque tamen obligant. XI. 390. & *seqq.* *Distinctè*. Proponitur individuus Casus verè ambigens, utrum ediderit votum, an solum propositum. n. 395. In dubio, utrum quis juraverit, quid sentiendum? 481. Juramentum promissorium in dubio interpretandum instar voti. 493.

Ducatus.

Ducatus de Camera quomodo differat à Germanico. VII. 447. in *App. lit. m.*

E.

Ebrietas.

An ebrietas præstet sufficientem causam divortii? Tr. X. 731.

Ecclesia.

Potest mutare materiam, & formam Sacramentorum. VIII. 97. Quomodo nihilominus sit in Ecclesia uniformitas, quoad materias, & formas Sacramentorum? *ibid.*

Ecclesia Cathedralis.

Est mater cæterarum Dioecësanarum. VIII. 479. Unius Ecclesiæ unicus est Episcopus, Tr. IX. num. 591. in *App. 2. lit. m.*

Edmundus.

Edmundi Campiani mors illustri. VIII. 662.

Educatio.

Educatio proli quanti facienda? X. 196. & 683.

Energumeni.

Sitne fas Minoristis absque facultate Episcopi energumenos juvare exorcismis? VIII. 68. Energumenorum exorcizatio non facile suscipienda. 69.

Epileptici.

An sint Irregulares? Tract. VIII. num. 652.

Episcopus.

De Episcopatu, & Episcopi variis adjunctis, & muniis.

Episcopatus, seu Ordinatio Episcopi est Sacramentum. Tr. VIII. 137. Differt à Sacerdotio solum inadæquatè. *ibid.* & 465. Ejus materia, & forma. 137. Episcopi officium. 143. Jure Divino excedit Sacerdotium. 138. A quo, & qualibus consecratur Episcopus? 137. 139. & 146. Consecratur die Dominico. 450. & 465. Epitheta insignia attributa Episcopis. 141. & IX. num. 501. §. *Respondi.* An duo Episcopi possint præfici uni Dioecësi. IX. 501. in *App. lit. M. & seqq.*

Titulares sunt propriè Episcopi. Tr. VIII. 145. An propriè Episcopi, qui carent Ordine, at non Jurisdictione? 145. A quibus olim soliti eligi. 155. & 156. Ferè omnes Presbyteri erant olim Episcopi. 155. Postea illi soli, qui præerant alicui toti urbi. *ibid.*

Visitatio Dioecësis est una ex præcipuis ejus functionibus. IX. 715. Cur Episcopi Germani tribuant suis Vicariis Generalibus per amplas facultates. IX. 686.

Non dispensat, quando jus est jam acquisitum alteri. X. 281.

Episcopi Germani electi possunt ante confirmationem administrare omnia. VIII. 571. in *App. lit. f.* Non tamen solent. *lit. c.*

Episcopus respectu Sacramenti Ordinis, Extremi. Unct. & Matrim.

Episcopus dormitans sub Ordinatione, an *validè* conferat Ordinem? Tr. VIII. 200. Declaratur contingentia facti. 199. Episcopus est solus Ordinarius minister Ordinis. 245. *invalidè* ordinatus Diaconus ordinat *validè* Diaconum. 249. An *licitè* conferat Majores Ordines, alio legente Missam? 254. Declaratur practico Casu. 260. Et singulariter, quando ipse jam antè sacrificavit. 261. Solutus ordinarius Episcopus *licitè* ordinat. 262. & *licitè* solos subditos. 276. & *seqq.* Dubium tamen Ordinem *licitè* emendat quivis Episcopus. 232.

Episco-

Index Rerum & Verborum.

2 Episcopus Originis quis dicatur? Tract. VIII. 279. Declaratur. 280. & *seqq.* Episcopus Originis paternæ est etiam originis tuæ. 281. Non autem avitæ. 283. Quid si nesciatur, ubi quis natus? 286. An Episcopus *licitè* exerceat Pontificalia in aliena Dioecësi? VIII. 314. Et si sit tantum Titularis. 316. Quid si ipse edicat: Non intendo ordinare ullum irregularem, aut alienigenam. 316. An *licitè* ministret Majores in loco privato? 318. An *licitè* sine omnibus ordinariis paramentis 321. Quid si renuntiavit Episcopatui? 349. Quid si non jejunus. 352 & *seqq.*

3 Episcopus quantà scientiâ debeat esse præditus. Tr. VIII. 374. Quo casu *licitè* ordinet destitutos requisitâ scientiâ. 383. & *seqq.* Et singulariter Musicos. 390. Juncto. 368. Atque pauperes. 386. Ac bonos Sacristas 393. Exhortatio Episcopi Jordani ad Episcopos, ne promoveant indoctos. 399. Debent ipsimet interesse examini. 398. Episcopi Dioecësanî nomine quis intelligatur. 411. Potest utique Episcopus ex rationabili causa conferre alicui Subdiaconatum, & quatuor Minores eodem die. 460. & *seqq.*

4 Qualis Episcopus det dimissorias? Tr. VIII. 567. Ordinarius quis? *ibid.* & 262. & 411. Episcopi Germani benigniores erga Religiosos, quam quidam alii. 584. Quis Episcopus debeat alere Ordinatam sine patrimonio. 606. & *seqq.* An peccet graviter, quando non benedicit satis multum olei pro infirmis? 788. Iacobus Marchantius eos orat, ut distribuant in majori quantitate. 789. A quibus suspensionibus absolvant? 715. Et quas irregularitates tollant? 716. Quid faciendum rebus, quas Episcopus *invalidè* consecravit, vel benedixit? 236. An Episcopus *validè* statuatur impedimentum Matrimonii dirimens. IX. 19. & 194. Quam certitudinem de morte mariti exquiret, antequam permittat, vel ratas habeat nuptias secundas uxoris? 305. & 308. Plura vide, *Infrà*, num. 6. 7.

Episcopus respectu Voti & extirpationis Vitiorum.

5 Quousque se extendat dispensatio, quam Episcopus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus facit circa votum castitatis in casu necessitatis. XI. 350. An votum de non admittenda episcopali dignitate subsistat? 425. Navarri exhortatio ad Episcopos, ut incumbant in extirpationem blasphemæ. 865. Ostenditur modus. 884. & 883. Additur stimulus. 883. Sunt inexcusabiles, si non allaborent, ut superstitiones eradiceantur, vel minuantur. 1050. Adhortatiuncula. 1036.

Episcopus dispensans in lege Papali.

Non potest ordinariè in ea dispensare. Tract. IX. 382. *lit. c.* At declarat, an hic & nunc ea obliget. *ibid.* *lit. e.*

An dispenset in *Cap. De illis. De despons. impub?* Tr. IX. 382. Dispensat pro Ordinibus cum illegitimo occulto. VIII. 428. Et quandoque cum manifesto. 442. & 718. Et juxta Zanardum, quando deest pro legitima ætate solum triduum. 531. Et cum debili non valente servare cæremonias. 674. An cum non valente tollere hostiam? 675. An in Germania cum hæreticis conversis. 656. Aut cum filiis Prædicantium? 688.

Episcopus dispensat in omni Irregularitate proveniente ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. Tract. VIII. 716. Non dispensat in Bigamia. VIII. 718. Nec in defectibus corporis manifestis. *ibid.* Declarat tamen, an ii verè faciant Irregularem. *ibid.* Et non tenetur stare judicio Prælati, censentis suum subditum non esse in hac materia Irregularem. 720. An dispenset in defectu perfectæ lenitatis? 718. *Paulò antiè Append.* Et cum destituito scientiâ necessariâ? 388. Et interstitiis Ordinum? 491. & 492.

Episcopus quo sensu exigit à Neomytis etiam exemptis promissionem obedientiæ? Tr. VIII. 773. An *licitè* dispenset quoad Benedictionem nuptialem? IX. 73. Et quoad votum Castitatis perpetuæ? 96. Et quando quoad Impedimentum dirimens? 576. Et quidem etiam quoad secundum gradum. 742. An, quando est facilis recursus ad Nuntium Apostolicum? 581. Et an aliquando ante contractum Matrimonium. 582. An Germani Episcopi dispensent quoad quartum gradum? 586. An *validè* deleget alteri commissionem ad se Româ directam? Tract. IX. 686. An *validè* dispenset, quando literæ Pontificiæ sunt directæ ad ejus Vicarium? 687. Et an, quando, Sede vacante non expedivit Vicarius, possit novus electus? 688. An, quando habet privilegium dispensandi in ætate, aut extra tempora, sed cum clausula: *In actu visitationis.* Debeat ipsemet visitare? 703. Et an possit alteri tunc delegare potestatem dispensandi. 709. & 710. Incumbit ipsi summa obligatio visitandi. 715. & in *Append.* Episcopus non dispensat in sponsalibus. X. 281. An teneatur dispensare in denuntiationibus matrimonialibus tunc, quando potest? 505. §. 6. *Episcopus.* Peccat mortaliter, dispensans sine justa causa. 505. §. 4. *Sicuti.* Quando suo Vicario subdelegavit potestatem concessam à Papa, nequit alteri subdelegare. VIII. 447. *Initiò.*

Episcopissa.

Episcopissa, quæ fuerint olim? Tract. VIII. numero 89.

Error.

Error circa substantiam dirimit Matrimonium. Tract. IX. 105. & 106. Quando censetur adesse talis error? 107. Quando nam error in qualitate censetur redundare in ipsam sub-

Index Rerum & Verborum.

substantiam? 113. & seqq. Declarantur hæc variis Casibus. 103. 110. 119. & seqq. Error in nomine an vitiet dispensationem? 635. Error communis circa Parochi potestatem facit. Matrimonium ex invalido validum. X. 737. & seqq. An error circa impedimenti nullitatem efficiat ex invalido validum? 744. & 745. Et singulariter, si junctus cum ignorantia facti? 746. Sicut & an error Communitatis falsò credentis, Concilium Tridentinum de clandestinitate non fuisse promulgatum in sua Parochia. 748.

Casus, in quibus error non vitiavit dispensationem. VIII. 447. lit. a. 735. 738. 739. 740. & seqq. 751. IX. 637. in App. 1. & 2. 628. 642.

Error appellatur ignorantia positiva. XI. 114. An & quatenus irritet votum. Vide verb. Ignorantia. An irritat votum illius, qui arripitens è sacco nummum aureum, ratus esse argenteum, promisit, se illum donaturum Virgini Deiparæ? 103. & 120. An, & ad quid teneatur, qui vovit Deo calicem, falsò putans fuisse argenteum, cum esset aureus. 120. Mulier falsò putans, suum sponsum esse leprosum, & idcirco vovens religionem, tenetur eam ingredi. 124. Error interveniens in voto castitatis, aut religionis, non tam facillè elidit vota, quàm si interveniat circa aliam materiam. XI. 117. & 126. Error est aliquando causa finalis voti, aliquando solum occasio. 126. Declaratur practicè. *ibid.* & n. 128.

Evangelium.

Vide suprâ verbo: *Epistola.*

Examen.

Examen pro Ordinibus debet esse non perfunctorium, sed rigorosum. Tr. VIII. 399. Ei debet, per se loquendo interesse ipse Episcopus. 398. Examinatoribus nihil accipere licet tanquam pretium. 401. An dimissi cum literis dimissoriis debeant, per se loquendo, examinari à dimittente? 577. Potest jam examinatum rursus examinari, ad quem dimittitur quis. 580. Probatur Casu notabili. 581. Casus notabilis unius, qui alium pro se substituit examinandum. 397. Et rudissimi ridiculè admitti ab examinante. 402. Examen testium in causa Matrimonii ineundi quale debeat esse juxta recentissima Decreta? Tr. X. 820.

Exceptio.

Fundans se in ea, debet illam probare. X. 183. lit. a.

Excommunicatio.

Non excommunicatur, qui percutit Clericum cum uxore turpiter agentem X. 5. Excommunicatus perit licitè debitum conjugale. X. 583.

Exercitia Spiritualia.

Obvientes hæc exercitia donantur indulgentiâ plenariâ. VIII. 864. Et si tunc morbo lethali corripiantur, possunt à nobis extremè ungi. *ibid.*

Exorcismus.

Exorcismus potest, per se loquendo, uti etiam solo Ordine Exorcistæ insignitus. Tr. VIII. numero 68.

F.

Faber.

Fabri Ferrarii supersticio in sanandis equis. XI. 965.

Facere; Factum.

Regula illa: *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum*, quando nam fallat? Tr. IX. 714. Factum per alium fictè dicitur factum per se. 712. Quando agitur de iis, quæ per modum conditionis adjiciuntur, non sunt paria declarare factò, & verbis. Tr. X. 148. Vide plura in *Florilegio. lit. F.*

Facies.

Facies Ecclesiæ quid designet. Tract. X. n. numero 575.

Fama.

Fama quid sit. Tr. X. 535. Ei plus creditur, quàm rumori. *ibid.* Attamen sola absolute nihil probat. IX. 317. At verò suffulta adminiculis parit certitudinem moralem. 318. Debet autem ea probari per duos Testes omni exceptione majores, qui deponunt, se audivisse à fidè dignis. 320. Atque adeò publicè, atque à digniore parte populi, in quo est orta fama, nominando illos, à quibus audierunt, & à quibus ortum habuerit fama. *ibid.* Nisi ea firmetur probabilibus conjecturis, vel de ea testentur septem, vel octo. *ibid.* Idem Testes de fama debent deponere, se credere, famam esse veram. *ibid.* Nihil tamen horum tenentur juramento roborare, possuntq; examinari, parte non citata. *ibid.* Exemplum, quo juxta multos fama parit certitudinem moralem. *num. 321.* Et quando agitur de impedimento Matrimonii ineundi, multum valet. X. 535. At orta post accusationem nihil probat. 548. ante *Append.*

Famâ an probetur mors alicujus. IX. 317. & seqq. An sufficiat ad semiplenam probationem sponfaliorum? X. 93.

Familiaris.

Quis dicatur esse de familia hujus, aut alterius Monasterii? VIII. 415. Et quinam in materia de administranda Extrema Unctione familiaribus intelligatur hoc vocabulo? VIII. 862.

Index Rerum & Verborum.

862. Familia honesta dicitur, quæ nullâ turpitudinis nota laborat. IX. 678.

Ferdinandus II.

Refertur ejus quoddam votum conceptum clausula multum ambigua. XI. 369. Liber vitæ ipsius est virtutibus illustrissimus. *ibid.* Latina lingua erat ipsi familiaris. 370. Quam fuerit execratus simulationem? 636. Quam severè puniverit Aulicum, qui ejus nomine simulationem adhiberi volebat? *ibid.*

Festum.

Festum cum respectu ad Ordines Sacros.

Probabilis est, hoc nomine intelligi Festum fori, sive de Minoribus, sive de Majoribus Ordinibus agatur. Tract. VIII. 472. At etiam probabile est, comprehendi festa etiam solius chori. *ibid.* & seqq. Adeoque etiam Festa ad libitum, si sint Duplicia. 474. ad finem. Id sæpe in Duplicibus quoad solum chorum practicum est cum hominibus Societatis nostræ, & cum alumnis Pontificiis. 475. Solvitur difficile argumentum. 476. Episcopi non debent esse difficiles in praxi illius minoris sententiæ. 477. At quando in Bullis Dispensationum, Privilegiorumque exprimitur clausula: *Dies festivus de precepto*, intelligitur Festum fori. VIII. 482. & seqq. Non autem Festum etiam Chori, quatenus opponitur Festo ad libitum, ut visum est nonnemi. 480. Sufficit tamen, si illud Festum fori celebretur, vel in uno solo Monasterio. VIII. 486. Vel etiam ex sola devotione. 487. Quando in dispensationibus exprimitur tres dies festivi sine clausula: *Interpolati*, subauditur illa. 464.

Festum in ordine ad vota.

An, & quo titulo teneantur posteri observare festa, quæ voverunt parentes ipsorum? XI. 41. Declaratur casu sat raro. *ibid.*

Fictio.

Fictè promittens Matrimonium ad quid obligetur? Tract. X. 230. & seqq. Singulariter si impetravit copulam. 230. & 231. Fictè se contraxisse dicenti, an credendum? Tract. X. 441. Quomodo probare possit. 442. 443. Propriè dicta Fictio est peccatum. 413.

Fidejussio.

Quid censendum de juramento nunquam fidejubendi. XI. 520. Emendanda prava consuetudo vexandi fidejussorem, quando principalis est solvendo. 521.

Filius Filia Filiatio.

Filius legitimus sequitur Originem patris, illegitimus matris. Tract. VIII. 284. Unde

presumatur quis esse filius alicujus? 432. 436. 438. & IX. 449. in *Append. lit. dd.* Filiorum officia erga parentes. X. 785. & seqq. An peccet mortaliter tollendo manum ad percipiendum patrem, vel matrem? 787. Filiationis causa meritò magni fit in utroque foro. X. 196. Filii non subsunt parentibus in iis, quæ ad proles generationem pertinent. X. 103.

Filius, & filia an, & quatenus possint obligari votis parentum. XI. 39. Singulariter, quando ab his devotus fuit Religioni. *Ibid.* Declaratur duobus casibus. 40. Quid si promisit moribundo patri, se executurum votum ejus personale, an peccabit contra religionem non exequendo? 43. An mortaliter? 44. Quid si fictè promisit? *Ibid.*

Prudentèrne agant filii, & filia si parentes suos consulant circa electionem status? XI. 160. & 161. Fused, eorum vota quatenus validè, vel invalidè irritent parentes. Vid. verb. *Parentes.* Singulariter respectu illegitimorum. *Ibid.* Filio puberi fas est etiam repugnante parte suscipere peregrinationem brevem. XI. 195. Filii quando nam censeantur per se esse emancipati. *Ibid.* Puberes non sunt sub potestate alterius, si sint liberæ conditionis, quantum ad ea, quæ suam personam spectant. 196. Filii an validè vota realia, vel mixta edant de pecuniis missis à parentibus pro studiis. 199. Aut quas luantur ex officio. *Ibid.* Aut ex bonis Castrensibus. *Ibid.* Preceptum antiquæ legis de votis filiarum statim irritandis, silentioque patris, non obligat in nova lege. XI. 209. Et proinde quæ Theologi tradunt de jure, aut vè irritationis votorum nuncupatorum à filiis, seu masculis, eadem intelliguntur de iis, quæ filia, seu femellæ nuncuparunt. 210. Esto hæc jam sint allecutæ pubertatem. n. 211.

Fiscalis: Fiscus.

Quando agitur de transitu ab Ordine Sacro ad Matrimonium, Fiscalis quandoque constituitur advocatus Sacramenti Matrimonii. XI. 149. Fiscus non est propriè hæres illius, cujus bona confiscantur. 47. Habetur tamen loco hæredis. *Ibid.* Et tenetur ad solvenda omnia debita Rei, adeoque legata, & vota realia. *Ibid.* Fiscus presumitur esse semper solvendo, & immortalis. 628. An qui eum defraudat in stauris, seu collectis peccet mortaliter? *Ibid.* & seqq.

Famina.

In dubio de promissione matrimoniali magis favendum est feminis, quàm maribus. X. 77. Vide plura Verb. *Mulier.*

Fetus.

Fœtus quamdiu possit hære in utero? X. 95. in *App. lit. P.*

Rrr

For-

Index Rerum & Verborum.

Fornicatio.

Fornicationem esse commissam unde probetur? *Tract. X.* 190. *Remissive.* Præcedens, aut sequens sponsalia, an dirimat illa. 307. & *seqq.* Spiritualis Fornicatio quæ? 306. Fornicatus cum virgine an, & quatenus teneatur eam ducere? 198. & *seqq.* Fornicationis malitia in quo consistat. 196.

Forum.

An iudex fori externi possit ad sacros Ordines admittere irregularem occultum, quem tamen sit, esse dispensatum pro solo foro interno? *VIII. 721. in App. 3. lit. q.* Declaratur Casu notabili. *ibid. lit. p.*

Franciscus.

SFranciscus Seraphicus censuit, esse consuetius edere carnes illa feria sexta, in quam incidit festum Natalis Domini, in honorem incarnationis Dominicæ, quam abstinere ex consideratione, quod sit dies Veneris. *XI. 116.* Voluit, ut tunc etiam parietes si possint, carnes edant, vel incrustentur. *ibid.*

Cur S. Franciscus Xaverius colatur decemdiabibus operibus. *XI. 957.*

S. Franciscus Salesius rescivit rem miram gestam cum uno è suis Neomytis. *VIII. 134.*

Frater.

Frater an contra fratrem testari cogatur? *Tr. X. 140.*

Fuga.

Fugiens ex arresto an habendus pro confesso? *X. 242. in App.*

Fulmen.

An lapis fulmine dejectus conferat illum gestanti robur Herculeum? *XI. 997.*

G.

Gallia, Galli.

In Gallia receptum esse Concilium Tridentinum singulariter circa nullitatem Matrimoniorum clandestinorum, probatur Autoritate Gallorum contra Gallos. *IX. num. 485. in App.*

Eorum juramenta. *XI. 487.* Ipsorummet iudicium de verborum complimentis. 670. Blasphemie eorundem. 724. Poenæ ab ipsis statuta in blasphemos. 842. & 876. Genus quoddam apparentis superstitionis in excommunicandis animalibus. *n. 955.*

S. Georgius.

An damnandus superstitionis quidam Princeps, & alii, qui gestant nummum argenteum insignitum effigie S. Georgii, ut praeferrentur à noxio lapsu ex equo. *XI. 1014. S.*

Georgius est ipse Turcis summo honori. *ibid.* Fuit non raro visus in aere pugnans contra hostes suorum Clientum. *ibid.*

Germania.

Habetur in Germania major, quam alibi ratio linguæ Latinæ. *VIII. 384. & 387.*

Hæresis non parit in Germania infamiam. *VIII. 655.*

Vicarii Generales fruuntur in Germania magna potestate. *IX. 686.* Qua honesta ratione soleat per Procuratores magnorum Principum repræsentari consummatio Matrimonii. *X. 405.*

Tota Germania est accensenda locis valde remotis ad urbe Roma. *VIII. 571. in App. lit. F.* Quod bene notandum pro praxi Episcoporum, & Confessorum. *ibid. lit. g.*

Germani.

Germani sunt vindices perfidiæ, & perjurii. *XI. 509. & 510.* Horum juramenta. 480. & 488. Lipsii, & Zahnii iudicia contraria de eorum sinceritate. 669. Excellunt in etymologiis. 697. Aptissime nominant blasphemiam. *ibid.* Tredecim eorum blasphemiarum, vel quasi explicantur. *XI. 732. & seqq.* Aliquæ valde execrandæ. 814. & 825. Nominatiōni Sacramenti addunt persæpe in ira, & extra iram aliquod verbum indifferens, aut indecorum. *XI. 736.* Confitentes blasphemias utuntur sæpe verbo valde ambiguo, & idcirco examinandi. 824.

Plura particularia de Germanis vide supra verb. *Constantiensis Diocesis &c.*

Gratia.

Gratia facienda extinguitur morte concedentis, non autem gratia facta. *Tract. VIII. 587.* Rescriptum gratiæ ad dispensationes impetrari potest pro alio, sine eius mandato. 748. juncto 745. At interpretandum sine præiudicio alterius. *ibid.*

Gratum.

Quæ actio dicatur esse in individuo gratior Deo? *Tr. X. n. 406.*

H.

Hæres.

Hæres tenetur explere vota testatoris mere realia, non verò personalia. *XI. 38. & 42.* Et quidem debet vota realia præferre legatis etiam piis. 38. Non tenetur solvere expensas itineris, quas testator fecisset, si perfecisset votam peregrinationem. 88. Nec tradere monasterio bona, quæ testator voverat se secum esse illaturum in id monasterium. *ibid.*

Hæretici.

Dubium est, utrum sit repetenda Ordinatio illius, qui ab Episcopo hæretico fuit consecutus.

Index Rerum & Verborum.

secratus. *Tract. VIII. 213.* Hæresis non redit in Germania Irregularem communiter. 655. Quid si quis sit filius Prædicantis Lutherani. 688. Declaratur Casu vero. *ibidem. & 656.*

2 Hæretici subsunt actu legibus Ecclesiæ. *Tr. IX. 58. in Append. 1.* Contra Petrum Marchantium. Ineunt invalidè Matrimonium, si adsit Impedimentum dirimens, etiam juris Ecclesiastici. *ibid. & num. 49. & seqq. fuse.* Contrarium tamen non est omnino improbabile. 52. Et probabilius, talia matrimonia ne quidem ut contractus civiles valere. *X. 700. & seq. & Tract. IX. 58. in Append. 1. lit. f.* Cur sint indigni omni conniventia, aut tacita approbatione Papali? *IX. 461. & 462.* Etiam in locis permixta Religionis illicita sunt Catholicis Matrimonia cum illis. *Tract. IX. num. 218.* Addunt ipsi impiè conditionem, ut pars liberorum sequatur Religionem heterodoxam. 221. Additur quædam moderatio. 222.

3 Validè separant rationem Sacramenti à ratione contractus. 228. An semper sapienter ipsa, quando dicunt, se nihil negotii velle habere cum Sacramento Papistico? 234. An Matrimonium sit semper nullum, quando contrahunt cum conditione dissolubilitatis? 239. Eorum matrimonia non sunt communiter dissolubilia. *Tract. X. num. 699. & seqq. fuse.* Probat argumentum convincente. 701. Probat et sententiâ judiciali. 708. Et authentico Rescripto. 710. *in Append. Contraria tamen opinio defenditur à P. Habensii. 710. ante App.* Et ante eum à Petro Marchantio. *Tr. IX. 58. in Append.* Dissolvi autem debent inita cum Impedimento, juris etiam Ecclesiastici. *Tract. IX. num. 58.* Potest tamen gravi ex causa permitti perseverantia in priore conjugio. *X. 711.*

4 Certum est, non subsistere Matrimonium hæretici cum Moniali pridem hæretica. *Tract. IX. 41.* Dicta de dissolubilitate, & indissolubilitate declarantur variis Casibus: ut Neocatholici, qui in Lutheranismum duxerat junctam sibi tertio gradu cognationis. *IX. num. 1.* Alio unius Neocatholicæ. 58. Hussitæ, qui duxerat junctam in secundo gradu. 56. Mulieris Catholicæ repudiata à marito Calvinistâ, & ideo volentis nubere alteri. 212. Zwingliani etiam post conversionem ducentis secundam, vivente primâ. *X. 695. & 698.* Catholicis, cui suatum, ut relicta conjugè Acatholicâ, à quamalè habebatur, superinduceret Catholicam. 704. Neocatholici damnati capite ideo, quod repudiata priore acatholicâ, junxisset sibi Catholicam. 708. Catholicæ, quæ ritu hæretico nupserat heterodoxo, à quo etiam ducente aliam repudiata nupsit, & ipsa alteri. 709.

5 An hæreticorum matrimonia coram Prædicante contracta subsistant? *Tr. IX. 29. & 463.* Quid si coram illo contrahant in urbe mixtæ Religionis? 459. Quid singulariter in

Hollandia? 463. & 472. & 501. *in Append. 1. lit. b. & seqq.* An saltem liceat coram illo renovare Matrimonium? *ibid. lit. b. & num. 473. 474.* Declaratur quæstione novâ, & practica. 474. Nefas est, per se loquendo, vel eos copulare. 498. Vel interesse eorum conviviis nuptialibus. 227. & 473. Hæresis an Matrimonium dirimat quoad torum? *X. 729.* Discutitur novissimus, & difficilis Casus Neocatholicæ, volentis variis ex causis dissolvere matrimonium initum coram hæretico Ministro. *X. 712.*

6 Saltem tolerati pollent etiam potestate irritandi vota filiorum impuberum. *XI. 221.* An si eorum filii impuberes fiant Catholici, edantque votum aliquod, cujus ipsos deinde pœniteat, sit necesse petere ab ipsis irritacionem. 223. Singulariter si sit votum castitatis. 222. Et meritò dubitatur, an subsistant pleraque vota, singulariter Castitatis, quæ filii Lutheranorum edunt. 222. & 223. Si subsistunt, nequeunt ab alio, quam à patre, dum hinc vivit, irritari. 223.

7 Quatenus fides jurata hæreticis servanda sit à catholicis. *XI. 541.* Speciatim quando catholicus princeps juravit se in suâ ditionis certo loco toleraturum hæreticum ministrum. 540. Aut etiam puniturum recipientes sacramenta: obeuntes sacras peregrinationes. *ibid. & seqq. & 546.* Declarantur speciebus facti. 546. & 549. Mentiuntur hæretici Ministri, dum scribunt, esse doctrinam Jesuitarum, quod hæreticis non sit fides servanda. 541. Hæretici moderni sunt apertè patroni mentientium. 592. Mentiuntur, dum nos vocant idololatras. 901.

Helvetii.

Blasphemandi consuetudo apud ipsos rarissima. *XI. 750.* Refertur hanc in rem individuus Casus. 749. Habent aliqua verba pro blasphemis, quæ non alii. 750. Severè puniunt blasphemos. 881.

Hermaphroditus.

Hermaphroditus an irregularis? *VIII. 32.* Quid si prævaluit sexus virilis tunc, cum initiabatur? *ibid.*

Herodes.

Herodis juramentum proponitur. *XI. n. 460.* Examinatur. 461. & 462.

Hilarius.

S Hilarius quàm apposita descriptione retraxerit suam filiam à proposito ineundi Matrimonii carnalis ad ineundum spirituale? *XI. numero 161.*

Homicida.

An pro homicida habendus is, coram quo corpus occisi mittit sanguinem? *XI. 918.*

Index Rerum & Verborum.

An contratalem inquisitio institui possit. *num.* 219.

Homicidium.

Voluntarium à Casuali quomodo differat? VIII. 670. Quomodo inducat Irregularitatem? Vide verb. *Irregularitas. num.* 3. Quomodo dirimat Matrimonium? Verb. *Impedimentum. num.* 4.

Honestas publica.

Solet vocari *justitia publica Honestas. Tr.* IX. 362. Cur ita? 363. Inducit Impedimentum ortum tum ex sponsalibus, tum ex Matrimonio rato, & non consummato. 365. Non egreditur jam primum gradum Cognationis, seu Affinitatis. 366. Nec oritur ex sponsalibus, nisi validis. 368. Et absolutis. 569. Duratque etiam post mortem sponsæ, aut sponfi. 370. Et ex recentissima Declaratione Congregationis, etiam post sponsalia libere dissoluta. 378. Licet auctori, & aliis, fuerit aliquando aliud visum. 361. & 375. Non est tamen ullus scrupulus movendus iis, qui antea contraxerunt, ex opinione contraria Declarationi Congregationis. 377. Qui fide promisit Matrimonium, non incurrit hoc Impedimentum. 368. Declarantur variis Casibus dicta de hoc Impedimento, quatenus oritur ex sponsalibus. 358. 371. 374. 378. & *seqq.* Explicatur Casus alius implicatus variis difficultatibus. 381. 382. 383.

Quomodo idem Impedimentum oriatur ex Matrimonio rato, & non consummato. *Tract.* IX. 384. & *seqq.*

Horæ Canonica.

Dubitans, an sit rite ordinatus Subdiaconus, non tenetur Breviario. VIII. 205.

Hostia.

Hostia nequaquam est necessariò tangenda à consecrando in Sacerdotem *Tract.* VIII. *num.* 103. & *seqq.* Ideòque nequaquam iteranda est consecratio ob defectum illius tactus. 105. 108. Imò peccabis mortaliter, si tunc petas reiterationem. *ibid. lit. b. & seqq.*

Hundert tausend Sacrament.

Latine sonat: Centum millia Sacramentorum. XI. 732. Est Germanis nimium familiaris blasphemia. *ibid. & 739.* Refertur Casus verus, qui probabiliter non continebat blasphemiam. 704. Quid censendum de dicente: *Hundert tausend Sacrament.* 746.

I.

Idololatria.

Quid sit? XI. 9. r. Idolum quid sit? 903. Idololatria est duplex. 904. Ne ficta quidem est unquam licita. *ibid.* Enumerantur

Casus, quibus hodièque Christiani exercent idololatriam implicitam. 905. Et materiale. 906.

Jejunium.

Quid agendum Sacerdoti, qui in primo Natalis Domini Sacro sumpsit consecratam hostiam intinctam vino purificationis? *Tract.* VIII. 363. Quid Prælato, qui deberet eo die cantare Missam Conventualem, & tamen sumpsit in primo Sacro guttas adhærentes interiori superficie calicis? VIII. 367.

Antistes collaturus Ordines Majores, & hos accepturus debet esse jejunus. *Tract.* VIII. 352. At neutrius jejunium est de substantia Ordinis. 353. Illud jejunium debet esse naturale. 354. Non tamen in eo Casu, quo Episcopus continuat Ordinationem ceptam Sabbato præcedente. 355. Casus, quo fuit Minoristæ non jejuno permilla Communio. 361. Casus, quo non fuit permilla novo Presbytero. 350. & 360. Nec Ordinaturus, nec ordinandus tenentur pridie Ordinationis jejunare. 357.

Qui vovit jejunium, at nequit observare ob defatigationem, non tenetur abstinere à carnibus. XI. 77. Qui hodie vovit, se jejunaturum pridie festi in pane & aqua, cras autem vovet, se ne quidem panem esurum, sed solum alias res, utro voto teneatur? 98. Qui vovit se jejunaturum omnibus sextis feriis, non cogitans de die Natalis Domini, an teneatur tunc, cum id festum cadit in dictam feriam, jejunare? XI. 115. & 117. S. Francis. Seraphicus quid senterit de jejunio in die Natalis Domini? 116. An doctrina de non jejunando illa feria sexta, intelligatur etiam de reliquis valde solennibus festis, incidentibus præter opinionem in illam diem, quæ te voveras jejunaturum. 115.

Quomodo sit superstitiosum jejunare in paschate? XI. 953. An sit superstitiosus, qui statuit diem sui Sancti mensuri colere jejunio, esto hoc cadat in diem Dominicum? 960.

Jephthæ.

Ejus votum proponitur. XI. 52. Fuit id probabiliter licitum, & validum. 55. Annumeratur à Paulo Apostolo verè Sanctis. *ibid.* An filia fuerit obligata præbere jugulum? 56. Tertulliani severum judicium de voto Jephthæ. 54.

S. Ignatius Confessor.

Blasphemus Religiosus in hunc nondum tunc canonizatum divinitus punitus. 762. Alius itidem Religiosus supplicio mulctatus, idcirco quod per ludibrium dixerit: *Jesuitarum Fundatoris eò summa pertingit potestas, ut sanes dolorem dentium, non plus ultra.* XI. 763. Omnia & singula contenta in ejus Exercitiis spiritualibus, & Constitutionibus, sunt approbata à sede Apostolica. 959.

Ignorantia.

Ignorantia.

Ignorantia quando censeatur versari circa substantiam voti? IX. 92. Ignorantia Impedimenti matrimonialis inducti non in poenam, non infringit vim Impedimenti. IX. 67. Declaratur duplici Casu. 76. & 68. Et intelligitur etiam de Ignorantia, qua laborat tota Provincia. 68. *S. Summ.* Ignorantia Impedimenti criminis an impediatur vim Impedimenti? 202. Et Ignorantia compaternitatis, securatur ex Baptismo, an impediatur compaternitatem? 172.

Ignorantia facti, non juris excusat. IX. 470.

Ignorantia antecedens, comitans, consequens quæ? XI. 105. Comitans non officit valori voti. 106. Singulariter tunc nulla ignorantia officit, quando quis expressè vult eo modo vovere, quo alii ejusdem secum conditionis. 106. Quid de ignorantia vincibili sentiendum? 107. & 108. Singulariter quando est affectata. 107. Et versans circa substantiam voti. 108. Recensentur sex communes, & diversi casus, in quibus censeatur intervenire ignorantia circa substantiam, & consequenter irritativa voti. 109. Singulariter *num.* 110. Quomodo ignorantia causæ finalis motricis irritet votum simplex? 110. & 126. Et an ignorantia, vel error circa causam impulsivam irritet? *ibidem.* Declaratur Casu Episcopi Trecentis. 127.

Ignorantia negativa circumstantiarum quatenus impediatur, vel non impediatur valorem voti. XI. 112. Quæ circumstantiæ censeantur leves? *ibid.* Nullius circumstantiæ ignorantia non pertinentis ad substantiam, irritat votum solenne. *ibid.* Nec simplex, si sit unum è simplicibus, quæ edimus in Societate. *ibid.* Refertur ex S. Thomæ Regula de vi ignorantia circa circumstantiam voti. 112.

Ignorantia circumstantiarum, quæ jam aderat tempore voti, an & quatenus illud irritet? XI. 113. Regulæ de ignorantia impediante, vel non impediante valorem sponsalium, an habeat etiam locum in ignorantia voventis? 113. Ignorantia circumstantiarum, superveniens voto jam facto, quatenus irritet votum? 114.

Ignorantis nullus est consensus. XI. 121. An ignorans, quid sit impuritas, possit vovere castitatem? *ibid. & seq.* Et validè inire Matrimonium Virgo, quæ ignorat necessaria ad conceptionem prolis? 122. Ignorantia juris obscuri excusat æquè, ac ignorantia facti. 152. Ignorantia, quòd hoc año sit aliquod festum occurrurum in die Veneris, an excuset eo die illum à jejunio, qui vovit, aut juravit, se qualibet feria sexta jejunaturum. 507. Ea ignorantia tollit obligationem juramenti, quæ tollit voti. 505.

Illegitimus: Illegitimitas.

Illegitimus censeatur habere domicilium Originis eo loco, in quo ejus mater. *Tr.* VIII.

Index Rerum & Verborum.

284. Episcopus probabiliter dispensat cum illegitimo occulto. 429. Filius non tenetur credere matri dicenti, ipsum esse illegitimum. 431. Declaratur duplici notabili Casu. 431. & 432. Debet haberi pro legitimo infans expositus. 436. Salutem post Ordines bonâ fide susceptos debet esse sine metu. *ibid.* Etiam natus vel septimo mense post nuptias matris; vel decimo tertio post mortuum maritum matris, est censendus legitimus. 437. Sicut & natus ex Matrimonio invalido, si alterutra pars ignoravit Impedimentum. 438. Esto sit conceptus, lite circa valorem Matrimonii pendente. *ibid.*

Illegitimitas tollitur per subsequens Matrimonium. *Tr.* VIII. 439. Documentum practicum hinc deducitur. 439. Tollitur & per legitimationem, quam solus Papa facere potest in ordine ad jura Ecclesiastica. 440. Sicut & ipse solus dispensat quoad Majores Ordines, & Beneficia curata. 442. Episcopus quoad Minores & ad Beneficium simplex. *ibid.* Et dispensatus à Papa quoad Presbyteratum non idcirco est dispensatus pro beneficio Curato, sed simpliciter. 443. Vide plura verb. *Patrimonium.* Quid exprimere debeat petens dispensationem illegitimitatis? 444. Cur à Theologis propugnentur legitimi natales? *Tr.* X. 196. Præsumptiones pro illis. 197.

Quatenus Prælati Regulares dispensent cum illegitimis? *Tr.* VIII. 719. & 721. in *App.* 2. Resolvuntur hanc in rem duo novi, & perquam intricati Casus. 719. & 721. in *App.* 2. *lit. l.* Etiam occulta illegitimitas inducit irregularitatem. *ibid. lit. o & b.*

Impedimentum.

Impedimentum generativum.

Impedimentum Matrimonii quid, & quotuplex? *Tr.* IX. *n. 6. 7. & 8.* Explicantur breviter octo impedimenta impediencia, quæ olim erant in usu. *n. 10. & seqq.* Alia quatuor, quæ nunc sunt in usu. *69. & seqq.* Enumerantur Impedimenta dirimentia. 13. & 14. Sola Ecclesia potest statuere impedimentum dirimens, non autem Archiepiscopus ille, de quo. *n. 19.* Potest tamen Magistratus politicus statuere, ut, si quis velit esse civis, non ducat extraneam exempli gratiâ. 21. Defenditur adversus Carillum aliquod Lucernense, & Mutinense Statutum huic faciens. 21. Quid de alio Helvetico? *ibid. in App. lit. a.* Matrimonia debent quidem esse libera, sed non omni ex parte. *ibid. ante Append.* Potestque consuetudo inducere novum Impedimentum, ac tollere. 22. 23. 24. & 25. Nisi damnata sit tanquam corruptela, aut irrationabilis, qualis non est omnis illa, quæ contraria est Canonibus statuentibus Impedimentum. 23. 24. Canones de Impedimentis Matrimonii obligant in actu secundo etiam Lutheranos, Calvinistas &c. 27. & *seqq.* Ex instituto contra P. Habenssem. 53. Et Petrum Marchantium relatum. *n. 58. in App. 1.* Contraria, tamen opinio non est omnino improbabilis, si abstrahatur à Declarationi-

Index Rerum & Verborum.

bus contrariis. IX. 52. 57. Impedimento qualicunq; obnoxius peccat, per se loquendo, mortaliter, contrahens Matrimonium, 59. Et quidem sacrilegium committit, si sit obnoxius Impedimento solum impediendi; non item, si dirimenti. 59. 60. Quid si dubitet de impedimento? 62.

Quis Iudex in causa Impedimenti? *Tract.* IX. n. 63. Quomodo probetur, subesse Impedimentum? 66. Ignorantia impedimenti non tollit vim huius. 67. & singulariter *Cas.* 10. num. 202. in *App.*

Impedimenta Matrimonii impediunt tantum.

Horum sunt nunc duntaxat quatuor indicata hoc versiculo,

Sacratum tempus: Veritum: Sponsalia: Votum. *Tr.* IX. 8.

*Sacra*ti temporis nomine quid intelligatur? 70. Eo vetantur solæ nuptiæ solennes. *ibid.* In quonam practicè consistat solennitas? 70. 71. 72. Fiunt licitè Sabbato etiam præcedente primam Dominicam Adventus. 74. Nomine *Veritum* intelligitur inhibicio Matrimonii facta ab Episcopo, vel Parocho, 76. Sicut *Sponsalia* nomine venit promissio Matrimonialis licitè, & validè facta alteri, suas adhuc vires obtinens. 79. Et proinde, qui promissit successivè pluribus Matrimonium, tenetur soli primæ servare fidem. 79. Vide plura verb. *Sponsalia.* n. 12. Denique, quomodo votum impediatur Matrimonium? vide infra verb. *Votum.* n. 3. & 5.

Impedimenta dirimentia enumerantur pleraque remissivè.

Non recensentur eodem modo ab omnibus. *Tr.* IX. num. 13. & *seqq.* Nos cum communione statuimus quatuordecim, 13. Primum est Error; de quo vide verb. *Error.* Secundum Condicio, de qua verb. *Condicio.* Tertium Votum, de quo infra verb. *Votum.* Quartum Cognatio triplex, de qua verb. *Cognatio.* Quintum Cultus disparitas, de qua mox. Sextum Crimen, de quo paulò post. Septimum. Vis, seu Metus, de quo verb. *Metus.* Octavum Ordo, de quo verb. *Ordo.* Nonum Ligamen, de quo etiam paulò post. Decimum Publica Honestas, de qua supra verb. *Honestas Publica.* Undecimum Affinitas, de qua verb. *Affinitas.* Duodecimum Impotentia, de qua verb. *Impotentia.* Decimum tertium Absentia Parochi, de quo verb. *Parochus.* nu. 6. Vltimum est Raptus, de quo verb. *Raptus.* Impedimenta, quæ sustulit Concilium Tridentinum, cessant etiam in locis, in quibus non fuit publicatum Concilium. IX. 25. Matrimonium in initio cum impedimento ignorato ab altera parte quomodo renovandum. IX. 560. 421. *Remissivè.*

Impedimentum Criminis.

Triplex est crimen, quod inducit inhabilitatem ad Matrimonium cum aliquo ge-

nere personarum, *Tr.* IX. 179. Primum adulterium, de quo vide supra verb. *Adulterium.* Alterum Raptus, de quo infra verb. *Raptus.* Tertium est uxoricidium. *Tr.* IX. n. 179. Quod debet quidem continere veram necem uxoris propriæ. 180. & quidem factam ex intentione ducendi aliam. 180. Non autem factam ex odio, aut vindicta. 182. Declaratur duplici vero Casu. 178. & 182. Quid si intentio contrahendi cum alia fuit solum secundaria? 183. Quid si non uxor, sed maritus occidatur ex illa intentione? 182. Istud Impedimentum non emergit, nisi inter duas personas. 181. At emergit non obstante ignorantia. 67.

Impedimentum Cultus Disparitatis.

Non oritur per se ex hæresi. *Tr.* IX. 226. Nec credendum est, Hæreticos generatim contrahere cum talibus conditionibus, aut circumstantiis, quæ ponant substantiale Impedimentum Matrimonio. Suprà verb. *Hæresis.* Ubi de Matrimoniis cum Hæreticis. At verò Paganismus, aut Iudaismus irritat Matrimonium per se inter laborantes alterutro vitio, & baptizatum. 214. Non tamen per se illud, cui inter utrumque infidelem inito supervenit alterius Baptismus. 215.

Impedimentum Ligaminis.

Hoc Impedimentum adest, quando unus, vel una est legitime copulata alteri. *Tr.* IX. num. 278. Nam polygamia, seu pluralitas uxorum est Lege Christi vetita. 279. & damanda Regina Cingæ, quæ habuit quadraginta maritos vivos. *ibid.* Coniux dubius de morte consortis transit illicitè ad alias nuptias. 281. Non tamen invalidè. 286. Captivi non possunt transire ad secundas nuptias, nisi habeant majorem de morte consortis certitudinem, quam non captivi. 285. Sola certitudo de conjugis absentia septenni non sufficit pro secundis nuptiis. 287. Sufficit autem secundum Bartholum quinquennis absentia, si fuit facta diligens inquisitio. 352. Ut mulier licitè nubat alteri, sufficit ei verosimilis præsumptio de morte mariti. 292. Declaratur tribus Casibus. 295. & *seqq.* An? & quomodo fama de morte huc sufficiat? vide verb. *Fama.*

Declaratur perplexa Ligaminis materia, viginti quatuor Casibus, illorum, & illarum, ut qui contraxerunt, nondum habita certitudine de morte conjugis. 282. Et illius, cujus uxor inter cæteros testabatur, esse mortuum. 311. Mulieris, quæ post septem annos à viri absentia frustra inquiserat de vita mariti. 283. Caji in longinquum profecti: Stichi prælium ingressi: Titii jam senis non amplius comparentium, & famæ vulgantis, omnes esse mortuos. 295. Olympiodori profecti in locum remotum, uno unico restante, esse extinctum. 296. Ofvaldi in furorem lapsi, è carenis elapsi, & per octo annos non comparentis. 297. Opimii habiti ob multas circumstantias pro-

oc-

Index Rerum & Verborum.

occiso in prælio. 323. Alterius habiti etiam pro occiso in prælio, at non ex sufficientibus indicibus. 328. juncto 276. Absentis per 15. Annos, restante uno uxori ejus, quod vidisset illum, ante octo annos decumbentem ex paralyti ad mortem. 330. Lampridii allegantis, uxorem abesse annis tredecim, & rumorem de illius morte sparsum. 332. Testis fallò jurantis, Titium esse coram suis oculis sepultum, & ideo efficientis, ut ejus uxori fuerit permissus transitus ad secundas nuptias. 333. Sempronii confingentis falsas literas de morte conjugis. 335. Capitanei suo solo sigillo testantis ex auditu, Titium suæ cohortis esse mortuum. 337. Septimii à 24. Annis non visi, viso tamen ejus cadavere, ut deponebat Testis de auditu. 339. Jurantis, se nunquam contraxisse cum ea, quam coram Testibus sæpe dixerat esse suam uxorem, & hæc vivâ, ducens publicè aliam. 344. Mariti adspirantis ad alia vota idcirco, quod uxor, justa ex causa, discessisset aliò & ab octodecim annis nihil de ea posset comperire, testareturque nonnemo, eam fuisse receptam in hospitale, quod postea pestis fecit vacuum omnibus inquilinis? 349. Alterius etiam ad alia vota adspirantis, quod uxor minimè robusta jam viginti annis desideraretur. 352. Alterius, quem unus Testis deponebat, fuisse ante duodecim annos in urbe, in qua multi dyfenterici necabantur; alius, fuisse visum à se in eadem urbe laborantem periculosa dyfenteria: tertius, se audivisse ex milite reduce ex illa urbe, ipsum vitâ excessisse. 353. Alterius, cui se parentasse asseruit extrajudicialiter miles, hujusque assertionis producti duo jurati Testes, addentes, eam sibi videri veram. 375. Trium habitorum pro mortuis, & comparentium post secundas nuptias. 356. & 357. Denique unius tunc domum reversi, dum celebrabantur ejus funeralia. 357. *S. Vi cum.* Concluditur, DD. Ordinarios non debere esse faciles in permittendo transitu ad secundas nuptias. *Ibid.* *S. Ergo maxime post recentissimam Instructionem Clement. X. relata in fine Tractatus. X.*

7 Coniux, qui bonâ fide transit ad alterum Matrimonium, comperto, vivere priorem conjugem, debet abstinere usu conjugali. *Tr.* IX. num. 324. Sicut &, si jam sit mortuus, sed vivebat tunc, cum fuit factus ille transitus. 325. Si autem dubitetur, an adhuc sit, fueritve superstes tempore iniri secundi Matrimonii, bonæ fidei possessor licitè reddet, & petet: malæ autem fidei possessor licitè reddet, illicitè petet. *Tr.* X. 644. & 645.

Impedimentum Impotentia.

8 Impotentia hoc loco est defectus corporis, impediens perfectam copulam conjugalem. *Tr.* IX. 413. Quid per hanc intelligatur? *ibid.* Vnde proveniat? seu in mare, seu in muliere illa Impotentia? *ibid.* & num. 414. Qualis impotentia dirimat Matrimonium? 415. An, &

quomodo respectiva? 415. Orta ex senio. 417. Ex impossibilitate retinendi semen? *ibid.* Exfecto rantum uno testiculo? 418. Aut utroque. 416. & 418. Delatur Casu recentissimo. 419. Non licet aut talibus, aut aliis impeditis, inire Matrimonium cum ea sola intentione, ut vivant castè instar fratris, & sororis. 419. & X. 547. Bulla Sixti V. de Matrimonio spadonum est recepta in Germania. IX. 419. *S. Non obstat.* 2. Impotentia vel temporalis, vel superveniens Matrimonio non obest. 421. & 423. Sicut nec sterilitas. 426. Quid agendum, orto dubio de Impotentia, vel ante Matrimonium? 427. Vel post. 428. Quid, quando comperitur, fuisse ex falsa opinione de Impotentia diremptum Matrimonium? 430. Quid, quando dubitatur, utrum Impotentia, quæ certò adest jam, præcesserit, an secuta sit nuptias? 432. Quid, quando Impotentia potest emendari arte medica? 434. Proponitur valde litigiosus de viro impotentis Casus. 410. Resolvitur illè. num. 436. & 437. Ubi singulariter quæritur, utrum, si ex medicorum inspicientium judicio fuit judicialis sententia de Impotentia lata, debeat post plures annos ea sententia revocari, si alii medici testentur, illum esse potentem? 437. Indicantur, & proponuntur sex alii Casus de Impotentia. 438. Et alii duo operosè discussi. 449. in *App.* Impotentia exploranda per inspectionem. *ibid.* *lit. g.* Omnes puberes præsumuntur esse non impotentes. *ibid.* *lit. l.* Triennium ad explorandam potentiam quomodo intelligendum. *ibid.* *lit. m & r.* An sit licitum medium aliquod, quo medici explorant, utrum vir sit potens, necne? 448. Refertur aureum pronuntiatum Archiducis Leopoldi de experimento potentia. 449. Quid censendum de Impotentia, proveniente ex sola immatura ætate? 450.

Impossibile.

Impossibilitas moralis est duplex. XI. 495. Quid censetur impossibile. *ibid.* & n. 80.

Imprægnatio.

Quomodo probare debeat fœmina, se ab hoc, ut illo esse imprægnatam? vide verb. *Defloratio.*

Incestus.

Quomodo incestus commissus cum consanguineis conjugis privet jure debiti conjugalis? X. 601. & *seqq.*

Incontinentia.

Quando dicatur aliquid esse factum incontinenti? X. 95. in *App.* *lit. c.*

Infamia.

Infamia contrahitur parrim ex proprio, partim ex alieno delicto. *Tr.* VIII. 653. Alia est juris: alia facti: & utraque inducit Irregularitatem. *ibid.* Sublatâ illâ, quam inussit Magistratus secularis, tollitur & Irregularitas. *ibid.*

Infans.

Infantis validè initiatur etiam Episcopatu. VIII. 506. Sed perducti ad annos discretionis possunt inire Mtrimonium de futuro. 762. Casus infantis promoti ad Subdiaconatum. 194. Expositus censetur esse civis loci, in quo expositus est. 285. Vide verb. *Domicilium.*

Inquisitio.

Inquisitio specialis quando possit institui? XI. 919.

Instrumentum Pacis.

Resolvitur quæstio, an ex vi Instrumenti Pacis possit Catholicus Dynasta, qui titulo emptionis, vel hereditatis nactus est præposituram A. Quam A catholicus diu retinuerat, dici respectu illius præposituræ in foro Poli, & fori esse in possessione? XI. 550. Illo instrumento Pacis Catholici Laici non obtinuerunt jus in beneficia Ecclesiastica. 553. Id instrumentum, etsi ex se valde perniciosum Religioni Catholicæ, attamen secutæ sunt intra paucos annos conversiones multo plures, & illustriores A catholicorum ad fidem Orthodoxam, quam intra plurimos annos illud antegressos. *ibid.*

Interpretatio.

Omnia Rescripta interpretanda sunt sine præjudicio alterius. *Tr. IX. 501. in App. 3. lit. P. & 82. lit. e.* nemo est propriæ promissionis melior interpres, quam ipse promittens. IX. 94.

Jocus.

Quando promissio Matrimonialis censetur facta joco? *Tr. X. 149.*

Joseph.

AN Patriarcha Joseph deliquerit jurando per Salutem Pharaonis? XI. 477. Defenditur adversus Zahannium. *ibid.*

Irregularitas.

Irregularitatis origo.

Quid sit Irregularitas? *Tr. VIII. 649.* Non incurritur, nisi in casibus in jure expressis. 660. & ita clarè expressis, ut meritò nemo dubitare debeat, esse expressos. *ibid.* Exprimuntur autem generatim quinque species. 649. Quomodo ob defectum Sacramenti? 650. Addeoque ob bigamiam. *ibid.* Quomodo ob defectum corporis? 651. & 652. Declaratur variis Casibus. 674. 676. 677. 679. 680. 681. 689. Aliqui defectus, qui reddunt Irregularem ante susceptionem Ordinis, non faciunt Irregularem, si superveniant jam suscepto. 654. Defectus animæ, ut inscitia, fatuitas, hæresis quomodo faciant Irregularem? VIII. 655. Servitus inducit Irregularitatem. 653. Nisi libertas sit præscripta spatio. 20. Annorum. 673. Declaratur specie facti. *ibid.* Irregularitas ex defectu perfectæ lenitatis quomodo incur-

ratur? 67. & *segg.* Distinctè. Singulariter non incurritur, nisi ab iis, qui mortem, vel mutilationem promovent auctoritate publicâ & quidem sponte. 658. Quomodo auctoritate publicâ? *ibid.* Quomodo sponte? 659. Applicatur utraque doctrina singulariter Testi. 659. Militi. 661. Et Confessario, aut alteri monenti carnificem, ut citò expediat reum. *ibid.* Declaratur duobus Casibus. 662. & 663. Satellites an incurrant? 658.

Sunt decem crimina, ob quæ incurritur Irregularitas? *Tr. VIII. 66.* At per nullum eorum incurritur, nisi illud crimen sit (excepto homicidio,) & notorium. 665. & patratum à sciente, esse ei annexam Irregularitatem. 666. Et minimè dubium. 667. Excipe homicidium. *ibid.*

Vt homicidium causet Irregularitatem distinctam ab ea, quæ oritur ex defectu perfectæ lenitatis, debet fuisse commissum cum peccato mortali injustitiæ. *Tr. VIII. 668.* Declaratur tum instantiis assistentium periculose agrotantibus. 672. Tum variis particularibus Casibus. *num. 683. 671. juncto. 646. Item n. 689. 692. 693. 694. 695. 696. & 700.*

Synopsin casuum hinc indicatorum vide in Summario præfixo Sectioni secundæ Casus XVII. in *Tr. VIII.*

Quid in hac materia intelligatur per homicidium voluntarium, & casuale? VIII. *num. 670.* In Irregularitate non valet argumentum à contrario. 694. *S. Resp.* Irregularitas non incurritur in bello defensivo. 701. *in App. 3. lit. g.* Declaratur distinctè. *ibid. & segg.*

Lepra superveniens sacerdotio non efficit Irregularem. VIII. 679. An Irregularis fiat Sacerdos celebrans eo fine, ut alius moriatur? 701. Declaratur Casu verò. *ibid.* Irregularis non fit, qui in censura constitutus suscipit Minores Ordines. *Tr. VIII. 664.*

Irregularitatis pœna, & absolutio.

Nullam censuram incurrit Irregularis, nisi quam no vit esse statutam in Irregulares ratione Ordinum. *Tr. VIII. 703.* Et validè ordinatur, etsi se ingerat, postquam publicè dictum est: *Nullum Irregularem insignitum iri Ordine.* 704. Enumerantur pœnæ lætæ in Irregulares, vel suscipientes, vel usurpantes Ordinem sacrum. 706. & *segg.* Eas tamen non incurrit, qui die suæ Ordinationis vel sacrificat cum Ordinatore, vel cantat solenniter tunc Epistolam. 713. At incurrit, qui etiam occultè committit peccatum vetitum sub earum comminatione. 712. Quatenus Episcopus dispensationem, vel absolutionem circa hæc impertiri possit? vide verb. *Episcopus. num. 6.* Quatenus idem præstet Prælatus Religiosus? vide verb. *Regularis. num. 4.* An ad evadendam gravem jacturam bonorum liceat Irregulari se immiscere initiandis? 721. *Distinctè.*

Ir-

Irritatio voti.

Irritatio voti quid sit propriè? XI. 343. Ea est *Directa, & Indirecta.* 197. Directa quatenus competat patri in filios? vide verb. *Parentes.* Non competit Papæ nisi in illos, in quos potest potestate dominativa 187. In defectu patris quatenus irritent vota impuberum Tutor, Curator, Avus, Mater, Avia, Præceptor, Socer, quivis, sub cuius potestate dominativa, vel gubernativa existit impubes. *n. 187. & segg.* Vide alia huc facientia in verb. *Parentes.* Præditi potestate irritandi, licitè utuntur hac pro suo libitu, modo res adhuc sit integra. XI. 200. Quid si pater dederat consensum ad vovendum? *ibid.* Irritant & illa, quæ inferior emiserat constitutus sub alio superiore. 201. Quid si dubium sit, utrùm votum emissum sit ante, an post pubertatem? 201. An peccent parentes sine rationabili causa irritantes vota filiorum, quæ videntur esse emissa instinctu Spiritus Sancti. 218. Irritatio quomodo fiat per remissionem tertii? XI. 499.

Jubileum.

Tempore Jubilei quatenus possint commutari vota ex se reservata? XI. 334. Quatenus alia? 364. & *segg.* Quæ poterant commutari tempore Jubilei, poterunt etiam decennio post commutari, respectu illius, qui erat lucratus Jubileum, sed vel oblitus fuit, vel noluit tunc petere commutationem. 365. Declaratur casu novo. 371. Facta in Jubileo voti commutatione, non redit illud votum etsi non perficias omnia opera præscripta. XI. 418. Qui vovit se ratione Jubilei confessurum, si nequeat perficere reliqua opera præscripta, nec impetrare commutationem, non tenetur confiteri. 77.

Judex Secularis, & Ecclesiasticus.

Quando est in causa matrimoniali lis de facto facta, datur locus præventioni. *Tr. IX. 63. & 562.* Non autem, quando est quæstio juris. *ibid.* Declaratur duplici specie facti, non faciendi. 64. & 65. Sæcularis punit etiam clandestinè contrahentes. 562. Et quidem, quando è loco catholico vadunt ad hæreticum. *ibid.* Illicitè privat hæreditate contrahentes sine præcitu parentum. *Tract. X. 109.* At licitè mulctat statutâ pœnâ contrahentes cum alienigenis. IX. 21. Sicut & licitè compellit tum sponfos ad standum legitimis sponsalibus. X. 132. Tum conjuges ad cohabitandum, quando non est lis de jure sponsalium matrimonii, vel cohabitationis. X. 754.

Nequit prohibere, ne extreme ungantur fracti rotâ, & viventes adhuc aliquor horis. VIII. 850

An Judex Ecclesiasticus licitè compellet stare promississimum, qui sponsalibus seriò adjecit turpem conditionem? *Tract. X. 159.* An renovare consensum illum, qui promissit Ma-

trimonium sub conditione dispensationis Pæpalis, eamque obtinuit? 165. An intentabit multam pecuniariam, aut corporalem nolentistare fide sponsalium datâ? 179.

Quid agendum ipsi, cognito, mulierem transisse ad secundum Matrimonium, allegatâ, & non satis probatâ morte mariti? IX. 305. & 307. Quam certitudinem requiret, priusquam permittat talem transitum? 308.

Non tenetur fidem habere præcisè verbis sponsæ dicentis, se fecisse votum castitatis. *Tr. X. 313. in fine.* Et quando debeat abstinere, coactione ad servandam fidem datam? 300. & *segg.* Non est necesse, ut ipsi constet juridicè de causis. 165. *lit. d.* Casus de hac re. *ibid. lit. a.*

Judex inferior non debet manum apponere ad causam, quam tractat superior. *Tr. IX. 588.* Judicis arbitrium maximè cernitur in qualitate Testium. IX. 315. Et denique habetur illa probatio pro plena, quam ipse habet pro tali. X. 93. *ultra medium.* Quomodo se geret respectu nolentis stare promissione matrimoniali. 125.

Graviter peccat jurejurando promittens (sed fictè) reo impunitatem, si hic verum fateatur. 533. Judici utenti æquivocatione cum gravi damno Rei, non patrocinantur facta Salomonis, & aliorum. 536. Fraus, qua Reus facit illaqueari possit, debet esse procul à judice. 536. Quid agat judex, si nequeat pervenire in notitiam atrocis sceleris, nisi promittendo impunitatem auctori se ipsum prodenti? *ibid.* Quid si hic auctor habeat plures complices? *ibid.* Quid agendum reo, qui deceptus à judice aperuit suum crimen, at revocat Confessionem cognito quod judex nolit stare promissa immunitate? 537. Tetterimum facinus unius judicis. 606. An sit damnandus superstitionis, quando illum, qui è duobus suspectis de commissio crimine, est deformior, habet pro magis suspecto, quam alterum. 1017.

Julianus.

Juliani Apostatæ votum impium, & crudele. XI. 56.

Juramentum.

Juramenti definitio, & hujus explicatio. XI. 450. & *segg.* Etymologia. 451. Juratio non est Oratio. 453. Juramenti liciti tres conditiones. 456. Est instar medicinæ, & torture spiritualis. 457. Refertur barbarum, & impium juramentum Solymanni, 448. Et Herodis. 460. & 464. Explicatur juramentum Solymanni. 476. Quot specie peccata commiserit Herodes, pollicendo filiæ Herodiadis, quidquid ipsa peteret? 465.

Juramentum in varias quasi species dividitur. XI. 468. & *segg.* Omnis juramenti materia est actio contingens, & aliquo modo dependens à nobis. 471. In omni juramento promissum.

555

missorio, & comminatorio involvitur assertorium. 472. Quandonam censetur juramentum præstari Deo soli? 473. Quatenus licite juret per creaturas? 469. Et nominatim per salutem Regis. 477.

3 Proponuntur octodecim formulæ jurandi usitate partim probis, partim improbis. XI. 479. & 480. Explicantur illæ. 483. Rursum aliæ. *num. 684. & seqq.* Omnia juramenta sunt ejusdem speciei. 490. Juramenti promissorii natura, & accidentia explicantur. 493. Est in dubio interpretandum eo modo, quo votum. 493. Adeoque strictè. *ibid.* In omni autem subaudiuntur hæ conditiones. 1. Si potuero. XI. 495. 2. Salvo jure superioris. 497. 3. Si non remiserit sponte is, cui promisi. 498. Discutitur, an Prælati Ecclesiæ possit remittere juramentum factum Deo in favorem Ecclesiæ suæ? 499. Quid si fuit facta promissio in honorem alicujus Sancti? 500. Quarta conditio subintellecta in juramento est: *Si res in eodem statu permaneat.* XI. 501. Juramentum etsi communiter non auget extensivè, sed tantum inensivè obligationem, auget tamen sæpe etiam extensivè, *n. 505.*

4 Quomodo intelligendum juramentum, quod quis non preñsaverit hanc, aut illam dignitatem? XI. 517. Quid si quis preñsavit quidem, at sine effectu? 518. Quid de juramento, quod non fueris in loco infecto peste? 501.

5 Ea ignorantia tollit obligationem juramenti, quæ voti. XI. 506. An necessariò servandum juramentum præstitum sine intentione se obligandi, aut præstandi rem juramento promissam. 508. *ad finem.* An juramento stare debeat, qui juravit se rediturum ad justum, injustumve carcerem? 511. & 513. Non repetiturum pecunias debitas? 514. Contentum fore stipendio, aut pretio taxato à magistratu? 515. Servaturum hæc, vel illa Statuta? 516. Præstaturum hoc, vel illud officium, at supervenit difficultas improvisa. 519. Non accessurum hujus, aut illius vicini nuptias; nec daturum unquam mutuas pecunias. 520. Nunquam pro alio fidejussurum. 521. Facturum aliquid vetitum legibus civilibus. 522. Vel Canonicis. 523. Non lusurum chartis, aliòve lusu. Vid. verb. *Ludus*, se verberaturum filium. 528. Non amplius servaturum in domo hunc, aut illum famulum. *Ibid.* Non esse priore loco sessurum in mensa, non esse priorem ingressurum domum &c. 528. Non venditurum viliori pretio, non emprurum chariorè. 529. Staturum hoc, illòve contractu per leges invalido. 531.

6 Judex jurans cum æquivocatione quatenus peccet? Vid. verb. *Judex*. Jurans se sumpturum vindictam, stare non debet juramento, XI. 539. Refertur hanc in rem Calus. 538. Sicut nec ille, qui offensus ab aliquo jurat, se coram iudice profecuturum suum jus, nisi in compen-

sationem detur tantum, aut tantum. *Ibid.* Juramenta Catholicorum præstata hæreticis, an servanda? vide verb. *Hæretici*.

An obliget juramentum de non manifestanda aliqua arte, seu scientia occulta, & utili generi humano. XI. 555. Qui juravit, se cuiquam soluturum acceptos mutuos centum aureos, satisfacturè promissioni, si loco paratæ pecuniæ det creditori apocham totidem aureorum, quot idem creditor debet alteri? 559. Declaratur ingenioso facto. 558. Non est verum, quod in juramento promissorio Deus constituitur fidejussor. 581. Juramentum an licite exigas ab eo, quem scis esse pejeraturum? XI. 645. Quæ ætas idonea ad jurandum pro tribunali? *Ibid.* An juramentum habeat vim expressi? 646. An transeat ad heredes? 648. An additum materiæ obliganti solum sub pœna, obliget ad culpam? 516. An additum materiæ obliganti solum sub veniali addat obligationem mortalem? 649. 650.

Juramentum de secreto servando quatenus obliget. XI. 649. Ut & juramentum de servandis Statutis Academicis. 650. An extendatur ad futura. *Ibid.* An à communitate revocari possit suummet statutum firmatum juramento. 651. & 652. Juramenti privilegia decem referuntur. *num. 656.* Juramentum per falsos Deos est omnium blasphemiarum nefandissima. 722.

Juramentum sequitur naturam actûs, cui apponitur. *Tr. X. 232. & 249.*

Suppletorium probationis juramentum 9 habet locum in causa sponsalitia, imò & aliquando in strictè matrimoniali. *Tract. X. 90.* Debet tamen delationem talis Juramenti præcedere semiplena probatio. 93. Nec sufficit fama, etsi planè probata, nisi pro causis non magni momenti. 93. In Germaia satis facile confugitur ad juramentum suppletorium, & decisivum litis. *ibid.* Juramentum an deferatur illi, contra quem militat juris præsumptio? 94. Est deferendum reo potius, quàm actori. 189.

Juramentum standi sponsalibus quantà necessitate servandum? *Tract. X. 134. & 135.* Juranti, se ab hoc, aut illo impregnatum, non est facilè fides habenda. 186. Non creditur juranti adversus ea, quæ antea asseruerat. IX. 449. *in App. lit. n. 60. & Tr. X. 416.*

Adfertur Casus horrendi juramenti execratorii, ob quod controvertebatur, an esset fides adhibenda mulieri juranti, & se ex metu injusto contraxisse, & nunquam fecisse marito potestatem sui corporis. X. 712. *& seqq.* An animus sufficienter probetur juramento? *Tr. X. 712. & 713.*

Juramenti relaxatio.

AN Prælati Ecclesiæ possit relaxare juramentum factum Deo in favorem suæ Ecclesiæ? XI. 499. An magistratus sæcularis relaxare illud, quod est factum in favorem solius hominis? 508.

508. Quid, quando jurans est sub potestate Magistratus A. At prædium, de quo donando est facta promissio juratoria, sub jurisdictione Magistratus B? *Ibid.* Papa relaxat juramentum iniquè exactum. XI. 514. At quid si quis juravit, se non petiturum relaxationem? *Ibid.* Juramentum factum soli Deo remittitur ab iis, à quibus votum. 508. An & quatenus communitas possit revocare juramenta de non revocando suo Statuto. 651.

Juriconsulti.

H Allucinatur sæpe in materia Sacramentorum. VIII. 13. 257. 353.

Jurisdicção.

Cui datur jurisdicção, conceduntur omnia ad eam expediendam necessaria. IX. n. 382. *lit. g.*

Una jurisdicção alteram turbare non debet. IX. 588. *§. Nec obest.* Jurisdicção potest secundum nonnullos dari, auferrique ignorantri, at exercitium jurisdictionis non item. IX. 744.

L.

Laymannus.

Commendatur singulariter in materia de Sacramentis. VIII. 781.

Legatus.

Legati descriptio. *Tract. X. numero. 715. & XI. 682.* Quid de hac descriptione senserit Archidux Leopoldus Guilielmus? 594. An ad boni Legati artes requiratur, ut per artem mentiri sciat? *Ibidem.* Illicite pejerat Legatus nomine sui Domini. 682. Innoxie tamen dicet: *Mens Princeps jurat, ita se rem habere, esto ipse Legatus nōrit non ita se habere. Ibidem.*

Legitima.

Qui habet tantum quatuor liberos, non tenetur iis relinquere pro legitima plus quàm tertiam partem bonorum. XI. 413. Legitima non admittit ullum gravamen. *n. 435.*

Legitimus.

Theologi merito defendunt, quoad possunt, legitimitatem. *Tract. X. num. 196.* Et nominatim illius, qui natus est post septem à matrimonio menses. X. 196. In dubio præsumitur quis legitimus. *Tract. VIII. 435.* Alia vide verb. *Illegitimus.* An legitime Comitès Palatini, & Protonotarii Apostolici? Vide verb. *Comites*, & verb. *Protonotarii.* Quis dicatur esse in possessione legitimitatis. IX. 449. *in App. lit. cc.*

Leopoldus. I. Imperator.

Leopoldi I. Pia Clementia in reos perduellionis. XI. 49.

Leopoldus Guilielmus Archidux.

Leopoldi Guilielmi Archiducis animus summè aversus à tribus hominum generibus. XI. 594. Nominatim à mendacibus 594. Judicavit, nec pro toto mundo esse mentendum. *Ibid.* vide plura verb. *Archidux.*

Leprosus.

Leproso quatenus uxor teneatur reddere debitum conjugale? X. 617.

Lex.

Lex generalis non derogat Concilio Generali, nec privilegiis. VIII. 408. Ejus generalitas restringitur per intentionem Legislatoris. 378.

Non videtur extare exemplum, quo prior Lex merè declaratoria fuerit per aliam posteriorem veluti vitiosa abrogata. IX. 176.

Lex Ecclesiastica quo tactibus, aut annis abrogetur? *Tract. IX. 39.* Non abrogatur autem, nisi accedat Pontificis consensus tacitus. 49. Lex etiam Ecclesiastica pender ab acceptatione populi. 31. Excipe populum hæreticum. 50. Cur? Quia sunt proprie rebellis. *ibid.*

Lex irritativa contractuum statim valet, postquam sufficienter promulgata est. *Tract. IX. 68.* Lex humana communiter non obligat cum periculo mortis. 256. Secus, si ex ejus neglectu oriatur grave incommodum publicum. 257. Ut si iniretur abique Parocho Matrimonium, consumareturque. *ibid.*

Illà doctrina: Cessante in particulari sine Legis, cessat & Lex, non videtur admitti in foro externo. *Tract. IX. 382. lit. a.* Nec est vera in casu, quo Lex humana prohibitiva fundatur in periculo. *ibid.*

Leges omnes conditæ sunt ad bonum commune. IX. 576.

Lex posterior præferenda est antiquiori. IX. *ibid.*

Non subsistit Lex privans hæreditate liberos contrahentes Matrimonium, invitis parentibus. X. 108. Secus, si contrahant cum extraneo. IX. 21.

Legum civilium finis est communiter bonum publicum, quandoque autem privatum, seu duntaxat privata personæ. XI. 522. Atque Canonicarum finis est semper bonum animæ. 523. Ideoque obligant in conscientia. *ibidem.* Non tamen ea, quæ ex conciliis particularibus, vel aliquibus Patribus collegit Gratianus in suo Decreto. *ibid.*

Liber.

Liber Baptismalis singulariter valet pro testimonio ætatis ad Ordines sacros. *Tract. VIII. num. 503. lit. b. & 518.* Sicut & ad Beneficia Ecclesiastica. 518.

Index Rerum & Verborum.

Liber etiam Parentis probat ætatem filii pro Ordinibus. *Tr.* VIII. 500. & 503. *lit. c.* Declaratur Casu singulari. 496 & 504. Quando liber parentum discrepat à libro Parochi, quid agendum? 503. *lit. b. in fine.*

Liber Pontificalis an sit apta materia Leboratus? *Tract.* VIII. 193. Declaratur novo Casu. 193.

Liberalitas.

Liberalitatis inaudita exemplum in Belgico Heroë. VIII. 874. *in App. lit. c.*

Licentia.

Licentia tacite simul & valida Casus ex Quincanadvenna. *Tract.* VIII. 599. Actiones, quæ non ut validè, sed ut licitè fiant, postulant consensum, si hic probabiliter præsumatur, licitè fiunt, jure sic disponente. VIII 859. Licentia absolute data durat etiam post mortem dantis. 263. Excipitur Casus valde singularis. 265.

Tacita licentia pro assistendo Matrimonio quando adfit? Vide infra verb. *Parochus. n. 9.* Utrobique debet exprimi signo externo. X. 551. & 552. Et data motu proprio debet innotuisse immediatè illi ipsi, qui vult ea uti. 553. Vide plura verb. *Dispensatio. n. 2.*

Literatus: Illiteratus.

Literatus, & Illiteratus quis vulgò dicatur? VIII. 370. Quis in materia Juris? *ibid.* Aut Oratoria? *ibid.* Quis in Divinis Literis? *ibid.* Quis respectu scientiæ requisitæ ad sacros Ordines? *ibid.* Quæ scientia necessaria Ordinandis, vide verb. *Scientia.*

Literæ Dimissoria.

Sunt ex necessariæ Regularibus, & secularibus volentibus suscipere Ordines ab alio, quam Ordinario Prælato, seu Episcopo. VIII. 566. Et quidem Regularibus dandæ à suo Superiore Regulari, secularibus à solo seculari Prælato. 567. Adeoque ab Episcopo, vel Beneficii, vel habitationis, *ibid.* Vel Originis etiam paternæ. 568. Et in Germania à Vicario Generali. *ibid.* Et quidni à Nuntio Apostolico? 572. & 573. Dimissi à Nuntiis indigent testimonialibus proprii Episcopi. 573.

Episcopus non tenetur largiri dimissorias, nisi petentibus ex causa multum rationabili. *Tr.* VIII. 574. Debent ex continere dispensationem super interstitiis 575. Non tamen necessariò dispensationem in Impedimento Canonico. 576. An testimonium de sufficiente doctrina? 577. An Episcopus dimittens sit tutus in conscientia, si ab alio admittatur destitutus scientià debitâ? *ibid.* An, quando in Dimissoriis apponitur conditio aliqua, teneatur Episcopus, ad quem dantur dimissorias, stare illâ. 583. An teneatur stare testimonio de doctrina sufficiente? 580.

Ex consuetudine Germaniæ non est neces-

se exprimere, quod dimisso sit provisum de sustentatione. *Tract.* VIII. 585. & 586. Quibus pœnis subiaceant utentes falsis? 589. Mos Germaniæ de accipiendis pecuniis pro dimissoriis. 590. Dimissorias quamdiu valeant? 587. Non revocantur præcisè per inhibitionem: *Ne datis utaris.* 591. Non incurrit pœnam Canonicam, qui fabricavit tunc falsas dimissorias, cum jam essent expeditæ legitimæ, sed nondum traditæ. 595. & 596. Necis, qui habens dimissorias ad Episcopum A. Fecit se ordinari ab Episcopo B.

Locus Sacer, vel Pius.

Dispensationes matrimoniales impeditis data ob angustiam loci quomodo sint intelligendæ. *Tract.* IX. 644. & *seqq. distictè.* Habet ista clausula locum etiam, quando masculus nequit ob angustiam reperire parem sibi. 647.

Lucrum.

An solius lueri causa liceat recipere Ordines in Irregularitate? VIII. 721. *lit. a.* Sitne idem damnus pati, & lucrum perdere? *ibid. lit. c.* Favendum magis est damnum timenti, quam lucrum captanti. *ibid. lit. d.* Negotia, in quibus nihil amittendum timetur, sed potius lucrum speratur, auctacter tractanda sunt. *Tr.* IX. 501. *in App. 3. lit. p.*

Ludovicus de Ponte.

Ludovicus de Ponte vovit se nunquam peccaturum venialiter. XI. 73. An subliterit hoc votum? *ibid.*

Lusus: Lusus.

An subsistat votum rei sanctæ, editum sub conditione lucrandi per lulum alearum? XI. 65. Votum non ludendi aleis, an commutari possit? XI. 419. Juramentum non ludendi chartis, aut alio lusu quatenus obliget? XI. 524. & 525. Detestanda nonnullorum Ecclesiasticorum ludendi chartis, & aleis libido. 525. Quando peccet mortaliter ludendo is, qui ludum abjuravit? 526. An agat contra hoc juramentum dans alteri pecunias, ut ludat suo loco? *ibid.* Aut si ipse non suo, sed alterius loco ludat? *ibid.* An excusandi, qui debita ex lusu solvunt integre, non item debita ex alio honesto titulo? *ibid.* An excusanda vidua, quæ ludat aleis, postquam juravit se non lusura, ad testandum mortem ex obitu mariti. 527. Qui juravit se nunquam lusura, at dubitat, utrum intellexerit solum ludum immoderatum, quid agat? 525 *circa finem.* Referuntur varia lutorum seu mendacia, seu simulationes 666. & *seqq.* An pariant onus restitutionis. *ibid.* Qui fictè promisit soluturum id, quod ludendo amisit, an teneatur solvere? 667. Quid si juravit se soluturum? *ibid.*

Luther.

Index Rerum & Verborum.

Lutherus.

Destinavit neci omnes Episcopos. IX. 46. Admisit Polygamiam. 279. Sensit commixtionem carnalem esse tam necessariam, quam cibum, & potum. X. 713. *§. Deinde* (Ex quo deducitur resolutio Casus litigiosi, *ibid. in Append.*) Item *Tract.* XI. 222. Ejusdem sensus de Votis. XI. 213. Referuntur quadam ejus horrendæ blasphemiæ. XI. 759.

Lutherani.

Non currant, etiam si ipsorum liberi nati ex Matrimonio, secundum Leges Catholicas illegitimo, habeantur à Papa pro spuris. IX. 44. Tam firmiter credunt, Papam esse Antichristum, quam Christum esse Salvatorem mundi. 462. Lutheranos princeps quomodo plectatur per juro? 879. Quomodo blasphemos? *ibid.*

M.

Magia.

Quid sit? XI. 926. Traduntur Regulae ad dignoscendum, utrum aliqua actio sit magica, an potius naturalis, aut supernaturalis? 927. & *seqq.* In dubio, utrum aliquod opus sit diabolicum an divinum, an naturale quid ita tuendum. 931. & 933.

Malajesas.

Majestatis læsæ Reo interdicitur omnis alienatio bonorum. XI. 48. Adeo ut ne donatio, quidem uxori facta ante illud crimen, subsistat. *ibid.* Quid si ante, aut post id crimen emisit votum reale, nondum autem exsolvit? An tenebitur fides exsolvere? 49. Declaratur casu singulari. *ibid.*

Malachias.

Malachias summe dolet ob non administratam infirmæ Extremam Vnctionem, eamque resuscitatam ungit. *Tr.* VIII. 934.

Manus.

Unctio manuum non est de necessitate Sacerdotii. *Tr.* VIII. 128. In Extrema Vnctione ungentur aliter manus Sacerdotis, quam laici. 925.

Maria.

An fuerit extreme uncta? VIII. 821. Ejus Matrimonium cum S. Iosepho quomodo fuerit propriè Matrimonium? X. 397. & 467.

Maurus.

Maurici nomen est ambiguum. *Tract.* X. 4. Mauritus est caput uxoris. 753. Constituit ipse, per se loquendo, domicilium. 755. Ejus officium erga uxorem, liberos, œconomiam, & bonâ. Vide verb. *Matrimonium. n. 12.*

Quatenus irritet vota uxoris circa gubernationem domesticam. XI. 212. Quatenus non attingentia illam. *ibid.* Quatenus spectantia ad castitatem, aut debitum conjugale. 214. An

irritet etiam votum uxoris de ingredienda Religione post suum obitum? 212.

Mater.

Mater tenetur liberis præbere lac. X. 782. Et postea integre alere, si deficiat pater, & avus paternus. *ibid.* Tenetur etiam secundariò illos educare Christianè. 783. Ac proinde etiam castigare. 784. At non tenetur filius ei credere dicenti, ipsum esse illegitimum. VIII. 4:1 Si videlicet fuit prius tractatus ab ea tanquam legitimus. 432. Declaratur tribus Casibus. 427. 431. 438. Eito mater juramento firmet suum dictum. 432.

Quatenus mater polleat jure irritandi vota liberorum, tum post fata mariti. XI. 187. Tum etiam eo vivo. 188. Et quidem aliqua etiam puberum si non habeant Curatorem. *ibid.*

Matrimonium.

Matrimonii in genere ratio, & divisio.

Matrimonium est contractus civilis elevatus à Christo ad rationem Sacramenti. *Tr.* X. num. 388. Non est præceptus omnibus. 406. An illis, qui voverunt? Vide verb. *Votum. n. 7.* Matrimonii descriptio duplex. X. 387. Solo consensu contrahitur. IX. 105. Est, per se loquendo, Sacramentum inter baptizatos. X. 338. Casus, quibus secundum nonnullos ratio Sacramenti abest à ratione contractus. I. 58. *in App. lit. b. & 228. & seqq. & 242. in App. lit. e. & Tr. X. n. 703. & seqq.* Materia proxima hujus Sacramenti quæ? X. 391. Remota quæ? 396. Forma quæ? 391. Minister quis? *ibid.* & 396. Quid si per errorem Sacerdos assistens dicat sponsa: *Accipite hunc Stichum in tuam uxorem?* & illa respondeat etiam per errorem: *Accipio*, an aderit legitima forma? declaratur Casu vero, 394.

Matrimonia debent esse libera. *Tract.* IX. 21. Non tamen omni ex parte. *ibid.* Declaratur instantiis quorundam statutorum civilium. *ibid.* Prohibens hoc, aut illud Matrimonium non punitur pœnâ statutâ in impediens libertatem Matrimonii. *ibid.* Nequeunt exheredari liberi contrahentes in scis parentibus. *Tract.* X. 108. An si contrahant cum gravi horum offensa? 109. An dote privari filia, si nubat sine consensu paterno? 110. Excommunicatur laicus Magistratus etiam indirectè cogens ad aliquod Matrimonium, non item parentes ita cogentes. *ibid.* Matrimonii valori favetur in dubio. 73. An sponsalium? *ibid.* Statuta in causa matrimoniali an trahenda ad causam sponsalium? 74. Quæ quidem causa matrimonialis accipitur strictè, & late. *ibid.*

Matrimonium dividitur in *Ratum, & Consummatum: Verum, & Presumptum* *Tract.* X. 401. *Verum, & Fictum.* 409. *Absolutum, & Conditionatum.* 448. *Solenne, & Clandestinum.* 476. Initum per Procuratorem valet. Intra verb. *Procurator.*

813

Matrim.

Index Rerum & Verborum.

Matrimonii Rati, & Consummati, Veri, & Præsumptio.

4 **R**atum Matrimonium est id, quod nulla copula comitata, aut secuta, est: Consummatum; quod aliqua. *Tr. X. n. 401.* Per copulam intelligitur perfecta, seu omnis illa, & sola quæ est sufficiens ad contrahendam Affinitatem veram. 401. Quæ autem præcessit Matrimonium de præfenti, nullo modo efficit Matrimonium consummatum. 404. Modus, quo Germani præfentant honestè consummationem Matrimonii. 405. Cùm negat uxor, maritum fuisse tecum carnaliter commixtum, creditur viro afferenti. 403. Ratum Matrimonium est verum Matrimonium. X. 404. Intercessitque inter B. Virg. Et S. Iosephum. 397. Et potest etiam quoad vinculum dissolvi per Professionem Religiosam. *Infra. n. 9.* Verum Matrimonium dicitur, cui nihil substantialium deest 401. Præsumptum, quod ex Juris præsumptionibus habetur pro vero. Etsi fortè non sit à parte rei verum. *ibid.* Putativum autem, quando reputantur conjuges ii, qui à parte rei esse non possunt. *ibid.*

Votum Matrimonii ineundi quomodo propriè dicatur privare majore bono, & ideo non valere? XI. 71.

Matrimonii ficti ratio.

5 **M**atrimonium fictum, seu simulatum non est verè Matrimonium. *Tr. X. 411.* Obligat tamen simulatorem ad præstandum verè, & non fictè consensum. *ibid.* Excipiuntur hinc quinque casus. 412. Et quando deponit fictionem debet per se loquendo, petere ab uxore novum consensum. 414. At non necessariò coram Parocho, & Testibus. 415. Respondetur ad declarationem à Pontificè factam in contrarium. 419. Declaratur ea doctrina cùm Casu malè resolutò à Confessario. 408. & 420. Tum aliis quique. *num. 422. 423. 424. 425. & 434.* Et alio novo, & intricato. 427. Doctrina de non necessaria præfentia Parochi, quando revalidatur Matrimonium fictum, est vera, etiam quando revalidatur aliunde nullum. 415. & *Tr. IX. num. 500.* Marito ad secundas nuptias transeunte ob allegationem fictionis, nequit prior uxor idcirco etiam transire ad alias. X. 436. Declaratur Casu vero. 434. Quid agendum tali marito, si à Indice Ecclesiastico compellatur redire ad priorem uxorem ficto consensu ductam? 439. Quibus rationibus probare quis possit, se revera solùm fictè consensisse. 440. & *seqq.* Et singulariter. *n. 443.* Omnis propriè dicta fictio, seu simulatio est peccatum. 413.

Matrimonii conditionati ratio.

6 **C**onditio propriè quid sit? vide supra verb. *Conditio. num. 2.* Ea non adjicitur, propriè loquendo, ipsimet contractui, sed consensui in hunc. *Tr. IX. 137.* Loquendum tamen etiam hic est, ut plerique. *ibid.* Iura quidem permittunt potius, quàm prohibent adjici Matrimo-

niis conditionem etiam de futuro honestam: 136. Attamen Parochus admittere non debet sine gravi causa. 138. Probatur ratione. 139. Et clara instantia. 143. Atque alia. *Tr. X. num. 459.* Eà tamen admittà, Matrimonium perficitur, ut primùm ea est impleta, etsi nec eliciatur novus consensus. X. 455. Nec Parochus adit, quando aut fortè elicitur novus consensus. 453. & 454. Aut impletur conditio. 456. Idem dic, quando cognoscitur adesse conditio de præterito, aut præfenti, quæ ignorabatur ante contractum. 456. Consensus conditionatus, posità conditione, transit in absolutum. 455. Quomodo sit clarè explicandus consensus conditionatus? *ibid.* Matrimonium etiam consummatum manet suspensum, donec impleatur conditio, sub qua fuit initum. 457. In dubio tamen præsumitur is, qui apposuit conditionem, recedere tunc ab ea, quando utitur copulà. 458. Nec necesse est informare de impleta conditione Parochum. 460. Proponitur difficilis Casus de Matrimonio licitè conditionato. IX. 144. Explicatur, quo sensu licita sit hæc clausula: *Sis virgo, te ducam uxorem? X. 461.*

Conditiones quænam dicantur esse contra substantiam Matrimonii? *Tr. X. 462. 463. & 466.* Quæ turpes? 147. Priores seriò adjectæ Matrimonio impediunt valorem, etiam secutà copulà, sicuti & posteriores. X. 464. In dubio autem præsumitur recessisse à posterioribus, qui copulam habuit. *ibid.* Sicut & in dubio præsumuntur conditiones impossibiles fuisse solùm adjectæ per jocum. 465. Illa conditio: *Contrahotecum, si prius votum edideris non petendi, aut reddendi debium.* Non obest valori Matrimonii. 466. Et tale emisit S. Iosephus. 467. Conditio: *Legotibi mille, si nupseris: ducentas non nupseris,* est turpis, & habetur pro non adjecta. 469. Sicut & illa: *Legotibi mille, si manseris in saculo: ducentos, si ingressus fueris Ordinem Religiosum.* 470. Conditionalis: *Duco te, si Papa dispensarit,* non est turpis, aut impossibilis. 471. An obliget illa: *Ducam te, si Papa dispensarit?* vide verb. *Sponsalia. num. 7.* Quid indicet illa: *Ducam te, si patri, aut Deo placuerit?* Vide verb. *Sponsalia. n. 7.*

Matrimonii clandestini ratio.

8 **M**atrimonium *Clandestinum* dicitur quatuor modis. *Tr. X. 476.* Vt si fiat vel in sacris parentibus, vel sine Parocho, & Testibus, vel sine denuntiationibus: vel sine Benedictionibus. 475. Primo modo contractum subsistit. 110. Et quarto modo. *Tract. X. 562. 570.* Et *Tertio. 478. & seq.* Non autem secundo in locis, in quibus receptum est Concilium Tridentinum. *Infra. & verb. Parochus. n. 2.* Pœnæ à Tridentino statutæ in contrahentes clandestinè afficiunt etiam illos, qui sine denuntiationibus malè omisiss contraxerunt 502. Ex sunt juxta Tridentinum arbitrariæ. *Tr. IX. 503.* Incertis quibus-

Index Rerum & Verborum.

busdam locis determinatæ. *Ibid.* Non omnia quocumque modo clandestina irritantur à Concilio Tridentino. X. 570. Contractum sine Parocho dicitur per Antonomastiam *clandestinum*, id est clam, aut secretò, aut furtivè contractum. IX. 503. Quatenus requiratur præfentia Parochi, & Testium ad vitandam clandestinitatem? vide infra verb. *Parochus. n. 2. & verb. Testis. n. 3.*

Matrimonii indissolubilitas, & solubilitas quoad vinculum.

9 **M**atrimonium dicitur dissolubile, & indissolubile, vel quoad *vinculum*, vel quoad *torum*. *Tr. X. 680. & 681.* Omne verum Matrimonium habet aliquam indissolubilitatem. 682. Vnde proveniat illa indissolubilitas? 683. Consummatum nequit, nisi à Deo dissolvi quoad vinculum. 684. Quando Salvator verat dimitti uxorem, nisi *propter adulterium*, loquitur de sola dimissione quoad torum. 681. & 728. *S. Porro,* & loquitur de solo Matrimonio consummato, quando dicit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* X. 693. Hinc Matrimonium ratum dissolvi potest etiam quoad vinculum per Professionem Religiosam. 685. & *seqq.* Non autem per votum scholarium Soc. Jesu. 687. Nec per votum tolenne in susceptione Subdiaconatus. *Ibid.* Non potest jam sine contumelia Sedis Apostolicæ negari, quin Papa valeat etiam quoad vinculum, dirimere Matrimonium ratum. 691. Refertur in hanc rem inter ceteros Casus recentissimus, certissimus. 676. Referuntur variæ causæ legitimè utendi hac potestate. 692. & alia, in qua & autor resolvit, posse id ipsum fieri in casu non controverso. *Tract. IX. 501. in App. lit. p.* Hæreticorum conjugia an; & quo pacto sint quoad vinculum dissolubilia? vide supra verb. *Hæresis. n. 3.*

Matrimonii solubilitas quoad Torum.

10 **M**atrimonium dissolvitur propter sævitiam alterutrius conjugis. *Tract. X. 716.* Explicatur illa sævitia. *Ibid.* Refertur de sævitia calus unus barbaricus. 714. Alter ridiculus. 720. Quando est periculum in mora, pars metuens sævitiam licitè deserit propria voluntate alteram. 718. Qualis mali merus faciat jus defendendi? 717.

Adulterium etiam facit jus divortii quoad torum. *Tr. X. 722.* Imò quoad torum, & habitationem. 723. Et quidem in perpetuum. 722. & 724. Nisi pars innocens condonarit crimen. 722. *S. II. Si.* Aut nisi etiam ipsa fiat nocens per adulterium. *Ibid. S. 1. Non.* Si neutrum fecit, poterit ingredi Religionem, aut suscipere Sacerdotium. 724. Peccabit tamen graviter, si Superiori Ordinis, ad quem vult suscipi, non manifestet suum Matrimonium. 726. Declaratur Casu vero. 725.

11 Hæresis superveniens Matrimonio dat jus divortii quoad torum. *Tr. X. 729.* Et proinde

aufugiendi cum communibus liberis, quando est periculum perversionis. *Ibid.* Alii mali mores conjugis quo pacto permittant separationem? vide *num. 730.* Et singulariter de ebriositate, quæ apud Neapolitanos permittit secessionem, non apud Germanos. 731. Quid si autem ebriositas viri præbeat uxori occasionem gravium blasphemiarum, & imprecationum? 730. Aut ex sua ebriositate contraxit morbum contagiosum, 731. Vel contraxit aliunde? 617. Et nominatim lepram? 617.

Matrimonii Onera & Commoda.

12 **C**onjuges tenentur, per se loquendo cohabitare. *Tr. X. 753.* Possuntque ad id compelli à Magistratu etiam sæculari. 754. Et singulariter uxor, quæ, per se loquendo, tenetur sequi maritum; non autem hic illam. 755. Nisi vel aliter sit cautum in sponsalicio contractu. *Ibid.* Vel alia justa causa subsit. 756. Quid si maritus constituto domicilio, commigret deinde aliò? 757. 758. & 759. Nequit longam peregrinationem suscipere, invita uxore. 760. Nec hæc vovere peregrinationem, repugnante illo. 761. & 762. Obligatio cohabitationis complectitur onus vivendi in eadem domo, eadem mensa, eodem lecto. 763.

13 Maritus debet uxori sustentationem, etiam si hæc non attulerit dotem. *Tr. X. 769.* Debet & eam peccantem corrigere. 770. Quanta correctio ei competat? 771. & *seqq.* An si nactus sit merobibulam, licitè ei appetentiam vini tollat præbito pharmaco? 774. 775. Tenetur idem maritus alere liberos. 776. Et consequenter iis artibus, aut facultatibus instruere, ut adulti possint se ipsos alere. 777. Quid de illegitimis alendis sentiendum, & an licitè etiam legitimi exponantur ad fores hospitalium; & an parens possit repetere sumptus factos in filium pro studiis literarum? innuitur. *n. 777.* *Remissive.* Gravissimè peccat, qui militiam capessit, relictis egentibus liberis, & uxore. 778. *juncto.* 766. Aut quando non rectè educat liberos. 779.

14 Uxor vicissim debet marito obedientiam. *Tract. X. 780.* Et sustentationem, si hic nequeat se sustentare. 781. Sicut & liberis, si nec pater, nec avus paternus id præstet. 782. Iisdem liberis debet etiam rectam educationem, quatenus deficit maritus. 783. Adeoque instructionem in fide Catholica, etsi sit in pactis dotalibus aliter cautum. 783. Administratio familiaris, & bonorum quatenus competat etiam uxori? vide infra verb. *Uxor.*

15 Ad onera, & commoda Matrimonii spectant, præter debitum conjugale, de quo supra verb. *Debitum.* Actiones aliæ venereæ, de quarum permissione, vel prohibitione, si nova nupta interroget generatim Confessarium, quid hic respondere debeat? vide *Tract. X. nu. 647. & seqq.* Quæ delectationes carnales sint licitæ conjugatis, aut viduis? vide supra verb. *Delectatio.* Qui, & quatenus tactus, vel mu-

Index Rerum & Verborum.

mutui, vel proprii, sint conjugatis permitti? *X. 655. & seqq.* Quid si conjux se ipsam impudicè tangat, absente consorte tori? 659. Quid censendum de aspectibus, & verbis turpibus conjugatorum? 661. Quid de viro, qui coeptram copulam abrumpebat metu morbi, & consentiente uxore, non tamen sine periculo effundendi semen extra vas? 662. Quatenus sint conjugatis permitti tactus, & similia, quando ob aliquod impedimentum non licet eis exercere actum conjugalem? 663. Aut quando nullum subest impedimentum, at imminet exiis periculum pollutionis. 665. Declaratur Casu juvenulæ salacis, nuptæ vetulo. 668. An tempore congressus licitè aspiciant venustas imagines ad voluptatem ciendam? 669. §. *His adde.*

16 Viduis illicitæ sunt illæ adiones veneræ, quæ aliis omnino solutis. 675. At internæ delectationes ex recordatione habitæ in conjugio copulæ sunt iis permittæ, quatenus eæ sunt solius voluntatis sine periculo consentiendi in externam, seu corporalem delectationem oriri solitam ex voluptate, seu delectatione sita in voluntate. 675.

Quid in hoc genere licitum sit sponsis; aut illicitum? vide verb. *Sponsi.* Alia vide verbo *Impedimentum.*

Medicus.

Medicorum quedam impura praxis arguitur. *IX. 449.* Sicut & unius iudicium de illicita copula conjugali. 607.

Medicus peritus artis occultæ curandi morbos graves, an teneatur eam manifestare alteri, si possit sine suo incommodo. *XI. 554.* Quid si ille morbus sit podagra, & obstat vel iuramentum, vel votum non manifestandi? 556. Medicus rara arte sanans sacerdotem corruptæ phantasiæ. 704. Medici an sint damnandi superstitionis, dum in præscribendis pro medicina pilulis attendunt ad imparitatem numeri? 930.

Mendacium; Mentiens.

Inter mendacium dicere, & mentiri quæ differentia. *XI. 584.* Mentiri propriè quid sit. 586. Mentiens ordinariè quidem, non tamen semper intendit decipere auditorem. 588. Mendacium nullo in casu est licitum. 589. Scriptura divina facit, ut Theologus facilius defendat, omne mendacium esse peccatum mortale, quam aliqua mendacia esse venialia. 590. Nominantur nonnulli, qui nunquam sunt mentiti. 591. & 592. Quid censendum de Patriarchis &c. In speciem mentitis? 596. & 598. Mendacium instar blasphemiz fugiendum. 598. Mendacium aliud est Reale, aliud Verbale. 599. De Reali, seu simulatione aliqua *ibid. Remissivè.* & *n. 600.* Jocosum mendacium propriè quid sit? 604. Jubens alterum mentiri non mentitur. *XI. 662.* Mentientium varia genera recensentur. 666. & *seqq.*

Mendacia ludentium; Pasquillorum; Com-

plimentorum; Mercatorum; Confitentium; Concionatorum. Vide in *verb. propriis.* Mendacium Præmia seu pœna. *XI. 680.* Hoc unum lucratur mendax, ut cum vera dixerit, nemo credat. 680. Ex mendaciis oritur fortissima præsumptio doli, & fallaciæ. *ibid.* Mendax in pœnam mendacii gravatur onere probandi id, quod adversario incumberet probare. *ibid.* Quibus pœnis variæ nationes plexerint mendaces? *ibid. Remissivè.* Mendacii jurati pœna. Vide verb. *Perjurium.*

Mentiris; Mentita.

An licitè des alteri mentitam, seu dicas: *Mentiris*, quando occultum tuum crimen iniquè manifestat? *XI. 677.* An quando falsum crimen affingit? *ibid.* Respectu fori externi oportet statim dare illam mentitam. 679. Quid significant illa Germanica verba: *Du lügst es durch dein Hals / in dein Herz hinein.* Item illa: *Du liegst wie ein chrisofer Mann?* *ibid.*

Mercatores.

An sine mendacio possint exercere mercaturam? *XI. 671.* An, & quatenus mendacia circa pretium mercium sint peccata mortalia? *ibid.* Quatenus sine peccato dicere possint, se hanc aut illam mercem non posse dare viliori pretio? 672. Quatenus, quando jurarunt se non esse duros itidem viliori pretio, & tamen dant? *ibid.* An licitè misceant sinceris mercibus insinceras? 515.

Metropolitanus.

Metropolitanus est Episcopus, qui præest alicui primariæ Vrbi, tanquam Matri, & Capiti cæterarum; & proinde est Archiepiscopus. *Tr. VIII. 157.* Vide verb. *Archiepiscopus.*

Metus.

Metus gravis est, quo times tibi, tuisve probabiliter eventurum aliquod malum grave; levis autem, quo duntaxat leve. *Tract. IX. 246.* Malum grave absolute quodnam censetur? 247. Quodnam grave respectivè? *ibid.* Cur metus gravis mali dicatur cadere in gravem virum? *ibid.* & 248. Metus reverentialis quis sit? 249. An & is dicatur cadens in virum constantem? *ibid.* Metus absolute gravis dirimit Matrimonium. 244. Dirimit & gravis respectivè. 248. Et. 250. Et Reverentialis. 249. Et quidem omnes probabiliter jure naturæ. 244. 248. Et 249.

Matrimonium ex metu contractum non est favore dignum. *Tr. IX. 250.* involuntarium causatum ex metu unde proveniat immediate? 250. Quomodo metus vincat consensum? *ibid.* Metus quis dicatur incussus? 251. Quis dicatur incussus in ordine ad extorquendum consensum matrimoniale? 252. Hæc intentio exigitur ad id, ut metus irritet contractum. 252. Contrahens ex tali injusto metu cum intentione exercendi actus permissos solis veris

Index Rerum & Verborum.

veris conjugibus, peccat. 256. Si autem carens illo animo fingat, seridè contrahere, delinquit venialiter. *ibid.* Nec venialiter, si sine fictione consentiat. 256. & 257. Cur non peccet talis, cum videatur facere irritum Sacramentum? 257. Et cum det alteri Potestatem in suum corpus non reducibile ad actum sine peccato? 259. Cur non sit fas obpericulum mortis inire Matrimonium cum impedimento juris etiam Ecclesiastici? 257.

3 Quatenus copula habita in Matrimonio coacto validet, aut non validet illud? *Tr. IX. 261.* Quid agendum puellæ, quæ vel injustis minis parentum, vel mandato Magistratus Ecclesiastici malè informati adigitur ad Matrimonium? 263. Quid, quando ipsa detegit Confessario Impedimentum dirimens, quod nequit manifestare sine suo summo malo, & tamen imminet hora copulationi dicta? 264. Traditur prædica doctrina, prætermissa ad alios. 265. Declarantur hæc dicta variis Casibus. *nn. 243. 264.* Et aliis quinque tummatim indicatis 266. Et 267. Testes ad probandum metum, quales sufficiant? 267.

4 Metus, ex quo est editum votum Ordini sacro annexum, an hunc irritet? *Tract. VIII. 764.* Aut generatim aliud votum? *Tr. IX. 89. & 90.* Quatenus obstat valori Matrimonii? *XI. 133.* *Remissivè.* Quis sit gravis, seu cadens in virum constantem, quis levis? *ibid.* Quis metus absolutus, & respectivus, & reverentialis? *ib. Remissivè.* Que dicuntur de metu irritante, vel non irritante Matrimonium, dicuntur etiam de irritante, vel non irritante votum. *ibid.* Ut irritet votum, debet esse injustus. *XI. 134.* Probabiliter tamen sufficit justus. *ibid.* Duplex est significatio metus justus. *ibid.* Debet esse incussus in ordine ad extorquendum votum. *XI. 135.* Et probabilis gravis, quamvis probabiliter quoque sufficiat levis. 136. Sicut & probabiliter reverentialis. 137. Minæ etiam tacitæ efficiunt verum metum. *ibid.* Metus probabilis irritat jure naturæ votum. 138. Attamen in solenni dissolutione requiritur sententia judicis. *ibid.* In dubio an fuerit gravis, quid concludendum. Vide verb. *Dubium.* Incussus ab intrinseco nihil per se officit valori voti. *XI. 139.*

5 Ille quoque dicitur fecisse aliquid ex metu, cui etsi nemo quidquam mali minetur actu ipso, attamen prudenter timeatur aliquis illaturus metum, nisi hoc aut istud fiat. *XI. 143.* Quid si revera nullus erat ullum malum illaturus, attamen prudenter putabatur, illaturus? 144. Eundem effectum causat suspicio de metu, aut eructatio, quem timor ipse cruciat. *ibid.* Votum & Matrimonium metu contracta, sunt indigna omni favore. 145. Causa voti solennis ex metu editi, equiparatur causæ Matrimonii etiam ex metu contracti. *ibid.* Metus injustus probatur sufficienter testimonio unius idonei, accedente aliqua præsumptione. 146. Probatur

& probationibus, quæ aliàs non sufficerent. 147. Etiam reverentialis irritat professionem Religiosam. 137. 146. 154.

Minæ.

Minæ requisitæ ad probandum fuisse aliquid factum ex metu, non sunt necessariò actuales, sed sufficiunt habituales. *XI. 143.* Nec est necesse, ut sint expressæ, sufficit, si sint tacitæ. 137. Et virtuales. 144.

Missæ.

Votum de Missa audienda, obligat sub mortali. *XI. 84.* Huic autem voto satisfaci, etiam si die festo tantum audias unam Missam, si vovisti te quotidie auditurum unam. 424. Et si hodie duas, dubium est, an satisfacias audiendo duas simul. *ibid.*

Missæ Cæremonia.

Quid si quis nequeat S. Hostiam præbere communicantibus nisi manu sinistra. *VIII. 701. in App. 1.* Vel non haurire Sacrum sanguinem nisi tenendo utraque manu Calicem. *ibid. in App. 2.*

Monachus.

Monachus non est per se Beneficiarius; & ideo non dicitur arctatus Beneficio is cujus Monasterium laborat magna penuria Sacerdotum. *Tr. VIII. 459.* At multa Monasteria habent justam causam petendi à Pontifice gratiam statuendi, ut Monachus sufficiat in tali casu. *ibid. ad finem.* Monachus nomine quid intelligant Carthusiani? *VIII. 701. in Append. 2. lit. f.*

Mora.

Cessante morâ, cessat culpa. *X. 242. in App. lit. m.* Difficultas excusat à mora. *ibid.* Et cessante culpâ cessat mora. *ibid.*

Morbus.

Morbus propriè quid sit? *Tract. VIII. 835.* Differt ab infirmitate. *ibid.*

Mulier.

Mulieris testimonium est variabile. *Tr. X. 186.* Et postponendum testimonio viri. *ibid.* Singulariter quando is asserit, se habuisse copulam cum illa. *X. 403.* In causâ matrimoniali est testis omni exceptione major. 92.

Mulieris semen an necessarium ad generationem? *Tr. IX. 391.* Quomodo possit sciri, eam feminasse? 391. Ad quid profit hoc scire? *ibid.* Mulier qua ætate desinat concipere? *Tr. X. 344.*

Vota mulieris conjugatæ, impediunt gubernationem domesticam possunt directè irritari à marito. *XI. 212.* Quæ autem non impediunt, nequeunt irritari juxta multos contra-

Ti mul-

Index Rerum & Verborum.

multos, *ibid.* & 213. Et potest viceversa mulier, maritata reddere irrita omnia vota mariti, præjudicantia juri debiti conjugalis, aut bonis pertinentibus ad uxorem. *ibid.* Plura hanc in rem vide. *num.* 214. Mulier vidua non subest dominativa potestati cuiusquam, per se loquendo. XI. 215. Idcirco vota, quæ edit, sunt inirritabilia. *ibid.* Conjugata quas alienationes, & consequenter qualia vota realia possit facere, sine consensu mariti? 228. Mulieris nuda planta necat serpentem. 932. Ingenuas singulariter decet pudicitia observatio. 974. *Circa si- nem.*

Munus.

Munerum missitatio & acceptatio non est per se signum sponsalium. *Tract.* X. 69. Maxime quando parentes mittunt. *ibid.*

Musici.

AN, si excellant arte Musica, possint promoveri ad Ordines, etsi destituti scientiâ ad hos requisitâ? Vide verb. *Scientia.*

N.

Natalis Domini.

Quantum istud festum fecerit S. Franciscus Seraphicus. XI. 116. An eo jejunandum? Vide verb. *Jejunium.*

Neomystra.

Dillo monita circa modum, & intentionem eorum, quando cum suo Ordinatore celebrant Missam. *Tr.* VIII. 131. Et 359. Dubium est, an teneantur tunc proferre verba Consecrationis? 132. Et si proferant, utrum proferant formaliter; an solum materialiter? 133. Quid si formulam Consecrationis absolvant ante Episcopum? 133. Non peccant mortaliter, etsi non communicent sub Sacro, sub quo sunt iniuriati. 359. Casus hac de re singularis. 359. & 360.

Nisi.

Vocula: *Nisi* habet ambiguum significationem. X. 59. 60.

Nobilis.

Nobilis dicitur, cujus pater, non autem, cujus sola mater est nobilis. *Tract.* IX. 678. Nobiles intelliguntur etiam nomine Principum. *Infrâ* verb. *Princeps.* Nobilitas generis æquiparatur nobilitati stirpis. VIII. 726. Habetur tamen ejus ratio in Dispensationibus, & aliâs. *ibid.*

Nomen.

Sancti in cælo probabiliter non usurpant ulla nomina. XI. 970. Multò minus assument nomen donatum sibi ab aliquo mortali. *ibid.*

Novitius Religionis.

Peccat graviter ingrediens Novitiatum sine animo profitendi. VIII. 29. Et tenetur refundere sumptus factos in ipsum à Monasterio. 30. A quo accipiat Ordines, & Dimissorias? 421. Non potest sub titulo paupertatis promoveri ad Ordines. 643. Venit in favorabilibus nomine *Regularis*, & nomine *Subditi Regularis.* *Tract.* VIII. 324. Presumitur de eo, quòd velit manere constans in Religione. 421.

Nullatenus.

Claufula *Nullatenus* reddit actum irritum. *Tr.* VIII. 618.

Numerus.

Numerus impar an superstitiosè attendatur à Medicis? XI. 930. An Novenarius, aut alius piè observetur à multis Christianis? 956. Probat exemplis, piè observari. *ibid.* Illa observatio habet ortum ab Ethnicis. *ibid.* Cur profit novenarius? 957.

Nuntius Apostolicus.

Nuntius à Nuntiis sententia adversus quoddam Capitulum Cathedralis, Sede vacante. *Tr.* VIII. 275. Dispensant pro *Extra* respectu ordinandorum. 455. Idemque possunt eorum, subdelegati, etsi simplices Sacerdotes. *ibid.* At non nisi cum auctoritate Beneficio. *ibid.* Quid sit auctoritate Beneficio? 456. Quale Beneficium hic intelligatur? Vide verb. *Beneficium.* Non dispensant super auctoritate requisita ad Ordines. 531. At dant literas dimissorias, tum non vacante Sede. 572. Tum vacante. 573.

In casu urgentis necessitatis debet pro dispensatione Impedimenti Matrimonialis potius ad Nuntium, quàm ad Episcopum recurri. *Tr.* IX. 577. Gaudet enim, saltem extraordinariè, majori potestate. 581. Et est Ordinarius iudex in sua provincia. 587. Ita tamen, ut Metropolitanus concurrat cum eo in appellationibus. 194. Dispensat autem communiter cum vinculis quarto, aut etiam tertio cum quarto gradu. 587. Ubi refertur Breve Pontificium. Specialiter autem dispensat cum aliis, de quibus *num.* 578. Et potest uti hac potestate erga illos, qui cum ipso Papa tractant de dispensatione alterius generis. 588. Quomodo dispenset cum obtendentibus angustiam loci? 643. & *seqq.* Quomodo cum prædentibus paupertatem? 655. & *seqq.* Et vide verb. *Pauper.* Describitur una dispensatio ob paupertatem facta à Nuntio. 697. Infamiae periculum, ob quod datur dispensatio à Nuntio, sufficit, si orietur, antequam executioni mandetur ea gratia. 677.

Nuptia

Index Rerum & Verborum.

Nuptia: Nubere.

Proprio Calu firmatur illud monitum: *Si quæ voles aptè nubere, nube pari.* X. 668. Nuptiæ solemnes quæ sint? IX. 70. Et quando veniunt? *ibid.* Secundæ aliquando benedicuntur. X. 564.

O.

Obligatio.

Obligatio gravis non est asserenda sine ratione convincente. *Tr.* X. 62.

Obligatio non oritur ex facto à lege vetito. *Tract.* X. 165.

Nemo se obligat, qui non habet animum se obligandi. XI. 82. Obligatio non est præsumenda, sed probanda ex verbis. *ibid.* Obligatio circa contractus, & religiosa vota, est necessariò gravis. 83. Circa rem levem non potest esse gravis. *ibid.* Quomodo obliget votum. Vide *infrâ* verb. *Votum.* n. 8.

Occultum.

Crimen dicitur occultum, licet materialiter sit notorium, modò in ratione criminis non sit notorium. *Tr.* VIII. 716.

Oettinga.

Est hic sacer locus propè idem Bavaris, & vicinis, quod Lauretum Italis. XI. 254. Resolvuntur de peregrinationibus ad hunc locum sex casus. 1. An licitè fuerit loco statuae cereæ, quam mulier voverat, accepta à Præfeto illius Capellæ pecunia minoris valoris, quàm fuisset statua? 237. 2. An Augustanus, qui vovit peregrinationem tum Oettingam, tum ad Montem Sanctum, qui Augusta Oettingam petenti est ad dextram, satisfaciatur uno itinere utriusque voto? 254. 3. Idem queritur de illo Austriaco inferiore, qui se obligavit ad iter Passaviense, & Oettinganum? 255. 4. An autem advehens alios Oettingam, quo se obligavit ex voto, possit eadem operâ illud persolvere? 257. 5. Quid si occasione nundinarum illuc eat? 258. 6. An qui voverunt ceram illuc deferre, satisfaciatur voto dando pecuniam, & quidem non tantam, quantam debuissent expendere in ceram? 260.

Officialis.

Officialis Diocæsani discrimen à Vicario Generali. VIII. 718. *in App. lit. e.* Non habet per se dignitatem. *ibid.*

Officium.

Officium, prout opponitur Dignitati Ecclesiasticæ, quid sit propriè? *Tract.* VIII. *numero.* 149.

Oleum.

Oleum Extremæ Unctionis, an licitè præbeatur laicis, uti volentibus ad morbos pellendos? *Tr.* VIII. 933. & *in Append. Opinio.*

AN possit sententia negans valorem Baptismi in aliquo casu esse improbabilis, & tamen probabilis alia, asserens obligationem iterandi in eodem casu? *Tract.* VIII. 193. Aut permittens iterationem in eodem casu. 210. Opinio de nullitate Impedimenti Matrimonialis falsa quidem, attamen probabilis, quantum proficit ad valorem talis Matrimonii. *Tract.* IX. 377. & *Tract.* X. *num.* 744. Quid si illa opinio versetur circa, vel Parochi habilitatem. 736. Vel factum. 746. Vel clandestinitatem? 748. An opinio unius pro valore matrimonii præferenda sit communi contra valorem. X. 74.

Oppidum.

Oppidi nomine quid intelligatur in literis dispensationem Matrimonialium, propter angustiam loci. *Tr.* IX. 648.

Oracula viva vocis.

Oracula viva vocis incipiunt esse Bullata, quando sunt data alicui communitati, cuius omnia Privilegia, & facultates, data, & danda confirmavit Papa per aliquam Bullam. *Tractat.* IX. *numero.* 736. Referuntur variae Doctorum opiniones de intellectu Bullarum, revocantium illa oracula. 732. & *seqq.* Et illud speciale: An, quia Urbanus VIII. Confirmavit illa respectu PP. Capucinatorum, etiam sint confirmata respectu Ordinum communicantium cum ipsis? 739.

Ordo.

Ordo generatim, & dispositio ad illum.

Vox *Ordo* significat duo. *Tract.* VIII. 6. In materia Sacramentorum significat Ordinationem. 7. Estque signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato. 8. Antiquitas Ordinum. 9. Quomodo iis initiatus Sanctus Ambrosius? 1. Qui sint sacri, & cur vocentur sacri? 12. De solo Sacerdotio est fide Divinâ certum quòd sit Sacramentum. 15. Effectus Ordinis qui? 16.

Dispositio necessaria ad validè suscipiendum Ordinem est tum Baptismus. *Tract.* VIII. 19. Tum in adulto voluntas aliqua. 22. & 23.

In infantibus non exigitur ulla voluntas. *Tr.* 2 VIII. 507. Etiam pro Episcopatu. 506. At sexus virilis. 31. Quid si quis sit hermaphroditus? 32. Dispositiones ad licitè recipiendum hoc Sacramentum, quæ sint necessariæ? 27. 21. 27. 33. Quid si suscipias solum idcirco, ut declines tribunal sæculare? 27. Quid si tantum, ut aliquamdiu fruaris privilegiis Clericalibus? 28. Alia vide *infrâ* *num.* 7.

Tit 2

Or-

Index Rerum & Verborum.

Ordines Minores, & duo Majores.

3 **M**inores sunt quatuor, Majores infra Presbyteratum duo. *Tract. VIII. 40.* Unde ita dicti? 12. Cur non omnes sacri? *Ibid.* Singulorum materia duplex: scilicet Remota, & Proxima. 39. Quæ remota, quæ proxima? *Ibid.* Quæ generatim forma? 41. Quæ speciatim quatuor Minorum materia, & forma? 42. & 48. & 64. An, si pro Lectoratu præbitum sit Pontificale tangendum, valeat Ordo? 193. Declaratur Casu vero. *Ibid.* Quæ materia Subdiaconatus? 43. & 49. Quæ Diaconatus. 44. 46. & 50. Quæ Officia Minorum? 42. & 65. Diaconatus quomodo olim collatus? 51. Singulorum Ordinum materiam individuum non instituit Christus. *ibid.*

4 An, & qualis Ordo collatus tantum probabiliter valide repeti debeat. 53. Non repetendus Subdiaconatus, etsi in ejus collatione præbitus sit calix non vacuus. 53. & 56. Nec tacti urceoli. 54. An valeat Ordo, in cujus collatione non fuit physice tacta materia? 57. Quid si solum extendatur manus versus materiam tangendam? 58. Aut solum medietate tangatur? 59. & 60. Aut solis unguibus? 62. & 101. An tangenda ea, quam non exhibet immediate ipse Ordinator. 63. An idem liber, qui præbetur Subdiacono tangendus, possit & Diacono præberi. 64. Dubium est, an quatuor Minores Ordines sint Sacramenta? 83. Probabiliter est, Subdiaconatum esse Sacramentum. 84. Ferè certum, de Diaconatu. *ibid.* Certum de Presbyteratu. 85. De collatione Presbyteratus vide infra verb. *Sacerdotium, num. 2.*

Ordo dubius, & iterandus.

5 **P**leraque Regula, quæ in *Tractatu secundo Casu 13.* Tradita sunt de necessitate, aut permissione rebaptizandi, intelligenda sunt etiam de necessitate, aut permissione iterandi Sacramentum Ordinis. *Tract. VIII. 166.* Addeoque ne quidem sub conditione iterandus est Ordo, nisi rationabile dubium de ejus valore adsit. 167. Vice versa quoties tenetur quis ratione certitudinis, opinionis, aut dubii petere rebaptizationem, toties etiam iterationem Presbyterii, aut Episcopatus. 169. Non autem sex aliorum Ordinum. 170. Imò nec illorum duorum, quando quis nec vult, nec tenetur obire Officia Sacerdotalia, aut Episcopalia. 171. Refertur Casus Sacerdotis rebaptizati in agone. 180.

6 Omnis Ordo, quem constat esse invalidè collatum, repetendus est ab eo, qui vult in eo ministrare. 182. Unde petatur ista certitudo, 184. Imò etiam sola probabilitas de invalida collatione Presbyteratus, aut Episcopatus inducit obligationem iterationis. 185. Quid si talis Sacerdos velit privatim facere Sacrum? 186. & seq. Vel excipere Confessionem sci-

entis, eum tantum esse probabiliter Sacerdotem? 186. & seqq. An repetendus Ordo qualiscunque, quando aliqua sententia probabiliter negat, esse repetendum. 197. Dubia circa Ordinis valorem raro sunt rationabilia. 206. Et scrupuli sunt hic distinguendi à timore, & vero dubio. 207. Repetendusne Ordo Sacerdotalis, quando aut tota forma pronuntiata est post exhibitionem materię? 209. & 212. (Ubi duobus casibus veris hoc declaratur,) aut qui non tetigit physice hostiam. 108. in *Append. lit. A. & seqq.* Vel calicem n. 212. Vel hujusmodi. 108. in *Append. lit. m.* Vel unicâ manu *lit. o.* Vel digito madente adhuc ex Oleo *lit. p.* Vel medietate *lit. s.* Vel per saltum factus Sacerdos. *lit. q.* Vel qui tetigit calicem, in quo erat plus aquæ, quam vini. n. 99. in *Append.* Aut sub cujus Ordinatione non fuit Missa celebrata. 212. Quid si à Calvinista? 215. Aut baptizatus, ab obstetrice? 216. Vel ab alio laico? 217. Quid si quis scrupulis circa valorem sui Ordinis angatur? 222.

Quando iteratur Ordo dubius, debent solum omnia, aut perperam acta suppleri, non autem rite facta iterari. VIII. 230. Declaratur cum exceptione. 231. Et verò supplendi sunt defectus, etiam accidentales Ordinis, si qui commissi sint. 226. Et quidem sub mortali, priusquam ministraretur in illo Ordine. *ibid.* Non tamen omnes sub tanto rigore. *ibid.* Indicantur aliqui. *ibid.* Quando, ubi, quomodo, & à quo supplendi defectus, num. 228. & 232. Declarantur hæc duobus Casibus. 227. & 233. Quo sensu pronuntientur in Jure illi Ordines irriti, quos contulere Schismatici? 246. & seqq.

Ordinationis accidentia.

Quo loco conferendi Ordines? 318. & seqq. 8 An à jejuno, & soli jejuno, vide supra verb. *Jejunium.* Nec Minorista, nec novi Diaconi, aut Subdiaconi tenentur sub mortali, die sue Ordinationis, communicare. 358. Et probabiliter, nec Neomystra. 359. Declaratur vero, & perplexo Casu. 350. & 360.

Conferendi sunt Ordines temporibus statutis à jure. *Tract. VIII. 450.* An primo Anno post mortem Episcopi? 265. & seqq. Prima tonsura confertur quacunque hora, & die. 451. Minores tum quovis die Festivo, tum feria sexta, & etiam quarta. 4. Temporum. *Ibid.* & seqq. At non quacunque feria. 454. Nomine Festi quid intelligatur in hac materia? 472. & seqq. An per Festum de præcepto intelligatur hic Festum, prout opponitur Festo ad libitum? 480. & seqq. Quid si Festum celebratur in uno solum Monasterio? 486.

Quando Episcopus nequit Sabbato absolvere totam Ordinationem, partem differt in diem sequentem. 466. Imò potest ex gravi causa totam differre in Dominicam. 467. & 468. Non licet uno die accipere duos Ordines Sacros. 460. At licet quatuor Minores cum-

Sub-

Index Rerum & Verborum.

Subdiaconatu. *ibid.* Sicut, & Episcopatum cum Sacerdotio. 465. Quando sit potestas accipiendi Ordines tribus diebus festivis, intelliguntur interpolati. 464.

Interstitia inter Minores Ordines nulla sunt statuta à jure. 490. Qualia inter Majores? *Ibid.* In Interstitiis dispensat ille, qui dat dimissiones. 494. Declaratur Casu. 493. De atate pro Ordinibus vide verb. *Ætas.* Quæ scientia ordinandis necessaria? vide verb. *Scientia.* Quod jejunium? vide verb. *Jejunium.* Quæ pœnæ ordinatorum, aut ministrantium in Irregularitate, vel censura? vide verb. *Irregularitas, n. 5.* Quis ab iis absolvat? *ibid.*

Ordinatorum obligationes, & pœna.

10 **C**onstituti in Majoribus Ordinibus tenentur observare continentiam. VIII. 753. Et quidem probabiliter ex voto, quam immediate ex præcepto Ecclesiæ. 755. & 756. Quid si quis ignoret, votum esse annexum susceptioni Subdiaconatus? 758. Aut sciat esse annexum, per se loquendo, nolit tamen votum? *ibid.* Quid si non fuit valide ordinatus? 760. Declaratur Casu vero. 752. & 751. Aut ordinatus infans. 762. Aut ex metu. 764. Declaratur Casu vero. 765. Non censetur talis ratificasse susceptionem Ordinis, etsi vel cantaverit Epistolam in sua Ordinatione, aut exercuerit actus proprios solis Canonicis. 766.

11 Quo pacto fuerit olim à Majoribus servata continentia. VIII. 753. Qua ratione Clerici teneantur gestare Tonsuram, & Habitum Clericalem. 768. & 769. & 770. Quatenus recens initiati recitare preces præscriptas ab Ordinatore? 771. Et singulariter qualem Nocturnum? num. 772. Quatenus promittere obedientiam Ordinario? 773. Singulariter Regulares? 774. An, & quid speciale possit imperari Ordinando? 751. in *App.*

12 Male Ordinati pœnæ quæ sint? *Tract. VIII. 706. & seqq. distinctè.* Quomodo incurrantur? 706. & seqq. Quis ab eis absolvat? 715. Quis dispenset in Irregularitate tunc incurta. 716. & seqq.

Origo: Originarius.

Originis domicilium quodnam dicatur? *Tr. VIII. 279. & seqq.* Originarius, & naturalis alicujus loci quis dicatur in materia etiam stricta? VIII. 293.

Osculum.

Refertur recens Decretum Alex. VII. Contra negantes, oscula habita ob delectationem carnalem, & sensibilem esse mortaliter mala. *Tract. X. 672.* Movetur dubium circa sensum hujus Decreti. *ibid.* Refertur, & Casus Clerici à Curia Neapolitana puniti ob osculum puellæ præbitum ex magno amore. 673. Videtur illa Curia præsumere, talia oscula proficisci ex amore venereo. *ibid.* Quæ, & qua-

tenus sint licita sponsis? vide verb. *Sponsus.* Quid quandoque faciendum Confessario cum sponso, consistente oscula exercita ob delectationem veneream, sed absque periculo pollutionis? vide *ibid.*

Ovum.

Donatum pauperi an præservet gallinas ab accipitre? XL. 1007. An exclusum in Parasceve habeat vim restringendi ignem? *ibid.* An dentes protrudendi? 1025, 1027.

P.

Pactum: Pacificum.

Pactum pecuniarium in remissione sponsalitiæ promissionis non est Simoniacum. *Tr. X. 270.* Quatenus sit licitum? 265. Quatenus illicitum? 267. Pacifici non videtur, qui errat. IX. 129. Pactum rei turpis non obligat. *Tr. X. n. 98.*

Pallium.

Pallium Archiepiscopale quid, & quale? VIII. 159. Cur competat? *ibid.*

Papa.

Olim eligebatur à Clero, populòque Romano. *Tract. VIII. num. 163.* Quando cœperint eligere Cardinales? *ibid.* Nequaquam tacite approbat conjugia hæreticorum inita cum Impedimento dirimente juris Ecclesiastici. *Tract. IX. 43.* Aut inita coram ministro hæretico in locis, ubi fuit promulgatum Tridentinum. IX. 461. & seqq. Quomodo sint intelligendæ dispensationes, quas impertitur circa Ordines, & Matrimonium, vide verb. *Dispensatio.* Papa accommodat se precibus Oratoris. XI. 141. Ejus mos sequendus inferioribus iudicibus. 395. An commutare possit votum factum alicui Ecclesiæ intuitu alicujus Sancti. XI. 411. Quatenus dispenset in votis vide verb. *dispensatio* creditur ei testanti sine juramento. 644.

Parentes.

Parentes communiter sunt consulendi in dubio de hoc aut illo statu sæculari eligendo. XI. 160. Non item quando deliberatur, sitne potius elidendus status Religiosus, an Sæcularis. *ibid.* Nominantur parentes multi, qui filios inique, vel minimè Christianè conati sunt abstrahere à statu Religioso. 161. Parentibus consultis de statu à filiis eligendo, applicantur duobus versus perappositi. 162. Quantum delinquant, & quas pœnas incurrant avertendo liberos à proposito Religionis, aut Virginitatis, *ibid.* & 219.

Parens validè irritat omnia vota impuberis filii, XI. 174. Jure irritandi vota impuberis validè utitur parens etiam post pubertatem filii, si hic illud non ratificavit post pubertatem. 175. Quid si autem solus parens ratificavit post certam pubertatem? *ibid.* Duplex casus, in quo actum

Index Rerum & Verborum.

actum de irratione voti petenda re ipsa à patre. 182. & 185. Deficiente patre quisnam alius irritet vota filii impuberis? n. 187. & seqq. dist. Et singulariter quatenus competat ea potestas matri, tam in iam puberum, quam impuberum vota? 188. An pater possit irritare vota filii illegitimi? 189. Parentes etiam heretici valide irritant vota filiorum, 221. Declaratur novocasu. 220. Vide alia verb. *Hereticum*.

Parentes indirectè irritant omnia vota filiorum etiam puberum, quando impediunt gubernationem domesticam. XI. 194. Imò etiam directè juxta Sanchez. 197. At nulla eorundem personalia, nisi quatenus impediunt illam gubernationem. 196. E diverso omnia Realia eorundem, edita ante annum atatis vigesimum quintum. 198. Excipe vota de bonis Castrensis vel quasi. n. 198. Quàm graviter peccent avertentes suos filios à proposito castitatis, & religionis? XI. 219. Et quas pœnas incurrant tum iustum magistratus id facitantes? *ibid.*

Parochus.

Parochus respectu Baptismi.

Ejus Liber Baptismalis quantæ sit Auctoritatis? 111. 497. & seqq. & 503. in App.

Parochus respectu Sacramenti, Extrema Vnctionis.

Est Parochi ministrare Extremam Vnctionem. *Tract.* VIII. 858. Ne facile credat domesticis, negantibus adesse periculum mortis. 936. Extremè unctum inviset ex intervallo. 898. Quatenus teneatur tempore pestis ministrare? 902. Et quas cautelas adhibebit. *ibid.* Vide plura verbo *Vnctio Extrema*. n. 3.

Parochus respectu Matrimonii.

Docetur practicè, quomodo possit deprehendere, utrum inter sponfos adsit Impedimentum Cognationis. *Tr.* IX. 165. Aut Affinitatis. 404. & 405. Instituens hoc examen, non censetur se immiscere controversæ causæ matrimoniali, 165. Quandonam censetur se immiscere causæ matrimoniali? *ibid.* & *Tr.* X. n. 363. Potest quandoque inhibere Matrimonium. IX. 76. Nequit Episcopus sua inhibitione efficere, ne valeat Matrimonium, cui assistit legitimus Parochus. 19. Declaratur Casu vero. *ibid.* Non debet Parochus, nisi gravi ex causa, copulare contrahentes sub conditione, etiam de præsentis, aut præterito. 138. Nec sine facultate Ordinarii copulare mulierem, asserentem, maritum esse mortuum. 303. Qualem certitudinem debeat habere de illius morte? 301. & 302. Quid observabit circa qualitatem Testium de morte alicujus, quando ipsi dabitur ab Ordinario commissio illos examinandi. 310. Parochus testans, aliquam esse sepultam à se, præbet plenam probationem. IX. 313. Non

valet Matrimonium sine ejus præsentia celebratum, si Concilium Tridentinum sit promulgatum in ejus propria Parochia. 454. Et censetur sufficienter promulgatum, si sit usu communi receptum. 455. Parochi sunt patres pauperum. X. 242. *lit. b.*

Promulgatio formalis Concilii sine receptione non sufficit. IX. 454. & 456. Sicut nec sufficit, fuisse receptum, si postea fuit usu contrario abrogatum. 454. & 457. In dubio, an Lex Tridentina sit promulgata, aut recepta in locis Hollandiæ, præsumitur, non fuisse promulgatam, aut receptam juxta Marchantium relatum. n. 501. in *Append. 1. lit. c. & e.* Si in Ecclesia communi Catholicis, & hereticis fuit promulgata, heretici ligantur eâ. *Tr.* IX. 459. & seqq. Esto heretici conficiant majorem partem illius Parochiæ. 463. Refertur & refutatur ingeniosa quædam de hoc puncto doctrina Tanneri. 466. Nec prodest talibus, quod ministri heretici habeant titulum coloratum. 469. Contraria tamen opinio est probabilis. 471. An liceat saltem renovare Matrimonium coram illis. 473. & 474. & Verbo *Hereticis*. n. 5. Quandonam censetur minister hereticus adhiberi tanquam minister Ecclesiæ? IX. 473. 474. *Ad finem.*

Quid agendum in loco, in quo jam non moratur ullus Parochus, aut Episcopus? *Tr.* IX. 475. & 501. In *App. 1. lit. b.* Quid si metu mortis contrahat quis absque Parocho. 476. Aut in extremo agone pro legitima prole. *ibid.* Quid si unus duntaxat sponzorum spectet ad Parochiam, in qua sit promulgatum Tridentinum? 479. Sitne adhuc probabile, valere Matrimonium, quando sponsi dedita opera se conferunt è loco, ubi viget Tridentina Sanctio, ad locum, in quo non viget. 481. 483. 520. 535. & 537. An tales separandi? 521. 536. & 537. Tridentinum Decretum est etiam in Gallia promulgatum. 485.

Parochi nomine, in hac materia intelligitur etiam ille Parochus, qui est solum Diaconus. *Tr.* IX. 486. Item Parochus loci, in quo per majorem anni partem habitare cogitant famuli, scholares, milites præsidarii. 483. & 534. Ubi quis habet propriè domicilium habitationis. 486. Vel loci, per quem transit. 484. & 487. Item Parochus, qui communi errore habetur pro vero Parocho. 487. Item Vicarius tum Generalis tum ipsiusmet Parochi, esto sit amovibilis ad nutum, modò sit Sacerdos. *ibid.* Quomodo censetur Parochus dare Vicario licentiam assistendi. 487. Quomodo tacite alteri. *Tract.* X. num. 550. & seqq. copiose proponitur hanc in rem Casus opportunus, & dilceptatus. 549. Certò debet illa tacita licentia exprimi signo externo. 551. & *Tr.* IX. num. 490. Et esse cognita alteri, si data fuit motu proprio. X. 553. An sufficiat illa tacita, qua Parochus dissimulat videns alienum assistere, & non prohibens? IX. 488. An extorta per vim, aut dolum? 489. An rite data expiret morte

con-

Index Rerum & Verborum.

concedentis? 490. Tenentur quandoque Episcopus, vel Parochus dare licentiam copulandi etiam ipsos ignotos. 501. Et coram ignotis Testibus. 530. Declaratur tribus Casibus. 501. 529. 530. An valeat data ab Episcopo illi, quem falsò putabat esse Parochum? 490 §. *Cum.* Quomodo valide assistat Parochus per vim aut dolum adductus ad locum contractus? 491. Adferuntur hanc in rem quatuor curiosi Casus. 506. 538. & 539. Quid si claudat aures, & oculos? *Tr.* IX. 491. Defenditur Sanchez contra Pontium. *ibid.* Quomodo Parochus debeat formaliter ut Parochus adhiberi? 492. Quid si sit excommunicatus, aut suspensus; an poterit assistere iple; an dare licentiam? 492. Assistenti propriè nec est actus jurisdictionis, nec administratio Sacramenti. *ibid.* Fortè non peccat, nisi venialiter, assistens, si omittat illa verba. *Ego vos in Matrimonium conjungo. ibid.* Singulariter notanda circa Casum, quo aut sponsi spectant ad diversas Parochias, aut Parochus, solummet parochianos conjungit in aliena Parochia. 493. Suspenditur, si alienos copulet. 494. Excusat autem illum ignorantia, etiam crassa. *ibid.* Matrimonio vagorum quis valide assistat? Vide verbo *Vagi*, & verbo *Peregrinus*.

Habens duo domicilia, in quibus habitat æqualiter per majorem anni partem, potest contrahere in utrolibet. *Tr.* IX. 497. Secus, si inæqualiter. 508. Illa tamen æqualitas est moraliter intelligenda. 508. Declaratur singulari Casu. 507. Parochus habens in sua Parochia hereticos, potest denique assistere eorum Matrimonio. 498. Possitne Episcopus inhibere Parochio, ne assistat extra Ecclesiam? 499. Matrimonium coram Parocho initum, sed invalidè ob Impedimentum dirimens, potest, sublato Impedimento, ratificari, etsi ratificationi non interfit Parochus. 500. Et *Tr.* X. n. 415. De pœnis statutis in contrahentes sine Parocho, vide verb. *Matrimonium*. n. 8. Quale judicium sit ferendum de Matrimonio quod contractum fuit, vel, in loco, in quo contrahentes solebant habitare quot annis solum per quinque menses? IX. 507. Vel à Turgojo contrahente ex certa causa coram Parocho alieno. 511. 512. Vel à vagis coram Regulari carente jurisdictione. *Tr.* IX. 513. Vel à puella, quæ, deserto priori domicilio, nondum pervenerat ab novum. 519. Vel à cive loci in quo receptum est Tridentinum, at profecto ad locum, in quo non est receptum. 520. 521. 535. 537. Vel coram illo Sacerdote, cui proprius Parochus concesserat licentiam exercendi concernentia curæ officium. 522. Aut coram illo, cui assisterat Sacerdos ex sola licentia Coadjutoris Parochialis. 523. Vel à cive, qui contraxit coram Parocho A. Cùm à suo proprio Parocho petiisset licentiam contrahendi coram Parocho B. 525. Vel à concubinario, qui contraxit coram alieno, ex licentia quidem proprii Parochi, at ignorantis planè, quisnam esset ille concubiniarius. 528.

Vel à puella coram proprio Parocho A. Cùm ancillata fuisset duodecim annis continuis in Parochia B. & adhuc ibi ancillaretur. 531. Vel à sponso, qui, nullis præmissis denuntiationibus, sed adductis Testibus, dixerunt Parocho sacrificanti, & nihil tale cogitanti: *Accipio hanc in meam: hunc in meum.* 539.

Pœna Excommunicationis statuta olim in conjungentes sine licentia proprii Parochi est mutata in pœnam suspensionis. *Tr.* IX. 515. Quæ explicatur. n. 494. Et probabiliter non habet locum in conjungentibus propria autoritate vagos. 516. Quales testes debeant cum Parocho interesse contractui matrimoniali? Vide infra verbo *Testis*.

Quid agendum Parocho cognoscenti ex Confessione Sacramentali, aliquem suorum, velle contrahere, & tamen laborare Impedimento? IX. 551. Quid, quando id ipsum cognoscit extra Confessionem? 553. Quid si solus sine teste nòrit illud Impedimentum? 554. Quid si tale Matrimonium est jam contractum? 555. Proponitur Casus, in quo erravit Parochus. 548. & 564. Parochus nequit propriè dispensare in ullis denuntiationibus Matrimonialibus. X. 492. Potest tamen quandoque declarare, legem de denuntiationibus hinc, & nunc non obligare. 494. Indicantur Casus, in quibus valet talis declaratio. 480 & seqq. Stabit tamen consuetudine Diocelana. 494. Nec omittet, nisi sit moraliter certus, non subesse Impedimentum. 494. Ideòque exiget à sponsis juramentum de immunitate ab impedimento. *ibid.* Declaratur factò Marchantii. 474. 494. & 496. Idem Parochus faciet, post jam contractum Matrimonium, & ante hujus consummationem, si fieri queat, omittas ob repentinum Casum denuntiationes. 495. peccatque mortaliter omittens illas absque legitima causa. 497. Et incurrit suspensionem triennalem. 499.

Sicut unius Ecclesiæ nequit esse, nisi unus Episcopus, ita nec unius Parochiæ, nisi unus Parochus. IX. 501. in *App. 2. lit. m.*

Parochus respectu Votorum & extirpationis Vitiatorum.

Nequit etiam in absentia Episcopi relaxare votum castitatis, editum à valde tentato. XI. 350. An vota suorum commutare in opera æquè bona? 360. Parochorum officium circa emendationem blasphemorum. 797. 803. Subministratur ipsis materia Pro emendandis blasphemis. 803. & 804. Rogantur summo studio, contentur extirpare blasphemias. 803. Suggestur ipsis modus emendandi. 884. 888. Exhortatio, & simul precatio ad illos. 889. Quid agent, intellecto unum aut alterum è parochianis, usurpare aliquam superstitionem? 1036. Monitriuncula, & adhortatiuncula ad eos ratione superstitionum. 1035.

Parum

Index Rerum & Verborum.

Parum.

AXioma : *Parum pro nihilo reputatur ; & Quod parum distat, nihil distare videtur*, ubi non habeat locum? *Tract.* VIII. 521. & 447. in *App. lit. n.* Declaratur Casu notando. *Ibid.* lit. l.

Pascha.

Paschatis nomine intelligunt Græci omnes dies solennes. XI. 492. Refertur hanc in rem casus Græcanicus, peregrinus latinis, 492.

Pasquilli.

Pasquillum mendacem affigens, vel spargens quatenus capite plectatur? XI. 668. Quid si crimen contentum libello famoso, seu pasquillo probari queat? *ibid.*

Pater.

Pater tenetur alere liberos. *Tr. X. num.* 776. Et eis prospicere in futurum. 777. Et imbueri bonis moribus. 779. Et quos tractavit, ut legitimos, nequit postea repellere, ut illegitimos. VIII. 432. Vide alia verb. *Maritus*, & verb. *Parents.*

Patriarcha.

Patriarcha quis, & quot? *Tract.* VIII. numero. 160.

Patrimonium pro Ordinibus.

Refertur Sanctio Tridentina hac de re. *Tract.* VIII. 602. Episcopus conferens Ordinem Majorem sine patrimonio, tenetur alere ordinatum. 603. Excipe, nisi hic, vel finxerit falsas literas Patrimoniales. 603. Vel habeat patrem, à quo alii possit. 609. Nulla poena Canonica est statuta in fingentem falsas Patrimoniales, aut promoventem non instructum legitimis. 604. Sufficientia patrimonii unde sit assumenda? 610. 611. Quantum exigatur Constantiæ? 610. Quantum in Hispania? 611. Quid si Patrimonium seorsim non sufficiat sustentationi integræ, ac sufficiat junctum tenuissimo Beneficio? 612.

Patrimonium debet consistere in bonis certis, determinatis, immobilibus. 613. Et proinde non sufficit certa promissio, & obligatio alendi Clericum, 614. Repugnat tamen praxis Constantiensis, 615. Et Austriaca, 617. in *App. lit. d.* Quid intelligatur per alienationem patrimonii vetitam à Tridentino? 618. Quatenus peccet mortaliter, qui tallit in nominanda quantitate patrimonii? 624. Patrimonium nequit consistere in annuo salario, proveniente ex aliquo officio, vel arte. 626. Estque necessarium etiam Doctori Theologiae. 627.

Paupertas.

Paupertas est Regularibus pro titulo ad Ordines. *Tr.* VIII. 642.

Paupertas allegatur dupliciter in materia dispensationis. IX. 654. Mulier quando censenda pauper? 656. Quando vir? 658. An sit illegan-

da paupertas ex utraque parte? 659. & 666. Casus hanc in rem singularis pro Helvetiis. 667. in *App. 2.*

Alia de paupertate vide IX. *num.* 597. 658. 659. & *seqq.* & X. 242. in *App. lit. l.*

Peccatum.

Est à Christiana Charitate alienum, dicere sine certa, & evidenti ratione, aliquem peccare mortaliter. VIII. 359.

An subsistat votum de nunquam committendo peccato veniali? XI. 73. An is, qui post tale votum peccat venialiter, peccet hoc ipso mortaliter? *n.* 75. Quatenus multi prudenter voveant, vitiationem hujus, aut illius peccati venialis? 75. An votum confitendi venialia obliget sub mortali? *ibid.* *Remissivè.* Quot peccata mortalia patret, qui promittit patrare quodlibet malum? 465.

Peregrinus. Peregrinatio. Peregrinantes.

Possunt peregrinus, ac viator matrimonialiter copulari à Parocho loci, in quo tunc versantur. IX. 484.

Peregrinationis votum cum jactura Sacri die festo, an subsistat? XI. 68. Peregrinationes longas nequit uxor suscipere absque voluntate mariti. 212. Obligatus ex voto peregrinari semel ad pium locum, probabiliter satisfacit, si illuc eat mercede conductus. *num.* 241. & 242. At uno itinere nequit satisfacere voto de bis visitando pio loco. 243. Sicut nec communiter per alium perficere votam peregrinationem. 244. Quid agendum, quando ob mutationem domicilii sis remotior à loco peregrinationis? 251. Singulariter quando fuisti in mora? 246. & 251. Quid quando jam confecta magna parte itineris cogaris redire domum? XI. 247. Expensarum ratio quæ habenda? 249. Qui promittunt se loco moribundis peregrinatos, raro id promittunt Deo, sed soli homini, & sic delinquant solum contra fidelitatem, si non stent promissis. 43. 44. & 250.

Peregrinatio Jerosolymitana olim summi fiebat, & in ea difficillimè dispensabatur. XI. 130. & 236. Filius familias licitè voveret peregrinationem brevem invito patre, non verò longam. 195. & 198. An in commutatione votæ peregrinationis oporteat habere rationem expensarum? 363. Alia dubia vide supra verb. *Oettinga.*

Perjurium.

Quid sit? XI. 579. In perjurio juramenti promissorii an detur parvitas materiae? 582. In assertorio non datur parvitas materiae. 682. Est minus crimen, quàm blasphemia. *ibid.* Quid comparatur homicidio? *ibidem.* Omnia perjuria an sint ejusdem speciei? *ibid.* An sit reus perjurii loco juramenti falso dicens: perjuramentum per Baptisimum: an Eysdstart: beyrn Der lursst der Seelen Ectelsakst / assero hoc esse verum? 684. & *seqq.* An sit perjurus qui juramento

Index Rerum & Verborum.

Possessio.

Possidere pacificè quid sit? *Tract.* VIII. *num.* 633.

Præcipue Præsertim.

Quæ sit vis adverbii *Præcipue*? XI. 129. Quæ adverbii *Præsertim*? 768.

Prædicare.

Prædicare, seu concionari cuinam incumbat, aut liceat? VIII. 76. & *seqq.*

Præpositus.

Præpositi erant olim iidem, qui Oeconomi Ecclesiarum. *Tr.* VIII. 153. Quinam sint hoc tempore in Ecclesiis Germaniæ? *ibid.*

Presbyter.

Presbyteræ quænam olim fuerint? *Tr.* VIII. 88. & 89.

Presbyter.

Presbyteri erant olim insigniti characteris Episcopali. VIII. 155. Ipsi etiam non Episcopi eligebant olim unà cum plebe Episcopum. 156.

Præscriptio.

Præscribi potest libertas spatii viginti annorum. VIII. 673.

Præsumptio.

Præsumptio habetur pro ipsa veritate, quam diu non ostenditur fallere. *Tr.* X. 84. & 73. in *App. lit. c.* Quæ faciat semiplenam probationem. 93. Est præsumptio juris, & de jure, quod proles nata ex conjugata sit legitima. X. 197. Et singulariter præsumitur, illum esse legitimum, qui natus est post mensem à Matrimonio septimum. *ibid.* Jura non præsumunt casus raros. IX. 291. Præsumptio probabilissima sufficit homini ad suas actiones rectè instituendas. 293. Minor præsumptio cedit majori. IX. 346. Præsumitur in dubio, puellam esse seductam à stupratore. X. 210. De homine malo semper malum præsumitur. 432. Præsumitur in dubio id factum, quod plerumque fieri solet. X. 154. Non omnis præsumptio efficit semiplenam probationem in criminalibus. 93. Sententia definitiva potest aliquando ferri ex solis præsumptionibus. 640. in *Append. lit. e.* Vide plura in Florilegio *lit. P.*

Primas.

Primas non differt secundum jus Canonicum à Patriarcha. VIII. 160. Germani jam neutros habent. *Ibid.*

Princeps.

Intelliguntur etiam nomine magnorum Principum omnes Nobiles, & opulenti. IX. 678. Et diceris principalior, si sis valde potens, & dives. *ibid.*

Princeps est quidem civis omnium pagorum sui Principatus. IX. 497. Valide tamen non contrahit Matrimonium, nisi coram Parocho palatii, in quo ordinariè habitat. *ibid.* & VIII. 300. Quid si per æstatem habitet in uno, per-

to obedientiam promittit his verbis: *sub poena prestiti juramenti, & non servat?* 686.

Perjurii poenæ statuta jure Canonico, & Civili. XI. 687. & 688. Divinitus sumptæ. 691. & *seqq.*

Personatus.

Personatus proprie est prærogativa quædam in Ecclesia, sed sine jurisdictione, vel Officio. *Tr.* VIII. 149.

Petrus Forerius.

Quilibet fuerit? XI. 595. Per eum solum jurabant ejus parochiani. 478. Ejus Apophtegma de taciturnitate. 564. Scripsit egregiam instructionem Legati. 595. Mendacium volebat haberi à pueris pro blasphemia. 598. Summam eruditionem celat ingenioso responso. 655. Nunquam juravit per suam fidem. 887. Somnium ejus prælagum mortis. 916. Mandat pro lue avertenda gestari schedulam notatam his verbis: *Maria sine peccato concepta.* 922.

Philtrum.

Philtro seu poculo amatorio alliciens mulierem ad libidinem, qua poena plectendus? XI. 974. Refertur hanc in rem casus miserabilis. 973. Judicium auctoris de supplicio illi inferendo. 974.

Plebanus.

Plebanus proprie quis dicitur? *Tract.* VIII. numero. 154.

Plerique Plerumque.

Vocula *Plerique*, *plerumque* quid significant in jure Canonico? *Tract.* VIII. 701. *S. Quæret.*

Podagra.

An subsistat votum de arte pellendi podagram nec usurpanda, nec alteri manifestanda? XI. 556. Quid si editum sit ob metum vanæ gloriolæ? *ibid.* An non tenetur talis agere contra suum votum? 557. A podagra miraculose sanatus. 397.

Pœna.

Quid sit votum poenale, & quatenus obliget? Vide verb. *Votum.* Poena pecuniaria quænam censetur gravis in voto poenali? XI. 32. Absolutus à poena, quam incurerat agendo contra votum poenale, si rursus agat contra illud votum, rursus incurret poenam. 306. Poenæ divinitus sumptæ de votifragis recensentur. *n.* 439. & *seqq.* Poenæ Perjurorum: Blasphemantium: Superstitiosorum, vide verb. *Perjurium. Blasphemia. Superstitio.*

Pœnitentia.

Pœnitentiæ Sacramentum.

An formulam absolutionis teneatur sub mortali quisvis Sacerdos scire? *Tr.* VIII. 382.

Pœnitentiæ Sacramentalis.

Gravis pœnitentia, quam Navarrus censuit imponendam pro detectu inculpato, *Tract.* VIII. 315.

Index Rerum & Verborum.

hyemem in altero? IX. 508. Declaratur Casu vero. 507.

Tenetur subditus vitam exponere pro salute Principis. XI. 572. An etiam permittitur se occidi ab ipso injustè? 53. Principis Maxima circa secretum. 576. Refertur hanc in rem dictum Petri Regis. *ibid.* Graviter peccat, si blasphemias non puniat severissimè. 862. Deciani exhortatio ad Principem, ut hic corrigat blasphemos. 864. Alia Martini Navarri. 865. Alia ipsius Cacodæmonis. 867. Suggestitur modus, quo princeps possit emendare blasphemos. 869. & *segg.*

Privilegium.

Privilegiis non derogatur per legem communem, nisi fiat eorum mentio. VIII. 408. Privilegium allegans debet illud probare. 410. Debet servari in sua forma. VIII. 617. *in App. lit. A.* Potest impetrari etiam ignorantibus. VIII. 748. Privilegia viva vocis oraculo concessa an hodie subsistant? IX. 736. & *segg.* Privilegia ut observanda? VIII. 617. *in App. lit. b.*

Probatio.

Probatio plena quæ dicatur Jure Consultis? *Tract. X. 93.* Quæ semiplena? *ibid.* Probationes, quæ sigillatim sunt insufficientes, non possunt in re pergravi conjungi ad efficiendam plenam probationem. 76. Semiplena unde fiat? 93. Probationes invicem conquassantur. 95. Probationum varia genera referuntur. Infrà verb. *Sponsalia. num. 4.* Probatio per scripturam quomodo fiat? IX. 449. *in App. lit. f. t.* Probatio à solitis fieri est valida. X. 95. *in App. lit. e.*

Procurator.

Procurator matrimonialis qualis esse debeat? X. 405. An mulier fungi possit hoc officio? *Ibid.* An etiam sacerdos? *ibid. in App. 2.*

Promissio.

Quid sit promissio? XI. 6. Quomodo differat à proposito? 7. Includit animum se obligandi. *Ibid.* Promissio Liberalis non obligat sub mortali. X. 36. Ficta in contractu oneroso est mortaliter mala. X. 36. Et sub mortali est verificanda. 230. Excipiuntur aliqui Casus singulariter spectantes ad sanctam Matrimonii promissionem. 232. & *segg.* Item ex mente ipsiusmet Sanchezii ille, quo Matrimonium est factè promissum, at sine copula. 37. Promissio etiam seria non involvit essentialiter animum, verè promittendi, verè se obligandi. 35. Conjugatus promittens alteri Matrimonium post mortem conjugis peccat. IX. 211.

Includitur necessariò in Voto. XI. 4. Non tamen est necessariò explicita. 12. Et tunc censetur involvi in verbis futuri temporis, quando his utimur, volentes tunc aliquid im-

petrare à Deo, vel hominibus 14. Promissio emendandi vitam, facta Confessariis à poenitentibus, communiter non continet vim voti. 24. Liberalis facta homini, an obliget sub mortali? 44. Dependens ab alieno arbitrio, quatenus censetur esse de re impossibili? 80.

In promissione præsertim liberali subintelligitur hæc conditio: *Sires non habet se notabiliter aliter, quàm nunc existimo.* XI. 113. Promissio seu nuda, seu vestita juramento, intelligi debet juxta prudentem, rationabilemque intentionem promissarii. 52. Non autem, cum æquivocationibus insolitis. *ibid.* Aliud in malis promissis, aliud in malè promissis. 279. Promissionis jurata, & tamen non servata, malitia unde desumenda? 582.

Propositio.

Propositio negativa nequit directè probari. XI. 149. Imò nec indirectam probationem exigit, quando negans factum non fundat se innegativa. *ibid.*

Propositum.

Quid sit propriè propositum? XI. 7. Et si firmissimum sit, non tamen necessariò includit promissionem. *ibid.* Nec rationem voti, etsi persæpe repetitur. 10. Declaratur casu practico. 9. & 11. Utrum peccet, qui absque rationabili causa desistit à bono proposito? 18. Quid si fuit sapius, & firmiter repetitur? *ibidem.*

Protomonachus Apostolicus.

Protomonachorum Apostolicorum potestas circa legitimationem indicatur. *Tract. VIII. num. 719.* §. *Feci.* Non omnes ea pollent. *ibidem.*

Pupillus.

Pupillus quatenus dependeat à Tutore? Vide verb. *Tutor.*

Q.

Quidquid.

Promittens alicui seriò, quidquid petierit, quousque censetur extendisse suam promissionem? XI. 416. & 465. Declaratur duplici contingentia facti. 416. & 465.

R.

Raptus.

Raptus est Impedimentum dirimens. *Tr. IX. 541.* Quæ circumstantiæ exigantur ad contrahendum hoc Impedimentum? 542. & *segg.* Debet esse foemina, non autem viri violenta abductio libidinis causa. 543. An, si rapiatur propria sponsa, sed invita? 545. Pœnæ statuta in raptos. 541.

Rati-

Index Rerum & Verborum.

Ratificatio.

Ratificatio Ordinis Sacri suscepti, per quos actus probetur, & non probetur esse facta? XI. 151. Actum metu factum, ratificasse non præsumitur, quisquis aliam causam, quàm ratificandi potest addicere. *ibid.* Id quod non est, ratificari non potest. 152. Ignorans nullitatem actus, non censetur hunc ratificare aliquo actu alio, nisi habeat voluntatem supplendi omnem, si quis intercessit, defectum. *ibid.* Quid censendum de valore voti, quod impubes edidit, at pater obiit, antequam illud ratificaret. 36.

Rationis usus.

Rationis usus quantus requiratur ad validè votendum? XI. 164. Quid sentiendum de semifatis? 168. Quid de constitutis in passione turbante usum rationis? 169. Circa horum vota facile dispensatur. 170. In dubio quid pronuntiandum? *ibid.* An ad valorem sufficiat deliberatio virtualis? 172. Declaratur Casu valde singulari. 173.

Rebaptizatio.

An rebaptizandus sit Sacerdos baptizatus solo madido panno, applicato corpori? VIII. 180.

Rector.

Rector Ecclesiæ quis dicatur? *Tractat. VIII. numero. 154.*

Regularis.

Regularis cum respectu ad varia.

Quando Regularis ingressurus Religionem renuntiavit ex solo metu parentum suæ legitima, hi non sunt tuti in conscientia. X. 259. An audiendi si contra professionem post quinquennium reclamant? X. 242. *in App. lit. o.*

Habitans in Monasterio, ut hospes, an teneatur observare statuta illius Monasterii? VIII. 417.

2 Regularium Superiores obtinent veram dignitatem, & in Rescriptis Pontificiis veniunt nomine personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ. VIII. 149. Possuntque fungi officio Conservatorum Apostolicorum. *ibid.* Superioris Regularis nomine quis intelligatur? VIII. 417. & 418. Peccat, qui petit suscipi ad Ordinem Religiosum, & non indicat, se deseruisse uxorem propter adulterium. X. 726. Aut habere prolem illegitimam. 727.

Regulares cum respectu ad Ordines Sacros.

3 Non exigitur in Regularibus tanta scientia, quanta in secularibus. *Tract. VIII. 422.* Privilegia dimittendi pro Ordinibus ad Episcopum alienum, an revocata? 408. An possint dimitti ad Episcopum Originis? 412. An dimitti à Superiore Monasterii, in quo habitant diu qui-

dem, sed solùm, ut hospites? 417. & *segg.* Peccant Superiores Religiosi, si intuitu dimissionis ad alium Episcopum expectent mortem Diocæsani. 420. §. 1. *Licet.* Quid si mittant ad tempus ad Monasterium alterius Episcopatus ibi initiandum? 420. §. *Qui.*

Regulares promovendi ad Ordines nequeunt ab Episcopo examinari circa mores. *Tract. VIII. 424.* An, & qui Ordines Religiosi fruuntur privilegio circa interstitia, & tempora Ordinationum? 426. An per participationem possint aliqui frui illo, quod circa hoc concessum est Societati Jesu? 426. Provincialis validè dat dimissorias. 418. At Regularis Prælatus invalidè seculari. 574. Regularibus favent Episcopi Germaniæ, etiam in materia Ordinationis, magis, quàm alii nonnulli. 584. Promoventur ad Ordines sub titulo paupertatis. 642. Non tamen Novitii. 643.

Prælatus dispensat cum Sacerdote debili ad celebrandum. VIII. 652. Et si sit ex Mendicantibus, dispensat in omni Irregularitate, proveniente ex delicto, præter homicidium. 717. Item absolute, in omni, præter illas, quæ proveniunt ex homicidio voluntario, aut bigamia. 719. De dispensatione illegitimitatis etiam respectu secularium, adeoque proveniente ex defectu corporis. 720. An cum nonvalente sumere Calicem nisi utraque manu? 701. *in App. 2.* Certè in dubio possunt tales Prælati declarare, an defectus inducat veram Irregularitatem. 720. *ad finem.* An, & qualem Regulares, etiam exempti, possint in sua Ordinatione promittere obedientiam Ordinatori? VIII. 774. Non intendit hic acquirere tunc aliquod novum jus. 775. Sunt quinquaginta quinque actiones, & eventus, in quibus Regulares subjiciuntur Episcopo. 775.

Regulares cum respectu ad Extremam Unctionem, & Matrimonium.

Excommunicantur, si absque Parochi licentia ungant hujusmodi Parochianos. VIII. 858. Non item, si suos familiares. 862. Aut etiam extra septa Monasterii suis servitoribus ministrant unctionem. 863. Atque aliis intra septa Monasterii correptis morbo lethali. 863. & 864. Item suis convictoribus. 866. Et cuiusvis alteri, si nemo alius adsit. 867. Et accipere oleum à quovis Episcopo possunt. 868.

Examinatur privilegium dispensandi in primo gradu Affinitatis datum Augustinianis. *Tr. IX. 719.* & 720. Et an Regulares Mendicantes dispensent in omni Impedimento, in quo Episcopus in casu necessitatis? 721. In quibus Carmelitani? 722. In quibus PP. Capucini Missionarii? 724. In quibus nos? 723. Quomodo Mendicantes dispensent quoad debitum conjugale cum obstrictis, aut voto castitatis. X. 630. & 631. Aut criminis incestus cum conjugis consanguinea? 604.

Vnu 2

Reli:

Religio: Religiosus.

Quando consultatur de suscipiendo Ordine Religioso, communiter non sunt interrogandi parentes. XI. 160. & 161. An si egrediatis ex Novitiatu Religioso, quem intraveras sincero animo, lucreris legatum factum tibi, si feres Religiosus? 292. An valeat votum ducendi uxorem, & ea pramortua ingrediendi Religionem? 288. & *seqq.* Ad quid, & quantum obliget votum ingrediendi Religionem? 292. & *seqq.* Et perseverandi? 295. Are alieno pressus an licite fiat Religiosus? 298. An teneatur post professionem redire ad saeculum, ut dissolvat debita? 299. An licite differat ingressum quis, ut succurrat forori egenti? *ibid.* An qui in saeculo patravit delictum, possit a magistratu saeculari puniri propter illud, postquam est ingressus Religionem? 300. & *seqq.* Quid sit fieri Religiosum, in fraudem magistratus? 302.

Quid censendum de illo, qui ingressum religionis vota distulit tamdiu, ut fiat Ineptus ad Ordinem? XI. 303. Quid si vovisset se accepturum secum omnem suam substantiam, & vellet eum recipere Abbas? *ibid.* Omnia vota possunt commutari propria autoritate in votum Religionis. 357. An qui in morbo dixit: *Promitto Deo, quod nolim mori in saeculo*, emittat votum religionis? 406. An & is teneatur ingredi Religionem, qui vovit se eam intraturum, si ejus frater veniret Romam, at frater non venit, nisi decennio post? 407. Et mulier, quae obligata voto Religionis nupsit, at diu post nuptias maritus dat libenter ei potestatem intrandi, 408.

Renovatio Voti.

Renovatio voti multum differt a confirmatione voti. XI. 176. Declaratur casu particulari. *ibid.* Votum renovari potest vel relinquendo illud in eo prorsus statu, & vigore, in quo fuit ante, & tunc est proprie dicta renovatio. XI. 179. Velei superaddendo novum robur, & tunc dicitur proprie confirmatio. *ibid.* Superadditur autem duplici modo XI. 181. An superaddatur illud novum robur, quando est renovatum ab ignorante esse irritabile? *Ibidem.*

Res.

Res quaelibet facile ad suam naturam revertitur. IX. 643. in *App. lit. r.* Res judicata quid? X. 242. in *App. lit. m.* Alia vide in *Flo. riteg. lit. r.*

Reservatio: Reservatum.

Nomine voti Reservati quid intelligatur communiter? XI. 320. Vota reservata sunt quinque. *ibid.* Ut sis reus voti reservati necesse non est, ut priusquam emittas, noveris esse reservatum. *ibid.* Excipe casum similem particulari, qui refertur *num.* 321. Resolvi-

tur nova quaestio, utrum votum perpetuae castitatis editum ante pubertatem, & post pubertatem nondum confirmatum, censendum sit reservatum, si vovens jam nec parentes, nec alios majores habeat sed sit plene juris? 324. Solvitur nova dubitandi ratio. 325. Solvitur dubium de voto virginitatis facto Beatae Virgini, an sit reservatum? 327.

Vota non sunt reservata, quando sunt poenalia. XI. 328. Aut generatim conditionalia, si ve nondum sit, si ve jam sit impleta conditio. *ibid.* Intelligitur autem conditio, quae de jure non inest. 329. Nec sunt reservata, quando sunt sub disjunctione, cujus alterum membrum est votum non reservatum. XI. 330. Aut, quando est dubium juris, aut facti de illis. *ibid.* Reservatorum obligatio tollitur vel per irritationem, vel per commutationem, vel denique per se ipsam, illis modis, qui recensentur. XI. 338. & *seqq.* Per irritationem eo modo, quo vota non reservata. 338. *Remissive.* Quomodo per dispensationem, & commutationem? Vide verb. *Dispensatio.* verb. *Commutatio.* & verb. *Jubileum.* Quomodo inter se differant irritatio, dispensatio, commutatio? XI. 343.

Reservatio, seu Restrictio Mentalis.

Quid sit? XI. 618. Declaratur casu ridiculo. 619. Nulla restrictio mentalis est mendacium, nisi subaudiatur aliquid falsum. 620. Non est fas toties uti restrictione, quoties aquivocatione. 621. Restrictionem mentalem esse aliquando licitam, probatur exemplo Christi, & aliorum Sanctorum. 622. & 623. Proponuntur instantiae, in quibus judicant sapientes, esse fas, uti reservatione mentali etiam respectu ministrorum publicorum. 626. & *seq. ad finem.*

Restitutio.

Restitutio proprie oritur solum ratione, vel rei acceptae, vel injustae acceptionis. *Tr.* IX. 696. Explicantur in actu exercito huius termini. *ibid.* Restitutio famae non est necessario faciendae cum notabiliter majore infamia? X. 191.

Reus.

Quando reus in causa non criminali confiteatur id, quod principaliter exigit actor, suam tamen Confessionem qualificat, nequit actor hanc acceptare in suum commodum, nisi simul accipiat qualificationem. *Tract. X.* 183. *lit. b.* Declaratur Casu inexpectatae resolutionis. *ibid.*

An a matre nominatus coram iudice pater prolis illegitimae teneatur fateri veritatem? *Tr.* X. *numero.* 186.

Rosarium.

Omittens ex Rosario voto promisso, quinque Pater & Ave, non delinquit mortaliter. XI. 84.

84. Rosarii nomine quid intelligant Germani? 423. Qui vovit recitare Rosarium, potest cum socio recitare. 424. Et per partes tempore disjunctas. *ibid.* Peccabis autem probabiliter mortaliter, si recites cum voluntariis distractionibus. XI. 428.

Rota fractus.

Rota fractus diu vivens post fractionem an extremè unguendus? VIII. 849.

Rudolphus Austriacus.

Refertur ejus sagax tactum. XI. 658. Cui fuisse adjunctum salubre, & subtile mendacium scribit Zahnnius Calvinista. 659. Sed vindicatur ab hac turpi macula. 660. & *seqq.*

Rumor.

Rumor est opinio minoris partis alicujus Communitatis, manifestata verbis. *Tract. X.* 535. Differt a fama, & minus probat, quam hac. *ibid.*

S.

Sacerdos.

Sacerdos dubius de suo Baptismo curabit se reordinari. VIII. 185. & *seqq.* Dubitans, an sit legitime ordinatus, quid ager? VIII. 201. Quid si solum probabile sit, eum esse rite ordinatum? 185. An licite celebrabit privatim? 186. & 187. An coram aliis gnaris probabilitatis? 188. An quisvis Sacerdos teneatur sub mortali scire formulas Sacramentorum? VIII. 381. Et singulariter Absolutionis? 382. Sacerdotis moribundi manus quomodo unguenda? VIII. 925.

Sacerdotium, seu Presbyteratus, & ejus collatio.

Sacerdotium est certò verum Sacramentum. VIII. 85. Quae ejus materia apud Latinos? 93. & 126. Quae apud Graecos, etiam Catholicos? 95. Tactus Calicis, & Patenae est necessarius solum ex hypothesi? 95. Reordinandus est, qui fuit ordinatus vacuo Calice. 98. Refertur in hanc rem Casus unus antiquorum. 90. Et alius recens. 98. Quid si nimis multum aquae sit infusum ejusmodi Calici? 99. Casus hac de re. *ibid.* Peccat mortaliter Neomystra, non tangendo Physicè, saltem unguibus Calicem. 100. & 101. At nullo modo opus est tangere Physicè Hostiam. 102. & *seqq.* Accurati. Potestque sine peccato omitti ille tactus. 108. Peccaretque mortaliter, qui ob neglectum illum tactum peteret iterationem. 108. *S. Ex quibus.* Sicut & qui peteret eandem propter omissum Patenae tactum, casu, quo fuit tacta Hostia. 110. & *seqq.* Quid si fuisset, vel sola Patena, vel solus Calix tactus? 27. *Remissive.*

S Impositio manuum Episcopaliū spectat ad Sacerdotium substantialiter perfectum. *Tr.* VIII. 117. Sine qua proinde nequit dari Abs-

olutio Sacramentalis. *ibid.* Declaratur novò Casu. 118. & 121. At unctio digitorum non spectat ad substantiam hujus Sacramenti. 128. Quid si fuerunt uncti Chrismate? 129.

Forma, qua datur potestas consecrandi. VIII. 112. Et, qua absolvendi. *num.* 117. Refertur Casus, quo forma pro Consecratione, fuit ab Episcopo prolata integra ante tactum Calicis. 113. Valucilla Ordinatio. 114. At mortaliter illicita. 116. An, & quatenus novi Sacerdotes consecrent cum Episcopo Ordinate? Vide verb. *Neomystra.*

Sacramentum.

Christus non determinavit ultimam speciem physicam Formae eorum. VIII. 97.

Samuel.

Non potuit voto matris obligari ad perpetuum Dei servitium. XI. 39. Potuit tamen a patre ad temporale. *ibid.*

Sanctus.

Sanctorum facta, & dicta interpretanda in meliorem partem. XI. 55.

Sanguis.

An, quando cadaver occisi manat sanguine ad praesentiam alicujus, ad sit sufficiens indicium, ad citationem, aut capturam? XI. 918.

Satisfactiones.

An laudandus, qui suas omnino omnes satisfactiones donat animabus purgatorii, esto sit ipsemer reus multarum poenarum in purgatorio? XI. 960.

Scandalum.

Scandali imminentis periculum plurimum, faciliat dispensationem. IX. 675.

Scientia.

Qualis scientia necessaria sit jure naturali Clericis? *Tr.* VIII. 371. Qualis jure Ecclesiastico? 372. Qualis singulariter Episcopo? 174. Provisus illiteratus est incapax Ordinis. 376. Quid sit, esse illiteratum? 376. Quid sit, intelligere linguam? Latinam 377. Qualis intelligentia illius linguae exigatur pro Ordinibus Minoribus? *ibid.* Qualis pro Subdiaconatu & Diaconatu? 379. Qualis pro Sacerdotio? 380. 381. An ob gravem causam promoveri ad id possit penitus ignarus Grammaticae? 385. Et singulariter in Germania. 387. Quid si valde mediocriter gnarus Grammaticae: at verò bonus Musicus? 390. Declaratur casu vero, 368. Quid si bonus Sacrista? 39.

Sententia.

Sententia nulla, nullum parit effectum. *Tr.* 242. in *App. lit. m.* Nec transit in rem judicatum. *V u u 3 tam,*

Index Rerum & Verborum.

Tr. X. 211. Et sententia per subreptionem ob-
tenta est nulla. *ibid.* Sententia etiam, quæ tran-
sit in rem judicatum, aliquando cassatur. *ibid.*
lit. n.

Scholaris.

Quis Scholaribus ministret Ordines? VIII.
298. Quis Matrimonium? IX. 483. Non
acquirunt domicilium, ubi student. VIII, 298.

Scriptura Sacra.

Hujus abusus an accensendus blasphemis?
XI. 713. An, & quatenus contineat ratio-
nem sacrilegii? 719. Recensentur variaz senten-
tiarum S. Scripturarum, quæ solent ad facetias, & alia
adhiberi, 719. & seqq. Distinguendum inter
verba, quæ proferuntur à Spiritu Sancto in
Sacra Scriptura, & inter illa, quæ solum referuntur
ut prolata ab hominibus profanis, aut
impiis, 720.

Scrupuli.

Scrupuli sunt probè distinguendi à timore, &
verò dubio. VIII. 207 Duo ineptè scrupulosi
circa valorem sui Ordinis. 221. 222.

Secretum.

An peccet, qui mendacio tegit aliquod secre-
tum? XI. 562. Nullum est secretum, quod
non possit tegi sine mendacio. 563. Adhiben-
do scilicet æquivocationem, vel restrictionem
mentalem. *ibid.* Secreta, à quibus singulariter
servanda? 564. Locus, in quo olim secreta tra-
ctabantur, appellabatur *Silentiarium*. *Ibid.* Spi-
ritus Curiaz lex de Secreto servando. *Ibid.* Ju-
ramentum de servando secreto non semper ob-
ligat sub mortali. 565. Quatenus secretum sin-
gulariter obliget, vel non obliget Vasallum,
in causa contra suum dominum? 575. Juramen-
tum de secreto servando intelligitur juxta gra-
vitatem, aut levitatem secreti in ordine ad
culpam gravem, aut levem. XI. 649.

Sepultura.

Hæc verba: *Sepeliam te, ubi fueris mortuus*,
significant Indis promissionem matrimo-
nialem. Tr. X. 50.

Semen.

Quando est noxium uxori, an hæc teneatur
reddere debitum? X. 646. in *App. lit. b.* An
immissum, licitè effundatur, ne noceat cor-
pori? *ibid. lit. c.* Quid si ut impediatur con-
ceptio, & semen sit immissum per vim inju-
stam? *ibid. in App. 2.* An quando semen mariti
non est prolificum, liceat petere debitum? X.
607. Quid si uxor proritet suum semen? 589.

Servus; Servitus.

Servitus quatenus faciat irregularem? VIII.
653. & 673. Quatenus irritet Matrimonium
IX. 130. Inter Christianos bello capti non fiunt
servi. 134. Servus potest præscribere liberta-
tem. VIII. 673.

Si.

Hæc dicitio versa in linguam Germanicam,
significat promiscuè tum conditionem, tum
tempus, seu Quando. XI. 370. Latine quoque
apud Germanos solum mediocriter perito-
linguæ latinæ utrumque illum sensum habet.
ibid. Proponuntur. n. 368. & 369. duo casus,
quorum primus multum facit ad praxin.

Signum.

An liceat inducere sagam, ut amoveat si-
gnum maleficii positum ab ipsa? XI. 943.

Simulatio.

Simulatio propriè dicta est mendacium reale.
XI. 587. Est familiaris lusoribus. 666. & 667.
Simulans, à se non haberi certitudinem alicujus
facti, nequit servare id, quod lucratus est ab
alio, negante illud factum. 666.

Societas Iesu.

Societatis specialia circa sacros Ordines, &
Matrimonium.

Gaudemus privilegio, nostros Novitios
quoquo mittendi pro Ordinibus extra Dic-
cesin. *Tract. VIII. 421.* Et suscipiendi Ordines
extra tempora, & non servatis interstitiis. 426.
An & illi participativè, qui habent commu-
nicationem omnium Privilegiorum nostrorum?
ibid. Declaratur Casu vero, *ibid.* Etiam in Festis
solius Chori possumus promoveri ad Ordines.
475. Idque factum non semel. *ibid.* Et quidem
tribus diebus festivis non interpolatis. 464.
Quod Privilegium aliis est incommunicabile.
ibid. Nostri Scholares, etsi non Professi, pro-
moventur cum titulo paupertatis ad Ordines
Sacros. 644. Et primi nostri decem Patres fue-
runt, etsi necdum Religiosi, promori sub hoc
titulo. 645. Nostri Superiores fruuntur peram-
plà potestate dispensandi cum suis subditis
super Irregularitate. 719. Quali erga sæcula-
res extremè urgendos intra septem Collegii?
864. Singulariter circa obeuntes Exercitia
Spiritalia. *ibid.* Quali erga Convictos, &
Seminaristas? 866.

Vota simplicia, quæ edimus, dirimunt Ma-
trimonium contrahendum. Tr. IX. 148. Idque
ex sola juris particularis dispositione. *Ibid.* Ea
vota efficiunt nihilominus verum Religiosum.
Ibid. Et statum illum non conditionatum, sed
absolutum. 149. & 150. Probatur latè contra
Neotericum Thomistam. *Ibid.* nequimus vo-
tis talibus illigatos solvere, nisi ex causa tum
justa, tum justissima. 150. Possumus quoad
petitionem debiti conjugalis dispensare cum
conjugè obstricto voto. Tr. X. 632. Et Univer-
sim in omnibus votis, in quibus Episcopus ex
ordinaria potestate. *Ibid.* Quomodo dispen-
mus

Index Rerum & Verborum.

in quibusdam dirimentibus Impedimentis?
Tr. IX. 723. Plura vide verb. *Regularis, n. 6.*

Societas Iesu Vota.

Vota, quæ Professi Societatis emittunt post
professionem solennem, sunt simplicia. XI.
26 Cur sint insolubilia? *ibid.* Simplicia nos-
trorum Scholasticorum non efficiunt statum
Conditionatum. 29. Ignorantia versans circa
vota simplicia Societatis, æquè parum irritat
ea, ac irritat versans circa solennia. XI. 112.
& 113. Etsi alia vota simplicia rectè comparen-
tur cum sponsalibus, non tamen rectè illa, quæ
emittimus, post biennium Novitiatûs. 113. Re-
novatio Votorum, quam usurpat Societas, non
adfert novum vinculum. 180. Qualia peccata
repugnantia castitati reserventur in Societate.
XI. 284. Quatenus dispensemus in voto casti-
tatis perpetuæ. XI. 311. Omnia, & singula
contenta in nostris Constitutionibus, sunt à
tribus Pontificibus confirmata. 959.

Solvere.

Solvere, & ligare est ejusdem potestatis. Tr.
IX. 603.

Solymanus.

Solymani juramentum execrativum, & exe-
crandum. XI. 448. & 476.

Somnium.

Quatenus peccet observans somnia? 915.
& 1006. Singulare somnium Petri Forerii.
916.

Sponsio.

An qui certus est, hoc aut illud esse factum,
possit cum alio id negante facere sponsio-
nem de veritate? XI. 666.

Sponsus.

Sponsi propriè sunt, qui celebrârunt Matri-
monium de futuro. Tr. X. n. 3. Impropriè
etiam sponsi, qui celebrârunt Matrimonium
de præsentis. *Ibid.* Unde alii vocantur sponsi de
præsentis; alii sponsi de futuro. *Ibid.* In materia
favorabili intelliguntur tam illi, quàm hi. 4.
In odiosa, & pœnali solum sponsi de futuro.
ibid. Declaratur Casu raro. 5. Sponsorum quæ
sint obligationes? Vide paulò post verb. *Spon-
salia, n. 5.*

Oscula, tactus, & amplexus sponforum in-
vicem, si non sint impudici, vacant culpâ mor-
tali. 670. Sape veniali. 671. Esto quando-
que subit periculum pollutionis, sine periculo
tamen consensûs. *Ibid.* Modò non fiant ob de-
lectationem veneream. *ibid.* Et fiant inter spon-
sos obligatos sponsalibus absolutis, non verò
conditionatis. 672. Quid censendum de illa do-
ctrina nonnullorum: *Sponsalia præcisè spectata
non excusant à mortali, aut veniali oscula, comple-
xus, aut tactus, quæ in ipsis, si soluti essent, fo-
rent mortales, aut veniales.* *Ibid.* Vide alia supra
verb. *Delictatio.*

Sponsalia.

Sponsalia generatim.

Sponsalia dicuntur à spondendo. Tr. X. n. 2.
Et strictè sunt promissio mutua futuri Ma-
trimonii. *ibid.* Latè etiam involvunt Matri-
monium Ratum. *ibid.* Ideoque dividuntur in
sponsalia de præsentis, & sponsalia de futuro.
ibid. Sponsalia sunt Matrimonio præmittenda
solum ob denuntiationes. 8. Potest Episcopus
cum Magistratûs sæcularis consensu ferre Sta-
tutum irritativum sponsalium initorum sine Pa-
rocho, & Testibus. X. 12. & 13. Refertur ejusmodi
Statutum. 11. At. per se loquendo sunt licita,
sine ullo Teste facta. 15. Danda tamen opera,
ut adhibeantur duo. 16. Et fortè est melius, ut
inter eos non sit Parochus. 15.

Promissio sponsalitia debet esse mutua X.
9. & 19. Et acceptata ab utraque parte. 21. Et
respectu aliquorum prædita majore delibera-
tione, quàm requiratur ad votum, aut pecca-
tum mortale. 22. Occasione Casus Neapolita-
ni discutiuntur quatuor dubia, circa imper-
fectionem deliberationis, quàm æstus libidinis
videtur adferre tempore copulæ fornicariæ. 24.
& seq. debet quoque illa promissio esse libera
injuncto metu. 29. Et ita seria, ut absit etiam
propositum standi promissis. 30. Resolvitur Ca-
sus numero Primo propositus de juvene dicente
puellâ: *Propino tibi in Matrimonium.* Deque ea-
dem puella præcisè respondente. *Deus tibi bene-
dicat potum.* 31. & seqq. Quid si puella ebibisset
poculum? 34. Promittens fictè Matrimonium
sine repromissione, peccat venialiter. 36.
Mortaliter, si exigat repromissionem. *ibid.* An
teneatur ducere? 37. *Junct. n. 230.*

Promissio sponsalitia debet signo externo
exprimi. Tr. X. 9. & 40. Eoque sufficienter indi-
cante internam promissionem. 44. Referuntur
novem modi loquendi, certò significantes
sponsalia. 48. Et alii duo nobis peregrini, qui-
bus utuntur Indi. 50. Referuntur alii quinque,
certò constituentes Matrimonium, & non
sponsalia. 51. Alii sex ambigui. 53. Quos inter
est ille: *Mea eris: Habebō te meam.* 58. Et præ-
terea ille: *Aliam non ducam, nisi te.* 59. Et ille:
Nunquam te derelinquam pro alia. 63. Et illa:
Promitto tibi amorem, & fidelitatem. 65. Simul-
culus apprehensâ manu puellæ dicat: *Accipio
te in meam.* illa autem non retrahat, an cense-
bitur repromississe Matrimonium? X. 66. An
si permittat anulum inseri in digitum? 67. Et
singulariter, si in medium. 68. Aut missa mu-
nera servet. 69. Aut taceat, quando parentes
eam præsentem desponsant alicui? 70. Quæ
sunt in jure statuta de Matrimonio, aut causa
matrimoniali, nequaquam sunt omnia exten-
denda ad sponsalia. X. 74. Ideoque causa
sponsalium non est, ut Matrimonii, æquipa-
randa criminali. 183. *lit. e.*

Sponsalibus apti.

Sunt jure naturali habiles ad sponsalia om-
nes, qui possunt validè, & licitè inire Ma-
tri-

trimonium *Tract. X.* 97. Inhabiles omnes, qui laborant impedimento vel dirimente, vel impediente. 98. Aut qui alteri jam promisit validè Matrimonium. *IX.* 79. Sponsalibus validè cum prima; invalidè cum altera contractis; quid agendum? *X.* 324. Quid si altera evasit gravida? 325. & 326. Quid si utraque imprægnata? 326. Quid si fide pluribus promissum est Matrimonium? 236. & *seqq.*

Est & singulariter inhabilis Matrimonio, qui est voto castitatis illigatus. *Tract. X.* 99. Quid si talis à puella usuram corporis impetravit cum promissione Matrimonii? 100. & 227. 228. Item qui vult ducere hæreticam. 101. Aut contrahere infcitiis parentibus. 102. Quid verò si velint hi injustè impedire Matrimonium? 103. Quid si cessurum sit in probrum familiæ? 105. Aut in parentum offensam brevem, vel diuturnam? 106. Declaratur Casu Belgico. 85. & 106. Neapolitano. 107. Bisontino. 96. & 111. Minor septennio invalidè promittit Matrimonium. *Tr. X.* 113. Nisi malitia, seu usus rationis suppleat ætatem. 114. Qui verò promittit ante adeptam pubertatem, nequit resilire, nisi eâ adeptâ. *IX.* 382. Et quidem licet videatur cessasse ratio Canonis verantis resilire. *ibid.* Declaratur Casu novo. 381.

Cæcus, mutus, surdus sunt habiles Matrimonio, si aut laborent solum uno ex his vitiis, aut solum duobus posterioribus. *Tr. X.* 115. Non autem, si omnibus tribus. 116. Licet fortè, physicè loquendo, possit quis ex his edoceri necessaria ad hunc contractum. *ibid.*

Sponsalium probatio.

Sponsalia esse re ipsa contracta, probantur in primis verbis, consensum in Matrimonium de futuro testantibus. *Tr. X.* 89. Ut sunt, quæ expressi. *n.* 48. & 49. Et quandoque illis, quæ refero. *n.* 53. Ut & illis: *Aliam non ducam, nisi te.* 59. Cujus locutionis tamen duplex est sensus. *ibid.* & *seq.* At non illis: *Contraheam tecum Matrimonium.* 61. Nec illis: *Promitto tibi amorem & fidelitatem.* 65. Probantur sponsalia actionibus relatis, atque admissis. *n.* 66. & *seqq.* Sicut & præsumptionibus. 90. Indicantur variæ præsumptiones. *ibid.* Quas inter est etiam, quando aut duo sese mutuo vocant sponso. *ibid.* Aut puella perhonestâ, & integræ famæ facit sæpius juveni paris conditionis potestatem sui corporis. *ibid.* §. 1 V. Non autem illa, quæ tatetur se accepisse arrham à juvene id negante. *ibid.* §. 111. Probantur quoque cum juramento suppletorio probationis. *ibid.* §. V. Et verb. *Juramentum.* *n.* 9. Tum vel maximè Testibus. 91. At Qualibus? vide verb. *Testis.*

Quando omnibus spectatis, dubium est, utrum revera sit facta aliqua promissio matrimonialis, Iudex non debet pronuntiare, esse factam. *X.* 73. Et quando dubitatur, an facta valeat, est pronuntiandum pro libertate; non

pro valore. 73. Adfertur clara ratio, ob quam in tali dubio pronuntietur pro valore Matrimonii, & non pro sponsalium. 73. §. *Nec.* & 74. Cur Testes, habiles pro Matrimonio, non sint omnino habiles pro sponsalibus? 92.

Sponsalium absolutorum obligatio.

QVI sincerè, absolutè & validè promisit Matrimonium alteri, facta repromissione, tenetur sub mortali stare suis verbis. *Tr. X.* 121. Secus, si sine repromissione. *ibid.* Singulariter, si expressè voluit se obligare solum sub veniali. 122. Tenetur tamen reparare damna secuta, si resiliat. *ibid.* & *n.* 181.

Quando utrinque est facta promissio, maturandum est Matrimonium. 124. Et pars reluctans adigenda Censuris Ecclesiasticis. 125. Quid si contumax non emendetur anathemate? 125. & *seqq.* Quid si denique sit cessurus, sed cum manifesto periculo gravium malorum? 129. & 182. Quid si cum duntaxat probabili? 130. An instituendus processus judicialis. 131. 337. An iudex secularis immitteret manum? 132. Quid suadebit Confessarius sponsæ volenti reluctantem sponsum compellere, autoritate iudicis, ad fidelitatem servandam? 133. & *seqq.* Quid sentiendum de dubitante, utrum aut promiserit, aut, si promisit, an fide? 136. Quid de illo, qui contraxit sponsalia incerta? *ibid.* Quid de alio, qui jam contractis absolutè sponsalibus addidit conditionem? 137. Sponsalia nequeunt claudicare. *IX.* 383. *lit. a.*

Sponsalium conditionatorum obligatio.

Conditio propriè quid sit. *Tr. X.* 145. In sponsalibus etiam absolutè contractis subintelliguntur omnes (nisi fiat expressa exceptio) conditiones, quæ de jure, & consuetudine inesse debent. *ibid.* Harum conditionum subintellectio non facit, ut sponsalia dicantur conditionata. 383. & *Tr. IX.* *n.* 150. Nominatim illa: *Si res in eodem statu permaneant.* 383. Et Prodest ad praxin hoc observare. *X.* 383. Fas est, sponsalibus adjicere quasi libet honestas conditiones. 146. At non post ea jam contracta. 137. Nec impossibiles, aut turpes. 146. Quid si eæ sint de præsentibus, vel præteritis? 148. Quid si sint de futuro? 149.

Defenditur ex instituto, quòd licet conditiones turpes aut impossibiles adjectæ Matrimonio de præsentibus habeantur communiter pro non adjectis, non tamen inde sequatur, quòd additæ Matrimonio de futuro etiam sint habendæ pro non adjectis. *Tr. X.* 149. & *seqq.* Et nominatim in Germania appositio conditionis impossibilis habetur pro dissensu à Matrimonio. 154. Sicut & è diverso pro assensu verè conditionato, quando dicitur puellæ: *Te ducam, si feceris prius potestatem tui corporis.* *ibid.* Quid si iudex, ad quem causa defertur, dubitet de animo adjicientis hanc conditionem? 156.

An, & ad quid obligent Sponsalia inita sub con-

conditione. *Si Papa dispensaverit.* *X.* 160. Singulariter quando est impedimentum, in quo Papa dispensat difficulter? 161. Quid quando dispensat facilè? 162. Quis teneatur facerè sumptus dispensationis? 164. Quid de his questionibus pronuntiandum post recentes decisiones Rotæ, irritantes omnia taliter conditionata Matrimonia? *Ibid.* in *Append.* Quid singulariter dicendum pro, vel contra valorem talium sponsalium, quando non fuit expressa, sed solum subintellecta conditio dispensationis Papalis? 165. & 166. Estne post obtentam dispensationem Papalem necessariò renovandus consensus? 165. Quid si interea alteri non laboranti impedimento fuit promissum Matrimonium, eademque imprægnata? 165. Refertur species facti multa hanc in rem continens. *ibid.*

An; & quantum obliget conditio, qua dicitur: *Te ducam, si pater consenserit.* *X.* 167. Aut: *Si Deo placuerit.* 169. Aut: *Si, vel quando Deus res ita disposuerit.* *ibid.* Aut: *Si non steris promissis, dabis mihi mille.* 170. & *seqq.*

Quid si una pars resiliat justa ex causa? 170. Quid si ex injusta? 172. & 173. Quid si adjecta sit conditio de pecuniis accipiendis, si fuerit servata fides? 174. Aut de perendis arrhis, si non servata? 175. Si puella fateatur, se quidem repromississe Matrimonium, at verò adjectisse conditionem: *Si matri placuerit,* tenebitur ipsa probare illam adjectionem, an pro causa omissionem adjectionis? 183. Declaratur Casu notando. *ibid.*

Sponsalium dissolvendorum Cause.

Numerantur septem causa legitima pro dissolvendis veris sponsalibus, ad quas omnes aliæ revocantur. *Tract. X.* 245. Prima causa est mutuus consensus. 246. Esto sint ea firmata iuramento. 249. Quid si iuramentum sit additum principaliter in honorem Dei? 250. Et singulariter, si execratorium? 253. Cujus non servati punitio refertur *num.* 255. Quid si dixit alteruter. *Sub fide mea promitto tibi Matrimonium.* 257. Quid si mos Diocesanus veterè diremptionem absque facultate Ordinarii? 260. Constantiensis prohibet sub mortali reservato. 262. & *seqq.* Quid si cessio cedat in damnum liberorum jam susceptorum? 277. & 286. Petenti relaxationem promissionis sine legitima causa non tenetur gratis acquiescere, altera pars. 265. Nec committit Simoniam, petendo pecuniam pro relaxatione. 270. Pecant communiter, saltem venialiter, qui absque justa causa dissolvunt mutuo consensu sponsalia. 247. & 248.

Altera causa est conditio non purificata. *X.* 246. & 272. Si videlicet per neutrum sponsum stet, quò minus impleatur. 272. Quid si alteruter solum conatus est impedire adimpletionem? *ibid.* Quid si quis duabus promisit Ma-

trimonium sub conditione, & impleatur hæc respectu unius, nondum autem respectu alterius? 275. Cognoscens sponfam ante impletam conditionem censetur recedere ab appositione conditionis. 276. Plura de conditionatis sponsalibus vide supra verb. *Sponsus.*

Tertia causa est dispensatio pontificia. *X.* 246. Quam nequit altera parte invita, facere Episcopus. 281. Nec Papa, nisi ex causa gravissima, præsertim si sint firmata juramento. 282. Quæ sit, aut non sit justa causa dispensandi? 283. Adfertur hanc in rem Casus. 277. & 289.

Quarta causa est ætas. *X.* 246. & 287. De qua vide etiam supra verb. *Sponsalia. numero.* 3.

Quinta causa est ignorantia rerum, quæ si cognita fuissent, non esset promissum Matrimonium. *X.* 246. 293. Et generatim omnis ignorantia, seu error sufficiens ad justè dissolvendum jam contractum Matrimonium, sufficit & ad sponsalia dirimenda. 292. Sufficere minorem, declaratur exemplis deceptorum circa vel divitias. 299. Vel asperitatem morum. 303. Vel circa varios morbos. 304. Et nominatim circa herniacam passionem. 305. Vel circa hæresin. 306. Vel fornicationem alterutrius. 307. Vel sterilitatem. 308. Vel defectum natalium, etiam paternorum. 309.

Sexta causa recedendi à sponsalibus est, quando jam contractis sponsalibus supervenit aliquid, quod eorum executionem reddit notabiliter difficiliorem. *Tract. X.* 245. 310. & 311. Declaratur eventu sponsæ voventis post sponsalia vel castitatem. 312. Vel Religionem. 314. Vel susceptionem Ordinis Sacri. 319. De vi horum votorum vide infra verb. *Vorum. n. 8.* Quid si sponsus, inscia sponsa, suscepit quatuor Minores? 321. Quid si ingressus in Religionem, fiat post deflorationem? 328. Vel cum damno temporalis. 322. Aut è Novitiatu redeat ad sæculum? 323.

Declaratur eadem sexta causa eventu tum Matrimonii post sponsalia contracti cum alia validè, aut invalidè. 324. Aut solum sponsalium, sed secunda imprægnata. 165. 325. & 326. Tum fornicationis sponsi cum sorore sponsæ: aut sponsæ cum fratre sponsi? 329. Tum contradictionis parentum? 330. & *seqq.* Tum defectus corporalis, adeoque deformitatis supervenientis, aut proscritionis. 336. Tum defectus animi, ut mutationis in malos mores. 337. Aut adulterii à patre patrati. *Ibid.* Tum non præstitæ dotis. 338. Tum exhæredationis, aut paupertatis supervenientis. 339. Tum magnarum opum acquisitarum. 340. Tum denique quando superveniunt plures parvæ mutationes, quarum singulæ non sufficerent ad dissolutionem. 341. Quid si aut sponsa sit adultior, aut minoris Nobilitatis, quam putabatur? 343. & 344. Aut offendendus gravitetur.

Index Rerum & Verborum.

Sponsi frater? 346. Quid si alteruter incipiat extremè abhorre ab altero? X. 165. & 337. Quid si sponsus, qui contraxit per procuratorem, resistat, antequam resciat, procuratorem esse jam functum officio? 375. Quid si denique sponsus, incia, vel invita sponsa, discessit aliò? 349. & seqq. *distinctè*. Vel non vult Matrimonium inire condicito tempore? 357. Quid si nullum tempus præscriptum? 358.

Sponsalium dissolvendorum circumstantiæ.

13 **U**trum quando sponsus ignarus gravis defectus, quo laborat sponsa, urget hanc ad Matrimonium, teneatur ipsa detegere defectum? 365. & seqq. Nominantur varii defectus. 367. Quid si jam aderant ante sponsalia? 368. Quid si supervenerunt sponsalibus? 369. Quid si non reddant Matrimonium notabiliter difficilius? 370. Enumerantur aliqui, 371. Potest sponsa interrogata de iis, e. g. De amissa jam virginitate, negare per æquivocationem, se iis laborare, 372. imò & post æquivocationem cogere sponsum, ut ster promissis. *Ibidem*. Nisi ante sponsalia sinxisset se immunem talibus vitiis, 373. Quid si sponsa sit gravida ex alio proco? 365. & 374. Et immineat ipsi occisio, si indicet? 375.

14 Pars habens manifestam causam resiliendi à sponsalibus, potest per se loquendo, id facere propriâ autoritate. *Tract. X.* 377. Quid si addit tantum unus Testis vitii? 378. Quid si immineat infamia sponsæ? 379. An resiliens ex justa causa teneatur alteri parti quidpiam in compensationem præstare? 380. & 381.

15 An, quando aderat ante sponsalia circumstantia, & quam si scivisset altera pars, non contraxisset, & quæ postea cognita dedit quasi causam resiliendi, fuerint planè sponsalia invalida, an verò valida, saltem ex parte laborantis illâ ignorantia? 382. Hæc quæstio facit multum ad praxin. *Ibid.* & 383. Conscius causæ sufficientis ad resiliendum, cadit suo jure, si postea cognoscat sponsam. 384.

Spuere.

Votum non spuendi in templo, quatenus valeat? XI. 50. & 66. Refertur hac de re casus verus, 50.

B. Stanislaus.

Quale malum timuerit inferendum sibi à parente, si ei aperiret vocationem ad Societatem? XI. 161. An valuerit ipsius votum de non desistendo à sollicitatione admissionis ad Societatem, donec fieret voti compos? 309. Horrendè punitus Concionator, qui publicè per sarcasum vocaverat illum *Fabrum* miraculorum. 706.

Statutum.

Defenditur Statutum quoddam Mutinense in causa matrimoniali, IX. 21. Sicut & unum Lucernense. *Ibid.*

Staura, seu Collecta.

Proponitur recens Casus subditi, non indicantis integre Magistratui valorem bonorum suorum in ordine ad steuram, seu collectam. XI. 577. Fueritne reus perjurii, citi postquam juravit, se indicaturum suam totam substantiam, subtrahit quadraginta florenos? 626. & seqq. Quid si quis negotiator subtrahit bis mille Ducatos? 632. An compensandæ steuræ petita, & per æquivocationem negata? 634.

Stylus.

Stylus Curia est ipsa consuetudo Curia. *Tr.* IX. 611. Habetur pro Lege si sit inductus, sciente Principe. *Ibid.*

Subdiaconatus: Subdiaconus.

Subdiaconatus olim non erat Ordo Sacer. *Tr.* VIII. 753. Quæ ejus materia, & forma? VIII. 43. 49. Eran sit Sacramentum? 84. Quatenus Subdiaconus teneatur servare Castitatem? Vide verb. *Ordo num. 10.* Sitne certum, cum committere peccatum qualificationem, quando se oblectat morosè cogitationibus veneris sine desiderio? IX. 272.

Substitutus.

Quomodo Substitutus differat à delegato? VIII. 718. *in App. lit. d.*

Superstitio.

Superstitio unde dicta? XI. 896. Quid & quotuplex? *Ibid.* & 895. Quomodo committatur per Idololatriam? Vide verb. *Idololatria.* Quomodo per divinationem? *num. 908.* & seqq. Quomodo per vanam observantiam? 920. & seqq. Usque ad *num. 926.* Quomodo per magiam? 926. & seqq. Usque ad *n. 941.* Plurimæ particulares superstitiones nominantur, & examinantur à *num. 908.* ad 938. Et adhuc plures à *num. 941.* ad 1035. *Adeoque univèrsim plures quàm centum sexaginta.* Pœna in superstitiones statuta à Deo. XI. 1039. & seqq. Statuta à jure Canonico, 1042. Et à jure Civili, 1043. Et à Bavarico, 1044.

Surdus.

Surdus an sit Irregularis? VIII. 682. Surdus, mutus & cæcus simul nequit validè contrahere Matrimonium. X. 116.

Suspensio.

Suspensio.

Quomodo incurratur per varias actiones exercitas occasione Ordinum? VIII. 706. & seqq. Quis ab ea absolvat? 715. & seqq. Communia huic, & aliis Censuris? Vide supra verb. *Censura.*

T.

Tacens, Taciturnitas.

Tacens puella an censetur consentire in deponationem factam à patre? *Tract. X. n. 70.* Quandonam taciturnitas sit signum assensus? X. 70. Et apertæ confessionis? 83. Lex omnia contra tacentem interpretatur in peiorem partem. *Ibid.* & 95. *in App. lit. m.*

Tactus.

Tactus physicus, & immediatus materiæ pro Ordinibus an necessarius? Vide verb. *Ordo num. 4.*

Tactus impudici quatenus liciti vel illiciti sint conjugatis? Vide verb. *Matrimonium. n. 15.* Quatenus viduis? Vide supra verb. *Matrimonium. num. 16.* Quatenus sponsis? Vide verb. *Sponsus.*

Tantum.

Vocula taxativa *Tantum* non excludit ea, quæ secundum æquitatem Canonicam includenda sunt. *Tract. VIII. 570.*

Taxa.

Officialis jurans se nihil accepturum ultra taxam præscriptam, quatenus peccet accipiendo? XI. 530. Quid si clam? *Ibid.*

Tempus.

Quando tempus incipit à die determinata, computatur de momento ad momentum. *Tract. III. 521.* Et ibi non habet locum Axioma: *Quod parum distat, nihil distat. Ibid.*

Testamentum.

Non valet testamentum, quatenus eo relinquuntur filio, aut filia, quater mille, si nupserit; minus, si non nupserit. *Tract. X. 469.* Aut filio plus, si manserit in sæculo: minus, si fuerit Religionem professus, 470.

Testis.

1 **J**us naturæ non arcet à testimonio dicendo, nisi quos prudenter timemus, non dicturos veritatem. IX. 502.

Testis in causa sanguinis non sit Irregularis, si ferat testimonium coactus. *Tract. VIII. 659.* Varianti non creditur. 533. §. *Censui.*

2 Testis unus quantum probet in causa matrimoniali? *Tract. IX. 66.* Testis ad probandum,

merum Matrimonii causativum qualis sufficiat. IX. 267. Unius, aut duorum merum testantium depositio est pluris facienda, quam mille negantium. *ibid.* Uni testi de suo facto deponenti non creditur, nisi ex autoritate publica fungatur officio, de cujus facto testatur. IX. 382. *lit. h.*

Duo Testes de vilu gignunt certitudinem 3

moralem de morte alicujus. *Tract. IX. 310.* Quid intelligatur per Testem de visu? 312.

Parochi testimonium etiam gignit moralem certitudinem. 313. Testis de auditu quomodo efficiat moralem certitudinem? 314. Quomodo unus solus? 315. Unus gignit semiple-

nam probationem. X. 93. §. *Fuit.* Testi non jurato non habetur fides. IX. 338. Excipe singulariter illustres personas in Germania. *Ibid.*

Excipe quoque testes de fama. 320. *in fine.* Aut in inquisitionibus demandatis à Papa. 692. Testis argumentans non admittitur. IX. 491. Admittitur autem pro Matrimonio solemnizando omnis, quem jus naturæ non excludit. IX. 502.

Sicut excludit ebrios, infantes, amentes, & perjuros, donec constet esse emendatos. *Ibid.*

Debent autem ii esse ita præsentis, ut audire possint, vel cognoscere signa exprimentia consensum. *ibid.* At verò pro contractu sponsal-

litio exiguntur à multis testes omni exceptione majores, X. 92. Adeoque non admittuntur consanguinei, nisi quando quæritur de con-

anguinitate. *ibid.* Aut dirimendo Matrimonio. *ibid.* Sicut nec, quando agitur de im-

pregnatione consanguineæ. *ibid.* Aut de sponsalibus propriæ filia. *ibid.* Aut quando paren-

tes multum affectant nuptias. *ibid.* Aut quando quis etiam alienus extitit proxeneta, seu so-

licitator. *ibid.* Aut quando quis est domesticus. *ibid.* Vel frater, aut soror. 140. & seqq.

Sed tenet de re, quam vidit, adhuc puer. IX. 167. Quid quando contraria deponit? 449.

in Append. lit. g. & n. X. 95. in Append. lit. c. d. & VIII. 533. Duo testes exiguntur pro valore Matrimonii. IX. 502. Quomodo examinandi testes de morte conjugis, aut carentia impedi-

menti Matrimonialis? Vide instructionem Clementis X. Descriptam *in fine Tract. deci-*

mi.

In foro etiam externo statur verbis unius 4

testis jurati, quando agitur solum de peccato vitando. *Tract. X. 534.* Non si de punitione, aut damno alicujus. *ibid.* Singulariter quan-

do agitur de dissolvendo Matrimonio jam contracto. *ibid.* Secus, si de contrahendo, si sit-

juratus. *ibid.* Aut saltem fide dignus. 378. Et fit testis de visu, non si sit solum de auditu, nisi

quando est quæstio de consanguinitate. 535. Et generatim in causis præjudicantibus juri al-

terius jam acquisito, quod possit in actum redigi sine peccato non statur testimonio unius.

378. *ad finem.* Nec cogendus quisquam dare testimonium, nisi necessitas exigat. 142. Nomi-

natim

xxx 2

Index Rerum & Verborum.

natim contra eum, contra quem nequit de iure compelli. 143. Et à toto genere consanguineus non est contra extraneum admittendus in testem. 143.

Testibus non creditur, quando interrogati, quibus verbis usæ sint partes, præferunt, se velle referre formalia, & nihilominus differunt in cortice verborum, esto conveniant in substantia rei. *Tract. X. 92. in Append. prope finem.* Secus, si id non præstulerunt. VIII. 533. Et quando discordant in re ipsa, est pluribus credendum, quàm uni. *ibid.* Excipe, nisi agatur de metu injusto respectu Matrimonii. IX. 267. Et major fides adhibenda deponentibus verosimilia. VIII. 533. Item viris major, quàm feminis. X. 186. Et habenti pro se præsumptionem. 95. *in Append. lit. e.* Et deponenti contra se, quàm pro se. *ibid. lit. d.* Testi non creditur in propria causa. X. 188. *§. Deinde.* Quenam dicatur propria causa? *ibid.* Vide plura in Florilegio. *lit. T.*

Theologi.

Theologi scribentes de variis particularibus modis peccandi, & non peccandi in genere luxuriæ, tam intra, quàm extra Matrimonium, non sunt reprehendendi. *Tract. X. n. 589. §. Eandem.*

Theophilus Raynaudus.

Raynaudi memoria prodigiosa. XI. 787. *& seqq.* Appellatus totius literaturæ arca. 1014.

S. Theresia.

Theresiæ votum de perfectioribus semper sectandis. XI. 74. An peccasset mortaliter, si vel semel egisset contra hoc votum? 75.

S. Thomas.

Quid senserit de dispensatione in votis Ioennibus? XI. 346. Nihil oblitus est eorum, quæ legit. 788. An ipse sit Regula fidei, à qua desciscere nefas sit? 959.

Tonsura.

Prima Tonsura vocatur Corona, & non est propriè Ordo. *Tr. VIII. n. 9.* Quis ejus effectus? *ibid.* An nomine Ordinis intelligatur, in Bullis Pontificiis? 10. An præmitti debeat illi aut Confirmatio, aut status gratiæ? 20. & 26. Mulier est incapax illius. 31. Non fit Irregularis, qui suscipit illam irretitus censuris. VIII. 664. Sumpsit originem à S. Petro. 768. Quatenus peccent Clerici, non gestantes illam? 769.

Transactio.

Transactio super causa Matrimonii jam contracti non subsistit, at subsistit facta super causa contrahendi. *Tr. X. 270.*

Tutor.

Tutor nequit contrahere cum suo Cliente. *Tract. IX. 382. §. Ad Tertiam.* Nec hic in ejus favorem renunciare alicui juri sine auctoritate. *ibid.* Nec sine Tutoris auctoritate quidquam alienare. *ibid.*

V.

Vagi.

Vagi dicuntur, qui non habent ullam certam sedem, in qua habitent, esto superstiti, adhuc domicilium, in quo sunt nati, vel educati. *Tract. IX. 495.* His annuere milites præfidiarios, pro nutu ducis amandabiles aliò. *Ibid.* Et illos sponfos, quorum alteruter est vagus. *ibid.* Aut qui constanter quidem morantur in aliqua urbe, in qua sunt plures Parochiæ, sed jam migrant in hanc, jam in illam. 496.

Vagi possunt secundùm Sanchez, & alios contra Perez, & alios, Sacramenta petere à quolibet Parocho, adeoque possunt copulari matrimonialiter à quolibet. IX. 496. Videndum tamen, an non alicubi consuetudo statuerit, proprium Parochum pro vagis. *ibid.* Qui tamen Parochus illicitè eos copulabit sine licentia Ordinarii, 495. Non incurrunt generatim censuram Religiosi, qui vagos conjungunt absque, licentia Parochi. IX. 513. *& seqq.* Declaratur Casu particulari. *ibid.* Vagi an sint, idonei testes carentiæ impedimenti matrimonialis? X. 831. Ille etiam est vagus, qui deseruit proprium domicilium, & est adhuc in itinere ad locum, in quo vult aliud constituere. *Tract. IX. 518. & seq.* Declaratur proprio Casu. *ibid.*

Vasallus.

Vasallorum juramentum exhibetur. XI. 569. An vasallus teneatur vi juramenti sui præstare etiam cum periculo mortis ea, quæ exprimuntur in formula iurandi. 570. Refertur, & refutatur sententia Schraderi. 571. Singulariter quæritur, quatenus Vasallus teneatur revelare secretum, vergens in damnum Domini? 575.

Verba.

Verba dispositionis intelligenda sunt juxta qualitatem actûs & Personæ. IX. 659. & 708. Verba prius loquentis de sponsalibus, quando significant clarè promissionem, ea, quæ altera pars reponit, si sint dubia, debent intelligi secundùm verba prius locuti. X. 33. Quando nam non sint paria, verbis, & facto mentem declarare? X. 148. *prope finem.* Varia Axiomata de verborum vi, & intellectu. Vide in Florilegio *lit. V.*

Verba futuri temporis habent triplicem sensum. XI. 16. Quando nam involvant promissionem? 14. & 17. Non directè ad hominem

Index Rerum & Verborum.

nem non constituunt pactum, nec gignunt obligationem ad quemquam. 15. Sicut nec rationem voti, nisi directè ad Deum. *ibid.* Usus verbo futuri temporis, dubitans autem, an cum intentione se obligandi, quid agat? 17. Vide plura in Florilegio.

Verosimile.

Verosimilium magnam rationem habent Jureconsulti. XI. 117.

Vicarius Episcopi.

Cur in Germania habeat ampliorem potestatem? IX. 686. Dat in Germania dimissorias. VIII. 568. An dispenset in iis Impedimentis Matrimonii, in quibus Episcopo facti, jus extraordinaria necessitas? IX. 584. Idem est tribunal Vicarii, & Episcopi. IX. 686. Commissiones tamen uni inscriptæ non possunt expediri ab altero. 686. At tamen in Germania factitatur contrarium *ibid.* Commissio facta Vicario, ut Vicario, an, eo mortuo, transeat ad Successorem, vel Episcopum? 687. Commissio facta ipsi quando nam censetur realis, aut personalis? *ibid.* Assistit, si velit, Matrimonio tanquam Ordinarius. IX. 487. Ipse quippe est propriè Ordinarius. X. 503. Et quoties aliquid (nisi fiat exceptio) Episcopo conceditur, persona Vicarii eadem dispositione comprehensa videtur. *ibid.* Quare dispensat in denuntiationibus matrimonialibus. *ibid.* Mortaliter tamen delinquens, si faciat sine justa causa? 505. Quam quidem sufficit esse extrajudicialiter cognitam *ibid.* Et sufficit unus Ordinarii dispensatio, quando sponsi spectant ad diversas Dioceses. 505. Non tenetur dispensare in omni Casu, in quo potest. *ibid.* Alia de denuntiationibus vide verb. *Denuntiationes.* Sicut Episcopus potest suas dispensandi facultates delegare Vicario suo, ita & hic subdelegare alteri, non tamen generaliter. X. 503. Non tenetur Vicarius fidem habere præcisè verbis sponsæ dicentis, se fecisse votum castitatis. 313. *ad finem.* Et quando abstinere debet à coactione servandi fidem datam, non est necesse, ut constet ipsi juridicè de causis. 317. Vicarius Generalis quomodo differat ab Officiali. 718. *lit. c.* Quatenus sibi substituat, vel subdeleget alium? *Ibid. lit. d.* An Provicarius fruatur eo jure quo Vicarius? *Ibid. lit. b.* Vide plura verb. *Index.*

Vidua.

Viduarum vota an quis irritare queat? XI. 215. Stando jure communi non subsunt ullius potestati dominativæ. 215.

Viduus.

Quid hisce permissum, aut vetitum sit circa materiam veneream? Vide verb. *Matrimonium. num. 16.*

Vindicta.

Duplex gravissima vindicta designata à Davide Rege. XI. 872. Recensentur tres alie, quas sumpserè alii Principes. 874.

Violentia.

Violentia alia est *Præcisæ, & Absolutæ,* alia *Conditionatæ, & Casuaria.* XI. 141. Explicatur exemplo initiandi Ordine Sacro. *ibidem.* Quando jubetur probari intervenisse vim, seu violentiam, non est necesse probare præcisam, sed sufficit, si probetur adfuisse conditionatam. 142.

Virgo. Virginitas.

Virginitas puellæ non est tota ipsius, sed etiam parentum. X. 112. Virginis violatio vocatur defloratio. 200. Et si fiat per vim, dicitur strictissimè stuprum. 201. Puellam, quæ imprægnata est, præsumitur in dubio, fuisse virginem ante illam imprægnationem. 210. *ad finem.* Præsumitur & fuisse ad facinus inductam, sollicitatamve. *ibidem.* Quare non tenetur probare id in foro externo? 211. An credendum ipsi juranti, se fuisse ab hoc, aut illo cognitam? 186. *& seqq.*

Visitatio Diocesana.

Quanti hanc fecerit Bellarminus, Alanus, ac Barbosa? IX. 715. *in App.* Visitatio est præcipuum officium Episcopi. 715. Duo ingentia mala oriuntur ex neglectu Visitationis. *ibid. in App. lit. a. b.* Est indispensabiliter annexa Episcopatu. *ibid. lit. c.*

Vnctio Extrema.

Hujus essentialia.

Hujus definitio. *Tr. VIII. 780.* Quæ materia? 783. An necessariò benedicta ab Episcopo? 784. An, si benedictio Oleo misceatur, non benedictum, evadat totum benedictum? 786. Notanda circa hanc mixtionem. 787. & 788. Factum Decani ruralis benedictis, quod infuderat. 790. Quæ materia proxima? 791. Quæ partes ungentæ? 792. Qui sensus? 793. *& seqq.* Quintuplex vnctio diversorum hominum refertur. 782. Quæ forma Sacramenti Extremæ Vnctionis? 799. Referuntur diversorum locorum diversa. 800. Debet necessariò proferri per modum precatationis. 802. Quid ergo censendum de Constantiensi diversa à Romana? 804. An, si quis eâ ureretur Romæ, valeret Sacramentum? 809. Casus dicentis in formula: *Quidquid dereliquisti, pro deliquisti.* 811.

Vnctionis Extrema Necessitas, Subjectum, Minister.

Casus ridiculè recusantium extremè ungi. *Tr. VIII. 813. & seqq.* Per senon est præceptum. *XXX 2 Ex.*

Index Rerum & Verborum.

Extrema Unctio. 816. Per accidens potest mortaliter delinqui, eam negligendo. 818. Non impedienda infantibus. 820. Et forte nec adultis, qui nunquam peccaverunt. 821. Quatenus pueris? 822. Etiam in dubio de eorum discretionem. 824. Quatenus amentibus, & furiosis? 825. & seqq. Aut ebrius? 831. Solis constitutis in periculo mortis. 834. Non tamen existit, ut hi sint morbo proprie dicto correpti. 835. Sufficit, si quacunq; periculosa infirmitate. 840. Declaratur inductione variarum infirmitatum. 838. & seqq. Nominatim senectutinis. 838. & 851. Pede privandi. 839. Ad suspendium damnati. 847. Rotam fracti à carnifice. 848. Phthifici. 852. Metuentis apoplexiam. 875. Sanctæ Hedwigis curantis, se ungi ante omnem morbum. 855. Et Vellii. 874. in *Append.*

Minister hujus Sacramenti ordinarius est Parochus. *Tr.* VIII. 858. In necessitate quivis alius Sacerdos. 850. Quid si Parochus nec ipse ungere, nec alteri permittere velit? 860. Quid peculiariter sit de Regularibus statutum? Vide verb. *Regulares. num. 5.* Traduntur Aphorismi, & Regulæ observandæ Parochis à *num. 870.* ad 902. Nominatim de festinatione, & cursu. 870. De nimia dilatione. 871. & 876. De observandis, quando æger jam agit animam. 877. Aut quando averfatur acceptionem hujus Sacramenti. 876. 880. 883. & 885. De cujusdam scrupulositate circa hujus Sacramenti repetitionem, quando æger incidit in novum periculum mortis. 886. & seqq. *distinctio.* De repetitione, respectu illorum, quibus videtur nimis citò fuisse ministratum hoc Sacramentum. 890. De revisendo interdum jam extremè uncto. 898. De observandis tempore pestilentiae. 902. An extremè ungi possit, cujus corporis nulla pars non tecta variolis apparet? 798. Declaratur Casu. *ibid.*

Hi Aphorismi declarantur variis Casibus, nominatim Parochi soliti omnes ungere initio cujusvis morbi. 872. & 874. Alterius differentis ad ultimum articulum. 872. & 875. Laici habitus sub ipsa Unctione jam coepta pro mortuo, deinde ad se redeuntis. 878. Alterius coepta ungi, dum erat in consueto deliquio minimè lethali. 879. Rupertii Imperatoris differentis ex falsa opinione Unctionem. 881. Punici divinitus ob neglectam unctionem. 883. Alii Casus de Extrema Unctione. 892. 894. 896.

Unctionis Extrema effectus & accidentia.

Sunt quinque effectus Unctionis. VIII. 909. Explicantur à *num. 910.* ad 921. Indican- tur quatuor quasi miraculosi. 905. 918. & 919. Quandonam suos effectus conferat Extrema Unctio? 921. Et quorsus debeat observare minister? 924. Quid si per errorem unxit nares ante oculos? 925. Quid si destitutus ministro re-

spondente permittat aliquam Monialem respondere? 926. Aut in casu periculi accurrat sine lumine, & vestibus sacris? 927. & 928. Aut quandoque asservet domi Sacrum Oleum, vel Sacram Hostiam? 931. Et det volentibus uti pro medicina? 933. Refertur, & discutitur factum S. Malachiae, qui unxit suscitatum à se è morte tæminam, quæ obierat sine Extrema Unctione. 934. & seqq. Refertur modus, quo Archidux Leopoldus amulabatur Extremam Unctionem. 904.

Votum.

Votum definitio.

Voti definitio. XI. 3. voti natura includit obligationem, & promissionem. 4. Nequit esse vinculum iniquitatis. 6. Promissio inclusa in voto non est necessariò explicita. 12. Debet dirigi immediatè ad Deum. 15. 20. & 21. In dubio, an quando pueri vovent suam virginitatem B. Virgini voluerint se obligare huic soli, & non Deo, præsumitur, quòd etiam Deo. 21. Si quis non promisit immediatè Deo, non emisit votum dictum proprie, & proinde nec servatum. 20. & 21.

Actio elicita ex voto est per se melior, quam si non esset elicita ex voto. XI. 22. Omnes transgressiones votorum non versantur circa materias aliunde præceptas, sunt ejusdem speciei. 23. & 24. Votum est quadam lex privata, obligans per se ad modum legis publicæ. XI. 83. Aliud est *Temporale*, aliud *Perpetuum*. XI. 26. Aliud *Simplex*, aliud *Solenne. ibid.* Voti solennitas provenit à sola institutione Ecclesiæ. *ibid.* Rursum aliud votum est *Expressum*, aliud *Implicitum*. 27. Aliud solum in honorem Dei, aliud in honorem Dei, & simul in bonum alterius. 28. Alter non acquirit jus in rem ita promissam, nisi acceptet. *ibid.* Non peccat contra justitiam donando Monasterio A. Prædium, quod voveras te donaturum Monasterio B. At nondum erat acceptata promissio. *ibid.*

Voti *Absoluti*, & *Conditionalis* divisio, de scriptioque. XI. 19. *Conditionale* proprie quid sit? *ibid.* Proponuntur duo casus valde dubii, an fuerint verè conditionales, quia formati per dictionem: *Ubi*, non autem per dictionem: *Si*. 369. & 370. Idem votum *Conditionale* dividitur in *Pœnale*, & *Non-pœnale*. XI. 30. *Pœnale* non subsistit, quando actio, cui adjungitur pœna, non est apta voti materia. 31. Omittens inculpabiliter actionem obeundam ex vi *Voti Pœnalis*, non tenetur hanc persolvere. *num. 31.* Quid si omisit culpabiliter, at immemor pœnæ adjunctæ? 32. An quoties contra votum *Pœnale* peccat deliberatè, toties tenearis persolvere pœnam, singulariter quando ea est gravis? 32. Vide alia verb. *Pœna*. Voti *Conditionalis* ratio, & obligatio quæ? Vide verb. *Conditio*. Voti divisio in *Personale*, *Reale*, & *Mixtum*. 37. Utri-

Index Rerum & Verborum.

Utriusque diversa obligatio, & duratio. 38. *Reale* transit quidem ad hæredes, at non titulo religionis. *ibid.* Quomodo peccent hæres, uxor, filius, non exequentes vota moribundorum personalia, quæ se executuros polliciti sunt? 43. & 44. Declaratur Casu viduæ. 45.

Voti materia.

Debet ea esse bona. XI. 51. 52. 56. & 57. Materiam finis an, & quatenus possit esse indifferens? 60. & seqq. Debet ea materia aptè, non ineptè referri ad finem bonum. 61. An votum de non petenda dispensatione voti valeat, seu referatur circa aptam materiam? 65. *ad finem* Aut de non vovento sine præfatu Confessarii? *ibid.* *ad initium*. Et quid si nihilominus postea votum emittatur sine illa facultate? *ibid.* *circa medium*. Votum debet esse non solum de re bona, sed etiam de meliore. 70. An illa melioritas sit respectu objecti, an verò subjecti? 70. & 274. Privatio majoris boni repugnans valori voti, quomodo sit intelligenda? 71. Voti materia debet esse possibilis. 72. Quid si sit de vitando omni peccato etiam veniali? 73. & seqq. Quid si pars sit possibilis, pars impossibilis? 76. Gravitas, & levitas materiam unde desumenda? 84.

Voti finis.

Finis voti est honor divinus. XI. 61. Non quælibet res indifferens potest referri ad hunc. *ibid.* Potest autem res indifferens esse quandoque finis voti. 65. 62. Alius finis est Voti, alius Voventis. 62. Traditur Regula, ex qua cognoscitur, utrum finis voventis repugnet, an non repugnet rationi voti. 63. Enumerantur complura, quæ possumus licitè petere à Deo. 64. At illicitè ea petimus ad malum finem. 65. Quid si prævideamus ea nobis re ipsa obfutura, an peccabimus edendo votum de ea consequenda? 67. Quatenus valeat nuncupatio voti facta post mortem? *ibid.* Non valet votum editum in gratiarum actionem pro scelere patrato. 67. An obliget sub mortali votum de re magna, directa tamen ad finem exigui boni? 74. Quando unum membrum voti disjunctivi est impossibile, totum votum est invalidum. 79.

Voti obligatio.

Votum necessariò involvit obligationem sub peccato. XI. 8. De re gravi editum obligat solum venialiter, si expressè intendat vovens: de re levi non potest sub mortali, etsi velit vovens. 83. Excipit à priori doctrina vota constituenta Religiosum statum. *ibid.* Generatim per se loquendo votum obligat, sicut obligat lex publica lata, vel ferenda de tali re. 84. Idèque de una Communionem, una Confessione obligat sub mortali. *ibid.* Quid si autem hæc dirigantur ad finem duntaxat leviter bonum?

ibidem. Votum de re parva quotidie faciendæ, an obliget ad supplendum altero die id, quod fuit præcedente neglectum? XI. 85. An coalescant denique illæ parvæ materiam omiffæ? *ibid.* Quantum obliget votum de re præstanda certo die? 86. Aut præstanda sine determinatione temporis? *ibid.* Refertur lenis in hanc rem sententia Tamburini. *ibidem*.

Votum editum ex metu etiam reverentiali probabiliter non ligat. *Tr.* IX. 249.

Qui vovit rem indeterminatam secundum quantitatem, & qualitatem, ad quid, & quantum obligetur? I. 89. Declaratur singulari Casu. 416. Quandonam censetur quis se obligasse ad aliquid majus minimo? 89. & 90. Votum non bibendi vini in qua quantitate obliget solum sub veniali? Vide verb. *Bibere*. Obligatio non voti satisficit etiam non cogitando de satisfactio. XI. 97. Quid si quis perficiens opus debitum ex voto expressè dicat: *Nolo jam satisfacere meæ obligationi?* *ibid.* Singularis Casus, in quo dubitatum, utri ex duobus votis contrariis esset satisfaciendum, XI. 98. Quatenus obligetur votum factum cum errore, vel ignorantia? Vide verb. *Error & Ignorantia* Votorum tunc maxime locus, cum nulla vitæ spes est. *numero. 162. ad finem.*

Qualis, seu quanta discretio rationis exigatur ad votum validè edendum? XI. 164. Necessaria discretio, quo anno ætatis soleat adesse? Vide verb. *Ætas*. Voti renovatio quomodo differat à confirmatione? Vide verb. *Renovatio*. Filius pubes factus non censetur confirmasse votum, si non scivit esse irritabile. 175. Votum perpetuæ castitatis æquiparant Doctores voto intrandæ Religionis. 196. Votum non admittendi Episcopatum certò est validum. 425. & 71. Probabiliter & de non suscipiendo Sacerdotio ex humilitate. 425. *ad finem*. Votum includens hanc conditionem: *Si pater consenserit*, potest integre, seu directè irritari. 197. Includunt autem probabiliter illam etiam vota puberum filiorum familias, impediencia gubernationem domesticam. *ibid.*

Est differentia inter hæc duo vota: *Voveo, si superior consenserit*, &: *Voveo, si superior non contradixerit*. XI. 202. & seqq. Declaratur obligatio ita voventium. *ibidem*. & 203. Est controversum, utrum vota impuberum, & Religiosorum etiam de re minimè verita, nec turbant gubernationem, includant primam, an secundam ex duabus conditionibus, paulò antè expressis. 204. Votum reale an valeat, si post illud nascantur plures liberi, quam ante votum habebat vovens? 412. & 413. Non satisfaciens voto, ob cujus nuncupationem accipit divinitus aliquod beneficium, non videtur committere ingratitudinem mortaliter malam. 440.

Index Rerum & Verborum.

Votum respectu Ordinis Sacri, & Matrimonii.

10 Quatenus votum Continentiæ sit annexum Ordini Sacro? Vide verb. *Ordo, numero 6.*

Votum simplex Castitatis impedit, non autem dirimit Matrimonium. *Tr. IX. 83.* Enumerantur aliqua vota simplicia Castitatis. 86. Excipiuntur vota simplicia Religiosorum de Societate, hæc enim dirimunt Matrimonium postea contractum. 85. Quas condiciones debeat utrumque votum habere ad id, ut impediat Matrimonium? 89. & *seqq.*

Quando error in voto censetur versari circa substantiam voti? *Tr. IX. 92.* Error in circumstantia quando censetur irritare votum? 94. Explicatur Casus unus, quo Confessarius malè resolvit, defuisse valorem voti. 81. & 96. Explicatur & alius controversus de voto Religionis emisso, & non impleto ob negatam admissionem ad duo Monasteria. 98. An tale votum ex metu emissum censetur esse reservatum? 100. Utrum ei sit satisfactum per ingressum in unum Monasterium, & egressum ex eodem junctum petitioni ad duo alia? 101. Quid si voto Religionis junctum fuit votum Castitatis, at dubitetur, an istud secundum emissum sit duntaxat in ordine ad primum, eritne obligatio servandi castitatem in sæculo? 102. Si voto castitatis emisso, sub conditione de futuro contrahat ante impletam conditionem, quid agat? 87.

Votum emissum ex metu injusto, sed levi an liget? *IX. 90.* Sux votivæ promissionis optimus interpret est ipse vovens. 94. Declaratur practicè. 95. Præsumitur, voventem ex metu habuisse sufficientem libertatem ad vovendum. 99.

Papa dispensat in voto Castitatis, & Religionis. *Tract. IX. 603.* Et quando mortuâ primâ uxore, quam ob periculum incontinentiæ duxisti cum dispensatione, supplicas pro ducenda altera, non est opus, ut exprimas, te jam semel obrinuisse talem gratiam. *numero. 616.*

Voti solennitas provenit ex jure humano. *Tract. IX. 149.* deo potest Papa dispensare in voto etiam solenni. *Ibidem, & Tract. XI. num. 346.*

Votum solenne Castitatis Religiosæ dirimit Matrimonium contrahendum. *Tractat. IX. 148.* Rursum votum solenne Castitatis Religiosæ superveniens Matrimonio Rato, non autem Consummato dirimit illud. Vide verb. *Matrimonium. num. 9.*

Votum de ineundo Matrimonio cum certa persona quatenus liget, aut non liget? *X. 42. & 43.* Non ligat illud, quod edidisti præciè ob recipiendam gratiam Sacramenti.

406. At stringit editum in remedium concupiscentiæ, si quis judicet esse simpliciter necessarium ad servandam Castitatem. 42. & 406. Hoc autem intelligitur solum ex hypothesi, quod quis ita judicet. 406.

Probatur variis rationibus, Matrimonium nulli, etiam valde luxurioso, esse remedium simpliciter necessarium ad superandas tentationes. *X. 406.* Certè non est necessarium illi, qui vovit Castitatem. *Ibidem.*

Potest tamen Matrimonium voveri validè, etiam quando censetur esse remedium ad servandam Castitatem utilius, quàm cælibatus. *X. 407.* Secus, si solum æquè utile ad salutem. 42. Confessarii sæpe prudenter suadent lubricis Matrimonium. 407. Voto Castitatis obstrictus an, si defloret aliquam sub spe Matrimonii, teneatur eam ducere? *X. 100. & 228.* Quid si primum post deflorationem edidit illud votum? *Ibid.*

Votum Castitatis, aut Religionis irritat sponsalia. Tum superveniencia voto jam factò. *Tr. X. 99.* Nisi sponsa sit imprægnata. 100. & 318. Tum præcedentia votum. 312. & *seqq.* Debet tamen pars, quæ vovit religionem, statim exequi votum. 271. Et judex non tenetur statim credere, esse emissum tale votum. 313. *in fine.* Nec ingressus in Monasterium, cum proposito illic finiendi vitam sine professione, dissolvit utrinque sponsalia, sed solum ex parte remanentis in sæculo. 317.

Votum quoque vel jam suscepti Subdiaconatus, vel suscipiendi, dirimit sponsalia. *X. 319.* Quid si autem sponsa evasit infamis, aut prægnans, & sponsus sit jam promotus ad primum è Majoribus Ordinibus? 320. Quis dispenset quoad petitionem debiti conjugalis cum conjugate voto illigato? *X. 626. & 630.*

Voti cessatio.

Voti obligatio cessat. 1. Per se iis modis, qui recensentur. *XI. 338.* Quibus adde illum, quo is, in cujus gratiam est editum votum, remisit illud. 498. & 499. 2. Per irritationem. De qua vide supra verb. *Irritatio.* 3. Per dispensationem, de qua supra verb. *Dispensatio.* 4. Per commutationem, de qua supra verb. *Commutatio.*

Votifragus.

Votifragus an peccet mortaliter. *XI. 437.* Cujus speciei peccatum admittat votifragus? *Ibidem.* Singulariter non servans votum, ob cujus emissionem accepit divinitus aliquod beneficium. 436. & 437. Votifragi sæpe, & graviter puniti divinitus. 443. Et quidem graviter etiam ob non servatum leve in speciem votum. *Ibid.*

Uxor.

Index Rerum & Verborum.

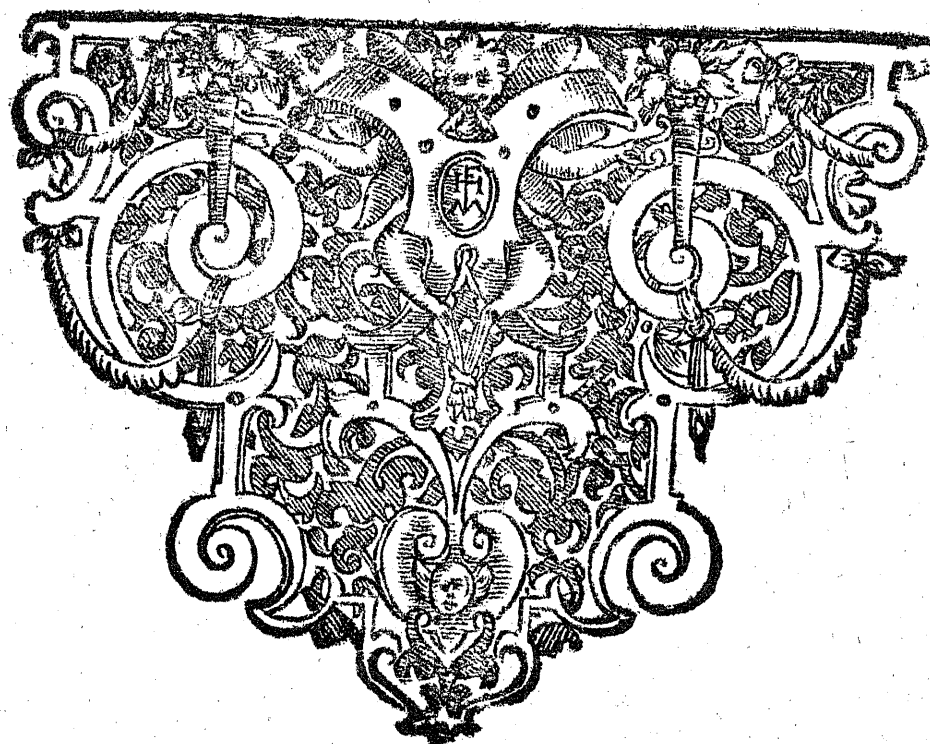
Vxor.

Vxoris nomine quid intelligatur in diversis materiis? *Tr. num. 4.* Ex intellectu hujus vocabuli deciditur rarus Casus de percussione Clerici. *X. 5.*

Uxores Moscoviticæ habentur bene, dum malè? *X. 714.* Vxor tenetur, per se loquendo, sequi mariti domicilium. 755. At non semper. 757. Peregrinari quandoque potest sine consensu mariti. 762. Quæ ejus officia in maritum? 780. & *seqq.* Quæ in filios? 776. 782. & 783. Nihil tam humanum est, quàm fortuitis Casibus mulieris maritum, vel uxorem viri participem ferri. 781. Uxor non est mancipium mariti. 792. Sed sociæ in administratione familiæ. 784. Quam & gubernat, absente

marito, vel amense effecto. 789. Bonorum paraphernalium, & communium quatenus administrationem habeat? 790. Quatenus faciat licitè expensas ad avertendum malum aliquod à marito? 794. Quatenus in eleemosynas? 795. Quatenus in suummet commodum? 796. & 798. Quatenus licitè seponat aliqua bona, quando maritus est dilapidator? 797. Quatenus expendat aliqua in liberos ex alio Matrimonio, vel consanguineos pauperes? *numero. 798. & 799.* Declaratur Casus. 801.

Uxoris vota quatenus irritare possit maritus? Vide verb. *Maritus.* Quatenus ipsa vicissim irritet vota mariti? *XI. 213.*

SYLLA-

SYLLABUS POTIORUM ERRATORUM.

Fol.Num.&c.Lin.	Menda.	Emenda.	Fol.Num.&c.Lin.	Menda.	Emenda.		
7	40	10	Presbyteratus	Presbyteratus	247 212 22	ille	illæ
13	84	17	Hierarchiam	Hierarchiam	249 224 2	dicatm aritum	dicat maritum
14	93	2	petena	patena	256 256 4	moraliter	mortaliter
18	107	12	attingunt	attingunt	ibid. 258 4	naruris	naturalis
20	Col. 1.	7	Fabri	Fabri	280 Lit. h. 4	fugens	fungens
21	Col. 1.	8	præsumendum	præsumendam	295 Lit. n. 7	fe	de
Ibid.	Lit. m.	ult.	æcutinexa	cui est annexa	306 474 8	Parocho	à Parocho
22	Col. 1.	10	ad	ab	314 Col. 1. 3	illos	adde Sponsos
25	117	27	ude	unde	320 Summ. 9	508	506
29	146	2	est	ex	321 506 2	potente	petente
32	160	17	Primatem	Primatem	328 562 4	64	63
34	175	1	Ministerio	Monasterio	347 647 17	integere	integre
37	Tit.	unic.	Cafus	Cafu	355 684 8	vulgo	vulgus
45	246	6	aput	apud	392 103 16	subjiuntur	non subjiuntur
63	Col. 1.	16	Ordines	Oramans	402 Col. 1. 1	ad	ab
75	Summ.	18	Legit. m. s. i. t. o	Legit. m. s. i. t. o	407 Lit. d. 9	aut	at
85	467	14	Episcopus.	dele punctum	409 Lit. i. 13	negbat	negabat
Ibid.	cod.	15	potuit.	potuit.	414 195 2	184	185
95	Lit. f.	6	disfextilium	bisfextilium	435 329 4	frequentur	frequentet
99	s. Censui	31	hereat	h. rear	ibid. cod. ead. 21	illis	ilius
110	Lit. b.	8	dubitare	dubitari	457 476 21	res	Tres
Ibid.	Lit. x.	11	accipiti	ancipiti	458 §. Et Verò pen. 39	contactarum	contractarum
119	Col. 1.	antep.	posire	posire	471 545 39	ufdue	ufque
120	616	16	puando	quando	ibid. eoa. 40	intercegit	intercedit
141	Tit.	unic.	Appendix III.	dele III.	479 562 10	quidem	quidam
139	Col. 1.	1	dixi retuliq; supra	dicam, referamq; ibid.	567 731 1	interdictis	interdictas
141	Lit. b.	4	factos	factas (infra)	514 731 1	Id	In
149	s. Titius	12	Es	Es	523 787 pen. 1	in judico	in judicio
153	Col. 1.	14	aliquando	aliquanto	531 Summ. 1	novisse	vovisse
Ibid.	Lit. m.	16	Socem curata	postpone Soci ista	595 370 15	in hac messem	in hanc messam
159	748	17	fre	fer	601 403 7	representantes	representantes
160	750	21	obligationem	oblationem	607 443 9	culpa	culpa
162	758	1	hominum	hominem	649 704 6	mih, ipfi	dele comma
177	Summ.	antep.	quidquid	quidquid	659 761 antep. 6	exarere	exarare
173	813	7	edicaret	ediceret	676 Col. 2. 6	confuletur	confuleretur
176	839	7	grangranam	gangranam	680 807 4	intererat	intererat
180	863	8	reperies	reperies	684 887 4	patera, ut	pater, aut
218	59	3	sciffem	feciffem	686 Summ. 2	probem	prolem
223	Summ.	13	aquales	inaquales	694 939 1	ha ctam	hac tam
236	Lit. a.	2	testebatur	testabatur	695 941 21	cummunicationem	communicationem
237	Lit. e.	6	pland	plene	697 949 3	agrorum	agrotum
246	206	8	ducere	duceret	715 1041 ult.	variolos	ariolos

Reliqua benignus Lector facile corriget.

F I N I S.